❁ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي ۖ قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُ ۖ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

## ތަރުޖަމާ

❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: خَضِرُ ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ أَلَمْ أَقُل لَّكَ = އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް ނުދަންނަވަންތޯއެވެ.؟❁ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވެވޭގޮތެއްނުވާނެކަމަށް ވާހަކަ.❁ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ = އަޅުގަނޑާއިއެކު ކެތްތެރިވެވޭގޮތެއްނުވާނެއެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِن سَأَلْتُكَ = އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ. ❁ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا = އެކަމަށްފަހު (މިފަހަރަށްފަހު) ދެން އެއްވެސް ކަމެއްގެ ވާހަކައިން. ❁ فَلَا تُصَاحِبْنِي = ދެން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާއިއެކު ނުއުޅުއްވާށެވެ. ❁ قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ފޯރައްޖެއެވެ. ޙުއްޖަތެވެ. ❁ عُذْرًا ﴿٧٦﴾ = ޢުޛުރެއް.❁ فَانطَلَقَا = ދެންފަހެ އެދެ ދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا = އެދެ ދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންފުރަމާލައްވަމުން. ❁ أَهْلَ قَرْيَةٍ = ރަށެއްގެ أهل ވެރިންގާތަށް.❁ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا = އެދެބޭކަލުން އެރަށުގެ أهل ވެރިންގެ ކިބައިން ކާނާއަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ فَأَبَوْا = ދެންފަހެ އެމީހުން މަނާވެގެންނިއެވެ. ❁ أَن يُضَيِّفُوهُمَا = އެދެބޭކަލުންނަށް ضِيَافَةُ ދެއްވުމަށް. (މެހުމާންދާރީ ހަދާކުރުމަށް) ❁ فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا = ދެންފަހެ އެދެބޭކަލުން އެރަށުން ފާރެއް (ބިއްދޭރެއް) ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ = އެފާރުވެއްޓޭހިތްވެފައިވާ. ވެއްޓެން ވެފައިވާ. ❁ فَأَقَامَهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު (يعني: خَضِرُ ގެފާނު) އެފާރު ތެދުކުރައްވައިދެއްވި ރަގަޅު ކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.❁ قَالَ އެކަލޭގެފާނު (يعني: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَوْ شِئْتَ = ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ = އެކަމުގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް އުޖޫރައެއް ހިފެވުނީސްއެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: خَضِرُ عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ = މިފަހަރު މިއީ އަޅުގަނޑާ ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު ވަކިވުމެވެ.❁

سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ = އަދި ނިކަންހުރެ އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް تفسير ދަންނަވާ بيان ކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.۞ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ = އެކަންކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވި ކަންކަމުގެ ۞ صَبْرًا (٧٨) = ކޮންތޯރިވެވަޑައިގެންނުވުމުގެ ސަބަބުން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) خَضِرُ عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑާއެކު ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވާނެކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް އަޅުގަނޑު ނުދަންނަވަންތޯއެވެ؟. އެބަހީ: ދަންނަވައިފީމެވެ.

(٧٦) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. މިފަހަރަށްފަހު ދެން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ ދެން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާއި ނުއުޅުއްވާށެވެ. ޔާރުން ހަމަކަށަވަރުން (ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާ ވަކިވެވަޑައިގެންނުވުމަށް) އަޅުގަނޑުގެ ފަރާތުން عُذْرُ އެއް ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގެންފިންނޭއެވެ؟.

(٧٧) ދެންފަހު އެދެބޭކަލުން (އަލުންވެސް) އެވަޑައިގެންނެވީ ރަށަކަށެވެ. އެއީ އެދެބޭކަލުން ރަށަށް أَهل ވެރިންގެ ކައިރި ހަމައެކަނި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުން އެރަށުގެ أهل ވެރިންގެ ކައިރިން ކާއެއްޗަކަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެދެބޭކަލުންނަށް ކާއެއްޗެއް ދިނުމަށް (މެހެމާންދާރީ ކުރުމަށް) ދެކޮޅުހެދިއެވެ. (ކާއެއްޗެއް ނުދެއްވިއެވެ. އެހެން އެދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) އަދި ވެއްޓެން ގާތްވެފައިވާ ފާރެއް އެރަށުން ދެބޭކަލުންނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން خَضِرُ عليه السّلام އެފާރު ތެދުކޮށްދެއްވާ ރަނގަޅަށް قائم ކުރެއްވިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ މިކަމުގެ ކުލިއެއް ކަލޭގެފާނު ހޯދައްވައި ހިފެއްވިހޭމެއެވެ.

އެކަލޭގެފާނު يعنى: (خَضِر عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. މިކަމަކީ ދެން މިއީ އަޅުގަނޑާއި ކަލޭގެފާނާއި ދެމެދު ވަކިވާ ފަހަރެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނުވިކަން ކުރެއްވި ކަމަކަށް ފުރިހަމަކަށް ތެދުވެވަޑައިގެންނެވުން ކަންކަމުގެ خبر ނިކަންހުރެ އަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވާ بيان ކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَٰكِينَ يَعْمَلُونَ فِى ٱلْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا ٱلْغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَآ أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَآ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِى ٱلْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُۥ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ وَمَا فَعَلْتُهُۥ عَنْ أَمْرِى ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

## ތަރުޖަމާ

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ = އެނައު ދޯންޏަކީ. ۞ فَكَانَتْ لِمَسَٰكِينَ = އެއީ މިސްކީނުން ބައެއްކަށް ނިސްބަތްކުރެވިފައިވާ.

۞ يَعْمَلُونَ فِى ٱلْبَحْرِ = އެމީހުން ކަނޑުގައި މަސައްކަތްކުރާ. (އެބަހީ: މީހުންގެ ފައިސާއަށް ކުއްޔަށް ދަތުރުކުރާ) ۞

فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا = އަހުރެން قصد ކުރީ އެނައު عَيْبُ ކޮށްލާށެވެ. ۞ وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ = އަދި

އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އުދާނުން ގަސްތުކުރާ ދިމާގައި) ރަސްކަލަކެއް. ވެއެވެ. ۞ يَأْخُذُ كُلَّ

سَفِينَةٍ = (އަޅިބެއްސުން ރަނގަޅު) ކޮންމެ ދޯންޏެއް އޭނާ އަތުލައިގަނެއެވެ.۞ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ = ފުރިގަނެގެން.

۞ وَأَمَّا ٱلْغُلَٰمُ = އަދި އެކުޑަކުއްޖާ ދަރިންނަށެވެ.۞ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ = ފަހެ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަކީ ދެ

مؤمن ންކަމުގައިވިއެވެ. ۞ فَخَشِينَآ أَن يُرْهِقَهُمَا = ދެންފަހެ އެކުއްޖާ ބޮޑުވެގެން އެދެމީހުންނަށް އެކުއްޖާ

އިތުރުކޮށްދީ ޢަދުވަންތެރިކަމާއި ކާފިރުކަން ތަކުލީފުކޮށްދިނުމުގެ. ۞ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ = ނިކަމެތިކަމާއި ކާފަރުކަމުގައި

ހަރުކަށިކަން.۞ فَأَرَدْنَآ = ދެން އަހުރެން އެދުނީމެ. ۞ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا = އެދެމީހުންގެ ربّ އެދެމީހުންނަށް

ބަދަލުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ۞ خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً = އެކުއްޖާއަށްވުރެ ދީނުގައި ރަނގަޅު ގޯސްނޫން طاهر ކަމުގައިވުން

މާބޮޑު ރަނގަޅު ކުއްޖެއް. ۞ وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ = އަދި (އެދެމީހުންނަށް) رَحْمُ ގާއިމުކުރުމަށް ގާތް. ۞

وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ = އަދި އެފާރު ދޯންޏަކީ.۞ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ يَتِيمَيْنِ = ދެން يَتِيم ދެކުދިންނަށްވާ

ފާރަކަށްވުރެ އެފާރު ވީއެވެ. ۞ فِى ٱلْمَدِينَةِ = ރަށުގައި.۞ وَكَانَ تَحْتَهُۥ = އަދި އެފާރުގެ

ދަށުގައިވިއެވެ.۞ كَنزٌ لَّهُمَا = އެދެކުދިންނަށްވާ خزانة އެއް.۞ وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا = އަދި އެދެކުދިންގެ

ބައްޕައަކީ صالح މީހެއްކަމުގައިވިއެވެ. ۞ فَأَرَادَ رَبُّكَ = ދެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަފުޅުވިއެވެ.۞ أَن

يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا = އެދެކުދިން (بالغ ވެ) ގަދަވަރުކަމަށް ފުރިހަމަވުމަށެވެ. ۞ وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا = އަދި

އެދެކުދިން އެދެކުދިންގެ خزانة ނެރުމަށެވެ.۞ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އެއްގޮތުގައެވެ. ۞ وَمَا فَعَلْتُهُۥ عَنْ أَمْرِى = އަދި އަހުރެންގެ އަމިއްލަ رَأْيُ އާއި ވިސްނުމަކުން އަހުރެން އެކަންކަން ކުރީކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ = އެއީ تفسير އެވެ. بيان އެވެ. ۞ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ = އެކަންކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް ކެތްތެރިވެވޭނެ ގޮތެއް ނުވި ކަންކަމުގެ.۞ صَبْرًا (٨٢) = ކެތްތެރިވުމުގެ ބާރެއް./ ކެތްތެރިވެވޭނެ ގޮތެއް ނުވާކަމެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އެކަލޭ ދަންނަވައެވެ. އެކަލޭ އެއީ ނިކަމެތި މިސްކީނުންތަކުގެ އެއްޗެއްކަމެވެ. އެމީހުން ކެއްކަން މިހުން އުޅުއްވަން ކަނޑުގައި ދަތުރުކުރަނީއެވެ. ދެންފަހު އަހުރެން قصد ކުރީ އެކަލޭ އަދިބާ ކޮށްލާށެވެ. އެހެނީ އެމީހުން އުޅުނިފާމުގައި (އަނިޔާވެރި) ރަސްކަލެއްވެއެވެ. އެރަސްގެފާނު އެމީހަކު ސަލާމަތުން އަދިބާނެ ނުލިބާ ކޮށްލާ ނަގައެވެ غَصْبُ ނު އަތުލައިގަނެއެވެ. (އެހެންވީ އެކަލޭ އަދިބާ ކޮށްލީއެވެ. ބޮޑުވެސް ދެން އެކަލޭ އަދިކޮށް އަނބުރާލައިދީ ރަސްގެފާނުގެ އަތުން ސަލާމަތްވިކަމަށްވެ.)

(٨٠) އަދި އެކުޅަދާނަ ދަރިފުޅެވެ. އޭނާގެ މައިންބަފައިން ދެ مؤمن ންނަކަމުގައިވިއެވެ. (އަދި އެކުޅަދާނައަކީ ނުބައި ކާފަރު ކުއްޖަކަމުގައިވިއެވެ. އަދި އެއްވިސްނައްކަމުގައިވީ އޭނާ ކާފަރުވާން ކުއްޖަކަމަށްވެ.) ދެންފަހު އެކުއްޖާ ބޮޑުވެގެން އޭނާގެ މައިންބަފައިން ނުބައިކަމުގައިކުރުވާނެ ކާފަރުކަން ޖެހެސަލާތާކަމުގައި އަހުރެން ބިރުގަތީއެވެ. (އެހެންވީ އެކުއްޖާ މަރާލީއެވެ.)

(٨١) އަދި އަހުރެން އެދުނީ އޭނާގެ ބަދަލުގައި އެމީހުންނަށް ދީންވެރިކަމާއި طاهر ކަމާއި އަދި رَحم އާއި އޯގާތެރިކަމުގައި މާއެކު ރަނގަޅު ދަރިއަކު ދެއްވުމަށެވެ.

(٨٢) އަދި އެފާރު ދަންނަވައެވެ. އެއީ އެރަށުގައިވާ ދެކުދިންގެ ފާރެއްކަމުގައިވިއެވެ. އަދި އެފާރުގެ ދަށުގައި އެދެކުދިންނަށް خزانة އެއްވެއެވެ. އަދި އެދެކުދިންގެ ބައްޕައަކީ صالح މީހެކުކަމުގައިވިއެވެ. ދެންފަހު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވީ އެދެކުދިން ބޮޑުވެ تصرّف ކުރެވޭފަދަވުމުން އެދެކުދިންގެ خزانة ނެރުމަށެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އެއްގޮތުންނެވެ. އަދި އަހުރެން އެކަންކަން ކުރީ އަހުރެންގެ އަމިއްލަ رَأى އާއި ވިސްނުމަކުން ނޫނެވެ. (އެއީ ވަޙީގެ މަތިންނެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެކަންކަމުގައި ކެތްތެރިވެވޭނެ ގޮތެއް ނުވި ކަންކަމުގެ تفسير އަކީ މިބަޔާނެވެ.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَـٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَـٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾

## ލުޣަތު

وَيَسْـَٔلُونَكَ = (އެ رسول اللّه އަށް.) އަހައި އުޅުނީ يعنى: مشرك ން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ.* عَن ذِى ٱلْقَرْنَيْنِ = ذُوالْقَرْنَيْنِ އާއި ބެހޭގޮތުން – (އެއީ ކާކުތޯ) * قُلْ = (އެ رسول اللّه އަށް.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. * سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم = ކިޔައިދޭނަން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދޭނަމެވެ. * مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ = އޭނާގެ ވާހަކަތަކުގެ ذِكر – يعنى: (خبر). * إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ވެރިކަން ހަމަޖެއްސެވީމެވެ. * فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. * وَءَاتَيْنَـٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ (ކަންތައް ކުރުމުގެ ވަސީލަތް) ދެއްވީމެވެ. * سَبَبًا ﴿٨٤﴾ = علم އެއް / އެކަމަށް ވުޞޫލުވާނެ. * فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ސަބަބަކަށް تبع ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (މާނައީ تبع ވެވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) * حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ = އެކަލޭގެފާނު ފޯރައިވަޑައިގަތުމާ ހަމައަށް/ ވަޑައިގެންނެވުނުން. * مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ = އިރުއޮއްސޭތަނަށް (މާނައީ: އިރުއޮއްސޭފަރާތުން بَرُّ ނިމި ކަނޑުގެ ފަށާ ހިސާބަށް / ދެން އޭރު ފެނިވަޑައިގަތް ސަރަހައްދަށެވެ.) * وَجَدَهَا تَغْرُبُ = އަދި އެ އިރުއޮއްސޭތީ އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ ބަލާލެއްވުމުން ފެނިވަޑައިގަތީއެވެ. ( ابن كثير )) * فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ = ކަޅުކުނިގެ ފެންގަނޑެއްގައި (ގަދަހޫނު ފެންގަނޑެއްގައި) ((زُبْدَةُ التّفسير)) * وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا = އެތަނުން އެކަލޭގެފާނަށް ބައެއް މީހުން ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. * قُلْنَا يَـٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އެ ذوالقرنين އަށް.* إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ = އެއްކޮޅު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. (އެއީ كافر ބައެއްނަމަ.) * وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ = އަދި އެއްކޮޅު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ރަނގަޅު ކަންތައް ކުރެއްވުމެވެ. (މާނައީ: އެމީހުން ހިދާޔަތަށް އައުމަށްޓަކައި އެމީހުންނަށް ތަޢުލީމު ދެއްވައި دعوة ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ.) * قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. * أَمَّا مَن ظَلَمَ = އަނިޔާވެރިވީމީހާއީ (شرك ކުރި މީހާއީ) ދިނުމަށްފަހު. * فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ = ފަހެ ތިމަންކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނަމެވެ.* ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ = ދެން އޭނާ އެނބުރި ربّ ގެ حضرة އަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. * فَيُعَذِّبُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާއަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ. * عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ = ވަރަށް ބޮޑު ނުރުހޭ عذاب އަކުން. *

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) އިމާމުން – (يعني: يهودى ންނާއިގެން مشرك ން ބުނެއެވެ.) ذُوْالْقَرْنَيْن އާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން އެކަލޭގެފާނުގެ خبر (وحى ގެ ذريعة އިން) ކިޔައިދޭނަމެވެ.

- ތަންބީހެވެ. ذُوْالْقَرْنَيْن އަކީ ކޮން ބަޔަކުކަމާމެދު ފިކުރުގެ تفسير علم ވެރިންގެ ދެމެދުގައި تاريخ ދޮޅުކަމުގައި إختلاف ގިނަވެއެވެ. ބޮޑު ދެނެތެރިކަމެއްވެސް رَحِمَهُ الله އެވެ. أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި ބުނެވިގެންވެއެވެ. އެއީ رُوم ކަރައިގެ ޖަވާނެކެވެ. އަދި ރަހަ އެއްޗެއްގައި وَهب بن مُنَبّة ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެއީ ملائكة ބޭކަލުންކަމަށެވެ. އަދި زبدة التّفسير ގައިވެސް އޭނާއަކީ الإسْكَنْدَر بن فيليبوس ކަމަށެވެ. އަދި މިކަންތަކުގެ ވަރަށްގިނަ ގޮތްގޮތަށް ކިޔާފައިވެއެވެ. ކަންތައްތަކަށް އެއީ الله އެބޭކަލަކަށް ވަރަށްގިނަ وَسِيْلة ތަކެއް ދެއްވާފައިވާ ބޭކަލެކެވެ. އެ ވަސީލަތްތަކުގެ ބޭނުމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވަރަށްގިނަ ކަންތައްތައް ކުރެއްވިކަމުގައި قرآن ގައި މިވަނީ الله އަހުރެމެންނަށް އަންގަވާފައެވެ. އޭގެތެރެ އަހުރެމެން إيمان ވާންޖެހޭނީއެވެ. والله أعلم .

(٨٤) (الله وحى ކުރައްވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިބިންމަތީގައި އެކަލޭގެފާނަށް ބިމުގައި تَمْكِيْنُ ކޮށް ދެއްވީމެވެ. އެބަހީ: ކަންތައްތައް ކުރެއްވުމުގެ ހަމަޖެހުމެއް ދެއްވީމެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ علم އާއި އެކަށީގެންވާ މިބިންމަތީގައި އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.

(٨٥) - (٨٦) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެ علم އާއި وسيلة ތަކާއި تبع ވެވަޑައިގެން ދަތުރުފުޅުތަކުގައި އިރުއޮއްސޭ ހިސާބަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެތަން ކުރެއްވި تفسير ތަކުގައި ބަޔާންކޮށްދީ ވިދާޅުވަނީ އެއީ مغرب ފަރާތުގެ بَرُّ ނިމުނުތަން ވަޑައިގެންނެވިކަމަށެވެ. ދެން ކަނޑުމަތީގައި ހުރި ކަނޑެވެ. އެއީ مُحِيْطُ الهَادِى އެވެ. ޖެހިގެން އެހެންއެވެ.) އަދި ކަޅުކުލަ ފެންގަނޑެއްގައި އިރު އޮއްސޭތީ އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ ބަލާބެލުމަށް ފެންނަގޮތުގައި ކަމަށް تفسير علم ވެރިންނަށް ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. والله أعلم) އަދި އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ބަޔަކުމީހުން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ ކާފިރުބަޔަކުކަމުގައިވެއެވެ.) (الله وحى ކުރައްވައެވެ. މިބިންމަތީގައި އިންސާފުކުރެއްވުމަށް) އޭ ذُوْالْقَرْنَيْن އެވެ. އެބަޔަށް ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން الله ގެ އަމުރުފުޅަށް ބާރުނުކޮށް قبول ނުކުރެ އަދި ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންނުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން މަރުވެ.) އެބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮގޮތްތަކަށް ގޮވާލައްވާށެވެ. دعوة ދެއްވާށެވެ!

(٨٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަނިޔާވެރިވެއްޖެ މީހާ – އެބަހީ: شِرْكُ ކުރި ދުވަސްވަރެއްޖެ މީހާ – ތަންބީހެވެ. ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހަކަށް އަހުރެން عذاب ދެއްވާނޫނީމެވެ. މަރުވެދާނެވެ. ދެން އެމީހަކު އެމީހަކުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް ރުޖޫޢުވެދާނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް ގަދަފަދަ عذاب (قيامة ދުވަހުން) ދެއްވާނެއެވެ.

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾

## ލުޣަތު

وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ = އަދި إيمان ވެއްޖެމީހާ ދަންނަހުވެ. ۞ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އެމީހާ صالح عمل ކުރި.۞

فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ = ދެން އެމީހަކަށް جزاء އެއްގޮތުގައި "اَلْحُسْنَى" (ސުވަރުގެ) ހުންނަ ހުއްޓެވެ.۞

وَسَنَقُولُ لَهُۥ = އަދި އެމީހަކަށް ނިކަންހުރި ހަރުދަން ބުނާނަމެވެ. ۞ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ = އަހުރެމެންގެ

ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ފަސޭހަކަމެއް. (الله އަށް ކުރެވޭނެވާން تعليم ދެވެންނެވިފައިވާފަދައިން.) ۞ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾

= ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ މަގުގައި تبع ވެވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ

ٱلشَّمْسِ = އިރުއަރާތަނަށް ވަޑައިގެންފުޅުއާންގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން ۞ وَجَدَهَا تَطْلُعُ = އެކަލޭގެފާނު

އެ އިރުއަރާތަން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ عَلَىٰ قَوْمٍ = ބައެއްމީހުންގެމައްޗަށް. ۞ لَّمْ نَجْعَل لَّهُمْ =

އެމީހުންނަށް މިވެސްނަހަނެއް ނުލައްވަވާ. ۞ مِّن دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ = އެ އިރުގެ ކުރިމަތީގައި އެއްވެސް

ނިވައެއް. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ وَقَدْ أَحَطْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވެސްނަހަނެއްވާނަ

ދެނެވޮޑިގެންވެވެ. ۞ بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ = އެކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައިވާ علم އާއި އަދި ތަޖުރިބާ. ۞

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ = ދެން އަނެއްކާވެސް އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ މަގުގައި تبع ވެވަޑައިގެން

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ = ދެ ހުރަހުގެ ދެމެދަށް (ދެފަރުބަދައިގެ ދެމެދަށް)

ވަޑައިގެންފުޅުވުމުން.۞ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا = އަދި އެދެފަރުބަދައިގެ ކުރިމަތީން އެކަލޭގެފާނު ބައެއް

ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ لَّا يَكَادُونَ = އެމީހުން ގާތްވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ =

ބަސްއޮޅުންގަތުމަށް / (މީހުން ބަހެއްކަމެއް އޮޅުންގަތުމަށް) ۞ قَالُوا يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ

ذُوْالْقَرْنَيْنِ އެވެ.۞ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ = ހަމަކަށަވަރުން يَأْجُوجُ مَأْجُوج މީހުންނީ. ۞ مُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ

= އެމީހުންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެއްކަމެވެ. ۞ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް ޓެކްސެއް ކަނޑައަޅައިދޭންތޯއެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ = ކަލޭގެފާނު ލައްވަވައިދިނުމަށް / ހައްދަވައިދެއްވުމަށް ۞ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا (٩٤) = އަހުރެމެންނާ އެމީހުންނާއިދެމެދު ފާރެއް / ނިވާކުރެއް / ބަންދެއް. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٨) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހާ ދެންނެވެ. ފަހެ އޭނާއަށް ރަނގަޅު جزاء ހުރެއެވެ. އޭނާ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް ފަސޭހަ ގުޅިގެންވާ އަމުރުން عمل ކުރުވާނެއެވެ. އޭނާ الله ގެ ގާތުގައި ކުރެވިފައިވާ عمل ކުރުވާނެ ފަރާތްތަކާ މަގުތަޅާ معاملة ކުރުވާނެއެވެ.

(٨٩) ދެން އެކަލޭގެފާނު މަގެއް تبع ވުމަށް ފެށިއެވެ (އަލުން ފަހެ ކުރިއަށް) ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٩٠) އެއީ އިރުއަރާތަނާއި ހަމައަށް ވަޑައިގެންނެވުމާހިސާބަށެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުށްވަޑައިގެންނެވީ ބަޔަކު މީހުންގެމައްޗަށް އެ އިރުއަރާތަނެވެ. އެމީހުންނާއި އިރާއިދެމެދު އެއްވެސް ހިޔާއެއް ނިވައެއް ނުވެއެވެ. (ބެންވެނި އެމީހުން އޮއްވާފައިވާނީ ފަޅުބަދަރެއްގައެވެ އަދި ބިނާއެއް ކުރުމަށް އެކަށީގެންވާ ބިމެއްކަމުގައެވެ. އިރުއަރާ ހޫނުވާ ހަރުހަރުގައި ވަންނަކުދަގައި އުޅެނީ ހާލެވެ. ނުވަތަ ފެންފެންގަނޑެއް ގިނަބަޔަކުގައިވެއެވެ.)

(٩١) އަދި ހަމަކަނޑައެޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައިވާ علم އާއި تجربة ތަމްރީނުކަމާއިގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (زبدة التفسير) ނުވަތަ އިރުއަރާތަނުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި ތަމްރީނުކަމާއިގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެތަނުގައިވާ އެންމެހައި خلق ތަކުންވެސް ތަމްރީނުކަމާއިގައިން ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. = تفسير الطبرى =

(٩٢) ދެން އަލުންވެސް އެކަލޭގެފާނު މަގެއް تبع ވުމަށް (ސަލަބޮއްކަމުގައި ހިއްޖަވައިގެން) ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٩٣) އެއީ ދެފަރުބަދައިގެ ދެމެދަށް ވަޑައިގެންނެވުމާހިސާބަށެވެ. އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ބައްދަލުވުން ދެއްވައިގެންނެވިއެވެ. މީހުން ދައްކާބަސް فَهْمُ ކުރުމަކީ ވިސްނައިގަތުމަކީ އެމީހުން ގާތްވެސް ނުވެއެވެ.

(٩٤) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ذوالْقَرْنَيْن އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يَأْجُوجُ وَمَأْجُوج ގެ މީހުންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ ބައެއްކަމެވެ. އެހެންވީ ކަލޭގެފާނަށް އަހުރެމެންގެއަތުން ޓެކްސެއް (ޖިޒްޔާއެއް) ނަންގަވާނެތޯއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނާއި އެބައިމީހުންނާއިދެމެދު ކަލޭގެފާނު ފާރެއް ހައްދަވައިދެއްވުމުގެ މައްޗަށެވެ.

قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّى ۖ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّى جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّى حَقًّا ﴿٩٨﴾

## ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ = އަޅުގަނޑަށް ربّ ދެއްވާފައިވާ ބާރާއި ވެރިކަމާއި ސަލްޠަނަތް (ކަލޭމެންގެ ޓެކްސަށްވުރެ) މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ = ފަހެ ކަލޭމެން ބާރުގެ ގޮތުން (މަސައްކަތްތެރިންނާއި ވަސީލަތްތަކުން) އަޅުގަނޑަށް އެހީވާށެވެ. ۞ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ = ކަލޭމެންނާއި އަދި އެމީހުންނާމެދުގައި އަޅުގަނޑު ލައިދޭނަމެވެ. ۞ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ = ފާރަކެއް. ۞ ءَاتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ = ކަލޭމެން މިގެންނަވާދޭށެވެ އަރިހަށް ދަގަނޑުގެ ބުރިބުރިވުމު ގެނަސްދޭށެވެ. / ދަގަނޑު ގަނޑުތައްވެސްދޭށެވެ. ۞ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ = ހަމަހަމަކޮށްފިއިރުން ދެފަރުބަދު. ۞ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ = ދެފަރުބަދުގެ ދެމެދުގައި. ۞ قَالَ انْفُخُوا = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފުމެލާށެވެ. (އަލިފާން ރޯކޮށްލާށެވެ.) ۞ حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا = އެއްޗިހި ދަގަނޑު އަލިފާންކޮށްލެއްވުމުން / ވިހުރަވުމުން. ۞ قَالَ ءَاتُونِي = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިގެންނަވާދޭށެވެ އަރިހަށް ގެނެސްދޭށެވެ. ۞ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ = މިގެންނަވާދޭށެވެ އޭގެމަތީގައި ވިރިފައިހުރި (ނުވަތަ ދަގަނޑު ނުވަތަ ތިމާގަ) ބާރުދޭށެވެ. ۞ فَمَا اسْطَاعُوا = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް އެފާރުގެމަތިން އަރައި ނުކުޅެދުނެވެ. ۞ أَنْ يَظْهَرُوهُ = ދަނބަލު ... ۞ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ = އަދި އޭގެ ވަޅުލުމަކަށް (ފާރުގައި ވަޅު) ވެސް އެމީހުންނަކަށް ނުކުޅެދުނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު - يعنى: ذُوا الْقَرْنَيْنِ - ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي = މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ން رَحْمَة އެކެވެ. ۞ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي = ފަހެ މިގެންނަވާދޭށެވެ ربّ ގެ وعد ހުށި އަޅުވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: އެފާރުން ނުކުމެވޭ وقت އައިސްފިއްޔާ.) ۞ جَعَلَهُ دَكَّاءَ = ބިމާ ހަމަހަމަކޮށްލައްވާނެއެވެ ބައްޕަލަވައި. ۞ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي = އަދި އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ وعد ވެގެންވެއެވެ. ۞ حَقًّا ﴿٩٨﴾ = حقّ ވެގެންވާ އެއްޗަކަށް. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) ޛުލްޤަރުނައިން ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ربّ ދެއްވާފައިވާ ބާރާއި ސާމާނު (ކަލޭމެންގެ ޓެކްސާއި ޚަރާޖަށްވުރެ) މާގިނަ ދަށްވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން ބާރުގެ މަދުން އެހީ: މަސައްކަތް ހިންގާނެމުނިސްގެ މީހުން އަހުރެންނަށް އެހީވެދޭށެވެ. ބޭނުންވަނީ މަސައްކަތް ހިންގާނެމުނިސްތަކެވެ. އޭރުން ކަލޭމެންނާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދު އަހުރެން ހުރަހެއް - (ފާރެއް) ރައްދުކޮށްލާނަމެވެ.

(٩٦) ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ދަގަނޑު ބުރިބުރި (ދަގަނޑުގެ ބައިވަރު ބައިތައް) ގެންނާށެވެ. އެއީ ދެފަރުބަދަށް ދޭތެރެ ހަމަވާންދެންނެވެ. (ދެން އެމީހުން އެކަށައަޅައި ކުރިމަ ވިދާޅުވިއެވެ.) ދެން ކަލޭމެން އަލިފާންރައި ހޯކޮށް ފުމެލާށެވެ. އެއީ އެދަގަނޑު އަލިފާނަކަށް ވާންދެނެވެ. ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގެންނާށެވެ. އެތަކެތި އެތަނަށް އޮއްސާލުމަށްޓަކައެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ އަރިހުން ލިބުނު ރަތްޕާރު ފައްސާފައި ބޮޑުފާރު ހެއްދެވިއެވެ. އެމީހުންނަށް އެފާރުގެ މަތިން އަރައި ފައިބައެއް ނުވެވެއެވެ. والله أعلم)

- ދެންނެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންވާ يأجوج ومأجوج މީހުންގެ ވާހަކައާއި ހަދި އެމީހުން އުފެދުނު ގޮތާއި ހަމަނުހިނގާ ކަންކަން ذوالقرنين ފާރުގެ ބޭރުފަރާތް ވަރަކަ تفسير ފޮތްތަކާއި تاريخ ފޮތްތަކުގައި އެބަ عبارة ނުކުތާތަކެއް ދެއްވަވައެވެ. އެއީ ދިގު ހިލާފްތަކާއެކުއެވެ. އެވަރަކަށް ހަދި އެއްގެ فرصة އެއްގައި بيان ކުރެވޭތަ ބަޔާނެވެ. ކާނޑެހަކަސް މި يأجوج ومأجوج މީހުން ހަދި قيامة قائم ވުމާއި ގާތްކަމު ދުނިޔެއަށް ނުކުންނާނެ ވަރަކައާއި އެއީ عمر ދިގު ހަދި މީހުން ގިނަ ބައެއްކަމާއި އެމީހުންނަކީ ގިނަބަޔަކުގެ އެއްޗެހި ކައިބޮއިހަދާ ބައެއްކަމާއި މިވަރަކަށް އެއްޗެހެވެސް އެފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި އެވަނީ އޭގެ إشارة ތަކެކެވެ. والله أعلم .

(٩٧) (ذُوا الْقَرْنَيْنِ އެފާރުހެއްދެވީ ނިންމެވީމާ ދެން يأجوج ومأجوج ގެ މީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް މިފާރުކޮށްގެންގޮސް އަރައިގަނެވޭނެ ކުޅަނދަކަށް ނުވެއެވެ. އެފަދައަކަށް الله تعالى وحي ކުރައްވާފައި މިވަނީއެވެ.) އެމީހުންނަށް އެފާރުގެ މަތިން އަރައިގަތުމަކަށް ކުޅަނދަކަށް ނުވެއެވެ. ހަދި އެފާރު ފޮއްޅުވައިލާފައިވެސް ކުޅަނދަކަށް ނުވެއެވެ.

(٩٨) (އެކަލޭގެފާނު) ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة އެކެވެ. ދެންފަހެ އެބައިމީހުން ނުކުތުމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعد ފުރިގައި أمر ފުރުވުމުގެ ވަގުތު އައުމުން އެކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައި ބިމާ ހަމަހަމަކުރައްވާނެއެވެ. ހަދި އަހުރެންގެ ربّ ގެ وعد ފުރުވުން އެއީ حقّ ވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައިވިއެވެ. (އެބަހީ: يقين ކުރެވޭ އެކަށީގެންވާއެވެ. އެމީހުން އެފާރު ހަލާކުކޮށް ނިކުންނާނީ قيامة ވުމާއި ގާތްކޮށެވެ. އެއީ دَجَّالُ ގެ ފަހުންނެވެ.

تفسير ފޮތްތަކުގައި އެފަދަ އެގޮތަށްވެއެވެ. والله أعلم)

۞ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِى بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَجَمَعْنَٰهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَٰفِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ ٱلَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِى غِطَآءٍ عَن ذِكْرِى وَكَانُوا۟ لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَن يَتَّخِذُوا۟ عِبَادِى مِن دُونِىٓ أَوْلِيَآءَ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِٱلْأَخْسَرِينَ أَعْمَٰلًا ﴿١٠٣﴾

## މުފްރަދާތު

۞ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ = އަދި މިވަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އެދުވަހު ދޫކޮށްލައްވާ ހުރިގޮތް. ۞ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކުގެތެރެއަށް ވަދެ ވައްސުނިވާގޮތަށް. ۞ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ = އަދި ސޫރަށް ފުމެލެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ފުމެލެވޭނެއެވެ.) ۞ فَجَمَعْنَٰهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ = ދެންފަހެ މިވަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެން (حساب ބެއްލެވުމަށް) ޖަމާކުރައްވާ ހުރިގޮތް. ۞ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަހުން މިވަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ހުށަހަޅުއްވާހުރިގޮތް. ۞ لِّلْكَٰفِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކާފިރުންނަށްޓަކައި ހުށަހެޅުއްވުން. ۞ الَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ = އެމީހުންގެ ލޮލަށް ނިވައިވެގެންވި މިންޖުވި. ۞ عَنْ ذِكْرِي = މިވަންރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކުރުން ذِكر ކުރުމުން. (حقّ އާއި ބުރުދަގެ قبول ކުރުމުން.) ۞ وَكَانُوا = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ = (حقّ دليل ބަސް) އެހުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާކަމުގައި. ۞ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދެފަހެ ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ހިތަށްއެރީތޯއެވެ.؟ (ހިތަށްއެރީއެއްތޯ.؟) ۞ أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي = މިވަންރަސްކަލާނގެ (صالح) އަޅުންގެމަތިން / إختيار ކުރުމަށް. ۞ مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ = މިވަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ންނަކަމުގައި / إله ންނަކަމުގައި. ۞ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ لِلْكَٰفِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ = ކާފިރުންނަށްޓަކައި ފައިބާތިބޭ ތަނެއްގެ ގޮތުގައި. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ هَلْ نُنَبِّئُكُم = މިވަންކަލޭގޮތް ކަލޭމެންނަށް خبر ދޭންވީތޯއެވެ؟ ۞ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ = عمل ގައި އެންމެގެއްލުންތެރިވެގެންވާ މީހުންގެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٩٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދުވަހުން (يَأجوج ومأجوج ގެ މީހުން އެރާޅު ފަދައިން ތުރުވެ ރާޅުލަމުން ނުކުންނަ ދުވަހުން ނުވަތަ/ قيامة ދުވަހުން) އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ މައްސުނިވާ ގޮތަށް ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ. ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންވެސް އެކުވެ އެއްބައެއްގައިވާނެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) ޞޫރަށް ފުމެވޭނެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެންމީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ޖަމާކުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٠٠) އަދި އެ قيامة ދުވަހުން ކާފިރުންނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަމަނަ ހުށަހަޅުއްވާހުށީމެވެ. ހާމަކޮށްދައްކަވާ ފެނިކުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٠١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ (ލޮލުގެ) ޣިޠާއެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ذِكْرُ ކުރުމާއި حقّ ބަސް قبول ކުރުމުން މަތިން ނިވައިވެ އަނދިރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއްވެސް حقّ ބަހެއް އަދި دليل އެހުމަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުންވިއެވެ.

(١٠٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުން (ملائكة ތަކާއި ނަބީ عيسى عليه السّلام ފަދަ صالح އަޅުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުންގެ وَلِيُّ ންނަކަމުގައި ހިފައި إختيار ކުރުމަށް ކާފިރުންގެ މީހުން ހިތަށްއެރީތޯއެވެ؟. (އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އެބަޔަކުންނަށް އެކާފިރުންގެ عداوة ވެރިންނެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް މެހުމާންކަން قيامة ދުވަހުން ދިނުމަށްޓަކައި ޖަހަންނަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަމަނަ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٠٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) عمل ގައި އެންމެ ގެއްލުންތެރިވެގެންވާ ބައެއްގެ خبر ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެއްވަންތޯއެވެ؟. މީހުން ވިދާޅުވާށެވެ.

ٱلَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ وَلِقَآئِهِۦ فَحَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا۟ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَرُسُلِى هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

## މުރާދު

ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ۞ ضَلَّ سَعْيُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް ގެއްލިހަލާކުވި މީހުންނެވެ. (ތިމަގެ ދެއްނުން عمل ކުރިމީހުންނެވެ.) ۞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ۞ وَهُمْ يَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހީކުރާ حال. ۞ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ = ރަނގަޅުގޮތުން އެމީހުން އެކުރާ عمل ރަނގަޅުކަމުގައި. أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެމީހުން އެއީ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނެވެ. ۞ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް (حجّة ތަކާއި دليل ތަކަށް) ۞ وَلِقَآئِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށްވެސް ކާފަރުވިއެވެ. فَحَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ (ހެޔޮ) عمل ތައް باطل ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަކަށް ބަރުދަނެއް ނުލައްވާމެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ = އެއްވެސް ވަޒަނެއް. (އެއްވެސް ބަރުދަނެއް) ۞ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންގެ އެކަމުގެ جزاء އަކީ ނަރަކައެވެ. ۞ بِمَا كَفَرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން. ۞ وَٱتَّخَذُوٓا۟ ءَايَٰتِى وَرُسُلِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ންނާއިމެދު އެމީހުންނެރި (އާޔަތްތަކާއި رسول ންނާމެދު އެމީހުން عمل ކުރީ) ۞ هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ = މަލާމާތް އަދި ފުރައްސާރަކުރާ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. كَانَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިއެވެ. ۞ جَنَّٰتُ ٱلْفِرْدَوْسِ = فِرْدَوْس އެވެ ސުވަރުގެ. نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހުން ފައިބައިތިބޭ ގެއްލުން ނުވާނެ ހިތްގައިމު ތަނެއްގެ ގޮތުގައި. (ދެސްއި ހުރެ ފުއްދައިގެން) ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ މީހުންގެ ގޮތުގައެވެ. ۞ لَا يَبْغُونَ عَنْهَا = އެމީހުން އެތަނުން އެހެން ތަނަކަށް ބަދަލުވުމަކަށް ނޭދޭނެތެވެ. ۞ حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ = އެތަނުން އެއްވެސް ބަދަލުވުމަކަށް. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) އެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެއްވެސް ބޭނުމެއްނެތި މަގުފުރެދުމުގައި عمل ކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ހިތަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކުރަނީ ހަމަ ހެޔޮކަންތައްކަމަށެވެ.

(١٠٥) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާނޭކަމާމެދު އެބަހީ: آخرة ދުވަސް އަންނާނޭކަމާމެދު ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ކުރި އެންމެހައި ހުރިހާ عمل باطل ވެގެންދެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ހުރިހާ عمل ގެ އެއްވެސް ثواب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރުދަނުކުރައްވާނުލެއްވާނެއެވެ.

(١٠٦) އެމީހުން އެގޮތަށް ކަންތައްކުރުމުން އެމީހުންގެ جزاء އަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެއީ މަލާމާތްކުރުމާ ފުރައްސާރަކުރުމާ އެއްޗެއްކަމަށް އެމީހުން ހަދައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٠٧) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން (ތަންނަށެވެ.) އެމީހުން قيامة ދުވަހުން ތަރިބައިތިބީ ވެއްމާން ޖަންނަތަކީ (ގެސްޓް ހައުސް އަކީ) فردوس އެވެރިއުން ސުވަރުގެތަކުގައިވެއެވެ. (فردوس ގެ މާނައަކީ ބަގީޗާ މާނައަށް ބަލާއިރު ގަސްގަހުގެ ގިރިފޮށް ގަހިޖެހިވެގެންވާ ގަސްތަކެވެ. މަހިގަނޑު އެއްޗަކަށް ހުންނާނީ ދަބިސްކަދުރުވެ. އެއީ رُومي ބަހުން ބަގީޗާއެވެ. زيدة التفسير = فردوس އެއީ ސުވަރުގޭގެ ދަރަޖަތަކުން އެންމެ މަތީ ދަރަޖައެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ މެދުގައިވާ މަތީތަނެވެ. رحمن ވަންތަ الله ގެ عرش ހުރިވަނީ އެތަނާ މަތީގައެވެ. ސުވަރުގޭގެ އާރުތައް ފެށިގެން އަންނަނީ އެތަނުންނެވެ. = طبرى =)

(١٠٨) ދެންފަހެ މިސުވަރުގޭގައިވާ މީހުން އެތާ ދާއިމީކޮށް ތިބޭނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުން އެހެންތަނަކަށް ދާކަށް ނުބޭނުންވާނެއެވެ.

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَـٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَـٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَـٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا ﴿١١٠﴾

## ލުޣަތު

قُل = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا = ކަނޑު އެއީ ދެލިޔަކުގައިވިޔަސްވެސް. ❁ لِّكَلِمَـٰتِ رَبِّى = އިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ كلمة ތަކަށް (ކަލިމަތައް ލިޔުމަށް) ❁ لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑު ހުސްވެއްޖެއީހެވެ. ❁ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَـٰتُ رَبِّى = އިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ ކަލިމަތައް ހުސްވުމުގެ ކުރިން. ❁ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ = އަދި އެކަނޑާ އެއްވަރު އެހެން ދެވި އަޅުއްވާ މަދަދުގެގޮތުގައި ގެނައިސްވެސް. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = އިމަންނަކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންނާކަހަލަ آدم ގެދަރިއަކަށްކަމުގައެވެ. ❁ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = އިމަންނަކަލޭގެފާނަށް وحي އިއްވޭ. ❁ أَنَّمَآ إِلَـٰهُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ إله އަކީ. ❁ إِلَـٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ = ހަމަ އެކަކު إله އެވެ. ❁ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ = ފަހެ އުއްމީދުކުރަނިކަމުގައިވާމީހާ / ނުވަތަ ބިރުވެތިވާކަމުގައިވާމީހާ. ❁ لِقَآءَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ رب އާއި ބައްދަލުވުމަށް. ❁ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَـٰلِحًا = ފަހެ އޭނާ صالح عمل ން عمل ކުރާށެވެ! ❁ وَلَا يُشْرِكْ = އަދި އޭނާ ބައިވެރިނުކުރާށެވެ! / شريك ނުކުރާށެވެ! ❁ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ = އޭނާގެ رب ގެ އަޅުކަމުގައި. (އޭނާގެ رب އާއި ކުރާ އަޅުކަމުގައި) ❁ أَحَدًا ﴿١١٠﴾ = ހަމައެކަކުވެސް. އެއްވެސް އެއްޗެއްވެސް. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ كلمة ތައް ލިޔުމަށް ދެލިއެއްކަމުގައި ކަނޑުފެނި އަދި އިތުރަށް އޭގެ އެއްފަދަ ކަނޑެއް ގެނައަސް ربّ ގެ كلمة ތައް ލިޔުން ހުސްވުމުގެކުރިން އެކަނޑުތަކާއި ދިޔަ ހުސްވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. (كلمة ތައް އެހާގިނަވާނެއެވެ.)

(١١٠) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެން ހަމަ ކަލޭމެންނާހެން آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައެވެ. (އެކަމަކު) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحي އިއްވެވެއެވެ. (އެ وحي ގައިވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ إله ވާކަން ކަށަވަރީ އެންމެ إله އަކުކަމުގައެވެ. ފަހެ، އެމީހަކު އެމީހަކުގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމަށް އުއްމީދުކޮށްފިނަމަ ފަހެ އެމީހާ صالح عمل ކުރާހުށިކަމެވެ. އަދި އޭނާ ربّ ގެ ޢިބާދަތުގައި އެކަކު: އޭނާގެ ربّ އަށްކުރާ ޢިބާދަތުގައި ހަމައެކަކުވެސް، އެކަމެއްގައި ބައިވެރިނުކުރާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ!

* ތަންބީހެވެ. صالح عمل އަކީ: އެ عمل އެއްގައި ތިން شرط އެއް ފުރިހަމަވެގެންވާ عمل އެވެ. އެއީ (١) اللّه އަށް إخلاص ތެރިކަމާއިއެކު އެއްވެސް شِرْك އެއް ބައިވެރިވެގެންނުވާ عمل އަކަށްވުން. (٢) رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ سنّة ގައިވާގޮތަށް އުސޫލުގައި ކުރުން އެ عمل އެއް ހެދުން. (٣) އެ عمل އަކީ مسلم އަކުކުރި عمل އަކަށްވުން މިއެވެ. މިތިން شرط ނުހުރި شرط އެއް އުނިވެއްޖެނަމަ އެ عمل އަކީ صالح عمل އެއްނޫނެވެ.

# مَريَم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة مريم — އާޔަތްތައް ޖުމްލަ (٩٨)

كٓهيعٓصٓ ⑴ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ⑵ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا ⑶ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ⑷ وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ مِن وَرَآءِى وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ⑸ يَرِثُنِى وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ⑹

## ތަރުޖަމާ

كٓهيعٓصٓ ⑴ = (މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތް ދެންނެވޭގޮތުގައި ހަމަ الله އެވެ.)۞ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ =(މިއީ) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة ހަނދާންކޮށްދެއްވުމެވެ. / بيان ކޮށްދެއްވުމެވެ.۞ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ⑵ = އެކަލާނގެ އަޅާ زَكَرِيَّا (عليه السّلام) ގެ މައްސަލަ ކިޔާދީ. ۞ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިހިނދު. ۞ نِدَآءً خَفِيًّا ⑶ = ވަންހަނާވެގެންވާ ސިއްރު ދެންނެވުމަކުން. ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ.۞ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ކަށިތައް ބަލިކަށިވެ ضَعِيفُ ވެއްޖެއެވެ.۞ وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا = އަދި ބޮލުގައި ނުރައިނަރެވެ ހުދުވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ބޮލުގައި ނުރަކިހަރުވެއްޖެއެވެ.۞ وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ = އަދި ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެއަށް (މިގެކުރިޔަށްވެސް) دعاء ކުރުމުގައި މިއަޅާ ނުވެއެވެ. ۞ شَقِيًّا ⑷ = ނާކާމިޔާބުވެ ގެއްލިގެންވާ މިހަކަކުރުގައި. ۞ وَإِنِّى خِفْتُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ބިރުވެތިވެއްޖެއީމެވެ. ۞ ٱلْمَوَٰلِىَ = މިއަޅާގެ ބޭބެބޭބެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނާމެދު. ۞ مِن وَرَآءِى = މިއަޅާގެ ފަހަތުގައިވާ / މިއަޅާ މަރުވުމަށްފަހު. ۞ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا = އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކުވެއްޖެއެވެ.۞ فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ = ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާއަށް ދެއްވާނދޭވެ! ۞ وَلِيًّا ⑸ = وَلِى އަކު / ދަރިކަލަކު.۞ يَرِثُنِى = އެދަރިއަކު މިއަޅާ ވާރުތަވުމަށް (މިއަޅާގެ މުދާ ވާރުތަކުރާ) ۞ وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ =

އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ آل ންގެ ދަރިކޮޅުން (نبى ކަން) ވާރުތަކުރާށި. ۞ وَٱجْعَلْهُ = އަދި އެދަރިކަލުން ލައްވާނދޭވ. رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾ = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވ. ރުހިވޮޑިގެންވާ ދަރިކަލަކު ކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** كٓهيعٓصٓ (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ތިޔަން ދަންނަވައިދެންވަނީ اللّه އެވ.)

**(٢)** (އޭ رسول اللّه އެވ.) މިއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އަޅާ زكريا عليه السّلام އަށް ލެއްވި رحمة ގެ ވާހަކަ بيان ކޮށްދެއްވުމުގެ ވާހަކައެވ.

**(٣)** އެކަލޭގެފާނު يعنى: زكريا عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ވަންހަނާ ސިއްރުގޮތުގައި دعاء ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަކުރެއްވުމަށްޓަކައެވ.)

**(٤)** އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ކަށިތަކުގެ ބާރުކަނޑާ ضعيف ވެއްޖެއެވ. (މުސްކުޅިވެގެންނޭވެސް) މިއަޅާގެ ބޮލުގައި ނުރަޖަހައި ނުބައިނިވެއްޖެއެވ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވ. (މިގޮތުގައިވެސް) އިބަރަސްކަލާނގެއަށް މިއަޅާ ދަންނަވާ دعاء ގައި އަބާއްޖަވެރި ނާކާމިޔާބު އަޅުކަލުގައި މިއަޅާ ނުވެއެވ.

**(٥)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މަރުވުމަށްފަހު މިއަޅާގެ ބޭބޭކަލުންނާއި ގާތްތިމާގެ (دين އަށް ފުރުޞަތުދިނުން އަދި دين އަށް عمل ނުކޮށް ކުށްކަމަށް) މިއަޅާ ބިރުވެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި މިއަޅާގެ އަނބިކަނބަލުން ދަރިން ނުލިބޭ ހަނދާކަމެއްގައިވެއެވ. ފަހެ އެހެންވީ މިއަޅާއަށް އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ولى އަކު ދެއްވާނދޭވ. ދަރިކަލަކު ދެއްވާނދޭވ.

**(٦)** އެދަރިކަލުން މިއަޅާގެ ވާރުތަވެރިއަކަށް ވާނޭ އަދި يعقوب عليه السّلام ގެ آل ންގެ ދަރިކޮޅުން نبى ކަން ވާރުތަކުރައްވާ ދަރިކަލަކުކަމުގައި ލައްވާނދޭވ. އަދި އޭ އަޅުގެ ربّ އެވ. އަދި އެދަރިކަލުންނަށް ރުހިވޮޑިގެންވާ ދަރިކަލަކުކަމުގައި ލައްވާނދޭވ. (އެބަހީ: އެދަރިކަލުންނާއިމެދު އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއި ހުރި ދަރިކަލަކު ކަމުގައި ލައްވާނދޭވ.)

يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾

## މުފްރަދާތު

يَٰزَكَرِيَّآ = (اللّه وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ زَكَرِيّا އެވެ! ❁ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދަރިކަލަކު ލިބިވޮޑިގަންނަވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވަމެވެ. ❁ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ = އެދަރިކަލުންގެ ނަމަކީ يَحْيَى އެވެ. ❁ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ = އެދަރިކަލުންގެ ކުރިން އެއްވެސް މީހަކަށް އެނަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުދެއްވަމެވެ. އެބަހީ: އެނަން ކިޔާފައިވާ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ❁ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ = ތިމަގެއަށް ދަރިއަކު ލިބޭނީ (ދަރިއަކުލިބޭނީ) ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ❁ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا = އަދި ތިމަގެ އަންހެނުންނަކީ ދަރިން ނުވާ މީހަކުކަމުގައި ވިއެވެ. ❁ وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަގާ މުސްކުޅިކަމުގެ ހައްދަށް ފޯރައްޖައީއެވެ. ❁ عِتِيًّا ﴿٨﴾ = ކިރިޔާ ބޮޑުކަމުގެ ހާލަތަށް (عمر ނިމުމުގެ ހާލަތަށް) ❁ قَالَ كَذَٰلِكَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މަލާއިކަތާ ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަންތައްވާނީ އެގޮތަށެވެ. ❁ قَالَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ. ❁ وَقَدْ خَلَقْتُكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވައިފީމެވެ. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾ = އަދި (އޭރު) ކަލޭގެފާނު އެއްޗެއްކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: އޭރު ކަލޭގެފާނުގެ އެއްވެސް އަސަރެއް ދުނިޔޭގައި ނުވެއެވެ.) ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً = ތިމަގެއަށް (އެކަމުގެ) علامة އެއް ލައްވައިދެއްވާށެވެ. ❁ قَالَ ءَايَتُكَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އެކަމުގެ) ކަލޭގެފާނުގެ علامة އަކީ. ❁ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަ ނުދެއްކުމެވެ. (ނުދެއްކެވުމެވެ.) ❁ ثَلَٰثَ لَيَالٍ = ތިންރޭގަނޑު. (ތިންރޭ ތިންދުވަސް) ❁ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ = صحّ ކޮށް ހުންނަވައިގެން. (ނުވަތަ ވިރިވިރިގެން) ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) (اللّٰه تعالى އެކަލޭގެފާނުންގެ دعاء އިޖާބަކުރެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ زكريّا (عليه السّلام) އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ދަރިކަލަކުދެއްވާނެކަމުގެ އުފާވެރި خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވަމެވެ. އެދަރިކަލުންގެ ނަންފުޅަކީ يحيى އެވެ. އަދި އެނަން މީގެކުރީގައި އެއްވެސްމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައެއްނުވަމެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާ އެއްފަދަ އެކަކުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީގެކުރީގައި ނުހައްދަވަމެވެ.

(٨) އެކަލޭގެފާނު يعنى: زكريّا (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް ދަރިކަލަކު ވާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟. މިއަޅާގެ އަންހެނުން ދަރިނުލިބޭ މީހަކު ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި މިއަޅާ މުސްކުޅިވެ ދުވަސްވެގެންގޮސް ކަށިތައް މުޅިން ބަލިކަށިވެގެންވެއެވެ.

(٩) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މަލާއިކަތާ ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަންތައްހުރީ އެގޮތައިންނެވެ. ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަމެކެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މީގެކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވީ ކަލޭގެފާނުންގެ އެއްވެސް އަސަރެއްނެތިއެވެ.

(١٠) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް އެކަމުގެ علامة އެއް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ!. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނަށްވާ علامة އަކީ ހަށިގަނޑު ސާލިމްކޮށް ތިންރޭވާންދެން މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަދެއްކުމުގެ ނުކުޅެދުމެވެ. (ދުވާލާއި ދަރިކަލުންނުގެ އިޝާރާތުން މީސްތަކުންނާއި ވާހަކަދެއްކުމުގެ ފުރުސަތު ނުވާނެއެވެ.)

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾ يَـٰيَحْيَىٰ خُذِ ٱلْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلَـٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَرْيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾

## ލުޣަތު

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = ފަހު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ ކައިރިއަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ = مِحراب ގެ ތެރެއިން. ۞ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ = ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިޝާރާތުން އަންގަވައިފިއެވެ. ۞ أَن سَبِّحُوا۟ = އެބުނުން تسبيح ކިޔާށޭ. ۞ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾ =ހެނދުނާއި ހަވީރު. ۞ يَـٰيَحْيَىٰ = އޭ يحيى އެވެ. ۞ خُذِ ٱلْكِتَـٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ = ޤުއްވަތުގައި (توراة ގައި) ބާރަށް ހިފަހައްޓާށް ދެވެ!. (އޭގައިވާގޮތަށް عمل ކުރައްވާށެވެ.) ۞ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحُكْمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حكم ދެއްވީމެވެ. (ޤުދުރަތް ފިޔަވާ فكر ކުރުމުގެ ބާރު ދެއްވީމެވެ.) ۞ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ = ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައި. (بالغ ވުމުގެ ކުރިން) ۞ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا = އަދި އޯގާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ۞ وَزَكَوٰةً = އަދި (ފާހިތަން) طاهر ކުރުމުގެ ގޮތުންނާއި. (صالح عمل ކުރުމުގެ ގޮތުން) ۞ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ = އަދި تقوى ވެރިއަކަށް ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮލަފާކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ = އަދި ނުކިޔަމަންތެރި جبّار ކަމުގައި ނުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَسَلَـٰمٌ عَلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް سلام ވެއްޖެއެވެ. ۞ يَوْمَ وُلِدَ = އެކަލޭގެފާނު ވިހެއްވި ދުވަހު. ۞ وَيَوْمَ يَمُوتُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގަންނަވާ ދުވަހު. ۞ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދިރުއްވައިގެން ފޮނުއްވަވާ ދުވަހު. ۞ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَـٰبِ مَرْيَمَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ޤުރުއާން ކަރީމު ގައި: مَرْيَمُ ގެ ވާހަކަ ފުކުރައްވާށެވެ. ۞ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا = އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ أهل ބޭފުޅުންގެ ކިބައިން ވަކިވެވަޑައިގެން ... ۞ مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ = (مِحْرَابُ ގެ) އިރުމަތީ ފަރާތް ތަނަކަށް. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِحْرَاب ން (ނަމާދުކުރައްވާ އަޅުކަންކުރައްވާތަނުން) ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ޤައުމުންނާއި ހަވީރު ހެނދުނު تسبيح ކުރުމަށް އެކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވިއެވެ (އިޝާރާތުން) އަންގަވައިފިއެވެ.

(١٢) (ދެންފަހެ زكريّا عليه السّلام ގެފާނަށް يحيى ގެފާނު ލިބިވަޑައިގެންފިއެވެ.) އަދިހަމަ اللّه تعالى އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ يحيى އެވެ. ކަލޭގެފާނު ފޮތުގައި يعنى: توراة ގައި ގަދައަށް ހިފަހައްޓަވާށެވެ!. އެބަހީ: އެފޮތުގައިވާގޮތަށް ރަނގަޅަށް عمل ކުރައްވާށެވެ!. އަދި އޭ ދިސްކޮޅުކަންނުވާ!. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ކުޑަކުދިއިރު އެކަލޭގެފާނަށް حكم ދެއްވީމެވެ. ޔަޤީން ވިސްނާ فكر ކުރައްވާމުދުގެ ބުއްދިއެއްވެސްމެވެ.

(١٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެގޮތުންނެވެ. ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ ލޯބިވެރިކަމާއި މާތްކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ޒަކާތާއި ވެވަޑައިގެން طاهر صالح عمل ކުރައްވާ ބަރަކާތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވީ تقوى ވެރި މާތް ބަރަކާތް ކަލުގަނޑަކަށެވެ.

(١٤) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮ އަދި ކިޔަމަންތެރި ބަރަކާތްތެރިކަލެއް ވިއެވެ. އަދި ބާރުގަދަ، ނުކިޔަމަންތެރި ބަރަކާތްތެރިކަލެއް އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

(١٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިހެއްވިދުވަހުގައާއި އަދި އަވަހާރަވާދުވަހުގައާއި އަދި އެކަލޭގެފާނު އަލުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ގެންދަވާދުވަހުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ސަލާމަތްކަމާއި އަމާންކަން ލިބިގެންވެއެވެ.

(١٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) މި ފޮތުގައި قرآن ން مَرْيَم ގެފާނުގެ ވާހަކަ ދިސްކޮޅުކަންނުނު ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!. އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ أهل ވެރިންނާއި ދުރަށް مِحْرَاب ގެ އިރުމަތީ ފަރާތަށް ނުކުމެވަޑައިގެން އެކަހެރިވެވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (ކަންވީގޮތް ހަނދުމަކުރުވާ ކުރައްވާށެވެ!.)

فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ ۖ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا ۚ وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتْهُ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾

## ލުޣަތު

فَٱتَّخَذَتْ مِن دُونِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން ދިމާލުގައި އެކަމަނާ ހިއްފެވިއެވެ.❁ حِجَابًا = ފަރުދާއެއް / ފާރެއް / ހިޔަނެއް. ❁ فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ކައިރިއަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رُوحَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ روح (جبريل عليه السلام) ❁ فَتَمَثَّلَ لَهَا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއަށް تَمْثِيلُ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ./ އެކަމަނާއަށް ފެނިވަޑައިގަތެވެ. ❁ بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ = ފުރިހަމަ آدم ގެ ދަރިއެއްގެ ސޫރަތުގައި. ❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި އެދީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން حماية އާއި ރައްކާތެރިކަން ދެއްވުން އެދެމެވެ. ❁ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ = ކަލޭގެފާނު تقوى ވެރިއަކު ކަމުގައި ވާނަމަ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ = އަޅުގަނޑު ވާކަށްނެތިވަރު ކަމަނާގެ ربّ ގެ رسول އަކުކަމުގައެވެ. لِأَهَبَ لَكِ = އަޅުގަނޑު ކަމަނާއަށް ދެއްވުމަށް.❁ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ = طاهر ދަރިކަލަކު.❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ = އަޅުގަނޑަށް ދަރިއަކު ލިބޭނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ. ❁ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ = އަޅުގަނޑު ގައިގާ آدم ގެ ދަރިއަކު ނުޖެހެއެވެ. ❁ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ = އަދި ޒިނޭކުރާ ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ނުވަމެވެ. ❁ قَالَ كَذَٰلِكِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންވާނީ އެގޮތަށެވެ. ❁ قَالَ رَبُّكِ = ކަމަނާގެ ربّ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދަތިނޫން ފަސޭހަކަމެކެވެ. ❁ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ = އަދި އެދަރިކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާހެދުމެވެ. / ލެއްވުމަށް. ❁ ءَايَةً لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ދަލީލެއްކަމުގައި / علامة އެއްކަމުގައި. ❁ وَرَحْمَةً مِّنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްކަމުގައި. ❁ وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ = އަދި އެކަމަކީ (الله ގެ علم ގައި) ނިންމެވުނު ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ.❁ ❁ فَحَمَلَتْهُ = ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަލުންނާއިގެން ޙާމިލާވެއިންނަވައިފިއެވެ.❁ فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަމަނާ (އެކަމަނާގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިކަލުންނާއިގެން) މީސްތަކުންނާއި ދުރުގައި ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ = ދުރު ހިސާބަކަށް. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) ދެން އެކަމަނާ އެމީހުން ދިޔަވައި ދިޔަވައި އެބަހީ: އެކަމަނާގެ أهل ވެރިން ދިޔަވައި އެމީހުންނަށް ނުފެންނާނޭގޮތުން ނިވާވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ނުފެންނަގޮތަށް ނިވާކަމަކަށް ވަކިވެގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހު މަލާއިކަތުންގެ އެކަމަނާއަށް އަރިހަށް މަލާއިކަތުންގެ رُوح ފޮނުއްވީމެވެ. އެބަހީ: جِبريل عليه السّلام ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއަށް ކުރިމަތިވެވަޑައިގެންނެވީ ފުރިހަމަ آدم ގެދަރިއެއްގެ ސިފައިގައި ތެދުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(١٧) އެކަމަނާ (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ވަޑައިގަތީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ށް އަހުރެން حماية އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. ކަލޭއަކީ تقوى ވެރި މީހެއްކަމުގައިވާނަމަ. (ކަލޭ އެއީ ގޯސް ކަމެއް އެކަމަނާއަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައެވެ.)

(١٨) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް طاهر ދަރިކަލަކު ދެއްވުމަށް ކަލާނގެ ربّ ފޮނުއްވި رسول އަކީމެވެ.

(٢٠) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް ދަރިކަލަކު ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ؟ އެހެނީ އަހުރެންގެ ގައިގާ آدم ގެދަރިއަކު ނުޖެހެއެވެ. އަދި ޒިނޭކާރީ ހުކުރުވެރި އަހުރެން ނުވެމެވެ.

(٢١) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަންތައް ހުރީ ކަމަނާ ވިދާޅުވާގޮތަށެވެ. (ކަމަނާގެ ގައިގާ آدم ގެދަރިއަކު ނުޖެހިއެވެ. އަދި ކަމަނާއީ ޒިނޭކާރީ މީހެއްނޫނެވެ.) ނަމަވެސް ކަމަނާގެ ربّ وحى ކުރެއްވި އެކަމަކީ މިންކަރުހުކުރާނެ ފަރިވަރަށް ކަމެއްކަމުގެ.. (އެބަހީ: ކަމަނާއަށް ދަރިކަލަކު ދެއްވުމަކީ މިންކަރުހުކުރާނެ ފަރިވަރަށް ކަމެއްކަމުގެ.) އަދި އެދަރިކަލުން މިންކަރުހުކުރާނެ ކަލާނގެ ވިސްނުންތެރިކަމާ (މިންކަރުހުކުރާނެ ކަލާނގެ قدرة ދެއްކުމާއި އެކަލާނގެ ވަންތަކަމުގެ) علامة އެއްކަމުގައެވެ. އަދި މިންކަރުހުކުރާނެ حضرة ނުވާ رحمة އެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله ގެ علم ގައި ނިމިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

(٢٢) ދެންފަހު އެކަމަނާ އެދަރިކަލުންނާއިގެން އާލާވެ ޢިންސާނިޔެއެވެ. (އެދަރިކަލުންނަށް عيسى عليه السّلام އެވެ.) އަދި އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ ބަނޑުގައިވާ އެދަރިކަލުންނާއިގެން ދުރު ހިސާބަކަށް ވަކިވެގެން މިސްރަކުންނާއި ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِى وَٱشْرَبِى وَقَرِّى عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِىٓ إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

## ތަރުޖަމާ

فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ = ދެންފަހެ އެކަމަނާއަށް ވިހޭކުރުމުގެ ވޭންތަދުތައް އަތުވެއްޖެއެވެ. ❁ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ = ކަދުރު ގަހެއްގެ ބުޑުކައިރިއަށް. ❁ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا = މިކަމުގެކުރިން އަހުރެން މަރުވިނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅުވީސްއެހެއްޔެވެ؟ ❁ وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ = އަދި އެއިރެކަށްބަޔަކު ހަނދާންނެތިގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި އަހުރެން ވީނަމައެވެ. ❁ فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ = ފަހެ އެކަމަނާގެ ދަށުން (ފަރާތުން) އެކަމަނާއަށް ގޮވައިލެއްވިއެވެ. (ނިދާ އެއްވިއްޖެއެވެ.) ❁ أَلَّا تَحْزَنِى = ކަލޭ ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ربّ ލައްވައިދެއްވައިފިއެވެ. ❁ تَحْتَكِ = ކަލޭގެ ދަށުގައި (މިތިގައި) ❁ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ = ކުޑަ ފެންކޯރެއް. ❁ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ = އަދި ކަލޭ ކަލޭގެ ގާތަށް ހަޅުވައިލައްވާށެވެ! ❁ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ = ކަދުރު ގަހުގެ ހިތްގަނޑައިން. ❁ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ = ކަލޭގެ މައްޗަށް ވެއްޓިގެންދާނެއެވެ. ❁ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ = ތާޒާ ކަދުރު. (ފެއްސާ މަގުކަދުރު) ❁ فَكُلِى وَٱشْرَبِى = ކަލޭ (ކަދުރު) ކެއްވާށެވެ. (ފެންބޯ) ހިއްލަވާށެވެ! ❁ وَقَرِّى عَيْنًا ۖ = އަދި ލޮލު ފިނިކުރައްވާށެވެ! (ހިތްހަމަ ޖެހިލައްވާށެވެ!) ❁ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا = އަދި ކަލޭ آدم ގެދަރިންކުރެ މީހަކު ފެނިއްޖެއްޔާ. ❁ فَقُولِىٓ = ފަހެ ކަލޭ ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ރޯދައެއް ހިފުމަށް ނަދުރުކުރީމެވެ. ❁ فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ = އެހެންވީ މިއަދު އަހުރެން ވާހަކަ ނުދައްކާނީމެވެ. ❁ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾ = އެއްވެސް އިންސާނަކާއި. ❁ فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا = ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަލުން ހިއްޕަވައިގެން އެކަމަނާގެ قوم އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ تَحْمِلُهُۥ ۖ = އެކަމަނާ އެދަރިކަލުން އުރުއްސަވާ حال. ❁ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ مَرْيَم އެވެ. ❁ لَقَدْ جِئْتِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ގެންނަވައިފިއެވެ. (ކުރައްވައިފިއެވެ.) ❁ شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ އެއްކަމެއް. (ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއް) ❁ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ = ހާރޫނުގެ أُخْتُ އެވެ. مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ = ކަލޭގެ ބައްޕަ

ނުބައިމީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަ ނުވެއެވެ.۞ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ =
ޒިނޭކާރު މީހަކުކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަދި ކަދުރު ގަހެއްގެގާތުގައި އެކަމަނާ ވިހާވޭނުގެ ވޭންވަރުގަދަވެއްޖެއެވެ. އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް މިކަންޖެހުމުގެ ކުރިން އަހުރެން މަރުވެގެންގޮސް (މިސާލަކަށް ހިތަހަކުން) އަހުރެން އެއީ ހަނދާންނެތުން މީހަކުކަމުގައިވީނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅުވީސްއެވެ؟ (އަދި އެކަމަނާ عيسى عليه السّلام ވިހެއްވީ ރައްކާއުފަލާއިގެންނެވިއެވެ.)

(٢٤) ދެންފަހެ އެކަމަނާގެދަށުން ނުވަތަ ތިރިން އެކަމަނާގެ ފަރާތުން އެކަމަނާއަށް ގޮވާލައްވައިފިއެވެ. އެކަމަނާއަށް ގޮވާލެއްވުނެވެ. ކަލޭ ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ربّ ކަލޭގެ ތިރީގައި ތިރިއަށް ފެންކޯރެއް ލައްވާފައެވެ.

(٢٥) އަދި ކަލޭ ކަދުރުގަހުގެ ކަލޭގެފަރާތަށް ދަންމަވާ ހެލުވާލައްވާށެވެ! އޭރުން ކަލޭނަށް ފެކިފައިވާ މޮޅު މީރު ކަދުރު ވެއްޓޭނެއެވެ.

(٢٦) ފަހެ ކަލޭ ކަދުރު ކެއިކުރުމާއި ފެންބޮއި ހިތްހަމަ ހަމަޖެއްސެވާށެވެ. އަދި ކަލޭއަށް އާދަމުގެދަރިއަކު ފެނިވަޑައިގެންފިނަމަ "އަހުރެން މިހިރީ رحمن ވަންތަ اللّه އަށް ރޯދައަށް މިއަދު އެއްވެސް މީހަކާ އަހުރެން ވާހަކަ ނުދައްކާނަމެވެ." މިހެން ވިދާޅުވާށެވެ.

- ދަންނައެވެ. އެޒަމާނުގައި ރޯދަހިފިމާ ރޯދައަށް ހުރެގެން ވާހަކަ ދެއްކުން ނުހުއްދަކަމުގައި ވެއެވެ.

= تفسيرطبرى =

އަދި މިކަމަނާއަށް މިއިވަޑައިގެންނެވި އަޑުތަކަކީ غَيْبُ ގެކޮޅުން اللّه تعالى جبريل عليه السّلام ފޮނުއްވައިގެން އިއްވެވި ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި. އަދި އެއީ ސީދާ عيسى عليه السّلام ވިދާޅުވި ބަސްފުޅުތަކެއްކަމުގައި މިގޮތްގޮތަށް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިދެގޮތުން ކޮންގޮތެއްކަމުގައިވިޔަސް اللّه تعالى ގެ حضرة އަށް ބޭނުންކަމެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. والله أعلم .

(٢٧) ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަލުންނަގާއިގެން (ރައްކައުފުލައްވަންފަށު) ހިއްފަވައިގެން އެކަމަނާގެ قوم ގެ މީހުންގެތެރެއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ مَرْيم އެވެ. ކަލޭ ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށްބޮޑު ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (ވަރަށް ހަޑިހުތުރު فاحش ކަމެކެވެ.)

(٢٨) އޭ هارون ގެ أخت އެވެ. ކަލޭގެ ބައްޕައަކީ ނުބައި މީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެ މަންމައަކީ ޒިނޭކާރުމީހަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (ކަލޭގެ ފަރާތުން އެފަދަކަމެއް ހާމަވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟)

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَـٰبَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَـٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِى وَلَمْ يَجْعَلْنِى جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَـٰمُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾

## މުފްރަދާތު

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ = ފަހެ އެކަމަނާ އެކުއްޖެ ދަރިކަލުންނަށް إشارة ކުރެއްވިއެވެ.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ كَيْفَ نُكَلِّمُ = އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަ ދައްކާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟ ۞ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ = ވިހާތަނުމަތީގައި ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވާ ކުއްޖަކާއި.۞ قَالَ = އެކުއްޖެ ދަރިކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ الله ގެ އަޅާއެވެ. ۞ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَـٰبَ = އަޅުގަނޑަށް ފޮތް އަތުވައްޖެއެވެ. ۞ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު نبي އަކުކަމުގައި ލެއްވެވިއެވެ. ۞ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا = އަދި އަޅުގަނޑަކީ بركاة ލިބިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ލެއްވިއެވެ.۞ أَيْنَ مَا كُنتُ = އަޅުގަނޑު ކޮންތާކުގައި ވިޔަސް. ۞ وَأَوْصَـٰنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. أمر ކުރެއްވިއެވެ. ۞ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ = ނަމާދުކުރުމާއި ޒަކާތްދިނުމަށް. ۞ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ = އަޅުގަނޑު ދިރިހުރިހާ ހިނދަކު. ۞ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِى = އަދި އަޅުގަނޑުގެ މަންމައަށް ހެޔޮލާބައްވާ ހިތްވަރާ ކަމުގައި. ۞ وَلَمْ يَجْعَلْنِى = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ނުލައްވައެވެ. ۞ جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ = ބޮޑާވެގެންވާ އަބާއްޖަވެރިއަކު ކަމުގައި. ۞ وَٱلسَّلَـٰمُ عَلَىَّ = އަދި އަޅުގަނޑުގެމައްޗަށް ސަލާމަތްކަން – އަމާންކަން ވެއްޖެއެވެ. ۞ يَوْمَ وُلِدتُّ = އަޅުގަނޑު ވިހެއްވުނުދުވަހު. (ދުނިޔެއަށް އައިދުވަހު) ۞ وَيَوْمَ أَمُوتُ = އަދި އަޅުގަނޑު މަރުވާދުވަހުގައްޔާއި. ۞ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ = އަދި އަޅުގަނޑު ދިރިގެން (محشر އަށް) ފޮނުއްވާދުވަހުގައްޔާއި. ۞ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ = އެއީ مريم ގެދަރިކަލުން عيسى އެވެ. (އެބަހީ: އިސްލާމްދީނުގައި ވާހަކަދައްކާ عيسى عليه السّلام ގެ ވާހަކައެވެ.) ۞ قَوْلَ ٱلْحَقِّ = އެއީ حقّ ބަހެވެ. (އެބަހީ: عيسى عليه السّلام) އާއި ބެހޭ ވާހަކައިގެ حقّ ބަސް މި قرآن ގައި އޮވެއެވެ. އެކަމުގައި އެމީހުން ދެބަސްވެ ۞ ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ = އެކަމުގައި އެމީހުން ދެބަސްވެ جَدَلُ ކުރަނިކުމެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ދެން އުނަމަނާ އެތުއްބުރެ ދަރިކަލުންނަށް إشارة ކޮށްލެއްވިއެވެ. (އުނަމަނާގެ إشارة ނީ ދުޢާދުކުރެވިސީ ކަލޭފުން އެދަރިކަލުންނާއި ވާހަކަ ދައްކާށެވެ!) އެހިނދު އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ހަމަދޮންމު ވިހާއި ކުޑަކުއްޖަކާއި އަހުރެމެން ވާހަކަ ދައްކާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟

(٣٠) އެހިނދު އެދަރިކަލުން يعني: عيسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ الله ގެ އަޅާއެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ފޮތް ދެއްވައިފިއެވެ. އެބަހީ: ފޮތްދެއްވުމަށް ނިޔާކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ نبي އަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ.

(٣١) އަދި އަހުރެންނީ ކޮންތަނެއްގައި އަހުރެންނަށް بركاة ތިބެއްވިޔަސްވާ މީހަކުކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. މީސްތަކުންނަށް منفع ބޮޑުމީހަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެބޮޑު އެއްމަންފާއަކީ ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރެއްވުމާއި مُنكَرَاة ނަހީކުރެއްވުންކަމުގައިވިއެވެ.) އަދި އަހުރެން ދިރިހުރި ހިނދަކު ނަމާދުކުރުމަށާއި زكاة ދިނުމަށް އެކަލާނގެ وصيّة ކުރައްވައިފިއެވެ. އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣٢) އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ މަންމައަށް ހެޔޮކޮށްހިތުމައި މާތްކަން ހިތުމަށް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް وصيّة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ބޮޑާ؛ ނިބުރުވެރި އަބާއްޖަވެރިއަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ އަހުރެން ނުލައްވައެވެ.

(٣٣) އަދި އަހުރެން ދުނިޔެއަށް އައިދުވަހުގައްޔާއި މަރުވާދުވަހުގައްޔާއި އަދި އަހުރެން އަލުން ދިރިގެން محشر އަށް ފޮނުއްވާދުވަހުވެސް އަހުރެންގެމައްޗަށް شيطان ގެ އާއި ޖުނޫދުގެ لشكر ގެ ނުރައްކަލުން އަމާންކަމާއި ސަލާމަތްކަން ހުއްޓެވެ.

(٣٤) (الله تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެއީ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى އެވެ. އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކަކީ مرْيم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ حقّ ވާހަކަތަކެކެވެ. އެމީހުން އެވާހަކަތަކާއިމެދު جدل ކޮށް އަރައިރުންވަނީއެވެ.

مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍۢ ۖ سُبْحَـٰنَهُۥٓ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَـٰكِنِ ٱلظَّـٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

## މުފްރަދާތު

مَا كَانَ لِلَّهِ = اللّه އަށް ނުވެއެވެ. އެކަލޭގެންނަށްނުވެއެވެ. ۞ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ = އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުން. / إختيار ކުރެއްވުން. ۞ سُبْحَـٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވާވަޑައިގެންވެއެވެ. ۞ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އެކަލާނގެ ކަމަކަށް ނިޔާކުރައްވާ ނިންމަވާންޏާ. ۞ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن = ދެން ހަމަކަނަތަކެތުން އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވަނީ "ވޭ" މިހެވެދިއްނެވެ. ۞ فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ = ދެން އެހެއިރުން އެކަމެއް އުފެދިއްޖެއެވެ. ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ۞ رَبِّى وَرَبُّكُمْ = އަޅުގަނޑާއި ހަމަ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ فَٱعْبُدُوهُ = ދެން އެކަމުގެ ކަލޭމެން ސިފާ އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރާށެވެ. ۞ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގެކި މިއީއެވެ. ۞ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ = ދެން (عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) جماعة ތަކުން إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ۞ مِنۢ بَيْنِهِمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ فَوَيْلٌ = ދެން ހަލާކާއިގެ ބޮޑު عذاب ހުއްޖެވެ. ۞ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް. ۞ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ވުޖޫދުން. (ހުރިހާ އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްވާ ބޮޑު ދުވަހު جماعة ތަކެއް އެމީހުން حاضر ވުމުން.) ۞ أَسْمِعْ بِهِمْ = އެމީހުންގެ ކިހާ ރަނގަޅު ގޮތެއްގެ އަޑުއަހާނެއެވެ. ۞ وَأَبْصِرْ = ކިހާ އެމީހުންގެ ފެނުމުގެ (ގޮތަކަށްވާނެއެވެ.) ۞ يَوْمَ يَأْتُونَنَا = މިޒަމާނަށް ކަލާނގެ حضرة އަށް އެމީހުން އަންނަދުވަހު. ۞ لَـٰكِنِ ٱلظَّـٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ = އެހެންނަމަވެސް މިއަދު (އެބަހީ: ދުނިޔޭގައި) އަނިޔާވެރިންތަކުން ۞ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުމަށް إختيار ކުރެއްވުން އެއްގޮތަކަށްވެސް اللّه އަށް އޮތް ކަމެއްނޫނެވެ. އެކަލޭގެންނަށް ކަމެއްނޫނެވެ. އެކަލާނގެ އެގޮތް އެންމެހައި ކަންތައްތަކުން ހުސް طاهر ވަންތަވާވަޑައިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަމަކަށް ނިޔާކުރައްވާފައި ނިންމަވާލައްވާއިރު ހަމަކަނަތަކެތުން އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ "ވޭ" وحي ކުރައްވައެވެ. ދެން އެހެއިރުން އެކަމެއް އުފެދިއްޖެއެވެ. (عيسى ގެ ފުރާނަ އުފެދިފައިވީ ހަމަ އެގޮތަށެވެ.) عيسى عليه السّلام އާއި اللّه ގެ ދަރިކަލެއްނޫނެވެ. އާއި ހަމަ آدم ގެ ދަރިކަލެވެ.

(٣٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަހުރެންނާއި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ. (حقّ ސީދާ دين އަކީ އެއީއެވެ.)

(٣٧) ދެން ފަހެ (عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) އެމީހުންގެމެދުގައި އެކިއެކި جماعة ތަކެއް إختلاف ވެ ދެބަސްވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްވާ ބޮޑު جماعة އަށް އެމީހުން حاضر ވާދުވަހު ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ.

(٣٨) އެ ކާފިރުވި މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނަދުވަހު އެމީހުންގެ އަޑު އިވުމުގެ ގަދަކަމާއެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ނަމަވެސް އަނިޔާވެރި މީސްތަކުން މިއަދު މިދުނިޔޭގައި އޮވަނީ (حقّ ފެނުމާމެދު މުޅިން ކަނުވެ އަދި حقّ އިވުމާމެދު މުޅިން ބީރުވެ) بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. عيسى عليه السّلام اللّه އުޑަށް އުފުއްލެވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ހަތަރުބައިކޮށް ބެހިގެން ދިޔައެވެ. އެ أمّة ގެމީހުން ހަތަރު فقه ވެރިން إختيار ކޮށް عيسى عليه السّلام އާއިމެދު މިހަތަރު މީހުން ބުނަނީ ކިހިނެއް؟ ބަލަމާއެވެ.
- އެބައިން ފުރަތަމަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު ކަލޭ ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. ޖަވާބުގައި އޭނާ يعني: فقه ވެރިޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. "އެއީ اللّه އެވެ. ބިމަށް ފޭބިގަތީއެވެ. ދެން ހަލާކުވާނޫ އެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ދިރުއްވާނޫ އެއްޗެއް ދިރުއްވާ ދެން އުޑަށް ފޭބިގަންނަވައިފިއެވެ." މިއީ އެ فقه ވެރިޔާގެ ބަހެވެ. އޭނާގެ އެބަހާ މީސްތަކުންގެ ބައެއް تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނީ نصارى ންގެ اَلْيَعْقُوْبِيَّة ކިޔާ فِرْقَة ކަމުގައެވެ. – ދެން އަނެއް ތިން فقه ވެރިން އޭނާއާ ދިމާއަށް ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގައި ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި އަހުރުމެން ހިތަށްވެއެވެ.
- ދެން ދެވަނަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު ކަލޭ ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އޭނާ ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ اللّه ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި މިހާގެ މިބަހަށްވެސް މީސްތަކުންގެ ބައެއް تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނީ نصارى ންގެ النَّسْطُوْرِيَّة އެވެ ކިޔާ فِرْقَة ކަމުގައެވެ. ދެންއިތުރު އަނެއް ދެ فقه ވެރިން އޭނާއަށް ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގައި ދޮގުވެރިއަކު ކަމުގައި އަހުރުމެން ހިތަށްވެއެވެ.
- ދެން ތިންވަނަ މީހާއަށް އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު ކަލޭ ބުނަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. އޭނާ ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ إله އެކެވެ. އަދި އޭނާގެ މަންމައަކީ إله އެކެވެ. އަދި اللّه އީ إله އެކެވެ. މިހާގެ މިބަހަށްވެސް މީސްތަކުންގެ ބައެއް تبع ވިއެވެ. އެމީހުންނީ نصارى ންގެ إسْرَائِيْلِيَّة އެވެ ކިޔާ فرقة ކަމުގައެވެ. ދެން ހަތަރުވަނަ މީހާ އޭނާއަށް ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގައި ދޮގުވެރިއަކުކަމުގައި އަހުރުމެން ހިތަށްވެއެވެ.
- އަދި ހަތަރުވަނަމީހާ ބުނެފިއެވެ. އަހުރެންނަކުން ބުނެވެ. عيسى (عليه السّلام) އީ اللّه ގެ އަޅާއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رسول ާއެވެ. އެއީ اللّه ގެ كلمة ފުޅެވެ. އަދި އެކަލާނގެ روح އެވެ. = تفسير الطبرى =

ދެން ފަހެ މިއެންމެފަހުން އުޅުނު މީހާގެ އުޅުނީ حقّ ބަހެވެ. قرآن بيان ކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އެންމެން އެހެންގޮތަކަށް ކަމުގެ ނުދާނެ حقّ ތެދުގޮތެވެ.

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ ٱلْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ فِي ٱلْكِتَٰبِ إِبْرَٰهِيمَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَٰٓأَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ يَٰٓأَبَتِ إِنِّي قَدْ جَآءَنِي مِنَ ٱلْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَٱتَّبِعْنِيٓ أَهْدِكَ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَٰٓأَبَتِ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

وَأَنذِرْهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ❁ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ = ހިތާމަކުރާ ދުވަހު. ❁ إِذْ قُضِيَ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައް ނިމުނު ހިނދު. (ހިސާބު ބެއްލެވުމުގެ ކަންތައް ނިމުނު ހިނދު) ❁ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ = އަދި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) غافل ކަމުގައިވާ حال . ❁ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެމީހުން إيمان ނުވާ حال . ❁ إِنَّا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ. ❁ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިން ވާރުތަކުރައްވާނަމެވެ. ❁ وَمَنْ عَلَيْهَا = އަދި އޭގެމަތީގައިވާ ބައެއްގެ. ❁ وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ وَٱذْكُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! ❁ فِي ٱلْكِتَٰبِ إِبْرَٰهِيمَ = ފޮތުގައި (އެބަހީ: މި قرآن ގައި) إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾ = ތެދުވެރި ބޮޑުކަލޭގެފާނުކަމުގައި އަދި نبى ބޮޑުކަލޭގެފާނުކަމުގައި (ތެދުވެރި ނަބިއްޔާބޮޑުކަލޭގެފާނުކަމުގައި.) ❁ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިހިނދު ❁ يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާއެވެ. ❁ لِمَ تَعْبُدُ = ކީއްވެ (ބައްޕަ) އަޅުކަންކުރައްވަނީ ހިތްވޭތޯއެވެ؟ ❁ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ = އަޑުނާހާ އަދި ނުފެނޭ ތަކެއްޗަށް. ❁ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْـًٔا ﴿٤٢﴾ = އަދި ބައްޕައަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފޯރުކޮށް ނުދޭ. ❁ يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާއެވެ. ❁ إِنِّي قَدْ جَآءَنِي = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ގާތަށް އައިސްފިއެވެ. (އަހުރެންނަށް ލިބިއްޖެއެވެ.) ❁ مِنَ ٱلْعِلْمِ = علم ގެތެރެއިން. ❁ مَا لَمْ يَأْتِكَ = ބައްޕަގެ ގާތަށް ނައިސްހުރި ކަމެއް. ❁ فَٱتَّبِعْنِيٓ = ފަހެ އަހުރެން ބައްޕަ އަހުރެންނަށް تبع ވާށެވެ. ❁ أَهْدِكَ = އަހުރެން ބައްޕަ (ބައްޕައަށް) މަގުދައްކާދެއްވާނަމެވެ. ❁ صِرَٰطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ = ސީދާ ހަމަހަމަ މަގު ❁ يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާއެވެ. ❁ لَا تَعْبُدِ ٱلشَّيْطَٰنَ = ބައްޕަ شيطان އަށް އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ! (ހިތަވަން)

ނުވާނެވެ!.) ۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އީ.۞ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށްވީއެވެ.۞ عَصِيًّا (٤٤) = އުރުދުވެރިވާ މީހަކަށްވުމުގައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) (اللّه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ رسول اللّه އެވެ.) ހިތާމައިގެ ދުވަހުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ! ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! އެއީ (ހިސާބުބެއްލުމުގެ) އެންމެހައި ކަންތައް ނިމިގެންދާނިދުވަހެވެ. އެމީހުން އޮތީ މިދުނިޔޭގައި غافل ވެގެންވާ حال ގައެވެ. (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން اللّه ގެ حضرة އަށް ދިއުމާއި ހިސާބު ބެއްލުމާބެހޭ ދުވަހާއި މި ކަންކަމުން غافل ވެގެންނެވެ.) އެމީހުން إيمان އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެއްވެސް ކަމެއް ދެނެނުގަނެއެވެ.

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބިމާއި އަދި ބިމުގެ މަތީގައިވާ އެއްޗަކަށް (ބިމުގައި ވާ ތަކެތި) ވާރުތަވެރިވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ އެންމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٤١) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އަދި މި ފޮތުގައި قرآن ގައި إبراهيم عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ކިޔައިދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ إبراهيم عليه السّلام ވަނީ ވަރަށްގިނަގިނައިން ތެދުވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(٤٢) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު (ބައްޕައަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ. ކަންފަތަށް އަޑުނީވާ އަދި ލޮލަށް ނުފެނޭ ތަކެއްޗަކަށް އަދި ބައްޕައަށް އެއްވެސް ކަމަކަށް ފައިދާނުކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ބައްޕަ އަޅުކަންކުރައްވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

(٤٣) އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ! علم ގެ ތެރެއިން ބައްޕައަށް އައިސްނުވާ ތަކެތި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އައިސްގެންވެއެވެ. އެހެންވީ ބައްޕަ އަހުރެންނާއި تبع ވާށެވެ! އަހުރެން ބައްޕައަށް ހަމަ ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކައިދޭނަމެވެ.

(٤٤) އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕައެވެ. ބައްޕަ شيطان އަށް އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطان އަކީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް އުރުދުވީ އެއްޗެވެ.

يَٰٓأَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ لَأَرۡجُمَنَّكَۖ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَۖ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَأَعۡتَزِلُكُمۡ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدۡعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبۡنَا لَهُۥٓ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۖ وَكُلًّا جَعَلۡنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُم مِّن رَّحۡمَتِنَا وَجَعَلۡنَا لَهُمۡ لِسَانَ صِدۡقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

## ލަފްޒުތާ

يَٰٓأَبَتِ = އޭ އަހުރެންގެ ބައްޕާފުޅުވެ. ۞ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ = ބައްޕާފުޅަށް عذاب އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް / އަތުވެދާނެކަމަށް. ۞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން.۞ فَتَكُونَ = ދެން ބައްޕާ ވާނެއެވެ.۞ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ = شيطان އާއި نصر ވެރިޔަކަށް. ۞ قَالَ = އާދެ – يعنى: إبراهيم ގެ ބައްޕާފުޅު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي = ކަލޭ އަހުރެންގެ إله ންނަށްވުރެ ފުރަގަސްދީ ހެއްދެވީތޯ؟ ۞ يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ = އޭ إبراهيم އެވެ. ۞ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ = ކަލޭ (އެކަމުން) ހުއްޓިނުލައިފިނަމަ. ۞ لَأَرۡجُمَنَّكَ =ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭ رَجَمُ ކުރާހުށީމެވެ.۞ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ = އަދި ސިކާ އަހުރެންނާ ދުރުވެގެންނާށެވެ!. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (يعنى: إبراهيم عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَ = ކަލެޔަށް (ބައްޕާފުޅަށް) ސަލާމްހުއްޓެވެ.۞ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓ = ނިކަންހުރެ އަހުރެން ބައްޕާފުޅަށް މާފުދެއްވުމަށްއެދި އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާނަމެވެ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އޯގާތެރިވަންތަ ކަލާނގެ އެކަލާނގެ ލޯބިލެއްވިއެވެ. ۞ وَأَعۡتَزِلُكُمۡ = އަހުރެން ކަލޭމެން ވަކިވެހުރީމެވެ. ۞ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާތަކެއްޗާއި. ۞ وَأَدۡعُواْ رَبِّي = އަދި އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާހުރީމެވެ. ۞ عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ = އަހުރެން ނުވުން أمّيد ކުރަމެވެ. (އަހުރެން ނުވުމަށްޓަކައި) ۞ بِدُعَآءِ رَبِّي = އަހުރެން އަހުރެންގެ ربّ އަށް ކުރާ دعاء ގައި. شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ = އަބާއްޓަވެރިއަކަށްވާގޮތަށް.۞ فَلَمَّا ٱعۡتَزَلَهُمۡ = ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ވަކިވެވަޑައިގެން. ۞ وَمَا يَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާތަކެއްޗާއި. ۞ وَهَبۡنَا لَهُۥٓ = ހިލޭބަރަކާތުގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.۞ إِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ = إسحاق ގެފާނާއި يعقوب ގެފާނާއި (عليهما السّلام) ۞ وَكُلًّا جَعَلۡنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ = އަދި އެއިން ކޮންމެ

ބޭކަލުން نبي ކަމުގައި ހިތްހަރަސްކަމާއެކު ދެއްވީމެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُم= އަދި ހިތްހަރަސްކަމާއެކު އެބޭކަލުންނަށް (ބަރަކާތްތަކެއް) ދެއްވީމެވެ. ❁ مِّن رَّحْمَتِنَا = ހިތްހަރަސްކަމާއެކު رحمة ން.❁ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ހިތްހަރަސްކަމާއެކު އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ثناء އާއި ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި تعريف ❁.

## إجْمالِي މާނަ

(٤٥) އޭ އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕާފުޅުވެ. އަޅުގަނޑު ބިރުގަންނަނީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން ބައްޕާފުޅަށް عذاب އެއް އައިސް ޖެހިދާނެތީއެވެ. އޭރުން ދެން شيطان އާ ގެ ولي ކަމުގައި އަދި އޭނާއަށް نصر ދޭ ބޭކަލަކަށް ބައްޕާ ވެދާނެއެވެ. (ދެން އޭނާއާއެކު ނަރަކައިގައި އަބަދަށް ޖެހިގެންވާނެއެވެ.)

(٤٦) ބުނީ އިބްރާހީމްގެ ބައްޕަ (އާޒަރު) ބުންނެވިއެވެ. އޭ إبراهيم އެވެ. ކަލޭ އަޅުގަނޑުގެ إله ންތަކަށް ފުރައްސާރަ ކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެން ދޫކޮށްލާށެވެ؟ އަދި ކަލޭ އެކަންތަކުން ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ (ބަދުދުޢާކޮށް ހުތުރު އެއްޗެހިބުނެ ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭގެ رَجَمُ ކޮށްލާހުށީމެވެ. އަދި ސިކުނޑި އަޅުގަނޑާއި ކަލޭ ދުރުވެގެންނާށެވެ!.

(٤٧) އިބްރާހީމް يعني: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ބައްޕާފުޅަށް سلام އެވެ. ނިކަންފުރި ބައްޕާފުޅަށް މަޢާފުކުރެއްވުން އަދި އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިދަންނަވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް ވަރަށް އޯގާތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤٨) އަދި ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން اللّه ފިޔަވައި ދުޢާ އަޅުކަންކުރާއެއްޗިއްސާ އަޅުގަނޑު ވަކިވާހުށީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް ދުޢާ ކޮށް އަޅުކަންކުރާހުށީމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ربّ އަށް ކުރާ دعاء އާއި އަޅުކަން އަޅުގަނޑު ނަބާއްޙަކަމުގައި ނުވުމަށް أمّيد ކުރަމެވެ.

(٤٩) ދެންފަހެ އިބްރާހީމް އެމީހުންގެ ކިބައިންނާއި އަދި اللّه ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާ (އެބުދުތަކާ) ދުރުވެ ވަކިވުމުން ހިތްހަރަސްކަމާއެކު އިބްރާހީމްއަށް إسحق ގެފުޅު ދެއްވީމެވެ. އަދި يعقوب ގެފުޅު (ކާފަކަލުންގެ ދަރިކަލުން) ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ބޭކަލުން نبي ކަމުގައި ހިތްހަރަސްކަމާއެކު ދެއްވީމެވެ.

(٥٠) އަދި ހިތްހަރަސްކަމާއެކު رحمة ން އެބޭކަލުންނަށް ބަރަކާތްތަކެއް ހިތްހަރަސްކަމާއެކު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް މަތިވެރިވެގެންވާ ރަނގަޅު ثناء އާއި تعريف ދެއްވީމެވެ. (ހުރިހާ أمّة އެއްގައިވެސް އެބޭކަލުންނަށް تعريف އާއި ثناء ކުރެއެވެ.) واللّه أعلم

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مُوسَىٰٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخۡلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ مِن رَّحۡمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِسۡمَٰعِيلَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرۡضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِدۡرِيسَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعۡنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

## ލުޣަތު

وَٱذۡكُرۡ = އަދި (އޭ رسول الله ޞ.ޢ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވާށެވެ!. ۞ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ = ޤުރުއާނު (يعنى: މި ކީރިތި قرآن ން) موسى - عليه السّلام ގެ ވާހަކަ. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ مُخۡلَصًا= ހަމަކަށަވަރުން إختيار ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾ = އަދި رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَنَٰدَيۡنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ = طُوْر ފަރުބަދައިގެ ކަނާތްފަރާތުން. ۞ وَقَرَّبۡنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ގާތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ = މުނާޖާ ދެންނެވުމުގެ ގޮތުން. ۞ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ۞ مِن رَّحۡمَتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން. ۞ أَخَاهُ هَٰرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخُ هارون އަށް. ۞ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ = نبى ކަމަށް. ۞ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ = (އޭ رسول الله ޞ.ޢ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ޤުރުއާނު (ކީރިތި قرآن ން) ކިޔަވައިދޭށެވެ. ވާހަކަފުޅުދެއްވާށެވެ!. ۞ إِسۡمَٰعِيلَ = إسماعيل (إسماعيل عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ = وعد ފުރި ތެދުވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައި. وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނީ رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް أمر ކުރައްވާކަމުގައިވިއެވެ. ۞ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ = ނަމާދުކުރުމާއި زكاة ދިނުމަށް. ۞ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވިއެވެ. ۞ مَرۡضِيًّا ﴿٥٥﴾ = ރުހިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި. ۞ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ޤުރުއާނު (ކީރިތި قرآن ން) ވާހަކަފުޅުދެއްވާށެވެ!. إِدۡرِيسَ = إدْرِيس (إدريس عليه السّلام ގެ ވާހަކަ) ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ۞ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ = ގިނަގިނައިން ތެދުވިދާޅުވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާ نبى

ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. ❁ وَرَفَعْنَاهُ =އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީމެވެ. ❁ مَكَانًا عَلِيًّا (٥٧) = މަތިވެރިމަޤާމަކަށް (މަތިވެރިދަރަޖައަކަށް) ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު މި ފޮތުގައި قرآن ން ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ. موسى عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ކިޔާދެއްވާށެވެ. ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ޚާއްޞަވެގެންނެވި إختيار ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. (رسول ކަމަށާއި الله ގެ ބަސްފުޅު وحى ކުރެއްވުމަށް إختيار ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވައިގެންނެވި رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(٥٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ طور ފަރުބަދައިގެ ކަނާއަތްފަރާތުން އެކަލޭގެފާނުން ކަނާއަތްފަޅިން ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް نِدَاء ދެއްވީމެވެ. (ގޮވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި مُناجاه ދެންނެވުމުގެގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ގާތްކުރެއްވީމެވެ.

(٥٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން އެކަލޭގެފާނުންގެ أخ هارون (عليه السّلام) نبى ބޭކަލަކުކަމުގައި ހެއްދަވައި އެކަލޭގެފާނަށް ހަދިޔާކުރެއްވުމަށް ދެއްވީމެވެ.

(٥٤) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު މި ފޮތުގައި قرآن ން ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ إسماعيل (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން وعد ފުއްދަވާ ތެދު (އިތުބާރުކުރެވޭ ސިފައެއްގާ) ބޭކަލަކު ކަމުގައި އަދި رسول ބޭކަލަކު ކަމުގައި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވައިގެންނެވީއެވެ.

(٥٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިންނަށް ނަމާދުކުރުމަށާއި زكاة ދިނުމަށް އަމުރުކުރައްވާ ކަމުގައިވީއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ރުހިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީއެވެ.

(٥٦) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮތުގައި قرآن ން ބަޔާންކޮށްދެއްވާށެވެ إدريس (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވެދެއްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި (އިތުބާރުކުރެވޭ ސިފައެއްގާ) ތެދުވެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި نبى ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި މަތިވެރި ދަރަޖައަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު އުފުއްލެވީމެވެ.

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ ۚ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾

## މުފްރަދާތު

أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެބޭބޭކަލުންނަކީ.❁ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = اللّٰه އެބޭކަލުންނަށް نعمة ދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ.❁

مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = نبى ބޭކަލުންކޮޅު. ❁ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުން.❁ وَمِمَّنْ

حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ = އަދި نُوح (عليه السّلام) އާއިއެކު މިމަންޏަކަލާނގެ (ނައުކާގައި) އުފުއްލެވިވުމުންގެ

ދަރިކޮޅުގެބޭކަލުންނާއި. ❁ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި. ❁ وَإِسْرَٰٓءِيلَ

= އަދި يعقوب (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި. ❁ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ ۚ = އަދި މިމަންޏަކަލާނގެ

ތެދުމަގުދައްކަވާ އަދި މިމަންޏަކަލާނގެ خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވި ބޭކަލުންގެތެރެއިންނާއި. ❁ إِذَا تُتْلَىٰ

عَلَيْهِمْ = އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް ކިޔުވިއްޖެއްޔާ.❁ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް. ❁

خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ = އެބޭކަލުން ޔިރިޔިކުރައްވާ حال سجدة ގައި ރޮއިރޮއްވައި ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ❁ ❁

فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ = ދެން ފަހުން މިބޭކަލުންގެ ފަހަތުން އައެވެ. (އަންނާނެއެވެ.) ❁ خَلْفٌ = ފަހުން އަންނަބަޔަކު. ❁

أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު ނަގައިލާލީއެވެ.❁ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ = އަދި އެމީހުން شهوة ތަކަށް

تبع ވެއެވެ. ❁ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ = ފަހެ ނިކަންހުރި އެމީހުން އެއްޗަށްދާނެއެވެ. ❁ غَيًّا ﴿٥٩﴾ = غيّ އަކީ ވާދީން

ނަރަކައިގެ ފުންވަޅުގަނޑެކެވެ. ❁ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ = توبة ވެ އީމާންވެއްޖެ ބަޔަކުމެނުވީ. ❁ وَعَمِلَ صَٰلِحًا

= އަދި ހެޔޮ صالح عمل ކުރި. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން. ❁ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = އެމީހުން

ސުވަރުގެއަށް ވަންނާނެއެވެ. ❁ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ކަމެއްގައި އެއްވެސް އަނިޔާ

ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ جَنَّٰتِ عَدْنٍ = އަބަދު قائم ވެހުރި ބަގީޗާތަކެވެ. ❁ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ =

އެއީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވުމަށް وَعْدُ ކުރައްވާފައިވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެއެވެ.

✿ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި / ނުފެނި. ✿ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وَعْدُ ފުރިހަމަވިއެވެ. ✿ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ = ދެއްވުން އެއްކަޑައަޅުއްވާފައި. ✿ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا = އަޑުއެހުން އެތާނގައި ނުއަހާނެއެވެ. ✿ لَغْوًا = އެއްވެސް ބޭކާރު ވާހަކައެއް. ✿ إِلَّا سَلَٰمًا = ހަމަ ސަލާމްގެ ވާހަކަފުޅު. (ނުއަހާނެއެވެ.) ✿ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އެތާނގައި އެމީހުންގެ ރިޒްޤުވެއެވެ. ✿ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އެބޭބޭކަލުންނަކީ (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި ނަންގެނުވިގެންވާ رسول ނުވަތަ نبى އިންނަކީ) نبى ބޭކަލުންކަމުން އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް މިމަންނަވަސްކަލާނގެ نعمة ދެއްވި (خاصّ) ބޭބޭކަލުންނެވެ. އެއީ آدم (عليه السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި نُوحُ عليه السّلام އާއިއެކު މިމަންނަވަސްކަލާނގެ އުފުއްލެވި ބޭކަލުންގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި إبراهيم عليه السّلام އާއި يعقوب عليه السّلام ގެ ދަރިކޮޅުންނާއި އަދި މިމަންނަވަސްކަލާނގެ ތެދުމަގުދައްކަވައި إختيار ކުރެއްވި ބޭބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުންގެމައްޗަށް رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ އެބޭކަލުން ރޮއިރޮއިކުރައްވާ حال سجدة އަށް ވެއްޓިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٥٩) ދެންފަހެ މި ބޭބޭކަލުންގެ ފަހުން އެހެން ބައިގަނޑެއް އައެވެ. އެބައިމީހުން ނަމާދު ނަގައިލާ އަދި شهوة ތަކާއި (شَهْوَاني އެދުންތަކާއި) ތަބާވިއެވެ. (އެފަދަ މީހުން ފަހުން އަންނާނެއެވެ.) އެފަދަ މީހުންނާއި ނިކަންހުރި غَيُّ އާއި ބައްދަލުވާހުށީއެވެ. (ނަރަކައިގެ عذاب ގަދަވެގެންވާ وَادى އެއްކަމުގައިވާތަން ދެއްކެނީއެވެ.)

(٦٠) އާދޭހުކުރައްވަން (ދެންނެވި ގޮތަށް) توبة ވެ صالح عمل ކުރިމީހުން ފިޔަވައެވެ. ފަހެ، އެފަދަމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ އަނިޔާއެއް އެމީހުންނަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٦١) އެމީހުން އެދުވަހުން ވަންނާނެ ސުވަރުގެއަކީ قائم ވެގެންވާ ބަގީޗާތަކެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ الله އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުންނަށް ދެއްވާނެކަމުގެ غَيْبُ ގައި (އެބަހީ: ނުފެނި) އެކަލާނގެ وَعْدُ ކުރައްވާފައިވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ وعد ފުރޭ އެއީ ކަށަވަރުވެގެން ދާނޭކަމެކެވެ. ހިނގާނެ ކަމެކެވެ.

(٦٢) އެމީހުން އެސުވަރުގެ ބަގީޗާތަކުގައި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ باطل އަދި ބޭކާރު ވާހަކައެއް ނުއަހާނެއެވެ. މަލާއިކަތް ބޭކަލުންގެ ސަލާމްދެއްވުން ނުއަހާނެއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުން ސަލާމް ކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި އެތާނގައި އެމީހުންގެ ރިޒްޤު ހެނދުނާއި ހަވީރު ލިބިދެވިލެއްވޭނެއެވެ. (މިދުނިޔޭގެ ހެނދުނާއި ހަވީރުގެ މިނުގެ ދުނިޔޭގެ ނިސްބަތުންނެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުން ހެނދުނާއި ހަވީރެއް ނުވެއެވެ.)

تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُۥ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾

## މުފްރަދާތު

تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ = އެސުވަރުގެ. ۞ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا = އެތަނަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށްދެއްވާ ތަނެވެ. ۞ مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ = އެމީހަކު تقوى ވެރިއަކުކަމުގައިވި.۞ وَمَا نَتَنَزَّلُ = އަދި އަހުރެމެން ނުފައިބަމެވެ. (އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ފައިބާވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.) ۞ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ އަމުރުފުޅަކުންމެނުވީ. ۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا = އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައިވާއެއްޗެއް (آخرة ގެ) އެންމެހައި ކަންތައް ۞ وَمَا خَلْفَنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ފަހަތުގައިވާ އެއްޗެއް (ދުނިޔޭގެ حياة އާއި) ۞ وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހައި ކަމަކާއި. ۞ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނު رب ހަނދުމަފުރުސްތުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި رب އެވެ. ۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހައިކަމަކާއި ۞ فَٱعْبُدْهُ = ފަހެ އެހެންވެ އެކަލާނގެއަށް (އެކަނި) އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ!.۞ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ۞ هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ = އެކަލާނގެއާއި އެއްފަދަ އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައިފާނެތޯ. (ފުރިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.) ۞ وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ ބުނެއެވެ. (آخرة قبول ނުކުރާ އިންސާނާ ބުނެއެވެ.) ۞ أَءِذَا مَا مِتُّ = އަހުރެން މަރުވެއްޖެނަމަ. ۞ لَسَوْفَ أُخْرَجُ = ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންނުކު އަހުރެން (ކަށްވަޅުން) ނުކުމެވޭނެއެއްތޯ؟ ۞ حَيًّا ﴿٦٦﴾ = ދިރިގެން. ۞ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި ފަހެ އިންސާނާ ހަނދުމަ ނުކުރާނޭ ބާވައެވެ؟ ۞ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ އުފެއްދެވީމެވެ. ۞ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ۞ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ = އަދި އޭނާގެ އެއްވެސް އަސަރެއްނެތި. (އޭނާ އެއްވެސްއެއްޗެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.) ۞ فَوَرَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رب ގަސަމުއްވައި ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. ۞ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި އަދި شيطان ނުންނާ

ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވާހުށީމެވެ. އެއްކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެން حاضر ކުރާހުށީމެވެ. ❁ حَوْلَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ވަށައިގެން.❁ جِثِيًّا (٦٨) = ކަކޫމައްޗަށް ތިރިވެގެންވާ حال .❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އެސުވަރުގެއަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވި އަޅުތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކޮށް ދެއްވާނެ ސުވަރުގެއެވެ.

(٦٤) جبريل عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އަމުރުފުޅަކާނުލާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ފައިބާވަޑައި ނުގަންނަވާހުށީމެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިނުގަންނަވާހުށީމެވެ.) އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި އޮންނަންއޮތް آخرة ދުވަހާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ފަހަތުން ދުނިޔޭގައިވާ މިހާ ދުނިޔޭއާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ ކަމަކާއި ހުރިހާކަމެއް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހަނދުމަނެތިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބުއްނުޒޫލުކަމުގައި تفسير ޠަބަރީގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم جبريل عليه السّلام އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިހާރު ތިޔަވަޑައިގަންނަވާ ވަރަށްވުރެ ގިނައިން ވަޑައިނުގަންނަވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ މިސުވާލާއި ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم

(٦٥) އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާތަކެއްޗެއްގެ ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް ހަމައެކަނި އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރެއްވުމުގައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެކަލާނގެއާއި އެއްފަދަ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވައިފީތޯއެވެ؟

(٦٦) އަދި (آخرة ދުވަސް قبول ނުކުރާ) އިންސާނާ ބުނެއެވެ. އަހުރެން މަރުވުމަށްފަހު ދިރިގެން އަލުންވެސް ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެވިގެން (محشر އަށް) ގެންދެވޭނެތޯއެވެ؟

(٦٧) ފަހެ އެ އިންސާނާގެ އެއްވެސް އަސަރެއްވެސް ހިޔާލެއްވެސް ނެތިސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިންސާނާ ހެއްދެވިކަން އޭނާ ހަމަ ހަނދާނުނުކުރާބާވައެވެ؟ (އޭނާ އެކަކު ހަނދާންނުކުރާނަމަ\ އެފަދަ ބަހެއް އޭނާ ބުނާނީ ކޮންފަދައަކުންތޯއެވެ؟)

(٦٨) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގަންދެއްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި (އެބަހީ: آخرة قبول ނުކުރާ މީހުންނާއި) އަދި ޝައިޠާނުންނާއެކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ގެ ميدان އަށް އެއްކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ ވަށައިގެން ކަކޫމައްޗަށް ތިރިކުރައްވާފައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން حاضر ކުރާހުށީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި مفسّر ންގެ ވާހަކަ ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. މިތާ މިވަނީ ހަމައެކަނި ބާރުފުޅުން މާނަ އެކަނި ލިޔެވިފައެވެ.

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّنَذَرُ ٱلظَّـٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَـٰثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾

## ލަފްޒުމާނަ

ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެގުމުވާ ވަކިކޮށްލައްވާހުށީމެވެ. ۞ مِن كُلِّ شِيعَةٍ = ކޮންމެ ބައެއްގެތެރެއިން. ۞ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަކަލާނގެ حضرة ގައި އެންމެ ގަދަކަމާއެކު ބޮޑާވެގެންވި ކޮންބަޔަކުތޯ - (އެންމެ ގަދަކަމާއެކު ބޮޑާވެގެންވި މީހުން) ۞ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ = ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ގޮތުން. ۞ ثُمَّ لَنَحْنُ = ދެން ޔަގީނުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ. ۞ أَعْلَمُ = ދެނެވޮޑިގެންވަމުއެވެ. ۞ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ = އޭގައި އެލުވިގެން ހުރުމަށް އެންމެ ހައްޤުވާ عذاب ގަދަ އޭގައި އެންމެ عذاب ގައި ވާ މީހުން ކޮންބައެއްކަން ވެސް. ۞ وَإِن مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާ އެއްވެސް ބޭފުޅަކު. ۞ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ = އޭގައި ވަދެވޭ ފަރާތެއް (އޭ ނަރަކައާ ދިމާލުން ހިނގައި ފައިވާ صِرَاطُ الْمُسْتَقِيْمُ ގަމަތިން ދާންޖެހޭނެ.) ۞ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حَضْرَةُ ގައި އެކަން ވެއެވެ. ۞ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ނިންމަވާފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި. ۞ ثُمَّ نُنَجِّى = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ = تقوى ވެރިވި މީސްތަކުން. ۞ وَّنَذَرُ ٱلظَّـٰلِمِينَ فِيهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނިޔާވެރިން އެނަރަކައަށް ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ. ۞ جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ = ކަކޫމައްޗަށް ވެއްޓިފައިވާ ހާލު (ކަކޫ މައްޗަށް ޖެހިފައި) ۞ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ކިޔައިދެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުންނަށް ދިރިހުރަސް ތިލާވަރު) ۞ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް. ۞ أَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ = ދެބައިމީހުންކުރެ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ ۞ خَيْرٌ مَّقَامًا = مقام ގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވަނީ (ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތުން ހެޔޮ) ۞ وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ = އަދި مجلس ގެ ގޮތުން ރީތިވެގެންވަނީ. ۞ وَكَم أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ކުރިން (އެބަހީ: مكّة ގެ ކާފިރުންނަށް ކުރިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިހާބަޔަކު ވޭތޯއެވެ؟ ۞ مِّن

قَرْنٍ = قَرْنُ ޖީލުތަކެއިން (أمّة ތަކުގެ ޖީލުތަކެއިން) ❁ هُمْ أَحْسَنُ = އެމީހުން މާތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.

(މާލިވެރިވެގެންވެއެވެ.) ❁ أَثَـٰثًا وَرِءْيًا ﴿٧٤﴾ = ގެވެށި ކަންތާތަކުގެ ގޮތުންނާއި منظر ގެ ގޮތުން. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) ދެން، رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އެންމެ ނުކިޔަމަންތެރިކަންގަދަވީހުން އެ ކޮންމެ جماعة

އަކުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވާހުށީމެވެ.

(٧٠) ދެން އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެންމެ ގަދަ عذاب ގައި ޙައްޤުވާނީ ކޮންބައެއްކަންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި އެނަރަކައިގެމަތިން ދާންނުޖެހޭނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

- (އެކަންވާގޮތް ކަލާމުގައި ބުނެވިގެންވޭ: صِراطَ الْمُسْتَقِيْم އެވެ ކިޔުން މަގުމަތި ނަރަކައިގެ މަތިން ދުރިގެއެވެ.

އެންމެންވެސް އެމަގުން ދާންޖެހޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ عمل ގައި ހުރި ހެޔޮކަމާއި ގޯސްކަމުން އެމަގުން ދިޔުމުގެ

ސުރުޢަތުގައި ތަފާތުކަންވާނެއެވެ. ވިދާލި ވިދުވަރުއެޅުން ދާމިޔުންވާނެއެވެ. ވިހުރެއްދުން ދުވެދުންދާ މީހުންވާނެއެވެ.

ނުބައިންތަކާމީހުން މަގުންކަނޑައިވެއިގެން ނަރަކައަށް ވެއްޓޭކަމުގައިވާނެއެވެ. والله أعلم)

ވަރަ އެންމެންވެސް އެމަގުން ދިޔުމަކީ ކަލާގެފާނުގެ ربّ ކަނޑައަޅުއްވާ ނިންމެވުމެއްކަމާއި ކަމެކެވެ.

(٧٢) ދެންވަރަ تقوى ވެރި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާ މިންޖެހުރައްވާވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން

- (مشرك ން) އަނބުރާގެ ގޮތުގައި އެމީހުންގެ ކަކޫމަތިގެމައްޗަށް ދޫކޮށްލައްވާ.

(٧٣) އަދި بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެމީހުންދުރުވާގައި ކިޔައިދެ)

ކިޔުވާއްޖެއްޔާ إيمان ވި މީހުންނާއި ދިމާއަށް ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ދެބައިމީހުންކުރެ (އެބަހީ:

އީމާންވީމީހުންނާ ކާފިރުންނާއި ދެބައިމީހުންކުރެ) ކީއްތަނެއްގެ ގޮތުންނާއި މަޖިލީހެއްގެ ނާދީގެގޮތުން ރަނގަޅުވެގެ

ހުރިގެންވަނީ ކޮންބައެއްހެއްޔެވެ؟ (އަހުރެމެން ނޫންހެއްޔެވެ؟)

(٧٤) މި مكّة ގެ ކާފިރުންގެކުރިން ކިތައްކިތައް قَرْن ގެމީހުން - ކިތައްކިތައް أمّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ހަލާކުކުރެއްވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ أمّة ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެމީހުން (މި مكّة ގެ أهل

ވެރިންނަށްވުރެ) ގެވެށި ކަންތާތަކުގެ ގޮތުންނާއި އަދި ދިލިވެލާމާއި منظر ގެ ގޮތުން މާރީތިވެފައި ރަނގަޅުވެ.

قُلْ مَن كَانَ فِى ٱلضَّلَٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلْعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ هُدًى ۗ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾

## ލުޣަތު

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ = މަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައިވީމާ. (ދަންނަވައެވެ.) ❁ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ = ފަހެ رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެކަލާނގެ (އެމަގުފުރެދުން) ދިގުކުރައްވާނީއެވެ. ❁ مَدًّا = ދިގުކުރުއްވުމަކުން. ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ = އެމީހުން ދެކެފެނުމަށްދާންދެން. ❁ مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ އެއްޗެ. ❁ إِمَّا ٱلْعَذَابَ = އެއީ އެއްކޮޅު (ދުނިޔޭގައި) عذاب އެވެ. ❁ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ = އެއްކޮޅު قيامة ދުވަހެވެ. (އާޚިރަތުގެ عذاب އެވެ.) ❁ فَسَيَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަންނުގޭ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ❁ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا = މަކާނުގެ ގޮތުން ނުބައިވެގެންވާ ކޮންބައެއްކަން. ❁ وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾ = އަދި لشكر ދެރަވެފައި ނިކަމެތި ކޮންބައެއްކަން. ❁ وَيَزِيدُ ٱللَّهُ = އަދި الله އިތުރުކުރައްވައެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ = ތެދުމަގު ލިބިގަތުމީހުންނަށް. ❁ هُدًى = ތެދުމަގު. ❁ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ = އަދި بَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ. ❁ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ ثَوَابًا = ثَوَاب ގެގޮތުން. ❁ وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾ = އަދި رُجُوع ވާތަނާއި ހެޔޮވެގެންވުމުން. ❁ أَفَرَءَيْتَ = ކަލޭގެފާނު ނިކަން خبر ދެއްވާށެވެ.! ❁ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވި މީހާ. ❁ وَقَالَ = އަދި އޭނާ ބުނި. ❁ لَأُوتَيَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް ދެވޭނެއެވެ. ❁ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ = މުދަލާއި ދަރިން. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައިވާ މީހާ ދަންނަހުށެވެ. رحمن ވަންތަ މާތްރަސްކަލާނގެ އޭނާ އަށް މަގުފުރެދުމުގެތެރޭގައި ދިގުކުރައްވާނެއެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. އެއްޗަކީ އެހެންޏާ (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. ނުވަތަ قيامة ދުވަހުގެ عذاب އެވެ. އޭރުން ދެން މަގާމުގެ ގޮތުން ނުބައިވެގެންވާނީ ކޮންބައެއްކަން ނިކަންހުރި އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އަދި لشكر ގެ ގޮތުން ނިކަމެތިވެގެންވާނީ ކޮންބައެއްކަން ކަމެއްވެސް ނިކަންހުރި އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٧٦) އަދި ހިދާޔަތް ލިބުނުމީހުންނަށް الله ތަޢާލާ ހިދާޔަތް އިތުރުކުރައްވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ أمر ތަކަށް ކިޔަމަންވުމާއި އެކަލާނގެ ނަހީތަކުން ދުރުވެގަތުމުގެ توفيق އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވުމެވެ. އޭރުން ހިދާޔަތަކަށް އަބަދުވެސް އިތުރުވަމުން ހުންނާނެއެވެ.) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) بَاقِيَات الصَّالِحَات - ثواب ގެ ގޮތުންނާއި رجوع ވާތަނާއި ފަހުކޮޅުގެ ގޮތުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ. بَاقِيَات الصَّالِحَات **އާއިމުތު** - كَهْفُ ސޫރަތުގެ 46 ވަނަ އާޔަތުގައި ކަންތުވެސް ވާހަކަ ދެކެވިފައިވާނެއެވެ. އެތަނުން ބަލައިލައިފުމުން އެނގޭނެއެވެ.

(٧٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވިމީހާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހޭއެވެ. އޭނާގެ ބުނެގަތުން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ. އަހުރެންނަށް ހަމަކަށަވަރުން މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވާނެއެވެ. އެބަހީ: قيامة ދުވަހުންވެސް މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވާނެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ. މިއާޔަތުގައި މިސަންގަނޑު މިހާ العَاصُ بنُ ٱلْوَائِلُ السَّهْمِي ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ أصحاب ބޭކަލުންގެ ބަޔަކަށް އޭނާ ދަރަނިވެރިވެއިވާ ދަރަނިއެއް ހޯދަން ގޮސްފިއެވެ. އޭނާގެ އަތުން އެބައިމީހުން ދިނުމަށް ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފުން އޭނާ ބުނެއެވެ. ސޫރަތުކޮޅުގައި ރަނާއި ރިހި ފަދަ އަދި ހުރިހާ ވަރަށްބޮޑު މުދާ ހުންނާނެކަމުގައި ކަލޭމެން ހިތަދުމެއްނުކުރަންހެއްޔެވެ؟ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ތެދެކެވެ. ދެން އޭނާ ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެންގެ ތިޔަކަމުގެ ވަގުތާއި ބިރުވެރި آخرة ދުވަހުންނެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. އަހުރެންނަށް މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދިނުމާ ގޮތަކަށް ގޮސްއަށް ދެއްވާނެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާގެ މިސާލު އޭނާގެ ވާހަކަ قرآن ގައި بيان ކުރައްވައެވެ. އަދި އެހެނިހެން ރިވާޔަތްވެސް އެބައުޅެއެވެ. = تفسير الطبرى =

أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾

## މުފްރަދާތު

أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ = އޭނާއަށް غَيْبُ އެނގިއްޖެތޯ؟ ❁ أَمِ ٱتَّخَذَ = ނުވަތަ އޭނާ ހިފީއްޖެތޯ؟ (ލިބިގަތީއްޖެތޯ؟) ❁ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ = رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ން عَهْدُ އެއް. (އޭނާ اللّٰه އަށް إيمان ވެ صلح عمل ކުރިއްޖެތޯ؟) ❁ كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވޭ. ❁ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ = އޭނާ އެބުނާއެއްޗެއް ނިކަންހުރި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާހުށީމެވެ. ❁ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އޭނާ عذاب ގައި ދިގުދެމިގެންވާ ގޮތަށް ދެމިގެން. ❁ مَدًّا ﴿٧٩﴾ = ގަނޑު ދިގުދެއްޗެއްގެ މަތިން.❁ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ = އަދި އޭނާ އެބުނާއެއްޗެހި (ދަރިންނާއި މުދާ) މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެދުވަހުން އޭނާއަށް މުދަލާ ދަރިން ނުވާނެއެވެ.) ❁ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އޭނާ އެކަނިހުރެ ހާޒިރުވާނެއެވެ.❁ وَٱتَّخَذُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހިފީއެވެ. إختيار ކުރިއެވެ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً = اللّٰه ފިޔަވައި إله ންތަކެއް.❁ لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވުމަށްޓަކައި. ❁ عِزًّا ﴿٨١﴾ = عزّة އެއް / ގަދަކަމެއް / عذاب ން ސަލާމަތްވުމެއް. ❁ كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ.❁ سَيَكْفُرُونَ = ނިކަންހުރި އެތަކެތި އިންކާރުކުރާނެއެވެ. / ބަރީއަވެގަންނާނެއެވެ. ❁ بِعِبَادَتِهِمْ = އެތަކެއްޗަށް އެމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަށް.❁ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެތަކެތި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާނެއެވެ. ❁ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ = ދުޝްމިނުންކަމުގައި.❁ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ.) ❁ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ޝައިޠާނުން ފޮނުއްވީމެވެ.❁ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް. ❁ تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައި ފާފަތަކުގައި އެޅުވުމަށް އެމީހުން ކުރިއަށް ގެންދެވުމަށް. حركاة ކުރުވައި ހެއްލުވައިލައެވެ. ❁ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް (عذاب އައުމަށް) އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ❁ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ (عمل ތަކާއި ނޭވާތައް) عدد ކުރައްވަމުންދަމެވެ. ❁ عَدًّا ﴿٨٤﴾ = عدد ކުރެއްވުމުން. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އޭނާ ކިހިނެއް އެބުނީ އޭނާއަށް غيب އެނގިގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން އޭނާ عهد އެއް ހިފީހެއްޔެވެ؟ . (އެބަހީ: އޭނާ الله އަށް އީމާންވެ صالح عمل ކުރީހެއްޔެވެ. އެހެންވެސް ނޫނެވެ. ހަމަ ބުނާ ހުސް ބުނުމެކެވެ.)

(٧٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާ އެބުނާގޮތެއް ނުވާނެއެވެ. އޭނާ އެބުނާ އެއްޗެއް ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާހުށީމެވެ. އެއީ އޭނާގެ މުދަލާއި ދަރިންނެވެ. އަދި عذاب ގެތޮއްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ދަމަހައްޓަވާހުށީމެވެ.

(٨٠) އަދި އޭނާ އެބުނާތަކެއް އެބަހީ: ދަރިންނާއި މުދާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނީ ހަމައެކަނިންޏެވެ.

(٨١) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: އެ مشرك ން الله ފިޔަވައި إله ންތަކެއް ހިފައި إختيار ކުރިއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެތަކެތީގެ ފަރާތުން عزّة އާއި ބާރުލިބޭނެކަމަށެވެ. ނުވަތަ عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް ކަމަށެވެ. شفاعة ލިބިވާނޭކަމަށެވެ.

(٨٢) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރިކަމުގައި (قيامة ދުވަހުން) އެތަކެތި އެމީހުންނާ އިދިކޮޅުހަދާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތި ވާނީ ދެކޮ އެމީހުންގެ އިދިކޮޅުގައެވެ.

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ޝައިޠާނުން ފޮނުއްވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އެޝައިޠާނުން އެކާފިރުންގެ ހިތުން މަގުފުރެއްދުމާއި ކުށަށް އުކުވައިލުމުގައި ގަދައަށް حركاة ދެނިވި މަސައްކަތްކޮށްދެއެވެ. އެކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓާލައެވެ.

(٨٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عذاب އައުމަށް އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ނޭވާތައް عدد ކުރައްވައި ބަލަހައްޓަވަމެވެ. ހިސާބުކުރައްވަމެވެ.

يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾

## ލުޣަތު

يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ = މިތަންތަނަށްސަލާމާއި تقوى ވެރި މީހުން محشر ކުރައްވާނެދުވަސް. ۞ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة އަށް.۞ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ = جماعة جماعة އަށް. وفد وفد އަށް. ۞ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ = އަދި مجرم ން – ނުބައިމީހުން – މިތަންތަނަށްސަލާމާއި ދަތުރުކުރައްވާނޫނެވެ. ۞ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް. ۞ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ = ފެންބޯއިގަނެގެންވާ حال . ކަނޑައެޅިގެންގެން. ۞ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ = އެމީހުންނަށް شفاعة އެއް ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ = ހިފައިފި މީހަކަށްމެނުވީ. (ތިޔަގޮތަށްވީމީހަކަށްމެނުވީ) ۞ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން.۞ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ = عهد އެއް. (އެއީ الله އަށް إيمان ވެ އެކަލާނގެ رسول އާ ތަބާވުން. أمر ކުރެއްވި ކަންތައްތަށް ނަހީކުރެއްވި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.) ۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ = رحمن ވަންތަ الله ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَّقَدْ جِئْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގެންނަވައިފިއެވެ. ބޮޑުވެރިއެވެ. ۞ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ބަޑުއެއް. ބޮޑުވެގެންވާ منْكَر ބަޑެއް.۞ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ =އުޑުތައް ގާތްވެގެންވެއެވެ. ۞ يَتَفَطَّرْنَ = ފަޅައިގެންދިއުން ކުދިކުދިވުމަށް.

۞ مِنْهُ = އެބުނުން އެބުނެބަހުގެ ސަބަބުން. ۞ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ = އަދި ބިންގަނޑު ފަޅަފަޅައިގެންދިއުން . (ގާތްވެގެންވެއެވެ.) ۞ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ =އަދި ފަރުބަދަތައް ވެއްޓި ۞ هَدًّا ﴿٩٠﴾ = ހަލާކުވެ ކުދިކުދިވެގެން. (ދިޔުން ގާތްވެގެންވެއެވެ.)۞ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ = رحمن ވަންތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ނިސްބަތްކުރުން.۞ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ = އަދި رحمن ވަންތަ الله އަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ۞ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ = އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ހިފެއްވުމެއް إختيار ކުރެއްވުން.۞ إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ އެންމެހައި މީހުން ނުވެއެވެ.۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައްވާއި ۞ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة

އަށް އަންނާނެތެވެ. (އަންނާނެތުމެވެ) ❁ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ = އަޅެއްގެގޮތުގައި. (އަޅަކަށް) ❁ لَّقَدْ أَحْصَاهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެ އުރުން ހިމަނުއްވާފައިވެއެވެ. ❁ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ އެ އުރުންކަމުގެ عدد ގުނަވައިގެން ބައްލަވާ ހިސާބުކުރައްވާފައެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) تقوى ވެރި މާތްމީހުން މިވަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވައި އެއްކުރައްވާނޫވަސް (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.) އުޑުފަހުން އުމުރުން جماعة جماعة އަށް ބައިބަޔަށް رحمن ވަންތަ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.

(٨٦) އަދި ނުބައިމީހުން - مجرم ން – ފެންބޯވައި ކަރުހިއްކައިގެންވާ حال ގައި މިވަންރަސްކަލާނގެ އުމުރުން ނަރަކައަށް ދަމާގެންދުއްވާނެއެވެ.

(٨٧) (مؤمن ން އެއްބަހަކަށް އަށްއެބަހަކަށް شفاعة ތެރިވެދެއްވުން) މިކަމުގެ ބާރުނެތެވެ. އެއްވެސް شفاعة ގެއް ދިނުމުގެ ބާރު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ حضرة ން عهد އެއް ހިފައިގެންވާ މީހަކު މެނުވީއެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ حضرة އަށް إيمان ވެ صالح عمل ކޮށް رسول އަށް إيمان ވެ ނަސޭހަތްތެރިވި ކަލޭގެފާނު ދެއްވާ ވާހަކަތަކަށް ކިޔަމަންވީމީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް شفاعة ލިބޭނެއެވެ.

(٨٨) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ހިފެއްވިއެވެ. ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވިއެވެ.

(٨٩) (އޭ މިތިބަ ކާފިރުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެއުރެން ބުނެފިއާ އެބުނީ ހަމަ ވަރަށްބޮޑުފާފަވެގެންވާ ބަހެކެވެ.

(٩٠) އޭގެސަބަބުން އުޑުތައް ފަޅައިގެންދިއުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. އަދި ބިންގަނޑު ކަނޑައިކަނޑައިގެންގޮސް އަދި ފަރުބަދަތައް ހަލާކުވެ ކުދިކުދިވެ ވެއްޓުން ގާތްވެގެންވާ ވަރުގެ ވާހަކައެކެވެ.

(٩١) رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވާކަމުގައި ބުނުމަށް އެއުރެން ދަޢުވާކުރުމެވެ.

(٩٢) رحمن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ހިފެއްވުމާއި، ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުމާއި އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލާނގެއަށް އެކަށީގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. ބޭނުންތެރިވެވޮޑިގެންނުވާކަމެއްނޫނެވެ. އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ޒާތުގައިވެސް ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣) رحمن ވަންތަ اللّه އަށް އަޅުއްގެގޮތުގައި އަންނާނެ مخلوق އެއްގޮތުގައި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ހުރިހާ مخلوق އެއްވެސް قيامة ދުވަހުން اللّه ގެ އަޅުއްގެގޮތުގައި އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.)

(٩٤) ހަމަކަށަވަރުން މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ عدد ގުނާ ބައްލަވާ ހިމަނުއްވައެވެ. (އެއްވެސް مخلوق އެއް ގެއްލި އުނިވެ ނުހުރި ނުވާނެއެވެ.)

وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

## ލުޣަތު

وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ = އަދި އެހުރިހާ މީހުން ހުރިހާ އައުން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނުއެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ فَرْدًا ﴿٩٥﴾ = އެކަނި އެކަނިން. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ = رحمن ވަންތަކަލާނގެ ނިކަންހުރި އެމީހުންނަށްޓަކައި ލައްވާނެތެވެ. ۞ وُدًّا ﴿٩٦﴾ = ލޯބިވެރިކަން (مؤمن ންގެ ހިތްތަކުގައި مُحَبَّة ލައްވާނެއެވެ.) ۞ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَـٰهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ بِلِسَانِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުގައި. ۞ لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ = އެ قرآنން ކަލޭގެފާނު تقوى ވެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް. ۞ وَتُنذِرَ بِهِۦ =އަދި އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ۞ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ = ދެކޮޅުވެރިކަން ގަދަފަހަރިކަން.۞ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން (އެބަހީ: މި مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގިނަގަދަ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِّن قَرْنٍ = قَرْن ތަކެއްގެތެރެއިން - أمّة ތަކެއްގެތެރެއިން. ۞ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން އެއްވެސް މީހެއް ކަލޭގެފާނަށް ފާހަގަވޭތޯއެވެ؟ مِّنْ أَحَدٍ = އެއިން އެއްވެސްމީހަކުގެ.۞ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް އަޑެއް ހިތްވެސް ކަލޭގެފާނަށް އިވިވަޑައިގަންނަވައިފިތޯއެވެ؟ އަދިވެސް އަޑެއް ހިތްވެސް ނުވާނެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އަދި އެހުރިހާ މީހުން قيامة ދުވަހުން އެކަކި އެކަކިން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނުއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން (ދަންނާށެވެ.) رَحمن ވަންތަ ކަލާނގެ ނިކަންތުރު އެމީހުންނަށް ލޯބިވެރިކަން މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި ލައްވާނުއެވެ.

(٩٧) (އަށް رسول اللّه އެވެ.) ދަންނަވާ ކަލޭގެފާނުންގެ ދުލުގަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި قرآن ފަސޭހަކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ تقوى ވެރިންނަށް އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނުން އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ. އަދި ދެކޮޅުވެރިކަން ގަދަފަޅުގަނޑާ ބަޔަކަށް (مكّة ގެ قريش ންނަށް) އެ قرآن ން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ.

(٩٨) އަދި އެ قريش ންގެކުރިން ކިތައްކިތައް أمّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީން ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނަމީހުން (އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންކުރެ އެކަކުގެ إحساس އެއްވެސް ހިފުމެއްވެސް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވޮޑިގެންވޭތޯ؟ ނުވަތަ އެއިން މީހެއްގެ އަޑެއްވިއަސް ހިތުއްވިއަސް ކަލޭގެފާނަށް އިވިވަޑައިގަންނަވައިފާނޭތޯ؟ (މިއިން އެއްވެސްކަމެއް ނުވެއެވެ.)

بِفَضْل اللّه ورحمته لقد انتهيت من ترجمة سورة مريم

والحمد للّه ربّ العالمين

# طه سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة طه — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٣٥)

طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾ ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾

## މުފްރަދާތު

طه ﴿١﴾ = އޭ ފިރިހެނާއެވެ. / އޭ އިންސާނާއެވެ. (މިއީ ނަބިއްޔާ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ.)۞ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ބާވައިނުލައްވަމެވެ. ۞ ٱلْقُرْءَانَ = މި ކީރިތި قرآن . ۞ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ = ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވުމަށްޓަކައެއް / އުނދަގޫވުމަށްޓަކައެއް. ۞ إِلَّا تَذْكِرَةً = ހަނދާންކޮށްދިނުމަށް عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައި. (وعظ نصيحة ދިނުމަށްޓަކައި) ۞ لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ = ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް. ۞ تَنزِيلًا = ބާވައިލެއްވުމުގެ ގޮތުން -/ ބާވައިލެއްވުނު ގޮތެވެ. ۞ مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ = ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ން. ۞ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾ = އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ އުޑުތަކާއި. ۞ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ الله . ۞ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ = عَرْشِ މަތީ استواء ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާއެއްޗެއް.۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ އެއްޗެއް. ۞ وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ = އަދި ފައިމަގާގެ ދަށުގައިވާހާ އެއްޗެއް. ۞ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅުގެ އަޑުފުޅު ގަދަކޮށްލެއްވިޔަސް. (އަދި މަޑުމަޑުން ވިދާޅުވިޔަސް) ۞ فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ = ސިއްރާއި އަދި ވަރަށްސިއްރު. ۞ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެމެނުވީ حقّ އަޅުކަމަށް ޙައްޤުވާ إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ۞ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ = އެންމެހައި ރިވެތި ހެޔޮ ނަންފުޅުތައް خاصّ ވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ =

އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައިސްފިއެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވީމުއެވެ.) ۞

حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾ = موسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ތި كلمة ގެ މާނައަކީ އޭ ފިރިހެނާއެވެ. މިއީ سُرِيَانِي ބަހުން ކިޔާބަހެކެވެ. އަދި نَبْطِي ބަހުންނަމަ އޭ އިންސާނާއެވެ. މި كلمة އިން މުރާދުކުރައްވަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ދެން ފަހުން މިއަންނަ އާޔަތް އެކަމަށް دليل ދެއެވެ. والله أعلم .

(٢)-(٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ނުއުފުލޭވަރުގެ تَكْلِيف އެއް ޖެހުމަކަށް ބިރުކުރެއްވުމަކަށް ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް قرآن ބާވައި ނުލައްވަމެވެ. (އެކަމަކު) قرآن ބާވައިލެއްވީ ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަކަށެވެ. އެހާހަމަ وعظ نصيحة އާއި عبرة އަކަށެވެ.

(٤) އެ قرآن އަކީ ބިމާއި އަދި މަތިވިރުވެގެންވާ އުޑުތައް ހެއްދެވި ކަލާނގެ حضرة ންވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٥) رحمن ވަންތަ الله عرش މައްޗަށް إستواى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.

(٦) އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗާއި ބިމުގައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފަސްގަނޑުގެ (ބިމުގެ ދަށުގައި) ވާހާ ތަކެއްޗާއި މުޅިހުރި ތަކެތި خاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(٧) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅު އަޑުއުފުލައްވާހުށިކަމުގައި (އަދި މަޑުމަޑުން ދެއްވާނަމަވެސް އެކަލާނގެއަށް ހަމަހަމައެވެ.) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރުކޮށްދޭ ތަކެއްޗާއި އަދި ތިމާގެ نفس އަށް ވަސްވާސްދޭ ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) އެކަލާނގެއީ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި يعنى: الله ފިޔަވައި (އަޅުކަންވެވުން حقّ) އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެންމެ ރަނގަޅު ނަންތައް ހުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.

(٩) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް موسى (عليه السّلام) ގެ ވާހަކަ އެނގިވަޑައިގެންފައިވޭތޯއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު ގެންގުޅުއްވި أهل ވެރިންނާއިއެކު صَحَرَاى ގައި ތުރުފުށް މަގު ގެއްލިފައެވެ. ދިނބާރު ގަދައެވެ.)

إِذْ رَءَا نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ يَـٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّىٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ فَٱسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِىٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾

## ލުޣަތު

إِذْ رَءَا نَارًا = އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނެއް ދުށްވަޑައިގެންފިހިނދު. ۞ فَقَالَ لِأَهْلِهِ= ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ ٱمْكُثُوٓا۟ = ކަލޭމެން ތަސްވޯމިޔަވޭތޯ. ۞ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا =ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަލިފާނެއް ދުށީމެވެ. ۞ لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم = އަހުރެން ކަލޭމެނަށް ގެނަސްދިނުމުގެ أمّيد ވެއެވެ. مِّنْهَا بِقَبَسٍ = އެއިން އަލިފާން ދަނޑިބުރިއެއް. / ނުވަތަ އެއިން އަލިކޮޅެއް. ۞ أَوْ أَجِدُ = ނުވަތަ އަހުރެން ދުނުވަން. (ދުނުވުމުގެ أمّيد ވެއެ.) ۞ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ = އަލިފާނުގެ ގާތުން ތެދުމަގެއް. (މަގުދައްކާނެ މީހަކު) ۞ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންފިހިނދުން. ۞ نُودِىَ = ނިދާއިއްލެވުނެވެ. ގޮވާލެއްވުނެވެ. ۞ يَـٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ = އޭ موسى އެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَنَا۠ رَبُّكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ۞ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ފައިވާންޖޯޑު ބާލައްވާށެވެ. ۞ إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިވަނީ. ۞ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ = طُوًى އެވާދީގައި مقدّس (طاهر) ވާދީގައެވެ. ۞ وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ = އަދި މިމަނިކުފާނު ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ فَٱسْتَمِعْ = ފަހެ (އެހެންވީމާ) ކަލޭގެފާނު އަޑުއައްސަވާށެވެ. ۞ لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ = وحى ކުރެވޭ އެއްޗަކަށް. ۞ إِنَّنِىٓ أَنَا ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިމަނިކުފާނަކީ الله އެވެ. ۞ لَآ إِلَـٰهَ = އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَنَا۠ = މިމަނިކުފާނު ފިޔަވައި. ۞ فَٱعْبُدْنِى = ފަހެ (އެހެންވީމާ) މިމަނިކުފާނަށް އަޅުކަން ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. ۞ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ. ۞ لِذِكْرِىٓ ﴿١٤﴾ = މިމަނިކުފާނު ހަނދުމަކުރުމަށް. ۞ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް އަންނާނެއެވެ. (އަންނާނެ އެއްކަށިކަމެވެ.) ۞ أَكَادُ أُخْفِيهَا = މިމަނިކުފާނުގެ ذات ފުޅަށްވެސް އެދުވަސް ވަންހަނާކުރައްވުން

ގާތްވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަކަށްވެސް އެދުވަސް ނޭނގޭގޮތުގައެވެ.) ❁ لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަމަކަށް. ❁ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا = ފަހެ އެ قيامة އަށް (ތަޞްދީޤުކުރުމުގައި) ކަލޭގެފާނު ހުއްޓުވައިނުލާށެވެ.❁ مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا = އެ قيامة އަށް އީމާންނުވާ މީހާ. وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އަދި އެމީހާ އެމީހާގެ هوى نفس އާއި تبع ވެގެންވާ. ❁ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވެދާނެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިތާ ތިބޭށެވެ. އަހުރެންނަށް އަލިފާނެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އެތަނުން (ކަލޭމެން ހޫނުވުމަށް) އަލިފާން ދަޅުބުރިއެއް ހިފައިގެން ކަލޭމެން ގާތަށް އަހުރެން އައުން أمّيد ކުރަމެވެ. ނުވަތަ އަލިފާނުގެ ކައިރިން މަގުދައްކައިދޭނެ މީހަކު ފެނުން أمّيد ކުރަމެވެ. އެތަނުން ތެދުމަގު ލިބިދާނެއެވެ.

(١١) ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް (އަލިފާނުގެ ކައިރިއަށް) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލެވުނެވެ. نِداء ކުރެއްވުނެވެ. އޭ موسى އެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ފައިވާން ދެކަތި ބާލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މިވަނީ طُوًى އެކިޔާ مقدّس طاهر ވާދީގައެވެ.

(١٣) އަދި ތިމަންނަކަލާނގެ (رسول ކަމަށް) ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރެއްވީމެވެ. އެހެންކަމުން وحي ކުރެވޭ އެއްޗަކަށް އަޑުއަހާށެވެ.

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލާނގެއީ الله އެވެ. ތިމަންނަކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ އެހެންކަމުން ތިމަންނަކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ. އަދި ތިމަންނަކަލާނގެ ހަނދުމަ ކުރެއްވުމަށް ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަސް އަންނާނޭއެވެ. (އޭގެ އަންނާން އޮތްކަމެވެ.) ތިމަންނަކަލާނގެ ذات ފިޔަވައްޗަށްވެސް އެދުވަސް ވަންހަނާކުރައްވަން ގާތްވެގެންނެވެ. (އެބަހީ: އެއްވެސް މީހަކަށް އެދުވަސް ނޭނގޭގޮތުގައެވެ.) އެދުވަސް އަންނަހުރީ ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ކުރިކަންތަކަށް (ހެޔޮވެސް ނުބައިވެސް) ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٦) ފަހެ قيامة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ހުއްޓުވައިނުލާށެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު قيامة ދުވަހަށް ތަޞްދީޤުކުރުމުން އެމީހުންގެ ބަހަށް ހެއްދިގެން ނުދެއްވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު އެހެން ހައްދަވައިފިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ހަލާކުވެދާނެއެވެ.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِىَ عَصَاىَ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِى وَلِىَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَىٰهَا فَإِذَا هِىَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَٱضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَـٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِىٓ أَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾

## ލަފުޒުމާނަ

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްޕުޅުގައި މިއޮތީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ۞ يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ = އޭ موسى އެވެ. ۞ قَالَ هِىَ عَصَاىَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެއީ މިއަޅާގެ ދަނޑިއެވެ.۞ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا = އޭގައި ބުރަވާލަމުން މިއަޅާ ބުރަވާލަމާ. (ހިނގާއިރުގައްޔާ ކޮޅަށް ހުންނައިރު ވިއްޔާ) ۞ وَأَهُشُّ بِهَا = އަދި އެއިން މިއަޅާ ގަހުން ފަތްބިންދަމު.۞ عَلَىٰ غَنَمِى = މިއަޅާގެ ބަކަރިތަކަށް. ۞ وَلِىَ فِيهَا = އަދި އޭގައި މިއަޅާއަށް ފައިދާވެއެވެ. ۞ مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ = އެހެނިހެން ބޭނުންތަކެއްވެސް.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ أَلْقِهَا يَـٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ = އޭ موسى އެވެ. އެއީ އެއްލާބައިލާށެވެ.۞ فَأَلْقَىٰهَا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެއީ އެއްލައިލިއެވެ. ۞ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން އެއީ (ފެއްޓިއެވެ.) ۞ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ = ދުވާ ހަރުފައަކަށް.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ خُذْهَا = ކަލޭގެފާނު އޭގައި ހިފުއްވާށެވެ! ۞ وَلَا تَخَفْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަނޑުވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ۞ سَنُعِيدُهَا = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއީ إعاد ކުރައްވާހުށީމެވެ. (ހައްދަވާލާހުށީމެވެ.) ۞ سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ = އޭގެ ކުރީގެ حالة އަށް / އޭގެ ކުރީގެ ވައްތަރަށް (އަސާއަކަށް). ۞ وَٱضْمُمْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ބަނޑޭކޮނޑަށް އަޅުއްވާށެވެ. ۞ إِلَىٰ جَنَاحِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ جَناح އަށް (އަތްކިލަނބުއި އަތުދަށުގައިވާ ބައިގައި) ۞ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = (އެއީ ނުކުމެވާނެއެވެ) އެއީ ހުދުކުލައިގައި ނުކުންނަހުށީއެވެ. ۞ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ = ނުބައްކަލައި ނުލައި / ބައްޔަކާއި ނުލައި. ۞ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ = މިއީ އަދި އެހެން معجزة އެކެވެ. / އެހެން ދަލީލެކެވެ. ۞ لِنُرِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާހުށީމުއެވެ. ۞ مِنْ ءَايَـٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮޑެތި ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = ކަލޭގެފާނު فرعون ގެ ގާތަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނިޔަލަށްވުރެ ބޮޑުވެ ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ۞ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ = މިއަޅާއަށް މިއަޅާގެ ފުއްޕާމޭ (ހިތްމަތި) ފުޅާކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ۞ وَيَسِّرْ لِى

أَمْرِي ﴿٢٦﴾ = އަޅި މިއަދާއަށް މިއަދާގެ ކަންތައް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ۞ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً = އަޅި ގޮށް ދޮއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! ۞ مِّن لِّسَانِي ﴿٢٧﴾ = މިއަދާގެ ދުލުން. ۞ يَفْقَهُواْ قَوْلِي ﴿٢٨﴾ = (އެއުރެން) އުޑީރުން މިއަދާގެ ބަސް فَهْمُ ކޮށް ވިސްނައިގަތުމަށް އެދެވުނެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އޭ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާއަތްފުށުގައި ތިއޮތީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(١٨) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެއީ މިއަދާގެ އަސާއެވެ. (މިއަދާ ހިނގާއިރުގައްޔާ އަޅި ކޮޅަށް ހުންނައިރުވެސް) އޭގެ މައްޗަށް މިއަދާ ބުރަވެރުމަށް އަޅި އެއިން މިއަދާގެ ބަކަރިތަކަށް މިއަދާ ގަހުން ފަތްތިރިކުރަން އެއްޗެވެ. އަޅި އެހެން އެތައް ބޭނުންތަކެއް އޭގައި މިއަދާއަށް ވެއެވެ.

(١٩) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ. އޭތި އެއްލާލައްވާށެވެ.

(٢٠) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭތި އެއްލައިލިއެވެ. ދެންފަހެ އެހައިރުން ދުވާ ހަރުފައަކަށް އޭތި ވެއްޖެއެވެ.

(٢١) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އޭގައި ހިއްޕަވާށެވެ. އަޅި ބިރުފުޅުގަންނަވައިނުގަންނަވާށެވެ. ހިކަނދުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭތި ކުރީގެ حالة އަށް ހަރުދަނާކުރާހުށީމެވެ. (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އޭގައި ހިއްޕަވާފުން އޭތި އަސައަކަށް ބަދަލުވެއްޖެއެވެ.)

(٢٢) އަޅި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު އަތިކަށިގާ އަތާއި ދޭތެރެއަށް ޖަހާވާ ބަހައްޓަވާށެވެ. (ދެން އެއަތްޕުޅު ނެރުއްވާއިރު) އެއަތްޕުޅު ނުކުންނާނީ އެއްވެސް ބައްޔެއް އަޅި ނުބައެއްނެތި ހުދުކޮށެވެ. އަލިކޮށެވެ. (އެއީ އަސާގެ معجزة ގެ އިތުރުން) އެހެން دليل އެކެވެ. އެހެން معجزة އެކެވެ. (މި دليل ތަށް)

(٢٣) މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެންމެ ބޮޑު ބޮޑުކަލާމިގެ ކުޅަދުރަތުގެ ކަމަށް دليل ކުރާ) ބޮޑެތި دليل ތަކުގެތެރެއިން މިންވަރަށް ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވުމަށް ދައްކަވާ ތަކެއްޗެވެ.

(٢٤) ކަލޭގެފާނު فرعون ގެގާތަށް (رسول ކަމާއިގެން) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުހަނު ހަދަމަސްތިކޮށް ބޮޑާވެ ހައްދުފަހަނަޅައިފިއެވެ.

(٢٥) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަދާގެ ހިތް ތަނަވަސްކޮށްދެއްވާނދޭވެ. (އެއީ ތިބާރަސްކަލާނގެ ތިއްވާ وحى ވިސްނައިގަތުމަށް ކަމެވެ.)

(٢٦) (އަޅި نبى ކަމާއި رسول ކަމުގެ مَسْؤُلِيَّةُ) މިއަދާއަށް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނދޭވެ.

(٢٧) އަޅި މިއަދާގެ ދުލުގައިވާ ގޮށް މުދާސަވާދެއްވާނދޭވެ. ދުލު ފަސޭހަކޮށްދެއްވާނދޭވެ.

(٢٨) އެއީ މިއަދާގެ ވާހަކައާއި ބަސް މީސްތަކުން ވިސްނާ فَهْمُ ކޮށްގަތުމަށް ޓަކައެވެ.

وَٱجْعَل لِّى وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِى ﴿٢٩﴾ هَٰرُونَ أَخِى ﴿٣٠﴾ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِىٓ أَمْرِى ﴿٣٢﴾ كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ ﴿٣٧﴾ إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱجْعَل لِّى وَزِيرًا = އަދި މިއައްޔާއަށް ވަޒީރަކު يعنى: އެހީތެރިއަކު ލައްވާނދޭވާ! ❁ مِّنْ أَهْلِى ﴿٢٩﴾ = މިއައްޔާގެ އަހުލުވެރިންކުރެން. ❁ هَٰرُونَ أَخِى ﴿٣٠﴾ = އެއީ މިއައްޔާގެ أخ هَارُون އެވެ. ❁ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى ﴿٣١﴾ = އޭނާގެ ސަބަބުން މިއައްޔާގެ ބުރިކަށި (ބާރު) ވަރުގަދަކުރައްވާނދޭވާ! وَأَشْرِكْهُ = އަދި އޭނާ ބައިވެރިކުރައްވާނދޭވާ! ❁ فِىٓ أَمْرِى ﴿٣٢﴾ = މިއައްޔާގެ ކަންތައްތަކުގައި (نبى ކަމުގައި رسول ކަމުގައި) ❁ كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ގިނަގިނައިން އަޅުގަނޑުމެން تسبيح ކިޔުމަށް. ❁ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ = އަދި ގިނަގިނައިން އަޅުގަނޑުމެން އިބަރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކޮށް ذِكر ކުރުމަށް. ❁ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅުގަނޑުމެންގެން ދެކެވޮޑިގެންވިއެވެ.❁ بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ = ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރެއްވި ކަންތައް ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވިއްޖެއެވެ. ❁ يَٰمُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ = އޭ موسى އެވެ! ❁ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވަރަށް إحسان ކުރެއްވީމުއެވެ.❁ مَرَّةً أُخْرَىٰٓ ﴿٣٧﴾ = އެހެން ފަހަރަކުވެސް. ❁ إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ = އެއީ މިވަންތަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަފުޅަށް إِلْهَام ކުރެއްވިހިނދުގައެވެ. ❁ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ = އެ إِلْهَام ކުރެއްވި އެއްޗެއް. ❁ أَنِ ٱقْذِفِيهِ = ކަލޭ އޭނާ ލާށެވެ! އެއްލާލާށެވެ! ❁ فِى ٱلتَّابُوتِ = تَابُوت އަށް. (ބޭކޮޅަކަށް) ❁ فَٱقْذِفِيهِ = ދެން ކަލޭ އޭނާ އެއްލާށެވެ! ❁ فِى ٱلْيَمِّ = ކޯރަށް (نِيْل ކޯރަށް) ❁ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ = ދެން ކޯރު އޭނާ އަޅާލާހުށިކަމެވެ! (ރާޅާއިގެން ގޮސް ގޮނޑުދޮށަށް) ❁ بِٱلسَّاحِلِ = ގޮނޑުދޮށަށް. ❁ يَأْخُذْهُ = އޭނާ ހިފާނެއެވެ / ނަގާނެއެވެ. ❁ عَدُوٌّ لِّى = މިވަންތަކަލާނގެ ދުޝްމަނަކު عَدُوٌّ (يعنى: فرعون) ❁

وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ = އަދި އެއީ އެދަރިކަލުންގެވެސް عَدُوّ އެވެ. ۞ وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި (އަޅުގަނޑުމެންގައި) ލެއްވީމެވެ. ۞ مَحَبَّةً مِّنِّي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ލޯބިވެރިކަން. ۞ وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِيٓ ﴿٣٩﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަ ބެއްލެވުމުގެދަށުން ކަލޭގެފާނު ހެދިގެންދިއުމަށް.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ތިމަންގެ أهل ބޭތިއްގެތެރެއިން ތިމަންނަށް وَزِيْر އެއް (يعنى: އެހީތެރި ވެރިޔަކު) ލައްވާދެއްވާނދޭވެ.

(٣٠) އެއީ ތިމަންގެ أخ هَارون އެވެ.

(٣١) އޭނާގެ ސަބަބުން ތިމަންގެ ބާރުކަން ގަދަކޮށްދެއްވާނދޭވެ! (ތިމަންގެ ބުރިގަނޑު ގަދަކޮށްދެއްވާނދޭވެ!)

(٣٢) އަދި ތިމަންގެ ކަންތައްތަކުގައި (އެބަހީ: نبى ކަމާއި رسول ކަމުގައި) އޭނާ ބައިވެރިކޮށްދެއްވާނދޭވެ!

(٣٣) އެއީ ތިމަންމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް ގިނަގިނައިން تسبيح ކިޔުމަށެވެ.

(٣٤) އަދި ގިނަގިނައިން ތިމަންމެން އިބަރަސްކަލާނގެ ހަނދުމަކޮށް ذِكر ކުރުމަށެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ވަނީ ތިމަންމެންނާއިމެދު ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައެވެ.

(٣٦) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެކަންކަމަށް އެދިވަޑައިގެން ސުވާލުކުރެއްވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފީމެވެ.

(٣٧) އަދި އެހެންފަހަރަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް إحسان ތެރިވެވަޑައިގެން ދަރުމަވަންތަވެރިވެ ވޮޑިގެންނެވީމެވެ. ( އެއީ ކަލޭގެފާނު ވަރަށްކުޑަކުޑައިރުއެވެ)

(٣٨) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ إِلْهَام ކުރެއްވި އެއްޗެއް إلهام ކުރެއްވިހިނދުގައެވެ.

(٣٩) (އެކަމަކީއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِلْهَام ކުރެއްވީމެވެ.) ކަމަކީ އެދަރިކަލުން ބޮޑު ފެށްޓަކަށް ލައްވާލައި ކޯރުގައި އެބަހީ: نِيْلُ ކޯރުގައި އެއްލާލާށެވެ! ދެން ކޯރުގެ ދިޔަ އައްސޭރިކަށް ބަލައިލާނެއެވެ. އެބަހީ: ގޮނޑުދޮށަށް ލައްވާލާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އަދިއެކަލުންގެ عَدُوٌّ يعنى: فرعون އެދަރިކަލުން ނަގައިފާނެއެވެ. އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައެއް އަޅުންގެއި) ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލޯބިއެޅުއްވީމެވެ. އަދި އެހެނީ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރިހަމަ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުން ހެދިގެންވުމަށެވެ.

إِذْ تَمْشِيَ أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ۖ فَرَجَعْنَـٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَـٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّـٰكَ فُتُونًا ۚ فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَـٰتِى وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾

## ލުޣަތު

إِذْ تَمْشِيَ أُخْتُكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ أخت ކަލަނގެ (مريم) ހިނގާވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ۞ فَتَقُولُ = އުޅަނބަ ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَلْ أَدُلُّكُمْ = އަޅުގަނޑު ކަލޭމެނަށް އަންގައިދިނުމަށްޓަކާތޯ؟ އިސްތިފްހާމް ހަރުފުގެ މާނައެވެ؟ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ = އުރައިރަކުރުމަށް حوال ވެ ތަރުބިއްޔަތު ކުރާނޭފަރާތް فَرَجَعْنَـٰكَ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުން رجوع ކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أُمِّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ މަންމަ އަރިހަށް.۞ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا = އުއި އުނަވަނުގެ ލޮލުގެ ފިނިކަންލިބުމަށްޓަކައެވެ. (ހިތްހަމަޖެހުމަށްޓަކައެވެ.) ۞ وَلَا تَحْزَنَ = އަދި އުނަވަނާ ހިތާމަ ނުކުރުމަށްޓަކައި.۞ وَقَتَلْتَ نَفْسًا = އަދި ކަލޭގެފާނު މީހަކު މަރުއްވައިފީވެ.۞ فَنَجَّيْنَـٰكَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. مِنَ ٱلْغَمِّ = އުނަވުގެ ހިތާމައިން.۞ وَفَتَنَّـٰكَ فُتُونًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު އުތަކެއް إمتحان ކުރެއްވީމެވެ.۞ فَلَبِثْتَ سِنِينَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަހަރުތަކެއްވަންދެން ހުންނެވިއެވެ. ۞ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ = مَدْيَنُ ގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި. ۞ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ = ދެން ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތު ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. ۞ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ = އޭ موسى އެވެ. ۞ وَٱصْطَنَعْتُكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވީމެވެ. ۞ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رِسَالَة އާއި نُبُوَّة އަށް. ۞ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ = ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުންގެ أخ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ بِـَٔايَـٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ۞ وَلَا تَنِيَا فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكر ގައި (ހަނދާންކުރުމުގައި) ލަސްވެ ބަލިކަށިނުވާށެވެ! ۞ ٱذْهَبَآ = ތިޔަދެބައިމީހުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = فرعون ގާތަށް.۞ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބޮޑާވެ ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ. ۞ فَقُولَا لَهُۥ = ފަހެ ތިޔަދެބައިމީހުން އޭނާއަށް ވިދާޅުވާށެވެ.۞ قَوْلًا لَّيِّنًا = ލޯތްބާއި މަޑުމައިތިރި ބަހަކުން. ۞ لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ = އޭނާ ހަނދާންކޮށް ވިސްނައިފާނެތީއެވެ. ۞ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ =

ނުވަތަ އޭނާ ބިރުވެރިވާތީ. ❁ قَالَا رَبَّنَآ = އެދެކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ❁ إِنَّنَا نَخَافُ

= ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ބިރުވެރިވަނީ. ❁ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ = އޭނާ އަޅަމެންގެމައްޗަށް (عقوبة

އަވަސްކޮށްދެނީމާއެވެ. ❁ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ = ނުވަތަ އޭނާ ހައްދުފަހަނައަޅައިދެނީމާއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) (އޭ موسى އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ أُخْتُ ކަމަނާ (ކަލޭގެފާނާބެހޭ خبر އެއް ހޯދުމަށް) ހިނގަވާފައި ދިޔައިރު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނު ފޮށްޓެއްގައިލައި ކޯރުކަޅަށްލައްވާފައި ނިލްކޯރަށް އެއްލައިލުމަށްފަހު فرعون ގެ ގަނޑުވަރުގެ މީހުން އެދަރިކަލުނަށް ކިރުދޭނެ އަންހެނަކު ހޯދަމުންދިޔަ ހިނދުގައެވެ. ފަހެ އެކަމަނާ (فرعون ގެ ގަނޑުވަރުގެ މީހުންނަށް) ބުނެދިނެވެ. އެދަރިކަލުން ގެންގުޅެ ބަލާ އަދި ކިރުދޭނެ މީހެއްގެ ވާހަކަ އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދެންހެއްޔެވެ؟ (ދެންފަހު އެކަމަނާގެ ބަހާއި އެއްބަސްވުމުން) ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅުގެ އަރިހަށް ކަލޭގެފާނު رجوع ކޮށްދެއްވީމުއެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ލޯފަތް ފިނިކަން ގެނެސްދެއްވައި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (ދެން ކަލޭގެފާނު ޒުވާނުފުރާވަރަށް) އެރުމުންގެ يعنى: قِبْطِي މީހެއް މަރާލަ މަރައިލެއްވީއެވެ. އަދި އެހިސާބުން މަރައިލުމުގެ ހިތާމައިން މިޔަކުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިޔަކުން ކަލޭގެފާނު ސާފުވާގޮތަށް އިމްތިޙާނު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިޔަކުން ކަލޭގެފާނު އެތައް ތަކުލީފުތަކަކަށް إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ (رسول ކަމުގެ مسؤليّة އުފުއްލެވުމަށެވެ.) އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތުގައި ކަލޭގެފާނު އަހަރުތަކެއް ހުންނެވީއެވެ. އޭ موسى އެވެ. ދެން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު رسول ކަމުގެ مسؤليّة އަދާކުރުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު ކަލޭގެފާނު މިތަނަށް އައިސްފިއެވެ. އެއީ ނިޔާކުރެވިފައިވާ ވަގުތެވެ.

(٤١) އަދި މިޔަކުން ކަލޭގެފާނު (رسول ކަމަށް) ކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވީމެވެ.

(٤٢) ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أخ (هارون ގެފާނާއި) މިޔަކުންގެ أية ތަކާއިގެން މިތަނުން ފުރާވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި މިޔަކުން ޒިކުރުކުރުމުގައި ذِكر ކުރުމުގައި (މިޔަކުންގެ ހަނދާން ކުރުމުގައި) މިދެކަލުން ބަލިކަށިނުވާށެވެ. ފުރަވާށެވެ.

(٤٣) މިދެކަލުން فرعون ގާތަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބޮޑާވެ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ.

(٤٤) މިދެކަލުން އޭނާއަށް މަޑުމައިތިރި ބަސް / އޮގާވަރު ބަސްބުނާށެވެ. އެއީ އޭނާ ހަނދާންކޮށް نصيحة ލިބިގަނެފާނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ބިރުވެރިވެފާނެއެވެ.

(٤٥) އެދެކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅަމެން ބިރުގަންނަނީ އޭނާ އަޅަމެންގެ މައްޗަށް عقوبة އަވަސްކޮށް ދިނުމާއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ހައްދުފަހަނައަޅައިދެނީމާއެވެ.

قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

## ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ لَا تَخَافَآ ۖ = ތިޔަ ދެކަލުން ބިރުގަތުގަންނަވައި ނުދެއްވާށެވެ. ۞ إِنَّنِى مَعَكُمَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަދެކަލުންނާއެކު ވޭ ތިޔަ ދެކަލުން އަޑުއަހަމެވެ. ۞ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ = ތިޔަދެކަލުންނާއެކު އަޅުގަނޑު އަޑުއަހަމެވެ. އަދި ބައްލަވަމެވެ. ۞ فَأْتِيَاهُ = ފަހެ ތިޔަދެކަލުން އޭނާ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ۞ فَقُولَآ = އަދި ތިޔަދެކަލުން (އޭނާއަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رسولންނެވެ. ۞ فَأَرْسِلْ مَعَنَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންނާއެކު ފޮނުވާށެވެ! (އަޅުގަނޑުމެން ދޫކޮށްލާށެވެ.) ۞ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުން. ۞ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ = އަދި އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވާށެވެ! عذاب ނުކުރާށެވެ! ۞ قَدْ جِئْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު ގާތަށް އައީމެވެ. ۞ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އާއިގެންނެވެ. ۞ وَٱلسَّلَٰمُ = އަދި ސަލާމަތްކަމެވެ. ۞ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ = ތެދުމަގަށް تبع ވީމީހާއަށް.۞ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް وحي ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ أَنَّ ٱلْعَذَابَ = ހަމަކަށަވަރުން عذاب ހުރީ.۞ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ = (اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި) ތެދުމަގުން ފުރަގަސްދީ ދުރުވީމީހާއަށެވެ.۞ وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ = އަދި ފުރަގަސްދިން.۞ قَالَ = އޭނާ ބުނެއްޖެއެވެ. (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ فَمَن رَّبُّكُمَا = ކާކުހެއްތޯ ތިޔަދެކަލުންގެ ربّ އަކީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ۞ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ = އޭ موسى އެވެ. ۞ قَالَ= އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ رَبُّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އަކީ.۞ ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ= އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް އޭގެ ސިފަ އެއަކަށް ހެއްދެވި އެކަލާނގެއެވެ. (ކޮންމެ ތަކެއްޗަކަށް އޭގެ صورة ދެއްވި އެކަލާނގެއެވެ.)

ކަލާނގެއެވެ.) ۞ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ = ދެން އެއެއްޗަކަށް މަގުދެއްކެވިކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالَ = ބުނީ – يعني: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ۞ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ކަންތައް ކިހިނެއްހެއްދެވެ؟ (އެމީހުންނާމެދު ކަމާ ބެހޭ ކިޔާދެއްވާށެވެ.) ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަދެބޭކަލުން ބިރުނުގަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާގިދެންވަނީ ތިޔަދެބޭކަލުންނާ އެކުގައެވެ. ތިޔަދެބޭކަލުންގެ ބަސްއަހަމުވާ އަދި ބައްލަވާވާގިދެންވާނެވެ.

(٤٧) ތިޔަދެބޭކަލުން އޭނާއަށް ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފޮނުއްވި ދެ رسول ންނީމުއެވެ. (ދެންފަހެ އެދެބޭކަލުން فرعون ގެގާތަށް ވަޑައިގެން دين އަށް ގޮވާލެއްވުމާ) އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނާއެކު بنى إسْرائيل ފޮނުއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް عذاب ނުދެއްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިއައީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة އާއިގެންނެވެ. އަދި ސަލާމަތްކަންވާނީ ތެދުމަގާއި تبع ވެއްޖެ މީހަކަށެވެ.

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން عذاب ހުރީ (اللّه އާއި رسول ން) ދޮގުކުރި އަދި إيمان ކަމަށް ފުރަގަސްދިން މީހަކަށެވެ.

(٤٩) (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ! ކަލޭމެން ދެމީހުންގެ ربّ އަކީ ކާކުހެއްދެވެ؟

(٥٠) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެމެންގެ ربّ އަކީ ކޮންމެ ފިރިހެން ޖިންސަކަށް އެފަދަ އަންހެން އެއްޗެއް ހެއްދަވައި ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. / ނުވަތަ ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް އޭގެ ސިފައާއި صورة ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް (އެ އެއްޗެއްގެ ބޭނުންތައް ފުއްދާލެވޭނެގޮތް ދައްކަވައި އެކަމުގެ) هداية ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٥١) (فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.) ފަހެ އެހެންވިއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކާމެދު ބުނަނީ ކިހިނެއްހެއްދެވެ؟ އެމީހުންގެ ކަންތައްވަނީ ކިހިނެއްކަމުހެއްދެވެ؟

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٍ ۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى (٥٢) ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ (٥٣) كُلُوا۟ وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَٰمَكُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِي ٱلنُّهَىٰ (٥٤) ۞ مِنْهَا خَلَقْنَٰكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ (٥٥) وَلَقَدْ أَرَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ (٥٦) قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَٰمُوسَىٰ (٥٧)

## ތަރުޖަމާ

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ عِلْمُهَا = އެ أمّة ތަކުގެ ކަންތައްތައް ނުވަތަ އެމީހުންނާއިބެހޭ އިނގުން (އެމީހުންގެ معلومات) ވަނީ.۞ عِنْدَ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ فِي كِتَٰبٍ = ފޮތެއްގައި. ۞ لَّا يَضِلُّ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތި / އެمعلومات - ގެއްލުވައި ނުހަދައްވައެވެ. އަދި ކުށް ނުހައްދަވާނެއެވެ.۞ وَلَا يَنسَى (٥٢) = އަދި ހަނދުމަފުށުވުމެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. ۞ ٱلَّذِي = އެކަލާނގެއީ ۞ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ފުރާޅު ކަމުގައިލެއްވިއެވެ.۞ مَهْدًا = ތިންމަތެއްކަމުގައި. ۞ وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެބިމުގައި ފެއްދެވިއެވެ.۞ سُبُلًا = މަގުތައް. ۞ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ مَآءً = ފެން. ۞ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ = އަދި އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. ۞ أَزْوَٰجًا = ބާވަތްބާވަތް. ۞ مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ (٥٣) = ތަފާތު ގަސްގިހަތަކެއްގެ. ۞ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކާށެވެ! وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَٰمَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ نعم ސޫފިތަކަށް ކާންދޭށެވެ! ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން (މިއައްޗެއްގައި) މިސާލުތައް އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ لَءَايَٰتٍ= (الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ دليل ކަމަށް) ހެކިތަކެއް. ۞ لِّأُو۟لِي ٱلنُّهَىٰ (٥٤) = ބުއްދިވެރި أهل ވިސްނުންތެރިން. ۞ ۞ مِنْهَا خَلَقْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެބިމުން އުފެއްދެވީމެވެ. (އެބިމުންނެވެ.) ۞ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ = އަދި ކަލޭމެން (މަރުވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެތަނަށް إعاد ކުރައްވާނީމެވެ. (ބިމަށް ވަޅުލެވޭނީމެވެ.) ۞ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ = އަދި އެތަނުން (އެބަހީ: ބިމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން (قيامة ދުވަހުން) ނެރުއްވާނީމެވެ. ۞ تَارَةً أُخْرَىٰ (٥٥) = އަނެއްކާވެސް.۞ وَلَقَدْ أَرَيْنَٰهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް (فرعون އަށް) ދައްކަވައިފީމެވެ. ۞ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ހުރިހާ

އާޔަތްތަކެއް/ دليل ތަކެއް. ❁ فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ = ފަހެ އޭނާ ދޮގުކުރީ އަދި (إيمان ވުމަށް) ދެކޮޅުހެދިއެވެ.

❁ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ.❁ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا = ކަލޭ ތިއައީ އަހުރެމެން ނެރެންތޯއެވެ. ❁ مِنْ أَرْضِنَا =

އަހުރެމެންގެ ބިމުން. ❁ بِسِحْرِكَ = ކަލޭގެ سِحْرُ ން / سِحْرُ ގެ ބާރުގައި. ❁ يَـٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ = އޭ موسى އެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުންގެ އެންމެހައިކަމެއް އަދި އެމީހުންގެ معلومات ވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ފޮތެއްގައެވެ. އެކަލާނގެ އެއިން އެއްޗެއް ކަދުނުކުރައްވާ ހަނދުމަފުޅުނެތިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހަނދުމަފުޅުނެތިވަޑައިގަތުމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٥٠) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ފަށަލަތަކެއް ގޮތަށް ހައްދަވައި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި މަގުތައް ހިންގެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އުޑުން ވާރޭވެއްސެވިއެވެ. ދެން ފަހެ އެވާރޭން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަފާތު ވައްތަރުވައްތަރުގެ ގެސްގަހާގެހި ޖޯޑުޖޯޑުން ނެރުއްވީމެވެ.

(٥١) އަދި އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެގެސްގަހުން ކައިބޮއިހަދާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ نعم ތަކެތީގެ ސޫފިތަކަށް ކާންދޭށެވެ! ހިއްހަލައިދޭށެވެ! އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: އާޔަތްތަކުގައި އެވާ ހިސާބު އެތިހާ ކަންކަމުގައި) ބުއްދީގެ أهل ވެރިންނަށް ކަށަވަރުކޮށް بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. އެބަހީ: اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށާއި قدرة ފުރިހަމަކަމުގެ دليل ތަކެއްވެއެވެ.

(٥٢) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެބިމުންނެވެ. އަދި (މަރުވީމާ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމަށް ކަލޭމެން إعاد ކުރައްވާހުށީމެވެ. (ބިމުގައި ވަޅުލާހުށީމެވެ.) ދެން އަލުން ދެވަނަފަހަރަށް އެބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ނެރުއްވާހުށީމެވެ. (އެއީ حِسَاب ބެއްލަވާ ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ.)

(٥٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދައްކަވައިފީމެވެ. ފަހެ އޭނާ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި - إيمان ވުމަށް - ދެކޮޅުހެދިއެވެ.

އަދި އޭނާ (موسى عليه السّلام އާއި مخاطب ކޮށް) ބުންޏެވެ. އޭ موسى އެވެ! ކަލޭ އަހުރެމެންގެ ބިމުން ކަލޭގެ

سِحْرُ ގެ ބާރުން އަހުރެމެން ބިމުން ނެރުމަށްތޯއެވެ.

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِۦ فَٱجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ ٱلزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنِ ٱفْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَٰزَعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾

## މުފްރަދާތު

فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭއަށް ސިޙްރު ގެންނަންހުށީމެވެ. ❁ مِّثْلِهِۦ = ހަމައެފަދައިގެ.

❁ فَٱجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންނާ ކަލޭއާއި ދެމެދުގައި ކަނޑައަޅާށެވެ. ❁ مَوْعِدًا = ކަނޑައެޅޭ ވަގުތަކާއި މަކާނެއް.

❁ لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ = އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައެޅިގެން އެވަގުތާ خلاف ނުވާ. ❁ وَلَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭވިޔަސް (خلاف ނުވާނޭ) ❁ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ = ދެބައި ހަމަހަމަވާނޭ މަކާނެއް. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (موسى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.)❁ مَوْعِدُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކަނޑައެޅޭ ވަގުތަކީ. ❁ يَوْمُ ٱلزِّينَةِ = ޒީނަތްތެރިވާ ދުވަހެވެ. އެއީ عيد ދުވަހެވެ.❁ وَأَن يُحْشَرَ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ޖަމާކުރެވޭތީ. ضُحًى = ހެނދުނު ވަގުތު. (ދުވާލުގެ ކުރީގަޑީގައި) ❁ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون (حقّ ދޫކޮށް) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. ﴿٥٩﴾

فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ = ދެން އޭނާގެ مكر ޖަމާކޮށްފިއެވެ. އެބަހީ: ސިޙްރު ވެރިން ޖަމާކޮށްފިއެވެ.❁

ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ = ދެން އައީއެވެ. (ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަށް އައީއެވެ.) ❁ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ = އެމީހުންނަށް يعنى: ސިޙްރު ވެރިންނަށް – موسى عليه السلام ވިދާޅުވިއެވެ.❁ وَيْلَكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަލާކު ހުށްޖެއެވެ.❁ لَا تَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله އަށް ކަލޭމެން ދޮގު ނުހަދާށެވެ - بُهْتَان އެއް ނުދޭށެވެ.

❁ فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ = ފަހެ ފަނާކުރެއްވުން عذاب އަކުން އެއީ ގެ عذاب އަކުން ކަލޭމެން ހަލާކުކުރައްވާނެއެވެ.❁

وَقَدْ خَابَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ❁ مَنِ ٱفْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ = ދޮގުހެދި މީހާ.❁ فَتَنَٰزَعُوٓا۟

أَمْرَهُم = ފަހެ އެމީހުން (يعنى: سحر ވެރިން) – އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި ދެބަސްވެ خلاف ވެއްޖެއެވެ.❁ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި. ❁ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެމީހުން ސިއްރު ގޮތުގައި ވާހަކަދެއްކިއެވެ.❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން (އެމީހުންނަށް) ބުނެފިއެވެ. ❁ إِنْ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ = ހަމަކަށަވަރުން މިދެމީހުން ސިޙްރުވެރިންނެވެ. ❁ يُرِيدَانِ =

އެދެމީހުން އެދެނީ. ❁ أَن يُخْرِجَاكُم = އެދެމީހުންވެގެން ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށެވެ. ❁ مِّنْ أَرْضِكُم = ކަލޭމެންގެ ބިމުން. ❁ بِسِحْرِهِمَا = އެދެމީހުންގެ سِحْرُ ގެބާރުން. وَيَذْهَبَا = އަދި އެދެމީހުން ދުއްވައެވެ. ❁ بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ (٦٣) = ކަލޭމެން ރަނގަޅު ގޮތައިގެން / ރަނގަޅު ދީނާއިގެން / ނުވަތަ ރަނގަޅު މީހުންނާއިގެން. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) ފަހެ ނިކަންހުރެބަ އަހުރެމެން ކަލޭމާޔަށް ހަމަ އެފަދަ سِحْرُ އެއް ގެންނަހުރިވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭއާ އަހުރެމެންނާ ދެމެދުގައި ބައްދަލުވާނެ ވަގުތަކާއި ތަނެއް ކަނޑައަޅާށެވެ. އަދި އެވަގުތަކީ އަދި އެތަނަކީ އަހުރެމެންނާއި ކަލޭއާއި خلاف ނުވާ ހަމަހަމަ ވަގުތަކާއި ތަނަކަށް ވާންވާނެއެވެ.

(٥٩) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެވަގުތަކީ ޒީނަތްތެރިވާދުވަހެވެ. - عيد ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުގެ ضحى ވަގުތު يعني: ދުވާލުގެ ކުރީގަޑީގައި މީސްތަކުން ޖަމާވެވޭންވާނެއެވެ. ޖަމާކުރަންވާނެއެވެ.

(٦٠) ފަހެ فرعون حقّ އާއި ދުރަށް އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. އަދި އޭނާ سِحْرُ ވެރިން ޖަމާކޮށް ގޮތްތައް ރާވައިފިއެވެ. ދެން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު އައިސް އަތުވެއްޖެއެވެ.

(٦١) موسى – عليه السّلام – އެމީހުންނަށް يعني: سِحْرُ ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަލާކު ލިބޭށެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް ނުހަދާށެވެ. ފަހެ އޭރުން عذاب އެއް އަރުވައި ކަލޭމެން ހަލާކުކޮށްލައްވާނެއެވެ. އަދި ދޮގުވެރި ކޮންމެ މީހަކު ގެއްލިހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

(٦٢) ދެންފަހެ އެމީހުން يعني: سِحْرُ ވެރިން އެމީހުންގެ ކަންތަކާއިމެދު އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ދެބަސްވެ އަރައިރުން އުފެދިއްޖެއެވެ. (އެއްބަޔަކު ބުންޏެވެ. موسى އާއި هارون އާއި ދެމީހުންނަކީ سِحْرُ ވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ގަދަވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ރަސޫލުން ކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ބަލިވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ސިއްރު ޖެއްސާކުރިއެވެ.

(٦٣) އެމީހުން يعني: سحر ވެރިން – ބުންޏެވެ. (އެސިއްރު ޖެއްސާގައި އެމީހުންބުނި) ހަމަކަށަވަރުން މިދެމީހުންނަކީ يعني: موسى އާއި هارون އާއި ދެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ދެ سِحْرُ ވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެ ދެމީހުން އެދެނީ އެދެމީހުންގެ سِحْرُ ގެ ބާރުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބިމުން ނެރުއްވުމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ރަނގަޅު ގޮތާއި (ރަނގަޅު ދީން) ދުއްވައިލުމަށެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ތިބި ރަނގަޅު މީހުންނާއިގެން ދާނެއެވެ. އެއީ بنى إسرائيل ނެވެ.)

فَأَجْمِعُوا۟ كَيْدَكُمْ ثُمَّ ٱئْتُوا۟ صَفًّا ۚ وَقَدْ أَفْلَحَ ٱلْيَوْمَ مَنِ ٱسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلْ أَلْقُوا۟ ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلْقِ مَا فِى يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ كَيْدُ سَٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّٰحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

## ލުޣަތު

فَأَجْمِعُوا۟ كَيْدَكُمْ = ( އަދި އުމީހުން ބުނެއެވެ.) ތިޔަ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ޙީލަތައް ކަންތައް ގަދަކޮށް ހަމަޖެހުމަށްދާށޭ. ۞ ثُمَّ ٱئْتُوا۟ صَفًّا = ދެން ކަލޭމެން އެއްސަފަކަށް އަންނާށޭ. ۞ وَقَدْ أَفْلَحَ ٱلْيَوْمَ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅުން މިއަދު ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. ۞ مَنِ ٱسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾ = މަތިވެރިވެއްޖެމީހާ ގަދަވެއްޖެމީހާ. ۞ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ = އުމީހުން ބުނެއެވެ. އޭ موسى އެވެ. ۞ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ = އެއްކޮޅު ކަލޭގެފާނު (އަސާތައް) އެއްލަވާށެވެ. وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ = އެއްކޮޅު އަހުރެމެންވާހުށީމެވެ.۞ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾ = އެންމެ ފުރަތަމަ އެއްލާމީހުން ކަމުގައި. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ بَلْ أَلْقُوا۟ = އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން (ތަކެތި) އެއްލާށެވެ. (ދެން އުމީހުން ސިޙުރު ގެތަކެތި ހަރަކާތް ميدان އަށް އެއްލައިފިއެވެ.) ۞ فَإِذَا حِبَالُهُمْ = އެއުރެންގެ އުމީހުންގެ ވާދޮޅިތައް. ۞ وَعِصِيُّهُمْ = އަދި އުމީހުންގެ އަސާތަކާއި. ۞ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް يعني: موسى عليه السّلام އަށް - ހީކުރެވުނެވެ. ۞ مِن سِحْرِهِمْ = އުމީހުންގެ ސިޙުރު ގެ ބާރުން.۞ أَنَّهَا تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ = ހަމަކަނޑައެޅުން އެތަކެތި ދުވަނިކޮށްފައި - حركاة ކުރަނިކޮށްފައި. ۞ فَأَوْجَسَ = ފަދަ إحساس ވެ ވަޒަނެއްވެއްޖެއެވެ. ۞ فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ = موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފުސުގައި ބިރުވެރިކަމެއް.۞ قُلْنَا = މިއަޅުގަނޑުމެން ވަނީ وحى ކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ لَا تَخَفْ = ކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަނޑައެޅުން ކަލޭގެފާނު މަތިވެރި. ۞ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ = (އުމީހުންގެމައްޗަށް) އެންމެމަތީ މީހާއެވެ. ۞ وَأَلْقِ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްލަވާށެވެ. ۞ مَا فِى يَمِينِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްއަތުގައިވާ އެތި (އަސާތައް) ۞ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ = އުމީހުން ހަދާ (ސިޙުރު ގެ) ތަކެތި ކައި ނިމުމަށްފަހުގައި. ۞ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ = އުމީހުން ހަދާކަންތައްތަކަކީ. ۞ كَيْدُ سَٰحِرٍ = އެއީ ސިޙުރު ފަންނުގެ މަކަރެވެ. ۞ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّٰحِرُ = އަދި ސިޙުރު ފަނީ ކާމިޔާބުނުވާ ހުރިހާ. ۞ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾

= ދެއްކުމާއި އެއްވެސްވެރިޔާ. (ދެން އަހަ އެއްވެސްވެރިޔާ) فَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ = ފަހެ އެންމެހައި ސިޙްރު ވެރިން (سَجِدَ ކޮށް) ވެއްޓިއްޖެއެވެ. ❁ سُجَّدًا = سَجِدَة ކުރާ حال . ❁ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ❁ بِرَبِّ هَـٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾ = هارون އާއި موسى (عليهما السّلام) ގެ ربّ އަށް.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އެ މީހުން ސިޙްރު ވެރިންނަށް. ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިޙްރު ގެ ކުރުވުންތައް ހިފައި ގެންގުޅޭ ކުރަނިކޮށް ކިޔާށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެއްސަފަކަށް އައިސް ލައްވާށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދު މަތިވެރިވާ ގޮތަކަށް ފަތަޔައިވުމާ ކާމިޔާބު ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ.

(٦٥) އެމީހުން يعني: ސިޙްރު ވެރިން ކިޔާބާލާއި ތަޢުލީމުދީ ދެންނެވިއެވެ. އެ موسى އެވެ. އެކަންޏާ ކަލޭގެފާނު (އަޞާކޮޅު) އެއްލަވާށެވެ. އަދި އެކަނބޮޑުތައް އަންނަ ފުރަތަމަ (ސިޙްރު ގެ ސާމާނު) އެއްލައިލާ ކަމުގައި އަހުރެމެން ވާނީއެވެ.

(٦٦) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނެވެ؟ ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ! (ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ސިޙްރު ގެ ވާބުރިދިގާ ދަނޑިތަކާއި ފަތިލަތައް އެއްލާލިއެވެ.) ފަހެ އެކަމުގެ އެމީހުންގެ ވާބުރިދިގާއި އެމީހުންގެ އަޞާތަކާ އެކަލޭގެފާނަށް يعني: موسى عليه السّلام އަށް ހީވެލާގޮތް އެމީހުންގެ ސިޙްރު ގެ ސަބަބުން އެތަކެތި ހަމަކަށަވަރުން ދުވަނިކަމުގައެވެ. حركاة ކުރަނިކަމުގައެވެ. އެއީ ހަމަގައި ސިޙްރު އެވެ.

(٦٧) ފަހެ موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ نفس ތެރޭގައި ބިރުގަތުމެއް إحساس ކުރެއްވިއެވެ.

(٦٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ އެންމެ މަތިވެރި ފަރާތެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންނަށްވުރެ މާމަތިވެރިވާނެއެވެ.

(٦٩) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފަރާތުގައި ހުރިތަކެތި އެއްލަވާށެވެ. އެމީހުން އެހިލަތްތެރިކަމުގައި އެއްލި ކަމެއް ދިރުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެހިލަތްތެރިކޮށް އެއްޗަކީ ސިޙްރު ވެރިންގެ ތަދުވާއި މަކަރެވެ. އަދި ސިޙްރު ވެރިޔާ ކާމިޔާބެއްނުވާނެ ކޮންތާކު ގައި ހުރިނަމަވެސް. (ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަޞާކޮޅު އެއްލެވިއެވެ. އަދި އެހައިރުން ميدان ގައި حركاة ކުރަމުން ހިނގި ސިޙްރު ގެ ހުރިހާތަކެތި (އެ ވާބުރިދިގާއި ދަނޑިފަތިލަތައް) އެކަލޭގެފާނުގެ އަޞާކޮޅު ހުރިހާތަކެތި ނިލަމުން ގޮސް ކައި ހުސްކޮށްލައިފިއެވެ. އެހިނދު ސިޙްރު ވެރި އެންމެން އިމާންވެއްޖެއެވެ.)

(٧٠) ފަހެ އެންމެހައި ސިޙްރު ވެރިން سجدة ކުރާ حال ވެއްޓިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: سجدة ކޮށްލިއެވެ. އަދި އެމީހުން (އެހި އެއްބަސްކަމަށް) ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން هارون އާއި موسى عليهما السّلام ގެ ربّ އަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ.

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ ٱلسِّحْرِ ۗ وَٱللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿٧٣﴾

## މުފްރަދު

قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. ۞ ءَامَنتُمْ لَهُۥ = ކަލޭމެން (سِحْرُ ވެރިން) އޭނާއަށް يعنى: موسى އަށް އީމާންވީތޯއެވެ؟ ۞ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން އިޒުނަ ނުދެނީސް. ۞ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ކަލޭމެންގެ އެންމެބޮޑު މީހާކަން ކަށަވަރެވެ. ۞ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ = އޭނާ ކަލޭމެންނަށް ދަސްކޮށްދިނީ. ٱلسِّحْرَ = سِحْرُ ۞ فَلَأُقَطِّعَنَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައިލާހުށީމެވެ އަހުރެން ކަނޑާލާނަމެވެ. أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތަކެވެ. ۞ مِّنْ خِلَٰفٍ = ތަފާތުކޮށް / ކަނާތާއި ވާތްފައި / ކަނާތާއި ވައްޓަފައި. ۞ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން صليب އަށް ޖަހާނަމެވެ. فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ = ކަދުރު ގަސްތަކުގެ ގަސްގަނޑުގައި. ۞ وَلَتَعْلَمُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ أَيُّنَآ = އަހުރެމެންކޮޅުގެ ކޮންބައެއްކަން. (އަހުރެމެންނާ موسى ގެ ދެމެދުން) ۞ أَشَدُّ عَذَابًا = عذاب ދިނުމުގެ ގޮތުން ގަދަވީ. ۞ وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ = އަދި ދެމިހުރުންބޮޑު (ކުޅަދާނަ)۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެބަހީ: سِحْرُ ވެރިން فرعون ގާތުގައި ބުންޏެވެ.۞ لَن نُّؤْثِرَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭ އިސްކޮށް ނުކުރާނަމެވެ. / ކަލޭގެ إختيار ނުކުރާނަމެވެ.۞ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އައިސްފައިވާ ހެކިތަކުގެ މައްޗަށް.۞ مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا = އަދި އަހުރެމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ވުރެ. ۞ فَٱقْضِ = ފަހެ ކަލޭ ކުރާށެވެ. ހިންގާށެވެ.۞ مَآ أَنتَ قَاضٍ = ކަލޭ ނިންމާކަމެއް / ކަލޭ ކުރާހާކަމެއް.۞ إِنَّمَا تَقْضِى = ކަލޭ ނިންމާނީ ހިންގާނީ ކަށަވަރުން. ۞ هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ = މިދުނިޔޭގައެވެ. / މިދުނިޔޭގެ حياة ގައެވެ. ۞ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ۞ لِيَغْفِرَ لَنَا = އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ފުއްސެވުމަށް. ۞

خَطَٰيَٰنَا =އަހުރެމެންގެ ކުށްތައް.۞ وَمَآ أَكۡرَهۡتَنَا عَلَيۡهِ = އަދި އެކަންކަމުގެ މައްޗަށް ކަލޭ އަހުރެމެންނަށް މަޖުބޫރުކުރި ކަންތަކާއި. ۞ مِنَ ٱلسِّحۡرِ =سِحْرُ ގެ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން. ۞ وَٱللَّهُ خَيۡرٌ وَأَبۡقَىٰٓ (٧٣) = އަދި اللّه މާހެޔޮވެތައި ދެމިހުރުން ބޮޑުވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧١) އާނާ يعني: فرعون ބުންޏެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން إذْنَ ނުދީހިނދު ކަލޭމެން އޭނާއަށް އީމާންވީއްސަތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަކީ އެބަހީ: موسى އަކީ ކަލޭމެންނަށް سِحْرُ އުގަންނައިދިން ކަލޭމެންގެ ބޮޑުމީހާއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި ފައިތަކާ ތަފާތުކޮށް އެބަހީ: ކަނާތްއަތާއި ވާތްފައިވާގޮތަށް (ކަނާތާއި ވައަތުފައިވާގޮތަށް) އަހުރެން ކަނޑާލާނީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަދުރު ގަސްގަހުގެ ގަސްދަނޑުތަކުގައި ކަލޭމެން صَلِيْبُ ކުރާނީމެވެ. އަދި އަހުރެންނާއި موسى އާއި ދެމީހުންކުރެ عذاب ގަދަވެފައި ދެމިހުރުން ބޮޑީކާކުކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނޭއެވެ. (سِحْرُ ފިލުވާލަން އެގޮތަށްގައި އެހެރަރައްކާ މާތް سِحْرُ ފިލުވާނެވެ. سِحْرُ އާއި معجزة އާއި ތަފާތު ވަކިކުރަން އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ކީއްވެ ފަނّ އެއްގޮތުގެ އާދޭ أهل ފިލުބަހަކަށް އާދޭ حقيقة އެނގޭނެއެވެ. موسى ގެފުޅުގެ ކަމަކީ سِحْرُ ނޫންކަން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި ހަމަގައިން އީމާންވީއެވެ. فرعون ދެކުނު އިތުރުގަނޑުވަރު އާދޭ ބާރަކަށެވެ.)

(٧٢) އެމީހުން يعني: سحر ފިލުން فرعون އަށް ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އެކަށޭގޮތް يعني: موسى عليه السّلام އެގެންނެވި بيان ފެގެންވާ دليل ތަކެއްގެމަތަށް އަދި އަހުރެމެން ހެއްދެވި ރަސްކަލާ މަތިވެރި މާތް اللّه ގެ މައްޗަށް އަހުރެމެން ކަލޭގެ ބަސް އިސްކުރާކަށްނުވާނެވެ. ފަހެ ކަލޭ ހަމަ ކަލޭ އެއްޗެއް ކަލޭ ހަމަކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭކަންކުރާނީ ހުކުމްތަކާ ކަނަވަރު ހަމަ މިދުނިޔޭގެ حياة ގައެވެ. އާޚިރަތް ދުވަހު އެހެނެއްނުވާނެއެވެ. އެހެންވެސް މާތް اللّه ގެ ތަރުތީބުކުރުމެއްނޫނެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ربّ އަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. އޭގެ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންގެ ކުށްތައް ފުއްސަވާދެއްވުމަށެވެ. އަދި سحر ގެތެރެއިން ކަލޭ އަހުރެމެންނަށް مجبور ކޮށް އަހުރެމެން ނުކުރިގެންވާ حال އަހުރެމެންނަށް ކަންތައްވެސް އަހުރެމެންނަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވާދެއްވާށެވެ. އަދި (ثواب ދެއްވުމުގެގޮތުން ކަލާނގެ) اللّه މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި (عقوبة ދެއްވުމާއި عذاب ދެއްވުމުގެގޮތުން) އެކަލާނގެ عذاب އާއި عقوبة ދެމިހުރުން ބޮޑުވެ.

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾

## ލުޣަތު

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެމީހެއްގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އައި. ❁ مُجْرِمًا = ނުބައިކުށްވެރިއަކު ވެގެން ވީމީހެއްގެ ގޮތުގައި. ❁ فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ހުރީ ނަރަކައެވެ.❁ لَا يَمُوتُ فِيهَا = އޭނާ އެތާ މަރުވެނުވެއެވެ. ❁ وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ = އަދި އޭނާ އެތާ ނުދިރިހުންނާނެއެވެ.❁ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا = އަދި مؤمن އަކަށްވެގެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް އައިމާ. ❁ قَدْ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ صالح عمل ކޮށް. ❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ = ފަހެ އަސްލުއެކަން އެމީހުންނަށް ހުންނަހުއްޓެވެ.❁ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖަތައް. ❁ جَنَّٰتُ عَدْنٍ = އެއީ قائم ވެހުރި ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ.❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެ ހުންނަ. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެތަންތާ އެމީހުން ދެމިތިބޭނޭހުށްވެ.❁ وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ. ❁ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾ = (ތާހިރުވި) طَاهِرُ ވެއްޖެމީހާގެ ޖަޒާއެވެ.❁ وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން موسى عليه السّلام އަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. ❁ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އަޅުތަކުންނާއެކު ރޭގަނޑު ކަލޭގެފާނު ހިނގަވާފައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ فَٱضْرِبْ لَهُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތަޅުއްވައިދެއްވާށެވެ. ❁ طَرِيقًا = މަގެއް. ❁ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ❁ يَبَسًا = ހިކި. ❁ لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا = އަތުލައިގަނެފާނެކަމުގެ ބިރެއް ކަލޭގެފާނަށް ނުވާ.❁ وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ = އަދި (غرق ވެފާނެކަމުގެ) ބިރެއް ކަލޭގެފާނަށް ނުވާނެއެވެ. ❁ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون އެމީހުންނާއި تبع ވިއެވެ. (އެމީހުންގެ ފަހަތުން އައެވެ.) ❁ بِجُنُودِهِۦ = އޭނާގެ ސިފައިންނާއިއެކު. ❁ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ = ފަހެ އެމީހުން ކަނޑުގައި ނިވައިކޮށްލިއެވެ. ❁ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ = އެމީހުން ނިވައިކުރި އެއްޗަކުން. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިންތަކާފުވެގެންވާ حال (قيامة ދުވަހުން) އެމީހެއްގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އައިމާ ދަންނަށެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާއަށް ހުރީ ނަރަކައެވެ. އެތަނުގައި އޭނާ މަރުވެވޭނުވާނެއެވެ. އަދި ދިރިހުރެވޭނުވާނެއެވެ.

(٧٥) އަދި އެމީހަކު ކަނޑައެޅިގެން صالح عمل ކޮށް مؤمن އަކުކަމުގައިވެގެންވާ حال އެމީހެއްގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އައިމާ ދަންނަށެވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަށްޓަކައި ކަނޑައެޅިގެން މަތިވެރި ދަރަޖަތަކެވެ.

(٧٦) އެދަރަޖަތަކީ قائم ވެތިބޭނޭ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަންތާގެ ތިރިން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކެވެ. އެމީހުން އެތަންތާގައި ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އެފަދަ نعمة އެއްޗެ ދެއްވަނީ طاهر ވެއްޖެ ކަސްދު މީހުންނަށެވެ. އެއީ އެފަދަ ކަސްދު މީހުންގެ جزاء އާއި ثواب އެވެ.

(٧٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއެކުގައި – އެބަހީ: بنى إسرائيل ނާއިއެކު – ކަލޭގެފާނު ރޭގަނޑު ހިނގާވާށެވެ (މިޞްރުން) ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ކަނޑުގައި ހިކިމަގެއް ކަލޭގެފާނު ތަޅުއްވައިދެއްވާށެވެ. އެމަގަކީ (فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަލޭގެފާނު އަތުލައިގަނެފާނެކަމަށް ބިރުނުގަންނަވާ އަދި غرق ވެދާނެކަމަށް) ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާނޭ މަގެކެވެ.

(٧٨) ދެންފަހެ فرعون އޭނާގެ لشكر އާއިއެކު އެމީހުންގެ ފަހަތުން تبع ވެގެން އައެވެ. ދެން އަދި އެމީހުން يعنى: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ކަނޑުގެ ތެރެއިން ނިވައިވެގެންދިޔައެވެ. غرق ވެ މަރުވެގެން ދިޔައެވެ. (މިއާދަތުގައިވަނީ موسى عليه السّلام އާއި فرعون އާއި ދެމެދު އޮތް ޤިއްޞާގެ ދުވަހެއްގެ ވާހަކައެވެ. މުޅި قرآن ގެ އެތައް މާއި އެވާހަކަ ބަޔާންވެއެވެ.)

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾

## ތަފްސީރު

وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون މަގުފުރެއްދެވިއެވެ. ۞ قَوْمَهُۥ = އޭނާގެ قوم . ۞ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ =
އަދި އޭނާ (އެމީހުންނަށް) ސީދާމަގު ނުދެއްކިއެވެ. ۞ يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އޭ ބަނީ އިސްރާއީލުންނޭވެ. ۞ قَدْ
أَنجَيْنَٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِّنْ عَدُوِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ
عَدُوّ ގެ ކިބައިން. ۞ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެއްވީމެވެ. ۞ جَانِبَ ٱلطُّورِ
ٱلْأَيْمَنَ = طور ފަރުބަދައިގެ ކަނާއަތްފަރާތްފަޅިއަށް. ۞ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ = مَنّ އާއި سَلْوَى . ۞ كُلُوا۟ = ކަލޭމެން ކާށެވެ!
(އެންގެވީމެވެ.) ۞ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރަނގަޅު ރިޒުޤުން
(حلال ތަކެތިން.) ۞ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ = އަދި އޭގައި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ! (އަނިޔާވެރިނުވާށެވެ.)
۞ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާނެއެވެ. (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަރާނެއެވެ. /
ކަލޭމެންނަށް ޖެހިދާނެއެވެ.) ۞ غَضَبِي ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާ. ۞ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ = އަދި އެމީހެއްގެ
މައްޗަށް واجب ވެއްޖެމީހާ. ۞ غَضَبِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޯފާ. ۞ فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން
އެމީހާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (ނަރަކައިގެ އަޑިއަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.) ۞ وَإِنِّي لَغَفَّارٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لِّمَن تَابَ = توبة
ވެއްޖެމީހަކަށް. ۞ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އީމާންވެ އަދި صالح عمل ކޮށް. ۞ ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾
= ދެން އޭނާ ތެދުމަގުގައި ހުރި. (ސީދާވެހުރި / عمل ސީދާކުރި) ۞ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު
އަވަސްކުރެއްވީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ ۞ عَن قَوْمِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން ދޫކޮށް. ۞ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ =

އޭ موسى އެވެ.! قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ❁ هُمْ أُولَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى= އެމީހުން އޮތީ މިއަޅާގެ ފަހަތުގައެވެ. (ފަހަތުން އަންނަނީއެވެ.) ❁ وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ = އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އައުމަށް އަވަސްވީ. ❁ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ = އިބަރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުން ލިބުމަށެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٩) އަދި فرعون އޭނާގެ قوم މީހުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ. (އެއީ އޭނާ އެމީހުންނަށް الله އަށް ކާފަރުވުމަށް އަމުރުކޮށް ސީދާމަގުން އެމީހުން ދުރުކުރިހިނދުންނެވެ.) އަދި އޭނާ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުދެއްކިއެވެ. (އެއީ އެމީހުން موسى عليه السّلام އާއި تبع ވެ އެކަލޭގެފާނު ތެދުކުރުމުން އެމީހުންނަށް މަނާކުރިހިނދުންނެވެ.)

(٨٠) އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ عدوّ ގެ ކިބައިން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށް ދެއްވީމެވެ. އަދި طور ފަރުބަދައިގެ ކަނާތްފަރާތުގެ ކައިރިއަށް ކަލޭމެން ދިއުމަށް މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް وعد ދެއްވީމެވެ. (އެއީ موسى عليه السّلام އަށް وحى ބާވައިލައްވާއިރު އެމީހުންވެސް الله ގެ ބަސްފުޅު އެހުމަށެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ބޮޑު نعمة އެކެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ وحى ދެއްވީއެވެ. މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (ކާނާއެއްގެ ގޮތުން) مَنُّ އާއި سَلْوَى ބާވައިލެއްވީމެވެ. ( މިދެބައިގެ މާނަ އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.)

(٨١) (އަދި މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ.) މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުގެ حلال ރަނގަޅު ތަކެތިން ކަލޭމެން ކައިހަދާށެވެ. އަދި އެރިޒުގު ކެއުމުގައި ކަލޭމެން ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދާށެވެ. އެހެން ހަދައިފިނަމަ – އެބަހީ: ހައްދުފަހަނަޅައި ހިނގައްޖެނަމަ – ކަލޭމެންގެމައްޗަށް މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ حقّ ވާ واجب ވާނޭއެވެ. އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ حقّ ވެއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ނަރަކައިގެ އަޑިއަށް ވެއްޓިއްޖެއެވެ.

(٨٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއީ، توبة ވެ އަދި إيمان ވެ صالح عمل ކޮށް ދެން އެސީދާ މަގުގައި ތެދުމަގާއި قائم ވެ ހުރި ކޮންމެމީހަކަށް ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٨٣) އޭ موسى – عليه السّلام – އެވެ. ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންނަށްވުރެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު ގިނިކަންބާ އަވަހަށް مِيْعاد އަށް ވަޑައިގެންނެވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

(٨٤) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އެމީހުން މިއަޅާގެ ފަހަތުން އެއަންނަނީއެވެ. އެމީހުން އޮތީ މިއަޅާއާއި تبع ވެ މިއަޅާގެ އަސަރުގެ މަތީގައެވެ. އަދި އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް މިއަޅާ އަވަސްވީ އިބަރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުމަށެވެ. ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށެވެ.

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾

## މުފްރަދާ

قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިޔަންނަށްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. ۞ قَوْمَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ قوم މީހުން. ۞ مِنْ بَعْدِكَ = ކަލޭގެފާނަށްފަހު (ކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު) ۞ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ = އަދި سَامِرِي އެމީހުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ. ۞ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ = ދެންވަޑައިގެން موسى – عليه السّلام – އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ =އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގާތަށް. ۞ غَضْبَٰنَ أَسِفًا = ގަދަޔަށް ކޯފާވެ އަދި ހިތާމަކުރައްވާ حال . ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ =އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم މީހުންނޭވެ! ۞ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް وعد ނުކުރެއްވީހެއްޔެވެ؟ ۞ وَعْدًا حَسَنًا = ރަނގަޅުވަޢުދެއް وعد އަކުން. ۞ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ =އަދިގުވީ ނުވަތަ ކަލޭމެންނާމެދުގައި ދިގުވީހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلْعَهْدُ = ޒަމާން / މުއްދަތު. ۞ أَمْ أَرَدتُّمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެދުނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ޖެހުމަށް / އަރުވުމަށް. ۞ غَضَبٌ = ކޯފާއެއް. ۞ مِّن رَّبِّكُمْ =ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ فَأَخْلَفْتُم = އަދި ކަލޭމެން خلاف ވީ. ۞ مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ = މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ وعد އާއި. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. ۞ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ = އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނުގެ وعد އާއި خلاف ނުވަމުވެ. ۞ بِمَلْكِنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ إختيار ގައި. ۞ وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا = އަދި ބަރުކޮށްލީމެވެ؟ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބުރަބޮޑުތައް އުފުލުވިއެވެ. ۞ مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ = ރަނގަޅުމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތަކެތިން (ރަނގަޅުމީހުންގެ ގަހަނާތަކުގެ ބުރަ) ۞ فَقَذَفْنَٰهَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން އެތަކެތި (އަލިފާނަށް) އެޅީމެވެ. (ނުވަތަ ވަޅަކަށް އެޅީމެވެ.) ۞ فَكَذَٰلِكَ = ފަހެ އެފަދައިންނެވެ. ۞ أَلْقَى ٱلسَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ = سَامِرِي ވެސް (އެތަކެތި އަލިފާނަށް އެޅިއެވެ. (ނުވަތަ ވަޅަށް އެޅިއެވެ.) ۞ فَأَخْرَجَ لَهُمْ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުންނަށް

ނުކުތީކީމެވެ. ❁ عِجْلاً جَسَدًا=ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑު (އެފަދަ مثال ގައި) ❁ لَّهُۥ خُوَارٌ= އެއަށް (ގެރިގެ އަޑުވާ. ❁ فَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެއީ سَامِرِي އާއި އޭނާގެ تبع ވެރިންނެވެ.) ❁ هَـٰذَآ إِلَـٰهُكُمْ = މިއީ ކަލޭމެންގެ إله އެވެ. ❁ وَإِلَـٰهُ مُوسَىٰ = އަދި موسى - عليه السّلام - ގެ إله އެވެ.❁ فَنَسِيَ (٨٨) = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ނެތުނީއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އެ موسى އަށެވެ.) ކަލޭގެފާނު ނުކުމެވަޑައިގެންނެވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުން إمتحان ކޮށްފީމެވެ. އަދި سَامِرِي އެމީހުން މަގުފުރެއްދައިފިއެވެ.

(٨٦) ފަހެ موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ގޮވައިލާ ކޯފާވެވަޑައިގެން ހިތާމަފުޅުކުރައްވާ حال ގައި އެނބުރި رجوع ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު وعد ފުޅު ނުކުރައްވައިހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ކުރެއްވި عهد އާއި وعد ގެ މުއްދަތު ދިގުވީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އައުމަށް ކަލޭމެން އެދުނީހެއްޔެވެ؟ މިމަންކަލޭގެފާނުންގެ وعد އާއި عهد އާއި ކަލޭމެން خلاص ވީ އެހެންވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން عهد ފުރައިވަނީ موسى عليه السّلام އަށް ޚިޔާނާތްތެރިވުމުންނެވެ.)

(٨٧) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ قصد ގައި ކަލޭގެފާނުންގެ عهد އާއި خلاف ވީއެއްނޫނެވެ. އަދި ހިއްޕެވުނެވެ. ރަށުގެމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތަކެތިން - އެބަހީ: ގަހަނާގެތަކެތިން - ބޮޑެތިބުރައް ބައިވަރުތަކެއް - އަޅުގަނޑުމެން އުފުލީމެވެ. ދެން އެތަކެތި އަޅުގަނޑުމެން (އަލިފާނަށް) ނުވަތަ ވަޅަކަށް އެޅީމެވެ. سَامِرِي ވެސް ހަމައެފަދައިން އެތަކެތި އަލިފާނަށް އެޅިއެވެ.

(٨٨) އަދި އޭނާ ގެރިއެއްގެ ހަށިގަނޑެއް މިސާލުކޮށް ގެރިމައްޗަކަށް އެއްކޮށް ނެރުނީއެވެ. އޭގައި ގެރިގެ އަޑުވެއެވެ. އަދި ގެރިގޯވާތަކަށް އޮއިން އަޑުއިވެއެވެ. އަދި އެމީހުން - އެބަހީ: سَامِرِي އާއި އޭނާއަށް تبع ވީމީހުން ބުނީ - މިއީ ކަލޭމެންގެ إله އެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ގެވެސް إله އެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِيْقات އަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރު ގެންދަވަން ހަނދުމަފުޅުނެތުނީއެވެ.

أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَـٰرُونُ مِن قَبْلُ يَـٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَـٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟ أَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَـٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾ قَالَ يَـٰهَـٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

## ލަފްޒުތައް

أفلا يرون = އެމީހުން ދެކެ ނުދެކެނީބާވައްޔެވެ؟ / ނުފެނެނީބާވައްޔެވެ. ۞ ألّا يرجع إليهم = އެމީހުންނަށް ރައްދުނުކުރާކަން. قولا = އެއްވެސް ބަހެއް. ۞ ولا يملك لهم = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްޗެއް މިލްކުވެގެން ނުވާކަމާއި ضرّا ولا نفعا ﴿٨٩﴾ = ގެއްލުމެއްވެސް އަދި މަންފާއެއްވެސް. ۞ ولقد قال لهم هرون = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް هارون عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ من قبل = އޭގެކުރިން. ۞ يقوم = އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ۞ إنّما فتنتم به = އޭގެ ސަބަބުން - އެބަހީ: ގެރީގެ ސަބަބުން - ކަލޭމެން فتنة ވީ ހަމައެކަނި ކަމުގައެވެ. ۞ وإنّ ربّكم الرّحمن = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ فاتّبعوني = ފަހެ ކަލޭމެން މިއަހުރެންނަށް ތަބާވާށެވެ. tبع ވާށެވެ. ۞ وأطيعوا أمري ﴿٩٠﴾ = އަދި މިއަހުރެންގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ۞ قالوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ لن نبرح عليه عكفين = އަހުރެމެން އެއަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށްނުލާނަމެވެ. ۞ حتّى يرجع إلينا = އަހުރެމެންގެ ގާތަށް رجوع ވެވަޑައިގެން ލައްވާންދެން. ۞ موسى ﴿٩١﴾ = موسى عليه السّلام. ۞ قال يهرون = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. - އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ هارون އެވެ. ۞ ما منعك = ކަލޭގެފާނަށް منع ކުރެއްވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ۞ إذ رأيتهم ضلّوا ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން މަގުފުރެދިގެން ދިޔަކަން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިއިރުން. ۞ ألّا تتّبعن = ކަލޭގެފާނު މިއަހުރެންނަށް تبع ނުވެވަޑައިގެންނެވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ أفعصيت أمري ﴿٩٣﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު މިއަހުރެންގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވީހެއްޔެވެ؟ ۞ قال = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعني: هارون - عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ يبنؤمّ = އޭ އަހުރެންގެ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ. ۞ لا تأخذ بلحيتي = އަހުރެންގެ ތުނބުޅީގައި ހިފަވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ۞ ولا برأسي =

އަދި އަހުރެންގެ ބޮލުގައިވެސް ނުހިއްޕަވާށެވެ. ۞ إِنِّي خَشِيتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބިރުގަތީއެވެ. ۞ أَن تَقُولَ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދާނެކަމަށް. ۞ فَرَّقْتَ = ކަލޭގެފާނު ބައިބައިކޮށްލީއެވެ. ۞ بَيْنَ بَنِيَ إِسْرَآءِيلَ = بنى إسرائيل ންގެ ދެމެދަށް. ۞ وَلَمْ تَرْقُبْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރި ނުވީއެވެ.۞ قَوْلِي (٩٤) = އަހުރެންގެ ބަހަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٩) އެމީހުން ނުފެނޭ އެމީހުންގެ ވާހަކައަކަށް އެއްވެސް ޖަވާބެއް އާދި ނުދޭކަން ނުވަތަ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެމީހުންނަށް ދިނުމަކަށް ނުވަތަ އެމީހުންނަށް منفع އެއް ދިނުމަކަށްވެސް އެއްއެކަށީ ގުދުރަތެއް ނުވާކަން އެމީހުންނަށް ނުފެނޭބާވައެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނުދެކޭބާވައެވެ؟

(٩٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހާރޫނު އެބަހީ: موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން – هارون عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެގެރީގެ ސަބަބުން – އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް إمتحان ޖެހުނީއެވެ. އެބަހީ: الله ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ الله އެވެ. އަދި ކަލޭމެން މިހެން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ. އަދި މިހެން ކަލޭގެފާނުގެ أمر އަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

(٩١) އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންގެ ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނަވަންދެން އަހުރެމެން އެއަށް يعنى: އެގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުނުވާހުށީމުއެވެ. އެބަހީ: އެގެރިއަށް އަޅުކަންކުރުން ދުރުނުކުރާހުށީމެވެ.

(ދެންފަހެ هارون عليه السّلام އެމީހުންގެ ކައިރިން އަޅުއްވައި ނުފެއްޓެވިކަމަށް ގިނަ ބަޔަކު ކުރިޔަށް...)

(٩٢) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ هارون عليه السّلام އެވެ. އެމީހުން މަގުފުރެދިގެންދާ ތަން ފެނިވަޑައިގެން އެކަމުން އެމީހުން މަނާކުރުމަށް ހުރަސް އެޅުނީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟

(٩٣) ކަލޭގެފާނު މިހެން ކަލޭގެފާނަށް تبع ނުވެވަޑައިގެންނެވީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ މިހެން ކަލޭގެފާނުގެ أمر އަށް ކުރިމަތި ކަލޭގެފާނު އުރުދުވެރިވެވަޑައިގެންނެވީތޯއެވެ؟

(٩٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: هارون – عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ މަންމަގެ ދަރިކަލުންނޭވެ. އަހުރެންގެ ތުނބުޅީގައި ނުހިއްޕަވާށެވެ! އަދި އަހުރެންގެ ބޮލުގައިވެސް ނުހިއްޕަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ންގެ ދެމެދަށް އަދި އަހުރެންގެ ބަހަށް ރައްކާތެރިނުވެ ދިޔައީކަމަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަތީއެވެ. (އެހެންނޫނަސް އަހުރެންވެސް އެމީހުންނާ ވަކިވާ ދުރުވީހެވެ.)

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَسَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا۟ بِهِۦ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى ﴿٩٦﴾ قَالَ فَٱذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُۥ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا ۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِى ٱلْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

## ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ فَمَا خَطْبُكَ = ކަލޭގެ مقصد އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ❁ يَسَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ = އޭ ސާމިރީއެވެ. ❁ قَالَ = އޭނާ - އެބަހީ: سَامِرِي - ދެންނެވިއެވެ. ❁ بَصُرْتُ = އަޅުގަނޑު ދުށީމެވެ. / އަޅުގަނޑަށް އެނގުނީއެވެ. ❁ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ = އެމީހުން ނުދުށް ކަމެއް އެމީހުންނަށް ނޭނގޭކަމެއް. ❁ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً = ފަހެ އަޅުގަނޑު ކަނޑައެޅިގެން މުށެއް ނެގީމެވެ. ❁ مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ = رسول ގެ ފިޔަވަޅުން - އެބަހީ: جبريل عليه السّلام އަރިއްވަވައިގެން އިންނެވި އަސްގެ ފައިތިލަ އަޅާފައިން) ❁ فَنَبَذْتُهَا = ދެން އަޅުގަނޑު އެފުށްވަޅު އުކައިލީމެވެ. (އެގެރިގެ ވަށްކަން އުކައިލީމެވެ.) ❁ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ❁ سَوَّلَتْ لِي = އަޅުގަނޑަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ. ❁ نَفْسِي ﴿٩٦﴾ = އަޅުގަނޑުގެ نفس ❁. قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އެބަހީ: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ فَاذْهَبْ = (އޭ سَامِرِي އެވެ.) ކަލޭ ދޭށެވެ. ❁ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގެ) حياة ގައި ކަލޭއަށްވާނީ. ❁ أَن تَقُولَ = ކަލޭ ބުނުމެވެ. ❁ لَا مِسَاسَ = ނުބީހޭށެވެ. (ބީހުމެއްނުވެއެވެ. އެބަހީ: އޭނާ މީހަކާ ބީހުމެއް ނުވި އެހެންވީމުން އޭނާ ގައިގައި ބީހުމެއް ނުވެއެވެ.) މިހެން ބުނުމެވެ. ❁ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަޢުދުވެވުމެއް ކަލޭއަށް ވެއެވެ. ❁ لَّن تُخْلَفَهُ = އެވަޢުދުން ކަލޭ އިސްކުރުވޭ ނުވާނެއެވެ. ❁ وَانظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ = އަދި ކަލޭގެ إله އަށް ބަލާށެވެ. ❁ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا = ކަލޭ އެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި قائم ވެހުރި. ❁ لَّنُحَرِّقَنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިޔަންކަލޭގެފާނު އޭތި އަންދާލައްވާނެވެ. ❁ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން މިޔަންކަލޭގެފާނު އޭތި ބުރުއްސާލައްވާނެވެ. (ގުރުވާލައްވާނެވެ.) ❁ فِي الْيَمِّ = ކަނޑުގައި. ❁ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ = ރަނގަޅަށް ބުރުއްސާލުމަކުން. ❁ إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ = ކަލޭމެންގެ إله ވާކަށްނަކަމަށް ހަމަ الله ކަމުގައެވެ. ❁ الَّذِي = އެކަލާނގެއީ. ❁ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އަކު ނުވާ إله

އެވެ. ۞ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٩٥)** އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން سَامِرِي އެވެ. ކަލޭ އެކަން ކުރީ ކޮން مقصد އެއްގައިހެއްޔެވެ؟ (ކީއް ހިޔާލެއްގައިހެއްޔެވެ؟)

**(٩٦)** ދެންނެ يعني: سَامِرِي ދަންނަވިއެވެ. އެމީހުން ނުދެކޭ އެއްޗެއް އަޅުގަނޑު ދުށީމެވެ. (އެއީ جبريل عليه السّلام އަސްވަރުވެގެން އިންނެވި އަސްގެ ފައިގަނޑު އަޅާގަނޑުގައިވާ ވެލިގަނޑުގެ ބިމެވެ.) ދެން رسول ގެ އަސަރުން - އެބަހީ: جبريل عليه السّلام އަސްވަރުވެގެން އިންނެވި އަސްގެ ފައިގަނޑުން އަޅުގަނޑު މުށެއްގެ ހިފީމެވެ. ދެން އަޅުގަނޑު އެގެރިގެ ބައްޔަށް އަޅުގަނޑު އެކަށިލީމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ نفس އަޅުގަނޑަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ އެފަދައިންނެވެ. (ދެން އެގެރި ދިރުނީއެވެ.)

**(٩٧)** އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ދެން ސާމިރީއެވެ. ކަލޭގާނުވެ. ހަމަކަލަކަށް ކަލޭގެ حياة ގައި ކަލޭއަށް ކިޔާނީ "لاَمِسَاس" މިހެން ބުނުމެވެ. ބިރުވެ ނުވެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭ މިހާރުގައި ނުބައިވެރިވެ. އަދި އެހެން މީހުންނާ ކަލޭގެ ގާތެއް ނުވާނެވެ. ބިރުވެތިވާނެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލެއަށް ގަޑިއިރެއް ވާނެވެ. ކަލޭއަށް ވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެވަގުތުން ކަލޭ ދަސްވާކަށް ހުއްޓެވެ. އެއީ ކަލޭއަށް عذاب ދެއްވުމުގެ ވަގުތެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އަދި ކަލޭ އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެގެންހުރި إله އަށް (އެގެރިއަށް) ކަލޭ ނިކަން ބަލައިލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަމެންގެ އެއީ އަންދާލާނަމެވެ. ދެން ހަމަކަށަވަރުން ދެން ކަނޑަށް ފަރުވައިލާނަމެވެ.

**(٩٨)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤު إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުން ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾

## ލުޣަތު

كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ✡ نَقُصُّ عَلَيْكَ = (ﷺ رَسُوْلُ الله އެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއްވަމެވެ.✡ مِنْ أَنْبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކެވެ. ✡ وَقَدْ ءَاتَيْنَاكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.✡ مِن لَّدُنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން. ✡ ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ = ذِكر އެއް. އެބަހީ: ކީރިތި قرآن .✡ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ = އެއިން އެނބުރި ދުރުވެގެންވިމީހާ. (އެބަހީ: قرآن ން ދުރުވެގެންވިމީހާ) ✡ فَإِنَّهُ يَحْمِلُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ އުފުލާނެއެވެ. ✡ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން. ✡ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ = ފާފައެއް. (ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް) خَالِدِينَ فِيهِ = އަބަދުން (އެފާފައިގެ ސަބަބުން ނަރަކައިގައި) ދެމިތިބޭ حال . ✡ وَسَآءَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ✡ يَوْمَ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން. ✡ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ = އުފުލުން. يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ = ޞޫރުގައި ފުންމަވާދުވަހު. ✡ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުބައިމީހުންނަށް މީހުން އެދުވަހުން محشر ކުރައްވާހުށީމެވެ. ✡ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ = (ލޮލުން) ނޫވެގެންވާ حال. ✡ يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ސިއްރުސިއްރުން ބަސްބުނެއެވެ. (އަޑުގަދަ ނުކުރާގޮތަށް) ✡ إِن لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ލަސްވެތިބީއެވެ. (ނުވަތަ ކަބުރުގައި ލަސްވެތިބީއެވެ.) ✡ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ = ދިހަދުވަހު މެނުވީ. ✡ نَحْنُ أَعْلَمُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ✡ بِمَا يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނާ އެއްޗެއް. ✡ إِذْ يَقُولُ = ބުނާހިނދު.✡ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً = އެމީހުންގެ ބުއްދީގެ ގޮތުން އެންމެ ފުރިހަމަމީހުން.✡ إِن لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ލަސްވެތިބީއެވެ. ✡ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ = އެންމެ ދުވަހަކު މެނުވީ.✡ وَيَسْأَلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރަނީއެވެ.✡ عَنِ الْجِبَالِ = ފަރުބަދަތަކާމެދު (قيامة ދުވަހުން ފަރުބަދަތަކަށް ވާނޭގޮތާމެދު) ✡ فَقُلْ

= ކަލޭ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ يَنسِفُهَا رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތިހުރި ތަނުން ފުރައްސާރައަށާ އަދި ވައިން ބުރުއްސަވައިލައްވާނެއެވެ. ❁ نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފުރައްސާރައަށް އުދުއްވާލުން. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٩٩) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.) ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކެއް ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔައިދެނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ موسى عليه السّلام ގެ خبر ތަކެއްފަދަ ކިޔައިދިނީފަދައިންނެވެ. އަދި ހަމަކަނޑަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭގެފާނަށް ذِكر އެއް އަރުވައްދެއްވީމުއެވެ. އެއީ ޢިއްޒަތްތެރި قرآن އެވެ.

(١٠٠) އެ قرآن ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ ހަމަކަނޑަވަރުން އެމީހާ قيامة ދުވަހުން ބޮޑުފުރޮޅަށް ބަރުއެއް އުފުލާނެއެވެ. އެއީ ފާފައިގެ ބަރެވެ.

(١٠١) އަދި އެފާފައިގެ ސަބަބުން އެފަދަ މީހުން ނަރަކައިގައި ދެމިތިބޭހުއްޓެވެ. قيامة ދުވަހުން އެމީހުން އުފުލާ ބަރައީ ހުތުރު ނުބައި ކަމެކެވެ.

(١٠٢) ސޫރުގައި ފުންމައްވާލެވޭދުވަހު (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ). ނުބައިމީހުންތަކާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދުވަހުން محشر ކުރައްވާނީ ލޮލުގެ ކުލަ ނޫވެގެންވާ حال ގައެވެ. (އެއީ ފުންބިރުވެރިކަމުގެ ގޮތުން ލޮލުކަޅު ހުދުވެގެންވާކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(١٠٣) އެމީހުންގެމެދުގައި (އެދުވަހުން) ސިއްރުސިއްރުން ވައިއަޅުން އެކަކު އަނެކަކަށް ބުނާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި / ނުވަތަ ކަށްވަޅުގައި) ހަމަ އެންމެ ދިހަރޭ ނޫނީ ނުތިއްބެވެ.

(١٠٤) އެމީހުން އެބުނާއެއްޗެއް (އެއާ ސިއްރުން ބުނާއިރުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެންވަމުއެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން ތިޔެ ބުއްދިޔާ ގަދަމީހުން އެންމެ ފުރިހަމަމީހުންވެސް ބުނި ތިޔަބައިމީހުން އެންމެ ދުވަހަކުމެނުވީ (ދުނިޔޭގައި / ނުވަތަ ކަށްވަޅުގައި) ހުއްޓުއްނުމީއެވެ.

- ދަންނައެވެ. ބޮއްދިރާއި ދުނިޔޭގެމުއްދަތު ގޮތުން އެންމެ ރަނގަޅިމީހުންގެ ހުކުމެއް އެވަގުތު މިދުނިޔެ ބަޔަކު މިބަޔަ އުމުރުގެ ބިރުވެރިކަމާއި ކަންތައްގަނޑުގެ ބޮޑުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެން އަދި އާޚިރަތުގެ ދަންމުންނަށް ކިހާވަރެއްވާނެހެއްޔެވެ؟

(١٠٥) އަދި قيامة ދުވަހުން ފަރުބަދަތަކަކަށްވާނީ ކޮންކަމެއްކަމާމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެތަކެތި އެޒީ ހިއްސަމުން ފުރައްސަވައި ކުދިކުދި ކުރައްވާ ބުރުއްސަވައިލައްވާނެއެވެ.

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

فَيَذَرُهَا = ފަހެ އެފަރުބަދަތައް ހުރިތަންތަން އެކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވާހުށްޓެވެ. / ބަހައްޓަވާހުށްޓެވެ. ※ قَاعًا

صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ = ހަމަ ދުވެލިކަމެއްނެތް ގަހެއްނެތް ހުސްފަށްތަން ބިމަކަށް. ※ لَّا تَرَىٰ فِيهَا = ކަލޭގެފާނު

ދެކެވޮޑި ނުގަންނަވާނެއެވެ.※ عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ = އޮޅުވެސް ގުދުގުދުކަމެއް އަދި އުސްކަމެއްވެސް.※

يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ※ يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާ ހުށްޓެވެ. ※ ٱلدَّاعِىَ = ގޮވާ ބޭކަލަކާއި. ※ لَا

عِوَجَ لَهُۥ ۖ = ހަމަ އެބޭކަލަކާ ދިމާއަށް ސީދާކޮށް އަވަސްކަމާއެކު.(އޮޅުވެސް ކަޅިކޮށްނުވެ.) ※ وَخَشَعَتِ

ٱلْأَصْوَاتُ = އަދި (خَلْقُ ތަކުންގެ) އަޑުތައް ބިރުވެރިވެ މަޑުވެގެންވާނެއެވެ. ※ لِلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ اللّٰه

އަށް. فَلَا تَسْمَعُ = ކަލޭ ނުއަހާނެއެވެ. / ކަލޭގެފާނަކަށް އިވިވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ.※ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ =

ފިޔަވައި ހަޅޭކަޑު. ※ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.※ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ = شَفَاعَة ގެ މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ.※ إِلَّا

مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އެމީހަކަށް إِذْنَ ދެއްވިމީހެއްގެ ފިޔަވައި. ※ وَرَضِىَ لَهُۥ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾

= އަދި ބަހެއް ގޮތުން އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވީމީހާ.※ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ※ مَا

بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައް (قيامة ދުވަހުގެ ކަންތައް) ※ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ

ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް (އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކެވެ.) وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ذات

ފުރިހަމަ އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް އިނގުމެއް ނުވެއެވެ. ※ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ = އަދި (خَلْقُ ތަކުންގެ) މޫނުތައް

ދޭހަވެ ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ = ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި ތިމާގެ ކަންތައްތަކުގައި قائم

ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް! وَقَدْ خَابَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހުސްބަލިވެއްޖެއެވެ. ※ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا

﴿١١١﴾ = ޒުލުމެއް އުފުލިމީހާ / شِرك އުފުލިމީހާ.※ وَمَن يَعْمَلْ = އަދި عمل ކޮށްފިމީހާ.※ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ =

صالح عمل ގެތެރެއިން.❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އެމީހާ إيمان ވެގެންވާ حال . ❁ فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا = ފަހެ އަނިޔާއެއް ވެދާނެކަމަކަށް އޭނާއަކަށް ބިރެއްނުވެތެވެ.❁ وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ = އަދި (އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ނު) އުނިވެދާނެކަމަކަށްވިޔަސް.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) ދެން އެފަރުބަދުތަކައް ހުރިތަންތަން އަޑީގެންކަހަލަތަނެއްކަމުގައި އަދި އެއްވެސް އެއްކޮޅެއް ނެތް ޖާގަ ހުސް ބިމަކަށް އެކަލާނގެ ހައްދަވާހުށްޓެވެ.

(١٠٧) އޭބިމުން އެއްވެސް ގޮތަކަށް އަދި އެއްވެސް އުސްކަމެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭގޮތަކަށް ނުވާނޭއެވެ.

(١٠٨) އެދުވަހުން މީސްތަކުން تبع ވާނީ ގޮވާ ބޭކަލަކަށެވެ. (އެއީ محشر ގެ ميدان އަށް އެއްވުމަށް ގޮވާ ބޭކަލަކަށެވެ.) އެއްވެސް ކަލިކަމާއިނުލައި ހަމަ ސީދާކަމާއިއެކު އެކަލޭގެފާނަށް ބައިވެރިވާނެއެވެ. އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ ހަޑުކަންނޫކަމާޖެހިކައި އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންގެ އަޑުތައް ބިރުވެރިވެ ދެރަވެފައިވާނެއެވެ. ފަހެ ހަމައެކަނި ފިޔަވަޅުއެޅުމުގެ އަޑުމެނުވީ ކަލޭގެފާނަށް ނުއަސާނޭއެވެ.

(١٠٩) شَفَاعة ތެރިވުމަށް އެކަލާނގެ رحمن ވަންތަ الله إِذْنَ ދެއްވި މީހެއްގެ شَفَاعة ނޫން ގެނައުމުގެ އެދުވަހުން شَفَاعة = ގެ ވަންތަ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބަސް شَفَاعة ތެރިވާ މީހާގެ ބަސްތަކުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޑުކަމުގައި ވާނީ އެކަމަށެވެ. (އެބަހީ: ފުރިހަމަކަމުގައި لاإله إلاّ الله ބުނެފައިވާ މީހުންނެވެ.)

(١١٠) އަދި އެމީހުންގެ ކުރިމައްޗާ ކަންތައްތަކާއި ފަހަތުގައިވާ ކަންތައް (އެބަހީ: އެމީހުންގެ آخرة ދުވަހުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ ކަންތައް) އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ذَاتُ ފާކުދުގެ - އެކަލާނގެ ސިފަފުޅުތަކާއި إسم ފުޅުތަކާއިދޭތެރޭ އެމީހުންގެ އިލްމުން ނުފޯރައެވެ.

(١١١) އަދި ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި ހުރިހާ ކަންތައްތަކާއިގެން قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް އެންމެހައި މޫނުތަކެއް ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި (قيامة ދުވަހުން) އަނިޔާއެއް އުފުލި މީހާ ނުވަތަ شرك އެއް އުފުލި މީހާ ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

(١١٢) އަދި އެމީހަކު އީމާންވެގެންވާ حال صالح عمل ނަ عمل ކޮށްފިމާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނެކަމަކަށް އޭނާއަކަށް ބިރެއްނުވެތެވެ. އަދި (އޭނާގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ނު) އުނިވެދާނެކަމަކަށްވިޔަސް ބިރެއްނުވެތެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾

## ލަފްޒުމާނަ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ۞ أَنزَلْنَٰهُ = އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ قرآن އަކަށް. ۞ وَصَرَّفْنَا فِيهِ = އަދި އެފޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަކުރާރުކޮށް بيان ކުރައްވައިފީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْوَعِيدِ = ބިރުވެރިކަމުގެ وعد ތައް. ބަސްފުޅުތައް. ۞ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ = އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައި. ۞ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާމު އެމީހުންނަށް އާކޮށްދިނުމަށްޓަކައި. ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ = وعظ ދޭހި نصيحة. ۞ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ = ފަހެ الله تعالى މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަޤީޤަތުގައިވާ حقّ ވެރިޔާ الله އެވެ. ۞ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ = އަދި قرآن އާއިގެން ކަލޭގެފާނު އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. ۞ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ = އެ قرآن ގެ وحى ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ހަމަ ނިމިގެންދިއުމުގެ ކުރިން. ۞ وَقُلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (އަންނަނިވިގޮތަށް). ۞ رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ = އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް علم އިތުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ۞ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ إِلَىٰٓ ءَادَمَ = آدم عليه السّلام އަށް. ۞ مِن قَبْلُ = ކުރީގައި. ۞ فَنَسِىَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަނދާންނެތިވަޑައިގަތެވެ. ۞ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަރާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عزم އެއް ނުފެނުއްވީމެވެ. ۞ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ملائكة ބަޔަކުންނަށް ވިދާޅުވީމެވެ. ۞ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ = آدم ގެފާނަށް ތިޔަބައިމީހުން سجدة ކުރާށޭ. ۞ فَسَجَدُوٓا۟ = ފަހެ އެބަޔަކު سجدة ކުރިއެވެ. ۞ إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްފިޔަވައި. ۞ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ = އޭނާ ދެކޮޅުހެދިއެވެ. ۞ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ آدم އެވެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި إبليس މިއީ) ކަލޭގެފާނަށްވާ عدوّ އެކެވެ. ۞ وَلِزَوْجِكَ = އަދި

ކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުންނަށާއި. ❁ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا = އޭނާ ތިޔަދެކަނބަލުން ނުކުރިއަށްނުދެއްވާށެވެ. ❁ مِنَ الْجَنَّةِ = ސުވަރުގެއިން. ❁ فَتَشْقَىٰ (١١٧) = ފަހެ އުނދަގޫވުން ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވެވޭނެތީއެވެ. / ހަބޭއްޖެވެރިވެވަޑައިގަންނަވާނެތީއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١٣) އެފަދައިންނެވެ. އެބަހީ: އީމާންކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް صالح عمل ކުރުމަށް ހިތްވަރުދެއްވައި އަދި ކާފަރުކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް ބިރުވެރިކަމުގެ إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައިން) މިމަތިވެރިކަލާނގެ عرب ބަހުންނާ قرآن އެއްގެ ގޮތުގައި ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި މިމަތިވެރިކަލާނގެ އެ قرآن ގައި وَعِيْدُ ގެ އެބަހީ: ބިރުވެރިކަމުގެ وعد ތަކާއި ތަކުރާރު ގޮތްގޮތަށް އަލި عبارة ން ބަޔާންކޮށްދިނީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعظ ތާއި نصيحة އުފެއްދަވައިދެއްވުމަށެވެ.

(١١٤) ފަހެ الله تعالى (އެންމެމަތި خلق ތަކުން ތިޔަވައި) މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަޤީޤީ ވެރި مَالِك އެވެ. حقّ ވަންތަ الله އެވެ. އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް قرآن ގެ وحي ގެ ބަސްފުޅު ބާވައިލައްވާ ނިންމެވުމުގެ (ނުވަތަ އެބަސްފުޅުގެ މާނަތަކާ بيان ކޮށްދެއްވުމުގެ) އެ قرآن ކިޔަވައިގެން އަވަސްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. (أصحاب ންނަށް އެބަސްފުޅެއް ލިޔުމަށް ނިމުމަށްވާށެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ. ޔާއަލާހ ربّ އެވެ. ތިމަގެއަށް علم އިތުރުކުރައްވާނދޭވެ.

(١١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آدم ގެފާނަށް މީގެކުރީގައި މިމަތިވެރިކަލާނގެ عهد ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެ عهد ހަނދުމަފުރޮއްސެވީއެވެ. (އެ عهد އަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ ވަކިގަހަކުން ކާނުލެއްވުމުގެ أمر ކުރުމެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން عهد އަށް ހަރުކަށިކަމެއް މިމަތިވެރިކަލާނގެ ދެކެވަޑައިނުގަތީމެވެ.

(١١٦) އަދި މިމަތިވެރިކަލާނގެ ملائكة ތަކުންނަށް އެންގެވީމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ. ފަހެ إبْلِيس ފިޔަވައި އެހުރިހާ ބައިމީހުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާ ބޮޑާވެ އެކަމުން މަނާވެގަތީއެވެ.

(١١٧) ދެންފަހެ މިމަތިވެރިކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ آدم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ - އެބަހީ: މި إبْلِيس އަކީ - ކަލޭގެފާނަށާއި ކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުންނަށާ ހަމަ عَدُوّ އެކެވެ. ފަހެ އޭނާ ތިޔަދެކަނބަލުން ސުވަރުގެއިން ނުކުރިއަށްނުދެއްވާށެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ - (އެބަހީ: ސުވަރުގެއިން ނުކުތުމަށްފަހު) ކަލޭގެފާނު ވަރުބަލިވެވޭނެތީއެވެ. (ދުނިޔޭގެ مَعِيْشَة ހޯދުމުގައި ތަކުލީފުވާނެތީއެވެ.)

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށްވެއެވެ. ❁ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا = އެތާނގައި އުޅޭ: (ސުވަރުގޭގައި) ބަނޑުހައިނުވުން. ❁ وَلَا تَعْرَى ﴿١١٨﴾ = އަދި ބަރަހަނާ ނުވުމާއި. ❁ وَأَنَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު. ❁ لَا تَظْمَؤُا فِيهَا = އެތާނގައި ކަރުހިއްކަވައިގަތުމެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا تَضْحَى ﴿١١٩﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަވިނުގަންނާނެއެވެ. ހޫނުގެ އުނދަގޫ ނުވާނެއެވެ. ❁ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ = ދެންފަހެ ޝައިޠާނު އެކަލޭގެފާނަށް ވަސްވާސްދިނީއެވެ. ❁ قَالَ يَاآدَمُ = އަދި އޭނާ ދެން ބުނެފިއެވެ. އޭ آدم އެވެ. هَلْ أَدُلُّكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނަށް އިރުޝާދުދީފާނަންތޯއެވެ.❁ عَلَى شَجَرَةِ الْخُلْدِ = ދެމިހުންނަނިވި ގަހަކަށް (އެގަހުން ކައިފިއްޔާ ދެމިހުރެވޭނެ ގޮތަށްވާން) ❁ وَمُلْكٍ لَا يَبْلَى ﴿١٢٠﴾ = އަދި ފިލައިނުދާނޭ ވެރިކަމަކަށް.❁ فَأَكَلَا مِنْهَا = ފަހެ އެދެ ދެކަނބަލުން އެގަހުން ކެއްވިއެވެ. ❁ فَبَدَتْ لَهُمَا = ފަހެ އެދެކަނބަލުންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ❁ سَوْءَاتُهُمَا = އެދެކަނބަލުންގެ ފޮރުވެންވާތަން. (عَوْرَة ތަން) ❁ وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا = އަދި އެދެކަނބަލުން ނިވައިކުރައްވާން ފެށިއެވެ.❁ مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ ފަތްތަކުން. ❁ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ = އަދި آدم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އުރެދިވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ فَغَوَى ﴿١٢١﴾ = އަދި ސީދާމަގުން ނެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލޭގެފާނު خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ❁ فَتَابَ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް توبة ލެއްވިއެވެ. ❁ وَهَدَى ﴿١٢٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް توبة ގެމަގު ދެއްކެވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ❁ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا = ތިޔަބައިގެ ދެކަނބަލުން އެކުގައި އެތަނުން ފައިބާށެވެ. (ނުވަތަ އިބިލީހާއި ތިޔަދެކަނބަލުން ފައިބާށެވެ.)❁ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ==ކަލޭމެން އެއްބައެއް އަނެއްބައެއްގެ

عَدَاوة ވެރިންނެވެ. ❁ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم= ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ގާތަށް އަންނާނެއެވެ. ❁ مِّنِّي هُدًى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ހިދާޔަތް. ❁ فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَایَ =ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިދާޔަތާއި تبع ވެއްޖެމީހާ ދަންނާށެވެ. ❁ فَلَا يَضِلُّ =ފަހެ އޭނާ މަގުފުރެދިގެންނުދާނެއެވެ. ❁ وَلَا يَشْقَىٰ (١٢٣) =އަދި އޭނާ އަބާއްޖަވެރި ނުވާނެއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١٨) ހަމަކަށަވަރުން އުޅުއްވާނޭގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ބަނޑުހައިވެއުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ބަރަހަނާ حال ގައި ޖެހިލުމެއްނުވާނެއެވެ.

(١١٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޅުއްވާނޭގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ފެންބޮވައިގަތުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހޫނުގެ އުނދަގޫވުމެއް ނުވާނެއެވެ.

(١٢٠) ފަހެ شَيْطَان އާދަމްގެފާނަށް ވަސްވާސްދިނީއެވެ. (އާދަމްގެފާނަށް ނަފުސާނީ ހިޔާލުތައް ގެނެސްދިނީއެވެ.) އޭނާ ބުނީއެވެ. ހޭ آدم އެވެ. ދިރުމުގެ ގަސްތަކާ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކައިދެންހެއްޔެވެ؟ (އޭގެން ކެއުމުން ދާއިމީ ދިރުމެއް ލިބިގެންވާނެއެވެ.) އަދި އެއީ ދުވަހަކުވެސް ނިމިގެން ނުދާ ވެރިކަމެއް ލިބޭނެ ކަމަށެވެ.

(١٢١) ފަހެ އޭގެ ދެކަނބަލުން އެގަހުން ކާލެއްވީއެވެ. ދެންފަހެ އެދެކަނބަލުންނަށް އެދެކަނބަލުންގެ عورة كَشْفُ ވެއްޖެއެވެ. ގަހުގެ ފަތްތަކުން އަދި ސަތުރުކުރެއްވުމަށް ފެށޭ އެދެކަނބަލުންގެ عورة ނިވައިކުރުމަށް ފެށްޓެވީއެވެ. ފަހެ آدم عليه السّلام އާދަމްގެފާނުގެ ربّ އަށް އަމުރުވެރިވެގެން ސީދާމަގުން ނުއްޖެވައިގެންވިއެވެ.

(١٢٢) ދެން އާދަމްގެފާނުގެ ربّ އާދަމްގެފާނު خاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އާދަމްގެފާނަށް توبة ދެއްވައި ސީދާމަގަށް ހިދާޔަތް ދެއްވިއެވެ.

(١٢٣) އާދަމްގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ آدم އެވެ.) ތިޔަބައި ދެކަނބަލުން އެކުގައި ތިޔަ އެރުވުން - يعنى: ސުވަރުގެއިން (ބިމަށް) ފައިބައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (ނުވަތަ ތިޔަބައި ދެކަނބަލުންނާއި إِبْلِيس އާއި އެންމެން ފައިބާށެވެ. މިފަދައިން ވެސް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ عَدُوُّ ންކަމުގައިވާ حال ގައެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހިދާޔަތް އަންނަހުއްޓެވެ. (އެއީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި ފޮތްތަކާއި ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ.) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިދާޔަތާއި تبع ވެއްޖެމީހާ (ދުނިޔޭގައި) މަގުފުރެދިގެންނުދާނެއެވެ. އަދި (آخرة ގައި) ގެއްލި ހިތާމަވެރިވާކަށްނުޖެހޭނެއެވެ.

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾

## ލުޣަތު

وَمَنْ أَعْرَضَ = އަދި އެކަކު ފުރަގަސްދީއްޖެމީހާ / ދުރަށްޖެހިދިޔަ މީހާ. ✿ عَن ذِكْرِى = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ذِكر ނު / މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ދީނުން / މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ޤުރްއާނުން. ✿ فَإِنَّ لَهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށްވެއެވެ. ✿ مَعِيشَةً ضَنكًا = ދަތި ދިރިއުޅުމެއް. (އެ بَرْزَخُ ގެ عالم ގައި ކަމުގައިވުން أولى ވެގެންވެއެވެ.) ✿ وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އޭނާ قيامة ދުވަހުން محشر ކުރައްވާނެއެވެ. ✿ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ = ލޮލުކަނު މީހެއްގެ ގޮތުގައި. ✿ قَالَ رَبِّ = އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަޅުގެ رب އެވެ. ✿ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ = ކީއްވެގެންތޯ ކަނުމީހަކު ގޮތުގައި މިއަޅާ محشر ކުރެއްވީ ކަލޭގެފާނު ކަނުމީހަކު ގޮތުގައި؟ ✿ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވީ (ދުނިޔޭގައި) ލޮލުން ފެނުނު މީހަކުގެ ގޮތުގައެވެ. ✿ قَالَ كَذَٰلِكَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. އެހެން އެއްވެއެވެ. ✿ أَتَتْكَ ءَايَـٰتُنَا = ކަލޭގެފާނަށް މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އައެވެ. ✿ فَنَسِيتَهَا ۖ = ކަލޭ އެއާޔަތްތައް ހަނދާންނެތިކޮށްލީއެވެ. ✿ وَكَذَٰلِكَ = އެހެންމެ. ✿ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ = މިއަދުވަސް ކަލޭވެސް ހަނދާންނެތިކޮށްލެވޭނެއެވެ. ✿ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެހެންމެއެވެ. ✿ مَنْ أَسْرَفَ = شَهْوَة ތަކުގައި ގަނޑުވެރިވި މީހާއަށް. ✿ وَلَمْ يُؤْمِنۢ = އަދި އޭނާ އީމާންނުވެ. ✿ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ۚ = އޭނާގެ رب ގެ އާޔަތްތަކަށް. ✿ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ عذاب . ✿ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ = ގަދަކަންބޮޑުވެ ދެމިގެންވާނެއެވެ. ✿ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ފަހެ بيان ވެ ނުދެއްވީތޯއެވެ. ✿ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރިން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިތައް. ✿ مِّنَ ٱلْقُرُونِ = أمّة ތަކެއްތޯއެވެ. ✿ يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۗ = އެމީހުން (مكّة ގެމީހުން) ހިނގާބިނގާ އުޅެނީ އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުނު ތަންތަނުގައެވެ. (އެބަހީ:

ދިސްލާފުދިޔަ أمّة ތަކެއް އުޅުނު ތަންތަނުގައި ހިނގަނީއެވެ.) ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞

لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّأُوْلِي ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ = ހެޔޮވިސްނާ ހުރިމީހުން

ސިކުނޑީގެ ތެދުއެދޭ ފުރިހަމަކަން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكْرُ ނު (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންނުކުރުން – ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ دين ނު ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުން -) ފުރަގަސްދޭމީހާއަށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ހަނިވާނެއެވެ. އެމީހަކަށް ކައްވަޅުގައި ދަތި ދިރިއުޅުމެއް ވާހުއްޓެވެ. (ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި އުނދަގޫ ދިރިއުޅުމެއް ވާހުއްޓެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ محشر ކުރައްވާހުރި ކަނުމީހަކު ގޮތުގައެވެ.

(١٢٥) އޭނާ ދަންނަވާނެއެވެ. އޭގެ ربّ އެވެ. ތިމަގާ ކަނުމީހަކުގެ ގޮތުގައި محشر ކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނީ ތިމަގާ ލޯ ފެނޭމީހަކުކަމުގައެވެ.

(١٢٦) އެކަލާނގެ (އޭނާއަށް) وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭ (ދުނިޔޭގައި) އުޅުނުއިރު ކަލޭގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް (حجّة ތަކާއި دليل ތައް) އައެވެ. ފަހެ ކަލޭ އެތަކެތި ހަނދާންނުކުރީއެވެ. ކަލޭ އެތަކެތި ހަނދާންނުކުރިފަދައިން މިއަދުވެސް ހަމައެފަދައިން ކަލޭގެ ހަނދާން ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(١٢٧) އަދި (ނަފްސުގެ شَهَوَاتُ ގައި) إِسْرَاف ކޮށް ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވި ކާފިރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވާނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެއީ ކަންވެރި عذاب އެވެ.) އަދި آخرة ގެ عذاب ގަދަކަން ބޮޑުވެގެން ދެމިހުރުން މާބޮޑެވެ.

(١٢٨) އެމީހުންގެ ކުރިން – އެބަހީ: مكّة ގެ މުޝްރިކުންގެ ކުރިން – ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވި (ނިކަމެތިކޮށްލެއްވި ސަމޫދުގެ ގައުމު ފަދަ) ގިނަގުނަ ޤަރުނުތައް – އެބަހީ أمّة ތައް ހަލާކުކޮށްލެއްވިކަން އެމީހުންނަށް ފަހެ بيان ވެ ނުދިޔަތާވެސްވެއެވެ. (އެމީހުން ނިކަމެތިވެއެވެ.) މި مكّة ގެމީހުން އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން އުޅުނު ތަންތަނުގައި ހިނގައިފައިވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ހެޔޮވިސްނުން ހުރިމީހުންނަށް ސިކުނޑީގެ ފުރިހަމަކަން ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އާއި حجّة ވެއެވެ.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ ءَانَآيِ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾

## ލުޣަތު

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި ބަސްފުޅެއް އިސްވެގޮސްފައިނުވާނަމަ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލާގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ لَكَانَ لِزَامًا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (އެ عذاب) لاَزِم އެއްކަށަކަން ވެއްޖެއީހެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން ވަކިނުވާ ދުވަހުންނަ އެއްކަށަކަން ވެއްޖެއީހެވެ.) ❁ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ = އަދި ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކާއި. ❁ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެމީހުން (يعنى: مشرك ން) ގެ ވާހަކަތަކަށް ކަލާގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ =އަދި ކަލާގެފާނުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއިއެކު تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ.❁ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ =އިރުއެރުމުގެ ކުރިން (ފަތިސްނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا =އަދި އެ އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިންނާއި (عَصْرُ ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ وَمِنْ ءَانَآيِ ٱلَّيْلِ= އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައްޔާއި (عشاء ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ.) ❁ فَسَبِّحْ = އަދި ކަލާގެފާނު تَسْبِيْح ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައްޔާއި (ވެންދެރު ނަމާދާއި مغرب ނަމާދުކުރައްވާށެވެ.) ❁ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ =ކަލާގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނީމާ. ❁ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ = އަދި ކަލާގެފާނުންގެ ލޯލު ނުދަމައްވާށެވެ. (ބަލައި ނުބައްލަވާށެވެ. / ނުވަތަ އެދިވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.)❁ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ މުއްސަނދި އަދި އެބާވަތުގެ ފިރިހެނުންނާއި މިހެން ފަރާތްތަކަށް ދެއްވައިވާ ތަކެއްޗަކަށް. ❁ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = އެއީ ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި އުފާގެ ތަކެތިވެ. ❁ لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ = އެއީ އެތަކެތިން މިމީހުން ހަސްކާރުގެ އެމީހުން إمتحان ކުރުމަށެވެ.❁ وَرِزْقُ رَبِّكَ = އަދި ކަލާގެފާނުންގެ ربّ ގެ ރިޒުގު. ❁ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ = މާހެޔޮވެގެން ދެމިހުރުން ބޮޑުވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٩) އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނުން ހައްދަވާބޮޑުކަލާނގެ ربّ ގެ ބަސްފުޅެއް އިސްވެގޮސްފައި ނުވާނަމަ (އެބަހީ: މި أمّة އަށް عذاب ދެއްވުން ފަސްކުރެއްވުމުގެ ބަސްފުޅެއް ނުވާނަމަ) އެ عذاب އެއީ لاَزِم އެއްޗަކަށް ވެއްޖެއީހެވެ. (މި أمّة އަށްވެސް عذاب އައީހެވެ.) އެހެންނަމަވެސް އެކަށްވަނީ ވަކިކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކަށް އެބަހީ: قيامة ދުވަހަށް ފަސްކުރެއްވިފައެވެ.

(١٣٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އެ مشرك ންގެމީހުން ކަލޭގެފާނާމެދު އޮޅުންއެޅޭ ވާހަކަތަކާއިމެދު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާމެދު ބުނި – އެއީ ދޮގުވެރިއެކެވެ. - سحر ވެރިއެކެވެ. – ކަވިންކެވެ. – މަޖުނޫނެކެވެ. ދެންވެސް...... އެފަދަބުނެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއިއެކު تسبيح ކިޔަވާށެވެ. އެއީ އިރުއަރުމުގެ ކުރިގަޑީގައި އަދި އިރުއޮއްސުމުގެ ކުރިގަޑީގައި އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި އަދި ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަންތަކެއް اللّه ގެ حضرة ން ލިބުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްވަނީ ފަސްނަމާދުގެ فرض ވަގުތުތަކަށް ކަމުގައި مفسّر ން بيان ކުރައްވައެވެ. واللّه أعلم .

(١٣١) އަދި ދުނިޔަވީ ޒީނަތްތެރިކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ ބައެއްބަޔަކަށް ކަލޭގެފާނުންގެ ލޯތައް ނުދިއްކަވާށެވެ. އެއަށް ބޭނުންފުޅުނުވާށެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ ޒީނަތާއި އުފާގެ މަޖާތަކެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمتحان ކުރުމަށްޓަކައި ދެއްވާފައިވާ ބައެއްބަޔަކަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ ރިޒްގު (ދުނިޔޭގައާއި آخرة ގައި ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮ ދަރުމަތައް ثواب) މާއެކަށޭގައި ދެމިހުރުންބޮޑެވެ.

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَـٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَـٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

## ލަފުޒުގާ

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް (ގޭބިސީންނަށް) ނަމާދުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާށެވެ. ۞ وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަމުގެމައްޗަށް (ނަމާދު قائم ކުރުމުގެ މައްޗަށް) ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا = ކަލޭގެފާނުގެ نفس އަށް ރިޒުގުދެއްވުމަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމުއެވެ. ۞ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ރިޒުގުދެއްވަމުއެވެ. ۞ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾ = އަދި ފަހުކޮޅުވެގެންވާ - އެބަހީ: ފަހުކޮޅުގައި ގޮތްކަންވަނީ تقوى ގެ أهل ވެރިންނަށެވެ. ۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެބަހީ: مشرك ންތަކުން ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ = އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް معجزة އެއް ގެންނަވާނަމައެވެ. ނުވަތަ معجزة އެއް ނުގެންނަވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ۞ مِّن رَّبِّهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ أَوَلَمْ تَأْتِهِم = އެމީހުންގާތަށް ނާތުއްޔެވެ؟ ۞ بَيِّنَةُ مَا فِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ = އިސްވެދިޔަ صُحُفُ ތަކުގައިވާ ވާހަކަތަކުގެ بيان . ۞ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَـٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައިފިނަމަ. ۞ بِعَذَابٍ = عذاب އެއް ފޮނުއްވައިގެން. ۞ مِّن قَبْلِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. (محمّد ގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެ ކުރިން) ۞ لَقَالُوا۟ رَبَّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا = އަހަރެމެންގެ ގާތަށް رسول އަކު ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ۞ فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ = ފަހެ އަހުރެމެން ކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް تبع ވުމަށް. ۞ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ = އަހަރެމެން (ދުނިޔޭގައި) عذاب ން ނިކަމެތިވުމުގެ ކުރިން. ۞ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ = އަދި (آخرة ގައިވެސް ނަހަކާއަށްވުމުގެ) ކުރިން ނިކަމެތިވުމުގެކުރިން. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ = ކޮންމެ މީހަކީ إنتظار

ކުރަމުންހުރެވެ.۞ فَتَرَبَّصُواْ ۖ = ފަހެ ކަލޭމެންވެސް إنتظار ކުރާށެވެ. ۞ فَسَتَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަން ހުށި ކަލޭމެނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِيِّ = ސީދާވެގެންވާ حقّ މަގުގައި ވާނީ ކޮންބައެއްކަން. ۞ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾ = (މަގުސަދުކުރި) ތެދުމަގުގައިވާނީ ކޮންބައެއްކަމާއި. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް — އެބަހީ: އަނބިދަރިންނަށް — ނަމާދު قائم ކުރުމަށް އަމުރުކުރާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެކަމުގެމައްޗަށް އެބަހީ: ނަމާދު قائم ކުރުމަށް — ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ރިޒްޤާއިބެހޭގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލެއް ނުކުރައްވަމެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރިޒްގުދެއްވާހުށީމެވެ.) އަދި ފުރާތުވަނީ — އެބަހީ: آخرة ދުވަހުގެ ހެޔޮނަތީޖާވަނީ تقوى ގެ أهل ވެރިންނަށެވެ.

(١٣٣) އަދި އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: محمّد ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން (ދިރުޖަމާހުންގެ نبي ން ގެންނެވިކަހަލަ) معجزة އެއް އަހުރެމެންނަށް ގެންނަވާނުވަނީއެވެ. ނުވަތަ އެކަހަލަ معجزة އެއް ނުގެންނެވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އަންގަވައެވެ.) އެމީހުންގެ ގާތަށް ފަހެ ކުރީގެ أمّة ތަކުން ބާވައިލެއްވި صُحُفُ ތަކުގައިވާތަކެތި (އެ خبر ތައް) ފަހެ ނާންނަތޯއެވެ؟ (ކުރީގެ أمّة ތަކުގައިވެސް معجزة ދެން އެދި އެއަށް ކާފަރުވުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަލާކާއި عذاب އައިސް އެމީހުން ބޮޑުބާލުވެގެންދިޔައަށް އެފަދަފުރިހަމަކަމުގައިވާނެއެވެ). އެމީހުންނަށް އެ خبر ތައް އައިސްފައިވާނެއެވެ.

(١٣٤) އަދި އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد ގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވުމުގެކުރިން عذاب އެއް ފޮނުއްވައިގެން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެންގެ ގާތަށް رسول އަކު ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ رسول ބާކަމަކު ފޮނުއްވިނަމައެވެ. އަހަރެމެން ދުނިޔޭގައި މި عذاب ން ހަލާކުވެ އަދި آخرة ގައި ނިކަމެތިވެ ލަދުވެތިވުމުގެ ކުރިން އަހަރެމެން އެ رسول ގެއަށް އީމާންވެ އިބަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް تبع ވެވުނީހެ އަހަރެމެން ކުރާނަމެވެ. تبع ވީމުހެވެ.

(١٣٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު — އެ مشرك ންނަށް — ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެމެންނާ ކަލޭމެންނާ ދެބައިމީހުންކުރެ ކޮންމެ ބަޔަކުވެސް إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. ސީދާ حقّ މަގުގައި ބައޮތާއި އަދި މަގުސަދުކުރި ތެދުމަގުގައިވާ ބައަކު ނިކަން ހުށި ކަލޭމެން އެނގޭނެއެވެ.

والحمد للّه على كرمه واحسانه

# الأَنبِيَاء سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأنبياء — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١٢)

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ① مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ② لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ③ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ④ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ⑤

## ތަރުޖަމާ

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ = ޖީސްތަކުންނަށް ގާތްވެއްޖެއެވެ. ✿ حِسَابُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިސާބުބެއްލުން. ✿ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ = އެމީހުން غَافِلُ ކަމުގައި (غَافِلُ ކަމުގައިވާ حَالُ) ވަނީއެވެ. ✿ مُّعْرِضُونَ ① = އެނބުރިފުރަގަސްދީގެން ✿ مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ = އެމީހުން ގާތަށް އެއްވެސް ذِكْر އެއް ނާދެއެވެ. (قرآن ގެ އެއްވެސް آية އެއް ނާދެއެވެ.) ✿ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބާވައިލެއްވިގެން. ✿ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ = އެމީހުން އެ ذِكْر އެއް – (އާޔަތެއް) ހަނދާނާވާގޮތުން. ✿ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ② = އެމީހުން ކުޅެ حال ގައި. ( އެމީހުން އެއާއިމެދު ކުޅެއެއްކަށްކަން ހަދައިފިލުވުމުގައި.) ✿ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް غَافِلُ ވެގެންވެއެވެ. وَأَسَرُّوا النَّجْوَى = އަދި އެމީހުން (ރޫޅުކުރުމަށް) ސިއްރު ބަސް ހުށަހެޅިއެވެ. ✿ الَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރިން / އެ مشرك ން. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) ✿ هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ = މިއީ އާދަމީގެ ދަރިއެއްކަމުގައި ފިޔަވައި އެހެންކަމެއްތޯ؟ (އާދަމީގެ ދަރިއެއްކަމުގައި ފިޔަވައި ނޫނެވެ.) ✿ مِّثْلُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާ އެއްފަދަ. ✿ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން سحر އާއި ގާތަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ ✿ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ③ = ތިޔަބައިމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބައެވެ. ✿ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد صلّى الله عليه وسلّم – ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ބަސް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (ކޮންމެ ބަހެއް ކޮންމެ ތަނެއްގައި ބުނިޔަސް އެބަސް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) ✿ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ = އުޑުގައި ބިމުގައިވެސް. ✿ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ④ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✿ بَلْ قَالُوا = އަދި ކިޔައެއްޗެހެއްތޯ؟ އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ން ބުނެއެވެ. ✿ أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ = އެއީ: (އެބަހީ: محمّد ގެފާނުން އެދައްކަވާ ވާހަކަތައް) އެއްވެސް އަސްލެއް އަދި تفسير އެއް ނެތް ޚުލްމުގެ ހުވަފެންގެ ވާހަކަތަކެވެ. ✿ بَلِ افْتَرَاهُ = އަދި ކިޔައެއްޗެހެއްތޯ؟ އޭގެ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެންނެވި

ދޮގެއެވެ.۞ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ = އަދި ކިޔައްޔެއްވެ؟ އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާޢިރެއްކަމެވެ.۞ فَلْيَأْتِنَا بِءَايَةٍ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް. مُعْجِزَة އެއް ގެނެސްދެއްވާށެވެ. ގެނެސްދެއްވުނުފަދައިން؟۞ كَمَآ أُرْسِلَ ٱلْأَوَّلُونَ ۝٥ = ކުރީގެ رسول ން ފޮނުއްވިހެން (موسى ގެފާނުގެ عصا ފަދަ صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަ ދެއްވާށެވެ.) ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިސޫރަތުގައިވާ އެމީހުންގެ ހިސާބުބެއްލުމުގެ ގާތްވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: ހިސާބުބެއްލުމާ قيامة ދުވަސް ގާތްވެއްޖެއެވެ. އެއީ މިސޫރަތުން (އެއުވާއެއްކަށް) غافل ވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެމީހުންނަކީ ފުރަގަސްދީފައިވާ މީހުންނެވެ.

(٢) (އަދި މިސޫރަތުން ގާތަށް) އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އާއްވެސް ذِكر އެއް އައިސް (އެބަހީ: قرآن ގެ އާއްވެސް އާޔަތް އައިސް) އެމީހުން އަޑުއަހައިފިއްޔާ ކުޅެކުޅެ ކުޅިބައިގައި މަސްތުވެ އެމީހުން عمل ކުރެއެވެ. (އެބަހީ: އާޔަތް ބޯހަލުއްވާ ކަންތައްތަކެއްގައި އެމީހުން އަޑުއަހައިފިއްޔާ ކުޅިވަރުކުޅޭކަހަލަ ހަރަކާތްތަކެވެ.)

(٣) އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށްވެސް މުޅިން غافل ވެގެންނެވެ. އަދި (އެއާއެކީގައި ޑީގެކުރިމަތަށް) އެމީހުން ސިއްރު ގޮތުގައި ކުރާ ކަލަން ބަހައްޓާކަށް ނަސޭހަތެވެ. އެބަހީ: އެ مشرك ން ނުބައިގޮތުގައި ބުރާ ސިއްރު ގޮތުގާ ކުރެއްވެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި رسول އަކީ މިއީ ހަމަ ކަލޭމެން ފަދަ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމުގައިވާމީހަކު ނޫނެވެ. އެހެންކަމަށްވާއިރު އެކަލޭގެފާނު ގެނައިސްގެން އެއުޅޭ އެއްޗަކީ سحر އެކެވެ. ކަލޭމެން ތަންކޮޅު އެހެނގޮ حال އެ سحر އާ ދިމާއަށް ދަނީހެއްޔެވެ؟ އެއާ تبع ވަނީހެއްޔެވެ؟ (މިއީ މިމީހުން އެއްބަސްވެގެން ބުނާބުނުމެވެ. އެމީހުން އެބުނަނީ قرآن އަކީ سحر އެއްކަމުގައެވެ.)

(٤) އެކަލޭގެފާނު يعني: محمّد صلّى الله عليه وسلّم ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އުޅޭއި ބިމުގައިވެސް (ކަންތައްތަކުން ކަންތައްކުރާ) ބަސް ކަންތައްކަމެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥) އަދި ކިޔައްޔެއްވެ؟ އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. محمّد ގެފާނު އުފައްދަވާ ވާހަކައިން އެބަހީ: ކިޔެވި قرآن އަކީ - އެއްވެސް އަސްލެއްވަސްލެއްނެތް - تفسير ނުކުރެވޭ ހުވަފެންގެ ބާކީ ހުވަފެނުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ކިޔައްޔެއްވެ؟ ޖާގަތެރިއޭން އަންނަބަހަށް ބުނި އެ قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު އުފެއްދެވީއެވެ ހަދައިވަލައިގެން ހުރިއްޔާ ދޮގުވާހަކަތަކެވެ. އަދި އަންނަބަހަށް ބުނި އަދި ކިޔައްޔެއްވެ؟ އެއީ ޝާޢިރެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ޝާޢިރެއްކަމެވެ. (އަދި މިހުންވެސް ގޮތްގޮތަށް އެމީހުން ކިޔެވެ....) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އިހުގައާނުގެ رَسُول ން ގެންނެވިކަހަލަ معجزة އެއް އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގެނައުމުގައިވާނުގެ ހިތްވާގެންޏާވެއެވެ؟ އެފަދަ معجزة އެއް ގެނެސްދީގެން ނަމަވެ.

(އެއީ موسى ގެފާނުގެ އަސާކޯޅު - صالح ގެފާނުގެ جمل ޖެހު - އަދި عيسى ގެފާނުން މަރުވެފައިން ދިރުއްވުނުކަހަލަ معجزة އެވެ. ދެންފަހަ މިބައިމީހުންގެ މިބަހުގެ جواب ގައި الله އެ އަންގަވަނީ....)

ᴄᴙᴄᴙᴄᴙᴄᴙᴄᴙ

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ فَأَنجَيْنَٰهُمْ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

## މުރާދު

مَآ ءَامَنَتْ قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުން – އެބަހީ: مكّة ގެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން އީމާންނުވެއްޖެވެ.۞ مِّن قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކުން.۞ أَهْلَكْنَٰهَآ ۖ = އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި.۞ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ވެސް إيمان ވާނޫނެއްތޯ؟ (އެބަހީ: މި أمّة ގެމީހުން ވެސް އީމާންވާނޫނެއްތޯ؟) ۞ وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް ހަމަ ފިރިހެނުންގެތެރެއިން رسول ކަލާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ބާވައިލައްވާ.۞ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ގެ أَهْل ވެރިންކުރެން ނިކަން ކަލޭމެން އަހައިބަލާށެވެ. އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގެ أهل ވެރިންކުރެން (توراة ފަދަ إنجيل ފަދަ ފޮތްފޮތުގެ أهل ވެރިންކުރެން) ނިކަން އަހައިބަލާށެވެ.۞ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭނަމަ.۞ وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން އެއީ ހަމަ ހުސްހަށިތަކަކަށް ނުހައްދަވަމެވެ.۞ لَّا يَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެއް ކެއިނުކުރެއްވާ.۞ وَمَا كَانُوا۟ خَٰلِدِينَ ﴿٨﴾ = އަދި އެބޭކަލުންނަކީ (އަބަދަށްހުންނަ) ދުނިޔޭގައިދެމިތިބޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ ثُمَّ صَدَقْنَٰهُمُ ٱلْوَعْدَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ތެދު ތެދުކޮށް ދެއްވީމެވެ.۞ فَأَنجَيْنَٰهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.۞ وَمَن نَّشَآءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވުނު ބަޔަކާއި.۞ وَأَهْلَكْنَا ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ = އަދި (އެބުރިވާ كافر ކަލުންގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔަ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފޮތެއް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ = އޭގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ذِكْرُ ވެ. (ތިޔަބައިމީހުންގެ شرف އާއި މޮޅުކަމާއި މޮޅު أخلاق ނަންގަނޑުވެގެންވާ)۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ވެސް ވިސްނާ فِكر ކޮށް ނަހަދަނީހެއްޔެވެ؟۞

## إجْمَالِي ވާސަ

(٦) (އެފަދަ معجزة އަށް އެދި އެ معجزة ދެއްކެވުމަށްފަހު އީމާންނުވެގެން ހަލާކުކުރެއްވި ރަށްތަކުގެ އަހުލު
އެއްވެސް أمّة އެއްގެމީހުން އެ معجزة ދެއްކެވުމުން ވެސް إيمان އައެއްނުވިއެވެ. މި أمّة ގެ މީހުން ފަހެ إيمان
ވާނެހެއްޔެވެ؟

(٧) (އަދި އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް ހަމަ ފިރިހެނުން ގޮތުގައި މިވަންހަވެސްކަލާނގެ رسول
ކަލާނގެ ފޮނުއްވާފައި ނުވާނެއެވެ. މިވަންހަވެސްކަލާނގެ އެބަޔަކުންނަށް ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކާފިރުވެ مشرك
ނުވާށެވެ. މިއަދުގެ ނުވަނަ ށިރުގެއާއި ދެކުރި ذِكْرُ ގެ أهل ފިރިހެނުން ނުދަނަ އަހަރެމެންނަށްވެ. (އެބަހީ: އިލްމު
ތާރީޚުވަންތަކަމާ توراة އާއި إنْجِيل ގެ أهل ފިރިހެނުން އަހަރެމެންނަށްވެ. އެހީގެ ތާރީޚުވަންތައިވެސް އެވަނަނަ
ވާށެވެ.)

(٨) އަދި އެބަބޭކަލުންނަށް ކާއެއްކެއުމާ ކެތިނުކުރެވޭނެ ހަށި ދެއްވިކަމާ ހުސްހަނދާނެއް ގެދަވުކަމާ ވެސް ކަލާނގެ
ނުލައްވަވާއެވެ. (އެބަހީ: އެބަބޭކަލުންނަށް ހަށި ކައިބޮއިހުއްޓާ ތިބިޔަނުންނެވެ.) އަދި އެބަބޭކަލުންނަށް އަބަދުހުރުމެ
ދެމިއޮއްބާ ބަބޭކަލުންގައިވެސް މިވަންހަވެސްކަލާނގެ އެބަބޭކަލުން ނުލައްވަވާށެވެ. (އެބަހީ: އެބަބޭކަލުންނަށް ހަމަ
އަބަދުވެސްވާ ބަބޭކަލުންނެވެ.)

(٩) ދެން މިވަންހަވެސްކަލާނގެ އެބަބޭކަލުންނަށް ކުރެއްވި وَعْدُ ފުރި އެބަބޭކަލުންނަށް ތެދުކުރެއްވިއެވެ. (އެއީ إيمان
ނުވި މީހުން ހަލާކުކުރެއްވި އެބަބޭކަލުންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ފުރިއެވެ.) ފަހެ މިވަންހަވެސްކަލާނގެ އެބަބޭކަލުން
ސަލާމަތްކުރައްވިއެވެ. އަދިވެސް މިވަންހަވެސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަތް ބަޔަކު ސަލާމަތްކުރައްވިއެވެ. އެއަށްފަހު
(ކާފިރުކަމާ ދެކޮޅުހެދުމަށް) ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް މީހުން މިވަންހަވެސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވިއެވެ. (ކާފިރު أمّة
ހަލާކުވެސް ވީ ހަމަ އެހެންނެވެ.)

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (އޭ قريش ނުންނެވެ.) މިއަދުމީހުންގެ ذِكْرُ ބާރުތައްގެންވާ ކީތާބު މިވަންހަވެސްކަލާނގެ
މިއަދުމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. (މިއާއިލުގައި މިވާ ذكر އަކީ މާތްކަމާއި شرف ލިބިކަމާއި أخلاق ގެ މާތްކަމާއި
مَحَاسِنُ އެވެ. ބާވައިލެއްވިކީކަކީ އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ.) މިކަންކަމާއިމެދު މިއަދުމީހުން ފަހެ ވިސްނާ فكر
ނުކުރާނޭހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ކުރަންވާނެއެވެ.

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ⑪ فَلَمَّآ أَحَسُّواْ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ⑫ لَا تَرْكُضُواْ وَٱرْجِعُوٓاْ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ⑬ قَالُواْ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ⑭ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ⑮ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ⑯ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ⑰

## ތަރުޖަމާ

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ = އަދި ރަށްތަކުގެތެރެއިން ކިތައްކިތައް ރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމުއެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވީމުއެވެ.۞ كَانَتْ ظَالِمَةً = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވި (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أَهْلُ ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވި)۞ وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا = އަދިއެރަށްރަށަކަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. (އެރަށްރަށުގެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ.)۞ قَوْمًا ءَاخَرِينَ ⑪ = އެހެން قوم އެއް. އެހެން ބައެއް.۞ فَلَمَّآ أَحَسُّواْ بَأْسَنَآ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَابُ ގެ إحْسَاس އެމީހުންނަށްލިބިހިނދުން.۞ إِذَا هُم = އެބައިމީހުން އެމީހުން.۞ مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ⑫ = އެތަނުން އެމީހުން ދުވަނީއެވެ. (ދުވެފިލަން ފެށިއެވެ.)۞ لَا تَرْكُضُواْ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭމެން ދުވެ ނުފިލާށެވެ.۞ وَٱرْجِعُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާށެވެ.۞ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ = އުފާވެރިކަމާއި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ ކަމުދުވެއްޖެއްކަމަށް (އެ نعمة ތަކަށް)۞ وَمَسَٰكِنِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އެތެރޭގެދޮރުތަކަށެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ⑬ = ކަލޭމެންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.۞ قَالُواْ يَٰوَيْلَنَآ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އޭ އަހުރެމެންނަށް ހައި ހަލާކެއް ބޮޑުކަމާއެވެ.۞ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ⑭ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.۞ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ އެގޮވުން (އޭ ހައި ހަލާކު ބޮޑުކަމާއެވެ!) މެދުކަނޑާ ނުލައި ހުރީއެވެ.۞ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހައްދަވައިދެއްވީމެވެ.۞ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ⑮ = ކަނޑާ ތަކެއްޗާ ފައިބައިގެން ބާރުނުކުރެވޭ ގޮތުގައި.۞ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑާއިބިން ނުހައްދަވަމުއެވެ.۞ وَمَا بَيْنَهُمَا = އެދެތަކެތީގެމެދުގައިވާ އެއްޗެއްޗެއް.۞ لَٰعِبِينَ ⑯ = ކުޅިވަރަށް ފޮނުވުމުގައި / ބޭކާރު ކަމަކަށް / بَاطِلُ ކަމަކަށް.۞ لَوْ أَرَدْنَآ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުދުވޭގެންނުވިނަމަ.۞ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލެއް އަދި ދަރިކަލެއް ހިފުއްވުމަށް.۞ لَّٱتَّخَذْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަނބިކަނބަލެއް ހިފުއްވައިފީމެވެ.۞ مِن لَّدُنَّآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން.۞ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއި އެފަދަ ކަމެއް ކުރައްވާން ކަލޭއްދުނުވޭ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އަނިޔާވެރިންކަމުގައި އެރަށްރަށުގެ أَهْلُ ވެރިންވުމުން (އެބަހީ: ކާފިރުންކަމުގައި ވުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރައްވައި ބަދުބާދުކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެރަށްރަށް ހަލާކުކުރެއްވުމުންފަހު ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން قوم އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(١٢) ދެންފަހު އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: رَسُولُ ބޭކަލުން ފޮނުއްވި اللّٰه އަށް إيمان ނުވީމީހުންނަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب ގެ إحْسَاس ވިހިނދުން / (އެނގުނުހިނދުން) އެމީހުން އެރަށުން ދުވެފިލަން ފަށައިފިއެވެ.

(١٣) (އެހިނދު އެމީހުންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ކަލޭމެން ފިލަން ނުދުވާށެވެ. އަދި އެ އުފާވެރިކަމުގައި ކަލޭމެން ބޭނުންވާ ކާފިރުވި އުއްމަތުން އެބަހީ: އެ نعمة ތަކަށް ކަލޭމެން رجوع ވާށެވެ. (ބޭގައި މަޖާސަކާތުވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ ގޯތިގެދޮރުތަކަށް ދަނޑުވެ. ކަލޭމެންނަށް ސުވާލުކުރެވުމުގެ مقصد ގައެވެ.

(١٤) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ވައްކަނޮހި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. مشرك ންކަމުގައެވެ.

(١٥) ދެން އެމީހުންގެ އެގޮވުން يعني: " އޭ އަހުރެމެންގެ ވައްކަނޮހި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ." މިހެން ގޮވާގޮވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މަރުވެ ތަނބާގެވެސްވާ ބަރަކާކަމުގައި ފަސްވައިފުމަށް ދާނދެން ހުއްޓައިނުލެއްވީމެވެ. އެބަހީ: އެމީހުން އެ عَذَاب ގައި މަރުވެއްޖެއްމަށް ދާނދެން އެހެން ގޮވަގޮވާހުއްޓެވެ.

(١٦) އަދި އުޑާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެތި ބާކާރު އަދި ކުޅިވަރުގެ ތެރޭގައި ނުވަތަ باطل ގޮތެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވައެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި ވަރަށްބޮޑު حكمة ތަކެއް އެކަލާނގެ ފައްކާވައިފައެވެ.)

(١٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނބިކަނބަލަކު ނުވަތަ ދަރިކަލަކު ހިފުއްވުމަށް إختيار ކުރައްވަން އިރާދަކުރައްވާނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އަނބިކަނބަލަކު އަދި ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއި އެފަދަ ކަމެއް ކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި ނުވެމެވެ.

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

## ލުޣަތު

بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ = އަދި ޖައްސަވަމުއެވެ؟ މިވަނީ ނަރަސްކަލާގެ حقّ އުއްސަވާވެ. (حقّ ބާވައިލައްވާވެ.)۞ عَلَى ٱلْبَـٰطِلِ = بَاطِلُ ގެމައްޗަށް.۞ فَيَدْمَغُهُۥ = ދެންފަހެ ޙައްޤު (އެ بَاطِل ) ހަލާކުވެދެއެވެ. (باطل ގެ ސިކުނޑިއާއި ހަލާކުވެގެންދެއެވެ.)۞ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ = ފަހެ އެހައިރުން ޙައްޤު (އެ بَاطِلُ ) ނެތިގެންދެއެވެ. / ފިލައިދެއެވެ.۞ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނަރަކައިގެ عَذَاب ހުއްޓެވެ.۞ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން (اللّٰه އަށް) ދިރާސާކުރާ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން.۞ وَلَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވާ خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް.۞ وَمَنْ عِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބައެއް. (މަލާއިކަތުން)۞ لَا يَسْتَكْبِرُونَ = އުޅަނބަނުވާނެއެވެ. كِبْرُ ވެރި ނުވެއެވެ.۞ عَنْ عِبَادَتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގެ. (އަޅުކަންކުރާކަމާއިމެދު.)۞ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އުޅަނބަނުވެސް ވަރުބަލިވެ ނުވެއެވެ.۞ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އުޅަނބަނީ تَسْبِيحَ ކިޔާށެވެ.۞ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި އުޅަނބަނީ ބަލިކަށިވެ ފަސްޖެހުމެއްނުވެއެވެ.۞ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً = ނުވަތަ (އަދި ޖައްސަވަމުއެވެ؟) އެމީހުން إله ންގެތެރެއް إختيار ކޮށްފިއްޔެވެ؟۞ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. هُمْ يُنشِرُونَ ﴿٢١﴾ = އެ إله ންތައް މަރުވެފައިވާ ބައެއް ދިރުވާ محشر ކަރަ ނެރެވޭނެ؟۞ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ = އެދެތަނުގައި (އުޑާއި ބިމުގައި) إله ންގެތެރެއް ވާނަމަ.۞ إِلَّا ٱللَّهُ = اللّٰه ފިޔަވައި. لَفَسَدَتَا = ހަލާކުވެގެން ދިޔައީސް ތަށެވެ. ފަސާދަވެގެން ދިޔައީހެވެ.۞ فَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ ހުސް طاهر ވެގެންވާކަމާއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَرْشِ = އެއީ عرش ގެ ربّ އެވެ.۞ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން / އަދި އެއްގޮތްވާކަން.۞ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ = އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކަންކަމާމެދު ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެމީހުންނާމެދު - އެމީހުންކުރާ ކަންކަމާމެދު - ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ޔައުއްހުއްޓުވޭ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَاطل ގެމައްޗަށް حقّ އުއްމަވާލެވޭ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ ޒޯރު ޔިރިޔި قرآن كافر ކަލާމި އެކަމުގެ أهل ވެރިންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވަވެވޭ.) ދެންފަހެ އެ باطل ކަށަށް ދުވިން އެކަން ހަލާކުވެގެންދެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުއެޅިފައިހުރަކަން ބޮޑުވެއިޖެހިގާ ބޮލެވެއިގެންގޮސް ސިކުނޑިފާޅުވެ ކަފިގެންދާފަދަ ގޮތަށެވެ.) އަހަރިބުން ދެން އެ باطل ދުވިން ފިލައިގެން ނެތިވެދެއެވެ. އަދިކަލޭމެން الله އަށް ތިއަ ސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން ކަލޭމެންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ. ތިޔައުޅޭން ތިޔައްދުކުރައްވާނީ ބުދުތަކާއި ނުވަތަ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަކީ الله ގެ ދަރިންކަމުގައި ބުނާތީއެއްގެމައްޗަށެވެ. تعالَ اللّهُ عَنْ ذالِكَ علوًا كَبِيْرًا .

(١٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބަޔަކު مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން - އެބަހީ: مَلَكُوتِيَّ عَالَمْ ގައިވާ ބޭކަލުން - يعني: ملائكة ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރެއްވުމުން ބޮޑާވެ كبر ވެރިވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވަރުބަލިވެވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(٢٠) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެބޭކަލުން (الله އަށް) تَسْبِيْحَ ކިޔަވައެވެ އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމުގައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަމުގައި ބަލިކަނޑާ ފޫހިވެ ނުވެއެވެ.

(٢١) އަދި ޔައުއްހުއްޓުވޭ؟ އެ مشرك ންގެމީހުން ބިމުގެތަކެތިން ހަދައިފައިވާ އަލުން ދިރުވައިގެން محشر އަށް ފޮނުވާނެ إله ންތަކެއް ބިމުން ހިފާ إختيار ކުރިހުއްޓުވޭ؟ (އެހުރިއަކީ ވާނޫ ކަންތަކެއްނޫނެވެ.)

(٢٢) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި اللّه ފިޔަވައި އެހެން إله އެއްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެދެތަން ފާސިދުވެ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (އެގޮތަކީ އެއް إله އަކު އުޑާއި ބިމުގައި ކަންތައް ހިންގަވަން އެދުންވަތަން އަނެއް إله އަކު ނުދެއްވާނެއެވެ. އެއް إله އަކު އިރުމަތިފަރާތުން އިރުއަރުވާއިރަށް އަނެއް إله އަކަށް އެދޭތީ ކަމުގެ އިރުއެރޭ ފަރާތުން އިރުއަރުވައިލާނެއެވެ. ދެން ތިޔަ نظام ނެއްޓި ފާސިދުވެގެން ދެއެވެ. މިފަދަ މިސާލުތަކެވެ.) އަދި އެމީހުން يعني: އެ مشرك ން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން ހަމަ اللّه ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ. އެއީ عرشي ގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٢٣) އެކަލާނގެ ހިންގަވާ އެއްވެސްކަމަކާމެދު އެކަލާނގެއާއި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ސުވާލުކުރާނީ ކާކުހުއްޓުވޭ؟ އެއީ خود مختار رَبّ العالمين އެވެ.) އެކަމަކު އެމީހުން އެބަހީ: އަޅުތަކުން - ކުރާކަންތަކާމެދު ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. (اللّه ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ ۖ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾

## ތަރުޖަމާ

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން إختيار ކުރީހެއްތޯ؟۞ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله ންތަކެއް.۞

قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ.۞ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނިކަންތިޔަބައިމީހުންގެ دليل ގެންނަބަލާށެވެ.۞ هَـٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ = މިއީ - يعني: މި قرآن އަކީ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ خبر އެވެ.۞ وَذِكْرُ مَن قَبْلِى = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر އެވެ.۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ޚިޔާރުކުރީހެއްތޯ؟ އެމީހުންނުގެ ގިނަމީހުން.۞ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ = އެމީހުންނަކަށް حقّ އެއް ނޭނގެއެވެ.۞ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެވަނީ (حقّ قبول ކުރުމުން) ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.۞ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތުގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ مِن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު.۞

إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ = އެބޭކަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރައްވާގޮތުގެ.۞ أَنَّهُۥ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުމުން حقّ ) إله އަކު ނުވެއެވެ.۞ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ = ފަހެ އެހެންވީމާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.۞ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا = އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ން - ބުންޏެވެ. رحمن ވަންތަ اللّٰه ދަރިކަލަކު إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ / ހިފެއްވިއެވެ.۞

سُبْحَـٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އަދި ޚިޔާރުކުރީހެއްތޯ؟ އެއީ އެބަހީ: މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަކީ ޝަރަފުވެރިކުރެވުނު އަޅުންނެވެ.۞ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ = އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ ކުރިއެއް ނުހިފާ ބަސްފުޅުގައި ވިދާޅުނުވެއެވެ.۞ وَهُم = އަދި އެބޭކަލުންވާ حالُ ) ۞ بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ

﴿٢٧﴾ = ހަމަސީދާ އެކަލާނގެ أمر ފުޅަށް ކަންތައް ކުރައްވާ ކަމުގައި.۞

## ތަފްސީރު

(٢٤) ނުވަތަ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނުން އެބަހީ: مشرك ން - إله ންތަކެއް ހިފާ إختيار ކުރީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން އެކަމުގެދައްކަބަން – އެބަހީ: الله ފިޔަވައި إله ތަކު إختيار ކުރުން ކުއްރަވާނަކަމުގެދައްކަބަން - حجّة އާއި دليل ގެނަސްބަލާށެވެ. މި ކީރިތި قرآن އާއި ތިމަންކަލޭގެފާނާއިއެކުގައިވާ މީހުންގެ ذكر ތަކާއި (يعنى: خبر ތަކާއި) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ خبر ތަކެވެ. (އެއިން އެއްވެސް أمّة އަކަށް الله ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު إختيار ކުރުމަށް الله އެންގެވިކަމެއް ނިކަން އަރައިބަލާށެވެ. އެކަކަށް އެންގެވުމެއް ނުންނާނެއެވެ.) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެހީނުންކޮށް ގިނަހީނުންނަނީ حقّ އެއް ނޭނގޭތީއެވެ. ފަހެ އެހީނުން އެތިބީ (حقّ قبول ކުރުމަށް) ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٢٥) އަދި "ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންވުން حقّ إله އަކު ނުވޭ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރާށޭ" މިހެން ނާންނަގަވާ އެއްވެސް رسول ބޭކަލެއް ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރީގައިވެސް رسول ކަމާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٢٦) އަދި އެހެނުން ބުނެތެވެ. رحمن ވަންތަ الله ދަރިކަލަކު ހިފައްވައިފިއެވެ. إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެހެނުން ބުނީ އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކަމަށެވެ. އޭގެ جواب ދައި الله އެ އަންގަވަނީ) އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެބޭކަލުންނަކީ މާތްކުރެވިގެންވާ الله ގެ އަޅުންތަކެކެވެ. (الله ގެ ދަރިންނެއް ނޫނެވެ.)

(٢٧) އެބޭކަލުން (އެބަހީ: ملائكة ބޭކަލުން) އެކަލާނގެއަށްވުރެ ކުރިން ބަސްފުޅު އިސްނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ: ބަސްފުޅެއް وحي ކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އިސްވެ ބަސްފުޅެއް ނުދަންނަވައެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން ކަންތައްކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅަށެވެ.

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾

## މަރުޢުދާ

يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައް. (އެބޭކަލުން ކުރެއްވި عمل ފުރުޞަތު)۞ وَمَا خَلْفَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންތައްތައް. (އަދި ނުކުރައްވާ ކަންތައްތައް) ۞ وَلَا يَشْفَعُونَ = އަދި އެބޭކަލުން شَفَاعَة ތިރިވެވަޑައި ނުގަންނަވަތެވެ.۞ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ = އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންފައިވާ މީހަކަށް މެނުވީ.۞ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ.۞ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަންބޮޑުވެވަޑައިގެން ފުންކަޑިވެވަޑައިގަންނަވައެވެ.۞ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ = އަދި އޭގެތެރެއިން ބުނާމީ ކޮންބޭކަލަކުވިޔަސް؟ ނުވަތަ (އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކު ވިދާޅުވުމުގެ ނަތީޖާއެވެ.۞) إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި إله އެވެވެ.۞ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ = ފަހެ އެފަދަ އަޅެއަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جَهَنَّم ގެ ޖަޒާދޭއްވާނެވެ. (އެބަހީ: ނަރަކައަށް ލައްވާނެވެ.)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފަރުވެގެންވާ މީހުން ނުދެކެތޯއެވެ. (ނުބަލާތީތޯއެވެ؟)۞ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން.۞ كَانَتَا رَتْقًا = އެއްތަކެތި ވަކިނުވެ އެކަތިގަނޑަކަށް ހުރިކަމާ.۞ فَفَتَقْنَٰهُمَا = ދެން ވަކިކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއްޗެއް ވަކިވަކިކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ = އަދި ފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ = ދިރިހުރި ކޮންމެ އެއްޗެއް. (އެބަހީ: ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ حياة ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފެނުން ލެއްވީމެވެ.)۞ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން ފަހެ إيمان ނުވާނީތޯއެވެ؟ (ތެދުނުކުރާނީތޯއެވެ؟)۞ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖައްސަވައިފީމެވެ.۞ أَن تَمِيدَ

بِهِمْ = އެމީހުންނާއިގެން ހެލި، ތެޅިފޮޅިގެން. (حركاة ނުކުރުމަށްޓަކައި)۞ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. ނުވަތަ علامة ތައްލެއްވީމެވެ.۞ سُبُلًا = އެއީ މަގުތަކެވެ.۞ لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައި۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތަކާއި އެބޭކަލުންގެ ފަހުގައިވާ ކަންތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ކުރައްވާ ފަހަކަށް ދުނިޔެއިން ކަންތަކާއި އަދި ކުރައްވާނެ ކަންތައްތަކެއް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ އަޅަކަށް ފިޔަވައި އެބޭކަލުން شَفَاعة ތެދުވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ބިރުވެތިވެ އެކަލާނގެއަށް ބިރުން ފުރިހަމަވެގެންނެވެ.

(٢٩) އަދި ތިމަންނާއީ الله ފިޔަވައި إله އެއްކަލޭ ވިދާޅުވާ ކޮންމެ ބޭކަލަކު ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ؟ (އެއްބޭކަލަކުވެސް އެފަދައިން ވިދާޅުވެފައެއްނުވެއެވެ.) އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެފަދައިން ވިދާޅުވިނަމަ ނަރަކައިގެ ޖަޒާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٠) އަދި އުޑުތަކާއި ބިން ވަނީ އެކަތިގަނޑެއްކަމަށް ކާފަރުވީ މީހުންނަކަށް ނުފެނޭބާވައެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެތިން ވަކިކުރެއްވީމެވެ. (އުޑުއުފުއްލަވާ ބިން ތިރިކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ފެނުން ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއް - ބިމުގައި ދިރިއުޅޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް - ފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އެމީހުން ފަހެ ތެދުކޮށް إيمان ނުވާނޭ ބާވައެވެ. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ إلهيّ ވަންތަކަން ތެދުކޮށް އެކަލަން إيمان ނުވާނޭ ބާވައެވެ.

(٣١) އަދި ބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މީސްތަކުންނާއިގެން އެބިންގަނޑު حركاة ކޮށް ހެލިފޮޅިނުގަތުމަށެވެ. (ނުހެލުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެބިމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ علامة ތަކާއި މަގުތައް ލެއްވީމެވެ. އެއީ މަގުހިނގާ އުޅުމުގައި ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ ٱلْخُلْدَ ۖ أَفَإِي۟ن مِّتَّ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

## ލުޣަތު

وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުލެއްވީމެވެ. ✽ سَقْفًا مَّحْفُوظًا = ރައްކާތެރިކުރެވިފައިވާ ފުރާޅަކަށް

ފުރާޅެއްކަމުގައި. ✽ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا = އަދި އޭގެ ހެކިތަކާއިމެދު އެމީހުންވަނީ. ✽ مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ =

ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. ✽ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެއީ އެކަލާނގެއެވެ. ✽ خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު

ހެއްދެވި. ✽ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އިރާއި ހަނދާއި. ✽ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ = ކޮންމެ އެއްޗެއް

ފަލަކެއްގައި ދަތުރުކުރެއެވެ. (مَنْزِل އެއްގައި ދަތުރުކުރަމުންދެއެވެ.)✽ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ = އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. ✽ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ✽ ٱلْخُلْدَ = (ދެމިހުރުން)

ދެމިހުރުން. ✽ أَفَإِي۟ن مِّتَّ = ފަހެ ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގެންފިއްޔާ. ✽ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން

ދެމިހުންނާނެބާއޭ؟ (އެމީހުންވެސް ނުމަރުވާނެއެވެ.)✽ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް. ✽ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ =

މަރުގެރަހަ ބަލާނޭއެވެ. ✽ وَنَبْلُوكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވަމެވެ. ✽ بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ

فِتْنَةً = ނުބައިކަމާއި ހެޔޮގެ فِتْنَة އިން – އެބަހީ: إمتحان ން. ✽ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި

އަންނަވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ✽ وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފިރުވެގެންވީމީހުން

ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ. (ދެކެފިއްޔާ)✽ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރުމާއި

ފުރައްސާރައިގެ ތެރެން ފިޔަވައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ނުހިފައެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކޮށް

ފުރައްސާރަކުރަތެވެ.)✽ أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ންގެ ކަމުގައި ތިބީ (އެބަހީ

ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔާ) ހަމަ މިކަލޭގެ ކިޔަނީބާއޭ؟ ✽ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ =

އަދި އެމީހުން رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަން ހުސްކުރުމާއިމެދު ހަމަ އެމީހުން ކާފިރުވެގެންވާ އެއްބަޔެކެވެ.

ކާފިރުވެގެންނެވެ. ✽ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ = އިންސާނާ ހެއްދެވިފައެވެ. ✽ مِنْ عَجَلٍ = އަވަސްކަމުން މީގަޔެވެ. (އެބަހީ:

ކޮންމެކަމެއްގައިވެސް އަވަސްކުރާ طبيعة ގައެވެ.)۞ سَأُورِيكُمْ ءَايَتِى = ނިކަންހުރޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް (އެބަހީ: عذاب އާއި ކާރިޘާ) ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދައްކަވާހުށީމެވެ.۞ فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (٣٧) = ފަހެ (އެކަން) އަވަސްކުރުމަށް ކަލޭމެން ނުއެދޭށެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) އަދި އުޑު އެއީ (ބިންގަނޑުގެ ފަށާ) ރައްކާތެރި ފުރާޅެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން އޮވަނީ އުޑުގެ އާޔަތާއި علامة ތަކާއިމެދު (يعنى: އިރުހަނދާއި ތަރިތަކާއި މިބާވަތުގެ ތަކެއްޗާއިމެދު) غافلވެ ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٣٣) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އުފެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދާއި މިހުރިހާ އެއްޗެއް އުފެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެ ކޮންމެ އެއްޗެއް فَلَك އެއްގައި ދަމަށެވެ. އެބަހީ: مَنْزِل އެއްގައި ދައުރުކުރެއެވެ. (މިހުރި ހައްގާވެސް الله ގެ ކުދުރަތުވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ދަލީލެވެ.)

(٣٤) އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައިވެސް (މުދުނިޔާގައި މަރުނުވެ) ދެމިހުރުމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. އަޅެފަހެ ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ފަހެ މަރުނުވެ ދެމިހުންނާނޭތޯ؟ (އެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ.)

(٣٥) ކޮންމެ نفس އަކުވެސް މަރުގެރަހަ ބަލައިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކާއި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. (އެބަހީ: ތަނދުރުސްތުކަން ބައްސަވައިގެންނާއި އަދި މިއާގެކަން ބައްސަވައިގެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رُجُوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) އާކަފަރުންގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތަށް ނޫނީ ނުހަދައެވެ. (އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެންގެ إله ނތަކަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔާ މީހާއީ މިއީހެއްތޯ؟ އަދި އެމީހުން އޮވަނީ رحمن ވަންތަ الله ގެ ނަންފުޅު ގެނެވިއްޖެއްޔާ ކާފަރުވެގެންވާ حال ގައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

(٣٧) އިންސާނާ އުފެއްދިގެންވަނީ އަވަސްކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. (قُرَيْش ންވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސްކުރަން އެދުނީ ހަމަ އެބާވަތުގެތެރެއިންނެވެ.) ނިކަންހުރޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عذاب އާއި ކާރިޘާ) ގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާހުށީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަން އަވަސްކުރުމަށް ނުއެދޭށެވެ.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ۗ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

## ތަރުޖަމާ

وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެބަހީ: مُشْرِك ން ބުނެއެވެ.)۞ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = ކިހާއިރަކުން
މިޔަ وعد ކުރައްވާ ކަންތައްވާނީ ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން
ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމައެވެ.۞ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީމީހުންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.۞ حِينَ لَا
يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ = އެމީހުންގެ މޫނުތަކުން ދުރުކޮށް ހިފެހެއްޓޭނެ.۞ ٱلنَّارَ = އަލިފާން.۞
وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތަކުންނެއް.۞ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެމީހުން އެއް
نصر ދެވިދާނެ ބައިމީހުންކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً = އަދި އެމީހުންނަށް އައީ ހިލާވެސް ހަމަ
ކުއްލިއަކަށެވެ. (އަލިފާނުގެ ޢަޛާބު ހިލާވެސް ހަމަ ކުއްލިއަކަށް އަންނާނެއެވެ.)۞ فَتَبْهَتُهُمْ = ފަހެ އެއަލިފާން އެމީހުން
ހައިރާންކޮށްލާނެއެވެ. (އެމީހުން حيران ކޮށްލާނެއެވެ.)۞ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا = ފަހެ އެމީހުންނަށް
އެއަލިފާން ދުރުކޮށްލަން ކުޅަދާނަވެސް ނުވާނެއެވެ.۞ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެވޭނެ
ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަލާމާތްކޮށްފިއެވެ.۞ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ
= ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رَسُول ންނަށްވެސް.۞ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ = ފަހެ މަލާމާތްކުރި މީހުންނަށްވެސް
ވަށާލިއެވެ.۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ = އެކަމާއިގެން
(އެއްކަލަ ކާފިރުން) އެމީހުން މަލާމާތް ކުރިކަމެއް. (އެ عذاب)۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ.۞ مَن يَكْلَؤُكُم = ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށްދެނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ =
ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.۞ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ اللّٰه ގެ حضرة ން (އެކަލާނގެ حضرة ން އަތުވާނެ عقوبة
އަދާބުން)۞ بَلْ هُمْ = އަދި ކިއްނެތްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން / އެ مشرك ން.۞ عَن ذِكْرِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ
ربّ ގެ وعظ އާއި نصيحة ދޭފުޅު އެވެ. (އެކަލާނގެ ذِكر އާއި نصيحة ން އެވެ)۞ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ =
އެނބުރި ފުރަގަސްދީ ގެންނެވެ.۞ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إله ން ހުރިހެއްޔެވެ؟۞
تَمْنَعُهُم = އެމީހުން އަރައިގަނެ ދިފާޢުކުރާ.۞ مِّن دُونِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި / ތިމަންރަސްކަލާނގެ

عذاب ން.۞ لَا يَسْتَطِيعُونَ = އެމީހުންނަކަށް ކުޅެދޭނެ ނުވެއެވެ.۞ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر ދިނުމަށް.۞ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން (ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން) ސަލާމަތްކުރާނެ ތަކެތިކަމުގައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ وعد އައުމަކީ ކޮންއިރަކުންތޯއެވެ. ކަލޭމެން (مؤمن ން) ތެދުވެރިންނަމަ ވަޢުދުވެވިފައިވާ ކަމެއް ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.

(٣٩) ކާފަރުވެގެންވާމީހުންނަށް ފެންނާނެ އެމީހުންގެ ބުރިކަށިތަކުން ނަރަކައިގެ އަލިފާން ފިލުވޭ ހިފާއިލާތަން އެމީހުންނަށް ފެންނާނެނަމަ އެކަން އެނގޭނެނަމަ (އެމީހުން توبة ވެ إيمان ވުމަށް އަވަސްވީހެވެ.) (ނަމަވެސް ނޭނގެ އެމީހުން) އެމީހުންނަށް نصر ލިބޭނެ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއަލިފާން އެމީހުން އެމީހުންގެ ހިފާނެއެވެ.

(٤٠) އަދި ހިއްކުރައްވާތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަން އަންނާނީ (އެބަހީ: އެނަރަކައިގެ އަލިފާން / ނުވަތަ قيامة ދުވަސް އަންނާނީ) ހަމަ ކުއްލިއަކަށެވެ. އެހެއިރުން އެމީހުން އެއަލިފާން ނިވައިކޮށްލާނެއެވެ. ނުވަތަ حيران ކޮށްލާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއަލިފާން ދުރުކޮށް ރައްދުކޮށްލާކަށް ކުޅެދިގެނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ނުދެވޭނެއެވެ. ތައުބާއަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮވާފުޅުގެ ކުރީގައި ފޮނުއްވުނު رَسُول ބޭކަލުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރެވުނެވެ. ފަހެއެހެން އެމީހުންކުރި އެބަހީ: އެ مشرك ންކުރި އެ رسول ބޭކަލުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި މީހުންނަށް އެމަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް ވަށައިލައިފިއެވެ. އެބަހީ: އެ عذاب އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ. ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުން ހިލާން ނުދެވުނެވެ. ސަބަބުން އެ أمّة ތަކުގެ ކާފަރުން ހަލާކުވެ ނެތިގެންދިޔައެވެ. (މި أمّة ގެ މީހުން އެކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮވާފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ. رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން (عذاب އައުމުން) ރޭގަނޑާއި ދުވާލު (އަދި ހުރިހާ ވަގުތެއްގައިވެސް) ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށް ބަލަހައްޓާނީ ކާކުތޯއެވެ؟ އަދި ހިއްކުރައްވާތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެވަނީ رحمن ވަންތަ الله ގެ وعظ އާއި نصيحة ން ދުރުން އަރިހަފަހަތަށް ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٤٣) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ން އެމީހުން މަނާކޮށް ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ إله ންތަކެއް އެމީހުންނަށް (އެ مشرك ންނަށް) ވޭތޯ ވިހުރެއްޖެތޯއެވެ؟ (ނުވެއެވެ.) އަދި ހިއްކުރައްވާތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް نصر އެއް ދިނުމަށް ވިސްނެ އެމީހުންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަރަކާތްތެރިކަމުގެ ފަރާތުން نصر އެއް ލިބި ރައްކާތެރިކަމާއި ލިބޭނޭ ތަކެތިކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

بَلْ مَتَّعْنَا هَـٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَآ ۚ أَفَهُمُ ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْىِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَـٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ لِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَـٰسِبِينَ ﴿٤٧﴾

## ތަރުޖުމާ

بَلْ مَتَّعْنَا هَـٰٓؤُلَآءِ = އަދި ކިއްޔުއްޓާލާ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިބައިމީހުންނަށް (مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް) ދުނިޔަވީ ފައިދާ نعمة ދެއްވީމެވެ. وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް. حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ = އެމީހުންގެ عمر ދިގު ވެއްޖެއުމަށްދާންދެން. أَفَلَا يَرَوْنَ = އެމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ. (އެމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯއެވެ.) أَنَّا نَأْتِي ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު މަދުކުރައްވާކަން. مِنْ أَطْرَافِهَآ = އޭގެ ފަރާތްފަރާތުން. أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަކީ ފަހެ ގަދަވެރިވާނޭ މީހުންތޯ؟ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّمَآ أُنذِرُكُم بِٱلْوَحْيِ = ތިމަންކަލޭގޮތް ކަލޭމެންނަށް މި إنذار ދެއްވާކަން ކަނޑައެޅިގެން وحى އިންނެވެ. وَلَا يَسْمَعُ ٱلصُّمُّ ٱلدُّعَآءَ = އަދި ބީރުކަންފަތްމީހުން އަޑު ބާރުވެސް ނާހައެވެ. ނުއިވޭނެއެވެ. (އެބަހީ: ހެޔޮ ދުރުވާހަކަ ހިތުގެ އިވުން ބީރުވެފައިވާ މީހުންނަކީ نصيحة އާއި وعظ ގެ ފައިދާ ނުކުރާއެވެ.) إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުންނަށް إنذار ކުރެވިއްޖެއުމާ / ބިރުދެއްވިއްޖެއުމާ. وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ކުޑަވަރެއް ވިންދެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ. مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ = ކަލޭގޮތުގެ ربّ ގެ عذاب ން. لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. يَٰوَيْلَنَآ = އޭ އަހުރެމެންނަށް ހުރި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީމު އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ. وَنَضَعُ ٱلْمَوَٰزِينَ ٱلْقِسْطَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عدل ވެރިކަމުގެ مِيْزان ބަހައްޓަވާހުށީމެވެ. لِيَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހަށް. فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا = ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. وَإِن كَانَ = އަދި (އެ عمل) އެއްވިޔަސް. مِثْقَالَ حَبَّةٍ = އޮށްޓަކުގެ މިންވަރެއްގެ ބަރުދަނުގައި. مِّنْ خَرْدَلٍ =

ކުދީގެ ތުނޑިން.❁ أَتَيْنَا بِهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ގެންނަވާހުށީމެވެ.❁ وَكَفَىٰ بِنَا حَسِبِينَ

(٤٧) = އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ކިހެއްޔެއްތޯ؟ މި مكّة ގެ أهلم ވެރިންނާއި އަދި އެމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަނަވަސްކަމާއި އަދި ދުނިޔޭގައި އުފާވެރިކަމުގެ نعمة ދެއްވާފައިވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عمر ދިގުވެ مُدّة ދިގުވެއްޖައުމަކަށް ދިޔައީއެވެ. ބިންގަނޑުގެ އެކިއެކި ފަރާތްފަރާތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަދުކުރައްވާ އައުމުކަން އެމީހުންނަށް ފެނުނުހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ފަހެ ކާމިޔާބުވާނީ (ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުވަތަ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް) ވަކިން ގަދަވާނީ ބަލިކަށިކުރުމުގައި ވާނީއެއްތޯ؟ (ނުވާނެއެވެ.)

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަ ކަލޭމެންނަށް މި إنذار ދެއްވަނީ وحي އިންނެވެ. މި قرآن ންނެވެ. އަދި މިގޮވާލުމުގެ އަޑު ބީރުމީހުން ނުއަހައެވެ. އެމީހުންނަށް ނިޔާނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު ހިތްގައިމުން ބީރުވެފައިވާ ބަޔަކަށް نصيحة އާއި وعظ ދިނަސް) އެމީހުންނަށް އިންޒާރުކުރެވުނަސް އޭގެ މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. އޭގެ އަޑު ނައަހާނެއެވެ.

(٤٦) (އޭ ر سول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ عذاب ގެ މިންވަރެއް އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ހުރި ހަލާކެއް ބޮޑުކަމާއެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٤٧) އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عدل ވެރިކަމުގެ مِيْزَان ބަހައްޓަވާ ހުށީމެވެ. ފަހެ އެއްވެސް نفس އަކަށް އެއްވެސް މިންވަރެއްގެ އަނިޔާއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. (އަދި ކޮށްފައިވާ عمل އަކީ) ކުޑިއޮށްޗެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރެއްކަމުގައިވިޔަސް (ހެޔޮވެސް ނުބައިވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ގެންނަވާ ހިސާބުކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ހިސާބުކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَـٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَـٰهُ ۚ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَـٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَـٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَـٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَـٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هَارُون (عليهما السّلام) އާއި ދެކަލުންނަށް މިވަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلْفُرْقَانَ = حَقُّ ވަކިކުރާނެ حجّة އާއި دليل – يعنى: عداوة ފިރުޢައުނުގެ މައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ حُجّة) ۞ وَضِيَآءً = އަދި އަލިކަމާއި އެބަހީ: توراة އާއި. وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ = އަދި تقوى ވެރިންނަށްވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި.۞ ٱلَّذِينَ = އެ تقوى ވެރިންނަކީ.۞ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.۞ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައިވާ.۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން.۞ مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ = آخرة އާއިމެދު ބިރުވެތިވެގެންވެއެވެ. ފާރަވެރިވެގެންވެއެވެ.۞ وَهَـٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ = އަދި މިއީ (މި قرآن އަކީ) ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ ذِكْر އެކެވެ. (އެބަހީ: وعظ އެކެވެ. نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެކެވެ.)۞ أَنزَلْنَـٰهُ = މިވަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް ބާވައިލެއްވީމު.۞ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި ފަހެ ކަލޭމެން މިފޮތަށް އެތޯ إنكار ކުރަނީހެއްތޯ؟ ނުކިޔަމަންތެރިވަނީހެއްތޯ؟۞ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.۞ رُشْدَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދީނުގެ ތެދުމަގުން. (ތެދުމަގުގެ توفيق)۞ مِن قَبْلُ = ކުރިން (نبى ކަމުގެ ކުރިން) وَكُنَّا بِهِۦ عَـٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި މިވަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާމެދު (ކުރިންވެސް) ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީމުއެވެ.۞ إِذْ قَالَ = އެއީ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދުއެވެ.۞ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް.۞ مَا هَـٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ = މިއީ ކޮން صورة ތަކެއްހެއްތޯ؟ ކޮންބުދުތަކެއްހެއްތޯ؟۞ ٱلَّتِىٓ = އެތަކެތި.۞ أَنتُمْ لَهَا عَـٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމުގައި قَائِمُ ވެތިބޭ.۞ قَالُوٓا = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا = އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން.۞ لَهَا عَـٰبِدِينَ

﴿٥٣﴾ = ހަމަ އެއަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ لَقَدْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީއެވެ.۞ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން.۞ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى އާއި هَارُون އާއި (عليهما السّلام) ދެކަލުންނަށް حَقُّ ވަކިކުރާނެ حجّة އާއި دليل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެއީ عَداوة ތެރިންގެމައްޗަށް ގަދަވެގަތުމުގެ حقّ ދަލީލެވެ.) އަދި ދީނުގެ حكم ތަކަށް އަލިކޮށްދޭ ނޫރު توراة އާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށް وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެމީހުންނަކީ – އެބަހީ: އެ تقوى ވެރިންނަކީ - غَيْبُ ގައިވާ އެބައިމީހުންގެ رَبّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެބައިމީހުންނަކީ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ ބިރުވެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٠) އަދި މި قرآن އަކީ بَرَكَاة ލިބިގެންވާ ذِكْرُ އެކެވެ. وعظ އާއި نصيحة އެކެވެ. ހަމަތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެފޮތް (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް) ބާވައިލެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދިވެސް ކަލޭމެން މިއަށް އެފޮތަށް ނުރުހިގެންހުރީތޯއެވެ؟ إنكار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަށް نبى ކަމުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުޑައިރުން (ތެދުމަގުގެ توفيق) ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ إيمان ކަމާއި توحيد ގެ أهل ވެރިއެއްކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٥٢) އެއީ އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެމީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން އެބަޔަކާއެކަން އަޅުކަންކުރަން މަތީ قائم ވެ ތިބި ތިއްތިބީ - މިސޫރަތަކާއި މިޝޫރަތަކާ ކޮންއެއްޗެއްކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ކީއްކުރާ އަޅުވެތިވާކަށް ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން ދިރިއުޅުއްވެންގެ ކާބަފައިން ހަމަ އެއަށް – އެބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ. (އެހެންވީ އަހުރެމެންވެސް އަޅުކަންކުރަނީއެވެ.)

(٥٤) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمۡ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصۡنَٰمَكُم بَعۡدَ أَن تُوَلُّواْ مُدۡبِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمۡ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمۡ لَعَلَّهُمۡ إِلَيۡهِ يَرۡجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُواْ مَن فَعَلَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُواْ سَمِعۡنَا فَتًى يَذۡكُرُهُمۡ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُواْ فَأۡتُواْ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعۡيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَشۡهَدُونَ ﴿٦١﴾

## މާނަ

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ✻ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ތިއަރުވައިގެންނެވީ ހަމަ حقٌّ އާއިގެންތޯއެވެ؟✻ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ތިއުޅުއްވަނީ ކުޅެކުޅޭ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހެއްޔެވެ؟ ✻ قَالَ بَل رَّبُّكُمۡ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ހިޔެއްޔެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ.✻ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ.✻ ٱلَّذِي فَطَرَهُنَّ = އެކަލާނގެއީ އެތަކެތި ހެއްދެވީ ފުޅުއިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ✻ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾ = އަދި އަހަ ކަލޭމެންނަށް މިކަމުގެ ޝާހިދުންގެ ތެރެއިން ކަމެވެ. ✻ وَتَٱللَّهِ = الله ގަންދެއްވުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ✻ لَأَكِيدَنَّ أَصۡنَٰمَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ ބުދުތައް ހަލާކުކުރައްވާނަމެވެ. (އެތަކެތި ހަލާކުކުރައްވާނެއެވެ.)✻ بَعۡدَ أَن تُوَلُّواْ مُدۡبِرِينَ ﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން އެނބުރި ދުރުވަނީމާ.✻ فَجَعَلَهُمۡ جُذَٰذًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަކެތި ކުދިކުދި އެތިކޮށްލެއްވީ ހަމައެކަނި ބޮޑުވެގެން ހުރި ބުދެއް ފިޔަވައެވެ.✻ إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمۡ = އެތަކެތީގެ ބޮޑު ބުދެއް ފިޔަވައެވެ. ✻ لَعَلَّهُمۡ إِلَيۡهِ يَرۡجِعُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ دين އަށް رُجوع ވުމަށްޓަކައެވެ. (ނުވަތަ އެތަކެތީގެ ބޮޑަށް رجوع ވުމަށް. (އެތިކެއްޗަށް ރަނގަޅުކަން)) ✻ قَالُوٓاْ = އެމީހުން (يعنى: އެ قوم ގެ މީހުން) ބުނެފިއެވެ. ✻ مَن فَعَلَ هَٰذَا = މިކަންތައް ކުރީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ✻ بِـَٔالِهَتِنَآ = އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަށްކުރީ.✻ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އޭނާ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންނާއެވެ. ✻ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. (އެހެން މީހަކު ބުނެފިއެވެ.) ✻ سَمِعۡنَا فَتًى = ޒުވާނެއްގެ ވާހަކަ އަހާފީމުއެވެ. ✻ يَذۡكُرُهُمۡ = އޭނާ އެތަކެތީގެ عَيْبُ ހިތައި ހުތުރު ބަސްބުނޭ. ✻ يُقَالُ لَهُۥٓ إِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ = އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ.✻ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ.✻ فَأۡتُواْ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ

ގެންނާށެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ލޮލުމައްޗަށް / މީހުންނަށް ފެންނަފަދައިން. ۞ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުން حاضر ވުމަށް / ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އެބައިމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ގާތަށް ކަލޭގެފާނު ތިއަވަދެވަޑައިގެންނެވީ حقّ އާއިގެންތޯއެވެ. ނުވަތަ ހަމަކުޅެކުޅޭ މީހެއްގެ ގޮތުގައި (ސަމާސާކުރައްވަނީތޯއެވެ.)

(٥٦) އެކަލޭގެފާނު يعني: إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ربّ އަކީ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިގެ ތެރެއިން ހެއްދެވި އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު މިކަމަށް އެކަމުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ހެކިދޭމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥٧) اللّه ގަންދީ ބުނަމެވެ. ކަލޭމެން އެނބުރިދިއުމަށްފަހު (عيد ގެ حفلة އަށް ދިޔުމަށްފަހު) އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ބުދުތައް ހަލާކުކޮށް ކުދިކުދިކުރާނަމެވެ.
**ނޯޓް:** މިބަސްފުޅު އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިކަމަށްވަނީ ގިނަމީހުންނަށް ނީވޭ ވަރަށެވެ. އިވުނުކަމަށްވަނީ އެންމެ މީހަކަށެވެ.

(٥٨) ދެންފަހެ (އެމީހުން عيد ގެ ކަންތަކަށް ނުކުމެގެންދިއުމުން) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބުދުތައް އެންމެބޮޑު ބުދެއްފިޔަވާ ކުދިކުދިކޮށްލައްވައިފިއެވެ. (އަދިކަމަކުވެސް ގެންގުޅުއްވި ހަތިޔާރު އެބޮޑު ބުދުގެ ކަރުގައި އަޅުއްވާލައްވައިފިއެވެ.) އެހެން އެގޮތުގައި އެމީހުންނަށް ވިސްނިގެން އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަރާތަށް رُجوعَ ވުމަށްޓަކައެވެ. (ނުވަތަ އެބޮޑު ބުދުކުރެން އަހައި އޭނާއަށް رجوع ވުމަށްޓަކައެވެ.)

(٥٩) (އެމީހުންގެ عيد ނިންމާލައި ބުދުތަކުގެ ގާތަށް އައިއިރު އެތަކެއްޗަކީ ހުރި ގޮތް ދެކެލައި އެކަމާ عجائب ވެގެންނެވެ.) އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ތަކަކަށް މިހެން ހެދީ ކާކުތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ.

(٦٠) އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެތަކެއްޗަށް ހުތުރުބަސްބުނާ عَيْبُ ކިޔާ ޒުވާނަކު ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން އަޑުއެހީމެވެ. އޭނާއަށް ކިޔަނީ إبراهيم އެވެ. (މިހެން މިބުނީ إبراهيم ގެފާނު އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ބުދުތައް ހަލާކުކުރާނަމޭ ވިދާޅުވިހިނދު އެއަޑުއިވުނު އެހީމާކަމުގައި ބުނެދިނުމެވެ.) والله أعلم .

(٦١) އެމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ. މީސްތަކުންގެ ލޮލުމައްޗަށް ފެންނަފަދައިން އޭނާ ކަލޭމެން ގެންނާށެވެ. އެއީ މީސްތަކުން حاضر ވުމަށެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްޓަކައެވެ.

قَالُوٓاْ ءَأَنتَ فَعَلۡتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلۡ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمۡ هَٰذَا فَسۡـَٔلُوهُمۡ إِن كَانُواْ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ فَقَالُوٓاْ إِنَّكُمۡ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُواْ عَلَىٰ رُءُوسِهِمۡ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يَضُرُّكُمۡ ﴿٦٦﴾ أُفّٖ لَّكُمۡ وَلِمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُواْ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓاْ ءَالِهَتَكُمۡ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾

## މުރާދު

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ءَأَنتَ فَعَلۡتَ هَٰذَا = މިކަންތައް ކަލޭހެދީތޯ؟ ۞ بِـَٔالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ނުތަކަށް. يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ = އޭ إبراهيم އެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ بَلۡ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمۡ هَٰذَا = އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކުރެއްވީއެވެ؟ އެކަންތައް އެމީހުންގެ މިބޮޑު ބުދެވެ. ۞ فَسۡـَٔلُوهُمۡ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންކުރެން (އެބުދުތަކުކުރެން) އަހައިބަލާށެވެ! ۞ إِن كَانُواْ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ = އެބުދުތަކަށް ބަސްބުނެވޭނަމަ. ۞ فَرَجَعُوٓاْ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން (قوم ގެމީހުން) އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކަށް رجوع ވެ އެބަސް އަނބުރައިކަން ބަލާފައިން ވިސްނައިފިއެވެ.) ۞ فَقَالُوٓاْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެބަޔަކު އަނބުރައިކަން ބުނެފިއެވެ.) ۞ إِنَّكُمۡ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ އަނިޔާވެރި ބައެކެވެ. ۞ ثُمَّ نُكِسُواْ عَلَىٰ رُءُوسِهِمۡ = ދެން އަނބުރާފައި އެމީހުންގެ ބޮލުގައި އޮޅުއްވާލެވިއްޖެއެވެ. (އެބަހީ: އަނބުރާފައި އެމީހުންގެ ކުރިހުރިކަމަށް رجوع ވެއްޖެއެވެ.)۞ لَقَدۡ عَلِمۡتَ = (އެމީހުން إبراهيم ގެފާނަށް ބުނެފިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ = މިބުދުތަކަކީ ބަސްބުނާ ފަރާތްތަކެއްނޫނެވެ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَفَتَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ مَا لَا يَنفَعُكُمۡ شَيۡـٔٗا = ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުދެއްވާނެ ފަރާތްތަކަކަށް. ۞ وَلَا يَضُرُّكُمۡ ﴿٦٦﴾ = އަދި ކަލޭމެނަށް (އެއްވެސް) ގެއްލުމެއް ނުދޭ. ۞ أُفّٖ لَّكُمۡ = ކަލޭމެނަށް ހުރި ދެރަކަމާއި ހުތުރުކަމެވެ! ۞ وَلِمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށްވެސް. ۞ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ނުވިސްނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެނަށް ބުއްދިއެއް ނުވީ ހެއްޔެވެ؟) ۞ قَالُواْ حَرِّقُوهُ = އެމީހުން (އެބަހީ އަނބުރާބަޔަކު) ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން އޭނާ

އަންގާށެވެ! ۞ وَٱنصُرُوٓاْ ءَالِهَتَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންތަކަށް نصر ދޭށެވެ! ۞ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ

(٦٨) = ކަލޭމެންނަކީ ކަމެއްކުރާނަމަ ބަދަލުކަމުގައިވާނަމަ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) (ދެންފަހެ އެމީހުން إبراهيم ގެފާނު ހޯދައިގެން ގެނެސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންކުރެން އަހައިފިއެވެ.) އޭ إبراهيم އެވެ. އަހުރެމެންގެ إله ންތަކަށް މިހެން ހެދީ ހަމަކަލޭހުރެތޯއެވެ؟

(٦٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްޗެއްކަމަކުންވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ އެކަންކުރީ އޭގެތެރެއިން މިބޮޑު ބޮޑެތިއެވެ. އެތަކެތި ބަސްބުނެ ވާހަކަދައްކާކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ހިނގާ އެތަކެތިން ސުވާލުކޮށްބަލާށެވެ!

(٦٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކަށް رُجوع ވެ އެކަކު އަނެކަކަށް ބަލައިގެން ވިސްނަން ފަށައިފިއެވެ. އަދި ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ. އެހެން އެވި އެއްވެސްކަމަކަ އާރެއްބާރެއްނެތް ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. / ނުވަތަ إبراهيم ގެފާނަށް ތުހުމަތުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

(٦٥) ދެން އެމީހުން އަލުންވެސް އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމަށް رُجوع ވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުން إبراهيم ގެފާނަށް ބުނެފިއެވެ.) މިތަކެއްޗަކީ މިއީ ބަސްބުނެ ވާހަކަދައްކާ ތަކެތި ނޫންކަން ކަލެއަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٦٦) إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެނަށް އެއްވެސް مَنفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ އެއްޗެހިތަކަށް الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٧) ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީގެ މައްޗަށް ދިމާވާ ހުތުރުކަމާއެވެ! ކަލޭމެން ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންނަކީ ވިސްނުން ނެތް ބާޠިލްމީހުންތޯއެވެ؟)

(٦٨) (ދެންފަހެ إبراهيم ގެފާނުގެ حجّة ގަދަވެ އެމީހުންގެ އަނގަ ބަންދުވުމާ ދެން އެމީހުން އަނެއްކާ ބާރުބަލައި [illegible]) ކަލޭމެން އޭނާ އަންދައިލާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެ إله ންތަކަށް نصر ދޭށެވެ! ކަލޭމެން ކަމެއްކުރާނަމަ އެހެން ކަމާށެވެ! (މިއީ عامّ ކޮށް ގެނައިސްފައިވާ قواعد އެވެ. މިކާގެ دليل އެއް [illegible].)

قُلْنَا يَـٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَـٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَـٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَـٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَـٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَـٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَـٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَـٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَـٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَـٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَـٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾

## ލަފްޒީ

قُلْنَا يَـٰنَارُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. އޭ އަލިފާނެވެ. ❁ كُونِى بَرْدًا وَسَلَـٰمًا = ފިނި އަދި ސަލާމަތް އެއްޗަކަށް ކަލުވާށެވެ! ❁ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ = إبراهيم ގެމަތަށް. ❁ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައި ކުރުމަށް ގަސްތުކުރިއެވެ. ❁ فَجَعَلْنَـٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެންމެ ގެއްލުނު ބައެއް ކަމުގައި ހެއްދެވީމެވެ. ❁ وَنَجَّيْنَـٰهُ

وَلُوطًا = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عِرَاق ކަރައިން - އެބަހީ ކަލްދާނީ عدوّ ންގެ ހިތުން) ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ❁ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَـٰرَكْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާސަރައި ބަރަކާތްތެރި ކުރެއްވި ބިމަށް (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ❁ لِلْعَـٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ = عَالَم ތަކަށް. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (إبراهيم عليه السّلام އަށް) ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = إسحاق عليه السّلام އާއި يَعْقُوبُ عليه السّلام ❁ نَافِلَةً = އިތުރު ދެއްވުމަކަށް (ހަދިޔާއަކަށް) ❁ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ❁ جَعَلْنَا صَـٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ބޭކަލުންކަމުގައި ހެއްދެވީމެވެ. ❁

وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން إمام ންކަމުގައި ހެއްދެވީމެވެ. ❁ يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅުން އެބޭކަލުން (މީސްތަކުންނަށް) މަގުދައްކަވާހެއެވެ. ❁ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِعْلَ ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމަށް. ❁ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ = ނަމާދު قائم ކުރުމަށް. ❁ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ = ޒަކާތް ދިނުމަށް. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިއެވެ. ❁ لَنَا عَـٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ޢަބާދަތްކުރާ ބޭކަލުންކަމުގައި. ❁ وَلُوطًا ءَاتَيْنَـٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا = އަދި لُوطُ عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نَبِى ކަމާއި عِلم އަދި علم ދެއްވީމެވެ.

(ނުވަތަ ކަންކަން ނިންމަވާނެގޮތުގެ حُكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ.) ۞ وَنَجَّيْنَهُ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ = ރަށުން.۞ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ = ހަޑިހުތުރު ކަންތައްކުރާ ރަށުން (لِواط ކުރި ރަށުން) އެއީ سَدُوم އެވެ. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންވިއެވެ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައިވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ۞ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾ = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) ދެން އެއުރެން ބޮޑު އަލިފާންގަނޑެއްޖަހައި އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް އެއްލައިލިމަށްފަހު އެއަލިފާންގަނޑަށް الله އަންގެވި إبراهيم ގެފާނުގެމައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްކަމާއިއެކު ވުމަށެވެ. އެކަލާނގެ އެ އަންގަވަނީ (މިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. އޭ އަލިފާނެވެ. إبراهيم ގެފާނުގެ މައްޗަށް ފިނި އަދި ސަލާމަތްކަން ދޭ އެއްޗަކަށް ކަށްވާށެވެ. (އެކަން އެގޮތަށްވެ ހަމަޖެހުނީއެވެ.)

(٧٠) އެކާފިރުންގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ހެދުމަށް ރޭވިއެވެ. މިމަންރަސްކަލާނގެ އެއުރެންނަށް އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި އެންމެ ގެއްލުން ބޮޑު ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެހިކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.

(٧١) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ (عراق ކަރައިގެތެރެން - ނުވަތަ އެމީހުންގެ عذاب ން) އެކަލޭގެފާނާއި لوط ގެފާނު (عليهما السّلام) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ އެންމެހައި عالم ތަކަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުގައި بركاة ލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެތެރެއަށް) އެބަކަލުން ގެންދެވީމެވެ.

(٧٢) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު: إبراهيم عليه السّلام އަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ إسحاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި ކާފަދަރިކަލެއްގެ ގޮތުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބަކަލަކު މިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ބަޔަކު ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. (الله އަށް ކިޔަމަންތެރި އަޅުންކަމުގައި ލެއްވީމެވެ.)

(٧٣) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން (މިސްރާބުގެ ހަމަޔަށް) ގެންދަވާ ޓަކައި إمام ބަޔަކުކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެބަކަލުން ލެއްވީމެވެ. އަދި ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމާއި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި ޒަކާތް ދިނުމަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އެބަކަލުންނަށް އަންގަވައި وحي ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެބަކަލުންވީ ކަލޭގެފާނުން މިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރައްވާ އަޅުންނަށްވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. (عليهم السّلام)

(٧٤) އަދި لوط عليه السلام އަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ نبي ކަމާއި علم ވެރިކަން ދެއްވީމެވެ.( މި އާޔަތުގައިވާ حكم ގެ މާނައަކީ نبي ކަމުގައި ނުވަތަ ކަންކަން ނިމުމުގެ حكمކަމުގައިވި އެވެ.) އަދި ހަޑި ހުތުރު ކަންތައްތައް ކުރާމީހުން ދިރިއުޅުނު ރަށުން (އެއީ ފިރިހެނުން ކުރިއަށްދިޔަ سَدُوْم އޮތެއްދުން ރަށެވެ.) މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ މީހުންވީ ނުބައިބަދުރުކަމުގައެވެ.

وَأَدْخَلْنَـٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَـٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَـٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَـٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنَـٰهَا سُلَيْمَـٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾

## މުފްރަދާތު

وَأَدْخَلْنَـٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވައްދަވައިފީމެވެ. ۞ فِى رَحْمَتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް. ۞ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ صالح ބޭކަލުންގެތެރެއިންނެވެ. ۞ وَنُوحًا = އަދި نُوحُ عليه السّلام ހަނދުމަކުރާށެވެ! ۞ إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން (އެބަހީ: إبراهيم އަދި لوط عليهما السّلام ގެކުރިން) الله އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވިހިނދު. ۞ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ۞ فَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނައި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ބެއިން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ ކިޔަމަންތެރި مؤمن ންނެވެ.) ۞ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން. އެބަހީ: طوفان ގެ غَرَق ވުމުން. ۞ وَنَصَرْنَـٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމެވެ. ۞ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިމީހުންގެ ކިބައިން. ۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ قَوْمَ سَوْءٍ = ނުބައިބަދުކަލުގަޔި. ۞ فَأَغْرَقْنَـٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އެންމެން غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ = އަދި دَاوُودُ އާއި سُلَيْمان އާއި (عليهما السّلام) ހަނދުމަކުރާށެވެ! ۞ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ = އެދެބޭކަލުން ދަނޑެއްގެކަމުގައި حكم ކުރައްވަމުންދިޔަހިނދު. ۞ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ = (ރޭގަނޑުގެވަގުތު) އެދަނޑުގައި ވަދެކެއުމުން. ۞ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ = އެއްޗެއް ބަކަރިތަކެވެ. (ވަތު ދަނޑު ވެރިން ހަލާކުކޮށްލިއެވެ.) ۞ وَكُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެގެންވީމުއެވެ. ۞ لِحُكْمِهِمْ شَـٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾ = އެދެބޭކަލުންގެ حكم އަށް حاضر ވެވޮޑިގެން / ނުވަތަ ހެކިވެވޮޑިގެން. ۞ فَفَهَّمْنَـٰهَا سُلَيْمَـٰنَ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قَضِيَّة / ނުވަތަ އެ مسألة ، سليمان ގެފާނަށް ވިސްނައިދެއްވީމެވެ. (عليه السّلام) ۞ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ ބޭކަލަކަށް. ۞ ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حُكُم އާއި عِلْم ދެއްވީމެވެ. ۞ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ = އަދި ދާއޫދުގެފާނާއިއެކު (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْجِبَالَ = ފަރުބަދަތައް. ۞ يُسَبِّحْنَ = އެތަކެތި تَسْبِيح ކިޔާހާލު ۞ وَٱلطَّيْرَ = އަދި ދޫނިތަކުވެސް (تَسْبِيح ކިޔާހާލު) ۞ وَكُنَّا فَـٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ = އަދި އެކަންކަން ހިންގަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ވެއްދެވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ صالح ންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٧٦) އަދި نوح عليه السلام ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ( އެއީ إبراهيم عليه السلام އާއި އަދި لوط عليه السلام ގެ ވާހަކައިގެ) ކުރިންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު الله އަށް ދަންނަވާ دعاء ކުރެއްވި ހިނދުގައެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إجابة ކުރެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން ( ކިޔަމަންތެރި مؤمن ން) ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައި ނުރައްކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ طوفان އެވެ.

(٧٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރި މީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ނުބައި ބައެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހުރިހާ މީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. (طوفان ގައި غرق ކުރެއްވި ގޮތުގައެވެ.)

(٧٨) ( އޭ رسول الله އެވެ. އަދި داوُد އާއި سليمان (عليه السلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އެއީ އެދެ ދަރިކަލުން ދަނޑެއްގެތެރޭ حكم ކުރައްވަމުން ގެންދެވި ހިނދެވެ. އެދަނޑަށް އެހެން ބައެއްގެ ބަކަރިތަކެއް ރޭގަނޑު ވަދެ ދަނޑު ހަލާކު ކޮށްލުމާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އަދި އެދެދަރިކަލުންގެ حكم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حاضر ވެވޮޑިގެންވީމެވެ. ނުވަތަ ހެކިވެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٧٩) ފަހެ އެقَضِيَّة ތިމަންރަސްކަލާނގެ سليمان ގެފާނަށް ވިސްނައި ދެއްވީމެވެ. ( އެބަހީ އެދެ ބޭކަލުން حكم އާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި داوُد (عليه السلام) އާއެކު ފަރުބަދަތައް ކިޔަމަންކުރެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު تسبيح ކިޔުއްވާއިރު ފަރުބަދަތައް تسبيح ކިޔައި އަދި ދޫނިތަކުންވެސް އެކަލޭގެފާނު تسبيح ކިޔުއްވާއިރު تسبيح ކިޔާ ގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކުރެއްވީމެވެ. މިއެންމެކަމެއް ކަންކަން މިހިންގަވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. داوُدُ ގެފާނާއި سليمان ގެފާނާއި عَلَيْهِمَا السّلام ދަރިކަލުންގެ މެދުގައި حكم ކުރަން ދިމާވި قَضِيَّة އަކީ، ބައެއް މީހުންގެ ދަނޑެއްކަމަށް އެހެންބައެއްގެ ބަކަރިތަކެއް ރޭގަނޑު ވަދެ ދަނޑު ކާލައިގެން ހަލާކުކޮށްލީ ކަމުގެ قَضِيَّة އެވެ. داوُد عليه السّلام ނިންމެވީ ބަކަރިތައް ދަނޑުވެރިޔާއަށް ދިނުމަށެވެ. ބަކަރިތަކުގެ ވެރިޔާއަށް އެއްވެސް ނުލިބޭގޮތަށެވެ. އެ މަސްއަލައިގައި سليمان ގެފާނު އިންސާފު އެވެ. سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ نَبِي اللَّه އެވެ. އެހެންގޮތަކަށް އޮތީމާ:-

ދަނޑުގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތައް ގެންގޮސް އެއިން ފައިދާހުރިކަމެއް ހޯދައިފިނަމަ. އަދި ބަކަރިތަކުގެ ވެރިޔާ ދަނޑު إصلاح ކޮށް ބަކަރިތައް ވަންއިރު ހުރިގޮތަށް ދަނޑު ހަދައިދޭށެވެ. ދަނޑުގެ ވެރިޔާއަށް ބަކަރިއެވެ. ކުރިން ހުރިގޮތަށް ދަނޑު ހަދައިދީފިނަމައެވެ. މިއީ سليمان عليه السَّلام ގެ ނިންމެވުމެވެ. داود عليه السَّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ނިންމެވި ކަލޭގެފާނު ރަނގަޅަށް ނިންމެވީއެވެ. سليمان عليه السَّلام އަށް الله تعالى އެގޮތް ވިސްނައިދެއްވިއެވެ. ދަންނަ މި أمّة ގައި އެ قضيّة ގެ حكم އެންމެ ރަނގަޅު، ދުވާލު ވަގުތު ދަނޑުވެރިޔާ ރައްކާކޮށް ދަނޑު ބެލުމެވެ. ރޭގަނޑު ވަގުތު ބަކަރި ދަނޑުން ވެއްޓިގެން ކާނަމަ އެކަން ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ޒިންމާ ކުރުމެވެ. ރޭގަނޑު ބަކަރީގެ ވެރިޔާ ބަކަރިތަކަށް ދަނޑުވެރިޔާ ރައްކާ ނުކުރުމެވެ. ދުވާލު ވަގުތު ދަނޑުވެރިޔާ مسؤل ވެވެ. والله اعلم ۔ މިއީ މިން نبي ންގެ މިން ނިންމެވުމެވެ. ކޮންމެ ބޭކަލަކަށްވެސް الله حكم އާއި علم ދެއްވިއެވެ. މިހުރިހާ ކަމެއް ބައްލަވައިލެއްވުމުން الله ގެ حِكْمَة ވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!

وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ ۖ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾

## މުފްރަދާތު

وَعَلَّمْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (داود عليه السلام އަށް) އުނގަންނަވައިދެއްވީމެވެ. ✽ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ = ކަލޭފުޅުންނަށްޓަކައި ހަނގުރާމައިގެ ލިބާސް ހަދާނެގޮތް (ނުވަތަ ހަތިޔާރު ހަދާނެގޮތް) ✽ لِتُحْصِنَكُم = ކަލޭފުޅުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި. ✽ مِّنۢ بَأْسِكُمْ = ކަލޭފުޅުންގެ ހަނގުރާމައިން. ✽ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ ކަލޭފުޅުންނީ شكر ކުރާ ބަޔަކުވީހެއްޔެވެ؟ ✽ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ = އަދި سليمان عليه السلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައި (ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީމެވެ.) ✽ عَاصِفَةً = ގަދަވަރުން ބާރު حال. ✽ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ أمر ގެ މަތިން އުވައިގެން. (އުވައި ދަތުރުކުރެއްވުން) ✽ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށުގައި ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް. (شام ކަރައިގެ ބިމަށް) ✽ وَكُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެވަޑައިގެންވީމުއެވެ. ✽ بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾ = މުޅިހުރި އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލަ ކަލުކަމި. ✽ وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ = އަދި شَيْطَانُ ންގެތެރެއިން ވެއެވެ. ✽ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް (يعنى: سليمان عليه السلام އަށް) ޖަހައި ކަނޑުގެ އަޑިއަށް ފީނާ شَيْطَانُ ން. ✽ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ = އެހެންވެސް އެތައް ކަންތައްކުރެ. (އެބަހީ: ބިނާކުރުމާ تمثيل ހެދުންފަދަ އެހެން ކަންތައްތަކުގައްޔާއެވެ.) ✽ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނަކީ ކަންތައްތަކަށް ބަލަހައްޓަވާ ކަލަކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެވަޑައިގެންވީމުއެވެ. ✽ وَأَيُّوبَ = އަދި أَيُّوبُ (عليه السلام) ހަނދުމަކުރޭ ކަލޭގެފާނެވެ!. ✽ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ކުރައްވާ ދެންނެވިހިނދު. ✽ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ = (އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއެވެ. ✽ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ رَحْمُ އެންމެ ބޮޑުވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✽

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުގަންނަވައިދިން - އެބަހީ: داود عليه السّلام އަށް ކަލޭމެން ހަނގުރާމައިގައި ބޭނުންކުރާ (ދަގަނޑު ދަރަޢާ) ލިބާސް ހެދުމުގެ ހުނަރު ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ހަނގުރާމައިގެ ހަތިޔާރު ހެދުމުގެ ދަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ހަނގުރާމައިގައި ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަކީ شكر ކުރާނޭ ބަޔަކުކަމުގައިވޭތޯ؟

(٨١) އަދި سليمان عليه السّلام އަށް ގަދަފަދަވާރޭގެ ވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅަށް އެވައި އެބާނގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލައްވާފައިވާ ބިމަށް (شام ކަރައިގެބިމަށް) ދަތުރުކުރެއެވެ. (ހެނދުނުން ފަތިހައިގެން ފެށިގެން މެންދުރުވާ ހަމައަށް ދަތުރުކުރާނެއެވެ. އަދި ފެށިގެން ހަވީރުން އިރުއޮއްސުނުހާ ހަމައަށް ދަތުރުކުރެއެވެ.) އަދި ކޮންމެ ކަމެއް ކަމުގައި އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٨٢) އަދި شيطان ންގެތެރެއިން سليمان عليه السّلام އަށް ކަނޑުގެއަޑިއަށް ފީނައިދޭ شيطان ވެއެވެ. (އެބައިމީހުން ރަތްމުތާއި އެހެނިހެންވެސް ބޭނުންތައް ކޮށްދިނުމަށް ގިނަ ކަންކަމެވެ.) އަދި ބިނާކުރުމާއި صُورة ތަކެތި ހެދުމާއި އަދި އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެވެ އެސްކުރުން ކޮށްދެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނާއި އެބައިމީހުން ކުރާ ކަމެއް ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީމެވެ.

(٨٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި أيُّوبُ عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ رحمة އެންމެބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

## ތަރުޖަމާ

فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނަށް إجاب ދެއްވީމެވެ. ۞ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ އަދި އޭނާގެފާނުގެ ހަށިގައިވާ ކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިއްލަވާ كَشْفُ ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ مِن ضُرٍّ ۖ = އުނދަގުލުގެ ބަލިތަކުން. ۞ (ހަމަގެ ބައިތަކުން) ۞ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނަށް އޭނާގެފާނުގެ أهل ވެރިން ދެއްވީމެވެ. ۞ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ = އަދި އެމީހުންނާއެކު އެއްވަރު ބައެއް (އިތުރަށް) އެހިގޮތުން ދެއްވީމެވެ. ۞ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުން. وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾ = އަދި تقوى ވެރި އަޅުވެރިންނަށް عبرة އާއި وعظ އެއްގެ ގޮތުން.۞ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ = އަދި إسماعيل ގެފާނާއި إدرِيس ގެފާނާއި އަދި ذُلْكِفْلِ (عليهم السَّلام) ތިޔަބޭކަލުން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ۞ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ = މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ވަނީ ކެތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން ވައްދައިދެއްވީމެވެ.۞ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގައި.۞ إِنَّهُم = ހަގީގަތުގައި އެބޭކަލުން ވަނީ. ۞ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾ = صالح ވެރި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَذَا ٱلنُّونِ = އަދި މަހުގެ ވެރިޔާ (يونُسُ عليه السَّلام) ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.۞ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا = އޭނާގެފާނު ކޯފާވެގެންވަޑައިގެންނެވި حال ގައި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު. ۞ فَظَنَّ = އަދި އޭނާގެފާނު ހީކުރެއްވިއެވެ. ۞ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ = އޭނާގެފާނު މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަތިކުރައްވަން ނުކުރައްވާނެކަމަށް. ۞ فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ = ފަހެ އޭނާގެފާނު އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައި ގޮވާލައްވައި دُعاء ދެންނެވިއެވެ. ۞ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ = ހަގީގަތުގައި އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ. ۞ إِنِّى كُنتُ =

ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވެއްޖައީމުއެވެ. ✿ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ (٨٧) = އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިން. ✿ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ✿ وَنَجَّيْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ✿ مِنَ ٱلْغَمِّ = ހިތާމައިން / ދެރައިން. ✿ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން.✿ نُـجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ (٨٨) = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވަމެވެ. ✿

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވައި ޖިސްމުފުޅަށް ލިބިފައިވާ އުނދަގޫތަކާއި ބަލިކަމެއް ދުރުކޮށްދެއްވައި كشف ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ (ކުދިންގެ) އަންބުދަރީން أهل ވެރިންނާއި އަދި އެއާއެކު އޭގެއިތުރަށް އެހާވަރު ދެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގޮތުންނެވެ. އަދި تقوى ވެރި މީސް އަޅުވެރިންނަށްވާ عبرة އަކާއި وعظ އެއްގޮތުންނެވެ.

(٨٥) އަދި إسْمَاعِيل ގެފާނާއި إدْرِيْسُ ގެފާނާއި އަދި ذُوالْكِفْلِ (عليهم السَّلام) މިބޭކަލުންގެ ވާހަކަ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! މިހުރިހާ ބޭކަލުންވެސް ވެވަޑައިގެންނެވީ ކެތްތެރި މީސްބޭކަލުންކަމުގައެވެ.

(٨٦) އަދި އެހުރިހާ ބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައްދަވައިފީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވެވަޑައިގެންނެވީ صالح ންގެތެރެއިންނެވެ. رَسُول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٧) އަދި މަހުގެވެރި ކަލޭގެފާނު يعني: يُونُسُ عليه السَّلام ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! އެކަލޭގެފާނު ކޯފާވެވަޑައިގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދު އެކަލޭގެފާނު ހިތުފުޅުކުރެއްވި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކުޑަދުންވަނތަކެއް ނުކަނޑައަޅާނެކަމަށެވެ. ދެންފަހެ އަނދިރިތަކުގެ ތެރޭގައި (މަހުބަނޑުގެ އަނދިރިއާ ކަނޑުގެ އަނދިރިއާ ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއާމުޅިހުރައަނދިރި ގައި ޢާންމުވައިގެން) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައި توبة ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކުނުވެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.

(٨٨) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވައި އަދި ހިތާމައާއި ދެރައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. مؤمن ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. يُونُسُ عليه السَّلام ގެ ވާހަކައިގައި ވަރަށްގިނަ إختلاف ވެއެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަ ހަނދާންކޮށްނުދީމެވެ. އަދި އެ إختلاف ގެތެރެއަށް ވަންނާކަށް މިފޮތުގައި ބޭނުމެއްނުވެއެވެ.

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱعْبُدُونِ ﴿٩٢﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَزَكَرِيَّآ = އަދި زَكَرِيَّا (عليه السّلام) ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ! ❁ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނު
އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިހިނދު ❁ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا = އޭއަރުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ
(ދަރިއަކުނުލާ) އެކަނިމާއެކަނި فَرْد އަކަށް ދޫކޮށްނުލައްވާތިއްވާ! (ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވާ!.) ❁ وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެންމެރަނގަޅު ވާރިސުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ
= ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السّلام) ދެއްވީމެވެ. (هِبَة ކޮށްދެއްވީމެވެ.) ❁ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صُلْح ކޮށްދީމެވެ ރަނގަޅުކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁
إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ވިއެވެ. ❁ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންކަމުގައި
އަވަސްވެގަތުމުގައެވެ. ބޭކަލުންނަކީ ... ❁ وَيَدْعُونَنَا = އަދި އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء
ކުރައްވައެވެ. ❁ رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ = رَحْمَة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާ حال ގައެވެ. އަދި عذاب އަށް
ބިރުވެރިވަޑައިގަންނަވާ حال ގައެވެ. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިއެވެ. ❁ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾ =
ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތި މަޑުމައިތިރިވެވަޑައިގަންނަވާ ބައެއްގެ حال ގައެވެ. ❁ وَٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا =
އަދި އެކަމަނާގެ ފުރުޖުހަމަ ރައްކާތެރިކޮށްވެވަޑައިގެން ... ކަމަނާ ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ! އެއީ مريم ގެފާނެވެ. ❁
فَنَفَخْنَا فِيهَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާ (ގެ ތިމަގެ ކިބައިން) ފުމެއްލެވީމެވެ. ❁ مِن رُّوحِنَا =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ روح ން. ❁ وَجَعَلْنَٰهَا وَٱبْنَهَآ = އަދި އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ = عَالَمُ ތަކަށްވާ دليل އެއްކަމުގައި
(ކުރެއްވުމަށް...) ... ❁ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި أمّة އަކީ

(ކަލޭމެންގެ މި دين އަކީ) ۞ أُمَّةً وَاحِدَةً = ހަމައެއް أمّة އެކެވެ. (އެއްދީނެކެވެ.) ۞ وَأَنَا رَبُّكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ فَاعْبُدُونِ (٩٢) = އެހެންވީ ކަލޭމެން ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٩) އަދި زَكَرِيَّا عليه السَّلام ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދަންނަވައިދެއްވިހިނދުއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ދަރިއަކުނުލާ ހަމައެކަނި فَرْد އަކު ކަމުގައި ތިމަންއަޅާ ނުބާއްވަވާށެވެ. (ތިބާއަކީ ދަރިއަކުނުލާ ތިބޭ ފަރާތްތަކުގެ ބަދަލުގައި ވާރިސުވެވަޑައިގަންނަވާ ފަރާތެވެ.) އަދި ތިބާއަކީ ވާރިސުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ވާރިސުވެވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް يَحْيَى (عليه السَّلام) ދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން صلح ކޮށްދެއްވީމެވެ. (ދަރިނުލިބޭ ކަނބަލަކު ކަމުގައި ހުރުމަށްފަހު ދަރިލިބޭ ކަނބަލަކަށް ހައްދަވައިދެއްވީމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންނީ ހެޔޮކަންތަކުގައި އަވަސްވެ ވާދަކުރައްވާ ބޭކަލުންކަމުގައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައިގެން އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ ޚުޝޫޢުވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންކަމުގައެވެ.

(٩١) އަދި އެކަމަނާގެ ފަރުޖު ރައްކާތެރިކުރެއްވި އެކަމަނާ ކަމަނާގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ! (އެއީ عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން مَرْيَم ގެ ވާހަކައެވެ.) ފަހެ އެކަމަނާގެ ތެރެއަށް ތިމަން (ރޫޙުގެ ކަރުދޮށުގައެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުމެލެއްވީމެވެ. (އެއީ جبريل عليه السَّلام އަށް އަމުރުކުރެއްވުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅުންނެވެ.) އަދި އެކަމަނާއާއި އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން (عيسى عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤުދުރަތުގެ އެންމެހައި عالم ތަކަށް دليل އެއްކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. (އެއީ ބައްޕައަކު ނެތި عيسى عليه السّلام ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވުމަކީ يقين ނުވާނެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ގެތެރެއިން ކަމެކެވެ.)

(٩٢) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މި ދީނީ أُمَّة އަކީ ހަމަ އެއް އެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާށެވެ. (ބުދުތަކާއި ޝަރީކުގެ إله ންނަށް އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ!.)

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ ۖ كُلٌّ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَآ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَٱقْتَرَبَ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ فَإِذَا هِىَ شَٰخِصَةٌ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾

## މުފްރަދާތު

وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمْرَهُم = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ކުދިކުދިކޮށްލިއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ދީނުގައި إختلاف ކޮށް އެކިފަރާތްތަކަށް ބެހިބެހިގެންދިޔައެވެ.) ❁ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި. ❁ كُلٌّ = އަދި އެންމެހާމީހުން. ❁ إِلَيْنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾ = އަހުރެމެނަށް رُجوع ވާނޭ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ فَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ފަހެ صالح عمل ކުރާމީހުން. (ދެނެނަމައެވެ.) ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ مؤمن އަކަށްވެގެންވާ حال . ❁ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ = ފަހެ އޭނާގެ (އެބޭ) عمل ގެއްލުވައެއްނުވާނެއެވެ. (عمل ގެ ޖަޒާ އަދި ثواب ނުލިބިނުދާނެއެވެ.) ❁ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل ލިޔުއްވައި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށެއްގެ (أهل ވެރިންގެ) މައްޗަށް حَرَام ވެގެންވެއެވެ. ❁ أَهْلَكْنَٰهَآ = އަހަރެމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި. (މިސްކީނުން ފަނާކުރެއްވި) ❁ أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަލުން އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) رُجوع ވުން. (رُجوع ވުން حَرَام ވާނެއެވެ. / އެބަހީ: އެއީވާނުކަށްނުދާނެއެވެ.) ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتْ = ހުޅުވިއްޖައުމަށްދާންދެން. ❁ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ = يَأجوج وَمَأْجُوجُ (ގެ ފާރުތައް) އެބަހީ: އެމީހުން ނުކުމެއްޖައުމަށް ދާންދެން. ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން.❁ مِّن كُلِّ حَدَبٍ = ކޮންމެ އުސްތަނަކުން. ❁ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިގަންނާނެއެވެ. (ދުވެގަންނާނެއެވެ.) ❁ وَٱقْتَرَبَ = އަދި ގާތްވެއްޖެއެވެ.❁ ٱلْوَعْدُ ٱلْحَقُّ = حقُّ ވެގެންވާ وَعْدُ ކުރު. (قِيَامَة قَائِمُ ވުން.) ❁ فَإِذَا هِىَ = ފަހެ އެހައިރުން. قيامة ވުމުން. ❁ شَٰخِصَةٌ = ބިރުން ފެންނަކަހަލަވެގެންވާ ހުއްޓެވެ. ❁ أَبْصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވި މީސްތަކުންގެ ލޯތައް. (ބޮޑުވެގެންފާހުއްޓެވެ.) ❁ يَٰوَيْلَنَا = (އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) ޭ އަހުރެމެންނަށް ހައި ހަލާކެވެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ❁ قَدْ كُنَّا فِى غَفْلَةٍ =

ހަމަކަށަވަރުން غَافِلُ ކަމުގައި އަހުރެމެން ވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމާމެދު (محشر އަށް ޙާޟިރުވުމާއި حساب ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުމާމެދު) ❁ بَلْ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾ = އަދި ޔައުރުހުއްޓެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٩٣) އަދި މީސްތަކުން އެމީހުންގެ دين ގެ ކަންތައްތައް އެމީހުންގެމެދުގައި ކުދިކުދިކޮށް ބައިބައިކޮށް إختلاف ވެއް ޖެއްސައިފިއެވެ. (ކަންމަތިބަޔަކު އެބައިމީހުގެ ގޮތުގައި ހިފަހައްޓައިގެން ތިބޭނީއެވެ.) އަދި އެހުރިހާ މީހުން އެންމެފަހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. (ދެން އެމީހަކަށް حقّ ޖަޒާއެއް ދެއްވާހުށީމެވެ.)

(٩٤) ފަހެ إيمان ވެގެންވާހާލު صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) ފަހެ އޭނާގެ އެ عمل ގެ ދަރުމަވާއި ثواب ނެތް ގެއްލިގެންނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ عمل ތައް ލިޔުއްވައި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުރަތާއެއް أهل ވެރިން މަރުއްވައި ހަލާކުކުރެއްވި އެއްވެސް ރަށެއްގެ أهل ވެރިޔަކު ދުނިޔެއަށް އަލުން އަނބުރާ رجوع ވުމަކީ حَرَام ކަމެކެވެ. އެބަހީ ވާނުކަމެއްކަމެވެ.

(٩٦) يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ ގެ މީހުންގެ ހުރަސް ހުޅުވިއްޖައުމަށްދާންދެންނެވެ. ދެން އެހައިރުން އެމީހުން ގަނޑުވަރުގަދަ ކޮންމެ އުސްތަނަކުން އަވަސްއަވަހަށް ފައިބައިގެންނާނެއެވެ. (ބަރުބަރުކަން ދުނިޔޭގެ ތެރެއަށް ދުވެގަންނާނެއެވެ. – އެބައިމީހުންނަކީ قيامة ވުމުގެ ކުރީގައި ދުނިޔެއަށް الله ޙާޟިރުކުރައްވާ ބައެކެވެ. عُمر ދިގު ދަރިންގިނަ ބައެކެވެ. އެމީހުންގެ تفصيل صَحَّ حَدِيث ތަކުން ސާބިތުވެ އެނގެން އެބައޮތެވެ. އެވާހަކަ އަދި އެހެން فرصة އަކުން ބަޔާންކުރުމުގެ أمّيد ގައި ކުރުކޮށްލަމެވެ.)

(٩٧) އަދި حَقُّ وَعْدُ ކުރީބު ގާތްވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: قيامة ވުމަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ. (ފަހެ قيامة ވެއްޖެއްޔާ) ކާފަރުވި މީސްތަކުންގެ ލޯތައް ހުޅުވި ފުންކަޑިވެގެން ބޮޑުވެގެންވާހުއްޓެވެ. (އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) އޭ އަހުރެމެންނަށް ހެދި ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ މިކަމުން – އެބަހީ: محشر އަށް ޙާޟިރުވުމާއި حِسَاب ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުމާމެދު - غَافِل ވެގެންނެވެ. އަދި ޔައުރުހުއްޓެވެ؟ އަހުރެމެން މިވަނީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

## ލުޣަތު

إِنَّكُمْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން.❁ وَمَا تَعْبُدُونَ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި.❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ حَصَبُ جَهَنَّمَ = އެއީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. ❁ أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނޭމެވެ.❁ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ = މިތަކެތި ވީނަމަ (މިޝްރިކުން ހީކުރާ) ❁ ءَالِهَةً = إله ންތަކެއް ކަމުގައި. ❁ مَّا وَرَدُوهَا ۖ އެތަނަކަށް ނުވަދެއެވެ. ❁ وَكُلٌّ = އަދި ހުރިހާއެންމެން ހުރިހާކަތާ (مشرك ންނާއި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތި) ❁ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾ = ހަމަ އެތާ ދެމިތިބޭނޭއެވެ. ❁ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ވެއެވެ. (އުނދަގޫކަމުގައިވާ) ❁ زَفِيرٌ = ނޭވާލާ ހަޅޭލުން. ❁ وَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެތާނގައި.❁ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ = އެއްވެސް އަޑެއް ނީއްސޭނެއެވެ. އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް ނީއްސޭނެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅަމެންގެ حضرة ން އެބައިމީހުންނަށް ކުރިއްސުރެ ލިޔެވިފައިވާ. ❁ ٱلْحُسْنَىٰٓ = ހެޔޮ ވިލަރެސް / ސުވަރުގެ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެއުރެން. ❁ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ = އެއިން ދުރުކުރެވިފައިވެއެވެ. ❁ لَا يَسْمَعُونَ = އެއުރެން ނާހާނެއެވެ. ❁ حَسِيسَهَا ۖ އޭގެ (އެނަރަކައިގެ) އެއްވެސް حركاة އެއް - އަދި ހިތްވަރުގަދަ އެއްވެސް. ❁ وَهُمْ = އަދި އެއުރެންވަނީ. (އެއުރެންގެ حال) . ❁ فِى مَا ٱشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ = އެއުރެންގެ نفس ތަކުގެ އެދުންވެރިކަމުގައި. ❁ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ = ދެމިތިބޭ ބަޔަކުކަމުގައެވެ. ❁ لَا يَحْزُنُهُمُ = އެއުރެންނަށް ހިތާމަ ނުގެނެސްދެއެވެ. ❁ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ = ބޮޑުވެގެންވާ ބިރުވެރިކަމާއި. (قيامة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން / ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ބިރުވެރިކަން) ❁ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި އެބައިމީހުންނާ ملائكة ބައްދަލުކޮށް މަރުޙަބާ ދެންނެވޭނެއެވެ. ❁ هَٰذَا يَوْمُكُمُ = (އަދި ދަންނަވާނެއެވެ.) މިއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދުވަހެވެ.❁ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ވެވިފައިވާ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٩٨)** (އޭ مُشْرِك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންނާއި އަދި الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ނަރަކައިގެ ދަރުވެ. (އާދެ އަސްނާމް ތަކެއްޗެވެ.) ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ.

**(٩٩)** އެބުދުތަކަކީ إله ންތަކެއް ކަމުގައިވިނަމަ އެތަކެތިނަރަކައަށް ނުވަދެވިހެވެ. (އާދެ އަސްނާމްތަކަށް ނުދެވުނީއެވެ.) އަޅުކަންކުރާ އަޅުކަންކުރި އެންމެންނާއި އަދި އަޅުކަންކުރެވުނު އެންމެން ނަރަކައިގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.

**(١٠٠)** އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ހިތާމައިގެ ނޭވާއިގެ އަޑުވެ. (ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ނޭވާއިގެ އަޑުވެ.) އެތަނުގައި ދުވަހު އެމީހުންނަށް އެހެން އެއްވެސް އަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. (تفسير الطَّبَرى ގައި އަދި އެހެނިހެން ބައެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. ނަރަކައިގައި ދިރިތިބި މީހުންނަކީ ނަރަކައަށް ލިބިގެންނާ ނަރަކައިގެ ބޭކަޅު ފެންބަކަން ލިބޭނެއެވެ. ދެން އެހެން އެހެން ފެންބަކަން ލިބޭނެއެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން އެކަނިވެ. އެއްވެސްއަޑެއް ނީވޭނެއެވެ. އެތާގައި ހިތާމަ عَذَاب ލިބޭނީ އެތާގައި އެކަނިހުންނަށެވެ).

**(١٠١)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބަހައްޓަން ބޮޑުވިލުކަން އިސްވެގެންދިޔަ މީހުން (ސުވަރުގެވަންތަވުން) އެނަރަކައާއި ދުރުކުރެވިގެންވެއެވެ. އެމީހުން އެތަނަށް ނުވަންނާނެއެވެ.

**(١٠٢)** އެމީހުން އެނަރަކައިގެ އެއްވެސް ހަރަކާތެއް އެއްވެސް حركاة އެއްގެ إحساس ހެދުމެއް ނީވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ލިބޭނީ އެމީހުންގެ نفس ތަކު އެދޭ نعمة ގައި މަޖާކުރަމުން ދެމިތިބޭގޮތަށެވެ. ކޮންމެކަމެއް އަބަދުމެއެވެ.

**(١٠٣)** قيامة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާ ސިޔާކާއި ބިރުވެރިކަން އަދި އެހެންކަމުގެ ހިތާމަ އެމީހުންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. (ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ނިކަމެތިކަމު އެމީހުންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ.) އަދި ملائكة ބޭކަލުން އެމީހުންނާއި ބައްދަލުކުރައްވައި ދަންނަވާނީ ބަސްހިތުވާގެ މަޢުލޫމާތެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވުނު ދުވަހަކީ މިއީއެވެ.

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِى ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ أَنَّ ٱلْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِى هَٰذَا لَبَلَٰغًا لِّقَوْمٍ عَٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾

## ލުޣަތު

يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ވަށްވަށް ޖައްސަވާފުޅުވަސް. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.) ❁ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ = ތޫމާރު ގަނޑުތައް ވަށްޖަހާފަދައިން.❁ كَمَا بَدَأْنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެށްޓެވިފަދައިން. ❁ أَوَّلَ خَلْقٍ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް. (ފުރަތަމަ ހައްދަވާފައި ވިސްނަވާން ހެއްދެވިފަދައިން) ❁ نُّعِيدُهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަލުން إعاد ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ وَعْدًا عَلَيْنَآ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށްވާ وعد އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ❁ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ކުރައްވާ ކަލާނގެއަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތީ ޖެހިވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَلَقَدْ كَتَبْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلزَّبُورِ = زَبُور ގައި (ޒަބޫރުފޮތުގައި) ❁ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْرُ އަށް ފަހުން ( ނުވަތަ تَوراة އަށްފަހުން) ❁ أَنَّ ٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން ބިންގަނޑު. (ސުވަރުގޭގެ ބިންގަނޑު) ❁ يَرِثُهَا = އެބިންގަނޑު ވާރުތަވާނީ. (ސުވަރުގެ ވާރުތަވާނީ) ❁ عِبَادِىَ ٱلصَّٰلِحُونَ ﴿١٠٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންނެވެ.❁ إِنَّ فِى هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިކަމުގައިވެއެވެ. (މިސޫރަތުގައި / ނުވަތަ މި قرآن ގައިވެއެވެ.) ❁ لَبَلَٰغًا = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި فَرَائِض ތަކެއް. ❁ لِّقَوْمٍ عَٰبِدِينَ ﴿١٠٦﴾ = اللّٰه ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُوْلُ ވެގެންވާ ބައެއްގެ ތެރެއިން. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً = (އެ رسول اللّٰه އެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ ރަހްމަތްކަމުގައި ރަ... رحمة އެއް ކަމުގައި ވޮޑިގެން ފޮނުއްވީމެވެ.❁ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٧﴾ = عَالَمْ ތަކަށް. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِنَّمَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وحي އިއްވަވައެވެ. ❁ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ = ކަލޭމެންގެ إله ވާކަލާނގެ. ❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކެއް إله އަކު ކަމުގައެވެ. (އެއީ اللّٰه އެވެ.) ❁ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ = ކަލޭމެން ތިބީ (އެކަލާނގެއަށް އިސްލާމްވެ ކިޔަމަންވެ ކީރިތި... އެކަލާނގެއަށް ބޯލަނބާ خلاص ކުރުމުގައި) އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވާ ބަޔަކު ކަމުގައިތޯއެވެ؟ ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠٤) ފޮތެއް ކަރުދާސްގަނޑު ވޮޅުލައިފާފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑު ވަށްވަށްޓައްސަވާލާދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ!. (އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.) އެއްވަރުން خَلْقُ ކުރެއްވި ފަދައިން ފުރަތަމަ ފުނޑުފައިން އަލުން ތިޔަބަޔަކު (ރޫހުޢާދުން އަދި ޖިސްމާނީގޮތުން) ހަމައެކަނި އުފެދުމުން ހިރަފުޅައި إعَاد ކުރައްވާނެމެވެ.

(١٠٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَوراة އަންނަނިވި ބާވައިލެއްވި ޒިކުރުކުރެއްވުމަށް (زَبُور ގައި) ނުވަތަ لَوحُ المحْفُوظ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވައިފާވަނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގެ ބިން ވާރުތަކުރާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުތަކުންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ زَبُور އާއިމެދު مُفَسِّر ންގެ ބަސްތަފާތެވެ. އެގޮތުން ލިޔުއްވައި އެވަނީ އާދޭ އެއްގޮތެވެ. އެއީ ابن جَرِيرُ الطَّبرى ވެސް ބުނުއްވައިފައިވާގޮތެވެ. واللّه أعلم .

(١٠٦) ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ގައި ނުވަތަ މިސޫރަތުގައި، اللّه ގެ އަޅުކަމުގައި مَشْغُول ވާ ޤައުމު އަޅުވެރިންނަށް ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ وعظ އާއި نصيحة އަދި فَرَائِض ތަކާ އަދި އެހެނީ އުނގެނުމެއްވެއެވެ.

(١٠٧) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) عَالَمُ ތަކަށް رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު رَسول ކަމުގައި ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމުގައި عالم ތަކަށް رحمة އެކެވެ.

(١٠٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވެވިގެންވަނީ ކަލޭމެންގެ إله ވާކަން ކަމަށް ހަމައެކަނި إله އަކުކަމުގައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ކަމުގައިވާ اللّه تعالى އެވެ.) ކަލޭމެން ވީމާ (އެކަލާނގެ އެއްކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރިކަމާއެކު އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ ކިޔަމަންތެރިވާނީތޯއެވެ؟ އެބަހީ: ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَقُلۡ ءَاذَنتُكُمۡ عَلَىٰ سَوَآءٖۖ وَإِنۡ أَدۡرِيٓ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٞ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُۥ يَعۡلَمُ ٱلۡجَهۡرَ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ وَيَعۡلَمُ مَا تَكۡتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنۡ أَدۡرِي لَعَلَّهُۥ فِتۡنَةٞ لَّكُمۡ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ﴿١١١﴾ قَٰلَ رَبِّ ٱحۡكُم بِٱلۡحَقِّۗ وَرَبُّنَا ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلۡمُسۡتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

## މުފްރަދާތު

فَإِن تَوَلَّوۡاْ = ފަހެ، އެމީހުން (إسلام دين ށް) އަނބުރާ ފުރަގަސް ދިނިއްޔާ. ۞ فَقُلۡ = ފަހެ ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ ءَاذَنتُكُمۡ عَلَىٰ سَوَآءٍ = ތިމަންކަލޭގޮތުން ކަލޭމެންނާ (ދެފަރާތް ހަމަހަމަކޮށް) މި إعْلاَن ކުރީމެވެ. އެބަހީ: ހަމަހަމައަށް إعْلاَن ކުރީމެވެ.) ۞ وَإِنۡ أَدۡرِيٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގޮތަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. ۞ أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ = ގާތްވެގެންވާކަމެއް ނުވަތަ ދުރުވެގެންވާ ކަމެއް. ۞ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް. ۞ إِنَّهُۥ يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلۡجَهۡرَ مِنَ ٱلۡقَوۡلِ = ބަހުގެތެރެއިން ބާރަށް ބުނާބަސް. (އިސްލާމްދީނާ އިދިކޮޅަށް ބުނާބަސް. ) ۞ وَيَعۡلَمُ مَا تَكۡتُمُونَ ﴿١١٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَإِنۡ أَدۡرِي = އަދި ތިމަންކަލޭގޮތަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. ۞ لَعَلَّهُۥ فِتۡنَةٞ لَّكُمۡ = އެކަންތައް ކަލޭމެންނަށް فِتْنَة އަކަށް އަދި إمتحان އަކަށްވެދާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެންނަށް مُهْلَة ދެއްވުން އެއީ إمتحان އަކަށް ވާނެއެވެ.) ۞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ﴿١١١﴾ = އަދި ވަގުތުކޮޅަކަށް ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުކޮށް މަޖާކޮށްލުމަށާއި. ۞ قَٰلَ رَبِّ = އެކަލޭގޮތު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެގެ ربّ އެވެ. ۞ ٱحۡكُم بِٱلۡحَقِّ = (ތިމަންކަލޭގޮތާއި މިބައިމީހުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! ۞ وَرَبُّنَا ٱلرَّحۡمَٰنُ = އަދި އަހަރެމެންގެ ربّ އަކީ رحمن ވަންތަ الله އެވެ. ۞ ٱلۡمُسۡتَعَانُ = އެދެރާމުން ވާގިއެދެވޭ. ۞ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެން މިސިފަކުރާ ކަންތައްތަކާއިމެދު. (ހަދާ ދޮގުތަކާއިމެދު) ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) ދެންވެސް އެމީހުން - އެބަހީ: އެ مشرك ން - إسلام دين ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިނަމަ ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ކަލޭމެންނާ ދެފަރާތް ހަމަހަމަ ވާގޮތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު (ހަނދުމަފުޅު) މި إعلان ކުރީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންތައް - (އެބަހީ: ކާފަރުންނާއި عذاب - ނުވަތަ ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ދަރުވުމާއި ތިމަންކަލޭގެފާނާއި إسلام دين ގަދަރުވެގަތުން - ނުވަތަ قيامة ގެ عذاب) ގާތްވެގެންވާ ކަމެއް ނުވަތަ ދުރުގައިވާ ކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ.

(١١٠) (އިސްލާމްދީނާ އިދިކޮޅަށް) ކަލޭމެން ބުނާ ބަސްތައް އަޑުގަދަކޮށް ބުނެޔަސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١١) - (١١٢) އަދި ކަލޭމެންނަށް މުހުލަތުދެއްވާވަޑައިގަތީ ކަލޭމެންނަށްވާ إمتحان އެއްކަމުގައިވެސް ވާނެއެވެ. އެއީ ދުވަސްކޮޅަކު ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުކޮށްތިބުމަކަށްވުމުގައިވެސް ވާނެއެވެ. އެއިން އެއްވެސްކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ. (މިއަދާއި މިބައިމީހުންނާއި ދެމެދު) حقّ ގޮތުގައި حكم ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި އޭ އެންމެހައި مشرك ންނޭވެ. ކަލޭމެން މިޔަބުނާ ދޮގުތަކާއި މިޔަ ސިފަކުރާ ސިފަކުރުންތަކާއިދުރު ވާގިއްދަށް ދެކޮޅަށް އެދެވޭނީ رب ކަލާނގެއާ رحمن ވަންތަ الله އެވެ.

# الحجّ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحجّ　　　　　އާޔަތްގެ ޢަދަދު (٧٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ عَظِيمٌ ۝١ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ۝٢ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ۝٣ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ۝٤

## ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޫވެ! ❁ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާށޭވެ! ❁ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ގެ ތެޅިގަތުން / ގުގުމް / ބިރުވެރިކަމާ.❁ شَىْءٌ عَظِيمٌ ۝١ = އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ. / ބިރުބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (އެހެންވީމާ ހަނދާންކުރާށޭވެ!.) ❁ يَوْمَ تَرَوْنَهَا = އެދި ކަލޭމެން އެދުވަސް ދެކޭ ދުވަހުގެ ކަލޭމެން ❁ تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ = ކިރުދޭ ހުރިހާ މައިންނަށް ❁ عَمَّآ أَرْضَعَتْ = އެ މައިން ކިރުދިން ދަރިން ހަނދާންނެތި غافل ވެގެންދާނެއެވެ ❁ وَتَضَعُ = އަދި ދަރިވިހާނެއެވެ. (ދުވަސް ހަމަނުވެ ވިހައިގަންނާނެއެވެ.) ❁ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا = ބަނޑުބޮޑު ހުރިހާ އަންހެނުންގެ ބަނޑުގައި ހުރި ދަރި. ❁ وَتَرَى ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން (އެދުވަހު) މީސްތަކުން ދެކޭނެއެވެ. ❁ سُكَٰرَىٰ = މަސްތުވެގެންވާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި. (މަސްތުވާ ތަކެއްޗެއް ބޭނުންކުރި ބައެއްގެ ގޮތުގައި) ❁ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ = އަދި އެމީހުންނަކީ މަސްތުވެފައިވާ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله ގެ عذاب . ❁ شَدِيدٌ ۝٢ = ގަދަވެގެންވެއެވެ. ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ = الله އާއިމެދު (އެބަހީ: الله ގެ قدرة ތެރޭގައިމެދު) جدل ކުރާމީހުން. ❁ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް علم އެއް ނެތި. (އަސްލުގައި ނެތި.) ❁ وَيَتَّبِعُ = އަދި އޭނާ تبع ވެ. ❁ كُلَّ شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ۝٣ = ނިކަމެތިކުރާ ކޮންމެ شيطان އަކާއި. ❁ كُتِبَ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް ނިޔާކުރެވިގެންވެއެވެ. (شيطان އާގެމައްޗަށް ނިޔާކުރެވިގެންވެއެވެ.) / ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ❁ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ =

ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާއި تبع ވާ އޭނާގެ ބަސްއޮޅުވާލެއްވި މީހާ. ۞ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޮޅުވާލާ މަގުފުރެއްދުވާނެއެވެ.۞ وَيَهْدِيهِ = އަދި އޭނާ އޮޅުވާލާ މަގުދައްކާނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾ = އަލިފާންގެ عذاب އަށް. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެން ربّ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! (އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ އަންގަވާ واجب ތަކާ އަމުރުކުރައްވާފައި حرام ކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކުން ދުރުވެގެންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުގެ زَلْزَلة އަކީ (ދުނިޔެ ތެޅިގަތުން ގެއްލިގެންދާ ދިޔުމަކީ) ބިރުވެރިބޮޑު ކަމެކެވެ.

(٢) އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ބޮޑުކަމުން އެދުވަހުން ކޮންމެ ކިރުދޭމައަކު ކިރުދޭ ކުއްޖާ ދޫކޮށްލައިގެން ދަރިފުޅުގެ މައިން ހަނދާންނެތި غافل ވެގެންވާނެއެވެ. (އަދި އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމުންނެވެ.) އަދި ބަލިވެއިން ކޮންމެ އަންހެނަކުގެ ބަނޑުގައި އޮތްދަރި (ދުވަސް ހަމަނުވަނީސް) ވެއްޓިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން ކަލޭގޭފާނު މީސްތަކުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނީ މަސްތުވެގެންވާ ގޮތުގައެވެ. އެކަމަކު އެމީހުން މަސްތުވެގެންނެއްނުވެއެވެ. އަދި ކިހިނެއްތޯ؟ الله ގެ عذاب ގެ ބޮޑުކަމުން އެމީހުންނަށް ފެނިގަތީ ގޮތެވެ. (ބޭރުފަރާތުން ފެނުން ހަމައެކަނި ނޫޅި ޙަޤީޤަތުގައި ވާގޮތެވެ.)

(٣) އަދި އެބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް އިނގުމެއް ނެތި علمގެ ގޮތަކާއިނުލާ الله ގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމާއި އެފަދަ ކަންކަމުގައި) جَدَل ކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން ކޮންމެ شيطان އަކާއި އެދެކޮޅުވެރިވާ تَبَع ވެއެވެ. (އެބަހީ: ޖިންނުގެ ދެކޮޅުވެރި شيطانއާގެ ވަސްވާސްތަކާއި އެބައިމީހުންގެ ބޭނުންތަކާއި تَبَع ވެއެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން އެ شيطان އާ ބެހޭގޮތުން ލިޔުއްވާ ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާ تبع ވެއްޖެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާ އޮޅުވާ މަގުފުރައްދާނެއެވެ. އަދި އެކަލާ އޮޅުވާލައި ސަޢީރު ނަމަކަށްކިޔާ އަލިފާންގެ عذاب އަށް ގެންދާނެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

## ލުޣަތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ = ކަލޭމެން ޝައްކެއްގައިވާނަމަ. ❁ مِّنَ ٱلْبَعْثِ = مَحْشَر އަށް ފުރުއްދުވައިދެއްވުމު. ❁ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމުވެ. (އެބަހީ: آدم عليه السلام ހެއްދެވީމުވެ.) ❁ مِّن تُرَابٍ = ވެލިން. ❁ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނިޔޮޅުވަތަކުން. (ކަލޭމެން ހެއްދެވީ މަނިޔޮޅުވަތަކުންނެވެ.) ❁ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ = ދެންގަނޑުވެ ލެއިޓާގަކުން. (އެބަހީ: އެމަނިޔޮޅުވަތު ގަނޑުވެ ލެއިޓާގަކަށް ބަދަލުކުރެއްވީމުވެ.) ❁ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ = ދެން މަސްޓާގަކުން. (އެބަހީ: ގަނޑުވީ ލޭޓާގު މަސްޓާގަކަށް ބަދަލުކުރެއްވީމުވެ.) ❁ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ = صُورة ރަނގަޅަށް ފުރިހަމަ ވެފައިވާ ރަނގަޅަށް صورة ފުރިހަމަނުވާ ޓާގަކުން. (ފުރިހަމަވެފައިވާ ފުރިހަމަނުވާ ދަރިން) ❁ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ = ކަލޭމެނަށް މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް. (އެބަހީ: މިވަންތަރަސްކަލާނގެ قدرة ދެއްކެވުން ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށް.) ❁ وَنُقِرُّ فِي ٱلْأَرْحَامِ = އަދި رَحِمُ ތަކުގައި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ قرار ކޮށްދެއްވައި ސާބިތުކުރައްވަމުވެ. ❁ مَا نَشَآءُ = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އެއްޗެއް. ❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިދެންވާ މުއްދަތަކަށް. (ބަލިވެހިނދުގެ މުއްދަތު ހަމަވާންދެން.) ❁ ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا = ދެން ކުޑަކުދިން ކަމުގައި ބޭރަކު (ބޭބީ އެއްގޮތްވެގެން) މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބަލިވެން (މަންމަގެ ބަނޑުން ދުނިޔެއަށް) ނެރުއްވަމުވެ. ❁ ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ބާރު ފުރިހަމަވެ ގައިބާރުގަދަވާ عُمُر އަށް ފޯރުވުމަށްޓަކައި. ❁ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ مَّن يُتَوَفَّىٰ = މަރުވެގެން ދާމީހުން. ❁ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން. ❁ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ = أَرْذَلُ الْعُمُر އަށް ރައްދުކުރެވޭ މީހުން. ❁ لِكَيْلَا يَعْلَمَ = ނޭނގުމަށްޓަކައި. (ތަކެތި ނޭނގޭގޮތަށް ވުމަށްޓަކައި) ❁ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ = ތަކެތި އެނގުމަށްފަހު. ❁ شَيْـًٔا =

އެއްވެސް އެއްޗެއް. ۞ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ = އަދި ކަލޭ ބިންގަނޑު ދެކޭނެއެވެ. ۞ هَامِدَةً = ހިކިހަނިކޮށް

ވެފައި ވަނިކޮށް. ۞ فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގަނޑުގެމައްޗަށް ވެއްސަވައިފިއްޔާ. ۞

ٱلْمَآءَ = ވާރޭ ފެން. ۞ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ = އެބިންގަނޑު حركاة ތެރިވެ ބޮޑުވެފުފުންދެއެވެ.۞ وَأَنۢبَتَتْ = އަދި

ފަޅައެވެ. ۞ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٥﴾ = (ފަތްކިޔާފައިވާ) ރީތި ކޮންމެ ޖޯޑުކުން. (ފަތްކިޔާފައިވާ ރީތި

ޖޯޑުޖޯޑު)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! محشر އަށް ޒިންދަވުމާއިމެދު ކަލޭމެންނަށް ޝައްކުވާނަމަ (ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ أصل ހެއްދެވުމަށް ވިސްނާ فكر ކޮށްބަލާށެވެ.) ތިޔަ ހަމަކަނޑައެޅުން ފުރަތަމަ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަކަލުގެފާނު آدم عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ ވެލިންނެވެ. ދެން ކަލޭމެން ހެއްދެވީ މަނިކުދިވަރުކުންނެވެ. ދެން އެމަނިކުދިވަރު (މަންމަގެ رَحِمُ ގައި) ގަނޑުވެއްޖާކަށް ހެއްދެވީއެވެ. ދެން އެގަނޑުވެއްޖާ މަސްކޮޅަކަށް ހެއްދެވީއެވެ. އެއީ آدم ގެ ދަރިއެއްގެ صورة ތަކުގެ ގޮތަށް ފުރިހަމަވާ ގޮތަށް އަދި صورة ފުރިހަމަނުވާ ގޮތަށެވެ. (އެބަހީ: ބައެއްފަހަރު ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް ނުވެ މައިމީގެ رَحِم ން ވެއްޓިދެއެވެ.) އެހެންނާ ގޮތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ވަންތަކަމާއި އެއްކަލަވަންތަކަން ކަލޭމެންނަށް بيان ކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ދެން އެ އިންސާނާ މައިމީގެ رَحِمُ ގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قرار ކުރައްވައި ބާއްވަމެވެ. އެއީ ބިމުވެއިނުމުގެ މުއްދަތު ހަމަވާންދެންނެވެ. ދެން ކުޑަކުޑަކުއްޖެއްގެ ގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ދުނިޔެއަށް ނެރުއްވެވެ. ދެން ކަލޭމެން ބޮޑުވެދުންގޮސް ގަވިއްތަރުގަދަވެ ބާރުގަދަ ފުރިހަމަ عُمر އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ޒިންދުކުރައްވަމެވެ. އަދި އޭގެ ކުރިން މަރުވެގެންދާ ބައެއްމީހުން ކަލޭމެންގެތެރެއިންވެއެވެ. އަދި މުސްކުޅިވެ ކުޑަކުދިންފަދަ ވާނުވާ ނޭނގޭ ވަރަށް - أَرْذَلُ العمر އަށް ވާސިލްވަންދެން ދެމިހުންނަ މީހުންވެސް ވެއެވެ. އެހެންވެއްޖެ ނަމަ ތިނަކަމެއް ނޭނގޭ ގޮތަކަށް ވެގެންދެއެވެ.. އެއީ ކުރިން ތަނަވަސްކަން ލިބިފައިވި އެއްޗެއް ނޭނގޭހެން ވެގެންދެއެވެ. އަދި ބިންގަނޑު ހިކި ހަނިކޮށްވަނިކޮށް ކަލޭގެ ދެކޭ ތިބާ ވާރޭވެހިއްޖާ ގަސްގަހާގެހި ފަޅައެވެ. ދެން ހަމަ އެބިންގަނޑަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެން ވެއްސަވާފާނަމަ އެބިންގަނޑު ހަރަކާތްތެރިވެ ބޮޑުވެ އަދި ފަތްކިޔާފައިވާ ރީތި އަދި ނަފާ ކުރާ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ޖޯޑުޖޯޑު އެބިންގަނޑުން ފަޅައެވެ. މިއެވެ. (މިބާވަތުގެ ދިރުވުން ކަލާނގެއަށް ހިނގާފަ ކަމަކަށް މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި محشر އަށް ޒިންދުވުން ދަތިކަމެއް ނޫނެވެ. ސަބަބަކީ ބިއްދެއްކަން އެނގެންތިބޭނެކަމަށް ފެނެއެވެ. މާތް الله ގެ ހިތްވަނަ ބާރުކުޅެދުންތެރިކަމާ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމާ އެއްކަލަވަންތަކަން ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ ހެއް توفيق ލެއްވުން އަދި އެދެމެވެ. آمين)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑥ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي ٱلْقُبُورِ ⑦ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ⑧ ثَانِيَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ⑨ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ⑩ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ ٱطْمَأَنَّ بِهِۦ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ⑪

## ލަފްޒީމާނަ

ذَٰلِكَ = އެއީ. ۞ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ. ۞ هُوَ ٱلْحَقُّ = އެއީ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަމުގެ
(އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް ވާޖިބު حقّ ފަރާތްކަމުގެ.) ۞ وَأَنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ
= މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވާނީ. ۞ وَأَنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⑥ =
ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة
ދުވަސް އެއީ އަންނާނެ އެއްޗެކެވެ. ۞ لَّا رَيْبَ فِيهَا = އެދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ
يَبْعَثُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى (ދިރުއްވާވަޑައި) ފޮނުއްވާނެއެވެ. ۞ مَن فِي ٱلْقُبُورِ ⑦ =
ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ ބަޔަކު. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ مَن يُجَٰدِلُ فِي ٱللَّهِ =
اللّه އާމެދުގައި جَدَلُ ކުރާމީހުން - (اللّه ގެ އެއްކަލައުވެންތަކަމާއި قدرة ބާރުވެރިކަމުގައި جَدَلُ ކުރާމީހުން.) ۞ بِغَيْرِ
عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމަކާއި ނުލައި. ۞ وَلَا هُدًى = އަދި ބުއްދިވަރަކާއިވެސް - (ނުލައި) ۞ وَلَا كِتَٰبٍ
مُّنِيرٍ ⑧ = އަދި (އަލި ބައްޔަންކުރަށް) އަލިކުރުވަނިވި ފޮތަކާއިވެސް (ނުލައި) ۞ ثَانِيَ عِطْفِهِۦ = (އޭނާގެ
ބޮޑާކަމުން / ބޮޑުވެރިވެ ބޮލެއިރުކަން ފުރަގަސްދީ ނަގައި. ۞ لِيُضِلَّ = މަގުފުރެދުވުމަށްޓަކައި. (މީސްތަކުން
މަގުފުރެއްދުމަށް) ۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ މަގުން. ۞ لَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا خِزْيٌ = އެމީހަކަށްވާނީ
ދުނިޔޭގައި ހުރި ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. ۞ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަލައްވާނެއެވެ. ۞ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ⑨ = އަނދައަނދާހުރި އަލިފާނުގެ
عذاب . ۞ ذَٰلِكَ = (އޭނާއަށް އެންގެވިއްޖެއެވެ.) އެ عذاب ކަމަކީ ދެރަވިކަމަކުން. ۞ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ =
ކަލޭގެ ދެއަތް ކުރިއަށް ފޮނުވި عَمَلُ ގެ ސަބަބުންނެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ۞ لَيْسَ
بِظَلَّٰمٍ = އަނިޔާވެރިއެއްކަމުގައި ކަމުނުވާ ނުވެތެވެ. ۞ لِّلْعَبِيدِ ⑩ = އަޅުތަކުންނަށް. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި
މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ = اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން. ۞ عَلَىٰ حَرْفٍ =
ޝައްކުވެރިކަމާއި ގަޔާވުމާ حال. ۞ فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ = ފަހެ ނުވަތަ އޭނާއަށް ހެޔޮކަމެއް ލިބިއްޖެއްޔާ.

(ތަނަވަސްކަމެއްފަދަ دُنْيَوى ހެޔޮއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ).۞ اَطْمَأَنَّ بِهِۦ ۖ = އޭނާ އެ دين ގައި ސާބިތުވެ ހިތްހަމަޖެހެއެވެ. ۞ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ = އަދި އޭނާއަށް (ދުޅާ ގަދުވެސް ފަދަ) ނުބައިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ۞ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ = އޭނާ އޭނާގެ ފުރަގަހަށް ފުރޮޅިދެއެވެ. (مُرْتَدُّ ވެ ކާފިރުވެދެއެވެ.) ۞ خَسِرَ ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةَ ۚ = އޭނާ ދުނިޔެއާއި آخرة ހަލާކުވެ ގެއްލުނީއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ۞ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١١﴾ = بيان ވެގެންވާ ގެއްލި ހަލާކުވުމެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٦) އެއީ (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ مثال ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށަވަރުން ދެއްކަވައި އެވަރަކަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވަނީ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއީ އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް ވެވުން حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރުން ދެނެ އެގޮތުގެމަތީގައި إيمان ވެ ތެދުކުރުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއި މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވާ ކަލާނގެކަމާއި އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގެ ދަލީލެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނާނެ ދުވަހެއްކަން ކަށަވަރެވެ. އެއާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން قَبْر ތަކުގައިވާ މީސްތަކުން اللّه تعالى އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَر އަށް ފޮނުއްވާނެއެވެ. (އަދި عمل ތަކަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)

(٨) އަދި އެއްވެސް علم އެއް އެނގުމެއް، އަދި ތެދުމަގެއްވިޔަސް ނެތި އަދި އޭނާ އެބުނާ އެއްޗެއް ތެދުކަމަށް دليل ކުރާނެ އެއްވެސް ފޮތެއްގެ އަލިކަމެއް ނެތި اللّه ގެ ރަސްކަންކުރެއްވުމުގައި جَدَل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.

(٩) އަދި އެގޮތުގައި ހުންނަނީ ބޮޑާވެ ބޮޑާއިވެގެން އެހެން މީހުންގެ ބަސްއަހާކަމުން ފުރަގަސްދީ ހަދައެވެ. އެއީ اللّه ގެ މަގުން މީސްތަކުން މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ. އޭނާއަށް ދުނިޔޭގައި ހުރީ ފުރައްސާރައާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އަނދައަނދާލާނުރި އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދައްކަވާހުށީމެވެ.

(١٠) (އަދި އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.) އެގޮތަށް عذاب ކަލެއަށް ލިބުނީ ކަލޭ އިސްކޮށްފައިވާ عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّه ނުވެއެވެ.

(١١) އަދި ޝައްކުއެއްގައި ހުރެގެން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާއަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ރިޒުގު ތަނަވަސްކަން ފަދަ دنيوى ހަމަޖެހުމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެ دين މަތީ قائم ވެހުރެއެވެ. ހަމަޖެހިގެން ތިބެއެވެ. އަދި އޭނާއަށް فِتْنَة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ބަލިމަޑުކަން ފަދަ ދަތި އުނދަގޫއެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އޭނާ އޭނާގެ ފުރަގަހަށް ފުރޮޅިދެއެވެ. އެބަހީ: دين ދޫކޮށް މުރުތައްދުވެދެއެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގެއްލިދެއެވެ. بيان ވެގެންވާ ގެއްލުމާއި ހަލާކަކީ އެއީއެވެ.

يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوا۟ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِۦ ۚ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ﴿١٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾

## މުފްރަދާތު

يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި އޭނާ دعاء ކުރެއެވެ. / އަޅުކަންކުރެއެވެ.۞ مَا لَا يَضُرُّهُۥ = އޭނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުދޭ އެއްޗަކަށް. (ބުދަކަށް) ۞ وَمَا لَا يَنفَعُهُۥ ۚ = އަދި އޭނާއަށް مَنْفَع އެއް ނުދޭ އެއްޗަކަށް. ۞ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ. ۞ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٢﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެވެ. ۞ يَدْعُوا۟ = އޭނާ دعاء ކުރަނީއެވެ. އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. ۞ لَمَن ضَرُّهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެއްޗެއްގެ ގެއްލުން ۞ أَقْرَبُ = ގާތްކަން ބޮޑުކަމުގައިވާއެއްޗަކަށް. ۞ مِن نَّفْعِهِۦ ۚ = އޭގެ مَنْفَع އަށްވުރެން. ۞ لَبِئْسَ ٱلْمَوْلَىٰ = ކަނޑައެޅިގެން نَصْرُ ދެވިދާ( އަޅުކަންވެވޭ ފަރާތް) ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ وَلَبِئْسَ ٱلْعَشِيرُ ﴿١٣﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކުވެރިޔާ (އަޅުކަންކުރާ ފަރާތް) ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تَعَالَى ޢީމާންވި މީސްތަކުން ވައްދަވައެވެ. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކޮށްފި. ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް / ސުވަރުގެތަކަކަށް. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާނގެދަށުން ދުވިދުވިނަ. ۞ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ = ކޯރުތައް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ۞ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ. ۞ مَن كَانَ يَظُنُّ = ހިތާ މީހާ. ۞ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ = اللّه تعالى އެކަލޭގެފާނަށް نصر ނުދެއްވާނެކަމުގައި. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި. ۞ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ = ފަހެ އޭނާ ވާގަނޑެއް ދަމާލާށެވެ. ۞ إِلَى ٱلسَّمَآءِ = މަތިކޮޅަށް. (ގޭގެ ފަންގިފިލާއަށް / ނުވަތަ ފުރާޅަށް. ۞ ثُمَّ لْيَقْطَعْ = ދެން އޭނާ (ދަންޖެހިގެން މަރުވުމަށް) އެވާގަނޑު ކަނޑައިލާށެވެ. ۞ فَلْيَنظُرْ = ދެން އޭނާ ބަލައިލާށެވެ. ۞ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُۥ = އޭނާ އޮޅުވާ حِيْلَة އާއި ރުޅި ދުރުކޮށްދޭނެތޯ؟ ۞ مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ = އޭނާގެ ނުރުހުންތެރިކަމާއި حَسَدَ ފިލިގެން. ۞ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ = އަދި އެފަދައިން މިޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ

އެކަލާނގެ ފާނުން ބާވައިލެއްވީމެވެ. ۞ ءَايَـٰتٍۭ بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް. ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى . ۞ يَهۡدِى مَن يُرِيدُ ﴿١٦﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެފަދަމީހާ اللّه ފިޔަވައި އޭނާ دعاء ކޮށް އަޅުކަންކޮށް އެދެނީ އޭނާއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި އުނދަގުލެއް ނުދޭވާ އަދި އޭނާއަށް އެއްވެސް مَنْفَعَ އެއްވެސް ނުދޭ ތަކެއްޗަކަށެވެ. ބުދަށެވެ. ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމީ އެއީއެވެ.

(١٣) އޭނާ دعاء ކޮށް އަޅުކަން އެކުރަނީ އެއްޗެއްގެ مَنْفَعَ އާއި ގެއްލުމަށްވުރެ ގެއްލުމާއި ހަލާކު ގާތްވެގެންވާ އެއްޗަކަށް ކަން ކަށަވަރުވެ. ކަލާނގެއެއްގެން نَصْر ލިބިދާ ނުބައި ލިބެންވުމެވެ. އަދި ކަލާނގެއެއްގެން އެހީތެރިއާވެސް ނުބައިވެގެންވުމެވެ. އެބަހީ: ބުދަކީ نصر ލިބިއަދުކަމުގައި ބެލިއާވެސް އެއީ ނުބައިވެގެންވާ نصر ލިބިއެކެވެ. އަދި ނުބައި އެހީތެރިއެކެވެ.(އެއީ އެއަށް އަޅުކަންކުރާމީހާއެވެ.)

(١٤) إيمان ވެގެން صالح عمل ކޮށްދުރި މީސްތަކުން(ދަންނަށުވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެމީހުން ސުވަރުގެ ވައްދަވާނެއެވެ. އެބަގީޗާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވާ ބަގީޗާތަކަށް އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ކަންތައް ކުރައްވައެވެ.

(١٥) اللّه تعالى – محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް نَصْرُ ނުދެއްވާނެކަމަށް ހީކުރާމީހާ، (އެކަލޭގެފާނު ދެކެ ރުޅިއައިސް حسد ވެރިވާމީހާ) ފަހެ އޭނާ ގޭގެ ފުރާޅުގައި ވާލެއް އައްސައި (ދެން އޭނާ އޭގައި ދަމަށްލުމަކަށްފަހު) އޭނާ އެވާލުން ކަރުގައިލާފައެވެ. (އެބަހީ: އޭނާ ރުޅިއައިސްގެން ހެރިހާ އެއްކޮށް ހަރުއިބަފާށެވެ.) ދެން އޭނާ އެތަނުގައި ކަރުދަމާލަން އަދި ހެދި حيلة އަށް ބަލައިބަލާށެވެ. ފަހެ އެކަންކުރުމުން އޭނާ ރުޅިއައިސްގައިވާ ރުޅިވެރިކަމާއި حسد ވެރިކަން އޭނާގެ ހިތުން ދުރުވެދާނެތޯއެވެ؟ އެކަން އޭނާގެ ހިތުން ފިލައިދިޔަ ބާވައެވެ؟. (މިއާޔަތުގެ تفسير އަދި މިނޫންގޮތްގޮތަކަށްވެސް ވެއެވެ.)

(١٦) އަދި އެފަދައިން (އެބަހީ: މިޤުރުއާނުގެ قدرة ތެރިކަމުގެ ދަލީލުތަކާ މިޤުރުއާނުގެ حجّة ތަކާއި دليل ތައް بيان ކޮށްދެއްވިފަދައިން) މިޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތައް (އެބަހީ: محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއި حجّة ތައް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾

۞ هَـٰذَانِ خَصْمَانِ ٱخْتَصَمُوا۟ فِى رَبِّهِمْ ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ ٱلْحَمِيمُ ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީހުން. ۞ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ = އަދި يهودى ވި މީހުންނާއި. ۞
وَٱلصَّـٰبِـِٔينَ = އަދި صَابِى އިންސާނުން. (އެއީ ތަރިތަކަށް ނުވަތަ ملائكة ންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ. والله أعلم)
۞ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ = އަދި نصارى އިންސާނުން. ۞ وَٱلْمَجُوسَ = އަދި مَجُوسِى އިންސާނުން. (އެއީ އަލިފާނަށް
އަޅުކަންކުރާ މީހުންނެވެ.) ۞ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ = އަދި شريك ކުރި މީހުންނާއި. (ބުދަށް އަޅުކަންކުރާމީހުން) ۞
إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވައި فَيْصَلَة ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.
۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ =
ކޮންމެކަމެއްގެ (އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ) މައްޗަށް. ۞ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ = ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. أَلَمْ تَرَ =
(އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެން ނުވަނީހެއްޔެވެ؟)
۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ۞ يَسْجُدُ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް سَجِدَة ކުރެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް
سجدة ކުރަނީ) ۞ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ބަޔަކު (ملائكة ބޭކަލުން) ۞ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ =
އަދި ބިމުގައިވާ ބަޔަކާއި. (އިންސީންނާއި) ۞ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ = އަދި އިރާއި ހަނދާއި ތަރިތަކާއި.
۞ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ = އަދި ފަރުބަދަތަކާއި ގަސްގަހާގެހީގައި އަދި އެންމެހައި ދިރޭތަކެއްޗާއި. ۞
وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ގިނަބަޔަކާއި. (އެއީ مؤمن ންނެވެ.) ۞ وَكَثِيرٌ = އަދި
ގިނަބަޔަކުވެއެވެ. ۞ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب حقّ ވެއްޖެއެވެ. ۞ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ = އަދި
الله އެކަލާނގެ ނިކަމެތިކުރައްވައި ހަލާކުވާން ދޫކޮށްލައްވައިފިމީހާ. ۞ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ = ފަހެ އޭނާއަކަށް
އެއްވެސް مُكْرِم އަކު ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އޭނާ މާތްކޮށްދީ ބޮޑާކުރައްވާނޭ މީހަކު ނުވެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ =
ހަމަކަށަވަރުން الله ކުރައްވައެވެ. ۞ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައްތަކެވެ. ۞ ۞ هَـٰذَانِ
خَصْمَانِ = މިދެ ފަރާތަކީ خَصْمُ ންނެވެ. (އިދިކޮޅު ފަރާތްތަކެއް ދެމީހުންނެވެ.) ۞ ٱخْتَصَمُوا۟ فِى رَبِّهِمْ =

ދެބައިމީހުންގެ ربّ އާއިމެދު އެމީހުން ޚިލާފުވެއްޖެއެވެ. ދެބަސްވިއެވެ. ۞ فَالَّذِينَ كَفَرُوا = ފަހެ ކާފިރުވި މީސްތަކުން (ތިމަންނަމެން.) ۞ قُطِّعَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައިލެވިއްޖެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ކަނޑައިލެވޭނެއެވެ.) ۞ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ = އަލިފާނުގެ ހެދުންތައް. ۞ يُصَبُّ = އަދި އަޅާލެވޭނެއެވެ. ۞ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمْ = އެމީހުންގެ ބޯތަކުގެ މަތިން. (އެމީހުންގެ ބޮލަށް) ۞ ٱلْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ = އަނގޮތްތެރި ހޫނު ފެން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުންނާއި އަދި يَهُودى ނަކަތުގައި ވީ މީހުންނާއި އަދި صَابِى ންނާއި އަދި نَصَارى ންނާއި مَجُوسِى ންނާއި އަދި شَرِيكُ ކުރި މީހުންނާއި މި އެންމެންގެ މެދުގައި الله تعال قيامة ދުވަހުން فيصلة ކުރައްވައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىﷻ ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- ތަންބީހު. صَابى ންނަކީ سَمَاوِى އެއްވެސް دين އެއް قبول ނުކުރާ ބައެއްކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ ތަރިތަކަށް ނުވަތަ މަލާއިކަތުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(١٨) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކުގައި ވާއިރު ބިމުގައިވާ ބައިތަކުން الله تعالى އަށް سجدة ކުރައްވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެން ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އިރުވެސް ހަނދުވެސް ތަރިތަކުވެސް (އުޑުތަކުގައިވާ މީސްތަކުން ملائكة ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. ބިމުގައިވާ މީސްތަކުން ޖިންނީންނާއި އިންސީންނެވެ.) ފަރުބަދަތަކާއި ގަސްތަކާއި ދާބަތުތަކާއި (خلق ތަކެވެ.) އަދި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ގިނަބައެއް ތެރެއިން އަދި دَابَّة ތަކާއި އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ގިނަބައެއް (އެއީ މުއުމިނުންނެވެ.) މުޙައްމަދުގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވާ މީސްތަކުން) سجدة ކުރެއެވެ. الله އަށް سجدة ކުރާ مؤمن ންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކަށް عذاب حقّ ވެއްޖެއެވެ. އެއްވެސް ބައެއްގެ ކާފިރުކަމާއި (އެއީ އެމީހުންގެ ކާފިރުކަމާއި ނިޔަމަތްތަކަށް ޝުކުރުނުކުރުމުގެ ސަބަބުން) الله އަށް سجدة ނުކުރެއެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ ދަރުމަވަންތަ إهانة ކުރެއްވި މީހަކަށް ގަދަރު ދެއްވޭ ބައެއް ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ.

(١٩) މިއީ ދެ خَصْمُ ންނެވެ. (އެބަހީ މުއުމިނުންނާއި ކާފިރުންނެވެ.) حُجّة قائم ކޮށް ދެބައިމީހުން ދެބަސްވިއެވެ. މި ދެ خَصْمُ ންނަކީ ކިޔުމުގައި مفسّر ންގެ ތެރެއިން ބައެއްގެ خيال ތަކެވެ. ބައެއް ބުނެއެވެ: بَدر ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު مُبَارَزَة އަށް ނުކުތް ތިންމީހުންނާއި ކާފިރުންގެ ތިންމީހުންނެވެ. އަނެއްބައެއް ބުނެއެވެ. އެއީ مؤمن ންނާއި ކާފިރުންނެވެ. އެއީ مؤمن ންނާއި أهل كتاب ންނެވެ. އަދި މިނޫންވެސް ބުނުންތައް އެބައޮތެވެ. والله أعلم بالصّواب .

يُصْهَرُ بِهِۦ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ أَن يَخْرُجُواْ مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُواْ فِيهَا وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِي جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

## ލުޣަތު

يُصْهَرُ بِهِۦ = އޭގެ ސަބަބުން ވިރިގެން ހިރިގެން ފައިބާނެއެވެ. ۞ مَا فِي بُطُونِهِمْ = އެމީހުންގެ ބަނޑުތެރޭގައިވާތަކެތި. (ބަނޑުގައިވާ ގުނަވަންތައް) ۞ وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ = އަދި ހަންތަކާއި. ۞ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ = އަދި އެމީހުންނަށް ތަޅައި މުގުރުތަކެއްވެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ބޮލުގައި ތަޅާނެ ތަކެތި.) ۞ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ = ދަގަނޑުންވާ. ۞ كُلَّمَآ أَرَادُوٓاْ = އެމީހުން އެދޭ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި. ۞ أَن يَخْرُجُواْ مِنْهَا = އެމީހުން އެތަނުން (އަނދަރަނިން) ނުކުމެވޭތޯ. ۞ مِنْ غَمٍّ = ހިތާމައިގެ ސަބަބުން. ۞ أُعِيدُواْ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނަށް އިއާދަކުރެވޭނެއެވެ. ރުޅުގެނެވޭނެއެވެ. ۞ وَذُوقُواْ = (އަދި އެމީހުންނަށް އޮންނާނެއެވެ.) ކަތުރުން ބަރަހަނިގަންނާށެވެ! ۞ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވައްދަވައެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އީމާންވެގެންވާ صالح عمل ތައްކުރި މީސްތަކުން. ۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތަކަށް. (ސުވަރުގެތަކަށް) ۞ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާފައިވާ. ۞ يُحَلَّوْنَ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާ ގަހަނާ އަޅުވައިދެވޭނެއެވެ. ۞ مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ = ރަނުގެ އަތުކަރުފޮތިން. ۞ وَلُؤْلُؤًا = އަދި މުތުމުއްސަނދިން. ۞ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا = އަދި އެސުވަރުގެގައި އެމީހުންގެ ލިބާސަކީ. ۞ حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ = ޙަރީރެވެ. ۞ وَهُدُوٓاْ إِلَى ٱلطَّيِّبِ = އަދި އެމީހުން ރަނގަޅު ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން (ތެދުމަގަށް) ۞ مِنَ ٱلْقَوْلِ = ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން (އެއީ لاَ اِلَهَ إِلاَّ اللّهُ އެވެ.) ۞ وَهُدُوٓاْ = އަދި އެމީހުން (ތެދުމަގަށް) މަގުދެއްކެވުނެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾ = حمد ލިބި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ (ތިޔަމަގު) މަގަށް (އިސްލާމް ދީނަށް). ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން. ۞ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން (އެހެންމީހުން) اللّه ގެ މަގުން ހުއްޓުވާ (އެމީހުން ބަންދުކޮށް) ۞ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = އަދި مَسْجِدُ الْحَرَام އާއި. (އެތަނަށް މީހުން އަރަނުދީ ހިފަހައްޓާ)

❁ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ = އެތަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ. ❁ لِلنَّاسِ سَوَآءً = މީސްތަކުންނަށް ހަމަހަމަތަނެއްކަމުގައި. ❁ ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ = އެތާ ދިރިއުޅޭ މީހުންނަށާއި އަދި އެހެން ބޭރުބޭރުން އަންނަމީހުންނަށާއި. ❁ وَمَن يُرِدْ فِيهِ = އަދި އެތާނގައި قَصْدُ ކޮށްފިމީހާ. (ހިތްކޮށްފިމީހާ) ދަންނަވައެވެ. ❁ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިވުމުގެ حقّ އާއި ދެކޮޅަށް ފިޔަވަޅެއް. ❁ نُّذِقْهُ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ރަހަދައްކާހުށީމެވެ. ❁ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އަކުން.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އޭގެ ސަބަބުން (އެބުން) ބޮޑުގެ ނާރިގަނޑު (ފުއްޕާމޭ ފަދަ ތަކެތިވެސް) ބަނޑުގެތެރޭގައިވާ އެންމެހައިތަކެތި ދިޔަވެގެން ދާނެއެވެ. އަދި ހަންގަނޑުވެސް ދިޔަވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހަންތައްވެސް ދިޔަވާނެއެވެ.

(٢١) އަދި (އެމީހުންގެ ގައިގާތެޅުމަށް) އެމީހުންނަށް ދަގަނޑު ހަރުގޮނޑިތައް ވެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން އެތަނުގައިގެ ގަދަ عذاب ގެ ވޭނާ ހިތާމައިގެ ސަބަބުން އެތަނުން ނުކުންނަން ހިތާވާ ކޮންމެ ފަހަރަކު އެމީހުން އެތަނަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ. (ނަރަކައިގެ زَبَانِيَّ މަލާއިކަތް ބޮކަރުން އެމަންޒިލަށް އެމީހުންގެ ބޮލުގައި ތަޅައި އެތަނަށް ރައްދުކޮށްލާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ!.

(٢٣) إيمان ވެގެން صَالح عمل ތަކުރި މީހުން (قيامة ދުވަހުން) އެތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކަށް. އެބަހީ: ސުވަރުގެތަކަށް ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ރަނުގައި ރަންފަތިގެ އުނަގަނޑު އެމީހުންނަށް އަޅުވައިދެވޭނެއެވެ. އަދި އެސްވާޅުގައި އެމީހުންގެ ލިބާސަކީ ޙަރީރު ފޭރާމެވެ.

(٢٤) އެމީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ ބަސްކަން އެބަހީ: لاَ اِلَهَ إِلاَّ اللّهُ ގެ ޝަހާދަތް މަގުދައްކަވައި ދެއްވުނެވެ. (އެބަހީ: كلمة ތުޙީ ނިޔާކުރަމާއި ގުޅޭގޮތުން عمل ކުރުމުގެ توفيق ލިބިވުނު ދެއްވުނެވެ.) އަދި އެއީ حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ اللّه ގެމަގަށް (އިސްލާމް ދީނަށް). މަގުލިބިވުނު ދެއްވުނެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް (އަދި އެމީހުން اللّه ގެ މަގު ބަންދުކުރި އަދި مَسْجِدُ الْحَرَام އަށް މީސްތަކުން އައުމަށް ބަންދުކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެގޮތުގައި މަގުފުރެދުން ހިނގައްޖެނަމަ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.) އެ مسجد الحرام އަކީ އެތަނުގައި قائم ވެތިބި އެތަނުގެ މީހުންނާއި އަދި އެހެން ބަޔަކުން އަންނަ މީހުންނާއި އެކުގައި ހަމަހަމަވެގެންވާ ތަނެކެވެ. އެއީ އެންމެހައި مسلم ން ހަމަހަމަ ތަނެކެވެ. އަދި އެތަނުގައި އަނިޔާވެރިވުމުގެ ގޮތުން حقّ އާއި ދެކޮޅަށް ފިޔަވަޅު قصد ކޮށް ހިތްކޮށްފި މީހާއަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ދައްކާހުށީމެވެ. (އެބަހީ: އެތަނުގައި އަނިޔާވެރިވުމަށް ހިތްކޮށްފިކަމަށްވިޔަސް އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ދައްކާހުށީމެވެ. އަދި އެކަމާ އަނިޔާވެރިކަމެއް ހިންގައިފިނަމަ ކިހާވަރެއްގެ ބިރުވެރި عذاب އެއް ވާނެބާވައެވެ؟)

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾

## ލުޣަވީ

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إبراهيم عليه السّلام އަށް بيان ކޮށްދެއްވައި އަންގަވައިދެއްވީމުއެވެ.އެކަން ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައްވާށެވެ! ✻ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ = ގެދޮރުގެތަން / ގެދޮރުހިމަތަން. ✻ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا = (އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެކަށްޗަކާވެސް شريك ނުކުރާށެވެ. ތައުޙީދު ނުކުރާށެވެ.✻ وَطَهِّرْ بَيْتِىَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެދޮރު طاهر ކުރައްވާށެވެ. ✻ لِلطَّآئِفِينَ = طواف ކުރާމީހުންނަށް.✻ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ = އަދި قيام ކޮށް ركوع ކޮށް سَجِدَة ކުރާ މީހުންނަށް. (އެބަހީ: ނަމާދުކޮށް އަޅުކަން ކުރާމީހުންނަށް.) ✻ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ = (އޭ إبراهيم ގެފާނެވެ!) އަދި މީސްތަކުންނަށް ގޮވައިލައްވާށެވެ!. إعلان ކުރައްވާށެވެ!. ✻ بِٱلْحَجِّ = حجّ އަށް / حجّ އަށްވަން / ގެދޮރު قصد ކޮށްގެން އަށްވަން. ✻ يَأْتُوكَ رِجَالًا = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (ގެދޮރު ކައިރިއަށް) އުޅުމުން ފައިމަގުގައި އަންނާނެއެވެ. ✻ وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ = އަދި އަނަރުހުވަ ބަނޑުހިކުނު ކޮންމެ جمل އެއްގެމަތީ. (އެބަހީ: ސަވާރުވެގެން) ✻ يَأْتِينَ = އެބައިމީ އަންނަހުއްޓެވެ. ✻ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރު ކޮންމެ ހިސާބަކުން ދުރު ކޮންމެ މަގަކުން.✻ لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ = އޭގެ އުމުރުންނަށްވާ (ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ) مَنْفَعَ ތަށް ދިމިގަތުމަށްޓަކައެވެ.✻ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގެ ނަންފުޅު ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ. اللّه ހަނދާން ކުރުމަށްޓަކައެވެ.✻ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ = ކަނޑައެޅި عَيَّنْ ވެގެންވާ ދުވަސްތަކުގައި. (أَيَّام التشريق ގެ ދުވަސްތަކުގައި. މިނާގައި) ✻ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم = އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުޤުން. (ރިޒުގުގެ ސަބަބުން). ✻ مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ = نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކުގެތެރެއިން.✻ فَكُلُوا۟ مِنْهَا = (އުޟްޙިއްޔާ ކަތިލާ ޖަނަވާރުތަކުން) ކަލޭމެން އޭގެތެރެއިން ކާށެވެ!. ✻ وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ = އަދި ގޮތްހީނަ ބޭނުންތެރިކަމާ فقير ނިކަމެތިންނަށް އެއިން ކާންދޭށެވެ!. ✻

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި إبراهيم عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު ހުރިތަން ދެއްކެވިއިރު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. (އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެކަށްޗަކާވެސް شريك ނުކުރާށެވެ. ބައިތުރިކުޅުކުރާށެވެ. އަދި طواف ކުރާމީހުންނަށާއި ނަމާދުގައި قائم ވެތިބޭ މީހުންނަށާއި رُكُوع ކޮށް سَجِدَة ކުރާ މީހުންނަށް އެބަހީ: ތަޢުކަންކުރާ މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެފުޅު طاهر ކުރައްވާށެވެ. (شرك އާއި بدعة އާއި އެންމެހައި ނަޖިހުތަކުން ކަންކަމުން كَعْبَةُ اللّه طاهر ކުރައްވާށެވެ.)

(٢٧) (އޭ إبراهيم عليه السّلام އެވެ.) حجّ އަށް އައުމަށް ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލައްވާ إعلان ކުރައްވާށެވެ. (حجّ އަށް އައުމަކީ ތަޢުކަންކުރުމަށްޓަކައި كَعْبَة اللّه (ގެފުޅު) قصد ކޮށްގެން އައުމެވެ.) ދެން އެކުން މީސްތަކުން އުމުރުންގެ ފައިމަގުގައްޔާއި އަނގޮތު ޖަމަލުތަކުގައި (އެބަހީ: ސަވާރުވެގެންނާއި) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (ގެފުޅު قصد ކޮށްގެން ދުރު ރަށްތަކުން އަންނަ ހުއްޓެވެ.)

(٢٨) އެއީ އެމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ مَنفع ތަކެއް ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ ދުވަސްތަކެއްގައި (يعنى: أَيَّامُ التَّشْرِيق ގެ ދުވަސްތަކުގައި) އެމީހުން اللّه އަށް ذِكر ކޮށް އެކަލާނގެ ރަސްދުވަކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި نَعَمْ ސޫފީގެ ތިރިތަކެތި ސަބަބުންނެވެ. (ވަރަށް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވީއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެތަކެތީން ކައިހަދާށެވެ. އަދި ގޯސްހާލު ބޭނުންތެރިފަގީރާ فقير ނަށަށް އެއިން ކާންދޭށެވެ.

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِندَ رَبِّهِ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾ حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

## މުފްރަދާ

ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ = ދެން އެމީހުންގެ ހަށިމަށް ޚިދުމަތްކުރާށެވެ. (އެއީ إحْرام ބަނދުގެން ތިބުމުގެ ސަބަބުން ވެރިވެފައިވާ ހިރަފުހާ ދިގުވެފައިވާ އިސްތަށްޓާ އަތްފައިގެ ނިޔަފަތި ކެނޑާށެވެ. މިއިން އިސްތިޢާރާތްވަނީ ތަޖުރިބާއަށް ހިތްޖެހޭގޮތަށް ބޭބޭފުޅުގެ ޝަރުޢީގޮތުންކަމަށްވެ.) ☸ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ = އަދި އެމީހުން ނަދުރުކޮށްފައި ފުއްދަންޖެހޭ ތަކެތި ފުއްދާށެވެ.
(މިގޮތުން ޙަރަމް حجّ ގައި ކަތިލުމަށް ކަތިލަންޖެހޭ ކަތިލުން ކަތިލާށެވެ! قربان ކުރާށެވެ!) ☸ وَلْيَطَّوَّفُوا = އަދި އެމީހުން طَوَاف ކުރާށެވެ. (އެއީ طَوَافُ الْإِفَاضَة އެވެ.) ☸ بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ = ޤަދީމީ جَبَّارُ ންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވެސް ވެވަޑައިގެންވާ މިނިވަން ކަޢުބާ ގެއަށެވެ.☸ ذَٰلِكَ = އެއީ: (އެބަހީ: ހަށިމަށް ޚިދުމަތްކުރުމާއި ކަތިލުމާއި طواف ކުރުމާއި މިއިންކަށަވަރު ކަމާބެހޭ حجّ ގެ واجب ތަކުގެ ޢަމަލުތަކެވެ.) ☸
وَمَن يُعَظِّمْ = އަދި މަތިވެރިކޮށް قدر ކުރާމީހާ. ☸ حُرُمَاتِ اللَّهِ = اللّه ގެ حرمة ތަކަށް. (އެއީ: مكّة އާއި حجّ އާއި عمرة ގެ ކަންތަކާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން ކަންތައްތަކެވެ.) ☸ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ = ފަހެ އެކަން އޭނާއަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ☸ عِندَ رَبِّهِ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައި. ☸ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ޖަނަވާރު نَعَم ސޫފީ حلال ކުރައްވައިފިއެވެ. ☸ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދެވޭ (ޙަރާމްކަމުގެ) ތަކެތި މެނުވީ. ☸ فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ = ފަހެ ނަޖިސްތަކުން ދުރުވެ ތިބޭށެވެ. ☸ مِنَ الْأَوْثَانِ = ބުދުތަކުގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ: ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުމުން ދުރުވެގެން ތިބޭށެވެ.) ☸ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾ = އަދި ދޮގު ބަހުން ދުރުވެގެން ތިބޭށެވެ. ☸ حُنَفَاءَ لِلَّهِ = اللّه އަށް تَوْحِيد ކުރުމުގައި ތެދުވެގެން ތިބޭ ގޮތުގައި حال. ☸ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ = އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރާމީހުން ނޫން ގޮތުގައި حال. ☸ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ = އަދި اللّه އަށް شريك ކުރާމީހާ. (ފަހެ ހަނދާން ކުރާށެވެ.) ☸ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ = އުޑުން ވެއްޓުނު މީހަކު ފަދައެވެ. (ވެއްޓުނު ހާލަތުގައެވެ.) ☸ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ = ދޫނި ފެއްސުމަށް

(ވެއްޓިގެންދިޔުން) ދޫނިޖަހައިގަތުމެވެ. ۞ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ = ނުވަތަ ވައި އޭނާ ވިއްސާލި ދިމާކަށް ގެންދަނީއެވެ. ۞ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ = ދުރުދުރާކަން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަށިތަށް ސާފުކުރުންވާނެއެވެ! (އެއީ ބޭބޫލުމާއި މަތިމަސްތައްކުރުމާއި ކަރިކުރިމަށް ދިގުވެފައިވާ ކޮށާލުމާއި ބޮލުގައި އިސްތަށިފޮތި ބޭލުމާއި ނިޔަފަތިކޮށުމާއި މިބާވަތުގެ ކަންކަން ކުރުމެވެ.) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ނަދުރުތަކުގެ ފުއްދަވާށެވެ! އެބަހީ: ގެރިގަނޑުކަމުގެ ކަމުގައި ހުރެ ހުރަވައިދީ ކަމުގެ ބަޔާނެވެ. قربان ކުރުމެވެ. އަދި ބޮޑުތި ޢަށްޓަރު ނުރަހާހިތުގެ ގައިދުވާ އަޑުކަހިއްޔާއަށާއެވެ. الله ތަޢާލާ ކިބައިން ކަޅުވަސްތުން ހުރުވޭ قَدِيْم ގެދުވަހުން ބޭސްއެއް ދުހުސް ދިމާ ކަލާމުގައި...
އެމީހުން طَوَافُ ކުރާހިނަވާށެވެ! އެއީ طَوَاف ٱلْإِفَاضَة އެވެ. މިއާއަތުގެ ގޮތުގައި ހިނގިޔަ حجّ ގެ ބައްޔެއް حكم ތަކެއް އިސްތިޖާބާ ކުރާހެއްދެވެ. މިކަމުގެ تفصيل حديث ފޮތްތަކާއި فقه ފޮތްތަކުގައިވެއެވެ.

(٣٠) އިސްލާމީ ކަންތައްތަކާ، (އެބަހީ: ބޮޑުވާގޮތުގައި މަތިވަސީލަތުގައި – ކަމުގެގައި - طواف ކުރުމާއި މިކަންކަމަށް حجّ ގެ واجب ތަކެއްފަރުޟުތަކެއް ކަންކަމެވެ. ގެފުރަނާ މުރާދަނާ ހިލާމު ދުޢާކުރުމާ حُرمَة ތަކެއް ޢިބާދަތް ކުރާ ކަންކަމެވެ.) އަދި الله ގެ حرمة ތަކަށް މުރާދުއްޖާ قَدَر ދަންނަވާ ފަރުމާނެވެ. ފަހު އެއީ އޭނާއަށް ހާލަތު ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ގޮތެވެ. (الله ގެ حُرمَة ތަކާ مكة އާއި حجّ عمرَة ގެ ކަންކަމާއި އެކަލާނގެ ނަހީކުރައްވާވަޑައިގަތާ އެއްޗެތިތަކާއި މިއިން މިއިން ކަންކަމެވެ.) އަދި ކަށުވަނގުވަމްގަރަން މަށުވެރިންވާ ތަކެތި ކަލާމުގައި الله ހުއްދަވެވަޑައިގަތާ ތަކެތީގެ ނިޢަމް ސޫރަގެ ބޮޑުވަމްތައް ކަށުވަނުބަރަން حلال ކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ حلال ކުރައްވައިފިއެވެ. (މަސްތަކާތަކަށް ކަތިލުމުގެ ބޮޑުނަފްސް مائدة ސޫރަތުގައި بيان ކުރެއްވިގޮތުގައި އެއާ ތަކެއްޗެވެ.) ފަހު ބުދަށް އަޅުކަންކުރުމުން ކަލޯނު ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި ބޮޑު ބަސްތަކުން ބުނުމުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑުބަސްތައް ބުނުމުން ދުރުވެގަންނާށެވެ. އަދި އެހެނިހެން މީސްމީހުންނާމެދު ބޮޑު ނުހަނާށެވެ.)

(٣١) އެއީ އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރުމުގެ ހަރުކަށިކަމުގައި ނުވެގެން الله އަށް توحيد ސީދާކޮށްދީގެން حال ގައެވެ. އަދި الله އަށް شريك ކުރި މީހާ ކޮންފަދަނުކުރާށެވެ؟ އޭނާ މަތީން ވެއްޓުނުވެއްޓުމާއި ދުރުޖަހައިގަތުން މިހާ ފަދައެވެ. ނުވަތަ ދުރުހިސާބަކަށް ވައި ބުރުއްސައިގެންދާ މީހާ ފަދައެވެ. (ތަފްސީރު އިބްނު ކަޘީރު.)

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

## ލުޣަތު

ذَٰلِكَ = އެއީ އެބަހީ: މިއާއިމިކަންކަމުގައި ދިبيان ކުރައްވަނީ اللّٰه ގެ أمر އާއި ނަހީއެވެ. ۞ وَمَن يُعَظِّمْ = އަދި މާތްކޮށް ހިތާ قدر ކުރެއްވިމާ. ۞ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ شَعِيْرَة ތަކަށް (އެބަހީ: علامة ތަކަށް) އަޅުކަންތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ޤުރުބާން – ޤުރުބާނީ ނެރުން - توحيد އަދި ސަލާމް - حجّ ގެ އަޅުކަން އަދާކުރުން – ގެދޮރު ހަދިޔާކުރުމަށް جمل ބަކަރިއާއި ޖަނަވާރުތައް. ۞ فَإِنَّهَا = ދެން = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމަކީ މާތްކޮށް ހިތުމަކީ. ۞ مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ = (اللّٰه އަށް) ހިތުގެ ބިރުވެތިކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ = ކަލޭމެންނަށް އޭގައި. (އެބަހީ: جمل ގައި) مَنْفَعَ ތަކެއްވެއެވެ. ۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެވޭނޫ މުއްދަތަކަށް. (އެއީ ކަތިލާވަގުތު ޖެހުމާއެވެ.) ۞ ثُمَّ مَحِلُّهَآ = ދެން އޭގެ ތަނަކީ (އެބަހީ: جمل ބަކަރިއާއި ހަވާލީ) ۞ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ = ގެދޮރައި ހަވާލާއެވެ. (بَيْتُ العتيق އަކީ ގެދޮރެވެ.) وَلِكُلِّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް. ۞ جَعَلْنَا مَنسَكًا = قربان ކުރުމަށްތަނެއް – ނުވަތަ دينى ކަމެއްކުރުމެއް – ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ = އެއީ އެމީހުން اللّٰه ގެ ނަންފުޅު (اللّٰه) ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ. ذِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ۞ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم = އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުޤުގެ މައްޗަށް. ۞ مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ = نَعَم ސޫފީގެ ބަލަވާތަކުން. ۞ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ދެން ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކެއް إله އެވެ. ۞ فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ = ދެން އެއްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހަމަ އެކަލާނގެއަށް (އެކަނި) ކިޔަމަންވާށެވެ. ۞ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ = އަދި (اللّٰه އަށް) ކިޔަމަންތެރި ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ (ކިޔަމަންތެރި ނިކަމެތިވެގެންވާ) ۞ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ = اللّٰه ހަނދާންކުރެވިއްޖެއްޔާ. ۞ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުން (اللّٰه އަށް ބިރުން) ތެޅިގެންދާ މީހުންނެވެ. ۞ وَٱلصَّٰبِرِينَ = އަދި އެއީ ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. ۞ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ = އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ކަންކަމަށް (مُصِيْبَة އަދި) ۞ وَٱلْمُقِيمِى

ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި އެއީ ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ.۞ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން (ތަކެތިން) ۞ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން ޚަރަދުކުރެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣١) މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެން އެވަނީ اللّٰه ގެ أمر އާއި نهى އެވެ.އެއީ އެކަލާނގެ شَعِيرَة އެވެ. އަދި اللّٰه ގެ شَعِيرَة ތަކަށް މާތްކޮށް ހިތުމާ قدر ކުރުން އެއީ اللّٰه تعالى އަށް ހިތުގައި އުޅޭ ތަޤުވާއާ ބިރުވެތިކަމުގެ ތެރެއިންނާ ކަމެކެވެ. (މިތަންތަނުގައި شَعِيرَة ތަކުގެ މާނަކަމުގައި ގެނެވިފައިވަނީ ހަދިޔާކުރާ ޖަނަވާރު ގޮތުގައި ގެންދާ ޖަނަވާރެވެ. އަދި އެތަކެތި ބޮޑަށް ރަނގަޅު ޖަނަވާރުތަކަށް ހޮވުން އެއީ شَعِيرَة ތަކަށް إحترام ކުރުމާއި قدر ކުރުމުގެ ތެރެއިންނެވެ.)

(٣٣) އަދި އެތަކެތީގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް مَنْفَعَ ތަކެއްވެއެވެ. ވަކި مدّة އަކަށެވެ. (އެވަގުތުތަކުގައި އޭގެ ކިރުގެ ބޭނުން ކުރުމާއި އޭގެ ބުރިކަރިމައްޗަށް ސަވާރުވުމާއި އޭގެ ގަނޑުގެ ބޭނުންކުރުމާއި މިފަދަ މިފަދަ مَنْفع ތައްވެއެވެ.) ދެން އޭގެ مَحَلّ އަކީ ގެންދިޔުން ތަނަކީ ގެގެވެ. بَيْتُ العَتِيْق އެވެ.

(٣٤) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް قُرْبَان ކުރުން ތަނަކާއި ވަގުތެއް - دِيْنِي ކަމެއްގެ ނުވަތަ عيد އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި نَعَم ސޫރީގެ ރިޒުޤުގެ نعمة ގެ މައްޗަށް އެމީހުން اللّٰه ހަނދުމަކޮށް އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެއްކަލާނގެ އެއްإله އެވެ.( އެއީ اللّٰه އެވެ.) ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ ބޯލަނބާށެވެ! އަދި اللّٰه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާ މީހުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

(٣٥) އެމީހުންނަކީ (އެމީހުންގެ ސިފަތަކީ) اللّٰه ހަނދާންކުރައްވާއިރުގައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވަންނަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް ދިމާވާ مصيبة ތަކަށް ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން އެމީހުން ޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. (ޒަކާތާއި صدقاة ދީ ހަދާމީހުންނެވެ..)

وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

## ލުޣަތު

وَٱلْبُدْنَ = އަށި جمل (ބޮޑެތި އަންހެން جمل އާއި އަންހެން ގެރިއަށް بَدَنَة ކިޔައެވެ.) ۞ جَعَلْنَٰهَا لَكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އުފައްދަވައިދީމެވެ. ۞ مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ = އަލާމާތްތަކުން اللّٰه ގެ علامة ތަކެއްގެތެރެއިންނެވެ. ۞ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ = އޭގައި ހެޔޮކަންތަކުގައި ކަލޭމެންނަށެވެ. ۞ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އޭގައި اللّٰه ގެ ނަންފުޅު ގަންނަވާށެވެ! ۞ صَوَآفَّ = އެއްފަހި ބަރުތަކުގައި އަތުއްސާ ވައިތައްޓައިގެން ކޮށުން ހުރެގެ حال . (ކޮށުމުގައި ބައްދާލައި ކަފިފާ ފައިގެ بسم ކިޔައި دعاء ކިޔާށެވެ.) ۞ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا = ދެން ވެއްޓުނު އޭގެ އަރިމަތި (ބިމުގައި) ޖެހިއްޖެއްޔާ (މަރުވެގެން ނިމިގެއްޖެއްޔާ)۞ فَكُلُوا۟ مِنْهَا = ކަލޭމެން އެއިން ކާށެވެ! (އެބަހީ: ކަތިލިއެއް ކާށެވެ!) ۞ وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ = އަށި ލިބޭ އަމިއްލައިގެ ފުދިގެންވާ ސުވާލު ނުކުރާ ފަޤީރު مِسكين ފަދަ ފަޤީރު ފަދަ ނުހަނު فقير މިހާރު އެއިން ކާންދޭށެވެ! ۞ وَٱلْمُعْتَرَّ = އަށި މަސްއްކަތް ހިފާ ގޮތަށް އައިސް އެދޭ މިންނަށްދީ. (އާދައިގެ ކާންދޭށެވެ! ކާށެވެ ސުވާލު ނުކުރާ ނުކުރެވުނު.) ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެތަކެތި (نَعَم ސޫރަ)ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭމެން شكر ވެރިވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ = اللّٰه تعالى އަށް واصل ނުވާނެއެވެ. (އެކަތިލި ތަކެތީގެ ނުވެވިފައިވާ ހުރެއެވެ.) ۞ لُحُومُهَا = އެތަކެތީގެ މަސް. ۞ وَلَا دِمَآؤُهَا = އަދި އެތަކެތީގެ ލޭވެސް. ۞ وَلَٰكِن يَنَالُهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް واصل ވާނީ. (އެކަލާނގެ އަރިހަށް ވާނީވެސް) ۞ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން تقوى ވެރިކަމެވެ. / إخلاص ތެރިކަމެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން. ۞ سَخَّرَهَا لَكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެތަކެތި ކިޔަމަންތެރި ކޮށްދެއްވިއެވެ. ۞ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّٰه އަށް މާތްކުރާ އެކަލާނގެއަށް قدر تَكْبِيْرُ ކިޔުމަށް. عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ =

އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިކަމަށްޓަކައި. ❁ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނު إحسان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ! ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި بَدَنَة (އެބަހީ: އަންހެނުންޖަމަލާއި އަންހެނުން ގެރި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ލެއްވާފައިވަނީ الله ގެ علامة ތަކުގެތެރެއިންނެވެ. އެތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހެޔޮކަމެވެ. އެތަކެއް ފައިދާވެއެވެ. (އަންހެނުންޖަމަލާއި އަންހެނުން ގެރީގެ ވާހަކަ ބުނުއްވައިފައިވަނީ އެއިން އުފެދޭ ފައިދާ ގިނަ ކަމަށްޓަކައެވެ.)

ދެން ފަހެ އެތަކެތި ކަތިލުމަށްޓަކައި އެއްފައި ބަނދުކޮށް އަތްއޮޅިން ތިބޭ ހާލަތުގައި (އެތަކެތި ކަތިލާ ވަގުތު) އެތަކެތީގެ މައްޗަށް الله ގެ ނަންފުޅު ހިއްޕާށެވެ. އެބަހީ: بسم ކިޔައި دعاء ކިޔާފައި ކަތިލާށެވެ! ދެން އޭގެ އަރިމަތި ބިމުގައި ޖެހިއްޖައުމާ އެބަހީ: މަރުވެގެން ތިރިވެއްޖެއުމާ ދެން ކަލޭމެން (ކައްޗާ ޙައްޤުވެރިވެގެން) އެއިން ކާށެވެ! އަދި ތިމާގެ އަތުގައިވާ އެއްޗަކުން ހިތްހަމަޖައްސާ ސުވާލުނުކުރާ فقير މިސްކީނުންނަށް އެއިން ކާންދޭށެވެ! އަދި މަސައްކަތެއް ލިބޭތޯ ތިމާގެ ކައިރިއަށް އަންނަ މިސްކީނުންނަށް އެއިން ކާންދޭށެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަކެތި އެބަހީ: نَعَم ސޫފި ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٧) އެތަކެތީގެ މަހެއްވެސް އަދި އެތަކެތީގެ ލޭއެއްވެސް الله ގެ حضرة އަށް واصل ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: އެތަކެއްޗަކުން އެކަލާނގެ ބޭނުންވާ ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް واصل ވާނީ އަދި އެކަލާނގެ ރުހުންވަޑައިގަންނަވާނީ ކަލޭމެންގެ ހިތުގައިވާ تقوى އެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ހުރި إخلاص ތެރިކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެތަކެތި ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވީއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ކަމެއްގެ ބާރުވެސް الله ގެ حضرة ގައިކަން އެކަލާނގެ އަޅާ ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تَكْبِيْر ކިޔުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ: ކަތިލާ ވަގުތު الله أَكْبَرُ ކިޔުމަށެވެ. الله އަށް މާތްކޮށް ހިތައި އެކަލާނގެއަށް قدر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާށެވެ!

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَـٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُواْ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُواْ مِن دِيَـٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَـٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

## ލުޣަވީ

۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى دفاع ކުރެއްވައްވެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އީމާންވީ މީހުންގެ ފަރާތުން. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ۞ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ = ގިނަގިނައިން خيانة ކުރާ އެއްވެސް މީހަކު ލޯބިވެވޮޑިނުވެއެވެ. ۞ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ = ކާފަރުވެރިވާކަށް. (الله ގެ نعمة އަށް ކާފަރުވާކަށް) ۞ أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَـٰتَلُونَ = ހަނގުރާމަކުރެވޭ މީހުންނަށް (ހަނގުރާމަ ކުރުމުގެ) ހުއްދަ ދެއްވިއެވެ. ۞ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُواْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެވިފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى. ۞ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُواْ = އެމީހުން އެއީ ނެރެވުނު މީހުންނެވެ. ۞ مِن دِيَـٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން. ۞ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި. ۞ إِلَّآ أَن يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނުމުން ފިޔަވައި. ۞ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަހަރެމެންގެ ربّ އަކީ الله އެވެ. ۞ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ = އަދި الله ގެ دفاع ކުރެއްވުން މީސްތަކުންނަށް ނުވާނަމަ. ۞ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ބަލައިން. ۞ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ = صَوْامِ ތަކެއް ހަލާކުވެގެންދިޔައީސް. (އެއީ رَاهِبُ ން އަޅުކަންކުރާ ތަންތަނެވެ.) ۞ وَبِيَعٌ = އަދި نَصَارى ންގެ ފައްޅިތަކާއި. ۞ وَصَلَوَٰتٌ = އަދި يهودى ންގެ ފައްޅިތަކާއި. ۞ وَمَسَـٰجِدُ = އަދި إسلام ންގެ މިސްކިތްތަކާއި. ۞ يُذْكَرُ فِيهَا = އެތަންތާނގައި (އެމިސްކިތްތަކުގައި) ހަނދާންކުރެވޭ. / ذِكر ކުރެވޭ. ۞ ٱسْمُ ٱللَّهِ الله ގެ ނަންފުޅު. ۞ كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން. ۞ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله نصر ދެއްވާހުށްޓެވެ. ۞ مَن يَنصُرُهُۥٓ = އެކަލާނގެއަށް نصر ދޭމީހަކަށް. (އެކަލާނގެ دين އަށް نصر ދޭމީހަކަށް) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى (އެކަލާނގެއަށް) إيمان ވިމީހުންގެ ފަރާތުން دِفَاع ކުރައްވައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން خيانة ތެރިވާ ކާފަރުވެރިންނަށް އެކަލާނގެވެސް ހަމަކަށަވަރުން اللّه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٩) ހަނގުރާމަވާތީ މުސްލިމުންނަށް (ހަނގުރާމަކުރުމުގެ) ހުއްދަދެއްވިއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެވިފައިވާ ވީމުންނެވެ. (މިއީ مشرك ންގެ އަނިޔާތަކުން دفاع ކުރުމަށްޓަކައި مؤمن ން އާ مشرك ންނާއި ހަނގުރާމަކުރުމަށް ދެއްވި ހުއްދައާ ބެހޭ ފުރަތަމަ ހުކުމެވެ. އެއީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم هجرة ކޮށް ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ފަހުގައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް نصر ދެއްވުމަށް اللّه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٠) އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: އަނިޔާ ލިބިފައިވާ މީހުންނަކީ، ތިމަންނާގެ ربّ އަކީ ހަމައެކަނި اللّه އެވެ ބުނުން ނޫން އެހެންއެއްވެސް ސަބަބެއްނެތި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރެވުނު މީހުންނެވެ. (މިއީ رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުން اللّه އަށް إيمان ވި އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި مكّة ގެ أهل ވެރިންނެވެ. مشرك ންގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާކޮށް ލިބުނު މީހުންނެވެ.) އަދި މިސްކިތްތަކުން އެއްބަޔަކުގެ ބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު دِفَاع ކޮށްނުދެއްވާނަމަ اللّه ފަރާތުން ނުވާނަމަ رَاهِب ން އަޅުކަންކުރާ އަޅުކަމުގެ ތަންތަނާއި ފައްޅިތަކާއި نَصَارى އިން އަޅުކަންކުރާ ތަންތަނާއި يهودى ންގެ ފައްޅިތަކާއި އަދި އެތަންތާނގައި ގިނަގިނައިން اللّه ހަނދާންކުރައްވާ (އެކަލާނގެއަށް ذِكر ކުރެވޭ) مسلم ންގެ މިސްކިތްތަކާއި މިއެންމެހައި ތަންތަން ހަލާކުވެ ނެތިގެން ހިނގައްޖައީހެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ دين އަށް نصر ދީފި މީހަކަށް اللّه އެމީހަކަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾

## މުފްރަދާތު

ٱلَّذِينَ = އެމީހުން (އެބަހީ: އެއަނިޔާ ލިބުނު މީހުން.) ۞ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބިމުގައި تَمْكِيْنُ ކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ. އެބަހީ: ވަޒަންވެރިކުރުވައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވައިފިއްޔާ. أَقَامُوا ٱلصَّلَوٰةَ = އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރެއެވެ. ۞ وَءَاتَوُا ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ޒަކާތްދެއެވެ. وَأَمَرُوا بِٱلْمَعْرُوفِ = އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރެއެވެ.۞ وَنَهَوْا عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި مُنْكَرَاة ތަކުން ނަހީކޮށް މަނާކުރެއެވެ. ۞ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ = އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ ނިމުމުގެ (جَزاء ދެއްވުން) خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. ۞ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިޔަސް. ۞ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިން (مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން) ދޮގުކުރިއެވެ. (رسول ދޮގުކުރިއެވެ.) ۞ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ = نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި عاد ބަޔެއްގެމީހުންނާއި އަދި ثمود ބަޔެއްގެމީހުންވެސް (އެމީހުންގެ رسول) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި އަދި لوط عليه السّلام قوم ގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ رسول) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَنُ أهل ވެރިންވެސް (އެމީހުންގެ رسول) ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ދޮގުކުރެވުނެވެ.۞ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ = ފަހެ ކާފިރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަސްކޮށްދެއްވައި مُهْلَة ދެއްވީމެވެ.۞ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ۞ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންކާރުކުރެއްވި ބަދަލުހިއްޕެވުމަކީ ކޮންފަދަކަމެއްކަން (ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.!) ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤١)** އެމީހުންނަކީ އެބަހީ: އިމާންވީމީހުންނަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުގައި ބާރުދީފައި تَمْكِين ކޮށްދީފައި ހަމަޖެއްސަވައިދީފައިވިއްޔާ އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާނެއެވެ. އަދި ޒަކާތްދޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރާނެއެވެ. އަދި منكراة ނަހީކުރާނެއެވެ.(މިޒާނަހި އެފަދަމީހުންގައި މިސިފަތައް ހުންނަންވާނެއެވެ.) އަދި ހުރިހާކަމެއްގެ ފަހުކޮޅު خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (ކަންކަމަށް جزاء ދެއްވުން އޮންނާނީ ހަމަ الله އަށެވެ.)

**(٤٢)** (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި އެމީހުން – يعني: مكّة ގެ مشرك ން – ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއަސް (އެހެނީ އަދި އާކަމެއްނޫނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިން نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި އަދި عَاد ބަޔަކުގެ މީހުންނާއި ثَمُود ބަޔަކުގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވެވުނު رَسُول ބޭކަލުން) ދޮގުކުރިއެވެ.

**(٤٣)** އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނާއި لوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވެވުނު رسول ން) ދޮގުކުރިއެވެ.

**(٤٤)** އަދި مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންވެސް (އެމީހުންގެ رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި موسى عليه السّلام ދޮގުކުރެވުނެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންވެސް އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ.)

ދެންފަހެ މިއެންމެހައި أمّة ތަކުގެ ކާފަރުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މުހުލަތު ދެއްވާފައި ދެން ހިފެހެއްޓީމެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إنكار އާއި ކޯފާވި ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! (ކަލޭގެފާނުގެ أمّة ގެ މީހުންނަށްވެސް ވާނީ ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެބަހީ: އެ أمّة ތަކުގެ ކާފަރުން ކަންތައް ކުރިގޮތަށް رسول އާއިމެދު ކަންތައް ކޮށް رسول ދޮގުކޮށްފިނަމަ ވާނީ ހަމަ އެ أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށްވެސް ހަމަ ވިގޮތަށެވެ.)

فَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٞ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئۡرٖ مُّعَطَّلَةٖ وَقَصۡرٖ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَتَكُونَ لَهُمۡ قُلُوبٞ يَعۡقِلُونَ بِهَآ أَوۡ ءَاذَانٞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۖ فَإِنَّهَا لَا تَعۡمَى ٱلۡأَبۡصَٰرُ وَلَٰكِن تَعۡمَى ٱلۡقُلُوبُ ٱلَّتِي فِي ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ وَيَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلۡعَذَابِ وَلَن يُخۡلِفَ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥۚ وَإِنَّ يَوۡمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلۡفِ سَنَةٖ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ أَمۡلَيۡتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٞ ثُمَّ أَخَذۡتُهَا وَإِلَيَّ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

## ތަރުޖަމާ

فَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ = ފަހެ ކިތައްކިތައް ރަށް. ۞ أَهۡلَكۡنَٰهَا = އެރަށްރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَهِيَ ظَالِمَةٞ = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حَال (އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حَال) ۞ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا = ފަހެ އެރަށްރަށުގެ ބިންމަތިގެމައްޗަށް (އެރަށުގެ ފުރާޅަށް) ވެއްޓި ވިރާނާވެގެންވާ حَالُ. ۞ وَبِئۡرٖ مُّعَطَّلَةٖ = އަދި ދޫކޮށްލެވި ބަންދުވެގެންވާ ވަޅާއި. (އަދި ބަންދުވެގެންވާ ކިތައްވަޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ؟ ۞ وَقَصۡرٖ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ = އަދި ގަދަފަދަ ފާޅުގަދަ (ކިތައް ގަނޑުވަރު ހަލާކުކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ؟ ۞ أَفَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދެފަހެ އެމީހުން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފާ ދަތުރުފަތުރެއް ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ فَتَكُونَ لَهُمۡ قُلُوبٞ = ދެން އެމީހުންނަށް ހިތްތަކެއްވުމަށް. ۞ يَعۡقِلُونَ بِهَآ = އެހިތްތަކުން އެމީހުން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް. ۞ أَوۡ ءَاذَانٞ = ނުވަތަ ކަންފަތްތަކެއް. ۞ يَسۡمَعُونَ بِهَاۖ = އެމީހުން އެކަންފަތްތަކުން އަޑުއަހާ ކުރުމަށް. ۞ فَإِنَّهَا لَا تَعۡمَى ٱلۡأَبۡصَٰرُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ލޯތައް ކަނުވާ އަނދިރި ނުވެއެވެ. ۞ وَلَٰكِن تَعۡمَى ٱلۡقُلُوبُ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ހިތްތައް އަނދިރިވެ ކަނުވަނީއެވެ. ۞ ٱلَّتِي فِي ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾ = މޭތަކުގައި ހުރިގެންވާ. ۞ وَيَسۡتَعۡجِلُونَكَ بِٱلۡعَذَابِ = އަދި عَذَاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ۞ وَلَن يُخۡلِفَ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥۚ = އަދި الله އެކަލާނގެ وعد ފުއްދެވި خِلاف ވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. ۞ وَإِنَّ يَوۡمًا عِندَ رَبِّكَ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެއްދުވަހު. ۞ كَأَلۡفِ سَنَةٖ = އެއްހާސް އަހަރުފަދައެވެ. ۞ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ގުނާ عدد ކުރާ. ۞ وَكَأَيِّن مِّن قَرۡيَةٍ = އަދި ކިތައް ރަށްހެއްޔެވެ؟ ۞ أَمۡلَيۡتُ لَهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށްރަށަށް. (އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިންނަށް) مُهْلَة ދެއްވައި ލަސްކުރެއްވީ

(عذاب ދެއްކުރެއްވީ) ۞ وَهِيَ ظَالِمَةٌ = އެރަށްރަށް (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން) އަނިޔާވެރިވެގެންވާ

حال .۞ ثُمَّ أَخَذْتُهَا = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށް ހިފެހެއްޓީމެވެ. (އެރަށުގެ أهل ވެރިން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)

۞ وَإِلَيَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި އެތައްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال) ކިތައްކިތައް ރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) އެރަށްރަށުގައި އެރަށްރަށުގެ ބިނާތަކުގެ ފުރާޅުތަކުގެ މައްޗަށް ވެއްޓި ހުސްވެ ބަރުބާދުވެފައެވެ. އަދި أهل ވެރިޔަކު ނެތި ބޭނުންކުރުން ދޫކޮށްލެވިގެންވާ ކިތައްކިތައް ވަޅާއި ގަދަފަތުރުން ވިއުގެ ކުރެވިގެންވާ ކިތައްކިތައް ގަސްދޮވަރު (މަތިކުޅަ) ދޫކޮށްލެވިފައިވާ ބޭކާރުވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެފަދަ ވަރަށްގިނަ ތަންތަން ވެއެވެ. މިކަންކަމުން ދުނިޔޭގެ މީހުން عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ.)

(٤٦) އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދަތުރުތަކުރުކާން ނުހަދަނީހެއްޔެވެ. (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި ކުރީގެ أمّة ތަކަށްވީގޮތް ދެކެ عِبْرة حَاصِل ކުރުމަށްޓަކައި ބިމުގައި ހިނގާ ދަތުރުތަކުރުކާން ނުހަދަނީހެއްޔެވެ.) އަދި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުތަކުރުކާން ހަދައިފި ނަމަ ވިސްނާ فكر ކުރާނެ ހިތްތަކެއް އެމީހުންނަށް ލިބިގަތެވެ. ނުވަތަ އުޑުއަހާ ކަންފަތްތަކެއް ލިބިގަތެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ލޯތައް ކަނުވެ އަނދިރިވާނީ ނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މޭތެރޭގެ ތަނުގައިވާ ހިތްތައް ކަނުވެ އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.

(٤٧) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ން عذاب އަވަސްކުރުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދެއެވެ. (ނަމަވެސް الله އެކަމަށްވعد ކުރައްވާފައިވާ ވަގުތެއްވެއެވެ.) الله تعالى އެކަލާނގެ وعد ފުޅާއި خلاف ވެވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެ وعد ފުރިހަމަކުރެއްވީމުކަމަކީ އެކަމުގައިވާ ހިނގާނޭކަމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެންމެ ދުވަހަކީ ކަލޭމީހުން ގުނާގުނުމުގައި عَدَد ކުރާ އަހަރުގެ އެއްހާސް އަހަރެވެ.

(٤٨) އަދި އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ތިމަންރަސްކަލާނގެ مُهْلَة ދީ ލަސްކޮށްދިނީ ކިތައްކިތައް ރަށަކަށްހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވެމުންދާއިރުކުރެސް އެމީހުންނަށް عذاب އަވަސް ނުކުރައްވައި ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް ވެއެވެ.) ދެން مُهْلَة ދެއްވުމަށްފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެހެއްޓީ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِىٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾

## ލުޣަތު

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = (އޭ رسول الله ގެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ لَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވާކަން ކަނޑައެޅި. ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرْ އަކު ކަމުގައެވެ. ބިރުގަންނަވަނިވި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. ❁ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ކޮށްފައި.❁ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސަވުން ހުއްޓެވެ. ❁ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ = މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤާއި. ❁ وَٱلَّذِينَ سَعَوْا۟ = އަދި މަސައްކަތްކޮށްދުވާ މީހުން.❁ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް بَاطِلُ ކުރުމަށް / ނުކުމެއަރައިގަތުމަށް.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އީ ❁ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ مِن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رَسُول ބޭކަލަކު. ❁ وَلَا نَبِىٍّ = އަދި نَبِى ބޭކަލުވިޔަސް. (ނުފޮނުއްވަމެވެ.) ❁ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ = އެބޭކަލަކު ހިތާވާ ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ ❁ أَلْقَى ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އާ. އެއްލައިދިޔޭ ވެސްމެ. / ވައްދައިލިއްޔެވެ. (بَاطِل ތަކެއް ވައްދައިލައެވެ.) ❁ فِىٓ أُمْنِيَّتِهِۦ = އެބޭކަލުގެ ހިތާވާ ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް. ❁ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ = ދެންފަހެ اللّه تعالى بَاطِلُ ކުރައްވައި مَنسُوخُ ކުރައްވައެވެ. (ނައިތޮށްޕައްވައެވެ.) ❁ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ = شيطان އެވައްދައިލި بَاطِل ތަކެއް. ❁ ثُمَّ يُحْكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦ ۗ = ދެން اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. (بَاطِل ތަކެއްނެތި) ސާފުކޮށްކުރައްވާ خالص ކުރައްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ = އަދި اللّه تعالى އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި حكمة ވެރިވި ކަލާނގެއެވެ. لِّيَجْعَلَ ❁ مَا يُلْقِى ٱلشَّيْطَٰنُ = އެއީ شيطان އާ ވައްދައިލި އެކަލާނގެ ލެއްވުމަށެވެ. ❁ فِتْنَةً = فِتنَة އެއް ކަމުގައި / ބަލިބޭބޭގެ ހުރި. ❁ لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ =

އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި މުނާފިޤުކަމުގެ ބަލިކަންތާ މީހުންގެ. ۞ وَٱلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގަދަވެހިފައިވާމީހުންގެއާއި. (އެއީ مشرك ންނެވެ.) ۞ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންވަނީ۞ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދުރުވެގެންވާ ދެބައިވެރިކަމެއްގައެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ނިސްބަތުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާކަށް ކަށަވަރު نَذِير އަކު ކަމުގައެވެ. (شرك ން ދުރުނުވެ ނުހިއްޓަމަންކަންމަތީ ދެމިތިބޭނަމަ عذاب އަތުވެދާނެކަމުގެ ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.)

(٥٠) ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނަހެވެ. އެމީހުންނަށް ގެފުއްސަވައިދެއްވުމާއި އަދި މާތްވެގެންވާ ރިޒްޤު (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަހުއްޖެވެ.

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް باطل ކޮށް ނުކުޅެދުއްވައިލުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހުން ދަންނަހެވެ. އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ.) އަބަރަސްކަލާނގެ ކިޔަވާ ވިދާޅުވާއިރު ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް شيطان އޭނާގެ باطل ވާހަކައެއް ނުވައްދާ އެއްވެސް رَسول ބޭކަލަކުވިއަސް އަދި نبى ބޭކަލަކުވިއަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ބޭކަލެއްގެ ކިޔަވާވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށްވެސް شيطان އޭނާގެ باطل ވާހަކައެއް ވައްދައެވެ.) ދެންފަހެ – الله تعالى އެ شيطان އެ އިއްޔުރުކުރި އެއްޗެއް – ނައްތުއްވައިލައްވައި باطل ކުރައްވައެވެ. އަދި އޭގެފަހުގައި الله تعالى އުއްވާގެ آية ތައް خلاص ކުރައްވައި ރަނގަޅަށް ސާބިތުކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٣) އެއީ شيطان އެ އިއްލަވާލާ ކިޔަވާ ވިދާޅުވުމުގެ ތެރެއަށް އެއްދަލުވި އެއްޗެއް އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި نِفَاقُ ގެ ބަލިކަންތާ މީހުންގެ ހިތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުވެ ގަދަވެހިފާ މީހުންގެ ހިތްތަކަށް فِتْنَة އެއްކަމުގައި އެބަހީ މަގުފުރެދުމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވަވާނުވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) ވަނީ ހަމަކަށަވަރުންވެސް ދުރުވެގެންވާ ދެބައިވެރިކަމެއްގައެވެ. (الله ގެ أمر ތަކާއި خلاف ވެ حقّ އާއި ވަކިން ދުރުގައެވެ.)

وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾

## ތަފްސީރު

وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި علم ގެ أهل ވެރިން ދެނެގަތުމަށެވެ. ۞ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ކަން. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ فَيُؤْمِنُوا۟ بِهِۦ = ދެން އެމީހުން އެއަށް إيمان ވެ ތެދުކުރުމަށް. ۞ فَتُخْبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެއަށް (އެ قرآن އަށް) މަޑުމައިތިވެ ކިޔަމަންވުމަށް. ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ. ۞ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވީ މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަށް. ۞ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. ۞ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ = އެއާއިމެދު (އެ قرآن އާއިމެދު) ޝައްކުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ۞ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ = އެމީހުންނަށް قيامة އަންނަންދެން. ۞ بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް. ۞ أَوْ يَأْتِيَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް އަންނަންދެން. ۞ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ = (އެހެޔޮކަމެއް ނެތް) رحمة ނެތް ދުވަހެއްގެ عذاب . (އެއީ بَدر ގެ ދުވަސް / ނުވަތަ قيامة ދުވަސް – والله أعلم) ۞ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ = އެދުވަހުން ވެރިކަމީ ހުރިހާ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ۞ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން. (ދެންނެވި) ۞ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ = އެމީހުންނަށް نعمة ގެ ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރި. ۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން. (ދެންނެވި) ۞ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ނިކަމެތިކުރުވާފާނޭ عذاب އެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟

އަދި هجرة ކުރި މީސްމީހުން. ❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.❁ ثُمَّ قُتِلُوٓاْ = ދެން އެމީހުން قتل ވި. ❁ أَوْ مَاتُوٓاْ = ނުވަތަ އެމީހުން މަރުވި. ❁ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާހުށްޓެވެ. ❁ رِزْقًا حَسَنًا = ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިޒުޤަކުން. (ޖަންނަތުގެ ثواب ނ) ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالىއީ. ❁ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ (٥٨) = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހުރިހާ ރިޒުޤު ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٤)** އަދި އެކަލާނގެ އެކަން ލައްވާ – (އެބަހީ: شيطان އެވައްދާ އެއްޗެއް ނެތިކުރައްވައި باطل ކުރައްވައި އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް خلاص ކުރައްވައި ސާބިތުކުރައްވައި) علم ގެ أهل ވެރިންނަށް އެ قرآن ގައިވާ آية ތައް އެއީ ހަމަ حقّ ކަން ދެނެގަނެ ދެން އެއާޔަތްތަކަށް إيمان ވެ ތެދުކޮށް އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް އެ قرآن އަށް މަޑުމައިތިވެ ކިޔަމަންވެ ބިރުވެތިވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އީމާންވީ މީސްމީހުންނަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ އަދި ތެދުމަގު ދައްކަވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

**(٥٥)** އަދި كافرو މީސްމީހުން އެ قرآن އާއިމެދު ޝައްކުއެރުމުގައި ވުމުން ދިޔައިރުންދާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް قيامة قائم ވުމާއި ހަމައަށް ކަމެއް ނުނިމޭނެއެވެ. ނުވަތަ (އެކަށީގެންނުވާ) އެއްވެސް رحمة އެއްނެތް ދުވަހެއްގެ عذاب އަތުވެއްޖެ ހިސާބަށް ނިމެންދެންނެވެ. (އެދުވަހަކީ قيامة ދުވަހެވެ. / ނުވަތަ بَدر ގެ ދުވަހެވެ.) والله أعلم

**(٥٦)** އަދި އެދުވަހުން އެންމެހާ ވެރިކަމާއި ބާރުވެސް ހަމަ الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ދެން إيمان ވެގެން صالح عمل ތައް ކުރި މީހުންވާނީ نعمة ތަކުގެ ވެރި ސުވަރުގެތަކުގައެވެ.

**(٥٧)** އަދި كافر ވެ އަޅުގަނޑުމެންގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީސްމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ އިހާނާތްތެރިވެގެންވާ عذاب އެވެ.

**(٥٨)** އަދި الله ގެ މަގުގައި هجرة އަށްދިޔަ މީސްމީހުން ދެން އެމީހުން (އެކަމުގައި) قَتل ވެދިޔަ ނުވަތަ މަރުވެދިޔަ މީސްމީހުން (ދަންނައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންނަށް ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިޒުޤެއް ދެއްވާހުށްޓެވެ. (އެއީ ޖަންނަތުގެ ثواب އާއި ދަރުމައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އެންމެ ހެޔޮގޮތުގައި ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾

## ލުޣަތު

لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلاً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން (އެބަހީ: هجرة ކޮށް ދިޔުމުގައި قتل ވެ (މަރުވިޔަސް) ތަނަކަށް ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. ❁ يَرْضَوْنَهُ ۗ = އެމީހުން އެތަނަކަށް ރުހޭނެ (އެއީ މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގޭގެއެވެ.) ❁ وَإِنَّ اللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ. ❁ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން (هجرة ކުރިމީހުންގެ حقيقة ތެދު) ދަންނަވާގެންވާ އަދި ޙިލްމުވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ❁ ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ. (މިކަންތަކަކީ) ❁ وَمَنْ عَاقَبَ = އަދި عُقُوبة ދިނުމާ. (އަނިޔާވެރި بَغَاوة ކުރިމީހާ) ❁ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ = ދެން އޭނާ عُقُوبة ދެވުނު ވަރަށް. (އަނިޔާވެރިޔަކަށް) ❁ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ = ދެން (އަނިޔާވެރިޔާ އޭނާގެ މައްޗަށް بَغَاوة ކުރިއްޖެއްޔާ ❁ لَيَنصُرَنَّهُ اللَّهُ ۗ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالى އޭނާއަށް نصر ދެއްވާނެއެވެ. ❁ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް الله تعالى ވީ. ❁ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ = ކަންނެއްލެވުން عَفوء ކުރައްވާ، ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ. (އެބަހީ: އެދެއްވާ نصر އަކީ: - އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުން ދެއްވާ نصر އެވެ.) ❁ بِأَنَّ اللَّهَ = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ❁ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. ❁ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. ❁ وَأَنَّ اللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ. ❁ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ. (އެބަހީ: ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައި އަޅުއްވަވަނީ) ❁ بِأَنَّ اللَّهَ = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁ هُوَ الْحَقُّ = އެއީ حقّ إله ކަމުގައިވާތީއެވެ. ❁ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (އެ مشرك ން) އެދޭ دعاء ކުރަމުންދާ ތަކެތި (ބުދުތަކާ) އެއީ. ❁ مِن دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.❁ هُوَ الْبَاطِلُ = އެއީ ހަމަ بَاطِل ތަކެއްޗެވެ. ❁ وَأَنَّ اللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.❁ هُوَ الْعَلِيُّ

ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾ = އެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުން ފެންބާވައިލެއްވިއެވެ. ۞ فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ = ދެންފަހެ ބިންގަނޑު ވެއްޖެއެވެ. ۞ مُخْضَرَّةً = ފެހިވެގެންވާ އެއްޗެއްކަމުގައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ އޯގާތެރިވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އިލްމުވެރިވަންތަ - އަދި خبر ވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (އެބަހީ: هجرة ކުރުމުގައި قتل ވެ މަރުވެގެންދިޔަމީހުން) ރުއްސެވޭކަން އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. (އެއީ މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ކުއްލިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ ކީރިތި ކަލާނގެއެވެ.

(٦٠) އެހެނީ މިކަމަށްޓަކައި މީހަކަށް ނުވަތަ ބަދަލަކަށް އަނިޔާއެއްކޮށް بغاوة ކުރި މީހާއަށް އޭނާ އެކުރި ކަންތައްތަކާއެއްވަރުގެ އަނިޔާއާއި عقوبة ދެއްވުމަށްފަހު ދެން އަލުން އޭނާއަށް އަރައިގަނެ އަނިޔާވެރިވެއްޖެ عقوبة ދެވިއްޖެއާ ހަމަކަށަވަރުން (އޭނާއަށް އެއަނިޔާކުރި މީހާގެމައްޗަށް) الله تعالى އޭނާއަށް نَصْرُ ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ عفوء ކުރެއްވުން ބޮޑު އަދި ފާފަފުއްސަވާ ގަފޫރުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦١) އެއީ – (އެބަހީ: އެދުރުވާ نصر ދިނީ އެކަލާނގެ ކުދުރަތުވަންތަކަމުން ދެއްވާ نصر އެވެ.) އެހެނީ الله تعالى ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ރޭދުވާ ތަކުރާރުކުރައްވައެވެ. އެހެންވީމާ އެކަލާނގެ ކުދުރަތުވަންތަކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٢) އެއީ – އެބަހީ: ތަކުރާރު އެކަލާނގެ ތަކުރާރުކުރައްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެއީ حقُّ ވަންތަ إله ކަމުގައި ވީކަމެވެ. އަދި އެ مشرك ންގެމީހުން އެކަލާނގެ ދޫކޮށައި އަޅުކަންކުރާ (އަޅުކަމުގެތަން) ގޮވާ دعاء ކުރާ އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ ހަމަ ސިފަ باطل ތަކެއްޗެވެ. އެއްވެސް މަނާއެއްގައި إله އެއްނޫނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުން ފެންބާވައިލެއްވިކަން ކަލޭގެފާނު އެނގިވަޑައިގެން ނުވަނީހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ދެން ބިންގަނޑު ފެހިއްޔަކަށް ވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ގަސްތަކާއި ފެހިވެގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ އެންމެހައި ކަންތަކެއް އެއްކޮށް ސަމާލުވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَـٰزِعُنَّكَ فِي ٱلْأَمْرِ ۚ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَإِن جَـٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾

## ލުޣަވީ

لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހާ ތަކެތި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۗ = އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީ. ۞ لَهُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْد އާއި تَعْرِيف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އަނގަވަޑައިނުގަންނަވައިފީތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންކުރައްވާފައިވާކަން. ۞ مَّا فِي ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވާހާތަކެތި. ۞ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِي = އަދި ނައުތައް (ފުންގަޑީގައި ދުވާ އުޅަނދުފަހަރު) ދުވުމެވެ. ۞ فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ۞ بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أَمْر ފުޅުން. ۞ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑު ހިފަހައްޓަވައެވެ. ۞ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތަށް ވެއްޓުން ނުދީ. ۞ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅު ދެއްވުމުން މެނުވީ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى މީސްތަކުންނާމެދު. ۞ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ أَحْيَاكُمْ = ކަލޭމެން ދިރުއްވީ. ۞ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން ކަލޭމެން މަރުއްވަނީ / މަރުއްވާނީއެވެ. ۞ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ = ދެން (އަލުންވެސް) ކަލޭމެން ދިރުއްވާނީ. ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން إنْسَان އާ (اللّه ގެ نعمة އަށް) ނާޝުކުރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ۞ لِّكُلِّ أُمَّةٍ = ކޮންމެ أمّة އަކަށް. ۞ جَعَلْنَا مَنسَكًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مَنْسَك އެއް ލެއްވީމެވެ. (عيد ދުވަހު ޤުރުބާނީ ވަޅުލުން - ނުވަތަ ޤުރުބާނީކުރުން ޤުރުބާނީ ވަޅުލުން / ذَبَح ކުރުމެވެ.) ۞ هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ = އެއުރެންނާ عيد ގެ ذَبَح ގެ ކަމާއި ހަދާނީ ހަމަ އެގޮތްތަކެވެ. (ކޮންމެ ބަޔަކަށްވެސް އެބައެއްގެ ވަކިވަކި ގޮތްތަކެއްވެއެވެ.) ۞ فَلَا يُنَـٰزِعُنَّكَ = ފަހެ އެމީހުން

ކާފިރުންނާއި އަރައިރުންވެ جَدَل ނުކުރާހުށިކަމެވެ!۞ فِي ٱلْأَمْرِۚ = ކަންތައްގައި. (ذَبح ކުރުމާއި ލިއިބޭރުވުމުގައި)

۞ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَۖ = އަދި ކާފިރުންނާ ކާފިރުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ!. ۞ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى =

ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގެއްގައެވެ. ۞ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ = ސީދާވެގެންވާ. ۞ وَإِن

جَٰدَلُوكَ = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ކާފިރުންނާއި جدل ކުރަންޏާ. ۞ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ = ދެން ކާފިރުން

ވިދާޅުވާށެވެ!. الله ދެނެވޮޑިގެންވޭ ބޭއްވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަކުރާ ކަންތައް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވާހާތަކެތި މިލްކުވެ ވެގެންވަނީ خاصّ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެން ދުރިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد އާއި تعريف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކާތްސަކަން يقين އެވެ.

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގައިވާ އެއްޗެއް ކާފިރުނަށް (އިންސާނުންނަށް) ބޭކާރު الله تعالى ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. އަދި ނައްޓާލެވޭ ގޮތަށް ކަނޑައެޅި އަކާތެރިވުމާއެކު أمر ކުރެއްވުމާއެކު ދުނިޔެއެވެ. މިކަންކަން ދެންނެވީ އިންސާނުންނަށް އިހުސާނެއްގޮތުންތޯއެވެ؟ އަޅޭ: ދެންނެވީ ދުނިޔެ ބިމަށް ވެއްޓުމެއް ނުވެވޭނެ ގޮތަކަށް އިޙުސާނުގެ ގުޅުމާއެކު މެއަކަށް އުޑުވެއްޓުން ނުވެއޭތޯއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ މީސްތަކުންނަށް ނަހަރު އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކާތްސަކަންއެވެ.

(٦٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެން ދިރުއްވާ ވަޑައިގަތީ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ދެން ކަލޭމެން (ދެން محشر ކުރުމުގައި) ކަލޭމެން ދިރުއްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާއި (الله ގެ نعمة އަށް) ޝުކުރުވެން ބޮޑު މީހުންކަން ކަށަވަރެވެ.

(٦٧) ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مَنْسَكُ އެއް ލެއްވީމެވެ. (އެއީ قُرْبَان ކޮށް ލިއިބޭރުވާ عيد ކޮށް ހާމަކުރައްވާމަ ވަގުތުކުރެވެ.) އެމީންޏާއިގެ އުޅަހަރު قربان ކޮށް عيد ކޮށް ހަދައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ތަރުތެވެ. ދެން ކާފިރުންގެ قربان ކުރުމާ عيد ކުރުމުގެ ކަންތައްގައި އެމީހުން ދެކޮޅުވެ جَدَلُ ނުކުރާހުށިކަމެވެ. އަދި ކާފިރުން ކާފިރުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރައްވައި ހައްދަވާ ދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން ވަނީ ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގައެވެ.

(٦٨) އަދި އެ مشرك ންގެމީހުން ކާފިރުންނާ جَدَل ކޮށްފިއްޔާ ދެން ކާފިރުން ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَـٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَـٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

## މުފްރަދާތު

ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ اللّٰه ކަލޭގެފާނުގެ މެދުގައި حكم ކުރައްވާހުށްޓެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ = ކަލޭމެން އެކަމުގައި إختلاف ވެގަތުމުގައިވާ ކަންތަކާއިމެދުން. ❁ أَلَمْ تَعْلَمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ދަންނަވައިގަންނަވާކަން ❁ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުގައި ބިމުގައިވާހާކަމެއް / އަދި އެއްޗެއް. ❁ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَـٰبٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (އެބަހީ: ދަންނަވައިގަތުން) ވަނީ ފޮތެއްގައެވެ. އެބަހީ: ލޫޙުގައި ލިޔުއްވި ސާބިތުވެވަޑައިގެންނެވެ. ❁ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައް (އެބަހީ: އެލިޔުއްވުން / ނުވަތަ خَلْقُ ކުރެއްވުމާއި މެދުގައި حكم ކުރެއްވުން.) ❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ = اللّٰه تعالى އަށް ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. ❁ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން - يعنى: مشرك ންގެމީހުން - އަޅުކަން ކުރަނީއެވެ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި. ❁ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَـٰنًا = އެއަކަށް (އަޅުކަންކުރުމަށް) އެއްވެސް دليل އެއް ބާވައިލައްވާފައި ނުވާ ތަކެއްޗަށެވެ. (ބުދުތަކަށް) ❁ وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ = އަދި (އެއީ إله ންކަމުގެ) އެއްވެސް އިލްމެއް އެމީހުންނަށް ނުވާ ތަކެއްޗަށެވެ. ❁ وَمَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ދެވޭނެ މީހަކު قيامة ދުވަހުން ނުވެއެވެ. ❁ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވިއްޖެއްޔާ. ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކެއް. ❁ تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި މީހުންގެ މޫނުތަކުން ކަލޭގެފާނު ދެނެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ ٱلْمُنكَرَ = ނުރުހުން. ❁ يَكَادُونَ يَسْطُونَ = އެމީހުން ހަމަލާދޭން ކައިރިވެގެން ގޮސްފަދެއެވެ. ❁ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭ މީހުންގެ

ދައްކަން (مؤمن ންގެ ދައްކަން) ❁ ءَايَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ قُلْ = ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ أَفَأُنَبِّئُكُم = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވަންވީހެއްޔެވެ؟ ❁ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمْ = އެއަށްވުރެ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިވެގެންވާކަމެއްގެވާހަކައިން. ❁ ٱلنَّارُ = އެއީ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ. ❁ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް الله وعد ކުރައްވާފައިވާ. ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾ = އެއީވާ އެނބުރިދިއުމަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި އެކަމަކާމެދު ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި إختلاف ވެގެންދިޔަ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި الله حكم ކުރައްވާނެތެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٧٠) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) އުޑާއި ބިމުގައިވާ (އަދި ވާހަކަތައް) އެއްޗެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭގޭފާނު ދެނެވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ (އެކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެދެނެވޮޑިގެންވުމަކީ އެއީ ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވާފައިވާ އެއްޗެކެވެ. (އެއީ قيامة އާއި ހަމައަށް ވާނެ ހުރިހާކަމެއް الله ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތެވެ. أمّ الكتاب އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއިލްމުގެމަތިން ނުވަތަ خَلْقُ ތަކުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުން އެއީ الله تعالى ގެ حضرة އަށް ކުޑި ފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٧١) އަދި އެ مشرك ންގެފިކުރުން الله ފިޔަވައި އެއަޅުކަންކުރާތަކެތި އަޅުކަންކުރަނީ ކަމަކަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައިލައްވާފައިނުވާ އެއްޗަކަށް ބަލާކުރެވެ. (އެއީ ބުދުތަކާއި އެހެން ތަކެތި އެއްޗެކެވެ.) އަދި އެބައިމީ އެއީ إله ކަމުގެ އެއްވެސް އެނގުމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުވާ ބަޔަކުއޭ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް نصر ދޭނޭ އެހެންބަޔެއް قيامة ދުވަހުން ނުވާނެއެވެ.

(٧٢) އަދި بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ (އެމީހުންނަށް) ކިޔަވައިދީފިއްޔާ ކާފިރުންގެ މޫނުތަކުގެ މަތީ ނުރުހުމާ ނުބައިކަން ކަލޭގޭފާނު ދެކިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އެކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތައް އެމީހުންނަށް ކިޔަވައިދޭ މީހުންގެ ގައިގައި އެމީހުން ހަމަލާދީގަތުމަށް ގާތްވެގެންވެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޭފާނު (އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެއަށްވުރެ ވަރުބޮޑުކަމެއްގެ خبر އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ދެންނެވުމަތޯއެވެ؟ އެއީ ކާފިރުންނަށް الله وعد ކުރައްވާފައިވާ ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ. އެއީ އެނބުރިދިއުމަށް ހުރިހާ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾

## ލުޣަތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ ضُرِبَ مَثَلٌ = މިސާލެއް ޖެހިވައްޖެއެވެ. ❁ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއަށް ކަންވަތިލައި އަޑުއަހާށެވެ! ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ގޮވާލައި / ދުޢާކުރާ ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި. ❁ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا = އެމަކުއްކަކު ވެސް ނުހައްދާނެތެވެ. ❁ وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ = އެކުލެވޭ ތަކެތި އެއަށް جمع ވިޔަސް. ❁ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا = ހަމަ އެމަކުއްކާ ކިޔައިން ވެސް ތަކެތިގެންގޮސް އެއްޗެއް ގެންދިޔަޔަސް. ❁ لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ = އެކުލެވޭ ކިޔައިން އެއްޗެއް ނިކުމެގެން ސަލާމަތްކޮށްނުދެވޭނެތެވެ. ❁ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ = އެދޭފަރާތް يعنى: އިލާހުންގެ إله ކަމުގައިވާ ބުދު ނިކަމެވެލެވެ. ❁ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ = ހަމަ އެދޭ އެއް - އެބަހީ: މާ ނިކަމެވެލެވެ. ❁ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން اللّه އަށް قَدَر ކުރެ إحترا ނުކުރެވެ. ❁ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ = އެކަށީގެންވާ قدر ކުރ إحترام ކުރުން حقّ ވާގޮތަށް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى. ❁ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ގަދަފަދަވަންތަވެ ހަމަ عزّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = اللّه تعالى މަލާއިކަތުން ބަޔަކު ރަސޫލުކަމަށް خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. ❁ رُسُلًا = رَسُولން. ❁ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = ހަމަ މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެސް. (إختيار ކުރައްވައެވެ.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى މީ. ❁ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ = އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ކަންތައް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިންވެސް އެބޭކަލުންގެ ކަންތައްތައް ވާނޭގޮތް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ وَمَا خَلْفَهُمْ = ހަމަ އެބޭކަލުންގެ ފަހުންވެސް (ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) ❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = ހަމަ ހަމަ اللّه حضرة އަށެވެ. ❁ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾ = ކަންތައްތައް ނިމެނީ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. (ކާފަރުންނޭވެ) مِثَال އެއް ޖެހިވިއްޖެއެވެ. ކާފަރުން އެއަށް ކަންލައި އަހާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ފިޔަވައި އެބައިމީހުން ކާފަރުން ދުޢާކުރާ (ބުދުތަކާއި އާލާތަކާއި ތަކެތީން) އެއްވެސް މެއްސެއްވެސް ހެއްދުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ނުވާނެއެވެ. އެކަމަށް އެބައިމީހުން އެންމެން އެއްވިޔަސް ނުވާނެއެވެ. އަދި ބުދުތަކަށް ކާން ބާއްވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން މެއްސަށް އެއްޗެއް (ކާއެއްޗެއް ސަރުބަތެއް ކަހަލަ ތަކެތީގެ ތެރެއިން) އެއްޗެއް ދިޔަ ޖަހައިގަނެއްޖެނަމަ ދެން އެއްޗެއް އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރަން ކުޅަދާނަ ބައެއް ނޫނެވެ. އެދޭމީ يعنى: ބުދު ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި އެދޭމީ އޭގެ ބޭނުމަކީ يعنى: މެއްސާ ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. (ނުވަތަ އެބުދުގެ ކައިރިން ކަންކަމަށް އެދޭ آدم ގެ ދަރިފުޅާ ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި އެދޭ ކައިރިން ކަންކަމަށް އެދޭމީ ބުދު ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. މިދެބައިވެސް ތެދުވެގެންވެއެވެ. والله أعلم)

(٧٤) އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ން الله އަށް قدر ކޮށް إحترام ކުރުން حقّ ވެގެންވާ ވަރަށް قدر ކޮށް إحترام ނުކުރެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ކަށަވަރުންވެސް ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٥) الله تعالى މަލާއިކަތްބޭކަލުންގެ ތެރެއިން رسول ން إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. (އެއީ جبريل ފަދަ ميكائيل ފަދަ....... ބޭކަލުންނެވެ.) އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންވެސް އެކަލާނގެ رسول ން إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٦) އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިންވެސް އެބޭކަލުންގެ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހުންވެސް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ފާނުވުމަށްފަހުގެ ކަންތައްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަންތައްތައް ގޮސް ނިމުންވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦۚ هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

## ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!.✽ ٱرۡكَعُواْ وَٱسۡجُدُواْ وَٱعۡبُدُواْ رَبَّكُمۡ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް رُكوع ކުރާށެވެ.! އަދި سَجدَة ކުރާށެވެ!. އަދި އަޅުކަންކުރާށެވެ!.✽ وَٱفۡعَلُواْ ٱلۡخَيۡرَ = އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރާށެވެ!. ✽ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ۩ ﴿٧٧﴾ = ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ. ✽ وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށްޓަކައި (اللّه ގެމަގުގައި) جهاد ކުރާށެވެ.✽ حَقَّ جِهَادِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުގައި جِهَاد ކުރުން حقّ ވެގެންވާ ފަދައިން. ✽ هُوَ ٱجۡتَبَٰكُمۡ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ دين އަށްޓަކައި) إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ✽ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ނުލައްވައެވެ.✽ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖ = ދީނުގައި އެއްވެސް ދަތި އުނދަގޫކަމެއް.✽ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَ = އަދި – ކަލޭމެންގެ ބައްޕަކަލެޔާކަމުގައިވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ مِلَّةُ ގައި (دين ގައި) ހިފަހައްޓާށެވެ!.✽ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ = ކަލޭމެންނަށް مُسْلمުންގެ ނަމުން ނަންދެއްވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.✽ مِن قَبۡلُ = މީގެކުރިން (އެބަހީ: قرآن ގެ ކުރިން. އިސްލާމީ شريعة ތަކުގައި) ✽ وَفِي هَٰذَا = އަދި މި ޔާރިތި قرآن ގައިވެސް. ✽ لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ = އެ رسول (صلّى اللّه عليه وسلّم) ވުމަށްޓަކައެވެ.✽ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި. ✽ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިވެރިންކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ.✽ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް.✽ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = ފަހެ (އެހެންވީ) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!. ✽ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ!. ✽ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ = އަދި اللّه

ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ!. (އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކޮށް وكيل ކުރާށެވެ!.)۞ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ ސަރަދާރުވެރިޔާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ = އެއީ (އެފަދަ އެންމެ ވެރިއަކުންނާ) ރަނގަޅު ވެރިޔާއެވެ. ۞ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެއީ (އެފަދަ އެންމެ نصر ދެވެރިއަކު ންނާ) ރަނގަޅު نصر ދެވެރިޔާއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٧) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ އަށް رُكُوع ކުރާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް سَجِدَة ކުރާށެވެ!. އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ކާމިޔާބުވުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ނަސީބުވެރިވުމަށެވެ.

(٧٨) އަދި ކަލޭމެން اللّه ގެމަގުގައި جِهاد ކުރާ ގޮތަށްވާ މަސައްކަތްކޮށްލުމުން حقّ ވާ ވަރަށް އެކަލާނގެ މަގުގައި جِهاد ކުރާ ގޮތަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް دين ގައި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަތިއެއް އުނދަގޫއެއް (ނުލައްވައެވެ) ނުލައްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ބޮޑުބައްޕާފުޅު ކަމުގައިވާ إبراهيم عليه السّلام ގެ دين ގައި ކަލޭމެން ހިފަހައްޓާށެވެ!. އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކާއި شريعة ތަކުގައިވެސް ކަލޭމެންނަށް مسلم ންގެ ނަމުން ނަންދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި މިޔަރުގައި قرآن ގައިވެސް އެނަން ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަން އެގޮތް އެއްވީ رسول (صلّى اللّه عليه وسلّم) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ހުރުއްވައި، އަދި ކަލޭމެންވެސް އެހެން މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް (قيامة ދުވަހުން) ހެކިވެރިންކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ!. އަދި اللّه ގެ حضرة ން ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނާށެވެ.! އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކޮށް وكيل ކުރާށެވެ!. ކަލޭމެންގެ ސަރަދާރުވެރި ވެރިޔާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އެއީ (އެފަދަ އެންމެ ސަރަދާރުވެރިއަކު ންނާއާ) ރަނގަޅު ސަރަދާރުވެރިޔާއެވެ. އަދި (އެފަދަ އެންމެ نصر ދެވެރިއަކު ންނާ) ރަނގަޅު نصر ދެވެރިޔާއެވެ.

# المؤمنون سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المؤمنون　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١٨)

قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَـٰشِعُونَ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنِ ٱللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَوٰةِ فَـٰعِلُونَ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَـٰفِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَـٰنَـٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَٰتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿١٠﴾

## ލަފްޒީމާނަ

قَدْ أَفْلَحَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ.✿ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ = مؤمن ން.✿ ٱلَّذِينَ هُمْ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ.✿ فِي صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި.✿ خَـٰشِعُونَ ﴿٢﴾ = ބިރުވެރިވެ މަޑުމައިތިރިވެ ހުންނަމީހުންނެވެ.✿ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ.✿ عَنِ ٱللَّغْوِ = ބޭކާރު ވާހަކަ ކަންތައްތަކުން / بَاطِل ކަންތައްތަކުން. ނުވަތަ އުފެދުންތެރިކަމުން.✿ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ = ދުރުވެ ފުރަގަސްދީ ގެންވާ މީހުންނެވެ.✿

وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ. = لِلزَّكَوٰةِ فَـٰعِلُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުންގެ ޒަކާތް އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.✿

وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ.✿ لِفُرُوجِهِمْ = އެމީހުންގެ ފުރުޖުތަކަށް ރައްކާތެރިކަން.✿ حَـٰفِظُونَ ﴿٥﴾ = ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.✿ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންގެ މައްޗަށްމެނުވީ.✿ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކަނާތްއަތް މިލްކުކޮށްފައިވާ މީހުންނާ މެނުވީ. އެބަހީ: جارية އިންސާނުން މެނުވީ.✿

فَإِنَّهُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.✿ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾ = އެމީހުންނަކީ މަލާމާތް ލިބިގެން ނުވާނޭ ބައެކެވެ.✿ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ = ފަހެ އެދިގެންފިމީހާ.✿ وَرَآءَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހަތުން. (އެނޫން މީހުން)✿ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.✿ ٱلْعَادُونَ ﴿٧﴾ = ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ދިޔަ މީހުންނެވެ.✿

وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ.✿ لِأَمَـٰنَـٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ عَهْدُ ތަކަށް.✿ رَٰعُونَ ﴿٨﴾ = ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.✿ وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ.✿ عَلَىٰ

صَلَوَٰتِهِمْ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ ވަގުތުތަކަށް. ۞ تُحَافِظُونَ ⑨ = ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ. ۞ ٱلْوَٰرِثُونَ ⑩ = ވާރުތަކުރާނީ މީހުންނެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٢) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ: މިބުނާ ކާމިޔާބު ލިބޭ مؤمن ންނަކީ) އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި ބިރުވެރިވެ މަޑުމައިތިރިވާ މީހުންނެވެ.

(٣) އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ބޭކާރު / ނުވަތަ بَاطِلُ ކަންކަމުން ނުވަތަ الله އުފައްދަވާ خلق ތަކުންނާއިމެދު ޙިކްމަތް ނުގަންނަވާ ކަންކަމުން ދުރުވެ އެއްކިބާވެގަންނަ މީހުންނެވެ.

(٤) އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މުދަލުން ޒަކާތް ދޭ މީހުންނެވެ.

(٥) އަދި ހަމަ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ފަރުޖުތަކުން ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ.

(٦) ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި އެމީހުންގެ جارِيَة އިންނަށް ފިޔަވައެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ މަލާމާތްލިބިގެންވާ މީހުންނެއްނޫނެވެ. އެބަހީ: حلال ގޮތުގައި އަނބިން ނުވަތަ އަޅުއަންހެނުން ބޭނުންކުރުން ހުއްދައެވެ.

(٧) ފަހެ އޭގެ ފަހަތުން އެދިގެންފިމާ (އެބަހީ: ތިމާގެ އަނބިންނާއި جارِيَة އިން ނޫން މީހަކަށް ތިމާގެ ފަރުޖުސަލާމަތުން كشف ކޮށް ހަވާސް ފުއްދުމަށް ދިޔުމަކީ ދަންނައެވެ). ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަކީ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންދާ ބަޔެކެވެ. الله އެމީހުންނަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ހައްދުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ. ކުށްވެރިންނެވެ.

(٨) އަދި އެ مؤمن ންނަކީ އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި وعد ތަކަށް ފުރިހަމަކޮށް އެކަންކަން ބަލަހައްޓާ އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.

(٩) އަދި ހަމަ އެ مؤمن ންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ ވަގުތުތަކަށް ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ فرض ނަމާދުތައް ބަލަހައްޓައި ވަގުތުން ވަގުތަށް އެންގެވިފަދައަކުން އަދާކުރާ މީހުންނެވެ.)

(١٠) އެމީހުންނަކީ ވާރުތަކުރާނީ މީހުންނެވެ.

ٱلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ مِن سُلَـٰلَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَـٰهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَـٰمًا فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَـٰمَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَـٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحْسَنُ ٱلْخَـٰلِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَـٰفِلِينَ ﴿١٧﴾

## ލުޣަތު

ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ. ❁ يَرِثُونَ ٱلْفِرْدَوْسَ = فِرْدَوْسُ ހިއްސު ސުވަރުގެ ވާރުތަވާނާ މީހުންނެވެ. ❁ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١١﴾ = އެމީހުންނަކީ އެތާ ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ. ❁ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ (يعنى: آدم عليه السّلام) ހެއްދެވީމެވެ. ❁ مِن سُلَـٰلَةٍ = ސާފު طاهر ފެންފޮދަކުން. ❁ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ = މަށިގެފުށުއިން. ❁ ثُمَّ جَعَلْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިންސާނާ ލެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: ދަރިފަސްކޮޅު ލެއްވީމެވެ.) ❁ نُطْفَةً = މަނިފޮދަކަށް. ❁ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ = ރައްކާތެރި قَرَار އެއްގައި. (ރައްކާތެރި ތަނެއްގައި) ❁ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ މަނިފޮދު ހެއްދެވީމެވެ. ❁ عَلَقَةً = ލޭގަނޑު ފިޔަލަކަށް. ❁ فَخَلَقْنَا ٱلْعَلَقَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެގަނޑު ފިޔަލަ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ مُضْغَةً = މަސްކޮޅަކަށް. ❁ فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމަސްކޮޅު ހެއްދެވީމެވެ. ❁ عِظَـٰمًا = ކަށިކޮޅަކަށް. ކަށިތަކަކަށް. ❁ فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَـٰمَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށިކޮޅު ނިވައިކުރެއްވީމެވެ. ❁ لَحْمًا = މަހުން. ❁ ثُمَّ أَنشَأْنَـٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިންސާނާ އަލުން އުފެއްދެވީމެވެ. ❁ خَلْقًا ءَاخَرَ = އެހެން ހެއްދެވުމަކުން. ❁ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ، اللّه ގެ بركاة ވަންތަކަމާއެވެ! ❁ أَحْسَنُ ٱلْخَـٰلِقِينَ ﴿١٤﴾ = އެއީ އެންމެ ރަނގަޅު ހެއްދެވުންތެރި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِنَّكُم = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. (މިއަދު އިންސާނުން) ❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެފަހުން. (ހެއްދެވިގެން ދުނިޔެއަށް އުފަންވުމަށްފަހު) ❁ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން مَيّتُ ވާނޭ ކަލޭމެންނެވެ. (މަރުވާނެމެވެ.) ❁ ثُمَّ إِنَّكُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ = (ދިރިގެން) ފޮނުވޭނެއެވެ. ❁ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ

މަތީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.۞ سَبْعَ طَرَآئِقَ = ހަތްއުޑު. (މަތިމަތީގައިވާ ހަތްއުޑު)۞ وَمَا كُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާކަށްނުވަމެވެ.۞ عَنِ ٱلْخَلْقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾ = خَلْقُ ތަކުން ފިޔަވައި غَافِل ވެވޭގޮތަށް ކަލަކަށްވުގައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އެމީހުންނަކީ فِرْدَوْسُ އެވެ ކިޔުން ސުވަރުގެ ވާރުތަވެރިވާނޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެތާގައި ދެމިތިބޭނޭ މީހުންނެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން މަޓީގެ ސާފު ފެންތޮރަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިނަންގަނޑުވެގެންވާ އިންސާނާއަކީ آدم عليه السّلام އެވެ. والله أعلم)

(١٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު نُطْفَةُ އަކުން يعني: މަނިފޮދުފަދަކަމުން ލެއްވީމެވެ. އެ نطفة ދެން ރައްކާތެރިތަންއެއްގައި قرار ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ އަންހެނާގެ رَحِم އެވެ.)

(١٤) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމަނިފޮދު ލޭނޭގުޅިއެއްކަމަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެގަނޑު ލޭގުޅިކޮޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަސްކޮޅަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެމަސްކޮޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށިކޮޅަކަށް ހެއްދެވީމެވެ. ދެން އެކަށިކޮޅުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަސްފެއްވީމެވެ. ދެން އެއިންސާނާ އެހެން ހެއްދެވުމަކުން ހެއްދެވީމެވެ. (އެއީ ރޫހާއި ދިރުން އަޅުއްވުމާ حِسُّ ލައި ބަލާއަޑުއަހާކަމުގެ ބާރުތަކެއް ލުއި ކަންތަކެވެ. والله أعلم) ފަހެ الله ގެ ބަރަކާތްތެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމެވެ.! އެކަލާނގެއީ އެންމެ ރަނގަޅަށް ހައްދަވާ ފަރާތެވެ. އަދި އެންމެ ފުރިހަމަކޮށް ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ بركاة ވަންތަކަމާއެވެ.!

(١٥) (ތި އިންސާނުންނޭވެ!.) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މީގެފަހުގައި (އެބަހީ: ހައްދަވައި ދުނިޔޭގައި އުމުރުމަށްފަހު) ކަލޭމެން مَيّت ވާނޭމީހުންނެވެ. މަރުވާނެއެވެ.

(١٦) ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) قيامة ދުވަހުން (އަލުން ދިރިގެން محشر އަށް) ފޮނުއްވުނުއްވާނެއެވެ. (އެއީ ކަނޑައެޅިގެންވާކަމެކެވެ.)

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މަތީގައި މަތިމަތީގައި ހަތްއުޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި خَلْقُ ތަކުން ފިޔަވައި غَافِلُ ވެވޭގޮތަށް ކަލަކަށްވުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ.

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾

## މުފްރަދާތު

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ އުޑުން ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ مَآءً بِقَدَرٍ = ވަކިމިންވަރަކަށް ފެން. ❁ فَأَسْكَنَّٰهُ = ދެންފަހެ މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ އެފެން خَزَانَة ކުރެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ = އަދި މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ އެފެން ގެންދެވުމުގެ މައްޗަށް. ❁ (ނެތިކުރެއްވުމަށް) لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ = އަދި މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ އެފެނުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ފެއްދެވީމެވެ. ❁ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާތައް. ❁ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ = ކަދުރު ގަހާއި މުދިރިކަރުދީގެ. ❁ لَّكُمْ فِيهَا = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެބަގީޗާތަކުގައިވެއެވެ. ❁ فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ = ގިނަގުނަ މޭވާ. ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އޭގެން ކަލޭމެން ކައިކަތެވެ. ❁ وَشَجَرَةً = އަދި އެއްގަހެއް. (މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ ހެއްދެވީމެވެ.) ❁ تَخْرُجُ = އެގަސް ނުކުންނަނީ. ❁ مِن طُورِ سَيْنَآءَ = طُورُسِيْنَا އެވެ ސީނާ ފަރުބަދައިންނެވެ. ❁ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ = އެގަސް ހެދެނީ ތެޔޮ ނަގަނެވޭ. ނަލަމަ އެގަސްގެތެލާ ނުކުތުމެވެ. ❁ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ = އަދި ކާމީހުންނަށް ތަރުކާރިއެއްގޮތުގައެވެ. ❁ وَإِنَّ لَكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވެއެވެ. ❁ فِى ٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَمْ ޖީވަތުންގައި. ❁ لَعِبْرَةً = ކަނޑައަޅާ ބަލާބޭނުންވާ عبرة. ❁ نُّسْقِيكُم = މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ ކަލޭމެނަށް ބޮއްވަމެވެ. / ދިޔަބޮއްވަމެވެ. ❁ مِّمَّا فِى بُطُونِهَا = އެތަކެތީގެ ބަނޑުތަކުގައިވާއެއްޗަކުން. ❁ وَلَكُمْ فِيهَا = އަދި ކަލޭމެނަށް އެތަކެތީގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ❁ مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ = ގިނަގުނަ މަންފާތައް. ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެތަކެތިން ކައިކަތެވެ. ❁ وَعَلَيْهَا = އަދި އެތަކެތީގެ މައްޗަށާއި. ❁ وَعَلَى ٱلْفُلْكِ = އަދި ބޯޓުތަކުގެ މަތީގައި ކަނޑުމަތީގައި. ❁ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެން އުފުލެވެއެވެ. ❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަށްޓަކާތިއްލާގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ نُوحًا = نوح عليه

السّلام. ۞ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ فَقَالَ يَـٰقَوْمِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم އެވެ.۞ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!.۞ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ = އެއްވެސް އިލާހެއް إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ غَيْرُهُۥٓ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނީހެއްޔެވެ.؟ / ބިރުވެތިނުވާނީހެއްޔެވެ.؟۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ވަކިމިންވަރަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ވާރޭ ވެއްސެވީމެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެވާރޭ ބިމުގައި ހިފެހެއްޓެވީ خزانه ކުރައްވަމުއެވެ. އަދި އެވާރެ ބިމުން ގެންދަވައި ނައްތާލެއްވުމަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވަމެވެ.

(١٩) އަދި އެވާރެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަދުރުގަހާއި މާބުސްކަލުގެ ބަގީޗާތައް އުފެއްދެވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް އެބަގީޗާތަކުގައި ގިނަގިނަ މޭވާތައް ވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެމޭވާތަކުން ކަނީމުއެވެ.

(٢٠) އަދި އެހެން ގަހެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. އެގަސް ނުކުންނަނީ طُوْرِسِيْنَا އެވެ ފަރުބަދައިންނެވެ. އެގަހުން ތެޔޮ ހުންނަމުއެވެ. ނުވަތަ ތެޔޮ ނެގޭއެވެ. އަދި ކައިރަނާ ޗިރުނިނގާ ކާއެއްޗެއްސާ އެއްކޮށް ކައިގަތުމަށް ބާޒިވެއެވެ. (އެގަހަކީ زَيْتُون ގަސްކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم)

(٢١) އަދި نَعَم ޖަނަވާރުގައި ކަލޭމެންނަށް عبرة ވާކަންކަން ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެޖަނަވާރުގައި ވިސްނާ فكر ކުރާ عبرة حاصل ކުރާ މީހުންނަށް الله ގެ نعمة އާއި އެކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމަށް ދެއްކެވުންތަކާއި عبرة އާއި دليل ވެއެވެ.) އަދި އެޖަނަވާރުގެ ބަނޑުގައިވާ ތަކެތިން ކަލޭމެންނަށް ބޯންދެއްވަމެވެ. (ކިރުބޯންދެއްވަމެވެ.) އަދި އެޖަނަވާރުގައި ކަލޭމެންނަށް ގިނަގިނަ مَنْفَعَ ތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެޖަނަވާރުން ކަލޭމެން ކައިކަނީމުއެވެ. އޭގެ މަހާއި ސަރުބީ ކައިކަނީމުއެވެ.

(٢٢) އަދި އެ نَعَم ޖަނަވާރުގެމަތީގައި އަދި ބޯޑުތަކުގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރުގައި ކަލޭމެން އެއްތަނުން އަނެއްތަނަށް ގެންގޮސްދެއެވެ. ދަތުރުފަތުރު ކުރަމެވެ. ބަރުދަނު އުފުލާ ހަދަމުއެވެ. އޭގެ ހަމްދަނުގެ مَنْفَعَ އެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوح عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެއްވެސް إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނީހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނީހެއްޔެވެ؟.

فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَـٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۙ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَـٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

## ލުޣަތު

فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ = ދެން ބުނެއީ އެއި މަޖިލިސް ބޮޑުންނެވެ.❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެކާފަރުވި މީހުންގެ.❁ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ.❁ مَا هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = ކަލޭމެންނާކަހަ آدم ގެ ދަރިއެއްކަމުގައި މީހެކެވެ.❁ يُرِيدُ = އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ.❁ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް މާތްވެގަންނަވާށެވެ. / މާތްވެހުންނަވާށެވެ.❁ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ.❁ لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً = ހަމަކަނޑައަޅާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ބާވައިލައްވައިފީއެވެ. / ފޮނުއްވައިފީއެވެ.❁ مَّا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا = އަހުރެމެން މިފަދަ ވާހަކައެއް ނުއަހަމެވެ. فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ = ހިނގައިދިޔަ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންގެ ޒަމާނުތަކުގައެވެ.❁ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ = މިއީ ހަމަ ފިރިހެނެއްކަމުގައި މީހެކެވެ.❁ بِهِۦ جِنَّةٌ = އޭނާގެ ހަށިގަނޑުގައި ޖިންނިބަލިޔާއި. (ވިހަކަވެރިކަމުގެ) فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ = ދެން ކަލޭމެން އޭނާއާމެދު إنتظار ކުރާށެވެ!❁ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ = ހިނދުކޮޅަކަށް / ވަގުތުކޮޅަކަށް.❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އޭވެ!❁ ٱنصُرْنِى = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!❁ بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރި ކަންތައްގެ ސަބަބުން.❁ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ = ދެން މިވަންހަރުގެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ.❁ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ = އެކަލޭގެފާނު ނާވެއްހަދައްވާށެވެ. (ނާވެއްހައްދަވާށެވެ!) ❁ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا = މިވަންހަރުގެކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި وحي އާއިއެކު އަންގަވާފައިވާގޮތަށް.❁ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا = ދެންފަހެ މިވަންހަރުގެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އައިސްފައިވާއިރު.❁ وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۙ = އަދި ކައްކާ އުނދުންތެރެއިން ފެންއަރައި. (އެއީ عذاب އައުމުގެ علامة އެވެ.)❁ فَٱسْلُكْ فِيهَا = ދެން ފަހެ އެތެރެއަށް ކަލޭގެފާނު އަރުއްވަވާށެވެ!❁ مِن كُلٍّ = ކޮންމެ ބާވަތަކުން.❁ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ޖޯޑުން ޖޯޑުން.❁

وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި.۞ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ = އެމީހެއްގެ މައްޗަށް އިސްވެގޮސްވެފައިވާ މީހަކު ފިޔަވައި.۞ ٱلْقَوْلُ = ބަސްފުޅު (އެމީހަކު ހަލާކުވުމަށް الله ގެ ބަސްފުޅު)۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ ތެރެއިން) ۞ وَلَا تُخَٰطِبْنِي = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި مخاطب ނުކުރައްވާށެވެ! (ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުދަންނަވާށެވެ!.)۞ فِي ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާއިމެދު.۞ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ (٢٧) = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ غرق ވެގެންވާ ބައެކެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑުން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނެއެވެ. މިއީ ހަމަ ކަލޭމެންނާކަހަލަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު މާތްވެގަންނާށެވެ. އަދި (رسول ބޭނުންވީނަމަ ފޮނުއްވުމަށް) الله އެދިވަޑައިގެންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތުންތައް ބާވައިލައްވާހުށީއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ކިބައިން ވެސް އަހުރެމެން މިފަދަ ވާހަކައެއް ނާހަމެވެ. (އެބަހީ: الله ނޫން إله އަކީ ނުވާނެ ބުނާއަޑެއް ނާހަމެވެ.)

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ކިބައިގައި ޖިންނިބައި ނުވަތަ މޮޔަކަން ހުރި މީހަކުކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ދުވަސްކޮޅަކަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްވާގޮތަށް إنتظار ކުރާށެވެ! މާލަމުން ބަލާށެވެ!

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! އެބައިމީހުން (يعنى: މިއަރާގެ قوم ގެމީހުން) މިއަރާ ދޮގުކުރި ކަމުގައި މިއަރާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

(٢٧) ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަލަހައްޓަވާތީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى އާއިއެކު ކަލޭގެފާނު ނައުބޯޓު ހައްދަވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުރުއައިސް (އެބަހީ: قوم ގެ ހަލާކުގެ أمر ދީ އަޒާބުއަރާއިރު – އަދި އުނދުންތެރެއިން ފެންއަރައި ފެތުރިއްޖާ ދެން ކަލޭގެފާނު އެއްޗެއްސަށް ކަނޑައެޅި ޖޯޑުން ޖޯޑު ވައްދަވާށެވެ!. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންކުރެ އެމީހެއްގެމައްޗަށް (ހަލާކުވުމުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެގޮސްވާފައިވާ މީހުން ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންވެސް އެއްކަލަށް ވައްދަވާށެވެ!. (އަދި ކަލޭގެފާނުންވެސް އަރާވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.) އަދި އަނިޔާވެރިންނާއިމެދު (އެބަހީ: އެމީހުންގެ حال އާއިމެދު) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުދަންނަވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ غرق ވެގެންވާ ބައެކެވެ.

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾

## މުފްރަދާތު

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހަމަހަމަވެވަޑައިގަތުމާ / އަރައިވަޑައިގެން ހަމަޖެހިވަޑައިގެންފިއްޔާ. ❁ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ = ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނު އަރިހުގައިވާ މީހުން. ❁ عَلَى ٱلْفُلْكِ = ނައުކާގަށް. ❁ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެންމެހައި حمد އާއި ثَنَاء އެއްކޮޅަށް اللّٰه އަށެވެ. ❁ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ = އަނިޔާވެރި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން. ❁ وَقُل = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ رَّبِّ أَنزِلْنِى = ޖާގަ ބާވައްލަވާށެވެ!. ❁ مُنزَلًا مُّبَارَكًا = ބަރަކާ ލިބޭ ބަރަކާތްތެރި ތަނަކަށް. ❁ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ ބައިތިއްބަވާ އެންމެ ހެޔޮ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ❁ لَءَايَٰتٍ = ކަނޑައެޅިގެން بيان ފެނިގެންވާ عبرة . ❁ وَإِن كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑުމެން ވެގެންވީމެވެ. ❁ لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން إمتحان ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ثُمَّ أَنشَأْنَا = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން އުފެއްދެވީމެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ = އެހެން أمّة އެއް. ❁ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ = ދެން މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رَسُولًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން رسول ކަލޭގެފާނު. ❁ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = (އޭބަލަކަށް ވިދާޅުވިއެވެ) ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!. ❁ مَا لَكُم = ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެންއެއްވެސް إله އަކު. ❁ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟. ❁ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތި މީހުން ބުންޏެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުންކަމުގައިވި. ❁ وَكَذَّبُوا۟ = އަދި ދޮގުކުރި. ❁ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ދުވަހާއި ބައްދަލުވުން. ❁ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް نعمة ތަށް

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި.❁ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި.❁ مَا هَـٰذَآ = މިކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ = ހަމަ ކަލޭގެފާނުމެންކަހަލަ آدم ގެ ދަރިކަލުން ކަމުގައި މެނުވީ.❁ يَأْكُلُ = އެކަލޭގެފާނު ކާވަޑައިގަންނަވައެވެ.❁ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ = އެތަކެތި ކަލޭގެފާނުމެންވެސް ހަމަ ކައިހަދާ ތަކެތީން.❁ وَيَشْرَبُ = އަދި ބޯވަޑައިގަންނަވައެވެ. / ބޯއެވެ.❁ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭގެފާނުމެން ބޯއިހަދާ ތަކެތީން.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ދެންފަހެ ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނާއިއެކު (إيمان ވެގެންވާ) މީސްތަކުން އުޅަނދުގައި އަރާ ހަމަޖެހިވަޑައިގެންނެވުމުން ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވާ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން ސަލާމަތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. بركاة ލިބިގެންވާ ތަނަކަށް މިއަޅާ ބާވައްލަވާދެއްވާނދޭވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ހެޔޮގޮތުގައި ބާއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި (އެބަހީ: نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ ކާފިރުން ހަލާކުކޮށްލެއްވި غرق ކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ مشرك ންނަށް) ކަނޑުއެޅި ބަލާނެފަރާތްތަކަށް عبرة އާއި دليل ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭނުންވެއްޖެ މީސްތަކުން إمتحان ކުރައްވައި خبر ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ފަހުން އެހެން أمّة އެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(٣٢) އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު އެމީހުންގެ ތެރެއަށް رسول ކަލެއްގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (حقّ إله އަކު ނުވެއެވެ.) ކަލޭމެން ދެން تقوى ވެރިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟

(٣٣) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ آخرة އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި އަދި ކާފިރުވި ބޮޑެތި ސަރުދާރުން ބުންޏެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަ نعمة ތައްދީފައިވި މީހުންނެވެ. އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިބައިމީހާ (އެބަހީ: رسول ކަލެއްގެން ފޮނުއްވިއެ ކޮށްފައިވާ ބޭފުޅާ) ހަމަ ކަލޭގެފާނުންނަކީވެސް آدم ގެ ދަރިކަލުން ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ ކައިހަދާ އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުމެންވެސް ހަމަ ކައިހަދައެވެ. އަދި ބޯހަދާ ހަމަ ކަލޭގެފާނުމެން ބޯހަދައެވެ. (މިއީ ވަކިއާ މިޔެއްނޫނެވެ.)

وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ فَجَعَلْنَٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾

## ލުޣަތު

وَلَئِنْ أَطَعْتُم = ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ بَشَرًا مِّثْلَكُمْ = ކަލޭމެންނާއިހެން آدم ދަރިއަކަށް. ۞ إِنَّكُمْ إِذًا = އެހެންކަމުގައިވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ. ۞ لَّخَٰسِرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލުންވެރިން ހަލާކުވެގެންދާ ބައެކެވެ. ۞ أَيَعِدُكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރައްވަނީތޯ؟ ۞ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވެގެންދާނަމަ. ۞ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا = އަދި ކަލޭމެން މަށާއި ވެށިކަށިތަކަށް ވެއްޖެ ހާލު (މަސްތަކެއް ނެތި) ކަލޭމެން ނެރުއްވޭނޭކަމަށް. ۞ أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ކަށްވަޅުތަކުން) ނެރުއްވޭނޭ ކަމަށް. ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ = ދުރުވެއްޖެ ދުރުވެއްޖެ. ۞ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ވާ ކަންތައް. ۞ إِنْ هِىَ = އެއްވެސް ނެތެވެ. (އެއްވެސް حياة އެއް ނެތެވެ.) ۞ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا = އަހަރެމެންގެ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ. ۞ نَمُوتُ وَنَحْيَا = އަހަރެމެން މަރުވެ ދިރިއުޅެމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު މަރުވެ އަނެއްބަޔަކު ދިރިއުޅެއެވެ.) ۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހަރެމެން ނުވަމެވެ. ۞ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ = ފުރުވޭނޭ ބައެއްކަމުގައި. ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ = އޭނާ ހަމަ ފިރިހެނަކު މެނުވީ ނުވެއެވެ. ۞ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = ހަދާ اللّٰه ގެ މައްޗަށް ދޮގު އުފައްދައިގެން. ۞ وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ = އަދި އަހަރެމެން އޭނާއާ ޤަބޫލުކުރާ މީހުން ނުވަމެވެ. ۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެ ربّ އެވެ! ۞ ٱنصُرْنِى = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ! ۞ بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކޮށް ހެދި ސަބަބުން. ۞ قَالَ = اللّٰه تعالى وحى ކުރެއްވިއެވެ. ۞ عَمَّا قَلِيلٍ = ކުޑަ ޒަމާނަކަށްފަހު ކުޑައިރުކޮޅަކުން. (ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) ۞ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ހިތާމަކުރާ ބަޔަކަށް ވާނެއެވެ. ۞ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އަޑެއް

އައިސް ޖެހިއްޖެއެވެ.۞ بِٱلۡحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތުގައި.۞ فَجَعَلۡنَٰهُمۡ غُثَآءٗۚ = ފަހެ ފެންމަތީގައި އޮހޮރާ ކުނިކޮތަޅެއްފަދައިން މިތަންތަނުގައިވާ އެމީހުން ލައްވައިދީފިއެވެ.۞ فَبُعۡدٗا لِّلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ = ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަށް (اللّه ގެ رحمة) ދުރުވެގެންވެއެވެ.۞

## ꧁꧂ إجْمَالِي މާނަ ꧁꧂

(٣٤) އަދި ކަލޭމެންނާހަމަ آدم ގެ ދަރިއަކަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ އޭރުން ކަލޭމެންނަކީ ކަނޑަވަދުންވެސް ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެ ބައެކެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވެ ވެއްޓަރުވެ ކަށިތަކެއްވެސް ފޮނިދިޔުމަށްފަހު ކަލޭމެން (އަލުން ދިރިގެން) ނެރުއްވޭނެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނަށް وعد ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟

(٣٦) ކަލޭމެންނަށް وعد ވާ ކަންތައްތައް ހުރި ދުރުކަމާއެވެ. ދުރުކަމާއެވެ.

(٣٧) އަހުރެމެން މިއުޅޭ ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ އެހެން حياة އެއް ނުވެއެވެ. އެ حياة ގެތެރޭގައި އެއްބަޔަކު މަރުވެ އަނެއްބަޔަކު ދިރުނީއެވެ. (އެއީ އެގޮތަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމެކެވެ.) އަދި އަހުރެމެންނަކީ އަލުން ދިރިގެން ފޮނުވޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިއީ އެ قوم ގައި ތިބި ކާފަރުންގެ ބޮޑެތިން ދުރަށް ވިސްނައިދީ ވިސްނައިދިނުމެވެ. ކަނޑު ޖަވާބުގައި އަދި ކަނޑައެޅިގެން سَمَاوِى هِدَايَة އާއި ދުރުބައެއް ކަމުގައި ފެނުނު އެތަނުގައި މިވާ ކަމުތަކުގެ ދަރިމީހުންގެ ވާހަކަތައް މީހުންނެވެ. ބަސްމަގު ވިސްނުނެވެ. އާދައިގެ ދުނިޔެވީ މީހުންގެ ބުއްދި ދިޔުމުގެ އަސްލުތަކީ ސަބަބަކީ މިދަރި މީހުންގެ ވާހަކަތަކާއި އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި ފުށުއެރުމެވެ.

(٣٨) (އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އޭނާއަކީ اللّه ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އަމިއްލައަށް ހަދައިގެންއުޅޭ މީހަކު ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ އޭނާގެ ބަސްތަކަށް އީމާންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އަހުރެމެން އޭނާގެ ބަސްތަކަށް އީމާންނުވާނަމެވެ.)

(٣٩) އެކަލޭގެފާނު ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ. އެމީހުން ދޮގުކުރިކަމުގެ ސަބަބުން މިއަހުރެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ.

(٤٠) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގެތެރޭގައި ހިތާމަކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ވާހުށީއެވެ.

(٤١) ފަހެ އެމީހުން ހަލާކުވާގޮތުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް حقّ ގޮތުގައި އަޑުގަދަ އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ފެންމަތީގައި އޮހޮރާ ކުނިކޮތަޅެއްފަދައިން މިތަންތަނުގައިވާ އެމީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަށް اللّه ގެ رحمة ހުރި ދުރުކަމާއެވެ. (މިއީ މީހުން ކިބައި صالح عليه السّلام ގެ قوم ކަމުގައިވެއެވެ.)

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا ۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ ۚ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ أَنشَأْنَا = ފަހެ މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ އުފެއްދެވީމެވެ. ❁ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން. ❁ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾ = އެހެން أمّة ތަކެއް. ❁ مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ = އެއްވެސް أمّة އަކަށް ކުރިއެއް ނުކުރެވެ. ❁ أَجَلَهَا = އެ أمّة އެއްގެ أجل . ❁ وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެމީހުން ފަސްނުވެވެއެވެ. ❁ ثُمَّ أَرْسَلْنَا = ފަހެ މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ رُسُلَنَا تَتْرَا ۖ = ވިދިވިދިގެން މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ رسول ން. ❁ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً = ކޮންމެ أمّة އަކަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދަކުން. ❁ رَّسُولُهَا = އެ أمّة އެއްގެ رَسُول . ❁ كَذَّبُوهُ ۚ = އެމީހުން އެ رسول އަށް ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا = ފަހެ މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ ބައެއް އެއްބަޔަކަށް އަނެއްބަޔަކާ تبع ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު އަނެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ❁ وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ ۚ = އަދި ދައްކާ ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. ❁ فَبُعْدًا = ފަހެ ދުރުވެގެންވާށެވެ. (الله ގެ رحمة އާއި ދުރުކުރައްވާށެވެ.) ❁ لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ = އީމާންނުވާ ބައަކަށް. ❁ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ = ފަހެ މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ موسى عليه السّلام ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون އާއި (هارون عليه السّلام އާއި) ❁ بِـَٔايَٰتِنَا = މިވަންހަނާސޮކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. ❁ وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އާއިގެން. (ބާރާއިގެން.) ❁ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށް. ❁ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވިއެވެ. كِبْرُ ވެރިވިއެވެ. ❁ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ = (އަނިޔާވެރިކަމާއި އުފުރާލުމުގައި) މާތްވި ބޮޑުކަމުގައި. ❁ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ = ފަހެ އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވާނަމުހެއްޔެވެ؟ ❁ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا = އަހުރެމެންނާއިފަދަ ދ آدم ގެ ދެމީހުންނަށް. ❁ وَقَوْمُهُمَا = އަދި

އެދެމީހުންގެ قوم (يعني: بنى إسرائيل)۞ لَنَا عَـبِدُونَ ﴿٤٧﴾ = ނިކަމެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށެވެ.۞ فَكَذَّبُوهُمَا = ފަހެ އެމީހުން އެދެބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެމީހުންވީ ހަލާކުވެވުނު މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެމީހުންގެ ފަހުން ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން أمّة ތަކެއް އުފެއްދެވީމެވެ.

(٤٣) އަދި އެއްވެސް أمّة އެއް އެ أمّة އަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަޖަލު ހަމަވުމުގެ ކުރިން ހަލާކު ނުވެއެވެ. އަދި އެ أمّة އެއް ހަލާކުވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަޖަލަށްވުރެ ފަސް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ أمّة އެއްވެސް ހަލާކުވާނީ އެ أمّة އެއް ހަލާކުވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތު އައުމުންނެވެ. އިސްނުވެއެވެ. ފަސްނުވެއެވެ.)

(٤٤) ދެން ވިދިވިދިގެން އެއް رسول އަށްފަހު އަނެއް رسول އަށް ފޮނުއްވައިގަންނަވާ ތިމަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެ أمّة އެއްގެ رسول އަށް ފޮނުއްވައިގަތުމުން އެ أمّة އެއްގެމީހުން އެބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ تبع ކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު އަނެއްބަޔަކު ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ދެރަވާ ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. އަދި إيمان ނުވާ ބަޔަކަށް ދުރުވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އީމާންނުވާ ބަޔަކަށް الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.)

(٤٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام – ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި حجّة ތަކާއިއެކު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.

(٤٦) އެއީ فرعون އާއި އޭނާގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންވީ (އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުގައި) މާމަތީ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٤٧) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނާއިފަދަ ދެ آدم ދަރިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވާންވީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އެދެބޭކަލުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން إيمان ނުވާނަމެވެ.) އަދި އެދެބޭކަލުންގެ قوم އެބަހީ: بنى إسرائيل – ނިކަމެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށެވެ.

(٤٨) ފަހެ އެމީހުން އެދެބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ހަލާކުވެވުނު މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾

## ލުޣަތު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ.❁ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. އެބަހީ: توراة .❁ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ = އެއީ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.❁ وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ = އަދި مريم ގެފުޅުގެ ދަރިކަލުންނާއި - އެބަހީ: عيسى عليه السّلام އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.❁ ءَايَةً = دليل އެއްކަމުގައި.❁ وَءَاوَيْنَٰهُمَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުން ހިނގައިލައްވައިގެން ލެއްވީމެވެ.❁ إِلَىٰ رَبْوَةٍ = އުސްބިމަކަށް.❁ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾ = ޤަރާރާއި ދިޔަފެނުގެ ވެރިބިމަށް.❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ = އޭ رسول ކަލުންނޭވެ!.❁ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = حلال ތަކެތިން ކާށެވެ! ތިޔަކަލުން ކައްވާށެވެ!.❁ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކުރައްވާށެވެ!.❁ إِنِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ.❁ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަކަލުން ކުރައްވާ ކަންތައްތަކުގެ.❁ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ = އަދި ( ތިޔަކަލުންގެ އުންމަތް! ) ހަމަކަށަވަރުން ކަލާނގެ މި دين އަކީ.❁ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް دين އެކެވެ.❁ وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލާނގެ ربّ އެވެ.❁ فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް (އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ!.❁ فَتَقَطَّعُوٓا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކޮޓަރި ކޮޓަރިކޮށް ބައިބައިވީއެވެ.❁ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެމީހުންގެ (دين ގެ) ކަންތައް.❁ زُبُرًا = ފޮތްތަކަކަށް.❁ كُلُّ حِزْبٍۭ = ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް / ކޮންމެ ފިރުޤާއެއްވެސް.❁ بِمَا لَدَيْهِمْ = އެމީހުންގެ އަތުގައިވާ ތަކެއްޗާއިގެން.❁ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުން އުފާކުރަނިވެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް توراة ދެއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންނަށް އެބަހީ: بنىإسرائيل އަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ތެދުމަގު ލިބިގަތުމަށެވެ!

(٥٠) އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅު މިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ ދަލީލެއްކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: މިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ތެދުކަމުގެ މައްޗަށްވާ دليل އެއްކަމުގައެވެ. ބަފައަކު ނެތިފައި ދަރިއަކު އުފެއްދެވުމަކީ ކުދުރަތުވަންތަކަމުގެ ހެކިކަމެކެވެ. އަދި މަރުޔަމާއި މީހުން ދިރިއުޅުމަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ އަރިހުން ތަނަވަސްކަމުގައި ތިބުމަށް ފޯރުކޮށްދެއްވީމެވެ.) އަދި އެދެމީހުން ތިބުމަށް (مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى عليه السّلام އާއި މަންމާފުޅު) ތިރިއަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. (އެތަނަކީ فلسطين ގެ الرّملة ކަމަށާއި އަދި دِمِشْق ކަމަށާއި އަދި بيت المقدس ކަމަށާއި މިގޮތަށް تفسير علم ވެރިންގެ މެދުގައި ތަފާތު ބަސްތަކެއް ވެއެވެ. والله أعلم)

(٥١) އޭ رسول ބޭކަލުންނޭވެ! حلال ރިޒުޤުތަކުން ކާށެވެ! އަދި صالح عمل ކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭކަލުން ކުރައްވާ ކަންތައްތަކަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލަކީ މިމަންރަސްކަލާނގެ ވާޙިދެވެ. (އެކަންކަމަށް ފުރިހަމަ أجور ދެއްވާނެ ކަލަކީ ވެސް އެކަލާނގެއެވެ.)

(٥٢) އަދި ( مُحَمَّد ގެ ދަރިކޮޅުގެ އުއްމަތުގެ މީހުންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މި دين އަކީ އެއް دين އެކެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން މިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި ބިރުވެތިވާށެވެ!

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މި مخاطب ވަނީ އެންމެހައި نبي ބޭކަލުންނަށް ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ ކުރީގެ އާޔަތުގެ سِيَاق އަންނަގޮތުންނެވެ. އަދި ފަހުގެ އާޔަތްތަކުން އެގޭނީ دليل ކުރެއެވެ. (އާޔަތުގައި نبي ބޭކަލުންނަށް مخاطب ކުރައްވައި حُكم އެއްގަޔަ އިންސާނުންނަށް ޢާއްމުވާގޮތަށެވެ.) والله أعلم .

(٥٣) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ މެދުގައި (އެބަހީ: އިސްލާމީ أمّة ތަކުގެ މެދުގައި) އެމީހުންގެ دين ގެ ކަންތައްތައް ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކި ފިރުޤާތަކަށް ހަދައިލައިފިއެވެ. އަދި ކޮންމެ ބައެއްވެސް އެބައިމީހުންގެ އަތްގައިވާ އެއްޗަކާއި (ފިކުރު ތެރިއިން ލިބުނު އެއްޗަކާއި) އުފާވެރިވެތިއެވެ. (މިއީ ކޮންމެ ބައެއްވެސް މިވަނީ دين ބައިބައިކޮށް ވެރިކޮށްގެންނެވެ. އަނެއްބައިމީހުންގެ ކިޔުން ނުވެއެވެ. ހަމައިން ނުއްޖެއެވެ. އަހުރެމެންވެސް މި أمّة ގައި މިހެން ވަކިވަކިބައިބައިގެ މަގުތަކެއް ހިފައިގެން ފަތުރައެވެ؟. އަހުރެމެންވެސް دين ބައިބައިކޮށް ކޮންމެ ބަޔަކު مذهب އެއް ހިފައިގެން ހުރުން ކޮށްފިއެވެ. سَمَاوِى އާޔަތުން އެންގެވި އެންގެވުމެއް ނުކުރެވެ. ولا حول ولا قوّة إلاّ باالله)

فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ وَهُمْ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ ۚ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

## މުފުރަދާތު

فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!۞ فِي غَمْرَتِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއަށް.۞ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ = ހިނދުކޮޅަކަށްވާންދެން / مدّة އަކަށްދާންދެން.۞ أَيَحْسَبُونَ = އެމީހުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟۞ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެއްއެޅުވުން ދެއްވާކަމީ.۞ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ = މުދަލާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން.۞ نُسَارِعُ لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާކަމަށް.۞ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި.۞ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾ = އަދި ހިއްސެއްނުކުރެއެވެ؟ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. إحساس އެއްނުކުރެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން.۞ مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވުމާ.۞ مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން ފުންކަޅިވެގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވުމުގައި ތިރިވެތިވެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން.۞ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން އީމާންވާ.۞ وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން. بِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް.۞ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުން شريك ނުކުރާ.۞ وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ = އަދި އެއީ ދޭމީހުންނެވެ.۞ مَآ ءَاتَوا۟ = އެމީހުންނަށް ދެވުނު އެއްޗެހި.۞ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުވެރިވެގެންވާ حال.۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް رُجُوع ވާނޭ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ = އެމީހުން އަވަސްވެގަންނަނީއެވެ.۞ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި.۞ وَهُمْ = އަދި އެމީހުން.۞ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ = އެކަންތަކަށް – އެބަހީ: ހެޔޮކަންތަކަށް – އިސްވެގަންނަނީއެވެ.۞ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތަކުލީފުކޮށްނުދެއްވަމެވެ.۞ إِلَّا وُسْعَهَا = އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާ މިންވަރަކަށް މެނުވީ.۞ وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ = އަދި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ޙާޟިރުވާނެއެވެ.۞ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ = حقّ ބަސް ބުނާ / حقّ بيان ކުރާނޭ.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އަނިޔާއެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! އެއީ އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގައި ވަކިހިނދަކާ ހަމައަށް ތިބުމަށެވެ.

(٥٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މުދަލާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން ދެއްވާ ދެއްވުމާއިމެދު އެމީހުން އެހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٥٦) އެއީ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެޔޮކަން އަވަސްކޮށްދެއްވަނީކަމުގައި (ހީކުރަނީހެއްޔެވެ؟) އެގޮތެއް އެމީހުންނަކަށް إحسان ވެސް ނުވެއެވެ. (އެއީ الله ގެ إِسْتِدْرَاج އެވެ. ޙަޤީޤަތެވެ. އެގޮތުގައި ވެސް ނުބައެވެ. ކަލޭމީހުންނަކަށް ހިތްނުދޭނެއެވެ.)

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން އެމީހުންގެ رب އަށް ބިރުވެތިވާމީހުން ވަނީ (الله ގެ عذاب އަށް) ބިރުން ފެންކަޅިވެގެންނެވެ. (އެއީ މާތްވެގެންވާ މުއުމިނުންނެވެ.)

(٥٨) އަދި ކަށަވަރުވެގެން އެމީހުން އެމީހުންގެ رب ގެ آية ތަކަށް إيمان ވެއެވެ. އެބައިމީހުން ތަޞްދީޤުކުރެއެވެ.

(٥٩) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް އެއްވެސް އެއްޗެއްކަމުން شَرِيْك ނުކުރެއެވެ.

(٦٠) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުން ސިހިގެންވާ حال އެމީހުންނަށް ލިބިފައިވާ މުދަލުން ހަދިޔާކުރެއެވެ. زكاة ދީ صدقة ދެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް رجوع ވާނެތީ އެކަމާ ބިރުންނެވެ.

(٦١) އެމީހުން ދަންނަވައެވެ!. އެބަހީ: އިސްވެދާ ސިފަތަކުގެ أهل ވެރިން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންނަކީ ހެޔޮކަންތަކުގައި އަވަސްވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެފަރާތުގައި ކުރިއަރާފައި ވާމީހުންނެވެ.

(٦٢) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް އެ نفس އަކަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކަށް މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ تَكْلِيْفُ ނުކުރައްވަމެވެ. ބަރުދަނުގެ އުނދަގޫވެސް. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި (އަޅުގަނޑުންގެ عمل ތައް ނޮޓުކޮށްފައިވާ) ފޮތެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އަނިޔާ ނުލިބޭނޭ މީހުންނެވެ. (އެބަހީ: ނުބައިކަންތައް ކުރި މިންވަރަށް މެނުވީ ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ހެޔޮ عمل ކުރި މީހުންގެ ހެޔޮ عمل ނެ އެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އަގުގެ ثواب މަދުނުވާނެއެވެ. އެއާ خِلاَفُ އަށް އަގުގެ ސަވާބު އިތުރުވާނެއެވެ.)

بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَـٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَـٰلٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَـٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ ءَايَـٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ سَـٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ ٱلْقَوْلَ أَمْ جَآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾

## މުފްރަދާތު

بَلْ قُلُوبُهُمْ = އަދި ހިތްތަކުތްވެ؟ އެހެންނަމަވެސް ނުންވެ. އެކަށީގެންވާ ގޮތުގައިވާނީ. فِي غَمْرَةٍ =
އަނދިރިކަމެއްގެ ތެރޭގައެވެ. / غافل ކަމުގެ ތެރޭގައެވެ.* مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމުން. (މި قرآن އާއިމެދު) * وَلَهُمْ
أَعْمَـٰلٌ = އަދި އެމީހުންނަށް عَمَلُ ތަކެއްވެއެވެ. ނުބައި عمل ތަކެއްވެއެވެ.* مِّن دُونِ ذَٰلِكَ =
އޭގެ ނޫނުގެ. (إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންގެ عمل ނޫނު)* هُمْ = އެމީހުން.* لَهَا عَـٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ =
އޭގައި عَمَلކުރާ (އެކަމުތަކުގައި) عمل ކުރާނޭއެވެ.* حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا = ހިފެހެއްޓީމާ ހަމައަށް
ނިޢްމަތް ލިބިފައިވާ ބޭކަލުން* مُتْرَفِيهِم = އެމީހުންގެ ތެރެއިން نعمة އާއި މަޒާކުރުމުގައި އުޅޭ މީހުން.* بِٱلْعَذَابِ
= عذاب ން / عذاب ދެއްވައިގެން.* إِذَا هُمْ = އެހައިރުން އެމީހުން* يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٤﴾ = އެމީހުން
ސަލާމަތަށް އެދި ގޮވުމުގައިވެއެވެ.* لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ = (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން މިއަދު
ސަލާމަތަށް އެދި ގޮވައިނުލާށެވެ!* إِنَّكُم = ހަމަކަލޭމެން ކަލޭމެން.* مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ =
ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.* قَدْ كَانَتْ = ހަމަކަށަވަރުން ވިއެވެ.* ءَايَـٰتِى
تُتْلَىٰ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެވުނީ.* عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.* فَكُنتُمْ = ފަހެ
ކަލޭމެން ވިއްޖެއެވެ.* عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްތަކުގެ މައްޗަށް.* تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ = ކަލޭމެން
ފަހަތަށް ޖެހޭ ކަލޭމެން. / އެނބުރި رجوع ވެގަތުމުގައި.* مُسْتَكْبِرِينَ بِهِۦ = އެއާއިމެދު ކަލޭމެން ބޮޑާވެ حال
(އެބަހީ: مكّة ގެ حرم މައްޗަށް ބޮޑާވެ حال)* سَـٰمِرًا = ރޭގަނޑު جلسة ކޮށް ވާހަކަދައްކާ حال .* تَهْجُرُونَ
﴿٦٧﴾ = (اللّه އަށް ذِكر ކުރުމާ އަދި حقّ އާއި) ކަލޭމެން ދުރުވާކަމުގައި ވީމެވެ.* أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ = އެމީހުން
ވިސްނާ تَدْبِير ކޮށް ނުބެލީ ހެއްޔެވެ؟* ٱلْقَوْلَ = اللّه ގެ ބަސްފުޅުތަކުގައި ބަސްފުޅަށް.* أَمْ
جَآءَهُم = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގާތަށް (مكّة ގެ މީހުންގާތަށް) އައީހެއްޔެވެ؟* مَّا لَمْ يَأْتِ = ނާންނަ

ކަންތައް. ❁ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ ކާބަފައިންނަށް. ❁ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ނުނިގުޅުނުހެއްޔެވެ؟ ❁ رَسُولَهُمْ = އެމީހުންގެ رسول އާ. ❁ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އިންކާރުކުރުން ދެކޮޅުހަދަނީ އެއުޅުނީމީހުންނަމެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٣) ހަދި ކަމުގައެވެ؟. ކަންތައްތަކުގެ އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ން ހިތުގައި ތަޙްގީގުކަން ނެތުމެވެ.) އެމީހުން އުފަލާ މި قرآن އާއިމެދު ކަންތަ ހަސަދަވެރިވެފައިވެއެވެ. ހަދި އެމީހުންނަށް އެކަން ފުރަތަމަ (އެބަހީ: އެމީހުން މިއާދު އެކަމާ عمل ފުރަތަމަ އެހެން (ނުބައި عمل އެމީހުންނަށްވާނެއެވެ. ނުވަތަ تقوى ވެރި މާތްމީހުންގެ عمل ފުރަތަމަ އެހެން عمل އެމީހުންނަށް ވެއެވެ.) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެކަންކުރާނެއެވެ. ނުބައި ކަންތައްތަކެއް އުޅުނީއެވެ.

(٦٤) އެއީ އެމީހުންނަކީ نعمة އާއި މަޖާލުގައި ނުލަފާ ކަންތައްކުރާ މީހުންނަށް عذاب ދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވި ހަމަ ކުރެއްވިއިރުގައި ކަމަނާވެދާނެއެވެ. އެހައިރުން އެބަހީ: عذاب ދަށުވުން އެމީހުން ސަލާމަތެއް އެދި ހަޅޭއްލަވައެވެ.

(٦٥) (އެހިނދުން އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން މިއަދު ސަލާމަތެއް އެދި ހަޅޭއްލަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. އެހެއްނު ނުލިބޭނެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކިޔަވާދެވުނު ވިއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްދީގެން ފަހަތަށް ދިޔަ ކަމުގައި ވިއެވެ. (ކަލޭމެން އެއާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވީމުއެވެ. ދެކޮޅުހެދީމެވެ.)

(٦٧) ކަލޭމެން مكّة ގެ حرم ގައި ބޮޑާވެގެންވާ حال ގައި ރޭގަނޑު جَلْسَة ކޮށް الله ގަނޑު ذِكر ކުރުމުގައި حقّ އާއި ކަލޭމެން ދުރުވާކަމުގައިވެއެވެ.

(٦٨) އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ންތައް ދެން الله ގެ وحي ބަސްފުޅުގެން ވިސްނާ تَدْبِيرُ ކޮށް ނުހަދަނީބާވައެވެ؟. (ނަމަވެސް عبرة އާއި حجّة އެންގެވިއިރު އެކަށީގެންވެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ގާތަށް ނާންނަ ކަންތައް މިމީހުންގެ ގާތަށް އައިސްބާވައެވެ؟. (ބޮޑުވެ كبر ވެރިވެ އެކާ ދުރަށް ދާނީ އެކަންނުހަދާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށްވެސް ޚަބަރު رسول ން ވަޑައިގެންނެވެ. މިމީހުންގެ ގާތަށްވެސް ޚަބަރުދީ رسول އަކު ވަޑައިގެންނެވެ. ކަލަޔަ ހަމަ އެއްކަމެއްކަމެވެ.)

(٦٩) ނުވަތަ އެމީހުންގެ رسول އެމީހުންނަށް ނޭނގުނީބާވައެވެ؟ އެކަލޭގެފާނާމެދު إنكار ކޮށް ދެކޮޅުހަދަނީ އެހެންނަމަކަމެވެ. (އެ رسول ހަމަ އެންމެން ދަންނަ އެމީހުންގެ أمين އެވެ.)

أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۚ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾

## ތަރުޖަމާ

أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ކިޔުއްވަނީތޯ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ بِهِۦ جِنَّةٌۢ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިގައި ޖުނޫނެއް ވެއެވެ.۞ بَلْ = އަދި ކިޔުއްވަނީހެއްޔެވެ؟۞ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ حقّ އަދިގެންނެވެ.۞ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން.۞ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ = حقّ އަށް ނުރުހޭމީހުންނެވެ. / حقّ އަށް ދެކޮޅުހަދާމީހުންނެވެ.۞ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ = އަދި حقّ تَبَع ވެއްޖެނަމަ / އެބަހީ: اللّٰه تبع ވުމުގެ ބަދަލުގައި. ނުވަތަ އިސްލާމްދީން تبع ވެއްޖެއްޔާ ۞ أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هَوى نفس އާއި / އަމިއްލަ ރުހުމާއި.۞ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިން ކަނޑަތުކުރެވިގެން ފާސިދުވެގެންދާނެއެވެ.۞ وَمَن فِيهِنَّ ۚ = އަދި އެތަންތަނުގައިވާ މީހުންނާއި ۞ بَلْ أَتَيْنَٰهُم = އަދި ކިޔުއްވަނީހެއްޔެވެ؟ މިވަނީ ރަސޫލާގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ގެނެސްދެއްވީމެވެ.۞ بِذِكْرِهِمْ = އެމީހުންގެ ذِكْرُ (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް حقّ بيان ކޮށްދެއްވާ).۞ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ذِكر ން.۞ مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ = އެނބުރި ފުރަގަސްދީގެންވާމީހުންނެވެ.۞ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އުޖޫރައެއް ދަންނަވައިގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟۞ خَرْجًا = އުޖޫރައަކަށް / ޓެކްސަކަށް.۞ فَخَرَاجُ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أُجُور އަދި ދަރުމަ.۞ خَيْرٌ ۖ = ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.۞ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ = އެންމެ ހެޔޮ ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ = (އަދި ތިޔަ رسول اللّٰه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވަނީ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށެވެ.۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންނުވާމީހުން.۞ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة އަށްވުރެ.۞ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ = ސީދާމަގުން ދުރުވެ.۞ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކައިރިވާމީހުންނެވެ. (މަގުން ނެރުއްޖެއްވެ.)۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުންގެ ގައިގާ މޮޔަކަމެއް ހުރިކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟. އެމީހުންގާތަށް حقّ އައީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން އެ حقّ އަށް ނުރުހޭއެވެ. ދެކޮޅުހަދަނީއެވެ.

(٧١) އަދި "الحَقّ " އެމީހުންގެ هوَى نفس އާއި يعني: އަމިއްލަ އެދުމާއި تبع ވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން ފަސާދަވެއްޖައީސްވެ. އަދި އެތަންތާގައިވާ ބައިތަކުވެސް فاسِدُ ވެއްޖައީސްވެ. (މިއާޔަތުގައި މިވާ الحَقّ އަކީ الله سبحانه وتعالى އެވެ..( ނުވަތަ އިސްލާމްދީނެވެ.) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ذكر އައީއެވެ. يعني: އެމީހުންނަށް حقّ بيان ކޮށްދެއްވާ އެތި އައީއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޝަރަފާއިން މިޒާއްގެ ވާހަކަތައް މި قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ.) އަދި އެމީހުން އެވަނީ އެމީހުންގެ އެ ذكر ން އެނބުރި ފުރަގަސްދީގެންނެވެ.

(٧٢) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް ނުވަތަ ބަދަލަކަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަނީހެއްޔެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ އުޖޫރަ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހެޔޮގޮތުގައި ރިޒްޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ގޮވައިލައްވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށެވެ.

(٧٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީހުން ސީދާމަގުން ނެއްޓި ކަޅިވަމުން ދާއެވެ.

۞ وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾

## މުފްރަދާތު

۞ وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް رحمة ލެއްވިނަމަވެސް. ۞ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހިގެންވާ ކަންތައް (އުނދަގޫ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވިޔަސްވެސް. ۞ مِّن ضُرٍّ = އުނދަގޫތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ބޮޑުވުމުގައި / އެއްބަސްނުވުމުގައި އެމީހުން ދެމިތިބޭނެތެވެ. ۞ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ = ދުވުރުއްޖެއްސެވެ. ۞ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. ۞ بِٱلْعَذَابِ = عذاب ދެއްވައިގެން. (ބަނޑުހައިހުރުމާއި ތަދުތަކާއި ތަކެއްޗެވެ) ۞ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކިޔަމަން ނުވިއެވެ. ۞ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެމީހުން ދުޢާގެ މަގުގައި ހުކުރުވެރިނުވިއެވެ. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދެއްވައިފިނަމަ ދޮރެއް ހުޅުވައިދެއްވިއިރު. ۞ بَابًا = ދޮރެއް. ۞ ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ = ގަދަ عذاب ގެ. ۞ إِذَا هُمْ = އެހައިރުން އެމީހުން. ۞ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ = އޭގައި ހިތްވަރުކެނޑިގެންވެއެވެ. (އުއްމީދު ނެތިގެން) ۞ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ أَنشَأَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ހައްދަވައިދެއްވީ / ހެއްދެވީ. ۞ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ވިސްނުމާއި. (ހިތްތަކާއި) ۞ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރަނީ ހާލަތުގައި شكر ކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَرَأَكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ. ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. ۞ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެއްކުރައްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = (މަރުގެ) ދިރުއްވާ މަރުއްވަނީ. ۞ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ = އަދި އެކަލާނގެ ބަދަލުވުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. ۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީތޯއެވެ؟ ۞ بَلْ قَالُوا۟ = އަދި ކިޔައިއެވެ؟ އެމީހުން ބުނި. ۞ مِثْلَ مَا قَالَ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ = ކުރީގެ އުރުމަތްތަކުގެ މީހުން ބުނިފަދައިން. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ أَءِذَا

مِتْنَا = އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެމަރުވެގެން ގޮސްފިއްޔާ؟ ۞ وَكُنَّا تُرَابًا = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޖައިމާ. ۞

وَعِظَامًا = އަދި ކަށިތައް. (ކިޔުރިއްޔަތިވެފައި) ۞ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ = އަޅުގަނޑުމެން ދިރުވޭނެކަމުތޯ؟ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް رحمة ލައްވައި އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހިފައިވާ އުނދަގޫ (يعني: فقير ކަމާއި ބަލިމަޑުކަން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިލުއްވައިފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ނުބައިކަމުގައި ދުވެއުޅުމުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ.

(٧٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން يعني: އެ مشرك ންނަށް އެކިބާވަތްތަކުގެ ބަލާ މުސީބަތް ޖެއްސެވިގެން އެމީހުން إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ (އެއީ އެމީހުން ދިރިއުޅުން ދަތިކުރެއްވުމާއި ހަނަން ބަލިމަޑުކަން ޖެއްސެވުމާއި އަދި ހަތިޔާރުން قتل ކުރާ މިބާވަތުގެ ކަންކަމުންނެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެއަށް ދަރުމަވެރިއެވެ. ގޯސްދުނިޔަކުރިއެވެ.

(٧٧) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަ عذاب ގެދޮރެއް ހުޅުވައިދެއްވައިފިހިނދު ފަންދުރުންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އެގޮތުގެމަތީގައި ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި މިހެއްޔެވެ.) ދެން އެ عذاب އެމީހުންނަށް ފެނުމުން އެކަލިޔަން އެމީހުން ހިތްވަރުކަން ދުރަވިއްޔެވެ. (އެކަމަކު ދެން އެހީވެރިއާގެ ފަހިދާއެއް ނެތެވެ. މިއާއަތުގެއިދިވާ ގަދަ عذاب އައީ مكّة ގެ مشرك ންނަށް ދިމާވި ބަނޑުހައިހުރުން ކަމަށް ކަލުގައި ބުނެވެނެވެ. / ނުވަތަ އެއީ بَدْرُ ހަނގުރާމަކަމުގައި ބުނެވެނެވެ. والله أعلم)

(٧٨) އަދި ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ވިސްނުމާއި (ނުވަތަ ކަންފަތާއި ލޯތާއި ހިތް) ދެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެން (އެބާވަތުގެ نعمة އަށް) شكر ކުރަނީ މާކުޑާކޮށް މަދުންނެވެ.

(٧٩) އަދި ކަލޭމެން ބިމުން ހެއްދެވީ (އެބަހީ: ބިމުން ހައްދަވައި އަދި ބިމުގައިދެއްވީ) ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްކުރައްވާ محشر ކުރައްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٠) އަދި ދިރުއްވައި މަރުއްވައި އަދި ރޭދުވާ މަގުމުކުރައްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ކަލޭމެން އެހެނަސް ކަންކަމަށް ވިސްނައި فكر ކޮށް ނުހަދަނީ ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ فكر ކޮށް ނުހަދާނީހެއްޔެވެ؟

(٨١) އަދި ކިއްސެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ބުނީ ހަމަ ކުރީގެ މީހުންވެސް ބުނިގޮތަށެވެ.

(٨٢) އެމީހުން ބުނީ އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެ ވެއްޔާއި ކަށިތައް ޖެހި ދިރުމަކަށްނުވި އަލުންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ދިރުވިގެން محشر އަށް ގެންދެވޭނެހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ދެން ނުގެންދެވޭނެއެވެ.)

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَـٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

## މުފްރަދު

لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންނަށް ވަޢުދު ވެވުނެވެ. وَءَابَآؤُنَا = އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށް. هَـٰذَا = މިކަން (ނުވަތަ މިވާހަކަ) مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން. إِنْ هَـٰذَآ = މިކަން ނުވެއެވެ / މިވާހަކަ ނުވެއެވެ. إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ ބާވަތުގެ ހަބަރުތަކާއި ވާހަކަތަކެއް ފިޔަވައި. قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އެމުޝްރިކުންއަށް ސުވާލުކޮށް!) لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ = ބިން މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ (އެތަނުގެ ވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟) وَمَن فِيهَآ = އަދި އެތަނުގައިވާ ތަކެއްޗެވެ. إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ = ކަލޭމެން (އެއީ ކާކުކަން އެނގޭކަމުގައިވަނީނަމަ. سَيَقُولُونَ لِلَّهِ = ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އަށެވެ. قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން وعظ އާއި عبرة ލިބިނުގަންނަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَن رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ = ހަތް އުޑުގެ ވެރި ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެމުޝްރިކުންނަށް ސުވާލުކޮށް!) وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ عَرْشِ ގެ ވެރި ربّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ = އެއީ الله އަށް ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ / ބިރުވެތިނުވާނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ = އެންމެހާ އެއްޗެއްގެ ގުދުރަތާއި خَزَانة ވަނީ ކާކުގެ އަތުގައިހެއްޔެވެ؟ وَهُوَ يُجِيرُ = އަދި އެކަލާނގެ ރައްކާތެރިކުރައްވައެވެ. / ނުވަތަ އެކަލާނގެ دفاع ދެއްވައެވެ. وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެއާއި خلاف އަށް ރައްކާތެރި ނުކުރެވޭނެއެވެ / ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް دفاع ކޮށްދިނުމެއް ނުވެއެވެ. إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެން

އެނގޭކަމަށްވާނަމަ.۞ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ = ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله ގެއެވެ.۞ قُلْ =

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އިސްތިހާރީ ކޮންފަރާތަކުން ހެއްޔެވެ؟

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަށާއި ކާބަފައިންނަށްވެސް މިފަދަ وعد ކުރެވުނެވެ. އެއީ ހަމަ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ކުރީޒަމާނުގެ ޤިއްޞާތަކެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ باطل ވާހަކަތަކެވެ.

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ބުނެދީ ބިމާއި އޭގައިވާ ތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ ކާކަށްތޯ ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ސުވާލުކޮށްލާށެވެ.؟ ކަލޭމެންނަށް އެއީ ކާކުކަން އެނގޭކަމަށްވާނަމަ ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ.

(٨٥) (އޭގެ ޖަވާބުގައި) ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި މިލްކުވެގެންވަނީ الله ގެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެހެންވީއިރު ކަލޭމެން وعظ ލިބި عبرة ލިބިގަންނާނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެހެންވީއިރު މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވުން އެކަލާނގެއަށް ދަތިވާނެކަމަށް ދެކެނީ ހެއްޔެވެ.)

(٨٦) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކޮށްލައްވާށެވެ!. ހަތް އުޑާއި ބޮޑުވެގެންވާ عَرْشِي ގެ رَبّ އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

(٨٧) ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެހެންވީއިރު އަދިވެސް ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވާނީ ހެއްޔެވެ؟

(٨٨) އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ خَزَانة ތަކާއި خاصّ ވެގެންވާ ވެރިކަން ކާކުގެ އަތްދަށުގައިތޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލުކޮށްލައްވާށެވެ؟. އަދި އެކަލާނގެ އަމާންކަން ދެއްވައެވެ. ނަމަވެސް އެކަލާނގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިކަމެއް ދެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢަމުރަކާ خلاف ވެގެން ނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ރައްކާތެރިކަމެއް ދޭނެ މީހަކު ހުރިހެއްޔެވެ؟ އެއީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ (ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ!.)

(٨٩) އޭގެ ޖަވާބުގައި ނިކަންތުކު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެހުރިހާކަމެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله ގެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެހެންވީއިރު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް އެކަލާނގެ ޛިކުރުން ކަލޭމެންނަށް ހޭލާގަނެވެނީ ކޮންކަމަކުން ހެއްޔެވެ؟

بَلْ أَتَيْنَـٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَـٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَـٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ فَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾

## މުރާދު

بَلْ = އަދި ކިއެއްހެއްދެވީ؟.❁ أَتَيْنَـٰهُم بِٱلْحَقِّ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް حقّ ގެނަސްދެއްވީމެވެ.❁ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.❁ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ = اللّٰه ނުހިއްޕަވައެވެ. (اللّٰه އަކަށް ނުވެއެވެ.)❁ مِن وَلَدٍ = އެއްވެސް ދަރިކަލެއް.❁ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއާއި އެކު ނުވެއެވެ.❁ مِنْ إِلَـٰهٍ = އެއްވެސް إله އަކު.❁ إِذًا لَّذَهَبَ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: އެހެން إله އަކުވާނަމަ) ހިނގައިދާނެއެވެ.❁ كُلُّ إِلَـٰهٍ = ކޮންމެ إله އަކު.❁ بِمَا خَلَقَ = އެ إله އަކު އުފެއްދެވިއެއްޗަކާއިގެން.❁ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ ބައެއް إله ން މަތިވެ ގަދަވެގަންނާނެއެވެ.❁ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައި إله ންގެމައްޗަށް.❁ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން.❁ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = އެއީ غَيْبُ ގައިވާ ކަންތައްތައި ފެނިފެންނަ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَتَعَـٰلَىٰ = ފަހެ އެކަލާނގެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ކަންތައްތަކުން.❁ قُل رَّبِّ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ.❁ إِمَّا تُرِيَنِّى = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ދައްކަވައިފިނަމަ.❁ مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ = އެމީހުންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ ކަންތައް. (އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު عذاب)❁ رَبِّ = އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ.❁ . فَلَا تَجْعَلْنِى = މިއަޅާ ނުލައްވާނދޭވެ.❁ فِى ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިން. (مشرك ންގެ ތެރެއިން)❁

## إِجْمَالِى މާނަ

(٩٠) އަދި ކިހައްޔެއްތޯ؟ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދީފީމުއެވެ. حقّ ގެނެސްދީފީމުއެވެ. އިސްލާމްދީން ގެނެސްދީފީމުއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(٩١) الله އަކީ އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުވެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ދަރިކަލުން ނުވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއާއެކު އެއްވެސް އެހެން إله އަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެހެންވެއްޖެއްޔާ އެބަހީ: އެކަލާނގެއާއެކު އެހެން إله އަކު ވާނަމަ ނުވަތަ إله ންގެ ތެރޭގައި ތަފާތު إله އަކުވެސް އޮތް إله އަކު އެއީ ހިފައިގެން ހިނގައްޖައީއެވެ. އަދި ބައެއް إله ން އަނެއްބައި إله ންގެ މައްޗަށް ބާރުވެގެން ދިޔައީއެވެ. އަދި އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން الله ހުސް طاهر ވަންތަވެގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شريك އަކު ނުވެއެވެ.)

(٩٢) އެކަލާނގެއީ غيب ގައިވާ ކަންތައްތައް އަދި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން يعنى: مشرك ން އެ شريك ކުރާ ތަކެތި ހުރިހައި އެކަލާނގެ މާތްމަތިވެރިވެގެންވެއެވެ.

(٩٣)،(٩٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދަންނަވާށެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ! އެމީހުންނަށް - އެބަހީ: مشرك ންނަށް وعد ވެވިގެންވާ عذاب އިބަރަސްކަލާނގެ މިދުނިޔޭގައި ދައްކަވަންޏާއި، އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ފަހެ މިއަޅާ އަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި يعنى: مشرك ންގެ ތެރޭގައި ނުލައްވާނދޭވެ! (އެމީހުންނާއި އެކު ހަލާކު ނުކުރައްވާނދޭވެ!.)

وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَـٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَـٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَـٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ. ❁ عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާލަން. ❁ مَا نَعِدُهُمْ = އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَعْدُ ކުރައްވާ ކަންތައް. ❁ لَقَـٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ ٱدْفَعْ = އަދި ދުރުކުރައްވާށެވެ!. دفاع ކުރައްވާށެވެ!. ❁ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ ރަނގަޅު خُلْقُ ން / ރަނގަޅު عمل ން. ❁ ٱلسَّيِّئَةَ = ނުބައިކަންތައް. ❁ نَحْنُ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން (الله އާއިމެދު) އެސިފަކުރާ ސިފަކުރުންތައް. ❁ وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ޔާއަޅުގެ ربّ އެވެ!. ❁ أَعُوذُ بِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާ ރައްކާތެރިކަމާއި حماية ދެއްވުން އެދެމެވެ. ❁ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَـٰطِينِ ﴿٩٧﴾ = شيطان ންގެ ވަސްވާހުގެ ސިއްރު ބަސްތަކުން. (ސަމައިތާނުގެ ރަންޖެއްސުމުން)❁ وَأَعُوذُ بِكَ = އަދި މިއަޅާ ތިބާރަސްކަލާނގެ ރައްކާތެރިކަމާއި حماية ދެއްވުން އެދެމެވެ. رَبِّ = ޔާއަޅުގެ ربّ އެވެ!. ❁ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ = އެސްތަރުވެސް (މިއަޅާގެ ކަންތަކުގައި ކައިރިއަށް) حاضر ވުމުންނާއި. ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ = ހަމައެއްކޮޅަކަށްދާނދެން. ❁ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ = އެއިން މީހަކަށް މަރު. قَالَ رَبِّ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ޔާއަޅުގެ ربّ އެވެ!. ❁ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ = މިއަޅާ (ދުނިޔެއަށް) رُجُوع ކުރުއްވާށެވެ!. އަނބުރާ ފޮނުއްވާށެވެ!. ❁ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَـٰلِحًا = މިއަޅާ صالح عمل ކުރުމުގެ أميّد ގައެވެ. ❁ فِيمَا تَرَكْتُ = މިއަޅާ ދޫކޮށްލައިފިން / މިއަޅާ عمل ނުކޮށް ދޫކޮށްލެވުނު ބަރަކަތުގައި. ❁ كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނެއް ނުވާނެއެވެ. (އޭނާ އެދިގަތްކަމުގެ ނުވާނެއެވެ.)❁ إِنَّهَا كَلِمَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ كلمة އެކެވެ. / ބަހަކަށްވެ. / ވާހަކައެކެވެ. ބުނާހުސްބަހެކެވެ. ❁ هُوَ قَآئِلُهَا = އޭނާ އެބަސް ބުނާމީހާއެވެ. ❁ وَمِن وَرَآئِهِم = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި

ވަނީ. (އަންނަން އޮތްތާނގައިއޮތީ)۞ بَرْزَخٌ = بَرْزَخُ ގެ ދުރަވަސްތަކެވެ. ކަންވަގުގެ موسم އެވެ. (برزخ އަކީ ހުރަހެވެ.)

އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި آخرة އާއި ދެމެދު އޮތް ހުރަހެވެ.)۞ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ = ޤިޔާމަތާ ދުވަހާއި

ހަމައަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٩٥) (اللّٰه وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَعْدُ ކުރައްވާ ކަންތައް - އެބަހީ: عذاب ކަމުގެ ފާހަގަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްކެވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. (އަދި ކަމުގެ ފާހަގަ އޭގެ އަސަރުވެސް ނުވާނެއެވެ.)

(٩٦) ރަނގަޅު أخلاق އާއި ހެޔޮ عمل ން ނުބައިކަންތައް دفاع ކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ: مشرك ންގެ އުނދަގޫތަކަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގެން މާތް أخلاق ން عمل ކުރެއް ކުރައްވާށެވެ!) އެމީހުން (اللّٰه އާއިމެދު) އުސޫލަކާ ކުރުންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٧) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭއަހުރެގެ ربّ އެވެ! ޝައިޠާނުންގެ ވަސްވާހުގެ ސިއްރު ބަސްތަކުން/ އުނދަގޫގެ ދަންތުރާއި ބުޅުވުމުން ރައްކާތެރިވެ ސަލާމަތްވުމަށް އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން حماية އާއި ރައްކާތެރި ދިނުމަށެވެ.

(٩٨) އަދި (މިއަހުރެގެ ހިމާޔަތާ ކަންކަމުގައި) އުނދަގޫކުރުން މިއަހުރެގެ ކައިރިޔަށް އައިސް حاضر ވުމުންވެސް ރައްކާތެރިކަމާއި حماية އެދެނީ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ންނެވެ.

(٩٩) (އެކާފިރުގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ކާފިރުންކުރު މީހަކު މަރަން حاضر ވުމުގެ އަވަހަށް ބުނާނެއެވެ. އޭއަހުރެގެ ربّ އެވެ. މިއަހަރެ ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ رجوع ކޮށްދެއްވާނދޭވެ! ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް! (މިއީ مشرك ންގެ މީހުން މަރަން حاضر ވެރިވާ ބުނާ ބަހެކެވެ.) އަދި އެހާ ބުނާނެއެވެ.

(١٠٠) އެއީ (ދުނިޔޭގައި މިއަހުރެ ހުރެ عمل ނުކުރި) ދޫކޮށްލީމަނަން އޭގެ ބަދަލުގައި صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّٰه وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަކަހަލަވަރުން އޭނާ ބުނާ (ހަމަ ހުސް) ބަހެކެވެ. އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި އޮތީ بَرْزَخُ އެވެ. ހުރަހެވެ. އެއީ ކަންވަގުގެ ވަގުތެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި آخرة އާއި ދެމެދު އޮތް ހުރަހެވެ. އެއީ محشر އަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ދާންދެނެވެ.

فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُواْ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾

## ލަފްޒީ

فَإِذَا نُفِخَ فِي ٱلصُّورِ = ފަހެ ޞޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ.۞ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ = ފަހެ ނުވާނެ އެމީހުންގެމެދުގައި ނަސަބެއް ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ: ނަސަބުގެ ގާތްކަމުގެ އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވާނެއެވެ.)۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ۞ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾ = އަދި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ސުވާލުކުރެއް ނުކުރާނެއެވެ.۞ فَمَن ثَقُلَتْ = ފަހެ ބަރުވެއްޖެމީހާ.۞ مَوَٰزِينُهُۥ = ތާރާދު (ހެޔޮކަމުގެ) މީޒާން.۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. / ނަސީބުވެރިވާ މީހުންނެވެ.۞ وَمَنْ خَفَّتْ = އަދި ލުއިވެއްޖެމީހާ.۞ مَوَٰزِينُهُۥ = ތާރާދު (ހެޔޮކަމުގެ) މީޒާން.۞ فَأُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ގެއްލުމުގައި ހަލާކު ވީ މީހުންނެވެ.۞ فِي جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގައެވެ.۞ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނެ.۞ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ފިހެން އަނގާރު ހުޅުވާލާ.۞ ٱلنَّارُ = ނަރަކަ ۞ وَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެތާގައި. (އެނަރަކައިގައި)۞ كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ = ސިފަހުންމުސްކުރެވިގެންވާއެވެ. (އެއީ ދަތި ތުންތައްމަތިއަށް ނެގިގެންގޮސް ބޮޑުވެ ހަމަދުން އަދި ފިރޮޅުންތަކެއް އެމީހުންގެ މޫނު ހަމަވެސް ހުރިތާ އަނގައިގެ ދަތްތައް ދިމާއަށްޖެހިގެން ފެނޭ.) والعياذ بالله ۞ أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِي = (އެ حال ގައި އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައަށް އަހަރުގެ އާޔަތްތައް ނުވިއްޔެވެ؟۞ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = (ދުނިޔޭގައި) ކިޔައިދެ ކިޔައިދެވުނު ގޮތަކަށް ހިތާމަ ކުރެވި.۞ فَكُنتُم بِهَا = ފަހެ ކިޔައިދެވުން އެއާޔަތްތަކާމެދު ދޮގުކުރީ.۞ تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ = ތިޔަބަދަލުގައި.۞ قَالُوا رَبَّنَا = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ غَلَبَتْ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ގަދަވެގެންވެއެވެ.۞ شِقْوَتُنَا = އަހަރެމެންގެ އަޅާއެޅުއްވުމަށް.۞ وَكُنَّا = އަދި

އަހަރެމެން ވީމުއެވެ.۞ قَوْمًا ضَالِّينَ (١٠٦) = މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެއްކަމުގައި.۞ رَبَّنَآ = ޔާއަހަރެމެންގެ ربّ

އެވެ!۞ أَخْرِجْنَا مِنْهَا = އަހަރެމެން މިނަރަކައިން ނެރުއްވާނދޭވެ!۞ فَإِنْ عُدْنَا = އަހަރެމެން (كافر ކަމަށް

إعادَ ވީނަމަވެސް.۞ فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ (١٠٧) = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠١) ދެންފަހެ ސޫރުގައި ފުމެވިއްޖެއްޔާ (قِيامَة ވީމާ). ދެން އެދުވަހުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނަސަބުގެ ގާތްކަމެއް އޮތުމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަކު އަނެކަކާއި ސުވާލުކުރުމެއް ނުކުރާނެތެވެ. (އެއަށްފަހު ބޭނުންވެގެން ކަންތަކުން ބެހޭ ވާހަކައެވެ.)

(١٠٢) ފަހެ އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) ވަޒަން ބަރުވެއްޖެމީހާ ދެންނެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއީ ކާމިޔާބު ލިބިގަތް މީހުންނެވެ. آخرة ގެ ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(١٠٣) އަދި އެމީހެއްގެ (ހެޔޮކަމުގެ) ވަޒަން ލުއިވެއްޖެމީހާ ދެންނެވެ. ފަހެ އެއުރެންނީ އެމީހުންގެ نفس ގެއްލުވާލި ހާލަތުގައި މީހުންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީ ހަމަ ނަރަކައިގައެވެ.

(١٠٤) އެމީހުންގެ މޫނުތައް އަލިފާނު ރޯވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ނަރަކައިގައި މޫނުގެ ސިކުޑިފައިވާ ހާލުގައެވެ. (އެއީ މަތީ ތުންފަތް އެރިގެންގޮސް ބޮލުގެ މެދަށް ދާނެއެވެ. އަދި ތިރީ ތުންފަތް ދެމިގޮސް ބަނޑަށް ހުރާނެއެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ދަތްތައް ބޭރަށް ފެނި ހުންނާނެއެވެ. އެމީހުން ހުރިހާ ހަމަ ހިތާމަކުރާ ހާލަތުގައެވެ.) ޔާ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ. އަހަރެމެން ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ. آمين)

(١٠٥) (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންނަށް އާޔަތްތައް (قرآن ގެ އާޔަތްތައް) ކިޔަވައިދެވެމުން ދިޔައީ (ދުނިޔޭގައި) ކިޔަވައިދެވެމުންދާއިރު ޖެހޭ ކަމެއްގައި ނުވެއެވެ؟ (އެބަހީ: އެއާޔަތްތައް ކިޔަވާދެވުނު ހަމަ ޖެހިގެނެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ބަލައިނުގަތްކަމެވެ.)

(١٠٦) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ޔާ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް އަހަރެމެންގެ ބަދުނަސީބު ގަދަވެއްޖެއެވެ. އަދި އަހަރެމެނީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.

(١٠٧) ޔާ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަހަރެމެން މިނަރަކައިން ނެރުއްވާނދޭވެ! އަހަރެމެން ކާފަރުކަމަށް އަނބުރާ إعاد ވީނަމަވެސްމެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

قَالَ ٱخۡسَـُٔواْ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنۡ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَا وَأَنتَ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذۡتُمُوهُمۡ سِخۡرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوۡكُمۡ ذِكۡرِى وَكُنتُم مِّنۡهُمۡ تَضۡحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّى جَزَيۡتُهُمُ ٱلۡيَوۡمَ بِمَا صَبَرُوٓاْ أَنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ قَٰلَ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِى ٱلۡأَرۡضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٍ فَسۡـَٔلِ ٱلۡعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ قَٰلَ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلًا ۖ لَّوۡ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١١٤﴾

## މުފްރަދާތު

قَالَ ٱخۡسَـُٔواْ فِيهَا = އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ދުރަށްދަތުރުކުރާއިރު ކަލޭމެން އެތާ ހިތުރޭ! ❁ وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން މިވެރިރަސްކަލާނގެއާ ބަސްނުދޭށެވެ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ = ހަމަކަށަވަރުން جماعة އެއް ވިއެވެ. (އެހެންބަޔަކުވިއެވެ.) ❁ مِّنۡ عِبَادِى = މިވެރިރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަމުންދިޔައެވެ. ❁ رَبَّنَآ ءَامَنَّا = ތިމަންމެންގެ ربّ އެވެ. އަޅަމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ❁ فَٱغۡفِرۡ لَنَا وَٱرۡحَمۡنَا = ފަހެ އަޅަމެންނަށް ފުއްސަވައި އަދި އަޅަމެންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ! ❁ وَأَنتَ = އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެއީ. ❁ خَيۡرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ = رحمة ލައްވާން އެންމެ ހެޔޮވެރިވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱتَّخَذۡتُمُوهُمۡ سِخۡرِيًّا = އަދި ކަލޭމެން ސަކަރުން އެމީހުންނަށް ( އުޅުއްވިނުންނަށް ) މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކޮށް ހެދީއެވެ. ❁ حَتَّىٰٓ أَنسَوۡكُمۡ = ކަލޭމެން ހަނދާންނައްތައިލައިދުމަން ދާންދެން. ❁ ذِكۡرِى = މިވެރިރަސްކަލާނގެ ذِكر މިވެރިރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުން. ❁ وَكُنتُم = އަދި ކަލޭމެން ވީއެވެ. ❁ مِّنۡهُمۡ تَضۡحَكُونَ ﴿١١٠﴾ = އެމީހުންނާމެދު (އެ مؤمن ންނާއިމެދު) މަލާމާތްކޮށް ހިނިތުންވުމުގައި.) ❁ إِنِّى جَزَيۡتُهُمُ ٱلۡيَوۡمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މިއަދު ޖަޒާދެއްވީމެވެ. (ހެޔޮޖަޒާ ދެއްވީމެވެ.) ❁ بِمَا صَبَرُوٓاْ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ أَنَّهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ❁ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ = ކާމިޔާބުވީ އެމީހުންނޭ ނަޖާތްލިބުނުމީހުންނެވެ. ❁ قَٰلَ = (مشرك ންނަށް) އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِى ٱلۡأَرۡضِ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) ބިމުގައި ހުރެވުނީ ކިހާ ދުވަހަކުކަމުތޯއެވެ؟ ❁ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ = އަހަރުގެ عدد ގެ ގޮތުން. ❁ قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ لَبِثۡنَا يَوۡمًا = އަޅަމެން ހުރެވުނީ ދުވަހަކަށެވެ. / ދުވަހެއްގެ ބައްޔަކަށެވެ. ❁ أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٍ = ނުވަތަ

ދުވަހުގެ ބައެއްގައެވެ.❁ فَسْئَلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ = (އަހަރުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ) عدد ބައްލަވާ ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލުންކުރެން އަހުއްސަވާށެވެ.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.❁ إِن لَّبِثْتُمْ = ކަލޭމެން ވަސްވެ ހުރީބައެވެ.❁ إِلَّا قَلِيلًا ۖ = މަދު ދުވަސްކޮޅެކު.❁ لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވީނަމަ.❁ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ = އެނގޭ ބަޔަކުކަމުގައި.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠٨) (އޭގެ ތެރޭގައި) الله وحى ކުރައްވާފުއްދެވިއެވެ. ދުރަށްހުރެ ތިބޭ ކަލޭމެން އެކަށަކަށިގައި ތިބޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބަސް ނުދަންނަވާށެވެ.

(١٠٩) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ جماعة އެއްގެ ބައެއްވެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. (އޭ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެމީހުންކުރި دعاء އެވެ.) އާއެކަލާނގެ ربّ އެވެ. އަޅުގަނޑުމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ދަރުމަޖެހިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް رحمة ލައްވާށެވެ. ރަޙްމަތްލައްވާ ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހެޔޮގޮތްތެރިވަންތަ ބޭކަލާނގެއެވެ.

(١١٠) (الله އަންގަވާފައެވެ.) ކަލޭމެން مشرك ން އެމީހުންނަށް يعنى: ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކޮށްފިއެވެ. އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذكر ން އެބައި: ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދާންކުރުން ކަލޭމެންނަށް ހަނދާންނެތިއްޖައުމަށްދާންދެން. އަދި ކަލޭމެންވީ އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރުމުގެ ގޮތުން ހިނިގަނޑުލައެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަދު އެމީހުންނަށް ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން ޖަޒާދެއްވައި ތެދުއެއްގައިވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ކާމިޔާބުވެރިވީ ބަޔެކެވެ.

(١١٢) (އެ مشرك ންނަށް) الله އަންގަވާފައެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބިންމަތީ ވަސްވެތިބި އަހަރުތަކުގެ ވީއެވެ؟ އަހަރުގެ عدد ގިނަކަމުން ކިހާވަރަކުތަމިހެވެ؟

(١١٣) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ވަސްވެތިބީ އެއްދުވަހުއެވެ. ނުވަތަ ދުވަހުގެ އެއްބައިގައެވެ. ފަހެ (އަހަރުތަކާއި ދުވަސްތަކުގެ) عدد ގުނާ ހިސާބުކުރައްވާ ބޭކަލުން ކުރެން އަހުއްސަވާށެވެ!

(١١٤) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. މަދު ދުވަސްކޮޅަކު މެނުވީ ކަލޭމެން ވަސްވެތިނުބިއެވެ. އެގޮތް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾

## ޝަރަހަ

أَفَحَسِبْتُمْ = ހީކުރީ ކަލޭމެން ހިތަމަކީނުޑުވެތޯ؟ ۞ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ފާޑުކުރެވިފައެވެ. ۞ عَبَثًا = ކުޅިވަޅުގައްޔާއި / ބޭކާރު ގޮތެއްގައި. ۞ وَأَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން. ۞ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން އެނބުރި ނުގެންނާނެކަމަށް. ۞ فَتَعَالَى اللَّهُ = ވަރަށް الله تعالى މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ الْمَلِكُ الْحَقُّ = އެއީ ހަގީގީ ރަސްކަލާނގެ حقّ ވަންތަ الله އެވެ. ۞ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ = އެއީ މާތްވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. ۞ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ = އަދި الله އާއިއެކު ގޮވާ دعاء ކޮށްފިމާ. إِلَٰهًا آخَرَ = އެހެން إله އަކަށް. ۞ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ = އޭނާއަށް އެކަމުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ۞ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހިސާބުވަނީ. ۞ عِندَ رَبِّهِ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން ކާމިޔާބު ނުވާނެއެވެ. ۞ وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލާނގެ ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ۞ اغْفِرْ وَارْحَمْ = މަޢާފަށް ފުއްސަވާ އަދި رحمة ލައްވާނދޭވާ! ۞ وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٨﴾ = އަދި ރަޙްމަތްލައްވާ ބޭކަލުންގެ رحمة ލެއްވުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١٥) އަޅުގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވާފައިވަނީ ބޭކާރުގޮތުގައި ހަމަ ކުޅިވަރަށް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހިތަށްއެރީތޯ؟ އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އެނބުރި رُجوع ނުވާނޭކަމުގައި ހިތަށްއެރީތޯ؟

(١١٦) (ފަހެ، مشرك ން) އެސްވެރިކަލާނގެ ކަންތައްތައް ހިންގަވައި - شريك ނެތް ހިންގަވައި – اللّه تعالى މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ ހަގީގީ ވެރި حقّ ވަންތަ اللّه އެވެ. އެކަލާނގެ ހިންގަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ މާތްވެގެންވާ عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(١١٧) އަދި اللّه އާއިއެކު އެހެން إله އަކަށް ގޮވާ دعاء ކުރާމީހާ (ޝިރުކުކުރެއެވެ.) އޭނާއަށް އެކަމުގައި އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހިސާބު އޭނާ ހަމަޖެހިވަޑައިގަންނަވާ ربّ ގެ حضرة ގައި އޮންނާނެއެވެ. (އެފަދަ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަކީ ކާމިޔާބުނުވާނޭމީހުންނެވެ.

(١١٨) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ!. މައާފަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!. އަދި މައާފަށް رحمة ލެއްވާނދޭވެ!. އަދި ރަޙްމަތްތެރިންގެ ތެރެއިން رحمة ދެއްވުން އެންމެހާ މާތްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

# النّور سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة النور | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٤)

سُورَةٌ أَنزَلْنَٰهَا وَفَرَضْنَٰهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

## ލުޣަތު

سُورَةٌ = (މިއީ) ސޫރަތެއްވެ.۞ أَنزَلْنَٰهَا = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ސޫރަތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ وَفَرَضْنَٰهَا = އަދި މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މިއަތަށް ދެއްވިގޮތުގެމަތިން) އެ ސޫރަތް فَرَضُ ކުރެއްވީ. (އޭގައިވާ حكم ތަކެއް فرض ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީ).۞ وَأَنزَلْنَا فِيهَآ = އަދި އެ ސޫރަތުގައި މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ = بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ دليل ތަކެއް.۞ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން نصيحة އާއި وعظ ލިބިގަނެ ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى = ޒިނޭކުރާ އަންހެނުންނާ، އަދި ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނުންނާ.۞ فَٱجْلِدُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ހަރުކުރިޔާށެވެ. (حَدُّ ޖައްސާށެވެ.)۞ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا = އެދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށް ގަހައި.۞ مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ = ސަތޭކަ ހަރުކުރުން. (މިއީ އަނބުރާ ޒިނޭކުރާ މީހާގެ حكم އެވެ.)۞ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا = އަދި އެދެމީހުންނާމެދު ތިޔަބައިމީހުން ނުހިފާށެވެ / ނުބައިކަމެއްނުވާ.۞ رَأْفَةٌ = އޯގާތެރިކަމެއް. رحمة އާއި ވެރިކަމެއްގައި.۞ فِى دِينِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ دين ގައި / اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި / حدّ قائم ކުރުމުގައި.۞ إِن كُنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ވެއްޖެނަމަ.۞ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = اللّه އަށް އީމާންވާބައެއްކަމުގައި.۞ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށްވެސް.۞ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް ދޭ عذاب ދިނުމުގައި (حَدّ ޖެހުމުގައި) حاضر ކުރުވާހިނދަކަށެވެ.۞ طَآئِفَةٌ = جَمَاعَة އެއް.۞ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ = مؤمن ންނުންގެ.۞ ٱلزَّانِى لَا يَنكِحُ = ޒިނޭކުރާ ފިރިހެނާ (އާއިލާނުކުރާ) ކައިވެނިކުރާނީ ނުކުރާނެތެވެ..۞ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً = ޒިނޭކުރާ އަންހެނަކާ ފިޔަވައި – ނުވަތަ مشرك އަންހެނަކާ ފިޔަވައި.۞ وَٱلزَّانِيَةُ = އަދި ޒިނޭކުރާ އަންހެނާ.۞ لَا يَنكِحُهَآ =

ޝާޛާ جماع ނުވެއެވެ.(ޢާއްމުކޮށް ކާވެނިކުރާކަށް ނުކުރާނެއެވެ.۞ إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ = ޒިނޭކާރާ ފިރިހެނަކާމެނުވީ – ނުވަތަ مشرك ފިރިހެނަކާ މެނުވީ.۞ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން حرام ކުރެވިފައެވެ. (އެބަހީ: ޒިނޭކުރުން حرام ކުރެއްވިއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަމީހުންނާ جماع ވުން حرام ކުރެއްވިއެވެ.)۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ

(٣) = مؤمن ންގެމައްޗަށް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) މިއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ސޫރަތެކެވެ. އަދި އެސޫރަތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވާފީމެވެ. (އެބަހީ: އެސޫރަތުގައިވާ حكم ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމެވެ.) އަދި އެސޫރަތުގައި بيان ވާ ފާޅުގެނދޭނާ دليل ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން وعظ ލިބި نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(٢) ޒިނޭކާރު އަންހެނާއާއި ޒިނޭކާރު ފިރިހެނާ ދެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހެއްގެ ގައިގައި ކަޅިހަން ސަތޭކަ ހަރުކަށިކޮށް ޖަހާށެވެ!. (ސަތޭކަ ހިތިވަޅުން حدّ ޖަހާށެވެ!.) އަދި الله ގެ ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި އެދެމީހުންނާމެދު ކަރުނަވެރިކަން އަދި رَحْمُ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތަކަށް ނުވަދެވޭށެވެ!. (އެބަހީ: އެދެމީހުންނަށް އޯގާތެރިވެ رحم ކޮށްގެން حدّ ނުޖަހައި ނުދޫކުރާށެވެ!.) އެއީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް إيمان ވާކަމުގައިވާނަމެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމުގައި – (އެބަހީ: އެދެމީހުންގެ حَدُّ ޖަހާއިރު) مؤمن ންގެ جماعة އެއް حاضر ވާހުށިކަމެވެ!.

(٣) ޒިނޭކާރު ފިރިހެނާ ޒިނޭކާރު އަންހެނަކާ މެނުވީ جماع**ވާކަށް ނުވަތަ ކާވެނިކުރާކަށް** ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ޒިނޭކާރު އަންހެނާ (ދަންނަވައެވެ.) ޝާޛާ ޒިނޭކާރު ފިރިހެނަކު މެނުވީ جماع **ވާކަށް ނުވަތަ ކާވެނިކުރާކަށް** ނުކުރާނެއެވެ. އަދި مؤمن ންގެމައްޗަށް އެކަން حرام ކުރެއްވިއެވެ. އެބަހީ: مؤمن ންގެމައްޗަށް ޒިނޭކުރުން حرام ކުރެއްވިއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަ މީހާއި جماع ވުން حرام ކުރެއްވިއެވެ.(މިބަސްފުޅުގެ مَقْصَد އަކީ ޒިނޭކުރުމާއި ދުރު ބިރުގެންނެވުމާއި ދުރުކުރަން ބިރުގެންނެވުމެވެ.)

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَٱلْخَٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٨﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ = އަދި مسلم މިނިވަން عِفّة ތެރި އަންހެނުންނަށް ޖިނާގެ ތުހުމަތު ކުރާމީހުން.۞ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ = ދެން އެމީހުން ނުގެނައި. (ނުވަތަ އެމީހުން ނައިނަމަ)۞ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރު ހެކިން. (ނުވަތަ ހަތަރު ހެކިންނާއިގެން)۞ فَٱجْلِدُوهُمْ = ފަހެ ކަށިގަނޑުން އެމީހުންގަޔަށި ހަންގުރިޖަހާށެވެ!. (حدّ ޖަހާށެވެ!.)۞ ثَمَٰنِينَ جَلْدَةً = އަށްޑިހަ އެތިފަހަރު.۞ وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ = އަދި ކަށިގަނޑު އެމީހުންގެ ހެކިބަސް قبول ނުކުރާށެވެ!.۞ شَهَٰدَةً أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް ހެކިބަހެއް.۞ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތް ބައެއްވެ.)۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ = توبة ވި މީސްތަކުން ފިޔަވައި.۞ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުން.۞ وَأَصْلَحُوا۟ = އަދި إصلاح ވެއްޖެ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.۞ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން.۞ يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް قَذْفُ ކުރާ (އެބަހީ: ޖިނާގެ ތުހުމަތުކުރާ)۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުވާ.۞ شُهَدَآءُ = ހެކިން.۞ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކެއްފިޔަ. (އެމީހުން އެބަހީ ޒަވުނުންނެވި)۞ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ = ފަހެ އެތިމީހުންގެ އެކެއްގެ ހެކިބަސް (އެބަހުން ފިރިހެންމީހާގެ ހެކިބަސް)۞ أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ = ހަތަރު ފަހަރު ހެކިދިނުމެވެ. (ހަތަރު ފަހަރު ހުވައިކުރުމެވެ.)۞ بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ.۞ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައި.۞ وَٱلْخَٰمِسَةُ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (ފަސްވަނަ ފަހަރު ހުވައިކުރާނީ.)۞ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ لعنة އޭނާގެ މައްޗަށް ހުރިކަމުގައި.۞ إِن كَانَ = އޭނާ ވަންޏާ.۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٧﴾ = ދޮގުވެރިންގެތެރެއިން ކަމުގައި.۞ وَيَدْرَؤُا۟

عَنْهَا ٱلْعَذَابَ = އަދި އެއަންހެނުންގެ ކިބައިން عذاب ދުރުކުރުވާނީ (އެބަހީ: حدّ ނުޖަހައި ދޫކުރުވާނީ)۞ أَن

تَشْهَدَ = އެ އަންހެނުންގެ ހެކިދިނުމުގެ. (ހުވައިކުރުމުގެ.)۞ أَرْبَعَ شَهَـٰدَٰتٍ = ހަތަރު ހެކި. (ހަތަރު ހުވައި)۞

بِٱللَّهِ = الله ގަންދީ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ. (އެބަހީ: އެފިރިހެން މީހާ ވަނީ)۞ لَمِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ

(٨) = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި عِفّة ތެރި މީހުންނަށް مُسْلِم އަންހެނުންނަށް قَذْفُ ކުރާމީހުން (އެބަހީ: ޒިނާގެ ތުހުމަތުކުރާ މީހުން) އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައިސްފިނަމަ ފަހެ ކަޅިވަޅުން އެމީހުންގެ ގައިގައި އަށްޑިހަ ފަހަރުން حدّ ޖަހާށެވެ!. (އެއީ ދިވެހިބަހާ އަނގަ ބަހުންނެވެ.) އަދި އެފަދަމީހުންގެ ކިބައިން ދުވަހަކުވެސް ކަލާމެން ހެކިބަސް قبول ނުކުރާށެވެ!. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން فَاسِقُ ންނެވެ. اللّه ގެ ކިޔަމަންނުން ނުކުތްމީހުން ބަޔެކެވެ.

(٥) އެއަށްފަހު (އެބަހީ: ޒިނާގެ ތުހުމަތުކުރުމުގެ ކުށުގެފަހުން) توبة ވެ إِصْلاَح ކުރިމީހުން ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ: އެފަދަ މީހުންވެސް توبة ވެ އެމީހުން فَاسِدُ ކުރި ކަންތައް إصلاح ކޮށްފިއްޔާ އެމީހުންގެ ހެކިބަސް قبول ކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެއީ فاسق ންކަމުގައި ނުބެލެވޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް اللّه توبة ގަބޫލުކުރައްވައި ފާފަފުއްސަވާނެކަމަށް أمّيد ކުރެވެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިއީ قَذْفُ ކުރާމީހުންނާއި އެމީހުންގެ حدّ އެވެ. މި حكم ތަކުގައި إختلاف ވެއްޖެއެވެ.)

(٦) އަދި ތިމާމެންގެ އަނބިންނަށް ޒިނާގެ ތުހުމަތުކުރާމީހުން އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް އެމީހުންގެ نفس ތަކުން އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ (އެބަހީ: އެހެން އެޙާޟިރުވެފައި ނޫން އެހެން ހެއްކެއް ނުވާނަމަ) ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަކު (އެބަހީ: ފިރިމީހާ) އޭނާ ވަނީ ތެދުވެރިންކަމަށް اللّه ގަންދީ ހަތަރު ހުވައިކުރާށެވެ.

(٧) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު އޭނާ ވަނީ ދޮގުވެރިންނަމަ اللّه ގެ لَعْنَة ތިމާއަށް ލެއްވިއަސް ގަބޫލުކަމަށް اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ.

(٨) އަދި އަންހެނުންގެ ކިބައިން (އެބަހީ: އަނބިމީހާގެ ކިބައިން) حَدُّ ދުރުކުރުވާނީ - عذاب ދުރުކުރުވާނީ - ހަމަކަށަވަރުން ފިރިމީހާ އެވަނީ ދޮގުވެރިންކަމަށް /- އޭނާ ވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންކަމަށް اللّه ގަންދީ ހަތަރުފަހަރު ހުވައިކުރުމުންނެވެ.

وَٱلْخَٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلْخَٰمِسَةَ = އަދި ފަސްވަނަ ފަހަރު (އެބަހީ: ފަސްވަނަ ހުވައިކުރާއިރު)۞ أَنَّ غَضَبَ ٱللَّهِ عَلَيْهَآ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ އަންހެނާގެ މައްޗަށް ހުންނަ ހުއްޓެވެ. (މި عبارة ކިޔަންޖެހޭނެއެވެ.)۞ إِن كَانَ = އޭނާ ވަންޏާ. (އެފިރިމީހާ ވަންޏާ)۞ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٩﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.۞ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ އޯގާވަންތަކަން ނުވާނަމަ.۞ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް.۞ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ.۞ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ = ގިނަގިނައިން توبة قبول ކުރައްވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑު بُهْتَان ދޮގަކާއިގެން އައިމީހުންނަކީ (އެބަހީ ދޮގުހެދި މީހުންނަކީ)۞ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ = އެއީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ جماعة އެކެވެ.۞ لَا تَحْسَبُوهُ = ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަކީ ހީނުކުރާށެވެ!۞ شَرًّا لَّكُم = އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއްކަމަށް.۞ بَلْ هُوَ = އަދި ކިއްއެއްނުވެއެވެ؟ އެއީ.۞ خَيْرٌ لَّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެވެ.۞ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކަށްވެއެވެ.۞ مَّا ٱكْتَسَبَ = އެމީހަކު ހޯދައިގަތް އެއްޗެއް.۞ مِنَ ٱلْإِثْمِ = ފާފައިގެ ތެރެއިން.۞ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ = އަދި ވެރިވެގެން ހިނގާ.۞ كِبْرَهُۥ = އޭގެ ބޮޑުބަޔަށް.۞ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ = އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.۞ لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ = ތިޔަބައިމީހުން އެ އެހި ހިނދު. (އެދޮގު ހަބަރު އެހިހިނދު)۞ ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ = مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން ހީނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކޮށް.۞ (ނުވަތަ ހިތުނިކަމަށްވެ.)۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުބުނެ. (ބުނިނަމައެވެ.)۞ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ = މިއީ بيان ވެގެންވާ ދޮގެކެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި ފަސްވަނަފަހަރު - އޭނާ އެބުނާ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުނަމަ - (އޭނާ އެބުނީ ތެދެއްނަމަ) - ތިމާގެމައްޗަށް الله ގެ ކޯފާލެއްވިއަސް ގަބޫލުކަމަށް الله ގަންދީ ހުވައިކުރުމެވެ.

(١٠) އަދި (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވާނަމަ އެކަލާނގެ ރަޙްމަތްވަންތަކަން ނުވާނަމަ އަދި އެކަލާނގެ رحمة ނުވާނަމަ (ހަމަކަށަވަރުކޮށްވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް عذاب އައިސްފާނެއެވެ. ހަމަލާ ބޮޑުވެގެން ދިޔައީސްވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން توبة ޤަބޫލުކުރައްވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. މިއީ لِعَان ކުރުމުގެ ނަމުން مشهور ވެގެންވާ حكم އެވެ.

(١١) ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑު بُهْتَان ގެނައި ބަޔަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން جماعة އެއްގެ ބައެކެވެ. އަދި އެކަމަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުބައިކަމެއް ކަމުގައި ނުހިތާށެވެ. އަދި ޔަޤީނުންއެވެ؟ ބަލަ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެކެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް ފާފައިގެތެރެއިން އޭނާ حاصل ކުރި މިންވަރެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެކަމުގެ ބޮޑުބައި އުފުލި މީހާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب ހުށްޓެވެ.

- ދަންނައެވެ. އިސްލާމީ އާއިލާއާއި އަދި ވަރަށްބޮޑު މުއުމިން ހަމަތަކަށް އާއިލާއެއްގެ މަގުން عَائِشَة رضى الله عنها އަށް قَذَفُ ކުރި ނުބައި ތުހުމަތެއް އެފަދަ ނުބައި ވާހަކައެއް އަޑުއިވި ވާހަކަތައް އިސްލާމީ ވާހަކަތަކެވެ. އެވާހަކަ مَشْهُورُ ވެގެންވަނީ إفْكُ ގެ ނަމުންނެވެ. يعنى: " ބޮޑު ބުހުތާނު" މިނަމުންނެވެ. އެއީ ވަރަށް ދިގު ބަޔާނެކެވެ. އެވާހަކަ ފެތުރުއްވީ مُنَافِقُ ންގެ رئيس ކަމުގައިވާ عبد الله بن أُبَيٌّ بن سَلُول ކަމުގައިވިއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން ބައެއް މުސްލިމުންނަށްވެސް ބަޔަކު مؤمن ން ވަސްވާސްގައިވިއެވެ. އެންމެފަހުން عَائِشَة رضى الله عنها އެކަމުން މުޅިން بَرِيءَ ވެވަޑައިގެންފާނެ ކަމުގެ ހަމަ ޤުރުއާނުން الله އަންގަވައިފިއެވެ. އެވާހަކަ تفصيل ކޮށް تفسير ފޮތްތަކާއި حديث ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް އިސްލާމީ ތާރީޚެވެ. ދީން އެއާ ވިދިގެން مؤمن ންނަށް الله تعالى وعظ އާއި نصيحة ދެއްވައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.

(١٢) އެވާހަކަ ތިޔަބައިމީހުން އަޑުއިވުމުން مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް ހެޔޮކަމެއް ހީނުކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ.؟ ހެޔޮކަމެއް ހިތަށްއަރާލައްވާށެވެ. އަދި މިވާހަކަ މިއީ بيان ވެގެންވާ ބޮޑު ބުހުތާނެއް ކަމަށް ބުނިހަމަހެއްވެ. ނުވަތަ މިއީ ބޮޑު ދޮގެއް ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾

## މުފުރަދާތު

لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ = އެވީހުން އެކަމުގެ މައްޗަށް ނުގެނައީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ (ގެނައިސްޖަހާނެވެ.)۞ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ = ހަތަރުހުރިހެން.۞ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا = ފަހެ ދެން އެވީހުން ނައިހިނދުން. (ނުގެނައިހިނދުން)۞ بِٱلشُّهَدَآءِ = ހެކިވެރިން. فَأُولَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެއީ.۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި.۞ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ދޮގުވެރިންނެވެ.۞ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ فضل ވަންތަކަން ނުވިނަމަ / އެހާވަންތަކަން ނުވިނަމަ ۞ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެމައްޗަށް.۞ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.۞ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.۞ لَمَسَّكُمْ = ހަމަކަނަކަށްޓެވުން ކަލޭމެންނަށް ޖެހިއްޖެއީހެވެ.۞ فِي مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ = އެކަމެއްގެތެރޭގައި ކަލޭމެން ވައްދާވާހަކަތަކުގެ ސަބަބުން.۞ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.۞ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ = އެވާހަކަ (އެއްބަފާފަހަ) ކަލޭމެން ހިފިހިނދުން / ދިމިގަތުމުންދޭ.۞ بِأَلْسِنَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދުލުގަނޑުން.۞ وَتَقُولُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބުނަމުން ގެންދިޔައީވެ.۞ بِأَفْوَاهِكُم = ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން.۞ مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ = ކަލޭމެނަށް އެވާހަކައާމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ވާހަކަ ۞ وَتَحْسَبُونَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކައާމެދު ހިތަކުރިއެވެ.۞ هَيِّنًا = ލުއިފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި.۞ وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ = އަދި އެވާހަކަ اللّٰه ގެ حضرة ގައި ވީއެވެ.۞ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި.۞ وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم = އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އަޑުއިވުނުހިނދު ބުނިނަމައެވެ. (ނުވަތަ ނުބުނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟)۞ مَّا يَكُونُ لَنَآ = އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (އަހުރެމެންނަކަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.)۞ أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا = މިވާހަކަ ވާހަކަ އަހުރެމެން ދެއްކުމެއް.۞ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމެވެ.۞ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ = މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގުތުހުމަތެވެ.۞ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ = اللّٰه ކަލޭމެންނަށް وعظ

ދޭއި نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.۞ أَن تَعُودُواْ = ކަލޭމެން އިޔާދަ ނުކުރުމަށް. (ދުވަހަކުވެސް ނުކުރުމަށް)۞

لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا = އެފަދަކަމަކަށް ދުވަހަކުވެސް.۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައި ވަންޏާ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެމީހުން އެކަމުގެމައްޗަށް ހަތަރުހެކިން ނުގެނައީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަތަރުހެކިން ގެނައުމަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން ހަތަރުހެކިން އެކަށައިގެން ނުގެނައިނަމަ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ الله ގެ حضرة ގައި ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٤) الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވީނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމެއްގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ވަދެވަރުކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް އަތުވެއްޖައީހެވެ. عذاب ނުޖެހީ ހަމަ الله ގެ فضل ވަންތަކަމާއި رحمة ގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٥) ކަލޭމެން އެއްބަސްވެގަތުމުން އެގޮތުން އެކިބައިޔަކަ ކަލޭމެންގެ ދޫތަކުން ހިފައިގަތުމަށް ކަލޭމެންގެ ދުލުގަތުގައި ކަލޭމެން ބަސްކުރުން ޢިލްމެއްނެތި ކަލޭމެން ހިތްޕޮއި ބުނި ބަސް ކަލޭމެން ފަހަރެއް ލުއިކަމެއްކަމުގައި ހީކުރީއެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله ގެ حضرة ގައި ވަރަށްބޮޑު ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ.

(١٦) އަދި ކަލޭމެން އެވާހަކަ އަޑުއިވުނުއިރު ވީއްލަ ބުނެލެވުނުގޮތަށް ކަލޭމެން ބުނުމަށް ކަލޭމެންނަށް އެކަށީގެންނުވާނެއެވެ. ދެބަސްކަމާއި ހުސް طاهر ވަންތަކަމެވެ! މިއީ ބޮޑުވެގެންވާ ބޮޑު بُهْتَانُ ދޮގެކެވެ. މިފަދައިން ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ އެފަދައިން ބުނަމަވެއެވެ.

(١٧) އަދި ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވަނީނަމަ ދުވަހަކުވެސް އެފަދަކަމަކަށް އަނބުރާ إعاد ނުވުމަށް الله ކަލޭމެންނަށް وعظ ދެއްވާ نصيحة ދެއްވަނީއެވެ.

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْأَيَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ وَأَنَّ ٱللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

## ލަފުޒަވާ

وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = ❁ އަދި الله ކަލޭގެފާނު بيان ކޮށްދެއްވަނީއެވެ.❁ ٱلْأَيَٰتِ = އާޔަތްތައް.❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ލޯބިކުރާމީހުން.❁ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ = فَاحِش ކަންތައް ފެތުރުން. (ޒިނާކުރުމަކަށް)❁ فِي ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި.❁ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ = ދުނިޔޭގައި آخرة ގައިވެސް.❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެއެވެ.❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހެޔޮވެރިކަން ނުވާނަމަ.❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.❁ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ = އޯގާވެރިވެވޮޑިގެންވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ لَا تَتَّبِعُوا۟ = ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ!❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް.❁ وَمَن يَتَّبِعْ = އަދި تبع ވެއްޖެމީހާ. (ދަންނާށެވެ.)❁ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ = شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކަށް.❁ فَإِنَّهُۥ يَأْمُرُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަމުރުކުރާނެއެވެ.❁ بِٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ = فَاحِش ކަންތައްތަކާއި مُنْكَرَاة އަށް. (ޒިނާއާއި އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކަށް)❁ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހެޔޮވެރިކަން ނުވާނަމަ.❁ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް.❁ وَرَحْمَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة އާއި ❁ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ = ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް ސާފުވެތާހިރު ނުވީހެވެ. (އިސްލާމްކަމުގައި ނުހުރެވޭނެއެވެ. / طاهر ނުވީހެވެ.)❁ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް.❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّى = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله ސާފުތާހިރުކުރައްވައެވެ. / طاهر ކުރައްވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ ۗ =

އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބަޔަކު.۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ = އަދި ﷲ އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި ﷲ ކަލޭމެންނަށް އާޔަތްތައް بيان ކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަލާނގެ حجّة ތައް ދައްކަވައެވެ. އަދި ﷲ އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩) إيمان ވެރިންގެ މުސްލިމުންގެތެރޭގައި فاحش ކަންތައް ފެތުރި މުސްލިމުން - ބޭނުންވާ ކަންތައް ފެތުރި މުސްލިމުން އެކަމަށް ރުހިފުޅުވާ މުސްލިމުން؛ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރީ ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އަދި ﷲ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ތެދުގެ މުސްލިމުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٢٠) އަދި ﷲ ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުވާނަމަ (ﷲ ގެ عُقُوبة ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަވަސްކުރައްވައިފިނަމަ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ އޯގާވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١) އޭ إيمان ވެއްޖެ މުސްލިމުންނޭވެ! ކަލޭމެން شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި تبع ނުވާށެވެ! އެބަހީ: شيطان އަށް ނުހިމެނޭށެވެ. އޭނާގެ ބަސްނާހާށެވެ! އަދި شيطان ގެ ފިޔަވަޅުތަކާ تبع ވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެހެނީ فاحِش ކަންތައްތަކާއި مُنْكَرَات އަށް އަމުރުކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ: ޝަރީޢަތުގައި ހެޔޮނޫން ބަސްތަކާއި ބުނުމަށް أمر ކުރާނެއެވެ.) އަދި ﷲ ގެ فضل ވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ رحمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ނުވާނަމަ ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް ދާއިމަށް طاهر ނުވީހެވެ. إسلام دين ގައި ނުހިމެނީހެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ﷲ އެދިވޮޑިގެންނެވި ބަޔަކު އެކަލާނގެ طاهر ކުރައްވައެވެ. دين ގައި ދަމަހައްޓަވައެވެ. އަދި ﷲ އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَا يَأْتَلِ أُوْلُوا۟ ٱلْفَضْلِ مِنكُمْ وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤْتُوٓا۟ أُو۟لِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا۟ وَلْيَصْفَحُوٓا۟ ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْغَٰفِلَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ لُعِنُوا۟ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ ٱلْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ ٱلْخَبِيثَٰتُ لِلْخَبِيثِينَ وَٱلْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَٰتِ ۖ وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ ۖ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

## ލުޣަތު

وَلا يَأْتَلِ = އަދި ހުވައި ނުކުރާހުރިކަމެވެ! ❁ أُوْلُوا الْفَضْلِ مِنكُمْ = ކަލޭގެފާނުންގެ ފަޟްލުކަމުގެ ވެރިން. ❁ وَالسَّعَةِ = މުދަލުގެ ފުޅާކަމާއި. ❁ أَن يُؤْتُوا = ނުދިނުމުގެ މައްޗަށް. ❁ أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ = ގާތް ތިމާގެ މިސްކީނުންނާއި މިސްކީނުންނަށް. ❁ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މިސްކީނުންނާއި. ❁ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا = އަދި ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް) عَفُوء ކޮށް معاف ކުރާށެވެ! ❁ أَلَا تُحِبُّونَ = ކަލޭގެފާނު ލޯބި ނުކުރަމުހެއްޔެވެ؟ ❁ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ = اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް. ❁ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢﴾ = އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ = ހަދަކަހަރަވަތުން (ޒިނާގެ) ތުހުމަތު އަޅުވާ މީހުން / قَذْفُ ކުރާމީހުން. ❁ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ = عِفَّة ވެރި އަދި ޒިނާއާއިމެދު غَافِل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް. ❁ لُعِنُوا = އެމީހުންނަށް لعنة ލިބިގެންވެއެވެ. ❁ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި ❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ. ❁ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންނާއި ދިރިބާގަން ހެކިދޭ ދުވަހުންނެވެ. ❁ أَلْسِنَتُهُمْ = އެމީހުންގެ ދޫތަށް. ❁ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި އެމީހުންގެ ފައިތައް. ❁ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކަށް. ❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ = އެމީހުންނަށް اللّٰه ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. ❁ دِينَهُمُ الْحَقَّ = އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ حقّ حِسَابُ. ❁ وَيَعْلَمُونَ = އަދި އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ. ❁ أَنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އެއީ. ❁ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ = بيان ކުރައްވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން ނުވަތަ (އެއީ بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެކަން.) ❁ الْخَبِيثَاتُ = ނުބައިބަސްތަކާއި / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނާއި ❁ لِلْخَبِيثِينَ = ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. ❁ وَالْخَبِيثُونَ = އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންނާއި ❁ لِلْخَبِيثَاتِ = ނުބައިބަސްތަކަށެވެ. / ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. ❁ وَالطَّيِّبَاتُ = އަދި ރަނގަޅު ބަސްތަކާއި / ރަނގަޅު

އަންހެނުންނަށެވެ.۞ لِلطَّيِّبِينَ = ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ.۞ وَٱلطَّيِّبُونَ = އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންވަނީ.۞ لِلطَّيِّبَٰتِۚ = ރަނގަޅުބަސްތަކަށެވެ. / ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ.۞ أُو۟لَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ = އެމީހުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.۞ مِمَّا يَقُولُونَ = އެމީހުން (ތުހުމަތުކުރާމީހުން) އެބުނާ ބަސްތަކުން.۞ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމެވެ.۞ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ (٢٦) = މާތްވެގެންވާ ރިޒުގާއި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ!.) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން މާތްކަމާއި އަދި ފައިސާގެގޮތުން ތަނަވަސްކަމުގެ أهل ވެރިން – ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށާއި މިސްކީނުންނަށާއި އަދި اللّه ގެ މަގުގައި هجرة ކުރި މީހުންނަށާއި މުހާޖިރުންނަށް ފައިސާގެގޮތުންނާއި އަދި އެހެންގޮތުން އެހީ ނުދޭނަމޭ ހުވައި ނުކުރާށެވެ!. عائشة رضى اللّه عنها އަށް قَذْفُ ކުރުމާއި އެކުވެސް ނަމަވެސް ފަހަނައަޅައި ދޫކޮށްލާށެވެ މިނިވަންކޮށް ކަލޭމެން عَفُوء ކޮށް މަޢާފުކުރާށް ހުރިކަމެވެ!. އަޅުގަނޑު اللّه ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭމެން ލޯބި ނުކުރަމުހެއްޔެވެ؟ އަދި اللّه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

• ނާޒިލުވިއެވެ. މިއާޔަތުން މި إشارة ފުޅުކުރެއްވީ سيّدنا أبوبكر رضى اللّه عنه އަށާއި ގާތްކަންހުރި ބޭކަލެއްގެ ދަރިކަލަ مِسْطَحُ ބިން އުތާ ބޭކަލަކަށް އެހީ ނުދޭނަމޭ ހުވައިކުރެއްވިކަމުގައިވާ مسألة އަށެވެ. މި مسطح އަކީ عائشة رضى اللّه عنها އާމެދު އުފެދުނު ހުތުރު ދޮގުވާހަކައިގައި ބައިވެރިވެގެންނެވި ބޭކަލެއް ކަމުގައި ވިއެވެ. އަދި އޭނާއަކީ فقير ބޭކަލެކެވެ. އަދި إسلام دين އަށްޓަކައި هجرة ކުރެއްވި ބޭކަލެކެވެ. واللّه أعلم . = تفسير طبرى އިން =

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން عفّة ތެރި އަދި ބޭނުމެއް غافل ވެގެންވާ مؤمن އަންހެނުންނަށް ބޭނުގެ ތުހުމަތުކޮށް قَذْفُ ކުރާމީހުން ދުނިޔޭގައެވެ. އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައާއި آخرة ގައިވެސް لعنة ލެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(٢٤) (އެމީހުންނަށް އެ عذاب ހުންނާނީ) އެމީހުންނާއި ދެކޮޅަށް އެމީހުންގެ ދުލާއި އެމީހުންގެ އަތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ފައިތައްވެސް އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކާއި ގުޅޭގޮތުން ހެކިދޭނެ ދުވަހުއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

(٢٥) އެދުވަހުން اللّه تعالى އެމީހުންގެ عمل ތަކުގެ ހިސާބު حقّ ގޮތުގައި އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން بيان ވެގެންވާ حقّ ވަންތަ ކަލާނގެއީ اللّه ކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٦) ނުބައިބަސްތަކުވަނީ ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންވަނީ ނުބައި ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ނުބައި ފިރިހެނުންވަނީ ނުބައި ބަސްތަކަށެވެ. ނުވަތަ ނުބައި އަންހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ބަސްތަކުވަނީ ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންވަނީ ރަނގަޅު ފިރިހެނުންނަށެވެ. އަދި ރަނގަޅު ފިރިހެނުންވަނީ ރަނގަޅު ބަސްތަކަށެވެ. ނުވަތަ ރަނގަޅު އަންހެނުންނަށެވެ. އެބައިމީހުން އެބަހީ: ދެހާލަތު ރަނގަޅުމީހުން މިނުބައި ބަސްތަކުބުނާ ބައި ތުހުމަތުކުރާ މީހުން އެބުނާ ބަސްތަކުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުގެވެ. އެއީ ސުވަރުގެގެ نعمة އެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ وَتُسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ ۖ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

## ލަފުޒީމާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!.۞ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ކަނޑުވާން ގެތަކަށް ނުވަންނާށެވެ!.۞ غَيْرَ بُيُوتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެތައް ނޫން.۞ حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا۟ = ކަލޭމެން إذن އެދިގެން ހޯދުމަށް / ހުއްދަ ލިބިއްޖައުމަށް ހޯދާންދެން.۞ وَتُسَلِّمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން سلام ކިޔާ.۞ عَلَىٰٓ أَهْلِهَا = އެގެއެއްގެ އަހުލުވެރިންނަށް.۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވާ ކަމެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން نصيحة ލިބިގަތުމަށް.۞ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ނުފެނިއްޖެއްޔާ.۞ فِيهَآ أَحَدًا = އެގެއެއްގައި އެއްވެސް މީހަކު.۞ فَلَا تَدْخُلُوهَا = ފަހެ އެގެއަށް ނުވަންނާށެވެ!.۞ حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އިޒުނަދެވިއްޖައުމަށް / ހުއްދަދެވިއްޖައުމަށް.۞ وَإِن قِيلَ لَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ.۞ ٱرْجِعُوا۟ = ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާށޭ! / އެނބުރިގަންނާށޭ!.۞ فَٱرْجِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރިގަންނާށެވެ!.۞ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވާ އެއްޗެވެ. / ރަނގަޅު އެއްޗެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله މީ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނެތެވެ.۞ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا = ގެތަކަށް ވަންނަވުން. (ކަލޭމެން ވަންނަވުން) ۞ غَيْرَ مَسْكُونَةٍ = މީހުން ނުދިރިއުޅޭ.۞ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ = އެގެތަކުގައި ކަލޭމެންގެ ސާމާނު / ނުވަތަ ބޭނުންތެރިކަން.۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُبْدُونَ = ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައް.۞ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައް.۞ قُل = (އޭ رسول

اللّٰه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެދެއްވާ!.۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ފިރިހެނުންނަށް.۞ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَـٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުން ދަރައިލާށެވެ!. (ނުބަލާށެވެ.) ލަދުވެތިކަމާއެކު.۞ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފަރުޖުތަކަށްވެސް ރައްކާތެރިވާށެވެ!.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ.۞ أَزْكَىٰ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް طاهر ވެގެންވާގޮތެވެ. طاهر ކަމުގެ ވެގެންވާގޮތެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ خبر ވަރަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝٣٠ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އޭ އިމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!. ކަލޭމެންގެ ގެއެއް ނޫން އެހެނިހެން މީސްތަކުންގެ ގެތަކަށް ހުއްދަހޯދުމަކާ އެއްގޮތަށް ހުއްދަ ލިބިގަތުމަށް ފަހުގައި ދޮށީ ނުވަންނާށެވެ!. އަދި އެގެއެއްގެ ވެރިންނަށް سلام ކިޔާށެވެ!. ކަލޭމެން نصيحة ހާއި وعظ ލިބިގަތުމަށްޓަކައި އެއީ ހެޔޮގޮތެވެ.

(٢٨) ދެންފަހެ އެގެއަކުން ކަލޭމެންނަށް މީހަކު ނުފެނިއްޖެއްޔާ (މީހަކު އެނގެނަގައި ނޫނިއްޖެއްޔާ) ނުވަތަ ހުއްދަ ނުދިނިއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެން އެގެއަކަށް ނުވަންނާށެވެ!. އެއީ ހުއްދަ ލިބިގަތުމާއި ހަމައަށް. (އަދި ކަލޭމެން ހުއްދަ އެދުމަށްފަހު) އެނބުރިދާށޭ! ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: މިވަގުތު ބައްދަލުވާކަށް ނުކެރޭނެ ހިނގާބަލާށޭ) ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރިދާށެވެ!. އެކަން ކަލޭމެންނަށް طاهر ވެގެންވާގޮތެވެ. އަދި اللّٰه އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި މީހުން ދިރިނުއުޅޭ ގެއެއް އެގެއަކަށް ކަލޭމެންގެ މުދަލެއް ނުވަތަ ހިފާގެންނުދޭ އެއްޗެއް ވާނަމަ އެގެއަކަށް ވަންނައިރު ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިގޮތަށް إسلام دين ގެ ހުކުމުން مسلم ބައިމީހުން ދިރިއުޅުމަށް إجتماعي އަދަބުތަކެވެ.)

(٣٠) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) مؤمن ފިރިހެނުން (اللّٰه حرام ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކުން ނުބަލައި) އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޮލުން ދަރައިލާށޭ ވިދާޅުވާށެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ފަރުޖުތަކަށްވެސް (ޒިނޭ ނުވަތަ މިނޫންވެސް) ރައްކާތެރިވާށެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް طاهر ވެ ރަނގަޅުވެގެންވާގޮތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ވަރަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. މިހެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

وَقُل لِّلۡمُؤۡمِنَٰتِ يَغۡضُضۡنَ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِنَّ وَيَحۡفَظۡنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبۡدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنۡهَاۖ وَلۡيَضۡرِبۡنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّۖ وَلَا يُبۡدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوۡ ءَابَآئِهِنَّ أَوۡ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآئِهِنَّ أَوۡ أَبۡنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوۡ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ إِخۡوَٰنِهِنَّ أَوۡ بَنِيٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوۡ نِسَآئِهِنَّ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيۡرِ أُوْلِي ٱلۡإِرۡبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفۡلِ ٱلَّذِينَ لَمۡ يَظۡهَرُواْ عَلَىٰ عَوۡرَٰتِ ٱلنِّسَآءِۖ وَلَا يَضۡرِبۡنَ بِأَرۡجُلِهِنَّ لِيُعۡلَمَ مَا يُخۡفِينَ مِن زِينَتِهِنَّۚ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٣١﴾

## ލުޣަތު

وَقُل لِّلۡمُؤۡمِنَٰتِ = އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.✿ يَغۡضُضۡنَ مِنۡ أَبۡصَٰرِهِنَّ = އެކަނބަލުން ނުބެލުމަށް / ލޮލުން ތިރިކުރުމަށް.✿ وَيَحۡفَظۡنَ = އަދި އެކަނބަލުން ރައްކާތެރިކުރުމަށާއި.✿ فُرُوجَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފަރުދު ގުނަވަންތައް.✿ وَلَا يُبۡدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރުމަށާއި.✿ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.✿ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنۡهَاۖ = އެކަނބަލުންގެ ޒާހިރުން ފާޅުވާ އެއްޗެއްމެނުވީ.✿ وَلۡيَضۡرِبۡنَ بِخُمُرِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ބޮލުފޮތި ޖަހާށެވެ. (ތަރިމަތީ ޖަހާށެވެ.) ✿ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّۖ = އެކަނބަލުންގެ ޖީބުތަކުގައި (އެކަނބަލުންގެ ކަނދުރާތަކާއި ކަރުތެރޭގައި އަދި ކަންފަތް ފޮރުވޭގޮތަށް)✿ وَلَا يُبۡدِينَ = އަދި އެކަނބަލުން ފާޅުނުކުރާށެވެ.✿ زِينَتَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް.✿ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނަށް މެނުވީ.✿ أَوۡ ءَابَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ބައްޕައިންނަށް. (މެނުވީ) ✿ أَوۡ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕައިންނަށް. (ބަފައިން)✿ أَوۡ أَبۡنَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނަށް މެނުވީ.✿ أَوۡ أَبۡنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިންނަށް (ދޮންދަރިން)✿ أَوۡ إِخۡوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ންނަށް.✿ أَوۡ بَنِيٓ إِخۡوَٰنِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނަށް.✿ أَوۡ بَنِيٓ أَخَوَٰتِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ أختُ ންގެ ފިރިހެންދަރިންނަށް.✿ أَوۡ نِسَآئِهِنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުންނަށް. (مسلم އަންހެނުންނަށް)✿ أَوۡ مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُهُنَّ = ނުވަތަ އެކަނބަލުންގެ އަޅުންނަށް.✿ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ = ނުވަތަ ކާއެއް ހޯދުމަށްޓަކައި تبع ވެގެންވާ މީހުންނަށް.✿ غَيۡرِ أُوْلِي ٱلۡإِرۡبَةِ = (އަންހެނުންގެ ބޭނުމެއް - އެދުންތެރިކަމެއް) ނެތްމީހުން.✿ مِنَ ٱلرِّجَالِ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން.✿ أَوِ ٱلطِّفۡلِ = ނުވަތަ ކުޑަކުއްޖާ.✿ ٱلَّذِينَ لَمۡ يَظۡهَرُواْ = އެކުދިން ފާޅުނުވާ.✿ عَلَىٰ عَوۡرَٰتِ ٱلنِّسَآءِۖ = އަންހެނުންގެ عورة ގެމައްޗަށް.✿ وَلَا يَضۡرِبۡنَ = އަދި އެކަނބަލުން ނުޖަހާށެވެ.✿

بِأَرْجُلِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފައިތިލަތަކުން. ✵ لِيُعْلَمَ = އެނގުމަށްޓަކައި. ✵ مَا تُخْفِينَ = ނިވައިކޮށް ވަންހަނާކޮށްފައިވާ ތަކެތި. ✵ مِن زِينَتِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަމުގެ ތެރެއިން. ✵ وَتُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް توبة ވާށެވެ. ✵ جَمِيعًا = އެންމެހައިންވެސް. ✵ أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އޭ مؤمن ންނޭވެ. ✵ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކާމިޔާބުވުމަށް ނަސީބުވެދާނެތީ. ✵

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި مؤمن އަންހެނުންނަށްވެސް (اللّه حرام ކުރެއްވި ކަންތަކަށް ނުބަލައި) އެމީހުން އެމީހުންގެ ލޮލުގެ ނަޒަރު ތިރިކުރުމާއި އަދި އެމީހުންގެ ފަރުދުސަރަހައްދު ރައްކާތެރިކުރުމާ އެމީހުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޒީނަތުގެ ތެރެއިން ފެންނަގޮތަށް ވާ ވާގޮތަކުން ފިޔަވައި (މިސާލަކަށް ހުދު ބޯނި ބާކީ އެނޫން ތަކެތި) ޒީނަތް ނުދައްކާށެވެ. އެހެނީ މިއީ بَحْث ކުރާ ފިޔަވަތަކަށް قصد އެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ބޭނުމެއް އެއީ ކަ إِخْتِيَارُ ގައި ކަނޑައެޅުމާ މިނިވަންކަމުގެ އެވެ.)

އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ބޮލުގެ ތިރިގަޔަށް ކަނދުރާ ނިވާކުރާ ފޮތިގަނޑު ދަމާލާށެވެ. (ރަނގަޅަށް ނިވައިކުރާށެވެ.) އަދި އަންހެނުން މިފަދަ މީހުންނަށް ފިޔަވައި އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ފާޅުނުކުރާށެވެ. އެއީ (1) އެކަނބަލުންގެ ފިރިން (2) އެކަނބަލުންގެ ބައްޕަ. (3) އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ބައްޕަ (ބައްޕައިކާފަ) (4) އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެން ދަރިން (5) އެކަނބަލުންގެ ފިރިންގެ ފިރިހެން ދަރިން (އެކަނބަލުން ދެމިދަރިން) (6) އެކަނބަލުން أخ ން (7) އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ފިރިހެން ދަރިން (8) އެކަނބަލުންގެ أخت ންގެ ފިރިހެންދަރިން (9) އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުން (އެބަހީ: مسلم އަންހެނުން) (10) އެކަނބަލުންގެ އަޅުން (11) ފިރިހެންގެ ތެރެއިން ދުނިޔޭގެ ބޭނުންތަކަށް ބޭނުމެއް ނެތް އަންހެނުން ގާތަށް އެދުމެއްނެތް މީހުންނާއި ހަނު ގޮތަކަށް ފިރިހެނުން (12) އަދި އަންހެނުންގެ عورة ގެ މައްޗަށް ގަދަ ނުވާ ކުޑަކުދިން (އަންހެނުންގެ عورة ގައި ކެތްކުރާ ބުނެދިނުމާ ކުދިކުދިން) މިމީހުންނެވެ.

އަދި އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ފައިތިލަ ވަންހަނާކޮށްފައިވާ އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެހެން މީހުންނަށް ބޭނުން (މިހެން އަޑުއިއްވާގޮތަށް) އެކަނބަލުންގެ ފައިތިލަން (ބިންގައި) ޖަހާ ނުހަރަކާތް. އެންމެހައި مؤمن ންނެވެ. ކާމިޔާބު އެންމެހައި اللّه އަށް توبة ވާށެވެ. އެއީ ކާމިޔާބު ލިބުމަށް نصيب ވެދާނެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންވާ އެހެނިހެން حكم ތަކާއިގުޅުން ގިނަގުނަ بيان ތަކެއް. ދަންނަބަޔަކުންގެ ތަފާތު رَأْيُ ތަކެއްވެއެވެ. މިގޮތަށް بيان ކޮށް އެހެން فرصة އެއްގައި بيان ކުރުމުގެ أمّيد ގައި ކުރިޔަށްގެންދަމެވެ. واللّه وَلِيُّ التَّوفيق ·

وَأَنكِحُواْ ٱلْأَيَٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن يَكُونُواْ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا تُكْرِهُواْ فَتَيَٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُواْ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾

## ލަފުޒީމާނަ

وَأَنكِحُواْ ٱلْأَيَٰمَىٰ = ހުސްސަރިބަޔިމީހުންނާ ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. ۞ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (އެބަހީ: ކަލޭމެން مؤمن ންގެތެރެއިން) ۞ وَٱلصَّٰلِحِينَ = އަދި صالح ޢަމަލުވެރިންނާއި. ۞ مِنْ عِبَادِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަޅުފިރިހެން ކުދިންނާއި. ۞ وَإِمَآئِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެންކުދިންނާއި. ۞ إِن يَكُونُواْ = އެމީހުން ވަންޏާ. ۞ فُقَرَآءَ = فقير ންކަމުގައި. ۞ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. (މުއްސަނދިކަން ދެއްވާނެއެވެ.) ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله ވީ. ۞ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾ = ދެއްވުން ތަނަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلْيَسْتَعْفِفِ = عفّة ތެރި ވެހުރިކަމެވެ. (ހަޑިކަންތަކުންނާއި ކެތްތެރިވެހުރިކަމެވެ.) ۞ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا = ކާވެނިކުރުމަށް ފެންވަރު ނުލިބޭމީހުން. ۞ حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ފުއްދަވައިދެއްވަންދެން. ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ = އަދި އެދޭމީހުން. ۞ ٱلْكِتَٰبَ = ލިޔުންދިނުން. (ވަކިވަރަކަށް މުދާދިނީމާ މިނިވަންވާގޮތަކަށް) ۞ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކަނާއަތް މިލްކުކޮށްގަތް މީހުންގެތެރެއިން (އަޅުންގެތެރެއިން) ۞ فَكَاتِبُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލިޔުއްދޭށެވެ. ۞ إِنْ عَلِمْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެ. ۞ فِيهِمْ خَيْرًا = އެމީހުންގެ ހެޔޮއިން ހުރިކަމުގައި. ۞ وَءَاتُوهُم = އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. ۞ مِّن مَّالِ ٱللَّهِ = الله ގެ މުދަލުން. ۞ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ = އުފުރާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިފައިވާ. ۞ وَلَا تُكْرِهُواْ = އަދި ކަލޭމެން ގަދަކަމުން ނުކުރާށެވެ. / މަޖުބޫރު ނުކުރާށެވެ. ۞ فَتَيَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެން ކުދިންނަށް. ۞ عَلَى ٱلْبِغَآءِ = ޒިނޭކުރުމުގެ މައްޗަށް. (ފާޙިޝްކުރުމަށްޓަކައި) ۞ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا = އެކަނބަލުން (ޒިނާ ނުކޮށް) عفّة ތެރިވާން އެދިއްޖެ. ۞ لِّتَبْتَغُواْ

= ކަލޭމެން ހޯދުމަށް / އެދިގަތުމަށްޓަކައި.❁ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުން.❁ وَمَن

يُكْرِهْهُّنَّ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކޮށްފިނަމަ.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى .❁ مِنْ

بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ = އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރު ކުރުމަށްފަހު.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٣﴾ = ގިނަގިނައިން

ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެން مؤمن މިނިވަންނުކުރު ހުއްސަރިބައި މީހުންނާއި ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. ދަރާނާވެ. ކަލޭމެންގެ އަޅުވިރިހުންނާއި އަޅުއަންހެނުންގެތެރެއިންވެސް صالح ރަނގަޅު ހުއްސަރިބައިމީހުން ކާވެނިކޮށްދޭށެވެ. އަދި އެމީހުން فقير ނިކަމެތިވިޔަސް، اللّه އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން އެމީހުންނަށް ފުދުންތެރިކަން ދެއްވައި ތަނަވަސްކަން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި اللّه އީ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ ތަނަވަސްކަން ދެއްވަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٣) އަދި ކާވެނިކުރުމުގެ ޚަރަދު ތަނަވަސްކަން ނުލިބޭމީހުން، اللّه ގެ فضل ވަންތަކަމުން ފުދުންތެރިކުރައްވައިދެއްވަންދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފަހިވާ ތަނަވަސްކަން ލިބެންދެން އެމީހުން ނަފްސު عفّة ތެރިވާހުށިކަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަޅުންގެތެރެއިން ލިޔުމަކުން އެމީހުންގެ މިނިވަންކަން ގަނެވޭނެ ގޮތަށް ކަލޭމެންނާ އެދޭ މީހުންނަށް (އެބަހީ: އަގުކުރުވިދާންކަމަށް ލިޔެދޭށެވެ) ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލިޔެދޭށެވެ. (މިބާވަތު ލިޔެދިނުމަށް: ސާބިތުވާ ކަނޑައެޅޭ ވަރަކަށް ފައިސާ ނުވަތަ އެހެނިހެން މުދަލެއް ނަގައިގެން ސާބިތުވާ އެއްބަސްވުމަކަށް އަދާކޮށްދިނުމާ އަޅުވުމާ މިނިވަންކުރުވިޔާ ލިޔެދިނުމެވެ. އެއީ އެބޭފުޅުގެ ހިތަކުން އަދި ކަލޭމެން. އެއީ ހެއްދެވިކަލޭމެ. މިކަންވާ ގޮތް حكم އެކުވެރެވެ. އެފަދަ އަޅުންނަކީ ދެން ލިޔެދިނުމަށްފަހު އެވަޅު އަދާކުރުމަށްފަހުން ކިޔާނީ مُكَاتِبُ އަޅުންނެވެ.

(واللّه أعلم)

އަދި (އޭ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ އަތްމަތީގައި اللّه ދެއްވާފައިވާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް ލިޔެދިނުމުގެ ފައިސާ ދިނުމުގެ އަދާކުރުމަށް ކާވެނިބާރުވެރިކަމުން ފަދައިގެން ލަފާދިނުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ތަކެތި ހޯދުމަށް ކަލޭމެންގެ އަޅުއަންހެނުން عفّة ތެރިވުން އެދިއްޖެ އެކަނބަލުން ޒިނޭކުރުމަށް މަޖުބޫރު ނުކުރާށެވެ. އަދި މިކަމާ އެކަނބަލުން މަޖުބޫރުކުރިއަސް ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ އެކަނބަލުންނަށް މަޖުބޫރުކުރުމަށްފަހު ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾

## ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭފުޅުންނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ءَايَـٰتٍ
مُّبَيِّنَـٰتٍ = ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް. (حقّ އާއި ބާޠިލު بيان ކޮށްދޭ)۞ وَمَثَلًا = އަދި مثال ތަކެއް.۞
مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = ފާއިތުވެދިޔަ މީހުންގެތެރެއިން.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ.۞ وَمَوْعِظَةً = އަދި
نصيحة އާއި وعظ ތަކެއް.۞ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.۞ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = 
اللّٰه އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ نور އެވެ. / އަލިކަމެވެ. (އެބަހީ: އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކަށް ތެދުމަގުދައްކަވާ
ކަލާނގެއެވެ.) ۞ مَثَلُ نُورِهِۦ = އެކަލާނގެ نور ގެ مثال އަކީ.۞ كَمِشْكَوٰةٍ = مِشْكَاة އެއްގެ مِثَال އެވެ.
(مِشْكَاة އަކީ ގޭގައި ކުރިން ފާރުގައި ބައްތިބަހައްޓަން ހަދާފައިވާ ތަނެވެ. އެތަން ހުންނާނީ ބޭރަށް
ނުނިކުންނަގޮތަށެވެ.)۞ فِيهَا مِصْبَاحٌ = އޭގައި ބައްތިއެއްވެ.۞ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ = އަދި އެބައްތި
ބިއްލޫރިންނެވެ.۞ ٱلزُّجَاجَةُ = އަދި އެބިއްލޫރި (ކަންނެއްލަކަށްވެ.)۞ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ = އޭއީ ތިލަފަދަ
ތަރިއެއްފަދައެވެ.۞ دُرِّىٌّ = ރަންކުލުގެ.۞ يُوقَدُ = ދިއްލިގެން އަނދަނީ. (އަލިކޮށްދެނީ)۞ مِن شَجَرَةٍ
مُّبَـٰرَكَةٍ = بَرَكَاة ލިބި ގަހަކުންނެވެ.۞ زَيْتُونَةٍ = زَيْتُون ގެ.۞ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ = އިރުމަތީ
ގަހެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި ހުޅަނގުގެ ގަހެއްވެސް ނޫނެވެ.۞ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ = އޭގެ ތެޔޮ އަލިކުރުން
ގާތްވެއްޖެއެވެ.۞ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ = އޭގައި އަލިފާން ނުޖެހުނަސްވެސް.۞ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ = 
އަލިކަމުގެ މަތީގައި އަލިކަމެވެ.۞ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ = اللّٰه އެކަލާނގެ نُوْر އަށް މަގުދައްކަވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = 
އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.۞ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ = އަދި اللّٰه مثال ތައް ޖައްސަވައެވެ.۞ لِلنَّاسِ
= މީސްތަކުންނަށް.۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި ހުރިހާކަމެއް - އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް اللّٰه
ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން حقّ އާއި ބާޠިލު بيان ކޮށްދެއްވާ އާޔަތްތަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭފާނުގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ މީސްމީހުންގެ އެތަކެއް މިސާލާއި އަދި تقوى ވެރިންނަށާ وعظ އާއި نصيحة ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٣٥) الله އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބައެއްކަން ބާރުގަދަ ދަރުކާވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އަލިކަމެވެ. (އަދި މިޢުންޏެސް އެހެނިހެން މާނަތައް ދިއްލައިފައެވެ.) އެކަލާނގެ نور ގެ يعنى: އަލިކަމުގެ ނުވަތަ ހިދާޔަތުގެ މިސާލަކީ مشكاة އެއްގެ މިސާލެވެ. (مشكاة އަކީ ގޭގެ ފާރުގައި ކުޑަކޮށް ބުރިކޮށް ހުޅުވާލާފައިވާ ބައްތިލަބަހައްޓާ ތަނެއް ބަހައްޓާން ހަދާފައިވާ ތަންތަނެވެ. ނުވަތަ ބައްތިއެވެ.) ދުންފަތަށް އެ مشكاة ގައި ބައްތިއެއް ވެއެވެ. އަދި އެބައްތިވަނީ ބިއްލޫރިންނެވެ. އަދި އެބިއްލޫރީގެ ސިފަކަމާއި އަލިކަން ކިހިނެތްވީހެއްވެ؟ އެހާވަރަށް ރަނގަޅު ފެންނަނީއެވެ. އެބައްތި ދިއްލާނީ ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ زَيْتُوْن ގަހުގެ ތެލުންނެވެ. އަދި އެގަސްހުރީ ހުޅަނގާއި ދެކުނާ ވެސް ނުންނެވެ. އަދި އިރުމަތީ ފަރާތާ ވެސް ނުންނެވެ. އަދި (އަދި އެތެލުގެ އަލިކަމާއި ސާފުކަންހުރި ވަރަކީ) އޭގައި އަލިފާން ނުޖެހުނަސް އޭނާ އަލިކާރިހުން ގޮތްވެގެންވެއެވެ. އޭގައިވާނީ އަލިގެ މައްޗަށް އައްލެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نور ގެ ފަރާތަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި الله މިސާލުތައް ޖެއްސަވައެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާއެއްޗަކާއި ދަންނަވޭގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

- (ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ އެކިއެކި كلمة ތަކުގެ މާނައާމެދު އެކި ގޮތްގޮތަށް ކިޔައިދީފައެވެ. نُوْرُ ގެ މުރާދަކީ ހިދާޔަތެވެ. ނުވަތަ نور ގެ މުރާދަކީ قرآن އެވެ. مشكاة އެވެ ބުނެވުނު ބަހުގެ މުރާދަކީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ބައްތިއަކީ ނަބީކަމެވެ. ބިއްލޫރިއަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުށެވެ. ބަރަކާތްތެރި ގަހަކީ އީ وحى އެވެ. ތެލަކީ އީ دليل އާއި حجّة އެވެ. މިހިރީ އެވެ. ކޮންމެއަކަސް ހިދާޔަތާ ގުޅޭ. ކޮންމެއެކަސް އެންމެ އެކަށީގެންވާ މާނައެއްކަމުގައި ބެލެވޭ އެކަލާނގެ - އެކަލާނގެ نور ގެ މިސާލުކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭ މިސާލެވެ ބުނެވޭ. والله أعلم)

فِي بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ ۙ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾

## މުފްރަދާ

فِي بُيُوتٍ = ގެތަކުގައި، މިސްކިތްތަކުގައި. ۞ أَذِنَ ٱللَّهُ = اللّه އިޒުނަދެއްވާފައިވާ. ۞ أَن تُرْفَعَ = އުފުލުމަށް. ۞ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ ނަންފުޅު އެތަންތާނގައި ކިޔުމަށް (ނުވަތަ قرآن ކިޔުމަށް) ۞ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا = އެތަންތާނގައި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔާ. (އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރުމާ)۞ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْآصَالِ ﴿٣٦﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ۞ رِجَالٌ = ބައެއްފިރިހެން. ۞ لَّا تُلْهِيهِمْ = އެމީހުން مَشْغُول ނުކުރަނީއެވެ. ۞ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ = ވިޔަފާރިއެއް އަދި ގަނޑުވިއްކުމެއް. ۞ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ ذِكر ފިޔަވައި. اللّه ގެ ذِكر ން. ۞ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރުމާއި. ۞ وَإِيتَآءِ ٱلزَّكَوٰةِ = ޒަކާތްދިނުމާއި. ۞ يَخَافُونَ يَوْمًا = ދުވަހަކާއިމެދު އެމީހުން ބިރުވެރިވާ. ۞ تَتَقَلَّبُ فِيهِ = އެދުވަހުން ފުރޮޅިގެންދާނެ. ۞ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ = ހިތްތަކާއި އަދި ލޮލުތައް. ۞ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ = اللّه އެމީހުންނަށް (ދެއްވުމަށް) ޖަޒާދެއްވުމަށް. ۞ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ރަނގަޅުކަންތައް. ۞ وَيَزِيدَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި. ۞ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން. ۞ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ = އަދި اللّه ރިޒުޤުދެއްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް ۞. بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ = އެއްވެސް ހިސާބަކާ ނުލައި. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ތަކެއްޗެވެ. ۞ أَعْمَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. ۞ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ = ގަހެއް އަދި بِنَاء އެއްވެސް ނުވާ ހުސްބިމެއްގައިވާ ވިލުވަނބުރެއް ފަދައެވެ. ۞ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ = ކަރުހިއްކިފައިވާ މީހާ ހިތާނެ ފެނެއް ކަމަށް. ۞ مَآءً = ފެނެއް ކަމަށް. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ = އޭނާ އެތަނަށް އައިސްފިނަމަ. ۞ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا = އޭނާއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުފެންނާނެއެވެ. ۞ وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ = އަދި އޭނާ ފެނުނީ އޭނާގެ ގާތުގައި اللّه ވާތީއެވެ. / اللّه ގެ

أمر ކުރުއްވާފައެވެ.۞ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަލައްވައިދެއްވާ ފުރިހަމައަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ = އަދި الله އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) (އެބަހަކާތަކުގައި ތެލުން ބައްތި ދިއްލެނީ) އެގެތަކުގައި الله ގެ ނަން މަތިވެރިކުރުމަށް الله އިޒުނަދެއްވާފައިވާ އަދި އެތަންތާނގައި އެކަލާނގެ ذكر ކުރެވޭ ގެތަކުގައެވެ. އެބަހީ: މިސްކިތްތަކުގައެވެ. އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. ނަމާދުކުރައެވެ.

(٣٧) އެނަމާދުކުރާ މީހުންނަކީ ވިޔަފާރިއަކުންވިޔަސް އަދި ގަނޑުވިއްކުމަކުންވިޔަސް الله ގެ ذِكر ކުރުމާއި ނަމާދު قائم ކުރުމުންނާއި އަދި ޒަކާތްދިނުމުންނާއި މިކަންކަމުން غافل ނުވާމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި އަދި ލޯތައް (ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންގޮސް) އޮޅޭ ގޮތަށް ބަދަލުވެގެންދާނެ قيامة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٨) އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރިعمل ތަކަށް الله އެމީހުންނަށް ހެޔޮ ޖަޒާދެއްވައި އަދި އެކަލާނގެ فضل ވންތަކަމުން އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރައްވާމީހަކަށް ހިސާބެއްނެތި އެކަލާނގެ ރިޒުގުދެއްވައެވެ.

(٣٩) އަދި ކާފިރުވީމީހުންގެ މިސާލަކީ (ގެ عمل ތަކެއް ދެންނަވާނަމަ.) އެމީހުންގެ عمل ތަކަކީ ގަދަ ހޫނުގައި ބިންމަތީގައި ހުރި ރޭވިއްލެއް ފަދައެވެ. ފެންބޯވެއްޖެހިފައިވާ މީހަކަށް ހީވާނީ އެއީ ފެންގަނޑެއްކަމުގައެވެ. (ފެންފޮދެއް ބޮއިލަން) އޭނާ އެތަނަށް ހިނގައްޖައުމާ އޭނާއަށް އެކަމެއް ނުފެންނާނެއެވެ. (އޭނާ މަރުވެގެން އޭނާ ކުރިމަތީ عمل ތަކަކުން ބޭނުންވާ ހިނދު އޭނާއަށް އެއްވެސް ހެޔޮ عمل އެއް ނުފެންނާނެއެވެ.) އަދި އޭނާ ދެކޭނީ الله އޭނާގެ ގާތުގައި ވާތީއެވެ. ނުވަތަ الله ގެ ޢަދުލުވެރިކަން އޭނާގެ ގާތުގައި ވާތީއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޭނާގެ ހިސާބު ބަލައްވައިދެއްވާ ފުރިހަމައަށެވެ. އަދި الله އީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَوْ كَظُلُمَـٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَـٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَـٰٓفَّـٰتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

## ލުޣަތު

أَوْ كَظُلُمَـٰتٍ = ނުވަތަ އަނދިރިކަންތައްތަކެއްފަދައެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުންގެ عمل ތައް އޮންނާނީ ފުންނޫނު އަނދިރިކަންތައްތަކެއްފަދައިންނެވެ.)❁ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ = ފުންކަނޑެއްގެތެރޭގައި – ނުވަތަ ގަދަ ކަނޑެއްގެތެރޭގައި.❁ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ = ރާޅެއް އެކަނޑު ނިވައިކޮށްލާ. (މިއީ ރާޅުތޮޅިތަކުގެ މިންވަރެވެ.)❁ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ = އޭގެ ރާޅުގެ މަތީގައި ރާޅެއްވާ. (އެބަހީ: ރާޅު މަތިމައްޗަށް އުފުލިފައިވާ)❁ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ = އޭގެ ރާޅުގެމަތީގައި ވިލާގަނޑެއްވާ.❁ ظُلُمَـٰتٌ = އަނދިރިކަންތައް.❁ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ = އެއް އެއްބައި އަނެއްބައި މަތީގައިވާ.❁ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ އަތް ބޭރަށް ނެރެފިނަމަވެސް.❁ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا = އޭނާއަށް ފެންނާނެ ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ. (އެހާ އަނދިރިވެއެވެ.)❁ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا = އަދި الله އެމީހަކަށް އަލިކަމެއް ދެއްވާފައިނުވާމީހާ. (ދަންނަމެވެ.)❁ فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް އެއްވެސް އަލިކަމެއް ނުވެއެވެ.❁ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭ ނުދެކެމުހެއްޔެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ވިސްނާ فكر ނުކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟❁ أَنَّ ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ނަމާދު ކުރެއެވެ.❁ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާހުރިހާ. ❁ وَٱلطَّيْرُ صَـٰٓفَّـٰتٍ = އަދި ދޫނިތައް ފިޔަ، ފައިގައި ސަފުސަފަށް ތިބެ تسبيح ކިޔައެވެ.❁ كُلٌّ = އެހުރިހާމީހަކު.❁ قَدْ عَلِمَ = ހަމަކަށަވަރުން ދަންނައެވެ. (الله އަންގަވައިދެއްވާ إلْهام ގެ ޒަރީޢާއިންނެވެ.)❁ صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ = އެމީހެއްގެ ނަމާދާއި އެމީހެއްގެ تَسْبِيح .❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކެއް.❁ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.❁ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި مِلْكِيَّةُ / އެންމެހައި ވެރިކަމެވެ.❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ = އެނބުރި ދިއުންވަނީ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ނުވަތަ (އެކާފިރުންގެ عمل ގެ މިސާލަކީ) ފުންގަނޑެއްގައި ނުވަތަ ގަދަކަނޑެއްގައިވާ އަނދިރިތަކެއްގެ މިސާލެވެ. އެކަނޑު ނިވައިކޮށްލާފައިވާ ރާޅުގެ ރާޅެއްވެއެވެ. އަދި އެރާޅުމަތީގައި ރާޅުފެއެވެ. އަދި އެރާޅުގަނޑު އަނދިރިކޮށްލާފައިވާ ވިލާގަނޑެއް ރާޅުމަތީގައިވެއެވެ. އެއްއަނދިރި އަނެއް އަނދިރީގެމަތީގައިވާ އަނދިރި ތަކެކެވެ. (ވިލާގަނޑުގެ އަނދިރިއާއި އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިއާއި ދުނި އޭގެ ދަށުގައިވާ ރާޅުގެ އަނދިރިއާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިއާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިމިސާލަކީވެސް كافر إنسان ގެ عمل ތަކުގެ މިސާލެވެ. ގަދަކަނޑަކީ އޭނާގެ ހިތުގެ މިސާލެވެ. ރާޅުތަކުގެ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ الله އާއިމެދު ދޮގު جاهل ކަމާއި ޝައްކުތަކެވެ. ވިލާގަނޑުގެ މިސާލަކީ އޭނާގެ ހިތުގައިވާ ފާފައިގެ ބޮ ދަބަރުތަކެވެ. އަދި الله އޭނާގެ ހިތުގައި ޗާއްސަވާފައިވާ ގެއްލުންތަކެއް ނުވަނުދުގެ ސިއްކަކެވެ. والله أعلم .

ދުނިޔެ އެމީހަ އަނދިރީގައި އޭނާގެ ކާނދުރުގައިވާ އަލި ބޭރުން ނުކުރަސް އެއަށް ފުރުނުވެސް އެކަށޭނަ ނުވެއެވެ. ގާތްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި الله އެމީހަކަށް ހިދާޔަތް نور އެއް ދެއްވާފައިނުވާ މީހަކަށް އެއްވެސް نور އެއް ހިދާޔަތް ނުވެއެވެ. (ތަދުބީރުވެސް ހުރި އެފަރާތުންނެވެ. الله ގެ حضرة ން މީހަކަށް ތަދުބީރުކުރެއްވޭނަމަ އާއިރަކަށް ތަދުބީރެއް ނުދެއްވާނެއެވެ.)

(٤١) (އޭ رسول الله އެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި الله އަށް تسبيح ކިޔާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ. އަދި ދޭތެރޭގައި ސަފުސަފުން އުދުހޭތަކެތި ދޫކޮށްލާފައިވާ ދޫނިޔެއްގައިވާ އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އަދި އެ ކޮންމެއެއްޗެއް ކުރަންވާ ޢިބާދަތާއި ކިޔާ تسبيح އެކަލާނގެ ދަންނަވައިގެންނެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާކަންތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވައިގެންނެވެ.

(٤٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވާ مِلْكُ ވެގެންވެއެވެ. އަދި އެންމެ ދެއްނެވޭގެ ހުށީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

## މުފްރަދާތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ.❁ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވިލާގަނޑު ދަންދަވައެވެ. ގެންދަވައެވެ.❁ ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އެއްކުރައްވާ جمع ކުރައްވައެވެ.❁ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް ފުނިވަޅަކަށް ލައްވައެވެ. ފުނިވަޅަކަށް ހައްދަވައެވެ.❁ فَتَرَى الْوَدْقَ = ފަހެ ކަލޭ ވާރޭފެން ދެކޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު ވާރޭ ދެކެވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ.)❁ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ = އޭގެ ދޭތެރެއިން ނުކުންނަނީ.❁ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ = އަދި އެކަލާނގެ އުޑުން ބާވައިލައްވައެވެ.❁ مِن جِبَالٍ فِيهَا = އޭގައިވާ ފަރުބަދަތަކުން.❁ مِن بَرَدٍ = بَرَدُ ގެ ތެރެއިން. (ބަރަދަކީ އައިސްގަނޑުފުށަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ.)❁ فَيُصِيبُ بِهِ = އަދި އެކަލާނގެ އެއުން ދިމާކުރައްވައެވެ. އޭގެ ވެއްސަވައެވެ.❁ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.❁ وَيَصْرِفُهُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދުރުކުރައްވައެވެ.❁ عَن مَّن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހެއްގެ ކިބައިން.❁ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ = އަދި އެވިލާގަނޑުގެ ވިދުވަރުގެ ޢަލި ގާތްވެގެންވެއެވެ.❁ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾ = ލޮލުގެ ގެންދިޔުން. (ލޮލުގެ އަނިދިރިކޮށްލުން.)❁ يُقَلِّبُ اللَّهُ = އަދި الله ފުރަޅައްވައެވެ. ބަދަލުކުރައްވައެވެ.❁ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު.❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ.❁ لَعِبْرَةً = ކަންތައްގެ بيان ވެގެންވާ عبرة (نصيحة އާއި وَعْظ)❁ لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾ = ވިސްނުންތެރި فكر ގެ أهل ވެރިންނަށް.❁ وَاللَّهُ خَلَقَ = އަދި الله އުފެއްދެވިއެވެ.❁ كُلَّ دَابَّةٍ = ކޮންމެ ދާބަތެއް. (ދިރޭ ކޮންމެ އެއްޗެއް)❁ مِّن مَّآءٍ = ފެނުން / نُطْفَة އަކުން.❁ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي = ފަހެ އޭގެތެރޭގައި ހިނގާ حركاة ކުރާ ތަކެތި ވެއެވެ.❁ عَلَىٰ بَطْنِهِ = އޭގެ ބަނޑުމަތިން. (އެއީ ހަރުފަތާ ތަކެއްޗެވެ.)❁ وَمِنْهُم

مَّن يَمْشِي = އަދި ދެފައިމަތީގައި ހިނގާ حركاة ތެރިވާ ތަކެތިވެއެވެ.۞ عَلَىٰ رِجْلَيْنِ = ދެފައިގެމައްޗަށް.

(އަސްދޫނިފަދަ / އިންސާނުންފަދަ)۞ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي = އަދި ދެފައިމަތީގައި ހިނގާ حركاة ތެރިވާ

ތަކެތިވެއެވެ.۞ عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ = ހަތަރު ފައި މަތިން. (ގެރިބަކަރިފަދަ......)۞ يَخْلُقُ ٱللَّهُ = اللّٰه

ހައްދަވައެވެ.۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ۞.

عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް.۞ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ لَّقَدْ

أَنزَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ވިލާތައް ދަންމަވާގެންދަވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެން ނުވޭތޯއެވެ. (އެކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އެއްކުރައްވައި جمع ކުރައްވައި އެއްވިލާގަނޑު ހަރުއްވިލާގަނޑު މައްޗަށްމައްޗަށް ބޭނުންވާވަރަކަށް ހައްދަވައިދެއްވައެވެ. އަދި އެވިލާތަކުގެ ތެރެއިން ވާރޭވެސް ނުކުންނަނީ ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ. އަދި އުޑުގައިވާ ގަނޑުފަދަ ފަރުބަދަތަކުން އެކަލާނގެ ގަނޑުފުން ވެއްސަވައެވެ. (ނުވަތަ ފަރުބަދަފަދަ ގަނޑުފުން އެކަލާނގެ ވެއްސަވައެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ އެގަނޑުފުން ދިމާކުރައްވައެވެ. (ދިމާވެއްޖެ ބަޔަކާއި އެބަޔެއްގެ ތަކެތި ހަލާކުވެދެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު ކިބައިން އެގަނޑުފުން ދުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެވިލާގަނޑުގެ ވިދުވަރުގެ އަލިކަމުން ލޯތައް ޖަހައިގަންނަހާ ވަރުވެއެވެ.

(٤٤) اللّٰه تعالى ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ފުރުތުއްވައި ބަދަލުކުރައްވައެވެ. އެކަން ކުރުމުގައި (އެބަހީ: ވިލާތައް އުފެއްދެވުމާއި ވާރޭވެއްސެވުމާއި އުޑުން ގަނޑުފުން ބާވައިލެއްވުމާއި ރޭދުވާ ބަދަލުކުރެއްވުމާއި މިފަދަކަންކަމުގައި) ހަމަކަށަވަރުން ވިސްނުމާއި ކަންކަމަށް فكر ކޮށްއުޅޭ އެކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް عبرة ވާކަން ކަށަވަރެވެ. (نصيحة އާއި وعظ ވާކަން ކަށަވަރެވެ.)

(٤٥) އަދި ބިންމަތީ ހިނގާބިނގާވާ حركاة ތެރިވާ ކޮންމެ دَابَّة އެއް (ކޮންމެ مخلوق އެއް) اللّٰه ހެއްދެވީ ފެނުންނެވެ. އެބަހީ: މަނިކުރުވަރުކަށުންނެވެ. ދެންފަހެ ބަނޑުމަތީގައި (ހަރުފަތުކަހަލަ) ބިންމަތީ ބަނޑުޖައްސައިގެން ދުވާ އެއްޗެހިވެއެވެ. އަދި (ދޫނިފަދައިން އިންސާނުންފަދައިން) ދެފައިމަތީން ހިނގާތަކެތިވެއެވެ. އަދި ދެފައިމަތީގައި (ގެރިބަކަރިފަދައިން) ހަތަރުފައިމަތީގައި ހިނގާބިނގާވާތަކެތި ވެއެވެ. އަދި اللّٰه އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ކަންތައް އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމެވެ.

لَّقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾

## ލުޣަތު

لَّقَدْ أَنزَلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ = (حقّ އާއި ބާޠިލު) ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް / دليل ތަކެއް.۞ وَٱللَّهُ يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށް.۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: منافق ން) ބުނެއެވެ.۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް އީމާން ވެއްޖައީމެވެ.۞ وَبِٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާއަށްވެސް.۞ وَأَطَعْنَا = އަދި އަހުރެމެން (އެދެކަލުންނަށް) ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ.۞ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ = ދެން އެބައިމީހުން ފުރަގަސްދެއެވެ.۞ فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެމީހުންކުރެ އެއްބައިމީހުން.۞ مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު. (ކިޔަމަންތެރިވާކަމުގެ إِقْرَارُ ކުރުމަށްފަހު)۞ وَمَآ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ނޫނެވެ.۞ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = مؤمن ންކަމުގައި.۞ وَإِذَا دُعُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެ.۞ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ފަރާތަށް. (ޤުރްއާނާއި سنّة އަށް)۞ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެމެދުގައި حكم ކުރެއްވުމަށް.۞ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެމީހުންކުރެ އެއްބައިމީހުން އެއްކިބާވެއެވެ.۞ مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ = އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.۞ وَإِن يَكُن لَّهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ވާނަމަ.۞ ٱلْحَقُّ = حقّ (އެމީހުންނަށް ކަމުދާފަދަ ގޮތަކަށް ޙުކުމްވާނަމަ)۞ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ.۞ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެން / އަވަސްއަވަސްކޮށް.۞ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބައްޔެއް ވިއްޔާތޯއެވެ؟. (رسول އާ މެދުގައި ޝައްކުވާއްޔާތޯއެވެ.)۞ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަމުގައި) ޝައްކުވެއްޔާތޯއެވެ؟۞ أَمْ يَخَافُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބިރުގަންނަނީއްޔާތޯއެވެ؟۞ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައިގެންނެވިދާނެކަމަށް ۞ وَرَسُولُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رسول އާ ވެސް.۞ بَلْ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުން. (އެމީހުންނީ) އެހެނެއް ނޫނެވެ.۞ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.۞ إِنَّمَا كَانَ = ވާކަން

ކަނޑަވަރި. (ވަންވާނާކަން ކަނޑަވަރި)۞ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ ބަސް.۞ إِذَا دُعُوٓاْ = އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވިއްޖެއްސާ.۞ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ޙަޟްރަތަށް.۞ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރުމަށް.۞ أَن يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނުމެވެ.۞ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا = އަހުރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ.۞ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْمُفْلِحُونَ (٥١) = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި (حقّ އާއި ބާޠިލު) ބަޔާންކޮށްދޭ އާޔަތްތަކެއް يعني: دليل ތަކެއް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން - يعني: މުނާފިޤުންގެ މީހުން - ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން الله އަށާއި رسول އާއަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން (އަމުރުތަކަށް) ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. ދެން ބައެއް ފަހަރު (އެބަހީ: އެހެން އެމީހުން ބުނުމަށްފަހު) އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ. (އެބުރިބަސް ދޫކޮށްލައެވެ.) އަދި އެމީހުން އެއީ مؤمن ންކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުންގެ މެދުގައި (ވާ مسألة އެއްގައި) حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ޙަޟްރަތަށް - (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވިއްޖެއްސާ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ. (އެގޮތަށް އެއްބަސްނުވެއެވެ.)

(٤٩) އަދި އެކަމުގެ (مسألة ގައި) އެމީހުންނަށް حقّ ޙާޞިލުވާ އެމީހުންނަށް كامياب ވާގޮތަށް ޙުކުމްވާނަމަ ކިޔަމަންތެރިކަމާއި އަވަސްކަމާއިއެކު އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އާދެއެވެ.

(٥٠) ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބައްޔެއްވޭތޯއެވެ؟. نِفَاق ކަމާއި شَكٌّ ގެ ބައްޔެއްވޭތޯއެވެ؟. ނުވަތަ އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނުންގެ نبي ކަމާއިމެދު) ޝައްކުވެފައިވޭތޯއެވެ؟ ނުވަތަ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެމީހުންގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެވަޑައިގަތުމަށް އެމީހުން ބިރުގަންނަތޯއެވެ؟ އަދި ޙަޤީޤަތުގައި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٥١) مؤمن ންނަށް (ވާ مسألة އެއްގައި) އެމީހުންގެ މެދުގައި حكم ކުރުމަށް الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ ޙަޟްރަތަށް (އެބަހީ: قرآن އާއި سنّة ގައިވާގޮތަށް) އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވިއްޖެއްސާ مؤمن ންގެ ބަހަކަށްވަނީ ހަމައެކަނި އަހުރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވީމެވެ. މިހެން އެމީހުން ބުނުމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކާމިޔާބުވާ މީހުންނީ އެއީއެވެ.

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟ ۚ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

## ލުޣަތު

وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ.۞ وَيَخْشَ ٱللَّهَ = އަދި اللّه އަށް ބިރުން ބިރުވެތިވެ.۞ وَيَتَّقْهِ = އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެ.۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަންމައިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾ = ނަސީބުވެރިންނެވެ.۞ ۞ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން اللّه ގަންދެ ހުވާކުރެއެވެ. (އެއީ اللّه އާއި رسول އާގެ حكم އަށް ތަބާވެގަތުން މީހުންނެވެ.)۞ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަހުވައިން.۞ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއްޔާ.۞ لَيَخْرُجُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުކުންނާނެއެވެ.۞ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ لَّا تُقْسِمُوا۟ = ކަލޭމެން ހުވާ ނުކުރާށެވެ.۞ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ = (ކަލޭމެންގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ) އެނގޭ ކިޔަމަންތެރިކަމެކެވެ. (އެއީ ރަގަޅު.)۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ خبر ވާ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާ.۞ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.۞ فَإِن تَوَلَّوْا۟ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.۞ فَإِنَّمَا عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު މައްޗަށް ޙަވާލުކުރެވުނު ކަމަކީ.۞ مَا حُمِّلَ = އެކަލޭގެފާނަށް އުފުލުވުނު ކަމެވެ.۞ وَعَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޙަވާލުކުރި.۞ مَّا حُمِّلْتُمْ = ކަލޭމެންނަށް އުފުލުވުނު ކަމެވެ.۞ وَإِن تُطِيعُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ.۞ تَهْتَدُوا۟ = ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނެއެވެ.۞ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ = އަދި رسول އާގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ = (اللّه أمر ކުރެއްވި ކަންތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވުން رسول ކަށް އިއްވުން ފިޔަވައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ (އަދި ތިމާއަށް ކުރެވުނު ކުށަށް) الله އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި (އެކަލާނގެ عذاب އަށް) ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހުން ދަންނަހުއެވެ. އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ.

(٥٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާގެ حكم އަށް ފުރަގަސްދިނުމީހުން) އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން الله ގަންދީ ހުވާކުރިއެވެ. (އަދި ބުނެއެވެ. އޭ محمّد ގެފާނެވެ.) ހަނގުރާމައަށް ނުކުތުމަށް ކަލޭގެފާނު ހަމަ أمر ކުރައްވާއިރަށް ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެން ނުކުންނާނުހުރީމެވެ. (ދެން جواب ގައި الله ތ އަންގަވަނީ އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން އެފަދައިން ހުވާ ނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެންގެ ތިޔަ ކިޔަމަންތެރިކަމަކީ އެންމެންދަންނަ އެންމެންގެތެރޭގައި مَعْرُوف ކިޔަމަންތެރި ކަމެކެވެ. (އެއީ ޙީލަވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٤) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. ފަހެ ދެން އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުމާއެކު (ދަންނާށެވެ.) އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޙަމްލުކުރެވުނީ ކަލޭގެފާނަށް ޢަމަލުކުރުމަށް حَوال ވެވުނު ކަންތަކެވެ. (އެއީ رسول ކަން އިއްވެވުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޙަމްލުކުރެވުނީ ކަލޭމެންނަށް ޢަމަލުކުރުމަށް حوال ވެވުނު ކަންތަކެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނު أمر ކުރައްވާ ކަންތައް ކުރުމާއި ނަހީކުރައްވާ ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި (الله أمر ކުރައްވާ ގޮތަށް ކަމުގެ) رسول ކަން އިއްވެވުން ނޫނީ رسول އާގެ މައްޗަކު ނުވެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިވުން ޙައްޤުވާ ވިސްނުންތެރިކަމާއެކު.)

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

## މުފްރަދާތު

وَعَدَ ٱللَّهُ = الله وعد ކުރެއްވިއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ އީމާންވި މީހުންނަށް.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން خَلِيْفَة ވެރި ކުރުއްވާނެކަމުގައި.۞ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.۞ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ = އެކަލާނގެ خَلِيْفَة ވެރިކޮށްދެއްވި ފަދައިން.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނު މީހުން.۞ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވާ ކަމުގައެވެ.۞ دِينَهُمُ = އެމީހުންގެ دين.۞ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ = އެމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންނެވި.۞ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެމީހުން ބަދަލުކޮށްދެއްވާ ކަމުގައެވެ.۞ مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމަށްފަހުން.۞ أَمْنًا = ރައްކާތެރިކަމަށް.۞ يَعْبُدُونَنِى = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ.۞ لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްވެސް ތަކެއްޗެއް شريك ނުކުރާ.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ.۞ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުން.۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިކަން ނުކުރާ މީހުންނެވެ.)۞ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.۞ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ.۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.۞ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.۞ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީހުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު ހީ ނުކުރައްވާށެވެ.۞ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނުކުޅެދުވައިލާނޭކަމަށް.۞ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ = އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ.۞ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ = އެއީ ވަރަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ބިމުގައި خَلِيْفَة ވެރިކުރުވާނެކަމަށް الله (ކަލޭމެންނަށް) وعد ކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތުގެ މީހުންވެސް ބިމުގައި خليفة ވެރިކުރެއްވިފަދައިންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި الله ރުހިވޮޑިގަންނަވާ دين އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ހަމަޖައްސަވައިދެއްވައި އަދި އެމީހުން ބިރުވެރިކަމަށްފަހު އަމާންކަމަށް އެކަލާނގެ ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެއްޗަކާވެސް شريك ނުކުރާހިތާ حال ގައެވެ. އަދި އޭގެފަހުގައި ކާފަރުވެއްޖެ މީހުން ދަންނާށެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. ކިޔަމަން ނުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٥٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.) ކަލޭމެން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. (وقت ން އަށް އެންގެވިގޮތަށް ކުރާށެވެ. فائِتُ ނުކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކާފަރުންގެމީހުން الله އަށް އަޖުޒުވެ ބިމުގައި އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުންތެރިކުރާނޭ ކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުނުކުރައްވާ ހުރިކަމެވެ. އެމީހުންގެ ތަންވީ (قيامة ދުވަހު) ހަމަ ނަރަކައެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ވަރަށްވެސް ނުބައި ތަނެކެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌۢ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّٰفُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ وَإِذَا بَلَغَ ٱلْأَطْفَـٰلُ مِنكُمُ ٱلْحُلُمَ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَـٰتِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾

## މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ لِيَسْتَـْٔذِنكُمُ = ކަލޭމެންގެ ހުއްދައިން
އިޖާޒަތް ހޯދާށެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަކު މިލްކުކޮށްފައިވާ މީހުން. (އެބަހީ:
އަޅުންނާއި)❁ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا۟ ٱلْحُلُمَ = އަދި بَالِغ ނުވާ ކުދިންނާއި.❁ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން -
އެބަހީ: މިނިވަންންގެތެރެއިން.❁ ثَلَـٰثَ مَرَّٰتٍ = ތިންފަހަރު. (ތިންވަގުތެއްގައި)❁ مِّن قَبْلِ صَلَوٰةِ ٱلْفَجْرِ
= ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރިން.❁ وَحِينَ تَضَعُونَ = އަދި ކަލޭމެން ބާލައިލާ ހިނދުގައެވެ.❁ ثِيَابَكُم =
ކަލޭމެންގެ ހެދުން.❁ مِّنَ ٱلظَّهِيرَةِ = މެންދުރުގަނޑުގެ.❁ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ = އަދި عشاء
ނަމާދުގެ ފަހުން.❁ ثَلَـٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވާ ތިން عورة އެވެ. (عورة كشف ވާފަދަ
ތިންވަގުތެވެ.)❁ لَيْسَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.❁ وَلَا عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ
މައްޗަކަށްވެސް. ނުވެއެވެ.❁ جُنَاحٌۢ = ކުށެއް.❁ بَعْدَهُنَّ = އެއިން ވަގުތުތަކުން.❁ طَوَّٰفُونَ
عَلَيْكُم = (އެމީހުންނަކީ - އެބަހީ: އަޅުންނާއި ކުޑަކުދިންނަކީ) ކަލޭމެންގެގާތުގައި ވަދެނުކުތުން ބައެކެވެ.❁
بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ގާތަށް. (ވަދެނުކުތުން ބައެކެވެ.)❁ كَذَٰلِكَ =
އެފަދައިން.❁ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ = الله ކަލޭމެންނަށް بيان ކުރައްވައެވެ.❁ ٱلْـَٔايَـٰتِ = އާޔަތްތައް. (دين ގެ
حكم ތައް)❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾ = އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَإِذَا بَلَغَ
ٱلْأَطْفَـٰلُ = އަދި ކުޑަކުދިން ފުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ. ބާލިގުވެއްޖެއްޔާ.❁ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. (އެބަހީ:
މިނިވަންންގެކުދިން)❁ ٱلْحُلُمَ = ހުވަފެނުދާނެ ވަގުތަށް ❁ فَلْيَسْتَـْٔذِنُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހުއްދަ އެދޭށެވެ. ހުއްދަ
ހޯދާށެވެ.❁ كَمَا ٱسْتَـْٔذَنَ = ހުއްދަ އެދުނުފަދައިން - ހުއްދަ ހޯދިފަދައިން.❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =

ޢާދަކުރާގެ މިހުން – (އެބަހީ: ބޮޑެތިވުންތަކަށް އަރާ ގޯތިތެރިން)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ = الله ކަލޭމެނަށް بيان ކުރައްވަވައެވެ.۞ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް. (دين حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައް)۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އޭ އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ކަނޑައަޅާ މިލްކުކުރައްވާފައިވުން – (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ އަޅުން ނާއި އަދި ކަލޭމެން މިނިވަންކުރެ ދެރިއްސުން ފަރުވާތް بالغ ނުވާހިތި (ފުރާވަރު ގޯތިވެރިޔާ) ކުޅަދުވަނީފޮ ކަލޭމެން ތިބޭތަނަށް (ކާޖަރިއަށް) ވަދެވެން ދިއްނަ އިޒްނަހިފާވެ. ކުރިއް ހެދުންހިފާވެ. އެއީ ތިންވަގުތުތަކެވެ. ފަޖުރަވަ ވަގުތީ: (1) ފަތިސްނަމާދުގެ ކުރި (2) ދުވަހު ދެންދުކުރަނި ކަލޭމެން ހެދުން ބައްލަވާ އާންމުގާވަގުތު (3) ދީސްވަރަ عِشَاء ނަމާދުގެ ފަހު މީހުން ވަގުތުވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ތިން عورة އެވެ. (އެބަހީ: عورة كشف ވުމަށްވަ ދިނަވަގުތު) އެތިންވަގުތު ފިޔަވައި ދިން އެއްބައިއެއްގެ ދުރެހަން އަހުއްބަހަރުގެސް އުޅުވަކުން ކަލޭމެންގެ ވައްކަކަންވެސް އަދި އެމިހުންގެވައްކަކަންވެސް (އެބަހީ: އަޅުންނާއި بَالِغُ ނުވާ ކުދިކުދިންގެ ވައްކަކަންވެސް) ކުށެއްނުވެ. އެހެ އެކުދިންނަށް ކަލޭމެންގެ ދުރެހަން ވަދެ އަރައިސާވާ ބައެކެވެ. ކަލޭމެންގެ އެއްބައި އަނެއްބައެއްގެ ވައްކައަށް – އަނެއްބައެއްގެ ދުރެހަށްވަދެ އަރައިސާވާ ބައެކެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ دين ގެ حكم ތަކާއި شريعة ގެ ކަންތައްތައް ކަލޭމެނަށް بيان ކުރައްވައި އެފަދައިންނެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٩) އަދި ކަލޭމެންގެ (އެބަހީ: މިނިވަންނުންގެ) ކުދިކުދިން بالغ ވާ عمر އަށް އަރައިސް بالغ ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަދެ އަރައިސްވާނަމަ ބޮޑެތިވުންވެސް ހުއްދަ ހޯދައި ހުއްދަ ހޯދަފައިން ދިއުމަ ހޯދައި ދިއުމަ ހޯދުންހިފާވެ. (އެއީ ހުރިހާ ވަގުތުތަކެއްގައެވެ.) الله تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް يعنى: دين ގެ حكم ތައް ކަލޭމެނަށް بيان ކުރައްވައި އެފަދައިންނެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلْقَوَٰعِدُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ ٱلَّٰتِى لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

## ލުޣަތު

وَٱلْقَوَٰعِدُ = ދަރިމަދިންނެތިގެ ފައިވާ މުސްކުޅި އަންހެނުން.۞ مِنَ ٱلنِّسَآءِ = އަންހެނުންގެ ތެރެއިން.۞

ٱلَّٰتِى = އެކަނބަލުން.۞ لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا = ފިރިއެއްގެ ބޭނުމެއްނުވާ އެކަމުގެ އުއްމީދެއްނުވާ.۞ فَلَيْسَ

عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ = ފާފަ އެކަނބަލުންގެމައްޗަކަށް ނުވާނެއެވެ.۞ أَن يَضَعْنَ = އެކަނބަލުންގެ

ބޭއްލުމަކުން.۞ ثِيَابَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފޭރާން – (އެއީ ބޯރުގަނޑާއި ގޮނޑުގޭ ތިރިމިލާބަސް - جِلْبَابُ

އެވެ.) އެއީ ބުރުގާމިންނާ ބޭދާ ދުރުވާގޮތެވެ.۞ غَيْرَ مُتَبَرِّجَٰتٍۭ بِزِينَةٍ = އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ފެނެންހުންނަގޮތަކަށް

ނުލައި.۞ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ = އަދި އެކަނބަލުން عِفَّة ލިބިގަތުން. (އެބަހީ: އަރިހު ފިލުވާށެވެ

އެކަނބަލުންނަށްވުރެ ހެޔޮ.)۞ خَيْرٌ لَّهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ.۞ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ފިރިންގެ ބޭނުމެއްނުވާ އަދިދަރިމައިން ހުސްޖެހިފައިވާ ކާވެނީގެ މާބޮޑު އުއްމީދެއްނުވާ މުސްކުޅި އަންހެނުން އެކަނބަލުންގެ ބުރުގާގެމަތިން ވައްޓައިލާ ބޭރުގެލިބާސް ނުލައި ބޭއްލެވުމުން އެކަނބަލުންނަކަށް ކުށެއްނެތެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އެކަނބަލުންގެ ޒީނަތް ދައްކުވުމަކާއި ނުލައެވެ. އަދި އެކަމަކު އެކަނބަލުން عفّة ތެރިވުން އެކަނބަލުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަނބަލުންވެސް އެބުރުގާ ދިގުލިބާސް ލައިގެން އާދައިގެ އަންހެނުންނާ އެއްގޮތަށް ނިވައިވެ ބައްކާތެރިވުން މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.) އަދި الله އީ (ތިޔަބައިމީހުން ދައްކާ ވާހަކަތަކާއި އަދި ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކަށްވެސް) ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا۟ مِنۢ بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا۟ جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

## ބަސްމާނަ

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ = އަނދިރިވެރިޔާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ޙަރަޖެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ = އަދި ކޮރުވެރިޔާގެ މައްޗަކަށްނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ޙަރަޖެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ = އަދި ބަލިވެރިޔާގެ މައްޗަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.❁ حَرَجٌ = ޙަރަޖެއް / ކުށެއް.❁ وَلَا عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވިޔަސް ނުވެއެވެ.❁ أَن تَأْكُلُوا = ތިޔަބައިމީހުން ކެއުމަކުން.❁ مِنْ بُيُوتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތަކުން.❁ أَوْ بُيُوتِ ءَابَآئِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕައިންގެ ގެތަކުން.❁ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَٰتِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ މަންމައިންގެ ގެތަކުން.❁ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَٰنِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ أخ ންގެ ގެތަކުން.❁ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَٰتِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ أخت ންގެ ގެތަކުން.❁ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَٰمِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕައިގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.❁ أَوْ بُيُوتِ عَمَّٰتِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕައިގެ ދައިތަދައިންގެ ގެއިން.❁ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَٰلِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ މަންމައިގެ ބޭބޭބެއިންގެ ގެއިން.❁ أَوْ بُيُوتِ خَٰلَٰتِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ މަންމައިގެ ދައިތަދައިންގެ ގެއިން.❁ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُۥٓ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެއްގެ ތަޅުދަނޑިތައް މިލްކުވެރިވެފައިވާ ގެއިން. (އެއީ وكيل ފަދަ މީހުންނެވެ.)❁ أَوْ صَدِيقِكُمْ = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަހުމަތްތެރިންގެ ގެއިން.❁ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ.❁ أَن تَأْكُلُوا جَمِيعًا = ތިޔަބައިމީހުން އެއްކޮށް އެކީ ބައިވެރިވެގެން ކެއުމަކުން.❁ أَوْ أَشْتَاتًا = ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިމަ ކެއުމަކުން.❁ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ގެތަކަށް ވަންނަނަމަ.❁ فَسَلِّمُوا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން

ސަލާމްކިޔާށެވެ.۞ = عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް.۞ = تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ންވާ سلام އަކަށް.۞ = مُبَٰرَكَةً طَيِّبَةً ۚ = ބަރަކާތްތެރި އަދި ރަނގަޅު.۞ = كَذَٰلِكَ = އެފަދައިން.۞ = يُبَيِّنُ ٱللَّهُ = اللّه بيان ކުރައްވައެވެ.۞ = لَكُمُ = ކަލޭމެނަށް.۞ = ٱلْأَيَٰتِ = އާޔަތްތައް. (دين ގެ حكم ތައް.)۞ = لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾ = ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމަށް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦١) ލޯއަނދިރި މީހާގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮރުމީހާގެ މައްޗަކަށް ވެސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބަލިމީހާގެ މައްޗަކަށްވެސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް ގެތެރެން ކެއުމަކުން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިންގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މަންމައިންގެ ގެއިން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އެއްބަފާ ފިރިހެނުންގެ ގެތެރެން، ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ އެއްބަނޑު އަންހެނުންގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭބޭބޭބޭގެ ގެތެރެން ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބަފައިފުށުގެ ބޭބޭދައިތަމަގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މަންމައިފުށުގެ ބޭބޭބޭބޭއިންގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ މަންމައިފުށުގެ ބޭބޭދައިތަމައިންގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެން އުޅުއްވާގެ ތަޅުދަނޑި ދީފައި މިލްކުކުރައްވާ މީހާގެ ގެތެރެން – ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ރައްޓެހިންގެ ގެތެރެން – (މި މީހުންގެ އިސްތިރާރުވެރިކަމުން އަނދިރި މީހާއި ކޮރުމީހާއި ބަލިމީހާއި އަދި ކަލޭމެން) ކެއުމަކުން އެއްވެރިން އެއް مجلس ގައި ކެއުމަކުން ކުށެއްނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެކަނިވެސް ފެށިގެންގޮސް جماعة ގައި ނުވަތަ ވަކިވަކިން އެކަނިއެކަނި ކެއުމަކުންވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއްނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ގޭގެއަށް ވަންނަނަމަ ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް ސަލާމްކިޔާށެވެ. އެއީ اللّه ގެ حضرة ން ބަރަކާތްތެރި ރަނގަޅު ސަލާމަކުންނެވެ. اللّه تعالى އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް (دين ގެ حكم ތައް) ކަލޭމެނަށް بيان ކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ވިސްނާ فكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި ވަރަށްބޮޑަށް علم ވެރިން إختلاف ފުޅުވެއެވެ. حُكم مَنْسُوخ ވެފައިވާ އާޔަތެއްކަމުގައި ބުނުއްވާ ބޭކަލުންވެއެވެ. އަދި مَنْسُوخ ނުވާކަމުގައި ބުނުއްވާ ބޭކަލުންވެސް ވެއެވެ. އަދި މިއިން ކޮންމެ ބޭކަލެއްގެ ވާހަކައިގައި އެބައި رأى ތަކެއްވެއެވެ. މިވާ އެކަން ހިނގާންކޮންތާވެއެވެ.

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

## ލަފުޒީމާނަ

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ން ކަމުގައިވާކަން ކަށަވަރީ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ޞަލްލަލްލާހު އީމާންވީ މީހުންނެވެ.❁ وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވަނިކޮށް.❁ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ = އެންމެން އެއް ބައިވެރިވާ ޖަމާ ކަމެއްގައި. (ހަނގުރާމަފަދަ / ނަމާދުފަދަ)❁ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ = އެމީހުން (ވަކިވެގެން) ނުދާނެއެވެ.❁ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އެމީހުން އިޛްނަ އެދިލައްވަންދެނަށް.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޛްނަ އެދޭމީހުން.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ.❁ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = އެމީހުން اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول އާއަށް އީމާންވާ މީހުންނެވެ.❁ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޛްނަ އެދިއްޖެއްޔާ.❁ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ބޭނުންވާ ކަމަކަށް.❁ فَأْذَن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އިޛްނަދެއްވާށެވެ.❁ لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ކަލޭގެފާނު އެދޭމީހަކަށް (އިޛްނަދިނުމުގެ) ފިޔަވަޅު އަޅުއްވާ މީހަކަށް.❁ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ = އަދި اللّٰه ގެ حضرة ގައި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) حَقِيْقَة ގައި مؤمن ންނަކުގައިވާކަން ކަށަވަރީ الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެދެފަރާތަކަން ފުރިހަމައަން އީމާންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ (ހަމަޖެހުމާބެހޭ ކަމަކަށް مَشْوَرَة ށް ޖަމާވެފައި) އެންމެން ބައިވެރިވާ ޖަލްސާ ކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައި ވަނީނަމަ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން ހުއްދައަކަށް އެދި އެކަމުގެ އިޖާޒަތުދެއްވަންދެން ދުރުނުވާ (އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އަމިއްލައަށްވަކިނުވާ) ނުދާ މީހުންނެވެ.

(އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޒުނަށް އެދިވަޑައިގަންނަ ކަސްދައިގެން الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ ތެދުކުރާ މީހުންނެވެ. އެފަދަ ޞަޙާބީން އީމާންވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ، އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ކަންތައްތަކުން ބައެއްކަމަކަށް ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން އިޒުނަށް އެދިއްޖެނަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އިޒުނަށް އެދިވަޑައިގަތުމާ ކަލޭގެފާނު ބޭނުންވާ މީހަކަށް އިޒުނަދެއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްޓަކައި الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيۡنَكُمۡ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ لِوَاذٗاۚ فَلۡيَحۡذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ قَدۡ يَعۡلَمُ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُواْۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٦٤﴾

## ލުޣަތު

لا تَجۡعَلُواْ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ = رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ކަލޭގެފާނު ގޮވާވޮޑުގަތުން ކަލޭގެފާނު ނުހަދާށެވެ.

بَيۡنَكُمۡ = ކަލޭގެފާނުގެ މެދުގައި. ۞ كَدُعَآءِ بَعۡضِكُم بَعۡضٗاۚ = ކަލޭގެފާނުގެ އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވާގޮތުގެ ތެރެއިން يا محمّد ކިޔައިގެން ކަލޭގެފާނު އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވާގޮތަށް އެކަލޭގެފާނަށް ނުގޮވާށެވެ. އަދި ކިޔުއްވައިގެންވެސް.؟ يا رسول الله ކިޔައިގެން ނުވަތަ يا نَبِيَّ الله ކިޔައިގެން ތަރުހީބާއެކު ގޮވާށެވެ. قَدۡ يَعۡلَمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمۡ = ކަލޭގެފާނުގެ ނިކުމެވެ ފިލަފިލައިގެން (އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން) ނުކުމެގެންދިޔުން. ۞ لِوَاذٗاۚ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ބޭނުމެވެ ނިވައިވެ ގަތުމެވެ. ۞ فَلۡيَحۡذَرِ = ފަހެ ބިރުވެތިވާހުށިކަމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ = خِلاف ވެރިވުން / ދެކޮޅުހަދައިވުން. ۞ عَنۡ أَمۡرِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ވާހަކަގެ އަމުރުތަކުގައި. ۞ أَن تُصِيبَهُمۡ فِتۡنَةٌ = އެމީހުންނަށް فِتۡنَة އެއް ޖެހިދާނެކަމުގެ. (އެބަހީ: ކާފަރުކަމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ) ۞ أَوۡ يُصِيبَهُمۡ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ޖެހިދާނެކަމުގެ. ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ۞ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި. ۞ قَدۡ يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَآ أَنتُمۡ عَلَيۡهِ = އެގޮތެއްގެ މަތީގައި ކަލޭގެފާނުގެ ބައިމީހުން. (ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން) ۞ وَيَوۡمَ يُرۡجَعُونَ إِلَيۡهِ = އަދި (އެކަލާނގެ أمر ޚިލާފުވި މީހުން) خلاف ވިމީހުން) އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވާދުވަހުން. ۞ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދީއްވާ خبر ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِمَا عَمِلُواْۗ = އެމީހުންކުރިކަމަކާ ކުރިކަމެއްގެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى މި. ۞ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ﴿٦٤﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) (އާ مؤمن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެމެދުގައި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ގޮވާގޮތަށް އާ محمّد ކިޔާފައި އެކަލޭގެފާނަށް ނުގޮވާށެވެ. (އަދި ކިޔުއްވާށެވެ؟). ވަރަށް އަދަބުވެރިކަމާއިއެކު އާ رسول الله އެވެ. ނުވަތަ يَا نَبِيَّ الله މިފަދަގޮތުގަޔަށް ތަންނަވާށެވެ.

ކަލޭމެންނަކީ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން ފިލައިފައިގެން މީސްތަކުންގެ ދުރަށްގޮސް ދުރުގަނޑުގަން (އިޒުނަފުސް ނުހޯދައި) ދާމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް فِتْنَة ވެރިކަމެއް ޖެހިދާނެކަމުގެ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ޖެހިދާނެކަމަށް ބިރުވެތިވާ ހުރިކަމުވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ނަންގަނޑުވިގެންމިވާ فِتْنَة އަކީ أَبُوجَعْفَرُ الطَّبَرِي ވިދާޅުވާގޮތުގައި ކާފަރުކަމެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުންގެ އަމުރުފުޅާ خلاف ވާމީހުން ކާފަރުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނާށެވެ. والله أعلم .

(٦٤) (އާ މީސްތަކުންނޭވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ އެއްޗެއް މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށްކަމުގައި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނުވުމުގެ ގޮތުން) ކަލޭމެން ތިބިގޮތް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް މީސްތަކުން އެނބުރި رجوع ވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެމީހުންކުރި ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ހުރިހާކަމެއް އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

# الفرقان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفرقان — އާޔަތުގެ އަދަދު (٧٧)

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾

## ލަފުޒުމާނަ

تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ = فُرْقَان ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ. (فُرْقَان އަކީ ކީރިތި قرآن އެވެ.)۞ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅާގެފާނު محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ މައްޗަށް.۞ لِيَكُونَ = އެކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ لِلْعَٰلَمِينَ = عَالَمْ ތަކަށް.۞ نَذِيرًا ﴿١﴾ = نَذِيْر އަކީ ބިރުވެރިކަން / إنْذار ދެއްވާ ބިރުވެރިކުރުވައިދެއްވާ.۞ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ.۞ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ހިންގެވުމާއި.۞ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا = އަދި އެކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ނުހިއްޕަވައެވެ.۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ.۞ شَرِيكٌ = އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް.۞ فِى ٱلْمُلْكِ = ވެރިކަމުގައި / އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި.۞ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ = އަދި ހުރިހާ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ.۞ فَقَدَّرَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އެއްޗެއް މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. ބޭނުންވާގޮތަކަށް ކުރެއްވިއެވެ.۞ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ = މިންވަރުކުރެއްވުމަކުން.۞ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިފިއެވެ. يعنى: مشرك ން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިފިއެވެ. (إختيار ކުރިއެވެ.)۞ ءَالِهَةً = إله ތަކެއް. ބުދުތަކެއް.۞ لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا = އެތަކެތި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ.۞ وَهُمْ يُخْلَقُونَ = އަދި އެތަކެތިވެސް ހައްދަވައިގެންނެވެ.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ لِأَنفُسِهِمْ = އެތަކެތީގެ نفس ތަކަށްވެސް.۞ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا = އުނދަގޫއެއްވިޔަސް އަދި مَنْفَعَ އެއްވިޔަސް.۞ وَلَا يَمْلِكُونَ = އަދި އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مَوْتًا وَلَا حَيَوٰةً = (އެއްޗަކާއި) މަރެއްވެސް އަދި ދިރުމެއްވެސް.۞ وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ = އަދި محشر އަށް ދުވުމެއްވެސް.۞ وَقَالَ

ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ.۞ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ = މިއީ ހަމައެކަނި ދޮގެއްކަމުގައިމެނުވީ ނޫނެވެ.۞ ٱفْتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ހެދި.۞ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގައި ގައުމަކުން އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވި.۞ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۚ = އެހެން ގައުމަކުވެ.۞ فَقَدْ جَآءُو = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އައީ / އެމީހުން އައިސްފި.۞ ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ = އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގާއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އެކަލާނގެ އަޅާގެމައްޗަށް قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ (މަތިވެރި اللّه) بركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދެއްވުންތަކާ خيرات يعنى: ހެޔޮކަމް ގިނަގުނަވެގެންވެއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އަޅާ عَالَمْ ތަކަށް نَذِيْر އަކު ކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެބަހީ: إنْذَار ކުރައްވާ ބާރުދަރު ކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެއަޅާ އެއީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއީ) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން (އަދި އެންމެހައި ތަކެތި) މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުހިއްޕަވައެވެ. إختيار ނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި مِلْكِيَّة ގައި އެކަލާނގެއާއި ބައިވެރިއާ އެއްވެސް އެހެން ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ تقدير ކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗަކަށްވެސް އެއެއްޗަކާ ހަމަޖެހޭ ތަރުތީބު صُلْحَ ވެރިގޮތެއް ހައްދަވާ ބަރާބަރުކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: مشرك ނުގެ މީހުން) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله ންތަކެއް ހިފައި إختيار ކުރިއެވެ. އެ إله ންތައް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުހައްދައެވެ. އަދި އެތަކެތި ހައްދަވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. مَخْلُوق ންނެވެ. (خالق އެއްނޫނެވެ.) އަދި އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށްވެސް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ ބާރެއްވެސް އަދި مَنْفَع އެއް ދިނުމުގެ ބާރެއްވެސް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެއްޗެއް މަރުވުމުގެ ބާރެއްވެސް ދިރުވުމުގެ ބާރެއްވެސް (މަރާއި އަދި حياة އާއި) އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން محشر އަށް ފޮނުއްވުމެއްވެސް އެތަކެއްޗަކަށް مِلْكُ ވެގެން ނުވެއެވެ. ފަހެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްގެ ސަބަބުންތޯއެވެ؟

(٤) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. މި قرآن އަކީ އެކަލޭގެފާނު يعنى: محمّد ގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން އުފައްދަވައިގެން އައި ދޮގެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. އަދި އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނަށް އެހީވީ އެހެން ބަޔެކެވެ. (އެއީ يهودى ންނެވެ.) މިބުނުމުން އެމީހުން ދޮގާއިއެކު ހަދައިގެން ބުނުމަކީ އަނިޔާވެރިކަމާއި ދޮގުގެ ބުނުމެކެވެ. (قرآن އަކީ އެއްވެސް مَخْلُوق އަކަށް ހަދައިގަނެވޭނެއެއްޗެއް ނޫނެވެ.)

وَقَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ وَقَالُوا۟ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۙ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَٰلَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٩﴾

## ލުޣަތު

وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ = (މި قرآن އަކީ: އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ބަސްތަކު ތުރުވާހަކަތަކެވެ.)❁ ٱكْتَتَبَهَا = އެކަލޭގެފާނު އެބަސްތަކެއް ލިޔެ ހެދީއެވެ. ❁ فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެބަސްތަކީ ކިޔައިދެވި ހެދެނީއެވެ. بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ أَنزَلَهُ = އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ. ❁ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ = ސިއްރުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވީއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ބުނެއެވެ. ❁ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ = މިއީ ކޮންކަހަލަ رسول އެއް ހެއްޔެވެ.؟ ❁ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ = ކާއެއްޗެހި ކައެވެ. (ހިތިކުޑައްވާއެވެ.)❁ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ = އަދި ބާޒާރުތަކުގައި (އިބާރުތުގަ) ހިނގާވަޑައެވެ. ❁ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް މަލާއިކަތް ބާވައިލުނު ނުފޮނުއްވި (ބާވައިނުލެއްވީ) ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. (ނުވަތަ ބާވައިލައްވާނުލައްވައެވެ.)❁ فَيَكُونَ مَعَهُۥ = އަދި އެބާވަލުނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވުމަށް. ❁ نَذِيرًا ﴿٧﴾ = إنْذار ދެއްވާ ބާވަލުނު ކަލުގައި، ބިރުދައްކަނާ ބާވަލުނު ކަލާއިއެވެ. ❁ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް (ރަސްމި ތިރިޔަ) خزانة އެއްލެވޭބާވަތަކެވެ. (خزانة އެއް ނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟.)❁ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ބަގީޗާއެއް ވެވޭނެތެވެ. ❁ يَأْكُلُ مِنْهَا = އެއިން އެކަލޭގެފާނު ހިތިކުޑުއްވާނެ. ❁ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަދި އަނިޔާވެރިން (يعنى: مشرك ން) ބުނެއެވެ. ❁ إِن تَتَّبِعُونَ = (އޭ مؤمن ންނެވެ.) ކަލޭމެން تبع ނުވާނެވެ. ❁ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ = سِحْرُ ޖެހިގެންވާ މީހަކަށް މެނުވީ. ❁

ٱنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ.۞ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް مثال ޖެއްސެވިގޮތް. ނުވަތަ مثال ޖެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.۞ فَضَلُّوا۟ = ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.۞ سَبِيلًا ﴿٩﴾ = (ސީދާ ތެދު) މަގަކަށް އައުމަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥) އަދި އެމީހުން يعني: مشرك ންގެ މީހުން - ބުނެއެވެ. (މި قرآن އަކީ) އިސްވެދިޔަ މީހުން ލިޔުއްވާފައިވާ އެއްވެސް އަސްލެއްނެތް ޚުރާފާތްތަކެކެވެ. އެވާހަކަތައް އެކަލޭގެފާނު ލިޔުއްވައިގަނެވެ. ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެނީއެވެ. (އެކަން ކުރަނީ يهودى ންނެވެ.)

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެ قرآن އުފައްދަވައިފައިވަނީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިއްރުތައް ދަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގަފޫރުވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ މަތިވެރި މާތް الله އެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ކޮންކަހަލަ رسول އެއް ހެއްޔެވެ؟. އެކަލޭގެފާނުވެސް (އަހުރެމެން ފަދައިން) ކާތަކެތިކައެވެ. (އަދި އެކަލޭގެ ބޭނުންތަކަށް) ބާޒާރުތަކުގައި ހިނގަވައެވެ. (އަހުރެމެންނާ ތަފާތެއް ނެތެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި نَذِيْر އެއްގެ ގޮތުން (މީސްތަކުން ބިރުގެންނެވުމަށް) مَلاَئِكَة ބާއެއް ނުފޮނުއްވީ ހެއްޔެވެ؟. ނުވަތަ މަލާއިކަތެއް ބާވައިލެއްވުން ނުވީއެވެ.

(٨) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުންގެ ބޭނުންތަކަށް ޚަރަދުކުރުމަށް ދޮގަމެއް ދިރޭގެ خَزَانَة އެއް ދޫކޮށްލުން ނުވީއެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އެއިން ކެއުމަށްޓަކައި ބަގީޗާއެއް އެކަލޭގެފާނަށް ލިބުން ނުވީއެވެ. އަދި (مؤمن ންނަށް) مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކުގެ ފަހަތުން ކަލޭމެން تَبَع ވެގެންވާކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން އެމިސާލުތައް ޖަހައިފައިވާ ގޮތް ކޮންފަދައެއްކަން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނީ سحر ޖެހިފައިވާ މީހެއްކަމުގައި އެއިން ބައެއް މީހުން ބުނިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދި ގޮސް ހުރީއެވެ. އެހެންވެ ސީދާ حقّ މަގަކަށް واصل ވުމަށް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا ۝١٠ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ۝١١ إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ۝١٢ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ۝١٣ لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ۝١٤ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ۝١٥ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَـٰلِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ۝١٦

## ލުޣަތު

تَبَارَكَ = بَرَكَاة ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވުމެވެ.۞ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ހައްދަވައިދެއްވާނެ ކަލާނގެ .۞ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ = އެއަށްވުރެ ހެޔޮ އެއްޗެއް.۞ جَنَّـٰتٍ = އެބި ބަގީޗާތަކެވެ. قيامة ދުވަހުން (ސުވަރުގެތަކެވެ.)۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދުވާ.۞ ٱلْأَنْهَـٰرُ = ކޯރުތަކެވެ.۞ وَيَجْعَل لَّكَ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ލައްވައި.۞ قُصُورًا ۝١٠ = ގަނޑުވަރުތަކެއް.۞ بَلْ كَذَّبُوا = އަދި ޔަގީންކޮށްފައެވެ؟ އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ بِٱلسَّاعَةِ = قيامة ދުވަހަށް.۞ وَأَعْتَدْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރީމެވެ.۞ لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ = قيامة ދުވަހަށް ދޮގުކުރި މީހުންނަށް.۞ سَعِيرًا ۝١١ = އަލިފާނެއް. (ނަރަކައެއް)۞ إِذَا رَأَتْهُم = އަދި އެއަލިފާނަށް ނުވަތަ އެނަރަކައަށް އެމީހުން ފެނިއްޖެއްޔާ.۞ مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ = ދުރުދުރުސަރަހައްދުން.۞ سَمِعُوا لَهَا = އެނަރަކައިންވާ އެމީހުން އަޑުއަހާނެއެވެ.۞ تَغَيُّظًا = ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑު. (އެއީ އެމީހުންގެ އެސް ރުޅިއައިހަދަމުންދާ ގޮތަށް އެސްތަރުގެ ވަރަށް ބާރަށް ގޮވުމެއް. ރުޅިވެރިކަމުގެ އަޑެވެ.)۞ وَزَفِيرًا ۝١٢ = އަދި އެސްތަރުގެ އަޑު އަޑެއް.۞ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا = އަދި އެނަރަކައިގެ ތެރެއަށް އެމީހުން އުކައިލެވިއްޖެ / އެއްލައިލެވިއްޖެ.۞ مَكَانًا ضَيِّقًا = ތަނގޮޅި ތަނަކަށް / ހިކިފައިވާ.۞ مُّقَرَّنِينَ = އެމީހުންގެ އަތްތައް ގޮޅިލެވިފައިވާ ހާލުގައި . ކަށިދާގޮތަށް އެކުވެގެން ހާލު ۞ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ = އެތާ އެމީހުން ހަލާކުވާގޮތަށް ގޮވާނެއެވެ.۞ ثُبُورًا ۝١٣ = ހަލާކު ހަލާކުގައި ގޮވުމެވެ.۞ لَّا تَدْعُوا = މިއަދު ނުގޮވާށެވެ.۞ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ހަލާކަށް ނުގޮވާށެވެ.۞ ثُبُورًا وَٰحِدًا = އެއްފަހަރު ހަލާކުގައި.۞ وَٱدْعُوا۟ = އަދި ހަލާކަށް ގިނަގިނައިން.۞ ثُبُورًا كَثِيرًا ۝١٤ = ގިނަގިނައިން ހަލާކަށް.۞ قُلْ = (އާ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެކަމެއް ހެޔޮ ތަނަކީ އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ (އެނަރަކައިން ހެޔޮތޯއެވެ؟)۞ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ = ނުވަތަ جَنَّةُ الْخُلْد އެވެ ދާއިމީ ސުވަރުގެތޯއެވެ؟۞ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۚ = تقوى ވެރިންނަށް وعد

ކުރެވިފައިވާ.۞ كَانَتْ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެތަންވިއެވެ.۞ جَزَآءً = (އެމީހުންގެ ހެޔޮ عمل ގެ) جزاء އެއްކަމުގައި / ދެއްވާދެއްވުމެއްކަމުގައި.۞ وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ = އަދި (آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންގޮސް ތިބޭތަނެއްކަމުގައި.۞ لَّهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައިވެއެވެ.۞ مَا يَشَآءُونَ = އެމީހުން އެދޭހާ އެއްޗެއް.۞ خَٰلِدِينَ = އެމީހުން ދެމިތިބޭ حال .۞ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް އެކަންވިއެވެ.۞ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ﴿١٦﴾ = ސުވާލުކުރެވިގެންވާ وَعْدُ އެއްކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) ކަލޭގެފާނަށް އެއަށްވުރެ (އެބަހީ: އެމީހުން އެބުނާގޮތަށްވުރެ) މާހެޔޮކަމުގެއެއްޗި ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވަންތަވެގެންވެއެވެ. އެ ހެޔޮ އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެފައިވާ ބަގީޗާތަކެވެ. (ސުވަރުގެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގަނޑުވަރުތަކާއިލައްވާ ހުއްޓެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނަށްވާނޭ މަތިވެރި نعمة ތަކެވެ.

(١١) އަދި ކިޔައްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން – يعنى: މުޝްރިކުން - قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރި މީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކައެއް (އަލިފާނެއް) ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٢) އެނަރަކައަށް އެމީހުން ދުރުހިސާބަކުން ފެނިއްޖެއްޔާވެސް ރުޅިއަރައިގަނެގެން އެސްތުރުގެ ގުގުމިން އުރިދޭގައަށް އެމީހުން އަހާނެއެވެ. އަދި އެސްތުރު ނޫވައި ތަރުމައިގެންނަނޑާއެވެ އެމީހުން އަހާނެއެވެ.

(١٣) އަދި ކަސްތޮޅުއެޅިގެންވާ حالُ (އަތްތަށް ކަރުތަކާއި ބަނދެވިގެންވާ حال) އެނަރަކައިގެ ހަނި އަދި ތަނަކަށް އެމީހުން އަޅައިލެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެތާނގައި ގޮވާނެއެވެ. " އޭ ހުރި ހަލާކުއެއްގެ ބޭކާރާއެވެ."

(١٤) (އެވަގުތު އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) މިއަދު ކަލޭމެން ހަލާކުވުމަށް އެއްފަހަރަކު ނުގޮވާށެވެ. އަދި އެތައްއެތައްހަލާކު ހުއްޓާ ކަލޭމެން ގޮވާށެވެ.

(١٥) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެޔާ ހިތްވޭގެންނަވި އެނަރަކައަށްހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ تقوى ވެރިންނަށް ދެއްވުމަށް وَعد ވެވިގެންވާ (الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެކަމަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ جَنَّةُ الْخُلْد އާވިއްޔާ (ދެމިތިބޭ) ސުވަރުގެއެއްހެއްޔެވެ؟ އެތަން އެމީހުންނަށް އެވަނީ ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮ عمل ގާއި ކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ބަދަލެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި آخرة ގައި އެމީހުންގޮސް ތިބޭތަނެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(١٦) އެސުވަރުގޭގައި އެމީހުން އެދޭހާއެއްޗެއް އެމީހުންނަށްވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އެކަމީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ސުވާލުކުރެވިގެންވާ وعد އެކެވެ. (مؤمن ންވެސް ދުނިޔޭގައިތިބިއިރު ސުވަރުގެދެއްވުމަށް الله އަށް دعاء ކޮށް ދަންނަވާފައެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އެސުވަރުގެދެއްވާނެކަމަށް الله ވަނީ އެމީހުންނަށް އަންގަވާފައެވެ. والله أعلم)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ = އަދި އެމީހުން އެއްކޮށްވަޑައިގަންނަވާ / محشر ކުރައްވާ ދުވަހު.۞ وَمَا يَعْبُدُونَ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާއި.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި.۞ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. (مَعْبُود ނުވަތަ އެބަހީ އަޅުކަން ވެވުނު ތަކެއްޗަށް)۞ ءَأَنتُمْ = ކަލޭމެން ގުމުރާހުތޯ؟. أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى هَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުންނަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއަޅުތަކުން މަގުފުރެއްދީ.۞ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އަމިއްލައަށް މަގުފުރެދިގެން ގޮސްފައިވީތޯ؟۞ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސްނަ طاهر ވަންތައެވެ.۞ مَا كَانَ يَنۢبَغِى لَنَآ = އަހަރެމެންނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.۞ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ހިފުމަށް إختيار ކުރުމަށް.۞ مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރާލެއް.۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.۞ مَّتَّعْتَهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (މުއްދަތަކަށް صحة ދުނިޔަ ...)۞ وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް.۞ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ = އެމީހުންނަށް ذِكْرُ ހަނދާންނެތިގެން ދިޔައިރަށް. (...)۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވީ.۞ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ = ހަލާކުވެގެންވާ ... ގައުމަކަށެވެ.۞ فَقَدْ كَذَّبُوكُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން ކަލޭމެންގެ ބަސް ދޮގުކުރިއެވެ.۞ بِمَا تَقُولُونَ = ކަލޭމެން ބުނާ ބަހުން.۞ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ = ފަހެ ކަލޭމެންނަކަށް ނުކުޅެދޭނެއެވެ.۞ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ = (اللّه ގެ عذاب) އެއްކޮށް ފޮނުވުމަކަށް އަދި نَصْر ލިބިގަތުމަކަށް.۞ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން (شِرك ކޮށް) نفس އަށް އަނިޔާކުރާ މީހާއަށް.۞ نُذِقْهُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަހަ ދައްކަވާނެއެވެ.۞ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾ = ބޮޑު عذاب އެއް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި އެމީހުން – يعنى: قيامة ދުވަހު ކުރިމުން – އެއްކޮށްލައްވާދުވަހު محشر ކުރައްވާދުވަހު އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރިތަކެއްޗާއި އެއްކޮށްލައްވާދުވަހު އެކަލާނގެ އެތަކެއްޗަށް – އެބަހީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވުނު ތަކެއްޗަށް - وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިތިބަ އަޅުންތައް މަގުފުރެއްދީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އަމިއްލައަށް ހެދި މަގުފުރެދުނީހެއްޔެވެ؟.

(١٨) އެކަލާނގެ الله އަށް ދެންނެވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަރަޙައްދަކު ولى އަކު ހިފުމަށް إختيار ކުރުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި ކާބަފައިންނަށް (ދުނިޔާގައި صحّة ގެމުން މުދާތަކުލަތައި) نعمة ތަށްދެއްވީއެވެ. އެއީ އިބަރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށް ބާވައިލެއްވި هداية ގެ ޒިކުރުގެ އެމީހުން ހަނދާންނެތިއްޖެއުމަށްދަންނަވާށެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ ހަލާކުވެގެންވާ ބައެއްގޮތުގައެވެ. އެމީހުން މަގުފުރެދުނީ ހަމައެމީހުން އަމިއްލައަށެވެ.

(١٩) (ދެންފަހެ الله ފިޔަވައި އެކަލާނގެ އަޅުކަންކުރެވުނު ތަކެތި އެކަލާނގެ އަޅުކަންކުރި މުޝްރިކުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެގެންނަ ވާހަކަ الله تعالى އެތަކެތިން وحى ކުރައްވާނެއެވެ. އާ މިއިބާދުރުންނޫ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިޔަބުނާބަސް އެމީހުން قيامة ދުވަހު ދޮގުކުރެއްވީއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންނަށް الله ގެ حضرة ން އަނބުރާލާ عذاب އެއް އެއްލުވާލެވޭނެ ކަމަކަށް ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. (އަދި ކަލޭމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް) نصر އެއް ދިނުމަކަށް ކަލޭމެންނަށް ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރެ شِرك ކޮށް نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހަކު އިބަރަސްކަލާނގެ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއްގެ ރަހަލައްވާލައްވާނެއެވެ.

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

## މުފްރަދާތު

وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނުފޮނުއްވަމެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ = رسول ބޭކަލުންކުރެން.۞ إِلَّآ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންވާ ވެސްވީ.۞ لَيَأْكُلُونَ ٱلطَّعَامَ = ކާތަކެތި ކެއްވިބުއްވާކަމުގައި.۞ وَيَمْشُونَ فِي ٱلْأَسْوَاقِ = އަދި އެބޭކަލުން ބާޒާރުގައި ހިނގަވާކަމުގައި.۞ وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.۞ بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް.۞ فِتْنَةً = ފިތުނައެއްކަމުގައި. (އެއްބަޔަކަށް ނަޞީކަށް – އަނެއްބަޔަކަށް ފަގީރުކަން. އަނެއްބަޔަކު فقير ނުކަމުގައި އަނެއްބަޔަކު މުއްސަނދިންކަމުގައި)۞ أَتَصْبِرُونَ = ކަލޭމެން ކެތް ކުރާނުހެއްޔެވެ؟۞ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވޮޑިގެންވަނީ އެންމެންގެ حال ބަލާ ބަލަހައްޓަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ފޮނުއްވި ރަސޫލުކަލުންގެ ތެރެއިވެސް އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު އެބޭކަލުން ކާނާ ކެއުމާއި އަދި ބާޒާރުތަކުގައި ހިނގާވަޑައިގެންނުވާ އެއްވެސް ބޭކަލަކު ނުވެއެވެ.

(އެބަހީ: ކޮންމެ ބޭކަލަކުވެސް ކާނާކެއުމާއި ބާޒާރުގައި ހިނގާވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) އެ މިސްކީނުންނަށް. ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު ޢެއްވެ އަނެއްބަޔަކާމެ إمتحان އެއް ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: އެއްބަޔަކަށް نبى ކަމެއްދެއްވައި އަނެއްބަޔަކަށް ފަރާތްތަކުދެއްވައި އަނެއްބަޔަކު މުއްސަނދިކަމުގައި އަދި އަނެއްބަޔަކު فقير ނިކަމެތިކަމުގައިވާ ބައެއް މީހުންނެވެ..... ކޮންމެބަޔަކުވެސް އެބަޔަކަށް ދެވުނު އެއްޗަކަށް ރުހުމެވެ. محمّد ގެފާނަށް ފުރިހަމަ ނުދެއްވައި نبى ކަމެއްދެއްވި މިގޮތުންނެވެ..... والله أعلم) ކަލޭމެން ކަލޭމެނަށް ދެވުނު ތަކުލީފަކަށް ކެތްކުރާނޫންހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ރަސްކަލާނގެއަށް އެއްޗެހިވެސް حال ތަކަށް ބަލައިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَـٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَـٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾

## ތަރުޖަމާ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ = އަދި ބިރުވެރިނުވާމީހުން (ނުވަތަ ނޭދޭމީހުން) ބުނެއެވެ.❁ لِقَآءَنَا =
މިވަންހަރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު.❁ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވާށް ނުވީއެވެ.
(ނުވަތަ ބާވައިނުލައްވާ ކީއްވެގެންތޯވައެވެ؟.)❁ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް ބާކަލުން.❁ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا = ނުވަތަ
އަހުރެމެންގެ ربُّ އަހުރެމެންނަށް ފެންނާށްނުވަތައެވެ.❁ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. - كِبْرُ ވެރިވެއްޖެއެވެ.❁ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް.❁ وَعَتَوْ = އަދި
އެމީހުން (ބޮޑާކަމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިދިޔައެވެ.❁ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހައްދުފަހަނައެޅުމަކުން.❁
يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ = މަލާއިކަތުބާކަލުން އެމީހުންނަށް ފެންނަދުވަހު.❁ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން
އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއްނުވެއެވެ.❁ لِّلْمُجْرِمِينَ = ކުށްވެރިންނަށް / مُجْرِم ންނަށް.❁ وَيَقُولُونَ = އަދި
އެބަކަށުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ = (ކަލޭމެންނަށް އުފާވެރިކަމެއް ހުރުމަކީ) حَرَام އެވެ އަދި
حَرَام ވެގެންވެއެވެ.❁ وَقَدِمْنَآ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ނިންމަވައިފީމެވެ. އިރާދަކުރައްވައިފީމެވެ.❁ إِلَىٰ مَا
عَمِلُوا۟ = އެބައިމީހުން يعنى: އެ مجرم ންގެމީހުން އުޅުނުހަމަ ކުރި عمل އަށާއިމެދުން.❁ مِنْ عَمَلٍ = عمل
ގެތެރެއިން / ހަންމަކާގެ ތެރެއިން.❁ فَجَعَلْنَـٰهُ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެތައްވައިފީމެވެ. (އެ عمل ތައް
ދެއްވައިފީމެވެ.)❁ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ = (އަލިއަލިގެ ގޮތުގައި) ފެންނަ ހުސްދޮވަލެއް.❁ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ =
ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން / ސުވަރުގެވަންތަވެރިން.❁ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން.❁ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا = قرار
ފުދިތެރިކަމުގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)❁ وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ = އަދި قَيْلُولَة ކުރާ
އަރާމުކުރާ ތަން ރަނގަޅުވެ ހެޔޮކަންވާމީހުންނެވެ.❁ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ = އަދި އުޑު ކުދިކުދިވެ
ފަޅައިގެންދާ ދުވަހު.❁ بِٱلْغَمَـٰمِ = غَمَامُ ގެ ސަބަބުން (ހުދުވިލާގަނޑު ގެ ސަބަބުން.)❁ وَنُزِّلَ

ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ފައިބާވަޑައިގަންނަވައި.❁ تَنزِيلاً (٢٥) = ކަނޑައެޅިގެން ފައިބާވަޑައިގަތުމަކުން.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް ބިރުވެތި ނުވާމީހުން ނުވަތަ އުއްމީދު ނުކުރާމީހުން ބުނީއެވެ. (محمّد ގެފާނަށް رسول އަކު ކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް) އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ملائكة ބޭކަލުން ފޮނުއްވާން ނުވަނީއެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތްބޭކަލުން ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އަޅުގަނޑުމެނަށް ފެންނާނުވަނީއެވެ!. (އެބުނީ އެކަލާނގެ ފޮނުއްވާފައިވާ رسول ކަން ތެދުކަން އަންގަވައިދިނުމަށް.) ހަމަކަށަވަރުން އެ مشرك ންގެ މީހުން ބޮޑުވެ އަދި ބޮޑުކަމާއި ނުހައްޤުވެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިފިއެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން މަލާއިކަތްބޭކަލުން ދެކޭދުވަހުން އެބަހީ: قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއް އެ مجرم ންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން (އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.) އުފާވެރިކަން ކަނޑައެޅިގެން حرام އެވެ. އަދި حرام ވެވިގެންވެއެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުން يعنى: مُجْرِمُ ންގެ މީހުން ކުރިންވަ ކުރިއަށް عمل އަކާއިމެދު އިޚްލާޞްތެރިކަމެއްނެތި ހެޔޮކަމެއް ވަރަށް ބޮޑަށްގެންދާ ކުރެވިގެން (ނުވަތަ ގިނަބަރަކަތް އެކަކި އެކަކި އެއްޗެއް ކުރެވިގެން) ފަހަރެއް އެމީހުންގެ عمل ތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިބައިގައިވާފެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ عمل ނަ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނެއެވެ.)

(٢٤) އެދުވަހުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަކީ قرار ވުމުގެތަން ހެޔޮވެގެންވާ ތަނެއްގެއެވެ. އަދި އެމީހުން قَيْلُولَة ކުރަމުގެ އަރާމުކުރާތަން ރަނގަޅުވެ ފައްކާވެގެންވާ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(٢٥) އަދި غَمَامُ ފިލާވަޅި (އެބަހީ: ހުދުވިލާގަނޑެއް ) އުޑުފަޅަފަޅައިގެންގޮސް ކުރިކުރިވެ އަދި ކަނޑައެޅިގެން މަލާއިކަތްބޭކަލުން ފޮނުއްވާ (ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާށެވެ ކަލޭގެފާނު!. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.)

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾

## ލުޣާތު

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ = އެދުވަހުން حقّ ވެރިކަން (ރަސްކަން) ހުންނާނީ.❁ لِلرَّحْمَٰنِ = ކަނޑައެޅިގެން رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ.❁ وَكَانَ يَوْمًا = އަދި އެއީ ދުވަހަކަށްކަމުގައިވިއެވެ.❁ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ = ކާފަރުންގެމައްޗަށް.❁ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ = ދަތި އުނދަގޫ.❁ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ = އަދި އަނިޔާވެރިޔާ ދަތްއަޅާދުވަސް (ހަނދާންކުރާށެވެ.)❁ عَلَىٰ يَدَيْهِ = އޭނާގެ ދެއަތުގައި.❁ يَقُولُ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ.❁ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ = އޭ އަހުރެން ހިތާ إختيار ކުރިނަމަ އަހުރެންނަށް ކޮންތާކަ ރަނގަޅުވީހެވެ؟❁ مَعَ ٱلرَّسُولِ = رسول އާއިއެކު.❁ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ = މަގެއް.❁ يَٰوَيْلَتَىٰ = އޯހޯ ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!❁ لَيْتَنِى = އަހުރެންނަށް ކޮންތާކަ ރަނގަޅުވީސްހެއެވެ؟❁ لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا = އަހުރެން އެފުލާނާ ނުހިފިނަމަ إختيار ނުކުރިނަމަ.❁ خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ = ދޮސްތަކު ކަމުގައި. رحمة ތެރިއަކުގައި.❁ لَّقَدْ أَضَلَّنِى = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އަހުރެން މަގުފުރެއްދިއްޖެއެވެ.❁ عَنِ ٱلذِّكْرِ = ذِكْر ން. (قرآن އަށް إيمان ވުމުން)❁ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى = އެ ذكر އަހުރެންގެގާތަށް އައުމަށްފަހު.❁ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި ޝައިޠާނާވިއެވެ.❁ لِلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް.❁ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ = ކެހިވެރިއަކު ކަމުގައި / ދޫކޮށްލާމީހަކު ކަމުގައި.❁ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ = އަދި ކީރިތި رسول އާ ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ.❁ يَٰرَبِّ = އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ.❁ إِنَّ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމާގެ قوم ގެމީހުން.❁ ٱتَّخَذُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހަދައިފިއެވެ. هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قرآن .❁ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ = ދުރުކޮށްލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް. (ކާފިރުންގެމައްޗަށް ނުވަތަ ޝިޢްރުކުރުމެއް ހިތްވުސްއަޑުކަން ބޭކާރުވާ އެއްޗަކަށް)❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އެދުވަހުން ވެރިކަމާއި ރަސްކަން حقّ ގޮތުގައި ހުންނާނީ ހަމަ ސިފާ رحمن ވަންތަ الله އަށެވެ. އަދި އެދުވަސްވަނީ ކާފިރުންގެމައްޗަށް ދަތިއުނދަގޫ ދުވަހެއްކަމުގައެވެ.

(٢٧) އަދި އަނިޔާވެރިޔާ (مشرك މީހާ) އޭނާގެ ދެއަތުގައި އޭނާ ދަތްއަޅާދުވަސް (ހަނދާންކުރާށެވެ!). އޭނާ قيامة ދުވަހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެން رسول ޢާއިއެކު މަގެއްހިފައި އެކަލޭގެފާނުންގެ މަގުގައި تبع ވެވުނުނަމަ ކޮންތަރަ ރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ.؟

(٢٨) އާ އަހުރެންނަށްހުރި ހަލާކުގެ ބޮޑުކަމެވެ. (رسولއާގެ މަގުދޫކޮށް) އެފުލާނާ އަހުރެންގެ رحمة ތެރިއަކަށްކުރުމުގައި (تبع ވާވޭ މީހަކަށްކުރުމުގައި) ނުހިފުނުނަމަ ކިހާރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ؟.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެފަރާތަކާއި تبع ވީފަރާތް އަހުރެން قرآن އަށް إيمان ވުމަށްފަހު މަގުފުރައްދާލައިފިއެވެ. އެއީ އަހުރެންނަށް އެ ذِكر (އެބަހީ: قرآن އަށް އިމާންވާންފަށައިގެން އެނގުމަށްފަހުގައެވެ. އަދި شيطان އާ ވަނީ އިންސާނާއަށް ކަރުވެރި އަދި ދަސްދޭތޯ މީހަކުކަމުގައެވެ.

(٣٠) އަދި (އަނިޔާވެރިން އަތްތަކުގައި އެމީހުން ދަތްއަޅާ ދުވަހުން يعنى: قيامة ދުވަހުން) رسول صلّى الله عليه وسلّم الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އާ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ قوم މީހުން މި قرآن އަޅާ ދުރަކަށް އެއްލާލެވިފައިވާ އެއްޗަކަށް ހަދައިގަތީއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި قرآن އަށް حكم ނުކުރާ އަދި އޭގައިވާގޮތަށް عمل ނުކުރާ ކޮންމެމީހަކު الله ގެ حضرة ށް އަނިޔާވެރިޔާ ގަދަ وعيد ގެ ބަސްފުޅެކެވެ. ބިރުވެރި ބަސްފުޅެކެވެ. قيامة ދުވަހުން الله ގެ حضرة ގައި މާތްވެގެންވާ رسول شكوى ދަންނަވާނެއެވެ. قرآن އާއިމެދު أمّة މީހުން ކަންތައްކުރި إهانة ތެރި ގޮތާއިމެދުގައެވެ. ތެދުތެރިން ދަންނަވާނަމަ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل މިހުރި ހަމަ ސަބަބުން ސަބަބުން އެހާއިއްޔެކަށީވެ. قرآن ގެ حكم ތަކެއް އެހުރީ ހުރިޔާނުގައެވެ. މާޒީގެ އަޑިއަށް قانون ތަކާއި قوعد ތަކެއް ހަދާ މާބޮޑެޅި ބަދަލުކޮށްގެން قرآن އަށް މާތްކޮށް ހިތުމުގެ ނަމުގައި އެފޮތް ނަގާ ތޮށް ކާތިގަނޑުމަށް ބާއްވައި ނުވަތަ އުރައްޔަކާއި ސޫރަތްތަކާއި ރަށްކަށިތަކުގައި ބާއްވައިފިއެވެ. ތޮއް ބާވައިލުމުގެ مقصد ވެސް ނެތިގެންނެވެ. ނުވަތަ މާތް رسول އާއަށްވެސް ނޭނގޭ تأويل ތައްކޮށް އާއަތުގެ ނުއަތްމާނަ ނަގައި ޒިކުރުގެ އަޑިއަށް އެދުވުގައި ޒިކުރުއަށެވެ. والعياذ بالله

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

## ލުޣަތު

وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ: محمّد ގެފާނަށްވެސް عَدُوّ އަކުވެރިވިފަދައިން ☸ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ = ކޮންމެ ނަބިއްޔަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާލެއްވީމެވެ.☸ عَدُوًّا = عداوة ތެރިޔަކު. (ނުވަތަ عداوة ތެރިން)☸ مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ = مُجْرِم ންގެތެރެއިން. (ނުބައި ނުލަބާ މީހުންގެތެރެއިން)☸ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.☸ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ = ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތެއްކަމުގައާއި އަދި نصر ދެއްވަނިކަމުގައި.☸ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީހުން ބުންޏެވެ.☸ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާށޭ ނުވަތެވެ. (ނުވަތަ ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟ )☸ ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن.☸ جُمْلَةً وَٰحِدَةً = އެއްފަހަރާއެކަން އެއްފަހަރާ.☸ كَذَٰلِكَ = އެގޮތަށް (އެބަހީ: އެއްފަހަރާ ބާވައިނުލައްވާ)☸ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ސާބިތުކުރައްވާފައިވުމަށްޓަކައެވެ.☸ فُؤَادَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޖެހުމުގައި.☸ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަކިވަކި ރަނގަޅަށް ثابت ކުރައްވާ بيان ކުރައްވައިފީމެވެ.☸ وَلَا يَأْتُونَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން ނުގެނެސްއެވެ.☸ بِمَثَلٍ = އެއްވެސް މިސާލެއް.☸ إِلَّا جِئْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް (އެ مِثَالُ بَاطِلُ ވާފަދަ) حقّ ތެދު ގެނެސްދެއްވާ ގޮތުގައިމެނުވީ.☸ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ = އަދި އޭގެ އެންމެ ރަނގަޅު ބަޔާ تفصيل އާއި.☸ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ = އެމީހުންނަކީ يعنى: އެ مشرك ންނަކީ، محشر ކުރެވޭނެ މީހުންނެވެ.☸ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތިން ވަތިގެން.☸ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް.☸ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުންނަކީ.☸ شَرٌّ مَّكَانًا = ތަނުގެ ގޮތުން އެންމެ ނުބައިމީހުންނާ ބައެއްވެ.☸ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ = އަދި މަގުގެ ގޮތުން އެންމެ މަގުފުރެދުނު ފާފަވެރިވާ މީހުންނެވެ.☸ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމުއެވެ.❁ اَلْكِتَابَ = ފޮތް (توراة)❁ وَجَعَلْنَا مَعَهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުލެއްވީމުއެވެ.❁ أَخَاهُ هَرُونَ = އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون ގެފާނު.❁ وَزِيرًا (٣٥) = ވަޒީރަކުކަމުގައި. ވާގިވެރިއަކުކަމުގައި.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށްވެސް عَدُوّ ންލެއްވިފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ نبى އަކަށްވެސް مُجْرِم ންގެތެރެއިން (ކާފިރު ނުބައި މީހުންގެތެރެއިން) عدوّ ން ލެއްވީމުއެވެ. އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ހިދާޔަތް ދެއްކެވުމާއި ކަލޭގެފާނަށް ކަލޭގެފާނާ نصر ދެއްވުމަށް ކަލޭގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކާފަރުންގެ މީހުން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްފަހަރާ قرآن ބާވައި ނުލެއްވީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟. ނޫޅެ އެއްފަހަރާ ބާވައިލެއްވުނުނަމައެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله ވަޙީވެއެވެ.) އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުރި ސާބިތުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ވަރަށްރަނގަޅަށް ثابت ކުރައްވައި بيان ކުރެއްވީމުއެވެ.

(٣٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުންގެނައި (އަދި ގެނެސް) ކޮންމެ މިސާލަކަށް އެ مثال އެއް باطل ވާފަދަ حقّ ތެދު بيان ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެނެސް ނުދީއެވެ. އެއް مثال އެއްވެސް އެ مشرك ންގެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެނެސް ނުދެއެވެ. އަދި އޭގެ ރަނގަޅު މާނަ تفصيل ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ގެނެސްދީމުއެވެ.

(٣٤) އެ مشرك ންނަކީ އެމީހުންގެ މޫނުމަތި ވަޅުން ނަރަކައަށް އެއްލުވޭނޭ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ މަޤާމުގެ ގޮތުން ނުބައިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެންމެބޮޑަށް މަގުފުރެދިގޮސްފައިވާ މީހުންނެވެ.

(٣٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމުއެވެ. توراة ދެއްވީމުއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون (عليه السّلام) ވާގިވެރި އެހީތެރިއަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމުއެވެ.

فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا فَدَمَّرْنَـٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ أَغْرَقْنَـٰهُمْ وَجَعَلْنَـٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

## މުފްރަދާތު

فَقُلْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱذْهَبَآ = ތިޔަ ދެކަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!
(ދާށެވެ.)۞ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = ދޮގުކުރިމީހުންގެ ޤައުމަށް. ۞ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އާޔަތްތަކަށް. ۞ فَدَمَّرْنَـٰهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ۞ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ =
ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުކުރެއްވުމަކުން. ۞ وَقَوْمَ نُوحٍ = އަދި نُوحُ عليه السّلام ގެ قوم . ۞ لَّمَّا كَذَّبُوا۟
ٱلرُّسُلَ = އެމީހުން رسول ން ދޮގުކުރިހިނދުން. ۞ أَغْرَقْنَـٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق
ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَـٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. ۞ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ =
މީސްތަކުންނަށް عِبْرَة އެއްކަމުގައި. ۞ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّـٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. ۞ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ = އަދި عَاد
ގަވުމުގެމީހުންނާއި ثمود ގަވުމުގެމީހުން. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)۞ وَأَصْحَـٰبَ ٱلرَّسِّ = އަދި رَسُّ ގެ
އަހުލުވެރިންނާއި. (ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)۞ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެތަނުގެތެރޭގައި އެތައް قَرْن ތަކަކާއި. (އެތައް
أمّة ތަކަކާއި.۞ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ = ގިނަގިނަ ގޮތަށް.۞ وَكُلًّا = އަދި އެހުރިހާ أمّة އެއް.۞ ضَرَبْنَا لَهُ = އެ
أمّة އަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވައިދެއްވީމެވެ. (بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ.)۞ ٱلْأَمْثَـٰلَ ۖ = مثال ތަކެއް. حجّة ތަކާއި دليل
ތަކެއް.۞ وَكُلًّا = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއް.۞ تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަލާކުކުރެއްވުމަކުން
ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.۞ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (يعنى: މި قرآن ދޮގުކުރި މައްކާގެމީހުން)
އައީމެވެ.۞ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ = ރަށަށް (سَدُوم ރަށް / لوط ގަވުމުގެމީހުން އުޅުނު ރަށް)۞ ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ =
ވާރޭ ވެހުނު.۞ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ = ނުބައިވެގެންވާ ވާރޭ. (ހިލަވާރޭ)۞ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ = އެމީހުން يعنى: މި

مشرك ން) ދެކެނުފެނެއްހުރެވެ؟۞ يَرَوْنَهَا ۚ = އެތަނެއް ދުށްކަމުގައި.۞ بَلْ كَانُوا = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟

އެމީހުންނީ. މި مشرك ންނީ.۞ لَا يَرْجُونَ = ބިރުނުގަންނަކަމުގައެވެ. / ނުއެދޭކަމުގައެވެ.۞ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ =

قِيامَة އަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި އެދެބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކެއް ދޮގުކުރި މީހުންގެގާތަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި علامة ތަކެއް ދޮގުކުރި މީހުންގެގާތަށް يعني: فرعون އާއި އޭނާގެ قوم އަށް) ދިޔައިގެ ދެބޭކަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ފަހެ އެދެބޭކަލުން ދެއްވާވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންފައިވެއެވެ. ދެން އެބޭކަލުންނަށް ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެންފަހެ (އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވީހިނދުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(٣٧) އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم ، އެމީހުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިހިނދުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރައްވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް عِبْرَة އަކާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ދޭހަކުރުވާ دليل އެއްކަމުގައި އެމީހުންގެ ކަންތައް ލެއްވީމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް - مشرك ންނަށް - ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

(٣٨) (އަދި عاد ބޭކަލުންގެ މީސްތަކުންނާއި ثُمُود ބޭކަލުންގެ މީސްތަކުންނާއި އަދި رَسُّ [1] (ވަޅު) ގެ އަހުލުވެރިންނާއި އަދި އެދެމެދުގެ އެތައް أمّة ތަކެއް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.)

(٣٩) އަދި އެއިން ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مثال ތައް ޖެއްސެވީމެވެ حجّة ތައް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބަޔަކުވެސް (ނުކިޔަމަންތެރިވީހިނދުން) އެބަޔަކު ހަލާކުކުރައްވައި ބުރިބުރިކުރެއްވީމެވެ.

[1] رَسُّ އަކީ ބޮޑު ވަޅުގަނޑެކެވެ. އެއީ إنْطَاكِية ގައިވާ ވަޅެކެވެ. حَبِيبُ النَّجَّار މަރާލައި ވަޅުލައިފި އެވަޅެވެ. يسن ސޫރަތުގެ ترجمة ގައި އެވާހަކަވެއެވެ. - زُبْدَةُ التّفسير -

(٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިވެގެންވާ ވާރޭވެހުނު ރަށަށް މިމީހުން يعني: مكّة ގެ مشرك ން އައެވެ. (އެރަށް ކައިރިން އައިސްދާތީވެއެވެ. އެއީ سَدُوم އެވެ. لُوط ބޭކަލުންގެ ރަށެވެ.) އެމީހުން ފަހެ އެތަން ދުށްކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (عبرة އަޚަން ނުލިބޭތޯއެވެ؟) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ބިރުނުގަންނައެވެ. އުއްމީދެއް ثواب އަށް ނުކުރެއެވެ.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا كَٱلْأَنْعَٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

## މާނަ

وَإِذَا رَأَوْكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދުށިއްމާ.۞ إِن يَتَّخِذُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ނުހިފައެވެ. / ކަލޭގެފާނާމެދު އެމީހުން ނުބަލައެވެ.۞ إِلَّا هُزُوًا = މަލާމާތުގެ ގޮތުންމެނުވީ.۞ أَهَٰذَا ٱلَّذِى = (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) މިކަލޭގެފާނުހެއްޔެވެ؟ (މީނާހެއްޔެވެ؟)۞ بَعَثَ ٱللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ = رَسُول ފޮނުއްވެވި اللّه ފޮނުއްވީ.۞ إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا = (އެ مشرك ން ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އަހަރެމެން މަގުފުރައްދާ ގާތްގާތްވެއްޖެއެވެ.۞ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަހަރެމެންގެ إله ންގެ ކިބައިން.۞ لَوْلَآ أَن صَبَرْنَا = އަހަރެމެން ކެތްތެރިވިޔަ ނުދީފިނަމަ.۞ عَلَيْهَا = އެއަށްހީވާ މަގުމަތީ. (އެކަލާނގެ އަޅުކަންކުރުމުގައި)۞ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ = އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.۞ حِينَ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ = އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދު.۞ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ ބޮޑު ކާކުކަން.۞ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ހިތާ إختيار ކުރިމަ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟۞ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ = އޭނާގެ إله އަކީ އޭނާގެ نفس هوى ކަމުގައި. (އަމިއްލަ އެދުންކަމުގައި)۞ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާގެ މައްޗަށް ވަނީހެއްޔެވެ؟۞ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ = وكيل އަކަށްވުމުގައި. (ބަލަހައްޓައިދޭ މީހަކުކަމުގައި.)۞ أَمْ تَحْسَبُ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހީކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟۞ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން.۞ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ = އަޑުއަހާކަމުގައި ނުވަތަ ވިސްނާ فكر ކުރާކަމުގައި. إِنْ هُمْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا كَٱلْأَنْعَٰمِ = نَعَم ތަކުގެ ބާވަތުގެ ތަކެއްޗެއް ފަދައިންމެނުވީ.۞ بَلْ = އަދި ހަމައެއްކަލަވެސް؟۞ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެއަށްވުރެ މަގުފުރެދިގެންވެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) (އާ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ޖެހި ނުކުތުމެވެ. (އަދި މަލާމާތުގެ ގޮތުން އެމީހުން ބުނެއެވެ.) الله رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ މިކަލޭގެފާނު ހެއްޔެވެ؟

(٤٢) (އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނެއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންތަކުގެ މައްޗަށް ކެތްތެރިވެ އެބައުޅެމަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި قائم ވެ ނުހިފިނަމަ އެ إله ންތަކާއި ދުރަށް އެކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރާލިފުން ހަމަކައިރިވެއްޖެއެވެ. (އެއީ ޢަޛާބުގައި الله އެ އަންގަވައި) އެމީހުންނަށް عذاب ފެންނަހިނދުން ބޭނުން މަގުފުރެދިގެންވަނީ ކާކުކަން ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.

(٤٣) (އާ رسول الله އެވެ.) ތިމާ އަޅުކަންކުރާ إله އަކީ ތިމާގެ هوى نفس ކަމުގައި އެކަމަށް: ތިމާގެ ހިތަށް ފެންނަހާގޮތަކަށް ކަމުގައި ހަދައި އެގޮތް إختيار ކުރިމީހާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވީމުހެއްޔެވެ؟ ދެން އެފަދަ މީހާ އޭނާގެ އެ جاهل ކަމުގައި އޭނާގެ عمل ތަކާ ދެއްކުމަށް ބަލަހައްޓާ وكيل އަކަށްވުމަށް ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވޭނެހެއްޔެވެ؟

- ރިވާވެގެންވެއެވެ. ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ مشرك ންގެ މީހާ އޭނާ ހިތަށްރަނގަޅު އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަށް އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު ހިތަށްރަނގަޅުވާ ފެނިއްޖެއްޔާ ކުރީ އަޅުކަންކުރި ހިތަށްރަނގަޅު އެއްޗެއްދޫކޮށް ދެން ފެނުނު ހިތަށްރަނގަޅު އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެހެންވެސް އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު ހިތަށްރަނގަޅުވާ ފެނިއްޖެއްޔާ މިހާރު އެއަޅުކަންކުރާ ހިތަށްރަނގަޅު އެއްޗެއްދޫކޮށް ދެން ފެނުނު ހިތަށްރަނގަޅު އަޅުކަންކުރެއެވެ. އެގޮތުންވެސް އޭނާ އަޅުކަންކުރާ إله އަކީ އޭނާގެ هوى نفس إختيار ކުރާ އެއްޗަކަށް ވެއެވެ. މިދަރުމަތިންގެ މައްޗަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ރަނގަޅަށް تَطْبِيْقُ ވެއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٤٤) (އާ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުކުރައްވަނީ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ ބަސްއަހާ އަދި ވިސްނާ ބުއްދިވެރި ކަމުގައި ހެއްޔެވެ؟ (އެއްނޫނެވެ.) އެމީހުން نَعَمْ ޖަނަވާރުތަކެއް ފަދައިން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ އެއަށްވުރެވެސް މަގުފުރެދިގެންވެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوْ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْـِۧىَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا وَأَنَاسِىَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا۟ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

## ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟. ❁ إِلَىٰ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް. (ربّ ކަންތައް ހިންގެވީގޮތް)❁ كَيْفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ = އެކަލާނގެ ހިޔާގަސްދޭ ދަންމަވާލެއްވި ކޮންފަދަކަމަކުންކަން. (ފަޖްރު ފެށުމާއި އިރުއުރުމާއިދެމެދުގެ ހިޔާގަސްދޭ)❁ وَلَوْ شَآءَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ. ❁ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنًا = އެކަލާނގެ އެހިޔާގަސްދޭ ހަމަހިމޭނުން ހުންނަގޮތަށް ހައްދަވައިލެއްވީހެވެ. ❁ ثُمَّ جَعَلْنَا ٱلشَّمْسَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރުލެއްވީމެވެ. ❁ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾ = އެއަށް دليل އެއްކަމުގައި އެހިޔާގަސްދޭކަމުގެ دليل އެއްކަމުގައި. (އިރުއުރުމުން ހިޔާގަސްދޭ ހިނގައިދެއެވެ.)❁ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ (ހިޔާގަސްދޭ) ހިފެއްޓީމެވެ. ❁ إِلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް. ❁ قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ = އަވަސް ހިފެއްޓުމަކުން. / ނުވަތަ މަޑުމަޑުން ހިފެއްޓުމަކުން. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއެވެ. ❁ جَعَلَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައިލެއްވީ. ❁ ٱلَّيْلَ لِبَاسًا = ރޭގަނޑު ލިބާސްއެއްކަމުގައި / ނިވައެއްކަމުގައި. ❁ وَٱلنَّوْمَ سُبَاتًا = އަދި ނިދި އަރާމެއްކަމުގައި. ❁ وَجَعَلَ ٱلنَّهَارَ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލު ލެއްވިއެވެ. ❁ نُشُورًا ﴿٤٧﴾ = (ތެދުވެ ދިރިއުޅުމަށް) ނިކުމެ ފެތުރުމުގެ ކަމުގައި. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ أَرْسَلَ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިތަކުގެ. / ވައިޖެހުން. ❁ بُشْرًۢا = އުފާވެރިކަމުގެ ގޮތުން. ❁ بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ކުރިމަތިން. (ވާރޭ ވެހުމުގެ ކުރިން)❁ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން ފައިބާ ވެއްސެވީމެވެ. ❁ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ = ހަމަ ސާފު ސާހިރު ފެން. ❁ (طهور ފެން) لِّنُحْـِۧىَ بِهِۦ = އެއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެފައިވާ ބިމަކަށް. ❁ وَنُسْقِيَهُۥ = އަދި އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޮއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި

ބައެއްތަކެތީގެތެރެއިން ނަޢަމް ސޫރަތުން.۞ = އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށާއި.۞ وَلَقَدْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބައްސަވާލީމެވެ.۞ صَرَّفْنَٰهُ = بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި.۞ لِيَذَّكَّرُوا = އެއީ (އެމީހުންގެމައްޗަށްވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نعمة) އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށެވެ.۞ فَأَبَىٰ = ދެން މަނާވެގެންދިޔައެވެ.۞ أَكْثَرُ النَّاسِ = ގިނަމީސްތަކުން.۞ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ = ކާފަރުވުމަށްމެނުވީ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) (ފަތިސްނަމާދާއި އިރުއެރުމާއި ދެމެދުއޮންނަ) ހިޔަނި ކަލޭގެފާނުގެ رب ދަމައިހައްޓަވާގޮތް ނުބައްލަވަމުހުށީތޯއެވެ؟ އެކަމަށް فكر ނުކުރައްވާ ހުށީތޯއެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އެހިޔަނި ދާއިމީގޮތުގައި ހަމަހިފެހެއްޓެވުން (އަވަށްޓި) ޙަރަކާތްނުކުރާގޮތަށް ހުއްޓުވައިލެއްވޭނެއެވެ. ދެން އިރުއަރަނީ ހިޔަނި ހުރިކަމުގެ دليل އެއްކަމުގައި އިރު އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (އެއީ ހިޔަނި އަވިތުރުކުރުން ހިނގާ ހިނގައިދެއެވެ. ހިޔަނި އެނގެނީ އަލިކަމުންނެވެ. ކަލޭގެއެއްސެއްދުވަހަކު ހިޔަނި އެނގޭނީ އޭގެ ދިމާލަށް އަލިވާއިރެވެ.)

(٤٦) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަވަސްއަރުވަން ކަމަށް މަޑުމަޑުން ސިފައިން ހިޔަނިވެގެންދާން އިރުއަރަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިޔަނި ދެމެވެ.

(٤٧) އަދި (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ރޭގަނޑު އެއްގޮތަށްކުރެއްވި ހަރަކާތްކުރާ ޢިބާދަތް ކުރުމަށްޓަކައި ليعنى: ބުނާ ކަލޭމެން ހަރަކާތްނުކުރާ ގޮތަށް ނިދުމަށްޓަކައި ލެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ދުވަސް އެއީ ހަރަކާތްކުރުމަށްޓަކައި ލެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލަކީ މަސައްކަތަށް ހިނގާބިނާވެ ފުށުރިކަން ވަގުތެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.

(٤٨) އަދި އެކަލާނގެ رحمة އެއްކަމުގައިވާ ވާރޭވެހުމުގެ ކުރިން (ފެނައަރުވާ ހުރަވިރަކާއިލާގެ ސުވާރުން) ވައިރޭތަކުވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ. (އަދި އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި އުޑުން ހަމަސީދާ ސާފު طهور ފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(٤٩) އެއީ އެފެނުގެ ސަބަބުން މަރުވެފައިވާ ބަޔަށް ދިރުވުމަށެވެ. (ގަސްގެހި ދިރުވުމަށެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވިތަކެތީގެތެރެއިން ނަޢަމް ސޫރަތުގައި އަދި ގިނަ އިންސާނުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެން ބޯންދިނުމަށެވެ. މިއީން މުސްލިމުނަށް ދިރުމަކީ އެކަމެވެ.

(٥٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެފެން ބައްސަވާލީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ދެއްވަނިކޮށްވާ نعمة އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން (نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ފިޔަވައި إختيار ނުކުރިއެވެ. نعمة އަށް شكر ކުރުން مَنَع ވެގެންދިޔައެވެ.

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَجَـٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُۥ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِۦ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَـٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾

## ލަފްޒީ

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވައިފީމެވެ.۞ فِي كُلِّ قَرْيَةٍ = ކޮންމެ ރަށަކަށް.۞ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ = نَذِيْر އަކު. إنْذار ދެއްވާމީހާ ބިރުދައްކާ.۞ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَـٰفِرِينَ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ތިބާ ކާފިރުންގެ ބަހަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ނުދާށެވެ!.۞ وَجَـٰهِدْهُم بِهِۦ = އަދި އެއުރެން (އެބަހި އެ قرآن ން) އެމީހުންނާ جهاد ކުރައްވާށެވެ.۞ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ޖިހާދަކުން.۞ ۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ = ދެކަނޑު (އެކުއެކު) ހިންގެވި (އެކި ދެފުޅުންގެ ފެނުގެ)۞ هَـٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ = މިއީ ހަމަ މީރުމީރު ފެނެވެ. (މީރުކަންގަނޑަ ފެނެވެ.)۞ وَهَـٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ = އަދި މިއީ ހަމަ ތޮށިގަނޑު ފެނެވެ. ތޮށިކަނޑަ ފެނެވެ.۞ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.۞ بَرْزَخًا = ހުރަހެއް. (ދެކަނޑު ދެކަނޑާއެކު އެކުނުވާނޭގޮތަށް)۞ وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ = ހިފަހައްޓާނެ ހިފަހަރާއި. (حَرام ވިޔަސްވާ حرام ކަމެއްކަމުގައި)

۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ خَلَقَ مِنَ ٱلْمَآءِ = ފެނުން ހެއްދެވި (نُطْفَة އަކުން ހެއްދެވި)۞ بَشَرًا = އިންސާނާ.۞ فَجَعَلَهُۥ = ފަހެ އެކަލާނގެ އިންސާނާ ލެއްވިއެވެ.۞ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ = ނަސަބުވެރިކަމުގައި އަދި ބެހޭގޮތުން ކަމުގައި / ދަރިފަސްކޮޅު ދެމަފިރިކަމުން.۞ وَكَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ = ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއަކު ކަމުގައި.۞ وَيَعْبُدُونَ = އަދި އެބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަނީއެވެ.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ފިޔަވައި اللّه.۞ مَا لَا يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް مَنْفَع އެއް ނުދޭތަކެއްޗަށެވެ.۞ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދޭ. (ތަކެއްޗަށެވެ)۞ وَكَانَ ٱلْكَافِرُ = އަދި ކާފިރު ވެއެވެ.۞ عَلَىٰ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ رب އާއި ދެކޮޅުގައި / رب ގެ ދެކޮޅަށް.۞ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ =

(شيطان އާއި) އެހީތެރި ވާގޮތުގައެވެ.❁ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ.❁ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ = އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި މެނުވީ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވިނަމަ ކޮންމެ ރަށަކަށްވެސް نَذِيْرُ އަކު ފޮނުއްވައިފީމެވެ. إِنْذَار ކުރާނޭ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފީމެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވޮޑިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނާއި މިޤުރުއާނުން ބޮޑުވެގެންވާ جِهَاد އަކުން ކުރައްވާށެވެ.

(٥٣) އަދި (މިރުވެރި ފެންފެން) ދެކަނޑު އެކުއެކުގައި އޮންނަހެން ދޫކޮށްލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (الله އެވެ.) އެއްކަނޑު މީރު ހަމަ މިރު މިރުކަނޑެކެވެ. އަނެއްކަނޑަކީ ލޮނުގަދަ ފެން ހިމޭނުވެ. (ދެކަނޑު މިޔަށް އެކުއެކުގައެވެ.) އެކަމަކު އެދެކަނޑު ދެފުށުގައި (މިހުނަރު ނެތޭ) ހުރަހެއް އެކަލާނގެ ލައްވައިފީއެވެ. (އަދި އެއްގޮތަކަށްވެސް މައްސަލައި އެކުކުރުވާގޮތެއް ބަންދުކުރައްވައި (އެކުވާނުދޭހެން) އެއްކަނޑު އަނެއްކަނޑެއް ވައި ދެކަނޑު ދެކަނޑެއް فَاسِدُ ވުން އެއީ حَرام ވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލައްވައިފީއެވެ.

- ތަންތަނެވެ. މިބާވަތުގެ ތަންތަން يعني: ދެކަނޑު ޖެހުން ތަންތަން ފެނުން ޖާގަދައްކާ ކަމުގައިވެއެވެ. އެއްފަރާތުން ފެންފޮދެއްނަގައި ބޮއިލާއިރު ހަމަ މިރުފެނެވެ. އަނެއްފަރާތުން ފެންފޮދެއް ނަގައި ބޮއިލާއިރު ހަމަ ގަދަލޮނެވެ. އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ފާރެއް ނުވަތަ ވަކިކުރުވެރެއް ދެމެދަކު ނުފެނެއެވެ. އެބާވަތުގެ ތަންތަން ފެންބެއިކުރިން އަލުގަނޑެއް އެއްކަލަވާރެއްގައިވެސް ތިބެއެވެ. މިފަދަ ފަދަ ކަންތައްތަކީ الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ ފުރިހަމަ ހެއްކެވެ. دليل އެވެ.

(٥٤) އަދި އެކަލާނގެއީ يعني: الله އީ މަނިކުފުޅުވަރުކަމުން އިންސާނާ ހައްދަވައި ދެން އެއިންސާނާއި ނަސަބުކަމުގެއާއި އަދި ޙަރާމްވަރިކަމުގެ ގުޅުވި ކާވެނީއެވެ. (އެބަހީ: ނަސަބު ދަރިފަސްބައި ޙަރާމްވަރި ވާނުކުރާ ގުޅުވިއެވެ.) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ކުދުރަތުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٥) އަދި އެމީހުން – يعني: مشرك ން – އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާ އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނދަގޫތަކެއް ނުދޭ އެއްޗެހިތަކަށް އަޅުކަންކުރެވެ. الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. އަދި ކާފިރު އިންސާނާ އޭނާގެ ربّ އާއި ދިރުމުގައި (شيطان އާއެކު) ވާގުތު ވާގޮތުގައި ކަމުގައެވެ.

(٥٦) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.!) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި إِنْذَار ކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވަމެވެ.

قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَن شَآءَ أَن يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ ٱلرَّحْمَٰنُ فَسْـَٔلْ بِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا۟ وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾

## ތަރުޖަމާ

قُلْ = އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = ތިމަންކަލޭގެފާނު
އަހަރުމެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔައިދިން ނަސޭހަތަށް. ❁ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް. ❁ إِلَّا مَن شَآءَ =
އެހެނަސް އެދޭމީހަކު ފިޔަވައި. ❁ أَن يَتَّخِذَ = ހިފުމަށް. (ހިފާނެއެވެ.!) ❁ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ = އޭނާ
ގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް. ❁ وَتَوَكَّلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ.! /
އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ.! ❁ عَلَى ٱلْحَىِّ = ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް. ❁ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ =
އެކަލާނގެއީ މަރުވެވޮޑިނުގަތުމާ، އަބަދުވެސް ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ.. ❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة
އަށް تَسْبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.! ❁ وَكَفَىٰ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކުން. ❁ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ❁
ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. ❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَمَا
بَيْنَهُمَا = އެދެތިކުގައި ވާހައިކަމެއް. ❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި. ❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން
އެކަލާނގެ اسْتِوَاى ވީ ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْشِ މައްޗަށް. ❁ ٱلرَّحْمَٰنُ = އެއީ رَحْمَن އެވެ. ❁
فَسْـَٔلْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަލާނގެއާ سُوال ކުރައްވާށެވެ.! ❁ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއިން. ❁
وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް يعنى: اللّٰه ފިޔަވައި އެހެން ފައްޅިއަޅުކަން އެއްގާ މީހުންނަށް -
ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ❁ ٱسْجُدُوا۟ لِلرَّحْمَٰنِ = ކަލޭމެން رحمن ވަންތަ اللّٰه އަށް سَجِدة ކުރާށެވެ.! ❁ قَالُوا۟ =
އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ وَمَا ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن އަކީ އެއީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ أَنَسْجُدُ = އަހުރެމެން سَجِدة
ކުރަންވީހެއްތޯ؟ ❁ لِمَا تَأْمُرُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް. ❁ وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ =
އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރުވެގެންދިޔައީ نَفْرَة ދުރުހެލިވުމާއި ފިލައިގެންދިއުމެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މައްޗަކުން އުޖޫރަ: رسول ކަން އިއްވަވާތީ އެކަމުގެމައްޗަކުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް /ކުލިއަކަށް ނޭދެމެވެ. (އެކަމަކު ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއެދެނީ) އެދޭމީހަކުވިއްޔާ އެމީހަކު ހައްދަވާބޮޑުކުރެއްވި ربّ ގެ حضرة އަށް މަގެއް ހިފުމަށެވެ. الله ގެ حضرة އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމަށެވެ.

(٥٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި މަރުވުމެއްނެތް ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަށް يعنى: الله އަށް – ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ.! އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެ حمد ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކުރާ ފާފަތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް ކަފީވެ އެކަލާނގެ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެހެނީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.)

(٥٩) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާމެތަކެތި ހަދުވަސްދުވަހުގެތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ عَرْشِ އަށް إسْتواى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ خبر ބައެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ބައެއް ދެއްވާ ކަލޭގެއޭގެން އެކަލާނގެއާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ.! (އެހެނީ އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. – ނުވަތަ އެކަލާނގެއާ ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރައްވަން ބޭނުންވެއްޖެ خبر ދަންނަ ފަރާތަކުން ސުވާލުކުރައްވާށެވެ. – މިދެމާނަވެސްވެއެވެ. والله أعلم .

(٦٠) އަދި ކަލޭމެން رَحْمنُ ވަންތަ الله އަށް سَجِدة ކުރާށޭ އެމީހުންނަށް يعنى: الله ފިޔަވައި އެހެންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. الرّحْمن އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ ކަލޭގެފާނު އަމުރުކުރެއްވުމުން އަމުރުކުރާ އެއްޗަކަށް އަހުރެމެން سَجِدة ކުރަންވީހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ހަމައެކަނި سَجِدة ނުކުރާނަމެވެ!.) އަދި ނުރުހުމާއި ދުރަށް ފިލައިގެންދިއުން އެމީހުންނަށް އިތުރުވެއެވެ.

تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

## ލަފުޒުމާނަ

تَبَارَكَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ = އެކަލާނގެ އުޑުގައިލެއްވިއެވެ. ❁ بُرُوجًا = ގަނޑުވަރުތައް. މަންޒިލުތައް. ❁ وَجَعَلَ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެއުޑުގައި ލެއްވިއެވެ. ❁ سِرَاجًا = ބައްތިއެއް يعنى: އިރު. ❁ وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ = އަދި އަލިދިނުމާ ހަނދަކާއި. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ. ❁ جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ خِلْفَةً = އެކަކަށްފަހު އަނެކަކު އަންނަގޮތަށް. / ނުވަތަ އެކަކި އަނެކަކާއި ތަފާތުވާގޮތަށް. ❁ لِّمَنْ أَرَادَ = ބޭނުންވިމީހަކަށް / قصد ކުރިމީހަކަށް / އިރާދަކުރިމީހަކަށް. ❁ أَن يَذَّكَّرَ = (اللّٰه ގެ ހަދުރަތުގެ) ހަނދާންކުރުމަށް. ❁ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ = ނުވަތަ (اللّٰه ގެ نعمة ތަށް) شُكُر ކުރުން. ❁ وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ = އަދި رحمن ވަންތަ اللّٰه ގެ އަޅުތަކުން. ❁ ٱلَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ = އެއީ ބިންމަތީގައި ހިނގާބިނގާވާ މީހުންނެވެ. ❁ هَوْنًا = މަޑުމައިތިރިކަމާއި ހަމަޖެހުމާއިއެކު. (ކިބުރުވެރިނުވުމާ تَوَاضُعُ ވެރިކަމާއިއެކު) ❁ وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ = އަދި ޖާހިލު ނާދާން މީހުން އެމީހުންނާ مُخاطب ވީމާ. (ނުބައި އެއްޗެއްބުނެފިއްޔާ) ❁ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ސަލާމަތް ބަހެއް / ނުވަތަ سلام އޭ ބުނެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ރޭގަނޑު ވޭތިކުރާ މީހުންނެވެ. ❁ لِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ❁ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ = ސަޖިދަކުރާ حال ގައްޔާއި قِيام ކުރާ حَال (އެބަހީ: އަޅުކަން ކުރާ حال) ❁ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެއީ ބުނާމީހުންނެވެ. (ދަންނަވާ دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ.) ❁ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱصْرِفْ عَنَّا = އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ❁ عَذَابَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عذاب. ❁ إِنَّ عَذَابَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގެ عذاب. ❁ كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ = ވަކިނުވާއެއްޗެއް ކަމުގައިވިއެވެ. ❁ إِنَّهَا سَآءَتْ =

ހަމަކަށަވަރުން އެތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ = قَرار ވުރިބަތަންގެ ގޮތުންނާއި قائم ވުރިބަތަންގެ ގޮތުން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އުޑުގައި ގަނޑުވަރުތަރިތައް ލެއްވި ކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިވަންތަވެ މާތްވެގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމާއި ދަރުމަވަންތަކަން ޒިޔާދަވެގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އުޑުގައި ބައްތިއަކާއި އެބަހީ: އިރާކާއި އަދި އަލިދޭނޭ ހަނދުއްލެއްވިއެވެ.

(٦٢) އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަކަށްފަހު އަނެކަކު އަންނަގޮތަށް ލެއްވިއެވެ. (އެގޮތަށް ނުވާނަމަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ވަކިނުވީހެވެ. އަދި އަހަރުތަކާއި މަސްތަކުގެ ޢަދަދު ނޭނގިދާނެއެވެ.) އެއީ الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އެދޭމީހަކަށް قصد ކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ ހަނދާންކުރާމީހަކަށް ނުވަތަ އެކަލާނގެ نعمة އަށް شكر ކުރުމަށް އެދޭމީހަކަށެވެ. (އެމީހަކު އެކަންކަމުން ފިކުރުކުރާނެއެވެ.)

(٦٣) އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުތަކުންނީ (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަކީ ބިންމަތީގައި ހިނގާއިރު މަޑުމައިތިރިކަމާއި تواضع ވެރިކަމާއިއެކު ހިނގާމީހުންނެވެ. އަދި ތަންދޮރު ނޭނގޭ جاهل މީހުން އެމީހުންނާއި ވާހަކަދައްކާ ހިތްހަމަނުޖެހޭބަސްތަކުން مُخاطب ކޮށްފިއްޔާމުން އެމީހުންނަށް ސަލާމް ބުނެއެވެ. ނުވަތަ ދީނަށްވާ ރަނގަޅުބަހެއް ބުނެއެވެ.

(٦٤) އަދި އެމީހުންނަކީ يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުންނަކީ އެމީހުން ރޭތެރޭގައި ތިބެނީ ރަސްކަލާނގެއަށް ربّ އަށް سَجِدَة ކުރުމާއި قِيَامُ ކުރާ حال (އެބަހީ: އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ حال) އެމީހުން ރޭގަނޑު ހޭދަކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٥) އަދި އެމީހުންނަކީ މިފަދައިން ދަންނަވާ دعاء ކުރާ މީހުންނެވެ. " އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.! އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ނަރަކައިގެ عَذاب ދުރުކުރައްވާންދޭވެ!". ހަމަކަށަވަރުން އެތާގެ عذاب އަކީ (عذاب ލިބޭމީހާ ދާއިމަށް ވަކިނުވާ ލާޒިމުކޮށް ހުންނަ ގެއްލުމެކެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން އެތަނަކީ قَرَارُ ވުރިބަތަންގެ ގޮތުންނާއި قائم ވުރިބަ ތަންގެގޮތުން ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُواْ لَمْ يُسْرِفُواْ وَلَمْ يَقْتُرُواْ وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُوْلَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ❁ إِذَآ أَنفَقُوٓاْ = އެމީހުން ހޭދަކުރާއިރު. ހޭދަކުރަނަށް. ❁ لَمْ يُسْرِفُواْ = އެމީހުން އިސްރާފު ނުކުރެއެވެ. ❁ وَلَمْ يَقْتُرُواْ = އަދި އެމީހުން (حقُّ) ދަތި ނުކުރެއެވެ. އުނި ނުކުރެއެވެ. ❁ وَكَانَ = އަދި އެކަންކުރުންވިއެވެ. ❁ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ = އެދެމެދުގައި މެދުމިނުގައި عَدْل ވެރިކަން ❁ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން. ❁ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ = الله އާއިއެކު دعاء ނުކޮށް ގޮވައިނުލައެވެ. ❁ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކާއި. ❁ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ = އަދި އެއްވެސް نفس އެއް އެމީހުން ނުމަރައެވެ. ❁ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = الله حُرْمَة ލައްވާފައިވާ ❁ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ އަކާއި ޚިލާފުނުވާގޮތުން މެނުވީ. ❁ وَلَا يَزْنُونَ ۚ = އަދި އެމީހުން ޒިނާ ނުކުރެއެވެ. ❁ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ކުރާމީހާ. (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަކަންކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެއްކުރާމީހާ.)❁ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾ = ލިބޭނެ عذاب ބޮޑުވާނެއެވެ. عقوبة ލިބޭނެއެވެ. ❁ يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ = އޭނާއަށް عذاب ގިނަކޮށްދެވޭނެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ = އަދި އޭނާ އެ عذاب ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. ❁ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ = ނިކަމެތިވެފައިވާ ހާލުގައި حال. ❁ إِلَّا مَن تَابَ = توبة ވެއްޖެ މީހާ މެނުވީ. ❁ وَءَامَنَ = އަދި އީމާންވެއްޖެ. ❁ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا = އަދި އޭނާ صالح عمل ކޮށް. ❁ فَأُوْلَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން (ތިމަންނާގެ)❁ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ = الله ބަދަލުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ = އެމީހުންގެ ނުބައި ކަންތައްތައް ހެޔޮކަމަށް. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ = ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ގިނަވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. ❁ وَمَن تَابَ = އަދި توبة ވެއްޖެމީހާ. ❁

وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި އޭނާ صالح عمل ކޮށް.۞ فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ إِلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ

اللّٰه އަށް توبة ވެއެވެ.۞ مَتَابًا (٧١) = (حقّ) توبة ވުމަކުން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އަދި އެމީހުން އެބަހީ: رحمن ވަންތަ اللّٰه ގެ އަޅުވެތިން ޚަރަދުކުރާއިރު އެމީހުން إسراف ނުކުރެއެވެ. (اللّٰه ގެ އުރެދުމުގައި މުދާޚަރަދުނުކުރެއެވެ.) އަދި خرد ކުރުން حقّ ވަރަށް خرد ނުކޮށްވެސް ނުހިފަހައްޓައެވެ. އެމީހުންގެ ޚަރަދުކުރުންވަނީ އެދެމެދުގެ މެދުމިނެވެ. عدل ވެރިމަގެވެ.

(٦٨) އަދި އެމީހުން اللّٰه އާއެކު އެހެން إله އަކަށް دعاء ނުކޮށް ދޫކޮށްލަހަރައެވެ. އަދި اللّٰه حرام ކުރައްވާ حرمة ވެރިކުރައްވާފައިވާ އެއްވެސް نفس އެއް حقّ އަކާއިގެން މެނުވީ އެމީހުން ނުމަރައެވެ. އަދި އެމީހުން ޒިނާ ނުކުރެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތައްކުރާމީހާ (އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ ފާފަތަކުގެތެރެއިން ކަމެއްކުރާމީހާ) އެކަމުގެ عذاب އާއި عقوبة ލިބޭނެއެވެ.

(٦٩) އަދި قِيامة ދުވަހުން އެމީހަކަށް عذَاب ގިނަކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެ عذاب ގައި إهَانَة ލިބިގެންވާ حَالُ ގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.

(٧٠) އަދި އެމީހަކު  އީމާންވެ تَوبَة ވެ  އަދި صَالح عمل ކުރި ކޮންމެ މީހަކު ފިޔަވައެވެ. އެފަދަ މީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ހެޔޮކަންތައްތަކަކަށް اللّٰه ބަދަލުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި اللّٰه ވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧١) އަދި توبة ވެ صالح عمل ކޮށްފިމީހާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ حق توبة ވުމަކުން توبة ވެއްޖެމީހެކެވެ.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން)۞ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ = زُوْرُ އަށް حاضر ނުވެއެވެ. (زُوْرُ އަކީ - شِرك ނުވަތަ ލަވަ - ނުވަތަ ދޮގުހެކި - ނުވަތަ ކުޅިވަރު - ނުވަތަ بَاطِلُ ކަންތައްތައް - އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތަށް ބުނެވޭ.)۞ وَإِذَا مَرُّوا بِٱللَّغْوِ = އަދި އެމީހުންނާ بَاطِلُ ކަމަކާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ. (بَاطِلُ ކަމެއްގެ ގާތުން ދިމާވެއްޖެއްޔާ)۞ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ = މާތްތެރިކަން އާކުންކޮށް ހިނގައްޖެއެވެ. (އެކަމަކު ވެސް ހުއްޓެނި ބައިވެރި ނުވެއެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން.)۞ إِذَا ذُكِّرُوا = އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ.۞ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުން.۞ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا = އެމީހުން އެއާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅަށް ވެއްޓިނުގަނެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާމެދު عمل ނުކުރެއެވެ.)۞ صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ = ބީރުކޮން އަދި ކަނުލާކޮން (އެބަހީ: ކަންފަތްތަކުން އަޑުއަހައި ނުލަސާ ނުވިސްނައި ނުދެކެއެވެ. އަދި ކިޔެއްނުހެއްދެވެ؟ އަޑުއަހައި ބަލާ ވިސްނައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އަދި އެމީހުންނަކީ ދަންނަވާ دُعاء ކުރާ މީހުންނެވެ.۞ رَبَّنَا هَبْ لَنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!۞ مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا = އަހަރެމެންގެ އަނބިމީހުންގެ ކިބައިންނާއި ދަރިންގެ ކިބައިން.۞ قُرَّةَ أَعْيُنٍ = ލޮލަށް ފިނިކަން./ ހިތަށް އުފާވެރިކަން.۞ وَٱجْعَلْنَا = އަދި އަހަރެމެން ލައްވަވާދެއްވާ!۞ لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ = تقوى ވެރިންނަށް إمام ންކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އަދި އުޅުން يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން زُوْرُ އަކަށް حاضر ނުވާނެއެވެ. އަދި އުޅުންނާއި لَغْوُ އަކާއި ދިމާވެއްޖެއްޔާ ދަނީގޮތު ވާތްތެރިކަމުން އެކަމުން ދުރުވެގަންނާނެއެވެ. (އެކަމުގެތެރެއަށް ވަދެ އެކަމާ ބައިވެރިނުވެއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި بَيَان ވެގެންވާ زُورُ މި لفظ އާއިމެދު ދަންނަވާކަމުން ބަސްތަކާމެދު. އެއި شِرْك ކަމުގައި ބުނުވުނެވެ. ނުވަތަ ލަވަ ނުވަތަ ދޮގުބަސް - ނުވަތަ ކުޑިވަރު - ނުވަތަ ދޮގުހެކިދިނުން - އަދި މިނޫންގޮތްގޮތަށްވެސް تفسير ކުރެވިފައިވެއެވެ. އެންމެ عدل ވިދާޅުވެއްވަވަނީ أَبُوجَعْفَرُالطَّبرى މިފަދަވަނީ باطل ކޮންމެ ކަމެކެވެ. والله أعلم .

އަދި ހަމައެފަދައިން لَغْوُ މި لفظ ގެ މާނައިގައިވެސް ތަފާތު ބަސްތަކެވެ. އެއްވެސް أصل އެއް ވަސީލައެއްނެތް باطل ކޮންމެ ކަމެކެވެ. އާދޭސްތަކުގައި مشرك ން އުޅުންގެ إله ންތަކަށް މާތްކޮށްދިނުން - ކުޅިވަރާއި ލަވަ - އަދި މިނޫންވެސް މިބާވަތުގެ ކަންކަމެވެ. والله أعلم .

(٧٣) އަދި އުޅުން يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ އަޅުތަކުން އުޅުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް އުޅުންނަށް ހަނދާން ކުރުވިއްޖެއްޔާ އެއާޔަތްތަކާމެދު އުޅުން ބީރުކަންފަތްތަކުން ނުވައަހައެވެ. އަދި ކަނު ލޮލުކަން ނުބަލައެވެ. އެބަހީ: ކާފިރުންގެތެރޭގައި ހަމަނުވައަހައި އަދި އެއާމެދު ނުވިސްނާ ނުދިބައެވެ. އަދި ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ އެއާޔަތްތަކަށް އުޅުން ވިސްނާ ފިކުރު ކުރެއެވެ. ކަންތައް އަހައެވެ.

(٧٤) އަދި އުޅުންނަކީ (އުޅުންގެ ربّ އަށް) ދަންނަވާ دعاء ކުރާމީހުންނެވެ. އުޅުން ދަންނަވައެވެ. އޭ އަހަރެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެންގެ އަނބީންގެ ދަރިންނާއި އަހަރެންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން އަހަރެންގެ ލޮލަށް ފިނިކަން އަހަރެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! އެބަހީ: އުޅުންނަކީ ބަސްއަހާ ހެޔޮ تقوى ވެރި ބައެއްކަމުގައި ލައްވާނދޭވެ! އަދި تقوى ވެރިންނަށް إمام ންކަމުގައި އަހަރެން ލައްވާނދޭވެ!

أُوْلَٰٓئِكَ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُواْ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُاْ بِكُمْ رَبِّى لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًۢا ﴿٧٧﴾

## މުރާދު

أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (يعنى: رحمن ވަންތަ الله ގެ ޢިބާދުވެރިޔަ ސިފަތަށްހުރި ޓަކުން)۞ يُجْزَوْنَ ٱلْغُرْفَةَ = ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ދަރަޖައިގެ ثَوَاب ލިބިވޭނެއެވެ.۞ بِمَا صَبَرُواْ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން.۞ وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا = އަދި އެތަނުގައި އެމީހުންނާއި ބައްދަލުވާނޭ ހުންނާނެއެވެ. ލިބޭނެ ހުއްޓެވެ.۞ تَحِيَّةً وَسَلَٰمًا ﴿٧٥﴾ = تَحِيَّة އާއި އަދި سلام.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ./ ދެމިތިބޭ حال.۞ حَسُنَتْ = ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. އެތަން ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.۞ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ = قَرَار ވުމަކަށާއި އަރާމުކުރާނެ ތިބުމަށް.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ مَا يَعْبَؤُاْ بِكُمْ رَبِّى = ކާފިރުންނާމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربُّ ފަރުވާއެއް ނުބައްލަވާހުށްޓެވެ؟۞ (ނުވަތަ ކާފިރުންގެ ربّ އެއްވެސް ފަރުވާއެއް ކާފިރުންގެމަތީ ނުބަލައްވާނެއެވެ.)۞ لَوْلَا دُعَآؤُكُمْ ۖ = ކާފިރުންގެ دعاء ނުވާނަމަ / ކާފިރުންގެ އަޅުކަން ނުވާނަމަ.۞ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން ދޮގުކުރައްވާފީމުއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.)۞ فَسَوْفَ يَكُونُ = ފަހެ ނިކަންހުރެ (އެދޮގުކުރުން) އެކަށީގެންނުވެއެވެ.۞ لِزَامًا ﴿٧٧﴾ = (عَذَاب) ލާޒިމުވުމުގެ ސަބަބަކަށް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެމީހުން يعنى: އިސްވެދިޔަ ސިފަތައް ހުރި رحمن ވަންތަ اللّه ގެ އަޅުތަކުން (ތަންތަނެވެ.) އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ثواب އާއި މާތް ދަރަޖަތައް ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި އެމީހުން ލިބޭނީ تَحِيَّة އާއި سَلام އެމީހުންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އެއީ اللّه ގެ حضرة ންވާ تَحِيَّة އާއި ملائكة ތަކުންގެ سلام އެވެ. ނުވަތަ މިދެއުޅުއްވާގެންވުސް اللّه ގެ حضرة ންވާ ސަލާމެވެ. واللّه أعلم .

(٧٦) އެއީ އެމީހުން އަބަދަށްޓަކައި ދެމިހުންނާނެ حال ގައެވެ. އަދި قَرَارُ ވެ ހަމަޖެހިގެންތިބުމުގެ ގޮތުންނާއި އަރާމުކުރުމަށް މިބައިގަތުން އެތަން މާތްވެގެންވެއެވެ. ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول اللّه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ.) ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް ކަލޭމެން دعاء ނުކުރާނަމަ، އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާނަމަ ކަލޭމެންނާއިމެދު މިވަރުކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށްވީސް ފަރުވާލެއް ނުބަހައްޓަވާނެއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންނާމެދު ދެން އެކަލާނގެ ބަލައްޓަވާނީ ކޮންފަދަ ވާހަކައަކަށްތޯއެވެ؟ އަދި އޭކާފަރުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް) ދޮގުހަދައިފީމުއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ލާޒިމުވާނޭ ސަބަބެއްކަމުގައި އެކަން ވާނެއެވެ. އޭގެނަތީޖާ ވާނެއެވެ. واللّه أعلم .

# الشعراء سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الشعراء — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٢٧)

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ أَعْنَٰقُهُمْ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾

## ތަރުޖަމާ

طسٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ مراد އަކީ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = މިއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.۞ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ = ބަޔާންކޮށްދޭ.۞ لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ކަލޭގޮތުންގެ نَفْس ހުރެ ހަލާކުކުރައްވާކަހަލައެވެ.۞ أَلَّا يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ނުވިކަމަށްޓަކައި. އެމީހުން ނުވުމުން.۞ مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ = مؤمن ންކަމުގައި.۞ إِن نَّشَأْ = މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެމައްޗަށް މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމުއެވެ.۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً = އުޑުން އާޔަތެއް - دليل އެއް. معجزة އެއް.۞ فَظَلَّتْ أَعْنَٰقُهُمْ = ދެން އެމީހުންގެ ކަރުދަށްތައް ވާނެތެވެ. (އެމީހުންގެ ބޯޖެހިލުން ވާނެތެވެ.)۞ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ = އެއަށް ދަށަވެ ނިކަމެތިވެގެން.۞ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ = އަދި އެމީހުންގެގާތަށް - އެއްވެސް نصيحة އެއް / ހަނދުމެއް ނާދެއެވެ.۞ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ން.۞ مُحْدَثٍ = ބާވައިލައްވިގެން.۞ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ = އެމީހުން އެއަށް ފުރަގަސްދީފައި ވަނީ. އެމީހުންވާ ވަނީ.۞ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ = ފުރަގަސްދީފައިވާ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުކުރީއެވެ.۞ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ = އަދި ނިކަން ހުރެ އެމީހުންގެގާތަށް خبر ތައް އަންނާނެތެވެ.۞ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން އެކަމަކާމެދު ފުރައްސާރަކުރި މަލާމާތްކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ.۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ. ބަލައެވެ.۞ إِلَى ٱلْأَرْضِ = ބިމަށް.۞

كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތައްކަން ގަސްފުޅުއްގެ ހާވަތަކަށްކަން. ۞ مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ = މާތްވެގެންވާ ކަންތު ދެކެކަން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) طسٓمٓ މިއަކުރުތަކަކީ މިބާވަތުގެ އެހެނިހެން އަކުރުތަކާކާ އެއްފަދައިން އޭގެ މާނަ އަދި އެއިން އެދޭވާ مُرَاد އެއް ހަމައެކަނި الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خَاصّ ވެގެންވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މިއީ بيان ކުރައްވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ: އެފޮތަކީ ވިސްނާ فكر ކުރާ تَدْبِير ކުރާމީ މީހަކަށް މިފޮތަކީ ގަދަރުވެރިވަންތަ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއްކަން بيان ކޮށްދޭ ފޮތެވެ. محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަދިއެފޮތަކީ ގެންނެވި އެއްޗެއް ޙައްޤުކަން އަންގައިދޭ ފޮތެވެ.)

(٣) (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ مشرك ންގެ މީހުން إيمان ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަމާމެދު ދެރަވެފައިވުމުން ކަލޭގެފާނުގެ نفس ވެސް ހަލާކުކުރައްވާނެކަހަލައެވެ. (އެކަމާ ދެރަވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ واجب އަކީ އިއްވައިދެއްވުމެވެ.)

(٤) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އުޑުން معجزة އެއް ބާވައިލައްވާނަމަ އެމީހުންގެ ކަނދުރާތައް އެއަށް ކިޔަމަންވެ ނިކަމެތިވެއްޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެމީހުންނަށް ބޭނުންވާ މުޢުޖިޒާތެއް އެ معجزة އަކުން ނިކަމެތިވެ ދެރަވެއްޖެހޭނެއެވެ. މިބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ ނުބައިމީހުން އެމީހުން އެ معجزة އަކުން ކިޔަމަންވީހެވެ. (ނަމަވެސް އެހެންނުކުރެއްވީ ތެދުވެރިކަން އީމާންކަމުގައި غَيْبُ ގެކަންތަކަށް إخْتِيَارُ ގައިވާއީމާންކަމަކަށްވާތީއެވެ.)

(٥) އަދި رحمن ވަންތަ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވައިގެން އެއްވެސް نصيحة އެއް - އަދި تَنْبِيه އެއް އަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން އެއަށް ފުރައްސާރަކުރުމަށްޓަކައި ކަރުދާހާ ދުރުވެ އެމީހުންގެ ނުފެއެވެ. އެބަހީ: ކޮންމެ نصيحة އެއް ކޮންމެ وعظ އެއް އެމީހުންގެ އަރިހަށް އެމީހުން އެއަށް ފުރައްސާރަކުރެއެވެ.

(٦) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން - އެބަހީ: مشرك ންގެމީހުން - (الله ގެ حضرة ން އެމީހުންގެ ގައި ذِكر އާއި نصيحة) އެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެންފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެކަމަށް މަލާމާތް ފުރައްސާރަކުރާ ކަމުގައި ކަންތައްތަކުގެ (الله ގެ عذاب ގެ) خبر ތަށް އެމީހުންގެ އަރިހަށް އަންނާނެއެވެ.

(٧) އަދި (آخرة އާއި محشر އަށް ފޮނުއްވުން ދޮގުކުރާ) އެމީހުން ފަހެ ބިންގަނޑު ނުދެކިނިބާވައެވެ؟ މާތްވެގެންވާ ގަސްގަހާ ކިތައްކިތައް ބާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި ފެއްޓެވީނޫނެއްހެވެ؟ އެބަހީ: ވަރަށްގިނަ ގަސް ފެއްޓެވީމެވެ.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٰيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا ۖ فَاذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި (ބިމުން ގަސްގެހި އުފެއްދުމުގައި) ވެއެވެ.۞ لَأٰيَةً = ކަނޑައެޅި ބާރުންވެގެންވާ دليل އެއް. (قدرة ތިބިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ)۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކު ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ = مؤمن ންކަމުގައި. ތެދުވެރިވި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވީ.۞ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ދެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ موسى عليه السّلام އަށް ނިދާ ދެއްވިހިނދު.۞ أَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ = އަނިޔާވެރި قوم އަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް.۞ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ = އެއީ فرعون ގެ قوم އެވެ.۞ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ = އެމީހުން تقوى ވެރި ނުވާނެހެއްޔެވެ؟. / ބިރުގަންނަނުވާނެހެއްޔެވެ؟۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. ތިމަގެ ربّ އެވެ.۞ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރާނެކަމަށް.۞ وَيَضِيقُ صَدْرِى = (ޢުޛުރު) އަދި މިއަޅާގެ ހިތް ދަތިވެފާނެއެވެ. (ހިތްދަތިވެދާނެއެވެ.)۞ وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى = (ދޫން ޢުޛުރު) އަދި މިއަޅާގެ ދޫ ނުހިނގާނެއެވެ.۞ فَأَرْسِلْ إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ = ފަހެ (މިއަޅާގެ أخ) هارون ގެ ގާތަށް ފޮނުއްވާނދޭވެ!۞ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنۢبٌ = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިގައި މިއަޅާގެ މައްޗަށް ފާފައެއްވެއެވެ.۞ فَأَخَافُ = ފަހެ މިއަޅާ ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ މަރާލާނެކަމަށް.۞ قَالَ كَلَّا ۖ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ނުވާނެއެވެ. (فِرْعَوْنُ قوم ގެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުފޯރާނެއެވެ.)۞ فَاذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި دليل ތަކާއިގެން ތިޔަ ދެބޭކަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ إِنَّا مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ތިޔަބޭކަލުންނާއެކު.❁ مُّسْتَمِعُونَ ⑮ = އަޑުއަހާވާތީގޮތުގައި ހުރީމެވެ.❁ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ = ދެން

ތިޔަދެބޭކަލުން فرعون ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވޭށެވެ.❁ فَقُولَآ = އަދި ތިޔަދެބޭކަލުން ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِنَّا

رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ⑯ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުންނަކީ عَالم ތަކުގެ ربّ ކަލާނގެ رسول ންނެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން ބާރުވެރިކަމާ دليل ވެއެވެ. (އެބަހީ: މިސްރުކަން ގަރުވެމުން ދިޔަ އަލުން ދިރުއްވައި محشرއަށް ގެނެސްދެއްވުން ޔަގީންވާ ބަޔާނެއް ވެއެވެ. އެހެނީ ގަރުވެފައިވާ ބިމަށް ވާރޭ ވެހެއްސަވައިގެން ދިރުއްވާ ގޮތަށް ދިރުއްވުމެވެ. ތަފާތުކަން ގަރުވެފައިވާ މިސްރުކަން ދިރުއްވައި އެއްވެސް އުނދަގުލެއް ނުވާނެކަން ސާފުކޮށް ބޭރުކުރައްވައިދޭ އެންގެވުންތަކެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންނަކަށް ނުވިއެވެ.

(٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލާގެފާނު ހަމަތަކާބީރުކުރެއްވި ربّ އެވި ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުންތެރި ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާގެފާނުންގެ ربّ موسى عليه السّلام އަށް ނިދާއިއްވެވިނަމު ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ! އެއީ އަނިޔާވެރި قوم އަށް (رسول ކަމުގައި) ވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ.

(١١) އެއީ فرعون ގެ قوم އެވެ. އެމީހުން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟. ބިރުވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟.

(١٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام – ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! އެމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިދޮގު ބުނާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ.

(١٣) (އެމީހުން މިދޮގު ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރާނެ) މިމަގުގެ ހިތްތަނގަފުވާނޭމެވެ. (އަދި ހިތްތަނގުވާނެވެ.) މިމަގުގެ ދޫ ނުހިނގާނެއެވެ. ވީމާ އެހެންވީ މިމަގުގެ أخ هارون މިމަގާއިއެކު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!

(١٤) އަދި އެމީހުންގެ نسبة ގައި މިމަގުގެމައްޗަށް ކުށެއްވެއެވެ. (އެއީ މިމަގު އެމީހުންގެ މީހަކު މަރާލުމުގެ.)

(١٥) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (فرعون قوم ގެމީހުންނަށް ކަލާގެފާނު ނުވާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަދެބޭކަލުންގެ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން ތިޔަދެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވޭށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭކަލުންނާއެކު ވަނީ ތިޔަބޭކަލުންނާއެކު އަޑުއަހާވާތީގޮތުގައި ހުރިތާކަށެވެ.

(١٦) ވީމާ ތިޔަދެބޭކަލުން فرعون ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވޭށެވެ! އަދި އޭނާގެ ގާތު ތިމަންބޭކަލުންނަކީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ކަލާނގެ رسول ންނެވެ. ވިދާޅުވާށެވެ!

أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِي فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

## ލަފުޒުމާނަ

أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا = ތިމަންބަކަލޭގެފާނާއެކު ކަލޭ ފޮނުވައިދެއްވާށެވެ!❁ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٧﴾ = بنى إسْرَائيل ން.❁ قَالَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އެބަހީ: فرعون ބުނެފިއެވެ.❁ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا = ކަލޭ އަޅުގަޑުމެންގެ ތެރޭގައި ހުރި އަޅުގަޑުން ކަލޭ تربيّة ނުކުރަންތޯއެވެ؟❁ وَلِيدًا = ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވާ حال ❁ وَلَبِثْتَ فِينَا = އަދި ކަލޭ އަޅުގަޑުމެންގެ ތެރޭ ހަތަރުވަރަކާހިސާބަށް❁ مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭގެ عمر ގެ އަހަރުތަކެއްގައި.❁ وَفَعَلْتَ = އަދި ކަލޭ ކުރިއެވެ.❁ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِي فَعَلْتَ = ކަލޭ އެކުރިކަންތައް (އެއީ މީހާ މެރުމެވެ.) ކަލޭ ކުރިއެވެ.❁ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ = އަދި ކަލޭވަނީ (نعمة ތަށް) ނާޝުކުރުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعني: موسى عليه السّلام – ވިދާޅުވިއެވެ.❁ فَعَلْتُهَآ = އަޅުގަޑު އެކަން ކުރީމެވެ.❁ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ = އެހިނދު އަޅުގަޑުވަނީ جاهل ބަޔެއްގެތެރެއިންނެވެ.މަގު ފެނިގެންނުވާގޮތުގެ ތެރެއިންނެވެ. (މީހުން މެރުމަކީ حرام ކަމެއްކަމެއް ނޭނގޭހެވެ.)❁ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ = ދެންފަހެ އަޅުގަޑު ކަލޭމެންގެ ކައިރިން ދިޔައީމެވެ.❁ لَمَّا خِفْتُكُمْ = އަޅުގަޑު ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން ބިރުގަތުމުން.❁ فَوَهَبَ لِي رَبِّيٓ حُكْمًا = ފަހެ އަޅުގަޑުގެ ربّ އަޅުގަޑުއަށް حكم ދެއްވިއެވެ. (އެއީ نبى ކަން ނުވަތަ ކަންކަމަށް ވިސްނުމާ علم އާއި ދެނެގަތުން.)❁ وَجَعَلَنِي = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުގަޑު ލެއްވައިފިއެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ = رسول ބޭކަލުންގެތެރެއިން.❁ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ = އެ نعمة އެއީ نعمة އެއްހެއްޔެވެ؟ (އަޅުގަޑުން ބަލާއުޅުއްވި نعمة)❁ تَمُنُّهَا عَلَيَّ = ވަރިކާފުނު އަޅުގަޑުގެމައްޗަށް إحسان ކުރިކަމަށް. (ނުވަތަ ތިޔަކަލޭގޭ)❁ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭ بنى إسرائيل ގޮތުން އަޅުވެތިކުރީ.❁ قَالَ فِرْعَوْنُ = فِرعَونُ ބުނެފިއެވެ.❁ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٣﴾ = عَالَم ތަކުގެ ربّ (ނުވަތަ ربّ العَالِمين) އެއީ ކާކުހެއްޔެވެ؟❁

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު (يعنى: موسى عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ.۞ رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމާއި ހައްދަވާބޮޑުކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާ އުފެއްދެވި ވެރި ربّ އެވެ.۞ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ = އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ތަކެއްޗާއި.۞ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ يقين ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައިވަންޏާ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ބަނީއިސްރާއީލުން އަހަރެމެންނާއެކު ފޮނުއްވައިދެއްވާށެވެ!.

(١٨) ބުނީ يعني: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ.!) ކަލޭ ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވީ حال ކަލޭ އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައިހުރި އަހަރެން ކަލޭ تربيّة ނުކުރަންހުރީމެވެ؟. (ކަލޭ ބަލާބޮޑުކުރީ އަހަރެންނޫންހެއްޔެވެ؟) އަދި ކަލޭގެ عمر ން ދުވަސްތަކެއްވަންދެން އެތައް އަހަރެއްވަންދެން އަހަރެމެންގެތެރޭގައި ކަލޭ ހުރީމުއްނުހެއްޔެވެ؟.

(١٩) ދެން ކަލޭ އެކުރިކަންތައް ކަލޭ ކުރީއެވެ. (އެބަހީ: އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން މީހަކުމަރައިލީއޭނޫންހެއްޔެވެ؟. އަދި ކަލޭވަނީ (نعمة އަށް) ކާފަރުވެރިމީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٢٠) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބަސް ކަންތައް އަހަރެން ކުރީމެވެ. އޭރު އަހަރެންވަނީ جاهل ންގެތެރެއިންނެވެ. (ނޭނގޭމީހުންގެތެރެއިންނެވެ..މަގު ދެނެގަނެވޭމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. މީހުން މެރުމަކީ حرام ކަމެއްކަން ވެސް ނޭނގެއެވެ.)

(٢١) ދެން އަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ބިރުގަންނަމުން ފިލައިގެން ދިޔައީމެވެ. ދެން އަހަރެންގެ ربّ އަހަރެންނަށް نبى ކަން އަދި علم އާއި ހުކުމްވިސްނުން ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި އަހަރެން رسول ބޭކަލުންގެތެރެއިން ލެއްވައިފިއެވެ.

(٢٢) އަދި ތިޔަކިޔާ އަހަރެންގެމައްޗަށް ތިޔަކުރިކަމަކީ ވިދާޅުވާ خدمة އާއި بَنُو اسرائيل އަޅުވެތިކުރެއްވި ތިޔަކިޔާ ކުރެއްވިކަމެއްތޯއެވެ؟

(٢٣) فرعون ވިދާޅުވިއެވެ. عَالَم ތަކުގެ ވެރި ربّ (ނުވަތަ رَبّ العالمين) އަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

(٢٤) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާހާ ތަކެތި ހައްދަވާބޮޑުކުރައްވާ އަދި ބަލަހައްޓަވާ އުފެއްދެވި ވެރި ربّ އެވެ. ކަލޭމެންނަށް. ކަލޭމެންނަކީ يقين ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވަންޏާއެވެ. (އެބަހީ: يقين ކުރާބަޔަކުކަމުގައި ވަންޏާ އެގޮތް އެނގޭނެއެވެ.)

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾

## ތަފްސީރު

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ = ޤާނާ އެބަހީ: فرعون - ޤާނާގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ = ކަލޭމެން ކަލޭ ޤާނާ އަޑުއަހާ ވާހަކަ ނާހަންނަވައްވާނެވެ.؟ (عجائب އަޑި މަކަރާތްތަކެއް ބުނަމުން)❁ قَالَ رَبُّكُمْ = އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ.❁ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ.❁ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ = އިސްވެދިޔަ ❁ قَالَ = ޤާނާ -އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّ رَسُولَكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رسول އަރިހު.❁ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް ފޮނުއްވުނުވާ.❁ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން މޮޔައެކެވެ.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ = އިރު مَشْرِق އާއި مَغْرِب ގެ ވެރި ربّ އެވެ.❁ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި.❁ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ އެއްޗެއް ވިސްނޭބަޔަކުނަމަ. (ތިޔަވާހަކަ އެނގޭނެއެވެ.)❁ قَالَ = ޤާނާ -އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.❁ لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ = ކަލޭ ހިފައިފިނަމަ / ކަލޭ إختيار ކުރައްވައިފިނަމަ.❁ إِلَٰهًا غَيْرِى = އަހުރެން ނޫން އެހެން إله އެއް.❁ لَأَجْعَلَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭ ހަދާނަމެވެ.❁ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ = ޖަލަށް ލެވިފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން. (އެބަހީ: ކަލޭ ޖަލަށްލުމަށް ހުކުމްކުރާނަމެވެ.)❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَوَلَوْ جِئْتُكَ = އަހުރެން ކަލޭގާތަށް ގެނެސްދިނަސް ހެއްކެއްނެތިތޯ؟❁ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ = بَيَان ވެގެންވާ އެއްޗަކާއިގެން. (އަހުރެން މުޢުޖިޒާތެއްގެ ގޮތުގައި ސާބިތުވާ)❁ قَالَ = ޤާނާ -އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.❁ فَأْتِ بِهِۦٓ = އެއްޗެއްވިއްޔާ ކަލޭ އެއްޗެއް ނިކަން ދައްކާބަލަ!❁ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ = ކަލޭއަކީ ތެދުވެރިންގެތެރެއިންނަމަ.❁ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ = ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާދަނޑި

އެއްލަވައިލީއެވެ.◉ فَإِذَا هِيَ = އެހިނދުން އޭތި ވެއްޖެއެވެ.◉ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ = ބާރުނޭގަނޑާ ހުޅުވަރުކަން.◉ وَنَزَعَ يَدَهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ނެރުއްވިއެވެ.◉ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ = ދެން އެހިނދުން އޭތި ހުދުއަލިކަމަށް ވެއްޖެއެވެ.◉ لِلنَّـٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ = ބަލާމީހުންނަށް.◉

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) فرعون އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށް ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ވެސް އޭނާ އޮޅުވާލި ވާހަކައެއް ނާހަމުހެއްޔެވެ.؟ (މިއީ އޭނާ އޮޅުވާލި عجائب ވަރަށްބޮޑުކަމަށް ދެއްކުމަށެވެ.)

(٢٦) އެކަލޭގެފާނު އާ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ވެސް رب އެވެ.

(٢٧) އޭނާ އާ: فرعون ބުންޏެވެ. (އޭ މިސްރުގެ ބޮޑުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެން ތިއައީ رسول އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމާއަކީ مَجْنُون އެކެވެ.

(٢٨) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެއީ مشرق އާއި مَغْرِب އާއި އަދި އޭގެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗުގެ ވެސް رب އެވެ. ކަލޭމެންނަކީ އެއްޗެއް ވިސްނޭ ބައެއް ނަމަ ހަމަ ދަނެގަތީމުސް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٩) އޭނާ ބުންޏެވެ. އާދެ: فرعون ބުންޏެވެ. (އޭ موسى އެވެ!) ކަލޭ އަހަރެން ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް ފަރާތެއް – އެނިޔަ އެއްޗެއް މިހެން إله އަކަށް ހެދުމަށް إختيار ކުރިޔަސް ހަމަކަށަވަރުން ޖަލަށްލާމީހުންގެތެރެއިން އަހަރެން ކަލޭވެސް ކުރާނެއެވެ. އާދެ: ޖަލަށްލާ ހައްޔަރުކުރާނަމެވެ.

(٣٠) އެކަލޭގެފާނު އާދެ: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އަހަރެން މިބުނާ އެއްޗެހީގެ ތެދުކަން ބަޔާންކުރާނޭ) އެއްޗެއް ގެނައިސްގެން އަހަރެން ކަލޭގެ ގާތަށް އައިސްފައިވިޔަސް ހައްޔަރުކުރާނެހެއްޔެވެ؟ އާދެ: ހައްޔަރުކުރާނަން ހެއްޔެވެ؟

(٣١) އޭނާ يعني: فرعون ބުންޏެވެ. ދެން ތިޔައެއްޗެއް ގެންނަވާށެވެ! ކަލޭގެ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނަމަ މިހާރު ކަލޭ ދައްކާށެވެ.

(٣٢) ދެން އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ހަށިގަނޑު އެއްލަވާލެއްވިއެވެ. އެހިނދުން އޭތި بيان ވެގެންވާ ނޭގަނޑަކަށް ވެއްޖެއެވެ.

(٣٣) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު (ޖީބުގެތެރެއިން) ނެރުއްވިއެވެ. އެހިނދުން އޭތި ބަލާމީހުންނަށް ހުދުއަލިކަމަށް ވެއްޖެއެވެ.

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَـٰذَا لَسَـٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَـٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَـٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَـٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَـٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

قَالَ = އޭނާ އެބަހީ: فرعون ވިދާޅުވިއެވެ.❁ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ = އޭނާގެ ވަށައިގެންވާ قوم ގެ މާތްބޭފުޅުންނަށް.❁

إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި موسى މިއީ)❁ لَسَـٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ = سِحْرُ ގެ علم ދަންނަ سحر ކުރިއެއްކަން يَقِيْن އެވެ.❁ يُرِيدُ = އޭނާ އެދެއެވެ.❁ أَن تُخْرِجَكُم = ކަލޭމެން ނެރުއްވާލުމަށް.❁ مِّنْ أَرْضِكُم = ކަލޭމެންގެ ބިމުން.❁ بِسِحْرِهِۦ = އޭނާގެ سِحْرُ ގެ ބާރުގައި.❁ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެން (އޭނާ ބޭރުކުރުން) އަމުރުކުރައްވަނީ ކޮން مشورة އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.❁

أَرْجِهْ وَأَخَاهُ = އޭނާއާއި އޭނާގެ أخ ލަސްކޮށްލައްވާށެވެ.! (އެބަހީ: އެދެމީހުންގެ ކަންތައް ދިހަނު ލަސްކޮށްލާ މުހުލަތުދެއްވާށެވެ!.)❁ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ = އަދި ރަށްރަށަށް (މީހުން) ފޮނުއްވާށެވެ.!❁ حَـٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾ = އެއްކުރާ حال . (އެބަހީ: سِحْرُ ފަރިތަ އެއްކުރާ حال)❁ يَأْتُوكَ = އެމީހުން ގެނެސްދޭނެ ކަލޭގެފާނު ޙަޟްރަތަށެވެ.❁ بِكُلِّ سَحَّارٍ = سحر ކަން ފުރިހަމަ ކޮންމެ މީހަކު ގެނެސް.❁ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ = سحر ދަންނަ.❁

فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެން سحر ފަރިތަމީހުން ޖަމާކުރެވިއްޖެއެވެ.❁ لِمِيقَـٰتِ يَوْمٍ = ދުވަހެއްގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތަކަށް. (އެއީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުވަހެއް)❁ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ = އެނގޭ عيّن ވެގެންވާ.❁ وَقِيلَ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް ބުނެވުނެވެ.❁ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން ޖަމާވާނޭހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެން އެއްތަނަށް ޖަމާވާނޭހެއްޔެވެ؟.)❁ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ = އަހުރެމެން سحر ފަރިތަ تبع ވުމަށްޓަކައެވެ.❁ إِن كَانُوا۟ هُمُ = އެމީހުން ވެއްޖެއްޔާ.❁ ٱلْغَـٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾ = ގަދަވެ މޮޅުވާމީހުން.❁ فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ = ދެންފަހެ سحر ފަރިތަ އަޔިސްއިރު.❁ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ = އެމީހުން فرعون އަށް ދެންނެވިއެވެ.❁ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا = އަހުރެމެންނަށް ކަށަވަރުން އުޖޫރައެއް ލިބިދެއްވާނެތޯއެވެ؟❁ إِن كُنَّا نَحْنُ = ކަށަވަރުން

އަހުރެމެންވެއްޖެއްޔާ.۞ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾ = ގަދަވެ މޮޅުވެރިވާމީހުން.۞ قَالَ نَعَمْ = އާނއެ يعنى: فرعون ބުންޏެވެ. އާއެކެވެ.۞ وَإِنَّكُمْ إِذًا = އަދި އެހެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ: ގަދަވެއްޖެއްޔާ) ކަލޭމެން ވާނޭއެވެ.۞ لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން (އަހުރެމެންގެ) ގާތްވެރިން ކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އާނާ އެބަހީ: فرعون އާނާގެ ވަށައިގެންވާ ޖަމާޢަތުންނަށް ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ سحر ގެ عمل ރަނގަޅަށް ދަންނަ سحر ވެރިއެއްކަން يقين އެވެ.

(٣٥) އާނާ އެދެނީ އާނާގެ سحر ގެ ބާރުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރަށުން ނެރުމަށެވެ. ފަހެ އެހެންވީ (އާނާއާ ބެހޭގޮތުން) ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް ދޭނީ مشورة އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟.

(٣٦) އެމީހުން އާނާއަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އާނާއާއި އާނާގެ أخ ގެ (އެބަހީ: موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أخ هارون عليه السّلام އާއި ދެކަލުންގެ) ކަންތައް ހިނދަކު ފަސްކޮށްލަވައްވާށެވެ!. سحر ވެރިން އެއްކުރުމަށް ވަށައިގެންވާ ރަށްރަށަށް މީހުން ފޮނުއްވާށެވެ!. އަދި سحر ވެރިން އެއްކުރައްވާށެވެ!.

(٣٧) سحر ދަންނަ - سحر ހަދާ ކުޅަދާނަ ކޮންމެ މީހަކާއިގެން އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ގާތަށް އަންނާނެއެވެ.

(٣٨) ފަހެ ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކަށް سحر ވެރިން ޖަމާކުރެވިއްޖެއެވެ.

(٣٩) އަދި މީސްތަކުންނަށް އެންގުނެވެ. ކަލޭމެން جمع ވާންވީނޫނެވެ؟. (ކަލޭމެން އެއްތަން ވާން ނުޖެހޭނެހެއްޔެވެ؟.)

(٤٠) އެއީ سحر ވެރިން މޮޅުވެއްޖެނަމަ އަހުރެމެން سحر ވެރިންނާއި تبع ވުމަށްޓަކައެވެ.

(٤١) ދެންފަހެ سحر ވެރިން فرعون ގެ ގާތަށް އައިސްދިޔުމުން އެމީހުން فرعون އަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އަހުރެމެން މިކަމުގައި ގަދަވެ މޮޅުވެއްޖެނަމަ އަހުރެމެންނަށް އެއްވެސް އުޖޫރައެއް އޮންނާނެހެއްޔެވެ؟

(٤٢) فرعون ބުންޏެވެ. އާނއެކެވެ. އާދެ ކަލޭމެން ވާނީ އަހުރެމެންގެ އެންމެ ގާތް މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

## ލުޣަތު

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.۞ أَلْقُوا = ކަލޭމެން އެއްލާށެވެ. އުކާށެވެ.۞ مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ = ކަލޭމެން އުކާންތިބޭއެއްޗެހި ކަމުގައިވާއެއްޗެހި. فَأَلْقَوْا = ފަހެ އެމީހުން އުކައިލިއެވެ.۞ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ = އެމީހުންގެ ވާތަކާއި އެމީހުންގެ ދަނޑިތަކާއި.۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ބާރުގަދަކަމާއި ވެރިކަމުގަދަކަމުން ގަސަމު.۞ إِنَّا لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކަނޑައެޅިގެން ގަދަވާނޭ މީހުންނެވެ.۞ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ = ފަހެ موسى عليه السّلام އެއްލައިލެއްވިއެވެ.۞ عَصَاهُ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު.۞ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ = އެހައިރުން އޭތި ނިގުޅަނީއެވެ. ކައިލަނީއެވެ. (ކާލިއެވެ.)۞ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދާތަކެތި.۞ فَأُلْقِيَ ٱلسَّحَرَةُ = އަދި سحر ހެދި މީހުން ވެއްޓިއްޖެއެވެ.۞ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ = سَجِدَة ކުރާ حال.۞ قَالُوٓا = އަދި އެމީހުން ބުނެފިއެވެ.۞ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ = عالم ތަކުގެ ފަރި ربّ އަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ.۞ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ربّ އެވެ ۞ قَالَ = އޭނާ يعنى: فِرعون ބުންޏެވެ. ءَامَنتُمْ لَهُۥ = ކަލޭމެން އޭނާއަށް (موسى އަށް) إيمان ވީއްޔެވެ؟۞. قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން إذْن ދިނުމުގެ ކުރިން.۞ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އޭނާއީ، (موسى އީ) ކަލޭމެންގެ ބޮޑުމީހާއެވެ.۞ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ = ކަލޭމެނަށް سحر އުގަންނައިދިނީ.۞ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ = ފަހެ ނިކަންހުރެ (އަހުރެންގެ عقوبة) ކަލޭމެން އެނގިލާނެއެވެ.۞ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން يقين ނުވެސް

އަހުރެން ކަލޭމެންގެ އަތްތައް ކަނޑާނަމެވެ.۞ وَأَرْجُلَكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތަކާއި.۞ مِّنْ خِلَافٍ = ކަންކުއްޅަކަށް. (އެބަހީ: ކަނާތާއި ވައަތުފައި) މިގޮތަށް.۞ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެން صَلِيْبُ އަށް އަރުވާ ހުރީމެވެ. أَجْمَعِينَ (٤٩) = އެންމެން. (ކަލޭމެން އެންމެން)۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އާ سحر ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެއްލާން އެއްޗެއް އެއްލާށެވެ. އުކާން އެއްޗެއް އުކާށެވެ. އޭރު ميدان އޮތީ މުޅިންހާމައިގެން ތައްޔާރުވެފައެވެ.

(٤٤) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ވާދަނޑިތަކާއި އަސާތައް ميدان އަށް އުކާލައިފިއެވެ. (އެއީ سحر ހަދާފައެވެ.) އަދި فرعون ގެ عزّة ތެރިކަމާއި ބާރު ގަސަމުކުރައްވާތީގައި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ގަދަވާނެ މީހުންނެވެ. ކާމިޔާބު މީހުންނެވެ.

(٤٥) ދެން موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ عَصَا ބިމު (އެ ميدان އަށް) އެއްލައްވާލެއްވިއެވެ. އެހައިރުން އޭތި (ހަރުފަތަކަށްވެ އެމީހުން ހެދި سحر ތަށް ميدان ގައި حركاة ކުރަމުންދިޔަ އެއްޗެހި ހަރުގަނޑާއި ދަނޑިތަކާއި) އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަމުގައިވާ އެއްޗެހި ހުރިހާއެއްޗެއް އެހަރުފަ ކައި ނިމުވައިލިއެވެ.

(٤٦) (އެހިނދު موسى عليه السّلام އެގެންނެވިކަމެއް سحر ނޫން ކަމުގައި سحر ވެރިންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގި بَيَان ވެ إيمان ވެއްޖެއެވެ.) ދެން އެހުރިހާ سحر ވެރިން سَجِدَة އަށް ވެއްޓިވެއްޖެއެވެ.

(٤٧) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. عالم ތަކުގެ ربّ އަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ.

(٤٨) އެއީ موسى އާއި هارون ގެ ربّ އެވެ.

(٤٩) އޭނާ އެބަހީ: فرعون ބުންޏެވެ. އަހުރެން ކަލޭމެނަށް ހުއްދަ ނުދިނިސް ކުރިން ކަލޭމެން އޭނާއަށް إيمان ވީއެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ يعنى: موسى އީ – ކަލޭމެނަށް سحر ދަސްކޮށްދިން ކަލޭމެންގެ ބޮޑުމީހާއެވެ. ދެން ނިކަން ހުށް (އަހުރެންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ލިބޭ عقوبة) ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يقين ނުވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންގެ އަތްތަކާއި އަދި ފައިތައް ކަންކުއްޅަކަށް (އެބަހީ: ކަނާތާއި ވައަތުފައި) ކަނޑާނަމެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެންމެން صليب އަށް އަރުވާހުރީމެވެ!

قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَٰيَٰنَآ أَن كُنَّآ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَٰهُم مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَٰهَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾

## ތަރުޖަމާ

قَالُوا۟ لَا ضَيْرَ ۖ = އެމީހުން އެބަހީ: سحر ވެރިން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނެތެވެ.۞ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حَضْرَةَ އަށް އެނބުރިދާނޭ ބަޔަކުވެއެވެ.۞ إِنَّا نَطْمَعُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެދެނީ / ތަމަޢުވެރިވަނީ.۞ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا = އަހުރެމެންގެ ربّ އަހުރެމެންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށެވެ.۞ خَطَٰيَٰنَآ = އަހުރެމެންގެ ކުށްތައް. ފާފަތައް.۞ أَن كُنَّآ = އަހުރެމެން ވުމުން.۞ أَوَّلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ = އެންމެފުރަތަމަ مؤمن ންކަމުގައި.۞ ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عليه السّلام އަށް މިއަޅުގަނޑުމެންގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِىٓ = މިއަޅުގަނޑުމެންގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން (بنى اسرئيل ންނާއިގެން ރޭގަނޑު ހިނގާފައި ދިއުމަށް / ރަށުން ނުކުތުމަށް)۞ إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ تبع ވެވޭނެ ބަޔެކެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަލޭމެންގެ ފަހަތުން އަރާނެއެވެ.)۞ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون ފޮނުވައިފިއެވެ.۞ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٥٣﴾ = ރަށްރަށަށް މީހުން އެއްކުރާ حال / لشكر އެއްކުރާ حال ۞ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = (އެބަހީ އޭނާ އެމީހުންނަށް ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނަކީ.۞ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ = ކުދި މަދުމިސްކީނުތަކެކެވެ. ބާކީވި މަދު جماعة ތަކެކެވެ.۞ وَإِنَّهُمْ لَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އަހުރެމެންނަށް.۞ لَغَآئِظُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ރުޅިއަރުވާ ބަޔެކެވެ.۞ وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން.۞ لَجَمِيعٌ حَٰذِرُونَ ﴿٥٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެން މިވަނީ ހޭލުންތެރިކަމާއެކުގައެވެ.۞ فَأَخْرَجْنَٰهُم = ފަހެ މިއަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން ނެރުއްވީމެވެ. (فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ނެރުއްވީމެވެ.)۞ مِّن جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ = ބަގީޗާތަކުން. އާރުތަކުން.۞ وَكُنُوزٍ = އަދި خَزَانة ތަކުންނާއި.۞ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ = ޝަރަފުވެރި مَقَام ތަކުންނާއި (ގޮނޑިތަކުން / ނުވަތަ ގެތަކުން.)۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.

(ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ އެމީހުން ނެރުއްވި އެއްޗެހިތަކެވެ.)۞ وَأَوْرَثْنَاهَا = އަދި ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ އެތަންތަން ވާރުތަކޮށްދިނީމެވެ.۞ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ = بَنِى اسرائيل އަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އެމީހުން އެބަހީ: سحر ވެރިން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ އަހުރެމެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް އެނބުރިދާނީ ބަޔަކުމެވެ.

(٥١) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ތަމަނާކުރަމުއެވެ. އުއްމީދުކުރަނީ ربّ އަހުރެމެންގެ ކުށްތަކާއި ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުމެވެ. އެއީ އަހުރެމެން (މި أمّة ގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ مؤمن ވެގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٥٢) އަދި ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ موسى عليه السّلام އަށް وحي ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ އަޅުވެތިކަމުން އެބަހީ: بَنِى إسْرَائيل ނިކުމެގެން (ރޭގަނޑު ފެށިގެން) ރޭގަނޑު ނުކުމެ ގެންދަވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް تبع ވާނެ ބައެކެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ މީހުން ކަލޭގެފާނުމެންގެ ފަހަތުން އަންނާނެއެވެ. ފަހަތުން އަންނާނެއެވެ.)

(٥٣) ފަހެ فرعون ، ރަށްރަށަށް لشكر އެއްކުރާ މީހުން ފޮނުއްވައިފިއެވެ.

(٥٤) (އަދި ބުނޭ އެމީހުންނަށް ބުންޏެވެ.) މިމީހުންނަކީ ކުޑަ މަދުމީހުންތަކެކެވެ. އެބަހީ: بَنُو اسْرائيل އަކީ މަދުބައެކެވެ.)

(٥٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އަހުރެމެން ރުޅިއަރުވާ ބައެކެވެ.

(٥٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ހުށިޔާރުކަމާއި އެކު ތައްޔާރުވެގެންނެވެ.

(٥٧) ، (٥٨) ފަހެ ބަގީޗާތަކުންނާއި ހިލަތަކުންނާއި އަދި އުފައްދަވާ خَزَانَة ތަކުންނާއި އަދި މާތްވެގެންވާ ތަންތަނުން ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ އެމީހުން ނެރުއްވީމެވެ.

(٥٩) ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ އެމީހުން އެތަންތަނުން ނެރުއްވީމެވެ. އަދި އެތަންތަން ފިރުޢައުނު ޤައުމުގެ بَنِى اسْرائيل ންނަށް ވާރުތަކޮށްދިނީމެވެ.

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآ ۖ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ ۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾

## ތަރުޖަމާ

فَأَتْبَعُوهُم = ދިޔުން (يعنى: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر) އެދިޔުން (يعنى: موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ ދިޔުން ނާ) تبع ކުރިއެވެ.۞ مُشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ = އިރުއަރާވަގުތު. ނުވަތަ ހެނދުނު.۞ فَلَمَّا تَرَآءَا ٱلْجَمْعَانِ = ދެފަރާތް ދެ لشكر (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ފެންނަފަދަ ކައިރިވުން.۞ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام ގެ އަސްހާބުން (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ.۞ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ އަތުލެވިއްޖެމީހުން ބައެއް. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އަހުރެމެން އަތުލައިގަނެފިއެވެ.)۞ قَالَ كَلَّآ = އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ.۞ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނާ އެކުވެއެވެ.۞ سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ = ނިކަން އަވަހަށް އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް މަގު ދައްކަވާނެއެވެ.۞ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ = ފަހެ موسى - عليه السّلام - އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.۞ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަސާދަނޑިން ޖެއްސަވާށެވެ.۞! ٱلْبَحْرَ = ކަނޑުގައި. فَٱنفَلَقَ = ފަހެ އެކަނޑު ފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.۞ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ = ފަހެ (ކަނޑުގެ) ކޮންމެ ފަޅަކު ވެއްޖެއެވެ.۞ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾ = ބޮޑު ފަރުބަދައެއް ފަދައިން.۞ وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނަށް ކައިރިކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ = އަނެއްބައިމީހުން (فِرعون އާއި އޭނާގެ لشكر .)۞ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى - عليه السّلام - ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.۞ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އާއިއެކުގައި އެންމެންނާއި.۞ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނެއްބައިމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އެވެ.)۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) ދެންފަހު މިޞްރުން އެމީހުންނާއި އިރުއަރާ ވަގުތު تبع ކުރިއެވެ. ގާތްކުރިއެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި ގާތްކުރިއެވެ.

(٦١) ދެންފަހު ދެ لشكر އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ފެންނަފަދަވަން އައިހިނދުން موسى عليه السّلام ގެ އަރިހުގައި ތިބި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ބުނެފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ގެންދެވިގެން ބައެކެވެ. (އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر އަހުރެމެން އަތުލާނެއެވެ.މިއީ موسى عليه السّلام އަށް އީމާންވެގެން ތިބި ބިރުވެރިކަން ހުރިގޮތެވެ. )

(٦٢) އެކަލޭގެފާނު يعني: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް ތިޔަހެން ނުވާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނާއެކު ވެއެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް މަގުދައްކަވާނެއެވެ.

(އާ މިސާލަކުންނާވެ.! موسى عليه السّلام ގެ ހިތުގެ إيمان ކަމާއި ސާބިތުކަމާއި اللّٰه އަށް وكيل ކުރެއްވުމުގެ ފެންވަރު ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު އިސްރާއީލީ ބޮޑެތި މީހުންވެސް އުޅުއްވި ޝައްކުވެރިވިއެވެ. ނަމަވެސް موسى عليه السّلام ގެ ހިތުގެ إيمان ކަމާއި ސާބިތުކަމަށް އެއްވެސް ބަދަލުއެއް ނާންނަށެވެ. އެއީ اللّٰه އަށް وكيل ކުރުން އިސްކުރައްވާ ފެންވަރެވެ. އަހުރެމެންގެ ހިތުގައި ކޮންކަހަލަ إيمان ކަމެއް ހުރީބާވައެވެ.؟؟؟

(٦٣) ފަހެ موسى - عليه السّلام - އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގެފަތިން ކަނޑަށް ޖަހާށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާގެފަތިން ކަނޑަށް ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ޖެއްސެވުމުން) ފަހެ އެކަނޑު ފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ބައިބައިވެ ކަނޑުބައިވެގެން ގޮސްގެ ހުރި ކޮންމެ ދެބައެއްމެދު ފެންގަނޑު ހިފެހެއްޓިގެން މަގެއްކަމުގައިވެއްޖެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ބައެއް ބޮޑު ފަރުބަދައެއްފަދައިން ވެއްޖެއެވެ.

(٦٤) އަދި އެތަނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނެއްބައިމީހުން ގެންނަވާ ގާތްކުރައްވާފީމެވެ. (އެބަހީ: އެތަނަށް فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ގެންނެވީމެވެ. ދެންފަހު موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން ކަނޑުގެ މެދުކަނޑާލައިގެން ފާއިތުވެ ދިޔައިރު އެއްގަމަށް އަރައިވަޑައިގަތުމުން ކަނޑުގެ ތެރެއަށް ވަދެ فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر ވަނީ އެމަގުތަކަށް ވަދެގެންނެވެ. އެވަގުތު اللّٰه تعالى ކަނޑު ކުރިހާލަތަށް ހުއްޓުވާލެއްވުމާ އެކަނޑުގެ ތެރޭގައި فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر غرق ކުރެއްވިއެވެ. އެފަދައިން އަނެއްބައިމީހުންގެ ހަލާކު ހާސިލުވިއެވެ.)

(٦٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ އެންމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަނެއްބައިމީހުން އެބަހީ: فرعون އާއި އޭނާގެ لشكر غرق ކުރެއްވީމެވެ.

إِن فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَـٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

## މުފްރަދާތު

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްވެއެވެ.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުކުރި ވެރިންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު ކިޔައިދެއްވާށެވެ!۞ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ خبر ތަކެއް.۞ إِذْ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިހިނދު ۞ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް.۞ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަންކުރަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ نَعْبُدُ أَصْنَامًا = އަޅުގަނޑުމެން އަޅުކަންކުރަނީ ބުދުތަކަކަށެވެ.۞ فَنَظَلُّ لَهَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެން އެއަށްޓަކައި قائم ވެތިބެނީއެވެ.۞ عَـٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ = އަޅުކަންކުރުމުގައި / ސަޖިދަކުރުމުގައި / خدمة ގައި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ = އެބުދުތައް ކަލޭމެންގެ އަޑުއަހައިދޭތޯއެވެ؟۞ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން (އެބުދުތަކަށް ގޮވާލާ. دعاء ކުރާހިނދު.۞ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ = ނުވަތަ އެބުދުތައް ކަލޭމެންނަށް مَنفع އެއްދޭތޯއެވެ؟ ۞ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ = ނުވަތަ ގެއްލުމެއްދޭތޯއެވެ؟۞ قَالُوا۟ بَلْ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަދި ނުދެއެވެ؟۞ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا = އަޅުގަނޑުމެން ދުށީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން.۞ كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ = އެހެން ކަންތައް ކުރާތީއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: موسى عليه السّلام ސަލާމަތްކުރެއްވުމާއި ސަލާމަތްކުރެއްވެވުން ދިޔުމާ ސަލާމަތާއި އަދި فرعون غرق ކުރެއްވުމާއި އަދި އޭނާ غرق ވުން ދިޔުމާ ސަލާމަތާއި މިމިކަންތަކުގައި) ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ. (އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައް ހިންގަވާވޮޑިގަތުމުގެ އަދި ހިންގަވާވޮޑިގަންނަވާގޮތުގެ دليل އެވެ. عبرة އާއި ފިލާވަޅެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން مؤمن ނުވުމުގައި ނުވެއެވެ.

(٦٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވިބާވަތްކުރެއްވި ربّ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٩) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް إبراهيم عليه السّلام ގެ خبر ތައް ވިދާޅުދެއްވާށެވެ.!

(٧٠) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން ތިއަ އަޅުކަންކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްކަމުގައިހެއްޔެވެ؟

(٧١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން މިއަޅުކަންކުރަނީ ބުދުތަކަށެވެ. އަދި އަހުރެމެން އެއަށް އަޅުކަންކުރުމުގައި ނުވަތަ އެއަށް خدمة ކުރުމުގައި قائم ވެތިބޭނީއެވެ.

(٧٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން އެތަކެއްޗަށް ގޮވާއިރު އެތަކެތި ކަލޭމެންގެ އަޑުއަހައިހެއްޔެވެ؟

(٧٣) ނުވަތަ އެތަކެތި ކަލޭމެނަށް منفع އެއްކޮށްދޭހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ގެއްލުމެއްދޭހެއްޔެވެ؟

(٧٤) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ނޫނެވެ. އަދި ކިއްސެއްހެއްޔެވެ؟. އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އެފަދައިން ކަންތައް ކުރާތީއެވެ. (އަހުރެމެންވެސް އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރަނީއެވެ.)

قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَٱجْعَل لِّى لِسَانَ صِدْقٍ فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿٨٤﴾

## ތަރުޖަމާ

قَالَ أَفَرَءَيْتُم = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ!.* مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ = ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައިވީ ތަކެތި.* أَنتُمْ ކަލޭމެން.* وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންނާއި.* فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެއްޗަކީ އަޅުގަނޑުގެ عَدُوّ ންނެވެ.* إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾ = عَالَم ތަކުގެ ވެރި ربّ ފިޔަވާ.* ٱلَّذِى خَلَقَنِى = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.* فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ = ފަހެ އަޅުގަނޑުނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ އެކަލާނގެއެވެ.* وَٱلَّذِى هُوَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.* يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ = އަޅުގަނޑުނަށް ކާންދެއްވަނީ އަދި އަޅުގަނޑުނަށް ބޮންދެއްވަނީ.* وَإِذَا مَرِضْتُ = އަދި އަޅުގަނޑު ބަލިވެއްޖެއްޔާ.* فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ = ފަހެ އަޅުގަނޑުނަށް شِفَاء ދެއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.* وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى = އަދި އަޅުގަނޑު މަރުއްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.* ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ = ދެން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ދިރުއްވާނެއެވެ.* وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ = އަދި އެއީ އަޅުގަނޑު އެދޭހިވާތީވެ.* أَن يَغْفِرَ لِى = އަޅުގަނޑުނަށް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައިދެއްވުމަށް.* خَطِيٓـَٔتِى = އަޅުގަނޑުގެ ކުށްފާފަތައް.* يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾ = قيامة ދުވަހުން.* رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا = އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް حكم އާއި (نبى ކަން) ދެއްވާނދޭވެ!.* وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾ = އަދި صالح ންނާއި މިއަޅާ ގުޅުއްވައިދެއްވާނދޭވެ!.* وَٱجْعَل لِّى = އަދި މިއަޅާއަށް ލައްވާނދޭވެ!.* لِسَانَ صِدْقٍ = ރިވެތިވެގެންވާ ثناء އާއި تعريف.* فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿٨٤﴾ = މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި.*

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٥) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔައަޅުކަންކުރާތަކެތި ކަލޭގެފާނު ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.

(٧٦) ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނުގެ އިސްވެދިޔަ އިހުގެ ކާބަފައިން އަޅުކަން އެކުރި ތަކެތި ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ.

(٧٧) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން عالم ތަކުގެ ހެއްދަވާބެލެހެއްޓެވުންކުރައްވާ އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ އެކަލާނގެ رَبُّ ފިޔަވައި ދެން އެއީ ހުރިހާވެސް އަހުރެންގެ عَدُوّ ންނެވެ.

(٧٨) އެކަލާނގެއީ އަހުރެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٧٩) އަދި އަހުރެންނަށް ކާންދެއްވައި އަހުރެންނަށް ބޯންދެއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨٠) އަދި އަހުރެން ބަލިވެއްޖެއްޔާ އަހުރެންނަށް شِفَاء ދެއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨١) އަދި އަހުރެން މަރުއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އަހުރެން ދިރުއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٨٢) އަދި قيامة ދުވަހުން އަހުރެންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވުން އެދި އެކަމަށް ޠަމަޢުވެވޭނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ.

(٨٣) އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް حكم އެއްދެއްވާށި – (އެބަހީ: نبى ކަންދެއްވާށި) މާތްވެގެންވާ صالح ންނާއި މިއަޅާ ގުޅުއްވާނދޭވެ!. (އެބަހީ: رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން މިއަޅާ ލައްވާނދޭވެ!.)

(٨٤) އަދި އެހެނިހެން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައި ރިވެތިވެގެންވާ ثناء އާއި تعريف މިއަޅާއަށް ލައްވާނދޭވެ!.

وَٱجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَٱغْفِرْ لِأَبِىٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِى يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾

## މުފްރަދު

وَٱجْعَلْنِي = އަދި މިއަޅާ ލައްވަވާނދޭވާ!۞ مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ = جَنَّةُ النَّعِيم ގެ ވާރުތަ ވެރިންގެ ތެރޭގައި ހައްދަވައިދެއްވާށެވެ.۞ وَٱغْفِرْ لِأَبِىٓ = އަދި މިއަޅާގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވާ!۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވިއެވެ.۞ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ = މަގުފުރެދުނު މީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَلَا تُخْزِنِى = އަދި މިއަޅާ ނިކަމެތި ނުކުރައްވާނދޭވާ!۞ يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ = މީސްތަކުން (محشر އަށް) ފޮނުއްވާ ދުވަހު.۞ يَوْمَ لَا يَنفَعُ = އެއީ މަންފާ ނުކުރާނެ ދުވަހެވެ.۞ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ = މުދަލާއި ދަރިން ވެސް.۞ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް އައިމީހާއަށް މެނުވީ.۞ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ = ސާފުތާހިރު ހިތަކާއެކު ހިތާއިއެކުން. (اللّٰه ގެ އެއްކަލަންވަންތަކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ސާފުތާހިރު ހިތަކާއެކުގައެވެ)۞ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ = އަދި ސުވަރުގެ ކައިރިކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.۞ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ = އަދި ނަރަކަ ފާޅުކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾ = ގެއްލިގެން މަގުފުރެދުނު މީހުންނަށް. (ނުވަތަ شيطان ނުންނަށް)۞ وَقِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.۞ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ = ކޮބާތޯ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރަމުން ދިޔަ އެއްޗެހި؟۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި.۞ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ = އެތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށް نصر ދެއްވާނެތޯ؟۞ أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ = ނުވަތަ އެތަކެތި އަމިއްލަ نفس އަށް نصر ލިބޭނެތޯ؟۞ فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ = އެތަކެތި އެތަނަށް (ނަރަކައަށް) މޫނުމަތިން އަޅުއްވާލެވޭނެއެވެ.۞ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ = އަދި شيطان ނުންނާއި.۞ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ = އަދި އިބްލީހުގެ ސިފައިންނާއި.۞ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ = އެންމެހައި.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެފައެވެ. (އެބަހީ: شيطان ނުންނާއި ބުއްދިވާއި އަދި إبليس ގެ

ސިފައިންނާއި ބެންޏެވެ.)۞ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ = އެމީހުން އެތާނގައި އެބަހީ: ނަރަކައިގައި ތިބެ އަރައިރުންވާ حال ۞.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި جَنَّةُ النَّعِيم އެވެ ކިޔާ ސުވަރުގޭގެ ވާރުތަވެރިންގެ ތެރެއިން މިއަޅާ ލައްވާނދޭވެ.!

(٨٦) އަދި މިއަޅާގެ ބައްޕައަށް ފާފަފުއްސަވާނދޭވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ގުމުރާހުގެއްގެ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٧) އަދި މީސްތަކުން محشر އަށް ދިރުއްވާފުޅުވާ ދުވަހު މިއަޅާ ގެއްލުމަށް ނުލައްވާނދޭވެ!. ދެރަނުކުރައްވާނދޭވެ!.

(٨٨) އެދުވަހަކީ މުދަލުކުރުންވިޔަސް އަދި ދަރިއަދިކުރުންވިޔަސް منفع އެއް ނުކުރާނޭދުވަހެވެ.

(٨٩) ހަމައެކަނި ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން الله ގެ حضرة އަށްދެވުނު މީހަކު މެނުވީއެވެ. (އެބަހީ: الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން ދެވުނު މީހަކެވެ.)

(٩٠) އަދި (قيامة ދުވަހުން) تقوى ވެރިންނަށް ސުވަރުގެ ގާތް ކުރެވޭނެއެވެ.

(٩١) އަދި ތެދުމަގު ގެއްލި މަގުފުރެދުނު މީހުންނަށް ނުވަތަ شيطان ންނަށް ނަރަކަ ފެއްދުންކުރެވޭނެއެވެ.

(٩٢) އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާކަމުގައިވީ ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟.

(٩٣) އެއީ الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗެވެ. އެތަކެތި ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭނެހެއްޔެވެ؟. (الله ގެ عذاب ން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެހެއްޔެވެ؟.) ނުވަތަ އެތަކެތީގެ އަމިއްލަ نفس އަށް نصر ލިބޭނެހެއްޔެވެ؟

(٩٤) އެތަކެތި އެތަނަށް (އެބަހީ: الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވުނުތަކެތި ނުވަތަ مشرك ން އެނަރަކައަށް) މޫނުމަތިން އަޅާލެވޭނެއެވެ. އަދި شيطان ން ވެސް އެތަނަށް އަޅައިލެވޭނެއެވެ.

(٩٥) އަދި إبْليس ގެ ލަޝްކަރި ސިފައިންނާއި މުޅިލަޝްކަރުވެސް އެތަނަށް އަޅައިލެވޭނެއެވެ.

(٩٦) އަދި އެމީހުން (އެބަހީ: شيطان ންނާއި ބުދުތަކާއި އަދި إبليس ގެ ސިފައިންނާއި) މިހިރާ މީހުން ނަރަކައިގައިތިބެ އަރައިރުންވާ حال ބުނާނެއެވެ.

تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾

## ލަފުޒީމާނަ

تَٱللَّهِ = اللّه ގަންދީ ބުނަމެވެ.۞ إِن كُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީމުއެވެ.۞ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުންކަމުގައި.۞ إِذْ نُسَوِّيكُم = އެއީ އަހުރެމެން ކަލޭމެން ހަމަހަމަކުރިހިނދުއެވެ.۞ بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އާއި.۞ وَمَآ أَضَلَّنَآ = އަދި އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދީއެއްނުވެއެވެ.۞ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ = مُجرم ން މެނުވީ.۞ فَمَا لَنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن شَٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ = އެއްވެސް شَفَاعة ތެރިއަކު.۞ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ = އަދި އެއްވެސް ގާތް އެކުވެރިއަކުވެސް.۞ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ދުނިޔެއަށް އެނބުރި رُجُوع ވުމެއް ވާނަމަ.۞ فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ = އަހުރެމެން مؤمن ންނަކަމުގައިވާހުރީމުވެ.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްވެއެވެ.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ رحمة ފުޅުވެން ތެދުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ = ފޮނުއްވުން ބާކަލުން. رسول ބާކަލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞ أَخُوهُمْ نُوحٌ = އެމީހުންގެ أخ نوح عليه السّلام ۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނެތޯއެވެ؟ / ބިރުވެތިނުވާނެތޯއެވެ؟۞ إِنِّى لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންނަށްވާ.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. ބިރުވެތިވާށެވެ.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ = އަދި އަހުރެންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٩٧) الله ގަސަމުކުރަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވީ ހާމަގޮތުގައި بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٩٨) އެއީ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އާއި އަހުރެމެން ކަލޭމެން ހަމަކުރިހިނދުންނެވެ.

(٩٩) އަދި مجرم ން މެނުވީ އަހުރެމެން މަގުފުރެދުމަކަށް ނުލައެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދީ ބޮޑެތި ނުބައި ސުޕާރީ ބޮޑެތިވެ.)

(١٠٠) ފަހެ އަހުރެމެންނަކަށް އެއްވެސް شَفَاعة ތެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(١٠١) އަދި އެއްވެސް ގާތް އެކުވެރިއަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(١٠٢) ފަހެ އަހުރެމެންނަށް އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް رجوع ވުމެއް ވާނަމަ އަހުރެމެން مؤمن ންކަމުގައިވާނީމުވެ.

(١٠٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ހާމަގޮތުގެ بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ. (އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މައްޗަށް އެ قائم ކުރެއްވި حجّة ތަކާއި قوم ގެމީހުންގެ ފަރާތުން ދިމާވި جواب އާއި މިކަންތައްތަކުގައި ވިސްނާ ބަލާނަމަ ހުރި عبرة އާއި ނަސޭހަތު دليل ވެއެވެ.) އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންނަކަށް ނުވިއެވެ. ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٠٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިބެލެހެއްޓެވި ربّ އީ ހާމަގޮތުގައިވެސް عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٥) އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުން ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٠٦) އެއީ އެމީހުންގެ أخ نوح عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ.

(١٠٧) ތިމަންކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްވާ أمانة ތެރި رسول އެކެވެ.

(١٠٨) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ ۞ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى ۖ لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަސްތަކުގެމައްޗަށް (އެބަހީ: އަހުރެންގެ رسول ކަން އިއްވުމަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަހުރެން ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ ۖ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް.۞ إِنْ أَجْرِىَ = އަހުރެންގެ ދަރުމަވާ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި رب ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ!.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ = އަދި އަހުރެންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ أَنُؤْمِنُ لَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ވާނީހެއްޔެވެ؟۞ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾ = ކަލޭގެފާނަށް ތަބާވެގެން ދަނީ ނިކަމެތިންނެވެ.۞ قَالَ وَمَا عِلْمِى = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އަހުރެންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދާކަމެއް.۞ إِنْ حِسَابُهُمْ = އެމީހުންގެ حِسَاب ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى ۖ = އަހުރެންގެ رب ގެ حضرة އަށްމެނުވީ.۞ لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެކަން إحساس ވާނަމަވެއެވެ.۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ = مؤمن ން ދުއްވާ ދުރުކުރާނޭ މީހަކުކަމުގައި.۞ إِنْ أَنَا۠ = އަހުރެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ.۞ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَـٰنُوحُ = އޭ نوح އެވެ. ކަލޭގެފާނު (މިހަރަކާތުގެ އެއްޗެއް) ދޫކޮށްނުލައްވައިފިއްޔާ.۞ لَتَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާނީކަން ކަމަށްވެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ = رَجَمْ ކުރެވޭ މީހުންގެ ތެރޭގައި. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رَجَم ކުރައްވާނެއެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އޭކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ، އަހަރުގެ رب އެވެ.۞ إِنَّ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ قوم ގެ މީހުން.۞ كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން މިއަޅާ ދޮގުކުރިއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި އެކަންތަކުގެ މައްޗަކުން (އެބަހީ: އަހަރެން رسول ކަމު ކަލޭމެންނަށް އިއްވަވާ تَبْلِيغُ ކުރުއްވުމުގެ މައްޗަށް) އަހަރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނޭދެމެވެ. ޘަވާބަކަށް ނޭދެމެވެ. އަހަރެންގެ ދަރުމަ ހަމައެކަނި عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން ލިބޭނީ ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ: އަހަރެންނަށް ދަރުމަދެއްވާނީ އެކަލާނގެއެވެ.)

(١١٠) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އަހަރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.!

(١١١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ: قوم ގެ ބޮޑެތި ކަމުދޮރުވެރިންނާ މީހުން ދެންނެވިއެވެ.) އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނަށް تبع ވާންވީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނަށް تبع ވަމުންދަނީ ދަނީ ދަށުދަރަޖައިގެ ފަގީރުކަމެތިންނެވެ. (އެބަހީ: ފަގީރުކަމެތިންނާ އަހަރުމެންނާ އެއްވަރު ނުވެވޭނެއެވެ.)

(١١٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: نُوح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން ކުރަނީ ކޮންކަމެއްކަން އަހަރެންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުން ކުރަނީ الله قبول ކުރައްވާ عمل އެއްކަމެއް ނުވަތަ ނޫންކަމެއް އަހަރެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(١١٣) އެމީހުންގެ حِسَاب އަހަރެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ވާނީ ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކުރާ عمل ތަކުގެ حساب ކުރެއްވުމީ އޭގެ ޒިންމާދާރުވާ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް އެކަން އެނގޭނަމަވެ.

(١١٤) އަދި إيمان ވެރިވާމީހުން ފައްސަވައި ދުރަށްލާފާނު މީހަކުކަމުގައި އަހަރެން ނުވެމެވެ.

(١١٥) ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيْر އަކު ކަމުގައި މެނުވީ އަހަރެން ނުވެމެވެ. (އެބަހީ: އަހަރެންނަކީ އަތުވެދާނެ عذاب އަކުން ބިރުގަންނަވާ إِنْذَار ކުރައްވާ ބޭކަލެކެވެ.)

(١١٦) އެމީހުން يعنى: ކާފަރުންގެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ نوح އެވެ. ކަލޭގެފާނު މިއަދުވާގޮތަށް ވާހަކަ ހުއްޓައިނުލައްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ رَجم ވެވިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހަކަށް ވާނެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނު رَجَم ކޮށް މަރައިލާނަމެވެ.

(١١٧) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުން މިއަހުރެން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.

فَٱفْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

فَٱفْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ = ފަހެ މިއަޅުގަނޑާއި އެމީހުންނާދެމެދު حكم ކޮށްދެއްވާނދޭވެ. ނިޔާކުރައްވާނދޭވެ!۞ فَتْحًا = حكم ކުރުން / ނިޔާކުރުން.۞ وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ = އަދި މިއަޅުގަނޑާއި އަދި މިއަޅުގަނޑާއި އެކުގައިވާމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ!۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ = مؤمن ވީ ބައިމީހުން.۞ فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.۞ فِي ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ = ފުރި ބަރުދަނުގައިވާ ނަވުގައި.۞ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ = ދެން އޭގެފަހުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ.۞ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ = ބާކީ ދެންތިބި މީހުން.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައި ވެއެވެ.۞ لَأٓيَةً = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބައިމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުވެރިންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب އެއީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ عَادٌ = عَادُ ގައުމުގެ މީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ = ފޮނުއްވުނު ރަސޫލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞ أَخُوهُمْ هُودٌ = އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام.۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނދޭތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ބިރުވެތިނުވާނދޭތޯއެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭމެންނަށް.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ = أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުގަނޑަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!۞ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަންތަކަށްޓަކައި (އެބަހީ: ކަން رسول ކަމުގެ މަސައްކަތް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑު

ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް.۞ إِنْ أَجْرِىَ = އަހުރެންގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (١٢٧) = عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١٨) ފަހެ ތިމަންނާއި އެމީހުންނާދެމެދު حكم އެއްކުރައްވައި ނިޔާއެއްކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ތިމަންނާއި ތިމަންނާއާއިއެކުގައިވާ مؤمن ން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(١١٩) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ފުރިބާރުވެފައިވާ ނަވެގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٢٠) ދެން އޭގެފަހުގައި ބާކީވީ މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غَرَق ކުރެއްވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (އެބަހީ: نوح عليه السّلام އާ އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ مؤمن ން ނަވެގައި ސަލާމަތްކުރެއްވުމާއި ބާކީވުން غرق ކުރެއްވުމާއި އެހެނިހެން ކަންކަމުގައި) بيان ވެގެންވާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އޭގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާބޮޑުކުރައްވާ ربّ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٣) عَاد ބައިގެމީހުން އެމީހުންގާތަށް ފޮނުއްވުނު رسول ދޮގުކުރިއެވެ. އެއީ هُوْدُ عليه السّلام އެވެ.

(١٢٤) އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ (الله އަށް ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟)

(١٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށްޓަކާ أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ.

(١٢٦) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١٢٧) އަދި އެކަންތަކުގެމައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވަވައި ކަލޭމެންނަށް نصيحة ތެރިވުމުގެ މައްޗަށް) އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. އަހުރެންގެ ދަރުމަ ހަމައެކަނި عالم ތަކާ ހެއްދެވި ބޮޑުކުރައްވާ އެކަލާނގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ންމެނުވީ ނުވެއެވެ.

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾

## ލުޣަތު

أَتَبْنُونَ = ކަލޭމެން ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަދަނީހެއްޔެވެ. ۞ بِكُلِّ رِيعٍ = ކޮންމެ އުސްތަންވެރިގަނޑުގައި / ކޮންމެ މަގެއްގައި. ۞ ءَايَةً = ބިނާއެއް. ۞ تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ = ކަލޭމެން ކުޅެމުން. ވިޔަސްލާ ކަންތައްކަން. ۞ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ = އަދި ކަލޭމެން ހިއްލާފައިވާ ގަސްދުވެރިކަމެއް. ނުވަތަ ފުރެޒަރިވެއްކަލޭމެން ހަދައިލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި މަރުނުވެ) ދެމިހުންނާ ކަމަށް. ۞ وَإِذَا بَطَشْتُم = އަދި ކަލޭމެން މީހުންގަތުމާ ޖަހައި عقوبة ދެއްވުމަށް. ۞ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ = ކަލޭމެން ޖަހައި عقوبة ދެނީ جَبَّار ނުބައިކޮށް عقوبة ދޭފަދައިން ނުހައްދުންނުގެ. ۞ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ۞ وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް (ގިނަގުނަ) މަދަދުކުރެއް ދެއްވާ ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަކަންތަކުން. ۞ أَمَدَّكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރެއްވިއެވެ. ۞ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ = نَعَم ސޫފީންނާއި ދަރިންނުން. ۞ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ = އަދި ބަގީޗާތަކާއި ފެންތަކުން. ۞ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަމެވެ. ۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ۞ قَالُوا = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ سَوَاءٌ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމައެވެ. ۞ أَوَعَظْتَ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް وعظ نصيحة ދެއްވިޔަސް. ۞ أَمْ لَمْ تَكُن = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ނުވިޔަސް. ۞ مِّنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ = وعظ نصيحة ދޭ މީހުންގެތެރެއިން. ۞ إِنْ هَٰذَا = މިކަން ނޫނެވެ. (ނޫހިތިފާދަ ވާހަކަ ނޫނެވެ.) ۞ إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾

= އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ ޚުލުޤުތަކުގައި ގެންގުޅެ.۞ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވެއެވެ.۞ بِمُعَذَّبِينَ (١٣٨)

= عذاب ލިބޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٨) (ބަރުގެ) އުސް ކޮންމެ ތަނެއްގައި ނުވަތަ ކޮންމެ މަގެއްގައި ކަލޭމެން ކުޅި ވިހާމަ ކަންތައްކުރުމަށް އުސްބިނާއެއް ހަދަނީހެއްތޯ؟ ހަދަނީއެވެ.

(١٢٩) އަދި ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ދެމިހުރެ) ދެމިތިބުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ދިރިހުރެވޭނެކަމަށް - ބޮޑެތި ކިއްލާތަކާއި ފާޚިރު ގަނޑުވަރުތައް ހަދަނީއެވެ. ބިނާކުރަނީއެވެ.

(١٣٠) އަދި ކަލޭމެން ޙިފަކަން އަތުލައިފިނަމަ عقوبة އެއްދެނީވެސް ކަލޭމެން އަނިޔާވެރި ބާރުގައި جبّار ން ފަދައިން ނުހައްގު حقّ ނޫނެވެ. އަނިޔާވެރިކަމުގައެވެ.

(١٣١) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! ބިރުވެތިވާށެވެ!. އަދި މިގޮތަށްކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.

(١٣٢) އަދި ކަލޭމެން ދަންނަ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭތަކެތިން ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރެއްވި ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ!. تقوى ވެރިވާށެވެ!.

(١٣٣) نعم ތަކާއި ދަރިންނާއި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދު ކޮށްދެއްވިއެވެ.

(١٣٤) އަދި ބަގީޗާތަކާއި އާބިލަތުން ކުރުޓަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަދަދުކޮށްދެއްވިއެވެ.

(١٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އަތުވެދާނެކަމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

(١٣٦) އެމީހުން يعني: އެ قوم ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް وعظ އާއި نصيحة ދެއްވުމާ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު وعظ އާއި نصيحة ނުދެއްވުމާ) ހަމަހަމައެވެ. (އަހުރެމެން إيمان ނުވާހުށީމެވެ.)

(١٣٧) މިއަވާހަކަތަކީ ހަމަ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ޚުލުޤާއި ޢާދަތައް ކަމުގައި ދެނެވިންނެވެ.

(١٣٨) އަދި އަހުރެމެންނަކީ عذاب ލިބޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ.

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

## ލުޣަތު

فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ.۞ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ = ފަހެ އެއުރެންވެ ހަލާކުކުރެއްވީމުއެވެ.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަންތައްގައި ވެއެވެ. (އެ قوم ހަލާކުކުރެއްވުމުގައި ވެއެވެ.)۞ لَأٓيَةً = ކަސަޤެއް بيان ނުވަތަ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބައެއް މުއުމިނުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ = مؤمن ންނަކުމުގައި / ތެދުވެރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަނޑައެޅިގެން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ވެރިވެން ބޮޑުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ ثَمُودُ = ثَمُود ބަޔަކުމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ = ފޮނުއްވެވުނު ބޭކަލުން / ރަސޫލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ = އެމީހުންގެ أخ صَالح (صالح عليه السّلام)۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭތޯއެވެ؟. / ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އަކީމެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. / ބިރުވެތިވާށެވެ!.۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން މިއަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަހުރެން ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް أجور އެއް.۞ إِنْ أَجْرِيَ = އަހުރެންގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ = عَالم ތަކުގެ ربّ ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞ أَتُتْرَكُونَ = ކަލޭމެން ދޫކޮށްލެވޭނެތޯއެވެ؟.۞ فِي مَا هَٰهُنَآ = މިތާވަޅުގެ ތަކެއްޗުގައި (މިދުނިޔޭގައިވާ ތަކެތީގެ ތެރޭގައި) ۞ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾ = އަމާންކަމާއިއެކު. (އެއްވެސް ބިރެއް ނެތި)۞ فِي جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ = ބަގީޗާތަކާއި

ފެންތިޅަތަކުގައި.۞ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ = ދަނޑުތަކާއި ކަދުރު ގަސްތަކުގައި.۞ طَلْعُهَا هَضِيمٌ (١٤٨) = އޭގެ އިހު
ގަނޑު ދޮންވެ ތާޒާވެފައިވާ. (އޭގެ އިހުގަނޑު ފަސްކާވެފައިވާ)۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٩) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި (އެބަހީ: هود ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނަށް) ދަލީލެއްވެއެވެ. عبرة އެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ. ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٤٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٤١) އަދި ثمود ބައިގެމީހުން ފޮނުއްވުނު رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٤٢) އެއި އެމީހުންގެ أخ (صَالح ގެފާނު) صالح عليه السّلام - ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޫ ހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތި ނުވާނޫހެއްޔެވެ؟.

(١٤٣) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑަކީ ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.

(١٤٤) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.

(١٤٥) އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވަވައި ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދިނުމުގެ މައްޗަށް) އަޅުގަނޑު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ދަރުމަ عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٤٦) މިތާ މިދުނިޔޭގައިވާ ތަކެތީގެ ތެރެއަށް އަމާންކަމާއިއެކު އުޅުމަށް ކަލޭމެން ދޫކޮށްލެވޭނޭހެއްޔެވެ؟

(١٤٧) ، (١٤٨) އެބަވާ ބަގީޗާތަކާއި ފެންތިޅަތަކާއި ދަނޑުތަކާއި އަދި އޭގެ އިހުގަނޑު ދޮންވެ ފަސްކާވެފައިވާ ކަދުރު ގަސްތަކުގެ ތެރޭގައި (މަޖާނަގަން ދޫކޮށްލެވިފައިވާނެ ހެއްޔެވެ؟)

وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾

## މުރާޖަޢާ

وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ = އަދި ކަލޭމެން ފަރުބަދަތަކާ ބިންވަޅު ނަގައިގެން ހަދަނީއެވެ.❁ بُيُوتًا فَرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ = ރަނގަޅު މާތްގެގެ.❁ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. / ބިރުވެތިވާށެވެ!.❁ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.❁ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!.❁ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ = ނުބައިކަންތަކުގައި ދުރުހިތްޕުޅުވެގެންދާމީހުންގެ.❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ.❁ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ.❁ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ = އަދި އެމީހުން إصلاح ނުކުރެއެވެ.❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.❁ إِنَّمَآ أَنتَ = ކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަނޑައެޅިގެން.❁ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ = سِحْر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (مَآ أَنتَ = ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا = އަހުރެމެން ފަދަ އާދަމްގެދަރިއަކު ކަމުގައިމެނުވީ.❁ فَأْتِ بِـَٔايَةٍ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު مُعْجِزَة އެއް ނިޝާން ގެނެސްދެއްވާށެވެ.❁ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވަންޏާ.❁ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ = މިއީ جمل އެކެވެ.❁ لَّهَا شِرْبٌ = ބޮނުގެ ފެން އޭނާއަށް އޮތުންވާނެއެވެ.❁ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ދުވަހެއްގެ ފެންގެ ނަސީބެވެ.❁ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ = ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ.❁ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ = އަދި ކަލޭމެން އޭގައި ނުބައިކަމަކާއިގެން ނުބިއްދާށެވެ. (އެއަށް ގެއްލުމެއް ނުދެއްވާށެވެ.)❁ فَيَأْخُذَكُمْ = ފަހެ އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން ގެނައީ ހިފައިފާނެއެވެ.❁ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب.❁ فَعَقَرُوهَا = ފަހެ އެމީހުން އެއުޓި މަރައިލިއެވެ.❁ فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ = ފަހެ ހިތާމަކުރާ حال އެމީހުން ފެތިސްޖެހިއްޖެއެވެ. (އެމީހުން ހިތާމަކުރީ ބަދަލު ކަމުގައި ފެނުނުއިރުއެވެ.)❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٤٩) އަދި ކަލޭމެން ފަރުބަދަތަށް ކޮނެއި ފޮށިނަގައިގެން ރަނގަޅު ގޯތިގެތަށް ހަދަނީއެވެ.

(١٥٠) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

(١٥١) އަދި ނުބައިކަންތަކުގައި ދުރުވިތަ مُسْرِف ންގެ أمر އަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިނުވާށެވެ!

(١٥٢) މިބައި مُسْرِف ންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި إصلاح ނުކުރާ މީހުންނެވެ.

(١٥٣) އެމީހުން - އެބަހީ: ثمود ބޭކަލުގެ ގައުމުން ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ مخلوق ންގެ ތެރެއިންވާ ބަކަލެކެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންވާ ބަކަލެކެވެ.

(١٥٤) އަހުރެމެންނާކަހަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މީހެކު ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ (ތިޔަދައްކަވާ ފަދަ ކަމުގައި) ތެދުވެރިއެއްކަމުގައި ވާނަމަ ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން مُعْجِزَة އެއް ގެނެސްދެއްވާށެވެ. رسول އެއްކަމުގައި ބެލުމަށް އެދެންނެވެ.

(١٥٥) އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ ޖަމަލެކެވެ. (اللّه ގެ جمل ވެގެން.) (ރަށުގެ) ފެން އެއްދުވަހު އޭޖަމަލަށެވެ. (އެދުވަހު ކަލޭމެން ފެންބޮނުން ނުކުރާށެވެ!) އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ އަނެއްދުވަހުގެ ފެން ކަލޭމެންނަށެވެ. (އެދުވަހު އޭޖަމަލު ފެން ނުބޮނެއެވެ.)

(١٥٦) އަދި ނުބައެއް ގޮތުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އޭޖަމަލުގައި ނުޖައްސާށެވެ! (ކަށްވަސްކޮށްވަސް ގޮސްއެއް ނުކުރާށެވެ. އާއި އުޅޭގޮތަކަށް އާއިއުޅުން ދޫކޮށްލާށެވެ!) އެހެންނަ ގޮސްއެއް އެއްނަމަ ކަލޭމެންނަށް ބޮޑުދުވަހެއްގެ عذاب އަތުވެދާނެއެވެ.

(١٥٧) ފަހެ އެމީހުން އެއާއި މަރައިލިއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުން ހިތާމަކުރާ حال ފަހުވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންނީ ހިތާމަކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾

## ބަރުޚަލާ

فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ = ފަހެ عَذَاب އެމީހުން ހިފައިގަތީއެވެ. (އެމީހުންނަށް عذاب ޖެހިއްޖެއެވެ.)۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްގައި ވެއެވެ.۞ لَأٓيَةً ۖ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ۞. وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ = مؤمن ންކަމުގައި. ތެދުވެރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ އެއީ.۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ رحمة ލެއްވުން ގިނަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ = لُوْط قوم ގެ މީހުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ = ފޮނުއްވުންވި ރަސޫލުން.۞ إِذْ قَالَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު.۞ أَخُوهُمْ لُوطٌ = އެމީހުންގެ أخ لوط ގެފާނު (لوط عليه السّلام)۞ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނޭތޯއެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭތޯއެވެ؟۞ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންނަށާ.۞ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ!. ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކުން (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަކުން) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުއެދެމެވެ.۞ مِنْ أَجْرٍ ۖ = އެއްވެސް أُجور އެއް.۞ إِنْ أَجْرِيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ أُجور ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި رَبّ ގެ حضرة ން މެނުވީ.۞ أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ = ފިރިހެނުންގެ ގާތަށް ކަލޭމެން ގޮސްތަނުވަނީތޯއެވެ؟۞ مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން (عَالَم ތަކުގެ ތެރެއިން)۞ وَتَذَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީއެވެ.۞ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم = ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ رَبّ ހައްދަވާފައިވާ ތަކެތި.۞ مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ = ކަލޭމެންގެ އަނބިންގެ

ބުރުއިން.۞ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ބިޔަކަލޭމެންނަކީ؟ ކަލޭމެންނަކީ.۞ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ = (ފާފަކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނަޅާފައިވާ ބައެކެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٥٨) ފަހެ އެމީހުންނަށް عذاب އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ ގަދަފަށް ފުރަގާއިއްލާ زَلْزَلَة އެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: ثمود ބަޔަކުގެމީހުން އެމީހުންގެ رسول އާ صالح عليه السّلام ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ أمّة ގެމީހުންނަށްވާ) عِبْرة އާއި نصيحة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ. ޝުކުރުވެރިމީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٥٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިބާރުކުރައްވާ ربّ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ފުޅުވަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦٠) އަދި لُوط قوم ގެ މީހުން ރަސޫލުންނަށް رَسُول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٦١) އެއީ އެމީހުންގެ أَخ لُوط عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ.؟ ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ.؟

(١٦٢) ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި رسول އެކެވެ.

(١٦٣) ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން މިއަހަރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.!

(١٦٤) އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކަށް - އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެމައްޗަކަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން މިއަހަރެން އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. އަދި މިއަހަރެންގެ އުޖޫރަ عَالم ތަކުގެ ވެރި اللّه ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٦٥) އަދި މީސްތަކުންކުރެ ފިރިހެނުން ކަލޭމެން ގެނަސްގަންނަނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި ކަލޭމެން ފިރިހެނުންނާ جماع ވަނީއެވެ. ފިރިހެނުންނާ އުޅުނީއެވެ.)

(١٦٦) އަދި ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހައްދަވާފައިވާ އަންހެނުންތަށް ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީއެވެ. ބޭނުން ނުކުރަނީއެވެ. އަދި ބިޔަކަލޭމެންނަކީ؟. ކަލޭމެންނަކީ - ފާފަކުރުމުގައި ނުބައިކަންތަކުގައި ހައްދުފަހަނަޅާފައިވާ ބައެކެވެ.

قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّى لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾

## ލަފްޒީމާނަ

قَالُوٓا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ = އޭ لُوط އެވެ. ކަލޭގެފާނު (މިއަމުރާކަމުން) ހުއްޓަވައި ނުލައްވައިފިއްޔާ. ❁ لَتَكُونَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ = (ރަށުން ނެރެވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّى لِعَمَلِكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެންކަލޭގެފާނު ވަނީ ކަލޭމެންގެ މިޔަ عمل އަށް. ❁ مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ = ރުޅިއައިސް މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ رَبِّ = އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ. ❁ نَجِّنِى وَأَهْلِى = މިއަހުރެންނާއި މިއަހުރެންގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!. ❁ مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ = އެމީހުންގެ އެ عمل ނުން. ❁ فَنَجَّيْنَٰهُ = ފަހެ މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ އެންމެހައި أهْل ވެރިންނާއި. ❁ إِلَّا عَجُوزًا = އެންމެ عَجُوْز ކަމަކު ފިޔަވައެވެ. (މުސްކުޅި އެންމެ އަންހެނަކު ފިޔަވައެވެ)❁ فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ = ބާކީވެހުރި މީހުންގެތެރެއިން. ❁ ثُمَّ دَمَّرْنَا = ދެން މިވަންތަރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ = ދެންތިބި އަނެއް މީސްމީހުން. ❁ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم = އަދި މިވަންތަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެއްސެވީމެވެ. ❁ مَّطَرًا = ވާރެއަކުން. ❁ فَسَآءَ = އަދި ނުބައިވެގެން ވިއެވެ. ❁ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ = إنْذَار ދެވުނު މީހުންގެ ވާރޭ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَءَايَةً = ހެކިތަކެއް بيان ވެގެންވާ دليل އެއް. ❁ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވިއެވެ. ❁ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / މުއުމިނުން ކަމުގައި. ❁ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އީއެވެ. ❁ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ލުއްފުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ = أَيْكَةُ ގެ އަހުލުވެރިން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ❁ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ = ފޮނުއްވެވުނު ރަސޫލުން (رسول ބޭކަލުން).❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦٧) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ހޭ لوط އެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަދައްކަވާ ވާހަކަ ހުއްޓަވައި ނުލައްވައިފިއްޔާ ކަލޭގެފާނުވާނީ (ރަށުން) ނެރުވިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ: ރަށުން ނެރުއްވާލެވޭނެއެވެ.)

(١٦٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ ކަލޭމެންގެ ތިޔަ عمل ތަކަށް ރުޅިއަރާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٦٩) އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއި މިއަޅާގެ أهل ވެރިން އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!.

(١٧٠) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އެންމެހައި أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވައި ނަޖާތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٧١) ބާކީވީމީހުންގެތެރޭގައި ވި އަންހެން عَجُوز އަކު ފިޔަވައެވެ. (މުސްކުޅި އަންހެން އަނބިކަނބަލަކު ފިޔަވައެވެ. އެއީ لُوط عليه السّلام ގެ އަނބިކަނބަލުން ކަމުގައިވިއެވެ. އެކަމަނާވީ ހަލާކުވި މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.)

(١٧٢) ދެންތިބި އަނެއް މީސްތަކުން (އެބަހީ: لُوط عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ފިޔަވައި) ދެންތިބިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.

(١٧٣) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ހިލައިގެ) ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމެވެ. ފަހެ إنْذار ކުރެވުނުމީހުންނަށް ވެހުނު ވާރޭ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٧٤) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (އެބަހީ: لُوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމުގައި) ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٧٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިވޮޑިގެންވާ ربّ އީ عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧٦) أَيْكَةُ ގެ އަހުލުވެރިން - އެރަށުގެ أهل ވެރިން - އެމީހުންގެކައިރިއަށް ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

- ތަނަށެވެ. أَيْكَةُ އަކީ أصل ގައި ބޮޑެތިބޮޑެތި ގަސްގަހާގެހި ބޮޑުތަނެވެ. އެއީ އެރަށުގެ ނަމެވެ. އެހެންވީމާ شُعَيْبُ عليه السّلام ފޮނުއްވުނީ މިވަނީ ދެބަޔަކަށެވެ. އެއީ مَدْيَنُ އާއި أَيْكَة އެވެ. قُرْطبى ގެ تفسير ގައި އެވާހަކަ އެބަޔާންކޮށްފައެވެ. والله أعلم .

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ ۞ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ = އެބޭ شُعَيْبُ عليه السّلام އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ.❁ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ = ކަލޭމެން تقوى ވެރިނުވާނޭ ހެއްޔެވެ.؟ ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ؟❁ إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށްވާ.❁ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ = އަމާނާތްތެރި رسول އަކީމެވެ.❁ فَاتَّقُوا اللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! تقوى ވެރިވާށެވެ.!❁ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.!❁ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ = އަދި އެކަމުގެ މައްޗަކަށް (އެބަހީ: رسول ކަމަށް އިއްވުމުގެ މައްޗަކަށް) ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަކުން ނުއެދެމެވެ.❁ مِنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް أُجور އަކަށް.❁ إِنْ أَجْرِيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ށް މެނުވީ.❁ ۞ أَوْفُوا الْكَيْلَ = ކަލޭމެން މިނުން ތަށިގެ ފުރިހަމަކުރާށެވެ. ފުރިހަމަކޮށްދޭށެވެ.❁ وَلَا تَكُونُوا = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ.!❁ مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ = އުނިކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.❁ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ = އަދި މީޒާން ން (ތިރާޒޫން) ކަލޭމެން ކިރާށެވެ.!❁ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ.❁ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ = އަދި ކަލޭމެން މީހުންނަށް މަދުންނުކުރާށެވެ.!❁ أَشْيَاءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. (އެމީހުންގެ މުދާ)❁ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަފަތުރާ ބަރުބާދު ނުކުރާށެވެ.!❁ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ = ފަސާދަކުރާ حال .❁ وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ.!❁ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ = އަދި އިސްވެދިޔަ ކުރީގެ خَلق ތަކުންނާއި.❁ قَالُوا = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ.❁ إِنَّمَا أَنتَ = ކަލޭގެފާނީ ފަހެކަންކަށަވަރުން.❁ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ = سِحر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٧٧) އެއީ شُعَيْبُ عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟. ބިރުވެތިނުވާނޭހެއްޔެވެ.؟

(١٧٨) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް އަމާނާތްތެރި رسول އަކީމެވެ.

(١٧٩) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.!

(١٨٠) އަދި އެކަމުގެ މައްޗަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވުމުގެމައްޗަށް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް أُجُور އަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ أجور ހަމައެކަނި عَالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ حضرة ގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٨١) ކަލޭމެން މިނުން ފުރިހަމަކުރާށެވެ.! އަދި އުނިކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ.!

(١٨٢) އަދި ސީދާވެގެންވާ މިޒާނުތަކުން (مِيْزَان ން) ކަލޭމެން ވަޒަންކުރާށެވެ.!

(١٨٣) އަދި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ތަކެތި މަދުނުކުރާށެވެ.! އުނި ނުކުރާށެވެ.! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ حال ބޮޑުބަޑުކޮށް ނުބައިކޮށް ފަސާދަކުރާ މީހުންކަމުގައި ނުވާށެވެ.!

(١٨٤) އަދި ކަލޭމެންނާއި އަދި އިސްވެދިޔަ خَلْق ތަކުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް، (الله އަށް) ބިރުވެތިވާށެވެ.!

(١٨٥) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަނޑައެޅި سحر ޖެހިފައިވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾

## ލަފުޒުވާ

وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا = އަހުރެމެންފަދަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ.۞ وَإِن نَّظُنُّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާމެދު ހީކުރަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންނާ ކަމަށެވެ.۞ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ނިކަން ވެއްޓިވަޑައިގަންނަވާ. ވައްޓާލަވަޑައިގަންނަވާ!۞ كِسَفًا = އުޅިއެޅިގަނޑެއް.۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން.۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ތިވަޑައިގަންނަވަނީ.۞ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ رَبِّىٓ أَعْلَمُ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑުވެ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައް.۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ.۞ فَأَخَذَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. / އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ.۞ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ = ހިޔަގަނޑުގެ ދުވަހުގެ عذاب.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވީއެވެ. އެ عذاب ވީއެވެ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަމުގައި.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَءَايَةً = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއް.۞ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم = އަދި އެމީހުންތަކުގެ ގިނަމީހުން ނުވިއެވެ.۞ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ = مؤمن ންކަމުގައި / ތެދުކުރި މީހުންކަމުގައި.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވީ ۞ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ، رحمة ފުޅުވަން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.۞ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ يعنى: އެ قرآن އަކީ.۞ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.۞ نَزَلَ بِهِ = އެއާއިގެން - އެބަހީ: قرآن އާއިގެން - ފައިބާވަޑައިގަތީ.۞ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ = މާތްވެގެންވާ جبريل عليه السّلام އެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٨٦) އަދި ހަމަ އަހުރެމެންފަދަ آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް ހީވާގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ވަނީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންނެވެ.

(١٨٧) ފަހެ ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން ކޮޅުކޮޅިގަނޑު ނިކަން ވައްޓައިލާށެވެ!

(١٨٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަކުރަމުންދާ ކަންތައްތައް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެކަލާނގެ އެކަންކަމަށް ޖަޒާދެއްވާހުށްޓެވެ.)

(١٨٩) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން ހިޔާވަހިކޮށްދޭ ދުވަހުގެ عذاب އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ عذاب ވީ ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަމުގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. ހިޔާވަހިކޮށްދޭ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް عذاب އައި ދުވަހެވެ. އެކަން ވީގޮތުގައި އެބައި ބޭކަލުންގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައި تفسير الطبرى ގައި އެހެނިހެން نفسير ތަކުގައިވެއެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް الله تعالى ބޮޑު ހޫނުކަމެއް ފޮނުއްވިއެވެ. ދެން އެމީހުންގެ މީސްތަކުން ފިނިކުރުމަށްޓަކައި އޮވިގަސްތަކުގެ ހިޔަލަށް ޖަމާވިއެވެ. އެންމެން އެއްވެ جمع ވުމުން އެއްރާމަތަކަށް ވަދެގަތުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަލިފާނުގެ ވިއްސާރައެއް ވެއްސަވައި ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އަނެއް ރިވާޔަތެއްގައިވާގޮތުން އެމީހުންނަށް ގަދަ ހޫނު ބަންދުވެފައި އަލިފާން މީސްތަކުން މަރުވިއެވެ. واللّه أعلم - = تفسير الطبرى =

(١٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަނޑައެޅިގެން بَيَان ވެގެންވާ دليل އާއި عبرة ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން مؤمن ންކަމުގައި ނުވިއެވެ. ތެދުކުރާ މީހުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.

(١٩١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ ربّ އީ ކަނޑައެޅިގެން عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٩٢) ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن އަކީ عَالم ތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ ގެ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(١٩٣) އެ قرآن ގެނެސްދިނީ (اللّه ގެ حضرة ން) ޙަވާލުވެވަޑައިގެންނެވި މާތްވެގެންވާ جِبْريل الأمين އެވެ.

عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا۟ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾

## މުރާދު

عَلَىٰ قَلْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކަށް.۞ لِتَكُونَ = އެއީ ކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ = إنْذَار ދެއްވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.۞ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ = بيان ވެގެންވާ ޢަރަބިބަހުން. وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن ވެއެވެ.۞ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގައި. (އިސްވެދިޔަ ބައެއް ފޮތުގައި)۞ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً = އެމީހުންނަށް ވީ دليل އަކަށް ނުވެއްޖެހެއްޔެވެ؟۞ أَن يَعْلَمَهُۥ = އެކަން އެނގޭކަމުގައިވުން.۞ عُلَمَٰٓؤُا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ = بَنِى إسْرَائيل ގެ عَالِمُ ންނަށް.۞ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ = އަދި މިއަރުވައިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ބައެއްގެ ތެރެއިން.۞ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ = عرب ނޫންބަހުގެ މީހުން. عَجَمِي އެއްގެމައްޗަށް.۞ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم = ދެން އޭނާ އެމީހުންނަށް قرآن ކިޔައިދިނުމުން.۞ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ = އެމީހުން (يعنى: مكّة ގެ مشرك ން) އެކަލާނގެއަށް إيمان ނުވާނެތެވެ. ޙާލު ނުބަދަލުވާނެއެވެ.۞ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ = މިފަދައިން ވަދެވަޑައިގެންނެވީމު (إيمان ނުވުން ވަދެވޭގޮތަށް) އެމީހުންގެ ތެރޭގައި.۞ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ = ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައި مجرم ންގެ ހިތްތަކުގައި.۞ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެކަމަށް إيمان ނުވާނެތެވެ.۞ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ = އެމީހުން ދެކެންދެން ވޭންދެނިވި ޢަޒާބު ދެކެންދެން.۞ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب ۞ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ކުއްލިއަކަށް ހާމަވެގެން (އެ عذاب) އަންނާނެއެވެ.۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެމެއްވާ.۞ فَيَقُولُوا۟ = ދެން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލަސްކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟۞ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ = ދެން އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަވަސްކުރަން އެދެނީހެއްޔެވެ؟۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅަށް އެފޮތް ގެންނެވީ إنذار ކުރައްވާ ބޭކަލުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٩٥) އެއީ بيان ވެ ސާފުވެގެންވާ عرب ބަހުންނެވެ.

(١٩٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ބައެއް سَمَاوِي ފޮތްތަކުގައި ވެ قرآن ގެ خبر ވެއްޖެއެވެ.

(١٩٧) އަދިފަހެ بَنِي إسرائيلން ގެ عَالِم ންނަށް އެފޮތުގެ خبر ވާއެއް އެނގޭކަން އެއީ އެމީހުންނަށް يعنى: قرآن އަށް إنكار ކުރާ މީހުންނަށް دليل އަކަށް ނުވެއްޖެހެއެވެ؟ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ދިރިއުޅުނު އެއް عالم ންނަށް އެފޮތުގެ خبر ވާއެއް އެނގުމަކީ އެފޮތް ތެދުކަމުގެ دليل އެކެވެ.)

(١٩٨) ، (١٩٩) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފޮތް عرب ބަހުން ވާހަކަނުދައްކާ މީހެއްގެމައްޗަކަށް ބާވައިލައްވައި ދެން އޭނާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް (މައްކާގެމީހުންގެ މައްޗަށް) އެފޮތް ކިޔައިދިންނަމަ އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ނުވީހެވެ.

(٢٠٠) ނުބައިވެގެންވާ مجرم ންގެ ހިތްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (إيمان ނުވުން) ވައްދަވައި ހަރުކުރެއްވީ އެފަދައިންނެވެ.

(٢٠١) އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب ފެންނަންދެން އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ނުވާނެއެވެ.

(٢٠٢) އެމީހުންނަށް އެ عذاب އަންނާނީ ހަމަކުއްލިއަކަށެވެ. އެމީހުންނަށް إحساس ވެސްވުމަކާއި ނުލައެވެ.

(٢٠٣) ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެބަހީ: قرآن އަށް إنكار ކުރާމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ފަސްކުރެވޭނެ ގޮތެއްތޯއެވެ؟ މުހުލަތު ދެވޭނެތޯއެވެ. (އެބަހީ: އަލުން ދުނިޔެއަށް ރުޖޫޢަވެ ހެޔޮ عمل ކުރުމަށް ތިމަންމެންނަށް ދެވޭނެތޯއެވެ؟)

(٢٠٤) އެމީހުން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަވަސްވުމަށް އެދެނީހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން އެގޮތަށް ބަސްތައް ބުނެއުޅެއެވެ.)

أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾

## ލަފްޒީ

أَفَرَءَيْتَ = ކަލޭގޮތުން ނިކަން ދެކެވަޑައިގެން ބައްލަވާށެވެ!. / خبر ދީބަޔާންކުރާށެވެ!.۞ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެތައްއަހަރުތަކެއްވަންދެން އަރާމުގައި މުނިފޫހިފިލުވިނަމަވެސް.۞ ثُمَّ جَآءَهُم = ދެން އެމީހުންގެއަށް އަތުވެއްޖެ.۞ مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ = އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު އެއް (އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު عذاب)۞ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްދައިނުދެއްވާނެއެވެ. / އެމީހުންނަށް ފުއްދައި ނުދެއްވާނެއެވެ.۞ مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ = އެމީހުންނަށް އުފާވެރި އަރާމާއި މުނިފޫހިފިލުން.۞ وَمَآ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވަމެވެ.۞ مِن قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށެއް.۞ إِلَّا لَهَا = އެރަށަކަށް ހުރެގެން.۞ مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ = އިންޒާރުކުރާ މީހުން ވެރިވީ.۞ إنذار ކުރައްވާ ބޭކަލުން / رسول ބޭކަލުން.۞ ذِكْرَىٰ = އެއީ ހަނދާންކޮށްދިނުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިވެވޭ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނުގެ ... ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ.۞ وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ = އަދި އެއާއިގެން - އެބަހީ: قرآن ގެންގޮސް - ބާވައިލާފައި ނުވެއެވެ.۞ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ = ޝައިޠާނުންނެވެ.۞ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ = އަދި އެއީ އެމީހުންނަށް ޢާންމުވާކަމެއް ނޫނެވެ.۞ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ = އަދި އެއީ އެމީހުންނަށް ކުރެވޭނެ ކަމެއް ވެސް ނޫނެވެ.۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ عَنِ ٱلسَّمْعِ = އަޑުއެހުން. (އަޑު خبر އެހުން)۞ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ދުރުކުރެވިގެންވާ މީހުންނެވެ.۞ فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އާއިއެކު ދުޢާ ނުކުރައްވާށެވެ!.۞ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކާއި.۞ فَتَكُونَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަތުމަށް.۞ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ = عذاب ދެއްވިގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން.۞ وَأَنذِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރައްވާށެވެ!.۞ عَشِيرَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ޢާއިލާގެ މީހުން.۞ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ = ގާތްތިމާގެ ބަޔަކަށް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠٥) ކަލޭގެފާނު ނިކަން خبر ދެއްވައިބައްލަވާށެވެ. މިމުޝްރިކުންނަށް އަހަރުމެންނަން އެތައްއަހަރުތަކެއްގެ އަރާމާއި މުއްދަތު ދިނުމަކަށްވެސް

(٢٠٦) ދެން އޭގެފަހުގައި އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނު عذاب އެމީހުންނަށް އައިނަމަވެސް

(٢٠٧) އެދިން މުއްދަތާއި ތިބިތިބުމުން އެއްވެސްކަމެއް އެމީހުންނަށް ނުފޫދޭނެއެވެ. (އެމީހުންގެ شرك ނަ ދުރުވެ توبة ނުވާނެއެވެ.) އެހެންވެ އެމީހުންގެ عذاب ވެސް ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٢٠٨) އަދި މިމުޝްރިކުންގެ އެއްވެސް ރަށަކަށް إنذار ކުރައްވާނޭ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވާފައިވުމެނި އެރަށެއް ހަލާކު ނުކުރައްވަމެވެ. (އެބަހީ: ކާފިރުރަށެއްވެސް މިމުޝްރިކުންގެ ހަލާކުކުރައްވަނީ އެރަށަކަށް رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައި އެމީހުންނަށް إنذار ކުރެއްވުމަށްފަހު އެމީހުން إيمان ނުވީމައެވެ.

(٢٠٩) އެއީ އެމީހުންނަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވުމަށެވެ. އަދި މިމުޝްރިކުންގެ އަނިޔާވެރިވެވޭގޮތަކަށް ކަލާކަމުގައި ނުވަމެވެ.

(٢١٠) އަދި އެ قرآن އާއިގެން (އެބުން ބިމަށް) ފައިބާ ޝައިޠާނުންނެއް ނޫނެވެ.

(٢١١) އަދި އެއީ އެޝައިޠާނުންނަށް އެކަށީގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ އެޝައިޠާނުންނަށް ކުޅަދާނަވާގޮތްވާކަމެއްވެސް ނޫނެވެ.

(٢١٢) ހަމަކަށަވަރުން އެޝައިޠާނުންނަކީ (އުޑުގެ خبر އަޑު އެހުމުން) ދުރުކުރެވިގެންވާ ބައެކެވެ. (އެހެންވީއިރު އެ قرآن އާއިގެން އެޝައިޠާނުން ފައިބާނީ ކޮންފަދަގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟.)

(٢١٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކަށް ގޮވާ دعاء ނުކުރައްވާށެވެ! އެހެން ހެއްދެވައިފިނަމަ عذاب ލިބިގެންވާމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނާނެއެވެ.

(٢١٤) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާށެވެ!

وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ ٱلَّذِى يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِى ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

## ލުޣަތު

وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ފިޔަތޮށި ތިރިކުރައްވާށެވެ. (އެބޭފުޅުންނަށް ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.)۞ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ = ކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީހަކަށް.۞ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ = مؤمن ންގެތެރެއިން. ۞ فَإِنْ عَصَوْكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ.۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِنِّى بَرِىٓءٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަނީ ބަރީއަވެގެންނެވެ.۞ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތަކުން.۞ وَتَوَكَّلْ = އަދި ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ! (އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ!.) عَلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ = عزّة ވަންތަ، رحمة ފުޅުވެރި ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއަށެވެ.۞ ٱلَّذِى يَرَىٰكَ = އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާހިނދު.۞ وَتَقَلُّبَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު نَقُل ވެވަޑައިގަތުމާއި.۞ فِى ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ = سَجِدَة ކުރާމީހުންގެ ތެރޭގައި.۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ = ތިމަންނަކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވާންތޯ؟۞ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް شيطان ފައިބާނީގެ.۞ تَنَزَّلُ = އެޝައިޠާނުން ފައިބަނީއެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ = ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ ކޮންމެ މީހެއްގެ މައްޗަށެވެ.۞ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަކުރާ.۞ يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ = އެޝައިޠާނުން އަޑު އެއްލައެވެ. (އެބަހީ އުޑުން ވާހަކަތަކުގެން އަހާ خبر كَهِيْن ންނަށް ދެނީއެވެ.)۞ وَأَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކީ. (އެ كهين ންގެ ގިނަބަޔަކީ)۞ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ = ދޮގުވެރިންނެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުންގެ ބޮޑުބައެކީ ދޮގެވެ.)۞

## إجْمَالِى މާނަ

(٢١٥) އަދި مؤمن ންކުރެ ކަލޭގެފާނަށް تبع ވާ މީހަކަށްވިއްޔާ ހެޔޮލޯބިވާވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.

(٢١٦) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިވަނީ ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން މުޅިން ބަރީއަވެގެންނެވެ.

(٢١٧) އަދި عزّة ވަންތަ ގިނަގިނައިން رحمة ފުޅުވާ ކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވާށެވެ!. (އެފަރާތަށް އިތުބާރު ކުރައްވައި ކަންތައްތައް އެފަރާތައި حوال ކުރައްވާށެވެ!.)

(٢١٨) އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނު (ނަމާދުކުރުމަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާހިނދު ދެކެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢١٩) އަދި ކަލޭގެފާނު رُكوع ކުރައްވާ سجدة ކުރައްވާއިރުވެސް އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٢٠) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٢١) އެމީހުންގެ މައްޗަށް شيطان ން ފައިބާ މީހުންގެ خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވަންހެއްޔެވެ؟

(٢٢٢) އެޝައިޠާނުން ފައިބަނީ ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ އަދި ފާފަކުރުންގިނަ މީހުންގެ މައްޗަށެވެ.

(٢٢٣) އެޝައިޠާނުން (އުޑުން އަހާ خبر ތަކެއް) ކާހިނުންނަށް ދޫކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ يعنى: ކާހިނުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ދޮގުވެރިންނެވެ. އެމީހުންގެ ގިނަކަމަކީ ދޮގެވެ.

وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱنتَصَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَىَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلشُّعَرَآءُ = އަދި ޝާޢިރުން. (ޝާޢިރުންނެވެ.)۞ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ = އެމީހުންނާއި غاوي ދިން تَبَعَ ވެއެވެ. (غاوي އަކީ شيطانُ އެވެ. ނުވަތަ މަގުފުރެއްދާ ނުބައިމީހުންނެވެ.)۞ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިނުގަނނަވަމުހުއްޓެވެ؟. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.۞ فِي كُلِّ وَادٍ = ކޮންމެ وَادِي އެއްގައި.۞ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ = ވަލްހެން ހިނގައެވެ. / ޖެހިލިގަނެއެވެ.۞ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން، ބުނެއެވެ. / ބުނާނެއެވެ.۞ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ = އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތައް.۞ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫނީ.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ وَذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذِكر ކުރި، ހަނދާންކުރި.۞ وَٱنتَصَرُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބި.۞ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ ۗ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ލިބުނުމަށްފަހު.۞ وَسَيَعْلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ނިކަންނުލާ އެނގޭނެއެވެ.۞ أَيَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾ = އެމީހުން ރުޖޫޢުވާނޭތަން ކޮންތަނެއްކަން / އެމީހުން ފުރޮޅިގެންދާ ތަނަކީ ކޮންތަނެއްކަން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢٤) އަދި شاعر ން އެބަހީ: ޝިޢުރުވެރިން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންނާއި غَاوِي މީހުން تبع ވެއެވެ. (غَاوى އަކީ شيطان އެވެ. ނުވަތަ މަގުފުރެދިފައިވާ ކަސްރާ މީހުންނެވެ. آدم ގެދަރިފަރުޔަށް ބިރުދައްކަނީ ހަޖަހަމައެވެ.)

(٢٢٥) އަދި އެމީހުން ކޮންމެ وادى އެއްގައިވެސް ހިނގާ އަދި ފުރާނަލާފައިން ކަލާމުފާން ދެކެވެގެ ނުގެންނަވަފާޅެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ކޮންމެ ފަންނެއްގައިވެސް ގެންޏެއް ހިއަވެ.)

(٢٢٦) އަދި އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތައްތައް ވާހަކަ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

(٢٢٧) އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صالح ކަން އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذِكر ކޮށް الله ހަނދާންކުރާމީހުން ފިޔަވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވުމަށްފަހު نصر ލިބުނު މީހުން ފިޔަވައެވެ. (އެއީ: مؤمن ންގެ ތެރޭގައި ތިބި ޝާޢިރުންނެވެ. حسَّان بن ثابت ފަދަ ބޭފުޅުންނެވެ. އެފަދަމީހުންނަކީ ޝާޢިރުން ކާފިރުންގެ މައްޗަށް نصر ލިބުނުމީހުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުން ނުވަތަ مشرك ންނަށް ދާނެ ކޮންމެ ތަނެއް ކޮންތަނަކަށް ހިކެނުކުރާ އަނބުރާނެއެވެ. (އަނބުރާ އެއީ ނަރަކައެވެ. والله أعلم)

# النّمل سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النمل — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩٣)

طسٓۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡقُرۡءَانِ وَكِتَابٖ مُّبِينٍ ﴿١﴾ هُدٗى وَبُشۡرَىٰ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمۡ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَهُمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَهُمۡ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ وَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ هُمُ ٱلۡأَخۡسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى ٱلۡقُرۡءَانَ مِن لَّدُنۡ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

## ލުޣަތު

طسٓۚ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.※ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡقُرۡءَانِ = އެއީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ. (ނުވަތަ މިއީ ހަމަކަށަވަރުން قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.)※ وَكِتَابٖ مُّبِينٍ ﴿١﴾ = އަދި بَيَان ވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.※ هُدٗى وَبُشۡرَىٰ = އެއީ ތެދުމަގުދެއްކުމާއި އަދި بَشَارة އެއްވެ.※ لِلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢﴾ = مؤمن ންނަށް.※ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ / ނުވަތަ އެމީހުން.※ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ.※ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ޒަކާތް ދޭ މީހުންނެވެ.※ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދުވަސް.※ هُمۡ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުން يقين ކުރެއެވެ.※ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَۚ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާމީހުން.※ بِٱلۡأٓخِرَةِۚ = آخرة ދުވަހަށް.※ زَيَّنَّا لَهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީމެވެ.※ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތަކެއް.※ فَهُمۡ يَعۡمَهُونَ ﴿٤﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދުވިލުއެޅިގެ ތިބީއެވެ. އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.※ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން. (ދަންނަވައެވެ.)※ لَهُمۡ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ނުބައި عذاب އެވެ. (عذاب ގެ ނުބައިކަމެވެ.)※ وَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ = އަދި آخرة ދުވަހުގައި އެމީހުން. (ދަންނަވައެވެ.)※ هُمُ ٱلۡأَخۡسَرُونَ ﴿٥﴾ = އެމީހުން އެއީ އެންމެ ގެއްލުން ވެރި ހަލާކުވި މީހުންނެވެ.※ وَإِنَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު.※ لَتُلَقَّى ٱلۡقُرۡءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން قرآن ލިބިވަޑައިގަންނަވަނީ (ދަސްކޮށްދެއްވައި އުނގަންނައިދެއްވަނިވެސް)※ مِن لَّدُنۡ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾ = حكمة ވަންތަ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. (އެއީ الله އެވެ.)※

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** طسٓ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދަންނެވޭނީ ހަމަ الله އެވެ. إبن عبّاس ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވާގޮތުގައި އެއީ ހުވައެއްކެވެ. والله أعلم . ހަމަކަށަވަރުން މިއީ قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.

**(٢)** އެއީ مؤمن ންނަށްވާ ތެދުމަގަކާއި އަދި بَشَارة ބަހެކެވެ. އުފާވެރި خبر ތަކެކެވެ.

**(٣)** މިބައި مؤمن ންނަކީ އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާ އަދި ޒަކާތްދޭމީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة އަންނާނެކަމަށް އެމީހުން يقين ކުރާ މީހުންނެވެ.

**(٤)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާމީހުން އެދުވަސް ތެދުނުކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ (އެންމެނުބައި) عمل ތައް އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެކަމުގައި ދުވާރުއެޅިއެޅި ތިބެއެވެ. އަނދިރިވެގެންވެއެވެ. ހިތް އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.

**(٥)** އެމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ނުބައި عذاب އެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި އެންމެބޮޑަށް ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

**(٦)** (އޭ رسول الله އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް قرآن ލިބިވަޑައިގަންނަވަނީ، އެބަހީ: قرآن ދަސްކޮށްދެއްވައި ވަޑައިގަންނަވަނީ حكمة ވަންތަ އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ. (އެއީ މާތް الله އެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.)

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ۝٧ فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِىَ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝٨ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٩ وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَـٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ۝١٠

## ލުޣަތު

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނު!.)۞ لِأَهْلِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ اهل ވެރިންނަށް.۞ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އަލިފާނެއް ދުށީމެވެ.۞ سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ = ނިކަންފުޅު ތިޔަބޭފުޅުންގެގާތަށް އެތަނުން خبر އަކާއިގެން އަޅުގަނޑު އަންނަހުށީމެވެ.۞ أَوْ ءَاتِيكُم بِشِهَابٍ = ނުވަތަ ތިޔަބޭފުޅުންގެ ގާތަށް އަލިފާންކޮޅަކާއިގެން އަންނަހުށީމެވެ.۞ قَبَسٍ = އަލި ނަގައިގެން ގެންދާ އަލިފާންކޮޅެއް.۞ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ۝٧ = ތިޔަބޭފުޅުން ހޫނުކުރުމަށްޓަކައެވެ.۞ فَلَمَّا جَآءَهَا = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ نُودِىَ = ނިދާއިއްވުނެވެ. (ގޮވާލެއްވުނެވެ.)۞ أَنۢ بُورِكَ مَن فِى ٱلنَّارِ = ހަމަކަށަވަރުން އަލިފާނުގެ (نورُ ގެ) ވާފަރާތް برَكاة ވެރިކުރައްވައިދެއްވުނެވެ.۞ وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އޭގެ ވަށައިގެންވާ ބައެއްވެސް (ބަރަކާތްލެއްވުނެވެ. އެއީ ملائكة ތަކުންނާއި موسى عليه السّلام އެވެ.)۞ وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = އަދި الله ހުސް طاهِرُ ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝٨ = އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ = އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ نور އަކީ) ތިމަން الله އެވެ.)۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٩ = عزّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ އަދި حكمة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَلْقِ عَصَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު އެއްލާލައްވާށެވެ.۞ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ = ދެންފަހެ އެއީ حركاة ކުރަމުން އެކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ كَأَنَّهَا جَآنٌّ = އެއީ ކޮންފަދަ ހަރަކާތެއްތޯ؟. އެއީ ބޮޑު ހަރުފަތަކާއި ފަދައެވެ.۞ وَلَّىٰ مُدْبِرًا = ( އެކަލޭގެފާނު ) ފުރަގަސްދެއްވާ އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ وَلَمْ يُعَقِّبْ = އަދި ހުންނެވިތަނަށް رجوع ވެވަޑައި ނުގެންނެވިއެވެ.۞ يَـٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.) އޭ موسى އެވެ. ބިރުނުގަންނަވައި ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.۞

إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ބިރުނުގަންނާނެއެވެ.۞ ٱلْمُرْسَلُونَ ⦅١٠⦆

= ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުން. / رسول ބޭކަލުން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧) موسى عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ފިރިހެންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.! އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެންނަށް އަލިފާނެއް ފެނުނެވެ. އެތަނުން خبر އެއް ނުވަތަ އަލިފާންކޮޅެއް ހިފައިގެން ކަލޭމެންގެގާތަށް އަހުރެން އަންނާނަމެވެ. (ކަލޭމެން މިތާ ތިބޭށެވެ.) އެއީ ކަލޭމެން ހޫނުކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއީ ސަފަރުކޮށްގެން موسى ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުން أهل ފިރިހެނާއިގެން مَدْيَنُ ދޫކުރައްވައި مصر އަށް ވަޑައިގަންނަވަމުން ކުރެއްވި ދަތުރުފުޅުގައެވެ. އެއީ ފިނިބާރު ގަދަ ރޭއެކެވެ. ހިތިމަތަން އަލިފާނަކަށް ބޭނުންވެވަޑައިގަތީއެވެ.

(٨) ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެއަލިފާނާއި ހަމައަށް (ނުވަތަ އެއަލިކަމާއި ހަމައަށް) ވަޑައިގެންނެވުމުން އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާ އިއްވުނެވެ. (ގޮވައިލެއްވުނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަލިފާނުގައި - ނުވަތަ އަލިކަމުގައިވާ ކަލާނގެ بَركاة ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއަލިކަމުގެ ވަށައިގެންވާ ބަޔަކުވެސް بركاة ލެވިގެންވެއެވެ. (އެއީ ملائكة ބޭކަލުންނާއި موسى ގެފާނެވެ.) އަދި الله ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. - އެއީ عَالم ތަކުގެ ފިރި ربّ އެވެ.

(٩) އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މި نور އަކީ މިއަލިކަމަކީ (ނުވަތަ މި އަލިފާނަކީ) މިވަނީ الله އެވެ. އެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި ދަންނަބޭކަލުން ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. މިތާ މިވަނީ އާއްމު ޚިޔާލެއް އެއްގޮތެވެ. واللّه أعلم بالصّواب

(١٠) (އޭ موسى އެވެ!.) ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު އެއްލާލައްވާށެވެ!. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަސާގަނޑު އެއްލާލެއްވުމުން އެއަސާގަނޑު ހަރުފަހަރަކަށްވެގެން حركاة ތެރިވާން ފަށައިފިއެވެ.) ފަހެ އެއްޗެއް ސިއްސުވަނީ؟ އެއީ جانُّ އެއްފަދައެވެ. އެއީ ހަރުކަރިގެ ވެއްޓަހަރެވެ. އަދި موسى عليه السّلام ފުރަގަސްދެއްވާ ދުރަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ހުންނެވިތަނަށް ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. (اللّه وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި رسول ބޭކަލުން ބިރުނުގަންނަވާނެއެވެ.

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ⑪ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ فِي تِسْعِ ءَايَـٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ⑫ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ ءَايَـٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ⑬ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ⑭

## މަޢުނާ

إِلَّا مَن ظَلَمَ = އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހަކު ފިޔަވި.۞ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا = ދެން އެމީހަކު އެއަނިޔާވެރިކަން ހެޔޮކަމަކަށް ބަދަލުކޮށްފި.۞ بَعْدَ سُوٓءٍ = ނުބައިކަމަށް ފަހު.۞ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ⑪ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَدْخِلْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްފުޅު ވައްދަވާށެވެ.۞ فِي جَيْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ޖީބަށް. (ކަމީހުގެ ބޮލުގަނޑަށް)۞ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = (އެއަތްފުޅު ނުރައްކާއިނުލާ) އެއަތްފުޅު ހުދުވެގެންވާ حال ނިކުންނާނެއެވެ.۞ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ = އެއްވެސް ނުބައިކަމަކާނުލައި / އެއްވެސް ބަލިކަމަކާނުލައި.۞ فِي تِسْعِ ءَايَـٰتٍ = ނުވަ مُعْجِزَة ގެތެރެއިން. (މިއީ ނުވަ معجزة ގެތެރެއިން އެއްކަމެކެވެ.)۞ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ = فرعون އާއި އޭނާގެ قوم އަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.!۞ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީއެވެ.۞ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ⑫ = الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި.۞ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެގާތަށް އައިއިރުން.۞ ءَايَـٰتُنَا مُبْصِرَةً = ފާޅުވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި حجّة ތައް.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ⑬ = މިއީ بيان ވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.۞ وَجَحَدُوا۟ بِهَا = އެމީހުން އިންކާރުކޮށް އިދިކޮޅުހަދައިފިއެވެ. / ދޮގުކޮށްފިއެވެ.۞ وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް (އެއީ ތެދުކަން) يقين ވިއެވެ.۞ ظُلْمًا وَعُلُوًّا = (އެމީހުން ދެކޮޅުހެދީ ބޮޑާކަމުން) އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުންނެވެ.۞ فَٱنظُرْ = ނިކަން ދެކިބައްލަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.۞ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ⑭ = ފަސާދަކުރާމީހުންގެ ނިމުން / އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަނިޔާވެރިވެއްޖެމީހަކު މެނުވީއެވެ. (އެބަހީ: އަނިޔާވެރިންނަށް ބިރުވެރިކަންވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހަކު އެކަށި ނުބައިކަމަކަށްފަހު އެކަން ހެޔޮކަމަކުން ބަދަލުކޮށްފިއްޔާ (އެބަހީ: توبة ވެގެން ހެޔޮ عمل ކޮށްފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މީގެ މުރާދަކީ އެމީހަކަށް ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލައްވާނެކަމެވެ.)

(١٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްމަތި ކަލޭގެފާނުގެ ޖީބަށް (ކަނުވަލުގެ ބުރައިން) ވައްދަވާށެވެ. ދެން އެއަތްމަތި ނުކުމެވާއިރު އެއަތްމަތި ނިކަންނާސި ހުދުކަންނެވެ. އަލިކަންނެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބަލިއެއް އަދި އެއްވެސް ނުބައިކަމެއްގެ ސަބަބުން ނޫނެވެ. އެއީ فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ قوم އަށް (رسول ކަމާއިގެން ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވާއިރު) ދެއްވާ ނުވަ مُعْجِزَة ގެތެރެއިންވާ އެއްކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ (فرعون އާއި އަދި އޭނާގެ قومގެމީހުންވީ) فَاسِقُ ބައަކަށް ކަމުގައެވެ. (اللّه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުމެގެންވާ ބައެއްކަމުގައެވެ.)

(١٣) ދެން އެމީހުންގެގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قدرة ބޮޑުކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ އަދި موسى عليه السّلام ގެ رسول ކަން ސާބިތުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ) دليل ތަކާއި حُجَّة ތައް (معجزة ތައް،) ފެއްޓިގެން بَيان ވެގެން އައިއިރުން އެމީހުން ބުނީ އެއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحر އެއްކަމުގައެވެ.

(١٤) އަދި އެއީ ހަމަ (اللّه ގެ حضرة ންވާ حقّ ކަން) އެމީހުންނަށް يقين ވިއެވެ. އެކަމުވެސް އެމީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން އެތަކެތި ދޮގުކޮށް إنكار ކޮށްފިއެވެ. ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި ފަސާދަވެރިންގެ ނިމުމާއި ފަހުކޮޅުވެގެންދިޔައީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟ އެއީ ހަލާކާއި ގެއްލުމެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ عِلْمًا ۖ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيْمَـٰنُ دَاوُۥدَ ۖ وَقَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَـٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا۟ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ ٱدْخُلُوا۟ مَسَـٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَـٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމުވެ.۞ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَـٰنَ عِلْمًا ۖ =

(سَلام ލެއްވި) دَاوُد ގާތަށާއި سليمان ގާތަށް عِلْمُ.۞ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި އެދެބޭކަލުން

ވިދާޅުވިއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا =

އެކަލާނގެއި އަޅަމެން މުއުމިނުއްވީ ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނުގެ ގިނަ

އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށެވެ.۞ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ = مؤمن ންގެތެރެއިން.۞ وَوَرِثَ سُلَيْمَـٰنُ دَاوُۥدَ ۖ = އަދި

سليمان ގެފާނު داود ގެފާނުގެ ވާރުތަވެވަޑައިގަތެވެ.۞ وَقَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު

ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.۞ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ = ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދޫނިތަކުގެ ބަސްކިޔަވައިދެއްވައިފިއެވެ

އަދި ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދެއްވައިފިއެވެ.۞ وَأُوتِينَا = އަދި ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދެއްވައިފިއެވެ.۞ مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ =

(ހުރިހާކަމެއްގެ ތެރެއިން) ކޮންމެ އެއްޗަކުންވެސް.۞ إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ، މިއީހަމަ.۞ لَهُوَ

ٱلْفَضْلُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ = بَيَان ވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމެވެ يقين އެވެ.۞ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَـٰنَ جُنُودُهُۥ =

އަދި سليمان ގެފާނަށް ލަށްކަރުތައް لشكر جمع ކުރެވުނެވެ.۞ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ =

ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންނާއި ދޫނިތަކުގެ ތެރެއިން.۞ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން - ނުވަތަ

އެލަށްކަރު - ހިފެހެއްޓެވެއެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا۟ = އެމީހުން (އެބަހީ لشكر)

ހިނގައިގޮސް އައިސްފިއެވެ.۞ عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ = ހިނިގޭ وَادِي އާއި ހަމައަށް.۞ قَالَتْ نَمْلَةٌ = ހިނިގެއް

ބުންޏެވެ.۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ = އޭ ހިނިގޮންނޭވެ.۞ ٱدْخُلُوا۟ مَسَـٰكِنَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން

ތިޔަބައިމީހުންގެ ދިރިއުޅޭތަންތަނަށް ވަންނާށެވެ.۞ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَـٰنُ = سليمان ގެފާނު ތިޔަބައިމީހުން

ކިޔުސްކުރުވިއަ ނުދޭނެވެ.۞ وَجُنُودُهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފައިންނާއި.۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުންނަށް (ކަލޭފާނުގެ) إحْسَاس ވެސް ނުވާ حال ۞.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން سلام ލެއްވި داود ގެފާނަށާއި سليمان ގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ علم ދެއްވީމެވެ. (އެއީ ދޫނިސްތާކުދިންނާއި وحشى ޖަނަވާރާ ޖިންނި شيطان ގެ ބަސްތަކުންތޮރިކަން ދެނެވަޑައިގަތުމާއި އަދިވެސް އެހެއްކަމެއްގެ علم އެވެ.) އަދި އެދެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ مؤمن އަޅުތަކުންނަށްވުރެ އެތައްބައެއްގެ މައްޗަށް ތިމަންބޭކަލުން މާތްކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) އަދި سليمان ގެފާނު داود ގެފާނުގެ ވާރުތަވެރިކަމުގެވިއެވެ. އަދި سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދޫނިސްތާކުދިންގެ ބަސްތޮރުތުރިކަން އުގަންނައިދީފިއެވެ. (އަދި ގަދަކަންތަކުގެ ތެރެއިން) ހުރިހާކަމެއް ތިމަންބޭކަލުންނަށް ދެއްވައިދީފިއެވެ. الله ދެއްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިދެއްވުންތަކަކީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމެއްކަން يقين އެވެ. (އެކަން ކަމުގެ ތެރެއިން ވަނީ نبى ކަމާއި رسول ކަމާއި ވެރިކަން ވެއެވެ.)

(١٧) އަދި جِنّ އިންސާނުންނާއި އިންސާނުންނާއި ދޫނިސްތާކުދިން އެކުލެވިގެންވާ سليمان عليه السّلام ގެ لشكر އެއްކުރެވުނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެ لشكر އެއްކުރައްވައި جمع ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ لشكر ގެ އެންމެ ކުރީގައިވާ ބަޔާއި އެންމެ ފަހުގައިވާ ބައިވަނީ ދެމެހެއްޓިފައިވެއެވެ.

(١٨) (ދަންނަވާ سليمان عليه السّلام އާއި އެ لشكر ހުރީގެން ދަތުރުކުރައްވައިފިއެވެ.) އަދި وَادِيْ النَّمْل (ހިނގާވާދީ) އަށް ކާނޭ ހިނގާބަދު ވަޑައިގެންނެވުމުން އެއްބުން ހިނގާއި (އެހުން ހިނިތުކަން) ބުންޏެވެ. ކަލޭމީހުން އުޅޭ ތަންތަނަށް ވަންނާށެވެ. އަދި سليمان ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر އެބޭކަލުންނަށް إحساس ވެސްނުވެ އެބޭކަލުންގެ (ފައިތިލަކުން) ކަލޭމީހުން ފިހި ކިޔާނުދެނެވެ.

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِىَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ أَوْ لَيَأْتِيَنِّى بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

## ލުޣަތު

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا = ފަހު އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު ހިނިތުންވެވަޑައިގަތެވެ حال ބުނާ ނަމަވެސް ހިނިތުންވެވަޑައިގަތީވެ.۞ مِّن قَوْلِهَا = އެހިނި އެބުނި ބަސްމަތިން.۞ وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِيٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލާނގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާއަށް إلْهَام ކުރައްވާނދޭވެ! އަޅަގަނޑުގެ ފަރާތުން!.۞ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ = ތިބާރަކާތްތެރިކަލާނގެ ދެއްވި نعمة ތަށް شكر ކުރުމަށް.۞ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ = އެ نعمة ތިބާރަކާތްތެރިކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ދެއްވި.۞ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ = އަދި މިއަޅާގެ ބައްޕައާއި މަންމައަށް.۞ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا = އަދި މިއަޅާ صالح عمل ކުރުމަށް (އެކަމުގެ إلْهَام ވެސް ދެއްވާނދޭވެ.)۞ تَرْضَىٰهُ = އެ عمل އެއް ތިބާރަކާތްތެރިކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ.۞ وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ = އަދި ތިބާރަކާތްތެރިކަލާނގެ رحمة ފުޅުން މިއަޅާ ވައްދަވާނދޭވެ!.۞ فِى عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾ = ތިބާރަކާތްތެރިކަލާނގެ صالح އަޅުންގެތެރެއަށް.۞ وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދޫނިތައް ހޯއްދަވާ ބެއްލެވިއެވެ.۞ فَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَا لِىَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ = އަހުރެންނަކަށް هُدْ هُدْ ދޫނި ނުފެނުނީ ކީއްވެގެންބާއޯއެވެ؟۞ أَمْ كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ = ނުވަތަ އޭނާވީ غائب ވީ މީހުންގެތެރޭގައިތޯއެވެ؟۞ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެއްޗަކަށް عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދަބު ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަވެގެންވާ عذاب އަކުން. (އެއީ ފިޔާތައްކަހާފައި އަވީގައި ބާއްވައިގެން.)۞ أَوْ لَأَاْذْبَحَنَّهُۥٓ = ނުވަތަ އަހުރެން އޭނާ ކަތިލާހުށީމެވެ.۞ أَوْ لَيَأْتِيَنِّى = ނުވަތަ އޭނާ އަހުރެންގާތަށް އަންނާނެއެވެ.۞ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ = بَيَان ވެގެންވާ عُذْر އަކާއި حُجَّة އަކާއިގެންނެވެ.۞ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ = ފަހު ގިނަ ދުވަސް ނުވެ އެކަލޭގެފާނު ގާތަށް އިސްނަގައިފިއެވެ. (ނުވަތަ އޭނާ ދުރަށް ނުގޮސް ހުރެފައެވެ.)۞ فَقَالَ أَحَطتُ = ދެންބުނީ އޭނާ (އަހުރެ

ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހުރެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ.۞ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ = އެއުއްޔާއި - ނުވަތަ - އެކަމެއް -
ކަލޭގެފާނު އެނގިވޮޑިގެންނުވާ އެއްޗެއް - ނުވަތަ ކަމެއް.۞ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނު
އަރިހަށް މިއޮތީ سَبَأ ގެ ރަށުގެންނެވެ. (يَمَن ކަރައިގެ سَبَأ ރަށެވެ.)۞ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾ = އެނގިކަށަވަރުވާ يقين
ވެގެންވާ خبر އަޅާއިގެންނެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٩) ދެން އެކަލޭގެފާނު يعنى: سليمان ހުރިހި އުފާވެއްޖެއްސޭ އަޑުއަހާވާފައި ހިނިފޮޅުން ކުރައްވައި ހިނިތުންވެ ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ މައިންބަފައިންނާއި އަދި މިއަޅާގެ ބަޚުޝިކޮށްދެއްވާފައިވާ ތިމަގޭ رحمة އާއި نعمة އަށް شكر ކުރުމަށްޓަކައި މިއަޅާއަށް إلْهَام ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަންނަވާފަދަ صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި މިއަޅާއަށް إلْهَام ކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ صالح އަޅުންގެތެރެއަށް މިއަޅާ ވައްދަވާނދޭވެ!.

(٢٠) އަދި سليمان عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر ގެ ހިސާބު ދޫނިތަކާ ބެލެއްވުމަށް ޓަކައި ބަލައްވައިފިއެވެ. އަދި ދެން ވިދާޅުވިއެވެ. هُدْ هُدْ ދޫނި (ހުދުހުދު ދޫނި) އަހުރެންނަށް ނުފެންނާތީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ.؟ އެދޫނި غائب ވީ މީހުންގެތެރޭގައިވީބާވައެވެ.؟

(٢١) އެދޫނި بَيَان ވެ ފަދަގޮވެގެންވާ عُذر އަޅައިގެން ނުވަތަ حجّة އަޅައިގެން އަހުރެންގާތަށް ނައިސްފިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދޫނިޔަށް ގަދަފަދަގެންވާ عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އޭތި ކަތިލާހުށީމެވެ!.

- ދޫނިޔަށްދެއްވާ އަދަބަކީ عقوبة އަކީ ކޮބައިތޯ ފުރައްސާރައި އަދިވެސް ބައްޓަން ކަހުވަލައިދެއްވުމެވެ. سليمان عليه السّلام އެދޫނި ހުއްދަވަން ބޭނުން ސަބަބަކީ تفسير علم ވެރިންގެ ގޮތުގައިވާ އެންމެ ހަރުކަށި އެކަލޭގެފާނުގެ އެބޭފު لشكر ނަށް ފެންހޯދުމަށްޓަކައި ހިސާބުން ބެއްލެވުމަށް هُدْ هُدْ ހުއްދުވީއެވެ. އެސަބަބަކީ މާކުރީން އެދޫނިގެ ފެންހުރި ހިސާބުން ހުއްދުވައި އެކަލޭގެ معلومات ދީ އެއްކޮށްކަމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم .

(٢٢) ދެން سليمان عليه السّلام އެދޫނީގެ ވާހަކަބައްލަވައިލުމަށް ކޮށް ދެއްވުމަށް ލަސްވިއެވެ. ނުވަތަ ދޫނި ނައިސް ކުރެއްވި ސުވާލުގެ ލަސްވިއެވެ. މިދެމަފުލެއް ތרجمة ވެއެވެ. ދެން އެދޫނި އައިސް ދަންނަވާ (އޭ سليمان ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންނުވާ معلومات އެއް އަހުރެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. އަހުރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް މިއައީ يَمَن ކަރައިގެ سَبَأ ރަށުންނެވެ. އެތަނުން އެނގިކަށަވަރުވެގެންވާ يقين خبر އަޅައިގެންނެވެ.

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةً تَمۡلِكُهُمۡ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٍ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسۡجُدُواْ لِلَّهِ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ ٱلۡخَبۡءَ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَيَعۡلَمُ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾

## ލުޣަތު

إِنِّي وَجَدتُّ ٱمۡرَأَةً = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަންހެނަކު ދެކިފީމެވެ.۞ تَمۡلِكُهُمۡ = އެމީހުން ملك

ކުރައްވާތީ (އެމީހުންގެ ވެރިއަކަށް ވެގެންވާތީ)۞ وَأُوتِيَتۡ مِن كُلِّ شَيۡءٍ = އަދި އެކަމަނާއަށް

(ރަސްރަސްކަލުންނަށް ބޭނުންވާ ބާވަތްގެ) ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެވިފައިވެއެވެ. ލިބިގެންވެއެވެ.۞ وَلَهَا عَرۡشٌ عَظِيمٌ

﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަމަނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش އެއްވެއެވެ.۞ وَجَدتُّهَا وَقَوۡمَهَا = އަދި އަހުރެން ދުށީ

އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ قوم ގެ މީހުން.۞ يَسۡجُدُونَ لِلشَّمۡسِ = އިރަށް سَجِدَة ކުރަމުންދެއެވެ. އަޅުކަންކުރަމުންދެއެވެ.۞

مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّه ފިޔަވައި.۞ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = އަދި شيطان އެމީހުންނަށް

ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ.۞ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތައް.۞ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި އެމަގުން

އެމީހުން (ސީދާ) މަގުން ބުރަކޮށްލިއެވެ.۞ فَهُمۡ لَا يَهۡتَدُونَ ﴿٢٤﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަކީ ތެދުމަގު ނުލިބޭއެވެ.۞

أَلَّا يَسۡجُدُواْ لِلَّهِ = އެމީހުން اللّه އަށް سَجِدَة ނުކުރުމަށްޓަކައި / އަޅުކަން ނުކުރުމަށްޓަކައި.۞ ٱلَّذِي يُخۡرِجُ

ٱلۡخَبۡءَ = އެކަލާނގެއީ ފޮރުވި ނިވައިގެންވާއެއްޗެހި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ =

އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ.۞ وَيَعۡلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُخۡفُونَ وَمَا تُعۡلِنُونَ ﴿٢٥﴾

= ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކެވެ.۞ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّه

އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެހެން إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾ = އެއީ

ބޮޑުވެގެންވާ عَرْش ގެ ވެރި ربّ އެވެ.۞

# إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ދުށީ އެމީހުންގެ ވެރިޔެއްކަމުގައި އަންހެނެކެވެ. (އަދި އޭނާ އެމީހުންގެ مَلِكَة އެވެ. އަދި ރަސްރަސްކަލުންނަށް ރަސްކަން ހިންގުމަށް ބޭނުންވާ) ހުރިހާ ތަކެތީގެ ސާމާނެއް ހުރިހާ وَسِيلة އެއް އެކަމަނާއަށް ދެވިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަމަނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ عَرش އެއްވެއެވެ. تَخْت އެއްވެއެވެ.

(٢٤) އަދި އަހުރެން ދުށީމު އެކަމަނާއާ އެކަމަނާގެ قوم ގެމީހުން اللّه ފިޔަވައި އިރަށް سَجدَة ކުރާތީއެވެ. (އިރަށް އަޅުކަންކުރާތީއެވެ.) އަދި ޝައިޠާނު އެމީހުންނަށް އެ عمل ޒީނަތްތެރިކޮށްދީފައި ވެއެވެ. ފަހެ އުސޫލު އެމީހުން ތެދުމަގުން ހުރަސްއަޅައި ދުރުކޮށްފިއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ނުލިބެއެވެ.

(٢٥) (އުސަވިޔާނު އެގޮތަށް އެކަން އެކުރަނީ) އެމީހުން اللّه އަށް سَجدَة ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ.) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާތަކެތި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފާޅުކުރާތަކެއްޗާއި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. އުޑުތަކުގައި ފޮރުވި ނިވައިވެފައިވާ ތަކެއްޗަކީ ވާރޭވެހުމެވެ. އަދި ބިމުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާތަކެއްޗަކީ ގަސްގަހާގެހި އުފެދުމެވެ. والله أعلم .

(٢٦) اللّه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުމަށް حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. އީ ބޮޑުވެގެންވާ عرش ގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.

❁ قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ ٱذْهَب بِّكِتَـٰبِى هَـٰذَا فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَٱنظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ إِنِّىٓ أُلْقِىَ إِلَىَّ كِتَـٰبٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَـٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾

## ތަރުޖަމާ

❁ قَالَ سَنَنظُرُ = އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ނިކަންހުރޭ އަހުރެމެން ބަލާނަމެވެ.❁ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭބުނީ ތެދުތޯ ނުވަތަ ކަލޭއަކީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުތޯ؟.❁ ٱذْهَب بِّكِتَـٰبِى هَـٰذَا = އަހުރެންގެ މިސިޓީ ހިފައިގެން ކަލޭދާށެވެ!.❁ فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް އެސިޓީ އެއްލާލާށެވެ!.❁ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ = ދެން ކަލޭ އެމީހުންނާ ދުރަށްޖެހިލާށެވެ.❁ فَٱنظُرْ = ދެން ކަލޭބަލާށެވެ!.❁ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ = އެމީހުން مُرَاجَعَة ކުރަނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ އެމީހުން ކުރަނީ ކިހިނެއްތޯ؟.❁ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެ ބޮޑެތިންނެވެ.❁ إِنِّىٓ أُلْقِىَ إِلَىَّ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އެއްލިވިއްޖެއެވެ. (ތޮށިވިއްޖެއެވެ.)❁ كِتَـٰبٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ = މާތްވެގެންވާ ސިޓީއެއް.❁ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَـٰنَ = އެސިޓީ އައިސްފައިވަނީ سُلَيْمَان ގެ ކައިރިންނެވެ.❁ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ = އަދި ފެށިގެންވަނީ (بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ އެވެ.)❁ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ = ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑާ ނުވާށެވެ!.❁ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެގެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަންނާށެވެ! މިއެވެ.❁ قَالَتْ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ قوم ގެ ބޮޑެތިންނޭވެ.❁ أَفْتُونِى فِىٓ أَمْرِى = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ ކަންތައްގައި ޚިޔާލުދެއްވާ ބަސްދޭށެވެ.❁ مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا = ތިމަންކަމަނާ ކޮންމެ ނިންމާނޭ ކަމެއް ނުވެއެވެ. (އަދި މިގޮތުގެފޮސް ނުނިންމަމެވެ.)❁ حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ހާޒިރުވެހުރެގެންނޫނީ / ތިޔަބައިމީހުން مشورة ދީގެންނޫނީންނެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٧)** سليمان عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އާ هُدْ هُدْ އެވެ.) ކަލޭ ތިޔަބުނީ ތެދެއްތޯ ނުވަތަ ކަލޭއަކީ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ މީހަކުތޯ ނިކަންހުރެ އަހުރެން ބަލާނަމެވެ.

**(٢٨)** އަހުރެންގެ މިސިޓީ ހިފައިގެން ކަލޭ ދާށެވެ. އަދިދެން އެމީހުންގެތެރެއަށް އެސިޓީ ވައްޓާލާށެވެ! ދެން އެމީހުންނާ ދުރަށްޖެހިލައި ހުންނާށެވެ! އަދި އެކަމާމެދު (އެސިޓީގެ ކަންތައްތަކާމެދު އެމީހުންގެ މެދުގައި ވާހަކަދައްކައި مشورة ކުރާތީ ކޮންފަދައަކުންތޯ ކަލޭ ނިކަން ބަލާށެވެ.!)

- ދަންނައެވެ. ދެން އެސްޓުރޫޑޯސް سُلَيْمَان ގެ ފަރާތުން ވިދާޅުވިގޮތަށް ކަންތައްކުރިއެވެ. ދެން އެކަމަނާއާއި އެކަމަނާގެ قوم ގެ ބޮޑުންގެ މެދުގައި އެސިޓީއާއިމެދު ކުރެވުނު مشورة އާއި ދެކެވުނު ބަހެއް ވާހަކަ ފަހުން މިޔާ އާއްމު ތެކުގައި އުވަނީއެވެ.

**(٢٩)** އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އާ قوم ގެ މާތިބޮޑުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް މާތްވެގެންވާ ސިޓީއެއް އެއްލުވިއްޖެއެވެ. ލިބިއްޖެއެވެ.

**(٣٠)** ހަމަކަށަވަރުން އެސިޓީ އައިސްފައިވަނީ سُليمان ގެ އަރިހުންނެވެ. އަދި އޭގައިވަނީ - " بسم اللّه الرّحمن الرّحيم " (މިގޮތުގައި ދެންވަނީ)

**(٣١)** ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ ނުގަންނާށެވެ. އަދި إيمان ވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ތިމަންކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އަންނާށެވެ." މިއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއަންހެނަކީ يمن ކަރައިގެ سَبَأ ގެ مَلِكَة އެވެ. އެމީހުންގެ ވެރިޔާއެވެ. އެކަމަނާގެ ނަމަކީ بَلْقِيس އެވެ. އެކަމަނާގެ ބައްޕައަކީ شُراحيل ކިޔާ މީހެއްކަމުގައިވެއެވެ. އޭނާ مشهور بَلْقِيس ނަމުންނެވެ.

**(٣٢)** އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އާ قوم ގެ ބޮޑެތި މާތްވެރިންނޭވެ. އަހުރެންގެ މިސިޓީގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެން مَشورة ކޮށް فتوى ދީބަލާށެވެ. ކަލޭމެންގެ حاضر ގައި مشورة ކުރުމަކާނުލައި އެއްވެސްކަމެއް އަހުރެން ނުނިންމަމެވެ. (މިކަމުގައިވެސް ކަލޭމެން ރާޔުދީބަލާށެވެ.)

قَالُواْ نَحۡنُ أُوْلُواْ قُوَّةٖ وَأُوْلُواْ بَأۡسٖ شَدِيدٖ وَٱلۡأَمۡرُ إِلَيۡكِ فَٱنظُرِي مَاذَا تَأۡمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتۡ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً أَفۡسَدُوهَا وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ أَذِلَّةٗۚ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٤﴾ وَإِنِّي مُرۡسِلَةٌ إِلَيۡهِم بِهَدِيَّةٖ فَنَاظِرَةُۢ بِمَ يَرۡجِعُ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيۡرٞ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُمۚ بَلۡ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ فَلَنَأۡتِيَنَّهُم بِجُنُودٖ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخۡرِجَنَّهُم مِّنۡهَآ أَذِلَّةٗ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾

## ލުޣަތު

قَالُواْ = އެމީހުން يعنى: قوم ގެ ބޮޑެތިން ދެންނެވިއެވެ. ۞ نَحۡنُ أُوْلُواْ قُوَّةٖ = އަޅުގަނޑުމެންނީ ބާރުގެ ވެރި ބައެކެވެ. ބާރުގަދަ ބައެކެވެ. ۞ وَأُوْلُواْ بَأۡسٖ شَدِيدٖ = އަދި ހަނގުރާމައިގައި ވަރަށް ބާރުގަދަ ބައެކެވެ. ۞ وَٱلۡأَمۡرُ إِلَيۡكِ = އަދި އަމުރުފުޅަކީ ކަލޭގެފާނަށެވެ. / ކަލޭގެފާނުގެ ފުރިހަމަ އިޚްތިޔާރާ ޙަވާލުވެއެވެ. ۞ فَٱنظُرِي مَاذَا تَأۡمُرِينَ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު أمر ކުރައްވާނީ ކޮންކަމެއްކަން ބައްލަވާށެވެ! ۞ قَالَتۡ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلۡمُلُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން ރަސްރަސްކަލުން. (عامّ ރަސްކަލުން) ۞ إِذَا دَخَلُواْ قَرۡيَةً = ރަށަކަށް އެބައިމީހުން ވަދެއްޖެއްޔާ. (ގަދަކަމުން ހަނގުރާމަކޮށްގެން އަތުލައިގެން) ۞ أَفۡسَدُوهَا = އެރަށެއް ހަލާކުކުރެއެވެ. فاسِدُ ކުރެއެވެ. ۞ وَجَعَلُوٓاْ أَعِزَّةَ أَهۡلِهَآ = އެމީހުން އެރަށެއްގެ عزّة ވެރި މާތްމީހުން ކުރެއެވެ. ۞ أَذِلَّةٗ = ނިކަމެތި ދެރަމީހުން ކަމުގައި. ۞ وَكَذَٰلِكَ يَفۡعَلُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން ކަންތައްކުރަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ وَإِنِّي مُرۡسِلَةٌ إِلَيۡهِم بِهَدِيَّةٖ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު އެމީހުންނަށް (ސިޙީ ތުޙްފާއެއް ފޮނުވާނަން) ހަދިޔާއެއް ފޮނުވާނަމެވެ. ۞ فَنَاظِرَةٞ = ފަހެ ދެން ބަލާނީމެވެ. ۞ بِمَ يَرۡجِعُ ٱلۡمُرۡسَلُونَ ﴿٣٥﴾ = ފޮނުވުން މީހުން އެނބުރި އަންނާނީ ކޮންކަމަކާއިގެންތޯ؟ ۞ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيۡمَٰنَ = ފަހެ ދިޔައިރު سليمان ގެފާނުގެ ގާތަށް (ހަދިޔާ ގެނައި) އެމީހާ ދިޔައިރު. ۞ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٖ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މުދަލުން ތިޔަބައިމީހުން އަޅުގަނޑަށް މަދަދުކުރަނީތޯއެވެ؟ ۞ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيۡرٞ = ފަހެ الله تعالى އަޅުގަނޑަށް ދެއްވި ތަކެތި ރަނގަޅުވާނެއެވެ. ۞ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُمۡ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗަށްވުރެ. ۞ بَلۡ أَنتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން. ۞ بِهَدِيَّتِكُمۡ تَفۡرَحُونَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަދިޔާއަށް އުފާކުރަނީއެވެ. ۞ ٱرۡجِعۡ إِلَيۡهِمۡ = އެނބުރި އެމީހުންގެ ގާތަށް ދޭށެވެ. ۞

فَلَنَأْتِيَنَّهُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެމީހުންގާތަށް ދާނެމެވެ. ۞ بِجُنُودٍ = ސިފައިންނާއިގެން / لشكر ތަކާއިގެން. ۞ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا = އެ لشكر އާއިމެދު އެމީހުންނަށް ކުރިމަތިލެވޭނެ ނުވާނޭއެވެ. ۞ وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެރަށުން ނެރޭނެމެވެ. ۞ أَذِلَّةً = ނިކަމެތިންކޮށް. ۞ وَهُمْ صَـٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުން ނިކަމެތިވެ ދެރަވެގެންވާ حال ގައެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނީ ބާރުގަދަ އަދި ހަނގުރާމައިގައި ގަދަފަދަ ކުޅަ ބަހާދުރުންނެވެ. އެކަމަކު ކަމުގެ މުޅި އިޚްތިޔާރު ކަމަނާގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. ހުއްދަވަން ފެނިވަޑައިގަންނަވާގޮތެއް ބައްލަވާށެވެ!

- ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ބާރުން ސާބިތުވިޔަސް އެކަމަނާ ވިދާޅުވެއްޖެނަމަ ހަނގުރާމައަކަށް ދާން ތައްޔާރު ހުރިކަމެވެ. އަދި އެގޮތް ބޭނުން އޮތީކަމެވެ. والله أعلم .

(٣٤) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. عَامّ ގޮތެއްގައި ރަސްރަސްކަލުންގެ ގޮތަކީ އެމީހުން ގަދަކަމުން ރަށަކަށް އަރައި ގަދަވެގެންފިއްޔާ އެރަށެއް ހަލާކުކޮށްލައި ފަސާދަކޮށްލައެވެ. އަދި އެރަށެއްގައި ހުރި ރަށުގެ މާތްވެރިން (عزّة ލިބިން) ދެރަހިކަމުންކަމުގައި ހަދައިލައެވެ. އެމީހުން ކަންތައްކުރާނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٥) (އަދި އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.) އަހުރެން އެކަލޭގެފާނަށް ހަދިޔާއެއް ފޮނުވާނަމެވެ. ދެން ހަދިޔާ ފޮނުވުމާ ހަދިޔާ ހިފައިގެން ދިޔަމީހާ އެނބުރި رجوع ވަނީ ކިހިނެއްތޯ؟ ކޮންކަހަލަ خبر އަކާއިގެންތޯ ބަލަން ބޭނުމެވެ. (މި هدية އެކަލޭގެފާނު قبول ކުރައްވައިފިނަމަ އެއީ ހަމަ އާދައިގެ ރަސްކަލެކެވެ. އަދި ކަލޭފާނުން ހަނގުރާމައަށް ދާންވީއެވެ. هدية قبول ނުކުރައްވައިފިނަމަ އެއީ ރަސްކަލެއް ނޫނެވެ. އެއީ نبي ބޭކަލެކެވެ. އޭރުން ދެން ޖެހޭނީ ކިޔަމަންތެރިވެގެން تَبَع ވާށެވެ.)

(٣٦) ދެންފަހެ (ހަދިޔާހިފައިގެން ދިޔަމީހާ) سليمان ގެފާނާ ހަމައަށް އައުމުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް މުދަލުގެ ގޮތުން މަދަދުކުރަނީހެއްތޯ؟. ފަހެ الله އަހުރެންނަށް ދެއްވާފައިވާ ތަކެތި ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވިތަކެއްޗަށްވުރެ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކިއްހެއްތޯ؟. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ هَدِيَة އާއިގެން އުފާކުރަނީއެވެ.

(٣٧) (މިހާ ހަދިޔާހިފައިގެން) އެމީހުންގާތަށް އެނބުރިދާށެވެ!. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް ހިފެހެއްޓޭނެފަދަ لشكر ތަކާއިގެން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަހުރެންނާ ދާނަމެވެ. އަދި އެމީހުން ދެރަވެ ނިކަމެތިވެގެންވާ حال ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުން އަހުރެން އެމީހުން ނެރެލާނެމެވެ.

قَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ ۖ وَإِنِّى عَلَيْهِ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَـٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى لِيَبْلُوَنِىٓ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّى غَنِىٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

## ތަރުޖަމާ

قَالَ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ = އެކަލޭގެފާނު – يعني: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ބޮޑެތި މާތް މީހުންނޫވެ. ❁ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا = އެކަމަނާގެ عرش އަހުރެންނަށް ގެނެސްދޭނީ ތިޔަބައިމީހުންކޮން ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ❁ قَبْلَ أَن يَأْتُونِى = އެމީހުން އަހުރެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން. ❁ مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ = إِسْلَامَ ވެގެންވާ حال / ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال. ❁ قَالَ عِفْرِيتٌ = އިފުރީތަކު ދެންނެވިއެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންވާ. ❁ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެތާއިގެން އަވަސްކޮށްދޭނަމެވެ. ❁ قَبْلَ أَن تَقُومَ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން. ❁ مِن مَّقَامِكَ = ކަލޭގެފާނު ތިއިށީންނަވާތަނުން / ކަލޭގެފާނުގެ ޖަލްސާއިން. ❁ وَإِنِّى عَلَيْهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ކުރުމަށްޓަކައި އަހުރެންނަކީ ❁ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވަރުގަދަ އަދި أَمَانَة ތެރިއަކުމެވެ. ❁ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ = (އަދި އެމީހެއްގެ ގާތުގައިވާ މީހާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގެ عِلْمُ (ފޮތުން ބައެއް علم)❁ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެތާއިގެން އަވަސްކޮށްދޭނަމެވެ. ❁ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުގެ ކުރެހުން ކަލޭގެފާނަށް ރުޖޫޢަވުމުގެ ކުރިން. (ނުވަތަ ލޮލުހާޅިބަޔަށް ފެނުމުގެ ކުރިން ހާޒިރުކުރާނަމެވެ)❁ فَلَمَّا رَءَاهُ = ފަހެ ފެނުނުއިރު އެކަލޭގެފާނަށް އެއެތި ތިބުމާއިގެން ތިބިކަމުގައި. ❁ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި (އެ عرش) ހަމަޖެހިގެންވާ ހާލަތުގައި. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ هَـٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى = މިއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ فَضْل ވަންތަކަމުން ވެގެންވާކަމެވެ. ❁ لِيَبْلُوَنِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނު إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ❁ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު شكر ކުރަނީ ނުވަތަ كافر ވަނީތޯ؟ ❁ وَمَن شَكَرَ = އަދި شكر ކުރިމީހާ ދަންނައެވެ. ❁ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ ހަމައެކަނި ކުރަނީ އޭނާ އޭ شكر ކުރަނީ އޭނާގެ نفس

އަދު.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ތަންނައުވެ. (އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހަލާކު ހުރީވެސް ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ.)۞ فَإِنَّ رَبِّي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ۞ غَنِيٌّ كَرِيمٌ

(٤٠) = ފުދިވޮޑިގެންވާ ދީލަތިވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) سليمان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ لشكر ގެ ބޮޑެތި މާތްމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން يعنى: بَلقيس އާއި އެކަމަނާގެ ރައްޔިތުންނާ މީހުން إسلام ވެ ކިޔަމަންތެރިވެގެން އައުމުގެ ކުރިން އެކަމަނާގެ عرش އަހުރެންނާއި ހަމައަށް ގެނެސްދޭނީ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކާކުހެއްތޯ؟

(٣٩) ޖިންނިންގެ ތެރެއިން އިފްރީތަކު ދަންނަވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު މިތައުންނުވިތަނުން ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން (އެބަހީ: މި مجلس ނިމިގެން ތެދުވެވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަހުރެން އޭތި ގެނެސްދީފާނަމެވެ. އަދި އަހުރެންނަކީ އޭގެމައްޗަށް އަމާނާތްތެރި އަދި ބާރުހުރި މީހަކީމެވެ.

(٤٠) އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިގައި ފޮތުގެ علم ހުރި ބައެއްމީހާ ދަންނަވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ލޮލުދުވެ ހުޅުއްޕާލައި ތެއްޕުލުމުގެ ކުރިން - ނުވަތަ ތިލަފަތަށް ފުންނަރުކުރި މިނާ އަތުވުމުގެ ކުރިން - ކަލޭގެފާނުން އަރިހަށް އަހުރެން އޭތި ގެނެސްދޭނަމެވެ. (ދަންނަވާ އެކަލޭގެފާނަށް ހުށަހަޅުއްވުމުގެ ކުރިން الله އަށް دعاء ކޮށްފާނުގެވެސް އޭތި ގެނެސް އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: سليمان ގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ބަހައްޓައިފިއެވެ.)

ދެން سليمان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި އެ عرش ސާބިތުވެ قائم ވެގެންވާ ހާލުގައި ދެކެވަޑައިގެންނެވިއިރުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއީ އަހުރެން ހެއްދެވި ތިމަންކަލޭގެ ربّ ގެ فضل ވަންތަކަމެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް މިދެއްވި ބޮޑު فضل ވަންތަކަމުގެ އެދުރުވަނީ އެކަލާނގެ ދެއްވާ نعمة އަށް އަހުރެން شكر ކުރާނެ ނުވަތަ އެ نعمة އަށް އަހުރެން ކާފަރުވާނެ ބައްޔަކަށް إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި شكر ކުރާމީހާ އެ شكر ކުރަނީ ހަމަ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އެބަހީ: އެކަމުގެ ފައިދާ ދެވޭނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި އެ نعمة ތަކަށް ކާފަރުވީމާ ދަންނައެވެ. އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހަލާކު ހުންނާނީވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި ނުހަނު ދީލަތިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

قَالَ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ۝٤١ فَلَمَّا جَآءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ ۖ قَالَتْ كَأَنَّهُۥ هُوَ ۚ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ۝٤٢ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ۝٤٣

## ލުޣަތު

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا = ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަނާގެ عرش އެކަމަނާއަށް ބަދަލުކޮށް تغيّر ކުރާށެވެ.۞ نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ = އަޅުގަނޑުން ބަލާނަމެވެ. އެކަމަނާއަށް ބެލުމުގައި ހަމަތަނާ ލިބޭތޯ؟۞ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ۝٤١ = ނުވަތަ އެކަމަނާވަނީ ތެދުމަގު ނުލިބޭ ނުވިސްނާ މީހުންގެ ތެރެއިންތޯ؟۞ فَلَمَّا جَآءَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން.۞ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ = އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަލޭގެ عرش މިކަހަލައެއްތޯ؟۞ قَالَتْ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.۞ كَأَنَّهُۥ هُوَ = ތިޔައީ ހަމަ އެއީކަހަލައެވެ.۞ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް عِلم ދެއްވައިފިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަން صحّ ކަމުގެ)۞ مِن قَبْلِهَا = މީގެކުރީގައި ކުރިންވެސް.۞ وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ۝٤٢ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން މިވަނީ ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. (ބޮޑުރަސްކަލާނގެއަށް.)۞ وَصَدَّهَا = އަދި އެކަމަނާ މަނާކުރެއްވި. (حقّ މަގަށް رجوع ވުމަށް މަނާކުރިއެވެ.)۞ مَا كَانَت تَّعْبُدُ = އެކަމަނާ އަޅުކަންކުރައްވާތީ.۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ إِنَّهَا كَانَتْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާވީ.۞ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ۝٤٣ = كافر قوم އެއްގެ ތެރެއިންނެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤١) އެކަލޭގެފާނު يعنى: سليمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަމަނާގެ عرش (تَخْتُ) އެކަމަނާއަށް ބަދަލުކޮށްލާ تَغَيَّر ކޮށްލައި ހަދާށެވެ. (އެއީ އެކަމަނާ އައިސް އެ عرش ދެކެލައި) އެއީ އެކަމަނާގެ عرش ކަން އެނގޭތޯ ބެލުމަށް ހެދުމަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ އެކަމަނާ ވަނީ ތެދުމަގު ނުލިބޭ ނުވިސްނޭ މީހުންގެތެރެއިންތޯ އަހުރެމެން ދެކެނީއެވެ.

(٤٢) ދެންފަހެ އެކަމަނާ (سليمان ގެފާނުގެ އަރިހަށް) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (އެކަމަނާގެ عرش އެކަމަނާއަށް ދައްކަވައި) އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަލޭގެ عرش ވަނީ މިގޮތަށްހެއްޔެވެ؟ މިއާއެއްފަދަހެއްޔެވެ؟ އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ތިޔައީ ހަމަ އެއީކަހަލައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ نبى ކަން صحّ ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ دليل މިގޮތުގައިވެސް ލިބިފައެވެ. އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ ކުރިންވެސް ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ. إسلام ވެގެންނެވެ. (މިބަސްތަކަކީ ترجمة އަދި އެހެންގޮތަކަށްވެސް ބުނެއެވެ.)

(٤٣) حقّ މަގަށް ތެދުވުމާއި އީމާންވުމުން رجوع ވުމުން އެކަމަނާ މަނާކުރައްވައިފައިވަނީ الله ފިޔަވައި އެކަމަނާ އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗެވެ. (އެއީ އިރުވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާ (ޤައުމުގެމީހުންނަކީ) ކާފިރު قوم އެއްގެ ތެރެއިންނެވެ. ކާފިރުއަކަށްވެއެވެ.

قِيلَ لَهَا ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾

## މުފްރަދާ

قِيلَ لَهَا = އެކަމަނާއަށް ބުނެވުނެވެ. ❁ ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ = ކަމަނާ ގަނޑުވަރަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ فَلَمَّا رَأَتْهُ = ފަހެ އެކަމަނާ އެގަނޑުވަރު ދުށިއުރު ދެކެވަޑައިގެންނެވީ ފެނުގަނޑެއްކަމުގައެވެ. ❁ حَسِبَتْهُ لُجَّةً = އެއީ ކަނޑުކަމުގައި (ފެންކަމުގައި) އެކަމަނާއަށް ހީވުނެވެ. ❁ وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا = އަދި އެކަމަނާގެ ދެފައިތިލަ كشفُ ކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: سليمان ގެފާނު - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ = ހަމަހަމަކުރެވުނު އެއީ ވަލުގަދަކަށްޓާ ގަނޑުވަރެކެވެ. ❁ مِّن قَوَارِيرَ = ބިއްލޫރިގެ. ❁ قَالَتْ رَبِّ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ތިމަގެ ربّ އެވެ. ❁ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަހާ މިއަހާގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ❁ وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ = އަދި މިއަހާ سليمان ގެފާނާއެކު إسلام ވެއްޖައީމެވެ. ❁ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾ = عَالم ތަކުގެ ވެރި رَبُّ ކަލާނގެއާ اللّه އަށް. ❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ثَمُودُ ބޭކަލުންގެ ގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމުއެވެ. ❁ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا = އެމީހުންގެ أخ صَالح ގެފާނު. ❁ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށޭ. (އެންގެވުމަށް) ❁ فَإِذَا هُمْ = އެބައިމީހުން އެމީހުންވީ. ❁ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ = އަރައިރުންވާ ދެފަޅިއަކަށެވެ. ❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ❁ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ = ކީއްވެގެން ނުބައިއަވަސްވުމަށް. (عذاب އަވަސްވުމަށް) އެދުނީ ހިއްވަރުންކުރައްވާށެވެ؟ ❁ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ = ރަނގަޅުކަމުގެކުރިން. (رحمة އަށްވުރެކުރިން) ❁ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ = ކީއްވެގެން اللّه ގެ حضرة ށް ތައުބާވެ އިސްތިޣުފާރުކޮށް ދުޢާ ނުކުރަނީއެވެ! ❁ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ = ކީއްވެގެންނަމަ رحمة ލިބިދާނެއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) (ދެންފަހު އެކަމަނާ سليمان ގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން) އެކަމަނާއަށް ދެންނެވުނެވެ. ކަމަނާ ގަނޑުވަރަށް ވެރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ދެން އެކަމަނާ ގަނޑުވަރަށް ވެރިވަޑައިގަތުމަށް ވަޑައިގެންނެވިއިރުން އެކަމަނާއަށް އެގަނޑުވަރު ހީވީ ކަނޑުކަމުގައެވެ. ފެންކަނޑުގައެވެ. (އަދި އެތެރެއަށް ވެރިވަޑައިގަތުމަށް ފެނަށް ފިޔަވަޅު އެޅުއްވުމަށް އެކަމަނާ ހެދުންކޮޅު ކޮރިހަރުވައި ހޯއްދަވައި އެކަމަނާގެ ފައިތިލަފުޅު ކަޝްފުވިއެވެ. އަރިހުގައި سليمان ގެފާނު އެކަމަނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ ބިއްލޫރިން ގަޔަށް ހެދިފައިވާ ގަނޑުވަރެކެވެ. (ފެނެއް ނޫނެވެ. ކަނޑެއް ވެސް ނޫނެވެ.)

އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ޔާއަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި މިއަޅާ سليمان ގެފާނާއެކު عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ކަލޭގެފާނު الله އަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ބޯލަނބައި ކިޔަމަންވެއްޖައީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. ބައެއް تفسير ޢިލްމުވެރިންގެ ތަޙްގީގުންވާގޮތުގައި سبأ ގެ مَلِكَة ވަޑައިގަތުމުގެ مناسبة ގައި ޖިންނި شيطان ންނާއި މާރިދުންތަކުން سليمان ގެފާނު ރިހި ގަނޑުވަރެއް ހެއްދެވިއެވެ. އެ ގަނޑުވަރު ހެދީ ހަރުގަފާރުވައިގެން ސާފު ވަރުގަދަ ބިއްލޫރިންނެވެ. ތަޅުމުގައި ފެން ބޭއްވިއެވެ. އަދި މަސް ވެސް ދޫކޮށްލިއެވެ. އެއީ އެކަމަނާއަށް ފެނުގެ ކަނޑެއްކަމަށް ހީވެގެން ހުރުމަށެވެ. އޭގެ ބޭނުމަކީ عجائب ތަކެއް ދެއްކެވުމެވެ. ގަނޑުވަރުގެ خبر ނައިސްގެން ހުރިއިރު ހިތްހަމަނުޖެހި ގަނޑުވަރަށް ވަދެއްޖައުމަ ފެންގަނޑަކަށް ހީވެގެންނެވެ. އެހެންވެ އެކަމަނާވެސް ގަނޑުވަރަށް ވެރިވަޑައިގަތުމަށް އަންގަވާ ފެންކަނޑު ފަހަނައަޅާ ކަޝްފުވާގޮތަށް ހެދުންކޮޅު ހޯއްދަވައިގެން ވެރިވަޑައިގަންނަވަން ގަސްދުކުރެއްވިއެވެ. = والله أعلم =

(٤٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ثَمُود ބަޔަކުގެ މީހުންގެ ގާތަށް ކަލޭގެ رسول ކަމުގައި އެމީހުންގެ أخ صالح ގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ صَالح عليه السّلام އެވެ. އެއީ މިހެންބުނުއްވާ ކިޔުއްވާ ގަތުމަށްޓަކައެވެ. الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ދައުވަތުގެ މަތިން އެމީހުން ދެބައިވެއްޖައެވެ. ދެއިރެއް - އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނު އިތުރުނުކުރި ދައުވަތުގެ މައްޗަށް ހަދާލާނެ ބަޔަކާއި ބޮޑާވާ جماعة އެކެވެ. (އެއީ صَالح عليه السّلام އަށް تَبَعَ ވި مؤمن ންނާއި އެކަލޭގެފާނަށް އިންކާރުވި كافر ންނެވެ.)

(٤٦) އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ހެޔޮކަމާއި رحمة ގެ ކުރިން ނުބައިކަމާއި عذاب އަވަސްކޮށްދޭން އެދި ކީއްވެގެން ހޭދަކުރަނީއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: رحمة އާއި ހެޔޮކަމާ ކުރިން عذاب އާއި ނުބައިކަމާ އަވަސްކުރުން އެދޭތީ ކީއްވެތޯއެވެ. إيمان ކަން ކޮށް ރަޙްމަތަށް ފަރުވާނުކޮށް ނުބައިކަމާ ކީއްވެގެން އަވަސްކޮށްދޭން ހޭދަކުރަނީއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ކީއްވެ ތައުބާވެ ނަރުހަމަކޮށް الله ގެ حضرة ން މާފަށް އެދިނުލަނީއެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބިދާނެތީއެވެ.

قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَـٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا۟ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾

## މުފްރަދާ

قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ = އެމީހުން (صالح ގެފާނަށް) ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ފާލުބޮޑުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސުންނާފަތަށް ދިޔުމުގެއެވެ.۞ وَبِمَن مَّعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ (إيمان ވި) މީހުންގެ ނިޔަބައިންނާއި.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު يعني: صالح ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ طَـٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެންގެ ސުންނާފަތާއި مصيبات ތައްވަނީ اللّه ގެ حضرة ންނެވެ.۞ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ؟ ކަލޭމެންނަކީ.۞ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ = إمتحان ވެވޭ ބައެކެވެ.۞ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ = އަދި ރަށުގައިވިއެވެ.۞ تِسْعَةُ رَهْطٍ = ނުވައިދެނާ ބޭބޭފުޅުންގެ ނުބައިމީހުން.۞ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ.۞ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ = އަދި އެމީހުން إصلاح ނުކުރެއެވެ.۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ تَقَاسَمُوا۟ بِٱللَّهِ = (އަހުރެމެންގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) اللّه ގަންދީ ހުވައިކުރާށެވެ.۞ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާ އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ރޭގަނޑު ވަގުތުގައި ގޮސް އަހަރެމެން މަރާލާނީމެވެ.۞ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ = ދެން ކަލޭގެފާނުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވާރުތަވެރިޔާއަށް އަހަރެމެން ބުނާނީމެވެ.۞ مَا شَهِدْنَا = އަހަރެމެން حاضر އެއް ނުވެމެވެ. / އަހަރެމެން ނުދެކެމެވެ.۞ مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ހަލާކުކުރި ތަނަކަށް. (އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތެދުވެރިންނެވެ.)۞ وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނީ ތެދުވެރިންނެވެ.۞ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا = އަދި އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ، / ނުބައި ރޭވުމެއް ރޭވިއެވެ.۞ وَمَكَرْنَا مَكْرًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަކަރުހެދީމެވެ. / ރޭވުމެއް ރޭވީމެވެ.۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. إحساس ވެސް ނުވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٧)** އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. (އެ صالح ގެ ޤައުމެވެ.) ކަލޭގެފާނާއި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ސަބަބުން އަހުރެމެންނަށް ސުންޏާކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެ ސުންޏާކަންވަނީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ إمتحان ވާ ބައެކެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން عذاب ދެއްވަނީއެވެ.)

**(٤٨)** އަދި އެރަށުގައި ނަގާކިޔާ މުއްސަނދި ނުވަމީހުން ވިއެވެ. އެމީހުންނަކީ ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ މީހުންނެވެ. (އަދި އެނުވަމީހުންގެ ކޮންމެ މީހެއްގެ أمر ގެ ދަށުގައި އެތައް ބަޔަކު ވެއެވެ.) އެމީހުން އެއްވެސްކަމެއް إصلاح ނުކުރެއެވެ. (އެއީ صالح ގެ ޤައުމުގެ دشمن މީހުންނެވެ.)

**(٤٩)** އަދި އެމީހުން އެއްބަސްވެ އަރުވާބަސްތަކަށް ބުނެފެވެ. އަހުރެމެން صالح ގެ ޤައުމި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން ރޭގަނޑު މަރާލައި އެމީހުންގެ ދަރިވަރުންނާ ދިމާލާއި އެމީހުންގެ ވެރިޔާއަށް ބުނާނަމެވެ. الله ގަންދީ ބުނާނަމެވެ. ދެން އެކަން ހަދައިފައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ولي ވެރިޔާއަށް އަހަރެމެން ބުނާނީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން މަރާ ހަލާކުކުރިތަން އަހުރެމެން ނުދެކެމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނަކީ ތެދުވެރިންނެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއީ ކުރުކުރިކަމެއްކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

**(٥٠)** (الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އެމީހުން މަކަރެއް ހަދައި ނުބައި ރޭވުންރޭވިއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެސް މަކަރެއް ހަދައި ރޭވުމެއް ރޭވީމެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށްވެސް إحساس އެއް ނުވެއެވެ.

فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكۡرِهِمۡ أَنَّا دَمَّرۡنَٰهُمۡ وَقَوۡمَهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٥١﴾ فَتِلۡكَ بُيُوتُهُمۡ خَاوِيَةَۢ بِمَا ظَلَمُوٓاْۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيۡنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ أَتَأۡتُونَ ٱلۡفَٰحِشَةَ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهۡوَةٗ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ﴿٥٥﴾

## މުފްރަދާތު

فَٱنظُرۡ كَيۡفَ كَانَ = ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ. ވީގޮތްކަމަށްދާނެކަން / ވީގޮތް ❁ عَٰقِبَةُ مَكۡرِهِمۡ = އެމީހުންގެ ރޭވުމުގެ ފަހުކޮޅު / އާގިބަތުން.❁ أَنَّا دَمَّرۡنَٰهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.❁ وَقَوۡمَهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٥١﴾ = އަދި އެއްކޮށްކަލަން އެމީހުންގެ قوم ވެސް.❁ فَتِلۡكَ بُيُوتُهُمۡ خَاوِيَةَۢ = ފަހެ އުޅުނު އެމީހުންގެ ގެތަން ހުސްވެ ފަޅުވެފައެވެ. ❁ بِمَا ظَلَمُوٓاْۚ = އެމީހުން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން.❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި دليل އާއި حجّة ވާކަން ކަށަވަރެވެ.❁ لِّقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿٥٢﴾ = ދަންނަ ބައެއްކަން.❁ وَأَنجَيۡنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވީމީހުން ❁ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ = އަދި އެމީހުން تقْوى ވެރިންކަމުގައިވި.❁ وَلُوطًا = އަދި لوط ގެފާނު (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.)❁ إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު.❁ أَتَأۡتُونَ ٱلۡفَٰحِشَةَ = ކަލޭމެން فَاحِش ކަންތައް ގެނެސްދޭންނަންނީހެއްޔެވެ؟❁ وَأَنتُمۡ تُبۡصِرُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލައި ދެނެ حال / ދަންނަ حال ❁. أَئِنَّكُمۡ لَتَأۡتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهۡوَةٗ = ކަލޭމެން شَهْوَة ގެ ކަންތައް ފުއްދުމަށް ފިރިހެނުން ގެނެސްދޭންނަންނީހެއްޔެވެ؟❁ مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِۚ = އަންހެނުން ފިޔަވައި❁ بَلۡ أَنتُمۡ = އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަކީ❁ قَوۡمٞ تَجۡهَلُونَ ﴿٥٥﴾ = ނުދަންނަކަމުގެ جاهِل ބައެއްކަމެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދެން ނިކަން އެމީހުން އެޅި މަކަރާއި ރޭވުމުގެ ޒަރުކޮށް ނިކަން ދިރާސާކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ މުޅި قوم އެކީއެކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

- ދަންނައެވެ. أبوجعفر الطبرى ގެ تفسير ގައި މިއާޔަތުގެ ދަށުގައި ބުނެއްވާފައިވެއެވެ. އެމީހުން صالح ގެފާނު މަރައިލަން ހުރި މަކަރަކީ: صالح ގެފާނަށް އަރަދުގައި (حِجْرُ ގައި) މިސްކިތެއް ވެއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުފުޅު ކުރައްވާތަނެވެ. ދެންފަހެ މިބައިމީހުން ނުކުމެގެންގޮސް އެތާ ގާތުގައިވާ ހޮހޮރަކަށް ވަންނައެވެ. އަދި ބަންދެވެ. އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުފުޅުކޮށް ވަޑައިގަތުމާ އުރެދިގެން އެކަލޭގެފާނު قتل ކޮށްލާނީއެވެ. ދެންފަހެ الله تعالى އެ ހޮހޮރުގެ ދޮރުމަތީގައި ހިލައެއް ވެއްޓިގައި ބަންދުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެބައިގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ވީތަނެއް ނޭނގުނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކަށް އެބައިގެ މީހުންވީތަނެއް ނޭނގުނެވެ. الله تعالى އެމީހުންނަށް އެތާ عذاب ދެއްވިއެވެ. އަދި ބައިގެ މީހުންނަށް (ބައިގެ ކާފަރުންނަށް) ބައިގައި عذاب ދެއްވިއެވެ. ދެބައިމީހުންވެސް ހަލާކުވެ ދިޔައީއެވެ. صالح ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. والله أعلم .

= تفسير الطبرى =

۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾

## ލަފުޒުމާނަ

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ ޖަވާބު ނުވިއެވެ.۞ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނުން މެނުވީ. (އެއްބަސްވެ އަންގައިބަސްވެ ބުނުންމެނުވީ)۞ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ = ކަލޭމެން لُوط ގެފާނުގެ آل ނަ އަދި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވީމީހުން ނެރޭށެވެ. ۞ مِّن قَرْيَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ރަށުން. ۞ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނީ (ނުބައިކަންތަކުން) طاهر ވާ ބައެކެވެ. ۞ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް - އަދި: لوط ގެފާނަށް - އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން މެނުވީ. ۞ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާއާއިމެދު ނިންމެވީ ކުރިން ތިބި އެއުރެން (ހަލާކުވި މީހުންނާއެކު) ބާކީވާ ބައެއްގެ ތެރޭގައެވެ. ۞ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމެވެ. ۞ فَسَآءَ = އަދި ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَطَرُ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٥٨﴾ = إنْذَار ވެވުނުމީހުންގެ ވާރޭ. قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅަށް اللّه އަށެވެ. ۞ وَسَلَٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ = އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެމައްޗަށް سلام ވެއްޖެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ = އެ إخْتِيَار ކުރެއްވި خاصّ ކުރެއްވިމީހުން. ۞ ءَآللَّهُ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެންވަނީ اللّه ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެއްޗެހިހެއްޔެވެ؟ (ބުނެދީހެއްޔެވެ؟.) ۞ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ނުވަތަ (އަޑުއަހާ އެއްގޮތަކަށް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވަނީ) އުޑުތަކާއި ބިންގަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟ ۞ وَأَنزَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލެއްވި. ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ۞ فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ = ދެން އެފެނުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަގީޗާތައް ފެޅުއްވީމެވެ. (ހެއްދެވީމެވެ) ۞ ذَاتَ بَهْجَةٍ = ރީތިކަމާއި

ފުރިހަމަކަމުގެ ވިޔަ.۞ مَّا كَانَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. / ކަލޭމެންނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. ۞

أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا = އެބަގީޗާތަކުގެ ގަސްތަށް ފުޅުއްވުމަކަށް / ހެއްދުވުމަކަށް. ۞ أَءِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ =

(އަޅުވަރު) اللّه އާއިއެކު (އަޅުކަންވެވޭނެ) އެހެން إله އަކު ވޮތްހެއްޔެވެ؟ ۞ بَلْ هُمْ = އަދި ޔައްސެއްއެވެ؟

އިމީހުންނީ / يعنى އެ مشرك ންނީ.۞ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾ = حقّ މަގުން ދުރުހެލިވާ ބައެކެވެ. /

މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) (އެކަލޭގެފާނުގެ އަބަސްފުޅުތަކުގެ ޖަވާބުގައި) އެ قوم ގެމީހުންގެ جواب އެއްކަމުގައިވީ ހަމަ އެއްބަހަރު އަންނަބަހަކަށް މިފަދައިން ބުނުމެވެ. لوط ގެފާނުގެ آل ން އަދި އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީހުން ކަލޭމެން ރަށުން ނެރެލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރިމީހުންނީ އެބަހީ: އެބައިމީހުން މީހުންނީ - (ނުބައިކަންތަކުން) طاهر ވާ ބައެކެވެ.

(٥٧) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން (އެބަހީ لوطގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން) ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އަންހެނުންކަމުގައިވާ) އަނިޔާވެރިބަފުޅު ސަލާމަތް ނުކުރެއްވީމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މިންވަރުކުރެއްވީ ފަހަތުގައި ބާކީވާމީހުންނާއެކު ހުންނަގޮތަށެވެ. (އެމީހުންނާއެކު ހަލާކުވާގޮތަށެވެ.)

(٥٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް (ނުބައި) ވާރޭއެއް ވެއްސެވީމެވެ. ފަހެ إنْذَار ކުރެވުނު މީހުންގެ ވާރޭ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(٥٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ.!) އަންގަވަތި تعريف ހުއި ثناء އެއް ހުރިހާ اللّه އަށެވެ. ކަލޭގެފާނު އެހަރަފުން ޚިޔާރުކުރެއްވި އަދި إختيار ކުރެއްވި خاصّ ކުރައްވާފައިވާ اللّه ގެ އަޅުތަކުންނަށް سلام ހުއްޓެވެ. (ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ). ހެޔޮވެގެންވަނީ اللّه ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ބައިވެރިކަލާ شريك ންތައް ހެއްޔެވެ؟

(٦٠) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެކަށީގެންވާ ކަލާނގެ ހެޔޮވެގެންވީ އެއްޗެއް منفع އެއް ނުދޭ އަދި އެއްޗެސް ގެއްލުވައެއްޗެސް ނުދޭ ބުދުތަކަކަށް ހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއަށް ހެއްޔެވެ؟ (އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.) އަދި އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރީތިކަމާއި ފުރިހަމަކަމުގެ ވެރި ބަގީޗާތައް ހެއްދެވީމެވެ. އެބަގީޗާތަކުގެ ގަސްހެއްދުވުމަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭމެންނަށް ވާނެކަމެއްނޫނެވެ. اللّه އާއިއެކު އެހެން إله އެއް ވޮތްހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެކަމެވެ) އަދި ޔައްސެއްއެވެ؟. އެމީހުންނީ حقّ މަގުން ދުރުވެ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ.

أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

## ލުޣަތު

أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا = ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަރާތަކަށް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވަނީ) ބިންގަނޑު قَرَار
ކުރައްވައި ހަރުކުރެއްވި ކަލާނގެއަށްވުރެން ހެޔޮވީ؟ ❁ وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا = އަދި އެކަލާނގެ އެތާނގެ
މެދުގައި (ނުވަތަ އެބިންމަތީގައި) ކާރުތައްހެދެއްވި. ❁ وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِيَ = އަދި އެކަލާނގެ އެއަށް يعني:
އެބިމަށް ހަރުކޮށްދޭ ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ.❁ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ = އަދި ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ
ލެއްވިއެވެ. ❁ حَاجِزًا ۗ = ހުރަހެއް (ފެންފޮނުގެ ކަނޑާއި މިރުފެނުގެ ކަނޑު އެކުނުވާނޭގޮތަށް) ❁ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ
= اللّٰه އާއިއެކު (އަޅުކަންކުރެވޭން) އެހެން إله އަކުވޭތޯއެވެ؟❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަމީހުންނަކީ؟. ގާގެ
ޖާހިލުން.❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ = ނުވަތަ
(އަޅުކަން އެފަރާތަކަށް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވަނީ) ކަނބޮޑުވެގެން ހުސްވެފައިވާމީހާގެ دعاء އަށް އިޖާބަދެއްވާ
ކަލާނގެއަށްވުރެން ހެޔޮވީ؟ ❁ إِذَا دَعَاهُ = އެމީހާ އެކަލާނގެއަށް دعاء ދަންނަވައިފިނަމަ. ❁ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ = އަދި
އުނދަގޫތައް ނައްތައިދެއްވާ އެކަލާނގެ ފިއްލަވައި. ❁ وَيَجْعَلُكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލައްވައި. ❁
خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ = ބިމުގެ خَلِيْفَة އިންނަވުމަށް.❁ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = اللّٰه އާއިއެކު (އަޅުކަންކުރެވޭން) އެހެން إله
އަކުވޭތޯއެވެ؟ ❁ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ = ކަލޭމެން عبرة އާއި نصيحة ލިބިގަންނަނީ ކުޑަކޮށްމެ
މަދުންނެވެ.❁ أَمَّن يَهْدِيكُمْ = ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަރާތަކަށް ކުރުން ހެޔޮވެގެންވަނީ) ކަލޭމެން ތެދުމަގު
ދައްކަވާ ކަލާނގެއަށްވުރެން ހެޔޮވީ؟ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި. ❁ وَمَن
يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = އަދި (رحمة ގެ) ވައިތައް ފޮނުއްވާ ކަލާނގެއަށްހެއްޔެވެ؟ ❁ بُشْرًا = ކުރިމަތީގައި / ނުވަތަ
އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭގޮތުން.❁ بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِۦ ۗ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ކުރިމަތީގައި. (ވާރޭގެކުރިން) ❁ أَءِلَٰهٌ

مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = اللّٰه އާއިއެކު (އަޅުކަންވާޖެ) އެހެން إله އަކުވޭތޯއްތޯ؟۞ تَعَـٰلَى ٱللَّهُ = اللّٰه މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާތަކެއްޗަށް ވުރެމަތިވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަދަތަކަށް ކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަކަށްއެހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ ބިންގަނޑު قَرَار ކުރައްވައި ثابت ކުރެއްވި ކަލާނގެއަށްހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ކޯރުތައް ހަދައްވައި އޭގައި ވަރުގަދަ ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ. އަދި (ތޮޅުފެންގެ ކަނޑާއި މިރުފެންގެ ކަނޑާއި ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި ދެކަނޑު މައްސުނިވެ މިކްސް ނުވުމަށްޓަކައި) ހުރަހެއް ލެއްވިއެވެ. اللّٰه އާއިއެކު އެހެން އެއްވެސް إله އަކުވޭތޯއްތޯ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) އަދި ޔާއްޔަރެއްއެވެ؟. އެމީހުންކުރާ ގިނަމީހުންނަކަށް (اللّٰه ގެ قدرة ތެރިކަމުގެ އެއްކަލުވަނތަކަމެއް) ނޭނގެއެވެ.

(٦٢) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަދަތަކަށްކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަކަށްއެހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ ކަނބޮޑުވެ ޖެހިލުންވެގެންވާ މީހާ دعاء ކުރިމާ އެމީހާއަށް އިޖާބަދެއްވައި އަދި އުނދަގޫތައް ފިލުއްވައި ދެއްވާ ކަލާނގެއަށްހެއްޔެވެ؟ އަދިބިމުގެ خليفة ކަމުގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން عبرة އާއި نصيحة ލިބިގަންނަނީ ހާދަހާ މަދުންނެވެ.

(٦٣) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފަދަތަކަށް ކުރުން ހައްޤުވެގެންވަނީ) އެއްވެސް منفع އެއް ނުދޭ އަދި ގެއްލުމެއްވެސް ނުދޭ ބުދުތަކަކަށްއެހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އެއްގަމާއި ކަނޑުގެ އަނދިރިތަކުގައި ކަލޭމެން މަގުދައްކަވާ ކަލާނގެއަށްހެއްޔެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ رحمة ކަމުގައިވާ ވާރޭގެ ކުރިއަށް ވައިފޮނުއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެހެންވީ ހަމަ اللّٰه އެވެ.) اللّٰه އާއިއެކު އެހެން إله އެއްވޭތޯއްތޯ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) އެމީހުން އެކަލާނގެއާއި އެ شرك ކުރާތަކެއްޗަށް ވުރެމަތިވެ اللّٰه މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَـٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾

## ތަރުޖަމާ

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ނުވަތަ (އަޅުގަނޑު އުފެއްދެވިކަން ކުރެން ގެނައުވެރިން) ފުރަތަމަ ވަޙީގެން خَلْقُ ތަކުން

ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށްވުރެ ރަނގަޅީ؟ ✵ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އަނބުރާ (އިޢާދަކުރައްވައިދެއްވާ) އަނބުރާ ދޭ خلق

ތަކުން ހިފުން إعَاد ކުރައްވާ ✵ وَمَن يَرْزُقُكُم = އަދި ކަލާކަންނަ ރިޒުޤު ދެއްވާ.ކަލާނގެއަށްވުރެ؟ ✵ مِّنَ

ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ = އުޑުންނާއި ބިމުން. ✵ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ = اللّه އާއިއެކު (އަޅުކަންވާ) އެހެން إله އަކު

ވާނެއެވެ؟ ✵ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ✵ هَاتُوا۟ بُرْهَـٰنَكُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ حجّة އާއި

دليل ގެންނަބަލާށެވެ.! ✵ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ. ✵ قُل =

(އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ✵ لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި

ބިމުގައިވާ އެއްވެސް ކަލަކު ނުދަނެއެވެ. ✵ ٱلْغَيْبَ = غَيْبُ ގެ ކަންތައްތައް. ✵ إِلَّا ٱللَّهُ = اللّه މެނުވީ. ✵

وَمَا يَشْعُرُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ✵ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން

(ކަބުރުތަކުން ނުކުތުމަށް) محشر ގެ ދުވަހަށް ފޮނުވޭނީ ކޮންއިރަކުންކަމެއް. ✵ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ = އަދި

ޔަޤީންކުރެވިއްޖެއެވެ.؟ އެމީހުންގެ عِلْمُ ފުރިހަމަވެއްޖެއެވެ. ފުރިހަމަވާނެއެވެ. ✵ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ = آخرة ދުވަހުން. ✵ بَلْ

هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا ۖ = އަދި ޔަޤީންކުރެއްވިއެވެ.؟ އެމީހުން އެވަގުތު އެތާގައި يعنى: آخرة އާއިމެދު – ޝައްކުކޮށްވެ.✵

بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ = އަދި ޔަޤީންކުރެއްވިއެވެ؟. އެމީހުން އެވަގުތު آخرة އާއިމެދު ކަނުވެފައެވެ. ✵ وَقَالَ ٱلَّذِينَ

كَفَرُوٓا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީހުން ބުނެއެވެ. ✵ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا = އަޅުގަނޑުން ވެއްޔަށްވެގެންދިޔައިރު ހެއްޔެވެ؟✵

وَءَابَآؤُنَآ = އަދި އަޅުގަނޑުންގެ ކާބަފައިންނާއި. ✵ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުން

(ކަބުރުތަކުން) ނެރުއްވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ ✵ لَقَدْ وُعِدْنَا هَـٰذَا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް وعد

ވެވުނުވެ. ۞ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ = އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް މީގެކުރީގައި.۞ إِنْ هَٰذَآ = މިވާހަކަ ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ = އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ދޮގު އަދި އެއްވެސް އަސްލެއްވަސްލެއްނެތް ވާހަކަތަކެއްކަމުގައިމެނުވީ.۞

## ތަފްސީރު

(٦٤) ނުވަތަ (އަޅުކަން އެފެރުމަކަށް ކުރުން ގަނޑުވެރިންވަސް) އެއްވެސް منفع އެއް ނުދެވޭ އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއްވެސް ނުދެވޭ ބުދުތަކަކަށްހެއްޔެވެ؟.) ނުވަތަ ފެށުމުގައިވެސް خلق ތަކުން ހެއްދެވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ދެން އެކަލާނގެ އިޢާދަކުރައްވައިދެއްވާ އެކަލާނގެ خلق ތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުންވެސް ދިރުއްވައި إعاد ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އުޑާއި ބިމުން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެއިލާހާ ހަމަ الله އެވެ.) الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކުވެރިހެއްޔެވެ؟ (ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ مشرك ންނޭވެ. އިސްވެދިޔަ ބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަމެއް ކުރައްވަނީ الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކުން ކަމުގައި ކަލޭމެން ބުނާނަމަ) އަދި ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެކަމުގެ މައްޗަށް دليل އާއި حجّة ނިކަން ގެންނަވާށެވެ. (ނުގެނެވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(٦٥) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ހަމައެކަނި الله އަށް ފިޔަވާ އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވާ އެއްވެސްމީހަކަށް غَيْبُ ނޭނގެއެވެ. އަދި (ކަލޭމެން ވަކިވެގެން ނުކުމެ) محشر އަށް އެމީހުން ފޮނުއްވަނީ ކޮންއިރަކުންކަން އެމީހުންނަށް إحْسَاس ވެސް ނުވާނެއެވެ. (غَيْبُ ގެ علم އަކީ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ އެއްކަމެކެވެ. قيامة ވާނީ ވަގުތު އެނގުންވެސްވެސް އޭގެތެރެއިން ނެތެވެ.)

(٦٦) އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ آخرة ދުވަހުން އެމީހުންގެ އެނގުން (آخرة އާއިމެދު އެނގުން) ފުރިހަމަވާނެއެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުން އެވަނީ އެއާމެދު يعني: آخرة އާއިމެދު – ޝައްކުއެއްގައެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުން އެވަނީ آخرة އާއިމެދު ކަނުވެރިއެވެ. އެއްވެސް އެނގުމެއް ނެތެވެ.

(٦٧) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނާއި އަދި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންވެސް ވަލުވެ ބިސް ބިމުގެތެރެއިން ދުވަސްވަރަކަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން ނުކުމެވޭނެހެއްޔެވެ؟

(٦٨) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނާއި އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ވަނީ (މީގެކުރީގައި) މިވާހަކަ وعد ކުރެވިފައެވެ. (އެއީ އެއްވެސް މިހާރު ދިރިއުޅެމުންދާ މީހުންނެވެ.) މިވާހަކައަކީ އަދި މި وعد ތަކަކީ އިސްވެދިޔަ މީހުންގެ ދޮގު އަދި ބާކަންތާކު ނުބައި ވާހަކަތަކެއްކަމުގައި މެނުވީނުވެއެވެ.

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

## ލަފްޒީ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ سِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުކޮށް ހަދައިބަލާށެވެ! ۞ فَٱنظُرُوا = ފަހެ ދެން ދެކިބަލާށެވެ! (عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ!) ۞ كَيْفَ كَانَ = ވީކޮންފަދައަކުންކަން. (ވީގޮތް) ۞ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ = ނުބައިމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. ۞ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެމައްޗަށް ހިތާމަކުރުއްވާ ނުލައްވާށެވެ! ۞ وَلَا تَكُن فِي ضَيْقٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތްދަތި ދަތިވެވަޑައިގަންނަވާ ނުވާށެވެ! ۞ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ = އެމީހުން އުނގާ ނުބައި ރޭވުމުގެ ސަބަބުން. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިއަހަރެ وعد އައުމަކީ ކޮންއިރަކުންކަމެއްތޯއެވެ.؟ (ނުވަތަ މިއީ وعد ކުރެވިފައިވާ ކަންތައް ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟) ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. (ހެޔޮނަމަ ބުނެދީބަލާށެވެ!) ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ = ވެދާނެއެވެ. (ވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ.) ۞ رَدِفَ لَكُم = ކަލޭމެންނާ ގާތްވެގެން / ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައި. ۞ بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން އަވަސްކުރާ އެއްޗެއް ބައެއްކަންތައްތައް.۞ وَإِنَّ رَبَّكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެވެ. ۞ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން فضل ވަންތަކަލާނގެ ވެގެން ކަލާނގެއެވެ. ۞ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެމައްޗަށް. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެއެނގެންތަކުގެ ގިނަބައިމީހުން. (ދަންނަވައެވެ.) ۞ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ = އެމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ. ۞ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާކަމެއް. ۞ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައް. ۞ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ = އަދި غائب ވާ ވަންހަނާވެގެންވާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ۞ فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުގައިވެސް އަދި

ބިމުގައިވެސް. ۞ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ = އެއްޗެއް بَيَان ކޮށްދޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި / ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގައި. ۞ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن . ۞ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إِسْرَائيل ނަށް (حَقّ) ވާހަކަ بَيَان ކޮށްދެއްވައެވެ. ۞ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ = އެކަމަކާއިމެދު ގިނަ ދެބަސްވުން. ۞ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾ = އެމީހުން إخْتِلاف ވާކަމުގައިވީ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٩) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މިއިން ދެނެވަޑައިނުގަންނަވާ!) ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާލާ ދޮގުކުރިމީހުންގެ ނިމުން ވީގޮތް ބަލާށެވެ! އަދި (އިސްލާމީދީނަށް) ނުބައިމީހުންގެ ދެރަކޮށް ގެއްލުވާލެއްވި ގޮތް ބަލައި އެކަމުގެ فكر ކޮށް عبرة حاصل ކޮށްބަލާށެވެ!

(٧٠) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރުން ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އަޅާވާ ނުބައި ރޭވުމުގެ ކަމުގައި ހިތްދަތިވުން ނުކުރައްވާށެވެ! (الله تعالى އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާނެތެވެ.)

(٧١) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އޭ مؤمن ންނޭވެ!) ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ބުނެބަލާށެވެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި وعد ކުރެވޭ ކަންތައް (عذاب އައުން) ވާނީ ކޮންއިރަކުންތޯއެވެ؟

(٧٢) އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން އަވަސްކުރާ މިޔަ ބައެއް ކަންތައް ކަލޭމެންނާ ކައިރިވެއްޖެ ކަމެއްވެދާނެއެވެ.

(٧٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް އެދެވޭ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެހެނަސް މީސްތަކުންގެ ގިނަމީހުން شكر ނުކުރެއެވެ.

(٧٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ތަކެތިވެސް ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަމެވެ.

(٧٥) އަދި އުޑުގައި ބިމުގައި ވަންހަނާވެގެންވާ غائب ވި އެއްވެސް އެއްޗެއް بيان ވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަތަ بيان ކޮށްދީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: ހުރިހާ އެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތުގައި بَيَان ވެގެންވެއެވެ.)

(٧٦) އެކަށީގެންވާގޮތުން އެމީހުންނާއި ދެމެދުގައި (يهودى ންނާއި نصارى އިންނާއި ދެމެދުގައި) إختلاف ވި ދީނީ ކަންތައްތަކުގެ بيان (حقّ ގޮތް) އެނގޭ ގޮތުން بَنى إسرائيل ނަށް ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ބަޔާންކޮށްދެއްވައި ހާމަކޮށްދެއެވެ.

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞ وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾

## ލުޣަތު

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قرآن އަކީ) ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުދައްކާއި رحمة އެކެވެ. ۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ = مؤمن ންނަށްވާ. ۞ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. حكم ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ حكم ން. ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އަށް އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާށެވެ! ۞ إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ بيان ވެގެންވާ حقّ ގެ މަތީގައެވެ. ۞ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ނުއިއްވަވާނެއެވެ. ۞ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ = އަދި ބީރުވެރިންނަށް وعظ އާއި نصيحة ވެސް ކަލޭގެފާނަށް ނުއިއްވެވޭނެއެވެ. ۞ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ = އެމީހުން (ނާރާން) ފުރަގަސްދީފައިވާހާ. ۞ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ = އަނދިރިވެރިންނަށް މަގުދައްކާން ތިޔަކަލޭގައި. ۞ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގައި. ۞ إِن تُسْمِعُ = ކަލޭގެފާނު ނުއިއްވަވާނެއެވެ. (ނުއިއްވެވޭނެއެވެ.) ۞ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ = إيمان ވާ ބަޔަކަށްމެނުވީ. (ތެދުކުރާ ބަޔަކަށްމެނުވީ) ۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކެވެ. ۞ فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ = އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިންނާ حال . ۞ ۞ وَإِذَا وَقَعَ ٱلْقَوْلُ = އަދި (عَذَاب ނުވަތަ ކާރާ) ގެބަސްފުޅު حقُّ ވެއްޖެއްޔާ. ۞ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް. ۞ أَخْرَجْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނެރެދެއްވާނެއެވެ. ۞ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން دَابّة އެއް. ۞ تُكَلِّمُهُمْ = އޭގެ އެމީހުންނާ ވާހަކަދައްކާނެއެވެ. / ނުވަތަ އަސްކުރު އެމީހުން ގައިގައި ފާހަގަކުރާނެއެވެ. ۞ أَنَّ ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންވިއެވެ. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا لَا

يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް يقين ނުކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި ❁ وَيَوْمَ نَحْشُرُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ جمع ކުރައްވާދުވަސް. (محشر ކުރައްވާދުވަސް) ❁ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا = ކޮންމެ أمّة އަކުން ފަސް جماعة އެއް. ❁ مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެތެރެއިން. ❁ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ = އޭގެ އެންމެ ކުރި މީހާއި އެންމެފަހު މީހާއާއި ބައްދަލުވެގެން. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن އަކީ مؤمن ންނަށް ތެދުމަގެއްކަމެވެ. އަދި رحمة އެކެވެ.

(٧٨) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުގެ ربّ އެމީހުންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ حكم ން حكم ކުރައްވައިދާނެކަމުގައެވެ.އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٩) ފަހެ ކަލޭގޭފާނު ކަނޑައެޅިގެން الله އަށް ތަވައްކަލުކުރައްވައި وكيل ކުރައްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނު ވަނީ بيان ވެގެންވާ حقّ ގައެވެ.

(٨٠) ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭގޭފާނަށް އިވޭވައެއް ނުދެއްވޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ކަލޭގޭފާނުގެ ކިބައިގައި ނުވެއެވެ.) އަދި ބިރުންވެސް އެމީހުން (ނުއަހާނެވެގެން) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފައި ދަނިކޮށާއި އެމީހުންނަށް وعظ އާއި نصيحة އިވޭވައި ނުދެއްވޭނެއެވެ. އަންގައެއްވެސް ނުދެއްވޭނެއެވެ.

(٨١) އަދި ލޯފަންމީހުންނަށް އެމީހުންގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރެއިން ހިދާޔަތުގެ ތެދުމަގަށް ގެނައުމަކީވެސް ބާރަކާ ކަމުގައި ކަލޭގޭފާނު ނުވެއެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އީމާންވާ ކިޔަމަންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތެދުކޮށް އެއާޔަތްތަކަށް إيمانވާ ބަޔަކަށް އިވޭވައިދެއްވުން ބާރަކާ ކަމުގައި ފުށޫލާގޭފާނަށް ނުވެއެވެ.

(٨٢) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب ގެ ބަސްފުޅު ކާށާ حقّ ވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިމުން دَابّة އެއް ނެރުއްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް يقين ނުކުރާކަމުގައިވީއެވެ. (މި دَابّة ނުކުމެވަޑައިގަތުމަކީވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ތެރޭކަމުގެ އެއްބައިވިލެވެ.) والله أعلم

(٨٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުންކުރެ ކޮންމެ أُمَّة އަކުން ފަސް جماعة އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ محشر ކުރައްވާދުވަހުން އެކުރައްވާ ދުވަހުން، އެމީހުން ރޮނގުގައި ބަހައްޓައި އޭގެ އެންމެކުރީގެ މީހާއާއި އެންމެފަހުމީހާއާ ބައްދަލުވެގެން ހަމައަށް ގެނެސްދެވިގެންނެވެ. (ވަކިކޮށްލަވާ ބެހުމެވެ.)

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَـٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا۟ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى ٱلْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِ ۚ صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

## ލުޣަތު

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو = (އެއުރެންގެން) އަތުވެއްޖެއުމަށްފަހުން (އެއުރެންގެން އަތުވެއްޖެއުމާ) ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ

وحى ކުރައްވާހުއްޖެވެ. ❁ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَـٰتِى = ކަލޭމެން މިޔަންބަރުސޫލަކާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއްޔެވެ؟ ❁

وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا = އަދި އެއާތަކުތަކަށް حقّ ގޮތުގައި ކަލޭމެންނަށް مَعْرِفَة ނުވިއްޔެވެ؟ ❁ أَمَّاذَا كُنتُمْ

تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެންކުރީ ކަމުގައިވީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم = އަދި

އެމީހުންގެމައްޗަށް عذاب (ނުވަތަ عذاب ގެބަސްފުޅު) حقّ ވެއްޖެއެވެ. ❁ بِمَا ظَلَمُوا۟ = އެމީހުން

އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން. ❁ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ = ފަހެ އެމީހުން (حجّة އާއި دليل ގެގޮތުން)

ބަސްބުނެނުލެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ނުދެކެނިތޯވެއެވެ. (فِكر ކޮށް ނުހަދަނިތޯވެއެވެ.) ❁ أَنَّا جَعَلْنَا

ٱلَّيْلَ = ހަމަކަލަކުމެން މިވަންކަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ތިބާވަރުވާކަން. ❁ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެމީހުން

އެތާނގައި ވަގުތުގައި ހަމަހިމޭނުވުމަށް ދިރިއުޅުމަށް. ❁ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا = އަދި ދުވާލު (ފެނުމިފެނުވި) އަލިކަމާ

އެއްކޮށްކަމުގައި. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ❁ لَـَٔايَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި بَيَان

ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ❁ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ = إيمان ވާބަޔަކަށް / ތެދުކުރާ ބަޔަކަށް. ❁ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى

ٱلصُّورِ = އަދި ސޫރުގައި ފުމެވޭދުވަހު. (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) ❁ فَفَزِعَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = ފަހެ

އުޑުތަކުގައި ވާމީހުން ބިރުގަތުމުން ގަނޑުވެއްޖެއެވެ. ❁ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާމީހުން ބަހައްޓައި. ❁ إِلَّا مَن

شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވި މީހަކުމެނުވީ. ❁ وَكُلٌّ أَتَوْهُ = އަދި އެންމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް

(އަންނަހުއްޖެވެ.) ❁ دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ = ނިކަމެތިވެ ދެރަވެގެންވާ حال. ❁ وَتَرَى ٱلْجِبَالَ = އަދި

ކަލޭގެފާނު ފަރުބަދަތައް ދެކެވޭއިރުގައި ނުހުރެވޭގޮތުގައެވެ. ❁ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً = އެގޮތުބަދަތައް ހުއްޓިފައި ހުރިކަމަށް

ކަލޭގެފާނު ހިތުކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَهِيَ تَمُرُّ = އެފަރުބަދަތަކެއް ހިނގައެވެ. حركاة ކުރެއެވެ. ۞ مَرَّ ٱلسَّحَابِ = ވިލާގަނޑު ދާގޮތަށް. ۞ صُنْعَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ހެއްދެވުމެވެ. ۞ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ = އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ފުރިހަމަކޮށް ރިވެތިކޮށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ خبر ތެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٤) އެއުރެން އަތުވެއްޖެއުމުން ތަނުންމެންވެ. (ދެން އެއުރެންގެން ހަތަރުވަނަ ސުވާލެއް) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭމެން މިތަންތަނާ ކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިއެވެ.؟ އެއާއެކު ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަލޭމެން معرفة ނުވިއެވެ؟ ނުވަތަ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކުރަކުރުގައިވީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟

(٨٥) އަދި އެއުރެން އަނިޔާވެރިވުމުގެ ސަބަބުން އެއުރެންގެމައްޗަށް عذاب (ނުވަތަ عذاب ގެ ބަސްފުޅު) حقّ ވެއްޖެއެވެ. ފަހެ އެއުރެން (ދެން އިތުރު حجّة އާއި ދިފާޢުގެ ބަސް) ބަސްނުބުނާނެއެވެ.

(٨٦) އެއުރެން ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން އޮރުގައި ނިދުމަށް ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ ރޮނގުތަކާއި އަލިކަމާއި (عملى މަގުދައްކައި حركاة ތެރިވެ އުޅުމަށް) ދުވާލު އެއާއި ހެދިކުރީއެވެ ނޫނީ މިތަންތަނާ ކަލާނގެ ބާރުފެނުން އެއުރެންނަށް ނުފެނުނީތޯއެވެ؟ (فكر ކޮށްފައި ހަނދުމަކޮށްލާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި - އެބަހީ: ރޭދުވާ ބަދަލުވުން އަދި ތަޤުދީރުގައި - އީމާންވާ ބައިމީހުން އަދި ބޮޑުކުރާ ބައިމީހުން dalil ދެކޭ حجّة ވެއެވެ. (އެފަދަ ކަންތައްތައް އީމާންވާ ފަރާތަކަށް ދިރުވުމަށް ހުރި ދެކޭގޮތުގައި ޙަޤީޤީ ދަލީލެއް ދިމާވާނެއެވެ.

(٨٧) އަދި ކާފަރުންގެ ފަރާތުން الله ހިތްހަމަޖެހުމުގެ ދިނުމުގައި ތިބޭ ކުލަވަރަ ޝަޤީއުން ބަހަނީ ކޮންފަދަ މުސީބާތެއް ދެކޭ ހިރަފުޅު. އަދި ނަފްސުގެ (ޤިޔާމަތް އަހުން ދިވެހިން) ނިކަމެތިވެ ދެރަވެގެންވާ حال ގައި މިތަންތަނާ ކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާނެއެވެ.

(٨٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ފަރުބަދަތައް އެކަން ހުންނައިރު ފަރުބަދަތަކަށް ހުރުޖެއްސި ކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ހިތުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން ވިލާ ދާފަދައިން ފަރުބަދަތަކެއްވެސް ދުވެއެވެ. حركاة ކުރެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް ފުރިހަމަކޮށް ރިވެތިކޮށް ހެއްދެވި ކަލާނގެ ހެއްދެވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާމެދު އެކަލާނގެ خبر ތެރި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

## ތަފުސީރު

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމީހާ. (ހެޔޮކަމެއްކޮށްފިމީހާ) ۞ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا = ފަހެ އޭނާއަށް އެއަށްވުރެ (އޭނާކުރި ހެޔޮކަމަށްވުރެ) މާހެޔޮދަލު ހުއްޓެވެ. ۞ وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެމީހުން އެދުވަހުގެ ސިހުމާއި ބިރުވެރިކަމުން. ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾ = އަމާންވެގެންވެއެވެ. ۞ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އަދި ނުބައިކަމަކާއިގެން އައިމީހާ. (ނުބައިކަންތަކެއްކޮށްފިމީހާ) ۞ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް އެއްލެވޭނެއެވެ. ۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށް. ۞ هَلْ تُجْزَوْنَ = ކަލޭމެން ޖަޒާދެވޭނުހެއްޔެވެ؟. (ކަލޭމެން ޖަޒާ ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ = ކަލޭމެންނުކޮށް ކަމުގައިވި ކަންތައްތަކުން މެނުވީ. ۞ إِنَّمَآ أُمِرْتُ = (رسول اللّٰه صلّى اللّٰه عليه وسلّم حديث ކުރައްވައެވެ.) މިވަނީ ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވާކަން ކަމަކީ. ۞ أَنْ أَعْبُدَ = މިވަނީ ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. ۞ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ = މިރަށުގެ ވެރި ربّ އަށް. ۞ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا = އެކަލާނގެއީ އެރަށް حُرمة ވެރިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ = އެކަލާނގެއަށް ހުރިހާ އެއްޗެއް މިލްކުވެގެންވެއެވެ. ۞ وَأُمِرْتُ = އަދި މިވަނީ ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވަނީ. ۞ أَنْ أَكُونَ = މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ވުމަށެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ = مسلمންގެ ތެރެއިން.(ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިން) ۞ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ = އަދި މިވަނީ ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވައިދެއްވުމަށް. ۞ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ = ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގަތްމީހާ. ۞ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ ހަމައެކަނި ތެދުމަގުން އޭނާގެ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. ۞ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ - ދަންނަވާށެވެ. ۞ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަމަކީ. ۞ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ = إنْذار ކުރައްވާ ބިރުދައްކަވާ ބައެއްގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ وَقُلِ = (އޭ ر سول اللّٰه އެވެ.!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ. ۞ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = ދައްކަވާނެތެވެ އެކަލާނގެ އާޔަތްތަށް حجّة ތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާނެއެވެ. ۞ فَتَعْرِفُونَهَا = ދެން އެ دليل ތަކާއި حجّة ތައް ކަލޭމެން

އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَمَا رَبُّكَ بِغَـٰفِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަކީ غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.۞ عَمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٩) ހެޔޮކަމަކާއިގެން އައިމީހާ - އެބަހީ: ހެޔޮ عمل ކޮށްފި މީހަކު އޭނާ އެކުރި عمل އަށްވުރެ މާހެޔޮރަނގަޅު ثواب **ލިބޭނެ** ހުށީއެވެ. އަދި އެމީހުން އެދުވަހުގެ يعني: قيامة ދުވަހުގެ ސިހުމާއި ބިރުވެރިކަމުން އަމާންވެގެންވެއެވެ.

(٩٠) އަދި ނުބައިކަމާއިގެން އައިމީހާ، އެބަހީ: ނުބައިކަންތައް ކުރިމީހާ ދަންނައެވެ. އެފަދަމީހުން (އެދުވަހުން) މޫނުމަތް ވަޅަން ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައިވީއިރު ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކަށް ވެނީ - އޭގެ ސަބަބުން ވެނީ ކަލޭމެންނަށް جزاء ދެވޭކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެބަހީ - އެފަދަ عذاب ދެއްވީ ދުނިޔޭގައި ދީގެން ކުރި ނުބައިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٩١) (رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم حديث ކުރެއްވިއެވެ.) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވާކަން ކަށަވަރީ މިރަށުގެވެރި (މި مكّة ގެވެރި) ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެރަށް حُرمة ތެރިކުރައްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ ތިމަންކަލޭގެފާނު مسلم ންގެ ތެރެއިން ވުމަށެވެ. (إخلاص ތެރިކަމާއެކު اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށެވެ.)

(٩٢) (އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވިގެންވަނީ) ތިމަންކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔެވުމަށެވެ. (ވީމާ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވެ إيمان ވެ) ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ ތެދުމަގު އެލިބިގަންނަނީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އެކަމުގެ ހެޔޮ ފައިދާ ހުރީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. (އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް މަގުފުރެދިގެންފިމީހާ ދަންނައެވެ. އެމީހަކާމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ގެއްލުމެއްނުވާނެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނީ ވާހަކަ ކަނޑައަޅައި إنذار ކުރައްވާ ބިރުދައްކަވާ ކަލޭގެއެވެ. (މަގުފުރެދިއްޖެއްޔާ މަގުފުރެދުމުގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވެއެވެ.)

(٩٣) އަދި (اللّه وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. ނިކަންމެ އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމާބެހޭ) دليل ތައް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާހުށީއެވެ. ދެން އޭރުން (އެދަލީލުތަކާއި حجّة ތައް - އަދި ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ދިނީ نصيحة ގެ حقيقة) ކަލޭމެންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކަށް ފިޔަވައި غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ނޫނެވެ.

# قصص سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القصص — އާޔަތް ޢަދަދު (٨٨)

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾

## ލުޣަތު

طسٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ۞ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. (يعني: މިއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ.) ۞ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ / ނުވަތަ ބަޔާންކޮށްދެއްވާ. ۞ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ = ތިޔަކަލޭގެފާނަށް ކިޔާދެއްވަނީ ކިޔަވައިދެއްވަނީމެވެ. ۞ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ = موسى عليه السّلام އާއި فرعون ގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން. ۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ۞ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ = ތެދުކުރާ ބައެއްޓަކައި. ۞ إِنَّ فِرْعَوْنَ = ހަމަކަށަވަރުން فِرْعَونُ. ۞ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންވިއެވެ. ۞ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا = އަދި އޭގެ أهل ވެރިން فِرْقَة ތަކަކަށް ހަދައިލިއެވެ. ۞ يَسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ = އޭގެތެރެއިން އެއް جماعة އެއްބަޔަކު ނިކަމެތިކޮށްލަމުން ދިޔައީއެވެ. ۞ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ = އަދި އޭނާ يعني: فرعون – އެމީހުންގެ ފިރިހެންދަރިން މަރަނީއެވެ. ۞ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ = އަދި އޭނާ އެމީހުންގެ އަންހެންދަރިން ނުމަރައި ދޫކޮށްލަނީއެވެ. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ. ۞ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ = فَاسِدُ ކުރާމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވަނީ ނިޢުމަތް ދެއްވުމަށެވެ. ۞ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ = ނިކަމެތިކޮށްލެވިފައިވާ މީހުންނަށް. ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި. ۞ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إمام ންކަމުގައި ލެއްވުމަށެވެ. ۞ وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ ވާރުތަވެރިންކަމުގައި ލެއްވުމަށެވެ. ۞ وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (مصر އާއި شام ކަރައިގެ) ބިމުގައި ހަމަޖެއްސެވުމަށެވެ. ۞ وَنُرِىَ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ = އަދި فرعون އާއި هَامَان އަށް ދައްކަވާށެވެ. ۞ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم = އަދި އެދެމީހުންގެ ލަޝްކަރުތަކާއި އެމީހުންގެ

ސިފައިންނަށާއި. ۞ مَّا كَانُواْ يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ = އެމީހުން ބިރުގަންނަ ކަމުގައި ވީ ކަންތައް ۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام ގެ މަންމައަށް إلْهَام ކުރެއްވީމެވެ. ۞ أَنْ أَرْضِعِيهِ = ކަލޭ އެކަލޭގެފާނަށް ކިރުދޭށޭ އަންގަވާފީމެވެ. ۞ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ = އަދި ކަލޭ އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ބިރުގަތުން ވަޑައިގެންފިއްޔާ. ۞ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ = ދެން ކަލޭ އެކަލޭގެފާނު ކޯރަށް އެއްލަވާލައްވާށެވެ! ۞ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ = އަދި ކަލޭ ބިރުގަތުން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ!. ۞ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ކަލޭގެ އަރިހަށް އެކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރައްވާނޭ ކަށަވަރެވެ. ۞ وَجَاعِلُوهُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ލައްވާނެކަށަވަރެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾ = رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) طسم މިއަކުރުތަކާއި ބައެއް ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ ހުންނަ ވަކިއަކުރުތަކަކީ އަކުރުތަކެކެވެ. މިއަކުރުތަކުން އެދޭވޭ މުރާދަކީ ދަންނަވާގޮތުން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އެކަނިއެވެ.

(٢) މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގެ يعني: ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٣) (އޭ رسول الله އެވެ.!) موسى عليه السّلام އާއި އަދި فرعون ގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حقّ ގޮތުގައި ކިޔައިދެއްވަމެވެ. (މިފޮތް ތެދުކުރާ إيمان ވާ ބަޔަކަށް އައި ތެދުއްކަން އެނގޭނެއެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން فرعون (مصر ގެ ބިމުގައި) ބޮޑާވެ މަތިވެގެންވިއެވެ. އަދި އޭނާގެ ބިމުގެ أهل ވަކިން އެކިއެކި فِرقة ތަކަކަށް ހަދައިލައިފިއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެއް جَماعة އެއްގެ މީހުން ނިކަމެތިކޮށްލައި އަނިޔާ ކޮށްލެއްވިއެވެ. އެއީ بَنى إسرائيل އެވެ. އަދި އޭނާ އެމީހުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މަރައި އަންހެން ދަރިން ދޫކުރިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ފަސާދަވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވީ ބިމުގައި ދެރަކޮށްލެވި ނިކަމެތިކޮށްލެވިފައިވާ މީހުންނަށް އޯގާވަންތަވެ އަދި ދަރުމަވަންތަކަމުންވީ ގޮތުގައެވެ. އެމީހުންނަކީ بَنى إسرائيل މީހުންނެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެއީ إمام ންކަމުގައި ލައްވައި (ވެރިންކަމުގައި ލެއްވައި) އަދި (فرعون އަށްފަހު) އެމީހުންނަކީ ބިންގަނޑުގެ ވާރުތަވެރިންކަމުގައި ލައްވަވާށެވެ. (އެއީ مصر ގެ ބިންގަނޑެވެ.)

(٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (مصر އާއި شام ކަރައިގެ) ބިމުގައި ހަމަޖެހޭ ގޮތަށް ވެރިކަމުގައި تَمْكِين ކޮށްދެއްވާށެވެ. އަދި فرعون އަށާއި هامان އަށާއި އަދި އެދެމީހުންގެ ސިފައިންނަށް އެމީހުން ބިރުން އެއްޗެ ކަންތައް ދައްކުވާށެވެ. (އެކަމަކީ بَنى إسرائيل ގެތެރެއިން ފިރިހެން ކުއްޖަކު އުފަންވުން ބޭނުމެވެ.)

(٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام ގެ މަންމައަށް إلْهَام ކުރައްވައި އަންގަވައިފީމެވެ. ކަލޭގެ އެދަރިކަލުންނަށް ކިރުދޭށެވެ! އަދި ކަލޭގެ އެދަރިކަލުންގެ މައްޗަށް (فرعون އާއި އޭނާގެ ސިފައިންގެ ފަރާތުން) ބިރުގަތުން ވަޑައިގެންފިއްޔާ ކަލޭގެ އެދަރިކަލުން ކޯރަށް (ނީލްކޯރަށް) އެއްލަވާލައްވާށެވެ!. އަދި ކަލޭގެ (އެދަރިކަލުންނާމެދު) ބިރުގަތުން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަފުޅުވެސް ނުކުރައްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެ އަރިހަށް އެދަރިކަލުން ރައްދުކުރައްވާނޭ ކަށަވަރެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު رسول ބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ބޭކަލަކު ކަމުގައި ލައްވާނެ ކަށަވަރެވެ. (ދެން އެކަލޭގެ ޖެހިއްޖެއިރު އެދަރިކަލުން އެއްލަވާލެއްވީ ނީލްކޯރަށެވެ.)

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَـٰرِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ وَهُمْ لَهُۥ نَـٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَـٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

## ލަފްޒީމާނަ

فَٱلْتَقَطَهُۥٓ = ފަހެ އެދަރިކަލުން ހޯދައިގެން ނަގައިފިއެވެ. ۞ ءَالُ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ މީހުން. (އޭނާގެ އާއިލާއިން
لِيَكُونَ لَهُمْ = އެއީ އެދަރިކަލުން އެމީހުންނަށް ވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ عَدُوًّا وَحَزَنًا = عَدُوّ އެއް ކަމުގައްޔާއި އަދި
ހިތާމައެއް ކަމުގައި. ۞ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން فرعون އާއި هامان އާއި. ۞ وَجُنُودَهُمَا = އަދި
އެދެމީހުންގެ ސިފައިންނާއި. ۞ كَانُوا۟ خَـٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ = އެމީހުންވީ ކުށްވެރިން ކަމުގައެވެ. ۞ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ
فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ އަނބިކަނބަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ = އަހުރެންނާ ކަލޭގެ ލޮލުގެ
ފިނިކަމެވެ. ދެމިހުންނަކަމާ އުފާވެރިކަމެކެވެ. ۞ لَا تَقْتُلُوهُ = އޭނާ މަރައި ނުލާށެވެ!. (މަރިކާފުން އޭނާ ނުމަރާށެވެ.!)
عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ = އަހުރެމެންނަށް مَنْفَع ކުރުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ۞ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا = ނުވަތަ އަހުރެމެން އޭނާ
ދަރިއެއްގެ ގޮތުގައި ބަލާނީމެވެ. ۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަކަށް إِحْسَاس ވެސް ނުވެއެވެ. ۞
وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ގެ މަންމަގެ ހިތްފުޅު ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَـٰرِغًا = ހުސްވެގެން (موسى
ގެ ޚިޔާލު خيال ނޫން އެހެން ހުރިހާ خيال އަކުން ހުސްވެގެން) ۞ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ = އެކަމަނާ
އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުންގެ ވާހަކަ ބުނުން ގާތްވެގެންވިއެވެ. ۞ لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ
ހިތްފުޅު ސާބިތުކޮށްދެއްވީމަ. ۞ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ = އެކަމަނާ مؤمن ންގެތެރެއިން ވުމަށްޓަކައެވެ. ۞
وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ = އަދި އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުންގެ أُخْتُ ކަމަނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ قُصِّيهِ = ކަލޭ
އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުންގެ أَثَر އާއި تَبَعَ ވާށެވެ.! (އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން ވަގުތުގައި ބަލާށެވެ!.) ۞ فَبَصُرَتْ بِهِۦ = ފަހެ އެކަމަނާ
އެކަމަނާއަށް އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުން ފެނިވިއެވެ. ۞ عَن جُنُبٍ = ދުރުން. ۞ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް إحساس
ވެސް ނުވާ حال . ۞ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ދަރިކަލުންނަށް مَنَع ކުރެއްވީމެވެ. ٱلْمَرَاضِعَ =
ކިރުދޭމީހުން. ۞ مِن قَبْلُ = ކުރީގައި. (މަންމަގެ ކުރިން) ۞ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ = އެ أُخْت ކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ.
ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން ދައްކައިދޭންވީތޯ އެއްގޮތެއް؟ ۞ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ = ގެއެއްގެ أهل ވެރިންގެ މައްޗަށް. ۞ يَكْفُلُونَهُۥ
لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އޭނާ ބަލައިދޭނޭ حوال ވާނޭ. ۞ وَهُمْ لَهُۥ نَـٰصِحُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި އެމީހުން
ވާނީ އޭނާއަށް ނަސޭހަތްތެރިން ކަމުގައެވެ. ۞ فَرَدَدْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދަރިކަލުން ރައްދުކޮށްދެއްވީމެވެ.

❁ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ = އެދަރިކަލުންގެ މަންމަގެގާތަށް. ❁ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا = އެއީ އެކަމަނާގެ ލޯ ފިނިވުމަށްޓަކައެވެ. އެކަމަނާ ހިތްހަމަޖެއްސެވުމަށެވެ. ❁ وَلَا تَحْزَنَ = އަދި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމަށެވެ. ❁ وَلِتَعْلَمَ = އަދި އެކަމަނާ ދެނެވޮޑިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ❁ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ކުރު އެއީ حقّ ކަމެވެ. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެކަމަކު އޭގެ ގިނަމީހުން. لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٨) ދެން فرعون ގެ آل ނީ (އޭނާގެ އަހުލުވެރިން) އެދަރިކަލުން ހޯދައިގެން ގެންނަވައިފިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ عدوّ އަކަށާއި އަދި އެމީހުންނަށް ހިތާމައެއްކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން فرعون އާއި هامان އާއި އަދި އެދެމީހުންގެ ސިފައިންވެސް ކުށްވެރިންކަމުގައެވެ.

(٩) އަދި فرعون ގެ އަނބިކަނބަލުން (فرعون އަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. (މިދަރިކަލުންނަކީ) އަހުރެންނާއި އަދި ކަލޭގެފާނާއި ދެމީހުންގެ ލޮލުގެ ފިނިކަމެވެ. ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. އޭނާ މަރައިނުލާށެވެ! އަހުރެމެންނަށް منفع ކުރުން އެކަށީގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ދަރިއަކަށް އެދަރިކަލުން ގެންގުޅުއްވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. އެބަހީ: އެކަލޭގެފާނުގެ ސަބަބުން الله ކަންތައް ގެންދަވާ ހިސާބެއް އެމީހުންނަކަށް ޝުޢޫރުވެސް ނުވެއެވެ.

(١٠) އަދި موسى عليه السّلام ގެ މަންމާފުޅުގެ ހިތްފުޅު ހުސްވިއެވެ (موسى عليه السّلام ގެ خيال ފިޔަވައި) އެހެން ހުރިހާ خيال އަކުން ހުސްވެއްޖެއެވެ. އެބަހީ: ހުރިހާ ވަގުތެއްގައިވެސް ވަނީ موسى عليه السّلام ގެ خيال އެވެ. މިމަންޖެސޯކަލާނގެ އެކަމަނާގެ ހިތްފުޅު ނުހިފެހެއްޓެވިނަމަ އެކަމަނާ އެކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަ ފާޅުކޮށްލައްވަން ގާތްވެގެންވިއެވެ. (އެހެން އެކަމަނާއަކީ މިމަންޖެސޯކަލާނގެ وعد ތެދު ކުރައްވާފުޅުގެ މުއުމިނުން މީހުންގެ ތެރޭގައި ވުމަށްޓަކައެވެ.

(١١) އަދި އެކަމަނާ (يعنى: موسى عليه السّلام ގެ މަންމަ) އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: موسى عليه السّلام ގެ أُخْتكަމަނާ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަމަނާ ގޮސް އެދަރިކަލުންގެ އަސަރުތަކުގެ ފަހަތުން ދާށެވެ. އެދަރިކަލުންނަށް ވީގޮތް ބަލާށެވެ. ދެންފަހެ އެ أخت ކަމަނާ ދުރުދުރުގައި ހުރެގެން އެދަރިކަލުން ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެހެ އެދަރިކަލުން ފެނި فرعون ގެ ގެކޮޅަށް ގެނައުމުން އެދަރިކަލުންނަށް ކިރުދޭން މީހަކު ހޯދާ ބަލައިފިއެވެ.!) އަދި އެކަމަނާއަކީ އެދަރިކަލުންގެ أخت ކަމެއް އެމީހުންނަށް ޝުޢޫރުވެސް ނުވެއެވެ. إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. (١٢) އަދި މިމަންޖެސޯކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމަގެ ކިރިން އެހެން އެއްވެސް ކިރުމައެއްގެ ކިރު އެކަލޭގެފާނަށް މަނާކުރައްވައިފީމެވެ. (އެކަލޭގެފާނު އެގެކޮޅުގައި ތިބި މީހުންގެ ވެސް އެއްވެސް އަންހެނެއްގެ ކިރު ނުބޮއްވެވިއެވެ. މިހެން އެމީހުންގެ ކިރުމައިން ހޯދަން އުޅޭތީ އެކަމަ ދެކެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އެދަރިކަލުންގެ أخت ކަމަނާ އެތަނަށް ވަޑައިގެންފައި އެދަރިކަލުންނަށް ހެޔޮ އެކަމާގެ ކަންތައްގާއި حوال ބަލަހައްޓާނެ أهل ގެ ބައެއްގެ ވާހަކަ އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ދަލާ ދޭންތޯއެވެ.؟ އަދި އެމީހުންވެސް އެދަރިކަލުންނަށް نصيحة ތެރި إخلاص ތެރި ބައެކެވެ. (ދެންފަހެ އެކަމަނާ إشارة ކުރީ އެދަރިކަލުންގެ މަންމަގެ ފަރާތަށެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެދަރިކަލުންގެ މަންމަކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ދެން މަންމަ ގެންގޮސް އެކަމަނާ ކިރުދިނުމުން އެދަރިކަލުން ކިރުބޮއި ހިތްހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. ދެން އެދަރިކަލުންނަށް ކިރުދިނުމަށާއި އެދަރިކަލުން ބެލެހެއްޓުމަށް أُجُور ދެއްވާގޮތަށް މަންމައާއި حوال ކުރެއްވިއެވެ. އެހެން إشارة ކުރައްވައި ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި وحى ކުރައްވައިވެއެވެ.

(١٣) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދަރިކަލުން އެދަރިކަލުންގެ މަންމައަށް ރައްދުކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެކަމަނާގެ ލޯ ފިނިކަން ގެނައުމަށެވެ. އަދި އެކަމަނާ ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ކުރު އެއީ حقّ ތެދުކަން އެކަމަނާ ދެނެވޮޑިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެހެނެއްކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

## ތަފްސީރު

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނު بَالِغُ ވެ ގައިގެ ބާރުފުރިހަމަވެވަޑައިގަތުމުން. ۞ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ = ނިޢުމަތްތަކުގެ އެކަލޭގެފާނަށް دين ގެ فقه އާއި علم ދެއްވީމެވެ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ۞ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ = إحْسَان ތެރިންނަށް ނިޢުމަތްތަކުގެ ޖަޒާދެއްވަނީ.۞ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ރަށުގެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގަތީމެވެ. ۞ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ = غَافِل ކަމުގެ ވަގުތެއްގައި حال . غافل ކަމުގައިވީހިނދު.۞ مِّنْ أَهْلِهَا = އެރަށުގެ ރައްޔިތުންގެ. ۞ فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ = ދެން އެރަށުގައި ދެފިރިހެނުން ދުށްވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ يَقْتَتِلَانِ = ތަޅާފުށުން ތަޅައުޅެމުން ހުރިކަމުގައެވެ. ۞ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ = މިމީހާވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ دين ގެ މީހެކެވެ. (بنى إسرائيل އެއްކެވެ.) ۞ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ = އަދި މިއިތުރު މީހާވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ عَدُوّ ންގެތެރެއިންނެވެ. (فرعون فبيلة ގެ قِبطى އެއްކެވެ.) ۞ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ = ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ دين ގައިވާމީހާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން مدد އާއި އެހީއަށް އެދުނީއެވެ. ۞ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ عَدُوّ ންގެތެރެއިންވާ މީހާގެމައްޗަށް. ۞ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ = ދެން موسى عليه السّلام އެމީހާގެ ގޮވުމެއްގައި އަތުމުށުން ޖެހެއްސެވީއެވެ.۞ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ = ދެން އެމީހާ قتل ކޮށް އެކަން ނިންމަވައިފިއެވެ.۞ قَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ = މިކަމީ މިއީ شيطان ގެ عمل އެކެވެ. ۞ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދުވާނޭ عَدُوّ އެކެވެ. ۞ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ. ۞ قَالَ رَبِّ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ۞ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މިއަޅާގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ۞ فَٱغْفِرْ لِى = ފަހެ މިއަޅާއަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!.۞ فَغَفَرَ لَهُۥٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް

އެކަލާނގެ ފުއްސަވައިދެއްވީއެވެ. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ❁ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ (١٦) = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ❁ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَيَّ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި نعمة ގެ ސަބަބުން. ❁ فَلَنْ أَكُونَ = މިއަޅާ ނުވާނަމެވެ. ❁ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ (١٧) = مُجْرِم ންނަށް އެހީތެރިއަކަށް. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިކޮޅުގެ ބާރުފުރިހަމަވެ ޒުވާނަކަށް ފުރާފުރިހަމަވާ ހިސާބަށް ދިޔުމުން މާތްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދީނުގެ فقه ވެރިކަމާއި علم ދެއްވީމެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް މާތްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٥) އަދި ރަށުގެ أهل ވެރިން غافل ވެގެންވާ ހިނދެއްގައި (މިސްރުކަރަށް ވެންދުރު ނިދާވަގުތުގައި) އެކަލޭގެފާނު (موسى عليه السّلام) ރަށުގެތެރެއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާ ހިފައި ތަޅާފޮޅާ އެކަލޭގެފާނު ދުށެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެމީހުން އެކަކީ އެކަލޭގެފާނުންގެ دين ގެ މީހެކެވެ. بني إسرائيل އެކެވެ. އަނެކަކީ އެކަލޭގެފާނުންގެ عدوّ ންގެތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. فِرعون قبيلة ގެ މީހެކެވެ. قِبْطِي އެކެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ دين ގެ މީހާ އެމީހާގެ عدوّ ގެ މައްޗަށް އެހީއަށްއެދި އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަތުގިފިލިން އެމީހާގެ ގާތަށް ޖަހައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހާގެ މަރުވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. މިއީ ޝައިޠާނާގެ عمل އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއީ ބަލާނުލާ ކަށަވަރުގޮތުގައި މަގުފުރެދުވާ عدوّ އެކެވެ.

(١٦) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މިއަޅާގެ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ މިއަޅާއަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައިދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާ އަޅުގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށް ދެއްވި نعمة ގެ ސަބަބުން مُجْرِم ންނަށް އެހީތެރިއަކަށް މިއަޅާ ނުވާނަމެވެ!

فَأَصْبَحَ فِي ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۥ ۚ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يَهْدِيَنِى سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾

## ތަރުޖަމާ

فَأَصْبَحَ فِي ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا = ފަހެ ރަށުގައި ބިރުން ހުންނަވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެއްޖެއެވެ. يَتَرَقَّبُ = ދެންވާނެ ކަމަކާމެދު إنْتِظَار ކުރައްވަވާކުރައްވާ. ❁ فَإِذَا ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ = ފަހެ ކުއްލިއަކަށް އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން نصر އެދުނުމީހާ. ❁ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެގައި. ❁ يَسْتَصْرِخُهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާ ހަޅޭއްލަވައިދެއެވެ. (އެއީ ވާގިއެދިގެންނެވެ.) ❁ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام އޭނާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮވެ بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދިގެން ގެންގުޅޭ ހަމަގުޅުވެގެންވާ މީހެކެވެ. (ނުވަތަ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެކެވެ.) ❁ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހިފުމަށް އިރާދަކުރެއްވި ހިނދު. ❁ أَن يَبْطِشَ = އަތުލައިގަތުމަށް / ހިފުމަށްވަޑައިގަތުމަށް. ❁ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا = އެދެމީހުންގެ عَدُوّ ކަމުގައިވާ / قِبْطِي ކަލޭގެފާނަށް. ❁ قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ = އޭމީހާ (يعنى: بنى إسرائيل މީހާ) ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ.! ❁ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى = ކަލޭގެފާނު އަހަރެން މަރުކޮށްލުމަށް އިރާދަކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ❁ كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا = މީހަކު ކަލޭގެފާނު މަރާލެއްވިހެން. ❁ بِٱلْأَمْسِ = އިއްޔެ. ❁ إِن تُرِيدُ = ކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރައްވަނީ ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّآ أَن تَكُونَ جَبَّارًا = جَبَّار ވެވަޑައިގަތުމަށް މެނުވީ ބިމުގައި. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަތުމަށް އިރާދަކުރައްވާކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾ = مُصْلِح ންގެތެރެއިން / إصلاح ކުރާ މީހުންގެތެރެއިން. ❁ وَجَآءَ رَجُلٌ = އަދި ފިރިހެނަކު އައެވެ. ❁ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ = ރަށުގެ އެންމެ ދުރުކޮޅުން. ❁ يَسْعَىٰ = އަވަސްއަވަސްކޮށް ހިނގާފައި. ❁ قَالَ يَـٰمُوسَىٰٓ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ.! ❁ إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ = ހަމަކަށަވަރުން (فرعون قوم ގެ) ބޮޑެތި ކަލޭގެފާނާމެދު مشورة ކުރަނީއެވެ. ❁ لِيَقْتُلُوكَ = ކަލޭގެފާނު މަރުމަށް. ❁ فَٱخْرُجْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (މިރަށުން) ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّـٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެންވަނީ ކަލޭގެފާނަށް نصيحة ދެނިވިމީހުންގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވާ ވަޑައިގަންނަވާ حال އެރަށުން ނުކުމެވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ يَتَرَقَّبُ = ދެންވާނެކަމަކާމެދު إنْتِظَار ކުރައްވާށެވެ. ❁ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ ރަބް އެވެ.! މިއަޅާ ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ.! ❁ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

= އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން. ❁ وَلَمَّا تَوَجَّهَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލައްވައިވިހިނދުން. ❁ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ = مَدْيَن އާއި ދިމާއަށް. ❁ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِي = އަހުރެންގެ ربّ އަހުރެންނަށް މަގުދައްކަވާނެކަމުގައި އުއްމީދުކުރަމެވެ. ❁ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ (٢٢) = މަގުގެ ސީދާ ރާސްތާމަގަށް. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٨) ފަހެ ރަށުގައި ބިރުވެރިކަމާއިގެން ހުންނަވާ ބަލަހައްޓަވަމުންދަމުންގައި އެކަލޭގެފާނު ވެއްޖެއެވެ. އަދި ދެންވާނޭ ކަމަކާއިމެދު إنتظار ކުރައްވަމުން ހުންނެވިއެވެ. އެހެން ހުންނަވަނިކޮށް އިއްޔެ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުން نصر އެދި އެދުނުމީހާ އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާ ހަޅޭއްލަވަން ފަށައިފިއެވެ. މިއަދުވެސް އޭނާ موسى عليه السّلام ގެ އަރިހުން نصر އެދެނީއެވެ. (އޭނާއީ އިސްރާއީލީމީހާ. އެހެން قِبْطِي މީހާ ތަޅާފޮޅާލަނީއެވެ.) އަދި موسى عليه السّلام އެ إسرائيل މީހާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގައި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ފަރުވާކުޑަ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

(١٩) އަދި އޭރުމީހުންގެ عَدُوّ ކަމުގައިވާ قِبْطِي ކަލޭގެއަށް އަތުބާރުކުރައްވަން އެކަލޭގެފާނު ހިފުމަށް ބޭނުންވެވަޑައިގަތުމުން އެމީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. يعنى: بنى إسرائيل މީހާ ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ކަލޭގެފާނު މިއަދު އިއްޔެ އަނެއްމީހާ މަރާލެއްވިގޮތަށް އަހުރެން މަރާލަން ބޭނުންފުޅުވެވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ( އޭނާއަށް ހީވީ އޭނާ މަރަން ބޭނުންވީއޭއެވެ.) ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ބިންމަތީގައި جَبَّار ނުލަފާ މީހަކަށްވުމަށްކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު إصلاح ކުރާ مُصْلِح އަކަށް ވުމަކަށް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި بنى إسرائيل ކަލޭގެ މިވާހަކަތަކުގެ موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިދެނީ އަނެއް قِبْطِي ކަލޭގެ މަރުވި ހަނދާނަށް ތިބި މީހުންނަށް ނޫނީ، ބުނާ ކަމުގައި ފިރުޢައުނާއި ހިސާބު ކަލޭގެއިރު ވިޔަސް موسى ގެފާނު ހަނދާނަށް ނުވެއެވެ. އޭނާގެ އަވަސްއަރުވާލުމުން ފަޅާއެރުމުން ފަށައިގަތް މިކަން موسى ގެފާނުކަން فرعون ގެ މީހުންނަށް އަންގަވައި އެކަމުގެ تفصيل ދިރިއެވެ. ހަމަ އެހިސާބުން موسى ގެފާނުގެ ކަންތައް ނިންމާލުމަށް ކަމަށްފަހު فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ދެމެދުގައި مشورة ކުރިއެއްޖެއެވެ. واللّه أعلم .

(٢٠) އަދި ރަށުގެ ދުރުން ހިނގާބޮޑުން ހަލުވިކޮށް ހިނގާފައި އަހިމީހަކު موسى ގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! ރަށުގެ ބޮޑެތިމީހުން ކަލޭގެފާނު މެރުމަށް مشورة ކޮށް جلسة ކުރަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެހެންވީމާ އަވަހަށް މިރަށުން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަހުރެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް نصيحة ދެނިންނަކު މީހެކެވެ. (ބުނެވޭ އެމީހަކީ إيمان ކަން ވަންހަނާކުރި فرعون قبيلة ގެ މީހެކެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ غافر ސޫރަތުގައި ވާނެއެވެ.)

(٢١) ދެން ފަހެ موسى ގެފާނު ބިރުވެރިކަމާއިގެން ހުންނަވާ حال ކަމުގައި އެރަށުން ނުކުމެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (فرعون ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނުން ހޯދަން އަތުވެދާނެތީ) އެކަމުން ދެންވާނޭކަމަކާއިމެދު إنتظار ކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާ ހުންނެވީމާ އެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަހުރެންގެ ربّ އެވެ! އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ!.

(٢٢) އަދި مَدْيَنُ ގެ ފަރާތަށް އެކަލޭގެފާނު ކުރިމަތިލާފައިވަޑައިގެންނެވުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަޅާގެ ربّ މިއަޅާއަށް ސީދާ ތެދުމަގު ދައްކަވާނެކަމުގައި أمّيد ކުރަމެވެ. ތެދުމަގު ދެއްކަވާނެއެވެ.

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدۡيَنَ وَجَدَ عَلَيۡهِ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسۡقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمۡرَأَتَيۡنِ تَذُودَانِۖ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسۡقِي حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ مِنۡ خَيۡرٖ فَقِيرٞ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا تَمۡشِي عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ قَالَتۡ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ لِيَجۡزِيَكَ أَجۡرَ مَا سَقَيۡتَ لَنَاۚ فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيۡهِ ٱلۡقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفۡۖ نَجَوۡتَ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسۡتَـٔۡجِرۡهُۖ إِنَّ خَيۡرَ مَنِ ٱسۡتَـٔۡجَرۡتَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡأَمِينُ ﴿٢٦﴾

## މުފްރަދާތު

وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدۡيَنَ = އެއީ مَدْيَنُ ގެ ފެނާއި ހަމައަށް އެކަލޭގެފާނު ހިނގަވާފައި ވަޑައިގެންނެވުނުހިނދުން ❁ وَجَدَ عَلَيۡهِ = އެތަނުން ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ أُمَّةً مِّنَ ٱلنَّاسِ = ގިނަ عدد އެއްގެ ބަޔަކު. ❁ يَسۡقُونَ = ޖަނަވާރުތަކަށް ފެންބޮނުވާ ❁ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ = އެއީ އެމީހުން ނުލައި އެއީ ދުށުވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ ٱمۡرَأَتَيۡنِ = ދެއަންހެނުންނެން. ❁ تَذُودَانِ = (ބަކަރިތައް) ދުރުކުރަނީ ހިފަހައްޓައިގެންތިބި. ❁ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَا = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޯދެން ދުރުކުރަން ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ: ބަކަރިތަކަށް ފެންނުދީ ދިއުމަށް ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) ❁ قَالَتَا لَا نَسۡقِي = އެދެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަޑުމެން ފެންނުދޭނަމެވެ. ❁ حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُ = ބަކަރިގޮވާމީހުން އެނބުރި رُجوع ނުވާހާހިނދަކު. ❁ وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ ﴿٢٣﴾ = އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕައަކީ ވަރަށް މުސްކުޅިއެކެވެ. ❁ فَسَقَىٰ لَهُمَا = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެދެމީހުންނަށް ފެންދެއްވައިފިއެވެ. ❁ ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ = ދެން އެކަލޭގެފާނު ހިޔާގަނޑަށް އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ فَقَالَ رَبِّ = އެއީ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رب އެވެ! ❁ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ބާވައިލެއްވި ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިއަޅާވަނީ ❁ مِنۡ خَيۡرٖ = ހެޔޮކަމުގެ ފަގީރެއްވެގެން. ❁ فَقِيرٞ ﴿٢٤﴾ = ބޭނުންވެގެންނެވެ. ❁ فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا = ދެންފަހެ އެމީހުން އެއްއަންހެނަކު އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް އައެވެ. ❁ تَمۡشِي = ހިނގާފައި. ❁ عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ = ލަދުވެތިކަމާއެކު. ❁ قَالَتۡ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ ބައްޕަ ކަލޭގެފާނަށް އެބަގޮވައެވެ. (އެބަވިދާޅުވެއެވެ.)❁ لِيَجۡزِيَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ޖަޒާދޭން. ❁ أَجۡرَ مَا سَقَيۡتَ لَنَا = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންދެއްވިކަމުގެ ޖަޒާއަށެވެ. ❁ فَلَمَّا جَآءَهُۥ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ وَقَصَّ عَلَيۡهِ ٱلۡقَصَصَ = އެއީ އެބޭކަލަކަށް ހުރިހާ ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވިހިނދުން. ❁ قَالَ لَا تَخَفۡ = އެބޭކަލަކު ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަތުން ވަޑައިގެންނެވުނީ! ❁ نَجَوۡتَ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ = އަނިޔާވެރި قوم ގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވުމެވެ. ❁ قَالَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا = އެމީހުން އެއްއަންހެނަކު ދެންނެވިއެވެ. ❁ يَٰٓأَبَتِ ٱسۡتَـٔۡجِرۡهُ = އޭ

ބައްޕައެވެ. އޭނާ އުޖޫރައިން ހިފުމަށްވާނެއެވެ. ❁ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކުއްޔަށް ހިފުމަށް އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހަކީ. ❁ ٱلْقَوِىُّ ٱلْأَمِينُ ﴿٢٦﴾ = ގަދަފަދަ އަދި އަމާނާތްތެރިއެއްކަމެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަދި مَدْيَنُ ގެ ފެނާހަމައަށް (ގެރިބަކަރިތަށް މީހުން ފެންދޭ ފެނާހަމައަށް) އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންފުޅުހިނދުން ދިޔަ عدد އެއްގެ ބަޔަކު އެތަނުން އެކަލޭގެފާނު ދުށިވަޑައިގެންފިއެވެ. (އެއީ ގެރިބަކަރިތަށް ފެންދޭން ގެނެސްތިބި މީހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނާއި ތަންކޮޅެއް ދުރުގައި ސްތްރީން ހިފެހެއްޓިގެން ތިބި ދެއަންހެނުން ދުށްވަޑައިގެންފިއެވެ. އެދެމީހުން ތިބި ބަކަރިތައް ތަންތަނަށް ދިޔަނުދީ ހިފަހައްޓައިގެންނެވެ. އެދެ އަންހެނުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ދެމީހުން ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންނުދީ ތިބީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލޭމެންގެ مقصد އަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އެދެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ގެރިބަކަރިތަށް ފެންދޭން އައިސްތިބި މީހުން އެނބުރިއަވަދިވާންދެން އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ ގެރިބަކަރިތަކަށް ފެންނުދެމެވެ. އަހުރެމެންގެ ބައްޕައަކީ ބޮޑު މުސްކުޅިއެކެވެ. (ބަކަރިތައް މިފަދަކަމަކަށް އެކަށީގެންވާ މީހެކެވެ. ގޭގައި އެހެން ފިރިހެނަކު ނުވެއެވެ.)

(٢٤) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެދެމީހުންނަށް ފެންދެއްވައިފިއެވެ. (އެދެމީހުންގެ ބަކަރިތަކަށް ފެންދެއްވައިފިއެވެ.) ދެން ވަޑައިގެން ގަހެއްގެ ހިޔަލަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَبّ އެވެ. ކަލޭކުގެ ތެރެއިން އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ބާވައިލައްވާ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިއަޅާ ބޭނުންވެގެންވެއެވެ.

(٢٥) ދެންފަހެ އެދެ އަންހެނުންކުރެ އެއްކުއްޖަކު ލަދުވެތިކަމާއެކު ހިނގާފައިއައިސް އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގެފާނު ފެންދެއްވިކަމުގެ އުޖޫރަ ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުމަށް އަހުރެމެންގެ ބައްޕަ ކަލޭގެފާނަށް އެރުވާނެއެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަންހެނުންނާއިއެކު އެބޭކަލުންގެ ގެއަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ. އެބޭކަލަކީ شُعَيب عليه السّلام ކަމުގައި ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘް ރިވާވެއެވެ.) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން އެބޭކަލަކަށް ވާހަކަތައް ކިޔައިދެއްވުމުން އެބޭކަލާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ޒާލިމުވެރި قوم ގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވެވިއްޖެއެވެ.

(٢٦) އެދެއަންހެނުންކުރެ އެއްކުއްޖަކު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ބައްޕައެވެ. އޭނާ أُجور އިން ބަލަހައްޓަވާށެވެ. (ބަކަރިތަކަށް ބަލާނެ ފެންދިނުމަށް ކުއްޔަށް އޭނާ މިގޮތުގައި ބަލަހައްޓަވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ބާރުގަދަ އަމާނާތްތެރިއަކު ބައްޕަ ކުއްޔަށް ހިފުން ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިފަދައިން އެކަމަނާ ދެންނެވީމާ ބައްޕައަށް ސުވާލު އުފެދުނުކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުގަދަކަމާއި އަމާނާތްތެރިކަން ކަމަނާއަށް އެނގުނީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެއްސެވިއެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ފެންދިން ވަގުތު ޖަހާފައިވާ މަތިގަނޑެއް ވިހިމީހުން ނުހިފޭ ނަގާލެއްވިގޮތުގެ މަތިގަނޑެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދަރިއަކު ފަހަތުން ވަޑައިގަންނަވަން ބާރުގަދަކަން އެނގުނީއެވެ. އަދި އަޑުގަނޑެއްގައި ހިނގަވާފައި ގެއަށް ވަޑައިގެންނެވި ގޮތުގައި އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި އަހުރެމެންނާ ދިމާއަށް ނުބައްލަވާކަން އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަމާނާތްތެރިކަމުގެ دليل އެވެ.. والله أعلم .

قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنۡ أُنكِحَكَ إِحۡدَى ٱبۡنَتَيَّ هَٰتَيۡنِ عَلَىٰٓ أَن تَأۡجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٖۖ فَإِنۡ أَتۡمَمۡتَ عَشۡرٗا فَمِنۡ عِندِكَۖ وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أَشُقَّ عَلَيۡكَۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيۡنِي وَبَيۡنَكَۖ أَيَّمَا ٱلۡأَجَلَيۡنِ قَضَيۡتُ فَلَا عُدۡوَٰنَ عَلَيَّۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٞ ﴿٢٨﴾ ۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلۡأَجَلَ وَسَارَ بِأَهۡلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ نَارٗاۖ قَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا بِخَبَرٍ أَوۡ جَذۡوَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمۡ تَصۡطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ مِن شَٰطِيِٕ ٱلۡوَادِ ٱلۡأَيۡمَنِ فِي ٱلۡبُقۡعَةِ ٱلۡمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّيٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾

## ލަފުޒުގެ

قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ = އެބޭކަލަކު (موسى عليه السّلام އަށް) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އެދެނީ. قصد ކުރަނީ. ❁ أَنۡ أُنكِحَكَ = އަހުރެން ކަލޭގެފާނާ ކާވެނިކޮށްދެއްވުމަށެވެ. ❁ إِحۡدَى ٱبۡنَتَيَّ هَٰتَيۡنِ = އަހުރެންގެ މިދެ ދަރިކަނބަލުންކުރެ އެކަކާއި. ❁ عَلَىٰٓ أَن تَأۡجُرَنِي = އަހުރެންނަށް އުޖޫރަދިނުމަށެވެ. (އުޖޫރައަށްގޮތުން މަސައްކަތްކޮށްދިނުމަށެވެ.) ❁ ثَمَٰنِيَ حِجَجٖ = އަށްއަހަރުވަންދެން. ❁ فَإِنۡ أَتۡمَمۡتَ عَشۡرٗا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދިހައަހަރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ. ❁ فَمِنۡ عِندِكَ = ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަފުޅު ކަމެކެވެ. إختيار އެކެވެ. ❁ وَمَآ أُرِيدُ = އަދި އަހުރެން ނޭދެމެވެ. ❁ أَنۡ أَشُقَّ عَلَيۡكَ = ކަލޭގެފާނުމައްޗަށް ދަތިކޮށް އުނދަގޫކުރުމަކަށް. ❁ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ = الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނު އަހުރެން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ = صالح ނޭކިމީހުންނާ މީހުންކަމުގައި. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. يعني: موسى ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ ذَٰلِكَ بَيۡنِي وَبَيۡنَكَ = އެކަމަކީ އަހުރެންނާއި شَيْخُ އާއިދެމެދު އޮތްކަމެކެވެ. ❁ أَيَّمَا ٱلۡأَجَلَيۡنِ قَضَيۡتُ = ދެ مُدَّة ންކުރެ ކޮންމެ مدّة އެއް އަހުރެން ނިންމިޔަސް، ފުރިހަމަކުރިޔަސް. ❁ فَلَا عُدۡوَٰنَ عَلَيَّ = އަހުރެންގެ މައްޗަށް عداوة ކުރުވުމެއް ނުވެއެވެ. ދެކޮޅުވުމެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٞ ﴿٢٨﴾ = އަހުރެމެން މިބުނިބުނުމުގެ މައްޗަށް. (އަހުރެމެން މިވި އެއްބަސްވުމުގެ މައްޗަށް) الله وكيل ކުރަށްވެ. ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ ۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى ٱلۡأَجَلَ = ދެންފަހެ موسى عليه السّلام އާ މުއްދަތު ހަމަކުރެއްވިހިނދުން. ❁ وَسَارَ بِأَهۡلِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން (مصر އަށް ވަޑައިގަތުމަށް) ހިނގާވަޑައިގަތެވެ. (ޠޫރުސީނާގައި ވަޑައިގަތެވެ.) ❁ ءَانَسَ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ = طور ފަރުބަދައިގެ އެއްފަރާތުން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ نَارٗا = އަލިފާނެއް. ❁ قَالَ لِأَهۡلِهِ ٱمۡكُثُوٓاْ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން މިތާ ހުއްޓިލައްވާށެވެ. ❁ إِنِّيٓ ءَانَسۡتُ نَارٗا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އަލިފާނެއް ފެނުނެވެ. ❁ لَّعَلِّيٓ ءَاتِيكُم مِّنۡهَا = އަހުރެން އެއަލިފާނުން ކަލޭމެން ގެއަށް އައުމުގެ أمّيد ކުރެވެ. ❁ بِخَبَرٍ = خبر އަކާއިގެން. ❁ أَوۡ جَذۡوَةٖ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނުވަތަ އަލިފާންބުރިއަކާއިގެން / ނުވަތަ

އަލިފާންދަނޑުބުރިއަކާއިގެން. ۞ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެން ހޫނުވުމަށްޓަކައި. ۞ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا
نُودِىَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ނިދާއިއްލެވުނެވެ.
ގޮވާލެއްވުނެވެ. ۞ مِن شَاطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ = (موسى عليه السّلام ގެ) ކަނާތްފަރާތުގެ ވާދީގެ
ގޮޑުދޮށުފަރާތުން.۞ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ = ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ ތަނުގައި. ۞ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ =
ގަސްކައިރިން / ނުވަތަ ގަހުން. ۞ أَن يَٰمُوسَىٰٓ = އޭ موسى އެވެ.! ۞ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއީ الله އެވެ. ۞ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ = عَالَم ތަކުގެ رَب އެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ދެންފަހެ މިވާހަކައަކަށްފަހު އެކަމަނާގެ ބައްޕަ موسى ގެފާނާ مخاطب ކުރައްވައި އެބުނާކަމަކީ
ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ موسى އެވެ!) އަޅުގަނޑު އެދެނީ އަޅުގަނޑުގެ قصد ކުރަނީ މިދެބޭ ދަރިކަނބަލުންކުރެ
އެއްކަނބަލަކާއި ކަލޭގެފާނު ނިކާހުކޮށްދިނުމަށެވެ. އެއީ އަށްއަހަރުވަންދެން (ބަކަރިތައް ބެލެހެއްޓުމުގެ ގޮތުން
ގެއްލުވުމަށް) މިގޭގައި ހުންނެވުމުގެ މަސައްކަތްކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ދިހައަހަރު ފުރިހަމަކުރެއްވުމަކީ އެއީ ދެން
ކަލޭގެފާނުގެ ކަމެކެވެ. إختيار އެކެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ކަލޭގެފާނަށް ދަތިކުރާކަށް އަޅުގަނޑު ބޭނުމެއްނުވެއެވެ.
الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވާނީ صالح ބޭފުޅެއްކަމުގައި މިއަޅުގަނޑެވެ.

(٢٩) موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ يعنى: އަށްއަހަރުދުވަހު خدمة ގައި ހުރުމުގެ މަސައްކަތް ކުރުމުގެ ނިކާހުގެ ވާހަކަ
އެއީ އަޅުގަނޑާއި شَيْخُ ތިއްބެވި ދެމެދު އޮތް ބަދަލުވެވުނުކަމެކެވެ. އަދި ދިހައަހަރު ފުރިހަމަކުރުމާއި ކުރުކޮށް ހުށަހެޅުމާ
މުއްދަތުން އަޅުގަނޑު ކަމެއްކުރާ އަޅުގަނޑުގެ މައްސަލަ ކުރިމަތިވެއްޖެ عدواة ބޮޑުވެގެން ނުވެއެވެ. އަޅުގަނޑު ނުހާސްވާނެ.
(އެމުއްދަތުތަކުން އެކަމަކީ ނިމުނީއެވެ.) އަދި އަޅުގަނޑު މިބުނާ ބުނުމުގެ މައްސަލަ الله وكيل އެވެ. އެކަލާނގެ
ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ދެންފަހު موسى عليه السّلام އަހުލުވެރިޔާ ހަމަޖެހޭގޮތަށް ނިންމަވައިގެން ފުރައްވައި (مصر އަށް
ވަޑައިގަތުމަށް ފުރުއްވިއެވެ.) ރޭގަނޑުވަރު ފުރައްވައި ވަޑައިގަންނަވަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިކަނބަލުންނާ (ބޭރުގައި) ފިނިވެގެން ގޮސްފިއެވެ. އަދި طور
ފަރުބަދައިގެ ގާތުން އަލިފާންދޮންވަމުން އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި أهل ވެރިންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.
ތިޔަބައިމީހުން މިތާ ހުންނަވައިދެއްވާށެވެ. އަޅުގަނޑަށް އަލިފާނެއް ފެނިއްޖެއެވެ. އެތަނުން خبر އަރައިގެން ނުވަތަ
ތިޔަބައިމީހުން ހޫނުވުމަށްޓަކައި އަލިފާންދަނޑުބުރިއަކާއިގެން ނުވަތަ އަލިފާން ދަނޑުބުރިއަކާއިގެން އަޅުގަނޑު أمّيد
ކުރެވެއެވެ.

(٣٠) ދެންފަހު އެކަލޭގެފާނު އެތަނަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން (އެއަލިފާނުގެ ގާތަށް) (موسى عليه السّلام ގެ)
ކަނާތްފަރާތުގެ ވާދީގެ އެބަރަކާތްތެރި ތަނުގައިވާ ގަހުން އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއިއްލެވުނެވެ. ގޮވައިލެއްވުނެވެ.
(ނިދާއިއްލެވުނީ) އޭ موسى އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއީ الله އެވެ. عَالم ތަކުގެ ހައްދަވާވޮޑިގެންވާ
ބަރަކާތްތެރި رَبّ އެވެ.

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَـٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ ٱلْـَٔامِنِينَ ﴿٣١﴾ ٱسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ فَذَٰنِكَ بُرْهَـٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِى هَـٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِىٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾

## ލަފްޒީމާނަ

وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަސާތްޖެހި އެއްލަވާށެވެ!. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އަސާތްޖެހި އެއްލެވިއެވެ. އެހައިރުން އޭގެ ހަރުކަތަކަށް ބަލައިލެއްވުން ދިރިހުރެއެވެ.) ❁ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ = ދެންފަހެ އޭތި ތުރާ حركاة ކުރާތަން ފެނިވަޑައިގަތުމުން. ❁ كَأَنَّهَا جَآنٌّ = އޭތި ކޮންމެވެސް ހަރަކާތްތެރިއެއްހެވެ؟ އޭތި جانٌّ އެއްފަދައެވެ. (އެއީ އެންމެ ބޮޑު ސަރުބަލުގެ ބާވަތެކެވެ.) ❁ وَلَّىٰ مُدْبِرًا = އަދި އެކަލޭގެފާނު ފުރަގަސްދެއްވާ އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ = އަދި ހުރަހުރުނިވިރަން رجوع ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. ❁ يَـٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ = (اللّٰه وحی ކުރެއްވިއެވެ.) އޭ موسى އެވެ! (މިހާރު ކަލޭގެފާނަށް އަރާ) ކުރިމަތިލައްވައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ❁ وَلَا تَخَفْ ۖ = އަދި ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ❁ إِنَّكَ مِنَ ٱلْـَٔامِنِينَ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ އަމާންވެވަޑައިގެންވާ ބަޔަކުގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ ٱسْلُكْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ވައްދަވާށެވެ!. ❁ فِى جَيْبِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ (ގަމީސްކޮޅުގެ) ޖީބަށް. ❁ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ = އެއަތްޕުޅު ހުދުކުލައެއްގައި ނުކުންނާނެއެވެ. ❁ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ = ބަލިކަމެއް ނެތި. ❁ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިމަތީގައި / ނުވަތަ މޭމަތީގައި ގޮތްކަށްއޮޅާ ބަހައްޓަވާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ = ބިރުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. (ބިރުގަންނަވަފައިވާކަމުގައި) ❁ فَذَٰنِكَ بُرْهَـٰنَانِ = ފަހެ އެއީ ދެ مُعْجِزَة އެވެ. ދެ حجّة އެވެ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންނާ ❁ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦٓ ۚ = فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ބަޔަކަށް. ❁ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކަށް ކަމުގައި. ❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ ތިމަގެ ربّ އެވެ. ❁ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަގެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން މީހަކު މަރާލީމެވެ. ❁ فَأَخَافُ = ފަހެ ތިމަގެ ބިރުގަންނަމެވެ. ❁ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ތިމަގެ މަރާލާނެކަމަށް. ❁ وَأَخِى

هَـرُونُ = އަޚި މިއަޚާގެ أخ هارون ❁. هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا = އޭނާ މިއަޚާއަށްވުރެ ދުލުގެ ފަޞީޙުން މާފަސޭހައެވެ. ބަހާސްކުރުން މާކުރިހަމައެވެ. ❁ فَأَرْسِلْهُ = ފަހެ އޭނާ ފޮނުއްވައިދެއްވާނދޭވެ!. (އޭނާވެސް ރަސޫލުކަމާ ފޮނުއްވާނދޭވެ!.) ❁ مَعِيَ رِدْءًا = މިއަޚާއާއެއްކޮށް އެހީއަކަށް. ވާގިވެރިއަކަށް. ❁ يُصَدِّقُنِيٓ ﷺ = މިއަޚާ ތެދުކުރުމަށްޓަކައި. ❁ إِنِّيٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޚާ ބިރުގަންނަމެވެ. ❁ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން މިއަޚާ ދޮގުކުރާނެތީ ❁

## ꕥꕥꕥꕥꕥ إِجْمَالِي މާނަ ꕥꕥꕥꕥꕥ

(٣١) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު އެއްލާލައްވާށެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެއަސާގަނޑު އެއްލައްވިއެވެ. އެހައިރުން އޭތި ހަރަކާތްކަމާ ބަލަދުވެ ދުވަންފެށިއެވެ.) ފެންނަނީ އޭގެ ދުވެ حركاة ކުރާތަން ފެނުމުން - އޭތި އޭތި ހިތަށް جانّ އެއް ހެންނެވެ. (އެއީ ބޮޑު ޒޭބުއްޔެކޭ ހަމަފަދައިގެ ވައްބަރާލާއެވެ.) އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ފުރަގަސްދެއްވާ އެނބުރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި ހުރަސްދިނަކަށް އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެހިނދު الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ހޭ موسى އެވެ.! ކަލޭގެފާނު (މިމަންޒަރަށް ނުބައިވާނީ) ކުރިމަތިލުއްވައި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. އަދި ބިރުނުގަން ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ އަމާންވެގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު (ކަލޭގެފާނުގެ قميص ކޮޅުގެ) ޖީބުކޮޅަށް ވައްދަވާށެވެ!. (ދެން އޭތި ނެރުއްވާލައްވާ) ނިކުންނާނީ ހުދުކުލައިގައެވެ. އެއީ އެއްވެސް ބަލިކަމެއް ނުވަތަ ސަބަބަކުން ނޫންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅު ކަލޭގެފާނުގެ އަރިކަށިފުޅާއި - ނުވަތަ ގައިފުޅާއި ޖަހާލައްވާ ގަބުލުކުރައްވާށެވެ!. އޭރުން ބިރުފުޅު ފިލައިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ފަހެ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ ދެދަލީލެވެ. ދެ حجّة އެވެ. (ދެ معجزة އެވެ.) فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑުންގެ ގާތަށް (رسول ކަމާއިގެން) ވަޑައިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ فاسِق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންނުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.)

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ޔާއަލްލާހ ربّ އެވެ.! މިއަޚާވާނީ އެމީހުންގެތެރެއިން މީހަކު މަރާލައެވެ. އެހެންވެ އެމީހުން މިއަޚާ މަރައިލާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ.

(٣٤) އަދި މިއަޚާގެ أخ هارون މިއަޚާއަށްވުރެ މާ ފުރިހަމަވާހަކައެވެ. ބަހާސްކުރުމުން މާކުރިހަމައެވެ. ފަހެ މިއަޚާއާއެކު އެހީތެރިއަކަށް ވާގިވެރިއަކަށް އޭނާވެސް (رسول ކަމާއިގެން) ފޮނުއްވައި ދެއްވާނދޭވެ!. އެއީ މިއަޚާ ތެދުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އަކަށެގެބަހަށްވުރެ ދުލުފުޅުގެބަސް قبول ކުރުން أولى ވެގެންވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޚާ ދޮގުކުރާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމެވެ.

ꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥ

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَٰنًا فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِـَٔايَٰتِنَآ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ مِنْ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِى فَأَوْقِدْ لِى يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾

## ލުޣަތު

قَالَ = اللّٰه وحي ފުރުއްވިއެވެ. ❁ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ = ނިކަންހުރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަށަވަރުކުރާނެ
މުގައްދަސްފުޅު ގަދަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. (އުބަރި: ކަށަވަރުކުރަން ބާރުވެރިކޮށް އެހީތެރިކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.) ❁ بِأَخِيكَ
ކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސަބަބުން. ❁ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَٰنًا = އަދި ތިޔައިރުގެ ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ
حجّة އެއްލައްވާހުށީމެވެ. ބާރެއްލައްވާހުށީމެވެ. ❁ فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ތިޔައިރުގެދެކަލުންނާ
(ނުބައިކަމަކާއިގެން) واصل ނުވާނޭހެވެ. ❁ بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ أَنتُمَا وَمَنِ
ٱتَّبَعَكُمَا = ތިޔައިރުގެ ދެކަލުންނާއި ތިޔައިރުގެ ދެކަލުންނަށް تبع ވިމީހުން. (ވެސް) ❁ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾ =
ގަދަވާނޭމީހުން ކަމުގައެވެ. ❁ فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ = ފަހެ ދިޔައީ އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عليه السّلام
ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. قَالُوا۟ =
އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ مَا هَٰذَآ = މި ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى = ދޮގުހަދާފައިވާ سِحر އެއްކަމުގައި
މެނުވީ. ❁ وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا = އަދި އަހުރެމެން މިވާހަކަ ނާހަމެވެ. ❁ فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ =
އަހުރެމެންގެ ކުރީގެ ކާބަފައިންގެ ތެރޭގައިވެސް.❁ وَقَالَ مُوسَىٰ = އަދި موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ❁
رَبِّىٓ أَعْلَمُ = އަހުރެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވޭ ބޮޑުވެ. ❁ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގާއިގެން އައި ކާކުކަން.
❁ مِنْ عِندِهِۦ = އެކަލާނގެ حضرة ން. ❁ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ = އަދި އެމީހަކަށް ވާނީ މިކަލާއި. ❁ عَٰقِبَةُ
ٱلدَّارِ = ދުނިޔޭގެ ފަހުކޮޅައި. (އާޚިރަތުގެ نصر ލިބޭނީކޮންކަން) ❁ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ = ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު
ނުވާނެއެވެ. ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ = އަނިޔާވެރިންނެވެ. ❁ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ.❁ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلْمَلَأُ = އޭ ބޮޑެތިންނޭވެ.! ❁ مَا عَلِمْتُ لَكُم = ކަލޭމެންނަށް ވަނީކަމަކަށް އަހުރެން ނުދަނެމެވެ. ❁
مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِى = އަހުރެން ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ވާކަމެއް. ❁ فَأَوْقِدْ لِى يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى
ٱلطِّينِ = އޭ هَامَان އެވެ.! އަހުރެންނަށްޓަކައި ބިމު ފިނިޔާކޮށްދޭށެވެ.! ❁ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا = އަދި އަހުރެންނަށްޓަކައި
އުސް عِمَارة އެއް ހަދައިދޭށެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ = އަހުރެން ބަލައިލުމަށް އެރުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ❁ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ

مُوسَىٰ = موسى ގެ إله އަށް.۞ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއާމެދު އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ.۞ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ = އޭނާ ދޮގުވެރިންގެތެރެއިންވާ ކަމަށެވެ. ۞ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ = އަދި އޭނާއާ (فِرعون އާއި) އޭނާގެ ސިފައިން ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. ۞ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر ގެ) ބިމުގައި. ۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ މަގާއި ނުލައި.۞ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން. ۞ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضْرَةَ އަށް އެނބުރި ނާންނާނެކަމަށެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٥) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ أخ ގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނުގެ މުށްއަތް ވަރުގަދަކޮށްދެއްވާނަމެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ބާރުލިބިދޭނެ ގޮތަށް ކަންތައް ހަމަޖައްސަވައިދެއްވާނަމެވެ.) އަދި ތިޔަދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حجّة އާއި (دليل އާއި) ދެއްވާނަމެވެ. ފަހެ އެމީހުން ތިޔަދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުން ތިޔަދެކަލުން ހަމައަކަށް (ނުބައިއް) ހެދިގެން ނުވާނެއެވެ. ތިޔަދެކަލުންނާއި އަދި ތިޔަދެކަލުންނަށް تبع ވި ބައެއްކުރެ ގަދަވެރިންނަކީ ގެއެވެ.

(٣٦) ފަހެ ބަޔާންވެ ފެނިގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަކާއި حجّة ތަކާއިގެން އެމީހުން ގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންފިނދުން (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވި) ކަލޭގެފާނު ހަދައިފާވާ ދޮގު سِحر އެއްކަމުގައި ނޫނީ މިއީކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ކުރީގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެ ޒަމާނުން އަޅުގަނޑު މިފަދަ ވާހަކައެއް ނީއަހަމެވެ.

(٣٧) އަދި موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަލާނގެ حضرة ން ތެދުމަގާއިގެން އައި ކާކުކަން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ މާތްވަންތަ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ފަހުކޮޅު ކާމިޔާބުވާނީ ކާކަށްކަން އެކަލާނގެ މާތްވަންތަ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ ކާމިޔާބުވާ ބައެއްނޫނެވެ.

(٣٨) އަދި فرعون ބުންޏެވެ. އޭ قوم ގެ ބޭފުޅުންނޭވެ! އަޅުގަނޑު ދެނަގައި އެހެން إله އެއް ކަލޭމެންނަށް ވާކަމެއް އަޅުގަނޑަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އޭ هامان އެވެ.! ކަލޭ އަޅުގަނޑަށް ސިޓީ ފިހެއްސުން އުސްބިނާއެއް އަޅުގަނޑަށް ހަދައިދީބަލާށެވެ.! (އެބިނާގައި އަރައި) موسى އެދެކެވޭ އެކަލޭގެފާނުގެ إله އަށް އަޅުގަނޑު ބަލައިލާނަމެވެ. އަޅުގަނޑަށް ހީވާގޮތުގައި އޭނާވަނީ ދޮގުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٣٩) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އޭނާއާއި އޭނާގެ ސިފައިން (مصر ގެ) ބިމުގައި ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތިއެވެ. އަދި އެމީހުން ހީކުރީ އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އެނބުރި رجوع ނުވާނޭކަމަށެވެ.

فَأَخَذْنَـٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَـٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَـٰهُمْ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِىِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَـٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِنَا وَلَـٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾

## ލުޣަތު

فَأَخَذْنَـٰهُ وَجُنُودَهُۥ = ފަހެ އޭނާއާ އޭނާގެ ސިފައިން މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ހިފުއްވީމެވެ. ❁ فَنَبَذْنَـٰهُمْ = ފަހެ މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުން އުކާލެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْيَمِّ = ކަނޑަށް. ❁ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ގޮތްފަރާތްކަންތައް ނިކަން ދެކިބައްލަވާށެވެ.! ❁ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ ފަހުކޮޅު. ❁ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީ إمَام ންނަކަމުގައެވެ. ❁ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ = (މީސްތަކުންނަން) ނަރަކައަށްގޮވާ. ❁ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން. ❁ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ وَأَتْبَعْنَـٰهُمْ = އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ تبع ކުރީމެވެ. ❁ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا = މިދުނިޔޭގައި. ❁ لَعْنَةً = لَعْنَة އެއް. ❁ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ هُم = އަދި قيامة ދުވަހުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ވާނީ. ❁ مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ = ހުތުރުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައިންނެވެ. ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައިންނެވެ. ❁ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރުސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް – އެބަހީ: تورة . ❁ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރުއްވުމަށްފަހުގައި. ❁ ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކެއް. ❁ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް (بنى إسرائيل ންނަށް) އަލިކަމެއްގެ ގޮތުން. ނުވަތަ އެމީހުން ބަލާ ވިސްނާނެކަމަށް. ❁ وَهُدًى وَرَحْمَةً = އަދި ތެދުމަގުދައްކައި رحمة އެއްގެގޮތުން. ❁ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން (اللّه ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް شكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ وَمَا كُنتَ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ❁ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِىِّ = ހުޅަނގުފަރާތުގެ) ޠޫރުސީނާ ފަރާތުގައި. ❁ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް فرض ކުރެއްވިއިރު / ނުވަތަ تكليف ޖެއްސެވިއިރު. ٱلْأَمْرَ = أمر އާއި نهى ގެ ކަންތައް. ❁ وَمَا كُنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ = حاضر ވެވޮޑިގެންވި މީހުންގެތެރެއިން. ❁ وَلَـٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا = އަދި އެހެންނަމަވެސް މިވަންހަރުސްކަލާނގެ قرن ތަކެއް (أمّة ތަކެއް) އުފެއްދެވީމެވެ. ❁ فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ = ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ދުވަސްދިގުވިއެވެ. عمر ދިގުވިއެވެ. ❁ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا =

އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު قائم ވެވަޑައިގެންގެން ނުވެވުނެވެ. ۞ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ = مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެތެރޭގައި. ۞ تَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައިދެއްވުމަށް. ۞ وَلَٰكِنَّا كُنَّا = އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީގެންވިމުއެވެ.۞ مُرْسِلِينَ (٤٥) = (رسول ން) ބޭކަލުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٠) ދެންފަހު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި އޭނާގެ ސިފައިން ހިއްޓުވީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކަނޑަށް އަޅައިލީމެވެ. އަނިޔާވެރިންގެ ނިމުން ހުރީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކިބައްލަވާށެވެ!.

(٤١) އަދި (ކާފިރުކަމުގެ ބޮޑެތި) إمام ންކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް ނަރަކައިގެ أهل ވެރިންގެ عمل ކުރުމަށް ގޮވައެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނޭއެވެ.

(٤٢) މިދުނިޔޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لَعْنَة تَبع ކުރީމެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ފަހަތުގައްޔާ ކަންތައް ދިޔަ އެމީހުންނަށް لعنة ދޭނެއެވެ. / ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހުރިހާ އެއްޗަކުން ދުރުކުރައްވައިފީމެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންވާހުށީ ހުތުރުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ނުވަތަ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٤٣) އަދި ޔަޤީނުންވެސް أُمَّة ތަކެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށްފަހު ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ފޮތް ދެއްވީމެވެ. އެއީ توراة އެވެ. (ދަންނައެވެ. ހިތާމަ تفسير ފޮތެއްގައި ލިޔެވިގެންވެއެވެ. موسى عليه السّلام އަށް توراة ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ބަދަލުކުރެވޭ ދިމާލުން ބިން ސަލާމް ހަލާކުކުރެއްވީ الله ހަލާކު ނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވި އެންމެ ފަހު أمّة ފިރުޢައުނެވެ. واللّه أعلم . = تفسير قرطبى އިން =) ދެންފަހު موسى عليه السّلام އަށް އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެމީހުންނަށް އަލިކަމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ބަލާ ވިސްނާނެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ތެދުމަގުގެ ކަމުގައި رحمة އެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އެއީ އެމީހުން الله ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް شكر ކުރުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(٤٤) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް أمر އާއި نهى ގެ ކަންތައްތައް فرض ކޮށްދެއްވިއިރު ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް تَكْلِيفُ ޙަވާލުކުރެއްވި ވަގުތު ތޫރު ފަރުބަދައިގެ ކައިރީގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެވުނެވެ. އަދި އެކަމަށް حاضر ވިމީހުންގެތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެވުނެވެ.

(٤٥) އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެގޮތަށް ނުކުރައްވައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمّة ތަކެއް އުފެއްދެވީމެވެ. ދެންފަހު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދުވަސްތައް ދިގުވެގެން ދިޔައެވެ. عمر ދިގުވީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާދެއްވުމަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު مَدْيَنُ ގެ أهل ވެރިންގެތެރޭގައި قَائم ވެވަޑައިގެން ނުހުންނަވަމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވީގެންވީ رسولބޭކަލުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَـٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۖ قَالُوا۟ سِحْرَانِ تَظَـٰهَرَا وَقَالُوٓا۟ إِنَّا بِكُلٍّ كَـٰفِرُونَ ﴿٤٨﴾

## ލަފުޒު މާނަ

وَمَا كُنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވޮޑިގެނެއް ނުވަމުއެވެ. ❁ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ = طور ފަރުބަދައިގެ ކައިރީގައި. ❁ إِذْ نَادَيْنَا = މިވަންތަ ﷲ ތަޢާލާގެ ނިދާއިއްވެވިއިރު. ❁ وَلَـٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ❁ لِتُنذِرَ قَوْمًا = ކަލޭގެފާނު ބަޔަކަށް إِنْذار ދެއްވުމަށެވެ. ❁ مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް نَذِيْر އަކު އައިސްފައިނުވާ. ❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށް / ހަނދާންކުރުމުގެ أمّيد ގައި. ❁ وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌ = އަދި އެމީހުންނަށް مصيبة އެއް ނުޖެހުނީއެވެ ވީނަމަވެސް؟ ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެމީހުން އިސްކުރިކަންތަކުން. ❁ فَيَقُولُوا۟ رَبَّنَا = ފަހެ އެމީހުން ބުނާނެ - އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. ❁ لَوْلَآ أَرْسَلْتَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ. ❁ إِلَيْنَا رَسُولًا = އަޅަމެންނަށް رسول ބޭކަލަކު. ❁ فَنَتَّبِعَ ءَايَـٰتِكَ = ފަހެ ޢާޔަތް އިބަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އަޅަމެން تبع ވުމަށް. ❁ وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އަޅަމެން مؤمن ންނަކުމެވެ. ❁ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = ފަހެ ދެން އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އައިސްނުރުން. (مكّة ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް) ❁ مِنْ عِندِنَا = މިވަންތަ ﷲ ތަޢާލާގެ حضرة ން. ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނި. ❁ لَوْلَآ أُوتِىَ = (އެކަލޭގެފާނަށް) ދެއްވުން ނުވަނީއެވެ. ❁ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ = موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނު ފަދަ އެއްޗެއް. އެފަދަ ފާޅު. ❁ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ = އެމީހުން (އެބަހީ: يهودى ންގެ ވެރިންތަކުން އެ حجّة އަނބުރާލުމުން) ފަހެ ކާފަރުނުވޭތޯއެވެ.؟ ❁ بِمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނު ތަކެތި. ❁ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން. ❁ قَالُوا۟ سِحْرَانِ = އެމީހުން ބުނީ އެއީ ދެ سحر އެވެ. (توراة އާއި قرآن އަށް) ދެ سِحر އެވެ. تَظَـٰهَرَا = އެކަކު އަނެކަކަށް އެހީވާ ❁ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނީ. ❁ إِنَّا بِكُلٍّ كَـٰفِرُونَ ﴿٤٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ކާފިރުވެގެންވަމެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (موسى عليه السّلام އަށް ) ނިދާއިއްވެވިނެވުނު ކަލޭގެފާނު طور ފަރުބަދަރުގެ ކައިރިގައި ނުވަމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެހެންޏާއެދުވި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުންގެ ކުރިން އެބައެއްގެ ގާތަށް އެއްވެސް نَذِير އަކު ނުފޮނުއްވާ ބަޔަކަށް (مكّة أهل ވެރިންނަށް) إنذار ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ހެޔޮ ނުބައި ގޮތުގައި ހިނގާނުލާށް توبة ވުމަށެވެ.

- ދަންނައެވެ. اللّه تعالى موسى عليه السّلام އަށް محمّد ގެފާނުންގެ أمّة ގެމީހުންގެ މާތްކަމުގެ ވާހަކަ وحى ކުރެއްވިއާ موسى عليه السّلام އެމީހުން ދުށުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެވަގުތު اللّه އަންގަވާ އެމީހުން އަދި ނުފެންނާނެކަމަށެވެ. ދެން އެވަގުތު محمّد ގެފާނުންގެ أمّة ގެމީހުންނަށް اللّه ނިދާއިއްވެވުން (ގޮވައިލެއްވުން) ބަލައިގެން ޖަވާބުދެއްވި އެބަސްފުޅަށް ބޯވެ ވަޑައިގަތުމަށް އެދިވަޑައިގަތީމަ. موسى عليه السّلام އަށް އިއްވެވިކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ مخاطب ކުރައްވައި ކިޔުއްވެވި ބަސްފުޅުތަކެއް އެވަގުތު وحى ކުރެއްވިކަމުގައިވެއެވެ. واللّه أعلم އިސްވެދިޔަ އާޔަތުން إشارة ވަނީ އެ واقعة އަށް ކަމުގައިވެއެވެ. = تفسير طبرى - تفسير قرطبي =

(٤٧) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކުރިކޮށްފައިވާ ސަބަބުން (އެމީހުންކުރި ފާފަގެ ސަބަބުން) އެމީހުންނަށް مصيبة އެއް ނުޖެހުނީ ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ (مصيبة އެއް ޖެހުނަމަ އެމީހުން މިފަދައިން ބުނެއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ!. އަޅަމެންގެ ގާތަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވީނަމައެވެ. އޭރުން އަޅަމެން ތިބާރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް تبع ވީމެވެ. އަޅަމެން ޙަޤީޤަތުގައި މުއުމިނުންކަމުގައި (مؤمن ންކަމުގައި)ވީމެވެ.

(٤٨) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އައިހިނދުން (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވެވުމުން އެމީހުން ގާތު އިދިކޮޅުވެ.) އެމީހުން ބުނީ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވުނުފަދަ އެއްޗެއް - އެފަދަ ޢަޖައިބު - މި رسول އަށް ނުދެއްވުނީ ކިއްވެގެންތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެފަދަ ފޮތެއް މިކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުނުނަމައެވެ. (އޭގެ جواب ގައި اللّه وحى ކުރައްވަނީ) އެމީހުން ފަހެ موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް ކާފިރުވެފައެއްނުވޭތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުން ބުނީ އެއީ ފަރުޢޫނުގެ ދެ سحر ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: توراة އާއި قرآن އަކީ ދެ سحر ކަމުގައެވެ.) ނުވަތަ موسى عليه السّلام އާއި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާއި ދެބޭކަލުންނަކީ ދެ سحر ވެރިންކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އަހަރެމެން މިވަނީ އެހުރިހާ އެއްޗަކާ ކާފިރުވެގެންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ تفسير ގައި علم ވެރިން ގޮތްގޮތަށް ހާމަކުރައްވައެވެ. މިތާ ލިޔުނުގައި ވަނީ އެގޮތުން އެއްގޮތެވެ. قِرَاة ތަކާމެދުގެ ސަބަބުންވެސް إختلاف ވާން ހިމާވާނެއެވެ. واللّه أعلم بالصّواب .

قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾

## ލަފުޒުވާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!* فَأْتُوا بِكِتَٰبٍ = ފަހެ ކަލޭމެން އެއްވެސް ފޮތެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ!*
مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން.* هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ = އެފޮތެއް އަޑުގެ ދެފޮތަށްވުރެ ތެދުމަގުދައްކައިދޭން
ވާނެ.* أَتَّبِعْهُ = އެފޮތަކަށް މިއަޅުގަނޑުގެފާނު تَبع ވާހަށް. (تَبع ވާ ހިނގުމެވެ.)* إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿٤٩﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.* فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް
(އިޖާބަދީ) ދިޔަބަސްނުއިވުނަކަ.* فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނެވޭށެވެ.* أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ =
އެމީހުން تبع ވަނީ ކަމަކީ.* أَهْوَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ هوى نفس ތަކަށް. (އަމިއްލަ އެދުމުތަކަށް.)* وَمَنْ
أَضَلُّ = އަދި މަގުފުރެދުނީ ވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟* مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ = އެމީހަކު އެމީހެއްގެ هوى نفس
ގެ تبع ވީ މީހަކަށްވުރެ.* بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ތެދުމަގުދެއްވުމަކާ ނުލައި.* إِنَّ ٱللَّهَ
لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.* ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް.*
* وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. / بيان
ކޮށްދެއްވީމެވެ.* ٱلْقَوْلَ = ބަސް (ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކާއި އެމީހުންނަށް ޖެހުނުކަންތައް)*
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ = (އެކަމަކާ ބެހޭ ނަސީހަތް) އެމީހުން ހަނދާންކުރުމަށްޓަކައި* ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ
ٱلْكِتَٰبَ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވިމީހުން. (يعنى: أهل كِتَاب ނަސާރާބަޔަކު)* مِن
قَبْلِهِۦ = އޭގެކުރީގައި. (މި قرآن ގެ ކުރީގައި)* هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އެމީހުން އެއަށް إيمان ވެއެވެ.
(قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ.)* وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (މި قرآن) ކިޔަވައިދެވިއްޖެނަމަ.* قَالُوٓا
ءَامَنَّا بِهِۦٓ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން އެއަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. / ތަސްދީޤުކުރީމެވެ.* إِنَّهُ ٱلْحَقُّ =
ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ އެވެ.* مِن رَّبِّنَآ = އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ.* إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ =
ހަމަކަށަވަރުން އޭގެކުރީގައި (އެއީ ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވީމުއެވެ.* مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ = إيمان
ވި މީހުންކަމުގައި.* أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން ދެވޭނެއެވެ.* يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم އެމީހުން އެއި އެމީހުންނަށް

އެމީހުންގެ ދަރުމަދުއްވާނުން މިހުންނުވީ. ❁ مَّرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަށް - ދެގުނައަށް. ❁ بِمَا صَبَرُوا = އެމީހުން ކެތްތެރިވިކަމުގެ ސަބަބުން. ❁ وَيَدْرَءُونَ = އަދި އެމީހުން دفاع ކުރެއް ދުރުކުރައްވާ. ❁ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ = ހެޔޮކަންތަކުން ނުބައިކަންތައް. ❁ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން. ❁ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ = އެމީހުން ހޭދަ ކުރެއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) (އޭ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެދެފޮތަށްވުރެ ތެދުމަގުގެ ގޮތުން ގާތްފޮތެއް الله ގެ حضرة ކަލޭގެފާނު ހިފައި ގެނެސްދެއްވާށެވެ. އެފޮތަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު تبع ވެދާނަމެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިޔަބުނި ގޮތުގައިކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ހިނގާ ގެނެސްދެއްވާށެވެ!

(٥٠) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް إجابة ނުދިނުމާ ކަލޭގެފާނު ޢަރިހަށް ދޭން ވަސްވާސްކުރާނަމެވެ. އެމީހުން އެ تبع ވަނީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ هوى نفس އާއެވެ. އަދި އޭނާ އެއްވެސް. އަދި الله ގެ حضرة ން ތެދުމަގެއް ނުލައި ތިމާގެ އަދި އޭނާ އުޅުމަށް (ތިމާގެ هوى نفس އަށް) تبع ވާ މީހަކަށްވުރެ ވަކިވެގެން މަގުފުރެދިވާމީ ފަހެ ކާކުހެއްވޭ؟ (އެއްވެސް ބޭނުމަކުން ވަގުތުވިއްޖެ ނުވާކަށް ނުވެއެވެ.)

(٥١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (يعنى: قريش ނުވަތަ އަދި بنى إسرائيل ނަށްކަށް) ބަސް تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ: ދިޔަވިދިޔަ أمّة ތަކުގެ خبر ތަކާއި ވާހަކަތައް އަދި އެމީހުންނަށް ދިމާވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ تفصيل ކޮށް އެބައިމީހުންނަށް بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގާއި ބަހާ خبر ތައް އެމީހުން ހަނދާންކޮށް އެއިން عبرة އެއް حاصل ކުރުމަށެވެ.

(٥٢) އަދި މިޤިޔާމަތް قرآن ގެ ކުރިން އެމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވިމީހުން މި قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއްމީހުން) قرآن ތެދުކުރެއެވެ.

(٥٣) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް މި قرآن ކިޔެވިގެންދާއިރު އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެފޮތަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. އެއީ ތެދުކަށަވަރުވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަހުރެމެންގެ رب ގެ حضرة ން އައިސްފައިވާ حقّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވަނީ އޭގެކުރީގައިވެސް – އެބަހީ: މި قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައިވެސް – އެފޮތަށް إيمان ވެ ބޯލަނބައިގެންނެވެ. ކިޔަމަންވެގެންނެވެ.

(٥٤) އެމީހުން ދަންނަހެވެ. އެމީހުން ކެތްތެރިވެކަމަށްޓަކައި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް ދެފަހަރަށް ދަރުމަ ދެއްވޭނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ކުރީގެ ނަބިއްޔާގެ إيمان ވިކަމަށްޓަކައާއި އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم އަށް إيمان ވިކަމަށެވެ. – ނުވަތަ އެމީހުން محمّد صلّى الله عليه وسلّم ފާޅުވުމުގެ ކުރިންވެސް އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވިކަމަށްޓަކައި އެކަލޭގެފާނު ފާޅުވުމުންވެސް إيمان ވިކަމަށެވެ.) އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކުން ނުބައިކަންތައް دفاع ކުރެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން އެމީހުން ހޭދަކުރެއެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުގައި އެކަލާނގެ މަގުގައި ހޭދަކުރެއެވެ.)

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّن بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ ﴿٥٨﴾

## ލުޣަވީ

وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ = އަދި އެމީހުންނަށް لَغْوُ އިވިއްޖެއްޔާ. އެބަހީ: بَاطِلُ ވާހަކަ އިވިއްޖެއްޔާ. ۞ أَعْرَضُوا عَنْهُ = އެމީހުން އެވާހަކައިން އެނބުރި ދުރުވެގަންނާނެއެވެ. ۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ لَنَا أَعْمَالُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެންގެ عمل އެވެ. ۞ وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل އެވެ. سَلَامٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމްވާށެވެ. ۞ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾ = އަހުރެމެން ޖާހިލުންނަށް ނޭދެމެވެ. إِنَّكَ لَا تَهْدِي = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނަކަށް ހިދާޔަތް ނުދެއްވޭނެއެވެ. ۞ مَنْ أَحْبَبْتَ = ކަލޭގެފާނު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް. ۞ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي = އަދި އެހެންނަމަވެސް الله ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ. ۞ مَنْ يَشَاءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް. ۞ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ = ހިދާޔަތު ލިބިގަންނަ މީހުން. ۞ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. قريش ގެ ކާފަރުން ބުނެއެވެ. ۞ إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ = އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ހިދާޔަތާއި تبع ވެއްޖެއްޔާ. ۞ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا = އަހުރެމެންގެ ބިމުން އަހުރެމެން ޖަހައިގަނެވިދާނެއެވެ. ބަޔަކު އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ގަދަވެދާނެއެވެ. ۞ أَوَلَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ = މާތްވަންތަ ކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރައްކާތެރި ނުކުރެއްވީހެއްޔެވެ؟ ۞ حَرَمًا آمِنًا = އަމާންވެގެންވާ حَرَم އެއް. ۞ تُجْبَىٰ إِلَيْهِ = އެތަނަށް ޖަމާކުރެވޭ. ۞ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ = ހުރިހާއެއްޗެއްގެ މޭވާ( މަލިވަރު) / ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ މޭވާ. ( މަލިވަރު) ۞ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا = މާތްވަންތަ ކަލާނގެ حضرة ންވާ رِزْق އެއްގޮތުން. ۞ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި މާތްވަންތަ ކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިތައް ރަށްރަށެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: ވަރަށް ގިނަރަށެއް

ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ.) ※ مِن قَرْيَةٍ = ރަށްރަށުގެ ތެރެއިން (ގިނަރަށްރަށް). ※ بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا = އެރަށްރަށުގެ ދިރިއުޅުން نعمة އަށް ކާފަރުވި ※ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ = އެހެރީ އެމީހުން ދިރިއުޅުނު ތަންތަނެވެ. ※ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން ދިރިނުއުޅެއެވެ. ※ إِلَّا قَلِيلًا = މަދުން މެނުވީ. ※ وَكُنَّا نَحْنُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަވެރިވީމެވެ. ※ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ = ވާރުތަވެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.※

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އަދި އެމީހުން باطل އަދި ބޭކާރު ވާހަކަ އަޑުއިވިއްޖެނަމަ އެމީހުން އެވާހަކައިން ދުރުވެ ފުރަގަސްދެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ عمل އެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ عمل އެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. އަދި جاهل ނުންނާއި جدل ކޮށް އުޅުމަކީ ޔާރާކަށް އަހަރެމެން ނުދެކެމެވެ.

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ލޯބިވާވަރުގެ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާކަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް الله އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި ތެދުމަގު ލިބިގަންނާނޭ ބަޔަކު އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ أبوطالب އާއިމެދުގައިކަމަށް ރިވާވެގެންވެއެވެ. أبوطالب މަރަށް حاضر ވިވަގުތު އެކަލޭގެފާނަށް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ލޯބިވާވަރު ބޮޑުކަމުން أبوطالب އަށް هِدَايَة ދެއްކެވުމަށް މަސައްކަތްކުރެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް أبوطالب އަށް كلمة ތުލުން ނުކިއިއެވެ. صَحَّ ގޮތުގައި ރިވާވެގެންވަނީ އެކަލޭގެފާނު މަރުވީ عبد المطلّب ގެ دين މަތީގައެވެ. إسلام دين ގެ މަތީގައެއްނޫނެވެ. އެކަމާގުޅޭގޮތުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވި ކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم .

(٥٧) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެބަހީ: مكّة ގެ مشرك ން ބުންޏެވެ. އަހަރެމެން ކަލޭގެފާނާއިއެކު ތެދުމަގާއި حقّ دين އާއި تبع ވެއްޖެއްނަމަ (އެހެނިހެން ފަރާތްތަކުން މީހުން އަހަރެމެން) އަހަރެމެން ޖަހައިގަނެ ގެންގޮސްފާނެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި الله އަށް ވަނީ) އެމީހުންނަށް ރައްކާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމާން حرم ތަނެއް ދެއްވާ ހަމަޖައްސަވާފައި ނުވަނީހެއްޔެވެ؟ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ދެއްވާ ރިޒުގެއްގޮތުން އެތަނަށް ހުރިހާ ތަކެތީގެ މޭވާ (ކާބޯތަކެތި) ޖަމާކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަންކަން އެހެން ދުވަސްވަރުގައިވެސް ނޭނގުނުތޯއެވެ؟.)

(٥٨) އަދި އެރަށްރަށުގެ ދިރިއުޅުން ކާފަރުވި އެބަހީ އެރަށްރަށުގެ މީހުން نعمة އަށް ކާފަރުވެ شكر ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީ ކިތައްކިތައް ރަށްރަށެއްހެއްޔެވެ؟ ވަރަށްގިނަ ރަށް ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުނު ތަންތަން އެހެރީއެވެ. (މީހުންނެތިގޮސްފައެވެ.) އެމީހުންނަށްފަހު އެތަންތާ މަދުމަދުން ދިރިއުޅުނީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރުތަވެރިވީ ވާރުތަވެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَـٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَـٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَـٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَـٰهُ مَتَـٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾

## ލުޣަތު

وَمَا كَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ۞ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا = އެރަށްރަށުގެ މައިރަށަށް (مكّة އަށް) ފޮނުއްވައިފުމަށް. ފަރާތުން رَسُولًا = ރަސޫލުބޭކަލަކު އެއީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم އެވެ. ۞ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ = އެބޭކަލަކު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ۞ ءَايَـٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ۞ وَمَا كُنَّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނުވަމުއެވެ. ۞ مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ = ރަށްތައް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެކަމުގައި.۞ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَـٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾ = އެރަށްރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حَال ގައިމެނުވީ. ۞ وَمَآ أُوتِيتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވުނު ކޮންމެއެއްޗެއް. ۞ مِّن شَىْءٍ = އެއްޗެހިތަކުގެތެރެއިން. (މުދާތަކާ ދަރިންނާއި.)۞ فَمَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ފަހެ އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ މަންފާއަށްވެއެވެ./ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ. وَزِينَتُهَا = އަދި އޭގެ ޒީނަތެވެ. ۞ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި.۞ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ = މާހެޔޮވެ އަދި ދެމިހުރުންބޮޑެވެ. ۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ فِكر ކޮށް ބުއްދިކޮށް ނުލަނީތޯއެވެ؟ ۞ أَفَمَن وَعَدْنَـٰهُ = ފަހެ އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وعد ކުރެއްވީމުއެވެ؟ ۞ وَعْدًا حَسَنًا = ރަނގަޅު ވަޢުދެއްގެ وعد އަރުވާ. ۞ فَهُوَ لَـٰقِيهِ = ފަހެ އޭނާއަށް އެލިބޭނެ. ۞ كَمَن مَّتَّعْنَـٰهُ = ފަހެ އެމީހާއަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަރުވައިދިން ދުނިޔެއިން މަންފާނަގާ މީހާފަދަ މީހެކްތޯއެވެ؟ ۞ مَتَـٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އަރާމުތަކުން. ۞ ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދެން އެމީހާ قيامة ދުވަހުން. ۞ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ = (الله ގެ عذاب އަށް) حاضر ކުރެވޭމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވާ - އެބަހީ: مشرك ންނަށް - އެކަލާނގެ ނިދާއުފުލުއްވާދުވަހުން. ۞ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ۞

أَيْنَ شُرَكَآءِيَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރި شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ = ކަލޭމެން އަމިއްލަޔަށް شريك ންކަމުގައި ހީކުރި ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٩) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައިގެން ނޫނީ (ދުނިޔޭގެ އެންމެ عزّة ބޮޑު ރަށްތަކުގެ) ރަށެއް يعنى: مكّة ފަދަ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިދެއްވުމަށްފަހު އެރަށުގެ މީހުންނަށް ދަރުސްދީގެންނޫން ރަށެއް ހަލާކުކުރައްވާކަށް ކަލާނގުކުރައްވާ ކަލޭގޮތުގެ ربّ ނުވެއެވެ. އަދި އެރަސޫލުބޭކަލުން އުޅުއްވާ މަޤްޞަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ ދީފައިވާއިރު އަދި އެއްވެސް ޒާލިމު އެރަށެއްގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައިމުސް ހަލާކު ކުރައްވާކަށް ކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާގިވެން ނުވެއެވެ.

(٦٠) އަދި ތަކެއްޗެއްގެ ތެރެއިން يعنى: މުދަލާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން - ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވިފައިވާ ވާހަކަ އެއްޗަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ މަތާޢުއާއި އެތަނުގެ ޒީނަތާއި ޒުވާނުން ދެވިފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި (ثواب އާ ސަވާބު) ހެޔޮވެގެ ދެމިހުރުން ބޮޑެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ފަހެ އެއްޗެއް ނުވިސްނެނީހެއްޔެވެ.؟

(٦١) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޅޭޙާލު ރަނގަޅު ހެޔޮ وعد އެއްކޮށް އަދި އެ وعد ކުރި ކަންތައް އެބަހީ: ސަވާބުގެ އުޅޭކަން ލިބިބައިގާއި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ފަދައި އުފާވެރި ދުންޔަވީއްލުއްވި މީހާއާއި ދެމީހުން އެއްފަދަ ވާނީ ހެއްޔެވެ.؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެމީހާ يعنى: ފަހެ ދުނިޔޭގެ قيامة ދުވަހުންވާހުރި އަދާބުނަށް حاضر ކުރެވޭނީ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٦٢) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް يعنى: مشرك ންނަށް ނިދާއިއްވާވާދުވަހުން يعنى قيَامَة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) شريك ންކަމުގައި ހީކުރިކަމުގެ شريك ންތައް ފަހެ ކޮބައިހެއްޔެވެ.؟

قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا۟ إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَنۢبَآءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

## ލުޣަތު

قَالَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ✻ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (ޙުކުމާއި عذاب ގެ ބަސްތުވެ حقّ ވީމީހުން. ✻ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ.! ✻ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ = މިތިބަމީހުން މިއީ. ✻ أَغْوَيْنَآ = އަޅުގަނޑުމެން މަގުފުރެއްދި މީހުންނެވެ. ✻ أَغْوَيْنَٰهُمْ = އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން މަގުފުރެއްދީމެވެ. ✻ كَمَا غَوَيْنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މަގުފުރެދުނު ފަދައިން. ✻ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ = އަޅަމެން އިބަރަސްކަލާނގެ ޙަޟްރަތުގައި ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. ✻ مَا كَانُوٓا۟ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✻ إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުކަންކުރި ބައެއްކަމުގައި. ✻ وَقِيلَ = އަދި (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ✻ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ شريك ންތަކަށް ގޮވާލާށެވެ! ✻ فَدَعَوْهُمْ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެ شريك ންތަކަށް ގޮވާލައްޗެވެ. ✻ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ = ފަހެ އެ شريك ންތައް އެމީހުންނަށް އިޖާބަ ނުދެއްވެ. ✻ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = އަދި އެމީހުން عذاب ދުށްޓެވެ. ✻ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ = އެމީހުން ހިދާޔަތުގެމަގުން ވިނަމަ. ✻ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގަތްކަމުގައި. (ތެދުމަގު ލިބިގަތުންކަމުގައި) ✻ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް يعني: مشرك ންނަށް - ނިދާއިއްވާދުވަހު. ✻ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ✻ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން رسول ބޭކަލުންނަށް ޖަވާބުދިނީ ކޮން އިޖާބައެއްހެއްޔެވެ؟ ކޮންޖަވާބެއްހެއްޔެވެ؟ ✻ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ. ✻ ٱلْأَنۢبَآءُ = خبر ތައް (އެބަހީ: ޙުއްޖަތް دليل އެއް ނެތިގެ އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ..) ✻ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ✻ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުން (نَسَبُ އާއި ގާތްކަމުގެ ގޮތުން) ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. ✻ فَأَمَّا مَن تَابَ = ފަހެ توبة ވެއްޖެމީ. وَءَامَنَ އަދި އީމާންވީ އީމާންވެ ✻ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އީމާންވީ صالح عمل ކޮށް. ✻ فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ = އޭނާ ވާން އެކަށީގެންވެއެވެ. އޭނާ ވާނެއެވެ. ✻ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ = ކާމިޔާބުވާ ސަލާމަތްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން. ✻ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ

ހެއްދަވައެވެ. ۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެއްޗެއް. ۞ وَيَخْتَارُ = (އަދި ތެދުމަގާ إيمان ކަމަށާއި صالح عمل އަށް) އެކަލާނގެ إختيار ކުރައްވައެވެ. ۞ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ = އެމީހުންނަކަށް (އެބަހީ: مشرك ންނަކަށް - އެމީހުން ބޭނުންވާނެ رسول ކަމަށް) إختيار ކުރުމުގެ ނުވެއެވެ.۞ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ = الله ހުސް طاهر ވަންތަވެ އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ = އެމީހުން އެ شرك ކުރާތަކެއްޗާ ދުރުގައި. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކާފަރު ބަސްފުޅު حقّ ވީމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. އަހަރެމެން މަގުފުރައްދައިލީ މިމީހުންނެވެ. (އެމީހުން ބޭނުންވީއެވެ.) އަހަރެމެން މަގުފުރެދުނުފަދައިން އަހަރެމެން އެމީހުން މަގުފުރައްދައިލީމެވެ. ތިޔަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަހަރެމެން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަރީއަވެއްޖައީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން އަހަރެމެންނަކަށް އަޅުކަން ނުކުރެއެވެ.

(٦٤) އަދި (އެދުރުވެރިން) އެމީހުންނަށް ނިދާ އިއްވުނުވޭނެއެވެ. ބުނެވޭނެއެވެ. الله އާއި شريك ކުރި ކަލާނގެ شريك ންނަކަށް ގޮވާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލާނގެން ގޮވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެމީހުންނަށް އިޖާބަ ނުދޭނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުން عذاب ދެކޭނެއެވެ. އެހިނދު އެމީހުންވެސް ދުނިޔޭގައި ހިދާޔަތް ތެދުމަގުގައި ހުރިނަމަ ރަނގަޅު ހިތްވަރައްވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދެކިފާނޭނެއެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔޭގައި ޙައްޤުން ގޮސް ނުލިބުނުނަމަ ކާކުތޯ ރަނގަޅުވެއްޖެއެވެ؟

(٦٥) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް يعنى: مشرك ންނަށް - ނިދާއިއްވާ ދުވަހުން - ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން رسول ބޭކަލުންނަށް ދިނީ ކޮންޖަވާބެއްހެއްޔެވެ. ކިޔާހެއްޔެވެ؟

(٦٦) ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް خبر ތަކެއް އަނދިރިވެގެންދާނެއެވެ.. (އެބަހީ: ދައްކާނެ حجّة އެއްޗެއް دليل އެއް ނެތި ދިޔަ އެމީހުންބިރުގަންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. ނަސޭހަތްބޭ ގޮތަކުގެ ގޮތުންވެސް ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ.

(٦٧) ފަހެ توبة ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންނަކީ ކާމިޔާބުވާ ނަސީބުވެރިން މީހުންގެތެރެއިން ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(٦٨) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އަދި އިރާދަކުރައްވާމީހުން މީހުން (ތެދުމަގާއި إيمان ކަމަށާއި އަދި صَالح عمل ކުރުމަށް) إختيار ކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (އެބަހީ: مشرك ންނަށް - އެމީހުން ބޭނުންވާނެ رسول ކަމަކާއި نبى ކަމަށް) إختيار ކުރުމުގެ ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައް ދުރުވައި الله ހުސް طاهر ވެ އަދި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَرَبُّكَ يَعْلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވާފައިވާއެއްޗެހި ۞ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައް، ތަކެއްޗާއި. ۞ وَهُوَ ٱللَّهُ = އަދި އެއީ الله އެވެ. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إله ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ. ۞ لَهُ ٱلْحَمْدُ = އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އޮއްވައި ހުރީ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ = އެންމެފުރަތަމައާއި އެންމެފަހުންވެސް / ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް. ۞ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ = އަދި (خلق ތަކުންގެތެރޭގައި) حكم ކުރައްވައި ނިންމެވުމުގެ خاصّ ވެގެންވަނީވެސް އެކަލާނގެއަށެވެ.۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވެގެންވާނީވެސް އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ = الله ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހައްދަވައިފިއްޔާ. ۞ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا = އަބަދާއަބަދީގޮތުގައި ރޭގަނޑު. ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް. ۞ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ނޫން ކޮން إله އެއްތޯއެވެ؟ ۞ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ = ކަލޭމެންނަށް އަލިކަމެއް ގެނެސްދޭނީ. ۞ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ ކަލޭމެން ނުވަތަ (އެއްޗެއް ވިސްނާ فِكر ކުރާގޮތަށް) ނުއަހަނީހެއްޔެވެ.؟ ۞ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ۞ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ = الله ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ހައްދަވައިފިއްޔާ. ۞ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا = އަބަދީ ދުވާލެއްގައި ދެމިގެން. ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށް. ۞ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ނޫން ކޮން إله އެއްތޯއެވެ.؟۞ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ = ކަލޭމެންނަށް ރޭގަނޑެއް ގެނެސްދޭނީ. ۞ تَسْكُنُونَ فِيهِ = އޭގައި ހަމަޖެހިލުމަށް ކަލޭމެން މައިތިރިވެ ހިމޭންވާން. ۞ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ = ކަލޭމެން ނުވަތަ (ބަލާފާ

ތަދައްބަރުކުރުމާ) ނުދެކޭހެއްޔެވެ.؟ ❁ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ގެތެރެއިންވާ ކަމަކީ. ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވުން. ❁ لِتَسْكُنُواْ فِيهِ = އެރޭގަނޑުގައި ކަލޭމެން މަޑުއިރުވެ ހަމަހިމޭންވުމަށް. ❁ وَلِتَبْتَغُواْ مِن فَضْلِهِۦ = އަދި (ދުވާލުގެވަގުތު) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށް. (ނުވަތަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދުމަށް.) ❁ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (٧٣) = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށާއި. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އެބޭފުޅުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވި ވަންހަނާވެގެންވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެބޭފުޅުން ފާޅުކުރާ ތަކެތިވެސް ދަންނަވާގެންވެއެވެ.

(٧٠) އަދި އެކަލާނގެއީ ދެންނެވި އަޅުކަންކުރުމަށް حقّ ވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إله ނުވާނޭ الله އެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި (އެކަލާނގެ خلق ތަކުންގެ މެދުގައި) حكم ކުރެއްވުމާއި ނިޔާކުރެއްވުން خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٧١) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެންނަށް އެނިގެނަކަންކަމަކަން دائمى ގޮތުގައި قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށްދާންދެންވެސް الله تعالى ރޭގަނޑު ލައްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް އަލިކަމެއް ގެނެސްދެއްވާނީ الله ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްކަލާނގެއެވެ.؟ ކަލޭމެން ފަހެ (އެއްޗެހި އިވޭހާ فكر ކުރުމަކާއެކު ގޮތަކަށް) ނުއަހާނޭހެއްޔެވެ؟

(٧٢) (އޭ رسول الله އެވެ؟.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެންނަށް އެނިގެނަކަންކަމަކަން دائمى ގޮތުގައި قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށްދާންދެންވެސް الله تعالى ދުވާލު ލައްވައިފިއްޔާ އެރޭގަނޑުގެތެރޭގައި ކަލޭމެން މަޑުއިރުވެ ހިމޭންވާނޭ ރޭގަނޑެއް ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާނީ الله ނޫން ދެން ކޮން إله އެއްކަލާނގެއެވެ؟ ކަލޭމެން ފަހެ (ބަލާ ތަދައްބަރުކުރުމާ) ނުދެކޭހެއްޔެވެ؟ (މިހުރި ހައްތާވެސް الله ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކަލައުވަންތަކަމެވެ.)

(٧٣) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ލެއްވުން އެއީ އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއިންވާ ކަމަކީ. އެއީ ރޭގަނޑުގެތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން މަޑުއިރުވެ ހަމަހިމޭން އަރާމު ކުރުމަށެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ވަގުތު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށެވެ. ނުވަތަ ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން އެދިގަތުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރުމަށެވެ.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُواْ بُرْهَـٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓاْ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ ۞ إِنَّ قَـٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَـٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُوْلِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

## ލުޣަތު

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނިދާއިއްވާވާ ދުވަހުން. ❁ فَيَقُولُ = ދެން އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާށެވެ. ❁ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ = މިމީހުންތަސައްވުރުކުރި شريك ކުރި شريك ންތައް ކޮބައިހެއްޔެވެ.؟ ❁ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ = ކަލޭމެން އަތަކައްޓަލި شريك ންކަމުގައި ހިތަށި. ❁ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ = އަދި މިމީހުންތަކާއި ކޮންމެ أمّة އަކުން حاضر ކުރައްވާހުށީމެވެ. ވަކިކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ شَهِيدًا = ހެކިވެރިއަކު. ❁ فَقُلْنَا = އަދި މިމީހުންތަކާއި وحي ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ هَاتُواْ بُرْهَـٰنَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ حجّة ނިކަން ގެނައުމަށްވާށެވެ.! ❁ فَعَلِمُوٓاْ = ދެން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ❁ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން حقّ ވަނީ الله އަށްކަން. ❁ وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ގެއްލިދާނެއެވެ. ❁ مَّا كَانُواْ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދޮގުހަދައިހަދައި ތިބި މީހާއަކީ / ބުދުތައް / شريك ންތައް. ❁ ❁ إِنَّ قَـٰرُونَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން قارُون ވިއެވެ. ❁ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ = موسى عليه السّلام ގެ قوم ގެ ތެރެއިން. (އެކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުބޭބެގެ ދަރިކަލުން) ❁ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ = ދެން އޭނާ އެމީހުންގެމައްޗަށް ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންވިއެވެ. ❁ وَءَاتَيْنَـٰهُ = އަދި މިމީހުންނަށްދެއްވީމެވެ. އޭނާއަށް ދެއްވިއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ = خزانة ތަކުގެތެރެއިން ގިނަގިނަ ތަކެއްޗެއް. ❁ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ خزانة ތަކުގެ ތަޅުދަނޑިތައް. ❁ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ = ހަމަކަށަވަރުން މީހުންގެ جماعة އަކަށް ބަރުވެގެންވެއެވެ. ❁ أُوْلِى ٱلْقُوَّةِ = ބާރުގަދަ / ބާރުގަދަ. ❁ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ = އޭނާއަށް އޭނާގެ قوم ގެމީހުން ބުނިހިނދު. (ހިތްގައިމުކުރާށެވެ!.) ❁ لَا تَفْرَحْ ۖ = ކަލޭ (ބޮޑާވެ ހަދައިގަން) އުފާ ނުކުރާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިނުވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑާވެ އުފާކުރާމީހުންނަށް. ❁ وَٱبْتَغِ = އަދި ކަލޭ ހޯއްދަވާށެވެ. ❁ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ = الله ކަލެއަށް ދެއްވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން. ❁ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۖ = آخرة ގެ ގެދޮރު. ❁ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ = އަދި ކަލޭ ކަލޭގެ ހިއްސާ

ހަނދާންނައްތައި ނުލާށެވެ!. ۞ مِنَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔެއިންވާ. ދުނިޔެއިން ލިބިގަތުމާ. ۞ وَأَحْسِن = އަދި ކަލޭގެފާނު ހެޔޮވާށެވެ! ޚަލްޤުންނަށް ކަންތައްތައް ކުރާށެވެ! ۞ كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ = الله ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮކަން ހެޔޮކަމުގައި إحسان ތެރިވެވޮޑިގެންވިފަދައިން. ۞ وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ = އަދި ފަސާދަކުރުމަކަށް ކަލޭ ނުއެރޭށެވެ!. ފަސާދަ ނުކުރާށެވެ!. ۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑިގެ ނުގަންނަވައެވެ. ۞ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ = ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٤) އަދި އެމީހުންނަށް – އެބަހީ: مشرك ންނަށް – އެކަލާނގެ ނިދާއިއްވަވާދުވަހުން ކިޔާ އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާނެއެވެ. ކޮބާހޭ (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) މިއަޅުގަނޑާއި شريك ން ކަމުގައި ހީކޮށްގެން އުޅުނު شريك ންތައް ކޮބާހޭ؟ އެމީހުންނަށް އެ شريك ން ނުފެނިއްޖެއެވެ.

(٧٥) އަދި (قيامة ދުވަހުން) މިއަޅުގަނޑާއި ޝަރީކުވާ أمّة އަކުން ހެކިވެރިއަކު ވަކިކޮށްލައްވައި حاضر ކުރައްވާނެއެވެ. އެއީ އެ أمّة ގެ نبي އާއެވެ. ދެންފަހު مشرك ންނަށް މިއަޅުގަނޑާއި އަންގަވާ ހުށިވެ. (އެއީ نبي އާ، ނަބިއްޔާ އެންގެވިކަމަށް ވިދާޅުވެދެއްވުމަށްފަހު.) އެއަށްފަހު مشرك ންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކައަށް ދެކޮޅުހަދާ حجّة އާއި برهان ނިކަމެ ގެނެސްދޭށެވެ! (އެހިނދު އެމީހުންނަށް އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން حقّ ވަނީ الله އަށް ކަމެއް ޔަގީނުން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ދޮގުހަދައިގެން އުޅުނު ކަލާނގެތަކެއް - ބުދުތައް –( الله ގެ ބަދަލުގައި އަޅުކަން ކުރުމަށް ދޮގު ހަދާ އެމީހުން ކުރާ ދޮގުތައް އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ.

(٧٦) ހަމަކަށަވަރުން قَارُوْنُ މީ موسى عليه السّلام ގެ ގައުމުގެ މީހުންގެ ތެރެއިންވެ. (ބުނެވޭ قَارُوْن އަކީ موسى عليه السّلام ގެ ބޮޑުބޭބެ ދަރިއެއްކަމަށެވެ.) ފަހެ އޭނާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެގެންވިއެވެ. އަދި އޭނާއަށް މިއަޅުގަނޑާއި ދިނީމު މުދަލާ كَنْزُ ތަކެއް ދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ خَزَانَة ތަކުގެ ތަޅުދަނޑިތައް އުފުލުމަށް ބާރުގަދަ جماعة އެއްގެ ބަޔަކަށް ބުރަވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ قوم ގެ މީހުން އޭނާއަށް ބުނިހިނދު ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ. (އޭ قَارُوْن އެވެ!.) ކަލޭ ބޮޑާވެ އުފާނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެ އުފާކުރާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٧٧) އަދި ކަލޭއަށް الله تعالى ދެއްވިމަތިކަމުން ކަލޭ آخرة އުފެއްދުން އެދޭށެވެ. (އެބަހީ: آخرة ގެ ހެޔޮ عمل ކުރާށެވެ!.) އަދި ދުނިޔެއިން ކަލޭއަށް ލިބިގެންވާ ބައި (ކަލޭގެ حِصّة) ހަނދާންނައްތާ ނުލާށެވެ!. (އެގޮތުގެ މަތިން ދުނިޔޭގައި އަދި އެމަތިން آخرة ގެ ފައިދާކުރާ عمل ކުރާށެވެ!.) އަދި الله ކަލޭއަށް إحسان ތެރިވެވޮޑިގެންވިފަދައިން ކަލޭވެސް މީސްތަކުންނަށް ހެޔޮކަންދީ إحسان ތެރިވާށެވެ! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމަށް قصد ނުކުރާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުގަންނަވައެވެ.

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ فِي زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَـٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِيَ قَـٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّـٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾

## މުފްރަދާތު

قَالَ = އޭނާ يعني: قارون – ބުންޏެވެ. ۞ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ = އަހަރެންނަށް އެދުނިޔެއް ލިބިފައިވާނީ ކަމަށްވިޔަސް. ۞ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِيٓ = އަހަރެންގެ ކިބައިގައިވާ ވިޔަފާރީގެ ހުނަރުތަކާއި ޤާބިލްކަމެވެ. އެކަމުގެ علم ހުރިމީހެކެވެ. ۞ أَوَلَمْ يَعْلَمْ = އޭނާއަށް ނުވެސް ނޭނގޭތޯއެވެ.؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ = ހަލާކުކޮށްލެއްވިކަން الله ހަލާކުކުރެއްވިކަން. (ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ.) ۞ مِن قَبْلِهِۦ = އޭނާގެ ކުރީގައި. ۞ مِنَ ٱلْقُرُونِ = أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން. ۞ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ = އޭނާއަށްވުރެ ގަދަފަދަކަމުގައި މީހުން. ۞ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا = ބާރުގެ ގޮތުންނާއި އަދި މުދާ جمع ކުރުމުގެ ގޮތުން. ۞ وَلَا يُسْـَٔلُ = އަދި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ = مُجْرِم ންގެ ފާފަތަކާއި ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރާކަށެވެ. ۞ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = ދެން އޭނާ އޭނާގެ قوم ގެމެދަށް ނިކުތެވެ. ۞ فِي زِينَتِهِۦ ۖ = އޭނާގެ ޒީނަތްތެރިކަމުގައި – ތަނަވަސްކަމުގައި. ۞ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ = އެދި އެދޭމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة . ۞ يَـٰلَيْتَ لَنَا = އަހަރެމެންނަށްވެސް ވީނަމަ ކާށްކި ތިބިގެންނެވެ؟ ۞ مِثْلَ مَآ أُوتِيَ قَـٰرُونُ = قَارُون އަށް ދެއްވިފައިވާ ފަދައިން. އެފަދަތަކެތި. ۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެވަނީ. ۞ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަމެއްގެ ވެރިޔެކެވެ. ۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި علم ދެއްވުނު މީހުން ބުންޏެވެ. ۞ وَيْلَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހަލާކު ހެއްވެއެވެ. ۞ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ = الله ގެ ޙަޟްރަތުގެ ثواب ވަ ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. ۞ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހަކަށް. ۞ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެކަމެއް كلمة އެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ބުނުމުގެ توفيق ނުލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ الله ގެ ޙަޟްރަތުގެ ثواب ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ إِلَّا ٱلصَّـٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ = ކެތްތެރިންނަށް

މެނުވި.۞ فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާ އޭނާގެ ގެ ގަންބަވައިލީމެވެ. ۞ ٱلْأَرْضَ = ބިމަށް. ބިމުގެތެރެއަށް. ۞ فَمَا كَانَ لَهُۥ = ދެން އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. ۞ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ = އޭނާއަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް جماعة އެއް. مِن دُونِ ٱللَّهِ = اللّٰه ފިޔަވައި ۞ وَمَا كَانَ = އަދި އޭނާ ނުވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ = نصر ލިބުނު މީހުންގެތެރެއިން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އޭނާ އެބަހީ: قارون ބުންޏެވެ. އަޅުގަނޑަށް އެމުދާ ލިބިފައިވާކަން ކަމަކީ އަޅުގަނޑުގެ ކިބައިގައިވާ ވިޔަފާރީގެ ހުނަރުތަކާއި މޮޅުކަމުން. އެކަމުގެ علم ހުރުމުންނެވެ. (اللّٰه تعالى އޭގެ جواب ދެއްވީ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އޭނާގެ ކުރިން ހަލާކުކުރި أمّة ތަކުގެތެރޭގައި ބާރުގަދަކަމުން މާގަދަފަދަ މީހުންނާއި ވިޔަފާރީގެކަމުން މުދާ އެއްކޮށް ޖަމާކުރުމުގައި މާ ހުނަރުވެރި ބައިމީހުންވެސް اللّٰه ހަލާކުކުރައްވާފައިވާކަން އޭނާއަށް ނޭނގޭތޯއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނުބައިވިހިނދުންނެވެ. ފާފަތަކަށް އަރައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އަދި ނުބައިމީހުންނަކީ -( مجرم ންނަކީ)- އެމީހުންގެ ފާފަތަކާމެދު (قيامة ދުވަހުން) ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ހާލަތު ބޭނުންނުވެއެވެ.)

(٧٩) ދެންފަހެ އޭނާ يعنى: قارون އޭނާގެ ޒީނަތާއި ބޮޑާކަމާއިއެކު އޭނާގެ قوم ގެތެރެއަށް (އެއްދުވަހަކު) ނުކުތެވެ. ދުނިޔޭގެ މާތްވެރިކަމާއި عزّة ބޮޑުކަން ދެކެވެނީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރިއުޅުން އެދޭމީހުން ބުންޏެވެ. قارون އަށްލިބިދެއްވާފަދަ ބާވަތުގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށްވެސް ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ކާމިޔާބު ހިއްސާވާނީއޯއެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެވަނީ ބޮޑު ނަސީބެއްގައެވެ.

(٨٠) އަދި ބަސްދަތުރުކުރުމުން ހަމަގައިމު عِلْمُ ދެވުނު އެމީހުން ދިފާއަށް ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން ހަލާކުވެދޭށެވެ. އީމާންވެ صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް اللّٰه ގެ حضرة ގައި ހުރި ثواب ހެއި ރަނގަޅު މާތްކަމެއްވެއެވެ. އަދި ކެތްތެރިވާމީހުންނަށް މެނުވީ އެފަދަ ثواب ހެއި ރަނގަޅު ނުލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ އެ علم ދެވުނު އެބަސްފުޅަކީ ކަމާ كلمة އެއް ބުނުމުގެ توفيق ކެތްތެރިވާމީހުންނަށް މެނުވި ނުލިބެއެވެ.

(٨١) ދެންފަހެ އޭނާއާއި - އެބަހީ: قَارون އާއި އޭނާގެ ގެދޮރު ބިމުގެ ތެރެއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަންބަވައިލީމެވެ. އަދި އޭނާއަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް جماعة އެއް - އަދި ދުޢާއެއް އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. އަދި نصر ލިބުނުމީހުންގެތެރެއިން އޭނާ ނުވިއެވެ.

وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾

## ލުޣަތު

وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ = އެބަހީ އޭނާގެ ދަރަޖައާ مَقَام އުޅުނު މީހުންވެއްޖެއެވެ. ※ بِٱلْأَمْسِ އިއްޔެ. ※ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނާކަށްވެއެވެ. ※ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ = ހިތާމަވެރުއްޖެވެ. ކަލޭގެފާނު ފާހަގަކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله . ※ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. ※ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް. ※ وَيَقْدِرُ = އެބަހީ (އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ※ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = الله އަޅުގަޅުމެންނަށް ދަރުމަވަންތަކަމުގެ ވާގޮ ނުވެވަޑައިގެންނެވިނަމަ. لَخَسَفَ بِنَا = އެކަލާނގެ އަޅުގަޅުމެންނާއިއެކު ގެންބަވައިގެންނެވީސްވެއެވެ. ※ وَيْكَأَنَّهُۥ = ހިތާމަވެރުއްޖެވެ. ކަލޭގެފާނު ފާހަގަކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ※ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ = ކާފިރުންނަކީ كامياب ނުވާނޭމީހުންނެވެ. تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْـَٔاخِرَةُ = آخرة ގެ އެގެދަރު. (ސުވަރުގެވެރިކަމުގެ އެތާނގެ نعمة) ※ نَجْعَلُهَا = ދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަން ލޯބިވާ މީހުންނަށެވެ. ※ لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ = ނޭދޭމީހުންނަށެވެ. ※ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ބޮޑާވުން. كِبْرُ ވެރިވުން. މަތިވެރިކަމުން. ※ وَلَا فَسَادًا = އެބަހީ ފަސާދަކުރުމަށް އެދުމެއް. ※ وَٱلْعَـٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ = އެބަހީ ފަހުކޮޅުގެ ނިމުން تقوى ވެރިންނަށެވެ. ※ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ = ހެޔޮކަމެއްކޮށްފިމީހާ - އެބަހީ: ހެޔޮކަމެއް ކޮށްފިމީހާ ދަންނަވާށެވެ. ※ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا = ފަހު އޭނާއަށް އެއަށްވުރެ ހެޔޮފަރާތެއް ލިބޭނެއެވެ. ※ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ = އެބަހީ ނުބައިކަމެއްކޮށްފިމީހާ - އެބަހީ: ނުބައިކަމެއް ކުރިމީހާ. ※ فَلَا يُجْزَىٰ = ފަހު جَزاء ނުދެވޭނެއެވެ. ※ ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްކޮށް ކުރި މީހުންނަށް. ※ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ = އެމީހުންކުރި ކަމުގެ ކަންތަކަށް މެނުވީ. ※ إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް قرآن فرض ކުރެއްވި ކަލާނގެ / قرآن ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެ. ※ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ

مَعَادٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وعد ވެވިވަޑައިގަތް ތަނަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރައްވާހުށްޓެވެ. (އެއީ مكّة އެވެ. ނުވަތަ މަރުވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގެއެވެ. والله أعلم) ❁ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ رَّبِّيٓ أَعۡلَمُ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رب ދަންނަވާގޮތުން ބޮޑެވެ. ❁ مَن جَآءَ بِٱلۡهُدَىٰ = ތެދުމަގާއިގެން އައިމީހާ.❁ وَمَنۡ هُوَ = އަދި ވަނީ ކާކުކަމާއި. ❁ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ﴿٨٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައި❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٢) އަދި އިއްޔެ قارون ގެ ދަރަޖައާ އޭނާގެ މުދަލާ مقام އެދުނުމީހުން މިއަދު ބުނާކަމުގައިވިއެވެ. ހިތާމަކުރެއްޖެވެ. ކަލޭމެން ނާއަހާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް ރިޒުގު ތަނަވަސް ކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް ދަތިކުރައްވައެވެ. އަދި الله تعالى އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދަރުމަވަންތަކަމާއި ހެޔޮކަންތަކުގެމަތިން/ رحمة ނުލައްވާނަމަ އަޅުގަނޑުމެންވެސް قارون އާއި އެކު ބިމަށް ވައްދަވައިފިނުވެ. ހިތާމަ ހުށްޓެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނާއަހާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން كافر ނުވަނީ އެކަލާނގެ ކާމިޔާބު ނުވެއްވާނެއެވެ.

(٨٣) آخرة ގެ އެގެވަލި، އެބަހީ: ސުވަރުގެދާރު އެއާނގެ نعمة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ބިންމަތީގައި ބޮޑާވާ كبر ފެނިވާން ނުބޭ މީހުންނަށެވެ. އަދި ފަސާދަކަމެއްވެސް ނުބޭނުންވާ މީހުންނަށެވެ. އަދި ފަހުކޮޅުވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ. ސުވަރުގެވަނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

(٨٤) ހެޔޮކަމެއް ކުރިމީހާ ދަންނަށެވެ. ފަހެ އެމީހާއަށް އެކަމަށް ހެޔޮކަމަށްވުރެ ރަނގަޅު ދަރުމަދާރު ثواب ހުންނާހުށްޓެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ކުރި މީހާ ދަންނަށެވެ. ފަހެ ނުބައި عمل ކުރި މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި ނުބައިކަމާއި - ނުބައި عمل އާއި އެއްވަރަށް ދެރަ ވީމާ ފިޔަވައި ނުލިބޭނެއެވެ. (ނުބައި ދަރަ ދިނަ ނުވާހުށްޓެވެ. ހެޔޮ عمل ގެ ދަރަ ދިނަވާހުށްޓެވެ. އެއީ ހެޔޮކަމަކަށް ދިހަ ހެޔޮކަން ދެން އެއަށްވުރެ ގިނަގުނަކޮށް الله އިރާދަކުރައްވާވަރަކަށް ދަރަކަތެވެ.)

(٨٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް قرآن ބާވައިލެއްވިކަލާނގެ مَعَاد އަށް ކަލޭގެފާނު ރައްދުކުރައްވާހުށްޓެވެ. (އެއީ ކަލޭގެފާނަށް وعد ވެވިގެންވާ ތަނެވެ. އެތަނަކީ مكّة އެވެ. ނުވަތަ މަރުވެ. ނުވަތަ އެއީ ސުވަރުގެއެވެ. والله أعلم)

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތެދުމަގާއިގެން އައިމީހާއި އަދި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައިވާމީހާވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދަންނަވާގެންވެއެވެ.

وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓاْ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَا كُنتَ تَرْجُوٓاْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އުންމީދެއް ގަންނަވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ = ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލައްވާނެކަމަށް. ۞ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ. ۞ فَلَا تَكُونَنَّ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވުވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ۞ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ = ކާފަރުންނަށް އެހީވާ ވާގިވެރިޔާ ވިޔަކަށް. ۞ وَلَا يَصُدُّنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އަނބުރާލައިދިނުމަށް ނުދެއްވާށެވެ! عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކުން ދުރުކޮށް. ۞ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް (އެއާޔަތްތައް) ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު. ۞ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ! وَلَا تَكُونَنَّ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވުވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ وَلَا تَدْعُ = އަދި ކަލޭގެފާނު دعاء ނުކުރައްވާށެވެ!. ނުވަތަ ނުހަޅުއްޓަވާށެވެ! ۞ مَعَ ٱللَّهِ = اللّه އާއިއެކު. ۞ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކަށް. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) އެހެން އަޅުކަމުގެ إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ހަލާކުވާނޭ އެއްޗެއްސެވެ. ۞ إِلَّا وَجْهَهُۥ = އެކަލާނގެ وجه ފިޔަ މެނުވީ. (އެކަލާނގެ ذات ފިޔަވައި) ۞ لَهُ ٱلْحُكْمُ = (خَلْقُ ތަކުންގެ މެދުގައި) حكم ކުރެއްވުން ވަނީ ހަމަ އެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٨٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތްބާވައިލެއްވުމަކަށް ކަލޭގެފާނު އުއްމީދުކުރައްވައިގެންނުވި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްކަމުގައި މެނުވީ އެފޮތް ބާވައިލެއްވުން ނުވެއެވެ. ފަހެ ކާފިރުންނަށް އެހީތެރިޔާ ދިފާޢުކުރައްވައި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

(٨٧) އަދި ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު الله ގެ آية ތަކުން ކަލޭގެފާނު އަނބުރާ ދުރުކުރުވުމަށް ނުދޭށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ކަލޭގެފާނު دعاء ކުރައްވާށެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.

(٨٨) އަދި الله އާއި އެކު ކަލޭގެފާނު އެހެން إله އަކަށް ތިބާ دعاء ކުރައްވާ ނުކުރައްވާށެވެ!. އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ وجه ފިޔަ އެބަހީ: އެކަލާނގެ ذات ފިޔަ މެނުވީ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކީ (قيامة ދުވުމުގެ ކުރިން) ހަލާކުވެ ފަނާވެގެންދާ ތަކެއްޗެވެ. (އެކަލާނގެ خلق ތަކުންގެ ތެރޭގައި) حكم ކުރެއްވުންވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. މި حكم ކުރެއްވުމަކީ ދުނިޔޭގައިވެސް حكم ކުރެއްވުމެވެ. އަދި آخرة ގައިވެސް حكم ކުރެއްވުމެވެ. ހުރިހާ حكم އެއްގެ ވެރިޔާ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

# العنكبوت سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العنكبوت　　އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٩)

الٓمٓ ① أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ② وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَـٰذِبِينَ ③ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ④ مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَـَٔاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ⑤ وَمَن جَـٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَـٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ⑥

## ތަރުޖަމާ

الٓمٓ ① = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތް ދާނަ ދެންނެވޭތީ ގެންނެވި الله އެވެ.۞ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން / ހިތަށްއެރީއެވެ.؟ ۞ أَن يُتْرَكُوٓا۟ = އެމީހުން ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް. ۞ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އެމީހުން ބުނުމާ. ۞ وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ② = އަދި އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި. ޓެސްޓުނުކުރެވި ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ ކުރީގެމީހުން. ۞ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގަންނަވާ ހުއްޓެވެ. ( ދެނެވޮޑިގެންވުން ފާޅުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.) ۞ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ = ތެދުވެރި މީސްތަކުންގެ. ۞ وَلَيَعْلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަންނަވާ ހުއްޓެވެ. ( ދެނެވޮޑިގެންވުން ފާޅުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.)۞ ٱلْكَـٰذِبِينَ ③ = ދޮގުވެރިން. ۞ أَمْ حَسِبَ = އަދި އަދި ހިތަށްއެރީއެވެ.؟ ۞ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ކުރާ މީސްތަކުން. ۞ أَن يَسْبِقُونَا ۚ = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަތުން ފިލައިގެން ދިޔުމަކަށް ނުވާނެކަމަށް (އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަތުން ސަލާމަތްވެދާނެކަމަށް.) ۞ سَآءَ = ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ مَا يَحْكُمُونَ ④ = އެމީހުން ކުރާ حكم.۞ مَن كَانَ يَرْجُوا۟ = އެދޭ ކަމުގައިވިޔާ.( ނުވަތަ ބިރުވެތިވާމީހާ) ۞ لِقَآءَ ٱللَّهِ = الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް. ۞ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އަޖަލު / މުއްދަތު. ۞ لَـَٔاتٍ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން އަންނަހުއްޓެވެ.۞ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ⑤ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَن جَـٰهَدَ = އަދި

جهاد ކޮށްދިނީމާ. (ދަންނައެވެ.) ۞ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ ޖިހާދު ކުރާކަން ކަނަވަދީ. ۞ لِنَفْسِهِۦٓ = އެމީހާގެ ހަމައެކަ نفس ޓަކައެވެ. (އެކަމުގެ ثواب ހުރީ އެމީހަކަށެވެ.) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه لَغَنِيٌّ = ކަންނޭނގިފުން ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾ = عَالم ތަކުން ފިޔަވައި، خَلْقُ ތަކުންގެ އެހީއާއި ނުލައި. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓم މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މޯޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ اللّه އެވެ.

(٢) މީހާގެން މިތިބި إيمان ވެގެންނޭ ބުނިމާ އެމީހުން إمتحان ނުކުރެވި ދޫކުރައްވާނޭކަމަށް މިސްކީނުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ (އެގޮތް ނުވާނެއެވެ. إيمان ވެގެންނޭ ބުނި އެންމެންގެ إيمان ކަން ތެދުވެރިސާބިތުކުރައްވާ إمتحان ކުރައްވާ ހުރިގޮވެ. ބުރުވެރިކަމާއި ބިލިހިކަންތައްތަ ކަންކަން ޖެއްސެވުމުގެން މިސްކީނުން إمتحان ކުރައްވާހުރިގޮވެ.)

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މިސްކީނުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެބަޔަކު ބަލާގައި (މީހާގެން މިތިބި إيمان ވެގެންނޭ ބުނި ބަޔަކު) ތެދުވެރިވީ ކޮންބަޔެއްކަމާއި ދޮގުހަދާ ކޮންބަޔެއްކަންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ދެނެވޮޑިގެން ވުމުން ޚުކުމްކުރައްވާހުރިގޮވެ.)

(٤) އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރަމުންދާމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަރައިގެން ދުވެފާނަކަމަށް - ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުކުމެއްދައި ފިލިދާނެކަމަށް - އެމީހުން ހީކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ އެގޮތްކަމަށް އެމީހުން ނިންމައި حكم ކުރާކަމަށް ވާނަމަ އެމީހުންގެ حكم ގެ ނުބައިކަމާއެވެ!

(٥) (قيامة ދުވަހުން) اللّه އާއި ބައްދަލުވުމަށްއެދޭ މީހާ ( ނުވަތަ ބިރުވެރިވާމީހާ) ދަންނައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އަޖަލު - (އެބަހީ: މިސްކީނުން މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ޖަމާވުމަށް ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ވަގުތު) ކަނޑައެޅިގެން އަންނާނުއެވެ. އެމީހަކު އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާނުއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އަދި (اللّه ގެ މަގުގައި) جِهَادُ ކޮށް ހަރުދަނާވަމުން ދިޔަ މީހާ އެ ހަރުދަނާވަނީ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. (އެބަހީ: އެކަމުގެ ދަރުމަވާ ثواب ހުންނާނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ عالم ތަކުން ފިޔަވައި ދުރުވެ ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَـٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَآ ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. (ދަންނަވާށެވެ.) ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކުރުމި. ۞ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ފިލުވައިން އެމީހުންގެ މާތްރަސްކަލާނގެ ދުރުކުރައްވާ ފާފަތަކުގެ ކަފާރާއަށްވާނޭ. ۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަމެއް / ކުށްތަކެއް. ۞ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ޖަޒާދެއްވާނެވެ. ۞ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގެތެރެއިން ހެޔޮ عمل އަށްވުރެ މާރަނގަޅު ގޮތަށް. ۞ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް މާތްރަސްކަލާނގެ أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ بِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާމެދު. ۞ حُسْنًا = إحْسَان ތެރިވުމަށް / ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް. ۞ وَإِن جَـٰهَدَاكَ = (އޭ އިންސާނާއެވެ!.) އަދި އެދެމަފިރިން ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރިނަމަ ގަދަކަމުން. ۞ لِتُشْرِكَ بِى = މާތްރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމަށް. ۞ مَا لَيْسَ لَكَ = ކަލޭއަށް ނޭނގޭ ކަމަކާއިމެދު. ۞ بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމާއި ބެހޭގޮތުން އެއްވެސް އެނގުމެއް. ۞ فَلَا تُطِعْهُمَآ = ފަހެ (އެކަމުގައި) އެދެމަފިރިންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!. ۞ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ = މާތްރަސްކަލާނގެ އަރިހަށް ރައްދުވާނޮތް ހަމަ މާތްރަސްކަލާނގެ މާތްރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَأُنَبِّئُكُم = ދެން މާތްރަސްކަލާނގެ މާތްރަސްކަލާނގެ خبر ދެއްވާނެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރިކަމުގެ ކަންތައްތައް. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކުރުމި. ۞ لَنُدْخِلَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެވެ. ۞ فِى ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٩﴾ = صالح މީހުންގެތެރެއަށް. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَن يَقُولُ = ބުނާމީހުން. ۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން الله އަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ۞ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ = ދެންފަހެ الله ގެމަގުގައި އުނދަގޫ ލިބިއްޖައުމަ. ۞ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ފިތުނަ އެމީހާ ހަދައެއެވެ فِتْنَة އާއި ހަވާރުވާގޮތެވެ. ۞ كَعَذَابِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب ހެއްވެސް. ۞ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ = އަދި نصر އައުމަ އަތުވެއްޖެއްޔާ. ۞ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ لَيَقُولُنَّ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެއެވެ. ۞

إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ ކަލޭމެން (مؤمن ންނާއި) އެކުގައެވެ. ۞ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ = ހަމައެކަނި اللّه ނުވޭތޯއެވެ.؟ ۞ بِأَعْلَمَ = ދަންނަވޮޑިގެން ގަދަ ބޭކަލުގައި. ۞ بِمَا فِي صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި.

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުށްތަކަށް މިމަންޢަސްކަލާނގެ ފުއްސަވާނެތެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވި ރަނގަޅު ގޮތްކަންތައްތަކަށް އެއަށްވުރެ ގޮތްރަނގަޅަށް މިމަންޢަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެތެވެ.

(٨) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާމެދު إحْسَان ތެރިވުމަށް ގޮތްކަން ހިތުމަށް މިމަންޢަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް أمر ކުރައްވީމެވެ. (އޭ އިންސާނާއެވެ!) ކަލޭއަށް އެކަމަކާއިމެދު އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ކަމެއްގައި މިމަންޢަސްކަލާނގެއާއި އެހެން ފަރާތްތަކާއި شريك ކުރުމަށް އެދެވިދާން ކަލޭއަށް أمر ކޮށް ގަދަކަމާނަމަ ފަހެ އެކަމުގައި ކަލޭ އެދެވިދާންނަން ކިޔަމަން ނުވާށެވެ. (އެހެން ކަންކަމުގައި އެދެވިދާންނަން ކިޔަމަންވެ إحسان ތެރިވާށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ މިމަންޢަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން މިމަންޢަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خبر ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަންގަވާނެތެވެ. އަދި އެކަމުގެ ފުރިހަމަ جزاء ދެއްވާނެތެވެ!.

(٩) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކެއްކުރި މީހުން ދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޢަސްކަލާނގެ އެމީހުން صالح އަޅުންގެތެރެއަށް ވައްދަވާނެތެވެ. ނުވަތަ صالح އަޅުން ވައްދަވާ ތަނަށް އެމީހުން ވައްދަވާނެތެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

(١٠) އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައި މިފަދަބަހުން ދިރިތި اللّه އަށް إيمان ވެގެންނޫ ބުނާބަހަކު ވެއެވެ. ދެންފަހެ اللّه ގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އުނދަގޫތަކެއް މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫތައް فِتْنَة ވެރިކަން اللّه ގެ عذاب ފަދައިން ހަދައިފާނެއެވެ. (އެބަހީ: މީސްތަކުން މަލާމާތްކުރާނެ ކަމަށްބިރުން ސަލާމަތްވުމަށް ކޮންވެރިކަން ތެދުވުން ހަމަޖެހުނުކަމަކަށްފާހަގަކުރާ( ނުވަތަ އެކަމަ އަދައް ލިބޭތީ މިޔައަށް حقّ ވެގެންވާ عمل ނުކޮށް ދޫކޮށްލައެވެ.) މިޒަމާނުގެ ޢަހްލު ކޮޅުވެއްޖެނަމަ ވީނަ عالم ންގެ حال ހުރިގޮތް މިޔަދައިންނެވެ. މިޒަމާނުގައި منكرات ތައް ހުއްޓުވުމަށް ޢިލްމު އެފަދަ ފަރާތްތަކުގެ ބަޔަކު ނުވަތަ މީހާއި ހަމަކަށަވަރުކަން ބުނާނެ، ސަރުކާރުގެ ޖާގަހައްޔާއި ދިމާވެގެން، ނުވަތަ ބަޔަކު ދިމާވެގެން ހަމައަށްވެސް ނުދެއި ހުރެއްޖައެވެ. އަދި ބައެއް ފަހަރު މިޔަވެސް އެކަމުގައި ބައިވެރިވެއެވެ. اللّه ގެ عذاب އާއި ކާފަރުންނާ މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ލިބޭ އުނދަގޫ ބޮޑުކަމަށް ހަދައެވެ. والعياذ اللّه)

އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކާމިޔާބު نصر ވެރިކަމެއް، އަދި ގަނިމާތައް (مؤمن ންނަށް) އަތުވެއްޖެނަމަ އިސްވެރިޔަކަށް މިހެން ބުނާނެވެ. އަހުރެމެންވެސް ހަމަކަށަވަރުން ވީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. (އެބަހީ: އަހުރެމެންނަކީވެސް ހަމަ ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންނެވެ. ކަލޭމެންނާ އެކީ ގޮވާ އަހުރެމެންނަށްވެސް ޙިއްސާދޭށެވެ.) އޭގެ ޖަވާބުގައި اللّه އަށް އަންގަވާ އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތައް ރަނގަޅަށް اللّه ދަންނަވޮޑިގެން ނުވޭތޯއެވެ؟ އެބަހީ: އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَٰهَآ ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾

## ލުޣަތު

وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުން.
وَلَيَعْلَمَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ❁ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾ = މުނާފިޤުން.
وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ
މީސްތަކުންނަށް. ❁ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެމެންގެ މަގަށް تبع ވޭށެވެ. ❁ وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ
= (އަދި އާރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްތައް އަހުރެމެން އުފުލާހުށީމެވެ. ❁ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ = އަދި
އެމީހުންނަކީ އުފުލާނޭބަޔަކު ނޫނެވެ. ❁ مِنْ خَطَٰيَٰهُم = މީހުންގެ ކުށުގެ ތެރެއިން. ❁ مِّن شَىْءٍ ۖ
= އެއްވެސް އެއްޗެއް. ❁ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިންނެވެ. ❁
وَلَيَحْمِلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އުފުލާނެއެވެ. ❁ أَثْقَالَهُمْ = އެމީހުންގެ ބުރަތައް. (ފާފައިގެ
ބުރަތައް) ❁ وَأَثْقَالًا = އަދި (އެހެން) ބުރަތަކާއި. ❁ مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ = އެމީހުންގެ ބުރަތަކާއިއެކު.❁
وَلَيُسْـَٔلُنَّ = އަދި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾
= އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަންތައްތަކާއިމެދުގައި. ❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ފޮނުއްވީމެވެ. ❁ نُوحًا = نوح عليه السّلام . ❁ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް. ❁ فَلَبِثَ فِيهِمْ =
ފަހެ އެކަލޭގެފާނުން އެމީހުންގެތެރޭގައި (رسول ކަމުގައި) ހުންނެވިއެވެ.❁ أَلْفَ سَنَةٍ =
އެއްހާސް އަހަރު.❁ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا = ފަންސާސް އަހަރު މަދުކޮށް. ❁ فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ = ދެން
طوفان އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. (އެބަހީ: طوفان ގައި އެމީހުން ގެރިވިއްޖެއެވެ.) ❁ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ =
އެމީހުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ❁ فَأَنجَيْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

❁ وَأَصْحَـٰبَ ٱلسَّفِينَةِ = އަދި ނަވުގެ އެކުވެރިންނާއި (ނަވުގައިތިބި މީހުންނާއި) ❁ وَجَعَلْنَـٰهَآ = އަދި އެ ނަވު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. (ނުވަތަ ކާފަރުންނަށް އައި عقوبة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.) ❁

ءَايَةً لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٥﴾ = عَالَمْ ތަކަށްވާ ދަލީލަކަށް. حُجَّة އަކަށް. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން منافق ން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ކުރިންވެސް بيان ކުރިފަދައިން اللّه ގެ عذاب އާއި ކާފަރުންގެ މީސްތަކުންގެ އުނދަގޫތަކަށް ބިރުގަންނަމުން އެވަނީ منافق ންގެ ޙިސާބުގައި ކަމުގައި މީހާއަށް ދަލީލު ކުރެއްވުމެވެ.

(١٢) (مكّة ގެ) ކާފަރުން مؤمن ންނާއި ދިމާއަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަހަރުމެންގެ މަގާއި تبع ވާށެވެ. (އަހަރުމެންގެ عقيدة ހިފާށެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތަކުގެ ބަރު އަހަރުމެން (قِيَامة ދުވަހުން) އުފުލާހުށީމެވެ. (އޭގެ جواب ގައި اللّه އަންގަވައެވެ.) އެ مؤمن ންގެ ފާފައިގެ ބަރު އުފުލާ ބަޔަކުކަމުގައި އެކާފަރުން ނުވެއެވެ. އޭގެއެއްވެސް މިންވަރެއް އެމީހުން ނުއުފުލާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ދޮގުހަދާ ބަޔެކެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުން އެބަހީ: އެކާފަރުން އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ބަރުތަކާއި އަދި އެހެން ބަރުތަކެއްވެސް އުފުލާނެއެވެ. (އެއީ އެމީހުން މަގުފުރެއްދި މީހުންގެ ފާފައިގެ ބަރެވެ.) އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުފައްދަމުން އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަންތައްތަކާއިމެދު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް رسول ކަމާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް رسول ކަން އިއްވެވުމަށް އެމީހުންގެތެރޭގައި ނުވަސަތޭކަ ފަންސާސް އަހަރު ހުންނެވިއެވެ. (ދެން އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެވިއްޖެހިނދު) އެބައިމީހުންނަށް طُوفان އައިސް އެމީހުން މަރުވެގެންދިޔައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(١٥) ފަހެ އެކަލޭގެފާނާއި - އެބަހީ: نوح عليه السّلام އާއި ނަވުގެ އެކުވެރިން އެބަހީ: ނަވުގައިތިބި މީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަމުގައި عالم ތަކަށްވާ دليل އެއްކަމުގައި عبرة އެއް ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ނަވު ހެއްދެވީމެވެ. ނުވަތަ އެ قوم ގެ ކާފަރުންނަށް އައި عقوبة އާއިއަދި އެ (وَاقِعَة) އެއީ އެކަމުގައި عالم ތަކަށްވާ عبرة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ.

وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تُكَذِّبُوا فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

## ތަފްސީރު

وَإِبْرَاهِيمَ = އަދި إبراهيم عليه السّلام (ހަނދުމަކުރުއްވާށެވެ!) ۞ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ = އެކަލޭގެފާނު

އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ۞ اعْبُدُوا اللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ۞

وَاتَّقُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ! ۞ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެއީ

ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވާއެއްޗެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް

އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ. ۞ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ = ހަމައެކަނި ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަން

ކުރާ ބުދުތަކަށެވެ ۞ أَوْثَانًا = ބުދުތަކަކަށެވެ. ۞ وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގު އުފައްދަމުއެވެ.

۞ إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކީ ۞ مِن دُونِ اللَّهِ = الله

ފިޔަވައި. ۞ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އެބުދުތަކަކަށް مِلْك ވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ رِزْقًا =

އެއްވެސް ރިޒްގެއް. ۞ فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން ތިޔަބައިމީހުން އެދޭށެވެ.۞ الرِّزْقَ =

ރިޒްގު. وَاعْبُدُوهُ އަދި ކަލޭފާން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ وَاشْكُرُوا لَهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް

ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރާށެވެ! ۞ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ އެކަލާނގެ

حضرة އަށެވެ.۞ وَإِن تُكَذِّبُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރިއަސް. (އެއީ ޢާކަމުއްޓަށެވެ.) ۞ فَقَدْ كَذَّبَ

أُمَمٌ = ހަމަކަށަވަރުން أمّة ތަކެއްގެ މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. مِّن قَبْلِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރިން. ۞ وَمَا

عَلَى الرَّسُولِ = އަދި رسول ގެމައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٨﴾ = بَيَان ވެގެންވާ

އިއްވައިދިނުމުން މެނުވީ. ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ދެކެ ނުދެކެނީހެވެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންނަށް ނުހިނގައީބާވައެވެ.) ۞

كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ = الله ފެށްޓެވިގޮތް ކޮންފަދައަކުންކަން. (ނުވަތަ ފެށްޓެވިގޮތް) ۞ الْخَلْقَ = خلق ތަކުން

އުފެއްދެވުން. ۞ ثُمَّ يُعِيدُهُ = ދެން އެކަލާނގެ (އެ خلق ތަކުން) މަރުވުމަށްފަހު އަލުން إعاد ކުރައްވާގޮތި. ۞

إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްވަނީ. ❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ = اللّٰه ގެ حضرة އަށް ފަހި ފަސޭހަކަމެކެވެ.

❁ قُلْ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ❁ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރު ކުރާށެވެ.! ❁ فَٱنظُرُوا۟ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ.! ❁ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ = އެކަލާނގެ خَلْقُ ތަކުން ހެއްދެވުން ފެއްޓެވިގޮތް. ❁ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ = ދެން ހަމަ اللّه އެވެ. އުފައްދަވާނީ. ❁ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْءَاخِرَةَ = آخرة ގެ އުފެއްދެވުން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه . ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމަކާމެ މައްޗަށް. ❁ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) އަދި إبراهيم عليه السّلام ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ!. އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!. އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެގޮތް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٧) اللّه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާތަކެއްޗަކީ ހަމަ ބުދުތަކެވެ. ނުވަތަ ބުދުގެ ނަމުގައި ދޮގު ހަދައިގެން ތަކެއްޗެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހަދާ ދޮގުތަކެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ރިޒުގެއްވެސް ދިނުމުގެ ބާރުލިބިގެންނުވާ ތަކެއްޗެކެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން اللّه ގެ حضرة ން ރިޒުގު އެދޭށެވެ!. އަދި އެކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވެންވާނީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ.

(١٨) (އޭ قريش ވަންހަނައިގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ދޮގުކުރިޔަސް (އެއީ އަދި އަލަށްނޫނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް (އެމީހުންނަށް ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުން) ދޮގުކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި بيان ވެގެންވާގޮތުގައި رسول ކަން) އިއްވަ ވައިދައްވުން ފިޔަވައި رسول އާގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު އީމާން ނުވިނަމަ އެކަމުގެ ހިސާބުކުރެއްވުން ހަމަ ކަލޭގެފާނަށް ނުވެއެވެ.)

(١٩) اللّه خَلق ތަކުން ހެއްދެވުން ފައްޓަވާވަޑައިގަތުން އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ހެއްދެވުމަށްފަހު ތަކުރާރުކޮށް ނުހައްދަވާނީ ހެއްޔެވެ؟ ދެން އެ خلق ތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން إعاد ކުރައްވާހުށެވެ. ދިރުއްވާ ހުށެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް ފަހިފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٢٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ތިޔަބައިމީހުން ބިންމަތީގައި ހިނގާބިނގާ ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހޯދާބަލާށެވެ!. ދެން އެކަލާނގެ خلق ތަކުން ހެއްދެވުން ފެއްޓެވިގޮތް އަދި ހެއްދަވައިފައިވާ ގޮތްތަކަށް ނިކަން ބަލާ ވިސްނާ ހޯދާބަލާށެވެ. ދެން آخرة ގެ އުފެއްދުން އެބައި: މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި محشر އަށް ގެންނަވާހުށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް اللّه تعالى ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

## މުފްރަދު

يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. ۞ وَيَرْحَمُ مَن يَشَآءُ ۖ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް رحمة ލައްވައެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދެއްވެނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ۞ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ۞ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ۖ = އަދި އުޑުގައިވެސް. ۞ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ مِن وَلِيٍّ = އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު. ۞ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ = އަދި نصر ވެރިޔަކުވެސް. ۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން. ۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް. ۞ وَلِقَآئِهِۦ = އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވުމަށް. ۞ أُولَٰٓئِكَ يَئِسُوا = އެމީހުން އުވަސީ ނާ أُمِّيدُ ވެގެންނެވެ. ۞ مِن رَّحْمَتِي = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން. ۞ وَأُولَٰٓئِكَ لَهُمْ = އަދި ކަންނޭގެ އެމީހުންނަށް ހުރި. ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾ = ވޭންދެނިވި عَذاب އެވެ. ۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ جواب ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن قَالُوا = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ۞ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ = އެކަލޭގެފާނު މަރާށެވެ! ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަންދައިލާށެވެ! ۞ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ۞ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ = އަލިފާނުން. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްގައިވެއެވެ. ۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دَليل އާއި ހެކި. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ = އީމާންވާ ބައަކަށް. ۞ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު - يعني: إبراهيم عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم = ތިޔަބައިމީހުން إختيار ކޮށްފައިވަނީ ހަމަކަށަވަރުން. ۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ۞ أَوْثَانًا = ބުދުތަކެވެ. ۞ مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ލޯބިވެރިކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. ۞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ۞ ثُمَّ يَوْمَ

ٱلْقِيَـٰمَةِ = ދުވަސް قَيَامَة ދުވަހުން. ❁ يَكْفُرُ = ކާފަރުވާ ހުއްޓެވެ. ❁ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ = ބައެއްގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ❁ وَيَلْعَنُ = އަދި لَعْنَة ދޫކުރާނެއެވެ. ❁ بَعْضُكُم بَعْضًا = ބައެއްގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި. ❁ وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާގައަކީ (قِيامة ދުވަހުން) ނަރަކައެވެ. ❁ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِّن نَّٰصِرِينَ (٢٥) = އެއްވެސް نصر ދިނުމެއް. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުންނާއި ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުންނާއި ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިޔުންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބިންމަތީގައިވިޔަސް އަދި އުޑުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދިއްޖައްވާ ބަޔަކު ނޫނެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަލާމަތްކޮށްދޭ ފަރާތެއްވިއަސް އަދި ނަޞްރުދޭ ފަރާތެއްވިއަސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި الله ގެ آية ތަކަށް كافر ވެ އަދި އެކަލާނގެ ބައްދަލުވުމަށް كافر ވި މީސްތަކުން އެބަހީ: آخرة ދުވަހަށް كافر ވި މީސްތަކުން ތިބެނީއެވެ. އެމީހުން އުޅެނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رحمة ން أمّيد ކަނޑައި مايوس ވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންގެ އެބަހީ: إبراهيم ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ جواب އެއް ކަމުގައިވީ ހާދަ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ދިމާއަށް މިފަދައިން ބުނުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު (إبراهيم) قتل ކުރާށެވެ! ނުވަތަ އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު އަނދާލާށެވެ! ދެންފަހެ الله تعالى އަލިފާނުން އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި إيمان ވާ ބަޔަކަށް ކަނޑައެޅިގެން ބައްދަލުވެވޭނޫ دليل ތައްވެއެވެ. (މިބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނަށް ލުމަށް ނުވަތަ قتل ކުރުމަށް ނިންމީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި حُجَّة ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ އަނގަބަދުވެގެންނެވެ. ދެން ބޮޑު އަލިފާނެއް ރޯކޮށްގެންނެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ބޭއް އަލިފާނަށް އެޅުއްވިއެވެ. ނަމަވެސް الله تعالى އެ އަލިފާނަށް ފިނިވެ ސަލާމަތްވުމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ސަލާމަތްކަން ދެއްވިއެވެ.)

(٢٥) އަދި އެކަލޭގެފާނު - އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރަމުން ދިޔަ إِخْتِيَار ކުރާ ބުދުތަކަކީ ބަރުތޯނަ. ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެބުދުތަކާ ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވާކަމެވެ. ދެން قِيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކާފަރުވާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް لَعْنَة ދޫކުރާނެއެވެ. (ބުދަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނާ ބުދުތަކާއި ދެމެދު ގަދަ ދުޝްމިނުކަން ހިނގާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ޖާގައަކީ - قيامة ދުވަހުން ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް قيامة ދުވަހު އެއްވެސް نصر ދިނުމެއް ނުވާނެއެވެ.

❁ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ وَءَاتَيْنَـٰهُ أَجْرَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

## މުފްރަދާ

❁ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު - (إبراهيم عليه السّلام )- ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّي مُهَاجِرٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ هِجْرَة ކުރައްވާން ބޭކަލެކެވެ. ❁ إِلَىٰ رَبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް. ❁ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ = عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَوَهَبْنَا لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ إِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ = إسْحَاقُ ގެފާނާއި يَعْقُوْبُ ގެފާނު. (إسْحَاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَعْقُوب ގެފާނާއި) ❁ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ - (إبراهيم ގެފާނުގެ )- ދަރިފަސްކޮޅުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ = ނަބީކަމާއި އަދި ފޮތް. ❁ وَءَاتَيْنَـٰهُ أَجْرَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ أجور ދެއްވީމެވެ. ❁ فِي ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގައި. ❁ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެކަލޭގެފާނީ. ❁ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَلُوطًا = އަދި لُوط عليه السّلام ގެ ވާހަކަ ހަނދުމަކުރާށެވެ!. ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ إِنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން. ❁ لَتَأْتُونَ ٱلْفَـٰحِشَةَ = ކަނޑައެޅިގެން فَاحِش ކަންތައް ކުރަމުންދަނީއެވެ. ❁ مَا سَبَقَكُم بِهَا = އެކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުރީ އިސްވެ ނުވެއެވެ. ❁ مِنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް އެކަކުވެސް. ❁ مِّنَ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ = ދުނިޔެއިން / عَالم ތަކުން ❁ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ފިރިހެނުން ގާތަށް ދަނީ ތޯއެވެ.؟ ❁ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ = އަދި މަގު ކަނޑަމުންދަނީއެވެ. ❁ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ نَادِي އަށް ދަނީއެވެ. (مجلس ތަކުގައި

ކުރަނީއެވެ.) ۞ ٱلْمُنكَرَ = منكراة ތަކެއް – ނުބައިކަންތައްތަކެއް. ۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ ޖަވާބަކީ ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވައި. ۞ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ގެ عذاب ގެނެސްދީބައިލާށެވެ. ۞ إِن كُنتَ = ކަލޭގެފާނު ވާނަމަ. ۞ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ = ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٦) ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް – އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް - لُوط عليه السّلام އީމާންވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة އަށް – އެކަލާނގެ އަންގަވާފައިވާ هِجْرَة ކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (إبراهيم ގެފާނު هجرة ކުރެއްވިކަމަށް ވަނީ شام ކަރައަށެވެ.)

(٢٧) އަދި އެކަލޭގެފާނަށް – އެބަހީ: إبراهيم عليه السّلام އަށް – މިވަންހަނާކަލާނގެ إسْحَاق ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި إسحاق ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يعقوب ގެފާނު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ يعنى: إبراهيم عليه السّلام ގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި نبى ކަމާއި އަދި ފޮތް މިވަންހަނާކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި މިވަންހަނާކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދަރުމަ – އަދި أجور ދެއްވީމެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ثناء އާއި تعريف ދުލުން ނަގާނޫޅުމަށް ދުނިޔޭގައި ލެއްވީމެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ آخرة ގައިވެސް ކަނޑައެޅިގެން صالح ވާންދެކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެކެވެ.

(٢٨) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި لُوط عليه السّلام ހަނދުމަކޮށްދެއްވާށެވެ!. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން فَاحِش ކަންތައް ކުރަނީއެވެ. މިއަދާހަމަށް ދުނިޔޭގައި އެފަދަ فاحش ކަންތައް ކަލޭގެފާނެކުރިން އެއްވެސްބައަކު ކޮށްފައެއް ނުވެއެވެ. (އެމީހުން ކުރި ނުބައި فاحش ކަންތައަކީ ފިރިހެނުންނާއި އުޅުމެވެ.)

(٢٩) ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުންގެ ބަދަލުގައި ފިރިހެނުން ގެންނަނީއެވެ. އެބަހީ: ފިރިހެނުންނާ އުޅެނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން މަގުފޭރޭނީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މަޖިލިސްތަކުގައި އަދި ނާދީތަކުގައި ދެންކަލާތަކެއް ހިންގަނީއެވެ. فَاحِش ކަންތައްތަކެއް ކުރަނީއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ ޖަވާބަކީ ކަލޭގެއިވޭ މިފަދައިން لُوط ގެފާނަށް ދެންނެވުމެވެ. އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި ވާނަމަ ތިޔަވިދާޅުވާ الله ގެ عذاب އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ނިކަން ގެނެސްދީބާލާށެވެ.!

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

## ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭއަޅުގެ ربّ އެވެ. ❁ ٱنصُرْنِى = މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ. ❁ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ = ފަސާދުވެރިވާ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ❁ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم ގެފާނުންގެ އަރިހަށް. ❁ بِٱلْبُشْرَىٰ = (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ) އުފާވެރިކަމާއިގެން ❁ قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަންބޭކަލުން ހަލާކު ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިން. (سَدُوْمُ ގެ أهل ވެރިން) ❁ إِنَّ أَهْلَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގެ أهل ވެރިން. ❁ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ = އަނިޔާވެރިންކަމުގައި ވިއެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު – يعني: إبراهيم ގެފާނު – ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنَّ فِيهَا لُوطًا = ހަމަކަށަވަރުން އެރަށުގައި لُوْطُ ގެފާނު ވެއެވެ. ❁ قَالُوا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ نَحْنُ أَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަންބޭކަލުން ދެނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެއެވެ. ❁ بِمَن فِيهَا = އެރަށުގައިވާ މީސްތަކުން. ❁ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިން މިއަންބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ❁ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައި. ❁ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ = އެކަމަނާވީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރޭގައެވެ. ❁ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ = އަދި ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން. ❁ رُسُلُنَا لُوطًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން (ملائكة ބޭކަލުން) لوط ގެފާނުންގެ އަރިހަށް. ❁ سِىٓءَ بِهِمْ = އެބޭކަލުންނާއިގެން ނުރަހަމަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ކަންބޮޑުވެވަޑައިގަތެވެ.) ❁ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا = އަދި އެބޭކަލުންނާއިގެން ބާރުދުރުކަވެވަޑައިގަތެވެ. (އެކަލޭގެފާނުންގެ ތަދުވިބު ހިތްވަޑައިގަތެވެ.) އެކަލޭގެފާނުންގެ ހިތްބުރު ދަތިވަޑައިގަތެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. (ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ❁ لَا تَخَفْ = (އޭ لُوط އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ❁ وَلَا تَحْزَنْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަނުކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّا مُنَجُّوكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަންބޭކަލުން

ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. ۞ وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި. ۞ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެން ހުއްޓެ. ۞ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ = އެކަމަނާވަނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ. ۞ إِنَّا مُنزِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން މިތިމަންބޭކަލުން ބާވައިލައްވާހުށީމެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ = މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެމައްޗަށް. ۞ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން عذاب އެއް.۞ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުން ފާސިޤުވި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަހުރެން ހަށްދަވާތަކުރެއްވި ربّ އެވެ! فاسد ވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ.

(٣١) އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ އަރިހަށް (ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގެ) އުފާވެރި ޚަބަރާއިގެން މިތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތް ބަޔަކު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިތިމަންބޭކަލުން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިން ހަލާކު ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އެބަހީ: (لوط ގެފާނު އުޅުއްވި سَدُوْمُ އެވެ ރަށް ހަލާކު ކުރައްވާ ހުށީމެވެ) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ އަހުލުވެރިންވީ އަނިޔާވެރިންކަމުގައެވެ.

(٣٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: إبراهيم عليه السّلام އެބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައި ހަމަކަށަވަރުން لوط ގެފާނުން ވެއެވެ. އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އެރަށުގައިވާ އެންމެން މިތިމަންބޭކަލުން ދެނެވަޑައިގެންފަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން މިތިމަންބޭކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާވާނީ ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٣٣) އަދި މިތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ملائكة ބޭކަލުން لوط ގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން لوط ގެފާނުގެ ހިތްދެރަވެ ދަތިވެފައި ވަރަށް ކަންބޮޑުވެ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންގެ ފާޙިޝް ޢިބާރާތް އުނދަގޫކުރާނެކަމަށް ބިރުގަންނަވާތީއެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން (دِفَاع ކުރެއްވުމަށް) އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުވެސް ދަތިވެއްޖެއެވެ. (އަދުވެސް އެއީ ملائكة ބޭކަލުންކަމެއް لوط ގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.) އެހިނދު އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! އަދި ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިތިމަންބޭކަލުން ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތް ކުރައްވާހުށީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. އެކަމަނާ ވަނީ ހަލާކުވާނޭ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٣٤) الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިރަށުގެ أهل ވެރިންގެ މައްޗަށް އުޑުން عذاب އެއް ބާވައިލައްވާ ހުށީމެވެ. އެއީ އެމީހުން فاسق ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ ءَايَةَۢ بَيِّنَةً لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَصَدَّهُمۡ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُواْ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰرُونَ وَفِرۡعَوۡنَ وَهَٰمَٰنَۖ وَلَقَدۡ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَٱسۡتَكۡبَرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَمَا كَانُواْ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾

## މުފްރަދާތު

وَلَقَد تَّرَكۡنَا مِنۡهَآ = އަދި މިތަންތަނުގެ އެތަކަތަ ދޫކުރެއްވީމުއެވެ. ۞ ءَايَةَۢ بَيِّنَةً = ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއް. علامة އެއް. ۞ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٣٥﴾ = ބުއްދިހުރި ބަޔަކަށް. ۞ وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމުއެވެ. ۞ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗا = އެމީހުންގެ أَخُ شُعَيْب ގެފާނު. شعيب عليه السّلام . ۞ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ”އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! ۞ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. ۞ وَٱرۡجُواْ ٱلۡيَوۡمَ ٱلۡأٓخِرَ = އަދި ކަލޭމެން آخرة ދުވަހެއް އުއްމީދުކުރާށެވެ. ނުވަތަ آخرة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! ۞ وَلَا تَعۡثَوۡاْ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ކަލޭމެން ބިމުގައި އުޅުމަށް ފަސާދަވެރިން ނުހަދާށެވެ.! مُفۡسِدِينَ ﴿٣٦﴾ = ފަސާދަ ކުރާމީހުން ކަމުގައި ވެގެން. ۞ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ فَأَخَذَتۡهُمُ ٱلرَّجۡفَةُ = ފަހެ رَجْفَةُ އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. (އެބަހީ: زَلْزَلَة ބިރުއަޅާ އެމީހުންނަށް ގަދަ ބިންހެލުމެއް ޖެހިއްޖެއެވެ.) ۞ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތެރޭގައި ވެއްޖެއެވެ. ފަޅިސްކޮށް ވެއްޖެއެވެ. جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ = މަރުވެ ބިންމަތީގައި ބޯކޮޅުގައި ކަކޫމައްޗަށް ވެއިގެ. ۞ وَعَادٗا وَثَمُودَاْ = އަދި عَادُ ބަޔާގެ މީހުންނާއި ثَمُود ބަޔާގެ މީހުން. (ހަލާކުކުރެއްވީމުއެވެ.!) ۞ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބިމަށް ވަކިވެ ބަޔާންވެއްޖެއެވެ. بيان ވެ އެނގިގެންވެއްޖެއެވެ.. ۞ مِّن مَّسَٰكِنِهِمۡۖ = އެމީހުންގެ ގޮވިގެތަކުން މި ބައިތަކުން. (ހަލާކުވެ ވިރާނާވި ގޮވިގެތަކުން) ۞ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ = އަދި ޝައިޠާނާ އެމީހުންނަށް ރީތިކޮށްދިނީއެވެ.۞ أَعۡمَٰلَهُمۡ = އެމީހުންގެ عمل ތައް. (އެބަ اللّه އަށް ކާފިރުވެ رسول ން ދޮގުކުރުމެވެ.) ۞ فَصَدَّهُمۡ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ބަންދުކޮށްލިއެވެ. ۞ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގު. ۞ وَكَانُواْ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ.۞ مُسۡتَبۡصِرِينَ ﴿٣٨﴾ = ވިސްނުންތެރި ބަޔަކުކަމުގައި.

(حقّ އެނގިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި) ✽ وَقَٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ ۖ = އަދި قَارُوْنُ އަދި فِرْعَونُ އާއި އަދި هَامَانُ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.! ✽ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެގާތަށް موسى عليه السّلام ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.✽ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން. ✽ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ފަހެ އެބައިމީހުން ބިންމަތީގައި ބޮޑާވެގެންތިބިއެވެ.✽ وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ. ✽ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾ = (އަތުނުވެ) އިސްވެ ދުވެފާ ބަޔަކުކަމުގައި.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٥) އަދި އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބުއްދިވެރިން ކުރާބަޔަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް عبرة حاصل ކުރުމަށް بَيَان ވެގެންވާ دليل އެއް މިގަންޑުވަރުން އެތަނުން ދޫކޮށްލީމެވެ.

- ތަންނަމެވެ. އެ علامة އެއްކަމުގައިވަނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެރުން ހިލަތައް އަރިވެސް ފެންނާން ހުރިކަމެވެ. ނުވަތަ އެތަން ކަނޑާކަން ހައްދަވައި އާސާރު ފެން ޖަންގަލަވެފައި ވަސްނުބައިވެފައި ހުރުން ކަމުގައި ބުނެފައެވެ.

والله أعلم بالصّواب .

(٣٦) އަދި مَدْيَنُ އަށް އެބައިމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ عليه السّلام ރަސޫލުކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި آخرة ދުވަހަށް އުއްމީދުކުރާށެވެ. (އަޅުކަންކޮށްގެން آخرة ދުވަހުގެ ثواب އަށް އުއްމީދުކުރާށެވެ.) އަދި ބިންމަތީގައި الله އަށް އުރިދި ފަސާދަވެރިކޮށް ނުހަދާށެވެ.

(٣٧) ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުންނަށް ގަދަ ބިންހެލުމުގެ ޢަޛާބު އައިސް ހިފިއެވެ. ދެން އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ ގޭގެތީގައި ދޯކޮޅުވެލާފައި މަރުވެ ވެއްޓިފައި ބަރަބަރު ވެއްޖެއެވެ.

(٣٨) އަދި عَاد ބަޔައިގެ މީހުންނާއި ثَمُود ބަޔައިގެ މީހުންގެ މައްސަލަ ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގެ ބިންދުލުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް (މައްކާގެ މީހުންނަށް) ތަނަވަސް ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިހޯ عمل ތައް شيطان އާ އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ. އަދި އެކަމުގައި އެމީހުންނަށް الله ގެ މަގުން ދުރުކޮށްލިއެވެ. (އެއީ الله އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ނަށް إيمان ވުމެވެ.) އަދި އެމީހުންވީ މަގުފެނުނު ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި عجائب ވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٣٩) އަދި قَارُون އާއި فرعون އާއި هَامَان ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام އެމީހުންގެގާތަށް بَيَان ވެގެންވާ معجزاة އާއި دليل ގެންނެވިއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ބިމުގައި ބޮޑާވެ كِبر ވެރިވެގެންވިއެވެ. އަދި މިދުނިޔޭން ސަލާމަތްވެގެން އަތުނުވެ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (އެމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލެވިފައި މިދުނިޔޭން ސަލާމަތްވާގޮތަކުން އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވީމެވެ. މިވާހަކަތަކުން ކުރީގެ عبرة ލިބިގަތުމަށް ހުއްޓެވެ.)

فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

## ތަފްސީރު

فَكُلًّا أَخَذْنَا = އަޅެ އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް (ކޮންމެބައެއްކުވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވީމެވެ. ۞ بِذَنۢبِهِۦ = އެމީހާގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން. ۞ فَمِنْهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ = އެމީހާގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުން. ۞ حَاصِبًا = ހިލަ. (ކުދިހިލަގައިގެ ވާރޭ - އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ.) ۞ وَمِنْهُم = އަޅެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ = އެމީހުންނަށް ގަދަބަޑުވަރު އައިމީހުން. (ثَمُود ބަޔަކާއިމީހުންނާއި شُعَيْبُ ގެ قوم ގެމީހުންފަދަ) ۞ وَمِنْهُم = އަޅެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. ۞ مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ގަންނަވައިގެންނެވި މީހުން. (އެއީ قَارُون ފަދަ މީހުންނެވެ.) ۞ وَمِنْهُم = އަޅެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ۞ مَّنْ أَغْرَقْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރެއްވީމުން. (فرعون ފަދަ) ۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ = އަޅެ الله ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ۞ لِيَظْلِمَهُمْ = އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަލާގެއި. ۞ وَلَٰكِن كَانُوٓا = އަޅެ އެބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވާ ކަލަކުކަލާގެއި. ۞ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا = ހިފި إختيار ކުރި މީހުންގެ މިސާލަކީ. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ = الله ފިޔަވައި ސަރަހައްދުވެރިންކަމަށް. ۞ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ = ވަދުކުނުގެ މިސާލުފަދައެވެ. ۞ ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا = އެކަކުނު ގެއެއް ހިފައިގެން ހެއެވެ. ۞ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ބަލިކަށި ގެއަކީ ތެރެއިންނެވެ. ۞ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ = ވަދުކުނުގެ ގެ. (يقين ންވެސް ވަދުކުނުގެ ގެ) ۞ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން ގޮވާ އުޅުންތަކާއި. ۞ مِن شَىْءٍ = ތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވެރިވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَالُ = އަދި އެފަދަ މިސާލުތަކެވެ. ۞ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = އެމިސާލުތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖައްސަވަމެވެ. ۞ وَمَا يَعْقِلُهَآ = އަދި އެއަށް ވިސްނާ ބުއްދިވާނީ

ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْعَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ = (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ أية ތަކާ) ދަންނަމީހުން މެނުވީ. ❁ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އަދި اللّٰه تعالى އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީއެވެ. بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ❁ لَـَٔايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ = مؤمن ތަކުންނަށް ކަށަވަރު ބާރުވެރިގެންވާ حُجَّة އެއް. ❁ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް އިއްވާވާ وحي ކުރިވާ ތަކެތި ހިތާވާ ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުން. ❁ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދު ނަހީކުރެއެވެ. ❁ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ = فاحِش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން. ❁ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ = އަދި اللّٰه ހަނދާންކުރުން اللّٰهއަށް ޒިކުރު ކުރުން މާބޮޑެވެ. ❁ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަމެއް.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٠) އަދި އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހެއްގެ ފާފައިގެ سَبَبُން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވީމެވެ. ހަމަލާ ކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް މީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުދި ހިލަ ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ لوط قوم ގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ގަދަފަދަ އަޑުގަނޑަކުން زَلْزَلَة އައި މީހުންނެވެ. އެއީ ثمود ބަޔަކުގެ މީހުންނާއި شعيب ގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ބައެއް މީހުންނާއިއެކު ބިންގަނޑު ގަނބައިގެންދިޔަ މީހުންނެވެ. އެއީ قَارون އާއި އޭނާގެ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކަނޑުގައި غَرَق ކުރި މީހުންނެވެ. އެއީ فرعون އާއި ދެންވެސް އޭނާގެ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰه އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނުވެ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވި ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٤١) اللّٰه ފިޔަވައި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކެއް އެއީ މީހުންގެ وَلِيُّ ންކަމުގައި – ސަރަޙައްދުވެރިން ކަމުގައި ބަލައި إختيار ކުރިމީހުންގެ مثال އަކީ (ވާވަދުން ވަރުން ހަރުފަޔާ) ގެއަކަށް ވަޅުއިން ވާވަރުކަނޑުގެ މިސާލެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ބަލިކަށި ދިރިގެއަކީ ކަސްޖެހިގެން ވާވަރުކަނޑުގެ ގެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނަމަވެއެވެ.

(٤٢) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ފިޔަވައި އެގޮވާލާތަކަށް އެމީހުން ގޮވާ އެންމެހާ ތަކެއްޗެއް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއިން އެއްވެސް ތަކެތިއްގައި ބާރެއް އަދި ފުއްދުންތެރިކަމެއް ނެތްކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވެރިވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٤٣) އަދި އެފަދަ މިސާލުތައް މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖައްސަވަމެވެ. އަދި (اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ آية ތައް) ދަނެގެން ދަންނަބަޔަކު ފިޔާ އެފަދަ މިސާލުތަކަކީ ވިސްނާ އަދި ދަންނަކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٤) އުޑުތަކާއި ބިން اللّٰه ހެއްދެވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަށަވަރު ބާރުވެރިގެންވާ دليل އާއި حجّة مؤمن ތަކުންނަށްވެއެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) މި قرآن ން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ހިތަވާ ވިދާޅުވާށެވެ! އަދި ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ނަމާދަކީ فَاحِش ކަންތަކާއި منكراة ތަކުން ނަހީކޮށް ދުރުކުރާ އެއްޗެކެވެ. އަދި اللّٰه އަށް ذِكر ކުރުން - اللّٰه ހަނދާންކުރުން – ހުރިހާ ކަމަކަށްވުރެ ބޮޑެވެ. – ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ހަނދާންކުރާ ވަރަށްވުރެ اللّٰه ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާންކުރައްވުން މާބޮޑެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ނަމާދުގައިވެސް) ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައް اللّٰه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

❁ وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

❁ وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ = އަދި ޒިޔާދައިވެރިވުން ޖަދަލު ނުކުރާށެވެ. ❁ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = أهْل كِتَاب ނަސާރާއި (يهودى ނަސާރާ نصارى ނަސާރާ) ❁ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = ރަނގަޅު ގޮތްގޮތުގައި މެނުވީ. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާއި މެނުވީ. ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން. ❁ وَقُولُوٓاْ = އަދި ޒިޔާދައިވެރިވުން (އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ. ❁ ءَامَنَّا = އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ. ❁ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا = އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. ❁ وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ = އަދި ޒިޔާދައިވެރިވުން ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.❁ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَٰحِدٌ = އަދި އަހުރެމެންގެ إله އާއި އަދި ޒިޔާދައިވެރިވުން إله އަކީ އެކަކު އެއް إله އެކަލާނގެއީ الله އެވެ.❁ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އަހުރެމެން މުސްލިމު އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. ❁ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ތިޔަ ނަބިއްޔާއަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް - (ކީރިތި قرآن) ❁ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ = ފަހެ ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ކުރީގައި އެމީހުންނަށް ފޮތް ދެއްވިމީހުން.❁ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އެމީހުން އެފޮތަށް إيمان ވެއެވެ. ❁ وَمِنْ هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިމީހުންގެ ތެރޭގައިވެސް ވެއެވެ. ❁ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ = އެފޮތަށް إيمان ވާމީހުން. ❁ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިޔަ ނަބިއްޔާގެ ކުރިން އާޔަތްތަކަށް ދޮގެއް ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ = ކާފިރުން މެނުވީ.❁ وَمَا كُنتَ تَتْلُواْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވާ ކަލޭގެ ނުވެއެވެ. ❁ مِن قَبْلِهِۦ = މިފޮތުގެ / މި قرآن ގެ ކުރިން. ❁ مِن كِتَٰبٍ = އެއްވެސް ފޮތެއް. ❁ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްމަތިން (އަތުން ލިޔުއްވާ ނުވެއެވެ. ❁ إِذًا لَّٱرْتَابَ = ޝައްކުވެރިވެއްޖެ އެހެންނަމަ ނިކަންތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ.؟ (އެހެންނަމަ يقين ނެތްވެ ޝައްކުވެރިވާނެއެވެ. ❁ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ = باطل ވެރިޔާ ބަޔަކާ މީހުންނަށް. ❁ بَلْ = އަދި ކަމެއްނުވެއެވެ.؟ ❁ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ = އޭގެ ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތަކެވެ. ❁ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ

= علم ދެވޮޑިގެންވާ. ހިތްވަރުގަދަ. ❁ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅު ނުހަދައެވެ. ❁ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ = އަނިޔާވެރިންގެން މެނުވީ. مشرك ން ގެންވީ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) أَهْلُ كِتَابُ ންނާއި. އެބަހީ: يهودى ންނާއި نَصَارى ންނާއި ކަލޭގެފާނު ޖަދު ރަނގަޅުގޮތުގައި މެނުވީ ޖަދަލު ނުކުރައްވާށެވެ!. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އަނިޔާވެރިވީމީހުންނާއި މެދުގައި މެނުވީއެވެ. (ފަހެ އަނިޔާވެރިވީ މީހުންނަކީ އާދައިގެ ގޮތަށްވުރެ جدل ކުރުވިހާގެންނެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ. އަހުރެމެންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖެއީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ إله އާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ އެކަކު އެއް إله އެކެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އަހުރެމެން ކިޔަމަންތެރިވެގެން މިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.

(٤٧) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. – އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ފަދައިންނެވެ. – ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ފޮތްދެއްވުނު މީހުން – އެބަހީ: އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން إيمان ވި މީހުން – އެފޮތަށް يعني: ކިރިމި قرآن އަށް إيمان ވެއެވެ. އަދި މިމީހުންގެ ތެރެއިންވެސް – އެބަހީ: މިޒަމާނުގެ يهودى ންނާއި نصارى ންގެ ތެރެއިންވެސް އެފޮތަށް يعني: قرآن އަށް إيمان ވާމީހުން ވެއެވެ. އެއީ عبد الله بن سلام ކަހަލަ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން ނޫނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި إنكار ނުކުރެއެވެ. (މިގެ مَفْهُوْم އަކީ الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ އިންކާރު ކުރާނީ ހަމައެކަނި ކާފިރުން ކަމުގައެވެ.)

(٤٨) އަދި މި قرآن ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ފޮތެއް ކިޔަވާވަޑައިގެންނެވި ބަޔަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން އެއްވެސް އެއްޗެއް ލިޔުއްވާ ބަޔަކަށް ނުވެއެވެ. މި باطل ދޮގުވެރިކަމަށް ދައްކާ މީހުންނަށް ޝައްކުއުފެދުނީސް އެހެންނަމަވެއެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމައެކަނި. އެއީ ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ آية ތަކެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إنكار ކޮށް ދެކޮޅު ނުހަދައެވެ.

- ދަންނައެވެ. توراة އާއި إنجيل ދެފޮތުގައިވެސް رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ހަމަނުގެ خبر ތަކެއް ބާވައިލައްވާފައިވެއެވެ. އެފޮތްތަކެއް حقّ ގޮތުގައި ހުއްޓަ ބަދަލު ނުކުރިމީހުންނަށް އެ خبر ތަކެއް ރަނގަޅަށް އެނގެއެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެވާހަކަތައް بيان ވެގެންވެއެވެ. ދެން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެން رسول ކަމާއިގެން ފާޅުވެވަޑައިގެން އެ خبر ތަކާ ދަންނަ ޔަހޫދީން އެކަމަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހެދިއެވެ. ބައެއް މަދުމީހުން إيمان ވެސްވިއެވެ. މިދެގިން އާދައިގެ އިސްލާމުވެގެން އުޅުނީ އެވާހަކަތަކަށެވެ. والله أعلم .

وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَـٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَـٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْبَـٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ ۚ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾

## ތަފްސީރު

وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ބާވައިލެއްވާށޭ ނުކުރެވުނީ. ❁ ءَايَـٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން އާޔަތްތަކެއް / معجزة ތަކެއް. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ إِنَّمَا ٱلْءَايَـٰتُ عِندَ ٱللَّهِ = އާޔަތްތައް ވާނީ ކަލާނގެ اللّٰه ގެ حضرة ގައެވެ. ❁ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ = އަދި މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަމުގައި. ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ = އެމީހުންނަށް ފުދި ނުދިޔައީހެއްޔެވެ؟ ❁ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުން ❁ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް. މި قرآن • ❁ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވާ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ ❁ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް رحمة އާއި އަދި وعظ އާއި نصيحة • ❁ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ = އީމާންވާ ބައެއްގެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ كَفَىٰ بِٱللَّهِ = اللّٰه ފުދެއެވެ. بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ = ތިމަންނާއާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު. ❁ شَهِيدًا = ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި. ❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން ❁ بِٱلْبَـٰطِلِ = بَاطِل އަށް އީމާންވީމީހުން. ❁ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ = އަދި اللّٰه އަށް ކާފިރުވީ. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾ = އެއުރެންނީ ގެއްލުންވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَيَسْتَعْجِلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އަވަސްކުރުވަނީއެވެ. ❁ بِٱلْعَذَابِ = عذاب • ❁ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި عَيَّن

ވެގެންވާ މުއްދަތެއް. (ވަކިވަގުތެއްނުވާނަމަ) ❁ لَجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް عذاب

އަތުވެއްޖެއީސްވެ. وَلَيَأْتِيَنَّهُم އަދި އެމީހުންނަށް އެ عذاب ކަނޑައެޅި އަންނާނެއެވެ. ❁ بَغْتَةً =

ހަމަކުއްލިއަކަށް. ❁ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެވިހ حال . ❁ يَسْتَعْجِلُونَكَ

= އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އަވަސްކުރަން އެދެނީއެވެ. ❁ بِٱلْعَذَابِ = عذاب . ❁ وَإِنَّ جَهَنَّمَ

= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ. لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ = ކާފިރުން ވަށައިލައިގެންވާނެއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި އެމީހުން – يعني: مكّة ގެ مشرك ން – ބުންޏެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން معجزة ތަކެއް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ (އެބަހީ: صالح ގެފާނުގެ جمل ފަދަފަދަ - عيسى ގެފާނުގެ ތަދާނީގެ ފަދަފަދަ - معجزة އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެތޯއެވެ؟. އޭގެ جواب ގައި الله އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވަނީ) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެފަދަ معجزة ތައް ވާނީ ކަނޑައަޅުއްވާ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވާނީ ކަނޑައަޅުއްވާ ހަމަ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައެވެ.

(٥١) އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔެވޭނޭގޮތުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމުން އެމީހުންނަށް ފުދުނުކަމެވެ؟. ހަމަކަށަވަރުން އިއްނަގާ ބަޔަކަށް އެފުޅުގައި رحمة އާއި وعظ އާއި نصيحة ވެއެވެ.

• ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުން ސަބަބުވެއްޖެކަމުގައި ބަޔާނު تفسير ކުތުބުތަކުގައި بيان ވެގެންވަނީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ أصحاب ންކޮޅެ ބަޔަކު ބާކިވުން يهودى ންގެ އަތުން އެމީހުންގެ ކުތުބުތަކުގައިވާ ބަޔަކު ތަކެތިކަމަށް ބޭނުންތަކެއް ލިޔުއްވުން رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ އަރިހަށް އައިސް ދެއްކުމުން އެތަކެތި ބައްލަވާ އެތަކެތި ބަލާފައި ދައްކާވާފައި حديث ކުރެއްވިއެވެ. ބައެއް މީހުންގެ ގޮތަކަށް ނުވަތަ މަގު ދުރުވެފައިވާކަމަށް އެބައިމީހުންގެ نبي އާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާ ތަކެތި ދޫކޮށް އެހެން ބަޔަކު ގެ ފޮތުގެ އެހެން نبي އަކަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެތި ހޯދުމަށް إختيار ކުރުމުން ދުރާލާވުމެވެ. މިކަމާއި ގުޅިގެން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވިކަމުގައިވެއެވެ.

= تفسير طبرى =

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންނާއި ތިޔަބައިމީހުންނާއި ދެމެދު ހެކިވެވޮޑިގެންވުމަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެހެން معجزة އެއް ބާވައިލެއްވުމަށް އެދުމެއް ނުފުދެއެވެ.) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި باطِل އަށް إيمان ވެ (شرك قَرَارُ ކޮށް ތަޤުލީދުކޮށް) އަދި الله އަށް ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެއީ ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީސްތަކުންނެވެ.

(٥٣) އަދި(އޭ رسول الله އެވެ!) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދެއެވެ. ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަކި مُدّت އެއްނުވާނަމަ އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާހާލު ހަމަކުއްލިއަކަށް އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އަތުވެއްޖެއީސްކަން ކަށަވަރެވެ.

(٥٤) عذاب އަވަސްކުރުމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަވަނީ ކާފިރުން ވަށައިލާފައެވެ. އެމީހުންނަށް ވާގޮތް ވާނީ ކަނޑައެޅިފައިވާ عذاب އެ عذاب ލިބޭނެއެވެ.

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ فَإِيَّٰىَ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

## މުފުރަދާތު

يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ = އެމީހުން ނިވާކޮށްލެއްވޭ ދުވަސް. (ހަނދާންކުރާށެވެ.) ❁ ٱلْعَذَابُ = عذاب . ❁ مِن فَوْقِهِمْ = އެމީހުންގެ މަތިން. ❁ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަގެ ދަށުންނާއި. ❁ وَيَقُولُ = އަދި އެކަލާނގެ (އެމީހުނަށް) وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ ذُوقُوا۟ = ކަލޭމެން ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ. ❁ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ. ❁ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އީމާންވި އަޅުތަކުންނޭވެ. ❁ إِنَّ أَرْضِى وَٰسِعَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިން ތަނަވަސްވެގެންވެއެވެ. ❁ فَإِيَّٰىَ = ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި. ❁ فَٱعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ = ހަމަ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާށެވެ.! ❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކީ. ❁ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ރަހަ ދެކެން އޮތް އެއްޗެކެވެ. ކޮންމެ نفس އެއް މަރުވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْنَا = ދެން ހަމަ އެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁ تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ رُجوع ވާނީ. ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ❁ لَنُبَوِّئَنَّهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބާއްވާ قائم ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ مِّنَ ٱلْجَنَّةِ غُرَفًا = ސުވަރުގެގެ ކޮޓަރިތަކުގައެވެ. ❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާނގެ ދަށުން ހިނގަހިނގާ ކޯރުތައް. ❁ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ ހާލުގައެވެ. ❁ نِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ = (އެއީ) عمل ކުރާމީހުންގެ ދަރުމަ ހެޔޮދަރުމައެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = އެމީހުން އެއީ ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. ❁ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް. ❁ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ = وكيل ކުރާމީހުންނެވެ. ❁ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ = އަދި ކިތައްމެ ދިރޭއެއް

دَابَّة ގެއްލުވޭ؟ ދިރޭ ކާއެއްޗެއް ހޯއްދުވޭ؟ ✲ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا = އުފުލާ ރިޒުގު ނުއުފުލައި / ކާނާ ރިޒުގު ދިރިގެން ނުވަނީ. ✲ ٱللَّهُ يَرْزُقُهَا = اللّٰه އެއަށް ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ✲ وَإِيَّاكُمْ = އަދި ހަމަ ކަލޭމެންނަށްވެސް ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ✲ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✲

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٥) (ކާފިރުން މަތިއިން ނަރަކަފުއެވެ.) އެދުވަހަކީ އެމީހުންގެ މަތީ عذاب އެޅި ނިވައިވާނެ ދުވަހެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ދަށުން عذاب ވާދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމުގައިވި ކަންތައްތަކާ ހަމަ ދިމާވާނެއެވެ.

(٥٦) އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إيمان ވި އަޅުތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންތަކީ ފުޅާބިންތަކެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާ ހިނގާށެވެ!

(٥٧) ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް މަރުގެ ރަހަ ދުއްތާނެއެވެ. މަރުވާނެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަރިހަށް رجوع ވާހިނދު ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ محشر ދުވަހުންނެވެ.

(٥٨) އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބޮޑުވެރި ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައި قائم ކުރައްވާހުށީމެވެ. އެސުވަރުގޭގައި އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގަހިނގާދާނެ ތަންތަނެވެ. އެމީހުން އެތަންތާނގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ކިހާ عمل ކުރި މީހުންގެ ދަރުމަވެރިކަމެވެ ގޮތުން ސުވަރުގޭ ހަރުތަކުންނެވެ.

(٥٩) އެމީހުންނަކީ (ދުނިޔޭ އުނދަގޫތަކާ - އަދި عداوة ތެރިންގެ އަނިޔާތަކާ) ކެތްތެރިވި މީހުންނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ربّ އަށް وكيل ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٦٠) އަދި ކިތައްކިތައް ދިރޭތަކެތި އެތަކެތީގެ ރިޒުގު އުފުލައި ނުގެންގުޅެވޭ ވޭއްޔެވެ؟ އެހެނިހެން ތަކެއްޗަށް ރިޒުގުދެއްވަނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށްވެސް ރިޒުގުދެއްވަނީ ހަމަ اللّٰه އެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

## ލުޣަތު

وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރައްވައިފިއްޔާ. ❁ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ ❁ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރެއްވީ ކާކުތޯ؟ ❁ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން ބުނާނެތެވެ. އެއީ الله އެވެ. ❁ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާލެވުނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދޮގުހަދާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ. ❁ ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = އަދި الله ރިޒުޤު ފަޅުވަސްކޮށްދެއްވައެވެ. ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާމީހަކަށް މަގަކަށް. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ. ❁ وَيَقْدِرُ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާމީހަކަށް މަދުކޮށް ދެއްވައެވެ. ކުޑަކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ❁ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ ❁ وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރައްވައިފިއްޔާ. مَّن نَّزَّلَ = ބާވައިލެއްވީ ކާކުތޯ / ފޮނުއްވީ ކާކުތޯ؟ ❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ❁ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެފެނުން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި (ގަސްތަކު ފެއްދެވި) ❁ مِنۢ بَعْدِ مَوْتِهَا = އެބިންގަނޑު މަރުވީ ފަހުން. ❁ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ❁ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އޮއްސުރީ ހަމަ الله އަށެވެ. ❁ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން؟ އޭގެ ވިސްނާނުން. ❁ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾ = ވިސްނާ ބުއްދިއެއް ނުހަދައެވެ. ❁ وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި މި ދުނިޔޭގެ حياة ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ = ކުޅިވަޅާއި މަޖާކުޅުމެއްމެނުވީ. ❁ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ ގެދޮރު.

❁ لَهِيَ ٱلْحَيَوَانُ = ކަނޑައެޅިގެން ދެމިހުންނަނިވި حياة އަކީ އެއީއެވެ. ❁ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ = އެމީހުން (مشرك ން) ނަމަ އެކަން އެނގޭނަމަވާނެއެވެ. ❁ فَإِذَا رَكِبُوا = ފަހެ އެމީހުން ސަވާރުވެއްޖެއްޔާ (އަރައިފިއްޔާ) ❁ فِي ٱلْفُلْكِ = ނަވަށް / މޫދުގައި ދުއްވާ އުޅަނދުފަހަރަށް. ❁ دَعَوُا ٱللَّهَ = އެމީހުން الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ. (އެއީ ކަނޑުގައި ކަންބޮޑުވެގެނެވެ.) ❁ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކޮށްގެން. ❁ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ = ދެންފަހެ ޙިފާޒަތްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވިހިނދު. ❁ إِلَى ٱلْبَرِّ = އެއްގަމަށް. ހިޔާވަހިކަން. ❁ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ = އެހިނދުން އެމީހުން ޝިރުކުކުރެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންތެރިކުރެއްވީ ކާކުތޯ އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރެއްވުން – (އެ مشرك ންނާ)– ކަލޭގެފާނު އަހުއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެތި ހެއްދެވީ އަދި އެކަންކަން ކުރައްވަނީ يقين ންވެސް الله ކަމުގައި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީއިރު އެމީހުން (އެކަލާނގެ ފިޔަވައި) އެހެން ދަރުމަތަކަށް ދިނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ.؟ އެހެންފަދަތަކަށް އަޅުކަން ކުރަން ހުށަހަޅަނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ.؟

(٦٢) އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް ރިޒްގު ފުޅާކޮށްދެއްވައި ދަށްކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެދިވޮޑިގަންނަވާ ފަރާތަކަށް ތަނަވަސްނުކުރައްވައެވެ. އަދި الله މީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަންކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خاصّ حكمة ހުރެއެވެ.

(٦٣) އަދި އުޑުން ފެންވެއްސެވީ ކާކުތޯ އެމީހުންނާ ކަލޭގެފާނު ސުވާލުކުރެއްވިއްޔާ ؟ އަދި އެފެނުގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި ދެއްވަނީ ކާކުތޯ ހަމަ ސުވާލުކުރެއްވިޔަސް އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް ހުރީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ކިއްވެގެންހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީއެވެ.

(٦٤) މިދުނިޔޭގެ حياة މިއީ ހަމަ ކުޅިވަރަކާއި ހެއްދުވެއްސަކުގައި ވެސްމެ ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދެމިހުންނަނިވި ތަނަވަސް حياة އެއްވަނީ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ގެ ގޮތުގައެވެ. އެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަވެއެވެ.

(٦٥) ފަހެ އެބައިމީހުން(އުޅަނދު މިސްރާބުން) ނަވަށް (މޫދުގައި ދުއްވާ އުޅަނދަކަށް) އަރައިފިއްޔާ (އެ އުޅަނދުނަށް ކަނޑު ގަދަވެ ކަންބޮޑުވެއްޖެއްޔާ) ވަރަށް إخلاص ތެރިކަމާއިއެކު الله އަށް دعاء ކުރެއެވެ.( الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) ދެންފަހެ ޙިފާޒަތްކަލާނގެ އެމީހުން ހިޔާވަހިކަމާއި ޚަލާއްވައި ސަލާމަތުން ރަނގަޅުކުރައްވައިދެއްވުމުން ދެން އަލުން އެމީހުން شرك ކުރެއެވެ. އެހިސާބުން ފަރާތްތަކުން ވާގިއެރިކުރަމެވެ.

لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

## ލުޣަތު

لِيَكْفُرُوا = އެމީހުން ކާފަރުވެ ދެކޮޅުހެދުމަށްޓަކައި. ❁ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް. ❁ وَلِيَتَمَتَّعُوا = އަދި އެމީހުން އަރާމު ލިބިގަންނާށެވެ. ❁ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނިތޯއެވެ. (ނުވަތަ ނުދެނެނިތޯއެވެ.) ❁ أَنَّا جَعَلْنَا = ހަދާދެއްވީމު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވިކަން. ❁ حَرَمًا ءَامِنًا = އަމާންވެރި حرم އެއް. އެއީ مكّة ގެ حرم ފުޅެވެ. ❁ وَيُتَخَطَّفُ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން ޖަހައިގަންނަވާކަން / ޖަހައިގަނެވޭއެވެ. ❁ مِنْ حَوْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ވަށައިގެން. ❁ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ = އަޅެފަހެ بَاطِل އަށްހެއްޔެވެ.؟ ❁ يُؤْمِنُونَ = އެމީހުން އީމާންވަނީ. ❁ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ نعمة އަށްހެއްޔެވެ.؟ ❁ يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾ = އެމީހުން ކާފަރުވަނީ. ❁ وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްޔެވެ.؟ ❁ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މައްޗަށް އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ. ❁ كَذِبًا = ދޮގެއް. ❁ أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ = ނުވަތަ އެމީހަކު حقّ ދޮގު ކުރި. ❁ لَمَّا جَآءَهُۥ = އެ حقّ އޭނާގެ ކައިރިއަށް އައި ހިނދުން. ❁ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ = އަޅެފަހެ جَهَنَّمَ ގައި ނުވޯހެއްޔެވެ.؟ ❁ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ = ކާފަރުންނަށްވާ مَسْكَنُ އެއްކަލުވަތި / ޖާގައެއްކަލުވަތި (އެބަހީ އުޅޭގޮތަކީ އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަ ހުންނާނެއެވެ.) ❁ وَٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا = އަދި جِهَاد ކުރި މީސްތަކުން. ❁ فِينَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة ފުޅު މަތިވެރިކުރުމަށް) ❁ لَنَهْدِيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކަވާހުށީމެވެ. ❁ سُبُلَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުތައް. ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވަނީ. ❁ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾ = ކަނޑައެޅިގެން إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެއީ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗަށް ކާފަރުވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުން އަރާމުދިރިގެންވުމަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން އަރާމު ދިރިގެންނާށެވެ! ފަހެ . އެމީހުން އެކަމާ ނުބައިކަންބޮޑުވާ ނަތީޖާ ނިކުންނަހިނދު. އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

(٦٧) ފަހެ ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ (مكّة ގެ حرم) އަމާންވެގެންވާ حرم އެއްކަމުގައި ލެއްވީމާކަން އެމީހުންނަށް ނުފެނިގެންވީތޯ؟. އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ ތަންތަނުގެ މީހުން ހިފައިގެން މީސްތަކުން ގެންދެއެވެ. (އެއީވެސް مكّة ގެ أهل ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާ ބޮޑު نعمة އެއްކަމުގައި އެމީހުން قبول ކޮށް شكر ނުކުރަނީ ކީއްވެގެންތޯ؟.) އެމީހުން ފަހެ إيمان ވާނީ باطل އަށްހެއްޔެވެ؟ (اللّه އަށް شريك ކޮށް ބުދުތަކަށް އިމާންވާނީހެއްޔެވެ؟) އަދި اللّه ގެ نعمة އަށް ކާފަރުވާނީހެއްޔެވެ؟

(٦٨) އަދި اللّه ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެން މުޅިހަދައިދީގެން ފަހުން ހަދާ މީހާއަށްވުރެ އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ حقّ އައިހިނދުން حقّ ދޮގުކުރި މީހަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަކަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ ކާފަރުންނަށް (قيامة ދުވަހުންގެ) ތިބޭނެތަން ކަމުގައި ނަރަކަ ނޫންހެއްޔެވެ؟ (އާދޭ: ނަރަކަ އެކަމަށް ފުދޭނެއެވެ.)

(٦٩) އަދި ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ كلمة މަތިވެރިކުރުމަށްޓަކައި جهاد ކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަންނަރަސްކަލާނގެ މަގުތައް ދައްކަވާނީމެވެ. ސީދާމަގަށް توفيق ދެއްވާނީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه ވަޑައިގެންވަނީ إحسان ތެރިންނާއި އެކުގައެވެ.

# الرّوم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الرّوم — އާޔަތުގެ އަދަދު (٦٠)

الٓمٓ ۝١ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ۝٢ فِىٓ أَدْنَى ٱلْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ۝٣ فِى بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ ٱلْأَمْرُ مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ۝٤ بِنَصْرِ ٱللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥ وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝٦ يَعْلَمُونَ ظَٰهِرًا مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ ٱلْءَاخِرَةِ هُمْ غَٰفِلُونَ ۝٧

## ލަފްޒީ މާނަ

الٓمٓ ۝١ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތް ދެންނެވޭގޮތްވަނީ اللّه އެވެ. ❁ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ۝٢ = رُومى ންގެމީހުން ބަލިކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ فِىٓ أَدْنَى ٱلْأَرْضِ = އެންމެގާތް ބިމުގައި. (عرب ކަރައާއި އެންމެގާތް ބިމުގައި) ❁ وَهُم = އަދި އެމީހުން. (رُوم ގެމީހުން) ❁ مِّنۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ = އެމީހުން ބަލިވުމަށްފަހު. (فارسى ން ގެމީހުން އެމީހުންގެމައްޗަށް ގަދަވުމަށްފަހު) ❁ سَيَغْلِبُونَ ۝٣ = ނިކަންހުރި އެމީހުން يعنى: رومى ން ގަދަވާހުށްޖެވެ. ❁ فِى بِضْعِ سِنِينَ = ތިންއަހަރާއި ނުވައަހަރާއި ދެމެދުގެ ދުވަސްތަކެއްގައި. ❁ لِلَّهِ ٱلْأَمْرُ = ކަންތައްތަކެއް ހަމަ اللّه އަށެވެ. (ވެރިކަންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ.) ❁ مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ = ކުރިންނާއި ފަހުންވެސް. (ގާލިބުވުމުގެ ކުރިންނާއި އަދި ފަހުންވެސް) ❁ وَيَوْمَئِذٍ = އަދި އެދުވަހުން. (رومى ން ގަދަވާދުވަހުން.) ❁ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ۝٤ = مؤمن ން އުފާކުރާނެއެވެ. ❁ بِنَصْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ نصر އަށް. ❁ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ نصر ދެއްވައެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَعْدَ ٱللَّهِ = އެއީ اللّه ގެ وَعْدُ ކުރުމެވެ. ❁ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ = اللّه خلاف ވެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. ❁ وَعْدَهُۥ = އެކަލާނގެ وعد ކުރުމަށް. ❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ۝٦ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

❁ يَعْلَمُونَ ظَـٰهِرًا = އެމީހުންނަށް އެނގޭނީ ބޭރުފުށް. ❁ مِّنَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ. ❁

وَهُمْ عَنِ ٱلْأَخِرَةِ = އަދި އެމީހުން آخرة ފިޔަވައި / آخرة އާއިމެދު. ❁ هُمْ غَـٰفِلُونَ ﴿٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންވަނީ غَافِل ވެގެންނެވެ. / ގާފިލުވެގެންނެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٢) رومی ންގެމީހުން ބަލިވެއްޖެއެވެ. (رومی ން ފާރިސީންގެ އަތުން ބަލިވެއްޖެއެވެ.)

(٣) އެއީ شام ކަރައިގެ ބިމުން فارسی ންގެ ބިމާއި އެންމެގާތްތަނެވެ. އަދި އެމީހުން ބަލިވުމަށްފަހު ނިކަންހުރެ ގަދަވާހުށިއެވެ.

(٤) އެއީ ތިންއަހަރާއި ނުވައަހަރާއި ދެމެދުގެ ދުވަސްކޮޅެއްގެ ތެރޭގައެވެ. فارسی ން ގަދަވުމުގެ ކުރިންވެސް އަދި އޭގެފަހުންވެސް ކަމުގެ މުޅިވެރިކަންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގައެވާ ގޮތަކަށް ކަންތައް ގެންދަވައެވެ.) އަދި އެދުވަހުން އެބަހީ: رومی ން ގަދަވާދުވަހުން - مؤمن ން އުފާކުރާނެއެވެ.

(٥) އެމީހުން އުފާކުރާނީ الله ގެ نصر ގެ ސަބަބުންނެވެ. (އެއީ سَمَاوِي ފޮތެއްގެ أهل ވެރިބަޔަކަށް نصر ލިބުނީމައެވެ. مؤمن ންނަކީވެސް سَمَاوِي ފޮތެއްގެ أهل ވެރިންނެވެ. فارسی ންނަކީ އަލިފާނަށް އަޅުކަންކުރާ مشرك ންނެވެ.) الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް نصر ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ رحيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އެއީ الله ގެ وعد ފުޅެވެ. (އެބަހީ: ފާރިސީންގެ މައްޗަށް رومی ން ގަދަވުމަށް الله ގެ وعد ފުޅެވެ.) الله އެކަލާނގެ وعد އާއި خلاف ވެވޮޑިގެން ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު ގިނަމީސްތަކުން އެކަން ނުދަނެއެވެ.

(٧) އެމީހުންނަށް އެނގޭނީ - އެބަހީ: މިއުޅޭ مشرك ންނަށް އެނގޭނީ - ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭރުފުށް ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެމީހުން އޮތީ آخرة އާއިމެދު މުޅިން غافل ވެގެންނެވެ. ހަމައެކަނި ގެންދަނީ ނުދަނެއެވެ.

أَوَلَم يَتَفَكَّرُواْ فِيٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَمَا بَيۡنَهُمَآ إِلَّا بِٱلۡحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآيِٕ رَبِّهِمۡ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾ أَوَلَمۡ يَسِيرُواْ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَيَنظُرُواْ كَيۡفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ ۚ كَانُوٓاْ أَشَدَّ مِنۡهُمۡ قُوَّةً وَأَثَارُواْ ٱلۡأَرۡضَ وَعَمَرُوهَآ أَكۡثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَآءَتۡهُمۡ رُسُلُهُم بِٱلۡبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلَٰكِن كَانُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ يَظۡلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔواْ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ بِهَا يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿١٠﴾ ٱللَّهُ يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿١١﴾

## ލުޣަތު

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا = އެމީހުން ވަހަ فكر ކޮށް ނުވިސްނަނީބާވައެވެ؟ ❁ فِي أَنفُسِهِم ۗ = އެމީހުންގެ نفس ތަކާއިމެދު.

مَّا خَلَقَ اللَّهُ = الله ނުހައްދަވައެވެ. ❁ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން. ❁ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި

އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި. ❁ إِلَّا بِالْحَقِّ = ހަމަސީދާ حقّ ގޮތުގައިމެނުވީ / عدل ވެރިކަމުގައިމެނުވީ. ❁ وَأَجَلٍ

مُّسَمًّى ۗ = އަދި ކަނޑައެޅި عَيَّنْ ކުރެވުނު މުއްދަތަކަށް. ❁ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން

ގިނަބަޔަކު. ❁ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު. ❁ لَكَافِرُونَ ﴿٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން

ކާފަރުވެއެވެ. ❁ أَوَلَمْ يَسِيرُوا = އެމީހުން ވަހަ ދަތުރުފަތުރު ނުކޮށް ހިނގާބިނގާ ނުހަދަނީބާވައެވެ؟ ❁ فِي

الْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ فَيَنظُرُوا = ދެން އެމީހުން ބަލައި ވިސްނައި. ❁ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތްވަރަކީ ކޮންކަން.

❁ عَاقِبَةُ الَّذِينَ = އެމީސްތަކުންގެ ނިމުނުގޮތް. ❁ مِن قَبْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅެ / އުޅުނު. ❁

كَانُوا = އެމީހުން ވިއެވެ. ❁ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަކަމުން މާގަދަބަޔަކުގައި.❁ وَأَثَارُوا

الْأَرْضَ = އަދި ބިމުގައި އަސަރުގަދަކަމުން މާގަދަބަޔަކުގައި. ❁ وَعَمَرُوهَا = އަދި އެމީހުން އެބިން عمارة ކުރިއެވެ.❁

أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا = މިމީހުން عمارة ކުރިވަރަށްވުރެ މާބޮޑަށް / މާގިނަވަށްޓަކަށް. ❁ وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ =

އަދި އެމީހުންގެ رسول ން އެމީހުންގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِالْبَيِّنَاتِ ۖ = بيان ވެގެންވާ دليل އާއި معجزة

އާއިގެން. ❁ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ = ފަހެ الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންވުމަކަށް ނުވިއެވެ.

❁ وَلَٰكِن كَانُوا = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންވިއެވެ. ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް

އަނިޔާވެރިވާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ ثُمَّ كَانَ = ދެންވިއެވެ. ❁ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا = ނުބައި ކަންތައްތައް

ކާފިރުންގެ ފަހުކޮޅު. / އެމީހުންގެ ނިމުން. ❁ ٱلسُّوٓأَىٰٓ = ނުބައިކަމުގައި އެއީ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. ❁ أَن كَذَّبُوا۟ = އެއީ އެމީހުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَكَانُوا۟ بِهَا = އަދި އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާއިމެދު ވިއެވެ. ❁ يَسْتَهْزِءُونَ ⑩ = މަލާމާތްކުރާ ބަޔަކުކަމުގައި. ❁ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = الله خلق ތަކުން ފައްޓަވައި ފެށްޓެވީއެވެ. (އެބަހީ: އަލަށް ފުއްދެވުމެވުން ފައްޓަވައެވެ.) ❁ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެ خلق ތަކުން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން) އިޢާދަކުރައްވައެވެ. އަލުންވެސް ދިރުއްވާ ފައްޓަވާނެއެވެ. ❁ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ⑪ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٨) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް ނުހަދަނީހެއްޔެވެ.؟ (އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި ހެއްދެވިފައިވާ عجائب ތަކާއި ސިއްރުތަކަށް ވިސްނާ فكر ކޮށް عبرة އެއް حاصل ކުރާނަމަ قيامة ދުވަހަށް إنكار އެއް ނުކުރީހެވެ. އެހެނީ އެހާ ފުރިހަމަކޮށް އިންސާފާ ހަމަތަކާއި ބަދަލުދެއްވާ ފަރާތަކަން ހުއްޓާ މަތިވެގެން ދުވަސްފަހަކަށް ދިރުއްވައި محشر އަށް ޖަމާކުރުން އެއްވެސް ޝައްކުނުކުރެވޭ ކަމެއްކަން ކަށަވަރުކޮށް އެނގޭނެއެވެ.

އަދި ހަމަ عدل ވެރި حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ الله تعالى އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހައްދަވާފައި ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަކި މުއްދަތަކަށެވެ. އެއީ قيامة ދުވަސް އަންނަންދެނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ގިނައިން ވަނީ އެބައިމީހުންގެ رب އާ ބައްދަލުވުމާއިމެދު ދޮގުވެރިވެ އިންކާރުކުރުމުގައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެކަމަކަށް ގާފިލުވެގެންނެވެ.

(٩) އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހިނގާބިނގާ ނުލަނީހެއްޔެވެ.؟ އަދި އެބައިމީހުންގެ ކުރީގައި އުޅުނު އެބާވަތުގެ މީހުންގެ ނިމުން ހުރީ ކޮން ފަދައަކަށްތޯ ނިކަން ބަލައިބަލާށެވެ! އެމީހުންނީ މިމީހުން މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަކަމުން މާގަދަ އަދި ދުނިޔޭގައި އަސަރުތައް ބިމުގައި މާގިނަ ބަޔަކު ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި މިމީހުން ބިމުގައި عمارة ކުރި ގޮތަށްވުރެ ގިނައިން ވަރަށް އެމީހުން ބިން عمارة ކޮށް ތަރައްޤީކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށްވެސް އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންނީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީ ކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުން الله އާއި رسول އާ ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ. الله އެމީހުންނަށް އިލާހީ ގޮތުގެ عذاب ޖެއްސެވީ ހަމަ ކުރިމިވެއެވެ. ކަލޭމެން އެބާވަތުގެ ކަންތަކުން عبرة حاصل ކުރުމަށް އެކަމާ އެންގެވުމަށް ކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އަންގަވައެވެ.

(١٠) ދެން އެންމެ ނުބައި ކަންތައްކުރިމީހުންގެ ފަހުކޮޅުވީ ހަމަ އެންމެ ނުބައިކަމެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ.) އެއީ އެމީހުން الله ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެއާޔަތްތަކާމެދު މަލާމާތްކުރާ ފުރައްސާރަ ކުރާމީހުންކަމުގައިވެއެވެ.

(١١) خَلْقُ ތަކުން އަލުން ފުރަތަމަފަހަރު ފެށިގެން ހެއްދެވީ الله އެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެތަކެތި އަލުންވެސް إعَاد ކުރައްވާނެއެވެ. (އެބަހީ: މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި ފުރުއްވާނެއެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވެވޭނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآئِ ٱلْءَاخِرَةِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾

## ލުޣަތު

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާދުވަހު. ( ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައިވާނެއެވެ.!) ۞ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ = ނާއުމީދު ކަންބޮޑުވެތިވެގެން - مجرم ން - ދެރަވެ ނާ أمّيد ވާނެއެވެ. ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن شُرَكَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ شريك ންގެތެރެއިން. ۞ شُفَعَٰٓؤُا۟ = شَفَاعَة ތެރިންނެއް. (އެއްވެސް شَفَاعَة ތެރިއަކު) ۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. ۞ بِشُرَكَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ شريك ންނާއިމެދު. كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ = ކާފަރުންނަކަށްވުމެއްގައި. (ދުނިޔޭގައި ކުރީކަމަކުގައި) ۞ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާދުވަހު.( ހަނދުމަކުރުމަށްޓަކައިވާނެއެވެ.!) ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ۞ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ = ބައިވާހުށްޓެވެ. ۞ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ إيمان ވީމީހުން. (ދަންނަހުށެވެ.) ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި. ۞ فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ބަގީޗާއެއްގައެވެ. ۞ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ = نعمة ދެއި އުފާވެވޭހެވެ. ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުން ވީއްލަކުން ދަންނަހުށެވެ. ۞ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ދޮގުކުރި. ۞ وَلِقَآئِ ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ދުވަހާއި ބައްދަލުވުމާއި. ۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން. ۞ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ = عذاب ގެތެރޭގައި حاضر ކުރެވޭނެއެވެ. ۞ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ހުސް طاهر ވަންތަކަލާނގެއެވެ. (އެކަލާނގެއަށް ނަމާދުކުރާށެވެ. އެބަހީ: مغرب

ނަމާދުކުރެއްވުން.) ❁ حِينَ تُمْسُونَ = ހަވީރުވާވަގުތު. (އިރުއޮއްސުނުހިނދު) ❁ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ = އަދި ފަތިސްވެއްޖެހިނދުގައްޔާއި. (އެބަހީ: ފަތިސްނަމާދުކުރެއްވުން.) ❁ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ = އަދި އެންމެހައި تعريف އާއި ثَنَاء އެއް ހުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް. ❁ وَعَشِيًّا = އަދި ހަވީރުވަގުތުވެސް. (އެބަހީ: ހަވީރުވަގުތުވެސް އެކަލާނގެއަށް تَسبيح ކިޔާށެވެ. އެއީ عصر ނަމާދުކުރުމަށާ އިޝާރާތެކެވެ.) ❁ وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން މެންދުރުކުރާ ވަގުތުވެސް. (އެބަހީ: މެންދުރުކުރާ ވަގުތުވެސް تَسبيح ކިޔާށެވެ. އެއީ މެންދުރު ނަމާދުކުރުމަށާ އިޝާރާތެކެވެ.) ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި قيامة ގާއިމުވާ ދުވަހުން مجرم ން -( ނުބައިމީސްތަކުން )- މުޅިން ނާ أمّيد ވާނެއެވެ.

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ شريك ކުރެވުނު ތަކެތިން އެއްވެސް شَفَاعَة ތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނީ (ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު) އެމީހުންގެ އަރިހުގައި شَريك ނަގާއިގެން އެމީހުންގެ (اللّه ގެ وَلِيُّ ނުނަގައިގެން) ދުނިޔޭގައި ކާފަރުވެގެން ބައިތިބި ބައެކެވެ.

(١٤) އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން މީސްތަކުން ބައިވަންނާނެއެވެ. ވަކިވަކިވާނެއެވެ. (مؤمن ންނާއި ކާފަރުންނެވެ.) އެބުރަސް ހަނދާންކުރާށެވެ!.

(١٥) ފަހެ އީމާންވެގެން صالح عمل ތަކެއްކުރި މީސްތަކުންނަކީ ހަނދާންވެރިކަމުގައި ބޮޑު ހެޔޮލައްވާނެ ބައެކެވެ. (ދިނުމަށް نعمة ގައި އުފާވެރި حال ގައެވެ.

(١٦) އަދި ކާފަރުވެ މިވަރަށް ނިޢުމަތްތަކާ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުހެދި އަދި آخرة އާއި ބައްދަލުވުން ދޮގުކުރި މީސްތަކުން ދަނެނަނެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކީ عذاب ގެތެރެއަށް حاضر ކުރެވޭނެ މީހުންނެވެ.

(١٧) ފަހެ ހަވީރު އިރުއޮއްސުނުހިނދާއި ފަތިސްވެއްޖެހިނދުގައި ތިޔަބައިމީހުން ފަތިސްވާހިނދުގައި اللّه އަށް تسبيح ކިޔާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމެވެ. (މިއީ مغرب ނަމާދާއި ފަތިސްނަމާދަށް އިޝާރާތްކުރައްވާކަމަށް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.)

(١٨) އަދި ހަވީރުވާހިނދުގައްޔާއި މެންދުރުވާހިނދުގައިވެސް އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވެސް އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްހުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. اللّه އަށެވެ.

(ދަންނައެވެ. މިއީ عصر ނަމާދާއި މެންދުރުނަމާދަށް އިޝާރާތްކުރައްވާކަމަށް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި عشاء ނަމާދަށް އިޝާރާތްކޮށް نور سورة ގައިވާ وَمِنۢ بَعْدِ صَلَوٰةِ ٱلْعِشَآءِ ۚ ثَلَٰثُ عَوْرَٰتٍ لَّكُمْ ۚ މިއާޔަތުގައިވެއެވެ.

والله أعلم)

يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَيُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ

## ލަފުޒުމާނަ

يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އެކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވައެވެ. ۞ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ = އަދި މަރުވެފައިވާ ނެރުއްވައެވެ. ۞ مِنَ ٱلْحَيِّ = ދިރޭތަކެތީގެތެރެއިން. ۞ وَيُحْىِ ٱلْأَرْضَ = އަދި އެކަލާނގެ ބިންދިރުއްވައެވެ. ۞ بَعْدَ مَوْتِهَا = އޭގެ މަރުވު ގޮތުގައިވާ. ۞ وَكَذَٰلِكَ = އެފަދައިން ނެރޭނެއެވެ. ۞ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނެރެވޭނެ. (ކަށްވަޅުން ދިރުވައިގެން) ۞ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ދައްކުވައިދޭ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ۞ أَنْ خَلَقَكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވުން. ۞ مِّن تُرَابٍ = ވެލިން. ۞ ثُمَّ إِذَآ أَنتُم بَشَرٌ = ދެން އަހަރެމެން (آدم ގެ ދަރިން) އިންސާނުން ތިޔަބައިމީހުން. ۞ تَنتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ = ފެތުރި (އެކި ދިމަދިމާލަށް) ތިބިއުރެ. ۞ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ދައްކުވައިދޭ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ۞ أَنْ خَلَقَ لَكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ހެއްދެވުން. ۞ مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا = ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތެރެއިން. އަނބިން ހެއްދެވުން. (ފުރަތަމަ ހެއްދެވުނު نفس ގެ ތެރެއިން حَوَّاى ގެ ހެއްދެވުން) ۞ لِّتَسْكُنُوٓا۟ إِلَيْهَا = ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބުލުންގެ ގާތުގައި ހިތްހަމަޖެހުމަށް. ۞ وَجَعَلَ بَيْنَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި ލެއްވިއެވެ. ۞ مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً = ލޯބިވެރިކަމާއި رحمة. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ. ۞ لَءَايَٰتٍ = ހެކިތަކެއް بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ۞ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ = ވިސްނާ فكر ކުރާބައިމީހުންނަށް. ۞ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ދައްކުވައިދޭ) ހެކިތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ۞ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުން. ۞ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަސްތަކުގެ ތަފާތުވުން. ۞ وَأَلْوَٰنِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުލަތައް (ހަށިގަނޑުގެ) ތަފާތުވުމާއި. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ =

ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައިވެއެވެ. ❁ لَأَيَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތައް. ❁ لِّلْعَـٰلِمِينَ (٢٢) = ދަންނަބޭފުޅުންނަށް.❁ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެދުކުރައްވާ) ދަލީލުތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ مَنَامُكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ނިދިދުއްވުން. ❁ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު. ❁ وَٱبْتِغَآؤُكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެދުމާއި. / ލިބުމަށް އެދުމާއި.❁ مِّن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ.❁ لَأَيَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް. ❁ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ (٢٣) = އަޑުއަހާ ބަޔަކަށް.❁

## إِجْمَالِى މާނަ

(١٩) މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން ދިރިހުރިތަކެތި އެކަލާނގެ ނެރުއްވައެވެ. އަދި ދިރިހުރިތަކެތީގެ ތެރެއިން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ނެރުއްވައެވެ. އަދި ބިންގަނޑު މަރުވެފައިވުމަށްފަހު އެބިން (ވާރޭ ވެއްސަވައިގެން) ދިރުއްވައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން) ނެރެނިވެ ހަމައެފަދައިންނެވެ. (ބިމުން ގަސްތައް ފެޅައިގަންނަފަދައިންނެވެ.)

(٢٠) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވެލިން ހެއްދެވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެވެ. (އެބަހީ: آدم ގެފާނު ވެލިން ހެއްދެވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ دليل ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަމެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން آدم ގެދަރިންގެ ގޮތުގައި ބިމުގައި ފެތުރި ގޮތްގޮތަށް حركاة ކުރަމުއެވެ.

(٢١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި އަނބިން ލެއްވިކަން އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިންވާ ކަމެވެ. ( ފުރަތަމަ އާދަމުގެފާނުންގެ نفس ފުށުން حَوَّاى ގެފާނު ހެއްދެވުންފަދައެވެ.) އެކަލާނގެ އެގޮތަށް ހަމަޖެއްސެވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ ފަރާތުން ހަމަޖެހުން ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދު – (އަނބިހުންނާއި ފިރިހުންނާއިދެމެދު) ލޯބިވެރިކަމާއި رحمة އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ވިސްނާ فكر ކުރާ ބަޔަކަށް އެކަންކަމުގައިވޭ اللّٰه ގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ ދެއްކަން دليل ކުރާ ތަދިފުދިތައް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٢) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަސްތަކުތަކާއި ގައިގެ ކުލަ ތަފާތުކުރެއްވުމާއި މިކަންކަން މިގޮތަށް ހެއްދެވުމަކީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތަންދޮރު ދަންނަމީހުންނަށްޓަކައި އެކަންކަމުގައިވޭ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމުގެމައްކަން دليل ކުރާ دليل ތައް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٣) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތިޔަބައިމީހުން ނިދިދުއްވުމާއި އަދި އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުން އެދުމާއި މިކަންކަން މިވަނީ އެކަލާނގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިންނެވެ. (ހެޔޮ ބަސްއަހާ ބަޔަކަށް އެކަންކަމުގައިވޭ اللّٰه ގެ قدرة ތެދުކުރައްވާ އެއްކަލާނގެކަމަށް دليل ކުރާ دليل ތައްވާކަން ކަށަވަރެވެ.

وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَأَيَـٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَـٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

## މުފްރަދާ

وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދުވަޅު ދައްކަވައެވެ. ❁ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެރިވާ އުއްމީދުކުރާގޮތުގައި އަދި ހިރިވެރިވާ އުއްމީދުގެގޮތުގައި. ❁ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުން ބާވައިލައްވަން / ވެއްސަވައެވެ. ❁ مَآءً ފެން. ❁ فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެފެނުން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވާށެވެ. ❁ بَعْدَ مَوْتِهَآ = އޭގެ މަރުވުމަށްފަހު. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَأَيَـٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل ތަކެއް. ❁ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނާބަޔަކަށް. ❁ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިންވެއެވެ. ❁ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑާއި ބިން قائم ވެގެންވުން. ❁ بِأَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުޅުން. ❁ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً = ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ގޮވާލައްވައިފިއްޔާ. ❁ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. ❁ إِذَآ أَنتُمْ = އެހައިރުން ތިޔަބައިމީހުން. ❁ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ = ނުކުންނަވާނެއެވެ. ނުކުންނާނެއެވެ. ❁ وَلَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބައެއް. ❁ كُلٌّ = އެންމެހާ މީހުން. އެއްކޮޅުން. ❁ لَّهُۥ قَـٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ = އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަންވެގެންވެއެވެ. ❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ = ފެށްޓެވިގެން އަލަށް خَلْقُ ތަކުން ހައްދަވަނީ. ❁ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ = ދެން އެތަކެތި އަލުންވެސް އެކަލާނގެ إعاد ކުރައްވައެވެ. ❁ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ = އެކަން އެކަލާނގެއަށް ފަސޭހަކަންބޮޑުވެ. / ނުވަތަ ފަސޭހަވެއެވެ.❁ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ = އެންމެ މަތިވެރި مثال ވެސް خاصّ ވެގެންވޭ

އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި. ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) ބިރުވެރިވުމާ އުއްމީދުކުރުމުގެގޮތުގައި އަދި (ވާރޭވެހުން) ދަރިވެރިވުމާ އުއްމީދުގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދުވަރު ދެއްކެވުން ވެސް އެކަލާނގެ قدرة ބާރުވެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެވަންތަކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އުޑުން އެކަލާނގެ ފެންވެއްސެވުމެވެ. އަދި ބިންގަނޑު މަރުވެ ހަލަފަސްވެފައި އޮތުމަށްފަހު އެފެނުން އެކަލާނގެ އެބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ. ބުއްދިވެރިން ވިސްނާ فكر ކުރާ ބައިމީހުންނަށް އެކަމުގެތެރޭގައިވެސް (اللّه ގެ އެއްކަލާނގެވަންތަކަމާއި قدرة ބާރުވެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކެއް ވާކަން ކަށަވަރެވެ.

(٢٥) އަދި އުޑާއި ބިން (اللّه އަށް ކިޔަމަންވެގެން) އެކަލާނގެ أمر ހުކުމުން قائم ވެފައިއޮތުން އެއީވެސް އެކަލާނގެ (قدرة ބާރުވެރިކަމާއި އެއްކަލާނގެވަންތަކަމުގެ) دليل ތަކުގެތެރެއިން ވާކަމެކެވެ. ދެން އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (محشر ކުރުމަށްޓަކައި) ބިމުން ނުކުތުމަށް ހަމަގޮވާލައްވާއިރަށް އެހައިރުން ތިޔަބައިމީހުން (ބިމުން) ނުކުމެދުވެ ނުކުންނާނެއެވެ.

(٢٦) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާބަޔަކު ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެހުރިހާމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަޅުކަންކުރަނީއެވެ. (އެއީ حياة ގެ ކަންކަމުގައާއި މަރުވުމާއި محشر ވުމުގައެވެ. މިއާއިބެހޭ މާނައިގައި مفسّر ންގެބަސް ތަފާތެވެ.)

(٢٧) އަދި خلق ތަކުން އެންމެފުރަތަމަ ފެއްޓެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެތަކެތި (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން إعاد ކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އެކަން ފަސޭހަކަމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ނުވަތަ ފުރަތަމަ ފެށުމަށްވުރެ އެތަކެތި إعاد ކުރެއްވުން ކުރިއަށްވުރެ މާފަސޭހައެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެންމެ މަތިވެރި مثال ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެއީ حقّ إله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلاً مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِي مَا رَزَقْنَـٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْأَيَـٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝٢٨ بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ۝٢٩ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ۝٣٠ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝٣١ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ۝٣٢

## ލުޣަތު

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلاً = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް مثال އެއް ޖައްސަވައިދެއްވިއެވެ. ✻ مِّنْ أَنفُسِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ
نفس ތަކުން. ✻ هَل لَّكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވޭތޯއެވެ؟ ✻ مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ
އަތްމަތީ މިލްކުވެގެންވާ ޣުލާމުންގެ ތެރެއިން / އަޅުންގެ ތެރޭގައި. ✻ مِّن شُرَكَآءَ = އެއްވެސް شريك އަކު.
(ބައިވެރިއަކު) ✻ فِي مَا رَزَقْنَـٰكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުގުގެ ތެރެއިން. ✻
فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެރިޒުގުގައި (އެމީހުންނާ) ހަމަހަމަވެވެއެވެ. ✻ تَخَافُونَهُمْ = ކަލޭމެން
އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާ. ✻ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ބިރުވެތިވާފަދައިން.✻
كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ✻ نُفَصِّلُ ٱلْأَيَـٰتِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل ތަށް تفصيل ކުރައްވަނީ. لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ۝٢٨ = ބުއްދިވާ ވިސްނާ ބައެއްޓަކައި. ✻ بَلْ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ ✻ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟
= އަނިޔާވެރިން تَبَعَ ވީ. ✻ أَهْوَآءَهُم = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އުނދަގޫތަކެވެ. ✻ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް
އިލްމުވެގެންވާ ނޫންގޮތަކަށް. ✻ فَمَن يَهْدِى = ފަހެ ހިދާޔަތްދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ.؟ ✻ مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ = الله
މަގުފުރައްދަވައިފި އެއްޗަކު. ✻ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ނުވެއެވެ. ✻ مِّن نَّـٰصِرِينَ ۝٢٩ = އެއްވެސް
ނަސްރުދޭ ބަޔަކު.✻ فَأَقِمْ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ މޫނު ސީދާކޮށްލައްވާށެވެ.✻ لِلدِّينِ = دين އަށް. ✻
حَنِيفًا = توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال ✻ فِطْرَتَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ فِطْرَة އެވެ. (الله ގެ دين އެވެ. - إسلام
دين އެވެ.) ✻ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا = އެއީ އޭގެ މަތީގައި އިންސާނުން ހެއްދެވި ގޮތެވެ.✻ لَا
تَبْدِيلَ = ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ✻ لِخَلْقِ ٱللَّهِ = الله ގެ ހެއްދެވުމަކަށް. (الله ގެ دين އަށް) ✻ ذَٰلِكَ
ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ = ސީދާގޮތެވެ دين އަކީ އެއީއެވެ. ✻ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އިންސާނުންގެ ގިނަބައެއް

ދިނަމުވުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ ۞ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حضرة އަށް ރުޖޫޢަވެރިވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. وَٱتَّقُوهُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ! ۞ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ = مشرك ންގެ ތެރެއިން. ۞ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ފަރަގުކޮށް ބައިބައިކުރި މީހުންގެތެރެއިން. (ނުވާށެވެ! ) ۞ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۚ = އަދި އެމީހުންވީ جماعة ތަކަކަށެވެ. ۞ كُلُّ حِزْبٍۭ = ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް / ކޮންމެ ފިރުޤާއެއްވެސް. ۞ بِمَا لَدَيْهِمْ = އެމީހުން އަތުގައިވާ އެއްޗަކަށް. (مذهب އަށް) ۞ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾ = އުފާކުރަނީއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތަކުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް مثال އެއް ޖައްސަވައެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭފުޅުގެ އަތްމަތީގައި ދޫކުރި ރިޒުޤުގައި ކަލޭފުޅުންނާއިއެކު ކަލޭފުޅުގެ އަޅުން ބައިވެރިވެ ހަމަހަމަކުރަނީހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭފުޅުގެ نفس ތަކަށް ކަލޭފުޅުން ބިރުވެތިވާފަދައިން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ ވައްތަރަށް ބިރުވެތިވަނީހެއްތޯއެވެ؟ (ނުވާނެއެވެ. ރިޒުޤުގައިވެސް ހަމަހަމަވާކަށް ނުދޭނެއެވެ. މިހެން މިކަންހުރިއިރު الله ގެ އަޅުތަކުންނާއި الله އާއި ހަމަހަމަކުރުމަށް ކަލޭފުޅުން قبول ވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްތޯއެވެ.؟ އެއީ ކިހާބޮޑު ބޮޑު إنصاف ނެތްކަމެއްތޯއެވެ.؟) އަދި ބުއްދިކޮށް ވިސްނާބައިމީހުންނަށް الله އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށްދެއްވަނީ ހަމައެފަދައިންނެވެ.

(٢٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަންނުހިމެ އެހެންނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްތޯއެވެ.؟ އަނިޔާވެރިން ނުވަތަ مشرك ން އެމީހުންގެ هواى نفس އާއި يعني: އަމިއްލަ އެދުމާއި تبع ވިއެވެ. އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި ބައެއްކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ.؟ އަދި އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް نصر ވެރިޔަކު ނުވެއެވެ.

(٣٠) އަދި توحيد ގެމަގަށް ސީދާވެގެންވާ حال ރުޖޫޢަވެރިކަމާއިއެކު ސީދާވެގެންވާ دين އަށް ކަލޭގެފާނު މޫނުފުޅު ސީދާކުރައްވާށެވެ. އެއީ الله ހެއްދެވި فِطرة އެވެ. إسلام دين އެވެ. އެއީ އެއްގޮތެއްގެ މަތީގައި މީސްތަކުން ހެއްދެވިފައިވާ ގޮތެވެ. الله ގެ ހެއްދެވުމަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ސީދާވެގެންވާ دين އަކީ އެއީއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٣١) އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. (އެބަހީ: دين އަށް ކުރިމަތިލައި މޫނު އެދިމާއަށް ސީދާކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال ގައެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ.

(٣٢) ބައިބައިކޮށްދިނުމަށްޓަކާ އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ބައިބައިކޮށް ވަކިވަކިކުރި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ގިނަ جماعة ތަކަށެވެ. އެބައި ފިރުޤާތަކަށެވެ. އެގޮތުގެމައްޗަށް ކޮންމެ جماعة އެއްވެސް ވަނީ އެމީހުންގެ ގާތުގައިވާ އެއްޗާއިގެން (مذهب އާއިގެން) އުފާކުރަމުންނެވެ. އެމީހުން ހިފަހައްޓައިގެން ތިބި مذهب އަށް މަޖާވެފައެވެ.

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

## ޓަރުޖަމާ

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ = އަދި މީސްތަކުންނަށް (مشرك ންނަށް) އުނދަގޫތައް / ދަތިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ۞ دَعَوْا۟ رَبَّهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއެވެ. ۞ مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ = އެދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވެގެންވާ حال ގައެވެ. ۞ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم = ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރަހަދައްކަވައިފިއްޔާ. مِّنْهُ رَحْمَةً = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ. ۞ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم = އެހައިރުން އޭގެތެރެއިން ބައެއްމީހުން. بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް شرك ކުރެއެވެ. ۞ لِيَكْفُرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވުމަށެވެ. ކާފަރުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ނިޢުމަތަށް - رحمة އަށް. فَتَمَتَّعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނިކަން އަރާމުކުރޭ ދުނިޔޭގައި ބޮޑާވެލާށެވެ! ۞ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން އެނގިލާނެއެވެ. ۞ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވައިފީމުތޯ؟ ۞ سُلْطَٰنًا = ދަލީލެއް - ޙުއްޖަތެއް - (އެމީހުންގެ شرك ތެދުކަމުގެމައްޗަށް ދަލީލުވާނޭ) فَهُوَ يَتَكَلَّمُ = އެޙުއްޖަ ވާހަކަދައްކާ (އެމީހުންގެ شرك ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް ވާހަކަދައްކާ) ۞ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން شرك ކުރާ ކަންތަކާއިމެދުގައި. ۞ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ރަހަދައްކަވައިފިއްޔާ. ۞ رَحْمَةً = رحمة އެއްގެ. (ދުއްސަރިހަކަމުގެ / ނުވަތަ ބަލިން ޞިއްޙަތުހަމަޖެހުމުގެ) ۞ فَرِحُوا۟ بِهَا = އެމީހުން އުފާވެތެ ވަރަށް އުފާކުރެއެވެ. ۞ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ = އަދި އެމީހުންނަށް ނުބައެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ. ۞ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކުރިކަންތަކުން. (އެމީހުން ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން) ۞ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ = އެހައިރުން އެމީހުން މާޔޫސް (رحمة ން) أمّيد ކަނޑައިލައެވެ. ۞

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީތޯވެއެވެ.؟ / ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީތޯވެއެވެ.؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى . ۞ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވާކަން ۞ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް.۞ وَيَقْدِرُ = އަދި (އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ.۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بيان ފެނުންވާ ދަލީލު. ۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ = އީމާންވާ ބަޔަކަށް. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި މި مشرك ންގެ މީހުންނަށް ކޮންމެވެސް އުނދަގުލެއް (فقير ކަމެއްނުވަތަ ވޭނެއް) – ދަތިކަމެއް –ޖެހިއްޖެއްޔާ الله އަށް توبة ވެ رجوع ވެގެންވާ حال އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް رحمة އެއްގޮތަކަށް –/ މިޔާގެކަމެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ އެހެނިހެން ބައެއް ފަރާތްތަކުން ބައެއްމީހުން އެކަލާނގެއަށް شرك ކުރެއެވެ.

(٣٤) އެއީ އެމީހުންނަށް ދެއްވައިފައިވާ ކަލާނގެ ދެއްވި نعمة އާއި رحمة އަށް އެމީހުން ކާފަރުވާން ވެގެންނެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުން ނުރަކާ ވެރިކަމާއިއެކު تضرّع ވެރިކަމާއިއެކު ދުޢާކުރި ދެއްވެވި ކަލާނގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް رحمة އެއްގޮތަކަށް ދެއްވުމުން އެމީހުން ދެއްވެވި ކަލާނގެއާއި އެ شريك ކުރަނީ އެމީހުންނަށް ދެއްވި رحمة އަށް ކާފަރުވުމަށެވެ.)

(٣٥) ނުވަތަ އެމީހުން އެކުރާ شرك އެއީ صحّ އެއްޗެއްކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލު ދެއްކޭ ބާރެއް ދެއްވައިފައިވާ ކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބާވައިލައްވައިފީމުތޯވެ.؟ (އެއީވެސް ވީކަމެއްނޫނެވެ.)

(٣٦) އަދި މީސްތަކުންނަށް ދެއްވައިފައިވާ رحمة އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ (ދުއްސާރިކަމެއް ނުވަތަ ބަލިފަސޭހަކަމެއް ނުވަތަ އެހެނިހެން ކޮންމެވެސް ކަމެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ) އެމީހުން އެކަމަށް ފަޚުރު ވެރިވެ މަޖަލިސްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކުރިއައި ކޮންމެވެސް ކުށެއްގެ ސަބަބުން (فقير ކަމެއް – ބަލިމަޑުކަމެއް ނުވަތަ ދަތިކަމެއް) ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެހެނިހެން އެމީހުން އުޅެނީ ކަލާނގެ (ދެއްވައިފައިވާ رحمة ން) أمّيد ކަނޑައިގެންނެވެ.

(٣٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ފަރާތުން އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވައި އަދި އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް ރިޒުގު ދަތިކުރައްވައި މަދުކުރައްވާކަން އެމީހުން ދެކެ ނުވިސްނަނީތޯވެއެވެ.؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެސް އީމާންވާ ބަޔަކަށް (الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ފުޅުގެ) ދަލީލުތައްވެއެވެ.

فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

## މުފްރަދާ

فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ = ތިބާ ގާތްތިމާގެ މީހާއަށް ދޭށެވެ! حَقَّهُۥ = އޭނާގެ حقُّ . وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ = އަދި مِسْكِيْن އަށާއި ދަތުރުވެރިޔާއަށާއި. ۞ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ ހެޔޮވާގޮތެވެ. ۞ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ = އެދޭހަރަކާތް. وَجْهَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ وَجْهُ ތެދު. ۞ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ = ކާމިޔާބުވާމީހުންނެވެ. ۞ وَمَآ ءَاتَيْتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދިން ކަންތައްތަކާއި. ۞ مِّن رِّبًا = هَدِيَة އާއި އެއްޗެހި ދިނުމުގެ ތެރެއިން. ۞ لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މުދާ ގިނަވުމަށްޓަކައި. ۞ فَلَا يَرْبُوا۟ = ފަހެ އެއީ ނުވެއެވެ. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ގައި. ۞ وَمَآ ءَاتَيْتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެއްވި ކަންތައް އެއްޗެއް. ۞ مِّن زَكَوٰةٍ = ޒަކާތުގެ ތެރެއިން (صَدَقة ގެ ތެރެއިން) ۞ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ = ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه ގެ وجه ފާޅުކުރަން حال ۞. فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ۞ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ = ދިގުނަކުރާ މީހުންނެވެ.۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ = اللّٰه އެއީ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ހަމަ اللّٰه އެވެ.) ۞ ثُمَّ رَزَقَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ރިޒްޤު ދެއްވައެވެ. ۞ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުއްވާނެއެވެ. (ނުވަތަ މަރުއްވަވައެވެ.) ۞ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދިރުއްވާނެއެވެ. ۞ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم = (އެ مشرك ނުންގެ.) ކަލޭގެފާނުގެ شريك ނުކަލާނގެތަކުގެ ތެރޭގައި ވޭތޯއެވެ؟ ۞ مَّن يَفْعَلُ = ކުރާނޭ އެއްޗެއް شريك ހެދި. ۞ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ = އޭގެތެރެއިން އެއްޗެއް ކަމެއް. ۞ سُبْحَـٰنَهُۥ وَتَعَـٰلَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ = އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ކަންތައްތަކުން -

އަދި ތަކާއި ފިޔަވައި. ❁ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ = ފާސިދުކަން ފެތުރިވެއްޖެއެވެ. ❁ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި. ❁ بِمَا كَسَبَتْ = ކުރި ކަންތަކުން. (ކުރި ނުބައިކަންތަކުން) ❁ أَيْدِى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ އަތްތަކު. ❁ لِيُذِيقَهُم = އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ރަހަދެއްކެވުމަށްޓަކައި. ❁ بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ = އެމީހުންކުރި ބައެއް (ނުބައި) عمل ގެ. ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٤١) = އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވުމަށް. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) ފަހެ ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ! އަދި މިސްކީނުންނާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް އެމީހުންނަށް حقّ ދޭށެވެ! اللّه ގެ وجه ފުދޭ އެދޭބަޔަކަށް އެގޮތް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އަދި ކާމިޔާބުވާނީ މީހުންނަކީ ހަމަ އެއީއެވެ.

(٣٩) މީސްތަކުންގެ މުދަލިނަށްވެގެންކަމުގައި – ނުވަތަ ތިމާއަށް އަނބުރައި ދިނަ ހަދިޔާއާއި ބަދަލު ލިބުމުގެ مقصد ގައި މީސްތަކުން އެބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ދިނުމަކީ ހަދިޔާއާއި ދިންނުމަކަށްވެސް اللّه ގެ حضرة ގައި އެއްވެސް އިތުރުވުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަމަކު اللّه ގެ وجه ފުދޭ އެދިގެން ތިޔަބައިމީހުން ދޭ صدقة އަކުން ނުވަތަ ދީން ޒަކާތުގެންވިއްޔާ اللّه ގެ حضرة ގައި އޭގެ ދަރުމަވާއި ثواب އިތުރުވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އެފަދައިން ޒަކާތާއި صدقة ދެއްވާމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ عمل ގެ ثواب އާއި ދަރުމަ ގިނަކުރާމީހުންނެވެ.

(٤٠) (އޭ مشرك ންނޭ!) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ހަމަ اللّه އެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުގުދެއްވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަރުއްވައެވެ. ދެން އަލުންވެސް (محشر އަށް ދިރުވުމަށްޓަކައި) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދިރުއްވާނެއެވެ. އަޅުގަނޑު ކަލޭމެން اللّه ފިޔަވައި ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ إله ންގެ ތެރެއިންވެސް إله އަކަށް މި بيان ކުރެވުނު ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއް ކުރެވޭނީހެއްތޯ؟ (ނުކުރެވޭނެއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެ شريك ކުރާ ތަކެއްޗާއި ފިޔަވައި އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެގެންވެއެވެ.

(٤١) މީސްތަކުންގެ އަތްތަކުން ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން (އެކުދިންތަކުގެ ސަބަބުން) އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި ފަސާދަ އުފެދިއްޖެއެވެ. އެބަހީ: މީސްތަކުން ކުރި އުތުރުވާއި ފާފައިގެ ސަބަބުން އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި އަނިޔާތައް އުފެދި ފެތުރިއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހުންކުރި ބައެއްމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ ނުބައިކަމުގެ ރަހަ އެމީހުންނަށް ދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެމީހުން މިއީ ނުބައިކަމެ ދޫކޮށް اللّه އަށް رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾

## މުފްރަދާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✻ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށްބަލާށެވެ! ✻ فَٱنظُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ! ✻ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން. ✻ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީގެ މީހުންގެ ފަހުކޮޅު. كَانَ أَكْثَرُهُم = އޭގެ ގިނަމީހުން ވީއެވެ. ✻ مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ = مشرك ންކަމުގައި. ✻ فَأَقِمْ وَجْهَكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ މޫނުފުޅު ސީދާކުރައްވައި ތެދުކުރައްވާށެވެ! ✻ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ = ސީދާވެގެންވާ دين އަށް. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމަށް) ✻ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިން. ✻ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ = އެދުވަސްއައުމަ ނުދި ހުއްޓުން އަރުވައިލެވޭނޫނެވެ. ✻ مِنَ ٱللَّهِ = (އެދުވަސް اللّٰه ގެ حضرة ންވާ. ✻ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން. ✻ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ = (މީސްތަކުން) ދެބަޔަކަށް ބައިވާހުއްޓެވެ. ✻ مَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެމީހާ. (ދަންނައެވެ.) ✻ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ ކާފަރުކަން ހުންނާނީ ހަމަ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. ✻ وَمَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކޮށްފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) ✻ فَلِأَنفُسِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް. ✻ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ = ތަންމަތި ހަދަނީއެވެ. (އާޚިރަތުން ތަނަވަސް ތަންހަދަނީއެވެ.) ✻ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަށް جزاء ދެއްވުމަށެވެ. ✻ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އީމާންވެ صالح عمل ތައްކުރި. ✻ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުން. ✻ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ✻ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ = ކާފަރުންނަށް. ✻ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ) دليل ތަކުގެ ތެރެއިންވެއެވެ. ✻ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ = އެކަލާނގެ ވައި ފޮނުއްވުން. ✻ مُبَشِّرَٰتٍ = (ވާރޭއައުމުގެ) އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭގޮތުން. ✻ وَلِيُذِيقَكُم = އަދި

އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަހަދައްކަވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ مِّن رَّحۡمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ (ވާރޭގެ) ۞ وَلِتَجۡرِيَ ٱلۡفُلۡكُ = އަދި ނައުފަހަރު (މޫދުގައި ހިނގާ އުޅަނދުފަހަރު) ދުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ بِأَمۡرِهِۦ = އެކަލާނގެ أمر ފުރަން. ۞ وَلِتَبۡتَغُواْ مِن فَضۡلِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ فَضْلَ ވަންތަކަމުން ތިޔަބައިމީހުން އެދިގަތުމަށްޓަކައި.۞ وَلَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރުމަށްޓަކައްޔާއި. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ބިމުގައި ހިނގަބިނގައިގެން ދަތުރުކޮށްބަލާ ހަދާބަލާށެވެ! އަދި މީގެކުރީގެ އުއްމަތުގެ ނުކިޔަމަންތެރިވީމީހުންގެ ނިމުމާއި ފަހުކޮޅުވެގެން ދިޔައީ ކޮންގޮތަކަށް ހިނގާން ދެނެބަލާށެވެ! އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންވީ مشرك ންކަމުގައެވެ. (ކަލޭމެން މިކަންކަމުން عبرة ލިބިގަންނާށެވެ!.)

(٤٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ތެދު ސީދާ دين އަށް ކަލޭގޮތުންގެ މޫނު ފުރު ސީދާކުރައްވާށެވެ! އެއީ الله ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން އަންނަ އަދި އެދުވަހެއް އަނބުރާ ފޮނުވައި ނުލެވޭނެ ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. (އެބަހީ: ކަނޑައެޅިގެން އަންނަ قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.) އެދުވަހުން މީސްތަކުން ބައިވާނެއެވެ. (އެއްބައިމީހުން ސުވަރުގެއަށް އަނެއްބައިމީހުން ނަރަކައަށެވެ.)

(٤٤) ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ނުބައި ހުންނާނީ ހަމަ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. އަދި صالح عمل ކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށްޓަކައި (ސުވަރުގޭގައި) ތަންމަތިކުރަނީއެވެ.

(٤٥) އެއީ إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން ހެޔޮދަރުމަތާ ثواب ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.

(٤٦) އަދި އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ވައިރޯޅިތައް ފޮނުއްވުމެވެ / ވައިގެ އެސްވުންތަކެވެ. އެއީ ވާރޭވެހުން އައުމުގެ އުފާވެރި ޚަބަރުދޭން. އަދި އެއީ އެކަލާނގެ رحمة ގެ ރަހަ (ވާރޭވެހުން) ކަލޭމެންނަށް ދެއްކެވުމަށާއި އަދި އެކަލާނގެ أمر ފުރަން ނައުފަހަރު (މޫދުގައި ދުވާ އުޅަނދު) ދުވުމަށްޓަކައާއި އަދި އެކަލާނގެ فَضل ވަންތަކަމުން ރިޒުގު ލިބިގަތުމަށްޓަކައި އެކިއެކި ބޭނުންތަކާ ތިޔަބައިމީހުން އެދިގަތުމަށްޓަކައި ދަތުރުކުރުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلاً إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾ فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމުއެވެ. ❁ مِن قَبْلِكَ رُسُلاً = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން رسول ބޭކަލުން. ❁ إِلَىٰ قَوْمِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ قوم ތަކަށް. ❁ فَجَآءُوهُم = ފަހެ އެބޭކަލުން އެމީހުންގެގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ حُجَّة އާއި دليل އާއިގެން. فَٱنتَقَمْنَا = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލު ހިފެއްވީމުއެވެ. ❁ مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ = ފާފަވެރިވީ މީހުންގެ ކިބައިން. ❁ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا = ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެއަށް حقّ އެއްކަމުގައިވިއެވެ. ❁ نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ = مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވުން. ❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = ހަމަ الله އެވެ. ❁/ يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ = ވައިތައް ފޮނުއްވާ / ވައިޖެހުއްސަވާ. ❁ فَتُثِيرُ سَحَابًا = ދެންފަހެ ވިލާތައް އުފުއްލަވައެވެ. / ވިލާތައް ހަރުކާ حركاة ދެއްވައެވެ. ❁ فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ = ދެން އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އުޑުގައި ފަތުރުއްވައެވެ. ❁ كَيْفَ يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަށް. ❁ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا = ހަމަ އެކަލާނގެ އެވިލާތައް އޮޅިއޮޅިގަނޑު ކޮށްލައްވައެވެ. ❁ فَتَرَى ٱلْوَدْقَ = ހަމަ ކަލޭގެފާނު ވާރޭފެން ދެކެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. ❁ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ = އެވިލާގެ ދޭތެރޭގަނޑުން ނިކުންނަމުން. ❁ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެވާރޭ ފޯރުވައިދެއްވާއިރު. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނެވެ. ❁ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ = އެއިރަކުން އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. ❁ وَإِن كَانُوا۟ = ހަމަ އެމީހުންވިއްޔާ. ❁ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެ (ވާރޭ) ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން. ❁ مِّن قَبْلِهِۦ = އޭގެކުރިން. ❁ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މުޅިން أمّيد ކެނޑިގެން މާޔޫސްވެގެން. ❁ فَٱنظُرْ = ނިކަން ބައްލަވާށެވެ.

/ ދުރިޔަބާރުކުރެވޭ. ۞ إِلَىٰٓ ءَاثَـٰرِ رَحۡمَتِ ٱللَّهِ = الله ގެ رحمة ގެ އަސަރުތަކަށް. ۞ كَيۡفَ يُحۡيِ ٱلۡأَرۡضَ = އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވަނީ ކޮންފަދައަކުންކަން. ۞ بَعۡدَ مَوۡتِهَآ = އެބިން މަރުވެފައި ހުރުމަށްފަހު. ۞ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުރައްވައިވެއެވެ. ۞ لَمُحۡيِ ٱلۡمَوۡتَىٰ = މަރުވެފައިވާއެއްޗެހި ދިރުއްވުމަށް ކުޅަދުންވަންތަވާ ދަރަޖަ / ކަލޭ. ۞ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ބާރުވެރި ފަރާތެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި އެތައްއެތައް رسول ބޭކަލުން އެބޭބޭކަލުންގެ قوم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ އެބޭބޭކަލުން އެބޭބޭކަލުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި دليل ތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަމަކު އޭގެ ގިނަމީހުން إيمان އައެއް ނުވިއެވެ.) ދެންފަހެ ފާފަވެރިވި މީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލު ހިފީމެވެ. (އެމީހުން ހަލާކުކޮށްލީމެވެ.) އަދި مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވީމެވެ.) އެގޮތަށް مؤمن ންނަށް نصر ދެއްވުން އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ حقّ ކަމެކެވެ.

(٤٨) ދުނިޔެމަތީގައި ވައިތޮޅިތައް ފޮނުއްވަނީ ހަމަ الله އެވެ. ދެން އެވައި ވިލާތައް އުފުއްލައި ވިލާތަން حركاة ކުރުވައެވެ. ދެން އެވިލާތައް އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ މަތިން އުޑުގައި (އުޑުމަތީގައި) ފަތުރުއްވައެވެ. އަދި އެވިލާތައް އެތެރެއިން ފަތްފަތަށް ފަޅިކުރައްވައެވެ. ދެން ފަހެ އެވިލާތަކުގެ ތެރެއިން ވާރޭ ބޭރުވާތަން ކަލޭ ދެކެއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެވާރޭ ދިއްލަވާފައިވާ (ވާރޭ ވެހޭއިރު) ދެން އެބައިމީހުން އުފާކުރެއެވެ. މަޖާކުރެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެވާރޭ ވެއްސެވުމުގެ ކުރިން އެމީހުން ނާއުމީދުވެ ހުރީ مَايُوس ވެގެންނެވެ.

(٥٠) ފަހެ الله ގެ رحمة ގެ އަސަރުތަކަށް ނިކަން ދުރުބަލާށެވެ! ބިންގަނޑު މަރުވުމަށް ފަހުގައި އެބިންގަނޑު އެކަލާނގެ ދިރުއްވަނީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދުރުވެރިގެން ބައްލަވާށެވެ. (މިގޮތަށް އެބިންގަނޑު އެކަލާނގެ ދިރުއްވާ ފަދައިން ނިކަން ދުރުވެރިގެން ބައްލަވާށެވެ) ހަމަކަށަވަރުން محشر ކުރައްވާ حساب ބައްލަވައި جزاء ދެއްވުމަށްޓަކައި) މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުން ދިރުއްވަން އެކަލާނގެއަށް ކުޅަދުންވަންތަ ބާރުވެރިކަން ހުރިކަމުގެ ހެއްކާއި دليل އެކަމުގައިވެއެވެ. (ވާރޭވެހުމަށްފަހު ބިންގަނޑުގައި ގަސްގަހާ ހެއްދެވުމުގައިވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގައީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ބާރުވެރިއެއް ކަލާނގެއެވެ.

وَلَئِنۡ أَرۡسَلۡنَا رِيحٗا فَرَأَوۡهُ مُصۡفَرّٗا لَّظَلُّواْ مِنۢ بَعۡدِهِۦ يَكۡفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسۡمِعُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَلَا تُسۡمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوۡاْ مُدۡبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلۡعُمۡيِ عَن ضَلَٰلَتِهِمۡۖ إِن تُسۡمِعُ إِلَّا مَن يُؤۡمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسۡلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعۡفٖ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ ضَعۡفٖ قُوَّةٗ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٖ ضَعۡفٗا وَشَيۡبَةٗۚ يَخۡلُقُ مَا يَشَآءُۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيمُ ٱلۡقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقۡسِمُ ٱلۡمُجۡرِمُونَ مَا لَبِثُواْ غَيۡرَ سَاعَةٖۚ كَذَٰلِكَ كَانُواْ يُؤۡفَكُونَ ﴿٥٥﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ނުބައި فَاسِدُ) ވައިރޯއް ފޮނުއްވައިފިއްޔާ. ۞ فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا = ދެން އެމީހުން އެ (ގަސްތަކާއި ދަނޑުވެރިކަން) ރީނދޫވެގެންވާހާލުގައި ދުށެވެ. އެބަހީ: ތާޒާކަން ނެތި ރީނދޫވެ ހިކިފައިވާތަން ދުށެވެ. ۞ لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ = އެއަށްފަހު އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. (ވާރޭވެހުމުން ގަސްތަކާ ތާޒާވެގެން ހުރި އުފާވެރިކަމުގެ ބަދަލުގައި އެމީހުން ދެކެއެވެ.) ۞ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ = (الله އަށް) ކާފަރުވާހާލުގައި ( އެއީ އެމީހުންގެ ކުރިން ލިބިދެއްވި ނިޢުމަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައެވެ.) ۞ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ ބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު އަޑުއިއްވައެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ = އަދި ބީރުކަންފަތްމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވާ دعاء އެއް ކަލޭގެފާނު އަޑުއިއްވައެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. ۞ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފައި ދާނަމަ. ۞ وَمَا أَنْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. ۞ بِهَادِ الْعُمْيِ = ލޯފަންމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާ ފަރާތަކަށް ކަލޭގެފާނު. ۞ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ = އެމީހުންގެ މަގުފުރެދުމުގެ ތެރެއިން. ۞ إِنْ تُسْمِعُ = ކަލޭގެފާނު އަޑުއިއްވައެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. (ނުއިއްވާނެއެވެ.) ۞ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވާ މީހުންނަށް މެނުވީ. ۞ فَهُمْ مُسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ = އަދި އެމީހުން (الله އަށް) ކިޔަމަންތެރިވެ إسلام ވެގެންވާ حال. ۞ ۞ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم = ކަލޭމެން އުފެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ الله އެވެ. ۞ مِنْ ضَعْفٍ = ދެރަކަމުގައި ضعيف އަދި ބަލިކަށި (ނިކަމެތި نُطْفَة އަކުން) ۞ ثُمَّ جَعَلَ = ދެން އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. ۞ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ = ނިކަމެތިކަމުގެ ضَعِيفُ ކަމަށްފަހު. ۞ قُوَّةً = ބާރު. (ބޮޑުވުމާއި ތަނަވަސްވުމާ ޒުވާންކަމުގައި) ۞ ثُمَّ جَعَلَ = ދެން އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. ۞ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ = ބާރު ގަދަވުމަށްފަހު. ۞ ضَعْفًا وَشَيْبَةً = ނިކަމެތިކަމާއި ދުވަސްވުން. ۞ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ = އެކަލާނގެ ބޭނުންފުޅުވާ އެއްޗެއް (އެކަލާނގެ ބޭނުންފުޅުވާގޮތަކަށް) އުފައްދަވައެވެ.

ހައްދަވައެވެ. ✻ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✻

وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން. ✻ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ = مجرم ންގެމީހުން

ހުވައިކުރާނެއެވެ. (ހުވައިކޮށް ބުނާނެއެވެ.) ✻ مَا لَبِثُوا۟ غَيْرَ سَاعَةٍۚ = (ކަށްވަޅުގައި) އެމީހުން

އެއްގަޑިއިރުހާއިރު މެނުވީ ތިބި ނުވެތިބީކަމަށެވެ. ✻ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ✻ كَانُوا۟ يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ =

(ދުނިޔޭގައިވެސް) އެމީހުން ޙައްޤުން ދުރުކުރެވިގަތީއެވެ. ✻

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި (ވާރޭވެހުމުގެ ސަބަބުން ތަކެތި ހެދިފައިވާ) އެގަސްތަކަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުބައި فاسد ވައެއް ފޮނުއްވައި، އެގަސްތަކެއް ހަމަލާވެ ރީނދޫވެ ބަރުބާދުވެގެންވާތަން އެމީހުން ދުށް ނަމަ ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން الله އަށް ކާފިރުވާނެއެވެ.

(٥٢) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން މަރުވެފައިވާ ބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް ނީއްވޭނެއެވެ.

(٥٣) އަދި ބީރުބައިމީހުންނަށް އެމީހުން ފުރަގަސްދީފާ ހިނގައްޖެއްޔާ ކަލޭގެފާނަށް دعاء ގޮވުން (ގޮވާލެއްވުމުގެ އަޑު) ނީއްވޭނެއެވެ. އަދި މަގުފުރެދިގެންވާ ލޮލުގަނޑުދާ ބައިމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގަށް ސީދާ حقّ މަގުގައި ސާބިތުކޮށްދެއްވޭ ކަލޭގެފާނަށް ވާނޭހެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ނަޞޭޙަތްތަކުން ފައިދާ ލިބޭނީ ހިތްތަކުން ތެދުމަގު واصل ކުރުއްވާ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ ފަރުދާ ކަމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވާ ތެދުވެރިން ބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނަށް ނިއްވޭނީ. (ކަލޭގެފާނު ޙައްޤު އެދޭ މީހުންނަށް) އަދި އެމީހުން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ مسلم ންކަމުގައިވާ މީހުންނެވެ.

(٥٤) (އޭ އިންސާނުންނޭވެ!.) ތިޔަބައި ހިތްވަރު ضَعِيْف ހުރިކަމުން (ހިތްވަރު نُطْفَة އަކުން) ތިޔަބައި ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ. ދެން އެހިތްވަރު ކުޑަކަމުގެ ضعيف ކަމަށްފަހު ތިޔަބައި ގަދަވަރު އެކަލާނގެ ކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ދެން އަދިވެސް އެހެނަކަށް ބާރުގަދަކަމަށްފަހު މުސްކުޅިކަމުގެ ضعيف ކަމާއި ހުދުވަޅުތަކާ އެކަލާނގެ ލައްވައިދޭއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٥) އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން مجرم ންގެމީހުން يعني: ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރި މީހުން (الله ގެ ނަމުގައި) ހުވައިކޮށް ބުނާނީ އެމީހުންގެ ކަށްވަޅުގައި ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި އެއްގަޑިއިރު (ނުވަތަ ކުޑަވަގުތެއް) މެނުވީ ނުތިބޭ ކަމަށެވެ. އޭގެ جواب ގައި الله އެ އެންގެވީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރުވެސް) ޙައްޤުން ކަށްވަމުގައި އެކަމަކުން.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَـٰنَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

## މުފްރަދާ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ = އަދި (ޙަޤީޤީ) علم ދެއްވުނު މީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ وَٱلْإِيمَـٰنَ = އަދި (اللّه އަށް) إيمان ވެސް ދެއްވުނު. ۞ لَقَدْ لَبِثْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ހުރީމުއެވެ. ۞ فِى كِتَـٰبِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އިލްމުގައިވާ أَزَلُ ގެ ޤަޟާއިވާ ގޮތުގެމަތިން. ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ = (محشر އަށް) ނުކުތުމުގެދުވަހާ ހަމައަށް. ۞ فَهَـٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ = ފަހެ މިއަދަކީ (محشر އަށް) ނުކުތް ދުވަހެވެ. ۞ وَلَـٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ = އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ۞ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ = (محشر އަށް ނުކުތުމަކާ) ޤަބޫލުނުކުރާ މީހުންކަމުގައެވެ. ۞ فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަހުން (ނުވަތަ محشر އަށް ނުކުތުމުގެދުވަހުން) ۞ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް ފައިދާނުކުރާނެއެވެ. ۞ مَعْذِرَتُهُمْ = އެމީހުންގެ عُذْرُ ދެއްކުމުން. ۞ وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ = އަނބުރާ (ދުނިޔެއަށް) ފޮނުވުމަށް އެދުމުގެ ފުރުސަތު ދެވޭ. ۞ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖައްސަވައިފީމެވެ. ۞ فِى هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ۞ مِن كُلِّ مَثَلٍ = ހުރިހާ މިސާލެއްވެސް. (ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުތަކެވެ.) ۞ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް معجزة އެއްވެސް އަދި ދަލީލެއް ގެނެސްދެއްވައިފިނަމަ. ۞ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (مؤمن ންނަށް) ބުނާނެއެވެ. ۞ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ = بَاطِلُ ކުރަނިވި މީސްތަކުން ކަމުގައި މެނުވީ. ۞ كَذَٰلِكَ = (باطل) ކަންތައްތަކަށް ތަބާވާ ފަދައިން. ۞ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = اللّه ސިއްކަޖައްސަވައެވެ. ۞ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުދަންނަ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި.

މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކުގައި. فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ. ۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ﺻﻠﮯ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ وعد ތުގެ އެއީ حقّ ތެދު އެއްޗެކެވެ. ۞ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ޖެހިލުންކުރުވައި ނުދޭށެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾ = قيامة ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު يقين ނުކުރާމީހުން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ދެއްވާ علم ދީފި اللّه އަށާއި ދެއްވަން إيمان ވީ މީހުން ބުނާނެއެވެ. اللّه ގެ އިސްލާމިއަ أَزَلُ ގެ ދެއްވާގައި ބައްޔަވެގެންވާ ފަހަރުން ކަލޭމެން محشر އަށް ޖެހުމަށްވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް ލަސްވެ ތިބެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ މިއަދުމީ (محشر އަށް) ޖެހުމަށް ދުވަހެވެ.

(٥٧) ފަހެ އެދުވަހުން އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ދައްކާ عُذُر ތަކުން (އެމީހުންނަށް) އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނބުރާ ދުނިޔެއަށް ޖެހުމަށް ބައްލަވައިދެވޭ ނުވެއެވެ. (އަދި ނުވަތަ اللّه ރުހިވޭގެންނަވާ عمل އެއްކުރުމަށް އެދުވަހު ބައްލަވައިދެވޭ ނުވެއެވެ.)

(٥٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن ގައި މިމީހުންނަށްޓަކައި ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލު މީސްތަކުންނަށް ބަޔާންކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި (އޭ رسول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ގެނެސްދެއްވާ - (އެ مشرك ންގެ ގާތުން) ކޮންމެ ވަރަކަ معجزة އެއް ނުވަތަ دليل އެއް ގެންނަވިޔަސް އެ كافر ންގެ މީހުން ބުނާނީ މިއަށްޓަކައިމީހުން يعني: ތިޔަ مؤمن ންނަކީ ހަމަ بَاطل ކަންތައްތަކާ ބައްލަވައިދެމުން ނުވެއެވެ. މިފަދައިންނެވެ.

(٥٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު اللّه ގެ حضرة ން ގެންނެވި ތަކެތީގެ حقيقة ނުދަންނަ މީހުންގެ ހިތްތަކުގައި اللّه ސިއްކަ ޖައްސަވައި އެވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٦٠) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ وعد ތުގެ އެއީ ހަމަ حقّ ތެދު އެއްޗެކެވެ. އަދި قيامة ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު يقين ނުކުރާ މީހުން ކަލޭގެފާނު ޖެހިލުންކުރުވައި ނުދެއްވާހުށިކަމެވެ.!

# لقمان سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة لقمان — އާޔަތުގެ އަދަދު (٣٤)

الٓمٓ ① تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡحَكِيمِ ② هُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّلۡمُحۡسِنِينَ ③ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ④ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى مِّن رَّبِّهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ⑤ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡتَرِي لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ⑥ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ⑦ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمۡ جَنَّٰتُ ٱلنَّعِيمِ ⑧

## ލަފްޒީ މާނަ

الٓمٓ ① = (މިއަކުރުގެ މުރާދު ޙައްޤަށް ދަންނަވޭގޮތަކީ ހަމަ اللّٰه އެވެ.) ۞ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ އާޔަތްތަކެވެ. ۞ ٱلۡحَكِيمِ ② = (بَيان އާއި تفصيل ގެގޮތުން) حكم ގަދަވެގެންވާ. ۞ هُدٗى وَرَحۡمَةٗ = ތެދުމަގާއި رحمة ކަމުގައިވާ حال . ۞ لِّلۡمُحۡسِنِينَ ③ = إحسان ތެރިންނަށް. ۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނީ. ۞ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ = ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންނެވެ. ۞ وَيُؤۡتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ޒަކާތް ދޭ މީހުންނެވެ. ۞ وَهُم = އަދި އެމީހުން. ۞ بِٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ يُوقِنُونَ ④ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދުވަސް އަންނާނެކަން يقين ކުރެއެވެ. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدٗى = އެމީހުން ވަނީ ތެދުމަގުގައި ވެއެވެ. ۞ مِّن رَّبِّهِمۡ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ. ۞ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ⑤ = ކާމިޔާބުވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ۞ مَن يَشۡتَرِي = ގަންނަ މީހުން. ۞ لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ = ލަވަ. (ލަވައާއި ލަވަފަދަ އެހެނިހެން) ۞ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ މަގުން ގެއްލުވުމަށް. (اللّٰه ގެ ދީން ދޫކޮށްލުމަށް) ۞ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ = އެއްވެސް އެނގުމަކާއި ނުލައި. ۞ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا = އަދި އެކަލާމް (اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާއި ذِكر) ބޭކާރު މަލާމާތްކުރުމުގެ އެއްޗަކަށް ހަދައި. ۞ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރެއެވެ. ۞ عَذَابٞ مُّهِينٞ ⑥ = ނިކަމެތިކުރުވާ عذاب އެއްވެއެވެ. ۞ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ = އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވިއްޖެއްޔާ. ۞ ءَايَٰتُنَا

= ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا = ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެގެންނާ حال އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.

❁ كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا = އޭނާ ކަންފަތަށްނީއެވެ؟ އޭނާ އެތަކެތި ނުއަހާކަހަލައެވެ. ❁ كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ =

އަދި ކަންފަތަށްނީއެވެ.؟ އޭނާގެ ދެކަންފަތުގައި ބޯކަނެއްވާ ކަހަލައެވެ. ❁ فَبَشِّرْهُ = ފަހެ އޭނާއަށް (އުފާވެރިކަމުގެ)

خبر ދެއްވާ. ❁ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ =

ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްތަކުން ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކުރި. ❁ لَهُمْ

جَنَّـٰتُ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ نعمة ތަކުގެ ވެރި ސުވަރުގެތަކެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދަންނަވޭނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٢) މިއީ (بَيَان އާއި تَفْصِيل ގެކުރުން) ނަހަރު حكمގަދަ ވެގެންވާ ފޮތުގެ يعنى: ކީރިތި قرآن ގެ އާޔަތްތަކެވެ.

(٣) (އަދި އެއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވިގެންވަނީ) إحسان ތެރިންނަށް ތެދުމަގާއި رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤) އެމީހުންނަކީ – يعنى: މިބުނި إحسان ތެރިންނަކީ – ނަމާދު قائم ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި ޒަކާތް ދޭމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން آخرة ދުވަސް އަންނާނެކަމާމެދު يقين ކުރާ މީހުންނެވެ.

(٥) އެމީހުން އެވަނީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ ތެދުމަގެއްގެމަތީގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامياب ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(٦) އަދި މީސްތަކުންގެތެރެއިން – لَهْوَ الحَدِيْثِ ( ލަވަ އަދި ލަވަޔާއި މިއުޒިކު) ގަންނަމީހުން (ނުވަތަ ގަނެވިއްކާމީހުން) ވެއެވެ. އެމީހުން އެގަނެވިއްކާކަހަލަ އެއްޗެސް އަނގަބުނުމަކީ الله ގެމަގު މީސްމީސްތަކުންނަށް ނޭނގޭގޮތަށް އެމީހުން މަގުފުރެއްދުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله ގެ އާޔަތްތަކާއި ذِكْرُ ނުވަތަ إسلام دين ތަކެއްޗަށް ފަޅާކަކެ އެއްޗަކަށް ހެދުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ހުށަހަޅާނީ ހަމަ ނިކަމެތިކުރުވަނިވި عذاب އެވެ.

(٧) އަދި އެފަރާތުގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔުވައިދެވިއްޖެއްޔާ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންނާ حال ފުރަގަސްދެއެވެ. އޭނާ އެއާޔަތްތައް ނުއަހާކަހަލައެވެ. އޭނާގެ ދެކަންފަތުގައި ބޯކަނެއް (ބީރުކަމެއް) ވާކަހަލައެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.!) އެފަދަ މީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު (އުފާވެރިކަމުގެ) خبر ދެއްވާށެވެ!

(٨) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صَالح عمل ތަކުރިމީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުށަހަޅާނީ نعمة ގެވެރި ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ.

خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

## މުފްރަދާ

خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ. ۞ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا = އެއީ اللّٰه ގެ حقّ وعد ތެދުވެގެނެވެ.۞

وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ =

އެކަލާނގެ އުޑުތައް ޚަލްޤުކުރެއްވިއެވެ. ۞ بِغَيْرِ عَمَدٍ = އެއްވެސް ތަނބެއްކާއި ނުލައި. ۞ تَرَوْنَهَا = އެތަނބުތައް

ކަލޭމެން ދެކޭނެ. ۞ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ۞ رَوَٰسِىَ = ފަރުބަދަތައް. ۞

أَن تَمِيدَ بِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާއިގެން (އެބިންގަނޑު) ހަރަކާ حَرَكاة ނުކުރުމަށް. ۞ وَبَثَّ فِيهَا = އަދި

އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ފަތުރުއްވާ (ހުރިހާ) ހުރިހާ ޖަނަވާރުތަކެއް ދިރުވައިލެއްވި. ۞ مِن كُلِّ دَآبَّةٍ = ۞ وَأَنزَلْنَا =

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފައިބާވައްދަވާނެވެ. ۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން (ވާރޭ) ފެން. ۞ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا =

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުގައި ހެއްދެވީމެވެ. ۞ مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ = ރަނގަޅު ފާއިދާކުރާ ކޮންމެ

ވައްތަރެއްގެ (ގަސް). ۞ هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ = މި މަޚްލޫޤުތަކީ اللّٰه ގެ ޚަލްޤުކުރެއްވުމެވެ. (اللّٰه ޚަލްޤުކުރެއްވި ތަކެއްޗެވެ.)

فَأَرُونِى = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އަޅުގަނޑަށް ދައްކާށެވެ. ۞ مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ = (اللّٰه

ފިޔަވައި) ތިޔަބައިމީހުންގެ إله ންނަށް ބަލައި ޚަލްޤުކުރި ތަކެއްޗަކީ: ކޮބައި ކަމެއްތޯ ޚަލްޤުކޮށްފައިވަނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟.۞

بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަދި ޒާލިމުންނެވެ؟ ޙަޤީޤަތުގައި ހަމަ. ۞ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ

މަގުފުރެދުމުގައި. ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. ۞ لُقْمَٰنَ

ٱلْحِكْمَةَ = لُقْمَان ގެފާނަށް حكمة ތަކެއް. ۞ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ = اللّٰه އަށް شكر ކުރައްވާށޭ. ۞ وَمَن يَشْكُرْ

= އަދި شكر ކުރާމީހާ ފަހެ. ۞ (اللّٰه އަށް شكر ކުރާމީހާ ފަހެ.) ۞ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ

ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އުޅުނީ شكر (އެ شكر ގެ ދަރުމަވާއި ثواب) ހުރީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. ❁ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެއްޔާ ދަންނައެވެ. (އެމީހަކު ކާފަރުވުމުގެ ގެއްލުމާއި ހާނިކަން ހުރީ ހަމަ އެމީހަކަށެވެ.) ❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ⑫ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٩) އެތަނުން އުޅޭނީ ދާއިމީކޮށެވެ. އެއީ الله ގެ حقّ وَعْدُ ތެދެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عِزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޭ އެއްވެސް ތަނބުކާއި ނުލައި އެކަލާނގެ އުޑުތައް ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާއިގެން ބިންގަނޑު حركاة ކުރުން ތެޅިގަނޑުނުވުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ބިމުގައި ފަރުބަދަތައް ޖައްސަވައި ހަރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެބިމުގައި އެކަލާނގެ ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ދިރޭތަކެތި ފެއްސެވިއެވެ. (އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި އުޑުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެންވެއްސެވީމެވެ. ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަނގަޅު ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ގަސްގެހި ފެއްދެވީމެވެ.

(١١) މިބަޔާންވެދިޔަ ތަކެއްޗަކީ الله ގެ ޚަލްޤުކުރެއްވުމެވެ. الله ޚަލްޤުކުރެއްވިތަކެއްޗެވެ. (އޭ مشرك ންނޭވެ.!) الله ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުން ތިޔައަޅުކަންކުރާ ތަކެތި (ބުދުތަކާއި އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އެންމެހާ ތަކެތި) ޚަލްޤުކުރި ކޮންއެއްޗެއްތޯ ދައްކާށެވެ.؟ އެތަކެތި ޚަލްޤުކުރި އެއްޗެއް ދައްކުންނުކުން ނިކަން ދައްކައިބަލާށެވެ. އަދި ޝައްކުވީތޯ؟ އަނިޔާވެރިން އުޅެނީ بَيَان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(١٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ލުޤްމާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حكمة ދެއްވީމެވެ. (އެއީ فِقه ވިސްނުމާއި ބުއްދި ހުށަހެޅުމާއި ބަސްބުނުމުގެ ސީދާކަމެވެ. އަދި އެހެންގޮތްގޮތުން ބުނެވިފައިވެއެވެ. والله أعلم) އެއީ އެކަލޭގެފާނު الله އަށް شكر ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި شكر ކުރާމީހާ އުޅުނީ شكر އެއީ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ. އެކަމުގެ ދަރުމަވާއި ثواب ހުރީ ހަމަ އެމީހަކަށެވެ. އަދި ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. (އޭނާގެ އެކާފަރުކަމުގެ ނުބައިކަން ހުންނާނީ ހަމައޭނާއަށެވެ. އެކަމުން الله އަށް ވާން ގެއްލުމެއްނެތެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަމިއްލަ ޒާތުގެ ވަންތަކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. لُقْمان ގެފާނަކީ عامّ ކުރު ދިގަ ރިވާތަކުގައިވާގޮތުން حَبْش ކަރައިގެ ކަޅުމީހެކެވެ. އަޅެކެވެ. صالح މާތް ބޭކަލެކެވެ. نبي ބޭކަލެއްނޫނެވެ. އަދި نبي އެއްކަމަށް ބުނެވިފައިވެސް ވެއެވެ. އެކަމަކު صحّ ކަންބޮޑީ އެއީ صالح އަޅެއްކަމަށް ބުނުމެވެ. حديث ސާބިތުވަނީ އެގޮތެވެ. والله أعلم .

وَإِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَـٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَـٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

## ތަފްސީރު

وَإِذْ قَالَ لُقْمَـٰنُ لِٱبْنِهِۦ = އަދި لُقْمَان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ވާހަކަފުޅު ހިނގެވީ ހަނދުމަކުރާ ކަމަށްވާށެވެ!. ۞ وَهُوَ يَعِظُهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންނަށް نصيحة އާއި وعظ ދެއްވާ حال . ۞ يَـٰبُنَىَّ = އޭ މަގޭ ދަރިކުދާއެވެ.! ۞ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ = ކަލޭ الله އާ شريك ނުކުރާށެވެ.! (ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ!) ۞ إِنَّ ٱلشِّرْكَ = ހަމަކަށަވަރުން شرك އަކީ. ۞ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ. ۞ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إنسان އާއަށް وصيّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. ۞ بِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިންބަފައިންނާމެދު. (އެދެމައިންނަށް ހެޔޮ ހިތުމަށް) ۞ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ = އޭނާގެ މަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިނދެވެ. (އޭނާ އުފުލިއެވެ.) ۞ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ = ބަލިކަށިކަމުގެ މަތީގައި ބަލިކަށިކަމާއިގެން. وَفِصَـٰلُهُۥ = އަދި އޭނާއާ ކިރުބޭއް ނިމުމަކީ. ۞ فِى عَامَيْنِ = ދެއަހަރު ތެރޭގައެވެ.۞ أَنِ ٱشْكُرْ لِى = ކަލޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރާށެވެ( އެންގީމެވެ. ) ۞ وَلِوَٰلِدَيْكَ = އަދި ކަލޭގެ މައިންބަފައިންނަށްވެސް شكر ކުރާށެވެ. ۞ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ = އެނބުރި އައުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَإِن جَـٰهَدَاكَ = އަދި އެދެމީހުން ކަލޭއަށް ގަދަކަމުންނާ. ۞ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى = ކަލޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި شريك ކުރުމުގެ މަށްޗަށް. ۞ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭއަށް އެނގުމެއްނެތް ފަދަކަމެއް. ۞ فَلَا تُطِعْهُمَا = ފަހެ އެކަމުގައި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!.۞ وَصَاحِبْهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމީހުންނާއި އެކު އުޅޭށެވެ. ۞ فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮގޮތުގައި إحسان ތެރި ގޮތުގައި. ۞ وَٱتَّبِعْ = އަދި ކަލޭ تبع ވާށެވެ!.۞ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް توبة ވެ رُجُوع ވީ މީހުންގެ މަގެވެ. ۞ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَأُنَبِّئُكُم = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދޭ ހުށީމެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުންކުރާ ކަމުގައިވީ ކަންތަކުގެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި لُقْمَان ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް وَعْظُ އާއި نصيحة ދެއްވިހިނދު ވިދާޅުވުން ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ.! (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ ދަރިކަލުމާއެވެ. ކަލޭ الله އާއި شريك ނުކުރާށެވެ!. (އެކަލާނގެއާއި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކާއި ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ.!) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން شرك އަކީ ބޮޑުވެގެންވާ އަނިޔާއެކެވެ.

(١٤) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮގޮތް ހެދުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް وَصِيَّة ކުރެއްވީމެވެ. أمر ކުރެއްވީމެވެ. އޭނާގެ މަންމަ އޭނާއިގެން ބަލިކަށިވުމުގެ މައްޗަށް ބަލިކަށިކަން އުފުލާ حال ގައެވެ. އަދި ދެއަހަރު ހަމަވާންދެން އޭނާއަށް ކިރުދިނުމުގައިވެސް ބަލިކަށިކަން ދެއްކެވެ. (އަދި އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށާއި އަދި ކަލޭގެ މައިންބަފައިންނަށް شكر ކުރާށެވެ!. އަދި ކަލޭ އެނބުރިއައުން ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(١٥) އަދި އެކަލާނގެއާއި ކަލޭ އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތް ކަމެއްގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شريك ކުރުމަށް އެދޭމީހުން ކަލޭއަށް ގަދަކަމުގައި ބާރުއަޅައިފިނަމަވެސް ފަހެ ކަލޭ އެކަމުގައި އެދޭމީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވާށެވެ!. އަދި އެ މައިންބަފައިންނަށް ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި ކަލޭ ދުނިޔޭގައި އެހީތެރިވެ އެމީހުންނާއިއެކު ހެޔޮގޮތުގައި ކަންކަމް ކުރާށެވެ!. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް رجوع ވެ توبة ވީ މީސްތަކުންގެ މަގުގައި ކަލޭ تبع ވާށެވެ.! ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވުންވަނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

يَـٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِي ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَـٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

## ލުޣަތު

يَـٰبُنَيَّ = (لُقْمَان ގެފާނުން ވިދާޅުވިއެވެ.) އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ.!) ❁ إِنَّهَآ إِن تَكُ = ހަމަކަށަވަރުން އެވިޔަދަވެސް (އެބަހީ: ގޯނާކަން ނުވަތަ ހެޔޮކަން ނުވަތަ ސިޔާރު) ވިޔަދަވެސް. ❁ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ = ރުވިއްޔޮނުބައެއްގެ ބައިވަރުގެ މިންވަރަކަށްވުރެ. ❁ فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ = ފަރުބަދަ ހިލަގަނޑެއްގެ ތެރޭ ނަމަ ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި ނުވަތަ ބިމުގައިވިއަސް. ❁ أَوْ فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ أَوْ فِي ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި ނުވަތަ ބިމުގައިވިއަސް. ❁ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ = الله އެއްޗެހި ގެންނަވާހުށްޓެވެ. (އަކަށަވަރު ހޯދައިދެއްވާ ގޮތުން.) ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفُ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ލަޠީފުވަންތަ (ވަރަށް ކުޑަ ކަންތައް) އަދި خبر ދަންނަވާ ބަޔަކު ވަންދެވޭ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَـٰبُنَيَّ = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ.! ❁ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭ ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ.! ❁ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ = އަދި ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް أمر ކުރާށެވެ.! ❁ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި مُنْكَرَاة ތަކުން ނަހީކުރާށެވެ.! މަނާކުރާށެވެ.! ❁ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ = އަދި ކަލޭއަށް ދިމާވާ (ދަތިއުނދަގޫ) ކަންތަކަށް ކެތްކުރާށެވެ.! ❁ إِنَّ ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން (يعني: ކެތްތެރިވުން) ވަނީ. ❁ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ = عَزِيْمَة ގެތެރެއިންވާ ކަމެއްކަމުގައެވެ. (ކުރަން ކަނޑައެޅިގެންވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަންތައް) ❁ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ = އަދި ކަލޭގެ ކޯ ހަރުކަށި ނުކުރާށެވެ. (ކަލޭ ބޮޑާވެގެން މޫނު އަނބުރައިނުލާށެވެ.) ❁ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް. ❁ وَلَا تَمْشِ فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަލޭ ބިމުގައި ނުހިނގާށެވެ.! ❁ مَرَحًا = ބޮޑާވެގެން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ. ❁ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ = ބޮޑާވެ فخر ފުރިގެ ކޮންމެ މީހަކަށް. (އެއްވެސް މީހަކަށް) ❁ وَٱقْصِدْ فِي مَشْيِكَ = އަދި ކަލޭގެ ހިނގުމުގައި މެދުމިނުން ކުރާށެވެ.! ❁ وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ

= އަދި ކަލޭގެ އަޑު މަޑުކުރާށެވެ! ۞ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހުތުރުއަޑަކީ (އެންމެ ނުރުހެވޭ ނުބައި އަޑަކީ). ۞ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾ = ކަރުވަރުންގެ އަޑު އޭ حمار ގެއަޑެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި لقمان ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! އެއްޗެއްގައިވިޔަސްވެސް (އެބައި: ހެޔޮކަން ނުވަތަ ނުބައިކަންވިޔަސްވެސް) ޚަރުދަލްއޮށެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުކަމުގައި ވިޔަސް އެއީ އުޅޭގަލެއްގައި ނުވަތަ ބިމުގައިވާ ހިލައެއްގެތެރޭގައި ވިޔަސްވެސް الله އެކަމެއް قيامة ދުވަހުން ގެންނަވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ނުހަނު ލަޠީފުވަންތަ އަދި خبر ވެރި ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އެ خبر ވެރި އަންގަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! ކަލޭ ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! އަދި ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާށެވެ! އަދި منكراة ތަކުން ނަހީކުރާށެވެ! މަނާކުރާށެވެ! އަދި (އެކަންކުރުމުގައި) ތިބާއާ ދިމާވާ ކަންތަކަށް ކަލޭ ކެތްތެރިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކީ يعنى: مصيبة ތަކަށް ކެތްކުރުމީ الله އަންގަވާފައިވާ عَزِيمَة ގެތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. ކޮންމެހެން ކުރަންޖެހޭ ކަންކަމުގެތެރެއިން ކަމެކެވެ.

(١٨) (އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ!) ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެން ކަލޭގެ ބޯ މީސްތަކުންނާއި ދުރަށް އަނބުރައި ނުލާށެވެ! (މީހުން ދެއްކޭވަރަށް އެހެނަސް މީސްތަކުންނާއި ކުރިމަތިނުލާށެވެ!) އަދި ބިމުގައި ހިނގާއިރު ބޮޑާވެ كبر ވެރިނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ فخر ވެރިވާ އެއްވެސްމީހަކަށް الله ލޯބިވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

(١٩) އަދި ކަލޭގެ ހިނގުމުގައި ކަލޭ މެދުމިން ކުރާށެވެ! (މާބޮޑަށްވެސް އަދި މާމަޑުންވެސް ނުހިނގާށެވެ!) މެދުމިނަށް ހިނގާށެވެ. އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގައި އަޑު މަޑުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ހުތުރުއަޑަކީ ކަނޑުއަޑުގެން އުޅޭ حمار ގެއަޑެވެ.

أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ ۞ وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

## ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَوْا۟ = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!.) ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ (ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟.) ✵ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް اللّه ކިޔަމަންކުރައްވާފައިވާކަން. ✵ مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެއް. ✵ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. ✵ نِعَمَهُۥ = އެކަލާނގެ نعمة ތައް. ✵ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ = ބޭރުފުށާއި އެތެރެފުށުގެ ✵ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެތެރޭގައިވެއެވެ.✵ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ = اللّه ގެކަމުގައި جَدَلُ ކުރާމީހުން. (اللّه ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި قدرة ތެރިކަމާމެދު جدل ކުރާމީހުން) ✵ بِغَيْرِ عِلْمٍ = އެއްވެސް އިލްމެއްނެތި. ✵ وَلَا هُدًى = އަދި ތެދުމަގެއްވެސް. ✵ وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ = އަދި އަލިކުރާ އެއްވެސް ފޮތެއްވެސްނެތި. وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ. ✵ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = ކަލޭމެން اللّه ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް تبع ވާށެވެ.! ✵ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ✵ بَلْ نَتَّبِعُ = އަދި ކިއްވެހެއްޔެވެ؟ (އަހަރެމެންނެވެ.) އަހަރެމެން تبع ވާނީ. مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ = އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އެތިބެއްގެމަތީގައި ވަނިކޮށް އަހަރެމެން ދުށްތަނެވެ.✵ أَوَلَوْ كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ = شيطان އާ އެމީހުންނަށް ގޮވާމީހާ ގޮވައިގަތްހެއްޔެވެ؟. ✵ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ = އަނދައަނދާހުރި އަލިފާނުގެ عذاب އަށް.✵ ✵ وَمَن يُسْلِمْ = އަދި (އަޅުކަމުގެ ޚާލިޞްކޮށް) އެމީހަކު ކިޔަމަންތެރިވިމީހާ. ✵ وَجْهَهُۥٓ = އެމީހެއްގެ މޫނު. ✵ إِلَى ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة އަށް. ✵ وَهُوَ مُحْسِنٌ = އަދި އެމީހަކު إحسان ތެރިވެގެންވާ حال . ✵ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހިފަހައްޓައިފިއެވެ. ✵ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ = ގަދަވެގެންވާ އެއްޗެއްގައި. ✵ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ވާނީ ހަމަ اللّه ގެ حضرة އަށެވެ. ✵ عَٰقِبَةُ

ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ = ކަންތައްތަކުގެ ފަރުކޮޅު.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ. (ދަންނާށެވެ.) ۞ فَلَا يَحْزُنكَ

كُفْرُهُۥٓ = ފަހެ އޭނާގެ ކާފަރުކަން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅުކުރައްވައި ނުދެއްވާށެވެ!۞ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ = އެމީހުން رجوع

ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ = ފަހެ ދެން އެމީހުންކުރި عمل ގެ خبر

އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِذَاتِ

ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ = ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން الله ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވާފައިވާކަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯއެވެ.؟ އެކަން ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ.؟ الله ގެ نعمة ތަކުގެތެރެއިން ބާޠިނު ޒާހިރު نعمة އާއި އެބޭފުޅުންގެމައްޗަށް ވަރަށްގިނަގިނައިން نعمة ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމުގެއިން ވެއެވެ.އެބޭފުޅުންގެ نعمة އަކީ (لا إله إلاّ الله މި كلمة ޔަގީނުގައި ހިތުގެ معرفة ވެރިކަމާއި إعتقاد ކުރުމާއި ބަސްފުޅެވެ. އަދި އެހެންގޮތަކަށް ގޮތްތަކުގެ ބަސްފުޅެވެ. والله أعلم) އަދި އެއްވެސް علم އެއް ނުލިބިގެން އަދި ހިދާޔަތެއްގެ އެއްވެސް އަލިކަމެއް دليل އެއްނެތި الله އާއިމެދު جَدَلُ ކުރާމީހުން (الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމާއި އަޅުކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކުރުމާއިމެދު جدل ކުރާމީހުން މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.)

(٢١) އަދި الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން تبع ވާށޭ! އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އަޅާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހަރެމެންނަކީ ނޫނެވެ. އަދި ކިއްހެއްޔެވެ.؟ އަހަރެމެން تبع ވާނީ އަހަރެމެންގެ މުސްލިމުގައި އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން ހުރިގޮތަށް ދާނެ އަހަރެމެން ދެކެމެވެ. ކިއެއްތަ. شيطان އާ އެމީހުން އަނދަރުއަނދިރިގެ އަލިފާނުގެ عذاب އަށް ގޮވައިގެން ގޮސްފައިވިޔަސް ހެއްޔެވެ؟ ކާބަފައިންނާ تبع ވާނީހެއްޔެވެ.؟

(٢٢) އަދި އެމީހަކު އަޅުކަމުގެ ތެރޭން އެކަލާނގެއަށް إحسان ތެރިވެގެންވާ حال ގައި الله ގެ حضرة އަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާ މޫނު ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެގެންވާ އުޅަނދުގަނޑެއްގައި އެމީހުން ހިފަހައްޓައިފިއެވެ. މިބަހުގެ މުރާދަކީ إخلاص ތެރިކަމާއި އެކު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެ ކަމަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ވާހަކައެވެ. الله ގެ ނިޔަތްޖެހުމުގެ ފަހު ކޮޅަށާއި ހިފައިފިއެވެ. އެއީ ގަދަ ގުޅުމެކެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަމެއްގެ ފަރުކޮޅު (އެވަސް ނިޔަތަކަސް) ވާނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ.!) އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ. އެމީހާގެ رجوع ވުން قيامة ދުވަހުންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަކުރުއްވައި ނުދެއްވާށެވެ. އެމީހުން އަނބުރައި رجوع ވާންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ގެ خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާވެ ފޮރުވިފައިވާ ތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِي ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

## މަޢުނާ

نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلاً = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ކުޑަކޮށް މަންފާލިބި އަރާމުކުރުވާނަމެވެ. ۞ ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ =
ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން مجبور ކުރުވާނަމެވެ. ۞ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ = ވަރަށްގަދަފަދަ
عذاب އަކަށް. ۞ وَلَئِن سَأَلْتَهُم = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ (އެ مشرك ންނާ)
ސުވާލުކުރެއްވިއްޔާ. ۞ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުހެއްޔޭ؟ ۞ لَيَقُولُنَّ
ٱللَّهُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާނެ އެއީ الله އެވެ. ۞ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހާ حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅު الله އަށެވެ. ۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ = އަދި ގިނަބައިމީހުން.؟ އޭގެ
ގިނަމީހުން. ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ =
އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިއެއްޗެހި خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله
މީ. ۞ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ = އެއީ ތަނަވަސް ذات ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَلَوْ أَنَّمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ ގަސްގަހުގެ. ۞ مِن شَجَرَةٍ ގަސްގަހެއްގެން.
۞ أَقْلَٰمٌ = ގަލަންތަކަކަށްވެއްޖެއްޔާ. ۞ وَٱلْبَحْرُ = އަދި ކަނޑު. (ލިޔުމަށްޓަކައި) ۞ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ =
އަދި އޭގެފަހުން އިތުރުކަނޑުތަކުން އިތުރުވާ / مَدَدُ ދެވޭ. ۞ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ (އެއްހަތް) ހަތްކަނޑު. ۞ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ
ٱللَّهِ = الله ގެ كلمة ތަކެއް ހުސްނުވާނެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ. ۞ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ = عزّة
ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَّا خَلْقُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އުފެއްދެވުން ނޫނެވެ. ۞ وَلَا بَعْثُكُمْ =
އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދިރުއްވައި محشر ކުރެއްވުމެއް. ۞ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ = ހަމައެކަނި نفس އެއްގައިމުން ފަދައެވެ. ۞

إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެކެވޮޑިގެންވާ (ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޑަތަންކޮޅެއް ދޫކުރީމެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މަޖުބޫރުކުރާނީ ވަރަށް ގަދަފަދަވާ عذاب އަކަށް ވައްދާނަމެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٢٥) (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގާތުން يعني: އެ مشرك ންގާތުން އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކަށް (حمد އާއި تعريف حقّ ވެގެންވަނީ ކާކަށްކަމެއް) ނޭނގެއެވެ.

(٢٦) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ (މިސްކީންކަމުންނުވާ އެދުކަންފިލައިވައި) އަދިއަދަ ذَاتُ ފުޅަށްވެސް ތަޢުރީފުލިބިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ (خلق ތަކުންނަށްދެއްވާ نعمة ތަކަށް) حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٧) އަދި ބިމުގައިވާ އެންމެހައި ގަހަކީ ގަލަންތަކުގައި ވީނަމަ ކަނޑު އެއީ ދެލިކަމުގައިވީނަމަ އަދި އޭގެ އިތުރުން ހަތްކަނޑު އިތުރުކުރެވުނުކަމުގައިވީނަމަ އެގަލަންތަކުން ލިޔުމު ދެލިކަމުގައިވާ އެކަނޑުތައް ހުސްވިޔަސްވެސް الله ގެ كلمة ތަކެއް ހުސްނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزّة ވަންތަ އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٨) ތިޔަބައިމީހުން (އެންމެން) ހެއްދެވުމާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުން محشر އަށް ފޮނުއްވުމާއި މިކަންކަން (الله ގެ نِسبة ގައި) ހަމައެކަނި نفس އެއް ހެއްދެވުމެވެ. އެބަހީ: އެންމެ نفس އެއް ހެއްދެވުމާއި محشر އަށް ފޮނުއްވުމެވެ. އާދެވެސް ފަސޭހައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَأَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱلْفُلْكَ تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

## ލަފުޒުމާނަ

أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ ހަމަކަށަވަރުން الله ރޭގަނޑު ވަދެއްދަވާކަން = (ރޭގަނޑު މަދުކުރައްވާކަން) ۞ فِي ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެތެރެއަށް. (ދުވާލަށް ދިގުކުރައްވާކަން) ۞ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލުވަދެއްދަވާކަން. (ދުވާލު މަދުކުރައްވާކަން) ۞ فِي ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް. ۞ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރެއްވި ކަމާއި. ۞ كُلٌّ يَجْرِي = އެއިން ކޮންމެއެއްޗެއް ދުވެއެވެ. (ހިނގަމުންދެއެވެ.) ۞ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّة އަކަށް ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ. ۞ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ = ۞ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެހެން އެކަންކަން އެކުރައްވަނީ) ۞ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ހަމަ حقّ ކަލާނގެ. (އަޅުކަންވެވޭން حقّ إله ކަލާނގެ.) ۞ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އެގޮވާ ތަކެއްޗަކީ - ބާތިލްތަކެވެ. ۞ ٱلْبَٰطِلُ = بَاطِل ކަލާނގެ. (باطل ތަކެތިކަލާނގެ.) ۞ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ. ۞ هُوَ ٱلْعَلِيُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ = އެއީ މަތިވެރިވޮޑިގެންވާ ހައިބަތުބޮޑުވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

۞ أَلَمْ تَرَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. ۞ أَنَّ ٱلْفُلْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ނައުފަހަރު (ކުޑަދޯނި ބޮޑުނަވާއި ފަދަ އެއްޗެހި) ۞ تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި ދުވެއެވެ. (ކަނޑުގައި ދުވާކަން) ۞ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ = الله ގެ نعمة ން. ۞ لِيُرِيَكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްކެވުމަށްޓަކައި. ۞ مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ ج = އެކަލާނގެ (قدرة ގެ ނިޝާނުގެ) ތެރެއިން. ۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ۞ لَءَايَٰتٍ = ކަނޑައެޅި بَيَان ވެގެންވާ دليل ތަށް. ۞ لِّكُلِّ صَبَّارٍ = ފިސާރި ކެތްތެރިއަކަށް ۞ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ = އަދި ފިސާރި شكر ކުރާ. ۞ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ = އަދި ރާޅެއް

އުދަރުން (އެ مشرك ން) ނިވައިލާނޭފަދަ. ✿ كَالظُّلَلِ = ހިޔާވަހިކޮށްދޭފަދަ. ✿ دَعَوُا اللَّهَ = އެމީހުން اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ގޮވާލަތެވެ. ✿ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ = އެމީހުން އަޅުކަމާއި ކިއަމަންތެރިކަން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކުރާ حال ✿. فَلَمَّا نَجَّاهُمْ = ދެން ފަހެ މިމީހުންސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއުމާ. ✿ إِلَى الْبَرِّ = އެއްގަމަށް / ހިކިފަސްގަޔަށް. ✿ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ = ފަހެ މީހުންގެތެރޭގައި عدل އަށް ބަސްބަހައްޓާމީހުންވެއެވެ. ✿

وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا = އަދި މިމީހުންނަށްލެވުނު އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކުރާނީ ދޮގުވެރި ނަމަކަހަލަ. ✿ إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ = ކޮންމެ مكر ވެރިއަކުގެން. ✿ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾ = ޝުކުރުނުކުރާ ކާފަރު. ( މިއީ نعمة އަށް ކާފަރުވެރިކަމުގައިވެސް ބޮޑުވެއެވެ.) ✿

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ދުވާލުގެތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ (އެބަހީ: ދުވާލު ދިގުކުރައްވައި ރޭގަނޑު ކުރުކުރައްވާކަން) އަދި ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ (އެބަހީ: ރޭގަނޑު ދިގުކުރައްވައި ދުވާލު ކުރުކުރައްވާކަން) ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާތޯއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ކިއަމަންތެރިކުރައްވައި ފައިވާކަންވެސް ދެކެވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެއެއްޗެއް ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ ވަގުތަކަށް ހިނގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ކަލޭގެފާނު ކުރާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٠) އެކަންކަން އެހެން އިންނަވަނީ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ހަމަ حقّ ކަލާނގެއިވާކަމެވެ. (حقّ إله ކަލާނގެއި ވާތީއެވެ.) އަދި مشرك ން إله ންކަމުގައި ހަދައިގެން އެއުޅޭ ބުދުތަކީ باطل ކަލާނގެއިވާކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ ހައިބަތްތެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑުގައި އަދި ބޮޑުގައި ނައުފަރު (ބޮޑުގައިދުވާ އުޅަނދުފަހަރު) ދުވާތީ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާތޯއެވެ؟. އެކަން އެހިވެވައި ހުރެގެންނެވެ.؟ އެއީ اللّٰه ގެ نعمة ންނެވެ. (އެކަން އެހެން އިންނަވަނީ) އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ علامة ތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔެއް علامة ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން شكر ކުރާ އަދި ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ އަޅާކަން އެކަމުގައި ކަނޑައެޅި

بيان ވެގެންވާ دليل ވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ހިޔާވަހިކުރާ (ނުވަތަ ވިލާވަހި ކުރާ) ބޮޑެތި އުދަރުން ނިވައިލާނޭފަދައި (غرق ވާނެކަމަށް ހީވާނޭ) އަޅުކަމާއި ކިއަމަންތެރިކަން އެކަލާނގެއަށް إخلاص ތެރިކޮށް حال އުދަރުން اللّٰه އަށް دعاء ކޮށް ގޮވާލަތެވެ. ދެން އުދަރުން ހިކިފަސްގަޔަށް މިމީހުންސަލާމަތް ވެއްޖެއިރު ސަލާމަތް ހަމަކަށަވަރުން ކުރައްވައިފިއުމާ ފަހެ މީހުންގެތެރޭގައި عدل ވެރި ބަސްބަހައްޓާމީހުންވެސް ވެއެވެ. (މިވާތުންނަށް ކަނޑުގެ ވިލާ اللّٰه އަށް دعاء ކުރިކަމުގައި ބޮޑުވަރުގެ މީހުން ހަމަޖެހިފައިވާ ވާދާކުރިކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުވެއެވެ.) ދެން ކޮންމެ މަކަރުވެރި އަދި ޝުކުރުނުކުރާ ކާފަރުވާބަޔަކުމެނުވީ މިމީހުންނަށްލެވުނު އާޔަތްތަކަށް ދޮގުވެރިކަމުގައި އިންކާރު ނުކުރެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌۢ ﴿٣٤﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.! ❁ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! / ބިރުވެތިވާށެވެ.! ❁ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا = އަދި ޤިޔަބައިދިދުން ދުވަހަކަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! ❁ لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ = އެއްވެސް ބަފައަކު ދަރިއަކަށް ހާނާގެ އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދޭނެތެވެ. ❁ وَلَا مَوْلُودٌ = އަދި އެއްވެސް ދަރިއަކު ނުވެއެވެ. ❁ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا = ހާނާގެ ބައްޕައަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިދޭނޭކަމުގައި. ❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ ތެދެވެ. ❁ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ކަލޭމެން އޮޅުވާލުމަށް ނުދޭށެވެ.! ❁ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެކަމުގައި ކަލޭމެން އޮޅުވާލުމަށް ނުދޭށެވެ. ❁ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ = شَيْطَان އާ ނުވަތަ އޮޅުވާލުމަށްދެއްވާލަން. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه (ތަންކަމުގައެވެ.) ވޭތި ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ❁ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ވާނެ ވަގުތެއްގެ އިލްމުން - އެކަލާނގެ علم. ❁ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ = އަދި ވާރޭވެއްސަވައި. (އެކަލާނގެ علم) ❁ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ = رَحِم ތަކުގައިވާތަކެތި. ❁ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގެއެވެ. / ނޭނގޭނެއެވެ. ❁ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا = މާދަމާކުރާނީ ކޮންކަމެއްކަން. ❁ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ = އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގެއެވެ. / ނޭނގޭނެއެވެ. ❁ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ = އެ نفس މަރުވާނީ ކޮންބިމެއްގައިކަމެއް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه މީ. ❁ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ. خبر ލިބި އަންގަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.! ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ.! ބިރުވެތިވާށެވެ.! އަދި އެއްވެސް ބަފައަކުގެ ދަރިފުޅުން އޭނާގެ ދަރިއަކަށް ކަމެއް ފުއްދައިނުދެވޭ އަދި އެއްވެސް ދަރިއަކު އޭނާގެ ބައްޕައަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައިނުދެވޭ ދުވަހަކަށް (قيامة ދުވަހަށް) ތިޔަބައިމީހުން ބިރުވެތިވާށެވެ.! އެއީ ނަހިސްނުދާނޭ ދުވަހެކެވެ. އެއީ الله ގެ وعد ފުރިގެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ފުރި އެއީ ހަމަ حقّ ތެދެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ހެއްލުންތެރިކުރުވައި ނުލާށެވެ.! އަދި الله ގެ ރަސްކަލަންފުޅުގެ ފަރާތުން شيطان ތިޔަބައިމީހުން ހެއްލުންތެރިކުރުވައި ނުލާށެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން اقيامة ވާނެވަގުތުގެއްޔަދި އާގެ އިނގުން އަދި އެކަމުގެ علم ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ވާރޭވެހުމާއި އަދި އެކަމާއިބެހޭ އެންމެހައި އިނގުމާއި އަދި އަންހެނުންގެ رَحِم ގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެހައި ކަންކަމުގެ علم އާއި މިއެންމެހައިކަމެއްގެ އިނގުންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށް خاصّ ވެގެންނެވެ. އަދި މާދަމާ ކުރާނީ ކޮންކަމެއްކަން ހަމައެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ علم ވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.) އަދި ތިމާ މަރުވާނީ ކޮން ބިމެއްގައިކަންވެސް ހަމައެއްވެސް نفس އަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ علم ވެސް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خبر ތަށް އަންގަވާން ކަލާނގެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި بيان ވެގެންވާ މިވާ ފަސްކަމަކީ އެކަންކަމުގެ އިނގުން ހަމައެކަނި الله ތަޢާލާއަށްކަން އިނގިގެންނުވާ ފަސްކަމެވެ. އެކަންކަމަށް مَفَاتِيحُ الغَيْب يعنى: (غَيْبُ ގެ ތަޅުދަނޑިތައް) މިނަމުން ކިޔައިގެންވެއެވެ. والله أعلم .

والحمد للّه ربّ العالمين

# سجدة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة السجدة — އާޔަތް އަދަދު (٣٠)

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾

## ލަފުޒުވާ

الٓمٓ ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެމާނަ ތެދަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ﷲ އެވެ. ❁ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތް
ބާވައިލެއްވުންވަނީ (މި ފޮތަކީ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުންވަނީ)❁ لَا رَيْبَ فِيهِ = އެއަށް ޝައްކެއް އެއްވެސް ސަބަބަކުން ނެތެވެ. ❁
مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةَ ން ނެވެ. ❁ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނެނީ
މުޙައްމަދު ބޮޑުކޮށްލީއެވެ. ❁ ٱفْتَرَىٰهُ = އެ ފޮތް އެކަލޭގެފާނު ހަދައިގެން ކިޔާ ބަސްތަކެވެ. ❁ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި
ޙައްޤު ހަގީގަތެވެ؟ (އެހެން ނޫނެވެ.) އެއީ ހަމަ ޙައްޤެވެ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުންނެވެ. ❁ لِتُنذِرَ
قَوْمًا = ބިރުދެއްވުމަށް إِنْذَار ދެއްވުމަށް. ❁ مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް ނަބިއްޔަކު
އައިސްނުވެއެވެ. ❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން. ❁ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ = އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ
އުންމީދުގައި. ❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = ﷲ އެވެ. ❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ. ❁ وَمَا بَيْنَهُمَا =
އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާކަތްތަކާއި. ❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި. (ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި). ❁ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ =
ދެން އެކަލާނގެ إِسْتِوَاء ވެ ވޮޑިގެންވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْشِ މައްޗަށް. ❁ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ
ފިޔަވައި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ = އެއްވެސް ސަހަރެއް ފަރިއަކުވެރިއެއް އަދި ޝަފާޢަތްތެރި
އަކުވެރިއެއް. ❁ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ވިސް ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ يُدَبِّرُ
ٱلْأَمْرَ = (ކަންތައްތައް ހިންގެވުމަށް) އެކަލާނގެ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރައްވައެވެ. ❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ =
އުޑުން ބިމަށް. ❁ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ = ދެން އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް (އަރުވާލެވިގެން އެއްދުވަހަކުން) އަރައެވެ. ❁ فِى يَوْمٍ =
ދުވަހެއްގައި. ❁ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ = އެދުވަހުގެ މިންވަރަކީ. ❁ أَلْفَ سَنَةٍ = އެއްހާސް އަހަރުކަމުގައި. ❁ مِّمَّا تَعُدُّونَ
﴿٥﴾ = ތިޔަބައި މީހުން (އަހަރު ގުނާ ހިސާބުން) ގުނާދުވަސްތަކުގައި. ❁ ذَٰلِكَ = އެކަލާނގެއީ ❁ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ =

ފާޅުވެގެންވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި غَيْبُ ގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦﴾ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ رَحْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ މި އަކުރުތަކާއި މިބާވަތުގެ އެންމެހައި އަކުރުތަކަކީ އޭގެ އެނގުން އަދި މުރާދުއް ހަމައެކަނި الله އަށް ހާއްސަ ވެގެންވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މި ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވުން މިވަނީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ގޮތުގައި ޢާލަމުތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَة ންނެވެ.(އެއީ މަތިވެރި މާތް الله އެވެ.)

(٣) އަދި ކިޔައެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން يعني އެ مشرك ންގެ މީހުން ބުނަނީއެވެ. އެ ޤުރުއާން އެއީ އެކަލޭގެފާނު يعني محمد ގެ ފާނު އަމިއްލަ ފުޅަށް ހެއްދަވައިގެން އުފެއްދެވި އެއްޗެކެވެ. ( އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އެ އަންގަވަނީ އެވެ.) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ ޙައްޤުއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ حَضْرَةُ ން ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެއްވެސް نَذِيْرُ އަކުއައިސްފައިނުވާބައަކަށް إِنْذَارُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ. އެއީ مَكَّة ގެ عَرَبِي ންނެވެ.

(٤) الله އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާއެއްޗެތި ހަދުވަހުގެތެރޭގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން عَرْشِ އަށް އެކަލާނގެ اسْتِوَى ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެހެން އެއްވެސް ސަހަރަކުވެރިއަކު އަދި شَفَاعَة ތެރިއަކުވިޔަސްނުވެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް عِبْرَة حَاصِلُ ކޮށް ފިކުރުކޮށް ނުހަދާނީ ހެއްޔެވެ؟

(٥) (خَلْقُ ތަކުންނާއިމެދު) އުޑުން ބިމަށް އެކަލާނގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރައްވައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށްއެއަމުރު ފުރާއަރައެވެ. ނުވަތަ އަރުވާލެވިފައިވާ ހިސާބަކަށް މަލާއިކަތުންތަކުން އަރާވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ގުނާގުނުމުގެ ގޮތުން އެއްހާސް އަހަރުގެ މުއްދަތުގެ ދުވަހެއްގައެވެ. ދަންނަވައެވެ. *މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރު ވަރަށް ދިގުކޮށް ހުށަހަޅުއްވާފައިވެއެވެ. އަދިމަގު އެވާހަކައެއް ދައްކާކަށް ނޭނގެއެވެ. އެވާހަކަ ހަދާންކޮށްދިނުމެވެ.

(٦) އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ގައިވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ رَحْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ خَلَقَهُۥ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ۝٧ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۝٨ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝٩ وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ۝١٠ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ۝١١ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ۝١٢

## މާނަ

ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއީ ❁ أَحْسَنَ كُلَّ شَىْءٍ = ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް ރަގަޅުކުރައްވައި ރިވެތިކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁
خَلَقَهُۥ = އެއެއްޗެއްގެ ހެއްދެވުން ❁ وَبَدَأَ خَلْقَ ٱلْإِنسَٰنِ = އަދި އިންސާނާގެ ހެއްދެވުން އެކަލާނގެ ފެއްޓެވިއެވެ.
(އެބަހީ އާދަމުގެފާނު ހެއްދެވުން ފެއްޓެވިއެވެ) ❁ مِن طِينٍ ۝٧ = މަށިން ❁ ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ ލެއްވެވިއެވެ
ދަރިފަސްކޮޅު އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. ❁ مِن سُلَٰلَةٍ = ދަރިފަސްކޮށްގަނެން ❁ مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ۝٨ = ނިކަމެތިވެގެންވާ
ފެނުފުދަކުން ❁ ثُمَّ سَوَّىٰهُ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَنَفَخَ فِيهِ = އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް
ފުމެއްވިއެވެ. ❁ مِن رُّوحِهِۦ = އެކަލާނގެ رُوْحُ ފުޅުން ❁ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ.
ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ = އިވުމާއި ފެނުން ❁ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ = އަދި ހިތާއި ❁ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ۝٩ = ކަލޭމެން
ޝުކުރު ކުރަނީ ދާދިމަދުންނެވެ. ❁ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަހުރެމެން ބިމުގެ
ވެއްޓަށްވެގެން ގެއްލުނީމާ؟ ❁ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ = އަހުރެމެން އަލުން އުފެއްދުމަކަށް ގެނެވޭނެތޯ؟ ❁ بَلْ هُم =
އަދި ޔަޤީނުން އެމީހުން؟ ❁ بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އާއި ބައްދަލުވުމާމެދު ❁ كَٰفِرُونَ ۝١٠ =
ކާފަރުވެގެންވާ ބައެކެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ يَتَوَفَّىٰكُم = ކަލޭމެންގެ މަރު ހިފައިދެއްވާނެއެވެ. ❁ مَّلَكُ
ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ މަލާއިކަތާ ❁ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ = އެކަލޭގެފާނީ އެކަލޭގެ ކަލޭމެން ޙަވާލުކޮށްވެވިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.
❁ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = ދެން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ އަށް ❁ تُرْجَعُونَ ۝١١ = ކަލޭމެން އެނބުރި ގެނެވޭނެއެވެ. ❁
وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ❁ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ = ނުބައި ކުށްވެރިން ވާހިނދު ❁
نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ = އެމީހުންގެ ބޯތައް ތިރިކޮށްލައިގެން ❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ❁ رَبَّنَآ =
(އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އޭއަހުރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. ❁ أَبْصَرْنَا = އަހުރެމެންނަށް ފެނިއްޖެއެވެ. ❁ وَسَمِعْنَا = އަދި

އަހަރެމެން އަޑުއެހީމެވެ. ۞ فَارْجِعْنَا = ފަހެ އަހަރެމެން އަލުން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައިދެއްވާ. نَعْمَلْ صَالِحًا = އަހަރެމެން صَالِح عَمَلُ ކުރާނަން۞ إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކުމެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އިންސާނާގެ ޚަލްޤުކުރެއްވުމުގެ ފެށުން ކުރެއްވީ ހަދައްވާފައިވަނީ ރީތިކޮށް ކަލާނގެއެވެ. އަދި އިންސާނާގެ ފެށުން އިންސާނާގެ ބައްޕާ (އާދަމް ބޭކަލާ) ފެށުމުގައި މަށިން ހެދިއެވެ.

(٨) ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅު އިންސާނާގެ ބައްޕަ ނިކަމެތިފެނުން ފެށެއްވި ތިމާއެވެ. (އެއީ ފިރިހެނާގެ نُطْفَة އެވެ.)

(٩) ދެން އިންސާނާގެ ހަށި ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ. އަދި އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑަށް އިންސާނާގެ رُوْحُ ފުޅުން ފުމެއްވިއެވެ. އަދިއިންސާނާގެ ކަލޭމެނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ހިތްތަކާއި ދެއްވިއެވެ. މިކަންކަމުގެ ޝުކުރު ކަލޭމެން ތަންކޮޅެވެ. ހިތްތެރިވެއެވެ. (މިފަދަ ނިޢުމަތްތަކުގެ ޝުކުރު ކަލޭމެން ކުރަނީ މަދުމަދުންނެވެ.)

(١٠) އަދި آخِرَة ދުވަސް ދޮގުކުރާ ނުބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އަހަރެމެން މަރުވެ ވަސްވަސްވެ ކަހަލަ ބިމުގައި ހެލިފައިވާނަމަ އަލުން ހެއްދެވުމަކަށް އަލުން ހަށިވެގެން ދެވިދާނެތޯއެވެ؟ (الله ޢަވަސްފަދައިދެއްވާނެތޯ) އަދި ކިޔަންހުރެތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ رَبُّ އާއި ބައްދަލުވުމާއިމެދު ކާފަރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. މިއެވެ.

(١١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! މަރުގެ މަލާއިކަތާ ކަލޭމެންގެ މަރު ހިފާނެއެވެ. އެކަލޭގެ މަތީގައި ކަލޭމެން ހަވާލުކުރެވިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. ދެން ކަލޭމެން އެނބުރި حَضْرَةُ އަށް އަންނަހުށީމެވެ.

(١٢) އަދި މުޖުރިމުންގެ އެމީހުން ބޯތިރިކޮށްގެން އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ކުރެވި إِعْتِرَافُ ވާ ގޮތް އެމީހުންގެ ބޯތަކުން ނިކަމެތިކަމުގައި ދިއްޔާހުރިތަން ކަލޭގެފާނު ނުދެކޭނަމަ ދަންނަވާށެވެ. އެމީހުން އެހެންނަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ފަހަތުން ދުށީމެވެ. އަހަރެމެން ފުރިހަމަ ޔަޤީންކަމާއެކު އަޑުއެހީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ޙައްޤުތައް އަހަރެމެން ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވައިދެއްވާ. ވަރަ صَالِحُ عَمَلُ ކުރާނަން އަހަރެމެންނަށް ދުނިޔެއަށް އަލުން ފޮނުއްވައިދެއްވާ! ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އަހަރެމެން ހަމަކަށަވަރުންނޭ ކަލޭމެން އުޅުނު ދުވަސްތަކުގައި ޝައްކުކުރި ކަންކަމާ މިއަދު އެއީ ތެދުކަމުގައި އަހަރެމެން ޔަޤީންކުރަމެވެ.

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ ۖ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

## ލުޣަތު

وَلَوْ شِئْنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ❁ لَأَتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ = ހަމަކަށަވަރުން ދެއްވީމު ނަފުސަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިދާޔަތް ދެއްވީމެވެ. ❁ هُدَاهَا = އެނަފުސެއްގެ ހިދާޔަތު ❁ وَلَٰكِنْ = އެހެންނަމަވެސް ❁ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން ( އަޒާބުގެ ބަސްފުޅު) ޙައްޤުވީއެވެ. ❁ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރާލައްވާނަމެވެ. ❁ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ = (ކާފަރު ޖިންނީންނާއި އަދި އިންސާނުންނާއިގެން ❁ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ = އެންމެހައި ❁ فَذُوقُوا = ( އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަބަލާކުރާށެވެ.! ❁ بِمَا نَسِيتُمْ = ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިލިކަމުގެ ސަބަބުން لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا = ކަލޭމެންގެ މިދުވަހުގެ ބައްދަލުވުން ❁ إِنَّا نَسِينَاكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ( ނަރަކައިގާ) ކަލޭމެން ހަނދާން ނައްތައިލީމެވެ. ❁ وَذُوقُوا = އަދި ކަލޭމެން ރަހަބަލާކުރާށެވެ.! ❁ عَذَابَ الْخُلْدِ = ދެމިހުންނަނިވި عَذَابُ ގެ ❁ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ❁ إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا =ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާނީ ހަމައެކަނި ❁ الَّذِينَ = އެއީ މީހުންނެވެ. ❁ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا =އެމީހުންނަށް އެއާޔަތްތަކުން ހަނދާން ކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ ❁ خَرُّوا سُجَّدًا = އެމީހުން ސަޖިދަކޮށް ވެއްޓެއެވެ ❁ وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކޮށް تَسْبِيحُ ކިޔާ ❁ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ އަދި އެމީހުން ބޮޑާ ނުވާނެއެވެ. ކިބުރުވެރި ނުވާނެއެވެ. ❁ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަރިމަތިތައް ދުރުކުރެއެވެ. ❁ عَنِ الْمَضَاجِعِ = ތަންމަތި ތަކުން / އޮށޯންނަތަންމަތި ❁ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް دُعَاء ކުރާ حَالُ ❁ خَوْفًا وَطَمَعًا = ބިރުވެރިކަމާއި ޝައުޤުވެރިކަމާއި އެކު (الله ގެ عِذَابُ އަށް ބިރުގަންނައި އަދި

އެކަލާނގެ رَحْمَة އަށް ދަރުވެތިވެގެން.) ❁ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީން ❁

يُنفِقُونَ ⑯ = އެމީހުން ހަރަދުކުރެއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކޮންމެ ނަފްސަކަށްވެސް އެނަފްސެއްގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދީފީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބުގެބަސްފުޅު حقُّ ވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނީންނާއި އިންސީންގެ އެންމެހައި މީސްތަކުން އަޅުއްވައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރައްވާހުށީމެވެ.

(١٤) ނަރަކަވަންތަވެރިންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާނެކަން ހަނދާން ނައްތައިލުމުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ރަހަލިބިގަންނާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ކަލޭމެން ނަރަކައިގާ ހަނދާން ނައްތައިލީމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ނިމުމެއްނެތް ދެމިހުންނަހުރި عَذَابُ ގެ ރަހަލިބިގަންނާށެވެ!.

(١٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް އީމާންވާނީ ހަމައެކަނި އެބައިމީހުންނަށް އެއާޔަތްތަކުން ذِكْرُ ކުރެވިއްޖެއްޔާ – ހަނދާންކޮށްދެވިއްޖެއްޔާ އެއިން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގެން އަދި سَجدَة އަށްވެއްޓިވާމީހުންނެވެ. ( ނުވަތަ މަޑުމައިތިރިވެ ކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَسْبِيْح ކިޔައި حَمْدُ ކުރާމީހުންނެވެ. އަދިއެމީހުން ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާނުވެއެވެ.

(١٦) އެމީހުން އެމީހުންގެ އަރިކަށިތައް އޮށޯންނަ ތަންތަނާއިދުރުކޮށްލާކުރެއެވެ. އެބަހީ ރޭގަ ދަންވަރު ނަމާދުކުރަން ހަދައެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ އަޒާބަށް ބިރުންނާއި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތަށް އެދި ދަރުވެތިވާހާލު އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް ދުޢާކުރެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެތީން އެމީހުން ހަރަދުކުރެއެވެ.

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

## މުފްރަދާތު

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ = ފަހެ އެއްވެސް ނަފްސަކަށް ނޭގެއެވެ. مَّآ أُخْفِىَ لَهُم = އެމީހުންނަށްޓަކައި ފޮރުވި
ވަސްތަކާއި ހުރިވަރުވާކަމެއް ❁ مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ = ލޮލުފިނިކަމާއި ހިތްހަމަޖެހުމުގެ ތެރެއިން (އުފާވެރި އަރާމުގެ ތެރެއިން)
جَزَآءً = ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގެ ކަންތަކުގެ. ❁ أَفَمَن
كَانَ مُؤْمِنًا = ފަހެ މުއުމިނަކު ކަމުގައިވެއްޖެ މީހާ ވާނީ ކޮންފަދައެއްތޯ؟❁ كَمَن كَانَ فَاسِقًا = ފާސިޤުވެއްޖެ
ކަމުގައިވީ މީހާ ފަދައިން ❁ لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުން ހަމަހަމަ ނުވާނެއެވެ. أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި
މީހުން ދަންނައެވެ. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި فَلَهُمْ جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ =
އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ جَنَّةُ المأوى އެވެ ހިތުން ސުވަރުގެއެވެ. ❁ نُزُلًا = މެހުމާންދާރީގެ ގޮތުން
(ދަރުމަޔަކަށްގޮތުން) ❁ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރާކަމުގެ ކަންކަމުގެ
ސަބަބުން ❁ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟ = އަދި ފާސިޤުވި މީހުންނަކީ ދަންނައެވެ. ❁ فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ = ފަހެ
އެމީހުންގެ مأوى އަކީ ނަރަކައެވެ. ❁ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ = އެމީހުން އެދޭކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް ❁ أَن يَخْرُجُوا۟
مِنْهَآ = އޭގެން ނުކުމެވުމަށް ❁ أُعِيدُوا۟ فِيهَا = އަނބުރާ އެމީހުން އެތަނަށް ރައްދުކުރެވޭނެއެވެ.
❁ وَقِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ❁ ذُوقُوا۟ = ތަޙައްމަލުކުރާށެވެ! ❁ عَذَابَ
ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އަޒާބު ❁ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ = އޭގައި ކަލޭމެން ދޮގުކުރި
ކަމުގައިވި ❁ وَلَنُذِيقَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތަޙައްމަލު ކުރުވާހުށީމެވެ. އެމީހުންނަށް ❁

مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ = ކުޑަ عَذَابُ ގެ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ = ބޮޑުވެގެންވާ عَذَابُ ނުލައި ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ (٢١) = އެމީހުން ތެދުމަގަށް رُجُوعَ ވުމަށް ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި ރައްކާކުރެވި ވަންހަނާކުރެވިގެންވާ އުފާވެރިކަންތައްތަކާއި ތަރަހަ ފިނިކަންދޭ ކަންތައްތައްވެސް ހިފާވަރަކަށްކަން ހަމައެއްވެސް ނަފްސެއް ނުދެނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު ކުރާކަމުގައިވި ހެޔޮ ކަންތައްތަކުގެ ސަވާބުންނެވެ.

(١٨) އަހުރެ މުއުމިން ވިޔަނުކުރުމުގައިވީމީހާއާއި ނުބައި ނުލަފާ فَاسِقُ އަކު ކަމުގައިވީމީހާއާއި ދެމީހުން އެއްވަރުވާނޭހޭއްޔެވެ؟ އެފަދަ މީހުން އެއްވަރެއްނުވާނެއެވެ.

(١٩) އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ތަކެއްކުރިމީހުން ދަންނައެވެ. ދާއިމަށްދިރިއުޅުން އެމީހުން ގޮސްތިބޭނެ ތަނެއްކަމުގައި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ نِعْمَة ތަކުން ފުރިގެންވާ جَنَّةُ المَأْوَى އެވެ ހިއްސާ ސަވާރުގެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮކަންތައްތަކުގެ ސަވާބުންނެވެ.

(٢٠) އަދި فَاسِقُ ވިމީހުން އެބަޔި ނުބައި ނުލަފާވިމީހުން ދަންނައެވެ. قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. ގަދައަޑިޔާރުވެގެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުން ނުކުންނަން އެދޭހާނދުވަހަކު ނިކުމެގެނެ އަލުންވެސް އެތަނަށް ގެންނެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ( ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ) ދޮގުކުރާކަމުގައިވި އަލިފާނުގެ ނަރަކަ ޢަޒާބު ގަންނާށެވެ.

(٢١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޒަލާކާރުގެ އެމީހުންނަށް ބޮޑު عَذَابُ ގެ ކުރިން ކުޑަ عَذَابُ ގެ ރަހަ ދައްކާވާހުށީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ތައުބާވެ ތެދުމަގަށް رُجُوعَ ވުމަށެވެ.* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ކުޑަ عَذَابُ އާއި ބޮޑު عَذَابُ ގެމާނަދީފައިވާ مُفَسِّرُ ންގެ ރައުޔުތަކާ ދެމެދު ފުރަގަތެވެ. ބައެއްބޭކަލުން މިބުނެފައިވަނީ ކުޑަ ޢަޛާބަކީ ދުނިޔޭގައިޖެހޭ ބަލާމުޞީބާތައް އަދި ގޮތަކީ ކަމުގައެވެ. ނުވަތަ ދިރިގެ ޒަރުވަތުގެ ކަމުގައެވެ. ނުވަތަ އެހެން ބަލިމަސް ކަމެއްގެ ކަމަށެވެ. ނުވަތަ ބަލިމުސީ ކައްވަދުގެ عَذَابُ ކަމަށެވެ. އަދި މިންވަރަކަށް ވެސްވެއެވެ. އަދި ބޮޑު عَذَابُ އަކީ آخِرَة ދުވަހުގެ عَذَابُ އެވެ.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَنْ أَظْلَمُ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ވަކިންބޮޑު ކާކުހެއްދެވެ؟ ۞ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبُّ ގެއާޔަތްތަކުން
އެމީހަކަށް ހަދާންކޮށްދެއްވުމާއެކަންވެވުނު ۞ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَآ = ދެންއެމީހާއެއާޔަތްތަކުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިން ۞
إِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ۞ مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ = ނުބައި ނުލަފާމީހުންގެކިބައިން
ބަދަލު ހިފުއްވާނީމެވެ. ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلام
އަށްދެއްވީމެވެ. ۞ ٱلْكِتَٰبَ = ތޫރާތު ۞ فَلَا تَكُن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވާށެއް ނުވާށެވެ. ۞ فِى مِرْيَةٍ =
ޝައްކެއްގައި ۞ مِّن لِّقَآئِهِۦ = އެކަލޭގެފާނާ ބައްދަލުވުން ކަމާއިމެދު ۞ وَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. (ނުވަތަ ތައުރާތު ލެއްވީމެވެ.) ۞ هُدًى = ތެދުމަގުދައްކަވާ ۞ لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ = ބަނީ
އިސްރާއީލުންނަށް ۞ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ލެއްވީމެވެ. ۞ أَئِمَّةً = އިމާމުން
۞ يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅަށް ތެދުމަގު ދައްކަނިކޮށެވެ. ۞ لَمَّا صَبَرُوا۟ =
އެމީހުން ކެތްތެރިވިހިނދުން ۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުންވިއެވެ. ۞ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ
އާޔަތްތައް ޔަޤީންކުރާ ބައަކަށް ކަމުގައި ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ۞ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ =
އެމީހުންގެދެމެދުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވައި تَفْصِيلُ ކޮށްދެއްވާނީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހުން
۞ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ = އެކަކަމާމެދު އެމީހުންގެތެރޭގައި إِخْتِلاَفُ ދެބަސްވި ކަންކަމުގައި ۞
أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް (އެބަހީ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނަށް) ފަހެ ބަޔާންވެ ނުދެނީތޯއެވެ.؟ ۞ كَمْ أَهْلَكْنَا
= ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވި ކިތައްކިތައް ބައެއް ۞ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން ۞ مِّنَ ٱلْقُرُونِ =
ޤަރުނުތަކުގެތެރެއިން ۞ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ = މިމީހުން އެމީހުންގެ ގޯތިގެ ދޮރުދޮރުގައި ހިނގާބިނގާވެއެވެ. ۞ إِنَّ

فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ لَأَيَاتٍ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކެއް ۞ أَفَلَا

يَسْمَعُونَ (٢٦) = އެމީހުން ނާހަ (وَعْظُ نِصِيْحَة ) ނުއައްސާވާތޯއެވެ؟۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދިއެމީހެއްގެ ގޮތުގައި ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ހަނދާންކޮށްދެވުމުންފަހު އެއާޔަތްތަކުން ފުރަގަސްދީ އެނބުރި ފުރަގަސްދިން މީހަކަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކުހެއްތޯ؟ އެބަހީ އެއްވެސްމީހަކުވެސް ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކަށްނުވެއެވެ. އަދި އެއީ މުޖުރިމުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މުޖުރިމުންގެ ކިބައިން ވެރިރަސްކަލާނގެ ބަދަލުހިއްޓެވޭނީމެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُوسَى عَلَيْهِ السلاَم އަށް ވެރިރަސްކަލާނގެ ފޮތްދެއްވީމެވެ. އެއީ تَوْرَاة އެވެ. އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވުމުގައި ވެރިރަސްކަލާނގެ އެފޮތްލެއްވީމެވެ. ( ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއި ބައްދަލުވުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބޭނޭގޮތަކުގައި ހެއްދެވީމެވެ.)

(٢٤) އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެތެރެއިން ވެރިރަސްކަލާނގެ އިމާމުންލެއްވީމެވެ. އެމީހުން ވެރިރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގެ މަތިން މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގުދައްކައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކެތްތެރިވި ހިނދުންނެވެ. އަދި އެމީހުންވީ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ޔަގީންކުރާބައެއް ކަމުގައެވެ.

(٢٥) ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެމީހުންގެމެދުގައި ދެބަސްވެ إخْتِلآفُ ވާކަންތައްތަކާމެދު قِيَامَة ދުވަހުން ރަގަޅަށް تَفْصِيْلُ ކޮށްބަޔާންކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

(٢٦) އަދި މިމީހުންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ގެއްލުވީ ވެރިރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވި ކިތައް قَرْنُ ބައެއް ކިތައް ކިތައް أُمَّة ބައެއް އެމީހުންނަށް ފަހަރާގެ ބަލާފައެވެ.؟ މިމީހުން ހިނގާބިނގާއުޅޭ އެ أُمَّة ތަކުގެ މީހުން ދިރިއުޅުއްވި ތަންތަނުގައެވެ. (އެމީހުންނަށް ހަލާކުވި ބޮޑެތި ... ) ހަމަކަށަވަރުން އޭގައި ... ދަލީލުތަކެއް ވެއެވެ. عِبْرَةُ އާއި نَصِيْحَة ވެއެވެ.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَـٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَـٰنُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

## ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން އެބަހީ ތިހާމަވަރު ދިނަކާރު ކާފިރުން ނުދެކެނީ ތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّا نَسُوقُ الْمَآءَ =
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެންފޮނުވައިގަންނަވާކަން ❁ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ = އަށްވެސް ގަހެއް ފެހެއް ނެތް ހަނަފަސް
ހިކިބިންގަނޑަށް ❁ فَنُخْرِجُ بِهِ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުގެ ސަބަބުން ނަގުއްވަމެވެ. ❁ زَرْعًا = ދަނޑުވެ ❁
تَأْكُلُ مِنْهُ = އޭގެން ކައިފައެވެ ❁ أَنْعَمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نَعَم ޖަނަވާރުތައް އަދި އެމީހުންވެސް ❁
أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯ ބަލާށެވެ؟ ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَتَىٰ هَـٰذَا =
الْفَتْحُ = މިއަރުވާ فَتَح އެއީ) މިއަރުވާ حُكْمُ އެއީ) ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ކޮބައިތޯއެވެ؟❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ =
ކަލޭގެފާނުގެ މުޢުޖިޒާތް ބައްޔަށް ކަމުގައިވިޔަސް (ނިކަން ބުނެލާށެވެ.) ❁ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ!❁ يَوْمَ الْفَتْحِ = فَتَح ގެދުވަހުން ނުވަތަ حُكْمُ ކުރައްވާދުވަހުން ❁ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا
= ކާފިރުވީމީހުންނަށް ފައިދާ ނުކުރާނެއެވެ. ❁ إِيمَـٰنُهُمْ = އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެ.❁ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ = އަދި
ފަސްކުރުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.
❁ وَانتَظِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު إِنْتِظَارُ ކުރައްވާށެވެ.! ❁ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
އެމީހުން – އެބަހީ މުޝްރިކުން- އެވެސް إِنْتِظَارُ ކުރަމުންދާ ބައެއް ކަމުގައެވެ. ❁

## إجمالي މާނަ

(٢٧) އެއްވެސް ފެންފޮދެއް ގަހެއްނެތި ހަނަފަސް ހިލަ ބިންގަނޑަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާރޭފެން ވެއްސަވާކަން އެމީހުންނަށް —އެބަހީ قِيَامَة ދުވަސް ޤަބޫލުނުކުރާމީހުންނަށް ނުފެނޭތޯއެވެ. ނުގެނބޭތޯއެވެ.؟ ދެންއެ ފެނުގެސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނޑުވެރި ގަސްގަހާގެހި ނެރުއްވަމެވެ. އަދި އެތަކެތިން އެމީހުންގެ نَعَم ޖަނަވާރުތަކާއި އަދި އެމީހުންވެސްކައިކަނީއެވެ. ފަހެކަންކަން އެމީހުންނަށް ނުދެކެނީތޯއެވެ؟ އެއިން ލިބޭކަމާއެހީތެރިކަމާއެވެ؟ (ފިސްތާކުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ އަށްގެނެއްސެވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދަތިވާނީ ކޮންކަހަލަކަމަކުން ބާއެވެ؟ )

(٢٨) އެމީހުން – އެބަހީ މުޝްރިކުން- ބުނެއެވެ. = ކަލޭމެންނިދައި ވަޢުދުބުނާ ބަހަކީ ކަމުގައިވަންޏާ ( ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.)ވަޢުދުވީ فَتَحَ އެއް( ވަޢުދުވީ حُكْمُ އެއް) އޮންނާނީ ކޮންއިރަކުން ބާވައެވެ؟

(٢٩) (( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެބައްލަވާށެވެ.! فَتَحَ ގެދުވަސް ނުވަތަ حُكْمُ ކުރައްވާދުވަހުން = ކާފިރުންނަށް އެމީހުންގެ އީމާންކަމުގެ. މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ތައުބާވުމަށް ފުރުސަތުދެވޭނެ ބައެއް ކަމުގައިވެސް ނުވެއެވެ.

(٣٠) (( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން ދުރުވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ.( އަދި އެމީހުންނާއިމެދު الله ކަންތައް ގެންދަވާގޮތް ބެއްލެވުމަށް)= ކަލޭގެފާނު إنْتِظَارُ ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން – އެބަހީ މުޝްރިކުންވެސް – އެވަނީ ( އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ عَذَابُ އަށް إنْتِظَارُ ކުރުވިގެންވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.

# الأحزاب سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورَة الأحزاب — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٣)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ ٱتَّقِ ٱللَّهَ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَٱتَّبِعْ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِۦ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَٰهِكُمْ ۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾

## ލަފުޒު މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ = އޭނަބިއްޔާއެވެ. ٱتَّقِ ٱللَّهَ = الله އަށް تَقْوَى ވެރިވުންމަތީ ދެމިހުންނަވާށެވެ.! ◈ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.! ◈ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ = އަދި މުނާފިޤުންނާއިވެސް ◈ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ◈ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.◈ وَٱتَّبِعْ = އަދި ތަބާވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ◈ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރައްވާ ތަކެއްޗަށް / ވަޙީ އާއި.◈ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން.◈ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ( ވޮޑިގެންވިއެވެ.) بِمَا تَعْمَلُونَ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކާއި.◈ خَبِيرًا ﴿٢﴾ = ހަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.◈ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި الله އަށް ވަކީލުކުރައްވާށެވެ.!◈ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = وَكِيلًا ﴿٣﴾ = އަދި ވަކީލަކު ކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. ◈ مَّا جَعَلَ ٱللَّهُ لِرَجُلٍ = ٱلله އެއްވެސް ފިރިހެނަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް) ނުލައްވައެވެ. ◈ مِّن قَلْبَيْنِ = ދެހިތެއް ◈ فِي جَوْفِهِۦ = އޭނާގެ އެތެރެހަށީގައި ◈ وَمَا جَعَلَ أَزْوَٰجَكُمُ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަނބިންވެސް އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. ◈ ٱلَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ = ކަލޭމެން އެކަމަނުން ظِهَارُ ކުރާ ( މައިންނާ ހަމަކުރާ) أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންކަމުގައި وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ (دَعِيُّ ން އެބަހީ ތިމާގެ ދަރިއެއްކަމުގައި ހަދައިގަންނައުޅޭ އެހެންމީހެއްގެ ދަރިން) އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. أَبْنَآءَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރިންކަމުގައިވެސް. ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم = އެއީ ކަލޭމެން ބުނާ ބުނުމެވެ. بِأَفْوَٰهِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނގަތަކުން. وَٱللَّهُ

يَقُولُ ٱلْحَقَّ = އަދި الله ވަނީ ޙަޤީޤަތް ތެދުބަސް ބަޔާންކުރައްވާ.۞ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾ = ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ނަބިއްޔާއެވެ! ތަޤްވާވެރިވެވޮޑިގެން ކަލޭގެފާނު ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނާއި މުނާފިޤުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ އަދި ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީއަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވޮޑިގެންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ވަނީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކުގެ ޚަބަރު ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ( އެހެންކަމުން ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެއްވާނީ އެކަލާނގެ ޢަދުލުވެރިކަމުންނެވެ.)

(٣) އަދި الله އަށް ވަކީލުކަން ކުރައްވާށެވެ! އަދި الله ވަކީލުކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٤) الله تَعَالي އެއްވެސް މީހަކުގެ އެތެރޭ ހިތުގައި ދެހިތެއް ނުލައްވައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ޡިހާރު ކުރާ ކަލޭމެންގެ އަނބިން އެއީ ކަލޭމެންގެ މައިންކަމުގައި ވެސް އެކަލާނގެ ނުލައްވައެވެ. އަދި އެހެންމީހުންގެ ދަރިން އިމުވާގެ ދަރިއެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހަދާ މީހުން ކަލޭމެންގެ ހަގީގީ ދަރިއެއް ކަމުގައި الله ނުލައްވައެވެ. މިއީ ކަލޭމެން ބަހަށް ކިޔާ ބަހެއް ކަމުގައި މެނުވީ އެނގޭނެ ހަގީގަތެއް ނެތް ( އެއްވެސް ބިނާއެއް ނެތް) ހުސްބަހެކެވެ. އަދި الله އީ ވަނީ ޙައްޤުވަނީ ބަޔާނުކުރައްވަނީ. އަދި ސީދާ މަގުގެ މަގުދައްކަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. ޖާހިލިއްޔަތު ޒަމާނުގައި އެވާ ފަދައިން ދަރި ނުވާ މީހުން ހަދާ ވާރުތައަށް ހަވާލުކުރެއެވެ. އެއްވެސް މީހަކު ދަރިއަކަށް ހަދައިފިއެވެ. الله އަށް ތަބާވާ ހިތެއް އެކުވެފައި ކާފިރުންނަށް ތަބާވާ ހިތެއް ނުވާ އިމާންތެރިން ތަބާވާ ހިތެއް އެކުވެފައި ކާފިރު ކުރަން ތަބާވާ ހިތެއް އެކުވެދާނެ ތޯއެވެ. ހަމައެކަނި އިތުރުކަމެއް މިވާގެ އަނބިމީހާ ކަލޭމެން ހަދައިފިރޭމެނާ އެމަނިކުފާނުގެ ކަލޭމެން ހަދާ ދަރިއެއްގެ ދަރިއަކަށް ވެގެން އުޅުނެވެ. ހަމަޖެހޭނީ. އެއީ އެހެން ޝަރުޢީ ކަމެކެވެ. މިއީ އެމަނިކުފާނުގެ ދަރިއެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހަދައިގެން ވާރުތަ ނުލިބޭނެއެވެ. زَيْد بُن حَارِثَة އަށް زَيْد بُن مُحَمَّد އޭ ކިޔައިގެން ދުވަސްކޮޅެއްގައި އުޅުނެވެ. އެ ކަންތަކުގައި ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައި އެވެ. އެކަން ޙައްޤު ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވި އަދި ވަކިކުރައްވައި ދެއްވީއެވެ. ޙަޤީޤަތުގައި އެހެންވެ ކަލޭމެން ހެދިނަމަވެސް ޙާލަތް އެކަނި ބުނުމުން ބައެއް ދަރިކަން ބޭރުކުރާނެ ގޮތެއް ނޫނެވެ. ދަރިވަނީ ދަރިފުޅަށް ދަރިއެއްކަމުގައި ހަދައިގެން ދަރިކަމަށް ވިޔަސް ވާނެގޮތް ހިތްހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. ހަދައިދިނުމަށް الله ދީން ތަބާވާ ޝަރީޢަތް ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ.

ٱدْعُوهُمْ لِآبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَـٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥

## މުފްރަދާތު

ٱدْعُوهُمْ لِآبَآئِهِمْ = އެކުދިންނަށް އެކުދިންގެ (އަސްލު) ބައްޕައިގެ ނަމުން ނަންކިޔާށެވެ.۞ هُوَ أَقْسَطُ = އިންސާފުވެރިކަން ބޮޑީ އެގޮތެވެ..۞ عِندَ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ ހަޟްރަތުގައި.۞ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ނޭނގެންޏާ.۞ ءَابَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ (އަސްލު) ބައްޕައިން.۞ فَإِخْوَٰنُكُمْ = ފަހެ އެއީ ކަލޭމެންގެ އަޚުންނެވެ.۞ فِى ٱلدِّينِ = ދީނުގެ ގޮތުން.۞ وَمَوَٰلِيكُمْ ۚ = އަދި އެއީ مَوْلَي ޔިންނެވެ.۞ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކު ކުށެއްނުވެއެވެ.۞ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް ކުށްވި (އޮޅުމަކުން އޮޅުން ކަންތައްތަކުގައި.۞ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް (ކުރުމަށް ކަމުގައި ބޭނުމުން)۞ مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގެ ޤަޞްދުކުރެއްވި (އެއީ) ކަންތައްތަކެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ۝٥ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެން ވާކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥) އެފަދަކުދިން - އަދި މިހުންވެސް އެމީހުންގެ އަސްލުބައްޕައިން ނިސްބަތް ކުރާށެވެ. (ކުއްޖާގެ ފަހަތުން އަސްލު ބައްޕަގެ ނަންކިޔާށެވެ.) الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ޢަދުލުވެރިކަން ބޮޑުގޮތެވެ. އަދި އެކުއްޖެއްގެ އަސްލު ބައްޕަ ނޭނގޭކަމުގައިވާނަމަ އަދި އެކުއްޖަކީ މުސްލިމުންކަމުގައިވާނަމަ އޭނާ ދީނީގޮތުން ކަލޭމެންގެ އަޚުންނެވެ. (އެކުއްޖަކަށް އަޚާ ނަމުން ކިޔާށެވެ.) ދީނުއެހުންނާ مَوْلَى އެވެ ކިޔާށެވެ. އަދި ކަލޭމެނަށް ނޭނގިގެން ކުށުގޮތުން ވެފައިހުރި އެއްޗެހީގެ ކަންކަމާއިމެދު ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އެކަމުގެ ކުށެއްނުވެއެވެ. އެކަމަކު ކުށަކަށް ވާނީ ހިތުގެ ނިޔަތުން ކަމާއިއެކު ގަސްދުގައި ކުރާކަންތަކުންނެވެ. (އެބަހީ މިސާލަކަށް ކުއްޖާގެ ބައްޕަކަށް ރަނގަޅަށް އެނގިހުރުމާއިއެކު ބައްޕަނޫން މީހަކާ އެކުއްޖާ ނިސްބަތް ކުރުމުންނެވެ.) އަދި الله ވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙުމަތް ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلنَّبِىُّ أَوْلَىٰ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۗ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

## ލަފްޡީ މާނަ

ٱلنَّبِىُّ أَوْلَىٰ = نَبِي އާ ހައްޤުވަން ބޮޑެވެ. ❁ بِٱلْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ = މުއުމިނުން އެމީހުންގެ ނަފުސުތަކަށްވުރެ. ❁ وَأَزْوَٰجُهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުންނީ. ❁ أُمَّهَٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ ( އެ މުއުމިނުންގެ ) މައިންނެވެ. ❁ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ = އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން ❁ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ = އޭގެ އެއްބައެއް އަނެއްބަޔަކަށް ( ވާރުތަވުމުގެ ގޮތުން) ހައްޤުވަންބޮޑެވެ. ❁ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ = اللهُ ގެ ފޮތުގައި. ( ނުވަތަ ވާރުތަވުމުގެ އާޔަތުގައި)❁ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ = އަދި މުހާޖިރުންގެ ތެރެއިންނާއި. ❁ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ = ކަލޭމެން ކުރިއަށް ގެނުވީ. ❁ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِكُم = ކަލޭމެންގެ وَلِي ނަމަނަ. ❁ مَّعْرُوفًا = ހެޔޮކަމެއް. / އިހްސާނެއް / ސަދަޤާތެއް. ❁ كَانَ ذَٰلِكَ = އެކަން ވިއެވެ. ❁ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾ = ފޮތުގައި ލިޔުއްވިފައި ވިއްޖެއެވެ. (ފޮތުގައިވެސް ނުވަތަ لَوْح المَحْفُوظ ގައި ލިޔެވިއްޖެއެވެ.) ❁ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި ނަބިއްޔުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެއްވި ހިނދު. ❁ مِيثَٰقَهُمْ = އެބޭފުޅުންގެ ޢަހުދު ވަޢުދު. ❁ وَمِنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން. ❁ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ = އަދި نُوح އަދި إِبْرَاهِيم ( عَلَيهما السلام ) ގެ ކިބައިން. ❁ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = އަދި مُوسَى އާއި مَرْيَم ގެ ދަރިކަލުން عِيسَى ( عَلَيْهما السَّلام ) ގެ ކިބައިން. ❁ وَأَخَذْنَا مِنْهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭފުޅުންގެ ކިބައިން ހިފެއްވީމެވެ. ❁ مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ = ވަރަށް ގަދަފަދަ ވަޢުދެއް ❁ لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ = އެއީ ތެދުވެރިންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ސުވާލުކުރެއްވުމަށް ❁ عَن صِدْقِهِمْ = އެބޭފުޅުންގެ ތެދުވެރިކަމާ ބެހޭ ❁ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއް❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٦) މުއުމިނުންނަށް އެމީހުންގެ ނަފުސުތަކަށްވުރެ ހައްޤުވަންބޮޑީ ރަސޫލާ ނަބިއްޔާއެވެ. ( އެބަހީ މިވާގެ އަމުރަކީ ނަފުސުގެ މިވާގެ ނަފުސުގެ އެދުމަކީ ރަސޫލާގެ އަމުރަށް ނޫނީ ކަމެއް ނުވާނެ.) އަދި މިވާގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަފުސުގެ ފަރާތުން އަދި މިވާގެ

މަސްލަހަތަށްވުރެ ބޮޑަށް އިސްކަންދެއްވަންޖެހޭނީ އަނބިކަނބަލުންގެ މަސްލަހަތަށެވެ . އެހެން ނަމަވެސް އިލާހީކަން ބަޔާންކުރެއް ނުވާނެއެވެ. އެކަމަނާމެން ކަނބަލުން ދަރިފުޅުކޮށް ބަދަލުކުރެއްވުމަށް ވޭތޯވެސް ވެއެވެ.) އަދި އަނބިކަނބަލުންގެ ހަދިޔާކުރަން ހުއްދަ ކަމުގައި ދޮގުވެރިވުމަކީވެސް މުއުމިނުންނަށް ކުރުމެއް ނެތް ކަމެކެވެ. ( އަޅުގަނޑު تَعْظِيم ކުރުމުގެ ގޮތުން އުފެދޭކަމަށް ދޭހަވެއެވެ.
އެކަމަކުމާއި ގާތްތިމާގެ މީހުން ( ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުން ކަނބަލުން އަމިއްލަ ކަމެއް ކުރެވޭނެ ސުންނަތެވެ.) އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުން ( މީރާސްބަހަދާ ގޮތަށް) ވާ ބަޔަކު ވަކިކުރަނީ الله ގެ ފޮތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށެވެ. ( އެއީ لَوْح المحْفُوظ ގައި ލިޔުއްވާފައިވާ ގޮތަށް ވާރުތަވެރިންގެ ބަޔަކަށް އަނެއްބައިގެ މުދާ ދިނުމަށެވެ. ) މުހާޖިރުންނާއި
މުއުމިނުން ވެސް މިހެން ކަމުގައިވީނަމަވެސް އެއިރުގެ ހާލަތަށްޓަކައި ވާރުތަވާނީ ގާތް މީހުންނަށެވެ. ބަޔަކު އެހީތެރިކުރުމަށް
ނަމަވެސް ބަރުދަސްކޮށް އެހެން ދަރިކަލުންނަށް ހަދިޔާއެއް ދިނުމަކީ ހުއްދަ ކަމެކެވެ. އެހެން ނޫނީ ހަމަ އެއްގޮތަށް ކުރުން ހުއްދައެވެ.
އަހަރެމެންނަށް لَوْح المحْفُوظ ގައި ލިޔުއްވާ ފައިވާ ކަމެއް ބަދަލުނުވާނެއެވެ.

* ދަރިންނަށް. އިސްލާމްދީނުގެ ކުރީ ގޮތުގައި ގާތްތިމާގެ މީހުން ހިޖުރަކުރުމުން ވާރުތަ ލިބުނު ގޮތުން ބަދަލުވެގެން އެދުނެވެ. މުހާޖިރުންނާއި އަންސާރުން ދެބަޔަކަށް ވީއެވެ. ނަމަވެސް ހުރިހާ މީހުން ދެމިހުރީ އެއްބަސްވުމަކާއި އެއްގޮތަށް ބަދަލުވުމަށް
އަދި މިގޮތަށް އެއްބަޔަކުން އަނެކުން ވާރުތަވެރިވާން ދެއްވިއެވެ. މިހުކުމް ވާރުތަވެރި ދަރިފުޅުން އެއްބައިވަންތަކަމުގައި އެކަމަކުވެސް
ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ މެދުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ހަދިޔާ ހިތްގައިމު ހުރިހާ ފަރާތަކަށް ދިނުމަށް ހުއްދަ
ކުރެވިދާނެވެ. وَالله أَعْلَم . . . . .

(٧) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نبي ބޭކަލުންގެ ކިބައިން عهد ކަށަވަރު ހިފެއްވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. (އޭ رسول الله
އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިންނާއި نوح ގެފާނާއި إبراهيم ގެފާނާއި موسى ގެފާނާއި އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން عيسى
ގެފާނާއި (عليهِمُ السلام ) މިއެންމެ ބޭކަލުންގެ ކިބައިން ميثاق ހިފެއްވީމެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން ގަދަފަދަ عهد
ހިފެއްވީމެވެ.* އެންމެހައި ނަބީބޭކަލުންގެ ކިބައިން ހިފެއްވި عهد އަކީ -الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި- އަދި الله ގެ ދީނަށް
އެހެން ބަޔަކު ގޮވާލުމަށް ކުރުން ދޫނުކޮށްލުމަށް ކުރުމަށާއި -އަދި އެބޭކަލުން ރަސޫލުންނަށް ރޭވި ކުރައްވާށާއި- އަދި
އެބޭކަލުންގެ قوم ތަކަށް نصيحة ދެއްވައި رسالة އިއްވެވުމަށެވެ. އަދި މާތްވެގެން ނަބީބޭކަލުންނާ ފަސްބޭކަލުން خاص
ގޮތެއްގައި ނަންގަނެވިގެން އަވަހި أُولوالعَزْم ގެ ފަސްބޭކަލުންނަށްވުރެ ބޮޑު ދަރަޖަ ވެރިވީ شريعةތަކުގެ ބޭކަލުން ކަމުގައި ވުމާއި އަދި
އެބޭކަލުންނަށް ސަރަހައްދުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި محمد صلى الله عليه وسلم އަކީ އެންމެ ފަހުގެ نبي އާކަމުގައި ވުމާއި ދީނުގެ
އެންމެ ކުރީގައި އަށަގަތުމަކީ އަނބިކަލުންނާއި ދިޔުމަށް شرف ލިބުނު މާތްކަމެކެވެ. والله أعلم – زُبْدَة التَّفْسِيرْ.

(٨) އަދި އެފަދަ عهد ކަށަވަރު ކުރެއްވީ އެބޭކަލުންގެ ތެދުވެރިކަމާމެދު އެކަލާނގެ ސުވާލު ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ
ކިބައިންވެސް އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވި ޖަވާބަކާމެދު ސުވާލު ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރު
ކުރައްވާފައިވަނީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾

## މުފްރަދާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީއްޔޭ ވިސްނަވާނުންނާވެ. ❁ ٱذْكُرُوا۟ = ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށްލާށެވެ. ❁ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވިނިޢްމަތް ❁ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ހަނގުރާމަވެރި لَشْكَر އައިހިނދު (أَحْزَاب ހަނގުރާމަވެރި ޖަމާޢަތްތަކެއް އައިހިނދު)❁ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމުވެ. ❁ رِيحًا = ވައިރޭ. ❁ وَجُنُودًا = އަދި ލަޝްކަރު އަކާއި (މަލާއިކަތުބަލަށްތަކެއް) لَّمْ تَرَوْهَا = ކަލޭމެން އެލަޝްކަރު ނުދެކޭ. ކަލޭމެންނަށްނުފެނޭނަ. ❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٩﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަލާނގެއެވެ. ❁ إِذْ جَآءُوكُم = އެބައި ވީހުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިހިނދު. ❁ مِّن فَوْقِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މަތިން ( އެބަހީ މަތިފަރާތުގެ މަޝްރިޤު ފަރާތުގެ ވާދީން) ❁ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތިރިން / ތިރިފަރާތުން. (އެބަހީ މަތިފަރާތުގެ މަޣްރިބު ފަރާތުގެ ވާދީން) ❁ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ = އަދި ލޮލުގެ ސިހުގެންގޮސް ފެނުމުގެން ދުރަށްހިނގިއްޖެ. ❁ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ = އަދި (ކަންބޮޑުވެގެންގޮސް) ހިތްތަކް ކަރުނޮޅީގެވަށައިގެން ނަގަހައިގެން އައިސް. ❁ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ﴿١٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން الله އާއިމެދު ހިތާނދުންގެ. ❁ = އެކަށްބައިވަރު ހިތާނއް. ❁ هُنَالِكَ = އެވަގުތު. ❁ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ = (ބިރުވެރިކަމާއި - ހަނގުރާމައި - ބަނޑުހައިހޫނު ކަމާއި އަދިވެސް އެފަދަ ކަންކަމުން) މުއުމިނުންނަކަ އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުނެވެ. ❁ وَزُلْزِلُوا۟ = އަދި އެބައިމީހުންނަށް ހަލަބޮލިކަން އައެވެ. ދުވަހަކީ ދިފައިގެން ތަރައްދުވެ. ❁ زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ = ވަރަށްބޮޑު ހަލަބޮލިކަމުން/ ގަދަބިރުވެރިކަމުން.❁

## إجمالي މާނަ

(٩) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (لشكر ތައް އައި ހިނދު) ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި އިހުސާނުގެ نعمة ކަލޭމެންނިކަން ހަނދާންކޮށްބަލާށެވެ! ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެބަޔަ ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ވައިއާ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަ އެހެން لشكر އެއް ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ لشكر އެވެ. އެބޭކަލުން ކާފިރުންގެ ފިހިގޮތުގެ ކަޅުތައް ފުއްސަވައި ފިލިގެގެ ގުދުރަތި ވެއްޓެވިއާ ގުދު ތަށިތާ ވެއްޖެއިޔަށްވައި އަރިހާ ނިއްވައި ކަނުކަން އުފެދިއާ ތުރިތަށް ބަންޑުން ޖެއްސަވައި އަސްތައް އެއްއަސް އަނބުރާ އަހަރެނުގެއްސުވައި ކާފިރުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދަވައި ހެއްދެވިއެވެ.) އަދި الله ތަޢާލާ ކަލޭމެންކުރާ އެންމެހައި ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠) އަދި އެބައިމީހުން - އެބަޔަ أحزاب لشكر ތައް ކަލޭމެންގެ އުސްފަރާތުންނާއި އަދި ތިރިފަރާތުން (އެބަޔަ مدينة ގެ مشرق ފަރާތުގެ އުސްތަންތަނުންނާއި އަދި مغرب ފަރާތުގެ ތިރިތިރާއިން) އައި ހިނދު ކަލޭމެން ހަނދާންކޮށް ބަލާށެވެ! އެހިނދު مدينة ގެ ބައެއް މީހުން ބިރުން ސިހިގެންގޮސް ލޯތައް އެދުން މިފަހަރު ފެނިބ ހިތްތައް ކަރުގެ ވަޅާ ހަމައަށް އަރައިގެން ދިޔައެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އާއިމެދު އެކިކަހަ ހީ ކުރީމުވެ.

(١١) އަދި އެތަނުގައި مؤمن ންގެ އިމާންކަން إمتحان ވެވުނެވެ. (ބިރުވެރިކަމާއި ހަގުރާމައާއި ބަނޑުހައި ހުސްކަމާއި حصار ވުމާއި ދެންވެސް އެބާވަތުގެ އެތައްކަމަކުން إمتحان ކުރެވުނެވެ. حقيحقى مؤمن ންނާއި منافق ން فرق ކޮށްފުނެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ގެޔަށްއަރާވަރަށް އުދުންނަށް ހަމަބެޔޮކުންނައެވެ.

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ لَءَاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ﴿١٥﴾

## ލަފްޒީ

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ = އަދި منافق ންގެ މީހުން ބުނިހިނދު.۞ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި ވަހުމުގެ) ބަލިކަންވާމީހުންނާއި.۞ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ = الله އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަޢުދު ނުކުރައްވަ އެވެ.۞ وَرَسُولُهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އާއި.۞ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ = ދޮގުއޮޅުވުން ފިޔަވާ.۞ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ = އަދި ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުން ބުނިހިނދުން.۞ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ يَٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ = އޭ މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ.۞ لَا مُقَامَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަކަށް ޖާގައެއްނެތެވެ.۞ فَٱرْجِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން އެނބުރި ކަލޭމެންގެ ގެތަކަށްދާށެވެ.۞ وَيَسْتَـْٔذِنُ = އަދި އިޛުނަ ދެއްވުމަށް އެދެއެވެ.۞ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެއްބަޔަކު.۞ ٱلنَّبِىَّ = ނަބިއްޔާގެ އަރިހުން.۞ يَقُولُونَ = އެމީހުންބުނެއެވެ.۞ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ގެތަކުވަނީ ހާލީވެ. ވަރުގަދަ ނުރައްކާތެރިވެ.۞ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ = (الله ގަސަމު ސަލާމަތްވަނީ) އަދި އެގެތަކުވަނީ ހާލީގައެއްނޫނެވެ. ނުރައްކާތެރިއެއްނޫނެވެ.۞ إِن يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދޭކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾ = ފިލައިގެން ދިއުންމެނުވީ.۞ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަދެވުނުނަމަ. ( އެބަޔާ އެމީހުންގެ ގެތަކަށް ޢަދުއްވުން ވަންނަނަމަ).۞ مِّنْ أَقْطَارِهَا = އޭގެ ފަރާތްތަކުން.۞ ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ = ދީން އެމީހުންނާޚިލާފުވުމަށް އެދެވިއްޖެނަމަ / ނުވަތަ ޢަދުއްވުންނަށް މަދަދުދޭކަން އެދެވިއްޖެނަމަ.۞ لَأَتَوْهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަން ކުރަންއަދިޔާނެއެވެ.۞ وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ = އެމީހުން އެކަމުގައި ލަސްވެ ނުތިބޭނެއެވެ.۞ إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ = ކުޑި ކޮށް ހިނދު ކޮޅަކަށް.۞ وَلَقَدْ كَانُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ.۞ عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ = الله އާއި ޢަހުދު ކަށަވަރުކުރިކަމުގައި. (އުޙުދު أُحُد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.) مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން. (އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން).۞ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَٰرَ = އެމީހުން އަނބުރި

ފުރަގަސް ނުދޭނެކަމަށް.۞ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ ޢަހުދު ކަނަވަރުވިއްޖެ.۞ مَسْئُولاً ⑮ = ސުވާލުކުރެވޭނިވި އެއްޗެއްކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި منافق ންނާއި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި ވަހުމުގެ) ބަލިކަންވާ މީހުން ބުނިހިނދު ހަނދާންކޮށްބަލާށެވެ.! (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) اللّٰه އާއި ރަސޫލާ އަހަރެމެންނަށް ދެއްވިކަމަށް ދޮގުވި ވަޢުދު ކުރައްވާފައި ނޫނެވެ.

(١٣) އަދި އޭގެތެރެއިން އެއް ޖަމާޢަތެއްގެ މީހުން ބުނެއެވެ. އޭ މަދީނާގެ އަހުލުވެރިންނޭވެ.! ކަލޭމެންނަށް އެތާ ހުންނަވުމުގެ ކައިރިން އެއްވެސް ފައިދާއެއްނެތެވެ. ކަލޭމެން އަވަހަށް އެނބުރި މަދީނާގެ ކަލޭމެންގެ ގެތަކަށް ދާށެވެ. އަދި އެބައިމީހުން (އެނބުރި ދިއުމަށްޓަކައި) ނަބިއްޔާގެ އަރިހުން އިޒުނަ އެދެނީއެވެ. އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އަހަރެމެންގެ ގެތަކުގައި އެއްވެސް ނިގާހެއް ނެތި ބަލިކަށިވެފައި ވެއެވެ. (އެކަމަ ހިމާޔަތްކޮށްދޭނެ ބަލަހައްޓާނެ މީހަކު ނެތެވެ. އެހެންވީ އަހަރެމެން އެގޮތަށް ބޭނުންބުނެވުނީއެވެ.) އޭގެ ޙަޤީޤަތުގައި اللّٰه އެއަށްގޮތަކަށް އެމީހުންގެ ގެތަށް ހާލަތަކީ އެހާބަލިކަށިކަމެއްނުވާކަމަށެވެ. (އެމީހުންގެ އެވާހަކައިން) ހަމަ ފިލައިގެން ދިއުން ނޫނީ ނުބޭނުމެވެ.

(١٤) އަދި ނުވަތަ މަދީނާގެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ދުޝްމަނުންގެ އަސްކަރިން ވަދެފައި ދެން އެމީހުންގެ (މުސްލިމުންނާ ދެކޮޅަށް) އަޑުއަހައިގެން މަގުފުރެދިފައިވާ ހަމަތަކުން ބޭރުވެގެންވާ ކަމަކާ އެދުންވެސް ކުރަމުންނަމަ ދެއްކި ބޭރުވެގެންވާ ފިތުނަވެރިކަމަށް އެމީހުންނާކަމަށް އަވަސްވާނެއެވެ.

(١٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމައިގައި ފުރަގަސްދީފައިނުދުވާނޭކަމަށް އެމީހުންވަނީ اللّٰه އާއި ޢަހުދު ކަނޑައަޅާފައެވެ. (އެއީ މި އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައިގެ ކުރިން އުޙުދު ހަނގުރާމައިގެ ފަހުންނެވެ.) އަދި اللّٰه އާއި ކުރި ވަޢުދާއި ޢަހުދާ ގުޅިގެން ޤިޔާމަތްދުވަހުން ސުވާލުކުރެވޭނެ އެއްޗެކެވެ. ޙިސާބުކުރެއްވުމަށް އެކަމާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ.

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِى يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

## ތަރުޖަމާ

قُل = (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!۞ لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ = ފިލައިގެން ތިޔުމަކުން ކަލޭމެންނަކަށް ފައިދާއެއްނުވާނެއެވެ.۞ إِن فَرَرْتُم = ކަލޭމެން ފިލިޔަސްވެސް.۞ مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ = މަރުން ނުވަތަ ޤަތުލު ވުމުން.۞ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ = އެހެންވިއަސް ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އަރާމުގައި ނުލިބޭނެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ = ކުޑި ކުޑަދުވަސްކޮޅެއްގައި މެނުވީ. ( އެއީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޢުމުރު އަޖަލު ހަމަވާންދެންނެވެ.)۞ قُلْ = ( އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ مَن ذَا ٱلَّذِى = ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ ޙަޟްރަތުން ( އަނިޔާތަކާ ބަލާތަކުން) ކަލޭމެން ސަލާމަތް ކޮށްދޭނީ.۞ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ.۞ أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރަޙްމަތެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ.۞ وَلَا تَجِدُونَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް - (الله އާއި ރަސޫލާގެ އަމުރަށްއުރުދުނު މީހުންނަކަށް) - ނުފެންނާނެއެވެ.۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ = ސަހަރޯވެރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދޭނޭ މީހަކުވެސް.۞ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން (ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް) ފަސްޖެހި ބަހުރުވެ ފަސްވާމީހުން۞ وَٱلْقَآئِلِينَ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ أخ ނަންނަން ބޭފުޅުންނާއި ۞ هَلُمَّ إِلَيْنَا = އަހަރުމެންގެ ގާތަށް އަވަސްވެގެންނާށެވެ. އަވަހަށް އަންނާށެވެ.۞ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނާންނާނެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ = ކުޑި މަދުން މެނުވީ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) ( އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (އެ منافق ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން މަރާ ފިލަން ދިއުމަކުން ނުވަތަ ޤަތުލުވުމުން ފިލަންދިއުމަކުން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް މަންފާއެއްނުވާނެއެވެ. ފިލަންގޮސްގެންވެސް ދުނިޔޭގެ ދުވަސްކޮޅަކުމެނުވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމުކޮށް ނުހުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެނަށް ކަށަވަރުކުރެވިފައިވާ އަޖަލު ހަމަވާންދެނެވެ.

(١٧) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! الله ކަލޭމެންނަށް ނުބައިކަމެއް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ރަޙްމަތްކަން އިރާދަކުރެއްވިއްޔާވެސް الله ގެ ޙަޟްރަތުން އަތުވެދާން ނުރައްކަލަކުން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަ الله ފިޔަވައި ސަލާމަތްތެރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދެއްވާނޭ މީހަކުވެސް އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަސްޖެހި ބުރަކުރިވެގެންވާ މީހުންނާއި އަދި އެބައިމީހުން އެކަކަށް އައުންނަން " محمد ގެފާނު ދޫކޮށް އަހުރެމެންގެ ތެރެއަށް އައުމަށް އަވަސްވާށޭ" މިހެން ބުނާމީހުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއުރެން މަދުންމެނުވީ އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދާނެއެވެ.

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۚ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

## ތަރުޖަމާ

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ = އެއީ ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް ދަހިވެތިކަމާއި بخيل ކަމުންނެވެ.❁ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ = ފަހެ ބިރުވެރިކަން - އެބަހީ ހަނގުރާމަ - އައުމާއެކުއާއި❁ رَأَيْتَهُمْ= ކަލޭފާނު އެމީހުން ދެކޭހެންވާނެއެވެ. يَنظُرُونَ إِلَيْكَ= ކަލޭފާނާ ދިމާއަށް އެމީހުން ބަލާތީ❁ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ= އެމީހުންގެ ލޮލު (އެނބުރި މިޔަރަން) އަނބުރާ حال❁ كَٱلَّذِى يُغْشَىٰ عَلَيْهِ= ހޭބަލި ވެރިވި މީހަކު މަރަށް ވެރިވިހެން❁ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ = މަރުގެ ސަކަރާތުން (މަރަށް حاضر ވުމުގެ ސަކަރާތުން)❁ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ= ފަހެ ބިރުވެރިކަމާއި (ހަނގުރާމަ ނިމުމާއެކުއާއި)❁ سَلَقُوكُم= އެމީހުން ކަލޭފާނަށް އުނދަގޫ ކުރެއެވެ. (ހުތުރު އަނގަތަކުން ބުނެތެވެ.) بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ= ތޫނު ދުލުތަކުން❁ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ = غنيمة އަށް ދަހިވެތިވެ (އެބަހީ މުސްލިމުންނަށް خرد ކުރުމަށް بخيل ވެގެން.) ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟= އެމީހުން އީމާންނުވެއެވެ.❁ فَأَحْبَطَ ٱللَّهُ= ފަހެ الله باطل ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ أَعْمَٰلَهُمْ= އެމީހުންގެ عمل ތައް.❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ= އަދި އެކަން ވީއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾= الله تعالى އަށް ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި.❁ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ= އެމީހުން ހިތަނީ أحزاب ހަތުރުވެރި لشكر ނުދާކަމަށް❁ لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ = އެ لشكر ތަކެއް ނުދެއެވެ.❁ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ= އަދި އެ لشكر ތަކެއް އައުމާއެކުގައި❁ يَوَدُّوا۟= އެމީހުން އެދެތެވެ.❁ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ= ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ޖަންގަލި ފަރާތުގައި) بادية ގެ ހިސާބުގައި❁ فِى ٱلْأَعْرَابِ= أعراب ންގެ ތެރޭގައި ހުންނާށެވެ❁ يَسْـَٔلُونَ= ދެން އެމީހުން ސުވާލުކުރާށެވެ❁ عَنْ

أَنۢبَآئِكُمۡ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ خبر ތަކެވެ۞ وَلَوۡ كَانُواْ فِيكُم= އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ( مؤمن ން ނާއިއްޔާ ވިޔަސްވެސް۞ مَّا قَٰتَلُوٓاْ= އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެތެވެ. إِلَّا قَلِيلٗا ﴿٢٠﴾= ދާދި މަދުން ފިޔަވައި۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٩) އެއީ ކަލޭގެފާނު މުއުމިނުންނާ އިދިކޮޅަށް ހުންނަ ދަހިވެތިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ( ހަންދަޤު ޣަޒުވާގަ ގައުމުތަކުގެ ހަމަޖެހުމެއް ނުލިބުނުތަނުގައި ހަމަތަކުރާތަކުގެ ދަހިވެތިކަމުންނެވެ.) ދެން ފަހެ ހަނގުރާމައިގެ ބިރުވެރިކަން އަރުވާލެއްވުމާ އެމީހުންގެ ލޮލުން މަރުގެ ހާސްވުމުގެ ނިޝާނާ ފެނިގެން ދިޔަ ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވައި ފެނެއެވެ. ދެން ފަހެ ހަނގުރާމަ ނިމި ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ތޫނު ދުލުން ހަރުކަށި އެއްޗެހި ކަލޭގެފާނަށް ބުނެތެވެ. އެއީ ގަނޑުވަރުން ހަރުދަނާކަން ދޫކޮށް ދަހިވެތިކަމުންނެވެ. ނުވަތަ ޣަނީމާ މުދަލަށް އެމީހުންނާ ދަހިވެތިކަމުންނެވެ. އެމީހުން އެއްވެސް ތަނެއްގައި އީމާންވެފައެއް ނުވެއެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِل ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަން އެފަދައިން ކުރެއްވުމަކީ الله އަށް ދާދި ފަސޭހަ ކަމެކެވެ.

(٢٠) އަދި އެމުނާފިޤުންގެ ވިސްނުން (އެމީހުންގެ ހުރި ފިރިހެނުކަމާއި ބިރުވެރިކަމުން) ހިނގަމުން އަދިވެސް أحزاب ހަނގުރާމައިގެ لشكر ތަކެއް އެނބުރި ނުދާކަމަށެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ لشكر ތަކެއް ހަނގުރާމަޔަށް އަލުން އެނބުރި އައިއްޔާ بادية ގައި (ވިހުނުނާއި ދުރުގައި) ބަދަވީންގެ ހިސާބުގައި أعراب ނާއިއެކު ގައިވުމަށް ހަމަހަކަތްތެރިކުރުން އެމުނާފިޤުންގެ ވިސްނުން އެދޭނެއެވެ. ދެން އެ ހިސާބު ދުރުގައި ތިބެގެން ކަލޭގެފާނުގެ خبر ތައް (ހަނގުރާމައިގެ خبر ތައް ) ވިސްނުން ކުރަން އަހައި ހަދާނެއެވެ. އަދި މުނާފިޤުން ކަލޭގެފާނުންނާއެކު ކަލޭގެފާނުގެ ތެރޭގައި ތިބިނަމަވެސް ދާދި މަދުން ފިޔަވާ އެމީހުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެތެވެ.

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾

## ތަފްސީރު

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ= ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައިވެއެވެ.۞ فِي رَسُولِ ٱللَّهِ= الله ގެ رسول އާގައި
(އެކަލޭގެފާނުންގެ ބަސްފުޅާއި عمل ފުޅުގައި)۞ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ= ރަގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި ނަމޫނާއެއް۞
لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ= الله އާއި މިލާކުން/ ނުވަތަ اللهއަށް ބައްދަލުވުމާ މިލާކުން۞ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ= އަދި
آخرة ދުވަހަށް۞ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾= އަދި ގިނަގިނައިން الله އަށް ذكر ކުރާ/ الله ހަނދުމަކުރާ۞ وَلَمَّا
رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ= އަދި مؤمن ންގެ މީހުން أحزاب ހަށިގަނޑުގެ لشكر ތަކެއް ދުށް ހިނދުން۞
قَالُوا۟= އެމީހުން ބުނެއެވެ.۞ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ= الله އަހަރެމެންނަށް وعد ކުރެއްވި ކަންތަކެވެ
މިއެވެ.۞ وَرَسُولُهُۥ= އަދި އެކަލާނގެ رسول އާއި۞ وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ = އަދި الله އެކަލާނގެ
رسول އާ ތެދު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ.۞ وَمَا زَادَهُمْ= އަދި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.۞ إِلَّآ إِيمَٰنًا
وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾= އިމާންކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން ފިޔަވައި۞ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ= مؤمن ންގެ ތެރޭގައި
(ރަގަޅު) މީހުންވެއެވެ.۞ صَدَقُوا۟= އެމީހުން ތެދުކުރި (ތެދުކަށްކޮށްދެއްކި)۞ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ =
اللهއާއި ދެކޮ އެމީހުން عهد ކުރި ކަންތައް۞ فَمِنْهُم= އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ مَّن قَضَىٰ
نَحْبَهُۥ= އެމީހާ ގެއް نذر - ނުވަތަ މި وعد ފުއްދި މީހުން۞ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ = އަދި އެމީހާއަށް
އެމީހާ وعد ކުރި ކަންތައް ފުއްދާނެ ވަގުތަށްޓަކައި إنتظار ކުރާ މީހުންނައި۞ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾=
(އަދި منافق ން ބަދަލުކުރިގޮތަށް) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން އެ عهد އާއި وعد ބަދަލު ނުކުރެއެވެ.
ސާބިތުވެ ހިފެހެއްޓެވެ.۞ لِّيَجْزِىَ ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ= އެއީ ތެދުވެރިންނަށް الله ޖަޒާދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞

بِصِدْقِهِمْ = އެމީހުންގެ ތެދުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން. وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَافِقِينَ = އަދި منافق ންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ. إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ. أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ލައްވުމަށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙުމަތް ލައްވާ ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައި.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެ ބަސްފުޅުތަކާއި ޢަމަލުފުޅުތަކުގައި އެކަލޭގެފާނުންގެ ސީރަތުފުޅުގައި ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު ޤުދުވާ ވެއެވެ. އެއީ الله އާއި އާޚިރަތްދުވަހަށް އުއްމީދުކުރާކަށެވެ. އެދުވަހުގެ ޘަވާބަށް އެދޭކަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކޮށް ذِكر ކުރާކަށެވެ.

(٢٢) އަދި މުއުމިނުންގެ މީހުން އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައިގެ ލަޝްކަރުތައް ދުށުމުން އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިއީ الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ (صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم) އަޅުގަނޑުމެންނަށް وَعْدُ ކުރައްވާފައި ކަންތަކެވެ. އަދި اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވީ ހަމަތެދުފުޅުކޮށެވެ. އަދި އިމާންކަމާއި ކިޔަމަންތެރިކަން މެނުވީ އެމީހުންނަކަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٢٣) އަދި މުއުމިނުންގެ ތެރޭގައި އެމީހުން الله އާއިމެދު ކުރި ވަޢުދާއި ގޮތް نَذُر ތެދުކޮށް އެއްކޮށްކަމުގައި ހަމަޖެހި ގޮސް ތެދުކޮށް ބަލައިގަތުމަށް ތެދުވި ބައެކެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ މަގުގައި ޝަހީދުވެ ގޮސް ހަމަހަމައަށް ޝަރީޢަތް? ... އެމީހުން މަރުވެ ނިމުނު ބައެވެ. އަދި ތެރޭގައި ތެދުވެރިކަމާއި ކުރިއަށް ތިބި އިންތިޒާރުކުރާ ބަޔަކު ތިއްބެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެއްބަސްވުމާއި ވަޢުދު ބަދަލުކުރާ? (މުނާފިޤުން ބަދަލުކުރާ ގޮތަށް) ބަދަލު ނުކުރޭމެވެ. އެމީހުންގެ އެއިރުގެ ތެދުވެރިކަމެވެ.

(٢٤) الله ތަޢާލާ އެފަދައިން ކަނޑައެޅިވަޑައިގެންނެވީ ތެދުވެރިންނަށް އެމީހުންގެ ތެދުވެރިކަމުގެ ޘަވާބު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله ތަޢާލާ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ މުނާފިޤުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް تَوْبَة ލައްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި ރަޙުމަތް ލައްވާ ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَـٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَـٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

## ލުޣަތު

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުންނަށް (އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައަށް އައި ކާފަރުން) اللّٰه އަނބުރާ ފޮނުއްވައިލެއްވީއެވެ.❁ بِغَيْظِهِمْ = އެމީހުންގެ ރުޅިވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމާއިއެކު.❁ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކާމިޔާބީއެއް ހާސިލްނުކުރެވުނެވެ.❁ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި اللّٰه މުއުމިނުންނަށް ފުއްދަވައި ދެއްވައިފިއެވެ.❁ ٱلْقِتَالَ = ހަނގުރާމަ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވިއެވެ.❁ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ = ގަދަފަދަވޮޑިގެންވާ ކުދުރަތްވަންތަ ކަލާނގުކަމުގައި.❁ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَـٰهَرُوهُم = އަދި އެބައިމީހުންނާ އެކުވެ ވާގިވެރިވި މީހުން ބަޔަކީއެވެ./ (ނާތުއްވައިދިނީއެވެ).❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ = އަހުލުކިތާބުންގެ ތެރެއިން (ޤުރައިޒީންނާއި ނަޟީރީއިން) ކޮޓު.❁ مِن صَيَاصِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކިއްލާތަކުން. (އެއީ ޤުރައިޒީންގެ ބޮޑުކިއްލާ ގެ ތެރެއިންނެވެ)❁ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ވައްދަވައިލެއްވިއެވެ.❁ ٱلرُّعْبَ = ގަދަ ބިރުވެރިކަން❁ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ = އެއް ޤުރައިޒީން އެއްބަޔަކު ކަލޭމެން މަރާލިއެވެ. (ފިރިހެނުންތަކެއް) މަރުވީއެވެ.❁ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ = އަދި އެއް އަނެއްބަޔަކު ކަލޭމެން ހައްޔަރުކުރިއެވެ. (އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިން).❁ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ބިންގަނޑު ކަލޭމެން ވާރުތަކުރެއްވިއެވެ. (ގަސްގަހާގެހި ދަނޑު ފަދަ)❁ وَدِيَـٰرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގޭގޮތި ގެދޮރުތަކާއި.❁ وَأَمْوَٰلَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މުދާތަކާއި (ގަހަނާތަކާއި ގިރިބަކަށްޓާއި ގެރި ކަންނޮޅު)❁ وَأَرْضًا = އަދި ބިމެއް (ޚައިބަރުގެ ބިން)❁ لَّمْ تَطَـُٔوهَا = ކަލޭމެން އެތަނަކަށް ފައިއަޅާފައިނުވާ (އަދި އެހެނަހެން ފައިބަރުތަކާ)❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ވޮޑިގެންވިއެވެ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ = ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ކުދުރަތްވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގުކަމުގައި.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) ކާފަރުވި މީހުން - އެބަހީ އަޙްޒާބު ހަނގުރާމައަށް އައި ކާފަރުންގެ ލަޝްކަރުތައް - އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުން އެދޭ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް حَاصِل ވިޔަނުދެއްވައި الله تَعَالى އެބައިމީހުން ރުޅިވެރި ކަމާއި ހިތްދަތި ކަމުން ފުރިގެންވުމާއި އެކު އަނބުރާ ހަނދުކުރައްވައިދެއްވިއެވެ. އެކަމަށް (ބޯޖެހުމުގެ އޮއްކާ) ފޮނުއްވައިލެއްވިއެވެ. އަދި مُؤمن ންގެ ފަރާތުން الله تَعَالى ހަނގުރާމަ ފުއްދަވައިދެއްވިއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ބާރުވެރި ވައިގެ ލަޝްކަރުތަކާއި ވައިގެ ލަޝްކަރުތަކެއް ފޮނުއްވައިގެންނެވެ.) އަދި الله تَعَالى ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދާނަވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٦) އަދި އެކާފަރު ލަޝްކަރުތަކާއި އެކުވެ އެހީވެދިން أهل كِتَاب ންގެ މީހުން (މަދީނާގައި ހުރި ޔަހޫދީންގެ بَنُو قُرَيضَة ވަންށައިގެ މީހުން) އެމީހުންގެ ކިއްލާތަކުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވައިފިއެވެ. ( އެއީ رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم އާ ދެކޮޅަށް ޢަހުދު އެމީހުން ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ނުހަނު ބިރުވެރިކަން ވަދެ އޭގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު މަރާ އަނެއްބަޔަކު ހިފިޔަލަށް ކޯން أسيرން ކަމުގައި ކަލޭމެން ހިފީމުއެވެ. ( އެމީހުންގެ ފިރިހެނުން މަރާލެވުނެވެ. އަދި އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިން أسير ކުރިއްޖެއެވެ. ( އެއީ އެމީހުންނާމެދު سَعْدُ بن مُعَاذ ކުރެއްވި ޙުކުމެވެ. އެ ޙުކުމަކީ ހަމަވަނީ އުޅޭ މަތީގެ ޙުކުމްކުރެއްވި رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم ރަޟީވެ ކުރެއްވިއެވެ.)

(٢٧) އަދި އެބައިމީހުންގެ ގޯތި ގެދޮރާއި ބިންތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރުމަނި މުދަލެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި މިހާތަނަށް ކަލޭމެން ފައިނުޖެހި ބިމެއްވެސް ކަލޭމެންނަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. ( އެއީ ޚައިބަރު އަދި ފާރިސް ރޫމު ހަމަތަކުގެ ބިންތަކުގައި ބަޔަކު މުސްލިމުން ލިބިއްޖެއެވެ. އެކަންވެސް ވާނީ ކުރިއަށް ހިނގާނެ ކަމުގެ މަތިން ކަމެވެ.) والله أعلم. އަދި الله ތަޢާލާ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދާނަވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވޮޑިގެން ވިއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَـٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

## މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نَبِي ކަލޭގެފާނުގެ! (مُحَمَّدُ صَلَّي الله عَلَيْه وَسَلَّم އެވެ.)❁ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ إِن كُنتُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުން ވެވަޑައިގެންނަމަ ކަމުގައިވާންޏާ❁ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة އެދިވަޑައިގެންނަވާ ކަމުގައި❁ وَزِينَتَهَا = އަދި އޭގެ ޒީނަތާއި❁ فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން ވަޑައިގެންނަވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިޔަކަނބަލުންނަށް حق ވާ حق ދެއްވާހުށީމެވެ.❁ وَأُسَرِّحْكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކުރައްވާހުށީމެވެ./ ދޫކޮށްލައްވާހުށީމެވެ.❁ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ = ރިވެތިވެގެންވާ ވަރިއަކުން (އެއްވެސް އުދަގޫވުމެއްނެތި)❁ وَإِن كُنتُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ވެވަޑައިގެންނަމަ ކަމުގައިވާންޏާ❁ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އެދިވަޑައިގެންނަވާކަމުގައި❁ وَٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި آخرة ގެ ގެދޮރާއި❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.❁ لِلْمُحْسِنَـٰتِ مِنكُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުންގެތެރެއިން صالح عمل ކުރައްވާ إحسان ތެރިންނަށް❁ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ❁ يَـٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ = އޭ نبى އާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ.❁ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ = ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ގެނެސްދެއްވާ ބޭކަނބަލަކު.❁ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ = بيان ވާ ފާޅުވެގެންވާ فاحش ކަމެއް.❁ يُضَـٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ = އެބޭކަނބަލަކަށް عذاب ދެގުނަކުރެވޭނެއެވެ.❁ ضِعْفَيْنِ ۚ = ދެގުނަކޮށް❁ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވެއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ = الله އަށް ތަދި ލުއި ކަމެއްކަމުގައި.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އޭ ނަބިއްޔާއެވެ.! (رَسُوَلُ الله صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އެވެ! ) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުން ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިޔަކަނބަލުން ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތާއި އޭގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ތޯ، ތިޔަކަނބަލުން ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ތިޔަކަނބަލުންނަށް ބައްޗެއް ދެއްވާނަމާ ދޫކޮށްލައިދީ ރިވެތިގޮތުގައި އެއްވެސް އުނދަގުލެއްނެތި ތިޔަކަނބަލުން ވަރިކޮށްލައްވާނަމެވެ.

(٢٩) އަދި ތިޔަކަނބަލުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި އަދި އާޚިރަތުގެ ގެވެށި އެދިވަޑައިގަންނަވާކަމުގައި ވާނަމަ (އެކަމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ ސާލިޙު ޢަމަލުކުރައްވާށެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަކަނބަލުންކުރެ އިޙްސާންތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަނބަލުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތާއި ޘަވާބު الله ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣٠) އޭ نبي އާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުންކުރެ ކަނބަލަކު ބަޔާންވާ ފާޅުވެގެންވާ فاحش ކަމެއް ގެނެސްފިނަމަ ކަމުގައިވާނަމަ އެކަނބަލަކަށް عذاب އޭގެ ދެގުނައަށް ދެއްވޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ الله تعلى އަށް ފަދި ފަސޭހަވެގެންވާ ކަމެއްކަމުގައިވިއެވެ. (ނަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަންހެނަކީ އަނބިއަނބިކަނބަލުން އަންހެނަކީ ހަޑިމުޑު ކަންކަމުން الله ރައްކާތެރިކުރައްވައި ބަރީއަކުރައްވައި طاهر ކުރައްވައިފިއެވެ.)

۞ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ބޭކަނބަލަކު.※ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް.* وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا = އަދި صالحُ عَمَلُ ކުރައްވައި.※ نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا = އެބޭކަނބަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަރުމަދެއްވާހުށީމެވެ.※ مَرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަށް/ ދެގުނައަށް.※ وَأَعْتَدْنَا لَهَا = އަދި އެބޭކަނބަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.※ رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ = މާތްވެގެންވާ رِزْق އެއް.※ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ = އޭ ނަބިއް ކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ!.※ لَسْتُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން ވެވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ ۚ = އެހެނިހެން އަންހެނުން ފަދައިން.※ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ = ތިޔަކަނބަލުން تقوي ވެރިވެއްޖެއްޔާ. فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ = ފަހެ ތިޔަކަނބަލުންގެ ބަސް ފުށުވިޔާރުވުމުގައި ލުޔާވެދިވުން (އާލާވުން) ނުބަހައްޓަވާށެވެ. (އެއީ ހިތްހިރިހުންނަން އެއްޗެހި ވިޔަފާރިވާން ޖެހިއްޖެ ހާލަތެއްގައެވެ.)※ فَيَطْمَعَ = ފަހެ ދަރިވެތިވާނެތީއެވެ.※ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ = އޭނާގެ ހިތްގައި (ޝަހުވަތުގެ ބަލިމީހާކުގެ) ބައްޔެއްވާމީހާ.※ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން (ޝަރުޢާއި ދުރުނުވާގޮތަށް) ހެޔޮބަސް ވިދާޅުވާށެވެ.※ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެގައި ޤަރާރު ވެހިއްޓަވާށެވެ.※ وَلَا تَبَرَّجْنَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރިވެތިކަން (ހިތްފުޅުނަނަން) ދައްކަވައިނުލައްވާށެވެ.※ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ ۖ = އެކަލި ކުރީގެ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާނުގައި ދައްކާހުރި ގޮތަށް ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރިވެތިކަން ދައްކައި ނުހުރުއްވާށެވެ.※ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ނަމާދު ޤާއިމު ކުރައްވާށެވެ.※ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ޒަކާތް ދެއްވާށެވެ.※ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއި ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.※ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރައްވަނީ

ކަނަވަރީ☸ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ގެންދެވުމަށެވެ.☸ ٱلرِّجْسَ = ނަޖިހާއި ނުބައި ކަންތައް. أَهْلَ ٱلْبَيْتِ = نَبِيُّ އާގެ أَهْل بيتُ ންނޭވެ. (ގެ މީހުންނޭވެ.)☸ وَيُطَهِّرَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން طَاهِرُ ކުރެއްވުމަށެވެ.☸ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ = طَاهِرُ ކުރެއްވުމަކުން.☸

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންކުރެ اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް ފުރިހަމައަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން صالح عمل ކުރެއްވި ކޮންމެ ބޭކަނބަލަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޖޫރައާއި ދަރުމަ ދެގުނަ އަށް ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެކަނބަލަކަށް މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރެއްވީމެވެ.

(٣٢) އޭ نبي އާގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނޭވެ! ތިޔަކަނބަލުން އެހެނިހެން އާދައިގެ އަންހެނުން ފަދައިން ނުވެއެވެ. ފަހެ ތިޔަކަނބަލުން تقوى ވެރިވެވަޑައިގެންފިނަމަ އާދައިގެ ހިތާ ފިރިހެނުންނާއި އެއްކޮށް ވާހަކަދެއްކުން ޖެހިއްޖެ ބާރަތޮއްގައި ތިޔަކަނބަލުންގެ ބަސްފުޅު ވިދާޅުވުމުގައި ތުނިވެފުން ކުޅަމިފުން (އާލޯފުން) ފަދަ ގޮތެއްގައި ނުބަހައްޓަވާށެވެ! އެފަދައިން ބަސްފުޅު ވިދާޅުވުމުން ވެއްޖެއްޔާ ހިތުގައި (شهوة ލޯބިކަމާއި فاجر ކަމުގެ) ބައްޔެއްވާ މީހުން ދަހިވެތިވެދާނެއެވެ. އަދި ތިޔަކަނބަލުން (ޝަރުޢާއި ދެކޮޅުނުވާ) ހެޔޮރަނގަޅު ބަސްފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ.

(٣٣) އަދި ތިޔަކަނބަލުން ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެކޮޅުތަކުގައި قرار ވެހިއްޓެވޭށެވެ! އަދި ކުރީގެ جاهلية ޒަމާނުގައި އަންހެނުން ދައްކައި އުޅުނުގޮތަށް ޒީނަތްތެރިކަމާއި ރީތިކަމާއި ނަޒަރަކަށް ނުދައްކަވާށެވެ! އަދި ތިޔަކަނބަލުން ނަމާދު قائم ކުރައްވައި ޒަކާތުދެއްވައި اللّه އާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! اللّه އެދިވޮޑިގެންވަނީ ކަނޑައެޅިގެން އޭ ނަބިއްޔާގެ أهل بيت ންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނަޖިހާއި ދުރުކޮށް ނުބައިކަންތައްތައް ދުރުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ތިޔަބައި މީހުން އެކިއެކަހަރިކަމަކުން طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ.

وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

## ތަފްސީރު

وَٱذْكُرْنَ = އަދި ތިޔަކަނބަލުން ހަނދުމަކުރޭ ކިޔަވާދޭތޯ!. مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ = ތިޔަ ކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި ކިޔެވޭ ތަކެތި. مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ ۚ = اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކާއި ( قُرْآن ގެ އާޔަތްތަކާއި) އަދި حكمة އާއި (ސުންނަތާއި ތަޢުލީމު). إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ވޮޑިގެންވެއެވެ. لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ = އޯގާވަންތަ އަދި ހަބަރުވެރި ފުއްޕޮޅުވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައި. إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން مُسْلِم ފިރިހެނުންނާއި مُسْلِم އަންހެނުން. وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި مُؤْمِن ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمِن އަންހެނުން. وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ = އަދި ކިޔަމަންތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކިޔަމަންތެރި އަންހެނުން. وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ = އަދި ތެދުވެރި ފިރިހެނުންނާއި ތެދުވެރި އަންހެނުން. وَٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰبِرَٰتِ = އަދި ކެތްތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކެތްތެރި އަންހެނުން. وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ = އަދި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ އަންހެނުން. وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ = އަދި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ ފިރިހެނުންނާއި صَدَقَاة ދީ زَكَاة ދޭ އަންހެނުން. وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ = އަދި ރޯދަހިފާ ފިރިހެނުންނާއި ރޯދަހިފާ އަންހެނުން. وَٱلْحَٰفِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ = އަދި ތިމާމެންގެ ފުރަގަސްތަކަށް ރައްކާތެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ރައްކާތެރިވާ އަންހެނުން. وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ގިނަގިނައިން اللّٰه ހަނދާންކުރާ ذكر ކުރާ ފިރިހެނުން. وَٱلذَّٰكِرَٰتِ = އަދި ގިނަގިނައިން اللّٰه ހަނދާންކުރާ ذكر ކުރާ އަންހެނުންނަށް. أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم = اللّٰه އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. مَّغْفِرَةً = ފާފަފުއްސެވުން. وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ = ބޮޑު ޘަވާބު ދަރުމައާއި. وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ = އަދި مؤمن ފިރިހެނަކަށް (އަޅުވެތިއަކަށް) ނުވެއެވެ. وَلَا مُؤْمِنَةٍ = އަދި مؤمن އަންހެނަކަށްވިޔަސް (އަޅުވެތިއަކަށް) ނުވެއެވެ. إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ = اللّٰه އާއި އެކަލާނގެ رسول ާ ނިންމަވައިފިނަމަ.

أَمْرًا = އެއްވެސް ކަމެއްގެ. ۞ أَن يَكُونَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ވުމެއް.۞ ٱلْخِيَرَةُ = إختيار އެއް. ( ޚިޔާރުކުރުމުގެ ފުރުޞަތެއް).۞ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ = އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގައި.۞ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ= އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އާ އަށް އުރެދިއްޖެ މީހާ.۞ فَقَدْ ضَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.۞ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٤) އަދި ތިޔަކަނބަލުންގެ ގެތެރޭގައި ކިޔަވައިދެވޭ الله ގެ އާޔަތްތަކާއި އެބަހީ ކީރިތި ޤުރުއާނާއި އަދި ޙިކުމަތް (އެބަހީ ސުންނަތްތަކެވެސް) ހަނދާންކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ލަޠީފުވަންތަ ޚަބަރުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން مُسْلِم ފިރިހެނުންނާއި مُسْلِم އަންހެނުން، مُؤمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤمن އަންހެނުން، އަދި ކިޔަމަންތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކިޔަމަންތެރި އަންހެނުން، އަދި ތެދުވެރި ފިރިހެނުންނާއި ތެދުވެރި އަންހެނުން، އަދި ކެތްތެރި ފިރިހެނުންނާއި ކެތްތެރި އަންހެނުން، އަދި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ ފިރިހެނުންނާއި ބިރުވެތި تَوَاضُع ވެރިވާ އަންހެނުން، އަދި صَدَقَة ދީ زَكَاة ދޭ ފިރިހެނުންނާއި صَدَقَة ދީ زَكَاة ދޭ އަންހެނުން، އަދި ރޯދަހިފާ ފިރިހެނުންނާއި ރޯދަހިފާ އަންހެނުން، އަދި ފުރަގަސްތަކުގެ ޢައުރަތް ރައްކާތެރިކުރާ ފިރިހެނުންނާއި ރައްކާތެރިކުރާ އަންހެނުން، އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާ ذكر ކުރާ ފިރިހެނުންނާއި، އަދި ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާ ذكر ކުރާ އަންހެނުން، މި ހުރިހާ ބަޔަކަށް. ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ ތައްޔާރުކުރައްވާފައެވެ.

(٣٦) އަދި مُؤمن ފިރިހެނަކަށްވިޔަސް އަދި مُؤمن އަންހެނަކަށްވިޔަސް الله ތަޢާލާ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އެބައިމީހުންގެ ކަމެއްގައި ޙުކުމް ނިންމަވައިފި ނަމަ ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަމުގައި ޚިޔާރުކުރުމުގެ އެއްވެސް ފުރުޞަތެއް އެމީހުންނަކަށް އިޚްތިޔާރެއް ނެތެވެ. އެއްގޮތަކަށް ދެން ނުވެވެއެވެ. (ބަލާ ޚިޔާރުކަމާ އެކީ الله ތަޢާލާ އާއި ރަސޫލާއަށް އުރެދިއްޖެއެވެ.) އަދި الله ތަޢާލާ އާއި ރަސޫލާއަށް އުރެދޭ މީހާ ވާނީ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِذْ تَقُولُ = އަދި ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ = އެމީހާގެ މައްޗަށް الله (ހިދާޔަތްދެއްވުމުގެ ގޮތުން) ނިޢުމަތް ލެއްވި މީހާއަށް (زَيْد بن حَارِث އަށް). ❁ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ = އަދި (މިނިވަންކުރައްވައިދެއްވުމުގެ ގޮތުން) ކަލޭގޮތުން އެމީހާގެ މައްޗަށް ނިޢުމަތް ލެއްވި، ❁ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ = ކަލޭގޮތުން ކަލޭގޮތުންގެ އަނބިކަނބަލުން (ވަރިނުކުރައްވައި) ހިފެހެއްޓެވޭށެވެ!. ❁ وَٱتَّقِ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭގޮތުން (އެކަމާގެ ކަންތައްތަކުގައި) الله އަށް ތަޤުވާވެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. ❁ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا = އަދި ކަލޭގޮތުންގެ ހިތްމުބާރަކުގައި އެކަން ވަންހަނާ ކުރެއްވިކަމެއް. ❁ ٱللَّهُ مُبْدِيهِ = الله އެކަން ފާޅުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭގޮތުން މީސްތަކުން ދެކެ ބިރުގަތުން ވަޑައިގަންނަވަމުއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ أَحَقُّ = އަދި الله حق ކަންބޮޑެވެ. ❁ أَن تَخْشَىٰهُ ۖ = އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގޮތުން ބިރުވެތިވުން ވަޑައިގަންނަވަން. ❁ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ = ދެންފަހެ زيد ގޮތުން ނިންމަވިހިނދު. ❁ مِّنْهَا وَطَرًا = އެކަމަނާގެ އަރިހުން ބޭނުންފުޅު. ❁ زَوَّجْنَٰكَهَا = މިވަންހަރުސްކަމުނާގެ ކަލޭގޮތުންނާއި އެކަމަނާ ކާވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ لِكَىْ لَا يَكُونَ = ނުވުމަށްޓަކައި. ❁ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ހުރަހެއް/ ދަތިކަމެއް. ❁ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ ދަރިންކަމުގައި ހަދައިގެން ގެންގުޅުނު ފިރިހެންކުދިންގެ އަނބިންނާއިމެދު. ❁ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ = އެބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ ކިބައިން ޙާޖަތްފުއްދައިފިއްޔާ. ❁ وَطَرًا ۚ = ބޭނުން. ❁ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ أمر ފުޅުވީއެވެ. ❁ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾ = ނިމިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި/ تنفيذ ކުރެވިގެންވާނެއްޗެއް ކަމުގައި. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) (އޭ رسول الله އެވެ!.) الله އެމީހަކަށް نعمة ލެއްވި އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް އެމީހަކަށް نعمة ލެއްވި މީހާއަށް "ކަލޭ ކަލޭގެ އަންހެނުން (ވަރިނުކޮށް) ހިފަހައްޓަވާ" މިހެން ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ.! ( މިމީހަކީ زيد بن حارثة އެވެ. އޭނާ إسلام دين އައުމުގެ ކުރިން رسولالله صلى الله عليه وسلم ގެންގުޅުއްވި އަޅެކެވެ. ފަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކަށް ހައްދަވައިގެން ގެންގުޅުއްވިއެވެ. ކުރީ ޒަމާނު قواعد ން ވިއްޔާ އެގޮތަށް ދަރިއަކަށް ހެއްދެވީމާ އުފަންދަރިއަކާ އެއްގޮތަށް ވާރުތަވެސް ލިބުނެވެ. ދެން މިއާދަކާއި الله އެމީހަކަށް نعمة ލިބުނީ އިސްލާމްދީނުގެ هداية الله ދެއްވައިގެން ދެއްވީއެވެ. އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم نعمة ލެއްވީ މިނިވަން ކުރެއްވުމުން މުސްލިމެއް ކަމުގައި ލެއްވުމުން ވަރަށް ބޮޑަށް. ދެން މިއާދަކުން الله އަޑުއިވިގެން ވަޙީ އިން އެގޮތަށް އަންނަ ... ( زيد މިނިވަން ކުރެއްވުން ވާރުތަވެސް. ދެން މިއާދަކާއި الله އަށް ވީ ގޮތުން ފުޅަށް ޢަލީ އަޅުގަނޑުމެން ދަރިއަށް ކިޔައިގެން މިހާރުގެ ދަރިއެއް އަދި ކުރީގެ ގަވާއިދެއް ނަސްބަތަށް ... ނިސްބަތްކުރެވެ. ކުރީގެ ގަވާއިދު ކުރިހިފައިގެން ނިކުމެ ކަމަކު باطل ކުރެއްވުމެވެ.

އެހެންވެ زيد ގެފާނު ކައިވެނި ބޮއްލަވައި ގެންނެވި زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި الله ކައިވެނިކޮށްދެއްވިއެވެ. އިސްލާމް ދީނުގައި ބާރާ ދުވަހު ދެއްކުމަށްޓަކައި ކައިވެނިކުރި އަންހެނާ ބޮޑު އިނދެ ހުރެދެއްވީ ވާހަކައެވެ. زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި الله ކައިވެނިކޮށްދެއްވީ އެގޮތަށް ކުރާ ދަރިވަރުންގެ ކަންތައްވެރިވާއެވެ. އަދި އެހެންވެ ވާހަކަ ހާމަކުރެވިއެއް ލިބެނީ އަތުން އިސްތިއުމާލުކުރެވި. والله أعلم )

زيد ގެފާނު އެކަމަށް ވަރިކޮށްލައްވާގެ ކުރިން الله ވަޙީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަށް އެކަން އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. زيد އެކަމަށް ވަރިކޮށްލުމާ އެކަމަށް ކަލޭގެފާނާ ދެވާށެކަން އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. އެހެންވެ زيد ގެފާނު އެކަމަށް ވަރިކޮށްލައްވާން ވާހަކަ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަށް ދެންނެވީމާ زيد ގެފާނާ ދިމާއަށް އެކަމަށް ވަރިނުކޮށްލާށެވެ ހިފަހައްޓާށޭ ވިދާޅުވިއެވެ. زيد ގެފާނު ވަރިކޮށްލުމާ އެކަމަނާއާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި ކައިވެނިކުރާނެކަން وحى ذريعة އިން އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެހެންވެ محمد ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކު އިނދެވޭނެ ހިނދެކޭ އިނދެވެ ކިޔައި މީހުން ވާހަކަ ދައްކާނެތީ زيد ގެފާނަށް ވަރިނުކުރައްވާން އެންގެވިކަމުގައިވެއެވެ. އެހެނީ ކަމެއް الله ފާޅުކުރައްވައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި ފޮރުވައިގެންވީ الله ފާޅުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް ބިރުގަންނަވައިގެން ވަޙީގެ ކަންތައް ހިއެވެ. ނަމަވެސް الله އަށް ބިރުވެތިވުން މާ حق ކަން ބޮޑެވެ.

ދެންފަހު زيد ގެފާނު އެކަމަނާގެ ފަރާތުން ބޭނުންވީ ނިމުމުން ބޭނުންފުޅު ނިމުނު ރިވެތި އެކަމަނާއާއި ކަލޭގެފާނާއި ކައިވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. ( އޭނާ ކައިވެނި ކުރެއްވީ ولى ވެސް ހުރިހާއެއް ނެތި ހަމައެކަނި الله ކައިވެނިކޮށްދެއްވި ކައިވެނިއެކެވެ.) އެކަމަށްޓަކައި މިޔަނބަލަކާވާގެ ހުރިހާ مؤمن ން އެބައިމީހުން އެގޮތަށް ދޮން ދަރިންގެ އަނބިންގެ ފަރާތުން އެދަރިން ބޭނުންފުޅުވީމާ ނިމުނުއިރު ވަރިކުރިމާ އެއަންހެނުން އެދަރިފުޅުންގެ ބަފައިން ގޮވައިގެން ކައިވެނިކުރުމުގައި ފުރިހަމަ ނިސްބަތްވުމުން ހުށައެޅުމާއެކު ހުރަހެއް ނުފެންނާނެއެވެ. ފަހު އޭނާ حلال ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި الله ގެ އަމުރުފުޅެއް ފުރިހަމަ ކުރެއްވި امر ފުރިހަމަކުރެއްވި تنفيذ ވެވޭނެކަމެވެ.

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِي ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَـٰلَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُۥ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا ٱللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَـٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾

## މުފުރަދާތު

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = މަތީ نبي ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. مِنْ حَرَجٍ = އެއްވެސް ހުރަހެއް.۞ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި الله فَرْض ކުރެއްވި ކަމުގައި.۞ سُنَّةَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައެޅި ގޮތެވެ.۞ فِي ٱلَّذِينَ خَلَوْا = ފާއިތުވެދިޔަ މީހުންނާމެދު.۞ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން.۞ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ أمر ފުރިހަމަވެއެވެ.۞ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ = ނިންމަވާފައިވާ ކަނޑައެޅި ނިމިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި (تنفيذ ކުރެވިގެންވާ ކަމެއްކަމުގައި).۞ ٱلَّذِينَ يُبَلِّغُونَ = އަދި އިއްވާ ބާކަތުން.۞ رِسَـٰلَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރިސާލަތްތައް.۞ وَيَخْشَوْنَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ ވަޑައިގެންނެވެ.۞ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا = އެހެން އެއްވެސް ބިރުވެތިވެ ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.۞ إِلَّا ٱللَّهَ = الله އަށް ފިޔަވާ.۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ = އަދި ހިސާބުބަލާ ކަލާނގެއަކަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ = އަދި مُحَمَّد ނުވެއެވެ. ( مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ނުވެއެވެ.)۞ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އެއްވެސް ފިރިހެނެއްގެ ބައްޕައަކަށް.۞ وَلَـٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ = އަދި އެކަމަކު އެއީ الله ގެ رسول އެވެ.۞ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި نبي ންގެ ختم ކުރައްވާ ކަލޭގެފާނެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ = ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކަށް.۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އޭ إيمان ވި މީހުންނޭވެ!۞ ٱذْكُرُوا ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ذكر ކުރާށެވެ!۞ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ = ގިނަގިނައިން ذكر ކުރުމަކުން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އަދި نبي އާ އަނބަކައި الله އެކަމެއް فرض ކުރައްވައި ނިޔާކުރައްވިކަމެއް ކުރުމަކީ نبي الله صلى الله عليه وسلم ގެ މައްޗަށް ކުށެއް އަދި مسألة އެއް އޮތްކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީވެސް ކުރީގެ نبي ބޭކަލުންނާއިމެދު الله ކަނޑައެޅުއްވި قواعد އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ سنة އެވެ. އަދި الله ގެ أمر ފުރިހަމަވާނީ لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ގޮތުގެ މަތިން ކަނޑައެޅުއްވިގޮތަށެވެ.

(٣٩) الله رسول ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި މާތް رسول ބޭކަލުން ތަބްލީޣުކުރެއްވީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ހަމައެކަނި އެބޭކަލުން ތަބްލީޣުކުރެއްވީ ވަޙީއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނުވެސް އެގޮތަށް ބޭކަލުންނާއި ރިސާލަތު އެއްކަލަ ތަބްލީޣުކުރައްވާށެވެ! ހަމައެކަނި الله އަށް ބިރުވެތިވެ ވަޙީކުރައްވާށެވެ.) އަދި ކަނޑައެޅުއްވި ތަބާވުމަށް ހިސާބުކުރެއްވުމަށް ފުދުއްވާނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ.

* ތަރުޖަމާއެވެ. زَيْنَبُ بِنْتِ جَحْشُ އާއި رسول الله صلى الله عليه وسلم ކައިވެނި ކުރެއްވުމާ ބެހޭ މީހުން ކިޔަމުންދިޔަ محمد ގެ ދަރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިއަކު ނޫން މީހަކާއި ނިކާހުކުރެއްވީއެވެ. މިކަމާގުޅޭގޮތުން މިއީ ތިރީގެ آية ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އެއާއިއެކުގެ މާނައީ :

(٤٠) محمد ގެފާނީ ކަލޭމެން ބޭކަލެއް ފިރިހެނުންކުރެ އެކަކުގެ ބައްޕަކަމުގައިވާ ބޭކަލެއް ނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ الله ގެ رسول އާއެވެ. އަދި نبي ކަން ختم ކުރެއްވިމީ ކަލޭގެފާނެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވައްޗެ ކަލޭމެން ކަމެއްގެ ކަލާނގެ الله އެވެ.

(٤١) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް ގިނަގިނައިން ذِكْر ކުރާށެވެ! ގިނަގިނައިން ކަލޭމެން الله މަތިން ހަނދާންކުރާށެވެ!

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُصَلِّى عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذْنِهِۦ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَدَعْ أَذَىٰهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾

## ލުޣަތު

وَسَبِّحُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް تسبيح ކިޔާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާށެވެ. ۞ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު.۞ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމައެކަލާނގެއެވެ.۞ يُصَلِّى عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް رحمة ލައްވަނީ.۞ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނެވެ. (މަލާއިކަތުބޭކަލުން صلواة ލެއްވުމަކީ ހެޔޮ ދުޢާކުރުމަށް دعاء ކޮށްދެއްވުމެވެ).۞ لِيُخْرِجَكُم = ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ = (އަނދިރިތަކުގެ) އަނދިރިކަމުން. / މަގުފުރެދުމުގެ އަނދިރިކަމުން.۞ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ = (ހިދާޔަތްތެރިކަމާއި ޢިލްމުގެ) އަލިކަމަށް.۞ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ = އަދި مُؤمن ބޭކަލުންނާމެދު رحمة ލެއްވުން ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާ ދުވަހުގެ ސަލާމަކީ. تَحِيَّة އަކީ.۞ سَلَٰمٌ ۚ = އެއީ ސަލާމެއްކަމެވެ.۞ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކޮށްދެއްވިއެވެ.۞ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ = މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެއް.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ ނަބިއްޔާއެވެ!۞ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رَسُوْل ކަމުގައި ފޮނުއްވީމު.۞ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ = ހެކިވެރިއެއްކަމުގައާއި ބޭކަލު ކަމުގައްޔާއި އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ބަޝީރެއްކަމުގައާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.۞ وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހަޟްރަތަށް (تَوْحِيْد ގެމަގަށް) ދަޢުވަތުދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައެވެ.۞ بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ ހުއްދައިގައެވެ.۞ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ = އަދި އަލިކުރާ ދިއްލާ (ބައްތިއެއް) ކަމުގައެވެ. (ބައްތިން އަނދިރިކަމަން މަގުފުރެދުމުގެ އަލިކޮށްދޭފަދައިން އެކަލޭގެފާނު އަލިކޮށްދެއްވުމަށެވެ.)۞ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = (އޭ رَسُوْل الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު މުއުމިނުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާށެވެ!۞ بِأَنَّ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ހަޟްރަތުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމަށް.۞ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމެއް.۞ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކާފިރުންނަށް

ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!۞ وَٱلْمُنَـٰفِقِينَ = އަދި މުނާފިޤުންނަށް.۞ وَدَعْ أَذَىٰهُمْ = އަދި
އެމީހުންގެ އުނދަގޫތަކަށް ހަޔާލުނުކުރައްވާށެވެ! / ފަރުވާލެއްނުބަހައްޓަވާށެވެ.۞ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = އަދި
الله އަށް وَكِيْل ކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ!۞ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ = އަދި
وَكِيْل އަކުކަމުގައި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އަދި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެ ބަރަކާތްތެރިކަން تَسْبِح ކިޔާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސްޓެރިކުވަންތަކުރާށެވެ!

(٤٣) އަދި ކަލޭފާނުގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތްލައްވާވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކަލޭފާނުގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް ދުޢާ ކުރައްވައެވެ. ދެން އެއުރެން ދުޢާކުރެއްވީ ގޮތަށް އަނދިރިން ކަލޭފާނުންނަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއި ދުރުގެ އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭފާނުމެން ނެރުއްވުމަށެވެ. އަދި މުއުމިނުންނާއި މެދު الله ވޮޑިގެންވަނީ ރަޙްމަތްލައްވާ އޯގާވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ.

(٤٤) އަދި އެމީހުން - އެބަހީ مُؤمِن ން އެކަލާނގެއާއި ބައްދަލުވާ ދުވަހުގެ تَحِيَّة އަކީ سلام އެވެ. (الله تَعَا لى އެއުރެނަށް مُؤمِن ންނަށް سلام وَحِي ކުރައްވައި އެއުރެނަށް ބުއްޗަކުން ސަލާމަތް ވެގެންވާކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާނެކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم .) އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެއް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. (އެއީ ސުވަރުގެއާއި އޭގެ نعمة ތަކެވެ.

(٤٥) އޭ نبيُّ އެވެ! (صلى الله عليه وسلم) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައި މިފޮނުއްވީ ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައެވެ. ބުޝާރާތް ދެއްވާ ބޭކަލަކުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އުޒުރުގިނަ ބޭކަލެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެއް ކަމުގައެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ހެކި ދެއްވާނީ އެކަލޭގެފާނުގެ أمة ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ތެދުކުރި އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވި ކާފަރު ވިހަކަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދަރުކުރި ކާފަރު ވިހަކަށެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ އިދިކޮޅަށެވެ.)

(٤٦) އަދި ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވިގެންވަނީ الله ގެ އަމުރުފުޅުން توحيد ގެ މަގަށާއި إيمان ކަމާއި ދީނުގެ دين އަށް ގޮވާލެއްވުމަށް ބޭކަލެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި އަލިކަރުވާ ބައްތިއެއް ކަމުގައެވެ. (އެއީ މަގުފުރެދުނު جاهل ކަމުގެ އަނދިރިކަމުން އަލިކަމަށް هَادِي އެއްގެ ގޮތުގައެވެ.)

(٤٧) އަދި مؤمن ންނަށް الله ގެ حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމެއްވާ ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް خبر ދެއްވާށެވެ.

(٤٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކާފަރުންނަށާއި منافق ންނަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާޑުކިޔުން އަޅާނުލައްވާ އުނދަގޫތަކަށް ހަޔާލުނުކުރައްވާށެވެ. އެކަމަށް ފަރުވާލެއް ނުބަހައްޓަވާށެވެ. އަދި الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އެކަލާނގެއަށް އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! އަދި وكيل ކަމަށާއި ފަރާތެއްކަމުގައި الله ފުދި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلاً ﴿٤٩﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَٰجَكَ ٱلَّـٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّـٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَـٰلَـٰتِكَ ٱلَّـٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۗ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُهُمْ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾

## ލުޣަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إيمان ވެއްދި މީސްތަކުންނޭވެ!. ❁ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتِ = ކަލޭމެން مؤمن އަންހެނުންނާއި ކައިވެނި عقد ކޮށްފިއްޔާ (ކައިވެނި ކޮށްފިއްޔާ)❁ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ = ދެން ކަލޭމެން އެކަމަނުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ.❁ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ = ކަލޭމެން އެކަމަނުންނާއި جماع ވުމުގެ ކުރިން (ބޮޑުކުރުމުގެ ކުރިން).❁ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަނބަލުންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ.❁ مِنْ عِدَّةٍ = އިއްދައެއް عِدَّة އެއް❁ تَعْتَدُّونَهَا = އެކަމަނުން عِدَّة ހަމަކުރާނޭ.❁ فَمَتِّعُوهُنَّ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަމަނުންނަށް متعة ދޭށެވެ. (މުދަލުގެ ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދޭށެވެ.) وَسَرِّحُوهُنَّ = އަދި އެކަމަނުންނަށް އެކަމަނުންގެ أهل ވެރިން ގާތަށް ދިއުމަށް ހުއްދަދޭށެވެ.! ނުކުމެވަން ހުއްދަ ދޭށެވެ!.❁ سَرَاحًا جَمِيلاً ﴿٤٩﴾ = އެއްވެސް އުދަގޫތަކެއް ނުލިބޭގޮތަށް ހުއްދަދޭށެވެ.❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبي ކަލާނގެއެވެ.! (صلى الله عليه وسلم) ❁ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް حلال ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ.❁ أَزْوَٰجَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން.❁ ٱلَّـٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ أجور ދެއްވާފައިވާ ކަނބަލުން. (އެބަހީ ކައިވެނި ހަރު ދެއްވައިގެން قواعد ން ކައިވެނި ކުރެއްވިފައިވާ އަނބިން).❁ وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާއަތުގެ مِلك ކުރައްވާފައިވާ އަންހެނުންނާއި (އެބަހީ އަޅު އަންހެނުންނާއި.)❁ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ = غَنِيمَة ގެ ގޮތުން ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ޙައްޤު ކޮށްދެއްވާފައިވާ ބަނދީގެ މީހުންގެ ތެރެއިން (އަޅުއަންހެނުންގެ ތެރެއިން).❁ وَبَنَاتِ عَمِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ބޭބެ ކޮކޮގެ އަންހެން ދަރިންނާއި.❁ وَبَنَاتِ عَمَّـٰتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕާފުޅުގެ ބޭބެ ދައިތަގެ އަންހެންދަރިންނާއި.❁ وَبَنَاتِ خَالِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅުގެ ބޭބެކޮކޮގެ އަންހެންދަރިންނާއި.❁ وَبَنَاتِ خَـٰلَـٰتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މަންމަ ފާޅުގެ ބޭބެ ދައިތައިންގެއަން ދަރިންނާއި.❁ ٱلَّـٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ = އެކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން هِجرة ކުރެއްވި ކަނބަލުންނެވެ.❁ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً = އަދި مؤمن އަންހެނަކާއި.❁ إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا = އެ އަންހެނާގެ نَفْس ހިބަކޮށްފިއްޔާ. ( އެއްވެސް ކާވެނި ހަރެއްނުލައި.)❁ لِلنَّبِىِّ = نبيّ އަށްޓަކައި.❁ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ = نبيّ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ.❁ أَن يَسْتَنكِحَهَا = އެއަންހެނާއި ކާވެނިކުރެއްވުމަށް.❁ خَالِصَةً لَّكَ = ހަމައެކަނި

ކަލޭގެފާނަށް خَاصَّ އެވެ. مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۗ = އެހެނިހެން مُؤمن ތަކުން ފިޔަވައި۞ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ فرض ކުރެއްވި ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.۞ فِيٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންނާމެދުގައި۞ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްމިލްކުގައި ވާ އަޅުންނާމެދު۞ لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ = ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް އުނދަގުލެއް ނުހުންނާނެ ގޮތުންނެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤٩)** އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން مؤمن އަންހެނުންނާ އިނދެގަތުމަށްފަހު – ކައިވެނި عقد ކޮށްފައި – އެކަނބަލުންނާއި جماع ވުމުގެ ކުރިން ވަރިކޮށްފިއްޔާ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހަމަކުރާން عدة އެއް އެކަނބަލުންގެ މައްޗަކަށް ވާޖިބެއްގެންނުވެއެވެ. عدة ހަމަކުރުމުގެ ބޭނުމަކީ ކުރިކަމަށްޓަކައި عقد ކައިވެނި ދޭއިރު ދެމަދުގެ ތެރޭގައި ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް އެކަނބަލުން ބޭނުން ކޮށްލަން ދޫކޮށެވެ. ( ބަޔެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ ކައިވެނި ރަން ކަނޑައެޅިފައި އޮތްނަމަ އޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައި ދިނުމަށެވެ. ރަން ކަނޑައެޅިފައި ނުވާނަމަ ކޮންމެވެސް މިންވަރެއްގެ މުދަލެއް ދިނުމެވެ. އަދި އެއީ ފިރިހެނާގެ ޤުދުރަތުގެ މިންވަރަކުން ދެވޭވަރަކުންނެވެ. އެއީ واجب އެއްކަމުގައި ބަޔަކު مفسرين ވިދާޅުވެއެވެ. والله أعلم ދެން އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ އަހުލުވެރިން ގާތަށް ރިވެތި ގޮތެއްގައި އުނދަގުލަކާ ނުލައި ފޮނުވާށެވެ.

**(٥٠)** އޭ نبي ސާހިބާ! (صلى الله عليه وسلم ) (1) ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންނަށް ކައިވެނި ރަން ދެއްވައިގެން ކައިވެނި ކުރައްވާފައިވާ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް حلال ކޮށްދެއްވައިފީމެވެ. (2) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަނޑުމަ ملك ކުރައްވާފައިވާ އަންހެނުންވެސް حلال ކުރައްވައިފީމެވެ. ( އެއީ غنيمة ގެ ގޮތުން ލާފުރުންގެ އަތުން ކަލޭގެފާނަށް الله ރައްދުކޮށްދެއްވާފައިވާ އަންހެނުންނެވެ. އަޅުންނެވެ. (3) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފުޅުގެ ބޭބޭބެގެ އަންހެންދަރިންނާއި ބައްޕަފުޅުގެ ބޭބެދައިތަކުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި އަދި މަންމަފުޅުގެ ބޭބޭބެއިންގެ އަންހެންދަރިންނާއި އަދި މަންމަފުޅުގެ ބޭބެދައިތަކުންގެ އަންހެންދަރިންނާއި (މި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ހިޖުރަކޮށް ދިޔަ ކޮންމެ އަންހެނަކާ ކަލޭގެފާނު އެ ދިޔަބޭއިގެންފައްވާ ކައިވެނި ކުރެއްވުން ހުއްދައެވެ. ނަމަވެސް ހިޖުރަކޮށް ނުދާ އަންހެނެއް ހުއްދައެއް ނުވާނެއެވެ. (4) އަދި މުއުމިނު އަންހެނަކު އޭނާގެ ނަފްސު (ނަބިއްޔާ އެދިވަޑައިގެންނެވުމުން) ނަބިއްޔާއަށް ހިބަކޮށްދީފި ކޮންމެ އަންހެނެއް ޙަލާލު ވެގެންވެއެވެ. (ނަފްސު ހިބަކޮށްދީފުމަކީ އެއްވެސް ކައިވެނި ރަނެއް ނެތި އޭނާގެ ނަފްސު ނަބިއްޔާއަށް ހިބަކޮށްދީފުމެވެ.) އެފަދަ އަންހެނުންނާއިވެސް ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގެންފިއްޔާ ކައިވެނި ޙަލާލު ވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު މިއީ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނަށް ޚާއްޞަ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. މުއުމިނު އެހެން މުސްލިމުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ. ( މުއުމިނު އެހެން މުސްލިމުންނަކަށް ކައިވެނި ކުރާއިރު އަންހެނާގެ ރަން ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަން ވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް އެބައިމީހުންގެ އަނބިންނާމެދު ފަދަ ފަރުޟުވެގެންވާ ކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ( ދެ ހަތަރެއް އަނބިންނާއި ވަލީވެރިޔަކާ ކައިވެނީގެ ރަނާއި ދެ ހެކިންގެ މަތިން އެމީހުންނާ ކައިވެނި ކުރުމަކީ.) އަދި އެމީހުންގެ އަތްމިލްކުގައި ވާ އަޅުންނާމެދު ފަރުޟު ވެގެންވާ ކަންތައްތައްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ.

މިކަންތައްތައް މިގޮތުގައި މިވަނީ ހަމަޖެއްސެވީ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުހުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

۞ تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ مِنۢ بَعْدُ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

۞ تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރާ ގޮތަކަށް ބާކީކޮށްލައްވާ ފަސްކޮށްލެއްވުން ކަލޭގެފާނަށް ހުއްދައެވެ. ۞ وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ = އަދި ކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނު އަރިހުގައި ގެންނެވުމާއި ބާކީކޮށްލެއްވުމާއި ހުއްދައެވެ. ދޫކޮށްލެއްވުން ކަލޭގެފާނުންގެ إختيار އެވެ. ۞ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ބާކީކޮށްލެއްވި ބަޔަކު ގެންނެވުމާއި. ۞ مِمَّنْ عَزَلْتَ = (ދޫކޮށް ބަހައްޓަވާފައިވާ) ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުން ވެސް ގެންނެވުމަކީ. ۞ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ = އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނަށް ފާފައެއް ނުވެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ = އެންމެ - އެބައި އެ إختيار ލެއްވުން ބޮޑެވެ. ۞ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ލޯމަތި ފިނިވުމާއި ހިތްހަމަޖެހުން ހޯދައިދިނުން. ۞ وَلَا يَحْزَنَّ = އަދި އެކަނބަލުން ހިތާމަ ނުކުރެއްވުމާއި. ۞ وَيَرْضَيْنَ = އަދި އެކަނބަލުން ރުހިވޮޑިގެންނެވުމާއި. ۞ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ = ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުންނަށް ދެއްވި ހުރިހާ ތަކެއްޗަށް. ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِي قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެތި. ۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾

لَّا يَحِلُّ لَكَ ٱلنِّسَآءُ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އިތުރު އަންހެން ކައިވެނިކުރުން ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ. ۞ مِنۢ بَعْدُ = މިހަރުން ފެށިގެން (މި އާޔަތް ނެރުނުފަހުން). ۞ وَلَآ أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ = އަދި މިހާރު ތިބި އަނބިކަނބަލުންގެ ބަދަލުގައި ކުރެއްވުމަށް. ۞ مِنْ أَزْوَاجٍ = އެހެން އަނބީންނަކަށް (އެބައި މިހާރުތިބި އަނބީން ވަކިކުރައްވާފައި އެހެން ކަނބަލުން ގެންނެވުމަށް - ހަމަ ހުއްދައެއް ނުވެއެވެ.) ۞ وَلَوْ أَعْجَبَكَ = ކަލޭގެފާނަށް

ކިޔަންދު ރީތިވުމާއި ދެކުނުފުޅު ވިޔަސް.❁ حُسْنُهُنَّ = އެއަންހެނުންގެ ރީތިކަން.❁ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާއަތް މިލްކުކޮށްފައިވާ އަންހެނަކު ފިޔަވާ -އެބަހީ އަޅުއަންހެނަކު ފިޔަވައެވެ.- ފަހެ އަޅުއަންހެނުން އިތުރުކުރުމާ ބަދަލުކުރެއްވުން ހަރާމުވެގެންވެއެވެ.❁ وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީއެވެ.❁ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ ވޮޑިގެން ބަލަހައްޓަވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥١) ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަނބަލަކު ފަސް ކުރެއްވުމާއި އަދި އެދިވަޑައި ގަންނަވާ ބޭކަލުން އަރިހަށް ގެންނެވުން ކަލޭގެފާނަށް إختيار ދެއްވައިގެންވެއެވެ. އަދި ދުވަސް ބައްސާވުމުގައި ކަލޭގެފާނު އެކަނބަލުން ވަކިކުރައްވާ ދުރުކުރައްވާފައި ކަނބަލުންގެ ތެރެއިން ކަނބަލުން އަލުންބައްސާވުމުގެ ތެރެއިން ފުރުސަތުވެސް ކަލޭގެފާނުގެ މަޝްވަރާ ކުރެއްވުމަށް. އެގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު إختيار ކުރެއްވުން އެކަނބަލުންގެ ހިތްހަމަޖެހުމާ ގާތްވެގެންވާނެއެވެ. އެހެނީ إختيار އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި إختيار އެއްކަން އެކަނބަލުންނަށް އެނގިވަޑައިގަތީ ހިތްހަމަޖެހުން ގާތްވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެއްބޭކަނބަލަކަށްވުރެ ބޮޑަށް އަނެއް ބޭކަނބަލަކަށް އިސްކަމެއްދެއްވުން އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކުގައި ހިތާމަ ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ބޭކަނބަލަކަށް ދެއްވި ނަސީބަށް ރުހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އަންހެނުންގެ ކަންތައްތަކުގައި ހިނގާ ހިޔާލުތައް الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ އަދި عُقُوبَة ދެއްވުން ލަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٢) (އޭ نبي الله صلى الله عليه وسلم އެވެ!.) މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމަށްފަހު ދެން ކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ކައިވެނި ކުރެއްވުމާއި މިހާރު ތިއްބެވި ވަކިކުރައްވައި އެހެން އަނބިން حلال ވެގެންނުވެއެވެ. އަދި ތިއްބެވި އަނބިން ބަދަލު ކުރެއްވުމަކީވެސް حلال ވެގެން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ތިއްބެވި އަނބިއަކު ވަކިކުރައްވާފައި އެހެން އަންހެނަކާ އިތުރު ކައިވެނި عدد ހަމަކުރުމުގެ ބޭނުމުގައިވެސް ނުވެއެވެ.) ކައިވެނި ބައްލަވައިލެއްވުމުން خيال ކުރެއްވޭ އަންހެނުންގެ ރީތިކަމާއިދެ عجائب ވެވަޑައިގެންނެވިޔަސް އެކަން ދެން ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަޅު އަންހެނުން ގެންގުޅުއްވުން ހުއްދަކަމެކެވެ. އަދި الله ވޮޑިގެންވަނީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެވޮޑިގެން ބަލަހައްޓަވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَدْخُلُوا۟ بُيُوتَ ٱلنَّبِىِّ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَـٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَـٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَٱدْخُلُوا۟ فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَٱنتَشِرُوا۟ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ فَيَسْتَحْىِۦ مِنكُمْ ۖ وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْىِۦ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَـٰعًا فَسْـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن تُبْدُوا۟ شَيْـًٔا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ!❁ لَا تَدْخُلُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވަންނާށެވެ!❁ بُيُوتَ ٱلنَّبِىِّ = ނަބިއްޔާގެ ގެތަކަށް.❁ إِلَّآ أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް އިޒުނަ ދެވިއްޖެއްޔާމެނުވީ.❁ إِلَىٰ طَعَامٍ = ކެއުމަކަށް / ބުއިމަކަށް / ޗާހަކަށް.❁ غَيْرَ نَـٰظِرِينَ إِنَىٰهُ = ކާނާ ތައްޔާރުވާންދެން އިންތިޒާރުކުރުމަކާއި ނުލައި.❁ وَلَـٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ = އަދި އެކަމަކު ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލައްޖެއްޔާ.❁ فَٱدْخُلُوا۟ = ފަހެ ދެންކަލޭމެން ވަންނާށެވެ!❁ فَإِذَا طَعِمْتُمْ = ދެން ކަލޭމެން ކައިނިމިއްޖެއްޔާ.❁ فَٱنتَشِرُوا۟ = ފަހެ އަވަހަށް ގެއިން ނިކުމެ ބަހައި ފުރިގެން ދާށެވެ! (ބަހައި ހިނގައިދާށެވެ.)❁ وَلَا مُسْتَـْٔنِسِينَ لِحَدِيثٍ = ވާހަކަ ދައްކާ ހަދަން (ކައިގެން ސަކަރާތްޖެހެން) ނުތިބޭށެވެ!❁ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِى ٱلنَّبِىَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުން نبى އާއަށް އުދަގޫ ކުރުވާކަށްވެއެވެ.❁ فَيَسْتَحْيِۦ مِنكُمْ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ދެކެ ލަދުގަންނަވައެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا يَسْتَحْيِۦ = އަދި الله ލަދުގަތުމެއް ނުވެވޮޑިގަންނަވައެވެ.❁ مِنَ ٱلْحَقِّ = حق ކަމުގައި ވާތީ❁ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ = އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންގެ (އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި) ސުވާލު ކުރިކަމުގައިވާނަމަ❁ مَتَـٰعًا = ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްޗަކާ.❁ فَسْـَٔلُوهُنَّ = ފަހެ އެކަނބަލުންގެ ކިބައިން އެދޭށެވެ!❁ مِن وَرَآءِ حِجَابٍ = ފަރުދާއެއްގެ އަނެއްފަރާތުން❁ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ = އެއީ ކަލޭމެންނަށް طاهر ކަން ބޮޑުވެ.❁ لِقُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް.❁ وَقُلُوبِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ހިތްތަކަށްވެސް❁ وَمَا كَانَ لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. (ހުއްދައެއްނުވެއެވެ.)❁ أَن تُؤْذُوا۟ رَسُولَ ٱللَّهِ = الله ގެ رسول އާއަށް ކަލޭމެން އުދަގޫ ކުރުވުން.❁ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓا۟ أَزْوَٰجَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އަނބިއަނބިކަނބަލުން ކައިވެނިކުރުމެއްވެސް.❁ مِنۢ بَعْدِهِۦٓ أَبَدًا = އެކަލޭގެފާނަށް ފަހު ދުވަހަކުވެސް.❁ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ = އޭ ކަލޭމެންނަށް.އެކަންތައްތަކަކީ

ހަމަކަށަވަރުން اللهގެ حضرة ގައިވެއެވެ.❁ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތައްކަމުގައި ❁ .إِن تُبْدُوا شَيْئًا = ކަލޭމެން އެއްޗެއް ފާޅުކުރިޔަސް.❁ أَوْ تُخْفُوهُ = ނުވަތަ އެއެއްޗެއް ވަންހަނާ ކުރިޔަސް.❁ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ = ވީ ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾ = ކޮންމެކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގުކަމުގައި.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٣) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ دعوة އަކަށް إذن ލިބިގެން ނޫނީ ކަލޭމެން نبى އާގެ ގެކޮޅުތަކަށް ނުވަންނާށެވެ. އަދި އެއްޗެއް ކެއުމުގެ ކުރިން ގޮސް ކެކުންދެން إنتظار ކުރުމަށް އިށީނާ ނުތިބޭށެވެ.! އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަމަކު ކާބުމަކަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ ދެން އެގެކޮޅަކަށް ވަންނާށެވެ!. ދެން ކައި ނިމުނީމާ އަވަހަށް ނުކުތް އެތިބޭ ބޭނުންތެރިކަން ދިޔުމަކުން އަވަސްވެގަންނާށެވެ. ކައިނިމިގެން އަނގަތަން (ކައިގެން ސަލާމުކިޔަން) އެތާ ނުތިބޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުން نبى އާއަށް ދަތިވެއެވެ. ވީ އެކަލޭގެފާނު ހުދުފުދުންވެގެންނެވީ ކަލޭމެންނާ ދިމާއަށް އެވާހަކަ ވިދާޅުނުވެވެނީއެވެ. އެހެންނަމަވެސް حق ކަމާއިދުރު الله ލަދުފުޅުވޮޑިގެންނުވެއެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ބޭނުންތެރިކަމެއްގެ ފަރާތުން އެއްޗެއް ހޯދުމަކަށް އެދިގެން އެއްޗެއް ދަންނަވަން ވީއަސް ފަރުދާގެ އަނެއްފަރާތުން ކަލޭމެން އަނބިކަނބަލުންނާ ވާހަކަދައްކާށެވެ! އެގޮތް ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތަކަށް طاهر ކަމަށްޓަކައެވެ. އެހެންވެސް ކަލޭމެން الله ގެ رسول އާއަށް އުނދަގޫކުރުމަކީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށްފަހު އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާއި ކައިވެނި ކުރުންވެސް ކަލޭމެންނަށް ހުއްދަވެގެންނުވެއެވެ. އޭގެ ދުވަހަކުވެސް حلال ކަމެއްނޫނެވެ. އެކަންކަމަކީ الله حضرة ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ކަންތަކެވެ.

(٥٤) އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތުގެ ތެރޭގައި ކަމެއް ވަންހަނާކުރިޔަސް އަދި ނުވަތަ އެކަމެއް ފާޅުކުރިޔަސް الله އެހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގުކަމުގައިވެއެވެ. ( މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ސަހާބީއްކަލުންގެތެރެއިން أصحاب ބޭކަލުންނަށް ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވި ބަސްފުޅަކާއި ގުޅިގެންކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އަވަހާރަވުމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންނާ ބައެއް أصحاب ބޭކަލުން ކައިވެނިކުރުމަށް ބައްޓަވައި ގެނުގުޅޭ خيال ފުޅުވާކަމުގައި ވިދާޅުވުމުން ކަމުގައިވެއެވެ. والله أعلم .)

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِىٓ ءَابَآئِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ وَلَآ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَٰنِهِنَّ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ ۗ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِىِّ ۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ = އެކަނބަލުންނަށް ފުށެއް ނުވެއެވެ. (رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ އަނބިކަނބަލުންނަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ.)۞ فِي ءَابَآئِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ބައްޕައިންގެ ކުރިމަތީގައި (ބަރުދާ ނުލާ ހާޒިރު ވުން... ހުރި ގޮތުން....)۞ وَلَآ أَبْنَآئِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ދަރިންނާއި ދަރިކަލުންނާ ގޮތުގައިވިޔަސް (ދަރިންގެ ދަރިން.... ހުރިހާ...)۞ وَلَآ إِخْوَانِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخ ންނާއި ގޮތުގައިވިޔަސް.۞ وَلَآ أَبْنَآءِ إِخْوَانِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخ ންގެ ދަރިން ދަރިންނާއި ގޮތުގައިވިޔަސް.۞ وَلَآ أَبْنَآءِ أَخَوَاتِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ أخت ންގެ ދަރިންދަރިންނާއި ގޮތުގައިވިޔަސް.۞ وَلَا نِسَآئِهِنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ އަންހެނުންނާއި ގޮތުގައިވިޔަސް (އެއީ މުސްލިމް އަންހެނުންނެވެ.)۞ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ = އަދި އެކަނބަލުންގެ ކަނާއަތް މިލްކުކުރި މީހުންނާއި ގޮތުގައިވިޔަސް (އެއީ އަޅުންނެވެ.)۞ وَٱتَّقِينَ ٱللَّهَ = އަދި އެކަނބަލުން (ހުރިހާ ކަމެއްގައި) الله އަށް تقوة ވެރިވާ ހިނގާށެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾ = ހުރިހާ އެއްޗަކާމެދު ދެނެވޮޑިގެންވާ ޝާހިދުވެރިއެއްގެ ގޮތުގައެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ وَمَلَآئِكَتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުން.۞ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ = ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް صلاة ފޮނުއްވައެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ صَلُّوا۟ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް މައްޗަށް صلاة ކިޔާށެވެ!۞ وَسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ކިޔާށެވެ.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫ ކުރާމީހުން. (ހަމަނުދާކަން.)۞ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވައިފިއެވެ.۞ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައި.۞ وَأَعَدَّ لَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ.۞ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾ = ހަލާކުވެރި ނިކަމެތިކުރުވާ ޢަޛާބެއް.

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) އަންނަނިވި މީސްމީހުންނާ حِجَاب އެއްނުލާ – ހުރަހެއްނުޖެހޭ – ބައްޕަފުޅުންނާ ވާހަކަ ދައްކަވައި ހުރުމަކީ رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم ގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުންގެ މައްޗަށް ކުށެއް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ (1) އެކަނބަލުންގެ ބަފައިން (2) އެކަނބަލުންގެ ފިރިހެން ދަރިން (3) އެކަނބަލުންގެ އަޚުން (4)އެކަނބަލުންގެ އަޚުންގެ ފިރިހެން ދަރިން (5) އެކަނބަލުންގެ އުޚުތުންގެ ފިރިހެންދަރިން (6) އާންމުކޮށް އަންހެނުން (7) އެކަނބަލުންގެ އަތު ފިރިހެން ކުދިން މީސްމީހުންނާ حِجَاب އެއްނުލާ ބައްޕަފުޅުންނާ ވާހަކަ ދައްކަވައިހުރުން އެކަނބަލުންނަށް ހުއްދައެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެސް އެކަނބަލުން الله އަށް ތަޤުވާވެރިވުން ޖެހެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް الله ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ނަބިއްޔާގެ މައްޗަށް صَلَواة ފޮނުއްވައެވެ. އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭ. ކަލޭމެންވެސް ނަބިއްޔާ صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم ގެ މައްޗަށް صَلَواة ކިޔާށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ސަލާމް ކިޔާށެވެ. ( الصَّلاة وَالسَّلام عَلَي رَسُوْلِ الله . . . . . . )

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުނދަގޫކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތުގައިވެސް الله އެމީހުންގެ މައްޗަށް لَعْنَة ލައްވާފައެވެ. އަދި އިހާނަތްތެރި ވެގެންވާ ޢަޒާބެއް އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފިއެވެ.

* ދަންނައެވެ. الله އަށް އުނދަގޫ ކުރުމަކީ އެކަލާނގެއަށް شَرِيك ކުރުމާއި އެކަލާނގެއަށް ދަރިން ނިސްބަތްކުރުމާއި ދީނުގެ އަޙްކާމްތަކަށް އިންކާރުކުރި ކަންކަމެވެ.

رَسُوْلُ الله صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އަށް އުނދަގޫ ކުރުމަކީ އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވުމާއި އެކަލޭގެފާނު އިސްތިހުޒާއު ކުރުމާއި ދަޢުވަތަށް ބިންދައިލުމާއި އެކަލޭގެފާނަށް މަރުދަނާ ކިޔުމާއި ގޮތްޖެހުމާއި ސިހުރުވެރިޔާ ކިޔުމާއި ދޮގުވެރިޔާ ކިޔުމާއި އެފަދަ އެހެނިހެން ކަންތައްތައް ކުރުމެވެ.

وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ ۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ = އަދި އުނދަގޫ ކުރާ މީހުން ( ދަންނަވައެވެ.)۞ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = مُؤْمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمن އަންހެނުންނަށް.۞ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ = އެމީހުންކުރި އެއްވެސް ކުށަކާ ނުލައި.۞ فَقَدِ ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا = އެމީހުން ބޮޑުވުޅާވެސް ދޮގެއް އުފުލައިގެންފިއެވެ.۞ وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފާފަވަކާއި.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ = އޭ نبى އާއެވެ. (صلى الله عليه وسلم )۞ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ = ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.۞ وَبَنَاتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިދަރިކަނބަލުންނާއި.۞ وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި۞ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ = އެކަނބަލުން އެއުރާ ބޭރު ދަމައިލުމަށް.۞ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ جلباب ތަކުގައި.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ.۞ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ = އެކަނބަލުން އެގުން ގާތެވެ. (އެއީ ކަނބަލުންކަން އެގުންގާތެވެ.) فَلَا يُؤْذَيْنَ = ދެން ގޮތުން އެކަނބަލުންނަށް އުނދަގޫ ނުވެވޭނެއެވެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއަކަށް.۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ = منافق ންގެ މީހުން އެމީހުން އެކިބާވެން ހުއްޓައި ނުލައިފިއްޔާ.۞ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (ޝައްކާއި وهم ގެ ) ބަލިކަމާ ވީމީހުންނާއި.۞ وَٱلْمُرْجِفُونَ = އަދި ދޮގު خبر ތައް ފަތުރާ މީހުންނާއި.۞ فِى ٱلْمَدِينَةِ = مدينة ގައި.۞ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގަނޑު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަކުރައްވާ ވެރިކުރައްވާ ހުށީމެވެ.۞ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ = ދެން ކަލޭގެފާނާ އަވަށްޓެރިވެގެން مدينة ގައި އެމީހުން ނުތިބޭނެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ = ކުޑަ ދުވަހު ހިސާބަކަށް މެނުވީ.۞ مَّلْعُونِينَ = އެމީހުންނަށް لعنة ލިބިގެންވެއެވެ.۞ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ކޮންތާކު ވިޔަސް. ފެނިގަތް ކޮންތާކު ވިޔަސް.۞ أُخِذُوا۟ وَقُتِّلُوا۟ = ހިފާ މަރާލެވޭނެއެވެ.۞ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ = ކަށަވަރުވެގެން މަރާލުމަކުން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٨) އަދި مُؤْمن ފިރިހެނުންނާއި مُؤْمن އަންހެނުންނަށް އެމީހުން ނުކުރި އެއްޗެއް ކަމަށްޓަކައި ބަހުތާނު ނަގައި އުނދަގޫކުރާމީހުން ދަންނާށެވެ. އެމީހުން އުފުލައިގަތީ ބޮޑު ބަހުތާނަކާއި ބަޔާންވެގެންވާ ފާފަވެރިވާނޭކަމުގައެވެ.

(٥٩) އޭ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެވެ.! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަނބަލުންނާއި އަދި މުއުމިން އަންހެނުންނަށް އެކަނބަލުންގެ جِلْبَاب ތަކުގެ ބައެއް އެކަނބަލުންގެ ދަތިޖެހުމަށް ވިދާޅުވާށެވެ. (جِلْبَاب އަކީ މުޅި ހަށިގަނޑު ނިވާވާގޮތަށް ހެދުމުގެ މަތިން އަޅާ ހެދުމެކެވެ. އެއީ މަލާ ހިސާބުން ތަރުޖަމާ ކުރެވިފައެވެ.)

އަދި جِلْبَاب އެޅުމަކީ ހުރުމަތްތެރި ބާއްޖަވެރި އަންހެނުންނާއި މިނިވަން އަންހެނުންނާ ވަކިކޮށް ފަރަގުކުރެވިގެން އެނގެން ގާތްވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ދެންފަހެ (އަޅު އަންހެނުންނާއި، ހެޔޮނޫނގޮތުން ދިމާކުރާމީހުންނަށް) މުއުމިން އަންހެނުންނާއި ދިމާކުރުމަށް އިނގިލާ ނުކުރާނެއެވެ. އަދި الله ވަނީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

(٦٠) مُنَافِق ންނާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާއި ވަރުގެ ބަލިކަމެއްވާ މީހުންނާއި މަދީނާގައި ބިރުގެން ދޮގު ހަބަރުފަތުރާ މީހުންނާއި މީސްމީހުން އެމީހުންގެ އެބައި ބަދުއަމަލުތަކުން ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ގަދަފަޅުއަޅުވައި ވެރިކުރައްވާނާ ހުށީމެވެ. ދެން އެތުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި އަވައްޓެރިވެގެން (مدينة ގައި) ދިރިއުޅޭ ވަގުތުކޮޅަކު ވެސް ނުތިބޭނޭއެވެ.

(٦١) އަދި އެމީހުން ފެނުނުތަން ކޮންމެތަނެއްގައިވެސް އެމީހުންނަށް لعنة ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި ފެނުނުތަން ކޮންމެ ތާކުން އެމީހުން ހިފައިގަނެ ކަނޑާއެޅިގެން މަރާލެވޭނެއެވެ.

سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

## މުފްރަދާތު

سُنَّةَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައަޅުއް ގެންދަވާގޮތެވެ. فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ = އިސްވެދިޔަ މީހުންނާއިމެދު (އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންނާއިމެދުވެސް)☸ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން.☸ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑުނުގަންނަވާނެއެވެ.☸ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ = الله ގެ އެ سنة އާއިމެދު (އެގޮތާއިމެދު)☸ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾ = ބަދަލު ވުމެއް.☸ يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރެއެވެ.☸ عَنِ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ދުވަހުގެ ވަގުތާއިމެދު.☸ قُلْ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ = އޭގެ އެނގުމުވަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حضرة ގައެވެ.☸ وَمَا يُدْرِيكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެންގިދެއްވާނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.☸ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ = قيامةވާ ދުވަސްވުން أميد ކުރެވެއެވެ.☸ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ = ގާތްވެދާނެކަން.☸ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.☸ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް لَعْنَة ލައްވައެވެ.☸ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަލިފާނެއް ތައްޔާރު ކުރެއްވިއެވެ.☸ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا = އެމީހުން އެތާ އަބަދު އަބަދަށް ހުރެ ތިބޭނެއެވެ.☸ لَّا يَجِدُونَ = އެމީހުންނަށް ނުފެނިގެން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑުނުގަންނަވާނެއެވެ. / އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.☸ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ = ސަހަރަދުވުރިއަކުވެސް އަދި ނަސްރުދޭނެ މީހަކުވެސް.☸ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ފުރޮޅި ދުވަހުން.☸ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި. / އަލިފާނުގައި.☸ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ކާށްކިއެ ކަލަ ކިޔަމަންތެރިވީސްއެވެ.☸ أَطَعْنَا ٱللَّهَ = އަހުރެމެން الله އަށް ކިޔަމަންވިނަމަ.☸ وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ = އަދި އަހުރެމެން رَسُوْل އާ އަށް ކިޔަމަންވިނަމަ.☸ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ = އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ.☸ إِنَّآ أَطَعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ކިޔަމަންވީމު.☸ سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا = އަހަރެމެންގެ ސާހިބުންނާއި (ވެރިންނާއި) ބޮޑެތި މީހުންނަށެވެ.☸ فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން އަހުރެމެން މަގުފުރެއްދިއެވެ.☸ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ.

އެމީހުންނަށް ދެއްވާނދޭވެ.۞ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ = عَذاب ގެ ދެބައި.۞ وَٱلْعَنْهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާނދޭވެ.۞ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ لَعْنَة އަކުން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٦٢)** އެއީ މީގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންނާ މެދުވެސް الله ގެ سُنة ހިނގާގޮތެވެ. އަދި الله ގެ އެ أُصول އަށް އެއްވެސް ބަދަލު ވުމެއް ނުފެންނާނެއެވެ.

**(٦٣)** ( އޭ رَسُول الله އެވެ.) قِيامة ވާނީ ވަގުތަކާއިމެދު މީސްތަކުން ކަލޭގެފާނާއި سُؤال ކުރެއެވެ. އޭގެ جَواب ގައި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭގެ އެނގުންވަނީ ހަމަ އެކަނި الله ގެ حَضْرة ގައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އެކަން އަންގަވައި ނުދެއްވައެވެ. قِيامة ވާ ވަގުތު ކައިރި ގާތްވެގެންވުން أُمِّيد ކުރެވެއެވެ.

**(٦٤)** ހަމަކަށަވަރުން الله تَعالى ކާފިރުންނަށް لَعْنَة ލައްވައެވެ. އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން ދުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އަލިފާނުގެ ތައްޔާރުކުރައްވައެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.

**(٦٥)** އެމީހުން އެތާނގައި އަބަދާއަބަދު ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަދި ސަރަޙައްދުވެރިއަކު އަދި އެއްވެސް ނަސްރުދެވެރިއަކު އެހީތެރިއަކު އެމީހުންނަކަށް ނުވާނެއެވެ.

**(٦٦)** އެބައިމީހުންގެ މޫނުތައް ނަރަކައިގައި ޗިހާލި ފުރޮޅުވެންދާ ދުވަހު އެކާފިރުންގެ މީހުންބުނާނެއެވެ. އަހަރެމެންވެސް الله އަށާއި އަދި رَسُول ާ އަށް އިޠާޢަތްވީނަމަ ކޮންތަރަ ރަނގަޅުވީސްހެއްޔެވެ؟

**(٦٧)** އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އޭއަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. އަހަރެމެން ކިޔަމަންތެރި ވީ އަހަރެމެންގެ ވެރިންނަށާއި ބޮޑެތިމީހުންނަށެވެ. ( އަހަރެމެންގެ ވަޒީ މީހުންނަށެވެ.) ފަހެ އަހަރެމެން މަގު ފުރެއްދީ އެމީހުންނެވެ.

**(٦٨)** އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. އެމީހުންނަށް ދެބައި عَذاب ދެއްވާނދޭވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ لَعْنَة އަކުން އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާނދޭވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ۝٦٩ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ۝٧٠ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ۝٧١

## މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ لَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވާށެވެ. ۞ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ = مُوْسَى عَلَيه السَلام އަށް އުނދަގޫކުރި މީހުންފަދައިން. ۞ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تعالى އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަ ކުރައްވައިފިއެވެ. / ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. ۞ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ = އެމީހުންބުނި ކަންތައްތަކުން. ۞ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހަޟްރަތުގައި އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ وَجِيهًا ۝٦٩ = قَدَر ބޮޑު މާތްބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!. ۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. ۞ وَقُولُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބުނާށެވެ. ۞ قَوْلًا سَدِيدًا ۝٧٠ = ސީދާ ރަނގަޅު ބަސް. ۞ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ = (އޭރުން) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް صلح ކޮށްދެއްވައި ރަނގަޅުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވާނެއެވެ. ۞ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެމީހާ. ۞ فَقَدْ فَازَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. ۞ فَوْزًا عَظِيمًا ۝٧١ = ބޮޑު ވެގެންވާ ނަސީބަކުން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مُوْسَى عَلَيه السَلام އަށް އުނދަގޫކުރި މީހުންފަދައިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާމެދު ބުނި ވާހަކަތަކުން الله تَعَالى އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަ ކުރެއްވިއެވެ. ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ الله ގެ ހަޟްރަތުގައި قَدر ބޮޑު މަތިބޭކަލެއްކަމުގައެވެ.

* ދަންނައެވެ؛ إبن عَبَّاس رَضِيَ الله عَنْهُمَا ގެ އަރިހުން ރިވާކުރައްވައި أَبُوشَيْبَة އާއި إِبْن جَرِيْر އާއި إِبْنُ المنذِر މިބަޔަކުން ނަގުއްލަވާ حَدِيْث ގެ މާނައިގައި ވެއެވެ. مُوْسَى عَلَيه السَلام އާއި ހާރޫނަށް بنى إِسْرَائِيل ގެ ބަޔަކުބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުރަވެގި ބޮޑުމީހެކެވެ. ދެން مُوْسَى عَلَيه السَلام އެއްދުވަހަކު ހާރޫނުގެ ހިތްވަރާއެކު صَحْرَاء އަށް ނުކުމެވަޑައިގެން ޓާޙާރުކައު ބޮޑުއްވައި ރިފަދެއްގެ މަތީގައި ބާއްވައިފައެވެ. ދެން ފަހުން އެކަލޭގެފާނު ހިފައިގެން ދާންވަޑައިގަތީއެވެ. އޭގެފަހުން مُوْسَى عَلَيه السَلام ވަޑައިގެންނެވުމުން. އެހިނދު بنى إسرائيل ގެމީހުންގެ جماعة އެއް ތުހުމަތުކޮށް ހިތަށްއެޅުއެވެ. އަދި އެމީހުން مُوْسَى ގެފާނު އުރިޔާނުން ހުރިކަން ދެކިއްޖެއެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު އުރަވެގި ބޮޑުނުވާކަން އެމީހުންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. މިآية ގެ تفسير ގައި مفسرން މިވާހަކަ ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. والله أعلم . = زبة التفسير =

(٧٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އަދި ސީދާ حق ބަސްބުނާށެވެ.

(٧١) އޭރުން ކަލޭމެންގެ عمل ތަކެއް އެކަލާނގެ ރަނގަޅު صالح عمل ކަމުގައި ލައްވާނެތެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާ ހުއްޓެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ رسول އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބޮޑުވެގެންވާ نصيب ލިބިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ.

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَوَاتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَانُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَافِقِينَ وَٱلْمُنَافِقَاتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَاتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

## ލުޣަތު

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمانة (އުފުލުމަށް) ހުށަހެޅީމުއެވެ.۞ عَلَى ٱلسَّمَوَاتِ = އުޑުތަކަށް۞ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ = އަދި ބިމަށާއި އަދި ފަރުބަދަތަކަށްވެސް.۞ فَأَبَيْنَ = ފަހެ އެތަކެތި މަނާވެގެންވިއެވެ.۞ أَن تَحْمِلْنَهَا = އެ أمانة އުފުލުމާދުރު ۞ وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا = އަދި އެއާމެދު(ބިރުވެރިވެގެންނެވެ) ބިރުގަތީއެވެ.۞ وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَانُ = އަދި إنسان އާ އެ أمانة އުފުލީއެވެ. (އުފުލާނެކަމަށް ދެންނެވީއެވެ.)۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވިއެވެ.۞ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ = އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަދި ޖާހިލުކަން ބޮޑު މީހަކުކަމުގައި۞ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ = އެއީ الله عذاب ދެއްވުމަށެވެ.۞ ٱلْمُنَافِقِينَ وَٱلْمُنَافِقَاتِ = منافق ފިރިހެނުންނާއި منافق އަންހެނުންނަށް.۞ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَاتِ = އަދި مشرك ފިރިހެނުންނާއި مشرك އަންހެނުންނަށް۞ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ = އަދި الله توبة ގަބޫލުކުރެއްވުމަށެވެ.۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَاتِ ۗ = مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުންގެ.۞ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾ = ދިނަދިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެއްކަމުގައި.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٢) أمانة އުފުލުމަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން އުޅުމަކީ ބިމާއި އަދި ފަރުބަދަތަކަށް ދިމަސްކަސްކަމާނުގެ ހުރައެއްޗެކެވެ. ފަހެ އެތަކެތި އެ أمانة އުފުލުމުން منع ވެގެންފިއެވެ. އަދި އެކަމާމެދު ބިރުވެތިވެއްޖެއެވެ. އަދި އިންސާނާ އެ أمانة އުފުލިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު އަދި جاهل ކަންވެސް ބޮޑު މީހަކުކަމުގައެވެ.

* ދަންނަހައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ އަމާނަތުގެ މާނަ مفسر ން ތަފްސީރުކޮށް ދީފައެވެ. ބައެއްބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ- އެއީ طاعة يعني ކިޔަމަންތެރިކަން- ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައެއްބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ شريعة ގެ فرض ތަކެއްކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައިބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ އެއީ شريعة ގެ އެންގުމުގައި تكليف ތައް- يعني ބުރަތައް- ކަމަށެވެ. އަދި މިނޫންވެސް ގޮތްގޮތަށް ކިޔާފައިވެއެވެ.

* އުޅުމަކީ ބިން އަދި ފަރުބަދަތައް އެކަމުން منع ވެގެންކަމުގައިވިއެވެ އަދި އެ أمانة އުފުލި މީހަކަށް ހިދާޔަތްކަމާއި ގަދީވެރިކަން الله بيان ކޮށްދެއްވައި އަދި އެކަމާ حوال ވެފައި އެކަން ފުރިހަމައަށް އަދާ ނުކުރި މީހަކަށް ހުރި عذاب އާއި ކާފަރުންގެ ވުމުން ފުރިހަމަގޮތުގައި އެ أمانة އަދާ ނުކުރެވިދާނެވެ. އެހެންވެ އެތަކެތި އެއާބުރުވެރިވިއެވެ. މިވާހަކަތާއި ބެހޭ حديث ތައް تفسير ކޮށްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިފޮތް ކުޑަކަމުން އެވާހަކަތަކުގެ ތަފުސީލު ނުލަފާވެއެވެ. وبالله التوفيق

(٧٣) ( إنسان އާ އެ أمانة އުފުލީ) މުނާފިޤު ފިރިހެނުންނާއި މުނާފިޤު އަންހެނުންނަށް އަދި مشرك ފިރިހެނުންނާއި އަދި مشرك އަންހެނުންނަށް عذاب ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި مؤمن ފިރިހެނުންނާއި مؤمن އަންހެނުންގެ މައްޗަށް الله توبة ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވިއެވެ.

# سبأ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة سبأ — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٤)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حَمْدُ އާއި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء އެއް خَاصّ ވެވޮޑިގެންވަނީ الله އަށެވެ. ۞ ٱلَّذِى لَهُۥ= އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ= އުޑުތަކުގައި ވާހާމެއްޗެ. ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާމެއްޗެއްސެވެ. ۞ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ = އަދި حَمْدُ އާއި تَعْرِيف އާއި ثَنَاء ހުރީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހުންވެސް. ۞ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حِكْمَة ވަންތަ އަދި އެންމެހައި خَبَرُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا يَلِجُ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެތެރެއަށް ވަންނަހާމެއްޗެ (ވާރޭފެނާއި مَعْدَن އާއި خَزَانَة ތަކާއި ވަޅުލެވިފައިވާއި)۞ وَمَا تَخْرُجُ مِنْهَا = އަދި އެބިމުން ނުކުންނަ ތަކެއްޗާއި (ގަސްގަހާއި ދޫނިތަކާއި حَيَوَان އާއި... ) ۞ وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި އުޑުން ފައިބާ ތަކެއްޗާއި (ވާރޭފެނާއި ގަނޑުފެނާއި ރިޒުޤުތަކާއި އިލްމާއި ބަރަކާތާއި عَذَاب އާއި مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި ) ۞ .وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا = އަދި އުޑަށް އަރާހާމެއްޗާއި (مَلَائِكَة ބޭކަލުންނާއި އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކާއި). ۞ وَهُوَ ٱلرَّحِيمُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رَحْمَة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيف ثَنَاء އެއް حقّ ވެގެންވަނީ ހަމަ اللهُ އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކުގައްޔާއި އަދި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި آخِرَة ގައިވެސް حَمْدُ އާއި ثَنَاء ހުރީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ދުނިޔާގެ ކަންތައްތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ حِكْمَة ވަންތަ އަދި އަޑުތަކުންގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ޚަބަރުތަކުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٢) ބިމަށްވަދެގެންދާ އެންމެހައި ތަކެއްޗާއި އަދި އެތެރެން ނުކުންނަ އެންމެހައި ތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ބިމަށްވަންނަ ތަކެއްޗަކީ ވާރޭގެ ފެނާއި ބިމުގެ خَزَانَة ތަކާއި މަރުވެގެން ވަޅުލާ އެންމެހައި مَيِّت ންނާއި ދެންވެސް އެންމެހައި ތަކެއްޗެވެ. އަދި އެތެރެން ނުކުންނަ ތަކެއްޗަކީ ގަސްގަހާގެއްސާއި ދަނޑުވެރިކަމުގެ އުފެއްދުންތަކާއި حَيَوان އާއި ދެންވެސް އެންމެހައި ތަކެތެވެ.) އަދި އުޑުންބާވައިލައްވާ ތަކެއްޗާއި އަދި އުޑަށް އަރައިގެންދާ އެންމެހައި ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އުޑުން ފައިބާތަކެއްޗަކީ ވާރޭފެނާއި ގަޑުފެނާއި ބަރަކާތްތަކާއި عَذَاب އާއި ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި مَلائِكَة ބޭކަލުންނާއި ދެންވެސް ބައެއްތަކެއްޗެވެ. އަދި އުޑަށް އަރައިގެންދާ ތަކެއްޗަކީ مَلائِكَة ބޭކަލުންނާއި އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކާއި ދެންވެސް ބައެއްތަކެއްޗެވެ.... ). އަދި އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންނަށް رَحْمَة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވާ އަދިވަރަށްގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ لِّيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ ۚ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَٱلَّذِينَ سَعَوْ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلْحَقَّ وَيَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾

## ލަފްޒީމާނަ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން ބުންޏެވެ. لَا تَأْتِينَا ٱلسَّاعَةُ ۖ = އަހަރުމެންނާއަށް قِيامَة ނާންނާނެއެވެ. (އެބަހީ قِيامَة ނުވާނެއެވެ.) ۞ قُلْ بَلَىٰ ۖ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެގޮތް ނުވާނެއެވެ. ۞ وَرَبِّى لَتَأْتِيَنَّكُمْ = މިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަސަމްކުރައްވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ގައިމު قِيامَة އަންނާނެއެވެ. ۞ عَـٰلِمِ ٱلْغَيْبِ = އެއީ غَيْبُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۖ ۞ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ = އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ. (ނިވައިވެގެންނުވެއެވެ.) ۞ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ = ބަރުދަނެއްގެ ވަޒަނުގެ އެންމެކުޑަވެސް / ذَرَّة އެއްގެ ބަރުދަނުގެ މިންވަރުވެސް. ۞ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވިޔަސް އަދި ބިމުގައިވިޔަސް. ۞ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެކުޑަވިޔަސް. ۞ وَلَآ أَكْبَرُ = އަދި ބޮޑުވިޔަސް. ۞ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. (لَوحُ المحْفُوظُ ގައި بَيان ވެގެންވާގޮތުންނެވެ.) ۞ لِّيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށްޓަކައި ۞ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ ۚ = އަދި އެމީހުން صالِحُ عَمَلُ ކޮށްފައި ۞ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށްޓަކައި ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ۞ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ = އަދި މާތްވެގެންވާ ރިޒުޤެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ سَعَوْ = އަދި މަސައްކަތްކުރި މީހުން ۞ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ = މިއަޅަމެންގެ آيات ތަކުގައި ޢާޖިޒުކޮށްލުމަށް ۞ أُوْلَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ޢަޛާބެވެ. ۞ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ = ވޭންދެނިވި ނުބައި ގަދަ ޢަޛާބުގެ ތެރެއިން ۞ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْعِلْمَ = އަދި عِلْمُ ދެއްވުނު މީހުން ދެކެތެވެ. (އެބަހީ عِلْمُ ލިބިފައިވާ މީހުން ދެކެތެވެ.) ۞ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެތި. ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حَضْرَةُ ން. ۞ هُوَ ٱلْحَقَّ = އެއީހަމަ حَقُّ ތެރިކަން. ۞ وَيَهْدِىٓ = އަދި އެއީ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވާ ۞ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މަގަށް ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣) އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންބުނެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް قِيامَة އެއްނާންނާނެއެވެ. ދެވަނަފަހަރަކު އަހުރެމެން ދެންނުދިރޭނެއެވެ. އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަންދީ ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް قِيامَة ވާނެއެވެ. މަރުވުމަށްފަހު ދެވަނަ ފަހަރަށް ދިރިގެން عَمَل ތަކަށްޖަޒާ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެހައި غَيْبُ ވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ކަލާނގެ عَمَل ތަކުގެ ތެރެއިން) އެންމެ އެއްޗަކުވެސް އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެ ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. އުޑުތަކާއި ބިމުގައި އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެންވާ مِثْقَال އެއްގެ ވަރުވެސް ޒައްރާއެއްގެ ބަރުދަނުގެ އެއްޗަކުވެސް އަދިއެއަށްވުރެ ކުޑަތަކެއްވެސް އަދި އެއަށްވުރެ ބޮޑެއްސެ ނުވެއެވެ. އެ ކަންތައް އެއްކޮށް بَيَان ވެގެންވާ ފޮތެއްގައި ލިޔެވި ހިފެހެއްޓުއްވިގެން ނުވާކަމެއް ނުވެއެވެ. އެއީ لَوحُ المحْفُوظُ އެވެ.

(٤) އެކަންތައްތައް އެކުރެއްވީ ހައްގުވެރިވެ އީމާންވެގެން صَالِحْ عَمَل ކުރި މީހުންނަށް ހެޔޮ جَزَاء ދެއްވުމަށެވެ. އެމީހުންނަށްހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި މާތްވެގެންވާ ރިޒުގެވެ. ސުވަރުގެއާއި އެތާގެ نِعْمَة ތަކެވެ

(٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُولْ ނަށް ބާރުވެރިވެ އާޔަތްތައް بَاطِل ކުރުމަށް މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި އެންމެނުބައި ގަދަ عَذَاب ގެ عَذَابއެވެ

(٦) އޭ رَسُولُ الله އެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حَضْرَة ން ކަލޭގެފާނަށް މިބާވައިލެއްވި ޤުރުއާނަކީ އެއީ ހަމަސީދާ حَقُّ ކަން عِلْمَ ގެ أَهْلُ ވެރިންނަށް ރަގަޅަށް އެގޭނެއެވެ. އަދި އެއިން ތެދުމަގުދައްކަވައިދޭ عِزَّة ވަންތަ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެމަގަށްކަމުގައިވެސް އެމީހުންނަށް ރަގަޅަށް އެގޭނެއެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾ أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَـٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾

## މުފްރަދާތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން (އެބަ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ބުންޏެވެ. ۞ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ = އަޅުގަޑުމެން ކަލޭމެންނަށް މީހަކުދައްކައިދޭން ހުށީމުތޯ؟ ۞ يُنَبِّئُكُم = އޭނާކަލޭމެންނަށް خبر ދޭ ۞ إِذَا مُزِّقْتُمْ = ކަލޭމެންމަރުވެ ކުދިކުދިވެ ހަލާކުވެގެން ހިމޭނުމާއި ۞ كُلَّ مُمَزَّقٍ = އެހެނެކަހަލަކަން ކުދިކުދިވެ ހަލާކުވެ ۞ إِنَّكُم = ހަމަކަލޭމެން ކަލޭމެން ۞ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾ = ހަމަކަލޭމެން އަލުން އާހެއްދެވުމެއްގައިވާނެތެވެ. أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = އޭނާ ﷲއަށް ދޮގުހަދައިފިތޯ؟. ۞ أَم بِهِۦ جِنَّةٌ = ނުވަތަ އޭނާގައި ޖިންނިބައި – (މޮޔަބައި ހުރީތޯ؟ ۞ بَلِ = އަދި ކިއެއްތޯއެވެ.؟ އެހެންނޫނެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އީމާންނުވާމީހުން ۞ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހަށް ۞ فِى ٱلْعَذَابِ = އެމީހުންވަނީ عَذَاب ގައެވެ. ۞ وَٱلضَّلَـٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ = އަދި ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ. ۞ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުންނަށް ނުފެނުނީހެއްޔެވެ. ۞ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާއެއްޗަށް ۞ وَمَا خَلْفَهُم = އަދި ފުރަގަސްގައިވާ އެއްޗަށް ۞ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުންނާއި ބިމުން ۞ إِن نَّشَأْ = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ۞ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ = އެމީހުންނާއިގެން މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ގަންނަވައިލެއްވީމުހެވެ. ۞ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވައްޓައިލެއްވީމުހެވެ./ވެއްޓެވުމެއްވިޔަސްމެ. ۞ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން އެތިގަނޑުތަކެއް ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަލޭމެން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ. ۞ لَـَٔايَةً = ކަށަވަރުވެސް ބާރުވެރިކަމާ ހެކި/ދަލީލު ۞ لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ = ﷲއަށް تَوبَة ވެ رُجُوع ވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުވެސް دَاوُودُ عَلَيهِ السَّلاَم އަށް މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. ۞ مِنَّا فَضْلًا = މިވަންހަރުސްކަލާނގެ حَضرَة ން ފަޟްލެއް ۞ يَـٰجِبَالُ = (މިވަންހަރުސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ.) އޭ ފަރުބަދަތަކެވެ. ۞ أَوِّبِى مَعَهُۥ = އޭނާއާއެކު تَسبِيح (ކިޔުމުގައި ފާޅުކުރާށެވެ)

ކިޔާށެވެ. ❁ وَٱلطَّيْرَ = އަދި ދޫނިވެސް (އެބަހީ ދޫނިވެސް އެކަލޭގެފާނާއެކު تَسبِيح ކިޔުމަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) ❁ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު މަޑުކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٧)** އަދި ކާފަރުންގެ މީހުން އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް (رَسُولُ އަށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން) ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން މަރުވުމުން ވެލިވެ ކަލޭމެންގެ މަސްބޮޅާއި ކަށިތައް ކުދިކުދިވެ އެކަން ހަލާކުވެދިއުމަށްފަހުވެސް ކަލޭމެން އަލުން ދިރިގެން مَحْشَرُ ޖަމާވާނެކަމަށް ބުނާމީހަކު ކަލޭމެންނަށް ދައްކަން ހެއްޔެވެ.؟ (އެއީ مُحَمَّدُ ގެފާނެވެ).

**(٨)** އޭނާ ފަހެ الله އަށް ބޮޑު ދޮގެއް ހަދައިފި ހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ އޭނާގެ ކިބައިގާ ޖިންނި ބަލިކަމެއް ޖެހިފައިވީ ބާވައެވެ.؟ މިއީ އެކާފަރުންގެ ބަހެވެ. އޭގެ ޙަޤީޤަތުގައި الله އެއަށްގަވާން އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އަދި ކިޔާއެއް ހުށައްނުވެ.؟ إيمَان ނުވާ މީސްތަކުން آخِرَة ދުވަހުން ވާނީ ގަދަ عَذَاب ގައެވެ. އަދި މިހާރު އެމީހުން އުޅެނީ ވަރަށް ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

**(٩)** އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ އުޑާއި ބިމަށް ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ބިމަށްވެސް ބާވައެވެ. (މިއިން ކޮންމެ އެއްޗަކުވެސް ބޮޑު عَجَائِب އެވެ. އެފަދަބޮޑު އެއްޗެހި ހެއްދެވި ފަރާތަކަށް މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَرُ އަށް ޖަމާކުރުން ދަތިނުވާނެކަން ކޮންމެ ސަލާމަތް ބުއްދިއަކަށް އެގެންނުވާނެއެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ އެމީހުންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަންބޮވައިގެން ވަރައިލެވިދާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން އުޑުގެ ކޮޅެއް ވައްޓައިލެވިދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ބިންގަނޑުގެ ބާރުވެރިކަމުގެ އަދި އިރާދަފުޅުގައި އެކަލާނގެ ޤުދުރަތުގެ ދަލީލު ހުރިކަމުގައި ހަމަކަށަވަރުން ދަލީލު ހުއްޓެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤުދުރަތާއި ބާރުވެރިކަމުގެ ދަލީލު ހުއްޓެވެ.) ނުވަތަ ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ރުޖޫޢަވެ ފަރާތަކަށް ދަލީލު ހުރިކަމަށްވެސް ހަމަ ދަލީލު ހުއްޓެވެ.) އެކަލާނގެއަށްވެސް اللهُ ގެ حَضرَة އަށް تَوبَة ވެ رُجُوع ވާއަޅަކަށް عِبرَة ން ލިބިގެންވާ دَلِيل އާއި ހުއްޓެވެ.

**(١٠)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން دَاوُدُ عَلَيهِ السَّلاَم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضرَة ން فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވީމެވެ. ( އެއީ نَبِي ކަމާއި زَبُور އެވެ. އަދިވެސް އެހެން نِعمَة އެކެވެ. އަދިއެކަލޭގެފާނާއި އެކު تَسبِيح ކިޔުމަށް ފަރުބަދަތަކަށްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފީމެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ ފަރާތުން ފަރުބަދަތަކުވެސް تَسبِيح ކިޔައެވެ. އަދި ދޫނިސޫރަތުވެސް އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެސޫރަތްތަކުވެސް އެކަލޭގެފާނާއެކު تَسبِيح ކިޔުމަށް އަންގަވައިފީމެވެ.)

أَنِ ٱعْمَلْ سَـٰبِغَـٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ ۖ وَٱعْمَلُوا۟ صَـٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ⑪ وَلِسُلَيْمَـٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ⑫ يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَـٰرِيبَ وَتَمَـٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَّاسِيَـٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ ٱلشَّكُورُ ⑬

## ލުޣަތު

أَنِ ٱعْمَلْ سَـٰبِغَـٰتٍ = (މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު سَابِغَات ހައްދަވާށެވެ!. سَابِغَات އަކީ ހަށިގަނޑުވަށައިލާ ދަގަނޑު ދަރަނޑައެވެ. ހަރިގޭންވާގޮތަށް ވަށްކޮށްކުރާ ހެދުމެވެ. ❁ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ = އަދި އެތަކެތި ވިއުމުގައި ދަގަނޑު ހިމުންކޮށް ބަރާބަރަށް ހައްދަވާށެވެ! ❁ وَٱعْمَلُوا۟ صَـٰلِحًا = އަދި صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ. ❁ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ⑪ = ކަލޭމެން ކުރާ އަމަލުތަކަށް ރަނގަޅަށް މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ وَلِسُلَيْمَـٰنَ ٱلرِّيحَ = އަދި سُلَيْمَان عَلَيهِ السَّلاَم އަށް މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ވައި ކިޔަމަން ކުރައްވައިދިނެވެ. ❁ غُدُوُّهَا شَهْرٌ = އެވައިގެ ހެނދުނު ދުވެވުމަކީ ހެނދުނުން މެންދުރާއި ދެމެދު އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ ކަނޑައިލެވުނެވެ. ❁ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ = އަދި ހަވީރު ދުވެވުމަކީ މެންދުރުން ހަވީރާއި ދެމެދު އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ ކަނޑައިލެވުނެވެ. ❁ وَأَسَلْنَا لَهُۥ = އަދި މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވަގުތުން ދިޔައިކޮށް އޮހޮރުވައިދިނީމެވެ. ❁ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ = ރަހުގެ އާރު ❁ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ = އަދި ޖިންނީންގެ ތެރެއިން ކަންތައްކުރާ މީހުންވެއެވެ.. ❁ بَيْنَ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތީގައި ޚިދުމަތުގައި ❁ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ = އެކަލާނގެ رَبّ ގެ أَمُر ފަރުމާނުން (ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ أَمُر ފަރުމާނުން) ❁ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ނުކިޔަމަންތެރިވެ ކަންތައްކުރުމުން ދުރުވެގެންވިޔާ ❁ عَنْ أَمْرِنَا = މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ أَمُر ފަރުމާނުން نُذِقْهُ = މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ރަހަ ދައްކަވާނެއެވެ. ❁ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ⑫ = ހަރުއަނދަވާ އަލިފާނުގެ عَذَابُ ގެ ތެރެއިން ❁ يَعْمَلُونَ لَهُۥ = އެ جِنّ ން އެކަލޭގެފާނަށް ހައްދަވައި ދެއްވައެވެ. ❁ مَا يَشَآءُ = އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަންނަވާ ތަކެތި ❁ مِن مَّحَـٰرِيبَ وَتَمَـٰثِيلَ = مِحْرَاب ތަކާއި تِمْثَال ތަކުގެ ތެރެއިން ❁ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ = އަދި ބޮޑު حوض ހަނދަ ބޮޑު ތަށިތަކާއި ❁ وَقُدُورٍ رَّاسِيَـٰتٍ = ސްތޫނުގައި ހުރި ބޮޑު ތަށިތަކާއި ❁ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا = (އަދި މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަންގަވައިފިއެވެ.) އޭ دَاوُدُ ގެފާނުގެ آلُ ންނެވެ. ކަލޭމެން شُكُرُ ކުރުމުގެ ގޮތުން صَالِح عَمَل ކުރާށެވެ. ❁ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ = މާތްވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން މަދުބައެކެވެ. ❁ ٱلشَّكُورُ ⑬ = شُكُرُ ކުރާ އަޅުތަކުންނެވެ ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭގެފާނު سَابِغَات ހައްދަވާށެވެ! އަދި އެވިއުޅުމުގައި ބަރަބަރުން ހިމުންކޮށް ރަގަޅަށް ހައްދަވާށެވެ! އަދި صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކުރާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްލަވައިވޮޑިގެންވެއެވެ. سَابِغَة އަކީ ފުރިހަމައިގެ ނިވައިވާގޮތަށް ހެދިފައިވާ ހަނގުރާމައިގެ ދަގަނޑު ލިބާސްތަކެވެ.

(١٢) އަދިސުލައިމާން عَلَيهِ السَّلاَم އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވައިޔާ ކިޔަމަންތެރިކުރައްވައިދެއްވީމެވެ. ހެނދުނު އެވައި سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم އާއި ގެން ދަތުރުކުރެއްވުމުގައި ދުރުމިނަކީ އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެއްކަމަށްވެއެވެ. އަދި ހަވީރުކުރެއްވުމުގައި އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެއްކަމަށްވެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ރަތުލޯގެ عَينُ (އާރު) ދިޔައިކޮށްދެއްވާ ހިންގައިދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ إِذنَ ލިބިގެން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި މަސައްކަތްކުރާނޭ جِنّ ތަކެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެއްވެސްއެއްޗަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ أَمرُ ފުރާއި خِلاَف ވެ ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ އަލިފާނުގެ عَذَاب ގެ ރަހަ ދައްކަވާނީމެވެ.

ދަންނައެވެ الحَسَنُ البَصرِي އަށް حَوَالَه ދެއްވައި ابن كَثِير އެކަލޭގެފާނުގެ تفسِير ގައި ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم ދަތުރުފުޅު ކުރައްވަނީ ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅުގައެވެ. އެ ދުވާލަކީ އުޅުމަކަށް ދިޔުމަށް ދަނީވެއެވެ. دِمِشق ން ފުރައްވައިގެން اصطَخر ގައި ހައްޔަރުކަން ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅު ފުރާވަޑައިގަނެގެން ހަވީރުކޮށް އެދުވަހުގައި ތަހުރިނާގެ ކައިރިއަށް ފުރައްވައިގެން كَابُل އަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. މި دِمِشق އާއި اصطَخر އާއި ދެމެދު ހުންނަނީ ބާރަށް ދަތުރުކުރާމީހަކަށް އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ. އަދި اصطَخر އާއި كَابُل އާއި ދެމެދުވެސް ބާރަށްދަތުރުކުރާމީހަކަށް އެއްމަސްދުވަހުގެ ދަތުރެވެ. وَاللهُ أَعْلَم. = تَفسِير ابن كَثِير = އަދިމިންގެ ގޮތުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނުގެ ދަތުރުފުޅުގެ ވާހަކައެވެ.

(١٣) އެސަރުދާރުން އެބަޔަކީ އެ جِنّ ންގެ މީހުން سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم އެދިވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެއެއްޗެއް އެކަލޭގެފާނަށް އުފައްދައިދޭނޭ މީހުން ހެއްދެވިތަނުގައެވެ. އެސަރުދާރުންނީ ތަޅުމުގެބޮޑުތަކުގައި مِحرَاب ތަކާއި تِمثَال ތަކާއި އަދިއެބަޔަކަށް ކެއިވާލާފައި ބޭނުން ވާނެ ބޮޑެތި ތަށިތަކާއި ބޮޑެތި حَوض ފަދައެވެ. އަދި ދެގޮތްވެދާނެ ތަކެތިއެވެ. އަދި އުނދުންތަކުގައި އަޅާފައިވާ ބޮޑެތި ދިގުދޭގު ހުންނަ ބޮޑެތި ތަށިތަކެވެ. (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށީގެންވާ އެންގެވީމެވެ.) އޭ دَاوُودُ ގެ آلُ ންނޭވެ. މިނިއުމަތްތަކަށްޓަކައި صَالِح عَمَل ކުރައްވާށެވެ. އަދިالله އަށް شُكُر ކުރާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާނީ މަދުބައެކެވެ.

ދަންނައެވެ. مِحرَاب އަކީ: ރީތިރީތި ގޭތަކެވެ. އަދި އެނގޭގޮތުގެ ބޮޑުގޭތަކެވެ. އަދި ބުނެވޭއެވެ. މިސްކިތުގައި مِحرَاب ގެ މާނަ ދީފައި މިސްކިތެވެ. وَاللهُ أَعْلَم .

تِمثَال އަކީ ދިރުމެއްގެ صُورَة ގައި جِسمُ ހުންނަގޮތަށް ހަދައިން ނުވަތަ ބޭއްލުން ނުވަތަ މަސްގޮތަކުރިހަދައިން ނުވަތަ އެނޫންވެސް އެކަމަކުން ހަދައިފައިވާ صُورَة އެވެ. އެ صُورَة ތަކެއް ހެދުމަށް ހުއްދަވެގެންވަނީ ކަލެއްވެސް نَبِي ބޭކަލުންގެ ޝަރީޢަތުގައެވެ. مَلاَئِكَة ންގެ ޝަރީޢަތާއި عَالِم ންނާއި صَالِحٌ ންގެ ޝަރީޢަތުގައެވެ. އަދި ބުނެވެއެވެ سُلَيْمان عَلَيهِ السَّلاَم ގެ شَرِيعَة ގައި صُورَة ހެދުމަށް ހުއްދަ مُحَمَّد صلّى الله عليه وسلم ގެ شَرِيعَة ގައި އެކަން މަނާވެގެންވާކަމުގައެވެ. وَاللهُ أَعْلَم .

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾ لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِى مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا۟ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾

## މުފްރަދާތު

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މަރުކަން ނިޔާކުރެއްވި ހިނދު. ۞ ٱلْمَوْتَ = މަރު، އަމުރުކުރީން. ۞ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނު މަރުވެވަޑައިގެންފި ކަމެއް އެއުރެންނަށް އެއްވެސް އެއްޗަކު ދަލީލުނުކުރެއެވެ. ۞ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ ދޫންޏެއް ފިޔަވައި ۞ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު ކާމުންދާތީއެވެ. ۞ فَلَمَّا خَرَّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ބިމަށް ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން (ވިއްސާރަވެފައިވާ އަސާގަނޑު ކާލެވިގެން ބިމަށް ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިހިނދުން). ۞ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ = ޖިންނީންނަށް بَيَان ވެ އެނގިއްޖެއެވެ. ۞ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ = ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންނަށް އެނގޭކަމުގައިވާނަމަ ۞ ٱلْغَيْبَ = غَيْب ގެ ކަންތައް. ۞ مَا لَبِثُوا۟ = އެއުރެން ނުތިބޭހުށީއެވެ. ۞ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾ = ހިތާމަވެރި عَذَاب ގައި. (އެމަސައްކަތުގައި) ۞ لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ = ހަމަކަށަވަރުން سَبَأ ގެ މީހުންނަށް ވިއެވެ. ۞ فِى مَسْكَنِهِمْ = އެމީހުން ދިރިއުޅުނުތަނުގައި. (އެއީ مَأْرِب ކިޔާ ރަށެވެ) ۞ ءَايَةٌ = ދެލީލެއް ނިޝާނެއް / އާޔަތެއް. ۞ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ = އެއީ އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތާއި ވާތްފަރާތުގައިވާ ދެބަގީޗާއެވެ. ۞ كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވީމެވެ.) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ ރިޒުޤުން ކާށެވެ. ۞ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާށެވެ. ۞ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ = ރަނގަޅު ބިމެކެވެ. ۞ وَرَبٌّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެއެކެވެ. ۞ فَأَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން (شُكُر ކުރުމުން) އެނބުރި ފުރަގަސްދިނެވެ. އަދި الله އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. ۞ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ = ގަދަވެގެން ނިކުމެއްޖެ ފެން ގަދަ سَيْلُ – ގަދަފެން ދާވަރުގައި. ۞ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދެބަގީޗާ ބަދަލުކޮށްދެއްވީމެވެ. جَنَّتَيْنِ = އެހެން ދެބަގީޗާއަކަށް. ۞ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ = ހިތިރަހަ އަދި ކަނޑުއެއް ދެބަގީޗާއަކަށް. ۞ وَأَثْلٍ = އަދި أَثْل އެވެ

ކިޔާވައްތަރުއްގެ ގޮތަކަށާއި. (އެ ގޮތަކަށް ދާވާ އެއްޗެއްސެވެ) ۞ وَشَيۡءٖ مِّن سِدۡرٖ = އަދި ކުންނާރުގަހުގެ

ބައެއްގަސްގަހާއި. ۞ قَلِيلٖ ⑯ = މަދުމަދުން. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) ދެންފަހެ سُلَيْمَان عَلَيهِ السَّلاَم ގެ މައްޗަށް މިމަރަނަސްވާކަމުގެ އަމުރާރަވުން ނިޔާކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެފާނު އަސާކަޑު ބިންމަތީ ވިއްދައިގެން ގޮދިކޮޅުގައި އިންނެވިގޮތަށް އިންނެވިއެވެ. ކުރިފުޅުމަތީގައި ޖިންނިންތައް މަސައްކަތްކުރަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަވަރާރަވެފައި އިންނެވިކަން ހަމައެކަކަށްވެސް ނޭނގުނެވެ. އެހެނީ ހަމައެކަނި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާކަޑު ކަޅުރުފުރި ކައިގެން ބިދިގެން އަސާކަޑު އެކަލޭގެފާނުއިންނެވި ގޮދިކޮޅުން އަރިއަޅައިގެން ވެއްޓިވަޑައިގަތީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވެއްޓިވަޑައިގަތުމުން ޖިންނިންނަށްވެސް އެމީހުންނަކަށް غَيْب ނޭނގޭ ކަމަށް އެއްބަސްވިއެވެ. އަދި غَيْب އެނގޭނަމަ އެކަމުގައި ދުރަދުވަހަކު ގަދަވަސްކަކަށްކުރާކަން އިހާނެތިކުރި عَذَاب ގައި ތަސްލީމުވެހުރިކަން ރަގަޅަށް بَيَان ވެއްޖެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން سَبَأ قَبِيلَة ގެމީހުން ދިރިއުޅުނުތަނުގައި اللّٰهُ ގެ قُدرَة ތެދުކަމުގެމައްޗަށް دَلِيل ކުރާ ވަރަށްބޮޑު دَلِيل އެއްވެއެވެ. ހެޔޮކަމެއްވެއެވެ. (سَبَأ އަކީ يَمَن ކަރައިގެ ތަނެކެވެ. އެމީހުންއުޅުނުތަނަކީ ކިޔަނީ مَأرِب އެވެ. يَمَن ގެ ރަސްރަސްކަލުން އަރިސްތަކުވެހި އެތަނުގައި اللّٰه ތަޢާލާވީމާ އިންނެވެ.) سَبَأ قَبِيلَة دَلِيل އަކީ އެމީހުންގެ ވާދީގެދެފަރާތުގައިވާ ދެބަގީޗާއެވެ. ކަނާއަތްފަރާތުން ބަގީޗާއަކާއި ވާއަތްފަރާތުން ބަގީޗާއެކެވެ. (އެމީހުން ދިރިއުޅުން ތަނުގެދެފަރާތުގައި ހުރި އޮތީއެވެ. އެބަގީޗާގައި ހުރިހާ ވައްތަރުއްގެ ދާވާއެވެ. ދެން މިމަރަނަސްވާކަމުގެ އެމީހުންނަށް އެންގެވިއެވެ.) ކައްޔާށްވުން ކައްޔާށްދެއްވި رَبُّ ގެ ރިޒުގުން ކައިބޮއި ހަމަނުކޮށް! އަދި އެކަލާނގެއަށް شُكُر ކުރާށެވެ! (ކައްޔާށްވުމުން އެކަލާނގެ ދެއްވި ގިނަގިނަ نِعمَة ތަކަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އަށް شُكُر ކުރާ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އުޅުއްވުމުގެތެރޭން ދުރުވެގަންނާނެތޯ.) ތިޔައީ ރަނގަޅު ރަށެކެވެ. ވައިދުން ރަނގަޅު ދާވާއިނަ ރަށެކެވެ. އަދި ތިޔަ نِعمَة ތަށް ދެއްވި رَبُّ އަކީ އަޅުތަކުންގެ ފާފަފުއްސަވާ ޣަފޫރުވަންތަ رَبُّ އެކެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ މިބައިމީހުން اللّٰهُ އަށް شُكُر ކުރުމުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. އަދި اللّٰهُ އަށް ކާފަރުވެއްޖެއެވެ. ދެންފަހެ މިމަރަނަސްވާކަމުގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ ސައިލެއް ފޮނުއްވީމެވެ. އެސައިލު އެމީހުންގެ ދަނޑުބިމަށްވަދަހަދާ ބަނޑުބަހާ ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެއްކޮށް ދެބަގީޗާއަކަށް ހިމޭނުނުދާވާނެ ބަދަލުކޮށްލެއްވީމެވެ. ފަހެ ދެބަގީޗާގެ ގަސް ގަނޑުއެއްސަގަދު ހުރި ބާވާއިތި އަދި ގަހުގައި ކަރުއިންނަ ޖަމްގަސްގަހެވެ. އަދި أَثَل ކިޔާގަސްގަހެވެ. އެއީ ދާވާ ނުވެސް އަގުގަދަގަހެވެ. އަދި ކުޑަކުޑަ ކުންނާރުގަހެވެ.

ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِمَا كَفَرُوا۟ ۖ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱلْقُرَى ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَٰهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ سِيرُوا۟ فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾

## ލުޣަތު

ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެފަދަ ޖަޒާދެއްވީމެވެ. ۞ بِمَا كَفَرُوا۟ ۖ = އެމީހުން ކާފިރުވީކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ۞ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ = އަދި އެފަދަ ޖަޒާ ދެއްވަނީ ކާކަށްތޯއެވެ.؟ (އެބަހީ އެފަދަ ޖަޒާ ނުދެއްވާނަމެވެ) ۞ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾ = ކާފަރުކަމުގައިވާ ހަމައެކަނި ފަރަނާމަދާތަކަށް ބަދަލުކަށްދެނީއެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ދެމެދުގައިލެއްވީމެވެ. ۞ وَبَيْنَ ٱلْقُرَىٰ = އަދި ރަށްތަކާއި ދެމެދުގައެވެ. ۞ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا = އެ ރަށްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތްލެއްވީމެވެ. ۞ قُرًى ظَٰهِرَةً = ފެނުމަށް ކުރިމަތިވާރަށްތަކެއް. ۞ وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ރަށްތަކުގައި ދަތުރު (ރަށުން ރަށަށް) މިންވަރު ކުރެއްވީމެވެ. ۞ سِيرُوا۟ فِيهَا = އެރަށްތަކުގައި ކަލޭމެން ދަތުރުކުރާށެވެ.! ރެއާއި ދުވާލު! (މިންއެއްނެތި ކުރެވޭނެވެ.) ۞ لَيَالِىَ وَأَيَّامًا = ރޭގަނޑުތަކާއި ދުވާލުތަކުގައި (ރައްކާތެރިކަމާއެކު) ۞ ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ = އަމާންވެގެންވާ حال ۞ فَقَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ رَبَّنَا بَٰعِدْ = އޭ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ! ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! ۞ بَيْنَ أَسْفَارِنَا = އަޅަމެންގެ ދަތުރުތަކުގެ ދެމެދު. ۞ وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نَفْسُ ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. ۞ فَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވާހަކަތަކެއް ލެއްވީމެވެ. ۞ وَمَزَّقْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވަކިވަކިކޮށް ފަތުރުވާލެއްވީމެވެ. ۞ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ = ހުރިހާ ގޮތަކަށް ފަތުރުވުމެއް. ۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ. ۞ لَءَايَٰتٍ = ހެކިތައް بَيَان ވެގެންވާ دَلِيلތައް ހުރި. ۞ لِّكُلِّ صَبَّارٍ = ކެތްތެރިވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ކެތްތެރިވާ ކޮންމެ. ۞ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ = ގިނަގިނައިން شُكُر ކުރާ. ۞ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތެދުކޮށްފިއެވެ. ۞ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ = އިބްލީސް އޭނާގެ (އިބްލީސް ހިތާއި ހިތުން) ۞ فَٱتَّبَعُوهُ = ފަހެ އެބައިމީހުން އޭނާއަށް تَبَعُ ވެއްޖެއެވެ. ۞ إِلَّا فَرِيقًا = جَمَاعَة އެއްގެ ބައެއްކަމުގައިމެނުވީ. ۞ مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ = مُؤْمِنُ ންގެ ތެރެއިން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އެމީހުންނަށް އެޖަޒާދެއްވީ އެމީހުން نِعمَة އަށް شُكُر ނުކުރުމާއި الله އަށް ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ ބައެއްކަށް މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދަ ޖަޒާ ދެއްވަން ހުއްޓެވެ.؟ އެބަހީ ކާފަރުވެއްޖެ ބައެއްކަށް މެނުވީ އެފަދަ ޖަޒާ ނުދެއްވާނެވެ.

(١٨) އަދި އެމީހުންގެ ރަށްތަކާއި އަދި އެރަށްތަކުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ލެއްވި (شام ކަރައިގެ) ރަށްތަކާއި ދެމެދު ފެނިފައިވާ ރަށްތަކެއް ލައްވައިފީމެވެ. އަދި އެރަށްތަކުގެ ދަތުރުކުރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިންވަރުކުރައްވައިފީމެވެ. (މެދުމެދު ރަށްތަކަކީ ޝާމުގެ ބަނދަރުތަކެވެ.އަދި އެރަށްތައް ރައްކާތެރިކަމާއި ހިނދުން އެއްރަށުން އަނެއްރަށަށް ދާނުދުރުވާއިރަކުން އަށްއަރަނި އާދޭވ ވަރަށެވެ. އަދި ހަވީރު ފުރައިގެން ރޭގަނޑު ނިދަން އަށްއަރަނި އާދޭވ ވަރަށެވެ. (އަދި މިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އަންގަވައިފީމެވެ.) ކަލޭމެން އަމާން ކަމާއިއެކު ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ދަތުރުކުރައްވާ. އެރަށްރަށުގައި ދަތުރުކުރާށެވެ.

(١٩) ދެން ފަހެ އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ! އަޅަމެންނަށް ދަތުރުތަކުގެ ދުރުކަން ދުރުކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نَفْسُ ތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެންހިއެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިކާޔަތްތަކުން އެމީހުން ހަދާ ކުރައްވައިފީ ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ދުށަކުގެ މަތީގައި ދެކެވޭ ވާހަކައެއް ކަމުގައި އެމީހުންގެ ކަންތައް ލައްވައިފީމެވެ. ފަހެ ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ އަދި ގިނައިން شُكُر ކުރާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ކަމެއް އެޔަށް بَيَان ވެގެންވާ دَلِيل ތައް ހުރި އަދި عِبرَة އާއި نَصِيحَة ލިބިގެންވާ ކަމެއްވެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް إِبْلِيسُ ކުރިން އޭނާ ބުނިކަން ތެދުކޮށްފިއެވެ. (އިބިލީސް ކުރިއަށް، އެމީހުންނަށް ވަސްވާސްދިނުމާއި ގިނަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއްޖެއާ އެމީހުން އޭނާއާ تَبَعُ ވާނޭ ކަމަށެވެ. އެގޮތަށް ކަންވެ ނިމުނީއެވެ.)

مُؤْمِنٌ ންގެ ތެރެއިން جَمَاعَة އެއްގެ ބައެއްމީހުން މެނުވީ އޭނާއާ تَبَعُ ވިއެވެ.

وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْـَٔاخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

## إجْمَالِي މާނަ

وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم = އަދި އިބުލީހުގެ މައްޗަށް އޭނާއަކަށް ވިބިގެންނުވެއެވެ. ۞ مِّن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް. (އޭނާގެ ވަސްވާސްދިނުމުގެ އެހެންބާރެއް). ۞ إِلَّا لِنَعْلَمَ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ފިޔަވައި ޒާހިރުކޮށްދެއްވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ۞ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْـَٔاخِرَةِ = آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހާ ކާކުކަމެއްކަން. ۞ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ = އެދުވަހާމެދު ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން. ۞ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަލާނގެ މައްޗަށްވެސް. ۞ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ = އެކަލާނގެއީ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

قُلِ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ٱدْعُوا۟ = ކަލޭމެން ގޮވާ دُعَاء ކުރާށެވެ! ۞ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން ހީކުރާ ތިޔަ إله ތަކަށް. ۞ لَا يَمْلِكُونَ = އެތަކެއްޗަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. * مِثْقَالَ ذَرَّةٍ = ذَرَّة އެއްގެ މިންވަރުވެސް. ۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައިވެސް އަދި ބިމުގައިވެސް. ۞ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا = އަދި އެދެތާކުގައި އެތަކެއްޗަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِن شِرْكٍ = އެއްވެސް ބައިވެރިވުމެއް، އެއްވެސް حِصَّة އެއް. ۞ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم = އަދި އެތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ بي = އެއްވެސް އެހީތެރިއެއް.

۞ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައި شَفَاعَة ގެ އެއްވެސް مَنفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. ۞ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ = އޭނާއަކަށް އެކަލާނގެ އިޒުނަދެއްވި މީހަކަށް ފިޔަވައެވެ. ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ = ބިރުވެރިކަން ފިލައިގެން ދާންދެން. ۞ عَن قُلُوبِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުން. ۞ قَالُوا۟ = އެބައިމީހުން ބުނާނެއެވެ. ۞ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ وَحِي ކުރެއްވީ ކޮންކަމެއްތޯ. ۞ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ = އެބައިމީހުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އެއީ حَقُّ އެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވޮޑިގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢١)** އަދި އެ مُؤمِنٌ ންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބާރެއް އެސްޓަރަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. (އަދި އެސްޓަރާ تَبَعُ ވާ މީހުންނަށްވެސް އެސްޓަރު ވަސްވާސްދީ فَاحِش ކަން ހިނގުމަށް ހިތްވަރުދިނުން ނޫން އެހެން ބާރެއް ނުވެއެވެ.)

އެކަށީގެން ދިމާން ރަސޫލާގެ އެމްރުފުޅުތަކުގެ ތިރިގެ ދެކެއްން آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާމީހުންނާއި އަދި އެކަމާގައި ޝައްކުގައިވާމީހުން ދެނެވަޑައިގަތުމަށް ޙާލުތައް ބަލާލުއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ގެ ރަސްކަލާ ބާރާތުއްވެ رَبُّ ހުރިހާކަމެއް ހިފެހެއްޓެވުން ބަލާހައްޓަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

**(٢٢)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) الله ފިޔަވައި ޚުދުރަތެއްއެއް إله ން ކަމުގައި ހަދައިގެން އެއިން شَفَاعَة އެއް ލިބޭނެކަމަށް ހީކޮށްގެން އުޅުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ކަލޭމެންނަށް ގެނުވުނުއަރުގެއްޔާއި مُصِيبَة ދުރުކުރުމަށް އެތަކެއްޗަށް ގޮވާށެވެ.! މިއީ مَكَّة ގެ أَهلُ ވެރިންނަށް ގެނުން ތަދުމަގެ ދުވަސްވަރަށް إِشَارَة ކުރައްވާ އާޔަތެކެވެ. ތެދުންވެސް އެތަކެއްޗަށް އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވެވޭނެކަން الله އެގަންނަވަނީއެވެ.) އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައިވެސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ذَرَّة އެއްގެ ބަރަދަރުގެ މިންވަރުވެސް އެބޭފުޅަކަށް مِلك ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން ކަށަވަރުކަމުގައި އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބައިވެރިވުމެއް حِصَّة އެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެހީތެރިކަމެއް ވާގިވެރިކަމެއް ބޭނުންވެސް ވާގެއްނުވެއެވެ.

**(٢٣)** އަދި އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ إِذنَ ދެއްވި އަޅުކަލުންގެވި އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައި شَفَاعَة ގެ އެއްވެސް مَنفَع އެއްނުވާނެއެވެ. (މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ حَال ކޮޅު އެކަލާނގެ وَحِي ބާވައިލެއްވާ ވަގުތު ހުންނަގޮތް އަންނަނިވި އާޔަތުން ބަޔާންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްފުޅުގެ مُقَابِل ގައި އެބޭކަލުންވެސް ހުރެގެންވެއެވެ. އެހެންވީހިރު އެއިންފުރަތަކަށްވެސް އަޅުކަންކުރުން حَقّ އެއް ނޫނެވެ. އެބޭކަލުން ހުރެގެންވި ބިރުބެރުވުމާއި ހިތްވުރާކަންނަން ޒަމާނުވީއެއް) ހޮޑުފުޅުވެކަން ބިރުފުޅުފޯރައި ހުރެވިއްޖިއާ އެއިން އެއްބޭކަލަކު އަނެއްބޭކަލަކަން ވިދާޅުވާނެއެވެ އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ وَحِي ކުރެއްވި ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ.؟ އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. އެއީ ހަމަ حَقّ އެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެގެންވާ ހައިބަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ.

۞ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ ۖ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾

## ލުޣާތު

قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ مَن يَرْزُقُكُم = ކަލޭމެންނަށް ރިޒްޤު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުންނާއި ބިމުން. ۞ قُلِ ٱللَّهُ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ.! އެއީ الله އެވެ. ۞ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ = އަހުރެމެން (مُؤمِنُ ން) ނުވަތަ ކަލޭމެން (ކާފަރުން) ۞ لَعَلَىٰ هُدًى = ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގުގައިވެއެވެ.۞ أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ = ނުވަތަ بَيَان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވެއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ لَّا تُسْـَٔلُونَ = ކަލޭމެނަކާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ.! ۞ عَمَّآ أَجْرَمْنَا = އަހުރެމެން ކުށް ކުރަކާއިމެދުގައި ۞ وَلَا نُسْـَٔلُ = އަދި އަހުރެމެންނާ ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާއިމެދުގައި ۞ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަހުރެމެން جَمعُ ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا = ދެން އަހުރެމެންގެ ދެމެދުގައި އެކަލާނގެ ނިޔާކުރައްވާނެއެވެ. ۞ بِٱلْحَقِّ = حَقُّ ގޮތުގެ މަތިން ۞ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ = އެކަލާނގެއީ حَقُّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރައްވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قُلْ أَرُونِىَ = ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ދައްކައިބަލާށެވެ!.۞ ٱلَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِۦ = އެކަލާނގެއާ ކަލޭމެން شَرِيك ކޮށް އަޅުކަން ކުރި ތަކެތި. شُرَكَآءَ = އެ شَرِيك ން ތަކެއް. ۞ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ = އެއްޗެއްކަމަކުވެސް އެހެންއެއްނޫނެވެ. އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟، އެއީ ހަމަ الله އެވެ. ۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގޮތް ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ = އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް މެނުވީ. ۞ بَشِيرًا وَنَذِيرًا = ސުވަރުގޭގެ ވާހަކައިން އުފާވެރިކަމުގެ خَبَر ދެއްވައި އަދި ނަރަކައިގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَر ދެއްވާ ބާރަކަށް ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ حَالُ ކޮށް. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެންމެނަކަށްވުރެ ގިނަމީހުން. ۞

لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ = އެގޭތޯއެ ނުވިސްނެނެކަން ނޭގެއެވެ. ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިވަޢުދުވާ وَعدُ (يَعني قِيَامَة ދުވަސް) ވާނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްޔެވެ.؟ ۞ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٤)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އުޑުތަކުންނާއި ބިމުން ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟. (ކަލޭމެންގެ إِلهُ ތަކަށް އެއިން އެއްވެސް ކަމެއްކުރެވޭނަކަށް ވިޔަސް ސާބިތުވެވޭނީއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އެއީ ހަމަ الله އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން مُؤْمِنُ ނުންނާއި ކަލޭމެން ކާފިރުންނާއި ދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު ކަނޑައެޅިގެން ތެދުމަގުގައިވެއެވެ. އަނެއްބަޔަކު ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވެއެވެ.

**(٢٥)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ!. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހަރެމެން ކުށްކުރިކަމުގައި ކަލޭމެން ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރަމުންދާ ކަންތައްކަމުގައި އަހަރެމެންނާއި ސުވާލު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

**(٢٦)** އޭ رَسُولُ اللهއެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހަރެމެންގެ رَبُّ (قِيَامَة ދުވަހުން) އަހަރެމެން ޖަމާކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އަހަރެމެން އެންމެންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ حُكم ކުރައްވާނެއެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންނަށް ثَوَاب ދެއްވައި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް عَذَاب ދެއްވާނެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حَقُّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރައްވާ އަދި އެންމެ ހުރިހާކަމެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٢٧)** (އޭ رَسُولُ اللهއެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެކަލާނގެއާއި شَرِيكُ ކޮށް ގުޅައިގެން އުޅުނު إِله ންތައް އަހަރެމެންނަށް ނިކަންދައްކައިބަލާށެވެ! (އެތަކެތި އަހަރެމެންދެކިލާށެވެ. އަދި އެތަކެއްޗަކީ ކުޅަދާނަވެގެންވާ ކޮންކަމެއްތޯ ދެކިލާށެވެ.)

އެއްގޮތަކަށްވެސް އެތަކެތަކީ إِله ން ތަކެއްނޫނެވެ. އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ.؟ إِله އަކީ ހަމައެކަނި ގަދަފަދަވެރިވެވޮޑިގެންވާ حِكمَة ވަންތަކަލާނގެއެވެ. اللهއެވެ.

**(٢٨)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ!. އެންމެހައި އިންސާނުންގެ ގާތަށް ފުރިހަމަ މިތަންބަޔަސްކާރަކު ކަލޭގެފާނު رَسُول ކަމުގައިގެން ފޮނުއްވާފައިނުވާށެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު رَسُول ކަމުގައިގެން މިތަންބަޔަސްކާރަކު ފޮނުއްވީ އެންމެހައި އިންސާނުންގެ ގާތަށެވެ. (ކަޅުއްދުނޑުއެއް عَرَبِي އެއް عَجَمِي އެއް ވަކިނުކުރައްވައި ނުކުންނާށެވެ.) އެހެން ނަމަވެސް ގިނަ އިންސާނުން އެފާހަގަކުރަނީ خَبَرُ ދެއްވުމަށްފަހު ނަރަކައިގެ ވޭނާއިން ބިރުގެންނަވާ حَالُ ގައެވެ. އަދި އެކަމަކު އިންސާނުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ އެނގޭތޯއް ނޭގެއެވެ.

**(٢٩)** އަދި އެކާފިރުންގެ މީހުން މަލާމާތަށް ބުނެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ބުނަނީ ތެދެއްކަމުގައިވާނަމަ މިވަޢުދު ކުރާ قِيَامَة ދުވަސް ދެން އަންނާނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްޔެވެ.؟

قُلْ لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّـٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَـٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

## ލަފްޒީ

قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✿ لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ = ކަލޭމެންނަށް އެބަން ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަހެއްވެއެވެ. ✿ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً = ހިނދުކޮޅެއްވެސް ކަލޭމެން އެއަށްވުރެ ފަސްނުކުރާނެއެވެ. ✿ وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ = ހިނދުކޮޅެއް އެއަށްވުރެ އަވަސްވެސް ކަލޭމެން ނުކުރާނެއެވެ. ✿ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއެވެ. (ބުންޏެވެ.) ✿ لَن نُّؤْمِنَ = އަހުރެމެން އީމާން ނުވާހުށީމެވެ! ✿ بِهَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ= މި قُرآن އަށެއް. وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ = އަދި އޭގެކުރީގައިވާ ތަކެއްޗަށްވެސް (އެއީ އިންޖީލާއި ތައުރާތެވެ.) ✿ وَلَوْ تَرَىٰٓ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިނަމަ ✿ إِذِ ٱلظَّـٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ = އަނިޔާވެރިންތައް (مُشرِكُ ތައް) ހިފެހެއްޓިފައި ބަންދުވެގެންވާހާލު. ✿ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ✿ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ = ބަސް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބަސްބަދަލުކުރާ حَالُ (ބަސްރައްދުކުރާ حَالُ )✿ يَقُولُ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ = ބުނެއެވެ ދެރަވެފައި ضَعِيف ވެގެންވާމީހުން. ✿ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ބޮޑާވެރިވި ބޮޑެތި ހިތްބޮޑުވެރިންނަށް. ✿ لَوْلَآ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވިނަމަ. ✿ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ بخ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން مُؤْمِنُ ން ކަމުގައިވީހެވެ. ✿ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ހިތްބޮޑުވި މީސްތަކުން ބުންޏެވެ. ✿ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ = ނިކަމެތި ضَعِيفُ ންނަށް. ✿ أَنَحْنُ صَدَدْنَـٰكُمْ = ކަލޭމެން މަނާކުރީ އަހުރެމެން ހެއްޔެވެ؟ ✿ عَنِ ٱلْهُدَىٰ = ތެދުމަގުން. ✿ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم = ކަލޭމެން ގާތަށް އެތެދުމަގު އައިހިނދު. ✿ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ = އަދި ހައްޤުއެއީ.؟ ކަލޭމެން ވީހަކަ مُجْرِمُ ން ކަމުގައެވެ. ކުށްވެރިން ކަމުގައެވެ. ✿

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣٠)** ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަމަށް ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅި عَيَّن ވަގުތާ ދުވަސްވެއެވެ. އެދުވަސް ހަމަޖެހުމުން އެންމެކުޑަސާޢަތަކުވެސް ފަސްކޮށެއް ނުވާނެއެވެ، އަދި އަވަސްކޮށެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމަ ގަޑިއަށް އެކަން ހަމަޖެހޭނެއެވެ.

**(٣١)** އަދި ކާފަރުންގެ މީހުންބުނެއެވެ. އަހަރުމެން މި قُرآن އަކަށްވެސް އަދި އޭގެ ކުރީގެ ފޮތަކަށްވެސް (ތަވްރާތާއި އެއްވެސް ފޮތަކަށް) إيمَان އެއް ނުވާނަމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް يَعنِي مُشرِكُ ން ތަށް ( ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް) ގެނެވި ބަންދުކޮށް ހިފެހެއްޓިގެންވާ ވަގުތު ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައި ގަންނަވާނަމައެވެ. އެވަގުތު އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ބުރަވެއިނގޮތްނާއި އަދި ހިތާމައިގެބަސްތަކާ ބަސްމަގޭބުނަމުން ދުވެވާނުން ފާނަމައެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން ހިތްވަރު ނިކަމެތި ضَعِيفُ މީހުން ބޮޑާ كِبْرُ ވެރި މީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި އެކުނުވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން مُؤمِنُ ން ކަމުގައިވީމުއެވެ.

**(٣٢)** އަދި ނިކަމެތި ضَعِيفُ މީހުންނަށް ކިބުރުވެރި ބޮޑާމީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ގާތަށް ތެދުމަގު އައިސްދުން ކަލޭމެންތެރިގެން މަގުކޮށް ދުރުކުރީ އަހުރެމެން ހެއްޔެވެ؟ އެހެންނޫނެން ނޫނެވެ. އަދި ކިއްސެއްހެއްދެވެ.؟ ކަލޭމެން ވިހަމަ مُجْرِمُ ން ކަމުގައެވެ.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَـٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَـٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَـٰدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا فَأُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا۟ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَـٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾

## ލުޣަތު

وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ ނިކަމެތި ضَعِيفٌ ން ބުނެއެވެ. ❁ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = كِبْرُ ވެރި ބޮޑާ މީހުންނަށް. ❁ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭއާއި ދުވާލު.؟ ދެންނެވުނެވެ. ކަލޭމެން ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އަޅުގަނޑުމެންނަށް مَكْرُ ކޮށް ހަދައި ތަފާތުކަން ނޭދިނެވެ. ❁ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަލޭމެން އަމުރުކުރަމުން ދިޔަ ހިނދު ❁ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އަޅުގަނޑުމެން ކާފިރުވުމަށް. ❁ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا = އަދި އެކަލާނގެއަށް مِثَال ތަކާއި شَرِيكٌ ތަކެއް ލެއް. ❁ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ = އަދި އެމީހުން (އެއްބަޔަކު ދެން) ހިތާމައެއް ސިއްރުކުރިއެވެ. ❁ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ = عَذَاب ފެނުނު ހިނދު. ❁ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَـٰلَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަށިތަޅުތައް ލައްވައިފިއެވެ. ❁ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި. ❁ هَلْ يُجْزَوْنَ = ދެން އެމީހުންނަށް جَزَاء ދެވޭނީއެވެ.؟ (އެބަހީ جَزَاء ނުދެވޭނެއެވެ.) ❁ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކެއް ފިޔަ ❁.وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ مِّن نَّذِيرٍ = އެއްވެސް نَذِير އަކު ( الله ގެ عَذَاب ން ބިރުދައްކާ ބާރުދެއްވުމަށް ފޮނުއްވާ ރަސޫލަކު.) ❁ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ = އެރަށެއްގެ مُتْرَفُ ން ބުނިއްޔާ މެނުވީ. (مُتْرَفُ ން ނަމަ މުއްސަނދިކަމާއި އަދި ނިޢުމަތުގައި އަރާމުކޮށް ބޮޑާވީ މީހުންނެވެ.) ❁ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން ފޮނުއްވިކަމުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ހުރުޙުން އަޅުގަނޑުމެން ކާފިރުވަމެވެ. ❁ كَـٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކާފިރުވާމީހުންނެވެ. ❁ وَقَالُوا۟=އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (ބުނެއެވެ.) ❁ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَـٰدًا = މުދަލާއި ދަރިންގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ގިނަވެއެވެ. ގާތްގަނޑަކަށް. ❁ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ނުވެއެވެ. ❁ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾ = (آخِرَة ގައި) عَذَاب ދެވޭނެ ބައެއްކަމުގައި. ❁ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފުޅާކޮށް ދެއްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް. * وَيَقْدِرُ = (އަދި އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް) މަދުކޮށް ދެއްވައެވެ. ❁ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ

ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެތެރެއިން ގިނަމީހުން. ❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ = އެބައިމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ❁ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ މުދާތަކެއްވެސްއެވެ. ❁ وَلَآ أَوْلَـٰدُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންވެރިކަމެއް ނޫނެވެ. ❁ بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰٓ = ކަލޭމެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ގާތްކޮށް ކުރިއެރުވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި. ❁ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ = އީމާންވެއްޖެ މީހަކު ފިޔަވައެވެ. ❁ وَعَمِلَ صَـٰلِحًا = އަދި صالح عَمَل ކުރި. ❁ فَأُولَـٰٓئِكَ لَهُمْ = ފަހެ އެބައިމީހުންނަށް ހުންނާނެއެވެ. ❁ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ = ދެގުނަކުރެވޭ جَزَآءُ ގެ ބަދަލުދެއްވުން. ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِمَا عَمِلُوا۟ = އެބައިމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން. ❁ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَـٰتِ = އެބައިމީހުން ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކުގައި ތިބޭނެއެވެ. ❁ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ = އަމާންކަމާއި އެކު. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި ނިކަމެތި ضَعِيفٌ މީހުން ކިބުރުވެރިބޮޑާ މީހުންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. ކަލޭމެން ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ގެންގުޅުނު مَكْرُ ތަކުން ހަމަ ހިތަށް ރުހުމުގައި ތިބީމަ الله އަށް ކާފިރުވުމަށް އަހަރެމެންނަށް أَمْرُ ކުރީއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شَرِيكُ ތަކާއި مِثَال ތަކެއް ހެދުމަށް އަހަރެމެންނަށް أَمْرُ ކުރީއެވެ. (ދެން އެމީހުން އެއްބަސްވެ ނަމަވެސް) ހިތްތެރޭގައި ވަރަށް ކަންބޮޑުވެފައެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރި كُفْرُ ގެ عَمَل ތަކުގެ މައްސަލައެވެ. އެކަން އެނގެން ހުރީ އެމީހުންނަށް عَذَاب ފެނުމުން ހިތްދަތިވީތީއެވެ. އަދި ކާފިރުން ދިޔަ ނަރަކައިގެ ގޮށްތަކުގައި (އެމީހުން ނަރަކައިގާ ތިއްބާ) ދަނޑިތަކުގެ ކަރުތަކުގައި ބާރު ކަފަރުވެރިންނަށް ބޮޑުވީ. އެމީހުންނަށް ދެން އެމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުން ލިބޭ جَزَآءُ ފިޔަވައި އެހެން ދޭނެތޯ.؟ އެހެނީ އެމީހުންނަށް އެ جَزَآءُ އެދިވަނީ އެމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުންނެވެ.

(٣٤) އެއްވެސް ރަށަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نَذِير އަކު ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އެރަށްގައި ތިބި މުއްސަނދި ބޮޑެތި އަދި މާލިކުންގެ މީހުން އެބުނެނީ ދިމާއަށް "އަހަރެމެން މިއީ ތިޔަބައިމީހުން ގެނެސްދިން ކަންތައްތަކަށް ކާފިރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ". މިހެން ބުނީ އެއްވެސް ބައެއްގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނަބިއްޔުންނަށެވެ.

(٣٥) އަދި އެމީހުން ބުނީއެވެ. މުދަލުގެ ގޮތުންނާއި ދަރިންގެ ގޮތުން އަހަރެމެން މާބޮޑުވެގެންވުމުގައި ފުދެނިވިކަން ބޮޑެވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް آخِرَة ދުވަހުން عَذَاب ލިބޭނޭކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٣٦) އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި ބޭކަލުން رَبُّ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން ފަރާތަކަށް ރިޒްޤު ފުޅާކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުން ފަރާތަކަށް ރިޒްޤު މަދުކުރައްވައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ފުރިހަމަ حِكْمَة ގެގޮތެވެ.) އެކަމަކު ގިނަ މީސްތަކުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٣٧) ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رَحْمَة އާއި ކުރިއެރުމާއި ގާތްކަން ލިބިގެންވާ ގޮތްތަކެއް ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި ގޮތަކީ ކުރިއެރުން ލިބޭނީ އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَل ކުރިމީހުންނަށެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި عَمَل ގެ جَزَآءُ އެތައްގުނަ ގިނަކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. އެމީހުން آخِرَة ދުވަހުން ލިބޭ ސުވަރުގޭގައި އަމާންވެގެންވާ حَالُ އެއްގައި ކޮޓަރިތަކުގައި ތިބޭނެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ أَهَـٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ = އަދި ހިނގާމީހުން / ނުވަތަ މަސައްކަތްކުރާމީހުން ❁ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا مُعَـٰجِزِينَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް باطل ކޮށް ނުކުރެވޭތޯއިދުވުމަށް. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = ޔުރު އެބައިމީހުން. ❁ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ = عَذَاب ގެ ތެރެއަށް حاضِرُ ވާނޭމީހުންނެވެ. (زَبَّانِيَّة މަލާއިކަތުން އެބައިމީހުން ނަރަކައަށް حاضِرُ ކުރާނެއެވެ.) ❁ قُلْ إِنَّ رَبِّى = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ. ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒްޤު ދެއްވަނީ ފުޅާކުރައްވައި ތަނަވަސްކުރައްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދި ވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް. ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް ރިޒްޤު ކުޑަކުރައްވައި ދަތިކުރައްވައެވެ. ❁ وَمَآ أَنفَقْتُم = އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކުރި އެއްޗަކީ. مِّن شَىْءٍ = ތަކެއްޗެއްގެ ތެރެއިން. ❁ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ = ދެ އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ބަދަލު ދެއްވައެވެ. (އޭގެ ثَوَابُ ދެއްވައެވެ.) ❁ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ رِزْقُ ދެއްވާ އެންމެ ހެޔޮވެރިއެވެ. ❁ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا = އަދި އެކަލާނގެ އެއްކޮށް مَحْشَر އަށް جَمع ކުރައްވާ ދުވަހު. ❁ ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ = ދެން އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނަށް وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ. ❁ أَهَـٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުން. (މި مُشرِكُ ން) ހެއްޔެވެ.؟ ❁ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ޢިބާދަތްކުރަނީ ހެއްޔެވެ. ❁ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ = އެބައިމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ހުސް طَاهِرُ ވެގެންވެއެވެ. ❁ أَنتَ وَلِيُّنَا = އަޅަގަނޑުމެންގެ ވެރިއަކީ ކަލޭގެފާނެވެ. ❁ مِن دُونِهِم ۖ = އެމީހުން ނޫނީ. ❁ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ = އަދި ޢިބާދަތްކުރަނީ ހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުން އަޅުކަންކުރީ ކަލޭގެފާނު جِنّ އަށެވެ. ❁ أَكْثَرُهُم = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން. ❁ بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ = އިމާންވެގެންވަނީ އެމީހުންނަށެވެ. (އެ ޖިންނީންނަށެވެ.) ❁ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު. ❁ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ = ތިޔައިގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ. ❁ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا = މަންފާއެއް

ދިޔުންވެސް އަދި ގެއްލުމެއް ދިޔުންވެސް. ۞ وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަދި އަނިޔާވެރިވި މުޝްރިކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާހުރިގެ. ۞ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ = ނަރަކައިގެ عَذَابُ ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ދިބެގަންނާށެވެ. ۞ الَّتِي = އެ އަލިފާނަށް. ۞ كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ = ކަލޭމެން އެދޮގުކުރި ކަމުގައިވި އެއްޗެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٨)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް بَاطِل ކޮށް ނުކުމެއްދައިދުމަށް މަސައްކަތްކުރާމީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުން آخِرَة ދުވަހުން عَذَاب ގެތެރެއަށް حَاضِرُ ކުރެވޭނެއެވެ ނުވަތަ زَبَانِيَّة މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުން ނަރަކައިގެ عَذَاب އަށް حَاضِرُ ކުރައްވާނެއެވެ.

**(٣٩)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅުކަން رِزْقُ ތަނަވަސްކުރައްވައި ދިނުކުރައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅުކަން ރިޒުޤު މަދުކުރައްވައި ދަތިކުރައްވައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއް އެއްޗެއްގެ ބަދަލު އެކަލާނގެ ދެއްވާނެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. އޭގެ ދަރުމަ ކަލޭމެންނަށް ލިބޭނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ رِزْقُ ދެއްވާ އެންމެ ހެޔޮބޭކަލާއެވެ.

**(٤٠)** އަދި އެއެންމެން އެކަލާނގެ އެއްކުރައްވައި مَحْشَر ކުރައްވާ ދުވަހުން (އެއެންމެން އެއްކުރައްވާ ދުވަހު) ދެން އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކުރެން އަހްސަވާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. މި މީހުން މިއީ ކަލޭމެންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނެއްތޯ.؟

**(٤١)** އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެއީ އެމީހުން ފިޔަވައި އަހަރެމެންގެ ސަރަހައްދުވެރި ކަލާނގެއެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުންނެއް ނޫނެވެ. އަދި ޖިއްނުތައްވެ.؟ އެމީހުންގެ ޖިންނީންނަށް އަޅުކަންކުރީ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން إِيمَان ވެގެންވީ އެ ޖިންނީންނަށެވެ.

**(٤٢)** ( الله تَعَالَى وَحِي ކުރައްވާފައިވެ.) މިއަދު ކަލޭމެން ދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކަށްވެސް (އެއީ އަޅުކަންކުރި މީހުންނައި އަޅުކަން ވެވުނު މީހުންނެވެ.) އަނެއްބައަކަށް مَنْفَع އެއް ދިނުމުގެ ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ދިނުމުގެ އެއްވެސް مِلْكُ ވެގެންނުވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް يَعْنِي مُشْرِكُ ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަންގާ ހުރިގެ. ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ عَذَاب ގެ ރަހަ ދިބެގަންނާށެވެ. އެ ނަރަކައަކީ ކަލޭމެން އެދޮގުކުރި ކަމުގައިވި ނަރަކައެވެ.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

## މަޢުނާ

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = ހަމަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔައިދެވެއްޖެ. ❁ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް. ❁ قَالُوا = އެމީހުން ބުނާނެތެވެ. ❁ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ = މިއީ މީހަކުކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ = އޭނާ އެދެނީ ކަލޭމެން ހުއްޓުވާ މަނާކުރާށެވެ. ❁ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ = ކަލޭމެން ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އިލާހުން ކުރެހުން އެއި ތަކެތިން. ❁ وَقَالُوا= ހަމަ އެމީހުން ބުނެއެވެ ❁ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ = މި قُرْآن މިއީ ހަދައިގެން އުޅޭ ދޮގެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ހަމަ ކާފިރުވީމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ لِلْحَقِّ = حَقّ އާއި މެދު . ❁ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އެ حَقّ އައިހިނދުން. إِنْ هَٰذَآ = މި ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سِحْرُ އެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ❁ وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم = ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަކަށް (عَرَبِي ނަސްރަކަށް) ނުދެއްވަމެވެ. ❁ مِّن كُتُبٍ = އެއްވެސް ފޮތެއް. ❁ يَدْرُسُونَهَا ۖ = އެމީހުން އެފޮތެއް ކިޔަވައި دِرَاسَة ކުރާނޭ ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ = ހަމަ އެމީހުންގެ ގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. ❁ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އެއްވެސް نَذِير އަކު . ❁ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = ހަމަ މިމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ދޮގުކުރިއެވެ.(އެބަހީ عَرَبِي ންގެ ކުރީގައިވެސް އުޅުނު أُمَّة ގެ މީހުން އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި رَسُولُ ން ދޮގުކުރިއެވެ.) ❁ وَمَا بَلَغُوا = ހަމަ މިމީހުން ނުފޯރައެވެ. ( އެބަހީ عَرَبِي ނަސްރަ ނުލިބެއެވެ.) ❁ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ = އެމީހުނަށް (އެބަހީ عَرَبِي ންގެ ކުރީގެ މީހުނަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވިމަތިގެ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައިވެސް. ❁ فَكَذَّبُوا رُسُلِي ۖ = ފަހެ އެމީހުންވެސް (އެބަހީ ކުރީގެ أُمَّة ތަކުގެ މީހުންވެސް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُولُ ން ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ❁ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِنْكَار އާއި ކުރުމާ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٣)** އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތައް (قُرْآن ގެ އާޔަތްތައް) ކިޔަވައިދެއްވާއިރު އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މި قُرْآن މިކިޔަވާމީހާ(ދަންނަވައެވެ) ކަލޭމެން ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެތިން ކަލޭމެން މަނާކޮށް ދުރުކުރުވުމަށް ގެނުވި އާސާސްއަދައެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މި قُرْآن އަކީ ހަދަހަދައިގެން އުފާ ދޮގެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ. އަދި ކާފަރުން މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ އައި ހިނދުން (إسلاَم دِين އައި ހިނދުން) އެ حَقُّ އާއި ދިމާލަށް އެމީހުން ބުނީ މިއީ بَيَان ވެގެންވާ سِحْرُ އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

**(٤٤)** އަދި މީގެކުރިން އެމީހުން يَعنِي عَرَبِي ން ކިޔަވައި ދިރާސާކުރާނޭ ފޮތެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަކަށް ނުދެއްވަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް رَسُولُ ބޭކަލަކުވެސް ނުފޮނުއްވަމެވެ.

**(٤٥)** އަދި މިމީހުންގެ ( އެބަހީ مَكَّة ގެ مُشرِكُ ންގެ) ކުރިންވެސް އުޅުއްވި أُمَّة ތަކަށް ވަޑައިގެންނެވި رَسُولُ ބޭކަލުން އެ أُمَّة ތަކުގެ މީސްތަކުން ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީސްމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި نِعمَة އާއި އާރާއި ބާރުގެ ދިހަބައިކުޅަ އެއްބައިވެސް މިމީހުންނަކަށް ލިބިގެންނުވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންވެސް يَعنِي އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގެ މީސްތަކުންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رَسُولُ ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ إنكَار އާއި ކޯފާ ވެގެންދިޔައީ ކިހާވަރަކަށްތޯ ބަލާށެވެ.؟ ( مَكَّة ގެ أَهلُ ވެރިންވެސް إيمَان ނުވިނަމަ ދުނިޔާގައިވެސް ވިސްނާށެވެ. އިސްވެދިޔައުއްމަތުން عِبرَة حَاصِل ކުރާށެވެ.)

قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

## ތަރުޖަމާ

قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ إِنَّمَآ أَعِظُكُم = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް وَعظُ ދީ ބުރުގަންނަވައި إِنذار ކުރަނީ ކަމަކަށި. ۞ بِوَاحِدَة = އެންމެ ކަމަކާކުރަންނެވެ. (އެންމެ ކަމަކަށެވެ.) ۞ أَن تَقُومُوا لِلَّهِ = الله ގެ ރިޟާއަށްޓަކައި ކަލޭމެން ތެދުވުމެވެ.(ހުރެ ބިނުމެވެ.) ۞ مَثْنَى وَفُرَادَى = ދެމީހުން ދެމީހުންނާއި، އެކަނި އެކަނިންނެވެ. ۞ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا = ދެންކަލޭމެން ފިކުރު ކޮށް ވިސްނުމެވެ. (ހުރިހާ ކަލޭމެން އަޑުއެހުމެވެ.) ۞ مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ = ކަލޭމެންގެ އަޚުވެރިޔާ ކިބައިގައި (مُحَمَّدُ ގެ ފާނުގެ ކިބައިގައި) އެއްވެސް ޖިންނިބަލިގެ ކަމެއްނުވެއެވެ. (މަޖުނޫނެއްނޫނެވެ) ۞ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم = ކަލޭމެންގެ ގާތުގައިވާ އެކަލޭގެފާނު نَذِيرُ ކަލާ ކަލޭގެފާނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަލޭމެންނަށެވެ. ۞ بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ = ގަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއްގެ ކުރިމަތީގައެވެ. ۞ قُل = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞ مَا سَأَلْتُكُم = ތިމަން ކަލޭމެން ކިބައިން ނުއެދުނީމެވެ. ۞ مِّنْ أَجْرٍ = އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް.( رَسُولُ ކަން އިއްވެވުމާ ގެ ބަދަލުގައި) ۞ فَهُوَ لَكُمْ = ފަހެ އެއުޖޫރަ އެއީ ކަލޭމެންނެވެ.(އެއުޖޫރައަކީ އަޅުގަނޑަކަށް ވަންޏާވެސް އެއުޖޫރަ އެއީ ކަލޭމެންނެވެ.) ۞ إِنْ أَجْرِىَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަވެވުނީއެވެ. ۞ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حَضرَة ޙަޟްރަތުގައިވެ. ۞ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ހަމަ އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް. ۞ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ = ހެކިވެވޮޑިގެންވާއެވެ. ۞ قُل إِنَّ رَبِّى = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ. ۞ يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ = وَحِي ބާވައި ލައްވައެވެ./ ނުވަތަ بَاطِل ގެ މައްޗަށް حَقُّ ޖައްސަވައެވެ. ۞ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ = އެއީ غَيْبُ ތަކަށް ދަންނަވާ ގޮތް ކަލޭގެފާނެވެ. ۞ قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. حَقُّ އައެވެ. (قُرْآن އާއި تَوحِيد އާއި إِسلاَم دِين އައެވެ.) ۞ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ = އަދި بَاطِلُ ފެށިގެން ނުވެއެވެ. (شِرك ފެށިގެން ނުވެއެވެ.) ނުވަތަ އިބިލީސް އަކަށް ފެށިގެން ނުކުރެވެނެވެ. ۞ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ = ދެން

އެއަރުވާ ނަންނަމެވެ.(އަދި އިބުލީސް އެކަކުވެސް مَحْشَر ނުކުރާނެއެވެ.) ۞ قُلْ إِن ضَلَلْتُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

އަހުރެން މަގުފުރެދިއްޖެއްޔާވެސް.۞ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެ މަގުފުރެދުމުގެ ފުދި ގެއްލުން

ހުރީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށެވެ. ۞ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުމަގުގައި ހުރިނަމަ. ۞ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ

= ފަހެ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް، ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އިއްވާ وَحِي ސަބަބުންނެވެ. ۞ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ =

ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ގާތްވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤٦)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް إِنذَار ކޮށް އަދި نَصِيحَة ދީ وَعظُ ދީ މިދަނީ އެންމެ ކަމަކަށްޓަކައެވެ. އެއީ الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ކުޅަދާނަވުމަށްޓަކައި ކަލޭމެން (حَقُّ ހޯދުމަށްޓަކައި) ތެދުވެތިބެ ވިސްނުމާއި فِكرُ ބޭނުންކުރުމެވެ.) ދެމީހުން ދެމީހުންނާއި އަދި އެކަކު އެކަނިންވެސް ތެދުވެ ވިސްނައި ބަލާށެވެ. އެއީ نَبِي ޞާޙިބާއި އެކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި إِسلاَم دِين ޙައްޤު ދީނެއްކަމާއި މިކަލޭގެފާނަކީ ސަތޭކަ ވިސްނައި فِكرُ ކޮށް ތެދުވެ نَظَر ކޮށް ބަލާ ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާގެ ހިތްހެޔޮކަމުގައި (يَعنِي مُحَمَّدُ ގެ ފާނުގެ ހިތްހެޔޮކަމުގައި) އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ޖުނޫނެއްގެ މޮޅެއްގެ އަސަރެއް ނެތްކަން ސަތޭކަ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ގަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއްގެ (قِيَامَة ދުވަހުގެ عَذَاب ގެ خَبَر ދެއްވުމަށް) ފޮނުއްވެވި رَسُولُ ބާނީ ކަމުގައި ދޮގުނުކުރާށެވެ.

**(٤٧)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް މި ރިސާލަތު އިއްވާތީ އެއްވެސް ބަދަލެއް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމެވެ. އެއްޗަކަށް އެއްކަމަކަށްވެސް އެދިނުހަމަ އެއީ ކަލޭމެންނަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަޖުރު ދެއްވަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حَضرَة އަށް ވުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٤٨)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ حَقُّ ގެނެސްދެއްވީ وَحِي ބާވައިލައްވައެވެ. ނުވަތަ بَاطِل ގެ މައްޗަށް حَقُّ ޖެއްސަވައި بَاطِل ނެތިކުރައްވައެވެ. އެކަލާނގެއީ غَيبُ ތަކަށް މާބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٤٩)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! حَقُّ އައިސްފިއެވެ.( قُرْآن އާއި تَوحِيد އާއި إِسلاَم دِين އައީއެވެ.) އަދި بَاطِل ފަށައިގަނެވޭނެއެވެ. (شِرك ފަށައިގަނެވޭނެއެވެ.) ދެން އެ بَاطِل އަލުން އަނބުރާ ނާންނާނެއެވެ. ( ނުވަތަ އިބުލީސް އެއްވެސް އެއްޗެއް ފަށައިގަނެވޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސްމީހަކު އެއްވެސްމީހަކު مَحْشَر ނުކުރާނެއެވެ.) މި ގޮތުގެމަތީން آيَة ގެ تَرجَمَة ލިޔުއްވައިފައެވެ.

**(٥٠)** އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު މަގުފުރެދިއްޖެނަމަ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نَفسُ ގެ ކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ފުދި ގެއްލުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نَفسُ އަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ތެދުމަގުގައި ވާނީ އެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިއްވާ وَحِي ގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ދުރުގާތްގައި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍۭ ﴿٥٤﴾

## މުރާދު

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا = އަދި އެމީހުން ސިހިހުރިހިނދު ( ބިރުން ސިހިހުރިހިނދު ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުށިވަޑައިގަންނަވާނަމައެވެ. ހާލު އެމީހުން މަރުވާހިނދު ނުވަތަ محشر ދުވަހުގަބައި ކަށްވަޅުން ނުކުންނަހިނދުއެވެ.) * فَلَا فَوْتَ = ފިލުން އެމީހުން ފިލައިގެން ދިއުމެއް/ސަލާމަތްވެވުމެއް ނުވެއެވެ. ފިލުމުގެމަގެއް ނުވެއެވެ. * وَأُخِذُوا = އަދި އެމީހުން ހިފޭނެއެވެ. * مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ = ކައިރިހިސާބަކުން. * وَقَالُوٓا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ * آمَنَّا بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެއްޖައީމެވެ. * وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ = އެމީހުންނަށް އީމާންވުމުގެ فُرْصَة ލިބޭނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ * مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ ދުރުހިސާބަކުން (آخِرَة ދުވަހުން). * وَقَدْ كَفَرُوا بِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ إيمان ކަމަށް ކާފަރުވިއެވެ.مِن * قَبْلُ = މީގެކުރިން ( ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) * وَيَقْذِفُونَ بِٱلْغَيْبِ = އަދި އެމީހުން ގައިބުގައި އުކަމުންދިޔައީއެވެ. (ހިތަކަށް ބުނަމުންދިޔައީއެވެ.) * مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ = ދުރުހިސާބަކުން (ހިތުކުރުވާފަދަ ގޮތްގޮތަށް). * وَحِيلَ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންނާއި ދެމެދު ހުރަސް ލެވުނެވެ. * وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ = އެމީހުން އެދޭކަންތައްތަކާއި ދެމެދުގައެވެ. (އެއީ ދުނިޔަވީ ހަޔާތަށް ދިރިހުރުމަށް އެދުމެވެ.) * كَمَا فُعِلَ = ކަންހިނގި ފަދައިން. * بِأَشْيَاعِهِمْ = އެފަދަ އެހެންމީހުންނަށްވެސް. * مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން. * إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. * فِي شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾ = ޝައްކުކުރުވާގޮތް ޝައްކެއްގެ ތެރޭގައެވެ. *

## إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި އެމީހުން ބިރުން ސިއްސިނދުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަރަށްބޮޑު ބިރުހުރިގޮތަކަށް އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އެވަގުތަކީ އެމީހުން މަރަށް حَاضِر ވާވަގުތެވެ. ނުވަތަ مَحشَر ވުމަށްޓަކައި ވަޅުތަކުންނުކުންނަ ވަގުތެވެ.) އެވަގުތު އެމީހުން ފިލައިގެންވުމެއްނުވެއެވެ. އެބަހީ ފިލައިގެންދިޔުމެއް ނުވަތަ ސަލާމަތްވެވުމެއް ނުވެއެވެ. ގާތްހިސާބަކުން އެމީހުން ހިފެވިގެން مَحشَر ގެ مَيدَان އަށް ގެންނެވޭނެއެވެ.

(٥٢) އަދި (އެބަހީ مَحشَر ގެ مَيدَان ގެ ކަންތައްތައް ފެންނަ ހިނދު) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން އެކަލޭގެފާނަށް (ނުވަތަ إسلاَم دِين އަށް) އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އެކަމަކު އެހާދުރުހިސާބުން އެމީހުންނަށް إيمَان ވުމުގެ فُرصَة ލިބޭނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ.؟ (އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ވާންވީ إيمَان ކަމެއް މިހާރުދުރުން آخِرَة ގައި އެކަން قَبُول ވެވޭނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟)

(٥٣) އެމީހުންވަނީ މީގެކުރީގައި އެކަލާނގެ ކާފަރުވެފައެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު އެކަލާނގެ ކާފަރުވެފައެވެ.) އެމީހުންނަކީ އެކަލާއިމެދު ދުރުދުރުން ޝައްކުކުރަން އުޅުނީއެވެ. އެބަހީ ޣައިބީ ކަންކަމާމެދު ހިތަށްއަރާގޮތަށް ބުނަމުންނެވެ. (قِيَامَة އެއްނުވާނެއެވެ. ސުވަރުގެއެއް ނަރަކައެއްނުވާނެކަމަށް އެކަލާއިމެދު ހިތަށްއަރާގޮތަށް ބުނަމުންނެވެ.) ކުރަމުންނާ ޖެހިގެ ދުރުހިސާބަކުން ކުރީއެވެ.

(٥٤) އަދި އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގައި މިފަދަ ކާފަރުންނާ އެއްގޮތަށް މިމީހުންނަށްވެސް މިމީހުން އެދޭކަންތަކާއި މިމީހުންނާއި ދެމެދު ހުރަސްއެޅުވިއްޖެއެވެ. އެމީހުން މަރުވެ އެދޭކަމަކަށް ނާދެވުނެވެ. އެކަމަކު އެކަމާއި އެމީހުންނާއި ދެމެދު މާބޮޑުވެފައި ހުރަސްއެޅިގެންނެވެ. އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު މިބާ އެކަންކަމާއިމެދު (އެބަހީ رَسُول ބޭކަލުން ގެނެސްދެއްވި ކަންކަމާއިމެދު) ބޮޑު ޝައްކަކަށް ވެގެންވާ ސަބަބުކަމުގައިވާއެވެ.

# فاطر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة فاطر — އާޔަތް ޢަދަދު (٤٥)

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤﴾

## މުފްރަދާތު

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيف އެއް ހައްގުވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.۞ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އެކަލާނގެއި ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމާއި.۞ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ رُسُلًا = ރަސޫލުން ކަމުގައި.۞ أُو۟لِىٓ أَجْنِحَةٍ = ފިޔަތަކުގެ ވެރި.۞ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ = ދޭދޭން ދޭދޭން ތިންތިން ތިންތިން ހަތަރުހަތަރުން ހަތަރުހަތަރުން ( އެބައި ބައެއްބޭކަލުން ދެފިޔަތަކުން އަނެއްބައިބޭކަލުން ތިންފިޔަތަކުން އަނެއްބައިބޭކަލުން ހަތަރުފިޔަތަކުން ހަދަވައިފިޔަތަކުން ލައްވާފައިވެއެވެ. ۞ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ = އަދި ޚަލްގުތަކުގައި އެކަލާނގެ އިތުރުކުރައްވައެވެ.۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިގޮތެއްގެމަތިން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ = الله މީސްތަކުންނަށް ހުޅުއްވައި ދެއްވާ ކޮންމެ އެއްޗެއް.۞ مِن رَّحْمَةٍ = ރަޙްމަތުގެ ތެރެއިން. ( ވާރޭގެ އަދި – ރިޒުޤުގެ ވައްތަރުވައްތަރު ގޮތަށް).۞ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا = އެއްޗެއް ހިފެހެއްޓެވުން މީހަކު ނުވެއެވެ. މަނާކުރެވޭނެ މީހަކު ނުވެއެވެ.۞ وَمَا يُمْسِكْ = އަދި އެކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވިއްޔާ އެއްޗެއް.۞ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ = އެއްޗެއް ފޮނުއްވައިދޭނެ މީހަކު ނުވެއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަށްފަހު.۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ ޙިކުމަތްތެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ = ތި މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ހަނދުމަކުރާށެވެ!۞ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ ނިޢުމަތް.۞ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ = އެހެން خَالِق އަކު ވޭތޯއެވެ؟۞ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ يَرْزُقُكُم = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދެއްވާ.۞

مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި ބިމުން.۞ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ( ޙައްޤު) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾ = ކަލޭމެން ތެދުކެނޑި ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޓުވެ؟ ނުވަތަ ޙައްޤު ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންނާނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޓުވެ؟۞ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއަސް ( އެއީ ހައިރާނު ވާންވީ ކަމެއްނޫނެވެ.)۞ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ރަސޫލުން ބަޔަކު ދޮގުކުރެވުނެވެ.۞ مِّن قَبْلِكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ ހަޟްރަތަށެވެ.۞ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤﴾ = އެންމެހާ ކަންތައްތައް އެނބުރި ރައްދުވާނީ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އެންމެހާ حَمْد އާއި تَعْرِيف އާއި ޘަނާއެއްކުރުމި، އިސްތިޙްޤާޤު އެއްކޮށް ޚާއްޞަވާ ނުވަތައި އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ރަސޫލުން ކަމުގައި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ( މި އާޔަތުގައި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނެވެ. ޚާއްޞަކޮށް ކުރިގައި ދިނަ ތަފްސީރު އިލްމުވެރިން މުރާދުކުރައްވަނީ جِبْرِيل ، مِيْكَائِيل ، إِسْرَافِيْل އަދި أزرائيل އެވެ.) އެބޭބޭކަލުން ފިޔަވައިވެސް ދެފިޔަތަކުގެން ތިންފިޔަތަކުގެންނާއި އަދި ހަތަރުފިޔަތަކުގެންނާ ބޭކަލުންނަކުރެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެބޭކަލުން ހެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އެތައްފިޔަ ފިޔަތަކެއް އިތުރުކުރެއްވުން ކުރައްވައެވެ. ( ދަންނަވައެވެ. صَحَّ حَدِيث ގައި ވާރިދު ވެގެންވާ ގޮތުން جِبْرِيل عَلَيهِ السَّلام ގެ ހަސަތޭކަ ފިޔަ ވާކަމުގައެވެ. وَالله أَعْلَم ........) ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ ކޮންމެކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٢)** الله މީސްތަކުންނަށް ދެއްވާ ރަޙްމަތްތަކާއި ވާރޭ ފަދަ ރަޙްމަތާއި ނިޢުމަތްތަކުން އަދި އެހެން ޗީޒުތަކުން ރިޒްޤު ދެއްވާ ރަޙްމަތެއް ހިފެހެއްޓުމަށް އަތްހުރަހަޅާ ކަލަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހިފަހައްޓަވައިފި رحمة އެއް އެކަލާނގެ ފަހުން އެ رحمة އެއް މީސްތަކުންނާ ހަމައަށް ފޮނުވައިދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عزة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣)** އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ نعمة ތައް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ. އުޑުން ވާރޭ ފޮނުއްވާ ބިމުގެ نعمة އެއްކިބައިން އަދި ބިމުން ތަކެތިވެރިކަމުގެ نعمة އެއްކިބައިން ދެއްވާ އެހެން އެއްގޮތަށް خالق އަކު الله ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް ދެއްވޭތޯ؟ (އެބަހީ، އެފަދަ ކަމެއް ކުރެވޭނެ އެހެން އެއްވެސް ކަލަކު الله މެނުވީ ނުވެއެވެ.) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ލިބޭ حق އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ދެން، حق ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންނާނީ ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްޓުވެ؟

**(٤)** (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން އެބަހީ، مكة ގެ أهل ވެރިން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިނަމަވެސް އެއީ ހިތާމަކަށްވާ ކަމެއްނޫނެވެ. ހައިރާނު ވާންވީކަމެއްނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުންނަށްވެސް ދޮގުކުރެވުނެވެ. އެބަހީ، އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ގައުމަށް ފޮނުވުނު رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް އެނބުރި رجوع ވާނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ( އަޅުގަނޑުމެންގެ عمل ތަކަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެ جزاء ދެއްވާނެއެވެ.)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ۝٥ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝٦ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝٧ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝٨

## މުފްރަދު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!۞ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއް حق އެވެ.۞ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ = ފަހެ ކަލޭމެން ގެއްލުންތެރި ކުރުވިޔަ ނުދޭށެވެ.۞ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ = ދުނިޔޭގެ حياة.۞ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި الله ގާއިމުގައި ކަލޭމެން ގެއްލުންތެރި ކުރުވިޔަނުދޭށެވެ.۞ ٱلْغَرُورُ ۝٥ = شيطانާ.۞ إِنَّ ٱلشَّيْطَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އެއީ.۞ لَكُمْ عَدُوٌّ = ކަލޭމެންނަށް ދަރާވާ ޢަދުއްވެރިޔެކެވެ.۞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ = ފަހެ ކަލޭމެން އޭނާ ދަރާވާ ޢަދުއްވެރިއަކު ކަމުގައި ހިފާށެވެ.۞ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ، އޭނާގެ ޖަމާޢަތް ގޮވަނީ (އެބަހީ، އޭނާގެ އެހީތެރިން ގޮވަނީ).۞ لِيَكُونُوا۟ = އެމީހުން ވުމަށްޓަކައެވެ.۞ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝٦ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައި.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.)۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފަދަ عَذَاب އެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.)۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އެމީހުން ސާލިހު ޢަމަލުތައް ކުރިއެވެ.۞ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަ ފުއްސެވުމެވެ.۞ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝٧ = އަދި ބޮޑުވަރުގަދަ ދަރުމައެވެ.۞ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ = އެމީހަކަށް ޒީނަތްތެރި ކުރެވުނު މީހާއެވެ؟۞ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި ޢަމަލުތައް.۞ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ = ދެން އޭނާ އެ ޢަމަލުތައް ހެޔޮ ޢަމަލު ކަމުގައި ދެކެ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله.۞ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު މަގުފުރައްދަވައެވެ.۞ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު ދުރުނުވާށެވެ. / ހަލާކުނުކުރައްވާށެވެ.۞ عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަކުރުމުގެ ކުރެއްވުމުން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا يَصْنَعُونَ ۝٨ = އެމީހުން އެކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥) އޭ އިންސާނުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ވަޢުދުފުޅު އެއީ ޙައްޤު ތެދުއެއްކަމެވެ. ( އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ޖަމާވުމާއި ޙިސާބުބެލުމާއި عمل ތަކަށް ރިސާބުބަލައިދިނުމާއި جزاء ދެއްވުމާއި ނަރަކައާއި ސުވަރުގެއާއި މިހުރިހާކަމެއް حق އެވެ.) حياة ގެ ދަޢުވާތައި ޖެހިލުންތެރިކަމުން ކަލޭމެން ހެއްވުސްތެރި ނުކުރާށެވެ. އަދި اللهއާއިމެދު شَيْطان އާ ކަލޭމެން ހެއްވުސްތެރި ކުރުވިޔަ ނުދޭށެވެ. (އެބަހީ اللهއީ ރަޙުމަތްތެރިކަމާ އަދި عفوء ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުރާ ފާފަތައް އެކަލާނގެ އުނގެންނެވޭނެމެން ދެއްސަވާނެ- މިފަދަ ވަސްވާސްތީ ދިނަ ފާފަ ކަލޭމެން ތަކުރާ އިސްތަކު ކުރުވިޔަނުދޭށެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން شيطان އާއި ކަލޭމެންނަށް ބާރުންވެގެންވާ عدو އެކެވެ. ކަލޭމެންވެސް އެސްތަރި عدو އެއްކަމުގައި ދެކޭށެވެ. އެސްތަރު އެސްތަރުގެ جماعة އަށް ގޮވަނީ ކުރުމަށް- އަދި އެތެރެމަށް ޑޯވަހަރި އުފުރުންތަރި ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންކަމުގައި ލުމަށްޓަކައެވެ.

(٧) ( الله އާއި رسول އާއަށް) ކާފިރުވިއުން ދެނަނަކަށް. ހަމަކަށަވަރުން އުފުރުންތަށް ހުރި ގަދަފަދަތީ عذاب އެވެ. އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ތަކް ކުރި މީހުން ދެނިޔަނަކަށް. އުފުރުންތަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތެވެ.

(٨) އަޅެފަހެ އުފުރެއްގެ ނުބައި عمل ތަކެއް އެއީ ރަނގަޅު عمل ތަކެއްކަމުގައި އުފުރެއްދެކެ އެކަން އޭނާއަށް ޒީނަތްތެރިވެއްޖެ މީހާއާއި (ތެދުމަގުގައިވާ ރަނގަޅު މީހާއާއި ދެމީހުން ހަމަހަމަވާނެ ހެއްޔެވެ.؟) ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި މީހަކު މަގުފުރެދިލައްވައެވެ. (އެއީ އޭނާގެ ގަދަފަދަކަމުގެ ތެރެއިން الله ގެ أزلی ދެނެވޮޑިގެނެވުމުގައި ލިޔުއްވާސްދާފައިވާފައިއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުއްވި އަޅަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. ( އެއީ އޭނާގެ ތެދުމަގުގެ ތެރެއިން الله ގެ أزلی ދެނެވޮޑިގެނެވުމުގައި ލިޔުއްވާސްދާފައިވާފައިއެވެ.) އަދި އޭ رسول އާއެވެ. އުފުރުންގެ އެބަހީ ކާފިރުންގެ عمل ތަކާއިމެދު ހިތާމަކުރުމުން ކަލޭގެ ހަޔާތް ނިމިހިނގައިދާނުދޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އުފުރުން ކުރާއުސްކަން ކަންތައްތަށް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ ٱلرِّيَـٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَـٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ۝٩ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّـٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ ۝١٠ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ۝١١

## މުފްރަދާތު

وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ = އަދި الله އެއީ.۞ أَرْسَلَ ٱلرِّيَـٰحَ = ވައިތައް ހިންގަވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَتُثِيرُ سَحَابًا = ދެން ވިލާތައް އުފުލާ މިޔަފައް ހިންގަވައެވެ.۞ فَسُقْنَـٰهُ = ދެން މިވަންހަނާކަލާނގެ އޭގެފުން ދުއްވަވައެވެ.۞ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ = މަރުވެފައިވާ ރަށަކަށް ( އެބަހީ، ވާރޭ ނުވެހުމުގެ ސަބަބުން ގަސްގިހަ މަރުވެފައިވާ ރަށަކަށް)۞ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން ބިން މިވަންހަނާކަލާނގެ އޭގެފުން ސަބަބުން ބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ.۞ بَعْدَ مَوْتِهَا = އެބިންގަނޑު މަރުވެ ހުރުމަށްފަހު.۞ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ۝٩ = މިސާލުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުންވެސް އެފަދައިންނެވެ.۞ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ = ފަރާ عِزَّة އެދޭމީހާ ( ދަންނައެވެ.).۞ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا = ފަހެ، ހުރިހާ عِزَّة ހުރީ ވެސް الله އަށެވެ.۞ إِلَيْهِ يَصْعَدُ = އަރައިގަންނަވަނީ ހެޔޮ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.۞ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ = ރަނގަޅު ކަލިމަތައް.۞ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّـٰلِحُ = އަދި ސާލިޙު ޢަމަލު.۞ يَرْفَعُهُۥ = އެކަލާނގެ އުފުއްލަވައެވެ. ( އެބަހީ، އެ ރަނގަޅު ކަލިމަތައް މައްޗަށް އުފުއްލަވައެވެ.)۞ وَٱلَّذِينَ يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ނުބައި ކަންތައްތައް ރޭވުންތެރި މީހުން ( ދަންނައެވެ.).۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ގަދަފަދަ عَذَاب އެވެ.۞ وَمَكْرُ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އަދި އެބައިމީހުން ރޭވުމާއި ހިލަތް.۞ هُوَ يَبُورُ ۝١٠ = އެއީ ބާތިލުވެ ހަލާކުވާ ތަކެއްޗެވެ.۞ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم = އަދި الله ކަލޭގެފާނުމެން ހެއްދެވިއެވެ. ( ކަލޭގެފާނުމެންގެ ބައްޕަ ހެއްދެވިއެވެ.)۞ مِّن تُرَابٍ = ވެލިން.۞ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނިތިކިއަކުން. (ކަލޭގެފާނުމެން ހެއްދެވީ މަނިތިކިތަކުންނެވެ.)۞ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުމެން ޖޯޑު ޖޯޑަށް ލެއްވިއެވެ.۞ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ = އަދި އަންހެނަކު ( ބަނޑުބޮޑުވެ) ނުއުފުލައެވެ.۞ وَلَا تَضَعُ = އަދި އަންހެނަކު ދަރިނުވިހައެވެ.۞ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައި މެނުވީ۞ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ = އަދި عمر ދިގުވާ މީހެއްގެ عمر ދިގުނުކުރެއެވެ.۞ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ = އަދި عمر ކުރުވާ މީހެއްގެ عمر ކުރުނުކުރެއެވެ.۞ إِلَّا فِى كِتَـٰبٍ = ފޮތެއްގައިވާ ގޮތުގައި. ( لوح

المحفوظ ގައި އޮތިންވަރަށް ލިޔުއްވިފައިވާގޮތުންނެވެ.)۞ إِنَّ ذَٰلِكَ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތައް.۞ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾ = الله އަށް ދާދި ފަސޭހަވެގެންވެއެވެ.۞

## ޖުމްލަ إِجْمَالِي މާނަ

(٩) އަދި الله އީ އެކަލާނގެ ވައިޖެހުއްސަވާ ބަދަލުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެންވެސް އެކަލާނގެ ވިލާތައް އުފެއްދުމުގެމަތިން ބިންބިމަށް ގެންދަވައި ބަދަލުކުރައްވައެވެ. ދެންވެސް ވާރޭވެހެއްވުމުގެ ސަބަބުން ބިންގަޑު ހަށަދަސްވެ ގަސްގަހާ ހެދި ރަށަކަށް ދިމަވާނޭ ފަސްކަނޑާގެ އެފަދައިން ފުރާނަވައި ލިބުމާ ދިން އެފަދަ ސަބަބުން އެހެން މަރުވެއްޖެމީހުން ދިރުއްވާނެއެވެ. ގަސްތަކާ ފަށައިގެން ހުރިހާއެއްޗެކެވެ. މިސްކަލުން މަރުވެފައިވާ محشر ދުވަހުގެ ދިމާލަށް ދިރުއްވަވާނެ އެކަލާނގެ ދިރުއްވައި އެވެ.

(١٠) ފަހެ عِزَّة އާއި މަތިވެރިކަން އެދޭ މީހާފަދަ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން عِزَّة ތެރިކަން ހޯދާށެވެ. އެހެނީ އެންމެހައި عِزَّة އެއް خَاصَّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. މާތްވެގެންވާ ބަސްތައް އަރައިގެންދަނީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. (الله އަށް ކުރާ އެންމެހައި ذِكر އާއި ހެޔޮ ދަޢުވަތުގެ ކަލިމަތަކާއި ރަނގަޅުކަމާއި ކަންތައްތަކަށް أمر ކުރުމާއި ނުބައިކަންތައްތައް نَهي ކުރުމުގާއި މިބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަލާމް އަރައިގެންދަނީ الله ގެ حَضْرَة އަށެވެ. އަދި صالح عَمَل ތައް އެ މާތްވެގެންވާ ބަސްތައް މަތިކޮށް އުފުލައެވެ. އެހެނީ صالح عمل އާ ނުލައި ހުސް كلمة ތައް މަތިކޮށް ނުއުފުލޭނެއެވެ.- އަދި ނުބައިކަންތައްތައް ކުރަމުން އަދި އެފަދަ ކަންތައްތައް ރާވަމުންދާ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ގަދަ عذاب އެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެފަދަ ނުބައި مكر ތަކަކީ ހަމަ باطل ވެ ނެތިދާ އެއްޗެކެވެ.

(١١) އަދި الله ތަޢާލާ ފުރިހަމަ ކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަކަލޭގެފާނު آدَم عَلَيْهِ السَّلام ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުގައި މަނިކުފުޅުގެ ދަރިކޮޅު އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ޖޯޑުޖޯޑަށް ހެއްދެވިއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނުގެ ތެރެއިން އަންހެނުންނާއި ފިރިހެނުން ލައްވައި ދަރިފަސްކޮޅު އުފައްދަވަން އިންތިޒާމުކުރެއްވި ލައްވައިދެއްވިއެވެ.)އަދި އަންހެން ޖިންސު ބަނޑުގައި އުފުލާ ދަރިއެއްމީހެއް އަދި ވިހާއެޅޭނޭހެއް އެކަމެއްގެ ފުރިހަމަ ޢިލްމުއްވާ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ ދަރިންނާއި އެކަލާނގެ ބޮޑުހިތުވުމުގެ ދަރަނީ ދެނެވޮ ނުވެއެވެ. އަދި މިހާރު ޢުމުރު ދިގުވާ ދިގުވުންވެސް އަދި އަނެއްމީހާގެ ޢުމުރު ކުރުވުމުގެ މިންވަރުކުރުވެސް ޒަމާނެއްގައި ލިޔުއްވި ނޫޅެކުރެވިގެންވާ ވެނީވީ އެބަހީ لَوْحُ الْمَحْفُوْظ ގައި ލިޔުއްވިގެންވާ ކަމުގައި ވެނީ ނުވެއެވެ. އަދި އެކަންތައްތައް އެގޮތަށް ހިންގެވުމަކީ الله އަށް ދާދި ފަސޭހަކަމެކެވެ

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۚ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾

## ލުޣަތު

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْبَحْرَانِ = އަދި ދެކަނޑު ހަމަހަމަވެގެންނުވެއެވެ.※ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ = މިކަނޑުގެ ފެން މީރުކަން ގަދައެވެ.※ سَآئِغٌ شَرَابُهُۥ = އޭގެ ފެން ހިނގައިދާން ފަސޭހަ.※ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ = އަދި މިކަނޑުގެ ފެން ގަދަތޮރުއެވެ.※ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ = އަދި ދެކަނޑުން ކަލޭމެން ކާންދެއްވައެވެ.※ لَحْمًا طَرِيًّا = ތާޒާ މަސް.※ وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً = އަދި ކަލޭމެން ގަހަނާ ނެރެއެވެ. ( ގަހަނާގައި ޖަވާހިރާއި ލޯލޯ. ނެރުއްވެއެވެ. )※ تَلْبَسُونَهَا ۖ = ކަލޭމެން ލައިދޭ/ އަޅައިދޭ.※ وَتَرَى ٱلْفُلْكَ فِيهِ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ކަނޑުގައި ނައުތަކު (ބޯޓާއި އުޅަނދު) ފަޅައިގެން ދުއްވާތަން ފެނެއެވެ.※ مَوَاخِرَ = ފަޅާލައިގެން ދުވާ.※ لِتَبْتَغُوا۟ = ކަލޭމެން حاصل ކުރުމަށްޓަކައި. ( ކަނޑުދަތުރުކޮށް ވިޔަފާރިކޮށްގެން حاصل ކުރުމަށް).※ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ ފަޟްލުވެރިކަމުން.※ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރުމަށްޓަކައި (ޝުކުރު ކުރުމަށްޓަކައި).※ يُولِجُ ٱلَّيْلَ = އެކަލާނގެ ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ.※ فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް.※ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި އެކަލާނގެ ދުވާލު ވައްދަވައެވެ.※ فِى ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް.※ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރުއްވައިފިއެވެ.※ كُلٌّ يَجْرِى = އެތަކެއްޗިން ކޮންމެ އެއްޗެއް ދުވެއެވެ.※ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ = ކަނޑައެޅި عيّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް.※ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبُّ އެވެ. اللهއެވެ.※ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۚ = އެކަލާނގެއަށް ވެރިކަން خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ( އެކަލާނގެ ތަޅުގައި މިލްކުވެގެންވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ.) وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދުޢާކުރާ ކަލާނގެތައް ( ބުދުތައް)※ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.※ مَا يَمْلِكُونَ = އެއުރެން މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ.※ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ = قِطْمِير އެއްގެ މިންވަރުވެސް (قِطْمِير އަކީ ކަދުރު ކާށީގެ ބޭރުގައި ހުންނަ ތުނި ފޮތިފަތެވެ.)※

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި ދެކަނޑު ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. އެއްކަނޑުމީ ފެން މީރުވެގެންވާ އަދި އެފެން ބޯއިރު މީރު މީރުކަމުން އެފެންފޯދު ދިރުވައިލަން ފަސޭހަ ފެންކަމެވެ. އަނެއްކަނޑަކީ ލޮނި ފެނުގެ ތޮށްނަހަ ގަދަވެގެންވާ ކަނޑެކެވެ. މި ދެކަނޑުން ކެއު ކާނުމަށް ކަނޑުގެ ތާޒާ މަސް ކަނޑައިގެން ކަމުދެއެވެ. އަދި ކަނޑުގެ އަޑީގައިވާ ގަހަނާގެބާވަތަކަށްވާ އެއްޗެހި (ރަން މުތާއި ޖަވާހިރާއި މަޑީގެ އެންމެހާ ބަޔާއިފަދަ) އެކަނޑުން ނެރެއެވެ. އަދި ދޯނިފަހަރު ނައްޓާލާ ފަހަރު (އުޅަނދުފަހަރު) ކަނޑުކަޑައިގެން ދަތުރުކުރާތަން ފެނިގެންދެއެވެ. އެކަމުފަހަރު/ ބޯޓުފަހަރު ވަރަށް ފުރިހަމަކޮށް ދުއްވާނީ ފައިސާ ބޮޑަށް ލިބިގަތުމަށް ކަމުގައިވާ ބާވާތްތަކުން ﷲ ގެ فضل ވަންތަކަން ހޯދުމަށްޓަކައި ދަތުރު ކުރުމަށެވެ. އެކަންތައްތައް އެހެންގޮތަކަށްވީ ކަމުގައިވިޔަސް شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ ކުރެއްވި ނިޢްމަތްތަކަށް މިސާލެކެވެ.

(١٣) އަދި ދުވާލުގެ ތެރެއަށް އެކަލާނގެ ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދުވެސް އެކަލާނގެ ޚިދުމަތަށް ކުރުވައިލެއްވިއެވެ.އެދެ އެއިންކޮންމެ ކަމެއް އެހެންކަމަކާއެއްގޮތަށް فلك ގައި ކަނޑައެޅި ނުވެގެންވާ ވަގުތަކަށް ދުވުދުވާ ތިބެއެވެ. މިކަންތައްތައް މިހާފުރިހަމަކޮށް ބޭނުންކުރައްވާ ހިމޭނުން ހަމަޖައްސަވައި عين ކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެއީ ﷲ އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رب އެވެ. އެހެން އެއްވެސް މިޚުލޫޤެއް ނޫނެވެ. އެންމެހައި ކަންތައްތަކެއްގެ މިލްކުވެރިކަން خاص ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ އަށެވެ. އެއެންމެހައި ކަމެއް އެކަލާނގެ އަތްދަށުގައެވެ. ކުރަނީ ހިންގަވަމުން ގެންދަވައެވެ. އަދި އާ مشرك ންނާއި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަމާއި دعاء ކުރާނޭ އިލާހުންނަށް ހިމަނައިގެން އެހެނީ ބޮޑުތަކަކުން قَطِيْر އެއްގެ މިންވަރުވެސް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. قَطِيْر ގެ މާނަ ލިޔެވިގެން އިސްވެ ހިނގައްޖެއެވެ.

إِن تَدۡعُوهُمۡ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ وَلَوۡ سَمِعُواْ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡۖ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثۡلُ خَبِيرٖ ﴿١٤﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ وَيَأۡتِ بِخَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٖ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۚ وَإِن تَدۡعُ مُثۡقَلَةٌ إِلَىٰ حِمۡلِهَا لَا يُحۡمَلۡ مِنۡهُ شَيۡءٞ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰٓۗ إِنَّمَا تُنذِرُ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم بِٱلۡغَيۡبِ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفۡسِهِۦۚ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٨﴾

## މުފްރަދާތު

إِن تَدۡعُوهُمۡ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދުޢާކޮށް ގޮވައިފިނަމަ. ۞ لَا يَسۡمَعُواْ دُعَآءَكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ދުޢާ ނާހާނެތެވެ. ( އެހެނީ އެއީ جماد ތަކެއްޗެވެ.) ۞ وَلَوۡ سَمِعُواْ = ( މިސާލަކަށް) އެމީހުން އެހި ނަމަވެސް. ۞ مَا ٱسۡتَجَابُواْ لَكُمۡ = ކަލޭމެނަށް އެމީހުން ޖަވާބު ނުދޭނެތެވެ. ۞ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން. ۞ يَكۡفُرُونَ بِشِرۡكِكُمۡ = އެމީހުން ކަލޭމެން ޝިރުކުކުރުމަށް އިންކާރު ކުރާނެތެވެ. ۞ وَلَا يُنَبِّئُكَ = އަދި ކަލޭގެ ފާނަށް އެކަކުވެސް ޚަބަރު ނުދޭނެތެވެ. ۞ مِثۡلُ خَبِيرٖ ﴿١٤﴾ = ހުރިހާ ކަމެއްގެ ޚަބަރުވެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތުން ޚަބަރުދެއްވާފަދައިން. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭ މީސްތަކުންނޭވެ. ۞ أَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ = ކަލޭމެންނަކީ الله އަށް ބޭނުންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلۡغَنِيُّ ٱلۡحَمِيدُ ﴿١٥﴾ = އަދި الله އީ އަމިއްލަ ذات ފުދިވޮޑިގެންވާ حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِن يَشَأۡ يُذۡهِبۡكُمۡ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ގެންދަވާނެތެވެ. މަރުއްވާނެތެވެ. ۞ وَيَأۡتِ بِخَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٦﴾ = އަދި އާ ބަޔަކު خَلْق ކުރައްވައި އެކަލާނގެ ގެންނަވާނެތެވެ. ۞ وَمَا ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ނޫނެވެ. ۞ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٖ ﴿١٧﴾ = الله ގެ حضرة އަށް އުނދަގޫ އަދި ބޮޑުކަމެއްކަމުގައި. ۞ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ = އަދި އުފުލާ މީހަކު ނުއުފުލާނެތެވެ. ۞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰ = އެހެން މީހެއްގެ ފާފަވަރު. ۞ وَإِن تَدۡعُ مُثۡقَلَةٌ = ފާފަގެ ބުރަދަނުން ބޮޑުވެގެންވާ نفس އެއް ގޮވައިފިނަމަވެސް. ۞ إِلَىٰ حِمۡلِهَا = އޭނާގެ ފާފަގެ ބުރަވަރު އުފުލައިދިނުމަށް. ۞ لَا يُحۡمَلۡ مِنۡهُ شَيۡءٞ = އޭނާގެ ކިބައިން އެއްވެސް މިންވަރެއް އުފުލައި ނުދެވޭނެތެވެ. ۞ وَلَوۡ كَانَ ذَا قُرۡبَىٰٓ = އަދި ކައިރިން ގާތްތިމާގެ މީހަކު ކަމުގައިވިޔަސް. ۞ إِنَّمَا تُنذِرُ = ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވާނީ ހަމައެކަނި (ކަލޭގެފާނުގެ އިންޒާރުން ފައިދާ ކުރާނީ). ۞ ٱلَّذِينَ يَخۡشَوۡنَ رَبَّهُم = އެމީހުންގެ رب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށެވެ. ۞ بِٱلۡغَيۡبِ = ނުފެނިހުރެ / غيب ގައި ވާހިނދު. ۞ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قاءم ކުރާ. ۞ وَمَن تَزَكَّىٰ = އަދި އެމީހަކު ފާފައިން طاهر ވެ ސާފުވެއްޖެ (ތަނަވަސްވެއްޖެ.) ۞

فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ ۚ = ފަހެ އެމީހަކު طاهر ވެގަންނަނީ ހަމައެކަނިވެސް އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ =އަދި ހުރިހާ ކަމެއް އެނބުރިދިއުން ވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٤)** (އޭ މުޝްރިކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ބުދު دعاء ކުރިއަސް އެތަކެތި ކަލޭމެންގެ دعاء ގެ އަޑެއް ނާއަހާނެއެވެ. (އެއީ، އެއީ جماد ތަކެއްޗެވެ. އެއަކަށް فَهَمُ ވުމެއްނުވެއެވެ.) އަދި މިސާލަކަށް އެތަކެތި އެއީ އަޑުއަހާ ތަކެތިކަމުގައި ނިންމިއަސް ކަލޭމެންގެ دعاء އަކަށް އެތަކެތި ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ. އެއީ އެކަމަށް ނުކުޅެދޭނީއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އަޅުކަންކުރި ކަލޭމެން ކުރި ޝިރުކަށް އިންކާރު ކުރާނެއެވެ. ( އޭ رسول الله އެވެ!) ހުރިހާ ކަންތައްތަކެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް خبر ދެއްވާފަދައިން ހަމައެކަނިވެސް خبر ނުދޭނެއެވެ.

**(١٥)** އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަކީ الله ގެ حضرة އަށް އެދިކަންބޭނުންވެގެންވާ މީހުންނެވެ. فقير ންނެވެ. الله އީ އެކަލާނގެ ذات ގައި މުއްސަނދިވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަލާނގެ إحسان ތަކަށްޓަކައި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(١٦)** އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންފިއްޔާ ކަލޭމެން ފަނާކޮށްލައްވާ އެހެން خلق ތަކެއް ގެންނަވާނެއެވެ. ( އެބަހީ آدم ގެ ދަރިންކަމުގައިވެސް ވިޔަސްއެވެ. އަދި އެހެން ޖިންސެއްގެ ބައެއްކަމުގައިވެސް ވިޔަސްއެވެ.

**(١٧)** އަދި އެކަމަކީ الله ގެ حضرةއަށް އުދަގޫވެ ބުރަވެގެންވާ ކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ.

**(١٨)** އަދި އެއްވެސް ނަފްސެއް އަނެއް ނަފްސެއްގެ ބުރަ ނާއުފުލާނެއެވެ. ( އަދި ފާފައެއް އުފުލާނެއެވެ.؟ ކޮންމެ ނަފްސެއްވެސް އުފުލާނީ އެނަފްސެއްގެ ފާފައެވެ.) އަދި ފާފައިން ބުރަވެފައިވާ ނަފްސެއްގެ ފާފައިން ބައެއް އުފުލައިދިނުމަށް އެހެން ނަފްސެއްގެ ގާތުން އެދުނަސް އެއިން އެއްވެސް ކަމެއް އުފުލައި ނުދޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވާ އިންޒާރުން އަދި ފައިދާ ކުރާނީ ނަސޭހަތް ނުލިބޭ ކަންތައްތަކުން ބިރުވެތިވާ އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް غيب ގައި (ނުފެނި) ބިރުވެތިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނީ ނަމާދު قائم ކުރާ މީހުންކަމުގައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި ތިމާގެ ނަފްސު ފާފައިން طاهر ކޮށް صالح عمل ގެ ނަމަނުން ކޮށްފިމާ އެކަމުގެ طاهر ކުރިއްސާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އެގޭ މަންފާ ހުންނާނީ އޭނާއަށެވެ. އަދި އެންމެފަހު ކަމެއް އެނބުރިދިއުންވަނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا ٱلظُّلُمَـٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَحْيَآءُ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ وَبِٱلزُّبُرِ وَبِٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ = އަދި ލޯފަން މީހާއި ފެނުން މީހާ ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا ٱلظُّلُمَـٰتُ وَلَا ٱلنُّورُ ﴿٢٠﴾ = އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން ވިއަސް (ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ.) ۞ وَلَا ٱلظِّلُّ وَلَا ٱلْحَرُورُ ﴿٢١﴾ = އަދި ފިނިކަންބޮޑު ހިޔާވަހިއާއި ހޫނު ވިއަސް (ހަމަހަމަ ވެގެން ނުވެއެވެ.) ۞ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَحْيَآءُ = އަދި ދިރިހުރި މީހުން ވިއަސް ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا ٱلْأَمْوَٰتُ ۚ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން ވިއަސް. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَآءُ ۖ = އަދި الله އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ފަރާތަކަށް އިއްވަވައެވެ. ۞ وَمَآ أَنتَ بِمُسْمِعٍ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އިއްވަވާ ބޭފުޅަކު ނުވެއެވެ. ۞ مَّن فِى ٱلْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ = ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީސްތަކުންނަށް. ۞ إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނީ ކަލޭގެފާނަކީ نَذِيْرُ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ۞ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ حق ގެ ސަބަބުން. ۞ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ = ކަލޭގެފާނަކީ خبر ދެއްވާ ބޭފުޅަކު ކަމުގައެވެ. ۞ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ = އަދި އެއްވެސް އުއްމަތެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ = އެއުއްމަތަކަށް ނަޒީރުބޭފުޅަކު ވަޑައިނުގެންނެވި ކަމުގައި. ۞ وَإِن يُكَذِّبُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިނަމަވެސް (އެއީ އައު ކަމެއް ނޫނެވެ.) ۞ فَقَدْ كَذَّبَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކުރިއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން (އެބަހީ މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން). ۞ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَسُوْل ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން. ۞ وَبِٱلزُّبُرِ = ޞަޙީފާތަކާއި ފޮތްތަކާއިގެން ( إِبْرَاهِيم ގެ ޞަޙީފާތައް صُحْفُ ފަދަ). ۞ وَبِٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ = އަދި އަލިދޭ ފޮތްތަކާއި ( تَوْرَات އާއި إِنْجِيل ފަދަ)۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٩)، (٢٠)** އަދި ލޯއަދިރި މީހާއި ލޮލުން ފެންނަ މީހާއި ހަމަހަމަވެގެންނުވެއެވެ. ( އެބަހީ ކާފިރުމީހާއި މުއުމިން މީހާއި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.) އަދި އަނދިރިކަމާއި އަލިކަން ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ باطل އާއި حق އާއި ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.)

**(٢١)، (٢٢)** އަދި ފިނިކަނޑޮ ހިޔާވަހާއި ހޫނުކަން އެއްވަރުނުވާނެއެވެ. ( އެބަހީ ثواب އާއި عقوبة ނުވަތަ ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ހަމަހަމަނުވާނެއެވެ.) އަދި ދިރިތިބި މީހުންނާއި މަރުވެއްޖެމީހުން އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ.(އެބަހީ، ކާފަރުންނާއި މުއުމިނުން ނުވަތަ عالم ނިހާއި جاهل ނި އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ތަޢާލާ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް އިއްވަވައެވެ. ( އަދި ހިދާޔަތްދެއްވައި توفيق ދެއްވައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެ قبر ތަކުގައިވާ މީސްތަކުންނަށް އިއްވުމުގެ ބާރެއް ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ. ( ނަމަވެސް، ހިތްތަކަށް ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުން މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުންނަށް އެއިން ފައިދާކުރާގޮތަށް އިއްވުމުގެ ބާރު ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ.

**(٢٣)** ( އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނީ رسول ކަން އިއްވަވާ އަދި تَبْلِيْغ ކުރައްވާ ބޭކަލަކު ކަލޭގެފާނީ ގެންގުޅުއްވާބޭކަލަކު ނުވެއެވެ. ( هِدَايَة ދެއްވުމުގެ އަދި މަގު ދެއްކެވުމުގެ ހަމައެކަނި الله އަށް ހާއްސަވެގެންވާ ކަމެކެވެ.)

**(٢٤)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ ހައްގު ގެންގުޅެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއިގެ ބުށާރާ ދެއްވުމާއި ނަރަކައިގެ ބިރުދެއްވުމަށެވެ. އަދި ނުބައިކަމުގެ ތެރޭގައި ހިނގާ أَهْل ވެރިންނަށް އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށެވެ. ކޮންމެ ކަމެއްގެ ނަޒީރު ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެއްވެސް އުންމަތެއް ނޫނީ އުންމަތެކަށް نَذِيْر އަކު ނުވާ — އެބަހީ رسول ބޭކަލަކު ނުވަތަ نَبِيُّ އަކު ނުވާ — އުންމަތެއް ނެތެވެ. އެބަހީ އިސްވެދިޔަ ކޮންމެ އުންމަތަކަށްވެސް نَذِيْر އަކު ފޮނުއްވިއެވެ.

**(٢٥)** ( އޭ رسول الله އެވެ!.) މި މީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރާނަމަ، އެމީހުންގެ ކުރީގައި ހުރި މީހުންވެސް ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް ( އެބަހީ މީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންނަށް) އެމީހުންގެ ރަސޫލުން ފެންނަހަމަ ހެކިތަކާއި، ފޮތްތަކާއި، އަލިފެށޭ ފޮތްތަކާއެކު رَسُوْل ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ( އެބަހީ، إبراهيم ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި صحف ތަކާއި موسى ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި تورات އާއި عيسى ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި إنجيل ފަދަ.)

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ ثَمَرَٰتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا ۚ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ أَخَذْتُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ = ދެން ކާފިރުވި މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފުއްވީމެވެ. ۞ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކާފަރުންނަށް ޢަޒާބު އެދިހުރެވީ ވަރަށް ބޮޑުކޮށް ނޫންހެއްޔެވެ؟ ۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ ( ދެކިވަޑައި ނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟) ۞ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ވެއްސެވިކަން ۞ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ۞ مَآءً = ފެން ۞ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ = ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ. ۞ ثَمَرَٰتٍ = މޭވާތައް ۞ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهَا = އެތަކެތީގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ۞ وَمِنَ ٱلْجِبَالِ جُدَدٌ = އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ތެރޭގައި މަގުމަގުވެއެވެ./ ރޮނގު ރޮނގު ވެއެވެ. ۞ بِيضٌ وَحُمْرٌ = ހުދު އަދި ރަތް ( އެބަޔި ހުދުރޮނގާއި ރަތްރޮނގުވެއެވެ.) ۞ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهَا = އޭގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ރޮނގުތަކާއި މަގުތަކެއްވެއެވެ. ۞ وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ = އަދި ގަދަ ކަޅުކުލައިގެ ( ކަޅު ދިއްލާކުލަ އަޅާ) ރޮނގު ރޮނގު ވެއެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައިވެސްވެއެވެ ۞ وَٱلدَّوَآبِّ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި ދާއްބާތަކާއި އަދި تَعَم ސޫފީގެ ތެރޭގައިވެސްވެއެވެ. ۞ مُخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ كَذَٰلِكَ = ހަމައެފަދައިން އޭގެ ކުލަތައް ތަފާތުވެގެންވާ ތަކެތި ۞ إِنَّمَا يَخْشَى ٱللَّهَ = الله އަށް ބިރުވެތިވާނީ ހަމައެކަނި ۞ مِنْ عِبَادِهِ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ۞ ٱلْعُلَمَٰٓؤُا۟ = عَالِمُ ންނެވެ. ( އެކަލާނގެ ދަންނަވާމީހުންނެވެ. ) ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ވަނީ ۞ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ = ޢިއްޒަތްތެރިވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ފޮތް އެބަހީ ކީރިތި قرآن ކިޔަވާމީސްތަކުން ۞ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކޮށް ۞ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި رزق ހޭދަކޮށް ۞ سِرًّا وَعَلَانِيَةً = ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ۞ يَرْجُونَ تِجَٰرَةً =

އަދި އެމީހުން ވިޔަފާރިއަކަށް އެދޭ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ثواب އަށް الله ގެ حضرة ން އެދޭ)۞ لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾

ގެއްލިގެންނުވާނެ/ ހަލާކު ނުވާނެ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** ދެން އެމީހުން އިންކާރުވިހިނދުން އެ كافر ވީމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފުއްވައި ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ عقوبة އާއި عذاب އެމީހުންގެ މައްޗަށް އައީ ކިހާވަރަކުން ހެއްޔެވެ.؟ ( مكة ގެ أهل ވިސްނާލާށް މިއިން عبرة حاصل ކުރުން ހެއްޔެވެ).

**(٢٧)** އަދި الله تعالى އުޑުން ވާރޭ ބާވައިލެއްވީކަން ކަލޭގެފާނު ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ.؟ ދެން އެވާރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ގަސް ފެޔައްވައި ގަސްގަހުން) މޭވާތައް ކުލަކުލައިގެ މާވާ ނެރުއްވީމެވެ. އަދި ފަރުބަދަތަކުގެ ހިމައިގެ ތެރެއަށްވެސް (ހިރިގަނޑުގައި ނޭރުމަގު ދުރުވެއިވާގޮތަށް) ކުދިކުދިޔާއި ބޮޑެތިކުދިގެ ޖެހިގެންފާއި މަގުމަގުވެއެވެ. އަދި މަޖާމާ ކުލަކުލަވެއެވެ. އަދި ސިޔާކަޅު ދިރުންކުލަ އަށް ހިނގާވެސްވެއެވެ. (މިފަދަ ހެއްދެވުންތަކަކީ الله ގެ ކުދުރަތުގެ ނިޝާނެކެވެ.)

**(٢٨)** އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރޭގައްޔާއި އަދި ދިރޭތަކެތީގައި އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރޭގައިވެސް ހަމައެފަދައިން މާޔާދުކުލައިގެ ތަކެތިވެއެވެ. (މިހުރި ހުރިހާ ދަނޑިވާރުވެސް الله ގެ ކުދުރަތުގެ ދަލީލެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އަށް ބިރުވެތިވާންވާގޮތަށް އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވަނީ އޭނާގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން علم ވެރިންނެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ކިހާވަރަކަށް މަތިވެރި ކުދުރަތުގެ ދަރަޖައެއްކަން ދަންނަ عالم ންނެވެ. އިލްމުވާ عالم ންނެއްނޫނެވެ. އިލްމުވާ މީހުންނަކީ شرعی ޢިލްމު عالم ން ކަމުން ހުރިއެއްޗެކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

**(٢٩)** ހަމަކަށަވަރުން ކިޔަވާ قُرْآن އާއި ޖެހިގެން ކިޔަވާމީހުން ދަންނަހެވެ. އަދި އެމީހުން ނަމާދު ކޮށް އަދި އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވި ރިޒުޤުން ސިއްރުގައި ފާޅުގައި ކުރާކަމުން صَدَقَة ދީ ހަމަޖެހިލައްވާކަން އެމީހުން އެ އެދެނީ ހަލާކުވެގެންނުދާނެ އަދި ގެއްލިގެން ނުވާނެ ވިޔަފާރިއަކަށެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ثَوَابُ އެވެ.

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ هُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِٱلْخَيْرَٰتِ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ عَنَّا ٱلْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

## ލުޣަތު

لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރުމަ އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވުމަށްވެ. ❁ وَيَزِيدَهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް ❁ مِّن فَضْلِهِ = އެކަލާނގެ ހެޔޮވަންތަކަމުން ❁ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި އަޅުތަކުންގެ صالح عمل ތަކަށް ގިނަގިނައިން شكر ވެރިވާ ޙަޟްރަތް ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަޙީކުރެއްވި ތަކެތި ❁ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގެ ތެރެއިން ( އެބަހީ ކީރިތި قرآن ން) ❁ هُوَ ٱلْحَقُّ = އެއީ ހަމަ حق ތެވެ. ❁ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އޭގެ ކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށް ތެދުކޮށްދޭ ގޮތުގައެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއި ދޭތެރޭ. ❁ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އެއަޅުތަކުންނަށް ބައްލަވާވަޑައިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ثُمَّ أَوْرَثْنَا ٱلْكِتَٰبَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތް ( އެބަހީ، ކީރިތި ޤުރުއާން) ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިޚްތިޔާރުކުރެއްވި މީހުންނަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމުއެވެ. ❁ فَمِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ❁ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ = އެމީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުން. ❁ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި مُقْتَصِد ން ވެއެވެ. ( އެބަހީ، ދެމެދުގޮތުގައި ހުންނަ މީހުން.) ❁ وَمِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ❁ سَابِقٌ بِٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި ކުރިއަރާފައިވާ މީހުން. ❁ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޛުނަށްފަހުގައި. ❁ ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ އެއީއެވެ. ❁ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فَضُل ވަންތަކަމެވެ. ❁ جَنَّٰتُ عَدْنٍ = قَائِم ވެގެންވާ ސުވަރުގެތައް. ❁ يَدْخُلُونَهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ވަންނާނެއެވެ. ❁ يُحَلَّوْنَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ޒީނަތްތެރިކުރެވޭނެއެވެ. ❁ مِنْ أَسَاوِرَ = އަތުގެ ތެޅިތަކުން. ❁ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا = ރަންތަކާއި މުތުމުދުން. ❁ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ = އަދި އެތަނުގައި އެމީހުންގެ ހެދުމަކީ ފަޓުފޭރާމެވެ. ❁ ﴿٣٣﴾

وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެތެވެ. ❁ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި ޙަމްދުތަކެއް الله އަށެވެ. ❁ ٱلَّذِىٓ أَذْهَبَ

عَنَّا ٱلْحَزَنَ = އަހަރެމެންގެ ތަކުލީފުގެ ކިބައިން އުނިކުރައްވައި ހިތާމަފިލުއްވައިދެއްވި ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّ رَبَّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ޝުކުރުވެރިވެވޭ ގޮތްތެރިކަމަށް ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلَّذِىٓ أَحَلَّنَا = އަހަރެމެންގެ އަރިހުން ބޭއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ دَارَ ٱلْمُقَامَةِ = ދާއިމީ އަބަދު ދިރިއުޅުނު ސުވަރުގޭގައި. ۞ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضل ވަންތަކަމުން. ۞ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ = އަހަރެމެން އެތަނުގައި އުނދަގޫ ތަކުލީފު ފެނުވާ ބަދަނާދޭ ނުޖެހެއެވެ. ۞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި އަހަރެމެން އެތަނުގައި މަސައްކަތުގެ އުނދަގޫ ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٠)** އެއީ އެމީހުންގެ އުޖޫރަ އެކަލާނގެ ބާރަކަތް ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުން އިތުރުވުން އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ އަދި އަޚްލާޤުންގެ صَالِحُ عَمَلُ ތަކަށް ގިނަގިނައިން ޝުކުރުވެރިވެވޭ ގޮތް ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣١)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) މިޔިރިއޮތީ قُرْآن ގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިބާވައްލަވާފައިވާ ހަމަ حَقُّ އެވެ. އެއީ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގައި ބޮޑަކަށް ވާހަކަ مُوَافِقُ ވާފަދައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހާ خَبَرُ ތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އަޅުތަކުންނާއިމެދު ބަލައިގަތް ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣٢)** ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިޔިރިއޮތް قُرْآن ވާރުތަކުރެއްވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِخْتِيَارُ ކުރެއްވި މަތިވެރިކޮށް އަޅުތަކުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތިމާގެ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުންވެއެވެ. (އެއީ تَوْحِيدُ ގެ އަޤީދާގެ ބޭނުންތެރިކަމުގައި ބުރަވެ ވާކަމެވެ.) އަދި މީހުންގެ ތެރޭގައި مُقْتَصِدُ ވެސް ވެއެވެ. (އެބަހީ فَرْضُ ކަމެއް އަދާކުރެ އަދި ޙަރާމް ކަންކަމުން ދުރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި الله ގެ އިޛުނަށްފަހު ހެޔޮކަންކަމުގައި އިސްވެގެންވާ މީހުންވެސް އެވެ. ވިއްސާރައަކީ މިބޮޑު ނިޢުމަތްތަކުގައި ވެއެވެ. ނަމަވެސް މިކަމުގައި إِخْتِلاَفُ ވެރިވެއެވެ. ކޮންމެއަކަސް މިކަމަކީ الله ގެ حَضْرَةُ ން ލިބޭ ބޮޑު فَضْلُ ވަންތަކަމެކެވެ.

**(٣٣)** قَائِمُ ވެގެވާ ސުވަރުގެތަކަށް އެބައިމީހުން ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި އެތަނުގައި އެމީހުން ރަންގައި ރަންކުރުގެ އުނދުޅި އަޅާނެއެވެ. މަސައްކަތް އަޅާނެއެވެ. އަދިއެތަނުގައި އެމީހުންގެ ހެދުމަކީ ހަރީރު ހެދުމެވެ.

**(٣٤)** އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެންމެހާ حَمْدُ އާއި ثَنَاء އެއްކަލޭ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އަހަރެމެންގެ ކިބައިން އެންމެހައި ހިތާމަތައް ފިލުއްވި ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ رَبُّ އަކީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި އަޅުތަކުންގެ صَالِحُ عَمَلُ ތަކަށް ޝުކުރުވެރިވެވޭ ގޮތް ދެއްވާ ކަލާނގެ އެވެ.

**(٣٥)** އެކަލާނގެއީ قَائِمُ ވެގެ ދާއިމީގައި އަހަރެމެން ބޭއްވި ކުރެއްވައި ވަޒަންވެރި ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުންނާއި އޯގާތެރިކަމުން ކަމުންނެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި އަހަރެމެންނަށް އުނދަގޫ މަސައްކަތެއް އަދި ބަދަނާވުމެއް އަދި ވަރުބަލިވުމެއް ކަމެއްނުވާނެއެވެ.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا۟ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا۟ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

## މުރާދު

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) ۞ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ = އެމީހުންނަށްހުރީ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ.۞ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ނިޔާކޮށް ނުނިންމޭނެއެވެ. ۞ فَيَمُوتُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން މަރުވާނީ ގޮތަކަށްނުވާނެއެވެ. ۞ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެކިބައިން ލުއިކޮށްނުދެވޭނެއެވެ.۞ مِّنْ عَذَابِهَا ۚ = އެނަރަކައިގެ އަޒާބުން ۞ كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ = ކާފަރުކަމުގައި ހައްދުފަހަނަ އަޅައިގަތް ކޮންމެމީހަކަށް ۞ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެނަރަކައިގެތެރޭގައި ( މިންޖުކޮށްދެއްވުން އެދި) ހަޅޭއްލަވާނެއެވެ. ۞ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا = (އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ) އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އެވެ. މިތަނުން އަޅުގަނޑުމެން ނެރުއްވާދެއްވާށެވެ. ۞ نَعْمَلْ صَٰلِحًا = އަޅުގަނޑުމެން ސާލިހު އަމަލު ކުރާނަމެވެ.۞ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ = އަޅުގަނޑުމެން (ކުރިން) ކުރި އަމަލު ނޫން އެހެން އަމަލު ކުރާނަމެވެ.۞ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم = ( الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) އަޅެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ޢުމުރު ނުދެއްވީހެއްޔެވެ؟۞ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ = އެ ޢުމުރުގައި ذِكر ކުރާ ނަސޭހަތް ލިބިގަތުމަށް.۞ مَن تَذَكَّرَ = ذِكر ކުރާ ނަސޭހަތް ލިބިގަންނަ މީހަކަށް.۞ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް نَذِير އަށް އައީއެވެ. ( އެބަހީ رَسُوْلُ الله صَالَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ކަލޭމެންގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން މުސްކުޅިވެ ނުރައްކާވިއެވެ.)۞ فَذُوقُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން عَذَاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.۞ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = ފަހެ އަނިޔާވެރިންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ = އެއްވެސް نَصْر ދިނުމަކު.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ .۞ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި

ބިމުގެ ޣައިބު ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ = ހިތްތަކަށް އަރާ ހިޔާލުތަކެއްވެސް.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. عذاب އެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް މަރުވުމަށް ނިޔާ ނުވޭނެއެވެ. މަރުވާނިވެސް އެހެންނަމަވޭތޯއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެ ނަރަކައިގެ عذاب ލުއިވެސް ނުވޭނެއެވެ. (އަދި ކިހާވަރެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ގައި މަރުވުމަށް ދުޢާކުރާނީ ދެރިވިއްޖެތީއެވެ.( اَاللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ. آمين ) އަދި ކާފަރުކަމުގައި ދުނިޔެވެރިވީ ކޮންމެ މީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހުން އެނަރަކައިގައި ގޮވާގެން ސަލާމަތަށް އެދި ހަޅޭއްލަވާ ގޮވާނެއެވެ. އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ޔާ އަޅަގަނޑުން ހައްދަވާ ބޭރުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެ! އަޅަގަނޑުން صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި – يعنى ކުރިން ކުރިއިރާ ނުލާ ނުބައި عمل ފިޔަވައި صالح عمل ކުރުމަށްޓަކައި އަޅަގަނޑުން މިތަނުން ނެރުއްވާނދޭވެ! (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله އަންގަވާނެއެވެ.) ذكر ކުރާ نصيحة ލިބިގަންނާނެ މިންވަރު ذكر ކުރާ نصيحة ލިބިގަތުމަށްޓަކައި ކަލޭމެންނަށް ފުދޭ މިންވަރަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عمر ނުދެއްވަން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ، އެހާ ވަރަށް عمر ދެއްވީމުއެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން މިއަދު ނަރަކައިގެ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް މީހަކު މިއަދު ނުވެއެވެ.

(٣٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެހައި خيال ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

## މުފްރަދާތު

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ = އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ خَلِيفَة އިންކަމުގައި ( ކުރީގައިވާ އުންމަތްތަކުގެ އަނބުރަ ބަދަލު ކަމުގައި). ❁ فَمَن كَفَرَ = ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ.). ❁ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ = ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ކާފަރުކަން ހުއްޓެވެ. ( އެބަހީ، އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ގެއްލުމާއި ހަލާކުހުރީއޭނާގެ މައްޗަށެވެ.) ❁ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ = އަދި ކާފަރުވީމީހުން އެމީހުންގެ ކާފަރުކަމުން އިތުރު ނުވެއެވެ. ❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި. ❁ إِلَّا مَقْتًا = ކޯފާ މެނުވީ. ❁ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުންނަށް އިތުރު ނުކުރެއެވެ. ❁ كُفْرُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާފަރުކަން. ❁ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކު މެނުވީ. ❁ قُلْ = ( އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ. ❁ شُرَكَآءَكُمُ = ކަލޭމެންގެ شريك ންތަކާއިމެދު. ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ = ކަލޭމެން އެދަޅުވައްތަން ކުރާ دعاء ކުރަން ހަދާ. ❁ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ❁ أَرُونِى = ކަލޭމެން ނިކަން ތިމަން ކަލޭގޭފާނަށް ދައްކައިދީބަލާށެވެ. ❁ مَاذَا خَلَقُوا۟ = އެމީހުން ހެއްދީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ.؟ (ނުވަތަ ހެއްދީ ތަކެތި.) ❁ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން. ( ބިމުގައިވާ ތަކެތިން.) ❁ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް حصّة އޮތީ ހެއްޔެވެ.؟ ( ނުވަތަ ބައިވެރިވުމެއް ވޭތޯ ހެއްޔެވެ.؟) فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި. ( އުޑުތަކުގެ ހެއްދެވުމުގައި./ ނުވަތަ އޭގެ ملك ވެރިކަމުގައި.) ❁ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا = ނުވަތަ މިމަންނަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފޮތެއް ބާވައިލެއްވީ ހެއްޔެވެ.؟ ❁ فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެފޮތުން ބަޔާންވެގެން ވާނީ ހެއްޔެވެ.؟ ( يعنى الله އަށް شريك ންވާކަމުގައި އެފޮތުގައި ބަޔާން ވެގެންވާނީ ހެއްޔެވެ.؟) ❁ بَلْ = އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ.؟ (އެއްޗެކަމަކުންވެސް އެނގެންއެއް ނުންނެވެ.) ❁ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިންނަށް وعد ކުރާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ بَعْضُهُم بَعْضًا = ބައެއް އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް. ❁ إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ = ހެއްލުންތެރިކަން މެނުވީ. ❁ ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁

يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހިފަހައްޓަވައެވެ.۞ أَن تَزُولَا = އެއްޗިހި ބަރަބާދުވެގެން ވެއްޓިނުދިޔުމަށްޓަކައި.۞ وَلَئِن زَالَتَآ = ދެން އެދެ އެއްޗި ބަރަބާދުވެގެން ވެއްޓިއްޖެނަމަ. ( ވެއްޖެނަމަ ހިފަން ރަސްކަލާނގެ ނިޔާ ކުރެއްވިޔަސް)۞ إِنْ أَمْسَكَهُمَا = އެދެ ތަންތަން ހިފަހައްޓަވާނެއެވެ.۞ مِنْ أَحَدٍ = ( އެކަލާނގެ ފިޔަވައި) ހަމަ އެކަކުވެސް.۞ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ފަހުން.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވީއެވެ.۞ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ = عقوبة ދެއްވުން ލަސް ކުރައްވާ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެކަމުގައި۞

## إجْمالي މާނަ

(٣٩) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ކުރީގައިވާ أمة ގެ ފަހަރު އަންނަބަދަލު ކަމުގައި ކަލޭމެން ލެއްވި ރަސްކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު نعمة އަށް ކާފިރުވެއްޖެ ވިއާ ދަރަންނަވާނެއެވެ. އޭނާގެ އެ ކާފިރުކަމުގެ ގެއްލުން ނުބައިކުރުންނާއި ހަމަ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ އެ ކާފިރުކަން އިތުރުކުރަނީ الله ގެ حضرة ގައި ކޯފާ ފުށޫ އިތުރު ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ކާފިރުކަން އިތުރުކުރަނީ ގެއްލުމާއި ހަލާކު ފުށޫ އިތުރު ނުކުރާނެއެވެ.

(٤٠) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ( އެ مشرك ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަންކޮށް ގޮވާ دعاء ކުރާ އެއްޗެހި ކަލޭމެންގެ شريك ންކަމުގައި ކަލޭމެން ހިތާ ހިމެނޭ خبر ދީބަލާށެވެ. އެބައިމީ يعني އެބުދުތަކަށް ބިމުން އުފެއްދި އެއްޗަކީ ނިކަން މިމަން ކަލޭމެން ދައްކައިދީބަލާށެވެ! އެބައިމީ ހައްދަވާ އެއްޗަކީ ބިމުގައި ހުރިއެއް ދައްކައިދީބަލާށެވެ! (ނޫނެވެ.) ނުވަތަ އުޑުތަކަށް الله ހައްދަވާފައިވާ އެކަމުގައި އެބައިމީ ބާރުލެއްވި ބައިވެރިވާ އެކަލާނގެއާއި އެކުވެ ޙصّة އެއް ނެތީ ހެއްދެވީ؟ (އެހެންވެސް ނޫނެވެ.) ނުވަތަ ހިމަންޏަކަލާނގެއާއި شريك އެއްގާ ކަލޭމެން ލިޔުމެއް ބޭނުންވެގެން ފޮތެއް ދީފައިވާތޯ ހިމަނަންވާކަމުގެ އެކަލާނގެ ހިތަނުލައްވާނެ؟ ( އޭގެ މައްޗަށް ބުރަވެ ތިބޭނީ ހެނދުނުރޭގެއެވެ.) އަދި ކިއްޗެއްވެސް ނެތްމެން ޝިރްކުގެ ވާހަކަ ފިހާރަވެފައެވެ. އަނިޔާވެރި مشرك ން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހަމަ ހެއްލުންތެރިކަން ދޮގު وعد ނުދެއްވެއެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިން حركاة ކޮށް ހެލުނުމުން އަދި ވެއްޓިނުދިޔުމަށް ހިފަހައްޓަވަނީ الله އެވެ. އަދި އެދެތަން حركاة ކޮށް ވެއްޓިދާނެކަމަށް ފިޔަވައި ހަމަ އެކަކުވެސް އެދެތަން ހިފަހައްޓަވާނެއެވެ. ހިފެހެއްޓޭނީ އެކަކުވެސް ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަވަހަށް عقوبة ނުދެއްވާ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

## ލުޣަތު

وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގަންދީ ހުވައިކުރިއެވެ. (مكة ގެ مشرك ން ހުވައިކުރިއެވެ.)۞ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ގަދަ ހުވައިން.۞ لَئِنْ جَاءَهُمْ نَذِيرٌ = އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފިއްޔާ.۞ لَيَكُونُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވާނެކަމަށް.۞ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ = أمة ތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ތެދުމަގުގައިވާނޭ أمة އަކަށް.۞ فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ = ދެން ފަހެ އެމީހުން ގާތަށް نذير އަކު يعنى رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.۞ مَا زَادَهُمْ = އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވިއެވެ.۞ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ = ދުރުވެރިކަމާއި އަދި نفرت ތެރިކަން ފިޔަވައި.۞ اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވުމުގެ ގޮތުން.۞ وَمَكْرَ السَّيِّئِ = ނުބައި مكر ވެރި ޚިޔާނާތާއި.۞ وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ = ނުބައި ޚިޔާނާތުގެ ނުބައިކަން ނާންނާނެއެވެ.۞ إِلَّا بِأَهْلِهِ = އެކަމުގެ أهل ވެރިންނަށް މެނުވީ.۞ فَهَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ކުރެ އެބަ إنتظار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟۞ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ = ކުރިން ދިޔަ މީހުންގެ ގޮތް ފިޔަވައި. ( އެއީ ކުރިން ދިޔަ رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި أمة ތަކަށްވެސް عذاب އައި ގޮތަށް عذاب އައުމަށް ފިޔަވައި.)۞ فَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ނުފެނިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ.۞ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا = الله ގެ أصول އަށް -ބަދަލުވުމެއް- އެއްވެސް ބަދަލެއް އަންނަހެން.۞ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ނުފެނިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ.۞ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾ = الله ގެ ބަދަލެއް އެއްވެސް ކަހަލަ ތަފާތެއް އަދި ބަދަލެއް އަންނަހެން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٢)** އަދި އެބައިމީހުން ގަދަރަށް ހުވާކޮށްފައި ބުނެއެވެ.. އެބައިމީހުންގެ ކައިރިއަށް نذير އަކު އަތުވެއްޖެއްޔާ يعني رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންފިއްޔާ އިސްވެދިޔަ أمة ތަކަށްވުރެ އެބަހީ، يهودى އިންނާއި نصارى އިންނަށްވުރެ ތެދުމަގުގައި އުޅެންވާނެއެވެ. (އެބަހީ، އިސްވެދިޔަ މީހުން ފަދައިން رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވާން ހާލަތު ނުވާނެކަމަށެވެ.) ދެން ފަހެ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެން ހިނދުން އެބަހީ، محمد صلى الله عليه وسلم ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ނުކިޔަމަންތެރިކަން މެނުވީ އެމީހުން އިތުރުނުވިއެވެ.

**(٤٣)** އެއީ ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގަތުމުގެ ގޮތުންނާއި އަދި ނުބައި ރޭވުމާއި މަކަރު ހެދުމުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ނުބައި ރޭވުމާއި މަކަރުގެ ނުބައިކަން އޭގެ أهل ވެރިންނަށް މެނުވީ ނުޖެހެއެވެ. އެމީހުން ފަހެ އެބަހީ، مكة ގެ مشرك ން އެ އިންތިޒާރުކުރަނީ އިސްވެ ދިޔަ أمة ތަކުގެ މީހުންނަށްވީގޮތް ވެގެންދާކަމުގައި މެނުވީ އެބަޔަށްއެއްޔެވެ؟ (އެއީ رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން عذاب އައުމެވެ.) އެއީ الله ގެ سنّة އެވެ. އެކަލާނގެ ކަންތައް ގެންދަވާގޮތެވެ. އަދި الله ގެ އެ أصول އަށް އެއްވެސް ބަދަލެއް އަންނަކަން ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގެންނުވާނެއެވެ. އަދި الله ގެ އެގޮތަށް އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއް ކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގެންނުވާނެއެވެ. (އެގޮތަކީ، رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރާ إيمان ނުވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ފަރާތުން عذاب ފޮނުއްވުމެވެ.)

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

## ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެބައިމީހުންނަށް ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ހިނގައި ނުބަލަނީ ބާވައެވެ؟۞ فَيَنظُرُوا۟ = ދެން އެބައިމީހުން ބަލައި ނުވިސްނަނީ ބާވައެވެ؟۞ كَيْفَ كَانَ = ވީކޮންގޮތަކަށްކަމެއް.۞ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންގެ ނިމުން.۞ وَكَانُوٓا۟ = އަދި އެމީހުންވީއެވެ.۞ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = މި مكة ގެ މީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަކޮށް މާގަދަފަދަކޮށްގައި.۞ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވާކަށްނުވެއެވެ.۞ لِيُعْجِزَهُۥ = އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުއްވާލުމަށް ކަމަކަށްވެގައި.۞ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމަކުން.۞ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގައްޔާއި ބިމުގައިވިޔަސް.۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކުދުރަތްވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ = އަދި الله މީސްތަކުން ހިފުއްވާނަމަ.۞ بِمَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން.۞ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا = އެބިމުގެ ބުރިކަށި މަތީގައި އެކަލާނގެ ދޫކޮށްނުލައްވާނެއެވެ.۞ مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭ ޖަނަވާރެއް.۞ وَلَـٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ = އަދި އެހެނަސް ފަސްކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ އެމީހުން ނުފޫޅުވައިދެއްވާ ދުވަހެއްގެ ވަގުތަށެވެ.۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި عين ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް ( އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.)۞ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ أجل ހަމަވެއްޖެއްޔާ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް.۞ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾ = ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ ( އެބަހީ، عذاب حق ވާ މީހުންނާއި ثواب حق ވާމީހުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٤)** އެބައިމީހުން އެބަޔަ مكة ގެ مشرك ން- އެމީހުން ބިމުގެ އެތައްދިމާ ދަތުރުފަތުރުކޮށް އެމީހުންގެ ކުރީން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ يعني رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި މީހުންގެ ނިމުން ހުރިގޮތް ބަލައިލުމުގެ فكر ކޮށްބަލައި އެއިން عبرة އެއް حاصل ނުކުރަނީތޯބައްލަވާ. ފަހެ ކުރީން އިސްވެދިޔަ أمة ތަކުގެ މީސްތަކުންނީ މިމީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ މީހުން ގަދަފަދަކަމުގައެވެ. (އެހެންނަމަވެސް رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި الله އަށް إيمان ނުވި ހިނދުން الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެގޮ އަސްމާނުތަކާއި ބިމުގައިވެސް ދަތުރުފަތުރުކުރާ ޗޯސްވެރިއެއްގޮ ހިސާބެއް ޒަންޖީރުކުރެވޭ ކުރެވެންނެތެވެ. އެބޭފުޅާ މީސްތަކުންނަށް الله ނުކުޅަދުންތެރިކަމެއްނެތެވެ. އެޒާތަކީ ބިމުގެ އެއްޗެހި އެއްކޮށް ދަނި އެއްޗެހި ކަމުއުޅުއްވާ الله ނުކުޅަދުންތެރިކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް الله ކުޅަދުންވަންތަ ވަޅުގަންނެވީއެވެ. ހަމައަކަށްވުރެން އެކަލާނގެ ދެންވާގޮތަށް ލަސް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٤٥)** މީސްތަކުން ކުރާ ނުބައި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ކުށްލިއަކަށް الله އެމީހުން ހިފެހެއްޓެވީނަމަ ހަލާކުކުރައްވާނަމަ މިބިމުގެ މަތީގައި އެއްވެސް ދިރޭ އެއްޗެއް ނުބަހައްޓަވައި އެކަލާނގެ އެންމެން ހަލާކުކުރައްވާނެއެވެ. ނަމަވެސް އެއްނިޝާން (ޚާޞްކުރި އެކުވެސް) ނިޔަމުއްވައި ބައިތިއްބަވާފައި އެވަނީ ކަނޑައެޅި عَيَّنْ ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ. އެ مدت ހަމަވެއްޖެ- އެކަލާނގެ އަޅުންގެ ޙަޤީޤަތް ބައްލަވައި ބަދަލުދެއްވާނެ ކަމަށްވާ ކަލާނގެ ވާނެއެވެ. (އެބައި ثواب ލިބި ދެވުމަށް حق ވި ބައެއް ކާއި عذاب ލިބި ދެވުމަށް حق ވި ބަޔަކު އެކަލާނގެ ވަކިކުރައްވައި فيصلة ކުރައްވައި جزاء ދެއްވާހުށީވެ.) والحمد لله ...

# يس سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة يس | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٣)

يسٓ ⟨١⟩ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ⟨٢⟩ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ⟨٣⟩ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ⟨٤⟩ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ⟨٥⟩ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَـٰفِلُونَ ⟨٦⟩ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⟨٧⟩ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَـٰقِهِمْ أَغْلَـٰلًا فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ⟨٨⟩ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَـٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ⟨٩⟩

## ތަރުޖަމާ

يسٓ ⟨١⟩ = މިއާޔަތުގެމާނަ ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. އެހެން އެކަންނުކުރުމާއި އެކުވެސް ބައެއްބޭކަލުން ކޮންމެވެސްވާނަމެއްކިޔައިދެވެއެވެ. އެއްބޭކަލަކު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ޔާއިންސާނާއެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވޭ އޭގެމުރާދަކީ ޔާ مُحمّد އެވެ. (وَالله أعلم) ۞ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ⟨٢⟩ = حِكْمَة ގެތެރި قُرْآن ގަސަންދެއްވައި ހުވައެ وَحِي ކުރައްވަމެވެ. ۞ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ⟨٣⟩ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ⟨٤⟩ = ސީދާވެގެންވާ މަގެއްގެ މައްޗަށް (ނަބީބޭކަލުންގެމަގަށް) ۞ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ⟨٥⟩ = عِزَّة ވަންތަ رَحِيْم ވަންތަ ކަލާނގެ حَضْرَة ން ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވުމެކެވެ. ۞ لِتُنذِرَ قَوْمًا = ބިރުދައްކަވަން ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ކުރެއްވުމަށް ۞ مَّآ أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ = އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް އިންޒާރު ކުރެވިފައި ނުވާ ۞ فَهُمْ غَافِلُونَ ⟨٦⟩ = ދެން އެމީހުން غَافِلُ ވެގެންވާ ހާލު ۞ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ = ހަމަކަށަވަރުން (ޢަޛާބުގެ) ބަސްފުޅު ޙައްޤު ވެގެންވެއެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ⟨٧⟩ = ދެން އެމީހުން إيمان އެއްނުވާނެއެވެ. ۞ إِنَّا جَعَلْنَا فِيٓ أَعْنَـٰقِهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ޖެއްސެވީމެވެ. ۞ أَغْلَـٰلًا = ކަސްތޮޅުތަކެއް. ۞ فَهِىَ إِلَى ٱلْأَذْقَانِ = އެތަކެތިވަނީ ދަތްކޮޅުތަކާ ހަމައަށެވެ. ۞ فَهُم مُّقْمَحُونَ ⟨٨⟩ = އެމީހުން ވަނީ ކޮޅަށްލެވި ބޮލަށް (ދުނިމަތީ) މައްޗަށް ހުރިގޮތުގައެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ ۞ مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا = އެމީހުންގެ

ކުރިމަތީގައި ފުރާޅެއް ❁ وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا = އަދި އެމީހުންގެ ފުރަގަހުގައި ފުރާޅެއް ❁ فَأَغْشَيْنَاهُمْ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޮލަށް ނިވައިކުރެއްވީމެވެ. ❁ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ (٩) = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** يسٓ = މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދަނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ. ބައެއްބޭކަލުން " ޔާއިންސާނާ" މިހެން ترجمة ކުރައްވައެވެ. އަދި ބައެއްބޭކަލުން ޔާ محمد ޔާ މިފަދައިން ترجمة ކުރައްވައެވެ. والله أعلم:

**(٢)** حكمة ގެފުޅި އަދި حكم ގަދަފުޅުގެންވާ قُرْآن ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

**(٣)** ޔާ رَسُولُ الله އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގާނދެވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގާނދު الله ފޮނުއްވި ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލުބޭކަލެކެވެ.)

**(٤)** އަދި ކަލޭގާނދު ފޮނުއްވިގެންވަނީ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގާއިގެންނެވެ. އެކަމަކީ ދީނު އިސްލާމް ޝަރުޢުކުރެއްވުމެވެ.

**(٥)** އަދި މި قُرْآن އަކީ عِزَّة ވަންތަ رَحِيْم ވަންތަ ކަލާނގެ حَضْرَة ން ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވުމެއްކަމެވެ.

**(٦)** އަދި މިފޮތް ބާވައިލެއްވީ ބަފައިމީހުންނަށް ކަލޭގާނދު އިންޒާރު ދެއްވުމަށެވެ. އެބައިމީހުންނަށް އަޅުވެރިކަން ޢަޛާބުގެ ވާހަކައިން ބިރުގަންނަވުމަށެވެ. އެމީހުންނަކީ ކާބަފައިންނަށް އިންޒާރު ކުރެވިފައިނުވާ ބައެކެވެ. އަދި އެމީހުންވަނީ غَافِلُ ވެގެންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިސާލުކުރައްވާފައިވަނީ ކަލޭގެފާނުން ކުރީގައިވެއެވެ. ފޮނުއްވާފައިވާ އެހެންނަބިއްޔުން ބައިވަރުންނެވެ. مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެކުރިން އެމީހުންގާތަށް ރަސޫލުބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިނުދެއްވާކަމެވެ.

**(٧)** ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންގެ މައްޗަށް. (ޢަޛާބުގެ) ބަސްފުޅު ޙައްޤު ވެގެންވެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان އެއްނުވާނެއެވެ.

**(٨)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ކަސްތޮޅުތަކެއް އެޅުއްވީމެވެ. އެތަކެތިވަނީ ދަތްކޮޅުތަކާހަމައަށެވެ. އެމީހުން ވަނީ ބޯތަށިއަރާ (ބޯހަޅާ) މައްޗަށް އުފުލިގެންނެވެ.

**(٩)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައްޔާއި އަދި އެމީހުންގެ ފުރަގަހުގައި ފުރާޅެއް ލެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾

## ލަފުޒުތައް

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަ ވެގެންވެއެވެ. ۞ ءَأَنذَرْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ދެއްވިޔަސް ۞ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުދެއްވިޔަސް ۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ = އެމީހުން އީމާނެއް ނުވާނެއެވެ. ۞ إِنَّمَا تُنذِرُ = ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ދެއްވާނެކަން ކަމުދާނީ (އިންޒާރު ދެއްވުމުން ފައިދާކުރާނީ ކަނޑައެޅިގެން) ۞ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ = قُرْآن އާއި ތަބާވެއްޖެމީހަކަށެވެ. ۞ وَخَشِيَ ٱلرَّحْمَٰنَ = އަދި رَحْمَن ވަންތަ الله އަށް ބިރުވެތިވެ، ۞ بِٱلْغَيْبِ = ސިއްރުގައި ۞ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ = ފާފަ ފުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށް އުފާވެރިކުރުވުމަށް ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ބުޝްރާދެއްވާށެވެ. ۞ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ = އަދި ދަރަޖަވެގެންވާ ދަރުމަވެރިކަމާއި ۞ إِنَّا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ۞ نُحْيِ ٱلْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާމީހުންނަށް ދިރުއްވަމެވެ. (މަރުވީމަފަހުން ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވާ ހުރީމެވެ. ۞ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا = އަދި އެމީހުން ކުރިއަށް ފޮނުވި (ދުނިޔޭގައި ކުރިއަށް ފޮނުވި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާ ހުރީމެވެ. ۞ وَءَاثَارَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކާއި (އެބައި ނުބައިގޮތުން މަރުވުމަށްފަހު ދެމިހުރި އަސަރު ކަންކަމާއި) ۞ وَكُلَّ شَيْءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ۞ أَحْصَيْنَاهُ = އެއެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (لَوْحُ المَحْفُوظُ ގައި ނުވަތަ ޢަމަލުގެ ފޮތުގައި) وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް މިސާލެއް ޖައްސަވައި ދެއްވާށެވެ! ۞ أَصْحَابَ ٱلْقَرْيَةِ = ރަށުގެ އަހުލުވެރިންގެ (إِنْطَاكِيَة އަހުލުވެރިންގެ) ۞ إِذْ جَآءَهَا = އެރަށަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾ = ފޮނުއްވުނު ބޭކަލުން (عِيسَى عَلَيْهِ السلاَم ފޮނުއްވި ބޭކަލުން) ۞ إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވި ހިނދުން ۞ ٱثْنَيْنِ =

ދެބަޔަކުން ✿ فَكَذَّبُوهُمَا = ފަހެ އެމީހުން އެދެބަޔަކުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. فَعَزَّزْنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެދެބަޔަކުންގެ ކަންތައް) ގަދަކޮށް ދެއްވީމެވެ. ✿ بِثَالِثٍ = ތިންވަނަބޭކަލަކުން (ތިންވަނަބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިގެން) ✿ فَقَالُوٓا۟ = ފަހެ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބަކަލުންނަކީ ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާބަކަލުންނެވެ، ✿

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ކުރެއްވުމާ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އިންޒާރު ނުކުރެއްވުމާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަ ވެގެންވެއެވެ. އެމީހުން އީމާންއެއް ނުވާނެއެވެ.

(١١) ކަލޭގެފާނު އިންޒާރު ކުރެއްވުމުން ފައިދާކުރާނީ (އިންޒާރު ކުރެއްވުމުން ފައިދާ ކުރާނީ ހަމައެކަނި) ذِكْرُ އާއި ތަބާވެވޭ މީހާއަށެވެ. (قُرْآن އާއި ތަބާވެވޭ މީހާއަށެވެ). އަދި رَحْمَن ވަންތަ الله އަށް ސިއްރުގައި ނުވަތަ غَيْبُ ގައި ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށެވެ. އެފަދަމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމާއި އަދި ދީލަތިވޭތުގެ ދަރުމަދެއްވާކަމަށް ކަލޭގެފާނު އުފާވެރި ހަބަރުދެއްވާށެވެ.

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވަވަމެވެ. (މަރުވީމާފަހުގައި ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވާ ހިނދު). އަދި އެމީހުން ކުރިކަންތައްތަކާއި (ދުނިޔޭގައި ކުރިހެޔޮކަމާއި ނުބައިކަން) އަދި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކާއި (ހެޔޮއިން ނުބައިން ދުވަހުން ދުވަހަށް ދެމިގެންދާ ގޮތުގެ ކަންކަމާއި) މިހުރިހާކަމެއް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (لَوْحُ المَحْفُوظُ ގައި ނުވަތަ ޢަމަލުގެ ފޮތުގައި ) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވާ ހުރީމެވެ.

(١٣) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ރަށުގެ އެކުވެރިންގެ މިސާލެއް ޖެހެއްސަވައި ދެއްވާށެވެ! مُفَسِّرُ ން ވިދާޅުވާގޮތުގައި އެރަށަކީ (إِنْطَاكِيَة) އެވެ. އެއީ އެރަށަށް (عِيسَى عَلَيْهِ السلاَم )ފޮނުއްވިބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުންނެވެ.

(١٤) އެއީ ދީނަށް ގޮވައިލެއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެގާތަށް ދެބޭކަލުން ފޮނުއްވިހިނދުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެދެބޭކަލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެބޭކަލުންގެ ކަންތައް ގަދަކޮށް އެބޭކަލުންގެ ބާރުވެރިކަމަށް ތިންވަނަބޭކަލަކުވެސް ފޮނުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެތިންބޭކަލުން އެރަށުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ވިދާޅުވީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބަކަލުންނަކީ ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާބަކަލުންނެވެ (ކަލޭމެންނަށް ދީނަށް ގޮވައިލުމަށްޓަކައެވެ.)

قَالُواْ مَآ أَنتُمۡ إِلَّا بَشَرٞ مِّثۡلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحۡمَٰنُ مِن شَيۡءٍ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَكۡذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُواْ رَبُّنَا يَعۡلَمُ إِنَّآ إِلَيۡكُمۡ لَمُرۡسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيۡنَآ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُوٓاْ إِنَّا تَطَيَّرۡنَا بِكُمۡۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهُواْ لَنَرۡجُمَنَّكُمۡ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١٨﴾ قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡۚ أَئِن ذُكِّرۡتُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ رَجُلٞ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسۡـَٔلُكُمۡ أَجۡرٗا وَهُم مُّهۡتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِيَ لَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ﴿٢٢﴾

## މުފުރަދާ

قَالُواْ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ✿ مَآ أَنتُمْ = ތިޔަބޭކަލުންނަކީވެސް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا = ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންކަހަލަ އާދަމުގެދަރިން ކަމުގައިމެނުވީ ✿ وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَٰنُ = އަދި رَحْمن ވަންތަކަލާނގެ ބާވައިލައްވާފައެއްނުވެއެވެ.✿ مِن شَيْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ✿ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބޭކަލުން ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ = ދޮގުވެރި ބަހެއް ކަމުގައި ދައްކާ ✿ قَالُواْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ✿ رَبُّنَا يَعْلَمُ = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✿ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނީ ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބޭކަލުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިއެވެ ✿ وَمَا عَلَيْنَآ = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ ✿ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި އިއްވައިދިނުން މެނުވީ ✿ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. ✿ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބޭކަލުންގެ ސަބަބުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުބާކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. ✿ لَئِن لَّمْ تَنتَهُواْ = ތިޔަބޭކަލުން (މިއަދާކުރަމުންދާކަން) ހުއްޓައިނުލައްވާ ✿ لَنَرْجُمَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބޭކަލުން ހިލައިން ގަނޑުވާނެއެވެ. ✿ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން ތިޔަބޭކަލުންނަށް ޖެހިވަޑައިގަންނާނެއެވެ. ✿ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ = ވޭންދެނިވި عَذاب އެއް ✿ قَالُواْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.✿ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖެހުނު ނުބާކަމަކީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގެ ފަރާތުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖެހުނު ކަމެކެވެ. ✿ أَئِن ذُكِّرْتُم = وَعْظُ نَصِيْحَة ދެވުނީ ކަމުގައިވިޔަސްހެއްޔެވެ؟ (އަޅުގަނޑުމެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة ދިނީ ނުބާކަމެއްކަމުގައި ބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ✿ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުންނީ ✿ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ = ހައްދު ފަހަނަޅައިގެންދާ ބައެކެވެ.✿ وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ = އަދި ރަށުގެ އެންމެ ދުރު ކޮޅުން އައެވެ. ✿ رَجُلٌ يَسْعَىٰ = ހަލުވިކަމާއެކު އަވަހަށް (حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار ކިޔާމީހާ ހަލުވިކަމާއެކު) ✿ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެމީހާ ބުންޏެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ✿ ٱتَّبِعُواْ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން މި ރަސޫލުންނަށް تَبَع ވާށެވެ! (ތިޔަބޭކަލުންނަކީ صَادِقُ އާއި صَدُوقُ އާއި شَلُوم އެވެ. = ابْنُ كَثِيْر = ✿ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسْـَٔلُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ހޯދައި ނުގަންނަ ތިޔަބައިމީހުން މީހުންނަށް تبع ވާށެވެ.✿ أَجْرًا = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ✿ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ = އަދި އެބޭކަލުންނީ ތެދުމަގުގެ މަތީގައި ހުރި ބަޔެކެވެ. ✿ وَمَا لِيَ لَآ أَعْبُدُ = އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުކަން

ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِي فَطَرَنِي = ތިމަގޭ ތިމަންނަ އުފެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންދާނީވެސް އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) އެމީހުން އެބޭކަލުންނަށް ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭމެންނަކީވެސް ހަމަ އަހަރުމެންނާކަހަލަ އާދައިގެ ބަޝަރުން ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ. (الله ރަސޫލުބޭކަލުން ފޮނުއްވާނީ ފަރިޝްތުން ކަމުގައިވާ ބޭކަލުންނެވެ.) އަދި رَحْمٰن ވަންތަކަލާނގެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައިލައްވާފައެއްނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ ދޮގުހެދުމެއް ކަލޭމެން ދޮގުވެރިބޭކަލުން ނުވެއެވެ.

(١٦) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވެވި ބޭކަލުންކަން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٧) އަދި ބާރުނުވާ ފަދައިގެންވާ ބަޔާނުވާގޮތަށް އިއްވައިދިނުން މެނުވީ އަހުރެމެންގެ މައްޗަކަށް ވާޖިބެއް ނުވެއެވެ. އަހަރެ ހިދާޔަތްދެއްވުމަކީ ކަލޭމެންގެ ވާޖިބެކެވެ.

(١٨) އެރަށުގެ މީހުން އެބޭކަލުންނަށް ދެންނެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ސަބަބުން އަހުރެމެންނަށް ނަހުސްކަން ޖެހިއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (ތިޔަވާހަކަތައް ދޫނުކޮށްފިނަމަ) ހުއްޓައިނުލައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެން ރަޖަމްކުރާނަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ޖެއްސައިދޭހުށީމެވެ.

(١٩) އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންނަށް ނަހުސްކަމެއް ޖެހުނީއާ އެޖެހުނު ނަހުސްކަމަކީ ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. ކަލޭމެންނަށް (އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް وَعْظُ نَصِيحَةُ ދިނުން ނަހުސްކަމަކަށް ހެދީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި؟ ކަލޭމެންނަކީ ހައްދުފަހަނައަޅައިދިޔަ ފަސާދަވެރި ބަޔަކީއެވެ.

(٢٠) އަދި ރަށުގެ އެންމެދުރުކޮޅުން ބާރަށްދުވެލައިގެން ފިރިހެނަކު އައެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ (حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار ކަމުގައިވެއެވެ.) އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. ހޭ އަހުރެންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން ފޮނުއްވެވުނު ބޭކަލުންނަށް تَبَعَ ވާށެވެ! (އެބޭކަލުންނަކީ صَادِقُ އާއި صَدُوقُ އާއި އަދި شَلُوم އެވެ.)

* قَتَادَةُ ވިދާޅުވެއެވެ. އޭނާގެ ނަމަކީ حَبِيْبُ بنُ مُوسَى النَّجَّار އެވެ. އޭނާއަކީ الله އަށް އަޅުކަންކުރާ މީހެކެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ދަޢުވަތު އަޑުއިވުމުން ރޭގަނޑު އީމާންވި މީހެކެވެ. = زُبْدَةُ التفسِيْر =

(٢١) (އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ހޯދާ އުޖޫރައެއް ނެތް ބޭކަލުންނަށް ތަބަޢުވާށެވެ! އަދި އެބޭކަލުންނަކީ ހިދާޔަތްލިބިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ!)

(٢٢) އަދި އަހުރެން ތިމަގޭ ތިމަންނަ އުފެއްދެވި ކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވެ އެނބުރިގެންދާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّيٓ إِذٗا لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّيٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمۡ فَٱسۡمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٧﴾

## މުފުރަދާ

ءَأَتَّخِذُ = އަހުރެން ހިފާނޭ ހެއްޔެވެ؟ / إخْتِيَارُ ކުރާނޭހެއްޔެވެ؟ ❁ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް ❁ إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ = رَحْمَانُ ވަންތަ ކަލާނގެ އަހުރެންނާމެދު އިރާދަކުރައްވަންޏާ ❁ بِضُرٍّ = އެއްވެސް ދަތި އުދަގޫލެއް ❁ لَّا تُغۡنِ عَنِّي = އަހުރެންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ❁ شَفَٰعَتُهُمۡ = އެމީހުންގެ އެދިގާނުންތައް (شَفِاعَة ދުޢާކުރުންތައް) شَيۡـٔٗا = އެއްވެސްކަމެއް وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ = އަދި އަހުރެން ސަލާމަތްވެސް ނުކުރާނޭނެއެވެ. ❁ إِنِّيٓ إِذٗا = ދެންފަހެ އަހުރެން ވާނީ ( އެބަހީ الله ފިޔަވައި އިލާހުންތަކެއް إِخْتِيَارُ ކޮށްފިއްޔާ އަހުރެން ވާނީ ) ❁ لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ إِنِّيٓ ءَامَنتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. بِرَبِّكُمۡ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް ❁ فَٱسۡمَعُونِ ﴿٢٥﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެންގެ ބަސްއަހާށެވެ. ❁ قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَ = އޭނާއަށް ބުނެވުނެވެ. ކަލޭސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ. ❁ قَالَ = (ސުވަރުގެވަދެވަޑައި) އޭނާބުނެއެވެ. ❁ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އަހުރެންގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ ހާދަރަނގަޅު ހެއްޔެވެ؟ ❁ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي = އަހުރެންގެ رَبُّ އަހުރެންނަށް ފުއްސެވީ ކޮންތަކަކަށްކަން؟ وَجَعَلَنِي = އަދި އެކަލާނގެ އަހުރެން ހައްދަވައި ❁ مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ﴿٢٧﴾ = ގާތްވެރިންގެ ތެރެއިން. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) އަޅުގަނޑު އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް އަޅުކަން ހިފާނީ ހެއްދެވެ؟ / إخْتِيَارُ ކުރާނީހެއްދެވެ؟

رَحْمَانُ ވަންޏާ ކަލާނގެ އަޅުތެރިންނާމެދު =އެއްވެސް ދަތި އުފެދުވުމަށް އިރާދަކުރައްވަންޏާވެސް އެމީހުންގެ އިލާހުންތަކުގެ (شَفاعَة ދެވިދާނެތަކެއް) އެއްވެސްކަމަކަށް އަޅުތެރިންނަށް ފައިދާއެއްނުކުރާނެއެވެ. އަދި އަޅުތެރިން ސަލާމަތްކޮށްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

(٢٤) ދެންއޭރުން އަޅުތެރިން ވާހުށީ ( އެބަހީ !الله ފިޔަވައި އިލާހުންތަކެއް إخْتِيَارُ ކޮށްފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތެރިންވާހުށީ ގެއްލި ހަލާކުވެ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް އަޅުތެރިން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އަޅުތެރިންގެ ބަސް އަހާށެވެ.

* ދަންނައެވެ. މި حَبِيْبُ النَّجَّار އަކީ އޭނާގެ އިސްލާމްވުމަށް ފަހުގައި އެކަމަށް މިސްކީނުންނަށް ޚަރަދުކުރުމުން އެ قَوْمُ ގެމީހުން އޭނާދެކެ ރުޅިއައިރުގައި އޭނާބަލާށް ވައްޓައިލާ މިސްކީނުންގެ ފައިތިލަތަކުގެ ގަޔަށް އަރާފިއައި ބޮނޑުގައި އަޅުވައިކޮށް ނުކުތް ކަލޭސާބިތުވާކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެހެންރިވާޔަތެއްގައިވަނީ އޭނާ އަރުވައިލިކަމަށެވެ. އަދިއަށްއެބައި ރިވާޔަތްގައިވޭ އޭނާގެ ގައިގާ ބަޑުކިސްއަޅައި ކިޔައިލިކަމަށެވެ. އެވަގުތު ސުވަރުގެވަނުމަށް އޭނާއަށް އަންގާވިއެވެ. އެވާހަކައި ދެންއޭގެފަހުން އޭނާބަރިވާހަކައިތް މިގަރުމިގެންނެވިއެވެ.

(٢٦) އޭނާ އެބަހީ حَبِيْبُ النَّجَّار شَهِيْدُ ވުމުން ސުވަރުގެއަށް ވަންނަން އޭނާއަށް އަންގައިފިއެވެ. ދެން އޭނާ ސުވަރުގެއަށް ވަދެ އޭގެ نِعْمَة ތައް ! الله އޭނާއަށް ދެއްވި ކަރާމާތް ފެނުމުން އޭނާ ބުނެއެވެ.

(٢٧) އަޅުތެރިންގެ رَبُّ އަޅުތެރިންނަށް ފުއްސަވައި މާތްކުރެއްވީތީ ބުރައަށް އަޅުތެރިންނެރުއްވިކަމޭ އަޅުތެރިންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނަށް އެގޭނަމަ ކިހާރަގަނޑު ހެއްދެވެ؟ ( އެއީ تَوْحِيْد އާއި إِيْمَان ކަމެވެ.) އޭރުން އެމީހުންވެސް އީމާންވާނެ ރަގަޅުބައިމީހަކު ކަމުގައިވުން އޮއްމީދު ކުރެވެއެވެ.

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾

## ތަފްސީރު

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުފޮނުއްވަމެވެ. عَلَىٰ قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ قومُ އަށް (حَبِيْبُ النَّجَّار ގެ قومُ އަށް

مِنۢ بَعْدِهِۦ = އޭނާއަށްފަހު ( އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު) مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުމަތިން ހަނގުރާމަ ކުރުމަށްޓަކައި ޖުނދުން

އެއްވެސް މަލާއިކަތުންތަކެއް وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ = އަދި(މަލާއިކަތުންތަކެއް) ފޮނުއްވާން ކަނޑައެޅުއްވައި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ. إِن كَانَتْ = އެކަށްނުވިއެވެ. (އެ ޢަޒާބު ހަލާކުވުންކަމުގައި ނުވިއެވެ.) إِلَّا صَيْحَةً

وَٰحِدَةً = އެއްގޮތް ބޮޑު ހަޅޭއްލެވުމެއް ކަމުގައި މެނުވީ (އެއީ جبْرِيْل عَلَيْهِ السَّلاَم ގޮވައިލެއްވުމެވެ.) فَإِذَا هُمْ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެމީހުން

ވެއްޖެއެވެ. خَٰمِدُونَ ﴿٢٩﴾ = އެއްވެސް ހަރަކާތެއްނެތި މަރުވެ ނިވިފައިވާ ބައެއް ކަމުގައި يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ

= އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް ހިތާމަޔާއި ވޭނާއެވެ.! مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އެއްވެސް

ރަސޫލުބޭކަލަކު ވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. إِلَّا كَانُوا بِهِۦ = އެމީހުން އެބޭކަލަކާއިމެދު ފުރައްސާރަކުރާ ގޮތުގައި މެނުވީ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ =

މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރާ ބައެއްކަމުގައި أَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ؟./ އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ ( އެބަހީ

މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟) كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވި

ކިހާވަރެއްކަން؟ مِّنَ ٱلْقُرُونِ = އިސްވެދިޔަ ޒަމާންތަކުގެ ބައިތަކުން أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން إِلَيْهِمْ لَا

يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ = މިމީހުންކައިރިއަށް ދެން އެނބުރި رُجُوعَ ނުވާނެއެވެ. وَإِن كُلٌّ = އަދި ހުރިހާ ބަޔަކުވެސްވެއެވެ. لَّمَّا

جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ވެގެންވާނޭ وَءَايَةٌ لَّهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށްވާ

ދަލީލެވެ. (އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ދިޔުމާމެދު ކަމުގެ عَقْلِي އެއްވެ). ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ = މަރުވެފައިވާ ބިންގަނޑު

(ވާރޭވެހުމުގެ ކުރިން ހިކިފައިވާ ބިންގަނޑު) أَحْيَيْنَٰهَا = އެބިންގަނޑު (ވާރޭވެހުމުން ފެހިވެގެން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ދިރުއްވީމެވެ. وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިމުން އާނބު ނެރުއްވީމެވެ. فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ

(٣٣) = އެއީ އެމީހުން ކައިރަށް = وَجَعَلْنَا فِيهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުގައި ލެއްވީމެވެ. جَنَّتٍ = ބަގީޗާތައް مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَبٍ = ކަދުރާއި މޭބިސްކަދުރުގެ وَفَجَّرْنَا فِيهَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުގައި ނަހުއްޓުވީމެވެ. مِنَ الْعُيُونِ (٣٤) = ކޮތަރުތައް / ފެންގަނޑުތައް. لِيَأْكُلُوا مِن ثَمَرِهِ = އެއީ އެތަކެތީގެ މޭވާއިން އެމީހުން ކެއުމަށްޓަކައެވެ. وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެތަކެތި ނުހަދައެވެ. أَفَلَا يَشْكُرُونَ (٣٥) = އެމީހުންނަކަށް ޝުކުރު ނުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި އޭނާގެ قَوْمُ އަށް އޭނާއަށްފަހު (حَبِيبُ النَّجَّار ގެ قَوْمُ އަށް އޭނާ މަރުވުމަށްފަހު) އެޤައުމު ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް އުޑުން އެއްވެސް މަލާއިކަތުންގެ ލަޝްކަރެއް ނުފޮނުއްވަމެވެ.

(٢٩) ހަމައެކަނި އެންމެ އަޑުފަޅައް އަރުވާލެއްވުމުގައި މުޅިން އެ ޤައުމު ހަލާކުވުން ނިމިއްޖެއެވެ. (އެއީ جِبْرِيْل عَلَيْهِ السَلاَمْ ގެ އަޑެކެވެ.) އެއަޑު ފެނުން ހަމައެކަނި (އެއަޑު ފެނުގަނޑަކަށްވުން ބިރުސްގެޔަށް ކަށަވަރުވެގެން) މަރުވެ ދިޔައިއިރާ ބޮޑު ކަމުގައި އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.

(٣٠) ޢަޒާބު ލިބުނުމަށްޓަކައިވާ އަޅުން ހިތާމައެވެ ބޮޑުކަމެވެ! އެމީހުން މަލާމާތްކުރުމަށް ފޮނުއްވާ ކޮންމެ ރަސޫލަކު އެއްވެސް ރަސޫލެއް އެމީހުން މަލާމާތްކޮށް ފަރާތްކޮށްފައެވެ.

(٣١) އެމީހުންގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީ ކިތައްމެ ޤަރުނުތަކެއް ކަމާއި އެކަމަށްފަހު އެމީހުން ނުދެކެނީހެވެއްޔެވެ؟/ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގޭހެވެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ މައްކާގެ އަހުލުވެރިންނަކަށް ނޭނގޭހެވެއްޔެވެ؟) އަދި އެއީ އެއްވެސް އުއްމަތެއް މިއީނގެ ގޮތަކަށް ދެންނާންނާނެއެވެ.

(٣٢) އަދި އެހުރިހައި މީހުން ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ކުރެވޭނެއެވެ. އެބަހީ އެންމެންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ވާނެއެވެ.

(٣٣) (مَحْشَرُ އަށް ޖަމާވާން ކަމުގެ عَقْلِي ދަލީލުކަމުގައި) ވާކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ހަށިހަށްދުވަހާ ބިންގަނޑު އެއީ އެމީހުންނަށް ދަލީލެވެ. އެބިންގަނޑު (ވާރޭވެހުމަށްފަހު) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގަނޑު ދިރުއްވީމެވެ. އެއީން އެމީހުން ކައިހަދާއަށް އުފެދޭ އެތިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވީމެވެ.

(٣٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނުގައި ކަދުރާއި މޭބިސްކަދުރުގެ ބަގީޗާތައް ލެއްވީމެވެ.(ކަދުރާއި މޭބިސްކަދުރު ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ފާހަގަކޮށްދެއްވީ އެދެއްޗަކީ ފުރިހަމަ ކަމަށްޓަކައެވެ.އެދެވަށްތަކުރުފިޔަވައި ދަނޑުދި ބަގީޗާތަކުގައި ގިނަ ޢަދަދެއްގެ ހަމަކަކާ ގަސްތަކެއް ފެންނަންވާނެއެވެ. އެބިންގަޑުން ގަސްތަކެއް ފަރާތުން ނުކުތްނުކުތް މަހަޝަރް أَحْمَرُ ދެމިހުރި ކާނާވާނެ މޭވާތަކުން ނުކުތްނުކުތްނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބިންގަޑުން ކޮތަރުތަކާއި ފެންގަނޑު ނެރުއްވީމެވެ.

(٣٥) އެއީ އެތަކެތީގެ މޭވާއިން އެމީހުން ކެއުމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އެތަކެތި ނުހަދައެވެ. އެތަކެތި އުފެއްދެވީ ހަމައެކަނި الله އެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެކަލާނގެއަށް ޝުކުރު ނުކުރާނެ ހެއްޔެވެ؟

سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَـٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾

## ތަރުޖަމާ

سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމެވެ. خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ = ޖޯޑުޖޯޑު އެކަލާނގެ ހެއްދެވި كُلَّهَا ހުރިހާތަކެއްޗެވެ مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ = ބިންފުޅާލާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން وَمِنْ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުންނާއި وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެމީހުން ނުދަންނަ ތަކެތީގެ ތެރެއިންވެސް وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ = އަދި ރޭގަނޑު އެއީ އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (ﷲ ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ހެކިދޭ ދަލީލެކެވެ.) نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ = އޭގެތެރެއިން ދުވަހުގެ އަލިކަން ފޮރުވާލައްވަމެވެ. فَإِذَا هُم = ފަހެ އެހައިރުން އެމީހުން مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ = އަނދިރިވެގެންވެއެވެ. (އެމީހުން އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.) وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى = އަދި އިރުދުއްވައެވެ.(އިރުދަތުރުކުރައްވައެވެ.) لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا = އެއަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ މަޤާމަކަށް ذَٰلِكَ = އެއީ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ = ގަދަވަންތަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރައްވައި ކަނޑައެޅުއްވުމެވެ. وَٱلْقَمَرَ = އަދި ހަނދު قَدَّرْنَـٰهُ مَنَازِلَ = މަންޒިލްތަކެއްގެ ގޮތުން ހަނދު ވަނޑިފައިވާ ގޮތުގައި މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. حَتَّىٰ عَادَ = އަނބުރާ ދިޔުމާ ހަމައަށް ކަދުރުގަހުގެ ފަރުވާނގެ ފަދައިން كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ = ކަދުރު ރޮނގެއް ދުވަސްވެ ހިކިފައިވާ ބޮޑުތަކެއް ފަދައިން لَا ٱلشَّمْسُ = އިރުވެސްނުވެއެވެ. يَنۢبَغِى لَهَآ = އެއަށް އެކަށީގެންވާ އެއްޗެއް ކުރިކުރަން أَن تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ = ހަނދު އަރައިގަތުމަށް وَلَا ٱلَّيْلُ = އަދި ރޭގަނޑުވެސް ނުވެއެވެ. سَابِقُ ٱلنَّهَارِ = ދުވަހުގެ ކުރިއަށް ދާނެ އެއްޗަކަށް وَكُلٌّ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް فِى فَلَكٍ = ވައި ތެރޭގައި / ވަގުތަކަށް يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾ = ފަތާފައެވެ./ ދަތުރުކުރައްވައެވެ. وَءَايَةٌ لَّهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (ﷲ ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ހެކިދޭ ދަލީލެކެވެ.) أَنَّا حَمَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އުފުއްލެވީމެވެ ذُرِّيَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު (އާދަމްގެ ދަރިފަސްކޮޅު) فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ = ފުރިފައިވާ ނަވެއްގައި (نُوحُ عَلَيْهِ السّلاَم

ގެ މަޝްހޫރު ނަވުގެތެރޭގައި) وَخَلَقْنَا لَهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ހެއްދެވީމެވެ. مِّن مِّثْلِهِۦ=

އުޅަނދު ތަކެތި مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުން ސަވާރުވާ ތަކެއްޗެވެ ( ދަތުރުފަތުރު ކުރާ ބޯޓުތަކެއް)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި ބިމުން ހެދޭ ގަސްގަހާ ގެހިއާއި އަދި މީހުންގެ ނަފްސުތަކުން އަދި ދަނެނުގަނެވޭ ތަކެތިވެސް ޖޯޑު ޖޯޑު ގޮތުގައި ހެއްދެވި ކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަވެއެވެ. އަދިމީހުންގެތެރެއިން ނާޅޭތަކެތީގެތެރޭގައިވެސް އެކަލާނގެ ޖޯޑު ޖޯޑު ހެއްދެވިއެވެ. އަދި ހުރިހާތަކެތި ޖޯޑުޖޯޑުކޮށް ހެއްދެވިކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމާއެވެ!

(٣٧) އަދި ރޭގަނޑު އެއީ އެމީހުންނަށް ދަލީލެކެވެ. (اللّٰه ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ފުރިހަމަ ދަލީލެކެވެ،) ރޭގަނޑުން (ރޭގަނޑުގެ ތެރެއިން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވާލު ދަމައިގަންނަވަމެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުން އެމީހުން އަނދިރިވެގެންވެއެވެ. (އެމީހުން އަނދިރިވެގެންވެއެވެ.)

(٣٨) އަދި އިރު އެއަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ މަންޒިލުތަކުގައި ދުވެއެވެ. (އިރުއަރައި އިރުއޮއްސުމެވެ.) އެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ.

(٣٩) އަދި ހަނދު އެއީވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަލީލެކެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަނދު މަންޒިލުތަކުގައި މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ކަދުރު ގަހުގެ ދުވަސްވީ ހިކިފައިވާ ގަނޑެއްފަދައިން ހަނދު އެނބުރި ކުރީ ޙާލަތަށް ދާންދެނެވެ

(٤٠) އިރު އެއީ ހަނދު އަތުލައިގަތުމަށް އެކަށީގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ރޭގަނޑުވެސް ދުވާލާ ކުރިއަރައި ދުވަން އެއްޗެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ވަކި ފަލަކެއްގައި / މަދާރެއްގައި ފަތައެވެ./ ދަތުރުކުރެއެވެ.

(٤١) އަދި އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު (އާދަމުގެ ދަރިފަސްކޮޅު) ފުރިބޮޑުވެފައިވާ ނަވެއްގައި (نُوحُ عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ މަޝްހޫރު ނަވުގެތެރޭގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލެވުން އެއީ އެމީހުންނަށްވާ ދަލީލެކެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ފުރިހަމަ ދަލީލެކެވެ،)

(٤٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށްޓަކައި ދަތުރުފަތުރު ކުރުމަށް ބޭނުންކުރެވޭ ތަކެތި އެމީހުން ސަވާރުވާނޭ އުޅަނދު ތަކެތި ހެއްދެވީމެވެ.

وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

## މުޢުޖަމު

وَإِن نَّشَأْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ نُغْرِقْهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރައްވައިފީމުއެވެ. فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ = ފަރުޔާދުރަސް އެމީހުންސަލާމަތްކުރާނެ ކޮންމެ ހެނދެ ނުވާނެއެވެ. وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުންނުވާނެއެވެ. يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ = ސަލާމަތްވާނޭ ބަޔަކުކަމުގައި إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا = ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ رَحْمَةُ އެއްގެންވި وَمَتَٰعًا = އަދި އަރާމު ކުރެވޭގޮތުގައި إِلَىٰ حِينٍ = ﴿٤٤﴾ = މުއްދަތަކަށް وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ٱتَّقُوا۟ = ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރިމަތީގައިވާކަންތައް (ކުރިމަތީގައިވާ ދުނިޔޭގެއަރާމުދަނޑިތަކާއި ލިބެން އޮތް عَذَابُ އަކަށް) وَمَا خَلْفَكُمْ =އަދި ކަލޭމެންގެ ފަހަތުން އޮތްކަން عَذَابُ އަކަށް (އާޚިރަތުގެ عَذَابُއެވެ.) لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް رَحْمَةُ ލިބުމަށްޓަކައި؟ وَمَا تَأْتِيهِم = އަދި އެމީހުން ގާތަށް ނައެވެ. مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް ދަލީލެއް /އެއްވެސް އާޔަތެއް مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ދަލީލުތަކުގެތެރެއިން / އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا = އެމީހުން އެއާއިމެދުކަން ފުރަގަސްދީ مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ = ފުރަގަސްދިނުމާ ބެހޭގޮތުން ވިޔަނުވާގޮތަށް. وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ أَنفِقُوا۟ = ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ. (ޚަރަދުކުރާށެވެ.) مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުގުން قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީހުން ބުންނެވެ. لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟= އީމާންވީމީހުންނަށް أَنُطْعِمُ = (މަރާދާ) ކާންދޭނަމުހެއް مَن = އެފަދަ މީހަކަށް ކާންދޭނަމުހެއްތޯ؟ لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ = ٱللَّهُ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ أَطْعَمَهُۥٓ = އޭނާގެ އެމީހަކަށް ކާންދެއްވައިފިއްނެ إِنْ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދިގެންވާ ގޮތެއްގައި މެނުވީ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = ކަލޭމެންގެ وَعْدُ ކުރި ކަލޭމެން ރާސްތުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ؟ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައިވަނީނަމަ

(ނިކަންބޮޑުބޮޑުކޮށް.) مَا يَنظُرُونَ = އެމީހުން އިންތިޒާރު ނުކުރެއެވެ. إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً = އެންމެ އަޑުގަދަކަމެއްގެ ނޭވާ تَأْخُذُهُمْ = އެމީހުން އަތުލާނެ ހާލު (އެއަޑުގަދަ ކަމާ) وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ = (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި) އެމީހުން އަރައިރުން ވާދަވެރިވަމުން އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. فَلَا يَسْتَطِيعُونَ = (ދެންއޭރުން) އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. تَوْصِيَةً = وَصِيَّةُ އެއްކޮށްލުމަށްވެސް. وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރިދާކަށްވެސް.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غَرَقُ ކުރައްވައިފީމެވެ. ދެންއޭރުން އެމީހުން ސަލާމަތް ކޮށްދޭނޭ މީހަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި ސަލާމަތްވާނީ ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ رَحْمَةُ އެއްކަމުގައި އެވެ. އަދި މުއްދަތަކަށް އަރާމު ކޮށްދިނުމުގައި މެނުވީއެވެ.

(٤٥) އަދި "ކަލޭމެންގެ ކުރިމަތީގައިވާތަކެއް (ކުރިމަތީގައިވާ ދުނިޔޭގެ މުސީބާތްތަކާއި އަޚިރަތުގެ عَذَابُ އަކަށާއި) އަދި ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައިވާ އާޚިރަތުގެ عَذَابُ އަކަށް (އެއީ އާޚިރަތުގެ عَذَابُ އެވެ.) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް رَحْمَةُ ލިބުމަށްޓަކައެވެ." މިފަދައިން އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއިރު (އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.)

(٤٦) އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ދަލީލުތަކާއި ހެކިތަކުގެ ތެރެއިން ދަލީލެއް ނުވަތަ އާޔަތެއް އެމީހުން ގާތަށް އަތުވެއްޖެ ކޮންމެ ހިނދެއްގައިވެސް އެމީހުން އެދަލީލަކުން ނުވަތަ އާޔަތަކުން ފުރަގަސްދީ ދުރުވާ ކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٤٧) އަދި "الله ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ރިޒުޤުން ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ. (ފަޤީރުންނަށް ދީފާށެވެ.)" އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއިރު ކާފިރުވީ މީހުން (މައްކާމީހުން) އިމާންވި މީހުންނަށް ބުނެއެވެ. "الله އިރާދަކުރެއްވިޔާ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ކާންދެއްވިޔާނެ މީހަކަށް އަހުރެމެން ކާންދޭންވީ ހެއްޔެވެ؟" (އެމީހުންނާއި މެދު الله އެއަށް ބޭނުމެއް) ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އިންކާރުކޮށް ބުނެއެވެ.) "ކަލޭމެންގެ وَعْدُ ކުރާ ކަމެއް ދުވަހެއް ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ތެދުބުނެ މީހުންކަމުގައި ވާނަމަ (ނިކަންބޮޑުބޮޑުކޮށް.)"

(٤٩) އެމީހުން އަޑުގަދަ އަޑެއް އެންމެ އަޑުގަދަކަމެއްގެ އެމީހުން އިންތިޒާރު ނުކުރެއެވެ. (އެއީ އިސްރާފީލުގެ ކާނު ފުމުމެއް ފޮނުވާލެވޭ އަޑެވެ.) އެމީހުން އަޑު އަހާނީ (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގައި) އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކާއި އަރައިރުން ވާދަވެރިވަމުވެއެވެ.

(٥٠) (ދެން އޭރުން އެބައި އެއްޗެއް އަޑުއިވުމުން) وَصِيَّةُ އެއްކޮށްލުމަށްވެސް އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އެނބުރިދާކަށްވެސް. އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. (އެމީހުން ކޮބައިގައި ތިބިއަސް މަރުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެހެން ތަނަކަށް ހިނގާދާކަށްވެސް

މަރުވެގެން ތިބޭނެއެވެ. ކަންއިންނާނީ ނަމާދުކުރާ މީހުން ނަމާދު ކުރަމުން ދިޔައިރު އެތަނުގައި މަރުވެގެން ތިބޭނެއެވެ.)

وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَـٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ أَصْحَـٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِي شُغُلٍ فَـٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ فِي ظِلَـٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَـٰكِهَةٌ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَـٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَٱمْتَـٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾

## ތަފްސީރު

وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ = އަދި ( ދެވަނަ ފަހަރަށް) ޞޫރުގައި ފުމެލެވޭނެއެވެ. فَإِذَا هُم = ފަހެ އެބައިމީހުން (އަންގޮޅިތެރެއިން ނިކުމެގެން) مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ = ގަބުރުތަކުން (ނިކުމެގެން) إِلَىٰ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ = އަވަސްއަވަހަށް ދުވެގަންނާނެއެވެ. قَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَا = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.(ހާލުހުރުން ބުނާނެއެވެ.) ޙައްލުމެންގެ ހަލާކަށް ހިތާމަޔާއެކު ގޮވާލާނެއެވެ!! مَنۢ بَعَثَنَا = އަހުރެމެން (ދިރުއްވައި) ފޮނުއްވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ مِن مَّرْقَدِنَا = އަހުރެމެން އޮށޯވެހުރި ތަނުންތޯއެވެ؟ (އެވަގުތު މުއުމިނުން އެމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) هَـٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَـٰنُ = މިއީ رَحْمَٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެ ވަޢުދުވެވަޑައިގެންނެވި ކަމެވެ. وَعْدُ ވާގޮތެވެ. (މިއީ ހިތާމައިން ތިޔަބައިމީހުން ފުރުސަތުގެ ވަޢުދު ކަލާނގެ ވަޢުދު ވާގޮތެވެ.) وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ = އަދި ރަސޫލުން ތެދު ބުނެވިއްޖެއެވެ.

إِن كَانَتْ = އެކަންނުވެއެވެ.(مَحْشَرُ ކުރެއްވުން ނުވެއެވެ.) إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً = (އެއް ހިސާބުގައި ގޮވާލުމެއް ފިޔަވައި) فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ = އެބައިމީހުން އެންމެން لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ = ތިމަން ކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ވާނެއެވެ. فَٱلْيَوْمَ = (އަދި އެދުވަހުން.) މިއަދު لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެއްވެސް ކަމެއްގައި އަނިޔާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. وَلَا تُجْزَوْنَ = އަދި ޖަޒާ ނުދެވޭނެއެވެ. إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަމެއްގެ (ދުނިޔޭގައި) ކުރާކަމުގައިވާ ކަންތަކެއްގެ إِنَّ أَصْحَـٰبَ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގެވަންތަ ބައިމީހުން ٱلْيَوْمَ = މިއަދު (ޤިޔާމަތް ދުވަހު) فِي شُغُلٍ فَـٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ = نِعْمَة ތަކުގައި مَشْغُول ވެގެންވާނެއެވެ. هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ = އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ އަނބިން ވެސް فِي ظِلَـٰلٍ = ހިޔަލުގައެވެ.(ސުވަރުގެ ހިޔަލުގައެވެ.) عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ = ސޮފާތަކުގައި مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ = ލެގިލައިގެން

لَهُمْ فِيهَا فَـٰكِهَةٌ = އެމީހުންނަށް އެތާގައި މޭވާތަކެއްވެއެވެ. وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އެމީހުން އެދޭހާއެއްޗެއް

އެމީހުންނަށްވާނެއެވެ. سَلَٰمٞ قَوۡلٗا = އަދި (ބަސްފުޅެއްގެ ގޮތުން) ސަލާމްގެ ބަސްފުޅުވެއެވެ. مِّن رَّبّٖ رَّحِيمٖ ﴿٥٨﴾ = رَحِيْم ވަންތަ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން. وَٱمۡتَٰزُواْ ٱلۡيَوۡمَ = އަދި މިއަދު ކަނޑައެޅިގެން ވަކިވާށެވެ. أَيُّهَا ٱلۡمُجۡرِمُونَ ﴿٥٩﴾ = އޭމުޖުރިމު ފާފަވެރިންނޭވެ! ކުށްވެރިންނޭވެ!

## إجْمَالِي މާނަ

(٥١) އަދި ( ދެވަނަ ފަހަރަށް ) ޞޫރުގައި ފުމެލެވޭނެއެވެ.(އެއީ އިސްރާފީލުގެ ފުމެލެއްވުން ދެވަނަ ފަހަރަށް ޞޫރުގައި ފުމެލެއްވުމެވެ.) ފަހެ އެހައިރުން އެމީހުން (އެމީހުންގެ ޤަބުރުތަކުން) ނުކުމެގެން އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް އަވަސްއަވަހަށް ދުވެގަންނާނެއެވެ.

(٥٢) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.(ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ.) "އަހަރުމެންގެ ހަލާކު ހުއްޓޭ!! އަހަރުމެން ނިދާތަނުން (ޤަބުރުން) ފޮނުއްވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟" (މަލާއިކަތުން މުއުމިނުން އެމީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) "މިއީ رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެ ކުރެއްވި وَعْدُ ތެވެ. އަދި ރަސޫލުން ތެދުބަސްދެއްވި ބަޔެކެވެ.(ފަހެ މިއުމުގައި ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ދިރުއްވައި محشر ކުރައްވާނީއެވެ.")

(٥٣) (އެއީ އިސްރާފީލުގެ ފުމެލެއްވުމެވެ) ހަމައެކަނި ހަޅޭއްލެވުމެއް ކަމުގައި މެނުވީ އެއްނުވާނެއެވެ.(مَحْشَرُ ކުރެއްވުން ނުވާނެއެވެ.) ފަހެ އެހައިރުން އެއްކޮށް ހުރިހާ ބަޔަކު حَضْرَةُ އަށް حَاضِرُ ކުރެވޭނެއެވެ.

(٥٤) (އަދި اللهُ تَعَالَى ޙުކުމްކުރައްވާނެއެވެ.) މިއަދު އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އެއްވެސް ކަމަކުން އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަމެއްގެ ޖަޒާއެއް ކަމުގައި މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާއެއް ނުދެވޭނެއެވެ.

(٥٥) ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން މިއަދު (މިފަދަ ގޮތަކަށް) نِعْمَة ތަކުގެ ތެރޭގައި مَشْغُول ވެގެންވާނެއެވެ.

(٥٦) އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ އަނބިން ހިޔާކަމުގައި ހަރުތަކުގެ މައްޗަށް ލެނބިގެންވާނެއެވެ. (ސާފުކަމުގައި ފޮނިގެންނެވެ.)

(٥٧) އެމީހުންނަށް އެތާގައި މޭވާއެއްވާނެއެވެ. އަދިއެވާ އެމީހުން އެދޭއެއްޗެއް އެމީހުންނަށްވާނެއެވެ.

(٥٨) އެމީހުން އެދޭ نِعْمَة ގައި މީހާއިރު އެމީހުންނަށް އިތުރު رَحِيْم ވަންތަ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން(ބަސްފުޅެއްގެ ގޮތުން) ސަލާމްގެ ބަސްފުޅުވެއެވެ.

(٥٩) (އަދި އެދުވަހުން ނުބައި މުޖުރިމުން ނަހަ އެނގޭނެއެވެ.) "އޭ ނުބައި މުޖުރިމުންނޭވެ! މިއަދު ސާލިޙު މީހުންގެ ތެރެއިން ވަކިވާށެވެ. (ނުބައި ހުރިހާ މުޖުރިމުން އެއްބައެއް ކަމުގައި ވަކިވާށެވެ. ޔަހޫދީން ވަކިބައެއް، ނަޞާރާއިން ވަކިބައެއް މަޖޫސީން ވަކިބައެއް ޝިރުކުވެރިން ވަކިބައެއް ބުދަށްއަޅުކަންކުރާ މީހުން ވަކި ބައެއް މިގޮތަށް ބައިބައި ވާށެވެ.")

۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

## ތަރުޖަމާ

۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަހުދު ނުކުރައްވަން ހެއްދެވީ؟ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ = ކަލޭމެން شَيْطَان އާ އަޅުކަން ނުކުރުމަށް. ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެސޮރު އީ ކަލޭމެންނަށް عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عَدُوّ އެކެވެ. وَأَنِ ٱعْبُدُونِى = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ އެއީއެވެ. وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެސޮރު ކަލޭމެންގެތެރެއިން މަގުފުރައްދައިފިއެވެ. جِبِلًّا كَثِيرًا = އެތައްގިނަ خَلْق ތަކެއް ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނުވިސްނުނުތޯ؟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ = ބުއްދިކުރާ ބަޔަކު ކަލޭމެންކަމުގައި هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ = މިއީ ނަރަކައެވެ. ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ = (ދުނިޔޭގައިކަލޭމެންގެ ދުވަސްވަރު) ކަލޭމެންނަށް وَعْد ކުރެވިފައިވި އެ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ = ކަލޭމެން މިއަދު އެއަށް ވަންނާށެވެ. / ގޮވައި އަރާށެވެ. بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ = ކަލޭމެން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ = މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސިއްކަ ޖައްސަވާ ބަންދުކުރައްވާހުށީމެވެ. عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގެ މަތީގައި وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ވާހަކަ ދައްކާނެއެވެ. وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ފައިތައް ހެކިދޭނެއެވެ. بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުގެ وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޯތައް ފުހެއެރިކުރައްވައި ފުރޮޅުން ނަގާ ހަދައިލީހެވެ. فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ = ދެން އެމީހުން މަގުމަތި ދުއްވަން ވާދަކޮށް

(އެދިޔަސް) فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ފެންނާނީ ކޮންގޮތަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَلَوْ نَشَاءُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ لَمَسَخْنَاهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ. عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ = އެމީހުން (ނުބައިކަންތައްކުރާތަން) މިތާގައިމިއޮތް فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا = ފަހެ ކުރިއަށް ދިއުމަށް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ފަހަތަށް އެނބުރި ދިއުމަކަށްވެސް.

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) އޭ އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! ކަލޭމެން ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ޢަހުދު ކަނޑައަޅުއްވައި ނުވިމުހެއްޔެވެ؟ (އެބައި ޢަހުދު ކަނޑައަޅުއްވައި ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. އެއީ ރަސޫލުން ބާވައްލަވައި ފޮނުއްވުމާއި އެބާވައްލެވި ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން މަނާކުރެއްވީމެވެ.) އަދި ޝައިޠާނާ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންވެގެންވާ ދުޝްމަނެއްކަން ހަމަކަށަވަރުން އެނގޭނެއެވެ.

(٦١) އަދި ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމަށްވެސް (މިއަމުރުކުރެއްވީ) މިއީ ތެދުމަގެވެ. ސީދާވެގެންވާ މަގު ފާހަގަކޮށް އެނގޭނެއެވެ.

(٦٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނާ ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެތައްގިނަ ޚަލްޤުތަކެއް މަގުފުރެއްދިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ވިސްނާ ހަނދުމަކޮށް ނުގަނެއްޖެހެއްޔެވެ؟ ބުއްދިވެރި ބުއްދި ކަލޭމެންނަށް ނެތްހެއްޔެވެ؟

(٦٣) މިއަދު މިއޮތީ ނަރަކައެވެ. ޢަހުދުކުރެވިފައިވާ ނަރަކައެވެ. ކަލޭމެންނަށް ވަޢުދުވެފައި ހުރި ނަރަކައެވެ. (ދުނިޔޭގައި ރަސޫލުން ކުރެއްވި ކަމުގެ ތަންބީހާއި އިންޒާރުތަކުގެ ތެރެއިން ވަޢުދުވެފައި ހުރި ނަރަކައެވެ.)

(٦٤) ކަލޭމެން (الله އަށް) ކާފިރުވި ސަބަބުން މިއަދު އެ ނަރަކައަށް ވަންނާށެވެ. (އެއާ ކުރިމަތިލާށެވެ.)

(٦٥) އަދި މިއަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުގައި މަގުފަހަރައި ޖަހައްވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުންނާ ވާހަކަދައްކާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އެމީހުންގެ އަތްތަކެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފައިތަކުން ހެކިވާނެއެވެ. (އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކަށް.) އަދި އެބައިމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ ހެކިވެސް ދޭނެއެވެ. ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކަށް ވާހަކަދައްކާނެއެވެ.

(٦٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ އެމީހުންގެ ލޮލުގެ އަލިކަން ނައްތާލައްވައި ލޮލުގެ އަލިކަން ފޮހެލައްވައި ކަނުކޮށްލެއްވީމެވެ. ފަހެ ދެން އެމަގުގައި ދުވެ އަރަން ހިނގާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް މަގު ފެންނާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟

(٦٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ އެމީހުން އެ ނުބައި ކަންތައްކުރާ ތަނުގައި ހުރި ގޮތަށް އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ. (ޖަނަވާރުންނާއި ހިލަތަކަކަށް ބަދަލުކުރައްވައިފީމެވެ.) ފަހެ ދެން ކުރިއަށް ދިއުމަށް އަދި ފަހަތަށް އެނބުރި އައުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.

وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾

## ތަފްސީރު

وَمَن نُّعَمِّرْهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުމުރުދެއްވާ އުމުރު ދިގުކޮށްދެއްވާމީހާ (ދަންނަވައެވެ.) نُنَكِّسْهُ فِي ٱلْخَلْقِ =

އުމުރުގެ ގެއްލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ހާލު ބަދަލުކުރައްވަމެވެ.(އެއީ ޖުވާންކަމުންފަހު މުސްކުޅިކަމަށް އަދި

ބާރުގަދަކަމުންފަހު ބަލިކަށިކަމަށް) ބަދަލު ކުރައްވަމެވެ. أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾= އެމީހުން ފަހެ (އެފަދަކަންތައްތަކުން

ބުއްދިތެރިކަމާއިއެކު ނުވިސްނާނެހެއްޔެވެ؟وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ޅެން އުނގަންނައި

ނުދެއްވީމެވެ. وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ = އަދި އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ= އެއީ އެބަހީ އެ

ފޮތްއާން އެއީ ޖިކުރެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ❁ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ޤުރްއާނެއް

ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ ސާފުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތެކެވެ.) لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا= ދިރިހުރި މީހަކަށް އިންޒާރު

ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. (އެއީ ހިތުގައި ދިރުންހުރި މީހަކަށެވެ.) وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ= އަދި (އަޒާބުގެ) ބަސްފުޅު ހައްޤު ވުމަށެވެ.

عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް. أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ވިސްނައި ދެކުމެއް ނުކުރިހޭ ބާވައެވެ؟. أَنَّا

خَلَقْنَا لَهُم= ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމުކަން އެމީހުންނަށް ޓަކައި ގެއްލުވީވެ. مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ=

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަތްޕުޅުން (ޤުދްރަތުފުޅަށް ކަމުން) ގެއްލުވި ތަކެއްޗާ ތެރެއިން أَنْعَٰمًا= ނަޢަމު ޖަނަވާރު (ގެރި ބަކަރި

ޖަމަލު) فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾= އެމީހުން އެތަކެތީގެ މިލްކުވާނެ އެތަކެތީގެ ވެރިޔަކު ގޮތުގައެވެ. وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ =

އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ= އޭގެ ތެރެއިން ގެތަށް އެމީހުން ސަވާރުވާ

ތަކެތި ވެއެވެ. وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ = އަދި އޭގެތެރެއިން އެމީހުން ކައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން އޭގެ މަސް ކައެވެ.) وَلَهُمْ فِيهَا

= އަދި އެމީހުންނަށް އޭގައި ވެއެވެ. مَنَٰفِعُ= މަންފާ ތަކެއް (އޭގެ ހަމާއި ކަށިކޮޅާއި އޭގެ މަހާ ބަކަރި އުނގުލާއި

ދަނޑުވެރިކަމުގައި ބޭނުންކުރާއި އަދިވެސް އޭގެ މަސް ކާއާއި އަދިވެސް އެތަށް ފައިދާއެކެވެ.) وَمَشَارِبُ ۖ = އަދި ބޮ

ތަކެތި ވެއެވެ. (އޭގެ މިރުކިރު ހަދައިގެން އޭގެ ކިރު ބޮއި ހަދައެވެ.) أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ = އެމީހުން ފަހެ ޝުކުރު

ނުކުރާނެހެއްޔެވެ؟ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން ﷲ ފިޔަވައި ހިފައިފިއެވެ. އިލާހުންތައް ކޮށްފިއެވެ. ءَالِهَةً = އިލާހުން ތަކެއް لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ = އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ނަސްރު ދޭން ކަމަށް ހިތާން (އެތަކެތީގެ ޝަފާޢަތް ލިބޭން ކަމުގައި) لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ = އެމީހުންނަށް ނަސްރު ދިނުމަކަށް އެ ބުދުތަކަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ. وَهُمْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުން (މުޝްރިކުން ބުދުތަކުގެ ނިސްބަތުންގައި) جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ = އެއީ حَاضِرُ ވެގެންވާ ސިފައިންނެވެ. (ބުދު ބަލަހައްޓާ ސިފައިންނެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٦٨)** އަދި ދިގުން ޢުމުރު ދެއްވާ އެމީހެއްގެ އުފެއްދުން ފުރަތަމަ ހާލަށް ރައްދު ކުރައްވާ (ދަށްކުރައްވާ.) އެމީހެއްގެ ހެއްދެވުން ދިގުން ޢުމުރު ދެއްވާ މީހާގެ އިހުސާސް ކުރުމުގެ ކަމާއި، ވިސްނުމާއި، ގާބިލްކަން ހުރިހާ ކަމެއް ކުޑަކުރައްވައެވެ. ދެން ކުޑަކުދިން ފަދައިން..މިގޮތުން ކަންކަން އެމީހުން ބުއްދިއާއި ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟

**(٦٩)** އަދި މުޙައްމަދު ﷺ އަށް ޝިޢުރު ދަސްކޮށްދެއްވީމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެ ގުރްއާން އެއީ وَعْظ އާއި نصيحة އެއް ކަމުގައި ވެސް ވެއެވެ. އަދި އެއީ ބަޔާންވެގެންވާ ގުރްއާން އެކެވެ. ސަމާވީ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ފޮތެކެވެ. (ޝިޢުރު ފޮތެއް ނޫނެވެ.)

**(٧٠)** އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ދިރިހުރި ހިތެއް ހުރި މީހަކަށް ނަސޭހަތް ދިނުމަށެވެ. (އެބަހީ މުއުމިނުން އެހެން ވާހަކަ ކުރާނެއެވެ.) އަދި (ޙުއްޖަތް) ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބު ވާޖިބުވުމަށެވެ.

**(٧١)** މުޙައްމަދު ﷺ (ޤުރައިޝް ގަބީލާގެ މުޝްރިކުން) ބަލާށެވެ. އަހަރުމެން އުފެއްދި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ޖަނަވާރު އުފައްދަވައިދެއްވީމުއެވެ. ފަހެ، އެއީ އެމީހުން މިލްކުކުރާ މުދަލެވެ. ޝުކުރު ކުރަން ނުޖެހޭތޯއެވެ؟ އެމީހުން އެތަކެތި މިލްކުކޮށް އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ބާރުހިންގާ އެވެ.

**(٧٢)** އަދި މުޙައްމަދު ﷺ ގެ މީހުންނަށް އެތަކެތި ކިޔަމަންތެރި ކުރައްވައިފިއެވެ. ފަހެ އޭގެތެރެއިން އެމީހުން އަރައި ދުއްވާ ތަކެތި ވެއެވެ. ތަކެތީގެ ތެރެއިން ކާ ތަކެތި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެތަކެތީގެ މަސް ކައި ހެދެއެވެ.

**(٧٣)** އަދި ހިމަނައި ނުވަތަ ދުނިޔޭގައި އެތަކެތީގައި އެމީހުންނަށް ލިބޭ ފައިދާތައް ވެއެވެ. (ހަމަ ފާއިދާ ލިބޭ ސަވާރީތަކާ ދަޅު ލުމާ) އަދި ކިރު ބުއިން ނުވެއެވެ. އަދި ފަޅި އާއި ބަކަރި މަސްތަކަކުން އިރާދަ ބޯނުތައް ހެދެއެވެ. އަދި އޭގެ ހަމު ޖެހޭ ތަންތަނެއް ބޭނުންކޮށްގެން ހެދެއެވެ. މިކަންކަމަށް ފަހެ އެމީހުން ޝުކުރު ނުކުރާނެހެއްޔެވެ.؟ (މިގެ ކަންކަމާ ޝުކުރުކުރުން ލާޒިމު ކަމެކެވެ.)

**(٧٤)** އަދި އެމީހުން ﷲ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހުންތަކެއް އެތަކެތި ހިފައިގެން ޢިބާދަތްކޮށްފިއެވެ. އެއީ އެތަކެތީގެ ފަރާތުން އެމީހުން ނަސްރުލިބި މަދަދު ލިބިގެންނެވެ. ޝަފާޢަތް ލިބިގެންނެވެ އެއްގޮތަކަށެވެ.

**(٧٥)** އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނަސްރެއްދިނުމަށް ޝަފާޢަތް ދިނުމަށް އެތަކެތިއަކަށް ކުޅަދާނަ ނުވެއެވެ. އަދި އެ ބުދުތަކުގެ ނިސްބަތުންގައި އެ ބުދުތަކަށް ބަލަހައްޓާ ހާޒިރުވެގެންވާ ސިފައިންނެވެ. (އެކަމަކު ބުދުތަކުގެ ފަރާތުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އެހީއެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

## މުފްރަދާތު

فَلَا تَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ = ފަހެ އުމުރުންގެ އެބަހީ އެ މުޝްރިކުންގެ ބަހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާމަވިއަ ނުވެއްވާށެވެ! * إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސިއްރު ކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެން ވަމެވެ.* وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެމީހުން ފާޅު ކުރާ ކަންތައްތަކާއި * أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި ފެނި އިންސާނާ ނުދެކެނީ ބާވައެވެ؟. * أَنَّا خَلَقْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީމެވެ. * مِن نُّطْفَةٍ = މަނި ތިކެއްޗަކުން * فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ އެހައިރުން އޭނާ ހަމަ (ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދެކޮ) ބަހާނުވާގޮތާ ދޮޅުގުޅިއަކަން -خصم އަކަށް- ވެއްޖެއެވެ*. وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا = އަދި އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް މިސާލެއް ޖެހިއެވެ. (އެބަހީ ޤާދިރުކަމަށް ނިސްބަތްކުރާ މިސާލެއް ޖެހިއެވެ.) * وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ = އަދި އޭނާގެ (ފުރަތަމަ) އުފެއްދުން އޭނާ ހަނދާން ނައްތައިލިއެވެ. * قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ = އޭނާ ބުންޏެވެ. ކަށި ދިރުވާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ.؟ * وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ = އެކަށިތައް ފޫޅި ހުދުވެގެންވާ ހާލު * قُلْ يُحْيِيهَا = (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެތަކެތި ދިރުއްވާނީ * ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ = އެތަކެތި ދިރުއްވާ އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. * أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަވެސް * وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ * بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ = އެންމެހައި ޚަލްޤެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. * ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ جَعَلَ لَكُم = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. * مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ = ފެހި ގަސްގަހުން * نَارًا = އަލިފާން * فَإِذَآ أَنتُم = ފަހެ އެހައިރުން ކަލޭމެން * مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ = އެ އަލިފާން ރޯކުރަމު *

## إجْمَالِي މާނަ

**(٧٦)** އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.! އެމީހުންގެ ބަސްތަކުންނާއި ވާހަކަތަކުން ކަލޭގެފާނަށް ހިތާމަވެރިކަމެއް އަރައިނުގަންނާތިއެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ސިއްރުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާ ކަމާ ކަންތައްތަކެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٧٧)** ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ ކޮންޗީޒަކުންކަން ކޮން އެއްޗަކުންކަން އޭނާ ފަހެ ނުބަލަނީ ބާވައެވެ. އޭނާއި ފެނުނު ނުދެކެނީ ބާވައެވެ؟. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހައްދަވާފައިވަނީ نطفة އަކުންނެވެ. (ދިޔަތިކި) މަނި ތިކިތަކަކުންނެވެ. ދެންފަހު އެހެއިރުން އޭނާ އުޅެނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ދިމާލުގައި خصم އަކަށެވެ. ދެކޮޅުވެރިއަކަށެވެ. ބަހާސްވެގެންވާ ޝަރުކާ ތީރިއަކަށެވެ.

**(٧٨)** އަދި ޒާތުގެ ވުޖޫދު ނުކުރާ އިބިލީސް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ޖެހީ މިސާލެއެވެ. (އެކަހިރާގެ ދިރުއްވުމާ ދިޔަނުކުރެވޭ.) އެކަމަކު އޭނާގެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން ހަނދާންނެތިއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ. "ދުވަސްވެ ފިލެގެންގޮސް ހުރި މަކަރި ދިރުވާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟" (އާދަމުގެ ދަރިން ހަނދާން ނައްތާލައްވަނީ އޭނާ ހަމަ އޭ ފުރާނަ ގެނައީ الله އަށްވުރެ އެކަން ނުވާނެ ކަމަށެވެ.)

**(٧٩)** (އޭ ރަސޫލުﷲއެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! "އެކަހި ދިރުއްވާނީ އެންމެ ފުރަތަމަ ނެތުމުގެތެރެއިން އުފައްދަވައި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. الله އެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ".

**(٨٠)** އެކަލާނގެއީ ފެހި ގަހުން ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި އަލިފާން ފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ހުރިހާ ދެން ކަލޭމެން އޭ އަލިފާން ރޯކުރެއެވެ.

ދަންނަށެވެ. މަރުވުމަށްފަހުން މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވާލެއްވުމާއި ދަރިފުޅުން ދޫކޮށް ހުރި ބާރު ކުރަނީ ޝަރުޢީ އަލިފާން ނުކުންނަ މިސާލު ފަރުވާވެރި އެކަށީ ފެހިގަސް ވިސްނާ ފިލުވުމަށް ހުރިފައެވެ. ފަހެ އުފެދޭ ގަސްގައި އަލިފާނުގެ ތަކެތި ތިބި ބާރު ހަމަ ވިސްނުމުގެ ކަމަކަށް ކަނޑަ އެއްގޮތެއްގައި ވުރެ ދިރުއްވުން ކުރެއްވުމަކީ ކާކުތޯ؟ مرخ ގަހާއި العفّار އެވެ. ގަހާއި ގަހާ ދެކުރުމުން ފޮށް ދިލަކުން ފެށޭ މަށް ގަނޑެއް ކުރާ ގަޑެއް އެޅުއްވާ ޝަރުއީ އަލިފާން ނުކުތްވަނީ އެވެ. އަދި ޢަރަބީގެ ގަސްގަހުން ތުރާބުގެ ބާރު އަލިފާން ނުކުންނަވަރަކީ ކަލާމާނިގެ އިރާދަ ކަމެކެވެ.

أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَـٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّـٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَـٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

أَوَلَيْسَ = ފަހެ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ފަރާތުގެ ۞ بِقَـٰدِرٍ = ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއަކުކަމުގައި ۞ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ = ހެއްދެވުމުގެ މައްޗަށް ۞ مِثْلَهُم ۚ = އެމީހުން އިންސާނުން (ހެއްދެވުމަށް) ۞ بَلَىٰ = އާދެ ހަމަކަށަވަރުން ކުޅަދުންވަންތެވެ. ۞ وَهُوَ ٱلْخَلَّـٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާއެއްޗެއް ހައްދަވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ވަނީ ކަމަކަށް ۞ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا = ކަމަކަށް އިރާދަ ކުރެއްވިއްޔާ ۞ أَن يَقُولَ لَهُۥ = އެކަމަކަށް ވާށި ކުރެއްވުމެވެ. ۞ كُن = ވާށޭ ۞ فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ ދެން އެކަމެއް ވެގެންދެއެވެ. ۞ فَسُبْحَـٰنَ = ފަހެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ۞ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައިވާ ކަލާނގެ ۞ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ މިލްކުވެރިކަން ۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރިގެންދާނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨١) ނޮޅުފުޅުގެތެރެއިން އުޑުތަކާއި ބިން އެހާ ފުރިހަމަކޮށް ހެއްދެވިފުރިހަމަވެވޮޑިގެންވާ އާދަމުގެ ދަރިން ދުވަސްފަހަކުން އެފަދަ މީހުން ހެއްދެވުން ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެން ނުވާނެ ނޫންތޯއެވެ؟ ޔަޤީނުން ވާނީ އެއްގަމާއި ... އަހުން ނުވާނެއެވެ. ކުޅަދުންވަންތަވާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހުރިހާތަކެތި ހައްދަވާ އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨٢) އެކަލާނގެ ކަމެއް ކުރެއްވުމަށް އިރާދަ ކުރައްވާނަމަ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅު ވާނީ ކަމަކަށް އެކަލާނގެ އަންގަވާނީ "ވާށޭ" އެހިނދުން އެކަމެއް އުފެދޭއެވެ.

(٨٣) ފަހެ އެކަލާނގެ ދުރުކަމުގެ އަތްޕުޅުގައި ހުރިހާއެއްޗެއްގެ މިލްކު ވާކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. ކަލޭމެން އެނބުރިގެންދެވޭނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށެވެ.

# الصافات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الصافات		އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٨٢)

وَٱلصَّـٰٓفَّـٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ زَجۡرًا ﴿٢﴾ فَٱلتَّـٰلِيَـٰتِ ذِكۡرًا ﴿٣﴾ إِنَّ إِلَـٰهَكُمۡ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا وَرَبُّ ٱلۡمَشَـٰرِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا بِزِينَةٍ ٱلۡكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفۡظًا مِّن كُلِّ شَيۡطَـٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى ٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰ وَيُقۡذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًاۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنۡ خَطِفَ ٱلۡخَطۡفَةَ فَأَتۡبَعَهُۥ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلصَّـٰٓفَّـٰتِ = ސަފު ހައްދަވާ މަލާއިކަތުން ގަސްދުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. ☸ صَفًّا ﴿١﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ސަފުފުރުމަކުން. ☸ فَٱلزَّٰجِرَٰتِ = ފަހެ ވިހުރުން ދުއްވާ މަލާއިކަތުން ގަސްދުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. ☸ زَجۡرًا ﴿٢﴾ = ދުއްވާލުމަކުން (ކަނޑައެޅިގެން ދުއްވާލުމަކުން). ☸ فَٱلتَّـٰلِيَـٰتِ = ފަހެ ކިޔަވާ ވިދުވާ މަލާއިކަތުން ގަސްދުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. ☸ ذِكۡرًا ﴿٣﴾ = ޒިކުރުއާން. ☸ إِنَّ إِلَـٰهَكُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އިލާހަކީ (مَعۡبُوۡد ވަނީ) އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަކީ. ☸ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ އެކަލާ އިލާހެވެ. ☸ رَّبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ = އުޑު އުޑުތަކާއި ބިން ގެންގުޅުއްވާ رَبُّ އެވެ. ☸ وَمَا بَيۡنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައި ވާ ތަކެއްޗާއި. ☸ وَرَبُّ ٱلۡمَشَـٰرِقِ ﴿٥﴾ = އަދި އިރު مَشۡرِق ތަކުގެ ވެރި رَبُّ އެވެ. ☸ إِنَّا زَيَّنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. ☸ ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنۡيَا = ދުނިޔޭގެ އުޑު (އެންމެ ކައިރި އުޑު). ☸ بِزِينَةٍ ٱلۡكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ = ތަރިތަކުގެ ޒީނަތްތެރި ކަމުން. ☸ وَحِفۡظًا = އަދި ރައްކާތެރި ކުރެއްވުމަށްޓަކައި. ☸ مِّن كُلِّ شَيۡطَـٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ = ނުކިޔަމަންތެރި ކޮންމެ شَيۡطَان އެއްގެ ކިބައިން. ☸ لَّا يَسَّمَّعُونَ = އަޑުއަހައިނުލެވޭނެ ކަމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ☸ إِلَى ٱلۡمَلَإِ ٱلۡأَعۡلَىٰ = އެންމެ މަތިވެރި ޖަމާޢަތަށް. ☸ وَيُقۡذَفُونَ = އަދި އެއްލެވޭނެތެވެ (ގިނި ހިލަ). ☸ مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ = ކޮންމެ ފަރާތަކުން. ☸ دُحُورًاۖ = ދުރުކުރުމަށް. ބިރުދެއްކުމަށްޓަކައި رَجۡم ކުރުމަށް. ☸ وَلَهُمۡ = އަދި އެއުރެންނަށް

ހުރި.۞ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ = دَائِمِي ކޮށް ވާ ވޮށްޓިނިވި عَذَاب އެބައެވެ.۞ إِلَّا مَنْ خَطِفَ ٱلْخَطْفَةَ = ކަޑިމަ ގަނެގަތުނަ ސަތުރު ފުރުވީ.۞ فَأَتْبَعَهُ = ފަހަ އަނބުރާއި ތަބާވި ކުރިއަރުވައިފިއެވެ.۞ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ = ހޫނުވަރު ބޮޑުވާ ކަނަލަ އަލިކަން ބޮކިއެއް، ފިނިފިލާއެއް.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ދުނިޔޭގެ خلق ތަކުން ނަމޫނާ ސަފުތަކަށްފަހަރަގެން ސަފުތަކުރުމަށް އުޅެގެން މަލާއިކަތްބޭކަލުން ނުވަތަ الله ގެ أمر ފުރުޞަތު إنتظار ކުރެއްވުމަށް ހުރިހާ މަލާއިކަތްބޭކަލުން ގަންދެއްވައި ހުވައި الله ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. (މި ދުވަހުގެ މާނަ ސީދާ އެވެ.)

(٢) ވަކި އެކިއެކި ފަރާތްތަކުގެ ކުށްތަކުން ރުކުނުކޮށްދޭ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ގަންދެއްވައި ކަނޑައަޅުއްވާ الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٣) ވަކި قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ މަލާއިކަތްބޭކަލުން ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކަކު إله އެވެ. معبود (އެކަލާނގެއަށް شريك އަކު ނުވެއެވެ.)

(٥) އެއީ އުޑުތަކާއި ބިން ހަމަތަކާއި އެތަކެއްޗަށް ތަރުތީބުކޮށްދިން ބިމުގެ رب އެވެ. (ސަވާރުކުރެވިފައި ނުވާވަރުގެ މިތަނުގެ مخلوق ތަށް މިހާ ފުރިހަމަ ތަރުތީބުން ހުރިހަމަ ގޮތެއް ބެހެއްޓެވި نظام އަކީ ވެސް دليل ކޮށްދިނީ ހަމައެކަލާނގެ ކަލާނގެކަމަށް ހަމައެކަލާނގެ رب އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ ތަކެއްޗެއްގެ خالق އެވެ. އެއީ الله އެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިރީގައި ހުރި زينة ތަރިތަކުން ދުނިޔެއާއި އެންމެ ކައިރީގައި ބިމާ ދުނިޔޭގެ އުޑު ޒީނަތްތެރިކޮށްފިއެވެ.

(٧) އަދި އެތަރިތަކަށް ރައްކާ (ހިފެހެއްޓުން) ވެސް ދެއްވާ ކަމަށް ވެދުމަށެވެ. މިޒީނަތްތެރިކުރުމާއި ރައްކާތެރިކުރުމަކީ ހުރިހާ ކަހަލަ شيطان ކޮށްވާ އާދައިގެ ހިމާޔަތް ތަރިތަކުން އުޑުގެ އަށަނިޔަ ފިލުވައިދިނުމަށެވެ. ހަމައެހެން އުފެދި ބޮޑު ޖެހުމަށް ކުރެއްވިއެވެ.

(٨) އެ شيطان ތަކަކަށް އުޑުގެ أهل ވެރިންގެ ގާތު ކުރެވޭކަށެއް ނުހަނދާ ހެއްޓުމަށް شيطان ވަކި ތިރިމާލަށް ހުރިހާ ފަރާތަކުން ގިނިހިލަ އުކެއެވެ.

(٩) އެއީ ހޮޅުވާށެވެ. ބޮޑުކަމުގައި ނިކަމެތިކަމުން ދުރުކުރުމަށެވެ. އަދި آخرة ގައި ހިފެހެއްޓިފައި ހުރި ދާއިމީ عذاب އެބައެވެ.

(١٠) (މަލާއިކަތުންގެ ބަހުން ވަގަށް ގަތުމަށް) ބަސްއަހައިގަންނަ شيطان ބައެއްގެ ކަހަލަ ބަސްއަހައިގެންނެވެ. އާއްމުގޮތުން އަސްމާނުގައި ވެވޭނޭ ކުރިހަމަވެގެން ހުއްޓުމަށް ފެނިގެން ފިލާ ހިކިގެން ގޮސް މަލާއިކަތުން ބަލައެވެ. (ބަސްއަހައިގަންނަ އެކަހަލަ އަހާލުމަކީ ހިތާމަވެރިކަމާ ކުރިން ބޮޑުކަން ބަހައިގަންނައެވެ.)

فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَآ ۚ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾

## ތަރުޖަމާ

فَٱسْتَفْتِهِمْ = (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ ފަތުވާ އަހުއްސަވާ ބައްލަވާށެވެ. ❁ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا = އެމީހުންތޯ ހެއްދެވުން ގަދަވީ އުނދަގޫވާނީ. ❁ أَم مَّنْ خَلَقْنَآ = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވި (އުޑު ތަކާއި ބިންފަދަ މަޚްލޫޤާތު ބޮޑުވުން ފަދަ ހެލްޤު ތިމަންނާމެންވެ.؟❁ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީމެވެ. ❁ مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ = ހަތްގަދަ ތަތްތާކަހަލަ ތަށި މަށިން. ❁ بَلْ عَجِبْتَ = އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު (الله ގެ ޤުދުރަތުތަކުގެ ބޮޑުކަމަށް) ހައިރާންވެވަޑައިގަތީމުއެވެ.. ❁ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި އެމީހުން (ޤިޔާމަތަށް އިންކާރުކުރާ މީހުން) ފުރައްސާރަކުރެއެވެ. ❁ وَإِذَا ذُكِّرُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް وَعْظ ނަސޭހަތް ދެވިއްޖެއްޔާ. ❁ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ = އެމީހުން وَعْظ އާއި ނަސޭހަތް ޙިފުޒުނުކުރެއެވެ. ❁ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً = އަދި އެމީހުންނަށް މުޢުޖިޒާތެއް ފެނިއްޖެއްޔާ. ❁ يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ = ގަދަޔަށް މަލާމާތްކުރެ ފުރައްސާރަ ކުރާނެއެވެ. ❁ وَقَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. މި ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ސިޙުރެއް ކަމުގައި މެނުވީ. ❁ أَءِذَا مِتْنَا = އަހަރެމެން މަރުވެފައި ފަހެ ގޮސް ހިނދު. ❁ وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا = އަދި އަހަރެމެން ކަށްޓާއި ވެލިވެގެން ހިނދު. ❁؟ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ = އަހަރެމެން އަލުން (ދިރިގެން) ފޮނުވޭނޭނެ ހެއްޔެވެ.؟❁ أَوَءَابَآؤُنَا = އަދި އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިންނަށްވެސް ހެއްޔެވެ؟. ❁ ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ = އިސްވެދިޔަ. ❁ قُلْ نَعَمْ = ( އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އާއެކެވެ. ❁ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން ދެރަކަމުގެ ނިކަމެތި ކަމުގެ ތެރޭގައެވެ. ❁ فَإِنَّمَا هِىَ = ފަހެ އެކަންވާނީ ކަނޑައެޅި. (އެބަހީ ދިރިގެން محشر އަށް ނުކުމެވޭނެކަން ކަނޑައެޅި)❁ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ = އެންމެ އަޑު ފުރުއަތަކުން ގޮވުމެވެ. (إسرافيل ގެފާނު އެއްފަހަރު ޞޫރުގައި ފުންމަވާލެއްވުމުގެ ސަބަބުން.)❁ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ = އެހައިރުން އެމީހުންގެ ބެލުމުގެ ހާލަތުގައި ތިބޭނެއެވެ. ❁ وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

ޤިޔާމަތްދުވަސްވަނީ ހިނގާނެކަމެއް ކަމުގައި ބުނެގަތެވެ!.۞ هَـٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ = މިއީ ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ..۞ هَـٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ = މިއީ حكم ކުރުވި ނިޔާކުރާ ދުވަހެވެ.۞ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ = އެދުވަސް ކަލޭމެން ދޮގުކުރަމުން ގެންދިޔަ ދުވަހެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ނިކަން އެބައިމީހުން ކުރެން فتوى ހޯއްދަވައިބައްލަވާށެވެ.! މިމަންޒަރުތަކާއި ގުދުރަތް އުފެއްދެވުމާއި ބިނާކުރެއްވުމާއި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި މިނޫނަ މިނޫނަ خلق ތަކެތީގެ ހެއްދެވުން އުނދަގޫ ވެގެންދަނީ ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަކެތި ނިކަން އެމީހުންކުރެން ހޯއްދަވައި ބައްލަވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން މިމަންޒަރުތަކާއި އެމީހުން ހައްދަވާފައިވަނީ ބަތްތިވާ ކަޅުވެލިގަނޑަކުން ތަކެއްޗަކުންނެވެ.

(١٢) ( އޭ الله ގެ رسول އާއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު الله ގެ قدرة ތަކާއިމެދު عجائب ވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އަދި قيامة އަށް އިންކާރުކުރާ މީހުން ހިނގައި މަލާމާތް ކުރަނީއެވެ. ( މިބުރި ދުވަސްވަރުގެ ތަފާތެވެ. )

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް وعظ ދިނުމަށް ތަޛުކީރުއަރުވައިފި ނަމަވެސް نصيحة ލިބި ނުގަނެއެވެ.

(١٤) އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ معجزة ތަކުގެ ތެރެއިން معجزة އެއް އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުން މަލާމާތްކުރާ ފުރައްސާރަކުރަނީއެވެ.

(١٥) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. މިއީ ރަގަޅަށް بيان ވެގެންދާ ވަރުގެ سحر އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނޫނެވެ.

(١٦) އަދި އެމީހުން- يعنى قيامة قبول ނުކުރާ މީހުން- ބުނެއެވެ. "އަހަރުމެން މަރުވެ ވެއްޔާއި ކަށިތަކަށް ވީމަ ދިރުވައިލެވިގެން އަލުން ދިރިގެން އަހަރުމެން ނުކުންނާނެ ހެއްޔެވެ.؟

(١٧) "އަދި އަހަރުމެންގެ ކުރީގެ މީހުން ބިދެވިއެ ކޮޅަށް ރާއްޖޭގެ ބިއްލޫރި ބައްޕައެވެ؟ (ވިޔާފާރި ވާނަ ކަލޭމެންނެވެ.)"

(١٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އާއެކެވެ. ކަލޭމެން ނުވިސްނެވި ކަލޭމެން. އަދި ކަލޭމެން ނުވިސްނޭ ދުވަހުގެ ނިކަމެތިކަމުގެ ޙާލު ގައެވެ.

(١٩) އެކަން ވާނީ ނަލަހަރު- އެބަހީ ދިރިގެން ހަރު محشر އަށް ނުކުންނަ ކަނޑައެޅުމެއް- ހަމަ އެކަނި އަޑު ފުރިގަނޑެވެ. ( އެއީ إسرافيل ގެފާނު ބާރުލި ހުޅުވަހުއް ދުއްލާއި ހުއްޓާލާތީ.) އޭރައިރުން އެމީހުން ކަންތައްތައް ހުރެ ދެކެމުންނެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން يعنى قيامة قبول ނުކުރާ މީހުން- ބުނާނެއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަސް ހިނގާނެކަމުގެ ބޭނުމަށެވެ. މިއީ ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ. ( މަލާއިކަތުން ބުނާނެއެވެ.)

(٢١) "އާއެކެވެ. މިއީ ޙުކުމްކުރުވި ނިޔާ ކުރާ ދުވަހެވެ. މިއީ عمل ތަކަށް ޖަޒާ ދެއްވާ ދުވަހެވެ. އަދި މިއަދަކީ ( ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން ބިރުއިރު ) އެދުވަސް ދޮގުކުރަމުން ގެންދިޔަ ދުވަހެވެ."

۞ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ ۖ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ بَل لَّمْ تَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ ۖ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = (ﷲ تعالى މަލާއިކަތްބޭކަލުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ.) ތިޔަ ބޭކަލުން އަނިޔާވެރިންތައް ހިފައި އެއްކުރާށެވެ. ۞ وَأَزْوَٰجَهُمْ = އެވައްތަރުގެ މީހުންނާއި/ شيطان ންގެ ތެރެއިން އެވައްތަރުގެ މީހުންނާއި. ۞ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުން އަޅުކަން ކުރި ތަކެއްޗާއި. ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ﷲ ފިޔަވައި. ۞ فَٱهْدُوهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް މަގުދައްކާށެވެ. ۞ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ = ނަރަކައިގެ މަގަށް. ۞ وَقِفُوهُمْ ۖ = އަދި އެމީހުން ހުއްޓުވާށެވެ. (ހިސާބަށްޓަކައި.) ۞ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރެވޭނެއެވެ. ۞ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ = (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެކަކު އަނެކަކަށް نصر ނުދެނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ.؟ ۞ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ = އަދި ކީއްތޯއެވެ. މިއަދު އެމީހުން އުޅެނީ. ۞ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ = ދެރަވެ ކިޔަމަން ކުރުވިގެންނެވެ. ۞ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު ކުރިމަތިލައި ގެންގޮސްއެވެ. ۞ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ( ކުރިމަތިވެގެން އަރައިރުންވުމުގެ ) ސުވާލުކުރާނެއެވެ. ۞ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (تبع ވިމީހުން تبع ވުނު މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ.) ۞ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަހަރުމެންނާގާތަށް އަންނަކަމުގައިވީއެވެ. (ކަލޭމެން އަހަރުމެންނަށް ވަސްވާސްދޭ ކަމުގައިވިއެވެ.) ۞ عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ = ހުވާއި އަދި حق ފިޔަވައި. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (تبع ވުނު ބޭބޭމީ މީހުން ބުނާނެއެވެ.) ۞ بَل لَّمْ تَكُونُوا۟ = އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ.؟ ކަލޭމެން ނުވަމުއެވެ. ۞ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ = އީމާންވެރިންނާ މީހުންކަމުގައި. ۞ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އަހަރުމެންނަކަށް ނުވެގެންނެއްނުވެއެވެ. ۞ مِّن سُلْطَٰنٍ ۖ = އެއްވެސް ބާރެއް / އެއްވެސް ގަދަކަމެއް. ۞ بَلْ كُنتُمْ = އަދި ހިއެއް ނުވެއެވެ؟ ކަލޭމެން ވީމުއެވެ. ۞ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ = (ހައްދު ކަޑައި މަގުފުރެދުނުގައި) ހައްދުފަހަނަ އަޅައިފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި. ۞ فَحَقَّ عَلَيْنَا = ފަހެ އަހަރުމެން (ދެބައި މީހުންގެ މައްޗަށްވެސް ޘާބިތުވިއެވެ.

ވާޖިބު ވިއެވެ.۞ قَوْلُ رَبِّنَآ = އަޅަގަނޑުގެ رَبُّ ގެ (عَذَاب ގެ ބަސްފުޅު).۞ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އެގެ ރަހަ ލިބޭނޭ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) (الله تَعَالى މަލާއިކަތުންނަށް ބާރުފުޅުނުނަން އަންގަވާނެއެވެ.) ތިޔަބޭކަލުން އަނިޔާވެރިވި މީހުން ހިފަހައްޓަވައި އެއްކުރައްވާށެވެ. އަދި شَيْطَان ންގެ ތަރުއިންވެސް އެއްފަދަ މީހުން އެއްކުރައްވާށެވެ. އަދި އެއާއެކު އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތިވެސް (އެމީހުންނާއެކު) އެއްކުރައްވާށެވެ.

(٢٣) އެއީ الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗެވެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ މަގަށް މަގުދައްކާށެވެ.

(٢٤) އަދި އެމީހުން ހުއްޓުވާށެވެ. އެމީހުންނަކީ ސުވާލު ކުރެވޭ ބައެކެވެ. އެމީހުން ނަރަކައަށް ގެންދާނީ ހިސާބު ބެއްލެވުމަށް ފަހުގައެވެ.

(٢٥) (އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އެކަކު އަނެކަކަށް ނަސްރުދިން ފަދައިން މިއަދު އެކަކު އަނެކަކަށް ނަސްރުނުދެނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٢٦) އަދި ހާސް ކީއްތޯވެ؟ މިއަދު އެމީހުން އެވަނީ ދަހަވެ ކިޔަމަން ކަތިވިގެންނެވެ.

(٢٧) އަދި އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ކުރިމަތީ ތަހައިގެން ދޭ (ދުނިޔޭގައިސްގެން އަރައިރުން ފުރުސާ ސުވާލުކުރުމަށް ކުރާނެއެވެ.

(٢٨) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެބަހީ ތަބަޢަވި މީހުން ތަބަޢަ ވެވުނު މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބަރުދު ފިޔަވައި ވަސްވާސްދީފައި ދިޔައެވެ.

(٢٩) އަނެއްބައި މީހުން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ތަބަޢަވެވުނު ބޮޑެތި މީހުން ތަބަޢަވި މީހުންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ.) އެހެން ވިއަސްނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ހަމަ މުއުމިނުން ކަމުގައި ނުވެސް އޮތެވެ. ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި ކާފިރުކަން ފުރިބެގެންނެވެ.

(٣٠) (އަދި مجرم ންގެ މީހުންގެ ތެރެއިން تبع ވެވުނު ބޮޑެތި މީހުން ދެރަވެރިންނާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް ބާރެއް ހިނގައިގެންނުވެއެވެ. އަދި ހެއްޔެއްނޫނެވެ.؟ އެހެންނަކަމަ ނޫނެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ހަމަ (ކާފިރުކަމާއި މަގުފުރެއްދުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ގޮސްފައިވާ ބައެކެވެ. ނުކިޔަމަންތެރި ބައެކެވެ.

(٣١) "އަޅުގަނޑުމެން ދެބައި މީހުންގެ މައްޗަށްވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ ގެ ( عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حق ވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އެގެ ރަހަ ލިބޭނޭ ބައެކެވެ."

فَأَغْوَيْنَـٰكُمْ إِنَّا كُنَّا غَـٰوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍۭ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَٰكِهُ ۖ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِى جَنَّـٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٤٣﴾

## ތަރުޖަމާ

فَأَغْوَيْنَـٰكُمْ = ތިޔަ އަޅުގަނޑުން ކަލޭމެން މަގުފުރެއްދީމުއެވެ.☼ إِنَّا كُنَّا غَـٰوِينَ ﴿٣٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މަގުފުރެދުނު ބައެއްކަމުގައި ވީމުއެވެ.☼ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން އެމީހުން. (އެއީ تبع ވި މީހުންނާއި تبع ވެވުނު މީހުންނާއި)☼ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ = عذاب ގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ.☼ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ = ތިމަ ކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރައްވަމު އެހެންނެވެ.☼ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ = مجرم ންނާމެދުގައި ކުށްވެރިންނާމެދުގައި.☼ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ.☼ إِذَا قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްނަމަ.☼ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ = الله ނޫން އެހެން އިލާހެއް (حق) إله އަކު ނުވެއެވެ.☼ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން ބޮޑާވެގަންނައެވެ. އުފުލައިން ކިޔައި އެއާ އެއްބަސްނުވެގަންނައެވެ.☼ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.☼ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا = އަޅުގަނޑުން އަޅުގަނޑުމެންގެ إله ންނަކީ ދޫކޮށްލާނެ ބައެއްތޯއެވެ؟☼ لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ = މޮޔަވެގެން ހުރި ޝާޢިރެއްގެ ބަހަށް. (އެއީ رسول الله ގެ ވާހަކައެވެ.)☼ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ = އަދި ކިޔައުޅެއްޔެވެ.؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ حق ގާއި ގެންނެވީ. (حق ކަމުގައިވާ قرآن ގާއިގެންނެވެ.)☼ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ = އަދި އެއީ رسول ބޭކަލުންވެސް ވަޑައިގަތީ حق ތެދުކުރެއްވިއެވެ.☼ إِنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ.☼ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާނެ ބަޔެކެވެ.☼ وَمَا تُجْزَوْنَ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް جزاء ނުދެވޭނެއެވެ.☼ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި މިތެގެން) ކުރަމުގެންދިޔަ ކަމަކަށް މެނުވީ.☼ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = الله ގެ އަޅުތަކުންނަށް މެނުވީ.☼ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ = إخلاص ތެރިވެގެންވާ.☼ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = އެބައިމީހުންނަށް އޮންނާނެއެވެ. (އެބަހީ إخلاص ތެރިންނަށް އޮވޭ.)☼ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ = އެގި بيان ކުރެވިފައިވާ ރިޒުޤު. ( ތަކެތި ކަމުގައި ކާނެތިއްތައް ގެންނަވާ ގޮތާއި ހަމަޖެހޭފަދަ ވަގުތަކާއި ބާވަތް ޖެހޭ ބާވަތްތަކާއި).☼

فَوَٰكِهُ ۖ މޭވާގެ ބާވަތްތަކުންނެވެ.۞ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ އަދި އެމީހުން މާތްކުރެވިގެންވާ حال.۞ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ

﴿٤٣﴾ = نعمة ތަކުގެ ސުވަރުގެ ތަކުގައި.

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) "ދެން އަހުރެމެން ކަލޭމެން މަގުފުރެއްދީމެވެ. ( އެބަހީ އަހުރެމެން ތިޔަބޭކަލުން ކަލޭމެންނަށްވެސް ގޮވީމެވެ. ދެން ކަލޭމެންވެސް އަހުރެމެންނާ އެއްބަޔަކު ގެއްލުނެވެ.) އަހުރެމެންނީ މަގުފުރެދުނު މީހުންނެވެ."

(٣٣) ފަހެ ހަމަކަނޑައެޅިން އެމީހުން އެދުވަހުން عذاب ގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ. (އެބަހީ تبع ވި މީހުންނާއި އަދި تبع ވެވުނު ބޮޑެތި މީހުންނާއި عذاب ގައި ބައިވެރިވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހަމަކަނޑައެޅިން مجرم ންނާއިމެދު އެބަހީ ކުށްވެރިންނާއި މެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ ކާފިރު ވައްތަރެއްގެ ކުށުގެ ވެރިން އެއްވަރުގެ ކުށުގެ ވެރިންނާއި އެކުގައެވެ. ޒިނާކުރި މީހުން ޒިނާކުރި މީހުންނާއި އެކުގައެވެ. މީސްތޮޅި މީހުން އެފަދަ މީހުންނާއި އެކުގައެވެ. ދެން އެކޭތަރުވެ....

(٣٥) ހަމަކަނޑައެޅިން އެމީހުންގެ لاَ إِلَهَ إِلاَّ الله ކިޔާށޭ އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބޮޑާވެ އެބަސްފުޅު ނުކިޔައި އިނދެ ފުން އަނބުރައިލާ މީހުންކަމުގައެވެ.

(٣٦) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. "މަޖުނޫނުއިއްޔާ ޝާޢިރުއެއްގެ ބަހަށް (رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ ބަހަށް) އަހުރެމެންގެ إله ންތައް އަހުރެމެން ހަމަ ދޫކޮށްލަންވީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ދޫނުކޮށްލާނަމެވެ."

(٣٧) އަދި ކިއްޗެ ހެއްޔެވެ؟ އެއްޗެހެކަނޑެވެސް އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވީ حق ކަމުގައިވާ ކީރިތި قرآن ގެންނެވިއެވެ. އަދި އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންވެސް ވިދާޅުވި حق ތެދު ބަހެވެ. އެބަހީ އެބޭކަލުންވެސް ވިދާޅުވީ الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ ވާހަކައާއި قيامة ވާނެކަމާއި ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް عذاب ހުރި ވާހަކައާއި މިބާވަތުގެ ވާހަކައެވެ. އެކަލޭގެފާނުވެސް ހަމަ އެއްވާހަކައެވެ.

(٣٨) އަދި ހަމަކަނޑައެޅިން ކަލޭމެންނަކީ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ރަހަ ބަލާނޭ ބަޔެކެވެ. (މިއީ مجرم ން ނަށްކަމަށް ވައްދަން ގެންދެވޭނީ އެމީހުންނަށް ދިމާލުވެގެންނެވެ.)

(٣٩) އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަމަކަށްވުރެ ކަލޭމެންނަކަށް جزاء ނުލިބޭނެއެވެ.

(٤٠) އެކަމަކު الله ގެ إخلاص ތެރި އަޅުން ފިޔަވައެވެ. އެމީހުންނަކަށް عذاب ގެ ރަހައެއް ނުބެލޭނެއެވެ.

(٤١) އެބައި މީހުންނަކީ - އެބަހީ الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުންނަކީ - ކަނޑައެޅިގެންވާ ރިޒްޤުވޭއެވެ. ސުވަރުގޭގައެވެ. (ރަހައިގެ ރަނގަޅުކަމާއި ކަނޑައެޅިގެން ނިމިގެންދާކަމާއި ބޮޑުކަން ވަގުތަށް ދިމާވާ ކަމާއި މީރުކަމާއި ކަމެއް އެނގި ބާއްވާގެންވާ ރިޒްޤެވެ.)

(٤٢) އެއީ މޭވާގެ ބާވަތްތަކެވެ. (ދުނިޔެ ބޭނުން ނުހިފޭ ކަންކަމަށް ސަމާލުވެ ނުކުރާހެން މީރު މޭވާތަކެވެ.) އަދި އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ވަނީ މާތްކުރެވިގެންނެވެ. (الله އާއި ބައްދަލުވުމުގެ މާތްކަމެވެ. އެކަލާނގެ ބަސްފުޅު އަހުމުގެ މާތްކަމެވެ. އެކަލާނގެ ރުއްސެވުމުގެ މާތްކަމުގައެވެ. ސުވަރުގޭގެ ގިނަ ނިޢުމަތުގެ މާތްކަމުގައެވެ.)

(٤٣) އެމީހުން ތިބޭނީ ނިޢުމަތްތަކުގެ ފުރި ސުވަރުގެ ތަކުގައެވެ.

عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَٱطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِى سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾

## ލުޣަތު

عَلَىٰ سُرُرٍ = އެނދުތަކުންގެ މަތީގައި. مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ކުރިމަތިލައިގެންވާ حال.۞ يُطَافُ عَلَيْهِم އެމީހުން ކައިރިން ދައުރު ކުރެވޭނެއެވެ. ۞ بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ މީރު ރަހުގެ ތަރިކައެއް. ۞ بَيْضَآءَ = ސާފު ހުދުކުލައިގާ. ۞ لَذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ = ބޮއިފާ މީހުންނަށް އަރާމާއި لَذَّة ހުރި. ۞ لَا فِيهَا غَوْلٌ = އޭގައި ބަނގުގައި ރިހުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ބޮލުގައި ރިހުމެއްވެސް ނުވާ. ۞ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި އެމީހުން އޭގެ ސަބަބުން މަސްތުނުވާ. ۞ وَعِندَهُمْ = އަދި އެމީހުން ގާތުގައި ވެއެވެ. ۞ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ = ހަމައެކަނި ފިރިންނަށް ލޯލާ ކަނި ކުއްޖަހިލައިގެން ތިބޭ (حُوْرَالعِين ގެ) އަންހެނުންތައް. ۞ عِينٌ ﴿٤٨﴾ = އެކަށީގެން ފުޅާވާ ތަނަވަސް ބޮޑުވެގެންވާ. ۞ كَأَنَّهُنَّ = އެކަށީގެން ކަންނެތްވެފައިވާ. ۞ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ = ރައްކާތެރިކޮށް ފޮރުވިގެންވާ نعام ދޫނިގެ ބިސްއެއްހެއްޔެވެ. (މިއީ عربي ންގެ އަންހެނުންގެ ދޫންކަމާއި ސާފުކަމާއި ރީތިކަމާ ހިތްތަކަށް ސިފަކުރުން ޢަރަ ވިސްނާލުމެވެ.)۞ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = އޭގެއްބަޔަކު ކުރިމަތި ލާނެއެވެ. ۞ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއި. ۞ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލުކުރާ حال (ދުނިޔޭގެ حال ތަކާބެހޭ ސުވާލުކުރާނެއެވެ.) ۞ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ = އޭގެތެރެއިން ބަޔަ މީހަކު ބުނާނެއެވެ. ۞ إِنِّى كَانَ لِى قَرِينٌ ﴿٥١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން (قيامة قبول ނުކުރާ ކާފަރު) رحمة ތެރިއަކު ދުނިޔޭގައި އަހުރެންނަށް ވިއެވެ. ۞ يَقُولُ = (މަރާލެވުނުގެ ފަހުން) އޭނާ އަހުރެންނަށް ބުނެއެވެ. ۞ أَءِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭވެސް ( قيامة ) ތެދުކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ހެއްޔެވެ؟. ۞ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا = އަހުރެމެން މަރުވެ އަދި އަހުރެމެން ވެއްޔަށްވެ. ۞ وَعِظَـٰمًا = އަދި ކަށިތަކެވެ. (މަސްހިނާ ވަކިވެއްޖިއްޔާވެސް) ۞ أَءِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾= އަހަރުމެންގެ ޢަމަލު ތަކަށް ހިސާބު ބެއްލަވައި ޖަޒާ ދެއްވާނީ ހެއްޔެވެ؟۞ قَالَ = އަދި އޭނާ ގެ އެކުވެރި جَلِيْس ންގެ މީހަކު ބުނާނެއެވެ. ۞ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން އަހުރެންނާ އެކު ނަރަކަ ބަލައިލަން އަރިސްބަލާލާނަމުހެއްޔެވެ. ۞ فَٱطَّلَعَ = ދެން ވަޑަ އެމީހުން

ނަރަކައަށް ބަލައިލާނެއެވެ.۞ فَرَءَاهُ فِي سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ ނަރަކައިގެ މެދުން އޭނާ އެމީހުން ދެކެނެއެވެ.
މަގާމަތް ކުރި މިހާ ވަނިކޮށް ދެކެނެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ކުރިމަތިލާފައިވާ އެނދުފަރާތް ތަކުގައެވެ.

(٤٥) އެމީހުން އަނބުރާލުމުގައި މިއާއިދު ހަރަ މީރު ރަހަމިއަކަށް ކާސްތަކާއި ދައުރުކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٦) އެ ރާ ސާފުވެ ހުދުކުލައެއްގައިވެއެވެ. (ސާފު ރިހި ފަދައެވެ.) ބޯމީހުންނަށް ހަރަމީރު ރަހައެއް ހުރި ރާއެކެވެ.

(٤٧) އޭގެ ސަބަބުން ބޮނޑުގައި ރިހުމެއް ބޮލުގައި ރިހުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި (ދުނިޔޭގެ ރާބޮއިމާފަދަ ގޮތަކަށް)އެރާބޮއިމުން މަސްތުނުވާނެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ حُوْرُ العِينُ އަންހެނުން ކުރިހުންނާނެއެވެ. އެކަނބަލުންގެ ލޯތައް ހުއްޓިގެންވާނީ ހަމައެކަނި އެކަނބަލުންގެ ފިރިންނާ ދިމާއަށެވެ. އެކަނބަލުންގެ ލޯތައް ބޮޑުވެސް ރީތި ވެގެންވެއެވެ.

(٤٩) އެކަނބަލުންގެ ރީތިކަން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ.؟ ރީތިކަން ރައްކާކުރެވިގެންވާ ( نعام ދޫނިގެ) ބިސްއެ ފަދައެވެ. (މިމިސާލަކީ އަންހެނުންގެ ރީތިކަމާއި ސާފުކަމާއި ހުދުވެރިކަމާއި ތާޒާކަމާއި އަދި ރީތިކަން ސިފަކުރުމަށް عرب ން ޖަހައި އުޅޭ މިސާލެކެވެ.)

(٥٠) އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ކުރިމަތިވެލައިގެން ތިބެ (ދުނިޔޭގެ އެކި އެކި حال ތަކާއި ދެއްކު) ސުވާލުކުރާނެއެވެ. މަޖާ ނަގާ ހަދާނެއެވެ.

(٥١) އަދި އޭގެތެރެއިން ބެއް މީހަކު ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން (قيامة قبول ނުކުރާ ކާފަރު) رحمة ތެރިއަކު އަހުރެންނަށް ދުނިޔޭގައި ވިއެވެ.

(٥٢) މަރާމާތުގެ ގޮތުން އޭނާ އަހުރެންނަށް ބުނެއެވެ. ކަލޭވެސް ތިއަދި (قيامة) ތެދުކޮށް قبول ކުރާ މީހުން ކުރާ މީހަކު ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) "އަހުރެމެން މަރުވެ ވަސްތަރަށް ފުލާވެސް ކަށިތައްވެ ކަރި ފިލާ ފައްޓަހައްލަވަން ފަހު (އަލުން ދިރުވިގެން) عمل ތަކަށް ހިސާބު ބައްލަވާ ޖަޒާދެއްވާނެހެއްޔެވެ؟" (އޭރި ވާން ކަމެއްނޫނެވެ.)

(٥٤) އަދި އޭނާގެ جليس ނަހަރަ އެ مؤمن މީހާ ބުނާނެއެވެ. "ކަލޭމެން އަހުރެންނާއެކު އޭނާ ކޮބައިތޯ ނަރަކަ ބަލައިލަން އެދިސް ބަލާށެވެ. އައިސް ފާނަށް ހެއްޔެވެ.؟"

(٥٥) ދެންފަހެ އެމީހުން ގޮސް ނަރަކަ ބަލައިލު އޭނާ ފެނުނީ ނަރަކައިގެ މެދުގައި ވަނިކޮށެވެ.

قَالَ تَٱللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَٰهَا فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُۥ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَءَاكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٦٦﴾

## ތަރުޖަމާ

قَالَ = އަދި މުއުމިން މީހާ (ކާފަރުވީ މީހާއާ ދިމާލަށް) ބުނާނެއެވެ.❁ تَٱللَّهِ = ﷲ ގަސަމު ބުނަމެވެ.❁ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ = ކަލޭ އަހުރެންނަށްވެސް ތިޔަކަން ވައްދައިދެއްވަން ގާތްވެއްޖެ ވިއްޔެ. (އެއީ ކަލޭ އަހުރެންނަށް ނުބައި ވަސްވާސް ދީގެންނެވެ...)❁ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّى = އަދި އަހުރެންގެ رَبُّ ގެ ނިޢުމަތް އަހުރެންނަށް ނުވީނަމަ.❁ لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުންވެސް އަހުރެންވެސް (ކަލޭފަދައިން މިއަދު ނަރަކައަށް) ހާޒިރުކުރެވޭ މީހުންގެ ތެރެއިން ވީހެވެ.❁ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ = އަޅެ ފަހެ އަހުރެމެން މަރުވާނުވާނެމެއްތޯ؟ (މިއީ އެ މުއުމިން މީހާ އޭނާގެ ސުވަރުގޭގެ އެކުވެރިންނަށް ބުނި ބުނުމެކެވެ. މަރުވެވޭނެ ބާވަ ބުނުމެވެ.)❁ إِلَّا مَوْتَتَنَا ٱلْأُولَىٰ = އަހުރެމެންގެ (ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި) ވީ ފުރަތަމަ މަރު މެނުވީ.❁ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވެމެވެ.❁ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ = عَذَابُ ދެއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން.❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ.❁ لَهُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަން ހަމަ އެއީއެވެ.❁ لِمِثْلِ هَٰذَا = މިފަދަ ކަމަކަށްޓަކައި މިފަދަ ނިޢުމަތަކަށްޓަކައި.❁ فَلْيَعْمَلِ ٱلْعَٰمِلُونَ ﴿٦١﴾ = ޢަމަލު ކުރާމީހުން ޢަމަލު ކުރާހުށިކަމެވެ. (ހެޔޮކަންތަކުގެ މީހުން ހެޔޮކަން ކުރާ ހުށިކަމެވެ.)❁ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا = މެހުމާނުންގެ ގޮތުގައި ހެޔޮވީ މިތަން ހެޔޮވީބާވައެވެ؟❁ أَمْ شَجَرَةُ ٱلزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ = ނުވަތަ زَقُّوم ގަސްހެއްޔެވެ.؟ ❁ إِنَّا جَعَلْنَٰهَا = ހަމަކަށަވަރުން މިހަތަރެސްކަލާނގެ އެގަސް ހެއްދެވީ ❁ فِتْنَةً لِّلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٣﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް فتنة އެއްކަމަކަށްވާގޮތަށެވެ. ❁ إِنَّهَا شَجَرَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ގަހެކެވެ. ❁ تَخْرُجُ فِىٓ أَصْلِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ = އެގަސް ފާޅުވާނީ ނަރަކައިގެ އަސްލު އަޑިންނެވެ.❁ طَلْعُهَا = އެގަހުގެ މާވާ / ގަހުގެ ގެންގުޅުނު ބޯތަކި.❁ كَأَنَّهُۥ = އެބޯތަކި ކޮންފަދަހެއްޔެވެ ؟ ❁ رُءُوسُ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٦٥﴾ = شيطان ންގެ ބޯތަކެއްފަދައެވެ.❁ فَإِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން

އުމުރުން/ ނަރަކަވެރިންތެރިން. ۞ لَأَكِلُونَ مِنۡهَا = އެގަހުން ކާނެއެވެ./ އެގަހުން ނުކުންނަތަކެތި ކާނެއެވެ. ۞ فَمَالِـُٔونَ مِنۡهَا = އެއިންއުމުރުން ފުރާނެއެވެ. ۞ ٱلۡبُطُونَ (٦٦) = ބަނޑުތައް.

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ދެން އެ مؤمن މީހާ ކާފަރުމީހާއަށް ދިމާލަށް ބުނާނެއެވެ. "الله ގަންދީ ބުނަމެވެ. ކަލޭ އަހުރެންނަށް ވަސްވާސްދީ އަހަރެންވެސް ތިޔަ ނަރަކައަށް ވައްޓައިލުމަށް ގާތްވެގެންވިއެވެ.

(٥٧) އަހުރެންގެ رب ގެ نعمة އަހުރެންނަށް ނުލިބުނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު ތިޔަ ނަރަކައަށް حاضر ވީ މީހުންގެ ތެރެއިން ވީހެވެ."

(٥٨) އެ مؤمن މީހާ (މަލާއިކަތުންނާ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް) ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ދެން ހަމަ މަރުނުވާނެހެއްޔެވެ؟

(٥٩) އަހުރެމެން (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި އުޅެނިކޮށް) އެވީ ފުރަތަމަ މަރު މަރުވީ ދެން މަރު ނުވާނެއެވެ. އަދި عذاب ދެއްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން އަހުރެމެން ނުވެއެވެ.

(٦٠) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ބޮޑު ވެގެންވާ ނަސީބެވެ.

(٦١) "މިފަދަ ނަސީބަށްޓަކައި عمل ކުރާ މީހުން عمل ކުރާ ހުރިކަމެވެ. ހެޔޮ عمل ކުރާ ހުރިކަމެވެ."

(٦٢) ދުރުވާނުން ފައިބާތިބޭ ގޮތަށް ފައިބާތިބޭން ހެޔޮވެގެންވަނީ އިސްވެދިޔަފަދަ ސުވަރުގޭ ހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ ނުބައިވެގެންވާ زَقُّوم ގަސްހެއްޔެވެ؟

(٦٣) މިމަންރަސްކަލާނގެ އެގަސް ލެއްވީ އަނިޔާވެރިންނަށް ފިތުނައެއްގެ ގޮތުގައެވެ.( އެބަހީ ނަރަކައިގާ ގަހެއް ހުންނަ ވާހަކަ އެންގެވީމާ ކާފަރުންގެ މީހުން ދެބުރުނުކުރިއެވެ. އެހެނީ އަލިފާނަކީ ގަސްއަނދާ އެއްޗެކެވެ. އެހެންވީމާ އަލިފާނުގައި ގަސްހެދެނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އެގަސްފަޅާފައިވަނީ ނަރަކައިގެ އަޑިންނެވެ. ( އޭގެ ބިމުގަނޑު ނަރަކައިގެ އެންމެ ތިރިކަނަށް ފެށިފައިވާނެއެވެ).

(٦٥) އަދި އެއިން ނުކުންނަ މޭވާ ނުވަތަ މޭވާގެ ނަމޫނާއެއް ނުކުންނަ އެއީ ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެތަކެތި ހިވަނީ ޝައިޠާނުންގެ ބޮލުތަކާ ހެންނެވެ. ( އެހާމަސްހުތުރުވެފައި ހަޑިވެފައި ހުންނާނެއެވެ.)

(٦٦) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ އަހުލު ވެރިން އެގަހުން ނުވަތަ މާވާއިން ކާނެއެވެ. އުމުރުންގެ ބަނޑުތައް އެއިން ފުރާނެއެވެ.

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا۟ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. ۞ عَلَيْهَا لَشَوْبًا = އޭގެ މައްޗަށް ވާ ބުއިމެއް. ۞ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ = ހޫނުކަން ގަދަވެގެންގޮސް ނިހާއަތަށް ގޮސްފައިވާ ފެނުގެ. ۞ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުންވެސް އެމީހުން އެނބުރިދާނީ. ۞ لَإِلَى ٱلْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾ = ކަނޑުއެޅިގެން جَهَنَّم އަށެވެ. ނަރަކައަށެވެ. ۞ إِنَّهُمْ أَلْفَوْا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދުށީ. ۞ ءَابَآءَهُمْ ضَآلِّينَ ﴿٦٩﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށެވެ. ۞ فَهُمْ عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެކާބަފައިންގެ އަސަރުތަކުގެ މަތީގައި (އެމީހުން އުޅުއްވުން އަދި ގޮތަށް) ۞ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾ = އަވަސްވެގަންނައެވެ. ۞ وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންގެ ކުރިން މަގުފުރެދިގެންގޮސްފައިވެއެވެ. ۞ أَكْثَرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ = އިސްވެދިޔަ ދިހަ މީސްތަކުން. ۞ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަރެސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވީމުވެއެވެ. ۞ مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ = އިންޒާރުދޭނަބިއްޔުން ބިރުވެރިން (ޢަޛާބު ބިރުވެރިން). ۞ فَٱنظُرْ = ނިކަން ބަލައިބައްލަވާށެވެ. ۞ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތްވީހައިކަންތައް. (ކަލާމުގެ ފާޑުން ނިކަން ދެކެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.) ۞ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ = އިންޒާރުދެއްވުނު މީހުންގެ ނިމުން. (ޢަޛާބު ބިރުވެރިން ދެކޮޅު އުޅުނު މީހުންގެ ނިމުން.) ۞ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ ޚާއްޞަ އަޅުތަކުން ފިޔަވާ. ۞ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ = އިޚްލާޞްތެރި ކުރެވިގެންވާ (އިމާންކަމާއި تَوْحِيد ގެ މަގަށް تَوْفِيق ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން.) ۞ وَلَقَدْ نَادَىٰنَا نُوحٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السلام މިވަންހަރެސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކޮށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. ۞ فَلَنِعْمَ ٱلْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ = އެންމެ ރަނގަޅަށް ޖަވާބު ދެއްވީ މިވަންހަރެސްކަލާނގެއެވެ. ۞ وَنَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥ = އަދި މިވަންހަރެސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމުވެއެވެ. (އަޅާ ދިނުމުގެ ގޮތުން އަހުލުވެރިންނެވެ.) ۞ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން (نوح عليه السلام ގެ ޠޫފާނުން.) ۞ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ = އަދި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެ ދަރިކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ބާކީކުރެއްވީމެވެ.۞ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ = ހަމައެކަނި މިބައިން ބާކީ ކަމުގައި. (އެހެން ހުރިހާ މީހުން މަރުވެދިޔައީއެވެ.)

## إجمالي މާނަ

(٦٧) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އޭގެ މައްޗަށް ބުއިމެއް ބޮނެއެވެ. އެއީ ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ ފެން އެއުން ދަރުޖަހައްނަމާ حَمِيم އޭގެ ހިއާ ފަށާނެއެވެ.

(٦٨) ދެން އަލުންފުސް އެމީހުންގެ ތަނަވޭ ހަމަ ނަރަކައެވެ.

(٦٩) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު) ދުށީ އެމީހުންގެ މައިބަފައިން މަގުފުރެދިފައި ހުރި ގޮތަށް ކާބަފައިންނެވެ.

(٧٠) ދެން މި މީހުންވެސް އެކާބަފައިންގެ އަސަރުގެ މަތީގައި އަވަސްވެ ގެންދެއެވެ. ކާބަފައިން ހިނގާގޮތަށް ހިނގައެވެ.

(٧١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންގެ ކުރިން (މައްކާގެ މުޝްރިކުންގެ ކުރިން) އިހަށްދިޔަ ބައެއްގެ މަގުފުރެދިގެންދިޔަ ބައެއް ވިއެވެ. (އެއީ އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކެވެ.)

(٧٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއަށް އިންޒާރު ދެއްވާ ރަސޫލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٧٣) ދެންފަހެ އިންޒާރު ކުރެވުނު ބަޔަކުގެ ނިމުން އެމީހުންގެ ނިމުން ވީގޮތް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. (ހަލާކުވެ ބަރުބާދު ވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

(٧٤) ހަމައެކަނި ސަލާމަތްވި (އިޚްލާޞްތެރިވި تَوْحِيد ގެ މަގަށް تَوْفِيق ދެއްވުނު) الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުންނެވެ. އެއީ މުއުމިނުންނެވެ.

(٧٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نوح عليه السلام ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ. މުނާޖާތު ދެންނެވިއެވެ. ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ ޖަވާބު ދެއްވުމުގައި ހެޔޮވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

(٧٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެ ފަރާތާއި އެކަލޭގެ ފަރާތުގެ (ދީނީމީހުން) އަހުލުވެރިން ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ طُوْفَانُ ނުބައެވެ.

(٧٧) އަދި އެކަލޭގެ ދަރިންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ޚާއްސަކޮށް ދުނިޔޭގައި އެއްކޮށްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެމުއްވީމެވެ.

* ދަންނައެވެ. نوح عليه السلام ގެ ޒަމާނުގައި އިންސާނުން ގާތުން ދުނިޔޭގައި މަރުވެގެންދިޔައީއެވެ. ނަޖާތްވީ ހަމައެކަނި މިޔޮ މުއުމިނުންނެވެ. އެމީހުން ފަހުން ދަރިފަސްކޮޅެއް ނުލިބި މަރުވެގެންދިޔައީއެވެ. ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގައި نوح عليه السلام ގެ ދަރިކޮޅެވެ. وَالله أَعْلَم .= زبدة التفسير =

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ فِي ٱلْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾ = ފަހުން އަންނާނޭ ބަޔަކަށް. (ހެޔޮ ޛިކުރު).۞ سَلَٰمٌ عَلَىٰ نُوحٍ = نوح ގެ މައްޗަށް سلام ވެއްޖެވެ. (يَعْنِي نوح عليه السلام ހިތާމަތަކުން).۞ فِي ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ = ޢާލަމު ތަކުގައި. (އިންސާނުންނާއި ޖިންނީންނާއި ދޭތެރޭގައި).۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން މިމަންރަސްކަލާނގެ އުޖޫރަދެއްވަނީމެވެ.۞ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް ހަމަ މިފަދައިން.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލޭގެފާނު ވަނީ.۞ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ = މިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ = ދެން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެން މީހުން غرق ކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ نوح عليه السلام ގެ) جماعة ގެ ތެރެއިންވެއެވެ.۞ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން إبراهيم عليه السلام.۞ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ = އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން.۞ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ = (شريك އާ ޝައްކުން) ސަލާމަތްވެފައިވާ ހިތަކާއިގެން.۞ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަން ކުރަނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ.۞ ؟ أَئِفْكًا ءَالِهَةً = ދޮގުންވާ إله ތަކެއް.۞ دُونَ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.۞ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ އެދެނީ ހެއްޔެވެ؟.۞ فَمَا ظَنُّكُم = ފަހެ ކަލޭމެން ހީކުރަނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟.۞ بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ = عالم ތަކުގެ رب އާމެދު.۞ فَنَظَرَ نَظْرَةً = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅިގެން ބައްލަވައިފިއެވެ.۞ فِي ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ = ތަރިތަކަށް. فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބަލިވީމެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ފަހުން އަންނަ މީހުން ކިޔާ ޘަނާއެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ.

(٧٩) سَلَامٌ عَلَى نُوحٍ (يعنى نوح عليه السلام ގެ މައްޗަށް سلام ވެއްޖެ) އެންމެހައި ޢާލަމްތަކުގައި އަބަދުގެ އަބަދަށް އެހެން ކިޔާ ޘަނާ ދެއްވީމެވެ.

(٨٠) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٨١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٢) ދެން (ނޫޙުގެ ދީނުގެ މީހުން ފިޔަވައި) ބާކީ ތިބި އެންމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ غرق ކުރެއްވީމެވެ.

(٨٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السلام ވަނީ އެކަލޭގެފާނުގެ - އެބަހީ نوح عليه السلام ގެ جماعة ގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٨٤) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ إبراهيم عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށް إخلاص ތެރިވެގެންނާ- އަދި شرك ނާ ސަލާމަތްވެގެންނާ ސާފު ހިތްޕުޅަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުންނެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު الله އަށް إخلاص ތެރިވެވަޑައިގެން إيمان ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.)

(٨٥) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި އަދި قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަން ކުރަނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ؟

(٨٦) الله ފިޔަވައި ދޮގުން ދޭތޯ إله ންތަކަކަށް އަޅުކަން ކުރަން ހެއްޔެވެ؟ (إله އެއްކަލޭގައި ނޫނާ ދަނެތިއްބާ إله ނޫކަލޭގައި ހަދައި އަޅުކަން ކުރުމީ އެންމެ ބޮޑު ދޮގެވެ.)

(٨٧) "ފަހެ عالم ތަކުގެ ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رب އާއި މެދު ކަލޭމެން ހިތަކީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ (އެހެން ދަނެތިއްބާ އަޅުކަން ކޮށްފައި ދެން އެކަލާނގެއާ ބައްދަލުވާއިރު ދޭނެ ޖަވާބަކީ ކޮބާ ހެއްޔެވެ؟) "

(٨٨) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު ތަރިތަކަށް ބައްލަވައިފިއެވެ.

(٨٩) އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން ބަލިއެވެ.

* ދަންނައެވެ. އެބަހީގެ މީހުންނަކީ ތަރިތަކަށް ބަލައިގެން އަޅުކަން ކުރާބައެކެވެ. نجومى علم އަށް މާބޮޑަށް އިތުބާރުކުރާ ބައެކެވެ. إبراهيم عليه السلام ތަރިތަކަށް ބައްލަވައިފައި މީހުންނާ ވިދާޅުވީ އެމީހުން އެކަން قبول ކުރާތީއެވެ. އެމީހުންނާއިއެކު عيد ކުޅިވަރަށް ނުނިކުމެވުމުގެ عذر އެއްކަލޭގައި އެމީހުން قبول ކުރާތީއެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެދުނީ އެމީހުންނާއިއެކު عيد ގެ ކުޅިވަރަށް ނުކުތުމަށެވެ. އެހިނދު އެކަލޭގެފާނު ތަރިތަކަށް ބައްލަވައިފައި ވިދާޅުވީ އެމީހުންނަށް ހިތީ އެކަލޭގެފާނަށް نجومى ގޮތުން ފެނިވަޑައިގެންނެވި އެއްޗެއްކަމަށެވެ. އެހެންވެ އެކަލޭގެފާނުގެ އެ عذر އެމީހުން قبول ކުރާނެއެވެ.

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾

## ތަރުޖަމާ

فَتَوَلَّوْا عَنْهُ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައި އެބުރިގެންފިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައިފިއެވެ.)❁ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ = ފުރަގަސްދީ حال.❁ فَرَاغَ إِلَىٰ ءَالِهَتِهِمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ إله ންތަކާއި ދިމާއަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންފިއެވެ. (އަވަހަށް ވަޑައިގެންފިއެވެ.)❁ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނުކާނީ ހެއްޔެވެ؟❁ مَا لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވީ ކިހިނެއްތޯ؟❁ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ވާހަކަނުދައްކަނީ.❁ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދުވެވަޑައިގެންފިއެވެ.❁ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ = ކަނާތުއަތުން (އެމީހުންގެމައްޗަށް) ތަޅުއްވާ حال.❁ فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ = ފަހެ އެބައިމީހުން (ބުދުތަކަށް ތަޅާތަން ދުވެ) އެ އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާއަށް ދުވެލައިފިއެވެ.❁ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ = އަވަސްވެގެންފިއެވެ.❁ قَالَ أَتَعْبُدُونَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަން ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކޮށާއިގެން ހަދާ ތަކެއްޗަށް.❁ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ.❁ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތަކާއި (ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އަދި ހަދާ ބުދުތަކާއި)❁ قَالُوا ابْنُوا لَهُ = އަދި އެމީހުން (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް) ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޢިމާރާތެއް ހަދާށެވެ.❁ بُنْيَانًا = ބިނާއެއް. (އަލިފާން އަނދާގޮތަށް.)❁ فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާ އަލިފާނަށް އުކާލާށެވެ.❁ فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާ މެދު ހީލަތެއް ނުބައި ކުރުމަށް ކޮށްފިއެވެ.❁ فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ދެރަވި ދަށުވި މީހުން ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ./ ދަށުކޮށްލެއްވީމެވެ.❁ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަހުރެންގެ رب ގެ ހަޟްރަތަށް ދަނީމެވެ.❁ سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ = ނިކަންމުޅި އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށް

ތެދުމަގު ދައްކަވާނދޭވެ.❁ رَبِّ = އޭ އަޅުގެ رب އެވެ.! هَبْ لِي مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠٠﴾ = މިއަޅާއަށް ޞާލިޙު ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ!

## إجْمَالِي މާނަ

(٩٠) ދެން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލާފައި އެމީހުން ދިޔައީއެވެ.

(٩١) ދެން (އެކަލޭގެފާނު އެކަނިވުމުން) އެމީހުންގެ ބުދުތަކާއި ފަރާތަށް އަނބުރިވަޑައިގެންފިއެވެ. (އަދި އެތަކެއްޗާ مخاطب ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ.) "ކަލޭމެން ނުކާނީ ހެއްޔެވެ.؟ (އެބުދު އެމީހުން ބަދަލު އެޅިކާނާފައިވާ ކާނާ އެބަ ހުއްޓެވެ.)"

(٩٢) އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން ވާހަކަ ނުދައްކަނީ ބަހެއްނުބުނެ ތިޔަތިބީ ކީއްވެފައި ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަށް ކިހިނެއްވީ ހެއްޔެވެ.؟" (އެއީ ހިތަދެކޮށްކަމުގައި އެތަކެތި ވާހަކަ ނުދައްކާކަން ނުބަލާ އެގޮތަށް ދެއްކެވިކަމެވެ.)

(٩٣) އަދި އެތަކެއްޗާއި ދިމާއަށް ފުރަވަޑައިގެން ކަނާތްފުޅުން އެތަކެތީގައި ތަޅުއްވަން ފެށްޓެވިއެވެ. ތަޅާ ކުދިކުދި ކުރައްވައިފިއެވެ.

(٩٤) ދެން އެމީހުން (އެބަޔަ އެއަން ހަމަކަން ކުރީމީހުން އެމީހުން ވަޖިއުމު އެތަކެއްޗަކަށްވެފައި ހުރިގޮތް ދެކެފައި އެއީ إبراهيم ގެ ކަމުގައިކަން އެގިގެން) އެކަލޭގެފާނާއި ދިމާއަށް އަވަސްވެގެން އައީއެވެ.

(٩٥) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި ދިމާއަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން އަތުން ކޮށައިގެން ހަދާ ބުދުތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ (މިއީ ކިހާ ދެރަވެއްޖެހެން ކަމެއް ހެއްޔެވެ.)"

(٩٦) ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކާއިވެސް ހެއްދެވީ الله އެވެ. (އެބައި ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން އަތުން ހަދާ ބުދުތަކާއިވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ الله އެވެ.)

(٩٧) ދެން އެމީހުން (އެއްބަސްވެ އަނެއްބަޔަކަށް) ބުނެއެވެ. "ކަލޭމެން އޭނާއަށް ބިނާއެއް ހަދައިދީ (ބިނާއެއްހަދައި އެތެރޭގައި އަލިފާން ރޯކުރުމަށްފަހު) އޭނާ އެއަލިފާނަށް އެއްލައިލާށެވެ."

(٩٨) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާއިމެދު ނުބައި ގޮތެއް ކުރުމަށް ބޭނުންވިއެވެ. ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލުއި ނިކަމެތި ދަށްބަޔަކުކަމުގައެވެ.

ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް އެއްލިއެވެ. އެކަމަކު ހަމަ ދެރައެއްނުވެ الله އެކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. އަލިފާނަކީ ބަރުދު ސަލާމަތް ފިނި ތަނެއް ކަމުގައި ހެދިއްޖެއެވެ. މިވާހަކަވެސް ހަމައެކަނި އިޝާރާތްކޮށެވެ.

(٩٩) އަދި إبراهيم ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން އަހުރެންގެ رب ގެ އަރިހަށް ގޮސްދަނީ ( هجرة ކޮށް) ދަނީއެވެ. އެކަލާނގެ ހިދާޔަތު އަހުރެންނަށް ދީ ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.

(١٠٠) (އަދި އެކަލޭގެފާނު الله އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ.) "އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! މިއަޅާއަށް صالح ބޭކަލަކުކަމަށްވާ ދަރިއަކު ދެއްވާނދޭވެ!."

فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ قَالَ يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّآ أَسْلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَٰدَيْنَٰهُ أَن يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ ٱلرُّءْيَآ ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْبَلَٰٓؤُا۟ ٱلْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَٰهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾

## މުފްރަދާތު

فَبَشَّرْنَاهُ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި ހަބަރު ދެއްވީމެވެ. ۞ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ = حِلْم ވެރި ދަރިކަލަކު ދެއްވާނެކަމުގެ. ۞ فَلَمَّا بَلَغَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ފުރިހަމަވަމުން ވަޔަސްއަށް ވާސިލްވި ހިނދުން. (އެބަހީ އެދަރިކަލުން ޖިސްމާނީ ގޮތުން އެދަރިކަލުންގެ ފުރިހަމަ ވަޔަސްއަށް ވާސިލްވި ހިނދުން.) ۞ مَعَهُ السَّعْيَ = އެކަލޭގެފާނާއެކު އެބަހީ އިބްރާހީމްގެ ބައްޕާފުޅާއެކު ހިނގާ ސަޢުޔުކުރެއްވުމަށް ކުރެއްވުމަށް. ۞ قَالَ يَابُنَيَّ = އެކަލޭގެފާނު – ބައްޕާ އިބްރާހީމްގެ ދެންނެވިއެވެ. ۞ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ހުވަފެނުން ދަރިކަލުންގެ ފެނެއެވެ. ۞ أَنِّي أَذْبَحُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނު (قُرْبَان ކުރުމަށް) ކަތިލާކަމަށް. ۞ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ފެންނަ އެއްޗަކީ ނިކަން ބަލާލައްވާށެވެ. ۞ قَالَ يَا أَبَتِ = އެދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ ބައްޕާފުޅެވެ. ۞ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ = ކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ކުރައްވާށެވެ! ۞ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ކަލޭގެފާނު ތިމަން ދަރިކަލުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾ = ކެތްތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. ۞ فَلَمَّا أَسْلَمَا = ފަހެ ދެކަލުން ތަބާވެ ކިޔަމަންތެރިވި (ﷲ ގެ އަމުރަށް ބޯލަނބައި) ހިނދުން. ۞ وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ = (އެކަލޭގެދަރިކަލުން ނިތްކުރިމަތި ބިންމަތީގައި ބާއްވާލެއްވިއެވެ. (އެބަހީ އެދަރިކަލުން ކަތިލުމަށް ތައްޔާރުކޮށް ބޯބާއްވާލެއްވިއެވެ.) ۞ وَنَادَيْنَاهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއެއް ގޮވާލެއްވީމެވެ. ۞ أَن يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ = އޭ إبراهيم އެވެ. ۞ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހުވަފެނުގެ ތެދުވެރިކަން ހާމަކުރެއްވީއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ނިޔަތް އަދި عزم ކަށަވަރުވެގެންދިޔައީ އެކަން ކަށަވަރުވެގެން ހާސިލްވެއްޖެއެވެ.) ۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދައިން. ۞ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ = إحسان ތެރިންނަށް جزاء ދެއްވަމެވެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ. ۞ لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ = އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންވެގެންވާ إمتحان އެކެވެ. ۞ وَفَدَيْنَاهُ = އަދި

ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް فدية އެއްގެ ގޮތުން ދެއްވީމެވެ.۞ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ذبح އަކުން.

(ބޮޑުވެގެންވާ كَبش ބަކަރިބަކުން.)۞ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ =އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ދޫކުރެއްވީމެވެ.۞ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ =ފަހުން އަންނަ މީހުންނަށް. (ޘަނާގޮތުން)۞ سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾ = إبراهيم ގެފާނުންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (މިފަދައިން ޘަނާގޮތުން)

## إجْمالي މާނަ

(١٠١) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حلم ވެރި ދަރިކަލަކު ދެއްވާނެކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވީމެވެ.

(١٠٢) (ދެން ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް އެދަރިކަލުން ލިބިވަޑައިގެން ބޮޑުވެވަޑައިގެން ގޮސް) إبراهيم عليه السلام ގެ އަރިހުގައި ހިނގާފާ ކުރެވޭނެ މަސައްކަތްކުރެއްވޭވަރަށް ބޮޑުވެވަޑައިގެން – އެކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންނަށް – ތަރުބިސި، إسْمَاعِيل (عليه السلام)، އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭނާ އެދަރިކަލުންގެ އުމުރުފުޅުން ތޭރަ އަހަރު ކަމުގައި ބައެއް މުފައްސިރުން ވިދާޅުވިއެވެ.) إبراهيم عليه السلام، إسْمَاعِيل عليه السلام، އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ކަތިލާތީ (އެބަހީ ذبح ކުރާތީ) އަހުރެންނަށް ހުވަފެނުން ފެނިއްޖެއެވެ. ނަބީބޭކަލުންގެ ހުވަފެނަކީ ހަމަ ޙައްޤު ވަޙީއެކެވެ. އެހެންވީމާ އަހުރެން ކުރާނީ ހަމަ އެގޮތެވެ. ދަރިފުޅަށް ފެންނަނީ ކޮބާކަން ދެއްކެވީމާ؟ ދެންނެވީމާ ބެލުމަށް ބާރުދިނެވެ." ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ. "އޭ ބައްޕާފުޅެވެ. ބައްޕަށް އަމުރުކުރެވުނު ގޮތަކަށް ކަންތައް ކުރައްވާށެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަހުރެންނަކީ ކެތްތެރިއެއްކަމުގައި ބައްޕާ ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ."

(١٠٣) ދެން ފަހެ ދެބޭކަލުން الله ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެން އެކަލޭ ތަނބުޅު ކަތިލެވުމަށް ފެއްވިހިނދުން އެކަލޭގެ ދަރިކަލުންގެ ނިތްކަރިފުށް ބިންމައްޗާ ގޮތަށް ބާއްވައި އެދަރިކަލުން ذبح ކުރެއްވުމަށް إبراهيم عليه السلام ތަސްލީމުކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٠٤) އަދި އެވަގުތު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާއިއްވެވީމެވެ. ގޮވާލެއްވީމެވެ. "އޭ إبراهيم އެވެ.

(١٠٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުންގެ ހުވަފެން ތެދުކުރައްވައިފިއެވެ." (އެބަހީ ދެ ދަރިކަލުން ذبح ކުރެއްވުމަށް ނުވެސް އެކަމަށް އަޒުމްކުރައްވައި ހުރިގޮތުން ތަޞްދީޤުކުރެއްވުމުގެ އަމަލުފުޅުގަ ކޮށްދެއްވުމުން ކުރެއްވީ ނިންމެވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިޙްސާންތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٠٦) ހަމަކަށަވަރުން މިއަދި ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ބަޔާންވެގެންވާ އިމްތިޙާނެއްކަން ތެދެވެ.

(١٠٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ ذبح އަކުން އެބަހީ ބޮޑުވެގެންވާ كَبش ބަކަރިބަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފިދުޔައެއްދެއްވީމެވެ.

(١٠٨) އަދި އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ފަހުން އަންނަމީހުން ޘަނާގޮތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކުރެއްވީމެވެ.

(١٠٩) إبراهيم ގެ މައްޗަށް السلام ހުއްޓެވެ.(އެބަހީ ފަހުން އަންނަމީހުން إبراهيم عليه السلام ޘަނާ ގޮތުން އެކަލޭގެފާނަށް ދުޢާކާއި ތަޢުރީފު ދެއްވީމެވެ.)

كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرْنَٰهُ بِإِسْحَٰقَ نَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰٓ إِسْحَٰقَ ۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنَٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَٰهُمْ فَكَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمَا ٱلْكِتَٰبَ ٱلْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾

## ތަފްސީރު

كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. ❁ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ = إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަމެވެ. ❁

إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ وَبَشَّرْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވީމެވެ. ❁

بِإِسْحَٰقَ = إِسْحَاق ގެ ފާނުންގެ. (إِسْحَاق ގެ ފާނުން ދެއްވާނޭކަމުގެ). ❁ نَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ = ޞާލިޙު ނަބިއްޔަކުގެ ގޮތުގައި. ❁ وَبَٰرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެބައި إبراهيم عليه السلام އަށް ބަރަކާތް ލެއްވީމެވެ. ❁ وَعَلَىٰٓ إِسْحَٰقَ = އަދި إِسْحَٰقَ ގެ ފާނުންގެ މައްޗަށްވެސް. ❁ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا = އަދި އެދެކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރެއިން. ❁ مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ = މުޙްސިނު ކަމުގެ މީހުންނާއި އަދި އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވީ މީހުން. ❁ مُّبِينٌ ﴿١١٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި. ❁ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُوسَى ގެ ފާނާއި އަދި هَارُوْن ގެ ފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ނަބިއްކަން) ދެއްވާ ރަޙުމަތް ލެއްވީމެވެ. (عَلَيْهِمَا السَّلَام). ❁ وَنَجَّيْنَٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނާއި އެދެކަލުންގެ ޤައުމުގެ މީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން. (ފިރުޢައުނުގެ އަނިޔާތަކުން / ނުވަތަ ގަރަޤުވުމުން). ❁ وَنَصَرْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަޞްރު ދެއްވީމެވެ. ❁ فَكَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ = ފަހެ ގަދަވެ ކުރިހޯދާ ބަޔަކުކަމުގައި ވީ އެމީހުންނެވެ. ❁ وَءَاتَيْنَٰهُمَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَٰبَ ٱلْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ފުރިހަމަ ފޮތް (تَوْرَاة ). ❁ وَهَدَيْنَٰهُمَا = އަދި އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްކެވީމެވެ. ❁ ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ = ސީދާވެގެންވާ މަގުގެ. ❁

وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا = އަދި އެދެކަލުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެޔޮ ޛިކުރު ދެމިއޮތުމަށް ލެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿١١٩﴾ = ފަހުން

އަންނަ ޒަމާނުގެ ބަޔަކުންނެވެ. ( ސިފަކުރެއްވިއެވެ).☼ سَلَـٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَـٰرُونَ ﴿١٢٠﴾ = مُوسَى ގެ މަތިންނާއި هَارُوْن ގެ މަތިންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. ( އެބަހީ مُوسَىٰ عليه السلام އާއި هَارُوْن عليه السلام ސިފަކުރެއްވި ގޮތުގެވެ.) ☼ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދައިންނެވެ. ☼ نَجْزِي ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ = އިޙްސާންތެރިންނަށް ޖަޒާދެއްވަނީ

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١٠) އިޙްސާންތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١١١) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުންގެ ތެރޭގައެވެ.

(١١٢) إبراهيم عليه السلام އަށް إسحاق ގެފާނު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.

(١١٣) އަދި އެކަލޭގެފާނަށާއި يعني إبراهيم عليه السلام އަށާއި އަދި إسحاق عليه السلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ލެއްވީމެވެ. އަދި އެދެކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ހެޔޮ ރަނގަޅު މީހުންނާއި، އަދި އޭގެމީހުންގެ ތެރެއިން ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވާ މީހުން – يعني مشركން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

(١١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން سلام ލެއްވި موسى ގެފާނަށާއި سلام ލެއްވި هارون އާއި ދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نبي ކަން ދެއްވައި ދަރުމަދުވެރިވެއްވީމެވެ.

(١١٥) އަދި އެދެކަލުންނާއި އެދެކަލުންގެ ޤައުމުގެ މީހުން (ފިރުޢައުނުގެ ބިޔައިން ނުވަތަ އަރައިގަތުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ހަމައެހެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ ހިތާމައިން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١١٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ނަސްރުދެއްވީމެވެ. އެކަލުންނީ ގަދަވީ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ.

(١١٧) އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް (تَوْرَات) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދެއްވީމެވެ.

(١١٨) އަދި ސީދާވެގެންވާ މަގު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދެކަލުންނަށް ދައްކަވައިދެއްވީމެވެ.

(١١٩) އަދި ފަހުން އަންނަ މީހުން ސިފަކުރާނެ ގޮތަށް އެދެކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކުރެއްވީމެވެ.

(١٢٠) موسى ގެފާނާއި هارون ގެފާނާއި ދެކަލުންގެ މައްޗަށް سلام ހުއްޓެވެ. (އެބަހީ އެދެކަލުންނަށް موسى عليه السلام ސިފަކުރައްވައި هارون عليه السلام ސިފަކުރެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.)

(١٢١) އަދި إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ ٱلْخَـٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَـٰمٌ عَلَىٰٓ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ وَإِنَّ لُوطًا لَّمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَـٰبِرِينَ ﴿١٣٥﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّهُمَا = ހަމަކަށަވަރުން އެދެބޭކަލުންވަނީ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިނު އަޅުންގެތެރެއިންނެވެ. وَإِنَّ إِلْيَاسَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إلياس عليه السلام ވަނީ. ❁ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ = ކަނޑައެޅިގެން رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ ﴿١٢٣﴾ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ = ކަލޭމެންނަކަށް تقوى ވެރިވުމެއް ނުވެއްޔެވެ؟ / ބިރުވެތިވުމެއް ނުވެއްޔެވެ؟ أَتَدْعُونَ بَعْلًا = ކަލޭމެން بَعْلُ އަށް ދުޢާކޮށް ނުވެއްޔެވެ؟ (އެއީ އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ބުދެވެ.) ❁ وَتَذَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ދޫކޮށްލަނީ ނުވެއްޔެވެ؟ ❁ أَحْسَنَ ٱلْخَـٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ = އެންމެރަނގަޅަށް ހެއްދެވި صورة ދެއްވާ ކަލާނގެ. ❁ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ = އެއީ الله އެވެ. ކަލޭމެން ހެއްދެވި ބޭނުންދެއްވާ تربية ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ = އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ. ❁ فَكَذَّبُوهُ = ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވަނީ (عذاب އަށް) ހާޒިރުކުރެވިގެންނެވެ. ❁ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾ = (އެމީހުންގެ ތެރެއިން) الله ގެ إخلاص ތެރި އަޅުން މެނުވީއެވެ. ❁ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. ❁ فِى ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ = ފަހުން އަންނަ މީހުންގެ ތެރޭގައި ހެޔޮ ޒިކުރު. ❁ سَلَـٰمٌ عَلَىٰٓ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ = إلياس ގެފާނުންގެ މައްޗަށް سلام ލިބޭވެ. (إلياس عليه السلام ގެ ނަންބޭކަލުން)❁ إِنَّا كَذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެފަދައިންނެވެ. ❁ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ = إحسان ތެރިންނަށް جزاء ދެއްވަނީ. ❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުވަނީ. ❁ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިން. ❁ وَإِنَّ لُوطًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން لوط عليه السلام ވަނީ. ❁ لَّمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ إِذْ نَجَّيْنَـٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނާއި އަދި

އެކަލޭގެފާނުގެ ( دين ) ގެ أهل ވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.❁ أَجْمَعِينَ (١٣٤) = އެންމެން.❁

إِلَّا عَجُوزًا = އެންމެ عجوز އެއްމީހާމެނުވީ. ( އެއީ لوط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ.)❁ فِي ٱلْغَٰبِرِينَ (١٣٥) = އެކަމަނާވީ

عذاب ގައި ބާކީ ހުރި މީހުންގެތެރޭގައެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެދެބޭކަލުން ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން إلياس عليه السلام ވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٢٤) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނު قوم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ تقوى ވެރި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ ( الله އަށް ބިރުވެތި ނުވާނޭހެއްޔެވެ؟ )

(١٢٥) "ކަލޭމެން ހައްދަވާ ސުބްޙާ ރީތި ހެއްދެވުމު ކަލާނގެ ދޫކޮށް ކަލޭމެން بعل އަށް ކިޔާ ބުދަށް އަޅުކަން ކޮށް ގޮވާ ހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟

(١٢٦) الله އެއީ ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް رب އެވެ."

(١٢٧) ފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ.ދެންފަހެ އެމީހުންވީ عذاب އަށް حاضر ކުރެވިގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(١٢٨) ނަމަވެސް الله ގެ إخلاصތެރި އަޅުން ފިޔަވައެވެ.

(١٢٩) އަދި ފަހުން އަންނަ މީހުން ކިބައިގައި ހެޔޮބަސް އެކަލޭގެފާނަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ.

(١٣٠) إلياس ގެ މައްޗަށް سلام ވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ ފަހުން އަންނަ މީހުން إلياس عليه السلام ހެޔޮ ޒިކުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭއްވީމެވެ.)

(١٣١) ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ جزاء ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ مؤمن އަޅުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٣٣) އަދި لُوْط عَلَيْهِ السَّلاَمَ ވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٣٤) އެއީ އެކަލޭގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިން عذاب ން ސަލާމަތް ކުރެއްވިހިނދުންނެވެ.

(١٣٥) އެންމެ عجوز އެއް ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ އެންމެ އަންހެނެއް ފިޔަވައެވެ. އެއީ لوط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. ފަހެ އެކަމަނާވީ عذاب ގައި ހަލާކުވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِٱلَّيْلِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَٱلْتَقَمَهُ ٱلْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَآ أَنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِۦٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ ۞ فَنَبَذْنَٰهُ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنۢبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ مِا۟ئَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾

## މުފުރަދާ

ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ = ދެން އެހެނިހެން (إيمان ނުވާ މީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ.۞ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مكة ގެ މީހުން) އެމީހުންގެ ގާތުންދަތުރުކުރައި ދަތުރުކުރެވެ.۞ مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ = ހެނދުނުގާ ވަގުތު. (شام ކަރައަށްދާ މަގުމަތީގައި)۞ وَبِٱلَّيْلِ ۚ = އަދި ރޭގަނޑުގައްޔާއި.۞ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ = ކަލޭމެންނަކަ އެއްޗެއް ވިސްނާ فكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟۞ وَإِنَّ يُونُسَ = އަދި يونس عليه السلام ވަނީ.۞ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ = ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ إِذْ أَبَقَ = އެކަލޭގެފާނު (قوم ގެ މީހުންނަށް) ދޫކޮށްލައްވައިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު.۞ إِلَى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ = ފުރިފައިވާ ނަވަށް.۞ فَسَاهَمَ = ދެންފަހެ قرعة ލެއްވިއެވެ.۞ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުވީ ދެރަވީ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ فَٱلْتَقَمَهُ ٱلْحُوتُ = ފަހެ މަހަކު އެކަލޭގެފާނު ނިގުޅައިލައްވައިލިއެވެ.۞ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްލިބިވެއްޖެ ހާލަތުގައި حال ގައެވެ.۞ فَلَوْلَآ أَنَّهُۥ كَانَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހަމަކަށަވަރުން ވެއްޖައި ނުވާނަމަ.۞ مِنَ ٱلْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ = تسبيح ކިޔާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން / ذكر ކުރައްވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.۞ لَلَبِثَ فِى بَطْنِهِۦٓ = އޭގެ ބަނޑުގައި އެކަލޭގެފާނު ހުންނަވާނެ ހުންނަވައިފިއެވެ.۞ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ = މީސްތަކުން ފުރުޅު ދުވަހާ ހަމައަށް. (قيامة ދުވަހާހަމައަށް.)۞ ۞ فَنَبَذْنَٰهُ بِٱلْعَرَآءِ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ހުސްބިމަކަށް އެއްލަވައި ލެއްވީމެވެ.۞ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަލިވެވަޑައިގެންވާ ހާލުގައެވެ.۞ وَأَنۢبَتْنَا عَلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ބޯނގ ހެއްދެވީމެވެ.* شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ = يَقْطِيْنُ ގަހެއް (އެއީ ...

ބަލާށެވެ.) وَأَرْسَلْنَاهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ = ސަތޭކަ ހާސް (އެއްލައްކަ) މީހުން އާއި ގާތްގަނޑަކަށް.❁ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ގިނަ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) ދެން އިތުރުންވާ އެންމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވައި ބަރުބާދު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٣٧) (އޭ عربى ންގެ قريش ންނޭވެ. ކަލޭމެން شام ކަރައަށް ދަތުރު އަރިސްތާ މެދުމަތީގައި) ކަލޭމެން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގެ ހުސްބިމުން ފަހަރާ ( އެމީހުން ގެތުން ހެނދުނު ފަހިފަތި) ފަހިސާރުގަޑިއަކާއި.

(١٣٨) އަދި ރޭގަނޑު ވަގުތު ދާއިރުވެސް ދަނީއެވެ. ކަލޭމެންނަށް އެއްޗެއްވިސްނާ ބުއްދިއެއް عبرة حاصل ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(١٣٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން يونس عليه السلام ވަނީ ފޮނުއްވިގެންވާ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٤٠) އޭނާގެފާނުގެ (އޭނާގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ކިބައިން) ފިއްލަވައިގެން ފުރިހަމައިގެންނެވި ހިނދުން ބަރާބަރު ނަގަލަން އަރާ ފުރައިގެންނެވިއެވެ.

(١٤١) ދެން ފަހެ (ނަގުލައި މީހުން ގިނަވެ ނަވު ބޮއިކުރަން މީހުން ގަރުކުރުވަން) އެމީހުން ގުރުއަތު ލިއެވެ. ފަހެ އޭނާގެފާނުވީ އަޅުއަތުން ދިމާވެގެން މޫދަށް ފުންމައިލި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١٤٢) ފަހެ (އޭނާގެފާނު ފުންމައިލެއްވުމުން) މަސް އަރިސް އޭނާގެފާނު ދިރުމަތީގައި ދިއްޔެވެ. އޭނާ އޭނާގެފާނަށް މަލާމާތްލިބިވަޑައިގެންނެވި ހާލުގައިވެއެވެ. (ދެން އޭނާގެފާނު އަމަލުގެ ބަހުރުގައި ޢާދަކުރައްވައިގެން تَسْبِيح ކިޔުއްވިއެވެ. ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.)

(١٤٣)،(١٤٤) ފަހެ އޭނާގެފާނު تَسْبِيح ކި މީހުންގެ ތެރެއިން / ނުވަތަ ذِكْر ކުރި މީހާ ކުރެއްވި ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ނުވިނަމަ ގިޔާމަތްދުވަހުން ދާންދެން އެމަހުގެ ބަނޑުގައި ދެމިހުރެވިއްޖެއެވެ.

(١٤٥) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (މަސް ބަނޑުން ނެރުއްވައި) ހުސްބިމަކަށް އޭނާގެފާނު ލައްވާލީމެވެ. އޭރު އޭނާގެފާނު ވަނީ ބާރުސަކަތްދެރަވެއެވެ. (މަސްގަނޑު ހަށިގަނޑު ގެއްލުންވުވެ ގައިގެންފައެވެ.)

(١٤٦) އަދި އޭނާގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ يَقْطِين ގަހެއް ފެޅުއްވައި ދެއްވީމެވެ.( އެއީ ބަރަބޮޑުވެ. ނުވަތަ ފުޅުވެ. ނުވަތަ އެޅަވަޅުގެ ކަންފޮޅުސް އެއްޗެކެވެ. އެއީ އެގަހުގެ ހިޔަލުގައި އޭނާގެފާނުމާއި ފަރިއްކޮޅުވުމަށެވެ.)

(١٤٧) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެފާނު، ސަތޭކަހާހަށް ވުރެ ކުޑަނޫން ގިނަ ޢަދަދަކަށް މީހުން މީބަރަހަކަށް رَسُول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެފާނު ކުރިންވެސް ދިޔަރަ ގޮވައިލެއްވި نَيْنَوَى ކަރުގައި ބޮޑުވެރެވެ. ނުވަތަ އެހެންރަށެއް ކަމުގައިވެސް ބޮޑުވެރެވެ. وَاللهُ أَعْلَمُ .)

فَـَٔامَنُواْ فَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ فَٱسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثًا وَهُمْ شَـٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ ٱللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَـٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُواْ بِكِتَـٰبِكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُواْ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾

## ލުޣަތު

فَـَٔامَنُواْ = ފަހެ އެމީހުން އީމާންވިއެވެ.❁ فَمَتَّعْنَـٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ = ފަހެ މުއްދަތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ދުނިޔާގައި) އުފާވުން އަރުވާދެއްވީމެވެ.❁ فَٱسْتَفْتِهِمْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ فَتْوَى އަސްސުވާލުކުރައްވާށެވެ.❁ أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް އަންހެން ދަރިންހެއްޔެވެ؟❁ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ = އަދި އެބައިމީހުންނަށް ފިރިހެންދަރިންހެއްޔެވެ؟❁ أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ إِنَـٰثًا = ނުވަތަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަލާއިކަތުން ބޭކަލުން އަންހެން ޖިންސުގެމަތީ ހެއްދެވިކަމުގައި އެމީހުން ބަލަނީއެވެ؟❁ وَهُمْ شَـٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ = އެމީހުން އެތަނަށް ޙާޟިރުވެތިބީހެއްޔެވެ؟ (ޖަވާބަކީ އެމީހުން ތިބީއެއްނޫނެވެ.)❁ أَلَآ إِنَّهُم = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން❁ مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ = އެމީހުން ބުހުތާނު ދޮގުހަދައިގެން ބުނަނީއެވެ.❁ وَلَدَ ٱللَّهُ = الله އަށް ދަރިކަލަކު ލިބިއްޖެއެވެ.❁ وَإِنَّهُمْ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދޮގުހަދަނީއެވެ.❁ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ = އެކަލާނގެ އަންހެން ދަރިން އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވީހެއްޔެވެ.؟❁ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ = ފިރިހެން ދަރިންގެ މައްޗަށް.❁ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީއީ ކީއް ޙާލެއްހެއްޔެވެ؟❁ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ = ކަލޭމެން ވީއަ ޙުކުމް ކުރަނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟❁ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ = ކަލޭމެން وَعْظ ލައި ނަސޭހަތް ހިފުމަށް ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟❁ ފިކުރުކޮށް ނުބަލަނީހެއްޔެވެ؟❁ أَمْ لَكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ވެއްޖެހެއްޔެވެ؟❁ سُلْطَـٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ = ( އެނގެންހުރި ބާރުގެ وَاضِح ދަލީލެއް. ހުއްޖަތެއް. ބުރުހާނެއް.❁ فَأْتُواْ بِكِتَـٰبِكُمْ = ( ފަހެ ކަލޭމެންގެ އެފޮތް ގެނެސްދީ ބަލާ ފޮތް) ގެނެސްދޭށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން އެފޮތް ގެންނަވައިގެނެވެ.❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ.❁ وَجَعَلُواْ = އަދި އެބައިމީހުން – ކާފިރުން، ނުވަތަ މުޝްރިކުން – ހަދައިފިއެވެ. / ހަދައިލިއެވެ.❁ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ = އެކަލާނގެ އާއި މަލާއިކަތުންގެ ބޭކަލުންނާ ދެމެދު.❁ نَسَبًا = ނަސަބެއް. ނަސަބުގެ ގުޅުން ދާކަމުގައި.❁

وَلَقَدْ عَلِمَتِ ٱلْجِنَّةُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނީންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ.۞ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ (١٥٨) =

ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް (ޙިސާބަށްޓަކައި އަޒާބަށް) ހާޟިރުކުރެވޭނޭކަން.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٤٨) ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އީމާންވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މުއްދަތު ހަމަވަންދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهلة. ދެއްވީމެވެ. ދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އުފާކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވީމެވެ.

(١٤٩) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) އެމީހުންކުރެ - އެބަޔާ ކާފިރުންކުރެން ސުވާލު ކުރުމާ އަށްސަވައިދެއްވާށެވެ!. ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް (ދަރި އަދި ނިކަމެތި ޖިންސުކަމުގައިވާ) އަންހެން ދަރިންހުރީތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް (ރަނގަޅު އަދި މަތިވެރި ޖިންސުކަމުގައިވާ) ފިރިހެން ޖިންސުހުރީތޯއެވެ؟ (އެއީ ކިހާ ނުބައި ބެހުމެއްހެއްޔެވެ؟ އަދި މިއީ ހައްތަހާވެސް ބޮޑުވަރުގަދަކަމެކެވެ. الله އަށް ދަރިން ނިސްބަތްކުރުމަކީ ހައްދުފަހަނަޅައިގަތުމެކެވެ. އެފަދަކަންތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(١٥٠) ނުވަތަ މަލާއިކަތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ އަންހެން ޖިންސުންކަމުގައި ބަލަނިކޮށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވިކަން އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެތޯއެވެ؟ (އެހެންވެސް ނުފެނެއެވެ.)

(١٥١) ދަންނާށެވެ. އެމީހުން ދޮގުހަދައިގެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބުނެއެވެ.

(١٥٢) الله ދަރިކަލުން އިހުތިޔާރުކުރެއްވިކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٥٣) އެކަލާނގެ ފަހެ ފިރިހެން ދަރިންގެ މައްޗަށް އަންހެން ދަރިން ޚާއްޞަކުރައްވައި ހޮވުމެއްކުރެއްވީތޯއެވެ.؟

(١٥٤) ކަލޭމެންނަށް ފަހެ ކޮންޗެއް ހިއްވަރައްހުރީތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ޙުކުމްކުރަނީ ކޮންކަހަލަ ގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟

(١٥٥) ކަލޭމެން ފަހެ އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިސްނައި ނަސޭހަތްލިބިގަތުމެއް ނުހެދުންތޯއެވެ؟

(١٥٦) ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް (އެހެންބުނުމަށް ހުއްދަ ވާފަދަ) ސާފުސާފު އަދި ބާރުގަދަ ދަލީލެއް ދިމާވެއްޖެއްސެވެ؟

(١٥٧) އަދި ކަލޭމެންގެ ބުނުމަށް ކަލޭމެންގެ ފޮތެއްވާނަމަ ފަހެ ކަލޭމެން އެ ފޮތް ގެނެސްދީބަލާށެވެ.

(١٥٨) އަދި އެމީހުން (އެބަޔާ އެހެންބަޔަ ކުރަކީ ނުވަތަ މުޝްރިކުން) الله އާއި މަލާއިކަތުންނާ ދެމެދުގައި ނިސްބަތެއް ގުޅުމެއް ހަދައިފިއެވެ. އެބުނާ ބުނުން ކަލޭގެ الله ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.) އަދި ޖިންނީންނަށްވެސް ޙިސާބަށްޓަކައި ޢަޒާބަށް ހާޟިރުކުރެވޭނެކަން ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނީން ދަންނައެވެ. އަދި ދަންނައެވެ. މިއާދޭގެ ތެދުބަސް އަދި އެއްސަލާމް ދީނުގެ ވެސްވެއެވެ. އެހެންވީ އެވާހަކަ ހަދާނުކޮށް ނުވަތަވެ.

سُبْحَانَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَـٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

## ތަރުޖަމާ

سُبْحَانَ ٱللَّهِ = الله ހުސް طَاهِر ވަންތައްވެ.✿ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ = އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންތައްތަކުން.✿ إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ = اللهُ ގެ އަޅުތަކުންނޫނީ.✿ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ = އިޚްލާޞްތެރިވެގެންވާ.✿ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ = ފަހެ ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާތަކެތި.✿ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ = މަގުފުރެއްދުންތެރިން ކަމުގައި. ފިތުނަވެރިކުރުވާނެކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ..✿ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ = ނަރަކައަށް ވަންނަން (الله ގެ ނިޔާކަމުގައި) ލިޔެވިފައިވާ މީހަކު ފިޔަވައި.✿ وَمَا مِنَّآ = (އަހުރެ މެންގެ ތެރެއިން މަލާއިކަތުންގެ ތެރެއިން) އެއްވެސް ބޭކަލަކު ނުވެއެވެ. إِلَّا لَهُۥ = އޭނާއަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ = (އަޅުކަންކުރުމުގެ މަޤާމު) ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ މަޤާމެއް وَإِنَّا لَنَحْنُ = އަހުރެމެންނީ ހަމަކަށަވަރުން ޞަފުބަހައްޓައިގެންވާ ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ = (އަޅުކަމުގައި ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމުގައި) ސަފުބަނދެގެން ތިބޭ ބޭކަލުންނެވެ. وَإِنَّا لَنَحْنُ == އަހުރެމެންނީ ހަމަކަށަވަރުން ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ = الله އަށް تَسْبِيح ވިދާޅުވާ تَقْدِيس ކުރައްވާ ބޭކަލުންނެވެ. وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ = ( އަހުރެ އެމީހުން (އެބަހީ މައްކާގެ ކާފިރުން) ބުނެއެވެ لَوْ أَنَّ عِندَنَا = އަހުރެމެންގެ އަތުގައި ވިއްޔާ ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ = ކުރީގެ ބައިމީހުންގެ ފޮތެއްފަދަ ފޮތެއް ( އެއީ تَوْرَاة ފަދަ إِنْجِيل ފަދަ) لَكُنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސްވާނެއެވެ. عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ = الله ގެ إِخْلاص ތެރި އަޅުން ކަމުގައި فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ = ފަހެ އެމީހުން (ފޮތް ފޮނުއްވުމުން އެބަހީ قُرْآن ފޮނުއްވުމުން) އެއަށް ކާފިރުވިއެވެ. ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ = ފަހެ (އެމީހުންގެ އެކާފިރުވުމުގެ ނަތީޖާ) ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٥٩)** އެމީހުން އެސިފަކުރާ ކަންކަމުން އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(١٦٠)** އެމީހުން އެ ސިފަކުރާ ސިފަކުރުންތަކުން އަދި އެކަންކަމުން الله ގެ އިޚްލާޞްތެރި އަޅުން ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

**(١٦١)،(١٦٢)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއި އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަކަށްވެސް، އެމީހަކު ނަރަކައަށް ވަންނަން الله ނިޔާ ކުރައްވާފިނަމަކު އަޅުކުރައްވާފައިވާ މަގުފުރައްދައި ނުލެވޭނެއެވެ.

**(١٦٤)** (މަލާއިކަތްބޭކަލުން ވިދާޅުވާގޮތަށް الله އަންގަވައެވެ.) އެބޭކަލުން އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ ބޭފުޅަކަށް ކަނޑައެޅި عين ވެގެންވާ އެއްވެސް ބޭކަލަކު މިމަންބޭކަލުން ގެ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ ބޭކަލަކަށްވެސް މަޤާމެއް ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ.)

**(١٦٥)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ބޭކަލުންނީ (ކަމަށްޓަކައިވާގޮތުގައި އަޅުވެތިވުމުގައި) ސަފުތަށް ހަރުދަނާގޮތަށް ބޭކަލުންނެވެ.

**(١٦٦)** "އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ބޭކަލުންނީ (الله އާއި އެކަލާނގެއާ ކޮންމެ އުނިސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމަށް تقديس ކުރާ ބޭކަލުންނެވެ. تسبيح ކިޔާ ބޭކަލުންނެވެ."

**(١٦٧)** އަދި އެމީހުން- އެބަހީ مكة ގެ ކާފިރުން ބުނާކަމުގައި ވިއަސްއެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.)

**(١٦٨)** އިސްވެދިޔަ ޤައުމުތަކުގެ ފޮތެއް ( توراة ފަދަ إنجيل ފަދަ ފޮތެއް) އަހަރެމެންގެ އަތުގައިވީނަމަ

**(١٦٩)** "ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންވެސް الله އަށް إخلاص ތެރި އަޅުންކަމުގައިވީހެވެ." (ނަމަވެސް އެމީހުންގާތަށް الله ފޮނުއްވި قرآن އައި ހިނދު އެއަށް އެމީހުންގެ ކާފަރުވި. އެހެންވީ الله އެއަންގަވައި މިފަދައިންނެވެ.

**(١٧٠)** ފަހެ އެމީހުން އެފޮތަށް ކާފަރުވިއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ (އެމީހުންގެ އެކާފަރުކަމުގެ ފަހުކޮޅު އެކަމުގެ ނަތީޖާ) އެމީހުން ދެނެގަންނާނެއެވެ.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ كلمة ވުރެ އިސްވެ ހިގައްޖެއެވެ. (އެ كلمة ވާހަކައީ (لأغْلِبَنَّ أَنَ وَرُسُلِي – يعنى ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން ގަދަވާ ހުއްޖެވެ. މިބަސްފުޅެވެ.)❁ لِعِبَادِنَا ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިންވާ رسول ބޭކަލުންނަށް.❁ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން.❁ لَهُمُ ٱلْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލުންނީ نصر ލިބިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ.❁ وَإِنَّ جُندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަޝްކަރު.❁ لَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿١٧٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ގަދަވާނޭ މީހުންނެވެ.❁ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް އެމީހުން ދޫކޮށް އަނބުރާ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ = މުއްދަތަކަށް. (ހަނގުރާމަ ކުރުމަށް ހުއްދަ ލިބެންދެން).❁ وَأَبْصِرْهُمْ = ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. / ނުވަތަ މުޅިކަމު ދެއްކެވޭށެވެ.❁ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ = ނިކަންހުށި އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.❁ أَفَبِعَذَابِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب އަށް ހުއްޓެވެ؟❁ يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ = އަވަސްކުރުވަނީ އެމީހުންއެދެނީއެވެ.❁ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތުގައި ފައިބައިފިނަމަ (އެ عَذَاب / ނުވަތަ رَسُوْلُ الله صَلى الله عَلَيه وَسَلَّم ފައިބައިވަޑައިގެންފިއްޔާ.❁ فَسَآءَ صَبَاحُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ = ފަހެ إِنْذَار ކުރެވުނު މީހުންގެ ފެތިސް ނުބައިވެގެންދެއެވެ.❁ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ = އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުން ދޫކޮށް އަނބުރާވަޑައިގަންނަވާށެވެ.❁ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ = މުއްދަތަކަށް.❁ وَأَبْصِرْ = އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް ބައްލަވާށެވެ.❁ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ = ފަހެ ނިކަންހުށި އެމީހުންނަށް އަނގައިދޭނެއެވެ. އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.❁ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ = ކަލޭގޮތުގެ رَبُّ ގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަމާއެވެ!❁ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ الله އެވެ. رَبُّ އެވެ.❁ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ = އެމީހުން – އެބާވަތުން- އެސިފަކުރާ ސިފަކުރުމުން.❁ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ = އަދި رَسُول ބޭކަލުންނަށް ސަލާމް ހުއްޖެވެ.❁

وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހާ تَعْرِيف އާއި ثَنَاء އެއްކޮޅު لله އަށެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ (١٨٢) = އެއީ ޚަލްޤު ތަކުގެ ވެރި رَبُّ
އެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލިމަފުޅު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިންވާ ރަސޫލު ބޭކަލުންނަށް އިސްވެގޮސްފައިވެއެވެ. ( އެކަލިމަފުޅަކީ لأغْلِبَنَّ أَنَ وَرُسُلِي ، މި ކަލިމަފުޅެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެގަތުންވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށެވެ. މިއެވެ.)

(١٧٢) ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން ނަސްރު ލިބިގެންވާނޫ ބޭކަލުންނެވެ.

(١٧٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަޝްކަރު ( (އެއީ رَسُوْلُ ބޭކަލުންނާއި އެބޭކަލުންނާއި ތަބާވީމީހުންނެވެ.) އެއީ ގަދަވާނޫ މީހުންނެވެ.

(١٧٤) ( އޭ ރަސޫލު الله އެވެ.!) އެމީހުން ފިޔަވައި ކަލާގެފާނު އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.އެމީހުންނާ ދުރާންކުރައްވާށެވެ. ވަގުތެއްދުވަހަކާ ހަމައަށެވެ. ( އެއީ ހަނގުރާމަ ކުރެއްވުމުގެ އަމުރުފުޅު އަންނަންދެންނެވެ.).

(١٧٥) އަދި ( އެމީހުންނަށް عذاب އައިމާ) ކަލާގެފާނު އެމީހުންނަށް ބައްލަވާށެވެ. ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ދެކޭނެއެވެ.

(١٧٦) އެމީހުން ފަހެ އެދެނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب އަވަސް ވުމަށް ހެއްޔެވެ؟

(١٧٧) ފަހެ އެމީހުންގެ ގޯތިދޮރަށް عذاب އަތުވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ رسول الله صلى الله عليه وسلم، مكة فتح ކުރެއްވުމުން ވަޑައިގަތުމާ ދެން إنذار ކުރެވުނު މީހުންގެ ފަތިސް ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(١٧٨) ފަހެ ކަލާގެފާނު އެމީހުން ފިޔަވައި ވަގުތުކޮޅަކަށް އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(١٧٩) އަދި ކަލާގެފާނު އެމީހުންނަށް ބައްލަވާށެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންވެސް ދެކޭނެއެވެ.

(١٨٠) ކަލާގެފާނުގެ رَب އެއީ عزة ވަންތަ رَب އެވެ. އެމީހުން އެސިފަކުރާ ސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨١) އަދި ސަލާމާއި އަމާންކަން ހުރީ رسول ބޭކަލުންނަށެވެ.

(١٨٢) އަދި އެންމެހައި حمد އާއި تعريف އެއްކޮޅު عالم ތަކުގެ ވެރި رب، الله އަށެވެ.

# ص سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة ص — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٨٨)

صٓ ۚ وَٱلْقُرْءَانِ ذِى ٱلذِّكْرِ ۝١ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ۝٢ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوا۟ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ۝٣ وَعَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ ۖ وَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ هَـٰذَا سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ۝٤ أَجَعَلَ ٱلْـَٔالِهَةَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝٥ وَٱنطَلَقَ ٱلْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ ٱمْشُوا۟ وَٱصْبِرُوا۟ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمْ ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَشَىْءٌ يُرَادُ ۝٦ مَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْـَٔاخِرَةِ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَـٰقٌ ۝٧

## ތަފްސީރު

صٓ ۚ = މިއަކުރުގެމާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. وَٱلْقُرْءَانِ = މާތްވެގެންވާ قُرآن ގަންދެއްވައި ހުވައި وَحِي ކުރައްވަވައެވެ. ذِى ٱلذِّكْرِ ۝١ = ذِكْر ގެ ވެރި / ޝަރަފުގެ ވެރި بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން (ތަންނަކުރެވެ.) فِى عِزَّةٍ = އުޅެނީ ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަމުގައެވެ. وَشِقَاقٍ ۝٢ = އަދި ދެބައިވެރިކަމުގައެވެ. ( رَسُولُ الله صَلّى الله عَلَيْه وَسَلّم އާއި ދުރުހެލިވެ ދެކޮޅު ހަދާތީއެވެ.) كَمْ أَهْلَكْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީ ކިހާވަރެއްގެ ކުރިއްސެވެ؟ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރިން / މައްކާގެމީހުންގެ ކުރިން مِّن قَرْنٍ = ޤައުމުތަކުގެތެރެއިން / އުއްމަތްތަކުގެތެރެއިން فَنَادَوا۟ = އެމީހުން ގޮވާ ހަޅޭ ލެއްވިއެވެ. (އިޖާބަދެއްވުން ދެއްވުމަށް އާދޭސްކޮށް ގޮވިއެވެ. وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ۝٣ = އަދި އެއީ ސަލާމަތްވާން ފިލާލެވޭނެ ވަގުތަކު ނޫނެވެ. وَعَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް އައިހުރުން އެމީހުން ޢަޖާއިބުވިއެވެ. مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން އިންޒާރު ދެއްވާ ނަބިއްޔަކު وَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ބުންޏެވެ. هَـٰذَا سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ۝٤ = ( މިއީ /محمد ރަސޫލާ) سحر ކުރާ ދޮގުހަދާމީހެކެވެ. أَجَعَلَ ٱلْـَٔالِهَةَ = ތިމާ އެ ހުރިހާ إله ން ހަދައި ހެއްދީތޯއެވެ؟ ( ހަމައެކަނި ހުއްޓެވެ.) إِلَـٰهًا وَٰحِدًا = އެއް إله އަކަށް. إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (ނުވަތަ އެއީ). لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝٥ = عجائب ކުރެވޭގޮތެވެ. وَٱنطَلَقَ ٱلْمَلَأُ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ބޮޑެތިން جماعة އެއް ގެ ބޮޑުން ބުނަމުން ފުރައިގެންދިޔައެވެ. أَنِ ٱمْشُوا۟ = (އަދި އެމީހުން އެހެންމީހުންނަށް ބުންޏެވެ.) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ دين މަތީ ثابت ވެ ހިފަހައްޓާށެވެ. وَٱصْبِرُوا۟ عَلَىٰٓ

ءَالِهَتِكُمْ ۖ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ إله ން ތަކާއިގެން ثابت ވުމުގައި ކެތްތެރިވާށެވެ. إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިކަމަކީ : (އެބަހީ محمدގެފާނު އުފައްދަވާ ކަމަކީ.) لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾ = (ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އިސްވެގެންނަންވެގެން) އުދުރިގެންވާ ކަމެކެވެ. مَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا = އަހަރެމެން މިފަދަ خبر އެއް ނާހަމުއެވެ. فِي ٱلْمِلَّةِ ٱلْآخِرَةِ = އެންމެ ފަހުގެ دين ގެ މީހުންގެ ފަރާތުންވެސް (نصارى އިންގެ ފަރާތުންވެސް) إِنْ هَـٰذَآ = ހަމަކަށަވަރުން މިކަން ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ ﴿٧﴾ = އެއީ ހަދައިގަތުމެއް ދޮގުވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ص : މިއަކުރުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ اللّه އެވެ. ذكرގެ ފުރި ނުވަތަ شرف ވެރި قرآن ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وحي ކުރައްވަމެވެ. (ކަންހަމައް ޙައްޤީ އެ كافر ން ބޮޑާކަމާކަން ނުކުރެވެ.)

(٢) އަދި ކިޔެއްވިއެވެ. ގަޔާވު ވަރުދު މިސްރުކުން އެހީ ވަރުންބޮޑު كبر ވެރިކަމާއި ބޮޑާކަމުގައެވެ. އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި مؤمن ންނާއިމެދު خلاف ވެ عداوة ތެރިވެގެންކަމުގައެވެ.

(٣) މި مكة މީހުންގެ ކުރީންމިފަދަ ކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވި ކިތައް أمة ގެއްލިވެ؟ ( އެއީ އެ أمة ތަކުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول ނުފަދަ ކުށްވެރިކުރިންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް عذاب އައި ވަގުތު އެމީހުން ސަލާމަތްވުމަށް دعاء ކޮށް ގޮވިއެވެ. އެކަމަކު އެވަގުތު އެއީ ބޮޑުވެރިކަމުން ސަލާމަތްވާނެ ވަގުތެއްނޫނެވެ.

(٤) އަދި އެމީހުން يعنى مكة ގެ މީހުން އެ عجائب ވީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެމީހުންގެ ތެރެއިން إنذار ކުރައްވާނޭ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވުނީއެވެ. އަދި ކާފިރުން ބުނީ މިއީ سحر ވެރި ދޮގުވެރިއެއް ކަމުގައެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު އަހަރެމެންނަށް މިހުރިހާ إله ންގެ ބަދަލުގައި އެންމެ إله އެކެވެ. (މިހުރިހާ ކަލާނގެ އެންމެ إِلَٰهُ އަކަށް ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްދެވީ؟ ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ވަރަށް عَجَائِبُ ކުރުވާކަމެކެވެ.

(٦) އެމީހުންގެ ތެރެއިން ބޮޑެތި މީހުންގެ ޖަމާޢަތެއް ތެދުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. (އަދި އެމީހުން ދަތުރުކުރީއެވެ.) "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދީނުގައި ސާބިތުވެ ހިފެހެއްޓާށެވެ! (އަދި މި مُحَمَّدُ ގެފާނުގެ ދަޢުވާގެ ވާހަކަތަކަށް ނުވާށެވެ.) އަދި ކަލޭމެންގެ إِلَٰهُ ން ތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި ޤާއިމުވެ ކެތްތެރިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެއްޗިސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވުރެން މާތްވެރިވެ އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް حُكْم ކުރުމެވެ.

(٧) އެންމެ ފަހުން އަދި ދީނުގެ ފަރާތުންވެސް އަޅުގަނޑުމެން އެފަދަ ވާހަކައެއް ނީހަމުއެވެ. އެއީ ހަމަ އެކަލޭގެފާނު ހަދައިގެންއުޅޭ ދޮގުވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ."

أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ مِنۢ بَيْنِنَا ۚ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّن ذِكْرِى ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ عَذَابِ ﴿٨﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ أَمْ لَهُم مُّلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا۟ فِى ٱلْأَسْبَـٰبِ ﴿١٠﴾ جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَـٰبُ لْـَٔيْكَةِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَـٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾

## މުފްރަދާ

أَءُنزِلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ = އޭނާގެ މައްޗަށްތޯ ވަޙީން قرآن ބާވައި ލެއްވީ ކީއްތޯ.؟ مِنۢ بَيْنِنَا ۚ = އަހަރެމެންގެ

ތެރެއިން/ އަހަރެމެން މިހުން ތިއްބާ. بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ = އަދި ޝައްކުކުރައްވާތޯ.؟ އެމީހުން އުޅެނީ

ޝައްކުގައެވެ. مِّن ذِكْرِى ۖ = މިވަން ރަސޫލާގެނގެ ذكر އާއިގުނ. (قرآنއާ ގުނ. ނުވަތަ وحيއާ ގުނ.)

بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް މިހާތަނަށް ރަހަނުބެލުނުބާވެ. عَذَابِ ﴿٨﴾ = މިވަން ރަސޫލާގެނގެ

عذاب. أَمْ عِندَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން އަތުގައިވަނީ ކީއްތޯ.؟ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب

ގެ رحمة ގެ خزانة ތަކެ. ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ = އެކަލާނގެއީ عزة ވެރިކަލާނގެ ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَمْ لَهُم = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް މިލްކުވެގެންވީ ކީއްތޯ.؟ مُّلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި

ބިމުގެ ملك ވެރިކަން. وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ = އަދި އެދެތަކެތީގެ ތެރޭ ތަކެއްޗާއި. فَلْيَرْتَقُوا۟ = އެމީހުން ނަގާން

މައްޗަށް އަރައިބަލާހުށިތޯ. فِى ٱلْأَسْبَـٰبِ ﴿١٠﴾ = ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން. جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ = އެއީ

ތަން އެހެނދެއި (ބަދުރުގެ ދުވަހު / ނުވަތަ مكة فتح ވާ ދުވަހު) ދުރަތުގެންނާ لشكر އެކެވެ. مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ

﴿١١﴾ = ހިސާބު ދިޔަ أمة ތަކެއް ތެރެއިން. كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން - އެބަހީ މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރިން

- ދޮގުކުރިއެވެ. قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ = نُوح قَوْم ގެ މީހުންނާއި عَادُ ޤައުމުގެ މީހުން ((އެމީހުންގެ

ރަސޫލުން) وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ = އަދި ކަށިތަކުގެ ވެރި فِرْعَوْن ވެސް وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ

= އަދި ثَمُود ޤައުމުގެ މީހުންނާއި އަދި لُوط قَوْم ގެ މީހުންވެސް وَأَصْحَـٰبُ لْـَٔيْكَةِ ۚ = އަދި أَيْكَة

އެކުވެރިންނާއި = (ގަސް) ގަސްގަހުގެ ބަގީޗާތަކުގެ އެކުވެރިން. أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ = އެއިރުގެމީހުން إِن كُلٌّ

ވިޔަފާރި ނުވެއެވެ. إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ = ރަސޫލުން ދޮގުކުރުމުގެ ބޭފުޅުންގެ މީހުންގެ ފިޔަވައި فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾

= ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް عُقُوبَة حَقٌّ ވެއްޖެއެވެ. وَمَا يَنظُرُ هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި މިއެންމެންވެސް إِنْتِظَارُ ނުކުރެއެވެ. إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً = ހަމައެކަނި އެންމެ އަޑުގަދަ ހަރުކަށިގޮތުގެ (ޞޫރުފުޅު ފުންމަވާލެއްވުމުގެއަޑު) مَّا لَهَا مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ = އެއަށް ފަހަރު އެއްވެސް ހުއްޓުމެއްނުވެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި އަހުރެމެން މެދުންވިއްޔާ އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން އޭނާއަށްވަކިން قرآن ބާވައިލެއްވީ ކީއްތޯއެވެ؟ الله وَحِي ކުރެއްވީއެވެ. ( އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އަދިޔައްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ذِكْرُ އާއިމެދު ޝައްކުގައި قرآن އާއިމެދު ނުވަތަ وَحِي އާއިމެދު ޝައްކުކުރެއެވެ. އަދިޔައްހެއްޔެވެ؟ އަދި މިހާތަނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَابُ ގެރަހަ އެމީހުންނަށް ނުލިބެނީއެވެ.

(٩) ( ނަ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލާގެފާނުގެ عِزَّة ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިންދެއްވާ رَبُّ ގެ رَحْمَة ގެ خَزَانَة ތަށް އެމީހުންގެ އަތްދަށުގައިވޭތޯއެވެ؟ (އެމީހުން އެދޭގޮތަކަށް ނަބިކަމާއި ރިސާލަތުކަން އެމީހުންނަށް ދެވިދާނޭ އެހެންނަކަމެއެވެ.)

(١٠) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެއްގެ މިލްކުވެރިކަން އެމީހުންގެ އަތްދަށުގައި ހުރީތޯއެވެ؟ (އެމީހުން ބޭނުންމީހަކަށް ބޭނުން އެއްޗެއްދީ އަދިބޭނުންނުވާމީހަކަށް ނުދީ ހިފަހައްޓާނީ އެހެންނަކަމެވެ.) ދެން އެމީހުން އުޑުތަކަށްއަރައި ބިމުގެ މިލްކުވެރިކަމުގެ އެމީހުން ނިކަން އެއަރާ އަރައިބަލާށެވެ. އަދި مُحَمَّد ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِي ބަންދުކޮށްބަލާށެވެ.

(١١) އެމީހުންނަކީ އިސްލާމްދީނަށް އުރެދިތިބި މިބާވަތުގެ ލަޝްކަރުން އެވާ – އެބައި ބަލިވެދާނެ ނުވަތަ ހަލާކުވާ ފަރާތެވެ ދެލަގެން ބަލިވެގެންދާނޭ ލަޝްކަރެކެވެ.

(١٢) އެމީހުންގެ ކުރިން އެބައި މައްކާގެ އަހުލުވެރިންގެ ކުރިންވެސް نُوح قَوْم ގެމީހުންނާއި عَادُ ބައިގެމީހުންނާއި އަދި ކަޅިތަކުގެވެރި فِرْعَوْن ގެމީހުންނާއި އެ އެންމެންވެސް އެމީހުންގެ ރަސޫލުން ދޮގުކުރިއެވެ.

(١٣) އަދި ثَمُود ބައިގެމީހުންނާއި އަދި لُوط قَوْم ގެމީހުންނާއި އަދި أَيْكَة އަހުލުވެރިންނާއި (އެއީ شُعَيْب عَلَيْه السلاَم ރަސޫލުކަމުގައި ފޮނުއްވުނު ބައެކެވެ.) ބޮޑެތި ގަދަ ޖަމާޢަތަކީ އެއީއެވެ.

(١٤) އެބައިމީހުންވެސް އެމީހުންގެރަސޫލުން ދޮގުކުރުމަކުން ނުލައި ނުވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عُقُوبَة حَقٌّ ވެއްޖެއެވެ. (އެމީހުންނަށް އަޒާބު އަރައިފިއެވެ.)

(١٥) އަދި މިއެންމެންވެސް ހަމައެކަނި އެންމެ އަޑުގަދަ ހަރުކަށިގޮތުގެ (ޞޫރުފުޅު ފުންމަވާލެއްވުމުގެއަޑު) إِنْتِظَارُ ނުކުރެއެވެ. އެއަށް ފަހަރު އެއްވެސް ހުއްޓުމެއްނުވެއެވެ.

وَقَالُوا۟ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿١٦﴾ ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ ذَا ٱلْأَيْدِ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾ إِنَّا سَخَّرْنَا ٱلْجِبَالَ مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحِكْمَةَ وَفَصْلَ ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾ ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا۟ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ ﴿٢٢﴾

## ތަފްސީރު

وَقَالُوا۟ رَبَّنَا = އަދި އެމީހުން އެބަހީ ކާފިރުން ބުންޏެވެ. ޔާއަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އެވެ. عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا= އަޅުގަނޑުމެން ގޮތް އެއްޗެއްވިއްޔާ (ކުރިން ނުބައިތަކް) އަޅުގަނޑުމެނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާށެވެ. قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿١٦﴾ = ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހުގެ ކުރިން. ٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ= (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) އެމީހުން އެބުނާއެއްޗަކަށް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. وَٱذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُۥدَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ دَاوُد ގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. ذَا ٱلْأَيْدِ= ބާރުގެވެރި / ދީނުގެކަންތަކުގައި ބާރުގަދަ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾= ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ الله އަށް ގިނަގިނައިން تَوْبَة ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. (އެކަލޭގެ ދިރިއުޅުއްވި ގޮތާ ކަންތައް ތަފުސީލުކޮށް ބޭކަލެކެވެ.) إِنَّا سَخَّرْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކުރެއްވީމެވެ. ٱلْجِبَالَ = ފަރުބަދަތައް مَعَهُۥ يُسَبِّحْنَ = އެކަލޭގެފާނާއި އެކު تَسْبِيح ކިޔައެވެ. بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ = عَصْرُ ފަހުން އިރުއަރާ ފަތިސް ضُحَى ވަގުތުގައި وَٱلطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ = އަދި ދޫނިތައް ޖަމާވެގެން ހުރެއެވެ. ނުވަތަ ޖަމާކުރެވިގެން ހުރެއެވެ. كُلٌّ لَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾= އެއްޗަކީ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނާ އެކު تَسْبِيح ކިޔައެވެ.) وَشَدَدْنَا مُلْكَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަން ގަދަވަންތަކުރެއްވީމެވެ. وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْحِكْمَةَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حِكْمَة ދެއްވީމެވެ. (ނަބިއްޔާގެ ކަންތައް އެނގުން ދެއްވީމެވެ.) وَفَصْلَ ٱلْخِطَابِ ﴿٢٠﴾= އަދި ނިޔާކުރުމުގެ ބަސްފުޅާއި ބަޔާންކުރުން ދެއްވީމެވެ. (ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުގައި حُكْم ކުރުން ދެއްވީމެވެ.) ۞ وَهَلْ أَتَىٰكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް އަތުވެއްޖެހެއްޔެވެ؟ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ = خصم ންގެ خبر (دعوى ކުރިމީހުންގެ خبر). إِذْ تَسَوَّرُوا۟ = އެމީހުން ފާރުމަތިން އަރައިގެން. ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾= محراب ގެ (داود عليه السّلام ހުންނެވި منزل ގެ ފާރުމަތިން) إِذْ دَخَلُوا۟ = އެމީހުން ވަދެވުނު عَلَىٰ دَاوُۥدَ = دَاوُد ގެފާނުންގެ އަރިހަށް فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ = ފަހެ އެމީހުން ފެނިވަޑައިގެން އެކަލޭގެފާނު ބިރުވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ = އެބަހީ ބިރުނުގަންނަވާށެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުގަނެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. خَصْمَانِ = އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ދެބަޔަކު خَصْمُ ވެރިންނެވެ. އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ނިޔާއަތްތެރިވެއްޖެއެވެ

އެރިގެން އައީމެވެ. بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ = އަޅުގަނޑުމެންދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވެ ނުކުމުނީމެވެ. فَاحْكُم بَيْنَنَا = ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންގެމެދުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. بِالْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި وَلَا تُشْطِطْ= އަދި ކަލޭގެފާނުގެ حُكُم ގައި އަނިޔާވެރިވެ ވަޅައި ނުގަންނަވާށެވެ. وَاهْدِنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަގުދައްކަވާ ދެއްވާށެވެ. إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾ = ހަމަސީދާ ތެދުމަގަށް.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި އެމީހުން އެބުނި ކާފިރުން ބުނެއެވެ. "އޭއަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤިސްމަތުގެ ބައި (ނުވަތަ ނަސީބު) ހިސާބު ބައްލަވާ ދުވަހުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވާށެވެ." (އެއީ عَذَاب އަދިވެސް ثَوَاب އަދިވެސް ދެއެވެ.)

(١٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެމީހުން އެބުނާއެއްޗެއްސާމެދު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާ دَاوُد ގެފާނު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ދީނުގެ ކަންތައްތަކުގައި ގަދައަޅުވާބާރުގެ ވެރިކަލެކެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން الله އަށް تَوْبَة ވެ ވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.

(١٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނާ ފަރުބަދަތައް ކިޔަމަންކުރުއްވީމެވެ. އެތަކެތި އެކަލޭގެފާނާއެކު ހަވީރުގެ ވަގުތުގައްޔާއި އަދި ހެނދުނުގެ ވަގުތުގައި تسبيح ކިޔައެވެ. الله ހުސްطاهر ވަންތަކުރައެވެ.

(١٩) އަދި ދޫނިތައް ބައިބައިން ޖަމާވެގެންތިބޭ ހާލު ކިޔަމަންކުރުއްވީމެވެ. އެހުރިހާތަކެތި އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނާއެކު الله އަށް تسبيح ކިޔާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަން ގަދަކަށަވަރުކުރެއްވީމެވެ. (އެއީ عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް އެކަލޭގެފާނަށް نصر ދެއްވައި مادّى އަދި روحاني ބާރުތައް ދެއްވައިގެންނެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް حكمة ދެއްވީމެވެ. އެއީ نبي ކަމާއި އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ ކޮންމެ حكم އެއްގެ معرفة ވެރިކަމެވެ. އަދި ނިޔާކުރުއްވުމުގެ ބަޔާނާއި ގޮތުގައި ބަހަށް ވަކިކުރުން ދެއްވީމެވެ. (ފާޑުކިޔުންތަކާއި حكم ވަކިކުރުމުގެ ގޮތުގެ ބަޔާން ދެއްވީމެވެ.)

*ދަންނައެވެ. فصل الخطاب އަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމާމެދު مفسر ންގެ ބަސް ތަފާތެވެ. މިތަރުޖަމާގައި ލިޔެވިފައިވަނީ އޭގެ ތެރެއިން ދެމާނައެވެ. والله أعلم .

(٢١) (އޭ رسول الله އެވެ.) دعوى ކުރާ خصم ންގެ خبر ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިތޯއެވެ؟. محراب ގެ ފާރުމަތިން (داود عليه السّلام އިންނެވި منزل ގެ ފާރުމަތިން އެރި خصم ން އެރި ހިނދުންނެވެ.

(٢٢) އެމީހުން داود عليه السّلام ގެއަރިހަށް އައިހިނދުން އެކަލޭގެފާނުން ސިހިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވައި ނުލައްވާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ދެ خَصْمُ ންނެވެ. މައްސަލައެއްގައި (قَضِيَّة އެއްގައި ނިޔާއަށް އެދިގެން އައިސްތިބި ދެމީހުން އެރިގެން އައީމެވެ.( دَّعْوَى ކުރާމީހާއި دَّعْوَى ލިބޭމީހާއެވެ.) އަޅުގަނޑުމެންދެމީހުން އެކަކު އަނެކަކުގެމައްޗަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންގެމެދުގައި ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުން حُكُم ގައި އަނިޔާވެރިވެ ވަޅައި ނުގަންނަވާށެވެ.! އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަސީދާ ތެދުމަގު މަގުދައްކަވާ ދެއްވާށެވެ."

إِنَّ هَـٰذَآ أَخِي لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْخُلَطَآءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّـٰهُ فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ فَغَفَرْنَا لَهُۥ ذَٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٢٥﴾

## ތަފްސީރު

إِنَّ هَـٰذَآ أَخِي= ހަމަކަށަވަރުން މިއީ އަޅުގަނޑުގެ أَخُ އެވެ لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً = އޭނާއަށް ނުވަދިހަ ނުވަ އަންހެން ބަކަރި ވެއެވެ. وَلِيَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ = އަދި އަޅުގަނޑަށް ވަނީ އެންމެ ބަކަރިއެކެވެ. فَقَالَ= ދެންފަހެ އޭނާބުނީއެވެ. أَكْفِلْنِيهَا= އެއްޗި އަޅުގަނޑަށް ދިނުމަށް ކޯރުކުރިއެވެ. وَعَزَّنِي = އަދި ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އޭނާ އަޅުގަނޑުގެމައްޗަށް ގަދަވެގެންވިއެވެ. فِي ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ = ވާހަކަ ދެއްކުމުގައި قَالَ = އެކަލޭގެފާނު އާދެ (داود عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. لَقَدْ ظَلَمَكَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭއަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ = ކަލޭގެ ބަކަރިތައް އިތުރުކުރުމަށްއެދިސުވާލުކުރުމުން إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ = އޭނާގެ ބަކަރިތަކާއި އެއްކޮށްލުމަށް وَإِنَّ كَثِيرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ވަރަށްގިނަ ބަޔަކުން مِّنَ ٱلْخُلَطَآءِ = ބައިވެރިންގެތެރެއިން (އެއްވަރުދަރުމެއްގައި ބައިވެރިވާ ދެމީހުންނާ ކޮންމެހެނެއް) لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ = އޭގެ ބައެއްމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވެއެވެ. عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބައެއްގެ މައްޗަށް إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނާއި وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދި އެމީހުން صالحُ عَمَلُ ކުރި وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ = އެފަދަމީހުން މަދެވެ. وَظَنَّ دَاوُۥدُ = އަދި (داود عليه السّلام) ހީފުޅުކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ ޔަގީންވެވަޑައިގެންފިއެވެ.) أَنَّمَا فَتَنَّـٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުން إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީކަމުގައި فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި އެކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންފިއެވެ. وَخَرَّ رَاكِعًا= އަދި ސަޖިދަކުރައްވާ ގޮތް ވެއްޓިވަޑައިގެންފިއެވެ. وَأَنَابَ ۩ ﴿٢٤﴾ އަދި ތައުބާވެ ވަޑައިގެންފިއެވެ. (الله ގެ حَضْرَةُ އަށް تَوبَة ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) فَغَفَرْنَا لَهُۥ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައިދެއްވީމެވެ. ذَٰلِكَ = އެކަންތައް. وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

حَضْرَةُ ގައި އެކަލާނގެ ހަރަދާނާވެއެވެ. لَزُلْفَى = ކަނޑައެޅިގެން ގާތްކަމެއް / ކުއްތަންވުމެއް وَحُسْنَ مَئَابٍ

(٢٥) = އަދި އެނބުރިދާނެ ރަގަޅު ތަނެއް (އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.)

އިޖުމާލީ މާނަ — إِجْمَالِي މާނަ

(٢٣) " އަޅުގަޑުގެން މިމައްސަލައަކީ މިއީ ދިރިހުރުމުން އަޅުގަޑުގެ أَخُ އެވެ . އޭނާއަށް ނުވަދިހަ ނުވަބަކަރިވެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުގެ ހުރީ އެއްބަކަރިއެކެވެ. ދެންވެސް އޭނާއަ އެދުނީ އަޅުގަނޑުގެ ބަކަރިވެސް އޭނާއަށް ދިނުމަށްޓަކައެވެ. އަދިވާހަކަ ދެއްކުމުގައި ޖަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އޭނާ އަޅުގަނޑަށް ގަދަވެގެން ހިއްޖެއެވެ."

(٢٤) داود عليه السّلام އަށްއިވުނުގޮތުގައި ބައްލަވައިލައްވައި دَعْوَى ކުރިމީހާއި ދިމާލަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އާންމުކޮށް ބައިވެރިވެގެން ތިބޭމީހުން ބައިވެރިޔާއަށް ޒުލުމްކުރެއެވެ. އެކަކު އަނެކަކަށް އަނިޔާކުރެއެވެ. ހަމައެކަނި އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުން މެނުވީ ( އެއީ މަދުބައެކެވެ.) ވަރަށްގިނަ ބައިވެރިން އޮތީ އެއްބައެއްގެމައްޗަށް އަނެއްބަޔަކު އަނިޔާވެރިވެއެވެ.!

ދެންނެއެވެ. މިހިސާބަށްވާހަކަދިޔައިރު ސަރިއަތަށް އައިސްމީހުން ގެއްލިއްޖެއެވެ. تَفْسِيْرُ عِلْمُ ވެރިންގެތެރޭގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާގޮތުން އެއީ داود عليه السّلام إِمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށް الله ފޮނުއްވި ދެމަލާއިކަތުބެކަލުން ކަމަށެވެ. داود عليه السّلام ގެ حُكْم ކުރުމުގައި އަވަސްވެރިކަމުން ނުއްޓާފައި ގޮއްސުދެވެރިކަމުގައި عِلْمُ ވެރިން ދެއްކިއެވެ. އެއީ دَعْوَى ކުރިމީހާގެ ވާހަކަ އެކަނި އަޑުއަހާލައްވައި އަނެއްމީހާގެ ވާހަކަ ނާއްސަވައި حُكْم ކުރެއްވިކަމެވެ.

ދެންފަހު އެދުރެކަލުން އެނގިލައްވައިފި ގެއްލިވުން – غائب ވުމުން الله އެކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވިކަން داود عليه السلام އަށް يقين ވެވަޑައިގެންފައެވެ. ދެންފަހު އެކަލާނގެ رب ގެ حضرةގައި އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި سجدة އަށް ވެއްޓިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٢٥) الله އެކަލާނގެ ފާފަ ފުއްސެވި ކަމުގައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިމާޔަތްކުރެއްވުމުގެ حضرة ގައި ގާތްކަމާއި އަދި އެނބުރި ދާނޭތަނުގެ ރަނގަޅުކަން ހުއްޓެވެ. ސުވަރުގެ ހުއްޓެވެ. އަދި މި آية ގެ تفسير ގައިވާ ބައެއް ބަޔާންތަކުގައިވާ إسرائيلى ބަހެއް ރިވާކުރެވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި رسول ބޭކަލުންގެ درجة ދަށްކުރުމުގެ ވާހަކަ ހުރެއެވެ. އެހެންވެ އެތަކެތި ދޫކޮށްލުން ވާޖިބެވެ. والله أعلم .

يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلْنَٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا نَسُوا۟ يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾

## މުފްރަދާތު

يَٰدَاوُۥدُ = (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމުއެވެ.) އަ داود އެވެ. إِنَّا جَعَلْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމުއެވެ. خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި خَلِيْفَة އެއްކަމުގައި فَٱحْكُم بَيْنَ
ٱلنَّاسِ = ފަހެ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި حُكم ކުރައްވާށެވެ. بِٱلْحَقِّ ހަމަހަމަކަމާ ޙައްޤުގައި وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ
= އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ނަފުސުގެ އެދުންތަކާއި ތަބަޢަވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. فَيُضِلَّكَ عَن = ފަހެ އޭރުން
ކަލޭގެފާނު ގެއްލިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެމަގުން إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން
ގެއްލިގެންވާމީހުން عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެމަގުން لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުންނާނެ
ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބެވެ. بِمَا نَسُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންނުކުރުމުގެ ސަބަބުން يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾ =
ހިސާބުކުރައްވާދުވަސް. وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފައްދަވާފައިނުވަމެވެ. وَٱلْأَرْضَ =
އަދި ބިމާއި وَمَا بَيْنَهُمَا = އެދެމެދުގައިވާއެއްޗެއްސާއި بَٰطِلًا = بَاطِلُ ގޮތެއްގައި ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
= އެއީ ކާފަރުން ހިޔާލުކުރާގޮތެވެ. فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވެގެންވާމީހުންނަށް ގަދަޢަޛާބު ހުރެއެވެ. مِنَ ٱلنَّارِ
﴿٢٧﴾ = ނަރަކައިން أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ނުވަތަ އީމާންވީމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ލައްވާނަންހެއްޔެވެ؟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى
ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ފަސާދަކުރާމީހުން ފަދައިން أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ = ނުވަތަ تَقْوَى ވެރިން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނަންހެއްޔެވެ؟ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ = ނުބައި ނުކިޔަ މީހުންފަދައިން كِتَٰبٌ = އެއީ
ފޮތެކެވެ. ( قُرْآن އެއީ ފޮތެކެވެ) أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ = އެފޮތް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވައި
مُبَٰرَكٌ= އެއީ ބަރަކާތްތެރިފޮތެކެވެ. لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ = އެފޮތުގެ އާޔަތްތަކަށް އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރު

ހުރުމަށް وَلِيَتَذَكَّرَ = އަދި نَصِيْحَة އާއި وَعْظُ ލިބިގަންނަހުރިކަމެވެ. أُوْلُوا الْأَلْبَابِ ﴿٢٩﴾ = ބުއްދިވެރިން . وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ = އަދި داود ގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ سُلَيْمَانُ ގެފާނުން ދެއްވީމެވެ. نِعْمَ الْعَبْدُ = އެއީ އަޅަކީ سُلَيْمَانُ ގެފާނުންނަކީ ނިޢުމަތް ލިބިވޭގެންވާ ރަގަޅު އަޅެކެވެ. إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ އަޅެކެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** (ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحى ކުރެއްވީމެވެ.) އޭ داود އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގައި خَلِيْفَة އެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. އެހެންވީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި عَدْلُ ވެރި ހަމަބަރާބަރު ޙައްޤުގައި حُكُم ކުރައްވާށެވެ. ދެން އެހެންނޫންނަމަކަލޭގެފާނު الله ގެމަގުން ކަރައިލާ ފުރެދިވަޑައިގެންނެވޭނެއެވެ.( މަގު ފުރެދިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެމަގުން ފުރެދިހުރިމީހުން ( ދަންނަށެވެ.) އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބެވެ. އެއީ ހިސާބުބައްލަވާދުވަސް އެމީހުން ހަދާންނެތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

**(٢٧)** އަދި އުޑާއި ބިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ بَاطِلُ ގޮތުގައި ނުހައްދަވަމެވެ. އެއީ ކާފިރުން ހިތާހުރިގޮތެވެ ( އެބަހީ އުޑާއި ބިން ހައްދަވާފައިވަނީ بَاطِلُ ގޮތުގައި ކަމުގައި ހިތާހުރީ ކާފިރުންނެވެ.) ފަހެ ކާފިރުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަޢަޛާބު ހުއްޓެވެ.

**(٢٨)** އަދި ކިއްހެއްތޯ؟ އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުން ބިންމަތީގައި ފަސާދަކުރާމީހުންފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނީހެއްތޯ؟ ނުވަތަ تَقْوَى ވެރިން ނުބައި ނުލަފާމީހުންފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނީހެއްތޯ؟ ( އެހެން ނުހައްދަވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ނުބައިނުލަފާމީހުންނާ ޞާލިޙުމުއުމިނުން ހަމަހަމަނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދިއެމީހުންގެ ޖަޒާއެވެ. އަދި މުއުމިނުން تَقْوَى ވެރިން ނަށް ހުންނާނީ ސުވަރުގެއެވެ. އަދިއެމީހުންގެ نِعْمَة އެވެ.

**(٢٩)** ކީރިތި قُرْآن އަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތެކެވެ. އެއީ ގިނަ ބަރަކާތްތެރި ފޮތެކެވެ. އާޔަތްތަކަށް ވިސްނުމަށްޓަކައި ފޮތެކެވެ. އެފޮތުގެ މާނަތަކަށް ވިސްނައި ފިކުރުކުރުމަށްޓަކައެވެ. (އަދި އޭގައިވާ ތަފާސީލުން އަމަލުކުރުމަށްޓަކައެވެ. ހަމައެކަނި ކިޔަވައިލުމަށްޓަކައެއްނޫނެވެ.) ފަހެ ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިން އެފޮތުން نَصِيْحَة އާއި وَعْظُ ލިބިގަންނަހުރިކަމެވެ.

**(٣٠)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ داود ގެފާނަށް سُلَيْمَانُ ގެފާނުން ދެއްވީމެވެ.(عَلَيْهِمَا السلاَم) އެއީ އަޅަކީ سُلَيْمَانُ ގެފާނުންނަކީ ނިޢުމަތް ލިބިވޭގެންވާ ރަގަޅު އަޅެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނީ ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ އަޅެކެވެ.

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾

## ބަސްމާނަ

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ހުށަހެޅުނުހިނދު بِٱلْعَشِيِّ = ހަވީރުވަގުތު ٱلصَّٰفِنَٰتُ = އެއްފައިމަތީ
އުފުލައިގެން އޮންނަ ތިބޭއަސް ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ = ދުވެލިބޮޑު فَقَالَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إِنِّي
أَحْبَبْتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ލޯބި އިސްކަންދީފީމެވެ. حُبَّ ٱلْخَيْرِ = މުދަލުގެލޯބި عَنْ ذِكْرِ رَبِّي =
އަހުރެންގެ رَبُّ ހަނދާންކުރުމަށް ذِكْرُ ކުރުމުގެމައްޗަށް حَتَّىٰ تَوَارَتْ = (އިރު) ނިވައިވެއްޖެއުމަށްދާންދެން
بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ = ފަރުދާގައި (ނިވައިވެއްޖެއުމަށްދާންދެން) رُدُّوهَا عَلَيَّ = އަދި އެއަސްތައް އަހުރެންގެ ގާތަށް
ގެނެސްދޭށެވެ. فَطَفِقَ مَسْحًا = އަދި އަތްފުޅުން ކަށްތަކާއި ފައިތަކުގައި ފިރުމުއްވިއެވެ. بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾
= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަނީ سُلَيْمَانُ = وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ
سُلَيْمَانُ ގެފާނު إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ. وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮދިގަނޑުމަތީގައި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައިންދުވީމެވެ. جَسَدًا = ހަށިގަނޑެއް (ދަރިކަލެއްގެ ހަށިގަނޑެއް) ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾
= ދެން އެކަލޭގެފާނު އަނބުރާ ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. الله ގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوعَ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. قَالَ =
އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. رَبِّ ٱغْفِرْ لِي= އޭ އަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ. މިއަޅާއަށް ފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ! وَهَبْ لِي
مُلْكًا = އަދި މިއަޅާއަށް ވެރިކަމެއް ދެއްވާނދޭވެ لَّا يَنۢبَغِي لِأَحَدٍ = އެއްވެސް އެކަކަށް ނުވާފަދަ مِّنۢ
بَعْدِي = މިއަޅާއަށްފަހު إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭފާނީ ދެއްވަވާ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ = ދެއްވަވާނެ
ފަރާތް ކަމުގައިވާ. فَسَخَّرْنَا لَهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިޔަމަންކުރައްވައިދިނީމެވެ. ٱلرِّيحَ ވައި
تَجْرِي بِأَمْرِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަމުރުފުޅާ އެއްގޮތަށް ދުއްވައެވެ. رُخَآءً މަޑުމަޑުން حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ =
އެކަލޭގެފާނު އެދިވަޑައިގަތް ތަނަކަށް وَٱلشَّيَٰطِينَ = އަދި شَيْطَانُ ންނާއި (އެކަލޭގެފާނަށް
ކިޔަމަންކުރައްވައިދިނީމެވެ.) كُلَّ بَنَّآءٍ = ބިނާކުރާ ކޮންމެ شَيْطَانُ އަކާއި وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ = އަދި
ކަނޑުގެ އަޑީގައި ފީނާ شَيْطَانُ އަކާއި.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެއްދުވަހަކު އުފެދިގެންއުޅުނު ބާރަށްދުވާއަސް ހަވީރުގެވަގުތު އެކަލޭގެފާނުގެ އެބަހީ سُلَيْمَانُ ގެފާނުގެ އަރިހަށް ގެނައި ހުށަހެޅުނުހިނދުން ކުރައްވާ ބައްލަވައިފިއެވެ.!

(٣٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން އަހުރެންގެ އަހަރެންގެ ވާހަކަ رَبُّ ހަނދާންކުރުމުގެބަދަލުގައި އިސްކުރީމެވެ. (عَصْرُ ނަމާދުވެސް ފަހަނަޅައިދިޔައީއެވެ.) އިރުއޮއްސުނުއިރު އަހަރެންގެ مَشْغُول ވެވުނީއެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަސް އަހުރެންނައި ހުށަހަޅާ ގެންނަށެވެ. ހަސްގެންގުޅުނު އާދައިގައި ގޮސްއްވާ އާދަކުރަމުން އަސްތަކުގެ ކަރުތަކަށް ޖެއްސެވިއެވެ.

* ހަމަ ބަރަކާތްލިބުމަށްޓަކައި ހާދިސާވެރިކަމަކީ އެކަލޭގެފާނު އަސްތަކުގައި އަތްފޮޅުއްވިއެވެ. (އެއީ އެގޮތުގަ ސަމާޙިދޮން اللهގެ ذِكْرُ ނޫން އެކަލޭގެފާނު ހަދުމަނުކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.واللہ أعلم)

(٣٤) ހަމަ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ سُلَيْمَانُ ގެފާނު إِمْتِحَانُ ކުރެއްވީމެވެ. ހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮނޑިމަތީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަށިގަނޑެއް ނުވަތަ (ދެބައިކުޅަޔަށް ބެލިގެ އިންސާނެއް)ނުވަތަ ވާވެފައިވާ އިންސާނެއް ބެހެއްޓެވީމެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެ ދަރުމަވަންތަ اللهގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوعَ ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

* ދަންނަށެވެ. صَحِيْحُ ގައި ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘެއްގައިވާ سُلَيْمَانُ ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިރޭއަހުރެން ސަތޭކަޔަ ޙަރީމުން ނުވަތަ ރިވާޔަތެއްގައިވާ ނުވަދިހަ އަންހެނުންނާއި (ހަމަ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައިވާ ނުވަތަ އަންހެނުންނާއި) جِمَاعُ ވާހުށީމެވެ. ދެން އޭރުން އެއިން ކޮންމެ އަންހެނަކު ފިރިހެން ކުއްޖެއް ވިހައެވެ. ދެން އެކުދިން ހަގަނޑުބަލާ ގުޅުމަށްކުރާ ތަރުޖަމާނަކަށްލާނީ اللهގެ މަގުގައި جِهَادُ ކުރާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެހެން ވިދާޅުވިދުވަސް إِنْشَاء الله އެކަމުގެ ވިދާޅުވުމަށް ފޮތްޖެހުނީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އަންހެނުންނާއި جِمَاعُ ވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއިން އެކީ އަންހެނެއް ނޫނީ ނުވިހައެވެ. ހަމަ ވިހެއިމާ ވިހާއިރުވެސް ނުވަތަ އެއްބައި ވިހެއީ ފާދައިޖައްސާފައިވާ ކުއްޖެކެވެ. އަދި ވިހޭއިރުގެ އެކުއްޖާ ގޮނޑިމަތީގައި سُلَيْمَانُ ގެފާނު ދެއްކެވިއެވެ. ހަމަ އެކަލޭގެފާނުގެ ހަށިފަށަށް ބޮޑުކަމެއް ބޭނުންވިއެވެ. މިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

(٣٥) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. اللهއަށް ދަންނަވައެވެ. " އޭއަހުރެންގެ رَبُّ އެވެ! މިއަހަރެންނަށް ފާފަފުއްސަވާދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަހަރެންގެ ފަހުން އެއްވެސް މީހަކަށް ދެނެނުގަނެވޭ ރަސްކަމެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާނދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން ދެއްވާބާދޭއްވާ ހުރިހާއެއްޗެއް ފޯރުކޮށްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ".

(٣٦) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވައި ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާތަން އެކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާ ތަނަކަށް މަޑުމަޑުން ދުވެއެވެ. ( މިސާލަކަށް سَبَأ އާ ދިމާލަށް ވެސް އެ ތަނަށް ގޮސްލިއެވެ)

(٣٧) އަދި އިމާރާތްތަކާއި އަޑިޔަށްހިނގާ ބަނޑުޖަހާ ގޮތުން ހަމަ ކަނޑުގެ އަޑީގެ ގޮތުން شَيْطَانُ އަކާއި ހަމަ ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދިނީމެވެ. (އެސްދެވުން ކަނޑުގެ އަޑީން ރަތްމުތާއި ޖަވާހިރު ނަގައެވެ.) شَيْطَانُ އަކާއި

وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾
وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۖ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾
وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾

## ލުޣަތު

وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ = އަދި އަނެއްބައި شَيْطَانُ ން ބަރުވިގެންވެއެވެ. فِي ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ = ދަގަނޑު ޒަންޖީރުތަކުގައި / ދަގަނޑު ކޮށްނުގައި = މިއީ ހައްދާވުން މިމަންނަކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ. هَٰذَا عَطَآؤُنَا = މިއީ ހައްދާވުން މިމަންނަކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ.

فَٱمْنُنْ = (ފަހެ މިމަންނަކަލާނގެ އަޅުގަނޑާއި ސަބަބުން އެންގެވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ދެއްވާނޑުމިހާނދ ދެއްވާނުވަތަ ދެއްވާށެވެ. أَوْ أَمْسِكْ = ނުވަތަ ނުދެއްވަންޏާ ނުދެއްވާށެވެ. بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ އެއްވެސްމިންވަރެއްނެތި

وَإِنَّ لَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށްވެއެވެ. عِندَنَا = މިމަންނަކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި لَزُلْفَىٰ = ކައިރިވުން ގާތްކަން/ ކުރެއްވުން وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾ = އަދި އެނބުރިދާ ރަނގޅުތަނި

އެބަހީ/ސުވަރުގެއާއި وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި މިމަންނަކަލާނގެ އަޅު أَيُّوب عَلَيْهِ السّلاَم ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރު ކުރައްވާށެވެ. إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ = އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ

އަށް ދުޢާކުރައްވައި ގޮވައިލެއްވިއެވެ.( އެކަލޭގެފާނުގެ ގޮވައިލެއްވުމެވެ.) أَنِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ = މިއަޅާގެ شَيْطَانُ ބިރުވެރިވެއެވެ. ( ނުވަތަ شَيْطَانُ ޖެހިއްޖެއެވެ.) بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ = ވޭނާއި ފަރާތުން އުދަގޫތަކާއި

ގެއްލުމާއި ވެއެވެ. ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ = ( މިމަންނަކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އެންގެވިއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ފައިން ތަޅާށެވެ. هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ = މިއީ ފެންވަރާއިރު ފިނިފެނެވެ. (ނުވަތަ) ޖެއްސޭފެނެވެ. وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ =

އަދި ހިއްލޭނެ ފިނިފެނެވެ. وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ = އަދި މިމަންނަކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ. أَهْلَهُۥ =

އެކަލޭގެފާނުގެ އަހުލުވެރިން وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ =އެމީހުންނާ އެކު އެހާމެހާ އެމީހުންނާ ދެއްވީމެވެ. (އެބަހީ އަހުލުވެރިން ދެގުނަ ދެއްވީމެވެ.) رَحْمَةً مِّنَّا = އެއީ މިމަންނަކަލާނގެ حَضْرَةُ ން رَحْمَة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وَذِكْرَىٰ = އަދި

وَعْظُ نَصِيْحَةُ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٨)** އަދި އަނެއްބައި شَيْطَانُ ން ދަރަމުދީ ޒަންޖީރުތަކުގައި / ދަގަނޑު ކޮނޑުގައި ބަނދެވިގެންވެއެވެ.

**(٣٩)** އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޠާއާއި އިންޢާމްވެވުނެވެ.) ފަހެ ހައްޤުވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ދެއްވުމެވެ. އެއީން ކަލޭގެފާނު ބޭނުންފުޅުވާނަމަ ދެއްވާނޑުވަރަކަށް ދެއްވާށެވެ! ނުވަތަ ނުދެއްވަންޏާ ނުދެއްވާށެވެ! ހިސާބެއް ނާރާނެއެވެ. އޭގެ އެއްވެސް ހިސާބެއްނެތެވެ.

**(٤٠)** ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ގާތްކަމާއި ރަނގަޅުރުން ވެއެވެ. އަދި އެނބުރި ދާނެ ރަގަޅު ތަނެއްވެއެވެ. އެއީ ސުވަރުގެއެވެ.

**(٤١)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅު أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް ދުޢާކުރެއްވި ހިނދުއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ.) "ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ގައި شَيْطَانُ ބިރުއްޖެއެވެ. (ނުވަތަ شَيْطَانُ ޖެހުނީއެވެ.) އޭނާގެ ތަކުލީފުން އުދަގޫތާއި ގެއްލުމާ ވެއެވެ."

**(٤٢)** (ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ.) "ކަލޭގެފާނުގެ ފައިތިލައިން (ބިމުގައި) ޖެއްސަވާށެވެ." (ދެން އެކަލޭގެފާނު ފައިތިލައިން ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި ޖެއްސެވުމުން އެތަނުން ފެނެއް އުފެދިގެން ދިޔައެވެ. ދެން الله އަންގަވައިފިއެވެ.) މިއީ ފެންވަރުއްވާނެ ފިނިފެނެވެ. އަދި ހިއްޕަވާނެ ފެނެވެ. (ދެން އެކަލޭގެފާނު އެފެނުން ފެންވަރުއްވައި ފެންބޯއްވުމުން ހިއްޕެވުމުން އާރާސްތުކުރެއްވި ބަލިފިލައިގެން ދިޔައެވެ.)

**(٤٣)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަހުލުވެރިން ދެއްވީމެވެ. އަދި އެއާއެކު އެހާ އަދަދަކަށް އިތުރުކުރެއްވީމެވެ. (އެބަޔަކު އަހުލުވެރިން ގެބޭބޭފުޅުން ދެއްވީމެވެ.) އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ން رَحْمَة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَةُ އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

* ދަންނައެވެ. أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم އަކީ ދަރިންގިނަ މުއްސަނދި ބޮޑުވެރިއަކުކަމުގައިވިއެވެ. އާޒުމާއިށްކުރެއްވި ޖެހުމާއި އުދަގޫތަކުން މުއްސަނދިކަމާއި މުދާވެސް ގެއްލިގެން ދިޔައީއެވެ. ދެން އާޒުމާއިށްކުރިކަމުގައި الله ތަޢާލާ ބަލާލައްވާ ދެއްވި ބޮޑުކަމާ އެހެން ބަލިތަކުގެ އިރުން ދޫކޮށްލެއްވީއެވެ. އަދި ދެއްވާ ރައްދުވެސް ދެއްވިއެވެ. އަދި މުޅިވެސް އާފިޔަތާއި ދުއްވާލެއްވިއެވެ. = زُبْدَةُ التَّفْسِيْر އަދި أيْسَرُ التَّفَاسِيْر=

وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ ۗ إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هَٰذَا ذِكْرٌ ۚ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ ﴿٥٠﴾

## މުރާދު

وَخُذْ بِيَدِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން ހިފައްވާށެވެ. ضِغْثًا = ހިހިރަށި ބޮޑުއެއް ނުވަތަ އިހާބޮޑިއެއް فَٱضْرِب بِّهِۦ = އޭގެން (އަނބިކަނބަލުން ގައިޖެހުމަށް) ޖަހާށެވެ. وَلَا تَحْنَثْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައި އުވައި ނުލައްވާށެވެ. إِنَّا وَجَدْنَٰهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވައި صَابِرًا = ކެތްތެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ އެއީ نِعْمَة ލިބިވޮޑިގެންވާ އަޅާއެވެ. إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ (الله އަށް ގިނަގިނައިން ތައުބާވެވަޑައިގަންނަވާ رُجُوع ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ. وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްއަޅުންކަމުގައިވާ ބޭކަލުން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. (އެބޭކަލުންގެ ކޮށްތިކަން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!) إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ = އެއީ إِبْرَاهِيم އާއި إِسْحَاق އާއި އަދި يَعْقُوب (عَلَيْهِمُ السَّلَام) އެވެ. أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى = އަޅުކަމުގައި ބާރުގަދަ އަދި މުސްތަޤިއްމުކަން إِحْسَان ތެރި وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ = އަދި ދީނުގެ އިލްމުގައި ވިސްނުންތެރިވުމުގައި إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން خاصّ ކުރެއްވީމެވެ. بِخَالِصَةٍ = خاصّ ކުރެއްވުމަކުން ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ = آخِرَة ދުވަސް ހަނދާން ކުރެއްވުމުންނާއި އިހާނުމުތުގެ ގޮތުން وَإِنَّهُمْ عِندَنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން خاصّ ކުރެވި إِخْتِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލުންނެވެ.

وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ = އަދި إسْمَاعِيل ގެފާނާއި اليَسَعُ ގެފާނާއި އަދި ذُو الكِفْلِ ގެފާނާއި (عَلَيْهِمُ السَّلَام) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. وَكُلٌّ = މިހުރިހާ ބޭކަލުންވަނީ. مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ = خِيَارُ ކުރެވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ. هَٰذَا ذِكْرٌ = މިއީ (ދުނިޔޭގައި) ރިވެތިވާގޮތުގެ ޒިކުރެވެ. ނަސޭހަތްތެރިކަމެވެ. وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް ވެއެވެ. لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ރަނގަޅު އެނބުރި ދާނެ ތަނެއް جَنَّٰتِ عَدْنٍ = އެއީ ދާއިމުކުރާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގޭގެ ނަމެކެވެ. مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ =

އެބޭކަޅުންނަށްޓަކައި ހުޅުވިގެންވާ ٱلۡأَبۡوَٰبُ ﴿٥٠﴾ = ދޮރުތައް.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވީމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުން ހިކިދަޑި ބޮޑެއް ނުވަތަ ދިހާގޮޅެއް ހިއްޕަވާށެވެ. އަދި އެއިން (އަނބިކަނބަލުން ގައިގައި ޖެއްސެވުމަށް) ޖެއްސެވާށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައި އުވައި ނުލައްވާށެވެ. އެއީ خِلاَفُ ވުމަކީ ނުގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވީ ކެތްތެރި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم އަޅާ نِعْمَة ލިބިވަޑައިގެންވާ މާތްބޭކަލެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ގިނަގިނައިން الله އަށް ތައުބާވެވަޑައިގެން ރުޖޫޢަވެވަޑައި ގަންނަވައެވެ.

* ދަންނައެވެ. أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم ގެ އެދިގުޅާރަސްކަންތުގެގައި އަނބިކަނބަލުންނާ ރުޅިއައިސްގެން އެކަލޭގެފާނު ބިރުނާއި އަދިހުރިހާގެން އެކަލޭގެފާނު ދަށުވެރިކަމެއް. އަދިރުގައި އުޅުއްވި ހަމައެކަނި އަނބިކަނބަލުން. އަދިވަސްވަރު އެކަމަނާގެ ފަރުމާކުރުން ހިފާހިޔާސްލުވެ ކަލޭގައި أَيُّوب عَلَيْه السّلاَم ވިދާޅުވެފައިވާ އެކަމަނާގެ ސަބަބަކީ ގޯސްކަމެއް ހުވާކުރެއްވުމެވެ. އެއީ ވަރުދުއްޔެގެ ކޮށްލުނެވެ. އެކަމު އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރުމާބުރުން ފުރިހަމަކުރުމަށް الله އެކަލާނގެ ލުއިކޮށްދެއްވައިގެން އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ދެއްވި ގޮތެވެ ސަބަބަކީ އެހެޅިވާ ބޭއެކަން ހުރިހާ އަދި ސަބަބަކީ އެހެޅިވާގޮތަށް ކުރެއްވުމެވެ. އެކަމަށް އެކަލޭގެފާނު ރުޖޫޢަވުމުގެ ކަންތައް ގުޅިގެން ދިޔައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ الله ގެރިވި ބޮޑު رَحْمَة އެކެވެ.

(٤٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްއަޅުންކަމުގައިވާ ބޭކަލުން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. (އެބޭކަލުންގެ ކޮންމެކަމެއް ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) އެއީ إِبْرَاهِيم އާއި إِسْحَاق އާއި އަދި يَعْقُوب (عَلَيْهِمُ السَّلاَم) އެވެ. އެއީ އަޅުކަމަށް ބާރުފުޅުގަދަ އަދި ވިސްނުންތެރި إحْسَان ލިބި އަދި ދީނުގެ އިލްމުގައި ވިސްނުންފުޅުގަދަ މާތްބޭކަލުންނެވެ.

(٤٦) ހަމަކަށަވަރުން آخِرَة ދުވަސް ހަނދާން ކުރެއްވުމުގައި އިޚްލާޞްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުން خاصّ ކުރެއްވީމެވެ.

(٤٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައިވަނީ خاصّ ކުރެއްވި إخْتِيَارُ ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލުންނަށް ކަމުގައެވެ.

(٤٨) އަދި إسمَا عِيل ގެފާނާއި اليَسَعُ ގެފާނާއި އަދި ذُو الكِفْلِ ގެފާނާއި (عَلَيْهِمُ السَّلاَم) މިބޭބޭކަލުން ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ. މިހުރިހާބޭކަލުންވަނީ خِيَارُ ކުރެއްވިގެންވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٤٩) މިއީ (ދަންނަވާގައި) އެބޭކަލުންނަންނާ ރިވެތިވެގެންވާ ޒިކުރެވެ. ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް އެނބުރިދާނޭ ރަނގަޅުތަނެއް ވެއެވެ.

(٥٠) އެއީ ޢަދުނު ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެ ތަކެވެ. އެބޭކަލުންނަށްޓަކައި އެތަނުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ މަރުޙަބާކިޔުމަށްޓަކައި ހުޅުވައިދީފައިވާނެއެވެ.

مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ ۞ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾ هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۖ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٦٠﴾

## ތަރުޖަމާ

مُتَّكِئِينَ فِيهَا = އެތްކޮށްގެން އެތާ ގޮޑިގަދިގެން ތިއްބަވާނެއެވެ. يَدْعُونَ فِيهَا = އެތާތިއްބަވައިގެން ގޮވާލައްވާނެތެވެ
بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ = ގިނަމޭވާތަކަށް وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ = އަދި ބުއިންތަކަށްޓަކައި۞ وَعِنْدَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުން އަރިހު
ތިއްބާނެއެވެ. قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ = ހަމައެކަނި ފިރިންނާއި ދިމާއަށް ކަޅިއްޖަހައިދީގެންވާ حُورَالعِيْنُ ކިޔާ އަންހެންކުދިން
أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ = އެއްވައްތަރުގެ ۞ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ = (އެބޭކަލުންނަށް ނިޔާއިއްވާނެއެވެ.)މިނިޢުމަތަކީ
ތިޔަބޭކަލުންނަށްޓަކައި ވަޢުދު ކުރެވުނު ނިޢުމަތެވެ. لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ = ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހަށް ۞ إِنَّ هَٰذَا
لَرِزْقُنَا = ހަމަކަށަވަރުން މިނިޢުމަތަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތެވެ. ރިޒްޤެވެ. مَا لَهُ مِنْ نَفَادٍ ﴿٥٤﴾ =
އެއަށްހުސްވުމެއް ނުވެއެވެ./ ނިމުމެއްނުވެއެވެ.۞ هَٰذَا = މިއީ ( އެބަޔާ މިކަންތައްދުނި މިފަދައިންނެވެ.)وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ
= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުކިޔަމަންތެރިވީމީހުންނަށް ހުރީ لَشَرَّ مَآبٍ ﴿٥٥﴾ = އެނބުރިދިއުމުގެތަން އެންމެނުބައިތަނެވެ.۞ جَهَنَّمَ
= އެއީ ނަރަކައެވެ. يَصْلَوْنَهَا = އެމީހުން އެތަނަށްވަންނާނެއެވެ./ ފިހޭނެއެވެ. فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ = އެއީވާ ނިދާއިރުގެތަނާ
ނުބައިތަނެކެވެ. ۞ هَٰذَا = މިއީ އެބައި މި عَذَابُ ۞ فَلْيَذُوقُوهُ = ފަހެ އެމީހުންގެ ރަހަ ބަލާހުށިކަމެވެ. ۞ حَمِيمٌ
وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ = އެއީ ހޫނުކަން ނިހާއީތަން ގޮސްފައިވާ ފެނާއި ނަރަކަވަންތަފާރިންގެ ގައިންފައިވާ ލެޔާއި ހަރާއި
އަދިފާރިއަށް. ۞ وَءَاخَرُ مِنْ شَكْلِهِ = އަދި އެފަދަގޮތުގެ އެހެނިހެން އަޒާބުތަކެވެ. ۞ أَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾ އެއީ
އެތައްބާވަތެއްގެ. ۞ هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ = (ނަރަކައިގެ ޒަބާނިޔާއާ މަގުއިރަކައްބަކަލުން ކުރެވިފައިވާ
ބޮޑެތިވެރިންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.) މިއަކީ ގެންގޮސްވެރިންގެ ކަށުވެރިންނާއިއެކު ނަރަކައިގައި ވާގުޅައެވެ. ۞ لَا مَرْحَبًا
بِهِمْ = އެވެރިންނަކަށް އެއްވެސް މަރުޙަބާއެއްނުވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ۞ صَالُوا النَّارِ ﴿٥٩﴾ =
ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެއާއަރާނެއެވެ. ۞ قَالُوا އެމީހުން (ފަހުން ގެންގުޅުން ބޮޑެތިވެރިންނަށް

ބުނާނެއެވެ. ۞ بَلْ أَنتُمْ = އަދި ކިއެއްހެއްދެ؟ ކަލޭމެން ۞ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް މަރުޙަބާއެއް އަދި އުފާވެރިކަމެއްނެތެވެ. ۞ أَنتُمْ = ކަލޭމެންނެވެ. ۞ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا = އަހުރެމެން މިތަނަށްވެއްދީ ۞ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ (٦٠) = އެއީ ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާތަނެކެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥١)** އަދި އެބޭކަލުން އެތާގެ ސޯފާތަކުގައި ލޯބިލައިގެން ތިއްބަވާނެއެވެ. އެތާތިއްބަވައިގެން އެކިބާވަތުގެ ގިނަމޭވާތަކާއި ގިނަ ބުއިންތަކަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.

**(٥٢)** އަދި އެބޭކަލުންގެ އަރިހުގައި ފިރިންނާއި ދިމާއަށް ނޫން އެހެން ބޭފުޅަކަށް ނުބަލާ އެއް އުމުރެއްގެ ނުވަތަ ރީތިކަމުގެ ފަރާތުން އެއްފަދަ ޙޫރު حُورَ الْعِيْن އަންހެނުން ތިއްބަވާނެއެވެ.

**(٥٣)** އަދި އެތުވަނުން އެމީހުންނަށް ނިޔާ ދިއްލެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުކުރެވިގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޢުމަތެވެ. ރިޒްޤެވެ. އެއަށް ނިމުމެއް ނުވެއެވެ./ ނިމުމެއްނެތެވެ.

**(٥٥)** تَقْوَى ވެރިންނާ ދެކޮޅަށްތެދުވެ އުޅުނު މީހުންނެވެ. އިސްވެދިޔަ ފަދަ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ހުރީ އެންމެ ނުބައި ތަނެވެ.

**(٥٦)** އެއީ ނަރަކައެވެ. އެމީހުން އެތާއަށްވަންނާނެއެވެ./ ވަދެވޭނެއެވެ. އެއީވާ ނުބައި ތަންމައްސަލަކެވެ

**(٥٧)** މި عَذَابُ ފަހެ އެމީހުން ދޭހަރަ ތިބެގަންނާށެވެ. އެއީ ހޫނުކަން ނިމާދަތަށް ގޮސްފައިވާ ފެނާއި ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައިންފައިބާ ލޭނާއި ދޮޅަލާ އަދިފޭލިޔާއެވެ.

**(٥٨)** އަދި އެބާވަތުގެ އެހެނިހެން އަޒާބުތަކެވެ. އެއީ އެތައްބާވަތެއްކެވެ.

**(٥٩)** (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ބޮޑުން ނަރަކައަށް އަރައިލެވިއްޖެއްމާ ދެން އެމީހުންނާ ތަބާވި ނުކިޔަމަންތެރިން ނަރަކައަށް ވަދެއުޅޭއިރު މިފަދައިން ބުނާނެއެވެ.) މިއަދު ތިޔަ ނަރަކައަށް ވަނުމުގެ ކަލޭމެންނާއިއެކު ނަރަކަވެރިވާ ބައެކެވެ. އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް އުފާވެރިކަމެއްނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. އެތާގައި ހުންނާނެއެވެ.

**(٦٠)** އެމީހުން އެބަހީ (ފަހުން ގެންދިޔުން ދެމުނާ ތަބާވި މީހުން) ބުނާނެއެވެ. "އަދި ކިއެއްހެއްދެ؟ ކަލޭމެން ނަކަށް އެއްވެސް މަރުޙަބާއެއް އަދި އުފާވެރިކަމެއްނެތެވެ. ކަލޭމެންނެވެ.އަހުރެމެން މިތަނަށް ވަންނަން ދިރުނީ ކަލޭމެންގެ ސަބަބުންނެވެ." އެއީ ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާތަނެކެވެ.

قَالُوا۟ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَـٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا۟ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَـٰهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَـٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا۟ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِىَ مِنْ عِلْمٍۭ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن يُوحَىٰٓ إِلَىَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾

## ތަރުޖަމާ

قَالُوا۟ އެމީހުން ( އެބަހީ ނަރަކައަށްވަތް ރަށުވެރިންގެމީހުން) ދަންނަވާނެއެވެ. رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبُّ އެވެ مَن قَدَّمَ لَنَا هَـٰذَا = އަޅަމެން މިމަސައްކަތްތަކަށް ދަންނައެވެ. فَزِدْهُ = ފަހެ އޭނާއަށް މިނަ ގުނަޔަށްވާނެ عَذَابًا ضِعْفًا =އެބަހީ ދެގުނަ އެއް عَذَابُ فِي ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾ = ނަރަކައިގާ وَقَالُوا۟ އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (ނަރަކަވަށައިގެންވާމީހުންގެ ބޭބޭކަމުގެ ބުނާނެއެވެ.) مَا لَنَا لَا نَرَىٰ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ.؟ رِجَالًا = ބައެއްމީހުން كُنَّا نَعُدُّهُم = އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުން ހިސާބުކުރީ. مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ = ނުބައިމީހުން ކަމުގައި أَتَّخَذْنَـٰهُمْ سِخْرِيًّا = (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން އެމީހުންނަށް މަލާމާތްކޮށް ހެދީމުއެވެ. (އެބަހީ ފަޤީރު މުއުމިނުންގެ ވާހަކައެވެ.) أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ދިޔާލުން ކަނޑައިގެން ދިޔައީތޯއެވެ.؟ ٱلْأَبْصَـٰرُ ﴿٦٣﴾ = (އަޅުގަނޑުމެންގެ) ލޮލުން إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން (ނަރަކަވަށައިގެންވާމީހުންގެ ދެބަސްވުން) އެވާހަކަތައް حَقٌّ ވާހަކައެކެވެ. تَخَاصُمُ = އެބަހީ އަރައިރުން ވެއެވެ. أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَآ أَنَا۠ مُنذِرٌ = ތިމަންކަލޭގެފާނުވަނީ ހަމައެކަނި އިންޒާރު ދެއްވާ ބިރުވެރިކުރުވާ ކަލޭގެފާނެވެ. ﷺ

وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ = އަދި (ހައްޤު) އަޅުކަމެއް ހިއްޖަކަ ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ = އެއީ އެއްކައުވަންތަ އަދި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އެއީ އުޑުތަކުގެ رَب އެވެ. وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގެ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެދެމެދުގައިވާ ހުރިހާއެއްޗެއްގެ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ﴿٦٦﴾ = އެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. هُوَ نَبَؤٌا۟ عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ = އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ خَبَرُ އެކެވެ. (ތިމަންކަލޭގެފާނު މިގެންނަވާ عَذَابُ ގެ ވާހަކައާއި تَوْحِيْد ގެ خَبَرُ ތަކަކީ ބޮޑުވެގެންވާ خَبَرُ ތަކެކެވެ. އެއިން ޖެހޭ ނުބައިކަމެއް ނުވާނެއެވެ.) أَنتُمْ عَنْهُ = ކަލޭމެން އެއިން އެއްކިބާވެ ކަލޭމެން ދުރުވެގެން مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ = ފުރަގަސްދީގެންވެއެވެ. مَا كَانَ لِيَ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް

ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް ޢިލްމެއް بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ މަތިވެގެންވާ މަލާއިކަތުންގެތެރޭގައި إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ = އެބޭކަލުންގެތެރޭގައި ބަސްދުވެ ޚިލާފުވިހިނދު إِن يُوحَىٰٓ إِلَيَّ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي ނުކުރައްވައެވެ. إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ = ތިމަންކަލޭގެފާން ވަކިގޮތަކަށް ގޮތެއް نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ = ބާރުވެރިކޮށް نَذِيرٌ އަށް ކަމުގައި (އިންޒާރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި).

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦١) އެމީހުން (އެބަހީ ނަރަކައަށްވަދެ ދަރުޖާށްދިޔުމީހުން) ދަންނަވާނެއެވެ. "އޭ އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ! އަހަރެމެން މިހާލަތަށް ގެނައީ ދަނޑިވެރިޔާ. ފަހެ އޭނާއަށް ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ عَذَابُ ގިނަކޮށްދެއްވާނދޭވެ!"

(٦٢) އަދިއެމީހުން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ނަރަކައަށްވެއްޖެމީހުން ބުނާނެއެވެ.) "އަހުރެމެން އެމީހުންނަކީ ނުބައިމީހުން ކަމުގައި ހިތަށް އެރުވިމީހުން އަހުރެމެންނަށް ނުފެންނަނީ ކީއްވެގެންބާވައެވެ؟ (އެމީހުންގެ މިބައިން ގަސްދުކުރަނީ މުއުމިނުންނަށް ދުރަ ފަޤީރުންނެވެ.)

(٦٣) (ދުނިޔޭގައި) އަހުރެމެން އެމީހުންނަކީ މަލާމާތްކުރި ހެދިއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަނޑައިލައިގެން ( އަހުރެމެންގެ ) ލޮލަށް ދިޔާހެއްޔެވެ؟

(٦٤) ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަގޮތަށް (ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ދެމެދުގައި) ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ އަރައިރުންތަކާއި ފާހަކަތައްއެއީ حَقُّ ވާހަކަތަކެކެވެ.

(٦٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. (އެއީ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް الله ގެ عَذَابُ އާއި ކާފަރުންނަށް އިންޒާރުވެ. އެކަލާ ދުރު ބިރުގެންނުވާނެއެވެ). އަދި الله މެނުވީ އަޅުކަން އެކުރުމަށް ވުރެން حَقُّ އެއްވެސް إِلَه އަކުނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٦) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެއްޗަށް ރައްކާވާ ބަލަދުށްވާ އެތަކެއްޗެގެ رَب އެވެ. އެއީ ގަދަފަދަ ވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٧) ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު މިއަންގަވާ عَذَابُ ގެ ވާހަކައާއި تَوْحِيْد ގެ خَبَرُ މަތަލީ ބޮޑުވެގެންވާ خَبَرُ މަކެކެވެ. އެއިކަމެއް އަހުރެމެކަލޭގެފާނާ ނުބައްދައެވެ.

(٦٨) އެ خَبَرُ މަކުން ކަލޭމެން އެނބުރިގެން ކަލޭމެން ތިއުޅުއްވަނީ ފުރުމާލާ ގެޑުކަމުގަސްތުގެންނެވެ.

(٦٩) އަދި މަތިވެގެންވާ مَلإِ الأَعْلَى ގައި މަލާއިކަތުބޭކަލުން (އާދަމުގެ ވާހަކަގެ ކަންތައްތަކާމެދު )ބަސްދުވެ ޚިލާފުވި ހިނދު (ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން ) އެއްވެސް خَبَرُ އެއް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެގިވަޑައިގެންނެވިކަމެއްނުވެއެވެ.

(٧٠) ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކާރިޔަށް ބާރުވެރިކޮށް ނަޒީރަކު ކަމުގައިވުން ނޫނީއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي އިއްވިގެންވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ ۖ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذْ قَالَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَب وَحِي ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!. لِلْمَلَٰٓئِكَةِ = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް إِنِّي خَٰلِقٌۢ بَشَرًا = ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ރަސްކަލާނގެއި އާދަމުގެ ދަރިކަލުން ހައްދަވާން ކަވަޅިގެތެވެ. مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ = މަޑިން فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ = ފަހެ މިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށައްދުވުން ފުރިހަމަކުރައްވައި ބާރުބަދު ކުރައްވައިފިއްޔާ وَنَفَخْتُ فِيهِ = އަދި އޭނާހިއްޕެވީމަ މިމަންރަސްކަލާނގެ ފުމެއްވުމައި مِن رُّوحِي = މިމަންރަސްކަލާނގެ رُوح ން فَقَعُوا۟ لَهُۥ = ތިޔަބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ތިރިވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. سَٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ = (ސަޖިދަވެ) ސަޖިދަކުރައްވާ ހާލު فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ދެންފަހެ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ސަޖިދަކުރައްވައިފިއެވެ. كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ = އެއްކޮށްހުރިހާބޭކަލުން إِلَّآ إِبْلِيسَ = އިބްލީސްފިޔޫ ٱسْتَكْبَرَ = އޭނާބޮޑާވެގެންފިއެވެ. وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ = އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ އިބްލީސްއެވެ. مَا مَنَعَكَ = ކަލޭމަނާކުރީ ކޮން ކަމެއްހެއްޔެވެ؟ أَن تَسْجُدَ = ކަލޭ ސަޖިދަކުރުމުން لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ = މިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއަތްޕުޅުން ހެއްދެވި مَخْلُوق އަކަށް أَسْتَكْبَرْتَ = ކަލޭ ބޮޑާވީ ހިތްބޮޑުވިޔަސްހެއްޔެވެ؟ أَمْ كُنتَ = ނުވަތަ ކަލޭވީހެއްޔެވެ؟ مِنَ ٱلْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ = މާތްވެރިންގެ ތެރެއިން ވީކަމަށް ހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ މާތްވެ ގިނަ ދަރަޖައިގެ ކަލޭވީ ބޮޑުވެރިއަކަށް ހެއްޔެވެ؟ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ = މިއަޅާ އޭނާއަށްވުރެ (އާދަމުގެފާނަށްވުރެ) މާތްވެގެންވެއެވެ. خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ = އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ ހެއްދެވީ އަލިފާނުންނެވެ. وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަޑިންނެވެ. قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. فَٱخْرُجْ مِنْهَا = ފަހެ ކަލޭ އެތަނުން ނުކުންނާށެވެ. ސުވަރުގެއިން ނުކުންނާށެވެ. فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއީ ރަޖީމުއެވެ. (ދުރުކުރެވުނު ލަޢުނަތްލެވިގެންވާ ޝައިޠާނެކެވެ. ރަޙްމަތުން

ކުރެއްވީމުހެވެ). وَإِنَّ عَلَيْكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެމައްޗަށް ހުށްޓެވެ. لَعْنَتِيَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ لَعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ (٧٨) = ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް قَالَ رَبِّ = އިބްލީސްދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَب އެވެ. فَأَنظِرْنِيٓ = ފަހެ މިއަޅާއަށް ލަސްކޮށް ދެއްވާށެވެ. މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ. إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ (٧٩) = (مَحْشَرُ އަށް) ފޮނުއްވާދުވަހަށް قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ (٨٠) = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ މުހުލަތު ދެވިގެންވާމީހުންގެތެރެއިންނެވެ. إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ (٨١) = ކަނޑައެޅި އެނގިވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) = މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ رب وَحِي ކުރެއްވި ހިނދު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ މަޓިން އާދަމުގެ ދަރިއަކު ހައްދަވާން ކަވާނީގެވެ.

(٧٢) ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހެއްދެވުން ފުރިހަމަކުރެއްވުމާއި ބަރާބަރު ކުރެއްވުމުގެފަހުން އަދި އެހެރަހިކަށްގަނޑަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رُوْحُ ން ފުމެލެއްވުމާއި ތިލަބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް ( ސަޖިދާގެ ސަޖިދަކުރައްވާ ގޮތުގެ ތިރީވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ.

(٧٣) ( ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ހައްދަވައި ފުރިހަމަކުރެއްވުމަށްފަހު) އިބްލީސް ފިޔަވާ އެހެންހުރިހާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ސަޖިދަކުރެއްވިއެވެ.

(٧٤) އެއިބްލީސް ސަޖިދަނުކުރިއެވެ. އޭނާބޮޑާވެގެންނެވެ. އަދި އޭނާވީ ކާފިރުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٧٥) الله تَعَالَى އޭނާއަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. "އޭ އިބްލީސެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއަތްޕުޅުން ހެއްދެވި مَخْلُوقُ އަކަށް ސަޖިދަ ކުރަން އަންގަވާ (آدَم عَلَيْهِ السلاَم އަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އަންގަވާފައިވާ) ކަލޭއެ ސަޖިދަކުރުމުން މަނާކުރީ ކޮން ކަމެއްހެއްޔެވެ؟ ސަޖިދަ ނުކުރީ ކިބުރުވެރިވެގެންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީހެއްޔެވެ؟ ކަލޭއަކީ މާމަތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހަކުހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ މިގޮތުގެ ކިބުރުވެރިވުމަކީ ކަލޭގެ ބޮޑާވާ ހައްޤެއްހެއްޔެވެ؟)"

(٧٦) އިބްލީސްދެންނެވިއެވެ."މިއަޅާ އޭނާއަށްވުރެ (އާދަމުގެފަރާތުން ވުރެ) މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ ހެއްދެވީ އަލިފާނުންނެވެ. އަދި ތިބާރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ.( آدَم عَلَيْهِ السلاَم) ހެއްދެވީ މަޓިންނެވެ."

(٧٧) الله تَعَالَى އޭނާއަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ އިބްލީސެވެ. ފަހެ ކަލޭ އެތަނުން ނިކުންނާށެވެ. ސުވަރުގެއިން ނިކުންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއަކީ ރަޖީމުވީމެވެ. އެހެނީ ކަލޭ ރަޙުމަތުން ދުރުކުރެވިގެންވާމީހެކެވެ. ނުވަތަ ތިރިންޖެހުމަށް ލަޢުނަތް ކުރެއްވީމުހެވެ.

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް ވެސް ކަލޭގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ لَعْنَة ހުށްޓެވެ.

(٧٩) އިބްލީސްދެންނެވިއެވެ. "އޭއަޅުގެ رَب އެވެ. (مَحْشَرُ އަށް) ފޮނުއްވާދުވަހާއި ހަމައަށް މިއަޅާއަށް ލަސްކޮށް ދެއްވާށެވެ. މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ. ނުމަރުއްވާށެވެ."

(٨٠)،(٨١) އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. "ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅި އެނގިވާ ދުވަހާއި ހަމައަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހާއި ހަމައަށް ވެސް ކަލޭވަނީ މުހުލަތު ދެވިގެންވާމީހުންގެތެރެއިންނެވެ."

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَٱلْحَقُّ وَٱلْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُۥ بَعْدَ حِينٍۭ ﴿٨٨﴾

## ބަސްމާނަ

قَالَ= އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. فَبِعِزَّتِكَ = ތިބާރަސްކަލާނގެ عِزَّة ވަންތަކަން ގަސަމް ދަންނަވަމެވެ.

لَأُغْوِيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މަގުފުރައްދާ ހުރިގޮތެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ = އެހުރިހާމީހުން إِلَّا

عِبَادَكَ مِنْهُمُ = އެމީހުންކުރެ ތިބާރަސްކަލާނގެއަޅުންނަށްވުރެ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ = إخْلاص ތެރި

قَالَ = އަކާޒާނީގެ وَحِي ކުރައްވިއެވެ. فَٱلْحَقُّ = ފަހެ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ނުވާ حَقٌّ އެއެވެ.

وَٱلْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ = އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ މި وَحِي ކުރައްވަނީ حَقٌّ ބަސްފުޅެވެ. لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ

= ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ ފުރައިލާހުރިގޮތެވެ. مِنكَ = ކަލޭގެ ކިބައިން وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ = އަދި

އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭއާ ތަބާވެގަތް އަޔާއި އެންމެހައި أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ = އެންމެހައި قُلْ = ( ﷺ رَسُولُ الله

އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އަހަރެން ދަނގަވަރު (އެބަހީ

ރިސާލަތު އިއްވުމުގެ މައްސަރު) މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ނުކުރެވެ. مِنْ أَجْرٍ = އުޖޫރައެއް އެދޭގޮތުން وَمَآ أَنَا۠

= އަދި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ. مِنَ ٱلْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ = އަމިއްލައަށް ބަސްބުނެފާގެނެވި ކަމެއްގައި إِنْ

هُوَ = އެއީ ނުވެއެވެ. (އެ قُرْآن ނުވެއެވެ.) إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ = عَالَم ތަކަށް وَعْظُ نَصِيحَة

އެއްކަމުގައިމެނުވީ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ خَبَرُ - އެ قُرْآن ގެ خَبَرُ - ކަލޭމެންނަށް

އެގޭނެއެވެ. بَعْدَ حِينٍۭ ﴿٨٨﴾ = ދުވަސްވަރަކުން ފަހުން.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٨٢)** އެސްޓޫރުދެންނެވިއެވެ." އޭއަޅުގެ رَبُّ އެވެ. ތިބާރަސްކަލާނގެ عِزَّة ވަންތަކަން ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ހުރިހާ މީހުން މަގު ފުރައްދާ ހުރީމެވެ.

**(٨٣)** އެމީހުންކުރެ ތިބާރަސްކަލާނގެ إخْلاَص ތެރި އަޅުންމެނުވީ އެވެ".

**(٨٤)** އެކަލާނގެ وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. "ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ންވާ حَقٌّ އެކެވެ.= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި وَحِي ކުރައްވަނީ حَقٌّ ބަސްފުޅެވެ.

**(٨٥)** ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ ފުރުއްވާހުށީ ކަލޭގެ ބައިންނާއި އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭއާ ތަބާވިބަޔަކު އަޔައިގެންނެވެ.( މިއީ حَقٌّ ބަސްފުޅެވެ.)"

**(٨٦)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން އެކަމުގެމައްޗަކަށް ( އެބަހީ ރަސޫލުކަން އިއްވުމުގެ މައްޗަކަށް) ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްވެސް އުޖޫރައެއް ނުއެދެމެވެ. ..އަދި އަމިއްލައަށް ބަސްފުޅު ހަދައިގެން ތަކައްލުފުހަދާ މީހަކު ކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމެވެ. (އަދި قُرْآن އެއީ އަހުރެން އުފައްދައިގެން އެއްކަމެއްނޫނެވެ.)

**(٨٧)** އެ قُرْآن އެއީ عَالَم ތަކަށްވާ وَعْظُ نَصِيْحَة އެއްކަމުގައިމެނުވީ ނުވެއެވެ.

**(٨٨)** (އޭ އެންމެހައި މުޝްރިކުންނޭވެ.) އަދިހަމަކަށަވަރުން ކުޑަ ދުވަސްތަކަކަށްފަހު އެ قُرْآن ގެ خَبَرُ - ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.( އެއީ އިސްލާމްދީން ކުރިއަރައި رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ގެ ކަންތައްތައް ފެތުރިވެރިވާކަމުގައި ފެނުމުންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން މަރުވުމުންނެވެ. وَالله أعلم .

# زمر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة زمر | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٥)

تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝١ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝٢ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ۚ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ كَفَّارٌ ۝٣ لَّوْ أَرَادَ ٱللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا لَّٱصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ۝٤

## ތަރުޖަމާ

تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުންވަނީ އެބަހީ قُرْآن ބާވައިލެއްވުންވަނީ مِنَ ٱللَّهِ = ٱلله ގެ حَضْرَةُ ންނެވެ. ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝١ = ގަދަބާރުވެރިވެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް/ ކީރިތި قُرْآن بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ٱلله އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝٢ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خَالِص ކުރާ حَالُ * أَلَا = ދަންނާށެވެ. لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ = إِخْلَاص ތެރިވެގެންވާ އަޅުކަން خَاصَّ ވެގެންވަނީ ٱلله އަށެވެ. وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި إِخْتِيَارُ ކުރިމީހުން مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެނިހެން ސަރަޙައްދުވެރިން مَا نَعْبُدُهُمْ = (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން މިތަކެއްޗަށް އަޅުކަން ނުކުރަމެވެ. إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ = އަހުރެމެން ގާތްކުރުމަށްޓަކައިގެން މެނުވީ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ = ٱلله އާއި ގާތްކަމަށް ޓަކައިގެން إِنَّ ٱللَّهَ يَحْكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ٱلله حُكْم ކުރައްވާނެއެވެ. بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ = އެމީހުން ދެބަސްވާކަމެއްގައި إِخْتِلَاف ވެގަންނަވާކަމުގައި ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى = ހަމަކަށަވަރުން ٱلله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ = އެމީހަކީ ދޮގުވެރިއަކު ކުފުރުވެރިއަކުކަމުގައި ވާނަމަ كَفَّارٌ ۝٣ = ކާފަރުވުންބޮޑު لَّوْ أَرَادَ ٱللَّهُ = ﷻ އެދިވޮޑިގެންނެވި ނަމަ. ۞ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا = ދަރިކަލަކު ހިފެއްވުމަށް/ ދަރިކަލަކު އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވުމަށް. ۞ لَّٱصْطَفَىٰ = އެކަލާނގެ އިޚްތިޔާރު ކުރައްވައި ހޮއްވަވާލައްވާނެއެވެ. ۞ مِمَّا يَخْلُقُ = އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން. ۞ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ

އިލާހުކަމުގާ އެއްކައުވެ. އަދި ބާރުގަދަވަންތަ އެއްކައުވެ. ◆ سُبْحَانَهُ = އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތައެވެ. ◆ هُوَ ٱللَّهُ = އެއީ الله އެވެ. ٱلْوَاحِدُ ٱلْقَهَّارُ (٤) = އެއްކައުވަންތަ – އަދި ހަމައެކަނިގެ ގަދަކަމުން ގަދަފަދަވަންތަ ބާރުގަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) މި قُرْآن ބާވައިލެއްވުނީ ގަދަފަދަވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ الله ގެ حَضْرَةُ ންނެވެ. (މިއީ އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.)

(٢) ( ތިޔަ رَسُولُ الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަ ރަސޫލާއަށް މި ފޮތް ބާވައިލެއްވީ ހަމަ ޙައްޤު ގޮތުގައެވެ. އަދި އެ ދީން ތިޔަބޭފުޅާ ޚާލިޞުކޮށްދެއްވައިގެން ފަހެ الله އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. (އެއްވެސް شِرْك އާއި ރިޔާއެއް ނުހިމެނޭގޮތުގެ މަތިން الله އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ.)

(٣) އަދި ދަންނާށެވެ. ޚާލިޞުކޮށްދީފައިވާ ދީނަކީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި وَلِيُّ ންނެއް ހިފައިފައިވާ މީހުން - އެބައި ބުނެއެވެ. "ތިމަންމެން އެއުރެން އަޅުކަންކުރަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ ކައިރިއަށް ތިމަންމެން ގާތްކުރުމަށެވެ. (އެބަހީ ތިމަންމެންނަށް شَفَاعَة ތެރިވުމަށެވެ.)" އަދި އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި إِخْتِلاف ވެ ދެބަސްވާ ކަންކަމާއިމެދު قِيَامَة ދުވަހުން الله ޙުކުމްކުރައްވާނެއެވެ. (އެހެނީ ކޮންމެ ދިނެއްގެ ބަޔަކުވެސް ބުނަނީ އެބައިމީހުން ތިބީ ޙައްޤުގައި ކަމަށެވެ. އަދި ދޮގުހަދާ އަދި ކާފަރުވެރިޔާއަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެތެވެ. (ބުދަށް الله އަށް ކުއްތަން ކާބަފައިންގެ ކަލާނގެތަކުން ބުދުތަކަކީ إِله ކަމުގައި ބަލައިގެ މީހާއަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ.

(٤) ދަރިކަލަކު ހިއްޕެވުމަށް الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެކަލާނގެ ހައްދަވާ مَخْلُوق ންގެ ތެރެއިން އިރާދަކުރެއްވި مَخْلُوق އަކު ހިއްޕަވައިފިއެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތައެވެ. އެއްގޮތެއްގައިވެސް (އެކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ބޭނުންވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ. الله ފިޔަވައި مَخْلُوق އަކުވެސް ބައްޕައިނުވެވޭނެ ގޮތް އެކަލާނގެއަށް އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި مَخْلُوق އަކީ خَالِقُ ވަންތަ الله ގެ ދަރިކަލަކަށްވުން صَحَّ ވެގެން ނުވެއެވެ.) އެކަލާނގެއީ ހަމައެކަނި އެއްކައުވަންތަ ގަދަފަދަވަންތަ ބާރުގަދަ الله އެވެ.

خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ عَلَى ٱلنَّهَارِ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ عَلَى ٱلَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ۝٥ خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَـٰمِ ثَمَـٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۚ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَـٰتٍ ثَلَـٰثٍ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۖ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ۝٦

## މުފްރަދާތު

خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުފައްދަވައި އުޑުތަކާއި ބިން ހައްޤުގައެވެ.❁ بِٱلْحَقِّ ۖ = ހައްޤު ގޮތުގައި.❁

يُكَوِّرُ ٱلَّيْلَ = ވަށާލަނީ އަނދިރިކުރުމަށްވައެވެ. ނިވައިކުރުމަށްވައެވެ./ ވަށްދަރައެވެ.❁ عَلَى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ

މައްޗަށް.❁ وَيُكَوِّرُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލު ވަށްދަރައެވެ. ނިވައިކުރުމަށްވައެވެ.❁ عَلَى ٱلَّيْلِ ۖ = ރޭގަނޑުގެ

މައްޗަށް.❁ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ = އަދި އިރާއި ހަނދު އުފެއްދެވި ކިޔަމަންކުރުއްވިއެވެ.❁ كُلٌّ

تَجْرِى = ދުއްވަނީ ކޮންމެ އެއްޗެއް ( فَلَكُ ގައި ) ދުވެއެވެ.❁ لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ = ކަނޑައެޅި މުއްދަތަކަށް

ވާހަކަ ކުރައްވާށެވެ (ދުނިޔެ ނިމެންދެނެވެ).❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ.❁ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّـٰرُ ۝٥ = عِزَّة

ވަންތަ ފާފަފުއްސަވާ ފަރާތް ކަލަކަ އެވެ.❁ خَلَقَكُم = އުފެއްދެވީ ކަލޭމެން

އުފެއްދެވިއެވެ. مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ = އެކު ނަފްސަކުން (އެއީ އާދަމުގެފާނުން ނަފްސުގެވެ.) ثُمَّ

جَعَلَ مِنْهَا = ދެން އެނަފްސުން އުފެއްދެވިއެވެ. زَوْجَهَا = އޭނަގެ އަނބިކަނބަލުން. އެއީ حَوَّى

ގެނެވެ. وَأَنزَلَ لَكُم = އަދި އުފައްދަވައި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބާވައިލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْأَنْعَـٰمِ = نَعَمُ

ސޫފީގެ ތެރެއިން ثَمَـٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ = އަށް ޖޯޑު ۚ يَخْلُقُكُمْ = އުފައްދަވަނީ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. فِى

بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ = އުފެއްދެވުމަކަށްފަހު

އަނެއް އުފެއްދެވުމެއް. فِى ظُلُمَـٰتٍ ثَلَـٰثٍ ۚ = ތިން އަނދިރިކަމެއްގައި. (އެއީ ބަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި رَحِمُ

ގެ އަނދިރިކަމާއި އަދި މައިގެ އަނދިރިކަމެވެ.) ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ = އެއީ -އެބަހީ- އެފަދަ ފިރިހެނަކާއި ޚާއްޞަ ކުރިމަތިވެވޭ

އިންސާނުން) ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަމުގައިވާ ٱللهُ އެވެ. لَهُ ٱلْمُلْكُ ۖ = އެކަލާނގެއަށް ވެއެވެ މުޅި މިލްކުވެރިކަން

ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އިލާހެއް (حَقُّ) ހިތާދަ އަޅުކަމަކަށް.

فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ۝٦ = ކަލޭމެން (އެކަލާނގެ ފިޔަވައި) އެނބުރިގެން ކޮންތާކަށް ހުރެދަނީ؟

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥) އުޑުތަކާއިބިން حَقُّ ގޮތުގައި ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ދުވާލުގެ މައްޗަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައި އަދިރިކުރުއްވައި އަދި ރޭގަނޑުގެ މައްޗަށް ދުވާލު ވައްދަވައި އަލިކުރުއްވަނީ ވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އަދި އިރާއި ހަނދު ކިޔަމަންކުރުއްވައިދެއްވީވެސް ހަމައެކަލާނގެއެވެ. އެއިންކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެއަށްކަނޑައެޅިފައިވާ ފަތުރާގައި ކަނޑައެޅި عَيَّن ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދައުރުކުރަނީކުރެވެ. (އެއީ ދުނިޔެނިމުމާދުވަހެވެ.) ކަށަވަރުންދަންނާށެވެ. عِزَّة ވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ހަމަ އެއީއެވެ.

(٦) އެންމެނަފްސަކުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ އާދަމުގެފާނުގެ ނަފްސުމުބާރަކުންނެވެ.) ދެން އެނަފްސުގެ އަނބިކަނބަލުންވެސް (حَوَّى ގެފާނުވެސް) އެކަލާނގެ އެނަފްސުން ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި نَعَمُ ސޫފީގެތެރެއިން އަށްޖޯޑު ހެއްދެވިއެވެ. (އެއީ ޖަމަލުގެ ދެއްޔި ގެރިގެދެއްޔި ضَأْنُ ބަކަރިގެ ދެއްޔި مَعْزُ ބަކަރިގެ ދެއްޔި ) މިގޮތަށަ أَنْعَامُ ސޫރަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާގޮތަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތެރޭގައި އެއްހެއްދެވުމަކަށްފަހު އަނެއްހެއްދެވުމަކަށްފަހު އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. (އެއީ ފުރަތަމަ މަނިކުރެއްކަމުންނެވެ. ދެންގެއްލިގެންދާލޭކަމުން ދެން މަސްކޮޅެއްކަމުން ދެންނޫނަކަށްވެގެން ދެން.....) ތިން އަނދިރިކަމެއްގެތެރޭގައި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހައްދަވައެވެ. (އެއީ ބަނޑުގެ އަނދިރިކަމާއި رَحِمُ ގެއަނދިރިކަމާއި އަދި ވަރުގެ އަނދިރިކަމެވެ.) މިކަންތައްތައް މިގޮތަށް ހައްދަވާމިހެން ސިފަވެވޮޑިގެންވާ ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަމުގައިވާ الله އެވެ. އަދި (ދުނިޔެއާއި آخِرَة ގައިވެސް) އެންމެހައި މިލްކުވެރިކަމާއި ވެރިކަމު خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް (حَقُّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް ޢިބާދަތްކުރުމުން) އެނބުރިދަނީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެކަލާނގެ ޢިބާދަތްކުރުމުން ކަލޭމެން އެނބުރިގެން حَقُّ ވާނީ ކޮންތަނަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ކޮންދިމާލަކަށް ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ އެއްވެސް ދިމާލެއް ނެތެވެ.

إِن تَكۡفُرُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمۡۖ وَلَا يَرۡضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلۡكُفۡرَۖ وَإِن تَشۡكُرُواْ يَرۡضَهُ لَكُمۡۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ وِزۡرَ أُخۡرَىٰۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرۡجِعُكُمۡ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ۝٧ ۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلۡإِنسَٰنَ ضُرّٞ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيۡهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ نِعۡمَةٗ مِّنۡهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدۡعُوٓاْ إِلَيۡهِ مِن قَبۡلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادٗا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦۚ قُلۡ تَمَتَّعۡ بِكُفۡرِكَ قَلِيلًاۖ إِنَّكَ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ ۝٨ أَمَّنۡ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيۡلِ سَاجِدٗا وَقَآئِمٗا يَحۡذَرُ ٱلۡأٓخِرَةَ وَيَرۡجُواْ رَحۡمَةَ رَبِّهِۦۗ قُلۡ هَلۡ يَسۡتَوِي ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُونَ وَٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ۝٩

## ތަފްސީރު

إِن تَكۡفُرُواْ= ކަލޭމެން ކާފިރުވިޔަސް فَإِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى غَنِيٌّ عَنكُمۡ = ކަލޭމެން ފިޔަވައި އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ޤާއިމުވެވޮޑިގެންވާ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. وَلَا يَرۡضَىٰ لِعِبَادِهِ= އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންނުވަތެވެ. ٱلۡكُفۡرَ = ކާފިރުކަން وَإِن تَشۡكُرُواْ = އަދިކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ޝުކުރު ކުރައްވާ يَرۡضَهُ لَكُمۡ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ރުހިވޮޑިގެންނެވެއެވެ. وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٞ = އަދި ފާފަ އުފުލާމީހަކު ނުއުފުލާނެއެވެ.❁ وِزۡرَ أُخۡرَىٰ = މީހާގެން އެހެންމީހެއްގެ ފާފަ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم = ދެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حَضۡرَةُ އަށެވެ. ❁ مَّرۡجِعُكُمۡ = ކަލޭމެން އެނބުރިދާންވާނީ (ކަލޭމެން އެނބުރި ދާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.) ❁ فَيُنَبِّئُكُم އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް خبر އަންގަވާނެއެވެ. بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ކަލޭމެން ކުރަމުން ގެންގޮސް ހުރި عمل ގެ❁ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ۝٧ ހިތްތަކުގައި ވަސްވާސް ކުރާ ތަކެތި / ހިތްތަކަށް ވަސްވާސް خِيال އެއް❁ وَإِذَا مَسَّ ٱلۡإِنسَٰنَ އަދި އިންސާނާ އަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ ضُرٌّ އުނދަގޫއެއް. ދެރަކަމެއް. ބިރުވެރިވުމެއް. فقير ކަމެއް. ބަލިކަމެއް❁ دَعَا رَبَّهُۥ= އޭނާގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއެވެ.❁ مُنِيبًا إِلَيۡهِ= އެކަލާނގެއަށް توبة ވެ رجوع ވާ حال.❁ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ= ދެން އޭނާއަށް ملك ވެރިކުރައްވާ/ދެއްވައިފިއްޔާ❁ نِعۡمَةٗ مِّنۡهُ= އެކަލާނގެ حضرة ން نعمة އެއް❁ نَسِيَ مَا كَانَ يَدۡعُوٓاْ إِلَيۡهِ= އެކަމަކަށްޓަކައި އެކަލާނގެއަށް އޭނާ دعاء ކުރި ކަންތައް ހަނދާންނެތިފައެވެ.❁ مِن قَبۡلُ= ކުރިން❁ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادٗا= އަދި الله އަށް شريكން ތަކެއް ލައި ހަމަޖައްސައެވެ.❁ لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = (މީސްތަކުން) އެކަލާނގެ މަގުން ފުރެދުވައިލުމަށްޓަކައި.❁ قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ تَمَتَّعۡ بِكُفۡرِكَ قَلِيلًا = ކަލޭގެ ކާފިރުކަމުގައި ކުޑަވަގުތުކޮޅަކަށް ކަލޭ އަރާމުކުރާށެވެ.❁ إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވަނީ.❁ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ ۝٨ = ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. أَمَّنۡ هُوَ قَٰنِتٌ= ނުވަތަ

ކިޔަވަންތެރިވެގެންވާ މީހާ ހެއްޔެވެ؟۞ ءَانَآءَ ٱلَّيۡلِ= ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި۞ سَاجِدًا وَقَآئِمًا= سجدة ކުރާ حال ގައްޔާއި قيام ކުރާ حالގައި (ނަމާދު ކުރާ حال ގައި)۞ يَحۡذَرُ ٱلۡأٓخِرَةَ= އަދި އޭނާ آخرة އަށް ބިރުވެތިވާ۞ وَيَرۡجُواْ رَحۡمَةَ رَبِّهِۦ = އަދި އޭނާގެ އޭގެ رب ގެ رحمة އަށް އެދި އުއްމީދުކުރާ۞ قُلۡ= (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ هَلۡ يَسۡتَوِي= ހަމަހަމަވާނޯ ހެއްޔެވެ؟۞ ٱلَّذِينَ يَعۡلَمُونَ= ދަންނަ މީހުން۞ وَٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ = އަދި ނުދަންނަ މީހުންނާއި۞ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ= نصيحة ލާއި وعظ ލިބިގަންނަކަށް ކަނަވަރީ۞ أُوْلُواْ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿٩﴾= ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧) ކަލޭމެން ކާފިރުވިޔަސް (އޭގެ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް الله އަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަމިއްލަ ޤުދުރަތާއިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ކަމެއް ބޭނުންވެވޮޑިގެންނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކާފިރުކަމެއް އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ޝުކުރު ކުރަންޏާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރުހިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގައި ކަލޭމެންގެ ބައިޢަވުރަނާވާކިއެވެ.) އަދި ފާފައިގެބަރު އުފުލާ އެއްވެސް މީހަކު އަނެއްމީހެއްގެ ފާފައިގެބަރު ނުއުފުލާނެއެވެ. (ކޮންމެ މީހަކުވެސް އުފުލާނީ އޭނާގެ ބަރުއެވެ.) ދެން ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވާންވާނީ ކަލޭމެން ރުޖޫޢަވެވޭނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رب އެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިކަމެއްގެ ޚަބަރު ކަލޭމެން ދެއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގައި ވާ ކަންކަމާއި ސިއްރުތަކުގެ ކަންކަން ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٨) އަދި އިންސާނާއަށް (ބަލިކަމުން - ނުވަތަ ފަގީރުކަމުން - ނުވަތަ ބިރުވެރިކަމުން - އަދި ނުވަތަ އެއްވެސް ގެއްލުމެއް) އުނދަގޫވެއްޖެ ހިނދެއްގައި ތިމާގެ رب ގެ حضرة އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوْع ވާ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ދުޢާކުރެއެވެ. ދެން ތިމާގެ حضرة އަށް އެކަލާނގެ ނިޢުމަތެއް ދެއްވައިފިއްޔާ ކުރިން އެކަލާނގެ ދުޢާކުރި ކަންތައް ހަނދާން ނައްތައިލައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުން މީސްތަކުން އަނބުރާލުމަށް الله އާއި އެއްވަރުކުރާ شَرِيك ތަކެއް ހަދައެވެ. (އަދި الله ގެ މަގުން ބަލަހައްޓާ ކަމެއް ކުރެއެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެ ކާފިރުކަމުގައި ކުޑަދުވަހަކު ތަމައްތުޢުވެ އުފާކޮށްލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިއެކެވެ. (އެބަހީ އެފަދަ ކަންތައްކުރާ މީހުންނަކީ توبة ނުވެ މަރުވެއްޖެނަމަ ނަރަކަވަންތަ ވެރިންނެވެ.)

(٩) (ހިސާބުދުވަހަށް ކާފިރުވާމީހާ) ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު ތަކުގައި آخرة އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި އޭނާ ހަމަޖެހިލައި ތިބޭގޮތުވެ رب رحمة އަށް އެދިގަންނަވައިގެން ނަމާދުކުރާ سجدة ކުރާ قيام ގައި ހުންނަމީހާއި ދެމިހުރުން އެކަހަލަ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަޖެ ދަނާ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ ދަންނަ މީހުންނާއި އަދި ނުދަންނަމީހުން ( عالم ންނާއި جاهلން) އެއްވަރުވާނޯ ހެއްޔެވެ؟ ( ނުވާނެއެވެ.) نصيحة ލާއި وعظ ލިބިގަންނަކަށް ކަނަވަރީ ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.

قُلْ يَـٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝١٠ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝١١ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ۝١٢ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝١٣ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى ۝١٤ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ۝١٥

## ތަރުޖަމާ

قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ يَـٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟= އީإيمانވި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭވެ.۞ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. ބިރުވެތިވާށެވެ.۞ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟= إحسان ތެރިންނަށް / އަޅުކަމުގައި إحسان ތެރިވި މީހުންނަށް۞ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا= މި ދުނިޔޭގައި۞ حَسَنَةٌ = އެމީހުންނަށް ހެޔޮ ސަވާބެއްވެއެވެ.( ދަރަޖަ ހުރި ކަލާމެކެވެ.)۞ وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ = އަދި الله ގެ ބިން ފުޅާވެގެންވެއެވެ.۞ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّـٰبِرُونَ = ކެތްތެރިންނަށް ދެއްވުންވާނީ ކަމަށްވެއެވެ.۞ أَجْرَهُم= އެމީހުންގެ (ކެތްތެރިކަމުގެ ދަރުމަ)۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝١٠= އެއްވެސް ހިސާބަކާނުލައެވެ ۞ .قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ إِنِّىٓ أُمِرْتُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް أمر ލިބިގެންވެއެވެ.۞ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ = އަޅުގަނޑު اللهއަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ.۞ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۝١١ = (شِرْك އާއި بدعة އިން ހުސްކޮށް ) إخلاص ތެރިކަމާއެކު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خلاص ކޮށްގެން.۞ وَأُمِرْتُ = އަދި އަޅުގަނޑަށް އަމުރުލިބިގެންވެއެވެ.۞ لِأَنْ أَكُونَ= އަޅުގަނޑުވުމަށެވެ.۞ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ۝١٢= (މި أمة ގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ مسلم ކަމުގައި (ކަންވީވެސް އެހެންނެވެ.)۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުފުޅުގަން ވަޑައިގަންނަވަމެވެ.۞ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى= ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ޢާސީވެވިއްޖެއްޔާ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝١٣ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް.۞ قُلِ= ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ ٱللَّهَ أَعْبُدُ = އަޅުގަނޑު ހަމަ އަޅުކަންކުރަނީ الله އަށެވެ. އެހެން ފަރާތަކަށް ނޫނެވެ.۞ مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى ۝١٤= އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑުގެ އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް خلاص ކޮށްގެންވާ حال ގައެވެ.۞ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم= ފަހެ ކަލޭމެން އެދޭ އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ނިކަން އަޅުކަން ކޮށްބަލާށެވެ.۞ مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި.۞ قُلْ= (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ= ހަމަކަށަވަރުން

ގެއްލިހަލާކުވީމީހުންނަކީ ۞ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުން ހޯދައިގަތް މީހުންނެވެ. ۞ وَأَهْلِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންނަށާއި ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ = قِيَامَة ދުވަހުން. ۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ. ۞ ذَٰلِكَ هُوَ = ކަނޑައެޅިގެންއެއީ. * ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾ = ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެން ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އިމާންވި އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވެ ބިރުވެތިވާށެވެ. (އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިއުނިޔާގެ ދުނިޔެވެސް އެމީހުންނަށް އަންގަވާށެވެ.) މިދުނިޔޭގައި ހެޔޮކަމުގައި إحسان ތެރިވެ ރަގަޅަށް ހިތަމަނުގެން ހެޔޮ އަޅުކަންކުރާ ބަޔަކަށް قيامة ދުވަހުން ހެޔޮ ސުވަރުގެއެވެ. އަދި الله ގެ ބިންގަދަ ބޮޑުވެފައިވެއެވެ. (مشرك ންގެ އުރަތާގެތެރެ الله އަށް އަޅުކަން ނުކުރެވޭނޭ - إخلاص ތެރިކަމާއެކު الله އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށްޓަކައި ދޫކޮށްލާށެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް حساب އެއްނުވި ކެތްތެރިންނަށް އެކަމުގެ އުޖޫރަފާއި ދަރުމަ ދެއްވާ ހެއްދެވެ."

(١١) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! "ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވަނީ (شِرْك އާއި بِدْعَ ނުލައި) ހަމަ إِخْلَاص ތެރިކަމާއެކު الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން خَلَاص ކޮށްދިނުމަށެވެ.

(١٢) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިގެންވެއެވެ (މިއުއްމަތުގެ) އެންމެ ފުރަތަމަ مُسْلِم އަކު ކަމުގައި ވުމަށެވެ. (އެއީ ފުރަތަމަ مُسْلِم އެވެ.)"

(١٣) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އަހުރެންގެ رَبُّ އަށް އުރެދިއްޖެއްޔާ ބޮޑުވެގެންވާ عَذاب އަކަށެވެ. އެއީ قِيَامَة ދުވަހެވެ.

(١٤) (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "އަހުރެން އަޅުކަންކުރަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެއީ އަހުރެންގެ އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް خَلَاص ކޮށްދީގެން ޚާއްޞަކޮށެވެ. އެއްވެސް شِرْك އެއް رِيَا އެއްނުހިމެނޭގޮތުގައެވެ.)"

(١٥) (އޭ كَافِر ންނާއި مُشْرِك ންނޭވެ!) الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށްލުމުގައި ކަލޭމެން އެދޭއެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރައްވަމާތޯއެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "އެންމެ ބޮޑަށް ގެއްލުންވާ ހަލާކު ވާމީހުންނަކީ قِيَامَة ދުވަހުން ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަށާއި ނަފްސުތަކުގެ ގެއްލުންކޮށް އަދި ތިމާގެ އަހުލު ވެރިންނެވެ ގެއްލުވާ ނަފްސުއާއި މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ގެއްލި ހަލާކުވުމަކީ އެއީއެވެ."

لَهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ وَمِن تَحۡتِهِمۡ ظُلَلٌۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥۚ يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱجۡتَنَبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعۡبُدُوهَا وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰۚ فَبَشِّرۡ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقَوۡلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحۡسَنَهُۥٓۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمۡ أُو۟لُوا۟ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنۡ حَقَّ عَلَيۡهِ كَلِمَةُ ٱلۡعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡا۟ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ غُرَفٌ مِّن فَوۡقِهَا غُرَفٌ مَّبۡنِيَّةٌ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۖ وَعۡدَ ٱللَّهِۖ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ ٱلۡمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

## މުފްރަދާތު

لَهُم = އެމީހުންނަށް (ޤިޔާމަތްދުވަހުން) ހުރި.❁ مِّن فَوۡقِهِمۡ ظُلَلٌ = އެމީހުންގެ ބޮލުމަތިން ހިޔަލްވާއެއްޗެއް.

އެއީ ނަރަކައިގެ އެއްފަންގިފިލާއެވެ.)❁ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ.❁ وَمِن تَحۡتِهِمۡ ظُلَلٌ = އަދި އެމީހުންގެ

ދަށުންވެސް ވަނީ އެފަދަ ހިޔަލެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެހިރާއި އެ عَذاب.❁ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ = الله އެއިން

ބިރުގަންނަވާ އެއްޗެއް.❁ عِبَادَهُۥ = އެކަލާނގެ ގޮތް އަޅުން (މުއުމިން އަޅުން) ❁ يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾

= ތި މުއުމިން އަޅުންނެވެ. ކަލޭމެން މިކަލޭގަނޑަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ❁ ٱجۡتَنَبُوا۟ = އަދި

ދުރުވެގަންނަ މީހުން. (ދަންނަވާށެވެ.)❁ ٱلطَّٰغُوتَ = طاغوت އާއި (الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިއާއި).❁

أَن يَعۡبُدُوهَا = އޭގެ އަޅުކަމުން އަޅުކަންކުރުން.❁ وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވި.

لَهُمُ ٱلۡبُشۡرَىٰ = އުފާވެރިކަން ނުވަތަ ސުވަރުގޭގެ ހަބަރުދެއްވުމެވެ.❁ فَبَشِّرۡ عِبَادِ ﴿١٧﴾ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުތަކުންނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވާށެވެ.❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ ❁

يَسۡتَمِعُونَ ٱلۡقَوۡلَ = އެމީހުންނަކީ ވާހަކަތަކާއި ބަސްތައް އަހާމީހުންނެވެ.❁ فَيَتَّبِعُونَ أَحۡسَنَهُۥٓ = އަދި

އޭގެތެރެއިން ރަނގަޅު حَقُّ ބަހާއި ތަބާވާމީހުންނެވެ.❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ❁

هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިމީހުންނެވެ.❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمۡ = އަދި އެމީހުންނެއީ ❁

أُو۟لُوا۟ ٱلۡأَلۡبَٰبِ ﴿١٨﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނެވެ.❁ أَفَمَنۡ حَقَّ عَلَيۡهِ = ފަހެ ކޮންމީހެއްގެ މައްޗަށްތޯ

حَقَّ = ވާޖިބުވެއްޖައީއެވެ.❁ كَلِمَةُ ٱلۡعَذَابِ = عَذابُ ގެ ބަސްފުޅު ❁ أَفَأَنتَ تُنقِذُ = ނުވަތަ ކަލޭ

ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތް ކުރައްވާނެތޯއެވެ؟❁ مَن فِي ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾ = ނަރަކައިގާވާ ބަޔަކު.❁ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ

ٱتَّقَوۡا۟ = އެރަސްކަލާނގެއަށް ވެރިވި މީހުންނަށް تَقْوَى ❁ رَبَّهُمۡ = އެމީހުންގެ رَبّ އަށް ❁ لَهُمۡ غُرَفٌ =

އެމީހުންނަށްހުރި (ސުވަރުގޭގެ) ކޮޓަރިތަކެވެ. ◈ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ = އަދި އޭގެމަތީގައިވެސްވަނީ ކޮޓަރިތަކެވެ.◈ مَّبْنِيَّةٌ = ބިނާވެގެންވާ.◈ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އޭގެދަށުން ކާރުތައް ދުވެދުވެއޮންނަ ◈ وَعدَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ وَعد ފުޅެވެ.◈ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ = الله އެކަލާނގެ وَعد ފުޅާއި ޚިލާފުވެ ވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ. ◈

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ހުރި އެމީހުންގެ ބޮލުމަތިން ނަރަކަޔިގެ އަނދިރި ގަނޑުތަކެވެ. (އެއީ ނަރަކަޔިގެ މަތީ ފަންގިފިލައިގެ ހިޔަނޑެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ދަށުންވެސް ވަނީ އަނދިރިގަނޑުތަކެވެ. އެއީ ދަށުގެ ފަންގިފިލާއެވެ. (ހަމައެފަދަވެސް ކުރާ عذاب އެވެ.) އެއަނދިރިތަކަކީ އެ عذاب އަކީ الله އެކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުތަކުން އެއިން ބިރުދައްކަވާއެއްޗެކެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ތަޤުވާ ގަދަކުރުއްވުމަށެވެ.) އޭ މުއުމިން އަޅުތަކުންނެވެ. ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.

(١٧) އަދި طَاغُوْت އަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުވެގަނެ (އެބަހީ ބުދުތަކާއި ޝައިޠާނުންވެސް الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ވާވާ ތަކެއްޗަށް އަޅުކަންކުރުމުން ދުރުވެގަނެ) އަދި اللّٰهُ ގެ حَضْرَةُ އަށް رُجُوع ވެއުޅުމާއި إِخْلَاص ތެރިކަމާއި އެކު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރިމީހުންނަށް އުފާވެރިކަންހުރީ އެމީހުންނަށެވެ. އޭ رَسُولُ الله އެވެ.! އެފަދަމުއުމިނުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ.!

(١٨) އެމީހުންނަކީ ބުނުންތަކާއި ބަސްތަކަށްއަހައި އޭގެތެރެއިން ރަގަޅު حَقُّ ބަސް ޚިޔާރުކޮށް އެއާއި تَبَعَ ވާމީހުންނެވެ. އަދިއެމީހުންނަކީ الله ހިދާޔަތްދެއްވިމީހުންނެވެ. އަދި ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިމީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

(١٩) الله ގެ قَضَا قَدَرُ ގައި އެމީހެއްގެމައްޗަށް عَذابُ ގެ ބަސްފުޅު ކަށަވަރުވެއްޖެމީހާ ކަލޭގެފާނަށް އެމީހާ ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރެއްވޭނެތޯއެވެ؟ (ނުކުރެއްވޭނެއެވެ)

(٢٠) އެހެންނަމަވެސް އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވެ ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހާއަށް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ހުރި ސުވަރުގޭގެ ކޮޓަރިތަކެވެ. އަދި އޭގެމަތީގައިވެސްވަނީ ބިނާވެގެންވާކޮޓަރިތަކެވެ. އަދި އެތަންތާގެދަށުން ކާރުތައް ހިނގައެވެ. އެއީ اللّٰهُ ގެ وَعْدُ ފުޅެވެ. އަދި الله تَعَالَى އެކަލާނގެ وَعْدُ ފުޅާއި خِلاَفُ ވޮޑިގެންނުވާނެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَـٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَـٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٢١﴾ أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَـٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقَـٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَـٰبًا مُّتَشَـٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّـٰلِمِينَ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾

## ލުޣަތު

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. ❁ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ފޮނުއްސެވިކަން (ފޮނުއްސެވިކަން ❁ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً = އުޑުން ފެން. ❁ فَسَلَكَهُۥ يَنَـٰبِيعَ = ދެން އެފެން ބިމުގަ ވަދެގެންނޭޅި ފެންފެންގަނޑު ހިމެނޭގޮތުން ބިމުގެ ތެރޭގައި ދުވުއްވައެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ = ދެން އެފެންގެ ސަބަބުން ނެރުއްވައެވެ. ❁ زَرْعًا = ދަނޑުވެރިކަމުގެ / އުއިއަށް ގޮވާ ގަސްތަކެއް. ❁ مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ = އޭގެ ކުލަ ތަފާތުވާގޮތަށް. ❁ ثُمَّ يَهِيجُ = ދެން އެ ގަސްތަކެއް ހިކި ނުވަތަ ދަނޑުގަސް ހިކިފައެވެ. (ދެން ހުސްވެގެންދޭސް) ❁ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا = ދެން އޭރުން ރީނދޫ ވެފައިވާ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ. ❁ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَـٰمًا = ދެން ކުދި ކުދިކޮށް ހަލާކުކޮށްލައްވައެވެ އެއްޗެއްކަމުގައި އެކަމާނެގެ ފޮނުއްވައެވެ. ❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ. ❁ لَذِكْرَىٰ = نَصِيْحَة އާއި وَعْظ. ❁ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٢١﴾ = ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް. ❁ أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ = އެމީހެއްގެ ހިތް الله ތަނަވަސްކޮށްދެއްވި މީހަކު ހެއްޔެވެ؟ ❁ لِلْإِسْلَـٰمِ = إِسْلَام دِيْن އަށް. ❁ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ = އަލިކަމާ އަލިކަމުގައިވާ. ❁ مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން. ❁ فَوَيْلٌ = ހަލާކާއި عَذَاب ހުއްޓެވެ. ❁ لِّلْقَـٰسِيَةِ قُلُوبُهُم = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވެއްޖެ ބައެއްނަށް. ❁ مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ ذِكْر ން. ❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެމީހުންނަކީ. ❁ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ = ބާވަތްވެގެންވާ މަގުފުރެދިފައިވުމުގައި. ❁ ٱللَّهُ نَزَّلَ = الله ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ = އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ. ( أَلْقُرْآن الكَرِيم ) ❁ كِتَـٰبًا مُّتَشَـٰبِهًا = އޭގެ އެއްބައި އަނެއްބައާ އަނެއްބައި އެއްވައްތަރުވެގެންވާ ފޮތެއްކަން. ❁ مَّثَانِىَ = ތަކުރާރު ކުރައްވާފައި — ނުވަތަ އިރުޝާދު ދޭހަ ގެންނަވައި (އެއްގޮތާއި، ކަންމު — ދިސި، ހުކުމް) ❁ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ = އޭގެ ސަބަބުން ތުރުތުރުއަޅުވާފައި / ނުވަތަ ހިތި ނަގައި ނަގުނާ / ހަރުވެގަނނަ. ❁ جُلُودُ = ހަންގަނޑު. ❁ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވާމީހުންގެ. ❁ ثُمَّ تَلِينُ = ދެން މަޑުވާ /

މައިމިރިވާ. ۞ جُلُودُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަންގަނޑު. ۞ وَقُلُوبُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި. ۞ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ = الله ގެ ذِكْر އަށް / الله ހަނދާންކުރުމަށް. ۞ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. ۞ يَهْدِي بِهِۦ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެއިން މަގު ދައްކަވައެވެ. ۞ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله ގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކު ދޫކޮށްލައްވައެވެ. ۞ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ (٢٣) = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. ۞ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ = އަމިއްލަ އެމީހާގެ މޫނުމަތިން ސަލާމަތްވެގަންނަމީހާ (އެފަދަ މީހާއާއި އެއްވަރުވާނޭހެއްޔެވެ؟) ۞ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ ނުބައިކަމުން. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ۞ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. ۞ ذُوقُوا۟ = ކަލޭމެން ރަހަބަލިގަންނާށެވެ. ۞ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ (٢٤) = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރާ ކަމުގައިވި ނުބައި ކަންތަކުގެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އުޑުން ފެން ބާވައި ދަރުމަވަންތަ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. އެކަމަށް ވިސްނާ ވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ. ދެން ފަހެ އެފެން ވަދެގެންގޮސް ފެންފޮށިގަނޑުތަކުގެ ބިމުގެ އަޑިގައި ދުވެއެވެ. ދެން އެފެނުގެ ސަބަބުން އެކިއެކި ކުލަކުލައިގެ ގަސްތަކާއި ދަނޑުބައްޔަތުކުރެއެވެ. ދެން (ދުވަސްތަކެއް ކޮށް) އެގަސްތައް ހިކި ދޮންވެއެވެ. ދެން ކުޑަކުޑަ ހަމްކާވެގެންދާ އެއްކޮށްލެވިފައިވާ އެކަލާނގެ އެގަސްތައް ދައްކަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ބުއްދިވެރި ވިސްނުންތެރިންނަށް وَعْظ نَصِيْحَة ވެއެވެ.

(٢٢) އިސްލާމްދީނަށް الله އެމީހެއްގެ ހިތް ތަނަވަސްކުރައްވައި އަދި އެމީހާ އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ން ވާ ނޫރެއްގެ މަތީގައިވާ މީހާއާއި އެމީހާގެ ހިތް ހަރުކަށިވެ ޤަސްވަތްވެގެން އަނދިރިކަމުގައި ވާމީހާއާއި ދެމީހުން ފަހެ އެއްވަރުވާނޭހެއްޔެވެ. (އެއްވަރުނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ފަހެ الله ގެ ذِكْر ނުކުރާ ހިތްތަށް ހުރިތަނަށް ހަލާކުވާނީއެވެ. އެމީހުން އޮތީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގެ ތެރޭގައެވެ.

(٢٣) الله އެންމެ ރަނގަޅު ވާހަކަ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެންމެ ރަނގަޅު ޙަދީޘް ޔާނީ قرآن ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެފޮތުގެ އެއްބައި އަނެއްބައާއި އެއްގޮތްވެގެންވެއެވެ. އަދި އެއްވާހަކަ އެތައްފަހަރަކު ނަސޭހަތް ދީދީ ތަކުރާރުކުރައްވައި ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ربّ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންގެ ހަން އޭގެ އާޔަތްތަކުން ގުދުރަލައިގަނެއެވެ ނުވަތަ ހަމުން ހިރިހަމައިގެނެއެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ހަންތަކާއި ހިތްތަށް الله ގެ ذكر އަށް މައިމިރިވެ ފިނިވެއެވެ. އެއީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާމީހަކަށް އެއިން ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދެވި އަޔަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٢٤) އަމިއްލަ އެމީހާގެ މޫނުމަތިން عَذاب ގެ ނުބައި ކަމުން ދިފާޢުވެ ސަލާމަތްވެގަންނަމީހާ (ނުބައި ނުރައްކާ އަދި ބިރުވެރިކަމާ މީހާއާއި އެއްވަރުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ (އެއްވަރުނުވާނެއެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. "ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ކަމުގެ ވިޔަސްތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عَذاب ގެ ރަހަ ބަލިގަންނާށެވެ."

كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْيَ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

## ތަފްސީރު

كَذَّبَ ٱلَّذِينَ= އެމީސްތަކުން ދޮގުކުރިއެވެ.۞ مِن قَبْلِهِمْ= އެމީހުންގެ ކުރީގެ އެބަހީ مكة ގެ މީހުންގެ-
ކުރީގެ ۞.۞ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ= ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް عَذاب އައެވެ.۞ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ
﴿٢٥﴾= އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާގޮތަށް.۞ فَأَذَاقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْيَ = ދެންފަހެ الله އެމީހުންނަށް ދުރަހަލާވި
ނިކަމެތިކަމުގެ ރަހަ ދެއްކެވިއެވެ.۞ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައެވެ.۞ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ =
އަދި آخرة ގެ عَذاب.۞ أَكْبَرُ ۚ = މާބޮޑެވެ.۞ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾= އެމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ.۞ وَلَقَدْ
ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ= އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް ޖެއްސެވީމެވެ.۞ فِي هَٰذَا
ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި.۞ مِن كُلِّ مَثَلٍ= ކޮންމެ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުތަކުން.۞ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ
﴿٢٧﴾ = އެމީހުން وَعْظ އާއި نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށް.۞ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުން قرآن އެއް ކަމުގައި۞
غَيْرَ ذِي عِوَجٍ= އެއްވެސް ގުދަނަކަމެއް ނުވާ.۞ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾= އެމީހުން ބިރުވެތިވުމަށް/ تقوى
ވެރިވުމަށް.۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا = الله މިސާލެއް ޖެއްސެވިއެވެ.۞ رَّجُلًا= އެއް މީހެއްގެ މިސާލެވެ.۞ فِيهِ
شُرَكَآءُ= އެކަކާއެކަކާ ޝަރީކުންތަކެއްވާ (އެކަކާއެކަކާ ކުޅެނދޭ ސަރިކްހުންނެއްވާ).۞ مُتَشَٰكِسُونَ = ބަދުއަޚް
أخلاق ގެ/ ( އެކަކު އަނެކަކާ ދިރިޔާގު خيال ގެ)۞ وَرَجُلًا سَلَمًا= އަދި ސަލާމަތުން ހުރި އެންމެ މީހަކާއި(އެންމެ
އަމިއްލައި)۞ لِّرَجُلٍ= މީހަކަށް ލިބިގެންވާ.۞ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ = މިސާލުގައި ދެމީހުން އެއްވާނެހެން
އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ.۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ = އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް ހުރީ الله އަށެވެ.۞ بَلْ أَكْثَرُهُمْ =
އަދި ގިނަބައެއްޔެވެ؟ އޭގެ ގިނަ މީހުންނަކަށް.۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ = ނޭނގެއެވެ.۞ إِنَّكَ مَيِّتٌ= (އޭ رسولالله
އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މަރުވެވޮޑިގެންވާނެ. (އެބަހީ އަވަހާރަވާނެއެވެ.)۞ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾ = އަދި
އެމީހުންނަކީވެސް މަރުވާނޭ. (އެބަހީ އެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ.) ۞ ۞ ثُمَّ إِنَّكُم= ދެން ހަމަކަށަވަރުން

ކަލޭމެން.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން.۞ عِندَ رَبِّكُمْ= ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި.۞

تَخْتَصِمُونَ (٣١) = ކަލޭމެން އަރައިރުންފާ ދެބަސްވާނެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٥)** އަޅި މި (قريش ންގެ ކުރީގައި ވިދި) މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި نبي ންނާއި رسول ންގެ ބަސްދޮގުކުރިއެވެ. ދެންފަހެ އެގޮ ސަލަމަތުން އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވާމިއްޔާ އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އައެވެ.

**(٢٦)** އަޅި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި الله تعالى އެމީހުންނަށް ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމުގެ ރަހަ ދެއްކެވިއެވެ. (މި قُرَيْش ގެމީހުންވެސް ކާފަރުކަނޑަމުން ދެމިތިބުމުންޖެހޭނީ އެމީހުންނަށްވެސް އަދިވެސް عَذاب އަތުވެދާނެއެވެ. އަޅި آخِرَة ދުވަހުގެ عَذاب މާގަދަވެގަތި އަސަރުކުރުން ބޮޑުވާނެއެވެ.

**(٢٧)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މިސްކީނުންނަށްޓަކައި މި قُرْآنُ ގައި ކުރިމަތިވާއްޗަކާގެ މިސާލު ޖެއްސަވައިދެއްވިމެވެ. އެއީ އެމީހުން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބި عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުމަށެވެ.

**(٢٨)** އަރަބި قُرْآنُ އަކީ އެއްވެސް ގޮދަނަގެއްނުވާ ފުޅާކަމުގައި އަދި ސީދާ ޙަގަށް ބަޔާންވާ ފޮތެއްކަމުގައި މިސްކީނުންނަށްޓަކައި ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ތަޤްވާވެރިވެ ބިރުވެތިވުމަށެވެ.

**(٢٩)** الله تعالى މިސާލެއްޖެއްސެވިއެވެ. އެއީ އަޅުމީހެއްގެމިސާލެވެ. އެމީހަކު އެތަކެއް أَخْلَاقُ ހުރި ބަލާފުޅު އެތައް خِيَال އެއްގެ ބަރަހަ ބައިވެރިވާ އެތައްބަފައެއްގެ އަޅެކެވެ. (އެއަޅުމީހާގެ ވެރިން ސާހިބުންކުރި އެކަކު "ކަލޭ ތިލަވާނެއްތީވާ" ވެރިއެއް އަނެއް ސާހިބުމީހާ އެވަގުތުހުރަހަށްތީ "ކަލޭ އިރުސްވާނެވެ". ދެން ފުރީސާހިބުމީހާ އެއަޅުމީހާގެ ތުދެއް "ކަލޭދާނީ އަޅި ދެންފުރީސާހިބުމީހާ ހަމައެކަނި ވެރިވާތީ ކަލޭ ހުރެވިދާވެ". ދެން މިފުރީ އަޅުމީހާ އެއްފަހަރާ އެކަކަށް ކިޔަމަނުވާ ދެންއެއްކަލުންނަށް ހިތްހަމަޖެހުމަށްގޮސްވާނީ ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟ މިވާހަކާއި ސަލާމަތްވެދާނޭ އެންމެސާހިބެއްގާ އަޅާއިދުމުން އެއްމަކުރުވާނެއްހެއްޔެވެ؟ (އެއަޅުމީހާއަށް އަޅުކަންކުރުން ދެމަސާސާހިބަކު ނުވެއެވެ). އެންމެ ސާހިބުމީހާގެ ބަލާވެނި ވަކާތުން އެއަޅުމީހާގެ ކަންތައްކުރުވިތޯއެވެ. ހަމަމިފަދައިން މުއްސުލިމާ އަޅުވަކީލުންނަން ކީއްވެގެ އިލާހުންނަށްވާނަމަ އެއްއަމުރު އެއްއިލާހުގެ އެތައްއިލާހުގެ ބާރުދީއިނާގެ އަންއެއްމުދާރެއް އަޅި ދެންފުރީއިލާހުގެ ކުރީގެއިލާހުންނާއި މުސްލިމުކާފަރު ކާފަރުކެތިބު އަޅުމީހާއަށް ބައްދަލު އެއްވަރަށް ހަމަހަމަކަމުގެ ޖަރީމާޔަކަ ދެން އެއްކަލުން ހަދާނިއްޔާނެއްހެއްޔެވެ؟ ދުނިޔޭގެ މިއްވާރު ގާއިމުކުރެއްވި الله ގެ ވެސް ނަ އިލާހުގެކަލާނގެ ދުނިޔޭގެ نِظَام ފެނުމަށް ފިކުރަކީ އެކުލަވައިލެއްވުން ހިއްކަން އެވެ. މިފާ މިދިޔަފުރާނެއް ވަރަށް ފޮތިފަރުވާތަކު އެދުނު الله ނޫން އެހެން އިލާހަކު ނުވާނެވެ. އެއްކަލައި حَمْدُ ވާ تِعْرِيْفُ އެއްކުރި ހަމަ الله އަށެވެ. ނަމަވެސް މިސްކީނުންތަކު ގިނަމީހުން ނަކަންނަގާނެއެވެ.

**(٣٠)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!). ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮތަކީ އަވަހަށްވާނީ ބޭކަލެކެވެ. އަދިއެމީހުންވެސް މަރުވާނެއެވެ. **(٣١)** ދެން ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ حِضْرَةُ ގައި އަރައިރުންފައިވެ ކަލޭމެން ދެބަސްވާނެއެވެ. دَعْوَى ތަކެއްކުރާނެއެވެ.

۞ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

۞ فَمَنْ أَظْلَمُ = ފަހެ އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްދެވެ؟ ۞ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ = الله ގެމައްޗަށް

ދޮގުހަދައިހަދާމީހާއަށްވުރެ. ۞ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ = އަދި އެއީސަރުވި ތެދު ދޮގުކުރި ۞ إِذْ جَاءَهُ = އޭނާގެގާތަށް

އައުމުން އައި ހިނދުން ۞ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ = ނުވެއްޖެ ނަރަކައިގާ ނުވެއްޖެއްޔެވެ؟ ( އަބަދުއަބަދުވެ.) ۞ مَثْوًى

لِلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ = ކާފިރުން ދިރިދުންނަން. ۞ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ = އަދި ތެދާއިގެންވަޑައިގެންނެވި ކަލޭގެފާނު

( އެއީ مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيه وَسَلّم އެވެ.) ۞ وَصَدَّقَ بِهِ = އަދި އެތެދު ތެދުކުރި ކަލޭގެފާނާއި ۞ أُولَٰئِكَ

هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލުން ۞ الْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ = تقوى ވެރިންނެވެ. ۞ لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ

= އެމީހުންނަށް އެދޭއެއްޗެއް ހުންނާނެ ހުރެއްވެ. ۞ عِنْدَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رب ގެ حضرة ގައި ۞ ذَٰلِكَ

= އެއީ ۞ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ = ޙިސާނުތެރިންގެ ޖަޒާއެވެ. ۞ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ = الله

އެމީހުންނަށް ފުއްސަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا = އެމީހުންނަށް ކުރިކަމުގެ ތެރެއިން ނުބައިގޯސްކަން

۞ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ بِأَحْسَنِ الَّذِي = ގެ ހެޔޮ ޖަޒާ

އެއް ۞ كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުން އަމަލު ކުރަމުންދިޔަ ރިވަރުކުރުމެވެ. ۞ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ =

ފުއްދަވައި ދެއްވާން ކަފާކަމުގެ އިލާﷲ ނުވެއްޖެއްޔެވެ؟ ۞ عَبْدَهُ = އޭނާގެ އަޅާއަށް (محمد صلى الله عليه وسلم

އަށް) ۞ وَيُخَوِّفُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ބިރު ދައްކަނީއެވެ. ۞ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ = އޭނާގެ

ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރާ (ބުދުތަކުގެ ނަންތައް އަޅާއިލައިގެން ބިރު ދައްކާނީއެވެ) ۞ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ = އަދި الله މަގު

ފުރެއްދަވައިފި މީހަކު (ދަންނާށެވެ.) ۞ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ = ތެދުމަގު ދައްކައިދޭނެ އެއްވެސް މީހަކު

ނުވެއެވެ. ۞ وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ = އަދި الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފި މީހަކު ( ދަންނާށެވެ.) ۞ فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ = ފަހެ

އެނގޭ މަގުފުރެއްދާލާން މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. ❁ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ = ކޮންމެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް ގަދަވާ ވޭތިވެގެންވާ

ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ނުވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟ ❁ ذِى ٱنتِقَامٍ(٣٧) = (ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ކިބައިން) ބަދަލު ހިއްޕެވުމުގެ ވެރި ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (الله އަށް ޝަރީކުން ވެރިކަން ހަދައިގެން) الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ހަދައި މީހާއަށްވުރެ ވަކިންބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އަދި އޭނާގެ ގާތަށް ތެދު އައިއިރު އެތެދު ދޮގުކަމަށް (އެބަހީ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ ގެންނެވި ހަދީޘްމަށް ދޮގުކަމަށް) ހެދި މީހާއަށްވުރެ ވަކި ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާ (ބޮޑުވެރި ކާފިރުންކަމުގައެވެ.) އަދި ޖަހަންނަމު ދުވަހުން ކާފިރުންނަށް ތާގަޔާއިކަމުގައި ނިޔަލަ ނުފުދޭނެއެވެ؟ (އެބަހީ ފުދޭނެތާ ވާނެއެވެ.)

(٣٣) އަދި ތެދާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ކަލޭގެފާނާއި އަދި އެތެދު ތެދުކުރެއްވި ކަލޭގެފާނާއި މިދެބޭކަލުން ދަންނައެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނެވެ.

- ދަންނައެވެ. ތެދާއިގެން ވަޑައިގެންނެވީ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ އެވެ. އަދި އެތެދު ތެދުކުރެއްވީ أَبُوْبَكْرُ الصِدِّيق رَضِيَ الله عَنْه އެވެ. ނުވަތަ رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ ގެންނެވި އެންމެހައި ޙަޤީޤަތް ތެދުކުރި ކޮންމެ މީހެކެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް تَبَعَ ވި ކޮންމެ މީހެކެވެ. وَالله أَعْلَم. = ذبدة التفير =

(٣٤) އެބައިމީހުން އެދޭހާކަމެއް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުގައި އެމީހުންނަށް ވެއެވެ. އަދި إِحْسَان ތެރިންގެ ޖަޒާއަކީ އެއީއެވެ.

(٣٥) (ތެދުވެރިވުމާއި إِحْسَان ތެރިކަން އެމީހުންނަށް ދެއްވައްސަވައި ކުށްފާފަތަކުން ދުރުކުރައްވާ) އެމީހުންނަށް ނުބައި ބަދަލުތަކަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާނެތެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްގެން ކުރިކަމުގައިވާ ރަނގަޅު ކަންތަކަށް އެއަށްވުރެ މާހެޔޮ ދަރުމަވެރިކަމާއި جَزَاء ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٦) އަދި الله ގެ އަޅާ ( رَسُوْلُ الله صَلَّ الله عَلَيْه وَسَلَّمَ ) އަށް ފުދެއްވައިދެއްވާ ކަލާނގެއީ الله ނުވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟ ( އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައްތަކަށް ބެއްލެވުމަށް الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!) އެމީހުން އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން އެމީހުން الله ފިޔަވައި އެއަޅުވައިތަކަށް ކުރާ ބުދުތަކާއިން (ރައްބާނީ ބުދުތަކާއިގެންނެވެ) އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވާލައްވައެވެ. (އެކަމާ ބިރުގަތުމެއް ނުވާށެވެ!) الله މަގުފުރެއްދަވާފައިވާ މީހަކު ކަލޭގެފާނު ހިދާޔަތް ކުރައްވާނެ ބޭފުޅަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި الله ތެދުމަގަށް ވިޔާ މަގުފުރެއްދާލާން މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ ހެދެވިދާނެ މީހަކު ނުވެއެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހަކަށް الله ތެދުމަގު ދައްކަވައިފި މީހަކު މަގުފުރެއްދަވައިދޭނެ މީހަކު ނުވެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަލަކަށްވެސް އެންމެހައި ކަމެއްގެ މައްޗަށް ގަދަވާ ވޭތިވެގެންވާ ކަލާނގެއީ الله ނުވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟ (އަދި ނުކިޔަމަންތެރިންގެ ކިބައިން) ބަދަލު ހިއްޕެވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ނުވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟ އެބަހީ ވެއެވެ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾

## ލަފުޒީ

وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކޮޅާ ސުވާލުކޮށްފިއްޔާ ❁ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުހެ؟ ❁ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެތެވެ. އެއީ الله އެވެ. ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ أَفَرَءَيْتُم = ކަލޭމެންނިކަން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް خبر ދީބާވާށެވެ.! ❁ مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ= الله ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް ކަލޭމެން ދުޢާ ގޮވާ ތަކެއްޗާއިމެދު ❁ إِنْ أَرَادَنِيَ ٱللَّهُ = الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ * بِضُرٍّ = އެއްވެސް އުނދަގޫއެއް / ގެއްލުމެއް ❁ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ = އެތަކެއްޗަކަށް ފަދަ ފިލުވައިލެވިދާނެ ކަމުތޯ؟ ❁ ضُرِّهِۦ = އެކަލާނގެ އެދެއްވެވި އުނދަގޫއެއް ނުވަތަ ގެއްލުމެއް ❁ أَوْ أَرَادَنِي = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ❁ بِرَحْمَةٍ = رَحْمَة އެއް / ރަޙުމަތެއް / ހެޔޮކަމެއް ❁ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ = އެތަކެއްޗަކަށް ހިފެހެއްޓޭނެކަމުތޯ؟ ❁ رَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رَحْمَة / އޯގާތެރިކަން އަހަރެނާއި ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ حَسْبِيَ ٱللَّهُ = އަހަރެންނަށް الله ފުދެއެވެ. ❁ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ = وكيل ކުރަނީ އިތުބާރު ކުރާނީ ހަމައެކަލާނގެ އަށެވެ. ❁ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ = ވަކީލުކުރާމީހުން ❁ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ = ތިމަންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން މަސައްކަތްކުރާށެވެ.!عَمَلُކުރާށެވެ!. ❁ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ވިސްނުމުގައި ❁ إِنِّى عَٰمِلٌ =ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންވެސް އަހުރެންގެ ގޮތުގައި މަސައްކަތްކުރާނަމެވެ. ❁ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = އެމީހަކަށް ނުވަތަ އެތެރެކަން ޢަޛާބު އަންނަކަށެއް ❁ تُخْزِيهِ = އޭނާއަށް ދެރަވެރިކަން ހިނގާލިކުރާ ❁ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް (ދާއިމީކޮށް ހުންނަ) ޤާއިމުވާ ދެމިހުރެ ❁ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾ = ދާއިމީ ޢަޛާބު ❁ إِنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ

ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ. ❁ ٱلۡكِتَٰبَ = ފޮތް ❁ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްޓަކައި بِٱلۡحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި ❁ فَمَنِ ٱهۡتَدَىٰ = ފަހެ ތެދުމަގުގެމަތިވެއްޖެމީހާ ދެންނެވެ. ❁ فَلِنَفۡسِهِۦ = ފަހެ އެއީ އޭނާގެ ނަފުސަށެވެ. ❁ وَمَن ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ ދެންނެވެ. ❁ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيۡهَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާމަގުފުރެދުމުގެ ނުބައިކަން އޮތީ ހަމައޭނާގެމައްޗަށެވެ. ❁ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނޫނެވެ. ❁ عَلَيۡهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ވަކީލުކުރެވިގެންވާމީހަކު. ❁

## ❧❧❧ إِجْمَالِي މާނަ ❧❧❧

**(٣٨)** (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.!) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ކާކުތޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ އަހުއްސަވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ.! الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން މިއަދު دعاء ކުރާ އަޅުކަން ކުރާ ބުދުތަކާމެދު ކަލޭމެން ނިކަން މިމަންކަލޭގެފާނަށް خبر ދީބަލާށެވެ.! އަޅުގަނޑަށް الله މިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަތިކަމެއް ނުވަތަ އުނދަގުލެއް ޖެއްސެވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެބުދުތަކަށް އެއުނދަގުލެއް ފިލުވައިލެވިދާނެހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ މިމަންކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ رحمة އެއް ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއް ދެއްވުމަށް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެ رحمة އެއް އަދިހުއްޓުވުމަށް މިމަންކަލޭގެފާނަށް އަޅުކަންކުރާ އެބުދުތަކަށް ހިފެހެއްޓިދާނެހެއްޔެވެ.؟ ނުވަތަ ހިފެހެއްޓިދާނެތޯއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަޅުގަނޑަށް الله ފުދެއެވެ. އަދި وكيل ކުރާމީހުން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރާހުށިކަމުގެ!.

**(٣٩)** (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ.! ކަލޭމެން ތިހާ ތިބި މަގުމަތީގައި ( شرك ކުރާ حال ) ކަލޭމެން عمل ކުރަމުން ގެންދޭށެވެ.! އަދި އަހުރެންވެސް އަހުރެންގެ ގޮތުގައި عمل ކުރަމުން ގެންދާނަމެވެ.

**(٤٠)** ފަހެ އެމީހެއްގެ މައްޗަށް ފުރައްސާރައާއި ނިކަމެތިކަން އަދި ހަޅުތަކު عذاب އަންނާނީ ކާކަށްކަން ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އަދި آخرة ގައި ދެމިހުންނަ ދެމެހެއްޓެނިވި عذاب އެއް އަންނާނީ ކާކަށްކަން ވެސް ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

**(٤١)** ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުންގެ ތެދުމަގުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި މިމަންކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ޙައްޤު قرآن ބާވައިލެއްވީމެވެ ހަމަ حق ގޮތުގައެވެ. ފަހެ ތެދުމަގުގެ މަތިވެއްޖެމީހާ އެތެދުމަގުގެ ފައިދާ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ ފައިދާއާއި ލާބަ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ ދެންނެވެ. އޭނާގެ މަގުފުރެދުމުގެ އުނިކަމާއި ގެއްލުން ހަމަ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުން ހަމަ އޭނާގެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ތެދުމަގުދެއްކެވުމުގެ مسئول ވެގެންނުވެއެވެ.

ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ ۚ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحْدَهُ ٱشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ عَٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

ٱللهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ= الله ސުބްޙާނަހޫ ހިފަވަޑައިގަންނަވައެވެ. (ފުރާނަތައް ހިއްޕަވައެވެ.)❁ حِينَ مَوْتِهَا= އެ نفس އެއް (އަޖަލު ހަމަވުމުން) މަރުވާ ހިނދު.❁ وَٱلَّتِي لَمْ تَمُتْ= އަދި އަޖަލު ހަމަނުވާ نفس ތައްވެސް ހިފަވަޑައިގަންނަވައެވެ❁ فِي مَنَامِهَا = އެ نفس އެއް ނިދާވަގުތު.❁ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا= ދެން ހިފަހައްޓަވައެވެ. އެ نفس ތަކަކީ ނިދާގެތެރޭގައިވާ نفس ތަކުގެ ތެރެއިން ފުރާނަ ނަގަވާ ހިފަވަޑައިގަންނަވައެވެ.❁ ٱلْمَوْتَ=މަރު❁ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ= އަދި އަނެއް نفس ތައް (އެބަހީ މަރު ކަނޑައެޅުއްވިނުވާ نفس ތައް ފޮނުއްވައެވެ.) (ހޭލައްވައެވެ.)❁ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަށް (އެއީ أجل ހަމަވާހިނދެވެ.)❁ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި (الله ގެ ކުދުރަތުގެ ދަލީލުތަކާއި) ދަލީލުތައް ހުރެއެވެ.❁ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾= ވިސްނާ فكر ކުރާ ބައެއްމީހުންނަށް.❁ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟= އަދި ކާފިރުން ހިފައިފިތޯއެވެ.؟ އެމީހުން ހިތަށް إختيار ކުރީއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ ۚ = الله ފިޔަވައި شريك ތަކެއް (އެމީހުންނަށް شفاعة ކުރާނޭ ބައެއް)❁ قُلْ= (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ أَوَلَوْ كَانُوا۟= އެތަކެތި ވީނަމަވެސް ހުރިހާ ކަމެއް. (އެތަކެތި ވިލަރެސް ކުރެއްވެ.)❁ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا= އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް މިލްކުނުވާ ކަމުގައި.❁ وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾= އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވިސްނާ ކަމުގައި (އެނގުމެއް ނެތް ފުރާނަނެތް جَمَادُ ތަކެއްކަމުގައި.) قُلْ= (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا ۖ = އެއްގޮތަކަށް شفاعة އެއް ملك ވެ خاص ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.❁ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ތަކެތި ވެރިކަމާއި ވެރިވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ.❁ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.❁ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ= އަދި الله ذكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ (الله އެކަނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ)❁ وَحْدَهُ= އެކަލާނގެ އެކަނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ.❁ ٱشْمَأَزَّتْ= ބޭޒާރު نفرة ވެއްޖެއެވެ. އަދި ހިތްހަމަނުޖެހިއްޖެއެވެ.❁ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ= އެމީހުންގެ ހިތްތަކެވެ.❁ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ = އެމީހުން آخرة އަށް އީމާނުނުވާ.❁ وَإِذَا ذُكِرَ= އަދި ذكر ކުރެވިއްޖެއްޔާ

ހަމަނުލުހުވިއްޖެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ = އެކަލާނގެ ނޫން ތަކެތި (لات, عزَّى ކަހަލަ ބުދުތައް)۞ إِذَا هُمْ= އެބައިމީހުން އުފާވެރިން۞ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾= އުފާވެރިވެ މަޖާވެރިވެއެވެ.۞ قُلْ= (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ ٱللَّهُمَّ= އޭ މަތިވެރި الله އެވެ.۞ فَاطِرَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ފެށުއްވި ކޮށްދެވި ކަލާނގެ!.۞ عَـٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ= އޭ غيب ގައި ފޮރުވިގެންވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ!.۞ أَنتَ تَحْكُمُ = އިބަރަސްކަލާނގެ ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ.۞ بَيْنَ عِبَادِكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި.۞ فِي مَا كَانُوا۟ فِيهِ = އެކަންކަމުގައި އެމީހުންވީ ކަންކަމުގައި.۞ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ = އެމީހުން ދެބަސްވެ އިޚްތިލާފުވާ ކަމުގައި.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٢)** މަރުވާހިނދު الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ނަފްސުތައް ނަގަވައި ފުރާނަތައް ހިފަހައްޓަވައެވެ. (އޭގެ ވެރިއަކަށް ނުދޫކުރައްވައެވެ.) އަދި މަރުގެ އަޖަލު ކަނޑައެޅިގެންނުވާ ފުރާނަތައްވެސް ނިދާވަގުތު ހިފަހައްޓަވައެވެ. އަދި ނިދިގެ ތެރޭގައި މަރުވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ފުރާނަތައް އެކަލާނގެ ދެން ދޫނުކުރައްވައި ހިފަހައްޓަވައެވެ. (އުމުރު ހަމަވެ ނިދިގެތެރޭ މަރުވެވޭނެއެވެ.) ދެން އަނެއްބައި ފުރާނަތައް (މަރުވުމަށް ކަނޑައެޅިނުވާ ފުރާނަތައް) އެކަލާނގެ އޭގެ ވެރިންނަށް ދޫކުރައްވައެވެ. (އެބުރުން ދެން އެނގި ނިދިހަމަވެގެން ހޭލެއެވެ.) އޭގެ އެނގޭ އަޖަލު ހަމަވާންދެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި (الله ގެ ކުދުރަތުގެ ބާރުގެ ދަލީލުތައް) އެއްކަލާނގެކަމާއި ހެއްދެވުމުގެ ބާރުވާކަން ބެލޭނެ ދަލީލުތަކެއްވެއެވެ.ނަމަވެސް އޭގެ ވިސްނާ ފިކުރުކުރާ ބަޔަކަށެވެ.

**(٤٣)** އަދިވެސް ހެއްޔެވެ.؟ އެމީހުން އެބައި ދު ޝަފާޢަތްތެރިން الله ފިޔަވައި ޝަފާޢަތްތެރިންތަކެއް ހިފައި އިޚްތިޔާރުކޮށްފިއެވެ. (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް މިލްކުވެގެންނުވިޔަސް އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ވިސްނާ ފަހުމުކުރެވިގެންނުވިޔަސް ( އެމީހުން އެތަކެތި ޝަފާޢަތްތެރިންކަމުގައި ހިފައި އިޚްތިޔާރުކުރަންވީ ހެއްޔެވެ؟)

**(٤٤)** ( އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.އެންމެހައި شَفَاعَة އެއް خَاصّ ވެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ މުޅިއެއްޗެއްގެ މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމައެކަލާނގެއަށެވެ.ދެން އަދި ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު އަނބުރާ ރުޖޫޢަވާނީވެސް ހަމައެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

**(٤٥)** އަދި آخِرَة އަށް އީމާން ނުވާމީހުންގެ ގާތުގައި الله ޒިކުރު ކުރެވިއްޖެއްޔާ އެކަލާނގެ ހަމައެކަނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބޭޒާރުވެ ނުރުހިދެއެވެ. ނަފުރަތުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ނޫންތަކެތި ( لاَتَ عُزَّى ފަދަބުދު) ޒިކުރު ކުރެވިއްޖެއްޔާ/ނަންގެނެވިއްޖެއްޔާ ދެންއެމީހުން އުފާވެ މަޖާވެއެވެ.

**(٤٦)** އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ މަތިވެރި الله އެވެ.! އޭ އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވި ފެށުއްވި ކޮށްދެވިކަލާނގެ. އަދި ނޫފެނިގައި ފޮރުވިގެންވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ފާޅުގައިވާ ތަކެއްޗާވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ. އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެތެރޭ އިޚްތިލާފު ދެބަސްވެގެން ކަންކަމުގައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ޙުކުމް ކުރައްވާނެއެވެ.

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾ فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَٰهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍۭ ۚ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ هَٰٓؤُلَآءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾

## މުފުރަދާތު

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ވިއްޔާވެސް.❁ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = ބިންމަތީގައިވާ ހުރިހާ ތަކެތި.❁ وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ = އަދި އެއާއެކު އިތުރު އެހާމިނެތި.❁ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ = އެއިން އެމީހުން ފިދުޔަ ދޭނެ (ފިދުޔަ ދިނުމަށް.)❁ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ = عَذاب ގެ ނުބައިކަމުން / ސަލާމަތްވުމަށް.)❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ = ޤިޔާމަތް ދުވަހުން.❁ وَبَدَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިގެންދާނެއެވެ.❁ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ ހަޟްރަތުން.❁ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ = (الله ގެ ކާފަރުންނަށް عَذاب ގެ ތެރެއިން) އެމީހުން ހީވެސް ނުކުރާ ތަކެތި.❁ وَبَدَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނިގެންދާނެއެވެ.❁ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަސްބުގެ ނުބައިކަންތައް.❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން އެކަލާމު ގެ މަލާމާތްކުރި ފުރައްސާރަކުރި ކަންތަ އްވެ ހެއްގެވެ.❁ فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ = ފަހެ އިންސާނާއަށް ދިމާވެއްޖެއްޔާ / އިންސާނާއަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ.❁ ضُرٌّ = އުނދަގޫއެއް/ދަތިކަމެއް/ގެއްލުމެއް.❁ دَعَانَا = މިވަންހަކަލާނގެއަށް އޭނާ ގޮވާ ދުޢާކުރެއެވެ.❁ ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَٰهُ = ދެން މިވަންހަކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވައިފިއްޔާ.❁ نِعْمَةً مِّنَّا = މިވަންހަކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ނިޢުމަތެއް.❁ قَالَ = އޭނާ ބުނާނެއެވެ.❁ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަށް އޭތި ލިބުނީ.❁ عَلَىٰ عِلْمٍۭ ۚ = އަހުރެންނަށް ހުރި ޢިލްމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ./ ނުވަތަ އަހުރެންގެ މައްޗަށް الله ދެއްވި ފަޟީލަތެއް ހުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ = އަދި ކިޔެއްގެއެވެ.؟އެއީ އިމްތިޙާނެކެވެ. (ޝުކުރުކުރާތޯ ނުވަތަ ނުކުރާތޯ ބެލުމަށް..)❁ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބައެއް.❁ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ = ނުދަނެއެވެ.❁ قَدْ قَالَهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެބަސް ބުނެއްޖެއެވެ.❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންނަށް ކުރީގައިވީ މީހުން.❁ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ = އެމީހުން ކުރިކަސްބެއްވެސް.❁

يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ = އެމީހުން ހޯދާކަމުގައިވީ އެކަމަކުން ނުވިއެވެ. އެއްވެސް އެހީއެއް.❁ فَأَصَابَهُمْ = ފަހެ
އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ/ ލިބިއްޖެއެވެ.❁ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ۚ = އެމީހުންކުރި ކަންތަކުގެ ނުބައިކަން.❁
وَالَّذِينَ ظَلَمُوا = އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން.❁ مِنْ هَؤُلَاءِ = މިމީހުންގެ ތެރެއިން. މިހާރު
ތިބި ކާފަރުންގެ ތެރެއިން.❁ سَيُصِيبُهُمْ = ނިކަން ޖެހޭނެ އެމީހުންނަށް ލިބިގަންނާނެއެވެ.❁ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا =
އެމީހުންކުރާ ކަންތަކުގެ ނުބައިކަން.❁ وَمَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ.❁ بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ = (الله)
ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކު / الله އަށް ފޫދޭނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް ދުނިޔޭގައިވާ އެންމެހާ ތަކެއްޗާއި އަދި އެއާއެކު އަދި އެހާމެތަކެތި އިތުރަށް
އެމީހުން عَذَاب ގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން فِدْيَة ގޮތުން އެމީހުންނަށް ދިނުމަށްވެސް
(އެމީހުން އެކަމުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ.) އެމީހުންނަށް الله ގެ ހަޟްރަތުން ފެނިގެންދާނެ (الله ގެ ކޯފާއާއި عَذَاب
ގެ ތެރެއިން) އެމީހުން ހިތަށްނުއަރާ ކަންތަކެވެ.

(٤٨) އެމީހުންނަށް ފެނިގެންދާނެ އެމީހުން ކުރި ޢަމަލުތަކުގެ ނުބައިކަމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު (ދުނިޔޭގައި
މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަކުރަމުންދިޔަ ކަމެއް އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ.)

(٤٩) ފަހެ އިންސާނާއަށް އުނދަގޫވުމެއް - ނުވަތަ ފަގީރުކަމެއް - ނުވަތަ ބަލިވުމެއް އެފަދަ ކަމެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ
އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ގޮވާ ދުޢާ ކުރެއެވެ. ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން އޭނާއަށް
ނިޢުމަތެއް ދެއްވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނެއެވެ. މިއީ އަހުރެން މިކަންތަކަށް ދަންނަކަމުގެ ސަބަބުން ލިބުނު
ދެއްވީމެވެ. ނުވަތަ އަހުރެންގެ އެނގުމަކާއި ޢިލްމެއްގެ ސަބަބުން ލިބުނީމެވެ. (الله އެކަލަން ޖަވާބު އަރުވައިވިޔަ
އެހެންނަކުންނޫނެވެ. އަދި ޙަޤީޤަތް ހުރީކިހިނެއް؟ އެއީ فِتْنَة އެކެވެ. އިމްތިޙާނެކެވެ. ( އޭނާ އެ ނިޢުމަތަށް ޝުކުރު ކުރޭތޯ
ނުވަތަ ނިޢުމަތަށް ކާފަރުވާނޭތޯއެވެ.) އެކަމަކު އެމީހުންގެ ގިނަމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

(٥٠) އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން އެބަހީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގައި ހުރި މީހުންވެސް އެފަދަ ބަސްބުނެވެ. އެކަމަކު
ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ހޯދި އެކަށައަޅުކަންތަކުން އެއްވެސް އެމީހުންނަކަށް ކަމެއް ފައިދާއެއް ނުވިއެވެ.

(٥١) ފަހެ އެމީހުން ކުރި ކަންތަކުގެ ނުބައިކަން އެމީހުންނަށް ޖެހުނެވެ. (ބަދުރުގެ ހަނގުރާމާ- ހަނގުރާމައި-
ބަލިވެގެން ހަނގުރާމައި) މިބާވަތުގެ ކަންކަން ލިބުނެވެ. އަދި މިމީހުންގެ ތެރެއިންވެސް- އެބަހީ مكة ގެ مشرك
ގެ ތެރެއިންވެސް އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރާ ކަންތަކުގެ ނުބައިކަން ލިބޭނެއެވެ. އަދި ހަމަ
ކަށަވަރު ދިމިދާނެއެވެ. އަދި الله ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. (الله
ބޭނުންފުޅުވާ ގޮތަކަށް ދެކަނޑަ އެމީހުންނާމެދު عمل ކުރައްވާނެއެވެ.)

أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَٱتَّبِعُوٓا۟ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾

## ތަފްސީރު

أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ = އެމީހުންނަށް ނުވެ ނޭނގޭތޯއެވެ.؟ ۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފަޅަފަޅުކުރައްވައެވެ.۞ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް.۞ وَيَقْدِرُ = (އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެވޮޑިގެންވާ މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ.۞ لَءَايَٰتٍ = ( الله ގެ ޤުދުރަތުފުޅާއި އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކާ) އާޔަތްތަކާއި ހެއްކެވެ.۞ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ = އީމާންވާ ބައެއްމީހުންނަށް (ފައިދާހުރި ބައެއްމީހުންނަށް).۞ ۞ قُلْ = (އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. (الله تعالى وحى ކުރައްވައިއެވެ.) يَٰعِبَادِىَ = އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭވެ!.۞ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ = އެއުރެން އިސްރާފުކޮށްފައިވާ (ގިނަ ފާފަތައްކޮށްފައިވާ) މީހުންނޭވެ./ އަޅުތަކުންނޭވެ!.۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = ތިމާމެންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެ މައްޗަށް.۞ لَا تَقْنَطُوا۟ = ކަލޭމެން އުންމީދު ކަނޑައިނުލާށެވެ!.۞ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ = الله ގެ رحمة ން.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا = އެންމެހައި ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ.۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.۞ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް رجوع ވެ އެނބުރި توبة ވާށެވެ!.۞ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!.۞ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން.۞ ٱلْعَذَابُ = عذاب ۞ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ = ދެން އެހެން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.۞ وَٱتَّبِعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ!.۞ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ = ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗެހީގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު ( އެއީ ކީރިތި قرآن އެވެ)۞ إِلَيْكُم = ކަލޭމެންނަށް.۞ مِّن رَّبِّكُم = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން.۞ مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް އައުމުގެ ކުރިން.۞ ٱلْعَذَابُ بَغْتَةً = عذاب ހަދަފުށުގައި.۞ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭމެންނަށް إحساس ވެސް ނުވާ ހާލު.۞ أَن تَقُولَ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس

އެއް ނުވެސްދާނެތެވެ. (އެއްވެސް نفس އެއްބަދަލުނުވާނެއެވެ)❁ يَـٰحَسْرَتَىٰ= އޯހ ހިތާމައެވެ ބޮޑުކަމާއެވެ!❁ عَلَىٰ

مَا فَرَّطتُ= އަހުރެން ކުރުވާލާނުދި ކަންތައްތަކާ މެދުގައެވެ.❁ فِي جَنۢبِ ٱللَّهِ = الله ގެ ހައްގުގައެވެ. ( الله ގެ

ކިޔަމަންތެރި ވުމުގައެވެ) اللهގެ ސިފަތަކުގައި❁ وَإِن كُنتُ = އަދި އަހުރެންވީ ❁ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ =

މަލާމާތް ކުރާ ފުރައްސާރަ ކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ކަމަށްވަނީނަމަ.❁ أَوْ تَقُولَ = ނުވަތަ ބުނުމުން/ ބުނާނޭހޭ❁

لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވިނަމަ❁ لَكُنتُ =

ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވީހެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾ = تَقْوى ވެރިންގެ ތެރެއިން❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٢) ހަމަކަށަވަރުން الله އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް ރިޒުގު ފުޅާކޮށް ދެއްވައި އަދި އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޔަކަށް ރިޒުގު ދަތިކުރައްވާކަން އެމީހުންނަށް ނޭނގޭތޯއެވެ.؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި الله ގެ ގުދުރަތްތެރިކަމާއި އެއްކަލައުވެންތެރިކަމަށް ދަލީލުކުރާ دليل ތަކެއް ހުރިތާއެވެ الله އަށް إيمان ވާ ބަޔަކަށްވެއެވެ.

(٥٣) ( އޭ رَسُوْلُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ( الله تَعَالَى وَحِي ކުރައްވައިއެވެ.) އޭ މިވަންހަރުސްކާރީގެ އަޅުތަކުންނެވެ ފާފަކުރުމާއި އުމުރުތަކުގައި އިސްރާފުވެރިކަމުގައި ދިޔަ އަޅުންނެވެ. الله ގެ ރަޙްމަތުން ކަލޭމެން އުންމީދުކަނޑާނުލާށެވެ.އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އެންމެހައި ފާފަތައް ފުއްސަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ރަޙުމަތް އެންމެ ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٤) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް ތައުބާވެ ރުޖޫޢަވާށެވެ. (އެއީ ފާފަތަކުން ދުރުވެގެންނެވެ އެކަލާނގެއާއި ބާވަތްތެރިކަމާއި ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ޢަޛާބު އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. ( ތައުބާ ނުވެވިއްޖެ ޢަޛާބު އައުމަށްފަހު) ދެން ކަލޭމެންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ. نَصْر ދޭނެ މީހަކު ނުވާނެއެވެ.

(٥٥) އަދި ހަމަ ކުއްލިއަކަށް ކަލޭމެންނަށް އިހުސާސްވެސް ނުވާގޮތަކަށް عَذَاب އައުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެންގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ ރަނގަޅުކަމެއްގެ ތަބާވާށެވެ ކަލޭމެން ތަބާވާށެވެ!. އެބަހީ ކީރިތި قُرْآن އާއި ތަބާވާށެވެ!.

(٥٦) އަދި އެއްވެސް ނަފްސެއް ބުނެފާ ދުރު الله އާއި ދުރު - الله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމާއިދުރު ކުރުމާ ކުށެއްކުރިކަމަށްޓަކައި އޯ އަހުރެންނަށް ހައި ހިތާމައެވެ ބޮޑުކަމާއެވެ.! އަދި އަހުރެންވީ މަލާމާތްކުރާ ފުރައްސާރަކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ކަމަށްވެއެވެ. މިފަދަ ހާލަތަކަށް ބުރަނުވާމުގެ ކުރިންނެވެ.

(٥٧) ނުވަތަ الله އަހުރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނަމަ އަހުރެންވީ تقوى ވެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ. މިހެން އެއްވެސް ނަފްސެއް ބުނުމުގެ ކުރިންނެވެ.

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾

## މުފުރަދާތު

أَوْ تَقُولَ = ނުވަތަ ބުނާނެއެވެ./ ބުނާފާނީއެވެ.۞ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ = عَذَاب ފެންނަ ހިނދު.۞ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً = އަޅުގަނޑަށް އަދި އެއްފަހަރު (ދުނިޔެއަށް) އާދެވުން ހުރިނަމައެވެ. فَأَكُونَ = ވާނެ ކަމުގައި އަޅުގަނޑުވާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ = އިޙްސާންތެރިންގެ ތެރެއިން.۞ بَلَىٰ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އަދި ޔަޤީންކަމެއްވެ؟ ۞ قَدْ جَآءَتْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގާތަށް އައެވެ. އަހުރެންގެއެވެ.۞ ءَايَٰتِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް.۞ فَكَذَّبْتَ بِهَا = ދެންކަލޭ ކަލޭ އެއާޔަތް ދޮގުކުރީއެވެ.۞ وَٱسْتَكْبَرْتَ = އަދިކަލޭ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވީއެވެ.۞ وَكُنتَ = އަދި ކަލޭވީ.۞ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ = ކާފަރުންގެ ތެރެއިންނެވެ.۞ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން.۞ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ = ދޮގުހެދި މީހުން ކަލޭދެކޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ۞ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް.۞ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ވަނީ ކަޅުވެގެންނެވެ.۞ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގާ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ނަރަކަ ފުދެއެވެ.)۞ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވި މީހުންނަށް ޖާގައެއްކަމުގައި.۞ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ = އަދި الله ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ = ތަޤުވާވެރިވި މީސްތަކުން.۞ بِمَفَازَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ކާމިޔާބީ ނަސީބުގެ ސަބަބުން ( އެއީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމާއި ސުވަރުގެ ވަނުމެވެ.)۞ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ = އެމީހުންނަށް އުނދަގޫ ނުބައިކަމެއް ނުޖެހޭނެއެވެ. ۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައިކަމުގައި އެމީހުންނުވާނެއެވެ.۞ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ = الله އީ އެންމެހައި ތަކެތި ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް.۞ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ = ބެލެހެއްޓެވުމާއި ޒިންމާވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٨)** ނުވަތަ عَذَاب ފެންނަހިނދު އަހުރެން އަދި އެއްފަހަރު ދުނިޔެއަށް ރުޖޫޢަވާންނަމައެވެ. އޭރުން އިޙްސާންތެރިންގެ ތެރެއިން އަހުރެންވާހުށީމުއެވެ. މިހެން އެއްވެސް ނަފްސެއްބުނުމުގެ ކުރިންނެވެ. (އާދޭ ކުރިން ތައުބާވާ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ!)

**(٥٩)** އެހެން އެއްޗެތަކެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ ދެވަނަފަހަރަށް ރުޖޫޢުވުމެއްނުވާނެއެވެ.) އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން އާދެއަށް އެންގޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެގާތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އައެވެ. ދިނުކަލާ އެއާޔަތްތަކެއް ދޮގުކުރީ އަދި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގަތީއެވެ. އަދި ކަލޭވީ ކާފަރުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ( މިފަދަ މިފަދަ ނަމަވެސް ކިޔުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެން الله ތަޢާލާއާއި ކީރިތި قُرْآن އާއި ތަބާވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.)

*ދަންނައެވެ. މި آ ية :( قل يا عبادى الّذين أسرفو على أنفسهم ). މިއާޔަތަކީ ކީރިތި قُرْآن ގައި އަޅުތަކުންނަށްޓަކައިވާ އެންމެ އުފާވެރި بشارة ކުރުގައިވާނެއެވެ. الله ގެ އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ حضرة ންވާ އޯގާވަންތަކަމާއި رحمة އަޔާ ފުޅާމިން ބޮޑު ކަށަވަރުވެއެވެ.

* އެންމެ ފަރާތަކަ އެކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެއާ އަޅުތަކުން ނިސްބަތްކުރައްވާ ގޮތްފަދައިވެސް އަޅުތަކުންނަށް މޮޅުކަމާއި شرف އެވެ. އަދި އުފާވެރިކަމުގެ ދަރުމަވެތިވެ. * ދުވަސްވަރަށް އެވަގުތު އެބައިމީހުން ފަރާތާއި އެދުރުމުގައި މިނަކަށް إسراف ކުރިކަން بيان ކުރައްވާފައެވެ. * ތިންވަނައަކަށް އާދިރިގެން އެއަންގަވަމުން އެފަދަ މިހާ ފާފަވެސް އަޅުތަކުންގެ އެކަލާނގެ رحمة ން أميد ކަނޑައިނުލުމަށްވެސް. އެފަދަ މިހާ ފާފަވެސް އަޅުތަކުން رحمة ން أميد ކަނޑައިނުލުމަށް އެންގެވީ އެބަސްގެ مفهوم ން ސާބިތުވަނީ މަދު ފާފަވެސް أهل ވެރިންނަން އެކަލާނގެ ފުރުސަތުން މާ أولى ވެގެންވާކަމެވެ. * ދެން އެހާއެކު ހުރިހާ ބަޔަކުކުން ފިޔަވަރު ބަސްތުރެ އެވަނީއެވެ. (إنّ الله يغفر الذ نوب جميعا ) يعنى ހަމަކަށަވަރުން الله އެންމެހައި ފާފައެއް ފުއްސަވައެވެ. މިފަދަ ބަސްތުރެ އަޅުތަކުންނަށް ހުރި އުފާވެރިކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! الله ގެ رحمة ގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! ހަމަވެސް އާލިމުންގެ އާރާއުގައި އެއަންގަވަނީ އެކަލާނގެއަށް توبة ވެ رجوع ވެ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވުމަށެވެ. މިއިން މިއެނގެނީ އެފަދަ ބޮޑު رحمة އާއި އޯގާވަންތަކަން الله ގެ حضرة ގައިވާއިރު އަޅުތަކުން އެކަމަށް އެދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވުން އަވަސްކުރަންވީކަމެވެ. والله أعلم .

**(٦٠)** އަދި الله އަށް ދޮގުހަދައިގެން މީހުންގެ މޫނުތައް ޤިޔާމަތްދުވަހުން ކަޅުވެގެންވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޮޑިގެންނެވާނެއެވެ. ކިބުރުވެރި ބޮޑާވީމީހުންގެ ޖާގައެއްކަމުގައި ނަރަކަ ނުވޭހެއްތޯއެވެ.؟ ( އެބަހީ އެމީހުންގެ ޖާގައެއްކަމުގައި ނަރަކަ ވުރެދާނެއެވެ.)

**(٦١)** އަދި ތަޤްވާވެރިވި މީސްތަކުން އެބައިމީހުންގެ ނަސީބާއި ކާމިޔާބުގެ ސަބަބުން الله އެމީހުން ( އެދުވަހުގެ ނުރައްކަލުން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ. އެމީހުންގައި އެއްވެސް ނުބައެއްނުޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި ކަމުގެއިވެސް އެމީހުންނުވެއެވެ.

**(٦٢)** الله އީ އެންމެހައިތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވައި ބެލެހެއްޓެވުމުގައި އެކަލާނގެ ވަކީލުވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا ٱلْجَٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾

## މުފްރަދާތު

لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގެ مَقَالِيدُ ވަނީ އެކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަ ވެގެންނެވެ. ( އެއީ އެއްޗެހީގެ ތަޅުދަނޑި ޚަޒާނާތަކުގެ ބާރުފުޅާ ގަދަކަމާ ގުދުރަތް ހިންގެވުމާއި އެއްޗެހިތަކުގެ ކަންތައްތައް ތަދުބީރުކުރެއްވުމެވެ. އެއްޗެއްގެ ވެރިކަމެވެ. ◈ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގެ مَقَالِيد ވެސް. ◈ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުންކަމުގައިވާ (ކުފުރުކުރީ.) ◈ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ◈ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ހަމަ އެބައިމީހުން އެމީހުންނެވެ ◈ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާމީހުންނެވެ. ◈ قُلْ = ( ތިބާ رَسُوْلُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ◈ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ = الله ނޫން ފަރާތަކަށް ހެއްޔެވެ؟ ◈ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ = އަހުރެން އަޅުކަންކުރުމަށް ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ޙުކުމްކުރަނީ ◈ أَيُّهَا ٱلْجَٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ = ޖާހިލު ބޭކަލުންނޭވެ! ◈ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وَحِي ކުރައްވާފައިވެއެވެ ◈ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ( نَبِيُّنْ) ބޭކަލުންނަށްވެސް. ◈ لَئِنْ أَشْرَكْتَ = ކަލޭގެފާނު شِرْكُ ކުރައްވައިފިނަމަވެސް. ◈ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ޢަމަލު އެކަލާނގެ ބާޠިލުކުރައްވާނެކަމަށެވެ. ◈ وَلَتَكُونَنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވާނީ. ◈ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ = ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ◈ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ = އަދި ހަމައެކަނި ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. ◈ وَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ◈ مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ = شُكُرُ ކުރައްވާ މީހުންގެ ތެރެއިން. ◈ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން ﷲ އަށް ތަޢުޒީމް އިޙްތިރާމް ނުކުރެއެވެ. ◈ حَقَّ قَدْرِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް ތަޢުޒީމް އިޙްތިރާމްކުރުން ޙައްޤުވާ ވަރަކަށް. ◈ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا = އަދި މުޅި ބިންގަނޑުވެސް. ◈ قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެކަލާނގެ މުށުތެރޭގައެވެ. ◈ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ = އަދި އުޑުތައްވެސް. ◈ مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ = އެކަލާނގެ ކަނާއަތްޕުޅުގައި ފަތްފަތަށް ޖެހިފައިވާނެއެވެ. ◈ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ =

އެކަލާނގެ ހުސްޖެހިކުރުވުންތަކާ ވާގިވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾ = އެމީހުން އެ ޝިރުކުކުރާ ބައިވެރިކުރާ ތަކެތިން ۞ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ = އަދި ޞޫރުގައި ފުންމަވައިލެވިއްޖެއެވެ. (މިއީ ފުރަތަމަ ޞޫރުގައި ފުމުމެވެ.) ۞ فَصَعِقَ = ފަހެ ބިރުން ސިހިގެންގޮސް މަރުވެދާނެއެވެ. ۞ مَن فِي ٱلسَّمَاوَاتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާބަޔަކު. ۞ وَمَن فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާބަޔަކާއި ۞ إِلَّا مَن شَاءَ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު ފިޔަވާ . ۞ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ = ދެން އަލުންވެސް އެއްފަހަރު ފުންމަވައިލެވޭނެއެވެ. (ދެވަނަ ޞޫރުގައި ފުންމަވައިލެވޭނެއެވެ.) ۞ أُخْرَىٰ = އަނެއްފަހަރު ۞ فَإِذَا هُمْ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެމީހުން ( މަރުވި އެންމެން ) ۞ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾ = (ކަންވާގޮތް ބަލަބަލާ) ތެދުވެގެން ބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ مَقَالِيد ވަނީ އެކަލާނގެއަށް ހާއްސަވެގެންނެވެ. ( مَقَالِيد އެއީ ތަޅުދަނޑިން މުރާދުކުރެވެނީ އެތަނުގެ ކަންތައްތައް ތަދަބީރުކުރެއްވުމާއި ބޭނުންވާގޮތަކަށް ކަންތައްތައް ހިންގެވުމެވެ.) އަދި اللهގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ ހަމައެކަނިއެވެ.

(٦٤) ( އޭ رَسُوْل الله އެވެ!) ކާފަރުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ ޖާހިލުންނޭވެ. ކާފަރުން އަހުރެންނަށް ތިއަ އަމުރުކުރަނީ الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ހެއްޔެވެ؟

(٦٥) ( الله وحي ކުރެއްވިއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިގެންވަނީ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رَسُوْل ބޭކަލުންނަށްވެސް وحي އިއްވިގެން ވާނީ ( އެބޭކަލުންނަށްވެސް) އަދި ކަލޭގެފާނުވެސް شرك ކޮށްފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ކުރެއްވި އެންމެހައި عمل باطل ކުރައްވާނެކަމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭރުން ކަލޭގެފާނުވާނީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ.

(٦٦) އަދި ނޫނެކޭއެވެ؟ ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. އަދި شرك ކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.މިއެވެ.

(٦٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން – އެބަހީ مشرك ން -الله އަށް قدرކޮށް إحترام ކުރުން حق ވެގެންވާގޮތަކަށް އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް قدر ކޮށް إحترام ކޮށްނުދެއެވެ. قيامة ދުވަހުން މުޅި ބިންގަނޑުވާނީ އެކަލާނގެ މުށުތެރޭގައެވެ. އަދި އުޑުތައް ވާނީ ޠައްޓުވާފައި އެކަލާނގެ ކަނާއަތްމަތީގައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތައްތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٨) ފަހެ (ފުރަތަމަ ފަހަރަށް) ޞޫރުގައި ފުންމަވައިލެވިއްޖެއެވެ. الله އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު ފިޔަވައި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ބަޔަކު ބިރުން ސިހިގެންގޮސް މަރުވެދާނެއެވެ. ދެން ދެވަނަ ފަހަރަށް އަލުންވެސް ޞޫރުގައި ފުންމަވައިލެވޭނެއެވެ. ދެން އެމީހުން މީސްތަކުން (ކަންވާގޮތް ބަލަބަލާ) ތެދުވެ ބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ.

وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ وَجِاْىٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَـٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَـٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ = އަދި މުޅި ބިންގަނޑު އަލިވެގަތްއެވެ. ❁ بِنُورِ رَبِّهَا= އެބިމުގެ ވެރި رب ގެ نور ން ❁ وَوُضِعَ ٱلْكِتَـٰبُ= އަދި (عمل ގެ) ފޮތްތައް ބެހެއްޓިވުނީއެވެ. ❁ وَجِاْىٓءَ بِٱلنَّبِيِّـۧنَ= އަދި نبي ބޭކަލުން ގެނެވުނީއެވެ. ❁ وَٱلشُّهَدَآءِ = އަދި ހެކިވެރިންނާއި. ❁ وَقُضِىَ بَيْنَهُم= އަދި އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވުނީއެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = ޙައްޤު حق އަށް. ❁ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾= އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ❁ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ= އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް (ފުރާނައަކަށް) ފުރިހަމައަށް ބަދަލު جزاء ދެވުނީއެވެ. ❁ مَّا عَمِلَتْ = އެނަފްސެއް ކުރި ޢަމަލެއްގެ. ❁ وَهُوَ أَعْلَمُ =އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ حال. ❁ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾ = (ކުރިކަމެއް) އެމީހުން ކުރާ ކަމެއްގެ. ❁ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟= އަދި ކާފިރުވި މީހުން ގެންދެވުނީއެވެ. ❁ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ = ޖަމާޢަތްތައް ތަކަށް ޖަހަންނަމަށް. ❁ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا= އެމީހުން އެތަނަށް އައިސްފިއިރު. ❁ فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا = އެތަނުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންދިޔައެވެ. ❁ وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ = އަދި އެތަން ބަލަހައްޓާ މީހުން އެމީހުންނަށް ބުނޭނެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَأْتِكُمْ= ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ނުއައީ ހެއްޔެވެ؟ ❁ رُسُلٌ مِّنكُمْ= ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން رَسُوْل ބޭކަލުން. ❁ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ❁ ءَايَـٰتِ رَبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رب ގެ އާޔަތްތައް. ❁ وَيُنذِرُونَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަވައިދެއްވާ ❁ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا ۚ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މިދުވަހާއި ބައްދަލުވާކަމާމެދު ❁ قَالُوا۟ بَلَىٰ= އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އާނއެކެވެ. އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَلَـٰكِنْ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް ❁ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ = عذاب ގެ كلمة - އެބަސްފުޅު حق ❁ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ❁ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟= އެމީހުންނަށް އަންގާވާނެއެވެ.

ކާފަރުން ވަންނާށެވެ.☼ أَبْوَابَ جَهَنَّمَ= ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން☼ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ = އެތާނުގައި އަބަދު ދެމިހުރުމަށް ދެމުން☼ فَبِئْسَ= ފަހެ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.☼ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾= ކިބުރުވެރިވާ ބޮޑާވެގަތުމީހުން ދެމިތިބޭތަން.☼

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٩) އަދި ބިންގަނޑު އެބިންގަނޑުގެ ވެރި رب ގެ نور ން ދިލިން އަލިވެ އުޖާލާވެދާނެއެވެ. ދެން މީސްތަކުން ދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ތަކުގެ ލިޔުމެއް حساب ބެއްލެވުމަށްޓަކައި ގެނަސްބެހެއްޓިދޭނެއެވެ. އަދި نبي ބޭކަލުންނާއި ހެކިވެރިން ގެންނަވައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ސީދާ حق ގޮތުގައި ނިޔާ ކަނޑައެޅިދޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް އަނިޔާއެއް އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ.

*ދަންނައެވެ. ހެކިއެކި أمة ތަކުގެ رسول ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ أمة ތަކަށް ދީން އިއްވައިދެއްވި ކަމަށް ހެކި ދެއްވުމަށް ގެންނަވާ ހެކިވެރިންނަކީ محمد صلى الله عليه وسلم ގެ أمة ގެ މީހުންނެވެ. އެވާހަކަ بقرة ސޫރަތުގައި بيان ވެގެން އެވަނީއެވެ. ( وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرسول عليكم شهيدًا....) މާނައީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން خاص ވެގެންވާ عدل ވެރި أمة އެއްކަމުގައި ލެއްވީ އެގޮތަށެވެ. އެއީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިން ހެކިވެރިން ކަމުގައި ކަލޭމެން ވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެން މައްޗަށް ހެކިދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައި رسول އާ ވުމަށްޓަކައެވެ....) މިއެވެ.

(٧٠) ދެންފަހެ ( قيامة ދުވަހުން) ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ عمل ގެ ޖަޒާ ފުރިހަމައަށް ދޭނެއެވެ. (ހެޔޮ عمل ވިއްޔާ ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ. ނުބައި عمل ވިއްޔާ ނުބައި ޖަޒާއެވެ.) އަދި އެ عمل ތަކެއް ކުރަމުން ދިޔައިރު އެހެރިހާކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (ނަމަވެސް މަލާއިކަތުންބަރަކާތުން ލިޔުއްވާ ފޮތާއި ހެކިވެރިންނާއި ގެނައުމަކީ އެހެރިދޭނިސް އެއްވެސް ކަހަލަ حجة އެއް އަދި عذر އެއް ނުހުށަހެޅުމަށްޓަކައެވެ.)

(٧١) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ދަމާފައި ނަރަކައަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. އެއީ جماعة جماعة އަށެވެ. ބައިބައިކޮށެވެ. (ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ ކުށްވެރިންގެ ތެރެއިންވެސް ވަކިން ކުރިއަށެވެ.) ދެން އެމީހުން ނަރަކަޔާ ހަމައަށް ގެންދިޔުމުން ނަރަކައިގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިދާނެއެވެ. އަދި އެތަން ބެލުމަށް ޙަވާލުވެހުރި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކާފަރުންގެ رَبُّ އާއި ބައްދަލުވުމާއި އަދި މިދުވަހާއި ކާފަރުން ބިރުގަންނަވައި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ރަސޫލުބޭކަލުން ކާފަރުންގެ ގާތަށް ނުވަޑައިގަތީތޯ؟ އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ނޫނެކެވެ. ވަޑައިގަތީއެވެ. އަދި ބިރުއަންގަވައިދެއްވިއެވެ. ނަމަވެސް عَذَابُ ގެ ކަލިމަތުގެ ކާފަރުންގެ މައްޗަށް حَقُّ ވިއެވެ.

(٧٢) ދެން އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކާފަރުން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ. އެތާނުގައި ދެމިހުރުމަށެވެ. ފަހެ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވި މީހުންގެ ތަނެއްކަމުގައި قِيَامَة ދުވަހުން ހަމަޖެހިލައިވާތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އެއީ ނަރަކައެވެ.

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾ وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

## ތަރުޖަމާ

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ = އަދި އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވީމީހުން ގެންދެވޭނެއެވެ.❁ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا = جماعة جماعة އަށް ސުވަރުގެއަށް ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا = އެމީހުން އެތަނަށް ދެވިއްޖައުމަށްފަހުން.❁ وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا = އަދި އޭގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ.❁ وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا = އަދި އެތަން ބަލަހައްޓަވާ މަލާއިކަތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.❁ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ.❁ طِبْتُمْ = ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކަންތައްތަކުގައި ރަގަޅުވެގެންވެއެވެ.❁ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ = އެއަށް ދެމިހުންނަމަށް އެތަނަށް ވަންނާށެވެ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއްޖެއެވެ. ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި ތަޢުރީފު ސާބިތުވީ الله އަށެވެ.❁ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ = އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ وَعْدُ ތެދުކުރެއްވި އަޅަމެންނާއި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ = އަދި ސުވަރުގޭގެ ބިންގަނޑު އަޅަމެންނަށް ވާރުތަކޮށް ދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ = އަޅަމެން ސުވަރުގޭގެ ބޭނުންވާހިސާބަކުން ތަނެއް ހިފަމުއެވެ.❁ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ = އަޅަމެން އެދޭތަނަކުން.❁ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾ = ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ އަމަލުކުރިމީހުންގެ نِعْمَة މޮޅުވެގެންވެއެވެ.❁ وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ފެންނާނެއެވެ މަލާއިކަތުން ވަށާލައިގެން.❁ حَآفِّينَ = ވަށައިގަތުމުގައި ހުންނަ.❁ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ = عَرْشِ ގެ ވަށައިގެން. يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَسْبِيح ކުރާނެއެވެ حَمْدُ ކިޔަމުން.❁ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُمْ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި (އަޅުތަކުންގެ ދެމެދުގައި)

ނިޔާކުރެވި ނިމިދާނެއެވެ.۞ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. (މުއުމިނުން ދަންނަވާނެއެވެ) އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ސަނާއެއްވުރީ الله އަށެވެ.۞ رَبِّ ٱلْعَالَمِينَ ﴿٧٥﴾ = އެއީ ޢާލަމްތަކުގެ ރަސްކަލާ ބޮޑުކަލާނގެ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) އަދި އެބައިމީހުން އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް تَقْوَى ވެރިވިމީހުން جماعة جماعة އަށް ސުވަރުގެއަށް ގެންދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނަށް ދެވިއްޖެއްޔާ އެތާގެ ދޮރުތައް ހުޅުވިގެންވާނެއެވެ. އަދި އެތަން ބަލަހައްޓަން ތިއްބެވި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. ކަލޭމެންގެ ކަންތައް ރަގަޅުވެގެންވެއެވެ. (ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ކުރިއަމަލުން ފުރިހަމައް ރަގަޅުވެ ޠާހިރުވެގެންވެއެވެ.) އަދިކަލޭމެން ވަނުމަށް ރަގަޅުވެގެންވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން ދާއިމީބާޤީވާގޮތަށް ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

(٧٤) އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އެންމެހައި ތަޢުރީފާއި ސަނާއެއްވުރީ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށްދިން ކުރައްވާފައިވާ وَعْدُ ފުރިހަމަ ތެދުކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.ސުވަރުގޭގެ ބިން އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެން ވާރުތަކޮށް ދެއްވިއެވެ. (އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބައްޕާފުޅު މަންމަ ފުރަތަމަ ދިރިއުޅުއްވި ތަންވެ.) ސުވަރުގޭގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވާތަނެއް އުޅެނީއެވެ. ދެން ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ އަމަލު ކުރިމީހުންގެ ދަރުމަ މާތްވެގެންވެއެވެ.

(٧٥) އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން الله ގެ عَرْشِ ފުޅު ވަށައިގެންވާހި ކަނޑަތަކުން ދެކެވޭގައި ގެންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް حَمْد ކުރައްވައި تَسْبِيْح ވިދާޅުވާނެއެވެ. އަދި އެންމެހައި خَلْقُ ތަކުންގެމެދުގައި حَقُّ އަށް ނިޔާކުރެވިނިމިދާނެއެވެ. އަދިބުނެވޭނެއެވެ. އެންމެހައި حَمْد އާއި تَعْرِيْفُ އެއްވުރީ ޢާލަމްތަކުގެ ރަސްކަލާބޮޑުކަލާނގެ އެކަލާނގެއަށްވުރީ رَبُّ އަށެވެ. (މިއީ މުއުމިނުންގެ ބަހެވެ).

# غافر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

| سُورة غافر | އާޔަތު ޢަދަދު (٨٥) |
|---|---|

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

حمٓ ﴿١﴾ = މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ރަގަޅަށް ދަންނަވާނީ الله އެވެ.❁ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ - އެބަހީ قرءان ބާވައިލެއްވުމީ - عزّة ވަންތަ އަދި (ހުރިހާ ކަމެއް) ދަންނަވޭގޮތަށް الله ގެ حضرة ންނެވެ.❁ غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ = އަދި ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ = އަދި توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ = އަދި އަދި عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ذِى ٱلطَّوْلِ = فضل ވަންތަ ކަމާއި، މިނިވަން ދެއްވުން ތަކުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އާއި އެއްވެސް إلٰهަކު ނުވެއެވެ.❁ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ = އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ޒުވާބު ކޮށް ޖަދަލު ނުކުރެއެވެ.❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީހުން ފިޔަވައި ❁ فَلَا يَغْرُرْكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ހުރިގޮތަކުން ނުލޮބުވާށެވެ.❁ تَقَلُّبُهُمْ = (ވިޔަފާރި ފަދަ ދުނިޔަވީ ކަންކަމުގައި) އެ ކާފަރުން ފުރާވާ ދަތުރުދަތުރު ހަރަކާތް (އެމީހުންގެ حركاة ހަރަކާތް)❁ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٤﴾ = ބިންތަކުގައި كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރިން) ދޮގުކުރިއެވެ.❁ قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ މީހުން❁ وَٱلْأَحْزَابُ = ދެން އެހެނިހެން أمَة ތަކެއް (ދޮގުކުރިއެވެ.)❁ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންނަށް ފަހު (އެބަހީ نوح ގެ قوم އަށްފަހު) وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއްވެސް قصد ކުރިއެވެ❁ بِرَسُولِهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު رسول އާ އެކުގައި❁ لِيَأْخُذُوهُ = އެމީހުން އެބޭކަލަކު ހިފައި އަތުލައިގަތުމަށެވެ.❁ وَجَٰدَلُوا۟

بِٱلْبَٰطِلِ = باطل ގޮތުގައި އޮޅުވުން (އެ رسول ބޭކަލަކާ) جدل ކޮށް ހެދިއެވެ. ۞ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ = އެކަމުން އޮޅުވުން حقّ ފިލުވައިލުމަށް ޓަކައެވެ. حقّ باطل ކުރުމަށް ޓަކައެވެ. ۞ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ = ދެންފަހު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޮޅުވުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. ۞ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

۞ عِقَابِ ﴿٥﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عقوبة ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) حم : މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. މިބާވަތުގެ އެންމެހައި އަކުރުތަކާމެދު مفسّر ން ދެއްކި ވާހަކައިގެ خلاصة އިން ވާހަކަކުރުވުން ދީ ފައިދާއެއްގެ ވާހަކަ އަދި ފަހުން ދަންނަވާނަމެވެ.

(٢) ތިޔަ ބާވައިލެއްވި/ އެބަހީ ކީރިތި قرءان ބާވައިލެއްވީ عزّة ވަންތަ، އަދި ހުރިހައި ކަމެއް މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ الله ގެ حضرة ންނެވެ.

(٣) ކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާ، توبة ވާ އަޅުންގެ توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއާއެކު ކަލާނގެއަކީ ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް عقوبة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލާނގެއީ فضل ވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި މިނިވަން إحسان ވަންތަކަން ކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވުމުގެ ވެރި ރަޙްމަތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަންވުމަށް حقّ ވެގެންވާ) އެހެން އެއްވެސް إلٰهއަކު ނުވެއެވެ. ހުރިހާ ކަމެއް އެންމެ ފަހުން އެނބުރިދިއުން ވަނީ ކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٤) ކާފަރުވެއްޖެ ބައެއް މެނުވީ الله ގެ އާޔަތްތަކާއި (ރަސޫލުކޯ، ޤުރުއާނާއި) جدل ނުކުރާނެއެވެ. ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ރަށްރަށުގައި އެ ދުއްވާ ދުއްވުންތަކަކީ ކަލޭގެފާނު ހެއްލުންތެރިވުމަކަށް ނުދެއްވާށެވެ!

އެބަހީ އޮޅުވުން ވިޔަފާރިކާއި، އަދި ترقّي ގެ ގޮތުން ހިއްޔެގެން ކުރުމުން އެމީހުންގެ ކާމިޔާބުގެ مشروع ތަކުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު ހެއްލުންތެރިވުމަކުން ނުދެއްވާށެވެ! ސީދާ މަގުގައި ކަލޭގެފާނު ހިނގަވައިގެން ކުރިއަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ކާފަރުންގެ ކުރިއެރުމަކުން ނުހެއްލިވާށެވެ. އެއުރެންގެ އޮޅުވުންގެ ނިމުމަކީ ހަލާކެވެ. ދެން آخرة ގައި عذاب އެވެ.

(٥) مكّة ގެ قريش ންގެ) ކުރިން نوح ގެ قوم ގެ މީހުން އޮޅުވުންގެ رسول އާ ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އޮޅުވުންގެ ފަހުން ދެން އަދި އެންމެހައި ބައެއްވެސް އޮޅުވުންގެ ގޮތުން ވަޢިދުގެންނެވި رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ކޮންމެ أمّة އެއްބަސް މަސައްކަތްކުރި އެބައިމީހުންގެ ގޮތުން ހޮނިހިރުވުން رسول އާ ހިފައިގަތުމަށެވެ. އެ ބޭކަލަކަށް އަނިޔާކުރުމަށެވެ. އަދި باطل ގޮތުގައި ބޭކަލުންނާ جدل ކޮށް ކުރިއެވެ. އޭގެ حقّ ފުށުގައި، ނައްތާލުމަށް ޓަކައެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޮޅުވުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އޮޅުވުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، عقوبة ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަން މި ވަރަށް ގަދަފަދަކަމާއެވެ.)

وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُواْ وَٱتَّبَعُواْ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾

## މުފްރަދާތު

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ.۞ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ = ކަށަވަރުވުނީ ربّ ގެ (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حقّ ވި ۞ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ = ކާފަރުވި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ۞ أَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.۞ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ = عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ۞ وَمَنْ حَوْلَهُۥ = އަދި އެ عرش ވަށައިގެންވާ ބޭކަލުން ۞ يُسَبِّحُونَ = އެބޭކަލުން (الله އަށް) تسبيح ކުރައްވައެވެ. ۞ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވައި ۞ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް إيمان ވެވަޑައިގެންނެވެއެވެ. وَيَسْتَغْفِرُونَ = އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެންނެވެއެވެ. ۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ = إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް (އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.) ۞ رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! ۞ وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ = ކަލާނގެ އެއްޗަކަށް ހިތުހެޔޮކަމުގެ ތަނަވަސްވެ ފުޅާވެގެން ވެއެވެ. ۞ رَّحْمَةً وَعِلْمًا = رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގަތުމުގެ ގޮތުން ފަހެ ۞ فَٱغْفِرْ = ފަހެ ފުއްސަވާނދޭވެ! ۞ لِلَّذِينَ تَابُواْ = توبة ވި މީސްތަކުންނަށް ۞ وَٱتَّبَعُواْ سَبِيلَكَ = އަދި އެމީހުން އިބަ ރަސްކަލާނގެ މަގާ (އިސްލާމް ދީނާ) تبع ވި ۞ وَقِهِمْ = އަދި އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، ރައްކާތެރި ކުރައްވާނދޭވެ! ۞ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން رَبَّنَا އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. ۞ وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ = އަދި عدن އެވެ. ކިޔާ ސުވަރުގެއަށް (قائم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެއަށް) އެމީހުން ވައްދަވާނދޭވެ! ۞ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ = އެ ސުވަރުގެއަށް އިބަ ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ތަނެވެ. ۞ وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިން ކުރެ صلح ވި މީހުނާއި، (އެބަހީ إيمان ވެ مُوَحِّد ން ކަމުގައި ވި) މީހުނާއި، وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ = އަދި އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި، ދަރިންގެ ތެރެއިންވެސް ۞ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން

ތިބާރަސްކަލާނގެއި ۞ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ج = އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބައި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ރައްކާތެރިކުރައްވާދޭވެ. ۞ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި عذاب ން ސަލާމަތްވެއްޖެ މީހާ (ދަންނަވައެވެ.) ۞ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ۞ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ج = ހަމަކަށަވަރުން އިބަ ރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް رحمة ލައްވައިފިއެވެ. ۞ وَذَٰلِكَ هُوَ = އަދި ކަސެއެދިގެން އެއީ ۞ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފަރުވީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وعيد ގެ ބަސްފުޅު حقّ ވީ އެފަދައިންނެވެ. عذاب ގެ كلمة ފުރި واجب ވީ އެފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރީން ކަމުގައެވެ.

(٧) عرش އުފުއްލަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި، އަދި عرش ވަށައިގެންވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން އެބޭކަލުންގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވައި، تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އެ ބޭކަލުން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެވަޑައިގެންނެވެއެވެ. އަދި އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް (الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވައި) އެދިވަޑައިގެންނެވެއެވެ. (އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވެއެވެ.) "އޭ އަޅަގަނޑުގެ ވެރި ربّ އެވެ! އިބަ ރަސްކަލާނގެ رحمة އާއި، ދެނެވޮޑިގަތުން އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ މައްޗަށް ތަނަވަސްވެގެން ވެއެވެ. ފަހެ (މީސްތަކުން ކުށް) އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވީ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މަގު، (އެބައި އިސްލާމްދީނު) تبع ވި އެންމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އެބައިމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(٨) "އަދި އޭ އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ސުވަރުގެއަށް އެބައިމީހުން ވައްދަވާދޭވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެ ތެރެއިންނާއި، އެބައިމީހުންގެ އަނބީންގެ ތެރެއިންނާއި، އަދި އެބައިމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުތަކުންވެސް އެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނަން صلح ވެގެންވާ އެންމެން އެ ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٩) އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން - އެބައި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ عذاب ން - އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވާދޭވެ! އަދި އެދުވަހުގެ عذاب ން ސަލާމަތްކޮށް، ރައްކާތެރިކުރެއްވި މީހާ ދަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ رحمة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ نصيب އަކީ އެއީއެވެ."

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ ⑩ قَالُواْ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ⑪ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُواْ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ⑫

## ލަފުޒީ މާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވި މީސްތަކުން ◈ يُنَادَوْنَ = އަޑުގަދަކޮށް (قيامة) ދުވަހުން ގޮވާނެއެވެ. - (ملائكة ބޭކަލުން ގޮވައިލައްވާނެއެވެ.)◈ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ކޯފާ މާ ބޮޑެވެ.◈ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ކުރެއްވުމަށްވުރެން ◈ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ = ކަލޭމެންނަށް (ދަޢުވަތުދެވި) إيمان ކަމަށް ގޮވުން ހިނދު ◈ فَتَكْفُرُونَ ⑩ =ދެން ކަލޭމެން ކާފަރުވީމުއެވެ.◈ قَالُواْ رَبَّنَآ = އެމީހުން (ނަރަކައިގައި ތިބެގެންނެވެ.) ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!.◈ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ = އަހަރެމެން ދެފަހަރަކު މަރުއްވެވީ ތޯއެވެ؟ (އެއީ نُطْفة އަކަށް މަރުވެފައި އޮތް ދިރުމައި، ދުނިޔޭގެ حياة އަންނަހުރެ މަރުވުމެވެ.) ◈ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ އަދި ދެފަހަރަކު ދިރުއްވެވީ ތޯއެވެ؟ (ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، قيامة އަށް ދިރުއްވުމެވެ.)◈ فَٱعْتَرَفْنَا = ފަހެ އަހަރެމެން إعتراف ވެއްޖައީމުއެވެ.◈ بِذُنُوبِنَا = އަހަރެމެންގެ ފާފަތަކަށް ◈ فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ⑪ = ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް އެއްވެސް މަގެއް އޮތްތޯއެވެ؟ (އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވަނީ)◈ ذَٰلِكُم = ކަލޭމެންނަށް މިހާރު (މިއަދު عذاب ގައި މިތިބެން ޖެހުނީ)◈ بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ = އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ الله އަށް (إيمان ވުމަށް) ގޮވައިލެއްވުމުން ◈ كَفَرْتُمْ = ކަލޭމެން ކާފަރުވީއެވެ. (ކާފަރުވީމުއެވެ.)◈ وَإِن يُشْرِكْ بِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެއާ شريك ކުރެވޭ ގޮވައިލެއްވުމުން ◈ تُؤْمِنُواْ = އެއަށް ކަލޭމެން إيمان ވަނީއެވެ. (އިމާންވީމުއެވެ.) ޝަރީކު ކުރަނީއެވެ.◈ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ = حكم خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނުންދޭގެ ނަރަކައިގައި މިތިބެން حكم ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.)◈ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ⑫ = އެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كِبْرِياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.◈

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. އެބަހީ ނަރަކަވަންތަ ފަރިއްސްތަކުން މަލާއިކަތް ބާކަރުން ގޮވައިލައްވާނެއެވެ. "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ރުޅިއައިސް ފަހަރުވުރެ މާ ބޮޑުން الله ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެ މައްކަރު ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.. އެހެން އެއީ (ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިހިނދު) الله އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވުން ހިނދުން ކަލޭމެން ކާފިރުވި ކަމެވެ."

* ދަންނައެވެ. ނަރަކަވަންތަ ފަރިއްސުނު ކާންތަ މިހެތުވެސް ނަރަކައިގައި ތިބޭމީހުން ރުޅިއައިސްގެން ތިމާގެ نفس އަށް لعنة ދެންނެވެ. އޭގެ جواب ގައި މަލާއިކަތް ބާކަރުން އެ ވިދާޅުވަނީ "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަންނަ ރުޅިއަށްވުރެ ކަލޭމެންގެ މައްކަރު الله ގެ ކޯފާ މާ ބޮޑެވެ."

(١١) (އެމީހުން الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ.) "އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަޅަމެން ދެފަހަރަށް މަރުއްވައިދެއްވީމެވެ؟" (މިތާ، ދެފަހަރު މުޅަތަރީ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ކުރީގެ މަރާއި، ދެން ދުނިޔޭގައި އުޅުމަށްފަހު ވާ މަރުވެ.) އަދި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަޅަމެން ދެފަހަރަށް ދިރުއްވައިދެއްވީމެވެ؟" (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ދިރުމާއި، محشر އަށް ފޮނުއްވުމަށް ދިރޭ ދިރުމާއި، ދެ ދިރުމެވެ.) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ދަންނަވާނެއެވެ. "އަޅަމެން، އަޅަމެންގެ ފާފަތަކަށް إعتراف ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ މި ނަރަކައިން ނުކުމެވޭނޭ އެއްވެސް މަގެއް އަޅަމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟" (މިގެ جواب އެއް ކަމުގައި ވާނީ "ނުވެއެވެ." މިހެންނެވެ.)

(١٢) "ކަލޭމެން މިއަދު عذاب ގައި މިތިބީ ހެދުނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްކައުވަންތަ الله އަށް إيمان ލުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވިއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން (އެކަލާނގެއަށް) ކާފިރުވި ކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް شريك ކުރަން ގޮވިއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އެކަމަށް އީމާންވި ކަމެވެ. އެކަން ތެދުކުރި ކަމެވެ. ފަހެ އެންމެމަތީ حكم އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. (ކަލޭމެން ނަރަކައިން ނުކުތުމަށް މިއަދު حكم ކުރައްވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ كبرياء ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ."

هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۚ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

## ތަރުޖަމާ

هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قدرة ތެރި ކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތައް ދައްކަވައި ❁ وَيُنَزِّلُ لَكُم = އަދި ކަލޭމެންނަށް ބާވައިލައްވައި ❁ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا = އުޑުން ރިޒުޤު (ރިޒުޤުގެ أصل ކަމުގައިވާ ވާރޭ) ❁ وَمَا يَتَذَكَّرُ = އަދި نصيحة އާއި، وعظ ލިބިގަންނާނީއެވެ. ❁ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ = (އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް) رجوع ވާ މީހާ ފިޔަވައި ❁ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ. ❁ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް ދީނު إخلاص ކުރާ حال. ❁ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ = ކާފިރުން ނުރުހި ތިބިޔަސް. ❁ رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ = (އެކަލާނގެއީ) ދަރަޖަތައް އުފުލިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ./ ނުވަތަ ސިފަފުޅުތައް ރިފުޢަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ذُو ٱلْعَرْشِ = عرش ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ يُلْقِى ٱلرُّوحَ = وحى ބާވައިލައްވައެވެ. (وحى ފޮނުއްވައެވެ.) ❁ مِنْ أَمْرِهِۦ = އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުން ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކަށް ❁ مِنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނުން ❁ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ = އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ބައްދަލުވާ ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ދެއްވުމަށް ❁ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ = އެދުވަހުން އެމީހުން (ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން) ފެނިގެން ވާހުއްޓެވެ. ❁ لَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ = الله އަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ مِنْهُمْ شَىْءٌ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ކަމެއް (އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުން އެއްވެސް عمل އެއް) ❁ (އަދި އެމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ.) لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟ ❁ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ، އެއްކައުވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ނުވެއެވެ.) ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމާ ކަމުގެ ހެކިތަކާއި، دليل ތައް ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒުޤުގެ ގޮތުން އުޑުން ފެން ބާވައިލައްވައެވެ. މިފަދަ، މިފަދަ ކަންކަމަށް ވިސްނައި، އެއިން نصيحة ލިބި، وعظ ލިބިގަންނަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް رجوع ވެ توبة ވާ މީހުނެވެ.

(١٤) ( ޔާ މުއުމިނުންނޭވެ!) ތިޔަ ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރި ކުރާ حال ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ! އެކަމާ ކާފަރުން ނުރުހި ތިބިނަމަވެސް މެއެވެ.

(١٥) އެކަލާނގެއީ (يعنى އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ علامة ތަކާއި، ހެކިތައް ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާ ކަލާނގެއީ) ދަރަޖަތަކުގެ އުފުލިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ސުވަރުގެތަކުގެ ދަރަޖަތައް ރިވެތިވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންކުރެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޅަކަށް روح ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وحى ބާވައިލައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައިމީހާ ބައްދަލުވާ ދުވަހަށް އިންޒާރުދެއްވުމަށް، ބިރުގަންނުވުމަށް ޓަކައެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

- ދަންނައެވެ. وحى އަކީ روح އެވެ. ޖިސްމު ހަށިގަނޑަށް ރޫޙުން ދިރޭފަދައިން ކާފަރުކަމުން މަރުވެފައިވާ ހިތްތައް وحى އިން ދިރޭނީއެވެ.
- قيامة ދުވަސް އެއީ އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައިމީހާ ބައްދަލުވާ ދުވަސް ކަމުގައި އެވަނީ އެދުވަހުން އުޑުގެ ބޭކަލުންނާއި ބިމުގެ ބޭކަލުން، ބިމުގައި ވާ މީހުން ބައްދަލުވެ، އަދި އިސްތިހާދު މީސްތަކުންނާއި، ޒާލިމުން އަދި ޒާލިމުން ބައްދަލުވާ ދުވަހަކަށް ދުވަހުން ބައްދަލުވާނީއެވެ.

(١٦) އަދި މީސްތަކުން އެދުވަހުން (ކަންވެރިވެފައިވާ ޤަބުރުތަކުން ނުކުމެ) ފާޅުވެގެންވާ ހުރިހާ ދުވަހެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުގެ ތެރެއިން އެކަށްވެސް ކަމެއް الله އަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ. (އެ އެންމެން حاضر ވެ ނިމުނީމާ)އެ ދުވަހުން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވާނެއެވެ. "މިއަދު، ވެރިކަން ވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟" (އެ ސުވާލަށް އެއްވެސް مخلوق އަކު ޖަވާބު ނުދޭނެއެވެ.) އަމިއްލައަށް، الله وحى ކުރައްވާނެއެވެ. "ވެރިކަން މިއަދު خاصّ ވެގެންވަނީ އެއްކައުވަންތަ، ގަދަފަދަވަންތަ الله އަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް މިއަދު ވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ.)

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْـَٔازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَـٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّـٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقْضُونَ بِشَىْءٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ = މިއަދު (قيامة ދުވަހުން) ޖަޒާދެވޭ ހުއްޓެވެ.❁ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް❁ بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކޮށްފައިވާ ކަމެއްގެ❁ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދަކު އެއްވެސް އަނިޔާއެއް ނުވެވެ.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ❁ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَأَنذِرْهُمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) އަދި ކަލޭގޮތް އެމީހުންނަށް إنذار ދަންނަވާށެވެ!.❁ يَوْمَ ٱلْآزِفَةِ = ގާތްވެގެންވާ قيامة ދުވަހުގެ❁ إِذِ ٱلْقُلُوبُ = ހިތްތައް ވާހިނދު❁ لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ = (ބިރުވެރިކަމުން ގޮސް) ކަރުނޑިވަޅާ ހަމައަށް އަރާފައި❁ كَٰظِمِينَ = ހިތާމަވެރިވެ، ދުކުން ފުރިގެންވާ حال❁ مَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަކަށް (مشرك ންނަކަށް) ނުވެއެވެ.❁ مِنْ حَمِيمٍ = އެއްވެސް ރެހިވެރި ގާތް މީހަކު❁ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ = ކިޔަމަންތެރިވާ އެއްވެސް شفاعة ތެރިއަކު ވިއަސް❁ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.❁ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ = ލޮލުގެ خيانة ތެރިވާ خيانة ވެސް (ނުބަލާންވާ ތަނަކަށް ނުވަތަ މިހަކަށް ބަލާ ބެލުންވެސް)❁ وَمَا تُخْفِي ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾ = ހިތްތަކު ވަންހަނާކުރާ ކަންތައް ވެސް (ހިތްތަކުގައި ހިނގާ ނުބައި خيال ތައް ވެސް - އަދި ރަނގަޅު خيال ތައް ވެސް)❁ وَٱللَّهُ يَقْضِي بِٱلْحَقِّ = އަދި الله حقّ ގައި ނިޔާކުރައްވައެވެ. (ނިޔާކުރެއްވުމަކީ ހުކުމްކުރެއްވުމެވެ.)❁ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އަދި ގޮވާ މީސްތަކުން، دعاء ކުރާ މީސްތަކުން مِن دُونِهِۦ އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތްތަކަށް❁ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ = އެއްޗަކާމެ އެއްވެސް ނިޔާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެހެން އެއްޗެއްކަން އެއްވެސް ހުކުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.)❁ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ❁ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ = އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٧)** "މިއަދު ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ކަންތަކަށް ޖަޒާދެވޭ ދުވަހެވެ. އެއްވެސް އަނިޔާވެރިކަމެއް މިއަދަކު ނެތެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އަކީ ހިސާބު ބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(١٨)** (އޭ رسول الله އެވެ.!) ގާތްވެގެން މި ވާ قيامة ދުވަހުގެ ހުރި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر އެމީހުންނަށް ދެއްވައި، إنذار ކުރައްވާށެވެ.! (އެދުވަހުން ބިރުވެރިކަމުންނާއި، ކަންބޮޑުވުމުން) ހިތްތައް ގޮށްނޑިވަޅާ ހަމައަށް ފޯރާނެއެވެ. އެއީ ހިތާމަވެރި، ދޮގިން ފުރިގެންވާ حال ގައެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް، مشرك ންނަށް (عذاب ން دفاع ކޮށްދޭނޭ) އެއްވެސް ގާތް މީހަކު، رحمة ލިބިދޭނު ނުވާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވާނޭ شفاعة ލިބިދަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

**(١٩)** (ދުނިޔޭގައި މީހުންގެ ނަޒަރު ތަންތަނަށް ބެލުމުގައި) ލޮބުން خيانة ކުރި އެންމެހައި ކަމެއްވެސް، އަދި ހިތްތަކުގައި ހިނގަމުން ދިޔަ އެންމެހައި خيال ތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވިއެވެ.

**(٢٠)** (އެ ކަންކަމުން) الله ނިޔާކުރައްވާނީ ހަމަ حقّ އަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެ ފަރާތްތަކަށް ގޮވައި، دعاء ކޮށްދެނީ ތަކެތި އެއްވެސް ކަމެއް ނިޔާއެއް ނުކުރާނޭއެވެ. (އެއީ އެ ތަކެތިތަކަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް ނޭނގޭއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

❁ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَكَفَرُوا۟ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا وَسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَـٰمَـٰنَ وَقَـٰرُونَ فَقَالُوا۟ سَـٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾

## މުފްރަދާތު

❁ أَوَلَمْ يَسِيرُوا = އެމީހުން ދަތުރު ހިނގާބިނގާވެ ނުހަދަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ فِي الْأَرْضِ = ބިމުގައި ❁
فَيَنظُرُوا = ދެން އެމީހުން ހޯދާ ބަލައި (عبرة حاصل ކުރުން)❁ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ = ވީގޮތުގެ ނި
ކުރީޒަމާނުގެ ކަން/ ނިމިގެން ދިޔައީ ކުރީޒަމާނުގެ ކަން❁ الَّذِينَ كَانُوا مِن قَبْلِهِمْ = މިމީހުންގެ ކުރި
އުޅުނު މީހުންގެ❁ كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً = އެމީހުން ވިއެވެ. / ކުރީން އުޅުނު މީހުން ވިއެވެ.
މިމީހުންނަށް ވުރެ ވާ ބާރުގަދަ ކަމުގައި❁ وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި އަސަރު ވާގަދަ ކަމުގައި
(عمارة ކުރުމާއި، ގޮތުގެ އެތުރުގައި ވާ ގަދަ ކަމުގައި)❁ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ = ދެންފަހެ الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި
ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ❁ وَمَا كَانَ لَهُمْ = އަދި
އެމީހުންނަކަށް ނުވިއެވެ.❁ مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ = الله ގެ حضرة ން އައި عذاب ން ސަލާމަތް ކުރާނޭކޮން
އެކަކުވެސް❁ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ❁ بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން❁ كَانَت تَّأْتِيهِمْ = އެމީހުން
ކައިރިއަށް އަންނަ ކަމުގައި ވިއެވެ.❁ رُسُلُهُم = އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން❁ بِالْبَيِّنَاتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل
ތަކާއިގެން❁ فَكَفَرُوا = ދެންފަހެ އެމީހުން ކާފިރުވިއެވެ.❁ فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުން
ހިއްޕަވައިފިއެވެ. / ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ إِنَّهُ قَوِيٌّ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ.❁ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ = عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى ފޮނުއްވީމެވެ.❁ بِآيَاتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
دليل ތަކާއިގެން❁ وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ = އަދި ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އާއި، برهان އާއިގެން❁ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ = فرعون އާއި، هامان އާއި، قارون ގެ ގާތަށް❁ فَقَالُوا = ފަހެ އެމީހުން
(موسى އަށް ދިމާކޮށް) ބުނެއެވެ❁ سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ = ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއްކަމުގައެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢١)** އެމީހުން يعني مكّة ގެ أهل ލޯބިން ފަދަ ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރާތީ، އެމީހުންގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ނިމުން ހުރިގޮތް ބަލައި އެއިން عبرة حاصل ކޮށް ނުހަދަނީ ކީއްވެގެ؟. އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ މީހުން ވީ ބާރުގެ ގޮތުން މިމީހުންނަށްވުރެ މާ ގަދަފަދަ ކަމުގައެވެ. ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރުތަކެއްވެސް މިމީހުންނަށްވުރެ މާ ގަދަފަދައި ހަރުދަނާއެވެ. (عاد ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، ثمود ޤައުމުގެ މީހުންނާއި، އަދިއިތުރުން ބައެއްގެ ގޮތުގައިދޭގޮސް އަސަރު އަދިއަދަށް ފެނިފެން ހުރީ ފެންނަން އެ ހުރި ބިމުގައެވެ. ހުރަހުވެރި ކަމާއި، ގަދަފަދަކަމުގައި މި ޤައުމުގެ މީހުންނަށްވުރެ އެމީހުން މާ ގަދައެވެ. (ނަމަވެސް އެމީހުން ނުކިއަދަބުވެރި ވުމުން) ފަންޑަށް الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި، ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެ މީސްމީހުންނަށް الله ގެ عذاب އައިސް ހިނދުން އެއިން މީހަކު ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ ރައްކާތެރި ކޮންމެ ނެތްފަދަ ނުވެއެވެ.

**(٢٢)** އެމީހުންނަށް އެހެން ވާން ޖެހުނީ – އެ عذاب އެމީހުންނަށް އައީ ބާރުންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުން إيمان ނުވެ އެކަލޭގެފާނުން كافر ވީ ކަމަށް ޓަކައެވެ. ފަންޑަށް الله އެމީހުން ހިއްޕަވައި، ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި عقوبة ދެއްވުމުގައި ނުހަނު ގަދަފަދަ ވަގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މި ކަންކަމުން عبرة حاصل ކުރުން ލާޒިމެވެ.)

**(٢٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އަދި ބާރުންވެގެންވާ حجّة އާއި، دليل އާއެކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى عَليه السلاَم رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. (އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ކަމާއި، ކުރެއްވުމުގެ ކަމާއި، دليل ވަގެންވާ ތެދުކަމުގެ ކަން رسول ކަލޭގެފާނުގެ، އަދި އެކަލޭގެފާނު ހާދިޔާއި، دليل ތަކައިގެންނެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ عصا ކޮޅާއި، އަތްދިލި، އަދިވެސް އެތަކެއް معجزة އެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ނުވަ معجزة ލިބިއެވެ.)

**(٢٤)** އެކަލޭގެފާން رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީ فرعون އާއި، އަދި އޭނާގެ وزير هامان އާއި، އަދި އެފަދައިން އޭނާ ފަދަ ގަދައްސަރު މީހާ ކަމުގައިވާ قارون އާއެވެ؛ މި މީސްމީހުންގެ ގާތަށެވެ. ފަހެ އެ މީހުންގެ ގާތަށް موسى عَليه السلاَم ވަޑައިގެންނެވުމުން އެމީހުން ބުނީ އެއީ ދޮގުވެރި سحر ވެރިއެއް ކަމަށެވެ.

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا قَالُواْ ٱقْتُلُوٓاْ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُواْ نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

## މުފްރަދާތު

فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ۞ مِنْ عِندِنَا = މިވަތުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ۞ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ۞ ٱقْتُلُوٓاْ أَبْنَآءَ = ކަލޭމެން ފިރިހެން ދަރިންތައް މަރާލާށެވެ!۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ = އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވެގެން ތިބި މީހުންގެ ۞ وَٱسْتَحْيُوٓاْ نِسَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަންހެން ދަރިން ދިރުވާށެވެ./ އެބަހީ ނުމަރައި ދޫކޮށްލާށެވެ!۞ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَـٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުންގެ ރޭވުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِى ضَلَـٰلٍ ﴿٢٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންނާ އެއްކޮށް ކަލުގައި ދެނުވި ۞ وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ۞ ذَرُونِىٓ = ކަލޭމެން އަހުރެން ދޫކޮށްލާށެވެ.۞ أَقْتُلْ مُوسَىٰ = އަހުރެން موسى މަރައިލާނަމެވެ.۞ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ربّ އަށް دعاء ކުރާހިނި ކަމެވެ.۞ إِنِّىٓ أَخَافُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.۞ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ = އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނެކަމަށް ۞ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ = ނުވަތަ ބިމުގައި އޭނާ ފެސާދުކޮށްލާނެ ކަމަށް ۞ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ = ފަސާދަކަން ۞ وَقَالَ مُوسَىٰٓ = އަދި موسى ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِنِّى عُذْتُ = އަހުރެން ސަލާމަތްވަނީ އަރުވަމެވެ.۞ بِرَبِّى وَرَبِّكُم = އަހުރެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ۞ مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ކޮންމެ ބޮޑާ މީހެއްގެ ކިބައިން (ރައްކާތެރިވުމަށް)۞ لَّا يُؤْمِنُ = އޭނާ إيمان ނުވާ ۞ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ = ހިސާބު ބަލައްވާ ދުވަހަށް ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٥)** ދެން އެމީހުންގެ ގާތަށް موسى عَلَيهِ السلاَم حقّ އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން (معجزة ތަކާއިގެން ވަޑައިގަތުމުން) އެމީހުން ބުނީ موسى ގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންގެ ފިރިހެން ދަރިން މެރުމަށް. އަދި އަންހެން ދަރިން ދިރުވައި ދޫކޮށްލުމަށް. އަދި فرعون ގެ ރޭވުން ހަމަ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

**(٢٦)** އަދި فرعون ބުންޏެވެ. "موسى މަރުމަށް ޓަކައި ކަލޭމެން އަހުރެން ދޫކޮށްލާށެވެ! އޭނާ އެ ބުނާ އޭނާގެ ربّ އަށް އެކަން މަސައްކަތްކުރަން ގޮވައިލާށާ ބާއްވާ! (އަހުރެންނަކަށް ހީވާ ގޮތުގައި އޭނާގެ ربّ އެއް ނުވެއެވެ. އެންމެންގެ ربّ އަޅު އަހުރެންނެވެ.) އަހުރެން ބިރުގަންނަނީ އޭނާ ކަލޭމެންގެ دين ބަދަލުކޮށްލާނެކަމަށް އެވެ. ނުވަތަ ބިންމަތީގައި ބޮޑު ފަސާދައެއް ކުރުވާނެއެވެ.

**(٢٧)** އަދި موسى عَلَيهِ السلاَم ވިދާޅުވިއެވެ. "(އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) އަހުރެންނާއި، ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، ސަލާމަތްކަން އަހުރެން މި އެދިނީ ހިސާބު ބެއްލެވުމާ ދުވަހަށް އީމާން ނުވާ (މި فرعون ކަހަލަ) ބޮޑާ كبر ވެރި ކޮންމެ މީހަކާ ހިތައިން ސަލާމަތުން ވުމަށެވެ.

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ مِن رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ ۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَـٰقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا ۚ قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَـٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾

## މުރާދު

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ = އަދި އީމާންވެގެންވާ ފިރިހެނަކު (مُؤمِنُ) ބުންޏެވެ.۞ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ގައުމު މީހުންގެ ތެރެއިން (فرعون ގެ ބޭބޭފުޅާ ފިރިކަލުން)۞ يَكْتُمُ إِيمَـٰنَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ إيمان ކަން ވަންހަނާކޮށްގެންވާ۞ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا = ކަލޭމެން މީހަކު މަރާނީތޯ ހެއްޔެވެ؟۞ أَن يَقُولَ = އޭނާ ބުނާކަމުގެ ސަބަބުން۞ رَبِّىَ ٱللَّهُ = އަހުރެންގެ ربّ އަކީ الله އެވެ.۞ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ބަޔާން ވެގެންވާ دليل ތައް ގެނެސްދިނެވެ.۞ مِن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ން۞ وَإِن يَكُ كَـٰذِبًا = އަދި އޭނާއީ ދޮގުވެރިޔަކު ކަމުގައި ވަންޏާ ۞ فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ = އޭ ދޮގުގެ ނުބާ - އުނދަގޫ ވަބާލު އޭނާގެ މައްޗަށެވެ.۞ وَإِن يَكُ صَادِقًا = އަދި އޭނާއީ ތެދުވެރިޔަކު ކަމުގައި ވަންޏާ ۞ يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ޖެހިގެންދާނެއެވެ.۞ ކަލޭމެންނަށް وعد ވާ ބައެއް (عذاب)۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ۞ لَا يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = އިސްރާފު (ހައްދުފަހަނައަޅާ، އަނިޔާވެރިކަމުގައި) ކުރާ ދޮގުހަދާ މީހަކަށް۞ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ = ދޮގުހަދާ މީހަކަށް۞ يَـٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ./ ތިމަންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!۞ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ = ވެރިކަން މިއަދު ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ.۞ ظَـٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = (مصر) ގެ ބިމުގައި ގަދަވެރިވެ۞ فَمَن يَنصُرُنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް نصر ދޭނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟۞ مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ = الله ގެ عذاب އާއި، ކުރިމަތިން۞ إِن جَآءَنَا = އަހުރެމެންނަށް އެ عذاب އައިސްފިނަމަ۞ قَالَ فِرْعَوْنُ = فرعون ބުންޏެވެ.۞ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ = އަހުރެންގެ نفس އަށް ފެނޭ ގޮތެއް ނޫނީ ކަލޭމެންނަށް އިޝާރާތް ނުކުރަމެވެ.۞ وَمَآ أَهْدِيكُمْ = އަދި

އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މަގު ނުދައްކަމެވެ.۞ ﴿إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ٢٩﴾ = ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގަކަށް ދެއްކުމެވެ۞

﴿وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ﴾ = އަދި އެ އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ.۞ ﴿يَـٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم﴾ = އަހުރެންގެ قوم އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ۞ ﴿مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ٣٠﴾ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް އައިފަދަ ދުވަހެއް ކަލޭމެންނަށް އަތުވެދާނެކަމަށެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٨)** (موسى عَلَيهِ السلآم މަރާލަން فرعون ނިންމިމާ) فرعون ގެ ގާތްތިމާގެ މީހުންގެ ތެރެއިން އީމާންވެގެން، އީމާންކަން ވަންހަނާކޮށްގެން ހުރި މީހާ ބުންޏެވެ. "ތިމަންނާގެ رب އަކީ الله އޭ" ބުނާތީ ކަލޭމެން އެކަން ބުނާ މީހަކު މަރާލާނީ ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ رب ގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އޭނާ އެ އައީ بيان ވެގެންވާ حجّة އާއި، دليل އާއިގެންނެވެ. އަދި އޭނާއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމަށް ވާނަމަ، އޭނާ އެ ބުނާ ދޮގުގެ عقوبة އެއް ހުންނާނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އަދި އޭނާއީ ތެދުވެރިއެއް ކަމުގައި ވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާފައިވާ ކަމަށް އޭނާ އެ وعد ކުރާ ބައެއް عذاب ކަލޭމެންނަށް (ދުނިޔޭގައިވެސް) އަތުވެދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުކަމާއި، އިސްރާފުވެރި ކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގަތް މީހަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. (ކަލޭމެން މިއަދު ބަލަނީ އޭނާ އެއީ ދޮގުވެރި، އަދި އިސްރާފުވެރިއެއް ކަމަށެވެ. އެހެންކަމަށް ވެއްޖެއަސް އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ތެދުމަގެއް ނުލިބޭނެއެވެ.)

**(٢٩)** "އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނަށް މިއަދު މި (مصر ގެ) ބިމުގައި ވެރިކަން ލިބި، ކަލޭމެން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. އެކަމަކު އަހުރެމެންނަށް الله ގެ عذاب އައިސް، ކާފަ އަރުވައިލައްވައިފާ ދޭން އަހުރެމެންނަށް نصر ދީ، ވާލުފަދަ ވެދާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ.)" فرعون ބުންޏެވެ. "އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި އިޝާރާތްކުރަނީ އަހުރެންނަށް ފެނުނު ހަމަ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތެވެ. (އެއީ موسى މަރާލުމެވެ.) އަދި ހަމަ އެންމެ ސީދާ ތެދުމަގު ދެއްކުމެ އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ނުދައްކަމެވެ.

**(٣٠)** އަދި إيمان ވި އެ މީހާ ބުންޏެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. (ރަސޫލުން ބޮޑާވެގެން ދޮގުކުރި އިސްވެދިޔަ) أمّة ތަކުގެ މީހުންނަށް އައިފަދަ عذاب އެއް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެ ކަމަށް ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

## ތަފްސީރު

مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ = نوح ގެ قوم ގެ حال ފަދަ حال އެއް/ އެފަދަ مصيبة އެއް ލިބިދާނެތީއެވެ.۞ وَعَادٍ وَثَمُودَ = އަދި عاد ގެބަޔެގެ މީހުންނާއި، ثمود ގެބަޔެގެ މީހުންގެ މައްޗަށްވެސް އައިފަދަ.۞ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ = ދެން އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުން އައި މީހުންގެ މައްޗަށާއި،۞ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ = އަދި الله އެދިވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.۞ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާކުރުއްވާކަށް۞ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ.!۞ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ۞ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ = އެއްބައިމީހުން އަނެއް ބައިމީހަކަށް ގޮވާ ދުވަހުގެ.۞ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ = އެ ދުވަހަކީ ފުރަގަސްދީގެން ކަލޭމެން ފިލާދާނެ ދުވަހެވެ.۞ مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަތުން ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِنْ عَاصِمٍ = منع ކޮށްދީ ރައްކާތެރިކޮށްދޭނޭ އެކަކުވެސް۞ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި މީހަކު (ދެންނައެވެ.)۞ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.۞ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް يوسف ގެފާނު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން، މީގެ ކުރިން۞ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ = އަދި ޝައްކެއްގައި ވުމުން ކަލޭމެން ހުރީއެވެ. ނުފުރުދިއެވެ.۞ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ކަންތައްތަކުގެ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ = އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެވަޑައިގަތުމުން ދަންނަ (އަވަހާރަވީމާ ދެން)۞ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ = ކަލޭމެން ބުނީއެވެ. ދެން الله ނުފޮނުއްވާނެއެވެ.۞ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا = އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން رسول އަކު۞ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ = الله މަގުފުރެއްދަވާނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ = (އިސްރާފުވާ، ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންދާ) މީހާ۞ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ = (توحيد އާއިމެދު) ޝައްކުވެގެންވާ۞ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = އެއުރެން ދެބަސްވެ جدل ކުރާ މީހުންނެވެ.۞ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކާއިމެދު۞ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ = އެމީހުންގެ

ގާތުން އައި އެއްވެސް دليل ނެތި ނުބަލައި (އުފުލުމުގެ ނަޑަކައި އެއްވެސް ބަދަލެއް ނެތި)۞ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަވެގެން ވެއެވެ.۞ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އަދި އީމާންވީ މުއުމިނުންގެ ގާތުގައިވެސް۞ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ = الله ސިއްކަ ޖައްސަވައި އެވޮޑިގެންނެވެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ = كبر ވެރި ބޮޑާ ކަލުން މީހެއްގެ ހިތެއްގައި۞ جَبَّارٍ (٣٥) = ގަދަފަދަ جبّار ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣١) އެއީ نوح قوم ، عاد قوم ، ثمود قوم އަދި އޭގެ ފަހުން ވެސް އައި އުންމަތްތަކުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް އައިފަދަ عذاب އަޅުވައިދެއްވި ފަދައެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އަނިޔާވެރިވުމަކަށް الله އެދިވޮޑިގެން ނުވަންނަވައެވެ. (އެހެންވެ އޭގެ ކުރިން رسول ން ފޮނުއްވައިގެން إنذار ކުރައްވައިފައެވެ.)

(٣٢) އާ" އަހުރެންގެ قوم އެވެ. އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ބިރުގަންނަނީ އެއް ބައިކު އަނެއް ބައިކަށް ގޮވާ قيامة ދުވަހުގެ ދުވަހެވެ. (ސުވަރުގެވަންތަ ފިރިހެނަކު ނަރަކަވަންތަ ފިރިހެން އެދުވަހުން ގޮވާނެއެވެ. ފެންފޮދެއް ދެއްވައިބާ ގޮވާނެއެވެ. . . . .)

(٣٣) އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން (محشر ގެ މައިދާނުން ނަރަކައާ ދިމާއަށް/ ނުވަތަ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށް ފިލާން) ފުރަގަސްދީ ދުވާނެއެވެ. އެދުވަހުން الله ގެ عذاب ން ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ ހަދަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޓަކަށް ތެދުމަގު ދައްކާނެ ހަދަ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއެކު މީގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނުންގެ ގާތަށް يوسف عَلَيهِ السلاَم ވެސް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު (الله ގެ حضرة ން) ގެންނެވި ތަކެތީގައި ޝައްކު ކުރުމުން ކަލޭގެފާނުން ފުރައިނުގަތެވެ. ކަލޭގެފާނުން ޝައްކު ކުރީއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމުން ކަލޭގެފާނުން ބުނީ الله ދެން رسول ބޭއްވެވެނެ ނުފޮނުއްވާނެއެވެ. އެކުރުމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައި ކަލާނގެ މީހަކު، އަދި تَوحيد އާއިމު ޝައްކުވެގެންވާ ކަލާނގެ މީހަކު الله މަގުފުރައްދަވައި އެވޮޑިގެންނެވެ.

(٣٥) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް دليل އައި حجّة އެއް ނެތި الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ޖިދާލަކުރާ جدل ކުރާ މީހުންނެވެ. الله ގެ حضرة ގައްޔާއި، އަދި مؤمن ންގެ ގާތުގައިވެސް އެކަމުގެ ކޯފާ ގަދަވެގެން ވެއެވެ. އަދި ކިބުރުވެރި جبّار، ގަދަފަދަ ކަލުން މީހެއްގެ ހިތެއްގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައި އެވޮޑިގެންނެވެ.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ (٣٦) أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ (٣٧) وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ (٣٨) يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ (٣٩) مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ (٤٠)

## ލުޣަތު

وَقَالَ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ބުންޏެވެ. ❁ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا = އޭ هامان އެވެ. އަހަރެންނަށް ބޮޑު ގަނޑުވަރެއް ހަދައިދީބާވާށެވެ. ❁ لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ (٣٦) = އެއީ އަހަރެން ސަބަބުތަކާ ހަމައަށް (ދޮރުތަކާ ހަމައަށް) ޖެހުމުގެ أمّيد ގައެވެ. ❁ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގެ ދޮރުތަކަށެވެ. / ނުވަތަ އުޑުތަކުގެ މަގުތަކަށެވެ. ❁ فَأَطَّلِعَ = ދެން އަހަރެން ބަލައި ބަލައިލާނީއެވެ. / ހޯދައި ބަލައިލާނީއެވެ. ❁ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ = موسى ގެ إلٰهއަށް ❁ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެން އޭނާއާމެދު ހީކުރަނީ އެއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމަށެވެ. ❁ وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. ❁ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ = فرعون އަށް زينة ތެރިކޮށްދެވުނީ ❁ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި عمل ތައް ❁ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ = ދެންފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގުގެ ބަންދުވެގެންދިޔައެވެ. ❁ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ ހީލަތް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا فِى تَبَابٍ (٣٧) = ގެއްލުމުގައި، ހަލާކު ކުރުވައި ދެނިވި ❁ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ = އަދި އީމާންވި މީހާ ބުންޏެވެ. ❁ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ = އޭ އަހަރެންގެ قوم އެވެ. ކަލޭމެން އަހަރެންނާ تبع ވާށެވެ!. ❁ أَهْدِكُمْ = އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް މަގުދައްކާނަމެވެ. ❁ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ (٣٨) = ހަމަ ސީދާ ތެދުމަގު ❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހަރެންގެ قوم އެވެ. ❁ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = މި ދުނިޔޭގެ حياة ވާކަން ކަށަވަރީ ❁ مَتَٰعٌ = ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް ބޭނުންކޮށްލެވޭ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ. ❁ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހީ ❁ هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ (٣٩) = قرار ވެ ހަމަޖެހިގެން މިއުޅެވޭނެ ގެދޮރަކީ އެއީއެވެ. ❁ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً = ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ (ދަންނަނީއެވެ.) ❁ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا = އޭގެ އެއް ފަދަ جزاء އެއް ދެނުވީ އޭނާއަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ ❁ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް، ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ވިޔަސް ❁ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އޭނާ إيمان

ވެގެންވާ حال۞ فَأُوْلَـٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ = ދެން އެބައިމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަ ހުއްޓެވެ.۞ يُرْزَقُونَ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތަނެއްގައި ރިޒުޤު ލިބޭނޭ ހުއްޓެވެ.۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾ = އެއްވެސް ހިސާބެއް ނެތި۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި فرعون ބުނާގެ وزير هامان އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ހާމާނު އޭ "އަހަރެންނަށްޓަކައި ގަނޑުވަރެއް ހަދައިދީބާރަށެވެ! އަހަރެން ސަބަބުތަކަށް ފޯރުމުގެ أمّيد ކުރަމެވެ.

(٣٧) އެއީ އުޑުތަކުގެ ސަބަބުތަކެވެ. އެތަނުގެ ދޮރުތަކެވެ. ނުވަތަ އެތަނުގެ މަގުތަކެވެ. (އެ ތަންތަނަށް އަހަރެންނަށް ފޯރުމުގެ أمّيد ކުރަމެވެ.) ދެން އޭރުން އަހަރެން موسى ގެ إله އާއި ބަލާނަމެވެ. އަހަރެންނަށް ހީވާގޮތުގައި އޭނާ އެ ހަދަނީ ދޮގެވެ. (އެހެން އިލާހެއް ނެތެވެ.)"

فرعون އަށް އޭނާގެ ނުބައި عمل (عمل ގެ ނުބައިކަން) ޒީނަތްތެރި ކުރެވިފައި ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ސީދާ މަގުން އޭނާއަށް ބަންދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި فرعون ގެ ރޭވުމަކީ، ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމެއް ކަމުގައި ހުރި ކަމުގައެވެ.

(٣٨) އަދި إيمان ވި އެ މީހާ ބުންޏެވެ. "އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން އަހަރެންނާ تبع ވާށެވެ! އޭރުން އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް ސީދާ މަގު ދައްކައިދޭނަމެވެ.

(٣٩) "އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. މި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ވާކަށް ކަނަވަރި ހުރީ ކުޑަ މުއްދަތަކަށް ބޭނުންކުރެވޭ ކުޑަ އުފާތަކެއް ކަމުގައެވެ. އަދި قرار ވެ، ހަމަޖެހިގެން ދިރިއުޅެން ތިބޭނީ آخرة ގެ ގެދޮރުގައެވެ.

(٤٠) ނުބައި عمل އެއް ކޮށްފިމީހާއަށް ލިބޭނީ (އެ ދުވަހުން) އެއާ ބަރާބަރު جزاء އެއް ގޮތުން ނުވިދާށެވެ. އަދި ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް، އަދި އަންހެނުންގެ ތެރެއިން ނަމަވެސް، އެމީހަކު އީމާންވެގެންވާ حال صالح عمل ކޮށްފިއްޔާ، އެފަދަ މީހުން ސުވަރުގެ ވަންނަހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތަނެއްގައި ހިސާބެއް ނެތި ރިޒުޤު ލިބޭނޭ ހުއްޓެވެ. މިންވަރެއް ނެތްހައި ގިނަ نعمة ލިބޭނެއެވެ.

*ދަންނަވައެވެ. ފިރިހެނުންނާ އަންހެނުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރުމުގައިވެސް ތަފާތެވެ. ފިރިހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަދާކުރާކަންތައް އަންހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ ނުވެހިގެނެއް ނުވެވޭނެއެވެ. އަންހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަދާކުރާ ކަންތައް ފިރިހެނުންނަށް صَالِحُ عَمَلُ އަދާކުރަ ނުވެ ހިގެއްނުވޭނެއެވެ. ވީމާ ކަންތައްތަކަކީ صَالِحُ عَمَلُ އަދާކުރާނީ އެބައިއަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދުލުވެރި އުސޫލުން ކުރުމުންނެވެ. شَرِيْعَةُ ގައި ދެފަރާތަށް ހުރި އަދުލުވެރިކަމެވެ.

۞ وَيَٰقَوۡمِ مَا لِيٓ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدۡعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدۡعُونَنِي لِأَكۡفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشۡرِكَ بِهِۦ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞ وَأَنَا۠ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذۡكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمۡۚ وَأُفَوِّضُ أَمۡرِيٓ إِلَى ٱللَّهِۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرُۢ بِٱلۡعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُواْۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرۡعَوۡنَ سُوٓءُ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٥﴾

## މުރާދު

۞ وَيَٰقَوۡمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قومގެމީހުންނޭވެ.. ۞ مَا لِيٓ أَدۡعُوكُمۡ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ = ކަލޭމެންނަށް ސަލާމަތްވުމުގެ ފަރާތަށް (ސުވަރުގެއަށް) އަހުރެން މި ގޮވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެއީ الله އަށް إيمان ވެ رسول ބޭކަލުންނަށް تبع ވުމަށެވެ.) ۞ وَتَدۡعُونَنِيٓ = އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ގޮވަނީ ۞ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ = ނަރަކައަށެވެ. (ނަރަކަ ވަންނަވާނެ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކުރުމަށެވެ.) ۞ تَدۡعُونَنِي = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ތިޔަގޮވަނީ ۞ لِأَكۡفُرَ بِٱللَّهِ = الله އަށް އަހުރެން ކާފަރުވުމަށެވެ. ۞ وَأُشۡرِكَ بِهِۦ = އަދި އަހުރެން އޭނާގެ شريك ކުރުމަށެވެ. ۞ مَا لَيۡسَ لِي بِهِۦ عِلۡمٞ = (އެއީ الله އަށް ވާ شريك އެއް ކަމަށް އަހުރެންނަށް އެއްވެސް އިނގުމެއް ނެތް ތަކެއްޗާއި،) ۞ وَأَنَا۠ أَدۡعُوكُمۡ = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ ۞ إِلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ = عزّة ވަންތަ އަދި ދިނަދިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ފަރާތަށެވެ. (އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމަށެވެ.) ۞ لَا جَرَمَ = ޝައްކު حقّ އެއެވެ. ۞ أَنَّمَا تَدۡعُونَنِيٓ إِلَيۡهِ = ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް އެ ފަރާތަކަށް ތިޔަ ގޮވާ ފަރާތަކީ ۞ لَيۡسَ لَهُۥ دَعۡوَةٞ = އޭގެ ފަރާތަށް (އަޅުކަން ކުރުމަށް ގޮވުމެއް) އެއްވެސް حقّ دعوة އެއް ނުވާ ފަރާތެކެވެ. ۞ فِي ٱلدُّنۡيَا وَلَا فِي ٱلۡأٓخِرَةِ = ދުނިޔޭގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް ۞ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ = އަދި އަހުރެމެން ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَأَنَّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ = އަދި ހައްދުފަހަނައަޅާ ދިޔަ މީސްތަކުން ނަރަކައިމީހުންނެވެ. ۞ هُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾ = އެއީ ހައްދުފަހަނައަޅާ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ۞ فَسَتَذۡكُرُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރޭ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ. ۞ مَآ أَقُولُ لَكُمۡۚ = ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން މި ދެންނެވި ވާހަކަ (މި ދޭ نصيحة)۞ وَأُفَوِّضُ أَمۡرِيٓ = އަދި އަހުރެންގެ ކަންތައް އަހުރެން حوال ކުރަމެވެ. ۞ إِلَى ٱللَّهِۚ = الله އަށް ۞ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرُۢ = ހަމަކަށަވަރުން الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِٱلۡعِبَادِ ﴿٤٤﴾ = އަޅުތަކުންނާއިގެން

(އަޅުގަނޑުގެ ކަންތައްތައް)۞ فَوْقَهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އޭނާ ރައްކާތެރި ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا ۖ = އެމީހުން ރޭވި ރޭވުމުގެ ނުބައިކަންތައްތަކުން۞ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ = އަދި فرعون ގެ އެންމެހައި މީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.۞ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ = عذاب ގެ ނުބައިކަން۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤١) ”އަދި އޭ އަޅުގެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ!. ކަލޭމެން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމުގެ މަގަށް އަޅުގެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން އަޅުގެންނަށް ގޮވަނީ ނަރަކައަށެވެ. ނަރަކަވަންތަ ވެރިންގެ عمل ކުރުމަށެވެ. شرك ކޮށް، الله އަށް ކުފުރުވުމަށެވެ.

(٤٢) ކަލޭމެން އަޅުގެންނަށް ގޮވަނީ الله އަށް ކާފަރުވުމަށެވެ، އަދި އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތް ކަމެއް، އެކަލާނގެއާ شريك ކުރުމަށެވެ. އަދި އަޅުގެން ކަލޭމެންނަށް މި ގޮވަނީ عزّة ވަންތަ އަދި ފާފަ ފުއްސަވާ الله އަށް إيمان ވުމަށެވެ.

(٤٣) ”حقّ ގޮތުގައެވެ. އެ ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އަޅުގެންނަށް ކަލޭމެން މި ގޮވާ ފަރާތަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. އެފަރާތުން އެއްވެސް إجابة އެއް ނުދެއްވައެވެ. އަދި އެ ފަރާތަށް އަޅުކަން ކުރުން واجب ކަމަށް ދުނިޔޭގައިވެސް، އަދި آخرة ގައިވެސް އެއްވެސް دعوة އެއް ނެތެވެ. دليل އެއް ނެތެވެ. އަދި އަޅުގެން رجوع ވާން ވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ހައްދުފަހަނައަޅާ މީހުން ދާނީ ނަރަކައަށެވެ. އެއީ ހަމަ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.

(٤٤) އަދި (الله ގެ عذاب އައި، ކަލޭ ތިހާ ހީނަރުވުމުން) ނިކަންހުރެ އަޅުގެން ކަލޭމެންނަށް މި ދެންނެވި ބަސްތައް ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި އަޅުގެންގެ ކަންތައް އަޅުގެން الله އަށް حوال ކޮށް، وكيل ކޮށްލީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުތަކުންނަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.“

(٤٥) ދެން، އެމީހާއާމެދު އެކަކުރުން ރޭވި ރޭވުމުގެ ނުބައިކަމުން الله އެމީހާ ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި فرعون ގެ آل ނާ – (އޭނާގެ جماعة )– އަށާއެކުގެ ނުބައިކަން ވަށައިލައިފިއެވެ. (އެންމެން ކަނޑުގައި غرق ވެ ނިމުނީއެވެ.)

ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِى ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۚ قَالُوا۟ فَٱدْعُوا۟ ۗ وَمَا دُعَٰٓؤُا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾

**މުފްރަދު**

ٱلنَّارُ = ނަރަކަ / އަލިފާނު (ދަންނަވައެވެ.)۞ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا = އެމީހުން، يعني فرعون ގެ آل ން އެއަލިފާނަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ.۞ غُدُوًّا وَعَشِيًّا = ހެނދުނާއި، ހަވީރު (އެއީ برزخ ގައެވެ./ ކަންވާގޮތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.)۞ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން (ملائكة ތަކަށް ވަންދެވެނީ އަންގަވާނެއެވެ.)۞ أَدْخِلُوٓا۟ ءَالَ فِرْعَوْنَ = (މިހަ ތަކުން) فرعون ގެ آل ން ވައްދަވާށެވެ.۞ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ = އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް۞ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ = އަދި އެބައިމީހުން އަރައިރުން ވާހަކަ، އެއްބަސްނުވެ އަރުވާ ބަހަނަކަން حجّة ދައްކާހިނދު۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައި ޖެހިގެން۞ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ = ދެރަ ނިކަމެތިން ބުނާނެއެވެ.۞ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވި، كبر ވެރިވި މީހުންނަށް (ދުނިޔޭގައި ވެރިކަން ކުރި މީހުންނަށް)۞ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އަހުރެމެން އެބުނި) ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ.۞ فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا = ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ފަރާތުން دفاع ކޮށްދިނުން ހުއްޓެވެ؟ ނުވަތަ އަޅުގަނޑުމެން ރެކޮށްދެވޭތޯ؟ ۞ نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ = އަލިފާނުގެ ބައެއްވެސް۞ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ = ބޮޑާވި، ކިބުރުވެރިވި މީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ = އަހުރެމެން އެންމެން މިވަނީ އޭގައެވެ. އަލިފާނުގައެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ حكم ކުރެއްވިއެވެ.۞ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ = އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ = ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމުގެ حوال ކުރެއްވި ބަޔަކު ތިބި ބަރުމަލާއިކަތުންނަށް۞ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަ ބޭކަލުންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ!.۞ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا = އެއް ދުވަހުވެސް އަހުރެމެންނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް۞ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ = عذاب ން قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.۞ أَوَلَمْ تَكُ = އަދި ނުވޭތޯއެވެ؟۞ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ކަލޭމެންގެ رسول ން ވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި۞ بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން۞ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.

ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.۞ قَالُواْ فَٱدۡعُواْ ۚ = އެބައިމީހުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކުރާށޭ دعاء އެއް ކުރާށެވެ.۞ وَمَا دُعَٰٓؤُاْ ٱلۡكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންގެ دعاء ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا فِي ضَلَٰلٍ ۝٥٠ = ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ۞

## ꕤꕤꕤ إِجْمَالِي މާނަ ꕤꕤꕤ

(٤٦) فرعون ގެ آل ނަށް برزخ ގެ عالم ގައި – އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު قيامة قائم ވުމުގެ ކުރީ ކައްވަޅުގެ ދުވަސްވަރުގައި – ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން (ނަރަކަ ބަރަހައްޓާ މަލާއިކަތް ބާރުވެރިންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) [ތިޔަ ބާރުވެރިން فرعون ގެ އާލުން އެންމެ ގަދަ عذاب އަށް ވައްދާށެވެ.]

- ދަންނައެވެ. ހެނދުނާއި، ހަވީރު އަލިފާނަށް ނަރަކައަށް ހުށަހެޅޭނީ ވަރަކައާމެދު تفسير علم ވެރިން ދައްކަވާފައި ވާ ވަރަކަށް ބުރުޒަޚުގެ އެއް خلاصة އަކީ: އަލިފާނުގެ ޢަޛާބަށް ކަޅުކަވެއްގެ ދުނިޔަޔާއި ކާކުއްޔަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. ދަން އަސްކަރުލަން ހެނދުނާއި، ހަވީރު ނަރަކައަށް ހުށަހަޅައިދޭ ވަނީއެވެ. والله أعلم

(٤٧) އަދި ނަރަކަ ވަންނަ ފަރާތުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން އެއްބަރޮކު އަނެއް ބަރޮކާ ޖަދަލުކުރާނެ، حجّة قائم ކުރާ ވަގުތު (ދުނިޔޭގެ حياة ގައި) ދަރަޖަކޮށް ހުރިހާ ދަރަޖައިން، ބޮޑާއި ހިތްކުޑަ، ބޮޑާ މީހުންނަށް ބުނާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި) އަހުރެމެން ވީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ تبع ވެގެންނެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އަހުރެމެންގެ ކިބައިން އަލިފާނުގެ ކޮޅަ މިންވަރެއް ނަމަވެސް تحمّل ކޮށް دفاع ކޮށްދިނުން ހެއްދޭތޯ؟]

(٤٨) މިހެން ނަގައިގެން ޒުވާބު ބޮޑާ ހިތްކުޑަވެރިން ބުނާނެއެވެ. [ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެންމެން މިވަނީ އަލިފާނުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުތަކުންގެ މެދުގައި الله މިވަނީ ނިޔާކުރައްވައި، ނިންމަވާފައެވެ.]

(٤٩) އަދި ނަރަކައިގައި ތިބި މީހުން، ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމާ ކުރައްވާފައިވާ حوال ملائكة ބާރުވެރިންނަށް ދަންނަވާނެއެވެ. [އެންމެ ދުވަހަކު ނަމަވެސް އަހުރެމެންގެ ކިބައިން عذاب ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް ތިޔަ ބާރުވެރިންގެ ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ.]

(٥٠) އެބާރުވެރިން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [(ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) بيان ވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން ކަލޭމެންގެ رسول ބާރުވެރިން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވީ ކަމުގައި ނުވޭތޯ ހެއްދޭތޯ؟ (މި خبر ތަކުގެ ދަށުވިގޮތް ހެއްދޭތޯ؟)] އަލިފާނުން ދަންނަވާނެއެވެ. [އާއެކޭ. ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަމަކު އަހުރެމެން އެއަށް ކާފިރުވީމެވެ.)] އެބާރުވެރިން ވިދާޅުވާނެއެވެ. [ކަލޭމެން ގޮވައި دعاء ކޮށް ހަދާށެވެ.] ކާފިރުން ކުރާ دعاء އެއީ ގެއްލިގެންވާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۙ إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ۚ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

## ލުޣަތު

إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا = (الله وَحِى ފޮނުއްވިއްވާ.) ހަމަކަށަވަރުން މިވެން ނަސްރުދެއްވާނޭ نصر ދެއްވުން މިވެން ނަސްރުދެއްވާނޭ رسول ންނަށާއި.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟= އަދި إيمان ވި މީހުންނަށާއި އެވެ.❁ . فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި❁ وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ = އަދި ހެކިވެރިން ތެދުވާ ދުވަހުން ގެވެސް ދުވަހުގައިވެސް❁ يَوْمَ އެދުވަހުން❁ لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިންނަށް – مشرك ންނަށް – منفع ނުކުރާނެއެވެ.❁ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ = އެމީހުންގެ عذر ތަކުން❁ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ލަނޑު لعنة އެވެ. (الله ގެ رحمة ން ދުރުވުމެވެ.)❁ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ގޯސް ނުބައި ވެށްޓެވެ. ނަރަކައެވެ.❁ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވެން ދެއްވީމުއެވެ. موسى عليه السلام އަށް❁ ٱلْهُدَىٰ ތެދުމަގު❁ وَأَوْرَثْنَا = އަދި މިވެން ވާރުތަކުރެއްވީމު❁ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުންނަށް❁ ٱلْكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ = ފޮތް/❁ هُدًى وَذِكْرَىٰ = ތެދުމަގާއި، އަދި ذِكرى އާއި( وَعْظُ نَصِيْحَة ގެ) ގޮތުން❁ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٤﴾ = ބުއްދިވެރިންނަށް❁ فَٱصْبِرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.❁ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ވަނީ حقّ އެއްވެ.❁ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ފާފަ އަށް ކަލޭގެފާނު ފާފަފުއްސެވުމަށް دعاء ކުރައްވާށެވެ!. (އަޅަމި ثواب އިތުރުކުރުއްވުމަށް އަދި ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!.)❁ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު تسبيح ކިޔަވައިގަންނަވާށެވެ.❁ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٥٥﴾ = ހަވީރާއި، ހެނދުނު❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން جدل ކުރާ މީހުން❁ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކުގައި❁ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ނެތި❁ أَتَىٰهُمْ = الله ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް އައި❁ إِن فِى صُدُورِهِمْ =

އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا كِبْرٌ = ބޮޑާކަމާއި، تكبّر ފިޔަވާ (رسول އާގެ މައްޗަށް ގަދަފަޅުވުމުގެ އެދުން ފިޔަވާ)۞ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ج = އަދި އެކަން حاصل ވާނެ ބާރަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ صلے = (އެމީހުންގެ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރިވުމަށް) الله ގެ حضرة ން ކަށަވަރުން ވާގި އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ (٥٦) = އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥١)** ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް، އަދި ހެކިދޭއޮތް ދުވަހުން (މަޙްޝަރުގެ ދުވަހުން) قائم ވެވަޑައިގަންނަވާ قيامة ދުވަހުންވެސް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نصر ދެއްވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ންނަށާއި، އަދި إيمان ވި މީހުންނަށެވެ.

**(٥٢)** އެދުވަހަކީ – (قيامة ދުވަހަކީ) – އަނިޔާވެރިންނަށް އެބައި مشرك ންނަށް، އެމީހުން ދެއްކާ عذر ތަކާއި، ބަހަނާތަކުން منفع އެއް ނުކުރާނެ ދުވަހެވެ. އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ لعنة އެވެ. الله ގެ رحمة އާ ދުރުވުމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ ނުބައިކަމުގެ ގެވެށްޓެވެ. ނަރަކައެވެ.

**(٥٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السلآم އަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދެއްވީމެވެ. (އެއީ نبي ކަމާއި، توراة އެވެ.) އަދި بني إسرائيل ންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. (موسى عليه السلآم އަވަހާރަވުމަށްފަހުވެސް بني إسرائيل ންގެ ތެރޭގައި توراة އަށް عمل ކުރުވުން ދިޔައީއެވެ.)

**(٥٤)** އެއީ ތެދުމަގެއްގެ ގޮތުންނާއި، އަދި ބުއްދިވެރިންނަށް ذكرى އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وعظ އާއި، نصيحة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

**(٥٥)** (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްކޮށެވެ. (އެކަލާނގެ رسول ންނަށް نصر ދެއްވުމުގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ وعد ތެދެކެވެ.) އަދި ثواب ގިނަކުރެއްވުމަށް ކަލޭގޮތް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. އަދި ހެނދުނާއި، ހަވީރު ކަލޭގޮތުގެ ربّ އަށް حمد ކުރުމާއެކު تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ.

**(٥٦)** އަދި އެބައިމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ން އެއްވެސް دليل އެއް ނުލިބި الله ގެ آية ތަކަށް جدل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ބޮޑާކަމާއި، كبر ފިޔަވައެއް ނުވެއެވެ. (محمّد ގެފާނުންގެ މައްޗަށް ޓަކައި އެމީހުންގެ ބޮޑާކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ގަދަފަޅުވުމުގެ ގޮތަށް އެދުމެވެ.) އެއީ އެމީހުންނަށް ދުވަހަކުވެސް ލިބޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ، ކަލޭގޮތް އެމީހުންގެ ނުބައިން ސަލާމަތްވުމަށް، ރައްކާތެރި ވުމަށްޓަކައި الله ގެ حضرة ން ސަލާމަތްކަމާއި، ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدْعُونِىٓ أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِى سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾

## މުޚްތަޞަރު

لَخَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން ۞ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށްވުރެ ބޮޑު ކަމެކެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން ۞ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ = (އެކަމެއް) ނުދަނެތެވެ. ۞ وَمَا يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ = އަދި ލޯފަން ނުފެނުނަ މީހާއާއި، ލޯފަން ފެނުނަ މީހާ ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީހުންނާއި، ۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އުޅުނު صالح عمل ތައް، ۞ وَلَا ٱلْمُسِىٓءُ ۚ = އަދި ނުބައި ކަންތައް ކުރި މީހާއާ ۞ قَلِيلًا مَّا = ވަރަށް ކުޑަކުޑަތޯއެވެ. ۞ تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ = ކަލޭމެން ހަނދާންކުރަނީ، وعظ نصيحة ދިވެގެންނެވި ۞ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން قيامة ދުވަހަކީ އަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ. ۞ لَّا رَيْبَ فِيهَا = އެކަމުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. ۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން ۞ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ = އީމާން (އެކަން) ތެދުކޮށް އިޤްރާރު ނުވެއެވެ. ۞ وَقَالَ رَبُّكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ وحى ކުރައްވައެވެ. ۞ ٱدْعُونِىٓ = ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ. أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް إجابة ދެއްވާހުށީމެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެގެން މީހުން ۞ عَنْ عِبَادَتِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުން (دعاء ކުރުމުން)۞ سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނިކަމެތިކޮށް جهنّم އަށް ވަންނާނެއެވެ. ۞ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ = ނިކަމެތިވެ، ދެރަވެގެންވާ حال ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އީ ۞ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަދައިދެއްވީ ރޭގަނޑު ލެއްވީ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ۞ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ = އެ ރޭގަނޑުގެ ތެރޭގައި ތިޔަބައިމީހުން އަރާމުކޮށް، ހަމަހިމޭންވުމަށް ޓަކައި ۞ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ = އަދި އެއްޗެހި ފެންނާނޭ ދުވާލު. އަލިކަން އެއްޗެއް ކަމުގައި ۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ

ނުހަނު فضل ވަންތަވެރިކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް۞ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ

ٱلنَّاسِ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން۞ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ = شكر ނުކުރެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٧) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުން، މީސްތަކުން ހެއްދެވުމަށްވުރެ މާ ބޮޑެވެ. އެކަމަކު ގިނަ މީހުންނަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

* ދަންނައެވެ. (އެކަމަށް إيمان ވެ ތެދުކުރާނަމަ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި حساب ބެއްލެވުމާއި، جزاء ދެއްވުމަށް އިންކާރު ނުކުރީހެވެ. އެހެނީ އުޑުތައް އާއި ދަރުފަތަށް، އެއްވެސް ތަނބަކާ ނުލައި ހައްދަވައި، ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރިކުރެއްވައި، އިރު-ހަނދާއި، ތަރިތައް دور ކުރާނޭ فلك ތަކެއް ލެއްވައި، ބިންގަނޑު މިހާ ފުޅާކޮށް ހައްދަވައި، ގަސްގަހާގެހިން ޒީނަތްތެރިކުރައްވައި ފަރުބަދަތަކުން ގަދަކުރައްވައި خلق ތަކުން ކާނެބުއިދުވަން ފޯރުކޮށްދެއްވައި، ކާނާ ލެއްވައި، މިފަދަ ފުރިހަމަ نظام އަކުން ހެއްދެވި ކަލަކާނގެ މީސްތަކުން ދުވަހަ ފަހަރަށް ދިރުއްވައި محشر ކުރައްވާން ދަތިވީ ނުވާނެކަން ސަލާމަތް ބުއްދިހުރި އެއްވެސް ސިކުނޑިއަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّاب – آمين)

(٥٨) އަދި ލޮލަށްނުފެނޭ މީހާއާއި، ލޮލަށް ފެންނަ މީހާ އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ހަމައެފަދައިން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހާއި، كافر ވެ އުނދަގޫ ދޭ މީހާވެސް އެއްވަރު ނުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން نصيحة އާއި، وعظ އާއި، عبرة ލިބިގަންނަނީ މަދުމިންވަރަކަށެވެ.

(٥٩) قيامة ދުވަސް ހަމަކަށަވަރުން ވާނީ ޝައްކެއް ނެތި އަންނާނޭ ދުވަހެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން އެކަން ތެދުނުކުރެއެވެ، އެކަމަށް إيمان ނުވެއެވެ.

(٦٠) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ وحي ކުރައްވައެވެ. ކަލޭމެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ! ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް دعاء އިޖާބަކުރައްވާހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް دعاء ނުކޮށް، ބޮޑާވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. ނިކަންހީނު ނިކަމެތިވެގެންނާ حال ޖަހަންނަމަށް ވަންނަހުށިއެވެ.

(٦١) އަދި الله އަކީ ކަލޭމެންނަށް ރޭގަނޑު އަރާމުކުރުމަށް، ހަނދާނުލުމަށް ކަލޭގެ ވަރުބަލި ފިލުވާ ހެދި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އަލިވާ ދުވަހު ކަލޭގެ މަސައްކަތް ކުރުމަށް ހަދާ ކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އޯގާވަންތަކަމާއި، فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އެކަމަކު މީސްތަކުން ކުރެ ގިނަ މީހުން އެކަލާނގެއަށް شكر ނުކުރެއެވެ.

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤۡفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلۡأَرۡضَ قَرَارٗا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ وَصَوَّرَكُمۡ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡۖ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ ٱلۡحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدۡعُوهُ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَۗ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلۡ إِنِّي نُهِيتُ أَنۡ أَعۡبُدَ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلۡبَيِّنَٰتُ مِن رَّبِّي وَأُمِرۡتُ أَنۡ أُسۡلِمَ لِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٦﴾

## ތަރުޖަމާ

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ٱللہ އެވެ.۞ خَٰلِقُ كُلِّ شَيۡءٖ = ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އިލާހަކު ނުވެއެވެ.۞ فَأَنَّىٰ تُؤۡفَكُونَ ﴿٦٢﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދަރުމަތުގެމަގުން ކޮންފަރާތަކަށް ހެއްދޭވެ؟۞ كَذَٰلِكَ يُؤۡفَكُ = ދުރުކުރައްވައެވެ.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން۞ كَانُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجۡحَدُونَ ﴿٦٣﴾ = ٱللهُ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި إنكار ކުރާ ކަމުގައިވި މީހުން ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِي = ٱلله އެއީ ۞ جَعَلَ لَكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.۞ ٱلۡأَرۡضَ قَرَارٗا = ބިންގަދު އެއީ ހަމަޖެހި ތިބުމަށް ހުންނަހެންވާގޮތަށް ގޮއްވައި ۞ وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءٗ އަދި އުޑުއެއް ބިނާއެއްކަމުގައި۞ وَصَوَّرَكُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސޫރަކޮށްދެއްވިއެވެ.۞ فَأَحۡسَنَ صُوَرَكُمۡ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ(ސޫރަތަށް) ސިފަތައް ރީތިމޮޅުކުރެއްވިއެވެ.۞ وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރަނގަޅު، ރިޒުގު ދެއްވިއެވެ.۞ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمۡ = އެއީ ٱلله އެވެ. އެއީ ކަލޭމެންގެ رَبُّ އެވެ. فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ = ފަހެ ٱلله ބަރަކާތްތެރިވެވޮޑިގެންވާ މާތްވެގެންވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ. އެއީ ހުރިހާ ޢާލަމްތަކުގެ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٤﴾ = އެއީ ތަކުދެވަނި رَبُّ އެވެ.۞ هُوَ ٱلۡحَيُّ = އެކަލާނގެއީ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. ۞ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حَقُّ) إِلٰهُ އަކު ނުވެއެވެ. فَٱدۡعُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް دُعَاء ކުރާށެވެ! އަޅުކަން ކުރާށެވެ!۞ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخْلاَص ތެރިކޮށް حَالُ. ۞ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾ = އެއީ ތަކުދެވަނި رَبُّ އަށްވެފައިވާ ސަނާއާއި ހަމްދު ވެގެންވަނީ ٱلله އަށެވެ.۞ قُلۡ إِنِّي نُهِيتُ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ކަލޭމެންނަށް ނަހީކުރެވިއްޖެއެވެ. ۞ أَنۡ أَعۡبُدَ = މިއަޅާ ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރުމަށް۞ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ = ކަލޭމެން މިނަ

އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗަށް۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ لَمَّا جَآءَنِيَ ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އައި ހިނދުން۞ مِن رَّبِّي = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން۞ وَأُمِرْتُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަމުރު ލިބިގެން ވަނީ۞ أَنْ أُسْلِمَ = ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާށެވެ.۞ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ (٦٦) = عَالَمُ ތަކާ ހުރިހާ ތަކެއްޗާއި، އެތަކެއްޗެއްގެ ވެރި رَبُّ އަށް ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ތަކެތި ހެއްދެވި، ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލާނގެއީވެސް الله އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ إلٰه އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ތައުޙީދުކުރުމާ ކޮންތާކަށް ހެއްދުން ހެއްޓެވެ؟ (އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ނުކޮށް، އެކަލާނގެ އެހެންއެއްޗަކަށް ނުކޮށް ވާނީ ކޮންތާކަށް ހެއްދުން ހެއްޓެވެ؟)

(٦٣) الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި، إنكار ކުރާ މީހުން، ދޮގުހަދައި ދެކޮޅުހެދީ އެފަދައިންނެވެ. އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތިއެވެ.

(٦٤) الله އީ ކަލޭމެންނަށް ބިމައި ހަމަޖެހިގެން ތިބުމަށް ތަނެއް ކަމުގައި ބިންގަނޑު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބިނާއެއް ކަމުގައި - ހިޔާވާ ފުރާޅެއް ކަމުގައި - އުޑު ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން صورة ކުރައްވައި، އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ސޫރަތައް ރީތިކުރެއްވިއެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ކާނާ - ރިޒުގު - އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. الله ބަރަކާތް ވަންތަވެ މާތްވެގެން ވެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ މަތިކޮށް، فضل ވަންތަކަން ފުރިހަމަވެގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عالم ތަކުގެ ހަރުދަނާކަން، تربيّة ކުރެއްވި، އަދި އެތަކެތި ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٥) އެކަލާނގެއީ ދިރިތިއްބަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެއްވެސް އެހެން إلٰه އަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إخلاص ތެރިވެގެން ހާލު އެކަލާނގެއަށް دعاء ކުރާށެވެ. އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

އެންމެހައި حمد އާއި، تعريف އާއި ثناء އެއް حقّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٦٦) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "الله ފިޔަވައި އެ ތަކެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ގޮވައި، دعاء ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރުން އަޅުގަނޑުމެން ނަހީކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ ގެ حضرة ން بيان ވެގެން دليل އައުމަށް ފަހުގައެވެ. (އެކަލާނގެއީ حقّ معبود ކަމާއި، އެހެން ތަކެއްޗަކީ إله ކަލުން ނޫންކަމާ دليل ބަޔާންވެ، އެކަމަށް ފަހުގައެވެ.) އަދި އަޅުގަނޑަށް އަމުރުކުރައްވައިފިއެވެ. عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާށެވެ. (އިޚްލާޞްތެރިކަމާ އެކު އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ.)"

هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾

## ޝަރުޙަވާ

هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއެވެ.۞ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ = ކަލޭމެން ވެލިން އުފެއްދެވި (ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ކަލޭގެ އާދަމު ގެފާނު ވެލިން އުފެއްދެވި)۞ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ = ދެން މަނި ތިކުޅަކުން (އެބައި ދެން ކަލޭމެން އުފެއްދެވި މަނި ތިކުޅަކުންނެވެ.)۞ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ = ދެން ގަނޑުވެފައިވާ ލޭކަޅުން۞ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا = ދެން (މަންމަގެ ބަނޑުން) އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކުޑަކުއްޖަކަށް ނެރުއްވައެވެ.۞ ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ = ދެން ކަލޭމެންގެ ހަށިގަނޑު ގަދަފަދަ ވެއްޖައުމުރަށް ދާންދެން އެހިސާބަށް ފޯރުއްވައެވެ.۞ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟ شُيُوخًا ۚ = ދެން ކަލޭމެން މުސްކުޅިންނަށް (ސޮވީރުގެ ދައްކަތަށް) ވުމަށް ޗަކަދި ބައިތިއްބައެވެ.۞ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.۞ مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ ۖ = އޭގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން (އެބައި މުސްކުޅިވުމުގެ ކުރިން މަރުވާ މީހުން)۞ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ފޯރުއްވައުމަށް ދާންދެން)۞ وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބުއްދިހާރު ވިސްނުމަށް ޓަކައެވެ. هُوَ ٱلَّذِى އެކަލާނގެއީ۞ تُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ = ދިރުއްވާ، މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = ކަމެއް އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިމާކުރައްވާނަމަ۞ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = ކަމަށް އެކަމަކަށް އެކަލާނގެވަޙީ ކުރައްވައެވެ.۞ كُن ވާށެވެ. فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ = އެކަމެއް ވެއެވެ. އެކަމެއް ވާނެއެވެ.۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟۞ إِلَى ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ = ޖަދަލު ކުރާ މީހުންނަށް۞ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ﷲ ގެ އާޔަތްތަކުގައި۞ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ = އެމީހުން އެނބުރި ދަނީ ކޮންތަނަކުން ހެއްޔެވެ؟۞ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެމީހުންނަކީ ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ.۞ بِٱلْكِتَٰبِ

= ފޮތް - ކީރިތި - ނުވަތަ ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ފޮތް۞ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ = އަދި އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިމަން ރަސޫލުންގެ ފޮނުއްވި ތަކެތިފުޅެވެ۞ رُسُلَنَا = ތިމަން ރަސޫލުންގެ ރަސޫލުން۞ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٧٠﴾ = ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެކަމުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦٧) އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ آدم ގެފާނު ވެލިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެން މަނީތިކިއަކުން، ދެން ލޭކޮޅަކުން، ދެން މަސްގަނޑަކުން ބަނޑުން ކުޑަކުއްޖެއްގެ ސިފައިގައި ނެރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންގެ ހަށިގަނޑު ގަދަވެއްޖައުމަށް ފުރާބޮޑުވާން. ދެން ދުސްކުޅިވެއްޖައުމަށް ފުރާބޮޑުވުމަށް - އެއީ ސާޅީސް އަހަރުގެ މަތިން - ކަލޭމެން ޒުވާނުކަމަށްވެވީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ބައެއް ކުރިން މަރުވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ ފަހުން عمر ގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތަށް ދިރިއުޅޭ މީހުންވެއެވެ. ، މި ހުރިހާ ވަރުވަރުކަން މިސްކީނުންގެ عمر ބައްޔާ ދެމެހެއްޓުމަށް މިކަންކަމުގައި ވިސްނާ ކަލޭމެން ވިސްނައި، ބުއްދިކުރުން އެއިން عبرة އެއް حاصل ކުރުމުގެ مقصد ގައެވެ

(٦٨) އެކަލާނގެއީ ދިރުއްވާ އަދި މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަމެއް އިރާދަކުރައްވައި، ނިންމެވުމަކަށް މިންވަރުކުރައްވައިފިއްޔާ، އެކަމަކަށް "ވާށޭ" މިހެން وحي ކުރައްވައެވެ. އޭރުން އެކަމެއް ވެ ނިމިގެންދެއެވެ. (ފަހަށް ފަހެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ތައްޚީރެއް ނުވެއެވެ.)

(٦٩) (އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނެތި) الله ގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދިފާޢަށް ޖަދަލުކުރާ މީސްތަކުންނަކީ ކަލޭގެފާނު ނުދެކެއްވީތޯއެވެ؟ އެއީ مشرك ންނެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ޙައްގަށް بيان ވެ އެނގުމަށްފަހުވެސް އެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ނުވެ، އެމީހުން އެނބުރިގެން އެ ދަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

(٧٠) ކީރިތި قُرْآن - ނުވަތަ އެންމެހައި سماوى ފޮތްތައް - ދޮގުކޮށް، އަދި އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިމަން ރަސޫލުންގެ رسول ން ފޮނުއްވި ތަކެތި ދޮގުކުރި މީސްތަކުންނެވެ. އެމީހުންގެ އެ عمل ގެ ނަތީޖާ ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.)

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ = ކަސްތޮޅުތައް އެޅުވިހިނދުން☼ فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކުގައި ☼ وَٱلسَّلَٰسِلُ = އަދި ޒަންޖީރުތަކާއި،☼ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾ = ދެން އެމީހުން ދަމާފައި ގެންދެވޭނެއެވެ.☼ فِى ٱلْحَمِيمِ = ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ހޫނު ފެނުގައި☼ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ = ދެން ނަރަކައިގައި☼ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ = އެމީހުން އަނދާލެވޭނެއެވެ. ނަރަކައިގެ ދަރަށް ވާނެއެވެ.☼ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ = ދެން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ..☼ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ = ކަލޭމެން ޝަރީކު ކުރިކަމުގައި ވީ ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟☼ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ = ﷲ ފިޔަވައި☼ قَالُوا۟= އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.☼ ضَلُّوا۟ عَنَّا =އަހުރެމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.☼ بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا۟ = އަދި ކިއެއްހެއްޔެވެ؟ އަހުރެމެން ކުރީ ދުޢާ ކުރާކަމުގައި ނުވަމުއެވެ.☼ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا = .މީގެ ކުރިން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް☼ كَذَٰلِكَ =އެފަދައިންނެވެ.☼ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ = ﷲ تَعَالَى ކާފަރުން މަގުފުރެއްދަވާވަޑައިގަ ވަނީ.☼ ذَٰلِكُم ކަލޭމެންނަށް އެހެން އެވީ☼ . كُنتُمْ بِمَا تَفْرَحُونَ= ކަލޭމެން އުފާވެރިކަމުގައި ވީ ކަންތަކުންނެވެ..☼ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި.☼ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް ޙައްޤެއް ނެތި.☼ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ، ފަޚުރުވަމުން ނުކުތުމު ސަބަބުންނެވެ. ٱدْخُلُوٓا۟ (އެމީހުންނަށް އަންގާނެއެވެ.) ކަލޭމެން ވަންނާށެވެ..☼ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން.☼ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ = އޭގައި ދެމިތިބޭ ގޮތުން.☼ فَبِئْسَ = ފަހެ ނުބައިވެގެން ވެއްޖެ..☼ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ = ކިބުރުވެރިވި، ބޮޑާވެގެންނަ މީހުން ގޮސް ތިބޭތަން.☼ فَٱصْبِرْ= ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!..☼ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۚ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ وَعْدُ ތުށް އެއީ ހަމަ حَقٌّ އެކެވެ..☼ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ = އެހެންކަމާ މިފަން ދައްކަވާނީ ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފައިވާވެސް..☼ بَعْضَ ٱلَّذِى

نَعِدُهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وَعْدُ ކުރެއްވި ބައެއް އަޒާބު (ދުނިޔޭގެ ) . ۞ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ = ނުވަތަ (އެމީހުންނަށް عَذَابُ އައުމުގެ ކުރިން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މަރު ހިއްޕަވާފިނަމަވެސް. ۞ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ރުޖޫޢަ ވާނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަރިހަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧١) އެމީހުންގެ ކަނދުރާތަކާއި، ކަކުލުތަކުގައި، ކަސްތޮޅުތަކާއި، ޒަންޖީރުތައް އެޅުވި، ނަރަކައަށް ދަމާލައި ގެންދެވޭހިނދުއެވެ.

(٧٢) ދެން، ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ "حميم" އެވެ. ކިޔާ ހޫނު ފެނުގައި ދެމޭތޯ ދުވަރުންނެވެ. ދެން ނަރަކައިގެ ގަދަ އަލިފާނުގައި އެންދޭ ދުވަރުންނެވެ. (އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެ ހަލާ ދޮރު ނުބައިކަން އެނގޭނެއެވެ.)

(އަދި އެ ވަގުތު އެމީހުންގެ ދެރަކޮށް، ނިކަމެތިކޮށްލުމުގެ ގޮތުން ملائكة ބުނާނެ ވިދާޅުވާނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި شريك ކުރި ތަކެތި ކޮބައިހެއްޔެވެ؟

(٧٣)،(٧٤) "الله ފިޔަވައި (އެ ތަކެއްޗަކީ އަޅުކަންކުރި ބުދުތައް ފަހެ މިހާރު ކޮބައިހެއްޔެވެ؟)" އެވަގުތު އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. "އެތަކެތި އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެތަކެތި ނުފެނެއެވެ. އަދި ހަމައެއް ނޫނެވެ؟ މީގެ ކުރިމަތީގައި އަޅުގަނޑުމެން އެއްވެސް އެއްޗަކަށް دعاء ކޮށް، އަޅުކަންކޮށް ހުރުން ކަމުގައި ނުވެއެވެ." (އެހެންކަމުން ދިޔައީ އެމީހުން އެ އަޅުކަން ކުރި ބުދުތަކަކީ އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރި އެންމެހައި ތަކެއްޗަކީ باطل އެއްޗެހިކަން އެނގިއްޖެއެވެ. އެކަމަކު ދެން ކުރިން ހިތަށް ނުއެރުނުއެވެ؟) ފަހެ الله އަށް كافر ވެއްޖެ މީސްތަކުން އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައި ވަނީ އެގޮތަށެވެ.

(٧٥) (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) "ކަލޭމެންނަށް މިއަދު عذاب حقّ ވީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އުޅުނީމު (الله އަށް) އުފަލުގައި އަތަށް ހަރުވާ، އަދި ބޮޑާވެ ފަޚުރުވެރިވެ އުޅުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٧٦) (އެމީހުން ދެރަކޮށްލުމުގެ ގޮތުން - އަދި عذاب ން ސަލާމަތްވުމަށް ދޭނެ فِدْية އެއް ނެތްކަން އެނގި މާޔޫސް ވެފައި - އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) "ކަލޭމެން ނަރަކައިގެ ދޮރުތަކުން ވަންނާށެވެ. އެތާ ދެމިތިބޭށް ބަހައްޓާ ގޮތަށެވެ. حقّ ބަސް قبول ނުކުރި، ބޮޑާ، ފަޚުރުވެރިން ދޭން ތިބޭ ތަނަކީ ނުބައި ތަނެކެވެ.

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އަދި حقّ އެއްކަމެވެ. (رسول ންނަށް އެކަލާނގެ نصر ދެއްވާނެއެވެ. ނިކަމެތިކޮށްލެއްވުން ހަލާކު ކުރައްވާނެއެވެ.) އެހެންނޫނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ކާފަރުންނަށް وعد ކުރައްވާފައިވާ ބައެއް ކަންތައް ދުނިޔޭގައި ކަލޭގެފާނަށް ދައްކަވާފިނަމަވެސް. (އެއީ އެމީހުން قتل ވުމާއި، ހައްސަރުވުމާއި، އެމީހުން ދެރަވުމާއި، މި ކަންކަމެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އައުމުގެ ކުރިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނަވާފިނަމަވެސް. ދެން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން އެނބުރި رجوع ވާން ޖެހޭ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ދެން ޙާލުން އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ قُضِىَ بِٱلْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمَ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَأَىَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބޭކަލުން رَسُولُ ފޮނުއްވީމެވެ❁ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން❁ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ = އޭގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަ އަންގަވައި ބޭކަލުން ވެއެވެ.❁ وَمِنْهُم = އަދި އޭގެ ތެރެގައި ވެއެވެ.❁ مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންގެވާހަކަ ނާންގަވާ ބޭކަލުންވެސް❁ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ = އަދި އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް ނުވެއެވެ.❁ أَن يَأْتِيَ بِـَٔايَةٍ = އެއްވެސް مُعْجِزَة އެއް ގެންނެވުމެއް❁ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ ހުއްދަން ވެގެންމެ❁ فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ = ފަހެދެން الله ގެ ހުކުމް އަމުރުވެއްޖެއްޔާ (عَذَابُ ދެއްވުމުގެ ވަގުތު އަތުވެއްޖެއްޔާ)❁ قُضِىَ بِٱلْحَقِّ = حَقُّ އަށް ނިޔާކުރެވިގެންދެއެވެ. (حَقُّ އަށް އަށް ނިމިދެއެވެ.)❁ وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެވަގުތުން ގެއްލި ހަލާކުވީ ދެއެވެ.❁ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ = بَاطِلُ ކުރާ އެންމެން ❁ ٱللَّهُ ٱلَّذِى = الله އެވީ❁ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمَ =ކަލޭމެންނަށް ހަދައި نَعَم ސޫފި ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.❁ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا = އޭގެ ބައެއް ޖަނަވާރުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށް ❁ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި އޭގެ ބައެއް ޖަނަވާރީން ކަލޭމެން ކައުމަން❁ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ = އަދި އެޖަނަވާރުގައި ކަލޭމެންނަށްވާ ފައިދާ ވެއެވެ.❁ وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً = އަދި އެޖަނަވާރުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބޭނުންވާ ކުރިމަތިން❁ فِى صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެން އެދޭ❁ وَعَلَيْهَا = އަދި އެ ( ޖަނަވާރު ) ޖަނަވާރުގެ މައްޗަށް❁ وَعَلَى ٱلْفُلْكِ = އަދި ނައުކޮޅުގެ ވަރަށް މައްޗަށްވާ، (ތުމުގައި ދެއްވާ އުޅަނދުގައި)❁ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ = ކަލޭމެން އުފުލުވެއެވެ.❁ وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ (قُدْرَة ތެރިކަމުގެ) عَلاَمَة ތައް ދައްކަވައެވެ.❁ فَأَىَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ =ފަހެ الله ގެ ކޮން އާޔަތްތަކަށް ދެއްކެވީ؟❁ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ = ކަލޭމެން އިންކާރުކުރާން ދެކެވެ ހަދައިފީ؟❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީންވެސް رسول ބޭބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ. އޭގެތެރޭގައި އެބޭކަލުންގެ خبر ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވި ބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރޭގައި އެބޭކަލުންގެ خبر ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިނުދެއްވާ ބޭކަލުން ވެއެވެ. އަދި އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކަށް الله ގެ إذن ޗުޓަން މެނުވީ معجزة އެއް ގެންނެވުމަކީ ވާނޭކަމެއް ނޫނެވެ. ދެންފަހެ އެބަޔުންގެ މައްޗަށް عذاب އައުމުގެ وقت އައިސް ޖެހި، الله ގެ أمر ޖެހުން އައުމުން حقّ ގޮތުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިދެއެވެ. (حقّ އަކީ نصر ލިބުން، باطل ހަލާކުވުން ދެއެވެ.) އެހިނދުން، باطل ގެ أهل ވެރިން ގެއްލި ހަލާކުވެދެއެވެ. (އެހެންކަމަށް ކާފިރުން ކަލޭގެފާނުވެސް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުންނާ إقتداء ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!)

(٧٩) الله އީ ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި نعم ތަކުގެ ވައްތަރުތަކެއް ޖެހިވި ކަލާނގެއެވެ. އޭގެ ބައެއް ތަކެއްޗަށް ކަލޭމެން ސަވާރުވުމަށާއި، އަދި އޭގެ ބައެއް ތަކެތީން ކަލޭމެން ކެއުމަށް ޓަކައެވެ.

(٨٠) އެ ތަކެތީގައި ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި ގިނަގުނަ منفع ތަކެއް ވެއެވެ. އަދި އެ ތަކެތީގެ މަތީގައްޔާއި، އަދި ހިތްތަކުގައި ހުރި އެދެނިވިޔަސް ކަލޭމެން ތަކެތި އަނބުރާ ހުރި، ބޯޓުތަކުގެ މަތީގައި ހަމަވުމަށެވެ، އަދި ކަލޭމެން ވެސް އޭގެ ބައެއް نعم ތަކުގެ މަތީގައި ސަވާރުވެ، ދަތުރުކުރުމަށެވެ.

(٨١) އަދި އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ قدرة ދައްކަވާ دليل ތަކެއް އެކަލާނގެ ދައްކަވައެވެ. ފަހެ الله تَعَالى ގެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެން ދޫކޮށްލާނީ، ކޮން دليل އަކަށް ހެއްޔެވެ؟

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ فَرِحُوا۟ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَـٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ فِى عِبَادِهِۦ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

## ތަރުޖަމާ

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދަތުރުފަތުރުކޮށް ނުހަދަނީ ތޯއްޗެވެ؟❁ فَيَنظُرُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބަލައި - ދެން އެމީހުން عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުމަށް❁ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ = ކިހިނެއް ވެގެންދިޔައީ ކިހިނެއްކަމެއް/ ކިހިނެއްވީ ވެގެންދިޔަ ގޮތް❁ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުރި އުމަތް (އެބަފަދަ ނުކިޔަމަންތެރި) މީހުންގެ❁ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ = އެމީހުން ވީ މިމީހުންނަށްވުރެ عَدَدُ ގޮތުން މާ ގިނަ ކަމުގައެވެ.❁ وَأَشَدَّ قُوَّةً = ބާރުގެ ގޮތުންވެސް މާ ގަދަ ކަމުގައެވެ.❁ وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި (ދަތުރުފަތުރު ކުރުމާއި، ކާރުޚާނާތަކާއި، ދަނޑުވެރިކަމާއި ގޮތްތަކާއި އަދިވިޔަފާރިގެ ގޮތުންވެސް) ބިމުގައި އަސަރު މާ ގަދަ ކަމުގައެވެ.❁ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުދިގެންނެއް ނުދިޔައެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން ކުރި އެއްވެސް ކަމަކުން/ އެމީހުން ހޯދި އެއްވެސް އެއްޗަކުން ❁ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން ❁ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ❁ فَرِحُوا۟ = އެމީހުން އުފާކުރިއެވެ. بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ = ދިރުމު ގެ ގޮތުން އެމީހުންގެ އަތުގައި ވާ ޢިލްމާއިގެން (އެމީހުން ދިރުމު އާ ކަމާ ޢިލްމެއްކަން. އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަންކަމާ ބެހޭ ބައެއް مَعْلُومَات އެވެ.)❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ = އެކަލާނގެ ރަސޫލުން މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި ވި ކަންތައް (އެއީ عَذَابُ އެވެ.)❁ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا =ދެން ފަހެ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އާއި ކާމިލު ދުށް ހިނދުން ❁ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ =އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެއްކަލާނގެ ކަމުގައި الله އަށް ތިމަމެން އީމާން ވެއްޖައީމެވެ.❁ وَكَفَرْنَا އަދި ތިމަމެން ކާފިރުވެއްޖައީމެވެ.❁ بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ = ތިމަމެން އެ ޝަރީކުކުރި އެއްޗަކުން ކުރިން ވި ޝަރީކުކޮށް ❁ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ = އެމީހުންނަށް ފަހެ އެއްވެސް މަންފާއެއް ނުކުރިއެވެ.❁ إِيمَـٰنُهُمْ އެމީހުންގެ އީމާންކަމުން ❁ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَذَابُ އާއި ކާމިލު ދުށް ހިނދުން ❁ سُنَّتَ

اللّٰهِ = އެއީ الله ގެ ސުންނަތެވެ. ކަންތައް ދިޔަގޮތް ގޮތެވެ.❁ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِۦ = ۖ އިސްވެދިޔަ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާމެދު ވެސް ❁ وَخَسِرَ هُنَالِكَ = އަދި އެހިނދު (އެބަޔަކީ عَذَابُ އައި ވަގުތު ހަމައެހިނދު) ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ.❁ الْكَافِرُونَ ۝٨٥ ކާފަރުވި މީސްތަކުން❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٨٢)** އެމީހުން – يعني مكّة ގެ قريش ން – جزيرةالعرب ގެ ބިމުގެ އެތަންމިތާ ހިނގާބިނގާފައި، ދަތުރުފަތުރުކޮށް ނަހަދަނީ ބާވައެވެ؟! (އެތަނުގެ އުތުރުން صالح ގެފާނުގެ قوم، ثمود ބާގަނޑުގެ މީހުންގެ އަސަރުތައް އެ ހުރިއެވެ. ދުނިޔޭގައި عاد ބާގަނޑުގެ މީހުންގެ އަސަރުތައް ވެއެވެ. މަދްޔަންގައި شعيب ގެފާނުގެ قوم ގެ އަސަރުތަކެވެ. އަދި لوط قوم ގެ އަސަރެވެ.) އެމީހުން އެތަންތަން ބަލައި عبرة حاصل ނުކުރަނީ ބާވައެވެ؟! އިސްވެދިޔަ قوم ތަކުގެ ތެރެއިން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކުރި قوم ތަކުގެ ފަހުކޮޅު އެމީހުންގެ ނިމުން ވީ ގޮތް ފަހަރެއްނެތިކަން އެނގޭނޭ ގޮތުގައި ވާނެއެވެ. އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން عدد ގެ ގޮތުން މި މީހުންނަށްވުރެ މާ ގިނައެވެ. ބާރުގެ ގޮތުން މާ ވަރުގަދައެވެ. عمارة ކުރުމާއި، فنّانی ގޮތުން ބިމުގައި އެމީހުންގެ އަސަރު މާ ގަދައެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ ކާފަރު ހައްދަވައިދީން – ނިކަމެތިކަމުގެ ކަރަމަށް عذاب އައިރުން – އެމީހުން ކުރި ކަމަކުން، އަދި އެމީހުން ހޯދި އެއްޗަކުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރިއެވެ. ބަދުބަދުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

**(٨٣)** ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ دليل އާއި، معجزة ތައްގެން އެމީހުންގެ رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންފައި، އެމީހުން އެދުނިޔޭ އެމީހުންގެ ގާތުގައިވާ علم އެވެ ކިޔާ ތަކެއްޗަށް އުފާކޮށްފިއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ބޭރުފުށުގެ ކުޑަ އެނގުންތެރިކަމެވެ./ ނުވަތަ ޝައްކާއި، وهم އާއި، خيال ތަކެކެވެ. އެއަކީ جاهل ން ކިޔަނީ علم އެވެ. މިޒަމާނުގެ އަހުލު މުޅިން މަސްތުކޮށްލާފައިވާ إسلام دين އާ ނުބައި ކުޑަ معلومات ކޮޅެއް ކުޑަކުދިންގެ ތަޢުލީމުގައި ދަސްކޮށްދީ، تعليم ، تعليم ހިއްދުން މިނާ ދިއުމާ އެއްވެސް ތަފާތެއް ވާތޯއެވެ؟!) ދެންފަހެ އެކަމަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ކަންތައް – އެބަހީ الله ގެ عذاب – އެމީހުން ވަށައިލިއެވެ.

**(٨٤)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ފެންނިހިނދުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. "އެއްކައުވަންތަ الله އަށް އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. އަދި މިގޭ ކުރިން އަހުރެމެން އެކަލާނގާ ބައިވެރިކުރި الله އާއި އެއްކޮށް شريك ކުރި އެންމެހައި ތަކެތީ އަހުރެމެން ކާފަރުވެއްޖައީމެވެ. އެތަކެތި ދޫކޮށްލައިފީމެވެ." މިބާވަތުގެ އީމާންކަމާ އެއީ صلاح الدّين ވިލާދުވިމާތަން ((”ވަޙީކުރެއްވުން ދޫކޮށް ހުރެގެން – މަރުވުމާ ދިމާވީ އިރު أستغفار ކުރުމަކީ ކުށުން ތައުބާވުމެއް ނޫނެވެ“)) މިކަހަލަ އީމާންކަމެކެވެ. މަރުސަކަރާތު ހާލަތުގައި ދެންވާ ތައުބާއެއް ޤަބޫލުކުރެއްވޭކަށްނެތެވެ.

**(٨٥)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އެމީހުންނަށް ފެންނިހިނދުން ދެން އެމީހުން އެ ވީ އީމާންކަމުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރިއެވެ. ނުވެސް ކުރާނެއެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާމެދު ވެސް އެކަލާނގެ ކަންތައް ދިޔަގޮތް ގޮތެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ سنّة އެވެ. ދެން އަދި عذاب އައިސް ދެމުން ދެން އެހިނދުން އެންމެހައި ކާފަރުން ގެއްލި ހަލާކުވީއެވެ. والله أعلم

# فصّلت سورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

| سُورة فصّلت | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٤) |
|---|---|

حم ① تَنزِيلٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ② كِتَٰبٌ فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ③ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ④ وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا فِىٓ أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِىٓ ءَاذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَٱعْمَلْ إِنَّنَا عَٰمِلُونَ ⑤

## ލުޣަތު

حم ① މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތުގައި ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ ❁ تَنزِيلٌ = މިއީ ބާވައިލެއްވުމެވެ. ❁ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ② = رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ الله ގެ حضرة ން ❁ كِتَٰبٌ = މިއީ ފޮތެކެވެ.❁ فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥ = އެ ފޮތުގެ އާޔަތްތައް تفصيل ވެގެންވާ (حكم ތައް ބަޔާންކޮށްދެވިފައިވާ)❁ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުން ވާ قُرْآن އެއްގެ ގޮތަށް❁ لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ③ = ދަންނަ ބަޔަކަށް (އެބަހީ އެ ފޮތަކީ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއް ކަން އެނގިގެން ދަންނަ)❁ بَشِيرًا = (الله އަށް ކިޔަމަންތެރި މުއުމިނުން) އުފާވެރި ކަލޭގެ خبر ދޭ حال ގައި❁ وَنَذِيرًا = (އަދި الله ގެ عداوة ތެރިންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދޭ حال ގައެވެ❁ فَأَعْرَضَ = ފަހެ އަރިހުން ފުރަގަސްދީފިއެވެ.❁ أَكْثَرُهُمْ = އެމީހުންގެ ގިނަ މީހުން❁ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ④ = ފަހެ އެމީހުން ނާއަހައެވެ/ ނާހުންނެވެ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ.❁ قُلُوبُنَا = އަހަރުމެންގެ ހިތްތައް ❁ فِىٓ أَكِنَّةٍ = ބަންދުވެގެން ވެއެވެ. ގަނޑުތަކެއްގައި ވެއެވެ.❁ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ = އެ ކަމަކަށް ކަލޭގެފާނު އަހަރުމެންނަށް ގޮވާލައްވާ އެއްޗަކުން❁ وَفِىٓ ءَاذَانِنَآ = އަދި އަހަރުމެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ވެއެވެ.❁ وَقْرٌ = ބަރުކަމެއް. ބީރުކަމެއް❁ وَمِنۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ = އަދި އަހަރުމެންނާ ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު ވެއެވެ.❁ حِجَابٌ = ފަރުދާއެއް/ ހިލަފުވުމެއް❁ فَٱعْمَلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު

(ކުރައްވާން ކަމެއް) ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّنَا عَـٰمِلُونَ ﴿٥﴾ = އަދި އަހުރެމެން ކަންތައް ކުރާނީ ގޮތަކަށް އަހުރެމެން ކަންތައް ކުރާ ހުރިގޮތެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކަކީ، އަދި މިފަދަ އެހެން އަކުރުތަކާކާ އެއްފަދައިން އޭގެ ފުރިހަމަ مراد ހަމައެކަނި الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ތެރޭގައިވާ އަކުރުތަކެކެވެ.

(٢) މި قُرْآن އަކީ رحمن ވަންތަ رحيم ވަންތަ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٣) މިއީ އެ ފޮތުގެ آية ތަކެއް تفصيل ވެގެންވާ އަދި حكم ތަކެއް ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.

އަދި މިއީ عرب ބަހުން ބާވައިލައްވާފައިވާ قرءان އެކެވެ. މިފޮތް އެގޭނީ ބާވައިލައްވާފައި މިވަނީ ދަންނަ ބައެކަށެވެ. އެބައި މި ފޮތަކީ الله ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެއްކަން ދަނެގަނެ އީމާނުންނަން އެނގޭނެއެވެ. އީމާން ދަންނާނެއެވެ.

(٤) އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ މީސްތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ދެއްވާ حال ގައެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް الله ގެ ރުއްސެވުމާއި، ސުވަރުގެ ލިބޭނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر އެވެ.) އަދި އެ ފޮތް ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނަށް إنذار ކުރައްވާ حال ގައެވެ. (އެބައި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް الله ގެ ކޯފާއާއި، ނަރަކައިގެ ހުރިކަމުގެ عذاب ގެ ބިރުވެރި خبر އެވެ.)

(٥) (އަދި އެ ނަބިއްޔާ محمد ގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ.) އޭ محمد ގެފާނެވެ.! އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް މި ވަނީ ކަލޭގެފާނު ތިޔަ ވިދާޅުވާ އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ގޮތުން މަތިތެރި ބަންދުވެފައެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ ކަންފަތްތަކުގައި މި ވަނީ (ބިރު އަޑު ނާއިވޭނޭ ގޮތުން) ބައްކަޑެއް ޖެހިފައެވެ. އަދި އަހުރެމެންނާއި، ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު މިވަނީ ފަރުދާއެކެވެ. ހުރަހެކެވެ. (އެއީ معنوى ހުރަހެކެވެ. ދުނިޔަވީ ކަމެކެވެ.) އެހެންވީމާ، ކަލޭގެފާނު دين ގައިވާ ގޮތަށް ކަލޭގެފާނު عمل ކުރައްވާށެވެ. އަހުރެމެންވެސް އަހުރެމެންގެ دين ގައިވާ ގޮތަށް عمل ކުރާނަމެވެ.

قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ وَٱسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ ۞ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ مِن فَوْقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقْوَٰتَهَا فِىٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ = މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަނަވަރީ آدم ގެ ދަރިކޮޅު ކަމުގައެވެ.❁ مِّثْلُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ކަހަލަ❁ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = މިވަނީ ކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވެވުމެވެ.❁ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ އަޅީ❁ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ = ހަމަ އެކެއް إله އެކެވެ.❁ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ = ފަހެ އެކަންޏެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ސީދާވާށެވެ.❁ وَٱسْتَغْفِرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދޭށެވެ.❁ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾ = އަދި مشرك ންނަށް ويل ހުއްޓެވެ. (ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ.)❁ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން = އެބަހީ އެ مشرك ން ❁ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ = ޒަކާތް ނުދެއެވެ. ޒަކާތް ނުނެރެއެވެ.❁ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ = އަދި އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ❁ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٧﴾ = ކާފިރުވެގެން އެމީހުން ކާފަރުވެރިވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވި މީސްމީހުން ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކް ކުރި ❁ لَهُمْ أَجْرٌ = އެމީހުންނަށް ދަރުމަ ހުއްޓެވެ.❁ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٨﴾ = ކެނޑިނުދާފައި ނުވާ ❁ قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.❁ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ = ބިން އުފެއްދެވި ކަލާނގެއަށް (ބިން އުފައްދަވައި ފުރިހަމަކުރެއްވީ)❁ فِى يَوْمَيْنِ = ދެދުވަހުގެ ތެރޭގައި ❁ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ލައްވަނީ ހެއްޔެވެ؟❁ أَندَادًا = شريك ންތަކެއް❁ ذَٰلِكَ = އެއީ ❁ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩﴾ = عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.❁ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ = އަދި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. (އެ ބިމުގައި) ފަރުބަދަތައް ލެއްވިއެވެ.❁ مِن فَوْقِهَا = އޭގެ މަތީގައި ❁ وَبَٰرَكَ فِيهَا

= އަދި އެކަލާނގެ އެތާނގައި ބަރަކާތް ލެއްވިއެވެ.۞ وَقَدَّرَ فِيهَآ = އަދި އެކަލާނގެ އެތާނގައި މިންވަރު ކުރެއްވިއެވެ.۞ أَقْوَاتَهَا = އެތާނގެ ރިޒުޤު/ ކާނާ ۞ فِيٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ = ހަތަރު ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ۞ سَوَآءً = ބަރާބަރަށް ۞ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿١٠﴾ = ސުވާލުކުރާ ބަޔަކަށް.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ ތިޔަބައިމީހުން ކަހަލަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. އެކަމަކު ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް وحي އިއްވެވޭއެވެ. - (ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް الله ގެ وحي ބާވައިލައްވައެވެ.) އަދި އެ وحي ގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ إله އަކީ ހަމަ އެކެއް إله އެކެވެ. އެހެންވީ ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކޮށް ސީދާ މަގުގައި ތިބޭށެވެ! އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެކަލާނގެ حضرة ގައި އެދޭށެވެ! އަދި الله އާއި شريك ކުރާ މުޝްރިކުންނަށް ހުރީ ويل އެވެ. އެއީ ނުރަނގަޅު ވަރަ عذاب އެކެވެ. ނުވަތަ ނުރަނގަޅު ގަދަފަދަ عذاب އެވެ.

(٧) އެ مشرك ންގެ މީހުން ޒަކާތް ނުދެނީއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة ދުވަހަށް ހަމަ يقين ނުވެސް ކާފަރުވެރިއެވެ.

(٨) ހަމަކަށަވަރުން إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރި މީހުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ހުރީ ކަނޑައެޅިއްޖެއް ނުވާ ދަރުމަވަންތަ، ثواب އެވެ.

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ދެދުވަހުގެ ތެރޭގައި ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފަރުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއަށް شريك ނުތަކެއް - ބައިވަރިންތަކެއް - ލައި ހަމަޖެއްސަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ އެއީ عالم ތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކުރައްވާ، އަދި އެތަކެއްޗަށް ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ. އެ ހުރިހައި ތަކެތީގެ ربّ އެވެ.

(١٠) އަދި އުޑުމަތީގައި ފަރުވަތަތަކާއި ފަރުބަދަތަކެއް އެކަލާނގެ އެ ބިމުގައި ހެދުއްވިއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި بركاة ލައްވައި ގިނަގުނަ ގޮތްގޮތުގެ خيرات ތަކެއް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި އުޅޭމީހުންނަށް ބޭނުން މިންވަރުކުރައްވައި رزق ލައްވައި އެތަކެތި وسيلة ތަކެއް ލެއްވިއެވެ. އެކަން އެގޮތަށް މިންވަރުކުރައްވައި ބަރާބަރަށް ކުރެއްވީ ހަތަރު ދުވަހުގެ ހަމަހަމަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ. الله އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ކޮބާ ދުވަހުގެ ތެރޭގައިތޯ ސުވާލުކުރާ ބަޔަކާ ގެ جواب އެއްގެ ގޮތުން މާނައިގެ ހުރި عبارة ވެއެވެ.

ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾ فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا ۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ = ދެން އެކަލާނގެ إستواى ވެ ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.۞ إِلَى ٱلسَّمَآءِ = އުޑަށް ۞ وَهِىَ دُخَانٌ = އެއީ ވަނީ ދުންގަނޑެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ ދުންގަނޑެއްކަމުގައި ވެގެންވާ حال)۞ فَقَالَ لَهَا = އެކަލާނގެ އެއަށް(އުޑަށް) وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَلِلْأَرْضِ = އަދި ބިމަށް ވެސް (ބިމަށް ވެސް އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.)۞ ٱئْتِيَا = ތިޔަ ދެމެހި އަންނާށެވެ.۞ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا = ކިޔަމަންތެރިވެގެން ނުވަތަ ނުރުހިގެންނާ حال۞ قَالَتَآ = އެ ދެމި ދެންނެވިއެވެ.۞ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿١١﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެންނާ حال އަހަރެމެން އައިސްފީމުއެވެ.۞ فَقَضَىٰهُنَّ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެ އުޑު ނިރުއްވާލެއްވިއެވެ.۞ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ = ހަތް އުޑަކަށް۞ فِى يَوْمَيْنِ = ދުވަސްދެކުގެ ތެރޭގައި۞ وَأَوْحَىٰ = އަދި وحى ކުރެއްވިއެވެ.۞ فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا = ކޮންމެ އުޑަކަށްވެސް އެ އުޑެއްގެ ކަންތައް ۞ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا = އަދި ދުނިޔޭގެ އުޑު (އެންމެ ގާތް އުޑު) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރިކުރެއްވީމެވެ.۞ بِمَصَٰبِيحَ = ބައްތިތަކުން (ތަރިތަކުން)۞ وَحِفْظًا = އަދި ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް۞ ذَٰلِكَ = އެއީ ۞ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ މިންވަރުކުރެއްވުމެވެ.۞ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން (އެކަލާނގެއަށް إيمان ވުމާއި، އަޅުކަންކުރުން ފިލުވި ކުރުމުން) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ،۞ فَقُلْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ أَنذَرْتُكُمْ = ތިމަން ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަން ހުރިކަމުގެ خبر ދެއްވީމެވެ.۞ صَٰعِقَةً = ކުއްލިއަކަށް ގަޑުވާ ބިރުގަ ވާވަރު ކަޅިއް އަލިވިލާނާ ކަރުގެ ۞ مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ = عاد ބައިމީހުންނާއި، ثمود ބައިމީހުންނަށް އައި އެފަދަކަމެއްފަދަ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١) ދެން އެކަލާނގެ އިސްތިވާކުރެއްވީ އުޑަށެވެ. އޭރު އެ އުޑު އޮތީ ދުންގަނޑެއްކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ އެ އުޑަށާއި، އަދި ބިމަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަ ދެއްޗި ރުހި ކިޔަމަންތެރިވެގެން ނުވަތަ ނުރުހި ނަމަވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އަންނާށެވެ. އެ ދެއްޗި ދެންނެވިއެވެ. ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال އަހަރެމެން މި އައީމުއެވެ.

(١٢) ފަހެ އެކަލާނގެ އެ އުޑުތައް ހަތް އުޑަކަށް ނިންމަވައިފިއެވެ. އެއީ ދުވަސްދެކުގައެވެ. އަދި ކޮންމެ އުޑަކަށް އެ އުޑަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންތައްތައް އެންގެވިއެވެ. އަދި ދުނިޔެއާ އެންމެ ގާތް އުޑު ބައްތިތަކުން ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އެބަހީ ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެ ތަރިތައް އެއީ ރައްކާތެރިކުރުމަށްވާ ތަކެތި ކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. (އެއީ އުޑުން ވަގަށްކަންނޭނުމަށް ދާ ޖިންނި شيطان ންނާ ދިމާއަށް އުކުމަށެވެ.) އަދި އިސްތިރާހަ އެންމެހައި ކަންކަމަކީ ގަދަ ބާރުވެރިވަންތަ، އަދި އެންމެހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ނިންމެވުންތަކާއި، ހަމަޖެއްސެވުމާ ކަންކަމެވެ.

(١٣) (އޭ رسول الله އެވެ!.) ފަހެ އެމީހުން އެބަހީ مشرك ންގެ މީހުން الله އަށް إيمان ނުވެ الله ގެ ތައުޙީދުން ވިސްނައި فكر ނުކޮށް އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. عاد ބަޔަކާއި މީހުންނަށާއި، ثَمُود ބަޔަކާއި މީހުންގެ މައްޗަށް އައި ކަހަލަ صاعقة އެއް – އެބަހީ ކުއްލިއަކަށް މަރުވާ ތަނޑާ ވާވަރު އެފަދަހަރެއް – ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އައުމާނެ ކަމުގެ ބިރުވެރި إنذار ތިމަންކަލޭގެފާނު ކުރައްވަމެވެ. އެކަމުގެ خبر ދެއްވަމެވެ.

إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَـٰفِرُونَ ⑭ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يَجْحَدُونَ ⑮ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ⑯

## ލަފްޒީ މާނަ

إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދު۞ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން (ކުރީ رسول ން)۞ وَمِنْ خَلْفِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުންނާއި (ފަހުގެ رسول ން ۞ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = ޢިބާދަތްކުރުން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. (އަޅުކަމުގެ އެއްވެސް ކަމެއްކުރުމެއްވެސް.)۞ إِلَّا ٱللَّهَ = الله އަށް ފިޔަވައި۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވީއެވެ..۞ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا = އަޅަގަނޑުމެންގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ۞ لَأَنزَلَ مَلَـٰٓئِكَةً = މަލާއިކަތް ބާވައިލައްވައިފީއެވެ. (ފޮނުއްވައިފީއެވެ.)۞ فَإِنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން۞ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = އެ އެއްޗަކާއިގެން ދީނަ ބާވައިލުން ފޮނުވުނު ތަކެއްޗަކަށް۞ كَـٰفِرُونَ ⑭ = ކާފިރުވެގެން ވެވެ.۞ فَأَمَّا عَادٌ = ފަހެ عاد ޤައުމުގެ މީހުން ތަންނަށެވެ.۞ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ކިބުރުވެރިވިއެވެ. ބޮޑާ ވިއެވެ. فِى ٱلْأَرْضِ ބިމުގައި ۞ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = حقّ އަކާ ނުލައި ۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.۞ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً = ބާރުގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ގަދަފަދަ ކޮންބައެއް ހުރީތޯ؟۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ފަހެ ނުދެކެނީ ބާވައެވެ؟.۞ أَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އެވީ ۞ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވި ކަލާނގެކަން.۞ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً = އެމީހުންނަށްވުރެ އެކަލާނގެ ބާރުގެ ގޮތުން ގަދަފަދަވަންތަ ވާ ބޭކަލެވެ.۞ وَكَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ.۞ بِـَٔايَـٰتِنَا تَجْحَدُونَ ⑮ = ތިމަން ރަސޫލުންގެ އާޔަތްތަކާ ދެކޮޅުހަދާ ކަމުގައި ۞ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސޫލާގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ.۞ رِيحًا صَرْصَرًا = ފިނިގަދަ އަނގޮޓި ވައިރޮ ۞ فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ = ސުންތާ ދުވަސްތަކެއްގައި ۞ لِّنُذِيقَهُمْ = އެމީހުންނަށް ރަހަ ދެއްކެވުމަށް ޓަކައި (އެމީހުން ރަހަ ބަލައިގަތުމަށް)۞ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ = ދަރަކަރާއި، ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ۞ وَلَعَذَابُ

ٱلْأَخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގެ عذاب۞ أَخْزَىٰ = ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަން މާ ބޮޑެވެ.۞ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ⑯ = އަދި އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އެއީ އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ ކުރިންނާއި، ފަހަތުން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުގައެވެ. (އެމީހުންގެ ކުރި ބޭކަލުންގެ مراد އަކީ ޢާދު أمّة އެއްގެ ކުރީގައި ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނެވެ. ފަހުގެ ބޭކަލުން ކަމުގައި ބެލެވޭ ބޭކަލުންނަކީ ޢާދު أمّة އަކާއި، ދެންވެސް އެއަށް ފަހު ވަޑައިގެންނެވި ބޭކަލުންނެވެ.) މި ހުރިހާ ބޭކަލުން ވެސް އެ ބޭކަލުންގެ أمّة އަށް ދަޢުވަތުދެއްވި ވަނީ "ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ފިޔަވި އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ." މިފަދައިންނެވެ. އޭގެ جواب ގައި އެ أمّة ގެ މީހުން ދަންނަވައެވެ. الله އިރާދަފުޅުވީ ނަމަ رسول ބޭކަލުން ކަމުގައި ملائكة ބޭކަލުން ފޮނުއްވައިފީހެވެ. ފަހެ އަހުރެމެން ތިޔަ ބޭކަލުން އެ އެއްކަލާނގެން ފޮނުއްވުނު ތަކެއްޗަކަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ.' މިއެވެ.

(١٥) ފަހެ عاد ބާގައިގެ މީހުން ތަންނަވައެވެ. (އެމީހުން އެއީ هود ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ.) އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތި ބިންމަތީގައި ކިބުރުވެރިވެ ބޮޑާވެގަތީއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އަހުރެމެންނަށް ވުރެން ބާރުގަދައީ ފަހެ ކާކުބާއެވެ؟ ކަލޭ ދެއްކާށެވެ؟ (އެބަހީ އަހުރެމެންނަށް ވުރެ ބާރުގަދަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އޭގެ جواب ގައި الله އަންގަވަނީ) އެމީހުން ހެއްދެވި ހަމަކަށަވަރުން الله އެވެ. އެމީހުންނަށްވުރެ އެކަލާނގެ ބާރުގެ ގަދަކަން މާ ގަދަފަދަވަންތަކަމުގެ ވާގެން ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދާ، އަދި އިންކާރުކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(١٦) ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް) އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވަރުގަދަ ފިނިހަވާ، އަޑުގަދަ ވައިއެއް ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ސުންގަޑު ދުވަސްތަކެއްގައެވެ. (އެއީ ހަތް ރެއާއި، އަށް ދުވަހެވެ.) އެގޮތުން އެކަން ހިންގެވީ އެމީހުންނަށް މި ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް ދެރަކަމާއި، ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ ރަހަ ދެއްކެވުމަށެވެ. އަދި آخرة ގެ عذاب އެއަށްވުރެ މާ ދެރަވެވޭ ނިކަމެތިކަން ބޮޑެވެ. އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر އެއް އެހީވެރިން ނުލިބޭ ހުއްޓެވެ.

وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ عَلَى ٱلْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ ٱلْعَذَابِ ٱلْهُونِ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَآءُ ٱللَّهِ إِلَى ٱلنَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا مَا جَآءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَٰرُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ وَقَالُوا۟ لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوٓا۟ أَنطَقَنَا ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنطَقَ كُلَّ شَىْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾

## ލުޣަތު

وَأَمَّا ثَمُودُ = އަދި ثمود ޤައުމުގެ މީހުން ދެންނަމެވެ.۞ فَهَدَيْنَاهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގުގެ ބަޔާން ކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ = ފަހެ އެމީހުން (ކާފަރު ކަމުގެ) ކަނުކަމަށް ލޯބިކުރިއެވެ.۞ عَلَى الْهُدَىٰ= ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް/ ތެދުމަގުގެ ބަދަލުގައި۞ فَأَخَذَتْهُمْ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ގައިގައި ހިފިއެވެ.۞ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ = ދެރަކަމުގެ، ނިކަމެތިކަމުގެ عذاب ގެ އަޑުގަދަ ގުގުރިން۞ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ކުރަމުން ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން۞ وَنَجَّيْنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ.۞ الَّذِينَ آمَنُوا = އީމާންވި މުސްލިމުންނެ۞ وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިން ކަމުގައިވީ (شرك އާއި، ކުފުރުކުރުމުން ރައްކާތެރިވެގެން ވީ ބައެއް ކަމުގައި)۞ وَيَوْمَ يُحْشَرُ = އަދި محشر ކުރެވޭ ދުވަހު - جمع ކުރެވޭ ދުވަހު۞ أَعْدَاءُ اللَّهِ = الله ގެ عداوة ތެރިން ۞ إِلَى النَّارِ = ނަރަކައަށް/ އަރިއްސަވަން۞ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެކުއެކު ބަނދުވެގެންނާ حال۞ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا = އެމީހުން އެ ނަރަކައަށް ގެންދެވިއްޖެއުމަށް ދަނިކޮށް - (ގެންދެވިއްޖެ ހިނދުން۞ شَهِدَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިދޭނެއެވެ.۞ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ = އެމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމާއި، ފެންނަކަމާ (ކަންފަތްތަކާއި، ލޮލާއި)۞ وَجُلُودُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހަންތަކާއި،۞ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން ދިޔަ ކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކަށް۞ وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަންތަކަށް ބުނެއެވެ.۞ لِمَ شَهِدْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ހެކިދިނީ ކީއްވެގެން ތޯއެވެ؟۞ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް/ އަހުރެމެންނާ ދެކޮޅަށް۞ قَالُوا = އެތަކެތި (އެ ހަންތަކު) ބުނާނެއެވެ.۞ أَنطَقَنَا اللَّهُ = الله އަހުރެމެންނަށް ބަސްބުނުމުގެ ބާރު ދެއްވީއެވެ.۞ الَّذِي أَنطَقَ = އެކަލާނގެއީ ބަސްބުނުންތެރިކަން ދެއްވި

ކަލާނގެއެވެ.۞ كُلَّ شَيْءٍ = ކޮންމެ އެއްޗަކަށް۞ وَهُوَ خَلَقَكُمْ = ތިޔަބޭފުޅުން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ.۞

أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަވަރަށް۞ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (٢١) = އަދި ތިޔަބޭފުޅުން އެނބުރި رجوع ވުން ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ثمود ބާގައިގެ މިޔުން ތަންނަވެއެވެ. (އެއީ صالح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ.) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން إيمان ކަމާއި، ތެދުމަގުގެ މައްޗަށް ކާފަރުކަމުގެ އަނދިރިކަމާއި، ކަނުކަން إختيار ކުރިއެވެ. އެކަމަކު ޖެހި ކުރިއެވެ. ދެންފަހެ ނިކަމެތިކަމާއި، ދެރަކަމުގެ عذاب ގެ އަޑުގަނޑެއް އެމީހުންނަށް އައިސް ޖެހުނެވެ. އެ އަޑުގަނޑު އެމީހުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٨) އަދި (شرك އާއި، ދުރުހެލުން ރައްކާތެރިވެގެން ތިބި) تقوى ވެރި مؤمن ން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރައްކާތެރިކުރައްވައި ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٩) އަދި الله ގެ عداوة ތެރިން محشر ކުރެވޭ قيامة ދުވަހު - ނަރަކައަށް جمع ކުރެވޭ ދުވަހު - ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނީ އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާއިން ފެށިގެން އެންމެ ފަހުގެ މީހާއަށް ދާންދެން ބަންދުކުރެވިގެންނެވެ. މާއިކަށް ބައިކުޅުނު ބޭކުޅުގެ ދަރަޖައި جمع ވެގެންނެވެ.

(٢٠) އެބައިމީހުން އެ ނަރަކަޔާ ހަމައަށް ގެންދެވުނީމާ އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކާއި (އިވުންތަކާއި)، ލޮލުތަކާއި (ބެލުންތަކާއި)، އަދި އެމީހުންގެ ހަންގަނޑު އެމީހުންނާ އިދިކޮޅަށް ހެކިދޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކުރަމުން ގެންދިޔަ ނުބައި ކަންކަމާ ބެހޭގޮތުންނެވެ.

(٢١) އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަންގަނޑުތަކާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެނާ އިދިކޮޅަށް ހެކިދިނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެހިނދު އެތަކެތި ޖަވާބުދޭނެއެވެ. ބުނާނެއެވެ. ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ވާހަކަދެއްކެވުމުގެ ބަސްބުނުމުގެ ބާރު ދެއްވި الله އަހުރެމެންނަށްވެސް ވާހަކަދެއްކުމުގެ ބާރު ދެއްވީއެވެ. (ތިޔަބައިމީހުން އެ ނުބައި ކަންތައްތައް ކުރިއިރު އަހުރެމެން حاضر ވެގެން ތިބީމުއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެންމެ ފުރަތަމަވެސް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން رجوع ވުން ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَتِرُونَ أَن يَشۡهَدَ عَلَيۡكُمۡ سَمۡعُكُمۡ وَلَآ أَبۡصَٰرُكُمۡ وَلَا جُلُودُكُمۡ وَلَٰكِن ظَنَنتُمۡ أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعۡلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَذَٰلِكُمۡ ظَنُّكُمُ ٱلَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمۡ أَرۡدَىٰكُمۡ فَأَصۡبَحۡتُم مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن يَصۡبِرُواْ فَٱلنَّارُ مَثۡوًى لَّهُمۡۖ وَإِن يَسۡتَعۡتِبُواْ فَمَا هُم مِّنَ ٱلۡمُعۡتَبِينَ ﴿٢٤﴾ ۞ وَقَيَّضۡنَا لَهُمۡ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُواْ لَهُم مَّا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَحَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلِهِم مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِۖ إِنَّهُمۡ كَانُواْ خَٰسِرِينَ ﴿٢٥﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَتِرُونَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރާކަށް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.۞ أَن يَشۡهَدَ عَلَيۡكُمۡ = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިދިނުމުން۞ سَمۡعُكُمۡ وَلَآ أَبۡصَٰرُكُمۡ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އިވުންތައް (ކަންފަތްތައް) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފެނުންތައް ކަމުގައި ވިޔަސް (ލޯތައް ކަމުގައި ވިޔަސް)۞ وَلَا جُلُودُكُمۡ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަންތައް ވިޔަސް۞ وَلَٰكِن ظَنَنتُمۡ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން ހީކުރީއެވެ.۞ أَنَّ ٱللَّهَ لَا يَعۡلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެން ނުވާ ކަމުގައި۞ كَثِيرًا مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ގިނަ ކަންތައް.۞ وَذَٰلِكُمۡ ظَنُّكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ އެ ހީކުރުން۞ ٱلَّذِي ظَنَنتُم = ތިޔަބައިމީހުން އެ ހީކުރި۞ بِرَبِّكُمۡ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ އާމެދު۞ أَرۡدَىٰكُمۡ = އެކަން ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކު ކުރީއެވެ.۞ فَأَصۡبَحۡتُم = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ވީއެވެ.۞ مِّنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ވާ މީހުންގެ ތެރެއިން۞ فَإِن يَصۡبِرُواْ = ފަހެ އެމީހުން ކެތްކުރިޔަސް۞ فَٱلنَّارُ مَثۡوًى لَّهُمۡ = ނަރަކަ އެއީ އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެ ޖާގައެވެ.۞ وَإِن يَسۡتَعۡتِبُواْ = އަދި އެމީހުން ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ އައިސް ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ކަންތައް ކުރަން އެދުނަސް۞ فَمَا هُم = ފަހެ އެމީހުން ނުވެއެވެ.۞ مِّنَ ٱلۡمُعۡتَبِينَ ﴿٢٤﴾ = ރުހިވޮޑިގަތުން ލިބޭ މީހުންގެ ތެރެއިން۞ وَقَيَّضۡنَا لَهُمۡ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޔަޤީންކޮށްދިނީމެވެ.۞ قُرَنَآءَ = (شيطان ންގެ) رحمة ތެރިން ތަކެއް/ އެކުވެރިންތަކެއް۞ فَزَيَّنُواْ لَهُم = ދެން އެޝައިޠާނުން އެމީހުންނަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީ (ދުނިޔޭގެ شهوة ތަކާއި، فاحش ކަންތައްތައް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނީއެވެ.)۞ مَّا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ = އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ތަކެތީގެ (ދުނިޔޭގެ ކަންކަމުގެ)۞ وَمَا خَلۡفَهُمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ފަހަތުގައިވާ ކަންކަމުގެއާއި، (آخرة ގެ ކަންކަމުގައި: آخرة ނެތްކަމާ ކަމުގައި، ހިސާބު ބައްލަވާން، ނަރަކަ، ސުވަރުގެ، މި ބާވަތްކަމެއް، އެކަންކަން ނެތްކަމުގައި ހީކުރުމާ ދުނިޔެ ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނީއެވެ.)۞

وَحَقَّ عَلَيۡهِمُ ٱلۡقَوۡلُ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް (عذاب ގެ) ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ.۞ فِيٓ أُمَمٖ قَدۡ خَلَتۡ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކެއް ފަދައިން۞ مِن قَبۡلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރީގައި۞ مِّنَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން۞ إِنَّهُمۡ كَانُواْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. خَٰسِرِينَ ﴿٢٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ އިވުންތެރިކަމާއި، އެބައި ކަންފަތްތެރިކަމާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ފެނުންތެރިކަމާއި، يعنى ލޯތަކާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހަންތަކާއި، އެބައި އަންގަތަކި ގުނަވަންތަކުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިދޭނޭ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުން އެ ނުބައިކަންތަކުން ކުރަމުން ދިޔައިރު ވަންހަނާކޮށް، ނިވައިކުރި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ހިތައް ހީއްޖެތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން ހެދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދާ ގިނަ ކަންތައްތަށް الله ދެނެވޮޑިނުގަންނަވާނޭ ކަމަށެވެ.

(٢٣) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީސްތަކުން ކަމުގައި ތިޔަވީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އާދޭހު ތިޔަބައިމީހުން ހީވާ ކުރި (ނުބައި) ހީއެވެ.

(٢٤) ދެންފަހެ އެމީހުން ކެތްކުރިއަސް އަދި ކެތް ނުކުރިއަސް އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނޭ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އެހެން ގޮތެއް ނުވެވޭ. އެބަހުން ނުކުރެވިދާނެ ނުވެވޭ. އަދި އެމީހުން އަޅުން ދުރުކުރައްވައި އަރިހުން الله ރުހިވޮޑިގެންނަވާ ގޮތަށް އެދުން އެދުނަސް عذر ދަރުނަކަން އެދުނަސް އެމީހުންނަށް އެފުރަތު ހުއްދަކުރައްވާ ދިލާނެ ބަލައް ނުލާނެއެވެ.

(٢٥) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކުވެރިންތަކެއް ޤާއިމްކުރެއްވީމެވެ. (އެބައި مكّة ގެ مشرك ނުންނާއި، ދެންވެސް އެބަވަތުގެ މީސް ތަކުންގެ މައްޗަށް އެކުވެރި رحمة ތެރިންތަކެއް ކަމުގައި ޝައިޠާނުންތަކެއް ޤާއިމްކުރެއްވީމެވެ.) ދެންފަހެ އެ ޝައިޠާނުންތަކެއް އެބައިމީހުންނަށް ދުނިޔެއާއި، آخرة ގެ ކަންތަކެއް ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި الله އަށް شرك ކުރުމާއި، އުފުލުންތެރިކަން އަރައިގަތުމާއި، فاحش އަންގުރައި ކަމެއް ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނުމެވެ. آخرة ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނުމަކީ آخرة ނާންނާނެ ކަމަކަށް، މަރުވެފައިވާ ފަހުން ދިރުމެ ނެތްކަމަށް، عمل ތަކަށް ހިސާބުބެއްލެވުމެއް ނެތްކަމަށް وسواس ދީ ހައްލައި ހެދުމެވެ. އާދެ ސަވަބުން فاحش އަންގުރައި ކަމެއްގައި ގެވިދިޔަ عمر ހުސްކޮށްލުމެވެ.)

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَسْمَعُواْ لِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَٱلْغَوْاْ فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَآءُ أَعْدَآءِ ٱللَّهِ ٱلنَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ ٱلْخُلْدِ جَزَآءً بِمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި كافر ވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ.۞ لَا تَسْمَعُواْ = ތިޔަބައިމީހުން ނާހާށެވެ!۞ لِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن އަށް۞ وَٱلْغَوْاْ فِيهِ = އަދި އެއަށް ހަޅޭއްލަވާ، އަޑުގަދަކޮށް ހޮޅިޖަހާ ހަދާށެވެ!. (އެބަހީ އެ قرآن ކިޔަވާ ވަގުތު ހަޅޭއްލެވުމާއި، އަޑުގަދަކޮށް، ހޮޅިޖެހުމާއި، ގަޑުބަޑުކުރާށެވެ.)۞ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ = އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ގަދަވެވުމަށެވެ.۞ فَلَنُذِيقَنَّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަހަދައްކަވާ ދެއްވާނެމެވެ.۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަވެގެންވާ عذاب އަކުން۞ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން) ގަދަވެގެންވާ ޖަޒާ ދެއްވާނެމެވެ.۞ أَسْوَأَ ٱلَّذِى كَانُواْ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރަމުންދިޔަ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައި ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ۞ جَزَآءُ أَعْدَآءِ ٱللَّهِ = الله ގެ عدوّ ންގެ ޖަޒާއެވެ.۞ ٱلنَّارُ = އެއީ ނަރަކައެވެ.۞ لَهُمْ فِيهَا = އެމީހުންނަށް އެތާނގައި ވެއެވެ.۞ دَارُ ٱلْخُلْدِ = ދެމިހުންނަންވީ ގެވެށި۞ جَزَآءً = ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން۞ بِمَا كَانُواْ = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުން۞ بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް۞ يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾ = އިންކާރުކޮށް ދޮގުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ވީއެވެ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ކާފަރުންގެ މީހުން އެއްބަސްވެ ބަހަކަށް އަރައި ބުނެއެވެ. ތި ކަލޭމެންނާށެވެ! މި قُرآن ކިޔަވާ އަޑު ކަލޭމެން ނާހާށެވެ! އަދި އެ ކިޔަވާއިރު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، އަނގަތަޅަބަޑުޖަހައި، ކާމިޔާބުވެވިދާނެއެވެ! (އެއީ قُرآن ކިޔަވާ އަޑުއަހައިގެން އަސަރުކޮށް ތެދުމަގަށް އެތެރެވެދާނެތީއެވެ.) އަދި ކާފަރުން إسلام دين އަކާއި، محمّد ގެ ދީނުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ގަދަވެރިވާން ކަންނޮންނިގެއެވެ. ކަލޭމެން ގަދަވެވޭނެ أمّيد ގައެވެ.

(٢٧) (الله އެކަލަ މީހުންނާމެދު وحى ކުރައްވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީ މީސްތަކުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގަދަވެގެންވާ عذاب ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކުރާ ނުބައި ނުލަފާ ކަންތައްތަކަށް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހުރިވަރަކަށް ބަދަލު ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢٨) الله ގެ عدوّ ންގެ އެ ބަދަލަކީ ނަރަ ސިފަ ނަރަކައެވެ. އެތަނުގައެވެ. އެމީހުން އެއީ އަބަދު ދެމިހުރުމަށް ތިބޭ ދާއިމީ ގެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އިންކާރުކޮށް ދެކޮޅުހެދުމުގެ ބަދަލެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. ހަމަގެ މި ތިން އާޔަތުން ސިފަވެގެން މިދާ ކާފަރުންނާއި، އެމީހުންގެ عمل ތަކާއި، މިއާދު މިމީހި تهذيب ކާފަރުންނާއި، ޖާހިލިއްޔާ إسلام ނުނާއި، އަދި މި މީހުންގެ عمل އާ އެއްވެސް ތަފާތެއް އެބަހުރި ބާވައެވެ؟ ބޭނުމެއްނެތް ފިސާރިއާން ދަރަޖަމާ ކަމެއްކެވެ. އެމީހުން އެ ޖަމާޢަތައި އެ ދުނިޔެ رسول الله صَلَّى الله عَلَيْه وسلم قُرآن ކިޔަވާ ފިޔަވާލާ އަޑު މީހަކަށް އިވުނަ ނުދޭން ގޮސްނުވެ. ކިޔަވާ ފިޔަވާލާން ފުރަތަ ހަޅޭއްލަވައި އަޑުގަދަކޮށް، އަނގަތަޅަބަޑުޖަހައި މިޒާތުގެ ކަންތައް ކޮށް قُرآن ގެ އަޑު ބަންދުކުރިއެވެ.

މިޒަމާނުގައިވެސް قُرآن ކާއި، އަދި إسلام دين ގެ تعليم އާ ދުރަށް ގެންދެވުމަށް قُرآن ގެ އަޑު ނުއިއްވުމަށް، އަދި ކުއްޖަކުވެސް އެ قُرآن ކިޔަވައިދޭނަމަ ނުކިޔަވައި ވާހަކައި ދޮގުން ހަދަނީއެވެ. قُرآن އާ ނުބަދަލު تعليم އެއީ އެންމެ މަތީ تعليم ކަމުގައި ހަދައި، ކުޑައި، ފުރުޞަތު ދޭނެ ގޮތަށް، ޑިމޮކްރަސީ ޖަމާޢަތްތަކުގެ ނަންނަމުގައި ޖުމްލަކަމާވެއް ހިންގައި، ކުޅިވަރުގެ ތަފާތު ވާދަވެރި މުބާރާތްތަކެއް رمضان މަހުގެ ރޭތަކުގައިވެސް ހިނގަމުން ދިއުމު އަދި އެހެން މަސްވަރު ހުންނަނީ ކިޔާ ޖުންވަރުކަން ބާވައެވެ. رمضان މަހަކީ قُرآن ގެ މަސްސަރުގެ ނަމުން مشهور ވެގެންވާ މަހެވެ. ۔ وَالْغَوْ فِيْهِ މާނަ ވަރަށް އަދި މިގެ އިޝާރާތެއް ވެއްޖައެވެ. ތަފާތުވަނީ ޖަމާނައި މީހުންނެވެ. عمل ގައި ތަފާތު މާކަމަކަށް ނުވެއްނެވެ. فاعتبروا ياأولى الأبصار

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ رَبَّنَآ أَرِنَا ٱلَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ބުނެއެވެ. (ނަރަކައިގާ ތިބެގެން ބުނާނެއެވެ.)۞ رَبَّنَآ أَرِنَا = އަޅަގަނޑުގެ ربّ އެވެ. އަޅަގަނޑުމެންނަށް ދައްކަވާނދޭވެ!۞ ٱلَّذَيْنِ أَضَلَّانَا = އަޅަގަނޑު މަގުފުރެއްދި ދެފަރާތުން (ދެބާވަތް)۞ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = ޖިންނީންގެ ތެރެއިންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން۞ نَجْعَلْهُمَا = އަހަރެން އެ ދެފަރާތް ފައިތިލާލާނަމެވެ. ދެބާވަތް ފައިތިލާލާނަމެވެ.۞ تَحْتَ أَقْدَامِنَا = އަޅަގަނޑުގެ ފައިތިލަދަށުގެ ދަށަށް۞ لِيَكُونَا = އެ ދެފަރާތް ނުވަތަ ދެބާވަތް ވުމަށް ޓަކައެވެ.۞ مِنَ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾ = އެންމެ ދަށުގައިވާ މީހުންގެ ތެރެއިން.۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނި މީހުން۞ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަޅަގަނޑުގެ ربّ އަކީ الله އެވެ.۞ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ = ދެން (އެ ބަސްމަތީގައި) އޮޑިހުން قائم ވެތިބި۞ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ = އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ފައިބައިގަންނަވާނެއެވެ. (އެއީ މަރަށް حاضر ވާ ވަގުތުއެވެ.)۞ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތް ބުނާނެއެވެ۞ أَلَّا تَخَافُوا۟ = (އެބައިމީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ބިރު ނުގަންނާށެވެ.۞ وَلَا تَحْزَنُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހިތާމަ ނުކުރާށެވެ.۞ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގެ ހުރި ކަމުގެ އުފާ ކުރާށެވެ.۞ ٱلَّتِى = އެ ސުވަރުގެއަކީ۞ كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް وعد ވެވިފައިވާ ތަނެވެ.۞ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ = ތިމަން ބާރުވެރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރައްކާތެރިކަން ދޭ އަދި އެހީތެރިކަން ދޭ ބާރުވެރިންނިމުއެވެ.۞ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި۞ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައިވެސް۞ وَلَكُمْ فِيهَا = ތިބާ އެތާނގައި (އެ ސުވަރުގޭގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވެއެވެ.۞ مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ نفس ތައް އެދޭހައި ތަކެއް۞ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެދި ދަންނަވާ އެއްޗެއް އެތާގައި ކަލޭމެންނަށްވެއެވެ.۞ نُزُلًا = އެއީ މެހުމާންދާރީ ކަމުގައެވެ. (مهمان ންނަށް ތައްޔާރުވެފައިވާ ތަކެއްޗެވެ.)۞ مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ޙަޟްރަތުން۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ކާފިރުވީ މީސްތަކުން (ނަރަކައިގެ عذاب ލިބިގެންދާ ވަގުތު) الله އަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ. ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންގެ ތެރެއިން އަހަރެމެން މަގުފުރެއްދިދިޔުން ނުވަތަ ދެފަރާތް އަހަރެމެންނަށް ދައްކަވާނދޭވެ! އެ ދެފަރާތް އަހަރެމެންގެ ފައިތިލަފައިގެ ދަށުގައި ޖެހުރިމެވެ. އެއީ އެ ދެފަރާތް އަހަރެމެންގެ އެންމެ ދަށަށް ދިޔުމަށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް عذاب ގިނަވުމަށް ޓަކައެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މިވާ މަގުފުރެއްދި ދެމީހުންނާމެދު ބަސް ތަފާތުވެގެން ވެއެވެ. އެއްބައި ބުނެފައިވަނީ އެއީ شيطان ނާއި ތެރެއިން އިންސާނުންނަށް كافر ކަމާއި، شرك ކުރުމާއި، މި ކަންކަމަށް ވަސްވާސްދީ، މީސްތަކުން ފުރުޅާ، ގޮތުން ނަފްސާ شيطانން ކަމަށެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބުނެފައިވަނީ އެއީ އާދަމުގެ ދަރިންގެ ތެރެއިން އެންމެ ކުރިން ޖިނާޔަތްތެރިވި ކާފިރުކަމުގެ ބޯޅި ފިރިޔަކަށްވާނެއެވެ.

(٣٠) ޙަޤީޤަތުގައި ربّ އީ الله އެވެ ބުނެ ދެން އެކަލާނގެ ކަމުގައި (شريك އެއް ނުކޮށް توحيد ގެ މަތީ، ކާމިލް ގޮތެއްގައި ދެމިހުރެ) قائم ވެ ތިބި މީހުން (މަރުނ حاضر ވާ ވަގުތު، ނުވަތަ ކަށްވަޅުން محشر ގެ ميدان އަށް ނުކުންނަ ވަގުތު) ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ގާތަށް رحمة ގެ ملائكة ބާވައިލެއްވުން ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އަދި އެ ބާވައިލެއްވުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ބިރު ނުގަންނާށެވެ. އަދި ހިތާމަވެސް ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސުވަރުގެ ހިނގައިގެ އުފާ ކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވިކަން وعد ވެވިގެންވާ ތަނެވެ. الله وعد ކުރައްވާފައިވާ ތަނެވެ.

(٣١) ދުނިޔޭގެ حياة ގައިވެސް، އަދި آخرة ގެ حياة ގައިވެސް ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންމެން ބާރުދޭ ރައްކާތެރި އެހީތެރިންނެވެ. އަދި އެ ސުވަރުގޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތްއެދޭ ކަމެއް نفس ކަމެއް އެ ކަންކަމެއް ދަރިވެރިވާ އެންމެހައި ކަމެއް ވެއެވެ.

(٣٢) އެއީ ގަދަވަންތަ ވަރަށް ފާފަފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އަރިހުގެ مهمان ނުންނަށް ތައްޔާރު ކުރައްވާފައިވާ ތަނެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ގޮތުގައިމެވެ. (اللهم اجعلنى منهم. آمين)

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلاً مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِى ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلاً = ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކާކުހެއްތޯ؟ ❁ مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށް ގޮވި މީހަކަށްވުރެ ❁ وَعَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި އޭނާ صالح ކުރި ❁ وَقَالَ = އަދި އޭނާ ބުނި ❁ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ވަނީ إسلام ދީނުގެ މުސްލިމުންނެވެ. مسلم ނުގެ މުސްލިމުންނެވެ. ❁ وَلَا تَسْتَوِى = އަދި ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ = ހެޔޮ ކަންތައްތަކާއި، އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކާއި، ❁ ٱدْفَعْ = (ނުބައި ކަންތައް) دفاع ކުރާށެވެ. / ދުރުކުރާށެވެ. ❁ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = ހެޔޮ ކަންތައްކުރުމުން ❁ فَإِذَا = އޭރުން/ އެހެން ހަދައިފިއްޔާ ❁ ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ = ކަލޭފާނާއި، އޭނާއާ ދެމެދު عداوة ހުރިކަމުގެ ވާމީހާ ❁ كَأَنَّهُۥ = އޭނާ ކޮންތަނަކަ ހެއްޔެވެ؟ ❁ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ = ވަފާތެރި އެކުވެރިއެއް ފަދައެވެ. ❁ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެކަން حاصل ނުވާނެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = ކެތްތެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް ފިޔަވައި ❁ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ = އަދި އެކަން ނުލިބޭނެއެވެ. ❁ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުގެ (ثواب ގެ) ވެރިޔަކަށް ފިޔަވައި ❁ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް ހިތްވަރުދިނުމެއް އަޅުވާލުމެއްއައިސް/ ވަސްވާސްދިނުމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާއި، ❁ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ❁ نَزْغٌ = ވަސްވާސްކުރުން ❁ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ❁ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ = އައްސަވާ ވޭގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. ❁ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ = ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު ❁ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ = އަދި އިރާއި، ހަނދާއި، ❁ لَا تَسْجُدُوا۟ = ސަޖިދަކުރުން سجدة ނުކުރާށެވެ. (އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.) ❁ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ = އިރަށް ވިޔަސް އަދި ހަނދަށް ވިޔަސް ❁ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ = އަދި ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ. (އަޅުކަން ކުރާށެވެ.) ❁

ٱلَّذِى خَلَقَهُنَّ = އެކަލާނގެއީ އެތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.۞ إِن كُنتُمْ = ތިޔަބައި މީހުން ވަންޏާ۞ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ = އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައި۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٣)** މިފަދަ ހެޔޮ عمل ކޮށް (صالح عمل ކޮށް) އަދި މީސްތަކުންނަށް الله ގެ މަގަށް ގޮވައި، އަދި އަހުރެން މިވަނީ مسلم ންގެ ތެރެއިންނޭ ބުނެފައި މީހަކަށްވުރެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުން ހެޔޮވެގެންވާނީ ދެން ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ އެއަށްވުރެ ހެޔޮ މީހަކު ނުވެއެވެ.

ފަހެ މިފަދަ مسلم އަކަށްވެ ހުރެ صالح عمل ކޮށް، ދީން الله ގެ މަގަށް އެހެން މީހުންނަށް ގޮވައިދޭ މީހާ އެއީ އެންމެ ހެޔޮ ބަސް ބުނާ މީހާއެވެ. އެއަށްވުރެ ހެޔޮ މީހަކު ނުހުންނާނެއެވެ.

**(٣٤)** އަދި ހެޔޮކަންތައްތަކާއި، ނުބައި ކަންތައްތަކާ ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. (އެ ދެކަންތައްތަކުގައި بيان ވެ ތަފާތުވެގެންވާ ތަފާތު ވެއެވެ.) ހެޔޮ ކަންތައްތަކުން ނުބައި ކަންތައް ދުރުކުރާށެވެ! (އެބަހީ ކަލޭގެއަށް ނުބައި ކަމެއް ކުރި މީހަކަށް ކަލޭ إحسان ތެރިވެ، ހެޔޮކަން ކޮށްދެއްވާށެވެ.!) އޭރުން ކަލޭގެއާއި، އޭނާގެ ދެމެދު عداوة ތެރިކަމެއް ވާ މީހާ ކަލޭގެއަށް ބަލައި ގާތް رحمة ތެރި، ވަލީތެރި އެކުވެރިއަކަށް ވާނެއެވެ.

**(٣٥)** އަދި ކެތްތެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް ފިޔަވާ އެފަދަ ކަންތައް حاصل ނުވާނެއެވެ. (އެބަހީ މީހަކު ތިމާއަށް ނުބައިކަމެއް ކުރިޔަސް، އޭގެ ބަދަލުގައި އެމީހަކަށް إحسان ތެރިވެ، ހެޔޮކޮށް ހިތާދީ ވަރަށް ބޮޑު ކެތްތެރި، ކާމިލް މީހުންނެވެ.) އަދި ބޮޑު ނަސީބުގެ ވެރިޔަކަށް ވާ އެފަދަ ބޮޑު ثواب އާއި، ކާމިޔާބު حاصل ނުކުރެވޭނެއެވެ.

**(٣٦)** އަދި شيطان އާގެ ފަރާތުން (އެފަދަ ކަންތައް - އެބަހީ ނުބައި ކަންތައް ކުރި މީހަކަށް إحسان ތެރިވުމަށް ހުރަސްއަޅާ ފަދަ) ވަސްވާސްތެރިކަމެއް އަތުވެއްޖެއްޔާ، އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، ސަލާމަތްކަން އެދޭށެވެ!

**(٣٧)** އަދި ރޭގަނޑާއި، ދުވާލާއި، އިރާއި، ހަނދަކީ الله ގެ ކުޅަދުންވަންތަ ކަމާއި، ހައިބަ ބޮޑުކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވާ ދަލީލުތަކެވެ. (ފަހެ އެފަދަ ބޮޑެތި مخلوق ން އެއާ ފެނިހުރުމަކަސް ހެއްދެވި ކަލާނގެ ބާރު ބޮޑުވުމާއި ކުޅަދުންވަންތަކަމުގައި ވާނީ ހައްދަވާ؟) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އިރަކަށް ވިއަސް، އަދި ހަނދަކަށް ވިއަސް سجدة ނުކުރާށެވެ. އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް سجدة ކުރާށެވެ. (الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން އެކަލާނގެއާ شريك ނުކޮށް އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައިވަންޏާ الله އަށް އެކަނި سجدة ކުރާށެވެ. އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَـٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ ۗ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَـٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾

## މުފްރަދާތު

فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ބޮޑާވެ، މަނާވެގެންވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ اللهُ އަށް شريك ނުކުރުމަށް އަންގަވާނެގައިން
އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް ބޮޑާވެގެންވެއްޖެއްޔާ) ވިޔަސް۞ فَٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ
حضرة ގައިވާ ބޭކަލުން (ملائكة ން)۞ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔާހުށްޓެވެ.۞ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ
= ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު۞ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾ = އަދި އެ ބޭކަލުން ފުރި ވަޅައި ނުގަންނަވައެވެ.۞
وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.۞ أَنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭގެފާނު۞ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَـٰشِعَةً = (އެއްވެސް ގަހެއް ނެތި) ބިންގަނޑު މަރުވެފައި ވަނިކޮށް
ދެކެވަޑައިގަންނަވާކަމެވެ. ۞ فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފެން އެބިމަށް
ވެއްސަވައިފިއްޔާ۞ ٱلْمَآءَ = ފެން۞ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ = ތެރިވެ حركاة ބޮޑުވެ ހެދިފައިވެއެވެ. (ދެން ގަސްތަކުން
ފޯރައެވެ.)۞ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވި ކަލާނގެ۞ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ
= يقين ންވެސް މަރުވެ ތިބި (ދުވަހު ފުރަހަން) ދިރުއްވާ ކަލާނގެވެ.۞ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ =
ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމަކަށް މަތިކޮށްވެސް އެކަލާނގެ۞ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވެ ވަޑައިގަންނަވާ
ކަލާނގެއެވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަޑަތުކޮށް މީހުން، ނުވަތަ حقّ މަގު ދޫކޮށް ނުބައި
މަގަށް تأويل ކުރާ މީސްތަކުން۞ فِىٓ ءَايَـٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުގައި۞ لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ
= ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.۞ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ = ފަހެ ނަރަކައަށް
އެއްލެވޭ މީހާތޯ ހެޔޮވީ؟۞ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ۞ أَمْ مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا = ނުވަތަ އަމާންކަމާއެކު
އަންނަ މީހާ ހެޔޮވީ؟۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން۞ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން

އުޅޭ ގޮތަކަށް عمل ކުރާށެވެ.❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް❁ بَصِيرٌ (٤٠) = ބައްލަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން❁ بِٱلذِّكْرِ = ޛިކުރު قرءان އަށް❁ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް އައި ހިނދުން❁ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ ޛިކުރު)❁ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ (٤١) = ހަމަކަށަވަރުން عزّة ތެރި ފޮތެއްކަން ޔަގީނެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އޭ رسول الله އެވެ! ފަހެ އެބައިމީހުން شريك ނުކޮށް الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ބޮޑާވެގެންފިއްޔާ ދަންނައެވެ. ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވާ ملائكة ބޭކަލުން ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވެއެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކުރައްވައެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ފުރެވިވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ.

(٣٩) (ވާރޭ ނުވެހި ދިރުމުވެސް ފުޅުގެ ސަބަބުން) މަރުވެ ހަރަކާތްނުވެފައިވާ ބިންގަނޑު ކަލޭ ދެކޭހުށެވެ. ދެންފަހެ އެ ބިންގަނޑުގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވާރޭ ވެއްސެވުމުން ބިންގަނޑު حركاة ތެރިވެ ބޮޑުވެ، ފުފިގަތީ ދެން ގަސްތަކާއި ފާޅުތަން ކަނޑައެޅުމުން ދެމެހެއްޓިގެން ހެދިއްޖެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ علامة ތަކުގެ ތެރެއިން ވާ ކަމެކެވެ. ފަހެ އެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވި ކަލާނގެ އެކަލާނގެ محشر ކުރެއްވުމަށް ޖަހައި މަރުވެފައިވާ މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާ މީހުން ނުވަތަ އެ އާޔަތްތަކަށް تأويل ކޮށް އެއިން އެދޭ މާނަ ފިޔަވައި އެހެނިހެން މާނަތަކަށް ބަދަލުކުރާ މީސްތަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެ ކުރާ ނުބައިކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވާ ހުއްޓެވެ.)

އަދެފަހެ (قيامة ދުވަހުން) ނަރަކައަށް އެއްލެވޭ މީހާ ހެޔޮތޯ؟ ނުވަތަ އަމާންވެގެން އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތި އަމާންކަމާއެކު އަންނަ މީހާ ހެޔޮތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން އުޅޭ ގޮތަކަށް عمل ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ބައްލަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ ގާތަށް ذكر އައިހިނދު - އެބަހީ قرآن އައިހިނދު - އެއަށް ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. (އެކަމަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާ އެމީހުންނަށް ދެއްވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ ޛިކުރު އެއީ ދެވަނައެއް ނެތް عزّة ތެރި ފޮތެކެވެ. (حكم ތަކުން ގަދަވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.)

لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَـٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ جَعَلْنَـٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَـٰتُهُۥٓ ۖ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾

## ލަފުޒުމާނަ

لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَـٰطِلُ = އެއަށް باطل ކަމެއް ނާދެއެވެ. (އަދި ނުވެސް އަންނާނެއެވެ.)❁ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ އޭގެ ކުރިމަތިން❁ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އޭގެ ފަހަތުން ވިޔަސް❁ تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެކެވެ. (ނުވަތަ އެއީ ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެކެވެ.)❁ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ = حكمة ވަންތަ، އަދި حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން❁ مَّا يُقَالُ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް ނުބުނެވޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް ނުބުނެވޭނެއެވެ.)❁ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނެވުނު ބަސްތަކެއް ގޮތުގެ (ބުނެވުނު ފަދައިން ގޮތުގެ)❁ لِلرُّسُلِ = (އިސްވެދިޔަ) رسول ބޭކަލުންނަށް ވެސް❁ مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ❁ لَذُو مَغْفِرَةٍ = ކަނޑައެޅިގެން ފާފަ ފުއްސަވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ وَلَوْ جَعَلْنَـٰهُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ހެދިނަމަ❁ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا = عَجَمِي قرآن އެއް ކަމުގައި/ عرب ނޫން قرآن އެއް ކަމުގައި❁ لَّقَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ لَوْلَا فُصِّلَتْ = بيان ވެ تفصيل ވެގެންނުވާތީ ނަހަމައެވެ. (عرب ބަހުން އެގެންނެވޭނެ ގޮތަށް ނުވާތީ ނަހަމައެވެ.)❁ ءَايَـٰتُهُۥٓ = އޭގެ އާޔަތްތައް❁ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ = عرب ބަހެއް ނޫން ބަހަކާއި، عرب رسول އެއް ހުއްޓެވެ؟❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެއީ إيمان ވި މީސްމީހުންނަށް❁ هُدًى وَشِفَآءٌ = ތެދުމަގު ދައްކައި، އަދި (ބަލިތަކަށް) ވާ شفاء އެކެވެ. ޝިފާއެކެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި إيمان ނުވާ މީސްމީހުން (ގަބޫލުނުކުރެއެވެ.)❁ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ = އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ މަތީގައި ބަރުކަމެއް ވެއެވެ.❁ وَهُوَ = އަދި އޭނާ/ އެފޮތް❁ عَلَيْهِمْ عَمًى = އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަނދިރިވެގެން ވެއެވެ.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ = އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވެއެވެ.❁ مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ = ދުރު ތަނަކުން❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٢) އެޤުރުއާނަކީ އެޤުރުއާނުގެ ކުރިމަތިންވެސް އަދި އެޤުރުއާނުގެ ފަހަތުން ވިޔަސް އެޤުރުއާނަށް باطل ކަމެއް ނާންނާނެ ފޮތެވެ. އެބަހީ އެ ފޮތުގެ ކުރީ ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކުގެ ތެދުކުރައްވައިދެއްވާ އެ ފޮތް ތެދުކުރުވާފަދަ ގޮތެއް ނެތެވެ. އަދި އެފޮތް باطل ކުރާނޭ ފޮތެއް ދެން ނުއަންނާނެ ކަމުގެވެ. އެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި އެކަލާނގެ އަންގަވައި ކަންތައްތަށް حمد ކުރެވިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

(٤٣) އޭ رسول الله އެވެ.! އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގައި އުޅުނު ކާފިރުންވެސް އެމީހުންގެ ރަސޫލުން ފޮނުއްވުނު رسول ބޭކަލުންނަށް ދިމާއަށްވެސް ބުނަމުން ގެންދިޔަ ފަދައިން ގޮނޑުވި ކަލާގެފާނާ ދިމާއަށްވެސް ކާފިރުންވެސް ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ކާފިރުން ދިމާއަށް ބުނާކަށް ނުވެއެވެ. (އެމީހުންވެސް އެމީހުންގެ رسول ބޭބޭކަލުންނަށް ބުނަނީ ދަރާކާ އެއްކަލަކަ ގޮތަކަށެވެ. ބުނަނީ މަޖުނޫނެކޭ ކަމަކަށެވެ. ނުވަތަ سحر ޖަހައިފައިވާ މީހެކު ކަމަށެވެ. ނުވަތަ އަށިހުރިވެސް އެބަފަރާތުގެ ކޮންމެވެސް ބާވައި އެއްޗެކެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ދިމާއަށްވެސް ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން އެ ބުނަނީ ދޮގުވެރިއެކޭ، މަޖުނޫނެކޭ، ނުވަތަ ގޮނޑުވިރިއެކޭ ނުވަތަ سحر ޖަހައިފައެވެ. ދެންވެސް މިބާވަތުގެ ބަސްތައް لفظ އެކެވެ. ވާހަކަ ހަމަ އެއް ވާހަކައެކެވެ. ބަހައި، މުންނާ ބަދަލުވެއެވެ. އެހެން ވިއިރު އެއީ އާކަމެއް ނޫނެވެ. އެކަމާ ދިރާގުގޮތާ ކަމެއް ނެތެވެ.)

ހަމަކަށަވަރުން توبة ވެ، الله އަށް رجوع ވުމުން މީހަކަށް އެކަލާނގެއީ މާފު ފުއްސަވާފައިވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން މީހަކަށް ވޭން ގެތެރިވާނޭ عذاب ދެއްވާފައިވާ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٤٤) އަދި عرب ބަސް ނޫން އެހެން ބަހަކުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ قرءان ބާވައިލައްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެ ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ. މި ފޮތުގެ އާޔަތްތައް تفصيل ކޮށް އަދުގެންނުވާ ގޮތަށް (عرب ބަހުން) ވާހަކަދެ ކިޔައި ދެނިގުތު ނުދެއްވީ؟ މިހާރު މި ހުރީ عرب ބަހުން ވާހަކަދައްކާ رسول ބޭކަލަކާއި، عجمي ބަހުން (عرب ބަސް ނޫން ބަހަކުން) ވާ ފޮތެކެވެ. (މިއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަހުރެމެން ފެންނަ މި ވާހަކަދައްކަނީ عرب ބަހުންނެވެ. ފޮތް ލިޔެ ވަނީ އެހެން ބަހަކުންނެވެ. މި ބާވަތުގެ ބަހަނާތަކެއް ދެއްކިހެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ މުސްތަޤީމުންނަށް ވާ ތެދުމަގެއްކަމެވެ. އަދި އެކިއެކި ބަލިތަކަށް ވާ شفاء އެކެވެ. ބަލި ފާސްކުރާކަށް ފަރުވާއެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް އީމާންނުވާ މުސްތަޤީމުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި އެވަނީ (حقّ ބަހެއް ނުވަނުންނާ ގޮތުން) ހަރަކާތް އެހި ބަންދުވެފައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ލޮލަށް އެ ފަނި (ހުވަފެނި ހިރާސާލުވެސް) އެ قرءان ގެ حقّ ރާއި، އަލިކަން ނުފެނުނުނާ ގޮތުން އަނދިރިވެފައެވެ. ބައިކަނު ދުރުން ގޮވާ މީހަކު ފަރުދާ އަޑު އިވުނަސް ގޮވާ އެއްޗެއް އޭރުން ނިކުމާ ބައިކަނު ވެފައެވެ. އެގޮތަށް އެމީހުންނަށްވެސް ދުރުން ގޮވައިވެއެވެ. ގޮވާ އެއްޗެއް ނޭނގެއެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۗ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

## ލުޣަތު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى عَلَيْه السلاّم އަށް ދެއްވީމުވެ.۞ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް (توراة)۞ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ = ފަހެ އެ ފޮތުގައި إختلاف ވެވުނެވެ.۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި އިސްވެ ގޮސްފައިވާ ކަލިމައެއް (ބަސްފުޅެއް) ނުވާނަމަ۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން۞ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖައީހެވެ.۞ وَإِنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ވަނީ۞ لَفِى شَكٍّ = ޝައްކުއެއްގައެވެ.۞ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ قرآن އާމެދު ޝައްކު ކުރާ حال ގައެވެ.۞ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = އަދި صالح عمل ކޮށްފި މީހާ ދަންނާނެވެ.۞ فَلِنَفْسِهِۦ = ފަހެ އެއީ އޭނާގެ އަމިއްލަ نفس އަށެވެ.۞ وَمَنْ أَسَآءَ = އަދި ނުބައިކާން عمل ކޮށްފި މީހާ۞ فَعَلَيْهَا = ފަހެ އެއީ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެ ނުބައި ޖެހީ އޭނާގެ މައްޗަށެވެ.)۞ وَمَا رَبُّكَ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ނުވެއެވެ.۞ بِظَلَّٰمٍ = އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި۞ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾ = އަޅުތަކުންނަށް۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ موسى ގެފާނަށް ފޮތް ދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެ ފޮތާމެދުވެސް إختلاف ވެވުނެވެ. (އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެސް ތިބީ އެ ފޮތް ތެދުކުރި މީހުންނާއި، އެ ފޮތް ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. އެ ފޮތަށް عمل ކުރި މީހުންނާއި، ނުކުރާ މީހުންނެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ބަސްފުޅެއް އިސްވެ ދެވިފައި ނުވާނަމަ އެބައިމީހުންނަށް ނިޔާކޮށް جزاء ދެއްވުން ފަސްކުރެއްވުމަށް ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ) މި ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވި فيصلة ކުރެވި ނިމިއްޖެއީހެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ވަނީ މި قرءان އާމެދު شكّ ގައެވެ.

(٤٦) އަދި إيمان ވެ صَالِحُ عَمَلُ ކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. އެމީހާ އެ ކުރި ހެޔޮކަމެއްގެ ދަރުމަ ލިބޭނީ ހަމަ އެމީހަކަށެވެ. އޭގެ ފައިދާ އޭނާއަށް ކުރާނެއެވެ. އަދި ނުބައިކަން ކުރި މީހާގެ ނުބައިކަން ހުންނާނީވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އޭގެ ބުރަ އޭނާ އުފުލާނެއެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ފަރާތެއް (އަނިޔާ ކުރައްވާ) ފަރާތެއް ކަމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ނުވެއެވެ.

۞ إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾

## މުރާދު

إِلَيْهِ يُرَدُّ = ރައްދުވާނީ އެކަލާނގެ حضرة އަށް އެކަންޏެވެ.❁ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ވުމާ ބެހޭ އެންގުމަކީ علم އެއް/ އެންގުމަކީ އެނގުމެވެ❁ وَمَا تَخْرُجُ = އަދި ނުކުންނަނީ ތަކެއްޗެއް،❁ مِن ثَمَرَٰتٍ = މޭވާގެ ގޮފިތަކުން (ގަސްގަހުގެ މާތަކުގެ ފޮތިތަކުން)❁ مِّنْ أَكْمَامِهَا = އޭގެ ފުރަޅުތަކުން/ އޭގެ ހިމާތަކުން❁ وَمَا تَحْمِلُ = އަދި ބުރަވެރިވާ ތަކެއްޗެއް،❁ مِنْ أُنثَىٰ = ކޮންމެ އަންހެން އެއްޗެއް❁ وَلَا تَضَعُ = އަދި ދަރި ނުވިހައެވެ.❁ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއެކުގައި މެނުވީ❁ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (އެބަހީ مشرك ންނަށް) ގޮވާ ދުވަހުން❁ أَيْنَ شُرَكَآءِى = ކޮބާ އަހަރެންގެ شريك ންނަކީ ކޮބައި ހެއްޔެވެ؟❁ قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ.❁ ءَاذَنَّٰكَ = އަޅަމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް إعلان ކޮށް ދަންނަވަމެވެ.❁ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ = (އިބަރަސްކަލާނގެއަށް شريك އަކު ވާކަމަށް) ހެކިދޭނޭ އެކަކުވެސް އަޅަމެންގެ ތެރޭގައި ނުވެއެވެ.❁ وَضَلَّ عَنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.❁ مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ = އެމީހުން ގޮވާ دعاء ކުރި ތަކެތި (އެބަހީ ބުދުތަކެވެ)❁ مِن قَبْلُ = މީގެ ކުރިން (ދުނިޔޭގައި)❁ وَظَنُّوا۟ = އަދި އެމީހުންނަށް يقين ވެއްޖެއެވެ.❁ مَا لَهُم = އެމީހުންނަށް ނުވާކަން❁ مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾ = ސަލާމަތްވާން ފިލައިގެން ދާނޭ އެއްވެސްތަނެއް❁ لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ = އިންސާނާ ފުރި ނުވެއެވެ. ފުރި ނުވާނެއެވެ.❁ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ = ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް އެދި دعاء ކުރުމުން. (މުދަލާއި، ދަރިކުދިންނާއި، صحّة އާއި، މަތިވެރިކަން ފަދަ ތަކެތި ... ފުރި ނުވާނެއެވެ.)❁ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ = އަދި އޭނާއަށް ނުބައެއް/ އުނދަގޫތަކެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ (فقير ކަމެއް/ ބަލިމަޑުކަމެއް/ ދެރަކަމެއް ހިފައްޖެއްޔާ)❁ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ = ދެން އޭނާ ނާއުއްމީދުވެ، الله ގެ رَحْمَة ން މާޔޫސްވެ ދެއެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤٧)** قيامة ދުވަހާ ބެހޭ އެންމެހައި އެނގުމެއް ރައްދުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އެކަމާ ބެހޭ އެއްވެސް އެނގުމެއް އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އެއީ علم الغيب ގެ ތެރޭ ހިމެނޭ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެއް ކަމެވެ. އަދި ގަސްގަހުގެ މާ މޭވާގަހުގެ ތެރެއިން/ ފުރަފުރުގެ ނުވަތަ އެތެރޭގެ ތެރެއިން މާވައެއް ވިހާސް އަދި މާބަނޑު ތަކެތީގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިއަށް ވިހާސް އަދި ދަރިއަކު ވިހެއްސެ ހިނދު މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަކާ ނުލާ ނުހިނގައެވެ.

ދެން މި ހުރިހާ ކަމެއް މާތް ދެނެވޮޑިގެންވާ މަތިވެރި ކަލާނގެ، އެހެން ތަކެއްޗާ ޝަރީކު ކުރާ މީހުންނަށް ގޮވާލާ ދުވަސް ހަނދާންކޮށްދޭށެވެ. އެމީހުންނާ مخاطب ކުރައްވައި الله އަންގަވާނެއެވެ. ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާ شريك ކޮށް އުޅުނު شريك ނަމުގައި ދެން ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ އޭގެ جواب ގައި އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެއަށް شريك އަކު ވާކަމުގައި ހެކިދޭނެ އެކަކުވެސް ނުވާ ކަމަށް އަހުރެމެން އިބަރަސްކަލާނގެއަށް إعلان ކޮށް ދަންނަވަމެވެ.

**(٤٨)** އަދި މީގެ ކުރީ، އެބައި އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު (الله ފިޔަވައި) ގޮވައި، دعاء ކޮށް އުޅުނު އެންމެހައި ތަކެތި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ދިޔައެވެ. (އެބުދުތަކުން އެތަކެތި ނުފެންނާނެއެވެ.) އަދި އެހިނދުން الله ގެ عذاب އާއި، އޭގެން ފިލައިގެން ސަލާމަތްވާނެ އެއްވެސް ތަނެއް ނެތްކަން އެމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް يقين ވެއްޖެއެވެ.

**(٤٩)** ހެޔޮ ކަންތަކަށް އެދި دعاء ކުރުމުގައި އިންސާނާ ފޫހި ނުވެއެވެ. (އެބަޔާ ދުނިޔޭގެ، صحّة އާއި، ފައިސާއާއި، އަދި މިނޫން ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތްތަކަށް އެދި دعاء ކުރުމުގައި ފޫހި ނުވެއެވެ. ފޫހި ނުވެސްވާނެއެވެ.) އަދި ނަތީޖާ އުނދަގޫވެ/ ނުވަތަ ނުބައިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ، ނާއުމީދުވެ الله ގެ رحمة ން ދުރުން މާޔޫސް ވެއެވެ. (އެބަޔާ ނަތީޖާ فقير ކަމާ/ ބަލިމަޑުކަމާ/ އަދި ދަތިކަމާ ދިމާވެއްޖެއްޔާ، ނާއުމީދުވެ މާޔޫސްވެ ނާއުމީދުވެ ވެއެވެ.) މިއީ عامّ ކޮށް އިންސާނުންގެ حال ހުންނަ ގޮތެވެ.

وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۝٥٠ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ۝٥١

## ތަރުޖަމާ

وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާދަމަކަށް ރަހަ ދެއްކަވައިފިއްޔާ (ދެއްވައިފިއްޔާ)۞ رَحْمَةً مِّنَّا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ۞ مِنْ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ = އާދަމަކަށް ޖެހުނު ދަތިކަމެއް، އުނދަގޫތަކުގެ ފަހުން۞ لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ.۞ هَـٰذَا لِى = މިއީ އަހުރެންގެ عمل ން އަހުރެންނަށް حقّ ވީ އެއްޗެކެވެ.۞ وَمَآ أَظُنُّ = އަދި އަހުރެން ހީ ނުކުރަމެވެ. (يقين ނުކުރަމެވެ.)۞ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً = قيامة ގާއިމުވާނެ ކަމަށް۞ وَلَئِن رُّجِعْتُ = އަދި އަހުރެން އެނބުރި ހިނގައްޖެއްޔާވެސް۞ إِلَىٰ رَبِّىٓ = އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް۞ إِنَّ لِى عِندَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ حضرة ގައި އަހުރެންނަށް ވެއެވެ. ހެޔޮކަންތައްވެވެ.۞ لَلْحُسْنَىٰ = މާތްކަމާއި، كرامة އަދި ސުވަރުގެ۞ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ހަބަރުވެވެ.۞ بِمَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި عمل ގެ۞ وَلَنُذِيقَنَّهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަހަދައްކަވާ ހުށީމެވެ.۞ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ۝٥٠ = ވަރުގަދަ ގަދަފަދަ عذاب އެއްގެ۞ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نِعْمَة ދެއްވައިފިއްޔާ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް (މިއީ އިންސާނުންގެ عامّ قواعد އެވެ.) أَعْرَضَ = ފަހެ އޭނާ އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ.۞ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ = އަދި އޭނާ އޭނާގެ ފަރާތަށް މަތިވެރިވެ ބޮޑާވެގަންނައެވެ.۞ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އަދި އޭނާއަށް ނުބައެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ۞ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ۝٥١ = ދެން އޭނާ ވަރަށް ދިގު دعاء ގެ ވެރިއަކަށް ވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި އެ އިންސާނާއަށް ޖެހުނު ކަށްޓެއްވެސް مصيبة އަކާއި، ދަތިކަމަކަށްފަހު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ ރަހަ އާލާއަށް ދައްކަވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. މިއީ އަހުރެން ކުރި عمل ގެ ސަވާބެން އަހުރެންނަށް މި ލިބުން حقّ ކަމުގައި ވާތީ އަހުރެންނަށް ލިބުނު އެއްޗެކެވެ. އަހުރެން ހިތާ ގޮތުގައި/ يقين ކުރާ ގޮތުގައި ޤިޔާމަތް قيامة އެއް ނާންނާނެއެވެ. އަދި މިހެ ބުނާގޮތަށް قيامة ދުވަސް އައަސް، އެތަނުގައިވެސް އަހުރެންގެ ربّ ގެ حضرة ން އަހުރެންނަށް މާތްކަމާއި، كرامة އާއި، އަދި ސުވަރުގެ ހުންނާނެއެވެ.

ފަހެ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خبر އެމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ ހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވަރަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއްވާ ހުށީމެވެ.

(٥١) އަދި عامّ ކޮށް އިންސާނާގެ قواعد އަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة އެއް ދެއްވައި، ތަނަވަސްކަމެއް ދެއްވައިފިއްޔާ އެނބުރި ފުރަގަސް ދިނުމެވެ. އެބަޔާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް شكر ކުރުން ދުރުވައި އެނބުރި ނުކިޔަމަންތެރިވެގަންނައެވެ. އަދި މިވާ އަމިއްލައަށް ބޮޑާވެ كبر ވެރިވެ ވަތިވިރުގަނެއެވެ. އެހެން އުނދަގޫކަމެއްވެސް އޭނާއަށް ނުބައެއް އަދި ދަތިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ ދެން އޭނާ ވަރަށް ފުޅާކޮށް، ދިގުކޮށް، ތަނަވަސްކޮށް دعاء ކޮށް ހަދައެވެ.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِي ٱلْءَافَاقِ وَفِيٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌۢ ﴿٥٤﴾

## މަޢުނާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!.۞ أَرَءَيْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ.۞ إِن كَانَ = އެ قرآن ވަނީނަމަ۞ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ވާ ތެދެއް ކަމުގައި۞ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ = ދެން އެ ތެދަށް ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވީ۞ مَنْ أَضَلُّ = މަގުފުރެދުނީ ބޮޑީ ކޮން ކާކު ހެއްޔެވެ؟۞ مِمَّنْ هُوَ = ވާ މީހަކަށް ވުރެ۞ فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ = ދުރުވެގެންވާ ޚިލާފުވުމެއްގައި، عداوة ތެރި ކަމުގައި۞ سَنُرِيهِمْ ءَايَاتِنَا = މިވަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިޝާނުތައް އެމީހުންނަށް މިވަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) ދަލީލުތަކާއި، ހެކިތައް ދައްކަވާ ހުށީމެވެ.۞ فِي ٱلْآفَاقِ = ބިމާއި، އުޑުގެ އެކިއެކި ކަންކަންތަކުގައި އެކި ފަރާތްތަކުން۞ وَفِي أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވެސް۞ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބަޔާންވެގެން އެނގި بيان ވެ، ކަށަވަރުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން۞ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ކަން (އެބަހީ قرآن އީ، قرآن ބާވައިލެއްވީ الله އީ، އަދި ބާވައިލެއްވީ ފަރާތް، محمّد ﷺ އެއީ حقّ ކަން)۞ أَوَلَمْ يَكْفِ = އަދި ފަހެ ނުފުދޭ ހެއްޔެވެ؟ (ހެކިވެރިޔަކު ކަމުގައި)۞ بِرَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ۞ أَنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް۞ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ = ހެކިވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ.۞ إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އެވަނީ ޝައްކުގައެވެ.۞ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އާ ބައްދަލުވުން ކަމުގެ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ۞ بِكُلِّ شَيْءٍ = ހުރިހާ އެއްޗަކަށް۞ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾ (ދެނެވޮޑިގެން ވުމުން، ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ ގޮތުން) ވަށާލައްވައިގެން ވެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٢)** އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ. ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް خبر ދީބަލާށެވެ! އެ قرآن ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله ގެ حضرة ން ކަމުގައި ވެފައި ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެ ޤުރްއާނާ ކާފަރުވެއްޖެއްޔާއި، ދެން ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ (އެފަދަމީހާ ވާނީ އެންމެ ބޮޑަށް މަގުފުރެދިގެންވާ މީހަކު ކަމުގައެވެ.) ނުހަނު ބޮޑަށް ދުރުވެފައިވާ عداوة ތެރި ވެގެންވާ މީހަކަށްވުރެ ބޮޑަށް މަގުފުރެދިގެން ވަނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ކާފަރާއި އެފަދަ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުނެވެ.

**(٥٣)** قرآن އަކީ حقّ ތެދު ކަމާއި، އެޔާތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ الله ކަމާއި، އަދި އެ ފާޅުވެގެން ވަޑައިގެންނެވި محمّد ﷺ ކަން ރަސޫލެއްކަން އެނގި، ބައްޔަން ވާނޭގޮތަށް أفق ތަކުގައި، އެބަހީ އުފުލާއި، ބިމުގެ ކަނޑުފަތިތަކުގައި ވާ ހިތްވަރުގެ ރަސޫލާކަން ފާހަގަކޮށް، މިސްރާއި ރޯމާ ފަދަ، ދިމިކުރުވަނިކޮށް ފަތަހަކުރެވިގެން ދެއްކެވުމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް ހަމަގައި ބޭނުންތައް ربّ އާއި ހުރި ދުއްވާ ފަށާއަށް ކަމުގައި ފަދަ ނުލިބޭ ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ކާފަރުން ކުރަމުން ގެންދާ ނުބައި عمل ތަކާއި، އަދި قرآن ބާވައިލައްވާފައި ވަނީ الله ގެ حضرة ން ކަމުގެ މުއުޖިޒާތަކީ މިކަންކަމުން ހުރި ދުއްވާ ފަށާއަށް ކަމުގައި الله ނުލިބޭ ހެއްޔެވެ؟

**(٥٤)** ދަންނައެވެ. އެމީހުން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ޝައްކުގައެވެ. ربّ އާ ބައްދަލުވުމާމެދު ޝައްކުގައެވެ. (محشر އަށް ދިޔުމާއި، حساب ބެލުމާއި، ثواب އާއި، عذاب ދިނުމާމެދު ޝައްކުގައެވެ.) ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުމާއި، ކުދަރަތުގެ ބާރުން އެންމެހައި ތަކެތީގެ ވަށައިގެން ވެއެވެ.

# شورى سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة شورى — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٣)

حمٓ ۝١ عٓسٓقٓ ۝٢ كَذَٰلِكَ يُوحِىٓ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٣ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ۝٤ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ ۚ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥ وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ۝٦

## ތަރުޖަމާ

حمٓ ۝١ عٓسٓقٓ ۝٢ = މި އަކުރުތަކުގެ مراد އެނގިވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. يُوحِىٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް وحى ބާވައިލައްވަނީ/ وحى އިއްވަވަނީ وَإِلَى ٱلَّذِينَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންނަށާއި، مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝٣ = عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله އެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ ٱلْعَلِىُّ ٱلْعَظِيمُ ۝٤ = މަތިވެރި ބޮޑުވެގެންވާ އަދި ހައިބަތުގެ މާތްވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ = އުޑުތައް ފަޅައިގެންދާން ގާތްވެގެން ވެއެވެ. مِن فَوْقِهِنَّ ۚ = އެބައިމީހުންގެ ބޮޑުމަތިން وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ = އަދި މަލާއިކަތް ކަލާނގެ تسبيح ކިޔަމުވެއެވެ. (ހުސް طاهر ވަންތަ ކަމުގައިވެ.) بِحَمْدِ رَبِّهِمْ = އެބައިމީހުންގެ ربّ ގަން حمد ކުރުމާއެކު وَيَسْتَغْفِرُونَ = އަދި ފާފަ ފުއްސެވުން އެދި دعاء ކުރެއެވެ. لِمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ = ބިންމަތީގައި ވާ މީސްމީހުންނަށް أَلَآ إِنَّ ٱللَّهَ = ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥ = އެއީ ފާފަފުއްސަވާ رحمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި إختيار ކުރި މީހުން مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ން (ބުދުތައް) ٱللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ عمل ތައް ބަލަހައްޓަވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު

އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. بِوَكِيلٍ ⑥ = حوال ކުރައްވާފައިވާ މީހަކު ކަމުގައި/ އެމީހުންގެ عمل ތަކާ حوالވެވަޑައިގެން ވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

**ﮚﮚﮚ إجْمَالِي މާނަ ﮚﮚﮚ**

حمٓ ① عٓسٓقٓ ② މި ޙަރުފުތަކުގެ مراد އެންގެ ވޮޑަން ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

(٣) އޭ رسول الله ! ކަލޭގެފާނަށް الله وحي ބާވައިލައްވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ نبي ބޭކަލުންނަށްވެސް وحي ބާވައިލެއްވި ގޮތަށެވެ. (އެއީ توحيد އާއި ގާތްގަނޑަކަށް، قيامة ދުވަސް އޮތްކަމާއި، نبوّة ސާބިތުކުރުމުގެ ކަންތައްތަކެވެ. . .) އެ وحي ބާވައިލައްވަނީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله ގެ حضرة ންނެވެ.

(٤) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މަތިވެރި ބޮޑުވެގެންވާ، މާތްވެގެންވާ، ހައިބަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٥) الله ގެ ހައިބަތުންނާއި ކަމާއި، މާތްކަމުގެ ސަބަބުން އުޑުތައް ކުދިކުދިވެ ފަޅައިގެންދިއުން ގާތްވެގެން ވެއެވެ. (ނުވަތަ ملائكة ބޭކަލުންގެ ގިނަކަމުން އުޑު ފަޅައިގެންދިއުން ގާތްވެގެން ވެއެވެ. ނުވަތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ވާ ކަމުގައި مشرك ން ބުނާ ނުބައި ބަހުގެ ސަބަބުން އުޑު ފަޅައިގެންދިއުން ގާތްވެގެން ވެއެވެ. މި ތިން ގޮތަށް މި އާޔަތް تأويل ކުރައްވައެވެ. والله أعلم)

އަދި ملائكة ބޭކަލުން އެ ބޭކަލުން ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ އަށް حمد ކުރައްވާ، تسبيح ކިޔައްވައެވެ. އަދި ބިންމަތީގައިވާ މީސްތަކުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެ ބޭކަލުން الله ގެ حضرة ގައި ދަންނަވައެވެ. ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ން ތަކެއް (އަޅުކަން ކުރާނޭ ބުދުތަކެއް ނުވަތަ އެނޫންވެސް އެއްޗެހިތަކެއް) إختيار ކުރާ މީހުން ދަންނައެވެ. الله އެމީހުން އެ ކުރާހައި عمل ތަކެއް ބައްލަވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. (ދެން قيامة ދުވަހުން އެއަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާ ދެއްވާ ހުށްޓެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައް ބެއްލެވުމަށް حوال ކުރައްވާފައިވާ ބާރުވެރި ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ ٱلْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِى ٱلْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِى ٱلسَّعِيرِ ﴿٧﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِىُّ وَهُوَ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިންނެވެ. أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ބާވައިލެއްވީމު قُرْءَانًا عَرَبِيًّا = عرب ބަހުންވާ قرءان އެއް لِّتُنذِرَ = ކަލޭގެފާނު إنذار ދެއްވުމަށެވެ. (عذاب އަރުވާލާނެ ކަމުގެ إنذار) أُمَّ ٱلْقُرَىٰ = مكّة އަށް (مكّة ގެ أهل ވެރިންނަށް) وَمَنْ حَوْلَهَا = އަދި އެ ރަށް ވަށައިގެންވާ މީހުންނަށާއި، وَتُنذِرَ = އަދި ކަލޭގެފާނު إنذار ދެއްވުމަށެވެ (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށް) يَوْمَ ٱلْجَمْعِ = جمع ވާ ދުވަހުގެ (އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްތަނަކަށް جمع ވާ قيامة ދުވަހުގެ) لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ = އެ ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވެއެވެ. (އެދުވަސް އަންނާނެއެވެ.) فَرِيقٌ فِى ٱلْجَنَّةِ = އެއްބައިގަނޑެއް ސުވަރުގެއަށެވެ. وَفَرِيقٌ فِى ٱلسَّعِيرِ ﴿٧﴾ = އަދި އަނެއް ބައިގަނޑެއް އަލިފާނަށެވެ. (ނަރަކައަށެވެ.) وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ = އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ/ އެދިވޮޑިގެންނެވި ނަމަ لَجَعَلَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުން ހައްދަވައިދެއްވީމެވެ. أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް وَلَٰكِن = އަދި އެހެން ނަމަވެސް يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީހަކު އަވަށް އެކަލާނގެ ވައްދަވައެވެ. فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ رحمة އަށް وَٱلظَّٰلِمُونَ = އަދި އަނިޔާވެރިން ދަންނައެވެ. (مشرك ން ދަންނައެވެ.) مَا لَهُم مِّن وَلِىٍّ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރާތްތެރިއަކު ނުވެއެވެ. وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾ = އަދި نصر ދީ ވާގިވެރިވާނެ މީހަކު ވިޔަސް ނުވެއެވެ. أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި ހިފައި ގަތްތޯއެވެ؟ އެމީހުން يعنى ކާފިރުން ހިފައިފިއެވެ. إختيار ކުރީއެވެ. مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި وليّ ން ތަކެއް (ބުދުގެ إله ން ތަކެއް) فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِىُّ = ފަހެ الله އެވެ. وليّ އަކީ/ حقيقي إله އަކީ الله އެވެ. وَهُوَ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ = އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވަނީ ވެސް އެކަލާނގެއެވެ. وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި ކޮންމެ رسول ބޭކަލަކަށްވެސް އެ ބޭކަލުންގެ قوم ގެ ބަހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وحي ބާވައިލެއްވި ފަދައިން ކަލޭގެފާނަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وحي ބާވައި މި ދެއްވީ ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންގެ ބަހުންނެވެ. އެއީ عرب ބަހުން ވާ قرآن އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އެއީ مكّة ގެ މީހުންނަށާއި، ދެންވެސް އެހެން ވަށައިގެން ވާހައި ބައިމީހުން (އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް) عذاب އަރުވާފާނޭ ކަމުގެ ވާހަކައިން ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރައްވައި، ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެ ދުވަހާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވާ قيامة ދުވަހާމެދުވެސް ކަލޭގެފާނު إنذار ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ފަހެ އެ ދުވަހުން އެއްބަޔަކު ވާނީ (حساب ބެއްލެވުމަށްފަހު) ސުވަރުގޭގައެވެ. އަދި އަނެއް ބަޔަކު ވާނީ ނަރަކައިގައެވެ. އަލިފާނުގައެވެ. (ތިންވަނަ ތަނެއް ނުވެއެވެ.)

(٨) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ އެ އެންމެން އެއް أمّة އަކަށް (އެއް دين އަކަށް) ހައްދަވައިދީފެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ބަޔަކު އެކަލާނގެ رحمة އަށް ވައްދަވައެވެ. (އެއީ أزل ގައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކު، ގޮތް މީހުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިން، يعني مشرك ން ތަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް އެ ދުވަހުން އެއްވެސް ސަރަހައްދުވެރިއެއް، އެހީތެރިއެއް، އަދި نصر ދޭނެ ވެރިއަކު ވެސް ނުވެއެވެ.

(٩) އަދި ހިފައިގެންފީއެވެ؟ އެ ކާފަރުންގެ މީހުން الله ފިޔަވައި ބުދުތަކެއް إله ން ކަމުގައި ބަލައި إختيار ކޮށް ހިފިއެވެ. حقيقة ގައި ވެރިޔަކު/ إله އަކީ ހަމަ الله އެވެ. (ތަކެތި ދިރުއްވައި، ނިޔާވު ދެއްވައި، ފާޑުފާޑު ކަންތަކާއި، ގެއްލުނާ ކަންތަކެއްވެސް ދެއްސަވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާ ތަކެތި ދިރުއްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވާ ވާގިވަން ވެއެވެ.

وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَىْءٍ فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ أَزْوَٰجًا ۖ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ = އަދި އެކަލޭގަނޑު ތިޔަބޭފުޅުން إختلاف ވެ ދެބަސްވީ ކޮންމެ ކަމެއް مِن شَىْءٍ = ކަންކަމުގެ ތެރެއިން (دين ގެ އަޙްކާމުގެ ތެރެއިން) فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ = ވަނީ އެކަލާނގެ حكم ވަނީ الله ގެ حضرة ގައެވެ. ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى = އެއީ الله އެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ. عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = އަޅުގަނޑު ބަރޯސާވީން، ބާރުވެރި ހަވާލުކުރި އެކަލާނގެއަށެވެ. وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ = އަދި އަޅުގަނޑު توبة ވެ رجوع ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އެއީ ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުފެއްދެވި ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމާއި، جَعَلَ لَكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ޖޯޑުއެވެ. (ޒައުޖުވެރިއެވެ.) مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا = ތިޔަބޭފުޅުންގެ ޖިންސުން އަނބިންތައް وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نعم ސޫފިގެ ތެރެއިންވެސް އެކަލާނގެ ޖޯޑުއެވެ. أَزْوَٰجًا = ޖޯޑުތަކެއް (އަންހެން/ ފިރިހެން ތަކެތި) يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ = އެކަލާނގެ އުފެއްދެވީ ގަވައިދެއް (އެ قواعد ން) ތިޔަބޭފުޅުން ހެއްދަވައެވެ. لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ = އެކަލާނގެއާ އެއްގޮތަށް/ އެއް مثال ގެ ހަމަ އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާ ވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خزانة ތަކެއް (އެތަންތާނގެ ތަޅުދަނޑިތަކެއް) ނުވަތަ މުޅި އެ ތަންތާނގެ މުގުރޭޅިތަކެއް يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = އެކަލާނގެ ރިޒުގު ފުޅާކޮށްވެސް ދެއްވައެވެ. لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް وَيَقْدِرُ = (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް) އަދި ދަތިކުރައްވައެވެ. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި އެ ކަންކަމުގައި ދެބަސްވެ، إختلاف ވެ، ތިޔަބައިމީހުން އަރައިރުންވާ ކޮންމެ ކަމެއްގެ حكم ، އެކަމުގެ حقّ ގޮތް، الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ. އެކަލާނގެ ޤުރުއާނުގައި ވެއެވެ. إسلام دين ގައި ވެއެވެ. އޭ މީސްތަކުންނޭވެ! އެއީ الله އެވެ. އަހުރެންގެ ربّ އެވެ. އަހުރެން ބަރޯސާވާނީ، އިތުބާރުކުރާނީ، وكيل ކޮށް ހަދަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އަހުރެން توبة ވެ رجوع ވަނީވެސް ހަމައެކަނި އެފަރާތަށެވެ.

(١١) އެކަލާނގެއީ ނެތުމުގެ ތެރެއިން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަނބިންތަކެއް ލެއްވިއެވެ. އަދި نعم ސޫފީގެ ތެރެއިންވެސް އަންހެން/ ފިރިހެން ޖޯޑުޖޯޑު ވާގޮތަށް ލެއްވިއެވެ. އަދި އެ نظام ގެ މަތިން، އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ހައްދަވަމުން ގެންދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ އެއްފަދަ، އެއް މިސާލުވާ ހަމަ އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އައްސަވާ ބައްލަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خزانة ތައް، އަދި އެ ތަންތާނގެ ތަޅުދަނޑިތައް ނުވަތަ އެތަންތާނގެ ވެރިކަމުގެ خاصّ ވެ މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ރިޒްގު ފަރާތްކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް ރިޒްގު ދަތިކޮށްދެއްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހުރިހާ އެއްޗެއް، އަދި ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ.

شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِهِمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

## މުފުރަދާ

شَرَعَ لَكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް (محمّد ﷺ ގެ އުއްމަތަށް) شرع ކުރެއްވިއެވެ.۞ مِّنَ ٱلدِّينِ = ދީނުގެ ތެރެއިން (توحيد އާއި، ދީނުގެ أصول ތަކުގެ ތެރެއިން)۞ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا = نوح عليه السلام އަށް އެ ކަންކަމުން وصيّة ކުރައްވައި أمر ކުރެއްވި ކަންކަން۞ وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި ۞ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ = އަދި އެ ކަންކަމުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وصيّة ކުރެއްވި ކަންތައްތައް۞ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ = إبراهيم ގެފާނަށާއި، موسى ގެފާނަށާއި، އަދި عيسى ގެފާނަށް (عليهم السّلام)۞ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ = އެއީ އަންގަވައި ބާކީކުރުންވެސް دين قائم ކުރެއްވުމަށެވެ. (އެއީ توحيد އާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ނުނަން ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، شريعة ގެ ދަރުމަތަ ކަންތައްތައް قائم ކުރުމަށެވެ. ހިފާ ބާކީކުރުންތަކުންވެސް ހަމަ އެއް أمر އެކެވެ.)۞ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ = އަދި އެ ކަންކަމުގައި ތިޔަބާކީކުރުމަށްދުރުގައި ތަފާތުވާ خلاف ވެ ނުހައްދަވާށެވެ!۞ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ = އަދި مشرك ނުނަން ފަހަރު ބޮޑުކަމެއް ފެއްޓެއެވެ. ދަތި ކަމެއް ފެއްޓެއެވެ.۞ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ = އެ ކަންކަމަށް އެބައިމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާ ކަންތައް (ބުދުތައް ދޫކޮށް، لا إله إلاّ الله محمّد رسول الله ﷺ އަށް ކިޔަމަންވުމަށެވެ.)۞ ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ = އަދި الله އެކަލާނގެ حضرة އަށް خاصّ ކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ دين އަށް ވަޑައިގަން خاصّ ކުރައްވައެވެ.)۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކު۞ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލަން (އެބަހީ އެކަލާނގެ ދީނަށް ހިދާޔަތްދެއްވާ މަގުގެ ތެރޭގައި) އެކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ.۞ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ = އެކަލާނގެ ދަރިކޮޅަށް رجوع ވެ توبة ވި މީހަކަށް۞ وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟ = އަދި އުޅުނީނު - އެބަހީ ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުން - ދަރިދަރިވެ ބައިބައި ނުވެވުނެވެ.۞ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ = އުޅުނުގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ۞ ٱلْعِلْمُ = علم ۞ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އުޅުނުގެ މެދުގައި އޮތް ދަރާއްޖެހިކަމާއި، حسد ވެރިކަމުން۞ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ރަސްކަލާނގެ ހުވާކުރެއްވި (އެއީ عذاب ފަސްކުރެއްވުމުގެ كلمة

ޒުވެވެ.)۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ނަމަން ކިޔައިގެންވާ مدّت ދަތަން۞ لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ج = އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖެއީސެވެ.۞ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން۞ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ވާރުތަކުރި މީހުން (يعني يهودي ންނާއި، نصارى ދީން) ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ފަހުން)۞ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ވަޙީ އާ قرآن އާއި ނުވަތަ رسول އާ އާދޭދު ޝައްކުކުރެއެވެ.۞ مُرِيبٍ ⑭ = ޝައްކު ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެފައެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٣)** އޭ رسول الله އެވެ! ތިޔަބޭފުޅުންނަށް، އެބަހީ محمّد ﷺ ގެ أمّة އަށް ތިޔަ ދީން ޝަރުޢުކުރެއްވީ شرع ކުރެއްވައި ކަސްދެއްކުމާ (دين ގެ أصول ތަކުގެ ތެރެއިން) نوح عليه السلام އަށްވެސް ހަމަ وصيّة ކުރެއްވި، أمر ކުރެއްވި ކަންކަމެވެ. (އެއީ الله އެއްކަލާނގެކަމަށް ތަޢުލީމުދެއްވުމާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި، ދީނުގެ ގައި ދެމިހުރުމަށް ކަންކަން قائم ކުރުމަށެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވަޙީކުރެއްވި ތަކެއްޗާއި، އަދި އެ ކަންކަމުން ތިމަން ޝަރުޢުކުރެއްވީ إبراهيم ގެފާނަށާއި، موسى ގެފާނަށާއި، އަދި عيسى ގެފާނަށް (عليهم السّلام) وصيّة ކުރެއްވި أمر ކުރެއްވި ކަންކަމަކީ ހުރިހާ ޤާނޫނުތަކެއް دين قائم ކުރުމުވެވެ. (އެއީ توحيد އާއި، إيمان ކަމާއި، رسول ޤާނޫނުތަކަށް ކިޔަމަންވުމާއި، ނަމާދު قائم ކުރުމާއި زكاة ދިނުމާއި، شريعة ގައި ދެންނެވި ހުރި مقصد ތައް قائم ކުރުމެވެ.) އަދި އެ ކަންކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން (ވަކިވަކިވެ اصل ގައި) ތަފާތުވެ خلاف ވެ ފަޅައިގެން ނުވާށެވެ!. ބައިބައިވެ ފަޅައިގެން ނުދާށެވެ!. އަދި އެ مشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު މިދަ ގޮވައިލައްވާ ކަންތަކާ އެމީހުންނަށް ވަރަށް ބޮޑު ކަމަކަށް ފެނިގެއެވެ. (ބުދަށް އަޅުކަން ކުރުން ދޫކޮށް، لا إله إلاّ الله محمّد رسول الله މި كلمة ކިޔުން ސިފައިވުމަށެވެ. ހަމައެކަނި الله އަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރިކަމުގައި ކުރުމަށެވެ. ކަލޭގެފާނު ދަށުވާ ބަޔާކަށް އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންފައިވާ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ دين އަށް ވަޑައިގަތުން خاصّ ކުރައްވައި، އެކަމަށް توفيق ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ، توبة ވެއްޖެ އަޅަކަށް އެކަލާނގެ މަގަށް، إسلام دين ގެ މަގަށް، ތެދުމަގުގެ ދައްކަވައި هداية ދެއްވައެވެ.

**(١٤)** އެމީހުންގެ ގާތަށް (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުން ނުވަތަ يهودي ންނާއި، نصارى ންނާއި، އަދި قريش ންގެ ގާތަށް) ބަޔާންތެރިވެގެންވާ علم އައުމަށްފަހުގައި ދެނުވި އެމީހުން ވަކިވަކިވި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މެދުގައިވާ ދުޝްމަނުކަމާއި، حسد ވެރިކަމުންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހަރަދިވޮޑިގެ ބޮޑުކުރައްވާ ربّ ގެ حضرة ން كلمة އެއް އިސްވެ ނުކުތުމުން (އެބަހީ عذاب ދެއްވުން، عقوبة ދެއްވުން ވަކި މުއްދަތަކަށް ފަސްކުރެއްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުކުތުމަކު) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ދުނިޔޭގައިވެސް ނިޔާކުރެއްވުމަށް ނިންމަވައިފިއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ފަހުން (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ފަހުން، ނުވަތަ نصارى އިންނާއި، يهودي ންގެ ފަހުން) ފޮތް ވާރުތަކުރި މީހުން އެ ވަޙީ އާ قرءان އާއި ނުވަތަ محمّد ﷺ އާއިދު ކަންބޮޑުކުރުވަނިވި ޝައްކުކުރެއެވެ.

فَلِذَٰلِكَ فَٱدۡعُۖ وَٱسۡتَقِمۡ كَمَآ أُمِرۡتَۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡۖ وَقُلۡ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٖۖ وَأُمِرۡتُ لِأَعۡدِلَ بَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمۡۖ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡۖ لَا حُجَّةَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُۖ ٱللَّهُ يَجۡمَعُ بَيۡنَنَاۖ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ٱسۡتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمۡ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ وَلَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ وَٱلۡمِيزَانَۗ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٞ ﴿١٧﴾

## މުފްރަދާތު

فَلِذَٰلِكَ އެކަމަށް ބަލައި (ވަކިވަކި ފިރުޤާ، ޝަރީޢަތް ކުރިޔަކަށް ބަލައި، ނުވަތަ دين شرع ކުރެއްވި ކަމަށް ބަލައި)۞ فَٱدۡعُ وَٱسۡتَقِمۡ = (دين އަށް) ގޮވާލައްވައި އަދި (އެ دعوة ގެ މަތީ) قائم ވެވަޑައިގެން ސާބިތުވެ ހުންނަވާށެވެ.۞ كَمَآ أُمِرۡتَ = ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވުނު ގޮތަށް۞ وَلَا تَتَّبِعۡ = އަދި تبع ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.۞ أَهۡوَآءَهُمۡ = އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކަށް۞ وَقُلۡ ءَامَنتُ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަހުރެން إيمان ވެއްޖައީމެވެ.۞ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް۞ مِن كِتَٰبٍ = ފޮތުގެ ތެރެއިން (އިންޖީލާއި ތައުރާތާ/ ނުވަތަ ފޮތްތަކުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް)۞ وَأُمِرۡتُ = އަދި އަހުރެންނަށް أمر ވެވިގެން ވަނީ ۞ لِأَعۡدِلَ بَيۡنَكُمُ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި عدل ވެރި ވުމަށެވެ.۞ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمۡ = الله އީ އަހުރެމެންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ.۞ لَنَآ أَعۡمَٰلُنَا = އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެން ކުރި ކަމެއް ވެއެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ثواب އާއި، عذاب ވެއެވެ.)۞ وَلَكُمۡ أَعۡمَٰلُكُمۡ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ކަމެއް ވެއެވެ. (އެކަމުގެ ثواب އާއި، عذاب ވެއެވެ.)۞ لَا حُجَّةَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَكُمُ = އަހުރެމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު حجّة ދެއްކުމެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އަރައިރުންވެ، حجّة ދެއްކުމުގެ ބޭނުމެއް ނެތެވެ. ކަންތައް މިހިރީ ސާފުވެފައިވާތީއެވެ.)۞ ٱللَّهُ يَجۡمَعُ بَيۡنَنَا = އަހުރެމެން (قيامة ދުވަހުން) الله جمع ކުރައްވާނެއެވެ.۞ وَإِلَيۡهِ ٱلۡمَصِيرُ ﴿١٥﴾ = އަދި (އަހުރެމެން) އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ = އަދި އަރައިރުންވެ، ޖަދަލުކުރާ މީސްތަކުން۞ فِي ٱللَّهِ = الله އާމެދު (الله ގެ ދީނާމެދު)۞ مِنۢ بَعۡدِ مَا ٱسۡتُجِيبَ لَهُۥ = އެ دين އަށް އިޖާބަދެވުމަށް ފަހު (މީސްތަކުން އެ دين އަށް إجاب ދީ، ދީނަށް ވަދެވުމަށްފަހު)۞ حُجَّتُهُمۡ دَاحِضَةٌ = އެމީހުންގެ دليل ތަކީ ވަނީ باطل ވެ، ބާޠިލުވެގެންނެވެ.۞ عِندَ رَبِّهِمۡ = މީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި۞ وَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٌ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް

ހުރި (الله ގެ) ކަލާމެވެ.۞ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ގަދަފަދަވެގެންވާ عذاب އެވެ.۞ ٱللَّهُ = الله އެއީ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (رسول ންނަށް ފޮނުއްވައި ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ.)۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި۞ وَٱلْمِيزَانَ = އަދި މީޒާނާއި (عدل ، ނުވަތަ عدل އިންސާފުކުރުވުން ހަވާލާ)۞ وَمَا يُدْرِيكَ = އަދި ކަލާގޭފާނަށް އަންގަވައިދޭނީ ކާކު އެއްގޮތަކުންވެސް؟ ۞ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ = قيامة ދުވަސް ގާތްވެގެންވުން أمّيد ކުރެވެ. (ނުވަތަ قيامة ދުވަސް އަވަސްވެ، ގާތްވެގެން ވާނެއެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އޭ رسول الله އެވެ.! އެކަލަންގެ ބާރައި ކަލަން ބާރައި (އެބަހީ ބައިބައިވެ، ވަކިވި ކަލަން ބާރައި ނުވަތަ قرآن އާއިދު ނުވަތަ رسول الله ﷺ އާއިދު ޝަރީޢަތު ކުރި ކަލަން ބާރައި) ކަލާގޭފާނު އެމީހުންނަށް (إسلام دين ގެ މަގަށް) ގޮވައިލައްވާށެވެ.! އަދި އެ دين މަތީ ސާބިތުކަމާއެކު ސީދާކޮށް ހުންނަވާށެވެ.! އެއީ ކަލާގޭފާނަށް الله أمر ކުރެއްވި ގޮތަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ އެދުންތަކާ تبع ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.! އަދި ކަލާގޭފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހުރެން މިވަނީ ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ފޮތަކަށް إيمان ވެގެންނެވެ. (ނުވަތަ ފޮތުގައި ބާވައިލެއްވި އެންމެހައި ޙުކުމަކަށް إيمان ވެގެންނެވެ.) އަދި އަހުރެންނަށް أمر ލިބިގެން ވަނީ (الله ގެ حكم ގައި) ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި عدل ވެރިވުމަށެވެ. އަދި الله އެއީ އަހުރެމެންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. އަހުރެމެން ކުރި عمل އެއްގެ ދަރުމަތާއި، ثواب ނުވަތަ عذاب ހުށަހެޅޭނީ ހަމަ އަހުރެމެންނަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި عمل އެއްގެ ދަރުމަތާއި، ثواب ނުވަތަ عذاب ހުށަހެޅޭނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނަށެވެ. އަހުރެމެންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންނާ ދެމެދު حجّة قائم ކޮށް، އަރައިރުންވުމެއް ދެން ނެތެވެ. (ކަންތައްތަކެއް މި ހުރީ އަޑިން ސާފުވެފައެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހުން އެއް ميدان އަކަށް الله އަހުރެމެން އެންމެން جمع ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އަހުރެމެން އެނބުރި ދިޔުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(١٦) الله ގެ دين އަށް އިޖާބަދީފުމަށްފަހު، އެބަހީ އެހީނަމަ މީސްތަކުން ވަދެ ހަމަޖެހުމަށްފަހު الله ގެ دين އާއިދު ދޮޅެޅުވަރުއި، حجّة قائم ކުރާ މީހުން ދަންނަހަށެވެ. އެމީހުންގެ އެ حجّة ބާލައި، دليل ބަލާ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެ ވަނީ باطل ވެ، ބާތިލުވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އޮވަނީ الله ގެ ކޯފާއެވެ. އެއީ އަދި ދިނުމަށް ކަމެވެ. އަދި آخرة ގައި އޮތީ އިތުރަށް އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ عذاب ހުއްޓެވެ.

(١٧) الله އެއީ رسول ންނަށް حقّ ގޮތުގައި ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި حقّ ގޮތުގައި ميزان ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ عدل ވެރިކަން، ނުވަތަ عدل އިންސާފުކުރުވުން ގޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.) އަދި قيامة ގައިމުވުން ދެރި ގޮތްވެގެން ވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. އެކަން ކަލާގޭފާނަށް އަންގަވައިދޭނީ ކާކު ކަލައް ހުއްދެވެ؟

يَسْتَعْجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِى ٱلسَّاعَةِ لَفِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ ٱللَّهُ لَطِيفٌۢ بِعِبَادِهِۦ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلْءَاخِرَةِ نَزِدْ لَهُۥ فِى حَرْثِهِۦ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ شَرَعُوا۟ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾

## މުފްރަދާތު

يَسْتَعْجِلُ بِهَا = އެ ދުވަސް އަވަސްކުރަން އެދެއެވެ. (އެއީ ތަމާޝާއި، އިންކާރުގެ ގޮތުންނެވެ.)۞ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا = އެ ދުވަހަށް އީމާންނުވާ މީސްތަކުން۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި (އެދުވަހަށް) އީމާންވީ މީސްތަކުން۞ مُشْفِقُونَ مِنْهَا = އެ ދުވަހާމެދު ބިރުވެތިވެ ފެންކަޅިވެގެން ވެއެވެ.۞ وَيَعْلَمُونَ = އަދި އެގިހުން ދަންނައެވެ.۞ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ حقّ ކަމެއް۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ!۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ = ހަމަކަށަވަރުން جدل ކޮށް އިންކާރުކުރާ މީސްތަކުން ۞ فِى ٱلسَّاعَةِ = قيامة ދުވަހު۞ لَفِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ވަނީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.۞ ٱللَّهُ لَطِيفٌۢ = الله އޯގާވަންތަވެއެވެ.۞ بِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް۞ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީ ރިޒުޤު ދެއްވައެވެ.۞ وَهُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ، عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ مَن كَانَ يُرِيدُ = އެދޭކަމުގައި ވާ މީހާ۞ حَرْثَ ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގެ ދަނޑު (آخرة ގެ ثواب އާއި، ދަރުމަ)۞ نَزِدْ لَهُۥ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އިތުރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.۞ فِى حَرْثِهِۦ = އޭނާގެ ދަނޑުގައި (އޭނާގެ ثواب އާއި، ދަރުމަ)۞ وَمَن كَانَ يُرِيدُ = އަދި އެދޭކަމުގައި ވާ މީހާ ۞ حَرْثَ ٱلدُّنْيَا = ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ދަނޑުވިން (ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި، މަޖާ)۞ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެއިން އޭނާއަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.۞ وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخرة ގައި އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ = އެއްވެސް ނަސީބެއް/ ހިއްސާ۞ أَمْ لَهُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް شريك ން ތިއްބާ (ބައިވެރިން ތިއްބާ) ހެއްޔެވެ؟۞ شَرَعُوا۟ لَهُم = އެމީހުންނަށް شرع ކޮށްދިން ۞ مِّنَ ٱلدِّينِ =

ދީނުގެ ކަންތަކުގައި ✿ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ ٱللَّهُ ۚ އެ ކަންތަކުގައި الله إذن ދެއްވާފައި ނުވާ ކަންކަމެއް✿ وَلَوْلَا

= އަދި ނުވިނަމަ✿ كَلِمَةُ ٱلْفَصْلِ = فيصلة ކުރައްވާ ނިޔާކުރެއްވުން (ލަސްކުރެއްވުމުގެ) ބަސްފުޅު✿

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۗ = ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި) އެމީހުންގެ މެދުގައި فيصلة ކުރެވި ނިމިއްޖައީސްމެ.✿ وَإِنَّ

ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ދަންނައެވެ.✿ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ =

އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.✿

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދި قيامة ދުވަހަށް އީމާން ނުވާ މީހުން (މަލާމާތް ކުރުމާއި، އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން) އެ ދުވަސް އަވަސްކުރަން އެދެއެވެ. އަދި އެދުވަހަށް إيمان ވި މީހުން އެ ދުވަހާމެދު ބިރުވެތިވެ، ފެންކަޅިވެގެން ވެއެވެ. އަދި އެ ދުވަސް އައީ ކަށަވަރުން، حقّ ދުވަހެއްކަން حقّ ކަންކަމާ (އެދުވަހުގެ ކަންކަމާ ގުޅޭ ކަން) އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަންނައެވެ. قبول ކުރެއެވެ. އަދި ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ދުވަހާމެދު އިންކާރުކޮށް جدل ކުރާ މީހުން އެ ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ވަރަށް ދުރަށް މަގުފުރެދި، ގޯސްވެފައެވެ.

(١٩) الله އީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ނަރުމު ހެޔޮވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޅަކަށް ރިޒުޤު ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވައެވެ. (އަދި އިރާދަކުރެއްވި އަޅަކަށް މަދުކުރައްވައެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ ނުހަނު ގަދަފަދަ ވަންތަ، عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠) آخرة ދުވަހުގެ ދަރުމަތާއި، ثواب އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހާއަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަރަކާތް ދަރުމަތާއި، ثواب އިތުރުކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ގެ އަރާމާއި، މަޖާ އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާ މީހާ ދަންނައެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އެ ދުނިޔެއިން (ދެއްވަން ނިންމަވާފައިވާ ވަރަކަށް) ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާއަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއް، އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ހިއްސާއެއް ނުވެއެވެ.

(٢١) އެކަންކަމަށް الله އިޛުނަ ދެއްވާފައި ނުވާ ކަންކަން ދީނުގައި شرع ކޮށް (ދީނަށް އުނިއިތުރުކޮށް) ހަދާނެ ބައިވެރިންތަކެއް (شرك ތަކާއި، بدعة ތައް އުފައްދާނޭ ބައިވެރިންތަކެއް) އެބައިމީހުންނަށް ހުރި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި فيصلة ކުރެއްވުމާއި، ނިޔާކުރެއްވުން ލަސްކުރެއްވުމުގެ ބަސްފުޅު ނުވާނަމަ (ދުނިޔޭގައިވެސް) އެމީހުންގެ މެދުގައި فيصلة ކުރެވި، ނިޔާކުރެވި ނިމިއްޖައީސްމެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް ހުރީ ކަނޑައެޅިގެން ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا۟ وَهُوَ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ ۖ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾ ذَٰلِكَ ٱلَّذِى يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِى ٱلْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۖ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَٰطِلَ وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

## ލަފުޒުމާނަ

تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ = އަނިޔާވެރިން (قيامة ދުވަހުން) ކަލޭ ދެކޭނެއެވެ.(ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނަވާނެއެވެ.)❁ مُشْفِقِينَ = ބިރުން ފުރުނަދިޔަވެފައިވާހާލު❁ مِمَّا كَسَبُوا۟ = އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.❁ وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ۗ = އެ عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް ދިމާވާ ހުއްޓެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުންނާއި❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ތަކެއް ކުރި❁ فِي رَوْضَاتِ ٱلْجَنَّاتِ ۖ = އެމީހުން ވާހުރި ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ.❁ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ = އެމީހުންނަށް އެމީހުން ހިތްއެދޭކަމެއް ވެއެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ❁ ذَٰلِكَ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ❁ هُوَ ٱلْفَضْلُ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމެވެ. كرامة އެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެ އެއްޗަކީ/ އެ ތަކެއްޗަކީ❁ ٱلَّذِى يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ = الله އެކަލާނގެ މާތް އަޅުތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ތަކެއްޗެވެ.❁ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުންނަކީ إيمان ވި މީހުންނެވެ.❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި صالح عمل ތަކެއް ކުރި❁ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ = އެކަމުގެ މައްޗަކަށް (تبليغ ކުރުމުގެ މައްޗަކަށް) އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. ނުއެދެމެވެ. ❁ أَجْرًا = އެއްވެސް އުޖޫރައެއް/ ޢިވަޟެއް❁ إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِي ٱلْقُرْبَىٰ ۗ = ތިމާގެ ގާތްކަމުގެ ގާތްކަން ބޮޑު ރަޙިމްކަމުގެ ލޯބިވުން❁ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً = އަދި ހެޔޮކަމެއް ކޮށްފި މީހާ❁ نَّزِدْ لَهُۥ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ فِيهَا حُسْنًا ۚ = އެކަމުގައި ދީނަ ހެޔޮކަމެއް❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ❁ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ = ގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، شكر ވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ކިޔަނީ ކޮންއެވެ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.❁ ٱفْتَرَىٰ = އެކަލޭގެފާނު ދޮގުހަދައިފި ވިދާޅުވިއެވެ.❁ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ހަދައިގެން❁ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ = ފަހެ الله

އުޅުއްވާނެކަމެވެ ނަމަވެސް ❁ تَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ = އުނަގޭގެ، ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރު މަތީ ސީލުކަ ޖައްސަވައިފާނެވެ.❁ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ = އަދި باطل ތަކެތި الله، ފުއްސަވައިފާނެވެ.❁ وَيُحِقُّ الْحَقَّ = އަދި حقّ ސާބިތުކުރައްވައި تحقيق ކުރައްވައިފާނެވެ.❁ بِكَلِمَـٰتِهِۦٓ = އުނަގޭގެ كلمة ތަކުގެމަތިން (قرآن ގެ ބަސްފުޅުތަކުން) ❁ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަށަވަރުން އުނަގޭގައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ بِذَاتِ الصُّدُورِ ⟨٢٤⟩ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާ ތަކެތި ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٢) قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނު، އަނިޔާވެރިންތައް ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ ބިރުން ސިހި، ފުންކަލިވެގެން ވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ހޯދައިގަތް ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެ عمل ތަކުގެ ނަތީޖާ އެމީހުންނަށް މިހާރު އެވަނީ ދިމާވެފައެވެ. އޭގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާގެ ތެރެއަށް ވަދެވިފައެވެ. އެއީ عذاب އެވެ. އަދި الله އަށް إيمان ވެ، ހެޔޮލަފާކަން އޮތުމާ މީހުން - صالح عمل ކުރި މީހުން - قيامة ދުވަހުން ވާނީ ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރޭގައެވެ. ހިތަށް ގެންނަންވެސް ނުކެރޭގައި ތަރަވަސް نعمة ގައެވެ. އެމީހުން އެދޭގައި ކަމެއް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ހުންނަ ހުއްޓެވެ. އަދި ބޮޑުވެގެންވާ މާތްކަމާއި، كرامة އަކީ އެއީއެވެ.

(٢٣) އެ މާތްކަމާއި، كرامة އަކީ ވެގެން إيمان ވެ صالح عمل ތައް ކުރި، الله ގެ މާތް އަޅުތަކުންނަށް ތިބާރު ކަމަށް الله بشارة ދެއްވާފައިވާ ތަކެއްޗެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު (قريش ންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ!. އަހުރެންގެ މި رسالة ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިއްވައިދިނުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތުން އެއްވެސް أجور އަކަށް، ބަދަލަކަށް ނުއެދެމެވެ. ހަމައެކަނި އެދޭކަމެއް ކަމަކީ ތިމާގެކަމާއި، ގާތްކަމުގެ ލޯތްބެވެ. (އެއީ މި رسالة ދިނުމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން އިއްވައިދޭން ދާން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތްކަމުގެ حماية އެވެ. عربي ންގެ އެހެން މީހުންނަށްވުރެ އަހުރެން ރައްކާތެރިކަން، ބެލުމުގައި ބެހުން أولى ވެގެންވަނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. ދެން قريش ވަންސަގައި ކޮންމެ ދަރިކޮޅަކުވެސް رسول الله ﷺ ގެ ތިމާގެކަމުގެ ގުޅުން ހުރެއެވެ.) ދެންފަހެ ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކަމެއް ކޮށްފި މީހަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަމުގެ ދަރުމަވާއި، ثواب އިތުރު ގުނަތަކަން އިތުރުކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ފިޔަވިހައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި އަޅުތަކުންގެ ހެޔޮ عمل ތަކަށް شكر ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) އަދި ނުވަތަ ބުނެތޯވެ؟ އެމީހުން ބުނަނީ ބުނެތޯވެ؟ އެބަހީ ކާފިރުންގެ މީހުންގަނޑު ބުނަނީ ބުނެތޯވެ؟ الله ގެ މައްޗަށް محمّد ﷺ ދޮގު ހަދައިފިއެވެ. (އެބަހީ އުނަގޭގެފާނު ނަބީކަމުގެ دعوى އެ ކުރައްވަނީ އެއީ ދޮގެކެވެ.) އެބައިމީހުންގެ އެ ބަހަށް الله جواب ދެއްވަނީ މިފަދައިންނެވެ. ދެން الله އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރު މަތީގައި ސީލުކަ ޖައްސަވައިފާނެވެ. (ދެން އެއްވެސް އެއްޗެއް އެ ހިތުގެ ތެރެއަށް ވަދެ-ނުކުމެ ނުވާނެއެވެ.) އަދި އުނަގޭގެ، ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްމުބާރަކުގައިވާ باطل އެއްޗެހި ފުއްސަވައިފާނެވެ. އަދި حقّ ސާބިތުކުރައްވާ ބާރުގަދަކުރައްވައިފާނެވެ. އެއީ އުނަގޭގެ ކީރިތި قرآن ގައި ބާވައިލައްވާފައިވާ ކަލިމަތް ބަސްފުޅުތަކުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އުނަގޭގައި ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައިވާ ތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

وَهُوَ ٱلَّذِى يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۚ وَٱلْكَـٰفِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِۦ لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَـٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ ۚ وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

## ލަފްޒީމާނަ

وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއެވެ.۞ يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ = توبة قبول ކުރައްވައި۞ عَنْ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފަރާތުން۞ وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = އަދި ކުށްތަކަށް عفوء ކުރައްވައި۞ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ وَيَسْتَجِيبُ = އަދި އެކަލާނގެ އިޖާބަ ދެއްވައެވެ.۞ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކެއް ކުރި۞ وَيَزِيدُهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކުރައްވައެވެ.۞ مِّن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން۞ وَٱلْكَـٰفِرُونَ = އަދި ކާފިރުން ތަންނަށެވެ.۞ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރި ގަދަފަދަ ގޮތުގެ އަޒާބެވެ.۞ وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ = އަދި الله ރިޒްގު ފުޅާކޮށްދެއްވިނަމަ۞ لِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް۞ لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބިންމަތީގައި އުޅުނީ ބޮޑާވެގެން.۞ وَلَـٰكِن يُنَزِّلُ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް، އެކަލާނގެ އެ ބާވައިލައްވައެވެ.۞ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މިންވަރަކަށް۞ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން۞ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ = خبر ތައް ދެނެވޮޑިގެން އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.۞ يُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ = ވާރޭ ވެއްސަވައި مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟ = އެ އަޅުތަކުން (ވާރޭ ނުވެހިގެން) ނާއުއްމީދުވެ ވެތިބުމަށްފަހު۞ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ رحمة ފެތުރުއްވައެވެ.۞ وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ = އަދި އެކަލާނގެ އެއީ (مؤمن އަޅުތަކުންނަށް) ސަހަރާތްތެރި، ވާގިވެރިޔާއެވެ.۞ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ = (އެކަލާނގެ نعمة ތަކަށް) حمد ލިބިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَمِنْ ءَايَـٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ (قدرة ތެރިކަމުގެ) علامة ތަކުގެ ތެރެއިން ވާކަމެކެވެ.۞ خَلْقُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި،

ބިން ހެއްދެވުން۞ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا = އަދި އެ ދެތާނގައި ހެއްދަވާފަތުރުއްވާފައިވާ ދިރުނަރުގަނަ خلق ތަކާއި۞ مِن دَآبَّةٍ ج = ދިރޭ ތަކެތީގެ ތެރެއިން۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ۞ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ = އެ ތަކެތި (محشر ދަން) ޖަމާކުރެއްވުމުގެ މައްޗަށް۞ إِذَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާނަމަ (އިރާދަކުރެއްވި އިރަކުން)۞ قَدِيرٌ = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.۞ (٢٩)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ތައުބާ ގަބޫލުކުރައްވާ، އަދި ކުށްފާފަތައް عفوء ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހާ ކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٢٦) އަދި އީމާންވެ، صالح ޢަމަލުކުރި މީސްތަކުންނަށް އެކަލާނގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ، ސަވާބު އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ހުރީ ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބެވެ.

(٢٧) އަދި الله އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ރިޒުގު ފުޅާކޮށްދެއްވައި، ގިނަކޮށްދެއްވިނަމަ، ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ބިމުގައި ބޮޑާވެ، އުރެދިގެން ދާނެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް، الله އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ މިންވަރަކަށް ބާވާ ރިޒުޤުގެ މަތިން އެކަލާނގެ އެ ރިޒުޤު ބާވައިލައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހައި حال ތަކެއްގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ، އަދި ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٨) އަދި އެކަލާނގެއީ ވާރޭވެހުން މަޑުވެގެން خلق ތަކުން ނާއުއްމީދުވެ ފަހުން ވާރޭވެހުން ފޮނުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވާރޭވެހުމުގެ ރަޙްމަތް އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި ހުރިހާ ތަނަކަށް ފަތުރުއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ މުއުމިނުން އަޅުތަކުންނަށް ސަރަޕަރަސްތުވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދެއްވި އެންމެހައި ނިޢުމަތްތަކަށް حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٩) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުމާއި، އެ ތަންތަނުގައި ދިރޭ އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވުމާއި، ފެތުރުއްވުން ވަނީ އެކަލާނގެ قدرة ތެރި ކަމުގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެ ތަކެތި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ވީއިރަ އިރާދަކުރައްވާ ވަގުތެއްގައި محشر ކުރައްވައި، ޖަމާކުރެއްވުމަށްވެސް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

وَمَآ أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا۟ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾

## މުފުރަދު

وَمَآ أَصَٰبَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖެހޭ ކޮންމެ ކަމެއް۞ مِّن مُّصِيبَةٍ = مصيبة ގެ ބާވަތުން۞ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ = ވަނީ އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަތްތަށް ހޯދައިގަތް ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ وَيَعْفُوا۟ = އަދި އެކަލާނގެ عفوء ކުރައްވައެވެ.۞ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ = އެތައް ގިނަ ކަންކަމުން (އެތައް ގިނަ ފާފަތައް)

وَمَآ أَنتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވުމެވެ.۞ بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި۞ وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ مِن وَلِىٍّ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއެއް۞ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾ = އަދި نصر ދޭނޭ މީހަކު ވިޔަސް۞ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ = އަދި އެކަލާނގެ قدرة ދެއްކެވުމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.۞ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި ދުވާ ނަޢުތަކާ އުޑުނުން (ރިޔާ ނަގައިގެން ދުވާ އުޑުނުން)۞ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ = ފަރުބަދަ ފަދަ/ ބޮޑެތި ގަނޑުވަރުފަދަ۞ إِن يَشَأْ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ۞ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ = ވައި ހުއްޓުވައިލައްވާނެއެވެ. ވައި ނުޖެހުއްސަވައިލައްވާނެއެވެ.۞ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ = ދެން އެތުން އެ އުޑުނުމަތީގައި ހުއްޓިދާނެއެވެ. ނުދުވެ ސާބިތުވެ ތިބެ ދާނެއެވެ.۞ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦ = އޭގެ ބުރިކަމަތީގައި (ކަނޑުމަތީގައި)۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައްތަކުގައި ވެއެވެ.۞ لَأَيَٰتٍ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ދަލީލުތަކާއި، حجّة (الله ގެ ربوبيّة ވަންތަކަމުގެ ހެކިތައް)۞ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ = ގިނަގިނައިން ކެތްތެރިވާ، އަދި نعمة ތަކަށް شكر ކުރާ ކޮންމެ އަޅަކަށް۞ أَوْ يُوبِقْهُنَّ = ނުވަތަ (ކަނޑު ގަދަވުމުގެ ސަބަބުން) އެ އުޑުނުފަހަރު ހަލާކުކޮށް غرق ވާނެއެވެ.۞ އެބަހީ އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފި ވިއްޔާ އެ ނައުފަހަރު ހަލާކުކުރައްވައިފާނެއެވެ.۞ بِمَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރިކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން۞ وَيَعْفُ = އަދި އެކަލާނގެ عفوء ކުރައްވައެވެ.۞ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ = އެތައް ގިނަ ފާފަތަކަކުން۞ وَيَعْلَمَ = އަދި އެނގޭނެއެވެ.۞

ٱلَّذِينَ يُجَـٰدِلُونَ = جدل ކޮށް ދެކޮޅުހަދާ މީހުންނަށް• فِىٓ ءَايَـٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ آية ތަކަށް• مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ސަލާމަތެއް/ ފިލައިގެންދިއުމެއް ނުވާނެއެވެ•

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٠) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދިމާވާ ކޮންމެ مصيبة އަކީ ތިޔަބައިމީހުން އަތްތަކުން (އެބަހީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގުނަވަންތަކުން) ކުރި ކަންތަކުގެ ސަބަބުން ދިމާވާ مصيبة އެވެ. އެ ކަންކަމުގެ ބޮޑުބަޔަކުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި މުސްލިމުން ކުރާ ނުބައި ކަންތަކުގެ ގިނަ ބައެއް އެކަލާނގެ ފުއްސަވައި، ދޫކޮށްލައްވައެވެ.

ނޯޓު: މުޖުތަހިދުން އަދި ކުށެއް ނުކުރާ ކުޑަކުދިންނަށް ސަބަބެއް ނެތި، ބަލާއެ ކުރަމުން އަންނަނީ مصيبة ދެއްވައެވެ. ކުރީ އެއީ އަންނަނީ ދަރަޖަ އިތުރުކުރެއްވުމަށް ކުރަނީ އަންނަނީ ކުރިއަށްދާ ގޮތެވެ. އަދި އެއީ ކަންތައް ކުރާތީގެ ބަލިމަރުކަމާއި ކުރަން އަންނަނީ ދަރުމަދާރީ، ސަބަބު ދެއްވައެވެ. والله أعلم

(٣١) އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ބިމުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކޮށްލާނެ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ الله ގެ ޢަޛާބުން، ކަނޑައި، އަދި އެކަލާނގެ ޤަދަރުގެ مصيبة އަކުން ދުރަށް ފިލައިގެން ދުއްވާ ބައެއް ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެއްވެސް ސަލާމަތްދެއްވާނޭ ވަލީއެއް، އަދި ނަސްރުދެއްވާނޭ މީހަކު ވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٣٢) އަދި ކަނޑުގައި ބޮޑެތި ފަރުބަދަ ގޮތަށް ނުވަތަ ބޮޑެތި އިމާރާތް ފަދައިން ދުއްވާ (ދޯނިފަހަރު) ނަވާ/ އުޅަނދުފަހަރު ކަނޑުގައި ދުއްވުން ދިއުމަކީ އެކަލާނގެ ކުދުރަތުގެ ނިޝާނެއް ކަމުގައި ވެއެވެ.

(٣٣) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެ ހިނދެއް އެ ނަވަފަރުގެ ދުވުމުގެ ސަބަބު ކަމުގައިވާ ވައި ހުއްޓުވައި، ވައި އެއްގޮތަކަށް ނުދާހާ ގޮތް ހައްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. ދެން އޭރުން ކަނޑުމަތީގައި އެތަކެތި ޙަރަކާތެއް އެއްވެސް ހަރަކާތެއް ނެތި (އެ ފަހަރުތައް ގޮސްގޮސް) ހުރެދާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތަކުގައިވެސް ބާރުގަދަ، މުސީބާތްތަކަށް ކެތްތެރިވާ އަދި الله ދެއްވި نعمة ތަކަށް ޝުކުރުކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް ކަނޑައެޅިގެން ނިޝާނެއް ހުރިވެއެވެ. (އެބަހީ الله ވަޙީދުކަމާއި، ކުދުރަތުގެ ބޮޑުކަމުގެ ދަލީލާއި، حجّة ވެއެވެ.)

(٣٤) ނުވަތަ އެބައިމީހުން ކުރި ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން ވައި ބާރުވެ، ކަނޑު ގަދަވެ، އެ އުޅަނދުފަހަރު ހަލާކު ކުރައްވައި، غرق ކުރެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ އެކަންވެސް ހައްދަވާނެއެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ވަރަށް ގިނަ ފާފަތައް އެކަލާނގެ ނިކަމެތިވައި عفوء ކުރައްވައެވެ.

(٣٥) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާމެދު ދެކޮޅުހަދައި، جدل ކޮށްއުޅޭ މީސްތަކުންނަށް އެނގޭނެ ވާހަކައަކީ އެބައިމީހުން ފިލައިގެން، ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް ނުވަތަ ދިޔުމަށް ނުކުމެވޭނެ ތަނެއް އެމީހުންނަށް ނެތްކަމެވެ.

فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾

## މުފްރަދާ

فَمَا أُوتِيتُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވުނިއްޗާ ދެވުނު އެއްޗެއް (ދެވުނު ކޮންމެ އެއްޗެއް)☼ مِّن شَيْءٍ = ތަކެއްޗެއް ދެއްވުނީ (ދިރިއުޅޭ ތަނަވަސްކަމާއި، ފުރުސަތުދިނުމަށްޓަކައި ދެއްވުނީ)☼ فَمَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ = ދުނިއާއި ދުނިޔާގެ حياة ގައި ހަމައެކަނި ބޭނުންކުރެވޭ މަދު އެއްޗެކެވެ.☼ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ = އަދި الله ގެ حضرة ގައިވާ ތަކެތި (ޘަވާބުގެ ނިޢުމަތްތަކާއި ثواب، އަދި ސުވަރުގެ) ވާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.☼ وَأَبْقَىٰ = އަދި ދެމިހުރުން ވާމެވެ.☼ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް☼ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ އަށް އެކަނި☼ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން وكيل ކަމަށް، ބަރޯސާވެއެވެ☼ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ = އަދި ދުރުވެގަންނަ މީހުން☼ كَبَـٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ = ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި☼ وَٱلْفَوَٰحِشَ = އަދި فاحش ކަންތައްތަކުން☼ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ = އަދި އެމީހުން ރުޅިއަރުވައިލެވޭއިރު☼ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ = އެމީހުން (ރުޅި ކެއިމަޑު) معاف ކުރެއެވެ.☼ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ = އަދި އެއީ ޖަވާބުދީ، إجابة ދިން މީހުންނެވެ.☼ لِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް☼ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި އެމީހުން ނަމާދު قائم ކުރި☼ وَأَمْرُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް☼ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި مشورة ކުރުމަށް خيال ބަދަލުކުރުމުގެ ކަންތައްތަކެއް☼ وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ރިޒުޤު ކަމުގައިދެއްވި ތަކެތިން☼ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ = އެމީހުން ޚަރަދުކުރެއެވެ☼ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން☼ إِذَآ أَصَابَهُمُ = އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ/ ދިމާވެއްޖެއްޔާ☼ ٱلْبَغْىُ = بغاوة ތެރިކަމެއް/ އަނިޔާވެރިކަމެއް☼ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުން نصر ލިބި ވެއެވެ./ نصر ހޯދައެވެ.☼ وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ = ނުބައިކަމުގެ ބަދަލު/ ޖަޒާ عقوبة އަކީ☼ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ = އެއާއި އެއްވަރު ނުބައިކަމެކެވެ. (الله އަންގަވާފައިވާ ގޮތަށްވާނަމަ.)☼ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ = އަދި عفوء ކޮށްދީފައި صلح ކޮށްދީ ހެޔޮކުރި މީހާއެވެ.☼ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ = ދެން އޭނާގެ ދެއްވުމީ، ސަވާބު الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ.☼ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ☼

لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން نصر ލިބިގެންފި މީހާ۞ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ = އޭނާއަށް އަނިޔާ ލިބުމަށްފަހު۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން ދަންނައެވެ.۞ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް މަގެއް ނުހުއްޓެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٦) ރިޒުގުގެ ތަނަވަސްކަމާއި، މުއްސަނދިކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެވުނު ކޮންމެ އެއްޗަކީ، ކުޑަދުވަސް نعمة އެކީ، އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކޮށްލެވޭ ތަކެތި ކުޑަ އެއްޗެކެވެ. ތެދެއް އަދަބަން ދިރިއުޅުމުގެ އެއްޗެކެވެ. އަދި (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވި އަޅުންނަށް) الله ގެ حضرة ގައި ވާ ثواب އެއީ، ރަނގަޅު ވާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. އަދި ދެމިހުރުން ވާ ބާޤީވެގެން ވެއެވެ. އެއީ ދިރިއުޅުނު ތަކެއްޗާ އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެ ތަކެއްޗަކީ ތިމާގެ ރبّ އަށް إيمان ވެ، ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކަމެއް، ބަރޯސާވުމަށް ހާއްޞަ خاصّ ވެގެންވާ ތަކެއްޗެވެ.

(٣٧) އަދި އެމީހުންނަކީ ފާފަގެ ބޮޑެތި ކުށްތަކާއި، فاحش ކަންތައްތަކުން ދުރުވެގަންނަ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ރުޅިއައުމުގެ ވަގުތުގައި، (ރުޅި ކައިރުވައި) ރުޅިގެ އަސަރު ނައްތާލާ މީހުންނެވެ.

(٣٨) އަދި އެމީހުންނަކީ ތިމާގެ ރبّ އަށް އިޖާބަދީ، އަދި ނަމާދު قائم ކޮށް، އަދި ތިމާގެ ކަންތައްތަކުގައި އެކަކު އަނެކަކާ مشورة ކޮށް، އަދި ތިމަން ދަރުމަކުރައްވާ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ރިޒުގުން (ޚަރަދުކޮށް) ޙައްޤު ދޭ މީހުންނެވެ.

(٣٩) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް بغاوة އެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ، އެމީހުންނަށް ބާރުވެރިވެ އަނިޔާއެއް ކޮށް) އެކަމުގެ ކަންތައްތަކުން ނަސްރުލިބިގަންނަ މީހުންނެވެ.

(٤٠) އަދި ނުބައިކަމުގެ ޖަޒާއަކީ އެފަދަ ނުބައެކެވެ. الله تعالى އަންގަވާފައިވާ ފަދައިންނެވެ. އެބަހީ، މީހަކު މީހަކާ ދިމާއަށް ހުށަހެޅި އެއްޗެއް ބޯޅިއްޖެއްޔާ، ހަމަ އެފަދަ ހުށަހެޅި އެއްޗެއް ޤިޞާޞް ތިމާގެ ދިމާއަށް ބަދަލުކުރުމެވެ. ޤިޞާޞްގައި ޖެހުމެވެ. ނަމަވެސް عدل ވެރި ގޮތުގައެވެ. ފަހެ މީހަކު ބަދަލު ބޮޑު ނުހިފައި عفوء ކޮށް إصلاح ކޮށްފި މީހާ ދަންނައެވެ. އެމީހާގެ ދަރުމައާއި ثواب، الله ގެ حضرة ގައި ވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٤١) އަދި ތިމާއަށް އަނިޔާއެއް ލިބި، އެ އަނިޔާގެ ބަދަލު އަޚުލާޤީގޮތުން ހިފުން ދުރެން އަޅުން އެ އަނިޔާކުރި މީހަކަށް އަނިޔާކޮށް، ދިމާކުރާކަށް އެއްވެސް މަގެއް ނުހުއްޓެވެ.

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظۡلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴿٤٣﴾ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِيّٖ مِّنۢ بَعۡدِهِۦۗ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ يَقُولُونَ هَلۡ إِلَىٰ مَرَدّٖ مِّن سَبِيلٖ ﴿٤٤﴾ وَتَرَىٰهُمۡ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرۡفٍ خَفِيّٖۗ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ وَأَهۡلِيهِمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِي عَذَابٖ مُّقِيمٖ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنۡ أَوۡلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِۗ وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

## މުފުރަދާތު

إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ = (عقوبة ދޮވޮން) މަގެއް ވާކަން ކަހަވަރި* عَلَى ٱلَّذِينَ = އެބައެއްގެ މައްޗަށެވެ.*

يَظۡلِمُونَ ٱلنَّاسَ = މީސްތަކުންނަށް އުޅުން އަނިޔާކުރާ* وَيَبۡغُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ = އަދި ބިމުގައި بغاوة

ކުރުން (شرك ކުރުން، އަނިޔާވެރިވެ، ކުށްތައް ކަންކަމާމިހުރުގެ މައްޗަށެވެ.)* بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ = އެއްވެސް حقّ

ހައްގާ ނުލައި* أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ = އެމީހުންނަށް ހުރީ* عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.*

وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ކުށްގާރަ ކަމާއެކު) ކެތްކޮށް عفوء ކުރި މީހާ ތަންނަށެވެ.* إِنَّ

ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އޮވެނީ* لَمِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ﴿٤٣﴾ = (شريعة އެކަމަށް ترحيب ކުރާ)

ކަމެއް، ގަދަ ކަންކަމުގެ ތެރެއިންނެވެ.* وَمَن يُضۡلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހަކު މަގުފުރައްދަވައިފި މީހަކު*

فَمَا لَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް ނުވެއެވެ.* مِن وَلِيّٖ = އެއްވެސް ސަރުކާރުވެރިއަކު، / އެހީތެރިއަކު* مِّنۢ

بَعۡدِهِۦۗ = އެކަލާނގެއަށްފަހު* وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިން ކަލޭ ދެކޭނެއެވެ./ ކަލޭގެފާނު

ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. لَمَّا رَأَوُاْ ٱلۡعَذَابَ = އެމީހުން ގަދަ عذاب ދެކޭ ހިނދުން يَقُولُونَ =

އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. هَلۡ إِلَىٰ مَرَدّٖ = (ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ) ރައްދުކުރެވޭ ވާނެތޯއެވެ؟ مِّن سَبِيلٖ ﴿٤٤﴾ =

އެއްވެސް މަގެއް وَتَرَىٰهُمۡ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا =

އެއަށް (ނަރަކައަށް) އެމީހުން ހުށަހެޅޭއިރު خَٰشِعِينَ = ބިރުވެރިވެ، ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލު مِنَ ٱلذُّلِّ =

ނިކަމެތިކަމުން ދޮށް يَنظُرُونَ = އެމީހުން ބަލާނެއެވެ. مِن طَرۡفٍ خَفِيّٖۗ = ލޮލުގެ ހިމަކޮޅުން

ވަރަށް ވަންހަނާ، ހިމަ ބުރުމަތިން وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. إِنَّ

ٱلۡخَٰسِرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުން (ތަންނަށެވެ.) ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓاْ أَنفُسَهُمۡ = އެއީ

އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ގެއްލުންދިނީ، ނަގަޅައި މީހުންނެވެ. وَأَهْلِيهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ أهل ވެރިންނާއި، يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ = قيامة ދުވަހުން أَلَآ = ދަންނާށެވެ. إِنَّ ٱلظَّـٰلِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ = އަބަދީ عذاب ގައި قائم ވެގެންނެވެ. وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރޯކުރުވެރިއަކު يَنصُرُونَهُم = އެމީހުންނަށް نصر ދޭނޭ مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۗ = الله ފިޔަވައި وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ = އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކު = فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ = އޭނާއަކަށް ދާން އެއްވެސް މަގެއް ނުވެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٢) ނަމަވެސް عقوبة އެއް ދިމާކުރެވޭނީ ކަށަވަރުން (އަޅުންބޮޑުން ފަހަރުގެން) މީސްތަކުންނަށް އަނިޔާކޮށް، އަދި އެއްވެސް حقّ އެއް ނެތި ބިން ފަސާދަކުރާ މީހުންނަށެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.

(٤٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ބަދަލުހިފުމަށް ކުޅަދާނަވެގެން ވެސްއެކު، އަނިޔާކުރި މީހާއަށް) عفوء ކޮށް، ކެތްތެރިވުން ތަންނަމެވެ. އެއީ شريعة އެކަންކަމަށް ترحيب ދީ، ހިތްވަރުދެއްވާ އަގުހުރި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ވާ ކަންކަމެވެ. އެފަދަ ކަންކަމުގެ ދަރުމަ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.

(٤٤) އަދި الله އެމީހަކު މަގުފުރެއްދަވައިފި އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަމާދެކޮޅަށް (ދެން އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކައި އެހީވާނޭ) އެއްވެސް ސަހަރޯކުރުވެރިއަކު ނުވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންކަމުގެ އެބަޔަ– (مشرك ނުބަޔަކު) – قيامة ދުވަހުން عذاب ފެނުމަށް ހިނދުން ބުނާނެއެވެ. ކޮންމެވެސް ކަމެއް ދެވޭތޯއެވެ. (ދުނިޔެއަށް އަނބުރާ) ދެވޭނެ އެއްވެސް މަގެއް ވޭތޯއެވެ؟

(٤٥) އެ عذاب އަށް – ނިކަމެތިކަމުގެ – عذاب އަށް – އެމީހުން ހުށަހެޅޭ ތަން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ނިކަމެތިކަމާއި، ދެރަކަމުގެ ނިހާޔަތަށް ގޮސް، ބިރުން ފެންނަ ދިޔަގޮތުގައިވާ حال ގައެވެ. (އަޑައިގެން އެއްވެސް އެހީތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ.) އަދި ތެދުވީ ކަރުން ފަރިދު ބޮޑުކަމުން ހިތާމަވެ، ދެރަ ބޮޑުކަމުން ބަލައިލާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި إيمان ވި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ نفس ތަކާއި، އަދި أهل ވެރިންނެވެސް قيامة ދުވަހުން ގެއްލުވައި މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން އެބައި مشرك ން ވަނީ އަބަދީ عذاب ގައި قائم ވެގެންނެވެ.

(٤٦) އަދި الله ފިޔަވައި އެމީހުންނަށް نصر ދޭނޭ އެއްވެސް ولى އަކު، ސަހަރޯކުރުވެރިއަކު އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި الله މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔަކަށް ދެން ތެދުމަގު ދައްކާނޭ އެއްވެސް ބައެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް މަގެއް ނެތެވެ.

ٱسْتَجِيبُوا۟ لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۚ مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا ۖ وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

## މުފްރަދާތު

ٱسْتَجِيبُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން އިޖާބަދޭށެވެ. لِرَبِّكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ = ދުވަހެއް އައުމުގެ ކުރިން (قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން ނުވަތަ މަރު އައުމުގެ ކުރިން) لَّا مَرَدَّ لَهُۥ = އެ ދުވަސް އަނބުރާ ރައްދުކުރެވުން ނުވާ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން مَا لَكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ސަލާމަތްވާނޭތަނެއްވެސް ތަނެއް وَمَا لَكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ = އެއްވެސް އިންކާރު ކުރުމެއް

فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ = ފަހެ އެބައިމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = ފަހެ ތިމަން ރަސޫލާނާގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. عَلَيْهِمْ حَفِيظًا = އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިޔަކަށްވާ ބަލަހައްޓަވާ ކަލޭގެފާނު (އެބައިމީހުންގެ عمل ތަކަށް ބަލަހައްޓަވައި، ހިސާބުކުރައްވާ ބަލަހައްޓަވާ ކަލޭގެފާނު) إِنْ عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނު މައްޗަކަށް ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ = އިއްވައިދެއްވުން މެނުވީ وَإِنَّآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސޫލާނާގެ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = އިންސާނާއަށް ތިމަން ރަސޫލާނާގެ ރަހަ ބައްލަވައިފިއްޔާ مِنَّا رَحْمَةً = ތިމަން ރަސޫލާނާގެ حضرة ން رحمة އެއްގެ فَرِحَ بِهَا = ފަހެ އޭނާ އެއަށް އުފާވެއެވެ. وَإِن تُصِبْهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއްޔާ سَيِّئَةٌۢ = ނުބައެއް - (މުޞީބާތެއް/ ބަލާއެއް) بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ހިނގި ކަންތަކުން فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ = ނާޝުކުރުވެރި ފަރާތެކެވެ. لِّلَّهِ = الله އަށް ملك ވީ خاصّ ގޮތުން ވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ އެންމެހައި ތަކެތި يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް/ އުފެއްދެވުން ހެއްދަވައެވެ. يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ އަޔަކަށް ދެއްވައެވެ. إِنَٰثًا = އަންހެން ދަރިން وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެ އަޔަކަށް ދެއްވައެވެ. ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ = ފިރިހެން ދަރިން أَوْ

يُزَوِّجُهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެދިވުން ޖަމާކޮށްދެއްވައެވެ. (ކައިވެނި ކޮށްދެއްވައެވެ.) ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا ۚ = ފިރިހެން ކުދިންނާއި، އަންހެން ކުދިން وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޙަދު ލައްވައެވެ. عَقِيمًا ۚ = ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކު ކަމުގައި إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٧)** (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ.) އެދުވަހެއް އަނބުރާ ރައްދު ނުކުރެވޭނެ ގޮތުން اللّٰه ގެ حضرة ން އަންނަ قيامة ދުވަސް އައުމުގެ ކުރިން ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އަށް އިޖާބަ ދޭށެވެ. (އެކަލާނގެއަމުރަށް، ކިޔަމަންތެރިވެ، رسول ނަބިއްޔާއި، ދަންނަވާ ސުންނަތް އިޖާބަދެއްވުން ގޮވާ دعوت އަށް ތިޔަބައިމީހުން ޤަބޫލުކުރާށެވެ. އެ ދުވަސް އަރައި ކިޔާމަތުން ވާނެވެ.) އެ ދުވަހުން ފިލުމަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަރަހަ އެ عذاب ން ފިލައިގެން ރައްކާތެރިވެ، ސަލާމަތްވާނެ ދާނެ އެއްވެސް ތަނެއް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި ދުވަހު އެ ދުވަހުން، އުޅުވާލާފައި، އަދި އެ ދުވަހު ހުރި ކަންތައްތަކާމެދު إنكار ކޮށް ދެކޮޅުހެދުން ހަމަ އެކަކުވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެހެނީ އެ ހުރިހާ ކަމެއް ފާޅުވެގެން ހުންނާނެއެވެ. ދަލީލަކަށް تمثيل ވާނެއެވެ.)

**(٤٧)** (އޭ رسول اللّٰه އެވެ.) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ނުދީ، އަދި ދެކޮޅުހަދައި އިޢުރާޟު ކުރިޔަސް (ކަލޭގެފާނަކީ ރައްކާތެރިވެވޮޑިގެންވާ ބަޔަކަށް ނުކުރެއްވޭނެ.) އެމީހުން ދުނިޔޭގެ عمل ތަކަށް ބަލައި، ޙިސާބުކުރުން، އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ވާޖިބަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ވާޖިބު ވަނީ رسالة ގެ ދަރުސްތައް ގެނެސްދެއްވުން. رسول ކަން ދީފައި، تبليغ ކޮށްދެއްވުމެވެ.

**(٤٨)** އަދި (އިންސާނާގެ قواعد އަކީ) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އިންސާނާއަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة ގެ ރަހަ މީރުކުރަސްވައިފިއްޔާ، (نعمة އެއް ދެއްވައި، ތަނަވަސްކަމެއް ދެއްވައި ފިއްޔާ) އެކަމަށް ފަޚުރުވެރިވެ، ހިތްވަރު ލިބިގެން ފޮނިވެސް އުފާވެ، މިސްކީންވުމާ ދެކޮޅަށް (އެބަހީ އުސޫލުވުމާއި/ ބޮލުޖެހިއްޖެއް/ ދުނިޔޭގެ އަނިޔާ ނުވަތަ ވާނަވަރުގަ ހުރެދާއި) ގެނައިރު ކަލޭގެފާނަށް ކުރިމަތިވާ ގޮތުން ޝުކުރު ކުރާނެއެވެ. (އިންސާނުންގެ ބޮޑުވެރިކަމާއި، نعمة އަކާއި، ތަނަވަސްކަމުގެ ހަނދާން ނައްތާލައެވެ.)

**(٤٩)** އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި މިލްކުވެގެން خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި اللّٰه އަށެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އެއްޗެއް، އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ހައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޙަދަށް އަންހެން ދަރިން ދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޙަދަށް ފިރިހެން ދަރިން ދެއްވައެވެ.

**(٥٠)** ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޙަދަށް ފިރިހެން ކުދިންނާއި، އަންހެން ކުދިން ދެއްވައެވެ. ދެވައްތަރު ޖަމާކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ އަޙަދު، ދަރިން ނުލިބޭ މީހަކު ކަމުގައި ލައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

۞ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآيِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

## މުފްރަދާތު

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ = އަދި އެއްވެސް އާދަމުގެ ދަރިއަކަށް (ކަލޭގެފާނަށްވެސް) ނުވެއެވެ. أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ = الله އޭނާއަށް ބަސްފުޅު وحی ކުރެއްވުން إِلَّا وَحْيًا = وحی ގެ ގޮތުން ފިޔަވައި (ހިތަށް އެއްޗެއް ވައްދަވައިދެއްވާ ވިސްނައިދެއްވުން) أَوْ مِن وَرَآيِ حِجَابٍ = ނުވަތަ حجاب އެއްގެ (ފަރުދާއެއްގެ) އަނެއް ފަރާތުން (ގޮތުން) أو يُرْسِلَ رَسُولاً = ނުވަތަ (ملائكة ބޭކަލުން ކުރެ) رسول އަކު ފޮނުއްވައިގެން (ގޮތުން) فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِۦ = ދެން އެކަލާނގެ އިޛުނަފުޅާއެކު އެ ބޭކަލަކު وحی ކުރައްވައެވެ. مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތުގެމަތިން إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން. أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް روح އެއް ބާވައިލެއްވީ (قرآن އެއް ބާވައިލެއްވީ) مِّنْ أَمْرِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅުން مَا كُنتَ تَدْرِى = ކަލޭގެފާނު ދަންނަވައިގެންނުވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. مَا ٱلْكِتَٰبُ = ފޮތް އަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަން وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ = އަދި އީމާންކަން ވިއްސެ (އީމާންކަމަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ވެސް) وَلَٰكِن = އަދި އެހެން ނަމަވެސް جَعَلْنَٰهُ نُورًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ روح - އެބަހީ އެ قرآن - نور އެއް ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. نَّهْدِى بِهِۦ = އެއިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތެދުމަގު ދައްކަވަމުން مَن نَّشَآءُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބޭކަލަކަށް مِنْ عِبَادِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު މަގު ދައްކަވަނީ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ = ސީދާ ވެގެންވާ މަގަކަށެވެ. صِرَٰطِ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ މަގެވެ. ٱلَّذِى لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް މިލްކުވާ خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާ ތަކެތި وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި

ތަކެއްޗާއި أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ = ދަންނާށެވެ. الله ގެ حضرة އަށެވެ. تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾ = ކަންތައްތައް رجوع ވުން ވަނީ

## إجْمَالِي މާނަ

(٥١) وحي ގެ ގޮތުން ނުވަތަ حجاب އެއްގެ (ފަރުދާއެއްގެ) އަނެއް ފަރާތުން ނުވަތަ ملائكة ންގެ ތެރެއިން رسول އަކު ފޮނުއްވައިގެން މި ތިން ގޮތުން ނޫނީ ގޮތަކުން އިންސާނަކާ މިހާރު الله ބަސްފުޅު وحي ކުރެއްވުމަކީވެސް އާދަމުގެ ދަރިދަރިކަލުން ތަކަށްވުރެ ނުހުންނާނެ. މާނަ ކަމެއް ނޫނެވެ. "މިތަނުން ފަރަތަކަ ތިން

- وحي އެވެ. އެއީ މަރުން އަވަސްކޮށްކަން ހިތަށް އެޅުއްވުން ވިސްނައިދެއްވުމެވެ. موسى ގެ މާނަގެ މަންމައަށް وحي އައީ އެގޮތަށެވެ. އާދަމުގެ وحي އަށް އިލްހާމްވެސް ކިޔައެވެ.
- ފަރުދާ ތެރޭ ފަރުދާއެއްގެ އަނެއް ފަރާތުން الله ބަސްފުޅު ތިޔަ ގޮތް އަޑު އިވުނު އަންނަނުދެކި وحي ގެ ކަންތައް ހަމަޖެހުނެވެ. موسى عَلَيْهِ السلآم އަށް وحيބާވައިލެއްވީ އެގޮތުގައެވެ.
- ރަސޫލަކު ފޮނުއްވައި ملائكة އާ، يعنى جبريل عَلَيْهِ السلآم ވަޙީގެން الله ގެ ބަސްފުޅު. އެކަލާނގެ إذن ދެއްވައި ملائكة އާ ބަސްފުޅު އިއްވަވައެވެ."

ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ދުށްވާގެގެން އަދި حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٥٢) (އޭ رسول الله އެވެ!.) މިގޮތުން ތިރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް روح އެއް (އެބަހީ قرآن) ބާވައިލައްވާ ފައިވަނީއެވެ. (قرآن އަކީ روح އެކެވެ. އެއީ ހިތްތަކަށް ދިރުމެއް ދެއްވާ ކަލާމެކެވެ.) قرآن ވަނީ ނަމެއް ކަމަށް ވެއެވެ. މިކަލާނގެއަށް އެ قرآن ނަ ބުނެދެއްވާ ވާހަކައެވެ.

އަދި ކަލޭގެފާނަށް (އެ قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީން) ފޮތަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމެއް އަދި إيمان ކަމަކީ ކޮން އެއްޗެއް ކަމެއް އެނގިވަޑައިގެންނެވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް މިގޮތުން ތިރަސްކަލާނގެ އަ قرآن ލައްވާ މިގޮތުން ތިރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންކުރެ މިގޮތުން ތިރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގަންނަވާ އަޅުތަކަށް هداية يعنى ތެދުމަގު ދައްކަވާ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތެދުމަގު ދައްކަވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގަކަށެވެ. އެއީ

(٥٣) الله ގެ މަގެވެ. الله އެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް ملك ވާ، خاصّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ހައްޤުވެސް އެކަލާނގެ ތަކެއްޗެވެ. އެކަލާނގެ ބޭނުންފުޅު ގޮތަކަށް އެތަކެއްޗާމެދު ކަން ހިންގަވައެވެ. ދަންނާށެވެ. (قيامة ދުވަހުން) އެންމެހައި ތަކެތި އަދި އެންމެހައި ކަމެއް رجوع ވާ واصل ވުން ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة އަށެވެ.

# زحرف سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

| سُورة الزّحرف | އާޔަތުގެ އަދަދު (٨٩) |
|---|---|

حمٓ ۝١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝٢ إِنَّا جَعَلۡنَٰهُ قُرۡءَٰنًا عَرَبِيّٗا لَّعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ۝٣ وَإِنَّهُۥ فِيٓ أُمِّ ٱلۡكِتَٰبِ لَدَيۡنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝٤ أَفَنَضۡرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكۡرَ صَفۡحًا أَن كُنتُمۡ قَوۡمٗا مُّسۡرِفِينَ ۝٥ وَكَمۡ أَرۡسَلۡنَا مِن نَّبِيّٖ فِي ٱلۡأَوَّلِينَ ۝٦ وَمَا يَأۡتِيهِم مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ۝٧ فَأَهۡلَكۡنَآ أَشَدَّ مِنۡهُم بَطۡشٗا وَمَضَىٰ مَثَلُ ٱلۡأَوَّلِينَ ۝٨ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡعَلِيمُ ۝٩

## މުޚުތަޞަރު

حمٓ ۝١ = މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ދޭގަނޑު ދަންނަވޭގެން ވަނީ اللّٰه تعالى އެވެ. وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝٢ =
ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތް ގަސަންދެއްވައި (قرآن ގަސަންދެއްވައި) اللّٰه ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِنَّا جَعَلۡنَٰهُ =
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ލެއްވީމެވެ. قُرۡءَٰنًا عَرَبِيّٗا = عرب ބަހުން ވާ ފޮތެއް ކަމުގައި
(عرب قرآن އެއް ކަމުގައި) لَّعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ۝٣ = (އޭ قريش ންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر
ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ فِيٓ أُمِّ ٱلۡكِتَٰبِ = أصل ފޮތުގައެވެ. لوح
المحفوظ ގައެވެ. لَدَيۡنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުގައި لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ۝٤ = މަތިވެރު އުފެދިގެންވާ
ފޮތެވެ ގަދަވެގެންވާ أَفَنَضۡرِبُ عَنكُمُ ٱلذِّكۡرَ = ފުރުޤާން ބާވައިލެއްވުމަ ތިޔަބައިމީހުން އެދޭނަ ގޮވަލަން
އެދޭނަ ދޫކޮށްލާނީހެ ހެއްޔެވެ؟ صَفۡحًا = ފުރަގަސްދީގެން (ދޫކޮށްލައިގެން އަޅައިނުލައި) أَن كُنتُمۡ =
ތިޔަބައިމީހުން ވީމަ قَوۡمٗا مُّسۡرِفِينَ ۝٥ = ކަންކުރުމުގައި އިސްރާފުވެރިން، ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ދާ ބައެއް
ކަމުގައި وَكَمۡ أَرۡسَلۡنَا = އަދި ކިތައް ކިތައް ރަސޫލުން ބައެއްގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީން ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ
ވަރަށް ގިނަ ރަސޫލުން ބައެއްގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ.) مِن نَّبِيّٖ = ނަބިއްޔުން ބައެއްގެ ތެރެއިން فِي
ٱلۡأَوَّلِينَ ۝٦ = އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގައި وَمَا يَأۡتِيهِم = އަދި އެމީހުން ގާތަށް ނާދެއެވެ. مِّن نَّبِيّٖ
= އެއްވެސް نبي ބޭކަލެއް إِلَّا كَانُواْ بِهِۦ = އެބައިމީހުން އެ ބޭކަލަކަށް ވާ ފުރައިވި يَسۡتَهۡزِءُونَ ۝٧ =
މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި މެނުވީ فَأَهۡلَكۡنَآ = ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. أَشَدَّ مِنۡهُم =
އެމީހުންނަށްވުރެ (މި قريش ންނަށްވުރެ) ވާ ބާރުގަދަ މީހުން بَطۡشٗا = ބާރުގަދަ ކަމުގެ ގޮތުން وَمَضَىٰ =

އަދި ފާއިތުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. مَثَلُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުންގެ مثال ތައް. އެމީހުންގެ خبر ތައް. وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުއާލުކުރައްވައިފި ވިއްޔާ مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ لَيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. خَلَقَهُنَّ = އެތަކެތި ހެއްދެވީ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ = عزّة ވަންތަ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ޔަޤީން ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.

(٢) ބަޔާންވެގެންވާ ކީރިތި قرءان ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحی ކުރައްވައެވެ. (މި ހުވައިގެ جواب އަކީ ހަމަކަށަވަރުން قرآن އަކީ هداية އެވެ. މީސްތަކުންނަށް ވާ ތެދުމަގެވެ.)

(٣) ހަމަކަށަވަރުން މިފޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ عرب ބަހުންނެވެ. عرب قرآن އެއް ކަމުގައި އެ قرءان ލެއްވީމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ވިސްނައި، فكر ކުރުމަށް ޓަކައެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ފޮތް ވަނީ أصل ފޮތުގައި ލިޔެވިގެންނެވެ. އެއީ لوح المحفوظ ގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. އެ ފޮތަކީ އެ ފޮތުގެ قدر އާއި، މަތިވެރިކަމާއި ފުރިހަމަގެންވާ، އަދި އެ ފޮތުގެ حكم ތައް ގަދަވެގެންވާ ސިފަ ފޮތެވެ.

(٥) (އެންމެހައި ކާފިރުންނާއި، مشرك ންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުބައި ކަންތައްތަކާއި ހައްދު ފަހަނަޅައިގެން ގޮސްފައިވާ ބައެއް ކަމުގައި ވީހިނދުވެސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ނަސޭހަތް ދުރުކުރައްވައި، މި قرآن ވެސް ބާވައި ނުލައްވާ ހުއްޓުވައިލައްވާނެ ކަމުގައިތޯ؟

ތަރުޖަމާއެވެ. މި އާޔަތުގެ ترجمة އަދި تفسير އެތައް ގޮތަކަށް ލިޔެވިގެން ވެއެވެ. މިއީ ލިޔުއްވައި މިވަނީ އޭގެ ތެރެއިން އެއް ގޮތެވެ. والله أعلم

(٦) އަދި އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވާފައެއް نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވީން ކިތައްތޯ؟ އެބައި ވަރަށް ގިނަ ބޭކަލުން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٧) އަދި އެ މީސްތަކުންގެ ގާތަށް - އެ أمّة ތަކަށް - نبي ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެ ބޭކަލަކަށް މަލާމާތްކުރީ، ފުރައްސާރަކުރީ، ގޮތުގާ ނުހަދާ އެއް ބޭކަލަކުވެސް އެއް أمّة އަކަށްވެސް رسول ކަލޭގެން ވަޑައި ނުގަންނަވައެވެ. (ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށްވެސް އެ أمّة އެއްގެ މީހުން ކަންތައްކުރި އެފަދައިންނެވެ.)

(٨) ފަހެ މިއަދު قريش ންނަށްވުރެ ބާރުގެ ގޮތުން ގާތް ގަދަފަދަ (ފުރުޞަތުގެ ގޮތުން ގާތް ބާޔަށް އަވަހަށް) އެބައި އެތައް قوم އެއްގެ ފަހަރަ މި قرآن ގައިވެސް بيان ވެ ذكر ކުރެވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. އެ އެންމެންވެސް (ނިކަމެތި އަދި ނުވަތަ ގަދަ) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދުކުރެއްވީމެވެ. (މިއީ قريش ނުނަވުމެވެ ބަސްކުރުމެވެ ފަދަ އެއްކޮށެވެ. ނުވަތަ އެއަރުވާލަފައިވާ ނަތީ، ނިކަމެތި ގޮތެކެވެ.)

(٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ކުރެން އަހުއްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވީ عزّة ވަންތަ، އަދި ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَٱلَّذِى نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا۟ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا۟ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾

## މުފްރަދާތު

ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ. جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑުލެއްވި ތަނަވަސްކަމަށްވާގޮތަށް. مَهْدًا = ތަންމަތިކޮށްފައިވާތަނަކަށް. وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެތާގައި ލައްވައިދިނެވެ. سُبُلًا = މަގުތައް لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް މަގުދެއްކުމަށްޓަކައި. وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ. نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން ބާވައިލެއްވި (ވާރޭވެ) ކަލާނގެއެވެ. مَآءًۢ بِقَدَرٍ = ވަރަކަށް މިންވަރަކަށް ފެން فَأَنشَرْنَا بِهِۦ = ދެން ދިރުވީމު ފަހެ އެ ފެނުން ދިރުވައިފިން. بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެފައިވާ ބިމެއް. كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ. تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ކަބުރުތަކުން) ނެރުއްވޭނެއެވެ وَٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا = ހުރިހާ ވައްތަރުތަކެއް ޖޯޑުޖޯޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. وَجَعَلَ لَكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލެއްވިއެވެ. مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ = ފުރޮޅުތަކާއި ޖަނަވާރުތަކުން، نعم ސޯފުގެ ތަކެތިން مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ސަވާރުވާ ތަކެތި لِتَسْتَوُۥا۟ = ތިޔަބައިމީހުން އަރައި އިސްނަގައި ތިބުމަށް عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ = އޭގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މަތީގައި. ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ = ދެން ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ކުރުމަށްޓަކައި نِعْمَةَ رَبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رب ގެ نعمة إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ = އޭގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުން އަރައި އިސްނަގައިތިބޭއިރު. وَتَقُولُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކިޔުމަށްޓަކައެވެ. (ބުނުމަށްޓަކައެވެ.) سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا = އެކަލާނގެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި (ސަވާރީ) ކިޔަމަންކުރައްވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. وَمَا كُنَّا لَهُۥ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެއަށް ކުޅަދާނަވެރިން ނުވީމުއެވެ. مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ = ކުޅަދާނަވެވޭ ބަޔަކު. وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ رب ގެ حضرة އަށް. لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެނބުރި ދާނޭ ބަޔެކެވެ. وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން) އެކަލާނގެއަށް ލެއްވިއެވެ.

ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. مِنۡ عِبَادِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން جُزۡءًا = ބައެއް (ملائكة ބޭކަލުން އެއީ

الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ހަދައި ހަމަޖެއްސެވިއެވެ.) إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ

لَكَفُورٞ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެން ނާޝުކުރުކަންބޮޑު މީހަކު ކަމުގައި ވެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٠) އެކަލާނގެއީ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ބިން ތަންމަތިކޮށް ކަމުގައި ބިން ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެ ބިމުގައި މަގުތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ތިޔަބޭފުޅުން ދުނިޔޭގައި އުޅުމުގައި ހިނގާބިނގާވެ، ތަންތަނަށް ގޮސްއައިސްވުން ފަސޭހަވެ، ފުދިފައިވުމަށް ޓަކައެވެ.

(١١) އަދި އެކަލާނގެއީ ވަކި މިންވަރެއްގެ މަތިން، އުޑުން ވާރޭފެން ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި މަރުވެފައިވާ ހަރު ބިމަން އެ ފެނުން ދިރުއްވައިދެއްވައެވެ. (އެ ބިމުން ގަސްގަހާ ނުކުތުމަށް، ފަހިކުރުއްވައިދެއްވައެވެ.) ތިޔަބޭފުޅުން محشر ވެގެން ބަލައި ކުރެވޭވާނެކަން (قيامة ދުވަހުން) ނުކުންނަވާނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٢) އަދި އެކަލާނގެއީ ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ ތަކެތީގެ ޖޯޑުތައް ލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބޭފުޅުން ބާއްވާ ކަނޑުގެ އުޑުމަތީގައި، نعم ސޫފީގެ ތެރެއިން ތިޔަބޭފުޅުން ސަވާރުވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.

(١٣) އެއީ ތިޔަބޭފުޅުން އެ ތަކެތީގެ ބުރިކަށިތަކުގެ މައްޗަށް ސަވާރުވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި އެތަކެތީގެ މައްޗަށް ތިޔަބޭފުޅުން އަރައި، ހިފެހެއްޓުމަށް، ދެން ތިޔަބޭފުޅުންގެ رب ގެ نعمة ހަނދާންކޮށް، އެކަލާނގެއަށް ޝުކުރު ذكر ކުރުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި (سُبۡحَٰنَ ٱلَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقۡرِنِينَ) މާނައީ: މި ސަވާރީ އަޅަގަނޑުމެންނަށް ކިޔަމަން ކޮށްދެއްވި ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. އަޅަގަނޑު އަމިއްލައަށް އެ ސަވާރީ ކިޔަމަން ކުރުވާނެ ބާރެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (މިފަދައިން ކިޔައި އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމުގައި ބުނެވެ.)

(١٤) (وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾) އަދި އަޅަގަނޑު އެނބުރިދާނީ ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑުގެ رب ގެ حضرة އަށެވެ. މިފަދައިން ކިޔުމަށް ޓަކައެވެ.(މިފަދައިން ކިޔައި އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަކަމުގައި ބުނެވެ.)

(١٥) އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން الله ގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން ބައެއް އެކަލާނގެ ބަރަބަރުކުރުމަށް ލައި، ހަމަޖެއްސެވިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަމަށް ملائكة ބޭކަލުން އެއީ އެކަލާނގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ހަމަޖެއްސައި، އެބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ކުރަން ފަށައިފިއެވެ. ދަރިންނަކީ ބަފައިގެ ބައެކެވެ. މިފަދަ އެންމެހައި އުނި ސިފައިން الله ހުސް طاهر ވަންތަ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ވަނީ ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެން ނާޝުކުރުކަން ބޮޑު މީހަކު ކަމުގައެވެ. (އެހެނީ الله ގެ نعمة ތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި، ނާޝުކުރުވަނީއެވެ.)

أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

## ލަފްޒީމާނަ

أَمِ ٱتَّخَذَ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ހިއްޕެވީ ގޮއްވާތޯ؟ (އެކަލާނގެއަށް ހަމަޖެއްސީ ގޮއްވާތޯ؟) مِمَّا تَخْلُقُ = އެކަލާނގެ ހައްދަވާ ތަކެތީގެ ތެރެއިން بَنَاتٍ = އަންހެން ދަރިން وَأَصْفَٰكُم = އަދި ޚާއްޞަކުރެއްވިންތޯ إختيار ކުރުން/ خاصّ ކުރުން بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ = ފިރިހެން ދަރިން وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم = އަދި އެމީހުންގެ މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާއި بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް އެމީހުން މިސާލުޖެހި އެކަލާނގެ ތަކެތީގެ ނިސްބަތްކޮށްދިނި ތެރެއިން (އެބަހީ އަންހެން މީހަކަށް އަންހެން ދަރިއަކު ލިބުނުކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ) ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا އޭނާގެ މޫނު (ހިތާމަވެރިވެ، نفرة ނާ) ކަޅުވެ ދެއެވެ. وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ = ހިތާމަވެރިވެ، ރުޅިވެރިކަމުން ފުރިގެންވާ حال أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ = އަދި އުފެދި ބޮޑުވާ މީހަކުއެވެ.؟ فِى ٱلْحِلْيَةِ = ގަހަނާއެއް، ޒީނަތުގައި وَهُوَ = އަދި އޭނާ ވާ حال فِى ٱلْخِصَامِ = ޒުވާބުކުރުމުގައި حجّة ދެއްކުމުގައި غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ = ބަޔާން ނުކުރެވޭ (حجّة ނުދެއްކޭ) މީހަކު ކަމުގައި وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = އަދި އެމީހުން މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ހެދިއެވެ. (ހެދީ، ހަމަޖެއްސީއެވެ.) ٱلَّذِينَ هُمْ = އަޅުކަލުން ވާ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އަޅުން ކަމުގައި إِنَٰثًا = އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި (الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި) أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ = އެމީހުން ހާޒިރުވީތޯ އެ އަޅުކަލުން ހައްދަވާފައި ތިބި ހުއްޓެވެ؟ އެތާ حاضر ވެ ތިބި ހުއްޓެވެ؟ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ = އެމީހުންގެ އެ ޝަހާދަތް - އެ ހެކިބަސް - ލިޔުއްވޭނެއެވެ. ހަމަ ޔަގީނެވެ. وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި (އެކަމާ ބެހޭ) އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން (يعني އެ مشرك ން) ބުންޏެވެ. لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ނަމަ مَا عَبَدْنَٰهُم = އަޅުކަމެއް ނުކުރީމުސް އެ ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރީމެވެ. مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ = އެމީހުންނަކަށް އެކަމުގައި (އެބުނުމުގައި) ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ = އެއްވެސް އެނގުމެއް إِنْ هُمْ =

އެމީހުން ނުވެއެވެ. إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ = ދޮގުހަދާ ބަހަކު ކަމުގައި މެނުވީ (ހިތުން ޚަޔާލުކުރާ ބަހަކު ކަމުގައިމެނުވީ)

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ހިއްޔާ ހެއްދެވި؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ތެރެއިން އަންހެން ދަރިން އެކަލާނގެ ދަރިކަލުންގެ ގޮތުގައި خاصّ ކޮށް، ފިރިހެން ދަރިން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ. (މިއީ ވަރަށްވެސް އަނިޔާވެރި، އަދި ނުބައި ބަހެކެވެ.)

(١٧) އަދި އެބައިމީހުން رَحْمن ވަންތަ، މާތް الله އަށް އެ ވައްތަރުކުރާ/ އެ خاصّ ކުރާ ތަކެތިން އެމީހުންކުރެ މީހަކަށް އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ، (އަންހެން ދަރިއެއް ލިބުނުކަމުގެ ބުޝާރާތުގެ خبر ދެވިއްޖެއްޔާ) އޭނާގެ ހިތާމަވެ، نفرة ނުވެ އޭނާގެ މޫނު ކަޅުވެ، މޫނުގެ منظر ހުތުރުވެގެންދެއެވެ. އަދި އޭނާ ހުންނާނީ އޭނާގެ ހިތާމަވެރިވެ، ރުޅިން ފުރިގެންވާ حال ގައެވެ.

(١٨) (އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް خاصّ ކުރަނީ) ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަމުން (ބާރުން ގަހަނާގެ ތެރޭ) ބޮޑުވާ މީހަކު ހެއްޔެވެ؟ އަދި އޭނާ ޝަރުޢީގޮތުން ދޭހަކުރުމާއި، حجّة قائم ކުރުމުގައިވެސް دليل بيان ނުކުރެވޭ މީހަކު ހެއްޔެވެ؟ (އަންހެނުންނަކީ ޒީނަތާއި ގަހަނާއާއި، ޒީނަތްތެރިކަމުން ބާރުން އިތުރުކުރާ މީހުނެވެ. حقيقة ގައިވެސް އެއީ އޭރުން ގައި ހުރި އުނިކަމެކެވެ. عامّ ގޮތް حجّة قائم ކުރުމުގައިވެސް އުނިވާނެއެވެ.) އެފަދަ އުނި ފަރާތެއް الله އަށް نسبة ކޮށް، އެކަލާނގެ وحدانيّة އާ خلاف ވާ އަދަބުކެޔޮ، ނުބައި ވާހަކައެއް الله އަށް نسبة ކުރާކަށް ހުށަހެޅުމެއް ތިމާވެހިކަމެއް ޤަބޫލެއް ނުވެއެވެ. تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا

(١٩) (އަދި އެ مشرك ންގެ މީހުން) رَحْمن ވަންތަ މާތް الله ގެ އަޅުންނަށް ކަމުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނީ އަންހެނުންނަށް ކަމުގައި ހަދައިފިއެވެ. އެމީހުން ފަދަ الله تعالى އެކަލާނގެ ބޭކަލުން ހެއްދެވިއިރު އެތަނަށް ޙާޟިރު، حاضر ވެ ތިބީ ހެއްޔެވެ؟ (މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނީ އަންހެން ބޭކަލުން ކަމަށް ފިރިހެން ބޭކަލުން އެނގޭނީ އެމީހުން ތިބީ ހެއްޔެވެ؟) ނިކަންހުރެ އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސް އެމީހުންގެ عمل ގެ ފޮތުގައި ލިޔުއްވާހުށިކެވެ. ދުނިޔެ އެމީހުންނަށް އެ ނުބައި ބަހާމެދު ސުވާލުކުރެވޭ ހުށިކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޖަޒާ ދެއްވާހުށިކެވެ.

(٢٠) ( ކާފިރުންގެ މީހުން ބުނެއެވެ.) رَحْمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިރާދަފުޅާއެކު ނޫނީ އަޅުގަނޑުމެން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރީމުހެވެ. (ނުކުރާނީމުހެވެ.) އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުކަން ކުރުމަށް އޮތީ އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބުން ކަމަށެވެ. ދަންނައެވެ. މިއީ ބޮޑު بهتان ދޮގު عقيدة އެކެވެ. އެހެނީ إيمان ކަމާއި، ކާފިރުކަމުގެ ހެދުމަކީ ހަމަ الله އެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް ކާފިރުކަމަށް ރުހިވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އެ ވާހަކައިން އެމީހުން އެގޮތަށް ބުނަނީ އަޅުކަންކުރުން ފުރައްސާރަ ކޮށެވެ. (تعالى الله عن كلّ ذالك علوّا كبيرا) އަދި އެމީހުން އެފަދަ ބަސް ބުނުމުގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް އިލްމެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ދޮގުހަދާ ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ قَٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ ۖ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾

## މުފްރަދާތު

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا = ނުވަތަ މިމީހުން ރަސޫލާގެ އުމުރުންނަހަރު ކުރީގައި ފޮތެއް ދެއްވީތޯ؟ مِّن قَبْلِهِۦ = އެ قرآن ގެ ކުރިން فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން އެ ފޮތުގައި ހިފަހައްޓާން (އޭގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރުން) بَلْ = އަދި ހިތުގެ ގޮތުންތޯ؟ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ = އެމީހުން ބުނީ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދުށީ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން دين އެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށެވެ. (ގޮތެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށެވެ.) وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވެސް عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ގޮތުގެމަތީގައި އެ މަގުތަކުގެ މަތީގައި مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ = މަގު ހިފައިގެން ދަނީއެވެ. وَكَذَٰلِكَ = އަދި އެފަދައިން مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި މިފަދަ ރަސޫލާގެ ނުފޮނުއްވަމުއެވެ. فِي قَرْيَةٍ = އެއްވެސް ރަށަކަށް مِّن نَّذِيرٍ = އެއްވެސް نذير އަކު إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ = އެރަށުގެ مترف ން ބުނި ގޮތަށް (مترف ންނަކީ نعمة ގައި އުޅޭ ބޮޑާ މީހުންނެވެ.) إِنَّا وَجَدْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ދުށީ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގޮތެއްގެ މަތީގައި (دين އެއްގެ މަތީގައި) ވަނިކޮށެވެ. وَإِنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ގޮތުގެމަތީގައި އެ މަގުތަކުގެ މަތީގައި مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾ = تبع ވެގެންނެވެ. قَٰلَ = އެކަލޭގެފާނު (އެމީހުންގެ رسول ާ) ވިދާޅުވިއެވެ. أَوَلَوْ جِئْتُكُم = އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އަހުރެން ގެނައިނަމަވެސް ހެއްޔެވެ؟ بِأَهْدَىٰ = މާ ސީދާ ތެދުމަގު مِمَّا وَجَدتُّمْ = ތިޔަބައިމީހުން ދުށް އެއްޗަކަށްވުރެން عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ = އެގޮތެއްގެ މަތީގައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ވަނިކޮށް قَالُوٓا۟ إِنَّا = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ = އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުއްވުނު އެއްޗަކަށް كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކާފިރުވެގެންނެވެ. فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިފެއްވީމެވެ./

(އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމުއެވެ.) فَٱنظُرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! كَيْفَ كَانَ = ވީ ކިހިނެއްކަން/ ވީ ގޮތް عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ = ދޮގުކުރިންގެ ނިމުން/ އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢١)** ނުވަތަ އެ قرآن އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން އެމީހުން އެ ފޮތެއްގައި ހިފަހައްޓައި، އެ ފޮތުގައި ވާ ގޮތަށް حجّة قائم ކުރާނޭ ފޮތެއް އެމީހުންނަށް ތަޢާލާގެ ދެއްވި ހެއްޔެވެ؟ (އެހެންވެސް ނުދެއްވެއެވެ.)

**(٢٢)** ހަމަ ކިޔުމެއް ހެއްޔެވެ؟ އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އެމީހުން ބުނީ - އެބަހީ - مشرك ން ބުނީ - އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށެވެ. (الله ފިޔަވައި އެހެން ތަކެތިއަށް އަޅުކަން ކުރަމުއެވެ.) އަހުރެމެންވެސް، އެމީހުންގެ އަސަރު މަތީގައި އެދަގުން ހިނގަނީއެވެ.

**(٢٣)** (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަންމަތީ ހުރީ އެގޮތުގައިންނެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީ އެއްވެސް ރަށަކަށް އެއްވެސް رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައިފިއްޔާ، އެ ރަށެއްގައި ތިބޭ مُتْرَفُ ން ( نِعْمَة ލިބިގެންވާ މީހުން) އެގޮތަށް އެބޭކަލަކާ ދިމާއަށް ނުބުނާ އެއްވެސް ބޭކަލަކު އެއްވެސް ރަށަކަށް ފޮނުވިފައެއް ނުވެއެވެ. ކަންވީ ބައްލަވާށެވެ ބުނަނީ އަހުރެމެން ދުށީ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށެވެ. އަހުރެމެންވެސް އެމީހުންގެ އެ ގޮތުގައި ހިފައި، އެމީހުންނަށް تبع ވަނީއެވެ.

**(٢٤)** އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ އެރު ހުންނެވި رسول އާ ވިދާޅުވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން އެ ދީނެއްގެ މަތީގައި ވަނިކޮށް ކަލޭމެން ދުށް ދީނަށްވުރެ މާ ރަނގަޅު، ސީދާ ތެދުމަގެއްގެ އަހުރެން އަތުވެއްޖެއްޔާވެސް (ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަގޮތް ދޫނުކުރާނީ ހެއްޔެވެ؟) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެމެން މި ވަނީ އެ އެއްޗަކާއިގެން ތިޔަބައިމީހުން ފޮނުވި ތަކެއްޗަށް ކާފިރުވެގެންނެވެ.

**(٢٥)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕެވީމެވެ. އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމުއެވެ. (އެކި قوم ހަލާކު ކުރެއްވި ގޮތަށެވެ.) އޭ رسول الله އެވެ! ދޮގުކުރި މީހުންގެ ފަހުކޮޅު ކަންވީގޮތް ފެނިވަޑައިގަތުމަށް ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ!

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾

## ބަސްމާނަ

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ = އަދި إبراهيم عَلَيْهِ السَّلاَم ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭގެފާނެވެ.) لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް إِنَّنِى بَرَآءٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ވަނީ ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. (ވަކިވެ، ދުރުވެގެންނެވެ.) مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى = ނުލާހިކު ތެދުއިން އަޅުގަނޑު ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވާ فَإِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ = ހިދާޔަތް އަޅުގަނޑަށް ދެއްވާނެއެވެ. وَجَعَلَهَا كَلِمَةً = އަދި އެކަލާނގެ އެ كلمة (يعنى توحيد ގެ كلمة) ލެއްވިއެވެ. بَاقِيَةً = ދެމިހުންނަ كلمة އެއް ކަމުގައި فِى عَقِبِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމަށް بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ = އަދި ކިޔާއި ހެއްޔެވެ؟ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މި މީހުންނަށް (މި قريش ންނަށް) مهلة ދިނީ، އަދި ނިޢުމަތް. وَءَابَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށާއި، حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = އެމީހުން ގާތަށް حقّ އައުމަށްދާންދެން (قرآن އައުމަށްދާންދެން) وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ = އަދި ބަޔާންކުރައްވާ رسول އާއި، (އެބަހީ محمّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلَّم އެވެ.) وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ = އަދި އެމީހުން ގާތަށް حقّ އައި ހިނދުން (قرآن އައި ހިނދުން) قَالُوا۟ هَٰذَا سِحْرٌ = އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެވެ. وَإِنَّا بِهِۦ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން މިއަށް كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކާފިރުވާ ބައެކެވެ. وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ = މި قرآن ބާވައިލެއްވުން ރަނގަޅެވެ. عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ ٱلْقَرْيَتَيْنِ = ދެރަށުގެ ތެރެއިން (މައްކާ ތަޢިފުގެ ތެރެއިން) މީހެއްގެ މައްޗަށް عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ = ބޮޑު / މަތިވެރި

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** އަދި إبراهيم عَلَيْهِ السَّلاَم އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (އެކަން ހަނދުމަކުރުމަށް ކުރައްވާށެވެ.) އަހަރެން މި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ އެންމެހައި ތަކެތީން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ދުރުވެ، ވަކިވެގެންނެވެ.

**(٢٧)** ހަމައެކަނި ނުބޫނުގެ ތެރެއިން އަހަރެން ހެއްދެވި ފަރާތަށް މެނުވީއެވެ. (އެއީ الله އެވެ. އަހަރެން އަޅުކަން ކުރާނީ އެ ފަރާތަށެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަހަރެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ.

**(٢٨)** އަދި އެކަލޭގެފާނު އެ ވިދާޅުވި އެ كلمة ބާޤީ (توحيد ގެ كلمة ބާޤީ) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގެ ތެރޭގައި ބާއްވަވައިދެއްވިއެވެ. (ފަހެ قيامة އާ ހަމައަށް ދެމިހުންނާނެ توحيد ގެ كلمة ބާޤީ ކަމުގައި ބާއްވާ، لاإله إلآالله ކަމުގައި ބާއްވާ ބަހަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅުގެ ތެރޭގައި އަންނަނީ ކަމުގައި ވެއެވެ. والله أعلم) އެއީ އެބައިމީހުން الله ގެ މަގަށް رجوع ވުމަށެވެ.

**(٢٩)** އަދި ޔަޤީނުން ގައިމުވެ؟ މި މީހުންނަށް – (އެބަހީ މި قريش ންނަށް،) އަދި އެމީހުންގެ ކާބަފައިންނަށް ދުނިޔޭގެ ތަކެތީގެ مهلة ދެއްވައި، އަރާމުކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ގާތަށް حقّ ވެގެންވާ މި قرآن އާއި، އަދި ބަޔާންވެގެންވާ رسول: (محمّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسلَّم) ވަޑައިގެންފުމަށް ދާންދެންނެވެ.

**(٣٠)** އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް قرآنއަށް ދެކެ އެމީހުން ބުނީ މިއީ سحر އެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން މި ވަނީ އެއަށް كافر ވެގެންނެވެ.

**(٣١)** (އަދިވެސް އެމީހުން ބުނީ) މި ޤުރުއާނު قرآن ދަރަނިކަމާއި ބޮޑު ރަށެއް ދެރަޖެއްސެވީ ވަރަށް މުހިއްމު ބޮޑު ބޮޑެތި ރަށުގެ ފަރާތަކަށް ކީއްވެގެން ބާވައިލެއްވިއެވެ؟ (އެއީ مكّة ގެ الوليد بن المغيرة އެވެ. ނުވަތަ طائف ގެ عروة بن مسعودالثقفى އާ ފަދަ މީހުންނެވެ.)

أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَٱلْـَٔاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾

## މުފްރަދާތު

أَهُمْ يَقْسِمُونَ = އެމީހުން ތޯ ބަހަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން އެދޭ ގޮތަކަށް) رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ = ކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ رحمة (އެކަލާނގެ نبي ކަމާއި، رسول ކަން) نَحْنُ قَسَمْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެހީމެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަހައިދެއްވީމެވެ. بَيْنَهُم = އެމީހުންގެ މެދުގައި مَّعِيشَتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދިރިއުޅުން/ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަތިވެރިކުރައްވައިފީމެވެ. فَوْقَ بَعْضٍ = ބައެއްގެ މަތީގައި ބައެއްގެ މަތީ ދަރަޖަތް دَرَجَٰتٍ = ދަރަޖަތަށް ދަރަޖަގައި لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا = ބައެއް ބައެއް ހަދާނެ ބައެއް ހަދާނެ سُخْرِيًّا ۗ = ހިދުމަތް ކުރާ خدمة ގެ ގޮތުގައި ބޭނުން ކުރުމަށް وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ = އަދި ކަލާނގެ ރަސްކަލާނގެ ربّ ގެ رحمة ވާ ހެޔޮވެއެވެ. مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ = އެމީހުން އެ

وَلَوْلَآ أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ = ޖެހޭ ނުވާނަމަ މީސްތަކުން ނުވާނަމަ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް، (ކާފިރުވުމުގެ ގޮތުން އެއް أمّة އަކަށް/ އެކަމުގައި އެއްބައަކަށް) لَّجَعَلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނެމެވެ. لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ الله އަށް ކާފިރުވާ މީހުންނަށް لِبُيُوتِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެތަކުގެ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ = ރިހިން ފުރާޅު ނުވަތަ ފާރުގެ ފާފި وَمَعَارِجَ = އަދި ސިޑިތަކާއި، (ރިހީގެ ސިޑިތަކާއި) عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ = އެ ސިޑިތަކުގެ މަތީން އެއްރަނބަތް

وَلِبُيُوتِهِمْ = (މިފަދަ ރިހިކަމުން ދޮރު) أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا = އަދި އެމީހުންގެ ގެތަކަށް ދޮރުތަކާއި (ރިހީން ވާ) عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ = ފަތްކޮށްގެން ލިބޭ، އަދި އެނދުތަކެއް = ރެޔާ މަތީ ލޮނގުގަނޑު ލެވިފައި وَزُخْرُفًا ۚ = އަދި ރަންރަނުގައި، (ރަނގަޅު ރަން ޒީނަތްތަކާއި ރީތިކަމުން) وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ = އަދި އެ

ހުރިހާ ތަކެތި ނުވެއެވެ. لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ = ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެތި

ކުރުގައި ގެންދި وَٱلْآخِرَةُ = އަދި آخرة ދުވަހުގެ ވަނީ (آخرة ގެ ހުރިހައި އަރާމާއި، މަޖާ ވަނީ) عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ = تقوى ވެރިންނަށެވެ.وَمَن يَعْشُ = އަދި އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ (ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ/ ހިތުގެ ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ) عَن ذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ الله ގެ ذكر ން (އެކަލާނގެއަށް ذكر ނުކުރި މީހާ) نُقَيِّضْ لَهُۥ شَيْطَٰنًا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް شيطان އެއް ޢައްޔަނުކުރައްވާ ހުށީމެވެ./ ޤާބިލުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. فَهُوَ لَهُۥ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ = ފަހެ އެޝައިޠާނު ވާނީ އޭނާއަށް (އެ މީހާއަށް) އަބަދު ވަޅީގެ އެކުވެރިއަކަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އާ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة (يعنى نبي ކަން) ބަހާން ތިޔަކަން ބަހަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގައި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ حياة ގެ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންތައްތައް ބައްސެވީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ. (އެހާމެދު ހިތްހަމަ ނުޖެހުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نبي ކަން ދެއްވީ ކާކަށްތޯ إعتراض ކުރުމަށް ހައްޤެއް ނުވެއެވެ؟) އަދި އެމީހުންގެ ދުނިޔަވީ حياة ގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ އެއްބަޔަކު މަތިކޮށް އަނެއް ބަޔަކަށް ދަރަޖަތައް އުފުއްލެވީމެވެ. އެއީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކު ދިރިއުޅުމުގައި ބޭނުންކުރުމަށް، އަނެއް ބަޔަކު خدمة ކުރުމަށެވެ.

(٣٣) (އަދި آخرة ދުވަހުން الله ގެ އަޒާބުން ސަލާމަތްވުމާ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رحمة އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އެ جمع ކުރާ ތަކެއްޗަށްވުރެ މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.

(٣٤) އެންމެހައި މީސްތަކުން އެކީ އެކައްޗަކަށް ކާފިރުވެ، ކާފިރުކަމުގައި އެއް أمّة އަކަށް ނުވާނެ ނަމަ، رحمٰن ވަންތަ الله އަށް ކާފިރުވާ މީހުންގެ ގެތަކުގެ ފުރާޅުތަކާއި، ފަންގިފިލާތަކާއި، އަދި މަތިބުރިއަށް އަރަން ހުންނަ ސިޑިތަކެއްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރިހިން، ހައްދަވާނީމެވެ.

(٣٥) އަދި އެމީހުންގެ ގޭގެ ދޮރުތަކަށް ރިހިންވާ ދޮރުފަތްތަކާއި، އަދި އޭގައި އެމީހުން ލެނިގަނެގެން ތިބޭނެ ސޯފާތަކާއި، އެނދުތަކެއްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރިހިން، ރަނުން ޖައްސައި ކުރެހުން އަޅައި، ޒީނަތްތެރި ކަންތަކުގައި ބަހައްޓައިދިނުމެވެ. އަދި އެ ހުރިހައި އެއްޗެއް ކުރު މުއްދަތަކަށް ދުނިޔޭގައި ހަމަ ދިރިއުޅުމުގެ ބޭނުންކުރާ އެއްޗެހިތަކެވެ. އަދި އަވަހަށް ނިމިދާ ހިނގައިގެންދާ ކަންތަކެކެވެ. (އާ رسول الله އެވެ.) تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ތައްޔާރުކުރެއްވިފައިވާ ތަނާއި ގުޅިގެން ވެއެވެ. آخرة ދުވަހުގެ އުފާވެރިކަމާއި، މަޖާ ވަނީ ހަމަ އެމީހުންނަށެވެ.

(٣٦) (ދުނިޔޭގައި އުޅެއިރު) الله އަށް ذكر ކުރުމާ މެދުން غافل ވެ ހިތުގެ ލޯ އަނދިރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް شيطان ންގެ ތެރެއިން އެކުވެރިއެއް ޢައްޔަނުކޮށް، ޤާބިލުކުރައްވާ ހުށީމެވެ. ދެން އެ شيطان ވާނީ އެ އިންސާނާގެ ކައިރިން ދުރެއްގެން ނުވެސް، އަބަދު އެކުއެކީ އެކުވެރިއަކަށެވެ.

وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝٣٧ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا قَالَ يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ۝٣٨ وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ۝٣٩ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ وَمَن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ۝٤٠ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ۝٤١ أَوْ نُرِيَنَّكَ ٱلَّذِى وَعَدْنَٰهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ۝٤٢

## ތަރުޖަމާ

وَإِنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނުންތައް لَيَصُدُّونَهُمْ = އެ މީސްތަކުން ދުރުކުރުވައި، މަނާކުރަނީއެވެ. عَنِ ٱلسَّبِيلِ = حقّ މަގު وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތަނީއެވެ. (އެ އިންސާނުން ހިތަނީއެވެ.) أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ۝٣٧ = ހަމަކަށަވަރުން، އެމީހުން ވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެން ކަމުގައި حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް (قيامة ދުވަހުން) އެ ދުވެލުން އަތުވެއްޖެއްމަ ދަނީދެން قَالَ = (އެ ދުވެލުންކުރި) އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. (شيطان އާ ދިމާއަށް) يَٰلَيْتَ بَيْنِى وَبَيْنَكَ = ކަލޭއާއި، އަހުރެންނާ ދެމެދު ވާނަމަ ކޮންމެވެސް ހެއްޔެވެ؟ بُعْدَ ٱلْمَشْرِقَيْنِ = ދެ مشرق ގެ ދުރުމިން (مشرق އާއި، مغرب ގެ ދުރުމިން) فَبِئْسَ ٱلْقَرِينُ ۝٣٨ = އެއީ (އެބަހީ شيطان އާއި އިންސާނާއަށް) ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިއެކެވެ. وَلَن يَنفَعَكُمُ ٱلْيَوْمَ = (الله ގެ ذكر ން ފިލި އަނބުރާއިރު މީހުންނަށް.) މިއަދު ދެން ކަލޭމެންނަކަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. (ދުނިޔޭން ދުރުވުމަކުން ފައިދާއެއް ނުވެވޭ.) إِذ ظَّلَمْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން އަނިޔާވެރި ވެގެން ވީހިނދުން أَنَّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން (شيطان އާއި، އިންސާނު) فِى ٱلْعَذَابِ = عذاب ގައި مُشْتَرِكُونَ ۝٣٩ = ބައިވެރިވެގެން ވެއެވެ. أَفَأَنتَ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ = ބީރު މީހުންނަށް އިއްވާދެއްވާނެ ހެއްޔެވެ؟ أَوْ تَهْدِى ٱلْعُمْىَ = ނުވަތަ އަނދިރި މީހުންނަށް މަގު ދައްކަވާނެ ހެއްޔެވެ؟ وَمَن كَانَ = އަދި ވާ މީހާ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ۝٤٠ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ގެންގޮސްވައިފިޔަކާ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ނަގައްވައިފިޔަކާ/ ނުވަތަ އެމީހުންނަށް عذاب އަރުވާ ކުރިން ކަލޭގެފާނު މަރުއްވައިފިޔަކާ) فَإِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ۝٤١ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވާ

ހުރީމެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވާ ހުރީމެވެ. أَوْ نُرِيَنَّكَ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް يقين ންވެސް ދައްކަވާ ހުރީމެވެ. ٱلَّذِى وَعَدْنَٰهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވި ތަކެތި (عذاب /ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދިނުން) فَإِنَّا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (އެކަން ހިންގެވުމަށް) ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެމެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٧)** ދެން އެފަދަ شيطان ނުބައި އިންސާނުންނަށް ވަސްވާސްދީ، މަގުފުރައްދަމުން، ސީދާ حقّ މަގު منع ކޮށް ބަންދުކުރާނެއެވެ. އަދި އެ އިންސާނުން ހީކުރަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ.

**(٣٨)** ދެންފަހެ قيامة ދުވަހުން އެ ދުވެލުން (އެ شيطان އާ އެކީ، އެ إنسان އާ) ދުވެލުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އައުމުންވެސްއެއްޔާއި، شيطان އާ އާ ދިމާއަށް އެ އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. ކަލޯއާއި، އަހުރެންނާ ދެމެދު مشرق އާއި، مغرب އާ ދެމެދުގެ ދުރުމިން ވާނޭ ނަމައެވެ. ކަލޯއަކީ ނުބައިވެގެންވާ އެކުވެރިއެކެވެ. (شيطان އާ ދި އިންސާނާގެ އެންމެ ނުބައި އެކުވެރިޔާއެވެ.)

**(٣٩)** (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ދުވަހުން މިއަދު ކަމެއްވާ ދުރުގައި ވިދާޅުވި ކަލޭމެންނަށް ހާދަ ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި ޒާލިމުވެގެން ކަލޭމެން ވަނީ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރި ވެގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، މިއަދު ކަލޭމެން ވާނީ عذاب ގައި ބައިވެރިވެ، މައްސަލަ ވެގެނެވެ.

**(٤٠)** (އޭ رسول الله އެވެ.!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު، ބީރު މީހަކަށް الله ގެ އިރުޝާދާ ނުބައި އިއްވައިދެއްވާނެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ލޯ އަނދިރި މީހަކަށް ވިސްނޭ (އެކަލާނގެ އިރުޝާދާ ނުބައި) ކަލޭގެފާނު ދައްކަވައިދެއްވާނެތޯއެވެ؟ އަދި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެއްދުމުގައިވާ މީހަކަށް هداية ދެއްކަވައިދެއްވާނެތޯއެވެ؟ (މިއިން އެއްވެސް ކަމެއް الله ގެ އިރާދަފުޅާ ނުލައި ވެސް ނުވާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނަކީ ހަމަ رسول ކަން އިއްވައިދެއްވުމެވެ.)

**(٤١)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ނަގާއްވައި، ގެންނެވިޔަސް - އަދި ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު މަރުގެންނެވި ނަމަވެސް - ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވައި، އެމީހުން ހައްލާކު ކުރައްވާ ހުރީމެވެ.

**(٤٢)** ނުވަތަ އެމީހުންނަށް وعد ކުރެއްވުން ކަންތައް، އެބަހީ ، عذاب ކަލޭގެފާނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދައްކަވައިދެއްވާ ހުރީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދިނުމީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވަޑައިގެންނަވާ ބަންދުވެސް ދައްކަވާ ފުރީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެކަމަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެމެވެ.

فَٱسْتَمْسِكْ بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ وَسَوْفَ تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ وَسْـَٔلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَآ أَجَعَلْنَا مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِـَٔايَٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِىَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾

## މުފްރަދާތު

فَٱسْتَمْسِكْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިފަހައްޓަވާށެވެ. (عمل ކުރައްވާށެވެ.) بِٱلَّذِىٓ أُوحِىَ إِلَيْكَ

=ކަލޭގެފާނަށް وحى އިއްވެވި ތަކެއްޗަށް إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ عَلَىٰ صِرَٰطٍ

مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ. وَإِنَّهُۥ لَذِكْرٌ لَّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

އެ قرءان އަދި ކަލޭގެފާނަށް ވާ شرف އެކެވެ. وَلِقَوْمِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم އަށާއި، وَسَوْفَ

تُسْـَٔلُونَ ﴿٤٤﴾ = އަދި ނިކަންމެ ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. وَسْـَٔلْ އަދި سؤال ކުރައްވާށެވެ.

مَنْ أَرْسَلْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ބޭކަލުންނާ (ނުވަތަ ކުރީގެ أمّة ތަކާ) مِن قَبْلِكَ =

ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން مِن رُّسُلِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން أَجَعَلْنَا =

ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީންތޯ مِن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވާ ءَالِهَةً يُعْبَدُونَ

﴿٤٥﴾ = އަޅުކަންކުރެވޭ إله ން ތަކެއް وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ (رسول

ކަމުގައި) ފޮނުއްވީމެވެ.مُوسَىٰ = موسى عَلَيْهِ السَّلاَم بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ

އާޔަތްތަކާއިގެން إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِي۟هِۦ = فرعون އާއި، އޭނާގެ ބޮޑުންގެ ގާތަށް فَقَالَ = އަދި

އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، އަހުރެންނަކީ عالم ތަކުގެ

ވެރި ربّ ގެ رسول އަކީމެވެ. فَلَمَّا جَآءَهُم = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން

بِـَٔايَٰتِنَآ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން إِذَا هُم مِّنْهَا = އެމީހުން އެ އާޔަތްތަކަށް

يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ = (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ހީނގައެވެ. وَمَا نُرِيهِم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ

އެމީހުންނަކަށް ނުދައްކަވަމުއެވެ. مِّنْ ءَايَةٍ = އެއްވެސް معجزة އެއް/ އެއްވެސް دليل އެއް إِلَّا هِىَ =

އެ ވާ ގޮތަށް (އެ معجزة އެއް ވާ ގޮތަށް) أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا = އޭގެ أخت އަށްވުރެ ބޮޑު ކަމުގައި

(އޭގެ ކުރީ އައި معجزة އަށްވުރެ ބޮޑު ކަމުގައި) وَأَخَذْنَاهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ./ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. بِالْعَذَابِ عذاب ދެއްވައިގެން لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން رجوع ވުމުގެ أمّيد ގައި.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އިއްވޭ وحى ގައި ތާ އެއްކޮށްގައި ހިފަހައްޓަވާށެވެ. އެއަށް عمل ފުޅު ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެއްގެ މަތީގައެވެ.

(٤٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެބަހީ ތ قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނަށާއި، ކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ވާ شرف އެކެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ތ قرآن ގައި ވާގޮތަށް عمل ކުރިތޯ ނުވަތަ ނުކުރިތޯ، މި ކަންކަމާމެދު قيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٥) އަދި رحمن ވަންތަ ކަލާނގެ ދޫނިމި އަޅުކަން ވެވޭނޭ إله އަކު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީންތޯ ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން، އިސްވެދިޔަ رسول ބޭކަލުން ކުރެންވެސް ހިނަސް އަހުއްސަވައިބައްލަވާށެވެ. ނުވަތަ أهل كتاب ންގެ مؤمن ން ކުރެން އަހުއްސަވައިބައްލަވާށެވެ. الله تعالى އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަން ވެވޭނޭ އެހެން إله އަކު އެކަލާނގެ ލެއްވީތޯ؟ މީގެ جواب އަކަށް ވާނީ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް إذن ދެއްވާފައެއް ނުވެއެވެ. މިއެވެ. މި ދެގޮތަށް މިއާޔަތުގެ މާނަ ކިޔުއްވިގެން ވެއެވެ. والله أعلم

(٤٦) މި، އާޔަތުގެ ބޭނުން ގޮތަކީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލާއިގެން رسول موسى عَلَيْهِ السَّلاَم ފޮނުއްވީމެވެ. ފަހެ موسى عَلَيْهِ السَّلاَم އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ ގެ رسول އަކީމެވެ.

ދަންނަވައެވެ. موسى عَلَيْهِ السَّلاَم އެމީހުންނަށް دين އަށް ގޮވައިލެއްވައި، الله އަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށާއި، އެކަލާނގެ ނޫން ދެވަތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށާއި، بنى إسرائيل ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާ އަރިހުގައި ފޮނުވުމަށާއި، މި ކަންކަމަށް ގޮވައިލެއްވުމުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނާ އަރިހުން އެދުނީ رسول ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް معجزة އާއި، دليل ގެނައުމަށެވެ.

(٤٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން، (معجزة ތަކާއިގެން) އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން، އެހިނދުން އެމީހުން ފެށީ އެއަށް މަލާމާތްކުރަން، ހެނެވެ.

(٤٨) އެއް معجزة އަކަށްފަހު އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނެއް معجزة އެއް ދެއްކީ އެމީހުންނަށް ނުދެއްކުމެވެ. (އެބަހީ ކުރީގެ معجزة އެއް، ކުރީން ފެނުނު معجزة އަށްވުރެ ބޮޑުވެފައި އަސަރުގަދައެވެ. އެމީހުންނަށް الله ފޮނުއްވި معجزة ތަކުގެ ތެރެއިގައި طوفان އާއި، ގޮއްވެނިފަނިގަޔާއި، ދަރުނިއާއި، ބޯކާއި، އަދި ލޭއާއި، މިތަކެތި ވެއެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމެއްވެސް ވީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބޮޑު عذاب އަކަށެވެ.) ދުނިޔޭގެ عذاب ދައްކަވައި ހިއްޕެވީމެވެ. އެއީ ހެޔޮމަގަށް އެމީހުން رجوع ވުމަށެވެ.

وَقَالُواْ يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُواْ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾

## މުފްރަދާތު

وَقَالُواْ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. (އެމީހުން ބުނެއުޅެވެ.) يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ = އޭ علم ވެރިޔާއެވެ.
(އެޒަމާނުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށެވެ.) ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ = އަހުރެމެންނަށް ޓަކައި ކަލޭގެފާނުގެ
ربّ އަށް دعاء ކޮށްދެއްވާށެވެ. بِمَا عَهِدَ عِندَكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ عهد ވަމީން
(ދެއްވާފައިވާ خبر ގެ ވަމީން - އެއީ އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖެއްޔާ عذاب ދުރުކުރައްވާނެ ކަމުގެ خبر އެވެ.)
إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާހުށީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ކަމުގައެވެ. فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُمُ = ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ كشف ކުރުއްވި ހިނދުން/ ދުރުކުރުއްވި ހިނދުން
ٱلْعَذَابَ = عذاب (އެއުރު ގާތު އުނިކުރެއްވުމާ) إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ = އެހިނދުން އެމީހުން ކުރި
عهد ފަޅައިލައެވެ. وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ = އަދި فرعون ގޮވައިލިއެވެ. فِى قَوْمِهِۦ = އޭނާގެ قوم ގައި
قَالَ يَـٰقَوْمِ = އޭނާ ބުންޏެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ = مصر ގެ
ވެރިކަން އަހުރެންނަށް ނުވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ = އަދި މި ކޯރުތައް (ނީލްކޯރުގެ ކަނޑިތައް)
تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ = ދުވަނީ އަހުރެމެންގެ (ގަނޑުވަރުގެ) ދަށުންނެވެ./ އަހުރެމެންގެ ބާރުގެ ދަށުންނެވެ.
أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ = ތިއަބައިމީހުން ނުދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ
އަހުރެން ހެއްޔެވެ؟ مِّنْ هَـٰذَا = މި މީހާއަށްވުރެ (موسى عَلَيْهِ السَّلاَمُ އަށްވުރެ) ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ
= އޭނާ ދެރަ، ނިކަމެތި ވެގެންވާ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ = އަދި އޭނާ ދައްކާ ވާހަކަ ބަޔާންކޮށްދިނުމަކަށް
އޭނާއަށް ގާބިލުކަން ނުވެއެވެ. فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ = އަދި އޭނާއަށް އެޅުވިފައި ވާނީ ނަމައެވެ. (އޭނާއަށް
އެޅުވިފައި ނުވަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ = ރަނުގެ އުގައިބަގަތައް أَوْ جَآءَ مَعَهُ
ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = ނުވަތަ އޭނާއާއެކު ملائكة ބަޔަކުން ވާސްނަވައެވެ. (ނުވީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟) مُقْتَرِنِينَ

(٥٣) = تبع ވެގެން (އެއީ އުޅޭގޮތަށް) فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ = އޭނާގެ ގެ ޤައުމުންނަށް އަދި ނިކަމެތި ބަޔަކު ކަމުގައި އޭނާ ހަދައިފިއެވެ. فَأَطَاعُوهُ ۚ = ފަހެ އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަން ވެއްޖެއެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ قَوْمًا فَسِقِينَ (٥٤) = اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. فاسق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٩) އަދި موسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ علم ވެރިޔާއެވެ. (އެޒަމާނުގައި سحر ވެރިން ވަނީ علم ވެރިންނަށެވެ.) يعني އެމީހުންނަކީ އޭގެ ތެރެއިން ކޮންމެވެސް މުސީބާތެއް ޖެހުނިއްޔާވެސް އެމީހުން موسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަށް ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނަށް ދީ عهد ގެ ހައްޤުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޓަކައި މިކަން ފިލުއްވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރައްވަވާށެވެ. (އެ عهد އަކީ އެކަން ފިލުއްވައިދެއްވިއްޔާ އެމީހުން إيمان ވާނެއެވެ، بني إسرائيل ނަ އެކަލޭގެފާނާއެކު ދޫކޮށްލާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ހިދާޔަތް ލިބިގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާހުށީމެވެ.

(٥٠) ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ عذاب އެ އުނިކުރެއްވީ – ފިލުއްވައި كشف ކުރައްވައިފިއްޔާ ދެން އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ عهد ފުއްސައިލައެވެ. ޚިލާފުވެއެވެ.

(٥١) އަދި فرعون އޭނާގެ قوم ގައި ގޮވައިލިއެވެ. އޭ އަހަރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. އަހަރެމެނަށް މި مصر ގެ ވެރިކަން އަހަރެންނަށް ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟ މި ކޯރުތައް يعني نيل ކޯރާއި އޭގެ ކޯރުތައް މި ދަށުން ކޯރުތައް މި ދުއްވަނީ އަހަރެންގެ ދަށުންނެވެ. އަހަރެންގެ ބައްޕާގެ ދަށުންނެވެ. (ނުވަތަ އަހަރެންގެ ގަސްރުތަކުގެ ދަށުންނެވެ.) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފަހެ މިކަން ނުފެނޭ ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) ނުވަތަ ނިކަމެތި، އަދި ވާހަކަދެއްކުމުގައި بيان ކޮށް ނުދެވޭ ދެރަ މީހާއަށް، (موسى ގެފާނަށް) އަހަރެންނާ ދިމާލުން ހެޔޮގޮތްވަނީ އޭނާ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އަހަރެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٣) އޭނާއަށް ރަނުގެ، އަދި ރަން ދަބުއް ނުވަތަ ރަނުގެ އުނގަޅުތައް އަޅުވާނުލެވުނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އޭނާއަކީ نبي ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވާނަމަ އޭނާގެ نبي ކަން ޝަހާދަތްދޭނެ ملائكة ބޭކަލުން އޭނާއާ އެކީ އަބަދުވެސް ހުންނަން ނުކުތީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) ފަހެ فرعون އޭނާގެ قوم ގެ މީހުންނަށް ދޮގު، ނިކަމެތި ބަޔަކު ކަމުގައި، އެމީހުން މޮޔަ ހަދައިފިއެވެ. (އެއީ އޭނާގެ ވާހަކައިން، ބުއްދިތައް ލުއިކޮށްފިއެވެ.) ދެން އެމީހުން އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ فاسق ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾

## ލުޣަތު

فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا = ދެންފަހެ އެމީހުން (އެމީހުންގެ ގޯސްޢަމަލުތަކާއި، ބޮޑާކަމާއި، ޢަހުދުފަސްކުރުމާއި، عهد އޮވައިލުމާއި، މި ހުރިހާ ކަމަކުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ ލިބުއްވުމުން ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިފުއްވީމެވެ. فَأَغْرَقْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން غرق ކުރެއްވީމެވެ. أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ = އެ އެންމެން فَجَعَلْنَٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލެއްވީމެވެ. سَلَفًا وَمَثَلًا = (އެފަދަ ނުބައި عمل ކުރާ މީހުންނަށް) ނަމޫނާއެއް ކަމުގައެއްކަމާއި، މިސާލެއް ކަމުގައި لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ = ފަހުން އަންނަ މީހުންނަށް وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ = އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުން (عيسى عَلَيْهِ السَّلَام) ޖެއްސެވުނު ހިނދު مَثَلًا = މިސާލެއްގެ ގޮތުން إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ = އޭނާގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ = ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް ހިނގަނީމެވެ. وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ ءَأَٰلِهَتُنَا خَيْرٌ = ހެޔޮވީ އަޅުގަނޑުމެންގެ އިލާހުންތަކުތޯ؟ أَمْ هُوَ = ނުވަތަ އޭނާގެފާނުތޯ؟ (عيسى عَلَيْهِ السَّلَام ހެޔޮވީތޯ؟) مَا ضَرَبُوهُ لَكَ އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެ މިސާލު ނުޖަހައެވެ إِلَّا جَدَلًا = ޖަދަލުކުރުން ގޮތުގެ/ ޖަދަލުކުރުން ގޮތުގެ بَلْ هُمْ = އަދި ހަމައެކަނި އެމީހުންތޯ؟ އެމީހުން އެއީ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ = ޖަދަލުކުރުން ބޮޑު ދެކޮޅުވެރި ބައެކެވެ. إِنْ هُوَ = އެކަލޭގެފާނަކީ ނޫނެވެ. إِلَّا عَبْدٌ = އަޅަކު ކަމުގައި މެނުވީ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އަޅާއަށް نعمة ލެއްވި وَجَعَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ލެއްވީމެވެ. مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٥٩﴾ = بنوا إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ވާ مثال އެއް ކަމުގައި (الله ގެ قدرة ބޮޑުކަމުގެ مثال އެއް ކަމުގައި) .

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٥) ދެންފަހެ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީމާ، ބަދަލު، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޓެވީމެވެ. ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެންމެން غرق ކުރެއްވީމެވެ.

(٥٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ފުރަތަމަ — އެބަހީ އެމީހުންގެ خبر ތަކާއި، واقعة ފަދަ — އެފަދަ ނުބައި عمل ކުރާ މީހުންނަށް ނަމޫނާއެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ފަހުން އަންނަ މީސްތަކުންނަށް ނަސޭހަތް ދޭ މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. عبرة ތެރި ޙާލަތެއް ކަމުގައެވެ.

(٥٧) އަދި مريم ގެ ދަރިކަލުންގެ ދަރިކަލުން عيسى ގެ މިސާލު ޖެހުވުނު ހިނދުން ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން އެކަމާމެދު ހަޅޭއްލަވައި، އަޑުގަދަކޮށް، ހެވިއްޖެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުން މި އިޝާރާތްކުރަނީ رسول الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسلَّم އާއި، إبن ازبعرى ކިޔާ މުޝްރިކަކާ ހިނގި ޖަދަލުކުރުމަކާ ދިމާލުކުރައްވާފައެވެ. “އެކަލަން މިވާހަކަ (إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ . . . ) މާނައީ (އޭ مشرك ންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން އެ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި ނަރަކައިގެ ދަރުއެވެ. . .) މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން إبن ازبعرى ދަންނަވައިފިއެވެ. نصارى ން عيسى عَلَيْه السَّلاَم އަށް އަޅުކަން ނުކުރޭތޯއެވެ. އަދި يهودى ން عزير ގެފާނަށް އަޅުކަން ނުކުރޭތޯއެވެ؟ އަދި بنو مليح ގެ މީހުން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަން ނުކުރޭތޯއެވެ؟ މި ބޭބޭކަލުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަރަކައިގެ ތެރޭގައި ހުންނާނެ ބޭކަލުން ކަމުގައި ތިބާ ބުނެފީމުއެވެ. އެކަމާ އެމީހުން ވަރަށް އުފާކޮށް، ހަޅޭއްލަވައިފިއެވެ. މިވާހަކައާ ގުޅިގެން (إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِّنَّاالْحُسْنىٰ أُولٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ) އެބަހީ: ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ހެޔޮ ވާހަކަ ކުރިއަށް ފައިބައިފިއެވެ. އެއީ ނަރަކައާ ދުރުކުރެވޭނެ މީހުންނެވެ.
(އެބަހީ އެ نبي ބޭކަލުންނާއި، މަލާއިކަތުން ބޭކަލުންނާ ހެޔޮ ޢަމަލުކުރިމީހުންނެވެ. އެބޭކަލުން ނަރަކައަށް ނުވަދެއްވާނޭއެވެ.)

(٥٨) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކަލާނގެތަކުން إله ންތަކެއް ހެޔޮތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު ހެޔޮތޯއެވެ؟ يعنى عيسى عَلَيْه السَّلاَم ހެޔޮތޯއެވެ؟ (އެ رسول الله އެވެ.) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލޭގެފާނުގެ މިސާލު، يعنى عيسى عَلَيْه السَّلاَم ގެ މިސާލު ޖެހީ ހަމައެކަނި ޖަދަލުކުރުމަށްޓަކައި ފިޔަވައި ނުޖެހެއެވެ. އަދި ހަމައެހެން ހެޔޮތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހަމަ ދަޢުވާކުރާ، އަދި ޖަދަލުކުރާ ބައެކެވެ.

(٥٩) އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ، އެބަހީ عيسى عَلَيْه السَّلاَم އަކީ، ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް نعمة ލެއްވި، رحمة ލެއްވެވި އަޅަކު ކަމުގައި ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. (އެއީ ހަމަ އަޅަކެވެ. إله އެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ بنى إسرائيل ންނަށް مثال އެއް ކަމުގައެވެ. އެބަހީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ތެރިކަމުގެ މިސާލެއް ކަމުގައެވެ. (ބައްޕަ ނެތިއުފެއްދެވުމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވުމުގެ ބާރުގަދަކަމާއި، އިންސާނުން އުފެއްދެވުމުގެ ކަމުގެ دليل އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) އެގޮތުން ءادم ގެފާނަކީ ބައްޕައަކާއި، އަދި މަންމައަކާ ނުލައި އުފެއްދެވި އަޅެކެވެ. حوّى ގެފާނަކީ މަންމައަކާ ނުލައި އުފެއްދެވި އަޅެކެވެ. عيسى ގެފާނަކީ ބައްޕައަކާ ނުލައި އުފެއްދެވި އަޅެކެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތަކަށްވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވުން ކުރެވޭނެއެވެ.

وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَٱتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގަންނަވާނަމަ لَجَعَلْنَا مِنكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ ބަދަލުގައި މިވަން ރަސްކަލާނގެ ލައްވައިދީފީމެވެ. مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައި ملائكة ބޭކަލުންތަކެއް يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ = ބިން عمارة ކުރާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަހަރު މިބިމު ބަދަލު ކުރުމަށް وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު (عيسى عَلَيْهِ السَّلاَم އަދި) لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ = ކަނޑައެޅިގެން قيامة ދުވަހުގެ علامة އެކެވެ. فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا = އެކަމާމެދު ކަލޭގެފާނު ޝައްކު ނުކުރައްވާށެވެ. وَٱتَّبِعُونِ = އަދި ކަލޭގެފާނު މިވަން ރަސްކަލާނގެއާ (މިވަން ރަސްކަލާނގެ އަންގަވާ وحى އާ) تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެކޭ އެއީއެވެ. وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓުވައި ނުލާށެވެ. (ތެދުމަގު تبع ވުމުން) ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ (އޭނާގެ ވަސްވާސް ދީގެން) إِنَّهُۥ لَكُمْ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ. وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ = އަދި عيسى ގެނެސް ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. قَدْ جِئْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިވަން ކަލޭގެފާނު މި ވަޑައިގެންނެވީ بِٱلْحِكْمَةِ = نبي ކަމާއިގެންނެވެ. وَلِأُبَيِّنَ لَكُم = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަށެވެ. بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ = އެ ކަންކަމުގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި إختلاف ވެވުނު ބައެއް ކަންތައް. فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން މިވަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله هُوَ رَبِّى = އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ربّ އެވެ. وَرَبُّكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެކޭ އެއީއެވެ. (މިއީއެވެ.) فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ = ފަހެ جماعة ތަކެއް (ހިތްޖެހި) ދެބަސްވެ إختلاف ވެއްޖެއެވެ. مِنۢ بَيْنِهِمْ =

އެމީހުންގެ ގޮތުގައި فَوَيْلٌ = ފަހެ ހަލާކާއިގެ عذاب ހުއްޓެވެ. لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا = އަނިޔާވެރި ޝިރުކުވެރިންނަށް

(مشرك ނަސާރާ) مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ = ދެރަވެރިގެ ވޭންދެނިވި عذاب ން

## إجْمَالِي މާނަ

**(٦٠)** އަދި ތިމަން ރަސޫލާއާގެ އުރެދިގެންވިއްޔާ ކަލޭމެން އިންސާނުންގެ ބަދަލުގައި ބިންމަތީގައި ދިރިއުޅޭ ބަޔަކު ކަމުގައި މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ލައްވައިދީފާނެވެ.

**(٦١)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ قيامة އަންނަ ވާ علامة އެކެވެ. (އެބަހީ عيسى ގެފާނު ފޮނުއްވާނެ ގޮތުގައި ދުނިޔެއަށް ދެވަނަ ފަހަރަށް ފައިބައިގެންވަޑައިގަތުމަކީ قيامة ވުން ކައިރިވެފައިވާ ކަމުގެ علامة އެކެވެ. އެކަމަށް ކަލޭގެފާނު އެއްވެސް ޝައްކު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ وحى ގެ ذريعة އިން ކަލޭގެފާނަށް މި އަންގަވާ އެއްޗަށް تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

**(٦٢)** އަދި شيطان އާ، ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގާ ދުރުކޮށް، ހުއްޓުވައި ނުލާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ޝައިޠާނާއަކީ ކަލޭމެންނަށް ޓަކައި بيان ވެގެންވާ عداوة ތެރިއެކެވެ.

**(٦٣)** އަދި ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން عيسى عَلَيْهِ السَّلاَمْ ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ތިމަނާ حكمة އާއިގެން ވަޑައިގެންނެވީމެވެ. ނަބިކަމާއިގެންނެވެ. އަދި އެކަންކަމާމެދު ކަލޭމެން إختلاف ވެ، ދެބަސްވާ ބައެއް ކަންތަކެއް ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދިނުމަށެވެ. ބަޔާންކޮށްދިނުމަށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ.

**(٦٤)** ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޅުގަނޑާއި، އަދި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް، ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ. ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކީ އެއީއެވެ.

**(٦٥)** ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރެއިން - އެބަހީ يهودى ނަސާރާއި، نصارى އިންގެ ތެރެއިން - جماعة ތަކެއް، يعنى އެކިއެކި فرقة ތަކެއް (عيسى عَلَيْهِ السَّلاَمْ ގެ ބާބުގައި) ބަސް ތަފާތުވެ إختلاف ވެއްޖެއެވެ. ފަހެފަހެ އަނިޔާވެރިވީ މީހުންނަށް - (مشرك ނަސާރާ ހެދި) - ދެރަވެރިގެ، ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

ދަންނައެވެ. عيسى عَلَيْهِ السَّلاَمْ ގެ ބާބު يهودى ނަސާރާއި، نصارى އިން ތަފާތު ބަސްތަކެއް ކިޔައެވެ. ބައެއް يهودى ން ބުނަނީ އެއީ ޒިނޭގެ ދަރިއެއް ކަމަށެވެ. - نعوذ بالله - އަދި ساحر އެއްކަމުގައި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަދި نصارى ންގެ ބައެއް މީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އަދި نصارى އިންގެ އަނެއް ބަޔަކު ބުނީ އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އަދި މީހުން ގެއްލިގެން ގޮސް ބުނެއެވެ. އެ ހުރިހައި ބަސްތަކުން الله تعالى ހުސް طاهر ވަންތަވާ ވޭގެން ވެއެވެ.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

## ލުޣަތު

هَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން އެބަ إنتظار ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން إنتظار ނުކުރެއެވެ.) ٱلسَّاعَةَ =
إِلَّا قيامة ދުވަހަށްވުރެ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ހަމަ ކުއްލިއަކަށް އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށް ވުރެ
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ = އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެ ތިއްބައި ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍ =
އެދުވަހުން އެންމެގާތު ރަށްޓެހި رحمة ތެރިން بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް عَدُوٌّ
= ދުށި عداوة ތެރިންނެވެ. إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ = تقوى ވެރިން ފިޔަވައި يَٰعِبَادِ = އޭ ޢިބާދުން
ތިޔަބައިމީހުންނަށް (އެދުވަހު) ބިރެއް ނުވާނެއެވެ. لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް
ބިރެއް ނުވެއެވެ. وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ. تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ = ހިތާމަކުރާނޭ
ބަޔަކު ކަމުގައި ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އެމީހުންނީ إيمان ވި މީހުންނެވެ. بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
آية ތަކަށް وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ = އަދި އެމީހުން إسلام ވި ކަމުގައި ވި (ކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައި ވި)
ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ތިޔަބައިމީހުން ސުވަރުގެ ވަންނާށެވެ. أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި
ތިޔަބައިމީހުންގެ صالح އަނބިންނާއެކު تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ = މާތްކޮށް ހިތްފުށްވާނެއެވެ. (نعمة ލިބިވޭނެއެވެ.)
يُطَافُ عَلَيْهِم = އެމީހުންގެ ކައިރީގައި ދައުރު ކުރެވޭނެއެވެ. بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ = ރަނުން ވާ
ބޯތި ތަށިތަށި وَأَكْوَابٍ = ބޯފުޅި ތަށިތަށާއި، (ރަނުން ވާ ބޯފުޅި ތަށިތަށާއި) وَفِيهَا = އަދި
ތަށިތަކުގައި ވެއެވެ. مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ = نفس ތަކެއް އެދޭހާ ތަކެތި وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ =
ލޯތަކަށް ފިނިކަމާއި، އަދި ތި ތަކެއްޗާއި وَأَنتُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ =
އެ ސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ މީހުންނެވެ. وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ = އެ ސުވަރުގެ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا = ތިޔަބައިމީހުން
އެ ވާރުތަކުރެވި (ވާރުތަކުރެވިއެވެ.) بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން

ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން   لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ   =   ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެ ސުވަރުގެތައް ގައި ގިނަ

މޭވާތައް ވެއެވެ.   مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾   =   އެތަނުން ތިޔަބައިމީހުން ކައިހަދާނޫ

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٦) އެކާފިރުންނާއި، مشرك ންގެ މީހުން އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެ ތިއްބައި އެމީހުންނަށް قيامة قائم ވުމަށް މެނުވީ އެމީހުން إِنْتِظَارُ އެބަ ކުރަނީހެއްތޯ؟ އެބައި އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ އެކަމަށެވެ.

(٦٧) ދުނިޔޭގައި رحمة ލޯބިކަމާއި، ރަޙުމަތްތެރިކަމާއިގެން އުޅުނު އެންމެންނީވެސް قيامة ދުވަހުން تقوى ވެރި، މާތް މީހުން މެނުވީ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް އެއީ عدوّ ންނެވެ.

(٦٨) (تقوى ވެރި މާތް މީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން الله އަންގަވާނެއެވެ.) ޔާ ޢިބާދީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަކަށް މިއަދު އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޫ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٦٩) އެމީހުންނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް إيمان ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٧٠) އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް وحى ކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިޔަމަންތެރި އަނބިންތަކާ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް މާތްކޮށް ހިތްފަސްވާނެއެވެ. نعمة އާއި، كرامة ލިބި ހުއްޓެވެ.

(٧١) އަދި ސުވަރުގޭގައި ރަނުން ވާ ބޮޑެތި ތަށިތަކާއި، ރަނުން ވާ ބިއްލޫރި ތަށިތައް، ކާބޯތަކެތި އެކުލެވިގެންވާ حال، އެމީހުންގެ ވަށައިގެން ދައުރުކުރުވާނެއެވެ. އިންސާނާގެ نفس، އެ އެދޭކަމަށް ހުރި، ކާއިންތާ، އަދި ލޯތަކަށް ފިނިކަމާއި، އަރާމު ލިބިދޭނޭ ކޮންމެ ކާބޯތަކެތި އެއްގޮތަކުން އެ ތަށިތަކުގައި ވާ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ނިޔާ ނުވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަ ސުވަރުގޭގައި ދެމިތިބޭ ހުއްޓެވެ.

(٧٢) އަދި މިއީ ސުވަރުގެއަކީ ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ކުރި ހެޔޮއަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން (ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، تقوى ގެ ސަބަބުން) ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަކުރި ސުވަރުގެއެވެ.

(٧٣) އެ ސުވަރުގޭގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަކައި ގިނަވެގެންވާ މޭވާތައް ވެއެވެ. އެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކާނެވެ.

إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ وَهُمۡ فِيهِ مُبۡلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن كَانُواْ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوۡاْ يَٰمَٰلِكُ لِيَقۡضِ عَلَيۡنَا رَبُّكَۖ قَالَ إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدۡ جِئۡنَٰكُم بِٱلۡحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَكُمۡ لِلۡحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمۡ أَبۡرَمُوٓاْ أَمۡرٗا فَإِنَّا مُبۡرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمۡ يَحۡسَبُونَ أَنَّا لَا نَسۡمَعُ سِرَّهُمۡ وَنَجۡوَىٰهُمۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيۡهِمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٨٠﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلۡمُجۡرِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން مجرم ން (ބޮޑުވި ކުށްތަށް ކުރި މީސްތަކުން) فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عذاب ގައި خَٰلِدُونَ ﴿٧٤﴾ = ދެމިހުރިބޭ ހުންނާނެއެވެ. لَا يُفَتَّرُ عَنۡهُمۡ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ލުޔެ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް عذاب ދޫކޮށް ނުލެވޭ ހުންނާނެއެވެ. وَهُمۡ فِيهِ = އެމީހުން އެ عذاب ގައި مُبۡلِسُونَ ﴿٧٥﴾ = (ސަލާމަތުވުމުގެ) أمّيد ނެތި ވެގެން ވާނެއެވެ. وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެ ވޮޑިގެންނެވީމެއެވެ. وَلَٰكِن كَانُوٓاْ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން ވީ هُمُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިން ކަމުގައެވެ. وَنَادَوۡاْ = އަދި އެމީހުން ގޮވައެވެ. (އެމީހުން ގޮވާނޭއެވެ.) يَٰمَٰلِكُ = އޭ مالك އެވެ. (مالك އަކީ ދޮރުފާނަގައި ނަރަކަ ގައްޔަށް ވަކީލުކުރެވިފައިވާ މަލާއިކަތާއެވެ.) لِيَقۡضِ عَلَيۡنَا = އަޅަމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ކުރައްވާނދޭވެ. رَبُّكَ ﷺ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ (އެބަހީ އަޅަމެންގެ މައްޗަށް މަރުގެ ނިޔާ ޙުކުމްކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبّ އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ.) قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. إِنَّكُم مَّٰكِثُونَ ﴿٧٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ (މިތަނުގައި عذاب ގައި) ދެމިހުރިބޭނޭ ބައެކެވެ. لَقَدۡ جِئۡنَٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބައިމީހުންގެ ގާތަށް ގެނެސްދިނީމެވެ. (މިވަން ރަސްކަލާނގެ ގެނެސްދިނީމެވެ.) بِٱلۡحَقِّ = حقّ (އެބަހީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ.) وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَكُمۡ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ކުރި ގިނަ މީހުން لِلۡحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٨﴾ = އެ حقّ އަށް ނުރުހިނުމުއެވެ. (حقّ އަށް تبع ނުވިއުމުއެވެ.) أَمۡ أَبۡرَمُوٓاْ أَمۡرٗا = އަދި އެމީހުން (رسول އާ ދިކޮޅަށް) މަކަރެއް ރާވައި އެކަން ފަރުމާކުރީ އެވެ. فَإِنَّا مُبۡرِمُونَ ﴿٧٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެވެސް (އެމީހުންނާ ދިކޮޅަށް) ރޭވުމާ، މަކަރު، ރާވައި، އެކަން ފަރުމާކުރާ ނމެވެ. أَمۡ يَحۡسَبُونَ = އަދި ހީކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ހިތަށްއެވެ. أَنَّا لَا نَسۡمَعُ =

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއަހާސަވާ ކަމަށް سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ ۚ = އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތައް، ސިއްރު ކުދުޖެހިތައް = بَلَىٰ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ން - އެބަހީ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން - އެމީހުން ގާތު يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ = (އެމީހުން ހަދާކާ ވާހަކަތައް) ލިޔުއްވައެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧٤) (شرك ކުރުން/ ކާފިރުވުން ފަދަ) ބޮޑެތި ކުށްތަކުގެ ވެރިން ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައިގެ عذاب ގައި قيامة ދުވަހުން ދެމިތިބޭ ހުރޭތެވެ.

(٧٥) ކުޑަކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށްވެސް އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب ލުއި ނުކުރެވޭނެއެވެ. (ސަލާމަތްވުމުގެ އެއްވެސް أمّيد އެއް ނެތި) އެމީހުން عذاب ގައި ދެމިތިބޭ ހުރޭތެވެ.

(٧٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރި ވީއެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ވީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާކުރި ބައެކު ކަމުގައެވެ.

(٧٧) (ނަރަކަ ބެލެހެއްޓުމާ حوال ކުރައްވާފައިވާ ملائكة ގެ ކަލޭގައި ވާ مالك އަށް) އެމީހުން ނަރަކައިގައި ތިބެގެން ގޮވާ ނަގާނެއެވެ. އޭ مالك އެވެ. އަހަރެމެންނަށް މަރުވުމުގެ ނިޔާ ކަނޑައެޅުއްވައިދެއްވުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ. އޭގެ جواب ގައި (އެހެން ގޮވާ ގޮތާ އެއްހާސް އަހަރު ފަހުން) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ހުރި عذاب ގައި (ހުރި ވުރެގައި/ ހުރި ނަރަކައިގައި) ދެމިތިބޭނޭ ބައެކެވެ.

(٧٨) (الله އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް حقّ ގެންނަވައިފީމެވެ. (އެބަހީ رسول ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، ފޮތް ބާވައިލައްވައި، توحيد ގެ حقّ މަގަށް އެބޭކަލުން ގޮވައިލެއްވިއެވެ.) އެހެނަސް ކަމަކު ކަލޭމެން ކުރި ގިނަ މީހުން އެ حقّ އަށް تبع ވެ إيمان އެއް ނުވިއެވެ. އެ حقّ އަށް ނުރުހި، ފުރަގަސްދިނީއެވެ.

(٧٩) އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ (رسول އާ ދިކޮޅަށް) އެމީހުން މަކަރުހީލަތް، ގޮތްގޮތް ރާވައި، ވަރުގަދަކޮށްނިންމިއެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެވެސް އެމީހުންނާ ދިކޮޅަށް (އެމީހުންގެ ހަލާކުގައި) ގޮތްގޮތް ރާވައި ވަރުގަދަކޮށްނިންމިއެވެ.

(٨٠) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ހިތަނީ (އެ ގޮތްގޮތް ރާވާނީދީދީ) އެމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަތައް، ސިއްރު ޖަމާޢަތުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުއަހާސަވާ ކަމަށެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުންކަން ނޫނެވެ. އެމީހުން ގާތު (އެ ސިއްރު ޖަމާޢަތުގައިވެސް) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުން، يعني މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ތިއްބަވައިގެން (އެމީހުން ދައްކާހައި ވާހަކައެއް، ކުރާހާ) ލިޔުއްވަނީއެވެ.

قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْعَـٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَـٰنَ رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَـٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَـٰهٌ وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَـٰهٌ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾

## މާނަ

قُلْ = (އެ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِن كَانَ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدٌ = رحمن ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ދަރިކަލަކު ވާނަމަ فَأَنَا = ދެން އަހުރެންނަކީ أَوَّلُ ٱلْعَـٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ = (އެ ދަރިކަލުންނަށް) އެންމެ ފުރަތަމަ އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނީ މިހެންނެވެ. سُبْحَـٰنَ = ހުސް طاهر ވަންތަ ކަލާނގެވެ. (ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.) رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ ގެ رَبِّ ٱلْعَرْشِ = އަރުހީ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ = އެމީހުން އެ ސިފަކުރާ ކަންތަކުން فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. تَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ = އެމީހުންގެ باطل ގެ ކަންތަކުގައި ވަދެ، އަދި دنيوى ކަންތަކުގައި ކުޅެމުން حَتَّىٰ يُلَـٰقُوا۟ = އެމީހުން ބައްދަލުވާންދެން ދާނދެން يَوْمَهُمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހާއި ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ = އެ ދުވަސް އެމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވޭ. وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެއީ (އެ الله އީ) فِى ٱلسَّمَآءِ إِلَـٰهٌ = އުޑުތަކުގައި إله އެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތް معبود އެވެ.) وَفِى ٱلْأَرْضِ إِلَـٰهٌ = އަދި ބިމުގައިވެސް إله އެވެ. (އެބަހީ ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތް معبود އެވެ.) وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَتَبَارَكَ = އަދި بركاة ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. (ހެޔޮކަމާއި، بركاة ގިނަވެގެން ވެއެވެ.) ٱلَّذِى لَهُۥ = އެފަރާތަކަށް ވާ ފަރާތުގެ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި (އެ ފަރާތުގެ ވެރިކަން) وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި އެ ދެތަނުގެ ދެމެދުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، وَعِندَهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައެވެ. ވަނީ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ = قيامة ގެ އެންގެވުމާއި خبر ތަކާއި، އެނގުމެއް (ވާނީ ވަޑައިގެން) وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި ދިއުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٨١)** (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. رحمن ވަންތަ الله އަށް ދަރިކަލަކު ވާނަމަ އެ ދަރިކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ފުރަތަމަ މީހާ ކަމުގައި މިވަނީ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެ. (އެހެން ނަމަވެސް ދަރިކަލަކު إختيار ކުރެއްވުންފަދަ އުނި ސިފަތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

**(٨٢)** އުޑުތަކާއި، ބިންތަކާއި ހެއްދެވި ކަލާނގެ އެއީ عرش ގެ ވެރި ربّ އެވެ. އެ ކާފަރުންނާއި، مشرك ން އެ ސިފަކުރާ އެންމެހައި އުނިކަމަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

**(٨٣)** އޭ رسول الله އެވެ. އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަސް - قيامة ދުވަސް - އަތުވެއްޖައުމަށް ދާންދެން އެމީހުންގެ باطل عقيدة ތާއި، ބޭކާރު ވާހަކައިގެ ތެރޭގައި ފިސާދި، ކުޅެކުޅުމުގައި އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (އަދި އެ قيامة ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ عذاب އެމީހުންނާ ބައްދަލުވާ ދުވަހެވެ.)

**(٨٤)** އަދި އުޑުތަކުގައި އެކަނި الله އީ އުޑުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ކަލާނގެވެ. އުޑުގެވެސް معبود އެވެ. އަދި ބިމުގައިވެސް އަޅުކަންކުރެވޭ ކަލާނގެވެ. ބިމުގެވެސް معبود އެވެ. (އެކަނި އެ ދެތާވެސް އަޅުކަންކުރެވުން حقّ إله އަކީ، حقّ معبود އަކީ الله އެވެ. އެހެން އެއްވެސް إله އަކަށް އަޅުކަންކުރެވުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ حكمة ގަދަވެގެންވާ، އަދި ދެނެވޮޑިގެން ބޭނުންވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٨٥)** އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އަދި އެ ދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެތީގެ ވެރިކަން އެކަލާނގެއަށް ملك ވެ، خالص ވެގެންވާ ކަލާނގެ بركاة ވަންތަ ކަލާނގެވެ. އެކަލާނގެ ހެޔޮކަމާ ގިނަވެގެން ވެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަސްވާނޭ އެންމެހައި علم އެއް - އެނގުމެއް - ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. (އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެއްވެސް އެއްޗެއް އެނގެނީ އެކަލާނގެ އެންގެވި މިންވަރަކަށް ފިޔަވައި ނުވެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނބުރާ ދިއުން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

وَلَا يَمْلِكُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

## ލަފްޒީ

وَلَا يَمْلِكُ = އަދި ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ = އެބައިމީހުން އެ ގޮވާ ތަކެއްޗަކަށް/ އަޅުކަން އެ ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް مِن دُونِهِ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ٱلشَّفَٰعَةَ = شفاعة ތެރިވުމެއް إِلَّا مَن شَهِدَ = ހެކިވި މީހަކަށް މެނުވީ بِٱلْحَقِّ = حقّ އަށް (توحيد އަށް) وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ = އެމީހުން ދަންނަހިތި حال وَلَئِن سَأَلْتَهُم = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ސުވާލު ކުރައްވައިފި ނަމަ/ އެއްސެވިއްޔާ مَّنْ خَلَقَهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ؟ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ = ފަހެ އެމީހުން ދުރުކުރެވެނީ ކޮންފަރާތަކުންތޯއެވެ؟

وَقِيلِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު (نبي الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު) يَٰرَبِّ = އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުންނީ (މި مكّة ގެ މީހުން) އެއީ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ = إيمان ނުވާ ބައެކެވެ. ދެން ނުލާހިކު ބައެކެވެ. فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް معاف ކުރައްވާށެވެ. (ގޯސް ނުހެއްދެވުމަށެވެ.) وَقُلْ سَلَٰمٌ = އަދި سلام މީހުން ވިދާޅުވާށެވެ. فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. (އެނގިދާނެއެވެ. )

## إجْمَالِي ވާހަ

**(٨٦)** އަދި الله ފިޔަވައި ބައެއް މީހުން އަޅުކަން ކުރަމުން އެދާ އެއްޗެސް ފަރާތަކަށް قيامة ދުވަހުން شفاعة އެއް ملك ވެގެން ނުވެއެވެ. ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. ملائكة ބޭކަލުންނާއި، نبي ބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަކަށްވެސް އެ ބޭބޭކަލުން شفاعة ތެރި ނުވާނެއެވެ. شفاعة ގެ އެއްވެސް ފައިދާއެއް ކުރާނީ ހަމައެކަނި حقّ އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. توحيد އަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. الله އެއީ އެއްކައުވެރިޔާ إله ކަން ދެނެތިބެ، އެކަމަށް ހެކިވި ބަޔަކަށެވެ. (އެބުންޏާއި، الله ފިޔަވައި އެކި ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރި މީހުންނަށް شفاعة ގެ އެއްވެސް منفع އެއް ނުލިބެއެވެ. އެއީ توحيد އަށް ހެކިވި ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔާއެއް ހެއްދެވީ؟ އެއީ އެއާ އިދިކޮޅު ބައެކެވެ. مشرك ންނެވެ.

**(٨٧)** އޭ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ކުރެން يعني އެ مشرك ން ކުރެން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހައިފިއްޔާ، ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. އެބުންޏާއިރު އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަން خلاص ނުކޮށް، އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރެން އެމީހުންނަށް حقّ ވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްދެވީ؟ އެއީ އެމީހުން ހަދާ ބޮޑު ދޮގެކެވެ.

**(٨٨)** އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު – يعني رسول الله ﷺ ގެ ބަސްފުޅު "އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މި މީހުން إيمان އެއް ނުވެއެވެ." އެ ބަސްފުޅު الله تعالى ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ شكوى ގެ އަޑުފުޅު އެކަލާނގެ އައްސަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. (އޭގެ جواب ގައި އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައިވެއެވެ.)

**(٨٩)** އޭ رسول الله އެވެ. އެމީހުންގެ ފަރާތުން އެނބުރި ދުރަށްޖެހިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ. سلام އެވެ. (އެއީ سلام ކުރުމުގެ މާނައިގައި ވާ سلام އެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިޔާއެއްތޯ؟ އެއީ އެމީހުންގެ ފަރާތުން އަޑުގަދަކޮށްކުރާ ބާރާ ވާހަކައަކަށް ވާ سلام އެކެވެ.) قيامة ދުވަހުން ނިކަންހުރެ (އެއީ އިދިކޮޅު ކަލޭގެ ނަމަވެ/ ވާންތިބިއެ عذاب) އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ. އެކަމުގެ ހަގަ ދެނެގަންނާނެއެވެ.

# دخان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الدخان — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٩)

حمٓ ۝١ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ۝٢ إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ ۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۝٣ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۝٤

## ލަފްޒީ މާނަ

حمٓ ۝١ = (މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ރަނގަޅަށް ދަންނަވީ الله އެވެ.) وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ۝٢

بيان ވެގެންވާ ފޮތް (ކީރިތި قرءان) ނުވަތަ بيان ކޮށްދެއްވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި ކުރައްވަމެވެ. إِنَّآ أَنزَلْنَٰهُ

= = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. فِي لَيْلَةٍ مُّبَٰرَكَةٍ ۚ = بركاة

ބާރަކާތްތެރިވެގެންވާ ރެއެއްގައި (އެއީ ليلة القدر) ވިދާޅުއެވެ. إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ۝٣ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ

ތިމަންރަސްކަލާނގެ إنذار ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވީމެވެ. فِيهَا يُفْرَقُ = އޭގައި އެބަ بيان ކުރެވި تفصيل

ކުރެވެއެވެ. كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ۝٤ = حكم ކަނޑައެޅިގެންވާ ކޮންމެ ކަމެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(١) حم މި އަކުރުތަކުގެ މުރާދު ރަނގަޅަށް ދަންނަވީ ހަމަ الله އެވެ.

- ތަންތަނުއެވެ. قرآن ގެ ބައެއް ސޫރަތް ފެށޭ ތަނުގައި ހުރިހާ މިފަދަ އަކުރުތަކާމެދު ވަކި مفسّر ންގެ ވިދާޅުވުމަށް ތަފާތު ފަދަ ދެކޮޅުގައި ވެއެވެ. އެފަރާތުތަކުގެ خلاصة އިން مهمّ ދެ ވަރަށްގާއިމު ކުރެވޭއެވެ.

١- އަންނަބިއްޔާ رسول الله صَلَى الله عَلَيْه وسلم އަށް قرآن ބާވައިލެއްވުން ވަޙީއެއްގައި ކިޔާ ކާފިރުންނަށް، مشرك ންނަށް قرآن އަޑުއެހުން މަނާކުރެއެވެ. އެއީ އެއިން އަސަރުކުރާތީ، إيمان ވެވިދާނެތީއެވެ. އެހެންވެ އެމީހުން

ޝިޢުރުގައި مشهور ވެގެން ނުވާ صيغة ތަކަކުން – عبارة ތަކަކުން – އައިމާ ދުރުން އެ كلمة ތައް ބާރު އަޅުން އަޅުއްވާފައި ހިމާ އަރައިދީ މިހާ އެއް ދިމާއަށް ކަންތައް ދިއުމަށްކަތްތުވާގޮ شوق ވެރިކަން ބޮޑުކަން އުފެދި ކަނޑު ގެންގުޅުއްވުމަށް އަރައިގާ ހިތްވަރު ގެނެސްދެއްވާށެވެ. އަދި އަރައިގަތުމުގެ ހިތްވަރު އަސަރުކުރުން، ލިބިދޭކަން واصل ވުން ގެނެވެ. މިއީ އެއް ފައިދާއެވެ.

٢- ދުވަސް ފައިދާއަކީ، އެވަގުތު عربي ންގެ مشرك ންގެ دعوى އަކީ، قرآن އަކީ إلهي وحي އެއް ނޫންކަމެވެ. އަދި ހިތުން ހަދާލާފައެވެ؟ އެއީ ޖާދޫކަމެވެ. ނުވަތަ سحر އެކެވެ. ނުވަތަ كهين އެއްގެ ބަހެކެވެ. ނުވަތަ އިސްލާމިއަށް މީހުންގެ ބާކީ ވާހަކައެކެވެ. އެހެންވެ الله تعالى އެމީހުންނަށް ގޮންޖެހުއްވިއެވެ. އެފަދަ އެއްވެސް އާޔަތެއް ނުވަތަ ދިހަ ސޫރަތް، ނުވަތަ އެފަދަ قرآن އެއް އެމީހުންވެސް އުފައްދައިގެން ގޮންޖެހުއްވިއެވެ. وحي ކުރައްވާ ކަނަކާއެވެ. ކަލާމުން ލިބޭ ބާރަކީ ލިޔެފައެއް އެވަރު އެއް قرآن އެއް ލިޔަން ގެނައުމުގެ ބަސްތަކެވެ. އެ ފޮތް އުފެދި ހަމަ ކަލާމުން ދަނެނީ އެއްބަސްވެފައިވާ ކަލާމްގެ ތެރޭ الم ފަދަ، حم ފަދަ، طس ފަދަ، ق ފަދަ މިފަދަ އަކުރުތަކުންނެވެ. ކަލާމުތަކުގެ ހަދާ ބަހަން ލާޒިމު މާއިދުތަކުގެ މިއެވެ. މި އަކުރުތަކުގެ އެއް مَقْصَد އެއީކަމުގައި ވެސްވެސް އެކަށީގެން ވެއެވެ. والله أعلم

= تفسير أيسرالتّفاسير=

**(٢)** حكم ތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައި وحي ކުރައްވަވެވެ.

**(٣)** ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސޫލާގެ އެ ފޮތް، يعني ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވީ بركاة ލިބިވޭނޭ ރޭއެއްގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސޫލާގެ إنذار ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެހެންވެ ފޮތް ބާވައިލެއްވީ، رسول ބާކައިން ފޮނުއްވައި، އަދި މީސްތަކުނަށް ގޮވާލައްވަން إنذار ކުރައްވަވެވެ. އެއީ ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނާއި، آخرة ގަބޫލު ނުކުރާމީހުން، عذاب ހުރިކަމުގެ ވާހަކައިންނެވެ.

**(٤)** އަދި އެރޭ ކަނޑައެޅޭ ކަންތައް حكم އެއް މިވަނީ ރަސޫލާގެ تفصيل ކުރައްވައި، بيان ކުރައްވަވެވެ.

ދަންނަމެވެ. އެރޭއަކީ ليلة القدر ވިއްޔެވެ. މިސްރަހު ކުރައްވާ ރޭއެވެ. އެރޭ އެކަލާނގެ އަންނަ އަހަރުގެ މަރުވާ މީހުންނާއި، ދިރިއުޅޭ މީހުން ހިމަނުއްވައި ރިޒުގުގެ ނިޔާލަތައް، ހޯދައި، ނުބައާއި، ދުންޔަވީ އެކަލާނގެ އިލާހީކަމުގެ ކަންތައް ކަމެއް އެރޭ ރުއްޔެ ކަމަށް ތަފްސީރު ވާހަކަ تفصيل ކުރައްވައި بيان ކުރައްވައެވެ. އެރޭއަކީ رمضان މަހުގެ ރޭއެއް ކަމަށް قرآن ގެ نصّ ން ސާބިތުވެއެވެ. شعبان މަހުގެ 15 ވިއްޔޭ ކަމަށް ބުނާ ރިވާޔަތްވެސް ވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ضعيف ރިވާޔަތެކެވެ. = تفسير إبن كثير=

أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ فَٱرْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي ٱلسَّمَآءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى ٱلنَّاسَ ۖ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

## މުރާދު

أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ ۚ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ އަމުރެއްގެ ގޮތުން إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ފޮނުއްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވީމުއެވެ. رَحْمَةً = އެއީ رحمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. مِّن رَّبِّكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦﴾ = އަޑުއަހާ ވޮޑިގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ. وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ = އަދި އެ ދެމެދު ވާހައި ތަކެއްޗާއި إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ = ތިޔަބައިމީހުން يقين ކުރާ ބައެއް ކަމުގައި ވާނަމަ (އެކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރާށެވެ.) لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ = އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވައި، މަރުއްވައެވެ. رَبُّكُمْ = އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ އެވެ. وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިންގެވެސް ربّ އެވެ. ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ = އިސްވެދިޔަ بَلْ = އަދި ކިއްޔާ ހެއްޔެވެ؟ هُمْ فِي شَكٍّ = އެމީހުން - އެބަހީ مشرك ން - އެވަނީ ޝައްކެއްގައެވެ. يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾ = އެމީހުން ކުޅެނީއެވެ. فَٱرْتَقِبْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. يَوْمَ تَأْتِي = އަންނާނޭ ދުވަހަކަށް ٱلسَّمَآءُ = އުޑު بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ދުމާއިގެން يَغْشَى ٱلنَّاسَ ۖ = މީސްތަކުން ނިވައިކޮށްލާ/ މީސްތަކުން ވަށައިލާ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ = (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ./ ނުވަތަ މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٥) އެކަމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ أمر އެކެވެ. އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވުމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ، ކަންތައްތައް بيان ކުރައްވައި، تفصيل ކުރެއްވުމަކީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން ހިންގާ ކަމެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލުންނާއި، نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވަމެވެ.

(٦) އާ رسول الله އެވެ. އެކަމަކީ ކަލޭގެފާނު ހައްދަވައި ބޮޑުކުރައްވާ رب ގެ رحمة އެކެވެ. (އެބަހީ ءادم ގެ ދަރިންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލުންނާއި، نبي ބޭކަލުން ފޮނުއްވައި، އަދި ފޮތްތައް ބާވައިލައްވަނީ އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رحمة އެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހުއްވާ އެންމެހައި އަޑުތަކެއް އައްސަވާވޮޑިގެން، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި، ބިމާއި، އަދި އެ ދެތެރޭގައި ވާހައި ތަކެތީގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. رب އެވެ. އެކަން ތިޔަބައިމީހުން يقين ކުރާނަމަ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އެހެންވީ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

(٨) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އަޅުކަންވުމުން حقّ އިލާހެއް إله އެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ދިރުއްވާ، މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންގެވެސް رب އެވެ.

(٩) އަދި ހަޤީޤަތުގައިތޯވެ؟ އެމީހުން އޮތީ ޝައްކުގައެވެ. (الله ގެ އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި، محشر އަށް ފޮނުއްވުމާއި، މިފަދަ ކަންކަމާމެދު އެމީހުން އޮތީ شكّ ގައެވެ. يقين އެއް ނުވެއެވެ.) އެމީހުން ކުޅެނީއެވެ. އެބަހީ الله ދީ އެމީހުން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ ސުވާލުކުރައްވައިފިއްޔާވެސް އެމީހުން إقرار ވެއެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ ކާކުތޯ އަހައިފިއްޔާވެސް އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެއީ الله އެވެ. މިފަދަ إقرار ތަކުގައި އެމީހުން يقين އެއް ނުވެއެވެ. يقين ނަމަ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމަކަށް އިންކާރު ނުކުރީހެވެ. އެމީހުން ހަމަ ކުޅެނީއެވެ.

(١٠) އާ رسول الله އެވެ. ދެން ދުންގަނޑެއްގެ ސިފައިގައި ފެންނަ ދުވަހަށް ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ.

(١١) އެދުވަހުން އާދައި މީސްތަކުން ނިވައިވެގެން ވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ. ނުވަތަ الله އަންގަވާނެއެވެ. މިއީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ.

- ދަންނައެވެ. މި އާޔަތްތަކުގައި މި بيان ވެގެންވާ ދުމާ ގުޅޭ ދަންނަ ބޭކަލުންގެ مشهور ދެބަހެއް ވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ބަހަކީ އެ ދުމަކީ އެއީ قيامة ދުވަހުގެ ތަންކޮޅެއް ކުރިން ދުނިޔެއަށް ފޮނުވާ ދުމެކެވެ. قيامة ގެ علامة އެކެވެ. ސާފުވެސް ދުވަސް ވަނދުން އެ ދުންގަނޑު ބިންމަތީގައި ފެތުރިގެން ވާނެކަމަށް ވެއެވެ.

ދެވަނަ ބަހަކީ މި އާޔަތުގައި މި بيان ކުރައްވާ ދުން مكّة ގެ قريش ނަށް ދިމާވި ކަމެކެވެ. އެގޮތުގައި އެބަހީ رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم دين އަށް ގޮވައިލެއްވުމުން، އެމީހުން إيمان ނުވުމުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަދު دعاء އެއް ކުރެއްވިއެވެ. އޭގެ ފަހުން އެމީހުންނަށް ބޮޑު ބަނޑުހައިހޫނުކަން ދިމާވިއެވެ. ބަނޑުހައިވެގެން ޖަނަވާރުގެ ކަނިވެސް ކާ ހިސާބަށް ދިޔައެވެ. އަދި ބައެއް مفسّر ން ލިޔުއްވާފައިވާ ގޮތުގައި ބައެއް މީހުން ކަށި ނުވަތަ ކަފި ކައި، ފެއިބުނު ހަދި ކައިގެން. އުޑުދިމާ މައްޗަށް ބަލައިލިއިރު ފެންނަނީ ދުންގަނޑެއް ހެން ހުންނެވެ. އޭރު ބަނޑުހައިވެގެން ގޮސް ވަރުގަދަ ނިކަމެތިވެއްޖެއެވެ. ދެން އަބޫސުފްޔާން رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم އަރިހަށް ގޮސް އެމީހުން إيمان ވާނެ شرط ގެ މައްޗަށް އެކަން ފިލުވައިދެއްވުމަށް، كشف ކޮށްދެއްވުމަށް އެދުނެވެ. އެހެންކަމަށް ބަރަކަތުން އާރާމީ، ބަރަކަތުން އާރާމީ، އޭގެ ފަހުން ދެ އާޔަތުގައި އޮތީއެވެ. = أيسر التّفاسير - زبدة التّفسير=

رَبَّنَا ٱكْشِفْ عَنَّا ٱلْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ ٱلذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَآءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُوا ٱلْعَذَابِ قَلِيلًا ۚ إِنَّكُمْ عَآئِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ ٱلْبَطْشَةَ ٱلْكُبْرَىٰٓ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَآءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوٓا إِلَيَّ عِبَادَ ٱللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

## މުފްރަދާ

رَبَّنَا = (އަޅަ އުޅޭހުން ދަންނަވާނެއެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. ٱكْشِفْ عَنَّا = އަޅަމެންގެ ކިބައިން كشف ކުރައްވާނދޭވެ./ ފިއްލަވާނދޭވެ. ٱلْعَذَابَ = މި عذاب إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން إيمان ވާނީމެވެ. مؤمن ން ކަމުގައި ވާނީމެވެ. أَنَّىٰ لَهُمُ ٱلذِّكْرَىٰ = އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَقَدْ جَآءَهُمْ = އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ = ބަޔާންކޮށްދެއްވާ رسول ބޭކަލަކު ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ = ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ފުރަގަސްދިނީއެވެ. وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ = (قرآن) ދަސްކޮށްދެވިފައިވާ މޮޔައެކެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނަށް قرآن ދަސްކޮށްދިނީ އެހެން ادم ގެ ދަރިއެއްކެވެ. އެއީ މޮޔަބަލި ޖެހިފައެވެ.) إِنَّا كَاشِفُوا ٱلْعَذَابِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ عذاب އެ ކަޝްފުކުރައްވާނޫން/ ދުރުކުރައްވާނޫން ކަލާނގެއެވެ. قَلِيلًا ۚ = ކުޑަދުވަހު/ ދުވަސްކޮޅަކަށް إِنَّكُمْ عَآئِدُونَ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނީ (شرك އާއި، ކުފުރުވެރިކަން) އަލުންވެސް އެނބުރި إعاد ވާނޫ ބަޔެކެވެ. يَوْمَ نَبْطِشُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިއްޕެވުމަށް ދުވަސް ٱلْبَطْشَةَ ٱلْكُبْرَىٰٓ = ބޮޑުވެގެންވާ ގޮތަށް ހިއްޕަވާ ދުވަހުން إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަދަލުހިއްޕެވުމަށް ވާނީމެވެ. وَلَقَدْ فَتَنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވީމެވެ. قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރީން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރީން) قَوْمَ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ قوم وَجَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ މާތްވެގެންވާ رسول ބޭކަލަކު (موسى عَلَيْهِ السلاَم) أَنْ أَدُّوٓا إِلَيَّ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ތިމަން ކަލޭގެފާނުއަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. عِبَادَ ٱللَّهِ ۖ = الله ގެ އަޅުތަކުން (بنى إسرائيل ގެ މީހުން) إِنِّي لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾ = އަމާނާތްތެރިވެގެންވާ ރަސޫލެއްކަމުގައިވެމެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) (އެމީހުން رسول الله صَلى الله عَلَيْه وسلم ގެފާނަށް ދޮގުވެރިޔާކޮށް، ދެންނެވި ކަމުގައި ވެއެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ. އަޅަމެންގެ ކިބައިން މި عذاب ނަގާދެއްވާށި، كشف ކުރައްވާދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ން ކަމުގައި އަޅަ މެން ވާހުށީމެވެ. (މިގެ جواب ގައި الله وحى ކުރެއްވިއެވެ.)

(١٣) އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ގާތަށް حقّ އާއި، باطل ތަފާތުކޮށްދެއްވާ، އަދި بيان ކޮށްދެއްވާ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެން އެ ހުންނެވިއެވެ. (އެއީ حقّ ގެނައި رسول ބޭކަލުކަން އެމީހުން ރަނގަޅަށް ދަންނައެވެ.)

(١٤) ދެން އެއަށްފަހު އެމީހުން އެ ރަސޫލާއާއި، އެ رسول އާ ދެކޮޅުވެ ތަކެއްޗަށް ފުރައްސާރަކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނީ އެކަކާގެ ފަރާތުން އުނގަންނައިދީ ءادم ގެ ދަރިއަކު އެކަކާގެ ފަރާތުން އުނގަންނައިދީފައިވާ މީހެކެ ކަމަށެވެ. އަދި އެއީ މޮޔައެއް ކަމަށެވެ.

(١٥) ދެން މިމަން ރަސޫލާގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب، يعنى އެ ތަދުވެރި ކަން ދުރުކޮށްދެއްވާ ކަން ނެންގެވީމެވެ. (އެއީ އެމީހުން إيمان ވާނޭ ބުނެފުވުމަށެވެ.) އެމީހުން އަލުންވެސް އެމީހުން ކުރިން ތިބި ނުބައިކަމުގެ މަގަށް رجوع ވިއެވެ. شرك ކުރަން ފެށިއެވެ.

(١٦) ގަދަފަދަ ހިއްޕެވުމަކުން މިމަން ރަސޫލާގެ އެމީހުން ހިއްޕަވާ ދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކިބައިން ބަދަލުހިއްޕަވާ ހުށީމެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި މި ނަންގަނޑު ދުވަހަކީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވާ އެއީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހެވެ. ފަހެ مكّة ގެ قريش ންނަށް ދިމާވި ހާލު ބަލާބަލަމުން الله ތައާލާ ކުރެއްވި ބަދަލު ހިފެވުމެވެ. ދެން ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި އެމީހުންގެ ބޮޑެތި ރައީސުން ގިނަ ބޭބޭކަން ނިކުން الله ހިއްފެވި، ދުނިޔޭގައިވެސް ދުރަކަށް ދިއްކުރެއްވިއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން ހިފާފައިވެސް އަބަދީ عذاب އެވެ. އަދި އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ މިއާޔަތުގައި މި ذكر ކުރެވުނު ދުވަހަކީ قيامة ދުވަސް ކަމަށެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަ عذاب الله ދެއްވާ ހުށްޓެވެ. والله أعلم بالصّواب

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރިން – އެބަހީ مكّة ގެ قريش ންގެ ކުރިން – މިމަން ރަސޫލާގެ فرعون ގެ قوم ގެ މީހުން إمتحان ކުރީމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް މާތްވެގެންވާ رسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެއީ موسى عَلَيْه السلاّم އެވެ.)

(١٨) (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) މިމަން ކަލޭގެފާނުގެ الله ގެ އަޅުތަކުން يعنى بنى إسرائيل ގެ މީހުން ދޫކޮށްލައިދޭށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެންނަށް ވާ أمانة ތެރި رسول އަކީމެވެ. (މިމަން ކަލޭގެފާނު މި ރިސާލަތުގައި خيانة ތެރި ނުވާހުށީމެވެ.)

وَأَن لَّا تَعْلُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّىٓ ءَاتِيكُم بِسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ لِى فَٱعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُۥٓ أَنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِى لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱتْرُكِ ٱلْبَحْرَ رَهْوًا ۖ إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا۟ مِن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا۟ فِيهَا فَـٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَأَن لَّا تَعْلُوا = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެ ނުގަންނާށެވެ. މަތިވެރި ނުނަގާށެވެ. عَلَى ٱللَّهِ = ﷲ ގެ މައްޗަށް إِنِّىٓ ءَاتِيكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދޭހުށީމެވެ. بِسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ دليل އަކާއި، (معجزة) وَإِنِّى عُذْتُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية އެދުމެވެ. بِرَبِّى وَرَبِّكُمْ = އަހުރެންނާއި، އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެން رجم ކުރުމުން (رجم ކޮށްލާނޭތީ) وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِى = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެންނަށް إيمان ނުވާނަމަ/ ތެދުނުކުރާނަމަ فَٱعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އަހުރެން ދޫކޮށްލާށެވެ./ އަހުރެންނަށް އަނިޔާ ނުކުރާށެވެ. فَدَعَا رَبَّهُۥٓ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ކުރެއްވިއެވެ. أَنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ = ކުށްވެރި، ނުބައި ބައެކެވެ. فَأَسْرِ بِعِبَادِى = (ﷲ އެކަލޭގެފާނުގެ دعاء އިޖާބަކުރެއްވިއެވެ. އަދި وحي ކުރެއްވިއެވެ.) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުންނާއިގެން ކަލޭގެފާނު އަވަސްވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. لَيْلًا = ރޭގަނޑުގައި إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުންނަކީ تبع ވެވޭނޭ ބައެކެވެ. وَٱتْرُكِ ٱلْبَحْرَ = އަދި ކަނޑު ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. رَهْوًا = ހަމަހިމޭނުން/ حركاة ނުކޮށް ހުންނަ ގޮތަށް إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ (فرعون އާއި، އޭނާގެ قوم އަކީ) جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ = غرق ވެވިގެންވާ ބައެކެވެ. كَمْ تَرَكُوا = އެމީހުން ދޫކޮށް ދާލެވިދިޔައީ ކިހައްވަރެއް؟ (ވަރަށް ގިނައިން އެމީހުން ދޫކޮށްލިއެވެ.) مِن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ = ބަގީޗާތަކާއި، ފެންތަކާއި وَزُرُوعٍ = ދަނޑުވެރިކަމާއި، وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ = ރަނގަޅު، ރިވެތިވެގެންވާ مجلس ތަކާއި، حفلة ތައް وَنَعْمَةٍ = އަދި ގިނަވެގެންވާ ނިޢުމަތްތަކާއި، كَانُوا فِيهَا = އެ މީހުން އެތާނގައި ވިއެވެ. فَـٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾ = އަރާމުކޮށް، މަޖާކުރާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

(١٩) އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވެނުގަންނާށެވެ. (މަތިވެރި ނަގައި ނުބޮޑުވާށެވެ.) އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް بيان ވެގެންވާ دليل ގެންނަވައިފީމެވެ. معجزة ގެންނަވައިފީމެވެ.

(٢٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ، އަދި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަމާއި، حماية ދީ އެދުނީ ކަލޭމެން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް رجم ކޮށްފާނޭތީއެވެ. ގަލުން ތަޅައި މަރައިފާނޭތީއެވެ.

(٢١) އަދި ކަލޭމެން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވެއްނަމަ އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު ތެދުނުކުރަންޏާ ކަލޭމެން ތިމަން ކަލޭގެފާނު ދުރުކޮށްލާށެވެ. (ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް އަނިޔާނުކޮށް، އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ.)

(٢٢) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުންނަކީ (يعنى فرعون އާއި، އޭނާގެ قوم ގެ މީހުންނަކީ) ހަމަކަށަވަރުންވެސް مجرم ންނެވެ. ކުށްވެރިންނެވެ. ފާފަވެރިންނެވެ.

(٢٣) ދެން الله އެކަލޭގެފާނުގެ دعاء އިޖާބަކުރައްވައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. (އޭ موسى عَلَيْه السلاَم އެވެ. ކަލޭގެފާނު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން، އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލު މީހުންނާއިގެން އަވަސް އަވަހަށް (مصر ން) ނިކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަކީ تبع ވެވިގެންވާ ބައެކެވެ. އެބަހީ فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ތިޔަބައިމީހުންނާ تبع ވެގެން އަންނާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި ކަނޑު ހަމަހިމޭންކޮށް، حركاة އެއް ނުކުރާ ގޮތަށް ދޫކޮށްލާފައި ބަހައްޓާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ – فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر އަކީ – ކަނޑުގައި غرق ވެވޭނޭ ބައެކެވެ.

ދަންނައެވެ. މިތަނުން މި އިޝާރާތްކުރެވުނީ موسى عَلَيْه السلاَم الله ގެ أمر ފުޅުން ކަނޑުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާކޮޅުން ޖެއްސެވީމާ، ކަނޑުގެ ދެމެދުން ބައިބައިވެ، މައްޗަށް އަރައި، ހުއްޓިފައި ހުރިކަމާއި ދެން ކަނޑުގެ އެ މަގުމަތިން بنى إسرائيل ގެ މީހުން ކަނޑުގެ އަނެއް ފަރާތަށް އެރިޔާފައި ކަނޑު އުނގުރިގޮތުން موسى عَلَيْه السلاَم قصد ކުރެއްވީ ކުރިއެއްފަދައިން ފުރުޞަތެއް فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر އަރުވާގެ ކުރިން ކަނޑުގައި ދޫކޮށް ފަހަރަށް އަސާކޮޅުން ޖެއްސެވުމަށް ކަނޑު އެއްވަރުކުރައްވާށެވެ. އެހެންވެ الله އެންގެވީ ކަނޑު އެގޮތަށް ބަހައްޓަވާށެވެ. އެއީ فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ކަނޑަށް ވަދެގަންނާނެތީއެވެ. ވަދެގަތީމާ، ދެން ކަނޑު އިރު އަމުރުކުރެއްވީ، الله ހުއްދަވުމަށެވެ. ކަނޑު ވިލުވެ އެއްކޮށެވެ. فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر މަރުވީ ކަނޑުގައި غرق ވެގެންނެވެ. އެމީހުން ކަނޑުގެ ތެރޭގައި ވެރިކަމުގެ ހަމަ އާދައިގެ ގޮތަށް ކަނޑު ދިޔައިރު ކުރައްވައި، ކަނޑުގަނޑު ހުއްދަވައިއެވެ.

(٢٥) އެބައިމީހުން، يعنى فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ގެ މީހުން، ކިހާއި ބަގީޗާތަކާއި، ކިހާއި ކާރިތަކާއި، އަދި

(٢٦) ކިހާއި ދަނޑުބިމުތަކާއި، އަދި ޝަރަފުވެރިވެގެންވާ ގޮތްތަކާއި، ކިހާއިވެރިކަން ދޫކޮށް ހިނގައްޖެއެވެ؟ (އެބަހީ އެތަކެއް ވަރަށް ގިނަ އެއްޗެހި އެމީހުން ދޫކޮށްލިއެވެ.)

(٢٧) އަދި މީސްތަކުން ކިހާއި ގިނަ މުރާލާއި، نعمة ގައި އެމީހުން މަޖާކުރި ކަމުގައި ވިއްޔެވެ؟ އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ نعمة އާއި، އަރާމުގައި އެމީހުން މަޖާކުރިއެވެ.

كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَٰهَا قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ وَمَا كَانُوا۟ مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَالِيًا مِّنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَٰهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم مِّنَ ٱلْأَيَٰتِ مَا فِيهِ بَلَٰٓؤٌا۟ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾

## ތަރުޖަމާ

كَذَٰلِكَ ۖ = އެފަދައިންނެވެ. وَأَوْرَثْنَٰهَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ދުނިޔާ ވާރުތަކޮށްދެއްވީ قَوْمًا ءَاخَرِينَ ﴿٢٨﴾ = އެހެން ބަޔަކަށް (بنى إسرائيل ންނަށް) فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް ނުރޯއެވެ. ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑާއި، ބިންވެސް وَمَا كَانُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުވިއެވެ. مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ = މުހުލަތު ދެވުނު ބަޔަކު ކަމުގައި وَلَقَدْ نَجَّيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ބަނީ އިސްރާއީލުގެ މީހުން مِنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ = ހިހާނެތިކުރުވާގޮތްވާ عذاب ން مِن فِرْعَوْنَ ۚ = އެއީ فرعون ގެ ފަރާތުންނެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ عَالِيًا = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަރަށް މަތި، އަދި ބޮޑާ ވިހަދު ކަމުގައި ވިއެވެ. مِّنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ = الله އަށް ކާފަރުވުމާއި، އުރުދުރުވުމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެން ދިޔައެވެ. وَلَقَدِ ٱخْتَرْنَٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން يعنى بنى إسرائيل ންގެ މީހުން إختيار ކުރެއްވީމު خاصّ ކޮށްދެއްވީމެވެ. عَلَىٰ عِلْمٍ = (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ) ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުން عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ = (އޭރުގެ) އެންމެހައި ޖިންސުތަކުގެ މައްޗަށް وَءَاتَيْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. مِّنَ ٱلْأَيَٰتِ = عجزات ގެ ތެރެއިން مَا فِيهِ بَلَٰٓؤٌا۟ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ = އެކަމުގައި بيان ވެގެންވާ إمتحان އާއި، ގޮތް ބެއްލެވުން ވާ ކަންތައްތައް إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން - އެބަހީ قريش ންގެ ކާފަރުން لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބުނަނީއެވެ. إِنْ هِىَ = އެކަން ނުވެއެވެ. (އެބަހީ محشر އަށް ފޮނުވުމާ ދިރުމާ ކަންތައް) إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ = އަހަރުމެންގެ ފުރަތަމަ މަރުވުން ކަމުގައި މެނުވީ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހަރުމެން ނުވެމެވެ. بِمُنشَرِينَ ﴿٣٥﴾ = (ކަބުރުތަކުން ނުކުތުވެގެން) محشر އަށް ފޮނުއްވާނެ ކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٨)** އަދި ހަމަ އެފަދައިން އެ މުދާތަކާއި، ބަގީޗާތަކާއި، ކޯރުތަކާއި، އެ ހުރިހާ ތަކެތި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެހެން ބަޔަކަށް ވާރުތަކޮށްދެއްވީމެވެ. އެބަޔަކީ އެއީ بنى إسرائيل ންނެވެ.

**(٢٩)** ދެންފަހެ فرعون އާއި، އޭނާގެ لشكر ކަނޑުގައި غرق ވެ، މަރުވެގެން ދިޔައީ ކާފަރުވި، އުޑާއި، ބިންވެސް އެކަމާ ހިތާމައިން ރޯއިދިނުމެއްވެސް ނުވެއެވެ. (فرعون އަކީ އޭނާ ބޮޑުހޯދުން ކަލާނގެ ކަމުގައި ވިއަސް، ކަލާނގެ މަރުވެގެން ރޯންޖެހޭނެބަޔެކެވެ. އެއިންވެސް ސާބިތުވަނީ އޭނާގެ ދޮގުވެރިކަމެވެ. އަދި އެމީހުން މަރުވާން ދިމާވި ވަގުތު އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ވަގުތެއް، مهلة އެއް، އަދި إنتظار އެއްވެސް ނުލިބުނެވެ.)

**(٣٠)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިހާނެތިކުރު ވެގެންވާ عذاب ން (ނުބައި އުނދަގޫތަކުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ بنى إسرائيل ގެ މީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

**(٣١)** އެއީ فرعون ގެ ކިބައިންނެވެ. (فرعون ގެ ނުބައި އަނިޔާއިންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ فرعون އަކީ ކާފަރުކަމާއި، އުފުލުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގެ ވި މީހަކު ކަމުގައި ވިއެވެ.

**(٣٢)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން، يعنى ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހުން އެދުވަސް ދުނިޔޭގައި ތިބި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް خاصّ ކުރައްވައި، إختيار ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ. (އެމީހުން إختيار ކުރެއްވީ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ ނަބިއްޔުން ފޮނުއްވުމުން ވަޙީގެ ސަބަބުންނާއި، އަދި موسى عَليه السلاّم ގެ އަތްދަށުގައި އެމީހުން އުފުލި ބިރުތަކާއި، ކާމިޔާބުތަކުގެ ސަބަބުންނާއިވެސް އެކަމެވެ.)

**(٣٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާރުވެރިކަމާ معجزات ތަކެއް އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. އެ ކަންތަކުގައި ފާޅުވެގެންވާ بيان إمتحان އާއި، ބޮޑު ބަލާބެއްލެވުމެއް އެކުލެވިގެން ވެއެވެ. (އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި معجزات ތަކުގެ ތެރޭގައި فرعون ގެ އަތުތެރެއިން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވުމާއި، އެމީހުންނަށް ބަދަލުގައި ކަނޑު ފަޅައިދެއްވުމާއި، ވިލާގަނޑު ހިޔާކުރެއްވުމާއި، منّ އާއި سلوى ބާވައިލެއްވުމާއި، އަދި މިނޫންވެސް ކަންކަން ވެއެވެ.)

**(٣٤)** ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން يعنى مكّة ގެ مشرك ން އެ ބުނަނީއެވެ.

**(٣٥)** އަހުރެމެން މި ދުނިޔޭގައި މަރުވާ މަރުވުން ނިމުނީމާ ދެން ނިމުނީއެވެ. އޭގެފަހުން ދެން އިތުރު حياة އެއް ނެތްނާނެއެވެ. އަހުރެމެންނަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ދިރިގެން، ދެވަނަ ފަހަރަށް ޤަބުރުތަކުން ފޮނުވާލެވޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

فَأْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ أَهْلَكْنَـٰهُمْ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَـٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَـٰهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾

## މާނަ

فَأْتُوا بِـَٔابَآئِنَآ = ފަހެ އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން ގެނެސްދީބަލާށެވެ. إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ. أَهُمْ خَيْرٌ = ހެޔޮވެގެން ވަނީ ފަހެ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ = ނުވަތަ تُبَّع قوم ހެއްޔެވެ؟ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އޭގެ ކުރީގެ މީހުންނާއި، أَهْلَكْنَـٰهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީމެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީއެވެ. مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ = مجرم ން ކަމުގައި/ ނުބައި ނުލަފާ މީހުން ކަމުގައި. وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުޑުތައް ނުހައްދަވަމެވެ وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިމާއި، وَمَا بَيْنَهُمَا = އެ ދެތަކެތީގެ މެދުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި لَـٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ = ކުޅިވަރު ގޮތުގައި/ ބޭކާރުކޮށް (ކަމަކާ ނުބައި) مَا خَلَقْنَـٰهُمَآ = އެ ދެތަން ނުހައްދަވަމެވެ. إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حقّ ގޮތް ގޮތުގައި މެނުވީ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަ މީހުން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ = އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. (ބަޔަކު ދަނެއެވެ ނޭނގެއެވެ.) إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ = ހަމަކަށަވަރުން ފަޔްސަލާ ކުރެއްވުމުގެ ދުވަހީ، تفصيل ކުރައްވާ ދުވަސް مِيقَـٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ = އެއީ އެންމެހައި މީސްތަކުން جمع ވާ ދުވަހެވެ. ޖަމާވާ ވަގުތެވެ. يَوْمَ لَا يُغْنِى = އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަމަކު ފައިދާއެއް ނުކުރާނެ ދުވަހެވެ. مَوْلًى عَن مَوْلًى = ގާތް މީހަކު ގާތް މީހަކަށް ވިޔަސް شَيْـًٔا = އެއްވެސް ކަމެއް وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ = އަދި نصر ލިބޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ( އެބަހީ الله ގެ عذاب ކައިރިވެ ހިމާޔަތް ދޭނެ މީހަކު އެ عذاب ދުރުކޮށްދޭނެ އެހެން މީހަކު ނުވެއެވެ.) إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ = الله އޯގާތެރިވެ رحمة ލެއްވި މީހަކު ފިޔަވައެވެ. إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ = عزّة ވަންތަ އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّ

شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން زقّوم އުވު ގަހާ ގަސް طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ = އެއީ ފާފަވެރިންގެ ކާނާއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٦)** (އެ محمّد ގެފާނެވެ.) ތިޔަ ވިދާޅުވާނީ ތެދެއް ކަމުގައި ވާނަމަ، އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިން ނިކަން ދިރުވައިގެން ގެންނަވާށެވެ. (އެމީހުންގެ މި ބަހަކީ ވަރަށް ދަރުދަރަޖައިގެ ބަހެކެވެ. ދުނިޔޭގައި ދިރުވައިގެން ގެންނާނޭ ވާހަކައެއް އެއްވެސް ބާކަވަރުވެސް ވިދާޅުވެ ނުވެއެވެ. ކޮންމެ ބާކަވަރުވެސް ވިދާޅުވީ قيامة ދުވަހުން ދިރުއްވައި ބަދަލު ދިނުމުގައި، حساب ބައްލަވާނޭ ވާހަކައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެމީހުންގެ އެ ދަލީލަކީ ވަރަށް ބޮޑު ނިކަމެތި ދަލީލެއް ކަމުގައި ވާ ހުށަހެޅުމެކެވެ.)

**(٣٧)** يمن ކަރައިގެ حمير ވަންހަރައިގެ تُبَّع ވަންހަރައިގެ މީހުންނާއި، ދެންނެވުނު އެބައި ހެޔޮކަމުގައި ދިރިއުޅުނު (نوح قوم - عاد - އަދި ثمود ފަދަ) قوم ތަކެއްވުރެ މިމީހުން ދެރަ ދިރުމެއް ލިބިގެން ހުރީ ކޮން ބައެއްތޯއެވެ؟ ބާރު ގަދަފަދަކަމުގައި، މުޅި ދިރިއުޅުމުގައި ހެޔޮވީ މީހުންތޯއެވެ؟ (އެއީ ނޫނެވެ. އެމީހުން، މުޅި މާ ދިރުވުފަދައި وصيلة ތަކެއް ދިނުމެވެ. މާ ގަދަފަދައެވެ.) ހަލާކުވެ އެމީހުންވެސް (ނޫހުގެ ބައިމީހުން ފިރުއައުނުން) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުން ވީ ކާފިރުގެ ނުބައި، ނުތަނާ مجرم ން ކަމުގައެވެ. مشرك ން ކަމުގައެވެ. قريش ންނަށްވުރެ މާބޮޑު ބާރު އޮތްވެ. ނޫހުގެ ބައިމީހުން ފަދައިން ހަމަ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.)

**(٣٨)** އުޑުތައް، ބިމާއި، އަދި އެ ދެތަނުގެ މެދުގައި ވާ ތަކެއްޗާއި، މިތަކެތި ކުޅިވަރަކަށް ޚަލްޤުކުރެއްވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ.

**(٣٩)** ހަމަ حقّ ގޮތުގައި މެނުވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ތަކެތި، يعنى އުޑުތައް، ބިން ނުހައްދަވަމެވެ. (އެކަމަކު އެ ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ حكمة އަކަށް ޓަކައެވެ.)

**(٤٠)** ހަމަކަށަވަރުން ފަޔްޞަލާ ތަކުގެ ދުވަސް ވާނީ قيامة ދުވަހެވެ. އެ ދުވަހު މީހުން جمع ކުރައްވާ ދުވަހެވެ. (ހެޔޮ މީހުންނާއި، ނުބައި މީހުން، ތަޤުވާވެރިއާއި، ނުބައި، حقّ އާއި، باطل ... މި ފަރާތްތައް ވަކިވެގެން ފަޔްޞަލާ ކުރައްވާނެ ދުވަހެވެ.)

**(٤١)** އެދުވަހުން އެއްވެސް ގާތްތިމާގެ މީހަކަށް، އެއްވެސް ކަމަކަށް (اللّٰه ގެ إذن ލިބިގެން މެނުވީ) ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެހީއެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ގޮތަކުން نصر އެއް ލިބިގެންވާ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. (އެއީ اللّٰه ގެ عذاب ކަނޑައެޅިފައިވާ މީހުންނަށް ކިޔެވުނު عذاب އިން ދުރުކޮށްދީ ހަމަ އެކަމެއް اللّٰه ގެންދޭ ނުވާނެއެވެ.)

**(٤٢)** ހަމައެކަނި اللّٰه އެ ރަސްކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހާ ފިޔަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، އަދި رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٤٣)** ހަމަކަށަވަރުން زقّوم ގަސް (ދަންނައެވެ.)

**(٤٤)** އެއީ ފާފަވެރިންގެ ކާނާއެވެ.

كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَـٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَـٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

كَٱلْمُهْلِ = ތެލުގެ ގަދުގަނޑެއް ފަދައިން/ ނުވަތަ ވިރިފައިވާ ރަނާ ދި ފަދައިން يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ = ބަނޑުގައި ކެކޭނެއެވެ. كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ = ހޫނު އެންމެ ގަދަވެގެން نهاية އަރާ ގޮސްފައިވާ ފެން ކެކޭ ފަދައިން خُذُوهُ = ފަރާއިދާ ބާނުވިނދިނަ އެންގެވުންފުރެވެ.) ތިޔަ ބާނުވުން އޭނާ ހިފާނަރުވާށެވެ. فَٱعْتِلُوهُ = އަދި އޭނާ ދަމާފައި ގެންދާށެވެ. إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ = ނަރަކައިގެ މެދަށް ثُمَّ صُبُّوا۟ = ދެން ތިޔަ ބާނުވުން އުއްސާށެވެ فَوْقَ رَأْسِهِۦ = އޭނާގެ ބޮލުމަތިން (ބޮލަށް އުއްސާށެވެ.) مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ = ހޫނުކަން އެންމެ ގަދަ ފެނުގެ عذاب ذُقْ = (އަދި އޭނާއަށް ތިޔަ ބާނުވުން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ކާލާ ހަމަ ތިބާއީ އިޒުލުވެރިޔާ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ = عزّة ވެރިޔާ، އަދި ކަރާމާތްތެރިޔާ. إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (މި عذاب އަދި) مَا كُنتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އެކަމާމެދު ޝައްކުކުރި ތަމެ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ = ޝައްކު ކުރި ކަމެއް إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން (الله އަށް ބިރުވެތިވާ މީސްތަކުން) فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ = އުޅުމުން (قيامة ދުވަހުން) ރައްކާތެރި އަމާންކަމުގައިވާ ތަނެއްގައެވެ. فِى جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ = ސުވަރުގެތަކާއި، ފެންޏާރާތަކުގެ نعمة ގައެވެ. يَلْبَسُونَ = އެމީހުން (ފަތާފުގެ ގޮއްޗާއި ރޭސަމުގެ އެއްޗިހި) ހެދުމާއި مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ = ފަނުގެ ފޭރާމާއި ސިލްކުގެ ގޮއްޗަކުން ހަދާފައިވާ ފޭރާމާ އަދި مُّتَقَـٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾ = ދިމާކޮށް އިށީނދެ ކުރިމަތިލައިގެން حال ގައެވެ. كَذَٰلِكَ = އަދި އެހެނެވެ. وَزَوَّجْنَـٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ކައިވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ = ބޮޑު ބޮޑު ލޯތަކާއި، ފަހެ ބޮޑު ކަޅު ލޯތަކެއް ހުރި އަންހެން ކުއްޖިންނާ (حورالعين ންނާ)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٥)** ތެލުގެ ގަދަފަނިގެއް ފަދައިން، ނުވަތަ ވިރުވައި ހުންނަ ރަހުވަލެއް ފަދައިން ބަނޑުގެ ތެރޭގައި އެތަކެތި ކެކެއެވެ.

**(٤٦)** އެތަކެތި ކެކުނު އެންމެ ހޫނުގަދަ ފެން ކެކޭފަދައިންނެވެ.

**(٤٧)** (ނަރަކައިގެ زبانيّة މަލާއިކަތުންނަށް އެންގެވުންއެވެ.) ތިޔަ ބޭކަލުން އޭނާ، يعنى އެ ކާފިރު ފާފަވެރިޔާ ހިފައްޓާށެވެ. އަދި ގަދަފަދަކަމާއެކު އޭނާ ދަމާފައި ގެންދާށެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ މެދަށް އޭނާ ވައްޓައިލާށެވެ.

**(٤٨)** އަދި އެންމެގަދަ ހޫނު ފެނުގެ ގަދަ عذاب އޭނާގެ ބޯމަތީ އުއްސާށެވެ.

**(٤٩)** (އަދި އޭނާއަށް ތިޔަ ބޭކަލުން/ އެ ކާފިރު ކަލޭގައަށް ވިދާޅުވާށެވެ.) ކަލޭ މި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. ކަލޭއަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ. (މިއީ މަލާމާތުގެ ރުޅިގަކަން ވިދާޅުވާ، ވިދާޅުވުމެކެވެ.)

ދަންނަށެވެ. މި އާޔަތުގައި އޮވާ "ކަލޭއަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ." މިބުނެ އުފާވީ ނަރަކައިގައި أبو جهل އަށް عذاب ދެއްވާ ވަގުތު އޭނާއާ ދިމާއަށް ބުނާ މަލާމާތުގެ ބަސްކޮޅެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެކަން އެހެން ދިމާވީ ސަބަބަކީ ކަލޭގައި ވަނީ رسول الله صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وسلم އޭނާއަށް دين ގެ ދަޢުވަތު ދެއްވައިގަތް ވަގުތުގައި އޭނާ ދެންނެވި "ކަލޭގެފާނަށް ކަރަށްވެސް، އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ސާހިބާއަށް ކަލާނގެއަށްވެސް އަހަރެންނަށް އެއްވެސް ތޯތެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަހަރެންނަކީ މި بطحاء ގައިވާ އެންމެ ގަދަފަދަ މީހާއެވެ. އަހަރެންނަކީ العزيز الكريم އެވެ. (يعنى އަހަރެންނަކީ عزّة ތެރި، މާތް މީހާއެވެ.)" އެކަމުގެ ދުނިޔަވީ ބަދަލުގައި ނަރަކައިން عذاب ދެއްވާ ވަގުތު އެ كلمة އޭނާއަށް ހަނދާންކޮށްދެއްވީއެވެ. والله أعلم

**(٥٠)** ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ عذاب އަކީ ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އެއާމެދު ޝައްކު ކުރަމުންދިޔަ عذاب އެވެ.

**(٥١)** ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން – އެބަހީ الله އަށް ބިރުވެތިވެ، ކިޔަމަންތެރިވި މީސްތަކުން – قيامة ދުވަހުން ތިބޭނީ އަމާން ވެވޭނެ ތަންތާނގައެވެ. مجلس ތަކުގައެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގައެވެ.

**(٥٢)** ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކާއި، އެތާނގެ އެކިއެކި އާރުތަކުގެ نعمة ގައެވެ.

**(٥٣)** އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ހެދުމަށް ލާނާއިގެ ތުނިފޮތާއި ބޯފޮތާއި، އަދި ބޯފޮތުގެ ހެދުން ލާނެއެވެ. އެމީހުން އެކަ ތިބޭނީ އެކަކު އަނެކަކާ ކުރިމަތިލައިގެންނެވެ. (އެބައިމީހުން ތިބޭ އެނދުފަންގިފިލާތަކުގެ ބޭނުން ދިމާކަން އެނގޭކަށް ނުއޮތެވެ.)

**(٥٤)** (ސުވަރުގޭގައި) ކަންތައް ހުންނާނީ އެގޮތަށެވެ. އަދި ތި ބަޔަކާ ކައިވެނިކޮށްދެއްވާނެތެވެ، ފެން، ރީތި އަންހެން ކުދިންނާ (حورالعين ންނާ) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ ކައިވެނި ކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ.

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

## ލުޣަތު

يَدْعُونَ فِيهَا = އެތަނުގެ خادم ން ކައިރި) އެ ސުވަރުގޭގައި އެމީހުން ގޮވާނެއެވެ. بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ = އަމާންކަމާއި ހަމަހިމޭން ކަމުގައި ނުވަތަ ނިކަމެއް/ ގެއްލުމެއް ނެތް ރާއްޖެއް ހުރިހާމެ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا = އެތަނުން އެމީ ނަނަ ލިބިގެންނުދާނެއެވެ. ٱلْمَوْتَ = މަރުގެ (ދުނިޔަނި މަރުގެވިނާއެވެ.) إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ = ކުރިން އެނގޭ ދުނިޔަވީ (ދުނިޔޭގައި) މި މަރު ދެނުގެ وَوَقَىٰهُمْ = ރައްކާ އެމީހުން ރައްކާތެރި ކުރެއްވިއެވެ. عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ = ކަލާނގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާ فضل ވަންތަކަމަށް ކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ذَٰلِكَ = ކަމަށް އެއީ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ = ބޮޑު ކާމިޔާބު ހާސިލުވެ. فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލާނގެ ހަމަ އެ قرآن ފަސޭހަ ކޮށްދެއްވީމެވެ. بِلِسَانِكَ = ކަލާނގެ ބަހުން (عرب ބަހުން) އެ قرآن ބާވައިލައްވީމެވެ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ = އެމީހުން (يعني ކަލާނގެ قوم ގެމީހުން) وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަތުމަށް فَٱرْتَقِبْ = ފަހެ ކަލާނގެ إنتظار ކުރައްވާށެވެ. إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾ = އެމީހުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٥)** އަދި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ބިރެއް، އަދި ގެއްލުމެއްނެތި ދޫވާގެ ކޮށްވެ ބާވަތެއްގެ މޭވާ ގެނައުމަށް ގޮވާނެއެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުން އަމާން ވެގެންވާ حال ގައި، ހުރިހައި ބާވަތެއްގެ މޭވާ ގެނައުމަށް، އެމީހުންގެ خادم ނޮކަރުން ގޮވާނެއެވެ.)

**(٥٦)** ފުރަތަމަ މަރަށް (ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ނިމުމުގައި ކުރެވުނު) ފުރަތަމަ މަރު ނޫނީ އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި މަރުގެ ރަހަ ނުބަލާނެއެވެ. (ދުވަހަކު މަރުނުވާނެއެވެ. އެފަދަ ބޮޑު نعمة ގައި އެމީހުން ތިބޭނީ އަބަދީ حياة އެއްގައެވެ.) އަދި ނަރަކައިގެ عذاب ން އެކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

**(٥٧)** (އޭ رسول الله އެވެ.) އެ ހުރިހައި نعمة އަކީ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާ فضل ވަންތަކަމާއި ކަލާނގެ ހެޔޮކަމުންނެވެ. إحسان ވަންތަ ކަލާނގެ ހެޔޮކަމުންނެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

**(٥٨)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ފަސޭހަކުރައްވައިދެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ބަސް ކަމުގައިވާ عرب ބަހުން ބާވައިލެއްވީމެއެވެ. އެއީ އެމީހުން وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނާށެވެ.

**(٥٩)** ފަހެ ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވެސް އެއީ إنتظار ކުރާ ބައެކެވެ. (އެބަހީ، އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ نصر އާއި، كاميابى އަށް ކަލޭގެފާނު إنتظار ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެމީހުން އެ إنتظار ކުރަނީ ކަލޭގެފާނަށް ގެއްލުމާއި، ހަލާކު ލިބުމަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުމަށެވެ.

# جاثية سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الجاثية — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٧)

حمٓ ۝١ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝٢ إِنَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝٣ وَفِى خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝٤ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝٥ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤْمِنُونَ ۝٦

## މުފްރަދާތު

حمٓ ۝١ = މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ (އެބަހީ قرآن ބާވައިލެއްވުން ވަނީ) مِنَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ حضرة ތުންނެވެ. (އެފޮތް ބާވައިލެއްވީ ﷲ އެވެ.) ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝٢ = عزّة ވަންތަ (ގަދަފަދަ ވަންތަ) حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުމުގައްޔާއި، އަދި އެތަންތާނގެ ނިޒާމުގައިވެސް ވެއެވެ.) لَأَيَٰتٍ = (ﷲ ގެ قدرة ބޮޑުކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީދުކަން ފާޅުވާ ގޮތްތަކެއް دليل ކަމަށް) ހެކިތަކާއި ދަލީލުތައް لِّلْمُؤْمِنِينَ ۝٣ = مؤمن ންނަށް (އީމާންވާ މީހުންނަށް) وَفِى خَلْقِكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެއްދެވުމުގައިވެސް ވެއެވެ. وَمَا يَبُثُّ = އަދި އެކަލާނގެ ހެއްދެވި، ފެތުރުއްވާ ތަކެތީގައްޔާއި، مِن دَآبَّةٍ = حيوان ތަކުގެ ތެރެއިން (ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން) ءَايَٰتٌ = ހެކިތަކާއި ދަލީލުތައް لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝٤ = يقين ކުރާ ބައަކަށް (ﷲ ގެ توحيد يقين ކުރާ ބައަކަށް) وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭގަނޑާއި، ދުވާލު ތަފާތު ކުރުއްވުމުގައްޔާއި، (ކުރުވާ ތަފާތުކުރުއްވުމުގައި) وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = އަދި ﷲ ބާވައިލައްވާ ތަކެތީގައްޔާއި، مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން مِن رِّزْقٍ = ރިޒްގުގެ ތެރެއިން (ވާރޭ ފެނުން) فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ = ދެން އެ ފެނުން އެކަލާނގެ ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި بَعْدَ مَوْتِهَا = އެ ބިން މަރުވުމަށްފަހުގައި وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ = އަދި ވައި ބަދަލުކުރުއްވުމުގައްޔާއި، (ވައި ދިމަދިމާއިން ވައި ޖެއްސެވުމުގައްޔާއި) ءَايَٰتٌ = (މިމި ކަންކަމުގައި) ހެކިތަކާއި، دليل ތައް ވެއެވެ. لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ۝٥ = ބުއްދިވެރި ވިސްނާ ބައަކަށް تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ ﷲ ގެ ހެކިތަކާއި، دليل

ތިޔަވޭ. نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = އެ دليل ތަކާއި، ހުއްޖަތް ތިލަވަތް ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ޙައްޤުގޮތުގައި ވަޙީފުޅުވެއެވެ. بِالْحَقِّ

= ހަމަ حق ގޮތުގައި ކިޔުއްވައި = فَبِأَيِّ حَدِيثٍ = ފަހެ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ؟ (އެ مشرك ންނެވެ.) بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ

= لله އާއި، އަދި އެކަލާނގެ دليل ތަކާއި، حجّة ތަކަށް ފަހު يُؤْمِنُونَ ⑥ = އެމީހުން ތެދުކުރާނީ/ إيمان ވާނީ

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** حم މި އަކުރުތަކުގެ މާނަ މުރާދު ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.

**(٢)** ފޮތް ބާވައިލެއްވުން ވަނީ - އެބަހީ ކީރިތި قرآن ބާވައިލެއްވީ - عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ، الله ގެ حضرة ންނެވެ.

**(٣)** ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވުމުގައި އަދި ހައްދަވާފައިވާ އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި (الله ވޮޑިގެން ވާކަމާއި، އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، حكمة ވަންތަ ކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވާކަމާއި، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ) ހެކިތަކާއި، دليل ތަކެއް ވެއެވެ. އެކަމަކު އެ ދަލީލުތަކަކީ مؤمن ންނަށް ވާ ތަކެތިއެވެ. الله ގެ ވުޖޫދުވުމާއި، قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، މި حكمة ވަންތަކަމާއި، މި ބާވަތުގެ އެންމެހައި ކަންތައްތައް ތެދުކުރާ قبول ކުރާ مؤمن ންނަށް ވާ ތަކެތިއެވެ.

**(٤)** (އަދި އޭ އިންސާނުންނޭވެ!) ތިޔަބައިމީހުންގެ ހެއްދެވުމުގައްޔާއި، އަދި ދުނިޔޭގެ އެކި ކަންކަންތަކުގައި الله ހައްދަވައި، ފެތުރުއްވާފައިވާ ޖަނަވާރުތަކާއި دابّة ތަކާއި، مخلوق ންތަކުގައިވެސް އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި ކުޅަދުންތެރިކަމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކުރާ، دليل ތަކާއި، حجّة ތަކެއް ކަށަވަރުގެން ވެއެވެ. توحيد قبول ކުރާ ބަޔަކަށެވެ،

**(٥)** އަދި ރޭދުވާ ތަފާތުވުމުގައްޔާއި، އަދި الله އުޑުން ބާވައިލައްވާ ރިޒުގު ކަމުގައިވާ ފެނުގައްޔާއި، އަދި އެ ފެނުގެ ސަބަބުން ބިންގަނޑު މަރުވެފައި ހުރުމަށްފަހު (ގަހާ، ވިނަށް ނުކުތުމަށްފަހު) ދިރުއްވުމުގައްޔާއި، ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި، ގަސްތަކާއި، ވިނަށް ފަތުރުއްވައި ހެއްދެވުމުގައްޔާއި، އަދި އެކި ދިމަދިމާލުން ޖެހެން ގޮސް ވައި ބަދަލުކުރެއްވުމުގައްޔާއި، މި މި ކަންކަމުގައި (الله ގެ قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، އެއްކައުވަންތަކަމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވާ މައްޗަށް دليل ކުރާ) އެތަކެއް ހެކިތައް ބުއްދިވެރިން ވިސްނާ ބައެއްގެ ވެއެވެ.

**(٦)** (އެ رسول الله އެވެ.) އެއީ ހައްޤުވެސް (الله ވުޖޫދުވާކަމާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަކަމާއި، قدرة ފުރިހަމަކަމާއި، ދެނެވޮޑިގެންވާކަމާއި، حكمة ވަންތަކަމާއި) މި ކަންކަމަށް دليل ކުރާ الله ގެ دليل ތަކެވެ. ޖިބްރީލް ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ دليل ތަކާއި، حجّة ތައް މި بيان ކުރައްވަނީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކިޔުއްވައެވެ. ފަހެ އެ مشرك ންގެ މީހުން الله އާއި، އެކަލާނގެ އާޔަތާ دليل ތަކާ ގުޅޭގޮތުން، ދެން ގުޅޭގޮތް قبول ކުރާނީ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެން إيمان ވާނީ ކޮން އެއްޗަކަށް ހެއްޔެވެ؟

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ۝٧ يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٨ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَٰتِنَا شَيْـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝٩ مِّن وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ وَلَا يُغْنِي عَنْهُم مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝١٠ هَٰذَا هُدًى ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ۝١١

## ތަރުޖަމާ

وَيْلٌ = ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ. (ނަރަކައިގެ ويل ނަމު ކިޔާ ވާދީ ހުއްޓެވެ.) لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ۝٧

= ގިނަގިނައިން ދޮގުހަދާ، އަދި ބޮޑެތި ގިނަ ފާފަތައް ކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ = އޭނާ اللّٰه ގެ آية

ތައް ކިޔައި، (قرآن ގެ آية ތައް ކިޔައި) تُتْلَىٰ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް އެ آية ކިޔާފާ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا

= ދެން އޭނާ ބޮޑާވެގެން، كبر ވެރިކަން ދަމާ (إيمان ނުވެ) ދެމިހުންނަ كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا = އޭނާ އެ

އާޔަތްތައް ނުއަސާހާ ހެދިއެވެ. فَبَشِّرْهُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް خبر ދެއްވާށެވެ! بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٨ =

ވޭންދެނިވި عذاب (އަޒާބު ވޭންދެނިވި) ހުރިކަމުގެ وَإِذَا عَلِمَ = އަދި އޭނާއަށް އެނގިއްޖެއްޔާ مِنْ ءَايَٰتِنَا

شَيْـًٔا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން މިންވަރެއް (قرآن ން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް) ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا = އޭނާ

އެ އާޔަތަށް - ނުވަތަ އެނގުނު އެއްޗަކަށް - މަލާމާތްކޮށް، ފުރައްސާރަ ކުރެއެވެ. أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ =

ކަނޑައެޅިގެން އެއުރެންނަށް ހުރީ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝٩ = ނިކަމެތިކުރުވާ ވެގެންވާ عذاب އެވެ. مِّن

وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ = އެއުރެންގެ ކުރިމަތީގައި އޮތީ جهنّم އެވެ. ނަރަކައެވެ. وَلَا يُغْنِي عَنْهُم = އަދި އެއުރެންނަށް

(އެއުރެންނަށް) ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ކުޑަވެސް ނުކުރާނެއެވެ. مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا = އެއުރެން ހޯދި މުދަލުން/

ދަރިންނަކުން - އަދި ކުރިކަމަކުން ވިޔަސް - އެއްވެސް ކަމެއް وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ = އަދި އެއުރެން ހިފައި

إختيار ކުރި ތަކެތިންވެސް (ދެވަތާކުރި ތަކެތިން ވެސް) مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި أَوْلِيَآءَ =

ސަހަރާވެރިންކަމުގައި وَلَهُمْ = އަދި އެއުރެންނަށް ހުރީ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝١٠ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

هَٰذَا هُدًى = މިއީ ތެދުމަގެވެ. (މި قرآن މިއީ މަގުދައްކަވާ ތެދުމަގެވެ.) وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި كافر ވީ

މީސްމީހުން بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް (قرآن އަށް) لَهُمْ عَذَابٌ =

އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ عذاب އެވެ. مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ⑪ = رِجْز އެވެ ކިޔާ ވޭންދެނިވި عذاب ގެ ބާވަތެއްނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) ދޮގުހަދައިން ބޮޑުހަދާ، ފާފަވެރިވެގެން ހުރިހާ ހިތްވަރަކަށްކަމުގައި ކޮންމެ މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން ويل ހުއްޓެވެ. (ويل އަކީ ނަރަކައިގެ ވާދީއެކެވެ. އެބައިގެ ހުރީ ގަދަކަމާއި، ނުރައްކާއި ބޮޑުކަމުން ނަރަކަވެސް އަމާންވުން ސުވާލުކޮށްފައިވަނީ دعاء ކުރާކަމުގައި ވިއެވެ.)

(٨) (އަދި މިބަސް ދޮގުކުރި، ފާފަވެރިޔާ) الله ގެ އާޔަތްތައް - (ކިޔެވި ގ قرآن ގެ އާޔަތްތައް )- އޭނާގެ ގާތަށް ކިޔަވައިދޭ އަޑުއަހައެވެ. ދެންވެސް އޭނާ (إيمان ނުވެ) كبر ވެރިކަމާއި، ބޮޑާކަން މަތީ ދެމިހުންނަނީއެވެ. އޭނާ އެ آية ތައް ނުވެސް އަހާ ކަހަލައެވެ. ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب قيامة ދުވަހުން ހުންނާނެ ކަމުގެ خبر ކަލޭގެފާނު ދެއްވާށެވެ.

(٩) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް - އެބަހީ قرآن ން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް - އެފަދަ މީހާއަށް އެނގިއްޖެއްޔާ އޭނާ އެއަށް މަލާމާތްކުރެން، ފުރައްސާރަކުރާން ފަށައެވެ. އެފަދަ ކޮންމެ މީހަކަށް ހުރީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން އިހާނެތިކުރު عذاب އެވެ. ( قرآن ގެ އާޔަތްތަކަށް ނުވަތަ ޝަރީޢަތަށް މަލާމާތްކުރާ ކޮންމެ މީހަކު މި حكم ގެ ތެރެއަށް ވަންނާނެކަމީ ޝައްކެއް ހުރި ކަމެއް ނޫނެވެ.)

(١٠) (ދެން އެފަދަ މީހާ) އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި (قيامة ދުވަހުން) އޮތީ ހަމަ ނަރަކައެވެ. އެދުވަހުން އޭނާ ހޯދި މުދަލަކުންވެސް، އަދި ދަރިންގެ ކިބައިން ވިޔަސް އަދި الله ފިޔަވައި އޭނާ ސަހަރުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގެން އޭނާ އަޅުކަންކުރި ފަރާތްތަކުންވެސް، އަދި އޭނާ ކުރި އެއްވެސް عمل އަކުންވެސް އޭނާއަށް އެއްވެސް ކަމަކު ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އޭނާއަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(١١) މިއީ ހަމަ ތެދުމަގެކެވެ. އެބަހީ މި قرآن އަކީ ދީނުގެ ހަމަ ތެދުމަގެވެ. އަދި އެބަހުގެ އެބަހުގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް - އެބަހީ قرآن އަށް - ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކު (ނަހަނަވެ.) އެމީހުންނަށް ހުރީ رِجْز އެވެ ކިޔާ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. رِجْز އަކީ އެންމެގަދަ عذاب އެވެ.

۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَغْفِرُوا۟ لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

## ތަފްސީރު

ٱللَّهُ ٱلَّذِى = ﷲ އީ سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ = ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ކަނޑު ހިއްލަވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ = އޭނާގައި ތިޔަބޭފުޅުން ނައްޓާނެ ފަހަރު ދުއްވުމަށް ޓަކައެވެ. بِأَمْرِهِۦ = އޭނާގެ أمر ފުރަމާން وَلِتَبْتَغُوا۟ = އަދި ތިޔަބޭފުޅުން އެދިގަތުމަށެވެ. مِن فَضْلِهِۦ = އޭނާގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ = އަދި ތިޔަބޭފުޅުން (ﷲ އަށް) شكر ކުރުމަށެވެ. وَسَخَّرَ لَكُم = އަދި އޭނާގެ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ހިއްލަވައި ދެއްވިއެވެ. مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި جَمِيعًا مِّنْهُ = އެ ހުރިހައި އެއްޗެއްވެސް އެއީ އޭނާގެ حضرة ންނެވެ. إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައި (އޭނާގެ އެއްކަލަންވަންތަކަމާއި، ކުޅަދުންވަންތަކަމުގެ މައްޗަށް دليل (ހެޔޮ دليل ތަކާއި، ހެކިތައް ވެއެވެ. لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ = ކަންކަމާމެދު فكر ކުރާ ވިސްނާ ބަޔަކަށެވެ. قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = (އޭ رسول الله އެވެ!) إيمان ވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ. يَغْفِرُوا۟ = އަޅާނުލައި ދޫކޮށްލާށެވެ. لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ = ނުއެދޭ މީހުންނަށް/ ބިރުވެރިނުވާ މީހުންނަށް أَيَّامَ ٱللَّهِ = (عداوة ތެރިންނަށް ވާ) الله ގެ مصيبة ދުވަސްތަކާއި، އިނާމްދެއްވާ ދުވަސްތަކަށް لِيَجْزِىَ قَوْمًا = ބަޔަކަށް ﷲ ބަދަލު ދެއްވުމަށް جزاء އާއި، ثواب ދެއްވުމަށް (مؤمن ންނަށް جزاء ދެއްވުމަށް) بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރި عمل ތަކުގެ ސަބަބުން مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا = صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ فَلِنَفْسِهِۦ = ދެން އޭގެ - جزاء - ثواب - އޭނާގެ نفس އަށެވެ. وَمَنْ أَسَآءَ = އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި މީހާ فَعَلَيْهَا = ދެން އޭގެ عقوبة އޭނާނަށްވެސް ހަމަ އޭނާއަށެވެ. ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾ = ދެން ތިޔަބޭފުޅުން رجوع ވާނީ ތިޔަބޭފުޅުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) الله އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޓަކައި ކަނޑު ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ أمر ފުޅުގެން ތިޔަބައިމީހުން ނައްޓާލެވޭގޮތަށް (މޫދުގައި ދުއްވާ އެންމެހައި އުޅަނދުފަހަރު) އެ ކަނޑުގައި ދުއްވުމަށް ބޭކައެވެ. އަދި އެކަން އެގޮތަށް ވުމަކީ އެކަލާނގެ فضل ފެންނަކަމުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުންކޮށް ދިރިއުޅުމަށް ބޭކައެވެ. (ދަތުރުފަތުރުކުރުން، ވިޔަފާރިގެ އެންމެހައި ކަމަކާއި، حياة ގެ ދިޔަ ކަންތައްތައް ހަމަޖެއްސުމަށް ބޭކައެވެ.) އަދި އެ ކަންކަން އެގޮތަށް ވުމަކީ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް شكر ކުރުމަށް ބޭކައެވެ. شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣) އަދި އެކަލާނގެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޭކައި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާ އެންމެހައި ތަކެތި ކިޔަމަންތެރިކޮށްދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެ ހުރިހައި އެއްޗެއް ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމަށް فكر ކުރާ، ވިސްނާ ބަޔަކަށް (އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަ ކަމުގެ) ހެއްކާއި، دليل އަދި حجّة މި ކަންކަމުގައި ވެއެވެ.

(١٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) اللهގެ عداوة ގެ ބިރުނުގަންނަ އެކަލާނގެ ދުވަސްތަކުން ގެންދަވާނެ عذاب އާއި، مصيبة އާއި، އުނދަގޫތަކާމެދު ބިރުވެރިނުވާ އެއް ކާފިރުންނާއި، مشرك ންގެ ކަންތައްތަކާމެދު އެމީހުންނަށް عفوء ކުރެއްވުމަށް، އެކަމާ (އަދި) އަޑުއަހާނުލާ مؤمن ންނަށް ކަށަވަރުން ވިދާޅުވާށެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގެ މި حكم މިއީ ހަނގުރާމައިގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން އޮތް حكم އެއް ކަމުގައި مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ. ހަނގުރާމައިގެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުމައި، توبة ސޫރަތުގެ އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުމުން އެމީހުންނަށް عفوء ކޮށް، ދޫކޮށްލުން ނިމުނީއެވެ. والله أعلم

އަދި އެކަން އެ ގޮތަށް ބަޔަކު މީހުންނަށް އެމީހުން ކުރި ހުރި عمل ތަކުގެ ފުރިހަމަ جزاء އާއި، ثواب އެމީހުންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. (މިބުނީ މީހުންނަކީ مؤمن ންނެވެ. إسلام دين ގެ ކުރިމަތީ އެމީހުންނަށް އުނދަގޫތައް، عذاب ތައް، ކާފިރުންގެ ފަރާތުން ލިބުނީއޭ ކެތްތެރިވެގެން ތިބެމުން مؤمن ންނަށް އެންގެވިއެވެ. އެ ލިބުނު އުނދަގޫތަކާއި، ކުރި ކެތްތެރިކަމަށް الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެ ދެއްވުމާއި، ثواب ދެއްވާނެއެވެ.)

(١٥) ފަހެ صالح عمل އެއް ކޮށްފި މީހާ (ދަންނައެވެ.) އެ صالح عمل ގެ ދެއްވުމާއި، ثواب އޮތީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ނުބައިކަމެއް ކޮށްފި މީހާފަސް (ދަންނައެވެ.) އެކަމުގެ عذاب އާއި، عقوبة އޮންނާނީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ. އެކަން އޭނާއަށް އޮންނާނެއެވެ. ދެން (މަރުވުމަށްފަހު) ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި رجوع ވާން ވާނީ ހަމަ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

## ލަފްޒީމާނަ

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމުވެ. بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ = ބަނީ
އިސްރާއީލުންނަށް ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ = ފޮތާއި، يعني توراة އާއި، ޙިކުމަތުގެ ފުރިހަމަ ނިޔާކަތް،
فيصلة ކުރުމުގެ حكم އާއި، އަދި نبي ކަން = وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިޒްޤު
ދެއްވީމުވެ. مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = ރަނގަޅު ހަލާލު ތަކެއްޗެން وَفَضَّلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން
މާތްކުރެއްވީމުވެ. عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = (އެދުވަހު ހުރި) އެންމެހައި عالم ތަކުގެ މައްޗަށް وَءَاتَيْنَٰهُم = އަދި
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމުވެ. بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ = ކަމުގެ ތެރެއިން ހުއްޖަތް دليل އާއި،
بيان فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ = ފަހެ ނުވެ އެމީހުން إختلاف ވެ، ދެބަސް ނުވެއެވެ. إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ
= އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ ٱلْعِلْمُ = علم / އަސްލުން بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެ މެދުގައި
ވާ ދަރަޖަވެރިކަމުގެ ސަބަބުން إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ يَقْضِى بَيْنَهُمْ =
އެމީހުންގެ މެދުގައި ނިޔާކުރައްވާ ހުކުމެވެ. يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ = އެ
ކަންކަމުގައި އެމީހުން ވިކަންކަމުގައި تَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން إختلاف ވެ، ދެބަސްވާ ކަމުގައި ثُمَّ
جَعَلْنَٰكَ = ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ލެއްވީމުވެ. عَلَىٰ شَرِيعَةٍ = شريعة އެއްގެ މައްޗަށް/ މަގި
މަގަކަށް مِّنَ ٱلْأَمْرِ = دين ގެ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން فَٱتَّبِعْهَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ شريعة އާ/ އަދި އެ މަގާ
تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَلَا تَتَّبِعْ = އަދި تبع ނުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ = ވިސްނުމަކުންގެ
هوى نفس އާއި لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ = އެމީހުން ނުދަންނަ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން لَن يُغْنُوا۟
عَنكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބަދަލު އެމީހުންނަކަށް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ. مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حضرة ން

އަރުވާނޭ އެއްވެސް ކަމެއް (އެއްވެސް مصيبة އެއް) وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން/ مشرك ން بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ = އޭގެ އެއްބަޔަކު އެހެން ބަޔަކުގެ ސަހަރޮވެރިންނެވެ. وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ = އަދި ﷲ އީ تقوى ވެރިންގެ ސަހަރޮވެރިޔާއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بنى إسرائيل ންނަށް (موسى عليه السلاّم ގެފުޅުގައި ކުރައްވައި) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތް ދެއްވީމެވެ. އެއީ توراة އެވެ. އަދި ވިސްނުންތެރިކަމުގެ މުޅިގައި حكم ކުރުމަށް ބަލައި ވިސްނުމާއި، އަދި فقه ދެނެގަތުން ދެއްވީމެވެ. އަދި އެ ދަރިކޮޅުގައި نبى ކަމެއްވެސް ދެއްވީމެވެ. (ގިނަ نبى ބޭކަލުން އެ ދަރިކޮޅުން ﷲ ފޮނުއްވިއެވެ.) އަދި حلال ރިޒުޤު، މީރު ކާނާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވީމެވެ. (އޭގެ ތެރޭގައި منّ އާއި، سلوى ވެސް ވެއެވެ.) އަދި އޭރު ދުނިޔޭގައި ތިބި އެންމެހާ މަޚްލޫޤުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ.

(١٧) އަދި حلال އާއި، حرام ގެ ތަފްޞީލު بيان ވެ ކުރެވިގެން شريعة އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. (ނަމަވެސް ކުރީ ޒަމާނުގެ نبى އާ محمّد صلى الله عليه وسلم ފޮނުއްވުމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ نبى ކަމުގެ خبر އާ ބެހޭ علم އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ. މި އާޔަތުގައި މި ބުނާ علم އަކީ އެއީ ކަމަށް مفسّر ން ދެއްކުއްވައެވެ. والله أعلم) ދެންފަހެ އެ ދަރަޖައާ علم އަދި معلومات ލިބިގެން އެމީހުން ދުރުގައި ގޮސްވި އެމީހުން ދެބަސްވެ، إختلاف ކުރިއެވެ. (އެމީހުން إختلاف ވީ ވެރިކަމުގެ) އެމީހުންގެ އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް އޮތް ހުރިވެރިކަމާއި، حسد ވެރިކަމުންނެވެ. ނަމަވެސް محمّد صلى الله عليه وسلم އާދެވުނު އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އޮތް حسد ވެރިކަމުންނެވެ.

(އެ رسول الله އެވެ.) އެމީހުންގެ ތެރޭގައި އެކަމާދޭތެރޭ ދެބަސްވިއެވެ، إختلاف ވާ ކަންތައްތަކަށް قيامة ދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ނިޔާކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

(١٨) ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ވަނީ شريعة އެއްގެ މައްޗަށް ލެއްވީމެވެ. ވަނި منهج އަކަށް ލެއްވީމެވެ. އެއީ دين ގެ ކަންތައްތަކުގައެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ شريعة އާއި، އަދި އެ މަގާ تبع ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ނުދަންނަ މީހުންގެ هوى نفس އެދުމަކާ تبع ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!

(١٩) (ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ މަގާ تبع ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ) ދެން ﷲ ގެ حضرة ން އަރުވާނޭ އެއްވެސް އުނދަގޫކަމެއް އަދި عذاب އެއް ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން دفاع ކޮށްދިނުމަށް އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުޅަދާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަކީ، (مشرك ންނާއި منافق ންނާއި، يهودى ންނަކީ) އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ސަހަރޮވެރިންނެވެ. އަދި ﷲ އީ تقوى ވެރިންގެ ސަހަރޮވެރިޔާއެވެ.

هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَـٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

## މާނަ

هَـٰذَا بَصَـٰٓئِرُ = މިއީ (يعنى މި خبر އަޔާ) إعلان އެއެވެ. އެންގުމެއެވެ. لِلنَّاسِ = އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް وَهُدًى وَرَحْمَةٌ = އަދި ތެދުމަގަކާއި، رحمة އެއެވެ. لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾ = يقين ކުރާ ބަޔަކަށް أَمْ حَسِبَ = ނުވަތަ ހިތައިގަތީތޯ؟ (ހިތީ ގޮތްތޯ؟) ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ = ކަސްތުކުރި އަނިޔާވެރި މީހުން ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައި ކަންތައްތައް أَن نَّجْعَلَهُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ލައްވާނޭ ކަމަށް كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيمان ވީ މީހުން ފަދައިން وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ތަކް ކުރި سَوَآءً = ހަމަހަމަ ކޮށްގެން (ހަމަހަމަވާގޮތަށް) مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ = އެމީހުން ދިރިއުޅުމާއި، އެމީހުންގެ މަރުވުމާ (އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި، މަރުވުމަށްފަހު ދެން ޢާންމަ آخرة ގެ حياة އާ) سَآءَ = ނުބައިވެއްޖެ ފާޅެވެ. مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން އެ حكم ކުރާ ގޮތް (އެމީހުން އެ ނިންމާ ގޮތް) وَخَلَقَ ٱللَّهُ = އަދި الله ހެއްދެވިއެވެ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި، ބިން بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި (عدل ވެރި ގޮތުގައި) وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް جزاء ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. بِمَا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަމެއްގެ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރި ނުކުރައްވާނެއެވެ. أَفَرَءَيْتَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީ ހެއްޔެވެ؟ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ = އޭނާގެ إله ކަމުގައި ހިފި މީހާ (إختيار ކުރި މީހާ) هَوَىٰهُ = އޭނާގެ هوى نفس (އޭނާގެ އަމިއްލަ އެދުން) وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އޭނާ މަގުފުރެއްދެވިއެވެ عَلَىٰ عِلْمٍ = (އޭނާއަށް ޙަޤީޤަތް حقّ ވާކަން) ދެނެ އޮތް އޮތުމާއެކުގައި وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ = އަދި އޭނާގެ އިވުމާއި، އަދި އޭނާގެ ހިތުގެ މަތީގައި (އަޑު ނީވޭގޮތަށް، އަދި ހިތް ނުވިސްނޭ ގޮތަށް) الله ސިއްކަ ޖައްސަވައިފިއެވެ. وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ = އަދި އޭނާގެ ލޮލުގެ މަތީގައި الله ލައްވައިފިއެވެ غِشَـٰوَةً = މަތިގަނޑެއް (ނިވާލެއް) فَمَن يَهْدِيهِ = ފަހެ އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ ކާކު

ކާކުހެއްޔެވެ؟ مِنْ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ = الله އަށްފަހު (الله މަގުދެއްކެވުމަށްފަހު) أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ =
ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ نصيحة އާއި، وعظ ލިބިގަންނާނޫ ހެއްޔެވެ؟

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٠)** މިއީ، އެބަހީ شريعة އާ ތަބާވުމަށް އެންގެވި އެންގެވުމަކީ، މީސްތަކުންނަށް ވާ إعلان އެކެވެ. (ނުވަތަ މި قرآن އަކީ މީސްތަކުންނަށް ވާ ހިތުގެ ލޮލެކެވެ. منفع ކުރާ ތަކެއްޗާއި، ގެއްލުންދޭ ތަކެތި އެއިން ފެންނާނެއެވެ.) އަދި އެއީ ސަލާމަތް ނުކުތް، يقين ކުރާ ބަޔަކަށް ވާ ތެދުމަގެއް، އަދި رحمة އެކެވެ.

**(٢١)** އަދި ހީކުރީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ހިތަށްއަރާ ގޮސްތުގައި ނުބައި ކަންތަކަށް އަރައިގަންނަ މީހުންނާއި، އީމާންވެގެން صالح عمل ތަކެއް ކުރި މީހުންނާ، މި ދެބައިމީހުން އެއްފަދަ ވާނޭ ކަމަށް. އެމީހަކު ހީކަން ދަނޑިކަން ބަރާބަރު ހެއްދެވުމަކީ ކަމަށް.
އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ حياة އާއި، މަރުވުމަށްފަހު ދުވަހު ކުރިން ނުދާނެ ކަމަކުގެ حياة ގައިވެސް ދެބައިމީހުން އެއްވަރުވާނޭ ކަމަށް. އެހެންކަމަށް ވަނީ، އެމީހުންގެ އެ ނިޔާއަކީ ނުބައިވެގެންވާ ނިޔާއެކެވެ. އެއީ ނުބައި حكم އެކެވެ. (ނުބައިކަން އޮޅު މީހުންނާއި، ހެޔޮލަފާކަން صالح عمل ކުރި މީހުންނާ ދެބައިމީހުން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި، ފަރަގެއްގައި އެއްވަރު ވެދާނެއެވެ. އަދި ނުލަފާ މީހާގެ حياة ގެ ކަންތައް ދުނިޔޭގައި ފަސޭހަވެސް ބައެއް ފަހަރު ވެދާނެއެވެ. ނަމަވެސް ނުލަފާ ކަންތައް ކުރި މީހުންނަށް آخرة ގެ حياة ގައި ހުރީނީ ނަރަކައެވެ. ހެޔޮކަންތައް ކޮށް صالح عمل ކުރި މީހުންނަށް ހުރީނީ ސުވަރުގެއެވެ.
އެތާނގެ ހިމަނައި ނުގެނެވޭ نعمة އެވެ. މި ދެބައިމީހުން އެއްވަރުވާނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

**(٢٢)** އަދި الله تعالى އުފެއްދެވީ، ބިން ހެއްދެވީ ހަމަ عدل ވެރި حقّ ގޮތުގައެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް އެ نفس އެއް ހޯދައިގަތް އެއްޗެއްގެ جزاء ދެއްވުމަށެވެ. އަދި (އެދުވަހުން، އެބަހީ آخرة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވާނެއެވެ.

**(٢٣)** ތިޔާގެ إله އަކީ ތިޔާގެ هوى نفس ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ މީހާ (ނުވަތަ މީހުން) ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭ ދެކެވޭ ދެކެވުނު ހެއްޔެވެ؟ އަދި الله تعالى އޭނާ މަގުފުރެއްދެވިއެވެ. އޭނާ އޭނާއަށް އެނގެން حقّ ކަމުގައި الله ދެއްކެވި ދެކެން ވާތީއެވެ. އަދި (ހެޔޮ އެއްޗެއް حاصل ނުކުރެވޭ ގޮތުން) އޭނާގެ އިވުމުގައްޔާއި، އޭނާގެ ހިތުގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައިފިއެވެ. އަދި އޭނާގެ ލޮލުގައި މަތީގައި ފަނި މަތީގަނޑެއް ލެއްވިއެވެ. ހުރަސްކައެވެ. ފަހެ الله އޭނާ މަގުފުރެއްދެވުމަށްފަހު ދެން އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ (މި ކަންކަމުން) ތިޔަބައިމީހުން نصيحة އާއި، وعظ ލިބިގަންނާނޫ ހެއްޔެވެ؟

(ދަންނާށެވެ. ތެދުމަގާއި، إيمان ކަން ދޫކޮށް، ގުމުރާހަކަން إختيار ކުރާ ކޮންމެ މީހަކު އަމުރުކުރަންކުރާނީ އޭނާގެ هوى نفس އަށެވެ. އެމީހަކަށް ފުރަނީ އެއްޗަކަށެވެ. އޭނާ إيمان ކަމާއި، ތެދުމަގު إختيار ނުކުރިކަމުން ބަދަލު الله އޭނާ މަގުފުރެއްދެވިއެވެ. އޭނާގެ އިވުމާއި، ފެނުމާއި، އަދި ހިތުގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައެވެ. އެބަހީ ހެޔޮބަސް އިވުމުގެ، ހެޔޮ އެއްޗެއް ފެނުމުގެ، އަދި ހެޔޮ އެއްޗެއް ވިސްނުމުގެ توفيق އެއް އޭނާއަކަށް ނުހުންނާނެއެވެ. އަދިންމެސް الله އޭނާއަށް ތެދުމަގުގެ ދައްކަވައިނާދާ ދެންވީ އޭނާއަކަށް ތެދުމަގު ނުލިބޭނެއެވެ.)

وَقَالُوا۟ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتُنَا بَيِّنَـٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

وَقَالُوا = އަދި އެބަޔަ މީހުން ބުނާނެއެވެ. مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ މިحياةދުނިޔޭ (މި ދިރިއުޅުން
ދުނިޔޭ) އެކަން حياة ނުވެއެވެ. ٱلدُّنْيَا = އެއީ ހަމަ ދުނިޔެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމެވެ. އެކަން ދިރިއުޅުމެއް
ނުވެއެވެ. نَمُوتُ وَنَحْيَا = އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެ، ދެން އެކަން ބަދަލު ދިރުނީއެވެ. (އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަސް ހިނގާ
ކަމެއްވެ.) وَمَا يُهْلِكُنَآ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ހަލާކު ކުރާ ކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلدَّهْرُ = ޒަމާން ފިޔަވާ
(އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެން މަރުވަމުން، އެކަން ބަދަލު ދިރުވުން މިދަނީ ހަމަ ޒަމާނުގެ މައްޗަށެވެ. އެބަހު އެކަން ފަނާ
ކަމެއް ނެތެވެ.) وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ = އަދި އެމީހުން އެކަން އެ ބުނާ ބުނުމުގައި ނުވެއެވެ. مِنْ عِلْمٍ =
އެއްވެސް އެނގުމެއް (އެކަން އެ ބުނަނީ ދަލީލެއް ނެތިއެވެ.) إِنْ هُمْ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. إِلَّا يَظُنُّونَ
﴿٢٤﴾ = ހީކުރާ ބަދަލު ކަމެއްގައި ފިޔަވާ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭއިރު
ءَايَاتُنَا بَيِّنَاتٍ = بيان ވެގެންވާ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކުން (قرآن ގެ އާޔަތްތައް) مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ
= އެމީހުންގެ ދަލީލަކީ ކަމެއްގައި ނުވެއެވެ. إِلَّآ أَن قَالُوا = އެމީހުން ބުނުން ފިޔަވާ ٱئْتُوا بِآبَائِنَا =
(ތިޔަބައިމީހުން) އަޅުގަނޑުމެންގެ (މަރުވި ދަރަ) ކާބަފައިން ނިކަން ދިރުވައިގެން ގެނަސްބަލާށެވެ. إِن كُنتُمْ
صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾ = ތިޔަބައިމީހުންނި ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ. قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު
ވިދާޅުވާށެވެ. ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ = الله ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔެއަށް) ދިރުއްވަވައެވެ. ثُمَّ يُمِيتُكُمْ = ދެން
އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން (عمر ހަމަވުމުން) މަރުއްވަވައެވެ. ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން
(محشر ގައި) ޖަމަޢުކުރައްވާނެއެވެ. إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހުން (حساب ބެއްލެވުމަށް ޖަޒާދެއްވުމަށް)
لَا رَيْبَ فِيهِ = އެކަމާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ = އަދި އެކަން ނަމަވެސް
ގިނަ މީސްތަކުން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ = އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ. وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ.

مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ މުޅި މިލްކު/ ނުވަތަ އެ ދެތާނގެ ވެރިކަން وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة ގާއިމުވާ ދުވަހު يَوْمَئِذٍ = އެ ދުވަހުން يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ = باطلގެ މީހުންތަކެވެ/ ގެއްލިގެންދާ/ ނުވަތަ كافر ން/ އަދި އެންމެންވެސް باطل عقيدة ތަކާ ގުޅިގެންވާ މީހުން ގެއްލި ހަލާކުވާ ދުވަހެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އެ ކާފަރުން ބުނެއެވެ. މި ދުނިޔޭގެ حياة ނޫން ދެން އެހެން حياة އެއް، އަހަރުމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެ حياة ގައި އަހަރެމެން ދިރިތި، އަނެއް ބަޔަކު މަރުވަމުން ދަނީއެވެ. އަދި ޒަމާނުން ފިޔަވާ އަހަރުމެން ހަލާކު ކުރާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެބައި އަހަރެމެން ދިރި، އަނެއް ބައި މަރުވަމުން މިދަނީ ޒަމާނުގެ ދައުރު ހަލާކުކުރުމުންނެވެ. އެއީ ޒަމާނުގެ އާދައެވެ. އެއަށް އެހެން ކަލާމެއް ފަހު ނޫނެވެ.

އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން ބުނަނީ އެއްވެސް دليل އެއް، އަދި އެނގުމެއް އޮތުމަކުން ނޫނެވެ. ހަމަ ބަސް ބުނެލާށެވެ. ހަމަ ހީކުރުމެއް ކަމާ ބެހޭގޮތުން ކަމުގައި ވެސް އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢٥) އަދި بيان ވެ، ފާޅުވެގެންވާ އާޔަތްތަކުގެ ކިޔަވައިދޭ އެމީހުންގެ ބާރުވެރިޔާއާމެދުވެސް އެމީހުން މިޒާޖުއިން ބަދަލުނުކޮށް ނޫނެވެ އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް ނުވެއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތެދު ބުނަމީ ކަމުގައި ވާނަމަ މަރުވެ ފުރިހުމަތާއި އަހަރުމެންގެ ކާބަފައިން ނިކަން (ދިރުވައިދީބަލާ) ގެނަސްދީބަލާށެވެ. (އެމީހުންގެ حجّة އަކީ އެއީއެވެ. އެއީ އެއްވެސް دليل އެއް ނޫނެވެ. حقيقة ގައި އެއީ ކަލާ ނުބައި ވާހަކައެކެވެ. އެހެނީ ދިރުއްވައި، އެއްކޮށްލެއްވުން ކަމަކީ ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުގައި ދުވަހުންނެވެ. قيامة ދުވަހުންނެވެ. ދުނިޔޭގައި ދެވަނަ ފަހަރަކު ދިރުއްވާ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ.

(٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. (ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެންގެ އަސަރުވެސް ނެތިސް) ކަލޭމެން ދިރުއްވަނީ الله އެވެ. ދެން ދުނިޔޭގައި އުމުރު ކަލޭމެންގެ ހަމަވުމުން މަރުއްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (ކުރި عمل ތަކަށް ދެން ހިސާބު ބައްލަވައި، ޖަޒާދެއްވުމަށް) ކަލޭމެން އެއްކޮށްލައްވާ، محشر ކުރައްވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަމާ ދޮގެއް އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ގިނަ މީސްތަކުން އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

(٢٧) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ މުޅި ملك - (އެންމެހައި ތަކެތި) - خاصّ ވެ، މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެ ތަކެއްޗަކީ އެކަލާނގެ ތަކެތީއެވެ. އެކަލާނގެއާ ތަޅުމުގައި ވެރިކަމެވެ.) އަދި قيامة قائم ވާ ދުވަހުން ގެއްލިގެންދާނީ، ކާފަރުންނާއި، އަދި އެންމެހައި باطل عقيدة ތަކުގެ أهل ވެރިން ގެއްލި ހަލާކުވާ ދުވަހެވެ.

وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَابُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِالْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُم مَّا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ = އަދި ކޮންމެ أمّة އެއް (ކޮންމެ دين އެއްގެ ބައިމީހުން) ކަކޫޖަހާފައިވާ ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.
جَاثِيَةً ۚ = ކަކޫޖަހައި، ވަރަށް އިނދިކޮޅުވެފައި ބިރުވެރިކަމާއި ބިރުގަނެގެން ހުރިހާބައެއްވެސް ވަނީކަން كُلُّ أُمَّةٍ
تُدْعَىٰ = އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. إِلَىٰ كِتَابِهَا = އެ أمّة އެއްގެ ފޮތަށް الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ =
މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަޒާ ދެވޭނެއެވެ. مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި
ކަންތައްތަކަށް هَٰذَا كِتَابُنَا = މިއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތެވެ. يَنطِقُ عَلَيْكُم = ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް
ބަސްބުނާނެއެވެ. بِالْحَقِّ ۚ = ޙައްޤު حقّ ގޮތުގައި إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
(މަލާއިކަތުންނަށް أمر ކުރައްވައިގެން) ލިޔުއްވައިގެންނެވެ. مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން
(ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައް. فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا = ފަހެ إيمان ވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ = އަދި صالح عمل ތައް ކުރި فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ = އެބައިމީހުންގެ ربّ އެބައިމީހުން ވައްދަވާ
ދެއްވާނެއެވެ. فِي رَحْمَتِهِ = އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް/ އެބަހީ ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާ ދެއްވާނެއެވެ. ذَٰلِكَ هُوَ
= ކަނޑައެޅިގެން އެއީ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ = ބާއްޖަވެރިކަމާ ހަމަ ބަޔާންވެގެންވާ. وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި
ކާފިރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. أَفَلَمْ تَكُنْ = ( އެބުނެވޭނެއެވެ.) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
ތިލަވާ ނުވޭ ހެއްޔެވެ؟) آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ آيات ތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް
ކިޔަވައިދެވުނު. فَاسْتَكْبَرْتُمْ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން (އެއަށް) ބޮޑާވީ، ކިބުރުވެރިވީމެވެ. وَكُنتُمْ =
އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވީމެވެ. قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ = ނުބައި، ފާފަވެރި ބައެއް ކަމުގައި/ مجرم ނު ކަމުގައި
وَإِذَا قِيلَ = އަދި ބުނެވިއްޖެއްޔާ (އަދި ކަލޭމެންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ) إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ =
ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެކެވެ. (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި محشر އަށް

ފުނުއްވުމުގެ ބަސްފުޅަކީ ﷲ ގެ وعد حقّ އެއްޗެވެ.) وَٱلسَّاعَةُ = އަދި قيامة ދުވަސް لَا رَيْبَ فِيهَا = އެއާ ދޭތެރޭ ޝައްކެއް ނެތެވެ. قُلْتُم مَّا نَدْرِى = ތިޔަބައިމީހުން ބުނީމުއެވެ. އަހުރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. مَا ٱلسَّاعَةُ = قيامة ދުވަހަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަމެއް إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا = ހިތަށް ހީއެއް ކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެމެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾ = يقين ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދި ކޮންމެ ދީނެއްގެ، އަދި ކޮންމެ ملّة އެއްގެ أهل ވެސް ބަރަކޮޅުލާފައި قيامة ދުވަހުން ކަލާގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާހި ކަކުލާއި، ފައިގެ އިނގިލިތަކާ އެކަށި ބިންމަތީ ޖެއްސައިގެން އިށީނދެގެން ވަނިކޮށެވެ. (އެއީ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމާއި، ނުރައްކާކަމުންނެވެ. حساب ބައްލަވާއިރުވެސް ތިބޭނީ އެގޮތަށެވެ.) އަދި ކޮންމެ أمّة އަކަށްވެސް އެ أمّة އަކަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތުގެ ނަމުން ގޮވާނީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެންގޭނީއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތަކަށް މިއަދު ތިޔަބައިމީހުންނަށް جزاء ދެއްވޭނެއެވެ.

(٢٩) އަދި މިއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮތެވެ. (އެބަހީ މަލާއިކަތު ބޭކަލުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ލިޔުއްވި ކަތިބުއްޓަންގެ عمل ގެ ފޮތެވެ.) އެ ފޮތް ހަމަ حقّ ގޮތުގައި ކަތިބުއްޓަންގެ މައްޗަށް ބަސްބުނާނެއެވެ.

(٣٠) ފަހެ إيمان ވެގެން صالح عمل ކޮށް ހުރި މީހުން ދަންނައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ربّ އެކަލާނގެ رحمة ގެ ތެރެއަށް، އެބަހީ ސުވަރުގެއަށް އެމީހުން ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. بيان ވެގެންވާ ނަސީބަ އެއީއެވެ.

(٣١) އަދި ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން އެންގޭނީއެވެ. (ކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔަވާދެވުނީ ނޫނު ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ކިޔަވާދެވުނީ ވެއެވެ.) ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެއަށް ބޮޑާވެ، كبر ވެރިވީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވީ ގޯނާވެރި، ނުބައި مجرم ން ކަމުގައެވެ.

(٣٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްޗެވެ. (އެބަހީ މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި، محشر ކުރެއްވުމުގެ وعد ތެދު އެއީ حقّ އެއްޗެވެ.) އަދި قيامة ދުވަހަކީ ޝައްކެއް ނެތި އަންނާނޭ ދުވަހެކެވެ. މިހެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން ބުނީމުއެވެ. قيامة ދުވަސް އެއީ ކޮން ދުވަހެއްކަމެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އެއީ ހަމަ ހިތަށްއެރުން ދައްކާ ވާހަކައެއް ކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެމެން ހީނުކުރަމެވެ. އަދި އެ ދުވަސް އައިސް އަންނާނޭ ދުވަހެއްކަން يقين ކުރާ ބަޔަކު ކަމުގައި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾ وَقِيلَ ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

## ލަފްޒީމާނަ

وَبَدَا لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (އެދުވަހުން) ފެނިއްޖެއެވެ. ހާމަވިއެވެ. سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން. وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ. مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾ = އެ ކަންތަކަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރާ ކަމުގައި ވީ ކަންތައް. وَقِيلَ = އަދި (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ = މިއަދު ތިޔަބައި ހަނދާންނުކުރާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ގޮތުން (ނަރަކައިގައި) ދޫކޮށްލާނަން ހަނދާން ނައްތާލާނީމުއެވެ. كَمَا نَسِيتُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ހަނދާން ނައްތާލައިފި ފަދައިން لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَـٰذَا = ތިޔަބައިމީހުންގެ މި ދުވަހާ ބައްދަލުވުމުގެ ކަންތައް. وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަޅުވާ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. وَمَا لَكُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٣٤﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއްވެސް ނަސްރުދޭނެ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. ذَٰلِكُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެހެން ވީ بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން إختيار ކުރީއެވެ. (ހަދައިގެންނެވެ.) ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް هُزُوًا = މަލާމާތުގެ ގޮތުގައި އަހަރެން ކަމުގައި وَغَرَّتْكُمُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އޮޅުވާލީއެވެ. ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން فَٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا = އެ ނަރަކައިން އެމީހުން ނުނެރެވޭނެއެވެ. وَلَا هُمْ = އަދި އެމީހުން ނުވެއެވެ. يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ = الله ގެ ރިޟާހަށް ރުޖޫޢަވުން ވަކިކުރެވޭނެ ބައެއް (ކަމުގައި) ނޫން ބަޔަކު ރިޟާވެދެއްވަން ރުޖޫޢަވާން ބުނެވޭނެއެވެ. فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ = ފަހެ ހުރިހާ حمد އާއި، تعريف އާއި، ثناء ވަނީ الله އަށެވެ. رَبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. އަދި ބިމުގެ ވެރި ربّ އެވެ. رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٦﴾ = އަދި އެއީ عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَآءُ = އަދި ޢިއްޒަތާއި މަތިވެރިކަމާއި، كبرياء ވަންތަކަން خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވެސް وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾ = އަދި އެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި އެދުވަހުން އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ނުބައިކަން އެމީހުންނަށް ފެނިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެކަލާމަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރި، ފުރައްސާރަކުރި ކަންތައް އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ. އެއީ އެކަމުގެ عذاب އެވެ.

(٣٤) އަދި (އެމީހުން ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ގައި ތިބިއިރު، ހެޔޮވަވަރުން ގޮވިނދު) އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު، މި ދުވަހާ ބައްދަލުވާނެކަން ހަނދާން ނައްތައިލި ފަދައިން މިއަދު ބަސްކަނޑާލާނޭގޮތުން މިއަދު ކަލޭމެން (ނަރަކައަށް ދޫކޮށްލައި) ކަލޭމެންގެ މައްސަލަ ހަނދާން ނައްތާލާ ހުރީމުވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތަނަކީ ހަމަ ނަރަކައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭ، އެހީވާނޭ އެކަކުވެސް ނުވާނެއެވެ.

(٣٥) ކަލޭމެންނަށް ތިޔަހުން ތިޔަވީ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) الله ގެ އާޔަތްތަކަށް އެއީ ކުޅިކުޅި އެއްޗެއްކަމަށް ހަދައިލައި، އަދި މަލާމާތްކުރުމުގެ އެއްޗެއް ކަމުގައި ހަދައިލިކަމުގެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ކަލޭމެން ހެއްލުވައި، އަވަދިނާކުރިއެވެ. އެއަށް ހެއްލިގަތީއެވެ.

ފަހެ ދެން މިއަދު އެމީހުން އެތަނުން، يعني ނަރަކައިން ނުނެރެވޭނެއެވެ. އަދި الله ގެ ރަހުމަތްތެރިކަމުގެ ތައުބާއަށް ވެސްމަގު އެދިވަޑައިގަނެއް ބަޔަކު ކޮށްދޭ -އަދި الله ރުހިވޮޑިގެންނެވޭނޭ ގޮތަށް އުޅުމަށް އެދިވަޑައިގަނެއް ބަޔަކު ކުރުމަކީ - އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٣٦) ފަހެ އެންމެހައި حمد އާއި، تعريف އާއި، ثناء އަކީ حقّ ވެގެން ވާނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެއީ އުޑުތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ. އަދި ބިމުގެވެސް ربّ އެވެ. އަދި އެންމެހައި عالم ތަކުގެ ވެރި ربّ އެވެ.

(٣٧) އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވެސް ޢިއްޒަތާއި، މާތްކަމާއި، كبرياء ވަންތަކަން خاصّ ވެގެން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ، حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

# الأحقاف سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الأحقاف — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٥)

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَمَّآ أُنذِرُوا۟ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۖ ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ أَوْ أَثَٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤﴾

## ތަރުޖަމާ

حم ﴿١﴾ = މިއަކުރުތަކުގެ މުރާދު މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ٱلله އެވެ.۞ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ =
މިފޮތްބާވައިލެއްވުންވަނީ (قُرْآن) ބާވައިލެއްވުންވަނީ۞ مِنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ންނެވެ.۞ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ
﴿٢﴾ = عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ۞ مَا خَلَقْنَا = މިވަން ރަސްކަލާނގެ ނުހައްދަވަމެވެ.۞ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން۞ وَمَا بَيْنَهُمَآ = އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެއްޗާއި۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = ހަމަ
ޙައްޤު ގޮތުގައި ދެއްނެވި۞ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى = އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް (ދެއްނެވި)۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا
= އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަކީ۞ عَمَّآ أُنذِرُوا = އެމީހުންނަށް ބިރުދެއްވުނު ކަންތަކުން۞ مُعْرِضُونَ
= އެމީހުން ފުރަގަސްދީގެންވެއެވެ. ﴿٣﴾ قُلْ = ކަލޭގާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން
ދެކިބަލާށެވެ. (ބަލައިދީބަލާށެވެ.)۞ مَّا تَدْعُونَ = ކަލޭމެން މިއަ دُعَاء ކުރާ ތަކެތިކަމުގައިވާހިދު۞ مِن دُونِ
ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ أَرُونِى = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ދައްކާބަލާށެވެ.۞ مَاذَا خَلَقُوا = އެތަކެތި
ހެއްދީ އެއްޗެއް۞ مِنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން۞ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ = ނުވަތަ އެތަކެއްޗަށް ބައިވެރިކަމެއްވޭތޯ
ހެއްދުމުގެ؟۞ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި)۞ ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ = ކަލޭމެން
އަހުރެންނަށް ގެނެސްދީބަލާށެވެ.۞ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ = މި قرآن ގެ ކުރީގެ۞ أَوْ أَثَٰرَةٍ = ނުވަތަ އެއްވެސް
ބާކީވެސް (ހަދައެއްގެނެސްދީބަލާށެވެ.) ۞ مِّنْ عِلْمٍ = عِلْم ގެތެރެއިން۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿٤﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމައެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** حم މިއަކުރުތަކުގެމުރާދު ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ ﷲ އެވެ.

**(٢)** މިފޮތްބާވައިލެއްވުން ވަނީ އެބަޔާ މި ކީރިތި قُرْآن ބާވައިލެއްވުންވަނީ عِزَّة ވެރިވި حِكْمَة ވެރިވި ﷲ ގެ حَضْرَة ންނެވެ.

އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެއްޗާއި ހަމަ ޙައްޤު ގޮތުގައި ޚަލްޤު އަދި ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދުނިޔެ ހިމަން ރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާފައެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުންވަނީ އެމީހުންނަށް ބިރުގެންނެވުނު ކަންތަކުން ފުރަގަސްދީގެންނެވެ. (އެމީހުންނަށް ބިރުގެންނެވުނު ކަންތަކަކީ ޤިޔާމަތް ނުވިނަމަ ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބެއް އަތުވެދާނޭ ކަމުގެ ވާހަކައެވެ.)

**(٣)** (އޭرَسُولُ ﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ﷲ ފިޔަވައި ކަލޭމެން ތިޔަ دُعَاء ކޮށް ގޮވާތަކެއްޗާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ދައްކައިދީބަލާށެވެ. (ބަޔާންކޮށްދީބަލާށެވެ!.)

**(٤)** (އޭ رَسُولُ ﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ﷲ ފިޔަވައި ކަލޭމެން ތިޔަ دُعَاء ކޮށް ގޮވާތަކެއްޗާއިމެދު (ބުދުތަކާއިމެދު) ކަލޭމެން ނިކަން ދައްކައިދީބަލާށެވެ. (ބަޔާންކޮށްދީބަލާށެވެ!.) ބިމުން އެތަކެތި ހެއްދެވި އެއްޗެއް ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ދައްކައިދީބަލާށެވެ. ނުވަތަ އުޑުތަކުގައި (އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި) އެތަކެތީގެ ބައިވެރިކަމެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނަށް ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާއި އެކަމުގެމައްޗަށް ދަލީލުކުރާ ފޮތެއް (މި قُرْآن ގެ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގެތެރެއިން ނުވަތަވެސް) ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް އެފޮތެއް ގެނެސްދީބަލާށެވެ. ނުވަތަ عِلْم ގެތެރެއިން އެއްވެސް އަސަރެއް (ނަގުލެއް) ގެނެސްދީބަލާށެވެ! (މި قُرْآن ގައި އޮވެސް އެކަމާގުޅޭގޮތުން އެއްވެސް ޝަރީކަކު ބައިވެރިއަކު ނުވާކަމަށެވެ.)

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُواْ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَنْ أَضَلُّ = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކަނު ކާކުހެއްޔެވެ؟۞ مِمَّنْ يَدْعُواْ = ގޮވާ دُعَاء ކުރާ

ފަރާތްތަކަށްވުރެ۞ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި۞ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ = ޖަވާބު (އިޖާބަ

دُعَاء ގަނު) ދިނުމަށް ނުކުޅެދިގެންވާ ( އެއްކަލަކަށްވެސް)۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = ޤިޔާމަތް ދުވަހާ ހަމައަށް۞

وَهُمْ = އަދި އެބަޔަކީވާ ބާރު۞ عَن دُعَآئِهِمْ = އެމީހުން ގޮވާ ގޮވުމަކުން (އިޖާބަ دُعَاء ދޭން)۞

غَٰفِلُونَ ﴿٥﴾ = غَافِلُ ވެގެން۞ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ = އަދި މީސްތަކުން مَحْشَرُ ކުރެވިއްޖެއްޔާ۞ كَانُواْ

لَهُمْ أَعْدَآءً = އެބަޔަކަށް ( އެބުދުތަކު) އެމީހުންގެ ޢަދާވާތްތެރިން ކަމުގައި ވާނެއެވެ.۞ وَكَانُواْ بِعِبَادَتِهِمْ

= އަދި އެބަޔަކު އެބަޔަކަށްއަޅުކަން ކުރުވުނު ކަމަކާއިމެދު۞ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ = ދޮގުވެރިކަމުގައިވާނެއެވެ. އިންކާރު

ކުރާނެއެވެ.۞ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކިޔުވައިދެއްވާ۞ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ =

ބަޔާންވެގެންވާ މިތަނުގެ އާޔަތްތައް۞ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފަރުވެރިން ބުނާނެއެވެ.۞ لِلْحَقِّ =

حَقُّ އާއިމެދު (قُرْآن އާއިމެދު)۞ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެ حَقُّ އެމީހުންގެގާތަށް އައިހިނދުން۞ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ

﴿٧﴾ = މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.۞ أَمْ يَقُولُونَ = އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ

= އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް (ٱللَّه އަށް) ދޮގުހެދީއެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ

= އަހުރެން އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހަދައިފިއްޔާ (މިސާލަކަށް)۞ فَلَا تَمْلِكُونَ لِى = އަހުރެންނަށްޓަކައި

ކަލޭމެންނަކަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ = الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް އެއްޗެއް / އެއްވެސް

ކަމެއް۞ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެންވުން ބޮޑުވެ.۞ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ = އެ (قُرْآن އާއިމެދު)

ކަލޭމެން ތޫނުކޮށް ވާހަކަދައްކާ۞ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا = އެކަލާނގެއާއިމެދު ހެކިވެރިއަކަށް އެކަލާނގެ

ފުދިވޑެގެންވެއެވެ.۞ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ = އަޅުގަނޑާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ۞

ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥) ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ދާންދެން ވެސް އޭނާއަށް (އޭނާގެ دُعَاء އަށް) އިޖާބަ ނުދެއްވާނެކަށް ނުވަތަ އެއްޗަކަށް ﷲ ފިޔަވައި ގޮވާ دُعَاء ކުރާ މީހުންނަށްވުރެ އަނިޔާވެރިން ބޮޑު ވީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (އެއަށްވުރެބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އަދި އެތަކެތި ވަނީ އެމީހުން އެގޮވާ ގޮވުމަށް (އޭނާގެ دُعَاء އަށް) غَافِلُ ވެގެން ނެވެ.

(٦) އަދި މީސްތަކުން مَحْشَرُ ކުރެވޭދުވަހު އެތަކެތި (އެބުދުތަކެއް) އެމީހުންގެ އެބަޔަށް (ބުދަށް އަޅުކަން ކުރިމީހުންގެ) ޢަދާވާތްތެރިން ކަމުގައި ވާނެއެވެ. އަދި އެތަކެތި އެތަކެއްޗަށް ކުރެވުނު އަޅުކަމާއިމެދު ދެކޮޅުހަދާނެއެވެ. އިންކާރު ކުރާނެއެވެ.

(٧) އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަޔާންވެގެންވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެވިއްޖެއިރު حَقُّ އައިއިރު (قُرْآن އައިއިރު) ކާފަރުވީމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ބަޔާންވެގެންވާ سِحْر އެކެވެ.

(٨) އަދި ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް އެބަހީ (ﷲ އަށް) ދޮގުހެދީ އެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު ﷲ އަށް ދޮގުހަދަނީ (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އަޅުގަނޑު އެކަލާނގެއަށް ދޮގުހެދި ކުރުމުގައި ވަރުގަދަ އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޢަޛާބެއް ދެއްވައިފިނަމަ އެކަން ދިފާޢު ކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ (قُرْآن އާއިމެދު) ކަލޭމެން ދޮގުހަދަމުން ވަދެގަންނަ ކަންތައް އެކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަޅުގަނޑާއި ކަލޭމެންނާއި ދެމެދު ހެކިވެރިއަކަށް އެކަލާނގެ ފުދިވޑެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٩ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝١٠ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ۝١١

## ލަފުޒީ މާނަ

قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ!۞ مَا كُنتُ بِدْعًا = އަހުރެން ފުރަތަމަ ރަސޫލަކުގެ ގޮތުގައި އަހުރެން ނުވަމެވެ.۞ مِّنَ ٱلرُّسُلِ = ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން۞ وَمَآ أَدْرِى = އަދި އަހުރެން ނަންނަކަން ނުދަނެމެވެ.۞ مَا يُفْعَلُ بِى = އަހުރެންނާއިމެދު ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް۞ وَلَا بِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާއިމެދުވެސް (ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް)۞ إِنْ أَتَّبِعُ = އަހުރެން تَبَع ވާކަމެއް ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ = އަހުރެންނަށް ބާވައިލައްވާ وَحِى އަށް މެނުވީ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެން ނުވެމެވެ.۞ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٩ = ބަޔާންވެގެންވާ نَذِيرٌ އަކު ކަމުގައި މެނުވީ (ބިރުގެންނެވުންވާކަލެއް ކަމުގައި މެނުވީ)۞ قُلْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ. أَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން އަހުރެންނަށް ދަންނަވާށެވެ.۞ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = މި قُرْآن އިހީ الله ގެ حَضْرَة ން އައިސްފައިވާ ތަކެއްކަމުގައި ވީނަމަ۞ وَكَفَرْتُم بِهِ = އަދި ކަލޭމެން އެއަށް ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ۞ وَشَهِدَ شَاهِدٌ = އަދި ހެކިވެރިއަކު ހެކިދިނީ۞ مِّنْ بَنِىٓ إِسْرَآءِيل = ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ ތެރެއިން މިހެނެ۞ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ = ހަމަ އެއާއެއްފަދަކަމަށް އެބަހީ قُرْآن ގެއިމާނަކަމަށް۞ فَـَٔامَنَ = ފަހެ އޭނާ އީމާންވިއެވެ۞ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالَى۞ لَا يَهْدِى = ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝١٠ = އަނިޔާވެރިން ބަޔަކަށް۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީމީހުން ބުންޏެވެ.۞ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީމީހުންނަށް۞ لَوْ كَانَ خَيْرًا = އެކަން އީހީ (އެބަހީ مُحمد ގެ ދީނުގެ ނަސޭހަތާއި އަދި قُرْآن އެއީ) ހެޔޮކަމެއްކަމުގައިވާނަމަ۞ مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ = އެމީހުން (އެމުއުމިނުން) އެކަމަކާއި އަހުރެމެންނަށްވުރެ ކުރި

ދިސްނުވީހެވެ.۞ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُواْ بِهِۦ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަމަށްތެދުމަގުނުލިބުނުހިނދުން۞ فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.۞ هَـٰذَآ = މިއީ قُرْآن މިއީ۞ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ = އިރުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވެރިކަމެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٩)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނަކީރަސޫލުން އެންމެ ފުރަތަމަ ރަސޫލާކަލޭގެ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެންނާއިމެދު ކަންތައްކުރައްވާނީ ކިހިނެއްކަން ކަލޭގެފާނަށްވެސްމެއެވެ (ކަންތައްވާނީ ކިހިނެއްކަމެއް) އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނޭނގެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބާވައިލެއްވޭ وَحِى އަށް ތަބާވެ އަޅުގަނޑު تَبَع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ބާރަށްފަޅައިދޭ نَذِيرُ އަކު ކަމުގައި ނޫނީ (ބިރުވެރިކަމުގެ ހަބަރުދޭ ކަމުގައި ނޫނީ) އަޅުގަނޑު ނުވެއެވެ.

**(١٠)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. މި قُرْآن އަކީ الله ގެ حَضْرَة ން އައި ކަމުގައިވާ ފަހަރު އަދި ކަލޭމެން އެކަން ކާފިރުވެއްޖެ ހިނދު އަދި ބަނީ އިސްރާއީލުންގެ މީހަކު ހަމަ އެފަދަ އެއްޗަކަށް އެބަހީ قُرْآن އާއި ބައްދަލު ތަޢުރާތަށް ހެކިދީފައި ދެންއެކަމާ އީމާންވި قُرْآن އަށް އީމާންވެ އަދި ކަލޭމެން އެ قُرْآن އަށް ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވެ އީމާން ނުވިކަމުގައި ވަންޏާ ދެންވާނީ ކިހިނެއްތޯ ހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حُجَّة قَائِمُ ވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިންނަށް الله تعالَى ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

**(١١)** އަދި ކާފިރުވީމީހުން އީމާންވީމީހުންނަށްބުނެއެވެ. އެކަން އެއީ (އެބަހީ محمد ގެފާނު ގެނައި ދީނަކީ ހެޔޮކަމެއް) ކަމުގައި ވާނަމަ، އެބަހީ قُرْآن އެއީ ހެޔޮކަމެއް ނަމަ އެއީހުރިހާ މީހުންގެ ކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރިން ދިސްނުވީހެވެ. (އެކަމުގައިވެސް ކުރިއެރީ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް އެކަމަށް ތެދުމަގު ނުލިބުނު ހިނދުން ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ އެބަހީ قُرْآن މިއީ އިރުގެ މުސްކުޅި ދޮގުވެރިކަމެވެ.

وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمِن قَبْلِهِۦ = އަދި އޭގެކުރީގައި ފޮނުވި. (އެބަހީ قُرْآن ގެކުރީގައި ފޮނުވި)✽ كِتَٰبُ مُوسَىٰ = مُوسَىٰ عَلَيْهِ السلآم ގެފޮތް (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި تَوْرَاة)✽ إِمَامًا وَرَحْمَةً = ތަބާވާ އިމާމެއް ކަމުގައްޔާއި އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައި✽ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ = އަދިމިއީ ( މިقُرْآن މިއީ)✽ مُّصَدِّقٌ = (مُوسَىٰ عَلَيْهِ السلآم ގެފޮތް تَوْرَاة) ތެދުކުރާފޮތް އަރަބިބަހުން ވެގެންވާ ތެދުކުރާފޮތް.✽ لِّسَانًا عَرَبِيًّا = ބަސް عِرب ބަހުންވާ✽ لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (މުޝްރިކުންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.✽ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ = އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭނެއެވެ.✽ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ބުނިމީހުން✽ رَبُّنَا ٱللَّهُ = އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އެވެ.✽ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެބަސްމަތީ قَائِم ވެތިބެ✽ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއްނުވެއެވެ.✽ وَلَا هُمْ تَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ = އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއް ކަމުގައި އެމީހުން ނުވެތެވެ.✽ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ✽ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ.✽ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުށްޓެވެ.✽ جَزَآءً = ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން✽ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ = އެމީހުން ކުރާކަމުގައިވި ކަންތައްތަކުގެ✽

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަދި އެފޮތުގެ ކުރީގައި. (އެބަހީ قُرْآن ގެ ކުރީގައި) مُوسَى عَلَيْهِ السلام ގެ ފޮތް (އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި تَوراة) ވެއެވެ. އެއީ ތަބާވާނޭ އިމާމެއް ކަމުގައްޔާއި އަދި رَحْمَة އެއްކަމުގައެވެ. އަދިމިއީ (މިقُرْآن މިއީ) (مُوسَى عَلَيْهِ السلام ގެ ފޮތް تَوراة) ތަޞްދީޤުކުރައްވާ ސީދާ عِرب ބަހުން އަރިސްކުރައްވާ ފޮތެކެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް (މުޝްރިކުންނަށް) ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދެއްވުމަށާއި އަދި إحْسَان ތެރިންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވުމަށެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ އަކީ الله އެވެ މިހެން ބުނެ ދެން އެބަސްފުޅުގައި قَائِم ވެތިބި މީހުން ދަންނައެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންނަކަށް ބިރުވެރިކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހިތާމަކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(١٤) އެމީހުންނަކީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާ ދާއިމުބާޤީކޮށެވެ. އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) ކުރާކަމުގައިވި ރަގަޅު އަމަލުތަކުގެ ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ نِعْمَة އެވެ.

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ إِحْسَـٰنًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَصْلِحْ لِى فِى ذُرِّيَّتِىٓ ۖ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّـَٔاتِهِمْ فِىٓ أَصْحَـٰبِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ ٱلصِّدْقِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

## މުފްރަދާތު

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި އިންސާނާއަށް މިވަންތަކަށްވާނީ އަހުރެ ކުރެއްވީމެވެ.۞ بِوَٰلِدَيْهِ =

އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނާއިމެދު۞ إِحْسَـٰنًا = އެހީތެރިވުން / إِحْسَان ހެޔޮލުއިން ކުރުން۞

حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ = އޭނާގެމަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަރުވެއިންނެވެ.۞ كُرْهًا = ބުރަކަށިވެ އުނދަ / ނުރުހުމާ ދަތިވެ۞

وَوَضَعَتْهُ = އަދި އޭނާ އުފަންކުރެވި ވިހައެވެ.۞ كُرْهًا = ބުރަކަށިވެ އުނދަ / ނުރުހުމާ ދަތިވެ۞

وَحَمْلُهُۥ وَفِصَـٰلُهُۥ = އުފަންކުރުމާއި އާރަބޮޑުވާ އިސްރާއި އަދި ކިރުދޭ ނިންމުމާއި۞ ثَلَـٰثُونَ شَهْرًا =

އެއީ އުނދ މަސްދުވަހެވެ.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ = އުފަންވުމުގެ ބާރުގަދަ ފުރިހަމަވުމާއި ހަމައަށް

ގަދަވުމުގެ ޢުމުރަކަށް ފޯރުން (ބާލިޣުވުމެވެ.)۞ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً = އަދި ސާޅީސް އަހަރުވުމުން۞ قَالَ

رَبِّ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެރަބް! އާލާ.۞ أَوْزِعْنِىٓ = ތިރަސްކުރެއް މިހާރު

ދެއްވާށި.۞ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ نِعْمَة އަށް ޝުކުރު ކުރުމަށް ދެއްވާ۞ ٱلَّتِىٓ

أَنْعَمْتَ عَلَىَّ = އެ نِعْمَة ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑާ ޙަވާލުވުމަށް ދެއްވި۞ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ = އަދި އަޅުގަނޑުގެ

މައިން ބަފައިންނަށް ދެއްވި۞ وَأَنْ أَعْمَلَ صَـٰلِحًا = އަދި ޞާލިޙް عَمَلُ ކުރުމަށް ތައުފީޤް۞

تَرْضَىٰهُ = އެ عَمَلُ އަށް ކަލޭގެފާނު ރުހިވޮޑިގެންވާނެ۞ وَأَصْلِحْ لِى = އަޅުގަނޑަށް صُلْح ކޮށް

ދެއްވާށި.۞ فِى ذُرِّيَّتِىٓ = އަޅުގެ ދަރިފަސްކޮޅު۞ إِنِّى تُبْتُ إِلَيْكَ = ތައުބާވެއްޖެއީ ކަލޭގެ

ޙަޟްރަތަށް އަނބުރާ އެނބުރި ގޮސްފީމެވެ.۞ وَإِنِّى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ = އަދި ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރޭގައި

ކިޔަމަންތެރިންނެވެ.( ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.)۞ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެއީ އެމީހުން

އެމީހުން ޤަބޫލު۞ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ހެޔޮ ކަންތައްތަކަށް ޤަބޫލު ކުރައްވައި ހަމަކުރައްވައިފިން.۞

أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا = އެމީހުންކުރި ރަނގަޅު އަމަލު۞ وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރިގޮތް۞ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައި۞ وَعْدَ الصِّدْقِ = އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެއްވެ.۞ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާކަމުގައިވި۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٥) އަދި އިންސާނާ އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނާއިމެދު ހެޔޮވެރިވުމަށް إحْسَان ކުރުމަށް / ހެޔޮކަން ހިތުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އަމުރު ކުރެއްވީމެވެ. މިހެނީ އޭނާގެމަންމަ އޭނާއާއިގެން ބަލިވެއިނީ ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ދުރުގައެވެ. އަދި އޭނާ އުފަންވީވެސް ބުރަކަމާއި އެކު / ނުރުހުމާ ދުރުގައެވެ. އަދި އުފަންވުމާއިގެން އޭނާބަލިވެ އިނުމާއި އަދި ކިރުދިނުމާއި އޭގެ މުޅިއަދު ތިރީސް މަސްދުވަހެވެ. އަދި އުފަންވުމުގެ ބޮޑުވި ފުރިހަމަވެ ހަށިގަނޑު ގަދަވާއިރަށް ފޯރުން (ބަލިޣަތާއްވަށް.) އަދި ސާޅީސް އަހަރުވުމުން އިންސާނާ އޭނާގެ رَبُّ އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبُّ އެވެ.! ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ މައްޗަށާއި އަދި މިއަޅާގެ މައިން ބަފައިންގެ މައްޗަށް އެދުއްވި نِعْمَة އަށް މިއަޅާ ޝުކުރު ކުރުމަށްޓަކައި އަދި އެ عَمَلُ އަށް ތިބާރަސްކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވާ صالِح عَمَلُ ކުރުމަށް ޓަކައި މިއަޅާއަށް އަންގަވައި ދެއްވާށެވެ. އަދިމިއަޅާގެ ދަރިފަސްކޮޅު މިއަޅާއަށް صُلْح ކޮށް ދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ތިބާރަސްކަލާނގެއަށް ތައުބާ ވެއްޖައީމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާވަނީ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިންނެވެ. (ކިޔަމަންތެރިންގެ ތެރެއިންނެވެ.)

(١٦) ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އެމީހުންކުރި ރަނގަޅު އަމަލު އެމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަބޫލު ކުރައްވާނީ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވައި عَفُوء ކުރައްވާ ހުރި ގޮތް. އަދި އެމީހުން ވާނީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރޭގައެވެ. އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާކަމުގައިވި وَعْدُ އެއީ ތެދުވެރި وَعْدُ އެއްވެ. (އެބައި ރަސޫލު ބޭބޭކަލުންގެ ދުލުގެމަތިން އެމީހުންނަށް الله ކުރައްވާފައިވާ وَعْدُ ހުރި އެއީ ހަމަ ތެދުވެރި وَعْدُ ތަކެކެވެ.)

وَٱلَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلَّذِى قَالَ = އަދި ބުނިމީހާ ✵ لِوَٰلِدَيْهِ = އޭނާގެ މައިން ބަފައިންނަށް ✵ أُفٍّ لَّكُمَآ = ތިޔަ ދެމަފިރިންނާއި ހުރި އަހުރެންގެ ހިތާމް ދަތިވެއްޖެވެ. ✵ أَتَعِدَانِنِىٓ = ތިޔަ ދެމަފިރިން އަހުރެންނަށް ބިރުދައްކަނީ وَعْدُ ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ ✵ أَنْ أُخْرَجَ = އަހުރެން ކަށްވަޅުން ނުކުތުމާއިމެދު / مَحْشَرُ ކުރެވޭނެކަމަށް ✵ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ = އަދި ގިނަގިނަ ޤަރުނުތައް قَرْنُ ތަކެއް ފާއިތުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ✵ مِن قَبْلِى = އަހުރެންގެ ކުރިން ( އާދެވެރިޔަކުން އެކަކުވެސް ނާދެއެވެ.) ✵ وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ = އަދި އެދެމަފިރިން (ބައްޕައާއިމަންމަ) އެދެއްވާ ސަލާމަތްކަމާއި ٱللهُ އަށް دُعَاء ކުރަމުންދެއެވެ. (އަދި އެދެމަފިރިން އެކުއްޖާއަށް ބުނެއެވެ. ) ✵ وَيْلَكَ = ކަލޭއަށް ހަލާކު ފުރިއެވެ. ✵ ءَامِنْ = ކަލޭ އީމާންވާށެވެ. ✵ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުންٱللهُ ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقٌّ وَعْدُ ތެދެކެވެ. ( މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމުގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަحَقٌّ وَعْدُ ތެދެކެވެ. ) ✵ فَيَقُولُ = ފަހެ އެކުއްޖާބުނެއެވެ. ✵ مَا هَٰذَآ = މިއީވާހަކަތަކަކުން ނޫނެވެ. ✵ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ = އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދޮގުކަތާތަކާއި ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީ ✵ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެއުރެން އެއުރެން މީހުންނީ ✵ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަށަވަރު ބަސްފުޅު حَقٌّ ވެއްޖެމީހުންނެވެ. ✵ فِىٓ أُمَمٍ = (ޢަޒާބު) އެއްމަތިވެގެން ކުރިއްސުރެ ފާއިތުވެދިޔަ ✵ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ ކުރީގައި އިސްވެ ދިޔަ ޤައުމުތަކާއި ✵ مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ = ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ✵ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. ✵ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ = ގެއްލުންވެރިވި މީހުންގެ ތެރެއިން ✵ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ = އަދި ކޮންމެ ބަޔަކަށް ދަރަޖަތަކާއި މަޤާމުތަކެއް ވެއެވެ. ✵ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۖ = އެމީހުން ކުރި عَمَلُ ގެ ✵ وَلِيُوَفِّيَهُمْ

= އަދި އެމީހުންނަށް ބަރާބަރަށް ދެއްވާހުއްޓެވެ.۞ أَعْمَالَهُمْ = އެމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ޖަޒާ۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުއްޓެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٧)** ( آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންނުވާ އަދި މައިން ބަފައިންނަށް ކިޔަމަންތެރިނުވާމީހާ) އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް ބުނެއެވެ. ތިޔަދެމީހުންނަށް ހުތުރުކަން ހުއްޓެވެ. ތިޔަދެމީހުންގެ ވާހަކައިން އަހުރެންގެ ހިތް ދަތިވެއްޖެއެވެ. އަހުރެން ކަށްވަޅުން ނެރުއްވޭނެކަމަށާއި مَحْشَرُ ކުރުވޭނެ ކަމަށް

ތިޔަ ދެމީހުން އަހުރެންނަށް ޔަޤީންކޮށް وَعْدُ ދެނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންގެ ކުރިން قَرْنُ ތައް ވޭތުވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ.( އޭގެތެރެއިން އެކަކުވެސް ނާރައެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް އެނގިއްޖެ އެވެ. އަހުރެންގެ ކަންތައްވެސް ހަމައެހެންނެވެ. ) އޭނާ އެހެންބުނިހަމަވެސް އޭނާގެ ބައްޕައާއި މަންމައިދެމީހުން އޭނާގެ ސަލާމަތްކަމަށް الله އަށްޓަކައި دُعَاء ކުރައްވަނީއެވެ. (އަދި އެދެމީހުން އޭނާއާއި ބުނެއެވެ.) ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ކަލޭ އީމާންވާށެވެ!.( الله އަށާއި آخِرَة ދުވަހަށް އީމާންވާށެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަ حَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ. ( މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމުގެ وَعْدُ ތެދު އެއީ ހަމަ حَقُّ وَعْدُ ތެދެކެވެ.) ފަހެ އޭނާ ބުނެއެވެ. އިސްވެދިޔަމީހުންގެ ދޮގުވާހަކަތަކެއް ނޫނީ ތިޔަވާހަކަތަކަކީ އެހެންވާހަކަތަކެއް މެނުވީ ނޫނެވެ.

**(١٨)** އެފަދަ އެފަދަ މީހުންނީ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކާފަރުވެ ބަސްފުޅު حَقُّ ވެއްޖެމީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ކުރީގެ ޖިންނީންނާއި އިންސާނުންގެތެރެއިން އިސްވެދިޔަ (ކާފަރު) އުއްމަތްތަކުގެތެރޭގައި އެމީހުންނާއިގެން ނިމިވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ގެއްލިހަލާކުވިމީހުންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ.

**(١٩)** އަދި ކޮންމެ ބައެއްގެ އެބައެއް ކުރި عَمَلُ ގެ ދަރަޖަތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ޖަޒާ قِيَامَة ދުވަހުން ބަރާބަރަށް ދެއްވާހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭހުއްޓެވެ.

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ۝٢٠ ۞ وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝٢١

## މުފުރަދާ

وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފިރުވީމީސްތަކުން ހުށަހަޅައިދޭނޭދުވަސް ❁ ހަނދުމަކުރު ކަލޭގެފާނު!

عَلَى ٱلنَّارِ = ނަރަކައަށް ❁ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ = (އުޅުވުން އުމުރުންނަން އެންމެރަނގަޅު) ކަލޭމެން

ކަލޭމެންގެ ރަގަޅު ބައި ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފީމުއެވެ. ❁ فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا = ކަލޭމެންގެ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގެ ❁

وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا = އަދި ކަލޭމެން އުދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމު ލިބިގެންފީމުއެވެ. ❁ فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ =

ފަހެ މިއަދު ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެވޭނީއެވެ. عَذَابَ ٱلْهُونِ = ނިހާލަތްތެރިވާގޮތުގެ عَذَابُ ގެ ❁ بِمَا

كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ = ކަލޭމެން ބޮޑާވީ ބޮޑުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ❁

بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ = އެއްވެސް حَقُّ އެއްނެތި ❁ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ۝٢٠ = އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވުމުގެ

ސަބަބުންނާއި (ٱللهُ ގެ ކިޔަމަންނުވުމުގެ ސަބަބުންނާއި) ❁ وَٱذْكُرْ = (އަ رَسُولُ ٱلله އެވެ!)

ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! ❁ أَخَا عَادٍ = عَاد ބައިގެމީހުންގެ

أَخُ ( هُودُ عَلَيْهِ السَّلَامُ ) ގެ ވާހަކަ ❁ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ = އެކަލޭގެފާނު ބިރުދައްކަވައި އިންޒާރުކުރެއްވިހިނދު ❁ قَوم އަކަށް

އިންޒާރު ކުރެއްވި ހިނދު ❁ بِٱلْأَحْقَافِ = أَحْقَافُ އޮތްވައްޓާ ތާގައި ( އެއީ އެ قَوم ގެ މީހުން

ދިރިއުޅުނު ރަށެވެ.) ❁ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން نَذِيرُ ންނާއި ( رَسُولُ ންނާއި)

އިސްވެސް ފަހިވެގެން ❁ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ❁ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ

ފަހުންނާއި ❁ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ. ❁ إِلَّا ٱللَّهَ =

ٱلله އަށްމެނުވީ ❁ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ. ❁

عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۝٢١ = ބޮޑުދުވަހެއްގެ ޢަޛާބު އަރާނެތީ ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٠)** އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން ނަރަކައަށް ހުށަހަޅުއްވާދުވަސް ( ހަނދުމަކުރާ ކަމަކަށްވާނެވެ.) ( އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ) ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގެ ރަގަޅު ތަކެތި ކަލޭމެން ގެއްލުވައިލައިފީމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެދުނިޔޭގައި މަޖާކޮށް އަރާމު ލިބިގަތީމުއެވެ. ފަހެ މިއަދު މި ކަލޭމެންނަށް ޖަޒާދެއްވޭނީއެވެ. އެޖަޒާއަކީ އެއްވެސް حَقُّ އެއްނުލާ ކަލޭމެން ބިމުގައި ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވާކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި ކަލޭމެން ފާސިޤުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެބަހީ ٱلله ގެ ކިޔަމަންތެރިކަމުން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުން އިހާނެތިކުރުވޭނޭ عَذَابُ ގެ ޖަޒާއެވެ.

**(٢١)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އަދިކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް عَاد ބައިގެމީހުންގެ أَخُ ( هُودُ عَلَيْه السَّلاَم ) ގެ ވާހަކަ ހަނދުންކޮށްދެއްވާށެވެ! އެއީ أَحْقَافُ އޮތިއްރުން ތާގައި އެކަލޭގެފާނުން ގެ قوم އަށް ނިޒާރުކުރެއްވި ހިނދުއެވެ. أَحْقَافُ އެއީ އެ قوم ގެ މީހުން އުޅުނު ތަނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ނާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ވެސް نَذِيرُ ންނަށް ( رَسُولُ ބޭކަލުންނަށް) އިސްވެގެން ހިނގައްޖެއެވެ ވަޔާއިގެންފައެވެ. ( އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެބަހީ ( هُودُ عَلَيْه السَّلاَم ވިދާޅުވިއެވެ.) ކަލޭމެން ٱلله އަށްމެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عَذَاب އަރައިގަތުމަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ.

قَالُوٓاْ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَلَـٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُواْ هَـٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُواْ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَـٰكِنُهُمْ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

## މުފްރަދާތު

قَالُوٓاْ = އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.❁ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެން އަނބުރައިލެއްވުމަށްޓަކައިތޯއެވެ؟ ( ނުވަތަ މަގުފުރެއްދެވުމަށްޓަކައިތޯއެވެ؟ )❁ عَنْ ءَالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ން ތަކުގެ ކިބައިން❁ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ގެނެސްދީބަވާށެވެ.❁ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ދިނަ وَعد ކުރައްވާ އެއްޗެއް (އެ عَذَاب)❁ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ވާނަމަ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.❁ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ = އެކަމުގެ އެނގުންވަނީ (އެ عَذَاب) އަންނާނެވަގުތުގެ އެނގުންވަނީ❁ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ގައެވެ.❁ وَأُبَلِّغُكُم = އަދި މިއަހުރެން ކަލޭމެންނަށް އިއްވަމި ދަނީއެވެ.❁ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ = އެކަމަކާއިގެން މިއަހުރެން ފޮނުއްވުނު ކަންތައް❁ وَلَـٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އަހުރެން ކަލޭމެން ދެކެނީ❁ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ = ޖާހިލު ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.❁ فَلَمَّا رَأَوْهُ = ފަހެ އެމީހުން (އެ عَذَاب ) ދުށުމުން❁ عَارِضًا = އެއީ ވިލާގަނޑެއްކަމުގައެވެ. ( އެމީހުންނަށް عَذَاب އައީ ވިލާގަނޑެއްގެ ސިފައިގައެވެ. )❁ مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ = އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާކޮށް ކުރިމަތިލާފައި އަންނަނިލެ❁ قَالُوٓاْ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ هَـٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا = މިއީ އަހުރެމެންނަށް ވާރޭވެހޭނެ ވިލާގަނޑެކެވެ.❁ بَلْ هُوَ = އަދި ކިއްޔެއްވެ؟ އެއްޗެއްކަމަކަށްވެސް އެހެންނުވެއެވެ. އެއީ❁ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ = ކަލޭމެން އަވަސްކޮށް ހަލާކުކުރަން އެދުނު އެއްޗެވެ.❁ رِيحٌ = އެއީ ވައިރޯޅިއެކެވެ.❁ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ = އޭގައި ވޭންދެނިވި عَذَاب އެކުލެވިގެންވާ❁ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍ = (އެވައި) ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދު ކޮށްލައެވެ.❁ بِأَمْرِ رَبِّهَا = އެވައިގެ ވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅުގެން❁ فَأَصْبَحُواْ = ފަހެ އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ.❁ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا

مَسَٰكِنُهُمۡۚ = އެމީހުން އުޅުނު ގޭތި ގެދޮރުތަކުގެ ނިޝާނާ ބާކީވެ ހުރި ކަމުގައި (އެބަހީ ގޭތިގެދޮރުތަކުގެ ބައެއްޗާއި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.)۞ كَذَٰلِكَ نَجۡزِى = މިފަދައިން ނުބައި ބަޔަކަށް ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.۞ ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٢٥﴾ = ނުބައި ކުށްވެރިންނަށް۞

## إِجۡمَالِي މާނަ

(٢٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް ތިޔަވަޑައިގެންނެވީ އަހުރެމެންގެ إله ން ތަކުގެ ޢިބާދަތުން އަހުރެމެން ދުރުކޮށްލުމަށްތޯއެވެ؟ ( ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމަށްތޯއެވެ؟) ކަލޭގެފާނަކީ ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިންނަމަ ބޭކަލަކު ކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ހިނަ وَعد ކުރައްވާ އެތި ( އެ عَذَاب) އަހުރެމެންގެމައްޗަށް ގެންނަވާށެވެ.!

(٢٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެކަމުގެ އެނގުންވަނީ ( އެ عَذَاب) އަންނާނެ ވަގުތެއްގެ އެނގުންވަނީ ٱلله ގެ حَضْرَة ގައެވެ. އަދި މިވަން ކަލޭގެފާނު އެކަމަކާއިގެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު ކަންތައް ކަލޭމެންނަށް އިއްވައި ދެނީއެވެ. އަދި އެހެނަސް ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަކީ ދެކެނީ ކަލޭމެންނަކީ ޖާހިލު ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٤) ދެން ފަހެ އެމީހުން (އެ عذاب ) ދުއްރިގެން އައި އެމީހުންގެ ވާދީތަކާއި ދިމާލަށް ކުރިމަތިވެގެން އަންނަ ވިލާގަނޑެއް ( އެމީހުންނަށް عذاب އަރާ ވިލާގަނޑުގެ ސިފައިގައެވެ. ) އެމީހުން ބުންޏެވެ. މިއީ އަހުރެމެންނަށް ވާރޭ ވެހޭނޭ ވިލާގަނޑެކެވެ.އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ނަމަވެސް ކަންނޫންފަދައިވެސް އެއީ ކަލޭމެން އަވަސްކުރި ކަމެވެ. އަދި ވައިރޯޅިއެކެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެކެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި ވޭންދެނިވި عذاب އެއްކަމުގައި ވަނީއެވެ.

(٢٥) ( އެވައި) އެބަހީ އާދު ޤައުމުގެ މީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވި ވައިގެ ފުރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅުން ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ނަގާލީއެވެ.= ފަހެ އެމީހުން އުޅުނު ގޭތި ގެދޮރުތަކުގެ ނިޝާނާ ބާކީވެ ހުރި ފާޅުވިއެވެ. ( އެބަހީ ގޭތިގެދޮރުތަކުގެ ބައެއްޗާއި އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.) ނުބައި ކުށްވެރިންނަށް މިފަދައިން ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (މިއާޔަތާ ބެހޭގޮތުން ތަފްސީރުގައި تَفْصِيْلُ ކުރެވިފައިވާނެއެވެ.)

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا ٱلْأَيَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެބަހީ عَادُ ޤައުމުގެމީހުން ހަމަޖައްސަވައި تَمْكِينُ ކަން ދެއްވީމެވެ.✿ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ = އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެން قُرَيْش ނަސަރުވެސް ހަމަޖައްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި✿ وَجَعَلْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލެއްވީމެވެ.✿ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި ހިތް✿ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ.✿ سَمْعُهُمْ = އެމީހުންގެ އިވުމަކުން✿ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ފެނުމަކުންވިޔަސް✿ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވިޔަސް✿ مِّن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމެއް✿ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ = އެމީހުން ދެކޮޅުހަދައި ދޮގުކުރި ހިނދުން✿ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް✿ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ.✿ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން އެކަންކަމާއިމެދު ފުރައްސާރަ ކުރިކަންތައް އެބަހީ އެމީހުންނަށް عَذَاب އަރުވާއެޅިއެވެ.✿ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.✿ مَا حَوْلَكُم = ކަލޭމެންގެ ވަށައިގެންވާ ތަކެތި✿ مِّنَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށުގެތެރެއިން✿ وَصَرَّفْنَا ٱلْأَيَٰتِ = އަދި އާޔަތްތައް ( ދަލީލުތައް) ތަފާތު ގޮތްގޮތަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ.✿ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ = އެއީ އެމީހުން ( ތައުބާވެ ރުޖޫޢަ ވުމަށް) އުއްމީދުގައެވެ.✿ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް نَصر ދިނީހެއްޔެވެ.✿ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ = އެމީހުން ހިފާ إِخْتِيَارُ ކުރި ތަކެތި ( އެބުދުތަކެވެ)✿ مِن دُونِ ٱللَّهِ = ٱلله ފިޔަވައި✿ قُرْبَانًا ءَالِهَةً = ގާތްވުމަށްޓަކައި ކުރުބާން ކަމުގައި إله ން ތަކެއް ކަމުގައި✿ بَلْ = އަދި ކިޔާށެވެ.✿ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެކަންތައް ގެއްލިއްޖައެވެ.✿ وَذَٰلِكَ

إِفْكُهُمْ = އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ.۞ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ (٢٨) = އަދި އެއީ އެމީހުން ދޮގު ހަދަމުން ގެންދިޔަ ކަމެކެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެބައި عَادُ ޤައުމުގެމީހުންނަށް އެކަންކަމުގައި ކަށަވަރުން قُرَيْش ނަސްރުވެރިވުމަށް ހަމަޖައްސަވައި ދެއްވި ކަންކަމުގައި تَمْكِيْنُ ކޮށް ދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ހިތް ދެއްވީމެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހަދައި ޖެއްސުމު ނުކުތީ ހިތްޕުޅު އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ އިވުމަކުން އަދި އެމީހުންގެ ފެނުމަކުންވެސް އަދި އެމީހުންގެ ހިތަކުން ވެސް އެއްވެސް ކަމެއް ނުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަށްކަލާއިގެން މަލާމާތްކޮށް ފުރައްސާރަ ކުރަމުންދިޔަ އެއްޗެއް އެމީހުން ވަށާލައިފިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންނަށް عذاب އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ.

(٢٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ވަށައިގެންވާ ބަންދަރުތައްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އާޔަތްތައް އެބަހީ (ދަލީލުތައް) ބަޔާން ކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެގޮތުގެމަތީން ބަދަލުކުރައްވާވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން (ކާފިރުކަން ދޫކޮށް ހެޔޮމަގަށް) އެނބުރި އައުމަށްޓަކައެވެ.

(٢٨) الله އާއި ގާތްކޮށްދިނުމަށް ކުރުބާނަކަށް ކަލާނގެ إله ން ޙަޟްރަތުގައި އެމީހުން ހިފާ إخْتِيَارُ ކުރި ބުދުތައް (އަޅުކަންކުރި) އެމީހުންނަށް نصر ދިންނަމަވެއެވެ. އަދި ހިތްހަމަޖެހޭ، އެމީހުންގެ ކިބައިން އެބުދުތައް ގެއްލިހިއެވެ. އެބަހީ ޒާތްކަމެއްދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެބުދުތައް ގެއްލިގެންދިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހެދި ދޮގެވެ. އަދި އެއީ އެމީހުން ދޮގު ހަދަމުން ގެންދިޔަ ކަމެކެވެ.

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ ۖ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَـٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَـٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَـٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

## މަރުޙަލާ

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ = އަދި މިވަން ރަސޫލާއާގެ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް އަނބުރުއްވައި ފޮނުއްވީމެވެ.✻ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނިންގެ ބައެއް ✻ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ = އެބައިމީހުން قُرْآن އަޑުއަހާ ހާލު✻ فَلَمَّا حَضَرُوهُ = ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ހާޒިރުވިހިނދުން✻ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ = (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) ބުނެއެވެ. ކަންފަށްޓާށެވެ. ހަނުހުރެމުން އަޑުއަހާށެވެ.✻ فَلَمَّا قُضِىَ = ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން ކިޔަވާ ވިދާޅުވުން ނިމުނުހިނދުން✻ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْمُ އަށް އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.✻ مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ = (قَوْمُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރު ކުރާބަޔަކު✻ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.✻ يَـٰقَوْمَنَآ = އޭ އަހުރެމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ.✻ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَـٰبًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ފޮތެއްގެވާހަކަ އަޑުއެހީމެވެ.✻ أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ = مُوسى عَليه السلآم އަށްފަހު ބާވައިލެއްވުނު✻ مُصَدِّقًا = ތެދުކުރަނިވި✻ لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ = އެފޮތުގެ ކުރީގެފޮތް✻ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ = އެފޮތް މަގުދައްކަނީ ހަމަ ސީދާ حَقُّ އަށެވެ.✻ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ = އަދި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ.✻ يَـٰقَوْمَنَآ = އޭ އަހުރެމެންގެ قَومُ ގެމީހުންނޭވެ.✻ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ގޮވާލައްވާ ކަލޭގެފާނަށް އިޖާބަ ދޭށެވެ.✻ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާށެވެ.✻ يَغْفِرْ لَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ.✻ مِّن ذُنُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފާފައިގެ ތެރެއިން✻ وَيُجِرْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނެއެވެ.✻ مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އިން.✻ وَمَن لَّا يُجِبْ = އަދި އިޖާބަނުދިންމީހާ (ދަންނައެވެ.)✻ دَاعِىَ ٱللَّهِ = الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ގޮވާލައްވާ ކަލޭގެފާނަށް✻ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ = ފަހެ ނުކުޅެދުއްވިދާނެފަދަ ބިމުގައިވެސް ނާއްސަވާނެއެވެ.✻ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި وَلَيْسَ لَهُۥ = އަދި އޭނާ

އަޅަންނުވެއެވެ.❁ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު❁ أُوْلَٰٓئِكَ = އެފަދަމީހުން އުޅެނީ❁ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٩) އަދި ތިމަން ރަސޫލާގެ ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ޖިންނީންގެ ބައިގަނޑެއް އަނބުރުއްވައި ދެއްވީމެވެ. ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ އެބައިމީހުން قُرْآن އަޑުއެހުމަށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް ހާޒިރުވީހިނދުން (އެމީހުން އެމީހުންނަށް) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. ކަލޭމެން ހަނުހިމޭނުން އަޑުއަހާށެވެ. (ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ކިޔަވައިދެއްވުން ނިމުނީމާ) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުން ކިޔަވާ ނިމުނުހިނދުން އިންޒާރުދޭން (قَوْمُ ގެމީހުންނަށް) އިންޒާރު ކުރައްވާ އެމީހުންގެ قَوْمُ އަށް އެނބުރި ދިޔައެވެ.

(٣٠) އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ފޮތެއްގެ ވާހަކަ އަހައިފީމެވެ. އެފޮތަކީ مُوسى عَليه السلاَم އަށްފަހު ބާވައިލައްވާފައިވާ ފޮތެކެވެ. އެފޮތަކީ ކުރީގެ ފޮތްތަކުގެ ވާހަކަތައް ތެދުކޮށްދޭ ބާވައިލައްވާ ފޮތެކެވެ. އެފޮތް މަގުދައްކަވަނީ ހަމަ ސީދާ حَقُّ އަށެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ.

(٣١) އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ قَوْمُ ގެމީހުންނޭވެ. الله ގެ ދަޢުވަތަށް އިއްވަވައިދެއްވާ ފަރާތަށް ކަލޭމެން އިޖާބަ ދޭށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް އީމާންވާށެވެ. އެހެން ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުން ބައެއް ފާފަ އެކަލާނގެ ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ވޭންދެނިވި عَذَاب ން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސަލާމަތް ކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٢) އަދި الله ގެ ދަޢުވަތު އިއްވައިދެއްވާ ފަރާތަށް އިޖާބަދެއްނުވާމީހާ (ދަންނާށެވެ.) ފަހެ ބިމުގައި ނުކުޅެދިއްޖައްސާފައި މިނިވަންވެވޭނެ މީހަކު ނޫނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު އޭނާއަކަށްނުވެއެވެ. އެފަދަމީހުން އުޅެނީ ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައެވެ.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ۚ بَلَاغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

## ތަރުޖަމާ

أَوَلَمْ يَرَوْا = އެމީހުން ނުދެކެނީތޯއެވެ. ( ނުވިސްނާތޯއެވެ.)۞ أَنَّ اللَّهَ الَّذِي = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ކަން۞ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ = އުފެއްދެވި ބިންއުޑުތައް۞ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ = އަދި އެތަކެތި އުފެއްދެވުމުގައި އެކަލާނގެއަށް އުނދަގޫވެސް ނުވެވޮޑިގެންނުވާކަމާއެވެ. ވަރުބަލިވުމެއްނުވާކަމާއެވެ.۞ بِقَادِرٍ = އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަމާއެވެ.۞ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ = މަރުވެފައިވާމީހުން ދިރުއްވުމުގައި ވަރުގަދަކަމަށް۞ بَلَىٰ = އާދޭހެއް ނުވަނީތޯއެވެ.؟۞ إِنَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގައި ވަރުގަދަކަން۞ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ހުށަހެޅިވޭދުވަސް (ހަމަކުރިމަތިކުރެވޭދުވަހު.)۞ عَلَى النَّارِ = ނަރަކައަށް۞ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ = (އެމީހުންނަށް އެއްކަލާނގެ ވިދާޅުވާނެއެވެ.) އަޑުގަދަ މިއީ ހަމަ حَقُّ ކަމެއް ނޫންހެއްޔެވެ.؟۞ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا = އާނއެކަން ދަންނަވާނެއެވެ. އާދޭހެވެ. އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ ގަންދީ ދަންނަވަމެވެ. މިއީ ހަމަ حَقُّ އެވެ.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާނެއެވެ.۞ فَذُوقُوا الْعَذَابَ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަބަލައިގަންނާށެވެ.۞ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ = ކަލޭމެން ކާފިރުވާކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.۞ فَاصْبِرْ = (އޭ رَسُولُ الله އެވެ) ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.۞ كَمَا صَبَرَ = ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން۞ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ = ރަސޫލުންނަށް ދެއްވުނު ހިތްވަރުގެ ވެރިން عَزْمُ ވެރި ރަސޫލުންގެ ކެތްތެރިވެވަޑައިގެންނެވި ފަދައިން۞ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްކުރުމަށް ނުދަންނަވާށެވެ.۞ كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟۞ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނުކަންތައް (އެ عَذَابُ އެމީހުން ދެކޭދުވަހު )۞ لَمْ يَلْبَثُوا = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ތިބެވުނުހެންމެ ކުޑަދުވަހެވެ.۞ إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ = ދުވާލެއްގެ ހިސާބުގެ ކޮޅެއްގައި

ގެންދެވީ۞ بَلَٰغٌ ۚ = މިއީ އިއްވައިދިނުމެކެވެ.۞ فَهَلْ يُهْلَكُ = ފަހެ ހަލާކުވާނީ ކޮންބައެވެ؟ (ނުވަތަ ހަލާކު ނުވާނެއެވެ.)۞ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކުމެނުވީ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ الله تَعَالَى ކަށް އެމީހުންނަށް ނުކުޅެދިވަޑައެވެ. އަދި އެތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި އެއްވެސް ނުކުޅެދުންތެރިކަމެއް ނުވި ވަރުބަލިވުމެއް ވެސް އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ. މަރުވެފައިވާ ކަންކަން ދިރުއްވުމަށް ވަރުގަދަވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައި ޔަޤީނެވެ. އާދޭހެވެ. އެކަލާނގެ ކޮންމެކަމަކަށް ހަމަ ވަރުގަދަވެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٣٤) އަދި ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ނަރަކައަށް ހުށަހެޅޭދުވަސް (ހަނދުމަ ކުރައްވާށެވެ!) (އެމީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) އޭގައި މިއީ ހަމަ حَقٌّ ކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ؟ އެކަމަށް ދަންނަވާނެއެވެ. އާދޭހެވެ. އަޅުގަނޑުގެ رَبُّ ގަސަމުގައި ދަންނަވަމެވެ. މިއީ ހަމަ حَقٌّ އެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާވާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކާފަރުވާކަމުގެ ސަބަބުން އެހެންވީ ކަލޭމެން عَذَابُ ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

(٣٥) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ރަސޫލުބޭކަލުންކުރެ ހިތްވަރުގަދަ عَزْمُ ވެރިބޭކަލުން ކެތްތެރިވީ ފަދައިން ކަލޭގެފާނުވެސް ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. (އެބަހީ އެކާފަރުންނަށް ޢަޛާބު އައުމަށް އަވަސްވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.)

އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވުނު ކަންތައް (އެ عَذَابُ) އެމީހުން ދުށުމުން އެމީހުން ހީކުރާނީ ކޮންފަދައެއް؟ އެމީހުން ނަމަ ދުވާލުގެ ސާޢަތެއްގެ އިރުކޮޅަކު މެނުވީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ހުރެފައިނުވާކަމުގައެވެ. ދެންފަހެ މިއީ ފާޅުކޮށް އިއްވައިދިނުމެކެވެ. މީސްތަކުންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة އިއްވައިދިނުމެކެވެ. ފަހެ ފާސިޤު ބަޔަކުމެނުވީ. (الله ގެ އަމުރުން ނުކުމެބަޔަކުމެނުވީ) ހަލާކުވާނީ ކޮންބައެވެ؟ އެބަހީ. الله ގެ އަމުރުން ނުކުމެ ބަޔަކުމެނުވީ ހަލާކު ނުވާނެއެވެ.

# محمد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة محمد — އާޔަތުގެ އަދަދު (٣٨)

ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَءَامَنُوا۟ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْبَٰطِلَ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَٰلَهُمْ ﴿٣﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްތަކުން.۞ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރީ.۞ أَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿١﴾ = އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލު ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ وَءَامَنُوا۟ = އަދި އެމީހުން އީމާންވެ.۞ بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ = مُحَمَّد ގެ ފާނުންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.۞ وَهُوَ ٱلْحَقُّ = އަދި އެއީ ހަމަ ހަގީގަތެވެ.۞ مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ން.۞ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައް ފުއްސަވައިދެއްވައިފިއެވެ.۞ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކަންތައްތައް / އެމީހުންގެ ހާލުތައް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. / އިސްލާހުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ. އެހެންކަމުން.۞ بِأَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން.۞ ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْبَٰطِلَ = އެމީހުން بَاطِل އާއި ތަބާވިއެވެ.۞ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން.۞ ٱتَّبَعُوا۟ ٱلْحَقَّ = އެމީހުން ހަގީގަތާއި ތަބާވިއެވެ.۞ مِن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.۞ كَذَٰلِكَ = އެފަދައިންނެވެ.۞ يَضْرِبُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ = الله މީސްތަކުންނަށް ޖައްސަވައިދެއެވެ.۞ أَمْثَٰلَهُمْ ﴿٣﴾ = އެމީހުންގެ މިސާލުތައް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ތިމާގެން ކާފަރުވެ الله ގެ މަގުގެ ބަންދުކުރި މީސްތަކުން. (ދަންނަށެވެ.) الله އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ބާޠިލު ކުރައްވައިފިއެވެ. (އެމީހުންކުރި ހެޔޮ އަމަލުތައް ގެއްލުވި ކުރައްވައިފިއެވެ.)

(٢) އަދި الله އަށް އީމާންވެގެން ޞާލިޙު އަމަލުތައް އަދި މުޙައްމަދުގެ ގާނޫނުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް، އެތަކެއްޗަކީ އެއީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތުން ބާވައިލައްވައިފައިވާ ޙައްޤުތަކެއްޗެވެ. އެއީ قُرْان އެވެ. ފަހެ އެތަކެއްޗަށް އީމާންވި މީސްތަކުން (ދަންނަށެވެ.) الله އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި އަދި އެމީހުންގެ ޙާލުތަކާއި ކަންތައްތައް އިޞްލާޙުކޮށްދެއްވައި ސުލްޙަކުރައްވައިފިއެވެ.

(٣) އެހެންއެކަންއޮތީ، ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން ތަބާވީ ބާޠިލަށެވެ. (އެއީ الله އަށް ޝަރީކުކުރުމާއި އެކަލާނގެއަށް އުޅުދުގެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީސްތަކުން ތަބާވީ ޙައްޤަށެވެ. (އެއީ تَوْحِيد އާއި އީމާންކަމާއި ޢިބާދަތްތެރިކަމެވެ.)

ދެބައިމީހުންގެ ޙާލު ބަޔާންކުރައްވަނީ މީސްތަކުންނަށް الله ޢައްސަވާ، މިސާލުތައްދެއްވައިގެން. (އިބްރަތުލިބުމަށް ގޮތުންނެވެ.)

فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَضَرْبَ ٱلرِّقَابِ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّواْ ٱلْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَآءً حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَٱنتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَاْ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ وَٱلَّذِينَ قُتِلُواْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ ٱلْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَنصُرُواْ ٱللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٨﴾

## ތަރުޖަމާ

فَإِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ!) ތަން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ކާފަރުންނާ (ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި) ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.۞ فَضَرْبَ ٱلرِّقَابِ = (ކާފަރުންގެ) ކަނދުރާތަކުގައި (ކަރުތަކުގައި) ޖަހާށެވެ. (އެބައި އެމީހުންގެ ބޮޑަށްކަނޑާލާށެވެ.)۞ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَثْخَنتُمُوهُمْ = އެމީހުން ގިނަގިނައިން މަރުވެއްޖެއިމަށްފަހުން.۞ فَشُدُّواْ ٱلْوَثَاقَ = އަދި އެމީހުންގެބަނދުން ބާރުކުރާށެވެ. (ބަނދު ހަރުއްސަކުރާށެވެ.)۞ فَإِمَّا مَنًّۢا بَعْدُ = އެމީހުން ބަނދުކުރުމަށްފަހު ދޫކޮށްލުމާ ބަދަލުއެއްނުނަގާ ދޫކޮށްލުމެވެ.۞ وَإِمَّا فِدَآءً = އަދި އެނޫނީ ފިދުޔާއެއް ނަގައިގެން ދޫކޮށްލުމެވެ.۞ حَتَّىٰ تَضَعَ ٱلْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ = ހަނގުރާމަ އޭގެ ހަތިޔާރު ބަހައްޓައިފިނުމަށް ދާންދެން. (އެބައި ޝިރުކުވެރިން ހަތިޔާރުބައިމި ބަހައްޓައިފިނުމަށްދާންދެން.)۞ ذَٰلِكَ = އެއީ އެވެ. އެބައި ކާފަރުންނާމެދު ހިންގަވާ ޙުކުމެވެ.۞ وَلَوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ = އަދި އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، އެކަލާނގެ ނަސްރުލައްވާނެތެވެ.۞ لَٱنتَصَرَ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރުމަން نَصْر ހޯދައިދެއްވިއްޔެވެ.۞ وَلَٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް.۞ لِّيَبْلُوَاْ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ = ތިޔަބައިމީހުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނާއި އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ قُتِلُواْ = އަދި މަރުވެވުނުމީހުން / ޝަހީދު ވެވުނު މީހުން.۞ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللهގެ މަގުގައި.۞ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٤﴾ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އަމަލުތައް ގެއްލުވާ ނުލައްވާނެތެވެ.۞ سَيَهْدِيهِمْ = ނިކަންހުރި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް (ސުވަރުގެއަށް) މަގުދައްކަވާހުށްޓެވެ.۞ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ އެންމެހައި ޙާލުތަކެއް ރަގަޅު ކުރައްވާހުށްޓެވެ.۞ وَيُدْخِلُهُمُ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެއަށް ވައްދަވާ ހުށްޓެވެ.۞ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަންގަވައިދީވާ އެތަން (ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ޚާއްޞަކޮށް އެކަލާނގެ އެގޮތައި މީރުވަސްދުއްވާފައިވާ)۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.۞ إِن تَنصُرُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭގެފާނު الله އަށް

ނަސްރު ދެއްވާނޭ ( އެބަހީ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ނަސްރުދެއްވާނޭ)۞ يَنصُرْكُمْ = ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެންނަށް ނަސްރު ދެއްވާނެވެ.۞ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ۝٧ = އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަފަތް ސާބިތު ކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ.۞ وَالَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުވީމީސްތަކުން۞ فَتَعْسًا لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ.۞ (އަބަދުގެ ފަނާކަން ހުއްޓެވެ.)۞ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ۝٨ = އަދި އެމީހުންގެ ހުރި ޢަމަލުތަކަށް بَاطِلُ ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤) ދެ ނިމުންވުމުގެ މީސްތަކުންނާ. ތިޔަބައިމީހުންނާއި ކާފިރުންނާއި (مَيدان ގައި) ބައްދަލުވުމުގައި އެމީހުންގެ ކަންދުރާތަށް ކަނޑާލާށެވެ. އެމީހުންމަރާލާށެވެ. އެއީ އޭގެ ފިނަ ބައްދަލު މަރުވާ އަވަދިވާންދެންނެވެ. ދެން އަދި އެމީހުން ރަނގަޅަށް ބަނދެ ހަގުއަތުލާކަށާލާށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް ފިލައިގެން ނުދެވޭ ގޮތަށްކަމުންނެވެ.) ދެންހަގުއެއް ހިފުމުގެ މީސްތަކުން އަސީރުން ފައްސާ ފެއްސައި ބަދަލުގައި ދޫކޮށްލާށެވެ. ނުވަތަ ފިދުޔަ ބަލައި ދޫކޮށްލާށެވެ. (މަސްލަހަތު ހުރިގޮތް ބަލާފައި ފެއްސެވެ.) އެއީ ހަނގުރާމަ އޭގެ ހަތިޔާރު ބާލައިގަތުމަށް ދެމެހާއޭ ނިމުމަށެވެ. (އަދި މިކަންތައް ނިމުނީތީ ކޮށްދޭށެވެ.) އަދި الله އެދި ވޮޑިގެންނެވިނަމަ އެކާފިރުންގެ މައްޗަށް ފުށުލިބެންވެސް ނަސްރުދެއްވާނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އުނަގޭނުގެ އެހެން ނުހަމަޖެހުމުގެ ވިޔަފާރި އެއްބަދަލުގެ ފަރާތުން އަންބަދަލު ދިނުމަށް ތިބޭނުކުރައްވަނީއެވެ. (ކާތިބުގެ مُجاهد ންނަށް ثَوَاب ދިނުމަށްޓަކައި ޙަރަކާތް ޖެހޭއްވަނީއެވެ. އަދި އެމީހުން އަޑުއަހައިން ކާފިރުންނަށް އިމްތިޙާނު ދެއްވައެވެ.)

އަދި الله ގެ މަގުގައި މަރުވާ ޝަހީދުވެގެން ދިޔަ މީސްތަކުންގެ ޢަމަލުތައް ثَوَاب الله ގެއްލުވާ ނުލައްވާނެއެވެ.

(٥) ނިކަންހުރި الله تَعَالَى އެމީހުން ސުވަރުގެ ދިއުމަށް މަގުދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޙާލުގަނޑު ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކުރައްވާނެއެވެ. ބޮޑުތަކެއް ޤަބޫލުކުރެއްވުމަކީ ބަރަކާތްތެރިކޮށްދެއްވާނެއެވެ.

(٦) އަދި ދުޝްމަނުންގެ އެމީހުންނަށް އެބަސް ހުރީކަނޑަކަން އަންގަވާފައިވާ ސުވަރުގެއަށް (ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ލަނޑެއް ދުޝްމަނުންގެ އެތެރޭގައި މިއުވަސްދާޔަވަވާ ސުވަރުގެއަށް ) އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ.

(٧) ދެ ނިމުންވުމުގެ މީސްތަކުންނާ. ކަލޭމެން الله ގެ ދީނަށް ނަސްރު ދެއްވާ ( އެބަހީ ދުޝްމަނުންގެ މައްޗަށް ނަސްރުދެއްވާނޭ) ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެންނަށް ނަސްރު ދެއްވާނެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ފައިތިލަފަތް ހަނގުރާމައިގެ މައިދާނުގައި ނުވަތަ صِراطُ މަގުމަތީގައި ސާބިތު ކޮށްދެއްވާ ހުއްޓެވެ.

(٨) އަދި ކާފިރުވީމީސްތަކުން ހަލާކުވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ( އަބަދުގެ ފަނާކަން ހުއްޓެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ހުރި ޢަމަލުތަކަށް ދުޝްމަނުންގެ بَاطِلُ ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٩﴾ ۞ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ وَلِلْكَٰفِرِينَ أَمْثَٰلُهَا ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَأَنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

## ބަސްމާނަ

ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން އޮތީ۞ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުރުހުނީއެވެ. (އިމާން ނުވީއެވެ.)۞ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް۞ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٩﴾ = ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ޢަމަލު ޙަބަޠުކޮށް އެކަލާނގެ بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ.۞ ۞ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ފަހެ ބިމުގައި ހިނގާބާ ދަތުރު ކުރުމެއް ނުހަދައި ހުއްޓެވެ؟۞ فَيَنظُرُوا = ދެން އެމީހުން ދެކެން۞ كَيْفَ كَانَ = ވީގޮތް ކޮންފަދައަކުންކަން۞ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ ކާފަރުންގެ) ނިމުން / އެމީހުންގެ ފަހުކޮޅު۞ دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = الله تَعَالَى އެމީހުން (ބޮޑުބުރުއޮތުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް ބަދުވާ ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި (މިހާރުގެ) ކާފަރުންނަށްވެސް ހުއްޓެވެ.۞ أَمْثَٰلُهَا ﴿١٠﴾ = ހަމަ އެފަދަތަކެއް۞ ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން އޮތީ۞ بِأَنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ވީ۞ مَوْلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އީމާންވި މީސްތަކުންގެ ސަހަރާ ވެރިއެވެ.۞ وَأَنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފަރުން (ދެންނަވައެވެ.)۞ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى۞ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އީމާންވި މީސްތަކުން ވަދެވައެވެ.۞ وَعَمِلُوا ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި۞ جَنَّٰتٍ = ބަގީޗާ ތަކަކަށް۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا = އެތަންތާގެ ދަށުން ދޭ۞ ٱلْأَنْهَٰرُ = ކޯރުތައް۞ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން۞ يَتَمَتَّعُونَ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) އުފާ ކުރެއެވެ.۞ وَيَأْكُلُونَ = އަދި ކައެވެ.۞ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ = نَعَم ޖަނަވާރު ކައިބޮއި ހަދާފަދައިން۞ وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ = އަދި (قِيَامَة ދުވަހުން އެމީހުން ތިބޭނެ ތަނަކީ) ނަރަކައެވެ. އަލިފާނެވެ.۞ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ = އަދި ކިތައްކިތައް ރަށްރަށް (ރަށްރަށުގެ މީހުން) ހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ ވަރަށްގިނަ ރަށްރަށް)۞

هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً = އެރަށްރަށް (އެމީހުން) ބާރުގަދަވެގެންވި۞ مِّنْ قَرْيَتِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ރަށަށްވުރެ۞ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ = އެރަށުން ކަލޭގެފާނު ނެރުއްވި۞ أَهْلَكْنَاهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންވެސް (ބަސްނުއަހުމުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ۞ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ = ދެންއެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ނަސްރުވެރިއަކު ނުވެއެވެ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٩)** އެކަން އެހެން އެހެއްދެވީ الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުރުހުނީއެވެ. ( އިސްލާމް ދީނެވެ.) އެހެންވެ އެމީހުންގެ ހުރި ޢަމަލުތަކެއް އެކަލާނގެ ގެއްލުވައި ކުރެއްވި بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ.

**(١٠)** އެމީހުންގެ (އެބަހީ މައްކާގެ ކާފިރުންގެ) ކުރީގެ (އުއްމަތްތަކުގެ ކާފިރުންގެ) ނިމުން އަދި އެމީހުންގެ ފުރަތަމަ ވީގޮތެއްފެނުމަށްޓަކައި މިމީހުންދަތުރު ބިމުގައި ހިނގާބަލާ ދަތުރު ފަތުރުތަކެއް ނުކުރަނީ ބާވައެވެ؟ الله تَعَالَى އެމީހުން (ބަސްނުއަހުމުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރައްވައި ބަރުބާދު ކުރެއްވިއެވެ. الله އަދި ( މިމައްކާގެ) ކާފިރުންނަށްވެސް ހަމަ ކަންތައް ކުރައްވާނީ ހަމަ އެފަދައިން ކަމުގައިވާނެއެވެ. ބަސްނުއަހައިފިނަމަ ހަލާކު ކުރައްވާނެއެވެ.

**(١١)** އެކަން އެހެން އޮތީ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އީމާންވި މީސްމީހުންގެ ސަހަރޯ ވެރިޔާއެވެ. އަދި ކާފިރުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

**(١٢)** ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި މީސްމީހުން އެއްސަލާމަތާއިއެކު ފޯރު ބަގީޗާ ތަކަކަށް الله تَعَالَى ވައްދަވައެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީސްމީހުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) އަރާމުކުރެއެވެ. އަދި نَعَم ސޫފި ކާއިބޮއި ހަދާފަދައިން ކާއިބޮއި ހަދައެވެ. އަދި ( قِيَامَة ދުވަހުން) އެމީހުން ދިރިއުޅޭ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. އަބަދަށެވެ.

**(١٣)** އަދި ކަލޭގެފާނުން އެރަށުން ނެރުއްވި ރަށުގެ މީހުންނަށްވުރެ ބާރުގަދަ ކިތައްކިތައް ރަށެއް ( ރަށްރަށުގެމީހުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންވެސް ( ބަސްނުއަހުމުގެ ސަބަބުން) ހަލާކު ކުރެއްވީމުން ނުވެއެވެ؟ އެބަހީ އުއްމަތްތަކުގެ ވަރަށް ގިނަ ރަށްރަށް ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އެމީހުންނަކަށް ދެން އެއްވެސް ނަސްރުވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم ﴿١٤﴾ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ أَنْهَـٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ وَأَنْهَـٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ وَأَنْهَـٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ وَأَنْهَـٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَـٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ﴿١٦﴾

## ލަފުޒީމާނަ

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ހެކިތެރިކަމެއްގެ މަތީގައިވާ މީހާ ✱ مِّن رَّبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ން ✱ كَمَن

زُيِّنَ لَهُۥ = އޭނާއަށް ޒީނަތްތެރިކޮށްދެވިފައިވާ ފަދަހުއްޓެވެ؟ ✱ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ = އޭނާގެ ނުބައި عَمَلُ ✱ وَٱتَّبَعُوٓا۟

= އަދި އެމީހުން تَبَعَ ވެ ✱ أَهْوَآءَهُم ﴿١٤﴾ = ހިތުންގެ ހަވާނަފްސާއި ( އަދިއްޔާ އުރެދުމާއި) مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ =

ސުވަރުގޭގެ މިސާލަކީ ✱ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ = تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ✱ فِيهَآ أَنْهَـٰرٌ =

އޭގައިވޭ ކޯރުތަކެއްވެއެވެ. ✱ مِّن مَّآءٍ = ފެނުންވާ ✱ غَيْرِ ءَاسِنٍ = ނުބައިނުވާ ކުނިނުވާ وَأَنْهَـٰرٌ مِّن لَّبَنٍ

= އަދި ކިރުގެ ކޯރުތަކެއްވެއެވެ. ✱ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ = އޭގެ ރަހަ ބަދަލުނުވާ وَأَنْهَـٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ = އަދި

ރާގެ ކޯރުތައް ވެއެވެ. ✱ لَّذَّةٍ لِّلشَّـٰرِبِينَ = ބޮއިމީހުންނަށް ރަހަމީރު لَذَّةُ ހުރި ✱ وَأَنْهَـٰرٌ = އަދި ކޯރުތައްވެއެވެ. ✱

مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى = ސާފު މާމުއްސެ ✱ وَلَهُمْ فِيهَا = އަދި އެމީހުންނަށް އޭގައި ވެއެވެ. ✱ مِن كُلِّ

ٱلثَّمَرَٰتِ = ހުރިހާ މޭވާތަކުގެ ބާވަތުން ✱ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ = އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ންވާ

ފާފަ ފުއްސެވުމާއި ✱ كَمَنْ هُوَ خَـٰلِدٌ = ދެމިހުންނަމީހާ ފަދައިން ✱ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގާ ✱ وَسُقُوا۟ =

އަދި އެމީހުންނަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ. ✱ مَآءً حَمِيمًا = އެންމެ ހޫނުކަން އެންމެ ގަދަ ފެން ✱ فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾

= ފަހެ އެމީހުންގެ ގޮހޮރުތައް ބުރިބުރިކޮށްލާނެއެވެ. ✱ وَمِنْهُم = އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައިވެއެވެ. ✱ مَّن يَسْتَمِعُ

إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ވާހަކަފުޅު އަޑުއަހާ މީހުން ✱ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ = އެމީހުން ނުކުމެގެން ދިޔައިރު ✱

مِنْ عِندِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ✱ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. (ސަހާބީންނަށް) ✱ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟

ٱلْعِلْمَ = އިލްމުދެއްވުނު މީހުންނަށް ✱ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ۚ = ދެންމެ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ ކޮންއެއްޗެއްތޯ؟ ✱

أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ✱ طَبَعَ ٱللَّهُ = (ތަޅުލައްވާ ސިއްކަޖައްސަވައިފި) الله تعالى

ސިއްކަ ޖެއްސެވީމުންނެވެ.❁ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި = وَٱتَّبَعُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން تَبَعَ ވެ❁
أَهْوَآءَهُمْ (١٦) = އެމީހުންގެ ހަވާނަފްސާއި❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ ދަލީލެއްގެ މަތީގައިވާ މީހާއި އެމީހާގެ ނުބައި عَمَلُ ރީތި އެމީހާއަށް ޒީނަތްތެރިވެވުނުމީހާ އެދެމީހުން އެއް ފަދަވާނޭތޯއެވެ؟ އަދި ތިމާގެހަވާނަފްސާއި ނުވަތަ އަމިއްލަ އެދުމާއި تَبَعَ ވެގެންވާމީހާ ފަދަވާނޭތޯއެވެ؟ ( އެދެމީހުން އެއްވަރުނުވާނެއެވެ.)

(١٥) تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ސުވަރުގޭގައިވާ ޢާރުތަކުގެ މިސާލަކީ އެތާގައި ނުބައިނުވާ ކިރުނުވާ މީރު ފެންނާ ޢާރުތަކެއްވެއެވެ. އަދި ރަހަ ބަދަލުނުވާ ކިރުގެ ޢާރުތަކެއްވެއެވެ. އަދި ބޯމީހުންނަށް ރަހަމީރު لَذَّةُ ހުރި ރާގެ ޢާރުތައް ވެއެވެ. އަދި ސާފު މާމުއިގެ ޢާރުތަކެއްވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެތާގައި ހުރިހާ މޭވާއެއްގެ ބާވަތްތައް އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ ފާފަ ފުއްސެވުމާއި މިހިރީ نِعْمَة އެއް އެމީހުންނަށް އެބައެވެ. މިފަދަ މީހާއާއި އަދި އެމީހުންނަށް އެންމެ ހޫނުކަން ގަދަވެފައި ބޮންދޮވާ ދަރުއްސާގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ގޮހޮރުތައް ބުރިބުރިވާ ހޫނު ފެނެއްދީފައިވާ ނަރަކައިގެ ދިރިއުޅުނާމީހާއާ އެއްފަދަވާނޭތޯއެވެ؟ (އެކަކު ކާމިޔާބުވެރިވެގެން އަބަދާ نِعْمَة ގައި ދިރިއުޅުނީއެވެ. އަނެކަކު ކާމިޔާބުނުވެގެން ވޭނާއި عَذَابُ ގައި ދިރިއުޅުނީއެވެ.)

(١٦) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި އުޅުއްވާ ފިޔަވުންގެތެރޭގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅަށް އަޑުއަހާބައެއްމީހުން ވެއެވެ. އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުން ނުކުމެއްޖައުމަށްފަހު ނަމަ. ދެންފަހެ ނުކުމެގެން ޢިލްމުދެއްވުނު މީހުންނަށް (އެބަހީ ޞަޙާބީންގެތެރޭގައި ތިއްބެވި ޢާލިމުންނަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. (ސުވާލުކުރެއެވެ.) ދެންމެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވީ ކީކޭތޯއެވެ؟ އެމީހުންގެ އެވާހަކައަކީ ރިސާލަތު ކުޑަކޮށްލުމަށެވެ. اللهُ تَعَالَى އެފަދަ މީހުންނަކީ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ (މުނާފިޤުން ނުވަތަ ނަސާރާ ޖާހިލުން) اللهُ تَعَالَى އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ސިއްކަ ޖެއްސެވީމުންނެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަވާނަފްސާއި تَبَعَ ވެގެންވާމީހުންނެވެ.

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً ۖ فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا ۚ فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۖ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلْقِتَالُ ۙ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ ٱلْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾

## ލުޣަތު

وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ = އަދި ތެދުމަގުގެ ހިދާޔަތް ލިބުނު މީހުންނަށެވެ.✵ زَادَهُمْ هُدًى = އެކަލާނގެ އިތުރުކުރެއްވި

ތެދުމަގު އިތުރު ކުރެއްވިއެވެ.✵ وَءَاتَٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ تَقْوَى ވެރިކަމާ

ދެއްވައެވެ.✵ فَهَلْ يَنظُرُونَ = އެމީހުން ފަހެ އިންތިޒާރު ކުރަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯއެވެ؟✵ (އެބަހީ ކާފަރުން އެބަ

އިންތިޒާރު ކުރަނީ ކޮންއެއްޗަކަށްތޯ؟) إِلَّا ٱلسَّاعَةَ = قِيَامة ދުވަހުގެ✵ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً = ހަމަލުއެއްގައި ކަން

އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށް✵ فَقَدْ جَآءَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އައިސްފިއެވެ.✵ أَشْرَاطُهَا = އޭގެ

ޢަލާމާތްތަކެވެ.✵ فَأَنَّىٰ لَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކިހިނެއް ކަންނުދާނީ ހެއްޔެވެ؟✵ إِذَا جَآءَتْهُمْ = އެމީހުންގެ

ގާތަށް އައިސްފިއްޔާ ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ = އެމީހުންގެ وَعْظُ نَصِيحَة ✵ فَٱعْلَمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު

ދަންނަވާށެވެ.✵ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ = ހަމަކަށަވަރުން حَقُّ އިލާހު އަކު ނުވެއެވެ.✵ إِلَّا ٱللَّهُ = الله

ފިޔަވާ✵ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ!✵

وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އަދި މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި އަދި މުއުމިނުން އަންހެނުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް

އެދި ދަންނަވާށެވެ.✵ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.✵ مُتَقَلَّبَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން

ވަސްއަލުކުރައްވައި ކަލޭގެފާނުގެ ބަނދަރެއް ކުރެއްވޭ ތަނެއް✵ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭގެފާނު އަވާކުރަތަން

މުސްލިމުންނާއި✵ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވި މީސްމީހުން ބުނެއެވެ.✵ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ

= (ހަނގުރާމައިގެ ވާހަކަ ބާވައިލެވިގެން) ސޫރަތެއް ބާވައިލެއްވުމަކީ ކީއްވެހޭ؟.✵ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ = ފަހެ ބާވައިލެއްވި

ސޫރަތެއް ބާވާއި ފަތަގެވަނީ✵ مُّحْكَمَةٌ = حُكْم ތަކެއް ކަނޑައެޅިގެންވާ ސޫރަތެއްގައި ބާވައިލެވިއްޖެއްޔާ✵ وَذُكِرَ

فِيهَا ٱلْقِتَالُ = އަދި އެސޫރަތުގައި ހަނގުރާމައިގެވާހަކަ ބާވައިލެވިއްޖެއްޔާ✵ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ

= އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިކަށްވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ❁ يَنظُرُونَ

إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ބަލާލީމެވެ.❁ نَظَرَ ٱلْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ = ހޭބަލިވެ ދެރަވެ ވިރިގަދައިވާމީހަކު

ބަލާބެލުން❁ مِنَ ٱلْمَوْتِ صلے = މަރުވާންވެގެން❁ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾ = އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. (ނުވަތަ

އެމީހުން ނުބައިގޮތް ދިމާވެން ) އެމީހުންނަށް އައުމާވެގެންވެއެވެ.❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަދި ތެދުމަގުގެ ދިޔުމަށްވީމީހުން ދަންނަހެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު އިތުރު ކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން تَقْوَى ވެރިކަމުގައި ދަމަހައްޓަވައެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ގާތަށް އެބަހީ (އެއްސަރިތުންގެ ގާތަށް) قِيَامة އައުމަށްވުރެ އެމީހުން ފަހު އިންތިޒާރު އެބަކުރަނީތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން އޭގެ ޢަލާމާތްތައް އަތުވެއްޖައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ގާތަށް قِيَامة ދުވަސް ވަޅުވެއްޖައުމާ ވުސް ދާން އެމީހުން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށް ކޮންފައިދާއެއް ހުރީތޯ؟ އޭގެ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

(١٩) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله މެނުވީ حَقُّ އިލާހެއް ނުވާކަން ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގެންނަވާށެވެ!. އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ.! އަދި މުއުމިނު ފިރިހެނުންނާއި އަދި މުއުމިނު އަންހެނުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގެން ދަންނަވާށެވެ.! ދުވާލު ވަގުތު މަސައްކަތްތަކުގައި ކަލޭމެން އުޅުއްވުމުގެ ތަން الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ރޭގެ ވަގުތު ކަލޭމެން އަރާމުކުރުމަށް ތަމްސީލްބަދަލުވުސް الله تَعَالَى ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٠) އަދި އީމާންވި މުސްލިމުން ބުނެއެވެ. (ހަމަސާފުކޮށް ވަޙީ ބާވާލެވޭނެ) ސޫރަތެއް ބާވާނުލެވެނީ ކީއްވެތޯއެވެ. ފަހެ ފަލަކު އުފުލުވުމުގެ حُكُم ބޭނުން ކުރެވިފައިވާ ސޫރަތް ތެދުގެންނަ ބާވާލެވޭނެއްވީމާ ފެނިއްޖެނަމަ ސޫރަތެއްބާވާތަ ޖިހާދުކުރުމާއި އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިކަށްވާމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ މަރުވާންވެގެން ހޭބަލިވެ ދެރަވެ ވިރިގަދައިވާމީހަކު ބަލާބެލުން ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ބަލާލީމެވެ. އެމީހުންނަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. (ނުވަތަ އެމީހުން ނުބައިގޮތް ދިމާވެން ) އެމީހުންނަށް އައުމާވެގެންވެއެވެ.

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا۟ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

## ތަރުޖަމާ

طَاعَةٌ = ކިޔަމަންތެރިވުން✿ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ = އަދި ހެޔޮބަސް ބުނުން ހެއްޔެވެ.✿ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ = ދެންފަހެ ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވެ ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާ (އެމީހުން ދެކެފާވާ ފަދައިން ހެދުނެވެ.✿) فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ = ދެންފަހެ އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ اللهُ تَعَالَى އަށް ތެދުވެރިވިނަމަ✿ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ = އެއީ އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވީހެވެ.✿ فَهَلْ عَسَيْتُمْ = ކަލޭމެން ވާނެކަންނޫންހެއްޔެވެ.✿ إِن تَوَلَّيْتُمْ = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު ކަންކަމަށް ވެރިކަމުގެވެރިވެއްޖެއްޔާ✿ أَن تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުން✿ وَتُقَطِّعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަނޑައި✿ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެންގެ رَحِمތަކް ކަނޑައި✿ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއި✿ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ = الله لَعْنَة ލެއްވި މީހުންނެވެ.✿ فَأَصَمَّهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުން ބީރުކޮށްލެއްވިއެވެ.✿ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތަށި ކަނުކޮށްލެއްވިއެވެ.✿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ = އެމީހުން ވިސްނާފިކުރުކޮށް ތަދައްބަރުކޮށް ނުބަލަނީ ބާވައެވެ.✿ ٱلْقُرْءَانَ = قُرْآن ކީރިތިވު✿ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ = ނުވަތަ ހިތްތަކުގެ މައްޗަށްހެއްޔެވެ؟✿ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ = އޭގެ ތަޅުތައް✿ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ރައްދު ވީމީހުން (މުރުތައްދުވީމީހުން)✿ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم = އެމީހުންގެ ފުރަގަސްދީ✿ مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހު✿ ٱلْهُدَى = ތެދުމަގު✿ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ = شَيْطَانُ އެމީހުންނަށް (ނުބައިކަންތައްތައް) ޒީނަތްތެރި ކޮށްދިނީއެވެ.✿ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އުއްމީދު ދިގުކަމުގެ އެއްޗެހި ކޮށްދިނީއެވެ.✿ ذَٰلِكَ = އެކަން އެހެން އޮވީ✿ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިކަމުގެ. لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ = ނުރުހުންވި މީހުންނަށް✿ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ = الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް✿ سَنُطِيعُكُمْ = ކިޔަމަންވާނަމު

އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ.۞ فِي بَعْضِ ٱلْأَمْرِ = ބައެއް ކަންކަމުގައި۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ.۞ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުންގެ ސިއްރުތައް۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ކިޔަމަންތެރިކަން އަދާކުރުމާއި އަދި ހެޔޮބަސް ބުނުން ހެޔޮވެއެވެ. ދެންފަހެ ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވެ ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާ އެމީހުން ދެބަސްވެ ވާހަކަ ޖެހުއެވެ. އަދި އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެ الله تَعَالَى އަށް ތެދުވެރިވިނަމަ އެއީ އެމީހުންނަށް މާހެޔޮވީހެވެ.

(٢٢) (އޭ މުނާފިޤުންނޭވެ! ފަހެ ތިމަގެ ދުރުވުމުން ކަލޭމެން ވެރިކަމަށް އެރިއްޖެއްޔާ (ނުވަތަ ކަލޭމެން އިސްލާމްދީނުން ދުރު އަނބުރާ ގަތިއްޔާ) ކަލޭމެން ބިމުގައި ފަސާދަކުރުމާއި އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَحِم ކަމުގައި ހުރިބައިމީހުން ކަނޑައިލުމަށް ވާނެކަން ޤަރީބުވެއެވެ. އެހެންވެސް އެކަށީގެންވެއެވެ.

(٢٣) ކަނޑައެޅިގެން އެފަދަމީހުން އެއީ الله لَعْنَة ލައްވާ މީހުންނެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ( ހެޔޮއެއްޗެއް ނިވިސްނާނޭގޮތުން) ބީރުކަރުއްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ކަނުކަރުއްވައިފިއެވެ. ( އެއީ مَعْنَوِي ގޮތުން حَقُّ ދެކެ އެއްޗެއް ނުފެންނާގޮތުންނެވެ.)

(٢٤) އެމީހުންނަށް قُرْآن އާއި މެދު ވިސްނާފިކުރުމެއް ހެދިބުރުމެއް ނުހަދަނީ ކީއްވެތޯ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވަނީ ތަޅު އަޅާފަ ބަންދުކޮށް ލައިފައިތޯއެވެ؟

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ރަގަޅަށް ބަޔާންވެ އެގުމަށްފަހު އެމީހުން އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް ރައްދު ވީމީހުން އެބަޔާ މުނާފިޤުވީމީހުން (ދަންނައެވެ.) شَيْطَانُ އެމީހުންނަށް (ނުބައިކަންތައްތައް) ޒީނަތްތެރިކޮށް ދިނީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އުއްމީދު ބާކީކޮށް އުމުރުދިގުކަން ކޮށްދިނީއެވެ. ވާވެއްދިނީއެވެ.

(٢٦) އެކަން އެހެން ވީ ހަމަކަށަވަރުން الله ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗާމެދު ނުރުހުންވީމީހުންނަށް (އެއީ ޔަހޫދީން މުޝްރިކުން ނުވަތަ ރައްދީންނެވެ.) އެމުނާފިޤުން ބުނީ ބައެއްކަންކަމުގައި ނިކަންހުރެ އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާނަމެވެ. އަދި އެމީހުންނަކަށްވެސް الله އެއަންގަވަނީ އެމީހުންގެ ސިއްރުތައް الله ދެނެވޮޑިގަންނަވާކަމުގައެވެ.

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾

## ތަރުޖަމާ

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ ފުރާނަ ނަގައިދެއްވާއިރު ދެން ވާނީ
ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ❁ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ = އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި ތަޅުއްވައި ❁ وَأَدْبَٰرَهُمْ
﴿٢٧﴾ = އަދި އެމީހުންގެ ފުރަގަސްތަކުގައި ❁ ذَٰلِكَ = އެހެން އެއީ ❁ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ = އެމީހުން تَبَعَ
ވީކަމުގެ ❁ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ = الله ކޯފާކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް ❁ وَكَرِهُوا۟ = އަދި އެމީހުން ނުރުހި
رِضْوَٰنَهُۥ = އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވުމަށް ❁ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ (ހެޔޮ
ޢަމަލުތައް) بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ. ❁ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ = އަދި ހީކުރީތަ އެމީހުން ހިތްތަކުގައި ބަލިއޮތް؟ ❁ فِى
قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިއޮތް ❁ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ = الله
ނުފެނުއްވާނެކަމަށް ❁ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾ = އެމީހުންގެ ބަސްވަރުގެ ކުޑިވުރިކަން ❁ وَلَوْ نَشَآءُ = އަދި
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޝައުގުވެރިވާނަމަ ❁ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް
އެމީހުން ދައްކަވައިދޭނެއެވެ. ❁ فَلَعَرَفْتَهُم = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁
بِسِيمَٰهُمْ ۚ = އެމީހުންގެ ނިޝާނުން ❁ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ❁ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ = އެމީހުންގެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތްނަގައި އަދި مِقْصَد ން ❁ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް ❁ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ = އަދި
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން إِمْتِحَانُ ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ حَتَّىٰ نَعْلَمَ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ
ދެނެވޮޑިގެން ވުމަށްޓަކައެވެ ❁ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُجَاهِد ންނާއި
ކޮންބައެއްކަން ❁ وَٱلصَّٰبِرِينَ = އަދި ޞަބުރުވެރިންނާއި ❁ وَنَبْلُوَا۟ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ إِمْتِحَانُ
ކުރައްވާހުށީމެވެ. ❁ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ = ކަލޭމެންގެ ޚަބަރުތައް ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން

ކާފަރުވީމީސްތަކުން۞ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = އަދި އެމީހުން الله ގެމަގު ބަންދުކޮށް۞ وَشَآقُّواْ ٱلرَّسُولَ

= އަދިއެމީހުން ރަސޫލާއި ދިދިކޮޅުވެ۞ مِنۢ بَعۡدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ = އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ

އެނގުމަށްފަހު۞ ٱلۡهُدَىٰ = ތެދުމަގު۞ لَن يَضُرُّواْ ٱللَّهَ شَيۡـٔٗا = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްގޮތަކުން

އަދިއެއްވެސްކަމަކުންވިޔަސް الله އަށް އުދަގޫގެއްލުމެއްކޮށް ނުލެވޭނެއެވެ.۞ وَسَيُحۡبِطُ أَعۡمَٰلَهُمۡ (٣٢)

= އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ވާނެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސްތަކަށް ތަޅަމުން ރޫޙު ނަގާހިނދު ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި ފުރަގަސްތަކަށް ތަޅައި) އެބޭކަލުން އެމީހުންގެ ރޫޙުތައް ނަގާއިރު އެމީހުންގެ ޙާލުތައް ވާނީ ކިހާ ނުބައިގޮތަކަށްތޯއެވެ.

(٢٨) އެހެން އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله ކޯފާވުމަށް ގެންނަވާ ކަންތަކާއި އެމީހުން تَبِعَ ވިކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި އެމީހުން ނުރުހިއްޖެއެވެ. ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ (ހެޔޮ ޢަމަލުތައް) بَاطِلُ ކުރެއްވިއެވެ.

(٢٩) އަދި ނުވަތަ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި (نِفَاقُ ކަމުގެ) ބަލިއެބައިވާ އެމީހުން އެމީހުންގެ ހަސަދައިގެ ދެކޮޅުވެރިކަން الله ނުފެންނާނެކަމަށް އެމީހުން ހިތަށްއަރައިގަތީބާ؟ (އެހެން ނުވާނެއެވެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާ ދަތުރުކަމާއި އާދަ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަމާއި އަޑުއަހާ ފޮރުވިފައިވާ ކަމެއް الله ފާޅުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން ކަންބޮޑުވާކަމެއް ނުވާނެއެވެ.

(٣٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިބާއަށް އެމީހުން ދައްކަވާނެއެވެ. (އެމީހުންނަކީ ކޮންބައެއްކަން އަންގަވައިދެއްވާނެއެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ޢަލާމާތުން ތިބާއަށް އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޤަސަމްކުރަނީ އެމީހުންގެ ބަސްބުނުމުގެ ގޮތުންނާއި އަދި مِقْصَد ން އެމީހުން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި (ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަމަކީ ކޮންކަމެއް!) ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٣١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާމީހުންނާއި ކެތްތެރިވާމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުން ފާހަގަކުރެއްވުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ޚަބަރުތައް ޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން إِمْتِحَانُ ކުރައްވާނެ. (އެއީ ހަމަގައިމު فَرْضُ ކުރައްވައިގެން ޖިހާދުކުރުމަށް ހުއްދަދެއްވައިގެން ހަމަލާކުރައްވައިގެންނެވެ.)

(٣٢) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީމީސްތަކުން އަދި އެމީހުން الله ގެމަގު ބަންދުކޮށް އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ބަޔާންވެ އެނގުމަށްފަހު ދެންއެމީހުން ރަސޫލާއި ދިދިކޮޅުވެ ހިދާޔަތު (ތެދުމަގު). އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސްގޮތަކުން އަދިއެއްވެސްކަމަކުންވިޔަސް الله އަށް އުދަގޫގެއްލުމެއްކޮށްނުލެވޭނެ ބަޔަކަށް އެމީހުންނުވެއެވެ. އަދި ނިކަންހުރެ އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِلُ ވާނެއެވެ.

❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَـٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ!❁ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!❁ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ = އަދި ކަލޭމެން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން بَاطِلُ ނުކުރާށެވެ!❁ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ = ކަލޭމެންގެ (ހެޔޮ) އަމަލުތައް❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީމީސްތަކުން❁ وَصَدُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ހުރަސްއެޅި / ބަންދުކޮށް❁ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގު❁ ثُمَّ مَاتُوا۟ = ދެންއެމީހުން މަރުވެ❁ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފަރުންކަމުގާ ހުރެ❁ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ = ފަހެ الله تَعَالَى އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާހުށްޓެވެ.❁ فَلَا تَهِنُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ބަލިކަށި ނުވާހުނިކަށެވެ!❁ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ = އަދި ކަލޭމެން (ކުރިމަތިލައިގެން) صُلْح ހޯދަން ގޮވާނުލާށެވެ!❁ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ = ކަލޭމެންނަކީ މަތިވެރިވެގެންނެވެ.❁ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ = الله ވޮޑިގެންވަނީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ.❁ وَلَن يَتِرَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކުޑަ ނުކުރައްވާނެއެވެ.❁ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެންގެ އަމަލުތައް - އަމަލުތަކުގެ ދަރުމަތާއި ސަވާބު❁ إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުންވާކަން ކަށަވަރީ❁ لَعِبٌ وَلَهْوٌ = ކުޅިވަޅާއި އަދި الله تَعَالَى ގެޒިކުރުން غَافِل ކޮށްލާ އެއްޗަކާއި ކަމުގައެވެ.❁ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ = އަދިކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ❁ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ❁ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އުޖޫރަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.❁ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއި ސުވާލު ނުކުރައްވާނެއެވެ.❁ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭމެންގެ މުދަލަކަށް / މުދާއެކަލާނގެ އަށް (އެދެން) ކަލޭމެންނަކަށެއް❁ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެކިބައިން (އެދެން) އެފަދަ ހުރިހާ މުދަލެއް އެދިވޮޑިގެންނެވި ނަމަ❁ فَيُحْفِكُمْ = ފަހެ އެދުމުގައި ކަލޭމެންނަށް ދަތިވާގޮތަށެވެ.❁ تَبْخَلُوا۟ = ދެން ކަލޭމެން ދަހިވެތި ވާނެއެވެ.❁

وَيُخْرِجْ أَضْغَنَكُمْ ﴿٣٧﴾ = އަދިކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތަކުގައިވާ ދުލިވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަން އެކަލާނގެ ނެރުއްވާނެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللہ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ (ހެޔޮ) އަމަލުތައް بَاطِلُ ނުކުރާށެވެ!. ( މިއާޔަތުގެ مَفْهُوْمُ އަށްބަލާއިރު اللہ އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަން ނުވާ ކަންތަކުގެ (ހެޔޮ) އަމަލުތައް بَاطِلُ ވާނެއެވެ. އެދުރުވަރުތަކުގެ އަމުރާ ދިމާސްވާގޮތަކަށް ހުށަހެޅުއްވާސް ހިތްޕަރުވާމެއް ދެރަކަމެއްވެސްނުވެއެވެ. މިގޮތުން ބަލާއިރު މަނާކުރެވިފައިވާ ނުހަނުބޮޑު އަމަލުތައް ރިޔާއާއި ބައްޓަން ގޮސްނަހަނުކުރުގެ ދެއްކުން ހެދިގެންވާ ކަމެއްވެސް ހުރިހާކަމެއްވެ.

(٣٤) ހަމަކާފަރުވެގެން ކާފަރުވެމީސްތަކުން އަދި އެމީހުން اللہ ގެ މަގު އެބަޔަ އިސްލާމްދީން ބަންދުކޮށް ދިނަމަ މަރުން ވަނީނިޔަ ހުރަސްޓަން / ބަންދުކޮށްހެދުމަށް ދެންއެމީހުން ކާފަރުކަމުގައިވާ ޙާލު މަރުވެދިޔަ ކަމުގައިވަންޏާ ފަހެ اللہ تَعَالَی އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާހުށްޓެވެ.

(٣٥) ފަހެ ކަލޭމެން ދުޝްމިނުން ބަލިކަށި ނުވާހުރިކަމުވެ! ފިސްގެ ނުވާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން (ކުރިހަމައިގެން) صُلْحَ ހުށަހަޅާނުދޭށެވެ! ކާފަރުން صُلْحَ އަށްގޮވާލިޔަސް ކަލޭމެން ހަނގުރާމަ ކުރިއަށް ގެންދާށެވެ!. ކަލޭމެންނަކީ މަތިވެރިވެފައިވާ މީހުންނެވެ. اللہ ވަޑައިގެންވަނީ ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަމަލުތައް އެބަޔަކު ބަދަލުގެ ދަރުމައާއި ސަވާބު އެކަލާނގެ މަދު ނުކުރައްވާނެއެވެ.

(٣٦) ދުނިޔޭ ގެ މިދިރިއުޅުންވާކަން ކަނަވަރީ ކުޅިވަރާއި އަދި اللہ تَعَالَی ގެ ހަމަކުން غَافِل ކުރުވާ އެއްޗެއް ކަމުގައެވެ. އަދިކަލޭމެން އީމާންވެ އަދި ކަލޭމެން ثقوى ވެރި ވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ އުޖޫރަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މުދަލުކަމަށް އެބަޔަ ކަލޭމެންގެ މުޅިމުދާ ( އެކަން ކަލޭމެންނަކަށް އެދިވަޑައި] ނުގަންނަވާނެއެވެ.( އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ޒަކާތާއި އެކަށީގެންވާމިންވަރަކަށް ދީނަށް ހޭދަކުރުމެވެ. ދެންވެސް ސުންނަތެއް صَدَقَة ދިނުމެވެ.)

(٣٧) ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން (އެކަން) އެދުމާ ހުރިގޮތަކަށް އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ ފަހެ އެހައިގޮތުން ކަލޭމެން ދަހިވެތިވާނެއެވެ. ދެންކަލޭމެން ދަހިވެތި ވާނެއެވެ. بَخِيْلُ ވާނެއެވެ. އަދިކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ދުލިވެރިކަމާއި ހަސަދަވެރިކަން އެކަލާނގެ ނެރުއްވާނެއެވެ.

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ تُدۡعَوۡنَ لِتُنفِقُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَمِنكُم مَّن يَبۡخَلُۖ وَمَن يَبۡخَلۡ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ عَن نَّفۡسِهِۦۚ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا غَيۡرَكُمۡ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ أَمۡثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

## ތަރުޖަމާ

هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ = އޭތިޔަބައިމީހުންނޭވެ!۞ تُدۡعَوۡنَ = ކަލޭމެންނަން ގޮވާނެއެވެ.۞ لِتُنفِقُواْ = ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރުމަށް۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި۞ فَمِنكُم = ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ވެއެވެ.۞ مَّن يَبۡخَلُۖ = بَخِيل ވާނޭމީހުން ۞ وَمَن يَبۡخَلۡ = އަދި بَخِيل ވާނޭމީހުން - ދަހިވެތިވާނޭމީހުން ދަންނަވައެވެ.۞ فَإِنَّمَا يَبۡخَلُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު بُخِيل ވާކަން ކަށަވަރޭ۞ عَن نَّفۡسِهِۦۚ = އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފުސަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ ٱلۡغَنِيُّ = އަދި الله އީ އަމިއްލަ ބޭނުންތެރިއެއްނެތް ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ وَأَنتُمُ ٱلۡفُقَرَآءُۚ = އަދި ކަލޭމެންނަކީ ފަޤީރުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބޭނުންތެރިވާމީހުންނެވެ.۞ وَإِن تَتَوَلَّوۡاْ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް۞ يَسۡتَبۡدِلۡ قَوۡمًا = އެކަލާނގެ އެހެން ޤައުމަކުން ބަދަލު ކުރައްވައިފާނެއެވެ.۞ غَيۡرَكُمۡ = ކަލޭމެންނޫން۞ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓاْ = ދެން އެބަޔަކު ނުވާނެއެވެ.۞ أَمۡثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެންފަދައިން.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އޭމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހޭދަކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލެވެ. ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި بَخِيْلُ ވާނޭމީހުން - ދަރުމަޔަށްވާނުމީހުން- ވެއެވެ. އަދި بَخِيْلُ ވާމީހުން - ދަރުމަޔަވާމީހުން ދަންނަވައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު އެ بَخِيْلُ ވާކަން ކަނަވަނީ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި ދުރަކަށްދޭންނެނީ ހަމަ އެމީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށެވެ. الله އެއީ އަމިއްލަ ޣަނީވެވޮޑިގެން ފުދިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ފަޤީރުންނެވެ. އެކަލާނގެއަށް ބޭނުންވާމީހުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހޭދަނުކޮށް އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް އިނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާވެސް އެކަލާނގެ އެހެންޤައުމަކަށް ބަދަލު ކުރައްވައިފާނެއެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ބަދަލުގައި އެހެންބައަކު ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެގެންނަވާމީހުން ކަލޭމެންފަދައިން ނުވާނެއެވެ. ބަސް އަހާނެއެވެ.

# فتح سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفتح　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

إِنَّا فَتَحۡنَا لَكَ فَتۡحٗا مُّبِينٗا ﴿١﴾ لِّيَغۡفِرَ لَكَ ٱللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكَ وَيَهۡدِيَكَ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ﴿٢﴾ وَيَنصُرَكَ ٱللَّهُ نَصۡرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ هُوَ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لِيَزۡدَادُوٓاْ إِيمَٰنٗا مَّعَ إِيمَٰنِهِمۡۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٤﴾ لِّيُدۡخِلَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنۡهُمۡ سَيِّـَٔاتِهِمۡۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ ٱللَّهِ فَوۡزًا عَظِيمٗا ﴿٥﴾

## ބަހުޢުލާ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ = (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް فَتَح ކޮށް
ދެއްވައިފީމެވެ.❁ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ فَتَح އަކުން❁ لِّيَغْفِرَ لَكَ ٱللَّهُ = އެއީ الله
ކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ مَا تَقَدَّمَ = އިސްވެދިޔަ ތަކެތި❁ مِن ذَنۢبِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަތަކުގެތެރެއިން❁ وَمَا تَأَخَّرَ = އަދި ފަސްވެދާނޭފަދަ ތަކެއްޗާއި❁ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ = އަދި
ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ نِعْمة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށެވެ.❁ وَيَهْدِيَكَ = އަދި އެކަލާނގެ
ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވުމަށެވެ.❁ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ = ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް❁ وَيَنصُرَكَ
ٱللَّهُ = އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް نَصْرُ ދެއްވުމަށެވެ.❁ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވާ نَصْرُ ދެއްވުމަކުން❁
هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމައެކަލާނގެއެވެ.❁ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ = ހިތްހަމަޖެހުން ބާވައިލެއްވީ❁ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
= މުއުމިނުންގެ ހިތްތަކަށް❁ لِيَزْدَادُوٓا۟ = އެއީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އިތުރުކޮށް ދެއްވުމަށެވެ.❁ إِيمَٰنًا =
އީމާންކަން❁ مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ އީމާންކަމާއި އެކު❁ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خَاصّ ވެގެންވެއެވެ.❁
جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިން / ލަޝްކަރު❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله
ވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި❁ لِّيُدْخِلَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ = އެއީ مُؤمِنُ ފިރިހެނުންނާއި مُؤمِنُ އަންހެނުން އެކަލާނގެ ވައްދަވައިދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁

جَنَّتٍ = ބަގީޗާތަކަކަށް ސުވަރުގެ ތަކަށް۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާގެދަށުން ކޯރުތައްދުވާ۞

خَٰلِدِينَ فِيهَا = އަބަދުން އެތަނުގާ ދެމިތިބޭ ގޮތުގެ۞ وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެކުށްތަކުން

ފުއްސަވައި۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ = އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް۞ وَكَانَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަންވެއެވެ.۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله

تَعَالَى ގެ حَضْرَةُ ގައި۞ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަމުގައި۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބޮޑާންވެގެންވާ فَتَح އަކުން فَتَح ކޮށް ދެއްވައިފީމެވެ. (މިއީ އިސްލާމް ކުރެއްވުމާ فَتَح އާއި صُلْحُ الحُدَيْبِيَّة ގެ فَتَح ކަމާއި ނުވަތަ مَكَّة فَتَح ކުރެއްވުން ކަމާއި ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުނު ހުރިހާ فَتَح ކަމާއި މިކަންކަމާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ކަންމައްސަލަ ސާފުވަނީ ދުނިޔޭގައި އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ޙަޔާތްތެރިކަމުގެ މަތިކޮޅުން އެކަލޭގެފާނަށް الله ދެއްވި ހުރިހާ فَتَح އެވެ.)

**(٢)** އެއީ އެބައިމީ فَتَح އެއް الله ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީ ކަލޭގެފާނުގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން އިސްވެދިޔަ ފާފަތަކާއި ފަސްވެދާނޭ ފާފަތަކާއި ކަލޭގެފާނަށް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ نِعْمَة ފުރިހަމަ ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް މަގުދައްކަވައި ދެއްވުމަށެވެ.

**(٣)** އަދި الله ކަލޭގެފާނަށް ގަދަވެގެންވާ نَصْرُ އަކުން. نَصْرُ ދެއްވުމަށެވެ.

* ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަތާގައި އެވާ ކޮންމެ ކަމަކާއިމެދު ވާހަކައިދައްކާ ބަސްތަކާއިމެދު ފުރިހަމައަށް ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. އެހެންވެ އެކަން ހާމަކުރެވުނީ. އަދިވެސް ވާނީ އަދި އެހެން ދަރުވަރުތަކުގައި އެކަންކަމާއިމެދު އެއްކޮށް ދަންނަވާނަމެވެ. إِنْشَاءَ الله .

**(٤)** އަދި مُؤمِنُ ންގެ ހިތްތަކަށް ނުވަތަ فَتَح ދުވަހު ސަކީނަތް ބާވައިލައްވައި ދެއްވީ ގެނައުމަކީ އެކަލާނގެ ތެދުވެރިކަމެވެ الله މަށް އެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ކުރީގެ އީމާންކަމުގެ މައްޗަށް އީމާންކަމުގެ ބޮޑުބައި ވާނަމަކަމެވެ. ހަމަ ކަމަގަ ޖާހިލީ ވެރިކަމާއި ސަލާމާއި ހާޞّ ވެގެންވާ ހަމަ الله އެވެ. (އެއީ ކުރިއާއި މަތިކަމަކަށް ސަލާމަތްވާނެވެ. މަލާއިކަތުން ބަޔަކު ހިތްތަކާއި ހިތާބަކާއި ތަޤުވާތެރިކަމާއި ޖިންނުން ވެސް އެހިތްތަކަށް ސަލާމަތްވާނެވެ.) އަދި الله تَعَالَى ވާގިވެރިކަމާ ދަންނަވަންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

**(٥)** އެއީ مُؤمِنُ ފިރިހެނުންނާއި مُؤمِنُ އަންހެނުން އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައްދުވާ ބަގީޗާތަކަށް / ސުވަރުގެ ތަކަށް އެކަލާނގެ ވައްދަވާނެ ކަމަށެވެ. އަބަދުން އެތަނުގާ ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށެވެ. އަދި الله تَعَالَى ގެ حَضْرَةُ ގައި ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބުވެރިކަމުގައި އެކަންވެއެވެ.

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ شَـٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ لِّتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾

## މުފްރަދާ

وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ وَٱلْمُنَـٰفِقَـٰتِ = އަދި مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން ❁ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَـٰتِ = އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން (މުޝްރިކުންނަށް ) އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ.❁ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ = ހެޔޮ الله تَعَالَى އާއިމެދު ހިތްހެޔޮނުވާ މީހުންނެވެ.❁ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ = ނުބައި ހީއެވެ.❁ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ނުބައި މުސީބާތް ދެއްވުމަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.❁ وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = އަދި الله تَعَالَى އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކޯފާވެރިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.❁ وَلَعَنَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލެއްވިއެވެ. وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ.❁ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾ = އަދި އެއީ ގޯސް ދިޔުމެއްވާ ނުބައި ތަނެކެވެ.❁ وَلِلَّهِ = އަދި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.❁ جُنُودُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނެވެ.❁ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންނެވިއެވެ.❁ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.❁ إِنَّآ أَرْسَلْنَـٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިބާ ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.❁ شَـٰهِدًا = ހެކިވެރިއަކު ގޮތުގައި ބޭކަލަކު ކަމުގައި❁ وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾ = އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި❁ لِّتُؤْمِنُوا۟ = ހެޔޮ ތިޔަބައިމީހުން އީމާން ވުމަށްޓަކައެވެ.❁ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް❁ وَتُعَزِّرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނަސްރު ދިނުމަށާއި ހުރުމަތްކުރުމަށް❁ وَتُوَقِّرُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް إِحْتِرَام ކުރުމަށް❁ وَتُسَبِّحُوهُ = އަދި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކުރުމަށް❁ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٩﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިބާއާއި بَيْعَة ހިފާ މީހުން (ހިތްހަމަޖެހުމެވެ. އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ. )❁ إِنَّمَا

يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ = އުޅުއްވުން بَيْعَة ހިފުއްވަނީ ކަނަޑައެޅި الله އާއި އެވެ.۞ يَدُ ٱللَّهِ = ( އަތްގަނޑު الله ގެ އަތްޕުޅުވެއެވެ.۞ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ج = އުޅުއްވުނު އަތްތަކުގެމަތީގައި۞ فَمَنْ نَّكَثَ = ފަހެ އެعَهْدُ އެވަކިވީމާ۞ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ صلے = ފަހެ އޭނާ އެއްވަކިވީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާގެ މައްޗަށެވެ.

(އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުން ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސާގެ މައްޗަށެވެ.)۞ وَمَنْ أَوْفَىٰ = އަދި ފުރިހަމަ ކުރިއްޔާ۞ بِمَا عَـٰهَدَ عَلَيْهُ ٱللَّهَ = އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد ހިފިކަމަށް۞ فَسَيُؤْتِيهِ = ފަހެ ނިކަންނުޑު އެކަލާނގެ އުޖޫރަކަން ދެއްވާނެއެވެ.۞ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި އެއީ مُنافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنافِقُ އަންހެނުން އަދި މުޝްރިކު ފިރިހެނުންނާއި މުޝްރިކު އަންހެނުން ނާއި(މުއުމިނުންނަށް) އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވުމަށެވެ.= އުޅުއްވުންނަކީ الله تَعَالى އާއިމެދު ނުބައިހީލައި ހިތަހަމަޖެހުނުހިސާބެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އުޅުއްވުމުގެމައްޗަށް ނުބައިގޮތްތައް ގެނުވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި الله تَعَالى އުޅުއްވުމުގެމައްޗަށް ކޯފާވެއްޖެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އުޅުއްވުންނަށް لَعْنَة ލައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އުޅުއްވުންނަށް ނަރަކަ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފިއެވެ.އަދި އެއީ އެތަނަށް ސޭވެސް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެވެ.

(٧) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ސިފައިންނަށް މިލްކުވެ خَاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވައިފީމެވެ ހެކިވެރިއެއްގެ ގޮތުގައާއި ބުށާރަތް ކަލޭގެފާނު އަދި ޖެހޭގޮތް ދޭއަށް خَبَرُ ދެއްވާބުށާރަތް ކަލޭގެފާނު އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خَبَرُ ދެއްވާ ކަލޭގެފާނު ތަނބީހު ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٩) އެއީ އުޅުއްވުން الله އާއި އެކަލާނގެ رَسُول އަށް އީމާން ވެވަޑައިގަތުމެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ނަސްރުދެއްވުމެވެ. (އެކަލާނގެ ދީނަށް ނަސްރުދެއްވުމެވެ) އަދި އެކަލާނގެއަށް މާތްކޮށް ހިތުމަށާއި އަދި އަދި އެކަލާނގެއަށް قَدَرُ ކޮށް إحْتِرَام ކުރުމާއި ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيْحَ ކިޔުމަށާއިއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَة ހިފިމީހުން (އެއީ بَيْعَةُ الرِّضْوَان އެވެ.) އުޅުއްވުން بَيْعَة ހިފުއްވަނީ ކަނަޑައެޅި الله އާއި އެވެ. (އަތްގަނޑު) الله ގެއަތްޕުޅު އުޅުއްވުމުގެ އަތްތަކުގެމަތީގައި ވެއެވެ. ދެން ފަހެ އެعَهْدُ އެވަކިވީމާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާ އެއްވަކިވީ އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސާގެ މައްޗަށެވެ. (އެބަހީ އެކަމުގެ ގެއްލުން ހަމަ އޭނާގެ ނަފްސާގެ މައްޗަށެވެ.) އަދި އެކަންތައްގެ މައްޗަށް އޭނާ الله އާއި عَهْد ހިފިކަމަށް ފުރިހަމަކުރިއްޔާ ދަންނައެވެ. ފަހެ ނިކަންނުޑު އެކަލާނގެ އުޖޫރަކަން ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވާނެއެވެ.

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًۢا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًۢا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾

## ލުޣަތު

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ހަނދުމާވަރަށް ނުދޭސް ފަހަތަށް ޖެހުނުހިނގުން ނިކަންހުރެބުނާނީއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = މަރުޙަލާގެ ޞަޙްރާގައި މަރުޙަ ވަރަވަރަކަށް ދިރިއުޅުނު عَرَبِي ނިސްބަތުވާމީހުން ❁ شَغَلَتْنَآ = އަހުރެމެން مَشْغُول ކުރުވައިފިއެވެ. ❁ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا = އަހުރެމެންގެ މުދަލާއި އަހުރެމެންގެ އަހުލުވެރިން ❁ فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا = ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުމަށް ދަންނަވައިދެއްވާށެވެ!. ❁ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ބުނަނީއެވެ. مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާތަކެތި ❁ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. فَمَن يَمْلِكُ لَكُم = ފަހެ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި މިލްކުވެގެންވާނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ ❁ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حَضْرَةُ ން އަދުލުވެރިކަން އެއްވެސް އަޒާބެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް (الله ގެ حَضْرَةُ ން އަދުލުވެރިކަން އެއްވެސް އަޒާބެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް) ❁ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްވުރެ ގެއްލުމެއް އެދިވަޑައިގަތުމުން ❁ أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا = ނުވަތަ މަންފާއެއް އެދިވަޑައިގަތުމުން ❁ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ = ނޫނެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަންފާއެއް އެދިވަޑައިގަތުމުން؟ الله = އަދި ކިއެއްހެއްތޯއެވެ؟ ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތަކުގެ ހަބަރު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. ❁ بَلْ ظَنَنتُمْ = އަދި ކިއެއްހެއްތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ހިތުމަ ❁ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ = ރަސޫލާ ވާސިލު ❁ وَٱلْمُؤْمِنُونَ = އަދި ދެންނެވި މުއުމިނުންނާއި ❁ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ = އެމީހުންގެ ނުފެތިގެންވާކަމަށް ❁ أَبَدًا = ދުވަހަކުވެސް ❁ وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ = އަދި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރެވިއްޖެއެވެ. ❁ فِى قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި ❁ وَظَنَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހިތިއްޖެއެވެ. ❁ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ = ނުބައިވިސްނުން ❁ وَكُنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ވިއްޖެއެވެ. ❁ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބައެއް ❁ وَمَن لَّمْ يُؤْمِن = އަދި އީމާންނުވާމީހުން ❁ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ❁ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް މިޔަންކަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފީމެވެ. ❁ سَعِيرًا ﴿١٣﴾

= އަދިމާޝުން وَلِلَّهِ = އަދި خاصَّ ވެ ވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ.✿ مُلْكُ السَّمَٰوَاتِ وَالْأَرْضِ ج = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު✿ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވައެވެ.✿ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ج = އަދިއެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވައެވެ.✿ وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.✿ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި.✿

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) މަދީނާގެ ބާދިޔާގައި މަދީނާގެ ވަށަވަށައިގެން އުޅޭ عَرَبِي ންގެތެރެއިން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތަށް ޖެހުނުމީހުން ނިކަންހުރެ ބުނާނެއެވެ. (އޭ رَسولُ الله އެވެ!.) އަހުރެމެންގެ މުދަލާއި އަހުރެމެންގެ އަހުލުވެރިން އަހުރެމެން مَشْغُول ކުރުވައިފިއެވެ. (އެހެންވެ އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހު ހަނގުރާމައަކަށް ނުދެވުނީއެވެ.) ފަހެ އަހުރެމެންނަށް ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމަށް ދުޢާކުރައްވާށެވެ! (الله وَحِي ކުރައްވައިފިއެވެ) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނުވާކަމެއް އެމީހުން އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ބުނަނީއެވެ. (އޭ رَسُول الله އެވެ!) = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންނަށް ނުބައިކަމެއް ނުވަތަ ފައިދާއެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ الله ގެ حَضْرَة ން އަހުރެމެން އެއްވެސްކަމެއް (الله ގެ حَضْرَة ން އަހުރެމެން އެއްވެސް ބައެއް ދިފާޢު ކުރުމަށް) ފަހެ ކުޅަދާނަކަމާއި ވޮޑިގެންވަނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންނަށް މަންފާއެއް އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ އެކަން އަހަރެމެނަށް ހިފެހެއްޓޭނީ ކާކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނުންނާދޭތެރޭ ތިޔަ ދަންނަވާ ބަހުގެ ކަމުގައި ތަބާވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢) އަދި ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ހިތުގައި ރަސޫލާއާއި އަދި މުއުމިނުން ދުވަހަކުވެސް އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ކައިރިއަށް ފަހަރުވާލާނެކަމަށް ނުވެވޭނެކަމަށް. (އެމީހުން މަރުވެ ނެތިގެން ދާނެކަމަށް.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްތަކުގައި އެކަން ޒީނަތްތެރި ކުރުވައިފިއެވެ. އަދި ގޯސް ހިތަމަކުރުމެއް ބަދުނިޔަތް ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ވިއެވެ. (މިއީ މިސްރާބުގެ ނިޔަތުގައި الحُدَيْبِيَّة ގެ ހަނގުރާމައަށް ނުދާ مَكَّة فَتَح ކުރެއްވުމަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވި ދުވަސް) އަހުލުވެރިން ހިތްހަމަޖެހުމަކާއިނުލާ ނުގޮސް ބަޔަކު ހަލާކުވެގެންދާނެ ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم = زُبْدَةُ التَّفْسِير

(١٣) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންނުވާމީހުން ( އެއީ ކާފިރުންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ދިމަޑިކޮށްކަލާނގެ އަނދަވަނދާއިރު އަދިމުޅިން ތައްޔާރު ކުރައްވައިފީމެވެ.

(١٤) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ އެންމެހައި މިލްކު خَاصَّ ވެ ވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކަށް އެކަލާނގެ عَذَابُ ދެއްވައެވެ. އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَـٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾ قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَـٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

## ތަރުޖަމާ

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ = ( ހަގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ފަހަތް ޖެހުނުމީހުން ނިކަތުރުކުރި ބުނާނެއެވެ. إِذَا

ٱنطَلَقْتُمْ = ކަލޭމެން (ފުރައިގެން ) ހިނގައްޖެއްޔާ إِلَى مَغَانِمَ = ( خَيْبَرُ ގެ) غَنِيْمَة ތަކަށް

لِتَأْخُذُوهَا = އެ غَنِيْمَة ތަކެތި ކަލޭމެން ފުރައިގެން ލިބިގަތުމަށް ( ފަހަތް ޖެހުނުމީހުން ބުނާނެއެވެ.) ذَرُونَا

نَتَّبِعْكُمْ = އަހުރެމެންނަށްވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިއުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ! (ދިއުމަށް ހުއްދަދެއްވާށެވެ.) الله

އަންގަވައި يُرِيدُونَ = އެމީހުން އެދެނީ أَن يُبَدِّلُوا = ބަދަލުކުރުމަށެވެ. كَلَمَ ٱللَّهِ

= الله ގެ ބަސްފުޅު قُل = ( އޭ رَسولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! لَّن تَتَّبِعُونَا =

ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ނުވާނެއެވެ. كَذَٰلِكُمْ = އެކަލޭމެންނެވެ. قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ

= މީގެކުރިން الله وَحِى ކުރެއްވި އެގޮތަށެވެ. فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ނިކަތުރުކުރި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.

بَلْ = އަދި ކިހިނެއްހެއްވެ؟ އެހެނެއްނޫނެވެ. تَحْسُدُونَنَا = ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް حَسَدَ

ވެރިވަނީއެވެ.بَلْ = އަދި ކިހިނެއްހެއްވެ؟ އެހެނެއްނޫނެވެ. كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ = އެމީހުންވީ ނުވިސްނާބަޔަކު

ކަމުގައެވެ. إِلَّا قَلِيلاً ﴿١٥﴾ = ކުޑަވަރަކުން ފިޔަވައި قُل = ( އޭ رَسولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.

لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ = أعْرَابِى ންކުރެން ހަގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަތްޖެހުނުމީހުންނަށް سَتُدْعَوْنَ

إِلَىٰ قَوْمٍ = ބަޔަކުމީހުން ގާތަށް ދިއުމަށް ( ހަގުރާމައަށް ) ނިކަތުރުކޮށް ކަލޭމެންނަށް ގޮވާނެއެވެ.

أُوْلِى بَأْسٍ شَدِيدٍ = ގަދަބާރުގެވެރި تُقَاتِلُونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަގުރާމަކުރާނެއެވެ. أَوْ

يُسْلِمُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ އިސްލާމްވެދާނެއެވެ. فَإِن تُطِيعُوا = ފަހެ ކަލޭމެން

(އެއަޅުބަޔަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ = يُؤْتِكُمُ اللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. أَجْرًا حَسَنًا = ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ = وَإِن تَتَوَلَّوْا = އަދި ކަލޭމެން ފުރަގަސްދީފިއްޔާ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންފަދައިން = يُعَذِّبْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عَذابُ ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا (١٦) = ވޭންދެނިވި عَذابُ އަކުން

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٥)** (ހަނގުރާމަ فَرْضُ ވުމުން) ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަހަށް ޖެހުނުމީހުން ކަލޭމެން (މުއުމިނުން) ( خَيْبَرُ ގެ) غَنِيْمَة ލިބިގަތުމަށް ހިގައްޖެއްޔާ ނިކަންހުރެ ބަލާށެވެ. އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު ދިއުމަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. (ދިއުމަށް ހުއްދަ ދެއްވާށެވެ. الله އެއަންގަވައި) އެމީހުން އެއެދޭ الله ގެ ބަސްފުޅު ބަދަލުކުރުމަށެވެ. (الله އަންގަވާފައިވަނީ الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތުމީހުނާ خَيْبَرُއަށް ނުދިއުމަށެވެ. (އޭ رَسولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެން އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ނުވާނެއެވެ. (އަހުރެމެންނާއި تَبَعَ ވެގެން خَيْبَرُއަށް ނުދާނެއެވެ!) ޤަސަމަކީ ކަލޭމެން ނުދާނެއެވެ. މީގެކުރިން الله وَحِي ކުރެއްވި އެގޮތައްވެއެވެ.( الحُدَيْبِيَّة އަށް ނުކުތުމީހުން خَيْبَرُއަށް ނުދިއުމަށެވެ.) ފަހެ ނިކަންހުރެ އެމީހުން (އެމުނާފިޤުން) ބުނާނެއެވެ. އަދި ކިއްސެއްތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. ކަލޭމެން އަހުރެމެންނަށް حَسَدَ ވެރިވަނީއެވެ. އަދި ކިއްސެއްތޯއެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުންނީ ދޭހަކުރުން ކުޑަ ނުވިސްނާބައެއް ކަމުގައެވެ.

**(١٦)** (އޭ رَسولُ الله އެވެ.!) أعْرَابِى ގެތެރެއިން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ފަސްޖެހުނުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ގަދަބާރުގަދަ ބަޔަކުމީހުން ގާތަށް ހަނގުރާމައަށް ދިއުމަށް ނިކަންހުރެ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން އެމީހުންނާއި ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ކިޔަމަންވެ އިސްލާމްދީނަށް ވަންނާނެއެވެ. ދެން ފަހެ ކަލޭމެން (އެއަޅުބަޔަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ الله ކަލޭމެންނަށް ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރުމަ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި މީގެކުރިން ކަލޭމެން ފުރަގަސްދިންފަދައިން ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވޭންދެނިވި عَذابُ އަކުން عَذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ وَكَفَّ أَيْدِىَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

## މުފުރަދާތު

لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ = ލޯއަނދިރިވެހުރިމީހަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ

= އަދި ކޮރުވެރިމީހަކަށް ނުވެއެވެ. حَرَجٌ = އުނދަގޫ ކަމެއް وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ = އަދި ބަލިމީހަކަށް

ނުވެއެވެ. حَرَجٌ ۗ = އުނދަގޫކަމެއް وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ

ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ ( ދަންނައެވެ.) يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ = އެކަލާނގެ އެމީހަކު ބަގީޗާތަކަކަށް

ވައްދަވާހުށްޓެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ = އެތަންތަނުގެދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ وَمَن يَتَوَلَّ = އަދި

ފުރަގަސްދީފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) يُعَذِّبْهُ = އެކަލާނގެ އެމީހަކަށް عَذَابُ ދެއްވާނެއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾

= ވޭންދެނިވި عَذَابُ އަކުން. ۞ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ރުހިވޮޑިގެންފިއެވެ.

عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންނަށް إِذْ يُبَايِعُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَةُ ހިފި ހިނދު

تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ = ގަސްދޮށުގައި فَعَلِمَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވިއެވެ. مَا فِى قُلُوبِهِمْ

= އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ = ދެން ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް

ހަމަޖެހުން މައިތިރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. وَأَثَٰبَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމުގައިވިއެވެ.

فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ = ކައިރި ގާތްވެގެންވާ فَتْحُ އެއް وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً = އަދި ގިނަގިނަ غَنِيمَة

މާލުތަކާއި يَأْخُذُونَهَا ۗ = އެމީހުން އެތަކެތި ބަލައިގަންނާނޭ وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ = عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެއް ކަމުގައި. وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله

ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ވެވޮޑިގެންފިއެވެ. مَغَانِمَ كَثِيرَةً = ގިނަގިނަ غَنِيمَة މާލުތަކެއް ދެއްވާނެކަމުގެ تَأْخُذُونَهَا

= އެތަކެތި ކަލޭމެން ބަލައިގަންނާނޭ فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِۦ = ދެން ފަހެ މި غَنِيمَة ( އެބަހީ خَيْبَرُ ގެ غَنِيمَة)

އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަވަސްކޮށްދެއްވިއެވެ. وَكَفَّ أَيْدِيَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ = އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. وَلِتَكُونَ ءَايَةً = އަދިއެއީ ( رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެރަސޫލުކަމުގެ ތެދުކަމުގެ) ދަލީލަކަށްވެ. لِّلْمُؤْمِنِينَ = މުއުމިނުންނަށް وَيَهْدِيَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުދައްކަވާދެއްވުމަށެވެ. صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ލޯއަނދިރިމީހަކަށް ފާފަ އަދި ކޮރުމީހަކަށް ފާފަ އަދި ބަލިމީހަކަށް ފާފަ މީސްތުމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުދިއުމަކުން ކުށްއެއްނެތެވެ. (އެއީ އުޒުރުވެރިންނެވެ.) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.) އޭގެދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ބަގީޗާތަކަކަށް އެކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވުމުން ފުރަގަސްދީފިމީހާ (ދަންނައެވެ.) އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ވޭންދެނިވި عَذابُ އަދަބު عَذابُ ދެއްވާނެއެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى މުއުމިނުންނަށް ރުހި ވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ ގަސްދަށުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް بَيْعَةُ ހިފި ހިނދުގައެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެއްޗާއި (އިޚްލާޞްކަމާއި އަދި ކިޔަމަންތެރިކަން) އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަޖެހުމާއި މައިތިރިކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި ކައިރިގާތްވެގެންވާ فَتحً އެއް

އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމެއްގެ ގޮތުގައި ހިނގާދިޔައެވެ. (އެއީ خَيْبَرُ فَتحً ވުމެވެ.)

(١٩) އަދި އެމީހުން އަތުލައިގަންނަންވާނޭ ގިނަގިނަ غَنِيْمَة މުދާތަކެއްވެސް އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. އަދި عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٠) އަދި الله تَعَالَى ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން އަތުލައިގަންނަންވާނޭ ގިނަގިނަ غَنِيْمَة މުދާތަކެއްދެއްވާނެކަމުގެ وَعْدُ ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ކަލޭ މި غَنِيْمَة (އެބަހީ خَيْبَرُ ގެ غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ އަވަސްކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެކަލާނގެ ދުރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވައި އެކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. އަދި އެއީ (رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ ރަސޫލުކަމާއި وَعْدُ ތެދު ތެދުވެއްޖެކަމަށް) މުއުމިނުންނަށް ދަލީލުވުމުގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން މަގުދައްކަވާދެއްވުމަށެވެ.

وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

## މުފްރަދާތު

وَأُخْرَىٰ = އަދި އެހެން އެއްޗެއް ( އެހެން غَنِيْمَة ) لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا = އެކަމުގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް
ކުޅަދާނަވެވޭނެނުވާ قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا = ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަން ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފެހެއްޓެވިއްވާ ج
وَكَانَ اللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ = ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް
ކުޅަދުންވަންތަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލޭމެންނާއި وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا = އަދި ކާފިރުން ކަލޭމެން
މެދުވިންނާއި ހަނގުރާމަ ކުރިކަމުގައިވިޔަސް لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި
ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. ثُمَّ لَا يَجِدُونَ = ދެން އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ. وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ =
އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއަކު އަދި ނަސްރުދެވެރިއަކުވިޔަސް سُنَّةَ اللَّهِ = އެއީ الله ކަނޑައަޅުއްވާ ގަވާއިދު ގޮތެވެ.
الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ = މީގެކުރީ އިސްވެދިޔަ ޒަމާނާގައިވެސް ۖ وَلَن تَجِدَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ދުށްވަޑައިގެ
ނުގަންނަވާނެއެވެ. لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ = الله ގެ އެގޮތަށް ބަދަލުވުމެއް وَهُوَ الَّذِي = އަދި
ހަމައެކަލާނގެއެވެ. كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ = އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ގައިން އަތްދިނުމުން ހިފެހެއްޓެވީ
وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم = އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންގެ ގައިން އަތްދިނުމުން ހިފެހެއްޓެވީވެސް
(ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ) بِبَطْنِ مَكَّةَ = بَطْنُ مَكَّة އެވެ ކިޔާތަނުގައި އެއީ ( جَبَلُ تِنْعِيْم ) އާއި
ދިމާއިންނެވެ. مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބީ ނަސީބު
ދެއްވުމަށްފަހުގައެވެ. ج وَكَانَ اللَّهُ = އަދި ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ =
ކަލޭމެންކުރާކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) އަދި އޭގެމައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް އަދިކުޅަދާނަވެވިފައިނުވާ އެހެން އެއްޗެއް ( އެހެން غَنِيْمَة) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އެތަން އަދި ވަސީ ރައްކާތެރިކުރައްވާ ހިފަހައްޓަވާފައިވެއެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެމައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވޭ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. ( މިއާޔަތުގައި މިސިފަކުރައްވާ ގަނީމަތަކީ މައްކާ فَتَحً ކުރުންކަމާއި އަދި ނުވަތަ ފާރިސްކަރައާއި ރޫމުކަ فَتَحً ކުރުންކަމާއި މިކަންކަމުގައި އިތުރުވެރިންގެ ބަސްތައްވެއެވެ. މިއިން ކޮންމެކަމެއްގެ މުރާދުކަމުގައިވުން ވެސް ހަމައެކަށީގެންވެއެވެ.)

(٢٢) އަދި ކާފަރުން ކަލޭމެން މުއުމިނުންނާއި ހަނގުރާ ކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. (الحُدَيْبِيَّة ގެދުވަހު މައްކާގެ އެކާފަރުން ކަލޭމެންނާއި ހަނގުރާމަކުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަސްދިނީހެވެ.) ދެން އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު އަދި ނަސްރުދޭވެރިޔަކުވެސް އެމީހުން ނުދެކޭނެއެވެ.

(٢٣) އެއީ މީގެކުރީ އިސްވެދިޔައުއްމަތުގައިވެސް އިސްވެދި މީސްތަކުންނާއި ގުޅިގެން الله ކަންތައް ގެންދަވާ ގޮތެވެ. އެކަލާނގެ ސުންނަތެވެ. އަދި الله ގެ އާދައިގައި ބަދަލުވުމެއް ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

(٢٤) އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންގެ ގައިން އަތްލައިނުގަތުމަށް ހިފެހެއްޓެވީ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އަތްތައް އެމީހުންގެ ގައިން އަތްލައިނުގަތުމަށް ހިފެހެއްޓެވީ ވެސް (ހަމައެކަލާނގެއެވެ.) އެއީ بَطْنُ مكة އެވެ ކިބައިގައި (جَبَلُ تنْعِيْم) އާއި ދިމާއިންނެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބު ދެއްވުމަށްފަހުގައެވެ. ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ބައްލަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިއީ الحُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح އަށްވާ އިޝާރާތެކެވެ.)

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا۟ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

## ތަރުޖަމާ

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެއީ ކާފިރުވި ހަމަ އެމީހުންނެވެ. وَصَدُّوكُمْ = އަދި ކަލޭމެން އަނބުރާލި
ހިފެހެއްޓީ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ އަށް وَٱلْهَدْىَ مَعْكُوفًا =
އަދި ކަތިލުމަށް ގެންދިޔަ ހަދިޔާ ބަނދެފައި أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ = އޭގެ ކަތިލާތަނަށް ދިޔުމުން ނުދޭހެން ۚ
وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ = އަދި މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނު وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ = އަދި
މުއުމިނުން އަންހެނުންނާއި لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން ނޭނގޭ ( އެއީ ކޮންމީހުންކަމެއް
ބައެއްކަންނޭގޭ) أَن تَطَـُٔوهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުން މަރައިލުމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންގަތަން
ފައިއަޅައިލުމެވެ. فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم = ދެން އެމީހުންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ލިބޭނެއެވެ. مَّعَرَّةٌۢ =
އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ޢައިބު ކިޔާނެކަމެއް بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އެނގުމަކާ ނުލައި لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ
فِى رَحْمَتِهِۦ = އަދި الله އެކަލާނގެ رَحْمَة އަށް ވައްދަވާލެއްވުމަށްޓަކައެވެ. مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ ޝައުޤުވެރިވާ މީހަކު ۚ لَوْ
تَزَيَّلُوا۟ = އެމީހުން ( އެބައި އެކަހެރިވިނަމަ) ވަކިވެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ =
އެމީހުންގެތެރެއިން ކާފިރުވި މީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމުހެވެ. ވޭންދެނިވި عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾
= ފާހަގަކުރާށެވެ އެބައިމީހުން ކާފިރުވި މީހުން إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީހުން ލެއްވި ހިތްތަކުގައި فِى قُلُوبِهِمُ
އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ٱلْحَمِيَّةَ = ދަނބުވެރިކަމާއި ގޮވާދެއްވާ ކަމުގެ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ = ޖާހިލީ
ޖާހިލްވެ ދަނބުވެރިކަމާއި ގޮވާދެއްވާ ކަމުގެ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ = ފަހެ الله تَعَالَى ބާވައިލެއްވިއެވެ.
سَكِينَتَهُۥ = އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުން މަތިވެރިކަން عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މައްޗަށް
وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި މުއުމިނުންގެ މައްޗަށްވެސް وَأَلْزَمَهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލާޒިމު
ކުރެއްވިއެވެ. كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ = تَقْوَى ވެރިކަމުގެ ކަލިމަ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا = އަދި

އެމީހުންނީ އެކަލިމައަށް އެންމެ حَقُّ ބައިވަރު ކަމުގައެވެ. وَأَهْلَهَا = އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ.[ج]

وَكَانَ ٱللَّهُ = އަދި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ. بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾ = ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٥) އަދި ކާފަރުވީ ހަމައެކަމުންނެވެ. އަދިކަލޭގެފާނު ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ އަށް އައިސްނުދިނުމަށް ހިފެހެއްޓީވެސް ހަމައެކަމުންނެވެ. އަދި ކަޅިވަށް ގެނައި ހަދިޔާއާއި އެތަކެތި ކަޅިވަށްވީ ތަނަށް ނުދެވޭނެހެން ބަނދުކޮށް ހިފެހެއްޓިގެންވެއެވެ. ހަދިޔާ ކަޅިވަށްވާންޖެހޭނީ މައްކާގެ حَرَمُ ގެތެރެއިން ކަޅިވުމަށް ކަނޑައެޅިފައިވާތަނަށެވެ. އަދި މައްކާގައި މުއުމިނުން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިނު އަންހެނުންނުވާނަމަ (އެބުނީ ގަދަކަމުން ހަނގުރާމަކޮށްގެން މައްކާއަށް އަރަން ހުއްދަދެވުނީހެވެ. އަދި އެމީހުން މައްކާގައި އުޅޭ އިމާންވެގެންކަމެއް ނުވަތަ ނުވެގެންކަމެއް ކަލޭފާނުންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ.) އެހާގޮތުގައި ގަދަކަމުން މައްކާއަށް އަރައި އެބައިމުއުމިނުން ޖެހިއްޖައީވިއްޔާ. މުއުމިނުން އަދި އެހެންމީހުންނަށްވެސް ނޭނގުނުވެސް. ދެން އެކަން މުއުމިނުންނަށް ކުށެއްކަމަށް ކާފަރުންގެ ވާހަކަދައްކާނެއެވެ. ކަފާރާތް ދޭން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި އެފަދަ ކަށަވަރުން ހަނގުރާމަކުރުމަށް الله ހުއްދަނުދެއްވީ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވާ އަޔާއި އެކަލާނގެ رَحْمَة ގެތެރެއަށް ވައްދަވާތީއެވެ. (حُدَيْبِيَّة ގެ ދުވަހު ކާފަރުކަމުގައި ހުރި އެތައްބަޔަކު އޭގެފަހުން އިސްލާމްވެ ދީނަށް خِدْمَة ކުރިއެވެ. މިއީ الله ތަޢާލާގެ حِكْمَة އެއްވެސްމީހަކަށް ނޭގޭއެވެ.) އަދި އެދުވަހު މުއުމިނުންނާއި ކާފަރުން ތަފާތުވެ ވަކިވީނަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފަރުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ދެއްވާނެ ކަމާއި އެކަލާނގެ ދެއްވިއެވެ.

(٢٦) ކާފަރުވީމީހުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ދީނުގެ ޖާހިލިއްޔާގެ ގޯސް ދުޅަހެޔޮކަމެއް ލިބިގަތުމުން އެއީ ޖާހިލީ ޒަމާނުގެ ދީނުގެ ޖާހިލިއްޔާގެ ގޯސް ދުޅަހެޔޮކަމެވެ. ދެން އޭރުން الله تَعَالَى އެކަލާނގެ ހަމަޖެހުން މައިތިރިކަން އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ މަތީގައާއި މުއުމިނުންގެ މަތީގައި ބާވައިލައްވައިފިއެވެ. އަދި تَقْوَى ވެރިކަމުގެ ކަލިމަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ލާޒިމް ކުރެއްވިއެވެ. (އެއީ لا إله إلاَّ الله محمد رسول الله އެވެ. މިބަސްފުޅުން މުޝްރިކުންގެ مَسْجِدُ الحَرَام އަށް ވާސިލުވުން ހުއްޓުވިއެވެ. އަދި އެއާ ހަމައެކަނި ދުނިޔާއިރުމަތީގެ ކާފަރުންގެ ފަރާތުން އެދާ حُرْمَة ނުކުތެވެ.) އަދި އެމީހުންނީ އެކަލިމައަށް އެންމެ حَقُّ ބައިވަރު ކަމުގައެވެ.( އެބަސްފުޅުގެ ވާޖިބާތް އެންމެ حَقُّ ވިޔަކަމުގައެވެ.) އަދި އޭގެ އަހުލުވެރިން ކަމުގައެވެ. އަދި ހުރިހާއެއްޗެއް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލަކު ކަމުގައި الله ވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾ مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا ﴿٢٩﴾

## ތަރުޖަމާ

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ތެދުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. رَسُولَهُ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް
ٱلرُّءْيَا = ހުވަފެންދުށު بِٱلْحَقِّ = حَقُّ އެއްގޮތަށްކަމުގައި لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ = ހަމަކަށަވަރުން
ކަލޭމެން ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ އަށްވަންނާނެއެވެ. إِن شَآءَ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ءا مِنِينَ
= އަމާންވެގެންވާ ހާލު مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ބޮލުއްޓާފައިވެގެން وَمُقَصِّرِينَ = އަދި
ކޮށަހަރުކޮށްގެންނާއި لَا تَخَافُونَ = ކަލޭމެން ބިރުގަނޑެއްނުލައި فَعَلِمَ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.
مَا لَمْ تَعْلَمُوا = ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް فَجَعَلَ = ފަހެ އެކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. (އެބަހީ حُدَيْبِيَّة ގެ
صُلْح ވުން އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.) مِن دُونِ ذَٰلِكَ = އޭގެކުރިން (އެބަހީ މައްކާއަށް ވަންނަވުމުގެ ކުރިން)
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ = ގާތްވެގެންވާ فَتْح އެއްކަމުގައި هُوَ ٱلَّذِىٓ = ހަމައެކަލާނގެ އެވެ. أَرْسَلَ
رَسُولَهُۥ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާފޮނުއްވީ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ = ތެދުމަގާއި އަދި حَقّ ދީނާއިގެން
لِيُظْهِرَهُۥ = އެއީ އެދީން ފާޅުވެ ގަދަވުމަށެވެ. عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ = އެންމެހައި ދީންތަކުގެ މައްޗަށް
وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ = އަދި ﷲ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. شَهِيدًا ﴿٢٨﴾ = ހެކިވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި مُحَمَّدٌ
رَّسُولُ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ ރަސޫލާ محمّد އެވެ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަރިހުގައިވާމީހުން
(ޞަޙާބީން) أَشِدَّآءُ = ގަދަފަދަވެގެން ވެއެވެ. عَلَى ٱلْكُفَّارِ = ކާފިރުންގެމައްޗަށް رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ =
އެބައިމީހުންގެ މެދުގައި رَحْم އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބައެކެވެ. تَرَىٰهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުން ދެކެވޮޑިގެ
ވަޑައިގަންނަވާނީ رُكَّعًا سُجَّدًا = رُكُوع ކުރާ ހާލުގައާއި سَجِدَ ކުރާ ހާލު ބައިމީހުންކަމުގައި يَبْتَغُونَ
= އެބައިމީހުން އެދެމުންދާ ހާލު فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވެސް އެދެމުން وَرِضْوَانًا =
އަދި ރުހިވޮޑިގެންވުމާއި سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم = އެބައިމީހުންގެ މޫނުމަތީގައި އެބައިމީހުންގެ އަލާމާތް ހުރެއެވެ. އަސަރު
ހުރެއެވެ. مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ = ސަޖިދަކުރުމުގެ އަސަރުން ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ = އެއީ އެބައިމީހުންގެ މިސާލެވެ.

فِي ٱلتَّوۡرَىٰةِۚ = ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ وَمَثَلُهُمۡ فِي ٱلۡإِنجِيلِ = އަދި އިން ޖީލުގައި އެބައިމީހުންގެމިސާލަކީ كَزَرۡعٍ = ދަނޑުއެއްގެ މިސާލެވެ. أَخۡرَجَ شَطۡـَٔهُۥ = އެދަނޑުގެ ކުދި ގަސްތަކެއްނުކުތުމާއި فَـَٔازَرَهُۥ = ދެން އެދަނޑު އެއްގަސް އަނެއްގަސަކަށް އެހީވި فَٱسۡتَغۡلَظَ = ދެން އެގަސްތައް ގިނަވެ ބޮޑުވުމާއި فَٱسۡتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ = އަދި އޭގެބުޑުގެމަތީގައި (ގަސްގެ ގަމުގައި) ރީތިކޮށް ހަރުލައިހުރި ޢާދަކޮށްހުރި يُعۡجِبُ ٱلزُّرَّاعَ = އަދި (އެދަނޑު ދަނޑުވެރިޔާ ދަނޑުވެރިޔާގެ ހިތްގައިމު ޖެހިގަތުމުން) ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބުވި لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلۡكُفَّارَ = އެއީ (އެބައިމީހުންގެސަބަބުން) ކާފިރުން ރުޅިއަރުވައިދެއްވުމަށެވެ. وَعَدَ ٱللَّهُ = الله عْدُ ކުރެއްވިއެވެ. ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް مِنۡهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން مَّغۡفِرَةً = ފާފަ ފުއްސެވުންކަމަށް وَأَجۡرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވުންކަމަށް

ꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥ **إجْمَالِي މާނަ** ꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥꕥ

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ފެނިވަޑައިގެންނެވި ހުވަފެންތެރި حَقُّ އެއްޗެއްކަމުގައި ތެދުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން الله އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އަމާންވެގެންވާ ހާލު ކަލޭމެން ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ އަށްވަންނާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ބޮލުއްބޮޑުގައިގެންނާއި އަދި ކޮށާކުޑަކޮށްގެންނެވެ. އެދުވަހުން ކަލޭމެން އެއްވެސް ބިރެއްނެތި ބިރުންގަންނާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭނގޭކަންތައް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފަހެ حُدَيْبِيَّة ގެ صُلْح ވުން އެކަލާނގެ ލައްވާ ގާތްކަށް (އެބަހީ މައްކާއަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވުމުގެ ކުރިން) ގާތްވެގެންވާ فَتَح އެއްކަމުގައެވެ.

(٢٨) ތެދުމަގާއި އަދި حَقُّ ދީނާއިގެން އެކަލާނގެ ރަސޫލާފޮނުއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެންމެހައި ދީންތަކުގެ މައްޗަށް އެދީން މާތްކޮށް ގަދަކުރެއްވުމަށެވެ. ހެކިވެ ވޮޑިގެންނަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި އަދި الله ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٩) الله ގެ ރަސޫލާ **مُحَمَّد** (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وِسَلم) އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާމީހުން ކާފިރުންގެމައްޗަށް ދަތިކަށިކަން ބޮޑުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަމެދުގައި ތެދުވެރިކަމުގެ رَحُم ދެވޮޑިގެންވެއެވެ. އާއި އޯގާތެރިކަން ބޮޑުވެގެންވާ ބައެކެވެ. ކަލޭ އެމީހުން ފެންނާނީ ރުކޫޢުކުރާ ސަޖިދަކުރާ ހާލުގައެވެ. الله ގެ حَضْرَةُ ން فَضْلُ ވަންތަކަމާއި އަދި އެކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެދިގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަލާމާތަކީ ސަޖިދަކުރުމުގެ ފާރުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި ހުރި ލޮލަށް ފެންނަ ނިޝާނެވެ. ނަމާދުގެ ދަރުމައިން އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި އަންނަ ނޫރުގެ އަލިކަމެވެ. އެއީ ތައުރާތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ އެމީހުންގެ މިސާލެވެ. ސިފައެވެ. އަދި އިން ޖީލުގައި އެބައިމީހުންގެމިސާލަކީ ކުދިގަސްތަކެއްނުކުތުމާއި ދަނޑުއެއްގެ މިސާލެވެ. ދެން އެދަނޑު އެއްގަސް އަނެއްގަސަކަށް އެހީވި އަދި އެގަސްތައް ގިނަވެ ބޮޑުވުމާއި އަދި އޭގެބުޑުގެމަތީގައި (ގަސްގެ ގަމުގައި) ރީތިކޮށް ހަރުލައިހުރި ޢާދަކޮށްހުރި ކަމާއި ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބުވިއެވެ. އަދި (އެދަނޑު ދަނޑުވެރިޔާ ދަނޑުވެރިޔާގެ ހިތްގައިމު ޖެހިގަތުމުން) ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބުވެއެވެ. އެކަމަކީ ރުޅިއަރުވައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުންކަމަށް އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަދެއްވުންކަމަށް الله عْدُ ކުރެއްވިއެވެ.

# الحجرات سُورة ގެ ދަރުސް

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحجرات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٨)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝١ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَرْفَعُوٓا۟ أَصْوَٰتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِىِّ وَلَا تَجْهَرُوا۟ لَهُۥ بِٱلْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۝٢ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَٰتَهُمْ عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۚ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝٣

## إجْمَالِي ދަރުސް

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ! لَا تُقَدِّمُوا۟ = ކަލޭމެން އިސްވެ ނުހިނގާށެވެ! بَيْنَ يَدَىِ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިމަތީގައި. وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން ﷲ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تَقْوَى ވެރިވާށެވެ! إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝١ = އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވި މީހުންނޭވެ. لَا تَرْفَعُوٓا۟ أَصْوَٰتَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަޑުތައް ނުއުފުލާށެވެ! فَوْقَ صَوْتِ ٱلنَّبِىِّ = ނަބިއްޔާގެ އަޑުގެ މައްޗަށް. وَلَا تَجْهَرُوا۟ لَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އަޑުގަދަކޮށް ނުބުނާށެވެ! بِٱلْقَوْلِ = ބަސްބުނުމުގައި كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ = ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ އަޑުގަދަކުރާ ފަދައިން لِبَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކަށް أَن تَحْبَطَ أَعْمَـٰلُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތައް بَاطِل ވެގެން ނުދިޔުމަށްޓަކައި (بَاطِل ވާނެތީއެވެ.) وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۝٢ = ކަލޭމެންނަށް إحْسَاس ނުވެސްވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ يَغُضُّونَ = ހަމަކަށަވަރުން ދަށްކުރާ މީހުން أَصْوَٰتَهُمْ = އެމީހުންގެ އަޑުތައް عِندَ رَسُولِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ ރަސޫލާގެ ކުރިމަތީގައި أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުން އެއީ ٱمْتَحَنَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ = ﷲ އެމީހުންގެ ހިތްތައް إمْتِحَانُ ކުރެއްވި މީހުންނެވެ. لِلتَّقْوَىٰ = تَقْوَى ވެރިވުމަށް لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަފުއްސެވުން ހުރެއެވެ. وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝٣ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ކަލޭމެން އިސްވެނުވަންނާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ تَقْوَى ވެރިވާށެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއަހާވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި ކަލޭމެން އިސްވެނުވަންނާށެވެ!. މިޢިބާރާތުން ދޭހަވެގެންވަނީ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ދުނިޔޭގައި ހުންނަވަނިކޮށް އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނަށްވުރެ ކުރިއަރައި، ގޮތެއްގައި ހުކުމް ނުކުރުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދުނިޔޭގައި ނެތްއިރުގައި الله ގެ ފާހަގަކުރެއްވި އަދި ރަސޫލު صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެ ބަސްފުޅާއި خِلاَف އަށް ކަންތައްތަކެއް ނުކުރުމެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ.

(٢) އޭއީމާންވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ނަބިއްޔާގެ އަޑުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން އަޑުތައް ނުއުފުލާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް އަޑުގަދަކޮށް ގޮވާލާފަދައިން އަޑު އުފުލާ ވާހަކަދައްކާފަދަ ގޮތަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އަޑު ނުއުފުލާށެވެ!. އެގޮތަށް ކަސްތުރުކުރާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެންގެ ހެޔޮ ޢަމަލުތައް ކަލޭމެންނަށް إحْسَاس ވެސްނުވެ بَاطِلُ ނުވުމަށްޓަކައެވެ.( بَاطِلُ ވެގެންދިއުމެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިބަސްފުޅުން ރަސޫލާ އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިފުޅުމަތީގައި އަޑުގަދަކޮށް އަޑު ހަރުކޮށް ވާހަކަދައްކާކަމުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ހެޔޮ އަގު بَاطِلُ ވެދާނެކަމެވެ. އަދި އަޑު ހަރުކޮށް ވާހަކަދައްކާކަމުގެ މުރާދަކީ ބޭއަދަބުކަމުން ވިދާޅުވުމަކީ އޭ مُحَمَّد އޭ މިނަންކިޔައި އެކަލޭގެފާނާއި مُخَاطَبُ ކުރުމެވެ. އޭރުވެސް ހާލަތުން އެކަލޭގެފާނާ مُخَاطَبُ ކުރައްވާނީ يَا نَبِيَّ الله ނުވަތަ يَا رَسُولَ الله އެވެ. ދެންވެސް މިފަދަކަމެއް ހުރި މުޢާމަލާ އެކަލޭގެފާނަށް މާތްކޮށްލާ އަދަބު تَعْظِيْمُ ކުރާ إحْتِرَام ކުރުމެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ ރަސޫލާގެ އަރިހުގައި އެމީހުންގެ އަޑުތައް މަޑުކޮށްލާމީހުން އެއީ تَقْوَى ވެރިވުމަށް الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް إمْتِحَانُ ކުރައްވާ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ފާފަ ފުއްސެވުމާއި އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަންތަ ހުއްޓެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا۟ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوٓا۟ أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا بِجَهَـٰلَةٍ فَتُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَـٰدِمِينَ ﴿٦﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ ٱللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِيمَـٰنَ وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾

## މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ = އަޅެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލާމީހުން مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ =
ކޮޓަރިތަކުގެ ފުރަގަހުން أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ = އެމީހުންގެ ގިނަމީހުން ނުވިސްނައެވެ.
ބުއްދި ނުކުރެއެވެ. وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا = އަޅެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކެތްތެރިވިނަމަ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ
= ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާންދެން لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ
އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާގޮތް ވީހެވެ. ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ = الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة
ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا = އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! إِن
جَآءَكُمْ فَاسِقٌ = ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފާސިޤަކު އަތުވެއްޖެއްޔާ بِنَبَإٍ = ޚަބަރަކާއިގެން فَتَبَيَّنُوٓا =
ތިޔަ خَبَرُ އެއް ރަގަޅަށް ސާފުކޮށް ބަލާށެވެ. أَن تُصِيبُوا قَوْمًا = ބައެއްމީހުންނަށް ( ނު قَوَاعِدُ ނު)
އަނިޔާ ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. بِجَهَـٰلَةٍ = ނޭނގިފައި فَتُصْبِحُوا = ފަހުން ކަލޭމެން ވާނެއެވެ. عَلَىٰ
مَا فَعَلْتُمْ = ކަލޭމެން ކުރިކަމެއްގެ މައްޗަށް نَـٰدِمِينَ ﴿٦﴾ = ހިތާމަކުރާ ބައެއް ކަމުގައި وَٱعْلَمُوٓا
= އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. أَنَّ فِيكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ވާކަން رَسُولَ ٱللَّهِ ۚ
= الله ގެ ރަސޫލާ لَوْ يُطِيعُكُمْ = އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވެވަޑައިގަންނަވާނަމަ فِي كَثِيرٍ مِّنَ
ٱلْأَمْرِ = ގިނަކަންތައްތަކެއްގައި لَعَنِتُّمْ = ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫ ދިމާވާނެއެވެ. وَلَـٰكِنَّ ٱللَّهَ =
އަދި އެހެންނަމަވެސް الله تَعَالَى حَبَّبَ إِلَيْكُمُ = ކަލޭމެންނަށް ލޯބިވެރި ކުރައްވައިފިއެވެ. ٱلْإِيمَـٰنَ
= އީމާންކަން وَزَيَّنَهُۥ فِي قُلُوبِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަލާނގެ އެކަން ޒީނަތްތެރިކޮށް
ދެއްވައިފިއެވެ. وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުރުހެވޭގޮތަށް އެކަލާނގެ ހެދުއްވައިފިއެވެ. ٱلْكُفْرَ
وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ = ކާފަރުކަމާއި ފާސިޤުކަމާއި އަދި ފާފަވެރިކަން أُولَـٰٓئِكَ هُمُ = އެބައިމީހުން
އެމީހުން އެއީ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾ = ތެދުމަގުގައިވާ މީހުންނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮޓަރިކޮޅުތަކުގެ ފުރަގަހުން ކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލެއްވިމީހުން އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުން ނުވިސްނަތެވެ. ބުއްދި ނުކުރެތެވެ.

* ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން މިއިޝާރާތްކުރަނީ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެޙަޟްރަތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ކަމަކުދިޔަ ބައަކު ކަންބޮޑުކުރި ޢަރަބިންގެ ދުރުގައެވެ. އެމީހުންނަކީ بَنِي تشمِيْمُ ވަންތަކުގެ ބައަކު ކަމުގައިވެއެވެ. އެމީހުން އައިސް އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިއަނބި ކަނބަލުންގެ ކޮޓަރިކޮޅުތަކުގެ ފުރަގަހުގައި މިބޭކުން އެކަލޭގެފާން ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށޭ يَا محمد يَا محمد މިގޮތަށް އެކަލޭ ގޮވާލުމެވެ. އެމީހުންނަކީ ކުރިމަތީގެ އަދަބު ކުޑަކަމާއި رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ގެ ޙައްޤުގައި އަދަބު إحْتِرَام ކުޑަކުރުމުގެ ސަބަބުން الله تَعَالَى ޙަރަމްކުރެ ނުގަންނަވައި އެކަލޭގެފާނުގެ އިއްޒަތްތެރިކަން ހަމަކުރުމުގެ ވާޖިބާއި އެކަލޭގެފާނަށް އަދަބު تَعْظِيْمُ ކުރުން إحْتِرَام ކުރުމަށް އަންގަވާ އެވެ.

(٥) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތަށް ނުކުމެވަޑައިގަތުމަށްދާނދެން ކެތްތެރިވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެގޮތް އެމީހުންނަށް ހެޔޮވާނެއެވެ. الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦) އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފާސިޤަކު ޚަބަރެއް ގެނެސްފިނަމަ ތަޙުޤީޤުކޮށް ބަލާށެވެ. ތިޔަ خَبَرُ އެއް ޙަޤީޤަތުގައި ސާބިތުވާތޯ ( ބަލާ ދެނެގަންނާށެވެ.) . އެއީ ބައެއް ބަޔަކަށް ނުދަންނަ ( ނުޤَوَاعِدُ ނުވާ) ނާޖާއިޒު ގޮތެއް ހިފާ ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. ދެން ފަހު ކަލޭމެން ނުޤَوَاعِدُ ނު ނާޖާއިޒު ގޮތެއް ހިފާ ހިތާމަކުރާ ކަމަކަށް ނުވުމަށްޓަކައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި އެއްޗެއް ބާވައިލެއްވިސަބަބަކީ މިފަދަ ޤިއްޞާއެއް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށެވެ. އެއީ الحَارِثُ بنُ ضِرَار ދެކެޔާ ޒަކާތް ބަލައިގަތުމަށް رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ފޮނުއްވި الوَلِيْد بْنُ عَقَبَة ގެނައެވެ. މިވަލީދު ދަތުރު ކުރަމުން ގޮސް ހުރިހާ ބަޔަކާ ވިދާޅުވިއެވެ. ރަސޫލާ ނުދިނެވެ ރަސޫލާގެ ކައިރިއަށް رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم އަށް ދަންނަވާ الحَارِثُ بنُ ضِرَار ޒަކާތް ދޭން ނުބޭނުންވާ ކަމަށެވެ. ދެން رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وِسَلم ބައެއް ޒަކާތުގެ ބަހުރުވަ އެތަނަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އެކަލޭ ގެއްލުނީ އެއްޗެހި ބަލާ ނިކުމެވެ. ކަލޭމެން އެޔަ ފޮނުއްވީ ޢަމަލެއް ކުރެވޭ ދިމާލަކަށް ހިތާމަ ނުވުމަށެވެ. قِيَامَة ދުވަހުގެ حُكُم ލިބިގެން ބަޔަކަށް قَرَارُ ވެ ހަމަޖެހިގެންވެއެވެ. ( وَالله أعلم ). = فَتْحُ القَدِيْر=

(٧) އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މެދުގައި الله ގެ ރަސޫލާ ވޮޑިގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. ގިނަކަންތަކުގައި އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަމަންވެ ވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކަލޭމެން އުނދަގޫ ދަތިވާނެއެވެ. އަދިއެހެންނަމަވެސް الله تَعَالَى ކަލޭމެންނަށް އީމާންކަން ލޯބިވާ ކަމުކުރައްވައިފިއެވެ. އަދިކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެކާމެ ޒީނަތްތެރިކުރެއްވި ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކާފަރުކަމާއި ފާސިޤުކަމާއި އަދި އުނދެފުން ފުރަކަން އެކާމެ ކުރެއްވިއެވެ. ނަފުރަތުކުރައްވައިފިއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ތެދުމަގު ގައިވާމީހުންނެވެ.

فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَـٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

## ލުޣަވީ

فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَةُ ންވާ فَضْلُ ވަންތަވެރިކަމެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وَنِعْمَةً = އަދި ނިޢުމަތެއްގެ ގޮތުންނެވެ. وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ = އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި حِكمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި މުއުމިނުންގެ ދެބައިގަޑެއް ވަންޏާ ٱقْتَتَلُوا۟ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ހަނގުރާމަކޮށް ތަޅާފޮޅާ ކަމުގައި فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا = ކަލޭމެން ( ދެންތިބި މުއުމިނުން) އެދެމެދު صُلْح ކުރުވާށެވެ. ހަމަޖައްސާށެވެ. فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا = އަދިއެދެބައިމީހުންކުރެ އެއްބަޔަކު بَغَاوَة ކޮށް އަނެއިގެންފިއްޔާ عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ = އަނެއްބައިމީހުންގެ މައްޗަށް فَقَـٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى = ފަހެ ކަލޭމެން ( إِصْلَاحُ ކުރުމުން) އެ بَغَاوَة ކޮށް އަނެއިގެން ތިބި ބަޔާއި ހަނގުރާމަކުރާށެވެ. حَتَّىٰ تَفِىٓءَ = އެމީހުން ރުޖޫޢަ ވެއްޖައުމަށްދާންދެން إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ = الله تَعَالَى ގެ އަމުރުފުޅަށް ( އެކަލާނގެ ދީނުގެ ފުރަތަން) فَإِن فَآءَتْ = ދެންފަހެ އެމީހުން رُجوعَ ވެއްޖެއްޔާ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا = އެދެބައިގެ ދެމެދު إصْلاح ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، بِٱلْعَدْلِ = ޢަދުލުވެރިކޮށް وَأَقْسِطُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކަންކަމުގައި ސީދާކޮށް ޢަދުލުވެރިވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ލޯބިވެ ވޮޑިގެންނަވައެވެ. ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ = ޢަދުލުވެރިވާމީހުންނަށް إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންނީ إِخْوَةٌ = أَخُ ންނެވެ. ( އެއްބަފާ އެއްބަފާމީހުން ފަދަބައެއްކެވެ.) فَأَصْلِحُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން إصْلاحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދެ أَخُ ންގެ ދެމެދު وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް رَحْمَة ލައްވައިތޯ

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨) الله ގެ حَضْرَةُ ންވާ فَضْلُ ވަންތަވި ކަމާއި އަދި ނިޢުމަތުގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި حكمة ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٩) އަދި މުއުމިނުންގެ ދެބައިމީހުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހަކާ ހަނގުރާމަކޮށް ޖަގަޑާ ކުރުމުގައި ވަންޏާ ކަލޭގެފާނު (ދެންހިތި މުއުމިނުން) އެދެމެދު صُلْحَ ކުރުވާށެވެ. ހަމަޖައްސާށެވެ. އަދި އެއްބައިމީހުންކުރެ އެއްބައިކު بَغَاوَة ކޮށް އަނެއްބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަރައިގަނެފިއްޔާ ވަނީ ކަލޭގެފާނު (إِصْلاَحُ ކުރާމީހުން) އެމީހުން الله تَعَالى ގެ އަމުރުފުޅަށް (އެކަލާނގެ ދީނުގެ ހުކުމަށް) ރުޖޫޢަ ވެއްޖައުމަށްދާންދެން އެ بَغَاوَة ކުރި އަރައިގަތް ބައިމީހަކާ ކަލޭގެފާނު ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން الله تَعَالى ގެ އަމުރުފުޅަށް (އެކަލާނގެ ދީނުގެ ހުކުމަށް) رُجُوعَ ވެއްޖައްޔާ ދެންކަލޭގެފާނު އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދު إِصْلاَحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، އަދި ކަލޭގެފާނު ކަންކަމުގައި ސީދާކޮށް ޢަދުލުވެރިވާށެވެ. މިހެން ހަމަހަމަކޮށް ޢަދުލުވެރިވާމީހުންނަށް الله تَعَالى ލޯބިވޮޑިގެންނެވިއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންނަކީ أَخُ ންނެވެ. ( އެއްބަޔާ އެއްބަޔާމެދުން ފަދަބައެކެވެ.) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ ދެ أَخُ ންގެ ދެމެދު إِصْلاَحُ ކުރާށެވެ. / ހަމަޖައްސާށެވެ، އަދި ކަލޭގެފާނު الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުނަށް رَحْمَة ލެއްވުމަށް އެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَـٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُوا۟ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ = އެއްބަޔަކު މަލާމާތް
ނުކުރާށެވެ!. مِّن قَوْمٍ = އަނެއްބަޔަކާއި عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ( އެބަޔަ މަލާމާތްކިޔާމީހުން)
ވާހެންނެވެ. خَيْرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންނަށްވުރެ (އެބަޔަ މަލާމާތްކުރާމީހުންނަށްވުރެ) ހެޔޮބަޔަކު ކަމުގައި وَلَا
نِسَآءٌ = އަދި އަންހެނުންވެސް (މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ.!) مِّن نِّسَآءٍ = އަންހެނުންނާއި عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ
= އެކަނބަލުންވެދާނެއެވެ. (އެބަޔަ މަލާމާތް ލިބޭމީހުން ވާހެންނެވެ. خَيْرًا مِّنْهُنَّ = އެކަނބަލުންނަށްވުރެ
ހެޔޮކަމުގައި (އެބަޔަ މަލާމާތްކިޔާމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮކަމުގައި) وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު
އަނެއްބަޔަކަށް عَيْبُ ނުކިޔާށެވެ!. وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހުތުރު
ލަގަބު ނުކިޔާށެވެ!. ހުތުރު ވަނަން ނުކިޔާށެވެ!. بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ = فَاسِق ނުބައި ނަންކިޔުން
ނުބައިވެގެންވެއެވެ. بَعْدَ ٱلْإِيمَـٰنِ = އީމާންކަމުގެފަހު وَمَن لَّمْ يَتُبْ = އަދި ތައުބާ ނުވެއްޖެބަޔަކު
ދެންނަމައެވެ. فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿١١﴾ = އަނިޔާވެރިންނެވެ.
يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ٱجْتَنِبُوا۟ = ތިޔަބައިމީހުން ދުރުވެގަންނާށެވެ!. كَثِيرًا
مِّنَ ٱلظَّنِّ = ގިނަ ހީކުރުންތަކުން إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ = ހަމަކަށަވަރުން ބައެއްހީއެއް إِثْمٌ =
ފާފައެވެ. وَلَا تَجَسَّسُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޖާސޫސް ނުކުރާށެވެ!. وَلَا يَغْتَب = އަދި غِيْب ނުކިޔާށެވެ!.
( މާނައިސް އެކާ ނުރުހޭގޮތަކަށް ނުކިޔާށެވެ) بَّعْضُكُم بَعْضًا = ތިޔަބައިމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް
أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ އެކަކުވެސް ލޯބިކުރާނެހެއްޔެވެ؟ أَن يَأْكُلَ = ކެއުމަށް لَحْمَ أَخِيهِ
= އޭނާގެ އަޚާގެ މަސް مَيْتًا = މަރުވެފައިވާކަމުގައި / މަރުވެފައިވާ ހާލު فَكَرِهْتُمُوهُ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން

އެކަމަކު ނުރުހޭނެއެވެ. = وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ج = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! = إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ = ގިނަގިނައިން ތައުބާޤަބޫލުކުރައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ. އެމީހުން (އެބަޔި މަލާމާތްލިބޭމީހުން) އެބައި މީހުންނަށްވުރެ (އެބަޔި މަލާމާތްކުރާމީހުންނަށްވުރެ) ހެޔޮބަޔަކު ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. އަދި އަންހެނުންވެސް އަންހެނުންނާއި (މަލާމާތް ނުކުރާށެވެ.) އެކަކަށްވުރެން ވެދާނެއެވެ. (އެބަޔި މަލާމާތް ލިބޭމީހުން) މަލާމާތްކުރާ އަންހެނުންނަށްވުރެ (އެބަޔި މަލާމާތްކުރާ ހެޔޮކަމުގައި) ވެދާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عَيْبُ ނުކިޔާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް ހުތުރު ލަގަބު ނުކިޔާށެވެ. ހުތުރު ވަނަން ނުކިޔާށެވެ. އެއީ ފާސިދު ކަމެކެވެ. އީމާންކަމަށްފަހު فَاسِقُ ނުބައި ނަންކިޔުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. އަދި ތައުބާ ނުވެއްޖެބަޔަކު ދަންނައެ ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(١٢) އޭއީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ގިނަގިނައިން ގުމާނުކުރުމުން ކަލޭމެން ދުރުވެގަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް ގުމާނުތަކަކީ ފާފައެކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތަޖައްސުސް ނުކުރާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް غِيْبَ ނުކިޔާށެވެ! (މީހާނުދިސް އޭނާ ނުރުހޭނެކަމަކަ) ނުދައްކާށެވެ! ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް ތިމާގެ އަޚާގެ މަސް މަރުވެފައިވާހާލު / މަރުވެފައިވާ ހާލު ކެއުމަށް ލޯބިވެއެވެތޯ؟ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަމަށް ނުރުހޭނެއެވެ. (މީހާ ނެތިސް އޭނާ ނުރުހޭނެ ފާޑުކިޔުމަކީ މަރުވެފައިވާ އަޚެއްގެ މަސް ކެއުން ފަދައެވެ.) އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ ގިނަގިނައިން ތައުބާޤަބޫލުކުރައްވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾

## ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ = އޭމީސްތަކުންނޭވެ. إِنَّا خَلَقْنَٰكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ = ފިރިހެނަކާއި އަންހެނަކުގެ ފަރާތުން ( آدَم عَلَيهِ السَّلاَم އާއި سِتُّنَا حَوَّى ގެފާނުގެ ފަރާތްޕުޅުން ) وَجَعَلْنَٰكُمْ = އަދި މިވަންހަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ. شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ = جَمَا عَة جَمَا عَة އަށާއި قِبِيْلَة قِبِيْلَة އަށް لِتَعَارَفُوٓا۟ = އެއި ކަލޭމެން ( އެކަކުއަނެކަކު ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ. إِنَّ أَكْرَمَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރެ އެންމެ މާތްވީހީ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَة ގައި أَتْقَىٰكُمْ = ކަލޭމެންކުރެ އެންމެ تَقْوَى ވެރިވާމީހާއެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ = ދެނެވޮޑިގެންވާ خَبر ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ = އަދި أعْرَابِي ންގެމީހުން ބުނެއެވެ. ءَامَنَّا = އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖައީމުއެވެ. قُل = ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާނެއްނުވެއެވެ. وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ = އަދިއެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ބުނާށެވެ.! أَسْلَمْنَا = އަހުރެމެން އިސްލާމް ވެއްޖައީމުއެވެ. وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ = އަދި މިހާތަނަށް އީމާންކަން ނުވަދެއެވެ. فِى قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ لَا يَلِتْكُم = ކަލޭމެންނަށް ކުޑަނުކުރައްވާނެއެވެ. مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا = ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ = ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާ ގިނަ ލޯބިވާ رَحْمَة ވެރިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ = މުއުމިނުންނަކީ ހަމައެކަނި ކަމަކީ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. ۞ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟ =

ދެންއެމީހުން ޝައްކު ނުކުރާ ދެން އަދި އެމީހުން ޖިހާދުކޮށް = وَجَٰهَدُواْ = بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ ۞ އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން ۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ = ﷲ ގެމަގުގައި ۞ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންއީ ۞ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ = ތެދުވެރިންނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٣)** އޭމީސްތަކުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ފިރިހެނަކާއި އަންހެނެއްގެ ފަރާތުން ( آدَم عَلَيهِ السَّلاَم) އާއި سِتُّنَا حَوَّى ގެފާނުންގެ ފަރާތްތުގުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން جَمَاعَة جَمَاعَة އަދި قِبِيْلَة قِبِيْلَة އަށް ލެއްވީމެވެ. އެއީ ކަލޭމެން (އެކަކުއަނެކަކު) ދެނެގަތުމަށް ޓަކައެވެ.ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނުކުރެ ﷲ ގެ حَضْرَةُ ގައި އެންމެ މާތްވާނީ ކަލޭމެންނުކުރެ އެންމެ تَقْوَى ވެރިޔާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ خبر ލައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(١٤)** އަދި أعْرَابِي ންގެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާން ވެއްޖައީމެވެ. (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުވިދާޅުވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް އީމާނެއްނުވެއެވެ. އަދިއެހެންނަމަވެސް އަހުރެމެން އިސްލާމްވި ވެއްޖައީމުވެ. މިހެން ކަލޭމެން ބުނާށެވެ. އަދި މިހާތަނަށް ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް އީމާންކަން ނުވަދެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންގެ ޢަމަލުގެ ދަރުމައިން އެއްވެސް އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް އުނިނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(١٥)** މުއުމިނުންނަކީ ވާކަން ކަށަވަރީ އެމީހުން ﷲ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވީމީހުންނެވެ. ދެންއެމީހުން ޝައްކު ނުކުރާ މީހުންނެވެ. ދެން އަދި އެމީހުންގެ މުދަލާއި އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުން ﷲ ގެމަގުގައި އެމީހުން ޖިހާދުކުރި މީހުންނެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންއީ ތެދުވެރިންނެވެ.

قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا ۖ قُل لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

قُل = ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ۞ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އުގަންނައިދެނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ بِدِينِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދީން ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހާ ތަކެއްޗާއި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެއްޗެއް ۞ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ = އަދި الله ހުރިހާއެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ = ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَنْ أَسْلَمُوا = އެމީހުން އިސްލާމްވުން ۞ قُل = ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ لَّا تَمُنُّوا عَلَيَّ = ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ނުދެކޭށެވެ. ۞ إِسْلَٰمَكُم = ކަލޭމެންގެ އިސްލާމްވުން ۞ بَلِ = އަދިޔާއެއްހެއްނެވެ؟ ۞ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ = الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާފައިވާ ހެޔޮކަމެކެވެ. ۞ أَنْ هَدَىٰكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުން ۞ لِلْإِيمَٰنِ = އީމާންކަމަށް ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ غَيْب ( ނުފެންނަތަކެއްޗާއި) ۞ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާ ގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަންތަކެއް ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٦)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން الله އަށް ކަލޭމެންގެ ދީން އުގަންނައި ދެނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އުޑުތަކާއި އަދި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.އަދި الله ހުރިހާއެއްޗަކާއި ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(١٧)** (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) އެމީހުން އިސްލާމްވީ ކަމަށް އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން ދެކެނީހެއްޔެވެ؟ (އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އިސްލާމްވުން އެއީ ބަލަންކަލޭގެފާނަށް ކޮށްދިން ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުދެކޭށެވެ. އަދިވެއްޖެހެއްޔެވެ؟ الله ކަލޭމެންނަށް އީމާންކަމަށް ހިދާޔަތު ދެއްކެވުން އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށްދެއްވި ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ.( އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކޮށްދެއްވި ހެޔޮކަމެކެވެ.) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ( ކަލޭމެން އެގޮތް ޤަބޫލުކުރާށެވެ.)

**(١٨)** ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ غيب ( ނުފެންނަތަކެތި) الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާކަންތައްތައް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

# ق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة ق — އާޔަތުގެ އަދަދު (٤٥)

قٓ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوٓا۟ أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ فَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ هَـٰذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۖ ذَٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيدٌ ﴿٣﴾ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنقُصُ ٱلْأَرْضُ مِنْهُمْ ۖ وَعِندَنَا كِتَـٰبٌ حَفِيظٌۢ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِىٓ أَمْرٍ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَـٰهَا وَزَيَّنَّـٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴿٦﴾

## ލުޣަތު

قٓ = މިއަކުރުގެ މުރާދު ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ. ❁ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْمَجِيدِ ﴿١﴾ =
މާތްވެގެންވާ قُرْآن ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. ❁ بَلْ عَجِبُوٓا۟ = އަދިވެސް ހެއްދެވެ. އެމީހުން
ޢަޖާއިބުވިއެވެ. ❁ أَن جَآءَهُم = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުން ❁ مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެތެރެއިން
ބިރުވެރިކުރައްވާ ބޭކަލަކު ❁ فَقَالَ ٱلْكَـٰفِرُونَ = ފަހެ ކާފިރުން ބުންޏެވެ. ❁ هَـٰذَا شَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ = މިއީ عَجائِبُ
ކަމެކެވެ. ( ހައިރާންކުރުވަނިވި ވަރަށް ހަރަކާތް عَجائِبُ ވާހަކަތަކެވެ.) ❁ أَءِذَا مِتْنَا = އަދި ވީނަމަ އަޅުގަނޑުމެން
މަރުވެގެން ވީ ❁ وَكُنَّا تُرَابًا ۖ = އަދި އަޅުގަނޑުމެން ވެއްޔަށް ވެގެން ވިއަސް ހެއްޔެވެ؟ ( އަލުން އަޅުގަނޑުމެން ދިރިގެން
އަންނާނީ)❁ ذَٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيدٌ ﴿٣﴾ = އެއީ ދުރުވެގެންވާ رُجوع ވުމެކެވެ. ❁ قَدْ عَلِمْنَا = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ❁ مَا تَنقُصُ ٱلْأَرْضُ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ބިންގަނޑު މަދުކުރާތަކެތި ❁
وَعِندَنَا = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައިވެއެވެ. ❁ كِتَـٰبٌ حَفِيظٌۢ ﴿٤﴾ = ރައްކާތެރި ކީރިތިވެ ފޮތެއް ❁
بَلْ = އަދި ހެއްދެވެ؟ ❁ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ = އެމީހުން حَقُّ ދޮގުކުރިއެވެ. ❁ لَمَّا جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ
ގާތަށް އައިރުން ❁ فَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންވަނީ ❁ فِىٓ أَمْرٍ مَّرِيجٍ ﴿٥﴾ = އެކަކި އަނބުރާއްލަވަން މައްސަލަ ކުރުވިގެންވާ
ކަމެއްގައެވެ. ❁ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ = އެމީހުންވަނީ ނުބަލައިހެއްޔެވެ.؟ ❁ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ =
އެމީހުންގެ މަތީގައިވާ އުޑަށް ❁ كَيْفَ بَنَيْنَـٰهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުއަޅުއްވީ ވަނީ ކޮން ގޮތަކަށް ކަން ❁

وَزَيَّنّٰهَا = އަދި މިމަންޒަރުސްކަތާރުގެ އުޅޭ ޒީނަތްތެރި ކުރައްވައި ❁ وَمَا لَهَا = އަދި އެއަކަށް ނުވެއެވެ. ❁ مِن فُرُوجٍ

﴿٦﴾ = އެއްވެސް ރަޅެއް / ފަޅުވުމެއް / އެއްވެސް ބޮޑުކޮޅެއް ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ق : މިއަކުރުގެމާނައެއް އަދި މުރާދެއް މާތްވަންތަވާ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. މާތްވެގެންވާ މި قُرْآن ގަސަމްކުރައްވައި މިމަންޒަރުސްކަތާރުގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. ( ހަމަކަށަވަރުން مُحَمَّدُ ގެފާނަކީ އަމާނާތްތެރި ފޮނުއްވި ރަސޫލު ބޭކަލެކެވެ. ނުވަތަ ކަލޭގެން މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَرُ އަށް ދުރުވާނެކަމަށް ކަށަވަރުކަމެވެ. މިދެކަމަށް މިހުވައިގެ ޖަވާބު މުފައްސިރުން ބަޔާންކުރައްވައެވެ.)

(٢) އަދި ހައިރާންވީއެވެ. އެމީހުން އެބަހީ މައްކާގެ މުޝްރިކުން އެ ޖަމާޢަތެވެ. އެމީހުންގެ ގައުމުން އެމީހުންގެތެރެއިން އިންޒާރުދޭ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވުމުން. އެބޭކަލަކީ مُحَمَّدُ ގެފާނެވެ. އެކާފަރުންބުނީ އެއީ ބޮޑު ޢަޖައިބުކަމެކެވެ. (އެކާފަރުން އެބުނެކަމީ ފުރަތަމައިން عَجَائِبُ ފުރަތަމައެކެވެ.)

(٣) އަޅުގަނޑުމެން މަރުވެގެން ކަލޭގެން ވެލިވެގެން ދިޔައިރުވެސް އަލުން ދިރިގެން އަންނާނެ ހެއްޔެވެ؟ އެއީ ދުރުވެގެންވާ رُجُوعَ ވުމެކެވެ.

(٤) ދިރިއުޅުމުގެ ފަހުން ބިމުން ކާލައިގަންނަ ވާގިތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑު ކަނޑައިގަތުމާއި ބަލާދެވިއެ މީހުންގެ ހަރަކާތްތަކާއި ފުރިހަމައިގެން ބަހައްޓަވާ ފޮތް ރައްކާތެރިވެގެންވާ ލަޢުޙުލް މަޙްފޫޡުގައި ލިޔުއްވިއެވެ. އަދި މިމަންޒަރުތަކުގެ حَضْرَةُ ގައި އެހެނިހެން ޢިލްމުތައް ލިޔުއްވި ފޮތްތަކުގެ ރަނގަޅު ލިޔުއްވާފައިވާ ފޮތެއް ވެއެވެ.

(٥) އަދި ޔަގީންކުރާނެ އެހެން ކަމެއް؟ އެމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ އައިރުން އެމީހުން ދޮގުކުރީ އެވެ. ( އެބަހީ އެމީހުންގެ ގާތަށް حَقُّ ކަމުގައިވާ قُرْآن އައިރުން އެމީހުން އެއްބަސް ނުވެ ދޮގުކުރީއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންވަނީ އެ قُرْآن އާއި މެދު އެކަށީގެން ކަމެއްނުވާ ކަލޭގެ ބަހެއްގައެވެ. (އެއްބަޔަކު ބުނީ އޭގެ ސިޙުރެއްކަމުގައެވެ. އަނެއްބަޔަކު ބުނީ އިތުރުތަކެއް ކަމުގައެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކުބުނީ އެއީ ކާހިނުންގެ ބަހެއްކަމުގައެވެ. ދެން މިހެން ހަލާކުވާ މަގުތަކަށް ވަދެގެންވާ ބަޔަކެވެ.)

(٦) އެމީހުންގެ މަތީގައިވާ އުޑަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ މިމަންޒަރުސްކަތާރުގެ އުޅޭ ހައްދަވާފައި ވަނީ ކިހިނެއްތޯއާއި އަދި މިމަންޒަރުސްކަތާރުގެ އުޅޭ ޒީނަތްތެރި ކުރައްވާފައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއާއި މެދު އެމީހުން ވިސްނާ ނުލަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އަދިއެއަކަށް އެއްވެސް ރަޅެއް / ފަޅުވުމެއް ނުވެއެވެ. ބޮޑުކޮޅެއް ނުވެއެވެ.

وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٨﴾ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً مُّبَٰرَكًا فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ﴿١٠﴾ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۖ وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَٰنُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۚ كُلٌّ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِٱلْخَلْقِ ٱلْأَوَّلِ ۚ بَلْ هُمْ فِى لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

## މުފްރަދާތު

وَٱلْأَرْضَ = އަދި ބިންގަނޑު ✿ مَدَدْنَٰهَا = އެބިންގަނޑު މިވަންހަކަލާނގެ ދަންމަވާ ފަތުރުއްވީމެވެ. ✿ وَأَلْقَيْنَا فِيهَا = އަދި މިވަންހަކަލާނގެ އޭގައި ލެއްވީމެވެ. ✿ رَوَٰسِىَ = ފަރުބަދަތަކެއް ✿ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا = އަދި މިވަންހަކަލާނގެ އޭގައި ފުޅުއްވީމެވެ. ✿ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ = ރީތި އަދި ފުރިހަމަ ކޮންމެ ބާވަތަކުން ވެސް ޖޯޑެއް ✿ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ = ވިސްނާ ފިކުރުކުރުން އަދި وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ. لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٨﴾ = (الله އަށް ތައުބާވާ ރުޖޫޢަވާ އަޅަކަށް ✿ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އަދި މިވަންހަކަލާނގެ އުޑުން ވެއްސެވީމެވެ. ✿ مَآءً مُّبَٰرَكًا = ބަރަކާތްތެރި ފެނެއް ✿ فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ = އެފެނުން ބަގީޗާތަކެއް މިވަންހަކަލާނގެ ފުޅުއްވީމެވެ. ✿ وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ﴿٩﴾ = އަދި ދަނޑުގެ ގޮށްގަނޑި ހެދޭ ކާބޯތަކެތި ✿ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ = ދިގު ކަދުރު ގަސްތަކުގައި ✿ لَّهَا = އެއަށްވާ ✿ طَلْعٌ نَّضِيدٌ ﴿١٠﴾ = އެކަކަށްމަތީ އަނެކެއް ހުރި ފުރިހަމަ ގޮވައިވާ ކަދުރު އަށްތަކައި ✿ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ = އެއީ އަޅުތަކުންނަށް ރިޒުޤެއް ގޮތުންނެވެ. ✿ وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ = އަދި އެފެނުން މިވަންހަކަލާނގެ ދިރުއްވީމެވެ. ✿ بَلْدَةً مَّيْتًا = މަރުވެ ހަނަފަސްވެފައިވާ ބިމެއް ✿ كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ﴿١١﴾ = ނުކުތުންވެސް އެފަދައިންނެވެ. (އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ދިރުމަށްޓަކައި ކަބުރުތަކުން ނުކުންނާނީ އެފަދައިންނެވެ. ✿ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ކުރިން ދޮގުކުރިއެވެ. ✿ قَوْمُ نُوحٍ = نُوحُ عَلَيْهِ السلاَم ގެ ޤައުމުގެ މީހުން ✿ وَأَصْحَٰبُ ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ = އަދި ވަޅުގެ އެކުވެރިންނާއި އަދި صَالِحُ عَلَيْهِ السلاَم ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ = އަދި عَاد ބަޔަކާއި މީހުންނާއި އަދި فِرْعَوْن އާއި ✿ وَإِخْوَٰنُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ = އަދި لُوط ގެ ޤައުމުގެ أَخُ ންނާއި ✿ وَأَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ = އަދި أَيْكَة އެކުވެރިން ރަށުގެ މީހުންނާއި وَقَوْمُ تُبَّعٍ = އަދި تُبَّع ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި ✿ كُلٌّ = މިހުރިހާ މީހުން ✿ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ = ރަސޫލުން ދޮގުކުރިއެވެ. ✿ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ވާޖިބުވި ބިރުވެރިކަމުގެ ބަސްފުޅު حَقُّ ވިއެވެ. ✿ أَفَعَيِينَا = އަޅެފަހެ މިވަންހަކަލާނގެ އަށް ނުކުޅެދިވަޑައިގަތީ ބާވައެވެ؟

بِٱلۡخَلۡقِ ٱلۡأَوَّلِۚ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް بَلۡ = އަދި ޔައްޔެހެއްޔެވެ؟ هُمۡ = އެމީހުން އެވަނީ فِي لَبۡسٖ = ޝައްކުގައެވެ. مِّنۡ خَلۡقٖ جَدِيدٖ ﴿١٥﴾ އަލަށް ދެވަނަފަހަރަކަށް ހެއްދެވުމާއިމެދު

## إِجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދިބިންގަނޑު (ދަންނައެވެ. އެބިންގަނޑު މިމަންރަސްކަލާނގެ ދަންމަވާ ފުޅާކުރެއްވީމެވެ. އަދި މިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭގައި ފަރުބަދަތަށް ލެއްވީމެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގައި ރިވެތި އަދި ފުރިހަމަ ކޮންމެބާވަތަކުންވެސް ޒޯޑު ޒޯޑު ގެ ގަސްގިހާގެހި ފެއްދެވީމެވެ.

(٨) އެކަންތައްތަކަށް އެހެން އެޅުއްވީ الله އަށް ތައުބާވާ ރުޖޫޢަވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށް އަދިوَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.

(٩) އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން = ބަރަކާތްތެރި ފެނެއް ފޭބުއްވީމެވެ. އެފެނުން ބަގީޗާތަކާއި އަދި ގޮވާމުގެ ކާބޯތަކެތި ހައްދެވުމުން މިމަންރަސްކަލާނގެ ފުރުއްވީމެވެ.

(١٠) އަދި މޫދާ އަޑި ދިގު ކަދުރު ރުއްތަކާއި އެކަތިމަތިކޮށް އަޅަކަށި އަނާ ފުރިބާރުވެފައިވާ މާތާގެ އެއްތަށް އެއަރުވާ އުފުއްތައް މިމަންރަސްކަލާނގެ އެފެނުން ފެއްދެވީމެވެ.

(١١) އެއީ އަޅުތަކުންނަށްދޭ ރިޒުގެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި އެފެނުން މަރުވެ ހަނަފަސްވެފައިވާ ރަށް ރަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ދިރުއްވާލީމެވެ. މިސްކަލުން ނުކުތުންވާނީ އެފަދައިންނެވެ. ( އެބަހީ مَحْشَرُ އަށް ދިއުމަށްޓަކައި ކަށްވަޅުތަކުން މިސްކަލުން ނުކުންނާނީ ވާރޭވެހުމާ ބިމުގެ ސްތައް ފަޅައިގެން ނުކުމެގަންނަ ގޮތަށެވެ. އެފަދައިންނެވެ.

ދަންނައެވެ. އަޅު އެއްވެސް ތަނަކާއިނުލައި އުފެއްދެވުމާއި އާޚިރަތުގެ ވަރުގަދަ ދިނަކޮތިރުކަން ހެއްދެވުމާއި އަދި ބިންގަޑު ފުޅާކުރެއްވުމާއި ތަނަވަސްކުރެއްވުމާއި ގަސްގަހާގެހި ނިއުމަތުންފުރެއްވުމާއި މަތީންވާރޭ ފެއްސެވުމާއި އަދިމީހުންގެ މިޒާޖު ހައިސިއްޔަތުގެ އެންމެހައި ތަކެތި އެރުވުމާއި މިފުރިހަމަ ނިޢުމަތްތަކުގެ ހަގީގަތްތަކާ ހަމަގޮތަކަށް މިސްކަލުން މަރުވުމަށްފަހު ދެވަނަފަހަރަކަށް ދިރުއްވާ مَحْشَرُ ކުރެއްވުން އެއްވެސް ޝަކެއްނެތް ހަގީގަތެއް ކަމުގައި ސަލާމަތް ބުއްދިއެއްގަނޑު އެގޭނެއެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގައި އެބަހީ قُرَيْش ންގެ ކުރީގައި نُوحُ عَليهِ السلآم ގެ ޤައުމުގެ މީހުން އަދިأُخْدُوْدُ އެވެ ޔައުސް ވެރިޔަކު އުފެދިރިހުންނައި އަދި صَالِحُ عَليهِ السلآم ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނައި

(١٣) އަދިعَاد ބަޔާގެ މީހުންނައި އަދިفِرْعَوْن އާއި އަދި لُوط ގެ ދަރިންގެ أَخُ ންނެވެސް (ރަސޫލުން ދޮގުކުރިއެވެ.)

(١٤) އަދިأيكة އެވެސް ރަނދެމީހުންނައި ( އެއީ شُعَيْبُ عَليهِ السلآم ގެ ޤައުމުގެ ޤައުމެވެ.) އަދި تبّع ގެ މީހުންނައި މިހިރާމީހުން ރަސޫލުން ދޮގުކުރީ އެވެ. ދެން ފަހެ އެމީހުންނަށް ކާފަރާއި ބިރުވެރިކަމުގެ ބަސްފުޅު حَقُّ ވިއެވެ. ދަންނައެވެ. تُبَّعُ އަކީ يَمَنُ ކަރައިގެ قَبِيْلَة އެކެވެ

(١٥) ދެންފަހެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުމަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރުބަލިވީހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ ނުކުޅެދިވޮޑިގެން ނުވީހެއްޔެވެ؟ އަދި ޔައްޔެހެއްޔެވެ؟ އެހެންނޫނެވެ. އެމީހުން އެވަނީ ދެވަނަފަހަރަކަށް ހެއްދެވުމާއިމެދު ޝައްކުގައި ތިބީއެވެ.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَـٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَـٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾

## ތަރުޖަމާ

❁ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. ❁ وَنَعْلَمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވަމެވެ. ❁ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ = އޭނާގެ ނަފްސު ވަސްވާސްދޭ ކަންތައްތައް ވެސް އެނގިވަޑައިގަންނަވައި ހިތުގެ ކަންތައްތައް ❁ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާ ގާތްވެގެންވަމެވެ. ❁ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ = އޭނާގެ ކަރުގެ ނާރަށްވުރެވެސް ❁ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ = ދެމަލާއިކަތުބަރަރުން އޭނާއާއި ބައްދަލުކުރައްވާއިރު ( ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ. ❁ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ = އޭނާގެ ކަނާތްފަރާތާއި ވާތްފަރާތުން ❁ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ = އިށީދެވަޑައިގެން / އިންނެވިގޮތުގައި ❁ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ = އެއްވެސް لَفْظُ އެއް ނުބުނެއެވެ. (އޭނާ އެއްވެސް لَفْظُ އެއް ނުބުނެއެވެ.) ❁ إِلَّا لَدَيْهِ = އޭނާގެ ގާތުގައިވާ ވޮޑިގެންވާ ❁ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ = رَقِيبٌ އާއި ❁ عَتِيدٌ އެވެ ހާޒިރު ދެމަލާއިކަތުބަރަރުންގެ ވެސް ( އޭނާގެ لَفْظُ އެއްވެސް ނުލިޔުއްވާ ނުލައްވައި ނުވެއެވެ.) ❁ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ = އަދި މަރުގެ ހުށިގަތުން ( މަރުގެ ސަކަރާތް ) އަންނަހުއްޓެވެ. ❁ بِٱلْحَقِّ = ހަމަ حَقُّ ގޮތުގައި ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ ( އެއަރިހެ ) ❁ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ = ކަލޭ އެއާއިދުރަށް ދިޔަދުއްޕަވެ. ❁ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ = އަދި ޞޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއެވެ ❁ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ = އެއީ وَعِيْدُ ގެ ދުވަހެވެ. ( ކުށްވެރިންނަށް عَذَابُ ގެ ދުވަހެވެ.) ❁ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ ނަފްސެއް އަންނަހުއްޓެވެ. ❁ مَّعَهَا = އެނަފްސަކާއި އެކުގައިއެވެ. ❁ سَآئِقٌ = އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ގެންދާ ބަޔަކާ ❁ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ = އަދި ހެކިވެރިއްވާ ބަޔަކާއި ❁ لَّقَدْ كُنتَ = ( އޭ އިންސާނާއެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭވީއެވެ. ❁ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَـٰذَا = މިކަމާއިމެދު غَافِلُ ވެގެން ❁ فَكَشَفْنَا عَنكَ = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަގާލައްވާ ކަޝްފު ކުރެއްވީމެވެ. ❁ غِطَآءَكَ = ކަލޭގެ ނިވަކަމުގެ ފަރުދާ ❁ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު ކަލޭގެ ދޮށި ❁

حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ = ތޫނުވެ. ( ހުރިހާ އެއްޗެއް ސާފުކޮށް ފެންނާނެއެވެ.) ۞ وَقَالَ قَرِينُهُۥ = އަދި އޭނާގެ قَرِيْنُ ( އޭނާއާއި ހަވާލުވެފައިވާ މަލާއިކަތާ) ވިދާޅުވާނެއެވެ. ۞ هَـٰذَا مَا لَدَيَّ = މިއީ މިއަޅާގެއާއި އެކުވާ ތަކެއްޗެވެ. ( އެއީ އެއިންސާނާއާއި އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތެވެ.) ۞ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ = حَاضِرُ ވެގެންމިވަނީއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ވަމެވެ. އޭނާގެ ނަފްސު ވަސްވާސްދޭ ކަމެއް ވަރުގަދަކަމާއެކު އެންމެ ގާތުގައި ހުރުމުގައިވާ ކަރުގޮށީ ނާރަށްވުރެ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކައިރީގައި ހުރިހާ ކަމެއް ވެސް ދެނެވޮޑިގެން އޭނާއާއި ގާތްވެގެންވަމެވެ.

(١٧) ދެމަލާއިކަތުންބައިކުން އޭނާއާއި ބައްދަލުވެހުރެނިކޮށް ( ހަނދުމަކުރާށި ކަލޭގެފާނު.) އެދެބައިކުން އޭނާގެ ކަނާތްފަރާތުގައި ވާތްފަރާތުގައިވެސް އިށީނދެވަޑައިގެން / އިންސާފުވެރިކޮށް ތިއްބަވާނެއެވެ.

(١٨) އޭނާބުނާ ބަހުގެތެރެއިން އެއް لَفْظُ އެއްވެސް رَقِيبُ އާއި عَتِيد އެވެ ކިޔުން ދެމަލާއިކަތުންބައިކުން ނުލިޔެވިދޭނުކުރައްވާއެވެ.

(١٩) އަދި މަރުގެ އުދަގޫތައް ( މަރުގެ ސަކަރާތުތައް) އޭނާއަށް ހަމަ حَقٌّ ގޮތުގައި އަންނަހުއްޓެވެ. (އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.) އެއީ ( އެމަރަކީ) ކަލޭ އެއާއިދުރަށް ދިޔައުޅުއްވަވެ.

(٢٠) އަދި ތަޅަފިލި ފުމެވިއްޖެއްޔާއި ދުވަސް އެއީ وَعِيْدُ ގެ ދުވަހެވެ. ( ކާފިރުންނާއި عَذَابُ ގެ ދުވަހެވެ.)

(٢١) އަދި ކޮންމެ ނަފްސެއް އައިސްފާނީ އެހެނަސްވާއި އެކު އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ގެންދާ ބައެއްގެ ހެކިދޭބައެއްގެ ބައެއްގެ ވާހަކައާއި ބެހޭގޮތުން ހެކިދޭނެއެވެ.

(٢٢) ( އޭ އިންސާނާއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު މިކަމާއިމެދު އެބަހީ مَحْشَرُ ކުރެއްވުމާއި މެދު غَافِلُ ވެގެން ވީމުއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭނިވައި ކޮންފަހިވާ ހުރަސް ނަގައިގަތީ ކަލޭގެ ކުރެއްވީމުއެވެ. ފަހެމިއަދު ކަލޭގެ ލޯ ތޫނުވެ. ( ހުރިހާ އެއްޗެއް ސާފުކޮށް ފެންނާނެއެވެ.)

(٢٣) އަދި އޭނާގެ قَرِيْنُ ( އޭނާއާއި ހަވާލުވެފައިވާ މަލާއިކަތާ) ވިދާޅުވާނެއެވެ. މިއީ މިއަޅާގެއާއި އެކުވާ ތަކެއްޗެވެ. ( އެއީ އެއިންސާނާއާއި އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތެވެ.) حَاضِرُ ވެގެންމިވަނީއެވެ.

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطْغَيْتُهُۥ وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ = ( ދެމަލާއިކަތުބާކަލުންނަށް އަންގަވާފައެވެ.) ޖަހަންނަމުގެ ތިޔަދެބޭކަލުން ނަރަކައަށް އުކާލާށެވެ. ❁ كُلَّ كَفَّارٍ = ކާފަރުވެރިޔާގެ ކޮންމެ މީހަކު ❁ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ = ނުކިޔަމަންތެރި / އަނިޔާވެރި ❁ مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ = ހެޔޮކަންތައްތަކަށް މަނާކުރާ ❁ مُعْتَدٍ = ޙައްދުފަހަނަޅައިގެންދާ ❁ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ = حَقٌّ ކަންކަމުގައި ޝައްކުކުރާ ❁ ٱلَّذِى = އެއީ ❁ جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ = الله އާއި އެކު އިތުރު ހަމަޖައްސާ ❁ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން އިލާހެއް ❁ فَأَلْقِيَاهُ = ފަހެ ދެމަލާއިކަތުން އޭނާ އުކާލާށެވެ ❁ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ = ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބަށް ❁ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ = އޭނާގެ قَرِينُ ( އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. مَآ أَطْغَيْتُهُۥ = މިއަޅާ އޭނާ މަގު ނުބޮޅުވައިލީމެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانَ = އަމިއްލައަށް ނަމަވެސް އޭނާވީ فِى ضَلَٰلٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ގޮތުގެ ❁ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ = ކަލޭމެން މިމަންނަރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ޒުވާބުނުކުރާށެވެ. ❁ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދޭ ކަލޭމެންނަށް ބިރުގެންނެވީމެވެ. ❁ بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ = وَعِيْدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފަރުން عَذَابُ އެވެ.

❁ قَالَ قَرِينُهُۥ = އޭނާގެ قَرِينُ ( އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. ❁ رَبَّنَا = އަހަރެމެންގެ رَبُّ އެވެ. مَآ أَطْغَيْتُهُۥ = މިއަޅާ އޭނާ މަގު ނުބޮޅުވައިލީމެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانَ = އަމިއްލައަށް ނަމަވެސް އޭނާވީ فِى ضَلَٰلٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ = ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ގޮތުގެ ❁ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ = ކަލޭމެން މިމަންނަރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ޒުވާބުނުކުރާށެވެ. ❁ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިންޒާރުދޭ ކަލޭމެންނަށް ބިރުގެންނެވީމެވެ. ❁ بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ = وَعِيْدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފަރުން عَذَابُ އެވެ. ❁ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ = ބަސްބަދަލެއް ނުވެވޭނެއެވެ. ❁ لَدَىَّ =

ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ. ۞ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ (٢٩) = އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ۞ يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާ ކުރައްވާށެވެ.) وَحِي ކުރައްވާ ހިނދެވެ. ۞ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ = ތިބާ ފުރިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ ۞ وَتَقُولُ = އަދި އެއީ ދަންނަވާނެއެވެ. ۞ هَلْ مِن مَّزِيدٍ (٣٠) = އަދި އިތުރަށް ވޭތޯއެވެ.؟( އިތުރަށް ހުރިއްޔާ އިތުރަށްވެސް ދެއްވާށެވެ.) وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ = އަދި ސުވަރުގެ ގާތްކުރެވޭ ހުއްޓެވެ. ۞ لِلْمُتَّقِينَ = تَقْوَى ވެރިންނަށް ۞ غَيْرَ بَعِيدٍ (٣١) = ދުރުނޫން ހިސާބަކަށް ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) (އެ ދެމަލާއިކަތުބޭކަލުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ކާފިރުވުންބޮޑު ނުކިޔަމަންތެރި / އަނިޔާވެރި ކޮންމެ މީހެއް ނަރަކައަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٥) ހެޔޮކަންކަމަށްމަގުނުދޭ ހައްދުފަހަނައަޅާ ޒާލިމު ނުލާހާ حَقُّ ކަންކަމަށް ޝައްކުކުރާ ކޮންމެމީހަކުވެސް. ނަރަކައަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٦) އޭނާ الله އާއި އެކު އެހެން އިލާހެއް ހަދައިގެން ޝިރުކު ކުރިއެވެ. އެހެންވީ މިއަދު ދެމަލާއިކަތުބޭކަލުން އޭނާ ގަދަވެގެންވާ ޢަޛާބަށް އެއްލައިލާށެވެ.

(٢٧) އޭނާގެ قَرِينُ އެބަހީ ( އޭނާއާއި ގުޅިގެންވާ شَيْطَانُ އާ) ދަންނަވާނެއެވެ. އޭއަޅަގަނޑުގެ رَبُّ އެވެ. މިއަޅާ އޭނާ މަގު ނުދޫކޮށްލީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އޭނާވީ ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

(٢٨) ކަލޭމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އަރައިރުން ނުވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިސްވެ ނިންމަވާފަ އިވޭ وَعِيْدُ އެވެ. އެބަހީ ކާފިރުއިން عَذَابُ އެވެ.

(٢٩) ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި ބަސްބަދަލު ނުވެއެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ

(٣٠) ނަރަކައަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދުމަކުރާ ކުރައްވާށެވެ.) وَحِي ކުރައްވާ ހިނދެވެ. ތިބާ ފުރިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއީ ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި އިތުރަށް ވޭތޯއެވެ.؟( އިތުރަށް ހުރިއްޔާ އިތުރަށްވެސް ދެއްވާށެވެ.)

(٣١) އަދި تَقْوَى ވެރިންނަށް ޓަކައި ދުރުނޫން ހިސާބަކަށް ސުވަރުގެ ގާތްކުރެވޭ ހުއްޓެވެ.

هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَـٰنَ بِٱلْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَـٰمٍ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ لَهُۥ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى ٱلسَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾

## ލަފުޒުމާނަ

هَـٰذَا مَا تُوعَدُونَ = ( އަރި އެންގެވޭކަމެވެ.) ތިޔައީ وَعْدُ ކުރެވިފައިވާ ތަނެވެ. ✵ لِكُلِّ أَوَّابٍ = الله ގެ حَضْرَةُ އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوع ވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް ✵ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ = އަމުރުފުޅު الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ރައްކާތެރިވާ ހުކުމްތަކަށް ދުރުވެތިވާ ✵ مَّنْ خَشِيَ ٱلرَّحْمَـٰنَ = އަމުރުފުޅު رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ބިރުވެތި ✵ بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި ވާއިރުވެސް ✵ وَجَآءَ = އަދި އަމުރުފުޅު الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އައި ✵ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ = ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން (އަތުވެއްޖެ އެންމެ ކަލޭމެންނަށް.) ✵ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَـٰمٍ = ސަލާމަތްކަމާއި އެކު ކަލޭމެން އެސްވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ. ذَٰلِكَ ✵ = އެއީ ✵ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ = ދެމިތިބުމުގެ ދުވަހެވެ. ✵ لَهُم = އެމީހުންނަށް ހުންނާނެ ހިތްވޭތޯ. ✵ مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا = އެތަނުގައި އެމީހުން އެދޭހާ އެއްޗެއް ✵ وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އިތުރުކަމެވެ. ✵ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވީ (އެތައް ގިނަ ޤައުމުތަކެއްވެއެވެ.) ✵ قَبْلَهُم = އެމީހުންގެ ކުރިން ( މަކާގެ މުޝްރިކު ކުރިން ✵ مِّن قَرْنٍ = އެއްވަރުވާ ކޮމޯރު ✵ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم = އެމީހުން މިމީހުންނަށްވުރެ ގަދަވަރުގަދަވެއެވެ. ✵ بَطْشًا = ބާރުގެ ގޮތުން ✵ فَنَقَّبُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ދަތުރު ކުރިއެވެ. ބިމުގެ ތަންތަނުގައި ✵ فِى ٱلْبِلَـٰدِ = ބަނދަރުތަކުގައި ✵ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުންނަށް ފަހެ ( އެކަލާނގެ ޢަޒާބުން ) ސަލާމަތްވާން ރެކުންވާނެ ތަނެއް ހުރިތޯ؟ ( ނުހުރެއެވެ.) ✵ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ވެއެވެ. ✵ لَذِكْرَىٰ = ކަށަވަރުން ހަނދާންކުރުމުގެ عِبْرَةُ އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ✵ لِمَن كَانَ لَهُۥ = ހިތެއް ވާ ( ހެޔޮ ވިސްނުމާއި ފިކުރު ) ކުރާ މީހަކަށް ✵ قَلْبٌ = އެމީހާއަށް ✵ أَوْ أَلْقَى ٱلسَّمْعَ = ނުވަތަ ކަންފަތް ޖަހައި ✵ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ = އޭނާގެ ހިތް حَاضِرُ ކޮށްގެން އަޑުއަހާ މީހަކަށް ✵ وَلَقَدْ خَلَقْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. ✵ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ✵ وَمَا بَيْنَهُمَا = އަދި

އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗާއި ❁ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި ❁ وَمَا مَسَّنَا = އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ނުޖެހުނެވެ. ❁ مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾ = އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް / ތަޢުބުކަމެއް ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٢)** ( އަދި އެންގެވުނެވެ.) މިއީ الله ގެ حَضْرَةُ އަށް تَوْبَة ވެ رُجُوع ވާ ކޮންމެ އަޅަކަށް وَعْدُ ވެވިވަޑައިގަތް ތަނެވެ. އަދި އުމުރަށް الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބަރްދަސްތެރިވެ ހިފެހެއްޓި ދުރުވެގެންވާ ކޮންމެ މީހަކަށެވެ.

**(٣٣)** އަދި އެއުރެން غَيْبُ ގައި ދެކިގެންވާ رَحْمٰنُ ވަންތަ ކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެ އަދި ސަލާމަތްވެގެންވާ ހިތަކާއިގެން އެއުރެން الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އައި މީހުންނަށެވެ. ( އެއުރެންނަށް އެންގެވުނެވެ.)

**(٣٤)** އެއުރެންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ސަލާމަތްކަމާއި އެކު ސުވަރުގޭގެ ތެރެއަށް ވަންނާށެވެ. އަދި އެއީ މަރުވުމެއްނެތި ދެމި ތިބޭނެ ދުވަހެވެ.

**(٣٥)** އެތަނުގައި އެއުރެން އެދޭހާ އެއްޗެއް އެއުރެންނަށް ލިބެން ހުންނާނެއެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އިތުރަށްވެސްއެވެ. އިތުރު ނިޢުމަތްތަކެއްވެސްއެވެ.

**(٣٦)** އަދި އެއުރެންގެ ކުރިން (މައްކާގެ މީހުންގެ ކުރިން) އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ކިތައްކިތައް އުއްމަތެއް މިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރެއްވީން ހެއްޔެވެ. ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނައިން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) އެއުރެން މިއުރެންނަށްވުރެ ބާރުގެ ގޮތުން މާގަދަފަދައެވެ. ފަހެ އެއުރެން ބިން ބަދަލުކުރަމުން ދަތުރުކުރަމުން ހިނގާ ބެލިއެވެ. އެއުރެންނަށް ފިލާ ( އެކަލާނގެ ޢަޛާބުން ) ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް ފެނުނުކަމުގައިވޭތޯއެވެ؟ ( ނުފެނުނެވެ.)

**(٣٧)** ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ( ހަލާކުކުރެއްވި ބައިތަކުގެ ވާހަކައިގައި ) ހިތެއްވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ނުވަތަ އަޑަށް ހިތް حَاضِرُ ކޮށްގެންވާ ހާލު ކަންފަތް ދީ އަޑުއަހާ ކޮންމެ މީހަކަށް ކަށަވަރުން ބޮޑު عِبْرَةُ އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ވެއެވެ.

**(٣٨)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެތި ހަދުވަހުގެ ތެރޭގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ވަރުބަލިކަމެއް ނުޖެހުނެވެ.

فَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ ٱلْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَٰرَ ٱلسُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَٱسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ ۖ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

## ލުޣަތު

فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކަށް ۞
وَسَبِّحْ = އަދި تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ بِحَمْدِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކިޔުމާއި އެކު ۞ قَبْلَ طُلُوعِ
ٱلشَّمْسِ = އިރު އުދުހުމުގެ ކުރިން ۞ وَقَبْلَ ٱلْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ = އަދި އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިންނާއި ۞ وَمِنَ ٱلَّيْلِ =
އަދި ރޭގަނޑު ވަގުތު ۞ فَسَبِّحْهُ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ وَأَدْبَٰرَ ٱلسُّجُودِ ﴿٤٠﴾ = ސަޖި
ދަކުރެއްވުމުގެ ފަހުންނާއި ۞ وَٱسْتَمِعْ = އަދި އައްސަވާށެވެ. ۞ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ = ގޮވައިލައްވާ ކަލޭގެފާނު
ގޮވައިލައްވާ އަޑު ۞ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ = ކައިރި ގާތް ހިސާބަކުން ۞ يَوْمَ يَسْمَعُونَ = އެމީހުން އަޑުއަހާދުވަހުން ۞
ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ = حَقُّ ގޮތުގައި ތަޅުވިލުގެ އަޑު ۞ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ = އެއީ ( ކަށްވަޅުތަކުން)
ނުކުންނަ ދުވަހެވެ. ۞ إِنَّا نَحْنُ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަން ރަސްކަލާނގެ ۞ نُحْيِۦ وَنُمِيتُ = ދިރުއްވާ މަރުއްވަމެވެ.
وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ = އަދި އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ މިވަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ۞ يَوْمَ تَشَقَّقُ
ٱلْأَرْضُ = ބިންގަޑު ފަޅަ ފަޅައިގެންދާނޭދުވަހު ( ހަނދުމަފުޅު ކަށްވަޅުތަކުން.) ۞ عَنْهُمْ = އެމީހުން ދުރުވައި ۞ سِرَاعًا
= އަވަސްއަވަހަށް ۞ ذَٰلِكَ حَشْرٌ = އެއީ އެއްކުރެއްވުމެވެ. ۞ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ = އެއީ މިވަން ރަސްކަލާނގެއަށް ފަސޭ
ހަކަމެކެވެ. ۞ نَّحْنُ أَعْلَمُ = މިވަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ۞ بِمَا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކާމެދު
۞ وَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. ۞ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަބާރުގައި ހުކުމްކުރައްވާ
ބާރުވެރި ކަމުގައި ۞ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ = ފަހެ قُرْآنُ ން وَعْظُ نَصِيحَة ދެއްވާށެވެ. ۞ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾ =
މިވަން ރަސްކަލާނގެ ۞ وَعِيد އަށް ( ކުރާ ) ބިރުވެރިވާ މީހުނަށް ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٩)** ފަހެ، އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކަށް ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި އިރު އުދެރުމުގެ ކުރިން ނާއި އަދި އިރު އޮއްސުމުގެ ކުރިން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކިޔުމާއި އެކު تَسْبِيْح ވިދާޅުވާށެވެ

**(٤٠)** އަދި ރޭގަޑުގެ ވަގުތު ގައްތާއި ސަޖި ކުރެއްވުމުގެ ފަހުގެއްޗާއި ވެސް އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيْحَ ވިދާޅުވާށެވެ.

**(٤١)** އަދި ދާދި ގާތް ހިސާބަކުން ގޮވައިލައްވާ ކަލޭގެފާނު ގޮވައިލައްވާ ދުވަހުގެ އަޑު އަހާށެވެ.

**(٤٢)** حَقُّ ގޮތުގައި ބާރުގަދަ ވީގެ އަޑު އެމީހުން އަހާދުވަސް އެއީ (ކަށްވަޅުތަކުން) ނުކުންނަ ދުވަހެވެ. (އެއީ قِيَامَة ދުވަހުން މީސްތަކުން مَحْشَرُ ގެ މައިދާނަށް ޖަމާކުރެއްވުމަށްޓަކައި إِسْرَافِيْلُ ގެފާނުން ސޫރުގައި ބާރުގަދަ ފުންމަވާ ފުމެލެއްވުމެވެ.

**(٤٣)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތަކާއި ދިރުއްވާ މަރުއްވަވަމެވެ. އަދި އެނބުރި ގޮތަކާއި އެނބުރި އައުންވާނީ ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

**(٤٤)** އެމީހުން ފިޔަވައި އަވަސްއަވަހަށް ބިންގަޑު ފަޅާ ފަޅައިގެންދާދުވަސް (ހަސްދުމަފުށި ކުރައްވާނެއެވެ.) އެއީ މީސްތަކުން ކަށްވަޅު ތަކުން ނުކުމެގެން ގޮވާބަލާކުރެއްވުމުގެ މީސްތަކުން ނުކުންނާނީއެވެ. އެއީ އެއްކުރެއްވުމާއި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމެވެ. އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ދާދި ފަސޭހަކަމެކެވެ.

**(٤٥)** އެމީހުން އެބުނާތަކެތި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުއްވުމާއި مَحْشَرُ ކުރެއްވުމާއި ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ދަންނަވާ އެއްޗެހި ކަންތައް ނެތީ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެހިސާބުގައި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ އެމީހުން ދީނަށް މަޖުބޫރު ކުރަނިވި ބާރުވެރިއަކު ކަލޭގެފާނު ނުވަނޏެވެ. (ކަލޭގެފާނަކީ އޮތީ ހަމަ އިންޒާރުދިނުމެވެ.) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ وَعِيد އަށް (ނާރަށް) ބިރުގަންނަ މީހަކަށް قُرْآنُ ން وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާށެވެ.

# الذاريات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الذاريات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٠)

وَٱلذَّٰرِيَٰتِ ذَرۡوٗا ﴿١﴾ فَٱلۡحَٰمِلَٰتِ وِقۡرٗا ﴿٢﴾ فَٱلۡجَٰرِيَٰتِ يُسۡرٗا ﴿٣﴾ فَٱلۡمُقَسِّمَٰتِ أَمۡرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٞ ﴿٥﴾ وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَٰقِعٞ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسۡـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوۡمَ هُمۡ عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ هَٰذَا ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلذَّٰرِيَٰتِ ذَرۡوٗا ﴿١﴾ ފެއްސޭ އުފުރާލުމުގެ ގޮތުގައި ކަނޑައެޅިގެން ދުވެއްސަވައިދޭ ވައި ގަސަމެއްކަމުގައި ހުވައި وحِى ކުރައްވަމެވެ. فَٱلۡحَٰمِلَٰتِ وِقۡرٗا ﴿٢﴾ އަދި ފެން އުފުލާ ވިލާތަށް ގަސަމެއްކަމުގައި ހުވައި وحِى ކުރައްވަމެވެ. فَٱلۡجَٰرِيَٰتِ يُسۡرٗا ﴿٣﴾ އަދި ފަސޭހަކަމާއެކު ދުވެވިދާ ނަވު (އުޅަނދު) ގަސަމެއްކަމުގައި ހުވައި وحِى ކުރައްވަމެވެ. فَٱلۡمُقَسِّمَٰتِ أَمۡرًا ﴿٤﴾ އަދި އެބާކަތުންގެ رَبّ ގެ އަމުރުފުޅުގެ ގޮތުގައި ބައްސަވާ މަލާއިކަތުން ބާކަތުން ގަސަމެއްކަމުގައި ހުވައި وحِى ކުރައްވަމެވެ. إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٞ ﴿٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وَعْد ވެވޭ ތަކެއްޗަކީ ކަނޑައެޅިގެން ތެދު އެއްޗެއްސެވެ. وَإِنَّ ٱلدِّينَ لَوَٰقِعٞ ﴿٦﴾ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖަޒާދިނުން ކަނޑައެޅިގެން ހިނގާނޭ އެއްޗެކެވެ. وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلۡحُبُكِ ﴿٧﴾ އަދި މަގުތަކުގެ ވެރި އުޑު ގަސަމެއްކަމުގައި ހުވައި وحِى ކުރައްވަމެވެ. إِنَّكُمۡ لَفِي قَوۡلٖ مُّخۡتَلِفٖ ﴿٨﴾ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތަފާތު ބަސްތަކެއްގައެވެ. يُؤۡفَكُ عَنۡهُ مَنۡ أُفِكَ ﴿٩﴾ نَبِيّ އާއި ފާޅުވުން ނުވަތަ قرآن ގެ ފާޅުވުން ދުރުން އަނބުރުވައިލެ ވަނީ ދުރު އަނބުރުވައިލެވިއްޖެއެވެ. قُتِلَ ٱلۡخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ދޮގުވެރިންނަށް (ލަޢުނަތްގެން ދުރުކުރި މީހުންނަށް لَعْنَة ލެވިއްޖެއެވެ.) ٱلَّذِينَ هُمۡ އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން އޮތީ فِي غَمۡرَةٖ سَاهُونَ ﴿١١﴾ جاهِل ކަމެއްގެ ބޮޑުކަމުގައި ގެނބި ނިވައިވެ غافل ވެގެންނެވެ. يَسۡـَٔلُونَ އެމީހުން (މަލާމާތުގެ ގޮތުން) ސުވާލު ކުރެއެވެ. أَيَّانَ يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ ހިސާބު ބައްލަވާ قيامة ދުވަސް އަންނާނީ ކޮން ދުވަހަކު ބާވައެވެ؟ يَوۡمَ هُمۡ އެމީހުން އަ ދުވަހުން عَلَى ٱلنَّارِ يُفۡتَنُونَ ﴿١٣﴾ ނަރަކައިގާ فِتْنَة ވެރި ކުރެވޭނެއެވެ. عَذاب ދެވޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ذُوقُواْ فِتۡنَتَكُمۡ ކަލޭމެންގެ عَذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. هَٰذَا ސިއްރު މި އެއްޗަކީ (މި عَذاب އަކީ) ٱلَّذِي كُنتُم بِهِۦ تَسۡتَعۡجِلُونَ ﴿١٤﴾ ކަލޭމެން އަ އެއްޗެއް އަވަސްވެގެން އެދިއެދި ބަލަހައްޓަމުން އުޅުނު އެއްޗެވެ. (އެ عَذاب އެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ވެއްޓާއި، ހިރަފުހާއި، އުތާފަތުގެ ބުރި ތަކެތި ފުރުއްސައިލާ ވައި ގަސްދުއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ފެނުން ބަރުވެގެންވާ ވިލާތަކަށް ގަސްދުއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ކަނޑުމަތީގައި ފަސޭހަކަމާއެކު ދުވަދުވަނީ ނައުތަކު (އުޅަނދު) ގަސްދުއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

(٤) އަދި އުޅޭކަލުންގެ رَبّ ގެ أمر ފުދެން رزق އާއި، ވާރޭއާއި، އަދިވެސް ތަކެތި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަކަށް ބައްސަވާ ملائكة ބޭކަލުން ގަސްދުއްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

(٥) އާ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ކަންކަމަކީ ހަމަ ތެދު وعد ފުދު ތަކެތި އެކެވެ. އަދި މަރުވުމަށްފަހު ކުރެއްވުމާއި، محشر ކުރެއްވުމާއި، عمل ތަކަށް ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި، ސުވަރުގެއާއި، އެތާނގެ نعمة ތަކާއި، ނަރަކައާއި، އެތާނގެ عذاب ތަކާއި، މި ހުރިހާ ކަންކަމަކީ ހަމަ ކަށަވަރުގެން ސިއްޙަތުން އޮތް ވަގުތުތަކުގައި ހުންނާނޭ ކަންކަމެވެ. އެއީ ހަމަ ކަށަވަރުގެން ތެދު ވާނެކަމެކެވެ.

(٦) އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން قيامة ދުވަހުން عدل ވެރި ޖަޒާ ދެއްވާނޭ ކަމީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ކަށަވަރުން އޮންނާނޭ ކަމެކެވެ.

(٧) އަދި ދުނިޔޭގެ ބިންމަތީގައި މި ހުންނަ ކަހަލަ ވިލޭގެ މަގުގެ ވެރި އުޑު ގަސްދުއްވައި الله تعالى وحى ކުރައްވައެވެ.

(٨) ހަމަ ކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިޔަ ވަނީ (محمد ގެފާނު ދެކެ) ކަނޑައެޅިގެން ތަފާތު ވާހަކަތަކުގައެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން محمد ގެފާނަކީ سحر ވެރިއެއް ކަމަށް ބުނާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެއީ ދޮގުވެރިއެއް ކަމަށް ބުނާ މީހުން އެބަ ތިއްބެވެ. އަދި އެއީ كاهن އެއް ކަމަށް ބުނާ މީހުން އެބަ ތިއްބެވެ. އަދި قرآن އަކީ سحر އެއް ކަމަށާއި ދޮގު باطل ވާހަކަތަކެއް ކަމަށާއި އަދި كَهانَة އެއް ކަމަށް ބުނާ މީހުން އެބަ ތިއްބެވެ. މިފަދައިން ތަފާތު ވާހަކަތަކުގައެވެ.

(٩) އެކަލޭގެފާނާމެދު ނުވަތަ قرآن އާމެދު ނުވަތަ އެ ދިފާއުކޮށް ދޮގުކުރުން އެ ދިފާއުކޮށް ހުރުން ބަޔަކު މީހުން އަނބުރާލެވުނު ބަޔަކު މީހުން އަނބުރާލެވިފައެވެ.

(١٠) އެއީ ބޮޑަށް ބޮޑުވާ ދޮގު ހިތައްކަރި ދޮގުވެރިންނަށް لعنة ލިބިއްޖެއެވެ. އެމީހުން ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

(١١) އެމީހުންނަކީ ޖާހިލުކަމާއި، ނޭނގުމުގެ ތެރޭގައި ވަދެ غافل ވެގެންވާ ބަޔެކެވެ.

(١٢) އަދި މަލާމާތުގެ ގޮތުން، އެމީހުން ސުވާލުކުރަނީ ހަދައެވެ. "ޖަޒާދޭ قيامة ދުވަހު (ހިސާބު ބެއްލެވުމާ ޖަޒާދެއްވާ ދުވަހު) ދެން އަންނާނީ ކޮން އިރަކުން ހެއްޔެވެ؟" ( އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وَحِى ކުރައްވަނީ)

(١٣) އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ عذاب ދެއްވާ ދުވަހެވެ.

(١٤) އެ ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. "ކަލޭމެން މި عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. މި عذاب އަކީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި އެ عذاب އައުމަށް އަވަސް ވީ، އަވަހަށް އެދިއެދި ތިބި عذاب އެވެ." މިއެވެ.

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

## މުފްރަދާ

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ: فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ބަގީޗާތަކާއި، އަދި އަރުތަކުގައެވެ. (އެބަހީ އެ ބަގީޗާތަކުގެ ތެރޭގައި އޮއި ބާވަތުގެ އަރުތަކެއް ވެއެވެ.) ءَاخِذِينَ ލިބިގަންނަ حال ، (ހިފާ حال) مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ އެބައިމީހުންނަށް އެބައިމީހުންގެ ربّ ދެއްވި ތަކެތިގައި إِنَّهُمْ كَانُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. قَبْلَ ذَٰلِكَ އޭގެ ކުރީގައި (އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ إحسان ތެރިން ކަމުގައި كَانُوا۟ އެމީހުން ވިއެވެ. قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ރޭގަނޑުގައި މަދުވަގުތުން مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ އަރާމުކުރާ ކަމުގައި، އަރާމުކުރާ ކަމުގައި وَبِٱلْأَسْحَارِ އަދި ކަނޑައެޅިގެން ފަތިސްވަރު ވަގުތު، ހެދުވަރުގެ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ ފާފަ ފުއްސަވުމަށް ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން دعاء ކުރެއެވެ. وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ އަދި އެމީހުންގެ މުދަލުގައި حقّ އެއް ވެއެވެ. (އެބަހީ حقّ އެއް ވާކަން އެމީހުން ދަންނައެވެ.) لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށާއި، އަދި محروم ވެފައި ތިބޭ މީހުންނަށް وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ އަދި ބިންމަތީގައި ދަލީލުތަކާއި، آية ތަކެއް ވެއެވެ. لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ يقين ކުރާ މީހުންނަށް وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވެސް (ދަލީލުތަކާއި، حجة ތަކެއް) ވެއެވެ. أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ އަދި ފަހެ ކަލޭމެން ބަލާ ނުހަދަމު ހެއްޔެވެ؟

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ ބަގީޗާތަކެއްގައެވެ. (ސުވަރުގެ ތަކުގައެވެ.) އެތާނގެ ދަރުތަކައި އޮއި ޗަސްމާތަކުގެ އަރުތަކެއް ވެއެވެ.

(١٦) އެމީހުން އެތަނުގައި ލިބޭނީ އެމީހުން ހަމަހަމަ ޤަބޫލުކޮށް ربّ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެއްޗެއް ހިފައިގެންނެވެ. (އެބަހީ އެކަލާނގެ ދެއްވާ ގިނަގުނަ ثواب އާއި، ދަރަޖަތައް، ސުވަރުގެގެ عدد ނުކުރެވޭހާ ގިނަގުނަ نعمة ތައް އެމީހުން ލިބިގަންނަ حال ގައެވެ.) އޭގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވީ إحسان ތެރިން ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އެމީހުން ވީ އެމީހުންގެ نية ތަކާ إخلاص ތެރި އަދި عمل ތަކާ صالح ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. الله އަށާއި، އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނަށް إحسان ތެރި، ހެޔޮ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.)

**(١٧)** އަދި އެމީހުން ވީ މަދުމަދުން ނޫނީ ރޭގަނޑު ނިނިދާ ކަމުގައެވެ. އަދި ރޭގަނޑު ދަންވަރު

**(١٨)** ސަޙަރުގެ ވަގުތު އެމީހުން ނަމާދުކޮށް أستغفار ކުރާ ކަމުގައި ވެއެވެ. (އެބަހީ އެބައިމީހުން ރޭގަނޑުގެ ދިޔަ ވަގުތު ﷲ އަށް އަޅުކަންކޮށް، أستغفار ކޮށްހަދާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެމީހުން އޮންނާނީ ނިދާހަދައި މަދުންނެވެ. (ރޭގަނޑު ދަންވަރު ބިމީބަލާ، އޭރިއަށް ފިލުވުމަށާ، ވަގުތު ކަޅު ބަލަން، އަދި ނުވަތަ ކެރިވަރު ކުޑަން ހެވައި ތިބީއެއް ނޫނެވެ. އަދި ކިއެއް ހެއްދެވީ؟ ﷲ އަށް ذكر ކުރުމާއި، ނަމާދުކުރުމާއި، أستغفار ކުރުމުގައި ދިޔަ ވަގުތުތައް ހޭދަކުރެއްވީއެވެ.)

**(١٩)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މުދަލުގައި ސުވާލުކުރާ މީހުންނާއި، محروم ވެފައި ތިބި މީހުންނަށް އޮތް حقّ އެއް ވާކަން ހަނދާންކުރާ އެ حقّ އަދާކުރި ބައެކެވެ.

ދަންނައެވެ. މިތާ މިވާ حقّ ގެ މާނައީ މުދަލުން އަދާކުރަންޖެހޭ فرض زكاة ފިޔަވައި ދެންހުރި އެހެ ބާވަތުގެ سنّة ކުރުކުރުންތަކުގެ މާނައެވެ. އެބަހީ އެބައިމީހުންނަށް فرض ވެގެންވާ ޒަކާތް قواعد ނަ އަދާކޮށް، އަދި އޭގެ އިތުރު صدقة ތައްވެސް ދެމުން ގެންދެއެވެ. محروم ވެފައި މިވާ މީހުންނަކީ ތިމާގެ عِفّة ގެހިކަމުން ސުވާލުކުރަން ނުކެރި، އެކަމަކު އަޅުގައި އެއްވެސް ވަރަށް ނެތް މީހުންނެވެ. އެހެން މީހުންނަށް ހާލު އެނގޭ ގޮތަށް ނުކުރެވޭ ހާލަތު ފާޅު ނުކުރާ މީހުން ކަމަށެވެ. އެކަމަކު އެއީ ހަމަ ހުރިހާ ގޮތަކުންވެސް މުދަލުން محروم ވެގެންވާ ބައެކެވެ. والله أعلم

**(٢٠)** އަދި يقين ކުރާ ބައެއްކަމަށް ބިމުގައި ދަލީލުތަކާއި، حُجّة ތައް ވެއެވެ. (އެބަހީ ﷲ تعالى ބިންމަތީގައި ހައްދަވާފައިވާ އެކިއެކި حيوان ތަކާއި، ގަސްގަހާގެހި ފަދަ، ފެންގަނޑުތަކާއި، ކަނޑުތަކާއި، އަދި މިންނެތްވެސް އެންމެހާ ތަކެތީގައި ﷲ ގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ އެއްކައުވަންތަ ކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ގިނަގުނަ دليل ތަކާއި حُجّة ތައް ވެއެވެ. ﷲ ގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި، އެކަލާނގެ ދެކޮޅުލުމެއް ނެތްކަމާއި، އެކަލާނގެ حكمة ވަންތަކަމާއި، އަޅުތަކުންނަށް ﷲ ދެއްވާ ރަޙުމަތުގެ ދަލީލުތައް ގިނަގުނަ رحمة،( يقين ކުރާ) އަދި إيمان ވާ ބައެއްކަމަށް ފެނިގެން ވެއެވެ.)

**(٢١)** އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވެސް ވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ވިސްނާ ބަލާ ނުލަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ، ﷲ ގެ ކުޅަދާނަވަންތަކަމާއި، އެއްކައުވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ ދެކޮޅުލުމެއް ނެތްކަމާއި، އެކަލާނގެ حكمة ވަންތަކަމާއި، އެކަލާނގެ ތަކެތި ހެއްދެވުމުގައި ހުރި ފަރުވާކަމާއި، ހިތްހަމަކަން، ރަނގަޅުކަމާއި، ފުރިހަމަކަން، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ ގިނަގުނަ دليل ތަކާއި، علامة ތައް ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވެސް އެކަލާނގެ ދެއްވާފައި ވާނެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެކަންކަމަށް ބަލައި، ވިސްނާ ނުލަނީ ހެއްޔެވެ؟

ފަހެ އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑަކީ ﷲ ގެ قدرة ވަންތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަ ކަމާއި حكمة ވަންތަ ކަމާއި، ދެކޮޅުލުމެއް ނެތްކަމާއި، މި ކަންކަމުގެ ފުރިހަމަ ނަމޫނާއެކެވެ. ކޮންމެ ގުނަވަނެއް ހެއްދަވާފައިވާ ރަނގަޅުކަމާއި، ކަމަށް މުނާސަބުކަމާއި، عمل ގެ ތަރުކަމާއި، ހިތްހަމަކަމާއި، ހަށިގަނޑުގެ އެކިއެކި ސިސްޓަމްތައް ހިންގުމުގައި ފައްތާފައިވާ ބާރާބަރުކަމާއި، وظيفة ތައް އަދާކުރުމުގައި ހުރި ކުޅަދާނަކަން މިޒަމާނުގެ ކުރިއަރާފައިވާ ސައިންސްވެސް އެވަނީ ނުކުޅެދިފައެވެ. މިޒަމާނަށް ދުނިޔެ ترقّي ވެއުޅެވެސް އަދިވެސް تحقيق ނުކުރާ ކޮންމެ ސިއްރެއް ހަށިގަނޑުގައި ވާކަމަށް އެކަމުގެ އެންމެ މަތީ މާހިރުންވެސް ތަޙުގީގުކުރާމީހުންގެ ހަމަގައިންވެސް ކަނޑައަޅައި ކުރެވޭ ގޮތް އެކަން ގެނެސްދޭނެ ދަލީލަށް ކަމާއި، ކިޔަމަންތެރިކަމާއެކު އެމީތަ أعتراف ވަނީއެވެ. فَسُبْحانَ مَنْ خَلَقَ الْخَلْقَ وَ أَتْقَنَهَا .....

وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَفِي ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ އަދި އުޑުގައި ކަލޭމެންގެ ރިޒްޤު ވެއެވެ. وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ތަކެއްޗެއި، فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ އަދި އުޑާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ ގަސްދުކޮށްފައި ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. إِنَّهُۥ لَحَقٌّ އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން حقّ އެވެ. مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ ކަލޭމެން ބުނާ ބަސް ސާބިތުވެގެންވާ ފަދައިންނެވެ. هَلْ أَتَىٰكَ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެތޯއެވެ؟ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ إبراهيم ގެފާނުގެ މެހުމާނުންގެ ވާހަކަ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ މާތްވެގެންވާ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގެންނެވި ހިނދު فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ ދެން އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ. قَالَ سَلَٰمٌ އެކަލޭގެފާނުން – ވެސް – سلام ވިދާޅުވިއެވެ. قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ (އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތުތެރެއިން ވިދާޅުވިއެވެ.) ނޭނގޭ ބައެކެވެ. އެބައި މީގެ ކުރީގައި އެނގިގެން ނުވާ ބައެކެވެ. فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ ދެން އެކަލޭގެފާނުން އެކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ ކައިރިއަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (ނުވަތަ އަނބިކަނބަލުން އަރިހުން އެއްކޮޅަކަށް އެރިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.) فَجَآءَ ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންފިއެވެ. بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ ތަރުބާނާ ގެރިއެއް ހިފާފައިގެން (ފިހާފައި އޮތް ގެ ގެރިކަނބުއިގެން) فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ ދެންފަހެ އޭތި އެބޭކަލުންނަށް ކައިރިކޮށް ދެއްވައިފިއެވެ. އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ގެނަސްފިއެވެ. قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅެ ތިޔަ މިއަށް ބޭކަލުން ނުކައްވަނީތޯއެވެ؟"

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ކަލޭމެންގެ ރިޒުޤު ވަނީ ހަމަ އުޑުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ ތަކެތިވެސް ވަނީ އުޑުގައެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ރިޒުޤުގެ ސަބަބެއް ކަމުގައިވާ ވާރޭ، ވާރޭވެސް އެވަނީ މަތީގައެވެ. އެ ވާރޭ ވެހެނީ މަތީންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ރިޒުޤު تقدير ކުރައްވާ، މިންވަރު ކުރައްވާފައި ވަނީ މަތީގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް وعد ކުރެވިގެންވާ ثواب އާއި، عذاب ފަދަ ނުވަތަ އެތަކެތި މިންވަރުކުރައްވާ، ނިޔާކުރައްވާފައިވާ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް ވަނީ މަތީގައެވެ. އުޑުގައެވެ.)

(٢٣) ފަހެ އެ އުޑާއި، ބިމުގެ ވެރި ربّ ގަންދެއްވައި ހުވައި ކުރައްވައެވެ. އެކަންތައް ތެދެކޭ ހަމަ ކަލޭމެން ވާހަކަ ދައްކާކަން حقّ އެވެ. އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތެވެ. ކަލޭމެން އަނގައިން ބުނާ كلمة އާއި، لفظ ޔަޤީނުން ޤަބޫލުކުރާ ފަދައިން حقّ އެކެވެ.) (އެބަހީ ހިސާބުދިނުމާ އާޚިރަތުގެ ކަންތައްތައް خبر ދީފައި، ވަރަށް ޔަޤީން ކަމެއް ޤިޔާމަތް حقّ ވާހަކަ ވާކަމެވެ. އާދެބަސްތައް، މަރުވުމަށްފަހު محشر އަށް ފޮނުއްވުން ހުށި، ހިސާބު ބެއްލެވުން ހުށި، ސުވަރުގޭގެ نعمة ދެއްވުމާ، ނަރަކައިގެ عذاب ދެއްވުމާ، އެކަންކަމުގެ حقّ ވުން ބައްލަވަން ... ކަލޭމެން ވާހަކަ ދައްކާ ފަދަ حقّ ވާކަމެވެ.)

(٢٤) އޭ (رسول الله އެވެ.!) إبراهيم عَلَيْه السلاَم ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވި މާތްވެގެންވާ މެހެމާނުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފިތޯއެވެ. (ނުވަތަ އެ މެހެމާނުންގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފިއެވެ. އެ މެހެމާނުންނަކީ މާތްވެގެންވާ ملائكة ބޭކަލުންގެ جماعة އެކެވެ. އެ جماعة އެކުލެވިގެންވަނީ جِبْريل – ميكائيل إسْرَافِيْل عَلَيْهم السلاَم މި ބޭކަލުންގެ މައްޗަށެވެ.) އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ރީތި ފިރިހެން ޒުވާނުންގެ ސިފައިގައެވެ.

(٢٥) إبراهيم عَلَيْه السلاَم ގެ އަރިހަށް އެބޭކަލުން ވަދެވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން، ދެން ކަލާމެއް ވިދާޅުވެ ސަލާމްކުރެއްވިއެވެ. އެބޭކަލުން ވަދެވަޑައިގެންފައި، އެކަލޭގެފާނަށް سلام ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް سلام ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި އަމިއްލަ ފުށުން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ ނުދަންނަ ބައެކެވެ." ނުވަތަ އެބޭކަލުންނާ مخاطب ކުރައްވައި ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިޔަ ބޭކަލުންނަކީ އަދި ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް މިހާތަނަށް އެނގިވަޑައި ނުގަންނަވާ ބޭކަލުން ތަކެކެވެ."

(٢٦) ދެން އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން އަރިހަށް ވަޑައިގެން އެބޭކަލުން ފަރިއްކޮށްލެއްވުމަށް ގަވަރުގެ ރުފާ ރަނގަޅު ގެރިއެއް (ފިހެ ސަވައިގެން) ގެންނަވައި ދިނެވެ.

(٢٧) އަދި އެ ގެރި ގެންނަވައި އެބޭކަލުންގެ އަރިހަށް އިސްކުރައްވައި، ފަރިއްކޮށްލެއްވުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. (ދެން ފަހެ އެބޭކަލުން ފަރިއް ނުކުރެއްވިމާ) ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅެ ފަހެ ތިޔަބޭކަލުން ފަރިއް ނުކުރައްވާނީ ތޯއެވެ؟"

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

## މާނަ

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ ފަހެ އެބޭކަލުންގެ ކިބައިން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަމެއް އިހްސާސް ވެއްޖެއެވެ. قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ބިރުފުޅު ނުގަންނަވާށެވެ." وَبَشَّرُوهُ އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި خَبَرُ ދެއްވިއެވެ. بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ علم ވެރި ދަރިކަލަކާއިގެ (علم ވެރި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ) فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ ފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަނބިކަނބަލުން ކުރިމަތިލެއްވިއެވެ. فِى صَرَّةٍ ބާރު އަޑުގެން ވިދާޅުވާ حال (ނުވަތަ ޖިހުނުގެ ޖަޒާއައްގައި އިންނަވާހެއި) فَصَكَّتْ وَجْهَهَا އަދި އެކަމަނާގެ މޫނުފުޅުގައި (އެކަމަނާގެ އަތްޕިލަފުޅުން) ޖެއްސެވީއެވެ. وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ އަދި ވިދާޅުވިއެވެ. (އަހުރެންނަކީ) މުސްކުޅި އަދި ދަރިއެއް ނުލިބޭ މީހެކެވެ. قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަމަނާއެވެ. އެފަދައިންނެވެ. قَالَ رَبُّكِ ۖ "ކަމަނާގެ ربّ وحي ކުރެއްވީއެވެ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾ "ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٨)** (ދެންފަހެ އެބޭކަލުން ކަރީއް ނުކެއުމުން) އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުގަތުމުގެ إحساس ކުރެވިއްޖެއެވެ. (އެގޮތަކީ އާދަމުގެ ދަރިންގެ މެދުގައި އާދަވެފައި ވަނީ މިހާ ތައްޔާރުކުރި ކާނާ ނުކައި ބަލައި ގޮވާލައިގެން އައި ބައެއް ނުކުންނާނީ، އަދި ކާނާ ނުކާ ބޭނުމީ ކަމެއް ހުރެ އައި ބައެއް ކަމަށެވެ. އެހެންވެ، ބިރުގަތުމުގެ އިހްސާސްވީ އެވެ. ނުވަތަ އެއީ ملائكة ބޭކަލުން ކަމުގައި ހިތުނުވެގެން ބިރުގަތުމުގެ އިހްސާސްވީ އެވެ.) އަދި އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެފާނު ބިރުގަތުމުގައި ނުގަންނަވާށެވެ." އަދި އެބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް علم ވެރި ދަރިކަލަކު ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެ ކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވިއެވެ. އެހިނދު އެބޭކަލުންނީ ملائكة ބޭކަލުންކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

**(٢٩)** އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން (ސާރާގެއާ) ބާރަށް މީހުންގެ جماعة އެއްގައި އިންނެވިއެވެ. ދެން ހަޅޭއްލަވަމުން އެކަމަނާގެ މޫނުމަތީގައި އަތްޖަހާލައްވާފައި ވިދާޅުވިއެވެ. "(އަހަރެން ވިހާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟) އަހަރެންނަކީ ދުވަސްވީ، މުސްކުޅިވެފައިވާ އަންހެނެކެވެ. عجوز އެވެ. އަދި އަހަރެންނަކީ ދަރިން ނުވިހާ މީހެކެވެ."

**(٣٠)** އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭގެ ربّ وحِي ކުރެއްވީ އެފަދައިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حكمة ވަންތަ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ."

ދަންނައެވެ. تفسير علم ވެރިން ވިދާޅުވެފައި ވެއެވެ. އޭރު އެކަމަނާގެ عمر ފުރިން ނުވަދިހަ-ނުވަ އަހަރު ވެއްޖެއެވެ. އަދި إبراهيم عَلَيْه السلاَم ސަތޭކަ އަހަރު ފުރިއެވެ. والله أعلم

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

## ލަފުޒުމާނަ

قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ، އެބަހީ إبراهيم ( عليهم السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. فَمَا خَطْبُكُمْ = ތިޔަބޭކަލުން ވަޑައިގެންފުޅުގެ މަޤްޞަދަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ = އޭ ފޮނުއްވިގެންވާ ބޭކަލުންނޭވެ. قَالُوٓا۟ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. إِنَّآ أُرْسِلْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ = ނުބައިކުރާ ބަޔަކުމީހުންގެ ގާތަށެވެ. لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވުމަށެވެ. حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ = ހަރުވެ ގަދަވެފައިވާ މަޓިރިހައިން مُّسَوَّمَةً = ފާހަގަކުރެވިފައިވާ (ކަޅުކުލައި ރަތްކުލަދިފައި) عِندَ رَبِّكَ = ކަލާނގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ = ފާފަކުރުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިފައިވާ މީހުންނަށް فَأَخْرَجْنَا = ފަހެ ތިމަންބޭކަލުން ނެރުއްވީމެވެ. مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ = އެތާގައި މުއުމިނުންކަމުގައި ވިމީހުން فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا = ފަހެ އެތަނުން ތިމަންބޭކަލުން ދެކެވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ = މުސްލިމުންގެ އެންމެ ގެއެއްމެނުވީ

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣١)** (إبراهيم عَلَيْه السلآم ملائكة ބޭކަލުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) "ދެން ތިޔަ ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީކީ مقصد އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟"

**(٣٢)** އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ"ތިމަން ބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެން މިވަނީ ނުބައިވެގެންވާ ކުށްވެރި قوم އަކަށެވެ. (އެއީ لوط قوم އެވެ.)

**(٣٣)** "އެއީ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އަލިފާނުން ކާނި ތަޅުވެއްވުމާ ހިލައިގެ عذاب ދެއްވުމަށެވެ.

**(٣٤)** އެ ހިލަ ވަނީ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާހަގަކޮށްވިގެންނެވެ. އެބައި ކޮންމެ ހިލައެއްވެސް، އެ ހިލައަކުން ޖެހޭނެ މީހާގެ ނަން ލިޔެވި، ފާހަގަކޮށްވިގެންނެވެ. އެއީ ފާފަކުރުމާއި، فاحش ކަމުގައި ހައްދު ފަހަނަޅާ މީސްތަކުންނަށް ތައްޔާރުކުރެވިގެންވާ އެއްޗެކެވެ.

**(٣٥)** ދެން އެރަށުގައިވާ އެންމެހާ مؤمن ން ތިމަން ބޭކަލުން ނެރުއްވާ ހިފީމެވެ.

**(٣٦)** ދެން ކިޔަމަންތެރި ވެގެންވާ مؤمن ން އެރަށުގެ އެންމެ ގެއަކުން މެނުވީ ތިމަން ބޭކަލުންނަކަށް ނުފެނުނެވެ." (އެއީ لوط عَلَيْه السلآم ގެ ގެއެވެ).

وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَفِى مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِى عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَىْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾

## މުފްރަދާތު

وَتَرَكْنَا فِيهَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެތަނަށް ދޫކުރައްވައިފީމެވެ. ءَايَةً = ނިޝާނެއް / ހެއްކެއް لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ = ބިރުވެތިވާމީހުންނަށް ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ = ވޭންދެނިވި އަޒާބަށް وَفِى مُوسَىٰٓ = އަދި موسى عَلَيْه السلاَم ގެ ވާހަކައިގައިވެސް (دليل އެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދޫކުރެއްވީމެވެ.) إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ހިނދު إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = فرعون ގެ ގާތަށް بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ معجزة އަކާއިގެން فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ބާރުވެރިންނާއިގެން އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. وَقَالَ سَٰحِرٌ = އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. "އެއީ يعنى موسى عَلَيْه السلاَم އަކީ سحر ކުރިއްޔެކެވެ. أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ = "ނުވަތަ ދުރިހަށް ގޮސްފައިވާ މީހެކެވެ." فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިން ހިއްޕެވީމެވެ. فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުން ކަނޑަށް އުކައިލެއްވީމެވެ. وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ -- އެއީ އުފުރުންތެރި ފުރުޢައުނު ގޮތުގައެވެ. އުފުރުންތެރި އެކަކުގެ ގޮތުގައެވެ. وَفِى عَادٍ = އަދި عاد ބައިމީހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކުރެއްވީމެވެ.) إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ = އެއުރެންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ހިނދު ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ = ބަރަކާތް ހުސްވެގެންވާ ވައިރޯޅި مَا تَذَرُ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސް އެއްޗެއް ދޫނުކުރެއެވެ أَتَتْ عَلَيْهِ = އެ އެއްޗަކަށް އެވައި ޖެހުނު إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ = އެ އެއްޗެއް ފިލި ހަލާކުވެފައިވާ ކަނޑައިގެން ފުރައިން ހަލާކުވެފައިވާ ގޮތަށް (އެބަޔާ އަރައި ޖެހުނު ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ފިލި، ހަލާކުވެފައިވާ ކަނޑައިގެން ހުރައިލިއެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣٧)** "އަދި ފަންދިއަރުވާ عذاب އަކީ ބިރުވެރިވާ ބައިބަލަން (عبرة އެއްގެ ގޮތުން) އެބައިގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ علامة އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާކަމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ލިބުނު عذاب ގެ މައްޗަށް دليل ކުރާނެއެވެ." (އެ علامة ކަމުގައި ބަޔަކު مفسّر ން ދިޔައްވާފައި ވަނީ: އެމީހުންނަށް އުކާލުނު ހިލަގަނޑު އެވާ ވާ ކަމެވެ. ނުވަތަ އެބައިން ބަންދުކުރެވުން ޖެހުނުސަވައި، އެތަން ކަނޑުގަކަން ހުރިތަނައި އެތާނގެ ފެންގެ ދޮން ރަހަ ގަދަވެ، ނުބައިވެސް ދުވާ، އަދިއަދަށް ދުނިޔެދުވެސް އެތާ ހުރި އެއްޗެހި ނޫޅޭކަމަށް ވެއެވެ. بحر الميّت ގެ ނަމުން އެތަނަށް ނަން ދީފައި ވެއެވެ. މިކަންކަން ވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب)

**(٣٨)** އަދި موسى عَلَيْه السلاّم ގެ ވާހަކައިގައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާކަމެވެ. އެއީ ބަޔާންވާ ފައްޓަވާނަށާ معجزة ތަކާއިގެން فرعون ގެ ގާތަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވި ހިނދުގައެވެ.

**(٣٩)** (ފަހެ موسى عَليه السلاّم) އާއްމަށް دين އަކީ ގޮވާލެއްވުމުން އޭނާ އޭނާގެ ސިފައިންނާއިގެން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއެވެ. (އޭނާ إيمان އެއް ނުވިއެވެ.) އަދި އޭނާ ބުނީ موسى (عَليه السلاّم) އަކީ سحر ވެރިއެކެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭނަސްޒޮރަވެފައިވާ މީހެކެވެ. مجنون އެކެވެ.

**(٤٠)** ދެންފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިންނަށް ކަނޑަށް އުކާލައްވައިފީމެވެ. އެމީހުންނާއި އެންމެ އެކަށީގެންވާ ދުށާސަބަބު ގޮތަކީ އެއީއެވެ. (އެއީ އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރި ކަމާއި، ކާފަރުކަމާއި، ބޮޑާކަމުގައި ހައްދުފަހަނައިގެން ދިއުމުގެ ނަތީޖާއެވެ. އަދި فِرْعونُ އަކީ ކަލާނގެ ކަމަށް دعوى ކުރި މީހެކެވެ. އަދި الله އަށް كافر ވި މީހެކެވެ. އަދި އުރުދުވެރި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައިގެން މީހެކެވެ. އެހެންވެ، އޭނާއާ ދުށާސަބަބު، އަދި އެންމެ لائق ވެގެންވާ ގޮތަކީ އޭނާއާއި، އޭނާގެ ސިފައިން ކަނޑުގައި غرق ކުރެއްވުން ކަމުގައި އަންގަވައި، وحي ކުރެއްވީއެވެ. މިއާދު ދެން އޭނާއަކީ ربّ ނޫންކަން އެންގުންނަށް އެނގެން ވާނެއެވެ.)

**(٤١)** އަދި عاد ބައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދެއްވާފައި ވާނެއެވެ.) އެއީ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް، އަދި بركاة އެއް ނެތް ގަދަ ވައިރޯއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ހިނދުންނެވެ. (އެ ވައިގައި ވާރޭވެހުމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ގަހަށް تلقيح ކޮށްދިނުމެއްވެސް ނުވެއެވެ.)

**(٤٢)** އެވައި ޖެހުނު ކޮންމެ އެއްޗެއް ހުރި، އަޅުގަނޑު ވެވައިވާ ކަނި ފަލައިން ކުނިކުނިވީ، ވަރަށް ބޮޑެތި ހެދުނު ފަރުވާ ހުރެ ހަލާކުވެ ނޫނީ ނުދުކުރެވިއެވެ. (މިސްކިތްތަކުގެ ހިލަގަނޑު، ސޯފާގަނޑު، އެންމެހައި ދުނިޔެގަނޑު، އަދި އެންމެ ބޮޑެތި ފަސް ފަސް ކުނިކުނިވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾

## ލުޣާތު

وَفِي ثَمُودَ = އަދި ثمود ޤައުމުގެ މިހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ دليل އެއް ދޫކޮށްލައްވާފައި ވާނެއެވެ. إِذْ قِيلَ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބުނެވުނު ހިނދުން تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު ޖެހެންދެން ކައިބޮއިގެން އަރާމުކޮށްލާށެވެ. فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އަމުރުފުޅަށް ކިބުރުވެރިކަމާއި ހުރޮ ޢާޞީވެގެންވިއެވެ. فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ = ފަހެ صاعقة އެމީހުން ހިފައިފިއެވެ. އެބަހީ އެމީހުންނަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب އަރުވައިލެއްވިއެވެ. (އެއީ ގުގުރިގަނޑާއެކު އައި އަޑެކެވެ.) وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން ބަލަބަލާހުއްޓައި حال فَمَا اسْتَطَاعُوا مِن قِيَامٍ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށް ތެދުވާކަށް ވެސް ކުޅަދާނަ ނުވިއެވެ. وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި نصر ލިބިގެން ބަދަލު ހިފުމަށް އެމީހުން ނުވިއެވެ. وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ = އަދި އޭގެ ކުރިން نوح عَلَيهِ السَّلَام ގެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވުމުގައިވެސް ޢާޞީވެގެންވާ دليل އެއް ދޫކޮށްލައްވާފައި ވާނެއެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ = ފާސިޤު ބަޔަކު ކަމުގައި وَالسَّمَاءَ = އަދި އުޑު بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ އުޑު ހެއްދެވީ ވަރަށް ވަރުގަދަކަމާއެވެ. (ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ވަންތަކަމުގެ ބާރުގައެވެ.) وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އެކަން ތަނަވަސްކޮށްދެއްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. وَالْأَرْضَ = އަދި ބިންގަނޑު فَرَشْنَاهَا = އެ ބިންގަނޑު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފަތުރުއްވީމެވެ. فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއީ އެންމެ ފުރިހަމަގޮތް ތަނަވަސްކުރެއްވި ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވި ކަލާނގެއެވެ. وَمِن كُلِّ شَيْءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކުން (ކޮންމެ ބާވަތަކުން) خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެ އުޅި (އަންހެން ފިރިހެން ޖޯޑު) ހެއްދެވީމެވެ. لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ނަސޭހަތް ލިބިގަތުމަށް – ހަނދާން ކުރުމަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އަދި ثمود ބާވައިގެ މީހުންގެ ވާހަކައިގައިވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަޔާންވެގެންވާ حُجّة އެއް ދޫކުރައްވާފައި ވާނެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެންވާ مدة އަކަށް ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި އަރާމުކުރާށޭ އެބައިމީހުންނަށް ހިނދު ކަންވީގޮތް ބަޔާނެވެ.

(٤٤) އެމީހުން އެމީހުން ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި ربّ އަށް އުރެދި ނުކިޔަމަންތެރިވެ ބޮޑާވެގެންފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ގަދަވެގެންވާ عذاب އައިސް ޖެހުނީއެވެ. އެމީހުން ބަލަބަލާ ތިއްބައި އެމީހުން ހަލާކުވެގެން ދިޔައީއެވެ.

(٤٥) އަދި އެމީހުން ތިބި ތަނުން ތެދުވުމަކަށްވެސް އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވިއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބުން ބަޔަކު ކަމުގައިވެސް ނުވިއެވެ.

(٤٦) އަދި އޭގެ ކުރިން نوح عَليه السلاّم ގެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. އަދި އެ ވާހަކައިގައިވެސް الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް عبرة އަކަށް ވާވަރުގެ ދަލީލު ދައްކަވާފައި ވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ فاسق ވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެބަހީ ސީދާވެގެންވާ حقّ މަގުން ނުކުމެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٤٧) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުޑު ހެއްދެވީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قدرة ވަންތަކަމުންނެވެ. ކުޅަދާނަވަންތަކަމުންނެވެ. އަދި ހެއްދެވުމުގައި ތަނަވަސް ކުރައްވާ ކަލަކު ކަމުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެކަމަށް ނުކުޅެދި ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(٤٨) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވީމެވެ. އަދި އެއާ ފުރިހަމަކޮށް ވޮޑުކޮށް ހެއްދެވި ހަމަ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٤٩) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ އެއްޗެއްވެސް ހެއްދެވީ ޖޯޑުޖޯޑަށެވެ. އަންހެން ފިރިހެން ކޮށެވެ. ކޮންމެ ބާވަތެއްވެސް ހުރީ އެހެންނެވެ. ޖޯޑު ހަމަކޮށެވެ. އެގޮތަށް އެތަކެތި ހައްދަވާފައި ވަނީ ތިޔަބައިމީހުން نصيحة ލިބިގަތުމަށެވެ. وعظ ލިބިގަތުމަށެވެ. އެތަކެތި ހެއްދެވި ފަރާތުގެ ކުޅަދުންވަންތަ ކަމާއި، އެއްކައުވަންތަކަން ދެނެގަން އެގޮތަށް ކުރިމަތިލުމަށެވެ. އެގޮތަށް ދެނެގަތުމަށެވެ. އެގޮތުގެ އަމުރުތަކަށް ކިޔަމަން ވުމަށެވެ.

فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٥٠ وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٥١ كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُواْ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ۝٥٢ أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ۝٥٣ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ۝٥٤ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝٥٥

## ލަފްޒީމާނަ

فَفِرُّوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ ۖ = ދުވެ ﷲ ގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން ފިލައިގެން ދޭށެވެ. إِنِّي لَكُم مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ވާ (އަރިސްވެރިއާ) نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٥٠ = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އަކެވެ. وَلَا تَجْعَلُواْ مَعَ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން ﷲ އާ އެކު ނުހަދާށެވެ. (إختيار ނުކުރާށެވެ.) إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ = އެހެން އެއްވެސް إله އެއް إِنِّي لَكُم مِّنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެން ކައިރިއަށް އެކަލާނގެ حضرة ން ވާ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ۝٥١ = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އެކެވެ. (عذاب ގެ ވާހަކައިން ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ.) كَذَٰلِكَ = (ކަންތައް ހުރީ އެފަދައިންނެވެ. مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم = އެމީހުންގެ (مكّة ގެ މީހުންގެ) ކުރީގައި ތިބި މީހުންގެ ގާތަކަށް ނާދެއެވެ. مِّن رَّسُولٍ = އެއްވެސް رسول ބޭކަލަކު إِلَّا قَالُواْ = އެމީހުން (އެބޭކަލަކަށް) ބުނި ގޮތުގެ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ۝٥٢ = سحر ވެރިއެކޭ ނުވަތަ މޮޔައެކޭ أَتَوَاصَوْاْ بِهِۦ ۚ = އެމީހުން (އެންމެ ފުރަތަމައިން ފަހުގެން) އެގޮތަށް وصيّة ކުރީ ހެއްޔެވެ؟ بَلْ هُمْ = އަދި ކިޔާ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ قَوْمٌ طَاغُونَ ۝٥٣ = ގަދަފަދަ ހަދާ، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައި ދިޔަ ބަޔެކެވެ. فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރިވަޑައިގެންނެވޭށެވެ. فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ۝٥٤ = (ﷲ ގެ حضرة ގައި) މަލާމާތް ލިބިވޮޑިގެންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. وَذَكِّرْ = އަދި ހަނދާން ކޮށްދެއްވާށެވެ. (نصيحة ދެއްވާ وعظ ދެއްވާށެވެ.) فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ = ދުވެ ހަމަކަށަވަރުން ހަނދާންކޮށްދިނުމަކީ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝٥٥ = مؤمن ންނަށް ފައިދާކުރާނެ ކަމެކެވެ.

# إجْمَالِي މާނަ

**(٥٠)** (އޭ رسول الله އެވެ.! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.) ކަލޭމެން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި الله އަށް ފިލާ ދުވާށެވެ. އެބަހީ އެކަލާނގެ އަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއި، އުޅުނުގޮތް ދޫކޮށް އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެން ކުރިމަތީ އަރައިގެން ހުރި منذر އެކެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންވާ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ކާމިޔާބީ، ނަކަރާތީގެ عذاب ހުރިކަމުގެ إنذار ދެއްވަން އައި މީހަކީމެވެ.

**(٥١)** އަދި ކަލޭމެން الله އާއެކު އެހެން إله އެއް إختيار ނުކުރާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް شريك ނުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ކަލޭގެފާނަށް ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައިސް ހުރި نذير އަކީމެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެން الله އާއެކު އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް شريك ކޮށްފިނަމަ އެކަލާނގެ ދުރުގައި عذاب އާއި، އެކަލާނގެ ކާފަރު ވަރަކައިން ބިރުގެންނެވުމަށް އައިސް ހުރި މީހަކީމެވެ. بيان ވެގެންވާ دليل އާއި، حُجّة އާއިގެންނެވެ.

**(٥٢)** ކަންތައް މިހުރީ ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެބަހީ މިބައިމީހުންގެ ތެދުގައިވެސް ކަންތައް މިހުރީ މިގޮތް ކުރީގެ قوم ތަކުގެ ފަރާތުންވެސް ކަންތައް ހުރީ ގޮތަށެވެ. އެހެނީ މި މީހުންގެ ކުރީގެ ބޮޑުގޮތް قوم އަކަށް رسول ބޭފުޅަކު ފޮނުއްވި ކޮންމެ ފަހަރަކުވެސް އެ قوم ގެ މީހުން އެ رسول ބޭފުޅާ ދޮގުކުޅެ އެ ބޭފުޅާ سحر ވެރިޔަކާ ނުވަތަ މޮޔައެއްކަމަށް މީހުނަށް ބުނެއެވެ. އެފަދައިން ކަންތައް ނުކުރާ އެއްވެސް قوم އެއް ނުވެއެވެ.

**(٥٣)** އަޅެ ފަހެ އެބައިމީހުން އެކީގައި އެކަމަށް ހަދަން އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް وصيّة ކޮށްގެން ހުއްޓެވެ؟ (އެބަހީ އެންމެ ފުރަތަމަ نوح ގެ ޒަމާނުގެ قوم ން ފެށިގެން محمد ގެ ޒަމާނާ ދެމެދު ވޭތިވެގެން ދިޔަ ހުރިހާ قوم އެއް އެވަނީ رسول ބޭފުޅުން ފޮނުއްވިއިރު އެ ބޭފުޅުން ދޮގުކުރެއްވިއެވެ، އަދި سحر ވެރިޔާކަ ނުވަތަ މަޖުނޫނާކަ ނުވަތަ ދޮގުވެރިޔާ އެ ބައިމީހުން ފަހުން އައިބައެއް ކިޔައި އެ ބޭފުޅުން ދޮގުކުރެއްވި އެ ބޭފުޅުންނަށް إيمان ނުވުމަށް އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް وصيّة ކޮށްގެން އެކީގައި ނިންމައިގެން ހުއްޓެވެ؟) އެހެންނަމަކުން ނޫނެވެ. އަދި ކިއްވެ ހުއްޓެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކާފަރުކަމާއި، ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ގޮތުން ހައްދުފަހަނަޅާ ދިޔަ ތިބި ބައެކެވެ.

**(٥٤)** (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ ދުރަށް އަނބުރާވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! ކަލޭގެފާނަކީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެ މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނެ ބޭފުޅަކު ނޫނެވެ. އެމީހުން إيمان ނުވިއަސް އެއީ އެމީހުންގެ ހުތުރެއް الله ގެ حضرة ގައި ކަލޭގެފާނަކަށް ނޫނެވެ.

**(٥٥)** ނަސޭހަތް ދެއްވާ، ހަނދާންކޮށްދެއްވާ وعظ ދެއްވާ ހަމަދަވާށެވެ. ފަހެ ހަނދާންކޮށްދިނުން، وعظ نصيحة ދިނުމަކީ مؤمن ންނަށް منفع ކުރާނެ ކަމެކެވެ.

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَـٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

## މުފްރަދާ

وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖިންނިންނާއި، އިންސާނުން ނުހައްދަވަމުއެވެ. إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށް މެނުވީ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑެ ނުގަންނަވަމެވެ. مِّن رِّزْقٍ = އެއްވެސް ރިޒުޤެއް وَمَآ أُرِيدُ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑެ ނުގަންނަވަމެވެ. أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ = އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަށް ކާންދޭކަށްވެސް إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ދިނަވިނައިން ރިޒުޤުދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾ = ގަދަފަދަ އަދި ބާރުގަދަ ކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا = ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިވީ މީސްތަކުންނަށް (عذاب ގެ) ބައިވަރެއް ވެއެވެ. مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَـٰبِهِمْ = އެމީހުންގެ އެކުވެރިންގެ ބައި ފަދައިން (ބައިވަރު ފަދަ) فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެعَذَابُ އަވަސްކުރުމަށް ނުއެދޭހި ކަމެވެ. فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވީ މީސްތަކުންނަށް ހުރީ ويل އެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. مِن يَوْمِهِمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހުން ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖިންނިންނާއި އިންސާނުން ހެއްދެވީ އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް އެކަނި އަޅުކަން ކުރުމަށެވެ. (އެހެންވެ އަޅުކަމުގެ ވައްތަރުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ވައްތަރެއްގެ އަޅުކަމެއް الله ނޫން ފަރާތަކަށް ކޮށްފި މީހާ ކަނޑައެޅިގެން مشرك އެކެވެ.)

(٥٧) އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް رزق އަކާ – އެއްވެސް منفع އަކާ – ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނޭދެމެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށް ކާންދޭކަށްވެސް އެބައިމީހުންގެ ކިބައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނޭދެމެވެ. (މިއާޔަތުގެ އެއް މާނަޔަކީ ދުނިޔޭގައި އަޅުން ގެންގުޅޭ ސާހިބުން އެމީހުންގެ އަޅުންގެ ކިބައިން منفع ލިބުން އެދޭ ފަދައިން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން އެއްވެސް منفع އަކާ ނޭދެމެވެ. މިއެވެ.)

(٥٨) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ރިޒުޤުދެއްވާ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ބާރުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. (އެއްވެސް ކަމަކަށް ނުކުޅެދިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ.)

(٥٩) ފަހެ އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުންނަށް عذاب އާއި عقوبات ގެ ބަޔެއް އިސްވެދިޔަ އެކުވެރިންގެ މީހުންނަށް ހުރިފަދަ عذاب އާއި عقوبات ހުއްޓެވެ. އެމީހުންނަށް އޮތް ބައިވެރިއަކަށް މިމީހުންނަށްވެސް ހަމަ ބައިވެރިއެއް ވެއެވެ. (އިސްވެދިޔަ ކާފަރުންނަށް ހުރި ފަދަ ބައެއް މި މީހުންނަށްވެސް ހަމަ ހުންނަ ހުއްޓެވެ.) އެމީހުން ފަހެ އެ عذاب އަވަހަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އަވަސްކޮށް ނުގެންނަވައިދެއްވާށެވެ. އޭގެ ވަގުތުގައި އެ عذاب އަންނާނެއެވެ. އިސްތިޢުޖާލު ނުކުރާށެވެ.

(٦٠) ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ދުވަހުން، (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް وعد ދެވިގެންވާ وَيْلُ ހުންނަ ހުއްޓެވެ. ނަރަކައިގެ عذاب ހުންނަ ހުއްޓެވެ. ދަންނައެވެ. وَيْلُ އަކީ ނަރަކައިގެ ތެރޭގައި ހުރި ވާދީއެއް ކަމަށް ރިވާވެގެން ވެއެވެ.އެއީ ވަރަށް ނަރަކަވަންތަ ފެނެއް ގައިން ފައިބާ ފާރާއި، ލޭއާއި، ފުރަޅާއި، އަދިވެސް .......

# طور سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الطور　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٩)

وَٱلطُّورِ ۝١ وَكِتَٰبٖ مَّسۡطُورٖ ۝٢ فِي رَقّٖ مَّنشُورٖ ۝٣ وَٱلۡبَيۡتِ ٱلۡمَعۡمُورِ ۝٤ وَٱلسَّقۡفِ ٱلۡمَرۡفُوعِ ۝٥ وَٱلۡبَحۡرِ ٱلۡمَسۡجُورِ ۝٦ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٞ ۝٧

## ތަރުޖަމާ

وَٱلطُّورِ ۝١ = طور ފަރުބަދަ ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَكِتَٰبٖ مَّسۡطُورٖ ۝٢ = އަދި وحي ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތް ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. فِي رَقّٖ مَّنشُورٖ ۝٣ = ފެތުރިގެންވާ ތުނި ހަމުގައި/ ނުވަތަ ފެތުރިގެންވާ ކަރުދާހުގައި. وَٱلۡبَيۡتِ ٱلۡمَعۡمُورِ ۝٤ = އަދި بيت المعمور ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلسَّقۡفِ ٱلۡمَرۡفُوعِ ۝٥ = އަދި އުފުލިގެންވާ ފުރާޅު (އުޑު) ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلۡبَحۡرِ ٱلۡمَسۡجُورِ ۝٦ = އަލިފާން ރޯވެފައިވާ ކަނޑު ނުވަތަ ފުރިފައިވާ ކަނޑު ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވާ ربّ ގެ عذاب لَوَٰقِعٞ ۝٧ = ކަނޑައެޅިގެން يقين ނުވެސް އެއީ ޝައްކެއްނެތް އެއްކަމެވެ. واقع ވާނޭ އެއްކަމެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) طور ފަރުބަދަ ގަންދެއްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. (طور ފަރުބަދައަކީ سيناء އެވެ. ސީނާ ސަރަހައްދުގައި ހުންނަ ފަރުބަދައެކެވެ. އެ ފަރުބަދަ مشهور ވެގެންވަނީ موسى عليه السلام އެ ފަރުބަދަ މަތީގައި ނުވަތަ އެތާ ގާތުގައި ހުންނަވަނިކޮށް الله تعالى އެކަލޭގެފާނަށް وحي ބާވައިލެއްވުމުންނެވެ. އަދި އެ ފަރުބަދައަށް الله تجلى ވެވަޑައިގެންނެވެ.) والله أعلم

ދަންނަވާށެވެ. الله އިރުވާގެންނެވި ކަންތައް އެއްގޮތަށް ގަސަމްކުރައްވައި ހުވައިކުރެއްވުމީ الله تعالى ގެ ރަސްކަން ފުދޭނެ جائز ކަމެކެވެ. އެކަމަކު އެކަލާނގެ مخلوق ންނަށް الله ގަންދީ، ނުވަތަ އެކަލާނގެ إسم ފުޅެއް ނުވަތަ صفة އެއް ގަންދީފައި ހުވައިކުރުން ހުއްދަވެގެން ނުވެއެވެ. جائز ވެގެން ނުވެއެވެ.

**(٢)** އަދި ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތް ގަސަމްކުރައްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

**(٣)** އެފޮތަކީ ތުނި، ހިމި ހަމުގައި ލިޔުއްވިފައިވާ ފޮތެކެވެ.

ދަންނަވާށެވެ. މި ދެއާޔަތުގައި ސިފަކުރައްވާފައިވާ ފޮތަކާމެދު تفسير علم ވެރިންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެން ވެއެވެ. އެއީ لوح المحفوظ ކަމުގައި— قرآن ކަމުގައި – ނުވަތަ الله ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ ފޮތެއް ކަމުގައި – ނުވަތަ موسى عَليه السلآم އަށް ބާވައިލެއްވި لوح ތަކެއް ކަމުގައި – ނުވަތަ ދެ މަލާއިކަތް ބަނިއާދަމުން ލިޔުއްވާ ދެ ފޮތް ކަމުގައި – ނުވަތަ ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. މި ހުރިހާ ގޮތްގޮތަށް ބުނެވިފައި އެބަ ހުއްޓެވެ. ގިނަ ބަޔަކު ބުރަވެވަޑައިގަންނަވަނީ ޔާރިމީ — قرآن ކަމަށެވެ. والله أعلم

**(٤)** بيت المعمور ގަސަމްކުރައްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. (بيت المعمور އަކީ: ހަތްވަނަ އުޑުގައިވާ ގެއެކެވެ. އެއީ ملائكة ބައިކުންގެ ގެއެކެވެ. އެތަނަށް ކޮންމެ ދުވަހަކު ހަތްދިހަހާސް މަލާއިކަތް ބައިކުން ވަދެވަޑައިގަންނަވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އަދި އެއްފަހަރު ވަދެވަޑައިގެންނެވި ބައިކުނެއް ދެވަނަ ފަހަރަކު ވަދެވަޑައި ނުގަންނަވާ ކަމުގައި ވެއެވެ. އެތަން ހުންނަނީ ތިރީގައި ހުންނަ كعبة الله އާއި ދިމާގައި ކަމުގައި ވެއެވެ. މި خبر ތަކެއް صحّ ވެގެން حديث ގައި ވާރިދުވެގެން އައިސްފައި ވެއެވެ.) والله أعلم

**(٥)** އަދި އުފުލިގެންވާ ފުރާޅު يعنى އުޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله تعالى ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

**(٦)** އަދި އަލިފާން ރޯވާ ކަނޑު ނުވަތަ ފުރިފައިވާ ކަނޑު ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ.

ދަންނަވާށެވެ. قيامة ދުވަހުން ކަނޑުގައި އަލިފާން ރޯވާ އަނގާރާ ކަމުގައި قرآن ގެ އެތަން ءاية އަކުންވެސް دليل ކުރެއެވެ. އެއީ (وَإِذَاالْبِحارُ سُجِّرَتْ) މިއެވެ.

**(٧)** (ހިސާބުދިނަ ހުރިހާ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ ނުވަތަ އެ ހުވައިން މުރާދުކުރެއްވީ) ހަމަކަށަވަރުން (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގޮތުންގެ رب ގެ عذاب އަކީ ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ يقين ން ވެސް ޖެހޭނޭ އެއްޗެކެވެ. (قيامة ދުވަހުން އެ عذاب حق ވެއްޖެ ބަޔަކަށް އެ عذاب ނުޖެހި ނުހުންނާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ ކަމެކެވެ. އެ ހުރިހާ އެއްޗެއް ގަސަމްކުރައްވައި الله تعالى އެ ހުވައި وحي ކުރެއްވީ ކަމަކީ يقين ކަމެކެވެ. އެންމެހާ އަޒުމަތުން އެކަލަން ބިރުވެރިވެ އެ عذاب ނޫ ސަލާމަތް ވާނީ މަސައްކަތްތެރިވުން ކަންމަތިން وَاجِبُ ވެގެން ވެއެވެ. އެ عذاب دفاع ކުރެވޭނެ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ مَوْرًا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَـٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرٌ هَـٰذَآ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ ٱصْلَوْهَا فَٱصْبِرُوٓا۟ أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

## ތަރުޖަމާ

مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ ﴿٨﴾ = އެ عذاب ދިފާޢުކުރާނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ = އުޑު ހެލިގަންނަ ދުވަހެވެ. حركاة ވެ އެނބުރިގަންނަ ދުވަހެވެ. مَوْرًا ﴿٩﴾ = ކަނޑައެޅި يقين ވެގެންވާ ހެލިގަތުމަކުން = وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައް އެތަނުގެ ހުރި ތަނުން ފިޔަވައިގެންސް سَيْرًا ﴿١٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ހިނގައިގެން ދިޔުމަކުން فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ ފަހެ އެދުވަހުން ويل ހުއްޓެވެ. (ނަރަކައިގެ عذاب ހުއްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ = ދޮގުކުރިންނަށް ٱلَّذِينَ هُمْ = އެމީހުން (އެ ދޮގުކުރިން) فِي خَوْضٍ = باطل އެއްގަމި (باطل އަދި ބޮޑާކަމު ވާހަކައިގާ) يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ = ކުޅެނިއެވެ. يَوْمَ يُدَعُّونَ = އެމީހުން ގަދަކަމުން ބޮއްޓަލުން ގެންދާ ދުވަހު إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ އަލިފާނަށް دَعًّا ﴿١٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގަދަ ގެންދިޔުމަކުން هَـٰذِهِ ٱلنَّارُ = މި ނަރަކައަލި/ މި އަލިފާނަކީ ٱلَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ = ކަލޭމެން އެ އަލިފާން ދޮގުކުރާ ކަމުގައިވި އަލިފާނެވެ. أَفَسِحْرٌ هَـٰذَآ = އަދި ފަހެ މިއީ سحر އެއް ހެއްޔެވެ؟ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ ٱصْلَوْهَا = ކަލޭމެން އެތަނަށް ވަންނާށެވެ. (އެއާ އަނގާށެވެ.) فَٱصْبِرُوٓا۟ = ދެން ކަލޭމެން ކެތްކުރާށެވެ. أَوْ لَا تَصْبِرُوا۟ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ކެތް ނުކުރިޔަސް سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމައެވެ. إِنَّمَا تُجْزَوْنَ = ކަލޭމެންނަށް جزاء ދިނެވޭނީ ކަމަކީ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައްތަކެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٨)** އެ عذاب دفاع ކުރެވޭނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. (އެ عذاب އަޔީ الله ގެ حضرة ން އަންނަ عذاب އެއް ކަމުގައި ވީ ހިނދުން އެކަލާނގެ މެދުވެ އެ عذاب دفاع ކޮށްދެވޭނޭ ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

**(٩)** އެދުވަހަކީ يعنى އެ عذاب އަންނަ ދުވަހަކީ އުޑު ތޮޅިގަތުން حركاة ކޮށް   ކުދިކުދިވާ ދުވަހެވެ. އަދި ހާގެ މަގުމަތިން ނެއްޓިގެންދާ ދުވަހެވެ.

**(١٠)** އަދި ފަރުބަދަތައް ހިނގާ ތަންތަނުން ވަކިވެ ވަރަށް ބުރައިގެންދާނޭ ދުވަހެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހެވެ.

**(١١)** ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން ويل ހުއްޓެވެ. ނަރަކައިގެ ގަދަ عذاب ހުއްޓެވެ.

**(١٢)** އެ ދޮގުވެރިންނަކީ ކަސްތެއްޔެގެން باطل ގެ ތެރޭގައި ކުޅުކުޅުއެއްގައި ތިބޭ މީހުންނެވެ. (محمّد ގެ ރިސާލަތު ދޮގުކުރާ، މަލާމާތްކުރާ، ءاخرة ހަނދާން ނައްތާލާ، ދުނިޔޭގެ މަޖާތަކުގެ ތެރޭގައި ފިލައިގެންގެން ތިބި މީހުންނެވެ.)

**(١٣)** އެދުވަހުން (އެ ދޮގުވެރިން) އެމީހުން ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ތެރެއަށް ކޮއްޕާލުމުން، ގަދުވަރުން ގަދަފަދަކަމާއެކު ގެންދެވޭނެއެވެ.

**(١٤)** (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) މި އަލިފާނަކީ، (ކަލޭމެން ވަދެ ދިޔަ ތިޔަ އަލިފާނަކީ، ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން އުޅުނިރު) އެ އަލިފާން ދޮގުކުރި ކަމުގައިވީ އަލިފާނެވެ.

**(١٥)** އަޅެ ފަހެ މިއައީ سحر އެއް ހެއްޔެވެ؟ (رسول ބޭކަލުންނާއި، އެބޭކަލުންގެ ފޮތްތަކާމެދު ކަލޭމެން ބުނަމުންދިޔައީ سحر ކަމަށެވެ.) ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ނުފެންނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން حقّ ން އަނދިރިވެގެންވީ ފަދައިން މިއަދުވެސް ވަނީ އަނދިރިވެގެން ހެއްޔެވެ؟ މިފަދަ ހުރިހާ ބަސްތަކެއް އެމީހުންނަށް މަލާމާތުގެ ބޭނުންގައި، عذاب އިތުރު ކުރުއްވުމުގެ ބޭނުން އެމީހުންނަށް އިއްވާނެއެވެ.)

**(١٦)** ކަލޭމެން އެ ނަރަކައަށް ވަންނާށެވެ. އަދި އެތާނގެ ހޫނުކަމާއި، ގަދަ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ކެތްކުރިއަސް ނުވަތަ ނުކެތްކުރިއަސް ކަލޭމެން އެ عذاب تحمّل ކުރާށެވެ. އެ ދެގޮތްވެސް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ. ހަމަ ކަނޑައަޅުން ކަލޭމެންނަށް عذاب ލިބުމުން ތިޔަ ދަނީ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިގެން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ أَلَتْنَٰهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ كُلُّ ٱمْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾

## މުޢުޖަމު

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ فِى جَنَّٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ = ބަގީޗާތަކާއި، އަދި نعمة ތަކުގައެވެ. فَٰكِهِينَ = ރަހަ ލިބިލިބި ތިބޭ حال بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ = އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތިން وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާ ރައްކާތެރި ކުރެއްވިއެވެ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ = ނަރަކައިގެ عذاب ން كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔا = ކައިބޯން ހިތްފަސޭހަ ކަމާއެކު ކައިބޮއިގަންނާށެވެ! بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ = ކަލޭމެން ކުރަމުން އައި (ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަބަބުން مُتَّكِـِٔينَ = ލެނބިލައިގެން ތިބޭ حال عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ = ސަފްސަފަށް އެޅިފައިވާ ސޯފާ އެނދުތަކުގައި وَزَوَّجْنَٰهُم = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާއި ކައިވެނިކޮށްދެއްވީމެވެ. بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ = ލޯ ތަނަވަސް، އަދި ރީތިކަން ނިހާޔަތަށް ބޮޑުވެފައިވާ حور ންނާ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުން وَٱتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم = އަދި އެމީހުންނާ އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު تبع ކުރިއެވެ. بِإِيمَٰنٍ = إيمان ކަމުގެ ސަބަބުން أَلْحَقْنَا بِهِمْ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ ގުޅުވައިދެއްވާނީމެވެ./ ބައްދަލު ކުރުވައިދެއްވާނީމެވެ. ذُرِّيَّتَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު وَمَآ أَلَتْنَٰهُم = އަދި އެމީހުންނަށް ކުޑަ ނުކުރައްވާނީމެވެ. مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ = އެމީހުންގެ ހެޔޮ عمل ގެ ثواب ން އެއްވެސް މިންވަރެއް كُلُّ ٱمْرِئٍۭ = ކޮންމެ މީހަކުވެސް بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ = އެމީހަކު ކުރި ކަމަކާ مسئول ވެގެން ވެއެވެ. (އެމީހަކާ ގުޅިގެން ވެއެވެ.) وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މޭވާ ގަދަރު ދެއްވާނީމެވެ. وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެމީހުން ހިތްއެދޭ ބާވަތުގެ މަހުންނާއި، (ކާއިމްވާ ޖަވުގެ މަހުންނާއި) يَتَنَٰزَعُونَ فِيهَا = އެމީހުން އެހާ ލިބިގަންނާނެއެވެ. كَأْسًا = ބޯތުރި ތަށްޓެއް (ރާ އަޅާފައިވާ

ކަންވާނެއެވެ) لَّا لَغْوٌ فِيهَا = އޭގައި އެއްވެސް لَغْو އެއް ނުވާނެއެވެ. (އޭގެ ބޭއިމުގެ ސަބަބުން ބޯކަސްވެ ބޭކާރު ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ.)وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ = އަދި އެއްވެސް ފާފައެއް ނުވާނެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން قيامة ދުވަހުން ވާނީ ބަގީޗާތަކާއި، އެބަހީ ސުވަރުގެތަކާއި، نعمة ތަކުގައެވެ. (މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގޭގެ ކޯޓަރި ކޯޓުތަކުގައި الله އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަވަންތަކަމުގެ عدد ނުވާވަރުގެ ގިނަގުނަ نعمة ތައްވެ.)

(١٨) އަދި އެބައިމީހުންގެ ربّ އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވި މާތްވެގެންވާ ބުއިންތަކާއި، ކެއުންތަކުން لذّة حاصل ކޮށްކޮށެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަލި ވަންނިވަންނީގެ عذاب ން އެމީހުންގެ ربّ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރައްވައިފިއެވެ.

(١٩) (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް ނިޔާ ދިއްވާނެއެވެ.) ކައިބޯށް ތަނަވަސްކަމާއި، ހިތްހަމަޖެހުމާއެކު ކައިބޯށި ހަދަމުން ގެންގުޅެވެ. އެއީ ކައިބޯށް (ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން) ކުރަމުން ގެންދިޔަ ހެޔޮ عمل ތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި ތިބޭނީ ތިބޭއިރު ސަފުސަފަށް އެތުރިފައި ހުންނަ ރީތި ސޯފާ އަސްދުރުތަކުގައި ލެނބިގަތީގެން عزّة ތެރިކަމާއި އުފާވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ، މާތްވެގެންވާ حورالعين ން (ކަޅުނިކަށްދޮށްމާ) ދެމަފިރިކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢٠) އެމީހުން އެ ސުވަރުގޭގައި ތިބޭނީ ތިބޭއިރު ސަފުސަފަށް އެތުރިފައި ހުންނަ ރީތި ސޯފާ އަސްދުރުތަކުގައި ލެނބިގަތީގެން عزّة ތެރިކަމާއި އުފާވެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިވެތިވެގެންވާ، މާތްވެގެންވާ حورالعين ން (ކަޅުނިކަށްދޮށްމާ) ދެމަފިރިކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢١) އަދި إيمان ވެގެން ތިބި مؤمن ންނާ، އެބައިމީހުންގެ إيمان ވި ދަރިފަސްކޮޅު ތަބާވާ ގުޅުވާނެއެވެ. (އެބަހީ ދަރިފަސްކޮޅުގެ إيمان ކަން ދެރަވެފައި ضعيف ނަމަވެސް އެމީހުންގެ ސުވަރުގޭގައި ތިބި މައިންބަފައިންނާ ބައްދަލުވާ ގުޅުވާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ މާތްކަމެއްކަމެވެ. އުފާވެރިކަން ފުރިހަމަވުމަށް ޓަކައެވެ. އެހެންވެ الله تعالى وحِى ކުރައްވައެވެ.) އެމީހުންނާއި، يعنى ސުވަރުގޭގައި ތިބި مؤمن ންނާއި، އެމީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގުޅުވައިދެއްވައި، ބައްދަލުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އޭގެ ސަބަބުން އެ مؤمن މައިންބަފައިންގެ ثواب އާއި، ދަރުމައިގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް މަދުނުވާހުށީމެވެ. ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެމީހަކު ކުރި عمل އަށްޓަކަ مسئول ވެގެން ވެއެވެ. ބަނދުވެގެން ވެއެވެ.

(٢٢) އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ސުވަރުގޭގައި މޭވާގެ ބާވަތްތައް ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން ކާހިތްވާ އަދި އެދޭ ޖާތީގެ މަސްވެސް އެތަނުގައި އެމީހުންނަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

(٢٣) އެމީހުން އެކާ ބަރުގެ ތަރިތަރި ޖަހަގަންނާނެއެވެ. ޖާމު ބޯނެއެވެ. (އެކަމަކު އެ ބަރުގައި) އެއްވެސް ބޯތަކެއްގެ މަސްތުވުމެއް، އޭގެ ސަބަބުން ބޭކާރު ވާހަކަތަކާއި، ފާޙިޝް ބޯތަކެއް އެއްކޮޅު ހިތާ ނަހަދާނެއެވެ. އަދި އެ ބޯބައެއް ފާފަވެރިއައް ނުވާނެއެވެ. (އޭގެ ސުވަރުގޭގެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله تعالى خاصّ ކުރައްވާފައިވާ ބަރުތަކެވެ.)

۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا۟ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

## ތަރުޖަމާ

۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުން ކައިރިގައި (ސުވަރުގޭގައި) ހިނގަހިނގާ ތިބޭނެއެވެ. غِلْمَانٌ لَّهُمْ = އެމީހުންގެ خادم ނޮކަރުން، ނުވަތަ އެމީހުންގެ ގަ ދަރިން كَأَنَّهُمْ = އެބައިމީހުން (ހިލި ނަރަކަށުގެ ޖޯޑުން) ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ = ފޮރުވި ރައްކާތެރިކޮށްފައިވާ ރަންމުތަކާއި ފަދައެވެ. وَأَقْبَلَ = އެމީހުން ކުރިމަތިލާނެއެވެ. بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٥﴾ އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ސުވާލުކުރާ حال قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ”ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މީގެ ކުރީގައި (ދުނިޔޭގައި) ވީމެވެ. فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ = ”އަހުރެމެންގެ أهل ފިރިހެނުންގެ ތެރޭގައި (عذاب އަށް) ބިރުވެރިވެގެންވާ حال فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا = ”ފަހެ الله سبحانه و تعالى އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް (ލޯބި ދެއްސެވުމާއި رحمة އާއި توفيق) ދެއްވާ ދަރުމަކުރެއްވިއެވެ. وَوَقَىٰنَا = ”އަދި އަހުރެމެން ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ = ”ނަރަކައިގެ عذاب ން (ނަރަކައިގެ ގަދަ ހޫނު، ވިހަ ހުޅު ވައިން) إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ = ”ހަމަކަށަވަރުން މީގެ ކުރިން (ދުނިޔޭގައި) އަހުރެމެން ވީމެވެ. نَدْعُوهُ ۖ = ”އެކަލާނގެއަށް ދަންނަވާ ކަމުގައި/ دعاء ކުރާ ކަމުގައި، އަޅުކަންކުރާ ކަމުގައި إِنَّهُۥ هُوَ ”ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ = ”إحسان ކަން ނުހަނު ގިނަވެގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.“ فَذَكِّرْ =(އޭ رَسُولُ اللهއެވެ.) ފަހެ ކަލޭގޮފުޅު ހަނދާންކޮށްދެއްވާށެވެ. وعظ نصيحة ދެއްވާށެވެ. فَمَآ أَنتَ = އަދި ކަލޭގޮފުޅު ނުވެއެވެ. بِنِعْمَتِ رَبِّكَ = ކަލޭގޮފުޅުގެ ربّ ގެ نعمة ގައި (އެބަހީ ކަލޭގޮފުޅަށް ދެއްވާފައިވާ ބޮއްޖިގެ ރަނގަޅުކަމާއި، އަދި ނަބިކަމާއި، މި نعمة ތަކުގެ ސަބަބުން) بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ = ކަހިނަކު ކަމުގައި އަދި ނުވަތަ ދުނިޔާން ޖަހަފައިވާ މީހަކު ކަމުގައިވެސް أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ = ނުވަތަ އެމީހުން

ބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ކަލޭގެފާނަށް) ގެއްލުމެއްލިބޭތޯއެވެ. نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ = އަހަރެމެން އެކަލޭގެފާނާމެދު إنتظار ކުރަނީއެވެ. رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ = ޒަމާނުގެ حادثة ތަކެއް (އެބަހީ އެހެނިހެން މީހުންނަށް ޖެހުނު ފަދަ ޙާދިސާ އެކަލޭގެފާނަށް ޖެހުމަށް) قُلْ تَرَبَّصُوا۟ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. فَإِنِّى مَعَكُم = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ކަލޭމެންނާއެކު ތިބީމެ مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ = إنتظار ކުރާ މީހުންގެ ތެރޭގައެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އަދި އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި މަޖާކޮށް ތިބޭއިރު އެމީހުންގެ خدمة ގައި އެމީހުންނަށް خاصّ ކުރައްވާފައިވާ خادم ން އަބަދު ހިނގަހިނގާ ތިބޭނެއެވެ. އެ خادم ންގެ ރީތިކަން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ ރީތިކަން ފޮރުވައި ރައްކާކުރެވިފައިވާ ރަން މުތުބަކެއް ފަދަ ވާނެއެވެ.

(٢٥) އަދި ސުވަރުގޭގައި ތިބޭއިރު އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ކުރިމަތިލައި، ސުވާލުކޮށް، މަޖާކަމާ ހަމަޖެހޭނެއެވެ.

(٢٦) އެމީހުން (އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް ބުނާނެއެވެ.) [އަހަރެމެންގެ أهل ވެރިންނާއެކު ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު އަހަރެމެން ވީ الله ގެ عذاب އަށް ބިރުވެރިވެގެންވާ حال ގައެވެ.

(٢٧) ފަހެ الله تعالى އަހަރެމެންގެ މައްޗަށް ރަޙްމަތް رحمة ލެއްވިއެވެ، އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ހެޔޮ توفيق ދެއްވައި ދެއްވާފައިވެއެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ އަލި ޖަހާގޮތުގެ عذاب ން އެކަލާނގެ އަހަރެމެން ސަލާމަތް ކުރައްވައި، ދުރުކުރައްވައިފިއެވެ. (އެއީ ކިހާބޮޑު نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟)

(٢٨) [ހަމަކަށަވަރުން މީގެ ކުރިން އަހަރެމެން ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު އަހަރެމެން އެކަލާނގެއަށް دعاء ކޮށް ހުރީމެވެ. (އެއީ ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރައްވައި، ސުވަރުގެ ވެއްދެވުމަށެވެ.) އެކަލާނގެ އަހަރެމެންނަށް ހިނގަވާދެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ إحسان ވަންތަކަން ނުހަނު ބޮޑު ވެގެންވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ވެގެންވާ އިލާހުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.]

(٢٩) (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް نصيحة ދެއްވާ وعظ ދެއްވާ ހުންނަވާށެވެ. މީސްތަކުންނަށް الله ހަނދާންކޮށްދެއްވުން މަތީ قائم ވެ ހުންނަވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް الله ދެއްވާފައިވާ ބޮޑު نعمة އެއްކަމަށްވާ نبي ކަމާއި، އަދި ބުއްދިގެ ބޮޑުކަމާއި، ވިސްނުމުގެ ތޫނުފިލިކަމާއި، މި ކަންކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނަކީ ކަހިނެއް ނުވަތަ ޖިންނެއް ޖެހިފައިވާ މީހެއް ކަމުގައި ނުވަތަ އެކަހަލަ ކަންތައް އޮތް ފަރާތެއް ނޫނެވެ.)

(٣٠) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަކީ شاعر އެކެއް، ގެއްލުމެއްލިބޭތޯ އެމީހުން ބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ يعنى އެމީހުން އެ ބަލަނީ ކަލޭގެފާނަށް ކަންތައްތަކެއް ޖެހި ގެއްލުމެއްލިބޭތޯއެވެ. މިގޮތަށް އެހެނިހެން ބައެއް ގެއްލުވިގެން ދިޔަ ގޮތަށް ހަލާކުވެގެން ދިއުމަށް ޒަމާނުގެ ޙާދިސާތަކަށް އިންތިޒާރުކޮށް ކަލޭގެފާނުގެ ހަލާކުވުމަށް އެމީހުން إنتظار ކުރަނީއެވެ.

(٣١) (އޭ رسول الله އެވެ.! އެމީހުންނަށް) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ. އަހަރެމެންވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ މީހުންގެ ތެރޭގައި ވަމެވެ.

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَـٰمُهُم بِهَـٰذَآ ۚ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَـٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَۣيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

## މުފްރަދާ

أَمْ تَأْمُرُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް أمر ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ أَحْلَـٰمُهُم = އެމީހުންގެ ބުއްދިތަށް بِهَـٰذَآ = މިކަން (އެބަހީ މި باطل ވާހަކަތަކަށް) أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ = އަދި ޠާޣީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ހަދަ (ނުބައި ކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅާ ފައިވާ ބަޔަކުތޯ. أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އަދި ޠާޣީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.) تَقَوَّلَهُۥ = އެކަލޭގެފާނު އެއާދޭސް ދޮގުހަދައިފިއެވެ. (އެބަހީ قرآن އާ ޠާޣީއަކަށް އަމިއްލައަށް ދޮގު ވާހަކަތަކެއް ހަދައިގަތީއެވެ.) بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ = (އެހެންނަކުން ނޫނެވެ.) އަދި ޠާޣީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން إيمان ނުވަނީއެވެ. فَلْيَأْتُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ގެނެސްބަލާށެވެ. بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ = އެފަދަ ވާހަކަކެއް/ އެފަދަ قرآن އެއް إِن كَانُوا۟ صَـٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾ = އެމީހުންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާ أَمْ خُلِقُوا۟ = ނުވަތަ އެމީހުން ހެއްދެވުނީ ހެއްޔެވެ؟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ = ހެއްދެވި ފަރާތެއް (خالق އެއް) ނެތި أَمْ هُمُ ٱلْخَـٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ = ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ خالق ނު ހެއްޔެވެ؟ (އެމީހުން ހެއްދެވި އެމީހުން އަމިއްލައަށް ހެއްޔެވެ؟) أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ނުވަތަ އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ = އަދި ޠާޣީ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން يقين ނުކުރެއެވެ. أَمْ عِندَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުން އަތްގައި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ خَزَآئِنُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ خزانة ތައް (ފަރާތް ނިޒާމުގެ) أَمْ هُمُ ٱلْمُصَۣيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ = ނުވަތަ އެމީހުންނަކީ مصيطر ނު ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ބާރުން ގޮތަކަށް އެއްޗެހި ބަދަލު ކުރި جبّار އަދި ވެރިކަމަށް ބާރުލި ހެއްޔެވެ؟) أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް (މަތިކަށް އަރާނޭ ސިޑިއެއް ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ = އެމީހުން އެއިން އަޑައިގެން ހުންނަ އަރާނޭ (ملائكة ބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް އަޑައި އަދި علم الغيب އާ ހަމައަށް واصل ވެ) فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم = ފަހެ އެމީހުންގެ އަޑު އަހާ މީހާ ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ. بِسُلْطَـٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ حجّة އެއް/ دليل އެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) ނުވަތަ އެމީހުންގެ ބުއްދިތަކުން (އެ ތާކުން-ތާކު ނުޖެހޭ ވާހަކަތައް ދެއްކުމަށް) އެމީހުންނަށް އަންގައި أمر ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ވީއެއްވެސް ނޫނެވެ. އަދި ޙާލެއް ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނީ ދޮގުވެރިކަމާއި، ނުހިޔާލަސްވެރިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައިވާ ބަޣާވާތެވެ.

(٣٣) ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް ދޮގު ވާހަކަތަކެއް އުފައްދައިގަތުމުން قرآن އީ ހަދައިގެން ބުނޭ ދޮގު ވާހަކައެއް ކަމަށް ހެއްޔެވެ؟ މިހެންވެސް އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނަކުން ނޫނެވެ. އަދި ޙާލެއް ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން إيمان ނުވަނީއެވެ.

(٣٤) (ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދިޔަ ބަސްދީ ޙުއްޖަތް ކަލަގައި ވަންޏާ محمّد ގެފާނު ހަދާ ދެއްކުން) ކަލޭގެފާނު ނިކަން އެފަދަ ވާހަކައެއް އެފަދަ قرآن އެއް ނިކަން ގެނެސްދެއްކާށެވެ. ކަލާމެއް ދިޔައީ ބަސްދީ ބޮޑުތި ماهر ނަ ވިއްޔާއެވެ. (ދެންފަހެ ކަލާމެއްނަމަ އެފަދަ ءاية އެއް ނުވަތަ ސޫރަތްތަކެއްވެސް ނުހެދުން ހިނގުން محمّد ގެފާނު އަމިއްލައަށް ހަދައިގެން قرآن ހުއްދަވި ކަމަށް ދިޔަ ބަސްދީ ބުއްދިގެ ކަން ތަރުތީބުކޮށް ބާވައެވެ؟ ދިޔައީ ބާކީ باطل ވާހަކައެކެވެ.)

(٣٥) ނުވަތަ އެމީހުން ހެއްދެވުމެއް ނެތި ހެއްދުނީ އެއްޗެއްވެސް ފަދައިން خالق އެއް ނެތި ހަމަ އަމިއްލައަށް ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ ތަކެތި ހެއްދެވި މީހުން ހެއްޔެވެ؟ ދުނިޔޭގައި މިވާހައި ތަކެތި ހެއްދެވީ ހަމަ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟

(٣٦) ނުވަތަ އުޑުތަކާއި، ބިންތައް ހެއްދެވީ އެމީހުން ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ނޫނެވެ. އަދި ޙާލެއް ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ހަމަ يقين ނުކުރަނީއެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިން ހެއްދެވީ الله ކަމުގައި އެމީހުން قبول ނުކުރަނީއެވެ.

(٣٧) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ خزانة ތައް އެމީހުންގެ އަތުގައި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ވަޙީއާއި، ރިޒުގުގެ އެންމެހާ خزانة ތައް އެމީހުންގެ އަތުގައި ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ އަދި އެއިން އެމީހުން ބޭނުން ބޭނުން މީހަކަށް، ބޭނުން ވަރަކަށް ދެވިދާނެ ހެއްޔެވެ؟) ނުވަތަ އެމީހުން އެއީ އެމީހުން ބޭނުންގޮތަކަށް ކަންތައް ހިންގާ ބާރުހުރި جبّار ވެރިންތަކަކު ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރު ހިންގާނެ އެކަކުވެސް ނެތީ ބާވައެވެ؟ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ.

(٣٨) ނުވަތަ އެމީހުން އުޑަށް އަރައިގެން ވަޙީ އުޑުގެ خبر ތައް އަޑުއަހަން ބޮކެއް އަރާނެ ހަރުގަނޑެއް ނުވަތަ ސިޑިއެއް އެމީހުންނަށް ވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ (محمّد ގެފާނާ جدل ކޮށް، އިދިކޮޅު ހަދަނީ އެހެންނަމަ ބާވައެވެ؟) ދެންފަހެ (އުޑުން އަޑުއެހި ކަމަށް ވަންޏާ) އެ އަޑު އެހި ބަޔަކު އެމީހުން ދައްކާ ވާހަކައާއި، ކުރާ دعوى ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާނެ حجّة އެއް ނިކަން ގެނެސްދޭށެވެ. (އެމީހުން އެ خبر ދިނުމަށް ގެންނަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ جنّ ންނާއި، ޝައިޠާނުންނަށް ވެސް މިހާރު ވަނީ އެކަން ބަންދު ވެފައެވެ. މި މީހުންނަށް އަދި އެކަނި ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

## ލަފުޒުމާނަ

أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ = ނުވަތަ އެކަލާނގެއަށް ވަނީ އަންހެން ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ވަނީ ފިރިހެން ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އުޖޫރައަކަށް (ފީއަކަށް) އެދިވަޑައިގަންނަވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ = ދެން އެމީހުން (އެ އުޖޫރަ ނުދެއްކޭ) ދަރަނިވެރިވެގެން مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ = ބުރަވާން (އެކަމުގައި ވަރުބަލިވެ ކަންބޮޑުވަނީ ހެއްޔެވެ؟) أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތުގައި غيب ގެ علم ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ = ދެން އެމީހުން އެއިން (މީހުންނަށް އެމީހުން އެދޭ އެއްޗެއް ލިޔައިދިނީ) ލިޔުނީ ހަދާން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا = ނުވަތަ އެމީހުން (محمّد ގެފާނާ ދެކޮޅު) ވަކަޅެއް ހަދާން އެދެނީ ހެއްޔެވެ؟ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ފަހެ ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ = ވަކަޅު ހެދިވި، ވަކަޅުގެ ދަތުރުވެގެންވާ ބަޔަކީ ހަމަ އެމީހުންނެވެ. أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް إله އެއް ވަނީ ހެއްޔެވެ؟ غَيْرُ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ = الله ހުސް طاهر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން އަޝިރުކު ކުރާތަކެއްޗި ފިޔަވައި.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣٩)** ނުވަތަ (އެ މީހުން مشرك ނުވާތީ.) الله އަށް އަންހެން ދަރިން ނިސްބަތްކޮށްދެނީ، ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން ދަރިން ނިސްބަތް ކުރަނީ ހެއްދެވީ؟ (މިއަދި ދެން جاهل ކަމުގެ ވެސް ކޮޅެއްނެތް ކަމެވެ. ކަލޭމެން ހިތްހަމަނުޖެހޭ އަންހެން ދަރިން الله އަށް ނިސްބަތްކޮށްދެނީ، ކަލޭމެން ހިތްހަމަޖެހޭ ފިރިހެން ދަރިން ކަލޭމެންނަށް މިއަށް ނިސްބަތް ކުރަނީ ކޮން عدل ވެރިކަމެއް ހެއްދެވީ؟ މިއަށް ހުރިހާ ކަމަކުން الله ހުސް طاهر ވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

**(٤٠)** ނުވަތަ (އެ محمّد ގެފާނުވެ.) ކަލޭގެފާނު رسول ކަމުން އެމީހުންނަށް އިއްވަވާ ވަޙީން) އެމީހުން އަޖުރެއް އުޖޫރައެއް ހިއްޕަވަނީ ތޯއެވެ؟ ދެކެހެއް ނަންގަވަނީ ތޯއެވެ؟ އެމީހުން އުޖޫރަ ނުވަތަ ދެކެސް ބަރުވެގެން، ބޮޑުވެގެން އެގެ ސަބަބުން އެމީހުން ދަރަނިވެރިވީ ހެއްދެވީ؟ (ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނީ، ނުވަތަ ކަލޭގެފާނުންގެ رسول ކަމުން ނާހަނީވެސް އެހެންނަމަ ތޯއެވެ.) މިގެ އެއްވެސް ކަމެއް ވީއެއް ނޫނެވެ.

**(٤١)** ނުވަތަ މިސްކީނުންނަށް އެމީހުން ލިޔުއްވި بيان ކޮށްދިނުމަށް (لوح المحفوظ ގައިވާ) غيب ގެ علم އެމީހުންނަށް ވަނީ ހެއްދެވީ؟ (محمّد ގެފާނާމެދު އެމީހުން ކިޔާނުހާ އެއްޗެއް ކިޔާނީ އެހެންނަމަ ތޯއެވެ.)

**(٤٢)** ނުވަތަ އެމީހުން محمّد ގެފާނާމެދު مكر އެއް ހަދައި ނުބައި ރޭވުމެއް ރާވާން އެދޭނީ ހެއްދެވީ؟ ފަހެ ފަކަތު ހެދިލި، އަދި مكر ދަތުވެގެންވާނީ ބާޣީ ހަމަ ކާފިރުންނެވެ. (އެގޮތުވެސް އެމީހުންނަށް ނާސްގެއެވެ.)

**(٤٣)** ނުވަތަ އެމީހުން އަޅުކަން ކުރުމަށް الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް إله އެއް ވޭނީ ހެއްދެވީ؟ އެމީހުންނަށް ރިޒުގު ދެއްވާ ކާނދެއްވާ، ބަލާނަތުރާ ކުރެއްވުމަށް الله ފިޔަވައި އެހެން إله އެއް އެމީހުންނަށް ވޭނީ ހެއްދެވީ؟ (ނުވެއެވެ. ނުވާނެ ވާނެއެވެ.) އެމީހުން އެ شرك ކުރާ ކަންތަކުން الله ހުސް طاهر ވަންތަވާ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.

وَإِن يَرَوْاْ كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُواْ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ۖ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِن يَرَوْاْ = އަދި އެމީހުންނަށް ފެނުނަސް كِسْفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا = އުޑުން އެތިކޮޅެއް ވެއްޓޭތީ (ނުވަތަ އުޑު ކޮޅިކޮޅިވެގެން ވެއްޓޭތީ) يَقُولُواْ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ = އެއީ ފުނިޖެހިގެންވާ ވިލާތަކެކެވެ. فَذَرْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ = އެމީހުންނާ ބައްދަލުވާންދެން يَوْمَهُمُ = އެމީހުންގެ ދުވަހާ ٱلَّذِى فِيهِ = އެދުވަހުގައި يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ = އެމީހުން ހަލާކުވާ/ އެމީހުން މަރުވާ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ = އެ ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން ފުއްދައިނުދޭނެ ދުވަހެވެ. كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا = އެމީހުންގެ ރޫޅުވުމުގެ އެއްވެސް ކަމެއް وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަކީ نصر ލިބޭނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُواْ = އަދި އަނިޔާވެރިވިމީހުންނަށް ހަމަކަށަވަރުން ވެއެވެ. عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ = އެހެން عذاب އެއް. (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ލިބޭނޭ عذاب ގެ އިތުރު عذاب) وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ = އަދިއެކަމަކު އޭގެ ގިނަ މީހުންނަކަށް لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. وَٱصْبِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. لِحُكْمِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكم ފުޅަށް فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމުގައެވެ. وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ حمد ކުރައްވާށެވެ. حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ = ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ބައެއް ވަގުތު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ވިދާޅުވާށެވެ. وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾ = އަދި ތަރިތައް ފުރަގަސްދޭ ވަގުތުވެސް (އެބަހީ فجر ގެ ވަގުތުގައެވާ)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٤٤)** އަދި އުޑުން ބައިގަނޑެއް ވެއްޓެނަމަވެސް އެމީހުން ބުނާނީ އެއީ ބޮ ވިލާގަނޑެއް ކަމުގައެވެ. (އެބަހީ އެ ކާފަރުވި މުޝްރިކުންނަށް عذاب އައުމުގެ ގޮތުން އުޑުން ތަށްތަށްގަނޑުން ކުރިކުރިވެގެން ވައްޓައިލުން އެދެމުން (އެމީހުން ގައިމަތަށްކަން އެދިގެންނަމަ) އެމީހުން ބުނާނީ އެއީ ގަނޑުވެފައިވާ ވިލާގަނޑެއް ކަމުގައެވެ. އެއީ އާދައިގެ ކަމެއް ކަމަށެވެ.

**(٤٥)** (އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާއެވެ!) އެމީހުންގެ ދުވަހާ ހަމައަށް ދާންދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. އެ ދުވަހަކީ އެ ދުވަހުން އެމީހުން މަރުވާ، ހަލާކުވެގެން ދާނެ ދުވަހެވެ. (އެ ދުވަހަކީ بدر ހަނގުރާމަ ދުވަހު ކަމުގައި، ނުވަތަ قيامة ދުވަސް ކަމުގައި ބުނެވިފައެވެ.)

**(٤٦)** އަދި (رسول އާ އާ ދިކޮޅަށް އެކަލޭގެފާނުގެ ހަލާކުގައި) އެމީހުން ކުރާ އެއްވެސް ހީލަތްތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް نصر ލިބޭނެ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ.

**(٤٧)** އަދި އަނިޔާވެރިވި މުޝްރިކުންނަށް އެ ނޫން عذاب އެއް ވެއެވެ. އެބަހީ قيامة ދުވަހުގެ عذاب ނޫނީ، ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް عذاب އެއް ވެއެވެ. (އެއީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެގެން ދިއުމެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ އެކިއެކި مصيبة ތަކެވެ.) އެކަމަކު އޭގެ ގިނަ މީހުންނަކަށް އެކަންކަމެއް ނޭނގެއެވެ.

**(٤٨)** (އޭ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އާއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكم ފުރިހަމަވުމަށްޓަކައި ކެތްކުރައްވާށެވެ. (އެއީ އެމީހުންނަށް وعد ވެވުނު ވަގުތު އަންނަންދެންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބަލަހައްޓެވުމުގައި، އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حماية ގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު (ކޮންމެ مجلس އެއްގައި އިށީނދެވަޑައިގަތުމުން ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު، ނުވަތަ ނަމާދަށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާ ހިނދު) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް تسبيح ކިޔުމާއި حمد ކުރައްވާށެވެ.

**(٤٩)** އަދި ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔާށެވެ. އަދި ތަރިތައް ފުރަގަސްދިނުމުގައި ހެނދުނުގައިވެސް އެބަހީ ފަތިހުގައިވެސް އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔާށެވެ.

# النجم سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النجم | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦٢)

وَٱلنَّجۡمِ إِذَا هَوَىٰ ۝١ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمۡ وَمَا غَوَىٰ ۝٢ وَمَا يَنطِقُ عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ ۝٣ إِنۡ هُوَ إِلَّا وَحۡيٞ يُوحَىٰ ۝٤ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلۡقُوَىٰ ۝٥ ذُو مِرَّةٖ فَٱسۡتَوَىٰ ۝٦ وَهُوَ بِٱلۡأُفُقِ ٱلۡأَعۡلَىٰ ۝٧ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ۝٨ فَكَانَ قَابَ قَوۡسَيۡنِ أَوۡ أَدۡنَىٰ ۝٩ فَأَوۡحَىٰٓ إِلَىٰ عَبۡدِهِۦ مَآ أَوۡحَىٰ ۝١٠ مَا كَذَبَ ٱلۡفُؤَادُ مَا رَأَىٰٓ ۝١١

## ތަރުޖަމާ

وَٱلنَّجۡمِ إِذَا هَوَىٰ ۝١ = ތަރި ވެއްޓިއްޖެއްޔާ (غائب ވެއްޖެއްޔާ) ތަރި ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވަފުއްވައި وحي ކުރައްވައެވެ. مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمۡ = ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާ މަގު ނުފުރެދުނެވެ. وَمَا غَوَىٰ ۝٢ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ގޯސް ހަލާކު ނުވެވުނެވެ. وَمَا يَنطِقُ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ބަސްފުޅު ވިދާޅު ނުވެއެވެ. عَنِ ٱلۡهَوَىٰٓ ۝٣ = هوٰى نفس އަށް ފެންނަ ގޮތަކަށް. إِنۡ هُوَ = އެ ނުވެއެވެ. (އެ ބަސްފުޅު ނުވެއެވެ.) إِلَّا وَحۡيٞ يُوحَىٰ ۝٤ = ބާވައިލެއްވޭ وحي އެއް ކަމުގައި މެނުވީ. عَلَّمَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް އެ އުނގަންނައިދެއްވީ شَدِيدُ ٱلۡقُوَىٰ ۝٥ = ބާރުތެރި ގަދަފަދަ ވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. (جبريل ގެފާނެވެ.) ذُو مِرَّةٖ = ބާރުތެރިކަމާއި، ބުއްދިތެރި ގަދަފަދަ ކަލޭގެފާނު ނުވަތަ ރިވެތިކަލޭގެފާނު فَٱسۡتَوَىٰ ۝٦ = ދެމިތިބިއެވެ قرار ވެގެން ވިއެވެ. وَهُوَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު (جبريل عَلَيه السلاَم ) بِٱلۡأُفُقِ ٱلۡأَعۡلَىٰ ۝٧ = ދެމިތިބީވެގެންވާ أفق ގައި (އިރުއަރާ ފަރާތުގެ އުޑުމަތީގައި) ثُمَّ دَنَا = ދެން (جبريل عَلَيه السلاَم ) ގާތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. فَتَدَلَّىٰ ۝٨ = އަދިވެސް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. فَكَانَ = އެކަލޭގެފާނު ވިއެވެ. قَابَ قَوۡسَيۡنِ = ދެ قوس ގެ މިންވަރަށް (ދެ ދުނިގަ/ ދެ ފުށުގެ މިންވަރަށް) أَوۡ أَدۡنَىٰ ۝٩ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ގާތްގައެވެ. فَأَوۡحَىٰٓ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. إِلَىٰ عَبۡدِهِۦ = އެކަލާނގެ އަޅާ مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيۡهِ وَسَلَّم ( ޖިބްރީލު ގެފާނުގެ ފަރާތުން ވަޙީކުރައްވަވައިގެން) . އަދި مَآ أَوۡحَىٰ ۝١٠ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވި އެއްޗެއް مَا كَذَبَ ٱلۡفُؤَادُ = مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيۡهِ وَسَلَّم ގެ ހިތްފުޅު ދޮގެއް ނުހަދައެވެ. مَا رَأَىٰٓ ۝١١ = އެ ދެކެވަޑައިގެން އެއްޗެއް.

## إِجۡمَالِي މާނަ

(١) ތަރި ފުރަގަސްދޭއިރު غائب ވެއްޖެއްޔާ އެ ތަރި ގަސަންދެއްވައި الله تعالى ހުވަފުއްވައި وحي ކުރައްވައެވެ. (ތަރިންނެވެ. النجم މި لفظ ގެ ތަރުޖަމާކުރުމުގައި مفسّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެއެވެ. އަދި خاصّ ކޮށް قرآن ގައި މި لفظ ގެންނަވާފައިވާ مراد އަކާމެދު إختلاف ތަށް އައިސްފައި އެބަ ހުއްޓެވެ. އެތަނުން ބަޔަކު ދާނީ މިޔާ ނަގައިފާއިސްތަވެވެ. النجم އަކީ ތަރިއެވެ. އެއިން މުރާދުކުރެވޭ

ކަތި، މި ނަކަތެވެ. ނުވަތަ އުރިން މުތާރުކުރެވޭ زُهرة ކިޔާ ތަރިއެކެވެ النجم ގެ މަޢުނާ މާނައަކީ ގަސްގަސްދޭ ނުފުންނަ ފަތްޖެހިފައެއްނެވެ. (ވުޖޫދުގެ މާނައިގައެވެ.) النجم ގެ މުރާދަކީ މި ސޫރަތުގައި قرآن އެވެ. النجم ގެ މުރާދަކީ މި ސޫރަތުގައި محمّد ﷺ އެވެ. ދެންވެސް هوٰى މި لفظ ގެ މާނައަކީ ވެއްޓުމެވެ. ނުވަތަ غائب ވުމެވެ. ނުވަތަ ނިވައިވުމެވެ. ނުވަތަ ޢައްސުވުމެވެ. މި ހިސާބުގެ މާނައެއްގައި މި لفظ ތަރެއް ބޭނުންކުރެވިފައި އެބަ ހުއްޓެވެ. ވީމާ އަދުގަސްދޭ މިތާ މި ތިޔަނީ އެންމެ ފުރަތަމަ މާނައެވެ. އެއީ: ތަރި ނުވަތަ ކަލި އޮއްސިވެއްޖެއްޔާ ނުވަތަ غائب ވެއްޖެއްޔާ އެ ކަލި ގަސަމްކުރައްވައި الله تعالى ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. މިއެވެ.

**(٢)** (މި ހުވައިގެ جواب އަކީ) ކަލޭގެފާނުގެ އެކުވެރިޔާ (އެބަހީ محمّد صَلى الله عليه وسلم ) މަގުފުރެދިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ނުދެއެވެ. ޝަރަޙު: މިތާ محمّد صَلى الله عليه وسلم އާދުރު قريش ންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ وحى ކުރެއްވި އެކަލޭގެފާނު އެންމެ ގައިމުއްސުރެ ފަރަދިގެން نبى ކަމާ ހަމައަށް ތަނބުނުވެފަ އެއްޗެހީގެ ތެރޭ ގެދުރުގެކަށް އުޅުއްވި ކަމުގައި ވިއްޔެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މަގުނުފުރެދޭ ކަމެއް، އެކަލޭގެފާނު ގެއްލި ހަލާކުވެގެން ނުވާކަން އެންމެ ބޮޑަށް ދަންނަން ވާނީ އެމީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާއެވެ. އެމީހުންގެ އަމިއްލަ.

**(٣)** އަދި އެކަލޭގެފާނު هوٰى نفس އަށް ގޮތަށް ބަސްނުން ވާހަކައެއް ނުދައްކަވައެވެ.

**(٤)** އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅު އެއީ ހަމަ ބާވައިލެއްވޭ وحى ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

**(٥)** އެކަލޭގެފާނަށް އެ وحى އުނގަންނަވައިދެއްވީ ބާރުގަދަވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. އެބަހީ جبريل الأمين އެވެ.

**(٦)** އެކަލޭގެފާނަކީ ބާރުފުޅު ގަދަ ނުވަތަ ވިސްނުންފުޅުގާއި، ބޮޑުވުޅު ގަދަ އަދި ރިވެތިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ. ދެން ގައި އެކަލޭގެފާނު إستوٰى ވެވަޑައިގެންވިއެވެ . އެބަހީ ގަދަވެރި ވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

**(٧)** އޭރު އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ جبريل عَلَيه السلاَم) ހުންނެވީ މަތިވެރިވެގެންވާ އުދަރުހުގައެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ أصل صورة ގުޅިގައި އިރުމަތީ ފަރާތު އުދަރުހުގައި އެކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެވެ. رسول الله صَلى الله عليه وسلم އެކަލޭގެފާނުގެ أصل ސޫރަފުޅުގައި ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އިރުމަތީ ފަރާތު އުދަރުހުން مغرب ފަރާތާ ހަމައަށް ދުވިން ބައްދާލާފައި ވެއެވެ. އާރާވަސް އެކަލޭގެފާނު ބޮޑެވެ.

**(٨)** ދެން އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ جبريل عَلَيه السلاَم ) محمّد صَلى الله عليه وسلم އާ ވަރަށް ބޮޑަށް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

**(٩)** އެ ދެބަޔަކުންގެ ދެމެދު ދުންޏެއްގެ މިންވަރަށް ނުވަތަ ދެމެދުގެ މިންވަރަށް ގާތްވެވަޑައިގެންނެވި ކަމުގައި ވެއެވެ. (ނުވަތަ معراج ގެ ރޭގައި محمّد صَلى الله عليه وسلم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އާ ދެމެދު އެވަރަށް ގާތްވިއެވެ.) ނުވަތަ އެއަށްވުރެވެސް ބޮޑަށް ގާތްވި ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم

**(١٠)** ދެންފަހެ الله تعالى އެކަލާނގެ އަޅާ محمّد صَلى الله عليه وسلم އަށް އެ وحى ކުރެއްވި އެއްޗެއް جبريل عَلَيه السلاَم ގެފުޅުމަތީ ކުރައްވައި وحى ކުރެއްވިއެވެ. (ނުވަތަ މާތް الله އެކަލާނގެ އަޅާ محمّد صَلى الله عليه وسلم އަށް އެ وحى ކުރެއްވި އެއްޗެއް وحى ކުރައްވައިފިއެވެ. (މިމައްސަލައިގާ ވަރަށް إخْتِلاَفُ ވެއެވެ.)

**(١١)** އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ محمّد صَلى الله عليه وسلم ގެ) ހިތްފުޅު އެކަލޭގެފާނަށް އެ ފެނިވަޑައިގެންނެވިއެއްޗެއް ދޮގެއް ނުކުރައްވައެވެ. (އެބަހީ معراج ގެ ރޭގައި އެކަލޭގެފާނު އެ ދެކެވަޑައިގަތް އެއްޗެއް އެއްޗެއް އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ދޮގު ނުކުރައްވައެވެ.

أَفَتُمَـٰرُونَهُۥ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ إِذْ يَغْشَى ٱلسِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ ٱلْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ ءَايَـٰتِ رَبِّهِ ٱلْكُبْرَىٰٓ ﴿١٨﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّـٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾

## ލަފްޒުމާނަ

أَفَتُمَـٰرُونَهُۥ ތިޔަ ބައި ކަލޭގެފާނާ جدل ކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ = އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތް އެއްޗަކާމެދު وَلَقَدْ رَءَاهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު، އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތެވެ. نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ = އެހެން ފަހަރަކުވެސް عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ = سدرةالمنتهى ގެ ކައިރިން عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ = އެތަނުގައި جنّةالمأوى އެވީ ހިތުން ސުވަރުގޭ ވެއެވެ. إِذْ يَغْشَى ٱلسِّدْرَةَ = އަދި އެކަންކަމުގެ ގަސް ނިވައިކުރި ހިނދުން مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ = الله ގެ ޤުދުރަތުގެ ބޮޑުކަން ނިވައިކުރުމުގެ އެއްޗެއް مَا زَاغَ ٱلْبَصَرُ = އެކަލޭގެފާނުގެ ލޯތް ޖެހުނީ ފެނިބޮޅުނުވެއެވެ. (ވާތް ކަނާތް ނުބައްޓަންވިއެވެ.) وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދެއްވެވެ. لَقَدْ رَأَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތެވެ. مِنْ ءَايَـٰتِ رَبِّهِ = އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކުގެ ތެރެއިން (حجّة ތަކާއި دليل ތަކުގެ ތެރެއިން) ٱلْكُبْرَىٰٓ ﴿١٨﴾ = ބޮޑެތި ވެގެންވާ ތަކެތި أَفَرَءَيْتُمُ = ތިޔަ ބައި ކަލޭމެން ދިމަން ކަލޭގެފާނަށް خَبَرُ ދީފާނޭތޯ. ٱللَّـٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ = لات އާއި عُزَّة (މި ދެބުދަކީ) އާ ބޮޑުބުދުތަކެވެ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ = އަދި ތިންވަނައަށް ވާ منوة އާ ގުޅިގެންވާ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾ = އެހެން

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٢)** ކަލޭމެން ދަނީ އެކަލޭގެފާނު އެ ދެކެވަޑައިގެންނެވި އެއްޗަކާމެދު އެކަލޭގެފާނާ جدل ކުރަމުން ހެއްޔެވެ؟

**(١٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން رسول الله صَلى الله عليه وسلم އަނެއްހެން ފަހަރަކުވެސް جِبْرِيْل ُعَلَيه السلاَم ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވުނު أصل صورة ގެ ގޮތުގައި އެހެން ފަހަރަކުވެސް ދެކެވަޑައިގެންފައެވެ.)

**(١٤)** އެއީ سدرةالمنتهى ގެ ކައިރިން معراج ގެ ރޭގައެވެ.

**(١٥)** جنّةالمأوى އޮތް ހިސާބުން ސުވަރުގެ ވަނީ އެތާނގައެވެ. (އެބަހީ އެ ސުވަރުގެ ވަނީ سدرةالمنتهى ގެ ކައިރީގައި عرشى ގެ ކަނާތް ފަރާތުގައެވެ. والله أعلم)

**(١٦)** އެ ގަސް (އެބަހީ سدرةالمنتهى އޮތް ހިސާބު ގަސް) ނިވައިކޮށްލާ އެއްޗަކުން ނިވައިކޮށްލެއްވިއެވެ. (ރަނގެ ފޮށްފޮތުރާ ފިލޮތްތަކުން އެ ގަސް ނިވައިކޮށްލެއްވިއެވެ.)

- ދަންނަވައެވެ. سدرة އަކީ ކުންނާރު ގަހަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. منتهى އަކީ ގޮސް ހަމަވާ ތަނެވެ. سدرةالمنتهى އަކީ ހަތްވަނަ އުޑުގައި ނުވަތަ ހަވަނަ އުޑުގައިވާ ގަހަކަށް (ކުންނާރު) ގަހަކަށް ކިޔާ ނަމެކެވެ. އެއީ ކުންނާރު ގަހަކާ لُغَوِى ގޮތުން ހިއްޞާވި ގޮތަކަށް ވާގޭ خاصيّة އާއި، ތާޞީރު ހަމައެކަނި الله އަށް މެނުވީ އެނގިގެން ނުވެއެވެ. جنّةالمأوى އޮތް ހިސާބުން ސުވަރުގެ ވަނީ އެތާނގައެވެ. އެ ގަހަށް އެކި ދިރުން އެކި ކުލަ އަދާ ކަލުގައި ވެއެވެ. ރީތިކަމުން بيان ކުރަން ނޭނގޭ ރީތި ގޮތެއް އެ ގަހަށް ވާކަލުގައި ވެއެވެ. ރަނގެ ފޮށްފޮތުރާ ފިލޮތްތަކުން އެ ގަސް ނިވައިކޮށްލާ ކަލުގައި ވެއެވެ. އެގަހުގެ ފަތެއް އާދެ ބޮޑެ ފިލިފަދައި، ގާތްވެސް އާދެ ބޮޑެ ކަލުގައި ވެއެވެ. އެ ގަހަށް سدرةالمنتهى އޮތް ހިސާބު އެންމެ ކަލުގައި خلق ތަކުންގެ علم އެ ހިސާބަށް ނިމޭ ކަލުގައި ބުނެވެއެވެ. އެގޭ އެކަތި އެއްވެސް مخلوق އަކަށް އެނގިގެން ނުވެއެވެ. އަދި ބުނެވެއެވެ. ތިރީގެ އެންމެހާ ކަލަމް އަރައިގެން ގޮސް ނިމެނީ އެ ހިސާބަށެވެ. އެންމެހާ شهيد ންގެ ފުރާނަތައް ގޮސް ނިމެނީ އެ ހިސާބަށެވެ. ملائكة ބޭކަލުންވެސް އެގޭ އެކަތިގައި ވެގެ ނުގަންނަވައެވެ. އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް ކިޔައިދީފައި ވެއެވެ. والله أعلم بالصّواب

**(١٧)** އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ (އެބަހީ محمّد ގެފާނުގެ) ލޯފުޅު އެހެން ފަރާތަކަށް ފޭރިހިނގައެއް ނުދެއެވެ. (އެބަހީ އެކަލޭގެފާނުގެ ލޯފުޅު ކަނާތް ފަރާތަށް، އަދި ވާތް ފަރާތަށް، އަދި މައްޗަށް ތިރިއަށް އަނބުރުއްވައި، ފަރާތްފަރާތަށް ބައްލަވާ ނުހެއްދެވިއެވެ. ކަނޑައެޅުއްވިފައިވާ حدّ ފަހަނަޅައި ނުދިޔައެވެ.)

**(١٨)** ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭ (އެބަހީ معراج ގެ ރޭގައި) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ބޮޑެތި ބޮޑެތި އާޔަތްތަކާ عجائب ތަކާއި، އެކަލާނގެ قدرة ތަކާއި، އެއްކަލައުވެންތަކަމުގެ ގިނަގުނަ ފެނުންތަ دليل ތައް އެކަލޭގެފާނު އަތުވެން ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

**(١٩)** (ދާ މިތިބަ مشرك ންނޭވެ.) لات އާއި، عُزَّى (މި ދެ ބުދުގެ) ކަލޭމެން ނިކަން މިގަން ކަލޭގެފާނަކަން خبر ދީބަލާށެވެ.

**(٢٠)** އަދި ތިންވަނައަށް އެހެރަ ބުދު مناة އާދެކު ވެސް ކަލޭމެން خبر ދީބަލާށެވެ. ކަލޭމެން ނިކަން ބުނެދީބަލާށެވެ. އެތަކެތިން ކަލޭމެންނަށް ކޮން ފައިދާއެއް ހުރީ ހެއްޔެވެ.

أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنسَٰنِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾

## މުފްރަދާތު

أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ = ފިރިހެން ދަރިން (ފިރިހެން ޖިންސް) خاصّ ވެގެން ވަނީ ކަލޭމެންނަށް ހެއްޔެވެ؟ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ = އަދި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެންވަނީ އަންހެން ދަރިން (އަންހެން جنس) ހެއްޔެވެ؟ تِلْكَ إِذًا = އެހެންކަމަށް ވާނަމަ އެއީ قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ = ވަރަށްވެސް އަނިޔާވެރި ބައިކުރުމެކެވެ. إِنْ هِىَ إِلَّآ أَسْمَآءٌ = އެއީ ހަމަ ނަންތަކެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ = ކަލޭމެން އެ ނަންތައް އެ ބުދުތަކަށް ކިޔާފައިވާ وَءَابَآؤُكُم = އަދި ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިންނާއި، مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا = الله އެއަށް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. مِن سُلْطَٰنٍ = އެއްވެސް ބާރެއް (އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް) إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلظَّنَّ = ޒަން މެނުވީ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ = އަދި އެމީހުންގެ هوى نفس ގެ އެދުންތަކަށާއި وَلَقَدْ جَآءَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތެދުމަގު أَمْ لِلْإِنسَٰنِ = ނުވަތަ إنسان އާއަށް ލިބިގެންވަނީ ހެއްޔެވެ؟. مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ = އޭނާ އެދޭހާ ގޮތެއް / އެދޭހާ ކަމެއް فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ = ފަހެ آخرة خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ = އަދި ދުނިޔެއި، (އެބަހީ ދުނިޔެވެސް ملك ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި لله އަށެވެ.) وَكَم مِّن مَّلَكٍ = އަދި ކިތައް ކިތައް ملائكة ން ހެއްޔެވެ. (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ملائكة ން ވެއެވެ.) فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި = لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا = އެއްވެސް ކަމެއް އެބޭކަލުންގެ شفاعة ން ފުއްދައި ނުދެވޭ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ = الله އިޒުނަ ދެއްވުމަށްފަހުގައި މެނުވީ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ = އަދި އެކަލާނގެ (އެ ރަޙްމަތް) ރުހިވޮޑިގެންވާ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާ މީހުންނަކީ بِٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގަބޫލުނުކުރާ = لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ = ملائكة ތަކަށް ކިޔާ ނަން ހަމަ ނަންދީއެވެ. (ނަން ދީއެވެ.) تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ = އަންހެނުންގެ ނަމުން

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢١)** އަދި ކަލޭމެން ތިޔަ ބުނަނީ ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން ދަރިން، އެބަހީ ފިރިހެން جنس خاصّ ވެގެން ވާކަމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވަނީ އަންހެން جنس ކަމަށެވެ.

**(٢٢)** އެހެންކަމަށް ވަންޏާ އެއީ ވަރަށްވެސް އަނިޔާވެރި ބައިންސާފު ބެހުމެކެވެ.

**(٢٣)** އެތަކެއްޗަކީ (އެބަހީ އެ ބުދުތަކަކީ) ކަލޭމެންނާއި، ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކިޔާފައިވާ ހުސް ނަންތަކެކެވެ. الله އެތަކެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބާރެއް، އަދި އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. (އެބަހީ އެ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ހުއްދަވާނޭ އެއްވެސް دليل އެއް حجّة އެއް الله ބާވައިލައްވާފައި ނުވެއެވެ.) އެމީހުން، އެބަހީ އެ ބުދަށް އަޅުކަންކުރާ މީހުން، ހަމައެކަނި ހިޔެއްގެ މައްޗަށް ދޫނި تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ هوى نفس އެމީހުންނަށް ދައްކައިދޭ އެއްޗަކަށް ވެސް އެމީހުން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތެދުމަގު އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެހެންވީއިރު އެމީހުން އެ ބުދުތަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ދޫކޮށް ހުއްޓާލާނީ ކޮންދުވަހަކުން ހެއްޔެވެ؟)

**(٢٤)** ނުވަތަ އަދި ކިޔެއް ހެއްޔެވެ؟ އިންސާނާއަށް އޭނާ އެދޭހާ ކަމެއް ލިބިގެންދާނެ ހެއްޔެވެ؟

**(٢٥)** ފަހެ آخرة ގެ އެންމެހައި ކަންތައްތަކާއި، ދުނިޔޭގެ އެންމެހާ ކަންތައްތަކެއްވެސް ملك ވެ خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. (އެމީހުންނަށް، އެބަހީ އިންސާނުންނަށް އެދިން އެއްވެސް ކަމެއްގެ حقّ އެއް ނެތެވެ.)

**(٢٦)** އުޑުގައިވާ ملائكة ބޭކަލުންނަށް ވެސް، الله އެ ފަރާތަކަށް شفاعة ތެރިވުމަށް إِذْنَ ދެއްވާ އަދި ރުހިވޮޑިގެންވާ ފަރާތަކަށް މެނުވީ އެއިން ބޭކަލެއްގެ شفاعة ން އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނޭ ކިތަންމެ ملائكة ބޭކަލުންނެއް އެ އުޑުތަކުގައި ވެއެވެ. (މި ވާހަކައިގެ خلاصة އަކީ ملائكة ބޭކަލުންގެ އެހާ ބޮޑު އަގުވެރިކަމާއި، الله ގެ حضرة އަށް އެ ބޭކަލުންގެ ހުންނަ ކުރިމަތިކަމާއި، އުޅުދިވެއިގެތުމުގެ ނުކުތާއެއް ކަމާއި، އެމީހުނަކަން شفاعة ތެރިވުމަށް الله އިޖާޒަތްދެއްވައި، އެބޭކަލުންނަށް އެ شفاعة ތެރިވުމުގެ إِذْنَ ދެއްވައި، އަދި އެމީހަކަށް الله ރުހިވޮޑުގެންފިނަމަ ފުރުޞަތު މެނުވީ ملائكة ބޭކަލުންނަށްވެސް އެއްވެސް މީހަކަށް شفاعة ތެރިވުމުގެ حقّ ލިބިގެނެއް ނުވެއެވެ. ( އެހެންވީއިރު އެއިން ބޭކަލުންނަށްވެސް އަޅުކަންކުރުން ހުއްދަވާނެ ދަލީލެއްނެތެވެ.

**(٢٧)** آخرة އަށް އިންސާނުކުރާ މީހުން – އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ملائكة ބޭކަލުންނަށް އަންހެނުންގެ ނަމުން ނަން ކިޔައިފައެވެ. (އެބަހީ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނަކީ الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. الله ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ދަރިކަމުގެ ސިފަފުޅު އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަލާނގެއަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.

وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَا لَهُم بِهِۦ = އެމީހުންނަކަށް އެކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެހެން ނަންކިޔުމުގައި ނުވެއެވެ.) مِنْ عِلْمٍ ۖ = އެއްވެސް އިލްމެއް إِن يَتَّبِعُونَ = އެމީހުން تبع ވާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ = ހީއަށް މެނުވީ. (ހަމައެކަނި ހީކުރުމަކަށް މެނުވީ) وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِي = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހީކުރުން ފުދުމެއް ނުދެއެވެ. مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْئًا ﴿٢٨﴾ = حقّ ގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް فَأَعْرِضْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެނބުރިވަޑައިގެން ފުރަގަސްދެއްވާށެވެ. عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ذكر ކުރުމުން (ހަނދާން ކުރުމުން) ފުރަ އެނބުރިގަތް މީހާގެ ކިބައިން وَلَمْ يُرِدْ = އަދި އޭނާ ނޭދޭ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ = ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން މެނުވީ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم = އެއީ އެމީހުން ފޯރާ ހިސާބެވެ. (އެމީހުންނަށް އެނގޭ މިންވަރެވެ.) مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ = علم ގެ ތެރެއިން إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ هُوَ أَعْلَمُ = ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ބޮޑުވެގެން ވަނީ އެކަލާނގެއެވެ. بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެމީހާ އެކަލާނގެ މަގުން ނުއްޖި ފުރުދިރިފައިވާ މީހާ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ބޮޑުވެގެން ވަނީ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ = ތެދުމަގުގައިވާ މީހާވެސް وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ملك ވާ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، لِيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ = އެއީ ނުބައި ކަންތައް ކުރި މީހުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ. بِمَا عَمِلُوا۟ = އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ وَيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ = އަދި إحسان ތެރިވެ ރަނގަޅަށް ކަންތައް ކުރި މީހުންނަށް ޖަޒާ ދެއްވުމަށެވެ. بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ =ހެޔޮ ރަނގަޅު ޖަޒާއިން

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٨)** އެމީހުންނަށް އެކަމުގައި (އެބަހީ ملائكة ބޭކަލުންނީ الله ގެ އަންހެން ދަރިން ކަމުގައި ބުނާކަން) އެމީހުންނަށް އެއްވެސް علم އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެކަށައަޅައިދެވޭ އަސާސެއް ނެތް އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ އެމީހުން ހިޔާލާ ހުސް ހިޔަކަށް تبع ވެގެން އެމީހުން ބުނާ އެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ހިޔަލީ އެއްވެސް حال އެއްގައި حقّ ވެއްސަތުއްގައި حقّ އާއި ދިމާކަމަށް އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައިދެވޭނެ އެއްޗެއް ނޫނެވެ.

**(٢٩)** (އޭ رسول الله އެވެ.!) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ذكر ން – އެބަހީ ކީރިތި قرءان ން ނުފާއި، އޭގެ هداية ން – ދުރުން އަނބުރައިގާ إيمان ނުވާ މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނު ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެމީހުންގެ ކައިރިން އަނބުރި ފުރަގަސް ދެއްވާށެވެ. އެމީހުން ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة މެނުވީ ނުދެކެއެވެ. آخرة އަކަށް އެއްވެސް خيال އެއް އަދި އަނގުމެއް ނެތެވެ.

**(٣٠)** އެމީހުންގެ علم އާއި، އަނގުމަށް ހުރި ވަރަކީ އެއީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ، އެކަލާނގެ ސީދާ ތެދުމަގުން ކަނޑައިލައި، މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުން ދަންނަވާގެ މަތިން ބޭނުމެވެ. އަދި ސީދާ ތެދުމަގު ލިބިގެން މީހުންވެސް ދަންނަވާގެ މަތިން ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (أزل ގައި އެކަން އޮތް ގޮތް ދަންނަވާ ގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.)

**(٣١)** އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ملك ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ތަކެއްޗެވެ. އެތަނުގައި މަގުފުރެދުނު މީހުންނާއި، ތެދުމަގުގައި ތިބި މީހުންވެސް ދަންނަވާ ގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) އެކުރައިން އެކަލާނގެ ކަންތައް ގެންދަވަނީ (ތިމާގެން ދުނިޔޭގައި ތިބޭއިރު ނުބައި عمل ތަށް ކުރި މީހުންނަށް ނުބައި جزاء ދެއްވުމަށާއި، އަދި ރަނގަޅު ހެޔޮ عمل ކުރި މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު ހެޔޮ جزاء ދެއްވުމަށެވެ. (ނުބައި ބަޔާއަށް قيامة ދުވަހުން الله ގެ ކާފަރާއި، ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ. ހެޔޮ جزاء އަކީ قيامة ދުވަހުން الله ގެ ރުއްސުވުމާއި، ސުވަރުގޭގެ ދިނަމާނަ نعمة އެވެ.)

ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾

## ލުޣަތު

ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ = ދުރުވެގަންނަ މީސްތަކުން كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ = ބޮޑެތި ފާފަތައް وَٱلْفَوَٰحِشَ = فاحش ކަންތައްތަކުންނާއި إِلَّا ٱللَّمَمَ = ކުޑިކުޑި ފާފަ ފިޔަވައި إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ = ފާފަ ފުއްސެވުން ތަނަވަސް ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ = ކަލޭމެންނާމެދު ދަންނަވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވި ހިނދު وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ = އަދި ކަލޭމެން جنين އަކަށް (ނުވަތަ ކުއްޖަކަށް) ބަލިއިރުވެސް فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައިންގެ ބަނޑުތަކުގައި فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކެއް طاهر ނުކުރާށެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންނަކީ ތާހިރު ބައެކު ކަމުގައި އަމިއްލައަށް ނުކިޔާށެވެ.) هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ = تقوى ވެރި ހުންނަ މީހަކު އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެން ވަނީއެވެ. أَفَرَءَيْتَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީ ހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ خبر ދެއްވާބަލާށެވެ.) ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ = (إسلام دين ން) ފުރަގަސްދީފި މީހާ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا = އަދި އޭނާ ކުޑަކުޑަކޮށް (ދޭތި) ދިން وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ = އަދި މަނާކުރި (އެބަހީ މާލުދިނުން ހުއްޓުވި) أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ = ފަހެ އޭނާގެ އަތުގައި غيب ގެ علم ވާ ހެއްޔެވެ؟ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ އޭނާ އެ ދެކެނީ (ނުވަތަ އެނގެނީ ބަލާށެވެ) أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ = ނުވަތަ އޭނާއަށް خبر ނުދެވިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ = موسى ގެފާނުގެ صحف ގައި (توراة ގައި) ވާ ކަންތައް وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ = (އަދި އެކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެވުނު ކަންތައްތައް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވި) ހަމަ ވަފާތެރި إبراهيم ގެފާނުގެ صحف ގައިވާ ކަންތައްތަކާ

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٢)** އުމުރުންނަށް އެބަހީ ރަނގަޅު ހެޔޮ عمل ކުރި ރަނގަޅު މުސްލިމުންނަށް ތިމާގެންގެ ފަރާތުން ވެވޭ ކުދިކުދި ފާފަ (لَمَمُ) ފިޔަވައި ބޮޑެތި ފާފަތަކާއި، فاحش ކަންތައްތަކުން އަރައިގެންނުދާ މީހުންނެވެ. އެކަންކަމާ ދުރުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ފާފަ ފުއްސެވުން ތަނަވަސް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެބަހީ އެންމެހައި ފާފަތަށް ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ އެންމެފަހު حال ތަކެއް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިމުން ހެއްދެވިއިރުވެސް (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ބައްޕަ ءادم ގެފާނު ހެއްދެވިއިރު ވެސް) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ މަންމަގެ ބަނޑުގައިވާ حال ވެސް ކަލޭމެންގެ ކުރިމަ حال ތަކެއް ދެނެވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އަމިއްލައަށް ކަލޭމެންގެ نفس ތަކެއް طاهر ނުކުރާށެވެ. (އެބަހީ ކަލޭމެންނަކީ ފާފައެއް ނެތް ރަނގަޅު ބައެކު ކަމުގައި ކަލޭމެން އަމިއްލައަށް ދަޢުވާ ނުކުރާށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރި މާތް طاهر ބައެއް ކާކުކަން ވެސް އެކަލާނގެ މާ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

**(٣٣)،(٣٤)** (ހޭ رسول الله އައްޔާ!.) إسلام دين ން ފުރަގަސް އަނބުރާލައިގެން ގޮސްފައިވާ މީހާއަށް ކަލޭގެފާނު ބައްލަވައިފީތޯއެވެ.؟

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތް، އަދި މީގެ ފަހަތުން މިވާ ދެ އާޔަތް ބާވައިލެވިފައިވަނީ قريش ބޮޑުންގެ ތެރެއިން الوليد بن المغيرة ގެ ވާހަކައެވެ. ފަހެ އޭނާ قرآن އަހައި إسلام ވާން ކައިރިވެއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް إسلام ނުވިއެވެ. އެ ވާހަކަ قريش ގެ مشرك ބޮޑެތި މީހަކަށް އިވިގެން އޭނާ ކަލޭ ބައްޕަމެންގެ ދީނަށް عيب ކުރީތޯ ބުނެފައި وليد ބުނިއެވެ. الله ގެ عذاب އަށް ބިރުގަންނަން ވެގެންނެވެ. ދެން އެ މީހާ ބުނެފިއެވެ. ތިބާ ބިރު ގަންނަ عذاب އަށް ޖަވާބުދާރީވާނަމެވެ. އެހެނިހެން ކަންތައް ދޫކޮށް ދީގެން ތިބާގެ ދީނަށް رجوع ވާށެވެ. ފަހެ މި وليد އެކަމަށް އެއްބަސްވެ ދިން ދައްކާ ކަންތަކުގެ ބައެއް ދިނުމަށްފަހު ބާކީ ދޭން ކެހިވެ ދޫކޮށްލީއެވެ.

**(٣٥)** ނަމަވެސް އޭނާގެ އަތުގައި غيب ގެ علم ވެސް ހުރީތޯއެވެ.؟ އޭނާ އެގޮތަށް ދެކެނީ އެ ކަމެއް ދަނެގެންތޯއެވެ. (އެހެނީ އޭނާ ގައިބު ކަމެއް ނޭނގޭނެއެވެ.)

**(٣٦)** ނަމަވެސް އޭނާއަށް ފަހެ موسٰى عَلَيْهِ السلاَم ގެ ފޮތްތަކުގައިވާ صحف ތަކުގައި ވާ خبر ތަކާއި، معلومات ތަކުގެ خبر ނުލިބޭ ބާވައެވެ؟

**(٣٧)** އަދި އެކަލާނގެ ވަޢުދު އެންމެ ފުރިހަމައަށް ހިފެހެއްޓެވި إبراهيم عَلَيْهِ السلاَم ގެ صحف ތަކުގައިވާ ތަކެތީގެ خبر ވެސް އޭނާއަށް ނުލިބެނީ ބާވައެވެ؟

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَـٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾

## މުފުރަދާ

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އެއްވެސް ބަރުދުވެރި نفس އެއް ނުއުފުލާނެއެވެ. وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ = އެހެން نفس އެއްގެ ބަރުދަށް

وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَـٰنِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إنسان އާއަށް ނުވެއެވެ. إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ = އޭނާ ކުރި ކަމެއް މެނުވީ

(އޭނާ ކުރި ކަމެއްގެ ޖަޒާ މެނުވީ) وَأَنَّ سَعْيَهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل (ކުރި ކަންތައް) سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾

= ނިކަންތުރުގެ އޭނާއަށް (قيامة ދުވަހުން) ދައްކަވާނެއެވެ. ثُمَّ يُجْزَىٰهُ = ދެން އޭނާއަށް ޖަޒާދެއްވާނެ އެވެ. ٱلْجَزَآءَ

ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ = އެންމެ ފުރިހަމަ ޖަޒާ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾ = ރުޖޫ ނިމުން ވަނީ/ ނިމުމަށް ވަނީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. أَضْحَكَ

وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ = ހެއްވެވީ އަދި ރޮއްވެވީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ =

މަރުއްވެވީ އަދި ދިރުއްވެވީ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (ޖޯޑުގެ) ދެ ޖިންސް ހެއްދެވީ

އެކަލާނގެއެވެ. ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ = ފިރިހެން ޖިންސާއި، އަދި އަންހެން ޖިންސް مِن نُّطْفَةٍ = މަނި ތިކެއްކުން

إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ = އެ ތިކި ހާރިޖުވެއްޖެއްސާ (ފުރުފުރުވަރަން އަރިއްޖެއްސާ) وَأَنَّ عَلَيْهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

އެކަލާނގެއަށެވެ. ވަނީ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ = އަނެއް ފަހަރު އުފެއްދެވުން ވެސް

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣٨)** (އެ صحف ތަކުގައި އަންނަނިވި خبر ތަކެއް ވެއެވެ.) ފާފަވެރި އެއްވެސް نفس އެއްގެ ފާފަވާއި، ބުރަކަން(قيامة ދުވަހުން) އަނެއް نفس އެއް ނުއުފުލާނެއެވެ. އެބަހީ އެމީހަކު ކުރި ފާފައެއްގެ جزاءއަކާއި،ބުރަކަމެއްއުފުލަން ޖެހޭނީ ހަމަ އެ نفس އެކެވެ.

**(٣٩)** އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން، އިންސާނާއަށް ހުރީ ކުރި عمل އެއްގެ جزاء މެނުވީ ނުވެއެވެ.

**(٤٠)** އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން އޭނާ ކުރި ކަމެއް އޭނާ (قيامة ދުވަހުން) ދައްކާނެއެވެ.

**(٤١)** ދެން އެ عمل އަށް އޭނާއަށް ހަމަ ބަދަލުދީ ފުރިހަމަ ބަދަލު ދެއްވާނެއެވެ. (ހެޔޮ عمل އަކަށް ވިއްޔާ ހެޔޮ جزاء އެވެ. ނުބައި عمل އަކަށް ވިއްޔާ ނުބައި ބަދަލެވެ. އަދި الله އޭނާއަށް عفوء ކުރައްވަން އިރާދަފުޅުވެއްޖެނަމަ عفوء ވެސް ކުރައްވާނެއެވެ.)

**(٤٢)** (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ވެސް الله ގެ ޙަޟްރަތުކޮޅުގެ އެންމެފަހުގައި ކަމެއް رجوع ވާނީ الله ގެ حضرة އަށެވެ. ކަލާމުގެ މާނަކީ ربّ ގެ حضرة އަށެވެ.

**(٤٣)** (އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅާ އުފާވާން ގޮތް ދުނިޔެއި ކުރައްވައި ހެއްވަވައެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އަޅާ ރުއްވަވައެވެ. ދުނިޔެ ހިތާމަވާން ގޮތް ހައްދަވައެވެ. ނުވަތަ قيامة ދުވަހުން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން އުފާކުރައްވާ ހެއްވަވައެވެ. އަދި ނަރަކައިގެ أهل ވެރިން ހިތާމަވެރިކުރައްވާ ރުއްވަވައެވެ.

**(٤٤)** އަދި ތިމަކަލާނގެ މަރުއްވާ އަދި ދިރުއްވަވާ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

**(٤٥)** އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް ބާވަތެއްވެސް އަންހެން ފިރިހެން ދެޖޯ ހަމަވާ ގޮތަށް ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

**(٤٦)** އެކަލާނގެ އެތަކެތި ހެއްދެވީ އަންހެން އެއްގެ رحِم ގެ ތެރެއަށް އާރިގެންދާ މަނި ފޮދުތަކުންނެވެ. (އެއީ عامّ ކޮށް ހައްދަވާ ގޮތެވެ. އަދި އެނޫން ގޮތްގޮތަށް ހައްދަވާ ބަޔަކު ތަކެތިވެސް ވެއެވެ. والله أعلم)

**(٤٧)** އަދި ހަމަކަނޑައަޅުން (قيامة ދުވަހުން) އަނެއްކާ ފަހަރުވެސް އުފެއްދެވުމާ ތަކެތި އުފެއްދެވުމަކީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا۟ فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلْـَٔازِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَٰذَا ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ وَٱعْبُدُوا۟ ۩ ﴿٦٢﴾

## މުރާދު

وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ = މުއްސަނދި ކުރައްވާ، فقير ކުރައްވަނީ وَأَنَّهُۥ هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެއީއެވެ. رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ = شِعْرى އެވެ. ޝިޢުރާ ތަރީގެ ربّ އަކީވެސް وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ = ފުރަތަމަ عاد ވެސް އެއީ(هود قوم) وَثَمُودَا۟ = އަދި ثمود ބަޔަކީގެ މީހުންވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ = ފަހެ ބާކީ ނުވެއެވެ. (މަރުންވެ ދުނިޔޭގައި ނެތިގެއްޖެއެވެ.) وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ = އަދި އޭގެ ކުރީން نوح ގެފާނުގެ قوم ވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.) إِنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ވީ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ = އަނިޔާވެރިކަން އެންމެބޮޑު، އަދި ނުކިޔަމަންތެރިކަން އެންމެބޮޑު ބަޔަކު ކަމުގައެވެ. وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ = އަދި لوط قوم ވެސް (ހަލާކު ކުރެއްވީއެވެ.) أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ = އެ قوم ވައްޓާލެއްވީއެވެ. فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ = އަދި އެ قوم އެ ނިވައިކުރި އެއްޗަކުން ނިވައިކުރީއެވެ. فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުން ކޮން نعمة އަކާމެދު ޝައްކުކުރަނީ؟ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾ = ކަލޭ ޝައްކު ކުރަނީ/ ދޮގުކުރަނީ هَٰذَا نَذِيرٌ = މިއީ (މި نبي އަކީ) نذير އެކެވެ. الله ގެ ކޯފާއާއި، عذاب ގެ ވާހަކައިން ބިރުގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.) مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ = ކުރީގެ نذير ން (نبي ން އަދި رسول ން ފަދަ) ފަދަ نذير އެކެވެ. أَزِفَتِ ٱلْـَٔازِفَةُ ﴿٥٧﴾ = قيامة ދުވަސް ކައިރިވެއްޖެއެވެ. لَيْسَ لَهَا = އެއަކަށް ނުވެއެވެ. مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ = الله ފިޔަވައި އެހެންވެސް ފަޅުކުރައްވާނޭ އެއްވެސް ފަރާތެއް أَفَمِنْ هَٰذَا ٱلْحَدِيثِ = މިވާހަކައަށް ހައިރާންވަނީ؟ (މި قرءان އަށް ހައިރާންވަނީ؟) تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ = ކަލޭމެން عجائب ވަނީ (عجائب ވެގެން ދޮގުހަދަނީ) وَتَضْحَكُونَ = އަދި ކަލޭމެން ހޭނީ (މަލާމާތަށް ހީ ހަދަނީ) وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ = އަދި ކަލޭމެން ރޮއި ނުހަދަނީ وَأَنتُمْ سَٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ = އަދި ކަލޭމެން ވަނީ (باطل ކަންކަމުގައި) مشغول ވެ غافل ވެގެންނެވެ. فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ. وَٱعْبُدُوا۟ ۩ ﴿٦٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުއްސަނދި ކުރައްވާ، އަދި فقير ކުރައްވަނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަލާނގެވަރުން شِعْرى އެވެ ކިޔާ ތަރިގެ ربّ އަކީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (އެއީ خُزَاعَةُ ވަގައިގެމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަރިއެކެވެ.)

(٥٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ފުރަތަމަ عاد (އެބައި عاد ބާވައިގެ މީހުން) ހަލާކު ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

(٥١) އަދި ثمود ބާވައިގެ މީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އޭގެ އެކަކުވެސް ބާކީވެ ނުހުރި ހަމަ އެންމެން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.

(٥٢) އަދި އޭގެ ކުރިން نوح قوم ވެސް ހަލާކު ކުރެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެމީހުން ވީ އަނިޔާވެރިކަން މާބޮޑު އަދި މާ ނުކިޔަމަންތެރި ބަޣާވާތް ކުރުގަދައެވެ.

(٥٣) އަދި مؤتفكة (مَدَائِنُ ގެ މީހުން – އެބައި لوط قوم ގެ މީހުން ވެސް ހަމަ ހަލާކު ކުރެއްވީ އެކަލާނގެ އެވެ. އެ قوم މަތީން ތިރިއަށް ފައްޅާފުރައްވައިއެވެ.

(٥٤) ދެން އެ قوم އެ ނިވައިކުރި އެއްޗެއް ނިވައިކުރީއެވެ. (އެބައި އެ قوم ގެ މައްޗަށް އަދި عذاب އާއި، ހަލާކުގެ ހިލަ ވާރައިން އެތަން ފަސް ފުރިން ނިވައިވެގެންނެވެ.)

(٥٥) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ نعمة އާއި، عذاب ގެ ތެރެއިން ކޮންކަލާނގެފާނު ޝައްކުކުރައްވައި ބަދަލުކުރަނީ އަދި ބަދަލުކުރައްވަނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ ޝައްކުކޮށް ބަދަލުކުރައްވާނެ އެއްވެސްކަމެއް ނެތެވެ.)

(٥٦) މި محمّد ގެފާނަކީ الله ފޮނުއްވި رسول އާއެވެ. އެއީ ހަމަ ކުރީގެ رسول ބޭކަލުންފަދަ رسول ބޭކަލެކެވެ. ކުރީގެ ބޭކަލުންވެސް އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް إنذار ކުރެއްވިއެވެ. މިކަލޭގެފާނުވެސް މިއީ ހަމަ إنذار ކުރައްވާ نذير އެކެވެ. އެބޭކަލުން ތަކާއި ނުލައެވެ.

(٥٧) قيامة ވުން ގާތް ވެއްޖެއެވެ.

(٥٨) އަދި الله سبحانه وتعالى ފިޔަވާ އެ قيامة ވާނެ وقت އެއް އެނގޭނޭ ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެދުވަހާ ބެހޭ އެއްވެސް ކަމެއް ހާމަކޮށްދޭނެ އަދި كشف ކޮށްދޭނޭ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ.

(٥٩) އަދި (އޭ مشرك ންނޭވެ.!) ކަލޭމެން عجائب ވެވަޑައި މަލާމާތުގެ ގޮތުން ހީހީވެ ތިބީ އަދި މި قر آن އާ ދެކޮޅަށް ހެއްޔެވެ؟

(٦٠) އަދި އެ ފޮތުގައި ހުރި ބިރުވެރި خبر ތަކަށް އެއްވެސް ބިރެއްނުގަތް ރުއިމެއް ނެތި ތިބީ އަދި ހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް މަލާމާތްކުރަ ހަދާ عجائب ވާންވީ ފަދަކަމެއް ނޫނެވެ.

(٦١) އެއީ ހަމަ ތެދު حقيقى ވާހަކަތަކެވެ. އަދި ކަލޭމެން ތިބީ އެ ފޮތުގެ غافل ވެގެންނެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ބޮޑާކަމާއި، كبر ވެރިކަމުން ނުބަލާނެވެ.

(٦٢) (އޭ مؤمن ންނޭވެ.! ގަބޫލުކުރާށެވެ، مشرك ން އެހެން ދުވަހެއް) ކަލޭމެން الله އަށް سجدة ކުރާށެވެ.!
އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ.!

# القمر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القمر — އާޔަތް ޢަދަދު (٥٥)

ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلْقَمَرُ ۝١ وَإِن يَرَوْاْ ءَايَةً يُعْرِضُواْ وَيَقُولُواْ سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝٢ وَكَذَّبُواْ وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ۝٣ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ۝٤ حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ۝٥ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَىْءٍ نُّكُرٍ ۝٦ خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ۝٧ مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ ۖ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ۝٨

## ލަފުޒީ މާނަ

ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ = قيامة ގާތްވެއްޖެއެވެ. وَٱنشَقَّ ٱلْقَمَرُ ۝١ = އަދި ހަނދު ފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. وَإِن يَرَوْاْ ءَايَةً = އަދި އެމީހުންނަށް ކޮންމެ معجزة އެއް ފެންނަނަމަ يُعْرِضُواْ = އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ (قبول އެއް ނުކުރެއެވެ.) وَيَقُولُواْ سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ۝٢ = އަދި އެމީހުން (ކާފިރުން) ބުނެއެވެ. މިއަދި ދެމިހުރި سحر އެކެވެ. وَكَذَّبُواْ = އަދި އެމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. وَٱتَّبَعُوٓاْ أَهْوَآءَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ هوى نفس އާ تبع ވިއެވެ. وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ۝٣ = އަދި ކޮންމެ ކަމެއް ވާނީ قرار ވެ ހަމަޖެހިގެންނެވެ. وَلَقَدْ جَآءَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ = خبر ގެ ތެރެއިން مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ۝٤ = އޭގެ ތެރޭގައި ބިރުވެރިކަން ހުރި خبر ތަކެވެ. حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ = އެއީ ފުރިހަމަ حكمة އެކެވެ. (އެ قرآن އަކީ އޭގެ حكمة ތެރިކަން ނިހާޔަތަށް ގެންގޮސްފައިވާ ފޮތެކެވެ. فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ ۝٥ = ފަހެ نذير ންގެ ފައިދާއެއް (ކާފިރުންގެ قوم ތަކަށް) ކަމެއް ފުއްދައި ނުދެއެވެ. فَتَوَلَّ عَنْهُمْ = ފަހެ (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައި އަނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ = ގޮވާލާމީހާ ކަލޭގެފާނު ގޮވާލާ ދުވަހުން (އެއީ إسرافيل ގެފާނު އަރުވާލާ ޙިސާބުކުރުން محشر ގެ ميدان އަށް އެއްވެވުމަށް ގޮވާ ދުވަހުން ނަފްޚާ ފުންމަޅާއެވެ.!) إِلَىٰ شَىْءٍ نُّكُرٍ ۝٦ = إنكار ކުރެވޭ އެއްކަމަކަށް (محشر ގެ ميدان އަށް) خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ދެރަކަމާއި ބިރުވެރިކަމުގެ حال ގައި يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ = އެމީހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގަންނާނެއެވެ. كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ۝٧ = އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ ފެތުރިގެންވާ ގޮއްވާމުލީ ފަދައިން ފަދައެވެ. مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ = ގޮވާ ކަލޭގެފާނަށް އަވަސްވެގެންވާ حال ގައި يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ = ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ. هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ۝٨ = މިއީ އުނދަގޫވެގެންވާ ދުވަހެކެވެ.

## إجْمَالي މާނަ

**(١)** قيامة ދުވަސް ގާތްވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަނދު ފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.

ދަންނައެވެ. قيامة ގާތްވެއްޖެ ކަމުގައި އޮތް ބަސްފުޅުން މުޙައްމަދުގެފާނުވެސް محمّد صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ نبي ކަމާއިގެން ފޮނުއްވެވުމުގެ ވަގުތުން ފެށިގެން ދުނިޔެ އޮތް ވަގުތާއި، އޭގެ ކުރިން ދުނިޔެއިން ފާއިތުވެގެން ދިޔަ ވަގުތާ އަޅާ ބަލާއިރު އިސްތިހާރަ ވަގުތު ކުޑަވެގެންނެވެ، رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم އަކީ އެންމެ ފަހުގެ نبي އާ ކަމުގައި ވާކަމެވެ . ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވެވުމުން ފެށިން قيامة އަށް ގާތްވީއެވެ.

ހަނދު ފަޅައިގެންދިޔަ މުޢުޖިޒާތަކީ تاريخ އާއި، سيرة ން صريح ކޮށް ސާބިތުވާ ގޮތުން مكّة ގެ مشرك ން رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ އަރިހުން އެކަމަށް އެދުނު ހިނދުން އެކަލޭގެފާނު ހަނދަށް إشارة ކުރެއްވުމުން الله އަށް ހަނދު ދެފަޅިކޮށްލެއްވި رسول الله صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ ކަމުގެ މައްޗަށް تائيد ކުރާ معجزة އެއްގެ ގޮތުން ދެއްކެވި ކަމެވެ. އެ އެ معجزة ހާމަކުރެއްވިޔަސް ދުރުޖެވެ. އަދި إيمان ނުވެ މީހުން ބުނީ އެއީ ދެމިގެންވާ سحر އެއް ކަމަށެވެ. އެގޮތަކަށް ދުވަހަ ءاية ގައި އެވަނީއެވެ.

**(٢)** އަދި އެމީހުން ކޮންމެ معجزة އެއް ދުށް ނަމަވެސް އެމީހުން އެއްޗެއް ޤަބޫލެއް ނުކުރެއެވެ. އެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީ މިއަދި ދެމިގެންވާ سحر އެއް ކަމަށެވެ.

**(٣)** އަދި އެމީހުން (الله ގެ رسول އާ އާއި، އަދިالله ގެ قدرة ދޭހަކުރާ ދެއްކެވުން އެމީހުން ދުށް ކަންތައްތައް) ދޮގުކޮށް ދިޔައެވެ. އަދި އެމީހުން تبع ވީ އެމީހުން ގެ އަމިއްލަ އެދުމާއެވެ. އެމީހުންގެ هوى نفس އާއެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް ވަނީ قرار ވެގެންނެވެ.

(އެބަހީ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް އޭގެ نهاية ގައި ވަނީ قرار ވެ ހަމަޖެހި ނިމިފައެވެ. ފަހެ ހެޔޮ ކަންތައް ވަނީ ހެޔޮކަމުގެ أهل ވެރިންނާ ހަމައަށް ނިމިފައެވެ. އަދި ނުބައި ކަންތައް ވަނީ ނުބައިކަމުގެ أهل ވެރިންނާ ހަމައަށް ނިމި قرار ވެފައެވެ.) والله أعلم

**(٤)** އަދި އެ خبر ތަކުގައި ބިރުވެރިކަން ހުރި ވާހަކަތަކާއި، خبر ތައް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކައިރިއަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެބަހީ مكّة ގެ مشرك ން ގާތަށް ނުވަތަ عامّ ކޮށް އެންމެހައި ކާފިރުން ގާތަށް އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ބިރުވެރިކަން ހުރި ވާހަކަތައް މި قرآن ން އަޑުއިވިފައި ވާނެއެވެ. މި މީހުން އެއިން عبرة حاصل ކުރުން ހުއްޓެވެ.)

**(٥)** އެއީ، އެބަހީ ދި قرآن އަކީ އޭގެ بلاغة ތެރިކަމާއި، ފުރިހަމަކަން އޭގެ نهاية އަށް ގޮސްފައިވާ ޙިކުމަތެވެ. ފަހެ (އެކަމަކު) إنذار އަކުން ފައިދާއެއް ނުކުރެއެވެ. (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ قوم ތަކަށް ވަޢުދުގެންނެވި نبي ބޭކަލުންނާއި، رسول ބޭކަލުން އެ قوم ތަކަށް ކުރެއްވި إنذار ން އެ قوم ތަކަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުރިއެވެ.)

**(٦)** (އާ މާތްވެގެންވާ رسول އާއެވެ!) އެމީހުންގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު އެނބުރިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެމީހުން ދެކޮޅަށް ހަރުކަށިވާނެއެވެ.الله އެމީހުންނާމެދު حكم ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ގޮވާލައްވާ ފަރާތުގެ ގޮވާލެއްވުމުގެ ދުވަސް ހަނދުމަކުރާށެވެ. (އެއީ إسرافيل ގެފާނު އެންމެފަހުގެ މިސްކޮޅުން محشر އަށް جمع ވުމަށް ގޮވާލައްވާ ގޮވާލެއްވުމެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލައްވާނީ އެ ކާފަރުން إنكار ކުރާ އެއްކަލަކަށެވެ. އެއީ محشر ގެ ميدان އަށް جمع ވުމަށެވެ.

**(٧)** އެމީހުންގެ ލޯތަކުން ފެންކަޅިވެ ބިރުވެރިވެގެންވާ حال ކައްވަޅުތަކުން ނުކުންނާނެއެވެ. (މިސްކޮޅުން ގިނަކަމާއެކު އެއްބަޔަކު އަނެއް ބައެއްގެ ތެރެއަށް ވަދެ މަސްހުނިވުމުގެ ސަބަބުން) އެމީހުން ހިތާމަ ފެތުރިގެންވާ ގަނޑުފިލައިގަތުމަކަށް ހުރެއެވެ.

**(٨)** މިސްކޮޅުން އަވަސް އަވަހަށް އެ ގޮވާލާ ބޭކަލަކާ ދިމާއަށް އަވަސްވެގަންނާނެއެވެ. އަދި ކާފަރުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ އުނދަގޫ ދުވަހެކެވެ. ދަތި ދުވަހެކެވެ.

۞ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ = އެބައިމީހުންގެ ކުރީން (އެބަހީ قريش ންގެ ކުރީން) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. قَوْمُ نُوحٍ = نوح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން (އެމީހުންގެ رسول نوح عليه السلام ދޮގުކޮށްފިއެވެ.) فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا = ފަހެ އެމީހުން މިވަން ރަސްކަލާނގެ އަޅާ (نوح عليه السلام) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. وَقَالُوا مَجْنُونٌ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އެއީ މޮޔައެކެވެ. مجنون އެކެވެ. وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވައިދިނެވެ. فَدَعَا رَبَّهُ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. أَنِّي مَغْلُوبٌ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ވަނީ مغلوب ވެގެންނެވެ. ބަލިވެވިގެންނެވެ. فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾ = ފަހެ މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ. فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ = ދެންފަހެ މިވަން ރަސްކަލާނގެ އުޑުގެ ދޮރުތައް ހުޅުވައިލެއްވީމެވެ. بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ = ޖަރާފަށް ހުންނަ ފެނާއިގެން وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ ބިމުގެ ކުޅުތައް ދަތްކޮށްލެއްވީމެވެ. (ބިމުން ކުޅުތައް ފުރައްވައިލެއްވީމެވެ.) فَالْتَقَى الْمَاءُ = ފަހެ (އުޑުގެ ފެނާއި، ބިމުގެ ފެނާ) ދެ ފެން ބައްދަލުވެއްޖެއެވެ. عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން (أزل ގައި) މިންވަރުކުރެވިފައިވާ أمر އެއްގެ މައްޗަށެވެ. وَحَمَلْنَاهُ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ نوح ގެފާނު) އުފުއްލެވީމެވެ. عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ = ލަކުޑިފަތިތަކާއި، މުރަކަތަކުގެ ވެރި އެއްޗެއްގައި (އެބަހީ ނައުގައެއްގައި) تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا = މިވަން ރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި، ރައްކާތެރިކަމާއެކު އޭތި ދުއްވައެވެ. جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ = އެއީ ކާފަރުވި މީސްމީހުންނަށް جزاء އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (عذاب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.) وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެ ކަންތައް މިވަން ރަސްކަލާނގެ عبرة އެއްގެ ގޮތުން ދޫކޮށްލެއްވީމެވެ. فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ = ފަހެ عبرة ލިބިގަންނަ – وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހެއްވޭތޯއެވެ؟ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ މިވަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކިހާވަރެއްތޯއެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ = އަދި މިވަން ރަސްކަލާނގެ إنذار އާއި وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ = އަދި

ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަ ކުރެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ހަނދުކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟

## إجْمَالِي މާނަ

**(٩)** އަދި އެމީހުންގެ ކުރިން – އެބަހީ مكّة ގެ مشرك ންގެ ކުރިން – نوح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން (އެމީހުން ގެއަށް ފޮނުއްވެވުނު رسول نوح عَلَيه السلاّم ގެ رسول ކަން) ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެމީހުން މިމަން ރަސްކަލާނގެ އަޅާ – އެބަހީ نوح– عَلَيه السلاّم ދޮގުކޮށްލިއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ދިމާއަށް ބުނީ އެއީ مجنون އެކެވެ. ޖަހައްސާލެވެ. އަދި އެމީހުން އޭނާ ގޮރިއްޔާ އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުދައްކަވައި ފިއެވެ.

**(١٠)** ދެންފަހެ (نوح عَلَيه السلاّم ގެ قوم ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރި ހިނދުން) އެކަލޭގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް دعاء ދެންނެވިއެވެ. އާ، މިއަޅާގެ ربّ އެވެ. މިއަޅާ ވަނީ ބަލިވެ، ދެރަވެގެންނެވެ. އެހެންވެ މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!.

**(١١)** ދެންފަހެ މިމަން ރަސްކަލާނގެ އުޑުއްދޮރުތައް ފައިބާ ފެނާއިގެން ހުޅުވައިލެއްވީމެވެ. (އެބަހީ ބޮޑު ވާރޭ ވެއްސެވީމެވެ.)

**(١٢)** އަދި ބިމުންވެސް ފެންކުޅިތައް ފަޅުއްވައި، ބިމުގައި ހުރި ދަނޑުވަޅުތައް ފައްޅާވެއްޖެއެވެ. ދެން ވާރޭފެނާއި، ބިމުގެ ފެނާ އެއްކޮށް ވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އަވަހަށް ފެންގަނޑު ބޮޑުކަށް ވެއްޖެއެވެ.) އަދި އެކަމަކީ މާ ކުރީ ގައި أزل ގައި ލިޔުއްވި މިންވަރުގެ ނިމިފައިވާ އަމުރެއްގެ މައްޗަށެވެ.

**(١٣)** އަދި މިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ نوح عَلَيه السلاّم ) ފިޔާތަކާއި، މުރަކަ ހަރުކުރެވިފައިވާ ނާވެއްގައި އުފުއްލެވީމެވެ.

**(١٤)** އެ ނާވަކީ ދުވަމުން ދިޔައީ މިމަން ރަސްކަލާނގެ ލޮލުގެ ބައްލަވާލުމާއި، ރައްކާތެރިކަމާ އެކުގައެވެ. އެއީ ކާފިރުވީ މީސްމީހުންނަށް عذاب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. (އެމީހުން ކަނޑުގައި غرق ވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

**(١٥)** އަދި މިމަން ރަސްކަލާނގެ އެ ކަންތައް (އެބަހީ نوح ގެފާނުން އާ وَاقِعَة )، ފުރިހަމަ عبرة އަކަށް ދޫކުރައްވައިފީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾

## މުފްރަދާ

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލުގެ إنذار އާއި وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަ ކުރެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ދަސްކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް ބޭފުޅެއް ވޭތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ عَادٌ = އަދި عاد ބައިމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮން ފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار އާއި إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. رِيحًا صَرْصَرًا = ފިނިކަން ގަދަވެގެންވާ ވައެއް فِي يَوْمِ نَحْسٍ = ސުންނާ ދުވަހެއްގައި مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ = (ސުންނާފަތިކަން ދެމިގެންވާ (ނުވަތަ ވައި ދެމިގެންވާ) تَنزِعُ ٱلنَّاسَ = އެވައި މީސްތަކުން (ބިމުން) ފުއްސައިލައެވެ. ބިމުން ވަކިކޮށްލައެވެ. كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ أَعْجَازُ نَخْلٍ = ކަދުރު ގަސްގަހުގެ ބުޑުތަކެއް ފަދައެވެ. مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ = ބިމުން ފުނޑިފައިވާ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަ ކުރެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ދަސްކުރުމަށް/ ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް ބޭފުޅެއް ވޭތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ ثَمُودُ = ثمود ބައިމީހުން ދޮގުކުރިއެވެ. (ثمود ބައިމީހުންނަކީ سلام ލެއްވި صالح ގެފާނުގެ قوم އެވެ.) بِٱلنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ = رسول ބޭކަލުން (نذر އަކީ نذير ގެ ޖަމާ. އެއީ رسول އެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) ދެންފަހެ (އެ أمّة ގެ މީހުންނާމެދު) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ހުރީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަން ހުރީ ވަރަށްވެސް ބޮޑު އަދި ބިރުވެރިކޮށެވެ.)

(١٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދަރުސްކުރުމަށާއި، ވިސްނައި ފިކުރު ކުރުމަށް ފަސޭހަ އެއްޗެއް ކަމުގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ލައްވައިފީމެވެ. ދަރުސްކުރުމަށް قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ.

(١٨) عاد ބާގައި މީހުން (އެމީހުންގެ ގައުމަށް ފޮނުއްވުނު رسول އެ هود عَلَيه السلاَم ) ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ހުރީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ފިނިކަން ގަދަވެގެންވާ ސުންގާ ވައިއެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. (ހަތް ރޭއާއި، އަށް ދުވަސް ވާންދެން) އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެ ވައި ދެމިހުއްޓެވެ.

(٢٠) އެ ވައިގެ ބާރުކަމުން އެމީހުން ބިމުން ވަލިވެ އުފުރި ހިސާބަކަށް އުދުހިގޮސް ކަނޑުފާވަތަށް ވެއްޓި ޖެހުނީ ބުޑު ބޭ ވަލިވާ ކަދުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން އެ حال ގައި ތިބީބާ ފުންނިލައި ހިލަނި ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ ހިލަނި ބިމުން ދުރުވި، އޮކިފައިވާ ކަދުރު ގަހުގެ ބުޑުތަކެއް ހެންނެވެ.

(٢١) ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار އެމީހުންގެ މައްޗަށް ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ (ގަދަފަދަ ވެގެން ވިއެވެ.)

(٢٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދަރުސްކޮށް، فكر ކޮށް ވިސްނާގަތުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ވޭތޯއެވެ؟

نصيحة އާއި عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަހުރި ބާވައެވެ؟

(٢٣) ثمود ބާގައި މީހުން رسول ބޭކަލުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ.ثمود ބާގައި މީހުންނަކީ سلام ލެއްވި صالح ގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުން صالح ގެފާނުންގެ رسول ކަން ދޮގުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެމީހުން رسول ން ދޮގުކުރިކަމަށް وحِى ކުރައްވާފައި އެވަނީއެވެ. އެއީ އެހެން އެއްޗަކީ رسول ބޭކަލުންކުރު އެއް ބޭކަލަކު ދޮގުކުރުމުން ހުރިހާ رسول ން ދޮގުކުރުމާ އެއްވަރު ވާނެކަމެވެ.

فَقَالُوٓاْ أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا مُرْسِلُواْ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ ٱلْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۖ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْاْ صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾

## ލަފުޒުމާނަ

فَقَالُوٓاْ = ފަހެ އެމީހުން ބުންޏެވެ. أَبَشَرًا مِّنَّا وَٰحِدًا = އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން آدم ގެ ދަރިއަކަށް ހެއްޔެވެ؟ نَّتَّبِعُهُۥٓ = އަހުރެމެން އެ ބަޝަރަކާ تبع ވާން ވީ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ = އެހެން ވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދިފައެވެ. وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ = އަދި عبرة އާ ދުރުވެއްޖެވެ./ عذاب ގައެވެ./ ޖުނޫނުގައި ވަނީ ކަމުގައެވެ. (ނުވަތަ އަލިފާނުގައެވެ.) أَءُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ = އަރުވައި ލެއްވުނީ މައްޗަށް نبي ކަން ބާވައިލައްވާފައި ހެއްޔެވެ؟ مِنۢ بَيْنِنَا = އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން بَلْ هُوَ = އަދި ހިތުގައި ހެއްޔެވެ؟ އޭނާއަކީ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ = ދޮގުހަދައިން ބޮޑާވެގަތް މީހެކެވެ. سَيَعْلَمُونَ غَدًا = މާދަމާ އެމީހުންނަށް މާލޫމްވާނެއެވެ. مَّنِ ٱلْكَذَّابُ ٱلْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ = ދޮގުހަދައިން ބޮޑާވެގަތް، ބޮޑު މީހަކީ ކާކުކަން إِنَّا مُرْسِلُواْ ٱلنَّاقَةِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ جمل ފޮނުއްވާނޑު ކަލޭގެފާނު. (جمل ނުވަތަ ޖަމަލުގެ އަންހެންބޮޑު.) فِتْنَةً لَّهُمْ = އެމީހުންނަށް إمتحان އެއްގެ ގޮތުން فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނަށް إنتظار ކުރައްވާ ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! وَنَبِّئْهُمْ = އަދި (އެ صالح ގެފާނު.) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަބަރުދެއްވާށެވެ! أَنَّ ٱلْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މެދުގައި ފެން ބަހާލެވިގެންވާކަން. كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ = ފެނުގެ ކޮންމެ نصيب އަކަށް (އެ ދުވަހަކު خاصّ ވި ބައަކު) حاضر ވާހުށި ކަމެވެ. (އެބައިމީހުން قوم ގެމީހުން/ އެބައިމީހުން جمل ކަށް) فَنَادَوْاْ صَاحِبَهُمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ (قَدَّار بن سالِف) އަށް ގޮވައިލިއެވެ. فَتَعَاطَىٰ = އަދި އޭނާ (ކަނޑި) ހިފައިގަތެވެ. (ކަނޑިން ޖަހައިލިއެވެ.) فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ = އަދި އޭނާ އެ ކަޅިޖަހައިލިއެވެ. ބަނޑު ފަޅައިލައިލިއެވެ. فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب ވީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ إنذار ތައް.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٤)** އަދި އެބައިމީހުން (صالح ގެ ޤައުމު ދިމާއަށް ބުންޏެވެ.) އަހުރެމެން ކަހަލަ ހަމަ އެކަކު آدم ގެ ދަރިއަކަށް އަހުރެމެން تبع ވާނީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން ހަދައިފިނަމަ އަހުރެމެން ވާނީ ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދުމުގައެވެ. އަދި ސިހުރާ ތަދުވާ ދުރުވެގެންނެވެ. ނުވަތަ އަހުރެމެން ވާނީ މޮޔަ ބައެއް ކަމުގައެވެ. (އެހެނީ އޭނާއަށް ހަމަ އަހުރެމެންގެ މިހާލެވެ. ކައިބޮއި ހަދަނީވެސް ހަމަ އަހުރެމެން ކައިބޮއިހަދާ ތަކެއްޗެވެ.

**(٢٥)** އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން އޭނާއަށްވިޙީ އާއި، نبيކަން އަރުވައިގަތީ ހެއްޔެވެ؟ (އޭނާއަކީ ބޮޑާ މީހެއް ހެއްޔެވެ؟ ނޫނެކެވެ، އޭނާއަކީ ބޮޑުވެރި މީހެއް. އެއީ ބޮޑު عجائب އެއްކަމެވެ. އަދި ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ އޭނާއަކީ ދޮގުވެރިއެއް ބޮޑާ މީހެކެވެ.

**(٢٦)** (الله އާއި މީހުންނަށް ތަޢާރަފުކުރައްވައި وحي ކުރައްވަނީއެވެ.) ނިކަންމާދަމާ ދޭނެވެ ކާކުކަން، އަދި ބޮޑާ މީހަކީ ކާކުކަން މާދަމާ (قيامة ދުވަހުން ނުވަތަ عذاب އަންނަ ދުވަހުން) ރަނގަޅަށް އެމީހުންނަށް އެނގިދާނެއެވެ.

**(٢٧)** ނިކަންމާދަމާ އެމީހުންނަށް إمتحان އެއްގެ ގޮތުން ޖަމަލުން ރަސޫލާގެ جمل ކާޅު ނެރުއްވާހުށްޓެވެ. (އޭނާ صالح ގެ ޤައުމުގެ ލިބޭން معجزة އަކަށް އެމީހުން އެދުނު ހިނދުން الله އެމީހުންނަށް ޚާއްޞަ معجزة އެއްގެ) . ކިޔާކަމާއި، ބޮޑުގެ ގޮތުން لا مثيل އެއްނެތެވެ. ދެންފަހު الله تعالى صالح ގެ ޤައުމަށް އަންގަވައެވެ. އެމީހުންގެ ކަންތައް ހުށަހަ ގޮތަށް ގޮތްދެ ބައްލަވާން ހުންނަވާށެވެ. އަދި ކެތްތެރި ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

**(٢٨)** އަދި ރަށުގެ ފެން ވަނީ ދެބައިގެ ބައިގެން ކަމުގައި އެމީހުންނަށް އަންގަވާށެވެ. އެބަ އެބައިމީހުން ފެން ބޯންވާނީ ވަރުގެ ފެން ހުންނަން ވާނީ ބަހައިގެންނެވެ. އެއްދުވަހު ހުރިހާ ފެނެއް ހުންނާނީ جمل ކާޅުއެވެ. އަނެއް ދުވަހު ރަށުގެ މީހުންނަށެވެ، އެހެނިހެން حيوان އަށެވެ.. (ދެންފަހު މިބައިމީހުންނަށް މިގޮތް ކަމު ނުރުހުމެއްގެން ދުވަސްކޮޅެއް ވީފަހުން އެ جمل ކާޅު ކަތިލުމުގެ خيال އަރައިގެ އެކަމަށް ތައްޔާރުވެއްޖެއެވެ.

**(٢٩)** ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ އެކުވެރިޔާ (قَدَّار بن سالِف) އަށް ގޮވައިލިއެވެ. ދެން އޭނާ ކަނޑިހަކައި އެ جمل ކާޅުގައި ޖެހައި އެ جمل ކާޅު ކަތިލައި ނިންމައިލިއެވެ

**(٣٠)** ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ހުރީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَكَانُوا۟ كَهَشِيمِ ٱلْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا۟ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. صَيْحَةً وَٰحِدَةً = ގަދަފަދަ ވެގެންވާ) އެންމެ އަޑުފަޅައެއް فَكَانُوا۟ = ދެންފަހެ އެމީހުން ވެއްޖެއެވެ. كَهَشِيمِ ٱلْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ = (ގޯތިބަނދުކުރުމަށް ކަނޑާލާ) ގަސްގަސް حاضر ކުރުވިގެންވާ ހިކި ހުއިތަކެއް ފަދައިން وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަނދާންކޮށް ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قُرْآن ފަސޭހަކުރައްވައިފީމެވެ. فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް މީހަކު ވޯތޯއެވެ؟ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ = އަދި لوط قوم ގެ މީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ = رسول ބޭކަލުން (نذير ންނަށް) إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީމެވެ. حَاصِبًا = ކުދި ހިލަގަނޑުތައް ބުރުއްސާ ވައިއް إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ = لوط ގެފާނުންގެ آل ންގެ މީހުން ފިޔަވައި (لوط ގެފާނާ تبع ވި މީހުންގެ މީހުން ފިޔަވައި) نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ = ހެނދުނު ވަގުތު ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވީމެވެ. نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا = އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ = شكر ކުރި މީހަކަށް وَلَقَدْ أَنذَرَهُم = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު (لوط ގެފާނު) إنذار ކުރެއްވިއެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވިއެވެ. بَطْشَتَنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވުމުގެ ގަދަފަދަކަން عذاب އާއި، ހިތްދަތިކަމުގެ ވާހަކައިން فَتَمَارَوْا۟ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ = ފަހެ އެމީހުން އެ إنذار އާއި، ބިރުވެރި خبر އާދެކޮޅަށް ޝައްކުކޮށް ޖަދަލުކުރިއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣١)** ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވީ އެންމެ ހަޑި ފުރުޅެވެ. (جبريل علیه السلآم ފަތްފުޅުއްވި އެންމެ ހަޑި ފުރުޅެވެ.) އެ ހަޑި ފުރުޅު ގަދަކަމުން އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގެ ހިތްޕަތް ފުރިން ފަޅަފަޅައިގެން ގޮސް އެންމެން – އެންމެހާ ކަލުންނެވެ – މަރުވެ ތަންޑޭވިއެވެ. އެމީހުން ހިފަނި އެތަން-މިތަނަށް އުކިފައިވާ ގުރިބަކަތްތަށް ކަނޑުން ތަޅުއްގަނޑުފައިވާ ހިކި ވިނަބިސްބިސް ހެންނެވެ. (މިއީ އެ قوم އަށް އައި عذاب އެވެ. ސަމޫދުގެ صالح ގެފާނާއި، ދެންވެސް ތިބި مؤمن ންނަށް ނިޖާތް ދެއްވައި އެކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ.

**(٣٢)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދަސްކުރުމަށާއި، ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة ލިބިގަންނަ މީހަކު ވޭތޯއެވެ؟

**(٣٣)** لوط ބޭކަލުގެ މީހުން އެމީހުންގެ رسول އާ (لوط عَلَيهِ السلآم ) ދޮގުކުރިއެވެ. (لوط عَلَيهِ السلآم އަކީ إبراهيم عَلَيهِ السلآم ގެ أخ هارون ގެ ދަރިކަލުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަކީ سدوم ކައުމު ރަށެވެ. މި ރަށުގެ މީހުންނަކީ ފިރިހެނުންނާ އެކުގަ ބަދުކާރުގައި ބަވެރިވާ ރަށެކެވެ. އެންމެ ފަހުން الله تعالى އެމީހުން ހަލާކު ކުރުމަށްފަހު ފިރިހެނުން ގާތަށް ފޮނުއްވި ملائكة ންގެ جماعة އެއް ފޮނުއްވިއެވެ. އެ ބޭކަލުން ފޮނުއްވީ ރީތި ފިރިހެނުންތަކެއްގެ ސިފައިގައެވެ. އެހެންމީހުން ރަށުގެ މީހުން ދިމާކުރި މި މާތް ملائكة ބޭކަލުން ގައިން އަތުލެވެ. އެވަގުތު الله تعالى އެމީހުންގެ ލޮލަށް އަނދިރި ކުރައްވައި ލޯ ފުރަޅަން ލޯ ނެތްތަކެއް ކަމުގައި ހައްދަވާލެއްވިއެވެ.

**(٣٤)** ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަލު ވާރޭ ފޮނުއްވީމެވެ. އެ ވާރޭގައި ހިލަގަނޑު ކޮތަޅުތަކެވެ. އެއީ عذاب ގެ ހިލަގަނޑުތަކެވެ. لوط ގެފާނުގެ آل ން ނޫން އެހެން އެންމެންނަށް އެ عذاب ދިމާވިއެވެ.

لوط ގެފާނުގެ آل ން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރައްވާ މިންޖު ކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ފަތިސްވަގުތު ގަޑިއެވެ.)

**(٣٥)** އެއީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ حضرة ން އެބޭކަލުންނަށް ވާ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެ نعمة އަށް شكر ކުރާ މީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

**(٣٦)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު އެބަޔާ لوط ގެފާނު އެ قوم ގެ މީހުންނަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، ކޯފާއި، އަދި ހިއްޕެވުމުގެ ބާރުކަމުން އިންޒާރު ކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ އެމީހުން ވީ އެކަމަށް ޝައްކު ކުރާ މީހުން ކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސް ނާހައި جدل ކުރިއެވެ. އެ ހުރިހައި إنذار ތަކާއި، އެ ރަސޫލާއަށް އިދިކޮޅުހެދި ޖަދަލުކުރަން ހުރިއެވެ.

وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَـٰهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَـٰٓئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾

## މުފްރަދާތު

وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުން އެދުނެވެ. (އެބަހީ لوط ގެފާނުގެ އަރިހުން އެދުނެވެ.) عَن ضَيْفِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ މެހުމާނުން ޙަވާލުކުރުމަށް (އެބަހީ މަލާއިކަތުން ދޫކޮށްލުމަށް) فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތައް އަނދިރިކޮށްލެއްވީމެވެ. فَذُوقُوا۟ = (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ގެ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހެނދުނުގެ ކުރީގެ ފަތިސްވަގުތު އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ. عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ = ވަކިނުވާނޭ ދާއިމީ عذاب އެއް فَذُوقُوا۟ =(އެމީހުންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ. عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި إنذار ގެ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. لِلذِّكْرِ = ދަސްކޮށް ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ހުރިތޯއެވެ؟ وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން فرعون ގެ آل ނަ ކައިރިއަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ = نذير ން (ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ إنذار ކުރައްވާ ރަސޫލުންނާއި، އަދި إنذار) كَذَّبُوا۟ = އެމީހުން ދޮގުކުރީއެވެ. بِـَٔايَـٰتِنَا كُلِّهَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެންމެހައި އާޔަތްތަކެއް (އެންމެހައި معجزة ތަކެއް) فَأَخَذْنَـٰهُمْ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ. أَخْذَ عَزِيزٍ = عزّة ވެރި ބާރުގަދަ ކަލަކު ހިފެހެއްޓެވުން ފަދަ ގޮތަށް مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ = ހުރިހާ ކަމަކަށް ކުޅަދާނަ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ = (އޭ قريش މީހުނޭ.) ކަލޭމެންގެ ކާފިރުން ހެޔޮ ހެއްޔެވެ؟ مِّنْ أُو۟لَـٰٓئِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީން އުޅުނު އެދުރަ ކާފިރުންނަށްވުރެ أَمْ لَكُم بَرَآءَةٌ = ނިދަސް براءة އެއް (ސަލާމަތްވުމުގެ ކަރުދާހެއް) ކަލޭމެންނަށް ވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ = ފޮތްތަކުން (نبى ބޭކަލުންގެ ފޮތްތަކުން

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣٧)** ފަހެއެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ މެހުމާނުންގެ ގައިގަ އަތައި ނުބައިކަންތަކެއްކުރުމަށް ހިތްކުރިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ލޯތައް ކަނުކަނުކޮށްލެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޒާބުގެ ރަހަ ކަލޭމެން ލިބިގަންނާށޭ އެމީހުންނަށް އެންގެވީމެވެ.

**(٣٨)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އަވަސް އަވަހަށް ފަތިސްވަރު ދެމިހުންނަނިވި عذاب އައިސްގަތެވެ. (އެބަހީ ބޮޑު ފަތިސް އަދި ވަގުތު) އެމީހުންނަށް عذاب އައީއެވެ. އެއީ ދެމިހުންނަނިވި عذاب އެކެވެ. برزخ ގެ عالم ގައިވެސް އަދި آخرة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް އެ عذاب ދެމިހުންނާނެ ކަމަށް ވެއެވެ.

**(٣٩)** (އަދި އެމީހުންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عذاب އާއި، إنذار ގެ ރަހަ ކަލޭމެން ލިބިގަންނާށެވެ.

**(٤٠)** އަދި ދަސްކުރުމަށާއި، ވިސްނައި فكر ކުރުމަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ قرآن ފަސޭހަކުރެއްވީމެވެ. ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެއްވެސް އެއް މީހަކުވޭތޯއެވެ؟

**(٤١)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން فرعون ގެ آل ންގެ ގާތަށްވެސް رسول ން ވަޑައިގެންނެވެ. (އެއީ موسى عَلَيهِ السلاّم އާއި، هارون عَلَيهِ السلاّم އެވެ.)

**(٤٢)** އަދި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެންމެހައި معجزة ތަކެއް ދޮގުކުރިއެވެ. (އެއީ ނުވަ معجزة ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) ދެންފަހެ ގަދަފަދަ ކަލަކަށް ކުރެއްވި عزّة ވެރި، އަދި ބާރުގަދަ ފަރާތަކުން ހިފެހެއްޓެވުމަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕެވީމެވެ. މިބަޔަކު، ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

**(٤٣)** (އޭ مكّة ގެ ކާފަރުންނޭވެ.) ކިޔާބަ ތިޔާބޭނުން އެބަހީ امّة ތަކުގެ ކާފަރުންނަށް ވުރެ ކަލޭމެންގެ ކާފަރުން ވަކިން ހެޔޮ ހުއްޓެވެ؟ އެބަހީ ހެޔޮ ނޫނެވެ. (ކަލޭމެން އެހައްޓުރުވެސް ނުބައި ބާރަކު ކަމުގައި ފުރާއަކުވެސް عذاب ނެ ސަލާމަތް ވާނެ ކަމުގެ أمّيد ތަކެއް ކުރަނީ ކިއްވެގެން ހުއްޓެވެ؟) ނުވަތަ އިސްވެދިޔަ نبي ބޭކަލުންނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް براءة އެއް ވެސް ހުއްޓެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެން ނުބައިކަން ދުރުކޮށް الله ގެ عذاب ނެ ސަލާމަތް ވާނެ ކަމުގެ ލިޔުމެއް ނުވަތަ ގަރަންޓީއެއް ވެސް ހުއްޓެވެ؟

أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَٱلسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُواْ مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

## ލުޣަތު

أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނޭ ހެއްޔެވެ؟ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ = އަހުރެމެންނަކީ نصر ލިބޭނޭ/ ގަދަވާނޭ جماعة އެކެވެ. سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ = ނިކަންހުރެ އެ جماعة (އެ ކާފިރުން) ބަލިވާނެއެވެ. وَيُوَلُّونَ ٱلدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ = އަދި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. (ހަނގުރާމައިގައި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ.) بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ = އަދި ކިޔާއެ ހެއްޔެވެ؟ قيامة ދުވަހަކީ އެމީހުންނަށް (أُخْرَوِى عذاب) وعد ކުރެވިގެންވާ ދުވަހެވެ. އަދި ތަނެވެ. وَٱلسَّاعَةُ أَدْهَىٰ = އަދި قيامة ދުވަސް (އެދުވަހުގެ عذاب) ނުރައްކާތެރިކަން މާ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. ބަލާ މާ ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ = އަދި ހިތިކަން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. عذاب ގެ ރަހަ ގަދަވެގެން ވެއެވެ. إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ = ހަމަކަށަވަރުން مجرم ން – ކުށްވެރިން ވަނީ فِي ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ = މަގުފުރެދުމުގައެވެ. އަދި حقّ އާ ދުރުވުމުގައެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ވަނީ ދުނިޔޭގައި މަގުފުރެދި، آخرة ގައި އަލިފާނުގެ عذاب ގައެވެ. يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي ٱلنَّارِ = އެމީހުން ނަރަކައަށް ދަމާފައި ގެންދާ ދުވަހުން عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތް ވަތަށް ذُوقُواْ = (އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން ރަހަ ބަލަގަންނާށެވެ. مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ = ނަރަކައިގެ ފުންކަމުގެ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އެއްޗެއްވެސް އެ އެއްޗެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވީ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ = މިންވަރުންނެވެ. (لوح المحفوظ ގައި ނިޔާކުރެވިގެންވާ ނިޔާގެ މަތިންނެވެ.) وَمَآ أَمْرُنَآ = އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރުން ނުވެއެވެ. إِلَّا وَٰحِدَةٌ = އެންމެ كلمة އެއް ކަމުގައި މެނުވީ/ އެއްވެސް ފަހަރަކު މެނުވީ كَلَمْحٍ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ = ލޮލުން އަވަހަށް ބަލާލާ ބަލައިލުމެއް ފަދައެވެ. وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރައްވައިފީމުއެވެ. أَشْيَاعَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފަދަ މީހުން (ކަލޭމެންގެ ފަދަ ކާފިރުން) فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ = ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة އާއި، عبرة ލިބިގަންނަ އެކަކުވެސް އެބަ ވޭތޯއެވެ.؟ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ = އަދި އެމީހުން (އެބަޔި ނިސްބަތްވާ أمّة ތަކުގެ މީހުން) އެ ކުރިކަމި ކަމެއް ވެއެވެ. فِي ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ = لوح المحفوظ ގައި وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ = އަދި ކުޑަ އަދި ބޮޑު އެންމެހައި ކަމެއް ވެއެވެ. مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ = ލިޔެވިގެން (لوح المحفوظ ގައި – ނުވަތަ ملائكة ބާރަކުން ލިޔުއްވާ ފޮތުގައި) إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިން ވަނީ (قيامة ދުވަހުން) فِي جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ = ބަގީޗާތަކާއި،

ކޯރުތަކުގައެވެ. فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ = ތެދުވެރި حقّ مجلس އެއްގައެވެ. عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾ = އިރާދަފުޅުވާ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރެއްވުން ކުޅަދާނަވަންތަ ވެރިގެންވާ مَلِك އެއްގެ އަރިހުގައި/ (މާތް الله ގެ حضرة ގައި)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٤) އަދި ނުވަތަ އަހުރެމެންނަކީ (މީހުން ގިނަވުމުގެ ގޮތުންނާއި، ބާރުގަދަވުމުގެ حيثيّة ން ބަލާއިރު) نصر ލިބޭނޭ جماعة އެއް ކަމުގައި އެމީހުން ބުނަނީ ހެއްޔެވެ؟

(٤٥) ނިކަންމުޅުން އެ جماعة ބަލިވެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. އަދި ފުރަގަސްދީ ދުވެ ފިލައިދާނެއެވެ. (ބަދުރު ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު ކަންތައް ހިގީ އެގޮތަށެވެ. އެމީހުން ބަލިވެ، އެ جماعة ތަޅާ ހަލާކުވެފައިވެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ عذاب އާއި، ދެރަކަމެވެ.)

(٤٦) އަދި ހަމައެކަނި ނޫނެވެ؟ قيامة ދުވަހަކީ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް عذاب އަރާނާއި ކަމަށް وعد ވެވިގެންވާ ދުވަހެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުގެ عذاب ގަދަފަދަކަމުން ބޮޑުވެގެން ބިރުވެރިކަން ބޮޑެވެ. އަދި ހިތިކަމުގައި، ނުބައިކަމުން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. (އެއީ ނަރަކައިގެ ވަންހިވަންހިގެ عذاب އާއި، الله ގެ ކޯފާއެވެ.)

(٤٧) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން ވަނީ މަގުފުރެދުމާއި ގެއްލުމުގައެވެ، އަދި حقّ އާ ދުރުވެފައިވާ ގޮތުގައެވެ. ނުވަތަ ކާފަރުން ވަނީ ދުނިޔޭގައި ކަނޑައެޅިގެން މަގުފުރެދުމުގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް آخرة ދުވަހުން ވަނީ އަލިފާނުގެ عذاب އެވެ.

(٤٨) އެ ދުވަހަކީ އެމީހުން ނަރަކައިގެ ތެރެއަށް މޫނުމަތިން ދަމައިގެން ގެންދާ ދުވަހެވެ. (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ.) ކަލޭމެން އެ ނަރަކައިގެ ގަދަ ހޫނުކަމާއި، ކުރު ނުކުތުމާ ގަދަ عذاب ގެ ރަހަ ބަލައިގަންނާށެވެ.

(٤٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ އެއްޗެއް (އަދި ކޮންމެ ކަމެއްވެސް) މިވަން ތަޤްދީރާއެކު ހެއްދެވީ ކަނޑައެޅިގެން މިންވަރުކުރެވިގެން ގޮތެއްގެ މަތިންނެވެ. އެކަލާނގެ، އިސްވެދިޔަ علم ފުޅުގައި ނިޔާކުރެއްވި އަދި لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ތަޤްދީރު ފަދައިން ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.

(٥٠) އަދި މިވަން ތަޤްދީރުއާއިގެ ކަންތައް ވަނީ ހަމަ كلمة އެއް ކަމުގައި ނޫނީ ނުވެއެވެ. ލޮލުގެ އެއްމޫނު ޖަހައިލާ ފަދަ އަވަހަކުން އެކަކަށް ވެ ނިމިގެން ހިނގައިދެއެވެ. (އެބަހީ ކޮންމެ ކަމެއްވެސް [ކުން] މިބަސް އެންގެވުމާ ލޮލުގެ އެއްމޫނު ޖަހައިލާ ފަދަ އަވަހަކުން އެކަކަށް ވެ ނިމިދެއެވެ.)

(٥١) (އޭ مكّة ގެ ކާފަރުންނޭވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ އެއްފަދަ ކާފަރުންނަށް މިވަން ބަސްމަގުތަކުގެ ހުކުމް ދުނިޔެމަތީން ހަލާކުކޮށްލައްވައިފީމުއެވެ. (ކަލޭމެން ފަދަ އެމީހުންނަކީ ގަބޫލުކުރީ ހެއްޔެވެ؟) ފަހެ وعظ އާއި، نصيحة ލިބި عبرة އެއް حاصل ކުރާ އެކަކުވެސް ތިބި ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) އަދި އެމީހުން ކުރި ހުރިހާ ކަމެއް (ހެޔޮ، އަދި ނުބައިކަން) لوح المحفوظ ގައި ލިޔުއްވި ކޮށްލިޔެވިގެން ވެއެވެ.

(٥٣) އަދި ކުޑަކަމުގެ ތެރެއިން ކުރި ހިތާވާ ކަމެއްވެސް އަދި ބޮޑު ކަމެއްވެސް އެ ހުރިހާ ކަމެއް لوح المحفوظ ގައި ލިޔެވިގެން بيان ވެގެން ވެއެވެ.

(٥٤) ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރި މީހުން ވަނީ (قيامة ދުވަހުން) ބަގީޗާތަކުގައެވެ. ސުވަރުގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ. އަދި ބާރުތެރި ކޯރުތަކުގެ نعمة ގައެވެ.

(٥٥) އެމީހުން ވަނީ އިރާދީގެ ބާރު ކުޅަދާނަ ކަންތައް ކުރެއްވުން ކުޅަދާނަވަންތަ ވެރި حضرة ގައި ތެދުވެރި އަދި حقّ ބޭނުމާ مقام އެއްގައެވެ. އެކަލާނގެ ދެއްވާ كرامة އާއި، شرف ވެރިކަމުގެ ތެރެއިގައެވެ. والله أعلم

# الرحمن سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سورة الرحمن — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٧٨)

ٱلرَّحْمَٰنُ ① عَلَّمَ ٱلْقُرْءَانَ ② خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ ③ عَلَّمَهُ ٱلْبَيَانَ ④ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ⑤ وَٱلنَّجْمُ وَٱلشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ⑥ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلْمِيزَانَ ⑦ أَلَّا تَطْغَوْا۟ فِى ٱلْمِيزَانِ ⑧ وَأَقِيمُوا۟ ٱلْوَزْنَ بِٱلْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا۟ ٱلْمِيزَانَ ⑨ وَٱلْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ⑩

## މުފްރަދާތު

ٱلرَّحْمَٰنُ ① = رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (الرحمن މިއީ الله ގެ اسم ތެރެއެކެވެ.) عَلَّمَ ٱلْقُرْءَانَ ② = قُرْآن އުނގަންނަވައިދެއްވި خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ ③ = އިންސާނާ ހެއްދެވި عَلَّمَهُ ٱلْبَيَانَ ④ = ބަޔާނަށް (އިންސާނާއަށް ބަސްވުރުންތެރިކަމާއި، އަދިއަދި ކަންކަމުގެ بيان އުނގަންނަވައިދެއްވި ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ⑤ = އިރާއި، ހަނދު ހިސާބެއްގެ މަތިން ހިނގަމުންދެ وَٱلنَّجْمُ وَٱلشَّجَرُ = އަދި ތަނބުގަނޑު ނުހުންނަ (ވިނަ) ގަހާއި، ބޮޑެތި ގަސް يَسْجُدَانِ ⑥ = އެ ދެތިއް سجدة ކުރެއެވެ. (އެ ދެތިއްވެސް الله އަށް ކިޔަމަންވެ އަޅުކަން ޢަމަލުކުރެއެވެ. وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا = އަދި އުޑު އުފުއްލެވީ އެކަލާނގެއެވެ. (رحمٰن އެވެ.) وَوَضَعَ ٱلْمِيزَانَ ⑦ = އަދި އެކަލާނގެ ميزان (عدل ވެރިކަން) ލެއްވިއެވެ. أَلَّا تَطْغَوْا۟ فِى ٱلْمِيزَانِ ⑧ = އެއީ ކަލޭމެން عدل ވެރިކަން ފަހަނަޅައި ނުދިއުމަށްޓެވެ. وَأَقِيمُوا۟ ٱلْوَزْنَ بِٱلْقِسْطِ = އަދި ކަލޭމެން ވަޒަންކުރުމުގައި (މިން ކިރުމުގައި) عدل ވެރިކަން قائم ކުރާށެވެ. ސިޔާކުރާށެވެ. وَلَا تُخْسِرُوا۟ ٱلْمِيزَانَ ⑨ = އަދި ކަލޭމެން ميزان އުނި ނުކުރާށެވެ. (ކިރާ ތަކެތި/ މިނާއި ތުރި ނުކުރާށެވެ.) وَٱلْأَرْضَ وَضَعَهَا = އަދި ބިންގަނޑު ސާބިތުކޮށްލެއްވީ ބޮޑު އެކަލާނގެއެވެ. (رحمٰن އެވެ.) لِلْأَنَامِ ⑩ = މަޚްލޫޤުންނަށް (އިންސާނާ – جنّ – حيوان އަދި ފެންނަ ހުރި ހުރިހާ އެއްޗަކަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. (الله އެއީ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.)

**(٢)** (محمّد ގެފާނަށް) قرآن އުނގަންނަވައިދެއްވީ رحمٰن ވަންތަ މާތް الله އެވެ. (ءادم ގެ ދަރިއަކުވެސް އަދި އެހެން މީހަކުވެސް އުނގަންނަވައިދެއްވި އެއްޗެއް ނޫނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި رحمٰن ވަންތަ މާތް الله އެކަލޭގެފާނަށް އުނގަންނަވައިދެއްވި ޖިބްރީލްގެ.)

**(٣)** إنسانާ ހެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. (الرحمٰن އެވެ.)

**(٤)** (عَلَّمَهُ الْبَيَان) އަދި އެ އިންސާނާއަށް ބަސްބުނުންތެރި ކަމާއި، ތަކެތި بيان ކޮށްދެއްވީވެސް، مخاطب ކުރާނޭ ގޮތް ދަސްކޮށްދެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

**(٥)** އަދި އިރާއި، ހަނދު، ވަކި قواعد އެއްގެ މަތީން ދުވެ ބުރުޖުތަކާއި، منزل ތަކުގައި ހިނގައެވެ. އެއީވެސް رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވުމެވެ. (އަދި އިރާއި ހަނދު ދައުރުވުމުގެ ސަބަބުން އަހަރުތަކާއި، މަހާސިރުތައް، ދުވަސްތަކާއި، ވަގުތުތައް ސާފުކުރެއެވެ. އެކަމުގައިވެސް އެތައް ބައިވަރު ފައިދާއެކެވެ.)

**(٦)** އަދި އަލިއަށް ތަނބުގޮވާ ގަސްގަހާ ނުތަނބުވާ ކުދި ގަސްގަހާ، އަދި ތަނބު ގަސްގަސް މައްޗަށް ތެދުވާ ބޮޑު ގަސްވެސް الله އަށް سجدة ކުރެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރި ވެއެވެ. ނުހުރުތުރެއެވެ.

**(٧)** އަދި އުޑު އުފެއްދެވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީހަމަ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ميزان ލެއްވިއެވެ. (عدل ފުރިހަމަ ގާއިމްކުރެއްވިއެވެ.)

**(٨)** އެއީ ކަލޭމެން عدل ފުރިހަމަކުރުމުގެ ހައްދުފަހަނަޅައި ނުދިއުމަށް ޓަކައެވެ.

**(٩)** އަދި ކަލޭމެން ވަޒަންކުރާއިރު (މިންކިރާއިރު/ އަދި އެހެންވެސް ކަންކަމުގައި) عدل ފުރިހަމަކޮށް قائم ކުރާށެވެ. ސީދާ ކުރާށެވެ. އުނި ނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެން ހިފުމުގައި ނުވަތަ ދިނުމުގައި އުނިކޮށް، މަކަރުކޮށް ނަހަދާށެވެ. އަދި އެހެން ކަންކަމުގައިވެސް عدل ފުރި ވާށެވެ.

**(١٠)** އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންނަށް ޓަކައި - އެންމެހައި خلق ތަކުންނަށް ޓަކައި - ބިންގަނޑު ފަތުރުއްވައި، ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ﴿١١﴾ وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ وَٱلرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾

## ތަފްސީރު

فِيهَا فَٰكِهَةٌ = އޭގައި (އެ ބިމުގައި) މޭވާ ވެއެވެ. وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ﴿١١﴾ = އަދި އެތާގެ ވަޅި ކަދުރު ގަސް ވެއެވެ. وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ = އަދި ހިލަ ހުއިގެ ވަޅި ދޮއްޖަބު ވެއެވެ. وَٱلرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾ = އަދި މީރުވަސް ދުވާ ގަސްގަހާގެހި. فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ދެ رَبُّ ގެ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ (ނުވަތަ ދޮގުކުރެވޭނީ) خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ = އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީއެވެ. (آدم ގެފާނު ހެއްދެވީއެވެ.) مِن صَلْصَٰلٍ = ޖަހައިލިޔާ އަޑުއިވޭ ޗާޑީގެ ހިކި މަށިން، ހަދާ ހިކި މަށިން كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ = އަލިފާނުގެ ދުންނުއަރާ ފިޔަވައި ހުންނަ ދިލަ ގަނޑަ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ = އަދި جنّ ހެއްދެވީއެވެ. (ޖިންނީންގެ ބައްޕަ ހެއްދެވީއެވެ.) مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ = އަލިފާނުގެ ސާފު ހުޅުގެނޑެއްކޮން فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ (ނުވަތަ ދޮގުކުރެވޭނީ) رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ = އެއީ ދެ مشرق ގެ ވެރި ربّ އެވެ. (އެއީ ފިނި މޫސުމުގެ مشرق އާއި ހޫނު މޫސުމުގެ مشرق އެވެ.) وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ = އަދި އެއީ ދެ مغرب ވެރި ربّ އެވެ. (އެއީ ފިނި މޫސުމުގެ مغرب އާއި ހޫނު މޫސުމުގެ مغرب އެވެ.) فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ = އަދި އެކަލާނގެ ދެކަނޑު ދޫކޮށްލެއްވިއެވެ. ދެކަނޑު ހެއްދެވިއެވެ. يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ = އެ ދެކަނޑު އެކުއެކު ދެމެދުން ދެއެވެ. ބައްދަލު ވެއެވެ. بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ = އެ ދެކަނޑުގެ ދެމެދުގައި ހުރަހެއް ވެއެވެ. (ތަފާތު ނުވެންނަ ހުރަހެއް ވެއެވެ.) لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ = އެ ދެކަނޑު އެއްކަނޑު އަނެއް ކަނޑަށް ވަދެ މަސްހުރި ނުވެއެވެ. بغاوة ނުކުރެއެވެ. فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ ކޮން نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١١)** އަދި އެ ބިމުގައި މޭވާތަކާއި، އަދި އެތާ ނުކުނުނަސް ކަދުރު ގަސްގަހާއި،

**(١٢)** ކުނާގަނޑު ތަކުގެ ފޮތި އޮޅުބަޅާއި، މީރުވަސް ދުވާ މާމާކުރާތަކާއި، މި ހުރިހާ ބާވަތްތަކެއްގެ ތަކެތި ލުއިތިއްބަވާ ހަދަ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެ އެވެ. މި ބާރަށްވުރެ އޮނބުލައި ތަކެއްޗާއި، އަދި އެހެނިހެން ތަކެއްޗަކީވެސް ހަދަ رحمٰن ވަންތަ الله އަދި ކަލާނގެ އޮނބުލައި خلق ތަކެތީގެ ربّ ގެ نعمة އެވެ.

**(١٣)** (އޭ ބަޔަ މިޔަބަ ޖިންނިންނާއި، އިންސާނުންނާއި، ތި جماعة ގެ މީހުންނޯވެ.) ކަލާނގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކަލާނގެ ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ ދޮގު ކުރެވޭނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟

**(١٤)** رحمٰن ވަންތަ الله އިންސާނާ – (آدم ގެ ދަރިންގެ ބައްޕަ آدم ގެފާނު)– ހެއްދެވީ ޖަހާއިރުގާ އަޑުއިވޭ ޗާލުގެ ހަކުރު ހިކި މަށިންނެވެ. އެއީ صلصال އެވެ. صلصال އަކީ ފިހުނު ހުރުމަ އިޖެހުނު ފުށްފުރަ އެބޭވަތުގެ ދުރިފުރަ ހަކުރު މައްޗެވެ.

**(١٥)** އަދި ޖިންނި ހެއްދެވީ – އެބަޔަ ޖިންނިންގެ ބައްޕަ ކަލުގައިވާ ފުރަތަމަ ޖިންނި (جانّ) ހެއްދެވީ އަލިފާނުގެ ދުމެއް ނުވާ އަލިފާނުގެ ސާފު ހުޅުގަނޑެއް ކަނޑައިގެންނެވެ. مارِج އަކީ لَهَب އެވެ. އެއީ ސާފު ހުޅުގަނޑެވެ. ޖިންނިން ހެއްދެވީ އެއިންނެވެ.

**(١٦)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ނުވަތަ ދޮގުކުރެވޭނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(١٧)** އެއީ އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ الله އީ ދެ مشرق ގެ ވެރި ربّ އެވެ. އަދި އެއީ ދެ مغرب ގެ ވެރި ربّ އެވެ. (އެދެ مشرق އާއި، ދެ مغرب އަކީ ހޫނު موسم ގެ مشرق އާއި، مغرب އެވެ. އަދި ފިނި موسم ގެ مشرق އާއި، مغرب އެވެ.)

**(١٨)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(١٩)** އަދި އެކަލާނގެއީ އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ الله އީ ދެ ކަނޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. ދެ ކަނޑު ހަމަދަވައި ގުޅިގެން ގޮވާން ދޫކޮށްލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެ ދެކަނޑަކީ ލޮނުލޮނުގެ ކަނޑާއި، އަދި މިރުސް ފެނުގެ ކަނޑެވެ.) އަދި އެ ދެކަނޑު އެކީގައި ދެމިހުރެއެވެ.

**(٢٠)** އެ ދެމެދުގައި (ހުރަހަކަށް ނުފެންނަ) ހުރަހެއް الله ލައްވާފައި ވެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން އެ ދެކަނޑުގެ ފެންގަނޑު އެއްކަނޑުގެ ތެރެއަށް އަނެއް ކަނޑުގެ ފެންގަނޑު ވަދެ މައްސުނި ނުވެއެވެ. މިކަމަކީ ހަމަ الله ގެ قدرة ތެރި ކަމުގެ علامة އެވެ. ވިސްނާއި، فكر ކުރާ މީހުންނަށް عبرة އެވެ. މިޒަމާނުގެ ބައެއް ދިރާސާތަކުން، އިލްމީ ތަޙުޤީޤުތަކުން ވެސް ގައިމު ވަނީ ދެ ކަނޑުގެ ފެން އެއްގޮތަކަށް ނުގުޅޭކަމެވެ. އެއީ ދެ ފެންގަނޑު އެއް ބާވަތެއް ނޫން ކަމެވެ. ގަދަކަމާއި ހޫނުކަމާއި، ފެނުގެ ބައެއް ސިފަތައް ތަފާތުވާތީ އެއްކަނޑު އަނެއް ކަނޑާ އެއްވެ މައްސުނިވުމަކީ ނުވާ ކަމެކެވެ. ހުރަހެއް ހުރެގެން ކަމާއި، އެކަމަކު އިންސާނުންނަށް އޭގެ إحساس ނުކުރެވޭ ގޮތުގެ ހުރަހެއް ލައްވާފައިވާ ހުއްޓެވެ. ގައިމު ހެއްދެވި ފަރާތުގެ ކުޑަކުޑަ ތަފްސީލުތައް ފިލިވައި އެހެން ކަމެއް ނޫނެވެ.

**(٢١)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

## ތަފްސީރު

يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ = އަދި އެ ދެ ކަނޑުން ނަރުދޫލުއާއި، مرجان ނުކުމެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ =(އޭ ދެ جماعة ގެ މީހުންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ = އަދި އުފައްދަވައިފައިވާ – އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވެއެވެ. އުޅަނދުފަހަރު ނަގާލެވިގެ ފަރުބަދު فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَـٰمِ ﴿٢٤﴾ = ކަނޑުގައިވާ ދިދަތަކެއް ފަދައިން فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ = އެ ބިމުމަތީގައި ވާހައި ބައެއް ފަނާވާނެ ބައެކެވެ. وَيَبْقَىٰ = އަދި ދެމިހުންނަ ހުންނާނެއެވެ. وَجْهُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ وجه ދުވަސް (އެކަލާނގެ ذات ދުވަސް) ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ = ޢިއްޒަތްތެރިކަމާއި، މަތިވެރިކަމުގެ ވެރި فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ބައެއް އެކަލާނގެއަށް – އެބަހީ رحمٰن ވަންތަ الله އަށް – ސުވާލުކުރާނޭ ކަންކަމަށް އެދި ދަންނަވައެވެ. كُلَّ يَوْمٍ = ކޮންމެ ދުވަހަކުވެސް (ކޮންމެ ވަގުތަކުވެސް) هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ = އެކަލާނގެ ވަނީ އެކަލާނގެ ޝައުނެއްގައި ކަމުގައެވެ. (އެ خلق ތަކުންގެ ބޭނުންތައް ފުއްދަވައިދެއްވުމާއި، އެހެނިހެން ކަންކަމުގައެވެ.) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ ربّ ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٢)** އަދި އެ ދެކަނޑުން لُؤْلُؤْ އާއި، مرجان ނުކުމެއެވެ. لُؤْلُؤْ އަކީ دُرّ އެވެ. އެއީ އިތާއިން ބޮޑު އެއްޗެކެވެ. مرجان އަކީ ރަތް މުރަކަ ނުވަތަ އެތަވަތުގެ އަގުބޮޑު ޖަވާހިރެކެވެ. (މިހުރި الله ގެ نعمة އެވެ. نعمة ގެ ތަފާތު ވައްތަރުތަކެވެ.)

**(٢٣)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٢٤)** އަދި ކަނޑުމަތީގައި އުފުލިގެންވާ ދިދަތަކާއި ފަދައިން ނުވަތަ އުފުލިގެންވާ ފަރުބަދަތަކާއި ފަދައިން އެވާ އުޅަނދުތައް ވެސް خاصّ ވެގެން ވަނީ ހަމަ رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެއަށެވެ. الجَوَار އަކީ ދުވެމުންދާ އުޅަނދުފަހަރެވެ. مُنْشَئات އަކީ އުފުލިފައިވާ ކަންނޑު އެއްޗެކެވެ. خلق ތަކުންގެ ބޮޑުންބޮޑަކަން ޖަހައި އެތަކެއް އެއްޗަކުން އަނެއް ތަނަށް ދެވޭނޭގޮތް މެދުވެރި ކޮށްދެއްވީވެސް ހަމަ رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٢٥)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٢٦)** ބިންމަތީގައިވާ އެންމެހައި ތަކެތި ފަނާވެ، ފިލައިގެން ދާނެއެވެ. އިންސާނުންނާއި، حيوان ނޫނާއި، ދެންވެސް ހުރިހާ ތަކެތި ފަނާވެ ފިލައި ދާނެއެވެ. އެއީ قيامة ދުވަހުގެ ކުރިންނެވެ. قيامة ދުވަހުގެ ފުރަތަމަ ނަފްޚާގައެވެ.

**(٢٧)** އަދި ހަމައެކަނި ފަނާނުވެ މަޑުނުވެ ހުންނާނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މަތިވެރިކަމާއި، ޝަރަފުވެރިކަމުގެ ވެރި وجه ފުޅެވެ. އެކަލާނގެ ذات ފުޅެވެ. އެކަލާނގެއީ ފުރިހަމަ ކަމާއި ނިމުމެއް ނެތް ދެމިހުރުމުގެ ވެރި طاهر ވަންތަ މާތް الله އެވެ.

**(٢٨)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٢٩)** އަދި އުޑުތަކާއި، ބިމުގައިވާ އެންމެން އެއްޗެހި ބޭނުންވެގެން އެކަލާނގެއަށް ދަންނަވައި، دعاء ކުރަނީއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ حال ގެ ދަތިކަމާއި، ބޭނުންތަކެވެ. އުޑުތަކުގައިވާ ބޭކަލުން ދަންނަވަނީ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވުމަށް އެދިގެންނެވެ. ބިމުގައިވާ މީސްތަކުން ދަންނަވަނީ ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވުމާއި، ރިޒުގުދެއްވުމަށާއި، ދެންވެސް އެބައިމީހުންނަށް ބޭނުންތައް ފުއްދުމަށެވެ. އަދި ކޮންމެ ހިނދުކޮޅެއްގައިވެސް އެކަލާނގެ ވަނީ ކަންތައްތައް ހިންގަވަމުންނެވެ. އެކިކަހަލަ ތަފާތު ބަދަލުތައް ފެއްދަވަމުންދަނީއެވެ. އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުގެ މަތިން ފަނާކުރުން — މަރުވުން، ދިރުން — ރިޒުގުދެއްވުން — އަދި فقير ކުރެއްވުން — عزّة ދެއްވުން — ނިކަމެތި ކުރެއްވުން — ބަލިޔަށްލެއްވުން — ބަލި ފަސޭހަ ކުރެއްވުން — ދެއްވުންތައް ދެއްވުން — منع ކުރެއްވުން — އަދި ފާފަ ފުއްސެވުން — عذاب ދެއްވުން އަދި މިނޫންވެސް ހިމެނޭ ކަންތައްތައް އަމާ އަބަދު އެކަލާނގެ ހިންގަވައެވެ.

**(٣٠)** (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ أَن تَنفُذُوا۟ مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ فَٱنفُذُوا۟ ۚ لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾

## ލަފުޒު

سَنَفْرُغُ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޗަކައި (حساب ބެއްލެވުމާ، جزاء ދެއްވުމަށް) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނިކަންފުޅު ވަގުތެއް އިރާދަކުރައްވައި، قصد ކުރައްވާ ހިނދުގެ. أَيُّهَ ٱلثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ = އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނާއި ދެ جماعة އެވެ.

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ = އޭ ޖިންނިންނާއި އިންސީންގެ ދެ جماعة ގެ މީހުންނޭވެ. إِنِ ٱسْتَطَعْتُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަ ވެވޭން ވަންޏާ أَن تَنفُذُوا۟ = ނުކުންނަން (ސަލާމަތް ވެގަންނަން) مِنْ أَقْطَارِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ އަރި ފަރާތްތަކުން فَٱنفُذُوا۟ ۚ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ނުކުމެބަލާށެވެ. لَا تَنفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَٰنٍ ﴿٣٣﴾ = ގަދަ ބާރެއް ލިބިގެން ދެނޫނީ ނުނުކުމެވޭނެ ކަމެވެ. ސަލާމަތް ނުވެވޭނެ ކަމެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا =ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވޭނެއެވެ. شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ = އަލިފާނުގެ (ދުމެއް ނެތް) ސާފު ހުޅުގަނޑު وَنُحَاسٌ = ފިލިފައި ހުރި ފޮޅާއި، (ނުވަތަ އަލިފާން ނުލާ ސާފު ދުމާއި) فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެ ކަމެވެ. އެކަން މަނާ ނުވެވޭނެ ކަމެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فَإِذَا ٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ = ފަހެ އުޑު އެކި ދިމަދިމާއިން ފަޅިވެއްޖެއްޔާ/ ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާ فَكَانَتْ وَرْدَةً = ދެން އެ އުޑު ފިނިފެން މާގެއް ފަދައިން ވެ، ނުވަތަ ރަތްކުލައިގެ ތެޔޮ ފަދައިން كَٱلدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ = ރަތްކުލައިގެ ހަންގަނޑެއް ފަދަ (އެކަން ވާނީ قيامة ވާ ހިނދުންނެވެ.)

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٣١)** އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ. ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް ބަލައި ހިސާބު ބެއްލެވުމައި، އަދި جزاء ދެއްވުމަށް ނިކަންހުރެ ތިބުން ޙަސްކަތާރީގެ ވަކި ވަގުތެއް އިލާހީ ޙަޟްރަތުން ހުރިވެއެވެ. (ވަޒާ މިއީ ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންގެ ނިސްބަތުގައި ބިރުދެރި وعيد އެކެވެ. މިދެފަރާތުން ކަންކުރައިގޮ އެންމެ عمل ތަކަށް ފާހަގަކަމަ ބަލައި ދެއްވާނެ ކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ. ހެޔޮ عمل އަށް ހެޔޮ ޖަޒާއެވެ. ނުބައި عمل އަށް ނުބައި ޖަޒާއެވެ.)

**(٣٢)** (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٣٣)** އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސާނުންނާއި ދެ جماعة ގެ މީހުންނޯވެ. الله ގެ ނިޔާފަތާއި قضاء قدر ން ފިލައި ރައްކާވެވޭތޯ ކަށަވަރުކޮށް ހަދައިލަދީ ހުރި ވަނީނަ އުޑުގެ ބިމުގެ އެކިފަރާތްތަކުން އެތެރެވެ ބޭރުވެވެނީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުކެރޭނެއެވެ. ވަރަށް ބާރުގަދަ ހުއްޖަތެއް ނޫނީ ކަށަވަރުކުރުމަށް އެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެފަދަ ބާރެއް ކަށަވަރުކުރުމަށް ނުލިބޭނެއެވެ.)

**(٣٤)** (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٣٥)** އަދި قيامة ދުވަހުން ނަރަކައިގައި ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް ނަރަކަ حقّ ވީ ބަޔަކުގެ މައްޗަށް އަލިފާނުގެ ސާފު ހުޅުގަނޑާއި، ވިރިފައި ހުރި ރަހުކަން ގަދަ ތާމާއި، ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ދުންގަނޑު ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވާނެއެވެ. އޭރު الله ގެ عذاب އެވެ. ދުންފަހު ތިޔަ ދެބައިމީހުންނަށް އެއް ބައެއްބައެއްގެ އެހީން دفاع ނުކުރެވޭނެއެވެ. نصر އެއް، އެހީއެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

**(٣٦)** (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٣٧)** އަދި ملائكة ބޭކަލުން ފައިބާވަޑައިގަތުމަށް ބަޔައި އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންގޮސް ދުރުވެކަކަށްވެ ދިޔަ އެ އުޑު ނަރަކައިގެ ހުނުކަމުން ހުނުވެގެންގޮސް ރަތްކުލައިގެ ހުރިގެންގޮސް ފަރާއިން ވާނެއެވެ. ނުވަތަ ރަތް ފިނިފެންމަތީގެ ކުލައަކަށް ވާނެއެވެ.

**(٣٨)** (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޯވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ءَانٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾

## ލަފުޒީ

فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެ ދުވަހުން – އެބަހީ ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުންނަ ދުވަހު لَّا يُسْـَٔلُ عَن ذَنۢبِهِۦٓ = އޭނާގެ ފާފައާމެދު ސުވާލު ކުރެވޭނެތެވެ. إِنسٌ وَلَا جَآنٌّ ﴿٣٩﴾ = އިންސާނެއް ކަމުގައި ވިޔަސް އަދި ޖިންނިއެއް ކަމުގައި ވިޔަސް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާހެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ = ފާފަވެރި މީހުން (مجرم ން) އެނގޭނެތެވެ. بِسِيمَٰهُمْ = އެމީހުންގެ علامة ތަކުން (އެއީ މޫނު ކަޅުވެގެން، ލޯތައް ނޫކުލަ އެޅިގެން.) فَيُؤْخَذُ = ފަހެ އެމީހުން ހިފޭނެތެވެ. بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ = ނިތްކަނޑުގެ އިސްތަށިގަނޑާއި، ދެ ފައިގައި (އެ ދެތަން ހިފައިގެން ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެތެވެ.) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާހެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ = (އެބައިމީހުން އެބަހީ مجرم ންނަށް އަންގައިދެވޭނެތެވެ.) މިއީ ޖަހަންނަމެވެ. ނަރަކައެވެ. ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا = އާއެކު ދޮގުކުރި އެއްޗެއް ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ = مجرم ން (ފާފަވެރި މީހުން) يَطُوفُونَ = އެބައިމީހުން ދަތުރުކުރާނެތެވެ. بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ = އެތަނާއި، އަދި حميم އާ ދެމެދު (حميم އަކީ ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ދަތުރުވެފައިވާ ހޫނު ފެނެވެ.) ءَانٍ ﴿٤٤﴾ = ހޫނުކަން އެންމެ މައްޗަށް ދަތުރުވެފައިވާ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާހެވެ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ وَلِمَنْ خَافَ = އަދި ބިރުވެތިވީ މީހަކަށް ވެއެވެ. (ވާނެތެވެ.) مَقَامَ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ގައި (قيامة ދުވަހުން) ހުންނަން ޖެހޭ مقام އަށްޓަކައި (ނުވަތަ ތިމާގެ عمل ތަކަށް الله تعالى ބެއްލެވުމާއި) جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ = ދެބަގީޗާ/ ދެސުވަރުގެ

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ފަހެ އެދުވަހުން – އެބަހީ ކަންވެގެންވާކަން ނުކުންނަ ދުވަހު – އިންސާނުންގެ ކުށްވެރިންވެސް އަދި ޖިންނުންގެ ކުށްވެރިން ވެސް އެއްވެސް ސުއާލެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. (އެއީ ސުއާލުގެ محلّ އެއް ނޫނެވެ. ސުއާލު ކުރާނީ قيامة ގެ އެހެން موقف އެއްގައެވެ. ކަންވެގެންވާކަން ނުކުންނައިރުވެސް مجرم ންގެ ކުށްވެރިން އެނގޭނީ علامة ފެނިގެންނެވެ. އިތުރު ސުއާލެއް ކުރާކަށް ނުޖެހޭނެއެވެ. ނަމަވެސް ދުނިޔޭގެ ނިޢުމަތާއި، ކާފަރުގެ ސުއާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

(٤٠) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٤١) (ކަންވެގެންވާކަން ނުކުންނަ ހިނދު) مجرم ން (ކުށްވެރިން) އެބައިމީހުންގެ علامة ތަކާއި، نشان ތަކުން އެމީހުން ވަކިން އެނގޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ މޫނު ކަޅުކުލަވެ، ލޮލުގެ ކުލަ ނޫކުލައިގައި ހުރުމުންނެވެ. ދެންފަހެ (ނަރަކައިގެ زبانيّ ملائكة ބޭކަލުން) އެމީހުންގެ ނިތުގަނޑުގެ އިސްތަށި، ފައިތިލަގައި ހިއްޕާފައެވެ. ދެން ނަރަކައަށް އެއްލާނެއެވެ.

ދަންނަވައެވެ. ملائكة ބޭކަލުން ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ބޮލުގެ ނިތުކުރިއާ ދިމާގެ އިސްތަށިގަނޑުގައި ހިއްޕަވައި، ފުރަގަހަށް ދަމައިގެން ގެންދަވާނެ ކަމަށާއި، އަދި ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ފައިގައި ހިއްޕަވައި، ބޮލުގައި ކަކޫތަކުން ގެންދަވައި ނަރަކައަށް އެއްލަވާ ކަމަށާއި، އަދި ބައެއް ފަހަރު އެމީހުންގެ ބުރިކަށި ފަހަތުގައި ގުޅާ ހިތިހިޔާގައި ނިތުކުރިގެ އިސްތަށިގަނޑާއި، ދެފައި އެއްކޮށް ބަނދެފައި ނަރަކައަށް އެއްލަވާ ކަމަށެވެ، މި ހުރިހާ ގޮތަކުން ގެންދަވާނެ ކަމަށް ވެއެވެ. والعِياذً بِااللهِ.

اللّهمّ أجِرْنا مِن النّارِ وَ عَذابِهِ

(٤٢) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٤٣) (އަދި އެދުވަހުން އެމީހުން يعني مجرم ންގެ މީހުން ނަރަކައަށް ފޯރިހިނދު އެމީހުންނަށް މިފަދައިން އިއްވާނެއެވެ.) “މިއީ مجرم ން، (ނުބައި ނުލަފާ މީހުން ދުނިޔޭގައި ދޮގުކުރި) އެ ނަރަކަ ދޮގުކުރި ނަރަކައެވެ. (އެ ނަރަކައާއި، އޭގެ عذاب އެވެ.”)

(٤٤) ފަހެ އެބައިމީހުން އެ ނަރަކައިގެ ގަދަވެގެންވާ އަލިފާންގައި ފިހެވި، އަދި އެ ފެންގެ ހޫނުކަން އެންމެ ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ، ކެކި ހުރި ހޫނު ފެން އެމީހުންގެ މޫނުތަކާއި، ގައިން އެވޭވާ حال އެ ނަރަކައިގައި އެމީހުން ތިބޭނެއެވެ. ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ އަލިފާނުގެ عذاب އާއި، ހޫނުކަން ގަދަވެގެންވާ ފެނުގެ عذاب ގައި އެނބުރި އެނބުރި އެމީހުން ތިބޭނެއެވެ. ގަޑުވެރެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. (اللّهمّ أجِرْنا مِن النّارِ)

(٤٥) (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٤٦) އަދި މީގެ ހައްދަވައި ބޭނުންކުރެއްވީ ربّ ގެ حضرة ގައި قيامة ދުވަހުން ހުންނަންޖެހޭ مقام އަށް ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން ދެ ބަގީޗާ ވެއެވެ. ނުވަތަ މީގެ ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވާ الله تعالى މީހާގެ عمل ތަކާމެދު އަބަދު އަބަދު ބަލަހައްޓަވާ ކަމާމެދު ބިރުވެތިވުމެވެ، ނުވަތަ ކަންތައް ދުއްކަން، ފަހެ عمل ކުރި މީހަކަށް قيامة ދުވަހުން الله تعالى ދެއްވާ ސުވާލުގެ ބިރުވެތިކަމެވެ. އެއީ والنّازعات ސޫރަތުގައިވާ ( وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ )

މި އާޔަތުންވެސް دليل ކުރާ ދޭއެވެ. މިއާޔަތުގެ މާނައީ: އަދި މީގެ ހައްދަވައި ބޭނުންކުރެއްވީ ربّ ގެ مقام އަށް ބިރުވެތިވެ އަދި މީހާގެ هوى نفس ގެ އެދުންތަކުން نهى ކޮށް ދުރުކޮށްލި މީހާ ދަންނަވައެވެ. ފަހެ އެމީހާ ހުރި ތަނަކީ مأوى އެވެ. ޔަޤީނުން ސުވަރުގެއެވެ. ބަޔާންވެއެވެ. މިއެވެ

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾

## ލަފުޒުވާ

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ = އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގެ ގޮފިތައް ސީދާވެގެންވާބުރު ދާވާއަގެ ފިރިގަދިވާ، /ނުވަތަ ތަފާތު ވައްތަރުތަކުގެ މޭވާގެ ގޮތި فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا عَيْنَانِ = އެ ދެސުވަރުގޭގައި ދެ އާރު ވެއެވެ. تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ = ހިނގަހިނގާ ދަނީ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا = އެ ދެސުވަރުގޭގައި ވެއެވެ. مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ = ކޮންމެ މޭވާއަކުން ވެސް زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ = ދެ ވައްތަރެއް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ = އެމީހުން ފަރިވަތިގެން ތިބޭނީ ތަންމަތި ތަކިއްޔާ (ސޯފާތަކުގައެވެ.) بَطَآئِنُهَا = އޭގެ އެތުރުމުގެ ބައިވެސް ވަނީ مِنْ إِسْتَبْرَقٍ = دِيباج ގޮތް ހަރުވި ފަށުވި ތޮޅިގެ ބޯ ގޮތިންނެވެ. وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ = އަދި އެ ދެބަގީޗާގެ (ދެސުވަރުގޭގެ) މޭވާ ވަނީ دَانٍ ﴿٥٤﴾ = ގާތްވެގެންނެވެ. އަތްފޯރާ ފަދަ ގާތްވެގެންނެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައި މީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ހެއްދެވީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤٧) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٤٨) އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކުގެ ގޮފިތައް ދިގުވެގެންވާ، އަދި ފަތާއި، މޭވާތައް ގިނަވެ ހުރި ހިޔާގަނޑު ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ.

(٤٩) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٠) އެ ދެބަގީޗާގައި ހިނގަހިނގާ އޮންނަ ދެ އާރު ވެއެވެ. (އެއީ އެ ދެބަގީޗާގެ ގަސްތަކަށް ފެން ދެއްވުމަށް ޖަހާއެވެ. އޭގެ ސަބަބުން ގަސްތައް ފެހިކާވެ، މޭވާތައް ގިނަގިނަ ފުރެނެވެ.)

(٥١) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٢) އެ ދެބަގީޗާއިންކުރެ ކޮންމެ ބަގީޗާއެއްގައިވެސް މޭވާގެ ކޮންމެ ބާވަތަކުންވެސް ދެޖޯޑު ވެއެވެ. އެބަހީ ދެވައްތަރެއް ވެއެވެ. (ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ އެއީ މޭވާގެ އެންމެ މީރު ވައްތަރާއި، ކުރެހުން ހިރި މޭވާ ހިކި ބާވަތުގެ ތާޒާ ވައްތަރެވެ. އެ މޭވާތަކުގެ ތަފާސީލާއި، خاصيّة ވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.)

(٥٣) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

(٥٤) އެ ދެސުވަރުގޭގެ أهل ވެރިން އެއާ ދިމާވާނީ ކޮޅުބިގެންވާ ތަންތާ ތަކެއްގައެވެ. އެ ތަންތާ ތަކެއްގެ އަޑީގައި ޖެހިފައިވާ ބައިވެސް ހަމަ ސިލްކު إستبرق ހިލާ ވަރުގަދަ ގޮޑު ފަރުވިފަތީގެ ވަރުގަދަކަންނުންނެވެ. ދެންފަހެ އެއްޗެބައި އެފަދަ ފޮތިން ހުންނައިރު އިރުއިރު-އިހުމުވާ މަނިގައި ހުންނާނީ ކޮބާ ރީތި ފޮޅިގެ ތިލަކާއި، ދުވަސްކާއި، އަޑުހުނަކަން އަދި ވިރެވުން ވާނީ ހެއްޔެވެ؟ އެހެން އަންނާ ބެރޭ ގަޖޯތް، ވެރިކަމުގައިވެސް عزّة ގައެވެ. އަދި އެ ދެ ސުވަރުގޭގެ މޭވާތައް ވަނީ ގާތްވެގެންނެވެ. ބޭނުން ވީހާ ބޭނުމެއްގައެވެ، ހިތްވަނީ ކޮންމެ ވަގުތެއްގައި އުނދަގޫނުވެ ނިޑި އަތްޖެހޭ ފަސޭހައެވެ.

(٥٥) (އޭ ޖިންނީންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾

## ލުޣަތު

فِيهِنَّ = އެ ބަގީޗާތަކުގައި (ސުވަރުގޭގެ ބަގީޗާތަކުގައި) ވެއެވެ. قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ = ބެލުން ކުރު ކުރައްވައިގެން ވާ ނުވަތަ ބެލުން ހުއްޓުވައިލައްވައިގެންވާ حورالعين އަންހެނުން (އެބަހީ ތިމާމެންގެ ފިރިހެނާ ދިމާއަށް ފިޔަވާ ނުބަލާ ބާކިރާކަމުގެ ނުވެއެވެ.) لَمْ يَطْمِثْهُنَّ = އެކަނބަލުންނާ جماع ވެފައި ނުވާ (ބިކުރުވެފައިވާ ނުވާ) إِنسٌ قَبْلَهُمْ = އެ ފިރިހެނުގެ ކުރިން އިންސާނެއް إنسان އަދިވެސް وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ = އަދި جنّ އެއް ވިޔަސް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ كَأَنَّهُنَّ = އެކަނބަލުން ކޮންފަދަ (ހިތި) ހެއްޔެވެ؟ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ = (އެކަނބަލުން) ޔާގޫތާއި، މުރުޖާން ފަދައެވެ. (ޔާގޫތަކީ ރަތްކުލައިގެ އަގުބޮޑު ޖަވާހިރެކެވެ. މުރުޖާނަކީ ރަތްދުމެވެ. ނުވަތަ ރަތް މުރަކަ ގަހުގެ ރީތި އެއްޗެކެވެ.) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَٰنِ = إحسان ތެރިކަމުގެ جزاء އަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ އެބަހީ إحسان ތެރިކަމުގެ ޖަޒާ ނުވެއެވެ. إِلَّا ٱلْإِحْسَٰنُ ﴿٦٠﴾ = إحسان ތެރިކަމެއް ކަމުގައި މެނުވީ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ وَمِن دُونِهِمَا = އަދި އެ ދެ ސުވަރުގޭގެ ކުރިމަތީގައި ވެއެވެ. جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ =(އެހެން) ދެ ސުވަރުގެ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ = ގަސްތަކުގެ ބޯވ ފެހިކަމުގެ ދިރުމަށް ގަދަ ކަޅުން ކުޑަވަރާ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (އޭ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނެވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ فِيهِمَا عَيْنَانِ = އެ ދެ ސުވަރުގޭގައި ހާރު ވެއެވެ. نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ = (ފެން އަރުވާ ވަޅުން ބޮޑަށް) ކުދުރަތީ ފެން އަރަމުން ހުންނަ (ފެން ވިއްސާ)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٦)** އަދި ހަމައެކަނި ތިމާމެންގެ ފިރިންނަށް މެނުވީ ނުބަލާ، އަދި ތިމާމެންގެ ފިރިންނާ ދިމާއަށް نظر ހުއްޓުވައިލައްވައިގެން ތިއްބަވާ حورالعين އަންހެނުން އެ ދެ ސުވަރުގެގައި ނުވަތަ އެ ތަންތަނުގެ ތަޅުމުގައި (ފިރިންގެ إنتظار ގައި) ތިއްބަވާނެއެވެ. އެއިން ބޭކަނބަލުންގެ ގައިގައި އޭގެ ކުރިން އިންސާނެއް، ޔައުކުރަނބޯއެވެ؟ ޖިންނިއަކުވެސް ބިރިކަލުގައި ނުވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެކަނބަލުންނާ جماع ވެފައި ނުވާނެއެވެ.

**(٥٧)** (އެ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٥٨)** އެކަނބަލުން (ރީތިކަމާއި ބަރާބަރުކަމުގެ ގޮތުން) ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެކަނބަލުން ހުރީ ياقوت އާއި، مرجان ހެންނެވެ.

**(٥٩)** (އެ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٦٠)** ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކަނި ހެޔޮ عمل ގެ ޖަޒާ (އާގެ ބަދަލު) آخرة ދުވަހުން ހެޔޮޖަޒާ ކަމުގައި މެނުވީ އެބަ ވޭހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކަނި ހެޔޮ عمل ގެ ދަރުމަވަންތަކަމާއި، ثواب ހެޔޮކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

**(٦١)** (އެ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ.

**(٦٢)** އަދި އެދެސުވަރުގެ ފިޔަވައި އެބަހީ ކުރިންސިފަވެގެން އެދިޔަ ދެސުވަރުގެ ފިޔަވައި އަދި އެހެން ސުވަރުގެއެއްވެއެވެ.

ކުރިންބަޔާންވެގެން އެދިޔައީ جَنَّةُ عَدْنُ އެބަހީ ސުވަރުގެއާއި جَنَّةُ النَّعِيْم އެކިއާސުވަރުގެއާއި ދެސުވަރުގެއެވެ. އަދި ދެންމިސިފަކުރެވުނު ދެސުވަރުގެއަކީ جَنَّةُ الفِرْدَوس އާއި جَنَّةُ المأْوَى އާއި ދެސުވަރުގެކަމުގައި ބުނެވިގެންވެއެވެ. = فَتْحُ القَدِيْر=

**(٦٣)** (އެ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٦٤)** އެދެސުވަރުގޭގެ ގަސްތަކަށް ތަދު ކަޅުކުލައިގެ ފެހި ކުލަ ގަދަކަމުން ކަޅުވެގެންވާކަމުގައި ފެނެއެވެ.

**(٦٥)** (އެ ޖިންނިންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٦٦)** އަދި އެދެބިމުގައި (ފެންއަރާ ވަޅުގަނޑުތަކުން) ފެންބުރުއަރާ ދިޔާރުވެއެވެ. އެއީ މުސްކާއި ޢަންބަރާއި މާވަހާއި ކާފޫރުގެ ވަސް އެކުލެވިގެންވާ ފެންއެކަހުގައި ވެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ގައިން އެލިގެން ހިތްވަރުގާވާކަން ބޮޑުވާނެ ފަދައިންނެވެ.

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَـٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَـٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ ذِى ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

## ތަފްސީރު

فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ فِيهِمَا فَـٰكِهَةٌ = އަދި އެ ދެ ސުވަރުގެތަކުގައި މޭވާތައް ވެއެވެ. وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ = އަދި ކަދުރު ގަހާއި، އަދި އަނާރުގަސްވެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ فِيهِنَّ خَيْرَٰتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ = އަދި އެ ދެބައިގާތުގައި (ދެ ސުވަރުގެތަކުގައި) ރިވެތިވެގެންވާ އަންހެނުން ބޭކަލުން ވެއެވެ. فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ =ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ حُورٌ مَّقْصُورَٰتٌ =(އެކަނިބަޔަކުންނަށް) ބެހެއްޓިފައިވާ ބޭކަލުންނެވެ. حورالعين ންނެވެ. (ނުވަތަ އެކަނިބަޔަކުންގެ ފިރިންނާ ދުރަށް އެކަނި ބަލާ ހުރުމަށް ހުށަހެޅިފައިވާ حورالعين ބޭކަލުންނެވެ.) فِى ٱلْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ = (ބަންތުރުގެ ކޮޓަރިތަކުގައި) فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ = އެކަނިބަޔަކުންނާ جماع ވެފައި ނުވާ (ބިކުރުވެގެންވާ ބޭކަލުން) إِنسٌ قَبْلَهُمْ = އެ ފިރިހެނުންގެ ކުރީގައި އެއްވެސް إنسان އަކު وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ = އަދި جنّ އެއް ވެސް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟ تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ = ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ مُتَّكِـِٔينَ = އެބައިމީހުން ލެނބިލައިގެން ތިބޭނެތެވެ. عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ = ފެހިކުލައިގެ ފަރުވާ ތަކާއި ބާލިސްތަކުގައި وَعَبْقَرِىٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ = އަދި އެންމެ ރީތި ގޮދަޑިތަކުގެ މައްޗަށް فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ = (ފަހެ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ތިޔަ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން= ތިޔަ ދެބައިމީހުން ދޮގުކުރާނީ ކޮން نعمة އެއް ދޮގުކުރާނީ؟

تَبَٰرَكَ ٱسْمُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ބަރަކާތްތެރިވެގެންވެއެވެ. ذِى ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾ = އެއީ ޝަރަފުވެރިކަމާއި ދީލަތިވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٦٧)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٦٨)** އަދި އެދެސުވަރުގޭގައި އެކިބާވަތުގެ މޭވާއާއި ކަދުރު ރުއާއި އަނާރުވެއެވެ. (ކަދުރާއި އަނާރާއި މޭވާގެބާވަތްތަކުގައި އެކުލެވުނުވެސް ޚާއްޞަކޮށް އެދެބާވަތް ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވަނީ އެދެބާވަތުގެ ފަޟީލަތާއި ރަނގަޅުކަމުގެ ސަބަބުން ކަމުގައި ބެލެވިގެންވެއެވެ. ( والله أعلم)

**(٦٩)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٧٠)** އަދި އެސުވަރުގެތަކުގައި ރިވެތިވެގެންވާ އަދި أخْلاَق ރަގަޅު މާތް އަންހެނުންވެއެވެ.

**(٧١)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٧٢)** އެއީ ތަމްބުގެތަކުގައި ބަހައްޓާފައިވާ ރިވެތި އަދި މާތްވެގެންވާ حُورَ العِيْنُ ތަކަކަށެވެ. އެކަމަނާމެންނަށް خَاصَّ ވެގެންވާ ފިރިހެނުން ނޫނީ އެކަމަނާމެން ބަލައިވެސް ނުލައްވާނެއެވެ.

**(٧٣)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٧٤)** އެކަމަނާމެންގެ ގައިގާ އޭގެކުރިން އިންސާނަކު ޖެހިފައެއްނުވެއެވެ؟ ޖިންނިއަކުވެސް ބިރުގައި ފާސްކޮށްފައެވެ.

**(٧٥)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٧٦)** އެސުވަރުގެވަންތަވެރިން އެބައިމީހުންގެ حُورَ العِيْنُ އަނބިންނާއެކު އަރާމުގައި ތިއްބަވާނީ ފެހިކުލައިގެ އަތިރިމަތިން ފަރުވާ ބާލިސްތަކުގައި ލެނބިލައިގެން މަސްހުނިވާ ރީތި ދޫނިތަކުގެ މަތީގައެވެ.

**(٧٧)** (އޭ ޖިންނުންނާއި، އިންސީންނޭވެ.) ފަހެ ދެބައިމީހުންގެ ربّ ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ތިޔަދެބައިމީހުން ދޮގުކުރަނީ ކޮން نعمة އެއް ހެއްޔެވެ؟

**(٧٨)** ( އޭ مُحمد ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާކަމެވެ !! އެކަލާނގެއީ ޝަރަފުވެރިކަމާއި މާތްކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. رَبُّ ގެ ނަންފުޅު އެހާ ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ އަދި ހުރިހާ ތަނަކަށް ފެތުރިގެންވާއިރު އެކަލާނގެ ذَاتُ ފުޅުގެ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ޝަރަފުވެރިކަމާއި އަދި މާތްކަން ކިހާވަރަކަށްވާނެހެއްޔެވެ؟

# الواقعة سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الواقعة — އާޔަތު ޢަދަދު (٩٦)

إِذَا وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيۡسَ لِوَقۡعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٞ رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ ٱلۡأَرۡضُ رَجّٗا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ ٱلۡجِبَالُ بَسّٗا ﴿٥﴾ فَكَانَتۡ هَبَآءٗ مُّنۢبَثّٗا ﴿٦﴾ وَكُنتُمۡ أَزۡوَٰجٗا ثَلَٰثَةٗ ﴿٧﴾ فَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ ﴿٩﴾ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلۡمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٞ مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذَا وَقَعَتِ ٱلۡوَاقِعَةُ ﴿١﴾ = قِيامَة ޤާއިމު ވެއްޖެއްޔާ لَيۡسَ لِوَقۡعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ = ( ދޮގެއްނުވާނެ ) ގެ قِيامَة ޤާއިމުވުން ދޮގުކުރާނޭ އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ. خَافِضَةٞ = އެއްބަޔަކު ދަށަށް ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ = އަނެއްބަޔަކު މަތިވެ މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. إِذَا رُجَّتِ ٱلۡأَرۡضُ = އެއީ ބިންގަނޑު حَرَكَاة ކޮށް ތެޅިގެންދިއުމާ رَجّٗا ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ގަދަ ތެޅިގަތުމަކުން وَبُسَّتِ ٱلۡجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައް ކުދިކުދިވެ ހިމުންވެ بَسّٗا ﴿٥﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ކުދިކުދިވެވުމަކުން فَكَانَتۡ - ދެން އެފަރުބަދަތައްވެ هَبَآءٗ مُّنۢبَثّٗا ﴿٦﴾ = ވައިގާ އުދުހޭ ހިރަފުސް ކުޑަކޮށްކަން وَكُنتُمۡ = އަދި ކަލޭމެން أَزۡوَٰجٗا ثَلَٰثَةٗ ﴿٧﴾ = ތިންވައްތަރެއްގެ ބައެއްކަން. فَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ = ފަހެ ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިން مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَيۡمَنَةِ ﴿٨﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިން އެއީ ކޮންފަދަމީ ބައެއްހެއްޔެވެ.؟ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ = އަދި ވާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިން مَآ أَصۡحَٰبُ ٱلۡمَشۡـَٔمَةِ ﴿٩﴾ = ވާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިން އެއީ ކޮންފަދަ ނުބައިބައެއްހެއްޔެވެ؟ وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلسَّٰبِقُونَ ﴿١٠﴾ = (އީމާންކަމުގައި) އިސްވެގެންވީމީހުން އެއީ ސުވަރުގެއަށްވެސް އިސްވެގެންވީމީހުންނެވެ. أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުންނީ ٱلۡمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ = އެންމެގާތްކުރެވިގެންވާމީހުންނެވެ. فِي جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿١٢﴾ = އެމީހުން ތިބޭނީ ނާއިމު نِعْمَة ގެ ބަގީޗާތަކުގައެވެ. ސުވަރުގެތަކުގައެވެ. ثُلَّةٞ = ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު ( އެބަޔާ އިސްވެދިޔަމީހުންނާ ޖަމާޢަތެއްގެ ބައެއްކަމެވެ.) مِّنَ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ = އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން

## إجْمَالِي މާނަ

(١) قِيَامَة ޤާއިމު ވެއްޖެއްޔާ

(٢) (ދުނިޔެއަށް) އެ قِيَامَة ޤާއިމުވުން ދޮގުކުރާނެ އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ.

(٣) އެދުވަހުން އެއްބަޔަކު ދަރަޖަ ނިކަމެތިވެގެންވެއެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ދަރަޖަ މަތިވެރިވެގެންވެއެވެ. މާނައީ އެދުވަހުން (ނުބައި ނުރައްކާތެރިން (ނަރަކަވަންތަވެރިން) ދަރަޖަކުރައްވައި ނިކަމެތި ކުރައްވާހުށްޓެވެ. އަދި ހެޔޮލަވާ މާތްވީހުން މާތް الله އެދުވަހުން މާތްކުރައްވައި މަތިވެރިކުރައްވާހުށްޓެވެ.

(٤) އެދުވަސް ހަމަވީހާރާއި ބިންގަނޑު ގަދަހެލުމަކުން ހެލިގަނޑަނީ ހުއްޓެވެ.

(٥) އަދި ފަރުބަދަތައް ކުދިކުދިވެ ބައްޔަކަށްވެގެން ހިމައިދާނުހުށްޓެވެ.

(٦) އަދިއެ ފަރުބަދަތަކުގެ ހިލަތައް ބައްޔަކަށްވީ ހިރަފުސްތަކަކަށް ވެދާނެއެވެ.

(٧) އަދި އެދުވަހުން ކަލޭމެންވީ ތިންބާވަތަކަށެވެ.

(٨) (ފަރާތުގެ ބައިގެ) ކަނާއަތުފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ އަމަލުފޮތް ކަނާއަތުގައި ދެއްވޭމީހުންނެވެ. ފަހެ ކަނާއަތުފޮތް ދެއްވޭމީހުން ކޮންފަދަ މާތްބައެއްހެއްޔެވެ.؟

(٩) (ވާތްފަރާތުގެ) ވައްތަރުފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ އަމަލުފޮތް ވައްތަރު ދެއްވޭމީހުންނެވެ. އަދި ފަހެ ކަލޭމެން ފޮތްދެއްވޭމީހުން ހުސްވަނީ މިބައިގެ ދެކުނެވެ. އަދި ވައްތަރުފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބަދުނަސީބު ބައެއްހެއްޔެވެ.؟

(١٠) (ތިންވަނަބައި) ހެޔޮކަންތަކުގައި އިސްވެގެންވީމީހުންނެވެ. އެއީ އެއްވަނަ ދަރަޖައިގެ މީހުންނެވެ. އެއީ އިސްވެދިޔަ ކަމުގައި އިސްވެގެންވީ މީހުންނެވެ. އެއީ ކޮންފަދަ މާތްބައެއް ހެއްޔެވެ.؟

(١١) އެމީހުންނަކީ الله ގެ حَضْرَة އާއި އެންމެ ކުއްތަންވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(١٢) އެމީހުންވާނީ ފާއިދާ ނިޢުމަތްތެރި މާތް ސުވަރުގެތަކުގައެވެ.

(١٣) އިސްވެދިޔަ ހެޔޮކަމުގައި އިސްވެގެންވީމީހުން އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ. ( އެއީ ނަބިއްޔާ ކީރިތި އާދަމުގެ ދަރިކޮޅުން އަހަރެމެންގެ ކަލޭ مُحمد صَلَّى الله عَليه وسلم ރަސޫލާގެ ޒަމާނާއި ދެމެދު އައިސްފައިވާ އުއްމަތްތަކުން ބައެކެވެ.

وَقَلِيلٌ مِّنَ ٱلْأَخِرِينَ ⑭ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ⑮ مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا مُتَقَٰبِلِينَ ⑯ يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ⑰ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ⑱ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ⑲ وَفَٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ⑳ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ㉑ وَحُورٌ عِينٌ ㉒ كَأَمْثَٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ ٱلْمَكْنُونِ ㉓ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ㉔ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ㉕ إِلَّا قِيلًا سَلَٰمًا سَلَٰمًا ㉖

## ލުޣަތު

وَقَلِيلٌ = އަދި މަދުބައެއްވެ. مِّنَ ٱلْأَخِرِينَ ⑭ = އަންނަ ޒަމާނުގެ އުއްމަތުގެތެރެއިން ( މިއުއްމަތުން) عَلَىٰ سُرُرٍ = އެދުރުމަތިލާގޮތަށް ( އެބަހީ އެމީހުން ތިބޭނީ އެދުރުމަތިލާގެން މަޖިލީހުގައެވެ.) مَّوْضُونَةٍ ⑮ = ( ރަނާއި ރިހީގެ) ޖަވާހިރުތަކުން ގަތިފައިވާ. مُّتَّكِـِٔينَ عَلَيْهَا = އެ އެދުރުމަތިތަކުގެމަތީގައި ލޯބިލޮބިވެގެން مُتَقَٰبِلِينَ ⑯ = އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ކުރިމަތިލައިގެން يَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ކައިރީގައި ހިނގާނެތެވެ. وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ⑰ = ދުސްކުޅި ނުވާނޭ ޅަފޮތުކުދިން بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ = ބޯންގެނެސްދޭ ތަށިތަކާއި ކުރަނބަލާ ހިއްޕަން وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ⑱ = (ހިނގާ ހަމަނުހުރޭ ރަނގަޅު) ރަހަމީރުކާއި لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا = އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ބޮލުގައިރިއް ބޮލުރިއްނުވާނޭގޮތަށް وَلَا يُنزِفُونَ ⑲ = އަދި އޭގެސަބަބުން އެމީހުން މަސްތުވެ ބުއްދި ނެތިގެންދާގޮތަށް وَفَٰكِهَةٍ = އަދި މޭވާތަކާއި (އެބަހީ ގޮތްގޮތުގެ މޭވާތަކުން ހިތްއެދޭނޭ ފަދަ އެއްޗެއް ހިޔާރުކުރުމަށް ހުށަހެޅުއެވެ. مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ ⑳ = އެމީހުން ޚިޔާރުކުރާ ގޮތްގޮތުގެ مَّوْضُونَةٍ وَلَحْمِ طَيْرٍ = އަދި ދޫނި خاصَّ ދޫނިތަކުގެ މަހާއި مِّمَّا يَشْتَهُونَ ㉑ = އެމީހުން ހިތް އެދޭފަދަ ގޮތްގޮތުގެ. وَحُورٌ عِينٌ ㉒ = އަދި حُورَ العِيْن އަންހެން ކުދިންނާއި (އެބަހީ ސުވަރުގޭގެ ވަންނަ ފޮނިއަނބިން އެބައިމީހުންގެ އަރިހުގައި ބޭރަށް ނުފެނޭގޮތުގައި ހިމާޔަތްކޮށް ރައްކާކޮށްފައިވާ ހުރިހާ ގޮތަކުން ފުރިހަމަ އަންހެންކުދިން މިބައެވެ. كَأَمْثَٰلِ ٱللُّؤْلُؤِ = ރައްކާކޮށްފައިވާ ٱلْمَكْنُونِ ㉓ = ޖެހިލި ދިއްލާލާ މުތުގެ ބާވަތެވެ. جَزَآءًۢ = ބަދަލެއްގެ ގޮތުން بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ㉔ = އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮއަމަލުތަކުގެ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ނާހާނެއެވެ. لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ㉕ = فَاحِش ބަސްތަކެއް ފާފައާއި އަދި ފާފަވެރިކަމާ ގުޅޭ ބަސްތައް ބުނެލުމެއް إِلَّا قِيلًا = ހަމައެކަނި ބުނެވޭ ބަސްތައް سَلَٰمًا سَلَٰمًا ㉖ = ސަލާމް ސަލާމް މިބަސްފުޅު ( އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި އަދި މުއުމިނުން އެކަކުއަނެކަކަށް ކިޔާ ސަލާމް އެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި އަނެއްބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މަދުބައެކެވެ. އެބަޔަކީ محمد صَلَّى الله عَليه وسلم ގެ އުއްމަތުން މަދުބައެކެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއުއްމަތުން މަދުބަޔަކުކަމުގައިބުނެފައިވަނީ އިސްލާމީދީނަށް ކުރިހާއުއްމަތުގެ ބައިތަކާ އަޅާބަލައިގެންނެވެ. އިސްލާމް އެންމެހައި އުއްމަތްތަކުގެ އިސްލާމްގެ އެންމެން އެއްކޮށްލީމާ އެކަނި މިއުއްމަތުން މަދުވާނެއެވެ. ކޮންމެ އެއް އުއްމަތެއްކަން އިސްލާމްގެ މީހުންނަށްވުރެ މިއުއްމަތް މަދުވާނެއެވެ. އެއް އުއްމަތެއްގެ އަދަދަށްބަލައިފި އިސްލާމްގެ މީހުންނާއި މިއުއްމަތުގެ މާތްނަމަކީ އެމީހުން.

(١٥) ރަންފަށް މިއިސްލާމްގެ މީހުން ސުވަރުގޭގައި ރިއްބެ ރަނުގުޅުން ހަރުނާއި ރަން ތަކުން ތިބޭ ޔާقُوت އަދި ނޫ ގޮނޑިގެ ނަމްތަކުގެ ގޮނޑިތަކެވެ.

(١٦) އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ކުރިމަތިލައި ތަކިޔާގައި ލެގިލާފައެވެ. (އެއްބަޔަކު ކަފަށް އަނެއްބަޔަކު ފުރަގަސް ނުދޭނެއެވެ.)

(١٧) ހެދުމަށް އެމީހުން ދިޔައިރު ރަން ތަކެތިން ޖަހާލައިގެން އެމީހުންގެ ހިދުމަތުގައި ކުދިކުދި ގަޑުތައް ތިބޭނެއެވެ.

(١٨) ތަށިތަކާއި ކުރަފިތައްކާ ޖާމު ދިއިސްނާއި ފަރާފަރާ ޖެހިފައިވާ ފެނުން ކަރުވަލުވާ ބަރުވަލުގެން ގޮސްފައިވާނެއެވެ.

(١٩) އެ ބޯއިވުމުން (ބޯވެރިވެފައި ފިކުރުކުރާނެ ނަރުވެ ނުހުރިކަމާ ބޯވެތިވުމުގެ ބަދަލުގައި ހުރެ) އަދި ބުނެދެވޭ ކަލާވާފަސްލުއެއް ނުވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި އެމީހުން إخْتِيَارُ ކުރާ މޭވާތަކުގެ ގޮތުން ހިތްވާގޮތެއް ލިބޭނެއެވެ. ދައުރުކަމާއި ކޮޅުތަކެއް ހިދުމަތަށް ތިބޭނެއެވެ.

(٢١) އަދި އެމީހުން ހިތްވާގޮތެއްގެ ދޫނިމަހާއި ލޮނުވެސް ލިބޭނެއެވެ.

(٢٢) އަދި އެމީހުން ބަލާ މަރާލާއި ނިޔަ ބޮޑުވަރަށް ބަލާ ގޮށްފޯތަކަށް އަދި އެމީހުން ބޯހެވުމަށް ހިތާވެ އެމީހުނަށް ލިބޭނެއެވެ. حُورَ العِينُ ބުނެވޭ ގަލިއެހެން އަނިޔާ ނުދެވޭ އުމުރެއްގައި ފާހަގަކުރެވޭނެއެވެ. ރީތިވުމަށް ވުރެ ހެކިމަރު ކުޑަޔަކަށް ވަނީ މޮލެގެ އަސްކަރުގެ ބިރުގެ އެމީހުންވެސް.

(٢٣) ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރީއްވާ ދެކުން ވަރަށް ރީތިކޮށް ހިފައިގެ އަރުވާ ލޮލެއްގެ ރަމަށް.

(٢٤) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ހެޔޮ އަމަލުތަކުގެ ހަގު ހާއްސަ ބަދަލެއް ތިމާއަށް ދެމުންދާނެއެވެ.

(٢٥) އެމީހުން އެތާނގައި އަޑުއިވޭ بَاطِلُ ވާހަކައެއް ކުށެއް އަދި ފާފައިގެ ވާހަކައެއް ނުއަހާނެއެވެ.

(٢٦) ހަމައެކަނި އެބުނެ ސަލާމް ސަލާމް ބުނުމެވެ.

وَأَصْحَـٰبُ ٱلْيَمِينِ مَآ أَصْحَـٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَـٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأْنَـٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَـٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَأَصْحَـٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصْحَـٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾

## ތަރުޖަމާ

وَأَصْحَـٰبُ ٱلْيَمِينِ = އަދި ކަނާއަތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން مَآ أَصْحَـٰبُ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ = ކަނާއަތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ މާތްބަޔަކު ހެއްޔެވެ.! فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ = އުދުހުންވަނީ ކަނޑާލެވިފައިވާ ކިނބޫގަސްތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ = އަދި ތަކެތިވަރަށް ގިނަކޮށް ހަމަހަމައަށް ލާފައިވާ ކަނޑުފަޅިގަސް طَلْح ގަސްގަހުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾ = އަދި ދިގުވެގެން ހިނގާދާ ހިޔަނި. وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ = އަދި އުދުހެމުން ހިނގާ ފެނުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. وَفَـٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ = އަދި ގިނަގުނަ މޭވާގެ نِعْمَةُ ގައެވެ.. لَّا مَقْطُوعَةٍ = ކަނޑައެއްނުލެވޭނޭ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ = އަދި مَنَع ނުކުރެވޭ. وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ = އަދި އުސްކޮށްލާފައިވާ ފަރާތްތައް ބަލައެވެ. إِنَّآ أَنشَأْنَـٰهُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނބުލުން ހެއްދެވީމެވެ. إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ = އާކޮށް ހެއްދެވުމަކުން. فَجَعَلْنَـٰهُنَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނބުލުން ކަނބަލުންގެ ގޮތުގައި ހެއްދެވީމެވެ. أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ = ބިކުރުވެރިންކަމުގައި عُرُبًا = ފިރިންނަށް ލޯބިވާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނބުލުން ފިރިންނަށް ލޯބިވާ ތަން. أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ = އެއް އުމުރެއްގެ ނުވަތަ އެއް أخلآقُ އެއްގެ. لِّأَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ = މިއީ ކަނާއަތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަށްޓަކައެވެ. ثُلَّةٌ = އެއީ ޖަމާޢަތެކެވެ. / ބައެކެވެ. مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ = ކުރީގެ ބޭފުޅުންގެތެރެއިން وَثُلَّةٌ = އަދި ޖަމާޢަތެކެވެ. / ބައެކެވެ. مِّنَ ٱلْـَٔاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ = ފަހުގެމީހުންގެތެރެއިން ( މިއުއްމަތުން) وَأَصْحَـٰبُ ٱلشِّمَالِ = އަދި ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިން مَآ أَصْحَـٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ = ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބައެއްހެއްޔެވެ.؟ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ = އުދުހުންވަނީ ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ ވިހަދުވާއި އަންގުގަދަ ހޫނުފެނުގެ عَذَابُ ގެ ތެރޭގައި ވާނެއެވެ. وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ އަދި ކަޅުކަށިދުންމެ ދުމުގެ ހިޔަނިގަޔައެވެ.(އަދި ގަޔައެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٧)** ކަނާތު ފަރާތުގެމީހުންނަކީ ކޮންފަދަ މީހުންބައެއްހެއްތޯ؟ (ކަނަައަތްފަރާތުގެމީހުންނަ އޮތީބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ އެމީހުންގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް ކަނާތްފަރާތުން ލިބޭމީހުންނެވެ.)

**(٢٨)** އެމީހުންވަނީ ސިދުރުގަސްތަކުގެ ފުރިހަމަ ނިއުމަތުގައެވެ. ކަށިނެތި ކަނޑާލާފައި ގަހުގެ މުރާކަށްސާރާ ލިބޭތުގެ ނިއުމަތުގައެވެ.

**(٢٩)** އަދި ތިރިންފަހަރައިގެން ގޮދަޅުވެފައިވާ ބާވަތާ ބަރާބަރު ކުރިވީ طلح ގަސްތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ. (طلح ގަހަކީ ކިސް މުގުރުން ވިލާގަނޑުގެ ތަނެއްހެދޭ ބޮޑުގަހެކެވެ.)

**(٣٠)** އަދި އެމީހުންވަނީ ދިގުގޮސްވާ ހިޔަލުގައެވެ.

**(٣١)** އަދިއެމީހުންވަނީ އެމީހުންނަށްބޭނުން އަބަދު އަބަދު ހޮޅިއޮހި ހުސްނަމުދަރުވާނެ نِعْمَةُ ގައެވެ

**(٣٢)** އަދި ގިނަބާވަތްވާ މޭވާތަކުގެ نِعْمَةُ ގައެވެ..

**(٣٣)** އެބާވަތެއް ކަނޑައިނުލެވޭނެއެވެ. އަދި مَنَعَ ވެވޭނެއެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ މޭވާތަކާ ހިލާފަށް ވަގުތުސީމާކަން ހިމެނޭ އަސްލުބަދަލުވުމަކާ ނުލާބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކާހެއްޔެއްތޯ؟ ދައިމީވީހާ ހިމެނޭ ބާވަތްތަކެވެ.) އަދި މަނާކުރެވިފައެއް ނުވެއެވެ.

**(٣٤)** އަދިއެމީހުންވަނީ އުފުލިގެންވާ ދަންނަވާރިޔާލުތަކުގައި ދިރިއުޅުމާއި ގޮތް އަންހެނުންނާއި އެކުގައެވެ.

**(٣٥)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހައްދަވާފައިވާ އާއްޔަތުގޮވަލުންނެވެ. ( މިތާވިސްވަރާ އަންހެނުންނަކީ ދުނިޔޭގައި އުޅުން އަންހެނުންނެކެވެ ސުވަރުގެ ވަންނުމުގެ ނަސީބުލިބުން މިހުންނަކުގައި ބޭނުވާނެވެ.)

**(٣٦)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަންޏަކައި އެކަލާނގެ ބިކުރުވިންނަކުގައި ލެއްވީމެވެ.

**(٣٧)** އަދި ފިރިންދެކަ ލޯބިވާގޮތަށް އަދި ފިރިންވުސް އެކަލާނގެދެކަ ލޯބިވާގޮތަށް އެއް އުމުރެއްގެ ނުވަތަ އެއް أخْلآقُ އެއްގެ ބައިވަރު ކަމުގައި ލެއްވީމެވެ. ( ބައެއް مُفَسِّرُ ނ ވިދާޅުވެއެވެ. އެމީހުންގެ އުމުރަކީ 33އަހަރެވެ. = ابْن كَثِير

**(٣٨)** އިސްވެދިޔަ ގިނަ نِعْمِة ތަކަކީ ކަނާތުފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަށްކަމި ހުރި نِعْمِة ތަކެކެވެ.

**(٣٩)** އެއީ އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކުގެ ތެރެއިން ބައެކެވެ.

**(٤٠)** އަދި ފަހުގެ އުއްމަތުގެ ތެރެއިންބައެކެވެ.

**(٤١)** އަދި ވާތުފަރާތުގެ އެކުވެރިން (ދަންނަށެވެ.) ވާތުފަރާތުގެ އެކުވެރިންނަކީ ކޮންފަދަ ނުބައި ބައެއްހެއްތޯ؟.

**(٤٢)** އެމީހުންވަނީ ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ ވިހަދުވާއި އެންމެގަދަ ހޫނުފެނުގެ عَذَابُ ގެ ތެރަށިބި ލިބިއެވެ

**(٤٣)** އަދި ނަރަކައިގެ ހޫނުގަދަ އަދި ފިނިކަޅުއަނދު ދުމުގެ ހިޔަލުގައެވެ.

لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ (٤٤) إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ (٤٥) وَكَانُوا۟ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلْحِنثِ ٱلْعَظِيمِ (٤٦) وَكَانُوا۟ يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَـٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (٤٧) أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ (٤٨) قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْـَٔاخِرِينَ (٤٩) لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَـٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ (٥٠)

## ތަރުޖަމާ

لَّا بَارِدٍ = އެއްވެސް ފިނިކަމެއްނެތް وَلَا كَرِيمٍ (٤٤) = އަދި އެއްވެސް އަރާމެއްވިޔަސްނުވާ إِنَّهُمْ كَانُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވިއެވެ. قَبْلَ ذَٰلِكَ = މީގެކުރިން ( އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) مُتْرَفِينَ (٤٥) = حلاَلُ ނުހަމަކަމުގެ މަޖާކޮށް ހެޔޮކަމުގައި وَكَانُوا = އަދި އެމީހުން ވިއެވެ. يُصِرُّونَ = ދެމިތިބޭބައެއް ކަމުގައި عَلَى ٱلْحِنثِ ٱلْعَظِيمِ (٤٦) = އެންމެބޮޑު ފާފައިގާ (ޝިރުކު ކުށުގައި) وَكَانُوا يَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނާކަމުގައި ވިއެވެ. أَئِذَا مِتْنَا = އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއްޔާ وَكُنَّا تُرَابًا = އަދި އަހުރެމެން ވެއްޖައްޔާ وَعِظَامًا = އަދި ކަށިތަކެއް ވެއްޖައްޔާ. أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ (٤٧) = އަހުރެމެން ދިރިގެ ފޮނުވޭނޭހެއްޔެވެ.؟ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ (٤٨) = އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންވެސް ފޮނުވޭނޭހެއްޔެވެ.؟ قُلْ = ( އޭ رَسُول الله އެވެ! ) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަކާބަފައިން وَٱلْـَٔاخِرِينَ (٤٩) = އަދި ފަހުންއައިކާބަފައިން لَمَجْمُوعُونَ = ކަނޑައެޅިގެންވެސް އެއްކުރެވޭނޭމެއެވެ. إِلَىٰ مِيقَـٰتِ يَوْمٍ = ވަގުތުކަނޑައެޅުނު ދުވަހެއްގެ مَّعْلُومٍ (٥٠) ކަނޑައެޅި އެނގިފައިވާ

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤٤)** އޭގައި އެއްވެސް ފިނިކަމެއްނެތް އަދި އެއްވެސް އަރާމެއްވިހަސްނުވާ ނުބައި.

**(٤٥)** ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީ އޭގެކުރިން (އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) = حَلاَلُ ނޫންގޮތަކުން މަޖާކޮށް ހަދާކަމުގައެވެ.

**(٤٦)** އަދި އެމީހުންވީ އެންމެބޮޑު ފާފަކުރުންމަތީ އެބަހީ (ޝިރުކު ކުރުމަތީ) ދެމިތިބޭބައެއް ކަމުގަ އެވެ.

**(٤٧)** އަދި އެމީހުން ބުނާކަމުގައިވީ އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއްސާ އަދި އަހުރެމެން ވެއްޔާއި ކަށިތަކެއްވެސް ވީވެ ވެއްޔަށްވެގެންދިޔަފަހު އަހުރެމެން ދިރިގެ ތެދުވާނޭހެއްޔެވެ.؟

**(٤٨)** އަދި އަހުރެމެންގެ އިސްވެދިޔަ ކާބަފައިންވެސް ތެދުވާނޭހެއްޔެވެ.؟

**(٤٩)** (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަކާބަފައިން އަދި ފަހުންއައި ކާބަފައިންވެސްމެއެވެ.

**(٥٠)** ކަނޑައެޅި އެނގިގެންވާ ވަގުތެއްގެ ވަގުތަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަގުތަކަށް އެއްކުރެވޭނެތެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَءَاكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

ثُمَّ إِنَّكُمْ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ = އޭ މަގުފުރެދުނު މީހުންނޭވެ! ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾
= ދޮގުކުރި لَءَاكِلُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ކާނެތެވެ. مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ زقوم ގަހުން فَمَالِـُٔونَ
مِنْهَا = އޭގެ ތެރެއިން ފުރާނެތެވެ. ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ = ބަނޑުތައް فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ = އޭގެ މަތިން
އެންމެ ގަދައަށް ކެކިގެން ހުންނަ ފެނުން ބޮނެތެވެ. مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ = އެންމެ ގަދައަށް ކެކި ފެން فَشَٰرِبُونَ = އެމީހުން ބޮނެތެވެ. شُرْبَ ٱلْهِيمِ
﴿٥٥﴾ = ކަރުހިއްކުމުގެ ބަލި ޖެހިފައިވާ ޖަމަލު ބޯފަދައިން هَٰذَا نُزُلُهُمْ = މިއީ އެމީހުންނަށް ދެވޭ މެހުމާންދާރީއެވެ. يَوْمَ ٱلدِّينِ
﴿٥٦﴾ = ޖަޒާ ދެވޭ ދުވަހުން نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އަހަރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާއެވެ. فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ
﴿٥٧﴾ = ކަލޭމެން ތެދުނުކުރަނީ ކީއްވެ. أَفَرَءَيْتُم (ކަލޭމެން ތެދުނުކުރާނީ ކީއްވެ؟) ކަލޭމެން ފެނިއްޖެ
ހެއްދެވިފައިވާ ގޮތެވެ. مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ = ކަލޭމެން އޮހޮރުވާ މަނިކޮޅު ބަލާށެވެ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ = އެއީ ( مَخْلُوق
އެއް) ހައްދަނީ ކަލޭމެންތޯ؟ أَمْ نَحْنُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ = ނުވަތަ ހައްދަވަނީ ކަލާނގެ އަހަރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާތޯ؟
نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ = އަހަރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ތަޤްދީރުކުރެއްވީމެވެ. ٱلْمَوْتَ = މަރު ( މަރުވުން)
وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހަރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ނުވަމެވެ. بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ = ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަލާނގެއެއް
عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ = ބަދަލުކުރެއްވުމަށް أَمْثَٰلَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސޫރަތައް وَنُنشِئَكُمْ = އަދި އަހަރެމެން ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ
ކަލޭމެން އުފައްދަވައި فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ = ކަލޭމެން ނޭނގޭ ސޫރަތަކަށް ( ނޭނގޭ ގޮތަކަށް)

## إجْمَالِي މާނަ

(٥١) ދެންހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އޭމިތަ ދޮގުވެރި މަގުފުރެދުނު މީހުންނޭވެ!

(٥٢) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން زَقُّوم ގަހަކުން ކާނެއެވެ. ( އެއީ ނަރަކައިގައެވެ.)

(٥٣) އަދި އެއިންކަލޭމެންގެ ބަނޑުތައް ފުރާނެއެވެ.

(٥٤) އަދި އެމީހުން އޭގެމައްޗަށް ހޫނުގަދަ ފެން ބޮނެއެވެ.

(٥٥) ފެންބޯވާ ބަލިޖެހިފައިވާ ޖަމަލުބޯފަދައިން އެމީހުން އޭތި ބޮނެއެވެ.

(٥٦) މިއީ ހިސާބު ބައްލަވާދުވަހުން އެމީހުންނަށްވާ މެހުމާންދާރީއެވެ.

(٥٧) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ މިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެން އެކަން ތެދުނުކުރަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ.؟

(٥٨) ކަލޭމެން ތިޔަބޭރުކުރާ މަނިޔާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ދެކިބަލާށެވެ.)

(٥٩) އެއިން ( مَخْلُوقُ އަކު) ހައްދަވަނީ ކަލޭމެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެހެއްދަވާ ކަލާނީ މިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٦٠)،(٦١) މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމެދުގައި މަރު ( މަރުވުން) މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ސޫރަތައް ބަދަލުކުރައްވައި އަދި ކަލޭމެންނަށް ނޭގޭ ސޫރަތަކަކަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވުމަށް ނުކުޅެދިވޮޑިގެންވާ ކަލަކުކަމުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވެއެވެ.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ = ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ = ފަހެ ކަލޭމެން عِبْرَة ލިބި ނުގަންނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ أَفَرَءَيْتُم = ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ = ކަލޭމެން ( އޮށް އިންދައިގެން) ދަނޑުވެރިކަމުގައި ހަދާ ތަކެތި ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥ އެއްޗެއް ހެދުމާ ހަދައިދެނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ = ނުވަތަ އެއްޗެއް ހެދުމާ ގެނެސްދެއްވަނީ މާތްވަންތަ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން ހެއްޔެވެ؟ لَوْ نَشَآءُ = މާތްވަންތަ ﷲ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا = ހަލާކުވެގެން ހިކިގޮސް ފަނޑުވެގެން ދުވެވޭ ކުނިކަމަށް މާތްވަންތަ ﷲ ހައްދަވާނެއެވެ. فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ = ދެން ހައިރާން ކަލޭމެން عَجَائِبُ ވެގެން ބޭނުންވާނެއެވެ. إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ = ހަލާކުވެގެންދާނޫ އެކަށޭނެ ނޫނީ ދަރަނިވެރިވެގެން ގެއްލިހުރީމުއެވެ. بَلْ = އަދި ހަމައެކަނި އެކަމެއްނޫން ނޫސް؟ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ = ދަރަނިވެރިވެ ( އެކަމުގެ ބަރަކާތުން) مَحْرُومُ ވެގެންނެވެ. أَفَرَءَيْتُمُ = ކަލޭމެން ނިކަން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ދީބަލާށެވެ.) ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ = ކަލޭމެން ބޯ ފެނުގެ ބޭނުމަށް ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ = އެފެން ފައިބާ ވަރުސާ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ.؟ مِنَ ٱلْمُزْنِ = ވިލާތަކުން أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ = ނުވަތަ އެފެން ފައިބާވައިދެއްވީ މާތްވަންތަ ﷲ ގެ ހަޟްރަތުން ހެއްޔެވެ؟ لَوْ نَشَآءُ = މާތްވަންތަ ﷲ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا = ގަދަ ލޮނުން ފެނަށް އެފެން މާތްވަންތަ ﷲ ހައްދަވައިފީމުއެވެ. فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ޝުކުރު ނުކުރަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ أَفَرَءَيْتُمُ ކަލޭމެން ނިކަން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ދީބަލާށެވެ.) ٱلنَّارَ = އަލިފާނަށް ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެން ރޮއްވައިގެން ދިއްލާނީ

## إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ފުރަތަމަ ހެއްދެވުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިއްޖެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން عِبْرَة ލިބި ނުގަންނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟

(٦٣) ކަލޭމެން ( އޮށް އިންދައިގެން) ތިޔަހެދޭ ދަނޑުވެރިކަމާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ.)

(٦٤) އެއީ ފުޅުވާހައްދަވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެއީ ފުޅުވާ ގަސްހައްދަވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٦٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން ހަލާކުވެ ހިކިހިފާ ބޭނުން ނުކުރެވޭ ކުނިތަކެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެހައްދަވާފައިހުރިގޮތް ހަދައިލެއްވީމެވެ. ދެން ކަލޭމެން عَجَائِبُ ވެގެން ބަލަންތިބޭނެއެވެ.

(٦٦) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން އެއްޗެއް ނުލިބި ހަރުކަށިވެގެންނަށް ގެއްލުންވީއެވެ.

(٦٧) އަދި ކެހެއްޖެއެވެ. ހަރުބިމަށްވަނީ ( އެތަކެތީގެ ބަރަކާތުން) مَحْرُومُ ވެގެންނެވެ.

(٦٨) ކަލޭމެން ތިޔަބޯފެނާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ދެކިބަލާށެވެ.)

(٦٩) ވިލާގަނޑުން އެފެން ފައިބާވަނީ ކަލޭމެން ހެއްޔެވެ. ނުވަތަ އެފައިބާވާވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްޔެވެ؟

(٧٠) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިނަމަ ދަތިލޮނު ފެނެއްކަމުގައި އެފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލަދުވައިލީމެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ޝުކުރު ނުކުރަނީކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟

(٧١) ކަލޭމެން ރޯކޮށްގެން ތިޔަހަނަގާ އަލިފާނާއިމެދު ކަލޭމެން ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ. ( ދެކިބަލާށެވެ.)

ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَـٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَـٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَـٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾

## ލަފްޒީމާނަ

ءَأَنتُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދީތޯ.؟ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ = އެގަސްދުރުއްލި أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ = ނުވަތަ
އެގަސް ހެއްދެވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދީތޯ؟ نَحْنُ جَعَلْنَـٰهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ އަލިފާން ލެއްވީމެވެ.
تَذْكِرَةً = (ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ) ހަނދާނަކަށް وَمَتَـٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި
ދުނިޔެސާމާނުގައި އުފާވެރިކަމަށް ވެސް ބޭނުންކުރެވޭ އެއްޗެއްކަމުގައި فَسَبِّحْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ.
بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ = ހައިބަތު ބޮޑުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅުން. ۞ فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވަޔި وَحِى ބާވައިލެއްވުމެވެ. بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ = ތަރިތައް އޮއްސޭ ތަންތަން ގަސްދުކޮށް
وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުންހެއްޔެ لَقَسَمٌ = ކަނޑައެޅިގެން އެއީ ހުވައެކެވެ. لَّوْ تَعْلَمُونَ = ކަލޭމެންނަން
އެނގޭނަމަ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ = މާތްވެގެންވާ قُرْآن
އެއްކަން ކަރަމެވެ. فِى كِتَـٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ = ރައްކާތެރިވެގެންވާ ފޮތެއްގައިވާ لَّا يَمَسُّهُۥٓ = އަތްލައި
ނުޖެހޭނެއެވެ. إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ = طَاهِرُ ވެގެންވާ ބަޔަކަށް މެނުވީ تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވާލައްވާލެއްވުމެކެވެ. مِّن رَّبِّ
ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން أَفَبِهَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ = މިވާހަކައަށް ހެއްދީތޯ.؟ (މި قُرْآن
އާއި މެދުހެއްދީތޯ.؟) أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ = އާދަޔާ އެއްޗެއްކަމުގައި ބަލައި ކަލޭމެންނެއްދީ ކުރަނީ
وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރިޒުގު ލަދުއްވަނީ ހެއްދީތޯ. (ރިޒުގުގެ ޝުކުރުކުރުން ނުކުރަނީ ހެއްދީތޯ؟) أَنَّكُمْ
تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾= = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުކުރުން ކަމުގައި

## إجْمَالِي މާނަ

**(٧٢)** އެގަސް އުފެއްދީ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ.؟ ނުވަތަ އެގަސް ހެއްދެވީ މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ؟

**(٧٣)** ( ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ) ހަނދާނަކަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށާއި ދުރުހިސާބުގައި

އުޅޭމީހުންނަށް ވެސް ބޭނުންތެރިކޮށްދޭ އެއްޗެއްކަމުގައި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ އެ އަލިފާން ލެއްވީމެވެ.

**(٧٤)** ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ބޮޑުވެގެންވާ رَبُّ ނަންފުޅުން. ކަލޭގެފާނު تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ.!

**(٧٥)** ފަހެ ތަރިތަކުގެ އޮއްސޭ ތަންތަން ގަންދެއްވައި މިވަންހަރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

**(٧٦)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމަ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުވެގެންވާ ހުވައެކެވެ.

**(٧٧)** ހަމަކަށަވަރުން އެއީ މާތްވެގެންވާ قُرْآن އެއްކަން ކަށަވަރެވެ.

**(٧٨)** ރައްކާތެރިވެގެންވާ ފޮތެއްގައިވާ ( لَوْحُ المِحْفُوظ ގައިވާ)

**(٧٩)** طَاهِرُ ވެގެންވާ ބޭކަލުން ފިޔަވި ( މަލާއިކަތް ބޭކަލުންފިޔަވި) އެފޮތުގައި ނުބޭނެއެވެ.

**(٨٠)** އެއީ عَالَمُ ތަކުގެވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ބާވައިލައްވާ ބާވައިލެއްވުމެކެވެ.

**(٨١)** ކަލޭމެން އާދައިގެ އެއްޗެއްކަމުގައި ބަލައި ދޮގުކުރަނީ މިވާހަކަ ހެއްޔެވެ.؟ (މި قُرْآن ހެއްޔެވެ.؟)

**(٨٢)** އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރިޒުޤުގެ ޝުކުރުކުރުން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ދޮގުކުރުމަށް ކަމުގައި ހަދަނީ ހެއްޔެވެ.؟
الله ބާވައިލައްވާ ވާރޭވެހުން ތަރިއަށް ނިސްބަތްކުރަނީއެވެ.

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَـٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَـٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

## މާނަ

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ = (މަރުވާހިނދު) ރޫޙު ގޮށްޓާއި ހަމައަށް ފޮނިއަށް އަރައިފިއްޔާ وَأَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ = އޭރުން ބަލަހައްޓައިގެން ތިބޭނދެވެ. وَنَحْنُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أَقْرَبُ إِلَيْهِ = އޭނާއާއި ގާތްކަން ބޮޑުވެ. مِنكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވުރެ وَلَـٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ. فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ނުފެނުމާތީ ހިސާބުކުރެވޭނެ؟ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ = މަރުވުމަށްފަހު ހިސާބު ނުކުރެވޭމީހުންކަމުގައި ނިންމަވާނަމަ تَرْجِعُونَهَآ = އެފުރާނަ އަނބުރާ ރައްދުކޮށްލައްވާށެވެ. إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ فَأَمَّآ إِن كَانَ = ފަހެ އޭނާ ވާނަމަ (މަރުވި حاضِر ވި މީހާވަނީ) مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ = ކުއްލިގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ = ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ފުރިހަމަ އުފާވެރިކަން އަދި ރީތިފުރޮޅު އަދި ސުވަރުގޭގެ ރިޒުޤެވެ. (ނުވަތަ މިކަހަލަ މާނައެއްވެސް ދެވިފައިވެއެވެ.) وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ = އަދި نعْمَة ތަކުގެ ސުވަރުގެއެވެ. وَأَمَّآ إِن كَانَ = އަދި އޭނާވަނީ (މަރުވި حاضِر ވި މީހާވަނީ) مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެތެރެއިން فَسَلَـٰمٌ لَّكَ = ފަހެ ކަލެއަށް ސަލާމް ހުށްޖެއެވެ. مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ = ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ފަރާތުން وَأَمَّآ إِن كَانَ = އަދި އޭނާވީ (މަރުވި حاضِر ވި މީހާ) ވަނީ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ = ދޮގުކުރި މަގުފުރެދުނު މީހުންގެތެރެއިން فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ = ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ހޫނުފެނުން ކާނާ ފެނެވެ. وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި އަނދައިގަތުމެވެ. إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ = ކަށަވަރުކުރެވޭ ޔަގީންވެސް حَقٌّ އެވެ. فَسَبِّحْ = ފަހެ تَسْبِيح ކުރައްވާށެވެ! بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾ = ހައިބަތުގެ ވެރިވެވޮޑިގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ ނަންފުޅުން

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨٣) (މަރުވާވިޔާ) ތަދުޖެހިގެން ހަމައަށް ފުރާނަ އަރައިއްޖެއްޔާ

(٨٤) އަދި ކަލޭމެން އެހިނދުން އޭނާއަށް ބަލަހައްޓައިގެން ތިބޭނެއެވެ.

(٨٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި ގާތްކަން ބޮޑުވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެނެއެވެ.

(٨٦)،(٨٧) ފަހެ ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު ހިސާބުބެލުމަށްވާނެކަމަށް އެއްބަސްނުވާނަމަ ކަލޭމެން އެ ފުރާނަ އަނބުރާ ރައްދުކުރަނީ ކީއްވެ. ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ އެވެ.

(٨٨) ފަހެ އޭނާ އެވަނީ (މަރަން حاضِر ވި މީހާ) ކުރިއަށްވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނަމާ.

(٨٩) ފަހެ އޭނާއަށް ހުރީ ފުރިހިތްގެ އުފާވެރިކަމާއި ރިޒުގުއްލާހު އަދި ސުވަރުގޭގެ ނިޢުމަތެވެ. (ނުވަތަ މީހުން ވަސްދުވާ މާމަލުއެވެ.) އަދި نِعْمة ތަކުގެ ސުވަރުގެއެވެ.

(٩٠) އަދި އޭނާ ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނަމާ (މަރަން حاضِر ވި މީހާ ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނަމާ އޭނާއަށް ބުނެވޭނެއެވެ.)

(٩١) ކަނާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ ފަރާތުން . ފަހެ ކަލޭއަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ. (އޭނާއަށް އެންގޭނެއެވެ.)

(٩٢) އަދި އޭނާ ދޮގުވެރި މަގުފުރެދުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނަމާ ދަންނައެވެ.

(٩٣) ފަހެ އޭނާއަށް ހުންނާނީ އެންމެ ހޫނުފެނުގެ މެހުމާންދާރީ ކަމެވެ.

(٩٤) އަދި ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގައި އަނދުވުމެވެ.

(٩٥) ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ކަށައެޅިގެން ޔަޤީންކުރެވޭ حَقُّ އެވެ.

(٩٦) ފަހެ ހަމަ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ނަންފުޅުން ކަލޭގެފާނު تَسْبِيْح ވިދާޅުވާށެވެ !

# الحديد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحديد — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٩)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ۝١ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٢ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝٣ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي ٱلْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝٤

## ލަފުޒީ

سَبَّحَ لِلَّهِ = الله އަށް تَسْبِيحَ ކިޔައެވެ. مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ = އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. ٱلْحَكِيمُ ۝١ = حِكْمَة ވަންތަވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަމާއި تُحْيِۦ وَيُمِيتُ = އެކަލާނގެ ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ۝٢ = ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ. هُوَ ٱلْأَوَّلُ = އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފުރަތަމައެވެ. އެކަލާނގެއަށް ފުރަތަމައެއް ނުވެއެވެ. وَٱلْءَاخِرُ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފަހެވެ. އެކަލާނގެއަށް ފަހެއް ނުވެއެވެ. وَٱلظَّٰهِرُ = އަދި އެއީ ޒާހިރު ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (ނުވަތަ ދަލީލުތަކުން حُجَّة ތަކުން ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.) وَٱلْبَاطِنُ = އަދި އެއީ އެންމެ ފޮރުވިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَهُوَ = އަދި އެއީ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝٣ = ކޮންމެ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. هُوَ ٱلَّذِي = ހަމައެކަލާނގެއެވެ. خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިން ބިނާކުރެއްވީ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަ ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ = ދެން އެކަލާނގެ ٱسْتَوَىٰ ވެވޮޑިގެންވިއެވެ. عَلَى ٱلْعَرْشِ = عَرْش މައްޗަށް يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. مَا يَلِجُ فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ތަކެތި وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا = އަދި އެއިން ނުކުންނަ ތަކެތި وَمَا يَنزِلُ = އަދި ފައިބާ

ތަކެއްޗާއި مِنَ ٱلسَّمَآءِ = އުޑުން وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ = އަދި އުޑަށް އަރައިގަންނަ ތަކެއްޗާއި وَهُوَ مَعَكُمْ = އަދި އެވާނީ ( ދެނެވޮޑިގަތުމާއި ކުޅަދުންވަންތަކަމުން) ވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. أَيْنَ مَا كُنتُمْ = ކަލޭމެންވީ ކޮންމެތަނެއްގައި ۚ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމަކަށް ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަވޮޑިގެންވާ އަދި حِكْمَة ވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާތަކެތި އެކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ ތަކެތި ދިރުއްވާ މަރުއްވަވައެވެ. އަދި ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފުރަތަމަވަނައެވެ. އެކަލާނގެއަށްވުރެ ކުރިން އެއްޗެއްވެސް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ އެންމެ ފަހެވެ. އެކަލާނގެއަށްފަހު ފަހުން އެއްޗެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ޒާހިރާ އެއްޗެއްގެމަތީ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ( ނުވަތަ ދަލީލުތަކާއި حُجَّة ތަކުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެ އަޑީގައިވާހާތަކެތިވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٤) ހަދުވަހުގެތެރޭގައި އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ދެންއެކަލާނގެ عَرْش އަށް ٱسْتَوَىٰ ވެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ބިމުގެތެރެއަށްވަންނަތަކެއްޗާއި އަދި އޭގެން ނުކުންނަ ތަކެއްޗާއި އަދި އުޑުން ފައިބާ ތަކެއްޗާއި އަދި އުޑަށް އަރައިގަންނަ ތަކެއްޗާއި މިހުރިހާތަކެތި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ އަދި އެކަ ވާނީ (ދެނެވޮޑިގަތުމާއި ކުޅަދުންވަންތަކަމުން) ވެސް ކަލޭމެން ކޮންމެތަނެއްގައި ކަލޭމެންނާއި އެކުގައެވެ. އަދި الله ކަލޭމެން ކުރާހާކަމަކަށް الله ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾

## މުފުރަދާ

لَّهُۥ = އެކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މުޅި މިލްކު وَإِلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމައެކަނި الله ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ. تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥﴾ = ކަންތައްތައް އެނބުރި ރުޖޫޢުވަނީ يُولِجُ ٱلَّيْلَ = އެކަލާނގެ ރޭގަޑު ވައްދަވައެވެ. فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ތެރެއަށް وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. فِى ٱلَّيْلِ ۚ = ރޭގަޑުގެ ތެރެއަށް وَهُوَ عَلِيمٌۢ = އަދި އެކަލާނގެއީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٦﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާހާކަމެއްވެސް ءَامِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް وَأَنفِقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކުރާށެވެ. مِمَّا جَعَلَكُم = ކަލޭމެން ނަން އެކަލާނގެ ލައްވާފައިވާ ތަކެތިން مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ = އެތަކެއްޗެއްގައި ކަލޭމެން تَصَرُّفُ ކުރުމަށް خَلِيْفَة ވެރި ކުރައްވާފައިވާ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ފަހެ އީމާން ވެއްޖެމީހުން مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން وَأَنفَقُوا۟ އަދި ހޭދަކޮށް (الله އަށްޓަކައި ދޫކޮށްފައިން) ހަރަދުކުރި لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ = އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. وَمَا لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ކޮންކަމަކާހުރެ ހެއްޔެވެ.؟ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۙ = ކަލޭމެން الله އަށް އީމާން ނުވާނީ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ = އަދި ރަސޫލާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލައްވަނީއެވެ. لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް އީމާންވުމަށް وَقَدْ أَخَذَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިފައިވައްޔާ ވެ އެވެ. مِيثَٰقَكُمْ = ކަލޭމެންގެ عَهْدُ ކަށަވަރު إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ = ކަލޭމެންނަކީ މުއުމިނުން ކަމުގައި ވާނަމަ هُوَ ٱلَّذِى = ހުވަ އެކަލާނގެއެވެ. يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ = އެކަލާނގެ އަޅާގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވަނީ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ = ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް لِّيُخْرِجَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައި مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ = އަނދިރިކަންތަކުން إِلَى ٱلنُّورِ = އަލިކަމަށް ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى ކަލޭމެންނަށްޓަކައި لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ = ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

## ❀❀❀ إِجْمَالِي މާނަ ❀❀❀

**(٥)** އުޑުތަކާބިމުގެ މިލްކު خَاصَّ ވެގެން ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައްތައް އެނބުރި އަނބުރާވަނީ ހަމަ ﷲ ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

**(٦)** އެކަލާނގެ ދުވާލުގެ ތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައި ވާހަކަތަކާއިވެސް ފުރިހަމައަށް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ( ضَمِيْرُ ތަކުގައި ވަންހަނާވެފައިވާ އެންމެހައި ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. )

**(٧)** ކަލޭމެން ﷲ އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އީމާންވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ޚަރަދު އެކަލާނގެ ލައްވާފައިވާ އެތަކެތީގައި ކަލޭމެން تَصَرُّفُ ކުރުމަށް خَلِيْفَة ވެރި ކުރައްވާފައިވާ އެ ތަކެތިން ކަލޭމެން ހަރަދު ކުރާށެވެ. ކަލޭމެންގެތެރެއިން އީމާން ވެ އަދި އުފުރާން (ﷲ އަށްގޮވާލެވުން) ހަރަދުކުރި މީހުން ދަންނަށެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

**(٨)** އަދި ކަލޭމެން ﷲ އަށް އީމާން ނުވާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ކޮންކަމަކާހުރެހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبُّ އަށް އީމާންވުމަށް ރަސޫލާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވައިލައްވަނީއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވަނީ ކަލޭމެންގެ عَهْدُ ކަށަވަރު ހިއްޕަވާފައެވެ. ކަލޭމެންނަކީ މުއުމިނުން ކަމުގައި ވަންޏާ( އެކަމަށް ސަމާލުވުން ހުއްޓެވެ.)

**(٩)** ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް އެކަލާނގެ އަޅާގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ ( ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާ) އަނދިރިގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ނެރުއްވުމަށްޓަކައި އަދި (އީމާންކަމާއި އިލްމުގެ) އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ކަލޭމެން ވެއްދުމަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تَعَالَى އީ ކަލޭމެންނާއިމެދު ނުހަނު އޯގާވަންތަ އަދި رَحْمَة ފުޅުވެސް ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ وَقَٰتَلَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَمَا لَكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ޚަރަދުނުކުރަނީ ކޮންކަމަކާހުރެއްތޯ.؟ أَلَّا تُنفِقُوا = ކަލޭމެން
ޚަރަދުނުކުރުމަށް فِي سَبِيلِ اللَّهِ = الله ގެމަގުގައި وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް މިލްކުވާ خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ.
مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވާރުތަ لَا يَسْتَوِي مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން
ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. مَنْ أَنفَقَ = ޚަރަދުކުރިމީހާ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ = مَكَّة فَتَح ވުމުގެ ކުރިން وَقَاتَلَ =
އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކޮށް أُولَٰئِكَ = އެމީހުން أَعْظَمُ دَرَجَةً = ދަރަޖައިގެ ގޮތުން މާބޮޑެވެ. مِنَ الَّذِينَ
أَنفَقُوا = ޚަރަދުކުރިމީހުންނަށްވުރެ مِنْ بَعْدُ = އޭގެފަހުން وَقَاتَلُوا = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކޮށް وَكُلًّا =
(މިދެބައިމީހުންކާ) ކޮންމެބައަކަށްވެސް وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ = الله وَعْدُ ކުރައްވާފައިވަނީ ހެޔޮޖަޒާއެވެ.
ސުވަރުގެއެވެ. وَاللَّهُ = އަދި الله تعالى ދެ بِمَا تَعْمَلُونَ = ކަލޭމެން ކުރާ ހުރިހާކަމެއްގެ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ = ޚަބަރު
ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مَّن ذَا الَّذِي = ކާކުހެއްތޯ. يُقْرِضُ اللَّهَ = الله އަށް ދަރަންޏަށްދޭނީ
قَرْضًا حَسَنًا = ރިވެތިވެގެންވާ ރަގަޅު ދަރަންޏަކުން فَيُضَاعِفَهُ لَهُ = ދެން އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ގިނަކޮށް ދެއްވަން
وَلَهُ = އަދި އެމީހަކަށް ހުންނާނެއެވެ. أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾ = މާތް ވެގެންވާ އުޖޫރަ / ސުވަރުގެ يَوْمَ تَرَى =
ކަލޭދެކޭނެ ދުވަހެއްގައި، (ހަނދުމަކުރާ ކަލޭމެން ނިކަން!). الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ = މުއުމިން
ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުން يَسْعَىٰ نُورُهُمْ = އެމީހުންގެ ނޫރުތައް / އަލިކަމާއި بَيْنَ أَيْدِيهِمْ =
އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން وَبِأَيْمَانِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ = (އެމީހުންނަށް
ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް މިއަދު އުފާވެރިކަން ހުރީއެވެ. جَنَّاتٌ = އެއީ ސުވަރުގެތަކެވެ. تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ = އެތަނުގެ ދަށުން ހިނގާ ކޯރުތައް خَالِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. ذَٰلِكَ هُوَ = އެއީ
އެވެ. الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٠)** ( އޭމުސްލިމުންނޭވެ.!) ކަލޭމެންގެ އަތްދަށުގައިވާ މުދަލުން الله ގެމަގުގައި ކަލޭމެން ހޭދަ ނުކުރާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ.؟ ( އެއީ ކަލޭމެން تَصَرُّفُ ކުރުމަށް الله ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާފައިވާ އަމާނާތުގެ މުދަލެވެ.) އަދި އުޑުތަކާއި ބިންމަތުގެ މުޅި ވާރުތަ ވެރިކަމީ خاصَّ ވެގެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އެއީ އެންމެހާ خَلقُ ތަކުން މަރުވުމަށްފަހުވެސް އުޅުއްވާ އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާ ތަކެއްޗާއި ވާރުތަ ވެރިވެވޮޑިގެންވަނީ ވެސް ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. މަތިވެރިކަން ދާއިމު އެކަކުވެސް އެއްވެސް މުދަލެއް ނުލިބޭނެއެވެ. ދެންވީމާ މައްކާ فَتَح ވުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެންނަށް الله ގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރި މީހުންނާއި މައްކާ فَتَح ވުމުގެ ފަހުން الله ގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރި މީހުންނާއި މިދެބައިމީހުން ހަމަކަމާއި ދަރަޖައިގެ ގޮތުން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. މައްކާ فَتَح ވުމުގެ ކުރިން ކަލޭމެންނަށް اللهގެ މަގުގައި މުދާހޭދަކޮށް ހަނގުރާމަކުރި މީހުންގެ ދަރަޖަ މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެކަމަކު އެދެބައިމީހުންނަށް ކޮންމެގޮތަކަށްވެސް ٱلله وَعْدُ ކުރައްވާފައިވަނީ ހެޔޮދަރުމައެވެ. ސުވަރުގެއެވެ. އަދި ٱلله تَعَالى އީ ކަލޭމެން ކުރާ ހުރިހާކަމެއްގެ ހަމަ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ..(އަދި އެކަމުގެ ހަމަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.)

**(١١)** ރިވެތިވެގެންވާ ރަގަޅު ދަރަންޏަކުން ٱلله އަށް ދަރަންޏަށްދޭނީ ކަލޭމެންކުރެ ކާކުހެއްޔެވެ.؟ އެމީހަކަށް އެކަލާނގެ ގިނަކޮށް ދެއްވުމަށް ބަރަކާތެވެ. އަދި އެމީހަކަށް ގަދރުވެރި ޘަވާބު / ސުވަރުގެ ހުންނަހުށްޓެވެ.

**(١٢)** މުއުމިން ފިރިހެނުންނާއި މުއުމިން އަންހެނުން އެމީހުންގެ ކުރިމަތިން ނާއި އަދިއެމީހުންގެ ކަނާތްފަރާތުން އެމީހުންގެ ނޫރުތަކާއި / އަލިކަމާއި ކަލޭދެކޭނެ ދުވަހު (ހަނދުމަކުރާށެވެ.!). (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންނަށް މިއަދު އުފާވެރިކަން ހުށްޓެވެ. އެއީ އެތެރޭގެ ކޯރުތަކުން ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާހުށްޓެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބު އެއީއެވެ. އެއީ ޢަޒީމް ދިވާނެވެ.

يَوْمَ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ ۖ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

## ލުޣަތު

يَوْمَ يَقُولُ = ބުނާދުވަސް (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.!) ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ = مُنَافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنَافِقُ އަންހެނުން لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވި މީހުންނާއި ދިމާއަށް ٱنظُرُونَا = ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުންނަށް إنْتِظَارُ ކޮށް ދެއްވާށެވެ.! نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަލިކަމުން އަޅުގަނޑުންވެސް ބައެއް ލިބިގަތުމަށް قِيلَ = (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ = ކަލޭމެން ފަހަތަށް އެނބުރިދާށެވެ. فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا = ފަހެ އަލިކަން ކަލޭމެން އަލިކަމެއް ލިބިގަންނާށެވެ. فَضُرِبَ بَيْنَهُم = ދެންފަހެ އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ޖެހިލާނެއެވެ. بِسُورٍ = ފާރެއް / ކުރަހެއް لَّهُۥ بَابٌۢ = އެފާރުގައި ދޮރެއްވާ بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ = އެފާރުގެ އެތެރެފަރާތުގައި رَحْمَة ވާ وَظَٰهِرُهُۥ = އަދި އޭގެ ބޭރުފަރާތުގައި مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ އެއާއި ދިމާލުން عذَابُ ވާ يُنَادُونَهُمْ = އެމީހުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. (އެބަހީ މުނާފިޤުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ) އަޑުގޮވާނެއެވެ. أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ = (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުން ކަލޭމެންނާއި އެކު ނުވީމުހެއްޔެވެ.؟ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން (އެބަހީ މުއުމިނުން) ބުނާނެއެވެ. އާއެކެވެ. ވީއަދި ތެދެކެވެ. وَلَٰكِنَّكُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ނަފުސުތައް ފިތުނަވެރި ކުރީއެވެ. ހަލާކު ކުރީއެވެ. وَتَرَبَّصْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން (مُحمد ޞަނަރާއި މުއުމިނުންނަށް) ނުބައިގޮތެއް ދިމާވުމަށް إنْتِظَارُ ކުރީއެވެ. وَٱرْتَبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދީނާއިމެދު ޝައްކު ކުރީއެވެ. وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ = އަދި ނުބައި އުއްމީދުތަކާއި އެދުންތައް ކަލޭމެން ގެއްލުންތެރި ކުރުވީއެވެ. حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ = الله ގެ އަމުރުފުޅު އަންނަންދެން އެބަހީ މަރު އައުމަށްދާންދެން وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ = އަދި الله އާއިމެދު ކަލޭމެން ގެއްލުންތެރި ކުރުވީއެވެ. ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ = شيْطَانُ އާ فَٱلْيَوْمَ = ފަހެމިއަދު لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެކިބައިން ނުނެގޭނެއެވެ. ގަބޫލު ނުކުރެވޭނެއެވެ. فِدْيَةٌ = އެއްވެސް ފިދުޔާއެއް وَلَا

مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = އަދި ކާފިރުންވެސް مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ = ކަލޭމެންގެ ޖާގަހަކީ ނަރަކައެވެ. هِيَ مَوْلَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ ސަރުކާރުވެރިޔަކީ އެއީއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން އައުލާވެގެންވާނީ އެތަނެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ = އެއީވާ ގޮސްތިބުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) مُنَافِقُ ފިރިހެނުންނާއި مُنَافِقُ އަންހެނުން އިމާންވީ މީހުންނާއި ދިމާއަށް ބުނާދުވަސް (ހަނދުމަކުރޭ ކިޔައްވާށެވެ.!) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ އަލިކަމުން އަޅުގަނޑުމެންވެސް ބައެއް ލިބިގަތުމަށް ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެނަށް إِنْتِظَارُ ކުރަ އްވާށެވެ.! އެހިނދުން (އެމީހުންނަށް) ބުނެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފަހަތަށް އެނބުރިލާށެވެ. ދެން އަލިކަން ކަލޭމެން އަލިކަމެއް ލިބިގަންނާށެވެ. ދެންފަހެ އެދެބައިމީހުންގެ ދެމެދުގައި ދޮރުއޮތް ފާރެއް (ހަރުކުރެ ވިގެންދާނެއެވެ. އެފާރުގެ އެތެރެފަރާތުގައި رَحْمَة ވާ އަދި އޭގެ ބޭރުފަރާތުގައި އެހާބޭރުން عذابُ ވާފަރާތެވެ.

(١٤) އެމީހުން މިމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. ( އެބައި މުނާފިޤުން މުއުމިނުންނަށް ގޮވާނެއެވެ) އަޅުގަނޑުމެން (ދުނިޔޭގައި) އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނާއި އެކު ނުވެމުއްޔެވެ.؟ އެބައި އަޅުގަނޑުމެންވެސް ކަލޭމެންނާއި އެކު މުއުމިނުންނަށް ވެގެންއުޅުނީމެވެ. އެމީހުން ( އެބައި މުއުމިނުން) ބުނާނެއެވެ. އާއެކެވެ. ޔަޤީނުން ތެދެކެވެ. ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނާއި އެކު އުޅުނީމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކަށް ފިތުނަވެރި ކުރިއެވެ. ހަލާކު ކުރިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (محمد ފަރާތާއި މުއުމިނުންނަށް ) ނުބައިގޮތަކަށް ދިމާވުމަށް إِنْتِظَارُ ކުރިއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ދީނާއިމެދު ޝައްކު ކުރިއެވެ. އަދި ނުބައި އުއްމީދުތަކާއި އޮޅުވާލުމުން ކަލޭމެން ހޮޅުވައިލިއެވެ. އެއީ الله ގެ އަމުރު ފޮނުވައިލެއްވުމާ ހަމައަށް އެބައި މަރު އައުމަށް ދެން ގޮސްވިއެވެ. އަދި الله އާއިމެދު شَيْطَانُ ކަލޭމެން ހޮޅުވައިލިއެވެ.

(١٥) ދެންފަހެ މިއަދު ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް ފިދުޔާއެއް ނުހިފޭނެއެވެ. ކަފާރާ ނުވަތަ ބަދަލު ނުހިފޭނެއެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ އަތުންވެސް (ފިދުޔާ ނުހިފޭނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ޖާގަހަކީ ނަރަކައެވެ. ކަލޭމެންގެ ސަރުކާރުވެރިޔަކީ އެއީއެވެ. ނުވަތަ ކަލޭމެން އައުލާވެގެންވާނީ އެތަނެވެ. އެއީވާ ގޮސްތިބުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ ٱللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَ ۖ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

## މުފްރަދާތު

۞ أَلَمْ يَأْنِ = ވަގުތު ގާތްވެގެން ނުވޭ ހެއްޔެވެ.؟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا = އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތައް ބިރުވެތިވެ މަޑުމައިތިރިވުން لِذِكْرِ ٱللَّهِ = الله ހަނދާންކުރުމަށް (الله ގެ ޒިކުރަށް) وَمَا نَزَلَ مِنَ ٱلْحَقِّ = އަދި حقُّ ގެތެރެއިން ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް وَلَا يَكُونُوا = އަދި އެމީހުން ނުވާހުރިކަމަށެވެ. كَٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތްދެއްވުނު މީހުން ފަދައިން مِن قَبْلُ = މީގެކުރިން فَطَالَ عَلَيْهِمُ = ފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ދިގުވިއެވެ. ٱلْأَمَدُ = ދުވަސްތަކަށް فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވިއެވެ. وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ فَٰسِقُونَ ﴿١٦﴾ = ފާސިޤުންކަމުގައެވެ. ٱعْلَمُوٓا = ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ. أَنَّ ٱللَّهَ يُحْيِ ٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ. بَعْدَ مَوْتِهَا = އެބިން މަރުވުމުގެ ފަހުން قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބަޔާންކޮށް ދެއްވައިފީމެވެ. ٱلْأَيَٰتِ = އާޔަތްތައް لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ = ކަލޭމެން ބުއްދިކޮށް ވިސްނާ ކަމުގައި إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން صَدَقَة ދޭ ފިރިހެނުން وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ = އަދި صَدَقَة ދޭ އަންހެނުން وَأَقْرَضُوا ٱللَّهَ = އަދި އެމީހުން الله އަށް ދަރަނިދީފައި قَرْضًا حَسَنًا = ރަގަޅުވެގެންވާ ދަރަނިޔަކުން يُضَٰعَفُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް އެތައްގުނައަކަށް އިތުރު ކުރެވޭނެއެވެ. وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރި أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ = ޝަރަފުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް أُولَٰٓئِكَ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ٱلصِّدِّيقُونَ وَٱلشُّهَدَآءُ = صِدِّيقُ ންނާއި ޝަހީދުންނެވެ. عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި لَهُمْ أَجْرُهُمْ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ހުންނާނެއެވެ. وَنُورُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ނޫރާއި /

އެއަލިކަމާއި وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ = އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން އެއީ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދިވެސް އީމާންވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ހިތްތައް الله ހަނދާންކުރުމަށް (الله ގެ ޛިކުރުމަށް) ބިރުވެރިވެ ވަރިހިވާން ގާތްވެގެން ނުވޭ ހެއްޔެވެ.؟ އަދި މީގެކުރިން ފޮތްދެވުނުމީހުން ފަދައިން ( يَهُودِى ންނާއި نَصَارَى އިން ފަދައިން.) . މިމީހުން ( مُحمّد ގެ ޒަމާނުން އީމާންވިމީހުން) ނުވާނެކަމެވެ.! ފަދަ އެމީހުންގެމައްޗަށް (يَهُودِى ންނާއި نَصَارَى އިންގެމައްޗަށް) ދުވަސްތައް ދިގުވިއެވެ. ދެން ފަދަ އެމީހުންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށިވީއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންކަމުގައެވެ.( الله ގެ އަމުރުން ނުކުމެދިޔަ މީހުން ކަމުގައެވެ.)

(١٧) ކަށަވަރުން ދަންނާށެވެ.. ބިންގަނޑު މަރުވެފައި އޮތުމަށްފަހު ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އެބިންގަނޑު ދިރުއްވަވައެވެ ކަލޭމެން ބުއްދިއަށް ވިސްނާނެ ކަމުގައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އާޔަތްތައް ބަޔާންކޮށް ދެއްވީމެވެ.

ދަންނާށެވެ. ބިންގަނޑުމަރުވެފައި އޮއްވާ ބިންގަނޑު ދިރުއްވައި ގަސްގަހާގެހި ފެޅުއްވައި ދިރުއްވާ ކަލާނގެ މީސްތަކުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ދިރުއްވަވާން ދިރުއްވައި ދިރުއްވާނެކަން ސާފުކޮށްދެއްވުމަށްޓަކައި ކަންވާނެ ކަމަށް އެގޭނެއެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން صَدَقَة ދޭ ހެޔޮކަމާ ފިރިހެނުންނާއި އަދި صَدَقَة ދޭ ހެޔޮކަމާ އަންހެނުން އަދި އެމީހުން ރަގަޅު ގޮތުގައި ދަރަންޏަކަށް الله އަށް ދަރަނި ދީފި މީހުން ދަންނާށެވެ. އެމީހުންނަށް އެފަދަ ގުނަކަމަކަށް ثَوَابُ އިތުރު ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ މާތްވެގެންވާ ދަރުމައެވެ

(١٩) އަދި الله އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް އީމާންވި މީސްތަކުން ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި صِدِّيْقُ ންނާއި ޝަހީދުންނެވެ. އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ އާއި އަދި އެމީހުންގެ ނޫރާއި / އެއަލިކަމާއި ހުންނާނެއެވެ. އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ދަންނާށެވެ، އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ.

اَعْلَمُوٓاْ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمًا ۖ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٌ ۚ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓاْ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

## މާނަ

اَعْلَمُوٓاْ = ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ.! أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا = ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حَيَاة އަކީ لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ = ކުޅިވަރާއި آخِرَة ހަނދާންނައްތައިލާ ޗާލުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި ޒީނަތްތެރިކަމެވެ. وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ = އަދި އަދިކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާމެދު فَخْرُ ވެރިވުމާއި وَتَكَاثُرٌ = އަދި އެބައި އަނެއްބަޔަކަށްވުރެ ގިނަކުރުމާއި فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ = މުދަލާއި ދަރިންނެވެ. كَمَثَلِ غَيْثٍ = ވާރޭގެ ޙާލުގެ އެއްގޮތަށެވެ. أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ = ދަނޑުވެރިން އަޖާއިބު ކުރުވި نَبَاتُهُۥ = އޭގެ ދަނޑު ގަސްތަކެއްގެ ޙާލުގެ ثُمَّ يَهِيجُ = ދެން އެގަސްތައް ހިކިގެންދެއެވެ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا = ދެން އެގަސްތައް ރީނދޫކުލައިގައިވާ ކަލޭ ދެކެއެވެ. ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمًا = ދެން އެގަސްތައް ހިކިފުނޑިގެން ކުދިކުދިވެގެންދެއެވެ. وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި آخِرَة ގައި عَذَابٌ شَدِيدٌ = ގަދަފަދަ ޢަޛާބެވެ. وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި ٱلله ގެ حَضْرَةُ ގައިވާ ފާފަފުއްސެވުމާއި وَرِضْوَٰنٌ = އަދި އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމާއި وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ حَيَاة ނޫނެވެ. إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ = ހެޔޮނުވާ ދޮގުހެދުމުގެ މުދަލެއް ފިޔަވައި. سَابِقُوٓاْ = ކަލޭމެން ވާދަކުރާށެވެ. إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ ގައިވާ ފާފަފުއްސެވުމަށް وَجَنَّةٍ = އަދި ސުވަރުގެއަކަށް عَرْضُهَا = އޭގެ ފުޅާމިން كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑާއި ބިމުގެ ފުޅާމިން ފަދައެވެ. أُعِدَّتْ = އެތަނާއި ތައްޔާރު ކުރެވިފައިވަނީ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވީ މީހުންނަށެވެ. بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ = ٱلله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ ٱلله ގެ فَضْلُ ވންތަކަމެވެ. (އެފަދަ ވަންތަކަމެވެ.) يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެދެވަޑައިގަންނަވައެވެ. وَٱللَّهُ = އަދި ٱلله އީ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ވެރިއެވެ. . (އެފަދަ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭމީސްތަކުންނޭވެ!.) ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގެ حَيَاة އަކީ ކުޅިވަޅާއި آخِرَة ހަނދާންނައްތައިދޭ ޗާލުގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި ޒީނަތް ތިރިވެރިކަމުގެ ތަކެތެވެ. އަދި އަޑިކަރާމެން އެއްބަސްކަމުގެ އަންނަބަރުގެ މެދުގައި فَخْرُ ވެރިވުމާއި އަދި އެކަކު އަނެކަކާ މުދަލާއި ދަރިންގެ ކަންތައްތަކުގައި ގިނަކުރުމާއި އެވެ. އެއީ ވާރޭވެހުމުގެ މިސާލުއެވެ. (އެވާރޭގެ ސަބަބުން ފެޅިގެންދާ) ދަނޑުވެރިންނަށް ހިތްގައިމުކޮށްދިން ދަނޑުވެރިކަމުގެ ގެއްލުން ދަނޑުވެރިކަމުގައި މެދުވެރިވެއެވެ. ދެން އެހެންނަމަވެސް ހިކިގޮސް ރީނދޫކުލަވަށް ދެން ކަލޭގެފާނު ދެކެތެވެ. ދެން އެހެންނަމަވެސް ހިކިގޮސް ހުސްކަނޑައިގެން ފަނާވެގެންދެއެވެ. އަދި آخِرَة ގައި ގަދަފުށް ލިބެއެވެ. އަދި الله ގެ حَضْرَةُ ގައިވާ މާފުކުރެއްވުމާއި އަދި ރުއްސެވުމާ ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حَيَاة ނުވެއެވެ.

(٢١) ކަލޭމެންގެ رَبُّ حَضْرَةُ ންވާ މާފު ދެއްވުމަށާއި އަދި އެއާގެ ފުޅާމިން ދެކުގެ ބިމާއި އުޑު ފަދަ ސުވަރުގެއަށް ކަލޭމެން ވަރަށްބާރަށް ދާށެވެ. އެތަނަކީ اللهُ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލުންނަށް އީމާންވީ މީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ ތަނެކެވެ. އެއީ الله ގެ فَضْلُ ވެރިކަމެވެ. (އެފަދަ ފަޟްލެވެ.) އޭނާގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެ ދެއްވާ فَضْلُ ވެރިކަމަށް ކަލާނގެއެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑު فَضْلُ ވެރިކަލާނގެއެވެ. (އެފަދަ ފަޟްލުވެރި ކަލާނގެއެވެ.)

مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا۟ بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ ۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا ٱلْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

## ތަރުޖަމާ

مَآ أَصَابَ = ނުޖެހެއެވެ. مِن مُّصِيبَةٍ = އެއްވެސް مُصِيبَةُ އެއް فِي ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ވިޔަސް وَلَا
فِيٓ أَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުގައި ވިޔަސް إِلَّا فِي كِتَٰبٍ = ފޮތެއްގައި ލިޔުއްވިގެންވާގޮތުން (
لَوحُ المحفُوظُ ގައިވާގޮތުން) مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ = އެ مُصِيبَةُ އެއް ޚަލްޤުކުރުއްވުމުގެ ކުރީން ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ =
ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވެއެވެ. عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ = الله ގެ حَضْرَةُ އަށް ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި لِّكَيْلَا
تَأْسَوْا = އެއީ ކަލޭމެން ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފިލިދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު
وَلَا تَفْرَحُوا = އަދި ކަލޭމެން އުފާ ނުކުރުމަށްޓަކައި بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ކަމެއްކަމަށް
وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި الله ލޯބިވެ ވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ. كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ = ބޮޑާވެ فَخْرُ ވެރިވާ އެއްވެސް
މީހަކަށް ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އެއީ بَخِيلُ ވާމީހުން وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ = އަދި އެމީހުން މީސްތަކުންނަށް އަމުރު
ކުރާ بِٱلْبُخْلِ ۗ = بَخِيلُ ވުމަށް وَمَن يَتَوَلَّ = އަދި (ކާފަރުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހުން (ދަންނާށެވެ)
فَإِنَّ ٱللهِ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ هُوَ ٱلْغَنِيُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾ = އަމިއްލަ ބޭނުންފުދިގެން
ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حَمْدُ އާއި ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. لَقَدْ أَرْسَلْنَا = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. رُسُلَنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުބޭކަލުން بِٱلْبَيِّنَٰتِ =
ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނާއި އެކު ބާވައްލަވައިދެއްވީމެވެ.
ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ = ފޮތާއި މީޒާން ނުވަތަ عَدْلُ ވެރިކަން لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ ۖ އެއީ މީސްތަކުން
عَدْلُ ވެރިކަން ޤާއިމު ކުރުމަށްޓަކައެވެ. وَأَنزَلْنَا ٱلْحَدِيدَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު ބާވައްލަވައިދެއްވީމެވެ. فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ = އޭގައި ގަދަފަދަ ބާރުވެއެވެ. وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާވެއެވެ. وَلِيَعْلَمَ

ٱللَّهُ = އެބަހީ الله ދެއްވާ ދީންވާކަން އަންގައިދެއްވުމަށެވެ. مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ = އެކަލާނގެއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް نَصْرُ ދިނީ ކޮންބައެއްކަން بِٱلْغَيْبِ = غَيْبُ ގައި / ނުފެނި ج إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ = ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) ބިމުގައި ވިޔަސް އަދި ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކުގައި ވިޔަސް އެއްވެސް مُصِيبَةُ އެއް އެ مُصِيبَةُ އެއް ޖެހުމުގެ ކުރިން ޚަލްޤުކުރައްވައި ލިޔުއްވާފައިނުވާ (لَوحُ المَحْفُوظُ ގައިވާފައިނުވާ) ނުޖެހެއެވެ. (އެބަހީ ޚަލްޤު ކުރެއްވުމުގެ ކުރިން އެކަލާނގެ ދެއްވާގޮތުން ނިޔާކުރެއްވުމުގެ ކުރިން لَوحُ المَحْفُوظُ ގައި ލިޔުއްވި ޤަދަރު ދެއްވިކަން ކަށަވަރެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަން އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ އަށް ދަތިނޫން ފަސޭހަ ކަމެއްކަމުގައި ވެއެވެ.

(٢٣) އެއީ ކަލޭމެންގެ ލިބައިން ދިޔަ ކަންތައްތަކާމެދު ކަލޭމެން ހިތާމަ ނުކުރުމަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗާމެދު ކަލޭމެން އުފާ ވެސް ނުކުރުމަށެވެ. އަދި ބޮޑާވެ ފޮރިވާ فَخْرُ ކުރާ އެއްވެސް މީހަކަށް الله ލޯބިވެ ވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.

(٢٤) އަދި بَخِيْلُ ވެހުރެ އަދި އެހެން މީސްތަކުންނަށް بَخِيْلُ ވުމަށް އަމުރު ކުރާ މީހުން އަދި (ކާފަރުވެ އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނިމީހުން ދަންނައެވެ. ބިރުން އެއްވެސްމީހެއްގެ އެއްވެސްބޭނުމެއް الله ގެ حَضْرَةُ އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއްނުވެއެވެ. ފިޔަސް ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ އަމިއްލަ ޒާތުގައި ބޭނުންތެރިކަމުން ފުދިވޮޑިގެންވާ އަދި حَمْدُ އާއި ތަޢުރީފު ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުންތަކުން ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލުތަކާއިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބޭކަލުންނާއި އެކު ފޮތާއި މީޒާން ނުވަތަ عَدْلُ ފުރިހަމަ ބާވައިލެއްވީމެވެ. އެއީ މީސްތަކުން عَدْلُ ފުރިހަމަ ޤާއިމުކުރުމަށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަގަނޑު ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގައި ގަދަފަދަ ބާރުވެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާތަކެވެ. އަދި އެއީ غَيْبُ ގައި / ނުފެނި އެކަލާނގެއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނަށް نَصْرُ ދިނީ ކޮންބައެއްކަން الله ދެއްވާ ދީންވާކަން އަންގައިދެއްވުމަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تَعَالَى އީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ ۖ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ٱبْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَـٰهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ ٱللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَـَٔاتَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾

## ލުޣަތު

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ = نُوحُ عَلَيْه السلاَم އާއި إبْرَاهِيم عَلَيْه السلاَم وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِمَا = އަދި އެދެބޭކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَـٰبَ = ނަބިއްކަމާއި އަދި ފޮތް فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ = ފަހެ އެއުރެންގެ ތެރެއިން ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުން ވެއެވެ. وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެއުރެންގެ ގިނަމީހުން فَـٰسِقُونَ ﴿٢٦﴾ = ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތުނު މީހުންނެވެ.) ثُمَّ قَفَّيْنَا = ދެންތިމަން ރަސްކަލާނގެ ވިދި ވިދި ގެން تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. عَلَىٰٓ ءَاثَـٰرِهِم = އެބޭކަލުންގެ އަސަރުތަކުގެ މަތިން / އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުން بِرُسُلِنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން وَقَفَّيْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ = مَرْيَم ގެ ދަރިކަލުން عِيْسى عَلَيْه السلاَم وَءَاتَيْنَـٰهُ ٱلْإِنجِيلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إِنْجِيلُ ދެއްވީމެވެ. وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ = އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި رَأْفَةً وَرَحْمَةً = އޯގާތެރިކަމާއި رحْمة وَرَهْبَانِيَّةً = އަދި رَهْبَانِيَّةُ ( شَهْوَة ތަކަށް ދުރުވެހުރުން) ٱبْتَدَعُوهَا = އެމީހުން އެކަން އަމިއްލައަށް އުފެއްދި مَا كَتَبْنَـٰهَا عَلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަން فَرْضُ ނުކުރައްވަމެވެ. إِلَّا ٱبْتِغَآءَ رِضْوَٰنِ ٱللَّهِ = الله ގެ ރުއްސެވުން އެދިގެންމެނުވީ (އެބަހީ އެމީހުން އެކަންކުރީ الله ގެ ރުއްސެވުން ލިބުމަށް އެދިގެންނެވެ.) فَمَا رَعَوْهَا = ފަހެ އެމީހުން އެކަމަށް ފަރުވާތެރި ނުވިއެވެ. حَقَّ رِعَايَتِهَا = ފަރުވާތެރި ވުން ހައްޤުވާގޮތަށް فَـَٔاتَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. أَجْرَهُمْ = އެމީހުންގެ ދަރުމަ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ގިނަބަޔަކު فَـٰسِقُونَ ﴿٢٧﴾ = ފާސިޤުންނަކުއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نُوحُ عَلَيْه السلاَم އާއި إبْرَاهِيم عَلَيْه السلاَم ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެދެބޭކަލުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ނަބީކަމާއި އަދި ފޮތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ތެދުމަގު ލިބުނު މީހުން ވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ ފާސިޤުންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުތް މީހުންނެވެ.)

(٢٧) އެބޭކަލުންގެ އަސަރުތަކުގެ މައްޗަށް (އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުން) ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން ފިލިފިލިގެން تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. (ފޮނުއްވީމެވެ.) އަދި مريم ގެފާނުގެދަރިކަލުން عِيْسى عَلَيْه السلاَم ވެސް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ تَبَعَ ކުރެއްވީމެވެ. (ފޮނުއްވީމެވެ.) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް إنْجِيْلُ ދެއްވީމެވެ.

އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބާވީމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އޯގާވެރިކަމާއި رحْمة އަދި رَهْبَانِيَّةُ ( شَهْوَة ތަކަށް ބިރުވެތިވުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އެމީހުން އެކަން އުފެއްދި رَهْبَانِيَّةُ ( شَهْوَة ތަކަށް ބިރުވެތިވުން) އަމިއްލައަށް އުފެއްދި އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަން فَرْضُ ނުކުރައްވަމެވެ. އެމީހުން އެކަންކުރީ الله ގެ ރުއްސެވުން ލިބުމަށް އެދިގެންނެވެ. ފަހެއެމީހުން އެކަމަށް ފުރިހަމައިން ވުން ރައްކާތެރިވާވަރަށް ފުރިހަމައިން ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވީމީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންވީ ފާސިޤުންކަމުގައެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَءَامِنُوا۟ بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ ٱلْكِتَـٰبِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

## ލަފްޒީމާނަ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = ޢީމާން ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.

وَءَامِنُوا = އަދި ކަލޭމެން ޢީމާންވާށެވެ. بِرَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ = ދެބުން

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ދެބައި ދެއްވާނެއެވެ. مِن رَّحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ން وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا = އަދި

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ނޫރެއް ލައްވާނެއެވެ. تَمْشُونَ بِهِۦ = އެއިން ކަލޭމެން ހިނގާނޭ وَيَغْفِرْ لَكُمْ = އަދި

އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ

رَحْمَةُ ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ. لِّئَلَّا يَعْلَمَ = ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. أَهْلُ ٱلْكِتَـٰبِ = أَهْلُ كِتَابُ

ން ( يَهُودِى ން ނަމަ نَصَارِى އިން) أَلَّا يَقْدِرُونَ = އެމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާކަން عَلَىٰ شَىْءٍ =

އެއްވެސް ކަމަކަށް / އެއްވެސް އެއްޗަކަށް مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ = الله ގެ فَضْلُ ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ

= އަދި ހަމަކަށަވަރުން فَضْلُ ވަންތަ ކަންތައް بِيَدِ ٱللَّهِ = الله ގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ =

އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެންނެވި ފަރާތަކަށް އެކަލާނގެ އެދެއްވައެވެ. وَٱللَّه = الله އީ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ =

ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވަންތަ ކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެ އެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٨)** އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ. އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް (އެބަހީ مُحَمَّد صَلّى الله عَلَيهِ وَسلم އަށް) އީމާންވާށެވެ. އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ން ދެބައި ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭގެ އަލިގައި ކަލޭމެން ހިނގާނޭ ނޫރެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ލައްވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ رَحْمَةُ ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެ އެވެ.

**(٢٩)** އަދި أهْلُ كِتَابُ ން ( يَهُودِى ންނާއި نَصَارِى އިން) އެމީހުންނަށް الله ގެ فَضْلُ ވެސްމެކަމުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަމަކަށް / އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާކަން އެމީހުން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. (ނުވަތަ ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި فَضْلُ ވެސްމެ ވެރިކަންވަނީ الله ގެ އަތްޕުޅުގައި ކަމުގައި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިއަކަށް އެކަލާނގެ އެދެއްވާނެކަން އެމީހުން ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلُ ވެސްމެ ކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެ ކަން ވެސް އެމީހުން ދެނެގަތުން ހުއްޓެވެ.

# مجادلة سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سورة المجادلة — އާޔަތް ޢަދަދު (٢٢)

قَد سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّتِى تُجَـٰدِلُكَ فِى زَوْجِهَا وَتَشْتَكِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَآ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَآئِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَـٰتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَـٰتُهُمْ إِلَّا ٱلَّـٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾

## ތަރުޖަމާ

قَد سَمِعَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله އަޑުއަހުއްވީމެވެ. ❁ قَوْلَ ٱلَّتِى تُجَـٰدِلُكَ = ކަލޭގެފާނާއި

ޖަދަލުކުރާ އަންހެނާގެ ބަސް ❁ فِى زَوْجِهَا = އެކަނބުލޭގެ ފިރިކަލުންނާއިމެދު ❁ وَتَشْتَكِىٓ إِلَى ٱللَّهِ =

އަދި އެކަނބުލޭގެ الله އަށް شَكْوَى ދަންނަވާ ❁ وَٱللَّهُ يَسْمَعُ = އަދި الله އަޑުއަހުއްވާ ގެންނެވެ حَال ❁ تَحَاوُرَكُمَآ =

ތިޔަ ދެބޭފުޅުންގެ ވާހަކަ ❁ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޑުއަހުއްވާ ގެންވާ ބައްލަވާ ގެންވާ

ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ مِنكُم = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ظِهَارُ ކުރާމީހުން (މަންމަ ހަމަކުރާ މީހުން) ❁ مِّن

نِّسَآئِهِم = އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް (އަނބިން)❁ مَّا هُنَّ أُمَّهَـٰتِهِمْ = އެކަނބަލުން އެމީހުންގެ

މަންމަދަރިން ނޫނެވެ. ❁ إِنْ أُمَّهَـٰتُهُمْ = އެމީހުންގެ މަންމަދަރިން ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا ٱلَّـٰٓـِٔى وَلَدْنَهُمْ =

އެކަނބަލުންގެ ބަނޑުން އެމީހުން ވިހައި ކަނބަލުން ދެނެވެ. ❁ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން

ބުނަކަސްބަހަކީ ❁ مُنكَرًا مِّنَ ٱلْقَوْلِ = ބަހުގެ ތެރެއިން مُنْكَرُ ބަހެއް(شَرِيْعَة قَبُوْلُ ނުކުރާ އަދި إِنْكَارُ ކުރާ ހުށަ

ބަހެއް) ❁ وَزُورًا = އަދި ދޮގެއް (ދޮގު ބަހެއް) ❁ وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ❁ لَعَفُوٌّ

غَفُورٌ ﴿٢﴾ = يَقِيْن ނުވެސް عَفُوْء ކުރައްވާން ބޮޑު ފާފަފުއްސަވާން ގިނަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَٱلَّذِينَ يُظَـٰهِرُونَ =

އަދި ظِهَارُ ކުރާ މީހުން (މާމަގެ އަނބިމީހާ ހަމަކުރާ މީހުން) ❁ مِن نِّسَآئِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންގެ ތެރެއިން ❁ ثُمَّ

يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެބުނި ބަހުން އެނބުރި إِعَادَ ވާ (އެ ބުނި ބަސް އަނބުރާ ގެންނަން އުޅޭމީހާ) ❁

فَتَحۡرِيرُ رَقَبَةٍ = ފަހެ އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ފަރުޟުވެ. ۞ مِّن قَبۡلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެދެމީހުން جماع ވުމުގެ ކުރިން (ޖިމާޢުވުމުގެ ކުރިން) ذَٰلِكُمۡ تُوعَظُونَ بِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް أَمْرُ ވެވިގެންވަނީ އެގޮތަށެވެ. ۞ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٣ = އަދި الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ خَبَر މޮޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ.!) އެކަލޭގެފާނު ދެކިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. الله އަށް ޝަކުވާ ދަންނަވާ حال ކަލޭގެފާނާ ޖަދަލުކުރަމުންދިޔަ ބަސްދަންނަވާ ކަމަނާގެ ބަސް ހަމަކަށަވަރުން الله އައްސަވައިވޮޑިގެންފިއެވެ. އަދި ތިޔަ ދެފަރާތުގެ ވާހަކަ الله އައްސަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މީހާގެ އަނބިން މީހާގެ މަންމަ ހަމަކުރާ މީހުން (ظِهَارُ ކުރާ މީހުން) ދަންނައެވެ. (އެއީ އެމީހުން ބުނާބަސް) އެ އަންހެނުން އެއީ އެމީހުންގެ މަންމައިން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެ މަންމައިން ކަމުގައިވާނީ ހަމައެކަނި އެމީހުން ވިހެއި އަންހެނުންނެވެ. (حَقِيْقِي މަންމައިންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބުނާ ބަހަކީ (މީހާގެ އަނބިމީހާ މަންމަ އާއި އެއްފަދަކަމުގެ) ބަހެއް ދީނުގައި شَرِيْعَة قَبُوْلُ ނުކުރާ ގޮތުގެ مُنْكَرُ ބަހެކެވެ. އަދި އެއީ ހަމަ ދޮގު ބަހެކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ކުށްތަކަށް عَفُوْء ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ފާފަ ފުއްސަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކަށް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކީ ކަމުގައި تَفْسِيْر عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައިވެއެވެ. އޭގެ خُلاَصَة އަކީ: أَوْسُ بْنُ الصَّامِتُ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން خَوْلَةُ بِنْتِ ثَعْلَبَة މަންމަ ހަމަކުރެއްވިއެވެ. މިސްކީނަތްތަކީ ބާރުގެ ތެރޭގައި ظِهَارُ ގެ حُكْم އެބަހީ މަންމަ ހަމަކުރުމުގެ حُكْم ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން މީހަކު މީހާގެ އަނބިމީހާ މަންމަ ހަމަކުރުމަކީ ތަލާޤުގެ ބާވަތެއް ކަމުގައި ދެކުނު ދުވަހެއް ވަނީއެވެ. މިހެންވެ އެކަމަނާ ކަންބޮޑުވެގެން رَسُوْلُ اللَّهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެން އެވާހަކަ ދަންނަވައިފިއެވެ. ނަމަވެސް އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ ދަރިންގެ حَال ގެ ވާހަކަ بَيَان ކޮށް ވާހަކަ تَكْرَار ކުރައްވައެވެ. އެކަމަނާ ފަދަ ބުނާ عِبَارَة ނުންނެވެ. އެކަމަނާގެ މައްސަލައާއި ގުޅިގެން މި ދެއާޔަތާއި އަދި މީގެ ފަހުގެ އާޔަތް ދެ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ظِهَارُ ކުރުމުގެ އަސްލާއި حُكْم ބާވައިލެއްވިއެވެ.

(٣) އަދި މީހާގެ އަނބިން މީހާގެ މަންމައާ އެއްފަދަކުރާ މީހުން ދެން އެބުނި ބަހުން އަނބުރާ ގެނެސް އެމީހުންގެ އަނބިންނާއި جِمَاع ވުމަށް قَصْدُ ކުރާނަމަ އެދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން އަޅަކު މިނިވަންކުރުން ފަރުޟުވެ. (އެއީ އެކަން ނުބައި ކަމުގެ ބަދަލު އަދަބަކަށެވެ. އެކަމުގެ كَفَّارَة އަކަށެވެ.) الله ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުކުރައްވައިގެން އަންގަވައިދެއްވެނީ. އަދި الله އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ كُبِتُوا۟ كَمَا كُبِتَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ وَنَسُوهُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

## ލުޣަތު

فَمَن لَّمْ يَجِدْ = ފަހެ ނުފެނިއްޖެމީހާ / ނުލިބިއްޖެ މީހާ. (އަޅަކު މިނިވަންކުރާން ފައިސާއެއް ނުލިބުނު މީހާ)۞ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ = ފަހެ ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފާ ހުރިކަމެވެ. ۞ مُتَتَابِعَيْنِ = ވިދިވިދިގެން ۞ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَآسَّا = އެ ދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިން ۞ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ = ފަހެ (ރޯދަ ހިފުމަށް) ކުޅަދާނަ ނުވެއްޖެ މީހާ ۞ فَإِطْعَامُ = ފަހެ ކާންދޭ ހުރިކަމެވެ. ۞ سِتِّينَ مِسْكِينًا = ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ۞ ذَٰلِكَ = އިސްވެ ދިޔަ حُكْم ތަކީ ۞ لِتُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ = ތިޔަބައިމީހުން، اللَّه އަށާއި އޭނާގެ رَسُوْل އާ އަށް إِيْمَان ވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ = އަދި އެއީ اللَّه ގެ حَدُّ ތަކެވެ. އިންތަކެވެ. ۞ وَلِلْكَٰفِرِينَ = އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ =ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އަށާއި، އޭނާގެ رَسُول އާއި ދެކޮޅުވެ خِلاف ވާ މީހުން ۞ كُبِتُوا۟ =އެމީހުން ނިކަމެތިވެ، ދެރަކޮށްލެވޭނެއެވެ. ۞ كَمَا كُبِتَ = ނިކަމެތިކޮށް، ދެރަކޮށްލެވުނު ފަދައިން ۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ =އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުންވެސް ۞ وَقَدْ أَنزَلْنَآ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. ۞ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ =ހާމަވެގެންވާ بَيَان ވެގެންވާ آيَة ތަކެއް/ دَلِيل ތަކެއް ۞ وَلِلْكَٰفِرِينَ =އަދި ކާފިރުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ =އިހާނަތްތެރި ނިކަމެތިވެގެންވާ عذاب އެވެ. ۞ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا =އެއީ اللَّه تعالى އެންމެހައި މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ދުވަހުންނެވެ. ۞ فَيُنَبِّئُهُم = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް خَبَر އަންގަވާނެއެވެ. ۞ بِمَا عَمِلُوٓا۟ =އެމީހުން ކުރާހާ ކަމެއްގެ ۞ أَحْصَىٰهُ ٱللَّهُ = اللَّه އެކަން ހިމަނުއްވާފައި ވެއެވެ. ۞ وَنَسُوهُ =އަދި އެމީހުން އެކަން ހަނދާން ނައްތައިލީއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި اللَّه އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ۞ شَهِيدٌ ﴿٦﴾ =ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤)** ދެންފަހެ އަޅަކު މިނިވަން ކުރާން ނުލިބުން ވީމާ (އަޅަކު ނުލިބިގެން ނަމަވެސް، އަދި އަޅަކު ގަންނަނާ ފައިސާ ތިމާގެ އަތުގައި ނެތިގެން ނަމަވެސް އެކަން ނުކުރެވުން ވީމާއެވެ) ދެން އޮތީ ވިދިވިދިގެން ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމެވެ. އެއީ އެ ދެމީހުން جِمَاع ވުމުގެ ކުރިންނެވެ. ދެންފަހެ، ދެމަސްދުވަހު ރޯދަ ހިފުމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާ މީހާނަމަ ދެން އޮތީ ފަސްދޮޅަސް مِسْكِينންނަށް ކާން ދިނުމެވެ. (އެއީ ކޮންމެ مِسْكِين އަކު އެއްފަހަރު ބަނޑު ފުރޭވަރަށް ދިނުމެވެ. މިކަމާ ބެހޭ تَفْصِيل އޮތީ فِقْه ފޮތްތަކާއި، حَدِيث ފޮތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން ވެއެވެ.)

އިސްވެދިޔަ حُكْم ތަކަކީ ކަށަވަރުން اللّٰه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް إيمان ވުމަށް ޓަކައި اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حُكْم ތަކެވެ. އަދި އެއީ اللّٰه ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ حَدّ ތަކެވެ. އިންތަކެވެ. އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާމީހުން ނުވާނެއެވެ. (އެތަންތަން ފަހަނައަޅައި ދާނީ اللّٰه ގެ أمر ފުޅުތަކާއި، حُكْم ފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންނުވެ إيمان ނުވެއްޖެ މީހާއި كافِر އެވެ.) އަދި كافِر ންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذاب އެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އާޔަތްތަކުގައި بَيَان ވެގެން އެވަނީ ظِهار ކުރުމުގެ ކަމުގެ ވާހަކައާއި، އެކަމުގެ އަދަބުގެ ވާހަކައެވެ. ظِهار ކުރުމަކީ މީހާގެ އަނބިމީހާއާ ދިމާއަށް (أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي) އެބަހީ [ކަލޭ އަހަރެންގެ މައްޗަށް އަހަރެންގެ މަންމަގެ ބުރިކަށި ފަދައެވެ.] މިފަދައިން ބުނުމެވެ. އޭގެ މާނައަކީ [ކަލެއާއި އަހަރެންގެ މަންމައާއި އެއްފަދައެވެ. މަންމަ ގޮތުގައި ކުޅުކުރުމަކީ حَرام ކަމެއް ކަމުގައި ވީ ފަދައިން ކަލޭގެ ގޮތުގައި އަހަރެން ކުޅުކުރުމުވެސް އަހަރެންނަށް حَرام އެވެ.] މިއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި މި حُكْم އައުމުގެ ކުރިން މިހެން މީހާގެ އަންހެނުންނާ ދިމާއަށް އެފަދައިން ބުނެފިއްޔާ ދެން އެ ދެމީހުން ވަކިވީއެވެ. ދެމަފިރިކަލުން ދެން ނުއިނދެވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މި އާޔަތްތަކުން ބާޠިލްވެގެން އެކަން ކެންސަލްވިއްޖެއެވެ. އެ ދެމީހުން ވަކިއެއް ނުވާނެއެވެ. އެ ބަދަލުގައި كَفّارَة ދިނުމާ އަޅުވާފައި އަނބިމީހާ ގެންގުޅުން ހުއްދަވެއްޖެއެވެ. އެކަމުގެ كَفّارَة އަކީ (1) އަޅަކު މިނިވަން ކުރުން. ނުވަތަ (2) ވިދިވިދިގެން ދެމަސް ދުވަހު ރޯދަ ހިފުން. ނުވަތަ (3) ފަސްދޮޅަސް މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުން. މިއެވެ. މިއިން ކޮންމެވެސް އެއް ކަމެކެވެ. އަނބިމީހާއާ ކައިރިވާނީ އޭގެ ފަހު ކަމެވެ.

**(٥)** اللّٰه އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ، اللّٰه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއި خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދައި، اللّٰه ގެ حَدّ ތަކުން ބޭރުވެގަންނަ މީހުން ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ އުރެދި މީހުންވެސް ދެރަކުރެވި، ނިކަމެތިކުރެވުނު ފަދައިން އެމީހުންވެސް ދެރަކުރެވި، ނިކަމެތި ކުރެވޭނެއެވެ. (ކޮންމެ ތާކު، އަދި ކޮންމެ ޒަމާނެއްގައިވެސް اللّٰه އުރެދި މީހުން ދެރަކުރައްވައި، ނިކަމެތިކުރައްވާނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބަޔާންވެގެންވާ آيَة ތައް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އެބަހީ ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާ އިދިކޮޅުވާ މީހުންނަށް (އިސްވެދިޔަ أُمَّة ތަކުގައިވެސް) ޢިބްރަތަކަށް ފުރިހަމަ آيَة ތައް ބާވައިލައްވައިފީމެވެ. އަދި ކާފަރުވި މީހުންނަށް ހަމަ ވޭންދެނިވި، އިހާނެތިވެގެންވާ عَذاب އެވެ.

**(٦)** އެމީހުންނަށް އެ ފަދަ إهانَة ތެރި عَذاب ހުންނަހުރީ އެންމެހައި މީސްތަކުން އަލުން ދިރުވައިގެން مَحْشَر އަށް ގެންދަވާ ދުވަހުންނެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އެބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ އެންމެހައި عَمَل ތަކުގެ خَبَر، اللّٰه އެމީހުންނަށް އަންގަވާނެއެވެ. اللّٰه އެ ހުރިހާ عَمَل އެއް އެއްވެސް އުނިއިތުރަކުނެތި ނުކުތާއެއްވެސް ހިމެނުއްވައި، ބަލަހައްޓަވާ ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވަނީ އެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް ހަނދާން ނެތްކޮށްލައިފައެވެ. އަދި اللّٰهُ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾

## މުފުރަދާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ (ކަލޭފާނަށް ނުފެނޭ ހެއްޔެވެ؟)۞ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗެއް، ۞ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ = ތިން މީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ جَلْسَة އެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނައަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނޫނީ ۞ وَلَا خَمْسَةٍ = އަދި ފަސް މީހުން ނުވެއެވެ. (ފަސް މީހުންގެ ޖަލްސާއެއް މީހުން ނުވެއެވެ.) ۞ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ = އެމީހުންގެ ހަވަނައަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނޫނީ ۞ وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ = އަދި އެއަށްވުރެ މަދު ބައެއް ކަމުގައި މީހުން ނުވެއެވެ. ۞ وَلَآ أَكْثَرَ = އަދި އެއަށްވުރެ ގިނަ ބައެއް މީހުން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ = އެބައިމީހުންނާއެކު އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ނޫނީ ۞ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ = އެމީހުން ކޮންތާކު ތިބިޔަސްމެ ۞ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ = ދެން އެމީހުން އެ ކުރި ކަންތައް – އެ ދެއްވާ ފަދައިން ކަލާނގެ – خَبَرَ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ހުއްޓެވެ. ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه تعالى މި ۞ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نُهُوا۟ = ނަހީކުރެވުނު މީހުންނަށް ۞ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ = ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުން (ނުބައި ހިތުގެ ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުން) ۞ ثُمَّ يَعُودُونَ = ދެން އަލުންވެސް އެމީހުން އެނބުރި رُجُوع ވާ ۞ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ = އެކަމުން އެމީހުންނަށް ނަހީކުރެވުނު ކަންތަކަށް ۞ وَيَتَنَٰجَوْنَ = އަދި އެމީހުން އެކުވެރިން ނުބައި ހިތުގެ ވާހަކަ ދައްކަނީއެވެ. ۞ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރި ވާހަކަ ޢަމަލުތަކާއި، އަދި عَدَاوَة ވެރި ވާހަކަ ޢަމަލު ۞ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ ޚިލާފުވާ ވާހަކަ ޢަމަލު ۞ وَإِذَا جَآءُوكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ۞ حَيَّوْكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމްކުރެއެވެ. ۞ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ = އެ އެއްޗަކުން اللَّه ކަލޭގެފާނަށް ސަލާމް ނުކުރައްވާ އެއްޗަކުން ۞ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نَفْس ތެރެ ބުނެއެވެ. ۞ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ = އަޅުގަނޑުމެންނަށް اللَّه عَذاب ނުދެއްވާނީ ކީއްވެތޯއެވެ. ۞ بِمَا نَقُولُ = އަޅުގަނޑުމެން މި ބުނާ ބަހުން ۞ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންނަށް ނަރަކަ ފުދޭނެއެވެ. ۞ يَصْلَوْنَهَا = އޭގާ އެމީހުން އަނގޮތްލާނެއެވެ. ۞ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ = އެއީ އެނބުރި ދިޔުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) (އޭ رَسُولُ اللَّهِ އެވެ.!) اللَّه تَعالَى އުޑުތަކުގައި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާ ހެއްޔެވެ؟ ތިން މީހުން ތިބޭގޮތް نَجْوَى އެއް ކުރާނަމަ (އެބަހީ ތިން މީހުން ތިބޭގޮތް ސިއްރު ވާހަކައެއް ދައްކާނަމަ) އެމީހުންގެ ހަތަރުވަނަ މީހަކަށް اللَّه ވޮޑިގެންވެއެވެ.(އެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ތެރިވަންތަ ކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. އެބަހީ ހަތަރުވަނައަށް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ތެރިވަންތަ ކަމުގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ.) އަދި ފަސް މީހުން نَجْوَى އެއް ކުރަންޏާ، ހަވަނައަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ކުޑަންވެސް މަދު ބައެއް نَجْوَى ކުރިޔަސް، އަދި ކުޑަންވެސް ގިނަ ބައެއް نَجْوَى ކުރިޔަސް، އަދި ކޮންވެސް ތާކު ކުރިޔަސް، އެތަނެއްގައި އެ ބައެއްގެ ތެރޭގައި (ދެނެވޮޑިގެންވުމާއި، قُدْرَة ތެރިކަމުގެ ގޮތުން) އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާނެއެވެ. ދެން އެމީހުން އެކުރި ހުރިހައި ކަމެއްގެ، އަދި ދެއްކި ވާހަކައެއްގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ދީއްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللَّه تَعالَى އީ ހުރިހައި ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ.

(٨) نَجْوَى ކުރުން އެބަހުރަކަން ނަހީ ކުރެވުނުމީހުންނަށް ދެން އަލުންވެސް އެކަމަށް އެމީހުން رُجُوع ވެ، نَجْوَى ކުރަމުންދާ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން نَجْوَى ކުރަމުން އެ ދަނީ ފާފަވެރިވުމާ، އަދި عَداوَة ތެރިވުމާ ގުޅޭ ގޮތުންނެވެ. އަދި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި އުރުދުމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އެމީހުން އައުމުންނާ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ އެ ސަލާންކުރަނީ اللَّه ކަލޭގެފާނަށް ސަލާންކުރައްވާފައި ނުވާ ފަދައަކުންނެވެ. އަދި އެފަދައިން ކަންތައްކުރައި، އެމީހުން އަމިއްލަ-އަމިއްލައަށް ބުނެއެވެ. [އަހުރެމެން މި ކިޔާ ކަންތަކަށް، އަހުރެމެންނަށް اللَّه عَذاب ނުދެއްވާނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ عَذاب ދެއްވާނަމަ ކަންފަސޭހައެވެ.] އެމީހުންގެ އެ ނުބައިކަމަށް ނަރަކަ ފުދެއެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެމީހުން އެތާ ވަންނާނެއެވެ. އެއީ ގޮސްތިބޭން ވަރަށްވެސް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

މި ދެއާޔަތުގައި ސިފަކުރެވެން މިތަނީ رَسُولُ اللَّهِ ގެ ޒަމާނުގައި يَهُودِي ންގެ ބަޔަކު ކަންތައް ކުރި ގޮތްތަކުގެ ވާހަކައާއި، އެބައިމީހުންގެ آخِر ނަތީޖާގެ ވާހަކައެވެ. (ألْواحِدِي ވިދާޅުވިއެވެ. [تَفْسِير عِلْم ތެރިން ވިދާޅުވިއެވެ. مُنافِق ންގެ މީހުންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެބައިމީހުން އެއްވެ ތިބެގެން ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމެއް ކުރުމުގައި ވިއެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ހިތްވަރު ކުރުވުމަށް مُؤْمِن ންގެ ނުބައަށް ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާ ކަމަށެވެ. ދެން އެ ދެ ސަބަބުން مُؤْمِن ންގެ މީހުންނަށް ފިކުރަށް ހިތާމަވެރިކަން އާދެއެވެ. އެޒަމާނަށް ހަނދުރާމައިގެ ވަގުތެވެ. އަދި مُؤْمِن ންނާއި، يَهُودِي ންނާ ދެމެދު صُلْح ގެ مُعاهَدَة އެއް ވެސް ފަހަރާ ވަގުތެވެ. ދެންފަހު، މި يَهُودِي ންގެ މި عَمَل ގިނަވެގެން مُؤْمِن ން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް އެކަމުގެ شَكْوَى ދަންނަވައި ހަދައިފިއެވެ. އެހެންވެ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، يَهُودِي ންނަށް އެކަން މަނާކުރައްވައި، ނަހީކުރައްވައިފިއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން އެކަމުން މަނާވެ، ދުރުނުވިއެވެ. އިސްވެދިޔަ ދެ آيَة ގައި އެ އިޝާރާތް ކުރައްވާ އެއްކަމަކީ އެއީއެވެ. =فَتْحُ الْقَدِير=

އަނެއް ވާހަކައަކީ يَهُودِي ންގެ މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ އަރިހަށް އައިސް އެކަލޭގެފާނަށް ނުބައި عِبارة އަކުން سَلام ކުރާ ވާހަކައެވެ. سَلام ކުރުމަށް އެމީހުން ބޭނުންކުރާ عِبارة އަކީ (السَّامُ عَلَيْكَ އެވެ. އޭގެ މުރާދަކީ އެކަލޭގެފާނަށް މަރުވުމަށް އެމީހުން دُعاء ކުރުމެވެ.) =فَتْحُ الْقَدِير=

اللَّه سُبْحانَهُ وَتَعالَى مُؤْمِن ންނަށް އެކަންކަން އަންގަވައި، އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِي ންގެ خَبَر ތަކެއް بَيان ކުރައްވައިފިއެވެ. އެމީހުން مُؤْمِن ންނަށް ނުބައިހިތްކުރުވުމަށްޓަކައި ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކާކަން ތިން މީހުން ތިއްބަސް ހަތަރުވަނައަށް އެކަލާނގެ ވޮޑިގެން ވާކަމާއި، ފަސްމީހުން ތިއްބަސް ހަވަނައަށް ތިއްބަސް، އަދި ކުޑަންވެސް މަދު ބައެއް ތިއްބަސް، އަދި ކުޑަންވެސް ގިނަ ބައެއް ތިއްބަސް، އަދި ކޮންތާކު ތިބެ ތިބޭގޮތް ވާހަކަ ދެއްކިޔަސް اللَّه އެކަން ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އަންގަވައި بَيان ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އިސްވެދިޔަ ނުބައި عَمَل ތަކަށް ކުރާ މީހުންގެ ޖަޒާއަކީ قِيامَة ދުވަހުން ނަރަކަ ކަމާއި، އެމީހުންނަށް އެތަން ފުދޭނެ ވާނެކަންވެސް އަންގަވައިފިއެވެ. މި ވާހަކައެއް ދިގުކޮށް تَفْصِيل ކޮށް تَفْسِير ފޮތްތަކުގައި ލިޔެވިގެން ވެއެވެ. އެހެންވެ، އެ ވާހަކައެއް ހަނދާންކޮށްލީއެވެ.

يَآأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

## މުފްރަދާތު

يَآأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ✿ إِذَا تَنَٰجَيْتُمْ = ތިޔަ ކަލޭމެން نَجْوَى ކުރަންޏާ (ސިއްރުން ވާހަކަދައްކަންޏާ) ✿ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ = ތިޔަ ކަލޭމެން نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. ✿ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ = ފާފަވެރި ފުށު ޢަދުއްވުންނާއި، عَدَاوَة ލިބި ފުށު ޢަދުއްވުން ✿ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ = އަދި رَسُول ގެއަށް އުރުރުވުމާ ޢަދުއްވުން ✿ وَتَنَٰجَوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން نَجْوَى ކުރާށެވެ. ✿ بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ = ހެޔޮކަންތަކާއި، تَقْوَى ވެރި ވުމުގެ ކަންކަމުގައި ✿ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللَّه އަށް ބިރުވެތި ވާށެވެ. ✿ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✿ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެން مَحْشَر ކުރެވޭނެ/ އެއްކުރެވޭނެ ✿ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ = ހަމައެކަނި نَجْوَى އަކީ (އެބަހީ އުރުރުވި ޢަދުއްވަ ކުރާ نَجْوَى އަކީ) ✿ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ = އެއީ شَيْطَان ގެ ކަމުގެ ކަމެކެވެ. ✿ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إِيْمَان ވި މީހުން ހިތާމަ ކުރުވުމަށް ޓަކައެވެ. ✿ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا = އަދި އެމީހުންނަށް (مُؤْمِن ންނަށް) އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދޭވޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ إِذْن ލިބުން ފިޔަވާ ✿ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ހަމައެކަނި اللَّه އަށް ✿ فَلْيَتَوَكَّلِ = ތިޔަ وَكِيل ކުރާހުށި ކަމެވެ. (ބާރުއަޅާ ކުރާށެވެ.) ✿ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ = مُؤْمِن ން. ✿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ✿ إِذَا قِيلَ لَكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ✿ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ = މަޖިލީސްތަކުގައި (އިށީނދެ ތިބޭތަނުގައި) ތަނަވަސްކޮށްދޭށޭ. ✿ فَٱفْسَحُوا۟ = ތިޔަ ބައިމީހުން ތަނަވަސްކޮށްދޭށެވެ. ✿ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ = ތިޔަ اللَّه ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. ✿ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ = އަދި (އިށީނދެ ތިބި ތަނުން) ތެދުވޭ ބުނެވިއްޖެއްޔާ ✿ فَٱنشُزُوا۟ = ތިޔަ ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވާށެވެ. ✿ يَرْفَعِ ٱللَّهُ = اللَّه މަތިވެރިކުރައްވައެވެ. ✿ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ إِيْمَان ވި މީސްތަކުން ✿ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = އަދި عِلْم ދެއްވުނު މީހުންނާއި ✿ دَرَجَٰتٍ = ދަރަޖަ ތަކަކަށް ✿ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ = އަދި اللَّه ތިޔަބައި މީހުން ކުރާހައި ކަމެއް ✿ خَبِيرٌ ﴿١١﴾ = ބަލައިގަތް خَبَر ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ✿

## إجْمَالِي މާނަ

**(٩)** ހޭ إِيْمَان ވެރިޔެ މުސްލިމުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން نَجْوَى ކުރާނަމަ ފާފަވެރި ވާހަކަތަކާއި عَدَاوَة ވެރި ވާހަކަތަކައި نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. އެބާވަތުގެ ވާހަކަ ނުދައްކާށެވެ. އަދި رَسُول އަށް އުރުދުވާ ވާހަކަތަކަ نَجْوَى ނުކުރާށެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން نَجْوَى ކުރާނަމަވެސް ހެޔޮކަންތަކާއި، تَقْوَى ވެރިވުމާ ކަންތައްތަކުގައި نَجْوَى ކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން اللَّه އަށް تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ތިޔަބައިމީހުން مَحْشَر ކުރެވޭނޭ ކަލާނގެއެވެ.

**(١٠)** ހަމަކަށަވަރުން ފާފަވެރި ވާހަ، އަދި عَدَاوَة ވެރި ވާހަ نَجْوَى އަކީ ޝައިޠާނާގެ ފަރާތުން ވާ ކަމެކެވެ. އޭނާގެ ބޭނުމަކީ އެއީ إِيْمَان ވެރިން ވާ މުސްލިމުންނަށް ހިތާމަވެރިކަން ގެނައުމަށް ބަލައި ކުރާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު اللَّه ގެ އިޛުނަކާ ނުލައި ޝައިޠާނަށް އެކަމުން އެމީހުންނަށް، އަބަދު مُؤْمِن ންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ދެވޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ން ހަމައެކަނި اللَّه އަށް وَكِيل ކޮށް، ބަރޯސާ ކުރަންވީ ކަމެވެ. އިތުބާރު ކުރަންވީ ކަމެވެ.

**(١١)** ހޭ إِيْمَان ވެރިޔެ މުސްލިމުންނޭވެ. مَجْلِس ތަކުގައި (އެހެން މީހުން އިށީންނަން) [ކައިވެރިންނަށް ތަން ފުޅާކޮށްދޭށޭ] ކަމަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ތަން ފުޅާކޮށްދޭށެވެ. އެހެންމެ اللَّه ކަލޭމެންނަށް ތަން ފުޅާކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި [ކަލޭމެން ތެދުވޭށޭ] ކަމަށް ބުނެވިއްޖެނަމަ ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވާށެވެ. ފަހެ اللَّه ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން إِيْمَان ވި މީހުންނާއި، އަދި عِلْم ދެއްވުނު މީހުން މަތިވެރި ދަރަޖަތަކަށް އުފުއްލަވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައް اللَّه خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (قِيامَة ދުވަހުން އެ ކަންތައް اللَّه ކަލޭމެންނަށް ދައްކަވާނެއެވެ.)

ނޯޓް: މި އާޔަތުން އިސްތިއުވިޔަން މިވަނީ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ أصْحاب ންގެ ދެމެދުގައި ދިމާވި مَسْأَلَة އަކަށެވެ. އެ ވާހަކައިގެ خُلاصَة އަކީ: بَدْر ހަނގުރާމައިގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންނެވި أصْحاب ންނަށް رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އިޙްތިރާމްކުރެއްވުމެއް ބަހައްޓަވާ ކަމުގައި ވިއެވެ. އެއްދުވަހަކު رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި، ބައެއް أصْحاب ން مَجْلِس ގައި އިށީނދެވަޑައިގެން ހުއްޓާ بَدْر ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގެންނެވި ބައެއް ބޭފުޅުން ކުރިމަތީގައި ބައެއް ބޭފުޅުން ވަޑައިގެން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ ސަލާންކުރައްވައި، ދެން އެބޭފުޅުންނަށް سَلام ކުރެއްވުމަށްފަހު އެކަށައެޅޭ ތަނަކަށް ދިޔުމަށް ގޮވާ ހުށައެވެ. އެއީ އިރިންދުވަޅެއްގައެވެ. އެ ބޭފުޅުން އެހެން ތަނެއްގައި އިށީނދެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ ކޮންމެ ބޭފުޅަކު އެމީހުންނަށް ކުރެވިދާނެ ބޭފުޅުން އިށީނދެވަޑައިގެންނެވި ތަނަކުން ދުރުވެވަޑައިގެން ބޭފުޅުންނަށް ތަން ދޫކޮށްދިނުމަށް ނޫނެވެ. ނަމަވެސް ބޭފުޅުން ކުރަ ބައެއް ބޭފުޅުން ނުކުތުމަށް ބުނެވިއްޖެއެވެ. ދެން ބޭރުވި ބޭފުޅުން ފަހަރުގައި ބަދަލު ބޭނުންވި ކަމުގައި ވިއެވެ. އެއީ ބޭރުގެ ބޭފުޅުންނަށް ހާލަތު އިހުތިރާމް ހަމަކުރުމެވެ. މިކަމާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ކަމުގައި ވިއެވެ. =فتح القدير – إبن كثير=

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَـٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُواْ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَـٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

## ލުޣަތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. إِذَا نَـٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ = ތިޔަބައިމީހުން ސިއްރު ވާހަކައެއް رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކު ދައްކަންޏާ ✻ فَقَدِّمُواْ = ކުރީ އިސްކުރުވާށެވެ./ އަރުވާލާށެވެ. ✻ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު އަ ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން ✻ صَدَقَةً = صَدَقَاة އެއް ✻ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ = ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެގޮތް ހެޔޮކަން ބޮޑުވެ. އަދި طاهِر ކަން ބޮޑުވެ. ✻ فَإِن لَّمْ تَجِدُواْ = އަދި ކުރި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުލިބިއްޖެނަމަ ✻ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ކުރި ހަމަކަށަވަރުން الله ވީ ✻ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✻ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُواْ = ތިޔަބައިމީހުން އިސްކުރުމަށް - އަރުވާލުމަށް - ބިރުވެތިވީ ހެއްޔެވެ؟ ✻ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَـٰتٍ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ސިއްރު ވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقَاة އެއް ✻ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُواْ = ކުރި ކަމެއްނުކުރަން އެކަން ނުކުރެވި ހިނދުން ✻ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް الله تَوْبَة ލައްވައިފިއެވެ. ✻ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ = ދެންފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائِم ކުރޭ، ޒަކާތް ދޭށެވެ. ✻ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. ✻ وَٱللَّهُ خَبِيرٌ = އަދި الله خَبَر ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ ✻

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ ސިއްރު ވާހަކައެއް ދައްކާން قَصْد ކުރަންޏާ އެ ވާހަކައެއް ދައްކާން ފެށުމުގެ ކުރިން صَدَقَة އެއް ކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަމާއި طاهر ކަން ބޮޑެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް صَدَقَة ކުރާނޭ މިންވަރެއް ނުލިބިއްޖެނަމަވެސް ކުށެއް ނެތެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣) ތިޔަބައިމީހުން އެފަދަ ވާހަކައެއް ދެއްކުމުގެ ކުރިން صَدَقَة ދިނުން فَقِير ވެދާނެ ކަމަށް ބިރުވެތިވީ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ އެފަދަ صَدَقَة އެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނުކުރެވިއްޖެއްޔާ/ (ނުކުރިއްޖެ) ހިނދުން، ތިޔަބައިމީހުންނަށް الله تَوْبَة ލައްވައިފިއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު قائِم ކުރޭ، ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި الله އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް ކިޔަމަންތެރި ވާށެވެ. الله އީ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެ ކަންކަމުގެ خَبَر قِيامَة ދުވަހުން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.

ނޯޓް: إبن عَبَّاس ގެ ރިވާޔަތުން إبن المُنْذِر އާއި، إبن أبِى حاتِم އާއި، إبن مَوْدُوَيه ރިވާކުރައްވައި، ނަޤުލުކޮށްފައި ވެއެވެ. مُسْلِمުންގެ ބައެއް މީހުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާ އެކީ ބާވަތުގެ ސުވާލުތައް ކުރުން ގިނަކުރުމުން الله تَعالَى އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް ލުއިކޮށްދެއްވުމަށް އިރާދަކުރައްވައި، މިސްކީނުންނަށް ދީ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެހާ ގުޅިގެން މީސްތަކުން އެކަލޭގެފާނާ ގާތު ސުވާލުތައް ކުރުން ދުރުހެލިވެއްޖެއެވެ. އަދި ފަހުން އެއާޔަތް އެ حُكْم مَنْسُوخ ވެއްޖެއެވެ.=تَفْسِير فتح القدير=

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَـٰنِ هُمُ ٱلْخَـٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

## ލުޣަތު

﴿ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަނީތޯއެވެ؟ (ދެނެވޮޑިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟) ﴿ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ = ބަރާބަރުކުރި އެއް މީހުންގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި ހެދިމީހުން ﴿ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم = އެބަހީ އެބައެއްގެ މައްޗަށް اللَّه ކޯފާ ލައްވާފައިވާ ބައެކެވެ. (އެއީ يَهُودِى ން ކަމުގައި ވިއެވެ.) ﴿ مَّا هُم مِّنكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ންގެ) ތެރެއިން ނޫނެވެ. ﴿ وَلَا مِنْهُمْ = އަދި އެ (يَهُودِى ން) ގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. ﴿ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ = އަދި އެމީހުން ދޮގުގެ މައްޗަށް ހުވައި ކުރިއެވެ. ﴿ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ އެމީހުން ދެނެތިބެ ހާލު ﴿ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ = اللَّه އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީއެވެ. ﴿ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ عَذاب އެއް ﴿ إِنَّهُمْ سَآءَ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައިކުރިއެވެ. ﴿ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަމުގައިވި ކަންތައް ﴿ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވައި ހެދިއެވެ. ﴿ جُنَّةً = އައްޑަނައެއް ކަމުގައި ﴿ فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެމީހުން اللَّه ގެ މަގު ބަންދުކުރިއެވެ. ﴿ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރީ އިހާނެތިކުރުވާ عَذاب އެކެވެ. ﴿ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް ފައިދާނުކުރާނެއެވެ. ﴿ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَـٰدُهُم = އެމީހުންގެ މުދަލާއި، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިން ވިއަސް ﴿ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = اللَّه ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ﴿ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ = އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ﴿ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ. ﴿ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا = اللَّه އެންމެހައި މީސްތަކުން ދިރުއްވާ ދުވަހުން ﴿ فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ = އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް (އެމީހުންގެ ބަސް ތެދުކުރުމުގެ ގޮތުން) ހުވައިކުރާނެއެވެ. ﴿ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ = (ދުނިޔޭ) ކަލޭމެންގެ ކައިރީގައި އެމީހުން (ދޮގު) ހުވައި ކުރާގޮތަށް ﴿ وَيَحْسَبُونَ = އަދި އެމީހުން ހިތަށްއަރައެވެ. ﴿ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (حَقّ) އެއްކަމެއްގެ މަތީގައި ވާކަމަށް ﴿ أَلَآ إِنَّهُمْ ދަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެއީ ﴿ هُمُ ٱلْكَـٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ. ﴿ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވިއެވެ./ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވެރިވިއެވެ. ﴿ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ޝައިޠާނު ﴿ فَأَنسَىٰهُمْ ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ހަނދާން ނައްތުވައިލިއެވެ. ﴿ ذِكْرَ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ ذِكْر / اللَّه ހަނދާންކުރުން ﴿ أُو۟لَـٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَـٰنِ = އެމީހުން އެއީ ޝައިޠާނުގެ ޖަމާޢަތެވެ./ ޕާޓީއެވެ. ﴿ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ

ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޝައިޠާނުގެ ޖަމާޢަތް ❁ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނަކީ އެއުރެންނެވެ. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދާ މީހުން (ދަންނައެވެ.) ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ = އެމީހުން ވަނީ ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁ كَتَبَ ٱللَّهُ = اللَّه ނިޔާކުރައްވައިފިއެވެ. ❁ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި، އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ رَسُول ން ގަދަވާނޭ ކަމުގެ މައްޗަށް ❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އީ ❁ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾ = ގަދަފަދަ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ގަދަވާ عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٤) اللَّه އެކަށީގެންވާ މައްޗަށް ކޯފާ ލައްވާފައިވާ ބަޔަކާ ރައްޓެހިވެގެން ހެދިގެން އުޅޭ މީހުންނަށް ކަލޭގެ ބާރު ނުބެއްލެވީމުތޯއެވެ؟ (އެބަހީ يَهُودِى ނަސާރާ މީހުންގެ ރައްޓެހިވެގެން އުޅޭ مُنافِق ންގެ މީހުންނަށް ކަލޭގެ ބާރު ނުބެއްލެވީމުތޯއެވެ؟) އެމީހުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ން) ގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުން އެ يَهُودِى ންގެ ތެރެއިންވެސް ނޫނެވެ. (އެއީ ހަމަ ދެލިބުގެ މުނާފިގުންނެވެ.) އެމީހުން ހަމަ ދޮގުގަސަމެއް ކުރާކަށް ދަންނަތި މީހުންނަށް مُسْلِم ންނާ ކިބައިގެން ދުވަހު ކުރިމަތިވާނެއެވެ.

(١٥) ގަދަފަދަ عَذاب އެއް އެމީހުންނަށް ތަޢާލާ اللَّه ތައްޔާރު ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައި އެމީހުން ކުރަމުން ގެންދާ ކަމުގައި ވި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(١٦) އެމީހުންގެ ހުވައި އެމީހުން ގަނެގެން އެމީހުންގެ ދިރާސަ ސަލާމަތްކޮށްދިނުގެ ހަތިޔާރަކަށެވެ. (مُؤْمِن ންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމުގެ ހަތިޔާރަކަށެވެ.) ފަހެ އެގޮތުން އެހެން މީހުންނަށް އެމީހުން اللَّه ގެ މަގު ބަންދުކުރަނިއެވެ. (إسلام دِين ގަބޫލް އެހެން މީހުން ކުރުމަށް ދުރުކުރަނިއެވެ، އެ دِين އަށް ވަސްވާސް ހަރަކާތްތެރިވަނީއެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަށް ހުރީ إهانة ތެރިވެގެންވާ عَذاب އެކެވެ. (އެއީ قِيامَة ދުވަހުންނެވެ.)

(١٧) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލާއި ވިޔަސް، އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފައިދާއެއް ވިޔަސް اللَّه ގެ عَذاب ން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރުމަށް އެއްވެސް ކަމަކާ ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހުން ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދާއިމީކޮށް ހަމަ އެތާނގައެވެ.

(١٨) އަދި اللَّه އެންމެހައި މީސްތަކުން مَحْشَر އަށް ދޯންލާ ދުވަހުން، ދުނިޔޭގައި ކަލޭމެން مُؤْمِن ންގެ ކުރިމަތީގައި ދޮގުހުވައި ކާ ހެދިހެން އެދުވަހުން اللَّه ގެ حَضْرَة ގައި މީހުންގެ مُسْلِم ންނާ ކުރިމަތީގައި ހުވައިކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެ ދޮގުހުވައިން، އެމީހުން ހެޔޮކަމެއް ވެގެންދާނެކަމަށް ހީކުރާނެއެވެ. ދަންނާށެވެ. އެމީހުން ހަމަ ސީދާ ދޮގުވެރިންނެވެ.

(١٩) އެމީހުންގެ މައްޗަށް شَيْطان ވާ ގަދަވެގަތެވެ، ވެރިވެގަތީއެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ اللَّه ގެ ذِكْر ން އެމީހުން ހަނދާން ނައްތުވައިލީއެވެ. އެމީހުންނަކީ ޝައިޠާނުގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ. ދަންނާށެވެ. ޝައިޠާނުގެ جَماعَة ގެ މީހުން ހަމަ ކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ.

(٢٠) ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުހަދާ މީހުން ވަނީ ދަރަޖަ، ނިކަމެތިވެގެންވާ މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٢١) اللَّه ނިޔާކުރައްވައިފިއެވެ، ނިންމަވާފައިވާ اللَّه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول ން ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވާ، غالِب ވާނޭ ކަމުގެ މައްޗަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އީ ނުހަނު ގަދަފަދަވަންތަ، عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

## މުފްރަދާތު

لَّا تَجِدُ قَوْمًا = ކަލޭގެފާނު ބައްދަލުވުމުން ފެނިވަޑައިގަންނަވާނޫނެވެ. ۞ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْأَخِرِ = އެމީހުން اللہ އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إيْمَان ވާ ۞ يُوَآدُّونَ = އެމީހުން ލޯބިކުރޭތޯ، نَصْر ދީ ގުޅުން ބަހައްޓާތީ ۞ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އުބަދަރު اللہ އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ ދެކޮޅުވެރިވެ އުޅުނު ބަޔަކާ ۞ وَلَوْ كَانُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން - އެބައި އުޅުނު މީހުން - ވިޔަސް ۞ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ = ތިމާވެތުންގެ ބަފައިން ނުވަތަ ދަރިން ކަމުގައި ۞ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ = ނުވަތަ ތިމާވެތުންގެ أخ ނަ ކަމުގައި، ނުވަތަ ތިމާވެތުންގެ ގައުމު ތިމާގެ މީހުން ކަމުގައި ވިޔަސް ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ = އެމީހުން (އެބައި اللہ އާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إيْمَان ވާ މީހުން) ނަމަ ۞ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި إيْمَان ކަން ލިޔުއްވައި، ސާބިތުކުރައްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَأَيَّدَهُم = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގަދަކަން ދެއްވައި، ސާބިތުކުރައްވައި ۞ بِرُوحٍ مِّنْهُ = އެކަލާނގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އަކުން ۞ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގޭ ތަކަށް (ބަގީޗާތަކަށް) ވައްދަވާނެއެވެ. ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ = އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެ އޮންނަ ۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެ ސުވަރުގެތަކުގައި ދެމިތިބޭނެއެވެ. ۞ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ = اللہ އެމީހުންނަށް ރުއްސަވައިފިއެވެ. ۞ وَرَضُوا۟ عَنْهُ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ = އެއީ اللہ ގެ جَماعَة އެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ. ۞ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللہ ގެ جَماعَة ۞ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾ = كَامِيَابُ ވާނީ މީހުންނީ ހަމަ އެއީއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) اللَّه އަށާއި، އަދި آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ މީހުން اللَّه އާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ އިދިކޮޅުވެރިވާ މީހުންނަށް ލޯބިކުރާ، ދެކޮޅުހަދައިގާ ހަމައިގާ ކަޑަވާތާ ދެކޮޅުވެރިންގެ ލަޝްކަރާއޭ. (އެބަހީ اللَّه އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ ބަޔަކު اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް އުޅޭނީ، ދެކޮޅުހަދައި ނުލިއަރަކަށްތިރިވާ ބައެއްކަން ލޯބިކުރާ، ދެކޮޅުހަދައިގާ ނުހަމަނުޖެހޭ. އެއީ ކަންތައްތަށް ކުރުން مُؤْمِن ނުނަން ކުރަނީވާނެ ނުވާނެއެވެ.) އަދި މިބަސް ދެކޮޅުވެރި މީހުންނަކީ ބިމާތާގެ ބަޔެއް ކަލޭގައި ތިއްބާ، އަދި ނުވަތަ ބިމާތާގެ ދަރިން ކަލޭގައި ތިއްބާ، އަދި ނުވަތަ ބިމާތާގެ أَخ ނެ ކަލޭގައި ތިއްބާ އަދި ނުވަތަ ބިމާތާގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން ކަލޭގައި ތިއްބާ ފުރާވާލައް ނުތެވެ. އެފަދަ މީހުންނަކީ ދުރުން ބަލައިލައި، ލޯބިވެރިކަން ބާކީވުން مُؤْمِن ނުނަން ކުރަނީވާނެ ނުވާނެއެވެ. އެހެން مُؤْمِن ނުނަކީ އިމާނުގެ ހިތްތަކަށް اللَّه إِيْمَان ކަން ދައްވައި، ގަދަކުރެއްވައި، އެކަލާނގެ حَضْرَة ން نَصْر ދެއްވާވަޑައިވާ ބައެކެވެ. އަދި އެބަންޏާގެ ދަރުން އާރުވައި ދިރިއަނނަ ސުވަރުގެތަކަށް އެކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެބަންޏާގެ އެމީހުން ދިރިރީބައްވާއެވެ. އެމީހުންނަށް اللَّه ރުއްސުން ލިބިވެއެވެ. އަދި އެމީހުންވެސް އެކަލާނގެއަށް ރުހިއްޖެއެވެ. އެއީ اللَّه ގެ جَماعَة އެވެ. ދަންނާށެވެ. ކާމިޔާބުވާނީ މީހުންނަކީ ހަމަ اللَّه ގެ جَماعَة ގެ މީހުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިހާރަކުން މިދަލީލު ކުރާ އެއްކަލަ މުސްލިމުންނޫނިމީހުންގެ ފެތުރުން ހަމައެކަނި ސަލާމަތްވުމަށް ޙައްޤާތާތިރިވުމަށްޓަކައިވެސް މުސްލިމުން ބެއްލުން ނުކުރާ މުސްލިމުންގެ ލޯބިވެރިކަމާ އެމީހުންނާ ބިމާތާގެ ސަރަޙައްދުގައިވެސް އެމީހުންނަށް އިލުބާރުކަން ފުރުން ބަލައިލައިގެން އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް ކުރަނީވާނެކަމެވެ. - وَاللَّهُ وَلِيُّ التَّوْفِيْق –

# الحشر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الحشر        އާޔަތް ޢަދަދު (٢٤)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ مِن دِيَـٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾

## ލުޣަތު

سَبَّحَ لِلَّهِ = اللّٰه އަށް تَسْبِيح ކިޔައިދިނެވެ. (اللّٰه ހުސް طَاهِر ވަންތަ ކުރުމެވެ.)۞ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ = އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަވޮޑިގެންވާ حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއެވެ. ۞ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުން ނެރުއްވީ ۞ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ = أَهْلُ كِتَابِي ންކުރި ۞ مِن دِيَـٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ۞ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ = ފުރަތަމަ ފަހަރު جَمْع ކުރުމަށް ۞ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ = އެމީހުން ނުކުންނާނޭކަމަކަށް ތިޔަބައިމީހުން (مُؤْمِن ން) ހީވެސް ނުކުރެއެވެ. ۞ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ = އަދި އެމީހުން ހީކުރީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން مَنَع ކުރާ ސަލާމަތްކުރާނޭ ކަމަށެވެ. ۞ حُصُونُهُم = އެމީހުންގެ ކިއްލާތައް (ގޮތަށް) ۞ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حَضْرَة ން (اللّٰه ގެ عَذَاب ން) ۞ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ އެމީހުންނަށް اللّٰه ގެ أمر ފުޅު އަތުވެއްޖެއެވެ. ۞ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ = އެމީހުން ހީވެސް ނުކުރާ ތަރަފަކުން ۞ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އެކަލާނގެ ބިރުވެރިކަން ވެއްދެވިއެވެ. ۞ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم = އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރެއެވެ. ۞ بِأَيْدِيهِمْ = އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ۞ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންނާއި، ۞ فَٱعْتَبِرُوا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ. ۞ يَـٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَـٰرِ ﴿٢﴾ = އޭ ބޮއްދިވެރިންނޭވެ. ۞ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް اللّٰه ލިޔުއްވާފައި ނުވާނަމަ ۞ ٱلْجَلَآءَ = އަރުވައިލުން/ އެބިން ބަހައްޓައި ފޮނުވައިލުން ۞ لَعَذَّبَهُمْ فِي ٱلدُّنْيَا = ކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ދުނިޔޭގައިވެސް އެކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވައިފީހެވެ. ۞ وَلَهُمْ فِي ٱلْءَاخِرَةِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުންވެސް آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ۞ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾ = ނަރަކައިގެ عَذَاب އެވެ. ۞ ذَٰلِكَ = އެ عَذَاب އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅުނީ ۞ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އަށާއި، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول އާ އަށް އެމީހުން خِلاف ވެ ދެކޮޅުވެރިވީއެވެ. ۞ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ = އަދި اللّٰه އާ خِلاف ވެ ދެކޮޅުވެރިވެއްޖެ މީހާ (ދަންނައެވެ.) ۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ = عُقُوبَة ގަދަފަދަ ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުރިހާ طَاهِر ވަންތަކަން، تَقْدِيس ކުރެއެވެ. އެކަލާނގެއި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންނެވި ކަންތައް ކަލޭގެ ކުރެއްވުމަށް ހުރަހެއް އަޅާނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވާ ގަދަފަދަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަންތައް ކަލޭގެ އާދޭ ޗެގައިގައި ބަރާބަރަށް حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٢)** أَهْلُ كِتاب ންގެ ތެރެއިން ކާފިރުވި (بَنُوالنَّضِير) ގެ މީހުން، އެމީހުންގެ ގެ-ދޮރުން ފުރަތަމަ مَحْشَر އަށް (خَيْبَر އަށް) ނެރުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އޭ مُؤْمِن ންނެވެ. އެމީހުންގެ ގެ-ދޮރުން އެމީހުން ނުކުންނާނެ ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިތަކު ނުކުރަމުއެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ عِزّة ތެރިކަމާއި، ފުރިހަމަތެރިކަމާއި، ގެ-ދޮރުގެ ވަރުގަދަކަމުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ހިތީ الله ގެ حَضْرَة ން އަތުވެދާނޭ ކާރިސާއި، عَذاب ން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ އެމީހުންގެ ގެ-ދޮރު ފުދޭނެ ކަމަށެވެ. ގެ-ދޮރު އެމީހުން ސަލާމަތް ކޮށްދޭނެ ކަމަށެވެ. ފަހެ އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުންނަށް الله ގެ އަމުރުފޮނުވި އަދި އެމީހުން ހިތްވެސް ނުކުޅާ ގޮތަކަށެވެ. الله އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދުއްވިއެވެ. ފަހެ ދެން އެމީހުންގެ ގެ-ދޮރުތައް އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، އަދި مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުންވެސް ހަލާކު ކުރަމުން ގެންދިޔައެވެ. އޭ ބުއްދިވެރިންނޭ، ބާރީ ވިސްނާށެވެ. ކަލާމުން ނިކަން عِبْرَة حَاصِل ކުރާށެވެ.

**(٣)** أَزَلُ ގައި އެމީހުން مَدِينَة އިން އަރުވައިލުމުގެ ނިޔާކުރެ الله ލިޔުއްވާފައި ނުވާނަމަ ދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް الله ،عَذاب ދެއްވައިފިއެވެ. އަދި آخِرَة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުރި ނަރަކައިގެ عَذاب އެވެ.

**(٤)** ދުނިޔެއާއި، آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް އެކަން ކަނޑައެޅި ނިމުނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول އާ އާ ދެކޮޅަށް އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވި، خِلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި الله އާ خِلاف ވެ، ދެކޮޅުވެރިވާ މީހާ ދަންނައެވެ. (ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހަކަށް ބޮޑުވާނޭ عُقُوبَة ދެއްވައެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عُقُوبَة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހަތަރު آيَة ގައި އިޝާރާތްކޮށްދެނީ އެ ވަގުތު رَسُولُ الله ﷺ ގެ ޒަމާންގައި مَدِينَة ވަޢަންވެރިވެގެން ތިބި يَهُودِي ންގެ بَنُوالنَّضِير قَبِيلَة ގެ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެކަން ވިސްތާރު ކުރުގައި تَفْسِير عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައި ވަނީ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ. رَسُولُ الله އާއި، ބައެއް أَصْحاب ން (މަރުގެ ދިޔައެއްގެ މައްސަލައެއް ހައްލުކުރެއްވުމަށް ބަލާއި) بَنُوالنَّضِير ގެ قَبِيلَة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެތަނަށް ވަޑައިގެންފުމުން އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން އެކަލޭގެފާނާއި، أَصْحاب ން ތަނަވަސްކަމާ ބައިމީއްބާފައި އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް ތަނަވަސްކަން ހަމަޖެއްސުމަށް ކަމުގައި ދައްކާފައި އެކި ދިމާއަށް ދިޔައެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުން ސަލާމަތްކަމެއްގައި ނިންމީ رَسُولُ الله ގެ އިސްތިރިކުރެއްވުމަށް ބޮޑު ހިލައެއް ވައްޓައިލާ، އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަ ކަނޑައަޅައެވެ. އެކަލޭގެފާނު އިންނެވި ގެއެއްގެ ފުރާޅުގެ މަތީގައި އިރިނދުވެވަޑައިގެންނެވެ. ދެން އެބައިމީހުން ގެމަތިކަން އަރައި، ހިލަ ވައްޓައިލުމުގެ حَرَكَاة ހަދަ ހިންގުމުން އެކަލޭގެފާނަށް އެކަން الله އަންގަވައިދިނެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނު އަވަހަށް އެތަނުން ތެދުވެވަޑައިގެން مَدِينَة އަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރައިތޯނުން رَسُولُ اللهِ ﷺ އާއި، އެމީހުންނާ ވުޖޫދުވި عَهْد އެމީހުން ފުޑައިލިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަކުރަން ނިކުމެވުމުގެ أمر ފުޅު ނެރުއްވިއެވެ. ދެންފަހެ، އެކަލޭގެފާނު، أَصْحاب ބޭކަލުން ވަޑައިގެން އެމީހުންގެ ގެ-ދޮރު حَصار ކުރެއްވީ، ވަރަށިގަދައަށެވެ. އެންމެފަހުން ދުވަހުގެ ވާހަކަދެކުމުގެން ނިމުނީ އެމީހުން ނުވަތަ، އެކިއެކަން އެމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުމެވުމަށެވެ. ނުކުމެގެން ދާއިރު ކަންތަ މިހާރުވެސް جَمَل އެއް ބަރުކަން ގެންދޭ ތަކެތި ގެންދިއުމަށެވެ. ދެން ހުރިހާ މުދާ ބައިއްޖެއްވުމަށެވެ. އެއީ الله ގެ أمر ފުޅު އައީ ގޮތެވެ. އެހެންމިހަކާ ކުރިކަމުގެ މިތުރުވެ. މީހުން ހިތްވެސް ނުކުޅާ ގޮތަކަށެވެ. ދެން އެމީހުން ހިނގައްޖެ އެއްބަޔަކު خَيْبَر އަށެވެ. އަނެއްބަޔަކު شام ކަރައަށެވެ. އެމީހުން ދަތުރު ގެދޮރުގައި ހުރި ތަކެއްޗާ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ގެންދަނޭ ފުރުން އުފުލައިގެން ގެންދިޔައެވެ. ގެދޮރުގެ ތަންތަން ހަލާކުކުރުމުގެންވެސް ގެންދިޔައީ ވެއެވެ. އަނެއް ކޮޅުން އަތަށް ހިލާވެސް ގެންދިޔައީ مُؤْمِن ން ބައެއް ގޮސްވެސް ކައިރީ، ކަމާބޮޑު ތަނެއް ކަނޑައި ހަދަނީ ވެއެވެ. އަދި ގެ-ދޮރުތަކުން ބައެއްވަމުން ހަލާކު ކުރި ކަމުގައި ވެއެވެ. އެވާހަކައެއް އިޝާރާތް ކުރައްވައި قُرْآن ގައި يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي ٱلْمُؤْمِنِينَ يَعْنِي އެމީހުންގެ އަތްތަކުންނާއި، مُؤْمِن ންގެ އަތްތަކުން އެމީހުންގެ ގެތައް ހަލާކު ކުރަނީއެވެ. މިފަދައިން އެންގެވިއެވެ. ދެން މި حَادِثَة އާ ބެހޭ އަނެއް ބައި އަންނަނިވި آيَة ތަކުގައި بَيَان ވެގެން އެ އަންނާނެއެވެ.

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٦ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٧

## ލުޣަތު

مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ = ކޮށް ކަދުރުގެ ތުރުއިން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑެ އެއްޗެއް ❁ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا = ނުވަތަ ތިޔަބައިމީހުން ނުކަނޑައި ދޫކުރި އެއްޗެއް ❁ قَآئِمَةً عَلَىٰٓ أُصُولِهَا = އޭގެ أَصْلُ ބުޑުގެ މަތީގައި قَائِم ވެ ހުންނަ ގޮތަށް ❁ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެއީ اللّٰه ގެ إذن ލިބިގެން. ❁ وَلِيُخْزِيَ ٱلْفَٰسِقِينَ ۝٥ = އަދި اللّٰه ގެ ކިޔަމަންނުވާ ނުކުތް މީހުން ދެރަކޮށް ނިކަމެތި ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. ❁ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ރައްދުކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް (اللّٰه ދެއްވި މުދަލެއް) ❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ❁ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން (بَنُواالنَّضِير ގެ މީހުންގެ އަތުން) ❁ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ = އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިޔަބައިމީހުން ދުއްވައިނުލެވޭ އަވަސްވެ ނުގަތެވެ. (ސަވާރުވެގެން އަވަހަށް ނުދަތުރުކުރެވުނެވެ.) ❁ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ = އަސްވެސް އަރާއަސްވެސް އަދި އަސްވެސް جَمَل އަކަށް ވިޔަސް ❁ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެން ނަމަވެސް اللّٰه ❁ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ = އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ رَسُول ން ގަދަކުރައްވައި، ވެރިކުރައްވައެވެ. ❁ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔެއްގެ މައްޗަށް ❁ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = އަދި اللّٰه އީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ❁ قَدِيرٌ ۝٦ ކުޅަދުނަވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ރައްދުކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ❁ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ = އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ❁ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްތަކުގެ أَهْل ވެރިންގެ ކިބައިން ❁ فَلِلَّهِ = ފަހެ އެއީ اللّٰه އަށެވެ. ❁ وَلِلرَّسُولِ = އަދި رَسُول އާ އަށެވެ، ❁ وَلِذِي ٱلْقُرْبَىٰ = އަދި (رَسُول އާގެ) ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށެވެ. ❁ وَٱلْيَتَٰمَىٰ = އަދި يَتِيم ކުދިންނަށެވެ، ❁ وَٱلْمَسَٰكِينِ = އަދި މިސްކީނުންނަށެވެ، ❁ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ = އަދި ދަތުރުވެރިންނަށެވެ. ❁ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً = ދުވަލެއް ނުވާނޭ ގޮތުންނެވެ. ❁ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއްސަނދިންގެ މެދުގައި ❁ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވި އެއްޗެއް (ކުރައްވި أمْر އެއް) ❁ فَخُذُوهُ = ފަހެ އެ އެއްޗެއްގައި ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. (އެ أمْر އަކަށް ކިޔަމަން ވާށެވެ.) ❁ وَمَا

نَهَىٰكُمْ عَنْهُ = އަދި އެކަމަކުން އެކަލޭގެފާނު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ނަހީކުރެއްވި ކަމެއް ނުވަތަ އެއްޗެއް ۞ فَٱنتَهُوا۟ ۚ = އެހިސާބުން ތިޔަބައިމީހުން ހުއްޓާލާށެވެ. އެ އެއްޗެއްގައި ނުހިފާށެވެ. އެކަމެއް ނުކުރާށެވެ. ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله މީ ۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾ = عُقُوبَة ދެއްވުން ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٥) ޚުދު ކަދުރުގެ ތުރުއިން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައިލަދީ ކޮށި ބުރުއް ވިއަސް، ނުވަތަ ނުކަނޑައި އޭގެ ބޭރުގެ މަތީގައި ދޫކޮށްލިއަސް، އެ ހުރިހައި ކަމެއް ވީ ހަމަ الله ގެ إِذْن ލިބިގެން ހިނގައިދިޔަ ކަންކަމެވެ. އަދި فاسِق ވެ، ނުބައިވި بَنُوالنَّضِير ގެ މީހުންނަށް، ދެރަވުން އެވަރު فاسِق ން ދުރުކުރުމަށް ނިކަމެތިކުރުމަށް ޓަކައި الله ހުއްދަދެއްވި ކަމެވެ.

(٦) އަދި އެމީހުންގެ ހިޔަނިން، އެބަހީ بَنُوالنَّضِير ޤައުމުގެ އަތުން الله އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށް ދައްކުރުވައިދެއްވި މުދަލު ދަންނަވާށެވެ. އެ މުދާ ހޯދުމަށް ތިޔަބައިމީހުން مُؤْمِن ން އަސްކަރު ސަވާރުވެ، އަދި جَمَل އެއްގެ މައްޗަށް ސަވާރުވެ އަވަސްވެ ނުގެންނަމުއެވެ. އެބަހީ ގަދަ ހަނގުރާމަ ނުކުރަމުއެވެ. އަދި އެހެން ނަމަވެސް الله އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބައެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ رَسُول ބާރުވެރި ކުރައްވައި، ގަދަކުރައްވަވައެވެ. الله މީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނަވައެވެ. بَنُوالنَّضِير ޤައުމުގެ އަތުން رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އަށް الله مِلْك ކޮށްދެއްވި މުދަލަކީ އެހެނިހެން ހަނގުރާމައިގައި غَنِيْمَة މުދާ ލިބުނު ގޮތަށް ލިބުނު މުދަލެއް ނޫނެވެ. مُؤْمِن ންގެ އެއްވެސް މީހަކު އަސްވަރެއްގެ ސަވާރުވެ، ގަދަ ހަނގުރާމަކޮށްގެން ހޯދި މުދަލެއް ނޫނެވެ. ދެފަރާތުގައި ވާދަކުރުމެއް ގޮސްނުވެ، އެމީހުން ބަނދަށް ވެއްޓި ދިނީ މުދަލެކެވެ. އެހެންވެ އެ މުދަލަކީ ހަނގުރާމަ ނުކޮށް مُشْرِك ންގެ އަތުން އަތުވި މުދަލެކެވެ. އެފަދަ މުދަލަކަށް ކިޔަނީ فَيْءُ މުދަލެވެ. އެފަދަ މުދާ ބަހާނޭ ގޮތް ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި تَفْصِيل ކޮށް އެ ވަނީއެވެ.

(٧) ހަނގުރާމަ ނުކޮށް، فَتْح ކުރެވޭ ރަށްރަށުން الله އެކަލާނގެ رَسُول އަށް ދައްކުރުވައިދެއްވާ މުދާ ހުންނާނީ 1- الله އަށާއި، 2- އެކަލާނގެ رَسُول އާއަށާއި، 3- رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ފުރެ ބޭފުޅުން (بَنُو هاشِم އާއި، بَنُوالمطَّلِب ން) ނަށާއި، 4- يَتِيم ންނަށާއި، 5- مِسْكِين ންނަށާއި، 6- ދަތުރުވެރިންނަށާއި އެވެ. އެހެން އެކަން الله ހިއްވާކުރެއްވީ ތިޔަބައިމީހުންކުރެ މުއްސަނދިންގެ އަތްމަތީގައި އެ މުދާ ނުދެވި ހުރުމަށްޓަކައެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް رَسُول އާ ދެއްވި އެއްޗެއްގައި (އަދި އެކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ أَمْر ފުރިހަމަކުރުމުގައި) ތިޔަބައިމީހުން ހިފާށެވެ. އަދި އެ އެއްޗަކުން ނުވަތަ އެކަމަކުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު ނަހީކުރައްވައިފި ނަމަ، އެކަމެއްގެ ނުވަތަ އެއްޗެއްގެ ކިބައިން ދުރުވެ ހުއްޓާލާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله މީ عُقُوبَة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّـٰدِقُونَ ۝٨ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَـٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٩ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلْإِيمَـٰنِ وَلَا تَجْعَلْ فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ

## ލުޣަތު

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَـٰجِرِينَ = فَقِير مُهاجِر ންނަށެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ = އެއި ނެރެވުނު މީހުންނެވެ. ۞ مِن دِيَـٰرِهِمْ
وَأَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ ގެދޮރާއި، މުދަލުން ۞ يَبْتَغُونَ فَضْلًا = فَضْل ވަންތަކަން އެދޭ حال ۞ مِّنَ ٱللَّهِ =
اللَّه ގެ حَضْرَة ން ۞ وَرِضْوَٰنًا = އަދި ރުއްސެވުމާއި، ۞ وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ = އަދި اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُول
އާއަށް އެހީތެރިވުން نَصْر ދޭ أُو۟لَـٰٓئِكَ ۞ هُمُ = ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަކީ ۞ ٱلصَّـٰدِقُونَ ۝٨ =
ތެދުވެރިންނެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ = އަދި ގެދޮރު މަދީނާގައި ހަދައިގެން ތިބި މީހުން يَعْنِي أنْصارِيّ ބޭކަލުން ۞
وَٱلْإِيمَـٰنَ = އަދި إِيْمان ކަމާއިވެސް، ۞ مِن قَبْلِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިން (އެބަހީ مُهاجِرِيّ ބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ
ކުރިން) ۞ يُحِبُّونَ = އެބޭކަލުން ލޯބިވާ ۞ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ގާތަށް هِجْرَة ކޮށް ވަޑައިގެންނެވި
މީހުންނަށް ۞ وَلَا يَجِدُونَ = އަދި އެބޭކަލުން ނުދެކެ ۞ فِى صُدُورِهِمْ = އެބޭކަލުންގެ ހިތްތެރޭގައި ۞ حَاجَةً
= އެއްވެސް ބޭނުމެއް ۞ مِّمَّآ أُوتُوا۟ = އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު ތަކެތީގައި ۞ وَيُؤْثِرُونَ = އަދި އެމީހުން
(އެބަހީ މީހުން) އިސްކުރައްވައެވެ. ۞ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ މައްޗަށް ۞ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ = އެމީހުންނަށް
(އެކަމެއް ވިޔަސްވެސް خَصَاصَةٌ = ބޭނުންވެގެން ۞ وَمَن يُوقَ = އަދި ސަލާމަތްކުރެއްވި، ރައްކާތެރިކޮށްދެއްވި މީހުން
(ދަންނައެވެ.) ۞ شُحَّ نَفْسِهِۦ = އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ۞ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ދެން އެމީހުން ދަންނައެވެ. ۞ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٩ = އެމީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامِياب ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ جَآءُو = އަދި އައި
މީހުން (އަންނަ މީހުން) ۞ مِنۢ بَعْدِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހުން ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެމީހުން ބުނާ/
ދަންނަވާ ۞ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ. ۞! وَلِإِخْوَٰنِنَا = އަދި
އަހަރެމެންގެ أخ ންނަށްވެސް (ފުއްސަވާނދޭވެ!.) ۞ ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا = އެމީހުންނީ އަހަރެމެންގެ ކުރިން އިސްވެގަތް

މީހުންނެވެ. ❁ بِٱلْإِيمَـٰنِ = إيْمان ކަމުގައި ❁ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا = އަދި އަޅަގަނޑުގެ ހިތްތަކުގައި ނުލައްވާނދޭވެ! ❁ غِلًّا = އުނދަގޫ حَسَد ފަދަ ނުބައިފިކުރުތައް ❁ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = إيْمان ވީ މީސްތަކުންނަށް ❁ رَبَّنَآ إِنَّكَ = ތި އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ❁ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ = އޯގާވަންތަކަން ބޮޑުވެގެންވާ، އަދި رَحْمَة ލައްވާން ބޮޑުވެގެންވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތައެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٨) فَيْءُ މުދާ އެއީ فَقِير مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށެވެ. (މި އާޔަތުގައި އެވަނީ ކުރީގެ آيَة އަށް تَأْكِيد ކޮށްދެއްވާފައެވެ. فَقِير مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންގެ މުރާދަކީ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ގެ ގާތްތިމާގެ ފުރާ ބޭފުޅުންނެވެ. އެއީ ކުރީގެ އާޔަތުގައި އައި ذَوِى الْقُرْبَىٰ ގެ މުރާދެވެ.) އެބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގެދޮރު ގޮތްތަކުން، މުދަލުން ނެރުއްވުން ވީ މީހުންނެވެ. އެއީ ކާފިރުންގެ އަނިޔާތަކުގެ ސަބަބުން مَكَّة އިން ގެނދެވިގެން، މުދާ ދޫކޮށް هِجْرَة އަށް އައި މީހުންނެވެ. އެއީ اللَّه ގެ ރުއްސެވުން އެދިގެންނެއް، އަދި اللَّه އަށާއި، (اللَّه ގެ دِين އަށާއި) އޭނާގެ رَسُول އާއަށް نَصْر ދިނުމަށް ޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ތެދުވެރިންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މިވަނީ مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި އެވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް ވާ تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ.)

(٩) އަދި މިޔާދުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުން ވަޑައިގަތުމުގެ ކުރިން އީމާންވެ ވަޑައިގެން މިޔާދުންގެ ގެދޮރު ތައްޔާރުކޮށްދެއްވައި ހަމަޖެއްސަވައިދެއްވި أنْصارِيّ ބޭކަލުން (ދަންނަވައެވެ.) އެ ބޭކަލުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް ވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނަށް ލޯބިކުރައްވައެވެ. އަދި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވުނު فَيْءُ މުދަލާމެދު އުނދަގޫ ނުބައިފިކުރުތައް، حَسَد ފަދަ ކަންތައް އެ ބޭކަލުންގެ ހިތްތެރޭގައި ނުވެއެވެ. އަދި ކަމާނުދޭ ނުވަތަ އަތްދަތިކަމުގައި މިޔާދުންގެ نَفْس ވީނަމަވެސް ބޭނުންވާއިރު ފަދައިން މިޔާސް އެބޭކަލުން އެހެން ބޭކަލުންގެ ބޭނުންތައް އިސްކުރައްވައެވެ. مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް އިސްކަން ދެއްވައެވެ. މިޔާދުންގެ نَفْس ތަކަށް ވުރެ އިސްކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހާގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެ، ރައްކާތެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނަވައެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ كامِياب ވެ، نَصِيب ވެރިވެއްޖެ މީހުންނެވެ. (މި އާޔަތުގައި މި ވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء وَحِي ކުރައްވާފައެވެ. އެބޭކަލުންނީ މިޔާދުންގެ މުދަލާއި، އަނބީންނާއި ބައިކުރައްވާފައި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނަށް ދެއްވި ބޭކަލުންނެވެ.) ދެން މި އަންނަ އާޔަތުގައި މިވަނީ أنْصارِيّ ބޭކަލުންނަށްފަހު ދެން މި أُمَّة އަށް އަންނާނޭ ހުރިހާ މީހުންނަށް تَعْرِيف އާއި، ثَناء އެވެ. އެމީހުންގެ ބައެއް ސިފައެވެ.

(١٠) އަދި އެ ބޭކަލުންގެ ފަހުން (އެބަހީ مُهاجِرِيّ ންނާއި، أنْصارِيّ ބޭކަލުންގެ ފަހުން) ދެން އައި މީހުން (ދަންނަވައެވެ.) އެމީހުން اللَّه އަށް ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ.! އަޅަގަނޑުންނާއި، އަދި إيْمان ކަމުގައި އިސްވެގެންވި އަޅަގަނޑުގެ أخ ންނަށް ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ.! އަދި إيْمان ވި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި އަޅަގަނޑުގެ ހިތްތަކުގައި އުނދަގޫ حَسَد ފަދަ ނުބައިފިކުރުތައް ނުލައްވާނދޭވެ.! އޭ އަޅަގަނޑުގެ رَبّ އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ތިބާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ އޯގާވަންތަކަން ނުހަނު ބޮޑުވެގެންވާ، ގިނަގިނައިން رَحْمَة ލައްވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތައެވެ.

۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ يَقُولُونَ لِإِخْوَٰنِهِمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا۟ لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِن قُوتِلُوا۟ لَا يَنصُرُونَهُمْ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾

## ލުޣަތު

۞ أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގޮތް ދެކެވަޑައިނުގަންނަވައިތޯއެވެ؟ ނުބަލާލައްވައިތޯއެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ = مُنافِق ވެގެން ތި އުޅޭ މީސްތަކުންނަށް ۞ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لِإِخْوَٰنِهِم އެމީހުންގެ أخ ންނަށް ۞ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އެމީހުން ކާފަރުވި ۞ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = يَهُودِى ންނާއި، نَصَارَى އިންގެ ތެރެއިން ۞ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ = ކަލޭމެން ނެރެވިއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ނުކުމެވިއްޖެއްޔާ، ۞ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭމެންނާއެކު އަޅުގަނޑުމެންވެސް ނުކުންނާނަމެވެ. ۞ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނާމެދު އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަން ނުވާނަމެވެ. ۞ أَحَدًا أَبَدًا = އެކަކަށްވެސް ދުވަހަކުވެސް ۞ وَإِن قُوتِلْتُمْ އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ވެއްޖެއްޔާ= ۞ لَنَنصُرَنَّكُمْ ކަލޭމެއިވެގެން ކަލޭމެންނަށް ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން نَصْر ދޭނަމެވެ. ۞ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ = އަދި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި ۞ لَئِنْ أُخْرِجُوا۟ = އެމީހުން (ޔަހޫދީން) ނެރުއްވިނަމަވެސް، ۞ لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ = އެމީހުންނާއެކު މިމީހުން ނުކުންނާނެއެވެ. ۞ وَلَئِن قُوتِلُوا۟ = އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ވެއްޖެނަމަވެސް ۞ لَا يَنصُرُونَهُمْ = މިމީހުން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުދޭނެއެވެ. ۞ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (مِثال އަކަށް) نَصْر ދިނުމަށް ވިޔަސް ۞ لَيُوَلُّنَّ ٱلْأَدْبَٰرَ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން ފުރަގަސްދީ ފިލާނެކަން ކަށަވަރެވެ.. ۞ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾ = ދެން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١١)** (އޭ މާތްވެގެންވާ رَسُول އާއެވެ.) مُنافِق ވެގެން މި އުޅޭ މީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުވީތޯއެވެ؟ އެމީހުންނަށް ނިކަން ބައްލަވާށެވެ. أَهْلُ كِتاب ންގެ ތެރެއިން ކާފަރުވި، އެމީހުންގެ أخ ންނަށް އެމީހުން ބުނެއެވެ. "ކަލޭމެން ރަށުން ނެރެވިއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާއެކު އަހުރެމެން ނުކުންނަ ހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ نِسْبَة ގައި އެއްވެސް ބަޔަކަށް އަހުރެމެން ދުވަހަކުވެސް ކިޔަމަން ނުވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ވެއްޖެނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް نَصْر ދޭހުށީމެވެ." (މިއީ އެމީހުން ބުނި ބަސްތަކެވެ. މި ބަސްތަކަށް އެއީ ދޮގެއް ކަމުގައި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. އެކަލާނގެ وَحِي ކުރައްވާފައި އެވަނީ) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެ ބުނާ ބަސްތަކުގައި އެމީހުންނަކީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި الله ހެކިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(١٢)** އެމީހުން (يَعْنِى يَهُودِى ންގެ بَنُوالنَّضِير ޤަބީލާގެ މީހުން مَدِينَة އިން) ނެރުނަސް، މި مُنافِق ންގެ މީހުން އެމީހުންނާއެކު ނުނުކުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ވުނަސް، މި މުނާފިގުން އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ އެހީ ނުވާނެއެވެ. އަދި ފަރަޟުކޮށްގައި އެމީހުންނަށް نَصْر ދިޔަ ކޮށް ދިމާވާން ނަމަވެސް مَيْدَان ދޫކޮށް، މި مُنافِق ން ފުރަގަސްދީ ފިލާނެއެވެ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން އެމީހުންނަށް نَصْر ނުލިބޭނެއެވެ.

ނޯޓް: މި އާޔަތްތަކުގައި إشارَة ވެގެން މިވަނީ بَنُوالنَّضِير ޤަބީލާގެ يَهُودِى ންނާއި رَسُولُ اللَّهِ ﷺ އާއި، ދެމެދު އޮތް عَهْد نامَة އުވައިލި ހިނދުން އެ قَبِيلَة ގެ މީހުން مَدِينَة އިން ނެރުއްވުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވުމުގެ ނިޔާ ނުކުތުމުން مَدِينَة ގައި ތިބި މުނާފިގުންގެ މީހުން (عَبْدُاللهِ ابنُ أُبَيُّ އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރިން) މި ބުނި بَنُوالنَّضِير يَهُودِى ންނަށް رَسُولُ اللَّهِ b އާއި ދިމާލަށް ހިތްވަރުދީ، އަދި مَدِينَة އިން ނުނުކުތުމުގެ ވައްކަން ބާރުއަޅައި ހުރުމުގެ ވައްކަންނެވެ. މި مُنافِق ން بَنُوالنَّضِير ޤަބީލާގެ މީހުންނަށް يَقِين ކޮށްދިން އުޅުނީ مَدِينَة އިން އެމީހުން ނުކުންނަން ޖެހިއްޖެ ހިނދެއްގައި ތިމާމެންވެސް އެމީހުންނާއެކު ނިކުންނާނެ ކަމަށެވެ. އަދި مُحَمَّد ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ أصْحاب ން ހަނގުރާމަ ކުރަނަމަ ތިމާމެންވެސް ކަލޭމެންނާ އެކުވެގެން مُحَمَّد ގެފާނާ ދިމާލަށް ހަނގުރާމަ ކުރާނޭ ކަމަށެވެ. އެކަމަކު އެ ހިތަކީ ފަހަރުބަހަކީ ހަމަ ސިޔާ ދޮގުހެދުމެއް ކަމަށް الله ހާމަކޮށްދެއްވައި އެވެ.

لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَآءِ جُدُرٍۭ ۚ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ۚ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ۖ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾

## މުފްރަދާ

لَأَنتُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން مُؤْمِن ން (ކަލޭމެން مُؤْمِن ން ތިޔައީ) ✻ أَشَدُّ رَهْبَةً = ބިރުވެރިކަން މާ ބޮޑެވެ. ✻ فِي صُدُورِهِم = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ✻ مِّنَ ٱللَّهِ = الله އަށް ވުރެންވެސް ✻ ذَٰلِكَ = އެހެން އެވީ ✻ =بِأَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ✻ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ = ނުވިސްނާ ބަޔަކިއެވެ. ގަމާރު ބަޔަކިއެވެ.✻ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا = އެމީހުން އެކުއެކުގައި ކަލޭމެން مُؤْمِن ންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ. ✻ إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ = ރައްކާތެރިވެގެންވާ ކޮށިބޮޑުތަކުގައި ✻ ފިޔަވައި ✻أَوْ مِن وَرَآءِ جُدُرٍ = ނުވަތަ ފާރުތަކެއްގެ ފަހަތުގައި ފިޔަވައި ✻ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި އެމީހުންގެ އަދާވާތްތެރިކަމާއި، ރުޅިވެރިކަން ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ✻ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا = ކަލޭގެފާނު ހީކުރައްވަނީ އެ އެންމެން އެކީ އެކަތީގައިވާ ކަމަށްޓަކައެވެ؟ ✻ وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުންގެ ހިތްތައް ވަކި ވަކިވެފައި، ބައިބައިވެގެންނެވެ. ✻ ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ ✻ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ބަޔެކެވެ. ✻ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ = ބުއްދި ނުކުރާ/ ނުވިސްނާ ✻ كَمَثَلِ ٱلَّذِينَ = ބަޔަކުމީހުން ފަދައެވެ. ✻ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا = އެމީހުންގެ ކުރިން ކައިރި ޒަމާނުގައިވި ✻ ذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ނުބައި ކަންތަކުގެ ރަހަ ބެލިއެވެ ✻ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނަށް ހުރި ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ✻

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ مُنافِق ންގެ ހިތްތަކުގައި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހުންނަ ބިރު اللّه ގެ މައްޗަށް އެމީހުންގައި ހުންނަ ބިރަށްވުރެވެސް މާ ބޮޑެވެ. އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ އެއްޗެއް ނުވިސްނޭ ބައެއް ކަމުގައި ވީމައެވެ.

ދަންނައެވެ. مُنَافِقُ ންގެ ހިތުގައި اللّه ގެ މައްޗަށް ހުންނަ ބިރަށްވުރެ رَسُول އާ އަދި مُؤْمِن ތަކުންނަން ހުންނަ ބިރު ގަދަވެގެން ވަނީ اللّه ގެ ކޯފާއި، عَذَاب ލަސްވެގެންދާތީއެވެ، مُؤْمِن ންގެ ފަރާތުން އަންނަ عَذَاب އާއި، ނުރައްކާ، ކުއްލިވެލައި އަވަސްވާނީއެވެ. އެކަމަކު އެއީ اللّهُ ގެ أمْر ފުރަން مُؤْمِن ން ހިންގުން ގެންދާ ކަންތައް ކަމެއް އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ.

(١٤) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ مُنافِق ންނާއި، يَهُودِی ން އެކުއެކުގައި ފުރުޞަތުގައި ތިބެގެން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާނެއެވެ. އެމީހުން ހަނގުރާމަ ކުރިޔަސް ކުރާނީ ރައްކާތެރިވެގެންވާ ކޮށިތަކާއި ފާރުގަދަ ތިބެގެންނެވެ. ނުވަތަ ބިއްލަތަކުގެ ނިވާތުގައި ތިބެގެންނެވެ. އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ދެކޭ ދުޝްމަނުކަމާއި، ދުރުވެރިކަން ނުހަނު ގަދަވެގެން ވެއެވެ. ކަލޭމެން ހިތަށް ނިކަން އެމީހުން އެއްބައިވަންތައި އެކަތިގަނޑުކަމަށް ހީވެދާނެއެވެ! އެކަމަކު އެމީހުންގެ ހިތްތައް ވަނީ ބައިބައިވެ، إخْتِلاف ވެގެންނެވެ. އެކަން އެހެން އެވަނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ ނުވިސްނޭ، ބުއްދި ނުހުރިތާ ބައެއް ކަމުގައި ވީމައެވެ.

(١٥) މިމީހުންގެ މިސާލަކީ ދާދި ގާތް ماضِی އެއްގައި މިމީހުންގެ ކުރިން ފާއިތުވިއަ މީހުންގެ މިސާލެވެ. ދެން އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ރަހަ ލިބިގަތީއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުގައި މި އިޝާރާތްކުރާ ބައަކީ مَكَّة ގެ مُشْرِك ންނެވެ. بَدْر ހަނގުރާމަގައި ބައިވެރިވި ކާފަރުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތަކުގެ ރަހަ ލިބިގަތީއެވެ. بَدْر ހަނގުރާމަ ހިނގައި ދިޔައީ بَنُوالنَّضِير މީހުންގެ މި ކަންތައްތަކަށްވުރެ 6 މަސްދުވަސް ކުރިންނެވެ. بَدْر ގައި مَكَّة ގެ مُشْرِك ން އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބުނީއެވެ. މިމީހުންވެސް އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ބަދަލު ލިބުނީއެވެ.

وَاللَّهُ أعْلَمُ

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

كَمَثَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ = ޝައިޠާނުގެ މިސާލު ފަދައެވެ. ۞ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَٰنِ ٱكْفُرْ = އޭނާ އުސްތާދު އިންސާނާއަށް "ކާފިރުވާށޭ" މިހެން ބުނާ ހިނދުގައެވެ. ۞ فَلَمَّا كَفَرَ = ދެން ފަހެ އިންސާނާ ކާފިރުވީ ހިނދުން ۞ قَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكَ = އޭނާ (އިންސާނާއަށް) ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން މިވަނީ ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، މުޅިން ބަރީއަ

ވެގެންނެވެ. ۞ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން الله އަށް ބިރުވެތިވަމެވެ. ۞ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ = عالَم ތަކުގެ ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ ربُّ އެވެ. فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا = ފަހެ (ޝައިޠާނާއާއި، އިންސާނާއާއި) އެ ދެމީހުންގެ

ނިމުން ވީއީ ۞ فِى ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގައެވެ. ۞ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا = އެތަނުގައި އަބަދުމެ ދެމިތިބޭ حَال ގައެވެ. وَذَٰلِكَ = އަދި އެއީ ۞ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ = އަނިޔާވެރިންގެ جَزَاء އެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ތ إيمَان ވެއްޖެ

މީސްމީހުންނޭވެ. ۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تقوى ވެރި ވާށެވެ. ۞ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ = އަދި ކޮންމެ نفس އެއް ބަލައިލާހުށިކަމެވެ. ۞ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ = މާދަމާއަށް ބާކީ (قِيامَة ދުވަހަށް ބާކީ) އިސްކުރެވިފައި ވަނީ ކޮން

ކަމެއްތޯ ۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله خَبَر ވެވޮޑި

ގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއްގެ ۞ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން

ނުވާށެވެ. ۞ كَٱلَّذِينَ = އެމީހުން ފަދައިން ۞ نَسُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله ހަނދާން ނައްތައިލި ۞ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ نفس ތަކުގެ މަތިން އެމީހުން ހަނދާންނެތި ކުރުވައިފިއެވެ. ۞ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުންނަކީ ހަމަ ކަލާމުގައި ނުކިޔަމަންތެރިންނެވެ. ۞ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ

އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަވެއެއް ނުވެއެވެ. ۞ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = އަދި ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނާއި أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން (ދަންނައެވެ.) ۞ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ = ކާމިޔާބުވެރިންނަކީ ހަމަ އެއުރެންނެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެމީހުންގެ (يَعْنِى މުނާފިޤުންނާއި، يَهُودِى ންގެ) މިސާލަކީ ޝައިޠާނާގެ މިސާލެވެ. އެ ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނުން ގާތު ކާފިރުވާށޭ ބުނާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުވާށޭ ވަސްވާސްދެވެން ތަޅައި ހަދާދައި އެ އިންސާނާ ކާފިރު ހަވަ ވުމުން ޝައިޠާނާ އެ އިންސާނާއާ ދިމާއަށް ބުނާނެއެވެ. "އަހުރެން ކަލޭގެ ކިބައިން ދުރުވެ، ބަރީއަވެގެންނެވެ. عالَم ތަކުގެ ވެރި رَبّ އަށް އަހުރެން ބިރުގަންނަމެވެ."

(١٧) ފަހެ އެ ދެމީހުންގެ آخِر ގެ ނިމުމަކީ ނަރަކައެވެ. ދެމީހުންވެސް އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންގެ جَزاء އަކީ އެއީއެވެ.

ދަންނައެވެ. މުނާފިޤުންވެސް يَهُودِى ންނަށް އެ ހުރިހައި ހިތްވަރުދެއް ދިނުމައި އެމީހުން مَدِينَة އިން ނުކުމެގެން ދިޔައިމާ އެމީހުންނާއެކު ދިއުމައްވެސް ނުދާނެވެ. އަދި އެއްވެސް نَصْر އެއްވެސް ދިނުމަކު ނުދޭނެވެ. ޝައިޠާނުވެސް އިންސާނާއާ ދޮގު ކަންކުރީ ހަމަ އެގޮތަށެވެ.

(١٨) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ! އަދި ކޮންމެ نَفْس އެއްވެސް މާދަމާ، قِيامَة ދުވަހަށް ބަލައި ތައްޔާރުކޮށް ކޮން عَمَل އެއްތޯ ބަލައި تَحْقِيق ކުރާށި ކަމެވެ! އަދި ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ހުރިހައި ކަމެއްގެ خَبَر الله ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(١٩) އަދި އެބައިމީހުން الله ހަނދާން ނައްތައިލި މީހުން ފަދައިން ތިޔަބައިމީހުން ނުވާށެވެ. ފަހެ އޭގެ ސަބަބުން الله އެމީހުން އެމީހުންގެ نَفْس ތަކުގެ ޙައްޤުން ހަނދާންނެތި ކުރުވައިފިއެވެ. ޙަޤީޤަތުގެ ޙަޤީން އެމީހުންގެ نَفْس ތައް މެދުން ހަނދާންނެތި ކުރުވީއެވެ. އެއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން فاسِق ންނެވެ.

(٢٠) ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނާއި، ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. ނުވެސް ވާނެއެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނީ ކާމިޔާބުވެގެން ނަސީބުވެރިންނެވެ. (ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނީ އަބާދުޖަވެރިންނެވެ.)

لَوْ أَنزَلْنَا هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

## ލުޣަތު

لَوْ أَنزَلْنَا = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ނަމަ ❁ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = މި قُرْءان ❁ عَلَىٰ جَبَلٍ = ފަރުބަދައެއްގެ މައްޗަށް ❁ لَّرَأَيْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ އެ ފަރުބަދަ ފެނޭނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނު އެ ފަރުބަދަ ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.) ❁ خَـٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا = ބިރުވެތިވެ، ފަޅައިފަޅައިގެން ވަނިކޮށް ❁ مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ = اللّٰه އަށް ބިރުން ❁ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَـٰلُ = އަދި އެފަދަ مِثال ތަކެއް نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މީސްތަކުންނަށް އެ ޖައްސަވަނީ ❁ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން ވިސްނައި فِكْر ކުރުމަށެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّٰه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ = غَيْب ގައި ވާ ކަންތައް، ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱلرَّحْمَـٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ = އެއީ رَحْمٰن ވަންތަ رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = اللّٰه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حَقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ = އެއީ ހުރިހައި ތަކެއްޗެގެ ވެރި، طَاهِر ވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلسَّلَـٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ = އެންމެހައި އުނި ކަމަކުން، عَيْب އަކުން ސަލާމަތްވެވޮޑިގެންވާ، އަދި އެކަލާނގެ رَسُول ބޭކަލުން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمُهَيْمِنُ = އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ = ގަދަފަދަވަންތަ ކަމުގައި އެއްވެސް ނުވާ، އަދި ހިތްޖެހޭގޮތަށް، ބަދަލުހިއްޖުވުމާއި ގަދަފަދަ ވަންތަ ❁ ٱلْمُتَكَبِّرُ = كِبْرِيَاءُ ވަންތަކަމުގެ ވެރި ❁ سُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ = اللّٰه ހުސް طَاهِر ވަންތަވޮޑިގެން ވެއެވެ. ❁ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން އެ شِرْك ކުރާ ކަންތަކުން ❁ هُوَ ٱللَّهُ = އެއީ اللّٰه އެވެ. ❁ ٱلْخَـٰلِقُ ٱلْبَارِئُ = އުފެއްދެވި ގަސްނަގާ ގޮތަކަށް ތަކެތި ވިސްވަރުކުރައްވައި ހަދައްވާ، އަދި އަޅަން ތަކެތި އުފެއްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ٱلْمُصَوِّرُ = ތަކެތީ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތަކާއި ތަކެތި އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = ރިވެތި ނަންތައް، ރަނގަޅުވެގެންވާ އެންމެހައި ނަންފުޅުތަކެއް

އެކަލާނގެއަށް خاصّ ވެގެން ވެއްޖެ. ۞ يُسَبِّحُ لَهُۥ = އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ.۞ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ = އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް މިމަން ރަސޫލާނާގެ މި قُرْآن ބާވައިލެއްވިނަމަ ކަލޭގޭފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނީ اللَّه އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ މުޅިން ކުދިކުދިވެ، ހަލާކުވެގެން ވަނިކޮށެވެ. އަދި މިސާލުތަކުންނަށް ބިމަށް ރަސޫލާނާގެ އުފާފަ މިސާލުތައް ޖައްސަވައިދެއްވީ އެބައިމީހުން فِكْر ކޮށް، اللَّه ގެ قُدْرَة ތެރިކަމާމެދު ވިސްނައި ހުރުމަށް ޓަކައެވެ.

ދަންނައެވެ. (قُرْآن ގެ ބޮޑުކަމާއި، މާތްކަމާއި، لَفْظ ތަކުގެ ރީތިކަމާއި، އަދި އެ އުތުރުވެރިވާފައިވާ ފުރިހަމަކަމާއި، بَلاغَة ގެ ފުރިހަމަކަމާއި، އަދި ހިތްތަކަށް މަސްވާ، މައިތިރިވާ ފަދަ وَعْظ އާއި، نَصِيحَة ގެ މައްޗަށް އެކުލެވިފައި ވުމާއި، މިކަންކަން އެކުލެވިގެންވާ މާތް قُرْآن ބިމުގައި ރަސޫލަކަށް ހަދުވައި، ފުރިހަމަވާ ވަރުގަދަ، ގަދަފަދަ، ހަރު، ބޮޑެތި ފަރުބަދަތަކުގެ ތެރެއިން ފަރުބަދަތަކުގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ނަމަވެސް، اللَّه އަށް ބިރުން އެ ފަރުބަދަ މުޅިން ކުދިކުދިވެ، ބަލަހައިގެން ހިނގައްޖެއިހެވެ. އާދައިވާ عَذَاب ގެ ބަސްފުޅުތަކުގެ ފުރިހަމަކަމާއި، قُرْآن ގެ މާތްކަމާއި، ބޮޑުކަމަށް ބަލާއިރު އާދަމުން އަދާކުރަން واجِب ވާ حَقّ إحْتِرام އާއި، تَعْظِيم އަދާ ނުކުރެވިދާނެކަމަށް ބިރުންނެވެ. އެކަމަކު މިހިރަ ދެރަ ضَعِيف ނިކަމެތި އިންސާނާގެ ހަރިގަނޑުގައި ވާ މުރަން ފުރޮޅުގެ ގަނޑުވަން – އާދާގެ ހިތް قُرْآن ސަން ދާގެ އުއްމީސް އަސަރެއް ނުކުރާ ކަމީ ކުރާ عَجائِب އެއް ނޫނެވެ.)

މި آيَة ން رَسُولُ الله ގެ شَخْصِيَّة ގެ ثابِت ކަމާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ جَلَال ގެ މަތިވެރިކަން ވަރަށް ފުރިހަމަ ގޮތެއްގައި ސާބިތުވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި އެ ބާރުގަދަ قُرْآن تَحَمَّل ކުރެއްވުމަށް ބާރުދެއްވީ މާތް اللَّه ގެ ކުރެއްވުން ވަންތަކަމެވެ!

(٢٢) اللَّه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް حَقّ إله އަކު ނުވާ އަޅުކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ اللَّه އެވެ. ސިއްރާއި، ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ، رَحْمٰن ވަންތަ، رَحِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٣) اللَّه އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާ، ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވެރި، އަދި ހުރިހާ عَيْب އަކުން ހުސް طاهِر ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި އުނި ކަމަކުން ސަލާމަތް ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُعْجِزَة އާއި، حُجَّة އާއި،އަދި بُرْهان ން އެކަލާނގެ رَسُول ން ތެދުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަޅުތަކުންގެ عَمَل ތަކުގެ މައްޗަށް އަބަދާއި، އަބަދު ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ، އަދި އެހެނިހެން ފަރާތްތަކަށް ބަދަލު ހިއްޖުވާންވެސް ގަދަފަދަވަންތަ، جَبّار ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެއީ އެންމެހައި އަޅުތަކުންގެ މައްޗަށް كِبْرِياء ވަންތަވެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. مُشْرِك ން ކުރާ شِرْك ތަކުން އެކަލާނގެ ހުސް طاهِر ވަންތަވެ ވޮޑިގެން ވެއްޖެ.

(٢٤) اللَّه އީ އުފެއްދެވި ގަނޑަކާ ގޮތަކަށް ތަކެތި މިންވަރުކުރައްވާ، އަދި އަސަރު ތަކެތި إيجاد ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ތަކެތިގެ صُورَة ތަކާއި، ސިފަތަކުގައި ތަކެތި ބަދަލުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެންމެހައި ރިވެތި، ރަނގަޅު ނަންފުޅުތައް ވަނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

# الممتحنة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الممتحنة        އާޔަތް ޢަދަދު (١٣)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلْحَقِّ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ ۙ أَن تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَـٰدًا فِى سَبِيلِى وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ بِمَآ أَخْفَيْتُمْ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. (އޭ الله އާއި، رَسُوْل އާ ތެދުކުރި މީހުންނޭވެ.) ۞
لَا تَتَّخِذُوا۟ عَدُوِّى ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَدُوّ ނާ ތިޔަބައިމީހުން إِخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ۞ وَعَدُوَّكُمْ
އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ންނާއި، ۞ أَوْلِيَآءَ ރަހުމަތްތެރިން ކަމުގައި ۞ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ
އެމީހުންނަށް ޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވެރިކަން ދަކަހައްޗާ حَال ۞ وَقَدْ كَفَرُوا۟ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ކާފަރު ވެއްޖެއެވެ. ۞ بِمَا جَآءَكُم ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައި ތަކެއްޗަށް ۞ مِّنَ ٱلْحَقِّ حَقّ ގެ
ތެރެއިން ۞ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ އެމީހުން رَسُوْل އާ ބޭރުން ނެރުނީއެވެ. ۞ وَإِيَّاكُمْ ۙ އަދި ހަމަސިފާ
ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ۞ أَن تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް إِيْمَان ވީ ކަމަށް ޓަކައި ۞ رَبِّكُمْ އެއީ
ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ އެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ނިކުންނަނީނަމަ ۞ جِهَـٰدًا فِى سَبِيلِى
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި جِهَاد ކުރުމަށް ۞ وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުން
އެދިގެން ۞ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم އެމީހުންނަށް ސިއްރު ތައް خَبَر ދިޔައިދިނީއެވެ. ۞ بِٱلْمَوَدَّةِ ( އެމީހުންނަށް
ރުނަ) ގުޅުމުގައި ލޯބިވެރިކަމުން ۞ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑުވެއެވެ. ۞ بِمَآ
أَخْفَيْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރި ކަންތައް ۞ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފާޅުކުރި ކަންތަކާއި، ۞
وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެގޮތަށް ކަންތައް ކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ.) ۞ فَقَدْ
ضَلَّ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން (އެމީހަކަށް) ގެއްލިއްޖެއެވެ. ۞ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ ސީދާ حَقّ މަގެ ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ޔާ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި، ކަލޭފުޅުންގެ عَدُوّ ންކަމުގައިވާ (غَيْر مُسْلِم ން) އާއި މިތުރުންގެ ސަރަހައްދުގައި ން ކަލޭގައި ކަލޭފުޅުން ބަލައި إِخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ގާތްކަމާއި، ލޯބިވެރި ވުދުގެ ގޮތުން ކަލޭފުޅުން އެމީހުންނާ ގުޅުން ބަދަލުގައި، رَسُوْل الله ﷺ ގެ ސިއްރު خَبَر ތަކެއް އެމީހުންނަށް އަންގައިދިނިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކާފިރުންގެ މީހުން އެ ވަނީ حَقّ ގެ ދީނުގެ ކަލޭފުޅުންގެ ގާތަށް އައި ތަނާއި ދޮގުކޮށްފައެވެ. الله އާއި، رَسُوْل އާއަށް ކާފިރުވެފައެވެ. އެމީހުން އެވަނީ رَسُوْل އާ އާއި، އަދި ކަލޭފުޅުން مُؤْمِن ން ވެސް ގެތެރެ ގެދޮރުން (مَكَّة އިން) ނެރުއްވައިފައެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ކަލޭފުޅުންގެ رَبّ ކަލާނގެ ވާ الله އަށް ކަލޭފުޅުން إِيْمَان ވީ ކަމަށް ޓަކައެވެ. އެހެންކަމަށް ނުރިއްސުނުވެ. ފަހެ މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ ދެރަކޮށްފައި އެދިގެން މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ކަލޭފުޅުން جِهاد އަށް ނުކުންނަނީ ކަލޭގައި ވަންޏާ އެމީހުން ނަގަ ލޯބިވެރިކަމާއެކު ގުޅުން ބަދަލުގައި ނުހަދާށެވެ. رَسُوْل الله ﷺ ގެ ސިއްރު خَبَر ތަޅުމަށް އެމީހުންނަށް ފޮނުވައި، އަދި އަންގައި ނުހަދާށެވެ. ފަހެ ކަލޭފުޅުން ވަންހަނާކުރާ ކަންތައްތަކާއި، އަދި ފާޅުގައި ކުރާ ކަންތައްތަށް މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ ދަންނަވާ ގޮތުން ބޭވެ. ފަހެ ކަލޭފުޅުން مُؤْمِن ންގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ކަލޭފުޅުން ކަށަވަރު ގައިރު (އެބަހީ ކާފިރުންނާ ލޯބިވެރިކަމުގެ ގުޅުން ބަދަލުގައި، އެމީހުންނަށް އިތުބާރުކުރެއްވުން، އެމީހުންނަށް މިތުރުންގެ ސަރަހައްދުގައި ކަލޭގައި ބަލައި ދުވާ) ދަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސީދާ حَقّ ތެދުމަގުން އެމީހަކު ކަނޑައިފައި، މަގުފުރެ، ގޮވަތަށް ގެއްލުނެވެ.

ދަންނަވައެވެ. މި ސޫރަތުގެ މި އާޔަތްތަކާ ބެހޭގޮތުން ބަލާ ސަބަބެއް تَفْسِير ފޮތްތަކުގައި بَيان ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. بُخَارِي އާއި، مُسْلِم އާއި، އަދިވެސް އެހެނިހެން ފޮތްތަކުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. عَلِي بن أَبِي طَالِب ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ رَسُوْل الله ﷺ. އަހުރެންނާއި، زُبَيْر ގާތުނާއި، އަދި مِقْداد އާއި، رَوْضَة خَاخ އަށް ދާ ހިތް ބަރަކާތް ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި حَدِيث ކުރައްވިއެވެ. އެތަނުން ދިޔާ ދަތުރުވެރި އަންހެނެއްގެ އަތުގައި ސިޓީއެއް ވާނެއެވެ. އެ ސިޓީ ހިފައިގެން އައްނާން ދޭށެވެ. ދެން އަހުރެމެން ގޮސް އެ އަންހެނަކާ ގާތުގައި ސިޓީ ދޭނޭ ބުނުމުން ސިޓީއެއް ނެތޯ އެވާނާ ބުނެއެވެ. ދެން އަހުރެމެން ބުނީމެވެ. ސިޓީ ދޭށެވެ. އެހެންނޫނީ ކަލިގެ ހެދުން ބައިގަނޑުވާނެއެވެ. ދެން އެ ވާނާގެ ބޮލުގެ ހިމަނާގެ ތެރެއިން ނެރެއިފައި ސިޓީ ދިނީއެވެ. ދެން އަހުރެމެން އެ ސިޓީ رَسُوْل الله ﷺ އަށް ގެންނަވައިފީމެވެ. އޭގައި ވަނީ حاطِب بن أَبِي بَلْتَعَق ގެ އަރިހުން مَكَّة ގެ ބައެއް مُشْرِك ންނަށް ލިޔެފައިވާ ލިޔުމެކެވެ. (އޭގައި ވަނީ مَكَّة فَتح ކުރައްވާން رَسُوْل الله ﷺ ވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަށް ކުރެއްވި ތައްޔާރުކަން އަންގައިފައެވެ.)

ދެންފަހެ حاطِب ގެންނަވައި، އެކަމާ رَسُوْل الله ﷺ ސުވާލުކުރެއްވުމުން حاطِب ވިދާޅުވިއެވެ. [އޭ رَسُوْل الله ﷺ އެވެ. އަހުރެންގެ މައްސަލާ އަވަސްވެގަތުމަކަށް ނުގަންނަވާށެވެ. އަހުރެންނަކީ أصْل قُرَيْش ގެ މީހެއް ނޫނެވެ. އަހުރެން އެމީހުންނާ ގުޅިގެން އުޅުނީއެވެ. ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެ ފާނާއެކު ވާ أَصْحَاب ބޭކަލުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން حِمايَة ކުރޭ، ރައްކާތެރިކުރާނޭ ގޮތް މީހުންނާއި، މުދާ ރައްކާތެރިކުރާނޭ މީހުން مَكَّة ގައި ވެއެވެ. އަހުރެންގެ އެފަދަ ގާތްތިމާގެ މީހަކު ނެތުމުން އަހުރެން قَصْد ކުރީ އަހުރެންގެ ގާތް މީހުން حِمايَة ކުރުމަށް އެ مُشْرِك ންގެ ހެޔޮއުޅުން ލިބިގެން ދިޔުމަށް ކަމެވެ. ނުކިޔަމަންތެރި ކަމަކުން ކާފިރުވެގެނެއް، އަދި مُرْتَدّ ވެގެން ކުރި ކަމެއް ނޫނެވެ.] ދެންފަހެ رَسُوْل الله ﷺ حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. [އޭނާ ތެދު ބުނެފިއެވެ.] عُمَر ގާތުން ވިދާޅުވިއެވެ. [އަހުރެން އޭނާގެ ބޮ ކަނޑައިލާން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.] އެހިނދު رَسُوْل الله ﷺ حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. [އެކަލޭގެފާނު بَدْر ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ފަހެ بَدْر ގެ أَهْل ވެރިންނަށް الله ބައްލަވާފައި ގޮވާލެއްވިކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިނުގަންނަވަނީހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. [މިއަދަށްފަހު ބޭނުން ކަމެއް ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ރަސްކަލާނގެ މިއަދަށްފަހުން ފުއްސަވައިދެއްވީމެވެ.] މި بَيان ވެ ދިޔަ حادِثَة އާ ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އަދި އެންމެހާ އާޔަތްތަކެއް އެވަނީ ހަމަ އެ مَوضُوع ގެ ދަށުގައެވެ.

إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّوا۟ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ۚ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

## ތަރުޖަމާ

إِن يَثْقَفُوكُمْ އެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތުލުވިއްޖެއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ޙާލު ވެއްޖެއްޔާ ❁ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً އެމީހުން ވާނީ ކަލޭމެން مُؤْمِن ނުނަންނާ عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. ❁ وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންނާ ދިމާއަށް ފުޅާކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ކުރާނެއެވެ.) ❁ وَأَلْسِنَتَهُم އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުންވެސް ❁ بِٱلسُّوٓءِ ނުބައި ބަސްތަކާ ❁ وَوَدُّوا۟ އަދި އެމީހުން ލޯބިކުރާނެއެވެ./ އެދޭނެއެވެ. ❁ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ ކަލޭމެން ކާފިރުވުމަށް ❁ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ ކަލޭމެންގެ ގާތް ކަރާބަތް، ކަލޭމެންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ❁ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ފައިދާއެއް ވިއަސް، ❁ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ قيامة ދުވަހުން ❁ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ ދެމެދު ދުރުކުރައްވައި، ވަކިކުރައްވާނެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ އަދި الله އީ ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމަކަށް ❁ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ ބައްލަވާވޮޑިގެން ވާކަލާނގެއެވެ. ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢)** (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ ކާފިރުންގެ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތްލައިގަތިވިއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ގޮތް ހަމަ ދިމާވެއްޖެނަމަ އެމީހުން ވާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަނޑުވަންނަން އަނިޔާކޮށް ހަރުކަށެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައި ހަރުކަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެދިއުދި ތިބޭނީ ކަލޭމެންގެ دِين ން مُرْتَدّ ވެ، އަލުން ފަހެ كافِر ވެ، އެމީހުންގެ އެ ނުބައި دِين އަށް ކަލޭމެން ވަނުމަކަށެވެ.

**(٣)** އެމީހުންނާ ކިޔައިދީ ގާތް ބައިވެ ނުވެވޭތޯ (دِين ގެ ގޮތުން ރައްޓެހި ވިޔަ) އެ ގާތްކަމުން قِيامَة ދުވަހަކުން އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެދުވަހު ގާތްވާނީ ދަރިން ތަރިން ތާއެވެ! ދަރިންނަކާވެސް އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. ގާތްކަމެއް ނުއޮންނާނެއެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެ ދުވަހު ދުރުކުރައްވައި، ވަކިކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. (مُؤْمِن މައިންބަފައިންނާއި، ކާފިރު ދަރިންނަކާ ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. دِين ތަފާތުވީމާ އެއްވެސް ގާތްކަން ގުޅުމެއް ނުއޮންނާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް الله ދެކެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ ކަންކަމަށް އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑު ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.

ދަންނަށެވެ. إيمان ކަމާއި، كافِر ކަމާ قِيامَة ދުވަހުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ގުޅުމެއް ނެތްކަން ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންވެ، ދުނިޔޭގައިވެސް ކާފިރުންނަށް ބަރާބަރު، އިތުބާރުކަން، އެމީހުން ސަލާމަތްކަން ދެއްވަން مُؤْمِن ންނަށް الله އެވަނީ މަސްލަހަތާވާފައެވެ. دِين ގެ ގޮތުން އެމީހުން އެކަށައަކަށް ވާނުދޭށެވެ.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَٱغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ން) ނަށް ޓަކައި ވެއްޖެއެވެ. ✽ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ރަނގަޅު، ރިވެ ނަމޫނާއެއް ✽ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ إبْراهِيم ގެ ޙާލުގައި ✽ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ އަދި އެކަލޭގެ ޙަޟްރަތާއެކު ( إِيْمَان ވެގެންވާ) މީހުންގައި ✽ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ބުނި ހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.) ✽ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ދުރުވެ ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ✽ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީންނާއި، ✽ مِن دُونِ ٱللَّهِ الله ފިޔަވައި ✽ كَفَرْنَا بِكُمْ އަޅުގަނޑުމެން، ކަލޭމެންނާ އިދިކޮޅުވެ ކާފިރުވީމެވެ. ✽ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ އަޅުގަނޑުމެންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު ފާޅުވެގެން މި ވަނީ ✽ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި، ގަދަ ރުޅިވެރިކަމެވެ. ✽ أَبَدًا އަބަދަށް، އަބަދުވެސް ✽ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ އެއްކަލާނގެވަންތަ الله އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވާންދެން ✽ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إبْراهِيم ގެ ބަސް އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްކޮޅު ފިޔަވާ ✽ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލެއަށް (ބައްޕައަށް) ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި އަޅުގަނޑު دُعَاء ކުރާނަމެވެ. ✽ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ އަދި ކަލެއަށް ޓަކައި (ބައްޕައަށް ޓަކައި) އަޅުގަނޑުނަކަށް مِلْك ވެގެން ނުވެއެވެ. ✽ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ الله ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ✽ رَّبَّنَا އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ! ✽ عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا އަޅުގަނޑު وَكِيل ކުރީ ހަމައެކަނި އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا އަދި އަޅުގަނޑު رُجُوع ވެ تَوْبَة ވީ ހަމައެކަނި އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ އަދި އެނބުރި ދިއުން ވަނީ ހަމަ އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ. فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުލައްވާށެވެ! ✽ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كافِر ވީ މީސްތަކުންނަށް ✽ وَٱغْفِرْ لَنَا އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! ✽ رَبَّنَآ ۖ އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ! ✽ إِنَّكَ أَنتَ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ ✽ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾ عِزَّة ވެރިވަންތަ، حِكْمَة ވެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✽

## إجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ مُؤْمِن ތަކުންނޭވެ! ކާފިރުންނާއި، مُشْرِك ން ނަމަ ކަލޭމެން مُؤْمِن ން مُوالات ކޮށް، ރަޙްމަތްތެރިކަން ބަހައްޓާން ނުވާނެ ކަމުގެ މައްސަލަ) ރަނގަޅުވެގެންވާ ރިވެތި ނަމޫނާ، إبراهيم ގެ ރަސޫލާއި، އެކަލޭގެފާނަށް إيْمَان ވެގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވިއްޖެބޭކަލުންގައި ވެއެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުދު އެއީ ކަލޭމެންގެ މައްސަލަ ވާ ރަނގަޅު ނަމޫނާއެކެވެ. އެ ބޭކަލުން އެ ބޭކަލުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދާންކޮށްބަލާށެވެ! އެ ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ قَوْم ގެ މީހުންނޭވެ. އަހުރެމެން މި ވަނީ الله ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާހައި ތަކެތީންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ދީނުން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނާ މުޅިން خِلاف ވެގެންނެވެ. އަހުރެމެންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު މިވަނީ ގަދަފަދަގެންނާ عَداوَة ދުށްމަނާއި، ނުރުހުން ކަމެވެ. އެއީ އަބަދަށެވެ. އެއްކަލައުމަންނަ الله އަށް ކަލޭމެން إيْمَان ވާންދެނެވެ. (އެބޭކަލުން މި إعْلان ކުރެއްވީ ރަގާގެ މީހުން، ބަލިކަށް ދަރިއެއް ވަރި ނުވެވެ. އެންމެންނަށެވެ. دِين ތަޢާލާފިވެވީ، އަހުރެމެން مُؤْمِن ން ވެސް ވާންޖެހޭނީ ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ނަމޫނާއެވެ.) އެބޭކަލުންގެ ވާހަކައިން އިސްތިސްނާވާނީ ހަމައެކަނި إبراهيم ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށް ވިދާޅުވިއެވެ. "އަހުރެން ކަލާގެ ފަރާތު ފުއްސެވުން އެދި دُعاء ކުރާނަމެވެ. އަދި الله ގެ حَضْرَة ން އަޅުގަނޑާއި އެއްވެސް ކަމަކުން ބައްޕަގެ ފަރާތުން دِفاع ކުރުމުގެ އެއްވެސް ބާރެއް އަހުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ." (އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފާދަ ވިދާޅުވި އެ ބަސްފުޅު ދަންނަވައި ގެންނަވައި، އެ ބައްޕަގެ ފަރާތުން ފުއްސެވުމަށް ދުޢާކުރެއްވުން، ބަރީއަވެ ވަކިވެގެންނެވީ އެވެ. އެއީ ހަމަ الله ގެ عَدُوّ އެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުންނެވެ. تَوْبَة ސޫރަތުގައި އެވާހަކަ ވެއެވެ.) އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހަރެން وَكِيل ކޮށް، رُجُوع ވީ ހަމައެކަނި އިބަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުން ވާނީ ހަމަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

(٥) އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް ވާ فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަހަރެމެން ނުލައްވާނދޭވެ! (އެބަހީ އަހަރެމެންގެ މައްސަލަ ކާފިރުން ގަދަ ނުކުރައްވާނދޭވެ! އެއުރެން އެމީހުން އެބީ حَقّ ގައި ކަމުގައި އެމީހުންނަށް ހީވާނެއެވެ.) އަދި އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއަކީ ހަމަ ތިރަސްކަލާނގެއެވެ.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ۝٦ ❁ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَٱللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٧ لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا۟ إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ۝٨ إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَـٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ وَظَـٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ۝٩

## ތަރުޖަމާ

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ❁ فِيهِمْ އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި (އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ތަކުގެ ތެރޭގައި) ❁ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ރަނގަޅު ރިވެތި ނަމޫނާ ❁ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ الله އަށް މިރާކަން (الله އާއި ބައްދަލުވުމަށް މިރާކަން) ❁ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ އަދި آخِرَة ދުވަހަށް، ❁ وَمَن يَتَوَلَّ އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފި މީހާ ތަންނަމެވެ. ❁ فَإِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللهُ ❁ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ۝٦ އެއީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد ލިބި، تَعْرِيف ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ ❁ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ الله ލައްވަވައިފާނެއެވެ. (الله ލައްވާނެ އުއްމީދެއް ވެއެވެ.) ❁ بَيْنَكُمْ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި ❁ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم ކަލޭމެން عَداوَة ތެރިވި މީހުންނާ މެދުގައްޔާއި، ❁ مِّنْهُم އެމީހުންގެ ތެރެއިން ❁ مَوَدَّةً ލޯތްބެއް ❁ وَاللَّهُ قَدِيرٌ އަދި الله އީ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٧ އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ ކަލޭމެންނަށް الله نَهي ނުކުރައްވައެވެ. ❁ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާ މީހުންނާމެދު ❁ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ❁ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم އަދި ކަލޭމެން ނެރުނު ❁ مِّن دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ❁ أَن تَبَرُّوهُمْ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުން ❁ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ އަދި އެމީހުންނަށް عَدْل ވެރި ވުމާއި، ❁ إِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން الله ❁ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ۝٨ عَدْل ވެރިންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ❁ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ الله نَهي ކުރައްވާފައި ވަނީހީ ❁ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރި މީހުންނާ މެދުގައެވެ. ❁ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ❁ وَأَخْرَجُوكُم އަދި ކަލޭމެން ނެރި ❁ مِّن دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ❁ وَظَاهَرُوا އަދި އެމީހުން އެހީވި ❁ عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ ކަލޭމެން ނެރުމުގެ މައްޗަށް ❁ أَن تَوَلَّوْهُمْ އެފަދަ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިކަން ދީ نَصْر ދީ ގެންގުން ❁ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ އަދި އެފަދަ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަހަރާތްތެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަތް މީހުން ❁ فَأُولَٰئِكَ هُمُ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން ❁ الظَّالِمُونَ ۝٩ އަނިޔާވެރިންނެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٦)** ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގެ (އެބަހީ إبْراهِيم ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންވާ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުޅުގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ ރަނގަޅު، ރިވެތި ނަމޫނާ ވެއެވެ. އެއީ اللّٰه އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށެވެ. އަދި މިފަދަ إرْشاد އަށް ކަންފަސްނުލާ، ފުރަގަސްދީ ދިޔަ މީހާ ދަންނައެވެ. (އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި، ހާނި ހުރީ ހަމަ އޭނާއަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد އާއި، ثَناء ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٧)** (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންނާއި، އަދި ކަލޭމެންނާ ދެމެދު عَداوة ވެރިކަން ވާ މީހުންނާ ދެމެދު (އެބަހީ مَكَّة ގައި ތިބި ކާފިރު ގޮތުގައި ތިބި މީހުންނާ ދެމެދު) މާތް اللّٰه ލޯބިވެރިކަމާއި، مَوَدَّة ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. اللّٰه އީ އެކަމަށް ކުޅަދުންވަންތަވީ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (مَكَّة فَتْح ވެ مَكَّة ގެ مُشْرِك ން إسْلام ވީ ހިނދުން مُؤْمِن ންގެ މެދުގައި އެމީހުންނާމެދު އޮތް ދުޝްމަނުކަން ލޯބިވެރިކަމަކަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

**(٨)** (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކޮށް دِين ގެ ސަބަބުން ހަނގުރާމަ ނުކުރާ، އަދި ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުތަކުން ކަލޭމެން ނެރެނުލާ މީހުންނަށް (ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ހަނގުރާމަނުކުރާ، ނެރެނުލާ ބައިމީހުންނަށް) إحْسان ވެރިކަން ބަދަލުކުރުމާއި، އިންސާފު ހިފުމުން اللّٰه ކަލޭމެންނަށް ނަހީއެއް ނުކުރައްވައެވެ. މާ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި عَدْل ވެރިކަން އެމީހުންނާ ކުރުމަކީ ކުށެއް ނޫނެވެ اللّٰه نَهِي އެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عَدْل ވެރިވާ މީހުންނަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٩)** އެކަމަކު، دِين އާއިމެދު ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކޮށް ހަނގުރާމަކުރާ، އަދި ގެދޮރުތަކުން ކަލޭމެން ނެރެ، އަދި ގެދޮރުތަކުން ކަލޭމެން ނެރުމާއިމެދު އެހީތެރިވާ މީހުންނަށް ހިތަދީ، ގުޅުން އެހީވެ، އެމީހުންނާ مُوالات ކުރުން اللّٰه ނަހީކުރައްވާ، مَنَع ކުރައްވާ ކަންކަމެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަށް موالات ކުރާ، އެފަދަ މީހުން ތިމާމެންގެ ސަހަރަދުވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަންނާ ކޯއްޗެއް މީހަކު ދަންނައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ مُهَـٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَـٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَءَاتُوهُم مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ ۖ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ✵ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް مُؤْمِن އަންހެނުން އައިސްފިއްޔާ ✵ مُهَـٰجِرَٰتٍ هِجْرَة ކުރާ حَال ✵ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ފަހެ ކަލޭމެން އެއަންހެނުންނަށް إمْتِحان ކުރާށި ކަލޭވެ. ✵ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَـٰنِهِنَّ ۖ އެއަންހެނުންގެ إيْمَان ކަން الله ދެނެވޮޑިގެން ވޭއެވެ. ✵ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ ފަހެ ކަލޭމެންނަށް އެއަންހެނުން އެނގިއްޖެއްޔާ ✵ مُؤْمِنَـٰتٍ مُؤْمِن ން ކަމުގައި ✵ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ ފަހެ އެއަންހެނުން ނުފޮނުވާށި ކަލޭވެ. ✵ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ ކާފިރުންގެ ގާތަށް ✵ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ އެއަންހެނުން އެ މީހުންނަކަށް حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ✵ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ އަދި އެފިރިހެނުންވެސް (އެ ކާފިރުންވެސް) އެއަންހެނުންނަށް حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ✵ وَءَاتُوهُم އަދި (ކަލޭމެން مُؤْمِن ން) އެފިރިހެނުންނަށް ދޭށެވެ. ✵ مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ އެފިރިހެނުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް (އެފިރިހެނުން ދިން ކާވެނިބަދަލު އަނބަކަށް ދޭށެވެ.) ✵ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. ✵ أَن تَنكِحُوهُنَّ އެއަންހެނުންނާ ކަލޭމެން ކައިވެނި ކުރުމަކުން ✵ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ ކަލޭމެން އެއަންހެނުންނަށް ދީފިއްޔާ ✵ أُجُورَهُنَّ ۚ އެއަންހެނުންގެ أُجُور (ކައިވެނީގެ ރަން) ✵ وَلَا تُمْسِكُوا۟ އަދި ކަލޭމެން ހިފަހައްޓައި ނުގަންނާށެވެ. ✵ بِعِصَمِ ٱلْكَوَافِرِ ކާފިރުންގެ ރައްކާތެރިކަން (އެމީހުން عِصْمَة) ✵ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ އަދި ކަލޭމެން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެދޭށެވެ. ✵ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ އަދި އެފިރިހެނުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެފިރިހެނުންވެސް އެދޭށެވެ. ✵ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ ۖ އެއީ الله ގެ حُكْم އެވެ. ✵ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި އެކަލާނގެ حُكْم ކުރައްވައެވެ. ✵ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✵

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مُؤْمِن އަންހެނުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަން إمْتِحان ކުރާށެވެ. ރަނގަޅަށް إيْمَان ވެގެންތޯ ބަލާށެވެ. ނުވަތަ ހުވާކުރުވައިގެން އުޅުނުކަން ބަލާށެވެ. އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަމުގެ خَبَر ރަނގަޅު اللّٰه ތަޢާލާ ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ދެންފަހެ إمْتِحان ކުރުމަށްފަހު އެއީ ރަނގަޅު مُؤْمِن ން ކަމުގައި ކަށަވަރުވެގެން ސާބިތުކޮށް އެނގިއްޖެއްޔާ ދެން އަދުން އެކަނބަލުން ކާފަރުންގެ ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. ކާފަރު ފިރިން ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. އެއްގޮތަކީ دِين ތަފާތުވުމުގެ ސަބަބުން އެ ކާފަރު ފިރިންނަށް ދެން އެކަނބަލުން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް ދެން އެ ކާފަރު ފިރިން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ދެންފަހެ އެކަނބަލުންގެ ކުރީގެ ކާފަރު ފިރިމީހާ އަދިސް، އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާވެނިރަނަށް އެދިފިއްޔާ، ކަތީބުން މުސްލިމުން އެހާރަން ކާފިރުންނަށް ދޭށެވެ. (އެ އަދާކުރާނީ مُسْلِم ންގެ ފިރިހަކަށް ހުރި މާލުންނެވެ. ސަރުކާރުންނެވެ. ނަމަވެސް مُسْلِم ން ކުރި މީހާކެވެ.) އަދި إيْمَان ވެގެން އެ އައި އަންހެނުން މިހާރު ކައިވެނިކުރުން ކައިވެނީގެ މައްސަލަކަށް އެއްވެސް ކުށެއް ނޫނެވެ. އެއީ ރަނގަޅުވެފައިވާ މިހަރު ކައިވެނިޔަށް عِدّة ހަމަވުމަކުން ފަހުގައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް އެހެން މީހުންނާވެސް އެއްގޮތަށް ކާފިރުންނަށް އަދާކުރެވޭނެނޫނެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ ރައްކާތެރިކަން ނުލިބޭނެއެވެ. (އެބަހީ ފިރިހެން މީހާ إسْلام ވެފައި، އަންހެން މީހާ إسْلام ނުވިނަމަ، އެ ދެމީހުންގެ ކާވެނި ކަނޑާލެވިއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އަންހެންމީހާ مُرْتَدّ ވެއްޖެނަމަވެސް ދެން ކާވެނި ކަނޑާލެވިއެވެ. އެ ދެމެދު ކާވެނީގެ ގުޅުމެއް ނުއޮންނާނެއެވެ.) އަދި ކާފަރު އަންހެނުންގެ ފިރިން ނުވަތަ مُرْتَدّ ވި އަންހެނުންގެ ބަދަލުން އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާވެނިރަން ކަތީބުން އެދޭށެވެ. އެކަނބަލުންގެ ފިރިން އެ ދަރަނި ޚަރަދުކޮށްފައިވާ ދަރަނި ދޭށެވެ. ހަމަ އެފަދައިން إسْلام ވެގެން އައި އަންހެނުންގެ ކާފަރު ފިރިމީހާއަށް އެ ދީފައިވާ ކާވެނިރަނަށް އެދޭށެވެ. مُسْلِم ންގެ ފިރިމީހުން ދީފައިވާ އެ އަނބުރާދޭށެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ حُكْم އެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ މެދުގައި اللّٰه حُكْم ކުރައްވަނީއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَـٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَـٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

## ތަފްސީރު

وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްޗެއް (އަންހެނަކު) ގެއްލިފައިވާނަމަ (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ އަނބިންނަށް މިހާރު ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ގޮސް އުޅުނީމާ ގެއްލިއްޖެއްޔާ) ❁ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ ކަލޭމެންގެ އަނބިންނަށް ❁ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ❁ فَعَاقَبْتُمْ ދެން ކަލޭމެންނަށް غَنِيمَة އިން ލިބިއްޖެއްޔާ ❁ فَـَٔاتُوا۟ ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. އެއީ: ❁ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް (ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ދިޔަ މީހުންނަށް ދޭށެވެ.) ❁ مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ އެ ޚަރަދުކުރި (އެއަންހެނުންނަށް) ދެއްކުނު ވަރަކަށް (މަހުރު ފަދަ މީހުން ވަރަށް) ❁ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. ❁ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން إيمان ވެވޭނޭ ކަލާނގެއެވެ. ❁ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نبي އާއެވެ. ❁ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް مؤمن އަންހެނުން އައުމުވިއްޔާ ❁ يُبَايِعْنَكَ ކަލޭގެފާނާ بيْعَة ހިފާ حال ❁ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ އެއަންހެނުން اللّه އާ شريك ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް (ބައިވެރި ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް) ❁ شَيْـًٔا އެއްވެސް އެއްޗަކާއި ❁ وَلَا يَسْرِقْنَ އަދި އެއަންހެނުން ވައްކަން ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ وَلَا يَزْنِينَ އަދި އެއަންހެނުން ޒިނޭ ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ وَلَا يَقْتُلْنَ އަދި އެއަންހެނުން ނުމެރުމުގެ މައްޗަށާއި ❁ أَوْلَـٰدَهُنَّ = އެއަންހެނުންގެ ދަރިން، ❁ وَلَا يَأْتِينَ =އަދި އެއަންހެނުން ގެނައުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ بِبُهْتَـٰنٍ = އެއްވެސް ދޮގެއް ❁ يَفْتَرِينَهُۥ = އެއަންހެނުން އެ ދޮގުހަދާ ❁ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ އެއަންހެނުންގެ އަތްތަކުގެ ދެމެދުން ❁ وَأَرْجُلِهِنَّ = އެއަންހެނުންގެ ފައިތިލަގެ ދެމެދުންނާއި، ❁ وَلَا يَعْصِينَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާ ނުއުރެދުމުގެ މައްޗަށާއި، ❁ فِى مَعْرُوفٍ = އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި ❁ فَبَايِعْهُنَّ = ފަހެ އެއަންހެނުންނާ بَيْعَة ހިފާށެވެ. ❁ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެއަންހެނުންނަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ اللّه އަށް ދަންނަވާށެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން اللّه މީ ❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ =ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رَحْمَة ލައްވާ ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީހުންނޭވެ. ❁ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا = ތިޔަބައިމީހުން ބަޔަކު ރަހުމަތްތެރިންގެ ގޮތުގައި ސަލާމްކޮށް

ކުރުމަށް ނުބައްޓަންވެ. ❁ غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ = އެބަފަރާތުގެ މައްޗަށް الله ކޯފާވެވަޑައިގެންނެވި ❁ قَدْ يَئِسُواْ =

ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން أُمِّيد ކަނޑައިގެންފައި ވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلْآخِرَةِ ❁ آخِرَة ދުވަހާމެދު ❁ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ =

ކާފިރުންގެ މީހުން أُمِّيد ކަނޑައިގެ ފަދައިން ❁ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ (١٣) = ކަށްވަޅުތަކުގެ أهل ވެރިން ކުރެ ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(١١)** (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންކުރެ މީހަކު ކަލޭގެފާނާ ވަކިވެގެން ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ގޮސް، އެމީހުންނާ ގުޅިއްޖެއްޔާ، އަދި އެ އަންހެނުންމީހާ ދިޔައީ އޭނާއަށް އޭނާގެ مُؤْمِن ފިރިމީހާ ދިން ރަން އަދާނުކޮށް ކުރުމަށް ވަންޏާ مُؤْمِن ން ކުރި ބަޔަކު ނުވަތަ بَيْتُ الْمال ން އެ ކާފިރަކަށްގެ މިންވަރު އެ ފިރިހެންމީހާއަށް ދޭށެވެ. (ނުވަތަ އޭގެ ކުރިން مُؤْمِن ން ހަނގުރާމަކޮށް ލިބޭ، އެ ހަނގުރާމައިން غَنِيْمَة އެއް ލިބިއްޖެނަމަ އެ غَنِيْمَة ބެހުމުގެ ކުރިން އެމީހާގެ ކާފިރަކަށްގެ މިންވަރު އެއިން ނަގާފައި ދޭށެވެ. އަދި ކަލާނގެ الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް ތިޔަފަރާތް ކަލާނގެ إِيْمَان ވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

**(١٢)** އޭ نَبِي ރަސޫލާ. (مَكَّة ފަތަޙަކުރި ދުވަހު) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންހެނުން (އެބަހީ އަންހެނުންނުންތެއް) إِيْمَان ވެގެން بَيْعَة ހިފުމަށް އައްސަވައިފިއްޔާ، އެކަނބަލުންގެ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އެއީ އަންނަނިވި شَرْط ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. 1- އެއްވެސް ޗީޒެއް އެއްވެސް އެއްޗަކާއި، الله އާ شَرِيك ނުކުރުމަށް، 2- ވައްކަން ނުކުރުމަށް 3- ޒިނޭ ނުކުރުމަށް 4- އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ނުމެރުމަށް، 5- އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކާއި، ފައިތިލަ ދެމެދުން އެއްވެސް ދޮގު بُهْتَان އެއް ގެނެސްނުދިނުމަށް (އެބަހީ ފިރިމީހާއަށް نِسْبَة ނުވާ ދަރިއެއް ފިރިމީހާއަށް ނިސްބަތް ނުކުރުމަށެވެ.)، އަދި 6- އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި އެކަނބަލުން ކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަނުނުވުމަށް މިއެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުން މި شَرْط ތަކަށް ފުރިހަމަކަމާއި އެއްބަސްވުމުގެ މައްޗަށް އެކަނބަލުންނާ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް الله ގެ حَضْرَة ގައި އާދޭސްކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

**(١٣)** އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. އެބަފަރާތުގެ މައްޗަށް الله ކޯފާ ވެވަޑައިގެންވާ ބަޔަކާއި ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިން ކަމުގައި ބަލައި، އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ، ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިކަން އެމީހުންނަށް ނުދޭށެވެ. (އެއީ مُسْلِم ން ފިޔަވައި އެންމެހައި كَافِر جَمَاعَة ތަކެވެ. ނުވަތަ يَهُودِي ންނެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަކީ، ޔަގީނުންވެސް، ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީހުންގެ آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިގެންފައިވާ ފަދައިން މިވެސް آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިގެންފައިވެއެވެ. (ފަހެ آخِرَة ދުވަހާމެދު އެމީހުން أُمِّيد ކަނޑައިގެން آخِرَة ދުވަހެއް ނެތްނަމަ ކަމުގެ إِعْتِقَاد ގެ މައްޗަށެވެ. ނުވަތަ އެ ދުވަހެއް އަރުވުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮ ނަސީބެއް ނުލިބޭނެކަން އޭނޭ އެނގޭތީ މައްޗަށެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ)

# صفّ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الصفّ — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٤)

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِي سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

سَبَّحَ لِلَّهِ الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. (تَسْبِيح ކިޔައިދިނީއެވެ.) مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތްޗެވެ. وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޫއެވެ. لِمَ تَقُولُونَ ކަލޭމެން ބުނަނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ، كَبُرَ مَقْتًا ކޯފާއާއި، عَذاب ބޮޑުވެގެން ވެއެވެ. عِندَ ٱللَّهِ الله ގެ حَضْرَة ގައި أَن تَقُولُوا۟ ކަލޭމެން ބުނުން مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ. إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ހަމަކަށަވަރުން الله ލޯބިވޮޑިގެންވެއެވެ. ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ ހަނގުރާމަ ކުރާ މީހުންނަށް فِي سَبِيلِهِۦ صَفًّا އެކަލާނގެ މަގުގައި ސަފުހަދައިގެން (ސަފުސަފުން ތިބެގެން) كَأَنَّهُم އެމީހުން بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ ބާނާފައިވާ ބިނާއެއް ފަދައިން (ނުވަތަ ތިލަފައިން ލިބިފައިވާ ބިނާއެއް ފަދައިން) ބުރުވާފައިވާ އެއްޗެއް ފަދައިން وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ އަދި مُوسَى عَلَيْه السلاَم އެކަލޭގެފާނުގެ قَوْم އަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދުމަކުރާށެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) يَٰقَوْمِ އޭ އަހުރެންގެ قَوْم އެވެ. لِمَ تُؤْذُونَنِي ކަލޭމެން ތިމަންނައަށް އުނދަގޫ ދެނީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ وَقَدْ تَّعْلَمُونَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެނގިހުރެ އަންނަނިވި ކަން ކަލޭމެން ދަންނަނިވެ. أَنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު الله ގެ رَسُوْل އާ ކަމަށް فَلَمَّا زَاغُوٓا۟ ފަހެ އެމީހުން (إيْمَان ކަމުގެ، ތެދުމަގުން) ދުރަށް ދިޔުމުން أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ الله އެމީހުންގެ ހިތްތައް (إيْمَان ކަމުގެ، ތެދުމަގުން) ދުރަށް ލެއްވިއެވެ. وَٱللَّهُ لَا يَهْدِي އަދި الله ތެދުމަގަށް ނުލައްވަވައެވެ. ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾ ފާސިޤު ބައެއްގެ މީހުންނަށް

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި اللّٰه އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. ހުސް طاهِر ވަންތަ ކުރެއްވެ.

(٢) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންތައްތަކުގެ ވާހަކަ ކުރިކަމަށް ބުނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ (އެކަމެއް ނުކޮށްދީބޭ، ތިމާމެން އެވެސް ހުރިހާކަމެއް ކޮށްފީމޭ، މިގޮތަށް ބުނަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟)

(٣) ކަލޭމެން ނުކުރާ ކަންކަމުގެ ވާހަކަ ދެއްކުމީ ބޮޑުނުރުހުމުގެ اللّٰه ގެ حَضْرَة ގައި ކަމެއް، عَذاب ބޮޑުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. (އެ ހުރިހާ ބޮޑުކަމެކެވެ.)

(٤) اللّٰه ގެ މަގުގައި ސަފުސަފުން (އެއްގޮތަކަށް އަދަދު ގާތްގާ ގުޅި، ތަޅާ ގަދަފަދަވެގެން ބިނާކޮށްފައިވާ ގަދަފަދަ ސަފުފަދައިގެން) ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނަށް اللّٰه ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٥) އަދި مُوْسَى عَلَيْهِ السلاَم އެކަލޭގެފާނުގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރާ ކުރައްވާށެވެ ދެން އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަހުރެންގެ قَوْم ގެ މީހުންނޭވެ. ކަލޭމެން މިއަން ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫ ކުރަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން މިއަންނަކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް اللّٰه ފޮނުއްވި رَسُوْل ކަމަން ކަލޭމެން ދަނނަގެން ތިބެމެއެވެ." (އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫކުރި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްނުއިވުމުންނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ أمْر ދެކޮށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ވެގެންނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައިގެންނެވެ. އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމަތިލާފައި ބޮޑުވެރިކަމުގެ އެމީހުން ކިޔެވެ. أحْزاب ސޫރަތް ނިމުނު އެވާހަކަ ذِكْر ކުރެވިގެން ވެއެވެ.) ދެންފަހެ އެމީހުން އެގޮތުގެ މަތިގައި އެކަލޭގެފާނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުން ވަކި ދުރުވެބޮޑުވުން، ނުވަތަ إِيْمَان ކަމާއި، ތެދުމަގާ ދުރަށް އެމީހުން ދުރުވެފުން اللّٰه އެމީހުންގެ ހިތްތަށް إِيْمَان ކަމާއި، ތެދުމަގާ ދުރަށް ފަންބަވައިދިނެވެ. އަދި فاسِق ވެއްޖެ ބައެކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْبَيِّنَـٰتِ قَالُوا۟ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ إِلَى ٱلْإِسْلَـٰمِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِذْ قَالَ عِيسَى އަދި عِيْسَى عَلَيْهِ السلاَم ވިދާޅުވި ހިނދުން ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ! ٱبْنُ مَرْيَمَ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ އޭ ބަނީ އިސްރާއީލުންނެވެ. إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُم ހަމަކަށަވަރުން މިއަހަރެން ކަލޭމެންނާ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް اللَّه ފޮނުއްވި رَسُوْل އާއެވެ. مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ މިއަހަރެންގެ ކުރިމަތީގައި ވާ ތަކެތި ތެދުކުރާ حال مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ تَوْرَاة ގެ ތެރެއިން وَمُبَشِّرًۢا بِرَسُولٍ އަދި رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خَبَر ދެއްވާ ހާލު. يَأْتِى مِنۢ بَعْدِى އަހަރެންގެ ފަހުން، މިދަން އަހަރެންގެ ފަހުގައި ވަޑައިގަންނަވާ ٱسْمُهُۥٓ أَحْمَدُ ۖ އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅަކީ أَحْمَدُ އެވެ. فَلَمَّا جَآءَهُم ފަހެ އެއުރެންގެ ގާތަށް އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވި ހިނދުން بِٱلْبَيِّنَـٰتِ ފާޅުވެގެންވާ مُعْجِزَة އާއި، دَلِيل ތަކާއެކު قَالُوا۟ އެއުރެން ބުންޏެވެ. هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ މިއީ بَيَان ވެގެންވާ سِحْر އެވެ. وَمَنْ أَظْلَمُ އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑު ކާކު ހެއްޔެވެ؟ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ (ތެދު) އުފައްދައިގަތް މީހަކަށް ވުރެ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ އެއީ اللَّه އަށް ދޮގުހަދާ وَهُوَ يُدْعَىٰٓ އަދި އެމީހަކަށް ގޮވާ إِلَى ٱلْإِسْلَـٰمِ ۚ إِسْلاَم دِين އަށް (إِسْلاَم ވުމަށް) وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى އަދި اللَّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٧﴾ އަނިޔާވެރި ފިރުޤާ ބަޔަކަށް يُرِيدُونَ އެއުރެން އެދެނީއެވެ. لِيُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ اللَّه ގެ نُور ނިވާލާށެވެ. بِأَفْوَٰهِهِمْ އެއުރެންގެ އަނގަތަކުން وَٱللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِۦ އަދި اللَّه އީ އެކަލާނގެ نُور ފުރިހަމަކުރައްވާފައިވާ ކަލާނގެއެވެ. وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴿٨﴾ ކާފިރުން ނުރުހުނަސް هُوَ ٱلَّذِىٓ އެކަލާނގެއީ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ ތެދުމަގާއި، އަދި حَقّ دِين އާއިގެން لِيُظْهِرَهُۥ އެއީ ފާޅުކޮށްދެއްވުމަށް (ގަދަކޮށްދެއްވުމަށް) عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ހުރިހައި دِين ތަކެއްގެ މައްޗަށް وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ مُشْرِك ން ނުރުހުނަސް

## إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި مَرْيَم ގެ ދަރިކަލުން ދަރިކަލުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم بَنِي إسْرائيل ންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ކަންވީގޮތް ހަނދުމަ ކުރުވ ކުރައްވާށެވެ!. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. [އޭ بَنِي إسْرائيل އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް الله ފޮނުއްވި رَسُوْل އާއެވެ. އެއީ އަހުރެންގެ ކުރިމަތީ ވާ تَوْرَاة ތެދުކުރާ حال ގައެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ފަހުން ވަޑައިގަންނަވާނޭ رَسُوْل ބޭކަލަކު ވަޑައިގަންނަވާނޭ ކަމުގެ އުފާވެރި خَبَر ވެސް ކަލޭމެންނަށް ދޭށެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ ނަންފުޅަކީ أَحْمَد އެވެ.] ދެން ފަހެ ބައްޔިނާތް، ފެއްދެވިގެންވާ مُعْجِزَة ތައް، دَلِيل ތައްގެން އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ عِيْسَى / ނުވަތަ أَحْمَد ގެފާނު) ވަޑައިގަތުމުން އެމީހުން ބުނި [މިއީ بَيَان ވެގެންވާ سِحْر އެއް] ކަމުގައެވެ. (ކާފަރުންގެ މީހުން މިއިން އެއް ބޭކަލަކަށްވެސް إيْمَان އެއް ނުވިއެވެ.)

(٧) إسْلاَم ވުމަށް އެމީހަކަށް ގޮވާލެވޭ، ގޮވާލުން ދޫކޮށް الله ގެ މައްޗަށް ބޮޑު ދޮގެއް ހަދައިގަތް މީހަކަށް ވުރެން ވަކިން ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކީ ކާކު ހެއްޔެވެ؟ އެއްވެސް ބޮޑު އަނިޔާވެރިޔަކު ނުވާނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ޤައުމަށް ބާރަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާ ހުއްޓެވެ.

(٨) އެމީހުން އެދެނީ އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން (ބަސްތަކުގެ ހުސްކަމުން ފުމެގެން) الله ގެ نُوْر ނިވާލާން ކަމަށެވެ. إسْلاَم دِيْن ގެ އަލިކަން ނައްތައިލާން ކަމަށެވެ. އެކަމަކު ކާފަރުން ނުރުހި ނަމަވެސް الله އެކަލާނގެ نُوْر ފުރިހަމަ ކުރައްވާނެއެވެ. إسْلاَم دِيْن ފުޅާވެކުރިއަރާނެއެވެ.

(٩) އެކަލާނގެއީ ތެދުމަގާއި، حَقّ دِين އާއިގެން އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ مُحَمَّدٌ ﷺ ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އެންމެހައި دِيْن ތަކެއްގެ މައްޗަށް އެ دِيْن ފުޅާކުރައްވައި، ގަދަކުރައްވުމަށްޓަކައެވެ. مُشْرِك ންނާއި دين ގެ عَداوَة ތެރިން ނުރުހި ނަމަވެސް ވެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. هَلْ أَدُلُّكُمْ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އަންގައިދެއްވަންޏާއްތޯ؟ އިޙްސާނު ދެއްވަން ހެއްދެވޭތޯ؟ عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ ވިޔަފާރިއެއްގެ މައްޗަށް تُنجِيكُم އެ ވިޔަފާރި ކަލޭމެން ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ ވޭންދެނިވި عَذاب އަރުން. تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް إِيْمَان ވުމެވެ. وَرَسُولِهِۦ އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل ާ އަށާއި، وَتُجَٰهِدُونَ އަދި ކަލޭމެން جِهاد ކުރުމެވެ، فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ الله ގެ މަގުގައި بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި، ކަލޭމެންގެ ނަފްސުން ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ އެކަންތައް ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވާނަމަ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ އަދި ސުވަރުގެތަކަށް ކަލޭމެން ވައްދަވައިދެއްވާނެއެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً އަދި ރީތި ރަނގަޅު ގެދޮރުތަކުގައި، فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ قَائِم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގޭގެ ތަނުގައި. ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެކެވެ. وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ އަދި ކަލޭމެން ލޯބިވާނެ އެހެން ކަމެއްވެސް (އެހެން ވިޔަފާރިއަކާއި)، نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ އެއީ الله ގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އެވެ. وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ ގާތްވެގެންވާ فَتْح އާއި، وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ އަދި مُؤْمِن ންނަށް އުފާވެރި خَبَر ދެއްވާށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ވޭންދެނިވި عَذاب ން ތިޔަބައިމީހުން ސަލާމަތްވާނޭ ވިޔަފާރިއަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަގުދައްކަވައި، އިރުޝާދުދެއްވާ ހެއްޔެވެ. އެ ވިޔަފާރީގެ رَأْسُالمِال އަކީ (ތިޔަބައިމީހުންގެ ފަރާތުން ދައްކާންޖެހޭ މުދަލަކީ):

(١١) ތިޔަބައިމީހުން اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއަށް إِيْمَان ވެ، އެ ދެފަރާތް ތެދުކުރުމާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މުދަލާއި، ތިޔަބައިމީހުންގެ نَفْس ތަކުން اللَّه ގެ މަގުގައި جِهاد ކުރުމެވެ. ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމަ އެގޮތް، އަދި އެ ކަންތައް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހެޔޮކަން ބޮޑުވެ. އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ކައްފާރާތްތަކުން ހުރި ފައިދާއަކީ، އެ ވިޔަފާރީގެ ނަފާއަކީ:

(١٢) އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި އެ ތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދިޔުމާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އަދި قائِم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެތަކުގައި ތިބޭނޭ مَسْكَن ތައް (ތިބޭނޭ ތަން) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١٣) އަދި ތިޔަބައިމީހުން އެ ލޯބިކުރާކަމަށް ބަލައި ގާތްކުރައްވާނޭ އެހެން ލޯބިކުރާކަމެއް ވެއެވެ. އެއީ اللَّه ގެ حَضْرَة ން ވާ نَصْر އާއި، ކައިރިވާ. އަދި فَتْح އެވެ. (مَكَّة فَتْح ވުމެވެ.) އަދި مُؤْمِن ތަކުންނަށް އުފާވެރިކަމުގެ خَبَر ދެއްވާށެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ދެތިން آيَة ގައި اللَّه بَيان ކުރައްވާފައި އެވާ ނަފާ އެހައިބޮޑު ވިޔަފާރިއަކީ މިއަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައިވެރިވެވިދާނޭ ވިޔަފާރިއެކެވެ. އެއީ ފަރާތުން ހުށަހަޅާންޖެހޭ މުދަލަކީ اللَّه އަށާއި، އެކަލާނގެ رَسُوْل އާއަށް إِيْمَان ވުމާއި، ދެން މިމާލުންގެ މުދަލާއި نَفْس ތަކުން اللَّه ގެ މަގުގައި جِهاد ކުރުމެވެ. މި ތަކެތީގެ ބަދަލުގައި اللَّه ދެއްވަން އެ ވަންކަމެވެސް ދުވަހަކު ނިމިގެން ނުވާ ބޮޑު نِعْمَة އެވެ. އެއީ ފާފަ ފުއްސަވައި ދެއްވުމާއި އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާހިނގާ އޮންނަ ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވައިދެއްވުމާއި، قائِم ވެ ތިބޭ ސުވަރުގެއިން މާތްވެގެންވާ ގެތަކާއި ދެއްވުމެވެ. އަދި މީގެ އިތުރުން އެހެން ލޯބިލާކަމެއް ވެއެވެ. ދުނިޔޭގައި ދެއްވާ ކާމިޔާބެވެ. ކުރިން ދެންނެވިގެން އައީ قِيامَة ދުވަހުން ހުރި ފައިދާއެވެ. ދުނިޔެމަތީގައިވާ ފައިދާއަކީ اللَّه ގެ نَصْر އާއި، فَتْح ދެއްވުމެވެ. ފަހެ މި ވިޔަފާރީގެ ނަފާ ބޮޑުކަމެވެ!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوٓا۟ أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّـۧنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

## ތަފްސީރު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ކޯ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. كُونُوٓا۟ أَنصَارَ ٱللَّهِ الله ގެ نَصْر ވެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވާށެވެ. كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ مَرْيَم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ވިދާޅުވި ފަދައިން لِلْحَوَارِيِّـۧنَ حَوارِيّ ންނަށް مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ الله އަށްޓަކައި ވާ އަހުރެންގެ أنْصار ންނަކީ ކޮބައިހެއްޔެވެ؟ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ حَوارِيّ ން ދެންނެވިއެވެ. نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ އަހުރެމެން މިހިރީ الله ގެ نَصْر ވެރިންނެވެ. فَـَٔامَنَت طَّآئِفَةٌ ފަހެ جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު އީމާން ވިއެވެ. مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بَنِى إسْرَائِيْل ން ކުރެ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ އަދި جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު ކާފަރުވިއެވެ. فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ފަހެ إيْمَان ވެގެންވި މީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ގަދަކޮށްދެއްވީމެވެ. އެމީހުންނަށް ބާރު ދެއްވީމެވެ. عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ އެމީހުންގެ عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް. فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾ ފަހެ ގަދުރުވެގެންވާ ގަދަފަދަ ބަޔަކު ކަމުގައި އެމީހުންވިއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللَّه ގެ نَصْر ވެރިންނަށް ވާށެވެ. އެބަހީ اللَّه ގެ دِين އަށް ދީ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަތޫވެން ވާށެވެ. އެއީ حَوارِيّ ންނަށް ވެސް عِيْسَى ވިދާޅުވި ގޮތަށްހެންނެވެ. (حَوارِيّ ންނަކީ عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ގެ أصْحاب ންނެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "اللَّه އަށް نَصْر ދޭން އަޅުގަނޑުގެ نَصْر ވެރިންނަކީ ކާބަޔަކުހެއްޔެވެ؟" އެބަހީ "اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދިނުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް نَصْر ދީ ވާގިވެރިވާނީ ބަޔަކީ ކޮން ބައެއް ހެއްޔެވެ؟" އެހިނދު حَوارِيّ ބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުމެން މި اللَّه ގެ نَصْر ވެރިންނެވެ." އެބަހީ "اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދޭން ތިބި މީހުންނެވެ." (مُحَمَّد ގެ ފާނަށް إِيْمَان ވެގެން ތިބި މީހުންނޭވެ. عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ގެ حَوارِيّ ބޭކަލުން އެ ވިދާޅުވިގޮތަށް اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދީ ބަޔަކު ކަމުގައި ކަތޫވެން ވާށެވެ.

ފަހެ أصْحاب ބޭކަލުންނަކީ رَسُوْل اللَّه ﷺ އެފަރާތުން އެންގެވުމުން އެ ބޭކަލުން ކަންތައް ކުރެއްވިވަސް ހަމަ އެފަރާތުންނެވެ. އެ ބޭކަލުން ވީ اللَّه ގެ دِين އަށް نَصْر ދިން މާތް ބޭކަލުން ކަމުގައެވެ. رَضِيَ اللَّه عَنْهُم) ދެން بَنِى إسْرائِيل ންގެ ތެރެއިން جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު މީހުން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم އަށް إِيْمَان ވިއެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން جماعَة އެއްގެ ބަޔަކު ކާފަރުވިއެވެ. ދެންފަހެ ކާފަރު އެ جماعَة ގެ މައްޗަށް إِيْمَان ވި މީސްތަކުންނަށް މަތިވެރިކަން ދެއްވާގޮތުގެ ގަދަވުމަކުގައި، تَأْيِيد ކުރެއްވީމެވެ. އަދި إِيْمَان ވި މީސްތަކުން ވީ އެބައިމީހުންގެ عَدُوّ ންގެ މައްޗަށް ގަދަވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

# الجمعة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الجمعة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِى بَعَثَ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا۟ بِهِمْ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾

## ތަރުޖަމާ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ = اللّٰه އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. (اللّٰه ހުސް طاهِر ވަންތަ ކުރައެވެ.) ۞ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައި ވާހައި ތަކެތި ۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައި ވާހައި ތަކެއްޗާއި، ۞ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ = (އެކަލާނގެއީ) ހުރިހާ ތަކެތީގެ ވެރި، އަދި ހުރިހާ عَيْب އަކުން ސުބްޙާނަހު ވީވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ = عِزَّة ވަންތަވު ބާރުގަދަވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެއީ ۞ بَعَثَ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ = ފޮތްކިޔާނުން ނުދަންނަ މީހުންގެ ތެރެއަށް ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. ۞ رَسُولًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން رَسُوْل ކަލޭގެފާނު ۞ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آيَة ތަށް ކިޔައިދެއްވައެވެ ۞ وَيُزَكِّيهِمْ = އަދި كُفْر އާއި، شِرْك ން އެމީހުން طاهِر ކުރައްވާ ۞ وَيُعَلِّمُهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލޭގެފާނު އުނގަންނައިދެއްވާ ۞ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ = ފޮތާއި، حِكْمَة (ޔަޢުނީ قُرْءان އާއި، سُنَّة) ۞ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ = އަދި އޭގެ ކުރީގައި އެމީހުން ވީހަކަސް ۞ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢﴾ = ކަނޑައެޅި ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ ۞ وَءَاخَرِينَ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންކުރެ އެހެން ބަޔަކާއި، ۞ لَمَّا يَلْحَقُوا۟ بِهِمْ = އަދި މިހާތަނަށް އެމީހުން ބައްދަލުނުވާ ۞ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣﴾ = އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّٰه ގެ فَضْل ވަންތަކަމެވެ. ۞ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެ فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވައެވެ. ۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه އީ ۞ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤﴾ = فَضْل ވަންތަކަމާއި، ހައިބަ ބޮޑުކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އުޑުތަކާއި، ބިމުގައި ވާހައި ތަކެތި الله އަށް تَسْبِيح ކިޔައެވެ. الله ހުސް طاهِر ވަންތަ ކަލޭގެއެވެ. (ދުނިޔޭ ބޭނުންވާ ތަކެތި ދުނިޔޭގެވެ. ދުނިޔޭ ނުބޭނުންވާ ތަކެތި އަދި އެހެން ޒަމާނުގެ ތަކެތިވެ. حال ގެ ދުނިޔޭގެވެ. އިންސާނުންނަކަށް އެ ތަކެތީގެ تَسْبِيح ނުވިސޭނެއެވެ. އެއްވެސް އެއްޗެއް الله އަށް تَسْبِيح ކިޔާ ކަމުގައި ވެސް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު އިންސާނުންނަކަށް އެ تَسْبِيح ނުވިސޭނެއެވެ.: وَإِن مِّن شَىْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِۦ وَلَـٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ الآية – بَنِيْ إِسْرَائِيْل 44)

**(٢)** الله އީ އެންމެ ރަނގަޅު ތަކެތީގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެންމެ ރަނގަޅު عَيْب އަކުން ދުރުވެ ހުސް طاهِر ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ عِزَّة ވަންތަ، حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣)** އެކަލާނގެއީ ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ ("أُمِّيّ") މީހުންގެ ތެރެއަށް ނަމަ އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު "أُمِّيّ"] އިން މީހަކު رَسُوْل ކަމުގައި ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ سَماوِي އެއްވެސް ފޮތެއްގެ أَهْل ވެރި ބަޔަކު ނޫން ކަމުގައި ނުވާ عَرَبِي ނަގެ މީހުންނަށް عَرَبِي ނަގެ ތެރެއިން رَسُوْل އަކު ފޮނުއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ مُحَمَّدٌ ﷺ އެވެ. އަދި އެހެން ދީނުގައި [أُمِّيّ] މި لَفْظ ގެ މާނައީ ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހާއެވެ. އެ ދުވަސްވަރު عَرَبِي ނަގެ ގައުމު މީހަކު ލިޔުންކިޔުން އަންގަނެގެން، ގިނަ މީހުން عَامّ ގޮތެއް ލިޔުންކިޔުން ނުދަންނަ މީހުންނެވެ.)

**(٤)** ދީނުގެ އެ ހަރުފަތް ވަގުތުގައި އެބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آيَة ތައް ކިޔަވައިދެއްވުމާއި، كُفْر އާއި، شِرْك ން އެބައިމީހުން طاهِر ކުރެއްވުމާއި، އަދި ކީރިތި قُرْءان އާއި، سُنَّة އެބައިމީހުންނަށް އުނގަންނައިދެއްވުމަށެވެ. އަދި އޭގެ ކުރީގައި، އެބަހީ رَسُوْل އާ ފޮނުއްވުމުގެ ކުރީގައި، ކަނޑައެޅިގެން بَيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމުގައި އެމީހުން ތިބިކަމުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل ކަމުގައި ފޮނުއްވީ އާޚިރަތުން އެބައިމީހުންގެ ތެރެއަށް ނުވަތަ ބޮޑުކޮށްލެއްވުމަށެވެ (އެބަހީ އެކަލާނގެ أَصْحاب ބޭކަލުންނަށް ފަހުގައި قِيامَة އާ ހަމައަށް ދިމާވާ އެންމެހާ ބަޔަކު) ވެސް رَسُوْل ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ، حَكِيم ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

އެއީ – އެބަހީ نَبِي ކަމާއި، رَسُوْل ކަމަކީ – الله ގެ فَضْل ވަންތަ ވެރި ކަމެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބަޔަކަށް އެ فَضْل ވަންތަކަން ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ فَضْل ވަންތަކަމުގެ ވެރި، ބޮޑު ޝަރަފު ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٥ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ۝٦ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ۝٧ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٨

## ލަފުޒީ

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ = تَوْرَاة އުފުލާން ޖެހުނު މީހުންގެ މިސާލަކީ: އެބަހީ تَوْرَاة ގައިވާ ގޮތަށް عَمَل ކުރާން ޖެހުނު މީހުންގެ މިސާލަކީ ۞ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا = ދެން އެ ތާރީ އުފުލުން ނުއުފުލި (އެބަހީ އޭގައިވާ ގޮތަށް عَمَل ނުކުރި) ۞ كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ = حِمَارُ ގެ މިސާލެވެ. ۞ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا = ފޮތްތަކެއް އުފުލާ ۞ بِئْسَ مَثَلُ = އެމީހުންގެ މިސާލު ނުބައިވެގެން ވެއެވެ. ۞ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ = އެ ދޮގުކުރި މީސްތަކުންގެ ۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللَّه ގެ آيَة ތައް ۞ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި اللَّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. ۞ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٥ އަނިޔާވެރިވި ބައެއްކަށް ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ = އޭ يَهُودِي ވި މީހުންނޭވެ. (އޭ يَهُودِي ންނޭވެ.) ۞ إِن زَعَمْتُمْ = ކަލޭމެން ހީކުރަނީނަމަ ۞ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ = ހަމައެކަނި ކަލޭމެންނަކީ اللَّه ގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި (ލޯބިވެރިން ކަމުގައި) ۞ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ = އެހެން މީސްތަކުން ފިޔަވައި ۞ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ = ފަހެ ކަލޭމެން މަރު އެދޭށެވެ. (މަރުވުމަށް އެދޭށެވެ.) ۞ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ۝٦ = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވަންޏާ ۞ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا = ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެ މަރަކަށް ނޭދޭނެތެވެ. ۞ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ = އެއީ އެމީހުންގެ އަތްތަކުން އިސްކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން ۞ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ = އަދި اللَّه އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ . ۞ بِٱلظَّٰلِمِينَ ۝٧ = އަނިޔާވެރިންގެ ކަންތައްތައް ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْمَوْتَ = ހަމަކަށަވަރުން މަރު ۞ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ = ކަލޭމެން އެއިން ރެކި ހިނގާ ۞ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ އެ މަރު ބައްދަލުކުރާނެއެވެ. ۞ ثُمَّ تُرَدُّونَ = ދެން ކަލޭމެން ރައްދުވާނެއެވެ. ۞ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ = غَيْب އާއި، ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ۞ فَيُنَبِّئُكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް خَبَر ދެއްވާނެއެވެ. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٨ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން ދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ۞

## إجْمَالِي ވާހަ

**(٥)** تَوْرَاة އަށް عَمَل ކުރަން ޖެހިފައި ދިން އެ ޔަހޫދީންނާ ގޮތަށް عَمَل ނުކުރި މީހުންގެ މިސާލަކީ ބުރަކޮށްގެން ބޮޑެތި ފޮތްތަކެއް އުފުލާ حِمار ގެ މިސާލެވެ. (ބުރަކުރިމަތީގައި ވަނީ ފޮތްތަކެއް ކަމުގައިވެސް ނަފާއެއްވެސް ކަމެއް އެ حِمار އަކަށްވެސް ނުލިބެއެވެ.) اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މި މީހުންގެ މިސާލު ނުބައިކަން ވަރަށްވެސް ބޮޑެވެ. އަދި އަނިޔާވެރި ޤައުމު ބައަކަށް اللّٰه ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެއެވެ. (މި އާޔަތުގައި އިޝާރާތްވެގެން މިވާ މީހުންނަކީ يَهُودِي ންނެވެ.)

**(٦)** (އޭ رَسُوْل اللّٰه އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އޭ يَهُودِي ވެގެން މީހުންނޫ! ކަލޭމެންނަކީ އެހެން މީސްތަކުން ފިޔަވައި اللّٰه ގެ وَلِيّ ން ކަމުގައި – އަދި އެކަލާނގެ އެންމެ ލޯބިވެތިވެރިން ކަމުގައި މީހުން ކަމުގައި ދައުވާކުރަ – އެހެންކަމުން ހިތުވަރުން ތެދު ކަލޭމެން މަރުވާން އެދޭށެވެ. (އެއީ މަރުން ހަމަ ސީދާ ދިޔުމަކަށް ސުވަރުގެ ދޭނެތީއެވެ. ކަލޭމެން ހިތުވަރާ ގޮތުގައި، އަދި ކަލޭމެން ބުނާ ގޮތުގައި يَهُودِي އަކު ނުވަތަ نصارى އަކު ނޫން މީހަކު ސުވަރުގެއަށް ނުވަންނާނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ބަހުގައި ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ އެގޮތަށް މަރުވާން އެދޭށެވެ. (އެމީހުންގެ އެބަހާއި، އެ ހިތުގެ އެއް ދޮގެއްކަން އެނގެނީ اللّٰه އެ وَحِى ކުރައްވާފައި މިވަނީއެވެ.)

**(٧)** ދުވަހަކުވެސް އެމީހުން އެ މަރަކަށް ނާއެދޭނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކުރިއަށް ކޮށްފައިވާ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނާމެދު اللّٰه ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ.

**(٨)** (އޭ رَسُوْل اللّٰه އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެކަމަކާމެދު ކަލޭމެން ބިރުން ފިލާ ދުވަނީ މަރު ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނާ ބައްދަލުވާނެއެވެ. ކަލޭމެން މަރުވާނެއެވެ. ސިއްރާއި، ފާޅު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حَضْرَة އަށް – اللّٰه ގެ حَضْرَة އަށް – ދެން ކަލޭމެން ރުޖޫޢަކުރާނެއެވެ. ދެންފަހެ ދުނިޔޭގައި ތިބެގެން ކަލޭމެން ކުރިކަމުގެ خَبَر އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. (އަދި އޭގެ جَزَاء ވެސް ދެއްވާނެއެވެ.)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ قُلْ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ ۚ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

## މުފްރަދާތު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ = ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ ❁ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ = ހުކުރު ދުވަހު ❁ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ = ތިޔަ الله ގެ ذِكْر އަށް ކަލޭމެން އަވަސްވާށެވެ. ❁ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ = އަދި ވިޔަފާރިކުރުން ދޫކޮށްލާށެވެ. ❁ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ = އެކަން ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ. ❁ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވާނަމަ ❁ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ = ތިޔަ ނަމާދު ނިމިއްޖެއްޔާ ❁ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = ތިޔަ ކަލޭމެން ބިމުގައި ފެތުރޭށެވެ. (މަސައްކަތް ކުރުމަށް އެރޭށެވެ.) ❁ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ = އަދި الله ގެ فَضْل ވަންތަކަމުން ކަލޭމެން އެދޭށެވެ. ❁ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا = އަދި ކަލޭމެން ގިނަގިނައިން الله ހަނދާންކުރާށެވެ. (ذِكْر ކުރާށެވެ.) ❁ لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ وَإِذَا رَأَوْا۟ تِجَٰرَةً = އަދި އެމީހުންނަށް ވިޔަފާރިއެއް ފެނިއްޖެއްޔާ ❁ أَوْ لَهْوًا = ނުވަތަ ކުޅިވަރެއް (ފެނިއްޖެއްޔާ) ❁ ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا = އޭގެއަށް އެމީހުން ބައިބައިވެގެން ދަނީއެވެ. ❁ وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ = ކަލޭގެފާނު (مِنبَر މަތީ ކޮޅަށް ދޫކޮށްލައި ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ = الله ގެ حَضْرَة ގައި ވާ ތަކެތި ވާ ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ❁ مِّنَ ٱللَّهْوِ = ކުޅިވަރަށް ވުރެ ❁ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ ۚ = އަދި ވިޔަފާރިއަށް ވުރެންނާއި،❁ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾ = އަދި الله އީ ރިޒުޤުދެއްވާ ފަރާތްތަކުން ކުރީ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٩)** އާ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ހުކުރު ދުވަހު ހުކުރު ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ اللّه ގެ ذِكْر ކުރުމަށް ކަލޭމެން އަވަސްވެގަންނާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ގަނުވިއްކުން ދޫކޮށްލާށެވެ. (ހުކުރު ވަގުތު ކަލޭމެން ވިޔަފާރި ނުކުރާށެވެ.) ކަލޭމެންނަށް އެނގޭ ކަމުގައި ވަންޏާ އެކަމީ (އެކަން) ކަލޭމެންނަށް މާ ހެޔޮވެގެން ވެއެވެ.

(ޝަރަހަ: [ހުކުރު ދުވަހު ހުކުރު ނަމާދަށް ގޮވައިލެވިއްޖެއްޔާ] އާ އެއީ ބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ إمام މިމްބަރަށް خُطْبَة ކިޔުމަށް ވަންބަރަށް އަރިމާ ދެން އެ ގޮވާ ބަންގި ގޮވުމެވެ. އެ ވަގުތުން ފެށިގެން ހުކުރު ނަމާދު ނިމެންދެން، ވިޔަފާރިކުރުން މުޅިން حَرام ވެއްޖެއެވެ. މަނާ ވެއްޖެއެވެ.) رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ޒަމާނުގައި خُطْبَة ފެށްޓެވީ މެންދުރު ބަންގިއާއި ވިދިގެންނެވެ. 12.35ގައެއްޓުންނެވެ.

**(١٠)** ދެންފަހެ ހުކުރު ނަމާދު ނިމިއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެންގެ މަސައްކަތްތަކަށްގެން (ގަނުވިއްކުމާއި، އެހެނިހެންވެސް ކަންކަމާއިގެން) އުފުލޭށެވެ. ބިމުގައި ފެތުރިގަންނާށެވެ. މާތް ބާރީ ހުށިދީ ދިޔުމަކަށް ދާށެވެ. ދިޔުން ހުއްދަވީއެވެ. އަދި اللّه ގެ حَضْرَة ން فَضْل ވަންތަކަން އެދޭށެވެ! ރިޒްޤު އެދޭށެވެ.! އަދި ދަރުމަވަންތަ، ثَواب ވެސް އެދޭށެވެ!. އަދި ގިނަގިނައިން اللّه އަށް ذِكْر ކުރާށެވެ!. اللّه ހަނދާންކުރާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ލިބުމަށެވެ. އެކަމުގެ أُمِّيد ގައެވެ.

**(١١)** އަދި رَسُولُ الله އެމީހުންނަށް ވިޔަފާރިއެއް ފެނިއްޖެއްޔާ، ނުވަތަ ކުޅިވަރެއް ފެނިއްޖެއްޔާ އެދިމާއަކަށް އެބައިމީހުން ފަޅަފަޅެވެން ދަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ( މިންބަރުގައި خُطْبَة ވިދާޅުވަމުން) ދޫކޮށްލައިފައި އެމީހުން ނުކުމެގެން އެ ދަނީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކުޅިވަރާއި، ވިޔަފާރިއަށްވުރެ اللّه ގެ حَضْرَة ގައި ވާ ތަކެތި (ثَواب އާއި، ދަރުމަ) މާ ހެޔޮކަން ބޮޑެވެ. އަދި اللّه އީ ތަކެތި ދެއްވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

(ޝަރަހަ: މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި ސަބަބަކީ تَفْسِير عِلْم ވެރިން ލިޔުއްވާފައި ވެއެވެ. އެ ވާހަކައިގެ خُلاصَة އަކީ: مَدِينَة ގެ أَهْل ވެރިންނަށް ބަނޑުހައިހޫނުކަމެއް ދިމާވެފައިވި ދުވަސްވަރެއްގައި އެމީހުންގެ ވިޔަފާރި ގާފިލާ شام ކަރައިން އައިސް ލެވި ވަގުތަކީ ހުކުރު ދުވަހު رَسُوْل اللّه ﷺ މިމްބަރުގައި خُطْبَة ވިދާޅުވާން ހުންނެވި ވަގުތެވެ. ވިޔަފާރި ގާފިލާ އައިސްފައި ހުރިކަން މިސްކިތުގައި ހުރިހާ ބާރަ މީހުން ފިޔަވައި އެންމެން ވިޔަފާރި ގާފިލާ ދިމާއަށް ދުވެގަތުމުންނެވެ. رَسُوْل اللّه ﷺ ހުންނެވީ خُطْبَة ވިދާޅުވަމުންނެވެ. އެކަމާ ގުޅިގެން މި އާޔަތް ބާވައިލެއްވި އެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ =فَتْحُ الْقَدِير=

# منافقون سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المنافقون — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ ۖ وَإِن يَقُولُوا۟ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ۖ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ۖ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ ٱلْعَدُوُّ فَٱحْذَرْهُمْ ۚ قَـٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް مُنافِق ން އަތުވެއްޖެއްޔާ قَالُوا۟ نَشْهَدُ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހެކިވެމެވެ. إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ اللَّه ގެ رَسُوْل އާ ކަމަށް وَٱللَّهُ يَعْلَمُ އަދި اللَّه ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ އެކަލާނގެ رَسُوْل އާކަން وَٱللَّهُ يَشْهَدُ އަދި اللَّه ހެކިވޮޑިގަންނަވައެވެ. إِنَّ ٱلْمُنَـٰفِقِينَ لَكَـٰذِبُونَ ﴿١﴾ ހަމަކަށަވަރުން مُنافِق ން ނިކަން ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުވެރިންނެވެ. ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَهُمْ جُنَّةً އެމީހުންގެ ހުވައިތައް އެމީހުން ހެދީ ޢައްޑަނަކަށެވެ. فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ފަހެ އެމީހުން اللَّه ގެ މަގު ބަންދުކޮށްދިނެވެ. إِنَّهُمْ سَآءَ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނުބައި ވެއްޖެއެވެ. مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ އެމީހުން ކުރަމުން ދިޔަ ކަންތައްތައް ذَٰلِكَ އޭގެސަބަބު/ އެއީ ވީ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އީމާންވިއެވެ. ثُمَّ كَفَرُوا۟ ދެން ކާފިރު ވިއެވެ. فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ ފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި ސީލު ޖެހިވިއްޖެއެވެ. فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ފަހެ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ. ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ އެމީހުންގެ ހަށިތައް ކަލޭގެފާނު عَجائب ކުރުވައެވެ. وَإِن يَقُولُوا۟ އަދި އެމީހުން ބަސް ބުނާނަމަ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބަސް އަޑުއަހާނެއެވެ. كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ އެމީހުން ކޮންފަދަ ގޮތެއްތޯ؟ يَحْسَبُونَ އެމީހުން ހިތަށްއަރައެވެ. ހިތާއެވެ. كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ކޮންމެ ގޮވުމެއް ވެސް އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވާކަމަށް هُمُ ٱلْعَدُوُّ އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ހަމަ عَدُوّ ންނެވެ. فَٱحْذَرْهُمْ އެމީހުންނާމެދު

ބުރުވިތާށެވެ. قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ الله އެމީހުންނަށް لَعْنَة ލައްވާށިއެވެ. أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾ އެމީހުން ދޫވެ ހަދަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ (حَقّ ގޮތް ދުރަށް އެމީހުން ދަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟)

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُوْل الله އެވެ.!) مُنافِق ންގެ މީހުން ކަލޭގެފާނުގެ مَجْلِس އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. [ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަކީ ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ رَسُوْل އާ ކަމަށް އަހުރެމެން ހެކިވަމެވެ.] އަދި الله އެއަންގަވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ الله ގެ رَسُوْل އާ ކަން الله ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُنافِق ން އެ ހަދަނީ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުކަން، އެއީ ދޮގުވެރިން ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންވެއެވެ.

ދަންނަވައެވެ. މި އާޔަތްގައި މިވާ مُنافِق ންގެ ވެރިޔަކީ عَبْدُاللّٰه بن أُبَيٌّ بن سَلُول އާއި، އޭނާގެ އެކުވެރިންނެވެ. رَسُوْل اللّٰه ﷺ ގެ މަޖިލީހަށް އެމީހުން އައިސް، [ކަލޭގެފާނީ رَسُوْل އާ ކަމަށް އަހުރެމެން ހެކިވަމެވެ.] މިހެން ބުނާ ބުނުމަކީ އެމީހުން ދުލުމަތިން ބުނާ ބުނުމެއް ކަމުގައި الله ހެކިވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އެއީ مُؤْمِن ންގެ ކަނޑިތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ފޭރުން ހަމަ ބޭރު ބުނެވުން ދޮގެވެ. އެމީހުންނަކީ އޮޅުވާލުމުން ދީނަށް ވިސްނޭނެ ބައެއް ނޫނެވެ.

(٢) އެމީހުން އެމީހުންގެ ހުވާތައް، ހިފި އެ ތިބީ (مُؤْمِن ންގެ ކަނޑިތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް) އަޑިގަނޑަކަށް ކަމުގައެވެ. ފަހެ އެގޮތުން އެމީހުން الله ގެ މަގު ބަންދުކުރިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކުރަމުން އެ ދާ ކަންތައްތަކީ ހާދަހާ ނުބައި ކަންތަކެވެ.

(٣) އެއީ، އެބަޔަކީ އެމީހުން އެ ދޮގުހަދައި، އަދި ނުބައި عَمَل ތަކާ ކުރުމުން އެ ދަނީ އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެ، ދެން ކާފިރުވި ކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި الله ސިއްކަ ޖައްސަވައި، ބަންދުކުރައްވައިފިއެވެ. އެހެންވީމާ އެމީހުންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ.

(٤) (އަދި އޭ رَسُوْل الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފެނިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ހަށިތަކުގެ ރީތިކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު عَجائِب ކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ވާހަކަދައްކާނަމަ ކަލޭގެފާނު އަޑުއަހާނެއެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް ހީފުޅުވާނީ އެއީ ހަމަ حَقّ ތެދު ވާހަކަ ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެއީ ހަމަ ދޮގެވެ.) އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ ފާރުގައި ޖައްސާލާފައިވާ ލަކުޑިގަނޑުތަކާ ހަމަ އެއްފަދައެވެ. ކޮންމެ އަޑެއް ނިވުނަސް އެމީހުން ހީކުރަނީ އެއީ ހަމަ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އަންނަ އަޑެއް ކަމަށެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ބިރުވެރިކަމުންނެވެ.) އެއީ ކަނޑައެޅިގެން عَدُوّ ންނެވެ. الله އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވާށިއެވެ.! لَعْنَة ލައްވާށިއެވެ.! އަދި އެމީހުން حَقّ މަގުދުރުވެ، ދޫވެގެން ހަދަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟ ދޫވެހަދަނީ ކޮންފަދައަކުން ހެއްޔެވެ؟

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا ۗ وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ تَعَالَوْا ކަލޭމެން އަންނާށޭ يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ ކަލޭމެންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާނެ رَسُولُ اللَّهِ رَسُوْل الله ގެފާނު لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ އެމީހުންގެ ބޯތައް (އަނބުރާ ފަހަތަށް) އަނބުރައިލައެވެ. وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދޭތީމު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ އެމީހުން ކިބުރުވެރި ވެގެންވާ حال سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަމަހަމަވެގެން ވެއެވެ. أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް دُعاء ކުރެއްވުމާއި، أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް دُعاء ނުކުރެއްވުމާ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ الله އެމީހުންނަށް ނުފުއްސަވާ ހުއްޓެވެ. إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي ހަމަކަށަވަރުން الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ. الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ فاسِق ވީ، ނުކިޔަމަންތެރި ފިރުޤަ ބަޔަކަށް هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ އެމީހުންނަކީ ބުނާ މީހުންނެވެ. لَا تُنفِقُوا ކަލޭމެން އެހީއާއި ނުދޭށެވެ. ހޭދަ ނުކުރާށެވެ. عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ الله ގެ رَسُوْل އާގެ އަރިހުގައިވާ ބައެއްކަށް حَتَّىٰ يَنفَضُّوا އެމީހުން ވަކިވާންދެން (رَسُوْل الله ގެފާނު ދޫކޮށް އެމީހުން ދާންދެން) وَلِلَّهِ خَزَائِنُ އަދި خَزانَة ތަކެއް މިލްކުވެވޮޑިގެން ވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ އުޑުތަކާއި، ބިމުގެއި ވާ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ އަދި އެހެން ނަމަވެސް مُنافِق ންނަކަށް لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ ނުވިސްނެއެވެ. ނުވިސްނޫނެއެވެ. يَقُولُونَ އެމީހުން ބުނެއެވެ. لَئِن رَّجَعْنَا އަހުރެމެން އެނބުރި ދިޔައިއްޖެއްޔާ إِلَى الْمَدِينَةِ مَدِينَة އަށް لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެތަނުގައި ތިބި عِزّة ތެރިވެގެން އެތަނުގައި ތިބި އެންމެ ދެރަ ނިކަމެތިން ނެރެދޫކުރާނެއެވެ. وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ އަދި عِزّة ވަނީ الله އަށެވެ. وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ އަދި، مُؤْمِن ންނަށެވެ. وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ އަދި އެހެން ނަމަވެސް مُنافِق ން لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ އެމީހުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥)،(٦)** އަދި [ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އެދިދُعَاء ކޮށްދިނުމަށް އެދި ދަންނަވާން [رَسُوْل اللَّه ﷺ ގެއަރިހަށް ކަލޭމެން އަންނާށޭ] މިހެން އެ مُنافِق ންނަށް ދިމާއަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ބޯތައް އަނބުރާ ފަހަތަށް އަނބުރައިލާނެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދެކެވަޑައިގަންނަވާނެ كِبْر ވެރިވެގެންވާ حال،ފުރަގަސްދޭނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭގެފާނު دُعاء ކުރެއްވިޔަސް، އަދި ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ފާފަފުއްސެވުމަށް دُعاء ނުކުރެއްވިޔަސް ހަމަހަމައެވެ. އެމީހުންނަށް اللَّه ފާފަފުއްސަވާ ނުހުއްޓެވެ. فاسِق ވެ، ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް ހަމަކަށަވަރުން اللَّه ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

**(٧)** އެމީހުންނަކީ، އެބަހީ އެ مُنافِق ންނަކީ [رَسُوْل اللَّه ﷺ ގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނަށް ކަލޭމެން ހޭދަ ނުކުރާށޭ] މިހެން ބުނާ މީހުންނެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޫކޮށް، މުޅިން ދުރަށް ދާނެހެންނެވެ. އެކަމަކު، އުޑުތަކާއި، ބިމުގެ خَزانَة ތަކެއް ވަނީ ހަމައެކަނި اللَّه އަށް މިލްކުވެ، خاصّ ވެގެންނެވެ. ނަމަވެސް مُنافِق ންނަކަށް އެކަމެއް ނުވިސްނެއެވެ.

ނޯޓް: މި އާޔަތުގައި رَسُوْل اللَّه ﷺ ގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންނޭ އެއީ ބަޔަކުން މުހާޖިރުވި مُهاجِرِيّ ބޭކަލުންނާއި فَقِير ބޭކަލުންނެވެ. =فَتْحُ الْقَدِير=

**(٨)** އެމީހުންނަކީ- އެބަހީ مُنَافِق ންނަކީ މިހެން ބުނާ މީހުންނެވެ. އަހުރެމެން ހަނގުރާމައިން އެނބުރި مدينة އަށް ދިޔައީމާ އެތާނގައި މިވި عِزَّة ތެރި މާތް މީހުންވެގެން އެތާނގައި މިވި ދެރަ ނިކަމެތިން އެތަނުން ނިކަސް ނެރެލާނުމެވެ. (މިފަދަ ބަސްތަކެއް ބުނީ مُنَافِق ންގެ رَئِيْس عَبْدُاللَّهِ بْنُ أُبَيُّ بْنُ سَلُوْلُ އެވެ. عِزَّة ތެރިން ކަމުގައި އޭނާ މުރާދު ކުރީ އޭނާއާ އޭނާގެ އެކުވެރިންނެވެ. އަދި ދެރަ ނިކަމެތިންކަމުގައި އޭނާ މުރާދުކުރީ رَسُوْلُ اللَّه ﷺ އާ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ مُؤْمِن ންނެވެ. ފަހެ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އޭނާގެ މިބަހަށް ރައްދުކުރައްވައި އެއަންގަވަނީ މިފަދައިންނެވެ.) عِزَّة ތެރިކަމާ މާތްކަން ވަނީ ހަމައެކަނި اللَّهُ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އަށާއި އަދި مُؤْمِن ންނަށެވެ. އެހެން ބަޔަކަށްނޫނެވެ. އެކަމަކު مُنَافِق ންނަކަށް އެގޮތެއް ނޭގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ۝٩ وَأَنفِقُوا۟ مِن مَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝١٠ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝١١

## ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! لَا تُلْهِكُمْ ކަލޭމެން غَافِلُ ނުކުރުވާށޭވެ.! (غَافِل ކުރިއަރުންނުކުރާށެވެ.!) أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިން ވިޔަސް عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ اللَّهُ ގެ ذِكْرުން (اللَّهُ ހަނދާންކުރުމުން) وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ އަދި އެފަދައިން އެކަން ކޮށްފިމާ ދަންނަވައެވެ. فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންނީ ٱلْخَٰسِرُونَ ۝٩ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. وَأَنفِقُوا۟ އަދި ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ. مِن مَّا رَزَقْنَٰكُم ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވި ރިޒުޤުން مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ އައުމުގެ ކުރިން أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކަށް، މަރު فَيَقُولَ ދެން އެމީހާ ބުނެ (ދެން އެމީހާ ދަންނަވައި) رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! ތިޔަރަސްކަލާނގެ މި އަޅާ ފަސްކުރައްވާފާނަމަ ނަމައެވެ. إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ގާތްވެދުވަހަކަށް. ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކަށް. فَأَصَّدَّقَ ފަހެ އަހުރެން މިއަދާ صَدَقَاة ދޭހިމެވެ. وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ۝١٠ އަދި صَالِح ނުގެ މީހުންގެ ތެރެއިން ވެހިމެވެ. وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا އަދި اللَّهُ އެއްވެސް نَفْس އެއް ފަސް ނުކުރައްވާނެއެވެ. إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ އެ نَفْس އެއްގެ އަޖަލު ޖެހިއްޖެއްޔާ. وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ އަދި اللَّهُ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا تَعْمَلُونَ ۝١١ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٩)** އޭ إيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! ކަލޭމެންގެ މުދަލާ އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ސަބަބުން – އަޅުކަމާއި ހުރި – اللّٰهُ ގެ ذِكْر ން ކަލޭމެން غَافِل ކޮށް ހަނދާންނައްތައި ޖިހަ ނުކުރާށެވެ.! ފަހެ އެހެން ހަދައިފި މީހުން ދަންނައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން ގެއްލި ހާނިވެއްޖެ ބައެކެވެ.

**(١٠)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައިފައިވާ ތަކެތިން ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެންކުރެ މީހަކު ކައިރިއަށް މަރު އައިސް މިފަދައިން އޭނާ ދަންނަވާލުމުގެ ކުރިންނެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ. ކުޑަ ވަގުތުކޮޅަކަށް މިއަޅާ ފަސްކޮށްދެއްވާން ނަމައެވެ. އޭރުން މި އަޅާ صَدَقَاة ދީ އަދި صَالِح މީހުންގެ ތެރެއިން ވާނީމެވެ. މިހެން ދަންނަވާލުމުގެ ކުރިންނެވެ.

**(١١)** ފަހެ އެއްވެސް نَفْس އަށް އެ نَفْس އެއްގެ ވަގުތުޖެހުމުން ދުން اللّٰهُ ފަސްކުރައްވާނެއް ނޫނެވެ. އަދި اللّٰهُ ކަލޭމެން ކުރާ ކަމެއްގެ خَبَر ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

# التغابن سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة التغابن　　　　އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٨)

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ لَهُ ٱلْمُلْكُ وَلَهُ ٱلْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤﴾

## ތަރުޖަމާ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ اللَّهُ އަށް تَسْبِيْح ކިޔައެވެ. ( اللَّهُ ހުސް طَاهِر ވަންތަ ކަމުގައެވެ.) مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެތި وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۖ އަދި ބިމުގައި ވާ ތަކެއްޗާއި لَهُ ٱلْمُلْكُ އެންމެހާ މިލްކުވެރިކަމެއް ވާނީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. وَلَهُ ٱلْحَمْدُ ۖ އަދި އެންމެހާ تَعْرِيْف އާއި ސަނާއެއް ވާނީ އެކަލާނގެއަށެވެ. وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ އަދި އެކަލާނގެ ހުރިހާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ﴿١﴾ ކުޅަދުންވަންތަވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُمْ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. فَمِنكُمْ كَافِرٌ ފަހެ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކާފިރުންވެއެވެ. وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން مُؤْمِن ން ވެއެވެ. وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ އަދި اللَّهُ ކަލޭމެން ކުރާހާކަމަކަށް بَصِيرٌ ﴿٢﴾ ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ އެކަލާނގެ އުޑުތައް ހެއްދެވިއެވެ. وَٱلْأَرْضَ އަދި ބިމާއި بِٱلْحَقِّ حَقّ ގޮތުގައި وَصَوَّرَكُمْ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން صُوْرَة ކުރެއްވިއެވެ. فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ صُوْرَة އެންމެ ރިވެ ކުރެއްވިއެވެ. وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ އަދި އެނބުރި ދިޔުން ވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. يَعْلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ އަދި ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާކަންތައް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތައްވެސް (ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.) وَٱللَّهُ عَلِيمٌ އަދި اللَّهُ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤﴾ ޞަދުރުތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާ ކަންތައްތައްވެސް (ހިތްތަކުގެ އަޑީގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް)

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތި اللهُ އަށް تَسْبِيْح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِر ވަންތަކަމުގައެވެ. އެންމެހާ ތަކެތީގެ مِلْك ވެރިޔާ އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުންވާ ގޮތަކަށް އެތަކެތީގެ تَصَرُّفُ ހިންގަވައެވެ. އަދި އެންމެހާ حَمْدُ އާއި تَعْرِيْف އެއްކޮޅި ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމަކަށް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٢)** (އޭ އެންމެހައި މީސްތަކުންނޭވެ.!) ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެކަލާނގެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ކާފިރުން ވެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ންވެސް ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަމަކަށް اللهُ ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٣)** އުޑުތަކާއި ބިން އެކަލާނގެ حَقّ ގޮތުގައި ހެއްދެވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ސޫރަކުރެއްވިއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ސޫރަ ރިވެތި ކުރެއްވައި ރަގަޅު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުންވަނީ އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

**(٤)** އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާ ތަކެތި އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ސިއްރުކުރާ ކަންތަކާއި އަދި ކަލޭމެން ފާޅުކުރާ ކަންތައްތަކެވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހިތްތަކުގައި ޖެހިފައިވާ ތަކެތިވެސް اللهُ ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَبْلُ فَذَاقُوا۟ وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝٥ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُۥ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا۟ وَتَوَلَّوا۟ ۚ وَّٱسْتَغْنَى ٱللَّهُ ۚ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ۝٦ زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَن لَّن يُبْعَثُوا۟ ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ۝٧ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلْنَا ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٨

## މާނަ

أَلَمْ يَأْتِكُمْ ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް ނާދޭ ހެއްޔެވެ؟ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ކާފަރުވީ މީހުންގެ خَبَر مِن قَبْلُ މީގެ ކުރިން فَذَاقُوا۟ ފަހެ އެމީހުން ރަހަ ބެލިއެވެ. وَبَالَ أَمْرِهِمْ އެމީހުން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ عَذَاب ގެ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ۝٥ އަދި އެމީހުންނަށް ހުރި ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ. ذَٰلِكَ އެއީ (އެކަން ވާންޖެހުނީ) بِأَنَّهُۥ كَانَت تَّأْتِيهِمْ އެބަހީ އެމީހުންގެ ކައިރިއަށް އައި ކަމުގައި ވިއެވެ. رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންވާ دَلِيل ތަކާއެކު އެމީހުންގެ رَسُوْل ން فَقَالُوٓا۟ ދެންފަހެ އެމީހުން (އެ رَسُوْل ންނަށް) ބުންޏެވެ. أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا އަހަރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަނީ آدَم ގެ ދަރިން ހެއްޔެވެ؟ فَكَفَرُوا۟ وَتَوَلَّوا۟ ۚ ފަހެ އެމީހުން ކާފަރުވެ ފުރަގަސްދީފިއެވެ. وَّٱسْتَغْنَى ٱللَّهُ ۚ އަދި اللَّهُ އެމީހުން ފިޔަވައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ۝٦ އަދި اللَّهُ އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ. زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ކާފަރުވީ މީހުން ހީކުރިއެވެ. أَن لَّن يُبْعَثُوا۟ ۚ އެމީހުން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުވައި ނުފޮނުއްވޭނެކަމުގައި) قُلْ بَلَىٰ ކަލޭގަނޑު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނޫނެވެ. وَرَبِّى لَتُبْعَثُنَّ އަހުރެންގެ رَبّ ގަންދެއްވައި ވިދާޅުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުވައި) ފޮނުއްވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.އެވެ. ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ކަންތައްތަކުގެ خَبَر ދެއްވޭނެކަން ކަށަވަރެވެ. وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ۝٧ އަދި އެކަމަކީ اللَّهُ އަށް ފަސޭހަ ކަމަކަށްވެއެވެ. فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ފަހެ (އެހެންވީމާ) ކަލޭމެން اللَّهُ އަށާއި رَسُوْل ާ އަށް إِيْمَان ވާށެވެ. وَٱلنُّورِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلْنَا ۚ އަދި މިވަންހަރުސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި نُوْر އަށާއި (އެބަހީ قُرْآن އަށާއި) وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ۝٨ އަދި ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއްގެ خَبَر ، اللَّهُ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٥) (އާ މިތިބަ ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.) މީގެ ކުރިން އިސްވެ ދިޔަ ކާފަރުންގެ خَبَر ތައް ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ނާދޭތޯއެވެ؟ (نُوْح قَوْم ފަދަ عَادُ قَوْم ފަދަ ثَمُوْد قَوْم ފަދަ ކާފަރުވި قَوْم ތަކުގެ خَبَر ނާދޭތޯއެވެ؟ އިވިފައި ނުވޭތޯއެވެ؟) އެމީހުންވެސް އެމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން އަދި عَذَاب ގެ ރަހަ ބަލަ ގަތެވެ. އަދި آخِرَة ގައި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެވެ.

(٦) އެއީ އެވެ، އެބައި އެ عَذَاب އެމީހުންނަށް حَقّ ވީ އެމީހުންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ رَسُوْل ބޭކަލުން ބަޔާންވެގެންވާ دَلِيْل ތަކާއި مُعْجِزَة ތާއިގެން ވަޑައިގެންނެވުމުން އެކާފަރުންގެ މީހުން އެ رَسُوْل ބޭކަލުންނާ ދިމާއަށް (މަލާމަތްތެރިވައި ބުނީ) އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދައްކާނީ آدَم ގެ ދަރިއެއް ހެއްޔެވެ؟ ދެންފަހެ އެބައި މީހުން އެކަލާނގެ رَسُوْل ބޭކަލުން ދޮގުކޮށް ކާފަރުވިއެވެ. އަދި ފުރަގަސް ދިނީއެވެ. އަދި اللّٰهُ އެމީހުންގެ إِيْمَان ކަމާއި އަދުކަމާއި ނުލައި ފުދިވޮޑިގެންވިއެވެ. އަދި اللّٰهُ އީ (އަމިއްލަ ذَات ފުދިއައިގެން) ފުދިވޮޑިގެންވާ حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) ކާފަރުވި މީސްތަކުން ހީކުރައި ބުނެއެވެ. އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރިގެން مَحْشَر އަށް ނުކުތުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުން އެހެން ހީކުރިއެވެ. އާ رَسُوْل اللّٰه އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގަސަމާ ހުވައިކުރަމުން ބުނަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން يَقِيْن ނުވެސް ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَر އަށް ނުކުންނާނެއެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގެ خَبَر ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. (އަދި އޭގެ ފުރިހަމަ جَزَاء ވެސް ދެއްވާނެއެވެ.) އެއީ އެކަލާނގެ އަށް ހާދަ ފަސޭހަކަމެކެވެ.

(٨) ފަހެ އެހެންކަމުން ކަލޭމެން اللّٰهُ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل އާ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި نُوْر ކަމުގައިވާ ކީރިތި قُرْآن އަށް إِيْمَان ވާށެވެ. އަދި اللّٰهُ ކަލޭމެން ކުރާހާ ކަމެއްގެ خَبَر ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އޭގެ جَزَاء ދެއްވާނެއެވެ.)

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ ٱلْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلتَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

## މާނަ

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ ކަލޭމެން جمع ކުރައްވާ ދުވަސް (ހަނދާންކުރާށެވެ.!) لِيَوْمِ ٱلْجَمْعِ ۖ جمع ކުރައްވާ ދުވަހަށް (އެއްކުރައްވާ ދުވަހަށް) ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلتَّغَابُنِ ۗ އެއީ تغابن ގެ ދުވަހެވެ. (ގެއްލުމާއި ހަލާކުގެ ދުވަހެވެ.) وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ އަދި اللَّه އަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا އަދި އެމީހާ صالح عمل ކުރާ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ މީހަކު ނަމަ ނުބައިކަންތަކުގެ އަދަބު ނައްތައިދެއްވާ ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. وَيُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ އަދި މިފަދަ މީހުންނަށް ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާ ހުށީމެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެތަނުގެ ދަށުން ކާރުތައް ދެމިދެމި ހިނގާ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ އެމީހުން އަބަދަށް ދެމިތިބޭނެއެވެ. ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ އެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބެވެ. وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކާފަރުވެ މީސްތަކުން وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ އަދި މިދަންނަވާ ކަލާމެތަކުން އެޖެއްސެ. أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ އެއީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ އަބަދުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ އެއީ އެނބުރި ދިޔުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ އެއްވެސް މުސީބާތެއް ނުޖެހެއެވެ. إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ اللَّه ގެ ހުއްދައާއި އިރާދަފުޅުން މެނުވީ. وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ އަދި اللَّه އަށް إيمان ވާ މުއުމިނެއްގެ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ އޭނާގެ ހިތަށް ހިދާޔަތް ދެއްވައެވެ. وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ އަދި اللَّه އީ ހުރިހާ އެއްޗެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ އަދި ކަލޭމެން اللَّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۚ އަދި ކަލޭމެން رَسُوْل އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. فَإِن تَوَلَّيْتُمْ ފަހެ ކަލޭމެން (ކިޔަމަންތެރިނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާމުވެސް فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ފަހެ ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رَسُوْل އާ ގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވީ بَيَان ވެގެންވާ އިއްވައިދިނުމެވެ. ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ اللَّهُ އީ އެކަލާނގެ މެނުވީ (حقّ) ގޮތުގައި އަޅުކަން ލިބިގެންވާ إله އެއްވެސް ކަލާނގެއެއް ނުވެއެވެ. وَعَلَى ٱللَّهِ އަދި ހަމައެކަނި اللَّهُ އަށް فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ مُؤْمِن ން وَكِيْل ކޮށް ބަރޯސާ ކުރާހުށިކަމެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٩) އެންމެހާ މީސްތަކުން އެއްކޮށްއެއްވާ ދުވަހު ކަލޭމެންވެސް އެއްކޮށްއެއްވާ جَمع ކުރައްވާނެކަން ހަނދާން ކުރާށެވެ. އެއީ تَغَابُن އުވާ ދުވަސް قِيَامة ދުވަހެވެ. (އެއީ ނުކިޔަމަންތެރިވި މީސްތަކުންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކު – އަދި ކިޔަމަންތެރިވި މީސްތަކުންނަށް ފައިދާއާއި كَامِيَاب ހުރި ދުވަހެވެ.) އަދި اللَّهُ އަށް އީމާންވެ صَالِح عَمَل ކުރި މީހާ ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ކުށްފާފަތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފުއްސަވައި – އަދި އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވައި ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާ ހުށިވެއެވެ. އެތަނުގައި މުޅިން އަބަދަށް ދެމިހުރިބޮޑުވާނެއެވެ. ބޮޑު ވާގިދީގައި ނަސީބާ އެއީއެވެ.

(١٠) އަދި ކާފަރުވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިހުރިބޮޑުވާނެއެވެ. އެއީ އެނބުރި ދިއުން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(١١) އެއްވެސް މުސީބާތް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ މުސީބާތެއް مُصِيْبَة އެއް اللَّهُ ގެ إِذْن ލިބުމައި ފަހަރެއްގެ މަތީ ނުލިބެއެވެ. (އެއީ اللَّهُ ގެ قَضَا قَدَرُ ގައި ނިމިފައިވާ ކަންކަމެވެ.) އަދި އެކަންކަމަކީ އެފަދައިން ހިނގާ ކަންތަތްކަން ދަންނާ اللَّهُ އަށް إِيْمَان ވާ ތެދުވެރިޔާ މީހާދަންނައެވެ. އެކަލާނގެ އެމީހާގެ ހިތަށް ކެތްތެރިކަމާއި قَضَا قَدَرُ އަށް ރުހުމުގެ މަގުދައްކަވާ އެކަމަށް تَوْفِيْق ދެއްވައެވެ. އަދި اللَّهُ އީ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) އަދި ކަލޭމެން اللَّهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން رَسُوْل ާ އަށް ކިޔަމަންވާށެވެ.! އަދި ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިނުވެ އަނބުރި ފުރަގަސް ދީފިނަމަ (رَسُوْل އާގެ މައްޗަކަށް އެއްވެސް ކުށެއް ނުވެއެވެ. ފަރުވާލެއްނުލެވެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން رَسُوْل އާގެ މައްޗަށް ހުރީ بَيَان ފޯރުކޮށްދިނުން އިއްވައިދިނުމެވެ.

(١٣) اللَّهُ އެއީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حَقّ އަކުން އެއްވެސް إِله އަކު ނުވާ އެއްކައުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި مُؤْمِن ންގެ މައްޗަށް وَاجِب ވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި اللَّهُ އަށް وَكِيْل ކަމު އިތުބާރު ކުރުމެވެ. ބަރޯސާ ކުރުމެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَـٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا۟ وَتَصْفَحُوا۟ وَتَغْفِرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُوا۟ وَأَطِيعُوا۟ وَأَنفِقُوا۟ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَـٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަނބިންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. وَأَوْلَـٰدِكُمْ އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައްޔާއި عَدُوًّا لَّكُمْ ކަލޭމެންނަށްވާ عدوّ ން. فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ ފަހެ އެމީހުންނާ މެދު ބިރުވެތިވާށެވެ!. ހުށިޔާރުވާށެވެ.! وَإِن تَعْفُوا۟ وَتَصْفَحُوا۟ وَتَغْفِرُوا۟ އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް مَعَاف ކޮށް ދޫކޮށްލައިފިއްޔާ (އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عَفُوْء ކުރައްވައި ފުއްސަވާ ހުށްޓެވެ.) فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحمة ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލާ އަދި ދަރިންނަކީ فِتْنَةٌ ۚ އެއީ فِتْنَة އެކެވެ. إِمْتِحَان އެކެވެ. وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ އަދި اللَّهُ ، އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައިވެއެވެ. أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަވަތެއް فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވިވަރަކަށް اللَّهُ އަށް تَقْوَى ވެރި ވާށެވެ. وَٱسْمَعُوا۟ وَأَطِيعُوا۟ وَأَنفِقُوا۟ އަދި އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވެ ހޭދަ ކުރާށެވެ. خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ އެއީ ކަލޭމެންގެ نَفْس ތަކަށްވާ ހެޔޮކަމެކެވެ. وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ އަދި އެމީހެއްގެ نَفْس ގެ ދަހިވެތި ކަމުން ސަލާމަތްކުރެވިއްޖެ މީހާ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ ފަހެ ކާމިޔާބުވީ އެމީހުން އެއީ يَقِيْن ނުވެސް ކާމިޔާބުވާނޭ މީހުންނެވެ. إِن تُقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ اللَّهُ އަށް ކަލޭމެން ދަރަނި ދޫކޮށް قَرْضًا حَسَنًا ރަގަޅު ހެޔޮ ދަރަންޏަކުން يُضَـٰعِفْهُ لَكُمْ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އެއީ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ އަދި اللَّهُ އީ ކިޔަމަންތެރިންނަށް އަގުހުރި ثَوَاب އިތުރުކޮށްދެއްވާ އަދި އުޅުނު މީހުންނަށް عُقُوْبَة އަވަސް ނުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. عَـٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَـٰدَةِ އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ގައިވާ ކަންތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައްތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ (އެއީ عِزَّة ވަންތަ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަނބީންނާއި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ތެރޭގައި ކަލޭމެންނަށްވާ عَدُوّ ން ވެއެވެ. ފަހެ އެބައިމީހުންނާ މެދު ރައްކާތެރިވާށެވެ!.ހުށިޔާރު ވާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް مَعَاف ކޮށް އެމީހުންގެ ކުށާއިމެދު އަގައި ނުބަލައި ދޫކޮށްލައިފިއްޔާ (އެފަދަ ހެޔޮބަދަލު اللّٰهُ ވެސް ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނެއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަކީ فِتْنَة އެކެވެ. إِمْتِحَان އެކެވެ. ކަލޭމެންގެ ގޮތް ބެއްލެވުމެކެވެ. އަދި اللّٰهُ ގެ حَضْرَة ގައިވާ ثَوَاب އާއި ދަރުމަ މާ ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ އޮތީ އެކަލާނގެ حَضْرَة ގައެވެ. (އެއީ މުދަލާއި ދަރިންގެ ސަބަބުން اللّٰهُ އަށް ނުރުދި ކިޔަމަންތެރިވި މީހުންނަށެވެ.)

(١٦) ކަލޭމެން اللّٰهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެ حَضْرَة އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ.! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވީވަރަކަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ކުރެވޭ أَمْر ތަށް އަހާށެވެ.! އަދި أَمْر ތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ މުދަލުން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް ޚަރަދުކުރާށެވެ.! އެއީ ހަމައެކަނިވެސް ކަލޭމެންގެ نَفْس ތަކަށްވާ ހެވެވެ. އެބަޔާ ހެޔޮކަންތަކަށް ޚަރަދުކުރުމީ ކަލޭމެންނަށްވާ ހެވެވެ. އަދި ބަޚީލު نَفْس ގެ ދަހިވެތިކަމުން ސަލާމަތްވެވިއްޖެ މީހުން ދަންނައެވެ.! ފަހެ كَامِيَاب ވެ ނަސީބުވެރިވާނޭ މީހުންނަކީ އެއީއެވެ.

(١٧) ހެޔޮ ރަގަޅު ގޮތުގައި اللّٰهُ އަށް ދަރަނި ދެއްކޭ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އޭގެ ބަދަލު ގިނަގުނަކޮށްދެއްވާ ހުށިވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާ ހުށިވެ. އަދި اللّٰهُ އީ ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް ثَوَاب އާއި ދަރުމަ އިތުރުކޮށްދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް عُقُوْبَة އަވަސް ނުކުރައްވާ ހަލީމުކަލާނގެއެވެ.

(١٨) އަދި އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ގައި ވާ ކަންތަކާއި ފާޅުގައިވާ ކަންތައް ދަންނަވޮޑިގެންވާ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. ހެޔޮގޮތުގައި ދަރަނި ދިނުމަކީ إِخْلَاص ތެރިކަމާއެކު ހެޔޮނިޔަތުން ތިމާގެ މުދާ اللّٰهُ ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރުމެވެ. وَاللّٰهُ أَعْلَمُ

# الطلاق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الطلاق — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نَبِي އާ އެވެ. (މިއިން މުރާދުކުރެވެނީ މުޅި أُمَّة އާއި އެކުގައެވެ.) إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ ތިޔަބައިމީހުން އަނބީން ވަރިކުރާނަމަ (ވަރިކުރާން قَصْد ކުރާނަމަ) فَطَلِّقُوهُنَّ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އެކަނބަލުން ވަރިކުރާށެވެ. لِعِدَّتِهِنَّ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ގައި (عِدَّة ކުރިމަތިލާތޯ) وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ ۖ އަދި ތިޔަބައިމީހުން عِدَّة ހިމަނައި ހިސާބުކޮށް ހަދާށެވެ. وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލާނގެއާ اللَّهُ އަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ. لَا تُخْرِجُوهُنَّ ކަލޭމެން (ވަރިކުރެވުނު ފަރާތް) އެކަނބަލުން ނުނެރޭށެވެ. مِنۢ بُيُوتِهِنَّ އެކަނބަލުންގެ ގެއިން (އެކަނބަލުން ދިރިއުޅުއްވި ގެއިން) وَلَا يَخْرُجْنَ އަދި އެކަނބަލުންވެސް (އަމިއްލަ އަށް) ގެއިން ނުނިކުންނާށެވެ. إِلَّآ أَن يَأْتِينَ އެކަނބަލުން ގެނެސްގެންވިއްޔާ މެނުވީ بِفَـٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ بَيَان ވެގެންވާ فَاحِش ކަމެއް وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ އަދި އެއީ اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކެވެ. وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ އަދި اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކުގެ ފުރަގަހަށް ގޮސްފި މީހާ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نَفْس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. لَا تَدْرِى ކަލޭއަކަށް ނޭނގެނެއެވެ. لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ اللَّهُ އުފެއްދަވައިފާނެއެވެ. بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ އޭގެ ފަހުގައި ކަމެއް

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ނަބިއްޔާއެވެ. ( މި އާޔަތުން ނަބިއްޔާއަށް مُخَاطَب ކުރައްވާފައި އޮތަސް ބަސްފުޅުން مُرَاد ކުރެވެނީ މުޅި أُمَّة އާއިއެކުގަ އެވެ. އާޔަތުގެ سِيَاقُ ން އެކަން ރަނގަޅަށް ހާމަވެއެވެ.) ދެން އެއަންގަވަނީ، ތިޔަބައިމީހުން އަންހެނުން ވަރިކުރަންޏާ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ގެ ކުރީކޮޅުގައި ވަރިކުރާށެވެ. އެއީ حَيْض ނޫން طَاهِر ވުމަށްފަހު އެކަނބަލުންނާ جِمَاعُ ނުވެ ވަރިކުރުމެވެ.) އަދި ކަށަވަރުން عِدَّة ރަނގަޅަށް ހިސާބުކޮށް ބަލާބަލާ ކުރާށެވެ. އަދި ކަށަވަރުން اللَّهُ އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލަޔުމެންގެ رَبّ އެވެ. (ދެންފަހު ކަލަޔުމެން އެކަނބަލުން ވަރިކޮށްފިއްޔާ) އެކަނބަލުން (ފިރިމީހާގެ) ގެއިން ނުނެރޭށެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށްވެސް ގެއިން ނުނިކުންނަ ހުއްޓެވެ. އެކަމަކު އެއީ އެކަނބަލުން بَيَان ވެގެންވާ فَاحِش ކަމެއް ގެނަސް ނުދެއްޔާއެވެ. (ފަހެ އެއީ ޒިނާ ކުރުން ކަހަލަ – ނުވަތަ ދުލުބަހިކަމުން ގޭގައި އުޅޭ މީހުންނަށް އުދަގޫވާން ކަހަލަ ކަންކަމެވެ. ފަހެ އެފަދަ ކަމެއް ކޮށްފިއްޔާ ދެން އެކަނބަލުން ގެއިން ނެރުމަކީ ކުށެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެއީ، (އެބަހީ މިއެންގެވުނު ޙުކުމްތަކީ) اللَّهُ ގެ حَدّ ތަކެވެ. އެކަލާނގެ ޙައްދުތަކެވެ. އަދި اللَّهُ ގެ حَدّ ތައް ފަހަނަ އަޅައިގަތް މީހާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އޭނާގެ نَفْس އަށް އަނިޔާވެރިވެއްޖެއެވެ. (ފަހެ އެކަނބަލުން عِدَّة ހަމަވަންދެން ފިރިމީހާގެ ގޭގައި އިނުމުން) ދެން اللَّهُ އުފައްދަވާ ކަމެއް ނިކުތުކުރައްވާ ގޮތް ކަލޭމެނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ. އުފައްދަވަމުވެސް اللَّهُ ކަމެއް ނިކުތުކުރައްވައިދެއްވާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. اللَّهُ ކަމެއް ގެނުވުމީ ކުރައްވާ ނިކުތުކުރައްވުމުގެ مُرَاد އެއްކަމުގައި މިތާގައި މިވަނީ عِدَّة ގެ ދުވަސްވަރު ފިރިމީހާގެ ގޭގައި ވަރިކުރި އަންހެނާ އިނުމުން ފިރިހެން މީހާ އަށް ގިނަ ވަގުތު އާދާ ފުރުސަތު އަޅުންވެސް އެދިމީހުން ދެމެދު اللَّهُ ގުޅުން އުފައްދަވައި ދެއްވައިފާނެއެވެ. ފިރިމީހާގެ ހިތަށް ރުޖޫޢަވެރިކަން ވަދެ އަލުން ދިރިއުޅުން ގެއްލުނު ގޮތް ދުރުވެ ވެދާނެއެވެ. އެގޮތް ހެދުވޭނެއެވެ. لَعَلَّ ٱللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ މިބަސްފުޅުން މުރާދުކުރެވެނީ އެކަންތަކެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا۟ ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَـٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

## ތަފްސީރު

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ ފަހެ އެކަނބަލުންގެ އަޖަލު ހަމަވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ކުޑަވެއްޖެއްޔާ) فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ފަހެ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުން ހިފަހައްޓާށެވެ. (رُجُوْع ކުރާށެވެ.) أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ނުވަތަ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުންނާ ވަކިވާށެވެ. (ވަރިކުރާށެވެ.) وَأَشْهِدُوا۟ އަދި ކަލޭމެން ޝާހިދުކުރާށެވެ. ذَوَىْ عَدْلٍ مِّنكُمْ ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން عَدْل ވެރި ދެ ޝާހިދުން وَأَقِيمُوا۟ ٱلشَّهَـٰدَةَ لِلَّهِ ۚ އަދި اللَّهُ އަށްޓަކައި إخْلَاص ތެރިކަމާއެކު ކަލޭމެން ޝާހިދު قَائِم ކުރާށެވެ. އަދާކުރާށެވެ. ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِۦ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نَصِيْحَة ދެއްވައި وَعْظ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ اللَّهُ އަށް އީމާންވާ މީހާ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ ۚ އަދި آخِرَة ދުވަހަށާއި وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި اللَّهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާ / ބިރުވެތިވެއްޖެ މީހާ يَجْعَل لَّهُۥ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ލައްވާނެއެވެ. مَخْرَجًا ﴿٢﴾ ސަލާމަތްވާން މަގެއް (ނުކުންނާނެ ތަނެއް) وَيَرْزُقْهُ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް رِزْق ދެއްވާނެއެވެ. مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ އޭނާ ހީވެސް ނުކުރާ ގޮތަކުން وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ އަދި اللَّهُ އަށް وَكِيْل ކަނޑައެޅި މީހާ / ބަރޯސާކަނޑައެޅި މީހާ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ۚ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދެއެވެ. (ފުދެއްވައިދެއްވާނެއެވެ.) إِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ بَـٰلِغُ أَمْرِهِۦ ۚ އެކަލާނގެ أَمْر ފުރިހަމަ ހިންގަވައެވެ. تَنْفِيْذ ކުރައްވައެވެ. قَدْ جَعَلَ ٱللَّهُ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ ލެއްވިއެވެ. لِكُلِّ شَىْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް މިންވަރެއް.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢) ފަހެ އެކަނބުލުންގެ عِدَّة ހަމަވާން ގާތްވެއްޖެއްޔާ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުން ހިފަހައްޓާށެވެ. (އެބަހީ އެކަނބަލުންނަށް އިނދެގެން ކުރުމަކާއި ނުލައި އެކަނބަލުންނާއެކު އަޅުންވެސް ލިބޭގޮތަށާ مَصْلَحَة އާއެކު އުޅުމަށް އެކަނބަލުން رُجُوْع ކުރާށެވެ. އަނބުރައިލަން ހަމަރާއެވެ.) ނުވަތަ ރަނގަޅު ގޮތުގައި އެކަނބަލުން ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި އެ ދެގޮތުން ކޮންމެ ގޮތެއްގައިވެސް ކަނޑައެޅުމަށް عَدْل ވެރި ދެ ހެކިން ތިޔަ ހެކިވެރި ކުރުވާށެވެ. އަދި ހެކިވެރިން إِخْلَاص ތެރިކަމާއެކު اللهُ އަށްޓަކައި ހެކިބަސް قَائِم ކުރާށެވެ. އަދި اللهُ އަށާއި آخِرَة ދުވަހަށް إِيْمَان ވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نَصِيْحَة އާއި وَعْظ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އަދި اللهُ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހަކަށް އޭނާ އަށް ދިރިއުޅުމާ އުނދަގޫ ދަތިން ނުކުންނާނެ ކަމުގެ މަގެއް اللهُ ދެއްވާ ހުށްޓެވެ.

(٣) އަދި އޭނާ އަށް ހިތަށް ނުވާ ކޮންތާކުން އޭނާއަށް رِزْق ދެއްވައެވެ. އަދި اللهُ އަށް وَكِيْل ކޮށް ބަރޯސާކޮށްފި މީހާ ދަންނަވައެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދެވޭއިރުއާދެއްވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللهُ އެކަލާނގެ أَمْر ފުރިހަމަ ހިންގަވައެވެ. تَنْفِيْذ ކުރައްވައެވެ. (އެއަކަށް އެއްވެސް މީހަކަށް ހުއްޓުވައި ނުކުރެވޭނެއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللهُ ކޮންމެ އެއްޗަކަށްވެސް އަދި ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް މިންވަރެއް ލައްވައިފައެވެ. އަދި ވަގުތެއްވެސް ލައްވައިފައެވެ. (އުނދަގޫކަމަކަށްވެސް އެކަން ނިމޭނެ ވަގުތެއް ލައްވައިފައެވެ. އަދި އެ އުނދަގޫ ވާނެ ވަރެއްވެސް ލައްވައިފައެވެ. ފަސޭހަކަމަކަށްވެސް ނިމޭނެ ވަގުތެއް ލައްވައިފައެވެ. އަދި ފަސޭހަ ވާނެ ވަރެއްވެސް މިންވަރު ކުރައްވައިފައެވެ.)

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُولَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾ أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

## މާނަ

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ (މުސްކުޅިވެގެން) حَيْض ނުވާ އަންހެނުން (حَيْض ލިބުމުގެ ހިސާބުން مايوس ވެފައިވާ
އަންހެނުން) مِن نِّسَآئِكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންގެ ތެރެއިން. إِنِ ٱرْتَبْتُمْ (އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އާއި މެދު)
ކަލޭމެންނަށް ޝައްކުވެއްޖެއްޔާ. فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ ފަހެ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އަކީ ތިންމަސްދުވަހެވެ. وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ
يَحِضْنَ (بَالِغ ނުވާތީ) حَيْض ނުވާ އަންހެނުންނަށްވެސް عِدَّة އަކީ އެހެންމެއެވެ. ތިން މަސްދުވަހެވެ. وَأُولَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ
އަދި ބަނޑު އަންހެނުން ދަރިންނަށެވެ. أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ އެކަނބަލުންގެ عِدَّة އަކީ އެކަނބަލުން ވިހެއުމެވެ.
وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި الله އަށް تَقْوَى ވެރިވާ މީހަކު ފަހެ يَجْعَل لَّهُۥ الله އެމީހަކަށް ލައްވައެވެ. مِنْ أَمْرِهِۦ އޭނާގެ
ކަންތައްތަކުގައި يُسْرًا ﴿٤﴾ ފަސޭހަކަން ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ އިސްވެދިޔަ ބާރުތަކަކީ الله ގެ أَمْر ފުޅުތަކެވެ. އެކަލާނގެ حُكْم
ފުޅެވެ. أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ އެ حُكْم ތަކީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވި ވަޙީއެވެ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ އަދި الله އަށް
تَقْوَى ވެރިވާ މީހަކު ފަހެ يُكَفِّرْ عَنْهُ އޭނާގެ ކިބައިން الله ފުއްސަވައެވެ. سَيِّـَٔاتِهِۦ އޭނާގެ ކުށްތަކެއް وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ
أَجْرًا ﴿٥﴾ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދަރުމަދެއްވާ ثَوَاب ބޮޑުކޮށް ދެއްވާނެއެވެ. أَسْكِنُوهُنَّ ކަލޭމެން އެކަނބަލުން އުޅުއްވާ
ދޭށެވެ. مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم ކަލޭމެން ހުންނަ ތަނަކުން ތިބި ދިރިއުޅޭ މިން وُجْدِكُمْ ކަލޭމެންގެ
ތަނަވަސްކަމުން ހިތަށްއެރިގޮތަކަށް وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ އަދި ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ. لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ
އެކަނބަލުންނަށް ދަތިކޮށްދިނުމަށް (އެބަހީ ވަކިކުރުމުގެ އަންހެނުން ވަކިވީ) وَإِن كُنَّ އަދި އެކަނބަލުން
أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ މާބަނޑު އަންހެނުން ކަމުގައި ވާނަމަ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ޚަރަދުކުރާށެވެ. حَتَّىٰ
يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ އެކަނބަލުން ވިހެއުމަށްދާނދެން فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ ފަހެ އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި
ދަރިފުޅަށް ކިރުދިނަމަ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ފަހެ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް އެކަނބަލުންގެ خَرَدُ ދޭށެވެ. وَأْتَمِرُوا۟
بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ އަދި ހެޔޮގޮތުގައި ކަލޭމެންގެ މެދުގައި مَشْوَرَة ކުރާށެވެ. وَإِن تَعَاسَرْتُمْ އަދި ދަތިވެއްޖެނަމަ
ފަހެ އޭނާއަށް ކިރުދޭނެ ވަކި އަންހެނަކު ފާހާގަކުރާށެވެ. فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ ފަހެ އެހެން އަންހެނަކު މިޔަދަރިއަށް

ދޫކުރިކަމެވެ. لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ ތަނަވަސްކަމުގެ ވެރިޔާ ހަރަދުކުރާށެވެ. خَرَدُ ކުރާށެވެ. مِّن سَعَتِهِۦ ۖ އޭނާގެ ތަނަވަސްކަމުން وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ އަދި އެމީހެއްގެ މައްޗަށް رِزْق ދަތިވެއްޖެ މީހާ فَلْيُنفِقْ ފަހެ އޭނާ ހަރަދުކުރާށެވެ. خَرَدُ ކުރާށެވެ. مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ الله އޭނާއަށް ދެއްވި އެއްޗަކުން لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا الله އެއްވެސް نَفْس އަކަށް تَكْلِيف އެއް ނުދެއްވައެވެ. إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ އެ نَفْس އަކަށް ދެއްވި އެއްޗަކުން މެނުވީ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ ސިކަންދުރުކު الله ލައްވާނެއެވެ. بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ⑦ އުނދަގޫކަމަކަށްފަހު ފަސޭހަކަމެއް.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٤)** (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަންހެނުންނަކީ މުސްކުޅިވުމުގެ ސަބަބުން حَيْض ވުމާއި ދުރު މުޅިން ނާއުންމީދުވެފައިވާ އަންހެނުންގެ عِدَّة އާއިމެދު ތިޔަބައިމީހުން ޝައްކުވެއްޖެއްޔާ ދަންނަވާށެވެ. ފަހެ އެކަހަލަބަޔަކުންގެ عِدَّة އަކީ ތިން މަސްދުވަހެވެ. އަދި عُمُر ޒުވާނުގެ ސަބަބުން حَيْض ނުވާ އަދި ނުފެނޭ ތިބޭ އަންހެނުންކުދިންގެ عِدَّة އަކީވެސް ތިން މަސްދުވަހެވެ. ބަނޑުބޮޑު އަންހެނުންގެ عِدَّة އަކީ އެމީހުން ވިހެއުމެވެ. ވިހެއުމުން عِدَّة ހަމަވީއެވެ. އަދި الله ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އެކަލާނގެ ނަހީތަކުން ދުރުވެ އެކަލާނގެ އަށް تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. الله އޭނާގެ ކަންތައްތަކުގައި ފަސޭހަކަން ލައްވައެވެ.

**(٥)** މިސޫރަތުގައި އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކަކީ الله ކަލާނގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ އެކަލާނގެ أَمْر ފުޅުތަކެވެ. އެ أَمْر ފުޅުތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވެ تَقْوَى ވެރިވެއްޖެ މީހާގެ ކުށްފާފަތައް الله އޭނާ އަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި آخِرَة ގައި އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަ އާއި ثَوَاب ދެއްވާ ހުށްޓެވެ.

**(٦)** رُجْعِي ވަރިން ކައިވެނި ވަރިކުރި އަންހެނުން މީހާއަށް އޭނާ އިންނާނެތަން ކައިވެން ދޭށެވެ! އެއީ ކައިވެނިވެފައި ދިރިއުޅޭ ފެންވަރަކުންނެވެ. ކައިވެނީގެ ތަނަވަސްކަމުގެ މިންވަރަކުންނެވެ. (އޭނާއަށް نَفَقَة ވެސް އެބަދޭ ކަމިތިއި ހުރި މިންވަރަކުންވެސް ދޭށެވެ. އަދި އޭނާއަށް ދަތިކުރުމަށްޓަކައި ކައިވެނިން އޭނާއަށް އުނދަގޫ ނުކުރާށެވެ. (އެއީ عِدَّة ހަމަވާން ކައިރިވީމާ رُجُوْع ކޮށްފައި އަލުންވެސް ވަރިކުރުމެވެ. އެހެން ނުހަދާށެވެ. އޭރުން އަލުންވެސް އޭނާ عِدَّة ފަށައިގެން ހަމަކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.) އަދި ވަރިކުރެވުނު އަންހެނުން މީހާއަކީ ބަނޑުބޮޑު މީހެއްނަމަ އޭނާ ވިހާނދެން އޭނާއަށް خَرَدُ ވެސް ކުރާށެވެ. ދެންފަހެ އޭނާ ވިހައިގެން ދަރިފުޅަށް ކިރުދޭނަމަ އެކަމުގެ أُجُوْر އޭނާއަށް ދޭށެވެ. އަދި ވަރިކުރެވުނު ދެމަފިރިން ރަނގަޅު ގޮތުގައި مَشْوَرَة ކޮށް ހަމަޖެއްސާށެވެ. އަދި ދެމަފިރިންގެ ދެމެދު خِلَاف ވެ އެއްބަސްނުވެވިއްޖެ ނަމަ ކޮންމެ ފިރިމީހާކަށްވެސް އެހެން ދައިތައެއްލައި އެ ދަރިފުޅަށް އެހެންމީހަކު ލައިގެން ކިރުދޭށެވެ.

**(٧)** އަދި އެ ކިރުދޭއިރު ތަނަވަސްކަން ހުރި މީހުންގެ ތަނަވަސްކަމުން ހަރަދުކުރާށެވެ. އަދި އެމީހަކަށް رِزْق ދަތިވެއްޖެ މީހާ، އަތްމަތި ދަތިމީހާ އޭނާއަށް الله ދެއްވާފައިވާ މިންވަރަކުން ހަރަދުކުރާށެވެ. خَرَدُ ކުރާށެވެ. އަދި އެއްވެސް نَفْس އަކަށް الله އެ نَفْس އަކަށް ދެއްވި އެއްޗަށްވުރެ تَكْلِيف ބޮޑަށް ނުދެއްވައެވެ. އަދި ސިކަންދުރުކު އުނދަގޫކަމަކަށްފަހު ފަސޭހަކަމެއް الله ލައްވާނެއެވެ.

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِۦ فَحَاسَبْنَٰهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ رِزْقًا ﴿١١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ އަދި ކިތައް ރަށް ހުއްޓެވެ؟ (ނުވަތަ: އަދި ވަރަށް ގިނަ ރަށް ރަށް) عَتَتْ ދުރުވި عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا އެރަށްރަށުގެ ވެރި ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާގެ أَمْر ފުށަށް وَرُسُلِهِۦ އަދި އެކަލާނގެ رَسُوْل ބޭކަލުންނަށާއި فَحَاسَبْنَٰهَا ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންނަށް ހިސާބުކުރެއްވީމެވެ. حِسَابًا شَدِيدًا ގަދަފަދަވެގެންވާ ހިސާބަކުން وَعَذَّبْنَٰهَا އަދި އެބައިމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވީމެވެ. عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ ގަދަފަދަވެގެންވާ عَذَاب އަކުން فَذَاقَتْ ފަހެ އެބައިމީހުން ރަހަ ބެލިއްޖެއެވެ. وَبَالَ أَمْرِهَا އެބައިމީހުން ކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ހަލާކުގެ وَكَانَ عَٰقِبَةُ أَمْرِهَا އަދި އެމީހުންގެ ކަންތައްތަކުގެ ފަހުކޮޅު ވީއެވެ. خُسْرًا ﴿٩﴾ ގެއްލި ހަލާކު ކަމުގައި أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ اللَّهُ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރައްވައިފިއެވެ. عَذَابًا شَدِيدًا ۖ ގަދަފަދަވެގެންވާ عَذَاب އެއް فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކަލާނގެ اللّٰه އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ.! ބުއްދިވެރިންނޭވެ.! يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ބުއްދީގެ ވެރިންނޭވެ.! ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ ތ إِيْمَان ވެގެންވާ قَدْ أَنزَلَ ٱللَّهُ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ ބާވައިލެއްވިއެވެ. إِلَيْكُمْ ކަލޭމެންނަށް ذِكْرًا ﴿١٠﴾ ذِكْر އެއް (رَسُوْل އެއް – އެއީ مُحَمَّدُ ﷺ އެވެ.) رَّسُولًا އެއީ رَسُوْل އެކެވެ. يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ އެކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ވަޙީކޮށް ވިދާޅުވާ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مُبَيِّنَٰتٍ اللّٰهُ ގެ ބަޔާންވެގެންވާ އާޔަތްތައް لِّيُخْرِجَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ إِيْمَان ވި މީސްތަކުން ނެރުއްވުމަށް وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި صَالِح عَمَل ކުރި مِنَ ٱلظُّلُمَٰتِ (ކުފުރާއި شِرْك ގެ) އަނދިރިކަމުން إِلَى ٱلنُّورِ ۚ (إِيْمَان ކަމާއި ތައުޙީދުގެ) އަލިކަމަށް وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ އަދި اللّٰهُ އަށް إِيْمَان ވެއްޖެ މީހާ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا އަދި صَالِح عَمَل ކުރާ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ އެކަލާނގެ އެމީހާ ބަގީޗާ ތަކަކަށް ވައްދަވާނެއެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ އެބަގީޗާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދުވެ ހުންނަ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ އެބަގީޗާތަކުގައި އެމީހުން އަބަދު ދެމިހުންނަ ގޮތުގައެވެ. قَدْ أَحْسَنَ ٱللَّهُ لَهُۥ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰهُ އެމީހާއަށް ރަނގަޅު ރިޒުގު ދެއްވައިފިއެވެ. رِزْقًا ﴿١١﴾ ރަނގަޅު رِزْق. ٱللهُ ٱلَّذِى خَلَقَ

سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ހަތް އުޑު ހެއްދެވީވަނީ اللَّهُ އެވެ. وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ އަދި ބިމުންވެސް އެފަދައިން ހެއްދެވީއެވެ.(ހަތް ބިން ހެއްދެވީއެވެ.) يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ އަދި أَمْر ފުދުމަށް ފައިބައެވެ. (وَحِي ބާވައިލައްވައެވެ.) بَيْنَهُنَّ އެތެރޭގައި (އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި ދެމެދު) لِتَعْلَمُوٓا۟ ކަލޭމެން ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. أَنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ تَعَالَى عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަމެވެ. وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ تَعَالَى ވަށައިލައްވައިގެންވާކަން ކަށަވަރެވެ. بِكُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެ އެއްޗަކާއި (ކޮންމެ ކަމެއްގެ މަސްއޫލު) عِلْمًا ﴿١٢﴾ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުން

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި ގިނައެއްގިނަ ރަށްރަށް އެރަށްރަށުގެ رَبّ ގެ أَمْر ދުރުވެތާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل ންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވީ ހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ވަރަށް ގިނަ ރަށްރަށުގެ މީހުން އެ ރަށްރަށުގެ رَبّ އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُوْل ންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވިއެވެ.) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާމެދު ވަރަށް ގަދަފަދަ ގޮތަކަށް ހިސާބު ބެއްލެވީމެވެ. ގަދަފަދަ ގޮތަކަށް عَذَاب އަދުން އެމީހުންނަށް عَذَاب ދެއްވީމެވެ.

(٩) ފަހެ އެރަށްރަށުގެ އަހުލުވެރިން އެމީހުންގެ ކާފަރު ކަމާއި ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގެ ރަހަ ލިބިގަތެވެ. އަދި އެމީހުންގެ آخِر ނިމުމަކަށްވީ ގެއްލުމާއި ހަލާކެވެ.

(١٠) اللَّه އެމީހުންނަށް (قِيَامَة ދުވަހުން) ގަދަފަދަ عَذَاب އެއް ތައްޔާރު ކުރައްވައިފިއެވެ. އޭ إِيْمَان ވެގެންވާ ބުއްދިވެރިންނޭވެ. ކަލޭމެން اللَّه އަށް تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. ބިރުވެތިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް اللَّه ذِكْر އެއް ބާވައިލައްވައިފިއެވެ.

(١١) އެ ذِكْر އަކީ رَسُوْل އާއެވެ. އެ رَسُوْل އާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް اللَّه ގެ بَيَان ވެގެންވާ އާޔަތްތައް ކިޔަވާ ވިދާޅުވެ ދެއްވައެވެ. އެއީ إِيْمَان ވެގެން صَالِح عَمَل ކުރި މީސްމީހުން (ކާފަރުކަމާއި شِرْك ގެ) އަނދިރިކަމުން ނެރުއްވައި (إِيْمَان ކަމާ هِدَايَة ގެ) އަލިކަމުގެ ތެރެއަށް ވެއްދެވުމަށެވެ. އަދި اللَّه އަށް إِيْمَان ވެ صَالِح عَمَل ކުރި މީސްމީހުން (ދަންނަވައެވެ.) އެކަލާނގެ ދަށުން ކޯރުތަކެއް ދިޔާދޭ ބަގީޗާތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ވެއްދެވުމަށް އެމީހުން ވަންނަވާނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުގައި އަބަދު ދެމިތިބޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللَّه އެމީހުންނަށް ރަނގަޅު رِزْق ދެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ رِزْق ރަނގަޅުކުރެއްވިއެވެ.

(١٢) اللَّه އީ ހަތް އުޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބިމުންވެސް އެފަދަ ބިން ހެއްދެވިއެވެ. (އެބަހީ ހަތް ބިން ހެއްދެވިއެވެ.) އަދި އެތެރޭގައި އެކަލާނގެ وَحِي ގެ أَمْر ފުދުމަށް ހިނގައެވެ. (އެބަހީ އުޑުތަކާއި ބިންތަކާއި އަދި އެތެރޭގައިވާ خَلْق ތަކުންނަށް އެކަލާނގެ أَمْر ދުވު ހިނގައެވެ.) އެކަން އެފަދައިން ތަޤްދީރުކުރެއްވީ ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް اللَّه ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާކަމާއި އަދި ކޮންމެ އެއްޗަކާއި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގުމަށްޓަކައެވެ.

# تحريم سُورة ގެ ތަރު

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة التحريم — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ تَبْتَغِى مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ ۚ وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِىُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَـٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِىَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٣﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ ނަބިއްޔާއެވެ. لِمَ تُحَرِّمُ حَرَام ކުރައްވަނީ ކީއްވެގޮތުގައެވެ؟ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް حَلَال ކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް. تَبْتَغِى ކަލޭގެފާނު އުފާވެރިކަން ހޯދަވަނީ مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންގެ ރުއްސެވުން ލިބިގަތުމަށް. وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ އަދި اللّٰه ވީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ކަލޭމެންނަށް شَرُع ކުރައްވައިފިއެވެ. تَحِلَّةَ أَيْمَـٰنِكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ ހުވައިން حَلَال ވުމަށް. وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ އަދި اللّٰه ވީ ކަލޭމެންގެ ސަރުކާރުވެރިޔާއެވެ. وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ އަދި އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِىُّ އަދި އެ نَبِي އާ ސިއްރުކޮށްދެއްވި ހިނދު إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިކަނބަލުންނަށް حَدِيثًا ވާހަކައެއް. ބަސްކޮޅެއް. فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ ދެންފަހެ އެކަމަނާ އެ خَبَر ދެއްވި ހިނދުން وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ އަދި اللّٰه ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. عَرَّفَ بَعْضَهُۥ އަދި އެކަލޭގެފާނު (އެކަމަނާއަށް) އެކަމުގެ ބައެއް އަންގަވައިފިއެވެ. وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ އަދި ބައެއްޗަށް ފަރާތް ނުލައްވައި ފުރަގަސްދެއްވައިފިއެވެ. فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އެކަމަނާއަށް އެކަމުގެ خَبَر ދެއްވުމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. مَنْ أَنۢبَأَكَ هَـٰذَا ۖ ކަލޭގެފާނަށް މިއީ خَبَر ދެއްވީ ކާކުތޯއެވެ. قَالَ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. نَبَّأَنِىَ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް خَبَر ދެއްވީ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٣﴾ ދެނެވޮޑިގެންވާ، خَبَر ބޮޑު ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** އޭ نَبِي އެއްވެ.! އަނބިއަނބިކަނބަލުން ރުއްސެވުމުގެ ގޮތުން اللَّهُ ކަލޭގެފާނަށް حَلَال ކުރައްވާފައިވާ ތަކެތި حَرَام ކުރައްވަނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟. އަދި اللَّهُ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

**(٢)** އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ހުވައިން حَلَال ވެވޭނޭ ގޮތް اللَّهُ ކަލޭގެފާނުންނަށް شَرُع ކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ކަނޑައަޅުއްވައި ދެއްވައިފިއެވެ. (އެއީ مَائِدَة سُورَة ގެ 89 ވަނަ އާޔަތުގައިވާ ކަފާރައިންނެވެ.) އަދި اللَّهُ އީ ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިޔާއެވެ. ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ. އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުންގެ އެންމެހާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣)** އަދި نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ އަރިހު ވާހަކައެއް ސިއްރުކުރުއްވުމަށް ދެން އެކަމަނާ އެވާހަކަ އެހެން ބޭކަނބަލަކަށް خَبَر ކުރެއްވުމުން އެކަމުގެ خَبَر (އެބައީ އެ خَبَر ކުރެއްވުމުގެ خَبَر) ދެއްވުމުން، اللَّهُ تَعَالَى އެކަން އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ފާޅުކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު (އެ އަނބިކަނބަލުންނަށް) އޭގެ ބައެއް ވާހަކަ އަންގަވައި، އަދި އަނެއްބައި ވާހަކަ ނާންގަވައި ވަންހަނާ ކުރައްވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެވާހަކަ އެކަމަނާއަށް އެންގެވުމުން އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މިއަށް خَبَر އެންގެވީ ކާކުތޯއެވެ. އެކަލޭގެފާނު حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. އަހުރެންނަށް އެ خَبَر ދެއްވީ އެންމެހާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ خَبَر ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވުމުގެ މުނާސަބަތު ދެނެގަތުމަކަށް تَفْسِيرُ عِلْم ވެރިން بَيَان ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އޭގެތެރެއިން އެންމެ مَشْهُوْر ގޮތް ތިރީގައި ކުރުކޮށް ނަކަލު ކޮށްލަމެވެ. نَبِي އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަނބިއަނބިކަނބަލުންގެ މެދުގައި ހިނގައިދިޔަ ކަމަކަށްވާތީ އެޔާއި ގުޅޭ ކަންތައްތަކުގެ އެކަށީގެންވާ ކުރަހައެއް ބަލައިލުމުގެ ނަޒަރުން اللَّهُ ގެ حَضْرَة ގައި ތައުބާވުމާއި عَفُوْء އާއި مَغْفِرَة އަށް އެދޭ حَال ގައެވެ. އެވާހަކައިގެ خُلاَصَة އަކީ: [ހަމަ اللَّهُ އެކަމަނާއަށް ދޫއްސެވުމުގެ حَفْصَة ގެފާނުގެ ގެންމަތީގައި رَسُوْل اللَّه ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ޖާރިޔާ مَارِيَةُ الْقِبْطِيَّة އާއިއެކު އެއްދާންކުރެއްވި ކަމުގައިވެއެވެ. އެދުވަހަކީ حَفْصَة ގެފާނުގެ އަރިހުގައި رَسُوْل اللَّه ﷺ އޮންނެވުމުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ދުވަސްކަމުގައިވެއެވެ. ދެން އެކަމަނާ ވަޑައިގެން އެކަމާ ދެރަވެވަޑައިގެންނެވުމުން އެކަމަނާގެ ހިތްދެރަ ކަމުގައިވާތީ ރަޙްމަތްސޯބުވެ ފާޅުކަމަކުން ދެކޮޅު ނުހައްދަވާ مَارِيَةُ الْقِبْطِيَّة ގެ އަރިހަށް ވަޑައިނުގަންނަވަން رَسُوْل اللَّه ﷺ ހުވައި ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެވާހަކަ އެހެން މީހަކާ ގޮތް ވިދާޅުނުވުމަށް حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަކު އެވާހަކަ ހަމަ اللَّهُ ރުއްސެވުން ލިބިވި عَائِشَة ގެފާނަށް حَفْصَة ގެފާނު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. އޭރުން ވަޙީގެން اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى އެކަމުގެ خَبَر رَسُوْل اللَّه ﷺ އަށް އަންގަވައިފިއެވެ. ދެން އެކަލޭގެފާނު އެ حَفْصَة ގެފާނަށް އެ وَحِي ގެ ބައެއް ވާހަކަ އަންގަވައި އަނެއްބައިވާހަކަ ވަންހަނާ ކުރެއްވިއެވެ. ދެން حَفْصَة ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނަށް މިއަށް خَبَر ދެއްވީ ކާކުތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. އަހުރެންނަށް އެ خَبَر ދެއްވީ ހުރިހާ ކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި خَبَر ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.] އެވާހަކައިގެ خُلاَصَة މި بَيَان ވެ ދިޔައީއެވެ. މިއީ ގިނަ عِلْم ވެރިންގެ رَأْي އެވެ. އަދި މި ނޫން ގޮތްގޮތަށްވެސް މިކަމުގެ ސަބަބު ރިވާވެގެން ވެއެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالصَّوابِ

إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ ތިޔަ ދެކަނބަލުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވެވަޑައިގެންފިއްޔާ (اللَّهُ تَوْبَة قَبُوْل ކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.) فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިގެ ދެކަނބަލުންގެ ހިތްތައް (حَقّ ގޮތް ދޫކޮށްލައި) ދުރަށްޖެހިއްޖެއެވެ. وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ އަދި ތިޔަބައިގެ ދެކަނބަލުން (އެކަލޭގެފާނު ދެކޮޅަށް ހެދުމަށް) އެކަކު އަނެކަކާ އެހީ ވެއްޖެއްޔާ (އެކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާ ހުއްޓެވެ.) فَإِنَّ ٱللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ تَعَالَى އީ هُوَ مَوْلَىٰهُ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަރަޙައްދު ދެއްވާ ބޭފުޅާއެވެ. އެހީތެރިޔާއެވެ. وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ އަދި جِبْرِيْل ގެފާނާއި مُؤْمِن ންގެ صَالِح ބޭކަލުންނެވެ. وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ އަދި مَلَائِكَة ބޭކަލުން بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ އޭގެ ފަހުގައި نَصْر ދެއްވާނެއެވެ. عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ އެކަލޭގެފާނު ތިޔަ ދެކަނބަލުން ވަރިކޮއްލައިފިއްޔާ، އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ބަދަލު ކޮށްދެއްވައިފާނެއެވެ. أَزْوَٰجًا އަނބިންތަކަކަށް خَيْرًا مِّنكُنَّ ތިޔަކަނބަލުންނަށްވުރެ ވާ ހެޔޮ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ اللَّهُ ގެ أَمْر ކިޔަމަން ކިޔަމަންތެރި އަދި ތެދުވެރި قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ ކިޔަމަންތެރި އަދި تَوْبَة ވެވަޑައިގަންނަވާ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ އަޅުވެރި އަދި ރޯދަ ހިފުމާ ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ ثَيِّب ންގެ ތެރެއިންނާއި بِكْر ވެރިންގެ ތެރެއިން.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٤) (حَفْصَة ގެފާނާއި عَائِشَة ގެފާނާއި) ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވެ ވަޑައިގެންފިއްޔާ (اللَّهُ ތިޔަ ދެކަނބަލުންގެ تَوْبَة قَبُوْل ކުރައްވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަ ދެކަނބަލުންގެ ހިތްފުޅު حَقّ ގޮތް ފިޔަވައި ފުނިބިއްޖެއެވެ. އަދި ތިޔައިގެ ދެކަނބަލުން - رَسُوْل اللَّه ﷺ ކުރިމަތިލައިގަންނަވާ ކަންކަމުގައި - އެކަކު އަނެކަކާ އެހީތެރިވިޔަސް އެކަލޭގެފާނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން اللَّهُ މީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަރަޙައްދުވެރިޔާއެވެ. އަދި جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلَام އާއި مُؤْمِن ންގެ صَالِح މާތް ބޭބޭކަލުންނެވެ. أَبُوْبَكْر ގެފާނާއި عُمَر ގެފާނުފަދަ މާތް صَالِح ންނެވެ. ދެން އެއަށްފަހު އެންމެހާ مَلَائِكَة ބޭކަލުން އެކަލޭގެފާނަށް نَصْر ދެއްވާ އެހީތެރިވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު ތިޔައަންހެނުން ވަރިކުރައްވައިފިއްޔާ ތިޔައަންހެނުންނަށްވުރެ މާ ހެޔޮ ކަނބަލުންތަކެއް އަނބިންގެ ގޮތުގައި اللَّهُ تَعَالَى އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވައިފާނެއެވެ. އަދި އެދެއްވާކަނބަލުންނަކީ اللَّهُ ގެ أَمْر ތުޢުބަކަން ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ، ތެދުވެރި، ކިޔަމަންތެރި، ދާއިމަން تَوْبَة ވެވަޑައިގަންނަވާ، އަޅުވެރި އަދި ރޯދަ ހިފުއްވާ ثَيِّب ނުވަތަ بِكْر ވެރިންކަމުގައިވާނެއެވެ. (ثَيِّب ނަމަކީ صَحّ ކައިވެނިކޮށްގެން جِمَاعُ ވެފައިވާ އަންހެނުންނެވެ. بِكْر ވެރިންނަކީ އަދި އާދަމީހުން جِمَاعُ ނުވާ މީހު އަންހެނުންނެވެ.

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ۝٦ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٧ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٨

## ތަފްސީރު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ ތިޔަބައިމީހުންނާއި ތިޔަބައިމީހުންގެ أَهْل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށް ދެއްވާށެވެ. نَارًا ނަރަކައިން وَقُودُهَا އެއާ އަނދާ ދަރަނި ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ. عَلَيْهَا مَلَـٰٓئِكَةٌ އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް ވެރިކަމާ ހަވާލުވެވަޑައިގެންވި مَلَائِكَة ބޭކަލުންނެވެ. غِلَاظٌ شِدَادٌ ހިތްހަރު ހަރުކަށި ހަރުއަޚްލާޤުގެ ބާރުގަދަ ބޭކަލުންނެވެ. لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ އެބޭކަލުން اللَّهُ އަށް އުރުދުވެރިވެ ނުވަނއްވާނެއެވެ. مَآ أَمَرَهُمْ އެކަލާނގެ އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވި أَمْر ފުރިހަމަ وَيَفْعَلُونَ އަދި އެބޭކަލުން ކުރައްވައެވެ. مَا يُؤْمَرُونَ ۝٦ އެބޭކަލުންނަށް أَمْر ވާ ކަމެއް يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އޭ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނޭވެ. لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ ކަލޭމެން މިއަދު عُذْر ވެރި ނުވާށެވެ. ބަހާނާ ނުދައްކާށެވެ. إِنَّمَا تُجْزَوْنَ ކަލޭމެންނަށް جَزَاء ދެވޭނީ ކަލޭމެން مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝٧ ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ކުރަމުން ގެންދިޔަ ކަންތައްތަކަށެވެ. يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ތިޔަބައިމީހުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވާށެވެ. تَوْبَةً نَّصُوحًا އަސްލު إِخْلَاص ތެރި تَوْبَة އަކުން عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްސަވައިދެއްވުން އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ. سَيِّـَٔاتِكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް وَيُدْخِلَكُمْ އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. جَنَّـٰتٍ ބަގީޗާތަކަށް / ސުވަރުގެތަކަށް تَجْرِى مِن تَحْتِهَا އެތަންތާނގެ ދަށުން ހިނގާ ٱلْأَنْهَـٰرُ ކޯރުތައް يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ އެދުވަހަކީ اللَّهُ تَعَالَى - نَبِيّ އާ ދެރަ ނުކުރައްވާނެ ދުވަހެވެ. وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ ۖ އަދި އެކަލޭގެފާނާއި އެކު إِيْمَان ވި މީސްތަކުންނަށް نُورُهُمْ يَسْعَىٰ އެބޭކަލުންގެ نُوْر (އަލިކަން) ހިނގާނެއެވެ. بَيْنَ أَيْدِيهِمْ އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިން (صِرَاط މަގުމަތީ ހިނގާނެއެވެ.) وَبِأَيْمَـٰنِهِمْ އެބޭކަލުންގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި يَقُولُونَ رَبَّنَآ އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ.! أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ نُوْر ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ އަދި އަހަރެމެންނަށް

ފުއްސަވާނދޭވެ! إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ، ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް قَدِيرٌ ﴿٨﴾ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٦)** އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ نَفْس ތަކާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ أَهْل ވެރިން (އަނބިދަރިން) ނަރަކައިން ސަލާމަތްކޮށްދޭށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަލާނގެ أَمْر ކުރެއްވި ކަންތައް ކޮށް އަދި نَهْي ކުރެއްވި ކަންތަކުން ދުރުވެގަތުމުންނެވެ. އަދި أَهْل ވެރިންނަށްވެސް اللَّهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް أَمْر ކޮށް އެކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމުން ދުރުވެގަތުމަށް أَمْر ކޮށްދޭށެވެ.) އެހެނީ އެ ނަރަކައިގެ ދަރަނި މީސްތަކުންނާއި ހިލައެވެ. އެނަރަކައިގެ މައްޗަށް ވެރިކުރެއްވިގެންވާ زَبَانِيَّة مَلَائِكَة ބޭކަލުންނަކީ އެބޭކަލުންގެ ހިތްތައް ނުރަސް ހަރުކަށި އަދި ހަރުކަށިކަމާއި ބާރުގަދަވެވަޑައިގެންވާ ބޭކަލުންނެވެ. އެބޭކަލުން اللَّهُ އަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އަމުރުކުރެވޭ ކޮންމެ ކަމެއް ކުރައްވާނެއެވެ.

**(٧)** (قِيَامَة ދުވަހުން ބުނެވޭނެއެވެ.) އޭ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން މިއަދު عُذْر ދައްކައި ބަހަނާތައް ނުހަދާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް عَذَاب ދެވޭނީ ތިޔަބައި ކަލޭމެން ދުނިޔޭގައި ތިބެގެންކުރި ނުބައި ކަންތައްތަކުންނެވެ.

**(٨)** އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން ޙަޤީޤީ إِخْلَاص ތެރި تَوْبَة އަކުން اللَّهُ އަށް تَوْبَة ވާށެވެ! (އެއީ އިސްތިޣްފާރުކުރަމުން ކުރަކަން ދުވަހަކުވެސް އަނބުރައިނުކުރުމަށް عَزْم ކޮށް އަދި އެކަމާމެދު ހިތާމަކޮށް ދުރުވުމެވެ إِسْتِغْفَار ގެ لَفْظ ތަކެއް ކިޔުމެވެ.) އޭރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ ތިޔަބައިމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުއްސަވައި އަދި އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވައްދަވާ ހުއްޓެވެ. އެދުވަހަކީ نَبِي އާ އާއި އެކަލޭގެފާނާއި އެކުގައި إِيْمَان ވެގެންވާ ބޭކަލުން ފަޟީޙަތް ނުކުރައްވާ ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހުން صِرَاط މަގުމަތީ އެބޭކަލުންގެ نُوْر އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިންނާއި އެބޭކަލުންގެ ކަނާތްފަރާތުން ދުވާނެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ދަންނަވާނެއެވެ. އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ نُوْر ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނދޭވެ. އަދި އަހަރެމެންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾

## ތަފްސީރު

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ އޭ نَبِي އާއެވެ.! جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ ކާފިރުންނާ مُنَافِقُންނާ ދެކޮޅަށް جِهَاد ކުރައްވާށެވެ!. وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ އެމީހުން ގޮސް ތިބޭނެ ޖެހަންނަމު ނަރަކައެވެ. وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ގޮސް ތިބޭނެ އެތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا اللَّهُ މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ކާފިރުވި މީސްމީހުންނަށް ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ އެއީ نُوْح عَلَيْهِ السلاَم ގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި لُوْط عَلَيْهِ السلاَم ގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ އެ ދެއަންހެނުންވީ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެ އަޅުންގެ ދަށުގައެވެ. مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ ތިމަންރަސްކަލާނގެ صَالِح ދެ އަޅުންގެ فَخَانَتَاهُمَا ދެން ފަހެ އެދެ އަންހެނުން އެ ދެ އަޅުންނަށް خِيَانَة ތެރިވެއްޖެއެވެ. فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا ފަހެ އެދެ އަންހެނުންނަށް އެދެ އަޅުންގެ (نُوْح ގެފާނާއި لُوْط ގެފާނު ދެބޭކަލުންގެ) ކިބައިން އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުވިއެވެ. مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا اللَّهُ ގެ حَضْرَة ންއި އެއްވެސް ކަމަކުން (عَذَاب އަކުން) وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ އަދި އަންހެނުންނަށް ނަރަކައަށް ވަންނާށޭ އެންގެވުނެވެ. مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾ އެތަނަށް ވަންނަ މީހުންނާއެކީގައި

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٩)** އޭ نَبِي އާ އެވެ! ކާފިރުންނާއި مُنَافِق ންނާ އިދިކޮޅަށް جِهَاد ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހަރުކަށިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ގޮސްތިބޭން ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

**(١٠)** اللَّهُ تَعَالَى ކާފިރުންނަށް މިސާލެއް ޖައްސަވައިފިއެވެ. އެއީ نُوْح عَلَيْه السلاَم ގެ އަނބިކަނބަލުންނާއި لُوْط عَلَيْه السلاَم އަނބިކަނބަލުންގެ މިސާލެވެ. އެދެ އަންހެނުން ވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ صَالِح ދެ އަޅުންކަލުގެއިގާ نُوْح عَلَيْهِ السَّلاَم އާއި لُوْط عَلَيْهِ السَّلاَم އާއި ދެބޭކަލުންގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުގައެވެ. ދެންފަހު އެދެއަންހެނުން އެދެބޭކަލުންނަށް خِيَانَة ތެރިވެއްޖެއެވެ. (نُوْح ގެ ޚިޔާނާތަކީ އަނބިކަނބަލުން މީސްތަކުންގެ ގާތުގައި އެކަލޭގެފާނަކީ މަޖުނޫނެއް ކަމުގައި އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔުމެވެ. لُوْط ގެ ޚިޔާނާތަކީ އަނބިކަނބަލުން މީސްތަކުންގެ ގާތުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ މެހެމާނުން ވިޔަސް ފޮނުވި ކަމުގައި ވިއެވެ.)

ދެންފަހު اللَّهُ تَعَالَى ގެ حَضْرَة ން عَذَاب އާއި ކާފަ އައި ހިނދުން އެދެ އަންހެނުންނަށް އެދެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ފައިދާ އެއް مَنْفَع އެއް ނުކުރިއެވެ. رَسُوْل ބޭކަލުންގެ އަނބިއަނބިކަނބަލުން ކަމުގައި ވީއާ ވަރަށް ކުރި އެއްވެސް ކަމެއް ދިނުން އެއްވެސް އެހީއެއް ނުވެވެ. ކާފިރުކަމާއި ނިފާޤުގެ ގޮތުގައިވާ އެއްވެސް حَال އެއްގައި އެއަށް اللَّهُ ތަޢާލާ ގެ ކަންތައް ކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެދެ އަންހެނުންނަށް ވަދެވޭނެ ނަރަކައަށް ވަންނަ މީހުންނާއެކު ނަރަކައަށް ވަންނާށެވެ.

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلاً لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

## ތަފްސީރު

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلاً އަދި اللَّهُ މިސާލެއް ޖެއްސެވިއެވެ. لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްމީހުންނަށް ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުންގެ (آسِيَة بِنْت مَزَاحِم ގެ) إِذْ قَالَتْ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިހިނދު / ދެންނެވިހިނދު رَبِّ އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.! ٱبْنِ لِى މިއަޅާއަށް ބިނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! عِندَكَ بَيْتًا އިބަރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި ގެއެއް فِى ٱلْجَنَّةِ ސުވަރުގޭގައި وَنَجِّنِى އަދި މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ فِرْعَوْن ގެ ކިބައިންނާއި އަދި އޭނާގެ (شِرْك ގެ) ނުބައި عَمَل ތަކުން وَنَجِّنِى އަދި މިއަޅާ ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.! مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ އަނިޔާވެރި قَوْم ގެ ކިބައިން وَمَرْيَمَ އަދި مَرْيَم ގެ ޙާލުގެ (މިސާލުވެސް) ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ އެކަމަނާ ރައްކާތެރިކުރެއްވި فَرْجَهَا އެކަމަނާގެ ފަރުޖުސަވަން فَنَفَخْنَا فِيهِ ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއަށް ފުމެލެއްވީމެވެ. مِن رُّوحِنَا ތިމަންރަސްކަލާނގެ رُوْح ން وَصَدَّقَتْ އަދި އެކަމަނާ ތެދުކުރެއްވި بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا އެކަމަނާގެ رَبّ ގެ كَلِمَة ތަކާ (شَرِيْعَة) وَكُتُبِهِۦ އެކަލާނގެ ފޮތްތަކައި وَكَانَتْ އަދި އެކަމަނާ ވިއެވެ. مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾ ކިޔަމަންތެރި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން.

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި إِيْمَان ވީ މީހުންގެ މިސާލެއްވެސް اللّٰهُ ދައްކަވައެވެ. އެއީ فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުން آسِيَة بِنْت مَزَاحِم ގެ މިސާލެވެ. އެކަމަނާއަކީ جَبَّارُ ނުބައި فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. އެކަމަނާއަކީ صَالِح މާތް تَقْوَى ވެރި މުއުމިނެކެވެ. އެކަމަނާ އެކަމަނާގެ رَبّ އަށް ދުޢާކުރިއެވެ. އޭ ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި ރަސްކަލާނގޭ. ތިބާރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި ސުވަރުގޭގައި މިއަޅާއަށް ގެއެއް ބިނާކޮށްދެއްވާނދޭވެ! އަދި فِرْعَوْن ގެ ކިބައިންނާއި އޭނާ ކުރާ شِرْك ގެ ނުބައި عَمَل ތަކުން މިއަޅާ ރައްކާތެރިކުރައްވާނދޭވެ. އަދި އަނިޔާވެރި މީސްތަކުންގެ ކިބައިން މިއަޅާ މިންޖުކޮށްދެއްވައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނދޭވެ.!

(١٢) އަދި عِمْرَان ގެ ދަރިކަނބަލުން مَرْيَم ގެފާނުގެ މިސާލުވެސް اللّٰهُ މީސްތަކުންނަށް ދައްކަވައެވެ. އެކަމަނާ އަކީ އެކަމަނާގެ ލަދުގަނޑަށް فَاحِش ކަންތައްތަކުން ރައްކާތެރިކުރެއްވި ބޭކަނބަލެކެވެ. (އެކަމަނާ ހަޔާތުގައި އެއްވެސް ކަވެއް ނުކުރައްވައެވެ.) ދެން އެކަމަނާގެ ގައިގާތަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ رُوْح ން މިމަންރަސްކަލާނގެ ފުމެލެއްވީމެވެ. އަދި އެކަމަނާ ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި رَبّ ގެ كَلِمَة ތައް ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އެބައީ އެކަލާނގެ شَرِيْعَة ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކެއްވެސް އެކަމަނާ ތެދުކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާވީ ކިޔަމަންތެރިވި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

ދަންނަވައެވެ. މި ސޫރަތުގައި اللّٰهُ މިސާލު ދައްކަވާ ހަތަރު އަންހެނުންގެ ވާހަކައިންނެވެ. އެތަނުން އެއް ދެއަންހެނުންނަކީ سَلاَم ލެއްވި نُوْح ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. އަނެއް އަންހެނަކީ سَلاَم ލެއްވި لُوْط ގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުންނެވެ. ދެ އަންހެނުންވެސް ވީ ދެ رَسُوْل ންގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުގައެވެ. ނަމަވެސް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން رَسُوْل ބޭކަލުންގެ އަނބިކަނބަލުންކަމުވުމީ އެއްވެސް ފައިދާ އެއް ނުކުރިއެވެ. އަނެއްކާވެސް فِرْعَوْن ގެ އަނބިކަނބަލުން ކާފަރެއްގެ ދަށުގައި ހުރެމާއެކުވެސް إِيْمَان ވެ އަދި اللّٰهُ އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުން ސުވަރުގެއިން ގަނޑުވަރެއް އެކަމަނާއަށް ތައްޔާރުކުރެވިފައެވެ. މިހުރީ عِبْرَة ން ފުރިގެންވާ ކަންކަމެވެ.

# الملك سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الملك — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣٠)

تَبَٰرَكَ ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٍ ۖ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَجَعَلْنَٰهَا رُجُومًا لِّلشَّيَٰطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ﴿٥﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

تَبَٰرَكَ = ބަރަކާތްވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. / މަތިވެރި ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ٱلَّذِى بِيَدِهِ ٱلْمُلْكُ = އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައި ( އެކަލާނގެ ބާރުގެ ދަށުގައި) އެންމެހާ ރަސްކަމާއި ވެރިކަން ހުރި ކަލާނގެ. ✽ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް. ✽ قَدِيرٌ ﴿١﴾ = ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ✽ ٱلَّذِى خَلَقَ = އެކަލާނގެއީ ހައްދަވާ ކަލާނގެއެވެ. ✽ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ = މަރާއި އަދި حَيَاة : ( މަރުވުމާއި އަދި ދިރުން) ✽ لِيَبْلُوَكُم = ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށެވެ. ✽ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا = ތިޔަބައިމީހުންކުރެ ޢަމަލުކުރުމުގެ ގޮތުން އެންމެ ހެޔޮވެގެންވަނީ ކާކުތޯ؟ ✽ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفُورُ ﴿٢﴾ = އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ✽ ٱلَّذِى خَلَقَ = އެކަލާނގެއީ ހައްދަވާކަލާނގެއެވެ ✽ سَبْعَ. سَمَٰوَٰتٍ طِبَاقًا = މަތިމައްޗަށް ހަތް އުޑު. ( އުޑު އުޑު މަތީ އަނެއް އުޑު) ✽ مَّا تَرَىٰ = ކަލޭގޮތަށް ދެކިވަޑައެއް ނުގަންނަވާނެއެވެ. ✽ فِى خَلْقِ ٱلرَّحْمَٰنِ = رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ ހެއްދެވުމުގައި ✽ مِن تَفَٰوُتٍ އެއްވެސް ހަމަނުޖެހުމެއް / އެއްވެސް ތަފާތެއް/ ދުނިކަމެއް. ✽ فَٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ = ފަހެ ބަލައިލާށެވެ ލޯ ހިންގައިގެން ބަލާށެވެ.!) ✽ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ އެއްވެސް ފަޅުވުމެއް/އެއްވެސް ބާވެފައިވާތަނެއް ކަލޭގޮތަށް ދެކިވަޑައިގަންނަވާތޯއެވެ؟ ✽ ثُمَّ ٱرْجِعِ ٱلْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ = ދެން ދެވަނަފަހަރަކަށްވެސް ( ގިނަގިނައިން) ލޯހިންގައިބަލައްވާށެވެ.! ✽ يَنقَلِبْ إِلَيْكَ ٱلْبَصَرُ = ކަލޭގޮތައިރުއްޓާނެއެވެ نَظَرُ އަނބުރާއެނބުރި ✽ خَاسِئًا = ދަރަވެ ނިކަމެތިވެގެންނެވެ ✽ وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ = ވަރުބަލިވެ ހިތާމަ ކުޑަ ނުވެ. ✽ وَلَقَدْ زَيَّنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން

ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. ۞ ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا = ( ދުނިޔެއާއި) ގާތްވެގެންވާ އުޑު. ۞ بِمَصَـٰبِيحَ = ބައްތިތަކުން/ތަރިތަކުން. وَجَعَلْنَـٰهَا = އަދި އެތަކެތި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ رُجُومًا لِّلشَّيَـٰطِينِ = شَيْطَان ންނަށް އުކާލާ، އުކާލާ ގަނޑުތައް ކަމުގައި. ۞ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. ۞ عَذَابَ ٱلسَّعِيرِ ۝٥ = އަނދަވަނދާ ހުރި އަލިފާނުގެ عَذَاب.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައި - ނުވަތަ އެކަލާނގެ ބާރުގަދަކަމުގައި - އެންމެހާ މުލްކުވާ ކަލާނގެ ބަރަކާތްވަންތަ ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހެޔޮކަން ގިނަވެގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް ކުދުރަތްވެވޮޑިގެން ވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ މަރުވުމާއި އަދި ދިރުން ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އެބަހީ ދުނިޔޭގައި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް آخِرة ދުވަހުން ދިނުމާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އިމްތިޙާނުކުރައްވައި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅީ ކާކުކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށްޓަކައެވެ. އެކަން ތަޖުރިބާކުރައްވައި ދެނެވޮޑިގެންވުމަށްކަމެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ޢަޒީޒު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއީ އެއްއުޑުގެ މަތީ އަނެއް އުޑު ވާގޮތަށް ހަތް އުޑު ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި رَحْمَن ވަންތަކަލާނގެ އުފެއްދެވުމުގައި އެއްވެސް ހަމަނުޖެހުމެއް އަދިއެއްވެސް ތަފާތެއް ތިބާއަށް ނުފެންނާނެއެވެ. އަލުން ބަލާލާށެވެ. ތިބާ ހިސްގައި އެއިން އެއްވެސް ފަޅުވުމެއް އަދި ފެނޭތޯ ބަލައިލާށެވެ.

(٤) އަދި ތިބާގެ ބެލުން ދެވަނަ ފަހަރަށްވެސް ތަކުރާރުކޮށް ބަލައިލާށެވެ. އޭރުން ބަލާ ނަޒަރު ކުރާނެ ގޮތަކީ އަނބުރާ ދުރުކޮށްލެވިފައި ވަރުބަލިވެފައި ވެގެން ތިބާއަށް ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. އެބަހީ އެއްވެސް ތަފާތެއް ނުފެނި، ބަލިވެގެން ވަރުބަލިވެގެން ނުފެނުނުކަމެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔެއާއި އެންމެގާތްވެގެންވާ އުޑު ބައްތިތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އެބަހީ ތަރިތަކުން ޒީނަތްތެރި ކުރެއްވީމެވެ. އެތަރިތަކަކީ އުޑުން ވަގަށް އަޑުއަހާ شَيْطَان ގަނޑާ ޖެހޭ ތަކެތި ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި آخِرة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ގަދަ އަލިފާނުގެ عَذَاب ވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ۝٦ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا وَهِىَ تَفُورُ ۝٧ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۖ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝٨ قَالُوا۟ بَلَىٰ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ۝٩ وَقَالُوا۟ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝١٠ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝١١ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ۝١٢

## މުފްރަދު

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ކާފަރުވީމީހުންނަށް ވެއެވެ. ❁ بِرَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ގައި. ❁ عَذَابُ جَهَنَّمَ = ނަރަކައިގެ عَذَاب ❁ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ۝٦ = އެއީ ގޯސްމިޔބުން ނުބައިވެގެންވާތަނެކެވެ. ❁ إِذَآ أُلْقُوا۟ فِيهَا = އެމީހުން އެނަރަކައަށް އުކައިލެވިއްޖެއްޔާ ❁ سَمِعُوا۟ لَهَا شَهِيقًا = އެނަރަކައިގެ ބޮޑުއަޑެއް ހިމާރު ހަޅޭލަވައިގަންނަ ކަހަލަ ނުބައި ގަދަޔަޑެއް އެމީހުން އަހާނެއެވެ❁ وَهِىَ تَفُورُ ۝٧ = އެނަރަކަ ކެކިކެކި ހުރުގަދައި. ❁ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ ٱلْغَيْظِ = ރުޅިއަރައިގަތުމުން ބައިބައި ކޮޅުކޮޅު ވާހާވަރަކަށްވެއެވެ. ❁ كُلَّمَآ أُلْقِىَ فِيهَا فَوْجٌ = ކޮންމެ ބައެއް އުކައިލެވިއްޖެ ކޮންމެ ހިނދަކު. ❁ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ = އެނަރަކަ ބެލެހެއްޓެވި މަލާއިކަތުން އެމީހުންނާ ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ۝٨ = ކަލޭމެންނަށް نَذِير ނުއައީހޭވެ ❁ قَالُوا۟ بَلَىٰ = އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. ތާށެވެ. ( އާއެކެ.) ❁ قَدْ جَآءَنَا نَذِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ އަރިހަށް نَذِير ން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ❁ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا = އަހަރެމެން ( އޭނާގެ ) ދޮގުކުރީމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެން ބުނީމުއެވެ ❁ مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ = ٱلله އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވައި ނުލައްވައެވެ. ❁ إِنْ أَنتُمْ = ތިޔަބައިމީހުންނީވެއެވެ ❁ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ كَبِيرٍ ۝٩ = ބޮޑު މަގުފުރެދުމެއްގައި މެނުވީ ❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. ❁ لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ = އަހަރެމެން އަޑުއަހާ ބަހައްޓައިފިނަމަ ވިއްޔާ ❁ أَوْ نَعْقِلُ = ނުވަތަ ވިސްނާ ކަމުގައި (ވިއްޔާ) مَا كُنَّا = އަހަރެމެން ނުވީމެވެ ❁ فِىٓ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝١٠ = ނަރަކައިގެ (އަލިފާނގެ) އެކުވެރިންކަމުގައި❁ فَٱعْتَرَفُوا۟ بِذَنۢبِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް إِعْتِرَاف ވާނެއެވެ❁ فَسُحْقًا = ފަހެ ( الله ގެ رَحْمَة ން ދުރުވުން ވާށިއެވެ! ❁ لِّأَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝١١ = އަލިފާނުގެ އެކުވެރިންނަށް. إِنَّ ٱلَّذِينَ = ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުން ❁ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم = އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވެ ❁ بِٱلْغَيْبِ = غَيْب ގައި ތިބެގެން ❁

لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުންނަށް ފާފަ ފުއްސެވުން ހުށްޓެވެ. ۞ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ = އަދި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތާއި ، އުޖޫ ސަވާބު ދެއްވެއެވެ. ۞

## ޚުލާސާ إِجْمَالِي

(٦) އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ހުރީ ނަރަކައިގެ އަޒާބެވެ. އެއީ ގޮސްތިބުމަށް ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ.

(٧) އެނަރަކައިގެ ތެރެއަށް އެބައިމީހުން އުކާލެވިއްޖެއްޔާ އެނަރަކައިގެ ތެރެއިން ހިމާރު ހަޅޭއްލަވައި ގަންނަހަކަ ނުބައިއަޑު ފަންގަޖެހި އެމީހުން އަޑުއަހާނެއެވެ. އޭރު އެނަރަކަހަކަޅަންނާނީ މީސްތަކުންނާއި އެކު ކެކިކެކި އޮވެ. ۞

(٨) އެނަރަކަށްއުކުން ދެކެ ރުޅިއައިރުގަންނަގެން ގޮވުވެގެންވެއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއަށް ނަރަކަވަންތަ ފަރާތުގެ ފަރުޖެއް އަޅައިލެވޭ ކޮންމެ ފަހަރަކުގައި އެނަރަކަ ބަލަހައްޓާށުންނެވި ޚާޒިނުންނަ މަލާއިކަތް ބަލަދުން އެމީހުންނާއި ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. އެބަލަދުން ވިދާޅުވާނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފާނަ (މީތާއިފުޅު) ބިރުގަންނަވާނޫ ބަލަދުލު ވަޑައި ނުގެންނަވަނީ ހެއްދެވެ؟ ۞

(٩) އެމީހުން ދަންނަވާނެއެވެ. އާނއެކެވެ ދަރުމަފުޅު ބަލަދުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް އަހުރެމެން އެބަލަދުން ދޮގުކުރީމެވެ. އަދި އަހުރެމެން އެބަލަދުންނަށް ދަންނަވީ الله އެއްވެސް އެއްޗެއް ބާވާލައްވާފައެއް ނުވެއެވެ. އަދިކަލޭމެން ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ ގުމުރާހީގައެވެ. ۞

(١٠) އަދިއެމީހުން އެނަރަކައިގެ ތެރެވެގެން ދަންނަވާނެއެވެ. އަހުރެމެންވެސް އެބަލަދުންގެ ބަސް އަހައި ވިސްނައިގެން ސިކުނޑި ބޭނުންކޮށްފިނަމަ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުހަމަ އަޅުގަނޑުމެން އެކުވެރިންނަކީ ގެއްލުނުމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވާނެމެވެ. ( އެކަލަކު ގެއްލުނީ އެއީ ހަމަހުސްނަމަށެވެ.) ۞

(١١) ދެންފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފައަށް إِعْتِرَافُ ވާނެއެވެ. ނަމަވެސް الله ގެ އެކަލާނގެ رَحْمَة އެމީހުންނައިހުރިދުރުކަމާއެވެ! ۞ (اللهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ … آمِيْن)

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން غَيْبُ ގައި ބޮޑުވެގެންވާ އެބައިމީހުންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވި މީސްތަކުން ނަން އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ން ފާފަ ފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމަތެވެ. އެއީ ނިޢުމަތްތަކާ ގުޅި ސަވާބުގެއެވެ.

وَأَسِرُّواْ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُواْ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

## ތަފްސީރު

وَأَسِرُّواْ قَوْلَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ ވާހަކަތައް ސިއްރުކޮށްލަބާށެވެ! ۞ أَوِ ٱجْهَرُواْ بِهِۦٓ = ނުވަތަ އެވާހަކަތައް އަޑު ހަރުކޮށް ދައްކަވާށެވެ!۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތަކުގައިވާ ގޮތަކީވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތެކެވެ.۞ أَلَا يَعْلَمُ = އަޅެ ދަނީ ( ހިތްތަކުގެ އަޑީގައިވާ ގޮތަކީ) ދެނެވޮޑިގެންނުވާނޭ ހެއްޔެވެ؟ ۞ مَنْ خَلَقَ = ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ۞ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ = އަދިއެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެން ނުހަނު ލަތީފުވަންތަ ގޮތެއްގައި އަދި ހަބަރުވެރިކަމާއެކު ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ هُوَ ٱلَّذِى = ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ލެއްވީ ۞ ذَلُولًا = ފަސޭހަކަމާއެކު ހިނގާލެވޭގޮތަށް۞ فَٱمْشُواْ فِى مَنَاكِبِهَا = ފަހެ ކަލޭމެން އެތިފުށުގެ ފަރާތްތަކުގައި ހިނގާބަލާށެވެ! وَكُلُواْ مِن رِّزْقِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ރިޒުޤުން ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ!۞ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ = އަދި ހަމަހަމައެކަނި ކަލޭމެން مَحْشَرُ ކުރެވޭނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.۞ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ = އުޑުގައިވާ ކަލާނގެއާ މެދު ކަލޭމެންނަކީ އަމާންވެގެން ހުރީ ހެއްޔެވެ؟۞ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއި އެކު ބިންގަނޑު ގަނބޮޅުވައިގެންނެވުމާ މެދު ۞ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ = އޭރުން އެބިންގަނޑު ހަރަކާތްތެރިވެ ބޮޑުބޮޑަށް ލަރުޒާވެއްޖެ.۞ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ވަނީ އުޑުގައިވާ ކަލާނގެއާއި މެދު އަމާންވެގެން ހުރީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ގަލާއި ވެލި ފޮނުއްވައިފިނަމަ۞ حَاصِبًا = ހިލަގަނޑު ۞ فَسَتَعْلَمُونَ = އޭރުން ދެނެ ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ۞ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިންޒާރު ކުރެއްވިގޮތް ހުރިގޮތް ވީގޮތް ކިހިނެއްތޯއެވެ.۞ وَلَقَدْ كَذَّبَ = ހަމަކަށަވަރުން ދޮގުކޮށްފައެވެ.۞ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އެމީހުންގެ ކުރީގައިވީ މީހުން ۞ فَكَيْفَ كَانَ = ފަހެ ވީގޮތް ހުރިގޮތް ކިހިނެއްތޯއެވެ؟۞ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ = ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އިންކާރު / ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކޯފާ ۞ أَوَلَمْ يَرَوْاْ = އެމީހުން ފަހެ ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ ۞ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ = އެމީހުންގެ

މަތީގައިވާދޫނިތަކަށް ❁ صَآفَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ = ފިޔަތަށް ހުޅުވައި ފޮތިކަރައިގެންނާއި އަދި ޖެހިކޮށްގެން ❁ مَا يُمْسِكُهُنَّ = އެސަތުރުގެން (ވެއްޓިނުދިނުމަށް) ހިފަހައްޓަވަނީ ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ = رحمٰن ވަންތަ ކަލާނގެމެނުވީ ❁ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيْءٍ = ހުރިހާކަމެއްވެސް އެކަލާނގެ ހުދުއްޔަތަކަށް ❁ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ = ބައްލަވާ ވަޑައިގަންނަވައެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٣) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!.) ކަލޭމެން ބަސްބުނަން ވީނަ އަޑުހަރުކޮށްކަމުގައިވިޔަސް އަދި އަޑު މަޑުކޮށް ސިއްރުން ބަސްބުނުމުގައިވިޔަސް އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް ހަމަހަމަވެގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިތްތެރޭގެ އަޑީގައި ވާހާ ތަކެއްޗަކަށް ދަންނަވާ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٤) އެންމެހައި ތަކެތި ހެއްދެވި ކަލާކަން އެތަކެތީގެ ސިއްރު ނޭނގޭނެ ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުން ނުހަނު ތުނިވަސްވެވޮޑިގެންވާ އަދި އެންމެހައި ކަންތައް ޚަބަރުވެރިވެ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) އަދި ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ބިންގަނޑު ނިކަމެތި ފަސޭހަ ކިޔަމަންތެރި ތަކެއްޗަކަށް ހައްދަވައިދެއްވީ އެކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެބިމުގެ އެކިފަރާތްތަކުގައި ހިނގާބަލާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވާ ރިޒުޤުން ކަލޭމެން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ!. އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި مَحْشَرُ އަށް ޖަމާކުރައްވާނީ ވެސް ހަމައެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(١٦) ކަލޭމެން ފަހެ ޢަރުޝީ އުޑުގައިވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއިގެން ބިންގަނޑު ގަނޑުވައި ނުގަންނަވާނެކަމާއިމެދު އަމާންވެގެން ހުރީހެއްޔެވެ؟ އަދި އެބިންގަނޑު ގަނޑުވައިގެންފިނަމަ އެބިންގަނޑު ދުން ހަރަކާތްތެރިވެ ބޯޅުތާރުތެޅިދާނެއެވެ.

(١٧) ނުވަތަ ކަލޭމެން ޢަރުޝީ އުޑުގައިވާ ކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އުޑުން ހިލަތަކެއް ޖަހާފަދަ ވައިޖެހުމުން އަމާންވެގެން ހުރީހެއްޔެވެ؟ އޭރުން އެބަދަލު ހިލަތަކެއް ޖަހާފައިވާ ވިއްސާރަ އޭރުން ދެން މިޢަދާބުގެ އިންޒާރު ބަދަލުވެގެންދިޔަ ކަންތައްތަކެއް ކޮން ނިކަމެއްކަން ކަލޭމެންނަށް އެގޭނެއެވެ.

(١٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ކުރީގެ މީހުން (ރަސޫލު ބޭކަލުން) ދޮގުކުރިއެވެ. އެމީހުންގެ މައްޗަށް މިޢަދާބުގެ އިންކާރު އަދި މިޢަދާބުގެ ކަމުގެ ވިޔަދާނެތަ ތަކުން ހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންގެ މައްޗަށް އެކަމަކަން ވެގެންދިޔައީ ބިރުވެރި އަދި ނުރައްކާތެރި ކަމެއްގައެވެ.

(١٩) އެމީހުން ފަހެ އެމީހުންގެ މަތީ ފިޔަތަށް ހުޅުވައި ފޮތިކަރައިގެން ނާއި އަދި ފިޔަ ޖެހިކޮށްގެންނާއި ދޫނިތަކަށް ނުބަލަނީ ހެއްޔެވެ؟ އެތަކެތި ބިންމައްޗަށް ވެއްޓިނުދިނުމަށް ހިފަހައްޓަވަނީ رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި އެހެން މީހަކު ނޫނެވެ. (އެސަތުރުގެން ހިފަހައްޓަވަނީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހުރިހާއެއްޗަކަށް ބައްލަވާ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾

## ތަރުޖަމާ

أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى = އެއީކޮބާ ކާކުކުއްތޯ؟ ❁ هُوَ جُندٌ لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ސަވާރުވެތިކޮށްދޭ ސިފައިންގެމީހަކަށް ވެވޭނީ ❁ يَنصُرُكُم = އެއީކަލޭ ކަލޭމެންނަށް ނަސްރުދޭނޭ. ❁ مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެ ފިޔަވައި ❁ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ = ކާފިރުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٣٠﴾ = ހެއްލުވުމުގައި މެނުވީ ❁ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى= އެއީކޮބާ ކާކުކުއްތޯ؟ ❁ يَرْزُقُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤުދޭނީ؟ ❁ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ= އެކަލާނގެ ރިޒުޤު ހިފަހައްޓަވައިފިއްޔާ ❁ بَلْ لَّجُّوا = އަދި ހިތްޕުޅު ކުއްތޯ.؟ އެމީހުން އުޅުނީ ❁ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ = ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ދުރުވެރިކަމުގައެވެ. ❁ أَفَمَن يَمْشِى = ހިނގާފާ ކުއްތޯ؟ ❁ مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦ= އެމީހާގެ މޫނުމަތިން ❁ أَهْدَىٰٓ = ތެދުމަގުގައި ވުން ބޮޑު ❁ أَمَّن يَمْشِى = ނުވަތަ ހިނގާފާ ކުއްތޯ؟ ❁ سَوِيًّا = ސީދާކޮށް ތެދުކޮށް ❁ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގުގައި. قُلْ = ކަލޭގެ ފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. ❁ وَجَعَلَ لَكُمُ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ލެއްވިއެވެ. ❁ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ = އިވުމާއި ފެނުމާއި އަދި (ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށް) ހިތާއި ❁ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ = ކަލޭމެން ޝުކުރުކުރަނީ ކުޑަކޮށް މަދުންނެވެ. ❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ = ކަލޭމެން ހެއްދެވީ ފެތުރުއްވައި އެކަލާނގެއެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން ޖަމާކުރެވޭނީ (އެއްކުރެވޭނީ) އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ❁ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ = މިވަޢުދުވާނީ ކޮންއިރަކު ދެންވާނީ ކޮން އިރަކުން ކުއްތޯ؟ ❁ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ = (އޭމުއުމިނުންނޭ.) މިވަޢުދަކީ ތެދުބަހެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ތެދުވެރިން ކަމުގައި ވާނަމަ (ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ.) ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) رَحْمٰن ވެންޏާ ރަސްކަލާނގެ ނަސްރު ނުދެއްވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ނަސްރުދޭނޭ މިހެނާ ކޮބާ ހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކުވޭހެއްޔެވެ؟ (އެއްގޮތަކަށްވެސް އެފަދަމީހަކު ނުވާނެއެވެ.) ކާފަރުން އުޅެނީ ބޮޅުވެގެންވާ ހެއްލުމެއްގެ ތެރޭގައެވެ.

(٢١) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ރިޒުޤު ދޫ ނުދެއްވައި ހިފަހައްޓަވައިފިއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް އެރިޒުޤު ދެއްވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކުވޭހެއްޔެވެ؟ އެފަދަމީހަކު ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި ކިއްއެހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން ދެމިހުރީ ބޮޑާވެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ދުރަށްފިލުމުގައެވެ.

(٢٢) ފަހެ، އޭނާގެ މޫނުމަތިމަތިން ބޯވައިގެން ހިނގާ މީހާ ސީދާމަގުގައި ރަނގަޅަށް ތެދުވެގެން ހިނގާ މީހާއާއި ދެމީހުންކުރެ ރަނގަޅަށް ހިދާޔަތް ކާކަށްހެއްޔެވެ؟ ސީދާމަގުގައި ވަނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟

(٢٣) (ރަސޫލު الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހެއްދެވި ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިވުމާއި ފެނުމާއި ވިސްނާ ފިކުރުކުރުމަށް ހިތްތައް ދެއްވިއެވެ.! އެކަންކަމަށްވެސް ކަލޭމެން ޝުކުރު ކުރަނީ ވަރަށް މަދުންނެވެ.

(٢٤) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭމެން ހައްދަވައި ބިމުގައި ފެތުރުއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާފައި (އެއްކުރައްވާނީވެސް) ހަމަ އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

(٢٥) އަދި އެކާފަރުން މީހުން ބުނެއެވެ. (އޭ މުއުމިނުންނޭވެ.) ކަލޭމެންނީ ބުނާބަހުގައި ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން ބުނެބަލާށެވެ. މިއަޒާބުގެ ވަޢުދު ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ކޮންއިރަކުން ހެއްޔެވެ.

قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾

## މުފްރަދާތު

قُلْ = ކަލާގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!. ❁ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ = އެކަމުގެ އިލްމުވަނީ ހަމައެކަނި ❁ عِندَ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ. وَإِنَّمَآ أَنَا۠ = އަދި އަހުރެންވަނީ ހަމައެކަނި ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަޛީރަކު ކަމުގައެވެ. ❁ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً = ކައިރިގާތުން އެދުވަސް (އަޛާބު) ފެނިއްޖެހިނދު سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީސްތަކުންގެ މޫނުތައް މުޅިން ބަދަލުވެ ކަޅުވެދެއެވެ. ❁ وَقِيلَ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. ❁ هَٰذَا ٱلَّذِى = މިއީ (މިއީ ތިޔަބައި މީހުން ދެކޮޅު ހެދި)❁ كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެން އެކަމަށް އެދިއުޅުނު އަދި ސުވާލުކުރި އަޛާބެވެ. ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލާގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން ދަންނަ ހަބަރުދޭށެވެ.! ❁ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ = ﷲ އަހުރެން ހަލާކުކޮށްލައްވައިފިއްޔާ / މަރުއްވައިފިއްޔާ وَمَن مَّعِىَ = އަދި އަހުރެންނާއެކުގައި ވާމީހުންނާއި (މުއުމިނުންނާއި) ❁ أَوْ رَحِمَنَا = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ސަލާމަތުން رَحْمَة ލައްވައިފިއްޔާ❁ فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ = ފަހެ ކާފަރުންނަށް ސަލާމަތް ދެއްވާނީ އެވެސް ސަލާމަތްކުރާނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ.؟ ❁ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ = ވޭންދެނިވި އަޛާބުން ❁ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ = ކަލާގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ رَحْمَٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ءَامَنَّا بِهِۦ = އަހުރެމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާން ވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا = އަދި އަހުރެމެން ވަކީލުކޮށް ބަރޯސާވެއްޖައީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށެވެ. ❁ فَسَتَعْلَمُونَ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ❁ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައިވީ ކާކުކަން ❁ قُلْ أَرَءَيْتُمْ = ކަލާގެ ރަސޫލާ ވިދާޅުވާށެވެ!. ކަލޭމެން ދަންނަ ހަބަރުދޭށެވެ.! ❁ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا = ކަލޭމެންގެ ބޯފެންތައް ފެން ދުރަށް ހިނދިގެންދިޔައީމާ ❁ فَمَن يَأْتِيكُم = ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދޭނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ.؟ ❁ بِمَآءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾ = ދިޔަފެން ނުވަތަ ހިނގާ ހިނގާފެން / ގިނަފެން ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** (ޤުލް ރަސޫލު اللهއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަކަމުގެ އެނގުންވާނީ ހަމައެކަނި اللهގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. (އަހުރެމެންނަކީ ނޫނެވެ.) އަހުރެން ވާކަށް ހަމައެކަނި ނަޛީރަކު ކަމުގައެވެ. އެބަހީ އެކަމުގެ ވާހަކައިން ބިރުގަންނަވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

**(٢٧)** ދެކެއްޖެ ހިނދު ގާތުގައި އެ އަޛާބު ފެނިއްޖެ ހިނދު ކާފިރުންގެ މޫނުތައް ދުވިން ނުބައިވެ ކަޅުވެ ހުއްޓެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެބުނެވޭނެއެވެ. މި އަޛާބަކީ ތިޔަ މީހުން އަޛާބުގެ ވަގުތު ކަލޭގެފާނާ ދިމާލުގައި އެކަމަށް އެދި ސުވާލުކުރި އަޛާބެވެ.

**(٢٨)** (ޤުލް ރަސޫލު اللهއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! އަހުރެމެންނަށް ދައްކާބަލާ މިވާ މުއުމިނުން اللهހަލާކު ކުރައްވާ ފަނާކޮށްލައްވައިފިއްޔާ ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ރަޙްމަތް ލައްވައިފިއްޔާ ، ފަހެ ކާފިރުންނަށް ސަލާމަތްކޮށްދިނުމަށް އެމީހުން ކާކުހެއްޔެވެ. ވޭންދެނިވި އަޛާބުން އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށް ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ހަމަ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ.)

**(٢٩)** (ޤުލް ރަސޫލު الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ رَحْمَٰن ވަންތަ اللهއެވެ. (އެބަހީ ކަލޭގެފާނު އެދުޢާކުރައްވަނީ އީމާން ކުރުމަށް މި ކިޔާ އެއްކަލައުވަންތަ ކަލާނގެއަށް رَحْمَٰن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.) އަހުރެމެން މިވަނީ އެކަލާނގެއަށް އީމާން ވެގެންނެވެ. އަދި އަހުރެމެން ހުރީ ކަލާނގެއަށް ވަކީލު ކޮށް އިތުބާރު ކުރީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ދެފަރާތުގެ ތެރެއިން ކަށަވަރުގޮތުގައި ފާޅުގޮތުން މަގުފުރެދުމުގައި ހުރީ ކާކުކަން ތިޔަމީހުންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.

**(٣٠)** (ޤުލް ރަސޫލު اللهއެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ދެކިބަލާ އަދި ތިޔަ ކަލޭމެން ބޯ ފެން ބިމުގެ އަޑިއަށް އެކަށިގެން ގޮސް ފެން ނެތިއްޖެއްޔާ ދެން ކަލޭމެންނަށް ދިޔާވާ ފެން ގެނެސް ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ (ޖަވާބަކީ އެކަކުވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އެހެންވީމާ ދެން ކަލޭމެން އީމާންވެ އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ނުކުރަނީ ކީއްވެހެއްޔެވެ؟ )

# القلم سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة القلم — އާޔަތުގެ އަދަދު (٥٢)

نٓ ۚ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَييِّكُمُ ٱلْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾

## ލަފްޒީމާނަ

نٓ = މިއަކުރުގެ މުރާދު މާތްރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ الله އެވެ.۞ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ = ޤަލަމާއި ޤަލަމުން ލިޔުއްވާތަކެތިން ލިޔުއްވާވާކަމި ގަސަމުކުރެއްވުމާއި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައްވެ. ۞ مَآ أَنتَ = ކަލޭގޭފާނު ނުވެއެވެ. ۞ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ = ކަލޭގޭފާނުގެ رَبُّ ގެ نِعْمَة ގެ ސަބަބުން ۞ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ = މޮޔަބަލިޔަކު ކަމުގައި ۞ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނަށް ޘަވާބުލިބޭނެ ދަރުމަތެއްވެއެވެ. غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ = ކެނޑިނުދާގޮތުގައެވެ۞ وَإِنَّكَ = އަދި ހަމަ ކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުވަނީ ۞ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑުވެގެންވާ خُلْقُ ގެ މައްޗަށެވެ.۞ فَسَتُبْصِرُ = ފަހެ ކަލޭގޭފާނު ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. ۞ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ = އަދިއެމީހުން ފެންނާނެއެވެ (އެ ކާފިރުންނަށް) ފެންނާނެއެވެ. ۞ بِأَييِّكُمُ = ކަލޭމެންގެ ކޮންބަޔަކުހެއްކަން ۞ ٱلْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ = މޮޔަވެގެންވަނީ ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޭފާނުގެ رَبُّ ۞ هُوَ أَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑެވެ.۞ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ = އެކަލާނގެ މަގުން އެއްކިބާވެ ގެއްލިގެންވާމީހާ ۞ وَهُوَ أَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑެވެ.۞ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ = ތެދުމަގު ލިބިގެންވާ މީހުން ۞ فَلَا تُطِعِ = ފަހެ ކަލޭގޭފާނު ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!.۞ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ۞ وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ = ކަލޭގޭފާނު އެމީހުންނަށް ދޭހި ވަޑައިގަތުން ބޭއްޓުމެވެ އެމީހުން އެދެއެވެ.۞ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ = ދެން ނަރުން އެމީހުންވެސް ކަލޭގޭފާނަށް ދޭހި ވަޑައިގަތުން ۞ وَلَا تُطِعْ = އަދި ކަލޭގޭފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ.۞ كُلَّ حَلَّافٍ = ގިނަގިނައިން ހުވައިކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް)۞ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ = ނިކަމެތިވެރި ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** ن : މިއަކުރަކީ ޤުރްއާނުގެ ބައެއް ސޫރަތްތައް ފެށޭ ހުރޫފުތަކުގެ ތެރެއިން ވާ އަކުރުތަކުގެ ތެރޭގެ އަކުރެކެވެ. އެ އަކުރުގެ ފުރިހަމަ މުރާދު ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ.

ޤަލަމް އާއި ޤަލަމުން ލިޔުއްވާ ބާވަތުން ލިޔުއްވާ ތަކެތި ގަސްދުކުރައްވައި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ.

**(٢)** (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رب ދެއްވި ނިޢުމަތުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނަކީ މަޖްނޫނަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ނަބިކަމުގެ ނިޢުމަތާއި އަދި ރިސާލަތު ކަލޭގެ ފާނަށް ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން ކަލޭގެފާނު މަޖްނޫނެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. މިއީ ކާފަރުންގެ ތުހުމަތެއް އެކަލޭގެފާނު އަށް وحى ގެ ސަބަބުން މަޖްނޫނެއް ކަމަށް ބުނި ބުހުތާނެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އުޅުއްވީ ބޯހަލާކަން ބުނުމުގައި ތަކުރާރުކުރެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ މަޖްނޫނެއް ނޫން ކަމާއި އެކަމުގެ ސާބިތުކަމެވެ.)

**(٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެ ފާނަށް ކެނޑިނުދާ ނިމުމެއްނެތް ޘަވާބު ހުރެއެވެ.

**(٤)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑުވެގެންވާ މަތި ހުޅުވާ އަޚްލާޤުގައެވެ.

**(٥)،(٦)** (އޭ މުޙައްމަދުގެ ފާނެވެ!) ކަންބޮޑުނުވާށެވެ. ތިޔަ ސަޚާބީން އެކުގައި ދުނިޔޭގެ މަގުގައި ވީ ކާފަރުން އެދެނީ ބޯހަލާކަން ބުނެ ކަލޭގެފާނު ގޯސްކުރުމަށެވެ. ކަލޭގެފާނާއި ވެސް އެއީ ޖެހޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ނިކަންހުރި ކަލޭގެފާނު ވެސް ފެނިދާނެއެވެ. އަދި އެ މީހުން ވެސް ނިކަންހުރި ކަލޭގެފާނަކީ ކޮބައިކަން ފެނިދާނެއެވެ.

**(٧)** ތިމާ ސީދާ މަގުން ގެއްލިގެންދިޔަ މީހަކީ ކާކުކަން ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ސީދާ މަގުގައި ވާ މީހަކީ ކާކުކަން ވެސް އެކަލާނގެ އަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٨)** ފަހެ ކަލޭގެފާނު ދޮގުހަދާ މީހުންނަށް ކިޔަމަންވެ ނުވާށެވެ.

**(٩)** އެމީހުން އެދެނީ ކަލޭގެ ފާނު ދީނުގައި ނަރުމު ކޮށް ލުއިކަމާއި ގުޅިގެން އެމީހުން ވެސް ނަރުމުކުރުމަށެވެ. އެބަހީ ކަލޭގެފާނު ބޮޑުނުވެ ތިބި ހުރިކަމަށް އެ ބާރު ދަށްކުރުމަށެވެ. — އެމީހުންގެ ބާތިލު ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ޝަރުޢީ ބަދަލުތަކަށް ތާއީދުކުރުމަށް ފަހުން ކަލޭގެފާނު ޢަމަލުކުރުމަށެވެ. އެބަހީ ކާފިރުން ހަދާކަމަށް ޢަމަލުކުރުމަށެވެ. އެމީހުން ވެސް ކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ ކަންތައްތަކަށް ރުހުމެވެ.

**(١٠)** އަދި ގިނަގިނައިން ހުވައިކުރާ ކޮންމެ މީހަކަށް (އެއްވެސް މީހަކަށް) ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ނުވާށެވެ.

هَمَّازٍ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَـٰتُنَا قَالَ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَـٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَـٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾

## ލުޣަތު

هَمَّازٍ = غِيْبَ ބުނާ ❁ ( މީސްމީހުންނަށް ހުތުރު އެއްޗެހިކިޔާ) مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ = ދެބަހެއްޖެ ފަސާދަކުރާ ❁ مَّنَّاعٍ
لِّلْخَيْرِ = ހެޔޮކަންތައްތަކަށް މަނާކުރާ ❁ مُعْتَدٍ = އަނިޔާވެރިކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅާފައިވާ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ = ފާފަކުރުން ގިނަ ❁
عُتُلٍّ = އަޚްލާޤު ހަރުކަށި ❁ بَعْدَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި ( އެބަހީ އިސްލާމްވިޔަސް ހިތާ ހުތުރުސިފަތަކާއެކުވެސް)❁ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾
= ނަސަބުހިނގުނު ކުއްވަމީހާ ❁ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ = އޭނާއަށް މުދާތަކާއި ދަރިންގެ މަތިވެރިކަމާއި ( އޭނާއަށް
ލިބިދީފައިވާތީވެ.)❁ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ = އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދެވޭއިރު ❁ ءَايَـٰتُنَا = މިވަރުގެ ކަލާމުގެ އާޔަތްތައް ❁
قَالَ = އޭނާ ބުނެއެވެ. ❁ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ = އެއީ ކުރީގެ މީހުންގެ ދޮގު ވާހަކަތަކެވެ.❁
سَنَسِمُهُۥ = ނިކަން މިވަރުގެ ކަލާމުގެ އޭނާއަށް ނިޝާނެއް ޖަހާނެތެވެ.❁ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ = އޭނާގެ
ނޭފަތުގައި.❁ إِنَّا بَلَوْنَـٰهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަރުގެ ކަލާމުގެ އެމީހުންނަށް ބަލާބޮޑުވުން ލިބުނީއެވެ.❁ كَمَا بَلَوْنَآ =
މިވަރުގެ ކަލާމުގެ ބަގީޗާވެރިން ބަލާބޮޑުވި ފަދައިން ❁ أَصْحَـٰبَ ٱلْجَنَّةِ = ބަގީޗާގެ އެކުވެރިންނަށް ❁ إِذْ أَقْسَمُوا۟ = އެމީހުން
ހުވައިކުރި ހިނދު لَيَصْرِمُنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެން އެގޮތް ނުވަތަ ތަނެއް ކަނޑާނަމުގައި ❁ مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾
=ފަތިސްވަޤުތު❁ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ = އަދި އެމީހުން إستثناء ނުކުރެއެވެ.❁ ( އެބަހީ އެމީހުން إِنْ شَاء الله
ނުބުނެއެވެ.) فَطَافَ عَلَيْهَا = ދެން އެ ބަގީޗާގެ މަތިން ހިނގައިފިއެވެ.❁ طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެ ރަސްކަލާނގެ
رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ންވާ مُصِيْبَة އެއް ❁ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ނިދާފައިހުއްޓާ ❁ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ =
ދެންފަހެ ފާތާވާ ގޮތަށް ހަލާކުވެފައިވާ ބަގީޗާއެއް ފަދައިން ނުވަތަ އަނދިރި ރޭގެ ކުލަޔަށް އެތަން ވެއްޖެއެވެ.❁ فَتَنَادَوْا۟
مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ = ދެން ފަތިސްވަޤުތު އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވައިފިއެވެ.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި މީސްތަކުންނަށް ހުތުރު އެއްޗެހިކިޔާ އަދި غَيْب ބުނާ އަދި ދޮގު ދޮގުހަދާ ދޮގެއް ފާސިދުކުރުމަށް ދުރަހުޅުވަޑުން ހިފާ (އެއްވެސް މީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

(١٢) އަދި ހެޔޮކަމަށް ހުރަސްއަޅައިލާ ކަލާނގެ ހައްދު ފަހަނައަޅައިގޮތް އަދި އަނިޔާވެރިވެގެން ފާފަކުރުންގިނަ އަދި ފާފަކުރުން ގިނަ (އެއްވެސް މީހަކަށް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރިވެ ވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.)

(١٣) އަދި ހަމަ އަޚްލާގު ނުބައި ހަރުކަށި އަދި މިބައްޔާއިލާ ހުތުރު ހަރުކަށިވެ ފަސޭހައިން ނުދާ އަދި ހަމަ ހަމަގެ ނަސަބުއިލުތިޒާމު ނުހުރި ނަބަރު މީހުންގެ ތެރެއިން ގޮސް ބުނެވޭ ޤައުމަކަށް ވީމާ ކަމުގައި ހަމަގާބިލު.

(١٤) ހަމަ މުދަލާއި ދަރިންގެ ނިޢުމަތް ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން (ހަމަ ހަމަ ހުތުރު ކަމެއްގައި ނުގަންނަވާށެވެ.)

(١٥) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް އޭނާގެ މައްޗަށް ކިޔަވައިދޭއިރު ވެސް އޭގައި އެއީ ކުރީގެ މީހުންގެ ޤިއްޞާތަކާއި ޚުރާފާތް ކަމަށް އޭނާ ބުނެއެވެ.

(١٦) ނިކަން ހުތުރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެނބުރިގެން ގޮސް ހަމަ ނިޝާނެއް ޖަހާނޫއަތޮޅުގައި ޚިއާނާތް ކުރުމާ ހަމަވީ.

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން ބަގީޗާގެ އެކުވެރިންނަށް ބަލާހެއްދެވި إمْتِحَانُ ކުރެއްވިފަދައިން އެމީހުންނަށްވެސް - އެބަހީ މައްކާގެ މުޝްރިކުންނަށްވެސް- ބަލާހެއްދެވި إمْتِحَانُ ކުރައްވާފައިވާނެއެވެ. އެއީ އެބަގީޗާގެ އެކުވެރިން ފަތިސްވަމުން ގެންގުޅޭ އެތަކެތި ފަހާލާނެކަމަށް ހުވައިކުރިހިނދުއެވެ.

(١٨) އެމީހުން އެކަމަށް ބަހައިނުލައި އިޝާރާތް ކޮށް ދެއްކިޔަ الله ނިކަމަ ވާނަމަ ކަމުގެ - މިހެން ނުބުނެ އިސްތިސްނާއެއް ނުކުރެއެވެ.

(١٩) ފަހެ އެމީހުން އެގޮތުގެ މަތީގައި އޮއްބަސްވެ ނިދާފައިހުއްޓާ އެބަގީޗާއަށް الله ގެ ޙަޟްރަތުން ޢަޒާބު ވަޅުލައިފިއެވެ.

(٢٠) ފަހެ ވީ ގަތިއަ ޚަރާބުވެގެން ނުވަތަ ގޯސްކަން އަރައިގެން ހިލަނބު ގުދުރަތުން ހަމަ ގޮސް ބުނެވޭ ޤައުމަކަށް އެބަގީޗާ ވެއްޖެއެވެ.

(٢١) ފަހެ އެމީހުން ފަތިސް ވުމުން ގޮވާލައިގެން ފަތިސްވަމުން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ގޮވައިލިއެވެ.

أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَـٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَـٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَـٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَـٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَـٰغِينَ ﴿٣١﴾

## ތަރުޖަމާ

أَنِ ٱغْدُوا۟ = ކަލޭމެން ހެދުނު ހެދުނާ އަވަސްވާށެވެ.! ❁ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަނޑަށް ❁ إِن كُنتُمْ صَـٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ދަނޑު ކަނޑައި އަދިމާވާ ކަނޑާނެބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ ❁ فَٱنطَلَقُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހިނގައްޖެއެވެ. ❁ وَهُمْ يَتَخَـٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ސިއްރުން ބުނާބުނާ ❁ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا = އެތަނަށް ވަނުނުދިނުމަށް ❁ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ❁ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް މިސްކީނަކު ❁ وَغَدَوْا۟ = އަދި އެމީހުން ދިޔައީ ❁ عَلَىٰ حَرْدٍ قَـٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުން ގަސްދުކުރި ކަމެއް ކުރުމަށް ކުޅަދާނަވާ ބަޔަކުގެ ގޮތުގައެވެ. ❁ ( އެއްވެސް މިސްކީނަކު ބޭނުމެއް ނުވެއްދުމުގެ ގަސްދުގައެވެ.) فَلَمَّا رَأَوْهَا = ފަހެ އެމީހުން އެތަން ދުށުމުން ❁ قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހަރެމެން މަގުމަތިން ގެއްލިއްޖައީމުއެވެ. ❁ بَلْ = އެހެނޫނެވެ. އަދި އަހަރެމެންނީ ❁ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ = އަހަރެމެން މަހުރޫމުވެއްޖައީމުއެވެ.(ދަނޑުގެ نِعْمَةُ ން مَحْرُومُ ވެއްޖައީމެވެ.) ❁ قَالَ أَوْسَطُهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެންމެ عَدْلُ ވެރި ގޮތެއްގެ މީހާ ބުންޏެވެ. ❁ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ = އަހަރެން ކަލޭމެންނަށް ނުބުނަން ހެއްޔެވެ؟ ❁ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ = ކަލޭމެން تَسْبِيح ނުކިޔަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އިސްތިސްނާކުރުމަށް ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ❁ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَ رَبِّنَآ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަހަރެން ހުދުތަގެ ތަޤުދީސްކުރަމާ ކަލާނގެ ހުސްطَاهِرُ ވަންތައެވެ. ❁ إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ވީމުޖެހިލިއެވެ. ❁ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ = ފަހެ އެއްބަޔަކު ކުރިމަތިލިއެވެ. ❁ عَلَىٰ بَعْضٍ = އަނެއްބަޔަކާއި ❁ يَتَلَـٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ = އެމީހުން އެމީހުންނާއި މަލާމާތް ކުރާކުރާ ❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ يَـٰوَيْلَنَآ = އަހަރެމެންނަށް ހަލާކުއެވެ ތަބާހުވާނިއެވެ! ❁ إِنَّا كُنَّا طَـٰغِينَ ﴿٣١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނީ ނުކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި އެމީހުން އެކަކު އަނެކަކަށް ގޮވާލިއެވެ. ކަލޭމެން ދަނޑުކަޑައި ޗާވާކަމެން ގަސްދު ކުރަންޏާ އަވަސްއަވަހަށް ދަނޑަށް ހިނގާށެވެ.

(٢٣) ދެން އެމީހުން ދަތުރު ދަތުރުން އެކަކު އަނެކަކަށް ސިއްރުން ބުނެއެވެ.

(٢٤) މިއަދު އެއްވެސް މިސްކީނަކު ކަލޭމެންގެ ދަނޑަށް ވަނަދީގެން ނުވާށެވެ.

(٢٥) ދެންއެމީހުން އެގަސްދު ކުރިމަތިން ފިސާރި ކުރިގެންތިބެގެން ގަދަފަދަކަމާއި އެކު ދަތުރު ހިނގައްޖެއެވެ.

(٢٦) ދެންފަހެ އެމީހުން ގޮސް ބަލިޔާ ދުއްރިދުން އެތަން އޮތް ވީރާނާ ގޮތް ފެނިފައި އެމީހުންބުނީ އަހުރެމެން މަގު އޮޅިފައެވެ. މިއީ އެހެންތަނެކެވެ.

(٢٧) އެހެންނަމަވެސް ބަލަގަތް حَقِيْقَة ސާފުވިހިދުން އެމީހުންބުނީ ނޫނެކެވެ. އަހުރެމެން މިއީ ބަދުނަސީބުން مَحْرُوْم ވެފައެވެ. (އެބާވާ ހަރުކަން އަހުރެމެންނަށް ގެއްލިއްޖެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކަން ކުރުވެވިއްޖެއެވެ.)

(٢٨) އެމީހުންގެ ތެރެއިން ހުރި އެންމެ عَدْلُ ވެރި ހެޔޮވެރިޔާ ބުންޏެވެ. ކަލޭމެން الله އަށް تَسْبِيْح ނުކިޔަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ الله އިންޝާﷲތަޢާލާ ނުބުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (ނުވަތަ الله އިންޝާﷲތަޢާލާ ބުނަންވީއެވެ.) މިހެންއަހުރެން ކަލޭމެންނަކަށް ނުބުނަން ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ބުނީމެވެ.

(٢٩) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އަހަރެމެން ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެއާ ކަލާނގެ ހުސްطَاهِرُ ވަންތައެވެ. ( سُبْحَانَ الله އެވެ.)= ހަމަކަށަވަރުން އަނިޔާވެރިން ކަމުގައި އަހުރެމެން ވެއްޖައީމުއެވެ.

(٣٠) ދެންފަހެ އޭގެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި އެމީހުން އެމީހުންނަށް މަލާމާތް ކުރަމުން ކުރިމަތިލައިފިއެވެ.

(٣١) އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެންނަށް ހަލާކެއްގެ ބޮޑުކަމާ! ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންވީ ނުކިޔަމަންތެރިން ކަމުގައެވެ.

عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْأَخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا = އަޅަމެންގެ رَبُّ އަޅަމެންނަށް ބަދަލުކޮށްދެއްވުން އުއްމީދު ކުރެވެއެވެ. ۞ خَيْرًا مِّنْهَآ = އެއަށްވުރެން ހެޔޮތަންއެއް ۞ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންނީ އަޅަމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ = އެދިތެދުންނާ ބަޔަކީމެވެ. ۞ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ = އަޒާބު އޮތީއެވެ. ۞ وَلَعَذَابُ ٱلْأَخِرَةِ = އަދި آخِرَةُ ގެ އަޒާބު ۞ أَكْبَرُ = މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ۞ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭ ނަމަވެއެވެ. ۞ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށްވެއެވެ. ۞ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ۞ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ = نِعْمَة ތަކުގެ ސުވަރުގެ ۞ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ = ފަހެތަ މުސްލިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާނީހެއްޔެވެ؟ ۞ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ = ކުށްވެރިންފަދައިން ۞ مَا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީކީއްހެއްޔެވެ؟ ۞ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭމެން ވީއަކީ حُكم ކުރަނީ ކޮންގޮތަކަށްހެއްޔެވެ؟ ۞ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަތުގައި ފޮތެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ۞ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ = އެފޮތުން ކަލޭމެން ކިޔަވައި ދިރާސާކުރާނޭ ۞ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެފޮތުގައި ކަލޭމެންނަށް ۞ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެން އެދޭގޮތަށް ވީއަކީ خِيَارُ ކުރާ އެއްޗެއް ތިބެންވާނެ ۞ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا = ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މައްޗަށް ވާޖިބުވާ عَهْدُ އެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ۞ بَٰلِغَةٌ = އެ عَهْدُ ކަނޑައެޅިގެންވާ ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قِيَامَة ދުވަހާއި ހަމައަށް ۞ إِنَّ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށްވާ ۞ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ = ކަލޭ އެދޭގޮތަށް ކަލޭމެން ވީއަކީحُكم ކުރާނޭގޮތް ۞ سَلْهُمْ أَيُّهُم = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންކުރެ ކާކުތޯ އެކަމުގައި ބައްޓަވައިދޭނީ ۞ بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ = އެކަމާ ޒިންމާވާ މީހާ ۞ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ = ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ބައިވެރިންތަކެއްވޭތޯ ހެއްޔެވެ؟ ۞ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ބައިވެރިންތަކާ ގެނެސްދޭހުށިކަމެވެ. ۞ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ = އެމީހުންނަކީ ތެދުވެރިން ކަމުގައިވާނަމަ ۞ يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ = އަދި ކަކުލުގެ ކަށިފުޅު ހާމަކުރައްވާނެދުވަހުން ۞ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ = އަދި ސަޖިދަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވާނެއެވެ. ۞ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ކުރެވޭނެ ނުވާނެއެވެ. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣٢) (އަދިއެމީހުން ބުނޭއެވެ.) އަޅަމެންގެ رَبُّ އަޅަމެންނަށް އެއަށްވުރެ ރަނގަޅު ބަގީޗާއެއް އޭގެބަދަލުގައި ދެއްވުން އުއްމީދު ކުރަމުއެވެ. (އެކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް ދެއްވާ ދަރުމަ ދަރުމަކުރައްވާނީއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެންނީ އަޅަމެންގެ رَبُّ ގެحَضْرَةُ ގައި އެދިދެންނެވި ބައެކުމެވެ.

(٣٣) ދުނިޔޭގައިވެސް މިފަދަ ނަސޭހަތްތެރިންގެ ޢަޛާބު އެފަދައެވެ. އަދި آخِرَةُ ގެޢަޛާބު މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނަމައެވެ.

(٣٤) ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެحَضْرَةُ ގައި نِعْمَة ތަކުގެވެރި ސުވަރުގެ ވެއެވެ.

(٣٥) ފަހެ ތިމަން ކިޔަމަންތެރިވި މީހުން ކުށްވެރިން ފަދައިން މުސްލިމުން މިވަނީ ހައްދަވާނީހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އެފަދައިން މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުން ހަމަހަމަ ނުކުރައްވާނެއެވެ.)

(٣٦) ކަލޭމެންނަށް ކިހިނެއް ވެގެންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން މިއަށް حُكْم ކުރަނީކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (ނުކިޔަމަންތެރިންނާއި تَقْوَى ވެރިޔާއި މުސްލިމުންނާއި މުސްލިމުންގެ ހަމަހަމަ ނުކުރައްވާނެއެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާގެ މިޢުނާގެ ދެއާދެއާއި ދެން އަންނަނިވި އާޔަތްގައި އުފެދޭ މަސްއަލަގެ ކާފިރުންނަށް އެމީހުންބުނި ބުނުމަކީ ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެމީހުން ބުނީ مُحَمَّد ގެފާނު އެމީހުންނަށްވުރެ އެއްވެސް ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ގޮތް ކުރައްވާކަމަށް ބުނުމެވެ. އެއީ قِيَامَة ދުވަހުން މުސްލިމުންގެ ބޭފުޅުންނާ ހަމައަށް ކާފިރުން ދުނިޔޭގައިވެސް މިފަދަ ގޮތެވެ. އެއީ މުސްލިމުން ފަދައިން ދުނިޔޭގައިވެސް އަރައިގަންނާނެކަމަށް މުއްސަނދި އަދި މާބޮޑު ކަމަށް ބުނެފައިވާތީއެވެ. މިއެވެ. މިއީ މަޢުނާގެ ބޭނުމަކީ މުސްލިމުން ކަމަކަށް ނުލާއަކު. ފަހެ މިއާޔަތްތަކުގައި الله އެމީހުންނަށް ރައްދުކުރައްވައި އެމީހުން ބުނިކަމުގެ ނުވާނެކަން އަންގަވައެވެ. والله أعلم.

(٣٧) ނުވަތަ (މުސްލިމުންނާއި މުޖުރިމުން ހަމަހަމަވާ އެއްވެރިވާކަން ކަމުގައި ބަޔާންވެގެންވާ) ފޮތެއް ވަނީ ކަލޭމެންނަށްވާނީ ހެއްޔެވެ؟

(٣٨) އެފޮތުން (އެފަދަ ބައެއް) ކަލޭމެންނަށް ފެނިގެންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން މިއަށް إِخْتِيَار ކުރާ ގޮތަށް ކުރުމުގެ ހުއްދަ ފޮތުގައި ލިޔެވިގެންހެއްޔެވެ؟

(٣٩) ނުވަތަ ކަލޭމެން މިއަށް حُكْم ކުރާގޮތަށް ކަންތައްތަކެއް ކުރުމަށް މިވަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެحَضْرَةُ ގައި قِيَامَة ދުވަހާއި ހަމައަށް ދެމިހުރި عَهْدُ ކަލޭމެން ހިފައިގެން ވާނީހެއްޔެވެ.؟

(٤٠) (އޭ رَسول الله އެވެ!.) އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ރަބުއިން ޒާމިންވާނީ ކޮބާތޯ އެމީހުން ކުރެން ކަލޭގެފާނު އަހާށެވެ!.

(٤١) ނުވަތަ އެބައިމީހުންނަށް އެކަމުގައި އަރިވެރި ބައިވެރިންތަކެއް ވާނީހެއްޔެވެ؟ އަދިއެމީހުން އެބުނަނީ ތެދެއްކަމުގައި ވާނަމަ އެމީހުންގެ އެ އަރިވެރިންތަކެއް ގެނެސްދޭށެވެ. އެބަހީ މުސްލިމުންނާއި މުޖުރިމުންނާއި آخِرَة ދުވަހުން އެއްހަމައަށް ބެލިއްޖެކަމަށް ކަނޑައަޅާނެ ބައިވެރިންތަކުގެ އަރިވެރިންތައް ގެނެސްދޭށެވެ. ނަމަ ނުދެވޭނެއެވެ.

(٤٢) އަދި ކަކުލުގެ ކަނޑާލާފައިވާދުވަހުން (ކަންތައް ބޮޑުވެފައިވާދުވަހުން) ސަޖިދަކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވޭނެއެވެ. ދެން އެބައި މީހުންނަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެއެވެ.

خَـٰشِعَةً أَبْصَـٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِى وَمَن يُكَذِّبُ بِهَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾

## ލަފުޒަމާ

خَـٰشِعَةً أَبْصَـٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުއްޓިބަލުން ދިކަމިވެގެންވާނެއެވެ. ۞ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ = އެމީހުން ނިކަމެތިކަމުގައިވާނި ނިކަމެތިކަމާ ދެރަކަމެވެ. ۞ وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ގޮވުން ކަމުގައިވިއެވެ. ۞ إِلَى ٱلسُّجُودِ = ސަޖިދަކުރުމަށް ۞ وَهُمْ سَـٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ސަލާމަތުން ތިބިއިރު. ۞ فَذَرْنِى وَمَن يُكَذِّبُ = ފަހެ ދޫކޮށްލާ މިހާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލާށެވެ.. ۞ ( ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރަށް ދުރުވާށެވެ.) بِهَـٰذَا ٱلْحَدِيثِ ۖ = މިވާހަކަ: އެބަހީ މި قُرآن ۞. سَنَسْتَدْرِجُهُم = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޖަވާދުން ހިއްޖަވާނީއެވެ. ۞ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަށް ނުވެސް އެނގޭގޮތަކަށްނެވެ. وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ = އަދި އެމީހުންނަށް މުއްދަތު ދެއްވާނީއެވެ. ۞ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙީލަތް ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ. ۞ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން أجُور އަކަށް އެދިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟. ۞ فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ = ފަހެ އެމީހުން އެކަމުން ދަރަނިވެގެން. ۞ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ = ބަރުވާން ۞ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތްގައި ޣައިބު ވޮޑިގެންވޭތޯއެވެ؟. ۞ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ = އެމީހުން އެއިން ލިޔާން . ۞ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ ޙުކުމް އަށް ( އަމުރަށް ) ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ۞ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ۞ كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ = މަހުގެ އެކުވެރިޔާ ފަދައިން. ۞ إِذْ نَادَىٰ = އެކަލޭގެފާނު ދުޢާ ދަންނަވައިގަތް. ۞ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ = އެކަލޭގެފާނު ހިތާމައާ ކޯފާވެއިން ފުރިގެންވާ ހާލު ۞ لَّوْلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ = އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިނުގަންނަވާނަމަ. ۞ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ހެޔޮކަމާއި ނިޢުމަތެއް. ۞ لَنُبِذَ بِٱلْعَرَآءِ = ކަނޑުއެއްލެވިގެން ހަނދުފަސް ސަރަޙައްދަކަށް އެކަލޭގެފާނު އެއްލައި ލެވުނީސްކަމެވެ. ۞ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ = އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްލިބިފައި ނިކަމެތިވެގެންވާ ހާލުގައި ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(٤٣) އެމީހުންގެ ޙުކުމް ބިރުން ފެންނަނީވެގެންވާ ހާލު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފިރިވެގެންވާނީ ހިތާމައާއި ނުހަނު ނިކަމެތި ދެރަކަމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ސަލާމަތުންތިބި ބާރު ސަޖިދަ ކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވުނެވެ. (އެއީ އެކަމަށް އިޤުބާލުވެރިނުވިއެވެ. ދެން މިއަދު އެމީހުންނަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނަ ވެގެން ނުވާނެއެވެ.)

* تفسير علم ފޮތުގެ ބަޔާން ބޭކާރުން ވިދާޅުވެފައިވަނީ: މި އާޔަތުން އެ އިޝާރަތް ވަނީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ބަންގި އަޑުއަހާފައި ނަމާދަށް ހާޒިރު ނުވެ މީހުންނާއި ގެދޮރު އޮތް ބަސްކުރެވޭ އެއްކަމަކަށެވެ. ޤިޔާމަތް ދުވަހުން الله ގެ ކަރީމު ވަޖުހު ކަޝްފުކުރައްވައި އެންމެހާ މީހުންނަށް ސަޖިދަކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން އެންމެހާ މުއުމިނުން ސަޖިދަ ކުރާނެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު ސަޖިދަކުރުމަށް ގޮވާލުމުން އަދި ދެއްކުމަށްޓަކައި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ސަޖިދަކުރި މީހުން (މުއުމިނުން) ނަމަ އެދުވަހުން ސަޖިދަކުރެވޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތައް ހުންނާނީ އެކައްޗަކަށް ޖެހިއްޖައިގެން ހަރުވެ ފިންވަރުވެފައެވެ. އެމީހުންނަކަށް ސަޖިދައެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. = زُبْدَةُ التَّفْسِيْر=

(٤٤) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ފަހެ މިވާހަކަ: އެބަހީ މި قُرآن ދޮގުކުރާ މީހާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ!.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ފުދޭނެއެވެ.) ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނުވެސް އެނގޭފަދައަކަށްއެމީހުން ހިއްޖަވަރުން ހިއްޖަވާނުހުރިގޮތެވެ.

(٤٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މުއްދަތު ދެއްވާހުރީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭވުން ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.

(٤٦) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!.) ނުވަތަ ކަލޭގޮތުން އެމީހުން ނަށް ބަދަލުގެން ނުދެއްކިގެން ދަރަނިވެރިވާވަރުގެ أجور އަކަން އެމީހުންގެ ކިބައިން އެދިވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟

(٤٧) ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތްގައި އެމީހުން އެއިން ލިޔެންޖެހުކުރާން ޣައިބު ގެ مَعْلُومَاة ވަނީހެއްޔެވެ؟

(٤٨) (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ ޙުކުމްފުޅަށް އަދި އެކަލާނގެ އަމުރު ފުޅަށް ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި މަހުގެ އެކުވެރިޔާފަދައިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ. (މަހުގެ އެކުވެރިޔާގެ މުރާދަކީ މިތާގައި ސަލާމަތްވެއްވި ޔޫނުސްގެފާނެވެ.) ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅާއި ދެރަފުޅުގައި ދާލުފުރިކަމުން ފުރިގެންވާ ހާލު އެކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ދުޢާ ދަންނަވައިދެއްވި (ދުޢާ ދަންނަވައިދެއްވި) ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.

(٤٩) އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނަށް ނިޢުމަތެއްލިބި ވަޑައި ނުގަންނަވާނަމަ އެކަލޭގެފާނު އެއްލެވުނު ގަހެއް ނެތް ބޯހަރާ ބިމަކަށް ނިކަމެތިކަމާއެކު މަލާމާތް ލިބިގެންވާ ހާލު އެއްލައިލެވިއްޖައިސްވެ.

* ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة ން އެކަލޭގެފާނަށް ލިބިވަޑައިގަތް ނިޢުމަތަކީ އެކަލޭގެފާނު ތައުބާވެ ވަޑައިގަތުމުގެ ތައުފީޤު އެކަލޭގެފާނަށް ދެއްވުމެވެ. އެއީ އަސްލު ނިޢުމަތެވެ.

فَٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

## ލަފުޒުމާނަ

فَٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ رب އެކަލޭގެފާނު އިޚްތިޔާރު ކުރެއްވި ޚާއްޞަ ކުރެއްވީއެވެ.❁ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ލެއްވީއެވެ.❁ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީހުން ގާތްވެގެންވެއެވެ.❁ لَيُزْلِقُونَكَ = ކަލޭގެފާނު ކައްސަވައިލުން❁ بِأَبْصَٰرِهِمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގަނޑުން ❁ لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ = އެމީހުން ދިކުރު އެހި ހިނދު (ޤުރުއާން އެހި ހިނދު) ❁ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.❁ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން މޮޔައެކެވެ. ❁ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ = އަދި އެއީ ނުވެއެވެ.(އެ ޤުރުއާން ނުވެއެވެ.) ދިކުރެއްކަމުގައި މެނުވީ (މީސްތަކުންނަށް ބޭނުންވާ ހިތާ ކަމެއްގެ ބަޔާންއެއް ކަމުގައި މެނުވީ) ❁ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾ = އެންމެހައި ޢާލަމްތަކަށް ❁

## إجْمَالِي މާނަ

**(٥٠)** ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އެކަލޭގެފާނު އިޚްތިޔާރުކުރައްވައި ޚާއްޞަ ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން ލައްވައިފިއެވެ. ރަސޫލުބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި ހިމެނުއްވައިފިއެވެ. (މިވާހަކަ ބައެއްސޫރަތްތަކުގައި ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައެވެ.)

**(٥١)** (އަދި ރަސޫލުﷲ އެވެ!) ކާފަރުވެރިން ޛިކުރާއިން ވިދާޅުވާ އަޑު ކާފަރުންނަށް އިވުމުން އެތިގެން ތިޔަފަރިކަމާއި ޢަދާވާތްތެރިކަމުން ކާފަރުވެރިން އެބަލާބެލުމުން ކާފަރުވެރިން ކައިރިސްވެއްޖައިން ގެންދެވޭނެއެވެ. ކާފަރުވެރިން ހަފުރާއްޖަހައިން ގެންދެވޭން ފެއެވެ. އެބަހައްމިތުން އެހާވަސްކުރިޔާދެއެވެ. އަދި އެތިގެން ބުނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ދިވާނާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ މަޖުނޫނެކެވެ.

**(٥٢)** އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނު އެކިއަދާ ވިދާޅުވާ ދުރުއާން އެއީ ކަޢުބިދެން އެންމެހާ ޢާލަމުތަކަށް ޖީކުރެއް ކަމުގައި ވެއްޖެނަމަވެ. މިސްމަރުކުނުހަން ބޭނުންވާ ހުރިހާކަމެއްގެ ބަޔާންއް ކަމުގައި ވެއްޖެނަމަވެ. والله أعلم.

# الحاقة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة الحاقّة — އާޔަތުގެ އަދަދު (٥٢)

ٱلْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌۢ بِٱلْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا۟ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا۟ بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَـٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ وَٱلْمُؤْتَفِكَـٰتُ بِٱلْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا۟ رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾

## ލުޣަތު

ٱلْحَآقَّةُ ﴿١﴾= قِيَامَة ދުވަސް : الله ގެ ދީނާ ދިރިޔާގަތް باطلُ އަކަމުދަނުކުރާމީހުންނާ ހަމައަކަށް ޖެހިދާނެ ދަރުވަޖަކަށްދާ ދުވަސް: ނުވަތަ

އަދުން ހައްދު ވެގެންވާ قِيَامَة ދުވަސް: ނުވަތަ حقُّ ތައް ސާބިތުވާ قِيَامَة ދުވަސް: مَا ٱلْحَآقَّةُ ﴿٢﴾ = ٱلْحَآقَّة އެއީ ކިއްކަން قِيَامَة

ދުވަހަކީ ކޮންކަހަލަ ދުވަހެއް ހެއްޔެވެ؟ وَمَآ أَدْرَىٰكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައި ދިނީ ކޮން އެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ مَا ٱلْحَآقَّةُ

﴿٣﴾ = ٱلْحَآقَّة އެއީ ކިއްކަން قِيَامَة ދުވަހަކީ ކޮންކަހަލަ ދުވަހެއްކަން؟ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ = ثَمُوْدُ ބޭކަލުންގެ ޤައުމާއި عَادُ

ބޭކަލުންގެ ޤައުމު ދޮގުކުރިއެވެ. بِٱلْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ = قَارِعَة އެއީ ކިއްކަން قِيَامَة ދުވަސް (قَارِعَة އަކީ ބިރުން ތުރުތުރު

އަޅުވާލާކަމެއްވެ.) فَأَمَّا ثَمُودُ = ފަހެ ثَمُوْدُ ބޭކަލުންގެ ޤައުމުން ފަހެ. فَأُهْلِكُوا۟ = ފަހެ އެމީހުން ހަލާކުކުރެވުނެވެ.

بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ = طَاغِيَة އެއީ ކިއްކަން ގަދަ އަޑު ފައިބާ ސަޢުޤާތެއް އަދި عَادُ ބޭކަލުންގެ ޤައުމުން ފަހެ. وَأَمَّا عَادٌ = އަދި عَادُ

فَأُهْلِكُوا۟ = އެމީހުން ހަލާކުކުރެވުނެވެ. بِرِيحٍ صَرْصَرٍ = ފިނިކަން ގަދަވެގެންވާ ނުވަތަ އަޑު ކިޔާފައިވާ އައި ވައިރޯޅިން.

عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ = އޮވައި ގަދަވެގެންވާ ހަރުކަށި ފައިނުހުރި ވައިރޯޅިއެވެ. سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް

އެވައިރޯޅި ހިންގެވިއެވެ. سَبْعَ لَيَالٍ = ހަތްރޭގަނޑު وَثَمَـٰنِيَةَ أَيَّامٍ = އަދި އަށްދުވަހަށް. حُسُومًا = ދެމިހުރެ

ވިއްޔިފައިވެގެން فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا = އެދުވަސްތަކުގައި އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދެކެވޭނެއެވެ ގެންދާވާލެއްގެ. صَرْعَىٰ =

ވެއްޓިގެން ގޮސްވެ ތިބިކަމުގައި. كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކަނޑާލާފައިވާ. أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾= ކާށިގަހުގެ ތުންބު ހުސްވެފައިވާ

ބުނޑިތައް ފަދައެވެ. فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުންގެ ތެރެއިން ފެނިވޭތޯ ބާކީވެވަތިކަމުގެ މީހަކު ހެއްޔެވެ؟ مِّنۢ بَاقِيَةٍ

﴿٨﴾ = ( ބާކީވެތި ބޭއިރުކޮށް އަލަށްވާތީ ). وَجَآءَ فِرْعَوْنُ = އަދި فِرْعَوْن އައެވެ. وَمَن قَبْلَهُۥ = އަދި އޭނާގެ

ކުރީގެމީހުންނާއި وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ = އަދި لُوْط قَوْمُ ގެމީހުންނާއި بِٱلْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ = އުރެދުންތަކާއިގެން. فَعَصَوْا =
ފަހެ އެ އެންމެންވެސް އުރެދުނީއެވެ. رَسُولَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ރަސޫލާއަށް فَأَخَذَهُمْ = ފަހެ، އެކަލާނގެ
އެމީހުން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވާ އިތުރު ހިއްޕެވުމަކުން.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** ٱلْحَاقَّة މި لَفْظُ ގެމާނަ އަކީ قِيَامَة ދުވަހެވެ. قِيَامَة ދުވަހަށް ކިޔާނަމެއްއެވެ. އެއީ އެދުވަހުގެ އެހެން ނަމެއް وَاقِعَة ފަދައި
ގެނެސް ހިއިފައިވާ މާނަތަކެކެވެ. ٱلْحَاقَّة ގެ އަސްލުމާނައަކީ އަޅުން حَقُّ ވެގެންވާ قِيَامَة ދުވަހެވެ. އަސްލުމާނައަކީ الله ގެ ދީނާއި
އިދިކޮޅަށް بَاطِلُ އަހުލުވެރިންތަކުން ގެނައުމުގެ ގަދަކަމަށް ގަދަވެގެންނުވާނެ ދުވަހެވެ. އަދި މިކަން މާނަކުރެވިފައިވަނީ عِلْمُ ވެރިން
ބުނެފައިވާ ގޮތެވެ.

**(٢)** ٱلْحَاقَّةُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.

**(٣)** އަދި ٱلْحَاقَّة އެވެ. ނަންނިޔުން قِيَامَة ދުވަސް އެއީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

**(٤)** ثَمُوْدُ ބައިމީހުންނާއި عَادُ ބައިމީހުން قَارِعَة އެވެ ނިޔުން قِيَامَة ދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ. (قَارِعَة އަކީ ބިރުން ތެޅިގެންދާނެކަމެވެ.) ثَمُوْدُ ބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގައުމަށް މާތް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލު صَالِحُ ގެފާނު ގެންނެވި ދީން ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. އަދި عَادُ ބައިމީހުންނަކީ އެބައިމީހުންގެ ގައުމަށް މާތް الله ފޮނުއްވި ރަސޫލު هُوْد ގެފާނު ގެންނެވި ދީން ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. قَارِعَة އަކީ ބިރުކަމުގެ ސަބަބުން ހިތްތައް ތެޅިގެންދާނެ قِيَامَة ދުވަހެވެ. ކުރީ އުންމަތްތަކުގެ މީހުން އެދުވަސް ދޮގުކުރިއެވެ.

**(٥)** ފަހެ ثَمُوْدُ ބައިމީހުން އެބޭކަލުންގެ ހައްދު ފަހަނައަޅައިގެންދާ ގަދަ އަޑުގަދަ ގޮތްގަނޑެއް ހާލާކުގެން ހަލާކުވިއެވެ.

**(٦)** އަދި عَادُ ބައިމީހުން ގަނޑުވަރުގެ ވައިރޯޅިއެއް ނުވަތަ އަޑުވަރާ ފައި އަދި ވައިރޯޅިން އެމީހުން ހަލާކުވެގެންދިޔައެވެ.

**(٧)** މިއެއްގަވާ ހަތްރޭ އަށްދުވަހުން ހުރިހާ މީހުން ތަމަށް ފަނާވާނެ އެމީހުންގެ މަތީގައި ގެނައީއެވެ. ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުވަސްދުވަހު ވެއްޓިފައިވާ ގޮތް މިމަތިން ހުރިތާ ކަލޭގެފާނަށް ފެނިގެންނެއެވެ؟ އެމީހުން ކޮންފަދައަކުން ކަނޑުވި ކުރުގެ ރުކެއްގެ ފެތުން ފެނިފައިވާ ގޮތަށެވެ.

**(٨)** ފަހެ ( މަދުކުރެ) ބާކީވި އެކަކުވެސް އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިގެންނެއެވެ؟ އެބަހީ ފެނިފައެއް ނުވެއެވެ. އެންމެން މަރުވެއްޖެއެވެ.

**(٩)** އަދި فِرْعَوْن އާއި އަދި އޭގެ ކުރީގެމީހުންނާއި އަދި لُوْط قَوْمُ ގެމީހުންނާއި މިމީހުން
އުރެދުންތަކާއިގެންނައެވެ.. އެބަހީ އެމީހުންވެސް الله އަށް އުރެދުނީއެވެ.

**(١٠)** ފަހެ އެ އެންމެންވެސް އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ ރަސޫލާއަށް އުރެދުނީއެވެ. ނުކިޔަމަންތެރިވީއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ
ގަދަފަދަވެގެންވާ އިތުރު ހިއްޕެވުމަކުން އެކަލާނގެ އެމީހުން ހިއްޕަވައިފިއެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވައިފިއެވެ.

إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾

## މުފްރަދާ

إِنَّا = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ = ފެންގަނޑު ބޮޑުވެ އުފުލިގަތުމުން حَمَلْنَٰكُمْ = މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފުއްލެވީމެވެ. فِى ٱلْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ = ފެންގަނޑުމަތީގައި ދުވާއެތީގައި ( ނޫޙުގެ ކޯއްޗާގައި) لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ = އެކަންތައްތަކެއް މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ވެއްޖެވުމަށްޓަކައެވެ. تَذْكِرَةً = ނަސޭހަތެއްކަމުގައި وَعْظُ އާއި عِبْرَةٌ އަކަށް وَتَعِيَهَآ = އަދި އެތަކެތި އަހައި ވިސްނުމަށްޓަކައެވެ. أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ﴿١٢﴾ = ހަމައެކަން ވިސްނާނެ ކަންފަތްތަކުން. فَإِذَا نُفِخَ = ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ فِى ٱلصُّورِ = ޞޫރުގައި نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ = އެއްފަހު ފުމެލެވުމެއް وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ = އަދި ބިންގަނޑާއި އަދި ފަރުބަދަތަކެއް އުފުއްލެވި فَدُكَّتَا = އަދި އެދެއްޗެއް އެކީ އަނބުރާލައްވައި ތަޅާ (ކުޑިކުޑިވުމެވެ.) دَكَّةً وَٰحِدَةً ﴿١٤﴾ = އެއްފަހު ތަޅާލެވުމަކުން فَيَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަހުން وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ ޤިޔާމަތް ގާއިމް ވާނެއެވެ. وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ = އަދި އުޑު ފަޅައިގެންދާނެތެވެ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ = އަދި އެއުޑު އެދުވަހުން ވާނީ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ ބަލިކަށި ބާރުހީނުވެގެންނެވެ. وَٱلْمَلَكُ = އަދި މަލާއިކަތް ބައިކަނބަލުން (ވަށައިގެން.) عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا = އެ އުޑުގެ ފަރާތް ފަރާތްތަކުގައި وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެ ރަސްކަލާނގެ رب ގެ عرش ފުޅު އުފުއްލަވާނެއެވެ. فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން އެމީހުންގެ މަތީގައި ثَمَٰنِيَةٌ ﴿١٧﴾ = އަށް މަލާއިކަތުބޭކަލުން (މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ އަށްސަފެއް) يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުން (އެކަލާނގެ ހަޟްރަތަށް) ހުށަހެޅޭނެއެވެ. لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ = އެކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ (ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން) ވަންހަނާ ނުވާނެއެވެ. خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ = އެއްވެސް ސިއްރެއް — ނުވަތަ އެއްވެސް ޢަމަލެއް . فَأَمَّا = ފަހެ ދަންނައެވެ. مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ = އޭނާގެ ފޮތް ދެވިއްޖެމީހާ بِيَمِينِهِۦ = އޭނާގެ ކަނާއަތުން فَيَقُولُ هَآؤُمُ = ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން އަންނާށެވެ. ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾ = ކަލޭމެން އަހުރެންގެ ފޮތް ކިޔާބަލާށެވެ. إِنِّى ظَنَنتُ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ޔަޤީންކުރީމެވެ. أَنِّى مُلَٰقٍ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ބައްދަލުވާނޭ މީހެއްކަމުގައި حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ = އަހުރެންގެ ހިސާބާއި

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ފެންގަދަ ބޮޑުވެ އުފުލިގަތުމުން ފެންމަތީ ދުއްވާލީގައި ( ނައުކާގައި ) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފުއްލެވީމެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެންގެ ކާބަފައިން ކަމުގައިވާ އެންމެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނައުކާގައި ސަވާރުކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ދެންތިބި ކާފަރުން غَرَقُ ކުރައްވައި ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.

(١٢) އެކަންތައްތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެދެވީ ކަލޭމެންނަށް وَعْظُ نَصِيْحة ލިބޭނެ ހަނދާންކޮށްދިނުމަށެވެ. އަދި ދަސްކޮށް ހިތުގައިބަހައްޓާ ކަންފަތްތަކުން އެކަމުގެ ވާހަކަ އަހައި ދަސްކޮށް ހިތުގައި ބަހައްޓަތުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣) އަދި ސޫރުގައި އެއްފަހަރު ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ

(١٤) އަދި ބިންގަނޑާއި ފަރުބަދަތައް އުފުލިގެން ގޮސް އެއްގޮތަށް ކަތިލުމުން ފުނޑިގޮސް އެއްތަނަކަށް ޖެހި ކުދިކުދިވެ ހަލާކުވެ ބިރުބެރިގެން ދާދުވަހުން (ދަންނާށެވެ.)

(١٥) އެދުވަހުން ދެން قِيَامَة ޤާއިމުވީއެވެ.

(١٦) އަދި އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާނެއެވެ (މަލާއިކަތް ބާވައިލެއްވުމަށްޓަކައި) އުޑުގެ އެތަންމިތަން ހުޅުވިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން އެއުޑު ވާނީ ބަލިކަށި ދެރަ ضَعِيف އެއްޗަކަށެވެ.

(١٧) އަދި މަލާއިކަތް ބާކަށުން އުޑުގެ އެކިއެކި ފަރާތްފަރާތުގައި ތިބެތިބޭނެއެވެ (الله ގެ އަމުރު ފުޅުގެ އިންތިޒާރުގައި) ތިއްބާވާނެއެވެ. އަދި އެދުވަހުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ عَرْشِ ފުޅު އުފުއްލަވާނީ މަލާއިކަތުން ބާކަށުން ކުޅަ އަށް ބާކަށެވެ. ނުވަތަ މަލާއިކަތުންބާކަށުގެ އަށް ސަފެވެ.

(١٨) އަދި އެދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިސާބުބެއްލެވުމަށްޓަކައި الله ގެ ޙަޟްރަތަށް ތިޔަބައިމީހުން ހުށަހެޅޭނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އެއްވެސް ސިއްރެއް އެއްވެސް އަމަލެއްގެ އެންމެ ކުޑަ މިންވަރެއް އެކަލާނގެއަށް ވަންހަނާވެގެން ނުވާނެއެވެ.

(١٩) ފަހެ އެމީހެއްގެ އަމަލުގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ކަނާތްފަރާތުން ދެވިއްޖެމީހާ ދަންނަވާނެއެވެ. އާއި އެހާ ދަންނަވާ ބައްލަވާ ޒާހިރުކުރާނެއެވެ. އާއި ބުނާނެއެވެ. ކަލޭމެން މި ފޮތް ކިޔައި ކިޔަވައިދީބަލާށެވެ. ( އަދި އެހާ ބުނާނެއެވެ.)

(٢٠) (ދުނިޔޭގައި އަހަރެން އުޅެނިކޮށް) އަހަރެންގެ އަމަލުތަކުގެ ހިސާބާއި قِيَامَة ދުވަހުން އަހަރެންނާ ބައްދަލުވާނެކަމުގައި އަހަރެން ޔަޤީން ކުރީމެވެ.

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾

## ތަރުޖަމާ

فَهُوَ = ފަހެ އޭނާ ވާނީ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ = ރުހިވެ ހިތްހަމަޖެހިގެންވާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ = މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައި قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ = އެތާގެ މޭވާތައް ގާތްވެގެންވާ كُلُوا وَاشْرَبُوا = ކައިބޯށް ކައިބޯއި ހަދާށެވެ.! هَنِيٓـًٔا = ފަސޭހަކަމާއި ތަނަވަސްކަމާއިއެކު بِمَآ أَسْلَفْتُمْ = ކަލޭމެން އިސްކުރިކަމުގެ ސަބަބުން (ހެޔޮ ޢަމަލު ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން) فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ = (ދުނިޔޭގައި) ފާއިތުވެދިޔަ ދުވަސްވަރުގައި وَأَمَّا = އަދި ފަހެ ތިމަންނަމެވެ. مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُۥ = އޭނާގެ ފޮތް ދެވުނުމީހާ بِشِمَالِهِۦ = އޭނާގެ ވާތްއަތުން فَيَقُولُ = ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. يَٰلَيْتَنِي = އަހުރެންނަށް ނުދެވުނުނަމަ ހެޔޮވީސްއެވެ؟ لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾ = އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ފޮތް ދެވުނުނަމަ وَلَمْ أَدْرِ = އަދި އަހުރެންނަށް ނޭގި (ނުވެސްނަމަވެއެވެ) مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ = އަހުރެންގެ ހިސާބު އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން. يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ = އަދި އެމަރުވުން ވީނަމަ ހެޔޮވީސްއެވެ؟ الْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ = (ނިމިގެންދާ މަރު) އެއީ ކަނޑައެޅޭކަމެއް ނިމިގެންދާ ނިމުމަކަށްވީނަމައެވެ. مَآ أَغْنَىٰ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން އެއްވެސްކަމެއް ފުދިއެއްނުދިނެވެ. مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ = އަހުރެންގެ މުދާ هَلَكَ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން ހަލާކުވެ ހިނގައްޖެއެވެ. ހުޖުޖަތްތަކާއި ބާރު. سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ = އަހުރެންގެ ދަލީލު ހުجَّة خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ = ތިޔަ ބަނދެލާށެވެ. ފަހެ އޭނާ ހިފައި ކަރުގައި ބަނދެލާށެވެ. ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ = ދެން ސީދާ ދުނިޔޭގެ ( جَحِيْمُ ) ގެ ނަރަކަށް އެއް ހިފާށެވެ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ = ދެން ހިމި ހަމަ ޒަންޖީރެއްގައި ذَرْعُهَا = އޭގެ ދިގުމިނުގެ سَبْعُونَ ذِرَاعًا = ހަތްދިހަ ރިޔަނެވެ فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ = ފަހެ ވައްދައިލާށެވެ. ފަހެ އޭނާ ބަންދުކުރާށެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވި لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ = ﷲ ގެ މަތިވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެއަށް ނުވިއެވެ. الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ = ހައިބަތް ބޮޑުވެގެންވާ وَلَا يَحُضُّ = އަދި އޭނާ ހިތްވަރު ނުދެއެވެ. عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ = މިސްކީނުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމަށް فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ = ފަހެ މިއަދު އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ = މިތާ އެއްވެސް ގާތް ރަހުމަތްތެރިއަކު ރައްޓެހިއެއް ނުވެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢١) ފަހެ އެދުވަހުން އޭނާވާނީ އުފާވެ އަދި ރުހިވެވޭނޭ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. މަޖާގައެވެ.

(٢٢) އޭނާވާނީ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގޭގައެވެ.

(٢٣) އެތަނގެ މޭވާތައް ލިބިގަންނަން ފަސޭހަވާގޮތުން ގޮތުގެންވެއެވެ.

(٢٤) ( އަދި އެމީހުންނަށް ނިޢުމަތްވެވޭނެއެވެ.) ކައިބޮއިން ދުނިޔޭގައި ކުރިހާ عَمَلُ ތަކެއްގެ ބަދަލުގައި ގިނަގިނައިން ކައިބޮއި ހަދާށެވެ.

(٢٥) އަދިއެމީހެއްގެ عَمَلُ ގެ ފޮތް އެމީހެއްގެ ވާތްފަރާތުން ދިނުމުގޭ ދަންނަވާށެވެ. ފަހެ އޭނާ ހައްދަވަދުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ފޮތް އަހުރެންނަށް ނުދެއްވިނަމަ ކާމިޔާބުވީހެއެވެ.

(٢٦) އަދި އަހުރެންނަށް އަހުރެންގެ ޙިސާބު ނޭގުނުނަމަ ކޮންފަދަހެއްވެސް ކަމެއްތޯ؟

(٢٧) އަދި ދުނިޔޭގައި އެވީ މަރުވުން އަހުރެންގެ އެންމެފަހުގެ ނިމުމެއްކަމުގައި ވެގެންދިޔަނަމައެވެ. ( ދުނިޔަމަ ހުސްނަމައެވެ.)

(٢٨) އަދި އަހުރެންގެ މުދާ އަހުރެންނަކަށް އެއްވެސް ކަމަކާ ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ.

(٢٩) އަހުރެންގެ ވެރިކަން އެންމެހައި ދުރުވީ حُجَّة ކެޔޮވެސް ހިމެނޭއެވެ. (އަދި އެންމެހައި ޤުދުރަތާއި ބާރުވެސް އަހުރެންނާއި ދުރަށްދާ ހުރިހާ ކަމެކެވެ.)

(٣٠) ( އަދިނަރަކައިގެ ޒަބާނިޔާއަށް މަލާއިކަތުންނަށް އަމުރުކުރެވޭނެއެވެ. ) ޤަބޫލުކުރުން އޭނާ ހިފައިގަންނާށެވެ. އަދި އޭނާގެ ކަރުގައި ބޮޑުބުރާށެވެ.

(٣١) ދެންފަހެ جَحِيْمُ ( ގަދަހޫނު އަލިފާނުގައި އޭނާވައްދާށެވެ.) އޭނާވައްދައި އަނދާށެވެ.

(٣٢) ދެން އަދި ހަތްދިހަ ރިޔަ ދިގުމިން ހުރި ޒަންޖީރެއްގައި އޭނާ ބަންނާށެވެ.

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ ހައިބަތްތެރި މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވާ الله އަށް އީމާން ނުވާމީހަކު ކަމުގައެވެ.

(٣٤) އަދި އޭނާވީ މިސްކީނުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިނުމަށް އެހެން މީހުން ހިތްވަރުދެއްވާމީހަކު ކަމުގައެވެ.

(٣٥) ފަހެ އޭނާއަށް މިއަދު އެއްވެސް ރަހުމަތެރި އެހީތެރިއަކު ނުވެއެވެ.

وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَـٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَـٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

## ތަފްސީރު

وَلَا طَعَامٌ = އަދި ކާނާއެއްވެސް ނެތްވެއެވެ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ = غِسْلِين ދުޅެ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ = އެކަތި ނުކާނެއެވެ. إِلَّا ٱلْخَـٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ = ކުށްވެރިންގެތެރެ ފިޔަވައި ދުޅެ. فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ ޤަސަމް ކުރައްވަމެވެ ލޮލަށް ފެންނަ وَحِى ކުރައްވަމެވެ. بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ދެކޭ ތަކެތި وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ނުދެކޭ ތަކެތި إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އަކީ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ = ޝަރަފުވެރި ރަސޫލެއްގެ ބަސްފުޅެވެ. وَمَا هُوَ = އަދި އެ قُرْآن ނޫނެވެ. بِقَوْلِ شَاعِرٍ = ޝާޢިރެއްގެ ބަހެއް قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ = ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވަނީ ކުޑަކޮށެވެ. وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ = އަދި ކާހިނެއްގެ ބަހެއް ނޫނެވެ. قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ހަނދުމަކުރަނީ ކުޑަކޮށެވެ. تَنزِيلٌ = އެއީ ބާވައިލެއްވުނު ފޮތެކެވެ. مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ = عَالَمُ ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން وَلَوْ تَقَوَّلَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު އަޅަމެންގެ މައްޗަށް ދޮގު ބުނެވުނުނަމަ عَلَيْنَا = އަޅަމެންގެ މައްޗަށް بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ = ބައެއްބަސް (قُرْآن ގައިނެތް ބައެއްބަސް) لَأَخَذْنَا مِنْهُ = ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އެކަލޭގެފާނު ހިފާނެތެވެ. بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ = ކަނާތުން ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ = ދެން އަޅަމެން ކަނޑާނެތެވެ ހިތުގެ ނާރު. ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ = ހިތުގެ ނާރު فَمَا مِنكُم = އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ނުވެއެވެ. مِّنْ أَحَدٍ = އެއްވެސް މީހަކު عَنْهُ حَـٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ = އެކަމަކުން މަނާކުރާނޭ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قُرْآن) ނަސޭހަތެކެވެ. وَعْظ އެކެވެ. لِّلْمُتَّقِينَ = تَقْوَى ވެރިންނަށް وَإِنَّا لَنَعْلَمُ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން ދަންނަވަމެވެ. أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ދޮގުކުރާ މީހުން ވެއެވެ. وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ قُرْآن) ކާފިރުންނަށް ހިތާމައެކެވެ.

عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ = ކާފިރުންގެ މައްޗަށްވާ وَإِنَّهُۥ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެއީ (އެ ޤުރުއާނަކީ) لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ = ކަށަވަރުކަން ތެދުންތެދުވެސް ހައްޤެއްކަމެވެ. فَسَبِّحْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތަސްބީހަ ކުރައްވާށެވެ! بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ عِزَّة ވަންތަވެ މާތްވެގެންވާ ބޮޑުވެގެންވާ رب ގެ ނަން ފުޅުން.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٣٦)** އަދި غِسلِيْنُ ނޫން އެހެން އެއްވެސް ކާބޯތަކެތިއެއް އޭނާއަކަށް ނުވެއެވެ. ( غِسلِيْنُ އަކީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ގައިން ޚާރިޖުވާ ނުބައި ދިޔަފަރުބަދެވެ.)

**(٣٧)** ސީދާ ފާފަވެރި ކުށްވެރިންނޫނީ އެތަކެތި ނުކައިލާނެއެވެ.

**(٣٨)،(٣٩)** ( ކަންތައްތައް ހުރި ކަލޭގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކުރެއްވުމަށް ޤަސަމްކުރައްވައެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލަށް ފެންނަކަންތައްތައް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލަށް ނުފެންނަކަންތައް ގެންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

**(٤٠)** ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އެއީ މާތްވެގެންވާ ރަސޫލެއްގެ ކިޔަވާ ދެއްވާ ބަސްފުޅެވެ. ( އެއީ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ގެ ކިޔަވާ ދެއްވާ ބަސްފުޅެވެ. ނުވަތަ އެއީ جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاَم ގެ ކިޔަވާ ދެއްވާ ބަސްފުޅެވެ. ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނުގެ تَبْلِيْغُ އެވެ.

**(٤١)** އަދި އެ قُرْآنއަކީ ޝާޢިރެއްގެ ބަސްތަކުގައި ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ޤަބޫލުކުރަނީ އީމާންވާ ކުޑަކޮށެވެ.

**(٤٢)** އަދި އެ قُرْآنއަކީ ކާހިނެއްގެ ބަސްތަކުގައެއްވެސް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ހަނދާންކުރަނީ ނަސޭހަތާއި وَعْظُ ލިބިގަންނަނީ މަދުކޮށްގެން ކުޑަކޮށެވެ.

**(٤٣)** އެ قُرْآنއަކީ عَالَمُ ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ބާވައިލެއްވުނު ބަސްފުޅެކެވެ. ( އެހެން އެއްވެސް ބަޔަކުގެ ބަހެއް ނޫނެވެ. ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅެވެ.)

**(٤٤)** އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރަސޫލާ ބަސްފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ހަދައިގެން (قُرْآن ގޮތުގައި ބައެއްބަސް ބަސްފުޅެއް ގެންނަވަން

**(٤٥)** ކަނާއަތްފުޅުން އެކަލޭގެފާނުގެ ގައިފުޅުގައި ހިފުއްވާނީމެވެ.

**(٤٦)** އަދި ބޮޑުނާރު ކަނޑައިލާނީމެވެ. އޭގެ ފަހުން ދުލޭއަކަށް ހިނގަވާ ނޫނީ ކަމެއްކުރެވިދާނެ ކަމެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނުން ހަމަވާ ކަށްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

**(٤٧)** އަދި ކަލޭމެންނަކީ އެކަކުވެސް އެކަލޭގެފާނާ ދުރުކޮށްދޭނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ.

**(٤٨)** އަދި އެ قُرْآن އެއީ تَقْوَى ވެރިންނަށް وَعْظُ نَصِيْحَة އެކެވެ. އަދި ހަނދާންކޮށްދޭ ދިރުމެކެވެ.

**(٤٩)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި قُرْآن ދޮގުކުރާ މީހުންވާކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދަނެވޮޑިގެންވަމެވެ. (އެމީހުންނަށް އެކަމުގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާ ހުށްދެވެ.)

**(٥٠)** އަދި އެ قُرْآن އެއީ ކަށަވަރުކަން ކާފިރުންގެ މައްޗަށްވާ ތަދު ހިތާމައެކެވެ.

**(٥١)** އަދި ހަމަކަށަ ނަމަވެސް އެ قُرْآن އެއީ ކަށަވަރުކަން ތެދުންތެދުވެސް ޙައްޤު ޔަޤީންކަމެވެ.

**(٥٢)** ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ހެއްދެވުންތެރި رَبُّ އަށް الله އަށް تَسْبِيْح ކުރައްވާށެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طَاهِرُ ވަންތަ ކަމުގައެވެ.

# معارج سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المعارج — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٤)

سَأَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِّلْكَـٰفِرِينَ لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِّنَ ٱللَّهِ ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيْهِ فِى يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَٱصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ ۚ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

سَأَلَ سَآئِلٌ = ސުވާލުކުރާމީހަކު ސުވާލުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެދޭމީހަކު އެދިފިއެވެ. بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ނުޖެހި ނުހުންނާނޭ عَذَابُ އެއްގެ ވާހަކައިން لِّلْكَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ = އެރިއާލާ ކާނުތުން އެއްވެސްމީހަކުނުވާ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حَضْرَةُ ން ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ = ދަރަޖަތްތަކުގެވެރި تَعْرُجُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ = މަލާއިކަތްބޭކަލުން އަރާވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ. وَٱلرُّوحُ = جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاآم އާއި إِلَيْهِ = އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް فِي يَوْمٍ = ދުވަހެއްގައި كَانَ مِقْدَارُهُۥ = އޭގެ މިންވަރަކީ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ = ފަންސާސް ހާސް އަހަރުދުވަހެވެ فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾ = ރިވެތި ކެތްތެރިވުމަކުން إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބަލަނީ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ = އެދުވަސް ނުވަތަ އެ عَذَابُ އެމީހުންނަށް ދުރުކަމުގައެވެ. وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ = އަހުރެމެންކަލާނގެ އެ ދުވަހެއް ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ކައިރިކަމުގައެވެ. يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ = އުޑު ވެގެންދާނޭ ދުވަހެވެ. كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ = ފިލިފައިވާ ދަގަނޑު ފަދައިން ނުވަތަ ތެލުގެ ދަރުމިލާއެއް ފަދައިން وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތަކެވެ كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ = ފުނޑާލެވިފައިވާ ކުލަކުލައިގެ ފަތިފަތިކޮށްފައިވާ ފަދައިން ނުވަތަ ކަތަތަ ފަދައިން وَلَا يَسْـَٔلُ އަދި (އެދުވަހުން) ސުވާލު ނުކުރާނެއެވެ. حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ = ގާތްމީހަކު ގާތްމީހަކާއިމެދު ކަލްތަލައިގެ يُبَصَّرُونَهُمْ = މީހުން އެމީހުންނަށް ދައްކާނެއެވެ. يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ = އަދި مُجْرِمُ ން އެދޭނެއެވެ. ހީލުމިކަމުގައެވެ. لَوْ يَفْتَدِى = އޭނާ ފިދުޔަޔަށް ދޭކަމުގައި ވިޔަސް مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ = އެދުވަހުގެ عَذَابُ ން ސަލާމަތްވުމަށް بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ = އޭނާގެ ދަރިން

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** ހަމަކާތްތެރިން ނައިސްނުދާނޭ عَذَابُ އެއްގެ ވައްތަރު އެދި ސުވާލުކުރިކަމުގެ ސުވާލުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެދުމަށް އެދުނީއެވެ.

ދަންނައެވެ. އެމީހަކީ النَّضَرُ بْنُ الحَارِث ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ އޭ أَبُو جَهْل ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ. އެމީހަކު އެދުނީ مُحَمَّد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم އެގެންނަވާ ދީނަކީ حَقُّ دِيْن އެއްކަމުގައިވާނަމަ އެމީހުންގެމައްޗަށް އުޑުން ހިލަގަނޑު ވެއްސުމަށެވެ. ނުވަތަ ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއް ގެނައުމަށެވެ. ( އެވާހަކަ އިސްލާމީ ތަރުޖަމާގައި الأنْفَالُ ސޫރަތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

**(٢)** (އެމީހުން އެ އެދުނު عَذَابُ އަކީ) ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ހަމަކާތްތެރިވެގެން އަންނާނެ عَذَابُ އެކެވެ. އަދި عَذَابُ دِفَاع ކުރެވޭނެ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.

**(٣)** އެ عَذَابُ އަންނާނީ ހުރިހާ މަތިވެރިކަމެއްގެ ވެރި ނުވަތަ ދަރަޖަތަކުގެ ވެރިޔާ ގެ اللهُ ގެ حَضْرَةُ ންނެވެ.

**(٤)** މަލާއިކަތުންނާއި އަދި جِبْرِيْل عَلَيْهِ السلاَم އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް އަރައިދަނީ ދަރަޖަތަކުން ނުވަތަ އަރައިދާ ހިސާބުތަކުންނެވެ. އެދުވަހުގެ ދިގުމިނަކީ ފަންސާސް ހާސް އަހަރުގެ މުއްދަތުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުވަހެކެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ.

**(٥)** ފަހެ ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ރީތި ސަބުރުކުރުމެއްގައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

**(٦)** ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެބަލަނީ އެކާފިރުން ނުވަތަ އެ عَذَابُ ދުރުކަމުގައިވާ އެއްޗެއްކަމުގައެވެ.

**(٧)** ނަމަވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންވަނީ އަވަހަށް ގާތްވެދާނެ އެއްޗެއްކަމުގައެވެ.

**(٨)** އުޑުވަނީ ވިރިފައިވާ مَعْدَنُ ތަކެއް ފަދައިން ނުވަތަ ތެލުގެ ގަދަކުޅެއް ފަދައިން ހުރެވޭނެ ދުވަހުގައެވެ.

**(٩)** އަދި ފަރުބަދަތައް ކުލަޖެހިފައިވާ ކަށިފުކެއް ފަދައިން ނުވަތަ ކަފަކިބާއެއް ފަދައިން ފަނޑުފަނޑުވެދާނެ ދުވަހުއެވެ.

**(١٠)** އަދި އެދުވަހުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހު ހިތްވަރުގަދަކަމުން) ހިމާޔަތް ގާތްތިމާގެ ރަޙްމަތްތެރިޔާ ނުވަތަ ރަޙްމަތްތެރިއަކު ރަޙްމަތްތެރިއަކާ ސުވާލުކޮށް ނުދަނެވޭނެއެވެ. ކޮންމެ އަކަށްވެސް އެހެން ކަމެއް ނުބަލާނެއެވެ.

**(١١)** مَحْشَرُ މައިދާނުގައި ކާފިރުންގެ މީހުންނާއި އަދި އެހެން މީހުން ދައްކައިދެވޭނެއެވެ. ރަޙްމަތްތެރިން ދައްކައިދެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަކު އަނެކަކަށް ނުފޯރުވޭނެއެވެ 1 ކާފިރުންގެ މީހުން ފިދުޔާއެއް ދީގެން فِدْيَة އެއްގެ ގޮތުގައި ދޭން ދެކޭނެއެވެ.

وَصَـٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾
تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ﴿١٨﴾ ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾
إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾

## ލަފުޒުމާނަ

وَصَـٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ = އަދި އެމީހާގެ އަންހެނުންނާއި އޭނާގެ أَخُ ވެސް وَفَصِيلَتِهِ = އަދި އޭގެ ގާތްތިމާގެމީހުންނާއި ٱلَّتِى تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ = އެމީހުން އާރާމަށް އުޅުއްވިދޭ ހިމާޔަތްދޭނޭ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا = އަދި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ އެންމެންނާއި ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ = ދެން އެ ފިދުޔާއިން އޭނާ މިނިވަންކުރެއްވުމަށް كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ނުވާނެއެވެ. إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ހުޅުގަދަ ގެޅި ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ عَذَابُ ދިމިގެންވާ ނަރަކައެވެ. نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ = އެއީ ބޮލުގެ ހަންގަނޑު ފޮޅުވާލާނޭ ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ ކަނޑިތައް ފޮޅުވާލާނޭ ނަރަކައެވެ. ނުވަތަ އަތްފައި ހަރިގަނޑު ފޮޅުވާލާނޭ ނަރަކައެވެ. تَدْعُوا۟ = އެ ނަރަކަ ގޮވާނެއެވެ. مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ = ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގޮސް ދުރަހެލިވި މީހަކު وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ﴿١٨﴾ = މުދާ ޖަމާކޮށް ދަށްކޮށް ޖަމާކޮށްހައްޓައި ۞ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ = އޭނާ ގާތްގަނޑަކަށް ހައްދަވާފައި ވަނީ ބިރުގަނޑު ކޮށްޓެއްކޮށް ބާރުބާރަށް ރުޅިއަންނަ ބޮޑު ދެރަވެރިވާ ގޮތަށެވެ. إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އޭނާއަށް ނުބައިކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ = ކަންބޮޑުވާ ބޮޑު ދެރަވެރިއެކެވެ. وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ = އަދި އޭނާއަށް ހެޔޮކަމެއް ޖެހިއްޖެނަމަ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ = މަނާކުރާ ބަޚީލު ކުދިކަމުގައި ވެއެވެ. إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ = ނަމާދުކުރާމީހުން ފިޔަވައެވެ. ٱلَّذِينَ هُمْ = ކޮންމެހެން އެމީހުން عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުގައި دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ = ދެމި ތިބޭއެވެ. ނަމާދުކުރައްވާ މީހުން ވަނީ އަދާކުރާނެ ވަގުތުގައެވެ. وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުން فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ = އެމީހުންގެ މުދަލުގައި حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެންވާ ބައިވެރިކަމެއް حَقٌّ އެއް (ވާޖިބު ޒަކާތުގެ ހިއްސާއެވެ.) لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ = ސުވާލުކުރާ މީހުންނަށާއި مَحْرُوم ވެގެންވާ މީހުންނަށް. (ދަރުވޭހިކަމުން ސުވާލެއް ނުކުރާ ސުވާލުން ބަރީއަ މަހްރޫމް ވެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އަނބިމީހާއި އަދި ބޭބޭގެ أَخُ އާއި ( މިއުންމަތުންދީނީ ބޭފުޅުން ހިމާ ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައެވެ.)

(١٣) އަދި އުމުރުގެ ފަރާތުން ދިމާއަށް އުނިތުރިކަމާ ހިތާމަކުރާ ކަމާ ދިރޭ ގޮތްމިލާގެ މީހުންނާއި

(١٤) އަދި ބިންމަތީގައިވާ ހުރިހާ މީހުންނާއި އެމީހުންގެ عَذَابُ ނުލިބިގެން ސަލާމަތްވުމަށެވެ.

(١٥) ނަމަވެސް އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަން ނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ނުކުރާ عَذَابُ ލިބުމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ عَذَابُ ގެނބޭނެގޮތް (ހުޅުގެ އަލިފާނުގެ ނަރަކައިގައެވެ)

(١٦) އެއީ ގަނޑު ހަމުގެ ކަންކަން ފިލުވައިލާނެ ނަރަކައެކެވެ. އަދި ހިތްފުޅާ ސޫރަތުން ވިހުރޭނެ ކަމެވެ.

އަދި އަނގައިގެ ކަނޑަތަށް ހިކިގެން ވިހުރޭނެ ކަމެވެ. (އެއީ އެތަކެއް ކަންތައްތަކާއި عَذَابُ ގެނބިގެން ގޮސްނެވެ.)

(١٧) އަދި حَقُّ އަށް ކުރިއަރާ ސަލާމަތް ދީނުން ބޭރުކޮށް އެނބުރިހިގާ މީހުންނަށް އަރާހަކަށް ގޮވާލާނެއެވެ. އެމީހުން ނަރަކައަށް ޖައްސާލާނެއެވެ.

(١٨) އަދި މުދާތަކެތި ޖަމާކުރި މީހުން ދޭނީ حَقُّ އަދާނުކުރި ހުރިހާމީހުންނަށް އެސްކިސްކުރާނެއެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ހެއްދެވީ ދެރައިވެރި ޙިރުޞުވެރިކަމުގެ އަދި ކަމުނުދިޔަކަން ކުރާކަމުގެ ބޭނުމަކަށެވެ.

(٢٠) އަދި އޭނާއަށް ހާސްކަމާއި ނިކަމެތިކަމާއި ބަލިމަޑުކަން ލިބިއްޖެ ހިނދުގައި ކުއްލިއެއްގައި ހުސްވާން ކަމުނުދީ ކަލޭގެފާނު ހާސްވެއެވެ.

(٢١) އަދި އޭނާއަށް މުއްސަނދިކަމާއި ލިބުމަށް ބޮޑު ހިތްވަރު ލިބިއްޖެ ހިނދުގައި އެއްޗެހި ދިނުމުގައި ބަޚީލުވެގެން ހިފެހެއްޓުމަށް ބޮޑު ހިތްވަރު ކަމުގައި ވެއެވެ.

(٢٢) ނަމާދުކުރާމީހުން ފިޔަވައެވެ. އެބަހީ އިސްލާމްދީނުގައި ވާޖިބު ނަމާދު ސަލާމަތް ފޮނުވާފައިވާމީހުންނަކީ ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގައި ދެމިހުރިމީހުންނެވެ. އެބަހީ ނަމާދުތައް ވަގުތުން ވަގުތަށް އެކަށީގެން އަދާކުރުމުގައި ދެމިހުރިމީހުންނެވެ.

(٢٤)،(٢٥) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މުދަލުގައި ސުވާލުކުރާމީހުންނާއި އަދި ހަދިޔާ ކުރާކަމުގެ ސާފުކަން ނުވާ މީހާއަށް މުދަލުގެ ހައްޤެއް އެބަހުރިމީހުންނެވެ. مَحْرُوْم ވެގެންވާ މީހުންނާ ބައެއްމީހުންނަށް ދިނުމަށް އެކަމަށް إعْتِرَافُ ވާމީހުންނެވެ. އަދި އެޔަދުމީހުންނަށް އެހީތެރިވާމީހުންނެވެ.

وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُوْلَٰٓئِكَ فِي جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

## ތަފްސީރު

وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ = އަދި އެއީ ތެދުކުރާމީހުންނެވެ. بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٢٦﴾ = ޤިޔާމަތްދުވަސް وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم = އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ عَذاب އަށް مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ = ބިރުން ފުރިހަމަވެގެންވާ މީހުންނެވެ. إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހެއްދެވި ވެރިރަސްކަލާނގެ رَبُّ ގެ عَذاب غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ = އަމާންވެވޭން ނެތެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ لِفُرُوجِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަރުޖުތައް ރައްކާތެރިކުރާ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ = ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ. إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް މެނުވީ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ ކަނާއަތްތައް މިލްކުކޮށްފައިވާމީހުންނަށް ގޮލިމު އެބަހީ އެމީހުންގެ އަޅު އަންހެނުންނަށް މެނުވީ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ މަލާމާތްލިބިގެންވާ ބައެއްނޫނެވެ. فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ = ފަހެ އެދިގެންފިމީ وَرَآءَ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހަތުން (އެބަހީ އަނބިންނާއި އަޅުއަންހެނުންގެ އިތުރުން) فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންދިޔަމީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި އެމީހުންނީ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ = އެމީހުންގެ އަމާނާތްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ عَهْدُ ތަކަށް رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾ = ރިޢާޔަތްތެރިވެ ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُم = އަދި ހަމައެމީހުން އެއީ بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ = އެމީހުންގެ ހެކިބަސްތަކުގައި ހައްޤުގައި ސާބިތުވެ قَآئِم ވެތިބޭމީހުންނެވެ. وَٱلَّذِينَ هُمْ = އަދި އެމީހުން އެއީ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކުގެ މައްޗަށް تُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ = ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ. أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން ތިބޭނެއެވެ. فِي جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ = އެމީހުންނަށް ޢިއްޒަތްދެވިގެންވާ ސުވަރުގެތަކުގައެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** އަދި އެމީހުންނަކީ قِيَامَة ދުވަސް އަންނާނޭކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ތެދުކުރާމީހުންނެވެ.

**(٢٧)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ عذابُ އަށް ބިރުން ފުންކަޅައިގަތްމީހުންނެވެ.

**(٢٨)** ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ހެއްދެވިބޮޑުކަލާނގެ رَبُّ ގެ عذابُ އަކީ އަމާންވެގެން ނުވާ عذابُ އެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ހިނގާނެ ބޮޑުވެރިވުން حَقُّ عَذَابُ އެކެވެ.

**(٢٩)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ފަރުޖުތަކަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ.

**(٣٠)** އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް ނުވަތަ އެމީހުންގެ އަތްމިލްކުގައިވާ އަޅުންނަށް ފިޔަވައި. އެފަދަމީހުންނަކީ މަލާމާތް ލިބޭނުވާމީހުންނެވެ.

**(٣١)** ފަހެ އެއަށްވުރެން އިތުރަށް އެދިގެންފިމީހުން ހައްދުފަހަނަޅައިގެންފިމީހުންނެވެ. އެބަހީ ހިލާލުގެ އަނބިންނާއި ހިލާލުގެ އަތްމިލްކުގައިވާ އަޅުންނަށް ފިޔަވައި އެހެން ގޮތަކުން ފަރުޖުތަކަށް ހިލާލުގެ ފަރާތްތަކާއި އެމީހުންގެ ކަނބަލުން އެހެން ފަރާތަކުން އެދިގެންފިމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ހައްދުފަހަނަޅައިގެންފިބަޔެކެވެ. ސިފަވެގެން ނުއެޅޭ ގޮސްފިބަޔެކެވެ.

**(٣٢)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނާއި ޙަވާލު ކުރެވިފައިވާ އަމާނާތްތަކާއި އެމީހުން ކޮށްފައިވާ وَعْدُ ތަކާއި عَهْدُ ތަކަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ.

**(٣٣)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން އަދާކުރަންޖެހިފައިވާ ހެކިބަސްތައް އަދާކުރުމުގައި قَائِم ވެތިބޭމީހުންނެވެ.

**(٣٤)** އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ނަމާދުތަކަށް ރައްކާތެރިވާމީހުންނެވެ. ( އެބަހީ وُضُوء ފަދަ ކުރިން ކުރަންޖެހޭ شَرْطُ ތަކާއި ސުންނަތްތަކާއި އަދި ޚުޝޫޢު ތަކާއި އެކު ވަގުތުން ވަގުތަށް ނަމާދު އަދާކުރުމުގެ ގޮތުންމީހުންނެވެ. )

**(٣٥)** އިސްވެދިޔަ ސިފަތަކުގެ އަހުލުވެރިންނީ ސުވަރުގެވަންތަ ސުވަރުގޭގައި ތިބޭނޭ މީހުންނެވެ.

فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

## ތަފްސީރު

فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް ވީ ކީއްޗެއްތޯ؟ (ކޮން މަތީ ބަލަހައްޓާ ހުރުމެއްތޯ؟.) قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ = ކަލޭގެފާނާ ދިމާލަށް އަވަސްވެ ދުވަނިސް عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ = ކަނާތް ފަރާތުންނާއި ވާތް ފަރާތުން عِزِينَ ﴿٣٧﴾ = ބައި ބައިން ގުޅި ގުޅިއަށް أَيَطْمَعُ = ދަނިވެތި ވަނީހެއްތޯ. كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ = އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް أَن يُدْخَلَ = ވަންނަން جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ ނިޢުމަތުގެ ސުވަރުގެއަށް كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. إِنَّا خَلَقْنَٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ އެމީހުން ދަންނަ އެއްޗަކުން (އެއީ ވަސްނުބައި މަނި ފުދުވަރަކުންނެވެ.) فَلَآ أُقْسِمُ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ހުވައި ކުރައްވަމެވެ. بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ = މަޝްރިޤުތަކުގެ ވެރި رب ގަންދެއްވައި وَٱلْمَغَٰرِبِ = އަދި مَغْرِبُ ތަކުގެ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވަމެވެ ޤާދިރުވަމެވެ. عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ = ބަދަލުކުރުމަށް خَيْرًا مِّنْهُمْ = އެމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮބަޔަކާއި وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ = އަދި އަޅަމެން ނުކުޅެދިވޭނޭ ބަޔަކަށް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ. فَذَرْهُمْ = ފަހެ އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ = އެމީހުން بَاطِلُ ގެތެރޭގައި ވަދެކުޅެކުޅެ ހުންނަހާ ހިނދަކު حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ = އެމީހުން ބައްދަލުވާހާ ހިނދަކު يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ އެދުވަސް يَوْمَ يَخْرُجُونَ = އެއީ އެމީހުން ނުކުންނާނޭ ދުވަހެވެ. مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ = ކަށްވަޅުތަކުން سِرَاعًا = އަވަސްއަވަހަށް كَأَنَّهُمْ = އެމީހުން ކޮންތަނަކަށްހެއްޔެވެ؟. إِلَىٰ نُصُبٍ = ބުދަކާދިމާލަށް ނުވަތަ ބަރުއްޖަހާފާ ފާހަގަކުރި ދިމާއަށް يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ = އަވަސްއަވަހަށް ދުވެފަރާނީއެވެ. خَٰشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ = އެމީހުންގެ ލޮލުގައި ބިރުވެރިކަމާއެކު تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ = އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަން ޖެހިފައިވާ ދަށްކޮށް ނިކަމެތިވާނެއެވެ. ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى = އެދުވަހަކީ كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ދުވަހެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٦)،(٣٧) (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.) ކާފިރުންގެ މީހުންގަނޑު ކަލޭގެފާނާއި ދިމާލަށް ކަލޭގެފާނުގެ ކަނާތްފަރާތުންނާއި ވާތްފަރާތުން (އެކި ދިމަދިމާއިން) ޖަމާއަތް ޖަމާއަތަށް ބާރީ އަށް އަވަސް އަވަހަށް އުދުހީ އެމީހުންގެ ކޮން މަޤުޞަދެއްގައިތޯއެވެ. ކޮންކަމަކާ ހެދިތޯއެވެ.

(٣٨) އަޅުގަނޑު އެއިން ކޮންމެ މީހަކުވެސް ނިޢުމަތުގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާ އެދެނީ ހެއްޔެވެ؟ۚ. (އެއީ އެހެން އުޅުނިމާ ވާން ކަމެއްތޯއެވެ؟)

(٣٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (ބޭނުންވާ މީހަކަށް ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ސުވަރުގެއަކަށް ނުވަދެވޭނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ އެމީހުން ދަންނަ އެއްޗަކުން ކަމުގައި ވެއެވެ. (އެއީ ކުނިވަސް ނުބައިވަސްދާވާ މަނި ފުދަކުންނެވެ. އެފަދަ އެއްޗަކުން ހެއްދެވި މީހާއަށް ބޮޑާވުމާއި ބޮޑާކަން ބޭނުން ޙައްޤުވެރިވާނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟؟؟)

(٤٠) ފަހެ ހުވައިކުރަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައިކުރައްވަމެވެ. ކޮންމެ ދުވަހެއްގައި މަޝްރިޤުތަކާއި مَغْرِبُ ތަކުގެ ރަބ ކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ވަޑައިގަތުމެވެ.

(٤١) އެއީ އެމީހުންނަށްވުރެ ހެޔޮ އެމީހުންގެ ބަދަލުގައި ގެނައުމުގެ މައްޗަށެވެ. އަދި އެކަމަށް ނުކުޅެދިވަޑައިގަންނަވާ ކަލޭގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުގަނޑުމެނެވެ. (އެބަހީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައިފިނަމަ އެކަން އެގޮތަށް ކުރެއްވުމަށް ހުރިހާ ބާރެއް ހުރެއެވެ. އެކަމުން މާނާ ކުޅަދިއެއް ނުވާނެކަމެއް ނެތެވެ.)

(٤٢) ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެކާފިރުންގެ މީހުންގެމީހުން އެމީހުންގެ އެ بَاطِلُ ވާހަކަތަކުގެ ތެރޭގައި ފޮރުވިފައި ދުނިޔޭގެ މަޖާތަކުގައި ކުޅެން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.! އެއީ އެމީހުންނަށް ހަރުދަނާ ޖަޒާ ދެއްވުމަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ދުވަސް އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެނެވެ.

(٤٣) އެދުވަހަކީ ކަބުރުތަކުން އަވަސްއަވަހަށް އެމީހުން ނުކުމެގެންނަ ދުވަހެވެ. އެދުވަހުން އެމީހުން ހިނގަނީ އެތަނަކަން ދިޔައިން ޢިބާދަތްކުރި ބުދުތަކާ ދިމާލަށް ހިނގައިގަނެވޭ ބަދަލުގައި ދާކަހަލަ ގޮތަކަށް ދުވަނީއެވެ. އެމީހުން މިސާލުބުނަދައި ދުވަނީ އެދިމާއަށެވެ.

(٤٤) އެމީހުންގެ ލޯތައް ނިކަމެތިކަމާއި ހިތާމައިގައި ގަދަވެގެން ދަށުލާފައިވާ ހާލުގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ވަރުގަދަވެފައިވާ ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަން. އެދުވަހުގައި އެމީހުންނަށް وَعْدُ ވެވިފައިވާ ދުވަހެވެ.

# نوح سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النوح　　　　އާޔަތް ޖުމްލަ (٢٨)

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآءِىٓ إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّآ أَرْسَلْنَا نُوحًا = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوْحُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ރަސޫލުކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީމެވެ. إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުންގެ ޤައުމަށް أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ = ( އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފީމެވެ) ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ. ބިރުގަންނަވާށެވެ. مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމުގެ ކުރިން عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ = ވޭންދެނިވި عذابُ އެއް. قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެމެންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭ! إِنِّى لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެންނަކީ ކަލޭމެންނަށް نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ ނަޒީރަކެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދޭމީހެކެވެ. أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ. يَغْفِرْ لَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފުއްސަވާނެއެވެ. مِّن ذُنُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެތެރެއިން وَيُؤَخِّرْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ފަސްކޮށްދެއްވާނެއެވެ. إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ނަންކިޔެވިގެންވާ ވަކިމުއްދަތަކަށް إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އެމުއްދަތު إِذَا جَآءَ = އަތުވެއްޖެއިމާ لَا يُؤَخَّرُ = ފަސްނުކުރެވޭނެއެވެ. لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ = ކަލޭމެންނަށް އެގޭކަމުގައި ވާނަމަ. قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންގެ رَبُّ އެވެ. إِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ މިއަޅާގެ ޤައުމުގެމީހުން ދީނަށް ގޮވާލައިފީމެވެ. لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު فَلَمْ يَزِدْهُمْ = އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވިއެވެ. دُعَآءِىٓ = މިއަޅާގެ ގޮވާލުމުން إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ = ފިލައިގެން ދުރަށްދިއުމެއް ފިޔަވައި وَإِنِّى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ = އެމީހުން ނަންގޮވާލި

ކޮންމެ ހިނދެއްގައި لِتَغْفِرَ لَهُمْ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްސެވުމަށްޓަކައިންނަވާން جَعَلُوٓا۟ أَصَـٰبِعَهُمْ = އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް ޖަހައި އެވެ. (އިނގިލިތައް އަޅައިލައެވެ.) فِىٓ ءَاذَانِهِمْ = އެމީހުންގެ ކަންފަތް ތެރޭގައި وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ހެދުންތަކުން ނިވައި ކުރިއެވެ. وَأَصَرُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ކާފަރުކަމުގައި ދެމިތިބިއެވެ. وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ = އަދި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގަންނަނިއްޖެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوْح عَلَيهِ السَّلام އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް ރަސޫލުކަލޭގެފާނަކަށް ފޮނުއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އަންގަވީމެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ. ( قِيامة ދުވަސް އައުމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ.) އެއީ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذاب އެއް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެބަހީ އެގޮތަށް ކުރިން އެމީހުން އީމާންވެ الله އަށް شِرْك ނުކޮށް ރަނގަޅު ސުލޫކު ބަދަލަށް ވުމަށެވެ.

(٢) އެކަލޭގެފާނު – އެބަހީ نُوْح عَلَيه السلاَم– އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމަށް ވިދާޅުވިއެވެ. ގޮވާލެއްވިއެވެ. ތި އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމު މީހުންނޭ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް އައި ނަޒީރަކީމެވެ. . އެބަހީ عَذاب އަތުވެދާނެ ކަމުގެ ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރު ދިނުމަށް އައިމީހެކެވެ.

(٣) އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށޭ އަދި އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ.! ( މިހެން ގޮވާލުމަށެވެ.)

(٤) ދެންމެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއް ފާފަ ފުއްސަވައި އަދި ކަނޑައެޅި ނަންކިޔައިގެންވާ ވަކި ދުވަހަކަށް ކަލޭމެން ލަސްކުރައްވާ ހުށްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ކަނޑައެޅުއްވައިފައިވާ ދުވަސް އައުމުން އަތުވެއްޖެއްޔާ ދެން ފަސްފަސްވުމެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެކަން ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނަމައެވެ.

(٥) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ތިމަން އަޅާގެ رب އެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ޤައުމަށް ރޭއާދުވާލު ދިނީމެވެ. ދަޢުވަތާއި تبليغ ކޮށްދިނީމެވެ. އެއީ ރަސްކަލާނގެއަށް ދެންނެވިފައިވާ ގޮތެވެ.

(٦) އަދި މިއަޅާގެ ދަޢުވަތުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ފުރަގަސް ދިނުމާއި ފިލައިގެން ދިއުން މެނުވީ އިތުރެއް ނުކުރެއެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމުގެ ސަބަބަކަށް ކަމުގައިވާ އީމާން ކަމަށް ގޮވާލައި ކިޔަމަންތެރިވުމަށް ކަމަށް މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ދަޢުވަތުދެއްވި ކޮންމެ ހިނދެއްގައި އެމީހުންގެ އިނގިލިތައް އެމީހުންގެ ކަން ފަތް ތެރޭގައި ޖަހައިލައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހެދުންތަކުން މޫނު ބޯ ނިވާކުރެއެވެ. މިއަޅާގެ އަޑު ނާހާ ނުދެކެން ނިވައި ލައިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެއަށް ކާފަރުކަމުގައި އެމީހުން ދެމިތިބީއެވެ. އަދި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެ ގަންނަނިއްޖެއެވެ.

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّيٓ أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّـٰتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَـٰرًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا۟ كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾

## ލުޣަތު

ثُمَّ إِنِّي = ދެންއަޅި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ = އެމީހުންނަށް ފާޅުގައި ހަޅުއަޅުން ގޮވައި دَعْوَةُ ދިނީމެވެ. ثُمَّ إِنِّيٓ = ދެންއަޅި ހަމަކަށަވަރުން މިއަދާ أَعْلَنتُ لَهُمْ = އެމީހުންނަށް ބޮޑުއަޅުން دَعْوَةُ ދިނީމެވެ. وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ = އަދި މިއަދާ އެމީހުންނަށް ސިއްރު ސިއްރުންވެސް دَعْوَةُ ދިނީމެވެ. فَقُلْتُ = އަދި މިއަދާ ބުނީމެވެ. ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ = ތިޔަބައި މީހުން ތިޔަބައިމީހުން رب ގެ ހަޟްރަތުގައި ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޭގެންވި ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ވާރޭގަން ފޮނުއްވާނެއެވެ. مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ = ބޮޑުތޮރު وَيُمْدِدْكُم = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަދަދު ދެއްވާނެއެވެ. بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ = މުދަލާއި ދަރިންނަށް وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّـٰتٍ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބަގީޗާތައް ލައްވާނެއެވެ. وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَـٰرًا ﴿١٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކޯރުތައް ލައްވާނެއެވެ. مَّا لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ވީއެއްޗަކީ ކޮބާތޯއެވެ؟ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ = ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތި ނުވާނީ وَقَارًا ﴿١٣﴾ = މާތް – މަތިވެރި – عظمة ވަންތަ وَقَدْ خَلَقَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ އެތަކެއް ދައުރު ދައުރަކުން. އެތަކެއް ދަރަޖަ ތަކެއްގައެވެ. أَلَمْ تَرَوْا۟ = ކަލޭމެން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ. (ދެކިލަބަން ނުޖެހޭނެހެއްޔެވެ.) كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ = الله ހެއްދެވީ ކޮންފަދައަކުންކަން سَبْعَ سَمَـٰوَٰتٍ = ހަތް އުޑު طِبَاقًا ﴿١٥﴾ = އެކެއް އަނެކެއް މަތީ މައްޗަށް ހަމަހަމަޔަށް ވާގޮތަށް وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ = އަދި އެކަލާނގެ ހަނދު ލެއްވިއެވެ. فِيهِنَّ نُورًا = އެ އުޑު ތަކުގައި ނޫރެއްކަމުގައި (އަލި ކަމެއްކަމުގައި) وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ = އަދި އިރު އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. ބައްތިއެއް ކަމުގައި وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ = އަދި الله ކަލޭމެން ބިމުން ހެއްދެވިއެވެ. (އާދަމް ބިމުން ހެއްދެވިއެވެ.) نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ކާނާއެއްގެންވާ ނުކުތުމުގެކަން، ހެއްދެވުމަކުން

## إجْمَالِي މާނަ

**(٨)** ދެންފަހެ މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ފާޅުގައި ގޮވާލައިފީމުއެވެ.

**(٩)** ދެންހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ބާރު އަޑުން ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން ސިއްރު ސިއްރުން (އެކިއެކި މީހުން ވަކިވަކިން ގޮތުގައިގެންވެސް) ދަޢުވަތު ދިނީމެވެ.

**(١٠)** އަދި މިއަޅާ އެމީހުންނަށް ބުނީމެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رب ގެ حَضْرَةُ ގައި ކަލޭމެންގެ ފާފަފުއްސެވުން އެދިދަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަ ގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

**(١١)** އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އުޑުން ބޯވާރޭވެއްސަވާނެއެވެ. ( އެބަހީ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދުމަކީ ވާރޭވެސް ގިނަވެ ފުއްސަދިނުމުގެ ސަބަބެކެވެ. އަދި އާގެއިތުރު ކާނާވެސް އިތުރުވާނެއެވެ.)

**(١٢)** އަދި މުދަލާއި ދަރިންނެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް މަދަދުދެއްވާނެއެވެ. އެބަހީ ކަލޭމެންނަށް މުދަލާއި ދަރިން ދެއްވާނެއެވެ. އަދި ބަގީޗާތައް ހެއްދަވާނެއެވެ. އަދި ކޯރުތައް ހައްދަވާނެއެވެ. މުދަލާއި ދަރިންނަކީ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާ نِعْمَةُ ގެ ތެރެއިން ބޮޑު ނިޢުމަތެކެވެ. ސުވަރުގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވާނީ ވެސް އެކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެ ޢިބާދަތްކުރުމުން އެކަލާނގެ ސަވާބު ދެއްވާނެއެވެ.

**(١٣)** (نوح عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނު ގެ ޤައުމާ ދެކޮޅަށް ބުނެފުޅުގައި މިހާރުވިއެވެ.) ކަލޭމެން ﷲ ގެ މާތްކަން ހިތައި އެކަލާނގެ ވަންތަކަމާއި عظمة ގެ ބޮޑުކަމަށް ކަލޭމެން ބިރުވެތި ނުވާނީ ކީއްކަމަ ހެދި ހެއްޔެވެ. ކަލޭމެން ނަސޭހަތް ކަން ދުދެނެ ހުއްޓެވެ.

**(١٤)** ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީ އެތައް ދަރަޖަ ތަކެއްގެ ތެރެއިން ދެމުންދާ ފަރާތަކުންނެވެ. (މަނި ފަދަތަކުން – ލޭގަނޑުން – މަސްގަނޑުން – ކަށިތަކުން މިހެންގޮސް ކަލޭމެންގެ ހެއްދެވުން ފުރިހަމަވެއްދެވުން އެކަލާނގެ ހެއްދެވިއެވެ. މިފަދަ ފުރިހަމަކަމާއި އަޖައިބު ހުނަރު ހުރި ގޮތަކަށް މިހާ ކުޅަދާނަކަމާ މިއިންސާނާ ހެއްދެވި ފަރާތަށް ބިރުވެތިވެ ކިޔަމަން ނުވަނީ ކީއްވެ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟)

**(١٥)** އަޅެ ފަހެ الله تعالى ހަތް އުޑު އެކަތި އަނެކާގެ މައްޗަށް ވާ ގޮތަށް ހައްދަވާފައި ވަނީ ކޮންފަދައަކުންކަން (ކޮންފަދަ ބަދަލެ ފުރިހަމަ ނިޒާމެއްގެ މަތީގައިކަން) ކަލޭމެން ނުދެކެނީހެއްޔެވެ؟ އެކަންކަމަށް ބަލައި އެކަންކުރެއްވުން އެކަލާނގެ ފުދުންތެރިކަމާ ވަންތަކަމުގެ ދަލީލު ނުލިބޭނީހެއްޔެވެ؟

**(١٦)** އަދި އެ އުޑުތަކުގައި އަލިކަމުން ނޫރެއްކަމުގައި ހަނދު ލެއްވީއެވެ. އިރު ބައްތިއެއްކަމުގައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.

**(١٧)** އަދި ބިމަށްބައިމީހުން ބިމުން އުފެއްދެވީއެވެ. އެބަހީ ބިމަށް ނެރުއްވި ހަމަ ﷲ އެވެ (އެބަހީ ބިއްބައިމީހުން އަސްލުގައިވާ އާދަމުގެފާނު ﷲ ހެއްދެވީ ބިމުންނެވެ.)

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ⑱ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ بِسَاطًا ⑲ لِّتَسْلُكُوا۟ مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ⑳ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَٱتَّبَعُوا۟ مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارًا ㉑ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا كُبَّارًا ㉒ وَقَالُوا۟ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ㉓ وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلًا ㉔

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން (މަރުވުމަށްފަހު) އެބިމަށް އިޢާދަ ކުރައްވާނެއެވެ. وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ⑱ = އަދި އެކަލާނގެ ތިޔަބައި މީހުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ކަށްވަޅުގެން ނެރުއްވާނެއެވެ. وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ = އަދި الله ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ލެއްވިއެވެ. ٱلْأَرْضَ بِسَاطًا ⑲ = ބިންގަނޑު ފުރާޅެއްކަމުގައި لِّتَسْلُكُوا۟ مِنْهَا = ކަލޭމެން އެބިމުން މަގު ހިނގުމަށްޓަކައި سُبُلًا فِجَاجًا ⑳ = ބޮޑެތި ފުޅާ މަގުތަކުން قَالَ نُوحٌ رَّبِّ = نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ. إِنَّهُمْ عَصَوْنِى = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޅާގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަންވިއެވެ. وَٱتَّبَعُوا۟ = އަދި އެމީހުން ތަބާވެއްޖެއެވެ. ( އެމީހުން ތަބާވީ ބޮޑެތި މީހުންނަށް އެވެ.) مَن لَّمْ يَزِدْهُ = ޒިޔާދަ ނުކޮށްދެއްވި މީހުންނަށް. مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ = އޭނާގެ މުދަލާއި އޭނާގެ ދަރިން. إِلَّا خَسَارًا ㉑ = ގެއްލުމާއި ހަލާކު ނޫނީ. وَمَكَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަކަރު ހަދައިފިއެވެ. (ނޫހުގެ ގޮތުގައެވެ.) مَكْرًا كُبَّارًا ㉒ = ބޮޑު ބޮޑު މަކަރުތަކެއް. وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ( ދަރިވަރުންނަށް ދައްވަނީ މަތީ ހުރެ) ބުންޏެވެ. لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ = ކަލޭމެންގެ އިލާހުންނަށް ކަލޭމެން ދޫނުކުރާށެވެ.! وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا = އަދި ކަލޭމެން وَدُّ ދޫނުކުރާށެވެ.! وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ = އަދި سُوَاع ވިއަސް يَغُوْث ވިއަސް (ދޫނުކުރާށެވެ.) وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ㉓ = އަދި يَعُوق އާއި نَسْرُ ވެސް ( ދޫނުކުރާށެވެ.) وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ = އަދި އެމީހުން ގިނަ މީހުން މަގުފުރައްދައިފިއެވެ. وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުކުރައްވާށެވެ. إِلَّا ضَلَٰلًا ㉔ = މަގުފުރެދުން ނޫނީ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٨)** ދެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އެ ބިމަށް ރައްދުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އަލުން އެންމެންނާވެސް ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން އެބިމުން ނެރުއްވާނެއެވެ.

**(١٩)** އަދި الله تعالى ތިޔަބައިމީހުންނަށްޓަކައި ބިސާތެއް ފަދައިން އަދި ހިނގާބިނގާވެ އުޅުމަށްޓަކައި ފުރާޅަކަށްވާގޮތަށް ތަނަވަސްކޮށް އެކުލަވައި ބިންގަނޑު ލައްވައިފީއެވެ.

**(٢٠)** އެއީ ތިޔަބައިމީހުން އެތަނުން ބޮޑެތި އަދި ތަނަވަސް މަގުތައް އިސްތިޢުމާލުކުރުމަށްޓަކައެވެ.

**(٢١)** نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން މިއަޅާއަށް އުރުއްޓިއްޖެއެވެ. އެމީހުން އަޅުގެ ދަޢުވަތަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން تبع ވީ އެމީހުންގެ މުދަލާއި ދަރިންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކު މެނުވީ އިތުރު ނުކޮށްދޭ ބަޔަކަށެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ ފަގީރުން މީހުން ތަބާވީ އެމީހުންގެ ބޮޑެތިމީހުންނަށެވެ. އަދި ކާފިރުވެގެންވާ މުއްސަނދިންނަށެވެ.)

**(٢٢)** އަދި އެމީހުން ވަރަށް ބޮޑު ވަގުތުގައި ނުބައިކަމުގެ ރޭވުންތަކެއް ރޭވިއެވެ. (އެމީހުން ހީލަކޮށްލުމާއި ތަކުލީފު ދިނުމުގެ ރޭވުންތައް نوح عليه السّلام ގެއަރިހަށް ފޮނުއްވީއެވެ. އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް ފާޅުގައި ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި މުޢާމަލާތުގައި މިނިވަންވެސް އަނިޔާކުރުމުގައި ހަލާކުކުރުމަށް ރޭވިއެވެ. އަދިވެސް އެހެނިހެން ގޮތްގޮތަށެވެ.

**(٢٣)** އަދި އެމީހުންގެ ބޮޑެތި މީހުން ބުނެއެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކާއި ދޫނުކުރާށެވެ. وَدُّ އާއި سُوَاعُ އާއި يَغُوْثُ އާއި يَعُوْقُ އާއި އަދި نَسْرُ އާއި މިބުދުތަކާއި ދޫނުކުރާށެވެ. މިތަކެއްޗަކީ އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކެވެ.

(މިނަންތަކަކީ ޤައުމު އަނބުރާ ޖާހިލިއްޔަތު ދުވަސްވަރުގެ ބަޔަކު ބޮޑުނަމާދީ ބުދުތަކުގެ ނަންތަކެވެ. އަސްލުގައި އެއީ ޞާލިޙު މީހުންގެ ނަންތަކެވެ. އެމީހުންގެ ބުދުތައް ހެދީ އެމީހުން ނިޔާވުމުން ކަމުގައި ޞަޙީޙު حَدِيْث ތަކުގައި ވާހަކަ އައިސްފައިވެއެވެ. އެއީ ދީނުގެ ތާރީޚުގައި ޝިރުކު ފެށުނު ގޮތުގެ ފުރަތަމަ ބާވަތެވެ. (އެކަމުގެ ތަފްސީލު ބަލާނީ تَوْحِيد ފޮތް "دُرُوْس مِنَ التَّوْحِيْد" ގައި ބަޔާންކޮށްފައި ވާނެއެވެ).

**(٢٤)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބޮޑު ގިނަ މީހުން މަގުފުރެއްދިއެވެ. ފަހެ ޒާލިމުން ނަށް ގުމުރާހީކަން މެނުވީ އިތުރު ނުކުރައްވާށެވެ. އަދި ޙައްޤުން ދުރުކުރައްވާ އެމީހުންނަށް ނުބައި ގޮތުގެ ޙިސާބު ނުކުރައްވާށެވެ.

مِّمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمۡ أُغۡرِقُواْ فَأُدۡخِلُواْ نَارًا فَلَمۡ يَجِدُواْ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرۡ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرۡهُمۡ يُضِلُّواْ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓاْ إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيۡتِيَ مُؤۡمِنًا وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارَۢا ﴿٢٨﴾

## މަރުޖަލާ

مِّمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمۡ أُغۡرِقُواْ = އެމީހުންގެ ކުށުގެ ސަބަބުން އެމީހުން ( طُوْفَان ގައި) ޣަރަޤުވެގެން ދިޔައެވެ. ( ޝާމިލުވެގެ ސަބަބުން އެމީހުން ހަލާކުވެދިޔައީއެވެ. فَأُدۡخِلُواْ نَارًا = ފަހެ އެމީހުން އަލިފާނަށް ވައްދައިފިއެވެ. فَلَمۡ يَجِدُواْ لَهُم = ފަހެ އެމީހުންނަށް ނުފެނުނެވެ. ( އެމީހުންނަށް ނުލިބުނެވެ.) مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި (الله ގެންޏާ) أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ = نَصْرُ ދެނިވެރި، މަދަދުދޭނެ ބަޔަކު. وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ = އަދި نوح عليه السّلام ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبُّ އެވެ.! لَا تَذَرۡ عَلَى ٱلۡأَرۡضِ = ބިންމަތީގައި ދޫނުކުރައްވާށެވެ. مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ = ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ގެއަކު ދިރިއުޅޭނެ އެކަކުވެސް. إِنَّكَ إِن تَذَرۡهُمۡ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ ބޮޑުވެފައިވާނަމަ. يُضِلُّواْ عِبَادَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަޅުތަކުން މަގުފުރެއްދާނެތެވެ. وَلَا يَلِدُوٓاْ = އަދި ނުވިހާނެތެވެ. إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ = ނުބައިކަލާ ކާފިރަކު ފިޔަވައި. رَّبِّ = އޭއަޅުގެ رَبُّ އެވެ!. ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ = މަގޭއަށާއި މަގޭ މައިންބަފައިންނަށް ފުއްސަވާނދޭވެ!. وَلِمَن دَخَلَ بَيۡتِيَ = އަދި މަގޭގެއަށް ވަދެވަޑައިގަތް މީހަކަށް. مُؤۡمِنًا = މުއުމިނަކަށް ވެގެންވާ ހާލު. وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ = އަދި މުއުމިން ފިރިހެނުންނަށާއި އަދި މުއުމިން އަންހެނުންނަށް ވެސް. ފުއްސަވާނދޭވެ! وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުކުރައްވާށެވެ. إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾ = ހަލާކުވުން ފިޔަވައި.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٥)** އެމީހުންގެ ކުށްތަކާފާފަތަކުގެސަބަބުން طُوْفَانُ ގައި އެމީހުން މަރުވެގެން ދިޔައީއެވެ. ދެން އާގަދަކުރުގައި އެމީހުން އަޒާބަށް ވައްދާނެއެވެ. (ބަރުޒަޚް އެއީ بَرْزَخ ގެ عَالَم ގައި قِيَامَة ދުވަހުގެ ކުރިން އެމީހުން ވައްދާ އަޒާބެއްކަމުގައެވެ. އަދި قِيَامَة ދުވަހުން ގަދަ އަޒާބަށް އެމީހުން ވައްދާނެއެވެ. މިގޮތުގެ މައްސަލަ ދަންނަވައިދެއްކެވީ އަޅުގަނޑެވެ. وَالله أَعْلَم...) އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް نَصْرُ ވެރިޔަކު، އަދި މަދަދުދޭނެ ބަޔަކު އެމީހުންނަކަށް ނުވެއްޖެއެވެ.

**(٢٦)** އަދި نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! ކާފިރުންގެ ތެރެއިން ގެއަކު ދިރި އުޅޭނެ އެކަކުވެސް ބިންމަތީގައި ނުބައިއްލަވާންދޭށެވެ! އެބަހީ އެންމެން ކާފިރުން ހަލާކު ކުރައްވާ މަރުއްވާނދޭށެވެ!

**(٢٧)** (نوح عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رب އެވެ!.) ތިބާރަސްކަލާނގެ އެކާފަރުންގެ މީހުން ބިންމަތީގައި އުޅުއްވައިފިނަމަ ދޫކޮށްލައްވައިފިނަމަ ތިބާރަސްކަލާނގެ މުއުމިން އަޅުތަކުންގެ ވަރަށް ގިނަ ބަޔަކު އެމީހުން މަގުފުރައްދާ ދުރުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއަށް ނުބައިމީހުންނާއި ކާފަރުން ގަދަ ކާފަރުން ނޫނީ ނުއުފެދޭނެއެވެ.

**(٢٨)** އޭ އަޅުގެ رب އެވެ! މިއަޅާއަށާއި މިއަޅާގެ މައިންބަފައިންނަށާއި އަދި މިއަޅާގެ ގެއަށް – ނުވަތަ މިއަޅާގެ މިސްކިތަށް – އީމާން ވެގެންވާ ހާލު ވަދެ ގަތްމީހުން މުއުމިނުންނަށާއި އަދި އެންމެހާ މުއުމިން ފިރިހެނުންނަށާއި އަދި އެންމެހާ މުއުމިން އަންހެނުންނަށް ފާފަ ފުއްސަވައިދެއްވާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް / مُشْرِك ންނަށް ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމުގެ އިތުރު ނުކުރައްވާށެވެ.

# جنّ سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الجنّ          އާޔަތް ޢަދަދު (٢٨)

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَقَالُوٓا۟ إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا ﴿١﴾ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا ﴿٢﴾ وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن تَقُولَ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿٥﴾ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

## ތަރުޖަމާ

قُل = ( ތި رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. أُوحِيَ إِلَيَّ = އަޅުގަނޑަށް وَحِي އިއްވިއްޖެއެވެ. (وَحِي ކުރެވިއްޖެއެވެ.) أَنَّهُ ٱسْتَمَعَ نَفَرٌ = ހަމަކަށަވަރުން ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކުއަޑުއަހާލިކަމުގައި مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނުންގެ ތެރެއިން. فَقَالُوٓا۟ = ފަހެ އެމީހުން ( އެޖިންނުންގެބަޔަކު ޤައުމު ގެމީހުންނަށް) ބުންޏެވެ. إِنَّا سَمِعْنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން އަހައިފީމުއެވެ. قُرْءَانًا عَجَبًا ﴿١﴾ = ޢަޖާއިބުވާފަދަ ޤުރުއާނެއް ( ޢަޖާއިބުވާފަދަ ބަސްތަކެއް) يَهْدِىٓ إِلَى ٱلرُّشْدِ = އެޤުރުއާނު ހިދާޔަތްދެއްވަނީ ސީދާ حَقُّ މަގަށެވެ. فَـَٔامَنَّا بِهِۦ = ފަހެ އެއަށް އަޅުގަނޑުމެން އެތެދުކޮށް އީމާން ވެއްޖައީމެވެ. وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ = އަދިއަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ އަށް އަޅުގަނޑުމެން ޝަރީކު ނުކުރާނޭމެވެ. ބައިވެރި ނުކުރާނޭމެވެ. أَحَدًا ﴿٢﴾ =ހަމައެކަކާވެސް وَأَنَّهُۥ تَعَٰلَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މަތިވެރިވެ އުފުލިގެންވެއެވެ. جَدُّ رَبِّنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبُّ ގެ މާތްކަމާއި މަތިވެރިކަން مَا ٱتَّخَذَ صَٰحِبَةً = އެކަލާނގެ އެއްވެސް އަނބިކަނބަލެއް ނުހިއްޕަވައެވެ. وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾ = އަދި ދަރިކަލަކުވެސް وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ = އަދިހަމަކަށަވަރުން ބުނަމުންދިޔައީއެވެ. سَفِيهُنَا = އަޅުގަނޑުމެންގެ ޖާހިލުން/ބުއްދިނުވާމީހުން عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا ﴿٤﴾ = الله އާއިމެދު ދޮގުބަސްތަކެއް/އަނިޔާވެރިބަސްތަކެއް وَأَنَّا ظَنَنَّآ = އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ހީކުރީ أَن لَّن تَقُولَ = ނުބުނާނޭކަމަށް. ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ = އިންސާނުންނާއި ޖިންނުންނާއި عَلَى ٱللَّهِ = الله ގެމައްޗަށް/ الله އާއިމެދު كَذِبًا ﴿٥﴾ = އެއްވެސްދޮގެއް. وَأَنَّهُۥ كَانَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ވިއެވެ.* رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ = އިންސާނުންގެތެރެއިން

ބަރަކާތިހުން ( ފިރިހެނުންބައެއް). يَعُوذُونَ = ރައްކާތެރިކަމާއި ހިމާޔަތް ލިބިގަންނަކަމުގައި ( އެކަލަން އެދޭކަމުގައި ).

بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ = ޖިންނިންގެ ބައެއް ފިރިހެނުންގެ ފަރާތުން. فَزَادُوهُمْ = ދެންފަހު އެޖިންނިންނަށް ( އިންސާނުންނަށް

އިތުރުކޮށްދިނެވެ. رَهَقًا ﴿٦﴾ = ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަން. ނުވަތަ ބިރުވެރިކަން

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިންގެ ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކު (ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކިޔަވައިދެއްވުން އަޑުއަހައިފި) ކަމުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް وَحِي އިއްވައިވައްޖެއެވެ. އެބަހީ الله ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިފިއެވެ. އަދިއެމީހުން قُرْآن ގެ އަޑުއަހައިފާ އެމީހުންގެ ޤައުމުގެމީހުންނަށް ބުނެފައެވެ. ޙައްޤުގައި ޤައުމުގެމީހުންނާވެ ، ހަމަކަށަވަރުން عَجَائِب ވާފަދަ قُرْآن އެއް ނުވަތަ عَجَائِبُ ވާފަދަބަސްތަކެއް އަހުރެމެން އަހައިފީމުއެވެ.

(٢) އެ قُرْآن މަގުތެދުކަމަށް ސީދާ ޙައްޤު ތެދުމަގަށްދައްކައެވެ. އެހެންވެ އަހުރެމެން އެ قُرْآن އަށް އީމާންވެއްޖައީމެވެ. (އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ނުބަވައިލެއްވާފުޅެވެ ޙައްޤު ތޮއްޔާކަމުގައި ތެދުކޮށްފީމުއެވެ.)އަދި އަހުރެމެންގެ رَبُّ އާއި ހަމަ އެއްޗެއްތަކެއްވެސް ޝަރީކު ނުކުރާހުށީމުއެވެ.

(٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ މަތިވެރިކަމާއި އެކަލާނގެ عَظَمَة މަތިވެރިވެ އުފުލިގެންވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެއްވެސް އަނބިކަނބަލަކު ވިޔަސް އަދި އަދިކަލުންވިޔަސް ނުހިފައްވައެވެ. ( އެއީ އެއްވެސް ފަރާތެއް ދިމާޔާއި ނުކުރައްވައެވެ. އެއީ އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް شَرِيك އަކުނުވާ އެއްކަލައުވަންތަކަލާނގެ އެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން މޮޔަކަމާއި ބޮޑާ މީހުން الله އާއި ގުޅޭ ދޮގު އަދި އަނިޔާވެރި ބަސްތަކެއް ބުނަނީއެވެ. އެކަލާނގެއަށް ހަމަ شَرِيك ނެތަސް ވަނީއެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ހީކުރީ އިންސާނުންނާއި އަދި ޖިންނިއަކުވެސް އަދި الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް ނުހަދާނެކަމަށެވެ.

(٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ޖިންނިންގެ ބައެއް ފިރިހެނުންގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކަމާއި حِمَايَة އެދޭކަމުގައި ބައެއް ފިރިހެނުން އިންސާނުންގެ ތެރެއިން ވާކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ސަބަބުން އެޖިންނިންނަށް ބޮޑާކަމާއި ކިބުރުވެރިކަން އިތުރުވެއެވެ. އަދިއެއިންސާނުންނަށް ބިރުވެރިކަން އިތުރުކޮށްދިނެވެ.

وَأَنَّهُمْ ظَنُّواْ كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾ وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ فَوَجَدْنَٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ يَجِدْ لَهُۥ شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾ وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

وَأَنَّهُمْ ظَنُّواْ = އަދި އެމީހުން ( އެ އިންސާނުން) ހަމަ ކަނޑައެޅުން ހިތުކީ. كَمَا ظَنَنتُمْ = ކަލޭމެން (ޖިންނިންނޭ) ހަމަ ހިތުކުރި ފަދައިން. أَن لَّن يَبْعَثَ ٱللَّهُ = الله ނުފޮނުއްވާނެކަމަށް.. أَحَدًا = ( رَسُوْل ކަމުގައި ) ހަމަ އެކަކުވެސް. ﴿٧﴾

وَأَنَّا لَمَسْنَا ٱلسَّمَآءَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އުޑުގެ ހަބަރުހޯދަން ގޮސްފީމުއެވެ. ( ގޮސްއެރީމެވެ.) فَوَجَدْنَٰهَا = ފަހެ އަހަރެމެން އެއުޑު ދުށީމެވެ. مُلِئَتْ = ފުރިގެންވާހާލު. حَرَسًا شَدِيدًا = ގަދަފަދަ ފާރަވެރިން ތަކުން. ( ގަދަފަދަ މަލާއިކަތުންނާއި ތަރިތަކުން.) وَشُهُبًا ﴿٨﴾ = އަދި ގިނި ހިލަތަކުންނާއި. وَأَنَّا كُنَّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ވީމުއެވެ. ( އިސްވެދިޔަ ޒަމާންތަކުގައި). نَقْعُدُ مِنْهَا = އެ އުޑުގެ ތަންތާނގައި އިށީނދެއުޅެމުންދަމުން ( ހަބަރު އަޑުއަހަން އިށީނދެއުޅެމުން.) مَقَٰعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ = އަޑު އެހުމަށް އިށީނދޭ ތަންތާނގައި. فَمَن يَسْتَمِعِ ٱلْـَٔانَ = ފަހެ މިހާރު ދެން އަޑުއަހާމީހާ ( އަޑުއަހަން އިށީނދެއްޖެނަމަ). يَجِدْ لَهُۥ = އޭނާއަށް ފެންނާނެއެވެ. شِهَابًا رَّصَدًا ﴿٩﴾ = ސިޔާރުކުރާ ގިނިހިލައެއް. وَأَنَّا لَا نَدْرِىٓ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. أَشَرٌّ أُرِيدَ = އެދެވިގެންވަނީ ނުބައިކަމެއްކަމެއް بِمَن فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައިވާބަޔަކަށް. أَمْ أَرَادَ بِهِمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުންނާމެދު އެދިވޮޑިގެންނެވީ * رَبُّهُمْ = އެބައިމީހުންގެ رَبُّ * رَشَدًا ﴿١٠﴾ =ތެދުމަގެއްކަމެއް * وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ = އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެތެރޭގައި صَالِحُ ވާމީހުންވެއެވެ.* وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ = އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެތެރޭގައި އެއަށްވުރެދަށުމީހުންވެއެވެ.* كُنَّا طَرَآئِقَ = އަހަރެމެންވީ ޖާދައްތަކެއްގައެވެ. ބައިބަޔަށެވެ. قِدَدًا ﴿١١﴾ ތަފާތުވެގެންވާ.* وَأَنَّا ظَنَنَّآ = އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން ޔަގީންކުރީ އަދި ކަށަވަރުކުރީ* أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ = އަހަރެމެންނަށް ބިންމަތީގައި الله އަށްނުކުޅެދިއްވައި ނުލެވޭނެކަމަށެވެ. وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ = އަދި ފިލައިގެން ދުއްވުމުގެ ގޮތުންވެސް އަހަރެމެންނަށް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދިއްވައި ނުލެވޭނެކަމަށެވެ.وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ =

އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތެދުމަގުގެ އިވުނުހިނދުން * ءَامَنَّا بِهِۦ = އެތެދުމަގަށް އަޅުގަނޑުމެން ތެދުވެރިވެ އީމާންވެއްޖައީމެވެ. * فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ ؐ = ފަހެ އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. * فَلَا يَخَافُ بَخْسًا = ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ދަރުމަ އުނިވެދާނެކަމަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. * وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ = އަދި އޭނާގެ ނުބައިތައް ގިނަވެ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނެކަމުގެ ވެސް (ބިރުނުގަންނާނެއެވެ)*

## إجْمَالِي މާނަ

(٧) އަދި އެއިންސާނުންވެސް ހީކުރި ކަލޭމެން ޖިންނުންވެސް ހަމަހީކުރިފަދައިންނެވެ. އެއީ الله تَعَالَى އެއްވެސް އާދަމުގެދަރިއަކު ރަސޫލުކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވާނެކަމަށެވެ.

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގެ ހަބަރުތައް ހޯދުމަށް ކުރިޔަށްޓަކާވެސް އެއްފަރާތުން އަޅުގަނޑުމެން ދިޔައީމެވެ. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާރު އެއުޑު ފުރިފައިވާކަމާ ގަދަބާރުގަދަ ސިފައިންނާއި ހަރަސްކުރާ މަލާއިކަތުންނާއި ކުރިމަތިލާ ތަރިތަކެއްގެ ވިއްސާރައިން ފުރިފައިވާކަމެވެ. އަދި އެތަރިތައް ހުރީ ޝައިޠާނުން ޖިންނިންނަށާ ގަސްދުކުރާ ވިހިގަތުމަށެވެ.

(٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މީގެކުރީގައި އުޑުގެ ބައެއް ތަންތަނުގައި އަޅުގަނޑުމެން އިށީންނަ ތިބެ ހަބަރުތައް އަޑުއަހަމުއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިހާރު އެއިންސާނާ ހަމަ ރަސޫލުގަ އިށީންނަމުން ދިޔާ ހަބަރު ނާޒިލުކުރެވޭ ވިއްސާރައެވެ. (ހަމައެ އަހުރުގެ ތަރިން އެވިއްސާރައިން އެއްބިންނިއުން ރަޖުމުކުރެއެވެ.)

(١٠) އަދި ބިމުގެ އަހުލުވެރިންނަށް އެދިވޭތޯ رَبُّ އެދުވާގެ ނަސްރުކަމާއި ނުބައެއްކަމެއް އަދި ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެދިވޭހާކަމާއި ޤަސްދުކުރެއްވީ ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނޭނގެއެވެ. (ކަނޑައަޅާފައި ހުރި ކަންތައް މިހާރު އިލްމުގެ ދައުރަކުން ނޭނގެއެވެ.)

(١١) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި صَالِحُ ވެރިއެއްވެއެވެ. އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އެހެންނޫން ބައެއް ވެއެވެ. (މިއީ ޖިނީންގެ މެނުންވެސް ހަމައެފަދައިން އިނދަޖެއެވެ. އަދި ބަޔަކު ކާފިރުންނެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން ތަފާތު ފިރުޤަތަކަށެވެ. ގޮތުގޮތުގެ އެކި މަޒުހަބުތަކެވެ. ބައެއް ކާފިރެވެ. އެބައި އަޅުގަނޑުމެން ތަފާތު فِرْقَة ތަކަކަށެވެ.

(١٢) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ދަނެއްނެވި އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެގޭ ބިމުގައިވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ނުކުމެއްދަވައި ނުޖެހޭނެކަމެވެ. އަދިއެކަލާނގެއަށް އަޅުގަނޑުމެން ފިލަން ގަސްދުކުރެވެސް އެކަލާނގެ ނުކުމެއްދަވައި ނުޖެހޭނެކަމެވެ. އެކަލާނގެއަށް އަޅުގަނޑުމެން ފިލައިގެން ނުޖެހޭނެކަމެވެ.

(١٣) އަދިހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ނަބީ ތެދުމަގު އަޑުއިވުނުމުން އެތެދުމަގުގައި الله ގެ حَضْرَةُ ނަބިއްޔާ ތެދުމަގުގެ ކަލާމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ޤުރުއާން ތެދުކުރީމެވެ. ފަހެ އެމީހަކު އެމީހަކުގެ رَبُّ އަށް އީމާންވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ. ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ ދަރުމަ އުނިވެދާނެކަމަށް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ނުބައިތައް ގިނަވެ އަނިޔާއެއް ލިބިދާނެކަމުގެ ވެސް ބިރުނުގަންނާނެއެވެ. އެންމެ ތަންކޮޅުވެސް އެއްވެސް ބިރުއެއް ނުގަންނާނެއެވެ.

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَـٰسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَـٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَلَّوِ ٱسْتَقَـٰمُوا۟ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَـٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ ٱلْمَسَـٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا۟ يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾

## ލުޣަތު

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި މުސްލިމުންވެއެވެ. ކިޔަމަންތެރިންވެއެވެ. * وَمِنَّا ٱلْقَـٰسِطُونَ ۖ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުންވެއެވެ. * فَمَنْ أَسْلَمَ = ފަހެ އިސްލާމްވެ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހާ *فَأُو۟لَـٰٓئِكَ = ފަހެ އެއުރެމީހުން * تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ = ބަލައިހޯދުމުގައި ތެދުމަގުގައި މަސައްކަތް ކޮށްފިއެވެ. * وَأَمَّا ٱلْقَـٰسِطُونَ = އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުން ދަންނައެވެ. * فَكَانُوا۟ = ފަހެ އެމީހުންވިއެވެ. * لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ = ނަރަކައަށް ދަރުކޮޅުގައި. * وَأَلَّوِ ٱسْتَقَـٰمُوا۟ = އަދި އެމީހުން ސީދާވެގެން ޤާއިމުވެ ތިބިނަމަ *عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ = ސީދާ އިސްލާމްދީނުގެ މަގުމަތީގައި *لَأَسْقَيْنَـٰهُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ބޮންނަން ދޭނެއެވެ.* مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ = ގިނަ ފެން * لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ = އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބަލައި އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ.* وَمَن يُعْرِضْ = އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ * عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ = އޭނާގެ رَبُّ ގެ ذِكْر ކުރުމުން.* يَسْلُكْهُ = އެކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާނެއެވެ. عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ = އުނދަގޫވެގެންވާ ޢަޛާބެއްގެ ތެރެއަށް. وَأَنَّ ٱلْمَسَـٰجِدَ لِلَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތްތައް خَاصَّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.* فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އާއިއެކު ކާވެސް ނުގޮވާށެވެ. އަޅުކަން ނުކުރާށެވެ.* أَحَدًا ﴿١٨﴾ = ހަމައެކަކުވެސް.* وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އަޅާ ތެދުވެވަޑައިގެންނެވިހިނދު *(مُحَمَّدٌ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ތެދުވެވަޑައިގެން ނަމާދުކުރުމުގައި ކުރައްވަން ހުންނެވި ވަގުތު.* يَدْعُوهُ = އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރައްވަމުން كَادُوا۟ يَكُونُونَ = އެމީހުން (ޖިންނީންނަށް) ވާނެގޮތްވެއްޖެއެވެ. * عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ = އެކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އެކަކު އަނެކަކުގެ މައްޗަށް އަރައި ގަދަކޮށްވެގެންނެވެ.* قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރަނީ دُعَاء ކުރަނީ ކަނޑައެޅިގެން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށެވެ. وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ = އަދި އެކަލާނގެއާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު ޝަރީކު ނުކުރާހުށީމެވެ. ބައިވެރި ނުކުރާހުށީމެވެ. أَحَدًا ﴿٢٠﴾ = ހަމައެކަކުވެސް.* قُلْ =

ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. * إِنِّي لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ = ހަމަކަށަ ވަރުން ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ = ނުބައެއްވެސް އަދިނުވަތަ ހެޔޮއެއްވެސް (މަގުދެއްކުމުގެއެއްވެސް އަދި ނުވަތަ ތެދުމަގުދެއްކުމެއްވެސް)

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٤)** އަދިހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި (اللهއަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް) ކިޔަމަންތެރި މުސްލިމުންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެތެރޭގައި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުންވެސްވެއެވެ. އަދިއެމީހަކު އިސްލާމް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެމީހުން ތެދުމަގު ހޯދައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބަލައިގަތުމުގައި ގަދައަޅައި މަސައްކަތް ކޮށްފިއެވެ.

**(١٥)** އަދި އަނިޔާވެރި ނުބައިމީހުން ދަންނައެވެ.= ފަހެ އެމީހުންވި ނަރަކައަންދާ ދަރުކަމުގައެވެ.

**(١٦)** (الله وَحِي ކުރެއްވިއެވެ.) އަދިއެމީހުން އިސްތިޤާމަތުގައި ( ސީދާތެދުމަގުގައި) ދެމިހުރިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ގިނަގިނަ ފެންދެއްވީމުއެވެ.

**(١٧)** އެއީ އެ نِعْمَةُ ގެ ސަބަބުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން إِمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެމީހުންގެތެރެއިން الله ހަނދާން ކުރުމާ ދުރުވެ ދުރުހެލިވާނަމަ (މިކަންކަން الله ރަސްކަމުގެ ގަދަކަމާއެކު ދަނެގަތުމަށްޓަކައެވެ). އަދި އެމީހާގެ رَبُّ ގެ ކުރެއްވުން އެމީހަކު ވަރުގަދަ އަޒާބަކަށް ދެއްވާނެއެވެ. އުދަގޫވެގެންވާ ދެރަކަމަށް އެކަލާނގެ އެމީހާ ވައްދަވާނެއެވެ.

**(١٨)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސްކިތްތައް خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު الله އާއިއެކު ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނު ދުޢާ ނުކުރައްވާށެވެ. ހަމައެކަނި ކަލޭ ރަސްކަލާނގެއަށް ކަލޭ ކަމާއި އެކަލާނގެއަށް އެކަނި ބަޔަކު ނުކުރައްވާށެވެ.

**(١٩)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އަޅާ مُحَمَّدٌ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّم ތެދުވެވަޑައިގެން (بَطْنُ نَخْلَة އެވެހިއުޅުއްވާތަނުގައި) ނަމާދުކުރައްވާ ކުރައް ވަޑައި دُعَاء ކުރައް ވަނީ ހުންނަވާ ވަގުތު.( އެކަލޭގެފާނުގެ ކިބަލާ ވިދާޅުވުމުގެ އަޑުއެހުމަށް އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް ޖިންނީއަށް ގައިގާތުވެ އެކަމުއަށްކަނޑައެޅިގެން އަތަށް ތިބިބިއުރެ އޮޅިސްރީއަށް ހިފައި ރައްޔަތުއާ ފުރައްސުން ނުވެވި).

**(٢٠)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ތިމަންކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރަނީ دُعَاء ކުރަނީ ކަލޭގެފާނުގެ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އަށެވެ. އަދިއެކަލާނގެއާއި ތިމަންކަލޭގެފާނު ޝަރީކު ނުކުރާނީމެވެ. ހަމައެކަނި ބަޔަކުވެސް ބަލިނުކުރާނީމެވެ.

**(٢١)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ހަމަކަށަ ވަރުން ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއްދިނުމުގެކަމެއްވެސް އަދިނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮއެއްހެދިނުމުގެކަމެއްވެސް ( ކަލޭމެން މަގުދެއްކުމުގެކަމެއްވެސް އަދިނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކުމުގެކަމެއްވެސް އެއްވެސްކަމަކުގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް މިލްކުވެގެންނުވެއެވެ. އެކަންކަމުގެ އެއްވެސް إِخْتِيَارُ އެއްގެވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދިނެއްނުވެއެވެ. އެއީ ހައްޤުވެސް الله ގެ ބާރުގެ ދަށުގައިވާކަންކަމެވެ.

قُل إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ ۚ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًۢا ﴿٢٨﴾

## މުފުރަދާ

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. * إِنِّي لَن يُجِيرَنِي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރިކޮށް ސަލާމަތް ނުކުރާނެއެވެ. * مِنَ ٱللَّهِ = اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން ( اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން ކުރައްވާ ޢަޛާބުން) * أَحَدٌ= ހަމަ އެކަކުވެސް * وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ =އަދި އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ރައްކާތެރިކޮށްދޭނެ ތަނެއް ނުފެންނާނެއެވެ. * مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ = ރައްކާތެރިވެދޭނެ ސަލާމަތްވާނެ ތަނަކަށެވެ.* إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ = ހަމައެކަނި اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން އިއްވަވައިދެއްވުމުގައި * وَرِسَٰلَٰتِهِۦ = އަދި އެކަލާނގެ ރިސާލަތްތައް އިއްވަވައިދެއްވުމާއި.* وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ = އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ އަށް އުރުއްސުވެރިވާ ފަރާތަކުން.* فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކަށްޓަކައި ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ = އެބައިމީހުން އެތާ އަބަދު ދެމިތިބޭ ގޮތުގައެވެ.* حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ = އެމީހުން ދެކެއްޖެ ހިނދަކު.* مَا يُوعَدُونَ = އެމީހުނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ عَذَابُ * فَسَيَعْلَمُونَ = ފަހެ ދެނެގަންނާހުށި އެމީހުން އެނގޭނެއެވެ.* مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا = نَصْرُ ދިނުން ނިކަމެތި ކޮންބައެއްކަން.* وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ އަދި ޢަދަދުގެ ގޮތުން މަދީ ކޮންބައެއްކަން.*قُل = ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!* إِنْ أَدْرِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެނގިވަޑައެއް ނުގަންނަވައެވެ.* أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ = ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ(عَذَابُ) ކައިރިވެގެންވާކަމެއް.* أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ = ނުވަތަ އެ(عَذَابُ) އަށް ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދުރުމުއްދަތެއް ލައްވާކަމެއް * أَمَدًا ﴿٢٥﴾ = ދިގު މުއްދަތެއް* عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ = އެއީ غَيْبُ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* فَلَا يُظْهِرُ = އަދި އެކަލާނގެ ފާޅުނުކުރައްވައެވެ.* عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ = އެކަލާނގެ غَيْبُ * أَحَدًا ﴿٢٦﴾ = ހަމަ އެކަކަށްވެސް إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ= އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގެންވި ފަރާތަކަށް މެނުވީ * مِن رَّسُولٍ = ރަސޫލުބޭކަލުން ކުރެ * فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހައްދަވައެވެ. مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ = އެބޭކަލުންގެ ކުރިމަތިން* وَمِنْ خَلْفِهِۦ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަހަތުންނާއި* رَصَدًا ﴿٢٧﴾ = ފާރަވެރިން ( ފާރަވެރި މަލާއިކަތުން) لِّيَعْلَمَ = ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށް ހަމަގައިމުވެސް ... * أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ =

ކަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުން އިއްވަވައިފިކަން * رِسَلَٰتِ رَبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ރަސޫލުކަން* وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ =އަދި އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.* وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ = އަދި ކޮންމެއެއްޗެއް އެކަލާނގެ ހިސާބުކުރައްވައި ހިމެނުއްވައެވެ. عَدَدًا ﴿٢٨﴾ އަދަދުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٢) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން އަހުރެމެންނާ އަޒާބަކުން ރައްކާތެރިކުރާނޭ ކަސް ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ ހަމައެކަކުވެސް اللهُ ފިޔަވައި ރައްކާތެރިވެވޭނޭ ތަނަކާނުވެއެވެ.

(٢٣) ހަމައެކަނި اللهُ ގެ حَضْرَةُ ން ވާ އެކަލާނގެ އަމުރުފުޅުތަކާއި އަދި ރަސޫލުކަން ކަލޭގެފާނަށް އިއްވަވައިދެއްވުން ފިޔަ ރައްކާތެރިކަމަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި اللهُ އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް އުރުދުއްޖެހިފާ ތިބިނަމަ. ކަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމުގެ ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ. ދާއިމީކޮށްގައި އެތާ އޮތީ ދިރިހުން ގޮތެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެކާފަރުންނަށް އެމީހުންނަށް އިންޒާރުވެވުނު އަޒާބު އެމީހުންނަށް ފެނިއްޖެހިނދު އެވޭލާގައި އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ދުވަހުގެ އެމީހުންގެ ފަރާތުން ދުރުވާނީ ކޮބައިކަން. އަދި އެއާބޭ އެމީހުންނާ ރުހޭނެ نَصْرُ ދެނީ ނިކަމެތި އަދަދުވެސް މަދުވެގެންވާނީ ކާކުބާއެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. نَصْرُ ދެނީ ނިކަމެތި އަދިއަދަދުވެސްމަދީ އެމީހުންނޭ ނުވަތަ މުއުމިނުންތޯ މިކަންކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ.

(٢٥) (އޭ رَسُولُ اللهِ އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ކަލޭގެފާނުނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާއިރު(عَذَابُ) ގާތްވެގެންވާނެކަމެއް ނުވަތަ އެ(عَذَابُ) އަށުމަށް މިމަންކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ވަޔާ މުއްދަތެއް ޖަހައްވާފައި ވާކަމެއް ވެސް މިމަންކަލޭގެފާނަކަށް އެގިވަޑައިގެން ނުވެއެވެ.

(٢٦) އެކަލާނގެއީ غَيْبُ ތަކެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ غَيْبُ ހަމަ އެކަކަށްވެސް އެކަލާނގެ ފާޅު ނުކުރައްވައެވެ.

(٢٧) އެހެންނަމަވެސް އެކަލާނގެ ރުހުއްވާ ރަސޫލުބޭކަލަކުންނަކަށް ބޭކަލަކަށްވުރެވެސް. (އެބައި އެކަލާނގެ غَيْبُ ގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ފާޅުކުރައްވަން އިޚްތިޔާރުކުރައްވާ ބޭކަލަކު ފާޅުކުރައްވައެވެ. އެއީ މުޢުޖިޒާތުގެ ގޮތުގައި އެކަލާނގެ ދެއްވާ ބޭކަލުން ހަމަޖައްސަވައެވެ.) ފަހެ ފަހު ރަސޫލުބޭކަލުގެ ކުރިމަތީގައާއި އަދި ފަހަތުގައި އެބޭކަލަކު ރައްކާތެރިކުރުމަށް ފާރަވެރިއަކު އެކަލާނގެ ލައްވައެވެ.އެއީ غَيْبُ ގެ ތެރެއަށް شَيْطَانُ ގެ ދަރަވެރިކަމުން ރައްކާތެރިކުރުމަށެވެ.

(٢٨) އެފަދައިން އެކަލާނގެ އެމްބަޑަވުން އެރަސޫލުން އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ ރަސޫލުކަން އިއްވަވަފިކަން ދެނެވޮޑިގެންވާކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ މުޅިން ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއް އެކަލާނގެ ހިސާބުކުރައްވައި ޖަމާ ކުރައްވައެވެ.

# مزّمل سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المزّمل — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ ٱلَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهُۥٓ أَوِ ٱنقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ هِىَ أَشَدُّ وَطْـًٔا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِى ٱلنَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

## މުފްރަދާތު

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ = އޭފޮތިގަދުން ނިވައިލެވިގެންވާ ކަލޭގެފާނުވެ. * قُمِ ٱلَّيْلَ = ރޭގަނޑު (އަޅުކަން ކުރުއްވުމަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. * إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ = ކުޑަވަގުތުކޮޅެއްގައިނޫނީ * نِّصْفَهُۥٓ = އޭގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައެވެ. أَوِ ٱنقُصْ مِنْهُ = ނުވަތަ އެއަށްވުރެމަދުކުރެއްވުން. قَلِيلًا ﴿٣﴾ = ކުޑަމިންވަރަކަށް* أَوْ زِدْ عَلَيْهِ = ނުވަތަ އޭގެމައްޗަށް އިތުރުކުރައްވާށެވެ.* وَرَتِّلِ ٱلْقُرْءَانَ = އަދި قُرْآن ތަރުތީބުކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ ކިޔުން އަކުރުތަކުގެ ޙައްޤު ފުރިހަމަކޮށް އަދާކުރައްވައި މާނައާމެދު ތަދައްބުރު ކުރައްވާށެވެ.) تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ތަރުތީބު ކުރެއްވުމަކުން.* إِنَّا سَنُلْقِى عَلَيْكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިޒަމާނުގައި ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލައްވާ ހުށީމެވެ.* قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ = ބަރުވެގެންވާ ބަސްފުޅެއް.* إِنَّ نَاشِئَةَ ٱلَّيْلِ = ހަމަކަށަވަރުން ރޭގަނޑު (ނިދާފުރުކުރުމަށް) ތެދުވުން.* هِىَ أَشَدُّ وَطْـًٔا = އެއީ ބުރަވެގެންވާކަމެކެވެ.* وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ = އަދިއެއީ ބުނުމުގެ ގޮތުން ހަރުދަނާ ސީދާވެގެންވާ ކަމެކެވެ.* إِنَّ لَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ވެއެވެ.* فِى ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގައި * سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ = ދިގުވެގެންވާ تَصَرُّف ( ހިނގުމެއް ދުނިޔެވީ ކަންތައްތަކުގައި މަސައްކަތްކުރުން.* وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. ( އެކަލާނގެ ذِكْرُ ކުރައްވާށެވެ.* وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރުއްވުމަށް ވަކިވެވަޑައިގެން خاصَّ ވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވަކިވެވަޑައި ގަތުމަކުން * رَّبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ = އެކަލާނގެއީ مَشْرِقُ އާއި مَغْرِبُ ގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ޙައްޤުގެ ގޮތުން އިލާހަކުނުވެއެވެ. فَٱتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަންތައް ބާރުއަޅުއްވާ ވަކީލެއްގެ ގޮތުގައި

ވަކީލުކަމުގައި އެކަލާނގެ އިތުބާރު ކުރައްވާށެވެ. وَٱصْبِرْ = އަދި ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.* عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ = އެބައިމީހުން ބުނާ ތަކެތީގެ މައްޗަށް. (ކާފިރުން ބުނާ ތަކެއްޗާއި ދޮގު)* وَٱهْجُرْهُمْ = އަދި އެމީހުންނާ ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.* هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾= ރިވެތި ވެގެންވާ ދުރުވެވަޑައިގަތުމަކުން.*

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ފޮރާނުތެރޭގައި ނިވައިވެވަޑައިގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.

(٢) ރޭގަނޑުގެ ކުޑަ ވަގުތުކޮޅެއްގައި މެނުވީ ( އަޅުކަންކުރުމުގައި ) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އެބައި ދިނަވަގުތު އަޅުކަންކުރުމުގައި ތެދުވެވަޑައިގެން ހާއިމުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٣) އޭގެ ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެ ކުޑަތަންކޮޅެއް މަދުކޮށްލާށެވެ.

(٤) ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ( ދެބައިކުޅަ އެއްބައިއަށްވުރެން) ކުޑަތަން ގިނަކޮށްލާށެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން قُرْآن ތަރުތީލު ކުރައްވާށެވެ. އެބަހީ ކޮށްވާ އަކުރުތައް ރަނގަޅަށް އަދާކުރުމާއި ވަޤުފުތަކާ މަދުތަކުން ރިޢާޔަތްކޮށް ވިސްނާ ފިކުރުކުރައްވައިގެން ހިތުގާތުގައި ތިއްބަވާށެވެ.

(٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ނިކަންބުރަ ބަސްފުޅެއް ބާވައިލައްވާހުށީމެވެ. ( ބުރަކަމަކީ ގަދަވެގެންވާ ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތެއް - ނަމަވެސް قُرْآن كَرِيم ބާވައިލެއްވީ ހުސިހިމެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ރޭގަނޑު ތެދުވެ ރައްކާކުރުމަށް އެއީ ބަރުކަން ގަދަވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ބަސްފުޅު ސީދާވުމަށް ސާބިތުކަން ގަދަވެގެންވާ ކަމެކެވެ.

(٧) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުވާލުގެ ވަގުތުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ގިނަ ކަންކަމުގައި މަސައްކަތްކުރެވޭ ވަގުތު ކަލޭގެފާނަށް ވެއެވެ.

(٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.! އަދި އެކަލާނގެއަށް ذِكْر ކުރައްވާށެވެ.! އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން ކުރުމުގައި އެހެންއެހެން ކަންކަމުން ވަކިވެ ވަޑައިގެން އެކަލާނގެ ގާތަށް ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٩) އެކަލާނގެއީ مَشْرِق އާއި مَغْرِب ގެވެސް رَبُّ އެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ( އަޅުކަންވުން ޙައްޤު ވެގެންވާ) އެހެން އިލާހަކު ނުވެއެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ އުމުރާ ކަންތައްތަކާއިގެން ތަވައްކަލު ވެގެންވާ ކަލޭގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ދިހްމާރު ކުރައްވައި ހަމަޖައްސަވާށެވެ.!

(١٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) އެމީހުން އެބުނާ ބަސްތަކާ މެދު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! އަދި ރިވެތި ގޮތުގައި އެމީހުންނާއި ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ކުރާ މަލާމާތާއި ދަތުރާ ގޮވާހަކަތަކާ މެދު ކެތްތެރިވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. އަދި ބަދަލު ހިފުއްވުމުގެ ގޮތުން އެމީހުންނާއި ދުރުވެ ވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. ނަމަވެސް މި ޙުކުމް މިއީ ހަނގުރާމައިގެ އާޔަތް ބާވައި ލެއްވުމުގެ ކުރިންނެވެ.)

وَذَرْنِي وَٱلْمُكَذِّبِينَ أُوْلِي ٱلنَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلاً ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالاً وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلاً ﴿١٤﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولاً شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولاً ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذْنَٰهُ أَخْذًا وَبِيلاً ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ شِيبًا ﴿١٧﴾ ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ مَفْعُولاً ﴿١٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلاً ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَذَرْنِي وَٱلْمُكَذِّبِينَ = އަދި ދޮގުކުރިމީހުންނާއި މާތްރަސްކަލާނގެ އަތް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.!* أُوْلِي ٱلنَّعْمَةِ= ނިޢުމަތްތެރިކަމާއި ވެރިކަމުގެ ވެރިން ކަމުގައިވާ.* وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلاً ﴿١١﴾= އަދި އެމީހުންނަށް ކުޑަ ވަގުތަކަށް ލުއިދެއްވާށެވެ.! ގިނަ ދުވަސް ނުލައްވާށެވެ.* إِنَّ لَدَيْنَآ= ހަމަކަށަވަރުން މާތްރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި ވެއެވެ.* أَنكَالاً وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ = ހަރުކަށި ބޮޑުވަޅު ކަންނެތް ލޯހަށްތަކާއި އަލިފާނުގެ ހިނގުމަތަ.* وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ = އަދި ކަރުގައި އަޅައިގަންނަ ވިހިވާ (زَقُّوْمُ ގަހުގެ ކާނާއާއި (އެފަދަ ކާއެއްޗެވެ.) * وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ އަދި ވޭންދެނިވި عَذَابُ އާއި * يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ = އަދި ބިންގަނޑު ތެޅިގަނެ ހަރަކާތްކުރާ ދުވަހު (ހުރިހާ ތަކެއްޗަކާއިއެކުއެވެ.!)* وَٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތަކާއި* وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ = އަދި ފަރުބަދަތައްވެއެވެ.* كَثِيبًا مَّهِيلاً ﴿١٤﴾ = ފައި އެޅިދާ ގަނޑުވެފައިވާ ވެލިފަށްފަށް ކަހަލަ ތަކެއްޗެއް ކަމަށް* إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ ހަމަކަށަވަރުން މާތްރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވީމެވެ.* رَسُولاً = ރަސޫލަކު (އެއީ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم އެވެ.) شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިވާނޭ ރަސޫލަކު ކަމުގައި.* كَمَآ أَرْسَلْنَآ = މާތްރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ފަދައިން.* إِلَىٰ فِرْعَوْنَ = ފިރުޢައުނުގެ ގާތަށް.* رَسُولاً ﴿١٥﴾ = ރަސޫލަކު * فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ = ފަހެ فِرْعَوْنُ އެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވިއެވެ.* فَأَخَذْنَٰهُ = ދެން ފަހެ މާތްރަސްކަލާނގެ އޭނާ ހިފެހެއްޓެވީމެވެ.* أَخْذًا وَبِيلاً ﴿١٦﴾ = ވަރުގަދަ ހިފެހެއްޓުމަކުން * فَكَيْفَ تَتَّقُونَ = ފަހެ ކަލޭމެން ސަލާމަތްވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا = ކަލޭމެން ކާފަރުވެއްޖެނަމަ އެދުވަހުން.* يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ = އެދުވަހަކީ ކުޑަކުދިން ދުވަސްވީ މީހުންނަށް ހަދައިދޭ * شِيبًا ﴿١٧﴾ = ބޮލުއިސްތަށި ހުދުވެފައިވާ މީހުން.* ٱلسَّمَآءُ مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ = އެދުވަހުން އުޑު ފަޅައިގެން ދާނެއެވެ. ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ = އެކަލާނގެ ވަޢުދު ފުރިހަމަވާނެއެވެ. مَفْعُولاً ﴿١٨﴾ = ފުރިހަމަވާ ކަމަކަށް (ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ވާނެކަމެވެ). إِنَّ هَٰذِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ ( މިއާޔަތްތަކީ) تَذْكِرَةٌ ۖ = وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة އެވެ.( ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ.) فَمَن شَآءَ = ފަހެ އެދޭމީހަކު ٱتَّخَذَ = ހިފާނީއެވެ (އިޚްތިޔާރުކުރާނީއެވެ). إِلَىٰ رَبِّهِۦ = އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް سَبِيلاً ﴿١٩﴾ މަގެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ތަނަވަސް ކަމާއި ނިޢުމަތާއި ދުއްސަނދި ކަމުގެ ވެރި ދޮގުވެރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އެމީހުންގެ ކަންތައް ނިންމަވައިދޭ ހުށީމެވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް ކުޑަކޮށް ތަންވަޅުދީ ވަގުތުކޮޅެއް ދެއްވާށެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ އިރުވެސް އެމީހުންނަށް عَذَاب އަންނާނެ ދުވަހެވެ.)

(١٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَة ގައި ހަރުކަށި ކުނބުރުތައް قيدَ ތަކާއި ކަސްތޮޅުތަކާއި އަދި އަލިފާނގައި އަނދާ އަލިފާން އެބަހުއްޓެވެ.

(١٣) އަދި އެތެރެއަށް ނުދެވޭ ބަނޑުވެސް ނަހަލެވޭ ކަރުގައި އަޅައިގަންނަ ހުންނަ (زَقُّوم ގަހުގެ ކާނާގެ) ކާނާއާއި އަދި އެހެނިހެން ބާވަތްބާވަތުގެ ވޭންދެނިވި عَذَاب ވެއެވެ.

(١٤) ބިންގަނޑާއި ފަރުބަދަތައް قرار ކަމެއްނެތި ތެޅިގަންނަ ދުވަސް ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ.! އެދުވަހަކީ ފަރުބަދަތައް ފައިބައިގަނެ ފައިބައިގާ ކަހައިހާ ގޮތްގޮތުގެ ވެލިގަނޑުތަކެއް ހެން ވާނެ ދުވަހެވެ. (އެދުވަހުން އެކަލާނގެ ދުވަސްވަރު ހިތްހަމަނުޖެހޭ ގަދަ عَذَاب ހުންނާނެއެވެ.)

(١٥) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން فِرْعَوْنُ ގާތަށް رَسُولُ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވި ފަދައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނާމެދު ހެކިވެރިއެއްގޮތުން رَسُولُ ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފީމެވެ. (އެއީ محمد صلى الله عليه وسلم އެވެ.) އެއީ قيامة ދުވަހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކި ދެއްވާނެ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(١٦) ދެން ފަހެ فِرْعَوْنُ އޭނާގެ ގާތަށް ފޮނުއްވުނު رَسُول އާ (موسى عليه السلام) އަށް އުރެދިއްޖެއެވެ. އެހެންކަމުން ތަދުކޮށް ހިފީމެވެ. އެހެންވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަފަދަކޮށްގަނޑާ ބޮޑު ހިފެހެއްޓެވުމަކުން އޭނާ يعني އެفِرْعَوْنُ ހިފެހެއްޓެވި ހައްޔަރުކުރެއްވީމެވެ.

(١٧) ފަހެ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ބޮޑުވެގެންގޮސް ކުޑަކުދިން ނުރައްޓި ދުވަސްވީ މީހުންނަށް ވާފަދަ ބޮލުބުރި ދުވަހަކުން ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވެއްޖެއްޔާ ދެން ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިވާނީ ސަލާމަތްވާނީ ކޮންފަދައަކުންހެއްޔެވެ. އެބަހީ ސަލާމަތެއް ނުވާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. ކުޑަކުދިން ނުރައްޓި ދުވަސްވީމީހުންނާ ވާހަކަ އެއީ ބިރުވެރިކަން ނިހާޔަތަށް ދިއުމަށް ބުނާބުނުމެވެ. والله أعلم.

(١٨) އެދުވަހުން އުޑުވެސް ފަޅައިގަނެ ފޭދިގެންދާނެއެވެ. އެއީ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުންނާއި އަދި މަތީގައިކަމުބަލާތަކުން ފައިބައިގަނެގެން ދިޔުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެދުވަހުން އެހެންވުމަކީ الله ވަޢުދުކުރައްވާފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވަޢުދުފުޅު އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ފުރިހަމަވާނެ ކަމެކެވެ. އެއާއިމެދު ޝައްކެއްނެތެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ބުނެދެއްވުނު މިއާޔަތްތަކީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة އެވެ. (ހިނގާންޖެހޭގޮތް ބުނެދެވޭ ކަމެކެވެ.) ފަހެ އެދިއްޖެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް ދިއުމަށް ސަލާމަތުގެ މަގެއް ހިފައި އިޞްލާޙުވެ ކުރިން އެދޭމީހާ އެމަގު ހިފާށެވެ. (މިދުނިޔޭގައި) ހެޔޮއަމަލު ކުރުމެވެ.

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿٢٠﴾

## ތަރުޖަމާ

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. أَنَّكَ تَقُومُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާކަން. أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ތިންބައިކުޅަ ދެބައިހުންނުވުރެ މަދުވާގޮތަށް وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައްޔާއި އަދި ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިގައްޔާއި ؕ وَطَآئِفَةٌ = އަދި ޖަމާޢަތެއްގެ ބަޔަކާއި مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވާ މީހުންގެތެރެއިން ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ = އަދި الله މިންވަރު ކުރައްވައެވެ. ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ = ކަލޭމެންނަށް އެކަމަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެކަން އެކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. فَتَابَ عَلَيْكُمْ = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ތައުބާ ލައްވައިފިއެވެ. ލުއިކޮށްދެއްވައިފިއެވެ. ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ = ފަހެ ފަސޭހަވާމިންވަރެއް ކިޔަވާށެވެ. مِنَ ٱلْقُرْءَانِ = قُرْآنُ ން ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم =ކަލޭމެންގެތެރެއިން ނިކަންމީހުންވާނެކަން އެކަލާނގެ ދަންނަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. مَّرْضَىٰ = ބަލިމީހުން ۙ وَءَاخَرُونَ = އަދި އެހެންބަޔަކު يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ = (ވިޔަފާރިއާއި ދިއުމުގައި) ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރާނެ ބަޔަކާއި. يَبْتَغُونَ = އެދިގެންނުފިކޮށް مِن فَضْلِ ٱللَّهِ = اللهގެ فَضْلُ ވަންތަކަމަށް އެދިގެންނެވެ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ =އަދި އެހެންބަޔަކު ހަނގުރާމަކުރާނެއެވެ. فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. ۖ فَٱقْرَءُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ކިޔަވާށެވެ. مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ = އެއިން ފަސޭހަވާވަރެއް (އެ قُرْآنُ ން ފަސޭހަވާވަރެއް) ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭމެން ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ =އަދި ކަލޭމެން ޒަކާތްދޭށެވެ. وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ = އަދިކަލޭމެން الله އަށްދަރަނިދޭށެވެ. قَرْضًا حَسَنًا ۚ = ރަގަޅު ދަރަނިޔަކުން. وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކަށްޓަކައި ހެޔޮކަމެއްކުރާ ކޮންމެއެއްޗެއް مِّنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަމެއްގެތެރެއިން تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ = އެއްޗެއް ކަލޭމެން الله ގެ حَضْرَةُ ން ފެންނާނެއެވެ. هُوَ خَيْرًا = އެއީ ހެޔޮގޮތުގައި ހުރިކޮށް وَأَعْظَمَ أَجْرًا = އަދި

ދަރުމަ ގާބިލުކޮށް ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ = އަދި ކަލޭމެން ފާފަފުއްސެވުމަށްﷲ ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވާށެވެ. إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رَحْمَة ލައްވާން މާތްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން ރޭގަނޑުގެ ތިންބައިކުޅަދެބައިއަށްވުރެ ކުޑަކޮށްދަނޑިވަޅާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ ދެބައިކުޅަ އެއްބައިގައާއި އަދި ރޭގަނޑުގެ ތިންބައިކުޅަ އެއްބައިގައި (މިވަރުވަރަށް) ކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަޞްޙާބުންގެ ބަޔަކު ރޭގަނޑު ނަމާދުކުރުމަށް (قيام الليل އަށް) ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާކަން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ރޭގަނޑާއި ދުވާލު މިންވަރުކުރައްވަނީ އެކަލާނގެ حقيقة ގައި ﷲ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އަދި ތިޔަބައިމީހުން ރޭގަނޑު ނަމާދު އަޅުކަން ކުރާވަރު މިންވަރު އެކަލާނގެ ރަގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލުގެ ވަގުތުތަކުގެ عدد ކޮން މިންވަރު ކުރުމަށް ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަވެގެން ނުވާނެކަންވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ހުރިހާ ކުރުމަށް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވެގެންނުވާނެކަންވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. - ފަހެ އެހެންވީ އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް عَفوء ކުރެއްވީ ލުއިކަންދެއްވައިފިއެވެ. (އެމީހުންނަށް ރޭގަނޑު ނަމާދު ބަރުވެއްޖެ ހިތްވަގައި އެކަން ލުއިކަންދެއްވުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުރައްވައިފިއެވެ.-ކުރިއާ އޮޅުވާލުން ލުއިކަން އެކަލާނގެ ބަދަލުކަންދެއްވިއެވެ.)

ފަހެ قُرْآن ން ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަވެގެންވާވަރަށް (ބަދު ނަމާދުގައިވެސް އަދި އެނޫންގޮތުން ނަމާދުގައިވެސް) ކިޔާށެވެ. (ފަހެ إسلام دين ގެ ކުރީޒަމާނުގައި ބަދު ނަމާދު واجب އަކަށްވެފައި އޮތުމަށްފަހު އެ ޙުކުމް ސޫރަތުން ބަދަލުކުރެއްވީ މިއާއިމެދުންނެވެ. އަދި صحّ حديث ނަ ވެސްމެއެވެ.)

ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރޭގައި ބަލި މީހުންވެސް ތިބޭނެކަމާއި އަދި އެއްބަޔަކު ބިމުގައި ހަލާކަށް ދަތުރުކުރުމާއި ވިޔަފާރިކުރުމަށް ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރު ކުރާނެކަމާއި އަދި އަނެއްބަޔަކު ﷲ ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާނެކަމާއި މިކަންކަން ﷲ ދަންނަވާގެންވެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ރޭގަނޑު އެމީހުންނަށް ގެންދެވޭނެކަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

ފަހެ އެހެންވާހަކަމަކަށް ޢަދަދަށް قُرْآن ން ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަވެގެންވާވަރަށް ކިޔާށެވެ. (މިބަސްފުޅުން މުރާދުކުރެވޭނީ ކަލޭމެންނަށް ފަސޭހަވާވަރަކަށް ކުރުމެވެ.) ދަންނަވާށެވެ فَرْضُ ނަމާދު ޤާއިމުކުރާށެވެ. އަދި ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި ﷲ އަށް ރަގަޅު ދަރަނިދޭށެވެ. އެބަހީ ﷲ ގެ މަގުގައި ޚަރަދުކުރާށެވެ. ފަހެ ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން ކަލޭމެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަދި ޚަރަދުކުރި صَدَقَة އެއް އަދި ހެޔޮ ކަންތައްތަކެއް ކުރިއަށް ފޮނުވާނަމަ ސަވާބު ﷲ ގެ حَضْرَةُ ގައި މާތްވެގެންވާ ކަމުގައި ދެކޭނެއެވެ. އަދި ފާފަފުއްސެވުމަށް ކަލޭމެން ﷲ ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަންނަވާށެވެ.! ހަމަކަށަވަރުން ﷲއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ އަދި رَحْمَة ލައްވާން މާތްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

# المدّثر سُورة ގެ ތަރުޖަމާ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المدّثر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٦)

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِى ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُۥ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾

## ތަރުޖަމާ

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ = އޭ ފޮރުވިފައިވާ ނިވައިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.* قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ = ތެދުވެވަޑައިގެން އިންޒާރު ދެއްވާށެވެ.* وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ބޮޑުކުރައްވާށެވެ.* އަދި ކަލޭގެ ހެދުންތައް ޠާހިރުކުރައްވާށެވެ.* وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންތައް ބޮޑުކުރައްވާށެވެ. އެފޭރާންތައް طَاهِرُ ކުރައްވާށެވެ.* وَٱلرُّجْزَ = އަދި ބުދުތަކުން ދުރުހެލިއްވާށެވެ.* فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ = ފަހެ އެތަކެއްޗާ ދުރުވެހުންނަވާށެވެ.* وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ އަދި ގިނަކޮށްލިބުމަށްޓަކައި رَبُّ ކަލޭގެފާނުގެ ދެއްވުމެއް ނުދެއްވާށެވެ.* وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ (ރަސްކަލާނގެ.) އަށްޓަކައި ކެތްތެރިވެވޮޑިގަންނަވާށެވެ.* فَإِذَا نُقِرَ = ފަހެ ސޫރަށް ފުމެވިއްޖެއްޔާ * فِى ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ = ފަހެ އެދުވަހަކީ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ = ފަހެ އެދުވަސް ދުވަހެކެވެ * يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ = ދަތިވާ ދުވަހެކެވެ.* عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ = ކާފިރުންނަށް ވުމުގައި.* غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ = ފަސޭހަވެގެން ނުވާ.* ذَرْنِى = މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.* وَمَن خَلَقْتُ = އަދި މިވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނިވެރިކޮށް ހެއްދެވި ވَحِيدًا ﴿١١﴾ = (މަންމަ ބައްޕަ ނެތި) އެކަނިވެރިކޮށް.* وَجَعَلْتُ لَهُۥ = އަދި ދެއްވީމެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް .* مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ = ގިނަ މުދާ.* وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ = އަދި ހާޒިރުވާ ދަރިންނާއި.* وَمَهَّدتُّ لَهُۥ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަށީގެންވާ (ދިރިއުޅުމާއި ވިޔަފާރި) ތައްޔާރުކޮށްދެއްވީމެވެ. * تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ = ކަންތައްތައް ފަހިކޮށްދެއްވުމެއް.* ثُمَّ يَطْمَعُ = ދެން އޭނާ ޠަމަޢުކުރެއެވެ.* أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވުމަށް.*

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އޭ ފޮތި ތަޅުން ނިވައިވެގެންވާ ކަލޭގެފާނެވެ.(އެ محمد ގެފާނެވެ.)

(٢) ތެދުވެވަޑައިގެން إنذار ކުރައްވާށެވެ. (مكة ގެ މީހުން إسلام ނުވިނަމަ ހުރި عذاب ގެ ވާހަކައިން އެމީހުން ބިރުގަންނަވައި އިންޒާރުކުރައްވާށެވެ.)

(٣) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ މާތްކަމާއި كِبْرِيَا ވަންތަކަމާއި ހައިބަތްވަންތަކަން ދެނެވަޑައިގެން އެކަލާނގެ މާތްކުރައްވާ شرك ން طاهر ވެ ތޯޖެގެންވާކަން ބަޔާންކުރައްވާށެވެ.

(٤) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ފޭރާންތަކު ރަގަޅަށް طاهر ކުރައްވާށެވެ.

(٥) އަދި ބުދަށް އަޅުކަން ކުރެއްވުމުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ބުދުތަކާ ގާތްވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ. ނުވަތަ ފާފަތަކާއި މުޅިން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٦) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް ކުރާ އަޅުކަމާއި ހިތަމަންތެރިކަން އެއްޗެއްކަމަށްވެސް ގިނަކަމުގައި ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ

(٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށްޓަކައި، އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައިވާ ثوابއާއި ދަރުމައަށްޓަކައި ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

(٨) ދެންފަހެ ސޫރުގައި ފުމެލެވިއްޖެއްޔާ ( ދެންވާގޮތް ބައްލަވާށެވެ.)

(٩) ފަހެ އެދުވަހަކީ ދަތި އަދި އުދަގޫވެގެންވާ ދުވަހެކެވެ.

(١٠) ކާފިރުންނަށް ލުއިކަމެއްނުވާ ފަސޭހަނޫން ދުވަހެކެވެ.

(١١) (އެއްވެސް މުދަލެއް ދަރިއެއް އަދި އެއްޗެއްވެސް ނުވާގޮތު) ހަމަ އެކަނި فَرْد އެއް ކަމުގައިވާ حال ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފެއްދެވި މީހާ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން އޭނާގެ ކަންތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިންމާ ހުރީމެވެ.)

(١٢) (އަދި އޭނާ ހަމަ އެކަނިމާއެކަނި حال ގައި ހެއްދެވުމަށްފަހު) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ކެނޑިގެން ނުދާން ގިނަ މުދާ ދެއްވީމެވެ.

(١٣) އަދި ކައިރީގައި حَاضِرُ ވެތިބޭ ދަރިންތަކެއްވެސް ދެއްވީމެވެ.

(١٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ތަނަވަސް ދިރިއުޅުމާއި ރިޔާސަތު ފަހިކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٥) ދެން އަދިވެސް އޭނާ އެ ދަރުމަވަންތަ އިތުރުކޮށް ދެއްވުމަށެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި މިބަޔާންކުރައްވަނީ އޭރު މައްކާގައި ނަގާލިހަންދުގެ ބޮޑު މީހުންގެތެރެއިން އެކަކު ކަމުގައިވާ الوَلِيْدُ بنُ المغِيرَة ކަމުގައި ވިއެވެ. والله أعلم.

كَلَّآ إِنَّهُۥ كَانَ لِءَايَٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُۥ صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِى وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

## މާނަ

كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ( އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުން ނިޢުމަތް ދެއްވާނޭތޯއެވެ.) * إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވީ. * لِءَايَٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާ ދިމާ އިދިކޮޅު މީހަކު ކަމުގައި * سَأُرْهِقُهُۥ = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ބުރަބޮޑު ޢަޛާބު ދެއްވާނެއެވެ.* صَعُودًا ﴿١٧﴾ = ގަދަފަށް ބޮޑު ( ނަރަކައިގެ ބޮޑުސަރަހައްދަކަށް އަރުވުމެވެ).* إِنَّهُۥ فَكَّرَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވިސްނުމެވެ. * وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ = އަދި އޭނާމިންވަރު ކުރިއެވެ. ބަސްއޮޅުވާލިއެވެ. * فَقُتِلَ = އަދި އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ.* كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ = އޭނާމިންވަރުކުރި ބަސްއޮޅުވާލި ގޮތްކިހާކަހަލަގޮތެއްތޯ؟* ثُمَّ قُتِلَ =ދެންވެސް އޭނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ.* كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ = = އޭނާމިންވަރުކުރި ބަސްއޮޅުވާލި ގޮތްކިހާކަހަލަގޮތެއްތޯ؟* ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ = އަދިއޭނާބެލީ ވިސްނާ ކުރިއެވެ. * ثُمَّ عَبَسَ އަދިއޭނާ އޭނާގެ މޫނުކުދުކޮށް ހުރިއެވެ. وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ = އަދިއޭނާ އޭނާގެމޫނު ހަކުރުވިއެވެ. ثُمَّ أَدْبَرَ = ދެންއޭނާ ފުރަގަސްދިނެވެ.* وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ = އަދިއޭނާ ބޮޑާވެގަތެވެ.* فَقَالَ = އަދި އޭނާބުންޏެވެ.* إِنْ هَٰذَآ މިނޫނެވެ. إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ = ނަގުލުކުރެވޭ އަނގަ ސިޙުރެއްކަމުގައި މެނުވީ.* إِنْ هَٰذَآ = މިނޫނެވެ.* إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ އާދަމުގެ ދަރިއަކުގެ ބަސްކަމުގައި މެނުވީ.* سَأُصْلِيهِ = ނިކަންހުރެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާހުށީމެވެ. سَقَرَ ﴿٢٦﴾ = ސަޤަރު ނަރަކައިން ނިކަމަކަށެވެ* وَمَآ أَدْرَىٰكَ = އަދިކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟* مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ = ސަޤަރުއަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން.* لَا تُبْقِى = ބާކީނުކުރާނެއެވެ. (ހަށިގަނޑު އެއްވެސް މަސްބުނޑެއްބާކީނުކޮށް އަންދާނެއެވެ.)* وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ = އަދި ދޫކޮށްނުލާނެއެވެ. (ހަށިގަނޑު އެއްވެސްކަހަލަތަކެއްދޫނުކޮށް އަންދާނެއެވެ.)* لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ = އޭ ހަށިގަނޑު

ނުވަތަ ބޮޑުގެ ހަންގަނޑު ބަދަލުކޮށްލާނޭ ނަރަކައެވެ. * عَلَيْهَا = އެނަރަކައަށް ވެރިކަންކުރާ ފަރިއްތައިންނެވެ. * تِسْعَةَ عَشَرَ

(٣٠) = (މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ) ނަވާރަބޭކަލުން.*

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ( އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރުކޮށްދެއްވާނެކަމަށް ހީކުރީއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅު ހެދި ކުށްވެރިވިމީހެކެވެ.

(١٧) ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ބޮޑު ދަތިތަކެއް ގެނެސްދޭނަމެވެ. އެއީ ނަރަކައިގާ އޮތް ފަރުބަދައަކަށް އަރުވާ ދެއްބަވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيهِ وَسَلم އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުތަކާއި ގުޅޭގޮތުން ވިސްނައިފިއެވެ. އަދި ބަސްތަކެއް ގެނެސްދިނުމަށް ތަފާތު އުސޫލުތަކެއް ލާދިއެވެ.

(١٩) ދެން ފަހެ އޭނާއަށް لَعْنَة ލެއްވިއްޖެއެވެ. އޭނާ ދިން ވިސްނުމަކީ ކިހާ ބޮޑު ނުބައި ގޮތެއްހެއްޔެވެ.

(٢٠) ދެން ވެސް އޭނާއަށް لَعْنَة ލެއްވިއްޖެއެވެ. އޭނާ ދިން ވިސްނުމަކީ ކިހާ ބޮޑު ނުބައި ގޮތެއްހެއްޔެވެ.؟

(٢١) ދެން އޭނާ قُرآنُ ގެ ހިތްފުޅަށް ބަލައިލުމަށް ފިކުރުކޮށް ނަޒަރުކޮށް ބަލައިފިއެވެ.

(٢٢) އަދި އޭނާ މޫނު ހަމަކޮށް މޫނު ހުތުރުކޮށްލިއެވެ. ހިތް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ قُرآنُ ގާއިމުކުރުމަށް ބަދަލުގައި ސިހުރެއްކަމަށް ބުނުމަށް ތައްޔާރުވުމެވެ.)

(٢٣) ދެން އޭނާ حَقُّ އަށް ފުރަގަސްދީ ބޮޑާވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާ އޭނާގެ ކިބުރުވެރިކަމުން ބޮޑާވެގެން ދިޔައެވެ.

(٢٤) ދެން އޭނާ ބުނީ މި قُرآنُ އަކީ ނަޤުލުކޮށްފައި އޮތް ސިހުރެއް ކަމުގައެވެ. ސިހުރެއް ނޫން އެހެން އެއްޗެއް ނޫނެވެ.

(٢٥) އަދި އޭނާ ބުނީ މި قُرآنُ އަކީ އިންސާނުންގެ ބަސްތަކެއް ކަމަށެވެ. އަދި މިއީ الله ގެ ކަލާމެއް ނޫނެވެ. އަދި މިއީ ތިމަންނަމެނަށް ފޮނުއްވި ނޫނެވެ.

(٢٦) الله ގަސަމްކުރައްވާ، ނިކަން ހުރި سَقَرُ ނަމަކަށް ކިޔާ ނަރަކައަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ވައްދަވާނަމެވެ.

(٢٧) އަދި سَقَرُ ކިޔާ ނަރަކައަކީ ކޮންފަދަ ނަރަކައެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟

(٢٨) އެއީ ހިތްގައިމު ބަދަލު ކުރުމަށް އަދި ކަރާއި އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް އަންދައިލާ ނަރަކައެވެ.

(٢٩) އަދި އެއީ ހަންގަނޑު تَغَيُّرُ ކޮށްލާނެ ނަރަކައެވެ. އަދި އަލިފާން އިންސާނުންގެ ހަންގަނޑު އަނދާލާނެއެވެ. ހަމައެކަނި އަނދާލާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަލިފާނުގެ ހަރާރާތުން ކަޅުކުރައްވާނެއެވެ. ދެން މީހުން ކަޅުކުރިކަމުން
الله އަޒާބުން ނަރަކައިން ސަލާމަތްކުރައްވާށިއެވެ. އާމީން.....

(٣٠) އެތަން ބަލަހައްޓަން ގޮތުގައި މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ ނަވާރަ ބޭކަލުން ތިއްބަވައެވެ.

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَـٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَـٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَـٰنًا ۙ وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۙ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْكَـٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَـٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾

## މާނަ

وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَـٰبَ ٱلنَّارِ = އަދި ނަރަކަބަލަހައްޓާބަޔަކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. * إِلَّا مَلَـٰٓئِكَةً = އެންމެ މަލާއިކަތުންނެވެ * وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ = އަދި އެބައިމީހުންގެ އަދަދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. *إِلَّا فِتْنَةً = ފިތުނައެއްކަމުގައި ފިޔަވާ * لِّلَّذِينَ كَفَرُوا = ކާފަރުވީމީހުންނަށް *لِيَسْتَيْقِنَ = އަދި ޔަގީންކުރުމަށްޓަކައި ދޭންވެއްޖެ.* ٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެވުނުމީހުން ( ޔަހޫދީންނާއި نَصَارَى އިން)وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا = އަދި އީމާންވީ މީސްމީހުންނަށް އީމާންކަމުން ބޮޑުވުމަށްޓަކައެވެ.* إِيمَـٰنًا = އީމާންކަން * وَلَا يَرْتَابَ = އަދި ޝައްކު ނުކުރުމަށެވެ. ٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެވުނުމީހުން * وَٱلْمُؤْمِنُونَ =އަދި މުއުމިނުންނާއި * وَلِيَقُولَ = އަދި ބުނުމަށްޓަކައެވެ.* ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ޝައްކާ ފަދަ ބަލިވެރިޔުން .* وَٱلْكَـٰفِرُونَ = އަދި ކާފަރުންނާއި ،* مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ = ٱلله އެދިވޮޑިގެންނެވީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ.* بِهَـٰذَا مَثَلًا = މި މިސާލުން * كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ = ٱلله މަގުފުރައްދަވަނީ އެފަދައިންނެވެ. مَن يَشَآءُ =އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކު.* وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ = އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައެވެ. * وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ލަޝްކަރު އެނގޭން ނުވެއެވެ. * إِلَّا هُوَ = ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް ފިޔަވާ * وَمَا هِىَ = އަދި އެއީ ނުވެއެވެ.* إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ = އިންސާނުންނަށްވާ وَعْظُ نَصِيحَة އެއްކަމުގައި ފިޔަވާ.* كَلَّا = އެއްވެސްކަމަކުން އެހެން ނޫނެވެ.* وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ ހަނދު ގަސަމުކޮށްފައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.* وَٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގެ ގަސަމުކޮށްފައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.* إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ = ފުރަގަސްދީފިނަމަ وَٱلصُّبْحِ = އަދި ހެނދުނު ގަސަމުކޮށްފައި ހުވައި وَحِى

ކުރައްވާށެވެ.* إِذَآ أَسۡفَرَ ﴿٣٤﴾ = އަލިވެ ބާރަށްވެއްޖެއްޔާ.* إِنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ( ސަޤަރު އެވިގެންދާ ނަރަކައެއް) * لَإِحۡدَى ٱلۡكُبَرِ ﴿٣٥﴾ = ބޮޑެތިބަލާތަކުގެތެރެއިން އެއްބަލާއެވެ. * نَذِيرٗا لِّلۡبَشَرِ ﴿٣٦﴾ = އާދަމުގެދަރިންނަށް◌ވާ ބިރުވެރިކަމެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދިނަރަކަ ބަލަހައްޓާ ބޭކަލުންނަކީ މަލާއިކަތުންކަމުގައި ލެއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަވައެވެ. (އެބައި އެތެންބަހައްޓާ އަދި މީސްތަކުންނަށް ޢަޖާއިބުއްވުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަމަޖެއްސެވީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނެވެ.) އަދި އެބޭކަލުންގެ ޢަދަދު އެއީ ވަކި ޢަދަދެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑައަޅުއްވާފައިވަނީ ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ފިތުނައަކަށްކަމުގައި ނުވަތަ މަގުފުރެދުމަކަށްކަމުގައި ނުވަތަ ޢަޖާއިބުކަމަކަށްކަމުގައެވެ. އަދިއެއީ يَهُودِي އިންސާނީ نَصَارَى އިން (مُحَمَّد ގެ ފާނުންގެ ނަބީކަން ތެދުކަމާއިމެދު ޔަޤީންކުރުމަށްޓަކައެވެ. މުއުމިނުން މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ ޢަދަދު އެމީހުންގެ ފޮތުގައިވެސް ހުރި ގޮތަށް ވީމާ. އަދި އީމާންވީމީހުންގެ އީމާންކަން އިތުރުވުމަށްޓަކައެވެ. މީހުން އެބޭކަލުންގެ ޢަދަދު قُرْآنُ އާއި އެއްގޮތްވެގެން އީމާންވީމީހުންގެ އީމާންކަން އިތުރުވެއްޖެއެވެ. އަދިއެގޮތަށް އެކަށޭގޮތުގެ يَهُودِي އިންސާނީ نَصَارَى އިންސާނީ އަދިމުއުމިނުން އެކަމާއިމެދު ޝައްކު ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދިއެއީ ކާފިރުންނާއި ހިތްތަކުގައި ބަލިކަމާއި ޝައްކާ ނިފާޤު ކަމުގެ ބަލިހުރިމީހުން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. " މިޢަދަދުން ނުވަތަ މިވާހަކައިން الله އެދިވޮޑިގެންނެވީ ކޮން ކަމެއްބާވެއެވެ. ކޮން މުރާދެއްބާވެއެވެ؟ " މިޢަދަދިން އެމީހުން ބުނުމަށްޓަކައެވެ. ދަންނައެވެ. الله އެފަދައިން މަގުފުރައްދަވާފައި އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކު އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވައެވެ. އަދި ތެދުމަގުދައްކަވާފައި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި މީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވައެވެ. (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ސިފައިންގެ އަދަދު ހަގީގަތުގައި ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަންތައްތަކުގެ އަދަދު ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓާ ބޭކަލުންގެ ޢަދަދު ހަގީގަތުގައި އެކަލާނގެއަށްވުރެ އެނގޭނޭ އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެނަރަކައިގެ ވާހަކަ އަދި އާދަމުގެދަރިންނަށްވާ نَصِيْحَةُ އާއި وَعْظُ އެއްގެ ގޮތުންކަމުގައި ފުރުޞަތުދެއެވެ. އެއީ އެއިން އެމީހުން عِبْرَة حَاصِلُ ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

(٣٢) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. ހަނދު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.*

(٣٣) އަދި ފުރަގަސްދީ ދާއިރު ގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٣٤) އަދިފަތިސް އަލިވެ ސާފުވެއްޖެއްޔާ ފަތިސްގަނޑުއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(٣٥) ހަމަކަށަވަރުން ސަޤަރު އެވިއުން ނަރަކައަކީ ބޮޑެތިބަލާތަކުގެ ތެރެއިން ވަރަށްބޮޑު مُصِيْبَة ބަލާ مُصِيْبَة އެކެވެ. ( ކާފިރުން އެހެކަމާފަރަކަށް ނުވެއެވެ.)

(٣٦) އެނަރަކައިގެ عَذَابُ އަކީ އާދަމުގެދަރިންނަށްވާ ބިރުވެރިކަމެކެވެ.

لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَتَقَدَّمَ أَوۡ يَتَأَخَّرَ ۝٣٧ كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ رَهِينَةٌ ۝٣٨ إِلَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡيَمِينِ ۝٣٩ فِي جَنَّٰتٖ يَتَسَآءَلُونَ ۝٤٠ عَنِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ۝٤١ مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ ۝٤٢ قَالُواْ لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ ۝٤٣ وَلَمۡ نَكُ نُطۡعِمُ ٱلۡمِسۡكِينَ ۝٤٤ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ ۝٤٥ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝٤٦ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلۡيَقِينُ ۝٤٧ فَمَا تَنفَعُهُمۡ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ۝٤٨ فَمَا لَهُمۡ عَنِ ٱلتَّذۡكِرَةِ مُعۡرِضِينَ ۝٤٩ كَأَنَّهُمۡ حُمُرٞ مُّسۡتَنفِرَةٞ ۝٥٠ فَرَّتۡ مِن قَسۡوَرَةِۭ ۝٥١

## ތަރުޖަމާ

لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ = ކަލޭފުޅުންގެތެރެއިން އެދިވަޑައިގަތް *أَن يَتَقَدَّمَ = އިސްވެ ކުރިއަރާން * أَوۡ يَتَأَخَّرَ ۝٣٧
=ނުވަތަ ފަސްވެގަންނާން * كُلُّ نَفۡسٍ = ކޮންމެނަފްސެއްވެސް * بِمَا كَسَبَتۡ = އެނަފްސެއްކުރި
ކަމަކާއިގެން ·*رَهِينَةٌ ۝٣٨ = ހިފެހެއްޓިގެންވެއެވެ. * إِلَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡيَمِينِ ۝٣٩ = ކަނާތްފަރާތުގެ
އަހުލުވެރިންނެވި *فِي جَنَّٰتٍ = ސުވަރުގެތަކުގެ ތެރޭގައިވާނެއެވެ. يَتَسَآءَلُونَ ۝٤٠ = އެމީހުން އެއްބަހަކު
އަނެއްބަހަކާއި ސުވާލުކުރާނެއެވެ. * عَنِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ۝٤١ ކުށްވެރިންނާއިމެދު/ފާފަވެރިންނާއިމެދު مَا
سَلَكَكُمۡ = ކަލޭފުޅުން ވައްދައި ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ؟/ ނުވަތަ ކޮންއެއްޗަކުންހެއްޔެވެ.؟ فِي سَقَرَ ۝٤٢ = ނަރަކައަށް*
قَالُواْ = އެމީހުން ބުނާނެއެވެ لَمۡ نَكُ = އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ =۝٤٣ =
ނަމާދުކުރައްވާމީހުންގެތެރެއިން.* وَلَمۡ نَكُ = އަދި އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. نُطۡعِمُ ٱلۡمِسۡكِينَ ۝٤٤ =
މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމުންކަމުގައި * وَكُنَّا نَخُوضُ = އަދި އަހުރެމެން ވަދެވަންނަކަމުގައިވީމުއެވެ.*
مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ ۝٤٥ = ( بَاطِلُ ކަންތައްތަކަށް) ވަދެވަނުމުންގެތެރެއަށް/ އެމީހުންނާއިއެކު.* وَكُنَّا نُكَذِّبُ
= އަދިއަހުރެމެން ދޮގުކުރަމުވީމުއެވެ. * بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ۝٤٦ = ހިސާބު ދުވަހާ އަދި ޖަޒާދުވަހާ
ޔަގީންކަންތައްވަނީސް.* حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا = އަހުރެމެންނަށް އައުމާ ހަމައަށް ޖެހުނުމަރު.* ٱلۡيَقِينُ ۝٤٧ = މަރު * فَمَا
تَنفَعُهُمۡ =ފަހެ އެމީހުންނަށް މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ.۞ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ۝٤٨ = شفاعة ކުރާމީހުން شفاعة
ކުރުން ۞ فَمَا لَهُمۡ = ފަހެއެމީހުންނަށް ވީއެއްޗަކީ ކޮބައިތޯ؟ ۞ عَنِ ٱلتَّذۡكِرَةِ = قُرۡآنُ ގެ وَعۡظُ އާއިنَصِيۡحَة
ން * مُعۡرِضِينَ ۝٤٩ = އެމީހުން އެނބުރިފުރަގަސްދީގެންވުމީ * كَأَنَّهُمۡ حُمُرٌ = އެމީހުން ވަލު
ހިމާރުތަކެއްފަދައެވެ. * مُّسۡتَنفِرَةٌ ۝٥٠ = ނުރުހިގެން ފިލަނިކޮށް * فَرَّتۡ مِن قَسۡوَرَةٍ ۝٥١ =
ދުނިޔަހާރުގެ ނުވަތަ ސިންގާއެއްގެ ކުރިމަތިން ފިލަނިކޮށް

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٧) އެއީ ކަލޭމެންގެތެރެއިން ހިތަމަންތެރިކަމުގައި ކުރިއަރައިގަތުމަށް ބޭނުންވާމީހާ ކުރިއަރައި ދިއުމަށާއި އަދި ނުވަތަ ގާފިލުވެގެން ހިތަމަންތެރިކަމުގައި ފަސްޖެހުން ޒިންމާދާރުވާނެކަމަށް ފަސްޖެހުމަކަށެވެ.

(٣٨) ކޮންމެނަފްސެއްވެސް قِيَامَة ދުވަހުންވާނީ އެނަފްސެއްކުރި ޢަމަލަކާއި އެކުގައެވެ. އެޢަމަލަކުން އެމީހަކު ހިފެހެއްޓިގެންނެވެ.

(٣٩) ކަނާއަތު ފަރާތުގެ އެކުވެރިން ފިޔަވައެވެ. ( އެމީހުންނަކީ ހެޔޮ އަމަލުގެ ސަބަބުން ވާނީ ދޫކޮށްލެވިފައެވެ.)

(٤٠) އެމީހުން ސުވަރުގެއަށް ތިބެގެން ސުވާލުކުރާނެއެވެ.

(٤١) އެމީހުން ސުވަރުގެއަށް ތިބެގެން مُجْرِم ންނާ މެދު ސުވާލުކުރާނެއެވެ. އެމީހުންނާ މުޚާޠަބުކޮށް އަހާނެއެވެ.

(٤٢) ކަލޭމެން ނަރަކައަށް ވަންނަންޖެހުނީ ކޮންކަމަކާ ހުރެހެއްޔެވެ؟

(٤٣) އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އަހުރެމެން ނަމާދު ކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވީމެވެ.

(٤٤) އަދި މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމީހުންގެ ތެރެއިންވެސް އަހުރެމެން ނުވީމެވެ. އެބަހީ زَكَاة ދީ صَدَقَة ދީ ހެދި މީހުންގެ ތެރެއިން ނުވީމެވެ.

(٤٥) އަދި އަހުރެމެން އުޅުނީ بَاطِل ކަންތައްތަކަށް ކުރާމީހުންގެ ތެރެއަށް ވަދެ އެމީހުންނާ އެކުގައެވެ.

(٤٦) އަދި އަހުރެމެންނީ މި ހިސާބު ބައްލަވާ ޖަޒާދެއްވާ މި ޤިޔާމަތްދުވަސް ދޮގުކުރާމީހުން ކަމުގައެވެ.

(٤٧) އަހުރެމެން މަރުވެއްޖެއުމަށް ޔަޤީންކަން އައިސްދިޔައިރުވެސް އެގޮތަށެވެ.

(٤٨) شَفَاعَة ތެރިވާމީހުންގެ شَفَاعَة އަކުން އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް منفع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. (އެމީހުންނަކީ އެކަމުގެ أهل ވެރިންކަމުގައި ނުވާތީއެވެ.)

(٤٩) އަދި އެމީހުން قرآن ގެ (وعظ އާއި نصيحة ތް) އެނބުރި އެއްނުލައި ފުރަގަސް ދޭނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ ؟

(٥٠) އެމީހުން ކޮންފަދަ ހެއްޔެވެ ؟ ސިންގާން ފިލައިގެންދާ وحشي حمار ޖަނަވާރު ފަދައެވެ. (قرآن ގެ އަޑު އިވުނިއްޔާ އެމީހުން އެއަށް އެނބުރި ބިރުއަރައިގަތުމުގެން ފުރަގަސް ދީފައި ފިލައިގަނެއެވެ.

(٥١) ފުރަގަސް ދީފައި ދާއިރު وحشي حمار ތަކެއް ދުއްވާ މިފަދަ ދުވެފައި ނުވަތަ ސިންގާއެއް ފެންނަނިކޮށް ބިރުންގާ ފިލައިން ދުވެ ރޭނަގާފައި ފިލައިގަންނަހެންނެވެ.

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِيٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْأَخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

## ލަފުޒުމާނަ

*بَلْ = އަދިކިއެއްނޫނެވެ؟ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِيٍ مِّنْهُمْ = އެމީހުންކުރެ ކޮންމީހަކުވެސް އެދެނީ أَن يُؤْتَىٰ = ދެވުމަށެވެ. * صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ = ހުޅުވި ފޮތްތަކެއްކަމުގައިވާ ފޮތްފުޅުތަކެއް* كَلَّا = އެއްޗެތިދެއްވާފައިނުވާނެއެވެ. بَلْ لَّا يَخَافُونَ = އަދިކިއެއްނޫނެވެ؟ އެމީހުން ބިރުނުގަންނަނީއެވެ.* ٱلْأَخِرَةَ ﴿٥٣﴾ = އާޚިރަތުގެކަންތައް* كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ = އެއްޗެތިދެއްވާފައެވެ އެހެންނުވާނެއެވެ. *ހަމަކަށަވަރުން މި قُرْآن އަކީ وَعْظُ އާއި نَصِيحَة އެކެވެ. فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ = ފަހެ އެދޭމީހަކު އެއިން وَعْظُ އާއިنَصِيحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.* وَمَا يَذْكُرُونَ = އަދި އެމީހުން وَعْظُ އާއިنَصِيحَة ލިބިނުގަންނާނެއެވެ.* إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވުމާއިގެން މެނުވީ* هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ = އެކަލާނގެއީ ބިރުވެތިވާން ޙައްޤުވެރިވި ފަރާތެވެ. އެކަލާނގެއަށް ހަމައެކަނި ބިރުވެތިވާންވާނެއެވެ.* وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾ = އަދި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމުގެ ވެސް ހަމައެކަނި ޙައްޤުވެރިވާފަރާތެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٥٢) އަދި ހިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންކުރެ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެދެނީ ހުޅުވާލެވި ފުޅާކުރެވިފައިވާ ފޮތްތަކެއް އޭނާއަށް ކޮންމެ މީހަކަށް ވެސްދެވުމަށެވެ. (رَسُولُ الله صَلَّى الله عَليه وسلم އެއީން ކޮންމެ މީހަކަށް الله ގެ حَضْرَة ން ވަޙީކޮށް ގެނެސްދެއްވުމަށެވެ.)

(٥٣) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. އަދި ހިއެއްހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އާޚިރަތުގެ ބިރުވެރި ނުވަނީއެވެ.

(٥٤) އެ قرآن އެއީ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން އެދިގެންވާގޮތަކަށް ސިފަކުރެއް - ފުރިހަމަވާހަކައެއް - ގޮވުމެއް - ކަލިންތަކުގެ ވާހަކައެއް - އަދި ތަކުރާރުވެސް ނޫނެވެ. އަދި ހިއެއް ހެއްޔެވެ؟ އެއީ وعظ އާއި نصيحة އެވެ. އިރުޝާދާއި ބަޔާނެއެވެ.

(٥٥) ފަހެ އެދޭ މީހަކު އެ قرآن ން وعظ އާއި نصيحة އާއި އިރުޝާދާއި ބަޔާނާއި ލިބިގަންނާނެއެވެ.

(٥٦) އަދި الله އިރާދަފުޅުކުރެއްވިއްޔާމެނުވީ އެ قرآن ން وعظ އާއި نصيحة އާއި އިރުޝާދާއި ބަޔާނާއި ލިބިގަނެނުގަންނާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް تَقْوَى ވެރިވާންޖެހޭ ފަރާތެވެ.އެކަލާނގެ އަށްފަދަ ފަރާތެވެ. އަދި ފާފަފުއްސަވައިދެއްވާވެސް އަށްފަދަ ފަރާތެވެ.

# قيامة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القيامة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٠)

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقْسِمُ بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَـٰنُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَـٰدِرِينَ عَلَىٰٓ أَن نُّسَوِّىَ بَنَانَهُۥ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ ٱلْإِنسَـٰنُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ﴿٥﴾ يَسْـَٔلُ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلْقِيَـٰمَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا۟ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍۭ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾

## މުފުރަދާ

لَآ أُقْسِمُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.* بِيَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ﴿١﴾ = ޤިޔާމަތްދުވަސް
ގަންދެއްވައި * وَلَآ أُقْسِمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.* بِٱلنَّفْسِ ٱللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾
= މަލާމާތްކުރާ ނަފްސު ގަންދެއްވައި * أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَـٰنُ = އިންސާނާ ހިތަށް ހީކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟. * أَلَّن نَّجْمَعَ
= ހަމަކަނޑައިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަމާނުކުރައްވާނޭކަމަށް * عِظَامَهُۥ ﴿٣﴾ = އޭނާގެ ކަށިތައް بَلَىٰ
قَـٰدِرِينَ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. * ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. *عَلَىٰٓ
أَن نُّسَوِّىَ = ހަމަހަމަކޮށް ބޮޑުބޮޑު ކުޑަކުޑަ ތަރުތީބުން ރަނގަޅަށް އޭނާގެ ޖަހާތަކުގެ ފަތްފަތް* بَنَانَهُۥ
﴿٤﴾ = އޭނާގެ އިނގިލިތަކުގެ ކޮޅުތަކާވެސް *بَلْ = އަދި ކިޔައެއް ހެއްޔެވެ؟. يُرِيدُ ٱلْإِنسَـٰنُ = އިންސާނާ
އެދެނީއެވެ. * لِيَفْجُرَ أَمَامَهُۥ ﴿٥﴾ = އޭނާގެ ކުރިމަތީ ފާފަކުރުމަށް ކުއްލިއަކަށްވެސް ފާފަކުރުމަށް * يَسْـَٔلُ
= އޭނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. (އޭނާ މަލާމާތުގައި އަދި އެކަންތައް ނުކުރާނެކަމަށް ހިތްވަރުދެނީއެވެ.) أَيَّانَ =
ކޮންއިރަކުންހެއްޔެވެ؟ يَوْمُ ٱلْقِيَـٰمَةِ ﴿٦﴾ = ޤިޔާމަތްދުވަސް * فَإِذَا بَرِقَ ٱلْبَصَرُ ﴿٧﴾ = ފަހެ
ސިހިގެންގޮސް ލޮ ބަލިގަނެފި ކަނުއަނދިރިވެއްޖެއެވެ* وَخَسَفَ ٱلْقَمَرُ ﴿٨﴾ = އަދި ހަނދު ކަޅުވެ
އަލިކަން ނިވިއްޖެއެވެ * وَجُمِعَ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ﴿٩﴾ = އަދި އިރާއި ހަނދު އެއްކޮށް ޖަމާކުރެވިއްޖެއެވެ *
يَقُولُ ٱلْإِنسَـٰنُ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ.* أَيْنَ ٱلْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ = ފިލައިގަން
ނުވަތަ ހުރެވޭނެ ތަން ކޮބާހެއްޔެވެ؟ *كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ = އެއްގޮތަކަށްވެސް ސަލާމަތްވާނެ ތަނެއް ނެތެވެ. * އޭނާ ސަލާމަތްވާންވާނެ
ތަނެއް ނެތެވެ. * إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނުގެ ربُّ حضْرَة އަށެވެ. يَوْمَئِذٍ ٱلْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ = އެދުވަހުން

ސަލާމަތުވުމަށް ފައިބުވެން ވަނީ = يُنَبَّؤُا الْإِنسَانُ = އިންސާނާއަށް ހަބަރު ދެއްވޭނެއެވެ. يَوْمَئِذٍ =

އެދުވަހުން * بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ = ކުރިއަށް ފޮނުވިއްޔާކަމާއި އަދި ފަސްކޮށް ފޮނުވިއްޔާކަމެއްގެ

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) قِيَامة ދުވަސް ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ކުރެއްވީމެވެ.

(٢) އަދި މަލާމާތްކުރާ (ނުބައި މަލާމާތް ދިޔޭގެންވާ) ނަފްސު ގަސަމްކުރައްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި ކުރެއްވީމެވެ.

(٣) އިންސާނާގެ ކަރިތަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ (ފުރާމަތް ދުވަހުން) ޖަމާކުރުން ނުކުރައްވާނޭކަމަށް އޭނާ ހިތަނީ ހެއްޔެވެ؟ (ނުބައި އެކަރިތަން ޖަމާކޮށް ކުރަން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުޅަދާނަ ވެގެން ނުވާނޭކަމަށް އޭނާ ހިތަނީ ހެއްޔެވެ؟.)

(٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އަދި ކިޔެއްހެއްޔެވެ؟ އޭނާގެ އިނގިލިތައް ޖަމާކުރައި ހަމަޖެހުމުގެ ފުރިހަމަ ފަދައިން އިނގިލިތައް ވަކިންވާގޮތަށް އެކަތިގަނޑެއްކަން ހެއްދެވުމުގެ ގޮތުގެވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުޅަދާނަވެގެންވެއެވެ. (އަދި އެހެން ހެއްދެވުމަށް ކުރެއްވުމަށް ކުޅަދާނަ ވެގެންވާ ނުކުތާއެއް ނިކުތުމުގައިވެއެވެ.) އަދިކިއެއްތޯއެވެ؟ އޭނާގެ އިނގިލިތަކެގެ ބަރަބަރުކޮށް ކުރެއްވުމެވެ ހަމަހަމަކޮށްދެމުން ކުރެއްވުމެވެ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ކުޅަދާނަވެގެންވެއެވެ. ފަހެ އިސްލާމްދީނުގެ މިސާލާއިން ޝަރުޢީ ދައުރު ހަމަކުރުން އެކަކުގެ ހުނަރު ހިއްސާކުރުމަށް ފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ الله ގެ އުފެއްދެވުމެއް ކަމުގެ އިނގިރޭސި ވަރުގަދަ ހެކިތަކުގެ ނަތީޖާއަކީ ސަލާމަތުގެ ނަފްސު ހާލު ބަލައިގަނެވޭނެއެވެ.

(٥) އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟ އިންސާނާ ބޭނުމީ އޭނާގެ ކުރިމަތީގައި ބަޔާންތަކަށް ދިއުމެވެ ގަބޫލު ކުރުމެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފާފަ ކުރުމެވެ.

(٦) އަދި ޤިޔާމަތްގެ ދުވަހީ ކޮބައިތޯ ސުވާލުކުރެއެވެ. ފުރާމަތް ދުވަހަކީ ކޮންދުވަހެއްތޯ އޭނާ ހިތަނީ ހެއްޔެވެ؟ (މިސާލެއްގެ ގޮތުން އެކަލާނގެ ފުރުޞަތު މިފަދައިންނެވެ.)

(٧) އެއީ ސިއްރެއްގޮސް ކަންބޮޑުވެ ލޮލާއި ޙައިރާން ވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(٨) އަދި ހަނދުގެ އަލިކަންގޮސް ކޮޅަށް ފަޅައިފިއްޔާއެވެ.

(٩) އަދި އިރާއި ހަނދު އެއްވެ ޖަމާވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(١٠) އަދި އިންސާނާ އެދުވަހުންބުނާނެއެވެ. ސަލާމަތްވާން ފިލަންދާނީ ތަނަކީ ކޮބައިތޯއެވެ؟ (ދަންނަށެވެ. މިއީ ހަލާކުން ފުރާމަތްވާ ދުވަހު ހަމަވާން އުޅޭއިރު ކަންކަމެވެ.)

(١١) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އެދުވަހުން އޭނާ ސަލާމަތްވާނެތަނެއް އެއްވެސް ދަނޑިއްގެނައުރާނެތްއެވެ.

(١٢) ހަމައެކަނި ފައިބުވެ ހަމަޖެހެނީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އެވެ. އެހެންތަނެއް އެދުވަހަކު ނެތްއެވެ.

(١٣) އަދި އެދުވަހުން އިންސާނާއަށް އޭނާ ކުރިއަށް ފޮނުވި ކަމަކާއި ފަސްކޮށް ކަމެއްގެ خبر އަންގާނެއެވެ. އޭނާ ކުރި ހެޔޮ ކަމަކާއި އަދި ކުރި ނުބައި ކަމެއް ސާފުކޮށް އަންގާދޭނެއެވެ.

بَلِ ٱلْإِنسَـٰنُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍۭ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِىَ ﴿٢٦﴾

## ތަރުޖަމާ

بَلِ ٱلْإِنسَـٰنُ = އަދިއެއްހެއްނޫނެވެ؟ އިންސާނާ * عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = އޭނާގެ ނަފްސުގެމައްޗަށް *
بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ = ހެކިދެނެތިވުނުއެވެ./ ބަލިގެންނެވެ. * وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُۥ ﴿١٥﴾ = އޭނާހިއްޔާ
އުޒުރުތައް ހުށަހެޅިޔަސް *لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ = ކަލޭގެފާނު އެ قُرْآن ގެއްލުވުމުގެ ބިރުގައި
ނުހަރަކާތްކުރާށެވެ.* لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ = އެ قُرْآن އަވަހަށްކިޔެވުމަށްޓަކައި * إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ =
ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن (ކަލޭގެފާނުގެ ހިތުގައި) ޖަމާކޮށްދެއްވުން އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް
ލާޒިމު ކަމެކެވެ.* وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ = އަދި (ކަލޭގެފާނުގެ ދުލުގައި) އެ قُرْآن ކިޔަވައިދެއްވުމާއި.*
فَإِذَا قَرَأْنَـٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قُرْآن ކިޔަވައިދެއްވައިފިނަމަ (ޖިބްރީލުގެފާނުގެ ދުލުން)
(جِبْرِيل ގެ ދުލުން ކިޔެވުމަށްފަހު).* فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ = ފަހެ އެ قُرْآن އާއި ތަބާވުމާއި ވ
ކިޔަވާފައިވާގޮތަށް. (އެގޮތަށް ކިޔަވާ ކިޔެވުމާއިވެ.)* ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا = ދެން ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ލާޒިމު ކަމެކެވެ. بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾ = އެ ބަޔާންކޮށްދިނުން އެއީ (ސިފަކަމުގައި މާނަވެސް
ކޮށްދެއްވުމެވެ. ).* كَلَّا = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ.* بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ =
އަދި ކިއެއްތޯއެވެ؟. ތިޔަބައިމީހުން ދުނިޔެއަށް ލޯބިކުރަނީއެވެ. وَتَذَرُونَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ﴿٢١﴾ = އަދި
ތިޔަބައިމީހުން އާޚިރަތް ދޫކޮށްލަނީއެވެ.* وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ބައެއްމީހުންގެ މޫނުތައް ވާނެއެވެ.*
نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ = އަލިވެ އުފާވެ ތާޒާވެގެންނެވެ. إِلَىٰ رَبِّهَا = އެމޫނުތައް ބައްލަވާ رَبُّ ގެ
ހަޟްރަތަށް.* نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ = ބަލަބަލައެވެ.* وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍۭ = އަދި އެދުވަހުން މޫނުތަކެއްވާނެއެވެ.
بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ = ހަޑިވެ ހުތުރުވެ تَغَيَّرُ ވެގެން. تَظُنُّ = (އެމޫނުތަކުގެ ވެރިން) ޔަގީންކުރާނެއެވެ. أَن يُفْعَلَ بِهَا

فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ = އެމީހުންގެ ބުރަކަށިތައް ބިނދާލާގޮތުގައި އެބަޔަ އެމީހުން ހަލާކުވާނެކަމުގައި كَلَّآ = އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުހުންނާނެއެވެ. އޭނާ އުފެދިގެންދަނީ ނުވާނެއެވެ. مَحْشَرُ އަށް ޖަމާވާނެއެވެ. ހިސާބަށްލާ ޖަޒާދެވޭނެއެވެ. إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ = ކަރުގެ ކަށިގަނޑާއި ހަމައަށް ( ރޫޙު ނިކުމުމާއި ހަމައަށް) ފޯރަނިސަރަހައްދަށްދިޔާ

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ހެއްޔެހުއްޔެވެ.؟ خُود އިންސާނާއީ އޭނާގެ نفس ގެމައްޗަށް ރަނގަޅުކޮށް ދެނެގަތް ހެކިވެރިޔެކެވެ. (އެބަޔަ އިންސާނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ގުނަވަންތަކުން އޭނާ إقرار ވިޔަސް އަދި ނުވިޔަސް ހެކިދާނެ ކަމަށް ސާފުކޮށް ހެކިދޭނެއެވެ.)

(١٥) އަދި (އޭނާގެ ދޫ) އޭނާ ހެޔޮއޮގި عذر ދެއްކިޔަސް ވެސް ނުލިބޭނެއެވެ. (އެބަޔަ އެއިންސާނާ ހެޔޮއޮގި ވަރަށް ގިނަ عذر ތައް ދެއްކި ނަމަވެސް އޭނާގެ ހަށިގަނޑުގެ ގުނަވަންތަކުން އޭނާ ކުރި عمل ތަކަށް ހެކިދޭނެއެވެ.)

(١٦) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ވަޙީ ބާވައިލެއްވުމުގައި ހަލުއިކޮށް ނިމިގެންނުދާނެތީ (އަވަސް އަވަހަށް ދަސްކުރުމަށްޓަކައި) ކިޔެވުމުގައި ދުލުގެ ޙަރަކާތް ނުކުރައްވާށެވެ.!

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން ކިޔެވުން ހިތުގައި އެ قُرْآن ޖަމާކޮށްދެއްވުމާއި އަދި ކިޔެވުމުގައި ހިތުގައި قُرْآن ސާބިތުކޮށްދެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ލާޒިމުކަމެކެވެ.

(١٨) ފަހެ جِبْرِيْل عليه السلاّم ގެ ދުލުގެ މަތިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ قُرْآن ގެބަސްކޮށް ބާވައިލައްވައިފިއްޔާ ފަހެ އެ قُرْآن އާއި ތަބާވެ ވަޙީގެ ކިޔަވާށެވެ. ((އެގޮތަށް ހިތަށް ވިދާޅުވާށެވެ.))

(١٩) ދެން އެ قُرْآن شَرَح تَفْسِيْر ކޮށްދެއްވުމަކީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ލާޒިމުކަމެކެވެ.

(٢٠) ކަންޏައްހަމަ ކަލޭމެން ވަގުތުން ލިބޭ ދުނިޔެ ލޯބިވެއެވެ. އަދި ހެއްޔެރެއްޔެވެ؟

(٢١) ކަލޭމެން މިއަވަސް ވެގެންވާ ދުނިޔެއަށް ލޯބިކުރަނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެން آخِرَة ދޫކޮށްލަނީއެވެ.

(٢٢) އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތައް އަލިވެ އުފާވެ ތާޒާވެގެންނެވެ. ( އެއީ މުއުމިނުންގެ މޫނުތަކެވެ.)

(٢٣) އަދި އެމޫނުތަކުގެ ވެރިން ތިބޭނީ އެބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތު وَجْهُ ފެނުމަށް ބަލަބަލައެވެ.

(٢٤) އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތައް ވާނީ ހަޑިވެ ހިމަރުވެގެންނެވެ.

(٢٥) އަދި އެމޫނުތަކުގެ ވެރިން ޔަޤީންކުރާނެ ބުރަކަށި ބިނދާލާފަދަ ހާލުވާނެ ކަމެއް ދިމާވާނެކަމަށެވެ. އަދި ބުރަކަށިތަކާއި ބިރުވެރި ކަންތަކެއް އެބަޔަ ކަންކަން ކުރެވުނު ކަމާއި ދިމާވާނެ ކަމަށެވެ.

(٢٦) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަފިރު އިންސާނާ ހިތްވަރާކަމަށް ނުވާނެއެވެ. މަރުވުމަށްފަހު مَحْشَرُ އަށް ޖަމާވާނެއެވެ. ހިސާބު ބެއްލެވޭނެއެވެ. ފަހެމަ ޖަޒާދެއްވޭނެއެވެ. ފަހެ ނަފްސު ނިކުމެ ރޫޙު ކަރުގެ ކަށިގަނޑާއި ހަމައަށް އަރައިދާއިރު އެބަޔަ މަރުވުމަށްފަހު ފަހެ ނުކުންނަން ގޮވާލެވޭއިރު ދެން ބޭނުންވާނެއެވެ.

وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

## ލުޣަތު

وَقِيلَ = އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ = ފަންޑިތަކުރާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ وَظَنَّ = އަދި އޭނާއަށް ޔަޤީންވެއްޖެއެވެ. أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެން ދުނިޔެއިން ވަކިވާނިކަން وَالْتَفَّتِ السَّاقُ = އަދި ކަކުލުގައި އެއްޗާވެއްޖެއެވެ. (ކަކުލުގައި ވަޅިވާނެއެވެ). بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ = އަނެއްކަކުލުގައި މައްސަލަ( ނުވަތަ އޭނާ ދުނިޔޭގެ ބަލާތާއި ވަރިވެ آخِرَة ގެ އުދަގުލާއި ކުރިމަތިވެއްޖެއެވެ.) إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة ދަތުރެވެ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ = ( ދުރާނަހަރުއް) ގެންދެވުންވަނީ فَلَا صَدَّقَ = ފަހެ އޭނާ އީމާންނުވިއެވެ. وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ = އަދި ނަމާދުކުރުމެއް ނުކުރިއެވެ، وَلَٰكِن كَذَّبَ = އަދި ދޮގުކުރިއެވެ؟ އޭނާ( قُرْآن ) ދޮގުކުރިއެވެ. وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ = އަދި އީމާންކަމުން ދުރުވެ ފުރަގަސްދިނީއެވެ. ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ = ދެން އޭނާ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ދިޔައެވެ. يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ = ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންވާ ހާލު أَوْلَىٰ لَكَ = ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ = ދެންވެސް ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ = ދެންވެސް ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ = ފަހެ ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ = އިންސާނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ = ހަމަ ބޭކާރުގޮތުގައި އޭނާ ދޫކޮށްލެވޭނެކަމަށް أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً = އޭނާއީ نُطْفَة އެއްކަމުގައި ނުވޭހެއްޔެވެ؟ مِنْ مَنِيٍّ = މަނީގެ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ = ތިރިގެންދާ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً = ދެންއޭނާ ލޭފުށިކަމުގައި ވިއެވެ. فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ = ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ހައްދަވައި ފުރިހަމަ ކުރެއްވިއެވެ. فَجَعَلَ مِنْهُ = ދެން އިންސާނާގެ ފަރާތުން ( ނުވަތަ މަނިކޮޅުވަރުން) އެކަލާނގެ ހައްދަވައިފިއެވެ. الزَّوْجَيْنِ = ދެމަފިރިން ( ނުވަތަ ދެ ބާވަތަކަށް) الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ = ފިރިހެން އަންހެން ދެޖިންސު أَلَيْسَ ذَٰلِكَ = އެކަލާނގެއީ ނުވޭހެއްޔެވެ؟ ( އެކަލާނގެ ދަރަޖަ ނުލިބޭހެއްޔެވެ؟) بِقَادِرٍ = އެކަލާނގެ ކަމަށްހުރި ޤުދުރަތުވެރިކަލާނގެއަކަށް عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾ = މަރުވެފައިވާ މީހުން ( އަލުން ) ދިރުއްވުމަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٧)** އެވަގުތު މަރަން حَاضِرُ ވުމާއި ކައިރިގައި ތިބި މީހުން ބުނާނެއެވެ. ފަންޑިތަ ހަދާނީ ކާކުބާވައެވެ؟

**(٢٨)** އަދި އެވަގުތު މަރަން حَاضِرُ ވީމާއެން ދުނިޔެއިން ވަކިވާނެކަން ޔަގީންވާނެއެވެ.

**(٢٩)** އަދި އޭނާގެ އެއްކަކުލުގައި އަނެއްކަކުލުގައި ގައި ކާތިވާނެއެވެ. ނުވަތަ ދުނިޔޭގެ ނިމުމާއި ވަކިވެ آخِرَةُ ގެ އުނދަގޫތަކާއި ކުރިމަތިލައިފާނެއެވެ.

ނޯޓް : މިއާޔަތްތަކުގެ މާނަތަށް އެތައް ގޮތަކަށް ތަފްސީރުކޮށްފައިވެއެވެ. އަޅުގަނޑު ލިޔުއްވައިލީ އެގޮތްތަކުގެ ތެރެއިން އެއްގޮތެވެ.

**(٣٠)** ( އޭ رِسُولُ الله އެވެ!.) قِيَامَة ދުވަހުން ފުރާނަތައް ގެންދެވެނީ ތިޔަބޭފުޅާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

**(٣١)** ފަހެ އޭނާ އެބަހީ -ކާފިރު އިންސާނާ- އީމާންނުވެއެވެ. އަދި އޭނާ ނަމާދެއް ނުކުރެއެވެ.

**(٣٢)** އަދި ކިއްޔެއް އޭނާ؟ އޭނާ قُرْآن ދޮގުކުރިއެވެ. އަދި އެކަލޭ އީމާންކަމުން ފުރަގަސް ދިނީއެވެ.

**(٣٣)** ދެން އަދި އޭނާ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ހިނގައިގަތީ ބޮޑާވެ ކިބުރުވެރިވެގެންނެވެ. فَخْرُ ވެރިވެ މަޖަލިސްކުރަމުންދާ ހާލުގައެވެ. ( އޭނާއަށް ބޮޑުވާނެއެވެ.)

**(٣٤)** ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުއްޓެވެ.

**(٣٥)** ދެންވެސް ކަލޭއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ފަހެ ހަލާކު ހުއްޓެވެ.

**(٣٦)** އަދި އިންސާނާ ހިތަނީ (އޭނާއަށް އެއްވެސް އަމުރެއްނުވެ ނަހީއެއްނުވެ ހިސާބެއްނުވެ އަދި ޖަޒާއެއްވެސް ނުދީ) ހަމަސްކަށް އޭނާ ދޫކޮށްލެވިގެންވާނެ ކަމަށް ހެއްޔެވެ.؟ ( އެހެންނުވާނެއެވެ. ހިސާބެއްވެވޭނެއެވެ. ޖަޒާވެސް ދެއްވޭނެއެވެ. )

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި ސިފަކޮށްދެއްވާފައިވަނީ أَبُو جَهْل ކަމުގައި تَفْسِيْرُ عِلم ގެ أَهْلُ ވެރިންކުރެ ބައެއްބަޔަކު ވިދާޅުވެފައެވެ. ނުވަތަ އެއީ އާންމުވެގެން ކާފިރުންނެވެ.

**(٣٧)** އޭނާ އޮތީ ރަހުމަށް އެޅޭ نُطْفَة އެއްކަމުގައި ނޫންހެއްޔެވެ؟

**(٣٨)** ދެން އޭނާވީ ލޭކޮޅެއްކަމުގައެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ހައްދަވައި ފުރިހަމަކުރެއްވިއެވެ.

**(٣٩)** އަދި އެއިންސާނާގެ ތެރެއިން ފިރިހެން އަންހެން ދެބައި އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ.

**(٤٠)** މިއެންމެހައި ކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް ބާރުވެރިކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ اللهُ އަށް މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުއްވުމުގެ ބާރު ނުލިބިވޮޑިގެންވާ ކަމުގައިވޭ ހެއްޔެވެ؟؟؟ ( ލިބިވޮޑިގެންވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

# إنسان سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الإنسان — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣١)

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۟ وَأَغْلَٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

هَلْ أَتَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން އައެވެ. عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ = ޒަމާންތަކުގެތެރެއިން ވަގުތެއް لَمْ يَكُن = އޭނާ ނުވެއެވެ. شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ = އޭނާގެ ނަންގަނެވޭފަދަ އެއްޗަކަށް (އޭނާއާބެހޭ ޒިކުރެއް ނުކުރެވެއެވެ.) إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ = އެއްވެ މިލުސްވެގެންވާ نُطْفَة އަކުން نَّبْتَلِيهِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ إمْتِحَانُ ކުރައްވާ ހިނދުވެ. فَجَعَلْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ލެއްވީމެވެ. سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ = އަޑުއިވޭ އަދި ފެންނަމީހަކު ކަމުގައި إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް މަގު ދައްކަވައިދީމެވެ. إِمَّا شَاكِرًا = އެހެންނަމަ އޭނާ ޝުކުރު ކުރާމީހަކަށްވުމަށް وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ = އަދި އެހެންނަމަ އޭނާ ކާފަރުވާމީހަކަށް إِنَّآ أَعْتَدْنَا = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރު ކުރައްވައިފީމެވެ. لِلْكَٰفِرِينَ = ކާފަރުންނަށް سَلَٰسِلَا۟ = ޒަންޖީރު وَأَغْلَٰلًا = އަދި ކަށިކޮޅުތަކާއި وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ = އަދި އަރައަރާހުރި އަލިފާނާއި إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ = ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮލަފާ މީހުން يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ = (ޝަރާބުވެރިވާ ތަށިން) ތަށިތަކުން ބޯނެވެ. كَانَ مِزَاجُهَا = އޭގައި އެކުލެވިގެންވާ كَافُورًا ﴿٥﴾ = ކާފޫރު ޗަސްމާ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا = އެއިން ބޯނޭ ފެނެވެ. عِبَادُ ٱللَّهِ = اللهُ ގެ އަޅުތަކުން ހަމައެކަނި

يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އެއާރު (އެއަޅުތަކުން އެދޭތަނަކަށް) ދުއްވާނެއެވެ. يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ = އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު) ނަދުރުތަކަށް ފުއްދައެވެ. وَيَخَافُونَ يَوْمًا = އަދި އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު) ދުވަހަކާއިމެދު ބިރުގަންނައެވެ. كَانَ شَرُّهُۥ = އޭގެ ބިރުވެރިކަންވިއެވެ. مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ = ފެތުރިގެން

## ꙮꙮꙮ إِجْمَالِي މާނަ ꙮꙮꙮ

(١) ހަމަކަށަވަރުން ޒަމާނުގެ ތެރެއިން އިންސާނާގެ ނަންގަނޑުވެގެންނުވާ ވަގުތެއް މައްޗަށް އައިސްފައިވެއެވެ. (އެއީ އޭނާ ދުނިޔެއަށް އައުމުގެ ކުރިންނެވެ.)

(٢) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހައްދަވާފައިވަނީ އެކުވެ މަސްދުނިވެފައިވާ نُطْفَة އަކުންނެވެ.މަނި ޚުދުވަރަކުންނެވެ. (އެއީ ފިރިހެނުންގެ نُطْفَة އާއި އަންހެނުންގެ نُطْفَة އެކުވެ މަސްދުނިވެގެންނެވެ.)

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް މަގުދައްކަވައިފީމެވެ. (އެއީ ރަނގަޅު މަގެވެ.) އެހެންޏާ އޭނާ ގަބޫލުކުރާ ޝުކުރުވެރިއަޅަކަށް ވުމަށެވެ. އެހެންޏާ އޭނާ ނާޝުކުރުވެރި ކާފަރަކަށް ވުމަށެވެ. (އެއީ އޭނާގެ އިޚްތިޔާރެވެ.)

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ކަސްތޮޅުތަކާއި ހިލިހިލާތަކާއި އަދި އަނދާ ހުރި އަލިފާން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ. (އެތަކެއް ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުންނަހުއްޓެވެ.)

(٥) (އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ކިޔަމަންތެރި ޞާލިޙު މާތް މީހުން އެބަޔާ - أَبْرَار ން - ފުރިފައިވާ ތަށިގެ ތަށިތަކުން ބޮންނެވެ. އޭގައި ކާފޫރު ތަކެތި އެކުލެވިގެންވާނެއެވެ. (އޭގެ މީރުކަމާއި ސާފުކަމުގެ މިންވަރު އިންސާނުކުރުވުމަށް ހަމައެކަނި ބުނެވިއެވެ.)

(٦) އެއީ اللّٰه ގެ މާތް އަޅުތަކުން ބޮއިމަށްޓަކައިވާ ކަނޑެކެވެ. (އެމީހުން ސުވަރުގޭގައި ތިބޭ ގަސްރުތަކުގައި) އެއާރު އެވަރަށް އޮހޮރުވާލުމުން އެމީހުން ބޮނީއެވެ. (ފެނުކަނޑާލާފައިވާ އެއަޅުތަކުން އެއިމީހުން ބޭނުންވާ ތަނަކަށް އެއާރު ދުއްވާނެއެވެ.)

(٧) އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު ނަދުރުތަކަށް ފުއްދާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގައި އުޅުނިރު އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ފެތުރިގެންވާ ދުވަހަކާއިމެދު ބިރުގަންނަ މީހުންނެވެ. އެދުވަހަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.

وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمِ وَلَقَّىٰهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُوا۟ جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾

## ލުޣަތު

وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ = އަދި އެމީހުން ( ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ކާއެތިކޮޅު ދިނީއެވެ. عَلَىٰ حُبِّهِۦ = އެމީހުންގެ

އަމިއްލަ ނަފުސަށް ބޭނުންތެރިކަމުގައި ލޯބިކުރުމާއި އެކުވެސް / ނުވަތަ އެމީހުން اللهއަށް ލޯބިވާތީގައި مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾

= މިސްކީނު މީހާއަށާއި ޔަތީމު ކުއްޖާއަށާއި އަދި ހައްޔަރުކުރެވިފައިވާމީހުންނަށް إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ = އަދި އެމީހުން(

އެއްމީހުންނާ مُخَاطَبُ ކޮށް ބުނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް ކާއެތިކޮޅު ދެނީ لِوَجْهِ ٱللَّهِ = الله ގެ

وَجْهُ ފުޅަށްޓަކައެވެ. لَا نُرِيدُ مِنكُمْ = އަހުރެމެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. جَزَآءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ =

ޢިވަޟުގެ އެއްވެސް ބަދަލެއްވެސް އަދި އަހުރެމެންނަށް ޝުކުރުކޮށް މަރުޙަބާ ކިޔުމެއްވެސް إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا =

ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން އަހުރެމެން ބިރުގަންނަނީ يَوْمًا عَبُوسًا = ކަންބޮޑުވާގެން މޫނުބުރު

ހެޔޮވެރިވަކަށިވާދުވަހަކުންނެވެ. قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ = އުނދަގޫކަން ބޮޑުވެގެންވާ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެބައިމީހުން

ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. شَرَّ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمِ = އެދުވަހުގެ ނުބައިކަމުން وَلَقَّىٰهُمْ = އަދި އެކަލާނގެ

އެމީހުންނަށް ދެއްވިއެވެ. نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ = މޫނުމަތީގައި ރީތިކަމާއި ހިތުގައި އުފާވެރިކަން وَجَزَىٰهُم = އަދި

އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާނެއެވެ. بِمَا صَبَرُوا۟ = އެމީހުން ކެތްތެރިވުމުގެ ސަބަބުން جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ =

ސުވަރުގެއާއި އަދި ހަރީރު ފޭރާން مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا = އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި ލެނގިލާފައި ތިބޭނެއެވެ. عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ

= ރީތި ސޯފާތަކުގައި ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުން ނުދެކޭނެއެވެ. شَمْسًا = އިރުގެ ގަދަހޫނުކަން وَلَا

زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ = ގަދަ ފިނިކަމެއްވެސް وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް ދިގުވެގެންވާނެއެވެ. ظِلَٰلُهَا

= އެތާނގެ ހިޔާ وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا = އަދި އެތަނުގެ މޭވާ ހިފުމަށް ފަސޭހަކޮށްދެވިގެންވާނެއެވެ. تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ = ހިފަން ފަސޭހަ

ކުރުވުމުން وَيُطَافُ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންގެ ކައިރިގައި ދައުރުކުރުވޭނެއެވެ. بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ = ރިހީގެ

ކަންވާރުތަކެއް / ރިހިގެ ތަށިތަކެއް وَأَكْوَابٍ = ފެންބޮތަށިތަކާއި ( كُوْبُ ކިޔަނީ ހުޅަނގެޅުމެއް ވަޅުގަނޑެއް ނެތް ތަށްޓަކަށެވެ.)

كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ = އޮށިތަކެއްފަދަ ބިއްލޫރިންނެވެ. ( އޮބަހާ ބިއްލޫރިފަދަ ސާފުކަންނެވެ.)

## إِجْمَالِي މާނަ

(٨) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް ކާއެއްޗެހި ބޭނުންވާ ހާލު ހުރުމާއެކުވެސް މިސްކީނުންނާއި ޔަތީމުންނާއި އަދި ހައްޔަރުވެފައިވާ މީހުންނަށް އެކާއެއްޗެހި ދިން މީހުންނެވެ. ނުވަތަ ﷲ ގެ ރުއްސެވުމުގެ ޓަކައި އެމީހުންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިން މީހުންނެވެ.

(٩) (އަދި އެކާއެއްޗެހި ދިނުމުން އެމީހުން ބުނެއެވެ.) އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް ކާއެއްޗެހި ދިނީ ﷲ ގެ ވަޖުހު ފެނުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަލާނގެ ރިޟާ ގަބޫލު ލިބިވަޑައިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން މިގެ އެއްވެސް ބަދަލެއް އަދި ކަލޭމެންގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ޝުކުރެއް އަދި ތަނާއެއް އަހުރެމެން ނުދަމެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ބިރުގަންނަނީ ކަންބޮޑުވާނެ ދުވަހަކުން ހަރުވާ އަދި ހިތްވަރަށް ބިރުވެރިކަންވެތި ކަންބޮޑުވާދުވަހު އަހުރެމެންގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން އަޒާބާއި ބިރުވެރިކަމާއިމެދު ދަމެވެ.

(١١) ފަހެ ﷲ ތަޢާލާ އެދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަމުން އެމީހުން ސަލާމަތް ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މޫނުތަކަށް ތާޒާކަމާއި އަލިކަންދެއްވައި އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް އުފާވެރިކަން ދެއްވައިފިއެވެ.

(١٢) އަދި އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކެތްތެރިވި ކަމުގެ ބަދަލުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް މާތްވެގެންވާ ސުވަރުގެ ދެއްވައި އަދި ފަޓުފޭރާން ދެއްވިއެވެ.

(١٣) އެމީހުން ސުވަރުގޭގައިވާ ސޯފާތަކުގައި ޖޮނިޖަހައިގެން މަޖައްސަނިގައި ތިބޭނެއެވެ. އަދި އެސުވަރުގޭގައި ތިބޭއިރު އަވީގެ ހޫނުކަމެއް އަދި ގަދަފިނިކަމެއްވިޔަސް އެމީހުންނަށް ނުދެކޭނެއެވެ.

(١٤) އަދި އެމީހުންގެ މަތީގައި އެސުވަރުގޭގެ ގަސްގަހުގެ ހިޔާއޮވެގެންވެއެވެ. އަދި އެގަސްތަކުގެ މޭވާތައް އެމީހުންނަށް ބޭނުންހާއިރަކު ގަނޑުކުރެވޭނެ ގޮތަށް ކިޔަމަންކޮށްދެވިގެންވެއެވެ. ( ކޮޅަށް ތިބެގެންވެސް އިށީނދެގެންވެސް އަދި އޮށޯވެ އޮވެގެންވެސް ބިންދުމަށް ހަމަޖެހިގެންވެއެވެ.)

(١٥) އަދި އެމީހުންގެ ގާތުގައި އެމީހުން ބޭނުންވެއްޖެ ކޮންމެ ހިނދެއްގައި ބޯތަކެތީގެ ބިއްލޫރިފަދަ ސާފު ރިހިގެ ކަންވާރުތައް ހިފައިގެން ޚާދިމުން ދައުރުކުރާނެއެވެ.

قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ⑯ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلاً ⑰ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلاً ⑱ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ⑲ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ⑳ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ㉑

## ލަފުޒީމާނަ

قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٍ = އެބިއްލޫރިވަނީ ރިހިންނެވެ. قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ⑯ = (ސުވަރުގޭގެ ހާދިމުންވަނީ)އެތަށިގަނޑު ހުންނަންވާވަރަށް – ގިނަ ނުވާނޭ އަދި މަދުވެސްނުވާނޭ ރަގަޅަށް މިންވަރުކުރައްވާފައެވެ. وَيُسْقَوْنَ فِيهَا = އަދި އެސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ. كَأْسًا = ތަށިއެއްތެރެ كَانَ مِزَاجُهَا = އެތަށްޓަށް ލާފައިވާ زَنجَبِيلاً ⑰ = ހިނގުރުގެ ތާސީރު عَيْنًا فِيهَا = އެއީ އެތާގާ ހުރެއެވެ. تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلاً ⑱ = އެހާރަކަށްކިޔަނީ سلسبيلُ އެވެ. وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ވަށައިގެން އެނބުރޭނެއެވެ. وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ = ތާއަބަދަށް ދުވަސްކުޑަ ޖަވާނުކުދިން إِذَا رَأَيْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނަށް އެކުދިން ފެނިވަޑައިގެންފާ حَسِبْتَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެކުދިންނާމެދު ހީކުރެއްވީ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ⑲ = ފެތުރިގެންވާ ރަތްމުތުތަކެއް ކަމުގައެވެ. وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ = އަދި އެސުވަރުގޭގައި ކަލޭގެފާނު ބަލައިލައްވާފާ رَأَيْتَ نَعِيمًا = ސިފަވެސް ނުވާވަރަ ނިޢުމަތް ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަންނާނެއެވެ. وَمُلْكًا كَبِيرًا ⑳ = އަދި މިންވަރުނުކުރެވޭވަރަ ބޮޑު ވެރިކަމެއް عَالِيَهُمْ = އެމީހުންގެ އަށްގަނޑުމަތީގެ ހެދުމަކަށް ހުންނާނީ ثِيَابُ سُندُسٍ = ފަތިލިގެ ސިލްކުހެދުމެވެ. خُضْرٌ = ފެހިކުލައިގެ وَإِسْتَبْرَقٌ = އަދި ފަށުލިއިގެ ބޯހެދުމެވެ. وَحُلُّوٓاْ أَسَاوِرَ = އަދި އެމީހުން އުޅަތްއަޅުވާނެއެވެ. مِن فِضَّةٍ = ރިހީގެ (އަދި އެހެންއާޔަތެއްގައި ރަންގެއުޅަތްވެސް އަޅުވާނެކަމަށްވެއެވެ.) وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް ބޯންދެއްވާނެތެވެ. شَرَابًا طَهُورًا ㉑

= شَرَابًا طَهُورًا އީ ނަޖިހަކުނުވާ طَاهِرُ ޖާމެއްވެ

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އެބިއްލޫރި ރިހި ފެތުރެއެވެ. (އެބަހީ އެކަންވާރުގައި ރިހީގެ ހުދުކަމާއި ބިއްލޫރީގެ ސާފުކަން އެކުލެވިގެންވެއެވެ.) އަދި އެކަންވާރުން ބޮޑާ ބޭނުންވާވަރަކަށް ދިނަންކާރު މަދުވެސް ނުކޮށް ހުންނަންވާ މިންވަރަށް ޚާދިމުން އެމިންވަރު ކުރައްވައެވެ.

(١٧) އަދި ސުވަރުގޭގައި އެމީހުންނަށް ޒަންޖަބީލުގެ މާއްދާ އެކުލެވިގެންވާ ރާތަށި ބޯންދެވޭނެއެވެ.

(١٨) އެއީ ސުވަރުގޭގައިވާ سَلْسَبِيْل އެވެ ކިޔާ އާރެކެވެ. އެއީ އޭގެ މިރުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ ދިޔާވެއްޖެހެން އާރާ ފެސޯރަ އަދި ބޯހިވާ އާރާ ބޯއިމަކަށެވެ.

(١٩) އަދި ނުހަނު ރީތި ދުސްކުދިރާ ތަނބާ ކުޅޭ ކުދިން ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންގެ ޚިދުމަތުގައި އުޅުނާނެ ވަރަށް ގިނައިން ފެތުރިގެންވާނެއެވެ. އެކުދިން ކުޅެއެއް ފިލައިގެން ހުރިހާ ފަރާތަށް ސިކުނޑީގެ ފޮނިކަމާއި ރީތި ލޮލަކަށް މުތަކަށް ހުންނެވެ.

* ދަންނަށެވެ. ސުވަރުގޭގައިވާ ކުޑަކަމެއް ނަންބަރީގެންވާ ކަންކަމެއް ވާހަކަ ކަނޑައެޅެ އަދި ކަންކަމަކާ އެއީ ހަމަ އިންސާނާގެ ވިސްނުމަކަށް ގެނައުމަކަށް ފުރުހަތުމުގެ ކަލަވެރިކަމަށް ވަގުތަކަށެވެ. އޭގެ ދަރަޖާގެ ރާސްތާ އަދި ކަލާރާވަލް ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ބަލާނެ ތަޅަފާ ވަޒީފާއެއް ކުރެވިފައިވެއެވެ. މިލަކަށް ބައްލަން ނުކެރޭނެއެވެ. ދެލަކުން ބަލާށާނަށް ބޭނުންކުރެވޭނެއެވެ. ތުލަކުން ފިހެލައި ބޮޑާ ރިޔާޟަތެވެ. ކަންފެތަކުން އެފެދުނަށްކުޅެ ލޮޅުއްޔަ އަދި ހިތުގައި އެއީ ދިރާލިބެސް ހިނގާ ފައިންވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ކަލާ ސުވަރުގެއަށް ވަދެއްގައި ބަލާލާ ސިފަކުރުމަށް ނުހެދުމަށް ކަލާ ދަންނާނެއެވެ. އަދި މިންވަރު ނުކުރެވޭފަދަ ބޮޑު ވެރިކަމާއި ސަލަފު ދަންނާނެއެވެ.

(٢١) ސުވަރުގެވަންތެރިންގެ ހަށިގަނޑުމަތީގައި ޖެހިފައިވާނީ ހުދުވިދާ ސުންދުސްގެ ހަމަރާ ފިޔާކަރު ރަނގަޅަށް ފެހެއް އިސްތަބްރަޤް ކިޔާ ބަމަތި ފޭރާމެވެ. އަދި އެބައިމީހުންގެ އަތުގައި ރިހިން ހެދި ހޭރުވާ އަލަސްފިރިތަކެއް ވެދޭނެ. އަދި އެބައިމީހުންނަށް شَرَابًا طَهُورًا އެވެ ކިޔާބައިމުއް ބޯންދެވޭނެއެވެ.

ދަންނަށެވެ. މިސާރަތަކީ އިމާމީ ރަހީމް އެހެނިހެން ބަސްތަކުގައި ގިނައިން މާނަކުރާ ބަހެކެވެ. فَاطِرُ ސުރަތުގައިވާ ރަށްގެ އެހެނިހެން ބަސްތަކުގައި ވާނެ އެވެ. މިފަދައިން ޖަމާކުރައްވާ ރަހީމް ނިމުމާ އާދޭގެ އެބަސްތަކަށް އެހެން ނިސްބަތްކުރެވެއެވެ.

އަދި ދަންނަށެވެ. شَرَابًا طَهُورًا އެވެ ކިޔާބަސްގެ މާނައަކީ ވަރަށް طَاهِرُ ބޮއިމެއްދީއްވާނެއެވެ. އެއީ اللهُ ދެއްވާ ނަ خَاصَّ ބޮއިމެކެވެ. أَبُو قِلَابَة އާއި إِبْرَاهِيْمُ النَّخَعِيْ އާއި ދެކެވަޑައިގަތީމެވެ. ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ކާއެއްޗާ ގެންގޮސްދޭނެ. އެއްޗެހިތަކުގެ ތެރޭގައި ވަރަށް ރީތި ވަރަށް طَاهِرُ ބޮއިމެއްދޭނެއެވެ. އެއީ اللهُ ގެ خَاصَّ ކަމާމެއްކަމެވެ. އެބައިންގެ ބަނޑުގައި ގޮއްސަ ރަސްކަލާނާ މަސްތަކަށް ވެދޭނެއެވެ. އެބޮއިމަކީ شَرَابًا طَهُورًا އެވެ.

= فَتْحُ القَدِيْر =

إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

## މުފްރަދާ

إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ = ( އަހުލުވެރިޔުންނަށްދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތްތައް.) މިހުރިހާ ނިޢުމަތަކީ ތިޔަބޭފުޅުންނަށް ޘަވާބުގެ ގޮތުގައެވެ. جَزَآءً = ( ހަމަވުމާއެކު ދަރުމަވަންތަ ބަދަލުގެ ގޮތުން ) وَكَانَ سَعْيُكُم = އަދި ތިޔަބޭފުޅުންގެ عَمَلُ ވެއްޖެއެވެ. مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ = ޝުކުރުވެ ޤަބޫލުކުރެވޭނެ އަގުހުރި ކަމަކަށް. إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް (ބައިބައިކޮށް) މިބާވައިލެއްވީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ٱلْقُرْءَانَ = قُرْآنُ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ބާވައިލެއްވުމަކުން فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ. لِحُكْمِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނިޔާކުރެއްވުމަށް وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރެއިން ކިޔަމަނެއް ނުވާށެވެ. ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ = ފާފަވެރިޔަކަށް ނުވަތަ ކާފިރަކަށް وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ. بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ = ހެނދުނާއި ހަވީރު ( އެކަލާނގެއަށް ޛިކުރު ކުރައްވާށެވެ. وَمِنَ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ތެރެއިން فَٱسْجُدْ لَهُۥ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ސަޖިދަކުރައްވާށެވެ. ( އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. وَسَبِّحْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށް تَسْبِيح ކުރައްވާށެވެ. لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ = ދިގު ރޭގަނޑެއްގައި – އެބަހީ ރޭގަނޑުގެ ގިނަ ވަގުތުތަކެއް–

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٢)** ( އަދި ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް الله حَضْرَة ން ނިޔާއިއްވާވާނެއެވެ.) މިހިރާ نِعْمَةُ އަޅޭ ކަލޭމެންނުކުރި ރަގަޅު އަމަލުތަކުގެ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުން الله ދެއްވާފަދަވަކަށްއެވި فَضْلُ ވަންތަކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ އަމަލުތަކެއްވެސް ގަބޫލުވެ ޝުކުރުވެރި ވެވިގެންނެވެ.

**(٢٣)** ( އޭ رَسولُ الله އެވެ) ހަމަކަށަވަރުން ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް މި قُرْآنُ މިބާވާތްތަކަށްވަސް ހަމަތިމަން ރަސްކަލާނގެއެވެ.

**(٢٤)** ( އޭ رَسولُ الله އެވެ!) އެހެންކަމުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حُكم ފުރިހަމަ ކުރައްވަންދެން ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެތެރެއިން ފާފަވެރިއަކަށްވިޔަސް އަދި ކާފަރަކަށްވިޔަސް ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަނުވެ ނުވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ( އެއީ مَكَّة ގެ مُشْرِك ންނުކުރު عَتَبة ابْنُ رَبِيْعَة އާއި الوَلِيْد بْنُ المغِيْرَة އާއި ފަދަމީހުން ކަމުގައިވެސް ބުނެވެއެވެ.)

**(٢٥)** އަދި ކަލޭގެފާނު ހެނދުނާއި ހަވީރު އެކަލާނގެ ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!.އެބަހީ އެކަލާނގެއަށް ذِكْرُ ކުރައްވާށެވެ. !

**(٢٦)** އަދި ރޭގަނޑު އެކަލާނގެއަށް ސަޖިދަކުރައްވައި އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ.! އަދި ރޭގަނޑުގެ ދިގުވަގުތު އެކަލާނގެއަށް تَسْبِيْح ވިދާޅުވާށެވެ!.

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَّحْنُ خَلَقْنَٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

## މުރާދު

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުން ( ވަގުތީ މިދާދުނިޔަށް) تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ = މިއަވަސްވެގެންވާ ތަކެތި( ދުނިޔެއަށް) ލޯބިދެކެނީއެވެ. وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ = އަދިއެމީހުން އެމީހުންގެ ފަހަތަށް ދޫކޮށްލަނީއެވެ. يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ = ބަރުވެގެންވާ ދުވަހެއް. نَّحْنُ خَلَقْنَٰهُمْ = އެމީހުން ހެއްދެވީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ގުޅުމަތާއި ނާރުތައް ގަދަކޮށް ދެއްވީމެވެ. وَإِذَا شِئْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ = އެމީހުން ފަދަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލު ކުރައްވައިފީމެވެ. (އެމީހުންގެ ސިފައާ ސޫރަ އެހެން ސިފަތަކަކަށް ބަދަލު ކުރައްވައިފީމެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން ހަލާކުކުރައްވައިފީމެވެ.) تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ = ބަދަލުކުރެއްވުމަކުން. إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތަކީ ނަސޭހަތްތެކެވެ. ވަޢުޒެކެވެ. فَمَن شَآءَ = ފަހެ އެދޭމީހަކު. ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ = އެމީހާގެ رَبُّ ގެ ހަޟްރަތަށް ރުޖޫޢަވާށެވެ. سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ = މަގެއް. وَمَا تَشَآءُونَ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަކަށް އެދޭކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ = ﷲ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މެނުވީ. إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ ވޮޑިގެންވީ. عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ = ދަންނަވޮޑިގެންވާ ޙިކުމަތްވަންތަ ކަލާނގެކަމުގައެވެ. يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާމީހަކު ވައްދަވައެވެ. فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ = އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ތެރެއަށް. وَٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިން. أَعَدَّ لَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވިއެވެ. عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾ = ވޭންދެނިވި އަޒާބެއް.

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٧)** ހަމަކަށަވަރުން މިބައިމީހުން އެބަޔަ ވަގުތުގެ ކާފަރުންނާއި ދުންޔަވީ އެތަކެތީގެ އަސްލުތަކުން ) މިފަހާރުވަނީވެ އަވަސްތުރިތަކަށް ލޯބިކުރަނީއެވެ. އަދިއެމީހުން އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ބަރުވެގެންވާ ދުވަހެއް ދޫކޮށްލަނީއެވެ. އެއީ އުދުވަހުގެ ކަންތައް ދަތިވެގެންވާ قِيَامَة ދުވަހެވެ.

**(٢٨)** އަހުރެމެން ހެއްދެވީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހުޅުވަޅުތާއި ނާރުކަށާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގަދަކޮށްދެއްވީމެވެ. ބާރުބަލަކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގެންނެވިނަމަ އެމީހުންގެ ހެއްދެވުން ބަދަލުކުރައްވައި ފަދައިގެ އެމީހުން ހަމަ އެފަދަ ބައެއް ގެނައުން الله އަށް ކުޅަދާނަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

**(٢٩)** ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތުގައި މިވަނީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة އާއި عِبْرَة އެވެ. ފަހެ އެދެވިހެނީ އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް މަގުހޯދުމަށް ދެވޭގޮތް އިހުތިޔާރުކުރާށެވެ. އެއީ އިމާންވެ ހެޔޮއަމަލު ކުރުމުގެ ފަރުވާއެވެ.

**(٣٠)** އަދި الله އިރާދަކުރައްވައިވިއްޔާމެނުވީ ކަލޭމެންނަކަށް އެދިވަޑައިގެންނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله ވޮޑިގެންވަނީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

**(٣١)** އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން އެކަލާނގެ رَحْمَةُ ގެތެރެއަށް ވައްދަވައެވެ. (އެއީ އެމީހުންގެ ނިޔަތް ތެދުވެރިވުމުންނެވެ.) އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވަނީ ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެވެ.

# مرسلات سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المرسلات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥٠)

وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٌ ﴿٧﴾ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا ﴿١﴾ = ވިދިވިދިގެން ޖެހޭ ރަގަޅުވައި ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ = ގޮސްފުންނާފަދަ ގަދަވައި ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ﴿٣﴾ = އަދި ވާޔާ ފެންގެނެ ރަގަޅަށް ފެތުރުއްވާ ވިލާ ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން ( حَقُّ އާއި بَاطِلُ އަދި حَرَام އާއި حَلَٰلُ ރަގަޅަށް ފަރަގުކޮށްދެއްވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ = ފަހެ وَعْظُ نَصِيحَة ގެ ذِكْرُ އާއިގެން ވަޙީގެންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގެންދެއްވައި ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ = لله ގެ حضرة ން ޢުޛުރާއި އިންޒާރުގެ ގޮތުން إِنَّمَا تُوعَدُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް وَعْدُ ވެވިގެންވާ ކަންތައް لَوَٰقِعٌ ﴿٧﴾ = ކަނޑައެޅިގެން އޮކަން ޖެހޭނެއެވެ. އުކަން ރޯނނާނެއެވެ. ( މިއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ޚަބަރެވެ.) فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ = ފަހެ ތަރިތައް އަލި ނެތި ފުހެވި އަލިކަން ފިލައިގެން ހިގައްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ = އަދި އުޑު ފަޅައިގެން ގޮސް ދުރުވެ ފޮޅިއްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ = އަދި ފަރުބަދަތައް ހިމަނުން ފުނޑުވެ ކުދިކުދިވެ ވައިން ބުރައިގެން ހިގައްޖެއްޔާ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾ = އަދި ރަސޫލުބޭކަލުންނާއި (އެބޭކަލުންގެ އުއްމަތްތަކާއި ދެމެދު ނިޔާކުރެއްވުމަށް) ވަގުތެއް ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާ

## ޢާއަރުވަދިލްދުއް

ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގެ ކުރީގެ ފަސްއާޔަތުގެ ތަފްސީރުކުރެއްވުމުގައި ތަފްސީރު އިޚްތިލާފުވެރިވެގެން ވެދިޔައީ ބަސްތަކާއެކު ފެތިފައެވެ. އާޔަތްތަކުން ބަލައިލައްވާނެ ވިދާޅުވެއްވީ – وَالْمُرْسَلات – وَالْعَصِفَات – وَالنَّاشِرَات – فَالْفَارِقَات – فَالْمُاالقِيَات – މި ފަސްއާޔަތުގެ މާނައިގެ ވައިގެ އިޚްތިލާފުވެރިކަމެވެ. އަދި އަންނަބައި ބައެއްގެން ވިދާޅުވާ އެއީ މަލާއިކަތުންނެވެ. އަދި އަންނަބައިބައެއްގެން ވިދާޅުވާ ފުރަތަމަ ތިން އާޔަތް އެއީ ވައިރޯޅި ޚާއްޞަ ވާނީއެވެ. އަންނަ ދެއާޔަތް އެއީ މަލާއިކަތުންނަށް ޚާއްޞަވާނީއެވެ.
ދެންވަނީ މިބައިގެ ތަފްސީރު ތަފާސީލުކޮށްދޭ ޢިލްމުވެރިން އާއްމު مُعْتبر تَفْسِير ތަކުގެ مُؤَلِّف إبْن جَرِير الطبري ވިދާޅުވީ އެބައިން ވަކިނުކުރެއްވުމެވެ. އެކަމަށް ދަލީލު ނުހުރީތީއެވެ. ދެން އެބައިން ދޭން ވިދާޅުވީ ހުރިހާ ބަސްމަގުތަކެވެ. وَالله أَعْلَم . މިތަރުޖަމާ ދާކުރެވިފައި ވަނީ އެގޮތުގެ މަތީންނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ވިދިވިދިގެން ޖެހޭ ހަރުގަދުވައި ގަންދެއްވައި الله ހުވައިވަޑައި ގަންނަވައެވެ.

(٢) އަދި ތޫފާނު ހަލާކުވާފަދަ ގަދަވައި ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٣) އަދި ވާރޭވާރޭގައިން (ފެންވެރި ވާރޭގެއް) އުފެދޭ ފޮނުވާ ވައިތަކެއް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٤) ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން ހައްގާއި ބާޠިލު އަދި ހަލާލާއި ހަރާމް ފަރަގުކުރައްވާ މަލާއިކަތުންނާ ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٥) އަދި ވަޙީއާއި ނަސޭހަތް އަދި އިންޒާރާއިގެން ވަޙީގެންނަވާ މަލާއިކަތުންނާ ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޑައިގަންނަވައެވެ.

(٦) އަދި އެބައިމީހުން އުފައްދަވައިދެއްވި الله ގެ ބަސްބަހުން ޢުޛުރާއި އަދި އިންޒާރު ގެ ގޮތުންނެވެ. މިހުރިހާ އެއްޗަކާ ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޑައިގަންނަވާ ބަޔާންކުރައްވާ ކަމަކީ. އެކަމަކީ

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވަޢުދުވެވުނު ކަންތައް ހަމަކަށަވަރުން ވާހުށީއެވެ. ޤިޔާމަތްދުވަސް ކަމުގައެވެ. އެއީ ޝައްކުކުރުން ދުރުވާ ކަމަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ ޙަޤީޤަތެވެ. އެއީ އަންނާނެ ކަމެކެވެ.

(٨) (އެދުވަހު ކަންތައް ހިނގާނީ؛) ތަރިތަކުގެ ނޫރު ފިލައިގެން އަނދިރިވެއްޖެއްޔާއެވެ.

(٩) އަދި އުޑު ފަޅައިގެންގޮސް ދޮރުވެ ފޮޅިގެއްޖެއްޔާއެވެ.

(١٠) އަދި ފަރުބަދަތައް އެގޮ މަކާނުން ފުނޑިވި ކުދިކުދިވެ ބުރުބުރައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާއެވެ.

(١١) އަދި ރަސޫލު ބޭކަލުންނަށް (އެބޭކަލުންނާއި އުންމަތްތަކާދެމެދު فَيْصِلَة ކުރުމަށް) ވަގުތު ކަނޑައެޅިއްޖެއްޔާއެވެ.

لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾ أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾

## ތަރުޖަމާ

لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ = އެބޭކަލުން ފަސްކުރެވުނީ ކޮންދުވަހަކަށްޓަކައި ހެއްޔެވެ؟ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ = އެއީ فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަހަށެވެ. ކަންތައްތައް ނިޔާކުރައްވާ ދުވަހަށެވެ. وَمَا أَدْرَاكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ.؟ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ = فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަހީ ކޮންދުވަހެއްކަން؟ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( ގަދަ عَذَابُ އާއި ހަލާކު ހުއްޓެވެ.) لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް أَلَمْ نُهْلِكِ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވަންނަހުށީމުހެއްޔެވެ؟❁ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ = އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން. ( އިސްވެދިޔަ އުންމަތްތަކުގައި މިތި ދޮގުވެރިން.)❁ ثُمَّ نُتْبِعُهُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނާ ތަބާކުރައްވާ ހުށީމެވެ. (އެބަހީ ދެން އެމީހުންގެފަހުން ހަލާކުކުރައްވާހުށީމެވެ.)❁ الْآخِرِينَ ﴿١٧﴾ = ފަހުގެ މީހުން. ( އެބަހީ މުޙައްމަދުގެ ޤައުމު ދޮގުވެރި މީސްތަކުން)❁ كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރައްވާ ހުރި އެގޮތަށެވެ.❁ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ = مُجْرِم ނުބައި މީހުންނާ ދެކު.❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( ގެއްލުމާއި ހަލާކު) ހުއްޓެވެ.❁ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް ❁ .أَلَمْ نَخْلُقكُّم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ނުހައްދަވަންހުށީމުހެއްޔެވެ؟❁ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ = ދެރަ ނިކަމެތިވެގެންވާ ފެންތިކަކުން. ( نُطْفَة އަކުން)❁ فَجَعَلْنَاهُ = ދެން ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ نُطْفَة ލެއްވީމެވެ.❁ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ = ރައްކާތެރިވެގެންވާ ތަނަކަށް. ( ރަޙިމުގެ ތެރެއަށް)❁ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ = ކަނޑައެޅިގެންވާ މުއްދަތަކަށް. (ބަލިވެ އިންނުމުގެ މުއްދަތަކަށް)❁ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا = ފަހެ ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަމާ މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. (ގުނަވަންތަކާއި ސިފަތައް ބަރާބަރު ކުރެއްވީމެވެ.)❁ فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ މޮޅު ފަރާތްތަކުގެ މިންވަރުކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( ގެއްލުމާއި ހަލާކު) ހުއްޓެވެ.❁ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾ = ދޮގުވެރިންނަށް.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެބޭބޭކަލުން ފަސްކުރެވުނީ ކޮންދުވަހަކަށްޓަކައިހެއްޔެވެ.؟

(١٣) އެބޭބޭކަލުން ފަސްކުރެވުނީ( އެބަހީ ދުނިޔޭގައި އެބޭބޭކަލުންނާއި އުންމަތްތަކާއިމެދު فَيْصِلَة ނެރުއްވުން ފަސްކުރެވުނީ) ކަންތައްތަކަށް فَيْصِلَة ކުރައްވައި ހިސާބުބައްލަވާ ދުވަހަކަށެވެ.

(١٤) އަދި އެފަދަ فَيْصِلَة ކުރައްވާ ދުވަހަކީ ކޮން ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދެއްވީ ކޮންކަމެއްތޯއެވެ؟ ( ފަހެ މިފަދަ ސުވާލަކީ އެކަމުގެ މުހިންމުކަމާއި ސީރިއަސްކަން ހާމަކުރައްވަމުން ކުރައްވާ ސުވާލެވެ.)

(١٥) އަދި ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( وَيْلُ އަކީ ގަދަ ޢަޛާބެކެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ވަކި وَادِي އެކެވެ.) ނުވަތަ وَيْلُ އަކީ ހަލާކަށްކިޔާ ނަމެކެވެ. އެބަހީ ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން ހަލާކު ހުއްޓެވެ. މިއެވެ.

(١٦) އިސްވެދިޔަ މީސްތަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވަމުހެއްޔެވެ.؟ ( އިސްވެދިޔަ މީހުންނަށް އެންގެވި ބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ آدَم ގެފާނުގެ ޒަމާނުން ފެށިގެން مُحَمَّدُ صَلَّي الله عَلَيه وَسَلَّم އާއި ހަމައަށް އައި އުންމަތްތަކުގެ ރަސޫލުން ބޭކަލުން ދޮގުކުރި މީހުންނެވެ. އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވީ ގޮތްމިއެވެ.)

(١٧) ދެން ފަހުގެ މީހުން އެމީހުންނާއި تَبَعَ ކުރައްވާ ހެއްދެވީމެވެ. ( އެބަހީ ފަހުގެމީހުންވެސް ރަސޫލާ ދޮގުކުރިކަމުގައި އެމީހުންނާ އެއްގޮތަށް ހަލާކު ކުރައްވާހުށީމެވެ. ފަހުގެމީހުންނަކީ އެންމެފަހުގެ ޒަމާނުގެ مُحَمَّد صَلّى الله عليْه وَسلم ރަސޫލާގެއިން ދޮގުކުރި ކާފިރުންނެވެ. އެމީހުންވެސް ރަސޫލާ ދޮގުކުރީ މީހުންނެވެ. އޭގެ އެންމެ ފުރަތަމަ ބަޔަކީ މަކާގެ މުޝްރިކުންނެވެ. ދެންވެސް އަދަބު ދެއްވާނެއެވެ.)

(١٨) މުޖުރިމުންނާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރައްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(١٩) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

(٢٠) އަދި ނިކަމެތިވެގެންވާ ފެންތިއްކެއްޗަކުން އެބަހީ نُطْفَة އަކުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ނުހައްދަވަމުހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ކަލޭމެން ހައްދަވާފައިވަނީ ފެންތިއްކެއްޗަކުންނެވެ.

(٢١) ދެން އެ نُطْفَة قرار ވެގެން ރައްކާތެރި ތަނަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. (އެއީ އަންހެނުންގެ رَحِم ގެތެރެއަށެވެ.)

(٢٢) އެއީ ކަނޑައެޅި عَين ވެގެންވާ مدت އަކަށެވެ. (އެއީ ބަލިވެއިނުން ދުވަސް ފުރިހަމަވުމަށެވެ.)

(٢٣) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ نُطْفَة މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ ގުނަވަންތަކާއި ސިފަތަކާއި ބާވަތްތައް ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް މިންވަރުކުރެއްވީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގީ ރަނގަޅަށް މިންވަރުކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(٢٤) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا ۝٢٥ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ۝٢٦ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ۝٢٧ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٢٨ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ۝٢٩ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ ۝٣٠ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ۝٣١ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ ۝٣٢ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ۝٣٣ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٣٤ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ۝٣٥ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ۝٣٦ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٣٧ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ ۝٣٨ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ۝٣٩ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٤٠

## ލުޣަތު

أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ = މިމަންޒަރުސްތަކާއިގެ ބިންބުރުގަނޑުވަން ހެއްދީމު؟* كِفَاتًا ۝٢٥ = ޖަމާކުރާ އެއްޗަކަށް
އެއްޗެއްކަމުގައި* أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ۝٢٦ = ދިރިތިބޭއެއްޗެހި މަރުވެތިބޭއެއްޗެހި. ❁ وَجَعَلْنَا فِيهَا = އަދި އެތާނގައި
މިމަންޒަރުސްތަކާއިގެ ފުއްޕިލޭ. ❁ رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ = އުސްފަރުބަދަތަކަށް. ❁ وَأَسْقَيْنَٰكُم = އަދި
މިމަންޒަރުސްތަކާއިގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮންނަށްދިނީ. ❁ مَّآءً فُرَاتًا ۝٢٧ = މީރުފެން. ❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ
ހުއްޓެވެ. (عَذَابُ ނުވަތަ ހުއްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٢٨ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ❁ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا = (ތިޔަދުވެގަންނާށެވެ.)
ތިޔަބައިމީހުން އެއްޗެއްކަމުގައި ދޮގުކޮށް ތިބިތާވެ. ❁ كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ۝٢٩ = އެއްޗެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރާ
ތަކެއްޗަށް. ❁ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ = (ދުމުގެ) ހިޔަނި ގަނޑަށް ތިޔަދުވެގަންނާށެވެ. ❁ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ ۝٣٠ = ތިންބައެއްގެ
ފުރި (ތިންބައިން ބެހިގެންވާ ދުމެއްގެ ހިޔަނި ގަނޑަށެވެ.) ❁ لَّا ظَلِيلٍ = ހިޔަނި ނުލިބޭ. ❁ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ۝٣١ =
އަދި އަލިފާނުގެ ހުލިފަސް ފިޔަވައިނުދޭ އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައިވެސް ނުވާނެއެވެ. ❁ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ =
ހަމަކަށަވަރުން އެތަކެއް އަލިފާނުގެ ކަނިތަކެއް ހެޅައެވެ. ❁ كَٱلْقَصْرِ ۝٣٢ = ބޮޑު ބިނާއަކާ އެއްފަދަ. (ބޮޑުވުމުގައި
ބޮޑު). ❁ كَأَنَّهُۥ = އެއްޗަކީ ހެއްދުވެ؟ އެފަދައިން. (އެކަނިކަނި ވަށްފަށި) ❁ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ۝٣٣ = ކަޅުޖަމަލު ތަކެއްފަދަ.
(ނުވަތަ ކަޅުކުލައިގެ ޖަމަލު ތަކެއްފަދަ.) ❁ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذَابُ ނުވަތަ ހުއްޓެވެ.) ❁
لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٣٤ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ❁ هَٰذَا يَوْمُ = މިދުވަހަކީ (މި ގިޔާމަތް ދުވަހަކީ) ❁ لَا يَنطِقُونَ ۝٣٥ = އެމީހުން
ބަސް ނުބުނާނެއެވެ. (ކާފިރުންގެ މީހުން ފަދަ ނުބައިމީހުންނެވެ.) ❁ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް
ހުއްދަ ނުދެވޭނެއެވެ. (ފަދަ ހުއްދަ ނުދެވޭނެއެވެ.) ❁ فَيَعْتَذِرُونَ ۝٣٦ = ފަހެ އެމީހުން އުޒުރު ދަންނަވާނެ. ❁ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. (عَذَابُ ނުވަތަ ހުއްޓެވެ.) ❁ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝٣٧ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ❁ هَٰذَا يَوْمُ
ٱلْفَصْلِ = މިއީ فَيْصِلَة ކުރައްވާ ދުވަހެވެ. ❁ جَمَعْنَٰكُمْ = މިމަންޒަރުސްތަކާއިގެ ތިޔަބައިމީހުން އެއްކުރައްވައި ހުރިއެވެ. ❁
وَٱلْأَوَّلِينَ ۝٣٨ = އަދި ކުރީގެ މީހުންނާއި. ❁ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް މަކަރެއް / ހީލަތެއް
ހުރިނަމަ. ❁ فَكِيدُونِ ۝٣٩ = އެމަކަރެއް ހީލަތެއް ހުރިނަމަ މިމަންޒަރުސްތަކާއިގެ އެއާއި ހަމަޖެހޭގޮތުން. ❁ وَيْلٌ

يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ = ދޮގުކުރިންނަށް.۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(٢٥)،(٢٦)،(٢٧)** ދިރިތިބިއެއްޗެހި މަރުވެތިބި ޖަމާކޮށް އެއްކުރާތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ނުހައްދަވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ އެދުވަހައްޔަށް ޖަމާކޮށް އެއްކުރާ ތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ހެއްދެވީމެވެ. އެއީ ދިރޭ އެންމެހާ ތަކެތި ބިންގަނޑުމަތީގައި އަދި މަރުވާތަކެތި ބިމުގެ ބަނޑުގައި ( ބިމުގެ ތެރޭގައި ) ޖަމާކުރައްވާވީމެވެ.) އަދި އުސްމިނުގައި އުސް ފަރުބަދަތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީމެވެ. އަދި މީރުފެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ބޮންދެއްވީމެވެ.

**(٢٨)** ދޮގުކުރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

**(٢٩)** ( مَحْشَر ގެ މައިދާނުގައި قِيامة ދުވަހުގައި ނަރަކަ ދޮގުކުރި މީހުންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ( ދުނިޔޭގައި ތިބިއިރު) އެއެއްޗެއް ދޮގުކުރި އެއްޗެއްގެ ދިމާއަށް ތިޔަބައިމީހުން ދާށެވެ.

**(٣٠)** ނަރަކައިގެ ތިންބައިގަނޑަކަށް ބެހިފައިވާ ދުންގަނޑުގެ ހިޔަލަށް ކަލޭމެން ދާށެވެ.

**(٣١)** އެހިޔަލުގައި އެއްވެސް ފިނިކަމެއް އަދި ނަރަކައިން އަރާ ހުޅުން އަލިފާންގަނޑުން ދުރުކަމެއް ފޯރުކޮށްދިނުމެއްނުވެއެވެ.

**(٣٢)** ހަމަކަށަވަރުން އެނަރަކަ ބޮޑެތި ބިލްޑިންގްތަކުގެ ކަހި ( ހުލިގަނޑު ) އުކާނެއެވެ.

**(٣٣)** އެފަންސޭރުވާސް ކަޅު ނުވަތަ ކަޅުކުލައިގެ ޖަމަލުތަކާއެވެ.

**(٣٤)** ދޮގުކުރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

ދަންނައެވެ. ތެތީސްވަނަ އާޔަތުގައިވާ جِمَلَتٌ صُفْرٌ މިކަލިމައިން ކުރި صُفْرٌ މިކަލިމައާގުޅޭ ތަފްސީރު އިލްމުވެރިންގެ ދެރޭގައި ބަސްމަދުވެފައިވެއެވެ. އެއީ ކަޅުކުލަ ދޫންކުލަމާލުދާގައެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ވިދާލުވަނީ އެއީ ކަޅުކުލަ ކަމަށެވެ. އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާލުވަނީ އެއީ ދޫން ކުލަ ކަމަށެވެ. ވީމާ މި ބަރުބޮ ހިނގާފައިވާގޮތަކަ ހަމަގޮތްކަނޑައެޅުމެވެ.

**(٣٥)** މިއަދު މިޒާތުގެ ދުވަހަކީ އެމީހުން އެބަހީ ނަރަކަވަންތައްވިހުން ވާހަކަދައްކާނުކުރެވޭނެ. ބަސްބުނުމާނެއެވެ. އެމީހުން ވާހަކަދައްކާކަށް ކުޅަދާނަވާނެއެވެ. އަދި ސިޔާކަތްތަކުގައި ބަންދުކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި އާދު ހިސާބު ބައްލަވާނިމުމަށް ނަރަކަތަށް ވައްދަވަނީއެވެ.

**(٣٦)** އަދި އެމީހުން ބަހަނާދައްކާ އުޒުރުވެރިވާކަށް އިޒުނަ ނުދެއްވޭނެއެވެ. އުޒުރުވެރިވުމަށް ހުއްދަ އެހެން ނުލިބޭނެއެވެ.

**(٣٧)** ދޮގުކުރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

**(٣٨)** (އެދުވަހު ނަރަކަވަންތަވެރި ދޮގުވެރިންނަށް އެންގެވޭނެއެވެ.) މިއަދަކީ މިއީ فَيْصِلَة ކުރާ ދުވަހެވެ. ކަލޭމެންނާއި އެބަހީ مُحمد صَل الله عَلَيه وَسَلَم އެއްމަތުގެ މީހުންނާއި އަދި އިސްވެދިޔަ أمة ތަކުގެއިވެސް ތިބި އެންމެހާ ދޮގުވެރިން ނަރަކަވަންތަވާގޮތަށް ޖަމާކުރައްވާދުވަހެވެ.

**(٣٩)** ދެން ފަހެ ނަރަކަވަންތަވާގޮތަށް ތަބަރެއްކަން މިއަދު عَذابُ އާއި ހަލާކުން ކަލޭމެން ފުރައިގެންދިއުމަށް ކަލޭމެން ހަލާކުމަށް ކަލޭގެ އަދި ހިލައެއްކެހިއްޔާ ނިކަންހަދައިބަލާށެވެ. ( އެއްވެސް މަކަރެއް ހިލައެއް ނުހުންނާނެއެވެ.)

**(٤٠)** ދޮގުކުރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

## މަޢުނާ

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ = ހަމަކަށަވަރުން ތަޤުވާވެރިން ވަނީ. ۞ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ = (ގަސްގަހުގެ ގަނޑުވަރުގެ ހިޔާތަކާއި އުނުގަނޑުގެ ނިޔަމަތްތަކުގައެވެ. ۞ وَفَوَٰكِهَ = އަދި މޭވާތަކާއި. ۞ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ = އެމީހުން ހިތް އެދޭވަރަށް. ۞ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ = ( އެމީހުންނަށް ނިޔާއިތުރުވާނެއެވެ.) ތިޔަބައިމީހުން ކައިބޯށިއްލަވާށެވެ. ۞ هَنِيٓـًٔۢا = ފަސޭހަކަމާ އަރާމާއި އެކު. ۞ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ކުރިކަންތަކުގެ ސަބަބުން. ۞ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޖަޒާދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. ۞ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ = ހެޔޮކޮށްދެނިވިމީހުންނަށް. ۞ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلٌ ހުށްޓެވެ. ( عَذابُ ހުރިހާފަދަ ހުށްޓެވެ.) ۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ = ކާށެވެ ކައި އަރާމުކުރާށެވެ. قَلِيلًا = ކުޑަވަގުތުކޮޅަކު إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ކުށްވެރިންނަކީ ފާފަވެރިންނެވެ. / ކުށްވެރިންނެވެ. وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلٌ ހުށްޓެވެ. عَذابُ ހުރިހާފަދަ ހުށްޓެވެ.)۞ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ = ދޮގުކުރިމީހުންނަށް. ۞ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވިއްޖެއްޔާ ٱرْكَعُوا۟ = ކަކޫފުން رُكُوعُ ކުރާށެވެ. / ނަމާދުކުރާށެވެ. لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ = އެމީހުން رُكُوعُ ނުކުރެއެވެ./ ނަމާދުނުކުރެއެވެ. وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ = އެދުވަހުން وَيْلٌ ހުށްޓެވެ. عَذابُ ހުރިހާފަދަ ހުށްޓެވެ.) لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ = فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ = ފަހެ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ؟ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾ = އެއަށްފަހު ދެން އެމީހުން އީމާންވާނީ ( އެބަހީ قُرْآن ދޮގުކުރާ މީހުން އީމާންވާނީ ކޮން ވާހަކައަކަށް ހެއްޔެވެ؟

## إجْمَالِي މާނަ

(٤١) ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިން އެދުވަހުން ތިބޭނީ ބޮޑެތިގަސްގަހާއި ގަދު ފަރުބަދަތަކުގައި ހިޔަލުގައެވެ، އަދި ޗާޝް ޗަޅުގެ މީރު ބޯއިމުގެ އާރުޅަވަތަށް ބޯއިމާ މަޖާނުގެއަށެވެ.

(٤٢) އަދިވެސް ހިތްއެދޭފަދަ މޭވާތަކާއި އުފާކުރުމުގައެވެ.

(٤٣) (އެދުވަހުން އަދިވެސް ނިޢުމަތްވެވޭނެއެވެ) ކަލޭމެން ފެނިއާދޭގޮތަކަށް ކާބޯތަކެތި ސަލާމަތުން މިއަދު ހިތްފަސޭހަކަމާއެކު ކައިބޮއިހަދާށެވެ.

(٤٤) ހަމަކަށަވަރުން އިޙްސާން ވެރިން ނަށް މިމަންދަރުސްކަލާނގެ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ.

(٤٥) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

(٤٦) (އޭ މުޝްރިކުންނޭ ދުނިޔޭގައި އަންގަސްރަށް) ކަލޭމެން ކުޑަކޮށް ކައިބޮއިހަދާ އަރާމުކޮށް ހަދާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ކުށްވެރިންނެވެ.(އިސްލާމްގެ عِبارة އަކީ އަށުރުގެ ތަހުރީމް ހުރި عِبارة އެއްކަމަށްވެސް އެވިދާޅު ކުރުވެސް ވެވުރިކަމާ އިންޒާރުވެ.)

(٤٧) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

(٤٨) ކަލޭމެން رُكُوعْ ކުރާށޭ - އެބަހީ ނަމާދުކުރާށޭ – އޭގެ ނަސްރުގެ ބަޔާނުވެއްޖައު އަދިވެސް ނަމާދުކުރާނުވަތެވެ. رُكُوعْ ނުކުރާނެތެވެ.

(٤٩) ދޮގުވެރިންނަށް އެދުވަހުން وَيْلُ ހުއްޓެވެ. ( عَذابُ އާއިހަލާކު ހުއްޓެވެ.)

(٥٠) ފަހެ އަދިވެސް މި قُرْآن ގެފަހުން ކޮން ހަދީޘަކަށް ތެދުވާނީ ހެއްޔެވެ؟

# النبأ سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النبأ | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٠)

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَٰكُمْ أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ ﴿١﴾ = އެމީހުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާއި ސުވާލުކުރަނީ ކޮންކަމެއްގެ ވާހަކައިންހެއްޔެވެ. عَنِ ٱلنَّبَإِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ خبرގެ ވާހަކައިންނެވެ. ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ = އެމީހުން އެއެއްޗަކާއިމެދު (ނުވަތަ އެކަމަކާއިމެދު) مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ = إختلاف ވެ ދެބަސްވާވާ އެތިބޭ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ = އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނެއް ނޫނެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިލާނެއެވެ. ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ = ދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނެއް ނޫނެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެނގިލާނެއެވެ. أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ނުހަދައްވަން ހެއްޔެވެ؟ مِهَٰدًا ﴿٦﴾ = ތަންމަތިއެއްކަމުގައި. وَٱلْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ = އަދި ފަރުބަދަތައް ބިމަށް ކަށިތަކެއްކަމުގައި (ނުހައްދަވަންހެއްޔެވެ.) وَخَلَقْنَٰكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ހެއްދެވީމެވެ. أَزْوَٰجًا ﴿٨﴾ = ޖޯޑުޖޯޑުން. وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ނިދި ލެއްވީމެވެ. سُبَاتًا ﴿٩﴾ = (މަސައްކަތުން ހުސްވެ) އަރާމުކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި. وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ލެއްވީމެވެ. لِبَاسًا ﴿١٠﴾ = ލިބާސެއްކަމުގައި (ނިވައިކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި) وَجَعَلْنَا ٱلنَّهَارَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވާލު ލެއްވީމެވެ. مَعَاشًا ﴿١١﴾ = ދިރިއުޅުމަށް މަސައްކަތްކުރާ ވަގުތެއްކަމުގައި. وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މަތީގައި ބިނާކުރެއްވީމެވެ. سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ = ގަދަފަދަވެގެންވާ ހަތްއުޑު - ހަތްއުޑު وَجَعَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ = އަލިކޮށް ހުންނަ ބައްތިއެއް އޭގައި ދިއްލެއްވީމެވެ.

- ދަންނަވާށެވެ! مُحَمَّدٌ صلّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ނަބިއްޔާއެވެ ޤުރުއާނުގައި އެކަލޭގެފާނު الله ގެ އަރިހުން އެއްކަލަކުވަނަހަ ކަމާއި ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ވާހަކައާއި ޤުދުރަތުން ކިޔަވައި ވިދާޅުވުމާއި ގުޅިގެން އޭރު މިބަ މަކާގެ މުޝްރިކުން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ ސުވާލު ކުރަން ފެށިއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ. مُحَمَّد ގެ ފާނަށްވީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެކަލޭގެފާނު އަ ގެނެސްދިން ކަލާމެއްތޯ ކިހިނެއްތޯ؟ އަ ދަރުމަކުރި ކަން ވާހަކަ ހެއްޔެވެ؟ މިތާގައިވާ ސުވާލު ތަކެއް ޖަވާބަކަށް މިސޫރަތް ބާވައި ލެއްވީކަމަށް މުފައްސިރުން ވިދާޅު ވެއެވެ. وَ الله أَعْلَم

=ذبدة التفسير=

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އެމީހުން އެބަޔަކު (މުޝްރިކުން) އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކާ ސުވާލުކުރަނީ އެހައިތި ކޮންކަމެއްގެ ވާހަކައިން ހެއްޔެވެ؟

**(٢)، (٣)** (الله އަށް ސުވާލުކޮށް ޖަވާބު ދެއްވަނީއެވެ.) އެއީ އެމީހުން އެކަމާއިގެން ދެބަސްވެވުނު އެބޮޑު ބޮޑު خَبَر ގެ ވާހަކައިންނެވެ. (އެ خَبَر އަކީ قِيَامَةދުވަހުގެخَبَر ކަމާއި އަދި قُرْآن ގެخَبَرކަމާއި މިކަންކަމާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެބަސް ތަފާތެވެ. އާޔަތުގެ سِيَاقُ އަންބަދާއިރު ބޭނުންގައި قِيَامَة ދުވަހުގެވާކަ ކަމަށެވެ. وَاللهُ أعْلَم.)

**(٤)** އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. (ނޭގިނުހުންނާނެއެވެ.) ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށް އެގޭނެއެވެ.

**(٥)** ދެން އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. ނިކަންހުރެ އެމީހުންނަށްއެކަން އެގޭނެއެވެ.

**(٦)** ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ތަންމައްޗެއްކަމުގައި ނުލައްވަންހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ލެއްވީމެވެ. (އެއީ خَلْقُ ތަކުންނަށް އުޅުމަށްޓަކައި ފަހިކަމާއި ލެއްވި ވާހަކައެވެ.)

**(٧)** (އަދި ފަރުބަދަތަކާއި ބިޔަރާހިތަކާއި ނުހެލޭ ވަޅުދަމާ ބުރުޖުތަކެއް) ފަރުބަދަތައް ހަރުސްކަމަށް ނުލައްވަން ހެއްޔެވެ؟ އެބަހީ ހަރުސްކޮށްލެއްވީމެވެ.

**(٨)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ޖޯޑު ޖޯޑުން ހެއްދެވީމެވެ.

**(٩)** އަދި ކަލޭމެންނަށް އަރާމުއްސެވުމަށްޓަކައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ނިދި ލެއްވީމެވެ.

**(١٠)** އަދި ކަލޭމެން ފޮރުވުން ނިވައިވާ ފޮތިއެން ނިވައިވާ އެއްޗަކަށް ރޭގަނޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަދާ ލެއްވީމެވެ.

**(١١)** އަދި ދުވާލު ދިރިއުޅުމުގެ މަސައްކަތްކުރާ ވަގުތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

**(١٢)** އަދި ކަލޭމެންގެ މަތީގައި ގަދަފަދަ ހަތް އުޑު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިނާކުރެއްވީމެވެ.

**(١٣)** އަދި މުޅިދުނިޔޭގެ نِظَام ފުރިހަމަގޮތުގައި ހިނގާނޭގޮތަށް އަލިކަން ހުސްކުރާ އެއްޗެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރު ލެއްވީމެވެ.

ދަންނައެވެ. މިފަދަ ކަންތައްތައް މިހާރުގެ ހުރިހާ ބޮޑެތި ކަންތައްތައް މިފުރިހަމަ نِظَام ގެމަތީން ހިންގަވާ ކަލާނގެއަށް މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި محشرُ ކުރައްވައި ޙިސާބުބައްލަވައި ޖަޒާދެއްވުމަކީ އުދަގޫ ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ އުދަގޫ ކަމެއް ނޫންކަން ޔަގީނެވެ.

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِّنُخْرِجَ بِهِۦ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَأَنزَلْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. مِنَ ٱلْمُعْصِرَٰتِ = (ފެންބަރު ވިލާތަކުން) ވިއްސާރައެން مَآءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ = ބޯކޮށްވެރޭވާގޮތު لِّنُخْرِجَ بِهِۦ = އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވުމަށް حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ =ދަނޑުވަރާއި ގަސްގިހުއިލި وَجَنَّٰتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ އަދި ގިނަގަސްގަހުގެ ގަސްގަހުބޮޑުވެގެންވާ ބަގީޗާތައް. إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ ހަމަކަށަވަރުން ހިސާބުބެއްލެވުމާ فَيْصِلَة ކުރައްވާދުވަސް كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾ ކަނޑައެޅި عَيَّن ވަގުތެއްކަމުގައި ވިއެވެ. يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ބާރީގައި ފުންމަވައިލައްވާދުވަހު فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ ދެން ބައިބައިން -ޖަމާޢަތް ޖަމާޢަތުން ކަލޭމެން އަންނާނެއެވެ. وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ އަދި އުޑު ހުޅުވި فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ އަދި އެއުޑު ދޮރުތަކަކަށްވެއެވެ . وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތައް ބޮޑުވެގެން ވައިން އަރައިގެންދޭ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ ދިޔަވަރެ އެތަން އަލާމަތްތަކެއްކަމަށް ވެއެވެ، إِنَّ جَهَنَّمَ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ ރައްކާތެރިކުރެވިފައި ބަލަހައްޓާތަނަކަށް ވިއެވެ. لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابًا ﴿٢٢﴾ ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ރުޖޫޢަވާނެ ތަނެއްކަމުގައި ވިއެވެ. لَّٰبِثِينَ ކަމުގައި فِيهَآ އެތާނގައި އެމީހުން ހުންނާނެ. أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ އެތައް ޒަމާންތަކެއް لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا އެތާނގައި ފިނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ ބޯނެ ތަކެއްޗެއް ނުލިބޭނެ އަދި ބޮއިނުމެއް. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ ހޫނުކަން ނިވާވަމުން ދިޔައިރު ފެނާއި ލެޔާއި ސަރަހައްދުގެ ނަރަކައިގެ ފަރާތުން ދެނެވި (އުޅުނު ބަދަލެވެ.) جَزَآءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ ބަދަލުގެ ގޮތުން ވާތްވާ ބަދަލެކެވެ. إِنَّهُمْ كَانُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) އުމީދުނުކުރާ لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ (قيامة ދުވަހުން) ހިސާބުބެއްލެވުމުގެ ދުވަސް ނުދެކެން ކަމުދާ ކަމުގައެވެ./ އެކަމަށް ނުވާ ބައެއް ކަމުގައެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٤) އަދި ފެންބޮއްޖެހިފައިވާ ވިލާގަނޑުން ބޯކޮށްފުރިގެންނަ ވާރޭފެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ފޮއްސަވައިފީމެވެ.

(١٥) އެއީ އެފެންގެ ސަބަބުން އޮށްތަކާއި ފަތްފިލާވިލި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުކުއްތަވުމަށްޓަކައެވެ. (އެއީ އިންސާނުންނާއި ޖަނަވާރުންގެ ކާއެއްޗެހި ގޮތުންނެވެ.)

(١٦) އަދި ގަސްގަހާގެހި ގިނަވެފައިވާ ބަގީޗާތައް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ނުކުއްތަވުމަށްޓަކައެވެ. (މިފަދަކުރަނިވި ކަންތައްތައް ކުރެއްވުމުގެ ޤުދުރަތުވެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ދެވަނަ ފަހަރު خَلْق ކުރެއްވުމާއި مَحْشَرُ ކުރެއްވުން އުނދަގޫވާނެތޯ؟ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

(١٧) ހަމަކަށަވަރުން خَلْق ތަކުންގެ މެދުގައި ހިސާބުބެއްލެވުމާއި فَيْصِلَة ކުރެއްވުމުގެ ވަގުތު ކަނޑައަޅުއްވައިފައިވަނީ ކިޔާމަތް ދުވަހެވެ. (އެދުވަސް ޖެހުމުން އިސްރާފީލު އެކަލޭގެފާނު ހިނގާނެއެވެ.)

(١٨) އެދުވަހަކީ ސޫރުގައި ފުމެލެވޭދުވަހެވެ. އެދުވަހުން مَحْشَرُ ގެ މައިދާނަށް ތަފާތު ގިންތިތަކަށް ކަލޭމެން އަތުވެގެން ޖަމާވެ ގެންނާނެއެވެ.

(١٩) އަދި އެދުވަހުން މަލާއިކަތުން ފައިބާވަޑައިގަތުމަށް އުޑުހުޅުވި އެ ދޮރު ތަކެއް ފަދައިން ވާނެއެވެ.

(٢٠) އަދި ފަރުބަދަތައް ހިލަމަށްވެފައި ހިނގާފައި ވަޔަށް ބުރައިގެން ހިގާނެއެވެ. އަދިއެތަނުގައި ހުރިހުރި ތަކެތި އެއްވެސް ތަނެއްގައި ހުރިކަމެއް ނެތި އެސޯރާބުގެ ފަދައިން ވާނެއެވެ.

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން ނަރަކަ ކޮންމެ ކާފަރުއަކު މަގުބަލަމުން ހުންނާނެއެވެ.

(٢٢) އެއީ ނުބައިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ދިޔަމީހުންގެ ރުޖޫޢަވާ ތަން ބަޔަކަށެވެ.

(٢٣) އެމީހުން އެނަރަކައިގެ އޮތްތެރޭގައި ދިގުކަމާއެކު ދެމިހުންނާނެއެވެ. ދުވަސްވަރުތަކެއްވަންދެން.

(٢٤) އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި ފިނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި ބޯނެ ފެނެއްވެސް ނުލިބޭނެއެވެ

(٢٥) ވީހިނދުވެސް ކެކިހެލިފައިވާ ފެނާއި حَمِيْمُ އާއި غَسَّاقُ ފިޔަވައެވެ. އެއީ ނަރަކަވަންތަކުރެވޭ މީހުންގެ ހަށިން އޮހޮރެއެވެ.

(٢٦) އެއީ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި ކުރި ކާފަރުވުމާއި ކުށްތަކުގެ) ފުރިހަމަ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٢٧) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންވީ ދުނިޔޭގައި އާޚިރަތް قيامة ދުވަހުން ހިސާބު ބެއްލެވުމެއްވާނެކަމަށް ބިރުވެރިވެ އުންމީދުނުކުރާ ބަޔަކަށެވެ. އެކަމަކު ތެދެއްކަމަށް ޤަބޫލު ނުކުރިއެވެ.

وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَـٰهُ كِتَـٰبًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا۟ فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَآئِقَ وَأَعْنَـٰبًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّٰبًا ﴿٣٥﴾ جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلرَّحْمَـٰنِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾

## ތަރުޖަމާ

وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا އަދި އެމީހުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރިއެވެ. كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުކުރުމަކުން وَكُلَّ شَىْءٍ އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް / ކޮންމެ ކަމެއް أَحْصَيْنَـٰهُ كِتَـٰبًا ﴿٢٩﴾ އެއެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތެއްގައި ހިފެހެއްޓެވީމެވެ. فَذُوقُوا۟ (ނަރަކަވެރިންނަށް އެންގެވުނެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ރަހަ ބަލަމުންދާށެވެ. فَلَن نَّزِيدَكُمْ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް އިތުރު ނުކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾ عذاب ގެ މައްޗަށް عذاب އެއްކޮޅު إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ ހަމަކަށަވަރުން تَقْوَى ވެރިންނަށްވެއެވެ. مَفَازًا ﴿٣١﴾ އެއީ ނަސީބުވެރިކަން / ކާމިޔާބުވުން حَدَآئِقَ އެއީ ބަގީޗާ ތަކެއްވެ. وَأَعْنَبًا ﴿٣٢﴾ އަދި ޗީބިސްކަދުރުތަކާއި وَكَوَاعِبَ ރީތިވަރަށް އުމުރުގައި އުފުލިފައިވާ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ އެއް އުމުރެއްގެ އަންހެންކުދިންނާއި وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ އަދި ފުރިފައިވާ ތަށިތަކާއި لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި ނާހާނެތެވެ. لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ އެއްވެސް بَاطِل ވާހަކައެއް / އަދި ދޮގުހެދުމެއް جَزَآءً مِّن رَّبِّكَ އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ދެއްވާ ޖަޒާއެއްގެ ގޮތުންނެވެ. عَطَآءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ ފުދޭވަރަކަށް ދެއްވާ ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުން رَّبِّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އެއީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ رَبُّ އެވެ. އެކަލާނގެ ހުރިހާ ތަނެއްގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ. وَمَا بَيْنَهُمَا އަދި އެދެމެދުގައިވާ ތަކެއްޗަށް ٱلرَّحْمَـٰنِ ۖ އެއީ رِحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ން އެމީހުންނަށް މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ. خِطَابًا ﴿٣٧﴾ ބަސްބުނުމެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އަދިއެމީހުންވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަނޑައެޅިގެން ދޮގުކުރިބަޔަކު ކަމުގައެވެ.

(٢٩) އަދި ކޮންމެކަމެއް އަދި ކޮންމެއެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއެއްޗެއް ލިޔުއްވައިހިމަނުއްވަފައެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އަރިހުގެ ލަވްޙުލްމަޙްފޫޡުގައެވެ.)

(٣٠) އަދި ނަރަކަވަންތަވެރިންނަށް قيامة ދުވަހުން ނަރަކައިގެ عذاب ލިބުމުންދާހިނދު އެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަލިބިގަންނާށެވެ. عذاب ގެމަތިން عذاب މެނުވީ ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިތުރު ނުކުރައްވާހުށީމެވެ.

(٣١) ހަމަކަށަވަރުން تَقوَى ވެރިންނަށް އެދުރާ ނަސީބާއި ކާމިޔާބު ވެއެވެ.

(٣٢) އެއީ ބަގީޗާ ތަކާއި އަދި ދާބިސް ކަދުރުވެ. (ސުވަރުގެ ތަކާއި އެތަންތާގެ ޢަދަދު ނުކުރެވޭ ނިޢުމަތްތަކެވެ.)

(٣٣) އަދި ރީތި ވަރަށް އުރަމަތި އުފުލިފައިވާ އެއް ޢުމުރެއްގެ ރީތި އަންހެން ކުދިންނެވެ.

(٣٤) އަދި ފުރިފައިވާ ރަހުގެ ތަށިތަކެވެ. (ނުވަތަ ވިދިވިދިގެން އަންނަ ރާތަށިތަކެވެ.)

(٣٥) އެމީހުން އެސުވަރުގޭގައި ލަޣުބަހު އެއްވެސް بَاطِل ވާހަކައެއް ނާހާނެއެވެ. އަދިއެއްވެސް ދޮގެއްލިބަހެއް ނުއަހާނެއެވެ.

(٣٦) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) އެއީ ކަލޭގެ ފާނުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ދަރުމައެއްގެ ގޮތުން ދެއްވާ ދެއްވުމެކެވެ. ފުދޭވަރު ހިސާބުއެއްގެ ގޮތުން ދެއްވާ އިނާމެކެވެ.

(٣٧) އެކަލާނގެއީ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އަދި އެދެމެދުގައި ވާހާތަކެތީގެ رَبُّ އެވެ. އެއީ އެންމެހައި ރަޙުމަ ތަކުންނަން އެކަލާނގެ ޙަޟްރަތު ޢާއްމުވެގެންވާ رَحْمَن ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (އެކަލާނގެ އިޛްނަފުޅު ނުލިބުނީސް) އެކަލާނގެއަށް ބަސްފުޅެއް ދަންނަވައި ވާހަކައެއް ދެއްކުމުގެ ހައްގެއް ހަމަ އެކަކަށްވެސް އެދުވަހުން މިލްކުވެގެން ނުވެއެވެ.

يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ صَفًّا ۖ لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ إِنَّآ أَنذَرْنَـٰكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ يَـٰلَيْتَنِى كُنتُ تُرَٰبًا ﴿٤٠﴾

## ތަރުޖަމާ

يَوْمَ يَقُومُ ٱلرُّوحُ އެދުވަހުން رُوْحُ ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި صَفًّا ސަފުގައި لَّا يَتَكَلَّمُونَ އެބޭކަލުން ބަސްފުޅު ނުދަންނަވާނެއެވެ.(شَفَاعَة ތެދުވެވަޑައިގަތުމަށް ނުދަންނަވާނެއެވެ.) إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَـٰنُ އެމީހަކަށް رَحْمَٰن ވަންތަ ކަލާނގެ އިޛުނަދެއްވި މީހަކުމެނުވީ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ އަދި އެމީހާ (ދުނިޔޭގައި) ސީދާބަސްބުނި ( تَوْحِيد އަށް ގޮވާލި ) ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلْحَقُّ ۖ އެދުވަހަކީ ހަމަ ޙައްޤު ހަމަޖެހިގެންވާ ދުވަހެކެވެ. فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ ފަހެ އެދޭމީހާ ހިފާހުށިކަމެވެ. އިނބުރިދާނެ ކަނޑުހިކަމެވެ. إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾ އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ށް އިނބުރިދާނެތަނެއް إِنَّآ أَنذَرْنَـٰكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިރުދައްކަވައިފީމެވެ. عَذَابًا قَرِيبًا ކައިރިގައިވާ عذاب އެއް އަރުވައިގެންނެވެ. يَوْمَ يَنظُرُ ٱلْمَرْءُ އެދުވަހުން މީހާ ބަލާނެއެވެ. مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ އޭނާގެ ދެއަތް އިސްކުރިކަންތައް وَيَقُولُ ٱلْكَافِرُ އަދި ކާފިރު މީހާ ބުނާނެއެވެ. يَـٰلَيْتَنِى كُنتُ އަހުރެން ވީނަމަ ކަންބޮޑުވެރިކަމެއް تُرَٰبًا ﴿٤٠﴾ ވެއްޔަކަށް

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެދުވަހަކީ- އެބަހީ قيامة ދުވަހަކީ رُوح އާއި މަލާއިކަތުން ޞަފުކުރުން ސަފުކޮށް ތެދުވެވަޑައިގަންނަވާނެ ދުވަހެވެ. އެދުވަހުން އެމީހަކު ވާހަކަދެއްކުމަކަށް، ބަހެއްދެއްކުމަކަށްވެސް،(އެބަހީ (شَفَاعَة ތެރިވެވަޑައިގަތުމަކަށް) رَحمن ވަންތަ ކަލާނގެ އިޒުނަ ދެއްވާ މީހަކު ފިޔަވައި އެހެނިހެން ބަޔަކު ބުނެ ވާހަކަދައްކާ ނުހެދޭނެއެވެ. އަދި އެ އިޒުނަ ދެއްވޭވާމީހަކީ އޮޅިގެ ދުނިޔޭގައި އަޚުލާޞްތެރިކަމާ ސައްޙަ ބަސްބުނިކަމުގައި ވާނެއެވެ. އެބަހީ توحيد އަށް ގަބޫލުކުރި ކަމުގައި ވާނެއެވެ. (އަދި މިހާރު شَفَاعَة ތެރިވެވަޑައިގަތުމުގެ އިޒުނަ އެދުވަހުން ހުއްދަނުވާނެއެވެ.)

ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި ބަޔާންވެގެންވާ رُوح އަކީ ކޮބައިތޯ مُفسِّر ންގެ ބަސް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހުރިހާ މަލާއިކަތުންނަށްވުރެ ބޮޑު މަލާއިކަތެކެވެ. އަދި އެއީ جبريل ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. އަދި އެއީ آدم ގެ ދަރިކޮޅު ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. މިވާހަކަ ހަނދާންކޮށްދިނީއެވެ.

(٣٩) އެދުވަހަކީ ޙައްޤު ވެގެންވާ ދުވަހެވެ. ދެންފަހެ އެދާޒާ އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެ حَضْرَة އަށް ދިޔުމަށް އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَة ށް ރުޖޫޢަވުމަށް ތާއަތާ ހެޔޮކަމާއެކުވާ ( صالح عمل ކޮށްގެން) އެ މަގުގެ ހޯދާ ހިފާށެވެ.

(٤٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް اِنذار ކޮށް ބިރުދައްކަވައިފީމެވެ. ކައިރިވެގެންވާ عذاب އެއްގެ ވާހަކައިންނެވެ. ( އެ عذاب ގައި ނުޖެހިހުރުމަށް ހަމަޖެހިލާށެވެ. ކޮންމެ މީހަކުވެސް މަރުވުމުން އެކަން ފެނުނީއެވެ. އެހެންނޫނަ عذاب އެވެ. އެހެންނޫނަ ތެރޭގައިވެއެވެ.) ފަހެ އެ قيامة ދުވަހަކީ ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް އޭނާގެ ދެއަތް ކުރިއަށް ފޮނުވައިފައި ( އެބަހީ އޭނާގެ ކޮށްފައިވާ عملއެއް ހެޔޮ ނުބައިކަމެއް) އޭނާގެ ކުރިމަތިންކަން ދެކޭނޭ ދުވަހެވެ. އެ عمل ތަކަށް ދޭނެ ބަދަލާއެވެ. އަދި ކާފިރުވީ މީހާގެ ހިތުގައި ނުބައިކަމާ عذاب ފެނިގެން ބޭނުންވާ ކަމަކީ ވެއްޓިގެން ފަސްވާށެވެ. އަހުރެން ވެއްޖައީ ވިއްސަ ނުދަށުގައި ހުރިނަމައެވެ. އަހުރެން ވެއްޖައި ވާކަށް މަހެވެ.

ދަންނައެވެ. قيامة ދުވަހުން الله تعالى އެންމެ ފުރިހަމަ ތަރާޒެއް ގާއިމުކުރައްވާނެއެވެ. عدل އަށް ނިޔާކުރައްވައި އެސޯރުގެން ވެއްޖައި ހައްދަވާލާނެ ގޮތުގައި ވެއެވެ. އެތަންދޮށުގައި ކާފަރު މިހާވެސް ވެއްޖައި ވަނީ އެދުނުވާ ގޮތުގައި ވެއެވެ. وَاللهُ أعْلَم.

# النازعات سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النازعات — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤٦)

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرۡقٗا ﴿١﴾ وَٱلنَّٰشِطَٰتِ نَشۡطٗا ﴿٢﴾ وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبۡحٗا ﴿٣﴾ فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبۡقٗا ﴿٤﴾ فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ أَمۡرٗا ﴿٥﴾ يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتۡبَعُهَا ٱلرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٞ يَوۡمَئِذٖ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبۡصَٰرُهَا خَٰشِعَةٞ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَءِنَّا لَمَرۡدُودُونَ فِي ٱلۡحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا نَّخِرَةٗ ﴿١١﴾

## މާނަ

وَٱلنَّٰزِعَٰتِ غَرۡقٗا ﴿١﴾ ކާފަރުންނާއި ނުބައި ނަފްސުތަކުގެ ފުރާނަތައް އެދިހުންނަކުރާފަދަ ގަދަފަދަކަމާއިއެކު
އެދިހުންގަނެނިވާކަން ދަމައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلنَّٰشِطَٰتِ
نَشۡطٗا ﴿٢﴾ އަދި ހިފާގިނަކާއި އަޅާލާހިކާއި އަދި މުއުމިނުންގެ ފުރާނަތައް އަހަރިމަކުން ވަކިކުރައްވާ
މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. وَٱلسَّٰبِحَٰتِ سَبۡحٗا ﴿٣﴾ އަދި اللهގެ
އަމުރުފުޅާއިގެން އުޑުން ބިމަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي
ކުރައްވައެވެ. فَٱلسَّٰبِقَٰتِ سَبۡقٗا ﴿٤﴾ ދެން مؤمنންގެ ފުރާނަ ތަނާއިގެން ސުވަރުގެއަށް އަވަސްވެ ވަޑައިގަންނަވާ
މަލާއިކަތުބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله ހުވައި وحي ކުރައްވައެވެ. فَٱلۡمُدَبِّرَٰتِ أَمۡرٗا ﴿٥﴾ ދުނިޔޭގެ ކަންތައް
ތަދުބީރު ކުރުމަށްޓަކައިގެން اللهގެ حضرةން ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތް ބޭކަލުން ގަސަމްދެއްވައި الله وحي
ކުރައްވައެވެ. يَوۡمَ تَرۡجُفُ ބިންހެލޭ ދުވަހު، ގަދަފަދަ ބިރުވެރިކަމާއެކު ދެރަކުރަނީ ދުވަސް ٱلرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ ގަދަ
ހެލުމަކުން (زَلزلة) (ފުރަތަމަ ނަފްޚާގެ ހެލުން). تَتۡبَعُهَا އޭގެ تبع ވެގެން/ އަނބުރާހެލުން (ދެވަނަ ނަފްޚާ).
ٱلرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ ދުވަހު ނަފްޚާއިގެ قُلُوبٞ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން ހިތްތަކަކީ ބިރުގަނެފައިވާ ހިތްތަކެވެ. وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ ބިރުވެރިވެ
ކަންބޮޑުވެ ތުރުތުރުލާއެވެ أَبۡصَٰرُهَا އަދި އެހިތްތަކުގެ ފަރާތުގެ ލޮލަށް خَٰشِعَةٞ ﴿٩﴾ ބިރުވެރިވެ ދެރަވެ
ފުރާނަގެންފިއެވެ يَقُولُونَ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު) ބުނެއެވެ. أَءِنَّا لَمَرۡدُودُونَ އަޅުގަނޑުމެން
އަލުން ދިރުވެން ހުރިވީ ފަހެ؟ فِي ٱلۡحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ ފަހަރަކު ފުރަތަމަ ހުރިހާލަށް (އެބަހީ މަރުވުމަށްފަހު ދިރުން
ހަމައެކަން ހިމެނޭނެ ހެއްޔެވެ؟) أَءِذَا كُنَّا އަހުރެމެން މަރުވެ ކަށިތަކަށް ވެފައި ހުރިހާލު ތިބިއިރު؟ عِظَٰمٗا نَّخِرَةٗ ﴿١١﴾ ދިރުވާ
ފޫތަކަށް ވެފައިވާ ކަށިތަކަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ކާފަރުންނާއި ނުބައި ނަފްސުވެރިންގެ ފުރާނަތައް އުފުރުން މަރުވާ ވަގުތު ގަދަފަދަ ކަމާއިއެކު އުފުރުންގެ ހަރުކަށިކޮށް ދަމައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުންނާބެހޭގޮތުން ގަސަމްކުރައްވައިﷲ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ހެޔޮވެރިކަމާއި އީމާންތެރިކަމާއި އެކު މުއުމިނުންގެ ފުރާނަތައް އަރާމުކޮށް ލުއިކޮށް ނެގުމަށް ލުއިކޮށް ނަގާ މަލާއިކަތުން ބެހޭގޮތުން ގަސަމްކުރައްވައިﷲ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި اللهގެ އަމުރުފުޅާއިގެން އުޑުން ބިމަށް އަވަސްއަވަހަށް ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުން ބެހޭގޮތުން ގަސަމްކުރައްވައިﷲ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٤) ދަރު مؤمن ންގެ ފުރާނަތަކާއިގެން ސުވަރުގެއަށް އަވަސްވެވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުން ބެހޭގޮތުން ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٥) ދުނިޔޭގެ ކަންތައް ތަދުބީރު ކުރެއްވުމާއިގެން الله ގެ حَضْرَة ން ފަރުމާ ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުން ބެހޭގޮތުން ގަންދެއްވައި الله وَحِي ކުރައްވައެވެ.

ދަންނައެވެ. މިފަދައިން ފަސް ދަރަޖައެއް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރެއްވީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުން މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَر ކުރެއްވުމާއި ދުނިޔޭގެ ކޮންމެ އިބަރާތެއްގެ ހިސާބު އަދި ޖަޒާ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އެއީ ނުވެވެނުކަނުލާކަމެވެ. މިއީ އެހެނިހެން ތަފާތު ބަސްބަސްއެވެ. ވިޔާ އެކަށްކަށް ދެނެގަނެ ހިނގާވާށެވެ.

(٦) އެއީ ފުރަތަމަ ނަފްޚާއި ފުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (އެއްވަނަ ގޮތުގައި ބިންހެލުމުގެ އެންމެ ހުސްވުމެވެ. ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ހިލައިގަނެވޭތޯ.)

(٧) ދެވަނަ ނަފްޚާ ދިމާވުމަށް ދުވަސް ފައުނި ފުރަތަމަ ނަފްޚާގެ ފަހުން ސާޅީސް އަހަރުވާނެއެވެ. އެކަމަކާއި ހަދީސްގައި حَدِيْث ގައި صَحَّ ކަމެއް ނުވެއެވެ.

(٨) އެދުވަހުން ކައުމެއްގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ހާސްވެގެންވާނެއެވެ. އަދި ބަޔަކު ނަފްސުވެރިންގެ ހިތްތަކެވެ.

(٩) އަދި އެމީހުންގެ ލޮލުގައިވާނެ ބިރުވެރިކަމާއި ބޭނުންކުރާ ކުޅަބަލިކަމާއި ވިދާހާވެރިވެގެނެވެ.

(١٠) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ބުނަމުން ދިޔައީ ނުވަތަ ރަބީއުލް ބައްވަޔާ ބައްވަން ދޮރުކޮށް އަދި قيامة އަށް ކުރިމާ ވާނެކަމަށް އަހަރެމެން ބަލީ އަނބުރާ ދަނޑިފައިގެން ދެވަނަފަހަރަށް އަލުން ދިރެވޭނެ ހެއްޔެވެ.؟ އެއީ މަލާމާތް ބޭނުމެއްކުރެވެ. އަދި ބުނެއެވެ. އެއީ އެހެނިހެން މައްސަލައެއް ވެސް ކުރިމަގުވެގެންނެވެ.

(١١) އަހަރެމެން މަރުވެގެން ކަށިތައް ފަގީރު އަޑިއަށްދިޔަ ހެރިގެން ދެވަނަފަހަރަށް مَحْشَر ކުރެވޭނެހެއްޔެވެ؟

قَالُواْ تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿١٥﴾ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُۥ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾

## ލަފުޒީ

قَالُواْ އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. تِلْكَ إِذًا އެހެންކަމަށް ވަންޏާ އެއީ كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ ވަރަށްވެސް ގެއްލުމާ ހަމަޔާ ދުރި رجوع ވުމެކެވެ. فَإِنَّمَا هِيَ އެކަށޭނެކަން ކަނޑައެޅި زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ (ނަފުޚާއި) އެންމެ ފަހަރަކު ފުންމައިފާ ގޮއްވުމެއް ކަމުގައެވެ. فَإِذَا هُم އެހައިރުން އެމީހުން ތިބޭ ހުސް بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ ބިމުގެމަތީގައި ހުރިހާ އެއްޗެހިން ނިކުމެފައެވެ. (ނަފުޚާއި ساهرةއެވެ ހިލޭ ބިމުގައެވެ). هَلْ أَتَاكَ ( އޭ رَسُول اللهއެވެ!.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އައިހަން އަޑުއިވިއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އަޑުއިވިއްޖެތޯއެވެ؟ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿١٥﴾ مُوسى عَلَيْه السلاَم ގެ ވާހަކަ. إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُۥ އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ربُّ އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާ ދެއްވި ހިނދުގައެވެ. بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ = طَاهِر ވެ بَرَكَاة ލިބިގެންވާ ވާދީގައި. طُوًى ﴿١٦﴾ އެއީ طُوًى އެވެ ކިޔުނު ވާދީއެވެ. اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ ކަލޭގެފާނު فِرْعَون ގެ ގާތަށް ( ދިޔަން ޖާގަހައްޓަން) ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!. إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ނުބައިކަންތައްތަކުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިފިއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެހެންކަމަށްވަންޏާ އެއީ ވަރަށްވެސް ގެއްލުން ބޮޑުވެގެންވާ އެއްރުޖޫޢަވުމެކެވެ. (އެމީހުން އެހެން އެބުނަނީ މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން އިނކާރު ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ.) އޭގެ ޙަޤީޤަތައި الله އާ وَحِى ކުރައްވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

(١٣) އެކަން ކަންވާނީ ކަނޑައެޅި އެންމެ ފަހަރަކު ނަފުޚާ ފުންމައިފާ ގޮއްވުމެއްކަމުގައެވެ. އެބަހީ ދެވަނަ ނަފުޚާ ފުމެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ޤާއިމުކުރުމަށް ފުންމައިފާ ގޮއްވުމެއް ކަމުގައެވެ. އަދި ދެވަނަ ނަފުޚާއެވެ.

(١٤) އެހައިރުން އެންމެހައި މީސްތަކުން ތިބޭނީ ބިމުގެތެރެއިން ނުކުމެ ބިމުގެ މަތީގައެވެ. ދެވަނަ ފުމެލުމާއިގެން ބަލަބަލައެވެ. ނިނިދާފައެވެ. އެބިމަށްކިޔައިދޭ سَاهِرة އެވެ. އެބިމަށްއަސްނަކިޔައިދިނީވެސް މީސްތަކުން އެގޮތަށް ނިނިދައި ތިބޭތީކަމުގައެވެ. އަދި އެއީ ހިނިހަކުރާއިގެ ބިމެއްކަމުގައި ބުނެވުނެވެ. وَاللهُ أعْلَم

- ދަންނައެވެ. މިސޫރަތް ފެށުނުއާޔަތުގައިވާ وَٱلنَّزِعَتِ - وَٱلنَّشِطَتِ وَٱلسَّبِحَتِ - فَٱلسَّبِقَتِ - فَٱلْمُدَبِّرَتِ މިފަސްކަލިމައިގައި مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަކުގެތެރޭގައި ތަފާތުތަކެއްވެއެވެ. ތަފާތުތަކުގެތެރެއިން ބޮޑުވެފައި ވެއެވެ. އަދިގެ ތިޔަވައި މިވަނީ ދެންބަޔާކުރެވޭ ތިންގޮތެވެ. ނަމަވެސް...

- ބައެއްބަޔާކުރެވޭ ގޮތުގައިވަނީ އެއީ އިންސާނާގެ ނަފްސުގެ ދަސްވާ ޙަޔާތުގެ ޙާލަތުގައެވެ.

- އަނެއްބަޔާކުރެވިގޮތުގައިވަނީ އެއީ މަލާއިކަތުންގައެވެ.

- އަނެއްބައިބަޔާކުރެވިފައިވަނީ އެއީ ތަރިތަކުގައެވެ. އަދިމިނޫން ބޮޑުބޮޑުތަފާތު ބޮޑުވެފައިވެއެވެ. އަދި އެއިންކޮންމެ ބަޔާކުރެވޭ تَوْجِيْه އެއްވެއެވެ. އެވާހަކަތައް އެހެންތަކުގެ ތަފުސީރުތައް ބަލާށެވެ.

- ކޮންމެއަކަސް ފަތިސްހަރަކާތް ދިރިގެން مَحْشَر އަށް ޖަމާވާނެ މަތީސަރަ ތަރަހަދި މީހުން އަދި ތަރަހަދުމާއި މިހުން ވަރަށް ގިނައެވެ. އިސްލާމީ أمة ތަކުގައިވެސް رَسُول ބޭކަލުން ތަރަހަދުވަން ދިޔާއި އެންމެ ބޮޑު މަތީސަރަހައްދީ އެއީ އެވެ. قِيامة ތަރަހަދުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ ދުވަހުގެ ޙަރަކާތް އަހަރެއް ތަރައްޤީ ޙަރަކާތް ކުރިއަށްދާކަމެވެ. عَقلى ތަރައްޤީ نَقلى ތަރައްޤީއެވެ. ދިރިއުޅުމުގެ މިއްޔާބޭ ކުރުހާނާގެއިވެސް ނަމޫޒާއެއް އަންނަނަންވާނެއެވެ. ކުރިކުރި ކުރުހާނާމަކުގެއިވެސް ގޮވާ ޙަރަކާތް ފަރުވާބަހައްޓާ މީހުންނާ ބަރާބަރަށް މަސައްކަތް ކުރާމީހުންނަށް ބޯޓާ އުޅުނު ތަނަށް ދިއުމެއް ތޮއްބާލާނެއެވެ. އެމީ އެންމެން ދަންނަކަމެކެވެ. އެހެންވީއިރު މި ކުރުހާނާގެއިވެސް ބަރަދަކަށް މަސައްކަތްކުރި މީހުންނާއި ފަރުވާބަހައްޓާ މީހުންނަށް މަތީ ދަރަޖަ ހުރިހާނާކަމީ ސަލާމަތްވެ ހުރި ކާމިޔާބު ކުރެވޭކަމެއް ކަމެއްކަމެވެ. ފަރުވާކުރާ ގިނަ ގަތި އަހަރެން މަސައްކަތްކުރާ މީހުން ހުރިހާ ކަމަކަށް ކާމިޔާބު ލިބޭނެއެވެ. އެކަން ޤަބޫލު ކުރަނީ ޢިބާރާތް ދުވަހެއްނެތެވެ. އެއީ قِيامة ދުވަހެވެ. މިކަމަކީ އިންސާފް ކުރާ ބޭނުންވާ ދަލީލެއް ދަންނަ ކަމެއް ކަމެކެވެ. މިއީ عَقلى ދަލީލެވެ. نَقلى ދަލީލު އަދިއެއްކަމެވެ.

(١٥) އޭ (رَسُول اللهُ އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން عِمْرَانُ ގެދަރިކަލުން مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم ގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އެވާހަކަ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއްޔެވެ؟ (މިދެގޮތަށްވެސް މާނަކުރުމާއި ގުޅިފައެވެ.)

(١٦) އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ طُوى އޮތިކަލު مُقَدَّس ބަރަކާތްތެރި ވާދީގައި އެކަލޭގެފާނަށް ނިދާ އިއްވަވައިދެއްވިއިރުގައެވެ.

(١٧) އޭ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އެވެ. ކަލޭގެފާނު فرعون ގެ ގާތަށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ވަނީ ބޮޑާވެ ނުކިޔަމަންތެރި ވެގެންނެވެ.

فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ ٱلْـَٔايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْـَٔاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ ﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ﴿٢٧﴾

## ތަރުޖަމާ

فَقُلْ هَل لَّكَ (އޭ مُوسى عَلَيْه السلاَم އެވެ.! ކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ގާތަށް ވަޑައިގެން ވިދާޅުވާށެވެ.) ކަލޭއަށް އެބޭނުންވޭތޯއެވެ؟ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ (އޭ فِرْعَون އެވެ!) ކަލޭ طَاهر ވެ ގެތުން ކަލޭއަށް އެބޭނުންވޭތޯއެވެ؟ (އެބަހީ شِرك ނުބައި ނުބައިކަމުން طَاهر ވެ ގެންނަވަރުވުމަށެވެ؟ وَأَهْدِيَكَ އަދި ތިމަން ކަލޭއަށް މަގުދައްކައި ދެއްވާތޯއެވެ. إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭ ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް. رَبُّ ގެ ބިރުވެރިވެ. فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ ދެން އެކަލާނގެ ބިރުވެރިވެތޯއެވެ. فَأَرَىٰهُ ދެން އެކަލޭގެފާނު އޭ فِرْعَون އަށް ދައްކަވައިފިއެވެ. ٱلْـَٔايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ ބޮޑުވެގެންވާ މުޢްޖިޒާތް مُعْجِزة فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ އަދި އޭނާ (مُوسى عَلَيْه السلاَم ދޮގުކުރިއެވެ (الله އަށް) އުރުދުނުވިއެވެ. ثُمَّ أَدْبَرَ ދެން އޭނާ ފުރަގަސްދިނެވެ. (إِيْمان ވުމަށް ކަމަށް ފުރަގަސްދިނެވެ.) يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ އަދި މަސައްކަތް ކުރިއެވެ. (مُوسى عَلَيْه السلاَم އާއި ދިމާކުރަން މަސައްކަތް ކުރިއެވެ.) فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ އަދި އޭނާ (މީސްތަކުން) އެއްކުރިއެވެ. އަދި ގޮވައިލިއެވެ. فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ އަދި އޭނާ ބުންޏެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ އެންމެ މަތީ ކަލާނގެއީ، رَبُّ އައީ އަހުރެންނެވެ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ ފަހެ الله އޭނާ ހިއްޕަވައިފިއެވެ. (عَذَاب ދެއްވައިފިއެވެ.) نَكَالَ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَخِرة ގެ عَذَاب وَٱلْأُولَىٰٓ ﴿٢٥﴾ އަދި ދުނިޔަވީ عَذَاب އާއި (ދުނިޔާގެ عَذَاب އާއި) إِنَّ فِى ذَٰلِكَ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި ވެއެވެ. لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ކަށަވަރުން އިބްރަތެއް. (وَعْظ އާއި نَصِيحة) ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا ހެއްދެވުމުގައި އުނދަގޫވެގެންވަނީ ކަލޭމެން ހެއްދެވުންތޯއެވެ؟ أَمِ ٱلسَّمَآءُ ނުވަތަ އުޑު ހެއްދެވުންތޯއެވެ؟ بَنَىٰهَا ﴿٢٧﴾ އެކަލާނގެ އެއުޑު ބިނާކުރެއްވިއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٨) އަދިކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ގާތަށްވަޑައިގެން ވިދާޅުވާށެވެ. (އޭ فِرْعَونُ އެވެ.) މަނިކުފާނު ކަލޭ ޝިރުކުކުރުމުން ދުރުކޮށްލުމަށް އަދި ނުބައި ކަންތައްތަކުން ދުރުވެ طَاهِر ވެވަޑައިގަންނަވަން ބޭނުންތޯއެވެ.؟ (الله تَعَالَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އަށް އަންގަވާފައިވަނީ މައިތިރިކަމުން އޭނާއާއިދިމާ ވިދާޅުވުމަށެވެ.)

(١٩) (مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم فِرْعَونُ އަށް ވިދާޅުވިއެވެ. އަހުރެން މަނިކުފާނުގެ رَبُّ ގެ ތަރަފަށް މަނިކުފާނަށް މަގުދައްކާދެއްވާނަމެވެ. އޭރުން އެކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަތުން އެކަށީގެންވާނެއެވެ.

(٢٠) ފަހެ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އޭނާއަށް ބޮޑުވެގެންވާ مُعْجِزَة ދައްކަވައިފިއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަސާގަނޑު ކަރުގައި އަދި އަތުބުރުކަރުގައި ބޭނުވުމެވެ.

(٢١) ފަހެ އޭނާ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم ގެނައުމުގެ ހަޤީގަތް ދޮގުކޮށް الله އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވިއެވެ.

(٢٢) ދެން އޭނާ އިޢުރާޟުކޮށް ފަހަތަށް ދިޔައެވެ. އަދި مُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَم އާއި ދެކޮޅުހަދަން މަސައްކަތް ކުރަން ފެށިއެވެ.

(٢٣)،(٢٤) ދެން ފަހެ އޭނާ މީސްތަކުން އެއްކޮށް ގޮވާލިއެވެ. އަދި މީސްތަކުންނަށް އޭނާގެ ވާހަކަ " އަހުރެންނީ ކަލޭމެންގެ އެންމެ މަތީ رَبُّ އެވެ. " މިހެން ބުނެލިއެވެ.

(٢٥) ފަހެ الله تَعَالَى އޭނާ ހިފެހެއްޓެވިއެވެ. ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. (ކަނޑުގައި غَرَقُ ކުރައްވައިގެންނެވެ.)އެއީ އޭނާ ބުނި ބަސްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. (مَاعَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرِي މިބަހާއި أَنَاْ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ މިބަހެވެ.

(٢٦) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި އެބަހީ فِرْعَونُ ގެ حَادِثَة ގައި الله އަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް عِبْرَة އާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ވެއެވެ.

(٢٧) (قيامة ދުވަހުގެ ތެދުވުމަށް އެކަމަކު އިންސާނުން ހެދުމަކީ އުނދަގޫވާ ކަމެއްކަމަށް ބުނާ މީހުންނަށް ބަސްދީފައިވާ ބަސްފުޅެވެ.) ކަލޭމެން ހެއްދެވުމަށް، ނުވަތަ محشر ކުރައްވައިގެން ހެއްދެވުމަށް އުނދަގޫ ކަމެއްތޯއެވެ؟ (އެއްވެސް ކަމެއް އެކަލާނގެއަށް އުނދަގޫވާކަމެއް ނޫނެވެ.) އިންސާނުން ހެއްދެވުމަށް އުނދަގޫ ކަމެއް ނޫނެވެ. ކަލޭމެން ހެއްދެވުމާއި محشر ކުރައްވައިގެން ދުވަސްދުވަސް ތެރޭގައި ހެއްދެވުމަށް ވުރެ ބޮޑު ކަމެކެވެ. ސަރަހައްދު ނެތް ބޮޑު އުޑު ހެއްދެވުމެވެ. މިބުނީ މިއުޑުގެ ބިމާއި ދެމެދުގައިވާ ހުރިހާ ކަމެއް ހެއްދެވުމަށްވުރެ ވަރަށް ބޮޑުކަމެކެވެ. އަދި މިއީ އެއްވެސް ކަމަކީ الله تَعَالَى އަށް ދަތި ކަމެއް ނޫނެވެ.

رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾ وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾

## ތަރުޖަމާ

رَفَعَ سَمْكَهَا އެކަލާނގެ އުޑުގެ އުސްކަން އުސްކުރެއްވިއެވެ. فَسَوَّاهَا ﴿٢٨﴾ދެންއެކަލާނގެ އުޑު ބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ. وَأَغْطَشَއަދި އެކަލާނގެ އަނދިރިކުރެއްވިއެވެ. لَيْلَهَا އުޑުގެ ރޭގަނޑު وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢٩﴾ އަދި އެކަލާނގެ އުޑުގެ ދުވާލު ނެރުއްވިއެވެ. / ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. وَالأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَއަދިއޭގެއަށްފަހު ބިންގަޑު دَحَاهَا ﴿٣٠﴾ އެކަލާނގެ ފުޅާކުރެއްވިއެވެ. أَخْرَجَ مِنْهَا އަދި އެބިމުން އެކަލާނގެ ނެރުއްވިއެވެ. مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٣١﴾ އޭގެ ފެނާއި އޭގެ ވިނަތަކުވެސް وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿٣٢﴾ އަދިފަރުބަދަތައްބިމުގައި ކަޑިތަކެއްފަދައިން އެކަލާނގެ ޖެހެއްސެވީ ހަރުކުރެއްވިއެވެ.مَتَاعًا لَّكُمْ އެއީ ކަލޭމެންނަށްބޭނުންވާ މަންފާކުރާ ތަކެތީގެ ގޮތުގައެވެ. وَلأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾ އަދި ކަލޭމެންގެ ނަޢަމު ސޫފިތަކަށާއި فَإِذَا جَاءَتِ ދެންފަހެ އަތުވެރެއްޖެއްޔާ الطَّامَّةُ الْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ ބޮޑުވެގެންވާ މުސީބަތް/ قيامة ދުވަސް يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الإِنسَانُއެދުވަހު އިންސާނާ ހަނދާންކުރާނެއެވެ. مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ އޭނާ ކުރި މަސައްކަތް وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ އަދި ނަރަކަ ފާޅުކުރެވޭނެ لِمَنْ يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ ދެކެންބޭނުންވި ހުރިހާ މީހަކަށް فَأَمَّا مَنْ طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ފަހެ އުރުދުވެރިވި ކާފަރުކަމުގައި ހައްދު ފަހަނައަޅައި ދިޔަމީހާ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ އަދި އޭނާ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް އިސްކޮށް

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) އެކަލާނގެ އުޑު އުސްކޮށްލެއްވީ ބިމުގެ ފުރާޅެއްފަދައިން ޤާއިމްވިއެވެ. އަދިއެއުޑުގެ ހުރިހާކަމެއްބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ.

(٢٩) އަދިއެއުޑުގެ ރޭގަޑު އަނދިރިކުރައްވައި އަދި ދުވާލު އަލިކޮށް ފާޅުކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.

(٣٠) އޭގެއަށްފަހުގައި ދެން އެކަލާނގެ ބިންފަތުރުއްވިއެވެ.

(٣١) އަދި ބިންގަނޑުގެތެރެއިން ފެންފެންކޮޅުތަކާއި ހައްދަވައި އަދި ގަސްގިޔާވިނަ އުފެއްދެވިއެވެ.

(٣٢) އަދި ބިންގަނޑު ނުހެލޭނޭގޮތުން އެބިމުގައި އެކަލާނގެ ފަރުބަދަތައް ޤާއިމްކުރެއްވިއެވެ.

(٣٣) (އިންސާނުންނަށް.) މިހުރިހާކަމަކީ ކާބޯތަކެއްޗާއި نَعَم ސިފަވާގޮތުގެ ޖަނަވާރުތަކުގެ މަންފާއަށް ޓަކައެވެ.

(٣٤) ދެން ބޮޑުވެގެން ފުރިހަމަވާ ހާދިސާއެއްގައި (އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ.)

(٣٥) އެދުވަހުން އިންސާނާ ކުރިކަމެއް ހަނދާންކުރާނެއެވެ. ހުރިހާކަމެއް ހަނދާންކުރާނެއެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ ބަލަދުވަހުން ނިކުމެ އެމީހުންގެ ކުރިމަތީގައި ފެންނާނެއެވެ.

(٣٦) އަދި ދޮރާދިޔަކަށް ދުނިޔެ ނަރަކަ ފާޅުކުރެވޭނެއެވެ. ( ފަހެ މުއުމިނުންނާ އަނަރާކަށްދޫކުރުމުން الله ތަޢާލާ ދެއްވާފައިވާ ދިނުމަށް نِعْمَة ހަމަޖެހޭ އަނަރާކައިން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި ކާފިރުން އެކަމެއް ހިތާމައިގަނޑުތަކެއް ހިތާމައިވެރިވާނެއެވެ.)

(٣٧) ފަހެ ކާފިރުކަމާއި އުޅުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިފިމީހާންނަމެވެ.

(٣٨) އަދިއެނާގެ آخِرَةُ ގެކަ ނޫޅެކަށްފުރި ދުނިޔޭގެކަންކަމެއް އިސްކުރިމާ

فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓاْ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

## ތަރުޖަމާ

فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކައީ هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ އެމީހާގެ ތަނެވެ. وَأَمَّا مَنْ خَافَ
އަދި ބިރުވެތިވެއްޖެމީހާ مَقَامَ رَبِّهِۦ އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި ހުންނަންޖެހޭ މަޤާމުގެ ޚައުފުން. وَنَهَى
ٱلنَّفْسَ އަދި ނަފްސާ އޭނާގެ ނަފްސު ހަވާވެތިކަމުން عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ އަދި އެއްކިބާކޮށްފިކަމުން فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން ސުވަރުގެއެވެ. هِيَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ ކަލޭނަށް އެމީހާގެ ދާނޭ ތަނެވެ يَسْـَٔلُونَكَ އެމީހުން
ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރަނީއެވެ. عَنِ ٱلسَّاعَةِ قِيَامَة ދުވަހުގެ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ އެ قِيَامَة
ވާނީކޮންއިރަކުންބާވައެވެ؟ فِيمَ أَنتَ ކަލޭގެފާނު އެކަމާ ކޮންކަމެއްބާއެވެ؟ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ އެވާހަކަ ކަލޭގެފާނަށް
ދެއްކުމުގެ إِلَىٰ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ. مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ އެކަންއެއްކުރުގެ ނިމުންވަނީ إِنَّمَآ
أَنتَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ އެދުވަހަށްބިރުވެތިވާމީހަކަށް އިންޒާރު
ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. كَأَنَّهُمْ އެމީހުން ކޮންފަދައެއްތޯ؟ يَوْمَ يَرَوْنَهَا އެކަމުގެބިރުވެރިކަން ފެންނަދުވަހު لَمْ
يَلْبَثُوٓاْ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ނުލިބޭކަހަލައެވެ. إِلَّا عَشِيَّةً ދަވާލުގެ ހަވީރުކޮޅެއްގެ ކުޑަވަގުތެއްގައިމެނުވީ أَوْ
ضُحَىٰهَا ނުވަތަ ދަވާލުގެ ހެނދުނުކޮޅެއްގެ ކުޑަވަގުތެއްގައިމެނުވީ

## إجْمَالِي މާނަ

(٣٩) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ހުންނާނީ ނަރަކައެވެ.

(٤٠) އަދި ތިމާ ހައްދަވާބޭކަލާނގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނަންޖެހޭނެ މަޤާމާއިމެދު ބިރުވެތިވެ އަދި ތިމާގެ ނަފްސު އެންމެހައި އެދުންތަކުން ދުރުކޮށް މަނާކުރެއްވި ތަނުންނެވެ.

(٤١) ފަހެ އޭނާ قِيَامَة ދުވަހުން ހަމަޖެހި ހުންނާނީ ސުވަރުގެއަށެވެ. އަދި އެތާގެ نِعْمَة ތަކަށެވެ.

(٤٢) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) قِيَامَة ވާނީ ވަގުތަކާއިމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލު ކުރެއެވެ.

(٤٣) އެހެންނަމަވެސް އެވާހަކަ ކަލޭގެފާނުއަށްކުރެވޭ ދަންނަވާދިނުން ކަމެއްނޫނެވެ؟

(٤٤) އެކަމުގެ އެންމެހައި އެނގުމެއްވަނީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެކަންނޭނގޭނެއެވެ.

(٤٥) ކަލޭގެފާނުވަނީ ހަމައެކަނި އެދުވަހަށްބިރުވެތިވާމީހަކަށް ބިރުވެރިކަމުގެ ޚަބަރުދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ.

(٤٦) އެ قِيَامَة ދުވަހުގެ ބިރުވެރިކަން ފެންނައިރު އެމީހުން ގާތްވެފަ ހުއްޓެވެ. އެމީހުންނަށް ހީވާނީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނީ ދުވާލެއްގެ ހަވީރުގެ ވަގުތުކޮޅަކާއި ނުވަތަ ދުވާލެއްގެ ހެނދުނު ވަގުތުކޮޅެއްގައިކަހަލައިރުކޮޅެކެވެ.

# عبس سُورة ގެ މާނަ

## سورة ބާވައި ލެއްވުމުގެ މުނާސަބަތު

قُرَيْشُ ވަންހަނިގެ ބޮޑެތި މީހުންގެ جَمَاعَة އަށް نَبِى الله صلَّى الله عليه وسلم ގެ ދަޢުވަތުގައި މިއުޅުއްވީއެވެ. އެކަލޭގެ ފާނުން އިސްލާމް ދީނަށް އެމީހުން ހޯދައިދެއްވުމުގެ މަސައްކަތުގައި ހުންނަވަމުން ވަޑައިގެންނެވެ. އެހެން ނިކަމެތިންނަށް އިސްލާމްކަން ދަސްކޮށްދެއްވަން ބޭނުންވި ނާޅިބޭކަލުކުއްޖާ عَبد الله بن أم مكتوم , رسول الله صلَّى الله عليه وسلمގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވެ. (އިސްލާމްވެ ވަޑައިގެންފުމުގެ އެތެރެއިރެއެވެ.)

ދެންނެވުމުން رسول الله صلَّى الله عليه وسلم (قُرَيْشُ ގެ ބޮޑުންނާއި ދައްކަވަން އިންނެވިވާހަކަފުޅު) ابن أم مكتوم އާއި ވާހަކަފުޅު ދައްކަވަމުން ހުންނެވިއިރު ގޮތް ކުރެހިއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް އެކަމާ ޚިޔާލު ވަޑައިގެންނެވީ عَبد الله بن أم مكتوم ގެ ވާހަކަފުޅާ މުޅި ހިތްވަރުކުރެއްވުމަށް ދައްކަވައިގެން ތިއްބެވިއެވެ. އަދި ވަޑައިގަންނަވައިފިއެވެ. އެކަމުގެ މުނާސަބަތުގައި މިސޫރަތު ބާވައި ލެއްވިކަމުގައި ވެއެވެ.

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

| أَيَاتُهَا (٤٢) | سُورة عبس |
|---|---|

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١ أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ ۝٢ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ۝٣ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ ۝٤ أَمَّا مَنِ ٱسْتَغْنَىٰ ۝٥ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ۝٦ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝٧ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ يَسْعَىٰ ۝٨ وَهُوَ يَخْشَىٰ ۝٩ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ۝١٠ كَلَّآ إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝١١ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ۝١٢

### މުޚްތަޞަރު

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١ މޫނުފުށް ހުޅުނު ކަރުހިވެ އެނބުރިވަޑައިގެންފިއެވެ. أَن جَآءَهُ ٱلْأَعْمَىٰ ۝٢ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަނދިރިމީހާއައުމުން وَمَا يُدْرِيكَ އަދިކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ (އެބަހީ އެމީހާއިމާން ނުވާނެކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.) لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ۝٣ އެމީހާ طَاهِرُ ވެގަތުން އުއްމީދުކުރެވޭހުއްޓެވެ. أَوْ يَذَّكَّرُ ނުވަތަ އެމީހާ وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގެންފާނެއެވެ. فَتَنفَعَهُ ٱلذِّكْرَىٰٓ ۝٤ ދެން وَعْظُ نَصِيْحَة ން އޭނާއަށް މަންފާވާނެއެވެ. أَمَّا مَنِ ٱسْتَغْنَىٰ ۝٥ وَعْظُ نَصِيْحَة އާއި ނުލަފާ ފުދިގެންވީމީހާ ދެކެނަމަވެސް. فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ۝٦ ފަހެ އެމީހާއާ ކަލޭގެފާނު ކަމުދާގޮތުން ދިމާވެވަޑައިގަންނަވައެވެ. وَمَا عَلَيْكَ އަދި ކަލޭގެ ފާނުންގެ މައްޗަކު ކޮން ކުށެއް ދޭނެތޯއެވެ؟ ކޮން ގެއްލުމެއް ވާނެތޯއެވެ؟ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝٧ އޭނާ طَاهِرُ ނުވިއަސް وَأَمَّا مَن جَآءَكَ އަދި

ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އައި މީހާ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ އަވަސްވެގެންނާ ހިނގާ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ އޭނާ ބިރުވެތިވެގެންނާ ހިނގާ فَأَنتَ عَنْهُ ކަލޭގެ ފާނު އޭނާގެ ކިބައިން تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ غَافِلُ ވެ ވަޑައިގެން ދުރަށް އެބްސިރި ވަޑައިގެންނެވީއެވެ. كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުކުރައްވާށެވެ. إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތަކީ ނަސޭހަތް މިސާލުތަކެވެ وَعْظُ نَصِيْحَة އެވެ. فَمَن شَآءَ ފަހެ އެދޭމީހަކު ذَكَرَهُۥ ﴿١٢﴾ އެއިން وَعْظ نَصِيحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** (رسول الله صلَّى الله عليه وسلم ) މޫނުފުށު ހުޅުކުރު ކުޑަކޮށްލައި ހުރި ވަޑައި ނުގެން އެނބުރި ވަޑައިގެންފިއެވެ.

**(٢)** އެއީ އެކަލޭގެ ފާނުންގެ އަރިހަށް އަނދިރި މީހަކު އައިސްވުމުންނެވެ. (އެއީ އާންމަކޮށްދޭ ބޮޑެތި ބަޔަކަށް އިސްލާމްދީނަށް ގޮވައި އުޅުއްވުން އިސްލާމްވެގެ ސަވާބު ގައި އިންނެވި ވަގުތެއްގައެވެ.) އެކަލާނގެ الله تَعَالى عِتَابُ ގެ ބަސްފުޅު އިއްވަވާފައެވެ.

**(٣)** (އޭ رسول الله އެވެ.! ) އެމީހާ އިމާން ނުވާނެކަމަށް ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައި ދެއްވީ ކޮންއެއްޗެއް ތޯއެވެ؟ އަދި ކިއްސަށްތޯއެވެ؟ އޭނާ އިމާންވެ طَاهِرُ ވެގަތުން އެއްވިދު ކުރެވޭއެވެ.

**(٤)** ނުވަތަ އޭނާ وَعْظُ نَصِيْحَة ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިއަރިއަށް ލިބިގެންފާނެއެވެ. ދީން އަ وَعْظُ نَصِيْحَة ނު އޭނާއަށް މަންފާ ކޮށްދޭނެއެވެ. (އިސްލާމްވެ މާތް މީހަކަށް ވެދާނެއެވެ.)

**(٥)** އެކަމަކު ކަލޭގެފާނުންގެ وَعْظُ نَصِيْحَة ނުއަހައި އެއިންފުރިގެންގު މީހާ ދަންނަވައެވެ. (ބޮޑުވެރި އެއީ أَبُو جَهْلُ ގާއި އެބޭފުޅުގެ ދިރިސް މިހަކާ ކަމަށެވެ.)

**(٦)** ކަލޭގެފާނުން އޭނާއާ ކުރިމަތިލައްވައިގެން ވާހަކަދެއްކެވީ ދައްކަވާ އެވެ.

**(٧)** އަދި އޭނާ އިމާންވެ ގޮވައިން طَاهِرُ ވެ ނުގަތުމުން ކަލޭގެފާނަށް އޮތީ ކޮން ގެއްލުމެއް ތޯއެވެ؟ (ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ދަޢުވަތު ދެއްވައި އަމާނާތް އަދާ ކުރައްވައިފިއެވެ.)

**(٨)** އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަވަސްވެގެންނާ ހިނގާ އަވަސް އަވަހަށް އައިމީހާ ދަންނަވައެވެ.

**(٩)** އޭނާ އައީ ބިރުވެތިވެގެންނާ ހިނގައިގެންނެވެ. (އެއީ عَبد الله بن أم مكتوم އެވެ.)

**(١٠)** ދެން ފަހެ ކަލޭގެފާނު އޭނާގެ ކިބައިން غَافِلُ ވެ ވަޑައިގެން ދުރުވެވަޑައިގެންނެވީއެވެ.

**(١١)** އެއްގޮތަކަށްވެސް އެއީ އެކަލޭގެފާނާ ގުޅޭއިރު ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތަކީ ނަސޭހަތް މިސާލުތަކެއް ދެއްވާ ބާވަތުގެ قُرْآن އަކީ وَعْظُ نَصِيْحَة އެވެ.

**(١٢)** ފަހެ އެދޭމީހަކު އެއިން وَعْظُ نَصِيْحَة ލިބިގަންނާނެއެވެ.

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍۭ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ مَآ أَكْفَرَهُۥ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُۥ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ﴿١٩﴾ ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُۥ فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾

## ތަފްސީރު

فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ އެއީ މާތްވެގެންވާ ފަތްފުރަތަކެއްގައިވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. ( އެބަހީ އާޔަތްތައްވަނީ لوح المحفوظ ގައެވެ). مَّرْفُوعَةٍ އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި މަތިވެރިކުރެވިގެންވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ طَاهِرُ ވެގެންވެއެވެ. بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ الله ގެ حَضْرَةُ ނިޔަދުތިވާބޭކަލުންގެ އަތްމަތިން ވަޑައިގަންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ އެއީ އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި މާތްވެގެންވާ تَقْوَى ވެރިބޭކަލުންނެވެ. (އެބޭކަލުންގެ رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާބޭކަލުންނެވެ.) قُتِلَ ٱلْإِنسَٰنُ (ކާފިރު) އިންސާނާއަށް لَعْنَة ލެއްވިއްޖެއެވެ. مَآ أَكْفَرَهُۥ ﴿١٧﴾ އޭނާގެ ކާފަރުކަމުގެ ބޮޑުކަމާއެވެ! مِنْ أَيِّ شَيْءٍ ކޮންކަހަލަ އެއްޗަކުން ހެއްދެވީއެވެ؟ خَلَقَهُۥ ﴿١٨﴾ އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަނި ތިކިފަދަކުންނެވެ. فَقَدَّرَهُۥ ﴿١٩﴾ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ މިންވަރުކުރެއްވިއެވެ. (އޭނާގެ ދުނިޔަވީ ޙަޔާތާއި ރިޒްޤާއި ޢުމުރާއި އަޖަލުވެސް ހުރިގޮތަށް ބާރަބަރުކުރެއްވިއެވެ.) ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ ދެން އޭނާގެ މަގު يَسَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ އޭނާއަށް އެމަގު އެކަލާނގެ ފަސޭހަކޮށް ދެއްވިއެވެ. ثُمَّ أَمَاتَهُۥ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ މަރުގެންނަވައިފިއެވެ. فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢١﴾ ދެން އެކަލާނގެ އޭނާ ކަށްވަޅުގައި ބޭއްވެވިއެވެ. ثُمَّ إِذَا شَآءَ ދެން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ އޭނާ މަރުވުމުން ފަހު ދިރުއްވާ ނަގައްވައެވެ. كَلَّا އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއް ނޫނެވެ. އިންސާނާ ހިލުވިކަމަކުން ނުވެއެވެ. لَمَّا يَقْضِ އޭނާ އަދި އަދާ ނުކުރިއެވެ. مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއް. فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ބަލާހުށި ހިތުން ކާތަކެތިކަމުގައި. إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ އޭނާގެ ކާނާއަށް. أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފެން ވެއްސެވީ ކޮންފަދައަކުންތޯ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ކަނޑައެޅިގެން ބޯކޮށް

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އެއީ މާތްވެގެންވާ ޞަޙީފާތަކެއްގައި ލިޔެވިގެންވާ އާޔަތްތަކެކެވެ. އެބަހީ އެއާޔަތްތައް ބޭއްވިފައި އިންނަނީ لَوحُ المَحْفُوظُ ގައެވެ.

(١٤) އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި މަތިވެރިވެގެންވާ އުފުލިގެންވާ މާތްތަކެކެވެ. އެންމެހައި އުނިކަމަކާއި عَيْبُ ތަކުން ސާފުތާހިރުވެގެންވާ ތަކެކެވެ. شَيْطَان ނުންނާއި ކާފަރުންގެ ބޯހަރުކަމުން طَاهِرُ އާޔަތްތަކެކެވެ.

(١٥) އެއާޔަތްތައް ގެންނަވާފަރިއްކަލުން الله ގެ حَضْرَةُ ން ރަސޫލުބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަޙީގެންނަވާ މަލާއިކަތުބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅުގައެވެ.

(١٦) އެބޭކަލުންނަކީ އެބޭކަލުންގެ رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންނެވި تَقْوَى ވެރިމާތްބޭކަލުންނެވެ. (17) ކާފަރު އިންސާނާއަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ. الله އޭނާއަށް لَعْنَة ކުރެއްވިއެވެ. އޭނާގެ ކުފުރާއި ކާފަރުކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ( އޭނާހައްދަވާފައިވާ ގޮތް ނުވިސްނަނީ ކީއްވެތޯ)

(١٧) الله އޭނާހެއްދެވީ ކޮންތަކެއްޗަކުން ހެއްޔެވެ؟

(١٨) އެކަލާނގެ އޭނާ ހެއްދެވީ މަނިތިކެއްޗަކުންނެވެ. ދެންފަހެ الله އޭނާ ތިރިކަމުގެ ބައެއްގައި ބަރާބަރުކުރައްވައިފިއެވެ. (އޭނާގެ ގުނަވަންތަކާއި އިސްތަށިގަނޑާއި ގަޔާއި ހުރިހާ ބައިތައް އެކަލާނގެ ތަރުތީބުކުރެއްވިއެވެ).

(١٩) ދެން އޭނާ އޭނާގެ މަންމަގެ ބަނޑުން ނުކުންނަން ކަމުގެ މަގު ފަސޭހަކޮށްދެއްވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ ދީނުގައި އޭނާއުޅެންޖެހޭ ގޮތާއި ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް ބަޔާންކޮށްދެއްވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

(٢٠) ދެންއޭނާއަށް މަރުގެނެސްދެއްވާ އޭނާ ގަބުރުގައި ވަޅުލެއްވުމަށް ކަނޑައަޅުއްވައި ދެއްވީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

(٢١) ދެން އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަތުމުން ދިރުއްވާ އަލުން އޭނާ ދިރުއްވައި مَحْشَرُ އަށް ނެރުއްވާނީ ހަމައެކަލާނގެއެވެ.

ފަހެ ޙަޤީޤަތުގައި އިންސާނާ ހަމަތަކައި އޭނާގެ ކަންތައްތައް ތިރިކޮށް نِظَامُ އޮއްވައިދިން ގޮތަކާ ޚިލާފަށް الله އަށް އިންސާނާ ޝުކުރުކުރުމުން ނުރައްކާކޮށް ހިނގާނީ ކީއްވެތޯ؟

(٢٣) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އޭނާ ހުރިހާ ކަމަކާ ނުވާނެއެވެ. الله އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެއްވި ކަމެއް އޭނާ ނުކުރެއެވެ.

(٢٤) ފަހެ އިންސާނާ އޭނާގެ ކާއެއްޗަކަށް ވިސްނާބަލާ ކިހިނެއްތޯ ހެއްޔެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވަރަށް ގިނައިން ކަނޑުގަނޑުން ވާރޭ ވެއްސެވީމެވެ؟ އުޑުން ވާރޭ ވެއްސެވީމެވެ.

ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

## ތަރުޖަމާ

ثُمَّ شَقَقْنَا ٱلْأَرْضَ ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބިންގަނޑު ފަޅުއްވައި شَقًّا ﴿٢٦﴾ ކަޑަނއްޓައިގެން ފަޅުއްވައިފަމުން فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިން ފަޅުއްވައިވެމެވެ. حَبًّا ﴿٢٧﴾ އޮށްޖެހޭ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ އަދި މާބިސްކަދުރުމާއި ވިނަ ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا އަދި ޒައިތޫނާއި ކަދުރު ގަސް وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ غُلْبُ ގިނަވަށްބޮޑުގަސްތަކުގެ ބަގީޗާތަކާއި ( އެއީ ބޮޑުބޮޑު ގަސްތަކުން ކަދުރު ގަހުގެ ގޮތަށް ޖެހިފައިވާ ބަގީޗާތަކެވެ.) وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ އަދި މޭވާއާއި ދުވަހުގެ ކާނާތައް (އެއީ ޖަނަވާރުން ކާންދޭ ވިނަގަސްތަކެވެ.) مَّتَٰعًا لَّكُمْ އެއީ ކަލޭމެންގެ މަންފާއަށެވެ. ކަލޭމެން ބޭނުންކުރުމަށެވެ. وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾ އަދި ކަލޭމެންގެ ޖަނަވާރު ސޫރުމަށްޓަކައެވެ. فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ ދެންފަހެ ބާރުގަދަ އަޑު އަރުވާއިރު يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ އެދުވަހުން މީހާ ދުރުވެދާނެއެވެ. مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ އޭނާގެ އަޚާ ދުރުވެ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ އަދި އޭނާގެ މަންމައާއި ބައްޕައިން وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ އަދި އޭނާގެ އަންހެނުންނާއި ދަރިންގެ ކިބައިންވެސް لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން އެމީހުންކުރެ ކޮންމެމީހަކަށްވެސް شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ އޭނާ مَشْغُولُ ވާނެކަމެއް ވެއެވެ. وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން މުންތަކެއް ވާނެއެވެ. مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ އަލިވެ އުފާވެގެން ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ އުފާވެގެން ހެވިގެންވާނެއެވެ. وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ އަދި އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތަކެވެ. عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ އެމޫނުތަކުގައި އަޅިކަމާއި ބަނަކަމުން ނިވައިވެފައި تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ އަދި އެމޫނުތަކުގެ މަތިން ކަޅުކުލަ ފޮރުވިފައިވާ ކަޅުކަމާއި ހީވާގޮތުގެ އަޅިކަމެވެ. أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ އެއީ ކާފިރުވީ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾ ނުބައި ނުލަފާ ބަޔަކުންނެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٢٦)** އަދި ގަސްގަހާގެހި ފެޅުމަށްޓަކައި ބިމުގެ ފޮތިގަނޑު ފަޅުއްވީމުއެވެ.

**(٢٧)** ދެން އެބިމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކިބާވަތްބާވަތުގެ ގަސްގަހާގެހި ފަޅުއްވައި އެކިބާވަތުގެ އޮށްޓަރު ނެރުއްވީމުއެވެ.

**(٢٨)** އަދި މޭބިސްކަދުރުގެ ވައްތަރުތަކާއި ވިނައާއި ބާވަތްތަ ފަޅުއްވީމުއެވެ.

**(٢٩)** އަދި ޒައިތޫނި ގަސްތަކާއި ކަދުރު ރުއްތަށްވެސް ނެރުއްވީމުއެވެ.

**(٣٠)** އަދި ބޮޑު ފުޅާފަތް ހުންނަ ތޫނުކަދުރު ރުކުގެ ބަގީޗާތަކާއި ގަސްތައްފަޅުއްވީމުއެވެ.

**(٣١)** އަދި ޗާކޮޗާތުގެ މޭވާގެ ގަސްތަކާއި ޖަނަވާރުތައްކަން ބާވަތްބާވަތުގެ ވިނަގާއި ހުރި ގަސްތައްވެސް ފަޅުއްވީމުއެވެ.

**(٣٢)** މިހުރިހާތަކެއްޗަކީ ކަލޭމެންނާއި ޖަނަވާރުންގެ ބަކުގެ މަންފާއަށްޓަކައި ދެއްވާފައިވާ ނިޢުމަތްތަކެވެ. ( ފަހެ މިހިރަހައިކަމެއް ދިނީ ފަހިރަޙްމަތާއި ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވާ مَحْشَر ކުރެއްވުން އުނދަގޫވާނީ ކީއްވެގެންތޯ ހެއްދެވީ؟)

**(٣٣)** ދެންފަހެ ބިރުވެރިގެ އަޑު އައިސް قِيَامة ޤާއިމު ވެއްޖެއްޔާ (ދަންނައެވެ.)

**(٣٤)** އެދުވަހަކީ މީހާ އޭނާގެ أَخْ އާއި ބޭބެއިން ފިލާދާނެއެވެ.

**(٣٥)** އަދި އޭނާ (ގޮބިމާ) މަންމަ އާއި ބައްޕަގެ ކިބައިން (ފިލާނޭދުވަހެވެ.)

**(٣٦)** އަދި އޭނާ (ގޮބިމާ) އަނބިމީހާއާއި ދަރިންގެ ކިބައިންވެސް ފިލާ ދުވަހެވެ. ( އޭގެ އެއިން މީހަކަށް މިދުނިޔޭގައި ކުރެވުނު ފާފަތަކާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރެވޭތީއެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނަށް އެދުވަހު އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ކަންތައް އޮތީއެވެ.)

**(٣٧)** އެދުވަހު މީހުންގެ ތެރެއިން ކޮންމެ މީހަކަށްވެސް مَشْغُولُ ވެވޭވަރުގެ ކަމެއް ހުންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހަކު ސަމާލުވާން ފުދޭވަރުގެ ކަމެއެވެ.

**(٣٨)** އެދުވަހުން يَعْنِي قِيَامة ދުވަހުން މޫނު ތަކެއް އަލިވެ ހެއްވާލާފައިވާނެއެވެ. އެއީ މުއުމިނުންގެ މޫނުތަކެވެ. މޫނުތަކުގެ މުގައްރިބު ފެނުންނުވެ.

**(٣٩)** އެބައި މީހުން އެދުވަހުން ހީނލަމުން އުފާވެރިވެ ހުންނާނެއެވެ. އުފަލުން ހަރުގެންނާނެ.

**(٤٠)** އަދި އަނެއްބައި މޫނުތަކަށް ވޭނި އަނދިރިކަމާއި ބަނަކަން ފެނި ފެނާނެ.

**(٤١)** އެ މޫނުތަކުގެ މަތީގައި އޮރިޔާނުކަމާއި ކަޅުކަމާއި ނިކަމެތި ކަމުގެ ފުރޮޅާލާނެ.

**(٤٢)** އެއީ ކާފިރުން ނުބައި ނުލަފާ އެކިދިނގެ ކަނބުރުންނެވެ.

# تكوير سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة التكوير — އާޔަތް ޢަދަދު (٢٩)

إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ ۝٢ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۝٣ وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۝٤ وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝٥
وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۝٦ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۝٧ وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ ۝٨ بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ ۝٩ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ ۝١٠
وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ ۝١١ وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ۝١٢ وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۝١٣ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ ۝١٤ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ۝١٥

## ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ۝١ (ފަޅުގެ ފަތަރިން) އިރު ރޯލައި ލުވިއްޖެއެވެ/ ރޯލައިފައި އެއްކަހައި ލުވިއްޖެއެވެ. وَإِذَا ٱلنُّجُومُ ٱنكَدَرَتْ ۝٢ އަދި ތަރިތަކުގެ އަލިކަން ހިނގައްޖެއެވެ/ ނުވަތަ ވެރިއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ۝٣ އަދި ފަރުބަދަ ހިނގަމުން ދުވި ވައިން ބޮޑަދިގެން ހިނގައްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْعِشَارُ عُطِّلَتْ ۝٤ އަދި މާބަނޑު ޖަމަލު ބަކާށް މިހާރު ނުބެލި ދޫކޮށް ލެވިއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْوُحُوشُ حُشِرَتْ ۝٥ އަދި ވަޙުޝީ ޖަނަވާރުތައް އެއްކުރެވިއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ۝٦ އަދި ކަނޑުތައް ގަދަކަމުން އަލިފާން ކު ވެއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلنُّفُوسُ زُوِّجَتْ ۝٧ އަދި (މުއުމިނުންގެ) ނަފްސުތައް (حُوْرَالْعِيْنُ ނާއި) ކާވެނި ކުރު ވިއްޖެއެވެ/ ނުވަތަ ނަފްސުތައް ފުރާނަތަކާއި ކައިރި ކުރެވިއްޖެއެވެ) وَإِذَا ٱلْمَوْءُۥدَةُ سُئِلَتْ ۝٨ އަދި ދިރިހުރެ ވަޅުލެވުން ކުޑަ އަންހެން ކުއްޖާއި ސުވާލު ކުރެވިއްޖެއެވެ بِأَىِّ ذَنۢبٍ قُتِلَتْ ۝٩ އެއީ މަރައިލެވުނީ ކޮންކުށެއްގެ ސަބަބުންތޯ وَإِذَا ٱلصُّحُفُ نُشِرَتْ ۝١٠ އަދި (އަމަލުގެ) ފޮތްތައް ފަތުރައި ހުޅުވިއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ كُشِطَتْ ۝١١ އަދި އުޑު އެތެރެފަރާތުން ނިވިގެން ގަނޑުވިދިވިދި ވެއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ۝١٢ އަދި ނަރަކަ އިތުރަށް ހިތާވަރަށް އަލިފާން ރޯކުރެވިއްޖެއެވެ وَإِذَا ٱلْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ۝١٣ އަދި ސުވަރުގެ ތަޤުވާވެރިންނަށް ކައިރި ކުރެވިއްޖެއެވެ عَلِمَتْ نَفْسٌ ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެނގޭނެއެވެ. مَّآ أَحْضَرَتْ ۝١٤ އެ ނަފްސުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ހެޔޮ ކަމެއް فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلْخُنَّسِ ۝١٥ އަދި خُنَّس އަށް ހުވާ ތަރިތަކަށް ގެންދުވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވަމެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ބޮޑުގައި ވަގުތު  އާލާފާފަދައިން އިރު އާލާފުވެއްޖެއްޔާއި ނުވަތަ އާލާފައި އެއްލާލެވިއްޖެއްޔާއި

(٢) އަދި ތަރިތަކުގެ އަލިކަން ހިނގައްޖެއްޔާ/ ނުވަތަ ވެރިއްޖެއްޔާ

(٣) އަދި ފަރުބަދަ ހުރިތަނުން ދުރަ ވަރަށް ބޮޑަށްގެން ހިނގައްޖެއްޔާ

(٤) އަދި މާބަނޑު ޖަމަލު ބަލާން މިހަކު ނުލައި ދޫކޮށް ލެވިއްޖެއްޔާ

(٥) އަދި ވަޙްޝީ ޖަނަވާރުތައް އެއްކުރެވިއްޖެއްޔާ

(٦) އަދި ކަނޑުގައި ގަދަހަރު އަލިފާން ރޯ ވެއްޖެއްޔާ

(٧) އަދި (މުއުމިނުންގެ) ނަފްސުތައް (حُوْرَالْعِيْنُ ނާއި) ކައިވެނި ކުރެވިއްޖެއްޔާ( ނުވަތަ ނަފްސުތައް ފުރާނަތަކާއި ކައިރި ކުރެވިއްޖެއްޔާ)

(٨) އަދި ދިރިހުއްޓާ ވަޅުލެވުނު ކުޑަ އަންހެން ކުއްޖާއި ސުވާލުކުރެވިއްޖެއްޔާ

(٩) އާނާ މަރައިލެވުނީ ކޮން ފާފައެއްގެ ސަބަބުންހޯ

(١٠) އަދި (ޢަމަލުގެ) ފޮތްތައް ފަތުރައި ލެވިއްޖެއްޔާ

(١١) އަދި އުޑު އެއްޗެހިތަކުން ނިގުޅައި ގަނޑުވިލުކުރެވި ވެއްޖެއްޔާ

(١٢) އަދި ނަރަކައިގާ އަދު ހިތާވަރަށް އަލިފާން ރޯވެއްޖެއްޔާ

(١٣) އަދި ސުވަރުގެ އާގެ ތަޤުވާވެރިންނަށް ގާތް ކުރެވިއްޖެއްޔާ

ދަންނައެވެ. މިތަނަ شَرْطُ ގެ ޖަވާބު އެވަނީ ސާދަވަނަ އާޔަތުގައެވެ.

(١٤) ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެ ނަފްސެއް (ދުނިޔޭގައި) ކުރި ހުރިހާ ކަމެއް އެނގޭނެއެވެ.  އަދި އިސްވެދިޔަ އެންމެހައި ކަންކަމަކީ قِيَامَة ވުމާއި ގުޅިފައިހުރި ކަންކަމެވެ.

(١٥) އަދި خُنَّس އެވެ ކިޔާ ތަރިތަކަށްގަންދެއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.(އެތަރިތަކަކީ شَمْسُ - زُهْرَة – عَطَارِدُ -قَمَرُ - زُحَلُ -مِرِّيْخُ - مُشْتَرِى ) މިއެވެ.

ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَـٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلْجَوَارِ ٱلْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ އުފަރާތަށް ދުވާ އަދި އޮއްސުވައިގެން ނިވިއުޅޭ وَٱلَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ އަދި ރޭގަނޑު
ކުރިމަތިލައި އަލުވިއްޖެއްސާ ގަސަމުކުރައްވަމެވެ. وَٱلصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ އަދި ފަތިސް ކުރިމަތިލައި
އަލުވިއްޖެއްސާވެސް ގަސަމުކުރައްވަމެވެ. إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެބަޔާ ޤުރުއާނަކީ
މާތްވެގެންވާ ރަސޫލެއްގެ ބަސްފުޅެވެ. ޖިބްރީލްގެ ބަސްފުޅެވެ. ذِى قُوَّةٍ ބާރުގަދަފުޅު عِندَ ذِى ٱلْعَرْشِ
عَرْش ގެވެރިކަލާނގެ حِضْرَةُ ގައި مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ މަތިވެރި ދަރަޖައެއްވާ مُّطَاعٍ ثَمَّ އެތާ އުޅޭގައި
އެކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ އަމާނާތްތެރި وَمَا صَاحِبُكُمْ (އޭ قُرَيْش ނަސަބު) ކަލޭމެންގެ
އެކުވެރިޔާ ނުވެއެވެ. بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ މޮޔަވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައި وَلَقَدْ رَءَاهُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނު
އެބަޔާ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم) جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلاَم ދުށުއްވައިފިއެވެ. بِٱلْأُفُقِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢٣﴾
ބަޔާންވެގެންވާ އުފުގުގައި ނުވެއެވެ. وَمَا هُوَ އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. عَلَى ٱلْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ غَيْبُ ގެ خَبَرُ
އަންގަވާ ބަޚީލުވެވަޑައިގަންނަވާ ކަލޭގެފާނަކު وَمَا ـَ هُو އަދި قُرْآن ނުވެއެވެ. بِقَوْلِ شَيْطَـٰنٍ
ސަލާމަތްވެ ބަސްކަމުގައި رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ ދުރުކުރެވިފައިވާ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ ފަހެ ކަލޭމެން ދަނީ
ކޮންތާކަށްތޯއެވެ. އެބަޔާ ކަލޭމެން ނަސޭހަތް ... إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ އެއީ
ذِكْرُ އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. لِّلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ عَالَم ތަކަށް. لِمَن شَآءَ مِنكُمْ ކަލޭމެންކުރެން
އެދޭފަރާތަކަށެވެ. أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ (އީމާންކަމާއި ... ހަމަޖެހި) ސީދާވުން وَمَا تَشَآءُونَ
އަދި ކަލޭމެން ... ނުއެދޭހުއްޓެވެ. إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ = ٱلله އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ رَبُّ
ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾ އެއީ عَالَم ތަކުގެ رَبُّ އެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٦) ހުތިރިތަށްދަތުރުކުރާ އަދި ދުވާލު ނިވައިލެވިގެން ރޭގަޅު ފެއްޖެވެއެވެ.

(١٧)،(١٨) އަދި ރޭގަޅު އާދެ އަދިރިކަމާއިގެން ކުރިމަތިލާއި އަލިވެއްޖެއްޔާ އަދި އަލިކަމާއިގެން ފަތިސްކުރިމަތިލާއި އަލިވެއްޖެއްޔާއި މިކަންކަން ގަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން އެ قُرْآن އަކީ މާތްވެގެންވާ جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم الله حَضْرَةُ ން ގެންނެވި ބަސްފުޅެކެވެ.

(٢٠) جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم އަކީ عَرْشِ ގެ ވެރިކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި އުޅޭ الله ގެ حَضْرَةُ ގައި ދަރަޖަފުޅު އުފުލިގެންވާ މަތީ ދަރަޖައެއްގެ ވެރި މާތްބޭކަލެކެވެ.

(٢١) އަދިއެކަލޭގެފާނަކީ އުޑުގަވާއި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ މާތް އަދި عِزَّة ތެރިބޭކަލެކެވެ. އެންމެހައި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގަންނަވާ އަމާނާތްތެރި ބޭކަލެކެވެ.

(٢٢) އޭ (އޭ قُرَيْش ންނޭވެ) ކަލޭމެންގެ އެކުވެރިޔާ مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم އަކީ މޮޔަވެފައިވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނޫނެވެ.

(٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم ބާރުވެގެންވާ އުދަރުހުގައި ވަނިކޮށް جِبْرِيْلُ عَلَيْهِ السَّلاَم ދެކެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އެއީ މައްކާގެ (جِيَادُ) ކިޔާފަރާތުންނެވެ. އިރު މަތިފަރާތުގެ. އަދިއެއީ ނަބިކަމުގެ ކުރިންނެވެ. އެދުވަހު އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަސްލު ސޫރަފުޅުގައި ވަނިކޮށެވެ. އެފަރާތުގެ ފުޅި އުދަރުހަށް ފުރާލައިފައެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް ހުސްފަތަ ފިޔަފުޅުގެއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ފިޔަފުޅެއް مَشْرِقُ އާއި مَغْرِبُ އާއި ދެމެދުގެ ހުސްޖާގަކަމުގައި ވިއެވެ.

(٢٤) އަދި مُحَمَّد صَلَّى الله عَلَيْه وَسَلَّم އަކީ غَيْبُ ގެ خَبَرُ އާއިމެދު އެބަޔަކު ދެނެގެތް خَبَرُ އާއިމެދު ބަޚީލު ކުރައްވާބޭކަލަކު ނޫނެވެ.

(٢٥) އަދިއެ قُرْآن އަކީ އުކުޅުން ލައްވައިލެވިގެންވާ شَيْطَانُ އެއްގެ ބަސްކަމުގައިނުވެއެވެ. އެއީ عَالَم ތަކުގެ رَبُّ ގެ ބާވައިލެއްވި ބަސްފުޅެކެވެ.

(٢٦) قُرْآن އަން ދޫކޮށްލާފައި ދަންކަލޭމެން ދަނީ ކޮންތާކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ނުވަތަ ކަލޭމެން ރޮނގު އެހެންމަގު ކޮންމަގަކަށް ހެއްޔެވެ؟

(٢٧) އަދި އެ قُرْآن އަކީ عَالَم ތަކުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ذِكْرُ އެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(٢٨) ކަލޭމެންކުރެން އެދޭމީހަކަށް އިސްތިޤާމަތްތެރިވުމުގެ ސިފައިގައިވެއެވެ.

(٢٩) އަދި الله އިރާދަކުރެއްވުމުން މެނުވީ ކަލޭމެން ކަމެއް ކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއަކީ عَالَم ތަކުގެ رَبُّ އެވެ.

# الانفطار سُورة ގެ ތަރުޖަމާ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

| سُورة الانفطار | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٩) |
|---|---|

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتْ ۝١ وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ۝٢ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ فُجِّرَتْ ۝٣ وَإِذَا ٱلْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝٤ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ۝٥ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ ٱلْكَرِيمِ ۝٦ ٱلَّذِى خَلَقَكَ فَسَوَّىٰكَ فَعَدَلَكَ ۝٧ فِىٓ أَىِّ صُورَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ۝٨ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِٱلدِّينِ ۝٩

## ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنفَطَرَتْ ۝١ އުޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާއި، وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ۝٢ އަދި ތަރިތަށް ވިރިއްޖެއްޔާއި، (ވަކިވަކިވެ ފައިބައްޖެއްޔާ) وَإِذَا ٱلْبِحَارُ فُجِّرَتْ ۝٣ އަދި ކަނޑުތައް އުކެވި، އެކައްޗަކަށް ވެއްޖެއްޔާއި، وَإِذَا ٱلْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ۝٤ އަދި ގަބުރުތަކުގައި ތިބި މީހުން ކަށްވަޅުތަކުން ނެރުނުވިއްޖެއްޔާއި، عَلِمَتْ نَفْسٌ ކޮންމެ ނަފްސަކަށް އެނގޭނެއެވެ. مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ۝٥ އެ ނަފްސެއް ހިސްކުރި ކަމަކާއި، ފަސްކުރި ކަމަކާއި. يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ ތޯ އިންސާނާއެވެ. مَا غَرَّكَ ކަލޭ ގެއްލުންތެރި ކުރުވި ކޮން އެއްޗެއް ތޯއެވެ؟ بِرَبِّكَ ٱلْكَرِيمِ ۝٦ ކަލޭ ގެއްލުވި މާތްވެގެންވާ ربّ އާއިމެދު ٱلَّذِى خَلَقَكَ އެކަލާނގެއީ ކަލޭ އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. فَسَوَّىٰكَ ދެން (މީހަކު ކަމުގައި) ކަލޭ ބަރާބަރު ކުރެއްވިއެވެ. فَعَدَلَكَ ۝٧ ތެދުގަން ހުންނަގޮތަށް އެކަލާނގެ ކަލޭ ހެއްދެވިއެވެ. فِىٓ أَىِّ صُورَةٍ ކޮންމެ صورة އަކަށް مَّا شَآءَ އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވި رَكَّبَكَ ۝٨ އެކަލާނގެ ކަލޭ تركيب ކުރެއްވިއެވެ. އެކަމަކު އެއީ. كَلَّا އެއްޗެއްކަމަކުނުވާނެ އެކަލާނގެއާމެދު ގެއްލުންތެރިވުމަށް ނުޖެހޭނެ. (އެކަލާނގެ نعمة ތަކުގެ ޝުކުރު ގެއްލުންތެރިވެ، ހަމަ ނުވާނެއެވެ.) بَلْ تُكَذِّبُونَ އަދި ވެސް ގެއްލުނު؟ ދީނަކީ ދޮގުކުރަނީއެވެ. بِٱلدِّينِ ۝٩ (ހިސާބު ބަދަލާ) قيامة ދުވަސް (ނުވަތަ إسلام ދީން)

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** އުޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިނގައްޖެއްޔާއި (ދަންނަވައެވެ. މި ސޫރަތުގެ ފުރަތަމަ ހަތަރު އާޔަތުގައި އެ ވާ ހަތަރު ކަންތައްތަކުގެ ޖަވާބު އެ ވަނީ ފަސްވަނަ އާޔަތުގައެވެ.)

**(٢)** އަދި ތަރިތަކުން، އުޑުމަތީން ވަކިވަކިވެގެން ތިރިއަށް ވެރިއްޖެއްޔާއި،

**(٣)** އަދި ކަނޑުތަކުން އެއްކަނޑު އަނެއް ކަނޑާ އުކުވެ، އެއްވެއްޖެއްޔާއި، (ފޮނިފެނާއި، މީރުފެންވެސް އުކުވެ، އެކައްޗަކަށް ވާނޭ ކަމުގައި ވެއްޖެ.)

**(٤)** އަދި ބިމުގެ އަޑީގައި ވަޅުލެވިފައި ވާހާ ބަޔަކު ކަށްވަޅުތަކުން ނެރުނެވިއްޖެއްޔާއި،

ދަންނަވައެވެ. މި ހަތަރު ކަމަކީ قيامة ދުވަހުގެ ކުރީގައި އެކަމާ ގުޅިފައިވާ ހަތަރު ކަމެވެ.

**(٥)** ދެން އެދުވަހުން ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް (ކޮންމެނަފުސަކަށްވެސް) އެ ނަފްސެއް ކޮށްފައިވާ ކަންތައް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. (ކޮށްފައި ހުންނާނީ ހާމަވެގެންނެވެ.)

**(٦)** އޭ އިންސާނާއެވެ.! (އޭ ކާފިރު އިންސާނާއެވެ!.) ކަލޭ ހެއްދެވި، ދިނަވަނަ نعمة ދެއްވި މާތްވެގެންވާ ربّ އާމެދު ހެއްދުންތެރިވީ ކޮން ކަމަކާ ހެދި ހެއްޔެވެ؟ (އެކަލާނގެ نعمة އާއި، عفوء ދިނަކުރުން ހެއްޔެވެ؟ އެކަލާނގެ عذاب ވެސް އެހައި ގަދަކަން ހަނދާންކުރާށެވެ.!)

**(٧)** އެ ربّ އަކީ نطفة އަކުން ކަލޭ އުފެއްދެވި، ދެން ބަރާބަރު ފުރިހަމަ އިންސާނަކަށް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެހެން ޖަނަވާރާ خلاف އަށް، ދެފައިމައްޗަށް ކޮޅަށް ހުރުވޭނޭ ގޮތަށްވެސް ހެއްދެވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ.

**(٨)** އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން ސިފައަކަށް އެކަލާނގެ ކަލޭ ސޫރަކުރައްވައި، تركيب ކުރައްވައި، ހެއްދަވައި ފުރިހަމަކުރެއްވީއެވެ.

**(٩)** އެއްޗެހިތަކުންވެސް އެކަލާނގެ نعمة އާއި، عفوء ގެ ބޮޑުކަމާމެދު ނުހައްދާރުވެ. (އެކަލާނގެ عذاب ވެސް އެހައި ގަދައެވެ. ބޮޑުވެރި، ކާފިރުންނަށް ގަދަ عذاب ވެސް ދެއްވައެވެ.) އަދި ކިޔައް ހެއްޔެވެ؟ ތިޔަބައިމީހުން قيامة ދުވަސް ދޮގުކުރަނީއެވެ. ނުވަތަ إسلام دين ދޮގުކުރަނީއެވެ.

وَإِنَّ عَلَيۡكُمۡ لَحَٰفِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامٗا كَٰتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعۡلَمُونَ مَا تَفۡعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ لَفِي نَعِيمٖ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ ٱلۡفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٖ ﴿١٤﴾ يَصۡلَوۡنَهَا يَوۡمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمۡ عَنۡهَا بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوۡمَ لَا تَمۡلِكُ نَفۡسٞ لِّنَفۡسٖ شَيۡـٔٗاۖ وَٱلۡأَمۡرُ يَوۡمَئِذٖ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَإِنَّ عَلَيۡكُمۡ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ވެއެވެ. لَحَٰفِظِينَ ﴿١٠﴾ (އިންސާނުންގެ عمل ތައް ލިޔުއްވައި، ރައްކާތެރިކުރައްވާ (މަލާއިކަތް) ބޭކަލުން كِرَامٗا كَٰتِبِينَ ﴿١١﴾ އެއީ الله ގެ حضرة ގައި މާތްވެގެންވާ، ލިޔުއްވާ ބޭކަލުންނެވެ. يَعۡلَمُونَ އެބޭކަލުން ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. مَا تَفۡعَلُونَ ﴿١٢﴾ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް إِنَّ ٱلۡأَبۡرَارَ ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮވެރިން، މާތް މީހުން (تقو□ى ވެރިން) لَفِي نَعِيمٖ ﴿١٣﴾ ކަށަވަރުވެގެން އުޅޭނީ ދާއިމީ ދުވަހުން ތިބޭ نعمة ގައެވެ. (ސުވަރުގޭގައެވެ.) وَإِنَّ ٱلۡفُجَّارَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި ފާފަވެރި މީހުން لَفِي جَحِيمٖ ﴿١٤﴾ ކަށަވަރުވެގެން އުޅޭނީ ތިބޭނީ އަލިފާންގަނޑުގައެވެ. ނަރަކައިގައެވެ. يَصۡلَوۡنَهَا އުޅޭނީ އެތަނަށް (އެ ނަރަކައަށް) ވަންނާނެއެވެ. އެމީހުން عذاب ގެ ރަހަ ލިބޭނެއެވެ. يَوۡمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ ޖަޒާދޭ، ހިސާބު ބައްލަވާ قيامة ދުވަހުންނެވެ. وَمَا هُمۡ عَنۡهَا އަދި އުޅޭނީ އެ ނަރަކަ ފިލައިގެން ނުވެއެވެ. بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ غيب ވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި/ އެއީން ފިލާވާނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ. وَمَآ أَدۡرَىٰكَ ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ حساب ބައްލަވައި، ޖަޒާދެއްވާ قيامة ދުވަސް އެއީ ކޮންދުވަހެއްކަން ثُمَّ مَآ أَدۡرَىٰكَ ދެން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟ مَا يَوۡمُ ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ حساب ބައްލަވައި، ޖަޒާދެއްވާ قيامة ދުވަސް އެއީ ކޮންދުވަހެއްކަން يَوۡمَ لَا تَمۡلِكُ އެ ދުވަހަކީ އެއީ މިލްކު ނުވާނޭ ދުވަހެވެ. نَفۡسٞ لِّنَفۡسٖ شَيۡـٔٗاۖ އެއްވެސް نفس އެއް އަނެއް نفس އަކަށް އެއްވެސް ކަމެއް وَٱلۡأَمۡرُ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން ހުރިހައި ކަމެއް خاصّ ވެގެން ވާނީ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން ބަލަހައްޓަވާ، ކަލޭމެންގެ عمل ތަކެއް ލިޔުއްވާ ބޭކަލުން ތިއްބަވައި ވެއެވެ.

(١١) އެއީ މާތްވެގެންވާ ملائكة ބޭކަލުންނެވެ. އެއީ عمل ތަކެއް ލިޔުއްވާ ބޭކަލުންނެވެ. އެއީ (كِرَامًا كَاتِبِينَ ދެބޭކަލުންނެވެ.)

(١٢) ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް (ހެވާއި، ނުބައިކަމު) އެ ބޭކަލުން ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. (އަދި ލިޔުއްވާ ހުއްޓެވެ.)

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން މާތްވެގެންވާ ރަނގަޅު تقو□ى ވެރިން އެއުރެން ތިބޭނީ ސުވަރުގޭގައެވެ. އެތާނގެ نعمة ގައެވެ.

(١٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި، ނުލަފާ فاجر ން އެއުރެން ތިބޭނީ ނަރަކައިގައެވެ. އެތާނގެ ހޫނާއި عذاب ގައެވެ.

(١٥) އެދުވަހުން އުމުރުން ނަރަކައަށް ވަދެ، އެތާނގެ ގަދަ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާނެއެވެ.

(١٦) އުމުރުން އެ ނަރަކައިން غائب ނުވާނެއެވެ. އެބައި އަބަދުވެސް އެތާ ތިބޭނެއެވެ.

(١٧) يوم الدّين އަކީ (ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި، އަދި جزاء ދެއްވާ ދުވަސް) ކޮން ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް ○ އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއް ތޯއެވެ ؟ ކޮން ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟

(١٨) ދެން ކަލޭގެފާނަށް يوم الدّين އެވެ ހިއާ ދުވަހަކީ ކޮން ދުވަހެއްކަން އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ ކޮން ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ (ފަހެ މި آية تكرار ކުރައްވާފައި ވަނީ އެ ދުވަހުގެ مهمّ ކަމާއި، ބިރުވެރިކަމަށް ހިއްސާކޮށް ކުރައްވުމުގެ ގޮތުންނެވެ. والله أعلم)

(١٩) އެދުވަހަކީ އެއްވެސް މީހަކު އަނެއް މީހަކަށްޓަކައި އެއްވެސް ކަމެއް މިލްކުވެގެންވާ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. ފުއްދައިދެވޭނެ ދުވަހެއް ނޫނެވެ. އެދުވަހުގެ ހުރިހައި ކަމެއް خاصّ ވީ، މިލްކުވެގެން ވަނީ ހަމައެކަނި الله އަށެވެ.

# المطفّفين سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة المطفّفين — އާޔަތުގެ އަދަދު (٣٦)

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكْتَالُوا۟ عَلَى ٱلنَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٦﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَـٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ މިނިކިރުމުގައި އުނިކުރާމީހުންނަށް ވައިލު ހުއްޓެވެ. ނަރަކައިގެ ޢަޒާބު ހުއްޓެވެ.
ٱلَّذِينَ إِذَا ٱكْتَالُوا۟ އެމީހުންނަކީ އެމީހުން މިނަންޏާ عَلَى ٱلنَّاسِ މީސްތަކުންގެ ކިބައިން يَسْتَوْفُونَ
﴿٢﴾ ފުރިހަމަކޮށްގަނެއެވެ. އެބައި މީހުންނެވެ. وَإِذَا كَالُوهُمْ އަދި އެމީހުން އެއުރެން މީހުންނަށް މިނައިދޭނަމަ
أَو وَّزَنُوهُمْ ނުވަތަ އެއުރެން މީހުންނަށް ކިރައިދޭނަމަ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ އުނި ކުރާ މީހުންނެވެ.
މަދުކުރާ މީހުންނެވެ. أَلَا يَظُنُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ އެމީހުން ހީނުކުރަނީހެއްޔެވެ.؟ ޔަޤީންނުކުރަނީހެއްޔެވެ.؟
أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ދިރުވިފައިވާނޭކަމަށް لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ ބޮޑުވެގެންވާ
ދުވަހަކަށް / ދުވަހެއްގައި ދުވަހަކަށް. يَوْمَ يَقُومُ ٱلنَّاسُ އެއީ މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ކޮޅަށް ތެދުވާ
ދުވަހެވެ. لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٦﴾ ޢާލަމްތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حضرة ގައި كَلَّآ އެހެންކަމެއްނޫނެވެ. އެމީހުން
ނޫނެވެ. إِنَّ كِتَـٰبَ ٱلْفُجَّارِ ހަމަކަށަވަރުން ފާފަވެރި ނުބައި މީހުންގެ (ޢަމަލުތަކުގެ) ފޮތް لَفِى سِجِّينٍ
﴿٧﴾ ކަނޑައެޅިގެން ވެ ފޮތުގައި سِجِّين ގައެވެ. (ނަރަކައިގެ އަޑީގައި ލިޔެވިގެންވާ ތަނެއްގައެވެ. ނުވަތަ
ނަރަކައިގައެވެ.) وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ؟ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾

سجين އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ (٩) އަކީ ލިޔެވިގެންވާ (ރަޖިސްޓަރީވެގެންވާ) ފޮތެކެވެ.

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން ނަރަކައިގެ ގަދަ ޢަޒާބު ހުއްޓެވެ. لِّلْمُكَذِّبِينَ (١٠) ދޮގުވެރިންނަށް

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) މިނުކިރުމުގައި އުނިކޮށްދޫކުރާމީހުންނަށް وَيْلٌ ހުއްޓެވެ. (وَيْلٌ އަކީ ގަދަ عَذَابُ އެވެ. ނުވަތަ ނަރަކައިގެ ވާދީ އެކެވެ. އެއީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ގައިން ފައިބާ ކަސިދިޔަތަކައިގެ ވާދިއެއްކަމަށް ބުނެވެއެވެ.) والله أعلم .

(٢) އެމީހުންނަކީ އެބަޔޭ އުނިކުރާމީހުންނަކީ އެމީހުން އެހެންމީހުންގެ އަތުން މިނެގެން ނުވަތަ ކިރައިގެން ގަންނަންޏާ ބަރާބަރަށް ހަމަކުރަން އެދޭމީހުންނެވެ. ހަމަކުރާމީހުންނެވެ.

(٣) އަދި އެމީހުން އެހެންމީހުންނަށް މިނިދީ ކިރައިދީ ހަދަންޏާ އުނިކޮށް އަދި މަދުކޮށެވެ. އެހެންމީހުންގެ حَقُّ މަދުކުރާމީހުންނެވެ .

(٤) އެމީހުން ހަމަ (މަރުވުމަށްފަހު އަލުންދިރުއްވައި مَحْشَرُ ކުރައްވައި ހިސާބު ބައްލަވައި ޖަޒާދެއްވުމަށް ފޮނުއްވާނެކަމަށް ހީނުކުރަނީ ބާވައެވެ.؟

(٥) އެދުވަހަކީ އެދުވަހުގެ އުދަގޫތަކާއި މައްސަލަތައް ކުށްވެރިންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެވެ.

(٦) އެއީ މީސްތަކުން އެމީހުންގެ ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން عَالَم ތަކުގެ ވެރި رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައި قَائِم ވާނޭދުވަހެވެ.

(٧) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން ހީކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެބަޔޭ މިނުކިރުމުގައި މީސްތަކުންނަށް މަދުކޮށް އުނިކުރާމީހުން ހީކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަކީ ނުބައިމީހުންނާ ދުށްވެރިންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ނުބައިމީހުންނާ ދުށްވެރިންގެ އަމަލުގެ ފޮތްވަނީ سِجِّيْنُ ގައެވެ. (سِجِّيْنُ އަކީ ނަރަކަވަންތަވެރިންގެ ދިރިތަނެވެ.)

(٨) އަދި سِجِّيْنُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟.

(٩) އެއީ ލިޔެވި ރަޖިސްޓަރީވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.

(١٠) އެދުވަހުން އެބަޔޭ قِيامة ދުވަހުން ދޮގުކުރިމީހުންނަށް ގަދަ عَذَابُ ހުއްޓެވެ. (سِجِّيْنُ އަކީ الله ތާލާ އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި قِيامة ދުވަހާއި އެދުވަހާއި ދުނިޔެވާ ހިސާބާއި ޖަޒާ ދޮގުކުރާމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ވައިލުވާދީއާ ގަދަޢަޒާބުދެއްވާނެކަމަށް ލިޔުއްވިފައިވާ ފޮތެވެ. ) والله أعلم

ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ ދޮގުކުރާމީހުން ދަންނައެވެ. بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾ ހިސާބުދުވަހާއި ޖަޒާދުވަހާ قِيَامَة ދުވަސް وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ އަދި އެދުވަސް ދޮގުނުކުރެއެވެ. إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ ނުބައި އަނިޔާވެރި ކޮންމެ ފާފަވެރިޔަކު أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ މެނުވީ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ އޭނާގެމައްޗަށް ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ ءَايَٰتُنَا ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ އޭނާބުނާނެއެވެ. މިއީ ހިސާބުދިޔަމީސްމީހުން ދައްކާފައިވާ بَاطِلُ ދޮގުވާހަކަތަކެވެ. كَلَّا އެއްޗެހިތަކެއްވެސް ނޫނެވެ. އެއީ بَاطِلُ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. بَلْ ۜ އަދި ހިފައިގަނެއެވެ. رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި رَانَ އެޅިއްޖެއެވެ.( رَان އަކީ ފާފަތަކުގެ ގިނަވުމުގެ ސަބަބުން ހިތްގަނޑުމަތީ އެޅޭ ކުނިތަކެވެ. ދަޅަތަކެވެ..) مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުން كَلَّا އެއްޗެއްވެސް ނޫނެވެ. إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ رَبُّ ކިބައިން يَوْمَئِذٍ އެދުވަސް لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނިވައިވެގެންވާނެއެވެ. ثُمَّ إِنَّهُمْ ދެންހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކައަށް ވަންނާނެއެވެ. ثُمَّ يُقَالُ ދެން އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ. هَٰذَا ٱلَّذِى މިއީކަމުގައި كُنتُم بِهِۦ ކަލޭމެން އޭގައި ދޮގުވި އެއްޗެވެ. تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ ދޮގުކުރާކަމުގައި كَلَّا އެއްޗެއްވެސް ކަންވާނީ އެހެނެއްކަމެއް ނޫނެވެ. إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮލަފާމީހުންގެ ފޮތްތައްވަނީ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ކަނޑައެޅިގެން އެފަރާތުގައި عِلِّيُّونَ ގައެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ. مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ عِلِّيُّونَ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަމެއް كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ އެއީ ލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތެކެވެ. (މާތްވެގެންވާ ނަންބަރުލިޔުއްވިގެންވާ ފޮތެކެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) މިބުނާދުވަހުގެ ދުވަހުން ދަންނަވައެވެ. އެމީހުންނަކީ ހިސާބުބެއްލުމާއި ޖަޒާދިނުމާ އަދި قِيَامَة ދުވަސް ދޮގުކުރާމީހުންނެވެ.

(١٢) އަދި ގިނައިން ފާފަކުރާ ކުށްވެރި އަނިޔާވެރިއަކުމެނުވީ އެދުވަސް ދޮގުނުކުރާނެއެވެ.

(١٣) އެފަދަމީހާގެ ގާތުގައި ތިލާވަތްކުރެވޭ އަޅަމެންގެ ޔާދުވެދީފައިވާ އާޔަތްތައް އެމީހާ ބުނާނީ ދިޔައީ ދިރިއުޅުނު ކުރީގެ މީހުންގެ ވާހަކަތަކާއި ހުރިހާ(?) ބާطِلُ އަދި ދޮގު ވާހަކަތަކެއްކަމުގައެވެ. (އާޔަތަކާބެހޭގޮތުން الله އާއިއެކުގައި)

(١٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. އެއީ ދޮގުއަދި بَاطِلُ ވާހަކައެއްނޫނެވެ. އަދިހެއްޔެއްތޯ؟. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެބައި ފާފަތަކުގެ ދަބަރު ވެފައިވެއެވެ. އެއީ ދިނަރުން رَان އެވެ. އެއީ ގިނައިން ފާފަކުރުމުގެ ސަބަބުން ހިތްތަކުގެމަތީގައި އެޅޭ ކަޅު ހަރަކާތެވެ. ތަކުރާރުކޮށް ފާފަކުރާކަމުގެ ސަބަބުން ހިތުގެމަތިން ކަޅުފާހަގަތަކެއް އުފެދެއެވެ. އެފަދަމީހުންނަކީ طَبَعَ الله عَلَى قُلُوبِهِمْ މިފަދަ އިބާރާތް ގެންނަވާފައެވެ. ދޮން އެއަށްފަހުދުވަހުން ދޮރުވެ ތަޅުލެއްވިއެވެ. (أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا) މިފަދައިން އަންގަވައެވެ.

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެފަދަމީހުންނަށް الله ނުފެނިވޭ حَقّ އެކަލާ. ހަމަކަށަވަރުން އެދުވަހުން އެމީހުންނާއި އެމީހުންގެ رَبُّ އާއިދެމެދު ފަރުދާކުރެވި ނިވައިވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ނުފެންނާނެއެވެ.

(١٦) ދޮން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ނަރަކައަށްވަންނާނެއެވެ. (އެތާގެ ގަދަ ހޫނުގައި ފިހިގަނެނިމޭނެއެވެ. )

(١٧) ދޮންއެމީހުންނަށް އެންގޭނެއެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގައި ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރި ކަމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ދޮގުކުރި ނަރަކައެވެ. އޭގެ ހޫނުގެ ދެކަނިސަރުވެ.( އޭގެ ތަރަހަ ފިހިގަނެގެންނެވެ.)

(١٨) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެކަމެއް ވާކަށް ނުޖެހޭ އެއީ ކަމެއް ވާނޭއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ޞާލިޙުންގެ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތްވަނީ عِلِّيُّونَ ގައެވެ.

(١٩) އަދި عِلِّيُّونَ އެއީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ.؟

(٢٠) އެއީ ޢަމަލުތައް ނަންގަވައިދެއްވާ ތަނުގެ ބޮޑުރަކަތެއްގައިވާ ފޮތެކެވެ.( ލިޔުމެވެ.)

يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَـٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَـٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ حَـٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

## ތަރުޖަމާ

يَشْهَدُه އެއަށް ހާޟިރުވާނޫއެވެ.( ނުވަތަ حاضِرُ ވުވުމަށް ހަދައިދެނީއެވެ.) ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ އެބުރެ ކުއްތަރުބުވެގެންވާ މާތް ބަޔަކަށް ބާކީވާނެ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ ހަމަކަށަވަރުން މާތްވެގެންވާ ހެޔޮލަފާ މީހުން لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ ނިޢުމަތްތަކުގެ ސުވަރުގެއިން ތަކެތި ލިބިގެންވާ ތަނުގައެވެ. عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ސޯފާތަކުގެ މަތީގައި (ނުވަތަ ދަގަނޑުމަތީގައި) އިނދެ ނަޒަރުކުރައްވާ ކަންތައްތަކަށް ބަލަބަލައި ހުންނާނެއެވެ. يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ އެމީހުން ބަލަބަލާ އިންނާނެއެވެ. تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ އެމީހުންގެ މޫނުތަކުގައި ކަލޭ ދެނެގަންނާނެއެވެ. نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ نِعْمَةُ ގެ ތާޒާކަމާއި އުފާވެރިކަން يُسْقَوْنَ އެމީހުންނަށް ބުއިމަށް ދެވޭނެއެވެ. مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ އެއްވެސް މީހަކު ހުޅުވައި ނުލާ ތަކެއްޗާ ނުގުޅުވާ ހުތުރު ސިއްކަކުރެވިފައިވާ ބުއިމަކުން. خِتَـٰمُهُۥ މިސްކު مِسْكٌ އެއީ މުސްކުގެ ސިއްކައެވެ. وَفِى ذَٰلِكَ އެ ނިޢުމަތާއި ގުޅިގެން (އެފަދަ نِعْمَةُ ލިބުމަށް) فَلْيَتَنَافَسِ ވާދަވެރިވާހުށިކަމަށް ٱلْمُتَنَـٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ ވާދަވެރިވާ މީހުން ވާދަވެރިވާށެވެ. وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ އަދި އެ ބުއިމުގެ އެއްކޮށްލެވޭ ތަކެތި تَسْنِيم ގެ ފެނުން ކަމެވެ. އެއީ އެންމެ މަތީގެ ފެނެވެ. عَيْنًا އެއީ ފެންފޯއެކެވެ. يَشْرَبُ بِهَا އެފެނުން ބޯނީ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ ﷲ އާ އެންމެ ކުއްތަރުބުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން ކުށްވެރިވީ ފާފަވެރިވެގެންވި މީހުން كَانُوا۟ އެމީހުން ވިއެވެ. مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވީ މީހުންނަށް يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ މަލާމާތްކޮށް ހީހިނގަމުން. وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ އަދި އެއުރެން (ކާފިރުން) އެމީހުންގެ ގާތުން ހިނގައިދާއިރު يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ ބުރުގަނޑު ފޮޅައި ލޮލުން އިޝާރާތްކޮށް މަލާމާތްކުރަނީއެވެ. وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ އަދި އެމީހުން އެބައިމީހުން ރުއްތަރުވެ ޖައްސައިލީމާ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ އެމީހުންގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ ފުރިހަމަޔާއި އުފަލާއެކު މަލާމާތްކޮށް ބުނެ އެދެވެއެވެ. وَإِذَا رَأَوْهُمْ އަދި އެމީހުން އެބައިމީހުން ފެނިއްޖެނަމަ قَالُوٓا۟ އެމީހުން ބުނެއެވެ. إِنَّ هَـٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ ހަމަކަށަވަރުން މިމީހުންނީ މަގުފުރެދިގެންވާ ބައެކެވެ. وَمَآ أُرْسِلُوا۟ އަދި އެމީހުން އެބައިމީހުން ބެލުމަށް ފޮނުވާފައެއް ނުވެއެވެ. عَلَيْهِمْ حَـٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބަލަހައްޓާ ބައެއްގެ ގޮތުގައި. فَٱلْيَوْمَ ފަހެ މިއަދު އެބައި މި قِيامة ދުވަހު ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވި މީހުން مِنَ ٱلْكُفَّارِ ކާފިރުންނަށް يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ ހީހިނގަމުންނެވެ. عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ސޯފާތަކުގެ މަތީގައި އިނދެ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ (ކާފިރުންނަށް عَذَابُ ލިބޭގޮތަށް) ބަލަބަލައި ހުންނާނެއެވެ. هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނަށް ޖަޒާ ލިބިއްޖެއެވެ.

عَذَابُ ދިނުއްވާ. مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި) ކުރާކަމުގައިވީ ކަންތައްތަކުން.

## إِجْمَالِي މާނަ

(٢١) މުޤައްރަބުންނާ މަލާއިކަތުބޭކަލުން حَاضِرُ ވެވަޑައިގެން އެފޮތަށް ހެކިދެއްވާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. عِلِّيُّون އަކީ ސުވަރުގެއެވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގޭގައިވާ ވަކިތަނެކެވެ. ނުވަތައީ ހަތްވަނަ އުޑުގައިވާ خَاصَّ ތަނެކެވެ. ނުވަތައީ سِدْرَةُ المُنْتَهَى އެވެ. އެއީ ހެޔޮ عَمَلُ ތައް ލިޔުއްވާ ދިވާނެވެ. އަދި މީހުންގެ ގޮތް ގޮތަށް ބަހައިލާ ވެއެވެ.
والله أعلم

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން މުއްތަޤީންނާ ހެޔޮލަފާ މީހުން ވާނީ ކަލޭގެފާނުގެ ސުވަރުގޭގެ نِعْمَةُ ގައެވެ.

(٢٣) މުއްތަޤީންނާ ސޯފާތަކުގައި އެމީހުން ބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ. (الله އަރުވައި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށްދެއްވި ނިއުމަތްތަކަށް نِعْمَةُ ތަކަށް އެމީހުން ބަލަބަލައި ތިބޭނެއެވެ.)

(٢٤) އެމީހުންގެ މޫނުމަތީން نِعْمَةُ ގެ ބިލިކަމުން އުފާވެރިކަމާއި ތާޒާކަން ވިދަވިދައި ހުންނާނެއެވެ.

(٢٥) އަދި އެމީހުންނަށް رَحِيْقُ އެވެ ހިއްލޮޅު طَاهِرُ ރަނގަޅުބާވަތުގެ ބުއިމެއް. އޭގެ ކަސްތޫރީ ހުންނާނީ ސިއްކަގެހި ފައެވެ. އޭގެ حَقُّ ވެރިއަކުކުރާނީ އޭގެ ސިފަ ކަށަވަރުކުރާނެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބޭނުމުގައި ގޮވައިލެވޭ ނަސޭހަތްތެރިއެއްގެ ބަސްމަގުގައި ހިނގާ ބޭފުޅާއެވެ.

(٢٦) ވަކި އެފަދަ އެފަދަ نِعْمَةُ ހޯދުމަށް ވާދަކުރާ މީހުން ވާދަކުރާށެވެ. ކުރިއަރާ ލޯބިން ކުރިއަރާށެވެ. (އެކަން ހޯދުމަށް ދުނިޔޭގައި ހެޔޮ عَمَلُ ކުރާށެވެ.)

(٢٧) އަދި މިބުއިމުގެ އެކުލެވުންވަނީ تَسْنِيْم ކިޔާ ބުއިމެކެވެ. އެއީ ސުވަރުގޭގެ އެންމެ މަތީ ދަރަޖައިގެ ބުއިމެކެވެ. އެމީހުންނަށް އެ تَسْنِيْم އަރުވައި އެމީހުންގެ ގޮތުގައެވެ.

(٢٨) އެ تَسْنِيْم އަކީ الله ގެ އެންމެ ގާތް ބޭކަލުން ބުއިމަށް ބުއްވާ އެއްޗެކެވެ.

(٢٩) ހަމަކަށަވަރުން ނުބައި ކާފަރުން މުއްމިނުންނަށް ފުރައްސާރަ ކުރަމުން ހުރިއެވެ خَاصّ ކޮށް (رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيهِ وَسَلّم ގެ ޞަޙާބުބޭކަލުން އަދި عَامُّ ކޮށް ހުރިހާ މުއްމިނުން) ހަމަ ދުނިޔޭގައި ނުބައި ކާފަރުން ފުރައްސާރަ ކުރަމުން ދިޔައެވެ.

(٣٠) އަދި މުއްމިނުންގެ ގާތުން އެކާފަރުން ފާއިތުވާ ވަގުތު ދައްކަނީ މުއްމިނުންނަށް ފުރައްސާރަ ކުރުމަށް ލޮލުން ފަހަތުން ބުނެފައިވާ ފުރައްސާރަ ކުރަމުންނެވެ.

(٣١) އަދި އެކާފަރުންގެ ޢާއިލާއާ ގާތަށް އެނބުރި ދާއިރު އެމީހުން ކަލަކަމަށް އެމީހުންގެ ގޮތަށް (ހިތްހަމަޖެހިގެން) ހިތްގައިމުކަމާ އެމީހުން ދިޔައީ ފޫހިވެރިކަމާ نِعْمَةُ ގެ މަސްތުވާ މީހުންގެ ގޮތަށް މުއްމިނުންނަށް ފުރައްސާރަ ކުރަމުންނެވެ.

(٣٢) އަދި އެކާފަރުން މުއްމިނުން ފެނުމުން ބުނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއީ މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންނެވެ. (ޙައްޤު މަގުން ދުރުވެފައި ވަނިވެއެވެ.)

(٣٣) މުއްމިނުންނަށް ބަލަހައްޓާ މީހުންގެ ގޮތުގައި އެމީހުން ފޮނުއްވިކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެކާފަރުން ބަހާބެހޭކަށް ނުޖެހެއެވެ.

(٣٤) ފަހެ މިއަދު އެބައި قِيَامَة ދުވަހު މުއްމިނުންނަކީ ކާފަރުންނަށް ފުރައްސާރަ ކުރާ ބައެވެ.

(٣٥) ކާފަރުންނަށް ލިބޭ عَذَابُ ދިޔުމަށް ބަލާ ސޯފާތަކުގައި عِزَّة ވެރިކަމާއެކު އެމީހުން ބަލާނެއެވެ.

(٣٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުންނަށް ދުނިޔޭގައި ކުރިކަމުގައިވީ ނުބައި ކަންތައްތަކުގެ ޖަޒާ ލިބުނު ހެއްޔެވެ. އެމީހުން ވަނީ ޖަޒާއަށް ހައްގުވާ ގޮތަށެވެ.

# الانشقاق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الإنشقاق　　　　އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٥)

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فِىٓ أَهْلِهِۦ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذَا ٱلسَّمَآءُ ٱنشَقَّتْ ﴿١﴾ އުޑު ފަޅަފަޅައިގެން ހިގައްޖެއްޔާ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا އަދި އުޑު އުޑުގެ ވެރި رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ އަދި އުޑު އަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުން އުޑުގެ حَقُّ ވެއްޖެއެވެ. وَإِذَا ٱلْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ އަދި ބިންގަޑު ފުޅާކުރެވިއްޖެއްޔާ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا އަދި އޭގެތެރޭގައިވާ ތަކެތި ނެރެއުކާލައިފި وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ އަދި ބިންގަޑު އެތަކެތިން ހުސްވެއްޖެ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا އަދި އެބިން އޭގެ ވެރި رَبُّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ. وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ އަދި އެބިން އަކަށް ކިޔަމަންތެރިވުން އެބިމަށް حَقُّ ވެއްޖެއެވެ. يَٰٓأَيُّهَا ٱلْإِنسَٰنُ އޭ އިންސާނާއެވެ. إِنَّكَ كَادِحٌ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމީ މަސައްކަތްތެރި ވަރުބަލިވާމީހެކެވެ. إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا ކަލޭގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ އަށް ގޮސްއަރަންދެން ކުރާ މަސައްކަތް. فَمُلَٰقِيهِ ﴿٦﴾ ފަހެ ކަލޭ އެމަސައްކަތާއި ބައްދަލުވާހުށްޓެވެ.

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ ފަހެ އެމީހެއްގެ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތް އެމީހަކަށް ދެވިއްޖެ. بِيَمِينِهِۦ ﴿٧﴾ އެމީހެއްގެ ކަނާތު އަތުން. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ ފަހެ ނިކަންހުރެ އޭނާއާ ޙިސާބު ބަލާނެއެވެ. حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ ފަސޭހަ ޙިސާބެއް. وَيَنقَلِبُ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ އަދި (ސުވަރުގޭގައިވާ) އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް ރުޖޫޢަވާނެއެވެ. مَسْرُورًا ﴿٩﴾ އުފާ އުފަލުން. وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ އަދި އެމީހެއްގެ ޢަމަލުތަކުގެ ފޮތް ދެވިއްޖެ. وَرَآءَ ظَهْرِهِۦ ﴿١٠﴾ އޭނާގެ ބުރަކަށީގެ ފަރާތުން. فَسَوْفَ يَدْعُوا۟ ފަހެ ނިކަންހުރެ އޭނާ ގޮވާ ހަލާކުގައިވާށެވެ. ثُبُورًا ﴿١١﴾ އޭ ހަލާކުވާނެއޭ. وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ އަދި އަލިފާނަށް ވަންނާނެއެވެ. إِنَّهُۥ كَانَ ހަމަކަށަވަރުން (ދުނިޔޭގައި އުޅުނު އިރު) އޭނާވީ فِي أَهْلِهِۦ އޭނާގެ އަހުލުވެރިންނާއެކު އުފަލުގައި مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ އުފާވެރި ވެގެންނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އުޑު ފަޅަފަޅައިގެންދާނޭކަން ކުދި ކުދި ވެއްޖެއްޔާ، (މިއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު ދެވިގެންނެވެ. މިޤަސަމުތަކުގެ ޖަވާބު ވަނީ حَذف ވެގެންނެވެ. ބައެއް ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ އޭގެ ޖަވާބަކީ فَمُلاَقِيَة ކަމަށެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމަތް ވެއްޖެއްޔާ އިންސާނާ އޭނާކުރި އަމަލު އޭނާއާ ބައްދަލުވާނެ ކަމަށެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތަށްވެސް ކިޔައިދެވިއެވެ.) وَالله أَعْلَمُ

**(٢)** އަދި އެ އުޑު އެ އުޑުގެވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއްޔެވެ. އަދި ކިޔަމަންތެރިވުން އުޑަށް ޙައްޤުވެއްޖެއްޔެވެ.

**(٣)** އަދި ބިންގަނޑު ދިގުކޮށް ފުޅާވެއްޖެއްޔާ (މި ޤަސަމުތަކުގެ ޖަވާބަކީވެސް فَمُلاَقِيَة އެވެ. އެބަހީ ޤިޔާމަތް ވެއްޖެއްޔާ އިންސާނާ ކުރި އަމަލު އޭނާއާ ބައްދަލުވާނެއެވެ.)

**(٤)** އަދި ބިމުގެ ތެރޭގައިވާ އެއްޗެއް ނެރެ އެބިން ހުސްކޮށްލައިފިއްޔާ

**(٥)** އަދި އެބިން އެ ބިމުގެވެރި رَبُّ ގެ އަމުރުފުޅަށް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރި ވެއްޖެއްޔެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ބަސްފުޅަށް އަޑުއަހައި ކިޔަމަންތެރިވުން އެބިމަށް ޙައްޤު ވެގެންވެއެވެ.

**(٦)** ޭ އިންސާނާއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ ކަލޭގެ رَبُّ ގެ ޙަޟްރަތަށް ދިޔުމަށް މަސައްކަތްކޮށް ވަރުބަލިވުމެވެ. ދެން ފަހެ ކަލޭ ދިއުމަށްޓަކައި ކޮންމެ ފަރާތަކާ ޢަމަލާ ކަލޭ ބައްދަލުވާހުށީއެވެ.

**(٧)** ދެން ފަހެ އޭނާގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް އޭނާގެ ކަނާތުން ދެވިއްޖެ މީހާ ދަންނާށެވެ.

**(٨)** ފަހެ އޭނާއާމެދު ދާދި ފަސޭހަ ލުއި ހިސާބު ބައްލަވާނެއެވެ.

**(٩)** އަދި (ސުވަރުގޭގައި ތިބި) އޭނާގެ އަހުލުވެރިންގެ ގާތަށް އޭނާ އުފާވެރި ހިތާ އެކު ރުޖޫޢަވާނެއެވެ.

**(١٠)** އަދި އޭނާގެ ޢަމަލުގެ ފޮތް އޭނާގެ ބުރަކަށި ފަރާތުން ދެވިއްޖެމީހާ ދަންނާށެވެ.

**(١١)** ފަހެ ނިކަން އޭނާ ހަލާކަށް ގޮވާނެއެވެ. އޭނާއަށް ހަލާކާއި ބޭނުމާވެ ގޮވާނެއެވެ.

**(١٢)** އަދި އޭނާ ނަރަކައަށް ވަދެވޭނެއެވެ. އަދި އެތާގެ ގަދަ އަލިފާނުގެ ރަހަ ލިބިގަންނާނެއެވެ.

**(١٣)** ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު އޭނާގެ އަހުލުވެރިންނާއިއެކު އޭނާ އުފާވެރިކަމުގައި މަޖާކުރިކަމުގައެވެ. (އާޚިރަތުގެ ވިސްނުމެއް އޭނާގެ ހިތުގައި ނެތްކަމުގައެވެ.)

إِنَّهُۥ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰٓ إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ ٱلْقُرْءَانُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّهُۥ ظَنَّ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހީކުރިއެވެ. أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ އޭނާ (الله ގެ حضرة އަށް) ރުޖޫޢަ ނުވާނޭކަމުގައި بَلَىٰٓ އާދެ

ޔަގީނަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. (އޭނާވެސް މަރުވުމަށްފަހު ދިރުވާލެވޭނެއެވެ.) إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ رب

ވީއެވެ. بِهِۦ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ އޭނާއާމެދު (އޭނާގެ ޙަރަކާތްތަކާއި ހުރި ޙާލަތު ބައްލަވާ ފެނިވޮޑިގެން ވަޑައިގަތުމުގައި) فَلَآ أُقْسِمُ

بِٱلشَّفَقِ ﴿١٦﴾ ރަތްވިލާ ގަނޑުއޮތުމާއި ހިމޭނަށް ބަދަލުވާތާނގެ ހުވައި ކުރައްވަމެވެ. وَٱلَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ އަދި

ރޭގަނޑާއި ރޭގަނޑު ޖަމާކުރާ ހުރިހާ އެއްޗަކާއި وَٱلْقَمَرِ إِذَا ٱتَّسَقَ ﴿١٨﴾ އަދި ހަނދު ފުރިހަމަ ވެއްޖެއްޔާއި لَتَرْكَبُنَّ

طَبَقًا ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އެއް ޙާލަތަކުން ސަވާރުވާނެއެވެ. (ބަދަލުވާނެއެވެ.) عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ އަނެއް ޙާލަތަކުން

فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ ފަހެ އެބައި މީހުން އީމާން ނުވަނީ އަދި ކޮންކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ

ٱلْقُرْءَانُ އަދި އެމީހުންގެ މައްޗަށް قرآن ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ އެމީހުން ސަޖިދަ ނުކުރެއެވެ. ބިރުވެތިވެ

خُضُوعُ ނުވެއެވެ. بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކިޔައިދިނަސް؟ ކާފިރުވި މީހުންނަކީ يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ އެމީހުން (قرآن އާއި

ރަސޫލާ) ދޮގުކުރަނީއެވެ. وَٱللَّهُ أَعْلَمُ އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ އެމީހުން ސިއްރުކޮށް

ވަންހަނާކޮށް ހުރި ކަންތައް. فَبَشِّرْهُم ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހަބަރުދެއްވާށެވެ. بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ ވޭންދެނިވި عَذَابُ

އެއްކުރެއްވާނޭ. إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވެ ކަރުވުނު މީހުން ފިޔަވައި وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި އެމީހުން صَالِح عَمَلُ

ކުރި لَهُمْ أَجْرٌ އެމީހުންނަށް ދަންނާދަމިތަނުން ... غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾ ކެނޑިނުދާ ... / ...

## إجْمَالِي މާނަ

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ޚިޔާލަކީ (الله ގެ حَضْرَةُ އަށް) އޭނާ އެނބުރި ނުދާނޭކަމަށެވެ. އޭނާ مَحْشَرُ އަށް ނުފޮނުއްވާނޭކަމަށެވެ.

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. އޭނާވެސް مَحْشَرُ ކުރެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާހައްދަވާ ބޭކަލާއި رَبُّ އޭނާގެއެންމެހައި ޢަމަލުތަކާއި ޙާލުތައް ދެނެވޮޑިގެންވާކަލާނގެ ވެއެވެ.

(١٦) ރަތްވިލާ ގަނޑުއްވައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަމެވެ.

(١٧) އަދި ރޭގަޑާއި ރޭގަނޑު ޖަމާކުރާހާއެއްޗަކާއި (ދުވާލު ނުކުމެއުޅުން ހުރިހާދިރޭތަކާއި ރޭގެފުރުމުން އެސޭރުވުން އެސޭރުވުންގެ ޖަގަހައަށް ޖަމާވާނެއެވެ.)

(١٨) އަދި ހަނދުފުރިހަމަވެއްޖެއްސާ (ވަރުވެއްޖެއްސާ) ދިޔުންއައި ގަނޑުއްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެއްބާވަތަކުން އަނެއްބާވަތަކަށް ބަދަލުވާނެއެވެ. (ދިރިއުޅުމުގެ ތަފާތު މަރުހަލާތައް ދުނިޔެ ކަމުވަތަ ދުނިޔެ مَحْشَرُ އަށް ދުނިޔޭވާގޮތަށް ނުވަތަ ނަރަކައަށް ދުނިޔެހުރި......) އަދިވެސް ގޮތްގޮތަށްވެސް مُفسِّرُ ން ވިދާޅުވެއެވެ.

(٢٠) ދެން އެމީހުން އީމާން ނުވަނީ އަދި ނުވާނީ ކީއްވެތޯއެވެ؟

(٢١) އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް قُرْآن ކިޔަވައިދެއްވާއިރު އެމީހުން ސަޖިދަނުކުރެއެވެ. ބޯނުލަނބައެވެ.

(٢٢) އަދި ބިރެއްނުގަނެއެވެ. ކާފިރުންގެމީހުން (قُرْآن އާއި ރަސޫލު) ދޮގުކުރަނީއެވެ.

(٢٣) އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތެރޭގައި ވަންހަނާކޮށް ގެންގުޅޭކަންތައްތަކާއި އެއްކުރާއެއްޗެއް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ

(٢٤) ފަހެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذَابُ އެއްގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ.!

(٢٥) އެމީހުންގެތެރެއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނެވެ. ފަހެ އެމީހުނަށް صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީހުންނަށް މުޅިވެސް ކެނޑިދިޔުމެއްނެތް ދަރުމައާއި ثَوَابُ އެވެ.

# البروج سُورة ގެ ތަރުޖަމާ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة البروج — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٢)

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْبُرُوجِ ﴿١﴾ ބުރުޖުތަކުގެވެރި އުޑު ގަސަމްކުރައްވަމު ﷲ ހުވަ ވަރީ ކުރައްވައެވެ. وَٱلْيَوْمِ ٱلْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަސް ގަސަމްކުރައްވަމު ﷲ ހުވަ ވަރީ ކުރައްވައެވެ. وَشَاهِدٍ އަދި ޙާޟިރު ދުވަހާއި وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ އަދި ޢަރަފާތު ދުވަހާއި قُتِلَ ލަޢުނަތް ލިބިއްޖެއެވެ. أَصْحَٰبُ ٱلْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ ވަޅުގަނޑުގެ ވެރިންނަށް ٱلنَّارِ ذَاتِ ٱلْوَقُودِ ﴿٥﴾ އެއީ ދަރުގެ ވެރި އަލިފާންގަނޑެވެ. إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ އެއީ އެމީހުން އަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރީގައި އިށީންދެގެން ހުރިހިނދުއެވެ. وَهُمْ އަދި އެމީހުން عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ އެމީހުން ކުރާކަންތައްތަކުގެ މައްޗަށް بِٱلْمُؤْمِنِينَ މުއުމިނުންނާމެދު ދެކެ ހާޒިރުވެތިބޭމީހުންނެވެ/ حَاضِرُ ވެތިބެއެވެ. شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا۟ مِنْهُمْ އަދި އެމީހުން އެބަޔަކު ކުށަށް ދެކުނީ އެއްކަލަ ކަމެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. / إِلَّآ أَن يُؤْمِنُوا۟ އެމީހުން އީމާންވެކަމުގައިވާތީ بِٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٨﴾ ގަދަފަދަވަންތަ އަދި حَمْدُ ލިބިވޮޑިގެންވާ ﷲ އަށް ٱلَّذِى لَهُۥ އެކަލާނގެއަށް އެކަލާނގެއަށް ވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން ۚ وَٱللَّهُ އަދި ﷲ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ ކޮންމެކަމަކަށް މާތްކަން شَهِيدٌ ﴿٩﴾ ޝާހިދުވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. إِنَّ ٱلَّذِينَ فَتَنُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން ފިތުނަކުރި މީހުން ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ މުއުމިނުންނާއި މުއުމިނާތުންނަށް ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا۟ ދެން އެމީހުން ތައުބާ ނުވެއްޖެނަމަ فَلَهُمْ

عَذَابُ جَهَنَّمَ އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ނަރަކައިގެ އަޒާބެވެ. وَلَهُمْ عَذَابُ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ އަނދައަނދާ ހުރި އަލިފާންގަނޑުގެ އަޒާބެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ބުރުޖުތަކުގެ ވެރި އުޑު ގަސްދުއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައިވާ ބުރުޖު ގެމާނަދަރާއިގެނު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަކުގައި ތަފާތުވެއެވެ. އެބައިކުރެން ވިދާ ތަރިތަކުގެ ތަރިތަކާއި އަންނަނިވި މާނަތައް ވެއެވެ. އެއީ ބޮޑެތި ތަރިތައް، އުޑުގައިވާ ގަޑު ވަރުތަކެއް، ޢިމާރާ ހަނދާއި ދަތުރުކުރާ މަންޒިލްތައް މިއެވެ. އަދި މިންގަނޑުތަކެއް ކިޔާއިދެވެއެވެ.

(٢) އަދި قِيَامَة ދުވަސް ގަސްދުއްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ހުކުރު ދުވަހާއި ޢަރަފާތް ދުވަހާއި (ވެސް ގަސްދުއްވައި ހުވައި ވަޙީކުރައްވައެވެ.)

(٤) أُخْدُود ގެ ވެރިންނަށް لَعْنَة ލިބިއްޖެއެވެ. أُخْدُود އަކީ ބިމުގައި ކޮނުވައި އޮންނަ ދިގު ވަޅުގަނޑެވެ.

(٥) އެވަޅުގަނޑީ ހޭގައި ދަނޑުއަޅާ ރޯކޮށްފައިވާ ވަޅުގަނޑެވެ.

(٦)،(٧) އެއީ (އެބަޔަކު ކާފަރުންނަށް لَعنة ލިބިއްޖެ) އެ ކާފަރުންގެ މީހުން އެ އަލިފާންގަނޑު ކައިރީގައި އިށީނދެ ތިބެ ހުރެގެން އަދި އެމީހުން އެއާ އިށީނދެ ތިބެނީ މުއުމިނުންނަށް ދޭ އަނިޔާއާއި އަޒާބުތަކެއްދިނުކަން އެކަމަށް މަޝްހަދަކައި ހެދިކަމަށް ޝާހިދުވެހުރެ ބަލަމުން ތިބުމަށެވެ. އެކަމަށް ހާޒިރުވެ ތިބެންނެވެ.

(٨) އެ ކާފަރުންގެ މީހުން އެ މުއުމިނުންނަށް އަޒާބުދީ މަރާ ހެދީ އެ މުއުމިނުންގެ މީހުން ގަދަ ޢިއްޒަތްތެރި އަދި حَمد ލިބިވޮޑިގެންވާ الله އަށް އީމާންވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެންކަމުގައި ނޫނެވެ.

ދަންނައެވެ. މި އާޔަތުގައި ذِكر ކުރެވިގެން މިދަނީ އިސްރާއީލީން އަޅުގެ ކުރީ އުޅުނު ބައެއްގެ ވާހަކައެވެ. އެބައިމީހުންގެ ރަސްގެފާނަކަށް އިލާހެއްކަމުގެ ދަޢުވާކޮށް ކުރައްވައި ތިބުމަށް ކުރުވާ ޤަބޫލު ނުކުރާ ގޮތުން ވެރިއެއްކަމުގެ ޢަމަލު ދަތުރު ނުކުރާ ބައިވެރިއެއްގެ ބިރުގަތި ދިޔަކަމެވެ. ފަހެ އެބަޔަކު ތިބީ ސަލާމަތްވެގެން ވަރު އިސްރާއީލުވެރިން ކުރިއަރައިގެން އެ ރަސްގެ ވާހަކަ ދަތުރު ބަލައިގަނެ ހުރެއެވެ. ވަޅުކަނޑައި ވަޅުގަނޑަށް އަލިފާންލެއްވި އިސްރާއީލުވީ ދުށުކަމެއް ކާފަރުން ބަލައި ތިބެފައި ވެސް ހޭ އަލިފާންގަނޑުގައި ނޭއްލައިގެނެވެ. މުއުމިނުން ދިން ދުށުން ކިބައިއެވެ. އެ މަރާލާ މުއުމިނުން ނަން ދެއްކީ ބިރުން ކާފަރުންގެ މީހުން މިތި އަލިފާންގަނޑުގެ ކައިރީގައި އިށީނދެގެން މަޝްހަދަނެވެ. މުއުމިނުން ކުރަކަން އޮތީ ހަމައެކަނި އެމީހުން الله އަށް އީމާން ވި ކަމެވެ( މިކަމުގެ ހަމައިލާކަށް نَجْرَانُ އެވެ ކިޔާ ރަށްގެ ކުރުގަވާއިދެވެ).. وَاللهُ أعلم

(٩) އެ اللهُ އަކީ އާސްމާނުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން ލިބިވޮޑިގެންވާ حَمد އާއި تَعْرِيف ލިބި ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެވެ. އަދި ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ކޮންމެކަމަކަށް ހެކިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ. މިކާފަރުން މުއުމިނުންނަށް އަނިޔާ ދެނީ ކަމާ ހެކިވެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން މުއުމިނުންގެ މީހުން އަލިފާނުން އަނދާ ބިރުދެއްކުން އެމީހުން ފިތުނާ ކޮށް ނުތައުބާ އެމީހުންނަށް ޖަހަންނަމް ދުވަހުން ހުންނަހުރި ނަރަކައިގެ އަޒާބެވެ. އަދި ހަމަ ހުރި އަލިފާނުގެ އަޒާބެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވީ މީސްތަކުން وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި އެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި لَهُمْ جَنَّٰتٌ އެމީހުންނަށް (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ހުރި ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. تَجْرِى مِن تَحْتِهَا އެތަން ތާނގެ ދަށުން ދުވަދިޔަމުންދާ ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ ކޯރުތައް ذَٰلِكَ އެއީއެވެ. ٱلْفَوْزُ ٱلْكَبِيرُ ﴿١١﴾ ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ ގަދަފަދަވަންތަ ހިއްޕެވުން لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ ކަށިގައިގެން ގަދަފަދަ ވެގެންވެއެވެ. إِنَّهُۥ هُوَ يُبْدِئُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއެވެ. ފުރަތަމަ ޚަލްޤުކުރެއްވުން ހައްދަވަނީ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ އަދި (މަރުވުމަށްފަހު) އަލުން ދިރުއްވައި އިއާދަ ކުރައްވަނީވެސް وَهُوَ ٱلْغَفُورُ އަދި އެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ ކަލާނގެއެވެ. ٱلْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ލޯބިވެތި ކަލާނގެއެވެ. ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ މަތިވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ވެރި (ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ ޢަރުޝީގެ ވެރި އަދި ދީލަތިކަމާއި މަތިވެރިކަމުގެ ސިފަތަކުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ އިރާދަކުރެއްވި ކަމެއް ކުރެއްވުން ފުރިހަމަ ކަލާނގެއެވެ. هَلْ أَتَىٰكَ (އޭ ރަސޫލު ﷲ އެވެ!.) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައްސަވާދެއްވިތޯއެވެ.؟ حَدِيثُ ٱلْجُنُودِ ﴿١٧﴾ ސިފައިންގެ ވާހަކައެއް فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ އެއީ فرعون އާއި ثَمُودُ ގެ ވާހަކައެވެ. بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކިއެއް ހެއްޔެވެ؟. ކާފަރުވީ މީސްތަކުން (ޤުރައިޝުންނަކީ) فِى تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ އެމީހުންއުޅެނީ ދޮގު ހެދުމުގައެވެ. وَٱللَّهُ مِن وَرَآئِهِم އަދި ﷲ އެމީހުންގެ ފަހަތުން (ވަށައިގެން) مُّحِيطٌۢ ﴿٢٠﴾ ވަށައިލައްވާފައިވެއެވެ. بَلْ އަދި ކިއެއް ހެއްޔެވެ.؟ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ އެއީ މާތްވެ ޝަރަފުވެރި ބޮޑުވެގެންވާ ޤުރުއާނެވެ. فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ﴿٢٢﴾ لوح المحفوظ ގައި ރައްކާތެރިވެގެންވާ (ބަދަލުކުރުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ހިމާޔަތެއްގައި ރައްކާތެރިވެގެންވާ)

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمَلُ ކުރިމީސްތަކުން ދަންނާށެވެ. އެމީހުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ހުންނާނީ އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުވެދާ ހުރިހާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ނަސީބަކީ އެއީއެވެ.

(١٢) ( އޭ رِسُولُ الله އެވެ.ﷺ!) ކަލޭގެފާނުގެ رِبُّ ކުށްވެރިންގެ ކިބައިން ބަދަލު ހިއްޕެވުން ގަދަފަދަވެގެންވެއެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަސްލުގައި ހެއްދެވީކަމުން އިސްވެރިޔާ އެއްވެސް މިސާލެއްނެތި ފަހަރެއްގައި ހެއްދެވިކަލާނގެއެވެ. އަދި މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުއްވައި مَحْشَر ކުރައްވާނީ ކަލާނގެއެވެ.

(١٤) އަދިއެކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥) އެކަލާނގެއީ މަތިވެގެންވާ عَرْشِ ގެވެރިކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެއީ ބޮޑުވެގެންވާ عَرْشِ ގެވެރިކަލާނގެއެވެ. އޯގާވަންތަކަމާއި ދީލަތިވަންތަކަން އޮތް ނިހާޔަތަށްގައިވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٦) އަދި އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާކަންތައްކަމެއް އެދިވަޑައިގަންނަވާ ފަދައަކުން ކުރައްވާކަލާނގެއެވެ. އަދިއެކަލާނގެއީ މަނާކުރެވޭން އެއްވެސްފަރާތެއްނުވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٧) (އޭ رِسُولُ الله އެވެ!) ސިފައިންގެ ޚަބަރުއެއްތަކުގެ ވާހަކައެއް ކަލޭގެފާނާއި ހަމައަށް އަތުވެއްޖެތޯއެވެ.؟ އެބަހީ رسُولُ ބާކީވުން ދޭކުރި ޚަބަރުއެއްތަކުގެ خَبَرُ ކަލޭގެފާނަށް އަތުވެއްޖެތޯއެވެ؟

(١٨) އެއީ فِرْعَوْنُ ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި ثَمُودُ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ. އެދެޖަމާޢަތުގެ ވާހަކަ ذِكْرُ ކުރެވިފައިވަނީ އެދެޖަމާޢަތް أهْلُ كِتَابُ ންގެތެރޭގައި މަޝްހޫރުވެގެންވާތީއެވެ.

(١٩) އަދިބިލެއްނުވެއެވެ. މިއްޔާގެ ކާފަރުންވަނީ ބޮޑުވެގެންވާ ދޮގު ކުރުމެއްގައެވެ. އެމީހުން އެވަނީ رسُولُ الله ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި ތަޢުލީމާއިމެދު ބޮޑު ދޮގުކުރުމުގައެވެ.

(٢٠) އަދި الله އެވަނީ އެމީހުންގެ ފަހަތުގައި ހުރިހާކަމަކަށް ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ގޮތުން ބައްޓަންވެގެންނެވެ. ( އެމީހުންނަށްވެސް އިސްވެދިޔަ އުއްމަތްތަކަށް ދެއްވި ފަދަ عَذَابُ އެއްދެއްވުމަށް ކުޅަދާނަވަންތަވެވޮޑިގެންނެވެ.

(٢١) އަދިބިލެއްނުވެއެވެ. މި قُرْآن އަކީ މަތިވެރިކަމާއި ޝަރަފުވެރިކަމާއި އަދިބިރުވެރިކަން އޮތް ނިހާޔަތަށް ބޮޑު ކީރިތިވެގެންވާ ފޮތެކެވެ.

(٢٢) އެފޮތްވަނީ لَوْحُ المحْفُوْظُ ގައި ލިޔުއްވިގެންނެވެ. ރައްކާތެރިވެގެންވާ ފިޔަވައިގައި ލިޔުއްވިގެންނެވެ. شَيْطَان ންގެ އަތްފޯރާ ކަމަކަށް ނުފޯރާނެއެވެ. މަތިވެގެންވާ طَاهِرُ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާ އެގައި ނުބެހޭނެއެވެ.

# الطارق سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الطارق | އާޔަތް ޢަދަދު (١٧)

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ۝١ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلطَّارِقُ ۝٢ ٱلنَّجۡمُ ٱلثَّاقِبُ ۝٣ إِن كُلُّ نَفۡسٖ لَّمَّا عَلَيۡهَا حَافِظٞ ۝٤ فَلۡيَنظُرِ ٱلۡإِنسَٰنُ مِمَّ خُلِقَ ۝٥ خُلِقَ مِن مَّآءٖ دَافِقٖ ۝٦ يَخۡرُجُ مِنۢ بَيۡنِ ٱلصُّلۡبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ۝٧ إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجۡعِهِۦ لَقَادِرٞ ۝٨ يَوۡمَ تُبۡلَى ٱلسَّرَآئِرُ ۝٩ فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٖ وَلَا نَاصِرٖ ۝١٠ وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجۡعِ ۝١١ وَٱلۡأَرۡضِ ذَاتِ ٱلصَّدۡعِ ۝١٢ إِنَّهُۥ لَقَوۡلٞ فَصۡلٞ ۝١٣ وَمَا هُوَ بِٱلۡهَزۡلِ ۝١٤ إِنَّهُمۡ يَكِيدُونَ كَيۡدٗا ۝١٥ وَأَكِيدُ كَيۡدٗا ۝١٦ فَمَهِّلِ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَمۡهِلۡهُمۡ رُوَيۡدَۢا ۝١٧

## މާނަ

وَٱلسَّمَآءِ وَٱلطَّارِقِ ۝١ އުޑާއި އަދި طَارِقُ ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްކަމުގައިތޯއެވެ؟ مَا ٱلطَّارِقُ ۝٢ طَارِقُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ٱلنَّجْمُ ٱلثَّاقِبُ ۝٣ އެއީ އަލިކަންގަދަ ތަރިއެވެ./ ނުވަތަ ތަރިތައް އަލިކުރާތަރިއެވެ. إِن كُلُّ نَفْسٍ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް ނަފްސެއް ނުވެއެވެ. لَّمَّا عَلَيْهَا އޭގެ މައްޗަށް ބެލެހެއްޓުމާއި ރައްކާތެރިކުރުމަށް حَافِظٌ ۝٤ ބަލަހައްޓާ މީހަކު ނޫނީ. فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ބަލާހުށިކަމެވެ. مِمَّ خُلِقَ ۝٥ އޭނާ ހެއްދެވީ ކޮންއެއްޗަކުންކަން. خُلِقَ އޭނާ ހެއްދެވީ مِن مَّآءٍ دَافِقٍ ۝٦ ފޮރުވިގެން ނިކުންނަ ފެނުންނެވެ. تَخْرُجُ އެފެން ނިކުންނަ / އުފެދިގެން އަންނަ مِنۢ بَيْنِ ٱلصُّلْبِ وَٱلتَّرَآئِبِ ۝٧ ފިރިހެނާގެ ބުރަކަށިގެ ތެރެއިން އަންހެނާގެ މޭމަތީގެ ކަށިތަކުގެ ތެރެއިން ނިކުންނަށެވެ. إِنَّهُۥ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ އޭނާ ދެވަނަފަހަރަ އަނބުރާލެއްވުމަށް رُجُوع ހެއްދެވުމަށް لَقَادِرٌ ۝٨ ހަމަކަށަވަރުން ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. يَوْمَ تُبْلَى އިމްތިޙާނު ކުރެވޭދުވަހުގައެވެ. ٱلسَّرَآئِرُ ۝٩ ސިއްރު عَقِيْدَة ތަކާއި ސިއްރުތައް ފާޅުކުރެވޭ ދުވަހުގައެވެ. فَمَا لَهُۥ ފަހެ އޭނާއަށް ނުވެއެވެ. مِن قُوَّةٍ އެއްވެސް ބާރެއް وَلَا نَاصِرٍ ۝١٠ އަދި نَصْرُ ދިނުމަށް އެހީތެރިއެއްވެސް. وَٱلسَّمَآءِ އުޑު ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރައްވައެވެ. ذَاتِ ٱلرَّجْعِ ۝١١ ވާރޭ ވެހޭ / ވާރޭ ވެއްސޭ وَٱلْأَرْضِ އަދި ބިން ގަންދެއްވައި ﷲ ހުވައި ކުރައްވައެވެ. ذَاتِ ٱلصَّدْعِ ۝١٢ ( ގަސްގަހާގެހި ފަޅައިގެން ނިކުންނަ / ނުވަތަ ގަސްގަހާގެހި ފަޅައިގެން ނިކުންނަ ބިމެވެ ) إِنَّهُۥ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެބަހީ قُرْآن އެއީ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۝١٣ ހަމަ ބަސްކަށަވަރު ބަހެކެވެ. وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ ۝١٤ އަދި އެއީ بَاطِلُ ކުޅިވަރެއް ނޫނެވެ. إِنَّهُمْ ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެން يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝١٥ މަކަރުހަދައި އޮޅުވާލާ ކަންކަން ހަދައެވެ.

ނުބައިގޮތްތަކެއް ރާވަނީއެވެ. وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ އަދި މިމީހުންނަށް ކަލާނގެވެސް ކަނޑައެޅިގެން މަކަރުހަދަނީއެވެ.

فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ ފަހެ ކާފަރުންނަށް ކަލޭގެފާނު މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ. ތަންވަގުތެއްދެއްވާށެވެ. ! أَمْهِلْهُمْ އެމީހުންނަށް

މުހުލަތު ދެއްވާށެވެ!. ތަންވަގުތެއްދެއްވާށެވެ.! رُوَيْدًا ﴿١٧﴾ ކުޑަކުޑަކޮށް ލަސްލަހުން

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) އުޑާއި އަދި طَارِقُ ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައެވެ.

(٢) އަދި طَارِقُ އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

(٣) އެއީ އަލިކުރާތަރިއެވެ. ނުވަތަ شَيْطَان ނިސާއިދިމާއަށް އެއްލިފާ އަސްމާނުތަކުގެ ގަޔާ ތަރިތައް އަލިވެރިވެފައިވާ ތަރިއެވެ.
އެތަކެތި ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ.

(٤) އެއްވެސް ނަފްސެއް އޮނަފްސެއް ރައްކާތެރިކުރައްވާނޭ މަލާއިކަތުބޭކަލުން ނުލައްވާ އެއްވެސް ނަފްސެއްނުވެއެވެ. ( އެބަހީ
ކޮންމެ ނަފްސަކަށް ވެސް އެނަފްސެއްގެ ރައްކާތެރިކަންމަތީ ދައްކާވަރަކަ އަދި އެޢަމަލުވެސް އެނަފްސަކާބެހޭ އަންގުމަށްކަމުގައި ލިޔުއްވާ
ބޭކަލުންތަކާ ބޭކަލުން ޙައްވާލުކުރައްވާފައިވެއެވެ.)

(٥) ފަހެ އިންސާނާ އޭނާ ހެއްދެވިފައިވާ އެއްޗަކީ ކޮބައިކަމާ ބަލާހުށިކަމެވެ.

(٦) އޭނާ ހެއްދެވިފައިވަނީ ފައިބާ ފެނުން ވެއެވެ. (އަސިލުވެރިކަމުންނެވެ.)

(٧) އެފެނުގެ އުފެދޭގެން ކަނބަލުގެ ފިރިހެނާގެ ބުރަކަށީގެ ކަށިތަކާއި ދެމެދުން އަންހެނާގެ މޭކަށިތަކާ ދެމެދުން ނުކުމެއެވެ.
ދަރި އުފެދެނީ އެދެފެން އެކުވެގެންނެވެ.

(٨) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއަކީ އިންސާނާ މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދުވަހަކަށް ފުރާނަ ލައްވާ އިރުއްވައި مَحْشَرُ
ކުރައްވުމަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ނުވަތަ އެފަނި ފުދުއްވާނުވި ފަސްނާއި ދެއްދުކުރައްވުމަށްވެސް
ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٩) އިންސާނާ ދަފުންދިރުއްވާ ދުވަހުގައި ސިއްރުތަކާއި ހިތްތަކުގެ އަންދެރައި ސިއްރުތަކާއި —އެބަހީ —އަންދެރައި عَقِيْدَة ތަކާއި ނިޔަތްތައް
އިމްތިޙާނު ކުރައްވައި خَبَرُ ބެއްލެވުމަށް ދެންނެވެ.

(١٠) އެދުވަހުން އޭނާއަށް ގަދަފަދަކަން އެއްވެސް ބާރެއް އަދި ނަސްރުދޭނެ ނަސްރުދެވިދާނެ ނުވާނެއެވެ. ހަމައެކަނި އެދުވަހުގެ
ވެރިއަކީ الله އެވެ.

(١١) ވާރޭވެހޭ ގޮތުގެ އުޑު ގަސަމްކުރައްވައި لله ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

(١٢) (ގަސްތަކާއި ފަސްދަކޮށް) ފަޅަފަޅައިގެންދާ /ނުވަތަ ގަސްގަހާގެހި ފެޅޭ ބިން ގަސަމްކުރައްވައި لله ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެބަހީ އެ قُرْآن އެއީ ކަޢުނިއްޔަން ބަޔާންކޮށްދޭ باطِلُ ވަކިކޮށްދޭ ބަސްފުޅެވެ. ޖުމްލަ.

(١٤) އަދި އެއީ ބޭކާރު އަދި ކުޅިވަރު އެއްޗެއްކަމުގައިނުވެއެވެ.

(١٥) ހަމަކަށަވަރުން އެކާފަރުންގެ މީހުން قُرْآن بَاطِلُ ކޮށް رَسُولُ الله صَلّى الله عليه وسلم ދޮގުކުރި حَقُّ دِيْن ނިމުމަށްޓަކައި
ޖާދުހަދާ މަކަރުހަދާ ރޭވުންތައް ރާވަނީއެވެ.

(١٦) އަދި މިމީހުންނަށް ކަލާނގެ ވެސް އެމީހުންނަށް ނުބައިގޮތް އެމީހުނާއި ދިމާކޮށް ރޭވުންތައް ރާވައެވެ.

(١٧) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކާފަރުންނަށް ހަލާކު ކުރައްވުމަށް އަވަސްނުކުރައްވާށެވެ. އަދި ކިހާހިނދެއްތޯއެވެ؟.
އެމީހުންނަށް މުހުލަތުދެއްވާށެވެ. ތަންވަގުތުދެއްވައި ލަސްކުރައްވާށެވެ.

# الأعلى سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الأعلى — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٩)

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ ٱلَّذِى خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ وَٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُۥ غُثَآءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

سَبِّحِ ٱسْمَ رَبِّكَ ٱلْأَعْلَى ﴿١﴾ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނުގެ މަތިވެރިވި ވޭދެވޮށްވާ رب ގެ ނަންފުޅު طاهر ކުރައްވައި مُقَدَّس ކުރައްވާށެވެ. ٱلَّذِى އުފެއްދެވީ خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ (އިންސާނާ) ހެއްދަވައި ތެދުކޮށް ހުރިހާތަނެއް ބަރާބަރު ކުރައްވައި ފުރިހަމަ ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. وَٱلَّذِى قَدَّرَ އަދި އުފެއްދެވި ހުރިހާ ތަކެތި މިންވަރު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. فَهَدَىٰ ﴿٣﴾ ދެންއެންމެހައި خَلْق ތަކެއްޗަށް އެތަކެއްޗީ ބޭނުންތަކަށް ފުށްޓަރުވަނ ތެދުމަގު ދެއްކެވިއެވެ. وَٱلَّذِىٓ އަދި އުފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. أَخْرَجَ ٱلْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ ބާއްޖަވެރި ޗަރުވަސް ނެރުއްވި فَجَعَلَهُۥ ދެންއެކަލާނގެ އެފަސްކޮށްލެއްވިއެވެ. غُثَآءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ ވަރަށް ކަޅުކުލައިގެން ދާވެފަ ކަށިގިފަ ހުއިބަކަކަށް سَنُقْرِئُكَ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ހުއްޓެވެ. فَلَا تَنسَىٰٓ ﴿٦﴾ ދެންއެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަ ނުނެތޭނެއެވެ. إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۚ = الله އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ إِنَّهُۥ يَعْلَمُ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ٱلْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ ބާރަށްފާޅުވާ ބައެއްޗާއި އަދިވަންހަނާވާބައެއްޗާއި وَنُيَسِّرُكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ފަސޭހަކަމުގެ ތަރުތީބު ލުއިކޮށްދެއްވާނަމެވެ. لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ ފަސޭހައަށް އެބަހީ ސުވަރުގެއަށް ނުވަތަ އިސްލާމް ދީނަށް فَذَكِّرْ ފަހެކަލޭގެފާނު وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާ ހަދާންކޮށްދެއްވާށެވެ. إِن نَّفَعَتِ މަންފާކުރަންޏާ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވައިގެން سَيَذَّكَّرُ ނިކަންހުރި وعظ އާއި ނަސޭހަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾ ބިރުވެތިވާމީހާ

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ހައްދަވާ ބޮޑުކުރައްވާ އަދި މަތިވެރިވެގެންވާ ކަލާނގެ ނަންފުޅު (އެކަލާނގެ ޞިފަފުޅު) އެކަލާނގެ ޞިފަފުޅާ އެކަށީގެންނުވާ އެންމެހާ ޢައިބާއި އުނިކަމުކަމުން طاهر ކުރައްވައި تقديس ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ سبحان ربِّيَ الأعْلى) މިފަދައިން ކިޔާށެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ ނަންފުޅު ޛިކުރުކޮށް ހަނދާންކުރައްވައި ވަގުތުގައި خُشُوع ވާށެވެ. އެހަނދުމަކީ އިޚްލާޞްތެރި ކުރާށެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުމުން رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث ކުރެއްވިއެވެ. އެބަސް ތިޔަބައިމީހުންގެ ސަޖިދައަށް ލާށެވެ. އެބަހީ ސަޖިދައިގައި سبحانَ ربِّيَ الأعْلى މިހެން ކިޔާށެވެ. =فتح القدير=

(٢) އެކަލާނގެއީ އިންސާނާ ފުރިހަމަކޮށް ސީދާކޮށް ހައްދަވައި އާރާވިސްނުންތެރިކޮށް ބަލާބަޑު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އަދި ހުރިހާތަކެތިން ހައްދަވައި ބަލާބަޑު ކުރެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٣) އަދި އެކަލާނގެއީ އިންސާނުންނަށް ތަކެތީގެ ޖިންސްތަކާއި ސިފަތަކާއި ވައްތަރުތަކާއި ކަންތައްތަކާއި ބަސްތަކާއި އަދި އިންސާނަށް ތަކެތީގެ އަޅުވެތިކަން މަންފާކަށް ކުރެއްވި އަދި އިންސާނާ ތަކެއްޗާ ބައްޓަންކަން އެތަކެތީގެ ގުޅުންތައް މަގުވެސް ދައްކަވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٤) އަދި އެކަލާނގެއީ ބިމުން ތަރު ތާޒާ ހު ވިނަ ނެރުއްވި ކަލާނގެއެވެ.

(٥) ދެން އަދި އެވިނަ ވައްތަރުބަދަލުވެގެންގޮސް ފުއިފުއި ކަޅުއަޅިކަމަކަށް އެކަލާނގެ ލެއްވިއެވެ. އެވިނަ ގިނަދުވަސްވުމުން ހިކި ކަޅުވެ ވައްތަރު ބަދަލުވެގެންގޮސް ހިއްކުވެއެވެ.

(٦) އޭ ( رَسُول الله އެވެ.!) ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ ހުށީމެވެ. އެބަހީ ޤުރުއާން ހަނދުމަފުޅު ނުނެތޭގޮތަށް ހައްދަވައި ދެއްވާ ހުށީމެވެ. ކަލޭގެފާނު ދެން ހަނދުމަފުޅު ނުނައްތަވާނެއެވެ.

(٧) އެކަމަކު ހަނދުމަފުޅު ނައްތަވަން އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބާރު ފޮނުވޭ ފާޅުވާ ތަކެއްޗާއި އަދި ވަންހަނާވާ ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްވެގެން ފަސޭހަކަމަށް ދެއްވާ ހުށީމެވެ.

(٩) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) وَعظ އާއި ނަޞޭޙަތުން މަންފާ ކުރާނަމަ ވަންޏާ ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް وَعظ އާއި ނަޞޭޙަތް ދެއްވާށެވެ.

(١٠) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) الله އަށް ބިރުވެތިވާމީހަކުވިއްޔާ ކަލޭގެފާނުގެ وَعظ އާއި ނަޞޭޙަތް ލިބިގަންނާނެއެވެ. އަދިއެހެން އާންމުން މަންފާކުރާނެއެވެ.

وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ ٱلَّذِى يَصْلَى ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

وَيَتَجَنَّبُهَا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ އަދި ބަދުބަޚުތުވެރިން ގެ وعظ އާއި ނަޞީޙަތުން ދުރުވެގެންނާނެއެވެ. ٱلَّذِى يَصْلَى އެއީ ވަދެ އަރާނެއެވެ. ٱلنَّارَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ބޮޑުވެގެންވާ އަލިފާނުގައި ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا ދެން އަދި އެތާނގައި މަރުނުވާނެއެވެ. وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ އަދި އެތާ ނުދިރޭނެއެވެ.(ހެޔޮ ދިރުމަކުން ދިރިއެއް ނުހުންނާނެއެވެ.) قَدْ أَفْلَحَ ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ވެއްޖެއެވެ. مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ طاهِرُ ވީ މީހުން ނުވަތަ ޒަކާތްދިން މީހުން وَذَكَرَ ٱسْمَ رَبِّهِۦ އަދި އެމީހަކު އެމީހެއްގެ رَبُّ ގެ ނަންފުޅު ހަނދުމަކުރި (އެބަހީ الله އަށް ذِكْرُ ކުރި) فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾ އަދި އޭނާ ނަމާދުކުރި بَلْ އަދި ކިޔައްޔެއްވެސް.؟ تُؤْثِرُونَ ތިޔަބައިމީހުން އިސްކަންދެނީއެވެ. ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿١٦﴾ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތް وَٱلْءَاخِرَةُ އަދި آخِرَة خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٧﴾ ހެޔޮވެގެންވާ ދެމިހުރުން މާބޮޑެވެ. إِنَّ هَٰذَا ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަތައް لَفِى ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ ހަމަކަށަވަރުން އިސްވެދިޔަ ޞަޙީފާތަކުގައިވެއެވެ. صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾ އެއީ إِبْرَٰهِيمَ އާއި مُوسَىٰ (عَلَيْهِمَا السلآم) ގެ ޞަޙީފާތަކުގައެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ وعظ އާއި ނަސޭހަތުން ދުރުވެގަންނާނީ އަބާއްޗަވެރިޔެކެވެ.

(١٢) އޭނާ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ބޮޑުވެގެންވާ އަލިފާނަށް ވަންނާނެއެވެ. އެތާއަށްދާނެއެވެ.

(١٣) ދެން އަދިއެއަލިފާނުގައި އަބަދުމު އޭނާ މަރުވެސްނުވާނެއެވެ. އަދި ނުދިރޭނެއެވެ. އެބަޔަ ދިރިހުރުމުން ކުރާ އުފާވެރިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އޭނާގެ ހިތުގައި ފަސޭހަކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

(١٤)،(١٥) ހަމަކަށަވަރުން ޝިރުކުން طَاهِرُ ވެ الله އަށް އިޚްލާޞްވެ صَالِحُ عَمَلُ ކޮށް އަދިޒިކުރުކޮށް ނަމާދުކުރާ މީހާ ހަމަ ކާމިޔާބުވެއްޖެއެވެ. (މިދެއާޔަތުގައި ފިޠްރު ޒަކާތާއި ޢީދު ނަމާދު ހިމެނޭކަމަށްވެސް މުފައްސިރުން ބުނެއެވެ.)

(١٦) މިހެން މިކަންކަން ހުރިއިރުވެސް ކަލޭމެން މިކަންކަން ނުކުރަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ކަލޭމެން ދުނިޔޭގެ ހަޔާތަށް ބޮޑަށް ކުރިއަރުވައި آخِرَةُ ގެ ކަންތައްތަކަށް ފަހަތުން އިސްކަންދެނީއެވެ. (އެއީ ކާފިރުންނާއި ކަމުގައިވާ މުނާފިޤުންނެވެ.)

(١٧) އެކަމަކު آخِرَةُ މާގިނައިން ރަނގަޅު ދެމިހުރުންބޮޑެވެ.

(١٨) ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަތަކާއި (އެބަހީ ޝިރުކުން ސާފުވުމާއި ހެޔޮޢަމަލުތައް الله އަށް ޚާލިޞްކުރުން ނާޒިލުކުރެއްވި ހަމަތިރާމް ކަމިއްޔާތުގެ ފޮތްތަކުގައި) އެއީ އިސްވެދިޔަ ފޮތްތަކުގައިވެސް ވާހަކަތަކެވެ.

(١٩) އެއީ ސަޙީފާތަކުގައި إِبْرَاهِيْم ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައެވެ. އަދި ސަޙީފާތަކުގައި مُوسى ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައިވެސް މިވާހަކަތައް ވާނެއެވެ.

# الغاشية سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الغاشية — އާޔަތުގެ އަދަދު (٢٦)

هَلۡ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ عَامِلَةٞ نَّاصِبَةٞ ﴿٣﴾ تَصۡلَىٰ نَارًا حَامِيَةٗ ﴿٤﴾ تُسۡقَىٰ مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٖ ﴿٥﴾ لَّيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٖ ﴿٦﴾ لَّا يُسۡمِنُ وَلَا يُغۡنِي مِن جُوعٖ ﴿٧﴾ وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ نَّاعِمَةٞ ﴿٨﴾ لِّسَعۡيِهَا رَاضِيَةٞ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿١٠﴾ لَّا تَسۡمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةٗ ﴿١١﴾

## މާނަ

هَلۡ أَتَىٰكَ (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެ ގާތަށް އައިހެން އަތުވެއްޖެތޯއެވެ؟ ނުވަތަ ހަމަކަށަވަރުން އަތުވެއްޖެއެވެ. حَدِيثُ ٱلۡغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ غَاشِيَة ވާހަކަ:(ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ވާހަކަ) وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٍ އެދުވަހުން މޫނު ތަކެއްވާނެއެވެ. (މޫނުތަކުގެ ވެރިންވާނެއެވެ.) خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾ ދަހަވެ ފުންކަޅުވެގެން. عَامِلَةٞ نَّاصِبَةٞ ﴿٣﴾ މަސައްކަތް ކޮށްކޮށް ވަރުބަލިވެގެން تَصۡلَىٰ އެއުރެން ވަންނާނެއެވެ. نَارًا حَامِيَةٗ ﴿٤﴾ ހޫނު ގަދަވެގެންވާ ނަރަކައަށް- އަދި ގިނަގަން تُسۡقَىٰ އެއުރެންނަށް ބޯން ދެވޭނެއެވެ. مِنۡ عَيۡنٍ ءَانِيَةٖ ﴿٥﴾ ހޫނުކަމުން ދަރަ އިންތިހާ ދަރަޖައަށް ހުރެގެންވާ ހޫނުގަދަވެގެންވާ ފެނެއް ކަރުނުން لَّيۡسَ لَهُمۡ طَعَامٌ އެމީހުންނަކަށް ކާނެއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. إِلَّا مِن ضَرِيعٖ ﴿٦﴾ ގަޑުގެ ކަށި ވިނެއް لَّا يُسۡمِنُ وَلَا يُغۡنِي އެކަށީގެން މިހާގެ ހަށި ފަލަކަމެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ފުއްދައި ނުދޭނެއެވެ. مِن جُوعٖ ﴿٧﴾ ބަނޑުހައި ހާނުކަމުގެ އެއްވެސް ކަމެއްވެސް وُجُوهٞ يَوۡمَئِذٖ އެދުވަހުން މޫނު ތަކެއް ވާނެއެވެ. (އެ މޫނުތަކުގެ ވެރިންވާނެއެވެ.) نَّاعِمَةٞ ﴿٨﴾ ނިޢުމަތް ލިބުމުގެ ސަބަބުން ތާޒާވެގެން لِّسَعۡيِهَا رَاضِيَةٞ ﴿٩﴾ އެއުރެން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮޢަމަލުތަކަށް ރުހިގެން ވެއެވެ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٖ ﴿١٠﴾ އެއުރެން ވާނީ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގެއެއްގައެވެ. لَّا تَسۡمَعُ فِيهَا އެއުރެން އެތާގައި ނީވާނެއެވެ. لَٰغِيَةٗ ﴿١١﴾ އެއްވެސް ބޭކާރު ބަސްތަކެއް

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) غَشِيَة އެވެ ކިޔުނު ޤިޔާމަތްދުވަހުގެ ވާހަކަ ހަމަކަށަވަރުވެސް ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. (ނުވަތަ އެވާހަކަ އަތުވެއްޖެ ހެއްޔެވެ.؟)

(٢) އެދުވަހުން ބައެއް މޫނުތަކުގެ ވިރުނާވި ދެރަވެ ފުސްކަނިވެގެންނެވެ. ހިތާމައިގައެވެ.

(٣) އެނާ އުޅުއްވުނީ ގިނަ ޢަމަލުތަކާއި ކަސްތޮޅުތަކުގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ވަރުބަލިވެފައެވެ. (ނުވަތަ އެނާ ދުނިޔޭގައި ވަރުބަލިވާވަރަށް ކުރި މަސައްކަތްތަކުގެ އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނެތި ފުސްކަނިވެފައެވެ.) އެއީ ނުބައި ނަޞާރާ މީހުންނެވެ.

(٤) އެނާ ހޫނުވެގެންވާ އަލިފާނަކަށް ވަންނާނެއެވެ. އަދި އެއާއެކު

(٥) ހޫނުކަން ނިހާޔަތަށް ގޮސްފައިވާ އެންމެ ހޫނު ފެނުގެ ކޮރަކުން އެނާއަށް ބޯންދެވޭނެއެވެ.

(٦) އެމީހުންނަށް ކާއެއްޗަށް ދެވޭނީ ضَرِيْع ކިޔާ ކަށި ގަސްގަނޑު އެކަނިއެވެ. (އެއީ شبرق ކިޔާ ހޮކަށި ހިކުނީމާ ކިޔާ ނަމެކެވެ.)

(٧) (އެކަށި އެމީހުންނަށް ކާންޖެހޭނެއެވެ.) އަރިއަކަށްވުރެން ހަރުވަލަކަށްވެސް އެމީހުންގެ ހަށިގަނޑަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި ބަނޑުހައިހޫނުކަމުގެ އެއްވެސްކަމެއް އެއިން ފުއްދައި ނުދޭނެއެވެ.

(٨) އަދި ޤިޔާމަތްދުވަހުން އަނެއްބައިމީހުންގެ މޫނުތަކުގެ ވިރުނާ ތިބޭނީ ފިނިކަމާއި އުފާވެރިކަމުގެ އަލިކަމުން މޫނުތައް އަލިވެފައެވެ.

(٩) އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކުރި ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ރުހިގެންނެވެ. އެބަހީ الله އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ހެޔޮ ޖަޒާއަށް ރުހިގެންނެވެ.

(١٠) އެމީހުން ތިބޭނީ މަތިވެރިވެގެންވާ ސުވަރުގޭގައެވެ.

(١١) އެތާގައި އެމީހުން އެއްވެސް بَاطِلُ އަދި ބޭކާރު ވާހަކައެއް ނާހާނެއެވެ.

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

## ތަރުޖަމާ

فِيهَا އެތާގައި ވެއެވެ. عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ ދުވެދުވާ ފެންނަ އާރެއް فِيهَا އަދި އެތާގައި ވެއެވެ. سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ އުސްކުރެވިގެންވާ އެނދުތައް وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ ބަހައްޓާފައިވާ ބިއްލޫރި ތަށިތައް އަދި وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ ބަރިބަރިއަށް ސަފުސަފުގައި ބަހައްޓާފައިވާ ބާލީސް ތަކެއް. وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾ ފުރައިގެންވާ މަޚުމަލުގެ ދޮޅިތަކެއް. أَفَلَا ފަހެ يَنظُرُونَ އެމީހުން ބަލައި ނުލަނީހެއްޔެވެ؟ إِلَى ٱلْإِبِلِ ޖަމަލަށް كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ އެއީ ހައްދަވާފައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ އަދި އުޑަށް (ބަލާ ކިހިނެއްތޯ ބައްޓަންކޮށްފައިވަނީ.) كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ އެ އުޑު އުފުލިގެންވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. وَإِلَى ٱلْجِبَالِ އަދި ފަރުބަދަތަށް (ބަލާ ކިހިނެއްތޯ ހަރުކޮށްފައިވަނީ.) كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ އެ ފަރުބަދަ ބިމުގައި ހަރުކޮށްފައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. وَإِلَى ٱلْأَرْضِ އަދި ބިމަށް (ބަލާ ކިހިނެއްތޯ ބައްޓަންކޮށްފައިވަނީ.) كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ އެބިން ފަތުރާލައިފައިވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ. فَذَكِّرْ ފަހެ ކަލޭގެފާނު وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ދެއްވާށެވެ. إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނީ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ދެއްވާ ކަލޭގެފާނެވެ. لَّسْتَ ކަލޭގެފާނަކީ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ބާރުވެރިވާ ބޭކަލަކު ނޫނެވެ. إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَعْظُ އާއި نَصِيْحَة ނުއަހައި ފުރަގަސްދީފި މީހަކާއި وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ އަދި އެމީހަކު ކާފިރުވެ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ފަހެ އެމީހަކަށް الله އަޒާބު ދެއްވާނެއެވެ. ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ އެންމެ ބޮޑުވެގެންވާ އަޒާބު إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރި އައުންވަނީ ހަމަ މިވަރުގެ ހަޟްރަތަށެވެ. حَضْرَةُ އަށެވެ. ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا ދެން ހަމަ ކަށަވަރުން ހަމަ ވަކި خَاصَّ ވެގެންވެއެވެ. ﴿٢٦﴾ حِسَابَهُم އެމީހުންގެ ހިސާބު ބެއްލެވުން

## إِجْمَالِي މާނަ

(١٢) އެސުވަރުގޭގައި ދިޔަދިޔާ ޢަޔްނު އާރުތަކެއްވެއެވެ.

(١٣) އަދި އެތާ އުސްވެގެންވާ އުދުހާނުލާފައިވާ ތަޚުތުތަކެއްވެއެވެ. (މަތިވެގެންވާ ފަރުވާލެވިފައިވާ ތަންމަތި ތަޚްތުގައި މަތިވެގެންވާ حُوْرَ العِين އަންހެނުންތަކުންނާއި އެކުގައެވެ.)

(١٤) އަދި އެތާގައި ބޭނުންވާހާ ބުއިމަށް ބަހައްޓެގެންވާ ތަށިތަކެއްވެއެވެ.

(١٥) އަދި އެސުވަރުގޭގައި ސަފުސަފަށް އޮތުރިފައިވާ ބާލީސްތަކާއި ކަށްނުއުތަކެއްވެއެވެ

(١٦) އަދި މަޚުމާލީ ފަރުދާތައް އެތާ ފަތުރާލެވިފައިވެއެވެ.

(١٧) އެކާފަރުންގެމީހުން ޖަމަލުހެއްދެވިފައިވަނީ ކޮންފަދައަކުންތޯބަލައި ފިކުރުކޮށް ނުހަދަނީތޯއެވެ؟. އެޖަމަލު ހެއްދެވުމަކީ މާތްالله ގެ ޤުދުރަތުގެބޮޑުކަމާއިމެދު ފިކުރުކޮށް އިބުރަތް ހާސިލު ނުކުރާނީ ބާވައެވެ.؟

(١٨) އަދި އުޑަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ކިހިނެއްބާވައެވެ؟.އެއުޑުވެސް ތަނބުތައް ނުލައި އުފުއްލަވައި ވަޒަންކުރެއްވީ ވިސްނާ ފިކުރުނުކުރަނީ ކިހިނެއްބާވައެވެ؟

(١٩) އަދި ފަރުބަދަތަކަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ކިހިނެއްބާވައެވެ؟. އެތަކެތި ބިމުގައި ހަރުކުރެއްވިގޮތާ ގޮތާއިމެދު އެމީހުން ވިސްނާފިކުރު ނުކުރަނީ ބާވައެވެ.؟

(٢٠) އަދި ބިމަށް އެމީހުން ނުބަލަނީ ކިހިނެއްބާވައެވެ؟. އެބިން ފަތުރާލައްވާ ތަނަވަސްކުރެއްވީގޮތާއިމެދު އެމީހުން ވިސްނާ ފިކުރުނުކުރަނީ ބާވައެވެ.؟ ފަހެމިތަކެތީގައި އެމީހުން ވިސްނާފިކުރުކޮށްފިނަމަ އެތަކެތި ހެއްދެވި ބާރުވެރިކަލާނގެ ޤުދުރަތީ الله އަށް އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވަވައި مَحْشَرُ އަށް ގެންނެވުމަށް އުދަނގޫނުވާނެކަން ދަނެގަން އެގެންވާނެއެވެ.

(٢١) ( އޭ رَسُولُ الله !) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހާއި وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާ ހަދާންކޮށްދެއް ވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ وَعْظُ نَصِيْحَة ދެއްވާ ހަދާންކޮށްދެއްވާ ރަސޫލަކު ބާކަލޭގެ.

(٢٢) އަދިއެމީހުން އީމާންކުރުވުމުގެ މައްޗަށް މަޖުބޫރު ކުރައްވާށެބާކަވަރު ކަލޭގެއި ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.

(٢٣) އެކަމަކު وَعْظُ نَصِيْحَة އަށް ފުރަގަސްދީ ކުފުރުއަށް ކާފަރުވީމީހަކު ގެންދިއެވެ.

(٢٤) ފަހެ އެފަދަމީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ އަޛާބު الله ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ قِيَامَة ދުވަހުންނެވެ.

(٢٥) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރި އައުންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

(٢٦) ދެން އަދިއެމީހުންގެ ހިސާބު ބެއްލެވުންވާނީ އޭނޭނީ ހަމަތިމަން ރަސްކަލާނގެއަށެވެ.

# الفجر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفجر | އާޔަތު ޢަދަދު (٣٠)

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِى ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ ٱلَّذِينَ جَابُوا۟ ٱلصَّخْرَ بِٱلْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِى ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ طَغَوْا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ ފަތިސްވަގުތު ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޙީކުރައްވައެވެ. وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ ދިހަރޭއާއި (حَجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަރޭއާއި) وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ ޖޯޑުޖެހޭގޮތަށް ކަންތައްތަކާއި އަދި ބިޖެހޭގޮތަށް ވާކަންތައްތަކާއި = وَٱلَّيْل = އަދި ރޭގަނޑާއި إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ = އެހިނގައްޖެއްސާ (ރޭގަނޑު ހިނގައްޖެއްސާ) هَلْ فِى ذَٰلِكَ އެކަންތަކުގައި ހުވާއެއް ހުރިތޯ؟ قَسَمٌ ހުވައެއް (ބުއްދިވެރިޔާ ހުވައެއް) لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ ބުއްދިވެރިއަކަށް أَلَمْ تَرَ ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުއްވަނީތޯ؟ (ވިސްނާލެއްވުމު ނުކުރައްވަމުއްވަނީތޯ.) كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ ރަބް ކަންތައްކުރެއްވީ ކޮންގޮތަކަށްތޯ؟ بِعَادٍ ﴿٦﴾ عَاد ޤައުމުގެމީހުންނާއިމެދު إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ އެއީ ތަނބުތަކުގެވެރި إِرَمُ އެވެ. ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا އެފަދަ އެއްޗެއް އުފައްދަވާފައިނުވާ ޤައުމެކެވެ. فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿٨﴾ ބިންތަކުގައި وَثَمُودَ އަދި ثَمُودُ ޤައުމުގެމީހުންނާ (ނުބައްލަވަމުއްވަނީތޯ؟.) ٱلَّذِينَ އެމީހުންނީ جَابُوا۟ ٱلصَّخْرَ ހިލަގަނޑު ކޮށާމީހުންނެވެ. بِٱلْوَادِ ﴿٩﴾ ވާދީގައި وَفِرْعَوْنَ އަދި فِرْعَون (ގެ ކަންތައްތަކާ ނުބައްލަވަމުއްވަނީތޯ؟.) ذِى ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ ކަށިތަކުގެވެރި ٱلَّذِينَ އެމީހުންނީ طَغَوْا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿١١﴾ ބިންތަކުގައި ބޮޑާވެ ނުހައްގުގޮތުގައި ހައްދު ފަހަނަޅައި ދިޔައެވެ. فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ފަހެ އެމީހުން އެބިންތަކުގައި ގިނަކުރިއެވެ. ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ ފަސާދަވެރިކަން فَصَبَّ عَلَيْهِمْ ދެންފަހެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ގިރާވިއެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ ރައްބާ ބޮޑެތިކަމު ކަލާނގެ. سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ عَذَابُ ގެ އީވަރަކުން (ގަދަވެގެންވާ عِذَابُ) إِنَّ رَبَّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ރައްބާ ބޮޑެތިކަމު ކަލާނގެ لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ ކަށަވަރުން އަބަދުވެސް ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ވޮޑިގެންވެއެވެ.

## إِجْمَالީ މާނަ

(١) ފަތިސްވަގުތު ގަސަމްކުރައްވަތި الله ހުވަތި وَحي ކުރައްވައެވެ. (٢) حَجُّ މަހުގެ ފުރަތަމަ ދިހަރޭ ގަސަމްކުރައްވަތި الله ހުވަތި وَحي ކުރައްވައެވެ. (٣) ޖޯޑުޖޯޑަށްވާ ކަންތައްތަކާއި އަދި ބިޔޮޑަށްވާކަންތައްތަކާއި ގަސަމްކުރައްވަތި الله ހުވަތި وَحي ކުރައްވައެވެ. (٤) އަދި ފާއިތުވެގެންދާ ރޭގަނޑު ގަސަމްކުރައްވަތި الله ހުވަތި وَحي ކުރައްވައެވެ.

(٥) ފަހެ މިކަންކަމުގައި ބުއްދީގެ ފުރިހަމަކަން ބޮޑުވެގެންވާ ހުވައެއް ނުވާނެބާވައެވެ. ( ވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގެ ކުރީ ހަތަރު އާޔަތުގައި އެވާ ހަތަރު އެއްޗަކާއިމެދު مُفَسِّرُ ންގެ ބަސްތަފާތުވެގެންވެއެވެ. އަދިގެ ތިރީގައި އެވަނީ އެންމެ މަޝްހޫރު ހަތަރުމާނައެވެ. وَاللهُ أعلم.

(٦) ފަހެ عَادُ ބޭކަލުގެ މީހުންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވީ ކޮންފަދައަކުންކަން ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޮޑިގެންވަނީތޯ؟ (އެމީހުން ނިކަމެތިކޮށްލެއްވި ހިތިން އަދަބަކުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރައްވައިފިއެވެ.) عَادُ ބޭކަލުގެ މީހުންނަކީ ސަލާމް ލެއްވި هُودُ ގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ.

(٧) އެމީހުން އުޅުނުތަނަކީ ހިތަނި إِرَمُ އެވެ. އެއީ ބޮޑެތި ތަނބު ތަނބު ޖަހައިގެން ގެދޮރުބަނާކެވެ. (ނުވަތަ އެއީން މީހުންގެ އިސްކޮޅު ތަނބެއްފަދައެވެ. އެއީން މީހުންގައި ބާރުގަދަ ހުރިކަމުގައި ވެއެވެ. (٨) އެފަދަ ބާރުގަދަ ބަޔަކު އެ ޤައުމުގައި އުފެއްދުން ނުކުރެވިގައި ވެއެވެ. އެފަދަ ސިފައެއް އެހެން ބަޔަކަށް ނުކުރެވިގައި ވެއެވެ. ދުނިޔޭގައި އެމީހުންފަދަ ނިޢުމަތްތަކާއި މުއްސަނދިކަމެއް އެހެން ބަޔަކަށް ނުލިބުނެވެ. އެމީހުންނަށް الله އެހެން ބަޔަކަށް ދީފައިނުވާ ނިޢުމަތްތަކާއި ބާރު ދެއްވިއެވެ. ގަދަވެރިއޮތް ނިޢުމަތްތަކުގެ އަގުނުވަމުން ބޮޑާވެގަތީ ވެއެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަމުގައި ނަފްސާނީ ކަމުގައި ކުދިކޮށް ހުރި މާތް ކަލާނގެއަށް ބިލާވެއްޖެއެވެ. ދަންނައްވާނީ ކަރުނަތަކަށް މަތީ ކަލޭގެފާނުއެވެ. والعياذ بالله .....

(٩) އަދި ثَمُودُ ބޭކަލުގެ މީހުންނާ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައް ކުރެއްވީ ކޮންގޮތަކަށްކަން ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޮޑިގެންވަނީތޯ؟ ثَمُودُ ބޭކަލުގެ މީހުންނަކީ سَلام ލެއްވި صَالِح ގެ ޤައުމުގެ މީހުންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ފަރުބަދަ ކޮށައިގެން ގެދޮރު ހަދައިގެން ތިބި މީހުންނެވެ. އެއީ مَدَائِن ހިތަނި ކިޔާ ބިމެވެ. އެމީހުން ތިބީ ގަލުގައި ބިސްލަމުން ހަދައިގެން ފަރުބަދަތަކުގައެވެ. އެމީހުން ކުފުރުވެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ދެކޮޅު ހަދައިގެން ހުރި ބާރުގަދަ ޤައުމެކެވެ.

(١٠) އަދި ކަށިތަކުގެ ފިރި فِرْعَون އާއި މެދު الله ކަންތައްކުރެއްވީ ކިހާ ގޮތަކަށްތޯ؟ އެކަމުގެ ނިޔަތް ކަލޭގެފާނު ނުދެކެވޮޑިގެންވަނީތޯ. فِرْعَون އަކީ ކަށިތަކުގެ ފިރި فِرْعَون އާ ހިތަނި އާޔާ މީހުންގެ ހަޔާތަށް ކަޑަ ގެންގުޅުއްވި ފަރާތެވެ. ބާރުގަދަ ބަޔަކަށް ވީހިނދު ބާރުގަދަ ކަށި ކުރާ ކުދިކުދި ބޭނުން ތަފާތު ބިރުވެރިކޮށް ދިރިއުޅުނު މީހުންނަށް އަނިޔާކުރިއެވެ. އަދި އެހެން ގޮތްގޮތުން ނިކަމެތިކޮށްލި ވެއެވެ.

(١١) މިބައިމީހުންވީ މިސްރުގެ މީހުންނާއި ޤައުމު ތަކަށް (عَادُ ބޭކަލުގެ މީހުންނާއި ثَمُودُ ބޭކަލުގެ މީހުންނާއި فِرْعَون އާއި އޭނާގެ ޤައުމު މީހުންނަށް) އެމީހުންގެ ތަންތަނުގައި ފަސާދަތައް ނިކަމެތިކަމާއި ބޮޑާކަމުގައި ހަމަޖެހުން ފަރުބަދަތަކުގެ ދިރިއުޅުނެވެ.

(١٢) އެމީހުން އެތަންތަނުގައި ނުބައިކަންތަކާއި ފަސާދަކުރުން ގިނަ ކުރިއެވެ.

(١٣) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަގޮތުގެ عَذَابُ ދެއްވިއެވެ.

(١٤) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ވަނީ ކަންތައް މިހާރު ކުރިކުރިއަށް ބަލަހައްޓަވާ ރަސްކަލާނގެ ކަމުގައެވެ. (އެ މީހެއް ދުނިޔޭގައި ކުރާ ހެއްކަތެއް (މިގޮތުގެ މިސާލުތަކާއި ބަލަހައްޓަވާ ކަލޭގެފާނު ހަމަ އެފަދަގޮތަށް ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ.)

فَأَمَّا ٱلْإِنسَـٰنُ إِذَا مَا ٱبْتَلَـٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبْتَلَـٰهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَهَـٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا تُكْرِمُونَ ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَـٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾

## ތަރުޖަމާ

فَأَمَّا ٱلْإِنسَـٰنُ ފަހެ އިންސާނާ ދަންނަވައެވެ. إِذَا مَا ٱبْتَلَـٰهُ رَبُّهُۥ އޭނާގެ رب އޭނާ އިމްތިޙާން ކުރައްވައިފިއްޔާ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ ފަހެ އެކަލާނގެ އޭނާއަށް މާތްކަން ދެއްވައި نِعْمَة ދެއްވައިފިއްޔާ فَيَقُولُ ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް މާތްކަން ދެއްވައިފިއެވެ. وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبْتَلَـٰهُ އަދި ދަންނަވައެވެ. އެކަލާނގެ އޭނާ إِمْتِحَانُ ކުރައްވައިފިއްޔާ فَقَدَرَ عَلَيْهِ އަދި އެކަލާނގެ އޭނާއަށް ދަތިކުރައްވައިފިއްޔާ رِزْقَهُۥ އޭނާގެ ރިޒްޤު فَيَقُولُ ފަހެ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. رَبِّىٓ أَهَـٰنَنِ ﴿١٦﴾ އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް އިހާނެތިކަން ދެއްވައިފިއެވެ. كَلَّا ۖ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެނެއްނޫނެވެ. (އިންސާނާގެ އެ ދެ ޚިޔާލުގައިވެސް އޭނާ އެ ބުނީ ކުށަކުން ނުބަލާ ހުރިކަމެވެ.) بَل އަދި ކިޔައި ހެއްޔެވެ؟ لَّا تُكْرِمُونَ ޔަތީމަކުދި މީހުން (ތިޔަބައިމީހުންގެ މީހުން) މާތްކޮށް ނުހިފައެވެ. ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ ހަމަ ކާންދޭކަމަށް وَلَا تَحَـٰٓضُّونَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ހިތްވަރު ނުދެއެވެ. އެހެންމީހުން ނުގޮވައެވެ. عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ މިސްކީނުންނަށް ކާންދިނުމުގެ މައްޗަށް وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ވާރުތަ މުދާ ކަނީއެވެ. أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ ގިނަ ކެއުމަކުން وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުދަލަށް ލޯބި ކުރަނީއެވެ. حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ ގަދަ ލޯތްބަކުން كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ ބިންގަނޑު ތެޅި ގަނޑެއްޖެއްސާ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ ގަދަވެގެންވާ ތެޅިގަތުމުން وَجَآءَ رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رب ވަޑައިގަންނަވައި وَٱلْمَلَكُ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންނާއި صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ ސަފުސަފުން (އެއްސަފަށްފަހު އަނެއްސަފު)

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٥)** އިންސާނާގެ ޙާލު ދަންނަވައެވެ. އޭނާގެ رب އޭނާ إمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އޭނާއަށް މާތްކަން ހިއްވަވައި އަދި نِعْمَة ދެއްވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް މާތްކަން ހިއްވަވައިފިއެވެ. ދެން ވަރަށް ގަޔާވާނެއެވެ.

- އޭނާ ހީކުރަނީ އޭނާގެ ރަގަޅުކަމުން ﷲ އޭނާއަށް كَرَامَة ދެއްވީ ކަމަށެވެ. މިދަރަޖައަށްވެސް އޭނާ ޙައްޤުވާތީ އޭނައަށް ދީނުމުދަރާއި نِعْمَة ދެއްވީ ކަމަށެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އެއްޗެހިކަމަށް އޭނާ ވާކަށް ނޭނގެއެވެ. އެއީ ހަމަ إمْتِحَانُ އެކެވެ. ދެންއެވަގުތު އޭނާ ﷲ އަށް ޝުކުރު ކުރަން ހަނދާން ނެތިއްޖެ ނަމަ އޭނާ ފެއިލްވީއެވެ.

**(١٦)** އަދި ދަންނަވައެވެ. އެއިންސާނާ إمْتِحَانُ ކުރެއްވުމަށްޓަކައި އޭނާގެ رب އޭނާގެ ރިޒުޤު މަދުކުރައްވައި ދަތިކުރައްވައިފިއްޔާ އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ رب އަހުރެންނަށް އިހާނެތިކޮށް ހިއްވަވައިފިއެވެ. މިއެވެ.

- ދަންނަވައެވެ. މިފަދަ މީހުންނަކީ ރަނގަޅު ޚިޔާލެއް ނެތް މީހުންނެވެ. މީހަކު ދުނިޔަމަތީގައި މުއްސަނދިވެގެންވެސް އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި ﷲ ގެ كَرَامَة ލިބިގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ ފަޤީރުވީމަވެސް ﷲ ގެ ރުޅިވެރިވުން ލިބިގެން ނޫނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި އިމްތިޙާނު ކުރެއްވުމެވެ. ﷲ ޝުކުރު ކުރާ މީހުން ފަރާތުން ބެލެއްވުމަށެވެ. އަދިމެ އެކަމާ ދެކޮޅަށް ކަންކުރާ ތަކުން ބެލެއްވުމެވެ.

**(١٧)** އިންސާނާ އެ ދެ ހާލަތުގައިވެސް (އެހެން ގޮތަކަށް އަދި ދެލިކަމުގައިވެސް) އެފަދައިން ނޫނެވެ ހުރި ކަމެވެ. ކަލޭމެން ޙާލަތެއްގައިވެސް ﷲ އޭނާ ކުރަންވާ އިޙްސާން އެކެވެ. އަދި ކިޔުއްތާވެސް. މާލު ދިނުމަށް ދޫކޮށް މީހުންނަށް އޮޅުނުގޮތް ދިނުމަށް އަދި ބެލެހެއްޓުމަށް ނުކުރެއްވުމަށެވެ. މުސްލިމުންނަށް ޔަތީމުންނަކީ ކާއިނާތު ނުދިނުމުއެވެ.

**(١٨)** އަދި ކާއިނާތު ދިނުމަށް މިސްކީނުންނަށް ހިއްވަރު ނުދެމުއެވެ. ތިމާމެން އަމިއްލައަށްވެސް އެކަމަށް އެދުނެވެ ނުކުމެއެވެ.

**(١٩)** ތިޔަބައި މީހުން ވާރުތަވެފައިވާ އަތްތިރިކަން ކަނޑައެއް ނުދެއެވެ. ކުޑަކުދިންނާ އަންހެނުންގެ މުދާވެސް އެމީހުންނަށް ނުދީ ކަނޑައެވެ. ޔަތީމުންނާއި ނިކަމެތިންގެ މުދާވެސް ކަނޑައެވެ. މީއީ އިސްލާމްދީން އައުމުގެ ކުރިން ކަންތަށް ކުރަމުން އައި ގޮތެވެ. ކުޑަކުދިންނާ ޔަތީމުންނާ އަންހެނުންނާ ވާރުތަވެރިން ނުވެއެވެ. އެހެނީ މުދާކަމުގައި ބޯޓު ދިނުމަކަށް ނުކުރެއެވެ.

**(٢٠)** އަދި ތިޔަބައިމީހުން މުދަލަށް ލޯބިކުރަނީ މާ ބޮޑަށެވެ.

**(٢١)** އެއްގޮތަކަށްވެސް އެފަދައިން ލޯބިކުރުން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ. (ގާތްމަތީވެގަން) ބިންގަނޑު ތެޅިގަން ބަލިޖެހި އައިސް ގަދަވެގެންވާ ހަރަކާތްކުރުން ބިންގަނޑު ހަރަކާތްކޮށް

**(٢٢)** އަދި ކަލޭގެފާނު ހަމަދާ ބޮޑުކުރެއްވި رب (އަލްމަލަކުންގެ މެދުގައި ފައިސަލާ ކުރެއްވުމަށް ވޮޑިގެންނެވުމާ އަދި މަލާއިކަތުބޭކަލުން ސަފުސަފުން (ސަފުތަކަށްފަހު ސަފެއް) ވަޅައިގެން މިކަންކަން ފާހަގަކޮށް ދުވަހުން ވާނެއެވެ. (އެދުވަހަކީ ޤިޔާމަތެވެ.)

وَجِاْيٓءَ يَوۡمَئِذِۭ بِجَهَنَّمَۚ يَوۡمَئِذٖ يَتَذَكَّرُ ٱلۡإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكۡرَىٰ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوۡمَئِذٖ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٞ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٞ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفۡسُ ٱلۡمُطۡمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرۡجِعِيٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةٗ مَّرۡضِيَّةٗ ﴿٢٨﴾ فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي ﴿٢٩﴾ وَٱدۡخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَجِاْيٓءَ يَوۡمَئِذِۭ بِجَهَنَّمَۚ އަދި އެދުވަހުން ނަރަކަ ގެނެވިދާނެއެވެ. يَوۡمَئِذٖ يَتَذَكَّرُ ٱلۡإِنسَٰنُ އެދުވަހުން އިންސާނާ ހަދާންކުރާނެއެވެ. وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكۡرَىٰ ﴿٢٣﴾ ކޮންއަކުން ދެން މިއަދު ހަނދާންކުރުމުން ދެންއޮތް ކޮންފައިދާއެއްހެއްޔެވެ. يَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހަރެން ކޮށްތަކަ ރަނގަޅު ވީސްއެއްތޯވެ؟ قَدَّمۡتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ އަހަރެންގެ މި ޙަޔާތަށް (އާޚިރަތުގެ) އިސްކުރިނަމަ.

فَيَوۡمَئِذٖ ފަހެ އެދުވަހުން لَّا يُعَذِّبُ ޢަޒާބު ނުދެއްވާނެއެވެ. عَذَابَهُۥٓ އެކަލާނގެ ޢަޒާބު ދެއްވާފަދައިން (ގަދަކަމުން) أَحَدٞ ﴿٢٥﴾ = ހަމައެކަކުވެސް وَلَا يُوثِقُ އަދި ނުބަނދެއެވެ. وَثَاقَهُۥٓ އެކަލާނގެ ބަނދަވާ ފަދައިން أَحَدٞ ﴿٢٦﴾ ހަމައެކަކުވެސް يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفۡسُ ٱلۡمُطۡمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ އޭ އީމާންކަމާއި ޔަޤީން ކަމުން މަޠުމަޢިންވެފައިވާ ހަމަޖެހިގެންވާ މާތްރަސްކަލާނގެ ނަފްސުއެވެ. (އާމުތު ދީމާއެވެ.)

ٱرۡجِعِيٓ إِلَىٰ رَبِّكِ ތިބާއަށް ތަރުބިޔަތުދެއްވި رب ގެ حضرةْ އަށް އެނބުރި އަންނާށެވެ. رَاضِيَةٗ ރުހިގެންވާ ހާލު (އެބަހީ الله ދެއްވި ދަރުމަތާއި ސަވާބަށް ރުހިގެންވާ ހާލު) . مَّرۡضِيَّةٗ ﴿٢٨﴾ އަދި (އެކަލާނގެ حضرةْ ގައި) ރުހިވޮޑިގެންވާ ހާލު. فَٱدۡخُلِي فِي عِبَٰدِي ﴿٢٩﴾ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ (صَالِحُ تَقْوَى ވެރި)އަޅުންގެތެރެއަށް ވަންނާށެވެ. وَٱدۡخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(٢٣) ނަރަކަ އެދުވަހުން ގެނެވޭނެއެވެ. ދެން އެދުވަހުން އިންސާނާ- އެބަހީ ކާފިރު އިންސާނާ ހަނދާން ކުރާނެއެވެ. އޭނާ ދުނިޔޭގައި ކުރި ނުރަގަޅުކަންތައްތައް ހަނދާންވާނެއެވެ. އެކަމަކު ދެން މިއަދު އެކަންކަން ހަނދާންވުމުން އޭގެ ކޮން ފައިދާއެއް ހުރާނެތޯއެވެ؟. ކުރިމަތީގައި އޮތީ ގަދަ އަޒާބެވެ.

(٢٤) އަދި އެހިނދު އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ މިޙަޔާތަށް ހެޔޮ ޢަމަލު އިސްކުރެވުނުނަމަ ކޮންފަދަ ރަނގަޅު ހެއްޔެވެ. ( އެކަމަކު ދެން ހަމަ ހުސް ނަމަ އެވެ.)

(٢٥) ފަހެ އެދުވަހުން އެކަލާނގެ އަޒާބު ދެއްވާފަދަ ގޮތަކަށް ހަމައެކަކުވެސް އަޒާބު ނުދެއްވާނެއެވެ. އަޒާބު އެހާ ގަދަވާނެއެވެ

(٢٦) (އަދި ޒަންޖީރާއި ހިލިހިލާއިން ކާފިރުންބަދައި) އެކަލާނގެ ބަނދަނާ ވަރަކަށް ހަމައެކަކުވެސް ނުބަނދުވާނެއެވެ. (އެވަރަށް ބަނދަނާވާނެއެވެ.)

(٢٧)،(٢٨) މާތްވެގެންވާމުއުމިނުންނަށް قِيَامَة ދުވަހުން ނިދާއިއްވާނެއެވެ. އީމާންކަމާއި تَوْحِيْد ގެންގުޅުން އަދިވެ އެޤީދާވެގެންވާ ނަފްސު ވެރިޔާއެވެ. ﷲ ދެއްވި ދީނަށް ސަވާބާއި ދަރުމަ އަށް ރުހިގެންވާ ބާވަތު އަދި އެކަލާނގެ ތިބާއަށް ރުހިވޮޑިގެންވާ ބާވަތު ތިބާގެ رب ގެ حَضرَةُ އަށް އެނބުރި އަންނާށެވެ.

(٢٩) (އަދިވެސް އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑުވާށެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ صَالِحُ تَقْوَى ވެރި އަޅުތަކުންގެތެރެއަށް ވަންނާށެވެ.

(٣٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސުވަރުގެއަށް ވަންނާށެވެ.

# البلد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة البلد — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٢٠)

لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾

## ތަރުޖަމާ

لا أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ މިރަށް (مِكَّة ) ގަސަމްދީއްވައި މިވަނީ ހުވައި ވެރި ކުރައްވަމުންނެވެ.

وَأَنتَ حِلٌّ ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް حَلاَلُ ވެގެންވެއެވެ. بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ މިރަށުގައި

وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ ބައްޕައާއި އަދި ބައްޕައަށްލިބުނު ދަރިންނާއި ގަސަމްދީއްވައި ހުވައި ވެރި ކުރައްވަމުންނެވެ.

لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން މިވަންނަވަނީ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾

އުނދަގޫތަކުގައި ބުރަ އުފުލާ ދިޔުމުގެ ގޮތުގައި أَيَحْسَبُ އޭނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ

އޭނާގެމައްޗަށް ކުޅަދާނަވާނެ ނުވާނެ ކަމަށް أَحَدٌ ﴿٥﴾ ހަމަ އެކަކުވެސް يَقُولُ أَهْلَكْتُ އޭނާ ބުނެއެވެ.

ހަލާކު ކޮށްލީމެވެ. (ޚަރަދު ކޮށްލީމެވެ.) مَالاً لُّبَدًا ﴿٦﴾ އެތައް ބައިވަރު ގިނަ ފައިސާއެއް މުދާ

أَيَحْسَبُ އޭނާ ހިތަނީހެއްޔެވެ؟ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުދެކެނެވެ (އޭނާއަށް ނުބަލާނެކަމަށް)

أَحَدٌ ﴿٧﴾ ހަމަ އެކަކުވެސް أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ އަޅުގަނޑުމެން މިވަންނަވަނީ އޭނާ ނުހައްދަވަމުންނެވެ؟

عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ ދެލޯ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ އަދި ދުލާއި އަދި ދެތުންފަތާ وَهَدَيْنَٰهُ އަދި

އޭނާއަށް މިވަންނަވަނީ ދައްކަވައިދިނީމެވެ. ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ ދެމަގު (ހެޔޮމަގާއި ނުބައި މަގު)فَلَا ٱقْتَحَمَ

ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ ފަހެ އޭނާ عَقَبَة ފަހަނައަޅައި ދިޔައީކީއެވެ.( ނުވަތަ އެނާ عَقَبَة ފަހަނައަޅައި ނުދެއެވެ.) وَمَآ

أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގަވައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ عَقَبَة އަކީ ކޮންއެއްޗެއްތަ؟

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) މި މައްކާ ގަސްދުކޮށްފައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހުވައި وَحِي ކުރައްވަވައެވެ.

(٢) (އޭ رَسُولُ الله !) ކަލޭގެ ފާނަށް އެބަދަން ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ. (އެބަހީ الله ހުއްދަ ކޮށްދެއްވި ކުޅަދުވުން ކަލޭގެ ހަނގުރާމަކޮށް ފަތުހުކުރުން ކަލޭގެފާނަށް ހަލާލު ވެގެންވެއެވެ. އެއީ މައްކާ ފަތަހަ ކުރެއްވިދުވަހު ހުއްދަވި ކުޅަދުވުން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިދުވެގެން އައިސްފައިވެއެވެ. ދުވަ ހޭގަ ދުވަހު ހަލާލުވެސް ކުރިން އޭތިވެދިއައިން حُرْمَة ތަކި ރަނގޅުކަމުގައި އެބަދަ ވެއްޖެއެވެ. وَالله أعلم )

(٣) އަދި އާދަމްގެ ދަރިންކުރި ކަލާމް ބަލިފަހާގައި އަދި އެކާތަށް ކިބައިން ދަރިން ގަސްދުކޮށްފައި ހުވައި وحي ކުރައްވަވައެވެ. މި ދުހުވައިގެ ޒާތުބައި

(٤) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހެއްދެވީ އުނދަގޫތަކުގައި ބަޔަކު އުޅުއާ މިހެއްގެ ގޮތުގައެވެ.

(٥) އަދި އެއްވެސް މީހަކު އޭނާގެ މައްޗަށް ކުޅަދާނަ ނުވާނެކަމަށް އެއިންސާނާ ހިކާތެރިވެއްޖެތޯ؟ (އެބަހީ އޭނާ ކިޔަނީވެ ފާފައަށް ކޮށް އުޅެނީމޮޅެކަން އުޅެނީސް އޭނާއަށް އަޒާބުދީ ބަދަލު ހިފުންމިހަކު ނުކުޅެދާނެ އޭނާ ހިކާތެރިވެއްޖެތޯ؟ )

(٦) އަދި އޭނާ ބުނެއެވެ. (އިސްލާމްދީނާއި رسول صلى الله عليه وسلم ގާއި ދެކޮޅަށް ޚަރަދުކުރި) އަހަރެން އެތައްބައިވަރު ފައިސާ ދެއްވާއެވެ މުދާ ހޭދަކޮށް ހަލާކު ކޮށްފީމެވެ.

(٧) އޭނާ ހިތަށްއައީ އޭނާ ހުރި ކަންތައް އެކަލާނގެ ނުދެކެވޭނެކަމަށް އޭނާ ހިކާތެރިވެއްޖެތޯ؟ (އެހެންނުވާނެއެވެ. الله އޭނާގެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)

(٨) ފަހެ އޭނާއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެލޯ ނުދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ދެއްވީމުއެވެ.)

(٩) އަދި ދުލެއްއާއި ދެ ތުންފަތްވެސް ނުދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ (އެބަހީ ދެއްވީމުއެވެ.)

(١٠) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެމަގު ދެއްކެވީމުއެވެ. އެއީ ހެޔޮމަގާއި ނުބައި މަގެވެ. އޭނާ ބޭނުންމަގެއް އިޚްތިޔާރު ކުރާނެއެވެ.

ދަންނައެވެ. މިއާ މި ސޫރަތުގެ ފަރާތުން أَبُو الأَشدين ކިޔާ ކާފިރެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނަށާއި رسول صلى الله عليه وسلم އަށް ވަރަށް ދެކޮޅުހަދައި ދިޔަކަމުގައި ވީއެވެ. އެ ދެކޮޅުހެދުމުގައި ކަން ގަދަކުރުމަށް ދިނަ މުދާތައްވެސް އޭނާ ހޭދަކުރި ކަމުގައި ވެއެވެ. تفسير (أيسر التفاسير)

(١١) ފަހެ އޭނާ عَقَبة ފަހަނައަޅައި ނުދެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ عقبة ފަހަނައަޅައިގެން ނުވަ ކިޔާ ތަނަކަށް ނުއެއެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެ އެ ދިނަ މުދަލުން ހެޔޮކަމެއްގެން عقبة ފަހަނައަޅައި ދިއުމަކަ ކިޔާ ތަނަކަށް ނުއެއެވެ؟. އެ أبو الأَشدين އެބުނިހާ މުދާ عقبة ފަހަނައަޅައި ދިއުމަށް ބޭނުންކުރިނަމަ ކިޔާ ތަނަކަށް ނުއެއެވެ.؟

(١٢) އަދި عقبة އެއީ ކޮން އެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއް ނުވެއެވެ؟

فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌۢ ﴿٢٠﴾

## ތަރުޖަމާ

فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ އެއީ އަޅަކު މިނިވަންކުރުމެވެ. أَوْ إِطْعَٰمٌ ނުވަތަ ކާންދިނުމެވެ. فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ ބަނޑުހައިހުރުން ދުވަހެއްގައި يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ ތިމާގެ ގާތް ރަޙިމުވަކަށް أَوْ مِسْكِينًا ނުވަތަ މިސްކީނަކަށް ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ފަގީރުވެ (އެބަހީ ޙާޖަތްތެރިކަމުން ވެލިން އެއްވެސް އެއްޗެއްނެތި ގައިއުރަމަށްވެސް އަދި ފުސްފުނޑުވެސްނުވާ) ثُمَّ كَانَ ދެން އަދި އެވަނީ ޢީމާންވެއްޖެ މީހުންގެ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވެގެންވާ މީހުންނެވެ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ އަދި ކެތްތެރިވުމުގެ ވަޞިއްޔަތް ދޭ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރި وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް رَحْمُ ކަރުނަވެރިވުމާއި އޯގާތެރިވުމުގެ ވަޞިއްޔަތް وَصِيَّة ކުރި أُو۟لَٰٓئِكَ އެބައިމީހުން އެއީ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ ކަނާތު ފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ތިމަންނާގެ بِـَٔايَٰتِنَا ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ އެއީ ވާތްފަރާތުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. عَلَيْهِمْ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ހުރެއެވެ. نَارٌ مُّؤْصَدَةٌۢ ﴿٢٠﴾ ބަންދުކުރެވިގެންވާ އަލިފާން

## إجْمَالِي މާނަ

**(١٣)** އެއީ އަޅުން މިނިވަންކުރުމެވެ.

**(١٤)** ނުވަތަ ބަނޑުހައި ދުވަހުގައި ވާރިތަކަށް ކާއެތިކޮޅު ދިނުމެވެ. ކާން ދިނުމެވެ.

**(١٥)** އެބަހީ ގާތްތިމާގެ ޔަތީމަކަށް (ކާއެތިކޮޅު ދިނުމެވެ.)

**(١٦)** ނުވަތަ ވެލިގެއްލި މިސްކީނަކަށް ކާއެތިކޮޅު ދިނުމެވެ. (އެބަހީ ފަގީރުކަމުން ވެލިގަނޑާ އެއްވެފައިވާ ނުވަތަ ބިންމަތީ އޮށޯވެ ސަކަތުން ވެލި ހަދަވާ ގޮވުމާއި ކާބޯތަކެތި ނެތް މިސްކީނަކަށް ކާއެތިކޮޅު ދިނުމެވެ.) (عَقبة އަކީ މިކަންކަމެވެ.)

**(١٧)** އަދި އެފަދަ ހެޔޮކަންތައްކުރުމާއި އީމާންވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިން ވުމާއެކު ކެތްތެރި ވުމުގެ މައްޗަށް އެކަކު އަނެކަކަށް ވަޞިއްޔަތް ކޮށް ހެދި މީހަކު ކަމުގައި ވުމެވެ. އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް ރަޙްމަތް ބޮޑުކުރުމަށް ވަޞިއްޔަތްކުރާ މީހަކު ކަމުގައި ވުމެވެ.

**(١٨)** އެފަދަ މީހުން ތިއްބެވެ. އެމީހުންނަކީ ކަނާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންގެ ޢަމަލުފޮތް ކަނާތްއަތުގައި ދެއްވޭނެ މީހުންނެވެ.

**(١٩)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވެ ދެކޮޅުހެދި މީހުން ތިއްބެވެ. އެމީހުންނަކީ ވާތްފަރާތުގެ އެކުވެރިންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުންނީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންގެ ޢަމަލުފޮތް ވާތްފަރާތުން ލިބޭނެ މީހުންނެވެ.

**(٢٠)** އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ބަންދުކުރެވިގެންވާ އަލިފާނެވެ. (އެފަދަ ނާރުގެ ތެރޭގައި ވަކިން ބަންދު ކުރެވިގެންވާ ތަނުގައި ދޫކުރެވޭނެ ވެއެވެ.

# الشمس سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الشمس		އާޔަތު ޢަދަދު (١٥)

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ وَٱلْقَمَرِ إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰهَا ﴿٤﴾ وَٱلسَّمَآءِ وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ وَٱلْأَرْضِ وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾

## ތަރުޖަމާ

وَٱلشَّمْسِ وَضُحَىٰهَا ﴿١﴾ އިރާއި އަދި އޭގެ އަލިކަން ގަސަމުކުރައްވައި އަދި الله ހުވައި وحى ކުރައްވައެވެ. وَٱلْقَمَرِ އަދި ހަނދުގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا تَلَىٰهَا ﴿٢﴾ އޭރު އިރާ ތަބާ ވެއްޖެއްޔާ (ހަނދު ބޮޑުވެ ވަރުވެ އިރުގެ ފަހުން އަލިކުރުމުގައި ތަބާ ވެއްޖެއްޔާ) وَٱلنَّهَارِ އަދި ދުވާލު ގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا جَلَّىٰهَا ﴿٣﴾ އެ ދުވާލު އަދި ކޮށްދިއްޔާ وَٱلَّيْلِ އަދި ރޭގަނޑު ގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. إِذَا يَغْشَىٰهَا ﴿٤﴾ އެ ރޭގަނޑު އަނދިރި ވެއްޖެއްޔާ وَٱلسَّمَآءِ އަދި އުޑު ގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا بَنَىٰهَا ﴿٥﴾ އަދި އެ އުޑުގައި الله ބިނާ ކުރައްވައިފައިވާ ތަރުތީބާއި وَٱلْأَرْضِ އަދި ބިންގަޑު ގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا طَحَىٰهَا ﴿٦﴾ އަދި އެބިމުގައި الله ފަތުރުއްވައިފައިވާ ތަރީގާ وَنَفْسٍ އަދި ނަފްސާއި ގަސަމުކުރައްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ. وَمَا سَوَّىٰهَا ﴿٧﴾ އެ ނަފްސުގައި ހައްދަވާ ތަރުތީބު ކުރައްވައި ބަރާބަރު ކުރައްވާފައިވާ ގޮތަވަންތަކަމާއި فَأَلْهَمَهَا ދެންފަހެ އެކަލާނގެ އެ ނަފްސަށް އެންގެވިއެވެ. فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا ﴿٨﴾ އޭގެ ނުބައިކަމާއި ރަނގަޅުކަން (އެ ނަފްސަށް ހެޔޮ ގޯސްކަމާއި ނުބައިކަމާއި) قَدْ أَفْلَحَ ހަމަކަށަވަރުން ކާމިޔާބު ވެއްޖެއެވެ. مَن زَكَّىٰهَا ﴿٩﴾ އެ ނަފްސު ޠާހިރު ކުރިމީހާ (ޝިރުކާއި ފާފައިން ޠާހިރު ކުރިމީހާ وَقَدْ خَابَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހާލުވެ ވެއްޖެއެވެ. مَن دَسَّىٰهَا ﴿١٠﴾ އެ ނަފްސު މަގުފުރައްދާ ހާލަށް ކޮށް ވާ ވައްދާމީހާ

## إجْمَالِي މާނަ

(١) އިރާއި އޭގެ އަލިކަން ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٢) ހަނދު ބޭރުވެ ވަރުވެ އިރުފަހުވީމަ އަލިކަމުގައި ތަބާ ވެއްޖެއްހާއި އެ ހަނދު ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ދުވާލު އަލިވެއްޖެއްހާ އެދުވާލު ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٤) އަދި ރޭގަނޑު އަނދިރި ވެއްޖެއްހާ އެ ރޭގަނޑު ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٥) އަދި އުޑާއި އުޑުސަގައި الله ބިނާކުރައްވާފައިވާ ގޮތެއްގައި ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٦) ބިމާއި އަދި ބިމުގައި الله ފަތުރުއްވާފައިވާ ގޮތަށާއި ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٧) އަދި ނަފްސާއި ނަފްސުގައި الله ފައްދަވައި ތަރުތީބު ކުރައްވާ ބަރާބަރު ކުރައްވާފައިވާ ގޮނަވަނަކާއި ގަސަންދެއްވައި الله ހުވައި وَحى ކުރައްވައެވެ.

(٨) ފަހެ އެކަލާނގެ އެ ނަފްސަށް އެނަފްސުގެ ނުބައިކަމާއި ތަނަވަސްކަން އަންގަވައިދެއްވިއެވެ. އެބަޔާ އެ ނަފްސަށް ނުބައިމަގާއި ހެޔޮމަގު އަންގަވައިދެއްވިއެވެ.

ދަންނައެވެ. އިސްވެދިޔަ ހުރިހާ ތަކެއްޗަކަށް ގަސަންދެއްވައި الله ކުރެއްވި ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ ދެން މި ފަހުން ސިފަކުރެވޭ ބަސްތަކެވެ. ބައެއް ބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ ޖަވާބު ހަމަކުރެވުނީ حَذْف ވެފައިވާ ކަމަށެވެ.(ވަންހާނާވެފައިވާކަމަށެވެ.) އޭގެ ޖަވާބަކީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުއްވައި ފުރުވާނަމެވެ. މިއެވެ. އަނެއްބައި ބަޔަކުން ވިދާޅުވަނީ އެ ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ މި އާޔަތް ކަމަށެވެ. (މި ޖަވާބު އާޔަތުގެ سِيَاقُ އާއި ގުޅޭކަން ބޮޑެވެ. والله أعلم

(٩) ހަމަކަށަވަރުން ނަފްސު طاهِرُ ކޮށް ސާފުކޮށް ތަޤުވާއިން ދަރުމަވެރި ކޮށްދިނީމާ ކާމިޔާބުވެ ސަލާމަތް ވެއްޖެއެވެ.

(١٠) އަދި ނަފްސު މަގުފުރައްދައި ހަލާކުކޮށް ވެއްޓިދިޔާ ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލި ހަލާކުވެއްޖެއެވެ.

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ إِذِ ٱنۢبَعَثَ أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ ٱللَّهِ نَاقَةَ ٱللَّهِ وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنۢبِهِمْ فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾

## ތަރުޖަމާ

كَذَّبَتْ ثَمُودُ ޘަމޫދު ޤައުމުގެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. بِطَغْوَىٰهَآ ﴿١١﴾ އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައި ގޮތުގެސަބަބުން إِذِ ٱنۢبَعَثَ ތެދުވިހިނދުން / ނުވަތަ ފޮނުވިހިދުން أَشْقَىٰهَا ﴿١٢﴾ އެމީހުންގެ އެންމެ އަބާއްޖަވެރިޔާ فَقَالَ لَهُمْ ދެންފަހެ އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވިއެވެ.. رَسُولُ ٱللَّهِ ﷲ ގެ ރަސޫލާ نَاقَةَ ٱللَّهِ ﷲ ގެ ޖަމަލުފުޅާއިމެދު ބަލާފާވާށެވެ. وَسُقْيَٰهَا ﴿١٣﴾ އަދިއޭގެ ފެންބޮއިމާއި/ އާއި ފެންބޮއިމަކަށް ދޫކޮށްލާށެވެ. فَكَذَّبُوهُ ދެން އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. فَعَقَرُوهَا ދެންފަހެ އެމީހުން އޭގެ ކަޑުނަހަރުގައި އަޅާލައި ކަޑައި މަރާލިއެވެ. فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ ދެން އެމީހުންގެމައްޗަށް عَذَابُ ފޮނުއްވައިފިއެވެ. رَبُّهُم އެމީހުންގެ رَبُّ بِذَنۢبِهِمْ އެމީހުންގެ ފާފައިގެ ސަބަބުން فَسَوَّىٰهَا ﴿١٤﴾ ދެންއެ عَذَاب އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަމަހަމަކޮށްދެއްވިއެވެ. وَلَا يَخَافُ އަދިއެކަލާނގެ ބިރުވެރިވުމެއް ނުގަންނަވައެވެ. عُقْبَٰهَا ﴿١٥﴾ އޭގެ ފަހުކޮޅަކަށް

## إجْمَالِي މާނަ

(١١) ثَمُودُ ޤައުމުގެމީހުން އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިގޮތުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ ރަސޫލު ( صَالِحُ عَلَيْهِ السلآم ) ގެ ރަސޫލުކަން އެމީހުން ދޮގުކޮށްފިއެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އީމާން ނުވިނަމަ އެމީހުންނަށް އަރުވާނޭކަމަށް ވިދާޅުވި ޢަޛާބު އެމީހުންދޮގު ކޮށްފިއެވެ.

(١٢) އެއީ އެމީހުންގެ އެންމެނުބައި އަދިއެންމެ ޝަޤީވެރިޔާ ( قَدَارُ بْنُ سَالِفُ) الله ގެ ޖަމަލުކާޅު މެރުމަށް ތެދުވެ ފާއިމުވިހުރުންނެވެ. ނުވަތަ އެމީހުން އެކަށޭނުވި ހުރުންނެވެ.

(١٣) އަދި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ރަސޫލު (صَالِحُ عَلَيْهِ السلآم ) ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން الله ގެ ޖަމަލުކުޅަށް ގެއްލުންނުދީ ބޭތިއްބާށެވެ. އަދި އޭތިބޯނުވަރަކަށް ފެންބޮން ބޭތިއްބާށެވެ.

(١٤) ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ބަސްފުޅު ދޮގުކޮށްފިއެވެ. އަދި ޖަމަލުކުޅުގެ ފައިގައި ކަތިޖަހައި އޭތި މަރައިފިއެވެ. އެކަންކުރީ އެމީހުންގެ ބައިވެރިވުމާއި قَدَّارُ بْنُ سَالِف ކިޔާ އަޝްޤީވެރިޔާއެވެ. ދެންފަހެ އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ގެ ޢަޛާބު އަރުވާލެއްވިއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ނުކިޔަމަންތެރިކަމާއި ފާފައިގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެޢަޛާބު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޢާއްމުކުރައްވައިފިއެވެ. އެއީ ކުދިބޮޑުކޮންމެ އެއްވެސް ބައެއް ދެމިނުހުރެވޭހެން ހަލާކުކުރެއްވީ މެނުވީ ކަނޑައިލައްވައިފިއެވެ.

(١٥) އަދި الله އެކަލާނގެ ކުރެއްވި ކަމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ސަބަބުން ބިރެއް ނުގަތުމެވެ. ރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވި އެއްވެސް ބަޔަކާމެދު ބިރުފުޅުގަންނަވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ. (ބަލަމުން ކޮންކަމެއް ކަލާނގެ ނުކުރެއްވޭނެ ހެއްޔެވެ؟)

# الليل سُورة ވާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُورة الليل | އާޔަތުގެ އަދަދު (٢١)

وَٱلَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَٱلنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ ﴿١١﴾

## މާނަ

وَٱلَّيْلِ ރޭގަނޑު ގަސަމްކުރައްވަމި ﷲ ހުވަފަ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ އެތަކެއްޗެ އަނދިރި ވެއްޖެއްޔާ
وَٱلنَّهَارِ އަދި ދުވާލު ގަސަމްކުރައްވަމި ﷲ ހުވަފަ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ އެދުވާލު އަލިވެ
އެޖާގާވެއްޖެއްޔާ وَمَا خَلَقَ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣﴾ އަދި އަންހެން ފިރިހެން ދެޖިންސް ހެއްދެވި ޚާލިޤު އެކަލާ
ﷲ ގަސަމްކުރައްވަމި ހުވަފަ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ( ނުވަތަ އެދެޖިންސް ގަސަމްކުރައްވަމި ހުވަފަ ވަޙީ ކުރައްވައެވެ.) إِنَّ
سَعْيَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ޖަހުދުތައް لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ ކަލެހުއްޓެން ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ
ފަހެ (ހެޔޮކަމުގައި) މުދާދޫކޮށް ހިދުމަ ދެންނެއެވެ. وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ އަދިއެކާ تَقْوَى ވެރިވެ / ބިރުވެތިވެ.
وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ އަދި އާޚިރަތް ޘަވާބު ބަޔާނެ ސަވާބު އާޚިރަތް ތެދުވޮށްކަމަށް ތެދުކޮށް/ ނުވަތަ
لاَإِلَهَ إِلاَّ الله ތެދުކޮށް فَسَنُيَسِّرُهُۥ ފަހެ އެމީހަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަސޭހަކަށް ތެދުވާ ހިޔާލީ.
لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ އިސްލާމްދީން / ނުވަތަ ސުވަރުގެވެރިކަމުން. وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ އަދި ދަހިވެތި ވެއްޖެހިޔާ/ އާޚިރަ
މުދާދޫކުރުމުދިޔާ ދަންނައެވެ. وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ އަދިއެކާ آخِرَة ނުލަބި ދުނިޔޭގެ މަޤާމަށް އެކަނި
ކުރިއެރިޔ.وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ އަދިއެކާ ސަވާބާ ދޮގުކޮށް ﷲ ثواب ދެއްވާނެކަމަށް ދޮގުކޮށް – ނުވަތަ
ސުވަރުގެ ދޮގުކޮށް – ނުވަތަ لاَإِلَه إِلاَّالله ދޮގުކޮށް فَسَنُيَسِّرُهُۥ ފަހެ ނިކަން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލަކަން
ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ ހިޔާލީ. لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ އުނދަގޫކަން (ނަރަކަ ހާޞިލްކޮށްދޭމަގު) ކަމަށް އުނދަގޫވާމަގަށް

ދަށްވާ ހިނދުމެވެ.)وَمَا يُغۡنِي عَنۡهُ އަދި އޭނާގެކިބައިން ފައިދާއެއް ނުކުރާނެވެ. مَالُهٗٓ އޭނާގެ މުދާ إِذَا تَرَدّٰٓى ۝١١ އޭނާ ހަލާކުވެއްޖެއްޔާ/ ނަރަކައަށް ވެއްޓިއްޖެއްޔާ.

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ރޭގަނޑު އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ ރޭގަނޑު ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.

(٢) ދުވާލު އަލިވެ އުޖާލާ ވެއްޖެއްޔާ ދުވާލުގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި ފިރިހެން އަންހެން ދެޖިންސް ހެއްދެވި ދާތުފުޅު އެބަހީ الله ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ. ނުވަތަ އަންހެން ފިރިހެން ދެޖިންސް ގަންދެއްވައިالله ހުވައި ވަނީ ކުރައްވައެވެ. އެހުވައިގެ ޖަވާބަކީ:-

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ތަފާތުވެގެންވެއެވެ. ސުވަރުގެ ވަންނަވައި ބައިމީހުން ނަރަކަވަންނަވައިކުރުގެ ބައިމީހުންނެވެ.

(٥) ފަހެ ތިމާގެ މުދާ ހެޔޮގޮތުގައި ސަދަގާކޮށް އަދި އެއާއެކު އޭނާ تَقْوَى ވެރިވެ.

(٦) އަދި އޭނާއަށްދެއްވި މުދަލުގެ ސަވާބު الله ދެއްވާނެކަމަށް ތެދުކޮށް ރަނގަޅު ކަން ނުވަތަ لاإلَه إلاَّ الله ތެދުކޮށް ނުވަތަ ސުވަރުގެ ދެއްވާނެކަމުގައި ތެދުކޮށް ހެދިޔާ ދަންނައެވެ،

(٧) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް އިސްލާމްދީނަކީ އުޅުން ފަސޭހަކަމަށްދެއްވާހުށީމެވެ. ނުވަތަ ސުވަރުގެއަށް ދާންވީގޮތް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.

(٨) އަދި ތިމާ މުދަލަށް ދަހިވެތިވެ ހެޔޮގޮތުގައި ޚަރަދުނުކޮށް بَخِيْلُ ވެ އަދި آخِرَة ގެ ދަރުމަޔާއި ސަވާބަށް ބޭނުންތެރިނުވެ ފިޔަވައި ދުނިޔޭގެ އަރާމާއި މަޖާތަން ފުދިގެންފިމާ

(٩) އަދި އޭނާގެމުދާ ހެޔޮގޮތުގައި ހޭދަނުކޮށް ސަވާބުދެއްވާނެކަމަށް ތެދުނުކޮށް ނުވަތަ لاإلَه إلاَّ الله ތެދުނުކޮށް ނުވަތަ ސުވަރުގެ ދެއްވާނެކަމުގައި ތެދުނުކޮށް ނުހެދިޔާ ދަންނައެވެ،

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނުބައިކަންތަކުގެ މަގުތައް ފަސޭހަކޮށްދެއްވާ ހުށީމެވެ.

(١١) އަދި އެމަނުށް ނަރަކައަށް ވެއްޓި ހަލާކުވެއްޖެއްޔާ އެބަހީ އޭނާ ނަރަކައަށް ވެއްޓިއްޖެއްޔާ އޭނާގެ މުދަލުން އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ⑫ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ⑬ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ⑭ لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ⑮ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ⑯ وَسَيُجَنَّبُهَا ٱلْأَتْقَى ⑰ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ⑱ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ⑲ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ⑳ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ㉑

## ތަރުޖަމާ

إِنَّ عَلَيْنَا ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވާޖިބުކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ. لَلْهُدَىٰ ⑫ ކަލޭނގެ ތެދުމަގު ބަޔާންކުރުން ދިނުން. وَإِنَّ لَنَا އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް خَاصَّ ވެގެން ވެއެވެ. لَلْآخِرَةَ وَٱلْأُولَىٰ ⑬ ކަލޭނގެއަށް آخِرَة ދުނިޔެ އަދި ދުނިޔަވެސް فَأَنذَرْتُكُمْ ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ބިރުގަންނަވައިދެމެވެ. نَارًا تَلَظَّىٰ ⑭ އަލިފާނުގެ ހުރި ގަދަވެގެންދާ ނަރަކައިން. لَا يَصْلَىٰهَآ އެނަރަކަށް ނުވަންނާނެއެވެ. إِلَّا ٱلْأَشْقَى ⑮ އަބާއްޖަ ވެރިޔަކުމެނުވީ. ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ⑯ އެއީ ހައްގު ދޮގުކޮށް އިސްކޮޅުލައި ފުރަގަސްދިނީ. وَسَيُجَنَّبُهَا އަދި ނިކަންރުޅި އެމީހާގެ ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. ٱلْأَتْقَى ⑰ تَقْوَى ވެރިޔާ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ އެއީ އޭނާގެ މުދާ ދޭ ... يَتَزَكَّىٰ ⑱ އޭނާ طَاهِرُ ވުމަށް (ٱللّٰه ގެ حَضْرَةُ ން طَاهِرُ ކަން ލިބޭ.) وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ އަދި އޭނާގެ ގާތުގައި އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުވެއެވެ. مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ⑲ އޭނާ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އެއްވެސް ބަދަލު އަދި އެއްވެސް ... إِلَّا ٱبْتِغَآءَ ހޯދުމަށްމެނުވީ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ⑳ އޭނާގެ މަތިވެރިވެގެންވާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ހޯދުމަށް. وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ㉑ އަދި ހަމަ ... ރުހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١٢)** ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ޒިންމާކަމެކެވެ.( އެބަހީ ހެޔޮމަގާއި ނުބައިމަގު ބަޔާންކޮށްދިނުމަކީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަމެކެވެ.

**(١٣)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން ދުނިޔެއާއި آخِرَة خَاصَّ ވެގެންވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށެވެ. އެދުނިޔެގައިވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ގޮތަކަށް ކަންތައްތައްދަނީވެއެވެ.

**(١٤)** ވީމާ قِيَامَة ދުވަހުން އަރަހައަރާގަންނަ ގަދަ އަލިފާނެއް ހުރިކަމުގެ ބިރުވެރި خَبَرُ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވީމެވެ.

**(١٥)** އަބާއްޖެވެރިއަކުތުންނޫ އެއަލިފާނަށް ނުވަދެވޭނެއެވެ.

**(١٦)** އެމީހުންނީ ހައްޤު ދީނު ދޮގުކޮށް އިމާންކަމާއި ޔަޤީންކަމުން ފުރަގަސްދީފިމީހުންނެވެ.

**(١٧)** އަދި تَقْوَى ވެރިމީހާ މީހުން އެއަލިފާނާއި ދުރުކުރެވޭނެއެވެ. އެފަދަމީހުން އެއަލިފާނާއި ގާތްނުވާނެއެވެ.

**(١٨)** އެ تَقْوَى ވެރިމީހާ މީހަކީ ތިމާގެމުދާ ހުއްޓުވާމެދުގައި الله ގެމަގުގައި ހަރަދުކޮށް އަދި ޝުކުރާއި އެހެނިހެންވެސް ފާފައިން طَاهِرُ ވެގެންވާ މީހެކެވެ.

**(١٩)** އަދި އެއްވެސްމީހަކަށް އެމީހާކޮށްދީފައިވާ ހެޔޮކަމެއްގެ صَدَقَة ގެ مُقَابِلُ ގައި އެއްވެސް ބަދަލެއް ނުއެދިގެންނެވެ.

**(٢٠)** ހަމައެކަނި صَدَقَة ގެ مُقَابِلُ ގައި އެމީހާ އެދޭހެއްވެސް ކަމަކީ އެމީހާގެ ބޮޑުކަލާނގެ މަތިވެރިވަލާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ފެނުމެވެ. އެކަލާނގެ ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ.

**(٢١)** ދެންފަހެ އެމީހާގެ މަތިވެރިވެގެންވާ رَبُّ ގެ وَجْهُ ފެނުމަށް އެދިގެން صَدَقَة ކުރިމީހާ އޭނާ ރުހޭވަރުގެ ސަވާބައި ކަލާނގެ ނިކަންހުރެ އޭނާދެއްކޭނެއެވެ.

ނޯޓް : މިއާޔަތް ތަކެއް ބާވައިލެއްވުނީ تَقْوَى ވެރިމީހާ މިހަކީ أَبُو بَكْر الصِّدِّيْقُ رَضِيَ الله عَنْهُ ކަމުގައި ދަނދު ފަހެއްސެވުން މިއާދިވެއެވެ. ވީމާ އެކަލޭގެފާނުގެ މުދަލުން އެތައްކަމެއް އަޅުންމިނިވަން ކުރައްވައި الله ގެ وَجْهُ ފެނުމަށްޓަކައި ދޫކުރައްވައެވެ. ދުނިޔަވީ އެއްވެސް ބަދަލަކާއި އަތުގެ ނަގަނޭއް ނުދެއްކެވެ. އަދި އިސްލާމީ ތާރީހުގައި އެކަލޭގެފާނުގެ އަބޫބަކުރުގެ ޒަރީމެތިކަމާ މަސްއޫލު އެއްބާކެވެ. رَضِيَ الله عَنْهُ .

# الضحى سُورة ޟ ވާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

| سُورة الضحى | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١) |
|---|---|

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

## ތަފްސީރު

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ ضُحَى ވަގުތު ގަސްދުރުވަހި ނުވަތަ ދުވާލު ގަސްދުރުވަހި الله ހުވަހި وَحِي ކުރައްވަމެވެ. وَٱلَّيْلِ އަދި ރޭގަނޑު ގަސްދުރުވަހި ހުވަހި وَحِي ކުރައްވަމެވެ. إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ އެރޭގަނޑު އަނދިރިވެއްޖެއްޔާ / ނިވާކަންދިނުމާ. مَا وَدَّعَكَ ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްނުލައްވަމެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾ އަދި އެކަލާނގެ ކޯފާވެ ނުވަޑައިގަންނަވަމެވެ. وَلَلْآخِرَةُ އަދި ކަލޭގެ ނިޔަލަށްވުން آخِرَة ދުވަސް. خَيْرٌ لَّكَ ކަލޭގެފާނަށް މާހެޔޮވާނެތެވެ. مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ ކުރީދުވަހުން / ދުނިޔެދުވަހުން وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ އަދި ނިކަމެތިކަން ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވާނެއެވެ. رَبُّكَ ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾ ދެން އެއުން ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. أَلَمْ يَجِدْكَ އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވޑައިނުގަންނަވަމުހެއްޔެވެ؟ يَتِيمًا ޔަތީމު އަކު ކަމުގައި فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ހިޔާވަހިކަމެއް ދެއްވިއެވެ. وَوَجَدَكَ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީމެވެ. ضَآلًّا (ތެދުމަގެއް އަދި ޝަރީޢަތެއް) މަގުފުރެދިގެންވާ ޙާލު ކަމުގައި فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ. وَوَجَدَكَ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަތީމެވެ. عَآئِلًا ފަޤީރު ބޭކަލަކު ކަމުގައި فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މުއްސަނދިކުރައްވައިފި އެވެ. فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ ފަހެ ޔަތީމު ކުއްޖާ ތަޙްނުކުރައްވާށެވެ. فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ ފަހެ އޭނާގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަ އަނިޔާވެރިވެ ބާރު ނުފޯރުވާށެވެ. وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ އަދި ސުވާލުކުރާ މީހާ ތިމާގެ ފަރާތުން ދުރު ނުކުރައްވާށެވެ. فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ ނުރުހުމާއި ހަރުކަށިކަމާއެކު ޖަވާބު ނުދެއްވާށެވެ. وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ދެއްވި نِعْمَة ތަކުގެ ވާހަކަ. فَحَدِّثْ ﴿١١﴾ ފަހެ އެއާ ގުޅޭގޮތުން ވާހަކަދައްކަވާށެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ضُحَى ވަގުތު ނުވަތަ މެދު ދުވާލު ގަސްދުކޮށްފައި الله ހުވައި ވަބީ ކުރައްވައެވެ.

(٢) އަދި ރޭގަނޑު އާދެ އަނދިރިކަމުން އެންމެހައި ތަކެތި އަނދިރިކޮށް ނިވައިކޮށް ފުއްޕާ އެރޭގަނޑު ގަސްދުކޮށްފައި الله ހުވައި ވަބީ ކުރައްވައެވެ.

(٣) (އޭރަސޫލު الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްނުލައްވައެވެ. އަދި ކޯފާވެވޮޑިގެން ނުގަންނަވައެވެ.

(٤) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخِرة އެބަޔަކީ ސުވަރުގެއާއި އެތަނުގެ ނިޢުމަތް ދިނުމުގައިވެސް ކަލޭގެފާނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާވަރަށް (ދުނިޔޭގެ فتح އާއި آخرة ގެ ثواب) ކަލޭގެފާނަށް ނިކަންހުރެ ދެއްވާނެއެވެ. އޭރުން ދެން ކަލޭގެފާނު ރުހި ވަޑައި ގަންނަވާނެއެވެ.

(٦) ކަލޭގެފާނީ ޔަތީމަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ދެންކަލޭގެ ފާނަށް ގެތޮޅީގައި އުޅުއްވުން ދޭތޮ އެކަލާނގެ ހައްދަވައި ދެއްވިއެވެ.

(٧) އަދި ކަލޭގެ ފާނީ ދީނުގެ ތެދުމަގެއް ނޭނގި غَافِل ވެ ވަޑައިގެންނެވީ ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެތެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވިއެވެ.

(٨) އަދި ކަލޭގެ ފާނީ ފަގީރު އަދި ދަރިން ވެސް ބޭކަލަކު ކަމުގައި އެކަލާނގެ ދެކެވޮޑިގެންނެވިއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު މުއްސަނދި ކުރެއްވިއެވެ. (ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސުވެރިކަމުގެ މުއްސަނދި ކުރައްވައި ކަލޭގެފާނު ރުހިވަޑައިގަންނަވާވަރަށް ހައްދަވައިދެއްވިއެވެ.)

(٩) ފަހެ ޔަތީމު ކުރިންގެ މައްޗަށް ގަދަހައްދަވައި ހަރުކަށިވެ ވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!

(١٠) އަދި ސުވާލުކުރާ ނިކަމެތިންނަށް އެއްސުރުވެވައި އުރެދުން ފާޅުސަކައި ނުހައްދަވާށެވެ!.

(١١) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب ކަލޭގެފާނަށް ދެއްވި نِعْمَة ތަކުގެ ވާހަކަ ދައްކަވައި އެކަން ދިޔާފަތުރުން ފާޅުކުރައްވާށެވެ!.

ދަންނަވައެވެ. نِعْمَة އަކީ ހުރިހާ نِعْمَة އެކެވެ. ނަމަވެސް ބޮޑެތިއިން އެންމެ مُقَدَّس نِعْمَة އަކީ قُرْآن އެވެ، قُرْآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ. ނުވަތަ نِعْمَة އަކީ ނަބީކަމެވެ. والله أعلم

# الشرح سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الشرح — އާޔަތުގެ އަދަދު (٨)

أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ ① وَوَضَعۡنَا عَنكَ وِزۡرَكَ ② ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ ظَهۡرَكَ ③ وَرَفَعۡنَا لَكَ ذِكۡرَكَ ④ فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا ⑤ إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ يُسۡرًا ⑥ فَإِذَا فَرَغۡتَ فَٱنصَبۡ ⑦ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرۡغَب ⑧

## ތަރުޖަމާ

أَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ތަނަވަސް ނުކޮށްދެއްވަންތޯއެވެ؟.صَدۡرَكَ ① ކަލޭގެފާނުގެ ދާތަމިރުގެ (އުރަހީ ހިތްފުޅު ) وَوَضَعۡنَا عَنكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ކިބައިން ނަންގަވާ ދުރުކުރެއްވީމެވެ. وِزۡرَكَ ② ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިމާތަކަމުން ٱلَّذِىٓ أَنقَضَ އުތަކަށި ބުރުވެގެންވާ ظَهۡرَكَ ③ ކަލޭގެފާނުގެ ބަރަކަރިފުޅުގަން وَرَفَعۡنَا لَكَ އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އުފުއްލެވީމެވެ. ذِكۡرَكَ ④ ކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅު فَإِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫކަމާއި ދެއްކާހިނގައެވެ. يُسۡرًا ⑤ ފަސޭހަ إِنَّ مَعَ ٱلۡعُسۡرِ ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫކަމާއި ދެއްކާހިނގައެވެ. يُسۡرًا ⑥ ފަސޭހަ فَإِذَا فَرَغۡتَ ފަހެ ކަލޭގެފާނު ނިމިވަޑައިގެންފިއްޔާ ( މަސައްކަތްތަކުން ފުރުޞަތު /ނުވަތަ ހަޖުގައިވިޔަސް /ނުވަތަ ދަޢުވަތުގެ ޢިބާދަތްތަކުން ) فَٱنصَبۡ ⑦ ދެން (ނަމާދުފުޅަށް ނުވަތަ ދުޢާކުރެއްވުމަށް) ތެދުވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ. وَإِلَىٰ رَبِّكَ އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ގެ حَضۡرَةُ ށް فَٱرۡغَب ⑧ ފަހެ އެދިވަޑައި ގަންނަވާށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މޭމަތިފުޅު ތަނަވަސްކޮށް ނުދެއްވަންތޯއެވެ؟ އެބަހީ ތަނަވަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.

**(٢)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެކިބައިން ކަލޭގެފާނުގެ ކުށްފާފަތައް ދުރުކުރެއްވީމެވެ. (އެބަހީ ޖާހިލިއްޔަ ޒަމާންގައި ފާފައެއްވެފައިވާނަމަވެސް އެފާފައެއްވެސް ނަންގަވާ ދުރުކުރެއްވީމެވެ.)

**(٣)** އެފާފަތަކަކީ ކަލޭގެފާނުންގެ ބުރަކަށި ފުނަށް ބުރަވެފައިވާ ފާފަތަކެވެ.

**(٤)** އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު އުފުއްލަވައި މަތިވެރި ކުރެއްވީމެވެ. (ފަހެ އަކަލާނގެ ނަންފުޅާއި ގުޅިގެން އަބަދާއި އިސްލާމުން ނަނަ ކިޔާ ޝަހާދަތަން އަކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ ނަންފުޅު ފުއްމަވައިފެވެ. ކޮންމެ ވަގުތަކު ބަންގި ގޮވާއިރުވެސް އަކަލާނގެ ނަންފުޅާއި ގުޅިގެން ކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅު ކިޔައެވެ. އަދި މިނޫން ގޮތްގޮތުންވެސް ދުނިޔޭ ބިމުގައި އަކަލާނގެ ފާނުންގެ ނަންފުޅު މަތިވެރި ކުރެއްވީއެވެ.)

**(٥)** ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫއާއި ދެއްކޮޅަށް ފަސޭހައެކެވެ.

**(٦)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އުނދަގޫއާއި ދެއްކޮޅަށް ފަސޭހައެކެވެ. (އެބަހީ ބޮޑުމަޖެހުނަކަށްފަހު ބޮޑު ފަސޭހަ ލިބޭނެއެވެ. ބޮޑުމަޖެހުނަކަށްފަހު ތިޔާގެ ކަމެވެ. ބިރުވެރިކަމަކަށްފަހު އަމާންކަމެވެ. ދެރަ ހިތާމަތަކެވެ...ދުއްތުރާ ލިބިގެން ނުވެއެވެ. އެކަމަކު ދުރަށް ފަސޭހަ އެއްފަހަރާ ވެއެވެ).

**(٧)** ( އޭ رَسُولُ الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ދީނުގައި މަސައްކަތްކުރެއްވުން ނިމިވަޑައިގެންފުޅުއްވާ ހިނދު ހަމައެކަނި ނިމިވަޑައިގެންފުޅުއްވާ ހިނދު تَبْلِيغُ ކުރެއްވުމުން ނިމިވަޑައިގެންފުޅުއްވާ ދުވަހު ޢިބާދަތް ކުރައްވަމުން ވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ. ހަމައެހެން ކުރެއްވުމުގައި ޢިބާދަތް ކުރައްވަމުން ވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ.

**(٨)** އަދި ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ށް އެދިވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ. ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އެދިވަޑައިގެންނެވުމަށެވެ. އެހެންނޫނީ އެނޫން ބަޔަކާ ނުވެއެވެ.

# التين سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة التين | އާޔަތް އަދަދު (٨)

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ۝١ وَطُورِ سِينِينَ ۝٢ وَهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ ٱلۡأَمِينِ ۝٣ لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ فِيٓ أَحۡسَنِ تَقۡوِيمٖ ۝٤ ثُمَّ رَدَدۡنَٰهُ أَسۡفَلَ سَٰفِلِينَ ۝٥ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمۡ أَجۡرٌ غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ۝٦ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعۡدُ بِٱلدِّينِ ۝٧ أَلَيۡسَ ٱللَّهُ بِأَحۡكَمِ ٱلۡحَٰكِمِينَ ۝٨

## ތަރުޖަމާ

وَٱلتِّينِ وَٱلزَّيۡتُونِ ۝١ ތިނާއި ޒައިތޫނި ގަސްދެއްވައި الله ހުވައި ކުރެއްވިއެވެ.وَطُورِ سِينِينَ ۝٢ އަދި ސީނާގައިވާ ޠޫރުފަރު ގަސްދެއްވައި الله ހުވައި ކުރެއްވިއެވެ.وَهَٰذَا ٱلۡبَلَدِ ٱلۡأَمِينِ ۝٣ އަދި މި އަމާންވެގެންވާ ރަށާއި (އަމާންވެގެންވާ މައްކާއާއި) لَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީމެވެ. فِيٓ أَحۡسَنِ تَقۡوِيمٖ ۝٤ އެންމެ ރިވެތި ސޫރަތެއްގައި (އެންމެ ރިވެތި ސިފައަކުން) ثُمَّ رَدَدۡنَٰهُ ދެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާ ރައްދުކުރެއްވީމެވެ. (ހުސްވުމެވެ.)أَسۡفَلَ سَٰفِلِينَ ۝٥ އެންމެ ދަށްގެ ދަރަޖައަށް (أرذل العمر އަށް) إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ އީމާންވި މީސްތަކުން ފިޔަވައި وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދި ހެޔޮ صالح عمل ތަކުރިفَلَهُمۡ أَجۡرٌ ފަހެ އެމީހުންނަށް ދަރުމަ ހުއްޓެވެ. غَيۡرُ مَمۡنُونٖ ۝٦ ކެނޑިނުދާނޭ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعۡدُ (އޭ އިންސާނާއެވެ.) ކަލޭ މިއަށްފަހު ދީނު ދޮގުކުރަނީ ކޮން ކަމަކާހުރެ ހެއްޔެވެ؟ .بِٱلدِّينِ ۝٧ ޖަޒާ ދެއްވުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހު ޖަޒާދެއްވުން) أَلَيۡسَ ٱللَّهُ އެކަލާ الله ނޫން ހެއްޔެވެ.؟ بِأَحۡكَمِ ٱلۡحَٰكِمِينَ ۝٨ ޙުކުމް ކުރާ މީހުންކުރެ ޙުކުމްކުރުމުގެ ސިފައިގައި ފުރިހަމަ ކަލާނގެ

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) ފައްޖިނި އާއި ޒައިތޫނި ގަސްތަށްފަދައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. ( މިތަށްއޮތީ އިންސާނުންނަށް ނުހަނު ފައިދާހުރި ތަށްއޮތެވެ. ފަރަންގިނި حَكِيْمُ ނަބަނާގޮތުގައި ތިނިޔާ ހަރިގައިން އެންމެ ފައިދާހުރި މާތްވެއެވެ. އަދި ޒައިތޫނުޖަހާ ފަރަންގިނި ބަނޑުބައެއްގެ ކުރިމަތިން ބޮޑެތިބައެއްޖެހުނު އާއްޓަފިށިއެވެ. އަދި އާގޮތަކުން އެންމެ ފައިދާބޭޤު ތެޔޮވެ.)

(٢) އަދި طُوْرُ ފަރުބަދަ ގަސްދުކޮށްފައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.

(٣) އަދި އަމާންވެގެންވާ މިރަށް (އެބަހީ މައްކާ) ގަސްދުކޮށްފައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ.

(٤) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ އެންމެރީތި ސޫރައިގައެވެ. އެންމެރީތި ބައްޓަމަކަށެވެ. ގޮތަށްބަލާއިރު މާސިފަކޮށް ދަގަޔަށް ކާޔަށް ހުރިގޮތް ގޮތަށެވެ.

(٥) ދެން އަދި އެންމެ ދަށުދަރަޖައަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެނބުރުވާލީމެވެ. ( أَرْزَلُ العُمْرِ) އަށް އާރާ ރުޅިވީމެވެ. އެބަހީ މުސްކުޅިވެ ފާނާގަނޑު ދަރަޖައަށް އާރާ ރުޅިވީމެވެ. ނުވަތަ އަނާރުކަމަށް ދަރުވެރިވެއްޖެއާ އާރާ ނަރަކައަށް ރުޅިވީމެވެ. މިދުވަރުޖައާވައެވެ.

(٦) މިގޮތުއިން އީމާންވެގެން صَالِحُ عَمِلُ ކުރިމީހުން މެނުވީ އެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް ދެއްވާ ޘަވާބު ދެނުކެނޑޭ މުއްނަވާ ދަރުމައާއި ސަވާބު ހުންނަ ހުއްޓެވެ.

(٧) (އޭ ނަބިއްޔާއަށް ދޮގުޕާ އިންސާނާއެވެ.) މިހުރިހާ ހެކިތަކަށްފަހު ދުވަސްވަރަކަށް ދީނުގައި ހިސާބު ބޭއްލުވުމާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރުމަށް ކަލޭގެފާނަށް ހުއްޓުވީ؟

(٨) އަޅުގަނޑު އެންމެ عَدْلُ ވެރިކަމާ حُكْمُ ކުރައްވާ ފަރާތަކީ ކަލޭގެފާނު الله ނޫންހެއްޔެވެ؟ ސަތްކަށްކަންނެތެވެ. އެކަލާނގެއީ އެންމެ عَدْلُ ވެރިކަމާ حُكْمُ ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ދުވަސްވަރަކު ދީނުގައި ބަދަލުދޭކަމާ ހިސާބު ބޭއްލުވުމުން ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ عَدْلُ ވެރިކަމުގެ ބައިސްވެރިކަމެކެވެ.

ދަންނައެވެ. الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވާފައިވާ މިހައްތިމިންއެއްޗަކީ ތިން ރަސޫލުންވަހަރެއްގެ ރަސޫލުކަމަށް ކުރައްވާފައިވާ އިސްތާރާތަކަށް މިހެއްސިތުރުގެ ބައްއެބޭކަމެއް ވިދާޅުވެފައެވެ. ތީނާއި ޒައިތޫނުގެ މުރާދަކީ بَيْتُ المَقْدِس އެވެ. އެއީ އިސްރާއީލުވަނިކުރިން عِيْسَى عَلَيْه السلاَم ގެ ރަސޫލުކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވުނީ އެރަށުގައެވެ. طُورسِيْنَا އިންދަރާޖެހުނު مُوسَى عَلَيْه السلاَم ގެ ރަސޫލުކަމެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނަށް އަލްލާހުންނާވަހިކޮށް وَحِى ބާވައިލެއްވި ފަރުބަދައެވެ. މައްކާއަކީ مُحمد صَلَى الله عَلَيْه وسَلم އަށް وَحِى ބާވައިލެއްވުން ފެށުނު ރަށެވެ. = ابْنُ كَثِيْر=

# العلق سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العلق — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٩)

ٱقۡرَأۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلَّذِى خَلَقَ ١ خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ مِنۡ عَلَقٍ ٢ ٱقۡرَأۡ وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ٣ ٱلَّذِى عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ٤ عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ٥ كَلَّآ إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ لَيَطۡغَىٰٓ ٦ أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ٧ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلرُّجۡعَىٰٓ ٨ أَرَءَيۡتَ ٱلَّذِى يَنۡهَىٰ ٩ عَبۡدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ١٠ أَرَءَيۡتَ إِن كَانَ عَلَى ٱلۡهُدَىٰٓ ١١ أَوۡ أَمَرَ بِٱلتَّقۡوَىٰٓ ١٢

## ތަރުޖަމާ

ٱقۡرَأۡ (އޭ محمد ގެފާނެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ.! بِٱسۡمِ رَبِّكَ ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ޚާލިޤުއްވި رب ގެ އިސްމުފުޅުން /ނަންފުޅުން ٱلَّذِى خَلَقَ ١ އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. خَلَقَ ٱلۡإِنسَٰنَ އެކަލާނގެއީ އިންސާނާ ހެއްދެވީއެވެ. مِنۡ عَلَقٍ ٢ ގަނޑުލޭ ކޮޅަކުން ٱقۡرَأۡ ކަލޭގެފާނު ކިޔަވާ ވިދާޅުވާށެވެ. وَرَبُّكَ ٱلۡأَكۡرَمُ ٣ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رب އީ އެންމެ މާތް رب އެވެ. ٱلَّذِى އެކަލާނގެއީ عَلَّمَ بِٱلۡقَلَمِ ٤ قلم ގެ ذريعة އިން އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. عَلَّمَ ٱلۡإِنسَٰنَ އެކަލާނގެ އިންސާނާއަށް އުނގަންނައިދެއްވީއެވެ. مَا لَمۡ يَعۡلَمۡ ٥ އޭނާއަށް ނޭނގޭއެއްޗިހި كَلَّآ އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. إِنَّ ٱلۡإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ (ކާފިރު އިންސާނާ) لَيَطۡغَىٰٓ ٦ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނުކިޔަމަންތެރިވެ ބޮޑާވެއެވެ. أَن رَّءَاهُ ٱسۡتَغۡنَىٰٓ ٧ އޭނާއަށް (އޭނާގެ މުދަލާއި ބޮޑުން) ފުދިގެންވާކަމުގައި އޭނާ ދެކެމުން. إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حضرة އަށެވެ. ٱلرُّجۡعَىٰٓ ٨ އެނބުރި رجوع ވުން (އެނބުރި އައުން) ވަނީ أَرَءَيۡتَ ٱلَّذِى يَنۡهَىٰ ٩ އޭ މަނާކުރާ ނަހީކުރާ މީހާ އާދިވެދީ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަމަ ދެކިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. عَبۡدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ١٠ އަޅަކު ނަމާދުކުރައްވަނިކޮށް أَرَءَيۡتَ ނިކަން ކަލޭގެފާނު ހަމަ ދެކިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. إِن كَانَ عَلَى ٱلۡهُدَىٰٓ ١١ އެ އަޅާ ތެދުމަގުގައި ވާނަމަ أَوۡ أَمَرَ ނުވަތަ (އެ އަޅާ) އަމުރުކުރެއްވި بِٱلتَّقۡوَىٰٓ ١٢ تقوى ވެރި ވުމަށް / ބިރުވެތިވުމަށް

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** އޭ (محمد ގެފާނެވެ.) ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ބޭކަލުގެ رب ގެ ނަންފުޅުން ކިޔަވާވޮޑުގެންނަވާށެވެ.! އެކަލާނގެއީ ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.)

**(٢)** އެކަލާނގެ އިންސާނާ ހެއްދެވީ ލޭގެ ފުށު ކޮށަކުންނެވެ. (އިންސާނާގެ ޖިންސު ހެއްދެވީ ލޭގެ ފުށު ކޮށަކުންނެވެ.)

**(٣)** އޭ (محمد ގެފާނެވެ.!) ކިޔަވާ ވޮޑުގެންނަވާށެވެ.! އަދި ކަލޭގެ ފާނުގެ رب އީ މާތް ދަރުމަވެރި ކަލާނގެއެވެ. ދީލަތިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. (ކަލޭގެފާނީ أمّي ބޭކަލަކު ނަމަވެސް ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވާ ވޮޑުގެންނެވުމުގެ ދަސްކަން ދެއްވުމަކީ އެކަލާނގެ ދީލަތިވަންތަކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ.)

**(٤)** އެކަލާނގެއީ قلم ގެ ذريعة އިން ލިޔުން ކިޔުން އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ.

**(٥)** އެކަލާނގެއީ (قلم ގެ واسط އިން) އިންސާނާއަށް ނޭގޭ ކަންތައްތައް އޭނާއަށް އުނގަންނައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. قلم އަކީ الله ގެ نعمة ތަކުގެ ތެރެއިން ބޮޑުވެގެންވާ نعمة އެކެވެ. (އެއީ الله އަންގަވާފައިވާ ހެއްދެވި مخلوق އެވެ.)

**(٦)** އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނުވާނެއެވެ. الله ގެ نعمة އަށް ޝުކުރުވާ މީހާއަކު ބޮޑުވެރިކަން ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރު އިންސާނާ (އެއީ أبوجهلކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) ނުކިޔަމަންތެރިކަމުގައި ހައްދުފަހަނަ އަޅައި ބޮޑާވެގަންނަނީ

**(٧)** އެއީ އޭނާގެ މުދަލާއި ބޮޑުން އޭނާއަށް ފުދިގެންވާކަމަށް އަދި ފުދޭނެކަމަށް އޭނާއަށް ފެނިގެންނެވެ.

**(٨)** (ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވެސް މަރުވުމަށްފަހު) رجوع ވުން ވަނީ ކަލޭގެފާނުގެ رب ގެ حَضْرَةُ އަށެވެ.

**(٩)،(١٠)** އަދިކަ އޭބަޔަ محمد صلّى الله عليه وسلم ނަމާދުކުރައްވާއިރު މަނާކޮށް ނަހީކުރާ މީހާއާމެދު (އެއީ أبوجهلކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) – ކަލޭގެފާނު ނިކަން ހަބަރު ދީ ބަލާށެވެ.! (އޭނާގެ ހުކުރު ނުބައިކަން ނިކަން ދެނެގަންނާށެވެ!.)

**(١١)** އަދި އޭނާ އޭބަޔަ محمد صلّى الله عليه وسلم ތެދުމަގުގައި ވިއްޔާ ހިތަހައްޔެވެ؟( އޭނާ ހަދަނީ ހިއްޔެވެ؟).

**(١٢)** ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނު تقوى ވެރިވުމަށް އަމުރު ކުރެއްވި ނަމަވެސް (ހަމައެކަނި މަނާ ކުރަނީހެއްޔެވެ.؟؟)

أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

## ތަރުޖަމާ

أَرَءَيْتَ ކަލޭގެފާނު ނިކަން ނިކަން ހަމަޖެ ދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ. إِن كَذَّبَ އޭނާ ދޮގު ކުރިއްޔާ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١٣﴾ އަދި އޭނާ ފުރަގަސް ދިނިއްޔާ أَلَمْ يَعْلَم އޭނާއަށް ވެސް ނޭނގުނީހެއްޔެވެ؟ بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ ހަމަކަށަވަރުން الله ދެކެވޮޑިގެންވާކަން كَلَّا (الله ގަންދީ ބުނަމެވެ.) އެއްޗެހިކަންވެސް އެހެންނުވާނެއެވެ. لَئِن لَّمْ يَنتَهِ (الله ގަންދީ ބުނަމެވެ.) އޭނާ އެކަން ހުއްޓައި ނުލިއްޔާ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ނިތްކުރިގެ އިސްތަށިގަނޑުގައި ހިފައިގެން ދަމައިގަންނަވާހުށީމެވެ. نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ އެއީ ދޮގުވެރި ކުށްވެރި ނިތްކުރިއެކެވެ. އެބަހީ އިސްތަށިގަނޑުގެ ވެރިޔާ ދޮގުވެރި ފާފަވެރިއެއްކަމެވެ. فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ﴿١٧﴾ ފަހެ އޭނާ އޭނާގެ މަޖިލީހުގެ ބައިމީހުން ގޮވާލާހުށިކަމެވެ. سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިކަންހުރި ނަރަކައިގެ ޒަބާނިޔާ މަލާއިކަތުން ގޮވާލައްވާހުށީމެވެ. كَلَّا އެއްޗެހިކަންވެސް އެހެން ނޫނެވެ. لَا تُطِعْهُ (އޭ ރަސޫލުﷲ އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު އޭނާއަށް ކިޔަމަންނުވެވޮޑިގެންނުވާށެވެ! وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾ އަދި (ﷲއަށް) ސަޖިދަ ކުރައްވާށެވެ! / ނަމާދު ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެއާއި ކުއްތަންވެ ވަޑައިގެންނަވާށެވެ!

## إجْمَالِي މާނަ

(١٣) އަދި އެންބައި ނުރަފާކަތާގެ (އެއީ أبوجهل ކަމުގައި ބުނެވުނެވެ.) محمد صلّى الله عليه وسلم ގެންނެވި ކަންތައް ދޮގުކޮށް އަދި އީމާންކަމުން ފުރަގަސްދިންކަމުގައި ވަންޏާ ދެން އޭނާއާމެދު ނިކަން ހަބަރުދީބަލާށެވެ.

(١٤) ހަމަކަށަވަރުން އޭނާކުރާހިނގާކަމެއް الله ދެކެވަޑައިގަންނަވާކަން އޭނާއަށް ނޭނގެނީހެއްޔެވެ؟

(١٥) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެންނޫނެވެ. الله ގަސަމު ހުވައިކުރައްވައެވެ. އޭނާއުޅާ ކަންތައްތަކުން އޭނާހުއްޓިއެއްނުލިއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނިތްކުރިމަތީގައިވާ އިސްތަށިގަނޑުގައި ހިފާފައި އޭނާގެނެސް ނަރަކައަށް ވައްޓާލާނެއެވެ. (އޭނާއުޅާ ނުބައިކަންތަކުގެ ތެރޭގައި محمد صلّى الله عليه وسلم ގެ ފުޅުކަރުގައި ނަމާދުކުރެއްވުން މަނާކުރުން އޭގެއެންމެ އިސްކަމެއްކަމުގައެވެ.)

(١٦) ދެންފަހެ އޭނާއަކީ ދޮގުވެރި އަދި ގިނަގިނައިން ފާފަކުރާ ކުށްވެރިއެކެވެ.

(١٧) ދެން އެހީތެރިވާން އޭނާގެ ނާދީގެމީހުންނަށް އޭނާގޮވައިބަލާށެވެ

(١٨) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންނަވާނީ ނަރަކައިގެ ޒަބާނިއްޔާ މަލާއިކަތުންނެވެ.

(١٩) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާއަށްތިބާ ކިޔަމަނެއް ނުވާށެވެ. (އޭ ރަސޫލު الله އެވެ.!) އެއްގޮތަކަށްވެސް އޭނާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެން ނުވާނެއެވެ.! އަދި الله އަށް ސަޖިދަ ކުރައްވައި ނަމާދުފުޅު ކުރައްވައި އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެއާ ކުރިއަށްވެ ވަޑައިގަންނަވާށެވެ!

# القدر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة القدر | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

إِنَّاأَنزَلْنَاهُ فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَـٰمٌ هِىَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެ ކީރިތި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީމެވެ.) فِى لَيْلَةِ ٱلْقَدْرِ ﴿١﴾ ليلة القدر ވިލޭރޭގައި (މިންވަރު ކުރެއްވިގެންވާރޭގައި) وَمَآ أَدْرَاكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ. مَا لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ﴿٢﴾ ليلة القدر ވިލޭރެއަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން (ކޮންރެއެއްކަން) لَيْلَةُ ٱلْقَدْرِ ليلة القدر ވިލޭރޭ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮވެ. تَنَزَّلُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި جِبْرِيْلُ عَلَيْه السلآم ފައިބާ ވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. فِيهَا އޭރު. بِإِذْنِ رَبِّهِم އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ އިޒުނަށްފަހު. مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ ކޮންމެ އަމުރަކާއިގެން. سَلَـٰمٌ هِيَ އެރޭ ސަލާމަތްކަންވެއެވެ. حَتَّىٰ مَطْلَعِ ٱلْفَجْرِ ﴿٥﴾ ފަޖްރު ވަގުތު އަރަންދެން ދާންދެން.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(١)** ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަވަރަސްކަލާނގެ އެ قُرْآن لَيْلَة القَدْرِ ވިލޭރޭ ( މިންވަރުކުރެވޭނެވާރޭ) ގައި ބާވައިލެއްވީމެވެ. (އެއީ لَوْحُ المحْفُوظُ ން ދުނިޔޭގެ އުޑުގައިވާ بَيْتُ الْعِزَّة އަށް އެއްފަހަރާ ބާވައިލެއްވުމެވެ. ދެން ތޭވީސް އަހަރުދުވަހުގެތެރޭގައި އިރުފަހަރުމަތިން رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلم އަށް ބާވައިލެއްވީއެވެ.)

**(٢)** އަދި لَيْلَة القَدْرِ ވިލޭރެއަކީ ކޮންރެއެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

**(٣)** لَيْلَة القَدْرِ ވިލޭރެއަކީ އެއްހާސް މަސްދުވަހަށްވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ރެއެކެވެ. ( އެބަހީ އެރޭގެކުރާ އަޅުކަމަކީ އެއްހާސް މަސްދުވަހުގެ އަޅުކަމަށް ވުރެ ހެޔޮވެގެންވާ ފަދައެވެ.)

**(٤)** މަލާއިކަތުބޭކަލުންނާއި جِبْرِيْلُ عَلَيْه السلآم އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ އިޛުނަފުޅުގައި އަދި އެކަލާނގެ ކުރައްވާ ކޮންމެއަމުރުކަމަކާއިގެން އެބޭކަލުން އެރޭ ފައިބާވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

**(٥)** ފަޖުރުއަރައިގަތުމާހަމައަށް އެރޭވަނީ ހުރިހާ ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވެގެންނެވެ.

# البينة سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة البينة — އާޔަތު ޢަދަދު (٨)

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَٱلْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ يَتْلُوا۟ صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ حُنَفَآءَ وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

## ތަރުޖަމާ

لَمْ يَكُنِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ކާފަރުވީމީސްތަކުން ނުވިއެވެ. مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ أَهْلُ كِتَابُ ނުވަތަ وَٱلْمُشْرِكِينَ އަދި މުޝްރިކުން ކުރެންނާއި مُنفَكِّينَ (ކާފަރުކަން) ދުރުޖެހިދާނޭ ބައެއް ކަމުގައި حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ އެމީހުންގެގާތަށް ހެކިތެއް އަތުވެއްޖައުމަށްދާންދެން رَسُولٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ حَضْرَةُ ންވާ رَسُولُ ބޭކަލެކެވެ. يَتْلُوا۟ އެބޭކަލަކު ކިޔަވާ ވިދާޅުވެދެއްވާނެ. صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ طَاهِرُ ވެގެންވާ ޞަފުޙާތަކެއް (صُحُف ތަކެއް) فِيهَا އޭގައިވާ / އެފޮތްތަކުގައިވާ كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ ސީދާވެގެންވާ ޙުކުމް ފޮތްތަކެއް.(ސީދާވެގެންވާ ޙަޤު حُكْم ތަކެއް) وَمَا تَفَرَّقَ އަދި ވަކިވެ ބެހިބެހި ނުވެއެވެ. ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ ފޮތްދެވުނުމީހުން (ޔަހޫދީންނާއި نَصَارَى ދީން) إِلَّا مِنۢ بَعْدِ جَآءَتْهُمُ މާއެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހުގައިމެނުވީ ٱلْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ ހެކިތެއް / حُجَّة وَمَآ أُمِرُوٓا۟ އަދި އެމީހުންނަށް އަމުރުވެވިގެންނުވެއެވެ. إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށްމެނުވީ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إِخلاص ތެރިކަމާއެކު حُنَفَآءَ އެންމެހާ ބާޠިލު ދީންތަކުން ދުރުވެ ހަމައެކަނި އިސްލާމްދީނަށް ސީދާތެރިކަމާއެކު ( تَوْحِيد އަށް ސީދާތެރިކަމާއެކު) وَيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ އަދި އެމީހުން ނަމާދު قَائِم ކުރުމަށާއި وَيُؤْتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ އަދި އެމީހުން ޒަކާތް ދިނުމަށާއި وَذَٰلِكَ دِينُ ٱلْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** يَهُودى ނާއި نصارى އިން ކުފުރު ކާފަރުންނާއި އަދި (ވަޘަނީ) މުޝްރިކުންނާއި އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ ހުއްޖަތާއި ދަލީލު އަތުވެއްޖެއުމަށް ދާންދެން އެމީހުން އެއިން ދޫކޮށް (ބަދަލު އަޅުކަންކުރުމުން ނުވަތަ ކާފަރު ކަމުން) ދުރުވާނޫ ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވި-އެކަން ހުއްޓާނު ބަޔަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

**(٢)** އެ ހުއްޖަތަކީ / އެދަލީލަކީ الله ގެ حضرة ން ވަޙީއިގެންނަވާ ރަސޫލު ބާކަމަކެވެ. (އެއީ محمد صلّى الله عليه وسلم އެވެ.) އެކަލޭގެފާނު طَاهر ވެގެންވާ صحف ތަކެއް އެބަހީ ދޮގާއި މަގު ފުށުނުވުމުން ދުރުން طَاهر ވެގެންވާ صحف ތަކެއް ކިޔަވައި ވިދާޅުވެދެއްވާނެއެވެ.

**(٣)** އެ صحف ތަކުގައި (އެފަދަ ފޮތްތަކުގައި) ވަނީ ސީދާވެގެންވާ ގަދަރުحُكُمْ ތަކެކެވެ. އެއްވެސްކަހަލަ ގޮދުކަމެއް އަދި އަނިޔާއެއްނެތް حُكْمْ ތަކެކެވެ.

**(٤)** ހަމަކަށަވަރުން ފޮތްދެވުނުމީހުން އެބަހީ يَهُودِى އިންނާއި نَصَارَى އިން އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ ދަލީލު އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ އެމީހުން ބައިބައިވެ ވަކިވަކިވި ކަމުގައި ނުވެއެވެ. (ފަހެ އެމީހުން ގާތަށް ދަލީލުއައިހެދުން – އެބަހީ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وسلم ވަޑައިގެންނެވިހެދުން އެމީހުން ބައިބައިވީއެވެ. ދެން އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވީމީހުންނާއި އެކަލޭގެފާނަށް ކާފިރުވީމީހުންނާއިއެވެ.)

**(٥)** އަދި އެމީހުން އެހެން ހުރިހާ ދީނެއް ދޫކޮށް ހަމައެކަނި އިސްލާމްދީނަށް ސީދާކޮށް (تَوْحِيْد އަށް ސީދާކޮށް) އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަން إخلاص ތެރިކޮށްގެން އެމީހުން الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށް މެނުވީ އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައެއް ނުވެއެވެ. އަދިއެމީހުން ނަމާދު قائِم ކުރުމާއި އަދިއެމީހުން ޒަކާތް ދިނުމާއި އެވެ. ސީދާވެގެންވާ ދީނަކީ އެއީއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَـٰبِ وَٱلۡمُشۡرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَـٰلِدِينَ فِيهَآۚ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمۡ شَرُّ ٱلۡبَرِيَّةِ ۝٦ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُوْلَـٰٓئِكَ هُمۡ خَيۡرُ ٱلۡبَرِيَّةِ ۝٧ جَزَآؤُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ جَنَّـٰتُ عَدۡنٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۖ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُواْ عَنۡهُۚ ذَٰلِكَ لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهُۥ ۝٨

## ތަރުޖަމާ

إِن ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވީމީހުން.مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَـٰبِ أَهْلُ كِتَابُ ނަމަކީ / يَهُودِي އިންސާނި نَصَارَى އިން ކުރެ.وَٱلۡمُشۡرِكِينَ އަދި މުޝްރިކުންނާއި .فِي نَارِ جَهَنَّمَ ނަރަކައިގެ އަލިފާންގައެވެ. خَـٰلِدِينَ فِيهَآ އުރެން އެއީ ދެމިތިބޭނެއެވެ.أُوْلَـٰٓئِكَ هُمۡ ކަލޭގެން އުރެން އެއީ شَرُّ ٱلۡبَرِيَّةِ ۝٦ އެންމެ ނުބައިމީހުންނެވެ. (އެންމެ ނުބައި خَلْقُ ންނެވެ.) إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެއްޖެމީހުން وَعَمِلُواْ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ އަދި ކުރިމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ތަކެއް أُوْلَـٰٓئِكَ هُمۡ ކަލޭގެން އުރެން އެއީ. خَيۡرُ ٱلۡبَرِيَّةِ ۝٧ އެންމެ ހެޔޮމީހުންނެވެ. ( އެންމެ ހެޔޮ خَلْقُ ންނެވެ.) جَزَآؤُهُمۡ އުރެންގެ ހިތްވަރު.عِندَ رَبِّهِمۡ އުރެންގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ގައެވެ.جَنَّـٰتُ عَدۡنٍ އެއީ ދާއިމީ ސުވަރުގެތަކެވެ.تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَـٰرُ އަޑިން ކޯރުތައް ހިނގާ. خَـٰلِدِينَ فِيهَآ އުރެން އެއީ ދެމިތިބޭނެއެވެ.أَبَدًا ﷺ ދާއިމީ ގޮތުގައި / އަބަދުމެ رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنۡهُمۡ الله އުރެންނަށް ރުއްސެވި ވޮޑިގެންނެވެ.وَرَضُواْ عَنۡهُ އަދި އުރެންވެސް އޭނާގެ ކިބައިން ރުހިއްޖެއެވެ. ذَٰلِكَ އެއީ އެސުވަރުގެއާ އެކިއަޅާ އެއީ) لِمَنۡ خَشِيَ رَبَّهُۥ ۝٨ އުރެން އުރެންގެ رَبُّ އަށް ބިރުވެތިވި މީހަކަށެވެ.

## إِجْمَالِي މާނަ

**(٦)** ހަމަކަށަވަރުން يَهُودى ން ނާއި نصارى އިންކާރު ކާފަރުވި މީހުންނާއި އަދި މުޝްރިކުންނާއި (މި މީސްމީހުން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ވާނީ ) ޖަހަންނަމައިގެ އަލިފާނުގައެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭނެއެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ الله ގެ ޚަލްޤު ތަކުންކުރެ އެންމެ ނުބައި މީހުންނެވެ.

**(٧)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވެގެން صَالح عمل ކުރި މީހުން ދަންނައެވެ. ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ الله ގެ ޚަލްޤު ތަކުންކުރެ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ މީހުންނެވެ

**(٨)** އެމީހުންގެ ދަރުމަތާއި ޘަވާބަކީ އެމީހުންގެ رب ގެ حضرةގައި އެމީހުންނަށް ހުރި ނިޢުމަތާއި ކަރާމާތެވެ. އެއީދާއިމުވެތިބޭ އެންމެ މާތް ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އަދި އެއީ އެތަންތާގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގާ އޮންނާނެ ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަނުގައި އެމީހުން އަބަދާ އަބަދު ނިޢުމަތް ލިބިލިބި ތިބޭނެއެވެ. الله އެމީހުންނަށް ރުއްސަވާފައިވެއެވެ. އަދި އެމީހުން الله އަށް ރުހިގެން ވެއެވެ. އެ މަތިވެރި ބޮޑު ނިޢުމަތަކީ މިއާ ހައްދަވާ ބޮޑުކުރެއްވި رب އަށް ބިރުވެތިވިމީހުންނަށް ހާއްސަވެގެންވާ ނިޢުމަތާއި ކަރާމާތެވެ. ޞަޙާއެވެ.

# الزلزلة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الزلزلة | އާޔަތުގެ އަދަދު (٨)

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُۥ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ﴿٨﴾

## ތަރުޖަމާ

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ ބިންގަނޑު ތެޅިގަންނަތެޅުމާއި/ބިންހެލުން އަތުވެއްޖެއްޔާއި زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ އޭގެ ތެޅުމުން

وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ އަދި ބިންގަނޑު ނެރެ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ އޭގައިވާ ބުރަތަކެތި (އޭގެ އަޑީގައި މަރުވެފައިވާ އަދި

ވަޅުލެވިފައިވާ މީހުން) وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ އަދި އިންސާނާބުނެ. (އެދުވަހުން އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ.) مَا لَهَا

﴿٣﴾ އެއަށް އެވަނީ ކިހިނެއްތޯ؟ (އެބިންގަނޑު އެހެލުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟) يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން

تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ އޭގެ ޚަބަރުތައް ވާހަކަ ދައްކާނެއެވެ. بِأَنَّ رَبَّكَ ކަލޭގެފާނުގެ

ރަސްކަލާނގެ ރަބް أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ އެއަށް وحی ކުރެއްވީމެވެ. يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ

މީސްތަކުން (ޤަބުރުތަކުން) ނިކުންނާނެއެވެ. أَشْتَاتًا ބައިބަޔަށް/ވަކިވަކިން لِّيُرَوْا أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٦﴾ އެމީހުންގެ

ޢަމަލުތައް ދެއްކެވުމަށްޓަކައި (ދުނިޔެއިން ކުރި) فَمَن يَعْمَلْ ފަހެ ކޮށްފިމީހާ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

خَيْرًا ހެޔޮކަމެއްގެ މިންވަރަކު ކުރިކަން ވެސް يَرَهُۥ ﴿٧﴾ އޭނާ އެކަން ފެންނާނެއެވެ. وَمَن يَعْمَلْ އަދި ކޮށްފިމީހާ

مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا ހަޑިކަމެއްގެ މިންވަރަކު ނުބައިކަން ވެސް يَرَهُۥ ﴿٨﴾ އޭނާ އެކަން ފެންނާނެއެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ބިންގަނޑު އޭގެ ތެޅިގަތުމުން ތެޅިގަތް ބިންހެލުން އަތުވެއްޖެއްޔާއި (އެއީ ޤިޔާމަތްވުމަށްޓަކައި ފުރަތަމަ ޞޫރަފިލާގެ އަޑަށް އަނބުރަ ޒަލްޒަލާއެވެ. ބިންހެލުމެވެ.)

(٢) އަދި ބިންގަނޑު އޭގެ ބަނޑުގައި ވާބުރަތަކާއި (ބިމުގެ އެތެރޭގައިވާޚަޒާނާތަކާއި) ނެރެލައިފިއްޔާ (އެއީ ދެވަނަ ޞޫރަފިލާގެ އަޑަށް މީސްތަކުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުތުމަށެވެ.) ބިމުގައި ވަޅުލެވިފައިވާ އެންމެންވެސް ދުވަސްވަރަކަށް ދިރިގެން ނިކުންނާނެއެވެ.

(٣) (ދެންފަހެ ބިންގަނޑު އެވަރަށް ތެޅިގަތް ހަރަކާތްވުމުން) އިންސާނާ ބުނާނެއެވެ. އެބިމަށް އެވަނީ ކިހިނެއްތޯވައެވެ؟.

(٤) އެދުވަހުން- (ޤިޔާމަތްދުވަހުން-) އެބިން އެބިމުގެ ހަބަރުތަކެއް ވާހަކަ ކިޔާނެއެވެ. (ބިމުގައި ކުރި އަސްލުގައި ހުރިހާކަމެއްގެ ވާހަކަ ކިޔައިދޭނެއެވެ. އަދި އެންމެހައި ނުބައި ކަމެއްގެ ވާހަކަވެސް ކިޔައިދޭނެއެވެ.

(٥) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ رب އެބިމަށް وحى ކުރެއްވުމާއި އިޛުނަ ދެއްވުމަށެވެ. އެދުވަހުން އެބިން އެކުރި ވާހަކަ ބަޔާންކުރާނެއެވެ.

(٦) މީސްތަކުން އެދުވަހުން (ޤަބުރުތަކުން) ބައިބަޔަށް ވަކިވަކިންނުކުންނާނެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި ކޮށްފައިވާ އަމަލު ދައްކަވަންޖެހޭތީއެވެ. (الله އެމީހުންނަށް އެތަކެތި ދައްކަވާނެއެވެ.)

(٧) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ދޮޅިއެއްގެ ވަޒަނުގެ ހެޔޮ އަމަލެއްކޮށްފިމީހާ އެ ހަމަކަށަވަރުން ދެކޭނެއެވެ. އޭގެ ޘަވާބު ލިބޭނެއެވެ.

(٨) އަދި ނުބައިކަމުގެ ދޮޅިއެއްގެ ވަޒަނުގެ ނުބައި އަމަލެއްކޮށްފިމީހާ އެކަން ދެކޭނެއެވެ. (އެއަށް އޭގެ މަސްއޫލު ވާންޖެހޭނެއެވެ.)

# العاديات سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العاديات | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

وَٱلْعَـٰدِيَـٰتِ ضَبْحًا ١ فَٱلْمُورِيَـٰتِ قَدْحًا ٢ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا ٣ فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ٤ فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا ٥ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ ٦ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ٧ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ٨ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِى ٱلْقُبُورِ ٩ وَحُصِّلَ مَا فِى ٱلصُّدُورِ ١٠ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ١١

## ތަރުޖަމާ

وَٱلْعَـٰدِيَـٰتِ ބާރަށް ދުވާ އަސް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. ضَبْحًا ١ ދުވުމުގައި ބާރަކުން ނޭވައިން އަޅެ އިވޭ ހުރު فَٱلْمُورِيَـٰتِ ފައްގަނޑުތަކުގެ ތަޅުން އަލިފާންކަނި ބުރުވައިލާ އަސް ގަންދެއްވައި الله ހުވައި ވަޙީ ކުރައްވައެވެ. قَدْحًا ٢ ހިލަފާތުގައި އަސްތަކުގެ ތަޅައި ޖެހޭ ހިނގުމުން فَٱلْمُغِيرَٰتِ އަދި غارت ކުރާ (އަރައިގަންނަ) އަސް ގަންދެއްވައި الله ވަޙީ ކުރައްވާ އެވެ. صُبْحًا ٣ ފަތިސްވަގުތު فَأَثَرْنَ بِهِۦ އަދި އެއިން ހިތްވައިގަންނަ އަރާއި نَقْعًا ٤ ހިރަފުސްގަނޑު فَوَسَطْنَ بِهِۦއަދި ދެމެދަށް އެވަދެގަންނަ އަރާއި جَمْعًا ٥ ޖަމާޢަތުގެ إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ ٦ އޭނާ ހައްދަވާ ބޭރުކުރުއްވި رب އަށް ނަންގަވާތްކުރަނިވި ކާފަރު ވަނީއެވެ. وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ އެކަމުގެ ވައްކަރު لَشَهِيدٌ ٧ ކަނޑައެޅިގެން ހެކިވެރިއެވެ. وَإِنَّهُۥ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ މުދާ ލޯބިކުރުމުގައި ތެރޭގައި لَشَدِيدٌ ٨ ހަމަކަށަވަރުން ގަދަވެގެންވެއެވެ.۞ أَفَلَا يَعْلَمُ އޭނާއަށް ނޭނގޭތޯއެވެ؟ إِذَا بُعْثِرَ ނެގުނު ހަމަވެއްޖެއްނަމަ مَا فِى ٱلْقُبُورِ ٩ ކަބުރުތަކުގައި ވާހާ ކަލާ (މަރުވެދެ މީސްތަކުން) وَحُصِّلَ އަދި ހިތް ފާޅުކުރެވޭ مَا فِى ٱلصُّدُورِ ١٠ ހިތްތަކުގައި ވާހާކަމެއް إِنَّ رَبَّهُم ހަމަކަށަވަރުން އެބައިމީހުންގެ رب بِهِمْ يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން އެކަލާނގެ لَّخَبِيرٌ ١١ ހަމަ ވަކި ދަންނަވާ ވެއެވެ. (ހަމަ ކުރައްވާ ހުށްޓެވެ.)

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** ނޭވައިގެ އަޑު ގެންގުޅުއްވައި ބާރަށް ދުވުއްވައިދާ (ހަނގުރާމަ ވަލީ) އަސް ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި ވަޑި ކުރައްވައެވެ.

**(٢)** އަދި ފޮއްސަތާހަށް ހިލަ ބިމުގައި ކަޅިޖެހުމުގެ ކަނޑަސާން އުފޮއްސަތާހަކުން އަލިފާން އަޅުވާލާ (ހަނގުރާމަވަލީ) އަސް ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި ވަޑި ކުރައްވައެވެ.

**(٣)** އަދި ފަތިހު ވަގުތުގައި (ދުޝްމަނުންގެ ތެރެއަށްވަދެ ) غارت ކުރާ އަސް ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި ވަޑި ކުރައްވައެވެ.

**(٤)،(٥)** އަދި (ކާފިރުން ޖަމާއަތުގެ) މެދަށްވަދެގަނނާ (ހަނގުރާމަވަލީ) އަސް ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި ވަޑި ކުރައްވައެވެ. (މިބޭނު ހުވައިގެ ޖަވާބަކީ....)

**(٦)** ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ އޭނާ ހެއްދެވި رب އަށް ކާފިރުވުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. އޭނާ ހެއްދެވި رب ގެ ނިޢުމަތް ތަކަށް ކާފިރުވުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ. (އެއީ ކާފިރު އިންސާނާގެ ޢާދަތެވެ.)

**(٧)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގެ މައްޗަށް އޭނާ ހެކި ދެއެވެ. (އެބަހީ އޭނާގެ ދުވުން ނާއި އަމަލުތަކުން އެކަމަށް ހެކިދެއެވެ. ނުވަތަ އެކަމަށް الله ހެކިވެ ވޮޑިގެން ވެއެވެ.)

**(٨)** އަދި ހަމަކަށަވަރުން މުދަލުގެ މައްޗަށް އޭނާގެ ލޯބި ގަދަވެގެންވެއެވެ.

**(٩)** ފަހެ ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ ބަޔަކު (ހިސާބު ބެއްލުމަށް) ނެރެވި ހަމަވެއްޖެއްޔާއިވެސް އޭނާއަށް ނޭނގެން ބާވައެވެ.

**(١٠)** އަދި ހިތްތަކުގައި ފޮރުވިފައިވާހާކަތަ އެބަހީ (އިޚްލާޞާއި ކާފިރުކަމުގެ ގޮތުން) ނެރެވި ހަމަވެއްޖެއްޔާއިވެސް އޭނާއަށް ނޭނގެން ބާވައެވެ.

**(١١)** ހަމަކަށަވަރުން އެބައި މީހުންގެ رب އެދުވަހުން އެބައިމީހުންނާމެދު ފުރިހަމައަށް ދަންނަވޮޑިގެން ވެއެވެ. އަދި ކުރިންވެސް އެކަލާނގެ ފުރިހަމައަށް ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ. އެދުވަހުން ހުރިހާ ހަބަރެއް އިންސާނާއަށް އެކަލާނގެ އަންގަވާނެއެވެ. والله أعلم

# القارعة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة القارعة | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١١)

ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

## ތަރުޖަމާ

ٱلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ ހިތްތައް ބިރުން ތުރުތުރުއަޅާ (ތަޅާ) ޤިޔާމަތް ދުވަސް. مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ قارعة އަކީ ކޮން އެއްޗެއްހެއްތޯ؟ (ކޮންފަދަ އެއްޗެއް ހެއްތޯ؟) وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްތޯ؟ مَا ٱلْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ قارعة އެއީ ކޮންފަދަ އެއްޗެއްކަން يَوْمَ يَكُونُ ٱلنَّاسُ އެއީ މީސްތަކުން ވާނެ ދުވަހެއް ދުވަހެވެ. كَٱلْفَرَاشِ ٱلْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ ވަކިވަކިވެ ބުރިވި ފުރިގެންވާ ކާނަކަލައެއްފަދައިން وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ އަދި ފަރުބަދަތަކުންވާނެއެވެ. كَٱلْعِهْنِ ٱلْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ ފޭބިފި ކުލަކުލަ ޖެހިލާފަދަ ކަނޑި ތަށިއްފަދައިން فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ ފަހެ ބަރުވެއްޖެ މީހާ (ދަނޑިބަރު.) مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٦﴾ ފަހެ (ހެޔޮއަމަލުގެ) ވަޒަން فَهُوَ ފަހެ އޭނާ ވަނީ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ ރުހިވޮޑިގެންވާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ އަދި ލުއިވެއްޖެ މީހާ ދަނޑިބަރު. مَوَٰزِينُهُۥ ﴿٨﴾ ފަހެ (ހެޔޮއަމަލުގެ) ވަޒަން فَأُمُّهُۥ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ ފަހެ އޭނާގެ މަންމަ އަކީ (އޭނާ ވަޓާ އަރަނިވާ ތަނަކީ) ހާވިޔާ އެވެ ކިޔުން ނަރަކައެވެ. وَمَآ أَدْرَىٰكَ އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްތޯ؟ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ އެއީ އެބައި ހާވިޔާ އެވެ ކިޔުން ނަރަކައަކީ ކޮން އެއްޗެއްކަން نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾ އެއީ ހޫނު ގަދަ ނިރާރަތުން ހޭސްވެފައިވާ އަލިފާނެވެ.

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** قَارِعة (يَعْنِي ހިތްތަށް ބިރުން ތެޅޭފަދަ ޤިޔާމަތް ދުވަސް ދަންނަވައެވެ.)

**(٢)** قَارِعة އަކީ ކިހިނެއް ޤިޔާމަތްދުވަސް އެއީ ކޮންފަދަ ދުވަހެއްތޯއެވެ؟

**(٣)** އަދި قَارِعة އަކީ ކިހިނެއް ޤިޔާމަތްދުވަސް އެއީ ކޮންފަދަ އެއްޗެއްކަން ކޮންފަދަ ދުވަހެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

**(٤)** އެއީ ވަކިވަކިގެ ފޮޅިގަނޑާ ކަނާ ތަކެއް ފަދައިން (އެދުރު އެބާވަތުގެ އެއްޗެހިތަކެއް ފަދައިން) މީސްތަކުންވާނޭ ދުވަހެވެ، މީސްތަކުން ކަށްވަޅުތަކުން ނުކުމެގެން ބިރުވެރިކަން ބޮޑުކަމުން ދަނޑުވަޅުތަކުންނާއި މުޅިބިމަށް ފެތުރި ދިޔާނެއެވެ. އެފަދައިންގޮސް محشر ގެމައިދާނަށް އެއްކުރެވޭނެއެވެ. وَاللهُ أعْلَم

**(٥)** އަދި އުދުވަހުން ފަރުބަދަތައް ކުދިކުދިވެ ފިނާގާ ކުލަޖެހިފައިވާ ކަށިބަދަލާފައިވާ ފަދައިން ކަފާތަކެއްފަދައިން ވައިރޯޅިއިން ހިނގައިދާނެއެވެ.

**(٦)** ދެންފަހެ ހިސާބު ބެއްލެވުމުގައި އެމީހެއްގެ ހެޔޮ އަމަލު މީޒާން ބަރުދަންވެއްޖެމީހާ ދަންނަވައެވެ.

**(٧)** އެމީހާވާނީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން ރުހިވޭނެފަދަ ވަރަށްމަޖާ ދިރިއުޅުމެއްގައެވެ. ސުވަރުގެއާ އެތާގެ ނިޢުމަތްތަކުގައެވެ.

**(٨)** އަދި އެމީހެއްގެ ހެޔޮކަމުގެމީޒާން ލުއިވެއްޖެމީހާ ދަންނަވައެވެ.

**(٩)** ފަހެ އެމީހާގެ ޖާގައަކީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން هَاوِيَة އެވެއިރުން ނަރަކައެވެ. ކުޑަކުއްޖަކު މަންމަގެ އުނގަށް ބޭނުންވާފަދައިން އެމީހާ ބޭނުންވާނީ هَاوِيَة އެވެއިރުން ނަރަކައެވެ. އެމީހާ ކިޔަނީ އެތާގައި ހުންނާނީ އެމީހާގެ އަރިހުގައި ވާ މާޔޫސްކަމުގައެވެ.

**(١٠)** އަދި هَاوِيَة އެވެއިރުން ނަރަކައީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއްތޯއެވެ؟

**(١١)** އެއީ އެތާގެ ހޫނު ނިކަމެތި ގަދަވެގެންވާ ހުރު އަލިފާނެވެ.

اللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ. آمِيْن

# التكاثر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة التكاثر — އާޔަތުގެ އަދަދު (٨)

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾

## ތަރުޖަމާ

أَلْهَىٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ﴿١﴾ ގިނަކުރުން ތިޔަބައިމީހުން މަޝްޣޫލު ކުރުވައި ޣާފިލު ކުރުވައިފިއެވެ. حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ ތިޔަބައިމީހުން ޒިޔާރަތް ކުރުމަށްދާންދެން މަޤްބަރާ ތަކަށް / ކަށްވަޅުތަކަށް كَلَّا އެއްޗެތަކެއްވެސް އެގެން ނަހަރާނެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ނިކަންމުޅު (އާދެ ނުބައިކަން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. ثُمَّ كَلَّا ދެން އެއްޗެތަކެއްވެސް އެގެން ނަހަރާނެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ނިކަންމުޅު (އާދެ ނުބައިކަން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. كَلَّا އެއްޗެތަކެއްވެސް އެގެންނުހުރެވެ. لَوْ تَعْلَمُونَ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެނގޭނަމައެވެ عِلْمَ ٱلْيَقِينِ ﴿٥﴾ ޔަގީން އެނގުމަކުން (ޝައްކެއްނެތި) لَتَرَوُنَّ ٱلْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ހަމަކަށަވަރުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހުން) ތިޔަބައި މީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެން ނަރަކަ ފެންނާނެއެވެ. ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا ދެން ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން އެ ނަރަކަ ދެކޭނެއެވެ. عَيْنَ ٱلْيَقِينِ ﴿٧﴾ ޝައްކެއްނެތި ހަމަ ޔަގީންގެ ލޮލުން ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ ދެން ތިޔަބައިމީހުން ކަނޑައެޅިގެން ތިޔަބައިމީހުންނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ. يَوْمَئِذٍ އެދުވަހުން عَنِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨﴾ (ދުނިޔޭގައި ދެއްވުނު) ނިޢުމަތްތަކާއި ގުޅޭ

## إجْمَالِي މާނަ

(١)،(٢) ގިނަބޮޑުވުން (ދުނިޔޭގައި މުދާ ގިނަކުރުމާއި ދަރިންގިނަކުރުމާއި އެކަކު އަނެކަކާ ވާދަކުރުން ފަޚުރުވެރި ވުމާއި) ތިޔަބަޔަށް ކަންކަމުގައި މަޝްއޫލު ވެގެން ދިޔައީ ގިނަބޮޑުވުމުގެ ޤަބުރުތަކަށް ކޮންމެހެން ގޮސްދާންދެނެވެ. އެބަހީ މަރު އަތުވެދާނދެން ގޮސްދާންދެނެވެ.

(٣) ދެން ހަމައެއްޗެކަމުގައިވެސް އެގެންނެވޭނެއެވެ. ނިކަންހުރޭ އޭގެ (ނުބައިކަން) ގިނަބޮޑުވުންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުންނެވެ.

(٤) ދެން ހަމައެއްޗެކަމުގައިވެސް އެގެން ނުވާނެއެވެ. (އެކަންކަން ނޭގި ނުވާނެއެވެ.) ނިކަންހުރޭ ގިނަބައި މީހުންނަށް އެކަންކަން (އެކަމުގެ ނުބައިކަން އެނގޭނެއެވެ.)

(٥) ޔަޤީންކަމާއިވެސް އެގެން ނުވެއެވެ. ގިނަބޮޑުވުމުން ޝަރުޢީގޮތުން ލަސްވުމެއް އެކަމުގެ ނުބައިކަން އެނގޭނަމަ އެގެން ނުވިއެވެ. (މުދަލާއި ދަރިން ގިނަކުރުމުގައި اللهގެ ހައްޤުތަކަށް ފަރުވާ ކުޑަކުރުމާ ނުވިއެވެ. ޝަރުޢީގޮތުން ނުވިއެވެ.)

(٦) ހަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމް ދުވަހުން ގިނަބޮޑުވިން ނަރަކަ ދެކޭނެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٧) ދެން އެދުވަހުން އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި ޔަޤީންގެ ލޮލުން ގިނަބޮޑުވުން އެނަރަކަ ދެކޭނެއެވެ.

(٨) ދެން އަދި އެދުވަހުން ދުނިޔޭގައި ގިނަބޮޑުވުމުންނަށް ލިބުނުއިރު ނިޢުމަތްތަކާއި މެދު ކަނޑައެޅިގެން ގިނަބައި މީހުން ނާއި ސުވާލު ކުރެވޭނެއެވެ.

# العصر سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة العصر — އާޔަތު ޢަދަދު (٣)

وَٱلْعَصْرِ ① إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَفِى خُسْرٍ ② إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلصَّبْرِ ③

## ތަރުޖަމާ

وَٱلْعَصْرِ ① عَصْرُ ވަގުތު ގަސަމްކުރައްވައި ނުވަތަ ޒަމާން ގަސަމްކުރައްވައި الله ހުވައި وَحِى ކުރައްވައެވެ. إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާވަނީ لَفِى خُسْرٍ ② ގެއްލި ހަލާކުވެފައެވެ. إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ އީމާންވީމީހުން ފިޔަވައެވެ. وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ އަދިއެމީހުން صَالِحُ عَمَلُ ކުރި وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْحَقِّ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް حَقُّ އަށް وَصِيَّة ކުރި وَتَوَاصَوْا۟ އަދި އެކަކު އަނެކަކަށް وَصِيَّة ކުރި بِٱلصَّبْرِ ③ ކެތްތެރިވުމަށް

ه

## إجْمَالِي މާނަ

(١) ޤަސަމާއި ދުވާލު އުނިކުރިގެންވާ ޒަމާން ގަސަންދެއްވައި ނުވަތަ عَصْرُ ވަގުތު ގަސަންދެއްވައި اللهُ ހުވައި وَحِي ކުރައްވައެވެ. (އެހުވައިގެ ޖަވާބަކީ )

(٢) ހަމަކަށަވަރުން އިންސާނާ އިންސާނުންނަކީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ ބަޔެކެވެ. (އެގޮތުގައިން اللهُ އިސްތިސްނާ ކުރައްވާފައިވާ ވަކިބައެއްކަމެވެ. އީމާންވެހުރިމީހުން އެހެން ހުރިހާމީހުންނަކީ ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންނެވެ. އީމާންވެހުރި ނަމަވެސް ގެއްލުމެއްވާނެ ބަޔަކު އެބައޮތެވެ. އެއީ ޢަމަލުކުރުމުގައި ކުށްވެރިވާ މީހުންނެވެ) އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ގެއްލުންވާނެ ބައެކެވެ.

(٣) އީމާންވެގެންވުން. (އެބަހީ اللهُ އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއި އަދި އެކަލޭގެފާނު ގެންނެވި އެންމެހައި ކަމަކަށް ވެސްއީމާންވެގެންވުމެވެ. (އީމާންވެގެންވާމީހުންނެވެ.)

- އަދިއެއާއި އެކު صَالِحُ عَمَلُ ކުރުމެވެ. އެއީ ރަސޫލާ އެންގެވިކަންތައްތައް އެ އެންގެވިފަދައަކުން ކުރުމެވެ. އަދި ނުކުރުމަށް އެންގެވި ކަންތައްތައްނުކުރުމެވެ.( صَالِحُ عَمَلُ ކުރާމީހުންނެވެ.)

- އެއްބަޔަކު އަނެއް ބަޔަކަށް حَقُّ އަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ.(އެބަހީ އިސްލާމްދީނަށް އުޅުމަށް އަނެއް ބަޔަކަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ. (އެފަދައިން އަނެއް ބަޔަކަށް وَصِيَّة ކުރާމީހުންނެވެ)

- ހަމަކަށަވަރު ކަމާ ކެތްތެރިވުމަށް އަނެއް ބަޔަކަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ. އެބަހީ ދީނަށް ޓަކައި ޚިދުމަތުގައި ދިމާވާ ދަތިތަކަށް ކެތްކުރުމެވެ. އެފަދައިން އަނެއް ބަޔަކަށް وَصِيَّة ކުރުމެވެ.(އެފަދައިން އަނެއް ބަޔަކަށް وَصِيَّة ކުރާމީހުންނެވެ) އަދި ދީނުގެ ކަންކަމަށްޓަކައި ކުރާހުރިހާކަމެއްގައިވެސް ކެތްތެރިވުމެވެ. މިއެވެ.

މިބާރަސްވެރިޔަ ސިފަތައްހުރިމީހުން ގެއްލި ދުނިޔެއި އެއްވެސް ގެއްލުމާއި ހަލާކުން ސަލާމަތްވާބައެކެވެ.

# الهمزة سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الهمزة — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٩)

وَيۡلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝١ ٱلَّذِى جَمَعَ مَالاً وَعَدَّدَهُۥ ۝٢ يَحۡسَبُ أَنَّ مَالَهُۥٓ أَخۡلَدَهُۥ ۝٣ كَلَّا ۖ لَيُنۢبَذَنَّ فِى ٱلۡحُطَمَةِ ۝٤ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا ٱلۡحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ ٱللَّهِ ٱلۡمُوقَدَةُ ۝٦ ٱلَّتِى تَطَّلِعُ عَلَى ٱلۡأَفۡـِٔدَةِ ۝٧ إِنَّهَا عَلَيۡهِم مُّؤۡصَدَةٌ ۝٨ فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍۭ ۝٩

## ލަފްޒުގެ މާނަ

وَيْلٌ = ނަރަކައިގެ عَذاب ހުއްޓެވެ.۞ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ = غِيبَ ބުނާ ކޮންމެ މީހަކަށް.۞ (މީހުންގެ ކުށިމަތި ހޯދާހަދައިغِيب ކިޔާކޮންމެމީހަކަށް.)۞ لُّمَزَةٍ ۝١ = (ތުރާކުރާން މީހުންނަށް غِيبَ ކިޔާ ކޮންމެ މީހަކަށް۞ ٱلَّذِى جَمَعَ مَالاً = ފައިސާ ފުދޭ ޖަމާކޮށް.۞ وَعَدَّدَهُۥ ۝٢ = ގުނި އެ ފުދޭ ބަހައްޓައިކޮށް.۞ تَحْسَبُ = ހީކުރި އޭނާ ހިތުގާ.۞ أَنَّ مَالَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ ފުދޭ.۞ أَخْلَدَهُۥ ۝٣ = އޭނާ(ދުނިޔޭގައި ދެމިހުރުމަށް) ދެމެހެއްޓޭނެކަމަށް.۞ كَلَّا = އެއްގޮތަކުންވެސް އޭނާ ހީކުރާގޮތަކަށް ނުވާނެއެވެ.۞ لَيُنۢبَذَنَّ = ގެއްލި އޭނާ އެއްލާލެވޭނެއެވެ.۞ فِى ٱلْحُطَمَةِ ۝٤ = ކޮންމެ އެއްޗެއް ހަލާކުކޮށްލާ، ނަރަކައަށް.۞ وَمَآ أَدْرَىٰكَ = ގެނި ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮންއެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟۞ مَا ٱلْحُطَمَةُ ۝٥ = حُطَمَة އަކީ ކިހާ ނަރަކައެއް ކަން އެއްގޮތެއްކަން.۞ نَارُ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ އަލިފާނެވެ.۞ ٱلْمُوقَدَةُ ۝٦ = އަނދަ އަނދާ ހުންނަ.۞ ٱلَّتِى تَطَّلِعُ = އެއަލިފާން ފޯރައި (އެ އަލިފާން ހިތާއި)۞ عَلَى ٱلْأَفْـِٔدَةِ ۝٧ = ހިތްތަކަށް (ހިތްތަކަށް އެއަލިފާން ވަންނަ)۞ إِنَّهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެ އަލިފާން۞ عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ۝٨ = އެމީހުންނަށް އެއްގޮތަކަށް ބަންދުކޮށްލެވިގެންވެއެވެ. ( އެބަހީ އެމީހުންނަށް ނުނިކުމެވޭގޮތަށް ބަންދު ވެގެންނެވެ.)۞ فِى عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍۭ ۝٩ = ދިގުވެއްޖެ ތަނބު ތަކެއްގައި ވަށާލެވިގެންވާ ބަންދު ވެއްޖެ ގޮތުގާ ۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) މީހުންގެ މޫނުމަތީގައްޔާއި ކުރިމަތީގައްޔާ އަދި ފުރަގަހުން މީހުންނަށް غِيْبَ ހިއާ ކޮންމެމީހަކަށް وَيْلُ ހުއްޓެވެ. އެއީގަދަފަވެގެންވާ އަޒާބެވެ. ނަރަކައިގެ ވާދީއެއްކެވެ.

(٢) އެމީހާމުދާ ޖަމާކޮށް އަދަދުކޮށް ހަދައެވެ.

(٣) އަދިއޭނާ ހިތަނީ އޭނާގެ މުދާ އޭނާއަށް ދުނިޔޭގައި ދާއިމީ ބަޤާވާނެކަމަށެވެ. (އެފަދަމީހުން މީހުންނަށް ފަޙާމަތްކޮށް غِيْبَ ހިއައި ހަދަނީ މުދާލިކަމުން އެކަމުގެ فَخْرُ ގައެވެ. އޭނާހިތަނީ މުދާ އޭނާ ހިފަހައްޓާނެކަމަށެވެ. މިއީ މިބާވަތުގެ ކާފިރުންގެ ވިސްނުމެވެ.)

(٤) އެއްގޮތަކަށްވެސް އެހެން ނޫނެވެ. ޤިޔާމަތުގައި އެފަދަމީހުން حُطَمَة އަށްވެއްޓޭ ނަރަކައަށް އެއްލާލެވޭނެއެވެ. (حُطَمَة އަކީ އެތަނަށް އެއްލާލެވޭ ކޮންމެއެއްޗެއް ހަލާކުކޮށް ކުޑުކުޑުކޮށްލާ ނަރަކައެވެ)

(٥) އަދި حُطَمَة އަކީ ކޮންއެއްޗެއްކަން ކަލޭގެފާނަށް އަންގައިދިނީ ކޮން އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ އެއީ ކޮންފަދަ ނަރަކައެއް ތަނެއްހެއްޔެވެ؟

(٦) އެއީ ٱللَّهِ ގެ އަލިފާނެވެ. – (ٱللَّهِ އަށް އެއަލިފާން ނިސްބަތްކޮށްފައިވަނީ އޭގެ ބޮޑުކަމާއި ބިރުވެރިކަން ދައްކަވާށެވެ.)

(٧) އެއަލިފާން ހިތްތަކަށް ފޯރާނެއެވެ. (އޭރުން އޭގެ ގޯސްކަމާއި ހިތާމަވެސް ނުކުރެވޭ ގަދަވާނެއެވެ.)

(٨) އެމީހުން އެތަނުގައި ނުނިކުމެވޭގޮތަށް އެތަން ބަންދު ކުރެވިގެންވެއެވެ.

(٩) ދިގުގެންވާ ތަނބުތަކެއްގައި ވަށާލެވިފައި އެމީހުން ބަނދުވިގެންވާނެއެވެ.

# الفيل سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الفيل | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝١ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۝٢ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝٣ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ۝٤ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ۝٥

## ތަރުޖަމާ

أَلَمْ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވައިފީމުތޯ؟❁ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވި ކޮންގޮތަކަށްކަން.❁ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝١ = އެތުގެ އެކުވެރިންނާއި މެދު ❁ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ ރޭވުން ނުގެއްލުވައިލެއްވީތޯ.؟❁ فِي تَضْلِيلٍ ۝٢ = ގެއްލުމާއި ހަލާކެއް ކަމުގައި❁ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވިއެވެ.❁ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝٣ = أبابيل އެވިޔާ ދޫނިތަކެއް.❁ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ = އެސްތޮރުން ހިލަގަނޑުން އެމީހުންނަށް އުކައެވެ.❁ مِّن سِجِّيلٍ ۝٤ = ނަރަކައިން ކެކި ހުނުވެފައިވާ.❁ فَجَعَلَهُمْ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެމީހުން ހެދުއްވައިލިއެވެ.❁ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ۝٥ = ޖަނަވާރުކައި ވަކައިލާފާ ހޮސްމަކޮށް ހަދައިން. ނުވަތަ ގޮވާގެ ތިރިމަތިން ހަދައިން.❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭމުޙައްމަދުގެންނާ ރަސޫލާއެވެ!.) އެބޭގެ އެތުވެރިންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަންތައްކުރެއްވި ކޮންފަދައަކުންކަން ، ނުވަތަ ކަންތައްކުރެއްވި ގޮތާއިމެދު - ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުވީތޯއެވެ؟ ނުވިސްނަވަމުވީތޯއެވެ؟

(٢) އެބައިމީހުންގެ ރޭވުމާއި ބަރުބާދު ގެއްލުމާއި ހަލާކުކަމުގައި އެކަލާނގެ ނުލައްވަވައިދެއްވީތޯއެވެ؟ އެބަޔަ އެމީހުންގެ ރޭވުމާއި ބަރުބާދު ގެއްލުމާއި ހަލާކުކަމުގައި އެކަލާނގެ އެމީހުންގެމައްޗަށް ލެއްވިއެވެ

(٣) އެކަލާނގެ އެބައިމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވުމަށް އެމީހުންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވި އަބާބީލު އެވިޔާ ކުދިކުދި ދޫނިތަކެކެވެ.

(٤) އެދޫނިތައް ނަރަކައިން ހުނުކުރުވިފައިވާ ހިލަތަކަކުން އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ދޫނިޔެއް ގެންނަނީ ތިންހިލަ ކުޑަކުޑަ ހިލަތަކެވެ. އެއީ އަސްތަރުގެ ބޮޑުމިނުގައި ހިލަތަކެވެ. ކޮންމެ ހިލައެއްގައި އެހިލަކުން ޖެހުނުމީހާގެ ނަންލިޔެވިފައިވެއެވެ. އެއިން ހިލައަކުން މީހަކު ގައިގާ ޖެހުނީމާ އެމީހާގެ ބޮލުގައި ޖެހިގެން ފައިން ނުކުމެ މަރުވެގެންދިޔައެވެ.

(٥) އެމީހުން މަރުވެގެން ބިމަށް ވެއްޓިފައިވާނީ ހިފާ ގެރިބަކަރި ކައިފައިވާ ފާށަކޮށްލައިފިހެންނެވެ. ނުވަތަ ހިކި ހުއިފަށްލައިފިހެންނެވެ.

ދަންނައެވެ. މިސޫރަތުގައި ބަޔާންވެގެން މިދިޔަ ވާހަކަ ގެދިޔަ އަހަރު ކުރެއްވީ ނިޔާވުމާއި ރަސޫލާ އަހަރު ހިނގައިދިޔަ އާރާއް ހުރި ރަސޫލާގެ أَبْرَهَة ގާއި ހުސްކާރިއްޔާއި ރަސޫލަކު الله ހަލާކު ކުރެއްވިގޮތުގެ ކުރު خُلاَصَة އެކެވެ. އެމީހުން އަރައިގެން އައި ނިޔަލަށް އެތެރެކަށާނުވާ އެމީހުންނަށް އެބޭގެ އެކުވެރިންގެ ނަމުން މަސްޖިދު ވެގެންވިއްޔެވެ. މިބައިމީހުން މައްކާއަށް އަރަން ގަސްދުކޮށްގެން ދަނިކޮށް وَادِيْ مُحَسَّر ކިބައިގައިވަނީ އަދުގެން الله އެމީހުންގެމައްޗަށް ކުރެއްވި ކޮންމެވައި އެމީހުން ހަލާކު ކުރެއްވިއެވެ. މިވާހަކަ تَفْصِيْلُ ކޮށް تَفْسِيْر ކުރެއްވުމުގައި ލިޔުއްވިގެން ވެއެވެ. މި ހާދިސާ ހިނގާދިޔައީ رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގަތުމުގެ ކުޑަކޮށްކުރިން ކަލޭގައި އެކަލާނގެ ދޮރު ގެދޮގައި ތަރިހުގައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. والله أعلم

# قريش سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة قريش | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤)

لِإِيلَٰفِ قُرَيۡشٍ ۝١ إِۦلَٰفِهِمۡ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ ۝٢ فَلۡيَعۡبُدُواْ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ ۝٣
ٱلَّذِيٓ أَطۡعَمَهُم مِّن جُوعٖ وَءَامَنَهُم مِّنۡ خَوۡفِۭ ۝٤

## ލަފުޒުމާނަ

لِإِيلَٰفِ قُرَيۡشٍ ۝١ = قريش ނަސާއި ގުޅުމާ އާދަވަންތަވުމަށް ކަމެއްގެ ބޭނުމުން ❁ إِۦلَٰفِهِمۡ = އެމީހުންނަށްވާ އެ

އާދަވަންތަވުމަކީ ❁ رِحۡلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيۡفِ ۝٢ = ފިނި މޫސުމާއި ހޫނު މޫސުމުގެ ދަތުރުތަށެވެ. ❁ فَلۡيَعۡبُدُواْ = ފަހެ

އެމީހުން އަޅުކަންކުރާހުށިކަމެވެ. ❁ رَبَّ هَٰذَا ٱلۡبَيۡتِ ۝٣ = މިގެ ފަރުގެ ވެރި رب އަށް ❁ ٱلَّذِيٓ أَطۡعَمَهُم =

އެކަލާނގެއީ އެމީހުންނަށް ކާންދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. ❁ مِّن جُوعٖ = ބަނޑުހައިހުރި ހުންނަކުގައިވިނިކަން ❁ وَءَامَنَهُم =

އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ދެއްވިއެވެ. ❁ مِّنۡ خَوۡفِۭ ۝٤ = ބިރުވެރި ކަމުން ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) قريش ނަސްލާއި މެދު الله ބޮޑުކޮށްދިން އިހުސާނާއި ރަޙްމަތްތަކުގެ ސަބަބުން އެބަހީ އެ ބޭރު ނިޢުމަތްތަކުގެ ސަބަބުން އެކަމުގެ ޝުކުރުއަދާކުރުމަށް ގޮތުން އެމީހުން ﷲ އަށް އަޅުކަން ކުރަން ޖެހިގެންވެއެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި ކުރައްވާ ތިމަން ... އެމީހުން ބޮޑުކޮށްދިން އިހުސާނާއި ރަޙްމަތްތައް ... އެއީ

(٢) އެމީހުން ކުރާ ޝިތާ މޫސުމުގެ ދަތުރާއި ސަމާލު ދަތުރެވެ. ... މޫސުމުގައި ... ކަރައްކެވެ. ... މޫސުމުގައި ... ކުރައްކެވެ. ... ދަތުރު ... ނެތި ... ދަތުރު ކުރެވިފައެވެ. ... އެމީހުންނަށް ... އެކަން ... އަށް ... الله ގެ ... ކުރުމަށް ... އެމީހުން ... ކުރެވެ.

(٣) ... (...) އެމީހުން މި ... ފަދަ ... رب ... އަޅުކަން ކުރަން ޖެހިގެންވެއެވެ.

(٤) ... ބަނޑުހައި ... އެމީހުން ... ދިނެވެ. ... އެމީހުން ... ކާންދިނެވެ.

... قريش ... الله ... اللہ ... ... والله أعلم

# الماعون سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الماعون — އާޔަތް ޢަދަދު (٧)

أَرَءَيۡتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلۡيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيۡلٌ لِّلۡمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ عَن صَلَاتِهِمۡ سَاهُونَ ﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمۡ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمۡنَعُونَ ٱلۡمَاعُونَ ﴿٧﴾

## ތަރުޖަމާ

أَرَءَيۡتَ = ކަލޭގެފާނުބެއްލެވީމުތޯއެވެ./ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ހަބަރުދެއްވައި ބައްލަވާށެވެ. ❁ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ

﴿١﴾ = ހިސާބު ބެއްލެވުމާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރާމީހާއަށް❁ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى = ފަހެ އެމީހާއީ، ❁ يَدُعُّ ٱلۡيَتِيمَ

﴿٢﴾ = ޔަތީމުން އެކުދިންގެ حَقُّން ދުރުކުރާމީހާއެވެ. ❁ وَلَا يَحُضُّ = އަދިއޭނާ ހިތްވަރުދީ ނުކުރައެވެ. ❁ عَلَىٰ طَعَامِ

ٱلۡمِسۡكِينِ ﴿٣﴾ = މިސްކީނުންނަށް ކާއެއްޗެއް ދިނުމުގެ މައްޗަށް. ❁ فَوَيۡلٌ = ފަހެ ނަރަކައިގެ ގަދަޢަޒާބު ވެގެންވަނީ. ❁

لِّلۡمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ = ނަމާދުކުރާމީހުންނަށް❁ ٱلَّذِينَ هُمۡ = އެމީހުން އީ ❁ عَن صَلَاتِهِمۡ سَاهُونَ ﴿٥﴾ =

އެމީހުންގެ ނަމާދުގެމަތިން ހަނދާން ނެތި غَافِلُ ވެގެންވާ މީހުންނެވެ. ❁ ٱلَّذِينَ هُمۡ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އީ

يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ = ދެއްކުމަށް ހެޔޮކަންތައް ކުރާމީހުންނެވެ. ❁ وَيَمۡنَعُونَ = އަދި އެމީހުން މަނާކުރައެވެ. ❁

ٱلۡمَاعُونَ ﴿٧﴾ = ގޭތިރި ކަންތާކު (ވަޅި ފުޅި ތަށި ތަޅި އަދަރި) ފަދަތަކެތި ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭމަތިވެރިވާ ރަސޫލާއެވެ.!) ހިސާބު ދުވަހާއި ޖަޒާދެއްވުން ދޮގުކުރާމީހާ ކަލޭގެފާނު ބެއްލެވީމުތޯ؟. އެމީހާގެ ހަބަރު ނިކަން ދެއްވައި ބައްލަވާށެވެ. (އެމީހަކީ العَاصُ بْنُ وَائِلُ السّهمى ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ الوَلِيْد بْنُ المغِيْرَة ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. ނުވަތަ މުނާފިޤުން ކުރު ކަންތަކެއްވެސް މިހެން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. والله أعلم .

(٢) ފަހެ އެމީހާއަކީ ޔަތީމު ކުދިންނަށް އެކުދިންގެ حَقُّ ނުދީ ދުރުކޮށްލާމީހާއެވެ. އެކުދިންނަށް އަނިޔާކޮށްލާމީހާއެވެ.

(٣) އަދި މިސްކީނުންނަށް ތިމާއަމިއްލައަށްވެސް ކާއެއްޗެއް ނުދީ އަދި އެހެންމީހުންނަށްވެސް ހިތްވަރު ނުދޭމީހާއެވެ.

(٤) ފަހެ ނަމާދުކުރާމީހުންނަށް ނަރަކައިގެ ގަދަ ޢަޛާބު ހުންނާނެއެވެ.

(٥) އެމީހުންނަކީ ނަމާދުގެމަތިން ހަމަނުޖެހި އަދި غَافِلُ ވެގެންތިބެފައި ގޮސް ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ. ( އެއީ شَرْعِي މުޢުތަބަރުވާ ވަގުތު ފަސްކޮށްލައިގެން ނަމާދު ކުރާމީހުން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.) ނުވަތަ އެއީ މުނާފިޤުން ކުރާގޮތަށް ނަމާދުކުރާމީހުންނެވެ. އެއީ މީހުން ބަލަންތިބިއިރު ދެއްކުމަށްޓަކައި ނަމާދުކޮށް މީހުން ބަލަންނުތިބިއިރު ނަމާދު ނުކުރާމީހުން ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.

(٦) އެމީހުންނަކީ ދެއްކުމަށް (ރިޔާއަށް)ކުރާމީހުންނެވެ.

(٧) އަދިއެމީހުންނަކީ اَلْمَاعُونَ މަނާކުރާމީހުންނެވެ. (އެއީ ވަޅި ފުރޮޅު އުނދުން ފަދަ އަދިމީސްތަކުންވެސް ގެވެށި ބޭނުންތަކަށް ބޭނުންކުރާ ތަކެތި ދިނުމުން މަނާކުރުމެވެ.) އެފަދަތަކެތި އެހީތެރިކަމުގެ ގޮތުން ދޫކުރުމަށް އެމީހުން ހުރަސްއަޅައެވެ.

# الكوثر سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الكوثر — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٣)

إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنۡحَرۡ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلۡأَبۡتَرُ ﴿٣﴾

## ލަފުޒީ މާނަ

إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިރަސޫލާކަލޭގެފާނަށް ދެއްވީމެވެ.۞ ٱلۡكَوۡثَرَ ﴿١﴾ = كوثر އެވެ ކިޔުން ކޯރު (ނުވަތަ ގިނަވެގެންވާ ހެޔޮކަމެއް)۞ فَصَلِّ لِرَبِّكَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ނަމާދުކުރުމު ކުރައްވާށެވެ.۞ وَٱنۡحَرۡ ﴿٢﴾ = އަދި قُرْبَان ކުރައްވާށެވެ.۞ إِنَّ شَانِئَكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ދުޝްމަނުވެރިޔާ۞ هُوَ ٱلۡأَبۡتَرُ ﴿٣﴾ = އޭނައަކީ ދުނިޔޭއާއި آخِرَةُ ގެ އެންމެހާ ހެޔޮކަން ކެނޑިގެންވާ މީހާއެވެ. (ނުވަތަ ދަރިންގެ އަރި ނެތިގެންވާ މީހާއެވެ.)۞

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.!) ހަމަކަށަވަރުން މިވަނީ ތިރަސޫލާކަލޭގެފާނަށް كَوْثَرُ އެވެ ކިޔުން ކޯރު ދެއްވީމެވެ. (كَوْثَرُ އަކީ ސުވަރުގޭގައިވާ ކޯރެކެވެ. އެއީ رَسُولُ الله صلّى الله عليه وسلّم އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އުއްމަތަށް الله ދެއްވާފައިވާ خاصّ كَرَامَة އެކެވެ. މާތްކަމެކެވެ. އެކޯރުން ބޯންލިބޭނީ ތަޤުވާ ހުރި ތަބާވެރިންނަށެވެ. އެކޯރުން ބޯނީ އިމާންތެރިވެތިމީހުންނެވެ. بِدْعَة ވެރިންނަށް އެކޯރުން ނުބޯނެވޭނެއެވެ. އެމީހުން އެތަނުން ދުރުކުރެވޭނެއެވެ.)

(٢) ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް ނަމާދުކުރުމު ކުރައްވާށެވެ. އަދި قُرْبَان ކުރައްވާށެވެ.

(٣) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް ދުޝްމަނުވެރިޔާ ދުނިޔޭއާއި آخِرَةُ ގެ އެންމެހާ ހެޔޮކަން ކެނޑިގެންވާ މީހާއެވެ. (ނުވަތަ ދަރިންގެ އަރި ނެތިގެންވާ މީހާއެވެ.)

# الكافرون سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الكافرون — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦)

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ① لَآ أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ② وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ③ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ④ وَلَآ أَنتُمْ عَٰبِدُونَ مَآ أَعْبُدُ ⑤ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِىَ دِينِ ⑥

## ތަރުޖަމާ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ① = އޭ ކާފިރުންނޭވެ. ❁ لَآ أَعْبُدُ = އަޅުގަނޑު އަޅުކަން ނުކުރާނަމެވެ. ❁ مَا تَعْبُدُونَ ② = ކަލޭމެން ތިޔަ އަޅުކަން ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް ❁ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ عَٰبِدُونَ = އަޅުކަން ކުރާނޭ ބައެއް ކަމުގައި ❁ مَآ أَعْبُدُ ③ = އަޅުގަނޑު މި އަޅުކަން ކުރާފަރާތަށް ❁ وَلَآ أَنَا۠ عَابِدٌ = އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުކަންކުރާނޭ މީހަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ❁ مَّا عَبَدتُّمْ ④ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާތަކެއްޗަކަށް ❁ وَلَآ أَنتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ عَٰبِدُونَ = އަޅުކަން ކުރާނޭ ބައެއް ކަމުގައި ❁ مَآ أَعْبُدُ ⑤ = އަޅުގަނޑު މި އަޅުކަން ކުރާފަރާތަށް ❁ لَكُمْ دِينُكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ދީނެވެ. ❁ وَلِىَ دِينِ ⑥ = އަޅުގަނޑަށް އަޅުގަނޑުގެ ދީނެވެ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُولُ الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭކާފިރުންނޭވެ.

(٢) ކަލޭމެން (الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ބުދުތަކާއި ހުސްނިސްބަތްވާ ތަކެއްޗަކަށް) އަޅުގަނޑު އަޅުކަން ނުކުރާ ހުރީމެވެ.

(٣) އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަށް (الله އަށް) އަޅުކަންކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ.

(٤) އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރި ތަކެއްޗަކަށް އަދި ކުރާ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަން ކުރާނޭ މީހަކު ކަމުގައި ތިމަން ކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.

(٥) އަދި އަޅުގަނޑު އަޅުކަން މިކުރާފަރާތަށް (الله އަށް) އަޅުކަން ކުރާނޭ ބައެއްކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ނުވެއެވެ.

(٦) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނެވެ. އަޅުގަނޑަށް އަޅުގަނޑުގެ ދީނެވެ.

# النصر سُورة ގެ މާނަ

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة النصر — އާޔަތުގެ އަދަދު (٣)

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ وَٱلۡفَتۡحُ ۝١ وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ يَدۡخُلُونَ فِي دِينِ ٱللَّهِ أَفۡوَاجًا ۝٢
فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُۚ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابَۢا ۝٣

## ލުޣަތު

إِذَا جَآءَ نَصۡرُ ٱللَّهِ = الله ގެ نصر އެހީތެރިކަމާއި ۞ وَٱلۡفَتۡحُ ۝١ = އަދި فتح އާއި (މައްކާ فتح ކުރުމި)۞ وَرَأَيۡتَ ٱلنَّاسَ = އަދި ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުން ދީނަށްވަދެއިގެންފިއްޔާ۞ يَدۡخُلُونَ = ވަދެވެން ވަންނަނި ۞ فِي دِينِ ٱللَّهِ = الله ގެ ދީނަށް ۞ أَفۡوَاجًا ۝٢ = ބައިބައިން ޖަމާޢަތް ޖަމާޢަތުން۞ فَسَبِّحۡ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު تسبيح ކުރައްވާށެވެ ۞ بِحَمۡدِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رب އަށް حمد ކުރައްވާހާލު۞ وَٱسۡتَغۡفِرۡهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ.۞ إِنَّهُۥ كَانَ تَوَّابًا ۝٣ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ތިމާގެ توبة قبول ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައިވެއެވެ.۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١)،(٢)　(އޭ ރަސޫލުالله އެވެ.!) ކަލޭގެ ފާނުންގެ عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް ނަޞްރުދެއްވަވައިގެން އަދި مَكَّة فَتَحَ ވެ އަދިމީސްތަކުން ބައިބައިން އައިސް އިސްލާމްދީނަށް ވަންނަތަން ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގެންފިއްޔާ

(٣)　ދެން ކަލޭގެފާނުންގެ رَبُّ އަށް حَمْدُ ކުރައްވުމާއި އެކު تَسْبِيحَ ވިދާޅުވާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ حَضْرَةُ ގައި أَسْتِغْفَارُ ކުރައްވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވަނީ ގިނަގިނައިން تَوْبَة ގަބޫލު ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައެވެ.

# المسد سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة المسد — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

تَبَّتْ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِى جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

## ލަފުޒީމާނަ

تَبَّتْ = ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ۞ يَدَآ أَبِى لَهَبٍ = أَبُولَهَبُ ގެ ދެއަތް. ۞ وَتَبَّ ﴿١﴾ = އަދި އޭނާ ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ۞ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُ = އޭނާ އަކަށް ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ. (އޭނާގެ ކިބައިން ފައިދާއެއް ނުދިނެވެ.) ۞ مَالُهُۥ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾ = އޭނާގެ މުދަލެއްވެސް އަދި އޭނާ ހޯދި އެއްޗެއްވިޔަސް (އެބަހީ އޭނާގެ ދަރިންގެ ފަރާތުން ވިޔަސް) ۞ سَيَصْلَىٰ = ނިކަންހުރި އޭނާ އަންނާނެއެވެ. (ނުވަތަ ވަންނާނެއެވެ.) ۞ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ = ހުޅުގަނޑުގެވެރި އަލިފާންގައި /ނުވަތަ ހުޅުގަނޑުގެވެރި އަލިފާނަށްވަންނާނެއެވެ. ۞ وَٱمْرَأَتُهُۥ = އަދިއޭނާގެ އަންހެނުން (أُمُّ جَمِيْل) ވެސް އެއަލިފާނަށްވަންނާނެއެވެ. ۞ حَمَّالَةَ ٱلْحَطَبِ ﴿٤﴾ = އެއީ ދަރު އުފުލާ އަންހެނުންކަމުގައެވެ. (ނުވަތަ ދެބަސްދޭ އަންހެނުންގައެވެ.) ۞ فِى جِيدِهَا = އެކަނބުލޭގެ ކަރުގައި ވެއެވެ. ۞ حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾ = ރުކުރޮނގުގަނޑުފަދަ ވާފެއް. ۞

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) أَبُولَهَبُ ގެ ދެ އަތް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާ ކުރިހާ މަސައްކަތް ހަލާކު ވެއްޖެއެވެ. އަދި އޭނާވެސް ހަލާކުވެއްޖެއެވެ. (أَبُولَهَبُ އަކީ عبد المطّلب ގެ عبد العزّى އެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ ބޮޑު ބޭބެއެކެވެ. އެކަލޭގެ މާނައި عداوة ތެރިކަން ގަދަ ކާފަރެކެވެ.)

(٢) އޭނާގެ މުދަލުކުންވެސް އަދި އޭނާގެ ދަރިއަށްގެ ފައިދާއެއްވެސް އޭނާއަކަށް قيامة ދުވަހުން އެއްވެސް ކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދެވޭނެއެވެ.

(٣) ޤިޔާމަތްދުވަހުން އޭނާ ވަދާނީ ހުޅުގަނޑު ވެރި އަލިފާނަށެވެ. ނަރަކައިގެ އަލިފާނެވެ.

(٤) އަދި އޭނާގެ އަނބިކަނބަލުން (أُمُّ جميل) ވެސް ވަދާނީ އަލިފާނަށެވެ. އެ އަންހެނުންނީ رسول الله صلى الله عليه وسلم ވަޑައިގެންނަވާ މަގުމަތީގައި ކަށިގަނޑު އަޅާ މީހާއެވެ. (އެއީ رسول الله صلى الله عليه وسلم އާއި عداوة ތެރިކަން ގަދަ މީހެކެވެ.)

(٥) އަދި އޭނާގެ ކަރުގައި އަނބުރާފައިވާ ވާ ދަނޑުއްވެއެވެ.

ބުނެވޭ އެވާނަށޭ އޭނާ ދުނިޔޭގައި އުޅުނީ ކަރުގައި ޖަވާހިރު އަޅުވައިގެން ކަމަށެވެ. އޭނާ لات އާއި عزّى ގެނބިދާ ހުވައިކޮށްފައި ބުނީ އެ ހުރިހާ ތަކެތި ހަރަދުކޮށްގެން محمد ގެ މައްސަލައިގައި عداوة ތެރިވުމުގައެވެ. ދެންފަހެ ޤިޔާމަތްދުވަހުން އެ ހުރި އަލިފާނުގެ ހަރަކާތްތަކުގެ އޭނާގެ ކަރުގައި އެޅުވޭނެއެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ އަނބިމީހާ ގޭގެ އެއްކޮޅު ވަލު އަނބުރާލެވި ދިރަގުޅަކުން ނުހެޅުމަށް ނަގަނޑެވެ. والله أعلم . = فَتْحُ القدير=

# الإخلاص سورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الإخلاص — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٤)

قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌ ۝٤

## މުފްރަދާ

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުދެއްވާށެވެ. ❁ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ = އެއީ އެއްކައުވަންތަ الله އެވެ.❁ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝٢ = އެންމެހައި ބޭނުންތަކެއް ފުއްދަވައިދެއްވާ الله އެވެ.❁ لَمْ يَلِدْ = އެކަލާނގެ އަށް ދަރިކަލަކު ނުވެއެވެ.❁ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ = އަދި އެކަލާނގެއީ އެއްވެސް މީހެއްގެ ދަރިއެއް ނޫނެވެ.❁ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ އަށް ނުވެއެވެ.❁ كُفُوًا أَحَدٌ ۝٤ = އެކަލާނގެއާ ހަމަހަމަވާ އެކައްޗެއްވެސް / އެކަކުވެސް ❁

## إِجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ!.) ކަލޭގެފާނު ވިޔާޅުދެއްވާށެވެ.! އެކަލާނގެއީ އެއްކައުވަންތަ الله އެވެ.

(٢) އެކަލާނގެއީ އަޅުތަކުން އެންމެހައި ބޭނުންތަކެއްގައި ދަންނަވާ އަދި އެދިއުޅޭކަންކަން ފުއްދަވައިދެއްވާ الله އެވެ.

(٣) އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ދަރިއެއް ދަރިކަނބަލެއް ވިޔަސް ނުވެއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ އާއި އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެއީ އެއްވެސް މީހެއްގެ ދަރިއެއް ނޫނެވެ.

(٤) އަދި އެކަލާނގެއާ ކުފުހަމަވާ (އެއްވެސް ނަޒީރުކުރެވޭން އެކަލާނގެ އާއި އެއްގޮތް ވާވަރު) ހަމަ އެކަކުވެސް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ފަރާތެއް ނުވެއެވެ.

# الفلق سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الفلق | އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٥)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾
وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَعُوذُ = އަހުރެން ސަލާމަތްކަމާއި ހިމާޔަތާއި ރައްކާތެރިކަން އެދި ދަންނަވަމެވެ. ❁ بِرَبِّ ٱلْفَلَقِ ﴿١﴾ = ފަތިހުގެވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން. ❁ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ = ހެއްދެވި މާތްކަލާނގެ ތަކެތީގެ ނުބައިކަމުން. (ނުބައިކަން ހުރި ކަންތައް އެއްކޮށްގެ ނުބައިކަމުން) ❁ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ = އަދި އަނދިރިވީ ނުބައިކަމުންނާއި (ރޭގަނޑުގެ އަނދިރީގެ) ❁ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ = އަނދިރިކަން ފެތުރިއްޖެއްޔާ. ❁ وَمِن شَرِّ ٱلنَّفَّٰثَٰتِ = އަދި (سِحْر ހަދާފައި) ފުމޭ އަންހެނުންގެ ނުބައިކަމުންނާއި. ❁ فِى ٱلْعُقَدِ ﴿٤﴾ = ގޮށުގައި ❁ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ = އަދި ހަސަދަ ވެރިޔާގެ ނުބައިކަމުންނާއި. ❁ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾ = އޭނާ ހަސަދަ ވެރިވެއްޖެއްޔާ. ❁

## إجْمَالِي މާނަ

(١) (އޭ رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކަމާއި ރައްކާތެރިކަން އެދިވަޑައިގަންނަވަމެވެ.

(٢) އެއީ އެކަލާނގެ ހެއްދެވި ތަކެތީގެ ނުބައިކަމުންނެވެ. (އެބައި ނުބައި ކަމެއް އެއްޗެއްގައިވާ ކަންތައް އެއްކޮށްކަމުންނެވެ.)

(٣) އަދި (ރޭގަނޑުގެ) އަނދިރިކަން އައިސް އަނދިރިކަން ފެތުރިގެންއްޖެއްޔާ އެއަނދިރިކަމުންވެސް ރައްކާތެރިވުމަށް ސަލާމަތްވުމަށް ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ހަޟްރަތުން އެދެމެވެ.

(٤) އަދި سِحْر ހަދާފައި ގޮށްޖަހައި އެގޮތަށް ފުމޭ އަންހެނުންގެ ނުބައި ކަމުންވެސް ރައްކާތެ ރިއެދިވަޑައިގަންނަނީ ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުންނެވެ.

ދަންނައެވެ. سِحْر ހެދުމުގައި އަންހެނުންނަކީ ބޮޑުބައެއް ކަމުގައި ވީމީ އަންހެނުންގެ ނަން އައިސްފައިވަނީ ކަމުގައި ވެދާނެއެވެ. والله أعلم

(٥) އަދި حَسَد ވެރިޔާ حَسَد ގެ ނުބައިކަމުންވެސް ސަލާމަތް ކަންތައްތަކައި ރައްކާތެރިކަންވުމަށް ފަތިހުގެ ވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި ސަލާމަތް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

މިހުރިހައި ނުބައިކަމުން ސަލާމަތްވެ ރައްކާތެރި ވުމަށް ފަތިހުގެވެރި رَبُّ ގެ ހަޟްރަތުގައި ސަލާމަތްކަން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.

# الناس سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورة الناس — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (٦)

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

## ލަފްޒީ މާނަ

قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! ۞

أَعُوذُ = މިއަޅާ ސަލާމަތާއި حِمَايَةُ އާއި ރައްކާތެރިކަން ލިބިގަންނަމެވެ. ۞

بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ = މީސްތަކުން ހެއްދެވި ބޮޑުކަލާނގެ އުފެއްދެވުމުގެ رَبُّ ގެ حَضْرَةُ ން ۞

مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ = މީސްތަކުންގެ ވެރި ۞

إِلَٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ = މީސްތަކުންގެ إِلَٰهُ (މީސްތަކުން އަޅުކަމަށް ހަމައެކަނި ކުރުން حَقُّ ވެގެންވާ إِلَٰهُ) ۞

مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ = ވަސްވާހުގެ ނުބައިކަމުން ۞

الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ = خَنَّاسُ އަޔުމުން ދިގުވުމުގެ ۞

الَّذِي يُوَسْوِسُ = އެއުރުވަސްވާސްކުރާ ۞

فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ = މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ۞

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾ = ޖިންނިންނާއި އިންސާނުންގެ ތެރެއިން. ۞

## إجْمَالِي މާނަ

**(١)** ( رَسُول الله އެވެ.!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ ! އެންމެހައި މީސްތަކުން ހައްދަވައި ތަރުބިއްޔަތުކުރައްވައި
އެއްމެހައިމީސްތަކުންވެރި رَبُّ

**(٢)** އަދި އެންމެހައިމީސްތަކުންގެ ވެރި

**(٣)** އަދި އެންމެހައިމީސްތަކުންގެ إِلَهُ (މީސްތަކުން އަޅުކަން ކުރުން ހައްޤު ވެގެންވާ إِلَهُ) ކަމުގައިވާ
ކަލާނގެ حَضْرَةُ ން މިއަދާ ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއި އަދި حِمَايَةُ ލިބިގަންނަނީ

**(٤)** خَنَّاسُ ކިޔުން އިބްލީހުގެ ވަސްވާސްތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް ރައްކާތެރިކުރުމަށް ވެވަޑައިގަތުމެވެ.

خَنَّاسُ އަކީ ނިކަމެތި ވަސްވާސް ފިލަހަން ދޭ އެއްޗެކެވެ. ފަހެ اللهގެ ނަމާ އެކަލާނގެ ނަން ذِكْرُ ކުރުމުން
އެކަލާނގެ ހަނދާންކުރުމުން އިބްލީސް ނިވައިވެ ވަސްވާސް ފިލައިދެއެވެ. އަދި اللهގެ ނަމާ އެކަލާނގެ ނަން
ذِكْرُ ނުކުރެ އެކަލާނގެ ގާތުން ހަނދާން ނެތިއްޖެއްޔާ އިބްލީސް ފާޅުވެ ވަސްވާސްދޭން ފަށައެވެ.

ވަސްވާހަކީ އަޑުކާއި ނުލައި ހިތްތަކަށް ވާހަކަދެކެވޭ ހާލަތު ދެކެވެ.

**(٥)** خَنَّاسُ އެވެއްގޭ އިބްލީސް މީސްތަކުންގެ ހިތްތަކަށް ވަސްވާސް ދެއެވެ.

**(٦)** ޖިންނިންގެތެރޭގައްޔާއި އަދި އިންސާނުންގެތެރޭގައިވެސް މި خَنَّاسُ އުޅެއެވެ. ޖިންނީންގެ خَنَّاسُ
އިންސާނުންނަށް ވަސްވާސްދެއެވެ. އަދި އިންސާނުންގެ خَنَّاسُ ޖިންނިންނަށް ވަސްވާސް ދެއެވެ. މިހެ ހާލަތުގެ
އެއްބަސްތަކާއެވެ. އަންނައްބަސްވާހަކާ ؛ خَنَّاسُ އެވެއްގެ އިބްލީސް އިންސާނުންނަށާއި އަދި ޖިންނިންނަށްވެސް
ވަސްވާސްދެއެވެ. މިއެވެ. މިދެބައިން ބައްސާވާހަކައެވެ. والله أعلم